GESNERUS
DE BESTIIS
VOL II

ZURICH
1551

6985

306908

Herculei labores. Trauwe wol reytet das pferdt hinwäg, Credulitate equus amittit: Fiducia pecunias amisi. Wañ die alten geul gehen werdend/so stehen sy nitt zů halten, Cum ueteli equi currere incipiũt, difficillimè retinentur: Anus subans, γραῦς κατπῶσα. Zů dem baren bringen, Ad præsepe adducere, In laqueum inducere.

¶ Plato in Phædro tres animæ partes facit, ἱππομόρφω μὲν δύω τινὲ εἴδη, ἡνιοχικὸν δὲ εἶδος τρίτον. τῶν δὲ δὴ ἵππων, ὁ μὲν φαμὲν ἀγαθὸς, ὁ δ᾽ οὔ. Homerus cursum uiri præstantis confert cursui equi pabulo saturati, ὡς δ᾽ ὅτε τις στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ, Varinus in παραβολή. ¶ In adulari nescientem Alciati emblema. Scire cupis dominos toties cur Thessalis ora Mutet, & ut uarios quærat habere duces? Nescit adulari, cuiquámue obtrudere palpum, Regia quem morem principis omnis habet. Sed ueluti ingenuus sonipes, dorso excutit omnem, Qui moderari ipsum nesciat hippocomon. Nec sequire tamen domino fas. ultio sola est, Dura ferum ut iubeat ferre lupata magis.

DE GENETHA.

Huius quadrupedis pellem depictam dabimus in fine huius Tomi.

GENETHA, uel potius genetta aut ginetta (genocha apud Albertum, perperam) est bestia paulò maior (minor, Albert.) uulpecula, colore inter croceum & nigrum, maculis interdum nigris ordine in pelle dispositis (maculis nigris interpositis, Albertus:) mansueta satis, nisi lacessatur. Ardua non ascendit, sed in humilibus locis, & iuxta riuos degit, & ibi uictum quærit, Isidorus & Vincentius Bell. Germani uocãt ein genithkatz. Pelles uestibus assuuntur, & pretiosæ habentur. Sunt etiam animalia (inquit Hier. Cardanus) pellibus nobiliora, ut lynces: et è mustellarũ genere plurimæ, martori, uarij, lardironi, uiuerræ, ginettæ. Nostri, ut dixi, genetocatum composita uoce nuncupant, ob cati similitudinem. Habet autem catus ingenium & formam magna ex parte mustelis similem: quamobrem recentiores γαλῆς, id est mustelæ uocabulum, in catum quoque conferunt. Cæterum lardironi (hoc est glires, ni fallor) & uarij, murium potius quàm mustellarum genera mihi uidentur. Ginettas Hispania mittit, forma & moribus domesticis mustellis, quas nos foinos uocamus, similes: pelle uaria ac nigro & cinereo alternantibus maculis distincta, Cardanus. Ego pellem tantum genettæ uidi. Ea à capite ad extremam caudam longa fuit dodrantes quatuor cum palmo: cauda seorsum duos dodrantes, æqualis ferè reliquo corpori. Latitudo pellis in medio extensæ, dodrans unus. Venter medius & collum supinum, cinerei ferè coloris. Caudæ circuli nigri octo: & totidem cani uel albicantes, alterne. Corpus totum nigris maculis eleganter distinguitur: reliquum fuscum uel candicans apparet, aut canum fusco ruffoque pauco permixtum. Mollis est pilus, & densus lanuginosusque interius. Bene olet pellis, moschum quodammodo. Lugduno ad nos uehũtur: ternæ ferè aut quaternæ denarij aurei pretio. Ginettæ unde dicantur certi nihil habeo: conijcio tamen nomen esse à loco: nam & equi iannetti ginnettiue dicti, ex Hispania habentur: quorum mentionem in Equo feci capite secundo inter celeres. Quærendum an genus aliquod sit thôis uel pantheris minoris quorum meminit Oppianus. Conueniunt enim magnitudo, maculæ, ingenium (nam & panthêra minorem, innoxium esse Oppianus scribit, ut suo loco dicemus) & usus pellium ad uestes pretiosus, & insuper odor suauis.

DE GLIRE.

Hanc gliris imaginem doctissimus Bergomensis medicus Guilhelmus Gratarolus ad nos misit.

A.

GLIS nominatiuus ab eo, quod sunt glires. Laberius in Aquis caldis, Etiam hic me optimus somnus premit, opprimitur glis. Plautus genitiuo plurali glirium examina dixit, Nonius. Ego glirem à pinguitudine dictum conijcio: gliscere enim crescere & pinguescere significat. Columella de asino, Paleis uero, quibus ferè omnes regiones abundant, etiam gliscit.

Et alibi, Prius tamen quàm exilem terram iteremus, stercorare cõuenit: nam eo quasi pabulo gliscit. Hinc, ut uidetur, gliscerum quoq; conuiuium, ut Cęlius meminit, dici potest, quod aditiale ac ganeatum dubiumq; fuerit. Glis animal, glis terra tenax, glis lappa uocatur, carmen apud Syluaticum. Et à recẽtioribus quibusdã grammaticis parum classicis, glis fœminini generis, unde genitiuus sit gliſſis, terra cretosa uel argilla exponit: Scoppa existimat uocem non Latinam esse. Cum pro lappa (uel carduo, ut Calepinus habet, fœmininum quoq; faciens) accipitur, genitiuum faciunt glitis: sed hoc quoque Latinum non uidetur. Syluaticus glirem interpretatur animal quod in radice napelli moretur, deceptus (ut apparet:) quoniam utrunq; muris genus uidetur, utrunq; syluestre. Sed de mure qui degit circa napelli siue aconiti radicem, inter mures dicemus. Glis uero in arboribus & latibulis syluarum habitat. Albertus Magnus murem uarium nominat, propter colorem, ut infra dicemus; quanquã & murẽ Ponticũ recentiores uariũ absolutè appellant. עכבר akbar uocem Hebraicam murem interpretantur, sed glis potius uidetur. Hieronymus Leuit. 11. mustelam uertit: Esaiæ 66. murem, quem nos glirem uocamus, uel iuxta Orientis prouincias μυοξὸς. Septuginta μῦν. Chaldæus, akbera, Arabs פאר pir uel phir, Persa מוש אן an mus. Rabi Abraham Iob 8. akbar araneam interpretatur, Munsterus. Comedentes carnem suillam, & abominationem, & akbar, Esaiæ 66. murẽ reddit Munsterus: etiam Leuitici 11. ubi sic legitur ex translatione ipsius: Hoc quoq; uobis inmmundum sit in reptili, quod reptat super terram: mustela & mus atq; bufo, ericius, chamęleon, lacerta, limax, & talpa. Græci glirem μυοξὸν appellant. Myoxus animal moritur semestre tempus, & rursus post tempora sua reuiuiscit, Epiphanius in Ancorato inter argumenta de resurrectione credenda. Item in fine primi tomi secundi libri contra hæreses, Tradunt (inquit) naturæ rerum experti, myoxum latitare, & fœtus suos simul in eodem loco multos parere, quinq; & amplius: Viperas autem hos uenari. Et si inuenerit totum latibulum ipsa uipera, quum non possit omnes deuorare, pro una uice ad satietatem edit unum aut duos, reliquorum uerò oculos expungit, & cibos affert, excæcatosq; enutrit, donec uoluerit unumquenq; eorum deuorare. Si uerò contigerit, ut aliqui inexperti in hos incidant, ipsosq; in cibum sumant, uenenum sibi ipsis sumunt, eos qui à uiperæ ueneno sunt enutriti. Sic etiam ô tu Origenes à Græca doctrina mente excæcatus, uenenum his qui tibi crediderunt, euomuisti, & factus es ipsis in edulium uenenatum, ita ut per quæ ipse iniuria affectus es, per ea plus iniuria affeceris. Adderem & Oppiani uersus circa finem libri 2. de Venatione, nisi nimium indulgere poetarum elegantiæ uideri metuerem: quamobrem sat fuerit sensum exprimere. Præter institutum est (inquit) minora animalia & imbecillia commemorare, ut pantheras & feles, καὶ τυτθοὺς ἀταλοὺς ὀλιγοδρανέας τε μυοξούς: hoc est paruos & teneros & infirmos glires, qui tota hyeme somno sepulti mortuis similes iacent, at uere demum nouo reuiuiscunt, expergiscuntur, & ad cibum redeunt capiundum. Non dicam etiam hirsutum & imbecillem sciurum, &c. Hinc quidem constat myoxum non esse bufonem, ut quidam interpretantur, (Gyllius ex Oppiano:) sed nihil aliud quàm glirem: Apud Syluaticum quoq; miosos (pro myoxos) glis exponitur: quanquam mox idem, misoxum, ranam terrestrem uenenosam rubeam interpretatur. Ipsum certe myoxi nomen animal ex myôn, id est murium genere, esse ostendit. Μυωξίας Græci murium cauernas uocant: quæ uox ante ξ. habet ω. myoxus uerò omicron. Apud Hesychium & Varinum eodem sensu μυξίας tribus syllabis legimus. Easdem cauernas μυωπίας nominant, similiter per omega: etsi ὀπὴ, id est foramen per omicron scribitur. Myxus quoq; animalis nomen est, de quo incantationem legimus apud Suidam & Varinum, ad asini dysuriam: Gallus bibit & non meiit, myxus (paroxytonum μύξος, in Ἀλέκτωρ uero apud Suidam oxytonum est μυξὸς) non bibit & meiit. Μύξος ὁ λαγόγηρως (λαγόνηρως, Varinus) παρ' ἡμῖν, Suidas: ego non aliud quàm glirem intelligi puto, quem uulgus Italorum hodie multis in locis galerum uocat, quod nomen ad lagogerum, uel lagonerum satis accedit, literis transpositis. An uero glires non bibant, affirmare non possum: uerisimile tamen est longo tempore sine potu uiuere posse, & meiiere tamẽ, ut mures etiam. Ego cuniculos à teneris aliquot iam menses potum aspernantes & recentibus tantum herbis contentos enutriui, cum interim in meiendo plurimi sint. Myxum etiam prouerbialiter dicimus de homine arrogante & iactabundo, à Myxo quodam Dianę sacerdote, qui homo nimis urbanus & iactator erat, Suidas & Varinus in Μύξος, & in Βαβαὶ μύξος. Myxus, inquit Erasmus in Chiliadibus, sacerdos Dianæ fuit gloriosus & magniloquus, qui se fingebat omnia mirari: Papæ autem admirationis significationem habet. Refertur à Suida & Zenodoto. Ego apud Suidam de Myxo non reperio quòd omnia mirari se finxerit, id quod parasiti & Gnathonis potius quàm Thrasonis ac Myxi est: Quamobrem illud Papæ per ironiam intelligemus, non per μίμησιν: ut prouerbij talis sensus sit de homine iactabundo, qualis illius Cerebrum Iouis, de eo qui ipse sibi plurimum sapere uideatur. Ἐλειὸς apud Aristotelem Theodoro interprete glis est, & uox ipsa satis alludit. Varinus eodem modo scribens genus accipitris interpretatur. Ἐλειὸς Aristarchus inquit nasci inter frutices similes lacertis. Callistratus uero animal esse uermium generis (σκωληκοειδές τι) in quercubus, quo piscatores ad escam utantur. Οὐκ ἔστι γὰρ ζῶον τετράπουν ὁ ἐλειὸς (apud Varinum aspiratur, quod non probo) καλούμενος μῦς, ὁ σκίουρος, Hesychius & Varinus: hoc est, Neq; enim ἐλειὸς est animal quadrupes è murium genere quod sciurum uocant. Glires quos Græci ἀελίους uocant (legendum ἐλειοὺς) in ipsis arboribus hyeme pinguescunt, Volaterranus. Ὄλιος, σκίουρος, ἔλιος (proparoxytonum,) Hesychius & Varinus. Vnde apparet ueteres quosdã grammaticos glirem uel ἐλειὸν eundem sciuro existimasse, qui quidem in Ἐλειὸς, ut iam dixi, ab Hesychio &

Varino

Varino reprehēduntur. Nuper etiam Ge. Agricola in libro de animantibus ſubterranneis, eiuſdem animalis hæc nomina eſſe aſſeruit, nullo tamen uel teſte uel argumento adhibito, pręterquam etymologiæ à ſe confictæ. Glirem, inquit, Ariſtoteles ἐλειὸν à uertendo nominat. Vertit enim & ſurſum uerſus inflectit caudam: qua de cauſa alij Græci καμψίουρον uocarunt: aliqui uerò σκίουρον: quòd cauda ſuâ uillis ueſtita & conferta, quaſi flabello corpus ſoleat inumbrare: aliqui μῦν σκίουρον, quòd præterea ſimilitudinem quandam gerat ſpeciemq́ muris. Ego glirem à ſciuro differre uideo, tum authoritate grammaticorum quos dixi: tum quoniam & Oppianus apud Græcos de myoxo (quem glirem eſſe oſtendi) & ſciuro: & apud Latinos Plinius de glire & ſciuro ſeorſim agunt. Accedit quod omnes qui Latinæ linguæ ueſtigia ſeruant, Itali inquam, Galli & Hiſpani, & gliris & ſciuri diuerſorum animalium diuerſa nomina retinent, utraq; antiquam originem teſtantia. Glirem in delicijs ciborum habēt in multis Italiæ locis, ſciurum aſpernantur. ἐλινύειν, uel ἐλιννύειν, interpretantur ἀναπαύεσθαι, ὀκνεῖν, σχολάζειν, ἡσυχάζειν, ab hoc uerbo ego ἐλιὸν uel ἐλειὸν deduxerim, ſi etymologiæ rationem aliquis exquirat. Cæterum ἐλεός, uel εἰλεός (aliqui aſpirare malunt: aliqui etiam in neutro genere ἐλεὸν uel ἐλεόν proferūt) ἀπὸ τοῦ ἐλεῖν, ἢ ὅτι δὲ ἐλεῶν ῥάβδων ἦσαν πεπλεγμέναι αἱ μαγειρικαὶ τράπεζαι, Scholia in Homer. menſam coqui ſignificat apud Homerum Iliados nono. Γηγγύλιξ, γήλιγξ, ὁ ἄγριος μῦς, Heſychius & Varin. hoc eſt, mus agreſtis: uidetur autem, propter uocis ſimilitudinem, non aliud muris genus quàm glirem ſignificare. Νιτξὶς (uox detorta uidetur ab ea quæ eſt μυοξός) mus in Cappadocia, quem aliqui ſciurum uocant. Galenus libro 3. de alimentorum facultate, Non opus erit, inquit, pluribus exequi animalia omnia quæ apud ſingulas gentes propriè naſcuntur, qualis eſt apud Iberos cuniculus: in Lucania autem Italiæ regione quod inter urſum ac ſuem quodammodo eſt medium: ceu aliud quoddam inter agreſtes (ἀγροραίας) mures ac myoxos, & eos qui ἔλειοι (proparoxytona uox, interpres Martinus Gregorius ſciuros uertit) appellantur, eſt medium: quod in eadem Italiæ regione, & alijs pleriſq; locis manditur. Quæ enim ex eiuſmodi animalibus bene habito corpore ac planè pingui ſunt, ea experientia explora, præparandorum ipſorum rationem, quam incolæ experientia didicerunt, ab ipſis audiens ac diſcens. Ex his Galeni uerbis exiſtimabit aliquis, ἔλειον & myoxòn animalia eſſe diuerſa: ſed fieri poteſt, ut myoxos ſubiuncta per epexegeſin copulatiua coniunctione elios interpretetur. Aut ſi nō idem ſunt, proxima tamen inter ſe genera eſſe apparet. ¶ Glirem Itali uocant lo galero, lo gliero, uel ghiro, ut Scoppa, Arlunnus & Niphus docent. Hiſpani lirón. Galli ſimiliter liron, uel rat liron: ſecundum alios, ung loir, ung rat ueul. Germani circa Atheſin **ein greul**: Heluetij, **ein rell** uel **rellmuß**, uel **groſſe haſelmuß**. Nam & aliud ſyluatici muris genus eſt, glire minus, cui ab auellanis quibus ueſcitur nomen eſt apud noſtros: ſed hoc in cibum nō uenit: ſimiliter tota hyeme in ſyluis dormit, unde apto uocabulo dormus, hoc eſt dormiēs mus, ab Anglis appellatur (proprium quidem gliris nomen Anglicum non reperio) de quo plura in murium hiſtoria dicam. Hoc non prætereundum, animal cuius imaginem dedi, ſub uentre albicare: & mordax eſſe adeò ut rarò uiuum capiatur. Hanc pictā cum oſtendiſſem amico cuidam, qui rellios mures noſtros, ut ita uocem, uidit editq́: nonnihil intereſſe dixit, quòd noſtri oblongiore roſtro uideantur, & acutioribus auriculis, extrema cauda non æque uilloſa, uentre medio magis protuberante inter pectus & ilia contractiora, tergo & latere prorſus cinerei, in uentre (ſi bene memini) ſubrufſi, non albi ſaltem. Capiuntur aliquando Claronæ (qui Heluetiæ pagus celebris inter altiſſimos montes ſitus eſt) in ſyluis & arboribus. Vtrunq; maius ſciuro eſt, utrunq; animal murium generis eſt, utrunq; eſculentum & pinguiſſimum: ut duæ ſpecies unius generis uideantur. Lardironi etiam, quorum Cardanus meminit libro 10. de ſubtilitate, nō alij quàm glires uidentur: & nomen hoc à Cardano confictum propter lardum, hoc eſt pinguitudinem qua gliſcunt: quanquam ipſe muſtellarum generi adnumeret, his uerbis: Sunt (inquit) animalia pellibus nobiliora, ut lynces: & è muſtelarum genere plurimæ, martori, uarij, lardironi, uiuerræ, ginettæ. (ſed uarij, & lardironi, ſi glires ſunt, muribus potius adnumerari debent.) Et mox, Pelles colli diuturniores plerunq;, ut in uulpe, uiuerra, lardirolo. Ineptiſſimè quidam in uernacula lingua rattum uulgò dictum, hoc eſt murē domeſticum maiorē, glirē faciunt: cum is non ſolum non ſit edendo, ſed propemodum uenenoſus habeatur. Polonicè quidam glirem interpretatur ſczurek, quæ uox ad ſciurum accedere uidetur: ſed ſciurum uocant **wiewiorka**. Audio in Croatia & alibi illud etiam muris genus edi, quod **bilchmüß** Germanicè uocant, de quo plura inter mures.

B.

In Mæſia ſylua Italiæ, non niſi in partu reperiuntur glires, Plinius admirans rerum naturam non ſolum alia alijs dediſſe terris animalia, ſed in eodem quoq; ſitu quædam aliquibus locis negaſſe. Audio glirem maiorem eſſe ſciuro, colore nigricante: uel, ut alij referunt, dorſo fuſco, uentre albo, (qui color etiam ijs eſt, quos iam mures ab auellanis uulgo dictos nominaui) cauda breui, in extremo uilloſa, facie quodammodo urſina. Albertus etiam glirem colore uarium eſſe ſcribit, in dorſo griſeum, in uentre album: breuioris pili, & tenerioris corij quàm animal quod uerè uarium (murem Ponticū, uulgò **pundtmuß**, intelligit) uocatur. Axungia & laridum ſunt in animalibus non cornigeris, quorum quatuor dentes ut plurimum prominēt, ut ſunt glis, felis, canis, urſus, &c. Monachi in Meſuen. Veras glires & ſciuros cæcum inteſtinum tantum nactum ſcimus, ut magnitudini eorum uentriculi facile reſpondeant: atq; idem in ſectione fæcibus turgidum reperitur, Veſalius.

C.

Fagi glans muribus gratissima est: glires quoq; saginat, Plinius. Nucibus regijs uel iuglandibus delectantur glires. Arbores scandunt, & poma edunt: uel ut Albertus scribit, succo pomorum aluntur. Nostrates non ipsa poma uel mâla à muribus rellijs edi aiunt, sed aperiri tantum, ut nucleis potiantur: & sæpe sub arboribus copiam pomorum nucleis exhaustam à gliribus, inueniri: atq; inde nomen impositum ut rellen dicantur: nam idem uocabulum legumina sub mola decorticare significat, ita ut inter molendum medulla quasi nucleus à cortice ambiente purgetur: hoc Græci πτίσσειν, Latini pinsere uel pinsare uocant: quod olim pilis tundentes faciebãt, hodie molentes in molis, ut Budæus etiam testatur. Panicum pinsitum & euolutum furfure, Columella. Vt in pistrino pinsetur ac torreatur, Varro. Solent autem glires nostri poma, quorum appetũt genera, diuaricatis alicubi ramorum ceu furcis imponere, ut sic inserta obfirmataq; cõmodius euacuent. Sed de cibis eorum plura dicam capite quinto. Glires latent in ipsis arboribus, pinguescuntq; per id tempus uehementer: ut & mures (albi, quod Gaza omiserat, Plinius addit) Pontici generis albi, Aristoteles. Sorices & ipsos hyeme condi autor est Nigidius, sicut glires: quorum senium finitur hyberna quiete: conditi enim & hi cubant: rursus æstate iuuenescunt, simili & mustelis quiete, Plin. Somniculosos ille porrigit glires, Martialis. Dic, cessante cibo, somno quis opimior est? glis, Ausonius. ¶ Myoxi quomodo lateant, & quotuplicem fœturam ædant, capite primo ex Epiphanio recitaui. ¶ Animalia tractilia dicũtur, quæ cum mutant locum se trahunt, sicuti mouentur lepores, qui saltando se trahunt: & glires inalati, qui mutant locum quasi se trahendo, & alia multa huius generis, Niphus in Aristotelis historiam animalium 1.2. Ego tractilia, quæ Aristoteles ἑλκτικὰ uocat, non alia esse puto, quàm quæ in loci mutatione extenso contractoq; per uices corpore mouentur, ut lumbrici, de quorum motu εἰλεῖσθαι & εἰλυσπᾶσθαι propriè dicitur: lepores enim & similia Aristoteles saltu moueri dicere solet. Iam quid per uocem inalati sibi uelit Niphus, non assequor.

D.

Glis animal est semiferum, Plinius. Si in uiuarijs doliorum (de quibus mox in E. dicam) alere placeat, notatum est non congregari nisi populares eiusdem syluæ: & si misceantur alienigenæ, amne uel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senecta alunt insigni pietate, Plinius. Vipera quàm astutè myoxos deuoret, in A. dixi ex Epiphanio. Serpentes quidem etiam muribus insidiari certum est.

E.

Glis hyeme dormit: quamobrem si in syluis foueæ profundæ fiant, & terra, palea & lignis superne operiantur, plenæ his animalculis per hyemem inueniuntur, Albertus. Et alibi, Circa Boëmiam & Carinthiam rustici autumno in syluis cellaria parant, in quibus glires numerosi se collocant, & inde ad esum hominum colliguntur. Audio uagari in syluis per arbores sciurorum more, & ex una in alteram transilire: & sæpe à uenatoribus sagittis feriri, præcipue circa caua arborum, ubi latitare solent: hæc enim reperta, obstruunt uenatores: reuersi ad ea glires & in aditu patefaciendo occupati se riuntur: sæpe in ipsis deprehensi cauis baculo immisso cæduntur. Ex gliribus magnum emolumentum esse non potest, Appius apud Varronem. Leporarij genus uenaticum, duas habet species: unã, in qua est aper, caprea, lepus: alteram extra uillam, quæ sunt, ut apes, cocleæ, glires, Varro. Glirium uiuaria in dolijs, idẽ qui apris instituit, (hoc est Fuluius Hirpinus, Grapaldus) Plinius. In Gallia transalpina T. Pompeius in consepto amplissimo præter animalia cætera, dolia habet, ubi glires cõcluduntur, Varro de re rust. 3.12. Et rursus 3.15. Glirarij (inquit) locus, non aqua, sed maceria sepitur. Tota læui lapide, aut tectorio intrinsecus incrustatur, ne ex ea erepere possint. In eo arbusculos esse oportet, quæ ferant glandem: quæ cum fructum non ferunt, intra maceriam iacere oportet glandem, & castaneam, unde saturi fiant. Facere his caueas oportet laxiores, ubi pullos parere possint. Aquam oportet esse tenuem: quod ea non utuntur multum, & aridum locum quærunt. Hi saginantur in dolijs, quæ etiã in uillis habent multi, quæ figuli faciunt multò aliter, atq; alia: quod in lateribus eorum semitas faciunt, & cauum, ubi cibũ constituant. In hoc dolium addunt glandem, aut nuces iuglandes, aut castaneam. Quibus in tenebris, cũ cumulatim positũ est in dolijs, fiunt pingues. Hæc Varro.

F.

Glires censoriæ leges, princepsq; M. Scaurus & Marcus in consulatu, non alio modo cœnis ademere, quàm conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues, Plinius. Et alibi, Extant censoriæ leges, glandia in cœnis gliresq; & alia dictu minora apponi uetantes. Sunt qui & taxos & glires cœnis addãt, quæ animalia in qualitatibus hystrici haud multũ dissimilia sunt, Platina. Apud Rhætos qui Italicè loquuntur, glirium carnem salsam reponi audio, quoniam dulcis & pinguis sit suillę instar. Poscuntur in conuiuijs aliquoties trutinæ, ut adpositi pisces & uolucres ponderentur, & glires: quorũ magnitudo sæpius delicata non sine tædio præsentium, ut antehac inusitata laudatur adsiduè, Am̃. Marcellinus lib. 28. Glires (inquit Apicius 8.9.) isicio porcino: item pulpis ex omni membro glirium tritis cum pipere, nucleis, lasere, liquamine, farcies glires, & sutos in tegula positos mittes in furnum, aut farsos in clibano coques.

G.

Ambustis medetur glirium cinis cum oleo, Plinius. Glirem integrum superligabis, uerrucas

mox tollit, Sextus. Glires & sorices combusti, & cinis eorum melli admixtus, si inde quotidie mane gustent qui claritatem oculorum desyderant, sanabuntur, Sextus. Mus gliris deglubtus, & cum oleo ac sale assatus, pleumoniticis uel empyicis cibo datus, mirè succurrit: eos quoque qui purulenta excreant celerrimè sanat, Marcel. Glirium, uel soricum, uel uermium terrenorum cinis, ex oleo impositus pernionibus medetur, Marcel. Gliris pingue & gallinæ adeps, & medulla bubulina liquefacta tepensque infusa auribus, plurimum prodest, Marcel. Paralysin cauentibus pinguia (Albertus non rectè urinam legit) glirium decoctorum & soricum utilissima tradunt esse, Plin. Gliris adeps remedium adferet ad eos qui paralysi tentantur, Sextus. Gliris detracta pelle intestinisque exemptis decoquitur melle in uase nouo: sed medici malunt nardo decoqui usque ad tertias, atque ita asseruari: deinde cum opus sit strigili tepefacta infundere. Constat deplorata aurium uitia eo remedio sanari, Plinius. Gliri seu blattæ pellis detrahitur, & intestina eius decoquuntur in uase æreo nouo cum mellis heminis tribus, usque ad tertias, atque ita seruatur, ut cum opus est strigili medicamentum tepefactum auribus infundatur, Marcellus. Ex blattis quidem ad aures remedia in libro de insectis ex Plinio & Dioscoride referentur: sed & gryllus auribus prodest, &c. & cogitandum an glirem pro gryllo Plinius et Marcellus posuerint: congenera enim ferè hæc animalia auribus salutaria creduntur, ut & millepedæ, siue aselli, quos aliqui in lingua nostra porcellos uocitant: significat autem gryllus etiam porcum Græcis. Gliris urinã cõtra paralysin ualere Albertus ex Plinio citat, sed falsò ut paulo ante monui.

H.

Epitheta. Somniculosi glires apud Martialem. Apud alios, ut Textor refert, breues, soporati, hyberni. τυτθοί, ἄπηλοι & ὀλιγοδρανέων, Oppianus de myoxis.

DE GVLONE.

G VLONIS nomen de Septentrionali quadrupede uoracissima fera etsi nouũ est, et ab Olao Magno, ut puto, ad imitationẽ Germanicę uocis primũ cõfictum, placuit tamen retinere, & hoc in loco collocare, cum ueteribus ignota indictaque uideatur. Plurima tamen concurrunt ut aut ipsam hyænam, seu crocutam (quã aliqui eandem hyænæ putant, alij ex hyęna & cane, alij ex hyęna & leęna natam: omnia dentibus frangit, protinusque deuorata conficit uentre, Plin.) aut omnino congenerem bestiam existimem, ut facile iudicabunt qui utriusque historiam conferent: & commodè quidem accidit, ut hyęnæ historia proximè subijcienda literarum ordine sic poscente sequatur. In Lithuania & Moscouia (uerba sunt Matthiæ à Michou ex libro 2. descriptionis Sarmatiæ Europeæ, cap. 3.) animal uoracissimum & inutile, quod alibi non comparet, rossomaka nominatum, magnitudine canis, facie catti, corpore & cauda uulpinis, (hyæna uidetur quasi ex lupo & uulpe composita) colore nigro: cadaueribus uescitur. Inuento cadauere tantum uorat, ut extendatur & infletur tympani instar: itaque angustiam aliquam inter arbores ingreditur, & per uim se ipsum intrudit, ac uentrem premens stringensque exonerat, ut uiolenter ingesta uiolentius egerat: sic extenuatum rursus ad cadauer properat & rursus impletur, ita ut uicissim de cadauere quantum potest deuoret & excernat, donec totum absumpserit. Et forsan natura tam insatiabile animal in illis regionibus producit, ut homines simili uoracitate laborantes redarguat. Quoniam potentes quum conuiuari cœperint, sedent à meridie in medium noctis, continuo cibo & potu se opplendo, et cum natura exigit surgendo à mensa ut egerant, & rursus se ingurgitent, idque ad uomitum usque & rationis ac sensus amissionem, ut inguinis et capitis quæ sint discrimina tandem nesciant. Estque illa consuetudo perniciosa in Lithuania & Moscouia, magis uero & absque pudore in Tartaria, Hæc ille. Atque utinam intra illas tantum gentes plusquam belluina illa ingurgitatio circumscriberetur, nec Germaniam nostram inuasisset in tantum, ut quo nobiliore quisque ferè natus est loco, eò bibacior & uoracior dies noctesque transigat, atque interim & nobilis, & bonus & Christianus haberi dicique uelit, cum ne hominis quidem secundum rationem, nedum Christiani secundum pietatem, imò neque belluæ secundum naturam uiuentis uitam tueatur. Nam ut hyęna aut crocuta, & alia quædã pauca naturæ monstra huic tam immani uitio obnoxia sint, pleraque tamen omnia bruta in cibo potuque naturæ modum nunquam excedunt, ne uerberibus quidem aut ullis illecebris ut id faciant adigenda. Sed redeo ad rossomacam: de qua eadem scribit Olaus Magnus in libello quem adiunxit Septentrionalium regionum descriptioni, unde nos etiam picturam hic appositam mutuati sumus: quam quidem ad uiuum

factam non aſſero, ſed dedi qualem inueni. Animalia, inquit, quæ Germani **vilfraß**, id eſt multiuora, Suedi ierff appellant, immodicæ uoracitatis: nimium repleta uentrem inter duas arbores ſtringũt ut excrementa protrudant. Petuntur à uenatoribus (ſagittis, aut bombardis) pellis gratia ſolum, quæ apud nobiles & ditiſſimos ad ueſtimenta in pretio eſt, utpote ſplendidis & florum inſtar diſtincta coloribus, quales in Damaſcena ueſte ſpectantur. Sed illi cum geſtant huius beſtię pelles, in eiuſdem ferè naturam mutantur.

DE HYAENA.

Hanc imaginem qualemcunqꝫ in ueteri Græco codice manu ſcripto poematum Oppiani reperimus: mihi quidem non placet.

A.

HYAENAE quadrupedis nomen, utpote peregrinæ & ignotæ pleriſqꝫ Græcis Latiniſqꝫ ſcriptoribus, non ſolũ cum crocuta & leucrocuta quadrupedibus ſæpe confundi uideo: ſed etiam multa eadem aliâs quadrupedi hyęnæ, aliâs eiuſdem nominis ſerpenti, aliâs piſci attribui. Ego hoc in loco de hyęna quadrupede primum agam: deinde de illis animalibus quæ ſiue eadem hyęnæ, ſiue diuerſa ſint, congenera tamẽ, nomine ſaltem differunt: eoqꝫ uel Græcis Latiniſqꝫ uſurpato, ut crocuta & leucrocuta: uel barbaris tantum ſcriptoribus, ut papio, zilio. Ὕαινα, quadrupedis & piſcis nomen, Heſychius & Varinus. De hyęna ſerpente ſuo loco ex Aeliano & aliꝭs dicam. Hyęnam aliꝭ glanum appellant, Ariſtoteles interprete Gaza de hyęna quadrupede: Græce etiam γλάνον habetur: apud Heſychium uero γάνος ſine lambda, his uerbis: Phryges & Bithyni hyęnam, ganon uocitant. Niphus hyęnam Epheſiꝭs gannum (per n. duplex) uocari, ex Philopono annotauit. Ego cum lambda glanum potius quàm ganum dixerim, hac coniectura motus: quoniam hyęna etiam piſcis nomen eſt, ut libro ſeptimo apud Athenæum legimus, qui & ὑαινίδα ex Epicharmo nominat, quale uerò piſcis hoc genus ſit tanquam ignorans non deſcribit. Mihi quidem piſcis idem uidetur qui & ὗς illic ab eo nominatur, de quo Archeſtrati uerſus citat, Ἐν δ' Αἴνῳ καὶ τῷ πόντῳ τὴν ὗν ἀγόραζε, Ἣν καλέουσι τινὲς θνητῶν ψαμμῖτιν ὀρυκτὴν, Τούτου τὴν λοφιὰν ὀπτᾶν, &c. Coniꝭcit autem eundem ῥόθιον ψαμαθῖδα in carmine Numeniꝭ dictum: & dubitat an idem ſit piſcis qui capros, id eſt aper uocatur. Ego aprum piſcem Acheloi uocalem eſſe apud Ariſtotelem legi, ut illum à uoce & quaſi grunnitu ſic dictum appareat. At pſammîtin orycten, hoc eſt arenarium foſſorem, hyn, id eſt ſuem dici, quòd arenam roſtro, ut ſus terreſtris cœnum fodiat, facile eſt cõꝭcere: niſi quis malit ab aliqua corporis ſimilitudine appellatum, quoniam Archeſtratus λοφιὰν (quæ uox propriè ad ſuilli dorſi ſetas pertinet, ſed ſimpliciter etiam pro ſumma dorſi parte accipitur) eius aſſandam ſcribit. Sed de piſcibus, quibus à ſue nomen contigit, propter pinguitudinem, uocem, aut corporis figuram, alibi ſcribam. Quoniam igitur hyęna quadrupes, etiam glanos uocatur: & piſcis quoqꝫ eiuſdem nominis eſſe traditur, inuenimus autem glanyn uel glanidem piſcem uocari quendam, quẽ aliqui eundem ſiluro putant, omnino hyęnam eundem eſſe putauerim. Silurus certe piſcis uoraciſſimus eſt, nec piſces tantum inuadit, ſed etiam equos: ut uel eo nomine ab hyęna nomen ſortitus uideri poſſit. Illyrica lingua, ut ex Sigiſmundo Gelenio didici, hyęnam quadrupedem uocat ſan, quod nomen ad Græcam uocem ganos alludit. Γάνδος uel γάδος, multa ſciens, aſtutus, πανοῦργος, Varinus: certe huiuſmodi gani ſiue hyęnæ natura eſt. Cæterum glanis uel glanys piſcis, à Glany fluuio Italiæ uel Cumæ nomen habet, Varino teſte. Quidam hyenam ſcribunt ſine diphthõgo, quod non probo: Græci enim per αι. ſcribunt: nomen autem à ſue indiderunt propter ſetas, ut capite ſecundo dicam. Porphyrius in eo opere quod inſcripſit de abſtinentia ab uſu carnium, hyęnam dicit ab Indis appellari crocutam, Gillius: ſed de crocuta, quæcunqꝫ apud authores reperi, ſeorſim poſt hyęnæ hiſtoriam conſcribam. Belbi, id eſt hyęnæ, decem, fuerunt ſub Gordiano Romæ, Iul. Capitolinus. Pinicianus grammaticus noſtri ſeculi, hyęnæ nomen Germanicum finxit, **grabthier**, quod circa ſepulchra uerſetur: ego **vilfraß** interpretarer: quoniam uel gulo eſt, uel omnino congener ei fera, ut iam ſupra in Gulonis hiſtoria dixi. Albertus ut pleraqꝫ corruptè, ſic ionam pro hyęna ſcribit. Syluaticus yenam exponit bellulam (Galli muſtelam belette uocant) & rurſus yentam beſtiolam quandam. Hyæna portentoſum'ne magis an fabuloſum animal ſit neſcio, alieni certè orbis animal credendum eſt, Marcellus

cellus Vergilius. Akabo, Alkabo, alzabo, aziba, albozao, pro animantis unius nomine diuersæ scriptiones, leguntur apud Rasin de 60. animalibus capite decimoseptimo, & Albertum libro 22. Est autem non alia quàm hyęna, quamuis interpres Rasis taxonem interpretatur, hoc est melem. Prima syllaba a. uel al. articuli loco est. Zabo uel ziba, nomen à lupo factum est, qui zeeb & in fœminino genere zeeba Hebræis uocatur: multa enim cum lupo habet communia, &c. Rasis quidem nihil quàm remedia & magicas quasdam facultates de hac fera recenset, ex quibus tamen facile deprehendi hyænam esse, cum quædam prorsus eadem scribat quæ ueteres Græci Latiniq; de hyæna, ut infra capite septimo conferentibus apparebit. Nunquid uolatile tinctum est (sanguine) hæreditatis meę? nunquid uolatile per circuitum eius? Hieremiæ duodecimo, interprete Munstero. Quo in loco Hebraicam uocem עיט ait, uolucrem interpretantur, (Munsterus in Lexico etiam auium turbam;) Septuaginta spelæon, id est speluncam; & pro צבוע zabua, hoc est tinctum est, Septuginta reddunt ὑαίνης, hyænæ: decepti nimirum uocis affinitate, quoniam zabo, ut dixi, hyæna est: quamuis pro fera per zain scribi conijcio, ut lupi etiam uocabulum Hebraicum: uerbum autem zaba, quod est tinxit, per zade scribitur. Eodem in loco Glossa, Hyæna (inquit) nocturna bestia cadaueribus cunctisq; immundis uescitur: huius impuritati populus Israël comparatur. Pro hyænæ & trochi nominibus apud Aristotelem de generatione animalium 3. 6. Albertus habet, ex Auicenna, acrosilus & astriboth, tanquam auium nomina: & rursus, pro trocho, karabo: pro hyęna, azaro: ubi forte azabo aut simile quid legendum. Akabo in desertis Arabiæ uersatur, Albertus tanquam ex Rasi, apud quem tamen hæc uerba non reperio. Aristoteles uero genus quoddam hyęnarum in Arabia esse scribit, (non simplex genus hyęnæ esse insinuans.) In sacris literis bis legimus seebe ereb, & semel araboth: interpretes uariant: nam lupos Arabiæ, aut solitudinum, aut uespertinos interpretantur. Ego hyænas esse crediderim, qui uesperi & noctu grassantur, lupis alioqui similes in multis, sed magis quàm illi astuti, malefici, uoraces atq; crudeles. Principes urbis (Hierosolymæ) ueluti leones rugientes: iudices eius (similes sunt) lupis uespertinis, qui ossa non relinquunt ad diluculum, Sophoniæ tertio, interprete Munstero. Taxat autem propheta (inquit idem in Scholijs) insignem iudicum auaritiam. Non, inquit, lupi fame accensi tam auidè prædæ inhiant, cum etiam totum diem ieiunum duxerunt, & serò ad rapiendum sese proripiunt: quantum iudices extorquendæ per fas & nefas pecuniæ. Ostendit autem insignem luporum famem, qua coacti ossa cum carnibus deuorent. Septuaginta hoc in loco lupos Arabiæ transtulerunt, quod non probo: alijs enim punctis siue uocalibus Hebræi scribunt ereb pro uespera, alijs Arab pro Arabica natione. Et Hieremiæ capite quinto legitur zeeb araboth, in plurali numero: quæ uox pro Arabica gente accipi non potest: sed uel ab ereb, id est uespera descendit: uel arabah, hoc est solitudine uel deserto: ab utroq; enim pluralem numerum sic fieri Munsterus in Lexico docet. Sunt autem Hieremiæ uerba hæc, interprete Munstero: Percussit eos leo de sylua, & lupus solitudinum deuastauit eos. Septuaginta, λύκος ἕως τῶν οἰκιῶν ὠλέθρευσεν αὐτούς: hoc est, lupus eos ad domos usq; perdidit. Hieronymus, Lupus ad uesperam uastauit eos. Habacuc etiam prophetæ capite primo uerba sunt hæc, interprete Munstero: Leuiores sunt pardis equi Chaldæorum, & acriores quàm lupi uesperæ (zeebe ereb.) Velociores lupis uespertinis, Hieronymus. ὀξύτεροι ὑπὲρ τοὺς λύκους τῆς Ἀραβίας, Septuaginta. (Hos locos de lupis Arabiæ Tzetzes etiam in suis Chiliadibus citat, sed nihil explicat.) Sed de uelocitate hyænarum nihil certi habeo, ut neq; luporum: nisi quòd Oppianus secundum genus eorum, circos & harpages uocat, cæteris uelocitate præstare ait: magis etiam famelicos esse, montanos, sed hyeme ad urbes accedere, summo diluculo ad prædam abire, &c. Quòd si quis uel hoc uel aliud lupi genus, (nam quintum genus Oppiano lepores uenatur: quod sine celeritate fieri non potest,) potius quàm hyenam pro lupo uespertino in libris prophetarum acceperit, non repugno. Hoc tantum assero, peculiare lupi genus intelligi, non autem quemuis lupum (ut obscuri quidam recentiores scribũt) sub uesperam magis famelicum esse, & hoc insinuare prophetas.

B.

Hyænam mittit Africa, Solinus. Plurimæ gignuntur in Africa, Plinius. Apud pastorales Afros reperiuntur bassaria, hyænæ, hystriches, &c. Herodotus libro 4. In Arabia genus quoddam hyænarum esse dicunt, quod torporem quendam stuporemq; animalibus inferat, &c. ut in c. dicam. Aristoteles in libro de Mirabilibus. Hyæna corpore non minore quàm lupus est, iuba qua equus, Aristoteles & Hieronymus contra Iouinianum. Colore lupi propè est, sed hirsutior, & iuba per totum dorsum prædita, Aristot. Et alibi, Iuba est qua equus, sed seta duriore longioreq;, & per totum dorsum porrecta. Hinc nimirum etiam nomen tulit, quod dorsum ei setis tanquã suillis rigeat. Medium hyænæ dorsum, inquit Oppianus, incuruatur, & circumquaq; (per totum dorsum, Aristot.) hirsutum est, ut non totum hyænæ corpus, sed dorsum tantum setis durioribus & prolixis rigere intelligamus. Corpus eius terribile frequentes utrinq; tæniæ cœrulei coloris distinguunt. Dorsum oblongũ & angustum est, & cauda similiter, ῥινόν τ' ἀμφοτέροισιν ἐπικλύουσιν ὀδοῦσι ῥιγεδανόν, (uerba quædam uidentur deprauata,) Hæc Oppianus. Multa igitur lupo & hyænæ communia sunt: magnitudo & color, ut dixi: item uoracitas, & insidiæ quas alijs animalibus moliuntur: ille gregibus ouium & caprarum, hæc canibus & homini quandoq;. Dentes utrisq; serrati, genitalia utrisq; similia, ut paulò post dicam: Vterq; noctu uagatur cibi causa: lupus urgente fame, hyæna necessariò ferè: quoniam a-

crius noctu uidet, interdiu hallucinatur. ὄμματα οἱ διὰ νύκτα φάος, σκότος αὐτὰ μετ' ἠῶ, Oppianus. Oculi uituli marini & hyænæ in mille colores tranſeunt ſubinde, Plinius. Et alibi, Oculis hyænę mille eſſe uarietates, oculorumq; (melius, colorumq;, ex Solino) mutationes traditur. Aiunt hyænam colorem mutare ad libitum, Albertus: ſed hoc de oculis apud ueteres legitur. In oculorum hyænæ pupillis lapis inuenitur, hyænium dicunt, præditum illa poteſtate, ut cuius hominis fuerit linguæ ſubditus, prædicat futura, Solinus. Germanorum artifices narrant hanc beſtiam in oculis uel uerius in fronte geſtare lapidem pretioſum, Albertus. Lapis hyæna, inquit Syluaticus Albertum citans, ab hyæna beſtia nomen habet, eò quod oculi eius in lapidem uertantur. Aiunt autem Euax & Aaien (Solinus,) ſuppoſitum linguæ diuinationem conferre. Hyæna gemmam in oculis geſtat, uel ut aliqui dicunt in fronte, Author libri de naturis rerum. Collum & iuba continuitate ſpinæ porrigitur, flectiq; niſi circumactu totius corporis nequit, Plinius. Hyænæ cum ſpina riget, collum continua unitate flecti nequit, niſi toto corpore circumacto, Solinus. Ceruix leoni tantū & lupo & hyænæ ex ſingulis rectisq; oſſibus riget, cætero ſpinæ adnectitur, Plinius. Hyænæ cor magnum, Ariſtoteles. Hyænæ cor maximum eſt pro portione, ut & reliquis timidis (muribus, lepori, aſino, ceruo, pantheræ, muſtelis) aut propter metum maleficis, Idem & Plinius. Quòd de hyæna fertur, genitale ſimul & maris & fœminæ eandem habere, commentitium eſt: ſed uirile ſimiliter atq; in lupis & canibus habetur: quod uerò fœmineum eſſe uidetur, ſub cauda poſitum eſt, figura ſimile genitali fœminæ, ſed ſine ullo meatu: ſub hoc meatus excrementorum eſt. Quinetiam fœmina hyæna, præter ſuum illud, etiam ſimile ut mas habet ſub cauda ſine ullo meatu, à quo excrementorum meatus eſt, atq; ſub eo genitale uerum continetur: uuluam etiam hyæna fœmina, ut cæteræ huiuſcemodi (lupi & canes) fœminæ animantes, habet, Ariſtoteles. Idem alibi promptius eſſe ſcribit marem capere, quàm fœminam, utpote callidiorem, ſexum & ingenij ſecundum eum diſcrimen manifeſtò ponens. Hyænis utranq; eſſe naturam, & alternis annis eſſe mares, alternis fœminas fieri: parere ſine mare, uulgus credit, Ariſtoteles negat. Sic & Oppianus, Audiui (inquit) uno anno hyænam patris uice fungi, altero matris. Sic & Philes poëta recentior: & Iorach apud Albertum, qui etiam uenenum in cauda hyęnæ colligi ſcribit: ſed Iorach iſte (inquit Albertus) frequenter mentitur. Si tamen eſt aliquid miræ nouitatis in iſtis, Alternare uices, & quæ modo fœmina tergo Paſſa marem eſt, nunc eſſe marem miremur hyænam, Ouidius 15. Metamorph. Aelianus & Orus in Hieroglyphicis, hyænam, non quadrupedem, ſed ſerpentem per uices marem & fœminam eſſe prodiderunt.

C.

Hyænæ noctu uident, cum interdiu nihil ferè uideant ut feles, Aphrodiſiēſis in problematis 1.66. De hoc etiam præcedenti capite dixi in oculorum eius mentione. ¶ Cadauera hominum, & ipſos homines & canes à ſe interfectos, ut ſequenti capite dicam, deuorat. Ab uno animali ſepulchra erui inquiſitione corporum tradunt, Plinius & Solinus. Sepulchra effodit humanæ auida carnis, Ariſtot. ¶ Vox ei quæ propria ſit non legi: humanum uerò ſermonem (ut crocutam quoq; & manticheram) & uomitionem hominis eam imitari ſequenti capite referam. ¶ Hyænam per uices annorum nunc marem eſſe & generare, nunc fœminam & concipere, præcedenti capite refutatum eſt. Vide etiam inferius in Trochi mentione. Hyænæ coitu leæna Aethiopica parit crocutam, Plinius & Solinus. Thôes ex hyæna & lupo generantur, Varinus in Θόες, & Heſychius in Θῶες per ω. quo modo melius ſcribitur. Ex his grammaticis Valla etiam Herodoti interpres libro quarto, ubi is ſimpliciter thôes in Africa generari dixerat, de ſuo addidit ex hyæna & lupo genitos, quod quidem parum fidi eſt interpretis. Sed thôes quales ſint, et unde generentur, ex ipſorum hiſtoria petēdum eſt ſtatim poſt lupum. De trocho & hyæna (inquit Ariſtot. de generat. 3. 6.) ſtultè magnoq; errore narratur: hyænam enim complures aiunt, trochum Herodorus Heracleota ſcribit duplex genitale habere, maris ac fœminæ: & trochum ſeipſum inire: hyænam inire & iniri annis alternis: ſed uiſa eſt hyæna mas, & altera fœmina ſui diſcrimine genitalis: locis enim nonnullis penuria huius conſpectus non eſt. Verum hyænæ tam mares quàm fœminæ habent ſub cauda lineam quandam ſimilem genitali fœminino: quæ quidem nota quamuis communis ſit, tamen in maribus potius cernitur, quia mares quàm fœminæ magis capiuntur. Itaq; qui rem parum diligenter (ἐκ παρόδου) conſiderant, in hanc aberrant opinionē, Hactenus Ariſtoteles. Trochum quidem piſcem eſſe, qui ipſe ſe ineat, Plinius ſcribit 9. 52.

D.

Maximum cor eſt pro portione muribus, lepori, pantheræ, muſtelis, hyænis, & omnibus timidis, aut propter metum maleficis, Plinius & Ariſtoteles. Eſt in eis pietas crocodili, aſtutia hyęnæ, Mantuanus. Promptius eſt marem capere: fœminis enim ingenita eſt callidior aſtutia, Solinus. Raro hyęna fœmina capitur, (quod etiam Plinius ſcribit:) nam inter undecim numero unam tantum cepiſſe uenator quidam retulit, Ariſtoteles. Quodcunq; animal ter luſtrauerit hyęna, in ueſtigio hęrere & mouere ſe nō poſſe traditur: quapropter magicā ſcientiam ineſſe ei pronunciauerunt, Plinius & Solinus. Hyęnæ umbræ contactu canes obmuteſcere tradunt, Plinius & Aelian. Si canes uenantes umbram eius dum ſequuntur contigerint, latrare nequeunt, uoce perdita, Solinus. Cum Lunæ orbis plenus eſt, retro poſito Lunæ fulgore ſuam canibus umbram inijcit, quos ſtatim mutos reddit, & tanquam ueneficio quodam, eorum ſenſus perſtringit: deinde elingues abducit & optatis fruitur, Aelianus & Philes. Canes uomitionem hominis imitando capit, Ariſtot. Vomitionem hominis

imitari

imitari traditur ad sollicitandos canes, quos inuadat, Plinius. Vomitus humanos mentitur, falsisque singultibus sollicitatos sic canes deuorat, Solinus. Ad stabula noctu profecta, humanum uomitum assimulat, eam ut canes exaudierunt, sic ad illam ipsam, tanquam ad hominem adeunt, ea uerò comprehensos uorat, Aelian. Hyæna homini caníue dormienti suum corpus admouet (παρεκτείνει) ac si seipsam maiorem dormiente sentit, naturaliter sua magnitudine sensibus eum priuat, ac ipsius manus non resistentis exedit, & conficit: sin se breuiorem animaduertit, statim properat fugere. Quod si in te incurrerit, caue iam à dextera ipsam excipias, quoniam sic obtorpesceres, ut nullo modo te posses tueri: sin autem ex sinistra in eam inuaseris, confidenter aggredere, & occides, Gillius apud Aelianum non citato authore. Ego eadem ad uerbum reperio in Geopon. Græcis 15. 1. à Zoroastre citata ex Nestoris Panacea. Cum fugiunt uenantem, declinare ad dextram, ut prægressi hominis uestigia occupent. Quod si successerit, alienari mente, ac uel ex equo hominem decidere. At si in læuã detorserit, deficientis argumentum esse, celeremque capturam. Facilius autem capi, si cinctus suos uenator, flagellumque & ipsos equos (aliàs imperitans equo,) septenis alligauerit nodis, Plinius. Hyæna dextra in manu uim sopiendi habet, & suo tactu somnum conciliandi, sæpeque numero in stabula ingressa cum dormientem aliquem deprehenderit, & pedetentim ad illum progressa fuerit, soporiferã, ut ita dicam, manum eius naribus admouet, sicque eas opprimit, hic ut sine sensu esse uideatur, ac tantum terræ suffodit, quantum sit ad eum ipsum obruendum satis: guttur uero & supinum & nudum relinquit, in quod incumbens, somno oppressum suffocat, posteaque in latibulum abstrahit, Aelianus. Philes paulo aliter, ut uidetur: Dormientis, inquit, nari dextrum pedem immittens, κάρον efficit. ὀρύξασα δ' ἐν κεφαλῇ πυθμένα, προσέθηκε τὴν φάρυγγα γυμνὴν ἑστίαν, ἣ μᾶλλα δεινῶς τῆς φονώσης ἐμφύσης ὁ τάλας ἐκ τῶν δυστυχῶς ἀποπνίγει. Iidem alibi hyænæ piscis pinnæ dexteræ eandem uim attribuunt. (Oppianus de xiræ leonis manui νάρκα θοὴν, τῇ πάντα λύει καὶ γοῦνα τα θηρῶν.) Si piscis marini hyænæ nuncupati pinnam dextram ad hominem somno consopitum admoueas, sanè quàm eum ipsum perturbabis. Etenim formidolosa secundum quietem spectra uidebit, acerbaque insomnia (uel ut Philes, φρίκην ἄῤῥητον καὶ δεῖμα πολλῶν φαρμάκων) perpetietur, Aelianus. Vim istam pinnæ dextræ soporiferam, uitulo marino etiam attribuunt authores: ut & pellis aduersus fulmina. Mutilus est locus Aristotelis de hyænis in libello de mirabilibus narrationibus huiusmodi: Ἐν δὲ τῇ Ἀραβίᾳ ὕαινάν τι γένος φασὶν εἶναι, ὃ ἐπειδὰν προΐδῃ τι θηρίον ἢ ἂν * ἐργάζεται, &c. hic ex Aeliani iam positis uerbis ita suppleri potest, ἐπειδὰν προΐδῃ θηρίον ἢ ἄνθρωπον κοιμώμενον, τὸν δεξιὸν πόδα ταῖς ῥισὶ προσφέρον νάρκην ἐργάζεται καὶ πῆξιν τοιαύτην ὥστε μὴ δύνασθαι κινεῖν τὸ σῶμα. Quod uero sequitur, τῶν δὲ ποῖον καίεται, legendum forte τῶν δὲ ποιῶν κατὰ δίει, aut tale quid iam ex Aeliano recitatum. Hyænam magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione posuerũt, utpote cui et ipsi magicas artes dederint, uimque qua alliciat ad se homines mente alienatos, Plinius. Molitur insidias homini, Aristoteles. Hyænam tradunt sermonem humanum inter pastorũ stabula assimulare, nomenque alicuius (auditu assiduo, Solin.) addiscere, quem euocatum foras laceret, (ut in hominem astu accitum noctu sæuiat, Solinus:) Plinius. Pardalim hyæna hostiliter odit, Aelianus. Si hyænæ & pardalis pelles admisceantur, pardalina pilos amittit, hyænæ non item: quare Aegyptij superiorem ab inferiore uictum significaturi, duas pelles pingunt, hyænæ unam, alteram pardalis, Orus in Hieroglyph. Præcipuè pantheris esse terrori traduntur hyænæ, ut ne conentur quidem resistere: & aliquid de corio earum habentem non appeti: Mirumque dictu, si pelles utriusque contrariæ suspendantur, decidere pilos pantheræ, Plinius. Magnus Indorum rex quotannis diem unum proponit tum hominum tum bestiarum certaminibus: committuntur autem pugnaturæ inter se bestiæ, feri tauri, arietes, hyænæ, &c. Aelianus.

G.

Oleum in quo decocta sit uulpes siue uiua siue mortua, arthriticos in eo longiori tempore immorantes, uel omnino sanat, si nouus sit affectus: uel, si saltem non inueteratus, ita curat, ut licet repetat, multò tamen mitior sit futura. Sed uulpinum oleum nihilo magis discutit eo quod ex hyæna similiter decocta paratur: id enim omnino eximiam discutiendi uim sortitur, Galenus de simplicibus 11. 47. Eadem ex Galeno descripsit Aëtius libro 12. Caro alzabo calida est & humida: cocta cum oleo (aceto, Albert. non probo) iuuat podagricos & dolores iuncturarum ex frigiditate: est enim tenuis substantiæ, & diaphoretica. Cocta cum aqua, cui insideat in solio seu cupa podagricus uel arthriticus, plurimum prodest, Rasis & Albertus. Magorum uanitas, ut est solers ambagibus, hyænas capi iubet, geminorum signum transeunte Luna, singulosque propè pilos seruari, Plinius. ¶ Corium hyænæ substratum à cane morsis auxiliari tradunt magi, Plinius. Ea etiam quæ in hoc capite de uiribus hyænæ sequuntur, omnia ex Plinio desumpta (nisi aliud scriptoris nomen exprimatur) & magis autoribus attributa, semel hic monuisse sat fuerit. Probati quidẽ medici nihil huius feræ preter fel in remedijs ponunt, & oleum in quo ipsa (ut dixi) decocta sit. Vituli marini, aut quod melius est hyænæ pelle facta medicamenta (forte calciamẽta) si quis in cotidiano usu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit, Marcellus. Capitis dolori alligatam cutem prodesse quæ fuerit in capite eius, magi tradunt, Plinius. ¶ Sanguinem cum polenta sumptum, torminibus. Sanguis si calidus illinatur, locis leprosis conducit, Rasis & Albertus. ¶ Carnes si edantur, contra canis rabidi morsus efficaces esse: etiamnum iecur efficacius. ¶ Neruos potos in uino cum thure, fœcunditatem restituere ademptam ueneficio. Neruis à dorso armisque, suffiendos neruorum dolores. ¶ Canis rabidi morsu

potum expaueſcentibus faciem perungunt adipe uituli marini: efficacius ſi medulla hyęnæ & oleū èlentiſco & cera miſceatur. ¶ Medullas opitulari doloribus ſpinæ & neruorum, laſſitudini renū. Medulla de ſpina hyęnæ, admixto felle eius & oleo uetere, ad temperiem & lenitudinem acopi decocta, neruorum uitia omnia doloresq; auctore Democrito perſanat, Marcellus. Sic & Plinius, Neruis mederi medullas è dorſo cum oleo uetere ac felle. E dorſo medullam adalligatam, contra uanas ſpecies opitulari. ¶ Adipe accenſo ſerpentes fugari dicunt: Eundem illitum à cane morſis auxiliari.

¶ Siniſtra parte cerebri naribus illita, morbos pernicioſos mitigari, ſiue hominum, ſiue quadrupedum. ¶ Sterilitatem mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho ſumpto in cibo, promiſſo intra triduum conceptu. ¶ Dentes eius dentium doloribus tactu prodeſſe, uel alligatos ordine. Dentes ſi de ſiniſtra parte roſtri eruti ſint, illigatos pecoris aut capri pelle ſtomachi cruciatibus. Contra nocturnos pauores umbrarumq; terrorem, unus è magnis dentibus lino alligatus ſuccurrere narratur: Furentes ſuffiri eodem, & circumligari pectus cum adipe renum, aut iocinere, aut pelle præcipiunt. Dens alzabo ſuſpenſus ſuper brachium dextrum ab humero uſq; ad cubitum, obliuioni reſiſtit, Raſis & Albertus. ¶ Maxillæ parte comminuta in aniſo, & in cibo ſumpta, horrores ſedari: Eodem ſuffitu mulierum menſes euocari. ¶ Palato arefacto, & cum alumine Aegyptio calefacto, ac ter in ore permutato, fœtores & ulcera oris emēdari. ¶ Ceruicis carnes, ſiue mandantur, ſiue bibantur, arefactæ, lumborum doloribus mederi. ¶ Humeros humerorum & lacertorum doloribus tactu prodeſſe. ¶ Pulmones in cibo ſumptos cœliacis (uetus lectio, iliacis) auxiliari: Ventriculis, cinerem cum oleo illitum. ¶ Cor in cibo ſumptum omnibus doloribus corporum auxiliari. Tremulis, ſpaſticis, exilientibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde mandendum, ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyęnæ illinatur: Pilos etiam auferri hac compoſitione illita, aut per ſe felle, euulſis prius quos renaſci non libeat: Sic & palpebris inutiles tolli. ¶ Mulieri candida à pectore hyęnæ caro, & pili ſeptem, & genitale cerui, ſi illigentur dorcadis pelle, collo ſuſpenſa continere partus promittunt. ¶ Carnes uel oſſa hominis, ſi quæ in uentriculo occiſæ inueniantur, ſuffitu podagricis auxiliari. ¶ Omentum, ulcerum inflammationibus cum oleo. ¶ Medulla ex dorſo, uide ſuperius in Medulla. Podagris, ſpinæ cinerem cum lingua & dextro pede uituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atq; illita hyęnæ pelle. Oſſa ex ſpina parturientibus prodeſſe. ¶ Coſtarum primam & octauam ſuffitu ruptis ſalutarem eſſe. ¶ Carnes ſi edantur, contra canis rabidi morſus efficaces eſſe: etiamnum iecur efficacius. Febribus quartanis iecur deguſtatum ante acceſſiones. Glaucomata iocineris recentis inaſſati ſanie, cum deſpumato melle inunctis ſanari dicunt. Iecur potum torminibus & calculis mederi. ¶ Fel efficaciſſimum creditur ſcorpionis marini, & callionymi piſcis, marinæq; teſtudinis & hyęnæ, Dioſcorides. Cum pharmacum aliquod paras, cui fel miſcetur, colorem fellis ſpectato, qui alius in alijs animalibus eſt. Paſtillis enim dictis taurinum admiſcent: ocularibus uero medicamentis hyęnæ, galli, perdicis, & aliorum quorundam animalium, Galenus de ſimplicib. 10. 12. Et rurſus, Taurinum fel efficacius eſt ſuillo, ouillo, caprino, & bubulo: ignauius tamen quàm hyęnę: ut huius quàm callionymi aut ſcorpij marini aut teſtudinis marinæ. Fel hyęnæ per ſe illitum pilos auferre, euulſis prius quos renaſci non libeat: ſic & palpebris inutiles tolli. Si felle hyęnæ loca quibus moleſti ſunt pili in palpebris nati adſiduè tangantur, confeſtim tabeſcent: certe ſi prius uulſis ſuperducatur, non renaſcentur, Marcellus. Idem remedium apud Galenum legimus Euporiſton 1. 42. his uerbis, Euulſis prius radicitus pilis, fel aut hyęnæ aut hirci confeſtim inunge. Animalium quorundam fel (inquit Galenus de ſimplicib. 10. 12.) præ cęteris laudatur, ꝙ & uiſum acuat, & ſuffuſionum initia diſcutiat, ut callionymi piſcis, hyęnæ, &c. Hyęnæ fel cum melle uiſum acuit, & illitum ſuffuſiones diſcutit, Galenus ad Piſonem. Suffuſionem oculorum canino felle malebat quàm hyęnę curari Apollonius Pitanęus cum melle: item albugines oculorum, Plinius. Fel urſinum atq; hyęnæ cum melle optimo mixtum & diu coagitatum, caligines eximit, ſi adſiduè inde oculi ſuffundantur aut ſuperlinantur, Marcellus. Lippitudini mederi fell illitum frontibus: aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Attici cyathis tribus & croci uncia inunctum: Sic & caligines diſcuti & ſuffuſiones: Claritatem excitari melius inueterato medicamento. Aſſeruari autem in Cypria pyxide. Eodem ſanari argema, ſcabritias, excreſcentia in oculis, item cicatrices, Plinius. Democritus adfirmat felle hyęnæ ſi frons perfricetur, epiphoras incipientes, & omnem oculorum dolorem poſſe ſedari, Marcell. Medulla de ſpina hyęnæ, admixto felle eius & oleo uetere, ad temperiem acopi decocta, neruorum uitia omnia doloresq; auctore Democrito perſanat, Marcellus. Fel alzabo maris ligatum ſuper femur alicuius ſiniſtrum, promouet coitum cum muliere quandiu retinetur, Raſis & Albertus. Fel alzabo pondere drachmæ potum cum decoctione ſpicæ nardi, remedio eſt aduerſus tympanitem, Iidem. Membranam quæ fel contineat, cardiacis potam in uino, uel in cibo ſumptam, ſuccurrere. Podagris fel prodeſſe cum lapide Aſio. ¶ Lienem lienibus mederi. ¶ Lumborum doloribus carnes è lumbis edendas illinendasq; cum oleo. Adipe è lumbis ſuffiri difficulter parientes, & ſtatim parere. ¶ Veſicam in uino potam contra urinæ incontinentiam ſuccurrere: Quæ autem in ueſica inuenta ſit urina, additis oleo ex ſeſamo & melle, hauſtam prodeſſe ægrimonię ueteri. ¶ Vuluam cum mali Punici dulcis cortice in potu datam prodeſſe mulierum uuluæ. ¶ Spaſticis, genitale è maribus ſuffitu opitulari. Venerem ſtimulari genitali ad ſexus ſuos in melle ſumpto, etiam ſi uiri mulierum coitus oderint. ¶ Lippientibus, ruptis, &

contra

contra inflationes, seruatos pedes opitulari tactu: læuos dextris partibus, dextros læuis. Sinistrum pedem superlatum parturienti, letalem esse: dextro illato, facile eniti. ¶ Fimum quod in intestinis inuentum sit, arefactum, ad dysentericos ualere potum: illitumque cum adipe anserino opitulari toto corpore læsis malo medicamento. Aëtius 13.6. emplastro cuidam imponendo aduersus crocodili morsum stercus hyænæ adiungit: hoc, inquit, si desit, porcino utitor. Hyænæ stercus putrida curat uulnera, Hieronymus contra Iouinianum ut Vincentius Belluac. citat.

H.

a. Hyænæ epitheta. Aemula uocis, apud Textorē. Δυσδερκής, νυκτιπόρος, νυκτιπλανής, σικτὴ, Oppiano.

d. Qui uoluerit transire per locum animalium alzabo, non infestabitur ab eis, si manu gestet radicem colocynthidis, Rasis & Albertus.

e. Grandini creditur obuiare, si quis crocodili pellem, uel hyænæ, uel marini uituli per spatia possessionis circunferat, & in uillæ aut cortis suspendat ingressu, cum malum uiderit imminere, Palladius. Cælius Rhodiginus post claui ænei mentionem 29. 6. Consimile (inquit) huic ferè adagiū usurpari posse, uideo: ut qui suopte præsidio aduersus potentiorum uim præmunitus est, dicatur hydna gestare, id est tubera, nec non hyænæ phocarumque pelles, quòd hæc minimè tangantur de cœlo: Quo nomine uelorum summa hisce communire nautici moris est. Amplius scribit Horus, si quis hyænæ pellem sibi circumponat, intrepidè per medios hostes transiturum, nocumento nullo: proinde Aegyptijs ratione hieroglyphica intrepiditatis ac constantiæ in calamitatibus indicium haberi hyænæ pellem expictam. Quod ficus de cœlo non tangitur, id utique amaritudini eius acceptum referri oportet; (tota enim arboris dulcedo in fructum secernitur.) Id genus quippe non attingunt fulmina, quod uitulus comprobat marinus atque hyæna, Cæl. Nonnulli pelle hyænæ satoriam trimodiam uestiunt, atque ita ex ea, cum paulum immorata sunt semina iaciunt, non dubitantes prouentura quæ sic sata sint, Columel. 2.9. Gentiana diebus septem cum hyæna pelle amuleti loco gestatur aduersus rabidorum canum morsus, Actuarius. Frontis corium fascinationibus resistere magi pollicetur, Plin. ¶ Sanguine tactis postibus, ubicunque magorum infestari artes: non elici deos, nec colloqui, siue lucernis, siue pelui, siue aqua, siue pila, siue quo alio genere tententur, Idem. ¶ Hyænæ linguam si quis manu teneat, contra canum impetum maximam cautionem habebit, Zoroastres in Geoponic. Eos qui linguam in calciamento sub pede habeant, non latrari à canibus, Plin. Oppianus lib. 3. de uenatione uidetur idem de pelle hyænæ scribere, uel quauis eius parte, in calceo gestata. ¶ Pilos rostri admotos mulierum labris amatorium esse, Plin. ¶ Tantumque est uanitatis, ut si ad brachium adalligetur superioris rostri dextræ partis dens, iaculantium ictus deerraturos negent, Idem. ¶ Magi aiūt totius domus concordiam, hyænæ genitali & articulo spinæ cum adhærente corio adseruatis, constare: quem spinæ articulum siue nodum atlantion uocant: est autem primus. In comitialiū quoque remedijs habent eum. ¶ Super omnia est, quòd extremam fistulam intestini contra ducum ac potestatū iniquitates commonstrant, & ad successus petitionum, iudiciorumque ac litiū euentus, si omnino tantum aliquis secum habeat. Eiusdem cauerna sinistro lacerto religata, si quis mulierē respiciat, amatorium esse tam præsens, ut illicò sequatur. Eiusdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum uiris, qui sint probrosæ mollicíei, non modo pudicos, sed & seueros mores induere, Plin. Si pili de collo (culo uidetur legendum ex Plinij uerbis iam recitatis) masculi zabo combusti tritique cum pice inungantur ano sodomitæ patientis, liberabitur illo uitio, Rasis: apud Albertum uiro legitur pro uitio. Si pes sinister & ungues alzabo in linteo alligentur dextro alicuius brachio, non obliuiscetur quæcunque audiuerit aut cognouerit, Rasis & Albert. Manus dextra alzabo unà cum corio abscissa animali uiuenti, adalligata ingredientibus ad reges aut alios, negotij alicuius obtinendi causa, gratiam & fauorem eis conciliat, ut quod petunt obtineant facile, Rasis & Albertus. Si manus dextra alzabo, quā hominis sinistra absciderit, ab aliquo gestetur, illum diliget quisquis uiderit præter alzabo, Iidem. Medulla pedis sinistri trita utilis est mulieri quæ maritum non diligit: nam si inijciatur in nates (narē, Albertus) eius, diliget eum præ cæteris. Tali sinistri cinere decocto cum sanguine mustelæ, perunctos omnibus odio uenire: idem fieri oculo decocto, Plin. ¶ Excrementa siue ossa reddita cum interimitur, contra magicas insidias pollere, Plin. Si ungues inueniantur in uentriculo occisæ, mortem alicuius capientium significari, Idem. ¶ Democritus scribit therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyænæ urinæ aspersu recreari, Idem.

DE BARBARIS NOMINIBVS VEL Hyænæ, uel congenerum ei animalium.

AKABO pro alzabo perperam scribitur apud Rasim, ea occasione quia l. & z. literas si cōiungas, referunt ferè k. literam: legitur & zabo apud eundem. Cæterū alkabo, aziba, & albozao uoces sunt deprauatæ. Vide supra in Hyæna capite primo.

ANA animal dicunt esse Orientis, ualidissimis dentibus, acutis, & longis & unguibus acutis, per quam sæuum, gregarium & ualde amans quæ sui generis sunt animalium: alienis infestum. Si quod enim alterius generis accesserit animal, gregatim resistunt: & uel fugant, uel perimunt. Dentibus & unguibus se defendit ita, ut solitariū etiā ab aliquo robustiori deprehensum plerunque euadat, Albert.

BELBVS, hyæna, apud Iulium Capitolinum.

CHAVS etiam & LYCAON congeneres hyænæ uidentur, de quibus infra dicemus, ſtatim poſt lupum. De GVLONE ante hyænam ſtatim docui.

LACTA in ſepulchris habitat, & ueſcitur cadaueribus, Albertus. Hoc ueteres de hyęna ſcribũt.

LVPVS ueſpertinus, uide ſupra in Hyæna capite primo circa finem.

PAPIO animal circa Cæſaream abundat, paulò maius uulpibus, luporũ ingenio. Collecta enim hæc animalia ululant, uno præeunte (præcinente) & alijs poſtea ſimul reſpondentibus. Pilo uulpem refert. Vno ex eis occiſo cætera circa ipſum ululant, tanquam plangant mortuum. Voces eorum adeò ſonoræ ſunt, ut quamuis remota ex propinquo audiri uideantur. Vrgente fame ſepulchra hominum aliquando ingredi & cadaueribus ueſci dicuntur. Videntur ſanè ex lupo & uulpe compoſita, Albertus. Abenauin, id eſt babuin, animal eſt ſimile cani, quod noctu latrat, & uorat cadauera: reperiuntur autem permulta in Syria inter Damaſcum & Berutum, Andreas Bellunenſis. Et alibi, Dabha uel dahab, animal eſt medium inter lupum & canem, comedens cadauera: & comeditur caro eius ab hominibus, & reperitur in Syria in magna copia. Et rurſus, Aldabha eſt animal notum in Syria, medium inter lupum & canem, pilis color qui urſo, & comedit cadauera. Munſterus in Lexico trilingui lupum Hebraice zeeb nominat: Chaldaicè autem, ut reor, (zain in daleth mutato) deeba. Dhoboha (dabha potius, ut Bellunenſis corrigit) animal eſt, de cuius uiribus in podagra & arthritide iam libro 3. diximus, Auicenna libri 2. tractatu 2. in fine literæ D. Satis itaq; conſtat dabha & ſimiles uoces, nihil aliud quàm hyænam ſignificare.

ZILIO animal apud Albertum in fine libri 22. non aliud quàm ipſa hyæna eſt, omnibus quæ ei attribuit conſideratis: quamuis ipſe compoſitam eſſe ſcribat ex hyæna & ſimia quæ maricommorion uocetur. Maricomorion quidem eodem libro in M. litera, corruptiſſima uoce pro ueterum mantichora utitur.

CROCVTA, apud Græcos per τ. duplex ſcribitur: & per omicron tam in ſecunda quàm prima ſyllaba. Κροκόττας animal eſt quadrupes Aethiopicũ, Heſych. & Vari. Mantichora et crocuta è ſimiarum genere, hominum geſtus & ſermones imitantur, Volaterranus teſtem citans Plinium, ſed falſò. Etſi enim apud Plinium legimus has beſtias uocem imitari humanam: imitari tamẽ etiam geſtus humanos & ſimiarum generis eſſe nuſquam legimus: nec ſi quid imitatur, protinus ſimia eſt: ſimia quidem geſtus imitatur hominis, uocem non item: & ſi maximè illam imitaretur, non tamen hoc ſatis foret ad probandum eiuſdem generis animal eſſe quod eam ſimiliter exprimeret, cum aues etiam multæ imitentur. Hyænæ coitu leæna Aethiopica parit crocutam, ſimiliter (ut ipſa hyæna) uoces imitantem hominum pecorumq;. Acies ei perpetua in utraq; parte oris, nullis gingiuis, dente continuo, qui ne contrario occurſu hebetetur, capſarum modo includitur. Hominum ſermones imitari et mantichoram in Aethiopia auctor eſt Iuba, Plinius. De mantichora ſtatim in Leucrocuta dicam. Solinus eadem de crocuta quæ Plinius: hoc tantum intereſt, quod Plinij uerba hæc, Acies ei perpetua, Solinus à ſequentibus diſtinxit & ad oculorum aciem retulit, cum Plinius de dentibus tantum accepiſſe uideatur, nulla oculorum mentione: nam & dentium aciem dicere quid prohibet? Solini uerba ſunt hæc, Nunquam conniuet aciem orbium, ſed in obtutum ſine nictatione contẽdit. In ore gingiua nulla: dens unus atq; perpetuus, qui ut nunquam retundatur, naturaliter capſularũ modo clauditur. Crocutas (inquit alibi Plinius) uelut ex cane lupoq; conceptos, omnia dentibus frangentes, protinusq; deuorata conficientes uentre, Aethiopia generat. Vide ſupra in Gulone. Beluarum, inquit Gillius, quas Aethiopes crocutas appellant, natura ex cane & lupo temperata, utriſq; robore dẽtium ſuperior eſt: omnia enim oſſa confringit. Porphyrius in eo opere, quod inſcripſit de abſtinentia ab uſu carnium, hyænam dicit ab Indis appellari crocutam. ¶ Callidum animal (inquit Aelianus) eſt crocuta: primum enim ſeſe in denſas ſyluas occultans, materiarios fabros nominatim inter ſe appellantes auſcultat, illorumq; cuiuſpiam nomen addiſcit. Deinde ſumma humani ſermonis aſſimulatione comparans inſidias, quod audiuit nomen humana uoce appellat, ad eam accedit appellatus, retrò uerò illa cedens rurſum appellat, idem iterum ſæpiusq; ad humanam uocem accedit: ubi autem eum à ſocijs ſeduxit, & iam ab auxiliatoribus nudum conſtituit, correptum interimit: ex eoq; quem uoce pellexit, ſibi inſtruit & conficit cibum. Edita munera, in quibus elephantos, & crocutas, & tigrides exhibuit, Iul. Capitolinus in Antonino Pio. Io. Rauiſius Textor multa etiam quæ Plinius de onagris ſcribit, crocutis attribuit, ſua an librariorum oſcitantia neſcio. Apud Albertum pro crocuta ineptiſſimè cirocrothes, apud alios cirotrochea ſcribitur, citatis Solini quæ de crocuta ſunt uerbis. Poſt Barygazam continens ad Auſtrum pertingens Dachinabades uocatur: quæ ſupra hanc eſt mediterranea regio ad Orientem, montes magnos continet, & omnigena ferarum genera, ac inter alia κροκόττας, Arrianus in Periplo rubri maris.

De LAMIA etiam ſiue uera ſiue fabuloſa beſtia, quædam hyænæ congruentia legimus: nempe animal eſſe crudele, noctu ſyluas exire, hominem aggredi. Sed de hac mox plura in L. litera.

LEVCROCVTAM (Aethiopia generat: uel potius India, poteſt enim ad utrumq; quodammodo referri, Plinius 8. 21.) perniciſſimam (uetus lectio, perniciofiſſimam) feram, aſini ferè (feri, uetus lectio) magnitudine, cruribus ceruinis: collo, cauda, pectore leonis, capite melium, biſulca ungula, ore ad aures uſq; reſciſſo, dentium locis oſſe perpetuo: hanc feram humanas uoces tradunt imitari, Plin.

Sed quædam paulo aliter Solinus capite 55. in deſcriptione Indiæ: Leucrocota, inquit, uelocitate præcedit feras uniuerſas. Ipſa aſini magnitudine, cerui clunibus, pectore ac cruribus leoninis, capite camelino, biſulca ungula, &c. ut Plinius. Apud Albertum uoce deprauata leutrochocha legitur.

MANTICHORA ſic dicta bellua, ſi Cteſiæ credendum eſt, apud Indos gignitur: cui dentes (ut ille ſcribit) triplici utrinq; (ſupra infraq;, Aelian.) ordine: magnitudo, hirtitudo & pedes leonis, facies & aures hominis, oculi cæſij, color rubricæ: cauda ſcorpionis modo terreſtris aculeo armata, ſpiculaq; agnata iaculans: uox fiſtulæ tubæ'ue non abſimilis, curſus non minoris pernicitatis quàm ceruis: feritas tanta ut nunquam poſſit miteſcere, appetitus præcipuè carnis humanæ, Ariſtoteles. Plinius 8. 21. ita tranſtulit: Apud eoſdem (Indos ſcilicet uel Aethiopes) naſci Cteſias ſcribit quam manticharã appellat, triplici dentium ordine pectinatim coëuntium, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore ſanguineo, corpore leonis, cauda ſcorpionis modo ſpicula infigentem: uocis, ut ſi miſceatur fiſtulæ & tubæ concentus: uelocitatis magnæ, humani corporis uel præcipuè appetentem. Et eodem libro capite 30. Hominum ſermones, inquit, imitari & mantichoram in Aethiopia author eſt Iuba. Eadem fere omnia Solinus capite 55. de India. Et poſt reliqua, Pedibus ſic uiget, ſaltu ſic poteſt, ut morari eam nec extentiſſima ſpatia poſſint, nec obſtacula latiſſima. Albertus & Auicenna maricorion uel maricomorion uoçibus corruptis habent, & cerui uelocitatem attribuunt: hic etiam luporũ generis facit (ut habet interpres,) reliqua ut Ariſtoteles. Albertus ineptiſſimè à mantichora diſtinguit, quaſi ſimilis non eadem ſit. Mantichora (ὁ μαντιχώρας, inquit Philes, nimirum ex Aeliano) fera eſt Indica, hirſuta, rubra, ſpeciem hominis referens (facie ſcilicet & auribus, ut Ariſtot. ait) oculis ardentibus, cæſijs: ſuperciliјs terribilis: auriculis denſis (στεγανοῖς) modicè oblongis, rotundis, & ad baſim glabris: dẽtibus acutis, ore horribili: reliqua ſpecies tota leonina eſt, cauda aculeum habet miſſilem, quo uenatores armatos ei inſidiantes perimit (retrorſum eiaculans.) quod ſi à fronte ei reſiſtant, ſic etiam cauda reflexa iaculatur. Aculeis uacuæ (pro κινούμενον lego κενούμενον) noui ſtatim ſubnaſcuntur. His uenatores breui ſuperat. Et quanquam multæ ſint apud Indos ſæuiſſimæ uoraciſſimæq; beſtiæ, huic uni tamen anthropophagi nomen indiderunt. Huius catulum ſi ceperint Indi, extremas clunes lapide contundunt, ut aculeo producendo ineptæ fiant, & catulus ſine periculo cicuretur, Hæc Philes. Ariſtoteles nunquam miteſcere ſcribit, quod de adultis intelligi priuatim poteſt. Eadem ferè apud Volaterranum legimus, qui ex Aeliano ſe tranſcribere profitetur: & inſuper, unguibus eſſe leonis, cauda bifida, utrinq; aculeis cuſpidata: dentibus acutis, & aliquanto quàm canis maioribus: oculis uilloſis, noctuæ ſimilibus (glaucis potius: glaux quidem noctua eſt.) Et hoc animal ſe uidiſſe teſtari Cteſiam in Perſide, ex India dono regi adlatum. Hæc Volaterranus, ſed in ſuis translationibus ſæpenumero errat: proinde hæc cum Græcis, ſi cui præſto erunt, Aeliani uerbis conferri conſulo. Volaterranum, qui mantichoram & crocutam ſimiarum generis facit, iam ſupra reprehendi. Apud Pauſaniam in Bœoticis non mantichora, ſed μαρτιόρα legitur, cuius uerba ut à nobis conuerſa ſunt recitabo: Beſtiam, inquit, à Cteſia memoratam in libro de Indis, quæ Indorum lingua martiora, hoc eſt homines deuorans (ἀνδροφάγος) uocetur, non aliam quàm tigrin eſſe crediderim. Attribuit autem ei triplicem dentium ordinem in utraq; maxilla (καθ' ἑτέραν, lego ἑκατέραν, τὴν γένυν,) & aculeos in extrema cauda, quibus & cominus ſe defendat, & eoſdem miſſilium inſtar eiaculetur. Cæterum hanc famam Indi inter ſe communicaſſe mihi falſò uidentur ob nimium huius feræ pauorem. Decepti ſunt etiam quòd ad colorem: ſiue quòd tigris nimirũ ad Solem (κατὰ τοῦ ἡλίου) eis conſpecta, rubere & unius tota coloris (abſq; maculis) uideret: ſiue in celeritate curſus (εἰ μὴ θεῖν, lego εἴ γε θέοι: negatio enim ſenſui contraria eſt) propter aſſiduas conuerſiones talem exiſtimantes. Ipſe quidem conijcio, ſi quis Libyæ aut Indiæ Arabiæ'ue oras peragrans, quotquot apud Græcos reperiuntur feras inquirat, alias prorſus non reperturũ, alias uero forma differentes. Non enim homines tantum pro aëris & regionũ differentia, formis inter ſe uariant: ſed idem cæteris quoq; animantibus uſu uenit. Verbi gratia, alius in Aegypto aſpidum color, alius in Aethiopia uiſitur, &c. Hactenus Pauſanias, qui tribus maximè argumentis, regione natali, crudelitate, uelocitateq;, niti uidetur ut martioram uel mantichoram, tigrin eſſe confirmet: ſed quoniam eadem leucrocutæ conueniunt, & inſuper uocis humanæ illectos deuorandi cauſa imitatio, leucrocutam potius quàm tigrin eſſe conijciam dum alius meliora adferat.

DE HYSTRICE.

Picturam hanc Tiguri ad uiuum fieri curauimus, cum agyrta quidam ſpectaculi gratia hyſtricem circunduceret.

A.

HYSTRICES generat India & Africa, ſpina contectas, ac herinaceorum genere (forte, genus,) Plinius: Solinus herinacijs ſimiles ſcribit. ¶ Hyſtricem Arabicè aduldul uocari puto. Ericius ſylueſtris, inquit Auicenna, notus eſt: & montanus eſt aduldul habens ſpinas ſagittales (miſſiles) proximus naturæ ſylueſtris uel terreſtris: marinus quidem inter oſtracoderma numeratur. Quæ de herinaceis dicuntur, eò magis ualebunt in hyſtrice, Plinius. Raſis quoq; montanũ hericium efficaciorẽ terreſtri facit, his uerbis: Ericius montanus melior eſt dome-

ſtico,& habet ſpinas in modum acuum:conſimilis in medendo facultatis,præſtantior in cibo, utilior ſtomacho,& uentrem magis mollit,urinamq́ ciet efficacius, Hæc raſis & Albertus. Sed apud Græcos facultates iſtæ echino marino attribuuntur. Vetus gloſſographus Auicennæ,uocem adulbus, ericium montanũ interpretatur:Syluaticus adualdul & adubul,ſimiliter:& in lingua noſtra (inquit) uocatur iſtrice. Alierha ſecundum aliquos eſt ericius magnus ſpinoſus, ſecundum alios uerò ericius minor, Andreas Bellunenſis. Albertus hyſtricem etiam ſucca nominare uidetur, neſcio qua lingua,ut in B.referam. ¶ Syluaticus & alij recentiores hyſtricem animal quod uulgò porcus ſpinoſus dicitur,interpretantur.Sic & Græci quidam, ut Suidas,acanthochœron,quod idem ſonat ad uerbum:ſed & uulgarem echinum terreſtrem eodem nomine uocitant,Etymologus & Varinus.Quòd uero hyſtricem quoq; echinum terreſtrem Suidas interpretatur, falſum eſt. Syluatico etiam acanthochœros

thochœros porcus ſpinoſus uel hyſtrix eſt. Gyraldus in opere de dijs, gylium à quibuſdam chœrogryllum exponi ſcribit: chœrogryllum autem ipſe porcũ ſpinum interpretatur, ut Syluaticus etiam, qui corruptè cirrogrillium ſcribit: ſed chœrogryllum nos potius herinaceum eſſe in Cuniculi hiſtoria capite primo docuimus. Varinus quidem gylion exponit porcum, aut leonem. Ἄρκηλα Heſychius & Varinus ouum interpretantur, uel hyſtrichem ſecundum Cretenſes. Domitius Calderinus apud Martialem orygem pro hyſtrice ridiculè exponit. ¶ Hyſtrix Italicè porco ſpinoſo, uel hiſtrice, uel iſtrice ſine aſpiratione. Hiſpanicè puerco eſpin. Gallicè porc eſpic. Anglicè porkepyne. Illyricè porcoſpino. Polonus quidam interpretatur morska ſzwijnija, imitatus puto Germanos, qui porcum marinum nominant, **ein meerſchwyn**. Ea nimirum ratione qua uulgus in mediterraneis, à mari remotum, incognita & peregrina pleraq; marina & tranſmarina uocat. Quanquam parum idoneus author Libri de natura rerum, hyſtricem circa mare degere ſcribit, & cum maritimis locis deſtituitur in cauernas montium diuertere. Iuxta marina (maritima potius) habitat, & aliquando in montibus, Albertus. Certum eſt quidem hoc animal amphibium non eſſe, ſed in ſyluis agere, quod & Oppianus teſtatur. Quamobrem ridiculus eſt illius error, qui nuper quadrupedum hiſtoria Germanicè edita, porcum ſpinoſum (hyſtricis enim nomen non agnoſcit) piſcem marinum facit, Germanica appellatione deceptus. Aliqui hyſtricem Germanicè **taran** uocitant, neſcio qua origine: aliqui **dornſchweyn**, hoc eſt porcum ſpinoſum, ficta ab eis uoce ad imitationem cæterarum aliquot gentium. Nã ea uoce, ut ſupra oſtendi, Itali, Hiſpani, Galli, Angli, & Illyrij quoq; utuntur. Quinetiam Germanorum aliqui peregrinitatis ſtudioſi uocem **porcopick** receperunt: alij **ſtachelſchweyn** appellant, hoc eſt ſuem pungentem, ut Ge. Agricola docet. Hyſtrix animal eſt marinum, teſtaceum (oſtracodermon) cibo aptum, Heſychius & Varinus: Apparet autem eos echinum marinum intelligere: nam Suidas hyſtricem terreſtrem quoq; echinum interpretatur: Vtrunq; impropriè: neq; enim ullus authorum qui extant, hyſtrichem (quod meminerim) aliter quàm pro uulgò dicto porco ſpinoſo uſurpat.

B.

Hyſtrices generat India & Africa (unde ad nos nuper allatæ ſunt, Ge. Agricola) ſpina contectas, ac erinaceorum genere (genus forte:) ſed hyſtrici longiores aculei, & cum intendit cutem miſſiles. Ora urgentium figit canum, & paulò longius iaculatur, (tanto etiam impetu, ut in ligno figat interdum, Ge. Agricola,) Plin. Hyſtrix in Aethiopia (hoc etiam in Hieronymi libro contra Iouinianũ legitur) frequentiſſima, erinacijs ſimilis, ſpinis tergum hiſpida, quas plerunq; laxatas iaculatione emittit uoluntaria, ut aſſiduis aculeorum nimbis canes uulneret ingruentes, Solinus. Herodotus libro quarto hyſtriches apud Afros paſtorales naſci tradit. Circa Scaſſem urbem Tartarię multi ſunt ſues ſpinoſi: qui cum capiuntur, ſpinis ſuis ſæpe homines & canes lædunt: nam canes in eos prouocati, adeò irritant feras illas, ut ſimul concurrentes terga ſua, quibus ſpinæ innituntur, uehementer commoueant, atq; in uiciniores homines et canes uibrent, Paul. Venet. 1.34. Homines & quaſcũq; feras inſequentes, fugiendo pugnans, emiſſis à tergo ſpiculis, uulnerat. Canes ictos quandoq; perimit: quamobrem uenatores retinent canes, & alio ad capiendum dolo utuntur, Oppianus. Certo deſtinatoq; ictu (ut audio) ferit quem uoluerit, uulnere interdum incurabili propemodum, utpote anguſto & profundo, periculoſo nimirũ ſi neruus pungatur: ut Oppianus nõ temerè dixerit, ἰθὺς ἀκοντίζει μακρὸν βέλος. Hyſtricum aculeos genus quoddam pilorum eſſe putandum eſt, Ariſtot. Hi partim albicant, partim nigricant, non confuſis, ſed diſtinctis ordine coloribus: & in mucronem exeunt. Eos in pileis ſæpe adferunt peregrini à S. Iacobo Compoſtellano reuertentes. Spinis utitur hyſtrix pilorum & armorum loco, non etiam pedum ut quidam dixerunt, Albertus. Echinos quidem marinos aculeis ſuis pedum loco uti tradit. Nõ in opacis ſyluis (inquit Oppianus) tam horribilem ac rigidũ quicquam præ ſe fert conſpectum ac hyſtrix: cui magnitudo paulo minor quàm lupo, corpus ualidum, & ſpinis, ut herinaceorum, undiq; rigens. Axungia & laridum ſunt in animalibus non cornigeris, quorum quatuor dentes ut plurimum prominent, ut ſunt porcus, porcus ſpinoſus, glis, felis, canis, &c. Monachi in Meſuen. Albertus libri 1. tractatus 1. capite 8. de animalibus, cum hericium alium caninum, alium porcinum eſſe dixiſſet, ſubdit: Et ſimiliter animal quod uocatur ſucca: quod etiam hos duos modos habet, quòd alius in eo genere habet pedes porci, & alius pedes canis: eſt autem idem qui porcus ſpinoſus. Hoc quidem de hyſtrice nullus authorum prodidit: echinorum autem, ut in ipſorum hiſtoria dixi, differentia hæc hodie uulgo affertur. Hyſtrix quem ipſe uidi, tres circiter pedes longus erat. Agyrta qui circunducebat, os eius leporino conferebat, aures humanis: pedes anteriores melis, poſteriores urſi pedibus. Hyſtricem Græci (inquit Ge. Agricola) ἀκανθόχοιρον uocant, quòd & ſimilitudinem gerat ſpeciemq; porci bimeſtris, & ſpinis erinacei inſtar hirſutus ſit: attamen caput habet leporino ſimilius: aures humanis, pedes urſinis. Iuba ei eſt ſuperiori parte erecta, et priori caua: tubercula cutis, quæ ex utraq; oris parte ſunt ſetas longas & nigras continent ex eis natas: quin reliquæ etiam ſetæ ſunt nigræ. Primæ ſpinæ à medio oriuntur dorſo & à lateribus, ſed longiſſimæ à ſuperiore eorum parte. Quæ ſingulæ partim nigræ, partim candidæ ſunt: longæ duos uel tres uel quatuor palmos: quas, ſi quando libitum fuerit, ut pauo caudam erigit: ingreſſurus in caueã demittit. Dentes, ut lepus, quatuor habet longos, duos ſuperiori parte, & duos inferiori, Hæc Agric.

¶ Hyſtrici potius quàm cuiuis alteri ſiue animal ſiue monſtrum illud, quod Hieronymus Cardanus libro 10. de ſubtilitate deſcribit, adiungendum exiſtimaui. Varij generis, inquit, incertæq; naturæ

fuit animal, quod præsenti anno (1550. uel uno prius) decimo nono Ianuarij Papię uidimus. Vulpis magnitudo, aliquanto longius, ore & rictu leporino, cum pilis longis, duobusq; dentibus prælongis: siquidem digiti humani longitudine prominentibus ad modum sciuri (dentium:) oculis serpentinis, quippe qui angulis carerent & nigri essent. Pileus inerat capiti, hircinæ barbæ simillimus, sed non aliter quàm crista pauoni. Pilus mustellinus ac pulcher, nisi quod super collum uelut lana candida uidebatur: anteriores pedes ut taxi: aures & posteriores (pedes) nihilo differētes ab humanis, nisi quod pedibus ungula ursi pro humana erat. In dorso postremaq; parte, spinæ circiter centum, hystricis instar, quarum quædam in apice curuabantur, prominebant, alioquin immobiles, nec ut de hystrice ferunt emissariæ: cum moueretur, strepitum dum se colliderent, ędebant. Cauda anserina, sed in spinas plumæ finiebantur. Si reliqua non uideas, anserem dices: candidis ac cinereis plumarum sedibus, latoq; lumine anserem æmulantibus. Vox subobscura, rauca quasi latrantis canis. Iracundum animal, sed tamen quod facile à circulatore tractaretur. Canes odio prosequebatur maximo, sexus fœminei, ętatis iuuenilis. Potus nullus: cibus, panis aqua madefactus. Animal hoc sui generis uix esse credam, sed ex hystrice alioq;, uelut urso, natum. Hystricem enim constat esse suem spinas illas habentem in dorso, quas possit eiaculari. Africam mittere proditum est: sed nunc & Gallia habet & Italia. Spinæ palmi (dodrantis) longitudine, præacutæ, leues, albo nigroq; distinctæ. Sunt erinaceo spinæ similes, sed longè minores, & quæ emitti nequeant, Hactenus Cardanus.

C.

Hystrici ingressus grauis, (difficilis,) Albertus. Animal generat: Quatuor hybernis se mēsibus condit, ut ursa, utrum propter frigus an alia de causa, ambigitur: & totidem diebus fert uterum quot ursa (nempe triginta) & reliqua facit perinde ut ursa, Aristoteles & Plinius. Latet æstate, & de cauernis prodit hyeme, cōtra quàm multa animalia, Albertus nec authorem nec suam obseruationem adhibēs, nec contrariam ueterum assertionem redarguens: quamobrem miror idem à Ge. Agricola uiro alioqui doctissimo diligentissimoq; proditum esse. Audio hystricem animal fœtidum esse, & in syluis cauernas fodere melis instar, cui et pedes anteriores in eundem nimirum usum, similes habere aiunt: Potu itē prorsus abstinere: pane, pomis & rapis uesci. Poma quidem (ut ipse obseruaui) corti ce dentibus separato, uorat. Atqui Ge. Agricola hystricem uesci scribit pane comminuto, pomis, piris, rapis, pastinacis: bibere aquam, sed cupide uinum dilutum: noctu uigilare, interdiu dormire.

¶ D. Quomodo aduersus homines & canes se defendat emissis aculeis, in B. iam dictum est.

¶ E. Hystricis pinna si scalpantur dentes, ad firmitatem pertinet, Plinius. Mulieres alicubi spinis hystricum uti audio ut uerticis capillos discriminent.

F. G.

Hystricis caro, ut herinacei, licet non admodum inter esculenta comedatur, stomachum tamen adiuuat, aluum soluit, lepram ac scabiem diminuit: salita hydropem mitigat: mingentes in lecto, quo minus id faciant, adiuuat, Platina. Græci nihil tale hystrici tribuunt, sed stomachum iuuare, aluum soluere, echino marino: uim aduersus lepram & scabiem, & urinæ in pueris profluuium, terrestri. Quæ de herinaceis dicuntur, inquit Plinius, omnia tantò magis ualebunt in hystrice. Hoc ut uerum sit quod ad remedia, ex cinere præsertim ustorum aculeorum: ad carnis tamen facultatem in cibo sumendæ (herinacei enim assiccata uel inueterata in morbis quibusdam edenda commendatur) nonnihil interesse uidetur. Partus conceptos, hystricum cinis potus continet, (& amolitur abortus,) teste Plinio: Idem tribuunt herinaceorum cineri si cum oleo perungatur. Ericius montanus est adul dul, habens spinas sagittales, propinquus naturæ syluestris uel terreni, Auicenna.

H.

Hystrix (ὕστριξ, ὕστριχος: uel ὕστριγξ, ὕστριγγος. Oppian. lib. 3. de uenat. Ὑστρίγγων δ᾽ ὅπω τι πέλει φῦλ δάσκιον ὕλην Ῥίγιον εἰσιδέειν:) nomen à Græcis sumptum, apud quos huic animali inditum uidetur à setis siue aculeis potius, quibus multò magis horret, quàm setis suis rigere sues soleant: Vt hystrix ad uerbum suem setosum sonet. Aculeos enim eius, generi pilorum adscribendos Aristoteles iudicat. Hos diuersis nominibus, pilos, setas, uillos, pinnas, aculeos, aut spinas, diuersi authores nominant. Hystrix recipit flatilem in ultima etymi ratione in obliquis, Cælius. Plinius 8. 35. hystrices spina contectas in fœminino genere protulit: Oppianus in masculino, hoc uersu: Φθύγετ᾽ ἐμμελέως, καὶ ἀλδαίμων πολεμίζει. Recentiores quidam Grammatici in dictionarijs suis Latinis ineptè primam syllabam per iôta scribunt. ἴυργοι, capræ syluestres, hystrichides, Hesychius & Varinus. Hystrichis (ὑστριχίς, apud Varinum non rectè ὑστριχὶν legitur) fera setis instar suis uestita, quas aduersus insequētes eiaculatur, Suidas & Scholiastes Aristophanis. Significat etiā flagellū: & hystrix similiter. Vtrunq; quidē uocabulum utroq; sensu, apud grammaticos saltem usurpatur: apud authores tamen propriè magis hystrix pro animali, hystrichis pro flagro in usu est. Hystrichis, flagellum è setis suillis, (inde & nomen conflatum apparet ἀπὸ τῶν ὑείων τριχῶν) Suidas & Scholiastes Aristophanis. Ὑστριχίδι μαστιγῶν, Aristophanes in Ranis. Et in Pace, Μῶν ὑστριχὶς εἰσέβαλεν σοι Εἰς τὰς πλευρὰς πολλῇ στρατιᾷ, κἀνδρολοτόμησε τὰ νῶτα; Ὕσπληγξ (inquit Eustathius Dionysij Afri Scholiastes) non solum καμπτῆρα significat, sed etiam apheterian, id est carceres: & insuper hystrichidem, non animal, sed feriendi instrumentum, quod ex setis suillis ad uerbera aptum conficitur: corio nempe suillo oblongo & angusto unà cum setis parum resectis, ut magis pungant, mastigias uerberabant: atq; hoc genus flagri ὕσπληγξ uocabatur. Aliter,

Huiusmodi

Huiusmodi flagrum contextum uel contortum erat (πλέγμα ἦν) ex setis suillis: apud Theocritum ὕσπληξ laquei aucupalis genus est, διὰ τὸ συγκροτεῖσθαι, ὡς εἰκὸς, ἐκ ὑστριχίδος πλέγματος. Prima quidē et ꝓpria significatione ὕσπληξ pro scutica feriendi instrumento, qualecunque id fuerit, usurpatum apparet: postea uero ad carceres etiam certaminum & καμπτῆρα translatum: utrobique enim equi flagris & stimulis (unde & nyssæ ortum uocabulum) incitantur, Hucusque Eustathius. Hæc etsi magis ad philologiam de sue pertinebant, uocis tamen affinitate illectus cum hystrice posui. De uoce ὕσπληξ plura dixi in Equo philologiæ parte 5. Ὑστριχὶς, (malim ὑστριχὶς, ut supra) flagellum è setis suillis, Varinus. Ὕστριξ flagellum ex corio cum ipsis pilis, Suidas. Hystrichidas uocat Hierocles (in Hippiatricis cap. 59.) siue equos ipsos, siue equorum caudas, in quibus setæ suillis similes nascuntur: Ruellio hoc uitij pilarē rigorem appellare placuit. Ὄβρια & ὀβρίκια, ὑστρίκων καὶ τῶν τοιούτων σκύμνοι, Varinus. Ὀβρικάλοις, τοῖς τῶν θηρείων ἐκγόνοις, Hesych. Sunt qui leonum etiā et luporū catulos obricala uel obria nominēt, Eustath.

¶ Apud Hieronymum mens hystrichula esse uidetur liuore sordida, & uirus mordax missilium aculeorum instar eiaculari consueta, Cæl. Penultimam hystricis Oppianus, ut supra citaui, per duplex gamma protulit, ut necessariò producta esset: aliter enim corripitur, ut apud Calphurnium: Venit & hirsuta spinosior hystrice barba. Videtur autem etiam prouerbij specie, agrestis aliquis & inamœnus, hystrice spinosior dici posse. Sic hystricis seta, θρὶξ ὕστριχος, ut refert Erasmus, lepide dicetur de dicterio, quod acriter in quempiam tortum fuerit.

DE ICHNEVMONE.

Ichneumonis hanc imaginem, cui parum tribui, ex uetusto manuscripto codice Oppiani Venetijs nactus sum.

A.

ICHNEVMON, ἰχνεύμων, Nicandro etiam ἰχνευτὴς, hydri siue enydri, id est lutræ species est in Aegypto: quanquam Marcellinus & Solinus non ichneumonem hydri, sed hydrū ichneumonis speciem facit, quasi hydrus latius pateat, quod non placet: hydrus enim, id est lutra (de qua in L. litera seorsim agam) plerisque in regionibus reperitur, ichneumon uero lutra est Aegypto peculiaris iuxta Nilum. Enhydrus, alterun ichneumonum genus, Solinus capite 35. Enydros, inquit Isidorus, est bestiola ex eo nuncupata, quod in aquis uersatur, & maximè in Nilo. Hæc Græce ichneumon uocatur, &c. quasi uerò enhydrus quoque non sit Græcum uocabulum. Et alibi, Hydrus est animal uolatile (lego fluuiatile) in Nilo fl. inimicum crocodilo. Ἰχνευταὶ, οἱ νῦν ἰχνεύμονες λεγόμενοι, Hesychius. Ichneumon Græcè uocatur, inquit Isidorus, eo quòd odore eius salubria ciborum & uenenosa prodantur: De quo Dracontius ait, Præcidit (prædicit, forte) suillus (aliâs suillis) uim cuiuscunque ueneni. Dictus est autem suillus à setis. Apud Albertum neomon pro ichneumon legitur. Latinè, inquit idem, suillus uocatur, quoniam setas habet pro pilis: odore cibum conuenientem à uenenoso distinguit. Ego ichneumonem dictum coniecerim ab inuestigando: Quòd sicut canicula (quam forma etiam corporis refert) feras indagat: sic ille inuestigat & obseruat crocodilum & aspidem, eorumque oua, ut capite quarto dicetur. Aduersus omnia lumbricorum genera mirum in modum medentur pili animalis nominati alcasim, Auicenna libri 3. tractatu 5. fen 16. cap. 6. Andras Bellunensis in castigatis codicibus non alcasim sed harimun legi monet, quodnam uero id animal sit ignorare se fatetur. Sed Io. Manardus in epistolis 3.1. alcasim interpretatur ichneumonem: quoniam Aegineta etiam (quem Auicenna ferè sequi solet) sic scribit: In uniuersum omnes à lumbricis ægrotantes ichneumonos pili iuuant suffiti. Ichneumonem sunt qui murem Indicum uocari modò sentiant, Hermolaus in Plinium. Hac ætate quòd murinam speciem similitudinemque gerit, uulgò murem Indicum uocant, Gillius. Ichneumo in Aegypto solum nascitur, magnitudine felis, specie muris: uulgò nunc murem Indicum uocant: alij uocant damulam. Albertus deceptus uerbis Arabicis uocat ibim, id est ciconiam quæ tota nigra dorso est, & inuenitur gilua (grisea) etiam, Niph. Est autem locus Alberti in Aristotelem de hist. anim. 9. 6. ubi pro ichneumone anschycomon scribit ceu Græcā uocē, & ab Auicenna thyamon uocari ait. Scriptor quidā (nomen iam non occurrit) ichneumonem interpretatur murē Indicum uel murē Pharaonis. Cæterū damulam pro mustela (quam

donolam uulgo Itali uocitant) Albertus, Vincentius Bell. & alij accipiunt: quæ etsi ichneumoni quędam communia habet (corporis formam fortassis, & quòd serpentes impugnat) ab ea tamen differre neminem ex eruditis dubitare puto.

B.

Animalia sua habet Aegyptus, ichneumonem & Aegyptiam aspidem, Strabo. Ichneumonem alij caniculæ dicunt similem esse, alij mustellæ, Gillius. Nicander formam eius confert ictidi ἀμυδρῇ, id est uiuerræ uel mustellæ rusticæ paruæ, uel (ut alij exponunt) iracundæ. Cæterum ictidis magnitudo, teste Aristotele, ea est quæ catuli Melitęi. Pilos eius suillis similes Isidorus parum grauis author affirmat, ut præcedenti capite dixi: Nicander λάχνην pilos eius appellat, non satis certa uoce: nam ursi, uulpis, suis, & hominis etiam pilis eam attribuunt poëtæ, ut Varinus docet. Pupillæ paruæ κακομηχανίαν, id est malignam astutiam uel machinationem significant: nam serpentes, ichneumones, simiæ, uulpes & quæcunque improbè astuta sunt, λεπτὸν ἐκδέδορκεν, id est angustis sunt oculis uel pupillis: boues & oues contra, Adamantius. De cauda ichneumonis uerba Oppiani sunt hæc: οὐρὴ οἱ δολιχὴ γὰρ ὀφιονέη τε τέτυκται, Ἄκροισιν κεφαλὴ δονέει δομένοισι κορύμβοις Ἄντα μελαινομένη, θηρῶν φολίδεσσιν ὁμοίη. Hoc est (ut ego interpretor: nam Gillius prætermisit) Cauda ei oblonga, serpentinæ similis, extrema sui parte è regione capitis conuoluta, nigricans, & ut serpentibus squamosa. Versum medium corruptum, ex cöiectura sic lego, Ἄκροισι κεφαλῆφιν ἑλισσομένοισι κορύμβοις, donec ex manuscripto codice aliquis meliorem lectionem afferat. Caudam quidem longam & squamosam in eo talem intelligo, qualis propemodum muribus est. ¶ Ichneumoni (inquit Aelianus) utriusque sexus participi à natura tributum est, ut & suo semine grauiditatem & partum alijs afferat, & ipse quoque uentrem ferat, & ex se se pariat, (idem ferè de hyena quidam scripserunt:) qui in pugna quam inter se pugnant uicti fuerint, ea bellicæ offensionis nota inuruntur, ut & in uiliorem sexum censeantur, & muliebria patiantur, (Aristoteles idem perdices factitare scribit.) Contrà, ij qui ex bello superiores euaserunt, uictos subigunt, & simul suo semine implent: at uicti ex ea malè à se pugnata pugna, hoc præmio afficiuntur, ut & partus dolores sufferant, & ex patribus qui iam ante fuissent, matres reddantur.

C.

Ichneumones & feles tot numero pariunt, quot canes, uescunturque eisdem. Viuunt circiter annos sex, Aristoteles. Felium & ichneumonum reliqua ut canum. Viuunt annis senis, Plinius cum prius de canum coitu & partu dixisset. Circa fluuios degit, Nilum peculiariter: unde Nemesianus, Et placidis ichneumona quęrere ripis Inter arundineas segetes. Mihi quidem amphibium uidetur hoc animal, non solum quòd circa aquas moretur, sed etiam quòd in ijs lutræ instar se mergat. Nam Nicander in Theriacis describens quomodo contra aspidem pugnaturus luto se muniat, sic canit: αὐτίχ᾽ ὁ μὲν ποταμόνδε καθήλατο, τύψε δ᾽ ἰλύϊ Τάρταρον (ἤτοι βυθὸν) ἰλυόεσσαν: Et mox aspidem aliquando mordicus ab eo cauda apprehensam in fluuium trahi, quod apud Strabonem quoque legimus. Iam cum crocodili uentrem & uiscera per fauces illapsus exedat, necesse est eum diutius absque respiratione, quàm quæ amphibiæ non sunt quadrupedes, uitam agere posse.

D.

Possum de ichneumonum utilitate, de crocodilorum, de felium dicere, sed nolo esse longior, Cicero de natura libro 1. & 5. Tusculan. Beluas etiam in eos ipsos, à quibus beneficium acceperint, uehementer gratas esse, testimonio sunt uel Aegypti admodum fera animalia, feles, ichneumones, crocodili, Aelianus. Et alibi, Cum homini infestissimis bestijs aspide & crocodilo inimicitias gerunt. ¶ Trochilos (inquit Solinus) auis paruula est: ea dum reduuias (reliquias) escarum affectat, os belluæ huiusce paulatim scalpit, & sensim scalpurigine blandiente aditum sibi in usque fauces facit: Quod enhydrus conspicatus, alterum ichneumonum genus, penetrat belluam, populatisque uitalibus, erosa exit aluo. Eadem omnino scribit Ammianus Marcellinus libro 22. De trochilo aue Aegyptia, alia à uulgari trochilo, id est regulo (etsi Plinius eandem faciat) in Auium historia dicetur. Crocodilum (inquit Plinius) saturum cibo piscium, & semper esculento ore in littore somno datum, parua auis, quæ trochilos ibi uocatur, rex auium in Italia, inuitat ad hiandum pabuli sui gratia, os primum eius adsultim repurgans, mox dentes, & intus fauces quoque, ad hanc scabendi dulcedinem quàm maximè hiantes: in qua uoluptate somno pressum conspicatus ichneumon, per easdam fauces ut telum aliquod immissum, erodit aluum, Hæc Plinius. Alij nullam trochili mentionem faciunt, sed simpliciter in apricantis eius uel dormientis fauces hiantes insilire scribunt. Ichneumones crocodilis apricantibus insidiantes, in oris hiatum intrant, & exesis uisceribus è uentre mortuorum egrediuntur, Strabo lib. 17. Cum crocodilus humi iacet stratus, (uerba sunt Gillij ex Oppiano) & rictu immenso os gerit patulum, tum ichneumon dolosa consilia de illius pernicie iniens, limis oculis tandiu eum obseruat, quoad arctò oppressum somno intuetur: tum confestim (in arena & luto uolutatus, agilis procurrit) & singulari animi fiducia mortis portam ingressus per latum guttur in aluum delabitur. Crocodilus uerò inexpectatum malum in uentre sentiens, somno soluitur: & incitato cursu furibundus & consilij inops, longè lateque uagatur, modò in imam fluuij sedem se demergens, modò magnum acerbitatis uirus anhelans sese ad terram abijcit: sed nihil hæc curans ichneumon, & uiscerum (iecori præcipuè incumbens) suaui cibo expletur: ac tandem satur, iam exinanito crocodili uentre prosilit foras, Hæc ille ex Oppiano, Plutarchus etiam de ichneumone scribit, insidiantē crocodilo corpus diligenter

diligenter amicire limo, & ueluti corijs loricatum (θωρακιζόμενον) obglutinare. Atqui aduersus crocodilum nihil eget hoc munimento, cum dormientis per fauces illapsus, uentrem exedat eo in loco ubi nihil à crocodili dentibus ei metuendum: quanquam si attingere dentibus crocodilus ichneumonem posset, nihil ei utcunque crassa luti crusta prodesset aduersus tantam belluæ uim: nam contra aspidis morsus (cum parui & infirmi admodum omnibus huius generis serpentibus dentes sint) luto incrustatum defendi posse facile concesserim. Non igitur ut à morsibus belluæ tutior sit in luto se uolutat, sed alia, si modo id facit, eius facti quærenda est causa. Mihi quidem eò difficilius per fauces eum delabi uidetur, si non in luto solum, sed etiam arena, ut Oppianus refert, uoluatur: sic enim & augetur corporis complexus, & exasperatur: utranque uero ob causam difficilior per angustum (fauces inquã & gulam) descensus. Iam si post lutationem Soli quoque se exponit, ut crusta durescat, eodem modo quo in præparatione contra aspidem pugnæ, multò adhuc difficilius delabetur, aspero dorsi uel totius forte corporis impediente rigore. Aut igitur Plutarchus & alij quidam præparationem eius quę aduersus aspidem tantum proprie pertinet, ad crocodilum quoque transtulerunt, quod facile aliquis ex Strabone facere potuit, cuius confusa ferè hac de re uerba sunt, huiusmodi: οἱ μὲν Ἀρσινοῖται τοὺς κροκοδείλους τιμῶσιν· οἱ δὲ Ἡρακλεῶται τοὺς ἰχνεύμονας, τοὺς ὀλεθριωτάτους τοῖς κροκοδείλοις, καθάπερ καὶ ταῖς ἀσπίσι· καὶ γὰρ τὰ ᾠὰ διαφθείρουσιν αὐτῶν (circa hoc pronomẽ dubitatio est, an ad aspidas tantũ, ut mihi uidetur: an ad utrunque animal, aspidas & crocodilos referri debeat: utriusque quidem oua ichneumonem perdere apud authores legitur) καὶ αὐτὰ τὰ θηρία τῷ πηλῷ θωρακισθέντα· κυλισθέντα (lego θωρακισθέντος. κυλισθέντος) γὰρ αὐτῷ, ξηραίνονται πρὸς τὸν ἥλιον. εἶτα τὰς ἀσπίδας μὲν τῆς κεφαλῆς, ἢ τῆς οὐρᾶς λαβόμενοι, κατασπῶσιν εἰς τὸν ποταμόν, καὶ διαφθείρουσι. Τοὺς δὲ κροκοδείλους ἐνεδρεύσαντες, ἡνίκ᾽ ἂν ἡλιάζωνται κεχηνότες, ἐμπίπτουσιν εἰς τὰ χάσματα, καὶ διαφαγόντες τὰ σπλάγχνα καὶ τὰς γαστέρας, ἐκδύουσιν ἐκ νεκρῶν τῶν σωμάτων. Aut igitur, ut supra dixi, authores quidã ichneumonis præparationem aduersus aspidem, ad crocodilum quoque non rectè transtulerunt: aut si aduersus illum etiam se lutat, alia lutamenti illius quàm contra aspidem ratio est: nempe ut sine arena fiat, & eo adhuc humente lubricoque, non Sole indurato, in crocodili hiatum insiliat, ut ita magis lubrico corpore facilius deferatur, id quod Isidorus innuere uidetur his uerbis: Hydrus cum uiderit crocodilum in ripa ore aperto dormientem, inuoluit se limo, quò facilius possit eius faucibus illabi, &c. ¶ Crocodilorum fœcunditati salutariter natura obsistit; nam oua quæ ex sese crocodili secundum flumina parere solent, inquirit ichneumo, ac perdit: & quod magnam admirationem habet, nec oua comedit, nec ad suam, sed ad hominum utilitatem naturæ instinctu conterit, Aelianus. Ichneumo Aegypti, ubi aspidem anguem suum hostem aspexerit, non prius aggreditur, quàm socios uocet, & limo obducto, contra ictus morsusque sese loricet. Modus armandi, ut primum madefaciat corpus, & in terra se uolutet, Aristoteles. Virum debilem & qui aliorum auxilio egeat significantes Aegyptij ichneumonem pingunt: hic enim si anguem inimicum uideat, non statim aggreditur: sed prius uocatis alijs ex sua specie, sic firmior præsidio angui fit obuiam, Orus in Hieroglyph. 2.31. Habet aspis (inquit Plinius) internecinum bellum cum ichneumone. Notum est animal hac gloria maximè in eadem natum Aegypto. Mergit se limo sæpius, siccatque Sole. Mox ubi pluribus eodem modo se corijs loricauit, in dimicationem pergit. In ea caudam attollens, ictus irritos auersus excipit, donec obliquo capite speculatus inuadat in fauces, Hæc Plinius. Ichneumon in pugna aduersus aspidem caudam erigit, quam aspis maximè incipit obseruare quasi minantem, ad quam cum uim suam transfert, corripitur, Isidorus. Oppianus ichneumonem non luto se oblinere, sed corpus arena obruere & quasi sepelire scribit, oculis tantum & cauda (oblonga ac serpentina) prominentibus: sic expectare aspidem. Cum uerò (inquit, interprete Gillio) hanc ignem spirantem animaduertit, statim caudæ girum agens, immanem feram prouocat: ea autem capite elato & exerto dente, frustra pugnare aggreditur: nam Ichneumonem nihil metus tardat ad excipiendam pugnam, imo uero ipsam mordicus premens utrinque se in orbem contrahentem lacerat, & mortiferum ueneuum ore eijcientem conficit, & occidit. In luto Nili uolutus ichneumon, apricat se donec tergus siccetur & durescat, sic irruens in aspidem uel caput eius morsu amputat, uel mordicus apprehensam cauda in fluuium trahit, Nicander in Theriacis. Ichneumones luto incrustati aspides simul & earum oua delent. Inuoluti enim luto & ad Solem siccati, aspides per caput uel caudam capientes in flumen trahunt atque occidunt, Strabo: cuius eadem de re uerba Græca paulò superius recitaui. Ichneumon (inquit Aelian.) luto agglutinato sic se obducit, ut militem armis undique septum referat: si lutum desit, aqua se alluens seque in altum madidumque sabulum abijciens, ex improuisis rebus ac fortuitis, arma ad tutionem sui ingeniosè comparat, continuoque cum capitali aduersario depugnat: summas autem nares suas, teneras, ac ualde aspidis morsui opportunas, suæ caudæ flexu septus, tuetur: si eas aspis assequi possit, hostem debellauit: sin minus assecutus fuerit, frustra dentes contra lutum exercet. Contra autem ichneumo illi anteuertens, si ex inopinato fauces comprehenderit, illam strangulat. Quocirca tota uictoria cum sit posita in anticipatione, uictor existit, qui morsibus alterum preuerterit, Hæc ille. Ichneumon haud ipsam tantum aspidem impugnat, sed etiam oua eius dispergit & dentibus frangit, Nicander: sic catulis suis futuram hostilem perniciem summouens, Aelianus.

G.

Præcidit (lego prædicit) suillus uim cuiuscunque ueneni, Draconitius: uide supra in A. Draconum adipem uenenata fugiunt: item uirus ichneumonum, & cutis cinere in aceto perunctos, Plin.

Quid autem per uirus ichneumonum hic intelligat, dubitet aliquis: neq; enim uenenati aliquid illos habere legimus: fieri tamen potest ut habeant, sicut & mustelæ, quibus quodammodo similes sunt, ut supra ostendi. Basilisco mustelarum uirus exitio est, Plinius: id est, necant eos odore, Budæus. Sed & morsus ichneumonum nonnihil ueneni habere apparet, cum remedia aduersus ipsos scribantur. Est & alia iris ceræ similis & prædura: quam Horus crematam tusamq; ad ichneumonum morsus remedio esse tradit, Plinius de gemmis scribens 37.9. Ge. Agricola hanc iridis siue crystalli speciem, à gemmarijs citrinam nominari scribit, & in Misenæ & Boëmiæ metallis reperiri, sed ferè mollem & fragilem, quum Plinio in Perside nascens prædura sit. Perniciosum ichneumonem Martialis dixit. Quòd si non totus ichneumon uirosus est, genitalia certe eius talia esse credendum est, ut qui de enhydri siue lutræ genere sit, (animalis certe toto corpore fœtidi) cuius testes proximè ad castoreum accedere indicabimus, castorea autem uirosa dixit Vergilius: hoc est grauiter odorata potius quàm uenenata. Fugiunt autem serpentes omnia ferè quę huiusmodi fuerint. Virus quidem de genitalium odore peculiariter dicitur. Lentum distillat ab inguine uirus, Ver. 3. Georg. Virus uerrinum è scropha ex coitu exceptum, Plinius. ¶ Pilos ichneumonis suffitos ijs prodesse quos lumbrici infestant, capite primo ex Aegineta & Auicenna asserui. ¶ Pro stercore felis, stercus ichneumonis in medicina supponi potest, ut inter Antiballomena Galeno adscripta legitur. ¶ Lotium ichneumonis cum lacte uaccæ nigræ dabis in impetu coli potandum, continuò subuenies, Marcellus.

H.

a. ὀφιομάχος, ichneumon, & cicadarum genus absq; alis, Hesych. Varinus ὀφιομάχην nō ichneumonem, sed cicadam tantum absq; alis interpretatur. Aristoteles in Mirabilibus scorpiomachi cicadæ meminit, sed de his inter insecta. Ichneumon quidem quadrupes meritò ophiomachus nuncupatur: siue is contra aspides tantum pugnat, siue etiam, ut conijcio, contra cæteros serpentes. Hunc enim (inquit Cicero) Aegyptij consecrarunt, quod non sinat serpenteis, maximam eius regionis pestem, augeri. Ichneumon quadrupedis & piscis nomen, Varinus. Est & inter uespas ichneumon, quæ cum phalange uel phalãgio dissidet, Aristoteli & Plinio memorata. ¶ Epitheta. Solers apud Textorem. Delectat Marium si perniciosus ichneumo, Martialis. Strabo aspidi & crocodilo ὀλεθριώτατον, id est maximè perniciosum esse dicit, ut supra dictum: si quis pro uiroso aut uenenoso interpretari mauult, non admodum repugno. Βαιός, μέγα θαῦμα, μεγασθενής, αἰολόβουλος, Oppiano. ¶ Scincus in Nilo natus ichneumone minor est, tanto inferior crocodilo, Hermolaus ex Plinio.

¶ h. Latonæ & Lucinæ sacri esse existimãtur. Apud Aegyptios Heracleopolitas uenerationem & religionem possidere feruntur, Aelianus. Idem capite 4. ex Strabone asserui. Ichneumonem Aegyptij colunt, quod non sinat serpenteis, maximam eius regionis pestem, augeri, Cicero. Ichneumones Aegyptij lugent & sepeliunt, eodem quo canes modo, Herodotus libro 2. ubi Valla indagatores transtulit, quod non probo.

DE LAMIA.

A.

LAMIA nomen homonymum est: nam & terrestrem bestiam Libycam (siue ueram illam, siue fabulosam,) & spectrum quoddam, & piscem significat. Omnibus quidem illis uoracitatis notam ueteres impingunt. Genuæ, gulosi. Lucilius libro 30. Illo quid fiat lamia, & pitto ixio dentes. Quòd ueniunt genuæ illæ, uetulæ, improbæ, ineptæ, Nonius: Versus duo heroici sunt, sed (ut apparet) corrupti. Λάμια apud Græcos ferè cum acuto in prima scribi reperio, rarius in media. Καρκώ, λάμια, Hesychius & Varinus. Videtur autem hoc nomē piscis esse, ut uox carco à carcharia detorta sit: nam carchariam marinum piscem uoracissimum, Massilienses hodieq; (teste Gillio) suæ antiquitatis retinentes, lamiam appellant: Nisi quis καρκώ forte quasi γοργώ dictam uelit: nam gorgoni (de qua inter boues syluestres iam dictum est) & lamiæ multa communia sunt, feras esse Libycas, monstrosas, draconum squamis obsitas, deorsum aspicere, unde & κάτω βλέποντα ζῶα dictæ gorgones priuatim. Aut si spectra sunt, hæc habent communia: quòd terriculi gratia nominantur, tanquam fœminæ quædam, uoraces, oculis exemptilibus. Sed rursus quædam gorgoni attribuuntur, ut alæ, &c. quæ lamijs negantur, & uicissim. Multa etiam de onocentauris scribuntur & lamijs similiter, ut species humana, mammæ muliebres, summa uelocitas. Recentiores quidam dum lamiæ etiam equinos pedes tribuunt, ut ueteres onocentauro asininos (posteriores tantum) idem prorsus animal facere uidentur. Sed onocentauri historiam supra post asinum & onagrum abunde retuli. Phocarum odorem habebat, lamiæ uero testiculos illotos, cameli autem podicem, Aristophanes in Vespis: Græca sic sunt, φώκης δ' ὀσμήν, (εἶχε) λαμίας δ' ὄρχεις ἀπλύτους, πρωκτὸν δὲ καμήλου. Loquitur autē poëta de Cleone: quem phocarum instar malè olentem facit, ut qui coriarius fuerit, & libidinosum. In scholijs adijcitur, Λάμια θηρίον ἀπὸ τοῦ ἔχειν μέγαν λαιμόν: hoc est, Lamia fera à faucium & gutturis magnitudine nominata. δρασινοὶ δὲ οἱ ὄρχεις. εἰδωλοποιεῖ δέ τινας ὄρχεις λαμίας. θῆλυ γάρ. Quid si pro δρασινοὶ legas ἀῤῥένων, hoc sensu. Testes marium sunt: poeta uerò lamiæ quæ fœmina est, testiculos (licenter & ioco se) affingit: sed δρασινοὶ apud Suidam etiam et Varinum legimus, ut suspicemur forte aliquid deesse,

&

& prius dictum oportuisse, Cleonem quoq; hominem fuisse δρασινόν. Ego contra scholiastē dixerim, si lamia sui generis fera est (ut multi scribunt) marem & fœminam uno lamiæ fœminino uocabulo comprehendi, nec ineptius lamiæ testes dici, quàm uulpis aut aquilæ. Sed uidetur ille hæc scribendo sensisse lamiam nihil quàm muliebre quoddam spectrum esse, quod miror cum Duridis uerba superius recitata adnumeret. Eadem prorsus poëtæ uerba de Cleone in Pace etiam reperio, ubi rursus in Scholijs quoq; similiter legimus: & insuper, Lamiam aiunt feram esse crudelem, fœtidam, immansuetam: illotos autem testes dixit, ut magis notaret sordiciem & fœtorem Cleonis. In historijs legimus à Probo Cæsare multas lamias in spectaculo inductas ac exhibitas fuisse, Gyraldus. Lamia pedes habet equinos, cætera uerò capris conformia, de qua dicit propheta, Ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem, Glossa in Esaiam. Lamia dicitur quasi lania, quia durior & crudelior est suis fœtibus quàm cæteræ bestiæ: fertur enim eos laniare, & inde (tamen) lactare, sicut scriptum est Hierem. Thren. 4. Lamiæ nudauerunt mammas, Glossa in Threnos. Hoc est, bestiæ utcunq; ferocissimæ fœtus tamē suos lactant, in quo Iudæos crudeliores ostendit esse lamijs: inter quos pueris petentibus panem qui porrigeret nemo erat. Lamia, genus monstri, ut quidā affirmāt, Eucherius. Esaiæ ca. 34. לילית lilith interpretantur Iudei monstrum nocturnū, puerperis maximè infestum. Aliqui lilith autem magnā uento uicitantem exponunt. Numeratur autem à propheta illic inter feras & spiritus (ut satyros, faunos) qui uulgo in locis desertis degere creduntur. Lamia (inquit Albertus) est animal magnum & crudelissimum, quod noctu è syluis exiens hortos intrat, & frangit arbores ac dissipat (aliàs, earumq; ramos dissipat:) habet enim brachia ualida, & in omnem actum habilia. Et cum homines superuenerint, ut dicit Aristoteles, pugnat cum eis & morsibus uulnerat: fauciatus autem morsibus eius non sanatur, donec eiusdem bestiæ rugientis uocem audierit. Hoc animal in desertis & ruinosis habitare dicitur, & fœminam diligit, & aliquantulum figurat fœminā, & est pium fœminis quando lactat (lactant.) Aliqui lamias in Chaldæa capris magnitudine æquales (capris maiores, in Oriente circa partes illas quæ continent turrim Babel, in campo Sennaar, Liber de nat. rerum) esse dicunt, & cicurari, & lac copiosum habere, Hactenus Albertus. Lapsus est autem ille, ut innumeris in locis, ita hic etiam per imperitiam: multa enim quæ castoris seu fibri sunt, lamiæ tribuit. Erroris occasionem uideo, quoniam (ut in Castore dixi) lamyekyz barbaram uocem, ex Auicenna forte sumptam, castorem interpretatur, quæ Græco & Latino lamiæ uocabulo proxima est, imò eadem si ultimam demas syllabam. Ramos quidem arborum (non brachijs tamen, sed dentibus) præcidere, castoris est. De eodem Plinius & Solinus scribunt, Animal est horrendi morsus: adeò ut cum hominem inuadit, conuentum dentium non prius laxet, quàm concrepuisse persenserit ossa fracta: quod Albertus ineptissimè sic protulit, Morsum castoris quidam dicunt non sanari, nisi læsus audiat fracturam ossium castoris: Longè uero ineptius ad lamiam transtulit, quasi ab ea saucius non sanetur, donec rugientis eius (ut iam ex uerbis eius recitaui) uocem audierit, Sic error errorem parit. ¶ Serpentem foues, & te serpens, ὄφιν θάλπεις καὶ σὲ ὄφις, adagium est (inquit Cælius) non uerius quàm frequentius, ubi quis innutrit, confouet, amplexatur, quod in euidens exitium erupturum mox est: ex historia natum huiusmodi. Menippus Lycius peregrinæ mulierculæ amore irretiebatur: ea uero, ut tum uidebatur, speciosa quidem erat & permollicula, nec non diuitijs ubertim fulta. Cæterum ea omnia ostentationem modò exhibebant, ueri suberat nihil. In eius autem familiaritatem ad hunc se modum insinuasse ferebatur. Pergebat quandoq; Menippus Corintho Cenchreas solus: ecce phantasma quoddam illi occurrit, quod se in mulieris speciem illi conformauerat, atq; ex manu apprehendens Menippum: Iampridem, inquit, se illius amore teneri implicitā: esse uero se genere Phœnissam, & in suburbano quodam iuxta Corinthum habitare. Idq; etiam digito monstrans, illuc ueniret hortari cœpit, &c. Blanditijs delinitus adolescens, mulierem frequentat. Id intuitus uir quidam magus aut philosophus, ut tum creditū est (Apollonius:) O formose (ad Menippum inquit) & à formosis expetite mulieribus, ὄφιν θάλπεις καὶ σὲ ὄφις. Deinde cum etiā nuptias cum muliere aut spectro potius Menippus pararet, rebus omnib. iam instructis tanquam ex opibus sponsæ: Argentum hoc (inquit magus) & aurum, cæteraq; domus huius ornamēta, tanquam Tantali hortos uidetis: qui, sicuti ab Homero proditum est, speciem quidem præferunt aliquam, quum tamen sint nihil. Eiusmodi uerò ornatum hunc omnem concipiatis licet: neq; enim quæ uidetur materia ulla subest, sed simulacrum modò est ac imago. Quòd ut uerum sciatis, bella hæc sponsa una est τῶν ἐμπουσῶν, ἃς λαμίας τε καὶ μορμολυκίας οἱ πολλοὶ ἡγοῦνται: hoc est, ex Empusis, quas lamias & mormolycias pleriq; putant. Sunt autem in amorem & Venerem procliues, & humanas carnes uehementer expetunt: Venereorumq; cupidine alliciunt multos, quos deglutiant mox. Cæterum ubi aurea supellex & imaginarium argentum, uelut fumus effluxêre, administriq; & coqui ac reliqua familia increpita euanuit, Lamia lachrymanti iam similis rogabat, ne se torqueret: neue quid esset, fateri cogeret. Illo autem acriter instante, tandem sese lamiam confessa est, & uoluisse Menippum uoluptatibus delinitum obuoluere, ut eius postea corpus deglutiret. Esse nanq; sibi perfamiliare formosiorum uesci corporibus, ubi ad summam sanguinis abundantiā peruenissent, Hucusq; Cælius 29. 5. Descripsit autem, quod dissimulat, ex lib. 4. Philostrati de uita Apollonij: In cuius operis etiam secundo libro sic legimus: Apollonius & socij cum lucente claraq; Luna noctu iter facerent, lamiæ (Græce legitur Empusæ) phantasma illis occurrit, modo in hanc, modo in aliam figuram sese conuertens, quandoq; ab oculis repente euanescens. Apollonius autem quidnam id esset quàm

primum agnoſcens,grauibusq; ac contumelioſis uerbis illud increpans,ſocios ut idem facerent hortabatur:id enim contra huiuſmodi inuaſiones optimum ſciebat eſſe medicamentum. Eius dictis cũ ſocij paruiſſent,ſtridens phantaſma celeriter tanquam idolum aufugit. Apud Ariſtophanem in Ranis quidam ſe uidere ait magnam feram,quæ in uarias formas tranſeat,bouis,muli, mulieris formoſæ:Et cum alter diceret,Atqui non amplius mulier eſt,ſed iam canis , ſubijcit ille, Empuſa igitur eſt. Chryſoſtomus Dion ſic in Libyca ſcribit fabula,Eſſe in locis illis feras muliebri facie, etiam formoſa: uberibus quoq; cum pectore ſpecioſiſſimis adeò,uti nullo pictoris ingenio effingi queant. Color ſpectatur præfloridus, ex oculis præcellens promicat gratia , manſuetudini adnexa . Corporis reliqua ſquammis prædura,ut frangere non ſit:alis carent, ſicut uoce , ſed ſibilum elidunt modò , draconum imagine quadam. Terreſtrium cenſentur omnium uelociſſimæ,ut celeritatem euadere nemo ualeat. Viribus cætera peruincuntur,fraude tantum homo:ſiquidẽ reteguntur pectora,quorũ illecti niтore confabulandi deſiderio adeuntes rapiuntur protinus,Cælius. Dion qui Libycam ſcripſit hiſtoriam(inquit Gyraldus)de lamijs in hunc propè modũ prodidit: Haud longè à littore maris curuum eſſe locũ,arenoſum,mari perſimilem,in quo littora magna exiſtunt, & arenoſi aggeres in mari , circumuicina uero omnia deſerta ferè manẽt.At ſi ibi fortè naufragi eiecti fuerint, feræ apparentes eos omnes qui uel peragrant,uel aberrant,rapiunt:quarum natura & corporis figura talis habetur. Facies eſt mulieris,&c.(ut iam ex Cælio retuli)inferiora ſunt ſerpentis,ut ima pars in caput deſinat ſerpentis,& quidem ualde horrentis : hæ feræ alas non habent quemadmodũ ſphinges : neq; enim loquuntur ut illæ,neq; aliam uocem emittunt,ſed ſolũ ſibila acutiſſima quemadmodũ dracones. Cætera quidem animalia uiribus expugnant homines:hæ ſolum fraude ac deceptione : pectora aperiunt, & ubera oſtentant:eum uero qui aſpexerit,ueneficijs quibuſdã cogunt ad confabulationis deſyderium.Et hi quidẽ ueluti ad mulieres accedũt,illæ intrepidæ manent,deorſum in humũ ſæpe reſpicientes(nimirũ ut gorgones,uel catoblepontes,ut ſupra dixi)ornatũ ac pudorẽ mulieris imitantes,atque ita eum qui propius acceſſerit,rapiunt:nanq; manus ſunt ferarum,quas aliquantiſper occultant.Cæterũ ſerpens mordens ueneno interficit:cadauer ipſum comedunt ſerpens,& quod reliquũ eſt feræ: atq; hactenus Dion fermè de lamijs feris,quibus uidemus eos & falli & fallere,qui equinos lamijs pedes attribuunt.Has & propheta Hieremias uidetur agnoſcere, cũ ait:Sed & lamiæ nudauerũt mammas,&c.quanquã locus hic ab Hebræis aliter effertur.D.Hieronymus quædã ibi ſubinnuit. Porrò & Eſaias lamiæ cubile dixit.Hebræorũ nonnulli lamias,furias interpretantur. Scribit Picus quoſdã dæmonas incubos eſſe interpretatos,exiſtimaſſeq; ſuperiores partes habere humana ſpecie,inferiores belluinas.Lamias ineptè à laniando dictas putauit Iſidorus. Hebræi lamiã lilith uocant, de qua monſtra confingunt.Lamia præterea piſcis genus,cuius Nicander in Gloſſis meminit, qui etiã carcharias appelletur:piſcis huius Ariſtoteles, Plinius & Athenęus meminère.Audio & hodie uocari à Maſſilieſibus lamiã, & ingentis interdũ magnitudinis inueniri,integrosq; homines ab ea uoratos aliquando repertos.Lamias puerorũ eſſe terriculamenta, uel ex Apuleio ſatis conſtat. Sunt qui ſtriges putent,quæ infantium in cunis ſanguinem ſugunt.(Nos de ſtrige inter aues dicemus.) Quin & Horatius in Poetica ideo dixit,Neu pranſæ lamiæ uiuum puerum extrahat aluo. De lamijs & Plato meminit in Politicis,Hæc omnia Gyraldus.

¶ Μορμόνας à Græcis uocari ſcribit Heſychius,errantes & uagantes dæmones.Μορμολύκιον uel μορμολύκιον (utrunq; enim legimus) pro larua & perſona ſumitur.Quinetiam μορμὼ pro deformi & monſtroſa muliere à Theocrito uſurpatur:pro larua uerò,apud Ariſtophanem grammatici interpretantur,Gyraldus de dijs Syntagmate 15.Et rurſus ibidem,Lamiæ etiam ſtriges à noſtris uocantur.Duris Libycorum libro 2. & Suidas & Phauorinus (& Ariſtophanis Scholiaſtes) Lamiam mulierem formoſam fuiſſe tradunt,Beli & Libyes filiam,quam Iupiter adamauit,et ex ea filium ſuſcepit;ſed Iuno pręzelotypia filium perdidit (Suidas & Varinus habent ἀπώλλυ,ut non de uno filio ſed pluribus intelligas) & Lamia præ mœrore deformata,alienos infantes rapere ac perdere dicitur , Gyrald. Reperies nonnulla etiam in Alciati Parergis libro 8. Iupiter cum Beli filiam amaret , ex Libya eam tranſtulit in Italiam,unde & nomen urbi Italicæ.Ibi cum filios ex ea ſuſcepiſſet, Iunonem non latuit,quæ liberos natos perdidit. Itaq; Lamia ægrè ferens , alienos quoq; liberos per inuidiam ſuffurata interemit. Hinc & nutrices aiunt pro infantium terriculamento Lamiam (ut apud Germanos mulierem nocturnam , die nachtfrouw) uocare.Fabulantur enim inſomnem eam eſſe uoluntate Iunonis,ut dies nocteſq; in luctu exigat:miſertum uerò eius Iouem oculos exẽptiles effeciſſe , ita ut eximi reponiq; poſſent: & facultatem addidiſſe,ut in quam libuiſſet formam ſe uerteret, Varinus & Ariſtophanis Scholiaſtes. Lamia,mulier quædam antiqua Libyſſa,ſic dicta,Heſychius. Nec quodcunq; uolet poſcat ſibi fabula credi, Neu pranſæ lamiæ uiuum puerum extrahat aluo, Horat. de Arte . Sic etiam per Accò & Alphitò tanquã monſtroſas fœminas deterrebant pueros à peccando , Eraſmus in prouerbio Acciſſare.Noſtræ etiam mulierculæ pueris ſæpe minantur mulierem nocturnam. Lamiæ, mulieres quæ ſtrigum inſtar infantium ſanguinẽ ſugunt,uel ipſę ſtriges , Perot. At ille colore ſpurciſſimi humoris percuſſus,quo me lamiæ illę infecerant,aſpernatur,Apuleius lib.1.de Aſino. Tericolas lamias,Fauni quas Pompilijq; Inſtituêre Numæ,tremit has,&c.Lucilius apud Lactantium. Lamia ſecundũ quoſdã,mater fuit Scyllæ,unde Vergilius in Ciri,Ipſi ſeu Lamiæ mater ſit, ſiue Crateis:quæ ex puella in monſtrum uerſa infantes necare dicitur, quoniam omni ſobole quam ex Ioue

pepererat,

peperera t,à Iunone orbata est. Gyraldus de Empusa scribens, Nostro, inquit, hoc tempore quibus hoc phantasma muliebre apparuerit audiuimus. Legi qui putarent illud regis Dauidis meridianum dæmoniū, huiuscemodi terriculamentū significare. Reperias etiā in plurali numero empusas dici, ut lamias. Nos de Empusa & onoscelis dęmonibus in Asino diximus: tribuunt autē etiā lamijs recentiores quidā (ut supra dictū est) equinos pedes, ut illis asininos. Μορμὼ τὸ θράσυς, Aristophanes in Equitibus: ubi Scholia τὸ μορμολύκειον, ἣν λέγουσι λάμιαν; Vt Gyraldus non rectè suspicetur apud Hesychium pro μορμὼ forte legendum μορμολύκειον.

¶ Lamia uiri nomen, quo uoracem significari dicunt, Cęlius. Aeli uetusto nobilis ab Lamo, &c. Horat. Carm. 3.17. Erat enim Romæ quædam familia nobilis Aeliorū (Heliorum Perottus,) à Lamo Antiphatis patre & Læstrygonum rege, qui Formijs regnauit, ortū habens, Calepin. Hoc nocuit Lamiarum cęde madenti, Iuuenal. Huius familiæ etiā M. Cicero meminit. L. Lamia, nomen uiri prætorij apud Val. Max. libro 1. Lamiæ Syllani, qui gener Pij fuerit, mentionē apud Iul. Capitolinū alicubi legi, ni fallor. Caij Caligulę cadauer clam in hortos Lamianos asportatū est, &c. Sueton. Lucanis imperauit Lamiscus, cuius pedis digitus tertius à magno, similis lupinę ungulæ fuit, Heraclides in Politijs. Λάμος uel Λαμίας, ὁ, in Ecclesiazusis Aristophanis, uir quidam pauper & baiulus lignorum. Herophilen Sibyllam Iouis & Lamiæ Neptuni filiam tradunt, quæ mulierum prima cecinerit oracula, Cælius. Homo uorax, ἄνθρωπος λάμειαν ἔχων, aliâs λαίμειαν (Mercerus interpres λαιμαργίαν interpretatur) ab Aegyptijs picto scaro significatur: is enim solus piscium ruminat, et pisciculos quotquot accesserint deuorat, Orus. Μακκὼ & Λαμὼ (Suidas & Varin. habent Λαιμὼ) muleres fuerunt stolidæ & deliræ: & Μακκὼ quidē dicta est παρὰ τὸ μάταια νοεῖν, ὃ ἐστι νοεῖν, Scholia in Equites Aristophanis: ubi μεμακκοακότα exponunt stultū & stupidum, non magis ꝙ Maccò sapientem. Angelus Politianus condidit præfationem in priora Aristotelis Analytica Lamię titulo, in cuius initio, Mihi, inquit, etiā puerulo auia narrabat, esse aliquas in solitudinibus lamias, quæ plorantes glutirēt pueros. Vicinus quoq; adhuc Fesulano rusculo meo, lucens fonticulus est (ita enim nomen habet) secreta in umbra delitescēs, ubi sedem esse nunc quoq; lamiarū narrant mulierculæ, quæcunq; aquatū uentitant. Lamiam igitur Plutarchus habere ait oculos exemptiles. Hæc quoties domo egreditur, oculos sibi suos affigit: uagaturq; per fora, plateas, quadriuia, &c. per conciliabula omnia, circumspectatq; singula, scrutatur, indagat: nihil tā bene obtexeris ut eam lateat. Miluinos esse credas oculos ei: nulla eos pręterit quālibet indiuidua minuties, nulla eos euadit quamlibet remotissima latebra. Domum uero ut reuenit, in ipso statim limine demit illos sibi oculos, abijcitq; in loculos. Ita semper domi cęca, semper foris oculata. Quęras forsitan domi quid agitet. Sessitat lanā faciens, atq; interim cantillat. Vidistis'ne obsecro unquam lamias istas uiri Florentini, quæ se & sua nesciunt, alios & aliena speculātur? Negatis? Atqui tamen sunt in urbibus frequētes: Verū personatæ incedunt, homines credas, lamię sunt, Hucusque Politianus. ¶ Lamia (λάμια, proparoxyt.) urbs Meliensium (Maliensium, Strabo) Thessaliæ, apud Polybium, (de qua plura Suidas: Achelous est Lamiæ propinquus, Strabo lib. 9.) à Lamio (ἀπὸ Λαμίου, rectus esse potest tam Λαμίας quàm Λάμιος) Herculis filio: uel à Lamia muliere, quæ Trachinijs imperauit: in qua (circa quam, Strabo) & Lamicum (Lamiacū, Strabo) bellum. Alia est Ciliciæ, unde gentilia Lamienses, Lamiotæ, Stephan. Idem Lamon, Λάμον, Ciliciæ fluuiū esse scribit, & adiacentem ei regionē Lamusiam. Est & Λαίμεια, per αι. diphthongū in penultima, mons Arcadię, Stephanus. Sunt & Lamiæ insulę Plinio, &c. uide Indicem Plinianum. Λαίμια, χάσματα. Etymologus. Varino Λάμβαι χάσματα sunt, & piscis: legendum forte λαμίαι, cum & lamia, ut dixi, piscis nomen sit. Λαμυρὸν, πολὺ, ἄθρουν, καταπληκτικὸν, &c. Varinus. ¶ Thebani Demetrio regi subblandientes, Veneris Lamiæ templum excitarunt: erat autem eo nomine illius amica, ciuitatis pernicies à Comicis poëtis dicta, Cælius & Gyraldus. Lamia tibicina à Demetrio Poliorcete amata, &c. Athenæus libro 13. Meretrici quidem Lamiæ nomen pulchrè conuenit: cum lamiæ, siue ferę, siue muliebria spectra, tum libidinis tum uoracitatis uitijs infames existimatæ sint. Videntur enim meretrices, amantes suos quasi deuorare exhaustis eorum opibus, qua de re iocum in Capra scorto retuli, &c. Sic & Charybdin Horatius meretricem uocat: sic Diomedis filiæ equæ hospites deuorarunt, sic lupam pro meretrice dixerunt ueteres. Damiam & Auxesiam deas Epidaurij coluerunt, ut terram eis fructiferam redderent, uti Gyraldus ex Herodoti libro quinto refert, apud Pausaniam uero non Damiam, sed Lamiam legi scribit. Suspicetur forte aliquis lamiam feram aut spectrum nomen ab Hebræis tulisse n, litera in l. mutata, illis enim nemiot נמיות animalia sunt in locis desertis (rectus singularis est nemia) ut scribit Munsterus in Dictionario suo in uoce ציה tziah.

DE LEONE.

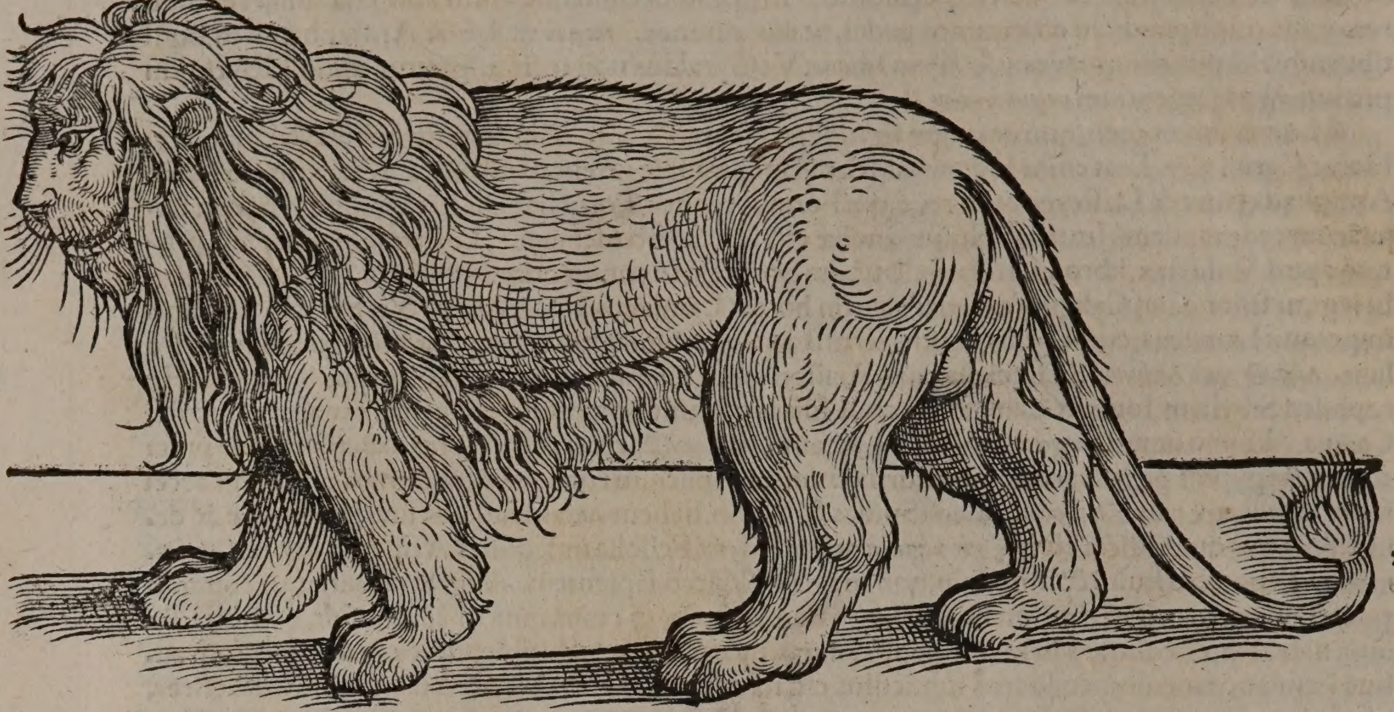

A.

LEO rex quadrupedum, nomen Græcum, λέων, cuius etymon in Philologia dicam, non solum apud Latinos, sed pleraſq; etiam barbaras hodie in Europa gentes, ut infra patebit, ſeruat. Hebræi uerò plura diuerſaq; huius feræ nomina habent. ארי ari & אריה arieh, Deute. 33. leo eſt, Chaldæus eo in loco habet אריון ariauan. Arabs אסד, aſad. Perſa גהד, gehad. Septuaginta λέων, Hieronymus leo. ארי ari (inquit Munſterus) Chaldaice אריא aria, in plurali numero araiim et araiot: (araoth ſchoagim, id eſt leones rugientes, Sophoniæ 1. genere maſculino,) Item figuræ leonum 3. Reg. 7. Hinc ariel idem quod fortis 1. Paralip. 11. & 2. Reg. 23. uolunt autem intelligi principem quendam. Iſaiæ uerò 29. & Ezech. 43. accipitur pro altari holocauſtorum ſecundum Hebræos, in quo ignis è cœlo delapſus cubauit, tanquam leo in ſpelunca: uel quod templum habuerit figuram leonis, &c. Ἀριήλ, leo, Heſychius & Varinus. Ἀριώθ, leæna Syris, Iidem. Vtranq; uocem Hebraicam eſſe apparet: poſterior quidem Chaldaica & pluralis numeri uidetur. לביא labi (nam litera poſtrema puncto caret) leo, לביאה lebiah leæna. Kimhi exponit ari, id eſt leonem: addit autem in commentarijs ari minorem eſſe, labi maiorem. Numerorum 23. iunguntur ambo nomina: ibi Chaldæus pro labi reddit ליתא leta, Arabs לבו lebu, Perſa שר ſcher, Septuaginta & Heronymus leonem. Locus ex Numeris citatus talis eſt, interprete Munſtero: Ecce populus quaſi labi (leo grandis) conſurget: & quaſi ari (leo) eleuabitur. Labi, leo prouecta ætate, Iob 38. Lebaim, leones, Pſalm. 57. Lebaot, leænæ, Naum 2. ליש, laiſch, Dauid Kimhi leonem magnum exponit. Chaldaica uerſio Eſaiæ 30, catulum leonis interpretatur, Septuaginta σκύμνον, Hieronymus leonē. Rurſus Iob quarto Chaldæus pro laiſch uertit laitha, quod uocabulum factum uidetur ex laiſch: Abraham Prizoleñ. leonem intelligit: Septuaginta μυρμηκλέων uel potius μυρμηκολέων: Hieronymus tigris. Locus Iob. 4. huiuſmodi eſt, Munſtero interprete: Rugitus leonis (arieh) atq; uox leonis (ſchachal) & dentes catulorum leonis (kephirim) euulſi ſunt. Leo (laiſch) perijt propter defectum uictus, & catuli leonis (bene labi) diſperſi ſunt. Eruditus quidam noſtræ ætatis hoc in loco per שחל ſchachal non leonem, quum aliud eius nomen adiunctum ſit, ſed cognatum leoni animal, nempe leopardum intelligit: ſed ſi hoc argumētum admittas, ne labi quidem aut laiſch leonem ſignificabit, cum arieh uſitatius leonis nomen in eadem ſententia legatur. Leopardi quidem nomen Hebraicum eſſe nemer, in panthera (quam recentiores leopardum dixerunt) docebimus. Verum & Septuaginta Oſee quinto pro ſchachal πανθῆρα conuertūt. Pro leæna, inquit Hieronymus, Septuaginta interpretati ſunt pantherem: & tam nomen beſtiæ quàm omnis beſtia poteſt accipi. Atqui Dauid Kimhi ſchachal interpretatur arieh, id eſt leonem: & Commentarius kabuenaki nomen leonis, ſiquidē multa ſunt ei nomina. Conſentit Leui ben Gerſon. Iob 4. Chaldæus pro ſchachal uertit ſchachala, Septuaginta & Hieronymus leænam. Iidem Septuaginta Prouerb. 26. ἀποστελλόμενος, tanquam Hebraicè legerint שלח ſchalach: Hieronymus, leo. Pſalmo 91. Chaldæus ſchachal catulū leonis interpretatur, Arabs אל פעי el phai. Hieronymus aſpidem. Verba Oſee quinto ſunt hæc: Ego ſum ueluti leo (ſchachal) Ephratæis, & ueluti catulus leonis (kephir) domui Iehuda. Et rurſus Oſee 13. Factus ſum eis ſicut leo (ſchachal) ſicut pardus (namer, id eſt pardalis uel panthera) directus ad uiam: deuoraboq; eos quaſi leo, (labi,) Munſterus: nam Hieronymus pro ſchachal leænam reddit, ut ſolet, Septuaginta hîc etiam pro ſchachal panther uertunt.

Kephirim

Kephirim, leones, (melius, catuli leonum) Psalmo 104. כפיר kephir in singulari, Iudicum 14. quidam parum Latinè leunculum uertunt. Leo apud Hebræos, inquit D. Kimhi secundum diuersos ætatis gradus diuersa sortitur nomina, in primo gradu uocaẽ גור gur, in secundo kephir, in tertio arieh, in quarto labi, & in supremo laisch, Munsterus. Gur D. Kimhi cuiussuis animantis catulum aut pullũ nominari ait: ferè tamen per excellẽtiam de leonis catulo ponitur (ut σκύμνος apud Grȩcos) hinc pluralia gurim masculinum, & guroth fœmininum. Gur arieh, Deut. 32. Hieronymus uertit catulum leonis, Septuaginta σκύμνον λέοντος: Chaldȩus gur, Arabs schachel. Kephir author Corcondantiarum catulum uel pullum animaliũ exponit: ita fermè etiam Kimhi, nisi quod dicit kephir esse adultiorem quàm gur. Psalm. 17. Chaldȩus שחצאי schachaze, alibi filium aut catulũ leonis interpretatur, Arabs אל שבל el schebal, Græcus σκύμνος, Hieronymus catulus leonis. Nahum prophetæ cap. 2. arieh, leo: labi, leȩna: cephirim, leunculi: gur, catulus leonis, omnia in una periodo continentur. Alsebha, inquit Bellunensis, est nomen commune ad omnes quadrupedes quæ dentibus & unguibus hominẽ mordendo laniandoq́ue aggrediuntur, & aliquando interimunt, ut leo, lupus, tigris, Hæc ille. Vetus interpres Auicennæ libro 2. capite de carne, lupos uertere solet. Si super cortices quercus (ilicis) calcauerit zarim (aliâs sarim) id est leo, formidabit continuò, Aesculapius. Hac de re alios authores citabo capite quarto: hic de nomine quȩritur. Videtur sanè zarim uox Persica: nam Numerorum 23. pro labi, Persa scher (uel ser) posuit. Leonem Saracenis hodie sebey appellari, apud recentiorem quendam legi. ¶ Leo Italicè leone, Hispanicè león, Gallicè & Anglicè lyon, Germanicè & Illyricè lew. ¶ Vncia à recentioribus barbaris dicta fera, lonza ab Italicis quibusdam scriptoribus, leȩna existimatur, uel pardus, uel panthera, uel lupus ceruarius, ut Fr. Arlunnus scribit: Ego pantheram esse suo loco demonstrabo.

B.

Leonum duo sunt genera: quorum alterũ breuius, crispioreq́ue pilo, quod ignauius est: alterũ longius, piloq́ue probiore, quod generosius est, Aristoteles interprete Gaza. Plinius eundem locum sic reddit, Leonum duo genera Aristoteles tradit, compactile & breue crispioribus iubis: hos pauidiores esse quàm longo simpliciq́ue uillo, eos contemptores uulnerum. ¶ Archoleontes nominantur in Gordiano iuniore Iul. Capitolini, Egnatius iubatos intelligit: sed & acroleontes, inquit, pleriq́ue probant. Atqui ego leones mares omnes iubatos esse puto (quanquã Oppianus de Libyco leone scribit, οὐκ ἔτι λαχνήεις) qui modo legitimi sint: nam leopardos, hoc est ex adulterio leȩnæ cum pardo natos ijs carere scio. Quid si archoleontes genus aliquod leonum prægrande intelligas? ut qui magnitudinis ratione cȩteris præstare & quodãmodo imperare uideantur: nam & μήτρας uocabulum in compositione & magnitudinem & imperium significare uidetur inter eiusdem generis animalia, ut ortygòmetra (Itali uulgò regem coturnicum uocant) ὀρτυγομήτρα, ὑλομήτρα. Sunt & μῆτραι in uesparum genere ueluti duces apud Aristotelem, Gaza matrices uertit. Μητροκωμία inter uicos est, ut μητρόπολις inter urbes. Leonum iubatorum centum pugnam primus omnium L. Sylla in prætura dedit: post eum Pompeius Magnus in Circo sexcentorum, ac in ijs iubatorum CCCXV. Plinius. Vbi per iubatos leones fortassis mares simpliciter intelligemus. Quod si quis apud Capitolinum archoleontas, leones nondum cicuratos intelligat, quasi agrioleontas, quoniam in eodem spectaculo leones mansuetos exhibitos dixerat, non contradicam.

¶ Leones in Europa potius sunt, & ea Europæ parte, quȩ inter Acheloum amnem & Nessum est, Aristoteles. Et rursus alibi, Leo animal rarum est, nec multis nascitur locis: sed Europæ totius ea parte solum, quæ inter Acheloum amnem & Nessum est. In Europa inter Acheloum tantum & Nestũ amnes leones esse Aristoteles tradit, longè uiribus præstantiores ijs quos Africa aut Syria gignãt, Plinius. Circa Pȩonium agrum atq́ue Crestonicum super amnem Chidorum Xerxe cum exercitu transeunte leones impetum dederunt in camelos, &c. Herodotus libro 4. Et mox, Sunt autem per ea loca leones multi: terminus eorum est Abderorum flumen Nestus, & Achelous qui per Acarnaniã fluit. Nam nemo aut ad auroram trans Nestum usquam gentium uiserit leonẽ in Europa, aut trans Acheloum ad Hesperum in reliqua continente: sed in horum fluuiorum medio leones gignuntur. Montana Thraciæ regio (inquit Pausanias Eliacorum 1.) intra Nestum fluuium qui per Abderitarum regionem fluit, præter alias feras producit etiam leones, qui camelos quondam in Xerxis exercitu cõmeatum gestantes inuaserunt: hi sæpe in regionem circa Olympum euagantur montem, cuius latus unum Macedoniam, alterum Thessalos & Peneum flumen spectat. De Nesto amne scribit Plinius 4.11. ubi Hermolaus, Nestus fl. inquit, à Ptolemæo Ammianoq́ue Nessus appellatur, &c. Leones nõ gignit Peloponnesus, quod doctissimus Homerus nõ ignorasse uidetur, cũ aiebat, Dianam in Taygeto, & Erymantho Peloponnesi montibus delectatum fuisse in uenandis apris, & ceruis: leonum autẽ non meminit, & rectè quidem, quod hi ab ijs uacui essent, Aelianus. Leones nostro tempore nusquàm in Europa nasci certum est: nisi ex industria fortasse hominis, Florentiæ, Niphus. Leones & tigrides in regionibus ad Orientem & Austrum nascuntur, quòd maiorem caloris copiam hæc animalia desiderent, Cælius. ¶ Magnus in Libya, inquit Oppianus, leonum numerus est, οὐκέτι λαχνήεις, ὀλίγη δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη. Σμερδαλέως (lego σμερδαλέος scilicet ὄχλος λεόντων) δὲ πρόσωπα, καὶ αὐχένα. πᾶσι δὲ γυίοις Ἦκα μέλαν κυάνοιο φόρει μεμορυγμένον ἄνθος. Videtur autem hic sensus: Libyci leones non similiter ut alij multo pilo, nec ita splendido uestiuntur, Facies eis & ceruix horribiles, Corpus uniuersum ex cœ

ruleo colore ad nigrum inclinat. Addit præterea, robur eis immensum esse, & leones omnes facile superare. Gillius hunc locum inepte transtulit. Si à Libya dictæ essent Lucæ boues, fortasse panthere quoque, & leones, non Africanæ bestiæ dicerentur, sed Lucæ, Varro. Mauritania leones alit, Strabo. Vltra Catadupa Nili procedens Apollonius & comites, uiderunt leones & pantheras, Philostratus. Circa Meroën Astaboras & Astapas influunt: Hæc loca leones alunt, qui sub canis exortũ à maximis culicibus hinc expelluntur, Strabo libro 16. Vide infra in D. Apollonio, cum ad mare descenderet, dextra quidem Gangen, sinistra uerò Hyphasin fl. habenti, multi leones occurrerunt, Philostratus. In parte Syriæ contermina leones & pardales plures maioresque reperiũtur quàm in Libya, Diodorus. Aethiopicum quandoque leonum genus in Libyam migrat, mirandum aspectu, colore nigro, bene comatum, capite amplo, pedibus hirsutis, oculis igneis, solo ore ex fuluo rubicundum, μόνοισι ξανθοῖς φοινισσόμενον στομάτεσσι, Oppianus: addit autem uisu, non auditu, cognitum sibi Aethiopicum leonẽ. ¶ Ciliciæ quod syluestre est efferatur plurimis bestijs & leonibus immanissimis. Leonum alij ad Istri ostia, alij robore Istrianis inferiores in Armenia & Parthia nascuntur, crasso collo et capite magno, oculis lucidis, superciliis densis & ad nasum dependẽtib. (sic uerto ex Oppiano) collo & maxillis comantibus, Gillius apud Aelianum. Locus omnino ex Oppiano sumptus est. Is Istrianos Armenijs eosdem facit, his uersibus: Τοὺς μὲν νῦν προχοῇσι πολυῤῥαθάγου ποταμοῖο Ἴστρου ἐπ' εὐρὺ ῥέοντι κυνήσατο πρεσβύτερα Ἀρμενίη, &c. Alios uero, inquit idem, Eremborum (id est Arabum) fœlix terra producit: his quoque ceruix & pectus hirsuta sunt, oculi tanquam igne micãtes, omniũ præstantissimi, sed pauci. Circa Aden Arabiæ urbem montes uisuntur excelsi: ubi magna leonum copia est, qui hominibus, ubicunque possunt, plurimũ nocent. Itaque nisi multi homines coniuncti, ut minimũ circiter centum, pariter incedant, non sunt tuti per istos montes, Vartomanus. Leones qui generantur in terra Coratenorum (inquit Albertus, ex Auicenna ut suspicor) & præcipue apud Hyconiũ (Hyrcaniam forte) ferociores & audaciores sunt ijs qui austrum & meridiem uersus gignuntur. Cęterũ in quarto climate uel prope illud nati, timidiores sunt & infirmiores, quòd cœli illius constitutio cum temperamento ipsorũ non conueniat. Circa Hyconium quidem adeo feroces sunt, ut pauci uenatoribus capi queant, cum tamen non sæpe noceant hominibus, Hæc Albertus. Leonum color in Syria tantũ niger est, Plinius: nos iam ex Oppiano Aethiopicos etiam nigros esse diximus. De leonibus Mesopotamiæ, qui à culicibus infestati oculis, uel in flumina se dantes pereunt, uel oculos unguibus lancinando effodiũt excęcanturque, capite quarto dicã. Terra India animalium mater optima, leones etiã fert maximos, qui immanissimi dicuntur: pelles eorum aspectu nigræ sunt, & horridæ & formidolosæ. Capti mirũ in modum mansuescunt (ut capite quarto dicam,) Aelianus. Leones in regno Narsingæ plurimi, periculosa faciunt itinera, Vartomanus. Rex Tartarorum habet leones maximos atque pulcherrimos, maiores illis qui sunt in Babylonia: in quorum pilis radioli quidam uarij coloris apparent, scilicet albi, nigri atque rubei, & illi quoque docti sunt artem uenatoriam. Nam plurimum prosunt uenatoribus, ad capiendum apros, ursos, ceruos, capreas, onagros, atque boues syluestres. Duci autem solent duo leones in uehiculo quodam dum uenatum itur, sequente utrunque eorũ caniculo paruo, Paulus Venetus. In Tartaria leones alij nigri alij rubei coloris inueniuntur, Idem. Et alibi, In prouincia Abasiæ nascuntur leones, leopardi, &c. Et rursus, In prouincia Gingui sunt plurimi leones, ut etiam præ timore eorum nullus audeat noctu extra domos dormire: nam quoscunque inueniunt lacerant atque deuorant. Naues quæ ascendunt & descendunt per flumen, propter leonum metũ ad ripam non ligantur, sed in medio fluminis anchoris eiectis retinentur, alioquin leones noctu naues ingrederentur, & quicquid uiuum in eis reperirent deuorarent: (quomodo capiantur in E. dicam.)

¶ Leones fului sunt omnes, Aristoteles. Et in Physiognom. Οἱ ξανθοὶ, εὔψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Poetæ leonem aliâs fului aliâs flaui epitheto insigniunt, Græci χαροπῦ. In nonnullis regionib. nigros, alibi ex cœruleo nigricantes inueniri leones iam supra dixi. ¶ Leo corpore longo est, Cardanus. Corpus totum articulatum (ἀρθρῶδες) & neruosum habet, nec mollius nec durius iusto, Aristoteles in Physiognomicis, ubi etiam totius corporis leonini speciem & singula eius membra, formã uirilem (ideam uiri) præ cunctis animantibus maximè referre ait: ut pardalin, fœmineam. Leo ualidus est pectore & priore corporis parte, ac degenerat posterioribus membris, Macrobius. Interiora omnia canibus similia continentur, Aristoteles. Interiora eius sunt canis, & dentes etiam, nisi quod maiores sunt: exteriora uero sicut cati, Albertus. Leonem ferarum regem esse argumento sunt, pectus, genua, incessus, saltus & celeritas cursus, uisus, iuba, os cataphractum (nimirum dentibus) latera firma, nerui solidi, ungues magni, καὶ βεβηκὸς ἰσχίον, Philes. ¶ Leonum genus alterum breuius, crispioreque pilo est, (crispioribus iubis, Plin.) alterum longius piloque probiore (pilo recto & simplici, Aelianus: longo simplicique uillo, Plinius:) idemque generosius est, et uulnera contemnit: illud ignauius & pauidius, Aristoteles. Pilus leoni non rectus anterius, sed mollis ac flexus, breuior parte postrema, Cardanus. Quoniam pili tum plani rectique (φριξαὶ) tum ualde crispi timiditatem significant: qui summa tantum sui parte crispi fuerint (αἱ ἀκρόουλοι) animositatis indicium erunt, ut ex leone patet, Aristoteles in Physiognom. Et alibi in ijsdem, Collum leonis scribit pilis (θριξὶν) induci flauis, οὐ φριξαῖς οὔτε ἄγαν ἀπεστραμμέναις: ἀπεστραμμένας uocans quas alibi οὔλας: φριξὸν quidem non aliud est ei quàm ὀρθὸν καὶ εὐθὺ, ἀπὸ τοῦ φρίσσειν, ut ipse deriuat. Et rursus, Pili molles timidum, duri fortem designant: argumento

sunt omnia animalia: timidissima enim, quæ mollissimo pilo, ut ceruus, lepus, ouis: fortissima uerò, leo, aper, eademq; pili durissimi. Quadrupes nulla est, quæ pilos sicut homo uel in palpebra inferiori habeat, uel in alis, uel in pube. Sed uice eorum alijs prona totius corporis hirsuta habentur, ut canibus: alijs crista (λοφιὰ) adiuncta est, ut equis, cæterisq; generis eiusdem: alijs iuba, ut leoni mari, Aristotoles. Et alibi, Caret leæna iuba, maris hæc propria est. Pili equis in iuba largi, in armis leoni, Plinius. Lucianus in Cynico, Καὶ τὸν πώγωνα κόσμον ἀνδρὸς νόμιζον ὥσπερ καὶ ἵππων χαίτην, καὶ λεόντων γένεια. Leoni præcipua generositas, tunc cum colla armosq; uestiunt iubæ. Id enim ætate contingit è leone conceptis: Quos uerò pardi generauêre, semper insigni hoc carent: simili modo fœminæ (hoc est leænæ iuba carent, similiter ut leopardi,) Plinius. Et alibi, Turrigeros elephantorum miramur humeros, leonum iubas, &c. In rationis expertibus mari præstantiam quandam natura largita est, iuba leo antecellit fœminam, serpens crista, &c. Aelianus. ¶ Leonum ossa medullis carent, Aelianus. Leonis ossa robusta & solida sunt: & cum exiguam admodum & perobscuram medullam contineant, ea prorsus carere uidentur, Aristoteles. Leo ossa maiora, fortiora & duriora habet proportione corporis sui quàm cætera animalia, Albertus. Animalibus magnis adminiculo opus est maiori, ualidiori, & firmiori: atque inter magna ijs potissimum tali opus est adiumento, quæ uiolentiora sunt. Quamobrem mares ossibus durioribus constãt quàm fœminæ: & quæ carniuora sunt, quàm quæ alio cibo uescuntur: ijs enim uictus per dimicationem acquiritur: uelut leonis ossa adeò dura sunt, ut ex ijs percussis ignis quasi ex silice excutiatur, Aristoteles de Partib. 2. 9. Item in historia anim. 3. 20. Quanquam medulla, inquit, non nisi inclusa ossibus est, tamen non ossa omnia medullam intra se continent, sed ea tantum quæ caua habentur: tametsi ne ipsa quidem omnia continent: ossa enim leonis partim nullam, partim exiguam habent: quamobrem nullam omnino medullam leones habere nonnulli putarunt. Hoc quidem in loco concedere uidetur Aristoteles ossa leonum quædam caua esse, non omnia solida, quod alibi asserere uidetur, ut & Aelianus & Philes leonis ossa caua esse simpliciter negant. Leo (inquit alibi Aristoteles) nullam omnino habere medullam in ossibus suis uidetur, quòd admodum exiguam ac tenuem habeat, eamq; in paucis ossibus: solis enim inferioribus atq; brachijs. Constat profectò leo præcipuè omnium animalium ossibus solidis: sunt enim adeò dura, ut ex eis concussis, ignis uelut è silice elidatur, Aristoteles & Aelianus. Epicurus in epistola apud Athenæum libro 8. ridet aliquot obseruationes Aristotelis tanquam aut nimis curiosas aut parum uerisimiles, & inter cæteras ὅτι λέων στέρεμνια ἔχει τὰ ὀστᾶ: καὶ κοπτομένων αὐτῶν, ὥσπερ ἐκ λίθων πῦρ ἐκλάμπει. Medulla leoni in femorum & brachiorum ossibus paucis, exigua admodum: cætera tanta duritia, ut ignis elidatur uelut è silice, Plinius. ¶ Leo capite ualidissimo est, Aristoteles: fortissimo, Plinius. Mediocri, Aristoteles in Physiognom. magno, Cardanus. Faciem (πρόσωπον) habet magis quadratam, non ualde osseam, Aristoteles. Cælius tamen, authore non citato, faciem leoni rotundam tribuit, eoq; nomine Solem referre ait, cum & in ambitu radiorum quadam imagine pilos gerat. Frons ei quadrata, in medio magis caua, eminente supercilia & nasum uersus ueluti nube, Aristoteles. Et rursus de fronte scribens, Οἱ μικρότερον ἐπίπεδον ἔχοντες, ἀναίσθητοι: οἱ δὲ τετράγωνον σύμμετρον τὸ μέτωπον ἔχοντες, μεγαλόψυχοι, ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Videtur autem nihil aut parum interesse, frontem, aut frontis epipedon, id est superficiẽ dici. Nam Adamantius de frontis inspectione sic scribit, Μέτωπον τετράγωνον, μεγέθους εὖ ἔχον καὶ πρὸς λόγον τοῦ ἄλλου εἴδους, ἄριστον εἰς τε ἀνδρείαν καὶ σύνεσιν καὶ μεγαλόνοιαν κέκριται. Cæterum id quod nubis instar supercilia & nasum uersus in ima fronte prominere leoni scribit Aristoteles, ἐπισκύνιον propriè uocari conijcio. Est enim ἐπισκύνιον pellis supercilij quæ flectitur obtenditurq; leonum oculis, teste Eustathio Iliados ρ. Τὸ ἐπάνω τῶν ὀφρύων, Scholiastes Nicandri. Τὸ ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν μέρος ἤτοι δέρμα: τὸ συνοφρύωμα τοῦ μετώπου: ὅθεν καὶ σκύζεσθαι τὸ ὀργίζεσθαι, διὰ τὸ συνδεδέσθαι γίγνεσθαι τὸ μέρος τοῖς ὀργιζομένοις, Scholia in Iliados ρ. ubi Homerus de leone uenatoribus irato scribit, πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται ὄσσε καλύπτων. Σκύζων leo dicitur ubi ira feruidus, ac turba canum circumuallatus defixis in terram oculis consurgit in prælium. (Σκυδμαίνειν, τὸ σκυθρωπάζειν καὶ ὀργίζεσθαι. κυρίως ἐπὶ τῶν λεόντων, ἐπὶ τοῖς ἀφαιρουμένοις σκύμνοις ὀργιζομένων. Ἀπὸ οὖν τοῦ σκύμνος καὶ τοῦ μαίνειν, γίνεται σκυδμαίνειν: ἢ ἀπὸ τοῦ τὸ πρόσωπον συστολῆς τοῦ σκύλλους [σκύλος, δέρματος] ὅ ἐστι δέρμα, ὃ συμβαίνει ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων, Homerus Iliados ultimo, Varinus. Apud eundem plura, si libet, lege de uerbo Σκύζεσθαι.) Cæterum eos qui uultu ita demisso & supercilijs laxatis sunt, siue præ ira siue præ tristitia, Scythicum tueri, & σκύτη βλέπειν (quod paragrammatismo inde uideri potest detortum) & σκυθρωπὸς & σκυθρωπάζειν dicimus: nostri etiam lingua uernacula nibleu, quasi ad uerbum nubilare dicas: quòd facies eorum non serena sed nubila, nec frons exporrecta, sed laxata rugosaq; appareat: sed hoc communiter propter tristitiam & paruam quoque molestiam multis accidit. Atrocior uerò magisq; Scythicus ille aspectus, quem nominamus schützlich, tanquam à Scythis nomine facto: nisi quis malit à uerbo schützen, quod est defendere: quòd huiusmodi obtuitus sit hominis pro uita defendenda pugnantis: ut forsan à scuto quo milites proteguntur, deriuatũ habeamus nomen schutz & uerbum schützen. Quamobrem Aristoteles, ut iam citauimus, leoni, (cuius talis perpetuò facies est, ut qui perpetuò etiam ita affectus sit) aliquid nubis instar circa supercilia prominere scribit. Τοῖον ἐπισκύνιον βλοσυρῷ ἐπέκειτο προσώπῳ, Theocritus Idyl. 31. de Hercule. De episcynio in homine & moribus inde iudicandis, scribit Adamantius libro 1. capite 12. Ἄνωθεν δὲ τοῦ μετώπου πρὸς τὴν ῥῖνα ἔχει ὁ λέων τρίχας ἐκκλινεῖς, οἷον ἂν ἄσυλον, Aristot. in Physiogn. Vetus interpres sic red-

dit, Leo supra frontem iuxta nasum (melius forte, è regione nasi) pilos habet inclinatos: postrema uerba omittit: & uidentur sanè corrupta: legendum fortè ἀνασεῖλον pro ἂν ἄσυλον. Alibi enim eodem in libro, sic legitur. οἱ τὸ μετώπου τὸ πρὸς τῇ κεφαλῇ ἀνασεῖλον ἔχοντες, ἐλευθέριοι, ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Vetus interpres, Qui id frontis quod est ante caput eleuatum habent, liberales sunt: referuntur ad leones: quasi non ἀνασεῖλον sed ἄνω τεῖνον legerit: ἀνασεῖλον quidem participium ab ἀνασείλω nō rectè formatur, sed ἀνασείλον uel passiuè potius, requirēte sensu, ἀνασειλόμενον. Sed ex inspectione leonis potius quàm Græcæ linguæ peritia emendari hi loci possunt.

¶ Oculos habet charopos, concauos, non admodum rotundos, nec nimium oblongos, magnitudine mediocri. Cælius tamen oculum ei permagnum esse scribit. Charopi & caui mediocriter oculi, leonis te admonebunt: ualde caui uerò maligni sunt, & simiam referunt, Adamantius. Oculi parum caui, animi magnitudinem innuunt, argumento sunt leones, Aristoteles. Fronto canes pastorales laudat χαροποὺς τοῖς ὄμμασι καὶ λεοντοειδεῖς: hoc est, rauos oculis & leonina specie. Torua leæna, epitheton ex oculorum sæuitia, quæ summa in hac fera est, (inquit Erythræus in Indice Vergiliano:) Ex quo & Aristoteles leonem charopòn uocat, quem Catullus cæsium appellauit, id est glaucum: quia glaucis oculis præditum hoc animal aspectu horribili apparet, Hæc ille. Sed oculos glaucos & charopos confundit, ut & alij quidam recentiores: Aristoteles manifestè distinguit, ut cum scribit in Physiognom. οἱ δὲ μὴ γλαυκοί, ἀλλὰ χαροποί, εὔψυχοι, ἀναφέρεται ἐπὶ λέοντα καὶ ἀετόν. Adamantius etiam libro primo Physiognom. Oculi uarij, inquit, cum charopo colore frequentius quàm glauco contingunt. Et rursus, Charopi oculi à nigris uarietate differunt: fiunt autem pluribus modis: nam si quis simpliciter inspiciat, nigros putabit: sin accuratius, grana quædam uidebit, quorum quædam ruffa sunt, non admodum tamen, alia magis minúsue alba: alia pallida, uel simpliciter, uel ruffo simul nigróue admixto: alia deniq; cruenta, &c. Qui plura super hoc colore desyderat, legat Cælium 13. 8. Leonum pupillæ præfulgent, & dilucidissimum continent humorē, ita ut uideantur ignitæ, Plutarchus & Aphrodisiensis: Plura uide capite sequenti de uisu ipsorum. Acri sunt intuitu leones, Cardanus. Leo oculis patentibus atq; igneis cernitur semper, Macrobius. Apertis eum oculis dormire (propter genæ superioris breuitatem) capite tertio dicetur. ¶ Supercilium ei prægrande, Aristot. ¶ Nasus crassior quàm tenuior, Idem. Et rursus, οἱ τὴν ῥῖνα ἄκραν ἔχοντες, δυσόργητοι, ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. οἱ δὲ τὴν ῥῖνα περιφερῆ ἔχοντες, ἄκραν μὲν, ἀμβλεῖαν δὲ, μεγαλόψυχοι: ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Locum hunc mutilum esse apparet: nec potest ex ueteri translatione, ubi magis etiam mutilatur, farciri: ex Adamantio potest, cuius uerba subijciam. Ῥινὸς τὸ ἄκρον ἁδρὸν καὶ ἀμβλὺ καὶ στρογγύλον καὶ κρατερὸν εἰ θεάσαιο, τοῖς ἔχουσιν ἀνδρείαν καὶ μεγαλαυχίαν μαρτυρεῖ, ἐς λέοντα ὁρῶν καὶ κυνῶν τοὺς γενναίους. ¶ Superior maxilla non prominet, sed æqualis inferiori est, Aristot. ¶ Rictu oris est amplo, Cardanus. Στόμα ἔχει εὐμέγεθες, hoc est: os amplum habet (non, ut quidam uertit, iustæ magnitudinis,) Aristotel. Idem alibi os rescissum ei tribuit. Labra tenuia in ore magno, ita ut partes superiores inferioribus superiniectæ sint, eademq; laxa iuxta labiorum angulos (συγχειλίαν Græci uocant: sic autem legendum ex Aristotelis Physiogn. de labris, non ἀχειλία: item non χῶρα, sed χαλαρά) animi magnitudinem & fortitudinē significant, cum in leonibus huiusmodi habeantur, Adamantius. Vide supra de Cane H. d. ubi etiam diximus, summum leonis nasum rotundum, crassum & solidum esse. ¶ Leo dentes habet serratos, Aristoteles. Dentibus serratis prædita dicuntur, quæ dentes teretes & acutos habent, ut lupus, canis, leo, Aelian. Eorum quæ dentes habent serratos nonnulla non amittunt caninos, ut leones, Aristoteles. Et alibi, Dentes eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur (quod & Plinius scribit) quatuor, duos superius, totidemq; inferius, idq; sexto mēse ætatis fit. ¶ Leonibus ac pardis, omnibusq; generis eius, etiam felibus, imbricatæ asperitatis lingua, & limæ similis, attenuansq; lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuefacta, ubi ad uicinum sanguinem peruenit saliua, inuitat ad rabiem, Plin. ¶ Leoni ceruix osse uno rigida constat, nec uertebris ullis iungitur, Aristoteles & Aelianus. Leoni & lupo collum osse perpetuo riget, Aristot. lib. 4. de partib. Ceruix leoni tantum & lupo & hyænæ, ex singulis rectisq; ossibus riget, Plinius. Non constat articulatis ossibus, nec flectitur, sed sequitur τὴν στροφὴν τῶν ἁλμάτων, Philes. Spondyli in ceruice nulli, caro dura ac si tota sit neruus, eoq; retrospicere non potest, Rasis & Albertus. De iuba ceruicis in pilorum mentione dictum est. Qui ceruicem parte posteriori hirsutam habēt liberales (ἐλεύθεροι, lego ἐλευθέριοι, ut & alibi de leone scribitur, & sic uetus interpres quoq; uertit) sunt, argumento leonum, Aristot. Quibus collum magnum quidem (τράχηλος εὐμεγέθης) sed non nimis crassum est, magnanimi censentur, quòd leones repræsentent, Aristot. Et alibi, Leo collum habet oblongum, crassum, moderatum: ubi forte legendum, non παχὺν σύμμετρον,, sed παχὺν συμμέτρως, id est moderatè crassum, ne sibi contrarius uideatur. Idem est enim dicere, non ualde crassum, & moderate crassum. Ideo natura leonibus, sicut & ursis & tigribus angustiora (breuiora intelligo) creauit colla: quia in terra ceruicem & ora non deijciunt pascendi gratia: sed aut ceruum inuadunt, aut bouem ouemq; discerpunt, Ambrosius. ¶ οἱ τοῖς ὤμοις ἐπανεστηκότες, ἐκκεκυφότες (malim ἐγκεκυφότες) μεγαλόφρονες, ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας, Aristoteles. Adamantius eandem sententiam sic expressit, ὁ δὲ ἐν τοῖς ὤμοις ὑποκινούμενος, καὶ ἅμα πρᾴως ἐγκεκυφὼς (cui opponitur rectus & alta ceruice, ut equus) μεγαλονοίας καὶ ἀνδρείας εὖ ἥκει. οὕτω γὰρ καὶ λέων βαίνει. Humeros leo ualidos habet, Aristot. ¶ Pectus quoq; robustum, νεανικόν, Idem. Validus est pectore & priore corporis parte, ac degenerat posterioribus membris, Macrob. Leoni uis summa in pectore, Plinius. Pars

circa

circa ſugulos (λαγόνας) ſoluta magis quàm compacta eſt, Ariſtot. ¶ Metaphrenon (ſuperior in medio dorſi pars, inter ſcapulas) latum, Idem. ¶ Coſtis & dorſo ualde firmis eſt, σύμπλευρον καὶ σύνωτον ἀτενκῶς, Ariſtoteles. ¶ Leoni uentriculus arctior eſt, nec multo amplior inteſtino, Idem. ¶ Infirmus parte ilium eſt contra ictus, ſed reliquo corpore multas patitur plagas, Ariſtot. Circa coxas & femora parum carnis habet, Idem. ¶ Leæna duas in uentre mammas habet, Ariſt. Et rurſus, Leo binas tantum mammas medio uentre gerit (quod & Plinius ſcribit:) non quia parciſſimè generat: nã plures quàm duos interdum ædit: ſed quòd lacte abundat: cibum enim quem rarò aſſumit, quoniam carniuorus eſt, in corpus abſumit. ¶ Medio uentre graciles (οἱ ζωνοί, uſitatius εὔζωνοι) uenationis ſtudioſi ſunt, argumento leonum & canum, Ariſtot. ¶ Longa leoni cauda, quam quatit perſæpe, eiusq́ue uerbere ſe ſtimulat ad pugnam, ut capite quarto dicam. Græci in leone caudam alcæam uocant. Ἀλκαία, ὀρρὸς, οὐρὰ ἡ τοῦ λέοντος, Heſychius. Et propriè quidem, inquit Varinus, leonis cauda alcæa dicitur, quod per eam ſe ſtimulet εἰς ἀλκήν, hoc eſt ad fortitudinem uel defenſionem, ut pluribus dicemus cap. 4. in mentione fortitudinis eius: ubi & de ſtimulo quodam ueluti corneo, quem aliqui caudæ eius ineſſe dicunt, loquemur. Callimachus impropriè de muſcis dixit, Ἀλκαίας ἀφύσσα. (legendum forte, ἀλκαίᾳ λαφύσσει: hoc eſt, muſca oris aculeo, quo pro lingua utitur, uorat glutitq́ue. Vel, Alcęa dicitur ἀπὸ τοῦ ἀλκεῖν, ὅ ἐστι βοηθεῖν, ὥσπερ καὶ οὐρά, παρὰ τὸ οὐρεῖν ὅ ἐστι φυλάττειν, ἢ διὰ τὸ ὀρίνειν ἑαυτὰ τὰ ζῷα τῇ οὐρᾷ, ut leo, taurus, canis, & alia, Varinus. Alcæa non tantum leonis eſt, ſed & equi & bouis, & ſimilium, quæcunq́ue cauda ſe defendunt (aut ad defendendum excitant,) Idem ex Lexico Comico. De alcęa in muſca, plura dicam in hiſtoria eius. Leonis caudæ infima parte ſetoſus eſt caulis, Plin. ¶ Crura ualida & neruoſa, Ariſtotel. ¶ Leoni pro talo tortuoſum quiddam in anfractum eſt, quale effingunt, Idem. Lynx tantum digitos habentium ſimile quiddam talo habet: leo etiamnum tortuoſius, Plinius. ¶ Leonum pedes priores quinis diſtinguuntur digitis, poſteriores quaternis, Ariſtotel. 4. 12. de partib. qui locus apud Plinium 12. 43. corruptus eſt, ut in Lupo docebimus. ¶ Leo aduncis eſt unguibus, Idem: maximis ac duriſſimis, Cardanus. Mirum pardos, pantheras, leones, & ſimilia, condito in corporis uaginas unguium mucrone, ne refringatur hebeteturúue, ingredi, auerſisq́ue falculis currere, nec niſi appetendo protendere, Plinius. De ueſtigijs & greſſu leonis capite proximo agetur.

C.

Ferarum aliæ montanæ ut plurimum ſunt, ut leones: aliæ paluſtres, ut apri, &c. Pollux. Leo cacumina montiũ amat, Author obſcurus. ¶ Leo acutiſſimi uiſus eſt (unde & nominatus apud Græcos creditur, ut in Philologia docebo) nec unquam omnino admittere ſoporem fertur, ſed oculis patentibus ſomno frui, ut inferius dicam, ubi de ſomno eius loquar. Leones per Solem ingredi acriorẽ non patiuntur: ſunt enim acie oculorum acutiuſcula, & ignem (ut quarto capite pluribus indicabitur) interdiu ob eam rem fugiunt, Aphrodiſienſis problematum 1. 66. Præfulgidas ei & quodãmodo igneas eſſe pupillas, præcedenti capite dictum eſt. Βλοσυρὸς inter leonis epitheta apud Pollucem eſt, à uiſu truce & toruo: ὁ τὸ βλέμμα παρασύρων, παρασεσυρμένον καὶ ταυρηδὸν βλέπων, ἢ ἀπὸ τοῦ βάλλειν καὶ τιτρώσκειν τοῖς ὄσσοις, Euſtathius apud Homerum. Leones odorati, apud Lucanum: clarent enim olfactu adeò ut adulterium lęnæ cũ pardo odore ſentiãt mares. Sagaciſſimè, ut audio, odorantur: ideoq́ue manſuefacti ad uenandum ducuntur, Aelianus. ¶ Gradiuntur leones pedatim, id fit cum pes ſiniſter non tranſit dextrum, ſed ſubſequitur, Ariſtot. & Plinius: qua de re plura in Camelo dixi, capite 3. Græce quidem Ariſtoteles hoc incedendi genus κατὰ σκέλος uocat, quod Varinus ſtatim poſt λέων uocabulum (neſcio ex quo grammatico) non rectè interpretatur pro pedetentim et modicis paſſibus, ut contrarium eius ſit μακρὰ βιβάζων apud Homerum, ἐπὶ σκέλος uero (ἐπὶ enim præpoſitione utitur non κατὰ) apud eundem ὀλίγον γόνυ γουνὸς ἀμείβων, Iliad. λ. Theodorus Gaza non κατὰ σκέλος ſolum pedatim uertit, in loco iam citato, qui de proprio leonis greſſu eſt, Plinium imitatus: ſed alibi etiam ubi Ariſtoteles ſcribit leonem cum à uenantium multitudine cedere cogitur, βάδην diſcedere: ſenſim pedatimq́ue diſcedere reddit: quod ego homonymiæ uitandæ cauſa non probo, pro βάδην pedetentim potius quàm pedatim translaturus. Inceſſus leoni νεανικὸς, id eſt ſtrenuus eſt, Ariſtoteles in Phyſiogn. Et mox, Incedit autem tardè, & paſſibus multum diſtantibus, καὶ διασαλεύων ἐν τοῖς ὤμοις (hoc eſt, ut conijcio, humeris etiam ad ſingulos paſſus commotis, nimirum ut milites noſtri ſolent cum haſtati per urbem oſtentationis gratia incedunt.) Eandem rem Adamantius, ut ſuperius quoq́ue recitaui, ſic effert: ὁ δὲ ἐν τοῖς ὤμοις ὑποκινούμενος καὶ ἅμα πράως ἐκκυφὼς, μεγαλονοίας καὶ ἀνδρείας εὖ ἥκει, οὕτω γὰρ ὁ λέων βαίνει. Cum inſequuntur, niſum (poſtremum) ſaltu adiuuant: cum fugiunt, non ualent ſalire, Solinus: qua de re plura dicam capite quarto in fortitudinis eorum mentione. Vngues retrahunt, ne hebetentur, ueluti in uaginas, ut feles etiam, & ſimilia, ut præcedenti capite circa finem retuli. Albertus cum per loca lapidoſa ingrediũtur potiſſimum id eos facere ſcribit, & ita ſuis quaſi armis parcere. Plutarchus ita incedere ait, non ſolum ne aciem unguium retundant, ſed etiam ne anſam ueſtigãti præbeant: Vide capite quarto, in hiſtoria amoris ipſorum erga catulos. Leo cum curſu citato fertur, propoſiti curſus metas tranſit, quòd præ uehementia ſpiritus retinere ſe nequeat, Scriptor de nat. rerum.

¶ Rugire proprium eſt uocis leonis, Ael. Spartianus. Tigrides indomitæ rancant, rugiuntq́ue leones, author Philomelæ, qui primam huius uerbi corripit, Deſpauterius produci ait, ſed teſtimonium non adfert, Quintianus quidem in Theocriſi producit. Pontanus libro 1. Amorũ mugire de leone

dixit, At quondam Libycis leo dum mugiret arenis, forte quòd primam uerbi rugire producere nolebat. Rugitus leoni asper. Canes Albani ultra leones rugitibus insonant, Solinus. Fremere idẽ quod rugire: unde illud apud ueterem quendam poëtã, pausam fecère fremendi, Varro à leonibus ductum ait. βρέμειν quidem apud Græcos de sonitu ignis, uentorum, & fluctuum (ut fremere etiam & fremitus apud Latinos) ut Varinus scribit, ꝓpriè accipi solet: sed ab eodẽ uerbo leones ἐριβρεμέται & ἐρίβρομοι à poëtis cognominantur. Fremere quidẽ & fremitus apud Latinos, de equi etiam hinnitu usurpantur. Fremit leo ore cruento, Vergilius 9. Aen. Vasto & graue murmur hiatu Infremuit, Lucanus de leone. Leo in uiros prius quàm in fœminas fremit, Plinius. Auditur quantum Massy la per auia murmur, Innumero quoties sylua leone furit, Martialis. Non fremit in infantes leo nisi magna fame, Plin. libro 8. Leo frendens, Silius libro 10. Ouidius in Arte amandi aprum frendentem dixit. Leonum uox, βρύχημα, βρυχηθμός (quas uoces in Oppiano legi) βρυχᾶσθαι, βρυχώμενοι, Pollux. βρυχᾶται ὁ λέων, Ammonius. οἱ δὲ λέοντες ἐβρυχῶντο φονῶντες, Suidas ex authore innominato. Oppianus de equis charopis dixit, Καὶ μοῦνοι τετλᾶσι λεόντων ἀντία βρύχην. Βρυμάζει, λέοντος χρῆται φωνῆ, Varinus: huic similia uidentur uerba, significatione quoq;, βρυμάινειν, βρυμᾶσθαι & βρυμοῦσθαι. Leones iuuenes prædam nacti, clamore in uitulini mugitus formam contemperato, signum dant, uocantq; seniores, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Animalia fortia uocem ædunt grauem, ut leo & taurus, Aristot. in Physiog.

¶Leo quamuis in edendo ferocissimus sit, tamen pastus, & fame iam uacans, facilis mitisq; maiorem in modum est, Aristot. & Philes. Satiati, innoxij sunt, Plinius. In fame, summo periculo ei occurritur: postea uerò quàm cibo completus est, mansuescit, & simul lusionibus delectari fertur, Aelianus. Non pascitur mas cum fœmina, sed uterq; separatim: Vide capite quarto in fortitudinis ipsorum mentione. Vescitur leo carnibus crudis, unde ὠμηστὴρ Oppiano dicitur, quarto de piscatione: communius est ὠμηστής: synonyma, ὠμοβόρος, ὠμοφάγος. Vesci eos alternis diebus Aristoteles tradit, Plinius. Cibus ei nunquam deest: sed per uices nunc edit, nunc laborat, (uenatur,) Oppianus. Cibo nunquam caret, quòd ad illius inquisitionem haudquaquam segnis sit, Aelianus. Non uescitur nisi ex uenatione, nec uenatur nisi semel in die, Auicenna. Leo animal est ualde calidum & siccum, & non potest diu nutriri lacte, Albertus. ὥς δὲ λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας, Homerus Iliad. γ. Scholia exponunt, μεγάλῳ ζώῳ, quoniam cadauer attingere leonem negetur. Et rursus Iliad. σ. ὡς δ' ἀπὸ σώματος ὄυ τι λέοντ' αἴθωνα δύνανται ποιμένες ἄγραυλοι μέγα πεινάοντα δίεσθαι, sic neq; duo Aiaces Hectorem à Patrocli cadauere. Ἀπὸ σώματος, ἀπὸ τινὸς ζώου. νεκροῦ γάρ φασι μὴ ἅπτεσθαι λέοντα. Ioan. Tzetzes quoque 5. 9. σῶμα apud Homerum de cibo leonis, corpus uiuum non mortuum accipiendum asserit. Et præterea ibidem, Leones, inquit, & aquilæ cadauera non degustant: sed quod uiuum comprehenderint edunt: nec postea ad idem, si quid relictum sit, redeunt. Cuius rei aliqui causam afferunt fœtorẽ: mihi uerò per superbiam quandam id facere uidentur, cum in suo uterq; genere regiam dignitatem obtineat. Cæterum de captis inclusisq; tum leonibus tum aquilis, non habeo quod dicam: putàrim tamen nõ mortua solum corpora illos deuorare, sed etiam ex melle placentas & huiusmodi. Et talis fuit leo quidam Apollonij temporibus (de quo dicemus in H. h.) quem ille Amasidis animam habere aiebat, Hactenus Tzetzes. Leo uescitur quidem carne ritu cæterorum syluestrium serratorum, sed cibo incontinenter admodum utitur, multaq; deuorat solida, sine ullo dissectu, mox nihil triduo, aut certe biduo edit: ferre enim inediam potest, ut qui iam ad multam satietatem repletus est, Aristoteles. A saturitate leones interim triduo cibis carere Aristoteles tradit: & quæ possint in mandendo solida deuorare (quod & Aelianus scribit:) nec capiente aluo, coniectis in fauces unguibus extrahere, ut (si fugiendum sit) non in satietatem abeant, Plinius. Ῥοφεῖ δὲ νεβρὸν ψυχρὸς ὅλον βρύχων. Ἀδδηφάγων γὰρ ὢν ἐλὼν ἧττον πίνει, Philes. Expletus uel triduo uel quoad primi cibi concocti sint, ut etiam lupus, abstinet, cubandoq; se fouet, Aelian. & Plutarchus. Calida præda semel saturatus, reliquias amplius attingere dedignatur, confidens nimirum nouam rursus prædam se posse uenari, Philostratus. Pariter omnes parcunt à sagina: primum quòd alternis diebus potum, alternis cibum capiunt: ac frequenter si concoctio non est insecuta, solitæ cibationi superponunt diem: tum quòd carnes iusto amplius deuoratas, cum grauantur, insertis in ora unguibus, sponte protrahunt. Sanè & cum fugiendum est in satietate, idem faciunt, Solinus. Saturatus leo carnibus alicuius feræ, reliquias aperto gutture suo halitu inspirat: unde ita fœtent, ut à nullo animalium attingantur: postridie ad uenationem rediens, si quid recens assequatur, hesternas reliquias contemnit: sin minus, ad easdem redit, Philes & Aelianus. Contacta halitu eius nulla fera attingit, &c. Plinius: Vide paulò inferius in mẽtione excrementorum eius. Saturitatem dierum inedia, uel simia deuorata uomitionibus purgat, Volaterranus: Sed de remedio eius ex simia, infra dicam in morborum eius mentione. Quænã animalia inuadat, siue cibi tantum gratia, siue etiam naturali quodam odio, capite quarto dicetur. Adeunt urbes, & iniuriam hominibus inferunt, potissimum tempore suæ senectutis: tunc enim per corporis imbecillitatem, & dentium defectionem uenari nequeunt, Aristoteles. Leones & lupi cum per ætatem uenari non possunt, uillas accedunt, ubi homines inuadunt, & rapiunt pueros, Albertus. Leo senex cũ ætate processit et animus (uis) uenandi deest, ad stabula & pastorum casas proficiscitur, quòd iam ad montanas prædas persequendas infirmus sit, Aelianus & Philes. Stabula pastorum armentaq; inuadit fame compulsus, ut Homero placet, Nomen authoris excidit: Intelligit autem forte de loco

Homeri

Homeri paulo antè citato ex Iliados decimooctauo, ὡς δ᾽ ἀπὸ σώματος ὄτι, &c. Polybius Aemiliani comes in senecta hominem appeti à leonibus refert: Quoniam ad persequendas feras uires non superant. Tunc obsidere Africæ urbes: eaꝗ de causa crucifixos uidisse se cum Scipione, quia cæteri metu pœnæ similis absterrerentur eadem noxa, Plinius. Herbas leo non nisi ægrotus gustat, ut uomat, Niphus: uide inferius in morbis eius.

¶ Leo parum bibit, Aristot. Aelian. Philes. Rarus est in potu, Plinius. Alternis diebus potum, alternis cibum capiunt, Solinus. Cyrus apud Xenophontem in Pędia libro primo, milites strenuos collaudans, Vos, inquit, famem habetis pro obsonio, & aquæ potum fertis facilius quàm leones, ὑδροποσίαν δὲ ῥᾷον τῶν λεόντων φέρετε. ¶ Leo nunquam omnino admittere soporem fertur. Sed hoc alijs uidetur perabsurdum: neꝗ enim esse aliquod animal cui perpetua sit uigilia: quod ipsum Aristotelis doctrina prorsum cōprobatur. Forte inquiūt (transtulit hæc ex Varino uel Etymologo) ut dorcades apertis oculis leo conquiescit: unde irrepsit sententia, illum nunꝗ dormire, Cæl. Sed ambigua est locutio, si quis leonem nunꝗ omniuo admittere somnum dicat: aut enim (si uocē omnino cōiungas cū uoce nunꝗ) intelligi potest, eum perpetuò uigilare, quod falsum uidetur: aut admittere quidem somnum, sed non omnino admittere, quod uerius uidetur, ut apparebit ex sequentibus. Aliqui obseruarunt leonem cum dormit caudam mouere, ut ostendat se non omnino dormire (quod & Philes scribit) ut cætera animalia. Quod ipsum Aegyptij se obseruasse gloriantur, leonem uidelicet à somno inuictum esse, nempe qui semper uigilet, Aelianus. Hanc ob causam & Soli hoc animal comparant, Solare esse dicentes (ut pluribus in Philologia differetur.) Leo minimum (ἀκαρὲς χρόνου) dormit, sublucentꝗ quiescentis oculi, Plutarchus Symposiacôn 4.5. Dicitur quibusdam quoꝗ leo inter uigilandum præcipuè oculos occludere, quos aperiat dormiens. Hinc templorū claustris leonem symbolicē appingebāt priores, Cæl. Leo dormit apertis oculis, Philes. Leonis oculus utiꝗ permagnus est: at incumbens oculo pellis longè minor, ꝗ ut oculum totum ualeat obtegere: unde fit ut oculis apertis somno frui uideatur, Cæl. Leo minimū (lego, nimium) solicitus de se & catulis suis, dormit apertis oculis quasi uigilantibus, Iorath. Leo non dormit in aliquo specu, sed in aperto, nihil metuens, ubicūque nox ei superuenerit, Aelianus & Oppian. Cum ætate processerit, & iam grauis factus fuerit, tum ad uenandum infirmus, aut in specubus, aut nemorosis tractibus libenter requiescit, neꝗ tū uel cum infirmissimis animalibus, ætatis suæ infirmitati diffidens, uersari fidenter audet: sed considerās corporis sui imbecillitatem, semper timidè & diffidenter cum ijs agit, Aelian. Leo cum dormit in naui, periclitatur nauis, Author libri de naturis rerum. Nauis dormiente in ea leone, plus solito mergitur: experrecto, rursus alleuatur, Aesculap.

¶ Excrementa. Grauem odorem à leone reddi, nec minus halitum, Aristoteles tradit, Plinius. Et alibi, Animæ leonis uirus graue, ursi pestilens: contacta halitu eius attingit nulla fera, citiusꝗ putrescunt afflata reliquis. Dubitet autem aliquis an pronomen eius ad leonem uel ursum referri debeat: & ad ursum quidē referendum uidetur, utpote uicinius uocabulum: res uero ipsa fortassis ad utriusꝗ halitum conuenit. Fœdum odorem leo in cibo relinquit ex suo halitu: proscisso quidem leone interiora grauiter olent, Aristot. Excrementum (alui) raró emittit: tertio die uel utcunꝗ accidit, egerit, idꝗ durum, aridum, & simile ut canis: flatum etiam alui acerrimū emittit, & urinam grauiter olentem: unde fit ut canes arbores odorentur: mingit enim crure elato, ut canes ad stipites, Idem. Vrinā mares crure sublato reddere ut canes, Aristoteles tradit, Plin. Leo in auersum (ex auerso, retro) mingit, mas inquam: nam fœminæ quadrupedum omnes id faciunt, Aristot.

¶ Vehementia (σφοδρότης) præter uim & robur, celeritatē quoꝗ & concitationem significat. Et hercle genus leonum appellant omnes uehemens, quoniam huius quoꝗ contentā actionem atꝗ citatam conspiciunt, Galen. de diff. pulsuum 3.4. Leonis uis summa in pectore, Plin. Sed de corpore eiusꝗ partibus & singularū robore, cap. 2. dixi: animi uero fortitudo, & quomodo irā ad defendendum se colligat atꝗ extimulet cauda se flagellando, sequenti capite explicabitur. Semiramis Assyria non si quando leonē aut pardalim, similémue feram interfecisset: sed si leęnam esset nacta, in eo sibi placuisse fertur, Aelian. in Varijs, fœminā scilicet mari ceu fortiorem præferens.

¶ Magna leænis libido coitus, & ob hoc maribus ira, Plin. Leones auersi coeunt, Aristotel. Plin. Solin. Leones adeò sunt calidæ naturæ, ut omni tempore desiderent coire, Author obscur. Et Aelianus similiter, Nullo anni tempore à coitu abstinet leo. Sed aduersari uidetur Aristot. his uerbis, Coit leo & parit non omni tempore: singulis tamen annis uere parit, &c. Leones, ursi, lupi, libidinis tempore acrius in eos qui accesserint, sæuiunt, inter se tamen minus dimicant, quia nullum ex ijs gregale est, Arist. Ex leænis & pardis leones quidē procreantur, sed ignobiles & iubarum inopes, Solin. Odore (quo plurimum ualet, ut supra dixi) pardi coitum sentit in adultera leo, totaꝗ ui consurgit in pœnam, idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longius comitatur, Plin. Leęnam dicunt feruere ad coitum, & leonem non admodum posse coire propter nimium temperamenti calorē, ideo leænam admittere pardum, & hoc odore percipere leonem, sed illa priusquam ad leonem redeat se lauat aquis niuis, ut adulterij odor obliteretur: Sed hoc falsum uidetur, Albert. Leopardi historiam in Panthera requires. Philostratus li. 2. de uita Apollonij, leænam non ex pardo, sed pardali concipere scribit, his uerbis. De leęnis narrāt ipsas in amorē sui pardales (quanꝗ Zenob. interpres pardos trāstulit, cū alij ꝑ eadē uoce pantheras reddat, idꝗ rectè) trahere, eosꝗ (addit enim masculinū articulū τοὺς παρδάλεις

sed legendum πορδάλεις cum ο. paruo in prima syllaba, ut mas intelligatur: per alpha enim fœmininum est) in leonum cubilibus suscipere. Vbi uerò pariendi tempus appetit, in montes confugiunt, (& loca pardalibus consueta) pariunt autem maculosos catulos: propterea in densissimis syluis occultatos nutriunt, simulantes uenationis causa se à maribus abesse. Leones enim si catulos deprehenderint, lacerant, & sobolem tanquam adulterinam perdunt, (ξένουσι, uerbum ut apparet corruptum. Interpres inepte uertit, matremque tanquam adulteram abigunt: ego ξαίνουσι legerim, hoc est unguibus uulnerant & lancinant.) Hyænæ coitu leæna Aethiopica parit crocutam, Plinius & Solinus. Arcadicos canes ab initio ex canibus & leonibus prognatos dicunt, & uocatos esse λεοντομιγεῖς, Pollux & Cælius. Cælius Rhodig. 7. 34. scribit se legisse apud authorem fidei integræ, ouem fuisse in Co insula de grege Nicippi: quæ non ritu naturę agnum, sed monstrifico partu leonē pepererit: quod ipsi Nicippo tyrannidem portendebat, quam mox assecutus est, quum ædito monstro hominem priuatum adhuc ageret.

¶ Leænas inter omnem uitam (inquit Gellius 13. 7.) semel parere, eoque uno partu nunquam ædere plures quàm unum, Herodotus in tertia historia scriptū reliquit. Verba ex eo libro hæc sunt: (Græca à Gellio posita omittam, Latinis propter breuitatem contentus.) Animalium acerrimum leæna et audacissimum, semel omnino in uita & unum parit. Enitendo enim cum fœtu pariter matricem proijcit. Rei uerò huiusce causa est: quod cum in matrice manens motitari incipit catulus: motus ille unguiculis præmunitus ferarum longè omnium acutissimis matricem discerpit: tum in maius continuò augescens, multò magis ungues imprimendo exulcerat, ita ut ad postremum dum partus adest, nihil de utero relinquatur incolume. Homerus autem leones (sic enim fœminas quoque epicœno genere appellat) plures gignere atque educare catulos dicit, his uersibus, Εἱστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν. Et rursus, Ὥς τε λὶς ἠΰγένειος ᾧ ῥά θ' ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἁρπάσῃ ἀνήρ, Hucusque Gellius. Quod de leæna fertur, uuluam cum partu emittere, delira fabula est, facta ex ea causa, quod rarum genus hoc animalis est: nec rationem cur ita esset, comperire author ille fabulæ poterat: rarū hoc enim est, nec multis nascitur locis, Aristoteles. Semel ædi partum, lacerato unguium acie utero in enixu, uulgum credidisse uideo: Aristoteles diuersa tradit, Plinius. Quod in sermonem hominum uenit, fabula est, catulos uuluam dilacerare, Aelian. & Philostrat. Idem tamen Aelianus uariæ hist. lib. 10. hoc eos facere affirmat, his uerbis: Οἱ τῶν λεόντων σκύμνοι καταγράφουσι τοῖς ὄνυξι τὰς μήτρας τῶν μητέρων, πρὸς φῶς ἐπειγόμενοι. Idem & Aesopus fabulator asserit: Contendebant (inquit) olim uulpes & leæna de generositate: inter alia quum uulpes obijceret, leænam unum semper parere, suum uerò multiplicem esse partum, inque eo sibi placeret plurimum: respondit leæna, parere se quidem unum, sed leonem. Quod & in adagium uertitur (inquit Cælius) quum uirtutem ac animi excellentiam spectari oportere, astruimus, non uilem numerum & inutilem. Leænæ fœtus intra duos menses perficitur, Philes. Gestare fertur in utero menses sex, Philostratus. Leænæ paulatim sterilescunt, ob nimiam fœcunditatem primam: primum enim quinque aut sex pariunt catulos, tum anno secundo quatuor, mox tres: deinde pari modo per annos singulos minus uno, postremo nullum, cum & excrementum omne cōsumptum iam sit, & ætate desinente semen unà defecerit, Aristoteles. Leænam primo fœtu parere quinque catulos, ac per annos singulos uno minus (deinde per singulos partus numerum decoquere, pro minuere, Solinus) ab uno sterilescere, Aristoteles tradit, Plinius. Idem scribunt Solinus, Oppianus, Philes, Aelianus. Hic insuper addit postremo partu unum omnium præstantissimum leonum regem ædi. Sed hoc idem Aristoteles alibi de Syriacis priuatim scribens, Leones, inquit, terræ Syriæ quinquies uita pariunt: primum quinque, pòst uno subinde pauciores, deinde steriles degūt. Cur animantium alia partu sunt numeroso, ut sus, canis, lepus: alia non, ut homo, leo? An quod alia uuluas siue uteros continent multos, totidemque formandi loculamenta, quibus impleri percupiunt, quibusque semen genitale diuidendum, inserendumque est: alia contra se habent, Aristoteles problematum 10. 16. Apollonio & comitibus (inquit Philostratus lib. 1.) stadia uiginti Babylone progressis, leæna in itinere occurrit à uenatoribus interfecta: erat autem fera ingenti magnitudine, quanta antea uisa non fuerat. Circa hanc clamor erat magnus uenatorum, & eorum qui ex proximis uicis ad uisendam feram concurrerant, qui magnitudinem insuetā & præterea maius aliud in illa admirabantur: cæso enim uentre catulos octo in utero habentem inuenere. Traduntur autem de leænæ partu huiusmodi: gestare leænam in utero fœtum mensibus sex, terque omnino in tota uita parere: parit autem (ut aiūt) prima quidem uice tres, secunda autem duos: quòd si tertiò forte parere illam contingat, unum duntaxat parere consueuit, quasi natura uolente rariora producere quæ magnam in se feritatem habēt: (ut transtulit Zenobius Acciolus, & sequitur eum Cælius 29. 9. sed Græca sic habent: τρίτου δὲ ἀπτομένου τόκου, μονήρη σκύμνον ἀποτίκτει, μέγαν οἶμαι καὶ ἀγριώτερον τῆς φύσεως: hoc est, ut ipse uerto: Cum tertium pariendi tempus accesserit, catulum ædit unicum, magnum nimirum & ingenij ferocioris. Nam & Aelianus similiter scribit, ut paulo superius retuli.) Cōtemplatus igitur feram Apollonius, cum aliquandiu tacitus perstitisset: O Damis, inquit, nostra ad Indorum regem peregrinatio annua futura est, & præterea mensium octo. Hoc autem ex catulorum numero conijcere licet, quorum singuli singulos denotant menses: ipsa autem leæna integrum annum nobis designat: perfecta enim perfectis conferenda sunt, Hæc Philostratus. Minus autem mirum est tot catulos leænam illam concepisse, cum omnium admiratione spectantium maxima fuerit. Leæna (inquit Auicenna) rarò generat, & ad summum

summum duos concipit, propter caloris intimi uehementiam copiosius nutrimentum reposcentis, unde numerosior impeditur generatio. Plures quàm duos interdum ædit, Aristoteles. Et alibi, Vere parit, & magna ex parte geminos, sed cum plurimos sex catulos, nonnunquam etiam unum. Quadrupedes quædam multifidæ catulos inarticulatos propemodum pariunt, ut uulpes, ursa, leæna, & alia nonnulla: sed omnia ferè cæcos, ut ea quæ modo dixi, atque etiam canis, lupus, lupus ceruarius, Aristoteles. Et Plinius ex eodem loco, Quadrupedes (uiuiparæ) ferè perfectos ædunt partus, quædam inchoatos, in quo sunt genere leænæ, ursæ & uulpes. Leonis fœtus similis est catulo cæco & mediocri, Philes. Plutarchus tamen quarto Symposiacôn scribit, leonem propterea dici Solare animal, quod inter quadrupedia unguibus aduncis catulos sola uidentes parit leæna, Cælius. Item Aelianus, De animalibus oculis apertis solum leonem nasci Democritus ait, statim à partu strenuum quiddam ædentem. (Leonum partus) informes minimasque carnes magnitudine mustelarum esse initio: semestres uix ingredi posse, nec nisi bimestres moueri, Aristoteles tradit, Plinius. Nos nihil tale apud Aristotelem legimus, cuius hæc uerba sunt: Parit leæna quoque adeò paruos, ut uix post secundum mensem incipiant ingredi. Eadem eius uerba Aelianus repetit. Et Philes, Fœtus (inquit) intra duos menses perficitur, similis catulis cæcis & mediocribus: Intra duos menses etiam nati iam ambulant & currunt, & leones se futuros declarant. Natus ex leæna catulus, tribus diebus & noctibus dormire fertur. Tunc deinde patris fremitu uel rugitu, ueluti tremefactus cubilis locus, suscitare dicitur catulũ dormientem, Isidorus. Leæna catulos parit mortuos, sicque triduò custodit, donec ueniens pater in faciem eorum exhalet (alibi, non halitu sed rugitu patris id fieri scribit) ut uiuificentur, Physiologus. Idem huius rei rationem reddere conatur: cum prius an res uera esset certò cognoscere oporteret, quàm eius causam inquireremus. Vtcunque est, uerba eius adscribere non grauabor. Leones, inquit, calidissimi sunt natura: quod quidẽ probat eorum nobilitas, & fortitudo cum audacia & iracundia. Fœtus autem humiditatem continet ex generis temperie, quæ siccitate complexionis & caliditate uiscosior redditur: & maximè circa cerebrum præualente siccitate & animali spiritu adiuuante. Vnde neruis obstructis, spiritus excluduntur, nec uirtutes possunt actiones suas mouere. Parentibus ergo rugientibus circa fœtum, spiritus per os & aures, & meatus capitis ingressi, præbent fœtui motum, Hæc ille. Leo animal est ualde calidum & siccum, & non potest diu nutrire lacte, Albert.

¶Leones pardalianches uenenum sicuti pantheras occidit, Aristoteles: nos plura de hoc ueneno in Lupi historia dicemus in mentione aconiti. ¶ Leonem serpens perimit, ut in D. referemus. Scorpionem mirè fugit & abhorret, Albert. Pisces quidam nigri uenenati in Armenia reperiũtur: horum farinam in ouium & caprarum discissa latera abdunt: & hanc escam ad feras alliciendas obijciunt, ac cum huiusmodi quippiam pardalis, leo, lupus gustarint, continuò moriuntur, Aelianus. ¶Leontophonon, animalculum quoddam (θηρίδιόν τι) oberrans in Syria, Hesychius & Varin. Leontophonon accipimus uocari animal paruum, nec aliubi nascens quàm ubi leo gignitur: Quo gustato tanta illa uis ac cæteris quadrupedum imperitans, ilico expiret. Ergo corpus eius adustum aspergunt alijs carnibus polentæ modo, insidiantes feræ, necantque etiam cinere: Tam contraria est pestis. Haud immerito igitur odit leo, uisumque frangit, & citra morsum exanimat. Ille (leontophonus: quanquam & genere neutro proferri potest, uel absolute, uel tanquam adiectiuum cum substantiuo ζῶον) contra urinam spargit prudens, hanc quoque leoni exitialem, Plinius. Leontophonos uocari accepimus bestias modicas, quæ captæ exuruntur, ut earum cineris aspergine carnes pollutæ (polentæ modo aspersæ, Plinius & Aristoteles) iactæque per compita concurrentium semitarum leones necent, si quantulumcunque ex illis sumpserint. Propterea leones naturali eas premunt odio: atque ubi facultas data est, morsu quidem abstinent, sed dilaniatas exanimant pedum nisibus, Solin. Aristoteles etiam in Mirandis narrationibus, In Syria, inquit, aiunt esse animal quoddam, quod λεοντοφόνον uocatur: quod ipsum in cibo sumptum enecet: sumit autem non sponte, sed fugit hoc animal. At uenatores captum à se tostumque, albæ polentæ instar alteri cuipiam animali inspergunt: unde feram, si quę gustauerit, perire aiunt continuò: κακοῖ καὶ πρὸς τὸ ὀρθὸν τὸν λέοντα τὸ ζῶον, lego προσουρῶν, ut sensus cum Plinij uerbis conueniat, hoc modo: Vrina etiam aspersa leoni nocet hoc animal. Ego leontophonum non uermen nec insectum, ut recentiorum quidam coniJciunt, sed quadrupedem uiuiparam esse contenderim, non alia quidem ratione, quàm quia urinam reddit, quod huic generi proprium est. Albertus etiã in quadrupedum catalogo posuit. Venenum sanè habent quadrupedes quædam paruæ, ut mus araneus, mustela. Sed cum uel in Syria solum, uel si alibi etiam, ijs tamen in locis solum ubi leones nascuntur, leontophonum esse doceant ueteres, & præterea paruam bestiolam, nil mirum eam ignotã non nobis tantum esse, sed etiam illis qui eius meminerunt authoribus, quorum alter ab altero descripsit: omnes quidem ex auditu se scribere indicant.

¶Leonis interiora corruptioni facile obnoxia sunt: quare fœtidum habet os, & saliuam, & humorem corruptum: itaque morsus eius, & ungues inflicti, sæpe uenenosi sunt, ut morsus canis rabidi, Albertus. Vide infra in G. Leo propter naturam nimis calidam alternis diebus laborat morbo, quibus iacet prostratus & rugit, non totis diebus, sed statis horis, Cardanus. Leo in ira calore consumitur intra seipsum, Albert. Febri quartana affligitur, etiã cum sanitate frui uidetur, perpetuò. Nisi enim hic morbus uim & impetum eius cohiberet, longè nobis perniciosior hæc fera esset, Philes. Leo ex hominis uisu febricitat, & sanus esse uidetur per hyemem, æstate uero qualibet febricitat: denique febri

ſemper quartana laborat, & tunc maximè carnes ſimiæ appetit ut ſanetur. Idem hauſto ſanguine canis morbo ſuo medetur, Phyſiologus. Sic & Albertus, Potatus aliquando ſanguine canis ſanatur. Sed neuter ulla ueteris alicuius ſcriptoris authoritate nititur. Plinius non in febri ſed faſtidio, ſanguine ſimiæ non canis ipſum ſibi mederi ait, his uerbis: Aegritudinem faſtidij tantum ſentit, in qua medetur ei contumelia, in rabiem agente annexarum laſciuia ſimiarum: Guſtatus deinde ſanguis in remedio eſt. Continuè febrim quartanam pati fertur: ſed hoc pro certo falſum eſt: quia natura nullum animal facit, niſi æqualitatem habeat temperamento ſuæ ſpeciei debitam, in qua quidem ſanum degit, Albertus. Aegrotanti leoni nulla poteſt alia medicina adhiberi: ſed ſi comedat ſimiam, id ei morbi remedium exiſtit, Aelianus in Varijs 1.9. Et rurſus in hiſtoria anim. Leoni, inquit, & delphino multa ſunt communia. Vterque imperat, ille terrenis, hic aquatilibus beſtijs: ſenectute ambo tabeſcũt: & cum ſunt in ægritudine, illi terreſtris ſimia medetur, huic marina quoque ſimia remedio eſt. Et alibi, Supra quàm ferre queat cibo expletus, aut quiete & inedia ſe exhaurit, aut ſimiam nactus uorat, illiusque adeſis carnibus uentrem mollitum extenuat. Leo ſaturitatem dierum inedia, uel ſimia deuorata uomitionibus purgat, Volaterranus ſine authore: prioris tamen remedij, per inediam dico, authores habemus. Sed uomitionem pro faſtidio uertiſſe uidetur ex Græco ναυτία, nec uerborum ordinem rectè percepiſſe. Simias maximi faciunt Indi, quoniam piperis (ut ſic dicam) uindemiatrices ſunt: quapropter & armis & canibus leones, & cæteras feras ab ipſis arcent. Inſidiatur autem ſimiæ leo, ægrotus quidem medicinæ gratia: aiunt namque ſimiarum carnes leonum morbis mederi: ſeneſcens autem, paſtus cibique cauſa. Nam ubi propter ſenium ceruos aut apros uenari leones nequeunt, ſimias capiunt, in ipſas quod ſupereſt uirium exercentes, Philoſtratus. Lupus & leo pro remedijs edunt gramen, & herbam frumenti, & rapeſta, (rapiſtrum) quæ uomitum prouocant, Niphus.

¶ Viuere annos multos putantur, & quidam qui captus eſt claudus, dentes complures fractos habebat: quo argumento quidam longam eſſe leonum ætatem exiſtimarunt: haud enim hoc accidere, niſi longo tempore potuiſſe, Ariſtoteles. Et Plinius, Ariſtoteles (inquit) uitam leonibus longam eſſe docet, argumento, quòd plerique dentibus defecti reperiantur. Viuunt & leones & lupi permultos annos, ita quòd aliquando ob ſenectutem fiant edentuli, Albert. Leo ſenectute tabeſcit, ut etiam delphinus, Aelianus.

D.

Animos leonum frons & cauda indicant, Solinus. Ex cauda quomodo de animo eius iudicandum, uide infra ex Plinio, ubi de fortitudine eius dicemus. Sunt quædam corporis partes, capite ſecundo à nobis explicatæ (ut pili, frons, oculi, naſus, labia, collum, humerorũ in inceſſu motus) quibus qui leonem referunt, ſimiliter ut ille magnanimi, fortes, & liberales eſſe iudicantur. Ariſtoteles in Phyſiognomicis cum corpus leonis deſcripſiſſet, idque uiri ideam maximè repręſentare demonſtraſſet, ut pantheram fœminæ, corpore ſimul & animo: qui in uiris, inquit, fortior eſt & iuſtior, in fœminis contra, ſubiungit: Corpus igitur leonis huiuſmodi eſt: τὰ δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν, δεκτικὸν (lego ψυχὴν, ut & interpres: & pro δεκτικὸν, μεταδοτικὸν) ἐλεύθερον (melius ἐλευθέριον) μεγαλόψυχον, καὶ φιλόνεικον (interpres legit φιλόνικον, per iota in penultima, q̃d placet) καὶ πρᾶον καὶ δίκαιον, καὶ φιλόστοργον πρὸς ἃ ἂν ὁμιλήσῃ. Hoc eſt ut ipſe uerto, Quod animum leonis attinet, animal eſt liberale & ingenuum, magnanimum, uictoriæ ſtudioſum, mite, iuſtum, & pio quodam amore in eos quibus cum uerſatur afficitur. Leonum genus breuius criſpioreque pilo, ignauius eſt: alterum longius piloque probiore, generoſius, Ariſtot. Vide ſupra capite ſecundo, ubi etiam ſecundum regiones diuerſa eorum ingenia eſſe, ex Alberto recenſui.

¶ Paſtor ſæpe in paſtionibus (uenator in montibus) leonem aſpicit pro catulis acerrimè propugnantem, & præclarè contemnentem factam ſaxorum lapidationem, & crebram miſſionem telorum: neque uel infinitis uulneribus confectus, inuicto robore animi prius omittit eos tueri, quàm omnino moriatur: neque enim ſanè tantopere ſua morte mouetur, quàm ut ne ab antro ſui catuli abripiantur, Gillius: tranſtulit autem ex Oppiani de piſcatione libro 1. Aiax circa Patrocli cadauer ſtabat, ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν, ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσωνται ἐν ὕλῃ Ἄνδρες ἐπακτῆρες, &c. Homerus Iliados ρ. Hîc Scholia addunt, Notandum quòd etiam leones mares, catulos ducunt. At Varinus, Leonẽ (λέοντα) inquit, ueteres obſeruarunt Iliadis ρ. de fœmina dici, tanquam leænam fœminino genere proferre Homerus nuſquam ſolitus ſit, cum de Diana etiam ita canat, ἐπεί σε λέοντα γυναιξὶν ἔθηκε Ζεύς, ubi λέοντα pro λέαιναν accipere oportet. Qui hoc dicunt, à leone mare catulos duci negant: (ἱστοροῦσι καὶ ὅτι λέων ἄῤῥην ἀσκυμναγωγεῖ (lego οὐ σκυμναγωγεῖ.) Quamobrem Zenodotus reijciebat hos uerſus, leonẽ ipſe de mare tantum intelligens, marem uero catulos ducere negans. (Negationem in Græco deeſſe apparet.) Atqui Antimachus & alij à leone mare catulos duci affirmant, Hæc ille. Gellius quidem 13.7. (ut præcedenti capite recitaui) leonis uocabulum epicœnum eſſe, & de fœmina quoque accipi ait, id quod nos pluribus in Philologia probabimus. Mihi certe leonem marem, tam forte & generoſum animal, ut maris ideam maximè omnium repręſentet, quod fœminæ etiam uenando ſe adiungere non ſolet, fœmineum catulos circunducendi officium ſubire, ueriſimile non ſit. Philoſtratus quidem in uita Apollonij, etſi leænæ nomen aliâs uſurpet, tamen libro ſecundo iam dictum Homeri locum, ut apparet, ſic reddit: Ἐνέτυχόν δή ποτε καὶ τῶν Ὁμηρείων λεόντων ἐνί, ὃς ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ σκύμνων δεινὸν βλέπει, καὶ ῥώννυσιν ἑαυτὸν μάχης ἅπτεσθαι. Cæterum Oppianus libro tertio de uenatione, commemorans

feras

feras quæ amore in fœtum cæteris antecellant(lynces, leones, pardales, tigrides) paulò post non leoni sed leænæ attribuit, pro catulis contra uenatores uel ad mortem usq; depugnare, id quod libro primo de piscatione leoni(λέοντι) simpliciter attribuerat. Sed utrunq; locum apponam. Prior huiusmodi est: Fœtum suum, inquit, excellenter amant, lynces, leones(λέοντες,) pardales, tigrides. Et si quando ad latibula sua reuersæ(πάλι νεύμεναι, in fœminino genere, cum lynces & leones in masculino genere prius posuerit, pardales & tigrides in fœminino: debuerat autem nomina & participia masculina subijcere, nisi fœminas tantum intellexisset) catulis, quos uenatores subtraxerint, uacua deprehenderint, miserabili uoce non aliter exclamant plorantq;, quàm eiulare solent mulieres, cum regio patria armis uastatur & igne consumitur. Posterior locus, ὡς δὲ καὶ ἐν θήρεσσιν ὀβρίβρυχοί τε λέαιναι, παρδάλιές τε θοαί, καὶ τίγριδες αἰολόνωτοι, pro catulis aduersus uenatores armis & telis omnibus uel ad mortem usque neglectis depugnant. Cum pro catulis fœta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne uenabula expauescat, Plinius. Solinus hoc simpliciter de leonibus & in masculino genere proferens, Septi, inquit, à uenantibus obtutu terram contuētur, quo minus conspectis uenabulis terreantur. Homerus à leone pro catulis pugnante, Iliados ρ. ut supra citaui hoc fieri ait, Πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται ὄσσε καλύπτων. (Sed de leone, quòd epicœnum sit nomen, in Philologia dicam pluribus.) Σκύζειν leo dicitur, ubi ira feruidus ac turba canum circumuallatus, defixis in terram oculis consurgit in prælium, Cælius. Cum leo ingreditur, nec rectà iter facit, nec simplex ponit uestigium, sed uarium imprimit, & multiplex: modo enim progreditur, modo regreditur, tum rursus procedit, idemq; uicissim retro commeat: nunc quasi sursum uersus, nunc permistim facit uestigium: deinde partim præcidit uiam, partim obliterat, ut ne uenatores eius uestigijs insistentes, lustrum, ubi cum suis catulis habitat, reperire possint: quod diuino munere proprium naturæ leonum donatū est, Aelian. Sic & Philes, Vestigia, inquit, uariè inuoluta obliterat, & incerta reddit, tum eundo redeundoq; obliquè, tum cauda confundendo, ne catuli furto subtrahi possint. Cum à uenatoribus quæritur, sua uestigia cauda tegit, ne possit inuestigari, Physiologus. Inuolutis semper pedibus ambulat, tanquam uagina conditis intus unguibus, ne attritis acies retundatur, tum ut ne ansa uestiganti præbeatur. Haud enim unguis leonini notam temere inuenias: sed exigua ac cæca quædam uestigia tum faciunt, cum uacillauere & gressu titubauere, Plutarchus. In Pangio Thracio monte, Eudemus ait, (uerba sunt Aeliani interprete Gillio) ursam quæ leonis lustrum non ignorabat, à defensoribus uacuum esse: huius catulos, qui per ætatem se nondum tueri quirent interemisse: mox parentes cum alicunde ex uenatu reuertissent, & cum etiam leunculorum cædem factam uidissent, acerrimo, ut par erat, dolore pressos, ursam insecutos fuisse. Hanc uero summo cum metu quantum potuit itineris contendentem, in primam quanque arborem conscendisse, ibiq; ut ab illorum insidijs declinaret consedisse: eam autem illi cum se uiderent ulcisci nequire, leænam quidem continenter summa diligentia ad arboris truncum insidias molientem excubasse, sursumq; uersus intentis oculis sanguinariam aspexisse. Leonem uero similiter atque hominem ex liberorum morte mœrentem, longe lateq; summo cum dolore totis montibus errasse, dum materiarium fabrum offendisset, cuius è manibus magnopere exterriti securim ubi is excidisse perspexisset, sese attollens, illum blande & suauiter amplexabatur, linguaq; illi faciem abstergebat. Quam benignitatem homo sentiens, suis rebus fidere cœpit: leo hunc cauda amplexatus ducebat: neque securim, quæ huius è manibus effluxerat, illum relinquere permittebat, sed pede suo securim tollendam esse ostendebat: cum eius significationem homo non intelligeret, securim leo ore accepit, mordicusq; tenens, illi porrexit: ac denique illum ad lustrum suum, ubi constrati catuli iacebant, perduxit: id quod leæna uidens, ipsa quoque ad eos profecta, homini significabat, cladem miserabilem respiceret: atque postea sua significatione hunc impellebat, suspiceret ursam. Vnde homo coniectura assecutus aliquam hos ex hac grauem iniuriam accepisse, omnes neruos ad excindendam arborem contendit, quam cum euertisset, ursam præcipitem in terram delapsam feræ distraxerunt. Hominem illæsum leo reduxit in locum, ubi prius ei occurrisset, atque materiæ quam à principio cædebat, illum inuiolatum reddidit, Hactenus Aelianus.

Ex leone procreati (inquit idem) & robustæ & uigentis ætatis fiducia nitentes, longe procedunt ad uenandum: ac patrem iam senem secum adducunt, eum impellentes: deinde in media uia, quam ingressi fuerint, illum relinquentes, toto animo ipsi in prædæ curam incumbunt, ac tantundem prædæ consecuti, quantum uel sibi uel genitori satis ad prandium sit, generoso quodam & contentissimo rugitu edito, parentem suum secum, is ut conuiuium ineat, tanquam conuictores ad prandium conuiuam inuitant. Senex tum sensim & pedetentim uelut reptans, eò accedens, primo filios amplexatur, deinde lingua eis suauiter, uelut horum laudans fœlicem uenationem, blanditur: pòst & prandio dat operam, & cum his epulatur. Tametsi Solon qui lege sanciuit filijs parentes alendos esse, hæc eos facere non iussit: sed natura humanis legibus nihil egens, ipsa im mobilis lex ad hoc officij munus docuit, Hæc ille. Leones cum senuerint nutriuntur à suis filijs, Tzetzes. Plutarchus in libro Vtra animalium &c. non à filijs parentes, sed quosuis senes à iunioribus ali scribit, his uerbis: Est & leo socium animal. Graues annis & confecti iam, in communem à iunioribus uenatum ducuntur, ac ubi cursu despondēre animum, sedent, euentumq; præstolantur: iuuenes interea rem agunt; mox ut successit, clamore in uitulini mugitus formam cōtemperato, signū

dant, uocantq; senes: illi statim ut sensere accurrunt, ac in commune præda fruuntur.

¶ Leones liberales, fortes & nobiles sunt, Aristoteles. Nihil suspicatur leo, nullius suspiciosus est: festiuus, ludibundus, beneuolus admodum suis cum socijs & familiaribus, Idem. Leo amat homines cum quibus consueuit, præcipuè nutritores suos, Albertus. Dolis carent & suspicione: nec limis intuentur oculis, aspiciq; simili modo nolunt, Plinius. Nunquam limò uident, minimeq; se uolunt aspici, Solinus. Creditum est à moriente humum morderi, lachrymamq; leto dari, Plin. Leoni tantum ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: & ubi sæuit, in uiros prius quàm in fœminas fremit, in infantes non nisi magna fame, Plinius. Scribit Auicenna (inquit Albertus) si quis lapidem aut telum leoni immiserit, & aberrauerit, ita ut uel nihil lædat, uel parum, leonem irruere in illum solere & minari (terrere) non tamen interficere: sed forte tantundem incommodi relaturũ quantum ipse accepit: addit etiam historiam militis à quo ipse audiuerit, hominis fide digni. Exiuerat ille cum socijs in dextrarijs (equis) ad contemplandum leonem. Dextrarij enim non castrati & fortes ea sunt audacia ut ultro in leones pugnandi gratia ferantur (hoc de charopis equis, id est quorum cæsij sunt oculi uel raui, Oppianus scribit) castrati uerò adeò timent ut nec calcaribus nec flagris adigi possint ut propius accedant. Equitantes igitur illi inuenerunt tres leones pariter, quorũ uni quidam ex eis sagittam immissurus aberrauit, sagitta prope caput illius traiecta. Quod animaduertens leo, substitit aliquantisper, cæteri duo præterierunt non uelociter fugientes: quos ille paulò post secutus est. Tum miles idem, qui sagittam prius emiserat, in equo ad eũ festinauit antequam alijs duobus leonibus coniungeretur, & lancea confodere conatus est: sed iterum uano ictu percussit terram, tangẽs aliquantulum sine uulnere caput leonis, & simul de equo ad terram delapsus est. Leo autem accurrens, militis caput in galea compressit læsitq;, sed non uulnerauit neq; occidit eum, & mox alios leones secutus est. Hic igitur est mos leonis, ut tantundem ferè lædat quantum læsus est ipse, & unguibus quasi minetur castigetq; hominem, atq; ita dimittat: id quod de lupo etiam fertur, Hactenus Albertus ex Auicenna. De hac leonis ceu iustitia quadam in ulciscendo iniurias, plura dicemus infra ubi de fortitudine eius priuatim agetur: & quàm diligenter percussorem obseruet, ibidem. Recentior quidam parum idoneus author libri de naturis rerum, nescio quam feram melosum appellat: quæ ualde magna sit & truculentos hostes (uerbis eius utor) persequatur, tanquam ad hæc creata. Rictus (inquit) habet ingentes, dentes quoq; fortes & prominentes; quibus cum audacter aduersarios aggreditur. Et cum hominibus fortibus terribilis sit, puerorum tamen innocentiam & eorũ paruitatem mirabiliter perhorrescit, eorumq; uerba fugit. Ego quæ pueris parcat, præter leonem, nullam apud classicos scriptores bestiam inuenio. Multi captiuorum aliquot leonibus obuijs intacti repatriauerunt, Solinus. Credit Libya intellectum prouenire ad eos precum. Captiuam certe Getuliæ reducem audiui, multorum in syluis impetum à se mitigatum alloquio, ausæ dicere se fœminam, profugam, infirmam, supplicem animalis omnium generosissimi, cæterisq; imperantis, indignam eius gloria prædam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusq; uel casu, mulceri alloquijs feras: quippe & iam serpentes extrahi cantu, cogiq; in pœnam, uerum falsũmue sit, uita non decreuerit, Plin. Getulæ mulieris nomen Iubæ libris comprehensum est, quæ obtestata occursantes feras, impunis redijt, Solinus. Leo in uulnera aut morsus non assurgit, si qui prostratus ab eo est, quibusdam indicijs uictum se fateatur. Eam ob rem ferunt hoc distichon pro foribus Romani palatij inscriptum fuisse: Iratus recolas quàm nobilis ira leonis, In sibi prostratos se negat esse feram, Textor. De leonibus & lupis fertur, si inter hominem & aliud animal optio detur, parcere eos homini, Albertus. Sunt uero & fortuita eorum clementiæ exempla. Mentor Syracusanus in Syria leone obuio suppliciter uolutante, attonitus pauore, cum refugienti undiq; fera opponeret sese, & uestigia lamberet: adulanti similis, animaduertit in pede eius tumorem uulnusq;, & extracto surculo liberauit cruciatu. Pictura casum hunc testatur Syracusis, Plinius. Et mox, Simili modo Elpis Samius natione in Africam delatus naue, iuxta littus conspecto leone hiatu minaci arborẽ fuga petit, Libero patre inuocato: (quoniam tum præcipuus uotorum locus est, cum spei nullus est) neq; profugienti, cum potuisset, fera institerat: & procumbens ad arborem, hiatu quo terruerat miserationem quærebat. Os morsu auidiore inhæserat dentibus, cruciabatq; inedia, tum penè in ipsis eius telis suspectantem, ac uelut mutis precibus orantem: dum fortuitu fidens non est contra feram, multo diutius miraculo, quàm metu cessatum est. Digressus tandem euellit præbenti, & quàm maxime opus esset accomodanti. Traduntq; quàm diu nauis ea in littore stetit retulisse gratiam uenatus aggerando. Qua de causa Libero patri templum in Samo Elpis sacrauit, quod ab eo facto Græci κεχηνότος Διονύσου appellauere. Miremur postea uestigia hominum intelligi à feris, cum etiam auxilia ab uno animalium speret. Cur enim non ad alia iêre? aut unde medicas manus hominis sciunt? nisi forte uis malorum, etiam feras omnia experiri cogit, Hucusq; Plinius. His adiungam Androclis serui historiam, quem leo fugitiuum in Africa triennio nutriuisse, & postea feris obiectum (inter quas fortuito idem leo tum captus erat) aduersus pantheram defendisse fertur, ex Aeliano & Gellio 5. 14. Cum à senatore Romano, inquit Aelianus, seruus, cui nomen Androcles erat, aufugisset, quia facinus quodpiam nefarium (id uero quale fuerit ignoro) admisisset, & uerò in Africam uenisset: relictis urbibus in desertissimam processit regionem, (Quum prouinciã Africã proconsulari imperio Androclis serui Daci dominus obtineret, Androcles iniquis & quotidianis uerberibus ad fugam coactus, ut à domino terræ illius

præside

præſide tutiores ei latebræ forent, in camporum & arenarum ſolitudines conceſſit: ac ſi cibus defuiſſet, conſilium fuit mortem aliquo pacto quærere, Gellius:) Ibiq; cum ardore ſolis torreretur, ſpeluncam ſubiens, ab æſtu requieſcebat: hæc autem ſpelunca leonis erat cubile. Poſtea autem quàm ex uenatu leo (gemitus ædens & murmura dolorem cruciatumq; uulneris commiſerãtia) ſummo cum dolore quo laborabat ex pede transfixo ſtirpe à ſummo præacuta reuertiſſet, atq; in iuuenem qui intra ſpecum abdebatur, incidiſſet, ipſum leniter aſpexit, ac blandiri cœpit, pedemq; porrexit, & quoad poterat ſibi ſtirpem extrahi rogabat. Ille primo, etſi mors illi neceſſaria erat, ab eo pertimuit; deinde poſtquam manſuetam uidiſſet beluam, & pedis morbum cognouiſſet, tum id quod pedem uexaret, euellit, tum uero dolore liberauit. (Stirpem ingentem ueſtigio pedis eius hærentem reuulſit, cõceptamq; ſaniem uulnere intimo expreſſit, accuratiusq; ſine magna iam formidine ſiccauit penitus atq; deterſit cruorẽ. Ille tunc hac medela leuatus, pede in manibus Androclis poſito recubuit & requieuit, Gellius.) Qua curatione leo delectatus, illum hoſpitaliter & amice tractando, & quæ uenaretur (membra opimiora ad ſpecum ſuggerens, Gellius:) cum illo communicando, præmium ſalutis perſoluit. Is quidem incoctis, ut leonum mos fert, paſcebatur: ille uero aſſis (ſole meridiano torrens, cũ ignis copiam non haberet, Gell.) ueſcebatur, communiq; utriuſq; menſa ſecundum ſuam quiſq; uiuendi rationem utebatur. Itaq; totum triennium ibi Androcles ætatem duxit. Cum eiuſmodi habitationis illum tæderet, iamq; ſolicitudinibus eius animus expleretur, à leone diſcedens (leone uenatum profecto reliquit ſpecum: & uiam fermè tridui permenſus, à militibus apprehenſus eſt, Gel.) uagari cœpit. Cumq;, ubi eſſet, intellectum fuiſſet, comprehenderunt eum, uinctumq; Romam ad dominũ miſerunt. Hunc dominus tum de his quæ admiſiſſet facinoribus reum facit: ita factum eſt, ut is ſic capite damnaretur, ut diſtrahendus beſtijs daretur. Tum uero ille Libycus leo fortè captus fuit, & in theatrum immiſſus, ſimul & eò ad pereundum coniectus eſt homo leonis aliquando hoſpes & conuictor. (Multæ ibi, Romæ in Circo maximo, ſæuientes feræ, magnitudines beſtiarum excellentes: ſed præter alia omnia leonum immanitas admirationi fuit: præterq; omnes cæteros unus, qui corporis impetu & uaſtitudine, terrificoq; fremitu & ſonoro, toris, comisq; ceruicum fluctuantibus animos oculosq; omnium in ſeſe conuerterat. Introductus tum eſt inter complures cæteros ad pugnam beſtiarum Androcles. Hunc ille leo ubi uidit procul, repente quaſi admiratus ſtetit: Ac deinde ſenſim atq; placide tanquam noſcitabundus ad hominem accedit. Tum caudam more atq; ritu adulantium canum clementer & blandè mouet, hominisq; ſeſe corpori adiungit: cruraq; eius & manus propè iam exanimati metu, lingua leniter demulcet. Homo Androcles inter illa tam atrocis feræ blandimẽta amiſſum animum recuperat: paulatimq; oculos ad contuendum leonem refert. Tum quaſi mutua recognitione, lætos & gratulabundos uidiſſes hominem & leonem, Gel.) Leo hominem ſtatim agnoſcens, totius corporis inclinatione ad pedes illius ſe abiecit. Interea pardalis (hoc Gellius non habet) Androclem cum inuadere aggrederetur, leo illum, qui uidelicet ei aliquando ſalutem attuliſſet, ab huius laniatu ſeruauit, illamq; lacerauit. Spectatores, ut par erat, incredibili tenebantur admiratione: qui autem ſpectacula præbebat (Cæſar, Gel.) Androclem accerſiuit, ab eoq; totam rem cognouit. Inde primò rumor in multitudinem affluxit (quæ Cæſari Androcles dixerat, omnia ſcripta, circumlataq; tabula populo declarata ſunt, Gell.) deinde re cognita populus clamorem ſuſtulit, cunctusq; conſeſſus multiplicem plauſum dedit, homini ipſi & leoni eſſe largiendam libertatem, Hactenus Aelianus. Gellius præterea addit. Atq; ideo cunctis petentibus (ut ſcribit Appion quinto Aegyptiacorum, qui ſe huic ſpectaculo Romæ interfuiſſe aſſerit) dimiſſus eſt Androcles, & pœna ſolutus, & leo ei ſuffragijs populi donatus. Poſtea, inquit, uidebamus Androclem, & leonem loro tenui reuinctũ urbe tota circum tabernas ire, donari ære Androclem, floribus ſpargi leonem: omnesq; ferè ubiq; obuios dicere, Hic eſt leo hoſpes hominis, hic eſt homo medicus leonis. Apud Gellium quidem ubiaque Androdus pro Androcles legitur. Ex Gellio etiam Iouianus Pontanus tranſcripſit lib. 1. Amorum: & Antonius de Gueuara epiſtola 28. Leonem in Amphitheatro ſpectauimus, qui unum è beſtiarijs (beſtiarij dicebantur qui ludis publicis in Amphitheatro cũ beſtijs depugnabant. Præclara ædilitas, unus leo, ducenti beſtiarij, Cic. pro Seſt.) agnitum, cum quondam eius fuit magiſter (aliâs miniſter) protexit ab impetu beſtiarum, Seneca in libro de beneficijs. Videtur autem de Androcle intelligere. ¶ Mentori pedem porrigenti leo ſurculum extraxit: Quin & D. Hieronymus leonem ſimili beneficio demeritus tradit, Volaterranus. Elpis Samius os grande leoni dentibus infixum extraxit, &c. ſimile beneficium D. Hieronymi in leonem fertur: unde leo aſinum eius clitellarium ſyluis ligna deferentem diu ſit comitatus, ſemperq; domum reduxerit. Quem quum aliquando ſopitus à mercatoribus raptum perdidiſſet, perditi lubens operæ ſe ſuffecit, clitellisq; lignũ detulit, tantiſper dum paucis poſt diebus repertum in ſtabulum fugatis latronibus adduxerit, Textor. Sed authorẽ uitæ D. Hieronymi Eraſmus Roterodamus in eiuſdem uita, fabulam quendam & hominem impudenter mendacem facit, miraturq; Volaterranũ & alios quicquã inde citare uoluiſſe. Symandiũ regem Aegyptiorũ ferunt leonis domi enutriti opera in pugnis uti ſolitũ fuiſſe ad uictoriã, ut ſcribit Diodorus Bibliothecæ ſecundo. ὀσυμανδύας rex magnus Syrorũ leonẽ habebat in bellis ſociũ, ideo quod ipſum nutriuiſſet gratiæ memorẽ, Tzetzes. Quod de leone Eudemus dicit, non paruam admirationẽ habet: hoc ipſum eiuſmodi eſt: Iuueni ferarum cicuratori, canẽ nimirũ, urſam & leonẽ fuiſſe, eosq; primũ, & pacẽ inter ſe ſeruaſſe, & amicitiã recte coluiſſe. Deinde cũ canis aliquando &

ursa inter se colluderent, & ludicris morsiunculis conflictarentur, ursam repente ad feros mores reuertisse, & canem simul inuasisse, & uentre misero unguibus indignissimè distraxisse: cuius atrocitatem facti leonē indignatum, perfidiæ ursinæ odio, quod & fœdus fregisset, & amicitiā institutam uiolasset, inflammatum, iusta & merita iracundia contra ursam & exarsisse, & ab ea pares pœnas, quibus illa prius canem affecisset, repetijsse, Aelianus.

¶Ioan. Rauisius Textor in Epithetorum libro leonis historiam scribens, quales hæ feræ erga sanctos aliquos & martyres ad pœnam eis obiectos, se præbuerint, recenset: cuius nos hic uerba recitabimus, ordine quodam literarum, de uiris primum sanctis, postea de mulieribus & uirginibus. Sciendum est autem hanc in martyres leonum clementiā, non ex ipsorum natura, sed maiore ui profectā, quæ pijs promittit impune eos super aspidem & basiliscum ambulaturos, & tutò leonem draconē ue conculcaturos, Psal. 91. Antonio eremitæ, inquit Textor, quum ad excauandā foueam (qua Pauli primi anachoretæ humaretur cadauer) sarculum deesset, duo leones terrā unguibus effoderunt, ac fossarij seu (si mauis) libitinarij subierunt munia. Daniel propheta à Babylonijs in carcerem coniectus, famelicisque leonibus (quibus dietim ad escā duo damnatorum corpora, ac totidem dabantur oues) deuotus, eisdem tamen mansuefactis, periculum euasit: Vide in historia Danielis, cap. 6. & 14. de Daniele bis obiecto leonibus, bis seruato, & mox iniectis illis qui eum falsò accusauerant, deuoratisque. Eleutherius & Prisca uirgo leones (quibus hæc Claudij Cæsaris, ille Adriani mandato fuerāt deuoti) mansuefecerunt, cicuresque reddiderunt. Macarius cum leænæ (cuius cauernæ cellam habebat uicinā) catulos cæcos uisu donasset: belua præstiti obsequij gratiā referens, pelles ouiū eidem plurimas memoratur attulisse. Primo & Fœliciano martyribus adducti ad tormentū leones, nihil tamē nocuerunt. Tharaco martyri blanditus est leo, cui maximi præsidis iussu datus fuerat in pabulum. Vitum, Modestum, & Crescentiam martyres quum Diocletianus leoni obiecisset deuorandos, fama est bestiam columba mitiorem ad eorum pedes supinam decubuisse, neque ulla in re sanctis incommodasse. ¶Ferunt itidem leonem pedibus terram effodisse, ubi conderetur Mariæ Aegyptiacæ cadauer, idque Zozimæ abbatis mandato. Irruentibus in Teclam uirginem ursa & leone, acerrimo conflictu leæna reluctata est, solo seruandæ puellæ desyderio. Martinam uiri consularis filiam quum nullæ terrerent catenæ, nulla à fide uerbera dimouerent, nullæ ad Apollinis cultum pollicitationes inducerent: leo Alexandri imperatoris iussu cauerna eductus, sese ad uirginis pedes blandiente cauda, armisque & iuba demissis inclinauit, qui tamen ad inferendam mortem fuerat solutus. Dariæ uirginis sub imperatore Numeriano bestijs adiudicatæ leæna cellam ingrediens, puellam ab omni iniuria non ferarum modo, sed satellitum quoque tutata est. Hæc omnia Textor. Ignatius episcopus Antiochenus, itē Satyrus & Perpetua martyres leonibus obiecti, ab eis deuorati sunt, ut referam in h.

¶Leo ideā maris maximè omnium refert, ut pardalis fœminæ, Aristoteles & Adamantius. Leo ut animosus & fortis est ingenio, ita corporis forma id præ se fert, Adamantius. Iracundum genuit natura, utpote fortissimum, Cardanus. Leonum animi, inquit Plinius, index cauda, sicut & equorū aures. Nanque & has notas generosissimo cuique natura tribuit. Immota ergo placidus, clemens, blandientique similis, quod rarum est: crebrior enim iracundia eius. In principio terra uerberatur: incremento terga, ceu quodā incitamento flagellantur. Cum blanditur caudā habet immobilē: iratus uero quatit, primo terrā, postea dorsum, & sic insilit, Albertus. Vide etiam supra capite secundo in caudæ mentione. Alexander Aphrodisiensis problematum 1.144. ad quæstionem cur plurima ex animalibus suas peruibrare caudas soleant, cum notos sibi agnoscunt: & cur leo iratus costas per caudā uerberet atque etiā taurus: Quoniā, inquit, dorsi medullā ad caudam usque habent porrectā, quæ uim continet animalē, & motionis authorē: igitur cum animal notum sibi agnoscat, per caudā quasi per manum ritu hominum excipit, & partē sui corporis mouet quæ agilior & promptior est. Leonum uero & taurorum anima, ut per iram affici potest cum natura, sic eandem naturā propterea moueri uehementius cogit, ut etiā homines sæpe manus, aut aliquā sui corporis partē per iram percutere nouimus. Cum enim ilico ulcisci animus nequeat, alio quodā modo feruorē suum extinguit, id est ictu, aut strepitu, aut alio quolibet generis eiusdē remedio. Hæc ille. Leo ne quid ignauè faciat, flagellis semetipsum cauda excitat, Aelianus. Hoc & Lucanus innuit libro 1. Pharsaliæ, Cæsarē ante transitum Rubiconis de inuadenda patria cogitantē, leoni comparans, ubi ait:

Inde moras soluit belli, tumidumque per amnē
Signa tulit propere: sicut squallentibus armis
Aestiferæ Libyes, uiso leo cominus hoste
Subsedit dubius, totam dum colligit iram.
Mox ubi se sæuæ stimulauit uerbere caudæ,
Erexitque iubas, uasto & graue murmur hiatu
Infremuit: tum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant uenabula pectus,
Per ferrum tanti securus uulneris exit.

Non possum præterire eadem de re elegantissimos etiam Homeri uersus Iliados ypsilon, qui sunt huiusmodi:

Γηλείδης δ' ἑτέρωθεν ἐναντίον ὦρτο λέων ὥς
Σίντης, ὅν τε καὶ ἄνδρες ἀποκτάμεναι μεμάασιν
Ἀγρόμενοι πᾶς δῆμος, ὁ δὲ πρῶτον μὲν ἀτίζων
Ἔρχεται, ἀλλ' ὅτε κέν τις ἀρηϊθόων αἰζηῶν
Δουρὶ βάλῃ, ἐάλη τε (συνεστράφη, εἰλήθη) χανὼν, περί τ' ἀφρὸς ὀδόντας
Γίγνεται. ἐν δέ τέ οἱ κραδίῃ στένει ἄλκιμον ἦτορ,
Οὐρῇ δὲ πλευράς τε καὶ ἰσχία ἀμφοτέρωθεν
Μαστίεται, ἑὲ δ' αὐτὸν ἐποτρύνει μαχέσασθαι.
Γλαυκιόων (πυῤῥωδὲς καὶ φοβερὸν βλέπων, ἀφ' οὗ ἀγριούμενος) δ' ἰθὺς φέρεται μένει, ἤν τινα πέφνῃ
Ἀνδρῶν, ἢ αὐτὸς φθίεται πρώτῳ ἐν ὁμίλῳ.

Hic in Scholijs additur, Leo cauda seipsum flagellare solet.

Habet

Habet autem in cauda conditum inter pilos stimulum nigrum ueluti corneum, quo cum pungitur, præ dolore magis irritatur. Hæc uerba de leone cauda se flagellante citat etiã Varinus in uoce Γαργαβολὴ: hoc simili poëtam proponere dicens, τὸ μέλλον μὲν, εἰς τέλος δὲ γυναῖκον. Leonum genus alterum breuius est, crispioreque pilo, quod ignauius est: alterum longius piloque probiore, quod generosius est, Aristot. In uenatu dum cernitur nunquam fugit aut metuit: sed etiamsi uenantium multitudine cedere cogitur, sensim pedatimque (βάδην, pedetentim) discedit, crebro subsistens atque respectans: nactus uero opaca, fuga quam maxime potest ueloci, se subtrahit, donec in aperta deueniat, tum rursus lente incedit. Sed si quando locis nudis atque patentibus cogitur fugam aperte arripere, currit contentus, nec salit, cursusque eius continens, ut canum intenditur: cum tamen ipse insectatur, ubi iam propinquârit, insilit, Aristot. Generositas maximè in periculis deprehenditur: non in illo tantummodo, quòd spernens tela diu se terrore solo tuetur, ac ueluti cogi testatur: cogiturque non tanquã periculo coactus, sed tanquam amentia iratus. Illa nobilior animi significatio, quamlibet magna canum & uenantiũ urgente ui, contemptim, restitansque cedit in campis & ubi spectari potest: idem ubi uirgulta syluasque penetrauit, acerrimo cursu fertur, uelut abscondente turpitudinem loco. Dum sequitur, insilit saltu, quo in fuga non utitur, Plinius. Nunquã terga uertit in fugiendo, sed sensim pedetentimque se recipit, cum fremitu contrà intuens, Aelianus. Cum premuntur à canibus, contemptim recedũt, subsistentesque interdum ancipiti recessu dissimulant timorẽ; idque agunt si in campis patentibus ac nudis urgeantur: nam syluestribus locis, quasi testem ignauiæ non reformidantes, quanta possunt se fuga subtrahunt, Solinus. Cum insequuntur, nisum saltu adiuuant: cum fugiunt, non ualẽt salire, Idem. Leonem aiunt cum urgetur non fugere πετροπάδην (ἀμεταστρεπτί, εἰς τοὔμπροσθεν, ita ut animus totus in fuga sit, & corpus similiter, ne respectando quidem) sed ἐντροπαλίζεσθαι (quo uerbo Homerus utitur, comparans Aiacem uirum fortem leoni hoc modo fugienti) quod crebro conuerti significat: ὡς τὸ ὀλίγον γόνυ γουνὸς ἐπαμείβειν, ὁ μεταλαβὼν τις τῶν σκέλος χωρεῖν λέγει, οὐ φράζας κάλλιον τοῦ ποιητοῦ, ὃς τὸ γόνυ γουνὸς ὀλίγον ἀμείβειν πρὸς τὸ μακρὰ βιβάζων ἀντιδιέστειλε, Varinus. Sed de gressu leonis in c. dixi. Verba Homeri Iliad. λ. sunt, Τρέσσε δὲ παπτήνας ἐφ᾽ ὁμίλου, θηρὶ ἐοικὼς Ἐντροπαλιζόμενος ὀλίγον (κατ᾽ ὀλίγον) γόνυ γουνὸς ἀμείβων. Oppianus de leonibus paraphrasticè dixit, Θῆρες δ᾽ οὐ μίμνουσιν, ὑποστροφάδην δὲ νέονται. Achilles Aeneæ apud Homerum, Τότε δ᾽ οὔτι μετετροπαλίζεο φεύγων: οὐκ ἐπεστρέφου, Scholia. Leo in fuga raro aspicit retrorsum, Albertus: sed contrarium scribunt Aristoteles & Homeri interpres, ut iam citauimus, quorum sententia uerior uidetur. In fuga, eò quod exacerbatus est, irruit in animalia occurrentia: & quando fatigatus est, uadit modicum & modicum frendens quasi dentibus, Albertus. Fugiunt interdum leones demissa inter crura cauda, ut canes, Aristot. Albertus uero aliter, Leones, inquit, aliquando debilitati timent & fugiunt, demissis auriculis, sicut canis: & hoc faciunt etiam lupi. Iam uisus est leo, qui cum suem aggrederetur, ut setis horrentem aspexit, fugeret, Aristot. Vulneratus percussorem obseruat diligentissimè: ad quod allusit Horatius in Epodo scribens, Quid ut nouerca me intueris, aut ut petita ferro bellua? Verum est quod de eo narratur, percussorem agnoscere, atque ex obseruato inuadere (quod & lupus facit, Niphus.) Si quis etiam non percusserit, sed infestet, hunc si ceperit, cum unguibus lacerat, nec ulla iniuria afficit, sed quatit solum: atque ubi ita perterruit, dimittit, Arist. Vulneratus, obseruatione mira percussorem nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum uerò qui tela quidem miserit, sed tamen non uulnerauerit, correptum raptatumque sternit, nec uulnerat, Plinius. Iustus est leo, inquit Aelianus, & uirum qui se lacessiuerit, ulciscendi modum tenet: Primum igitur cauda se incitans tanquam stimulis admotis exacuit: deinde inuadenti resistit, &c. ut Aristot. & Plinius. Et alibi, Eum à quo iniuriam acceperit leo, probe nouit ulcisci, & quamuis ex eo ipso non statim ultionem ceperit, tanto tamen post iram retinet, quoad pœnas pro maleficio sibi illato sumpserit: cui rei testimonio est Iuba Maurus, pater illius ipsius qui in triumphum Romam admodum puer ductus est. Is cum aliquando iter per desertam regionem faceret, ut gentẽ quæ ab se defecisset sub iugum rursus mitteret, è suo comitatu quispiam, cum præstanti nobilitate, tum egregia pulchritudine adolescens rei uenatoriæ non imperitus, leonem casu secundum uiam animaduersum sagitta appetens, non ab ictu directo aberrauit, quin ei uulnus, non tamen mortem, intulit: Vulnere is accepto, statim se subduxit: tum ille qui uulnus ei inflixisset, unà cum cæteris discessit. Anno uertente interposito, Iuba rebus, ad quas cum exercitu profectus fuisset, præclare gestis, eadem uia regressus est ad eum locum ubi anno antè leo uulnus excepisset. Is sanè etsi in magna hominum multitudine erat adolescens, ab inuadendis tamen cæteris suum impetum sustentauit: illum duntaxat qui se anno antè læsisset corripuit, & furorem acerbissimum, quem tandiu quàm dixi, seruasset, in illum ipsum hominem peradolenscentem, quem ab alijs internosset, effudit, ac simul dilacerauit, nec illum quispiam ab hac potuit calamitate uindicare. At grauissima leonis ira perterrefacti, quâ potuerunt, fugam quæsiuerunt, Hactenus Aelianus. Et rursus, Non ad uenationem, nec ad pugnam eadem uia leo & leæna proficiscuntur: causam periti ad notionem animalium afferunt, eorum robur corporis esse, suis enim eatenus uiribus confidunt, ut uterque non egeat alterius. Οἱ δὲ σκύμνοι τῶν γονέων (uidetur χωρὶς addendum) πίσει τοῦ δυσεπιβουλεύτου καὶ θράσει τῆς οὔσης δυνάμεως, ἐπὶ θήραν ἐξερχόμενοι ται, Pollux. Hoc est, Catuli adeò nihil metuunt insidias, & suis uiribus confidunt, ut soli sine parentibus uenatum prodeant.

¶ Leo (ut lupus etiam Alberto) quamuis in edendo (uel cum esurit) ferocissimus sit, tamen pa-

ſtus & ſame iam uacans, facilis mitisq; maiorem in modum eſt, Ariſtotels. A prima ætate cicur factus, cum manſuetiſſimus eſt, tum uero eius occurſatio facillima et iucunda: luſionibus delectatur: quiduis, modò id ſuo altori gratum eſſe ſentiat, libenter ſuſtinet, Aelianus. Et rurſus, Cibo completus manſueſcit, & ſimul luſionibus delectari fertur. Leo perfacilis eſt ad ludendum: ſed ludi eius frequenter malè exeunt, nec ante multum temporis ludum deſerit, Albertus. Leonibus manus magiſter inſerit, oſculatur tigrim ſuus cuſtos, Seneca in epiſtolis. Et rurſus, Tigres leonesq; nunquam feritatem exuunt, aliquando ſubmittunt, & cum minimè expectaueris, exaſperatur toruitas mitigata. Leones iugum ſubeunt, Plinius: Vide capite quinto de leonibus ad ſpectacula adhibitis: ubi M. Antonium primum eos iugo ſubdidiſſe dicetur. Plutarchus in Politicis præceptis, Annonem coactum ſcribit uertere ſolum exilij cauſa, quod in expeditionibus leonem haberet σκευοφόρον, id eſt ſarcinas ferentem: ueluti eſſet id argumenio, eum τυραννικὰ φρονεῖν, id eſt ad tyrannidem aſpirare. Meminit hiſtoriæ Plinius, ſed aliter, Cælius. Primus autem hominum leonem manu tractare auſus, & oſtendere manſuefactum, Hanno è clariſſimis Pœnorum traditur: damnatusq; illo argumento, quoniam nihil non perſuaſurus uir tam artificis ingenij uidebatur: & male credi libertas ei, cui in tantum ceſſiſſet etiam feritas, Plinius. Hanno Carthaginenſis leonem, quo ad uectiones ſarcinarum utebatur, habuit, unaq; cum Berenice manſuefactus leo uiuebat, linguaq; eius faciei blandiebatur, leniter abſtergẽs, ac complanans rugas, demulcebat, cum eaq; in menſa conuiuebat, humaniter & apte comedens. Onomarchus Catanæ tyrannus etiam leones habuit conuictores, Aelianus. Et alibi, In Elymæa regione templum eſt Adonidis, ubi leones tantopere cicures ſunt, ut eos, qui intra templũ ingrediuntur, amplexentur, & adulentur. Atq; etiam ſi quis edens appellet, ij tanquam inuitati conuiuæ, accedunt, & acceptis quæ eis præbuerit, moderatè diſcedunt. Leones in India, ſi capiantur, manſueſcunt quidem, modò ne maximi ſint: tum uerò adeò aſſueſiunt loro, ut facile ſimiliter atq; canes ad uenandos ceruos, apros, tauros, & aſinos ſylueſtres duci queant: ſagaciſſimè enim (ſicut audio) odorantur, Aelianus. De Amaſide Aegyptiorum rege in leonem mutato, qui manſuefactus ex loro uèluti canis ducebatur, &c. ut Philoſtratus ſcribit, dicemus in Philologia. Leones (inquit Apollonius apud Philoſtratum libro 7.) quos manſueſcere uolunt homines, iubebat Phraotes uerberibus non cædi: nam recrudeſcere uerberibus illos aiebat. Nec rurſus blanditijs nimium leniendos putabat, quia ſic nimium ſuperbi euaderent. Opinabatur itaq; blanditias minis permixtas facilius ad mores optatos illos poſſe deducere. Id autem nos non pro ferarum duntaxat manſuefactione dixerimus: ſed tyrannis quaſi frenum quoddam inijcimus, quo ſi utentur, à mediocritate nunquam aberrabunt. Leo domandus, caniculam iuxta uerberandam uidens, diſciplina imbuitur, Albertus. Hyberna nocte ſolitarius quidam leo (μονολέων, ut μονόλυκος) niues & frigus uitandi cauſa caprile ingreſſus eſt: paſtores eo uiſo de ſe magis quàm capris ſoliciti magnoq; in metu conſtituti Iouem ſeruatorem inuocabant. At leo nocte illic peracta, nec capris, nec uiris læſis, mane diſceſſit. Vnde lætati caprarij ſimulacrum (leonis ſcilicet) Ioui dedicatum à quercu ſuſpenderunt, Author incertus in Epigrammatis 1.33. Leones in delicijs atq; item leopardos habuiſſe narratur Heliogabalus, exarmatos cicuresq;: quos ita inſtituerant manſuetarij, ut ad menſas ſecundas iuſſi accumberent ex inopinato, nemine conſcio exarmatas eſſe feras, Cælius. Heliogabalus ebrios amicos plerunq; claudebat, & ſubito nocte leones & leopardos & urſos exarmatos immittebat, ita ut expergefacti in cubiculo eodem, leones, urſos, pardos cum luce, uel quod eſt grauius nocte inuenirent, ex quo plerinq; exanimati ſunt, Lampridius. Et alibi, Iunxit ſibi & leones, matrem magnam ſe appellans.

¶ Gradientes, mucrones unguium uaginis corporum claudunt, ne acumina attrita retundantur. Hoc adeò cuſtodiunt, ut non niſi auerſis falculis currant, Solinus: ut ex alijs etiam in c. dixi. Veſtigia leo quã callidè obliteret & diſſimulet, ut fallat uenatores, ne catulos in cubili deprehẽdant, ſupra hoc in capite dixi in mentione amoris eius in catulos. Veſtigia ſua terram cauda ſpargens, operit uſq; ad latibulum ſuum, Iorach. Leones in Mauritania muliebribus uerbis repelli, eiusq; gentis linguam intelligere, Aelianus his uerbis aſſerit: Cum homine Mauro & aliarum rerum communitatem quandam habet, & aquam de eodem fonte bibit. Hunc audio, cum uenandi ratione falſus, fame premitur, Maurorum domos adire, ibi ſi uir adſit, illum ab ingreſſu prohibere: uiq; procul arcere ſin domo is abfuerit, & ſola mulier ad domum tuendam relicta fuerit, hanc obiurgatorio ſermone, illum ut ne ulterius pergat, inhibere: illiq; ita moderari, ut is contineat ſeſe à progrediendo, & minime famis immanitate efferueſcat. Intelligit ſanè leo uocem Mauryſiam. Verborum quibus mulier leonem increpat, huiuſmodi ſenſus perhibetur: Non te pudet, cum ſis leo omnium animalium rex, ad meum tuguriolum, uti pabulum tibi concilies, mulieri ſupplicatum uenire, uiceq; hominis corpore male affecti in muliebres manus reſpicere, ut muliebri miſericordia dignatus, quę tibi opus ſunt, aſſequaris: quem potius in montibus ad captandos ceruos, aliaq; animalia, quæ ad leonis paſtum pertinent, exerceri: non autem more caniculi infelicis uictum quæritare oporteret. His quaſi cantionibus mulieris leo excantatus, afflicto animo & uerecundię pleno, ſenſim oculos in terram deijciens, iuſtis rationibus uictus, diſcedit. Neq; uero, cum equos & canes ob conuictus communitatem minaces hominum ſermones intelligere, & timere uideamus, mirum uideri debet, ſi leones Mauros homines intelligant, & uereantur. Cui rei teſtimonio ſunt pueri eorum infantes, quos ſimili atq; catulos leonum

æqualiq;

æqualiq́ uictus ratione uno eodemq́ tecto alunt. Quamobrem leones Maurysias uoces intelligere posse, nec incredibile, nec præter opinionem existimandum est, Hæc Aelianus.

¶Leo cuiusuis feræ carnibus gaudet, maximè uerò cameli, Philes. Cameli carnes à leonib. comedi solere, testimonio est Herodotus, cũ in Xerxis camelos, qui commeatũ portarunt, dicit leones inuasisse, & ex alijs animalibus nulla, neq; iumenta, neque homines attigisse, Aelian. Herodoti hac de re uerba in camelo recitaui capite quarto. Leo onagrum odit & uenatur, Albertus: nimirum ex Ecclesiastici capite 13. ubi legimus, Venatio leonum onager. Bubalides caprearum generis inuadit, Oppianus. Leo, iam senex præsertim, simias captat, partim cibi, partim remedij causa, ut in c. dixi. Leo & lupus ceruarius (thos) inimici sunt: cum enim carne alantur, uictum ex eisdem petant necesse est, Aristoteles 9.1. Albertus pro leone hic lupum inepte ponit: thoëm uero, id est lupum ceruarium toboz nominat. Dissident thôes & leones, Plinius. Thôes commissos (clarissima fama) leones Et subiêre astu, & paruis domuêre lacertis, Gratius. Cum leo insidias bubus molitur, suo robore prudenter utitur: nam noctu proficiscens ad stabula, fortitudine sua omnes quidem exterret, unum ut arripiat, Aelianus. Iphicrates scribit leones elephantorum pullos aggredi, quos cum uulnerarint, iam matribus succurrentibus fugiant. Illas uerò cum filios sanguine maculatos uiderint, eos interficere, leones postmodum reuersos cadaueribus uesci, Strabo. Si elephantos, dum in uenatione fugiunt, frequentes coactos leones forte perspiciant, alij aliò tanquam hinnuli ab elephantis sibi incredibiliter timentes, sese in fugam conijciunt, Aelianus. ¶ Canes Indici robore & animo tantum ualent, ut alijs ferè bestijs neglectis leones tantum sibi pares ad pugnam & se dignos antagonistas existiment, ut pluribus in Canis robusti historia commemoraui. Lauzani feram apud solum authorem libri de naturis rerum inuenio, ut Vincentius Bell. citat inter quadrupedes his uerbis: Lauzani est animal à cuius crudelitate nulla bestia esse tuta potest: nam & ipsum leonem omnibus formidabilem deterit, suo tamẽ generi parcit, in cætera grassatur atq; reliquas bestias deprędat. Et cũ hęc scelus in alijs persequatur, propriæ tamen iniquitatis non meminit, &c. Ego lauzani, si qua est ita dicta fera, non aliam quàm tigrin esse coniecerim, ut unam omnium sæuissimam simul & robustissimam, cũ uel elephanti uestigia spernat, & nonnullis in locis duplo maior leone reperiatur. Martialis quidem leonem etiam ferum à tigride cicure discerptum scribit. Leo non solum rugitu suo cæteras terret feras: sed & prædæ semper inhians, caudæ suæ descriptione per summum puluerem aut niuem protractæ, circulum describit, cuius circunferentiam transire non præsumunt bestiæ inclusæ, Liber de naturis rerum: ridiculè quidem, ac si leo magiam calleat. Et rursus, Ad leonis rugitum animalia omnia figunt gradum, etiam quæ eum nunquam uiderunt uel experta sunt. Item Ambrosius, Voci eius (inquit) tantùs inest terror naturaliter, ut etiam animantia quæ per celeritatem impetum eius euadere possunt, rugiente eius sonitu uelut quadam ui attonita atq; icta deficiant. Et Glossographus in uerba prophetæ Amos, Nunquid rugiet leo in saltu nisi habuerit prædam? Leo, inquit, cum famẽ patitur, si uidet prædam, dat rugitum, quo audito feræ stant fixo gradu stupefactæ. Corium leonis cum corio lupi positum, depilat ipsum (hoc etiam de hyænæ ac pardalis corio scribitur) & similiter alia coria, Rasis & Albertus. Leo ueneno serpentis occiditur. Eximia leonis pulchritudo per comantes ceruicis toros excutitur, cum subito à serpente os pectore (tenus) attollitur: itaq; coluber ceruum fugit, sed leonem interficit, Ambrosius. Leo scorpionem ubicunq; uiderit, uelut hostem uitæ suæ fugit, & abhorret, Albertus & Physiologus. Exiguo scorpionis aculeo exagitatur, Ambrosius. ἀλλ' ὁ μὲν δράκων μεγέθει μέγιστος ὤν, ὑφ' ὀργῆς τὸν λέοντα κατῃκίζετο, ὁ δὲ λέων ἤλγει μὲν, καὶ τῇ ἀλκαίᾳ πρὸς ἄμυναν διηγείρετο, Λογοθέτης in uita S. Marcelli ut citat Suidas. Leo pro mure (id est uiso mure) fugit, Rasis in Almansore: Aristoteles de leone scribit quòd aliquando ὗν, id est suem (non μῦν, id est murem) timuerit, ut supra citaui.

¶ Galli terrori sunt etiam leonibus generosissimis ferarum, Plinius. Tale & tam sæuum animal gallinaceorum cristæ cantusq́ etiam magis terrent, Idem. Leonem simul & basiliscum gallinaceus magno terrore afficit, Aelianus. Et rursus, Gallorum cantus leones & miluos exterret, metu basiliscos exanimat. Timet leo gallum eiusq; cantum, & eo uiso fugit, Zoroastres in Geoponicis 15. Gallum, & maximè album ueretur, Ambrosius. Album gallum leo timere dicitur, forte propter speciei contrarietatem: uel quia basilisco similis esse dicitur, Albert. li. 23. Animalia sunt solaria multa, uelut leones & galli, cuiusdam solaris (uirtutis) pro sua natura participes. Vnde nimirũ est quantum inferiora in eodem ordine cedant superioribus, quamuis magnitudine potentiaq; non cedant. Hinc ferunt gallum à leone timeri quàm plurimum & quasi coli: cuius rei causam à materia sensuue assignare non possumus: sed solum ab ordinis superni contemplatione: quoniam uidelicet solaris pręsentia uirtutis conuenit gallo magis quàm leoni, Proclus in libro de sacrificio & magia. Gallum quidem maxime Solare animal esse, in historia eius pluribus docebo: leonem uerò cum Solis natura cõmunicare, in Philologia ex Macrobio. Huc pertinent etiam hæc ex quarto Lucretij carmina, Quin etiam gallum nocte explaudentibus alis Auroram clara consuetum uoce uocare, Quem nequeũt rapidi contra constare leones, Inq; tueri: ita continuo meminere fugai: Nimirum quia sunt gallorũ in corpore quædam Semina: quæ quum sint oculis immissa leonum, Pupillas interfodiunt acremq; dolorem Præbent, ut nequeãt cõtra durare feroces. Gallinaceo iure perunctos, præcipuè si & allium fuerit incoctum, pantheræ leonesq; non attingunt, Plinius.

¶ De leontophono, qui urinam leoni exitialem spargit: & escis admixtus eundem interimit, dictum est capite præcedenti. Circa Carras oppidum campis & frumentis incensis, exustæ sunt feræ plurimæ, maximeq́ leones per ea loca sæuientes, immaniter consumi uel cæcari sueti hoc modo. Inter harundineta Mesopotamiæ fluminum & frutecta leones uagantur innumeri, clementia hyemis, ibi mollissimæ semper, innocui. At ubi Solis radijs exarserit tempus, in regionibus æstu ambustis, uapore sideris & magnitudine culicum agitantur, quorum examinibus per eas terras referta sunt omnia. Et quoniam oculos, quasi humida & lucentia membra, eædem appetunt uolucres, palpebrarum libramentis mordicus insidentes, ijdem leones cruciati diutius, aut fluminibus mersi sorbentur, ad quæ remedij causa confugiunt: aut amissis oculis, quos unguibus crebro lacerantes effodiunt, immanius (Cælius legit, in amnibus) efferescunt: Quod ni fieret, uniuersus Oriens huiusmodi bestijs abundaret, Ammianus Marcellinus libro 18. Strabo libro 16. circa Meroën similiter leones sub Canis ortum à maximis culicibus expelli scribit.

¶ Leoni pauida sunt ad leuissimos strepitus pectora, Seneca. Et rursus, Curriculi motusq́ rotarum uersata facies, leonem redegit in caueam. Terrent eum rotarum orbes circumacti, currusq́ inanes, Plinius. Extat elegantissimum Alcæi decastichon in sacerdotem Cybeles, qui obuium in monte leonem tympani sonitu perterrefactum euasit, Anthologij 1. 33. & rursus aliud Antipatri 7.11. sed hic ab Alcæo uariat, quod sacerdotem Cybeles frigus & niues uitandi causa interdiu leonis specum ingressum ait, & leonem sub uesperam reuersum tympano (ex bubalo corio) terruisse. Similiter lupos terreri in ipsorum historia dicam. Ἤτοι δὲ καὶ τύμπανα καὶ κύμβαλα, σκύλων ἂν καὶ ταῦτα εἴη, καὶ παρδάλῳ, καὶ λέοντι, καὶ σανίς, καὶ λύκωμα, Pollux 10. 42. qui locus mihi obscurus est, cum aliâs, tum quod neq́ ex præcedentibus neq́ sequentibus uerbis certi aliquid, quod huc faciat, colligere possum. Verum est quod de leone narratur, ignē præcipuè formidare, ut Homer. quoq́ testatur, cū dicat: Ardentesq́ faces, quas, quamuis sæuiat, horret, Aristoteles & Aelianus: Græcos Homeri uersus recitabo infra in H. c. Leones cum sint natura uehementer ignita (anteriore sui parte) unde & Vulcano ab Aegyptijs sacri censentur, ob copiam interioris ignis, ægerrimè intuentur exteriorem, & fugiunt, Aelia. Lupus etiam ignem silicibus excusum fugit, Recentior quidam. Ignem metuit leo, utpote natura feruidum animal, Philes. Terrent leonem rotarum orbes circumacti, & gallinaceorum cristæ cantusq́ etiam magis, sed maximè ignes, Plinius. Igne etiam in retia adiguntur, ut capite quinto dicam in uenatione ipsorum. Leones per Solem ingredi acriorem non patiuntur: sunt enim acie oculorum acutiuscula, & ignem interdiu ijdem ob eandem fugiunt, Aphrodisiensis. Vrsos leonesq́ mappa prorítat, Seneca. Leo calcatis folijs ilicis stupescit, (torpore tenetur,) Aelianus, Zoroastres in Geopon. Si super cortices quercus calcauerit leo, formidabit continuo, Aesculapius. Leo timet lignum quod dicitur sethin, Rasis. Λέων δὲ χαυνοῖ τοῦ δρόμου τὸ σύντονον, Ὢ θαῦμα καινόν, τοῖς πετήλοις τοῦ πρίνου, Philes. Item si conculcat uel appropinquat modo folijs scillæ herbæ, torpore capitur, Aelianus. Elleborus & squilla canes & leones plurimos beluasq́ interficiunt, Rasis. Democritus adamantida herbam nominat, Armeniæ Cappadociæq́ alumnam: hac admota leones resupinari cum hiatu laxo: nominis causam esse quod conteri nequeat, Plinius. Nauis in qua leo dormit, mergitur plus solito: eodem experrecto, rursus fit leuior, Aesculapius. ¶ Oppianus scribit audisse se à leontocomis, Δεξιτερὴν ὑπὸ χεῖρα φέρειν αἴθωνα λέοντα Νάρκα δολὼ, τῇ πάντα λυγρῶν (forte λύει) ἐπὶ γόνατα θηρῶν. Alij authores hyænam uim soporiferam in dextra manu habere aiunt.

E.

Tartari leones habent uenationis cum canibus socios, ut supra in B. dixi. Magnus Cham imperator Tartarorum, leones maximos atq́ pulcherrimos habet, ad uenādum industrios, Paulus Venetus. Leones Indici, immanissimi quidem sunt, sed capti adeò mansuescunt (modo ne maximi sint) ut loro assuefacti, facile similiter atq́ canes ad uenandos ceruos, apros, tauros, & asinos syluestres duci queant: sagacissimè enim eos odorari aiunt, Aelianus.

¶ Indici canes & alij quidam uenatores robusti, tauros, apros & leones aggrediuntur, ut in Canum historia docuimus: maximè uerò id faciūt, è tigribus conceptæ canes apud Indos & Hyrcanos. Et truculentus Helor certare leonibus audens, Fr. Mantuanus de cane. In prouincia Ginguimagno Cham regi Tartarorum subiecta plurimi sunt leones, ijq́ magni & feroces: sed in eadem regione canes tam audaces & fortes habentur, ut non uereantur leones inuadere. Et sæpe fit ut duo canes & uir sagittarius equo insidens leonem sternant: nam quum canes leonem adesse sentiunt, magno latratu eum inuadunt: præsertim uerò quando sciunt se hominis auxilio fultos, non desinunt mordere leonem in partibus posterioribus atq́ cauda: Et licet leo sæpe rictum illis minetur, huc illucq́ se uertens, ut illos dilaceret, tamen canibus magna cautela sibi prouidentibus, non facile ab eo læduntur, præsertim cum insequens eques tunc leoni iaculum infigere studeat, quando canes trucidare conatur. Fugit tamen leo, metuēs ne propter canū latratū alij quoq́ canes et homines prouocentur in eum. Et si potest, rectà ad arborē aliquā se recipit, ut ea propugnaculi loco à tergo fruat, uersoq́ rictu contra canes tota ui sese tutat. Eques aūt accedens propius, nō cessat iaculari leonē, donec interficiat: nec animaduertit leo iaculātis ictus donec collabat, usq́ adeò faciunt canes illi negotiū, Paulus Venetus 2.49. ¶ Leo si in uenatu uideat, erubescens dare terga, sese paulatim recipit, si multitudine opprimatur: Remotus ab aspectu uenantiū, fugam propere molitur, turpitudinē absconsione purgari existimans.

mans. Saltu caret in fuga, quo utitur dum quid insectatur. Vestigia sua callidè obliterat & dissimulat, ut fallat uenatores: Sed hæc & alia quædam quæ ad uenationis eius historiam referri possunt, capite quarto enumeraui. Si uenatori (inquit Pollux) cum alia fera quàm apro res sit, pedibus non tanto interuallo diuaricatis (contra aprum pugnantem uenabulum tenere iusserat sinistro pede præmisso, & posteriorem dextrum pedem tantum ab illo distare, quanto in lucta interuallo uti mos est) stare oportet: nam feræ quædam, ut pantheræ & leones, cursu ad uenatorem usq; delatæ, cum propè sunt insiliunt. Dirigendus est autem ictus ad pectus & cor, tanquam uulnere in illis eo in loco maximè letali futuro. Leones, inquit Xenophō in libro de uenatione, pardi (παρδάλεις) lynces, pantheres (πάνθηρες) ursi, & aliæ quæcunq; eiusmodi feræ, in locis externis (extra Græciam) capiuntur circa Pangæum montem, & Cittum supra Macedoniam: aliæ in Olympo, Mysio, & Pindo: aliæ in Nysa supra Syriam: & ad alios montes quotquot idonei sunt generis huius animalia nutrire. Capiuntur uerò partim in montibus aconitico ueneno, propter asperitatem regionis, διὰ δυσχωρίαν (quod ea scilicet aliud uenandi genus, ut per retia & canes, non admittat.) Hoc autem ea re miscentes, qua quæq; delectatur fera, uenatores illis obijciunt secus aquas, & si quid aliud adire consueuerint. Partim etiam quæ noctu in plana descendunt, introclusæ (ἀποκλεισθεῖσαι, id est exclusæ, ne reditus ad montem eis pateat) equis & armis, nec sine uenatorũ discrimine capiuntur. Sunt quibus & foueas latas in orbem ducũt, in medio relinquentes profundã terræ columnam, cui capram sub noctis tempus religatã superponunt, & foueã ramis (ὕλῃ) circũsæpiunt, ne uideri possit, nullo aditu relicto. Illæ audita per noctẽ uoce sæpẽ obambulant, & ubi transitũ non inuenerint, transiliunt & capiunt. Oppianus leonũ uenationis tres modos describit, quos & Belisarius, sed imperitè trãstulit: eorũ primus ex Xenophõte quoq; iam recitatus est, addemus tamẽ ex Oppiano quoq;: nam in nonnullis uariat; secundus igne, tertius flagellis fit. Primus igit modus, ut Gillius ferè ex Oppiano transfert, huiusmodi est. Vbi leonis ex spelunca ad aquam proficiscentis tritam uiam Libyci uenatores obseruarunt, iuxta illam rotundã scrobem & amplam faciunt: in cuius medio columnam excitant (ὑψικόλωνον, profundam terrę columnam, Xenophon:) de hac agnum lactentem suspendunt, fossam maceria cingunt (Αἱμασιὴν πυκάσαντες ἔπισσυτέροις μυλάκεσσι) ne cum appropinquat fera, dolosum barathrum uideat. Agnus sublime fixus, famelicum leonis cor balatu incitat: accedens igitur, nec diutius circa maceriam uersari sustinens, statim transilit, & inopinata fouea excipitur: qua iam inclusus in omnes se partes uersat erigens (ad escam magis, quàm ut euadat) & sursum uersus impetum facit. Hæc Gillius: sex autem qui sequuntur uersus omisit, qui etsi obscuriores sunt, & dubitari de eis potest, ad eundem'ne uenationis modũ adhuc pertineant, an nouum præscribant (quamuis enim Oppianus tres tantum modos se describere profitetur, Aethiopicum qui ultimus est tertium uocans, tamen fieri posset ut pro uno habuerit duos diuersos qui tamen ambo per foueam fiunt.) Græcè saltem à nobis adijcientur:

Οἱ δ' ἄρα σκοπιῆς τηλαυγέος ἀθρήσαντες
Ἀγρόντηρες ὄρουσαν, ἐϋτμήτοισι δ' ἱμᾶσι
Δησάμενοι καθιᾶσιν ἐΰστροφα τυκτὰ μέλεθρα,
Ὀπταλέον κάκεῖσε δόλον κεύψαντες ἐδωδαῖς,
Αὐτὰρ ὅγ' ἐκ βόθροιο δονεύμενος αὐτίκ' ἀλύξειν,
Ὡς δὲ μεν ἀμφὶ χυτλῷ Λιβύων πολυδίψιον αἶαν.

Vox μέλεθρα uersu tertio quid sibi uelit nõ assequor. Κέλετρον quidem genus est instrumẽti quo pisces capiunt, nassa nimirum: & forte escam, carnem scilicet, assatam (ut longius etiam nidore alliciatur) uenatores in tali quopiam instrumento inclusam (ne ab auibus aut alijs feris rapi possit) demittunt loro in foueã, ubi uel laqueis implicet leo, uel alioqui propter profunditatẽ euadere non possit. Versu ultimo pro δὲ μεν, forte legendum δάμη, hoc est domitus, captus uel occisus est. His coniecturis interim utemur, donec uetus aliquis codex manuscriptus meliora nos doceat. Alter uenationis modus per ignem, hic est: Qui accolunt Euphratem (inquit Gillius ex Oppiano) leones hoc modo uenantur: Venatores partim in equis fortibus & charopis (de charopo oculorum colore uide supra in Leone B.) ut qui tum celerrimi sint, tum soli audeant obuij leonibus ire, cum cæteri equi leonum aspectũ non sustineant: partim pedites retia tendunt. Eorum tres in insidijs collocati ad retia frequentibus pedamentis suffulta manent: unus in medio, alij singuli in utroq; retium cornu, ita ut is qui in medio est utrinq; extremos alios audire possit. Τόσσον δ' αὖθ' ἑκάτερθεν ἀποπρονένευκε κόρσην, Ὅσσον ἀπ' ἀμφὶς κέρας ἀρτιτόκοιο σελήνης: alij more bellico circumsedentes, piceas faces ardentes in dextra, in sinistra clypeos habent: nam & ijs concrepant, & incredibilem facium obiectarum metum feris inijciunt. Itaq; cum omnes pariter equites circumfusi, inuadunt, & pedites cum strepitu sequuntur: leones uociferatione uenatorum territi, non audentes resistere, cedunt: & tum ignis metu, tum uirorum, in retia incurrunt, ac comprehenduntur: similiter nimirum ut pisces noctu à piscatoribus igne in retia adiguntur. Tertius deniq; modus uenandi minori labore (ἀκάματος, mihi alpha hic ἐπιτατικὸν uidetur) apud Aethiopes in usu est. Nempe quatuor uiri robusti scutati, & loris undiq; muniti, & capite galeati, ut oculi tantum naresq; & labia appareant, flagellorum uibratione leoni in spelunca iacenti obstrepunt: Is hanc indignitatem non ferens, ore hianti atq; imminenti, inflammataq; oculorum flagrantia, magno cum rugitu erumpit, & tanquam procella & turbo in eos celeriter irruit: illi firmo constantiq; animo eam tempestatem excipiunt: Atque interea cum is unguibus & dentibus eorum quempiam appetit, alius retro lacessens leonem percutit, & sublato clamore uexat. Tum idem confestim relicto priore, quem iam ore ceperat, ad posteriorem os retorquet. Alij aliunde irritant: at is martium robur spirans, huc & illuc irruit: hunc quidem relinquit, alium uero sublimem corripit. Tandem longo la-

bore fractus; & spumam in ore agens, decumbit, ac nimirum humi stratum, & iam ualde quietum, uinculis constringunt, & tanquã arietẽ à terra tollunt, Hactenus Oppian. Θηρᾶται δὲ, ἥκιστα μὲν ὁ τέλειος, οὐ πλέγμασιν, ἀλλὰ μηχανήμασι καὶ σοφίσμασι, Pollux. Hoc est, Capitur leo, difficillimè quidem adultus, non laqueis aut pedicis (nam πλέγμα uidetur idem quod πλεκτὴ, hoc est, ut Varinus exponit, σειρὰ ἐξ ἱμάντων: quidam in Lexico Gręcolatino rete exponit:) sed machinamentis quibusdã & dolis. Leones etiã laqueis intricari inuenio, ad palũ alligatis iuxta locũ aliquẽ angustũ per quẽ transire solẽt, &c. ut de Crescen. 10. 31. Capere leones, inquit Plin. ardui erat quondã operis, foueisq́ maxime. Principatu Claudij casus rationẽ docuit, pudendã penè talis ferę nomine, pastoris Getuli sago contra ingruentis impetum obiecto: quod spectaculũ in harenã protinus trãslatum est, uix credibili modo torpescente tanta illa feritate, quamuis leui iniectu operto capite, ita ut deuinciatur non repugnans: uidelicet omnis uis constat in oculis. Quò minus mirum sit, à Lysimacho Alexandri iussu simul incluso strangulatum leonem. Item alibi, Nuper inuentum, ursorum in harena & leonum ora aspergere chalcantho, tantaq́ est uis in astringendo, ut non queant mordere. Cassiodorus libro 5. Variarum, quomodo contra belluas decertaretur, scribens, sic habet: Alij tribus, ut ita dixerim, dispositis hostiolis, paratam in se rabiem prouocare pręsumunt, in patenti area cancellosis se postibus occulentes, modo facies, modo terga mõstrantes, ut mirum sit euadere, quos ita respicis per leonũ ungues dentesq́ uolitare. Quibus cibis uel escis leones occidantur, capite 3. dictum est.

¶ Leonum simul plurium pugnam Romæ princeps dedit Q. Scæuola, Publij filius, in curuli ædilitate: Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea dictator fuit, in prætura, Plin. Primus L. Sylla in Circo leones solutos dedit, cum alioquin alligati tunc darentur, ad conficiendos eos missis à rege Bocho iaculatoribus, Seneca de breuitate uitæ. Post L. Syllam (inquit Plinius) Pompeius Magnus pugnam leonum in circo dedit sexcentorum, ac in ijs iubatorum CCCXV. Cæsar dictator quadringentorum. Pompeius Romæ uenationes exhibuit, quibus quingenti leones cęsi, Plutarchus in uita eius. Iugo subdidit eos, primusq́ Romæ ad currum iunxit M. Antonius, & quidem ciuili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine ostento quodam temporum, generosos spiritus iugũ subire illo prodigio significante: nam quod ita uectus est cum mima Cytheride (citharœda, Crinitus,) supra monstra etiam illarum calamitatum fuit, Plinius. Ant. Heliogabalus quaternos canes ad currũ iunxit: eoq́ modo uectatus est: Idem leones iunxit, Cybelen se appellans, Lamprid. Leones nõ mansuefactos exarmare cõsueuerant, ut olim Heliogabalus: qui dentib. et unguibus exectis, triclinijs etiã, epulantib. cõuiuis, eos immittebat. Sed exarmare, pro mansuefacere quidã dixerũt, Grapald. Antoninus Pius centũ leones una missione ædidit, Iul. Capitolin. Fuerunt sub Gordiano Romæ, leones mansueti sexaginta, archoleontes decem, Iul. Capitolin. Archoleontes quos fuisse conijciamus, in B. dictum est. Aciliũ Glabrionẽ consulẽ in Albanũ Domitianus euocauit per Iuuenalium festos dies, quos inibi celebrabat, iussitq́ cum ferocissimo leone ac uisendæ magnitudinis congredi. Sed prudenter in pugnã prodiens Acilius feram confecit: (Id quod Satyricus poëta doctius exsequitur,) Cælius ex Dionis historia. Extat Martialis carmen libro octauo de eximio quodam leone per Domitianum exhibito in spectaculo, huiusmodi:

Auditur quantũ Massyla per auia murmur, Innumero quoties sylua leone furit:
Pallidus attonitos ad plena mapalia pastor Cum reuocat tauros, & sine mente pecus:
Tãtus in Ausonia fremuit modo terror arena, Quis non esse gregem crederet? unus erat.
Sed cuius tremerent ipsi quoq́ iura leones, Cui diadema daret marmore picta Nomas.
O quantũ per colla decus, quẽ sparsit honorẽ, Aurea lunatæ cum stetit unda iubæ?
Grandia quàm decuit latũ uenabula pectus? Quantaq́ de magna gaudia morte tulit?
Vnde tuis Libye tam felix gloria syluis? A Cybeles nunquid uenerat ille iugis?
An magis Herculeo Germanice misit ab astro Hanc tibi uel frater, uel pater ipse feram?

Lepus fugit, sus & aper συῤῥήγνυται, leo ἐφορμᾷ, Pollux de uenatione uel pugna animalium scribens.

¶ Sanguis hircinus adamantem emollit: item leoninus. Est enim inter cæteros horum sanguis calidissimus. Adamas autem cũ frigidus siccusq́ sit, ab eo quod sibi maximè contrariũ est præcipuè uincitur, Simocatus. ¶ De pelle leonina, qua se quidam uestierunt, dicam in H. e.

F.

Rapacium omnium carnes declinant ad siccitatem, quę facile in corporibus bilem atram generat: maxime uero præ cæteris improbantur lupinæ & caninæ, quòd corruptos gignant humores, Ras. Leonina caro cæteris est calidior, crassa, grauis & difficilis (tardè digeritur, Albert.) Isaac. Dolorẽ & torsionẽ (et inflationẽ) uentris generat, Idẽ & Alber. Calidior est quã canina, simulq́ sicca: prodest in cibo paralyticis (uide in G.) Albert. Agriophagi populi in Aethiopia, pantherarũ & leonum carnibus uescuntur, Plin. & Solin. dicti (ut apparet) quod animalia edant agria, id est, fera. Barbari inter Caucasũ montẽ et fluuiũ Cophena, Apollonio et socijs leonũ ac pantherarũ carnes donabant, Philostrat.

G.

Sanguis leonis confricatus super cancrũ, curat eum, Rasis & Albert. Leonis sanguine si quis corpus suum linierit, ab omnibus bestijs erit tutus, Sext. sed Plinius hoc adipi leonis adscribit, ut paulò post referemus. ¶ Qui carnes leonis decoctas manducãt, phantasmata non patientur, Sext. Leonis caro

ro phantasticos sanat, auriū dolori & cuiuis alij prodest, Aesculap. In cibo paralyticos iuuat, Albert. ¶ Si quis ex elaborato leonis aut lupi corio calceos gestet, pedes non dolebit, Galen. Euporist. 3. 248. ad podagram. Si quis sederit super pellem leonis, recedent ab illo hæmorrhoides, Aesculap. ¶ Leonum pingue curari oportet ut taurorum, Dioscoride teste: Vide in Tauri historia ex Dioscoride & Plinio. Dioscorides cum scripsisset, adipem omnem excalfacere, mollire, rarefacere: taurinū autem aliquantū astringere, subdit: Earundē uirium compos est, bubulus, uitulinus, leoninus: sed adipē taurinū non astringere suo loco probauimus. Recentiores quidā obscuri authores, Dioscoridis uerba, quæ apud ipsum non reperio (uera tamen esse nō nego, & ex Galeno ferè sumpta uideo) citāt hęc: Adeps leonis calidior est quàm ullius quadrupedis, et minus (lego magis) extenuat. Inueteratus etiā calidior fit. Hœdorū adeps, inquit Galen. minus tum calidus tum siccus est, quàm caprarū: sed et caprarū minus quàm hircorū: et rursus hircorū minus quàm leonū. Nam horū adeps omniū propè quadrupedū adipē potentius digerit. Nā et caliditate exuperat, et partiū tenuitate. Itaque si ipsum medicamētis ad ulcera & phlegmonas cōuenientibus cōmisceas, nō modo nihil adiuueris, uerumetiā lęseris, nimirū addita maiori quàm cōueniat acrimonia. Inueteratis tamē tumorib. atque scirrhi in morē induratis, tū neruorum curuaturis (ancylas Gręci uocāt) et in summa quęcunque scirrhosa sunt, ijs aptissimus est, in qbus sanè minimè apparet efficax suillus. Taurinus aūt ab utroque ex ęquo distat: ut quāto calidior sicciorque suillo est, tanto superet̄ à leonino. Hęc Gale. Sepū leonis calidius est & siccius sepo algebut, id est bouis à mari exeūtis, & pręstat apostematib. duris (fortius cęteris dissoluit apostemata dura, Haly et Auicē.) Interpres Rasis, ineptissimè ut apparet ex Galeni uerbis: qui leonis adipē cū terrestriū quadrupedū adipibus cōfert, suis, hirci, & tauri precipuè, nō ullius marini animātis. Algebut uocē apud Arabicorū nominū glossographos nusquam reperio. Haly eadē ferè quę Rasis de adipe leonis scribit, sed nihil de algebut, ut neque cęteri Arabes. Adipe leonis perūctos bestię fugiūt, Plin. Sext. idē sanguini, nō adipi, attribuit. Obscuri quidā autores (Vincēt. Bellua. & alij) citāt hęc tanquam Dioscoridis uerba, Leonis adeps uenenis cōtrarius esse fert̄, cū uino adhibitus bestias omnes expellit: & est repercussibilis odoris quo serpētes persequit̄. Qui linit corpus suū sepo renū leonis, terrent̄ ab eo lupi, Aescula. Adipe leonis perunctus fugat omne animal, etiā serpentes, Albert. Si sepo leonis liquefacto inungatur animal, nō accedēt ad ipsum muscæ, Rasis. Leonis adipes cū rosaceo cutē in facie custodiūt à uitijs, candoremque seruāt, & sanant adusta niuibus, articulorūque tumores, Plin. Sepū leonis permixtum unguentis alijs, delet maculas in homine, Albertus: sed apud Rasin, ex quo ille desumpsit, sic legimus: Stercus leonis desiccatum, & permixtum unguento cum quo aliquis ungatur, delet maculas. Adeps leonis remissus statim inunctus omnem dolorē sedat, Sext. Ad neruorum & geniculorum dolorem, Adipē leonis cum medulla ceruina & lactuca teres & commisces, tum demum perūges corpus, sanabitur, Idē. Leonis adeps cū rosaceo quotidianis febribus medetur, Plin. Nonnulli memorāt adipē pdesse leonis, Serenus inter hemitritæi remedia. Leonis adipē remissum aurib. instillato, à dolore liberat, Sext. Si adipe leonina tonsillæ interius perungantur, eodem die sanabuntur, Marcell. Leonis seuum per clysterē cum alijs quibusdā iniectum ad dysenteriā cōmendatur à Rasi inter remedia ex capra: proinde capr ę potius quàm leonis seuū legendum esse puto, ut Discorid. etiam habet, ut diximus in Capra G. Adeps leonis cum eiusdē felle ad comitiales laudatur, ut mox dicā. ¶ Cerebrū leonis (ut & cati) acceptū inducit amentiā, (stuporem mentis.) Idem auri instillatum cum oleo aliquo (acuto, ut addit Albertus) surditatis remedium est, Rasis.

¶ Si dens leonis caninus, collo pueri suspendatur, antequam cadant dentes, & in ortu dentiū secundorum, securū reddet à dolore dentiū, Albert. uel ut Rasis habet, antequā ei dentes nascant̄, securum reddit à dolore dentiū dū enascuntur. ¶ Cor in cibo sumptū quartanis medet̄, Plin. ¶ Hepar leonis in uino positū & potum (cum uino puro bibitū, Ras.) dolorem aufert hepatis, Alber. ¶ Leonis fel potantē e uestigio interficit, Bertrut. Atqui plerique alij uim hāc uenenosam non leonis, sed leopardi felli attribuunt. Fel aqua addita claritatē oculis inunctis facit: & cum adipe eiusdem comitiales morbos discutit, leui gustu & ut protinus qui sumpsère cursu id digerant, Plin. Fel leonis potatū parū curat icterū, Albert. Icterum curat datus in potu dauic: sed prima uice affligit, Ras. Dauic aūt, uel (ut Bellu nensis scribit) danich, obolum significat, hoc est scrupulum dimidiatum, uel sextantem drachmæ. Ad ulcera oculorum & albugines, Fel leonis cum melle inunge, Galen. Eupor. 2. 99. Leonis, ursi, aut bubulo felle, alijs quibusdam admixtis pro pesso utūtur ad promouendū conceptū, ut in urso dicā. ¶ Testiculus leonis (dexter, Rasis) tritus cum rosis datus, sterilitatem inducit, siue bibatur, siue edatur assus crudusue, Albert. ¶ Stercus leonis desiccatum & permixtum unguento, cum quo aliquis ungatur, delet maculas, Rasis.

¶ Quæcunque leo uel momorderit uel unguibus lacerarit, sanies pallens admodū de his ulceribus effluit, etiā per fascias, atque spongias, nec reprimi ullo pacto potest: curantur eodē modo, quo morsus canini, ulcera, Aristot. Ex omni uulnere, siue ungue impresso, siue dente, ater profluit sanguis, Plin. Curatur morsus leonis, ut rabidi canis morsus, & similiter etiā lupi rabidi, Albert. Et rursus, Vulnus dentiū eius malū est: eò quod uirus de interioribus transit in uulnus: et cū uulnus ligatur, transit uirus in ligamēta: & cū reponunt̄ super uulnus, inficiunt ipsa ligamenta, & nō curat̄ uulnus. Sed hæc ex Aristotelis uerbis (quę iam recitaui) nō satis intellectis detorta uidentur. Leonū, pantherarū & ursorū, et similiū ferarū, morsus periculosi sunt, ut docet Aët. 13. 3. Robusta em̄, inqt, hęc animalia sunt et uncun

guia, implicantq́ quicquid cõtigerunt unguibus penetrãtia, et corpora ipſa dilaniant. Perſeuerãdo autẽ in manducatione, non ſolũ corpus dilaniant, ſed & oſſa aliquando ad farinæ ſimilitudinẽ confringunt: unde & uicini pungũtur nerui. Satis uerò manifeſtũ eſt, ꝙ corpora quæ in eiuſmodi ac tantas calamitates inciderũt, nõ effugiunt periculum abalienationis: nã etſi maneant, putrefactionẽ ſuſcipiunt, et ulcera ſerpentia inducunt. Huiuſmodi igitur uulnera cũ aceto elota & circumraſa, ſolutis item corporibus ac oſſibus extractis, emplaſtris integere oportet, & poſt ſuppurationẽ partiũ dilaniatarum, repurgantibus linamentis curare; & cicatricẽ inducere, quemadmodum in cõmunibus ulceribus ſolemus. Emplaſtra autem his conuenientia ſunt, id quod ex ſalibus conſtat, & ſimilia, quorũ deſcriptionem qui deſiderat, adeat Aëtij locum iam citatum.

H.

a. Leo Græcè rex interpretatur Latinè, eò ꝙ ſit princeps omnium beſtiarũ, Iſidor. Ego nec leonis nec ſimile uocabulum pro rege apud Græcos accipi inuenio, ut mirer hoc Iſidori ſomnium. Leones dici placet Porphyrio παρὰ τὸ λεύσσειν, id eſt ab uiſus excellentia: propterea Homerus Σμερδαλέω δὲ λέοντι: nam ſmerdaleon, inquit, formatum à μάρδειν eſt, quod μαίρειν indicat, id eſt ſplendere, accedente za particula intendendi uim habente, Cælius. Λάω Græcis eſt uideo, inde ἀλαὸς cæcus: hinc & leoni nomen, quoniam acie oculorum præ cæteris animalibus ualet, ut ſcribit Manethõ in lib. ad Herodotum, Etymologus & Varin. Panthera, leo, à Græcis ſunt: à quo etiam rete quoddam panther, & leæna, & muliercula Pantheris, Varro. Leæna, λέαινα, uocabulum Græcis & Latinis in uſu, leonis fœmina eſt: ſed apud Latinos poëtas lea etiam pro leæna reperitur. Irritata leæ iaciebant corpora ſaltu, Lucret. lib. 5. quod carmen etiam Nonius citat. Sæua lea, Ouid. 4. Metam. λίς (oxytonum, ut pleriq; ſcribunt: uel circumflexũ, ut Aeſchrion, ad differentiã adiectiui fœminini λὶς pro λισσὴ, id eſt læuis, ut λὶς πέτρη apud Homerum) idẽ quod λέων apud Homerum, uox Aeolica, ut Scholiaſtes monet. λῖν accuſatiuũ omnes circũflectunt: aliqui etiã duabus ſyllabis λῖνα proferunt, ut θῖνα, accuſatiuũ Doricũ facientes à recto λίν, Varin. λίς, ὁ λέων, παρὰ τὸ λιαρόν, ϑύθερμον γὰρ τὸ ζῶον, Idem. Et rurſus, λίς, ἐκ τοῦ λάω τὸ βλέπω γίνεται, ὥσπερ ὁ λέων. Χάρων, ὁ λέων, ἀπὸ τῆς χαροπότητος, Varin. Apud eundẽ in χαροποὶ, tribus ſyllabis legitur χάρων pro leone, quod non probo. Videtur aũt, inquit ibidem, χαροπὸς dici leo per antiphraſin, utpote φοβερὸς ὢν οὐ χαρὰν ποιῶν, ἤδη δὲ καὶ κατὰ τὸ θανατοποιόν, ἐπεὶ καὶ ὁ Χάρων ἐν ᾅδου διακονεῖ. Χάρωνος ὠμηστοῦ δορὰ, Lycophrõ. Θὴρ de leone per excellentiã dicitur, ut etiã de uipera quandoq;. Ἂν᾽ ὅμιλον ἐφοίτα θηρὶ ἐοικὼς, Home. id eſt, leoni ſimilis per turbã incedebat. Et Iliad. λ. Τρέσσε δὲ παπτήνας ἐφ᾽ ὁμίλου θηρὶ ἐοικὼς, ἐντροπαλιζόμενος. Et alibi, οἱ δ᾽ ὥς τ᾽ ἠὲ βοῶν ἀγέλην, ἢ πῶϋ μέγ᾽ οἰῶν Θῆρε (λέοντες κατ᾽ ἐξοχὴν, Scholia) δύω κλονέωσι μελαίνης νυκτὸς ἀμολγῷ, Ἐλθόντ᾽ ἐξαπίνης σημάντορος οὐ παρεόντος, Iliados ο. Horatius in Epodo belluam pro leone dixit. Γύλιος, porcus, leo, Hercules, Etymolog. & Varin. plura de hac uoce uide in Cuniculo A. Leonem Homerus epicœno genere etiam de fœmina protulit, Gell. Hac de re etſi multa dixerim capite quarto, paulo poſt initium, hic tamen pluribus confirmabo. Vocabulum λέων more Attico de fœmina etiã uſurpari, ex Ariſtotelis uerbis de partib. 4. 10. deprehẽdimus, quæ ſunt: Τὰ δὲ δύο μόνους ἔχει μαστοὺς, πρὸς μέσον μέντοι γαστρὰ, οἷον λέων. Et paulo poſt, ὁ δὲ ἐλέφας δύο μόνον ἔχει, fœminæ elephantis nomen cum maſculino articulo proferens, utpote epicœnũ: ſic et leonis uocabulũ Atticè epicœnum uideẽ, nõ uel maſculinum uel fœmininũ. Τὰ μὲν ἀδιάρθρωτα γεννᾷ, καθάπερ ἀλώπηξ, ἄρκτος, λέων, Ariſt. de generat. anim. 4. 6. Gaza leænam uertit, & Plin. ex eodẽ loco. Et mox, Μόνον δὲ πολυτόκων ὁ ὗς, τελειοτοκεῖ: unde manifeſtò apparet Ariſtotelem maſculina uel epicœna animalium, ut leonis, elephantis & ſuis nomina, fœminis attribuere: & γεννᾷν, περὶ τίκτειν, quod fœminarũ proprium eſt, nõ raró accipere: leænæ quidẽ nomen, λέαινα, uſquam apud eum legiſſe nõ memini. ὁ δὲ λέων τῶν γαμψωνύχων τετραπόδων βλέποντα τίκτει μόνος, Plutarchus Sympoſ. 4. 5.

¶ Epitheta. Genus acre leonum, Ouidius 4. Faſtorum. Animoſi, Claudianus. Aſper, Horat. 3. Carm. Ode 2. Sponſus laceſſat regius aſperum Tactu leonem. Audax. Emicat extemplo cunctis trepidantibus audax Craſſa mole leo, Claudianus lib. 2. in Eutropium. Auidus, Ouid. epiſt. 9. Vnde poteſt auidus captæ leo parcere prędæ, Martialis. Si quis per ſummas auidus produxerit undas Ora leo, Manilius lib. 4. Aſtron. Cæſius. Solus in Libya Indiáq; toſta Cæſio ueniam obuius leoni, Catullus de Acme. Carniuorans. Vrſi cum uitulis ſimul omnibusq́ animalibus carniuorans leo comedet paleas ad præſepia, Lactantius de diuino præmio 7. 24. Caſpius. Cæde redit; ſic Hyrcana leo Caſpius umbra, Statius lib. 8. Theb. Celer. Veluti celeres cum ſepta leones Plena boum inuadunt, Cantalycius. Cleonæus: Auſonius in laboribus Herculis, à Cleone oppido Arcadiæ prope Nemeam ſyluam. Dominumq́ ferarum Creſcere miratur genitrix Maſſyla leonem, Claudianus lib. 1. in Eutrop. Dominus & rex nemorum, Martialis. Ferox. Acremq́ dolorem Præbent, ut nequeant contra conſtare feroces, Lucretius lib. 4. Ferus. Narciſſiq́ comas, & hiantis ſæua leonis Ora feri, Collumella. Leo nunc ferus alta Surgentes ceruice toros, &c. Sillius 5. Villoſa leonis Terga feri, Idem lib. 16. Flauus. Credula nec flauos timeant armenta leones, Horatius in Epodo. Fortis, Crinitus 17. 2. Fremens. Carpitq́ fremens, auidusq́ cruoris, Sabellicus. Frendens. Et ſtetit ante oculos frendens leo, Sillius lib. 10. Dentibus horrendum frendens, Pamphilus Saxus. Fulmineus. Te ſenſit Nemeæus arcto Preſſus lacerto fulmineus leo, Seneca in Agamemnone. Fuluus. Fuluiq́ inſternor pelle leonis, Vergil. 2. Aeneid. Optat aprum, aut fuluum deſcendere monte leonem, Idem 4. Aeneidos. Furens. Iam ſine patre furens luſtrat leo tecta ferarum, Cimbriacus.

Generosissimi ferarum leones, Plinius. Getulus. Tergum Getuli immane leonis Dat Salio, Vergil.5.Aen. Tua Getulos Dextra leones, tua Cretæas sequit ceruas, Seneca in Hippol. Nō ego te ut tigris, Getulúsue leo frangere persequor, Horat. Hirsuti more leonis, Ouid.li.14. Hirsuti costis exuta leonis, Idem in Epistola Deianiræ ad Herculem. Idæus. Verberant Idæos torua cum matre leones, Claudian.3.de raptu. Impatiens. Vacuo qualis discedit hiatu Impatiens remeare leo, Claudian.li.2.in Ruf. Impiger. Nunc hos tauros nunc impiger illos Insequit, Sabel. Indomitisq; loqui & sedare leonibus iras, Sillius lib.3. Ingenuus. Astuta ingenuum uulpes imitata leonem, Horatius 2. Serm. Insanus. Fertur Prometheus insani leonis Vim stomacho apposuisse nostro, Hora. Car. 1.16. Nimirū hinc quod uulgò dicitur ab astrologis, leonem sydus dominari cordi. Est aūt stomachus os uentriculi cordi proximū, quod ideo etiā Græci cardian aliquādo uocant: ibi iracundiæ sedes uidetur, non minus q̄ in corde, unde uerbū stomachari. Certè cū alimenti penuriā ea pars sentit, homines ad iracundiā multò procliuiores sunt: sed Horat. ut & Acrō interpretatur, simpliciter de animalibus, non syderib. intelligere uidet. Iracundus. Armeniæ tigres, iracundiq; leones, Ouid.15. Metam. Iubatus. Sylua Iubatus qualis Armenia leo In cæde multa uictor armēto incubat, Senec. in Thyest. Libycus. Iam cernes Libycum huic uallo assultare leonē, Sillius lib.7. In tauros Libyci ruunt leones, Martialis li.12. Lœtifer apud quendā recentiorē. Magnanimus, Ouid.3. Trist. Magnus. Nec magnos metuent armenta leones, Verg. Aegl.4. Massylus. Ante pauens capiet Massylum dama leonem, Codrus Vrceus. Marmaricus. Et sua Marmaricos coget iuga ferre leones, Nemesianus Aegl. 11. Marmaricus leo Morsus cruentos passus audacis leæ, Seneca in Agamem. Maurus. Sed prius aut Mauro ueniam fera prǽda leoni, Pontan. Molorcheus Mantuano, idē qui Nemeęus ab Hercule occisus, de quo uide infra in h. inter historias. Odoratus, quoniā olfactu claret. Tabēq; cruētæ Cædis, odorati Pholoēn liquēre leones, Lucan.li.7. Parthicus, apud Marul. Phrygius. Iungebā Phrygios quum tu rapere leones, Claudianus lib.3. Pœnus. Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse leones Interitum, Vergil. Aegl.5. Prædatorq; leo, dumosis scorpius aruis, Manil.li.2. Rabidus, apud Codrū. Rapidus. Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosq; leones, Hora. in Arte. Pectoris impulsu rapidi strauere leones, Statius 7. Theb. Quem nequeunt rapidi contra constare leones, Lucretius 4. Rigidus. Nec dorcas rigido fugax leoni, Martialis. Rugiens, Quintiano. Sęuus, Lucret. li.3. & Mart. Sæua leonum semina, Verg. Sanguineus, Valer.3. Argon. Terrificus, Salmonio. Toruus. Aut fremuit toruum mutatus membra leonē, Sil.li.7. Toruusq; nouos respexit ad ungues, Stat. 9. Theb. Intres ampla licet torui lepus ora leonis, Martialis lib.1. Triste leonum Seminium, Lucret. libro 3. Toruus, Martiali. Trux. Quaterentq; truces ieiuna leones Ora, Valer.8. Argonaut. Tumidus. Tigresq; domat tumidosq; leones, Ouid.2.de Arte. Vastus. Et uastū Nemeæ sub rupe leonē, Verg. 8. Aen. Non tamē ut uastos ausim tentare leones, Propert.2. Validus. Et ualidos partim prę se misere leones, Lucre.5. Villosus, Vergilio & Rufo Festo. Violentiq; ora leonis, Ouid.2. Metam.

¶ Leænæ epitheta. Africa, Quintiano. Audax. Morsus cruentos passus audacis leæ, Seneca in Agamemnone. Cauernicuba, recentiori cuidā. Dira, similiter & dura, & ferox, apud recentiores leguntur. Fulua. Armenias tigres, & fuluas ille leænas Vicit, Tibullus. Getula. Non uides quanto moueas periclo Pyrrhæ Getulæ catulos leænæ, Horatius Carm.3.20. Hyrcana. Non aliter Scythicos armenta per agros Hyrcanæ clausere leæ, Stat.5. Theb. Immansueta, recentiori cuidā. Libyca. Ipse fuit Libycæ præda cruenta leæ, Ouidius 5. Fast. Marmarica, Quintiano. Sæua lea, Ouid. 4. Metam. Tigridis, aut sæuæ profugi cum prole leænæ, Valer.6. Argon. Torua leæna lupum sequitur, Vergil. Aegl.2. Trux, Mantuano.

¶ Græca. Αἴθων, Homero, & Oppiano. Etymologus exponit τὸν κατὰ ψυχὴν ἔμπυρον, ἢ δασὺν, ἢ μέγαν: Homeri Scholiastes διάπυρον, θερμόν: sed forsan à colore hoc epitheton inditum est, à quo & uulpes, ut uidetur, αἴθων cognominatur Pindaro. Ἀλκήεις, Oppiano. Ἀῤῥίγητος, Antipatro. Βασιλεύς, Oppiano. Θηρῶν βασιλεὺς ὁ θρασὺς ἄναξ λέων, Philes. Βασίλειος, βίαιος, Pollux. Βλοσυρός, Oppianus & Pollux: uide initio cap. tertij supra. Βουφάγος apud Varin. Βριαρός. Γλαυκιόων. Ἐγκρατὴς ἀνδρῶν, Poll. Ἐλειήτης, ὁ λέων. Ἐσχατιὴν ὑπὸ πέζαν ἐλειήταο λέοντος. εἴρηται παρὰ τὴν ἕλην τὴν θερμότητα, ἢ λέγεται καὶ ἑλιήτης πλεονασμῷ τοῦ ἰῶτα, Varinus. Ἐριβρύχης, Oppiano: & alibi, ἐρίβρυχοί τε λέαιναι. Τὸ γὰρ ἐμφυὲς οὔτ᾽ αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ᾽ ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντ᾽ ἦθος, Pindarus in Olympijs. Τόλμᾳ γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, Idem in Isthmijs. Εὐγένειος, Pollux: poëtice ἠϋγένειος, Homero. Εὐκόμης, Pollux: poëtice ἠΰκομος. Εὐχαίτης, Pollux. Ἠϋγένειος, Homero: ὁ καλὸν γένειον ἔχων, Scholiast. cōmuniter εὐγένειος, ut Pol. Ἠΰκομοι, Oppiano: cōmuniter εὐκόμαι, Polluci. Θηρῶν μεδέοντι λέοντος, Oppian. Θρασύς, Pol. Θηρῶν βασιλεὺς ὁ θρασὺς ἄναξ λέων, Philes. Θρασύφρονος, Oppianus. Ἰσχυρός, Pollux. Κακᾶς ἀνάθρεμμα λεαίνας, Theocritus de crudeli. Κλυτός, Oppianus. Κοιρανικοί, Idem. Κομήτης, κρατερός, Pollux. Λαχνήεντος, Oppian. Μεγαλόθυμος, Pollux. Ὀρεσίτροφος, Homero. Ξανθόκομος uel ξανθοκόμης, Oppiano. Πυρίγληνος, eidem: propter oculos igneos, ut in B. dixi. Πελώριος, Apollonio. Πυρσός, in epigram. Σίντης, Homero: Scholiast. interpretat βλαπτικὸν, κακοῦργον. Σμερδαλέος simpliciter, Homero. Σμερδαλέος πρόσωπα, Oppiā. Ταυροφόνος θήρ, Antipat. Ταυροκτόνος, Sophoc. Ταχύς, Pol. Ὑπέρμαχος, ὑπέρθυμος, ὑπέρφρων, ὑπερμεγέθης, eidē. Χαροπός, uide supra in B. de oculis, ὠμηστής uel ὠμηστήρ, Oppiano, Lycophroni et alijs.

¶ Deriuata. Leoninus adiectiuū apud Plinium & Varron. Οἱ δὲ λεόντειον ἐβρυχῶντο, Suidas in φονῶντος. Λεοντῆ, pellis leonina, uide in e. Λεοντίδιον, ὁ ἰσχυρὸς κατὰ τὸν λέοντα, Varinus. Λεοντιδεύς,

leonum catuli. Leontiaſis morbus, qui uulgò hodie lepra, unde dictus ſit, in Elephantē H.a. ex Aëtio retuli. Λεοντοχόρταν βούβαλιν (pro δάμαλιν) Aeſchylus dixit, hoc eſt iuuēcam leonis cibum uel qua leo ſaturatur, Varinus. Λεοντόκρανον, Ἀμαζονικὸν ὅπλον, Heſychius & Varinus. Claua fortaſſis erat, inſculptum habens leonis caput: quanquam κράνος etiam galeam ſignificat. Πυῤῥοκορσολέοντος, πυῤῥοκεφάλου, ξανθοτρίχου, Heſychius. Λεοντιδεύς, φοβερῶς, δίκην λέοντος, Varinus. Vbi quis ſacris initiabatur, Leontica uocant, aquæ loco in manus mel affundebant, ab omnibus noxijs ſceleribusq; ac triſtitiam inferentibus ſic expurgari arbitrantes. Linguam item melle detergebant ab omni peccati labe, Cæl. tranſtulit autem ex Porphyrij interpretatione in antrum Nympharum apud Homerum, ex quo loco melius ita uertiſſet: Melle manibus illorum, qui ſacris initiantur Leonticis, pro aqua infuſo, manus ab omni re moleſta, noxia & abominabili abſtinendas ſignificatur: itaq; lotionem igni familiarem adhibēt, tanquā iſti purgationi eius qui initiatur conueniat, reiecta qua ignis extinguitur aqua. Quæ uerò & qualia & cur Leontica dicta ſacra hæc fuerint, legiſſe non memini. Hoc obiter admonendum, uocabula apud Græcos quę à leone uel deriuantur uel componuntur, tres de obliquis caſibus huius ferę ſyllabas retinere, & in ſecunda per omicron ſemper ſcribi: alia uerò multa à λεὼς quod Atticè populum ſignificat fiunt, quæ per omega ſcribuntur, nec onto uel onti ſyllabas obliquorum admittunt, ut Λεωσθένης, λεωφόρος. Λεωπετρίαν ſaxum planum interpretantur, Cælius.

¶ Athenæus libro duodecimo inter ſaltationum genera numerat γλαῦκα & λέοντα: Pollux leonem ſaltationis terribilis genus eſſe ſcribit. Μελανοσυρμαῖον λέοντα, μέλανα καὶ συρμαΐζομενον, de Aegyptijs qui & nigri ſunt, & potu utuntur hordeaceo, quem ſyrmæam aliqui uocant, Varinus, ex Lycophrone ut uidetur. Οὐ στήσομαι λέαιν' ἐπὶ τυροκνήστιδος, (aliàs τυροκνήστιδι) Ariſtophanes, hoc eſt, Non ſtabo (ut) leæna in tyrocneſtide: Eſt autem leæna, ſchema quoddam libidinoſum & meretricium, (σχῆμα συνουσίας ἀκόλαστον, Varinus in λέαινα: hinc forte Martialis membrum muliebre leonem appellauit; ut dicemus in prouerbio Leonem radis.) Tyrocneſtis genus eſt cultri: ſolebant autem in manubrijs cultrorum elephantes aut leones ſculpere. λέγει δὲ ὅτι οὐκ ἐπ' ἀνδρὶ στήσομαι πορνεύουσα, ὡς λέαινα ἐπὶ τυροκνήστιδι. ὀκλάζοντες δὲ ἦσαν οἱ λέοντες, ἵνα μὴ ἀποθραύοιντο, Suidas in οὐ στήσομαι. Lea quidem Latinis pro leæna accipitur, ſed λᾶα Græcis ὁ ἐν τοῖς ἰσίοις λίθος exponitur Varino.

¶ Leo ſydus. Poetæ dicunt duos leones ab Hercule interfectos, unum apud Teumeſſum Bœotiæ montem ſeu oppidum, & hunc eſſe uolunt quem Iupiter in cœlum tranſtulerit: ut ſcilicet Herculis, qui feram inermis occiderat, gloriæ conſuleret. Higinus tamen alium fuiſſe tradit, quem ſcribit à Luna iuſſu Iunonis in Arcadia nutritū (apud Lunam in Nemea regione Arcadiæ, Nigid.) & deinde in exitiū Herculis dimiſſum, quem quū Hercules interfeciſſet (iuſſu Euryſthei cū Molorcho hoſpite, Nigid.) ab indignata Iunone in ſydera relatū ferūt. Sed ut breuitati ſtudeamus, ſequemur Germanicū in Arati Phęnomenis ſcribentē, Leonem beneficio Iunonis inter aſtra collocatū, eò ꝙ uirtute feras omnes præcellat. Periander (Pindarus Rhodius, ut habet Varinus: qui tamē hæc uerba illi non attribuit) Rhodius refert eum ob primos labores Herculis memoriæ cauſa honorificè aſtris illatum. Hic notabilis & maximus inter ſigna eſt: habet ſtellas tres in capite, in pectore claram unam, &c. Quum Sol ad eius ſignum peruenit, menſe ſcilicet Iulio, tunc æſtatis calor uehemētiſſimus terras adurit, exſiccat flumina, & fruges concoquit, Hæc Rauiſius Textor. Leo quoniam inter quadrupedes principe loco eſt, eam ob cauſam à Ioue ſyderea ſede dignatus uidetur, Varinus. Aegyptij (inquit Macrobius Saturn. 1. 21.) animal in Zodiaco conſecrauere ea cœli parte, qua maximè annuo curſu Sol ualido efferuet calore: leoniſq; inibi ſignum domicilium Solis appellant, quia id animal uidetur ex natura Solis ſubſtantiam deducere: primumq; impetu & calore præſtat animalia, uti præſtat Sol ſydera: ualiduſq; eſt leo pectore, & priore corporis parte, ac degenerat poſterioribus membris, æquè Solis uis prima parte diei ad meridiem increſcit, uel prima parte anni à uere in æſtatem: mox elangueſcens deducitur, uel ad occaſum, qui diei, uel ad hyemem, quæ anni pars uidetur eſſe inferior: Idemq; oculis patentibus atq; igneis cernitur ſemper, ut Sol patenti igneoq; oculo, terramq; conſpectu perpetuo atq; infatigabili cernit, Hæc Macrobius. Et rurſus in Somnio Scipionis 1. 12. Cum animæ (inquit) à cancro ad Leonem labendo peruenerint, illic conditionis futuræ auſpicantur exordium. Et quia in Leone ſunt rudimenta naſcendi, & quædam humanæ naturæ tyrocinia: aquarius autem aduerſus leoni eſt, & illo oriente mox occidit, ideo cum Sol aquarium tenet manibus parentatur, utpote in ſigno quod humanæ uitæ contrarium uel aduerſum feratur. Scribit Nicephorus in Aſtrolabij ſtructura cor cœleſtis Leonis dici baſiliſcum, Cælius. Leo Solis ſymbolum habet: quoniam oculos habet ignitos, faciem (ut placet nonnullis) rotundam, & in ambitu radiorum quadā imagine etiam pilos, ut ſit planè Solis ſimulacrum. Quo argumento Hori throno leones ſubijciunt. Eſt autem eo nomine Sol, ἀπὸ τοῦ τῶν ὡρῶν κρατεῖν, Cælius. Plura uide in Philologia, cur leo ſolare animal exiſtimetur. Leonis ſyderis epitheta: Aeſtifer, æſtiuus, ardens, arens, calens, feruidus, flammifer, flammiger, Herculeus, horrendus, horridus, horrificus, rabidus, ſæuus, terribilis. Horum ex poëtis teſtimonia Textor affert, ſed commiſcet ea epithetis leonis terreſtris. Stella ueſani leonis, Horatius 3. Carm. Aliqui apud Homerum Iliadis quinto χάλκεον πίθον, in quo Martem fabulatur tredecim menſes captum fuiſſe, leonis ſydus interpretantur: Vide Scholia Homeri.

¶ Icones. In templo quodam Pauſanias ſcribit, in Agamemnonis ſcuto formidinem fuiſſe expictam capite leonino (quoniam leo minimum dormit, ac dormienti etiam oculi ſublucent) cum epigrammate

grammate, οὗτος μὲν φόβος ἐστὶ βροτῶν, ὁ δ᾽ ἔχων Ἀγαμέμνων, Cælius. Aeneia puppis Prima tenet roſtro Phrygios ſubiuncta leones, Vergilius 10. Aen. Dicitur quibuſdam leo inter uigilandum præcipuè oculos occludere, quos aperiat dormiens: Hinc templorum clauſtris leonem ſymbolicè appingebant priores, Cælius. De fonte, qui quatuor fiſtulis (κρουνοῖς) per ærei leonis oculum utrunque, os, & dextrum pedem ſaliebat, egregia quæſtio arithmetica extat Anthologij Græci 1.46. ſine authoris nomine, his uerſibus: Χάλκεός εἰμι λέων, κρουνοὶ δέ μοι ὄμματα δοιά, Καὶ στόμα· σὺν δέ, θέναρ δεξιτεροῖο ποδός. Πλήθει δὲ κρατῆρα δυὼ ἤμασι δεξιὸν ὄμμα, Καὶ λαιὸν τριτσοῖς, καὶ πισύρεσι θέναρ. Ἄρκιον ἐξ ὥραις πλῆσαι στόμα· σὺν δ᾽ ἅμα πάντα Καὶ στόμα, καὶ γλῆναι, καὶ θέναρ, εἰπὲ πόσον; Huic adiectum eſt ſcholium Maximi monachi, quod nos & breuitatis & excitandi lectoris ingenij cauſa, omiſimus. Κρῆναι δὲ καὶ κατακχάσματα (lego ἐπὶ τὰ χάσματα) τῶν λεοντείων (ſcilicet προσώπων uel στομάτων) ἐξίασι κρουνούς: ὅτι Νεῖλος ἐπάγει νέον ὕδωρ ταῖς Αἰγυπτίων ἀρούραις, ἡλίου τὸν λέοντα παροδεύοντος, Plutarchus in Sympoſ. 4.5. Hoc eſt, ut nos couertimus: Fontium ſalientibus ora leonum affingi ſolent, ut aqua ex eis profluat, (apud Aegyptios nimirum:) quoniam Nilus aruis Aegypti nouam aquam inuehit Sole tranſeunte leonem. Crœſus inter donaria Syracuſis pictus eſt Mentor ſurculum extrahens pedi leonis, ut in D. retuli ex Plinio. Λεόντιος πόρος, Alpheus fl. quoniam ad eius fontes leonum effigies dedicatæ ſunt, Heſyc. & Varinus. Sicyone in templo Aeſculapij ſpectat Somnus ſopiẽs leonem ἐπιδώτης cognomine, Pauſanias in Corinthiacis. Leænæ ſcorti imago celebris fuit Athenis, ſub ſpecie leænæ feræ, ut inter propria mulierũ dicam inferius. Ampraciotæ leænam, quod tyrannum ſuum laceraſſet & diſtraxiſſet, ut ſuæ libertatis uindicem, ſumma religione colunt, Aelianus. In Craneo dicto luco ante Corinthum urbem ſepulchrum Laidis eſt, cuius operculum effigiem leonis continet, arietem anterioribus pedibus tenentis, Pauſanias in Corinthiacis. Quid ſcalptus ſibi uult aries: quem parte leæna Vnguibus apprenſum poſteriore tenet? Non aliter captos quod & ipſa teneret amantes. Vir gregis eſt aries, clune tenetur amans, Alciatus in emblemate de tumulo Laidis. Delphos mittendam fecit leonis effigiem ex auro excocto decem talentorum pondo: qui leo dum templum Delphicum deflagrauit à ſemilateribus decidit, ſuper illos enim erat collocatus: & nunc in Corinthiorum theſauro repoſitus eſt, pondo ſex talentorum atque dimidij, eliquatis tribus talentis ac dimidio, Herodotus libro 1. In ingreſſu Thermopylarum tumulus eſt, ubi nunc ſuper Leonidem (Spartanorum ducem illic à Perſis interemptum) ſtat lapideus leo, Herodotus libro 7. Leo Solis ſymbolum habet, ut in leone ſydere demonſtraui: quo argumento Hori, id eſt Solis throno leones ſubijciunt, Cælius. Leones duo atri in gradibus Capitolij ex atro marmore Lydio ſunt, Ge. Agricola. In manubrijs cultrorum elephantes aut leones ſculpebant: hinc illud, οὐ σώζομαι λέων ἀπὸ τυροκνήστιδος, de quo paulò ſuperius dictum eſt. Rex Salomon ſolium magnum fecit eburneum, cuius fulcris duo leones (araioth) aſſiſtebant: ſed & duodecim leones (araijm, leunculi in tranſlatione Hieronymi) ſtabant illic ſuper ſex gradus hinc & hinc, Regum 3.10. Quatuor animalia circa thronum cœleſtem diuus Ioannes uidit (ut in eius Apocalypſi legimus cap. 4.) unum ſimile leoni, ſecundum uitulo, tertium facie hominis, quartum ſimile aquilæ uolanti, &c. quatuor euangeliſtas, Marcum, Lucam, Matthæum & Ioannem, plerique interpretantur. Reptat in umbone leo flammeus, Poëta quidam recentior. Plurimi quidem huius ſeculi principes & nobiles uiri, leonem ad inſignia & ſtemmata tanquam fortiſſimum animal aſciſcunt: ut alij alia ferociæ & iracundiæ plena & rapaciſſima animalia potius pro inſignibus quàm placida & manſueta habere malunt. Leonem Florentini urbis inſigne habent, aluntque ſemper uiuos, ut Bernenſes noſtri urſos. Λεοντόκρανον, Ἀμαζονικὸν ὅπλον, Heſychius & Varinus.

¶ Sunt & à leonis pelle & pantheræ nominatæ gemmæ, leontios & pardalios, Plinius lib. 37. Et alibi, Gemma achates apud magos, quæ leoninæ pelli ſimilis fuerit, potentiam habere contra ſcorpiones dicitur. Leoninus lapis à quibuſdam herba lithoſpermon appellatur, de qua mox rurſus.

¶ Leontion & leoninus lapis, ut inter nomenclaturas Dioſcoridi adſcriptas legitur, herba lithoſpermon uocatur, cuius ſemina lapidis inſtar dura & fragilia ſunt, & magnitudine coloreque margaritas referunt: uulgò milium Solis uocant, & aduerſus calculum renum utuntur. Radix ei magna. Sed alterum genus parua & inutili radice, folijs & granis minoribus locis cultis naſcitur in aruis. Eſt & harundinis genus ſimili grano ſed maiore: aliqui lachrymam uocant. His addamus leonticen, quæ alio nomine cacalia uocatur, cui ſemen margaritis minutis ſimile inter folia grandia dependere, in montibus ferè, Plinius ſcribit. Plura de ea leguntur apud Dioſcoridem & Ruellium libro 3. cap. 128. Recentioribus ut adfirmant (inquit Ruellius) dicitur agreſte carui: fruticoſa eſt, ſemine minutis margaritis ſimili, inter folia magna pendulo, quæ ad oleagina uel querna ſatis accedunt. Dioſcorides non folia ut Ruellius, ſed florem querno oleaginóue comparauit, ut impreſſi codices Græci habent: ſed pro δρυΐ, id eſt quercui, legendum βρύῳ, hoc eſt muſco, ex uetuſtiſſimis codicibus rectè docet Marcellus Vergilius. Quercus certe & oleæ foliorum ſpecies nihil aut parum commune habẽt, & Dioſcorides de floribus clariſſimè loquitur: ſunt autem flores oleæ muſcoſi, &c. ut Ruellij hac in re oſcitantiam miremur. Idem 2.141. aliam Plinij leonticen ſiue cacaliam putat, & aliam Dioſcoridis, quoniam diuerſas uires eis adſcribant: & Dioſcorides ſeminum margaritis ſimilium nullam mentionem faciat: ubi rurſus hominis negligentia ſe prodit, cum apud Dioſcoridem οἱ μετὰ τὴν ἐξάνθησιν κόκκοι λευκοὶ manifeſtè nominentur. Quod uires attinet, cum cætera omnia conueniant, non ideò diuerſa erit Plinij leontice etſi quædam ei à Dioſcoride non memorata attribuat; Quanquam granis eius ex cerato

inunctis faciem extensam & sine rugis seruari, Plinius etiam ijsdem quibus Dioscorides uerbis de càcalia refert 26.16. quod itidem Ruellius non animaduertit. Cacalia quidem dicta uideri potest, quasi coccalia, quod coccis, id est granis peculiaribus insigniatur: Leontice uerò, uel quod similiter ut lithospermon (quod & ipsum, ut paulò ante monui, leontion uocatur) grana margaritis similia proferat: Vel quod radicis commanducatæ succus arteriam similiter iuuet ut glycyrrhiza, Galeno teste. Vocatur autem glycyrrhiza quoque leontica inter nomenclaturas Dioscoridis. Cæterum Galenus pro cacalia cancanon, κάγκανον, nominauit: Paulus cacanon, κάκανον: Cancamon uerò scribit lachrymam esse ligni Arabici, myrrhæ similem, odoratam, ad suffitus utilem, ui extenuandi corpora obesa, item abstergendi & aperiendi obstructiones, ut & Dioscorides pluribus. Hanc Serapion & alij Arabes sac appellant: laccam uertunt interpretes. Sed quæ hodie in officinis lacca uocatur, nec odorata est, nec similes habere uires uidetur: Ego eius loco medicamentis myrrham potius iniecerim, quàm ut Monachis qui in Mesuen scripserunt placet, draconis uulgò dictum sanguinem, cui uis astrictoria. Non probo eos qui canchamum apud Dioscoridem per c. aspiratum scribunt: Mirum autem nullam huius lachrymæ mentionem à Galeno fieri. Ex confinio casiæ cinnamique & cancamum ac tarum inuehitur, Plinius, nec alibi plura. Caccaliam Paulus per cappa duplex scribit, & eandem cacano facultatem habere tradit: Cacanon autem, ut iam dixi, Galeni cancamon, & Dioscoridis cacaliam uocat, ut non solum eandem uim habeat, sed eadem omnino sit. Sed huiusmodi errores Pauli etiam alibi reperias, res easdem propter nominum diuersitatem diuersas existimãtis. Redeo ad cacaliam herbam, quam leonticen quoque uocatam dixi: eam quę hodie sit nullus adhuc demonstrauit, nam quod de carui agresti Ruellius scribit, certi nihil est, & ex auditu tantum (ut apparet) ab eo scriptum: ego coniecturam saltem meam afferam, ut excitem diligentiores. In Galliæ & Italiæ hortis uidi lachrymam uulgò dictam herbam, folijs magnis harundini similibus, candicantibus, inter quę caulis rectus assurgit: & inter folia caulemque nascuntur grana candida, lapillorum duritie, unde recentiores etiam aliqui lithospermon nominant. Ea filis inserunt mulierculæ, & quædam ita preculas suas numerant. Hæc nisi cacalia est, aliam doceri cupio. Est sanè perquam dulcis, ut arteriæ quod de cacalia scribitur, non minus quàm tragacantha aut dulcis radix utilis uideatur. Herbæ huius mentionem facit Hier. Tragus 2.140. lithospermum maius uocitans, groß steinsamen. Leontopetalum herba dicta uidetur, ac si aliquam in folijs (πέταλα Græci poetæ uocant) cum leone, uel pedibus leonis similitudinẽ habeat: quod tamen authores non exprimunt. Leontium etiam & leoninum semen, eiusdem herbæ nomina sunt inter Dioscoridis nomenclaturas. Habet hæc planta, ut Plinius & Dioscorides scribunt, caulem semipedalem aut maiorem, alis numerosum, quarum cacumine in siliquis semina ciceris modo bina ternaque continentur, florem puniceum, anemones similem, folium brassicæ, diuisum papaueris forma: radicem nigram, similem rapæ, strumosam, tuberculis quibusdam ceu nodis articulorum eminentibus: nascitur in aruis frumentario agro. Hanc ego me ignorare fateor: & sanè melius etiam Ruellius idem de se confessus esset, quàm patam leonis uulgò dictam, eandem asserendo, reprehendendi nobis occasionem reliquisset. Nam pata leonis apud Gallos non alia quàm consiligo uel pulmonaria ueterinariorum est, de qua abunde docui in Boue capite tertio. Ea quantum differat à leontopetalo, & descriptionem partium singularum conferenti satis patebit: & insuper uires consideranti: radicis enim leontopetali usus intra corpus est, consiliginis non item. Leontopetalon tertio gradu calida & sicca est: consiligo, ut mihi uidetur, in quarto & caustica: eadem aut maiore potius efficacia qua helleborus niger, ideoque illi antiballomenon. Leontopetali radix aduersatur omnium serpẽtium generibus ex uino pota, nec alia res celerius proficit, Plin. Alia est leontopodium (quamuis idem nomen leontopetalo etiam tribuitur: Apuleius capite septimo leontopodion describens, eadem ei nomina tribuit, quæ Dioscorides leontopetalo) de qua Dioscorides: Digitalis, inquit, herbula est: foliola habet angusta, longitudine trium quatuórue digitorum, hirsuta, ab radice lanosa et albicantia, flores nigros, &c. Hanc quoque hodie ignotam puto: nec est quod magnopere eam nouisse affectemus, cum ad amatoria tantum in usu fuisse Dioscorides scribat (licet in extremo capite Græco addatur, eam phymata quoque discutere:) ut Plinius quoque cemon uel camon, quæ eadem est. Et Dioscoridis etiam de leontopodio caput in uetustissimis codicibus de cemo inscriptum erat, ut Marcellus Vergilius docet, qui & alia nonnulla affert de herba hac cognoscẽda laborantibus utilia. Atqui Plinius alibi leontopodion aluum sistere & bilem purgare scribit, semine lymphatica fieri somnia, campestri & gracili solo nasci. Item alibi, semen leontopodij tritum in aqua cum polenta, tela omnia infixa corpori (spicula sagittarum, alibi) extrahere. Sed hæc de leontopetalo intelligi debent: quod inde facile colligo, quoniam à Plinio cognominatur liceron, (litheoron, ut Hermol. legit, & corypetron) dorypetron et toriuentoron: quæ nomina apud Dioscoridem inter leontopetali nomenclaturas leguntur, paulum modo uariantia, λευκήνορον, δωεικπεὶς, θορύβηθρον. Accedunt natales ijdem: & uires extrahendi sagittas calidæ siccæque facultati in tertio gradu conueniunt: & si hæc facultas quibus inest, à tota substantia inesse uideatur. Sed si aluum sistit, quomodo bilem purgat? ego ciere potius quàm sistere dixerim: eaque causa à Dioscoride etiã tradi, leontopetalon misceri clysteribus ad coxendicis dolores, nimirum ea facultate qua centaurium minus & colocynthis, &c. Leontopodion, inquit Hermolaus, in uetustissimo Dioscoride appictam uidimus, simillimam herbæ quam uulgus ex nostra consuetudine calendulam appellat, ut eadem omnino esse uideatur, Hæc ille. Apud me uerò nulla huius picturæ &

similium

ſimilium authoritas eſt, ubi deſcriptio longè diſſentit. Pata leonis, ſi bene memini, in quibuſdam Italię Galliæ'ue locis, non ſolum conſiligo, ut iam dixi, ſed etiam geranij montani quoddam genus uocatur, radicibus oblongis, rubris, & maximè aſtringentibus, flore purpureo anemones, folijs multifidis ſpecie quadam digitati pedis, noſtri blůtwurtz, id eſt radicem ſanguinis, quòd illum ſiſtat, appellant. In hortos translatam, uiuaciſſimam eſſe obſeruaui. Branca leonis, herba flaura, Syluaticus. Et alibi, Herba flaua (aliâs Maura) planta leonis, id eſt trifolium maius. Iligas, id eſt pes uel brancha leonis, herba, Idem. Eruditi hæc nomina de trifolio aſphaltite intelligunt. Orobanchen herbam in Bouis hiſtoria capite tertio copioſè demonſtraui. Eam Itali quidam, authore Petro Matthæolo, lupam uocant, quòd deuoret plantas quæ prope ipſam naſcuntur: alij caudam leonis: Inter Dioſcŏridis certe nomenclaturas leonem quoq; appellari legimus; Item in Geopon. 2. 40. ubi Sotionis uerba hæc ſunt. Leguminum leo, oſprioleon Græcis & orobanche appellatus, nõ prouẽniet in aruis, ſi in quatuor angulis et in medio aruo rhododaphnes ramulos infixeris. Quod ſi uelis hãc herbã in totũ nõ apparere, quinq; teſtas accipito, & in ipſis cum creta aut alio colore albo, Herculem leonem ſtrangulantem pingito, easq; teſtas ad quatuor angulos & in medium arui depõnito. Alij teſtam ita depictam in media tantum area defodiunt. Eſt & alia quædam naturalis cura, (nos hic ex Gręco mutilam Cornarij translationem reſtituimus) à Democrito etiam prodita, huiuſmodi. Quoniam leo animal gallo uiſo expaueſcit & contrahitur: ſi quis gallum manibus ſtrenuè cõprehenſum circa agrum geſtet, herba leonina (ἡ λέοντειος πόα) mox abolebitur, tanquam & ipſa leonem timente. Aliqui experientia docti ſemina terræ mandanda gallinaceo ſanguine irrigant, tanq; tuta ſic à leonina herba futura. Ruellius compoſita uoce leontobotanon protulit. Βοτάνα τέ νιν (Καλλίαν) ποθ' ἁ λέοντος νικάσαντ' ἐρέψε, Pindarus in Nemeis: hoc eſt, Calliam olim uictorem herba leonis coronauit: ubi Scholia, Herbam leonis dictam ex Archemori ſanguine prognatam aiunt. Alij, quod præſtat, ipſam Nemeam λέοντος βοτάνην interpretantur, παρόσον κατ' αὐτὴν διῆγεν ὁ λέων βοσκόμενος, ut βοτάνη hic non herbam ſed locum paſcuum ſignificet, in quo ſcilicet paſci ſolebat leo Nemeęus. Alij apium herbam; φ Hercules uicto leone, apio coronari in Nemeis uictores inſtituerit: ſed imperitè, cum & certaminis inſtitutio, & ex apio coronæ pręmium, Archemoro authori tribuantur, Hæc Scholia. Leonis cuiuſdam herbæ meminit etiam Columella in Horto ſuo, his uerbis, Et hiantis ſęua leonis Ora feri. Et rurſus, Oſcitat et leo. Numerat autẽ inter herbas uernas & florum gratia ſeri ſolitas, ut narciſſum, hyacinthum, uiolas, roſas. Apparet ſanè nomen ei à floris figura inditum, quæ leonis inſtar hiantis oſcitet, ut ipſe loquitur. Libro quidem undecimo, ubi proſa rem hortenſem eodem ordine deſcribit, quo prius carmine, nulla eius mentio: fatetur & Hermolaus in Corollario ſibi ignotã. Os leonis herba flore purpureo, Perottus ſine authore: Videtur autem exiſtimaſſe eandẽ leontopetalon Dioſcoridis eſſe, cui flos puniceus anemonę ſimilis attribuitur. Cyclaminũ Theſſalus herbã leonis (ſyderis: nam & alias herbas à ſignis zodiaci denominat) appellat, Aggregator. Leontocharon, polium, ut habent nomenclaturæ cum Dioſcoride. Cichorij ſylueſtris genus folio latiore, quod hedypnoida cognominant, flore luteo in pappos abeunte, leonis dens uulgari uoce dictus creditur, Ruellius. Eandem, aut omnino & genere & uiribus ſimillimam, Dioſcoridis hieracium alterum eſſe dixerim. Herbarij quidam in Gallia thymelæam, leonem terræ nuncupant, Ruell.

¶ Animalia. De leopardo in Panthera dicetur. Leontophonus capite tertio explicatus eſt. Chimæram monſtrum ex leone, capra, & dracone compoſitum fabulantur: fabulæ allegoriam, & ſingulorum in ea animalium ſignificationes interpretatur Cælius 13. 9. Prima leo, poſtrema draco, media ipſa chimæra, Lucretius. Vide ſupra in Capra H. a. Chamæleon quadrupes ouipara, ſuo loco tractabitur. Leo, feram ſignificat, & uirginem, & piſcem, Heſychius & Varinus. Pro uirgine uſquam legiſſe non memini: Homerus quidem de Diana, quæ ſemper uirgo fingitur, canit: ἐπεί σε λέοντα ἔθηκε Ζεύς. Leonem uerò piſcem (nomine piſcis communius utentes) non alium, quàm oſtracadermon illum cancrorum generis intelligere uidentur, de quo in libro de piſcibus dicemus. In mari magno circa Taprobanen inſulam infinitos piſces procreari ferunt, habentes capita leonum, pantherarum, & arietum, aliorumq; animalium, Aelianus. Eſt & inter ſerpentes leõ apud Nicandrum, alio nomine cenchrines dictus, oblongus, maculoſus: quem Scholiaſtes leonem dici putat, uel ex uariantibus ſquamis, aut ex generoſitate, aut quia rectam geſtat caudam, & ſe ea difflagellando excitat in pugnam: uel quia mordet, ac hominis ſanguinem exſorbet, quæ ipſa & leõ facit, Cælius. Laiſch, ליש, uox Hebraica Iob capite quarto ab Hieronymo tigris transfertur, à Septuaginta μυρμηκολέων, uel potius μυρμηκολέων: Eſaiæ uerò capite trigeſimo leo ab Hieronymo, catulus leonis à Chaldæo, &c. ut ſupra in A. dixi. Ego uocem μυρμηκολέων nuſquam reperio, nec diuinare poſſum quale ſit animal: & ut maximè ſit in rerum natura, non rectè tamen pro Hebraica uoce laiſch poni uidetur, qua leonem doctiſſimi plerique ſignificari teſtantur: prouectæ quidem ætatis Dauid Kimhi, catulum uerò Chaldaicu ſinterpres & ipſi Septuaginta Eſaiæ capite trigeſimo. Ahraham Prizol leonis genus intelligit. Hæc iam ſcripſeram cum reperi apud Strabonem libro ſexto hæc uerba: Extremæ Arabiæ ultimum promontorium fert pardales fortiſſimas, & leones qui μύρμηκες, id eſt formicæ uocantur, & genitalia ſurſum uerſa (ἀπεστραμμένα auerſa) habent, & colorem aureum, nudiores Arabicis. Leones quidem aurei coloris reperiunt

etiam in intima Africa: uide in b. ¶ Tigris est ut leo, Varro. Tigris leænæ omnino similis uidetur, præter solam pellem maculis exornatam, Gillius. Megasthenes scriptis mandauit, in Prasijs tigres gigni leonibus duplo ferè maiores, Idem. Catus leoni uel potius leænæ quodammodo similis est: sed cati auriculæ acutiores, leænæ rotundiores sunt. Gryphem Indicum aiunt quadrupedem ut leonē esse, unguibus etiam robustissimis leonum similibus, Aelian. Sphingem fabulantur ex corpore uirginis & leonis compositam esse, Aelian. Camelopardali posteriores corporis partes leoninæ sunt. Mantichoræ Indicæ feræ corpus leonis esse Ctesias scribit, caudam scorpionis modo spicula insignem, Plin. Leucrocutæ etiam feræ Indicæ, collum, cauda, & pectus leonis apud eundem contribuitur. ¶ Dæmonium leoninum, est permixtio rationis cum actis malis lædentibus & iracundis, Andreas Bellunensis.

¶ Propria. Leo, λέων, nomen proprium multis olim uiris attributum. Videtur etiam Germanicum Leonhardi nomen à leone factum, ut Eberhardi ab apro, Bernhardi ab urso, ac si istorum instar animalium fortes dicas. Leones dictos Romanos imperatores & pontifices aliquot in historijs legimus. ἔστι γυνή, τέξει δὲ λέονθ᾽ ἱεραῖς ἐν Ἀθήναις, ὃς περὶ τοῦ δήμου πολλοῖς κώνωψι μαχεῖται, ὥστε περὶ σκύμνοισι βεβηκώς, oraculum fictum in Equitib. Aristophanis, tanquam Atheniensibus de Cleone datum, pulchrè enim colludunt nomina Leon & Cleon. Κώνωψι, τοῖς ῥήτορσιν, ἤγουν τοῖς Μήδοις λέγει, Scholia. Et cum Cleon gloriaretur se esse ἀντὶ τοῦ λέοντος, Demosthenes interlocutor subijcit, Καὶ πῶς μ᾽ ἐλελήθεις Ἀντιλέων γεγενημένος; Ἀντιλέων, ὅτος πονηρὸς κωμῳδεῖται καὶ πολυπράγμων, Scholia. In Trœzenia naui capta à classe Xerxis, uiro strenuissimo nomen erat Leoni, quo nomine nonnihil fortasse gloriabatur, Herodot. lib. 7. Leon nomen ducis Atheniensis apud Xenophontem rerum Græcarum libro 1. Theodosius iunior imperator Eudociam Leonis Atheniensis philosophi (Leontij sophistæ Atheniensis filiam, Gyrald.) uxorem duxit, Egnat. De Leone imperatore Romano, uide Suidam: item de eiusdē nominis Alabandensi rhetore & Byzantio philosopho, cuius historiam in Onomastico quoq; reperies. Platonis Alcyon à quibusdam Leonis Academici esse creditur, Athenæus libro 11. Leo Tornicius dux defectionis contra Constantinum monomachum, post aliquot prælia ab eo captus, oculis priuatus est, Egnat. Leon celebris pictoris nomen apud Plinium. Ταῦρον βαθὺν τένοντα, &c. καὶ λέοντος ὄμματα Μιλήσιος γίγαντος, οὐδ᾽ Ὀλύμπιος Ζεὺς ἀτρόμητος εἶδεν, Antipater in Epigrammate. Idem fortassis fuerit Astydamas Milesius, uir longè maximo & ualidissimo corpore, uoracissimusq́, ut scribit Athenæus lib. 10. Leo Eurycratis filius, Lacedæmoniorum dux fuit contra Tegeatas, Pausan. in Laconicis. Leo Atheniensis, unus ex eponymis tribuum Athenis, filias suas publicæ salutis causa ex oraculo traditur deuouisse, Idem in Atticis. Pantaleontem è Pisis oriundum tyrannum, Pisatilem appellat Neuius, cum aliqui inde profecti nunc Pisani dicantur, Fest. Legitur hoc nomen etiā in Statibus Hermogen. Leones aliquot scriptores, ueteres & recentiores, in primo Tomo Bibliothecæ commemoraui. Leonteus (Λεοντεύς) Argiuus Tragœdus inter opsophagos numeratur ab Athenæo libro 8. Leontios aliquot uide in Bibliotheca nostra, (& aliquos apud Suidam. Leontius statuarius, & Leontion pictor, apud Plinium nominantur:) Vbi etiam Leonellus, Leobinus & Leodrisius scriptorum recentiorum nomina, à Leone formata uidentur. Λεοντίδης nudum nomen apud Suidam: cui simile est Leonides, non tamen à leone factum, cum secunda per o, magnum scribatur. Vt etiam Leonicus, Leophron, Leonâs, à quo etiam alterum nomen uiri Leonatus factum apparet, apud Suidam per n, simplex (aliqui non rectè n, duplicant) & omicron in secunda, quod non placet. Leontiades tyrannus apud Xenophontem rerum Græcarum libro 5. Leontichus uir in meretricijs dialogis Luciani. Samij Rhadinæ et Leontichi monumentū habent, ad quod qui amore torquentur, uota facere solent, Pausan. in Achaicis. Leontychidæ etiam uiri nomen apud Cælium Rhodig. legi. Leontiscus, à Leontio diminutiuum. Hoc nomine pictor Plinio celebratur. De Leontisco Messenio acrochersite lege Suidam: Eiusdem Eliacorum secundo Pausan. meminit. Leontiscus pancratiastes Maniam meretricem amauit, Athen. ¶ Leontius uirile, Leontium muliebre nomen est. Sed uiros deflexum à leone nomen ornat, & fortitudinis signum uel omen est: in mulieribus libidinis nota. Leontij enim & Leænæ nomina meretricibus tantum posita legimus: forte quod leo etiam pro muliebri pudendo accipiatur, ut supra dictum est, & leæna pro schemate libidinoso. Leontij meretricis Epicuri, quæ philosophiæ etiam Epicureæ operam dedit, meminit Athenæus libro 13. Leontium Epicuri cogitantem pinxit Theodorus, Plin. Cum meretricula etiam Leontium contra Theophrastum scribere ausa sit, Cicero 1. de nat. Leæna meretrix apud Lucianum. Patientia corporis innumera documenta peperit: clarissimum in fœminis Leænæ meretricis, quæ torta non indicauit Harmodium & Aristogitonem tyrannicidas, Plin. lib. 7. Et rursus lib. 34. Iphicratis (statuarij) leæna laudatur. Scortum hæc lyræ cantu familiare Harmodio & Aristogitoni, consilia eorum de tyrānicidio, usq; ad mortem excruciata, tyrannis non prodidit. Quamobrem Athenienses & honorem habere ei uolentes, nec tamen scortum celebrasse, animal nominis eius fecere: atq; ut intelligeretur causa honoris, in ope re linguam addi ab artifice uetuerunt. Propter Hipparchi mortem (inquit Pausanias in Atticis) Hippias iracundiam suam tum aliâs declarauit, tum in mulierem nomine Leænam. Hanc enim in tormentis donec periret afflixit, sciens illam amicam Aristogitonis fuisse, & consilij eius minimè inSciam existimans. Propter hanc fœminæ uirtutem, deiectis tyrannide Pisistratidis, æream leænam Athenienses in rei memoriam conflarunt. Demetrius Poliorceta tum alias tum Leænam meretricem Atticam

Atticam amauit, Athenæus. Et rurſus, Leæna Harmodij tyrannicidæ amica, cum ab Hippia tyranno cruciaretur, οὐδὲν ἐξεῖπε καταπιεσθεῖσα ταῖς βασάνοις. Hinc elegans emblema effinxit Alciatus, quod inſcripſit, Ne quæſtioni quidem cedendum, id breuitatis cauſa omitto.

¶In Co feruntur olim habitaſſe nymphæ, quæ à leonibus territæ in Caryſtum tranſierint: unde & promontorium in Co Leon appellatur, Heraclides. Themiſtocles cum ad res Græcas conficiendas ad mare deſcenderet, Epixies Perſa ſuperioris Phrygiæ præfectus, diu illi paratas tetẽdit inſidias, Piſidis quibuſdam dato negocio, ut illum cum in urbe Leonis capite nũcupata diuerſaretur, obtruncarent. At illi fertur meridiano tempore dormienti, deorum mater per ſomnium ſe offerens, O Themiſtocles exclamaſſe, effuge Leonum caput, ne ipſe in leonem incurras, Plutarchus in Themiſtocle. Sunt in honore intra decurſus Nili multa oppida, præcipuè quę nomina dedere oſtijs: & Butos, Leontopolis, &c. Plinius lib. quinto cap. decimo (huic nomen poſitum à cultu leonum, dicam in h.) Ibidem cap. nono Leontopoliten inter Aegypti præfecturas numerat. Alexandriæ octodecim in hiſtorijs numerantur: harum una eſt Libyæ ſiue Aegypti urbs, in qua ſepultus eſt Alexander Macedo, (unde Μακηδόνιον πτολίεθρον Dionyſius Afer appellat) cum alijs nominibus diuerſis appellata, tum Leontopolis propter Olympiadem Alexandri matrem, ἧς ἡ γαστὴρ ἐσφραγίσθαι λέοντος εἰκόνι λέγεται, Euſtathius in Dionyſium. Iuſtinus rex Armeniam in quatuor partes diuiſit. Earum prima cæterarum clariſſima Heptapolis uocatur, cuius metropolis eſt Bazanis (Βάζανις) Leontopolis prius dicta, Euſtathius in Dionyſium. In ora (id eſt uerſus mare) Phœnices, ſitum eſt Leontos oppidum, Plinius. Leonis uicus (Græcè eſt λέοντος κόμη, quæ duę uoces in unam forte coniungi debent, niſi κώμη legendum ſit, ut interpres legit) in Arabia mediterranea eſt, Strabo. In extrema ad meridiem Arabiæ ora à Dira uſq; ad Auſtri cornu, columnæ & aræ ſunt Pytholai, & Leonis, &c. Strabo. Leontarne, Λεοντάρνη, apud aliquos, uicus eſt circa Heliconem: uel fons, ita dictus eò quod Adraſto illic ſacrificante, leo agnum rapuerit, Varinus in Ἄρνη. Leontius alueus, Λεόντιος πόρος, pro Alpheo: quoniam iuxta fontes eius leonum ſimulacra collocata ſunt, Heſychius & Varinus. Leontion, ciuitas Siciliæ, Onomaſt. Leontini Siciliæ campi fertiliſſimi apud Plinium celebrantur 18.10. Leontini oppidum Siciliæ, Plinius 3.8. Scribit Lycophronis interpres, Læſtrygonas eſſe, qui nunc in Sicilia dicãtur Leontini, &c. Cælius. Λεοντὶς, tribus quædam Athenis, Polluci & Heſychio à Leone quodam uiro dicta, cuius ſuperius memini. Leonicum agri Vicentini oppidum eſt, Cælius Rhodig.

¶b. Leones in Europa non niſi quadam Thraciæ parte reperiuntur: nam Nemeæus, qui & Cleonæus, fabuloſus eſt. In Aſia diuerſis locis. Caſpium leonem poetæ cognominãt, à Caſpijs montibus in Septentrione haud procul Armenia & Hyrcania. Parthicus, Marullo. Sylua iubatus qualis Armenia leo, Seneca in Thyeſte. Idæus, quaſi Cybeleius, ab Ida Phrygiæ monte matri deùm ſacro, cuius currum trahi leonibus fingunt. Phrygius, eadem ratione qua Idæus, uel quod leones multi ſint in Phrygia, Textor. In Africa: inde epitheta, Libycus, Getulus, Maſſylus, Marmaricus, Maurus. ¶Ferè omnia quæ diximus de leone, habet etiam lupus, ſed minus eo: improbior tamen eſt, & magis inſidioſus, Albertus. Quatuor leonum ſecundum colorem differentiæ, inueniũtur in regno preſbyteri Ioannis, (ut uulgò uocãt) in intima Africa (ut legitur in epiſtola quadam Hebraica quam in fine Coſmographiæ ſuæ Munſterus adiecit,) nempe aurei, flaui, albi & nigri. Sunt & leones formicæ aurei coloris, ut ſupra in a. dixi. Oculos natura nobis, ut equo & leoni ſetas, Cicero 3. de Orat. ¶γλαυκιόωντες δὲ λέοντες, apud Homerum dicitur, ut ſcribit Porphyrius à glauco, glaucum autem ἀπὸ τοῦ γάλακτος, ab lacte, quod eſſe ἄσκιον conuenit, & proinde album. Sic Minerua glaucopis appellatur, & mare glaucum, & ipſa tranquillitas galene: niteſcit enim tranquillum mare, obſcuratur turbulentum, inde Homerus, μελάνει δέ τε πόντος. Hinc & oculi pupilla γλήνη, & ἐλλόβια ῥίγληνα, quod ex albedine ſplendicent. Ariſtoteles in Phyſiognomicis oculos leonis charopos uocat, eoſdem uerò glaucos eſſe Apollonij interpres probat: Theodorus charopos in Ariſtotele fuluos interpretatur. Rauam lupam apud Horatium de oculorum colore dictã interpretantur: quia rauus color, fuluus ſit, ſed nigroris habẽs aliquid. Proinde rauos oculos, charopos rectè dixeris: quãdo & Porphyrio rauũ eſſe fuluũ dicit. Charopos ſubnigros putãt alij, ac dici à nobis uarios: ęgopos uerò ſubglaucos ſeu caprinos. Plutarchus in Mario charopos Germanorum oculos appellat, interpres horrendos intellexit, Cæl. Et alibi, Glaucôpin Mineruam dici putat Phurnutus, non tã quia glaucos haberet oculos, quàm de formidoloſo aſpectu, quoniam & glauci dicantur leones βασιλικοί, id eſt regij, & poetarum quidam dracones uocet glaucôpas. Os leonis, φόνιον χάος Oppianus appellat. Os non de homine tantum, ſed pecude etiam & fera dici poteſt, ueterum authoritate, ut de leone apud Vergilium lib. 7. Fremit ore cruento, Nonius. Tori comæq; ceruicis fluctuãtes, Gellius de leone. O quantũ per colla decus, quem ſparſit honorem, Aurea lunatæ cum ſtetit unda iubæ: Martialis. Alceam herbam (ex genere ſylueſtris maluæ) in penultima, ut quibuſdam placet, ſine diphthongo ſcribitur, diſtinguendi cauſa ab alcæa, id eſt leonis animantis cauda: quæ etiam cercis dicitur: quanquam & herba quædam cercis eſt, è qua radij fiant textoribus, unde & nomen, Hermolaus. De alcæa emblema Alciati extat, titulo Ira, huiuſmodi. Alcæam ueteres caudam dixêre leonis, Qua ſtimulante iras concipit ille graues, Lutea cum ſurgit bilis, crudeſcit & atro Felle dolor, furias excitat indomitas. Σιδηρείων ὀνύχων ἀκωκαὶ, Oppianus.

¶c. Λεόντειον βρύχημα, rugitus leoninus, Varinus. Hinc exaudiri gemitus, iræq; leonum Vin

cla recusantum, & sera sub nocte rudentum, Vergilius de Circe 7. Aene. ¶ Minimum dormiunt, sub lucentque dormientium oculi: propterea in Agamemnonis scuto formidinem leonino pictam capite scribit Pausanias. ¶ Λαφύσσειν, deuorare, de leone, lupo, & huiusmodi feris dicitur. Menelaus conspecto Paride aciem Troianorum præeunte, Ὥς τε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας, Εὑρὼν ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα: Πεινάων μάλα γάρ τε κατεσθίει, εἴπερ ἂν (κἂν) αὐτὸν Σεύωνται ταχέες τε κύνες, θαλεροί τ' αἰζηοί, Iliadis tertio. Σαρπηδόνα μητίετα Ζεὺς Ὦρσεν ἐπ' Ἀργείοισι, λέονθ' ὡς βουσὶν ἕλιξιν, Iliados μ. Et mox de eodem, Βῆ ῥ' ἴμεν ὥς τε λέων ὀρεσίτροφος, ὅστ' ἐπιδευὴς Δηρὸν ἔῃ κρειῶν, κέλεται δέ ἑ θυμὸς ἀγήνωρ, Μήλων πειρήσοντα καὶ ἐς πυκινὸν δόμον ἐλθεῖν. Εἴπερ γάρ χ' εὕρῃσι παρ' αὐτόφι βώτορας ἄνδρας Σὺν κυσὶ καὶ δούρεσσι φυλάσσοντας περὶ μῆλα, Οὔ ῥά τ' ἀπείρητος (ἄνευ ἐπιβολῆς, ἄπειρος) μέμονε σταθμοῖο δίεσθαι. Ἀλλ' ὅγ' ἄρ ἢ ἥρπαξε μετάλμενος, ἠὲ καὶ αὐτὸς Ἔβλητ' ἐν πρώτοισι θοῆς ἀπὸ χειρὸς ἄκοντι. (His similia uide mox in d.) Item de Aiace, Ὡς δ' αἴθωνα λέοντα βοῶν ἀπὸ μεσσαύλοιο Ἐσσεύοντο κύνες τε καὶ ἀνέρες ἀγροιῶται: Οἵ τέ μιν οὐκ εἰῶσι βοῶν ἐκ πῖαρ (τὴν λιπαρωτάτην καὶ καλλίστην τῶν βοῶν ἐξαρπάσαι) ἑλέσθαι, Πάννυχοι ἐγρήσσοντες, ὁ δὲ κρειῶν ἐρατίζων Ἰθύει, ἀλλ' οὔτι πρήσσει. θαμέες γὰρ ἄκοντες Ἀντίον ἀΐσσουσι θρασειάων ἀπὸ χειρῶν, Καιόμεναί τε δεταί, τάς τε τρεῖ ἐσσύμενός περ, Iliados lambda. Ceruus forte uulneratus sagitta, fugit quamdiu potest, defessum uerò tandem iacentemque thôes inuadunt & depascuntur: ἐπί τε λῖν ἤγαγε δαίμων Σίντην, θῶες μέν τε διέτρεσαν, αὐτὰρ ὁ δάπτει, Ibidem. Contingit aliquando ut uenatores cum canibus ceruum aut capram syluestrem agitent, & ille in syluam aliquò aut in rupem euadat: Τῶν δέ θ' ὑπὸ ἰαχῆς ἐφάνη λῖς ἠϋγένειος Εἰς ὁδὸν, αἶψα δὲ πάντας ἀπέτραπε καὶ μεμαῶτας, Iliados ο. ¶ Catuli, inquit Nonius, non solum canum diminutiuè, uerum etiam omnium animalium appellantur. Vergilius Georg. quarto in descriptione pestis, Tempore non alio catulorum oblita leæna Sæuior errauit campis. Lucretius lib. 5. At catuli pantherarum, scymnique leonum. Σκύμνοι peculiariter leonum catuli dicuntur, Pollux & Varinus: ijdem propriè λεοντιδεῖς, Varinus. Etymologus σκύμνον, paroxytonum, leonis catulum interpretatur: σκυμνὸν uerò, oxytonum, aliorum animalium. Athenæus lib. 7. Aristotelem citat, qui scymnon piscem mustelarum generis faciat. Scymnus Tarentinus, θαυματοποιὸς erat excellens, Athenæus. Aeschylus ὀβρίκαλα uocat τοὺς λεοντιδεῖς, Varinus in Κίδδεις. Ὄβρια & ὀβρίκια, hystricum & huiusmodi animalium catuli sunt, Varinus. Ὀβρίκαλα leonum catuli apud Aeschylum in Agamemnone, sed ualidi & speciosi: dicuntur & ὄβρια: sunt qui luporum catulos eodem nomine comprehendi putant, Eustathius, ut quidam in Lexicon Græcolatinum transcripsit. In Co insula, apud ueterem auctorẽ fidei integræ (Aelianum in Varijs lib. 1.) legimus, de grege ouiarico Nicippi, ouem non ritu naturæ agnum, sed leonem peperisse. Prodigiale id (ut erat) uisum multis: siquidem Nicippo tyrannidem portendit, quam mox is est consecutus, quum ædito monstro priuatum adhuc ageret, Cælius. ¶ Fraus quasi uulpeculæ, uis leonis uidetur, Cicero 1. Offic. οὔτ' οὖν παρδάλιος τόσσον μένος, οὔτε λέοντος, Homerus Iliadis rhô. Meles primus Sardius rex ex pellice sua leonem genuit: qui leo quacunque parte murorum circundatus esset, ex ea parte Sardes inexpugnabiles fore Telmisses iudicauerant. Eum Meles per cæteram partem murorum circunduxit, quacunque poterat arx oppugnari, per unam uerò partem, tanquam inoppugnabilem & præcisam, circunducere prætermisit quæ ad Tmolum fluuium uergit: atque illic regnante Crœso à Dario capta est, Herodotus lib. 1.

¶ d. Extant Martialis epigrammata quinque li. 1. nempe, septimum, 16. 19. 28. 79. & 148. de lepore per lusum transeunte per os mansueti leonis, ex quibus uel unum recitasse sat fuerit: est autem 16.

> Rictibus his tauros non eripuêre magistri, Per quos præda fugax itque reditque lepus.
> Quodque magis mirum: uelocior exit ab hoste, Nec nihil à tanta nobilitate refert.
> Tutior in sola non est cum currit arena, Nec caueæ tanta conditur ille fide.
> Si uitare canum morsus lepus improbe quæris, Ad quæ confugias ora leonis habes.

Aliud eiusdem poëtæ 9. 73. de leonis & arietis concordia legitur huiusmodi:

> Massyli leo fama iugi, pecorisque maritus Lanigeri, mirum qua posuêre fide.
> Ipse licet uideas, cauea stabulantur in una, Et pariter socias carpit uterque dapes.
> Nec fœtu nemorũ gaudet, nec mitibus herbis, Concordem satiat sed rudis agna famem.

In magnis festis Tartarorum adducitur regi eorum leo cicur, qui ad pedes eius instar catuli mansueti iacens dominum suum agnoscit, Paulus Venetus. Titi Vespasiani Strozæ egregium carmen legimus libro quarto Eroticôn, in leonem Borsij ducis Ferrariæ: qui obiectos ei in cauea tauros, ursos & apros dilaniare solebat, lepori & catulo circa se uaganti parcens: tandem uerò deposita mansuetudine, puellam Sustulit ingratus, cui quondam plurima debens, Pectendasque iubas & fera colla dabat. ¶ Θυμολέοντα, generosum aut fortem leonum instar, ἢ λεοντόθυμον, Hesychius & Varinus.

> ¶ Impastus stabula alta leo ceu sæpe peragrans (Suadet enim uesana fames) si forte fugacem
> Cõspexit capreã, aut surgentẽ in cornua ceruũ: Gaudet hians immane, comasque arrexit: et hęret
> Visceribus super accũbens, lauit improba teter Ora cruor,

Vergilius Aeneid. 10. Similis est comparatio apud Homerum Iliados γ. (quam in c. posui hoc initio: Ὥστε λέων ἐχάρη:) & μ. (ibidem recitata, Βῆ ῥ' ἴμεν ὥστε λέων, &c.) Nicolaus Erythræus. Impastus ceu plena leo per ouilia turbans, (Suadet enim uesana fames) manditque trahitque Molle pecus, mutumque metu: fremit ore cruento, Vergil. Aeneid. 9. Δὴ τότε μιν τρὶς τόσσον ἕλεν μένος, ὥς τε λέοντα, Ὅν ῥά τε ποιμὴν ἀγρῷ ἐπ' εἰροπόκοις ὀΐεσσι Χραύσῃ (ἀμύξῃ, ἐπ' ὀλίγον τὸν χρῶτα ἐπιξύσῃ) μέν τ' αὐλῆς ὑπεράλμενον, οὐδὲ δαμάσσῃ: Τοῦ μέν τε σθένος ὦρσεν, ἔπειτα δέ τ' οὐ προσαμύνει. Αἱ μέν τ' ἀγχιστῖναι (ἐπάλληλοι, πυκναὶ) ἐπ' ἀλλήλῃσι κέχυνται. Αὐτὰρ ὁ ἐμμεμαὼς βαθέης ἐξάλλεται αὐλῆς,

αὐλῆς, (αὐτὰρ ὁ ἀσκηθὴς μὲν, ὑπερᾶλτο, ἢ ὑποδάμναται τὴν ἐπαυλιν,) Homerus Iliadis quinto. Non famelicus, miti ingenio est: at ubi impulerit fames, rapitur quo furor iussit, & qualicunque pastu propellit inediam, ut satis indicat M. Manilius li. 4. Astronomicôn dicẽs, Quis dubitet uasti quæ sit natura leonis? Quasque suo dictet signo nascentibus artes? Ille nouas semper pugnas, noua bella ferarum Apparat, & pecorum uiuit spolio, atque rapinis. Hoc habet, hoc studium postes ornare superbos Pellibus, & captas domibus configere prædas, Atque parare metum syluis, & uiuere rapto. ¶ De leone ex cicure efferato Martialis epigrammatum 2.75.

Verbera securi solitus leo ferre magistri,
Insertamque pati blandus in ora manum:
Dedidicit pacem subitò feritate reuersa,
Quanta nec in Libycis debuit esse iugis.
Nam duo de tenera puerilia corpora turba,
Sanguineam rastris quæ renouabat humum,
Sæuus & infelix furiali dente peremit,
Martia non uidit maius arena nefas.

Ceu sæuum turba leonem
Cum telis premit infensis: at territus ille
Asper, acerba tuens retrò redit: & neque terga
Ira dare, aut uirtus patitur: nec tendere contrà,
Ille quidẽ hoc cupiẽs, potis est, per tela, uirosque.
Haud aliter retrò dubius uestigia Turnus
Improperata refert, Vergilius 9. Aeneid. His similia ex Homero capite quarto scripsimus.

Pœnorum qualis in aruis
Saucius ille graui uenantum uulnere pectus,
Tum demũ mouet arma leo, gaudetque comãteis
Excutiens ceruice toros: fixumque latronis
Impauidus frangit telum, & fremit ore cruento, Verg. 12. Aeneid. ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά, carmen Homericum uidetur: citatur à Scholiaste in Pacem Aristophanis sine authore. Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam, Vergil. 2. Aegl. Venatio leonum onager, Ecclesiastici 13. Vtque leo, specula cum uidit ab alta Stare procul campis meditantem prælia taurum Aduolat, Vergil. Aeneid. 10. Αἱματόεις, ὥς τίς τε λέων ἐπὶ ταῦρον ἐλήλαται, Homerus Iliad. rhô. Et rursus in eodem:

ὡς δ' ὅτε τίς τε λέων ὀρεσίτροφος, ἀλκὶ πεποιθὼς,
βοσκομένης ἀγέλης βοῦν ἁρπάσῃ, ἥ τις ἀρίστη.
τῆς δ' ἐξ αὐχέν' ἔαξε λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσιν
πρῶτον, ἔπειτα δέ θ' αἷμα καὶ ἔγκατα πάντα λαφύσσει
δῃῶν, ἀμφὶ δὲ τόν γε κύνες τ' ἄνδρές τε νομῆες
πολλὰ μάλ' ἰύζουσιν ἀπόπροθεν, οὐδ' ἐθέλουσιν
ἀντίον ἐλθέμεναι, μάλα γὰρ χλωρὸν δέος αἱρεῖ,

Sic nullus Troianorum Menelao occurrere audebat. His similia quædam uide supra in H.c. ὡς δὲ λέων ἐν βουσὶ θορὼν ἐξ αὐχένα ἄξῃ πόρτιος, ἠὲ βοὸς ξύλοχον κάτα βοσκομενάων, Iliados quinto. Velut nactæ uitulos leænæ Singulos eheu lacerant, Horatius Carm. 3. 1. quomodo Danaides maritos suos interfecerint. Gryphes cum aliis animalibus certãt eaque uincunt: contra leones autem & elephantes non stant, Aelian. Monocerotis & leonis mutuam pugnam, ad Monocerotem differo.

ὡς δ' ὅταν ἔν τε κύνεσσι καὶ ἀνδράσι θηρευτῇσι
κάπριος ἠὲ λέων στρέφεται σθένεϊ βλεμεαίνων:
οἱ δέ τε πυργηδὸν (πύργου δίκην ἐν τάξει) σφέας αὐτοὺς ἀρτύναντες,
ἀντίοι ἵστανται, καὶ ἀκοντίζουσι θαμειὰς
αἰχμὰς ἐκ χειρῶν, τοῦ δ' οὔποτε κυδάλιμον κῆρ
ταρβεῖ, οὐδὲ φοβεῖται, ἀγηνορίη δέ μιν ἔκτα,
ταρφέα τε στρέφεται, στίχας ἀνδρῶν πειρητίζων:
ὅππῃ τ' ἰθύσει, τῇ τ' εἴκουσι στίχες ἀνδρῶν, Homerus Iliados μ. de Hectore in pugna instar leonis se gerente.

¶ e. Ad Indos sapientes, quum Apollonius cum eis conuersaretur, deductus est (ut curaretur) leonum uenator acerrimus, annos ferè natus triginta. Huic uenanti ingens leo in clune iuncturam dissoluit, atque ita crus femurque in alteram partem distorsit, Philostratus. ¶ Leontocomi, qui in caueis leonum curam gerunt, Cælius. λεοντοκόμοι αἰζηοί, Oppiano: sed malim cum accentu in penultima, ut Varinus etiam habet & Etymologus, his uerbis: λεοντοκόμος, ὁ τὸν λέοντα κομῶν, ἤτοι ἐπιμελόμενος. Cælius mansuetarium uocat, sed leontocomos dici potest etiam qui mansuetum iam curat. ¶ In leonem mansuetum in Amphitheatro prostratum, carmen condidit Statius lib. 2. Syluarum. Linei thoraces etsi ferrum uiolenter adactum transmittant: uenantibus tamen conueniunt. Effringuntur enim in eis tum leonum tum pardalium dentes, Pausanias in Atticis. Orus bellum gesturus cum fratre Typhone, potius equum quàm leonem ad prælia fertur instruxisse: quia ad persequendum quoque hostem equus, leo in ipso tantum conflictu esse utilis uidetur, Camerarius. ¶ Historiæ hominum, qui leonibus obiecti, uel occiderunt eos, uel ab eis occisi sunt, referentur circa principiũ octauæ partis huius capitis. ¶ Leonteam uel leonten Græci uocant leonis pellem, Cælius: sed hec commodius Græcè scribuntur, λεοντέη ἢ λεοντῆ. λεοντῆ, δορὰ καὶ δέρμα λέοντος, Pollux. Aliqui λεοντή oxytonum scribere malunt, ut Scholiastes in Ranas Aristophanis, Suidas & alii plures. Athenæus li. 9. circunflectendũ asserit, his uerbis, Ἀπὸ δὲ τῆς κωλέας συνῃρημένον ἐστὶ κωλῆ, ὡς λεοντέα λεοντῆ, συκέα συκῆ. Ἄνθετο δέρμα λέοντος Τεῦκρος Ἄραψ, κείνην ἀγρότιν αἰγανέαν, Suidas ex epigrammate. λέοντειος δορὰ, τὸ δέρμα αὐτοῦ, Hesychius & Varinus. Στροφοπέπλου παρὰ Λυκόφρονι, τοῦ λεοντῆν ἐνδεδυμένου. στρόφος γὰρ τὸ λέοντος δέρμα: καὶ στρόφειον, αἰγείοις δέρμασι. Varinus. Herodorus uir uoracissimus, κοιμᾶσθαι ἔθος εἶχεν ἐπὶ λεοντῆς μόνης, Athenæus. Ἀμφὶ δὲ δέρμα πελώριον ἕστο λέοντος, Apollonius de Hercule. Καὶ θηρόχλαινον σηκὸν ὠμηστοῦ λύκου, Lycophron de templo Herculis. Mauri leonum pelles induunt, & dormientes substernunt, Strabo. Barbari inter Caucasum montem & fluuium Cophena, Apollonio & sociis leonũ ac pantherarum pelles, à carnibus nupertimè direptas donabant, Philostrat. Pellem habere fingitur Hercules, ut homines cultus antiqui admoneantur, Festus. Aeneas tergum Getuli immane leonis Dat Salio, uillis onerosum, atque unguibus aureis, Vergilius 5. Aeneid. Quem fulua leonis Pellis obit totum, præfulgens unguibus aureis, 8. Aeneid. Ipse (Auentinus) pedes tegmen torquens im-

mane leonis, Terribili impexum ſeta, cum dentibus albis Indutus capiti, 7. Aen. Dat Niſo Mneſtheus pellem, horrentisq; leonis Exuuias, 9. Aen. Fuluiq; inſternor pelle leonis, Aeneas 2. Aene. Præcipuumq; toro, & uilloſi pelle leonis Accipit Aeneam, 8. Aen. Aurifero perfuſa Tago uilloſa leonis Terga feri, Statius libro 6. Thebaidos inter præmia certaminum. Herodorus uir uoraciſſimus κοιμᾶσθαι ἔθος εἶχεν ἐπὶ λεοντῆς μόνης, Athenæus. Αὐτὰρ ὑπὲρ νώτοιο καὶ αὐχένος ᾐωρεῖτο Ἄκρων δέρμα λέοντος ἀφημμένον ἐκ ποδεώνων, Theocritus Idyll. 27. de Amyco. Adraſtus oraculo iuſſus filias coniungere apro & leoni, cum uenirent ad eum, Tydeus apri, & Polynices leonis pelle induti, illis elocauit, Varinus in Oedipo. Induitis me leonis exuuium, Ἐνδύετέ μοι τὴν λεοντῆν, prouerbium (inquit Eraſmus) in eos dici ſolitum, qui ſuſcipiunt negotium maius facultate, quiq; ſe magnificentius gerunt quàm pro ſua conditione. Quidam ab Hercule ſumptum putãt, cuius hic ornatus erat, ut leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera geſtaret arcum, atq; hoc ornatu deſcẽdit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Ariſtophanes in Ranis, Bacchum fingit, Herculis inſtar, leonis exuuio clauaq; inſtructum, ad inferos deſcendere parantem, ut Euripidem cum Aeſchylo certantem audiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id geſtaminis neutiquam illum deceret, utpote mollem & effœminatum. Eodem pertinet quod Menippus ille Lucianicus eodem ornatu ſe ab inferis rediſſe adſimulat. Nihil autem prohibet quò minus prouerbium ad apologum illum referatur, cuius meminit Lucianus in Piſcatore: Apud Cumanos aſinus quiſpiam pertæſus ſeruitutem, abrupto loro in ſyluam aufugerat: Illic forte repertum leonis exuuium corpori applicabat ſuo, atq; ita pro leone ſe gerebat, homines pariter ac feras uoce caudaq; territans. Nam Cumani leonem ignorãt. Ad hunc igitur modum regnabat aliquãdiu perſonatus hic aſinus: donec hoſpes quiſpiam Cumas profectus, qui ſæpenumero uiderat & leonem & aſinum, atq; ob id non erat difficile dignoſcere, aurium prominentium indicio, neq; non alijs quibuſdam coniecturis aſinum eſſe deprehendit, ac probè fuſtigatum reduxit, dominoq; agnoſcenti reddidit. Cumanos autem hîc appellat, non qui ſunt in Italia, ſed qui ſunt in Aeolide ſupra Leſbum. Nam & Leſbij & Cumani notati ſunt ſtoliditatis, ut indicat Stephanus. (De aſino Cumano ſcribit etiam Tzetzes 4.10. & 11. & 10.321.) Vſurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere deterreri ſeſe magnitudine diſputationis inſtitutæ, poſteaquam ſemel leonis pellem eſſet indutus. Lucianus in Pſeudologiſta: οὐδὲ δεῖ τινος τοῦ ἀποδύσοντος τὴν λεοντῆν, ὡς φανερὸς γένοιο κανθήλιος ὤν, εἰ μή τις ἄρα ἐξ ὑπερβορέων ἄρτι ἂν ἡμᾶς ἥκοι, ἢ ἂν τοσοῦτον Κυμαῖος εἴη, ὡς μὴ ἰδὼν εὐθὺς εἰδέναι ὄνον ἁπάντων ὑβριστικώτατόν σε ὄντα, μὴ περιμείνας ὀγκωμένου προσέτι ἀκούειν. Euſebius Cæſarienſis aduerſus Hieroclem, οἴχεται μὲν ἡμῖν φιλόσοφος, ὄνος δὲ τῇ τοῦ λέοντος ὑποκρυπτόμενος δορᾷ. Demutauit nonnihil de prouerbio Lucianus in Philopſeude cum ait: Τοσοῦτον χρόνον ἐλελήθει με ὑπὸ τῇ λεοντῇ, γελοῖόν τινα πίθηκον περιστέλλων, Hæc omnia Eraſmus. Καὶ Καλλίαν γέ φασι τὸν Ἱπποβίνου Κύσθου λεοντῆν ναυμαχεῖν ἐνημμένον, Ariſtophanes: Παραγραμματίζει διὰ τὴν ἀσέλγειαν περὶ τὸ Ἱππονίκου, εἰς πορνομανῆ, ὀνοματοποιεῖ δὲ πάντα πρὸς μαλακίαν αὐτοῦ. λεοντῆν forte inuerecundo ſenſu accipit, ut Martialis leonem, ut in a. dictum eſt. Leonis tergus geſtare, ceu prouerbio dici poſſet in uirum fortẽ, quod id olim geſtârit Hercules & poſt eum Zielas (ζιήλας) ille apud Arrianum, Euſtathius. Sed, ut mihi uidetur, aliorum quidem animalium, ut uulpis, hinnuli, pantherę, pelles geſtare illos, quorum ſimilia ſunt ingenia, eleganter dicemus: leoninam uerò, propter aſini Cumani fabulam, non ita aptè. Ἐνάπτεσθαι καὶ καθάπτεσθαι λέγομεν, τὰ μὴ ζώνῃ διαλαμβανόμενα, μηδὲ τὸ σῶμα ὅλον ἐνδύοντα, ἀλλὰ μέρος τι σκέποντα, καὶ ἀφετὰ ἐξαρτώμενα, οἷον πήραν, λεοντῆν, ἢ παρδαλέην, Euſtathius in Dionyſiũ. Et rurſus, Ἐτάνυσε νεβρίδα, οὐκ ἀντὶ τοῦ ἐνεδύσατο νοητέον, ἀλλ᾽ ἀντὶ τοῦ ἐφόρησεν, ἐξεκρέμασεν, ἤτοι ἐνήψατο. Leonis exuuium ſuper crocoton, λεοντῆ ἐπὶ κροκωτῷ, parœmia, quæ locum habet, cum duo quæpiam copulantur, quorum alterum cum altero nequaquam congruit. Sumptum à Baccho qui hoc ornatu deſcendit ad inferos, apud Ariſtophanem in Ranis, (ut dictum eſt in præcedente ſtatim prouerbio:) quo uidelicet Hercules creditus, formidabilis uideretur inferis: Hunc ita adornatum Hercules ridet, Ἀλλ᾽ οὐχ οἷός τ᾽ εἰμὶ ἀποσβέσαι τὸν γέλων, Ὁρῶν λεοντῆν ἐπὶ κροκωτῷ κειμένην. Appoſitè diceretur, inquit Eraſmus, in monachos quoſdam aut ſcholaſticos, qui foris inſignia ſui inſtituti portant, interius militarem imitantes cultum: aut qui uultu tetrico, moribus ſunt effœminatis. Κροκωτὸν, γυναικεῖον ἐκ πήνης ἔνδυμα, Scholia Ariſtophanis: Vide plura in Lexicis. Prouerbium Τὸν κροκωτὸν ἡ γαλῆ, in muſtela dicetur. Superioris ex Ariſtophane Suidas etiam in uoce Κροκωτὸν meminit. Lyſander Lacedæmonius cum ei uitio uerteretur à nonnullis, quod fraude ſubinde agere uideretur: Quò (inquit) leonis peruenire pellis non poteſt, uulpinam aſſuiſſe haud dedecuerit, Cælius: tranſcripſit autem ex Lyſandro Plutarchi. Ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξικνῆται, πρόσαπτε καὶ τὴν ἀλωπεκῆν. ὁ νοῦς, ἐὰν μὴ φανερῶς ἀμυνόμενος ἀνύῃς, πανουργίᾳ χρῆσαι. Καὶ Ὅμηρος, Ἢ δόλῳ ἠὲ βίηφι ἢ ἀμφαδὸν ἠὲ κρυφηδόν, Suid. Ὅπου μὴ ἐφικνεῖται ἡ λεοντῆ, προσραπτέον τὴν ἀλωπεκῆν, ὅτι δεῖ ποιεῖν ἕκαστον κατὰ δύναμιν, Apoſtol. ¶ Veſtes in corio leonis deuolutę, tutæ ſunt à tineis, Raſis & Alber. Si ſepo leonis cũ allijs trito, ita quòd odorem allij uincat, corpus aliquod perungatur, nunq; lupi accedent ad ipſum, Iidẽ. Si cum ſepo leonis liquefacto circuitus ouium inungatur (aliàs, diſtilletur) nunquam accedent ad eũ lupi, nec alia rapacia, Raſis & Albertus. Si quis linat corpus ſuum ſepo renum leonis, terrentur ab eo lupi, Aeſculap. Si ſepo eius liquefacto inungatur animal, non accedent ad ipſum muſcæ (uel ut alij habent, lupi, aut beſtiæ, aut ſerpentes) Raſis. Si ſuffitus ex ſepo leonis circa aquam fiat, uel ex eo aliquid in aquam ueniat, prohibet lupos ne bibant eam (ne accedant & ne bibant eã, Raſis:) Iidẽ. Leonis adipem aiunt amuletum eſſe aduerſus inſidiantes, ἀντιφάρμακον τοῖς ἐπιβουλεύουσιν εἶναι, Dioſcorides,

des. Fatemur & sine pudore quidem (inquit in annotationibus suis Marcellus Vergilius) nescire nos quibus insidijs & hic & Plinius resistere leoninum adipem dixerunt: hoc quidem monebimus, fabulosum & ex uulgo repetitum uideri. Ego uerò Marcellum miror, qui nodum in scirpo quærat: sciunt enim omnes quo sensu insidiæ nominentur, cum dolo scilicet & ex improuiso aliquis capitur, læditur, occiditur. Hi doli, hæ insidiæ ne quid possint, leonis adipem inunctum præstare aiunt, ui scilicet magica, non naturali. Resistere etiam insidijs uidetur, Plinius. Et rursus, Magorum uanitas perunctis eo adipe faciliorem gratiam apud reges populósue promittit: præcipuè tamen eo pingui quod sit inter supercilia, ubi esse nullum potest. Similia dentis, maximè à dextera parte, uillicp̃ è rostro inferiori promissa sunt. Leonis sanguine si quis corpus suum linierit, ab omnibus bestijs erit tutus, Sextus: eandem uim ferè adipi Rasis attribuit, ut dictum est. Helianthen uocat Democritus herbã in Themiscyræ regione & Ciliciæ montibus maritimis: qua cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo uino perungantur magi & Persarum reges, ut fiat corpus aspectu iucundum, Plinius. Super omnia est compositio qua inuictos faciunt magorum mendacia: Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte, & medulla eiusdem, equi uictoris spuma, canis unguibus adalligatis ceruino corio, neruisq́ue cerui alternatis & dorcadis, Plinius. Equus sequens uestigia lupi (uel leonis, Albertus: non probo) cruribus obtorpescit, ut moueri non possit, Rasis. Stercus leonis in uino potum (aut positũ in uino mensura dauic, Rasis) facit abhorrere uinum, Albertus.

¶ h. Nationem quandam Libycam Nomadum, tum alijs rebus felicem, tum lacte abundantẽ, maximorum leonum magna multitudo de suis locis depulit, Aelianus. Dilaniatus est Paphages rex Ambraciæ, dum leænæ catulis stipatæ occurrisset, de quo Ouidius in Ibin: Fœta tibi occurrat patrio popularis in aruo, Sitq́ue Paphageæ causa leæna necis. Hyas item frater Hyadũ à leęna interfectus est, Text. Ampraciotæ leænam colunt summa religione, quòd tyrannũ ipsorum dilacerârit, Aelianus. Iuxta Indum fluuium mons est Lilæus nomine, à Lilæo pastore dictus. Hic cum superstitiosus esset & solam Lunam coleret, ac nocte intempesta eius aliquando sacra perageret, reliqui dij contemptum sui ægrè ferentes, duos ingentes leones ei immiserunt, à quibus laceratus, in sui nominis montem mutatus est. Nascitur in eo lapis clitoris, κλιτορὶς, colore nigerrimus, quem pro ornamento incolæ gestant ἐν τοῖς σωταρείως, lego ὠταρίοις, id est auriculis, Plutarchus in libro de fluuijs capite ultimo. Nota est historia Babyloniorum amantium Pyrami & Thysbes, ut ab Ouidio Metamor. quarto describitur. Pactum erat sub noctẽ egressos urbe ad sepulchrum Nini fonti proximum cõuenire: prior adfuit Thysbe: uenit ecce recenti Cæde leæna boum spumantes oblita rictus, Depositura sitim uicini fontis in unda. Ea uisa fugit Thysbe, & tergo uelamina lapsa relinquit. Hæc cum reperisset leæna, ore cruento laniauit. Paulò post Pyramus accedens, uestigia feræ deprehendit, & uestem statim cruentam reperit, unde conijciens Thysben perijsse, suo se gladio iugulauit: Mox superueniens Thysbe, eidem gladio incubuit. Fuit in Scythia, aut (ut alijs placet) Numidia uir quidam sæuitiæ incredibilis Therodamas nomine: qui leonibus (quos multos habebat in stabulis) præbebat homines deuorandos: Ad quod allusit Ouidius in Ibin dicens, Therodamantæos ut qui sensere leones. Item in Ponto, Non tibi Therodamas, crudusq́ue uocabitur Atreus, Textor. Regum libro 3. cap. 13. describitur historia prophetæ cuiusdam, qui cum Domini potentiam in miraculis aduersus impium regem Hieroboam æditis uidisset, & interdictum Domini audiuisset, ne qua uenerat uia rediret, nec ederet biberetue illo in loco, idq́ue à seniore quodam propheta deceptus neglexisset, asino uectus in itinere ab obuio leone dilaceratus est, illæso interim ad cadauer unà cum leone stante asino, donec senior propheta re audita ad sepulturam id tolleret. Eiusdem libri capite uicesimo sic legimus: Cum propheta quidam diceret ad socium suum in sermone Domini, Vulnera me: & ille nollet, addidit: Quia noluisti audire uocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Ille igitur cum parum recessisset, à leone laniatus est. Ignatius episcopus Antiochenus, Ioannis Euangelistę discipulus, quũ nullis tormentorum generibus à fidei nostræ cultu posset diuerti, Traiani imperatoris mandato leonibus fame diuturna maceratis obiectus est. Satyrus quoq́ue & Perpetua martyres pro Christiana pietate certantes, sub Valeriani & Galieni impp. persecutione itidem leonibus deuoti, & ab eis deuorati sunt, Textor. Alias martyrum historias, quibus obiectis leones pepercerunt, capite quarto retuli. ¶ Descendit Samson in Thimnath, & ecce catulus ex leonibus cum rugitu ei occurrit: quem ille spiritu diuino afflatus hœdi instar nudis manibus discerpsit; Et pergens conuenit mulierem quã ducturus erat: & reuersus post aliquot dies ut eam duceret, declinauit ut uideret cadauer leonis, reperitq́ue in eo examen apum & mel, &c. Hinc etiam ænigma iuuenibus Philistæis proposuit huiusmodi: A uorace exiuit cibus, & ex forti egressa est dulcedo, &c. Iudicum ca. 14. Benaia filius Iehoiadæ uir robustissimus, percussit duos fortissimos ex Moab: Idem descendit & percussit leonem in medio foueæ tempore niuis, Paralip. 1. 11. & 3. Regum 23. Pascebam (inquit Dauid 1. Regum 17.) patris mei gregem, & ueniebat leo uel ursus, & tollebat arietem de medio gregis, & persequabar eos, & percutiebam, eruebamq́ue de ore eorum. ¶ Perdiccas Macedo qui secutus est Alexandrum in bellis usq́ue adeò fuit audax, ut aliquando in speluncam leænæ latibulum solus introiret. Verum leænam ipsam non deprehendit, sed catulos eius secum exportauit: et magnam hominum admirationem hoc facto meruit. Etenim non solum apud Græcos robustissimum & bellicosissimum animal leæna putatur esse, uerum etiam apud Barbaros. Proinde dicunt, Semiramidem Assyriam, non si quando leonẽ

cepisset, aut pardalim similémue feram interfecisset: sed si leænam esset nacta, animum extulisse, sibiq; in eo placuisse, Aelianus in Varijs lib. 12. Ab Acropoli descendentibus (inquit Pausanias in Atticis) Septentrionem uersus, monumētum est Alcmenæ, &c. & prope illud Hylli filij Herculis: à quo non multum abest Apollinis & Dianæ fanum, quod extructum aiunt ab Alcatho cum leonem Cithæronium occidisset. Ab hoc enim leone interemptos aiunt tum alios tum Megarei regis filium Euippum: Itaq; regem illi qui leonem istum occidisset filiam promisisse uxorem, & simul regni successionem. Alcathum igitur (Ἀλκάθουν) Pelopis filium, adortum esse feram & uicisse: & cum regnaret ædem hanc condidisse Dianæ Agroteræ, & Apollinis Agræi. Lysimachus Agathoclis filius, dum Callistheni philosopho (quem sæpius de uirtute differentem audierat) ab Alexandro in fouea cum cane incluso, ad remedium miseriæ, uenenum propinasset, ac propterea eiusdem Alexandri factum ægrē ferentis iussu, leoni fuisset obiectus, rem toti memorabilem posteritati egit. Manum siquidem amiculo inuolutam in os leonis intulit, arreptaq; lingua feram exanimauit, Textor. Hoc facto, ut quidam scribunt, uehementius postea Alexandro dilectus, & apud eum in honore maximo fuit, & tandem post mortem eius Pergamo præfuit, ubi thesauri regis fuerunt: Vide Trogum libro 15. Alexander Magnus Lysimachum familiarem sibi leoni obiecit. Nunquid ergo hic Lysimachus, felicitate quadā dentibus leonis elapsus, ob hoc cum ipse regnaret, mitior fuit? Nam Telesphorum Rhodium amicū suum undiq; decurtatum, cum aures illi nasumq; abscidisset, in cauea uelut nouum aliquod & inusitatum diu pauit, &c. Seneca de ira. Polydamas (Scotusæus) leonem magnitudine uisenda & robore confecit, & quidem inermis prorsus inobseptusq;, Herculis similem audaciam æmulatus, Cælius: Trāstulit autem ex Pausania, qui Eliacorum secundo, Montana, inquit, Thraciæ regio intra Nestum fluuium leones alit, qui sæpe in loca Olympo finitima euagantur. Huius montis latus unum ad Macedoniam uergit, alterum ad Thessaliam & flumen Peneum. Hoc in loco Polydamas leonem in Olympo confecit, &c. ut ex Cælio recitaui. Ab eodem Polydamante ferocissimi tauri pedem manu detentum, donec ungulam dimitteret, in Tauro dixi. In leonem à bubulco occisum Anthologij 6. 11. hexastichon extat huiusmodi:

Γυρσοῦ τοῦτο λέοντος ἀπεφλοιώσατο δέρμα — Σῶσος ὁ βουπελάτης δειρὴ φονευσάμενος,
Ἄρτι καταβρύχοντα τὸν * — Οὐδ' ἵκετ' ἐκ μάνδρας αὖθις ἄπο ξυλόχους.
Μόσχεια δ' ἀπέτισεν ὁ θὴρ αὐτοῦ αἵματος αἷμα, — Βληθεὶς, ἀχθεινὴν δ' ἔσχε βοοκτασίαν.

Achilles adhuc puer λέοντεσιν ἀγροτέροισιν ἔπρασσε φόνον, κάπρους τ' ἔναιρε, Pindarus. Phyllius quidam propter amorem pueri, iussu illius captas à se feras, uolucres, & leonem quoq; ferum, ei tradidit domitas: taurum uerò postremo uictum cum illi negaret, indignatus puer saxo desiliens in cygnum auem mutatus est, Ouidius 7. Metam. ¶ Teumessus mons est Bœotiæ seu ciuitas, &c. ut in Onomastico docetur: unde dictus leo Teumessius inauditæ magnitudinis, qui omnibus terrori erat, quem Hercules adhuc penè puer occidit, eiq; pellem detraxit, qua postea pro pallio semper usus est. Hic leo à Ioue in cœlum translatus dicitur, ut gloriæ Herculis consuleret, qui eum inermis occiderat. Alij tamen non hunc, sed Nemeæum leonem, itidem ab Hercule interfectum, inter sydera relatum dicunt. Sed de leone sydere supra egi in H. a. Θειαστρωτὸς ἄμφω καὶ Χαλαστραῖος λέων, senarius Lycophronis ut Stephanus citat. Nemea uel Nemee, regio est Arcadiæ uel Elidis, in qua Dryopes habitabant: uel sylua, inter Cleonas & Phliuntem. In hac Argiui ob Herculis memoriam Nemeæa sacra celebrare consueuerunt, eò quod immanē leonem in ea interfecisset, Molorchi hospitis sui suasu cuius filium leo interemerat. Vnde & Molorchæum leonem quidam cognomināt. Si sæuum premeres Nemeæum Phœbe leonem, Lucanus libro 1. Est & Nemea fons, item mons. Vergilius Aen. 8. de Hercule, Tu Cressia mactas, Prodigia, & uastum Nemeæ sub rupe leonem. Ausonius pro Nemeæo leone Cleonæum dixit, à Cleonis oppido Arcadiæ prope Nemeam syluam. Cognominatur & Bembinetas apud poëtas, à Bembina Nemeæ uico. Δέρματι θήρειον Βεμβινήταο λέοντος, Panyasis apud Cælium. Ex Cleonis Argos duæ sunt uiæ, una breuior qua pedibus tantum itur: altera quamuis & ipsa angusta circumiectis montibus, curribus tamen aptior est. In his montibus adhuc ostenditur specus leonis, & regio Nemea quindecim circiter stadia abest, in qua templum uisitur Iouis Νεμέου, Pausanias in Argolicis. Nemeorum ludus funebris est ob Archemori mortem institutus, &c. Hunc Hercules deuicto Nemeæo leone instaurauit, & Ioui consecrauit. Celebratur autem tertio quoq; anno, Panemi mensis duodecimo die, certaminibus equorum & gymnicis, Scholia in Pindarum. De Nemeorum certamine reperies nonnihil apud Aelianum libro 4. capite de ijs qui memores beneficiorum fuerūt. Leo, inquit Varinus, in Nemea regione Argiua erat, nec ferro uulnerabilis, nec ullo genere teli: hunc Hercules suis manibus compressum occidit, & exuuium pro ueste gestauit. Contigit autem aliquando ut eum transeuntem Telamon ei amicus, qui filijs carebat, Ioui sacrificans inuitaret rogaretq;, ut sic amictus leonis pelle Ioui patri suo sacrum faceret, & ut filius ei nasceretur oraret. Hercule igitur phiala aurea accepta sacrificante, & prò filio Telamoni impetrando Iouem orante, aëtòs, id est aquila præteruolauit. Itaq; iussit ut filium nasciturum Aëtòn nominaret. Quare filius Telamonis natus, primum Aëtòs, postea Aiax dictus est. Adultum Hercules pelle sua obtexit, eamq; ei donauit: qua tectus, ut nugantur, inuulnerabilis erat: (ut & Hercules) eo tantum, ut quidam uolunt, loco excepto, qui pharetra prius tegebatur, cum pellem adhuc gestaret Hercules: (in Aiace uero eam gestante, excepto eo loco quo scutum tenebat, Isac. Tzetzes.) Sed hæc nugæ sunt: Veritas autē sic se habet.

Aiax cum egregius miles & in multis prælijs uersatus esset, nunquam uulneratus est, ut qui sibi optimè caueret & scuto se muniret. Sed postremò cum ipse suo se gladio per latus aut collum adacto iugulasset, eás tantum partes uulnerabiles habuisse, fabulati sunt, Hucusque Varinus, & Isacius Tzetzes Scholiastes Lycophronis: ex quo corrupta apud Varinum uerba hæc, ἄλλοι δὲ φασὶν ἡρακλείδην εἶν τὸν Αἴαντα, sic restitues: ἄλλοι δὲ φασὶν ὑπὸ τὴν κλεῖδα εἶν τρωτὸν τὸν Αἴαντα: Hoc est, Nonnulli Aiacem sub iugulo uulnerabilem fuisse aiunt. Nemea (inquit Tzetzes 7.101.) regio est Argiua, sic dicta quòd multis abundet pascuis: hanc uastabat leo quidam inuulnerabilis. Eum Hercules emissis sagittis, & confracta iam ictibus claua, cum nondum interemisset, nudis tandem manibus compressum occidit: & pellem unguibus ferę incidens, ἐφόρει ταύτην ὁπλισμὸν ἀσίδηρον ἐν μάχαις. Vocat autem hunc leonem Νέμειον, alij Νεμεαῖον. Plutarchus in libro de fluuijs iuxta Inachum tum alios montes esse scribit, tum Apæsantum dictum, qui antea Selenæus, id est Lunaris uocabatur. Nam Iuno irata Herculi, ut eum ulcisceretur, Lunam sibi conciliauit, quæ incantationibus magicis cistam repleuit spuma: ex qua natum leonem maximum Iris comprehensum zonis suis in Opheltium montem demisit: Vbi ille pastorem quendam indigenam Apæsantum nomine laniauit, & monti nomen suum reliquit, authore Demodoco in primo Heracleæ. In Hercule furente Senecæ hic senariolus legitur, Sublimis altas Luna concipiat feras. Sed codex quidam uetustus pro altas, habet alias. Cuius intellectum loci (inquit Politianus in Miscel. 17.) non temere aliunde, quàm ex Achille, qui in Commentarijs Græcis Arateis scribit, in Luna etiam habitari, fluuiosque esse, ut cætera sicut in terra: quin Nemeæum quoque, inquit, illinc cecidisse leonem fabulantur. ¶ De Apolline mutato in leonem, lege Ouidium libro sexto Metamorph. De Hippomene item in leonem, libro 10. & de Atalanta in leænam mutata, ibidem. Curetes in leones mutati, ut paulo post dicam in loco de dijs. Protei conformatio in diuersa corpora imaginum falsarum rationem continet, quibus deludimur: alij in alijs rebus summum statuunt bonum: quod si quis in ambitione & superbia id collocet, leo existimari potest, Cælius. Et alibi, Timæus Pythagoricus, inquit, mutationē in bestias induci putat falsò, ad terrorem hominum impiorum, ut pœnæ saltem formidine à uitijs retrahantur. Et mox, Non desunt qui ista sic interpretentur, ut animarum quæ similem brutis duxerint uitam, aliæ inter alias bestiarum turbas diuersentur: Quod ipsum Platonis doctrinæ ualde consentaneum putat Olympiodorus. Quod si habitum intelligamus, non speciem, arbor erit apud Platonem, qui nutritioni deditus, uel Herculis quęstum in ea attriturus, die noctuque torpebit: miluus, qui raptu uiuet per concupiscentiam: leo, qui egregiè militabit: draco, qui crudeliter in genus humanum debacchabitur. Empedocles inquit, si post excessum è uita homo de semetipso in bestiarum naturam demigrat, multo præstantissimam commutationem esse, quæ fit ex homine in leonem. Sin homines è natura sua in plantas commutantur, optimam esse conuersionē, & demigrationē ex humano genere in laurū, Aelian. Vir quidā (ut scribit Philost. li. 5. de uita Apollonij) leonē mansuefactū ex loro ueluti canē, quocunque uoluerat ducebat, Lea aūt nō modo ei qui se ducebat blandiebat̄, sed cæteris omnibus qui obuiam accessissent. Tali modo uir mercedē quærens multas iam lustrauerat ciuitates: quinetiam templa ingrediebatur, quòd mundus à cædibus esset & impollutus: neque enim hostiarum sanguinem lambebat: & excoriatas atque in frusta diuisas sacrorum carnes non attingebat: sed mellitis placentis, ac pane etiam & oleribus uescebatur, coctas quoque carnes edebat: & uinum quandoque bibere uisus est, cum antiquam seruaret consuetudinem. Is itaque leo ad Apollonium ueniens, qui tum forte in templo sedebat, & ad eius genua procumbēs, humilius etiam quàm homines facerent, supplicare uidebatur: quod uidentes qui astabant mercedis causa id facere arbitrabantur. Respiciens autem ipsum Apollonius, Hic, inquit, leo me rogat, ut uos doceam hominis animam se habere: est autem Amasis, quondam Aegypti rex circa Saiticam præfecturam. Quibus uerbis auditis leo mirabiliter fremens, lachrymabilem rugitum ędidit, tum dentibus infrendens, cum plorare proculdubio uideretur, aptissimè lachrymas fundebat. Demulcens igitur ipsum Apollonius, Ego (inquit) leonem censeo Leontopolim mittendum esse, ibique in templo collocandum. Regem enim maximè in regiam belluam conuersum, tanquam egenum mendicare indignum iudico. Post hęc congregati sacerdotes Amasidi sacrificarunt, & belluam torquibus uittisque redimitam, in interiorem Aegyptum misère: tibijs ante ipsam carmina & hymnos decantantes, Hæc Philostratus.

¶ Leonis & muris apologum ex Babrio, Suidas in uoce φριξότριχα, his uerbis recitat, sunt autem senarij scazontes. Κοιμωμένου λέοντος ἀγρίης χαίτης Διέδραμεν μῦς. ὁ δ᾽ λέων ἐθυμώθη, Φρίξας δὲ χαίτην ἔκθορε φωλάδος κοίλης. Nos inter Babrij apologos eundem legimus, sed alijs uerbis, & communibus senarijs. Apologū de leonis, asini, & uulpis societate, referam in prouerbio Leonina societas. Leo apud Aesopum ægrotare simulans, belluas omnes capiebat quę ad uisendum accedebant. Vulpes aūt, Quid (inquit) huc ingrediens utilitatis capiam, ubi tutò manere nullus potest, exeuntium autem uestigium nullum uideo? Philostratus in uita Apoll. Eundem apologū Horatius in Epistola prima primi libri, his uersibus refert:

Quòd si me populus Romanus forte roget, quur
Non ut porticibus sic iudicijs fruar ijsdem,
Nec sequar ac fugiam, quæ diligit ipse, uel odit:
Olim quod uulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam, quia me uestigia terrent
Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum. Bellua multorum capitum es.

¶ In Hecatombe (inquit Iulius Capitolinus) si imperatorium sacrificium sit, centum leones, centum aquilæ, & cætera huiusmodi animalia: quod quidem etiam Græci quondam fecisse dicuntur, cum

pestilentia laborarent, & à multis imperatoribus id celebratum constat.

¶ Sub Atergatis simulacro species leonum sunt, eadem ratione terrã esse monstrantes, qua Phryges finxere matrem deûm; id est Terram, leonibus uehi, Macrob. Phasiana dea, nõ alia quàm Rhea uidetur: cymbalum enim manibus tenet: & leones throno subijciuntur, Arrian. in Periplo. Curetes Iouem in Creta clam nutriuerunt, à Rhea eis commissum: quod cum Saturnus resciuisset, iratus in leones eos mutauit: Iupiter uerò iam regnans effecit, ut inter feras omnes principatum tenerent, & sub iugo Rheæ matris currum traherent, Oppian. Rhea Cybele uocatur à Cybelis montibus: est enim dea montana, eamq; ob causam super leonum iugo inuehitur, Varin. Sophoclis glossularius Rheam ταυροκτόνων λεόντων ἔφεδρον interpretatur, q̃ à leonibus nutrita sit, aut quia nulla adeò terra sterilis sit quæ culta nõ mansuescat, Io. Brodæus. Hanc ueteres Graiûm docti cecinere poetæ Sedibus in curru bijugos agitare leones, Lucret. lib. 2. Et iunctæ currum dominæ (Cybeles) subiere leones, Verg. 3. Aen. Cui Dindyma cordi, Turrigeræq; urbes, bijugiq; ad frena leones, Idem 10. Aeneid. de Cybele. Nicomachus pinxit deûm matrem in leone sedentem, Plinius. Leonem simul & gallinaceum solaria esse animalia, sed hunc gradu superiore, ideoq; ab illo metui, dictum est capite quarto. Aegyptij (inquit Macrobius Saturnalium 1.21.) animal in zodiaco consecrauere, ea cœli parte, qua maximè annuo cursu Sol ualido efferuet calore, &c. ut supra recitaui in a. de leone sydere: ubi plura etiam attuli cur leo solare sit animal. Leonem à somno inuictum esse, nempe qui semper uigilet, Aegyptij se obseruasse gloriantur: idcirco hunc Soli eos comparare existimo, quòd Sol laboriosissimus ad nullum temporis punctum uersari intermittens circum orbem terræ, ab instituto cursu nunquam conquiescit: cui rei Homerum testem afferunt, cum Solem inquit operum & laborum requietem nullam habere, Gillius ex Aeliano. Mitras (uel, ut alij scribunt, Mithras) apud Persas Sol est, & primus eorum deus. Huius simulacrum fingebatur leonis uultu, ambabus manibus reluctantis bouis cornua retentans: quo significabatur Lunam ab eo lumen accipere, cum incipit ab eius radijs segregari: ipsa enim indignata sequi fratrem, occurrit illi, & lumen subtexit obscuratq;. Sol autem, id est Mithras, ideo leonis uultu esse dicitur, quia Sol leonem signum principale habet: uel q̃ ut leo inter animalia, ita Sol inter sidera excellit, Gyraldus. Plutarchus scribit leonem propterea dici Solare animal, quod inter quadrupedia unguibus aduncis, catulos sola uidentes parit leæna: minimum porrò dormit, sublucentq; quiescentis oculi, Cælius. Leo in anteriori parte calidæ naturæ est, in posteriore frigidæ: sic & Sol cum est in leone, Author obscurus. ¶ Dicitur quibusdam quoq; leo inter uigilandum præcipuè oculos occludere, quos aperiat dormiens. Hinc templorum claustris leonem symbolicè appingebant priores, Cæl. ¶ Onosceli dæmones, maresisse ut plurimum exhibent, interdum quoque leonem & canem induere uidentur, Cælius. Canis Serapidi coniunctus est triceps, capite medio leonis, sinistro lupi, dextro canis: uide supra capite primo de canibus diuersis, ubi de Cerbero agitur. ¶ Ampraciotæ leænam summa religione colunt (adorant,) quod tyrannum suum lacerârit & distraxerit, tanquam suæ libertatis uindicem, Aelianus. Leonibus (inquit idem) in Aegypto religiosus cultus non modò tribuitur, sed etiam ex ijs urbs nomen traxit: quorum sanè uim ac naturam exponere non alienum uidetur. Templa habent sibi consecrata, & sedes ad commorandum amplas, & ad exercendum spatia & curricula laxa: tum eis bubulæ carnes quotidie præbentur, quas distractas atque ab ossibus nudas cum interea exedunt, & conficiunt, ab Aegyptijs incantantur Aegyptia uoce. Cantionis argumentum huiusmodi est, ne ex aspicientibus quenquam fascinent. Neque uero eorum modò permulti diuinitatem & religionem apud ipsos habent: uerum etiam sedes eis dedicatæ, è regione contrarios auersosq; aspectus habent: quarum fenestræ, tam quæ ad solis exortum pertinent, tam etiam quæ ad occasum spectant, apertæ suauiorem uiuendi rationem eis & iucundius habitandi domicilium efficiunt, tum eis etiam sunt exercitationum loca ad tuendam ualetudinem, tum propinquæ palæstræ. Eos ideo Vulcano Aegyptij consecrarunt, quòd sint natura uehementer ignita, atque adeo exteriorem ignem ob copiam interioris ægerrime intuentur, & fugiunt: tum ipsos idcirco solis domicilia constituunt, quod ignei sint: simul & solem, cum est æstiuo tempore calidissimus, accedere ad leonem cœlestem dicunt: & ij quidem qui magnam Heliopolim incolunt, in templi uestibulis eos diuinæ cuiusdam sortis, ut Aegyptij dicunt, participes alunt. Nam ijs, quibus propitius est deus somniorum significationibus secundum quietem, futura non solum ostendunt, sed etiam à periurissimis, quod iusiurandum non conseruent, & fidem uiolent, non longo interuallo, atque adeo euestigio, deo eis iustum impetum afflante, pœnas illorum fraudi debitas, repetunt, Hactenus Aelianus. ¶ Lycophron in Alexandra Herculem λέοντα dicit τριέσπερον, ex insiti roboris præstãtia, et quia in eius generatione triplex in unam coiuit nox, &c. Cælius. Apud Homerum alicubi de Diana legitur, ἐπεί σε λέοντα γυναιξὶν ἔθηκε Ζεύς, ὅ ἐστι λέαιναν, Varinus. Leæna in luco Dianæ, apud Theocritum Idyl. 2. ¶ Ecce uicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, Ioannes Apocalypseos quarto. Intelligit autem dominum nostrum Iesum Christum, quem & agnum paulò post uocat, ab innocentia: ut leonem à fortitudine, quòd solus potuerit aperire librum, quem nullus alius spiritus aperire poterat. Sed etiam princeps tenebrarum ab apostolo Petro leoni confertur, non simpliciter, sed rugienti & famelico: ferociam enim & iracundiam leonis in fame summam esse diximus.

¶ Leonis ad frugifera & fructuosa loca profectio siccitatem prænuntiat, Aelianus. Periclis mater Agarista

Agarista per quietem sibi uisa est leonē partu ædere, & post paucis diebus Periclem peperit, Plutarchus in eius uita. λέοντας ἰδεῖν ὀλυμπίων δηλοῖ μάχας, Suidas & Varinus. Leonis aspectus famosus fuit & inglorius, itineraq; infesta facere creditus: nanq; hostium pugnam sæpe portenderunt, Alexander ab Alex. sed deceptus uidetur, non intellecto nimirum quem recitaui senario, cum is ad somnium pertineat, non ad leonem obuium uel in itinere uisum. Erasmus eundem senarium inter prouerbia numerat, (quod parum probo,) translatum ut inquit, uel à somniorum coniecturis, uel ab obseruantibus auguria. Sed ad somnia duntaxat pertinere, uel inde clarum est, quod passim apud Suidam & Hesychium plurimi similes senarij monostichi onirocritici recitantur. Alexādrum Magnum in Babylone multa prodigia perturbabant. Ex his enim quos educabat, leonem quendam eximiæ magnitudinis ac formæ mansuetus asellus calcibus exanimârat, Plutarchus in eius uita. Leo in Co insula ex oue natus quid portenderit, capite tertio diximus. Apollonius ille magus cum non procul Babylone recessisset, leænam inuenit, in cuius utero cæso catuli octo cōtinebantur: unde coniecit peregrinationem suam ad Indorum regem anni unius & mensium octo futuram, ut capite tertio recitaui ex Philostrato. Cypselus Corinthi tyrannus fuit, patre natus Eetione, è Petra tribu, matre uero Labda, &c. ut pluribus persequitur Herodotus libro quinto. De hoc adhuc priuato Pythia huiusmodi oraculum Bacchiadis cecinit: Concipit in Petris aquila enixura leonem Robustum, sæuum, genua & qui multa resoluet. Hæc bene nunc animis uersate Corinthia proles, Qui colitis pulchram Pallenem, altamq; Corinthum. Aquila Græcis ἀετὸς est, quo nomine ad Eetionem Cypseli patrem alluditur.

¶ Leonis catulum ne alas. Aeschyli sententia prouerbialis refertur apud Aristophanem in Ranis, Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν, Μάλιστα δὲ λέοντα μὴ 'ν πόλει τρέφειν, Ἢν δ' ἐκτραφῇ τις τοῖς τρόποις ὑπηρετεῖν. Hoc est, Non est leonis catulus alendus in urbe, minimè uerò leo: quòd si tamen nutritus aliquis fuerit, moribus eius obsequi oportet. Refert hunc locum Valerius Maximus libro 7. capite de sapienter dictis. Admonet ænigma (inquit Erasmus) non esse fouendam potentiam, quæ leges posset opprimere: quod si forte talis quispiam extiterit, non esse è repub. decertare cum illo, quem nequeas nisi magno reipub. malo deuincere. Tyrannus aut ferendus est, aut non recipiendus. Meminit eiusdem sententiæ Suidas in uoce Σκύμνος, ab Aeschylo de Alcibiade dictam scribens, &c. Leonem bracteatum Seneca intelligit, peregrinis excultum ornamentis, et naturali destitutum generositate: quoniam gloriari nemo nisi suo debet, Cælius. Et statim, Apud eundem (inquit) adagium subnotauimus alterum, Magnis telis magna portenta feriuntur, subula leonem non excipit. Caprea contra leonem, uide in Caprea. Leo cordula uinctus: Lucianus in libello de mercede seruientibus, Νῦν δὲ τὸ τοῦ λόγου, λέων κρόκῃ δεθεὶς ἄνω καὶ κάτω περισύρομαι, Nunc autem (quod dici solet) Leo filo uinctus, sursum ac deorsum circunferor: cum quis exiguo commodo captus, apud aulicos ostentatur passim, quod princeps tantum alat uirum. Hoc enim principes sibi gloriosum ducunt, si episcopos aut doctos uiros cogant sua relinquere negocia, & aulicæ seruire pompæ, Erasmus. Domi leones, in pugna uulpes: Apud Aristophanem in Pace Chori hæc uerba sunt, Πολλὰ γὰρ δὴ μ' ἠδίκησαν Ὄντες οἴκοι μὲν λέοντες, Ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες. Est autem scomma in Lacones. Scholiastes monet parœmiam esse, contortam primum in Lacones re malè gesta in Asia his uerbis, Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δὲ ἀλώπεκες. Hinnulus leonem, uide in Ceruo. Ἄλγεα πάσχει Ἀνδρὸς ὑπ' ἠπιάνοιο, λέων ὥσει θ' ὑπὸ νεβροῦ, Theocritus Idyl. 26. Leonem larua terres, Μορμολυκίοις ἐκφοβεῖς τὸν λέοντα: refertur apud Diogenianum: cōueniet de minis inanibus ac terriculis deridendis. Quòd, ni fallor memoria, reperi apud autorem quempiam, leonem etiam laruis & appositītijs uultibus offendi. Adagium usurpat Seneca libro 2. Erasmus. Mortuo leoni etiam lepores insultant, uide in lepore h. Murem ostendit pro leone, prouerbiali schemate dictum, pro eo quod est, ingentia pollicitus & fortia, longè diuersa exhibuit. Synesius in epistola quadam ad Anastasium, Ἐγκραγὼν γὰρ αὐτῷ δὶς που καὶ τρὶς καὶ τοῖς ἐξ ἁμάξης λοιδορησάμενος, καὶ πάντα ἐπανατεινάμενος, ὅσπερ ἂν εἰρῆσθαι καὶ παρ' ἐμοῦ παντὸς ἂν ἐπιμησάμην, ἀπέδειξε τὸ κάθαρμα μῦν ἀντὶ λέοντος. Hoc est, Cum inclamasset in illum bis aut ter, ac de plaustro quod aiunt conuicijs insectatus, nihilq; non in eum esset uociferatus, cum eiusmodi uel à meipso dicta fuisse maximi fecerim, deinde murem pro leone exhibuit scelus. Sumptum apparet à bestiarijs, qui ridiculi gratia multa polliciti, quasi leonem immanem & insolitæ magnitudinis emissuri, mox murem emittunt in caueam, Erasmus. A leonis pelle facta quædam prouerbia, memorauimus iam in H. e. nempe ista, Leonis exuuium induere, Leonis exuuium super crocoton, Leoninæ pelli ubi non pertingit assuenda uulpina. Leonem radere, λέοντα ξυρεῖν (Varinus habet ξυρᾶν) dicuntur, qui feroces & præpotentes arte tractant & illudunt magno suo periculo. Vsurpauit hoc adagium Socrates apud Platonem libro de Rep. primo, negans se usque adeo dementem esse, ut leonem ausit tondere, & Thrasymacho homini præferoci illudere, οἴει γὰρ ἂν με οὕτω μανῆναι ὥστε ξυρεῖν ἐπιχειρεῖν λέοντα, καὶ συκοφαντεῖν Θρασύμαχον. Nam agni citra periculum tondentur uelluntúrq;, leo nullo modo tractari uult. Aristides in Panathenaicis ad Periclem à Platone taxatū refert, Ὅσθ' ὅρα μὴ λέοντα ξυρεῖν ἐπιχειρῶμεν, οὐ Θρασύμαχον συκοφαντεῖν ἐπιχειροῦντος, ἀλλὰ κωμῳδεῖν Περικλέα, καὶ ταῦτα δι' αἰτίας, Erasmus. Cynicus apud Lucianum cum Herculis & Thesei frugalem & seueram uitam commemorasset: & de Theseo priuatim quòd barbam comamq; aluerit, addit hoc idem ueteres omnes factitasse: Καὶ οὐκ ἂν ὑπέμεινεν οὐδὲ εἷς αὐτῶν, οὐδὲν μᾶλλον ἢ τῶν λεόντων τις ξυρώμενος: mollem enim & læuem carnem mulieres decere censebant. Λέοντα ξυρεῖς, hoc est, Leonem radis (inquit Cælius)

adagium de iis qui factu impossibilia tentant, (eodem modo à Suida explicatur) aut non citra periculum. Propterea Plato, sicuti commeminit etiam Philostratus, idem esse dixit leonem radere, & Thrasymachum συκοφαντεῖν, hoc est calumniis circumuenire. Ad quod alluserit Epigrammatum 10. Martialis (ut Erasmus etiam annotauit) illis uersiculis in Ligellam quæ partem pudendam sibi uellebat, Quare, si pudor est, Ligella noli Barbam uellere mortuo leoni. Cæterum cur poëta leonem membrum muliebre nominauerit, interpretes aut non tradunt, aut inepta quædam afferunt. Sunt enim qui ideò dici opinētur, quod mirum in modum leoni fœtet anima: uel (inquit Domitius) quod placet, prouerbium est, quum uolumus aliquem excitare, qui moueri non potest. Sed boni consulant eruditi, (inquit Cælius) si meam quoq; coniecturam attulero. Legimus in Nicādri Theriacis de cenchrine serpente, qui alio nomine leo uocetur. Interpres autem leonem uocari coniicit, uel alias ob causas (ut inter Serpentes referetur) uel quia mordet, ac hominis sanguinem exsorbet, quæ ipsa & leo facit. Ex iis animaduerto Martialem muliebre pudendum leonis nomine festiuiter appellasse, quoniam subinde masculorum sanguinem (urinam genitalem, qui sanguis concoctus est) exugat. Mortuum uerò dixit, quoniam ætate iam uideretur emeritum, & ad Venereos usus hebes ac frigidū. Hæc Cælius: Ego in Martialis uersu Domitii interpretationem magis probârim. Vide supra in a. ubi illud Aristophanis exponitur, Leæna in tyrocnestide. Risit leo, ἐγέλασεν ὁ λέων, adagium in omnes, qui rugatioris frontis & Catoniana seueritate, quandoq; tamen matutinam exporrigunt grauitatem ac comes se præstant, solitò hilarius agentes. Pronunciatum id in Thucydidem, qui Cylonium scelus explicaturus, consuetò apertius, & intellectu nemini non obuio narrationem contexuit: quo nomine miratus eam technographus (Hermogenes puto) ediscendam summa cura iunioribus præcipit, ut σαφήνειαν & facilitatem eandem stylo ualeant exprimere, Cælius 13.19. Et mox, Facilem huic adagio uerba Plinii præstiterint intellectum: Cauda, inquit, immota leoni placido, clemens, blandientiq; similis, quod rarum est: crebrior enim iracundia eius. Comparem ferè uim & illud habet, ἐγέλασεν ὁ Χάρων. Leonis senecta præstantior hinnulorum iuuenta, γῆρας λέοντος κρεῖσσον ἀκμαίων νεβρῶν: citatur apud Stobæum ex Hippothoonte poëta. Senectus uiri fortis ac strenui præstantior est iuuenta quorūdam ignauorum & imbecillium iuuenum. Venustius fiet si longulè transferatur: Veluti si quis ingenium docti senis & exercitati præferat ingenio parum eruditi iuuenis. Dicetur non ineptè & in senectutem crudam uiridemq;, animiq; uiribus adhuc pollentem, Erasmus. Leonina societas est, inquit idem, cum omne commodum ad unum aliquem redit, reliquis ui fraudatis: qualis fermè solet esse cum regibus, aut præpotentibus plebeiæ sortis hominibus. Extat in Pandectis, in quibus ex Vlpiano refert Aristo, Cassium respondisse, societatem talem coiri non posse, ut alter lucrum tantum, alter damnum sentiret, & hanc societatem leoninam solitum appellare. Cæterum Cassianam appellationem, haud dubium prouerbialem, ex Aesopi Græci apologo natam apparet, qui talis circunfertur. Leo, asinus & uulpes societatem inierant, ut quod uenatu cepissent, id in commune partirentur. Prædam ubi erant nacti, leo iubet ut asinus partiat. Ille, ut est stolidus, in treis æquas portiones distribuit. Qua gratia mox indignatus leo, quod cæteris æquaretur, asinum adortus dilaniat. Restabat uulpes, eam de integro partiri iubet, illa totam fermè prædam leoni attribuit, sibi uix paucula quædam seruans. Leo comprobata distributione rogat, quisnam illam artem partiendi docuisset: Calamitas, inquit, asini. Leonem stimulas, pungis, seu uellicas, τὸν λέοντα νύττεις, de his qui potentem ac ferocem in suum ipsius exitium prouocant atq; extimulant. Refertur à Diogeniano, Erasmus. Leonem subula excipere, prouerbium superius dictum, statim à Leone bracteato. Leonis uestigia quæris, τοῦ λέοντος ἴχνη ζητεῖς, dicterium in eum qui uerbis ferox esset, re timidus. Ductum ab apologo quopiam Aesopico, quo narrat uenatorem quendam pastorem obuium rogasse, nuncubi leonem uidisset, ut eum sibi commonstraret. Atq; eum respondisse: Equidem tibi leonis uestigia mox ostendero: neque enim procul absunt. Tum ille, Satis est, inquit, neq; enim ultra quicquam requiro. Conuenit cum eo quod alio positum est loco, Cum ursus adsit, uestigia quæris, Erasmus. Leonem ex unguibus æstimare, ἐκ τῶν ὀνύχων λέοντα γινώσκειν, est ex una quapiam coniectura negotium uniuersum perpendere, ex paucis multa, ex minimis maxima coniicere. Natum uidetur adagium à Phidia statuario, qui, sicut narrat Lucianus in Hæresibus, inspecto leonis duntaxat ungui, quantus esset totus leo perpendit, totumq; ex indicio unguis effinxit. Plutarhus in commentario de defectis oraculis, uidetur ad Alcæum referre: sic enim scribit, οὐ κατ' Ἀλκαῖον ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα γράφοντας: id est, Non Alcæi more (melius, iuxta Alcæum, ut Cælius uertit: ut Alcæus, non origo huius prouerbii sit sicut Phidias, sed eo tantum usus in scriptis suis) leonem ex unguibus depingentes: hoc est, ex re minima maxima colligentes. Philostratus in uita Apollonii, οἷον ἐξ ὄνυχος ἤδη ὁρῶ, id est, qualem ex ungui iam esse uideo. Basilius Magnus ad Maximum philosophum, εἰκόνες ὄντως τῶν ψυχῶν εἰσιν οἱ λόγοι, κατεμάθομεν οὖν σε ἐκ τοῦ γράμματος, ὅσον φασὶν ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα. Fit autem hoc Mathematica ratione, sicuti docet Victruuius libro 3. ut ex membro uel minimo, totius corporis modus colligatur: Quemadmodum Pythagoras Herculani corporis mensuram, ex Pisano stadio, quod Hercules suis pedibus fuerat metatus, ratiocinatus est, Erasm. Ex ungue leonem describere per adagium dicimus, quum certioribus argumentis quippiam demonstrari significamus, aut à proprietate apertissima. Plutarchus in libro de oraculis quæ defecerant, Admirantibus uerò qui aderant, Demetrio autem ridiculum statuente, à tam minutis rebus adeò magna uenari, nec iuxta Alcæum, ex ungue leonem dèscribere, Cleombrotus ait,

ait, Cælius. Vnum quidem, sed leonem, uide supra in c. de partu leænæ ex Cælio. Congregare cum leonibus uulpes, apud Martialem, est res impares dissimilesq; permiscere. Vulpes dolis nititur, leo uiribus fidit. Quanquam utrunq; coniunxit Pindarus, indicans uirum fortem leonem oportere præstare in exhauriendis certaminum laboribus, uulpem in consilijs. Sic enim in Isthmijs scribit, Τόλμα γὰρ ἐοικὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ᾽ ἀλώπηξ, Erasm. ¶ Λέων σοι γέγονεν ἐκμαγμα σόν, ἀπὸ τῶν μοιχευομένων καὶ τικτουσῶν γυναικῶν, Suid. mihi locus uidetur obscurus, eam nimirum ob caussam ab Erasmo quoq; in Chiliades non ascitus. Ἄγρει τοῦ καὶ συγνὲ πακὰς ἀνάθρεμμα λεαίνας, Theocrit. Id. 28. ¶ Nunquid capies leænæ prædam? Iob. 38. speciem habet prouerbij, de re impossibili ferè, quale & illud alicubi legisse memini, Herculi clauam extorquere. ¶ Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in sylua, dedit contra me uocem suam, atq; ideo odi eam, Hieremiæ 12. Hoc est, Populus qui me prius tanquam patrem amabat & colebat, totus in me efferatus & animo alienatus est. Sophoniæ tertio principes improbi & tyranni, leoni rugienti comparantur, & similiter Prouerbiorũ 28. Impij dicunt mortuos omnino perire, & mortuo præstare uiuum, licet ob uilitatem conferatur canis uitæ ad leonis cadauer comparatæ (ac si dicerent, præstat uiuum esse canem, quàm leonem mortuum) Gregorius Neocæs. in Ecclesiasten capite 9.

¶ Emblemata quædam Alciati.
Etiam ferocissimos domari,
Romanũ postq; eloquiũ Cicerone perempto
Perdiderat patriæ pestis acerba suæ:
Inscendit currus uictor, iunxitq; leones,
Compulit & durum colla subire iugum,
Magnanimos cessisse suis Antonius armis,
Ambage hac cupiens significare duces.
¶ Vigilantia & custodia,
Instantis quòd signa canens det gallus eoi,
Et reuocet famulas ad noua pensa manus,
Turribus in sacris effingitur ærea mentem
Ad superos peluis quod reuocet uigilem,
Est leo: sed custos oculis quia dormit apertis,
Templorum idcirco ponitur ante fores.
¶ Leones iuncti à Cupidine,
Aspice ut inuictus uires auriga leonis,
Expressus gemma pusio uincat amor.
Vtq; manu hac scuticã tenet, hac ut flectit habenas,
Vtq; est in pueri plurimus ore decor:
Dira lues procul esto: feram qui uincere talem
Est potis: à nobis temperet an'ne manus?
¶ Furor & rabies,
Ora gerit clypeus rabiosi picta leonis,
Et scriptum in summo margine carmen habet:
Hic hominum est terror, cuius possessor Atrida
Talia magnanimus signa Agamemno tulit. Vide supra in a. inter Icones.
¶ Cum laruis non luctandum,
Aeacidæ moriens percussu cuspidis Hector,
Qui toties hosteis uicerat ante suos:
Cõprimere haud potuit uocẽ insultantibus illis:
Dum curru, & pedibus nectere uincla parant.
Distrahite ut libitum est, sic cassi luce leonis
Conuellunt barbam uel timidi lepores.
Prouerbium, Mortuo leoni etiam lepores insultant, uide in lepore h.
¶ Ex damno alterius, alterius utilitas,
Dum sæuis ruerent in mutua uulnera telis,
Vngue leæna ferox, dente timendus aper,
Accurrit uultur spectatum, & prandia captat.
Gloria uictoris, præda futura sua est.

DE LEPORE.

A.

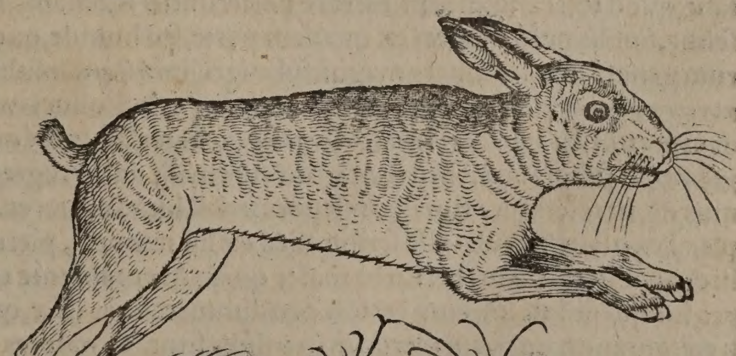

Lepus quadrupes siue terrestris, Hebraice arnebet ארנבת uocatur, uoce fœminini generis, quod lepores omnes utrũque sexum habeant, Munsterus. Et Iudæi quidem hoc uocabulo nihil quàm leporem uocari consentiunt, & Hieronymus non aliter uertit. Septuaginta uerò aliâs chœrogryllium, aliâs dasypodem reddunt. Sed chœrogryllium non aliud quàm echinum esse, in Cuniculo & Echino docui. Deuteronomij 14. pro arnabet Hebraico Chaldæus transfert ארנבא arneba, Arabs ארנב ernab, Persa ברגוש kargos. Schaphan שפן quoq; Septuaginta diuersis in locis, λαγωὸν, δασύποδα, & chœrogryllium interpretantur: sed omnino cuniculum esse in historia eius demonstraui. Hieronymus quoq; Prouerbiorum 30. schaphan lepusculum uertit. Lepus apud Auicennam arnebberi: apud Syluaticum arnaberri, arnebus, arnaben: & alfenglinar, coagulum leporis. Arneph, Saracenice. Græcè λαγὼς, uel λαγὸς, uel λαγωὸς, ut in Philologia pluribus dicetur. Vulgò etiam hodie λαγὸς,

à Græcis uocatur. Veteres etiam Græci quidam λέπορι uocitarunt, uide in H.a. Dasypus quoque lepus est, à pedibus supra infraque hirsutis dictus: quanquam Aristoteles alicubi coniungit λαγὼν & dasypoda (ut Plinius leporem & dasypodem) ubi Gaza leporem & cuniculum uertit. Strabo cuniculos λαγιδεῖς γεωρύχους, id est lepusculos terræ fossores nominat. Plutarchus dasypodum catulos λαγιδεῖς uocat: οἱ δὲ δασύποδες πρὸς εὐνὴν ἐπανιόντες ἄλλον ἀλλαχῆ κομίζουσι τῶν λαγιδέων, in libro Vtra animaliũ prudentiora, &c. unde dasypodem eum pro lagò, id est lepore accepisse constat. In Baleares insulas (ut scribit Eustathius in Dionysium Afrum) inuectos aliquando ferunt duos λαγιδεῖς (cuniculos) marem & fœminam, qui mox ita aucti sunt numero, ut domos etiam & arbores suffossas euerterint: unde incolæ legatione Romam missa agrum (habitandum) petere coacti sint. Sunt autem λαγιδεῖς γεωρύχοι καὶ ῥιζοφάγοι, hoc est eius naturæ ut terram fodiant & radicibus uescantur, quos & λεβηρίδας aliqui uocarunt, Hæc ille ex Strabone ferè. Δασύπους, λαγώς, Suidas. Sed hæc controuersia copiosè tractata est in Cuniculo capite primo. Πτὼξ & alia leporis nomina poëtis usitata ad Philologiam pertinent. Leporum catulos Cicero, Varro & Columella lepusculos uocant: Græci forma diminutiua, λαγίδια, λαγίδας, & λάγια, Pollux. Xenophon quidem μικρὰ λάγια dixit. Λαγώδιον uox nuda apud Suidam est: sed Varinus in uoce κώδιον, à lepore deminutam esse ostendit. Λαγιδεῖς uero patronymica forma, à recto λαγιδεὺς (qui & apud Suidam reperitur) ut alicubi docet Varinus: sic & λυκιδεὺς & χηνιδεὺς, pro catulo lupi & pullo anseris. Italicè lepre uel lieuora. Gallicè lieure (diminutiua, leurault & leureteau.) Hispanicè liebre. Germanicè **Haß** uel **Haas**. Anglicè an hare. Illyricè zagicz.

B.

Lepores in Aegypto minores quàm in Græcia fiunt, Aristoteles. Velocissimi sunt montani, campestres minus, tardissimi palustres: sed qui loca omnia pererrant, in cursu molesti sunt: etenim sciunt compendiosa uiarum, & currunt per aduersa uel plana maximè, per diuersa uariè, per decliuia minimè, Xenophon. Græca sic habent, Θέουσι γάρ· μάλιστα μὲν τὰ ἀνάντη, ἢ τὰ ὁμαλά· τὰ δὲ ἀνώμαλα, ἀνωμάλως· τὰ δὲ κατάντη, ἥκιστα. Capitur lepus, inquit Pollux, facilius cum per loca decliuia fertur, propter pedũ posteriorum altitudinem, præceps actus in caput. In accliuibus uerò pedum inæqualitas facit, ut corpus æquabiliter feratur, cum quantum locus humilior subsidit, tantum ipse altitudine crurum erigatur: ut quasi in plano currere uideatur, aut quod ad ipsum saltem locus uideri planus possit. Sed de cursu & uelocitate leporum, dicetur etiam in E. Apud nos lepores montani differunt à campestribus, in Tridentinis & Vicentinis alpibus frequentes, nigritia, magnitudine, ferocia, densiore pilo à cæteris distincti, Hermolaus. Iul. Pollux lepores quosdam Elymæos uocat, uulpibus non ferè minores, & nigricantes, corpore oblongo, albicante macula, prope summam caudam longiore. Sunt & qui dicuntur moschiæ, quorum in uestigijs spiritum tanta ui sentire canes memorant, ut furere planè credantur. Chelidonios etiam quosdam dicit Athenæus, Cælius. Elymæi à regione dicti uidentur, ut & canes Elymæi, de quibus dixi in capite de canibus uenaticis in genere. Moschiæ uerò ab odoris uehementia fortassis, ut & moschus odoramentum quod Arabes mesch appellant, & uerisimile est Græcos ab Arabibus mutuatos. Pisis lepores sunt magni, in nostra regione parui: quia cibus leporum illic maior quàm apud nos est, Niphus. In Pannonia inferiore multò Italicis pinguiores & sapidiores uidi, Manardus. Leporum tria genera ferè sunt: Vnum Italicum hoc nostrum pedibus primis humilibus, posterioribus altis, superiore parte pulla, uentre albo, auribus longis: qui lepus dicitur cum prægnans sit, tamen concipere. In Gallia transalpina, & Macedonia fiunt permagni. In Hispania & in Italia mediocres. Alterius generis est, quod in Gallia nascitur ad alpes, qui hoc ferè mutant, quòd toti candidi sunt. Hi raro perferuntur Romam. Tertij generis est, quod & in Hispania nascitur, similis nostro lepori ex quadam parte, sed humile, quem cuniculum appellant, Varro. Leporum genera duo sunt, pars magni, subnigri (ἐπίπερκνοι) multum in fronte nitescunt, (τὸ λευκὸν τὸ ἐν τῷ μετώπῳ μέγα ἔχουσιν:) alij minores, subflaui, (ἐπίξανθοι, Polluci ἐπίπυῤῥοι) parum candoris ostendunt. Caudam gerunt illi uariam (κύκλῳ περιποίκιλον,) hi tersam (παράσημον:) oculis uerò sunt, illi sublucidis (ὑποχάροποι) hi subglaucis. Circa summam aurem illi ualde nigrescunt, hi perexiguum. (οἱ μὲν transtulimus illi, ut referatur ad maiores lepores: οἱ δὲ, hi, ad minores. Pollux simpliciter, leporum alios charopis, alios glaucis oculis esse scribit.) Sed ex his minores, plerunque incolunt insulas desertas, uel celebres, (habitatas:) & in his turba maior quàm in continente uersatur, quòd ibi ut plurimum nec uulpes sunt, à quibus ipsi cum catulis occiduntur: nec aquilæ, quæ montes magnos sæpius quàm paruos frequentant: nam parui plerunque in insulis sunt. Venatores etiam raro desertas insulas adeunt: in his quæ habitantur pauci sunt, & ij ferè negligentes uenationis: in sacras autem ne transire quidem canibus licet. Itaque innumeri proueniunt, Xenophon. Platina magnos & paruos lepores non aliter distinguit, quàm quod illos lepores uulgò dictos esse ait, hos uerò cuniculos, quod parum placet.

¶ Dorsum leporinum propriè est pullum, Thylesius, ut pluribus dicam mox in pilorum mentione. Leporis colorem lego dici epipercnon: quòd sit percne, oliuæ species, non acerbæ quidem, sed nec nigrescentis omnino. Sunt qui percnon punctis maculisque nigrioribus interstinctum accipiant: nam de animalibus lib. 9. Aristot. quoque quartum aquilarum genus percnopteron dicit appellatum ab alarum notis. Eius aquilæ meminit Iliad. ultimo Homerus. In Plinianis codicibus scriptum modò obseruauimus, percnon dici ab Homero aquilam eã, Cælius. Lepus (inquit Pollux) colore est, ἐπίπερκνος, ἔστι δὲ τοῦτο τὸ εἶδος (εἶδος pro χρῶμα dixit, ne eandẽ uocem repeteret) περκνῆς ἐλαίας, ὅτι ὄμφακος ἔτι,

ὑπὸ πόλιν μελαινομένης, hoc est inter acerbã & plenè maturã oliuã medio colore. Differunt colore lepores Oppiano: φ alij sint Κυάνεοι, δνοφεροὶ ἢ μελάμβωλον κατ᾽ ἄρουραν, Ξανθοὶ δ᾽ αὖθ᾽ ἕτεροι πεδίων ἄπο μιλτοπαρήων: hoc est interprete Gyllio, alij cyanei, alij in solis terrarum nigris fusci, alij in rubris terris rutili. Lepores Italici (inquit Petrus Cresc.) pedibus primis humilibus, posterioribus altis, superiore parte humili, uentre albo, auribus longis, qui lepus dicitur prægnans etiam concipere: In Gallia alterius generis reperiuntur, toti candidi: Tertij generis cuniculi fuerint. Leporum plura sunt genera (Plinij uerbis utor,) in alpibus candidi: quibus hybernis mensibus pro cibatu niuem credunt esse: certe liquescente ea rutilescunt annis omnibus: Et est alioqui animal intolerandi rigoris alumnum. Leporum generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat. Communis lepus in alpibus Heluetiæ non mutat colorem, corpore maior, capitur in uallibus & inferioribus montium locis: minor per brumam (ibidem & in Algouiæ montibus) totus albescit, æstate cæteris concolor, nempe fuscus: in summis montium iugis uersatur, carne duriuscula & minus laudata, Stumpfius. Lepori albo quem uidi, cutis nigricabat, multò tenerior quàm cæteris leporibus: pili in summis auriculis nigri erant. Lepores albi rarò Romam perferuntur, Hermolaus. Pausanias in Arcadicis scribit lepores albos ex Libya aduectos se uidisse, id quod mireris propter caliditatem regionis, cum apud nos nusquam nisi circa montium niuosorum cacumina tales uisantur: in Scythia quidem Europæa (sic omnem eius Septentrionalem oram appello) hoc colore lepores abundant, ut Olaus Magnus testatur. Audio & in Anglia reperiri. Aristoteles etiam in libro de coloribus leporem album agnoscit. Leporem cognouimus hyeme albescere, æstate autem in suum colorem redire, D. Ambrosius & Albertus. Apud nos quidẽ etiam mustelæ aliquando per hyemem albæ reperiuntur. ¶ Naucrates Comicus poëta leporem in Attica non facile inueniri scribit: Alcæus uerò plures esse subindicat, ubi scribit coriandro trito & sale aspergendos esse quos ceperint lepores, Athenæus. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidem in littoribus, Plinius. In Ithaca insula lepores si aliunde illati dimittantur, uiuere nequeũt: sed eodem reuersi, unde maris introierint insulam, moriuntur, Aristoteles. Sola hæc insularum lepores non ꝑducit, Pollux. In Carpatho insula quantum abundarint lepores, inter prouerbia dicetur: item in Astypalæa insula, capite tertio in mentione fœcunditatis ipsorum. Cum terra pullulat, rura (loca culta) magis quàm montes tenent, Xenophon.

¶ Nunc de singulis leporini corporis partibus acturus, primo loco integrum eius partium ex Xenophonte descriptionem apponam, ne unius authoris nomen sæpius nobis citandum sit, & ita pariter quid à nobis illustratum castigatúmue sit appareat. Omnes in lepore partes (inquit Xenophon) mirificè ad celeritatem compositæ sunt. Siquidem corpus eius consistit ex his. Caput agile habet, breue, rotundum (interpres legit περιφορῆ: cum codices impressi habeant κατωφορῆ: Pollux melius κεφαλὴν κατωφορῆ, εἰς στενὸν καταλήγουσαν: hoc est, caput pronum, in acutum desinens:) non rigidum, longitudinem idoneam. (Videntur hic quædam deesse, quæ ex Polluce adijciemus. Aures lepus habet sublimes: collum angustum, rotundum, molle, oblongum, quæ tria posteriora in canis etiam celeris collo à Xenophonte laudantur. Vnde apparet hæc uerba, οὐ σκληρὸν, μῆκος ἱκανὸν, apud Xenophontem non ad κεφαλὴν, sed ad τράχηλον pertinere: nam quod Xenophon dicit οὐ σκληρὸν, Pollux ὑγρὸν reddit, id est μαλακὸν: & pro μῆκος ἱκανὸν, ὑπόμηκη.) Scapulas rectas, desuper non aptas (non arctas potius, sed satis laxas solutasꝗ ad motum faciliorem: ὠμοπλάτας ὀρθὰς, ἀσυνδέτους ἄνωθεν: sic in cane quoꝗ probat ἰσχία ἄνωθεν μὴ συνδεδεμένα: uide mox in clunium mentione.) Crura in ipsis (id est priora crura) leuia, solida, ut uertit Leonicenus, Grçcè legimus ἐλαφρὰ, σύγκωλα, apud Xenophontem & Pollucem. Fortassis autem σύγκωλα melius interpretabimur, exiguo interuallo disiuncta: posteriora enim magis distant, & diuaricantur: unde apud Pollucem legimus, βλαισὰ δ᾽ ἐστὶ τὰ ὄπισθεν σκέλη, ὡς ἐγκεκλίσθαι παρὰ τὰ ἐμπρόσθια, καὶ ἐπὶ τοὺς δρόμους προβάλλειν αὐτὰ πρὸ ἐκείνων, καὶ πηδᾶν, ἀντερειδόμενον τοῖς ὄπισθεν ποσὶν, οὐδαμῆ τοὺς ἐμπροσθίους ἐμποδίζοντα, διὰ τὴν ἐκείνων εἰς τὸ ἔσω παράλλαξιν. Idem Pollux libro secundo βλαισοὺς homines uocat quibus crura infra genua diuaricata sunt, & extrorsum uergunt: instar Λ. literæ, unde & lambdã hominem sic uitiatum appellant, Varinus qui βλαισὸς scribit.) Pectus non angustum, (στῆθος οὐ βαρύτονον, id est pectus non graue: Pollux reddit, non carnosum.) Costas leues, commoderatas. Spinam (ὀσφὺν) teretẽ: aluũ carnosam, (Codex impressus habet κοίλην, interpres κοιλίαν legit: Poll. melius κωλῆνα, id est pernam uel coxam & femur.) Ilia tenera, caua laterum idonea (λαμπάρας ἱκανῶς, apud Pollucem nihil huiusmodi legitur: λαμπάρα uocem nusquam inuenio, λαπάρα uerò interpretatur ile, abdomen, uenter, à laxitate dictus, ut quidam in Lexicon Græcolatinum retulit: item morbus Galeno, infestans partem inter ilium & thoracis ossa subsidentem: uide etiam Varinum: sed hæ significationes nominis substantiui sunt, in Xenophonte adiectiuum requiritur: proinde legerim λαπαρὰς cum acuto in ultima: est autem λαπαρὸς Varino, ἰσχνὸς, ὑπεσταλμένος: quę significatio ferè etiam nominis λαγαρὸς est: λαπάττειν inanire est, unde λαπαρὸς, cauus & inanitus: sic etiam in cane celere Xenophon laudat τὰ κάτωθεν τῶν κενεώνων λαγαρὰ, καὶ αὐτοὺς τοὺς κενεῶνας.) Clunes obesas, undiꝗ plenas, congruo desuper interstitio: (ἰσχία δὲ στρογγύλα, συνεστηκότα, Pollux: lego διεστηκότα, nam Xenophon διεστῶτα habet. Idem autẽ hic dicit, ἄνωθεν ὡς χρὴ διεστῶτα, quod supra de scapulis dixerat ἀσυνδέτους ἄνωθεν: et in cane celere ἰσχία ἄνωθεν μὴ συνδεδεμένα. Femina longa (μηροὺς μακροὺς: Pollux legit μικροὺς, reddit enim βραχεῖς) densa: (εὐπαγεῖς, sed melius in Polluce, εὐπαγεῖς, id est solida, ut in cane etiam:) foris musculosa (μυώδεις, Poll.) interius non protuberantia: hypocolia (de his plura dixi in Canis uenatici historia, Pollux hoc loco hyposcelia

reddit, cum supra in in loco de somno leporis τὰ ὄπισθεν σκέλη reddiderit: Leonicenus hic internodia transfert: superius femina: neutrum probo) longa & neruosa (μακρὰ καὶ στρυφνὰ, Pollux: Xenophontis codex non rectè habet μακρά. στιφρὰ uerò ut Xenophon, & στρυφνὰ ut Pollux habet, uoces synonymæ sunt: sed legendum στιφρὸν per iota, ut densum, solidum & in se conferctum significet, cuiusmodi corpora neruosa sunt: nam per ypsilon saporem astringentem & acerbum designat.) Pedes anteriores summè flexiles (ἄκρως ὑγρὸς, fortè legendum μακρὸς, ὑγρὸς, id est longos, molles: nam & Pollux habet, στενὸς καὶ μακρὸς. summa certè mollities non cõuenit eis: intelligit autem molle per ὑγρὸν, posteriores pedes contraria uoce στερεὸς, id est solidos & duriusculos probans) angustos, rectos: posteriores solidos, latos, nullius utrosque non contemptores asperitatis. Posteriora crura prioribus multum longiora, parumque procurua, (καὶ ἐγκεκλιμένα μικρὸν ἔξω, Xenoph. Βλαισὰ δὲ δεῖ τὰ ὄπισθεν, ὡς ἐγκεκλίσθαι παρὰ τὰ ἔμπροσθεν, Pollux, ut pluribus paulò superius recitaui.) Villos breues leuesque. Sic sanè compositum corpus fieri non potest quin & ualidum, & molle (aut flexile) & summæ agilitatis sit, Hactenus Xenophon. Caudam tantum, inquit idem, ad currendum incommodam habet, proinde in cursu auribus se gubernat, ut in C. dicam. ¶ Corpore non magno est, & natura leuis, Pollux. Σῶμα πέλει τυτθὸν, λάσιον, Oppian. Nunquam pinguescit, ut in F. referam: ubi etiam de sanguinis eius natura dicam. Dasypodi pili & in buccis intus, & in pedibus sunt: Quæ utraque Trogus & in lepore tradit, hoc exemplo libidinosiores hominum quoque hirtos colligens. Villosissimus animalium lepus, Plin. Lepori uni pili & in bucca intus (ἐντὸς τῶν γνάθων) & sub pedibus sunt, Aristot. Τετρίχωται πᾶς, ὥστε καὶ τὴν γνάθον ἐντὸς ἔχειν τρίχας, Pollux. Sunt quæ mollem quidem habeant pilum, sed minus tenuem, ut lepores, contra quàm oues: leporum enim pilus per summa cutis enascitur, quamobrem longitudine caret, & simile accidit, ut in ijs quæ lino decerpuntur: quæ quamuis mollia sint, tamen nullam longitudinem habent, nec implexum ullum recipiunt, Aristot. Et in Physiog. Lepus cum timidissimum animal et molli pilo sit, ut oues etiam ac ceruus: homines quoque mollioris pili, timidi existimantur. Villos habet impenetrabiles (τρίχα στεγανήν:) sunt enim densi & molles, Xenophon. De colore leporis superius dixi. Dorsum leporinum, inquit Thylesius, propriè est pullum: quamobrem naturæ ipsius doctus magisterio, terram recentem ab aratro metu pauidus quærit ille, ibique nonnunquam stratus, nullaque re abditus, uenatores canesque ipsos prætereuntes, ac sagaciter propè omnia perquirentes, coloris tantum beneficio sæpissimè latet: &, ut in quodam epigrammate de lepore diximus, Quem fuga non rapit ore canum, non occulit umbra: Concolor immotum sub Ioue terra tegit. ¶ Lepus caput modicum habet, βαιὸν ὕπερθε κάρα, Oppianus. Pronum, & in angustum desinens, Pol. ¶ Oculi leporum glauci aut charopi sunt, Pollux. Αὐτὰρ ὀφίγληνοι χαροπὸν στράπτουσιν ὀπωπαὶ Κανθὸν ἀεὶ γυμνὸν ἀκοιμήτων βλεφάρων (?) ... Oppianus de lepore. Oculi glauci simul, inquit Adamantius, & charopi, hoc est diuersorum colorum punctis milij magnitudine circa pupillas notati, ingenium dolosum & furtiuũ significant, satis quidem solers, sed nec forte nec audax, cuiusmodi lepores sunt. Acie oculorum sunt, inquit Xenophon, multis de causis minimè acuta. Oculos enim habent exporrectos, τὰ ὄμματα ἔχει ἔξω: palpebras autem præcisas (καὶ τὰ βλέφαρα ἐλλείποντα) & quæ pupillis munimenta nõ præbeant: quapropter hebes uisus est atque diffusus. (Oculi cilia non habent, eoque obtusius uident, Poll.) Ad hæc somno etiam multum deditur animal, quæ res nihil ad uidendum prodest, (unde oculi non parum læduntur, Poll.) Et uelocitas ad obtundendam aciem plurimum facit: citius enim ferè rem unamquanque pertranseunt, quàm quid sit accuratè perspiciunt: Canum quoque urgentium terrores prouidentiam auferunt: unde sæpe in retia incauti feruntur. Palpebris clausis (καταμύων, id est conniuens) uigilat, apertis dormit & immotis, Xenophon: uide etiam in C. Patens quid significare uolentes Aegyptij, leporem pingunt: habet enim oculos hoc animal semper apertos, Orus. Lucent in charopis eorum oculis uigilia muniti hircqui: nunquam enim grauatis (demissis) somnum capiunt palpebris, ut qui tum feras tum homines metuant: nocte etiam uigilant, Oppian. Superior in homine palpebra ita quandoque conuellitur, ut album oculi non tegat: λαγωφθάλμους, id est leporinos oculos habentes, qui hoc patiuntur, uocant Græci. Auicenna ascera, & palpebræ inuersationem. Idem inferiori contingit, & ectropion Græcis est, Manard. Lagophthalmus, inquit Cælius, uitium est ubi oculus in sopore non occluditur: fit autẽ, ut Celsus lib. 7. significat, ubi curatione adhibita plus æquo cutis exciditur, ita ut oculus contegi nequeat, uel aliam ob causam quandoque. Nam si palpebra inferior minus surrigitur, sed pendens hiat, nec cum superiore coit, uitium facit, quod (eodem auctore) ectropium uocant. Glaucophthalmus pro lagophthalmos apud Celsum non rectè scriptum Hermolaus monet. Κορυβαντιᾶν, inquit idem, uerbum apud Græcos factum est à pupillis oculorum quas κόρας appellant: sicut & Corybantes & Curetes: Qui cum custodes Iouis essent, non modo excubare, sed etiam apertis oculis dormire cogebantur: hinc natum uitio ex fabula uocabulum, ut qui leporũ modo somnum caperent oculis patentibus, ita nominarentur. Proinde qui Corybantes à choreis dictos arbitrantur, errant: etiamsi Lucretius ita cecinerit: Cum pueri circa puerum pernice chorea Armati in numerum pulsarent æribus æra. In eundem sensum & Aristophanes poëta usurpat uerbum id in comœdia quæ Sphêces inscribitur, Ἢ παραφρονεῖς ἐτεὸν ἢ κορυβαντιᾷς. Vide Chiliadas Erasmi duobus in locis, ut index monebit, super hoc uerbo corybantiân. Dormiunt lepores oculis patentibus, multique hominum, quos κορυβαντιᾶν Græci dixêre, Plinius. Plura hac de re afferemus in C.

¶ Lepori ὦτα ὑψηλὰ, id est aures sublimes, Poll. Auritus à magnis auribus dicitur, ut sunt asino-

rum & leporum: aliâs ab audiendi facultate (sicut & oculatus,) Festus. Apud Græcos quidem nomen etiam λαγὼς habet, ab aurium magnitudine, λα enim auget in compositione, ὦς auris est. Et sanè decebat ut timidum & inerme animal bene auritũ esset, quò longius pericula & insidias perciperet & maturè sibi consuleret: sed ijsdem in cursu quoq; se gubernat, ut in c. referam. Aures ei longæ & pilosæ, Gillius. ¶ Labia perpetuò mouet, Obscurus. Bucca pilos etiam interius habet, ut supra diximus in pilorum mentione. Rimam illam in medijs labris rectà sub naribus, nostri uocant **hasenschartẽn**: & audio etiam homines quosdam ore sic deformato nasci, idq; ferè accidere ubi grauidæ subito leporis aspectu territæ fuerint. Vtrinq; dentatus cum sit, coagulum tamen habet, Aristotel. Quæcunq; sic nascuntur in ueterino genere, ut notam eam habeant, quam leporinum dentem uocant (σιμὰ, καὶ λαγώδοντα ἢ ἐξώδοντα) subrumari non oportet, sed reijcere aut ab armento segregare tanquam adulterinas fœturas & portentosas, Absyrtus capite 115. interprete Ruellio. ¶ Lepus habet collum angustum, teres, molle, oblongum, Pollux. ¶ Cor maximum est proportione muribus, lepori, asino, ceruo, pantheræ, mustellis, hyænis, & omnibus timidis, aut propter metũ maleficis, Plinius & Aristoteles. ¶ Lepus solus ex ijs quibus pedes multifidi coagulum habet, Poll. Cum utrinq; dentatus sit, coagulum tamen habet, Aristoteles. Et alibi, Lepori soli ex ijs quæ unum uentrem habent, coagulum est. Fit autem ei coagulum, quoniam herbam succi lactei pascitur: talis enim humor lac in uentriculo infantium (τοῖς ἐμβρύοις) stringit, facitq; colostrum. Quæ uerò hæc herba sit, in Philologia dicam, ubi de plantis à lepore nominatis uerba faciam. ¶ Lepores locis quibusdam bina iecora habere uidentur, Aristoteles. Et alibi, Leporum generi cuidam (quod tum alibi, tum etiam in Sycino agro circiter Bolbam lacum gignitur) iecoris partes sepositæ sunt, nec eadem certa origine continentur: quippe quos bina habere iecinora credideris, quoniam meatus procul admodum coëant. Bina iocinera leporibus circa Briletum & Tharnen, (in Thracia Therne est, non Tharne, Hermolaus) & in Cherronneso ad Propontidem: mirumq;, translatis aliò interit alterum, Plini. Idem alibi, cuniculorum in Bætica exta gemina sæpe reperiri scribit. Theopompus in Bisaltia lepores bina iecora habere prodidit, Gellius 16.15. & Aelianus. Quod Plinius dixit in Cherronneso ad Propontidem, uidetur id esse quod Aristoteles, in Sycino agro circa Bolbam lacum: etenim Syce, ut libro quarto diximus, uidetur in Cherronneso Thraciæ oppidum fuisse: de lacu autem Bolba, Stephanus quidem meminit ijs uerbis: Bolba & urbis & stagni nomen est: sed qua in terra sit non explicat, Hermolaus in undecimum Plinij. ¶ Archelaus de leporibus scribit, utranq; uim (utrunq; sexum) singulis inesse, ac sine mare æquè gignere: Benigna circa hoc natura, innocua & esculenta animalia fœcunda generauit, Plinius. Quod idem lepus aliquando mas, aliquando fœmina sit, & naturas transmutet, & quandoq; uelut masculus generet, quandoq; ut fœmina pariat, manifestum esse Democritus tradit Geoponicorum 19.4. Lepus à Physicis dicitur incerti sexus, ac esse modo mas, modo fœmina, Donatus. Mares lepores, uel potius androgynos, uno eodemq; tempore tum alios implere, tum ex sese parere, pluribus dicam in c. ex Aeliano. Arnebet, id est lepus apud Hebræos, terminationem fœmininam habet: quod unum indiuiduum habeat utrunq; sexum, Munsterus. Quidam è uulgo alternis annis mares & fœminas fieri putant. An sine mare gignat lepus, adhuc dubiũ est, Blondus. Albertus scribens in Aristotelis de generat. anim. libri 3. caput sextum, & alia multa ineptissimè tradit confunditq;, & lepori quædam attribuit, quæ Aristoteles ad mustelam refert: nam his & hyrzus eo in capite uoces Arabicæ, ut conijcio, non leporem significãt, ut ipse exponit, sed mustelam. Et paulo post adhab quoq; leporem interpretatur, eadem de eo scribẽs quæ eo in loco Aristoteles de hyæna: (nos adapem cuniculum esse docuimus, adhab hyænã: arnab uerò Arabicè lepus est) sed ipsum Albertum audiamus. Quod (inquit) putant de lepore, quem adhab Arabes uocant, quod habeat utrunq; membrum per uices mensium, non est uerum: sed sub cauda habet quasdam lineas fissuris uuluarum similes, quæ lineæ semper inueniuntur in maribus & fœminis. (Et dicit Auicenna quod secundum numerum annorum ætatis suæ multiplicantur illæ fissuræ: ita quod aliquis captus est de quo uenatores putabant quod octo uuluas haberet:) falsum tamen est: quia illæ lineæ inueniuntur in maribus & fœminis: sed quia plures capiuntur mares, magis obtinuit opinio eos hermaphroditos esse quàm fœminas. Hæc omnia, ijs exceptis quæ parenthesi includuntur, Aristoteles de hyæna scribit. Fit enim sæpe cum habent catulos recentes, alios ut in uentre habere reperiantur. Itaq; de his Archelaus scribit, annorum quot sint si quis uelit scire, inspicere oportet foramina naturę, quod sine dubio alius habet alio plura, Varro. Vt masculum leporem à fœmina discernas, ut Archadius scribit, naturæ foramina inspicito: nã sine dubio masculus unũ, fœmina duo inuenitur habere, si cautè et subtiliter inspiciantur, Crescen. sed apparet eum ꝓximè recitata Varronis uerba, codice nimirum deprauato, perperã legisse, & pro Archelao Archadiũ scripsisse, &c. Vide etiã infra cap. 3. De lepore fortasse (inquit Niphus) si illud est uerũ, quòd lepus sit mas & fœmina, est ad alterum incubus, ad alterum autem succubus: unde tradunt uenatores, in genere leporum inueniri eum qui est fœmina tantum, sed nullum esse marem qui non sit fœmina, quod sensibus subiacet: nam inuentus est lepus testibus atq; mentula præditus, qui lepusculos ferebat in utero: nec non & lepus ferẽs lepusculos, testibus carens & mentula: per quæ dilutio obiectionum perspicua est. Nos uerò testamur uidisse leporem solum marem, & leporem tantum fœminam, & leporem utriusq; sexus, Hæc Niphus. Et rursus alibi, Illud quod Albertus de leporibus dixit, mihi semper fuit dubium: nam in uenationib.

Mm

obſeruauimus leporem habuiſſe penem & teſtes, et deferre in utero lepuſculos: obſeruauimus etiam leporem habuiſſe uuluam, & in ea lepuſculos, carere uerò teſtibus & peni. Et rurſus, Ariſtoteles hāc de ſexu leporis quæſtionem non attingit. Ego uero leporem mentulatum & teſticulatum ferre in utero lepuſculos obſeruaui ſæpe in uenationibus, & apud noſtros uenatores hoc probatiſſimum habetur. ¶ Leporum uuluæ dum partum gerunt acetabula habent, Ariſtoteles. Sus, canis, lepus, partu ſunt numeroſo: nimirum quod uuluas ſiue uteros continent multos, totidemq́ formandi loculamenta, Idem Problematum 10.16. ¶ Lepori tibiæ neq; magnæ nec æquales ſunt, Gillius ex Oppiano, qui canit: Βαιοὶ πόδεσ, οὐκ ἶσα κῶλα. Poſteriora crura longiora habet, unde facilius aſcendit quàm deſcendit, ut ſupra dictum eſt. Solus animalium, Ariſtotele teſte, pronam ſupinamq́ pedum partem hirſutam habet, unde daſypodis nomen, quod apud Cratinum & alios legitur, factum uidetur, Poll. Cum procumbit lepus hypocolia, uel potius, ut Pollux habet, poſteriora crura, ilibus ſubijcit, Xenophon. ¶ Caudam nimis breuem, & ad currendum incommodā habet, proinde in curſu auribus ſe gubernat, ut in C. dicam.

C.

Lepores alij montani, alij campeſtres, alij paluſtres ſunt, alij per diuerſa loca uagantur, Xenoph. Cubant ferè in arbuſtis obductioribus, & denſis fruticetis, aut ſciſſuris terræ profundis. Aut ſi Græcè mauis, εὐναὶ λαγῶν, περὶ πολυδένδρην, θάμνοι συνηρεφεῖς, ἴδαι ἀμφιλαφεῖς, ῥωχμοὶ βαθεῖς· χειμῶνος μὲν τὰ πρόσειλα, θέρους δὲ τὰ ἐπίσκια, ἐν δὲ χειμῶνι τὰ μελάγχειμα. Sunt autem melanchema, ut Cælius ex Polluce interpretatur, cauitates (loca caua & humilia) in quibus colliquefacta eſt nix, ducta appellatione nigredinis argumento: quoniam operimento niuium agris albicantibus, ea portio planè nigreſcat. Obſcuri quidam authores leporem ſuper petris cubare ſcribunt, ſecuti opinor locum quempiam ex uetere teſtamento, ubi cuniculū potius interpres Latinus reddere debebat: Vide in Cuniculo C. Rationē tū uentorū tū temporū lepus planè ſcit. Hyeme apricis locis cubilia idcirco informat, atq; imprimit, φ apricationem uehementer appetit: frigus hoſtilē in modum declinat: æſtate uero, altioris ſedis ſtudio captus ad aquilonem cubitat. Temporum commutationes nares ei indicant, Aelianus. ¶ Xenophon ſcribit leporem acie uidendi eſſe minimè acuta multis de cauſis (ut ſupra in B. retuli:) Plutarchus uerò in Sympoſiacis ſenſoriorum excellentia hoc animal præſtare annotauit, Cæli. Atqui Plutarchus non ab acri ſed indefeſſo uiſu leporem prædicat: hæc enim eius uerba ſunt in Sympoſiacis libro 4. quæſtione ultima: Senſuum acrimonia lepus excellit. Siquidem oculi leporum indefeſſi ſunt: itaq; dormiunt apertis. Auditu quoq; acerrimo prędıti creduntur: quem admirati Aegyptij in ſacris picturis auditum deſignaturi leporem pingunt. ¶ Animalia fortia, uocem ædunt grauem, ut taurus, canis: timida acutam, ut ceruus, lepus, Ariſtoteles in Phyſiognomicis. Glaucitat & catulus, at lepores uagiunt, Author Philomelæ. Nos uagire apud bonos authores prima producta, & de infantibus tantum uſitatum reperimus. Intus ut infanti uagiat ore puer, Ouidius 4. Faſtor. ¶ Quieſcunt interdiu, noctu uagantur. Frigidi ſanguinis & frigidi cordis lepus eſt, & ideo ad paſtum non niſi nocte progreditur, Albertus. In paſtionibus tum nocturnis tum longinquis pabulum inquirit, ſiue quòd fortè peregrini cibi deſiderio tenetur, ſiue etiam quantum equidem intelligo, ut ſe exerceat, & pedum celeritatem firmet, Aelianus. Vnum animal digitos habentium herba alitur lepus, Plinius. Lepori coagulum fit, quoniam herbam ſucci lactei paſcitur, Ariſtoteles. De hac & alijs, tū quibus ueſcitur lepus, tum aliâs ab eo denominatis herbis, in Philologia dicam. Veſcuntur etiam uuis: unde feſtiuum extat Agathiæ Scholaſtici epigramma Anthologij 6.7. huiuſmodi: Εἶδον ἐγὼ τὸν πτῶκα καθήμενον ἐγγὺς ὀπώρης Βακχιάδος πολὺν βότρυν ἀμεργόμενον. Ἀγρονόμῳ δ' ἀγόρευσα, καὶ ἔδραμεν. ἐκ πτοίης δὲ ἐγκέφαλον πλήξας ἐξεκύλισε λίθῳ. Εἶπε δὲ καὶ χαίρων ὁ γηπόνος· Ἆ τάχα Βάκχῳ λοιβῆς καὶ θυέων μικτὸν ἔδωκα γέρας. Lepores quibus cibis ſaginentur, uide in F. Leporem ruminare in ſacris literis legimus, uide in Cuniculo A. ¶ Lepores urinam retro mittunt, Ariſtot. Et alibi, Lepus in auerſum (alibi, ex auerſo) mingit: mas inquam, nam fœminæ quadrupedum omnes ita mingunt. Leporis lac craſſiſſimum eſt, Ariſtot. Soli animalium lac habent etiam ante partum, Pollux & Ariſtot. Lac ſuillo ſimile ſua craſſitudine eſt, Ariſtot. ¶ Somno multum deditur hoc animal, Xenoph. Λαγὼν grammatici quidam dictum conijciunt à λάειν, quod eſt uiderē: dormientem enim cōniuere negant. A dormiendi habitu δορκεύνης Nicandro dicitur, Hermolaus. Palpebris patentibus ſomnum capere, lepori naturale eſt, Aelianus. Et rurſus, Non oculos claudit cum ſomnum capit, imô uero cum reliqua membra ſomnum accipiunt, interea tamen oculi uident. Vide etiam ſupra in B. de oculis leporis, & interpretatione uocis lagophthalmus: & infra in puerbio, Lepus dormiens. Dorcas, id eſt caprea ſimiliter ut lepus, dormiens oculos apertos habet, Varinus. Palpebris clauſis (κατημύων, id eſt conniuentibus) uigilat, apertis dormit & immotis: (Locus hic apud Pollucem corruptus, hinc reſtitui poteſt:) oculos etiam tenet immotos. Nares dormiens frequenter mouet, uigilans uero minus, Xenoph. Paraſitus quidam apud Athenæum, multorum animalium quibus aliqua in re comparatur, nomina accipit, ut πηδᾶν ἀκρίς, &c. & καθεύδειν μηδὲ μικρὸν νυκτερίς (καὶ ὁ παράσιτος γὰρ ἐγρηγορεῖ κολακικῶς) ἢ λαγωός. ¶ Lepores auerſi coëunt: retro enim urinam reddunt, Ariſtot. Fœmina etiam ſæpenumero marem prior ſuperuenit, Idem. Et rurſus, Coëunt & pariunt quoq; tempore. Daſypodes omni menſe pariunt, & ſuperfœtant ſicut lepores, Plinius. Fœcundiſſimæ ſunt naturæ: unde præfinitum conceptionis terminum non habent, Simocatus. Lepus coitum quærit cum aliâs ſemper, tum uerno tem-

pore

pore imprimis: itaque tum uestigia eorum magis confusa sunt, Xenophon & Pollux. A uiro rei uenatoriæ bene perito, & cætera quàm bono, & à mendacijs alieno, auditione accepi, mares lepores uno eodemque tempore tum alios implere, tum ex sese parere, tum nutrire, nempe qui sint utriusque sexus participes. Idemque testabatur aliquando duos, aliquando tres parere. Huc etiam addebat, marem semimortuum captum fuisse, ipsum autem prægnantem fuisse, atque in dissecti utero tres lepusculos repertos fuisse, eos primum extractos immobiles fuisse, deinde à sole intepescentes, reuixisse, & eorum quendam postea respexisse, celeriterque & linguam porrexisse, & cibi desiderio os aperuisse: itaque lac ei admotum fuisse, & paulatim alitum fuisse, Aelianus. Dum utero ferunt, superfœtant, & singulis mensibus generant: sed fœtus ædunt non uniuersos: interpositis enim diebus quot res tulerit, peragunt partionem, Aristot. Et rursus, Habet fœmina lac priusquam pariat, & à partu continuo repetit coitum, & lactans adhuc concipit fœtũ. Partum non ut maior fidipedũ pars cæcum ædit. Dasypodes, inquit Plinius, omni mense pariunt, & superfœtant sicut lepores. A partu statim implentur: concipiunt quamuis ubera siccante fœtu: pariunt non cæcos. Et alibi, Lepus omnium prædæ nascens, solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in utero pilis uestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter. In cuniculis quidem manifestissima est superfœtatio, nec discernit eos à leporibus Aristoteles, Niphus. Animalia quæ & timido animo & esculenta sunt, ea omnia fœtuosa fecit diuina prudentia, ne assiduo esu deperirent: contrà, quæ sæua & maligna sunt, ea uoluit parum esse fœtuosa. Vnde fit, ut lepus, quem omnia uenantur, fera, ales, homo, tam ferax sit: solaque ex omnibus bestijs cum grauida est, etiam impleatur, & alium fœtum in utero gestet pilis uestitum, alium nudum, alium tantum non formatum, alium concipiat, Herodotus in Euterpe. Eadem scribunt Xenophon, Aelianus, & Philes. Herodoti uerba Athenæus etiam citat: & Pollux Xenophontis, quibus de suo quædam synonyma adijcit: Καὶ μὴν πολύγονόν ἐστιν εἰς τὰ μάλιστα τοῦτο τὸ θηρίον, ἐπικυϊσκόμενον ἀεί, καὶ διὰ πάσης ὥρας, ὥστε τὸ μὲν ἤδη τίκτεται, τὸ δὲ μέλλει, τὸ δὲ κύεται, τὸ δὲ ἐπιπλάττεται. Καὶ εἴποις ἂν αὐτὸ πολύγονον, πολύτοκον, πολύτεκνον, ἐπικυϊσκόμενον, γόνου ἀεὶ ἐπιπληρούμενον. Ἐπικυΐσκεσθαι uerbum Græcis superfœtare est, pro quo Herodotum ἐπαναιρεῖσθαι, Pollucem ἐπιπλάττεσθαι dixisse apparet. Καὶ δὴ φιλότητα μέλονται (malim μιγῆναι, aut simile quid) Νωλεμὲς ἱμείρουσι: γάμων δ' ἔτι ἐγγὺς ἔασι Οὔποτ' ἀναίνονται πόσιος πολύθηρον ὀπωήν, Οὐδ' ὅτε γαστρὶ φέρουσι πολύσπορον ὠκὺν ὀϊστόν. Ἔξοχα γὰρ τόδε φῦλον, ὅσ' ἄπλετος ἔτραφεν αἶα, Πολύγονον τελέθει. τὸ μὲν ἄρ ποθι νηδύος ἐκτὸς Ἔμβρυον ἐκθρώσκει τετελεσμένον, ἄλλο δ' ἔσωθεν Νόσφι τριχὸς φορέει, τὸ δ' ἄρ ἡμιτέλεστον ἀέξει, Ἄλλο δ' ἄναρθρον ἔχει θορόεν βρέφος ὠπτάζεσθαι. Ἑξείης τίκτει δέ, καὶ ὁπότε θῆλυς ἀναιδὴς Λήθετο μαχλοσύνης, τελέει δ' ὅσα θυμὸς ἀνώγει, Οὐδ' αὐταῖς ὠδῖσιν ἀνηναμένη κυθέρειαν, Oppianus. Quamobrem animalia quædam superfœtare possint, alia non, Aristoteles explicat lib. 4. de generat. anim. ca. 5. Sunt autem nonnulla superfœtantia, inquit, quæ possunt enutrire conceptum quem superfœtarint, &c. ut lepus: hoc enim animal nec magnum est, & plura generat, utpote multifidum: semine etiam abundat, quod eius hirsutie significatur: copia enim pili exuperat. Nam hoc unum pilos & sub pedibus habet, & intra genas: pili autem abundantia & hirsuties copiam indicant excrementi: quamobrem homines pilosi libidinosiores, & seminis copiosiores sunt quàm leues. Idem problematum 10. 16. quærens cur animantium quædam partu sint numeroso, ut sus, canis, lepus: alia non, ut homo, leo: coniecturam addit, quoniam alia uuluas siue uteros continent multos, totidemque formandi loculamenta, quibus impleri percupiunt, quibusque semen genitale diuidendum inserendumque est: alia contra se habent. Hegesander Delphus scribit, regnante Antigono filio Gonatâ, tantum numerum leporum in Astypalæa fuisse, ut Astypalenses oraculo super ijs consulto, à Pythia audiuerint, nutriendos canes & uenatione utendum: & intra annum supra sex millia capta esse. Prouenit autem tanta copia, cum Anaphæus quidam duos tantum lepores ab initio in insulam iniecisset. Quemadmodum prius ab Astypalensi quodam duabus perdicibus inuectis in Anaphen, tanta perdicum uis in Anaphe nata est, ut incolæ de insula relinquenda periclitarentur. Porrò ab initio Astypalæa lepores non habuit, sed perdices tantum, Athenæus. Simili modo Carpathi etiam insulæ multiplicatis leporibus ex duobus tantum immissis, perditas esse fruges, inter prouerbia dicetur: & in Lero insula uno tantum inuecto, uide in a. ubi Higini de lepore sydere uerba recitabo. Cubile leporis ubi catulos suos parit, Galli muettam uocant. Femina lepusculos ut primum enixa est, ore lambit, quod Galli sic proferunt: La lieure lime son leureteau, quand elle a leureté, Robertus Stephanus. Ex suis lepusculis alium alibi lepores in cubile se recepturi ponunt, ut mox in D. referam.

¶ Lepores montani, campestres, & palustres quomodo uelocitate differant, dictum est in B. & alia quædam de cursu leporum: de quo plura etiam in E. reperies. Leporis corpus modis omnibus ad agilitatem egregiè compositum esse, in B. diximus ex Xenophonte. Agilem autem leuemque esse leporem (inquit idem) uel illud indicat, quòd otiosè etiam ambulando saltat: gradientem uerò nec uidit quisquam nec uidebit: quia posterioribus pedibus ultra & extra anteriores pertingit, ac ita currit. (Hic adijcitur in Græcis, δῆλον δὲ τοῦτο τὸ ψῦχοι, qui locus mihi corruptus uidetur. Leonicenus uertit, Nam quod ad colorem attinet in promptu est: sed nihil ad rem.) Porrò caudam habent ad currendũ incommodã, neque enim propter breuitatem idonea est quę corpus regat, sed hoc utraque facit aure (ὠτὶ ἑκατέρῳ τοῦτο ποιεῖ.) & cum in eo est ut capiatur à canibus, alteram uidelicet aurẽ deducit ac traducit obliquã, illorsum nitens ubicunque laborat. Idcirco in hanc circũagitur ocyus, in angusto ualde relinquens id quod insequitur, (canẽ scilicet aut feram insequentẽ.) Lepus montẽ facilius ascendit quàm

descendat, Albertus. ut supra etiam dictum est in B. ex Polluce: habet enim posteriora membra longiora, anteriora uerò breuiora: itaq; deorsum uersus ægrè decurrit, sursum facile, Aelianus. Posteriora crura in cursu (inquit Pollux) ultra anteriora extendit, salitq; posterioribus obnitens, nec ullo modo interim anteriores impedit, quod illi interius magis uergant. Salit autem magis quàm currit hoc animal, propter naturalem celeritatem, agilitatemq; summã. ἁλτικὸν δ᾽ ἐστὶ καὶ πηδητικὸν τὸ ζῶον μᾶλλον ἢ δρομικόν: ἄλλως δὲ κοῦφόν τε καὶ ὑπέλαφρον, (lego ὑπερέλαφρον ex Xenophonte,) Hæc Pollux. Ceruum Græci propriè θεῖν, id est currere dicunt: leporẽ fugere, φεύγειν,) Poll. Canes cursu flexuoso sæpe decipiunt, Volaterranus. Auribus corporis motum dirigit moderaturq; lepus, tanquam remis, quod in alijs animantibus plerunq; efficit cauda, (Cælius ex Poll.) sed hæc lepori breuior, & huic usui idonea non est: itaq;, ut Pollux inquit, τοῖς ὠσὶ χρῆται πρὸς τὴν ἡγεμονίαν, παρακαταβάλλων (καταβάλλων καὶ παραβάλλων τὸ ἕτερον ὡς πλάγιον, Xenoph.) αὐτὰ, καὶ ὥσπερ κώπαις τισὶ παρεγγυῶν: sensus uidetur, moueri à lepore aures in cursu alternis nunc ante nunc retro, ut nauium scilicet remi agũtur: ut παρεγγυᾶν pro παρακινεῖν posuerit, nisi mendum est. Ad fugam sese auribus in terga inclinatis excitant: cum circumagitur, altera aure ab ea parte demissiore pro gubernaculo utitur, Volaterranus ex Xenoph. ¶ Archelaus autor est, quot sint corporis cauernæ ad excrementa lepori, totidem annos esse ætatis: uarius certe numerus reperitur, Plinius. Eius annos indicant foramina quædam: nam quot sunt illi corporis cauernæ, totidem annos ætatis agit, Aelianus. ὅσων δ᾽ ἂν ἐτῶν εἴη, τοσαύτας ἔχει τῶν ἐκ τοῦ σώματος ἐγχωρούντων (forte ἐκχωρούντων, cum Plinius ad excrementa dixerit) ὑπὸ τὴν οὐρὰν τὰς ὀπὰς, Pollux. Albertus (ut in B. retuli) ex Auicenna scribit, sub cauda leporis esse quasdam fissuras uel lineas uuluarum similes, in maribus simul & fœminis, easq; secundum numerum annorum ætatis multiplicari: & captum esse aliquando leporem quem uenatores putarint octo uuluas habere.

D.

Lepores mansuescunt rarò, cum feræ dici iure non possint: complura nanq; sunt, nec placida, nec fera, sed mediæ inter utranq; naturæ, Plinius. Audio quidem à teneris nutritum, satis cicur & lepidum, mirisq; corporis gestibus ac saltibus, iucundum hoc animal fieri. Quædam timore non cicurantur, ut mures & lepores: quomodo enim amabis, quem insidiari uitæ tuæ sit persuasum? at hoc sibi persuadent qui timent, Cardanus. Lepores, cuniculi, & similia animalia semifera, ita quidem cicurantur, si tenera educes, ut hominem non metuant nec refugiant, sed sponte etiam accedant, cibi præcipuè gratia: nullius uerò disciplinæ capacia sunt, nec uocis agnoscunt imperia: uocanti adesse, increpata discedere non assuescunt, nec aliud quidquam iussa facere. Animal est simplex & sola fuga se defendens, Albertus. Lepus planè timidus, pauidus & fugitiuus est, naturæq; debilis & imbecillis, Blondus. Ingeniosi ac timidi sunt, Aristoteles. Et in Physiognomicis, Pili molles hominem timidum significant: nam ceruus, lepus, & oues, pilis sunt mollissimis. Formidine præcellit animal hoc: facile nanq; temereq; terretur ac compauescit, ὠκαπτοεῖται: unde & ptox uocatur: nam πτώσσειν, formidare est, Cælius ex Polluce. ¶ Leporem pro uentorum temporumq; ratione cubilia mutare in C. dixi. Cubile non prius subire & succedere solet, quàm modò ingrediẽs, modò egrediens sua conturbârit uestigia: ut ne ea struentibus sibi insidias appareant, naturali quadam sagacitate homines astutè decipiens, Aelianus. Lepus omnium prædæ nascitur, Plinius: nempe auium rapacium, terrestrium ferarum & hominum. His uel hyrzus, uox barbara (Arabica uel Persica) mustelam significat: Albertus ineptissimè leporem exponit: deceptus, ut conijcio, quoniam utrumq; animal catulos ore de loco ad locum frequenter trãsfert: quod eo in loco, ubi ipse leporem reddit, Aristoteles de mustela scribit. Lepores (inquit Plutarchus) in cubile se recepturi, sæpiculè iugeri etiam interuallo catulos alium aliò dissitos transferunt: ut si uel homo uel canis subeat, idem omnes in periculum ne uocentur: ipsi deindè impressis discursu multiplici prius uestigijs, saltu postremo ingenti inde abripiũt sese, atq; ita cubant. Fœtus suos (inquit Aelianus) in plures locos dispergit, hoc pacto arbitrans à rapinis tutiores esse, nam summo in eos amore flagrat. Neq; à uenaticis modò insidijs de se timet, uerum etiam uulpium incursiones perhorrescit, nec minus auium impetus extimescit, sed & coruorũ & aquilarum uocem multò maximè metuit, atq; horret: & sanè quidem cum his auibus nulla pace coniungitur, sed sese abstrudit in dumeta, in aliaue fruteta, aut cespites, aut cum necessitate urgetur, in quoduis aliud latibulum se occultat. Et alibi, Aquila lepores rapit. Lepores non canes solum metuunt, uerum & aquilas: ab his enim quoties ædita & aperta loca superant (ὑπερβαλόντων τὰ σιμὰ καὶ ψιλὰ) rapiuntur, quantisper anniculi sunt: nam maiores incursu canum auferuntur, Xenophon. Vide etiam in E. Lepus uocem accipitris exhorret latitans, Volaterranus. Accipitres dicti astures auxilio canum uenantur etiam lepores & cuniculos, ut alicubi legimus. Vulpes & aquilæ leporibus insidiantur, ut in B. retuli ex Xenophonte. Lepores (inquit Aelianus) interdum à uulpibus non tantum cursu, sed etiam magis arte comprehenduntur. Captiosè enim circumuenire, inducere uulpes probe nouit: Cum enim noctu in leporis uestigium inciderit, & sensum ex eo perceperit, animam continens, spiritumq; comprimens, sensim & pedentim usq; eò uestigijs leporis insistit, quoad in ipso cubili eum deprehendens, tanquam de insidijs securum animi & insperantem capere aggreditur. At enim non hic dissoluto & ignauiter remisso animo, sed suspenso & sollicito somnum capit, simul ac primum uulpem aduentantem sensu comprehenderit, de cubili exsilit, properans fugam capere, & cursum ad summam celeritatem facit; uulpes item uestigijs eum insequens ingreditur

currere:

currere: uerùm longam uiam ubi hic confecerit, ut qui iam longinquo abſceſſu contra uulpem ſuperior factus ſit, ſub dumeta, aliáue fruteta denſiora ſubiens, ex longo curſu, libenti animo & prolixo ſe quieti dat: at uulpes e ueſtigio inſequens, ei non concedit ex fuga ut conſiſtat, & laboris requietem habeat, ſed ad alterum curſum ex quiete eum excitat, & agitat: poſtea uero quàm incitato curſu is permultum uiæ procedens, itinera non minora quàm prius fugerit, rurſus uehementer quietem cupit capere: Illa uerò frutetum quò ſe is coniecerit urget, ac radicitus excutiens, ab aſſiduo curſu non ſinit conquieſcere: itaq; is iterum excurrit, illa quoq; non ſe ad inſequendum tardans, currere inſiſtit. Cum autem continenter ex alio alius curſus hunc uigilijs diu multumq; fatigatum exceperit, currendo feſſus, & laboribus ſuccumbit, & longius procedere deſiſtit: ipſa uerò conſecuta, eum ipſum non ſanè curſu, ſed longinquitate temporis, & captioſa inueſtigatione comprehendit, Hæc Aelianus. Quintum lupi genus, minus cæteris, pilis rigidis, leporibus maximè inſidiatur, Oppianus. Muſtela dicitur doloſe colludere lepori: quem cum ludendo fatigârit, gutture apprehendit, ualideq; adhærens comprimit, ne currentem quidem relinquens: laſſum tandem interficit & uorat, Albert. Leporem aliquando audiui ericij ſpinas ſingulatim mordicus euellere, & ita nudatum uorare: quod mihi quidem uerisimile non fit: cum lepus non ſit carniuorus: de uulpe potius probabilis hic dolus eſſet.

E.

Venatio. Lepori uiſus cur obtuſus ſit, in B. diximus. Cæterum præter alia canum quoq; terrores prouidentiam auferunt cum inſtantes ꝓſequuntur. Quo fit ut irruens ad multa improuidus, in retia etiam incautus feratur. Quòd ſi rectà fugeret, rarò hoc pateretur. Nunc uerò quia locos complectitur & amat, ubi natus & enutritus eſt, capitur: ſed pleriq; omnes præter corporis naturam ſorte quadam capiuntur: nihil enim quod ꝓportione conueniat, ab huius (corporis partium, ut in B. diximus) compoſitione diſſentit, Xenophon. Lepus uiam retrouerſus pertinentem cupide amplexatur, conſuetam ſedem omnibus locis antefert, eoq; non parum ſæpe capitur, quòd aſſuetum cubile relinquere non poſſit, Aelianus. De curſu leporum & uelocitate, uide quædam in B. & plura in C. Hic quædam illic relicta adijciemus, ut quæ propius ad uenationem pertineant. Lepores ſtatim ut canes & uenatores ſenſerint, ad cliuos confugiunt: hos uenator à curſu accliui quantum poteſt auer ſos in decliuem agat: nam cum pedes priores eis breuiores ſint, facilius per colles ſcandunt, ubi canes & uenatores non paruo negotio ſequuntur, Oppianus. In ſemitis etiam & aruis celerius currunt, quamobrem inde quoq; auertentur, Idem. Et mox, Aeſtate pedes eis grauātur: & hyeme (terra nimirum adhæreſcente, aut aſtringente gelu ex pruinis & niuibus) ueluti calciati ad malleolos uſq; impediunt. Noſtri niues ꝓfundas obſeruant, ut minore negotio capiant. Montium incolæ, inquit Aelianus, non tam ueloces, quàm qui in planicie uerſantur, niſi quando ſub montem ſubiectos habent tractus in planiciem explicatos, quò ex montibus decurrant: unde fit, ut tametſi montes incolant, tamen in campis exerceantur, unde ſæpe campani homines eos excitant, atq; inſequuntur. Cū autem proximi ſunt ut capiantur, campeſtris uiæ breuitatem declinantes, in altiores locos & montoſos ſe conuertunt, in ſuas nimirum ſedes feſtinantes, idcircoq; euadunt, & inſperatam ſalutem aſſequuntur, quòd canibus & equis montium itinera infeſta atq; inimica, pedes obterunt & debilitant, ſed eo acerbius canes uexantur, quòd carneos pedes, & minimè ad perpetienda ſaxa reſiſtentes, & quemadmodum equi ungulas, habent. Contrà, lepus conueſtitos pilis pedes habet, & duritatis & aſperitatis patientes. Iam ex leporibus qui in crebris dumetorum frequentia locis commorantur, laboris inertia ſegnes, non ad curſum uelocitate ualent, ex pedum tarditate ad fugiendum laborantes. Nam huiuſcemodi opimo habitu, & ceſſatione torpentes, currendi inſueti ſunt, & ad ꝓficiſcendum longiſſimè perimbecilles. Ipſorum ratio uenandorum talis eſt. Primum per frutices perparuulos & minime continenti crebritate denſos permeant: denſiores uerò, qui tranſiri non poſſunt, tranſiliunt: ueruntamen ubi fruticetum aliud ex alio nexum latiſſimè continuatur, ibi hoc ipſum facere coacti cum ſint, corporis grauitate ad ſaltum parum ualentes, ſanè quàm cito laborant & ſuccumbunt. Canes uero ab eis ipſis primum aberrant, quòd non eos ꝓpter minutarum arbuſcularum frequentiam uident, & uerò per frutices ſaliunt odoris ſenſu illecti, deinde tandem aliquando uiſos, inſequuntur, de contentione currendi nil remittentes: illi autem ipſi ex continuatione ſaliendi ad capiendam fugam longiorem remolleſcunt, & uiribus defecti comprehenduntur, Hactenus Aelianus. Et rurſus, Lepus, inquit, quem canes & equi inſectantur, ſi campeſtris ſit, celeriore & concitatiore curſu quàm montanus uiam conficit, ꝓpter corporis exiguitatem, & tenuitatem. Cum enim gracili habitu ſit, ipſum celeritate præſtare uero ꝓximum eſt. Primum igitur ex terra exſiliens ſaltu fertur, & per dumeta aliáue denſiora uirgulta expeditus perlabitur. Tum uero ſicubi herbæ ſint altæ & frequentes, ex eis facile ſeſe explicat, atq; elabitur: ac quemadmodum leonibus caudæ ad excitandas uires magno adiumento eſſe dicuntur, ſic huic aures roboris numina, & uexilla, & curſus incitamēta exiſtunt: fugiens eas ad tergum retorquet, ſicq; ipſis tanquam ſtimulis torporem & ignauiam, ne à currendo retardetur, concitat. Iam porro curſum nec unum, nec rectà tenet, ſed & huc illuc ſe uerſat, & uero de recto curſu deflectit, ut exterreat canes, & circumueniat ad id quidem diuerticulum, quo uult iter conuertere: de auribus alterutram intorquet, atq; inflectit, eaq; quaſi moderatrice curſum dirigit. Neq; uero improuidè uno eodemq; tempore omnes ſuarum uirium neruulos contendit, ſed &

impetum insequentis obseruat, & si ad insequendum tardus & segnis sit, non omnem suam celeritatem profundit: Sed duntaxat canes antegredi maturans, sese integrum seruat, & uiribus suis moderatur, ne omnem suam currendi facultatem urgens, ex incitato cursu uiribus deficiat. Penitus enim cognoscit se ad cursum longè multumque antecellere, & uidet impensius laborare non esse necesse. Quod si pedum celeritate canis ad conficiendum interpollet, tum omnibus reuocatis uiribus lepus quanto maximo potest cursu fertur. Cum autem longè multumque canibus anteuerterit, & longo sane interuallo uenatores atque equos reliquerit, tum sane in aliquem tumulum ascendit, & in posteriores pedes sese erigens, tanquam ex aliqua specula, & insectantium certamen prospicit, & quantum equidem existimo, eos ut debiliores ridet. Post ex eo loco intuens, se omnia superiora habere, is nimirum quietem & tranquillitatem adeptus, ex lassitudine grate & libenter dormit. Hæc omnia Aelianus. Catuli magis subolent quàm adulti: quoniam eorum membra adhuc mollia per terram uniuersa trahuntur. Sed tenellos studiosi uenatores dimittunt, gratificantes deæ: qui uerò iam iuuenes (ἔτειοι, id est anniculi, ut paulò post etiam uertit) sunt, primo cursu uelocissimè feruntur, deinceps non ita: agiles enim sunt, sed imbecilles, Xenophon. Syluosa loca (inquit Xenophon) magis redolent quàm nuda. Siquidem lepus, modò percurrens, modo procumbens, multa contingit. Procumbit autem ad ea quæ terra gignit, uel ipsius superficies habet, sub omnibus, super ipsis, in ipsis, propius, longius, nunc diu, nunc parum, nunc mediocriter: & in mari nonnunquam ad id quod potest exiliens, (διαῤῥιπτῶν:) in aqua etiam si quid extans innatúmue fuerit. Itaque qui procumbere amat, cubile ut plurimum facit, si frigus fuerit, in apricis, (ἐν εὐδιεινοῖς:) si æstus, in umbrosis: si uer & autumnus, inclementioribus locis, (ἐν προσηλίοις.) At uerò qui currere solent, non ita: nam trepidi à canibus facti sunt. Procumbit autem femine sub ilibus posito, (ὑποθεὶς τὰ ὑποκώλια ὑπὸ τὰς λαγόνας. Pollux hoc loco pro hypocolijs posuit τὰ ὄπισθεν σκέλη. plura de hac uoce uide in Canis uenatici historia:) cruribus anterioribus ut plurimum iunctis atque porrectis, (τὰ δὲ πρόσθεν σκέλη τὰ πλεῖστα συνθεὶς καὶ ἐκτείνας, Pollux habet προτείνας.) mento prioribus pedibus subnixo, ἐπ' ἄκρους τοὺς πόδας τὴν γένυν καταθείς. auribus super utroque humero demissis, τὰ δὲ ὦτα ἀναπετάσας ἐπὶ τὰς ὠμοπλάτας. εἶτα δὲ ὑποστέγει τὰ ὑγρά, locus mihi obscurus. Leporis cubile à Gallis uocatur la forme & lict du lieure. Vbique subsistit (ὑπομένει) ubi inuestigatur, præterquam si noctu exterritus fuerit: id ubi acciderit, subtrepidat, ὑποκινεῖ, Xenophon. Inter agitandum perspicui sunt, per subactam humum præcipuè nonnulli, quibus inest rubor: per arũdines etiam, quia ex aduerso refulgent. Perspicui sunt quoque in tramitibus & uijs, si planę fuerint: fulgor enim qui in ipsis est (τὸ φανὸν τὸ ἐν αὐτοῖς) repercutit oculos. Incerti uerò sunt si ad saxa, ad montes, ad rupes, ad opaca secesserint, propter coloris similitudinem. Quod si canes præsenserint, sistunt pedem, & residentes seipsos erigunt: & canum, sicubi prope est, clamorem strepitumque captant, & unde audierint auertuntur. Est etiam cum nihil audierint, sed audisse opinãtes, uel sibi persuadentes, huc illuc trepidantes, uestigijs insilientes, in uestigia secedunt. Porrò longissimè currunt, qui nudis ex locis excutiuntur, quia in aperto sunt: breuissimè uerò, qui ex opacis: nam tenebræ (τὸ σκοτεινὸν) impediunt, Xenophon. Ea quidem uestigia, quæ residens seipsum erigendo lepus imprimit, Pollux ὀρθά, id est erecta uocat his uerbis: Τὰ δὲ ὀρθὰ ἴχνη, ὁπόταν ἤτοι κτύπου κατακούσαντες, ὀρθοὶ ἐπὶ τοὺς πόδας τοὺς ἐξόπισθεν ἐξανιστάμενοι, βούλονται τὸ σαφὲς τοῦ προσπεσόντος ἤχου μαθεῖν. Alia uerò sunt εὐθέα, opposita τοῖς συμπεπλεγμένοις, ut idem ex Xenophonte habet. Xenophon quidem inter uestigiorum differentias numerat ὄρθια, πυκνά, καμπύλα, μακρά: sed interpres legit, ὄρθια, καμπύλα, πυκνά, μανά, ut duas syzygias oppositas faceret: atqui εὐθὺ potius quàm ὄρθιον, καμπύλῳ opponitur: & μακρὰ etiam rectè legi potest, ut in sequentibus. Leporis uestigia multum hyeme procedunt, quia longæ sunt noctes: parum autem æstate, quia è contrario sunt breues. Nec uerò subolent hyeme diluculo, cum pruina fuerit aut gelu, &c. ut in Cane sagace & inuestigatore ex Xenophonte recitaui. In plenilunio præcipuè leporum uestigia incertissima sunt: nam exultantes ad Lunam lepores inter se colludunt, & ea longè dissipantes dirimunt, Xenophon. Et rursus, Verno etiam magis quàm alio anni tempore confusa sunt: nam lepus coitum quærit cum aliâs semper, tum hoc tempore: quamobrem simul uagantes necessariò uestigia implicant. Subolent autem uestigia cubilium (iuxta cubilia. Τὰ εὐναῖα τῶν δρομαίων ἐπὶ πλείω χρόνον ὄζει) diutius quàm cursu impressa. Illa enim lepus perambulat insistendo, hæc celeriter transcurrit. Lepus qui in cursu capitur, δρομαλός: qui uerò in cubili, ἐν κοίτῃ, εὐναῖος, Varinus. Inuenio & εὔναιος proparoxytonum (nam illud penanflexum est) apud Varinum his uerbis: Εὔναιος, λαγός, Σοφοκλῆς Δόλοψι, κατάπηχυς. uide supra in Cane ueloce. Vestigia quæ quò tendant cognitu facilia sunt, ut recta, Xenophon γνώριμα nominat, εὔκριτα Pollux: quæ aliter habent, ut συμπεπλεγμένα, intricata, hic δύσκριτα, ille ἄγνωστα. huiusmodi autem ferè sunt per quæ uulpes prius incesserint. Quomodo cubile subituri lepores, impressis discursu multiplici prius uestigijs, saltu postremo ingẽti in id se recipiant, supra dictum est capite quarto. Flexuoso cursu canes plerunque decipiunt, Textor.

¶ Exeundum est autem ad uenationem, inquit Xenophon, diluculo, ne uestigatione priuẽtur: nã si mora fiat, nec leporem canes inueniunt, nec fructum uenatores faciunt: neque enim manet natura uestigij, quæ singulis horis euanescit. Stolam custos retium leuem indutus uenatum exeat: retibus diuortia claudat fragosa, decliuia, caua, obscura (ἀμφιδρόμους τραχείας, σιμάς, λαγαράς, σκοτεινάς,) riuos, torrentes, aquasque perennes. hæc illis præcipua sunt refugia: nam omnia dicere infinitum esset, diuerticula, biuia (διόδους: quæ uox etiam simpliciter uias uel semitas significat) lata uel angusta. Id orto iam

Sole

Sole faciat, non in diluculo, ne si prope indaginem statuenda sint retia, strepitum simul audiens lepus refugiat. Quòd si ꝓcul statuantur, nihil magnopere prohibet in aurora securum statuere, ubi nihil obstiterit. Hastilia figito supina, ut cum adducuntur contendi possint. In ijs summis laqueos (βρόχους) æquales subijcito (ὑποβαλλέτω) pariterq́ fulcito, attollens in medio reticulum (τὸν κεκρύφαλον:) sed à plaga (εἰς τὸν περίδρομον) oblongum lapidem magnumq́ suspendito, ne rete cum leporem tenuerit recellere possit. Iuga longa ordine cingito (στοιχιζέτω δὲ μακρὰ ὑψηλά,) ne forte lepus transiliat: sed inter uestigandum ne intermittito: est enim uenatoris, sed gnaui, quàm fieri potest celerrimè leporem capere. Retia in arduis tendat, (τὰ δίκτυα τεινέτω ἐν ἀπέδοις:) casses (ἐνόδια) in uijs obijciat opportunis procul à tramitibus, plagas (περιδρόμους) ad humum religans, fastigia (ἀκρολίνια) contrahens, intra sardonios (μεταξὺ τῶν σαρδονίων. Τοῖς δικτύοις καὶ σαρδόνες προσπλέκονται, ὅπερ ἐστὶν ὤα τοῦ δικτύου, μετὰ τὸν πλούταιον βρόχον ἀνέχουσα τὸ δίκτυον, ὅπερ ἦν ὁ περίδρομος ἢ ἐπίδρομος ταῖς χαλίσι περὶ τὸ διαιρεῖν [lego δίκρουν] ἔπεισι, Pollux 5. 4. ubi & alia retium & uenatoria uocabula requires.) hastilia figens, funiculos (ὑποδρόμους) in summo tensiles superponat, ductiles coërceat, παράδρομα συμφράττων: tum extra circumiens cautius obseruet. Quòd si limes decliuis fuerit, sagena erigatur. Leporem uero dum agitatur, insequens ad retia cum clamore adigat. Is cum in rete inciderit, canum iram non pulsando, sed leniendo refrenet: & uenatori clamando significet, aut captum esse, aut hac uel illac transcurrisse: aut non uidere uel non uidisse. Venator autem cum neglecta tenuiq́ ueste & calceo uenatum exeat, manu baculum (ῥόπαλον) gestans. Retium uero custos sequatur, sed cum silentio saltum adeat, ne lepus si fortè propius fuerit, audita uoce promoueatur. Casses & retia, ut dictum est, expediat, religatis ad syluam canibus, unoquoque seorsum, ut facile solui possint. Post hæc autem custos retia seruet, ipse uero sumptis canibus ad saltus indaginem subeat, & implorato Apolline & uenatrice Diana, ac parte uenationis ꝓmissa, unam ex canibus soluat quæ uestigandi peritissima sit: si frigus fuerit, oriente Sole: si calor, ante diem: alijs autem anni temporibus inter auroram & Solis ortum. Ast ubi uestigium una ex his quæ antecesserunt (ἴχνος ὄρθιον ἐκ τῶν ἀπηλλαγμένων, forte ἐπηλλαγμένων: sic enim dicuntur uestigia, ut ipse Xenophon alibi exponit, τὰ ἐκ τῶν αὐτῶν πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ἥκοντα, & sic uertemus: At ubi canis emissus post intricata reflexaq́ in se uestigia, ad recta tandem peruenerit, soluat etiam alterum) rectum deprehenderit, soluat & alteram. Et dum uestigium transfigitur haud multum moratus singulatim dimittat & alias. Et ipse nón urgendo sequatur, unamquanq́ nominatim appellãs, nec id nimium, ne ante tempus irritentur. Hæ uerò præ gaudio & ardore procedunt, uestigia ut sunt duplicia, triplicia (hæc aliâs puto πεπλεγμένα uocat) euoluentes, hac illac ꝓgrediuntur uariè (διὰ τὰ αὐτὰ διὰ τῶν αὐτῶν, ἐπηλλαγμένα, περιφερῆ: forte legendum εἰς τὰ αὐτὰ διὰ τῶν αὐτῶν ἐπηλλαγμένα, de huiusmodi enim uestigijs etiam alibi apud eum mentio fit, ut iam proximè monui: ἐπαλλάττεσθαι quidem uerbum in usu est de ijs quæ non rectà procedunt, sed obliqua ceu cancellatim se diuidunt & decussant, quod nos dicimus **über einander vnd durch einander gaan**:) in orbem, in rectum, in curuum, per densa, per rara (μακρά, ut supra diximus) per nota, per ignota, seipsas transmittunt, micantibus caudis, inclinatis auribus, luminibusq́ coruscis. Vbi uerò ad leporẽ accesserint, uenatori significabunt, nam toto cum caudis corpore micant, hostiliter insultant, certatim prætereunt, studiosè concurrunt, repente cõsistunt, diuulsę rursus inuadunt: postremò ad leporis cubile peruenient, & in ipsum incurrent. Ille subito exortus, canũ in se latratum & clamorem fugiendo conuertet. Ipsi uerò agitantes clament, Iò canes, iò segnis: Bene ô canes (σαφῶς, lego σοφῶς, id est sapienter: sed, bene, uox breuior magis conuenit acclamationi canũ.) Et uenator cum canibus currat, ueste quam gestat manu circumuoluta, et baculum (rhopalon) etiam ferens, sequatur leporem: nec obuius eat, ne perturbet. Ille se ab oculis proripiens refugit, & loca ubi primum inuenitur ut plurimum repetit. Porrò illis (uenatoribus) pro more clamantibus, ô puer, ha puer, ohè puer, heus puer: puer (retium custos) significabit captus sit néc ne. Et si primo cursu captus fuerit, reuocatis canibus alium quærat: sin minus, quàm celerrimè potest cum canibus currat, nec desistat, sed assiduè transmittat. Et si rursus agitantes leporem occurrerint, clamet, Euge, euge ô canes, instate canes. Est quando longius procedunt ut eas pariter cursu sequi non possit, & aliquando à cursu deerret. Rursus tandem repertas, si in uestigio fuerint, quantum potest accedens hortetur omnes, modo has modo illas nomine compellet, sonum uocis quàm poterit multipliciter uarians, acutum, grauem, paruum, magnum. Et præter alias hortationes, si cursus in monte fuerit, sic etiam hortetur: Bellè canes, bellè ô canes, (Εὖ κύνες, εὖ ὦ κύνες. Forte Εὖα κύνες, εὖα ὦ κύνες: nam εὖγε κύνες etiam alijs in locis acclamare iussit paulò ante. Est autem εὖα ἐπευφημισμὸς βακχικὸς καὶ μυστικός, καὶ εὐά, Varinus. Hac nimirum uoce Bacchæ mulieres euantes in montibus uagabundæ utebantur, talis & apud Latinos uox reperitur Euax.) Sin autem ad ipsa non fuerint uestigia, sed excesserint, tunc eas in hunc modũ reuocet, Non retro, non retro? heus canes. Sed postquam uestigijs astiterint, circumagat eas, orbes multos crebrosq́ faciens. Et ubicunq́ incertum ipsis uestigium fuerit, signum statuat limitem (στοῖχον) sibi, & ab hoc eas hortando, blandiendo coerceat (συνείργειν) donec uestigium manifestè cognouerint. Illæ uero simulac certa erunt uestigia, irruendo, lasciuiendo, capita conferendo, suspicãdo, significando, fines sibi notos statuendo, cito transcurrunt. Sed dum illæ ita per uestigium crebro dissiliunt, uenator se reprimens cum canibus minimè currat, (μὴ κατέχοντα κυνοδρομεῖν, negatio μὴ uideri potest abundare,) ne studio certandi uestigia prætereant. At cum iuxta leporem fuerint, idq́ uenatori planè significauerint, obseruet ne territus à canibus locum mutet. Illæ uero dum caudam crispant, dum in

ſe recidunt, dum inſultant, & clangentes inſurgunt, dum proſiliunt, dum uenatorem ſpectant, & hæc iam uera eſſe demonſtrant, leporem ultro excitabunt, & latrantes inuadent: ſed ſiue in retia præcipitet, ſiue exterius, ſiue interius prætereat, ad unumquodq; horum cuſtos retiũ proclamet: & ſi captus fuerit, alium inquirat: ſin minus, hiſdem ut antè hortationibus tranſcurrat. Sed cum iam ſerum diei fuerit, canibus propemodum currendo defatigatis, tunc leporem uenator feſſum exquirat, nihil relinquens eorum quæ terra gignit, uel ipſius ſuperficies habet: ſed crebrò eadem relegat, ne prætéritus fallat. Procumbit enim in anguſto, nec reſurgit præ labore & metu. Superinducat & canes hortando: blandiendo, ſi qua eſt humana, multum: ſi audax, parum: ſi mediocris, mediocriter: donec ipſum uel eueſtigio (ἐξ ἴχνους πόδας) occiderit, uel in retia protulerit. Poſt hæc autem ſagenis retibusq; ſublatis, canes auertat, & è ſaltu digrediatur, & ſi meridies æſtiuus fuerit, reſideat, ne canes in itinere pedibus urantur, Hactenus Xenophon Omnibono Leoniceno ferè interprete. Et rurſus, Veſtigent autem canes leporem, cũ nix ita ceciderit, ut terram operiat: nam ſi loca quædam μελάγχειμα (id eſt abſq; niue, cum ea quæ circunquaque ſunt niue operiantur) fuerint, difficilis inueſtigatu erit. At cum ningit, ſi Boreas ſpirârit, ueſtigia diu manifeſta eminent: neq; enim cito liquuntur. Sin & Notus flauerit, & Sol ſuperfulſerit, breui apparent: nam ſtatim dilabuntur. Sed neq; cum nix iugiter cadit, ueſtigia enim obducit: neq; cum uentus acriter incumbit, niuem enim conuoluens incerta facit. Ad huiuſmodi uenationem cum canibus exeundum non eſt: ſiquidem nix canum nares adurit, & pedes ac leporis odorem gelu nimio tollit. Sumptis igitur retibus & comite ſibi adiuncto, ab agris ad montes pergat, & cum ueſtigia deprehenderit, per ea incedat. Sed ſi perplexa (ἐπιπλεγμένα) fuerint, ita ut ab ijſdẽ ad eadẽ reflectantur, circumiendo ea emetiatᷓ, & quo ferant inquirat. Multũ enim lepus oberrat, incertus ubi procumbat, & ſimul inceſſu perplexo fallere didicit, ut qui perſæpe à talibus (canib. & uenatoribus) agitetur. Vbi iam ueſtigium apparuerit, procedat ulterius: perueniet autem uel ad locum aliquem umbroſum, uel abruptum, quod per huiuſmodi loca uenti niuem tranſmittãt: quo fit ut opportuna cubilibus multa in eis relinquantur, & talia quærit lepus. Huc igitur cum ueſtigia duxerint, non accedat propius, ne promoueatur lepus, ſed undiq; circundet: nam ibi eſſe ſperatur, argumento erit, ſi nuſquam inde ueſtigia deduxerint. Sed cum ibi eſſe certum fuerit, illum relinquat, manebit enim, & alium quærat, anteq; ueſtigia deleantur, rationem temporis habens: ut ſi etiam alios inuenerit, reliquum diei ad circumueniendum (circundanda retia) ſufficiat. Quod ubi acciderit, retia unicuiq; eorum circumtendat, non aliter quàm cum melanchima (id eſt loca quædam abſq; niue, cum cætera circumcirca omnia niue operiantur) fuerint, locum uniuerſum cingendo, ubicunq; tandem in eo lateat lepus. Retibus erectis, accedens commoueat. At ſi elapſus fuerit è retibus, per ueſtigia ſequatur: conferet enim ſe rurſus ad ſimilia loca, niſi in ipſa niue opprimatur. Obſeruãs igitur ubicunq; fuerit, circumuenire debet, quòd ſi non expectet, curſu inſiſtere. Nam & ſine retibus capietur, quia profunda niue laſſatur, & in extremis pedibus (ut Pollux etiam repetit, & Oppianus) ubi uilloſus eſt, moles niuis haud modica ſuccreſcit, Hactenus Xenophon. De canibus celeribus, leporario, Gallico, Vertago, in canum hiſtoria ſatis dictum eſt. Galli grandiores etiam canes, quos ceruarios appellant, ut & ſuarios lupariosq; ſub nomine leporariorum comprehendunt, Budæus. Venator leporis ueſtigia captat, ex agris ſupernè ſubducendo canes, ſed qui culta non adeunt, prata, ſaltus (νάπας) fluenta, lapidoſa ſyluoſaq; petunt. Et cum mouetur lepus, clamorem minimè tollat, ne pauidæ ueſtigia malè ſignificent, ἵνα μὴ αἱ κύνες ἔκφρονες γιγνόμεναι χαλεπῶς τὰ ἴχνη γνωρίζωσιν. Sed ubi iam inuenti agitantur, nunc flumina tranant, nunc uiam flectunt, modò cauernas ſubeunt, ac penetrãt: neq; tum canes ſolum metuunt, uerum & aquilas, ut in D. dixi. Venatici canes leporem, ſi necarint ipſi, diſcerpunt, & ſanguinem auidè lambunt: confectum autem curſu & exanimem conſecuti, non attingunt, Plutarchus. Lepores & uulpes per æſtatem noctu progrediuntur, Tardiuus. Nos autem uidimus, inquit Blondus, uenantes in capiendis leporibus hunc modum ſeruare inſidiandi. Diuiſi ac ſparſi uenatores per inculta frequentius quàm per culta, arte quadã incedunt laqueis canem leporarium detinentes: ſpineta & ſentes, ſiue dumeta, ſaltúsue potius celebrãtes quàm nemora. Nõnunquam etiam præmittunt odorum canem qui è latebris pellat timidum leporem, poſt quem è laqueis mittunt canem fugacem, altis clamoribus perſequentes, qui ſunt exhortationes fugacium canum. Comprehenſi demum lepores frequentius ſcinduntur à canibus, quàm cruenti ab ore canum euellantur à uenatoribus. Quidam etiam ſedentes poſt fruticem ſiue carecta ſeu dumum leporibus inſidiando, optimorum uenatorum conſequuntur nomen. hoc fit autem cum uenantium maxima pars, è longis circuitibus expellit lepores inſequendo uſq; ad inſidiantes, quos improuiſo aggrediuntur canes. Venantur autem lepores & poſt uindemiam in uineis, & in campis aratorijs confeſtim poſt menſem. Verum turgidi ac pingues maximè decipiuntur rigente bruma & ſuper niuem. Sed in diluculo leporum præſtantiſſima uenatio eſt, Hæc Blondus. Nec uerò canum cuiuſq; generis familiæ ſagaciores ueſtigia tantum ferarum odorantur, ſed feras, & perdices, & lepores: eorumq; recentia cubilia perſentiſcunt è longinquo, utpote aduerſo uento eorum odorem captantes erectis naribus & exorbentes, Budæus. Lepuſculi timentes, hoc quadrangulum dedit Diana rete, nexile, aut uiſcum, fuge, lineamq; compedam, Varro in Prometheo ut à Nonio citatur. Eſt autem uiſcum hoc loco genus retis. Cerui, lepores & uulpes retibus capiuntur: præcipuè eo genere retis quod arolum uocant, (quod ab eo deſcribitur 10.22.) Pet. Creſc. Et rurſus 10.19. Lepores præcipuè capiuntur ca-

nibus ſagacibus, quales ſunt qui ſeguſi uel brachi uocantur. Requiruntur etiam canes ad curſum agiles, qui eos perſequantur & capiant: qui omnes ad hoc inſtruuntur, & ad capiendum eos inducuntur, cum ex captis aliquid datur eis in cibum. Capiuntur etiam laqueis, ut idem ſcribit 10. 31. Quomodo foueis capiantur lupi, uulpes, lepores & aliæ feræ, Creſcentienſis docet 10. 43. ¶ Accipitres dicti aſtures auxilio canum uenantur lepores & cuniculos: & aquilæ ſimiliter, ut Pet. Creſc. ſcribit. Cyro aduerſus Armenium proficiſcenti continuò in primo agro exurgit lepus. Aquila autem uolans dextera, leporem deſpiciens fugientem, & irruit, & percuſſit illum, extulitq́ correptum, eoq́ ablato in collem ꝓximum, pro libidine utebatur præda. Augurium igitur Cyrus intuitus, cum lætatus eſt, tum Iouem regem adorauit, dixitq́ ad præſentes: Venatio quidem pulchra eſt futura, ſi Deo libuerit, Xenophon 2. de Pædia Cyri. Et rurſus libro primo, Aduerſus leporem uerò (pater inquit ad Cyrum) quoniam in tenebris paſcitur, diem autem uitat, canes alebas, quæ odoratu eum inuenirent. Et quia celeriter fugeret ubi eſſet inuentus, alias habebas canes, quæ erant eruditæ ad eum intercipiendum. Quòd ſi ab ijs etiam euaſiſſet, cognito leporum tranſitu ac ſaltu, & ad quos locos fugientes, à uenatoribus capiuntur, hic caſſes uiſu difficiles tetendiſſes, quò in uehementi curſu ipſe ſeipſum incidens conuinciret. Quò autem neq́ hic diffugeret, eius rei ſpeculatores conſtituebas, qui ex propinquo loco eueſtigio ſuperuenirent, atq́ ipſe tu à tergo clamore obſtrepens, continuò ita leporem exterrebas, ut ſtupidus caperetur. Qui uerò anterius erant in inſidijs, hos tu ſilentium edoctos obſeruare, latere faciebas. Et lib. 3. de dictis & factis Socratis: Nónne uides (inquit Socrates ad Theodotam meretricem) quòd etiam illi qui lepores ſectantur, multa machinantur? Dum enim noctu paſcendo oberrant, ſagacibus canibus eos captant: at alios interdiu habent canes, quibus nocturna quę liquerint cubilia comperiant. Tum etſi quos offenderint lepores, eos habent alipedes canes, quibus auolantes queant intercipere. Nec non & retia per inſidias diſpoſita ſunt, quibus qui canum ora effugiunt, decipiantur. Lepores ab aquilis capi, unde aquila etiam λαγωφόνος dicta, &c. in Aquila pluribus dicetur. ¶ Λαγωβολεῖον, ἐν ᾧ (δὲ ὅ, Varin.) τοὺς λαγωοὺς ἀγρεύουσι, Suidas & Varin. Cælius lagobolium locū interpretatur in quo lepores uenantur, ſed abſq́ authore. Ego lagobolîon uel lagobolon, pedum uel baculi genus eſſe uideo, quo uenator leporem ferit. Geſtabāt & in comœdijs ruſtici lagobolon, ut Pollux ſcribit. Bucolico carmine certantes, cornua ceruorum geſtabant, & manibus tenebant lagobolum, Scholiaſtes Theocriti. Καὶ πτῶκας βάλλει, καὶ θηρία πάλλα διώκει, Theocrit. Idyl. 1. Xenophon pro lagobolo rhopalon, id eſt clauam dixit: hoc enim uenatorem leporum geſtare iubet. Ῥοικὸν, λαγωβόλον (paroxytonum: ſed frequentius proparoxytonum ſcribitur) καὶ ῥόπαλον τὸ εἴσω νεῦον καὶ στραβὸν, ὃ καὶ ῥοῖβον λέγεται παρά τισι, Varin. Ῥοικὸν, σκολιὸν, καμπύλον, στρεβλὸν, Heſych. Καλαῦροψ, ῥόπαλον ἐπικαμπὲς ἐν ἄκρῳ, ὃ τὸ κᾶλον ὃ ἐστι ξύλον αὖ ῥέπει, ἴσως δὲ ὅμοιόν τι ἐστὶ καλαῦροπι καὶ τὸ παρὰ Θεοκρίτῳ ῥοικὸν λαγώβολον. ἀπὸ τοῦ ῥέπειν γάρ τινὲς ἐτυμολογοῦσι καὶ τὸ ῥοικὸν, Varin. Κεραβλογία, τὸ λαγωβόλον, Heſych. Καρώμβαν, ῥάβδον ποιμενικὴν, id eſt baculum paſtoralem, quem Myſi συκαλόβον uocant, Heſychius & Varinus.

¶ Leporaria appellantur, inquit Grapald. non ſolum ubi lepores ſunt, & Græcis λαγωτροφεῖα uocantur: ſed omnia ſepta ædificia, quæ incluſa animalia habent quæ paſcantur. Roboraria eadem à tabulis roboreis, quibus ſepta fuerunt, antequam macerias & mœnia noſcerent, author Gell. ex Varrone. Viuaria autem aprorum cęterorumq́ ſylueſtrium primus Romanorum inſtituit, Fuluius Hirpinus, quæ ex Græco proprie θηριοτροφεῖα nuncupamus, Hæc Grapald. Gellius quidem lib. 2. ca. 20. leporaria pro uiuarijs apud neminem uetuſtorum præter Varronem legiſſe ſe ſcribit: Scipionem uero omnium ætatis ſuæ puriſſimè loquutum, roboraria dicere ſolitum, quæ ſuo tempore uiuaria appelabantur. Garennam Galli uocant uiuarium: uel, ut Budæus interpretatur, cunicularium & leporarium, noſtri **ein thiergarten**. Leporaria te accipere uolo, non ea, quæ tritaui noſtri dicebant, ubi ſoli lepores ſint: ſed omnia ſepta affixa uillæ quæ ſunt, & habent incluſa animalia, quæ paſcantur, Varro. Siquidem mos antiquus lepuſculis, inquit Columella, capreisq́ ac ſimilibus feris iuxta uillam plerunq́ ſubiecta dominicis habitationibus ponebat uiuaria, ut & conſpectu ſuo clauſa uenatio poſſidenti oblectaret oculos, & cum exegiſſet uſus epularum, uelut è cella promerentur. Leporarij alterum genus illud uenaticum, duas habet diuerſas ſpecies: unam in qua eſt aper, caprea, lepus: alteram item extra uillam quæ ſunt, ut apes, cochleæ, glires, Varro. Et rurſus, Apros quidem habere poſſe in leporario, nec magno negotio tibi eſt, captiuos, & cicures qui ibi nati ſint, & pingues ſolere fieri ſcis inquam Axi. Nam quem fundum in Thuſculano emit hic Varro à M. Piſone, uidiſti ad buccinam inflatam certo tempore apros, & capreas conuenire ad pabulum, cum è ſuperiore loco è palæſtra effunderetur apris glans, capreis uicia aut quid aliud. Ego uero, inquit ille, apud Q. Hortenſium cum in agro Laurenti eſſem, ibi iſtuc magis τραγικῶς fieri uidi. Nam ſylua erat, ut dicebat, ſupra quinquaginta iugerum maceria ſepta, quod non leporarium, ſed θηριοτροφεῖον appellabat. Ibi erat locus excelſus, ubi triclinio poſito cœnabamus. Quintus Orphea uocari iuſſit: qui cum eò ueniſſet cū ſtola & cithara, & cantare eſſet iuſſus, buccinam inflauit, ubi tanta circunfluxit nos ceruorum, aprorum, & cæterarum quadrupedum multitudo, ut non minus formoſum mihi uiſum ſit ſpectaculum, quàm in Circo maximo ædilium non ſine Africanis beſtijs cum fiunt uenationes. Et alibi, In leporario pater tuus præterquam lepuſculum è uenatione uidit nunquam. Neq́ enim erat magnum id ſeptum, quod nunc ut habeant multos apros ac capras (lego capreas) complura iugera macerijs conclu

dunt, Varro. Et Appius apud eundem, Sequitur, inquit, actus secundi generis, affictitius ad uillam qui solet esse, ac nomine antiquo à parte quadam leporarium appellatum. Nam neq; solum lepores in eo includuntur sylua, ut olim in iugero agelli, aut duobus: sed etiam cerui aut capræ (lego, capreæ) in iugeribus multis. Quintus Fuluius leporarium dicitur habere in Tarquiniensi septum, iugerum quadraginta, in quo sunt inclusa, non solum ea quæ dixi, sed etiam oues feræ: Etiam hoc maius hic in Statonensi, & quidam in locis alijs. In Gallia uero transalpina T. Pompeius tantum septum uenationis, ut circiter triginta millia passuum locum inclusum habeat. Præterea in eodem consepto habere solet, de animalibus coclearia, atq; aluearia, atq; etiam dolia, ubi habeat glires conclusos. Sed horum omnium custodia incrementum, & pastio aperta, præterquam de apibus. Quis enim ignorat septa è macerijs, ita esse oportere in leporario, ut tectorio tecta sint, & sint alta? Alterum ne feles, aut meles, alia'ue quæ bestia intrare possit, alterum ne lupus transilire: Ibiq; esse latebras, ubi interdiu lepores delitescant in uirgultis atq; herbis: & arbores patulis ramis, quæ aquilæ impediant conatus. Quis item nescit, paucos si lepores mares in fœminas intromiserit, breui tempore fore ut impleatur? tanta fœcunditas huius quadrupedis. Quatuor enim modò si intromiseris in leporarium, breui solet repleri. Leporum omnia tria genera (quæ capite secundo descripsimus) si possis, in leporario habere oportet: duo enim utiq; te habere puto, & quod in Hispania annis ita fuisti multis, ut inde te cuniculos persecutos credam, Varro. Et rursus, Lepores quoq; nuper institutum ut saginarent pleraq;, cum exceptos è leporario concludant in caueis, & loco clauso faciant pingues. De uiuarijs faciendis, & includendis pecudibus feris multa scribit Columella libri noni ca. 1. quæ differo ad librum de animalibus communem. De minoris autem incrementi animalibus (inquit ibidem) qualis est lepus, hæc præcipimus, ut in ijs uiuarijs, quæ materia (maceria: sic enim supra dixerat, & muro) munita sunt, farraginis, & olerum, ferè intubi lactucæq;, semina paruulis areolis per diuersa spatia factis inijciantur: itemq; Punicum cicer, uel hoc uernaculum, nec minus ordeum, & cicercula condita ex horreo promantur, & aqua cœlesti macerata obijciantur: nam sicca non nimis ab lepusculis appetuntur. Hæc porrò animalia uel similia his (etiam silente me) facile intelligitur, quàm non expediat conferre in id uiuarium, quod uacerris circundatum est: siquidem ꝓpter exiguitatem corporis facile clatris subrepunt, & liberos nacta egressus fugam moliuntur, Hæc Columella. Epigramma in leporarij ingressum Ferrariæ, T. Vespasiani Strozæ, libro 1. Aeolostichon. Adeò nihil omissum est, ut leporem surdum celerius pinguescere reperiamus, Plinius. Hoc si uerum est, in causa fuerit fortassis, quod cum auditu fruitur, ad quemuis subinde sonum & strepitum trepidus expauescit, unde ad corpus augendum continuo metu pauoreq; impediri uidetur. Quod si etiam surdus natura non sit, auribus cera uel aliter obstructis auditus eis obtundi posset.

¶ Scribit Ael. Lampridius, Heliogabalum non facile cubuisse in culcitris seu accubitis, nisi quæ leporinum pilum haberent, aut perdicum plumas subalares. Vestes etiam leporino pilo facere, tentatum est, tactu non perinde molli ut in cute, propter breuitatem pili dilabidas, Plini. E leporinis pellibus cum pilis suis manicæ & caligæ parantur ad usum eorum qui refrigeratis aut articularijs membris laborant: assuũtur etiam tegumentis pro uentre interioribus: multum enim calefaciunt, & leues simul ac molles sunt, triplici nomine gratæ. Indumentum ex pellibus leporum, corroborat corpora senum & iuuenum, Filius Zor apud R. Mosen. Leporis pilus quia mollior delicatiorq; est, spongiæ loco utebantur plerunq;, purgandis præsertim detergendisq; lippitudinibus, Cælius. ἰδοὺ δέχου κέρκον λαγὼ, Aristophanes: hoc est, En accipe caudam leporis: est autem mollis & tenera leporis lana, τὸ ἔριον τοῦ λαγωοῦ, ut spongiarum etiam loco adhiberi possit tum aliâs, tum ad gramias oculorum, λήμας Græci uocant, abstergendas, Suidas & Varinus in uoce κέρκος. Pedum etiam pro scopis usus, ad puluerem detergendum & uerrendas quisquilias, &c.

F.

Leporina semper in delicijs fuit, & in splendidis epulis apposita. Inter aues turdus, si quis me iudice certet, Inter quadrupedes gloria prima lepus, Martialis. In pentametro quidam pro gloria legunt mattya: quod nomen à maza fit, uocanturq; sic pretiosa omnia edulia, ut scribit Athenæus, Cælius. Antiphanes poëta in Cyclope, dasypodem, id est leporem, in conuiuio inter alia appositum celebrat, Athenæus. Leporem gustare fas non putant Britanni, Cælius. Lepus quanquam ruminat, Iudæis in cibo à Mose interdictus est, quoniam pedes non bisulcos sed digitatos habet, Leuit. 11. & Deuter. 14. Plutarchus in Symposiacis libro 4. quęstione ultima, ubi quęrit de Iudæis, utrum illi colentes suem aut detestantes, carnibus eius abstineant: Quin & lepore, ait, quidam Iudæos abstinere ferunt, animal tanquam immundum & abominabile detestantes. Tum Lamprias, (hic locus mutilus est, ego ex coniectura uertam:) Atqui fortassis lepore non odio, sed cultu aliquo prosequentes abstinent, ꝓpter corporis cum asino similitudinem. (Paulò ante enim asinum quoq; ab ipsis coli Callistratus affirmauerat.) Quamuis enim & corporis mole multum inferior sit asino lepus, & celeritate longè superior: mirè tamen cum eo conuenit colore, auribus, & oculorum tum pinguedine tum falsedine, ut uix aliud animal paruum tam simile alicui magno reperias. Nisi fortassis Aegyptios circa similitudines secuti, animantis celeritatem diuinum quiddam existimant: & sensuum eius acrimoniam, (de qua in c. dixi,) Hæc Plutarch. ¶ Caro leporum sanguinem quidem gignit crassiorem, sed melioris succi quàm bubula & ouilla, Galen. 3. de aliment. facul. Paulus Aegineta tamen non meliorem, sed

ſed minus craſſum ex leporina quàm bubula & ouilla carne ſuccum generari ſcribit. Et rurſus in libro de attenuante uictu, Caro leporum ad uictus rationem ſiccantem eſt accommoda: ad propoſitam uerò non admodum confert: ſanguinem enim uehementer craſſum gignit. Eadem ex Galeno Arabici quidam ſcriptores repetunt, Raſis, Iſaac & alij. Celſus leporem in media materia numerari debere dicit, & boni ſucci eſſe, aluum adſtringere, & urinam mouere. Caro leporis gignit ſanguinem craſſum & melancholicum: deſiccat, & non attenuat, ideoq; medetur uiſcerum dolori, fluxui uentris, (&c. ut in G. referam) Raſis & Albertus. Quanquam ſicca & craſſa, hircorum tamen & caprarũ carnibus antefertur, Iſaac. Calida eſt & ſicca: & aſſata prodeſt ulceribus inteſtinorum, ut quidam ex Auicenna citãt, apud quem ego nihil tale reperio. In Tacuinis uerò Elluchaſem ſic legimus: Caro leporina utilis eſt ſenibus, & frigidi temperamenti hominibus, in ſenecta præcipuè: iunioribus uerò non conuenit: qui tamen ſi eam in cibo ſumpturi ſint, per noctem prius in ſucco Punicorum & aceto macerent. Hæc ille, authorem citans Raſin. Idem ex Haly aſſerit, calidam & ſiccam eſſe leporinam in ſecundo abſceſſu, uentrem ſiſtere, & urinam prouocare: præferendam eſſe ſi lepus in uenatione captus ſit à canibus, & magis hyeme, & regionibus frigidis, prodeſſe nimium corpulẽtis, uigilias facere: cum condimentis uel aromatibus quæ attenuent præparari debere. Auicenna, ut interpretes reddunt, leporem ſylueſtrem nominat pro terreſtri, ut coniicio, ad differentiam marini. Lepus frigidus eſt & ſiccus, ſalubrior futurus cum melle, Auicenna: ſed hæc eius uerba, ut Bellunenſis monet, in emendatis codicibus nulla ſunt: ut neq; iſta, De eo qui in domibus nutritur aduſto ſumitur in potu medietas drachmæ. Mihi legendum uidetur, Eligendum eſſe leporem qui liberè paſcatur in campis, non qui domi alatur: quæ ferè etiam Elluchaſem in Tacuinis ſcribit. Cæterum drachma dimidia de lepore uſto in potu ſumendo, fortè ad remedium aduerſus calculum pertinet, quod ex lepore uſto fieri ſequenti capite docebimus. Præterea quod ſtomachum mundificet, ſic loquũtur, id quoq; meliores codices non agnoſcunt. Lepus ſit carnoſum, ſed non pingue animal: huius carnibus utantur qui macreſcere atq; extenuari cupiunt, Blondus. Aetius ſcribit carnes uulpinas, leporinas & ericij, naturæ humanæ eſſe diſſimiles, & alimenta efficere peſſima, cuius argumentum ſit odor fœdus, Io. Agricola Ammon. Talis quidem odor excoriantibus circa inteſtina præcipuè apparet. Cuniculi caro melius & facilius alit quàm leporina, quæ frigidæ & ſiccæ naturæ eſt, & bilem atram gignit, Platina. Vda cuniculus affert Fercula, uiſcoſum ſemiimitata gluten, Bapt. Fiera, hoc eum à lepore differre ſcribens. Cati ſylueſtres temperamento ad lepores accedunt: caro eorum calida & mollis eſt, Raſis. M. Cato Cenſorius ægrotos ali iubebat holeribus, & carnibus anatis, palumbis, aut leporis: hanc enim leuem eſſe aiebat & ægrotantibus commodam: niſi quod multa parit inſomnia, Plutarchus in uita eius. Somnioſos fieri lepore ſumpto in cibis Cato arbitratur, Plinius. Ioãnes Manardus in epiſtolis 13.4. de leporina carne, quòd frigida ſiccaq; ſit, & bilem atram gignat, ad Iacobum Pharuſium medicum Rhegienſem id negãtem, copioſè ſcribit: nos inde quædam excerpemus: Applauſerunt mihi, inquit, rationes tuæ, quibus leporinam carnem & boni ſucci eſſe, & coctu non difficilem probas: Verum quò minus conſentirem deterruit me uenerãda antiquitas, & ad hæc uſq; ſecula quaſi per manus nobis tradita ſententia. Scribitur enim in libro de Dięta ſecundo, qui quidem Galeni tempore à multis, nunc ab omnibus Hippocrati adſcribitur, in hunc modum: Leporina caro ſicca & adſtringens, lotium aliquantiſper mouet. (Deinde enumeratis Galeni uerbis, quæ nos etiam paulò ante poſuimus, addit:) Et apertiſſimè libro 3. de locis affectis, magnam eam habere uim dicit in melancholici ſanguinis generatione. Pſellus quoq; et Paulus eiſdem ferè uerbis Galeno ſubſcribunt. Et Simeon in libro de Eſcis, quaſi quæcunq; dicta à uetuſtioribus erant colligens, inquit: Carnes leporum his qui exiccare corpus uolunt, ualde conducunt: minimè uerò his qui temperatura ſunt ſicciore: ſanguinem quippe gignunt craſſarum partium et melancholicum. Deinde expoſitis quibuſdam præceptis de omni alimento diiudicando, ſubijcit: Durities leporinæ carnis facit, ut ſerò & paulatim nutriat: quod dura alimenta omnia faciũt, Galeno teſte. Quemadmodum autem, eodem teſte, id quod facile concoquitur & celeriter nutrit, eſt quo ad nos calidum: ita è contrario quod tardè & paulatim, quo ad nos frigidum. Eadem durities euidens ſiccitatis indicium eſt: quod etiam teſtatur diſſimilitudo quam habet cum carne porcina, quæ præ cunctis carnibus, Galeno & ipſo ſenſu teſte, eſt noſtræ magis ſimilis. Ab hac leporinam per frigus & ſiccitatem recedere, nemo (ni fallor) ambiget, qui utranq; bene nôrit: exanguis enim arida & ueluti uſta leporina uidetur, ſuillæ comparata uaporeq; omni atq; humore ac tenacitate ferè priuata: fragilis uerò & ceu fibris abundans: quæ omnia & difficilem concoctu & ſeram ad diducendum oſtendunt. Agilitas quoq; & in currendo uelocitas eam ualde à ſue differre oſtendunt: ſed & timiditas frigus indicat. Si enim ſiccitati coniungeretur caliditas, audaciam, quam ſummam in leone calido & ſicco animali uidemus, in lepore quoq; efficeret. Quòd ais tale temperamẽtum eſſe carnis quale ſanguinis ſit, non eſt neceſſe: mutari enim nutrimentum à nutriendo debet, non è contrario: & aliæ etiam corporis partes à ſanguine nutriuntur, quas tamen eiuſdem eſſe temperamenti nemo dixerit. Sanguis certè longè calidior eſt quàm caro, &c. Sed quanquam tenuis eſt leporinus ſanguis, aqueus ferè, & ſine fibris, non ſequitur non eſſe melancholicum. Tenuitas enim & (ut tu uocas) aqueitas, frigus oſtendunt, non calorem: ſanguis enim dilutior, Ariſtotele teſte, frigidior eſt: eaq; animalia, quibus dilutior eſt, timidiora. Tauri quidem animalis ualde calidi ſanguis craſſus eſt, & fibris refertus. Præterea licet, Galeno teſte, dulcis ſit ſanguis leporis,

& sapidus, ita ut dulcedine & concoctionis facilitate sanguinem auium superet: didicimus tamen ex eodem Galeno, non omnia dulcia esse calida, sed ea tantum quæ dulcedinem magnam habent: quæ uero modicè dulcia sunt, esse frigida: ad tantam autem dulcedinem leporinus sanguis non attollitur. (Deinde tractata quęstione assæne carnes an elixæ humidiores sint: & utrum assa aliquid caliditatis acquirant.) Leporinę quidem carni, inquit, modicè atque ut coquina requirit assæ, nullam arbitror caliditatem superaddi, Hucusque Manardus.

¶ Schelides, laterum carnes in leporibus, Cælius. Σχελίδες λαγωῶν (aliâs σκελίδες, quod non placet: σκελὶς enim à σκέλος fit, quæ nunc in Comœdijs πτέρνα uocatur, Pollux. Σκελὶς, τὸ ἀπὸ τῆς ῥάχεως, ἕως τοῦ ὑπογαστρίου, Hesychius) λαγῶα κρέα, ut alicubi legere memini. Σχελίδες, βοὸς πλευρά: ἢ ἁπλῶς τὰ πλευρικὰ (τὰ πλευριμαῖα τῶν κρεῶν, Suid.) ὡς Αἰσχύλος λέγει καὶ Ἀριστοφάνης, Suidas, Varinus, Scholia Aristophanis in Equitibus. Sumine cum magno lepus, atque aper, atque pygargus, Iuuenalis Satyra 11. Canes pro amatoribus (inquit Crinitus 19.8.) passim accipiuntur, ut qui lepores magno studio consectentur, asserente Donato: Hinc illud uulgatum, Fœcundi leporis sapiens sectabitur armos, (ex Horatij 2. Sermonum:) Et illud etiam Terentianum ex Liuio Andronico, si Iulio Capitolino (Flauio Vopisco in Numeriano, Erasmus) credimus, pro militari dicto, Tute lepus es & pulpamentum quæris. Lepus à posteriore parte, hoc est à lumbis & clunibus pulpamentum de se præbet, eaque corporis parte lautissimus est. Terentius Eun. Lepus tute es & pulpamentum quæris: Id est ea requiris ab alijs, quæ ipse affatim habes domi, (Quod in te habes, hoc quęris in altero: & est tropus allegoria, Donatus.) Donatus in hunc locum, Lepus, inquit, pro infamia multa ponitur: uel quòd magis à posteriori parte, hoc est armis, pulpamentum de se præbeat, quum in conuiuio carpitur appositus: uel quòd uenantur illum & persectantur canes, quos pro amatoribus allegoricè intelligimus, ut ipse Terentius ait, Ceruam uidere, fugere, sectari canes: Vel quod illum sic fugiant omnes, constituat ut hunc libido effœminata: (Obscuriora sunt hæc, & ab Erasmo etiam in huius prouerbij mentione omissa:) Vel quòd à physicis dicatur incerti sexus, ac esse modò mas, modò fœmina. Obscurus quidam Terentij interpres sic interpretatur: Quoniam nunc fœminæ nunc maris libidinem exerces, non est quod palpes mulierem. Lepus tute es & pulpamentū quæris: Id est ab alio quæris quod in te habes: hoc est, blandiris scorto, cum ipse sis scortum. Quod si Donatus & cæteri Terentij interpretes intellexissent, non fuissent tot ambagibus usi in re simplici atque aperta, Sipontinus. De lepore prouerbium dictum, Δασύπους ὢν κρέως ἐπιθυμεῖς: hoc est, Lepus es, & pulpamentum quæris, usurpatum à Terentio, Hermolaus. Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ, ἐπὶ τῶν ἐπιθυμούντων τῶν ἀλλοτρίων: ἐπὶ τοῦ ἐπιθυμοῦντος παρ' ἄλλου γενέσθαι τὰ ὄντα αὐτῷ, Apostolius: παρ' ἑαυτῷ, Suidas. Dasypus carnes desyderat: dicitur in eos (inquit Erasmus) qui ea requirunt ab alijs, quæ ipsis affatim sunt domi. Et mox, Sunt qui existiment prouerbium, Tute lepus es, & pulpamentum quæris, cum proximo idem esse. Dictum est autem à milite glorioso apud Terentium in adolescentem Rhodium, qui scorto suo alludebat, ipse ea ætate qua scorti uicibus fungi posset. Donati commenta frigidiora mihi uidentur, ac ut simplicius, ita uerius esse puto, ad Græcam parœmiam referre, Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖς. ¶ Corpora quæ natura sunt sicca, salis conspersu exare facta, cibo fiunt inepta: quidam enim leporem salire aggressus, mustelis exiccatis (ταῖς σκελετευθείσαις γαλαῖς) similem reddidit, Galenus lib. 3. de alim. facultate. Ἐν λαγῴοις, id est in leporinis carnibus uiuere dicebantur, qui lautè atque in delicijs uitam agebant. Aristophanes in Vespis, Sunt, inquit, mille ciuitates, quænunc nobis tributum soluunt. Harum unicuique si quis imperet ut uiginti alat uiros, Δύο μυριάδες τῶν δημοτικῶν ἔζων ἐν πᾶσι λαγῴοις, Καὶ στεφάνοισι παντοδαποῖσιν, καὶ πύῳ καὶ πυριάτῃ: sic legendū, non ut Erasmus habet πυαρίτῃ. Versus quem ibidem citat tanquam Homeri Erasmus, à Scholiaste non ita citatur: nec hercle Homeri esse uideri potest. Aristophanis quidem de leporinis uerba Suidas etiam adducit. Hoc est, Viginti milia de populo hominum uiuerent in omnibus leporinis, omnigenisque coronis, & colostris. Rursus in Equitibus, quum Cleon & aduersarius certatim promittunt lautissimas epulas populo, multis deliciarum generibus nominatis, promittuntur & leporinę carnes, quasi summæ exquisitæque deliciæ, Hæc Erasm. Λαγῷα, τὰ τοῦ λαγωοῦ κρέα, id est carues leporinæ, Suid. Legimus & Λαγώνια in Lexicis, eodem sensu. Ἐν πᾶσι λαγῴοις apud Aristophanem: hoc est, ἐν κρέασι λαγῶν, ἐν ἀγαθοῖς πᾶσι, ἐν τρυφῇ, Varinus. Ἐν πᾶσι λαγῴοις, id est in omnibus leporibus (errat: pro leporibus enim ultima circunflectenda esset) hoc est in carnibus leporum, id est in omnifariam bonis ac delicijs, Cælius. Ἐπείσφερε τὰς κίχλας, καὶ τῶν λαγῴων πολλά, Aristophanes in Pace. Λυκάνιον κρατῆρα πεπληρωμένον τῶν λαγῴων κρεῶν, &c. apud Varinum citatur. Archestratus Opsodædalus apud Athenæum libro 9. de optimo leporis apparatu scribens, maximè probat carnem eius parum assam, & modicè crudam adhuc, necdum sanguineo humore prorsus priuatam, sine alijs condimentis sale tantum aspersam, calidam statim à ueru conuiuis apponi. Sed præstat uersus ipsius (quamuis duo postremi obscuri sint) recitare, si quis forte etiam plura inde colligat.

Τοῦ δὲ λαγὼ πολλοί τε τρόποι, πολλαί τε* θέσεις
Σκευασίας εἰσί. κεῖνος δ' ἂν ἔστιν ἄριστος,
Ἂν πεινῶσι μεταξὺ φέρῃς κρέας ὀπτὸν ἑκάστῳ,
Θερμὸν, ἁπλῶς ἁλίπαστον, ἀφαρπάζων ὀβελίσκου,
Μικρὸν ἐνωμότερον. μὴ λυπείτω δέ σ' ὁρῶντα
Ἰχῶρα στάζοντα κρεῶν, ἀλλ' ἔσθιε λάβρως.
Αἱ δ' ἄλλαι περίεργοι ἐμοί γ' εἰσὶν διὰ παντὸς
Σκευασίαι, γλυκερῶν καταχύσματα, καὶ κατάτυρα,
Καὶ κατέλαια λίαν, ὥσπερ γαλῇ ὀψοποιοῦντος.

Apud eundē Alcęi uersus legimus de lepore cōdiendo,
Κορίαννον εἶναί τι λεπτὸν, ἵνα τοὺς δασύποδας
οὓς ἐὰν λάβωμεν ἁλσὶ διαπάττειν ἔχῃς: ex quib. cōijcio,
trito

trito coriandro cum sale leporinam aspergi solitam. Leporem assum recte conuiuis appones: posterior tamen pars melior habetur. Anteriorem non iniuria in piperato uel laridario coques. Eadem est & de cuniculo coctura, Platina. Et leporum auulsos, ut multò suauius armos, Quàm si cum lumbis quis edat, Horat. Serm. 2.8. Quia in clunibus (inquit Acron) habetur aliquid tetri odoris & saporis minus iucundi. ¶ His adijciam quæcunque de leporis apparatu legimus apud Apicium libro octauo. In leporem madidum: In aqua præcoquitur modicè, deinde componitur in patina, ac coquitur oleo in furno: & cum propè sit coctus, ex alio oleo pertangito, & de conditura infra scripta: Teres piper, satureiam, cepam, rutam, apij semen: liquamen, laser, uinum, & modicum olei: aliquoties uersatur: in ipsa percoquitur conditura. Item alia ad eam impensam: Cum propè tolli debeat, teres piper, dactylum, laser, uuam passam: caræhum, liquamen, oleum suffundes, & cum bullierit, piper asperges & inferes. In leporem farsum: Nucleos integros, amygdala, nuces iuglandes concisas, piperis grana solida, pulpam de ipso lepore & ouis fractis: obligatur de omento porcino in furno. Sic iterum impensam facies: Rutam, piper satis, cepam, satureiam, dactylos: liquamen, caræhum uel conditum: bulliat donec spisset, & sic perfunditur: sed lepus in piperato, liquamine & lasere maneat. Ius albū in assum leporem: Piper, ligusticum, cuminum, apij semen, oui duri medium, trituram colligis & facies globum ex ea. In cacabulo coques liquamē, uinum, oleum, acetum modicè, cepullam concisam: postea globū condimentorū mittes, & agitabis origano uel satureia: si opus fuerit, amylas. Aliter leporē ex suo iure: Leporē curas, exossas, ornas, mittes in cacabū: adijcies oleum, liquamē, cocturā, fasciculum porri, coriandrum, anethū: dum coquitur, adijcies in mortariū piper, ligusticum, cuminū, coriandri semen, laseris radicem, cepam aridam, mentham, rutam, apij semen, fricabis: suffundes liquamen, adijcies mel, ius de suo sibi: defruto, aceto temperabis, facies ut ferueat, cum ferbuerit, amylo obligabis: exornas, ius perfundes, piper asperges & inferes. Lepus Passenianus: Leporem curas, exossas, extensum ornas, suspendes ad fumum: cum colorauerit, facies ut dimidia coctura coquatur: lauas, asperges salem, massam œnogaro tāges: adijcies in mortarium piper, ligusticum, fricabis, suffundes liquamen, uinum, & liquamine temperabis, in cacabum adijcies oleum modicum: facies ut ferueat, cum ferbuerit, amylo obligas, leporem assum à dorso tangis, piper aspergis & inferes. Lepus isiciatus: Eadem coctura condies pulpam, nucleos infusos admisces, omento teges, & charta colliges lacinias & surclas. In leporem farsilem: Leporem curas, ornas, quadratum imponis: adijcies in mortarium piper, ligusticum, origanum: suffundes liquamen, adijcies iocinora gallinarum cocta, cerebella cocta, pulpam concisam, oua cruda tria: liquamine temperabis: omento teges & charta colliges lacinias, & surclas: lento igni subassas, adijcies in mortarium piper, ligusticum, fricabis: suffundes liquamen, uino & liquamine temperabis: facies ut ferueat, cum ferbuerit, amylo obligas, & leporem subassatum perfundes, piper asperges & inferes. Aliter leporem elixum: Ornas, adijcies in lancem oleum, liquamen, acetum, passum, cepam concides & rutam uiridem, thymum subcultratum, & sic apponis. Leporis conditura: Teritur piper, ruta, cepulla & iecur leporis, liquamē, caræhum, passum, olei modicum, amylum cum bullijt. In leporem sicco sparsum, & hunc præcondies sicut hœdū Tarpeianum, antequam coquatur, ornatus suitur: piper, rutam, satureiam, cepam, thymum modicum, liquamine collues: postea in furnum mittes, coques: & impensam talem circumsparges: piperis semunciam, rutam, cepam, satureiam, dactylos quatuor. Vuam passam: ius, cum coloratur, superfundes in patellā, uinū, oleum, liquamen, caræhū: frequenter tangitur, ut condituram suam omnē tollat, postea ex pipere sicco in disco sumitur. Aliter leporem conditum: Coques ex uino, liquamine, aqua, sinape modicum, anetho, porro cum capillo suo, cum se coxerit, cōdies: piper, satureiam, cepe rotundum, dactylos, damascena duo: uinum, liquamen, caræhum, oleum modicè, stringatur amylo: modicum bulliat, conditur lepus, in patina perfunditur, Hucusque Apicius. ¶ Leporum & ceruorum sanguis, non coitu firmiore spissari solet ut cæterorum, sed fluido, quale lac est, quod sine coagulo sponte coierit, Aristoteles. Sed de sanguinis leporini natura nonnihil & hoc in capite ex Manardo, & supra in B. dictum est. Non pauci pro alimento habent sanguinem leporis, gallinarum & caprarum: leporis quidem & gallinarum complures etiam eorum qui urbes incolunt, Galenus de simpli. 10.4. Idem alibi, ut Manardus citat, leporinum sanguinem dulcem ac sapidum esse scribit, ita ut dulcedine & concoctionis facilitate sanguinem auium superet. Mimarcis (μίμαρκις uel μίμαρις, ut Suidas habet, quod non probo) propriè quidem est chorda leporina (μίναρ, χορδή, Hesych. & Varinus) ex intestinis: sed usurpatur etiam de sue. Aliter, Mimarcis, apparatus quidam è uentre uel intestinis, uel καρύκη, ius uel edulium uariè conditum, ex sanguine leporino & intestinis, Suidas & Varinus. Μιμάρκης, λαγῷ χορδή, Hesychius. Et rursus, Μιμάρκης, uenter & intestina uictimæ (τοῦ ἱερέου: hierîon aliqui per excellentiam interpretantur bouem, Varinus: alij ouem) cum sanguine apparata: præcipuè uerò ex lepore hoc apparatu utebantur, interdum etiam de sue. Pherecrates per lusum de asino etiam hac uoce utitur. Sed ex diuersis istis scribendi modis, μίμαρκις, ut ego iudico, tantum probari debet, quo modo apud Varinum & Pollucem habetur. Μίμαρκις, inquit Pollux, uenter & intestina sunt cum sanguine apparata, maximè quidem leporum: quod uero ius nigrum uocatur, cibarium est Laconibus usitatum, quod alio nomine αἱματία (apud Varinum in Ζωμός, αἱματιά oxytonum scribitur) uocatur. Hæmatian Latinè forsan dixeris sanguiculum: nam hœdi sanguinem in cibum formatum sanguiculum uocari Plinius tradit. Iuris nigri Laconici Plutarchus etiam in uita Lycurgi meminit: est autē

idem aut ſimile cibarium quod noſtri ex ſanguine & extis aut uiſceribus leporis parant, & piperatū uocant pfeffer, cui & color niger adeſt. Αἱμαλιὰ, μέλας ζωμός, Varinus: ſed hoc modo ſcribi nō placet. Αἱμαλία, ἀλλαντία, Idem, & Heſychius, inteſtinum ſanguine fartum intelligo, **ein blůtwurſt.** Sic etiā è ſanguine & inteſtinis thynni, iuris uel gari genus fit, quod αἱμάτιον uocari quidam in Lexico Græcolatino annotauit. ¶ Ex ſanguine & iocinore & pulmonib. leporinis minutal, ut Apicius præſcribit 8. 8. Adijcies in cacabum liquamen & oleum, coc̄turam: porrum & coriandrum minutatim concides. Iocinora & pulmones in cacabum mittes, cum coc̄ta fuerint, teres piper, cuminum, coriandrū, laſeris radicem, mentham, rutam, pulegium: ſuffundes acetum, adijcies iocinora leporum & ſanguinem, teres, adijcies mel, ius de ſuo ſibi, aceto temperabis. Exinanies in cacabum, pulmones leporum minutatim conciſos in eundem cacabum mittes, facies ut ferueat, cum ferbuerit, amylo obligas, piper aſperges & inferes. ¶ Hoc quoq; nuper inſtitutum eſt, ut lepores ſaginarentur, cum exceptos è leporario quondam in caueis & loco clauſo ſatiant (faciant) pingues, Varro, & ex eo repetens Macrobius in Saturnalibus 3. 13. Nunquam multum pingueſcit lepus, ſed quando ſub tec̄tis nutritur & non mouetur, aliquando ren eius dexter ſepo operitur, & tunc moritur, Albert. ¶ Eraſmus in prouerbio, Leporem non edit: Antiquitus, inquit, ſuperſtitioſè creditum eſt, eſu leporinæ pulpæ conciliari formam. Vnde extat iocus Martialis in Gelliam libro 5. quæ miſſo lepore addebat ex uulgata opinione ad muneris commendationem, Formoſus ſeptem Marce diebus eris. Id Poëta in ipſam torquens, quæ deformis eſſet: Si me non fallis, inquit, ſi uerum lux mea dicis, Ediſti nunquam Gellia tu leporem. Plinius ſcribit leporem in cibis ſumptum gratiam corporis in ſeptem dies conſeruare. Lampridius ſcribit poëtam quendam in Alexandrum Seuerum quod quotidie ueſceretur leporina, ita luſiſſe: Pulchrum quod uides eſſe noſtrum regem, (Calcagninus ſic citat, ut carminis rationi cō ſuleret: Pulchrum quod uideo ducem eſſe noſtrum, Quem Syrum ſua protulit propago,) Quem Syrum ſua detulit propago, Venatus facit & lepus comeſus, Ex quo continuum capit lepôrem. Hos uerſus cum quidam ex amicis ad Alexandrum detuliſſet, reſpōdiſſe fertur in hanc ſententiam: Pulchrum quod putas eſſe ueſtrum regem Vulgari miſerande de fabella, Si uerum putas eſſe, nō iraſcor, Tantum tu comedas uelim lepuſculos, Vt fias animi malis repulſis Pulcher, ne inuideas liuore mentis. Si uideris lec̄tor, inquit Eraſmus, parum obſeruatas metri leges, memineris imperatorem ſcripſiſſe, cuius eſt præſcribere leges, non parere. Sed non animaduertit Eraſmus quod Lampridius refert imperatorem Græcis uerſibus reſpondiſſe, unde ſuperiores ab ipſo Lampridio uel alio quopiam translatos apparet. Somnioſos fieri lepore ſumpto in cibis Cato arbitratur, uulgus & gratiam corpori nouem (ſeptem potius, Martiale teſte) dies friuolo ioco, cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cauſa in tanta perſuaſione, Plinius 28. 19. ubi Hermolaus, Somnioſos quidem ex leporina fieri adhuc uulgò creditur: uetus tamen lec̄tio erat formoſos, non ſomnioſos. Cur uulgò recepta ſit opinio apud ueteres (inquit Cælius Calcagninus epiſtolicarum quæſtionum libro 1.) eos formoſos diebus aliquot fore qui lepore ueſcerentur: nonnulli rationem afferre conati ſunt, quòd id pulpamentum ui polleat extergēdi bilem atram, atq; ita animos exhilarandi. At ego hoc quicquid eſt uulgò aſſertum, ex ui uocabuli trac̄tum puto. In uocibus enim antiquitas religionem & auſpiciorum obſeruationem magna parte conſtare dixit. Hinc in delec̄tu cenſuq; faciundo primi Valerius, Saluius, Staterius nominabantur. Non ſecus igitur eos lepidos fieri, lepôremq; mutuari crediderunt, qui lepore uterentur. Leporem (inquit Cælius Rhodiginus) Græci amoribus ſacrum fabulantur, duc̄to argumento ex etymi ratione: quoniam illorum lingua λαγὼς dicitur ἀπὸ τοῦ λάειν. ὁρῶντες autem, id eſt amores, à uerbo ὁρᾷν utroq; uiſum ſignificante. Vnde forſan prorepſit ſententia, formoſos fieri diebus aliquot leporina ueſcentes carne.

G.

Leporinus cinis cum oleo myrteo capitis dolores ſedat, Plinius. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, Idem. Lep. integri combuſti cinis confert contra calculum, Raſ. & Albert. Leporis ſanguinem & pellem totam in olla cruda combures, ut in cinerem conuertatur, & in aqua calida potui dabis cochlearium unum ieiuno, mox deliqueſcet lapis & eijcietur foras. Hoc experimentum noſ ipſi fecimus. Ne dubites. Hoc facies experimentum, mittes in aquam cochlearium pulueris, illuc pones lapidem qualem uolueris, ſtatim deliqueſcet, ut mireris uirtutem, Sextus. Pellem leporis recentem (ut Marcellus docet) in olla munda, uel tegula, ita cum lana ſua combures, ut in tenuiſſimū puluerem redigere poſſis, quem cribratum in uaſe nitido ſeruabis: inde cum opus fuerit tria coclearia in potione dabis bibenda: quæ res ſiue calculos, ſiue ueſſicæ dolores continuò compeſcit: ſed multò potentius erit remedium, ſi leporem uiuum in olla noua claudas, & gypſo omnia ſpiramenta uaſis obſtruas, & in furno uſq; ad fauillam tenuiſſimam cremes, tritamq; & cribratam recondas, atque inde certas menſuras in potione uini offeras calculoſis, & qui ſanguinem mingunt, mirè eos ſanabis. Leporis integri combuſti cinis, confert aduerſus calculum renum, Raſis & Albertus. Leporis catulus utero exciſus in olla uritur aduerſus calculum, Hieron. Tragus non citato authore. Pharmacum ſimplex ad calculoſos, cui Marcianus teſtimonium præbet, medicus Apher: Leporis pellem in ollulā conijce, & in furnum demitte, atq; ubi uſta fuerit ut probè conteri poſſit, acceptam tere, & ex ipſa cochlearium unum cum uino, ieiunis in ſolij calidæ aquæ inſcenſu præbe. Si uerò uelis experimentum pharmaci ipſius accipere, ex eo in uinum conijce, & contec̄tum per paucas horas ſine, & in grumos

lapis dissoluetur, Aetius 11. 9. de calculo uesicæ scribens. Antidotus ad calculosos ualde bona, apud Nicolaum Alexandrinum interprete Fuchsio: Recipe leporem uiuum, ipsumque iugulato, ac sanguinem eius olla noua excipito: dein detracta quoque eius pelle integram unà cum sanguine in uasculum immitte luto oblitum, & operculo contectum: crematoque, donec pellis unà cum sanguine in cinerem redigatur. Amoto subinde operculo, pellis sanguinisque cinere accepto & læuigato, cochlearium unum ex mero tepido dato, est præclara. Bartolemæus Montagnana in Antidotario suo, ubi medicamenta usu à se cognita recenset, electuarium de lepore combusto describit, admiscet tamen etiam Iudaicum lapidem, & in spongijs repertos & lithontribon electuarium à Nicolao descriptum, &c. Et rursus in electuario ad frangendum uesicæ calculum, inter alia leporem crematum adijcit. In Germanico quodam libello empirico manuscripto medicamentum reperio huiusmodi: Si uenter tormina sentiat, & contrahatur, & calculi renum infestent: balneum parabis in solio aquæ, in qua decoxeris maluam, chamæmalum, sium alterum & cepas: Sumes etiam per interualla cum pane tosto puluerem ex cremato lepore, capite & intestinis abiectis. ¶ Indumentum ex pellibus leporum, corpora senum & iuuenum corroborat, Filius Zor apud R. Mosen. Auis cuculus leporina pelle adalligatus, somnos allicit, Plinius. Si equus posterioribus pedibus anteriores forte feriat ac lædat, attactionem uocant (**anreichen**) uenam statim supra suffraginem circa malleolos (**die fyselader**) incidunt, & leporinam pellem in uino calefactam imponunt aliqui. ¶ Leporinus sanguis si calidus illinatur, ephelidas (id est asperam & discolorem ceu ab æstiuo Sole cutem, Marcellus Vergil. Ruellius simpliciter uitia cutis in facie uertit) uitiligines & lentigines sanat, Dioscorides 2. 18. & rursus 2. 70. calidus illitus ephelidas & lentigines emendat. Sed ut Celsus docet, interpositis pluribus horis mane eluendi sunt loci illiti, oleoque leniter ungendi. Leporis sanguis lentigines de facie pellit perunctus, Sext. Et Serenus ad lentigines, Cygnæos adipes hilari misceto Lyæo, Omne malum propere maculoso ex ore fugabis, Sanguine uel leporis morbus delabitur omnis. Sang. lep. calidus superponitur morpheæ & panno, Auicenna in capite de sanguine: nam in capite de lepore, panno tantum legitur: reddunt autē Arabes ferè pannum ꝓ ephelide Græcorum, interdum ꝓ sugillatis: aliqui etiam inepte pannum in panariciā conuertunt, quę uox à paronychia barbaris detorta est. Ineptissimè Blondus, Sang. lep. inquit uelamē oculorum (pannū barbaram uocē sic interpretatus) abstergit. Si maculę nigræ, umbrosę cum sang. lep. ungantur, remouentur, Rasis et Albert. Orno cutim, ꝓduco pilos, & sedo podagram, Sanguine si fuerint membra peruncta meo, Io. Vrsinus in lepore ex Kyranide. Sed alij cinerem capitis, uel uentrē cum intestinis ustū, pilorum in capite defluuiū emendare aiunt: sanguini eandē uim nemo attribuit, Marcellus quidē contrariam: Pilos, inquit, oculis molestos diligentissime uelle, atque eorū loca hircino sanguine recenti, aut leporis, aut uespertilionis inlines. Sanguinē leporis magi illinunt, ubi euulsos pilos renasci nolunt, Plinius, si bene memini. Hirci, capræ, leporis & cerui sanguis, dysenterias & cœliacorum profluuia sistit, si frixus (inassatus) in sartagine statim sumatur: in uino potus contra toxica efficax est, Dioscorides. Sanguis leporis frixus confert dysenteriæ & apostemati intestinorum, & solutioni antiquæ: & uenenum sagittæ aufert, Auicenna. Sanguine leporis apostemata calida citò maturantur, Idem in capite de sanguine. Et rursus ibidem, Calidus linitur super apostemata calida & lenia: quæ uires etiam hircino adscribuntur ab eo. Leporis sanguis recens defusus, & cum polenta coctus, & datus dysenterico, illico uentris profluuium sistet, Marcellus. Aluum sistit coagulum leporis, & cæt. alij per se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto, Plinius. Sanguis leporis quomodo ad conceptum faciat, uide infra in medicinis ex uulua leporis. ¶ De carne leporina etiam quod ad uires in medendo dictum est nonnihil præcedenti capite. Leporina caro calida est et sicca: assa utilis est ulceribus intestinorum, Auicen. Desiccat & non attenuat, & ideo prodest intestinis dolentibus, & uentrē sistit fluentem, & ulcera intestinorū sanat, Rasis & Albert. Calculum frangit, Filius Zor apud R. Mosen. Si cum oleo frigatur, & inde fiat clyster, uentris profluuium & ulcera intestinorum curantur, Albert. Si assa in furno uel sartagine edatur, idem efficit, Rasis & Albertus. Carnis eius ius siue decoctum podagricos & arthriticos iuuat, eadem ferè efficacia, qua decoctum uulpis, Auicenna. ¶ Pingue leporinum empirici, quorum libellos uidi Germanicos, adhibere solent, ubi quid infixum corpori extrahendum est. Aliqui flores fabarum et leporis pingue tundendo miscent, imponuntque spinis extrahendis. Si clauus plantæ pedis infixus hæret: Cancrū crudū cū pinguedine leporis contusum, loco saucio impone: parti uerò ex aduerso respōdenti, tres aut quatuor fabaceos flores superilligato: per diem & noctem sinito, sanabitur. Telū equo infixū extrahes, illigato uulneri medicamento ex duobus cancris cum pingui leporino tusis. ¶ Leporis pilorū cinis sanguinem sistit, Plinius. Pilos sub uentre uiuo lepori candidos uelles, & seruabis, & cum usus exegerit intortos naribus fluentibus fulcies, Marcellus. Leporinæ lanæ exustæ cinis cum oleo myrtino & felle taurino & alumine trito miscetur, tepefactumque medicamen inlitum ad fluentes capillos admodum prodest, Marcellus. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus, intestinorum uitijs magnopere prodest, Plinius. Pilos leporinos adiecto melle comprehendes, atque inde globulos paruulos facies: hi singuli sæpius glutiti, intestina quamuis perniciose rupta, certa coniunctione connectūt, Marcel. Et rursus, Ad intestina rupta, leporinum stercus, atque etiā pili uel lana eius de subuentrili cū melle decocta ad magnitudinē fabę glutiēda frequēter data, quāuis perniciose

ruptis intestinis celeriter medetur, ita ut etiam tenuiora quæ fuerint disrupta glutinet: sed adsiduè hoc medicamine utendum est, donec periculum omne tollatur, Marcellus. Pili leporis suffiti extrahunt pulmonibus difficiles excreationes, Plinius. Stercoris caprini pilulas & leporis pilos, pinguedine phocæ subacta suffito, Hippocrates de natura muliebri inter remedia ad menses ciendos & secundas euocandas. Et rursus ibidem inter subdititia medicamenta ad eosdem, ut apparet, usus: Cucumeris syluestris semen, & testam combustam, uino subactam, cum pilis leporinis in lana subdito. Si ex partu os uterorum fuerit exulceratum, florem rosarum tritum & uino imbutum, in pilis leporinis apponito: & acerbis colluito, Hippocrates de natura muliebri. Et rursus ibidem, Si ulceratum fuerit os uterorum aut inflammatum, myrrham & adipem anserinum & ceram albam, & thus, in leporis pilis, qui sub uentre sunt, misceto ac terito, & in lana mollissima apponito. Si ex partu crus ab uteris claudum factum fuerit, & exurgere non poterit: Semen hyoscyami chemæ mensura in uino nigro ad triduum bibat: si uerò mente percellatur ipsa bibens, lactis asinini poculum bibendum dato, deinde pharmacum à quo pituita purgatur: ex sandaracha autem & cerato & pilis leporis, per triduum suffitus fiat, Ibidem. Suffitui cuidam ad conceptum promouendum Aëtius 16. 34. pilos leporinos admiscet. Si pedes adusti sint frigore, leporini pili cinis remedio est, Plinius.

¶ Lep. caput exustum, & cum adipe ursino aut aceto illitum, alopeciarum inanitatibus medetur, Diosc. Leporis totum caput quidam comburens, utebatur eo ad alopecias cum adipe ursino, Galen. de simpl. 11. 6. Combustum cum seuo ursino, & ut cataplasma adhibitum, alopecias emendat, Auicenna. Vstum tritumq́ cum aceto, alopeciam illitum curat, Rasis & Albert. Vsto eo (cinere eius) quidam curant alopeciam, Serapion ex Dioscoride, & Auicenna. Cinis de capite leporis ꝓpriè marini, ualet ad alopeciam, Auicenna: sed hoc echinis magis conuenit. Dentes à dolore præseruantia: Lanam succidam linteolo illigatam terito, adiecta deinde tertia salis portione, terito omnia simul, & perfricato hoc puluere dentes. Idem præstat puluis usti contritiq́ capitis leporis, Galen. Eup. 1. 65. Dasypodis caput ustum cum fœniculo quàm albissimo & sepiæ tritis ossibus admiscens, utere ad dealbandos dentes aliaq́ eorum uitia sananda, Galenus Euporist. 2. 12. Capitis leporis cinis dentifricium est, adiectoq́ nardo mulcet graueolentiam oris: aliqui murinorum capitum cinerem miscuisse malunt, Plinius. Capitis leporis exusti cinis cum nardo uel cum melle impositus lenit graueolentia oris ulcera, Marcellus. ¶ Cerebella leporis & cuniculi contra uenena plurimum posse aiunt, Platina. Terrestris leporis inassatum cerebrum manditur, iuuandis tremoribus qui ualetudine contracti sunt, Dioscorides interprete Ruellio. Marcellus Vergilius τρόμους τοὺς κατὰ πάθος γινομένους, interpretatur tremores qui ex mala corporis affectione aliqua fiunt: & reprehendit Hermolaum Barbarum qui uertit tremores qui in morborum accessionibus contingunt. Videtur enim, inquit, de his tremoribus intellexisse, qui in febris accessione cum frigore nos torquent: atqui febrium cum algore tremores Græci ꝓpria uoce ῥίγη appellant. Habet sanè omnis tremor uniuersalem ex infirmitate neruorum causam, quod senectus apertè ostendit: priuatim uerò plures & diuersas alias, frigidius naturæ temperamentum, frigidæ aquæ nimium & importunum potum, frigidi & glutinosi humoris abundantiam, & si quę aliæ huiuscemodi sunt. Omnibus his tremoribus, aut illis saltem quibus natura potestateq́ sua cōueniat, tostū leporis cerebrū iudicio nostro mederi Dioscorides ait: Persuasitq́ id facile Paul. Aegineta, qui lib. 3. capite quo de tremoribus in uniuersum agit, cum multa de febrium tremoribus docuisset, statim subiecit: Simpliciter autem trementibus prosunt, in potu castoreum, & leporis in cibo cerebrum, &c. manifesta inter febrium & aliarum affectionum tremores diuisione, Hæc Marcellus Vergilius, in quibus nos quoque sententiam eius approbamus: non item in eo quod conijcit fieri posse ut non πάθος sed πάχος legendum sit, ut intelligamus tremores qui ex crassis glutinosisq́ humoribus fiunt. Nam Arabes quoque πάθος legerunt, ut ex subiectis eorum uerbis apparet. Cerebrum leporis assatum confert tremori accidenti in successione ægritudinis, Auicenna. Si asso capite cerebrum edatur, aduersus tremorem ex infirmitatibus prouenientem opitulatur, Rasis & Albertus. Confert tremori qui accidit post ægritudines, Serapio ex Dioscoride. Leporis cerebrum ex uino potum, tremores membrorum sanat, Sextus. Assum in cibo trementibus membris auxiliari, Blondus experimento se deprehendisse scribit. Apud Galenum de simplicibus lib. 11. ca. 6. pro τρόμοις corruptè legitur φόβοις, quod miror interpretes non animaduertisse. Aliqui, inquit, etiam aduersus timores (lege, tremores) cerebrum leporis in cibo auxiliari prodiderunt. Si edatur de capite leporis, quantum eius edendo est, medetur aduersus tremorem: ego quidem experientia didici utilem esse hunc cibum dormitationi (torpori) & paralysi, Filius Zor apud R. Mosen. Cerebrum inassatum, manditur (ut dictum est) iuuandis tremoribus: idem affrictu aut cibo facilem infantibus dentitionem præstat, Dioscorides: uidetur autem in hunc quoq́ usum assari uel torreri debere. Ex cerebro leporis cocto si gingiuas infantibus defrices, dentes sine dolore crescent, Sextus. Mundantur (fricantur) cerebro leporis gingiuæ, sic dentes citò & facile ac sine dolore prodeunt, Auicenna. Cerebrum leporis attritum & esum utile esse didicimus pueris dentientibus, capite uidelicet toto elixo, ut ego facere soleo. Non tamen eximia uis eius est, sed similis melli & butyro, & alijs quæ ad dentientes pueros conueniunt, Galenus. Paulus Aegineta libro primo docet inflammatis infantium ex dentitione gingiuis, nihil esse dandum,

quod multo & difficili conatu commanducandum ſit: tum digitis palpandas gingiuas, gallinaceorumꝗ adipe aut leporis cerebro molliēdas eſſe. Lacte caprino uel cerebro leporum perunctæ gingiuæ, faciles dentitiones faciunt, Plin. Serenus Samonicus legit lacte caprino cum cerebro leporino, &c. ſic enim ſcribit, Aut teneris cerebrū gingiuis illine porci, Aut leporis niueum bibitur cum lacte caprino. Leporis cerebrum in uino utiliter bibitur, eiusꝗ teſticuli toſti ſalubriter manducantur ab eo qui ueſſicæ moleſtijs laborat, Marcellus. Vrinæ incontinentiam cohibet cerebrum leporinum in uino, uel eiuſdem teſticuli toſti, Plin. Leporinum cerebellum ex uino potum, urinæ incontinentiam refrenat: eiuſdem teſticuli torrefacti & ex uino poti, par remedium ſubmeiulis præſtāt, Marcellus. Si urina præter uoluntatem uel nimia fluat, Tum leporis cerebrum ex uino potare decebit, Serenus. Ad mingentes in ſtragulis, Leporinum cerebrum ex uino propinato, Galenus Euporiſton 3. 276. ¶ Dens leporinus appoſitus parti ubi dentes alicui dolent, ſedat dolorem, Raſis & Albertus. ¶ Leporis uentriculum coctum in ſartagine admixto oleo myrtino impone capiti, capillos fluentes continet & cogit creſcere, Sextus. Leporis uentriculum cum fimo ſuo, uino uetere lauabis, ita ut ſordes ipſæ ibi ſint & miſceantur: aut ſi in uentriculo non inueneris, pilulas de fimo ipſius impares numero tritas cum uino uetere dyſenterico dabis bibendas, Marcellus. ¶ Coagulū Germani uocant **mägle/ keüm** uel **lip.** Leporino coagulo pares uires habent coagulum hœdi, agni, hinnuli, dorcadis, capreæ platycerotis, dorci, cerui, uituli & bubali, Dioſcorides. Vide in Ceruo G. Coagulum hinnuli (quidam ineptè pro hinnuli legunt inutile,) leporis, hœdi laudatum: præcipuum tamen daſypodis, unius utrinꝗ dentatorum, Plin. ſed daſypodem & leporem idem ſignificare ut plurimum, daſypodem tamen aliquando priuatim pro ſpecie quadam leporis, quæ cuniculus uidetur (ut Gaza uertit apud Ariſtotelem ſemel aut iterum, ubi daſypodis & lagi coniuncta erant nomina) accipi, quod Plinius non animaduertit, ſupra in A. docuimus. Laudauit & Nicander in Theriacis ſuis contra uenenata leporis coagulum: quo loco interpres eius, authore Nicoonte antiquiſſimo medicinæ authore, primum in coagulis honorem hinnulo tribuit, ſecundum lepori, tertium uerò agno, contra quàm Dioſcorides, qui leporino primum ordinem dedit, Marcel. Vergil. Coagulum omne acris ac digerentis potentiæ eſt, ac nimirum etiam exiccatoriæ, quod ſuperiora neceſſariò ſequitur. Lac in uentre coagulatum diſſoluit, quod & nos, inquit Galenus, non ſolum in leporino, ſed etiam in aliorum animalium omnium coagulo experti ſumus. Attamen leporinum omnium eſt præſtantiſſimum: ſed & ſanguinem in uentre concretum ſimili modo epotum diſſoluit, ac efficacius quidem cæteris, uerum non ſolum, quod quibuſdam ſcriptum legitur: ſed & hoc commune eſt omni coagulo, Hæc Galenus. Auicenna quoꝗ coagulis omnibus leporinum præfert. Quò uetuſtius coagulū eſt, eò præſtantius, Ariſtoteles. Contra uenena ex aceto bibitur, Dioſcorides: & Auicenna, qui theriacā & bezahar ita ſumptum contra uenena eſſe ſcribit: non autem, ut quidam ineptè citant, theriacam inſuper miſceri iubet. Contra uenena additur antidotis, Plin. Coagulo leporino, inquit idē, ad ſerpentes utuntur ex aceto, contraꝗ ſcorpionem & murem araneum utuntur: aiunt autem non feriri leporis coagulo perunctos. Ad ſcorpionum & ſerpentium morſus, Leporinum coagulum cū uino potui datum, aduerſus uenena reſiſtit & diſcutit, Sextus. Tribus obolis ex uino bibitur contra morſus uenenatos, (ad ſerpentium, uel ut alij uiperarum, morſus: Græcè legitur, πρὸς θηριοδήκτους ἁρμόζει, ſed eodem in libro de lepore priuatim agens, Coagulum eius ad ἐχιδνῶν, id eſt uiperarum morſus peculiariter commendat:) Dioſcorides. Contra paſtinacam & omnium marinorū ictus uel morſus coagulum leporis, uel hœdi, uel agni drachmæ pondere ex uino ſumitur, Plinius. Sanguinem in grumos concretum diſcutit tribus obolis ex uino potum, Dioſcorides. Leporinū coagulū ſi cum aceto ebibatur, ſanguinem in uentre concretum diſſoluit, ac efficacius quidem cæteris, uerum non ſolum, quod quibuſdam ſcriptum legitur, ſed & aliud quoduis coagulum, Galen. Videtur autem, cum inquit, Quod quibuſdam ſcriptum legitur, Dioſcoridem notare, immeritò tamen. Etſi enim Dioſcorides leporino hanc uim priuatim attribuit, ut αἵματος θρόμβωσιν, id eſt ſanguinem concretum diſſoluat, trium obolorum pondere ex uino ſumptum: mox tamen diuerſorum animalium, quæ paulò ante nominatim recenſui, coagula parem leporino facultatem habere ſcribit, & omnia auxiliari contra aconitum potu in uino ſumpta, & in aceto contra concretum ſanguinem. Intelligendum eſt autē hoc denſati concretiue ſanguinis malum in uentriculo factum, quod maximè & periculoſiſſimè à ſanguinis taurini calidi adhuc hauſtu contingit. Coagulum hœdi contra uiſcum (chamæleonta ixian) & chamæleontem album, & ſanguinem taurinum remedio eſt: contra quem & leporis coagulum ex aceto, Plinius. Eadem ſanè ui aconito reſiſtere uidetur: nam id quoꝗ ſtrangulando, ut ſanguis et lac concreta, uenenum eſt. Coagulum leporinum uel hinnuli contra aconitum datur ex uino, Nicander. Contra uenena ex aceto bibitur, præſertim aduerſus concretum (in uentriculo) lac, Dioſcor. Et alibi, Contra lactis coagulati pericula auxiliatur coagulum omne, maximè uero leporinum, quod ex aceto bibere ſæpius cogimus. Lac in uētre coagulatum diſſoluit (ſcilicet cum aceto potum) quod certe & nos experti ſumus, non ſolum in leporino, ſed etiam in aliorū animaliū omniū coagulo: attamen leporinum omnium eſt præſtantiſſimum, Galen. Idem fortaſſis Auicenna ſcripſit, quod ab interprete (ut quidam citant: in meo enim exemplari non reperio) hunc in modum deprauatum uidet: Coagulum leporinum cum aceto lac in mulierum mammis coagulatum diſſoluit. quanquam fortaſſis ea quæ pota coagulatum in uentriculo lac diſſoluunt, lactis etiam in mamillis grumos diſſoluere

posse uidentur, extrinsecus applicata. Arundines & tela, quæq; alia extrahenda sunt corpori, euocant cochleæ ex his quæ gregatim folia sectantur contusæ impositæq; cum testis: & eæ quæ manduntur exemptæ testis, sed cum leporis coagulo efficacissime, Plinius. Et rursus spinæ ac similia corpori extrahuntur, coagulo quocunq;, sed maxime leporis, cum thuris polline & oleo, aut cum uisci pari pondere, aut cum propoli. Et similiter Marcellus, Cuiuscunq; animalis coagulum, maxime leporis, cum pari pondere thuris uel uisci impositum, permanere in corpore quæ calcata sunt, non sinit. Et alibi, Ad ea quæ calcata erunt, & ea quæ corpori inhæserint, extrahenda, leporis coagulum cum malua tritum impositumq;, potenter opitulabitur. Sanguinem sistit coagulum ceruinum ex aceto, item leporis, Plinius. Sic & Marcellus, Coagulum ceruinum deglutitum sanguinem ex intimis profluentem facile stringit: idem facit & coagulum leporis. Sanguinem e pectore educentes quomodo iuuet paulò post dicemus. Vlcus etiam annosum coalescet, si inducas leporis aspersa coagula uino, Serenus. Strumis exulceratis duntaxat coag. lep. e uino in linteolo imponitur, Plinius. Carcinomata curat coagulum leporinũ cum pari pōdere capparis aspersum uino, Plinius: (utrunq; uino aspersum unà teritur, & sic adponitur, Marcellus.) Aduersus quartanam, magi fimi bubuli cinere consperso puerorum urina illinunt digitos pedum, manibusq; leporis cor adalligant, coagulum ante accessionem propinant, Plinius. Aut leporis tepidi (aliâs, timidi) diluta coagula trade, Serenus ad quartanam. Coagulum leporinum comitiales iuuat, Dioscorides. In comitiali morbo dantur coagula leporis, Plinius: (item pulmo uel cor eiusdem, eo quem mox declarabimus modo. Lep. coagulum comitialem morbum, si cum aceto ebibatur, sanare proditum est, Galenus & Auicenna. Parum olei leporis coagulo infundito, & pilulas facito, ex quibus modò unam, modò duas præbeto, Galenus Euporiston 2. 3. Coag. lep. miscetur etiam antidoto Iuliani, medicamento ad calculum & comitiales &c. destinato, Apud Aetium. Si grauitas sit audiendi, laudant coag. lep. tertia denarij parte, dimidiaq; sagapeni in Aminæo uino, Plinius. Ad aurium dolorem, Lep. coag. auriculę infunditur, Sextus: Sed legendum uidetur, dentium, non aurium, ex Plinio, ut sequitur: Leporina coagula per aurem infusa contra dolores dentium, efficacia sunt, Plinius. Idem 24. 10. de Erasistrato, Ederæ acinos quinq; tritos in rosaceo oleo, calefactosq; in cortice Punici, instillauit dentium dolori à contraria aure. Lep. coag. reiectionibus à pectore auxiliatur trioboli pondere ex uino, Dioscorides: Intelligendę sunt autem sanguinis reiectiones: nam Græcè legitur, πρὸς τὰ αἵματος θρόμβωσιν καὶ ἀναγωγὰς τὰς ἐκ θώρακος, ut uox αἵματος ad utrunq; pertineat. Marcellus Vergilius imperitè difficiles pectoris excreationes reddidit. Quoduis coagulum resoluit sanguinem coagulatum in pulmone, Auicenna: eadem scilicet ui qua in uentriculo. Quidam sanguinis ex thorace reiectiones lep. coag. epotum supprimere prodiderunt: Cæterum nec alium quempiam eo usum noui, nec ipse sum ausus acri uti remedio ad affectum astrictione egentem, Galenus. Apparet sanè notari ab ipso Dioscoridem præcipuè, qui tamen non sisti hoc remedio sanguinis eductionem, sed simpliciter iuuari scripsit: id quod uerisimile est. Duplex equidem, cum sanguis e thorace fluit in pulmones & arterias asperas, periculum est, alterum commune, ne nimio fluxu uires exhauriantur, itaq; opus est sistere: alterum, ne extra uasa sua profusus sanguis in arctis illis meatibus condensatus hæreat, ita ut nec ipse educi possit, & sanguinis deinceps fluentis uiam impediat, unde suffocationis periculum: hic grumos dissoluentibus remedijs opus est, quale præcipuum est coagulum: aliqui utraq; miscent, ut Plinius his uerbis: Sanguinem expuentes coagulum leporinum tertia parte denarij cum terra Samia & uino myrteo potum sanat. Medici certe eruditi, si sanguis e pulmonibus reijciatur (quod colligitur ex eo, si ater & in grumum concretus cum tussi etiam & dolore partis affectæ reijcitur) primum poscam dilutam & tepidam exhibendam præcipiunt, ut si quis sanguinis grumus in uiscere hæreat, inde dissolutus eijciatur: neq; quicquam obstat (inquiunt) bis & ter in tribus horis hanc potionem iterare. Post hoc demum medicamenta adstringentia & emplastica adhibent. Cæterum cum cœliacis quoq; & dysentericis & fœminis fluxione uuluæ laborantibus utile prædicetur à Dioscoride & alijs coagulum, præcipuè leporinum: apparet illos credidisse sistendi omnino aliquam ei facultatem inesse: & uerisimile est sicut extrinsecus liquores quidam, ut lac, coaguli ui densescunt, ita etiam sanguinem & alios humores in corporibus nostris, liquidos quidem densari, densos autem concretosq; dissolui. Nam omne coagulum (ut inquit Auicenna) sanguinem & lac dēsata, & humores crassos dissoluit: quæcunq; uerò liquida sunt, coagulat, &c. Coagulum hinnuli, leporis, hœdi laudatum: præcipuum tamen dasypodis, quod & profluuio alui medetur, unius utrinq; dentatorum, Plinius. Habent coagulum omnia ruminantia, & inter dentata utrinq; lepus. Quò uetustius coagulum est, eò præstantius: tale (uidetur enim uetustate maiorem siccãdi uim acquirere) profluuio alui (diarrhœæ) præcipuè medetur: atq; etiam quod leporis (dasypodis) est: sed laudatissimum hinnuli, Aristoteles. Alui fluorem sistit, Dioscorides. Aluum sistit coag. lep. in uino ciceris magnitudine: aut si febris sit, ex aqua: aliqui & gallam adijciunt, Plin. Leporum coagulo illito ubere, sistitur infantiũ aluus, Idem. Ad infantiũ uentris fluxũ, Leporinũ coagulũ illinitur in sumine mulieris: sed & puero dabit̃ bibere: si sine febricula fuerit, cum uino: febricitanti uerò cũ aqua calida: Idem facit & maioribus cũ puluere gallæ, Sextus. Coagulum omne potum, sistit aluum: & debet dari in fluxu. agit enim ui quadam occulta, quam experientia ostendit, (uidetur notare Galenum, qui coagulum tanquam acre ubi quid sistendum est dari prohibet,) quod si etiam uentri puerorum calidum imponas, sanat, facultate nimirum coagulante & indurante

indurante humores, Auerrois. Eſt ſanè coagulo uis ignea, ſecundum Ariſtotelem: non quòd ſummum caliditatis gradum ut ignis obtineat, ſed quoniam ſimiliter ut ignis heterogenea diſcernit, ut in lacte partem craſſam, aquoſam & pinguem. Mihi nuper coagulum uitulinum aliquot iam menſes repoſitum guſtanti, odor, ſapor & ſubſtantia, per omnia caſeum inueteratum & putreſcentem referebant: & ſanè uidetur idem in caſeis efficere coagulum, quod fermentum in maſſa farinæ ſubacta, cuius exigua pars iniecta maſſam uniuerſam ſapore & qualitate ſua imbuit. Sed cum uetus maximè caſeus, coaguli uim repræſentet, nil mirum ſi facultates etiam aliquot eaſdem habeant. Quamobrem uenter utroque ſiſtitur: utrique uis ineſt diſſoluendi præter naturam concreta: ut de coagulo iam ſupra diximus: caſeo autem uetere concretos induratosq́; arthritici cuiuſdã tumores ſe diſſoluiſſe ſcribit, ſubacto eo in mortario exquiſite, cũ prius madefeciſſet decocto ſaliti cruris porcini ac peruetuſti. Lep. coag. tribus obolis ex uino potum, cœliacis & dyſentericis ſuccurrit, Dioſcor. Cœliacos & dyſentericos iuuat potum leporis, tum hinnuli, tum etiam capreæ coagulũ ex uino, nec non immiſſum cum oryzæ cremore, Galenus Euporiſton 1.113. Cœliacis coagulum leporinum ſubactum in pane datur: ſi uerò ſanguinem detrahũt, id eſt deijciunt, in polenta, Plin. Coag. lep. ex uino dilutum tepidum dyſenterico dabis bibendum, de quo coagulo ſi ſingulos ſcripulos in ſingulis ouis ſorbilibus ieiuno per triduum dederis, mirè ſubuenies, Marcellus. Lac caprinum ad dimidias decoctum dyſenter. & cœliacis datur: ſi ſint & tormina, additur protropum. Torminibus ſatis eſſe remedij in leporis coagulo poto è uino tepido uel ſemel, arbitrantur aliqui: Cautiores & ſanguine caprino cum farina hordeacea & reſina uentrem illinunt, Plinius. Colo ſedando, pauidi leporis madefacta coagula pota, Serenus. Vrinæ incontinentiam cohibet coagulum leporinum cum anſerino adipe in polenta, Plinius. Vuluæ fluorem ſiſtit, Dioſcorides. Et rurſus, Tribus obolis ex uino potum fœminis fluxione uuluæ laborantibus auxiliatur. (Eandem uim Sextus cordi leporis, Plinius pulmoni ac iecori adſcribit.) Menſes retinet, ut quidam citat ex Auicenna: apud quẽ nos ita legimus, Quoduis coagulum ꝓhibet quemuis fluxũ ſanguinis, et muliebrẽ quoq́;. Coag. lep. ꝓfluuium muliebre ſanare proditũ eſt, Galen. uidetur aũt addendum quod ꝓximè ſcripſerat, ſi cũ aceto bibatur. Cum calidũ ſit uitandum ubi ſanguis fluit aut fluxurus eſt, non uideo quomodo poſſit coagulum, quod acre eſt, menſes immodicos cum practicis & medicorũ uulgo ſiſtere, Syluius. Secundas adiuuat coag. lep. caueantur pridiana balnea. Illitum quoq́; cum croco & porri ſucco, uellere appoſitum abortus mortuos expellit, Plinius. Leporinum coagulum poſt triduum (μετὰ ἡμέρας τρεῖς, malim ἐπὶ uel ἐφ' ἡμέρας τρεῖς: nam & in oſtracite lapide ſimile medicamentum ſcribens, bibi iubet ἐφ' ἡμέρας τέτταρας μετὰ τὴν ἄφεδρον: ut tribus uel quatuor diebus continuis ſtatim à puerperio huiuſmodi medicamenta bibantur: nam & alia ad ſterilitatem inducendam pluribus diebus bibi iubent, ut clymenum in uiris:) μετὰ τὴν ἄφεδρον potum, atocion eſſe fertur, Dioſcorides libro 2. capite de lepore. Græca uerba μετὰ τὴν ἄφεδρον Marcellus uertit à purgatione menſtrua, deceptus nimirum per Arabes, quorum interpretes ita tranſtulerunt, Serapion, Auicenna & Raſis: quòd autem non ſignificet menſtruam purgationem, conuincitur ex capite de lepore, ubi utrunque uocabulum, κάθαρσιν dico & ἄφεδρον, contrarios effectus utriuſque tempore ædente coagulo, expreſſum reperies. Sed rurſus in capite de coagulis oblitus ſui Marcellus, eandem uocem, & rectè quidem, puerperium transfert. Sic & Ruellius in eodem capite de coagulis rectè puerperium uertit, in capite uerò de lepore concubitum. Hermolaum utrobiq́; puerperium uertiſſe puto. Aphedrum pro puerperio accipiunt quandoq́; Græci, Cælius. Eandem uocem reperio apud Galenum libro 2. de antidotis, ca. 133. Sunt autem Nicoſtrati uerba: Si morſus à cane rabido, inquit, aquam pertimeſcat, ſuppone poculo ῥάκος ἐκ ἀφέδρου, & bibet. Interpres transfert lacerum pannum ex ſella. Eundem locum Actuarius tranſcribit in antidoto diacarcinon, ubi Ruellius ſibi rurſus non conſtans, lacerum pannum ſub ſedem uertit, cum intelligatur puerperæ pannus uterino ſanguine pollutus. Hæc pluribus, quoniam in dictionarijs, Græcorũ etiã, nihil huiuſmodi reperias. Heſychius quidẽ & Varin. ἄφεδρον interpretantur ἀκαθαρσίαν, hoc eſt immunditiam: & ἀφεδρεῦσαι, in ſella ſedere: & ἀφεδρῶνα ſellam, nimirum aluo exonerandæ deſtinatã. Habentur aũt puerperæ etiam immundæ, & ſuæ eis ad pariendum ſellæ ſunt, Suidas λοχείους δίφρους nominat. Iam in eodem Dioſcoridis loco uocem atocion, alij aliter interpretantur. Hermolaum Marcellus reprehendit, Marcellum Maſſarius: Ruellius ambiguè transfert, ut in utranq́; ſententiam accipi poſſit, atocion reddens, quod pariendi uel partus ſpem intercipit. Ego certe Marcelli ſententiæ accedo, cuius hæc uerba ſunt: Μετὰ τὴν ἄφεδρον ἀτόκιον ἐστίν, Barbarus uertit, ſumptum à puerperio abortiuum eſt. Nos ſterilitatem facere diximus, non paruo diſcrimine, &c. Eſſe uerò hanc atocij ſignificationem, uel ex Plinio conſtat, qui 29. 4. de phalangijs agens, In tertio (inquit) phalangij genere inueniri dicuntur uermiculi, adalligatiq́; mulieribus ceruina pelle ante Solis ortum, præſtare ne concipiant. Vis ea annua eſt, quam ſolam ex omni atocio dixiſſe fas ſit, quoniam aliquarum fœcunditas plena liberis tali uenia indiget. Ne concipiant, atocia homini præſtare Plinius dicit: demirorq́; hoc maximè loco Barbarum, qui in Plinianis caſtigationibus atocium expoſuerit eſſe, quodcunq́; conceptus adimit & partus ſpem intercipit: hoc loco autem abortiuum idem dixerit. Et in hoc ipſo capite uariata interpretatione, prohibere partus atocion uerterit: nec animaduertit, non poſſe aliter quàm de ſterilitate in Dioſcoride intelligi, cum dicat à puerperio potum coagulum atocion eſſe, quo tempore

fine nouo conceptu abortus fieri non poteſt, Hucuſq; Marcellus. Sed audiamus etiam Maſſarium, qui Hermolaum defendit: Coagulum leporis, inquit, magnum habet in medicinis uſum, præcipuè ad concipiendum mares, ſi cibo ante conceptionem præſumatur, (quod Plinius ſcribit:) ut Hermolaum noſtrum iam liberatum pateat à falſa calumnia Marcelli, qui eum falsò accuſauit, quod in Dioſcoride, leporinũ coagulum non abortiuum eſſe, ſed ſterilitatem facere interpretari debuerit, quod eſt totum oppoſitũ: non animaduertens Plinium lib. 28. teſtatum reliquiſſe, coagulũ leporis in cibo ſumptum mares concipi facere. Et, quod magis ridiculum eſt, Hermolai uerba in caſtigationibus Plinianis exponit: nec ipſa quidem intelligit. Ait enim 28. libro (Hermolaus:) Eſt autẽ atocion quæcunque medicina conceptum adimit, hoc eſt partus ſpem intercipit. Non enim dixit conceptionem, ſed conceptum, id eſt fœtum, qui iam conceptus eſt, adimit: hoc eſt ut ipſemet exponit, partus ſpem intercipit, ceu fœtum, qui conceptus eſt, peruenire ad partum impediat, & ꝓhibeat: quod quidem non ſterilitatem, ſed abortum facere dicimus: quaſi conijcere liceat ex horum antiquorũ ſcriptorum uerbis, coagulum leporis, ante conceptionem ſumptum mares concipi facere, poſt conceptionem uero ſumptum abortiuum eſſe, Hæc Maſſarius nimio, ut meum eſt iudiciũ, Hermolai ciuis ſui defendendi affectu commotus. Etſi enim nonnihil dicere uidetur, quamuis id quoq; refutari facile poſſit, ualidiores tamen Marcelli rationes non attingit. Pro Marcello quidem ſtat etiam Budæus in prioribus Annot. in Pandectas, his uerbis: Ecbolia medicamenta ſunt quibus medici utuntur abigendis infantibus in utero enectis, quæ & phthoria dicuntur: Verba ſunt crebra apud Dioſcoridẽ, Latinè eiectoria & eiectrices medicinæ dici poſſunt. Aegyptus uuam ecbolimã (aliâs ecboláda, utrunq; rectè) habet, abortiuos facientem, Plinius. Idem de ſcammonite uino, Hoc uinum (inquit) phthorium uocant, quoniam abortus facit. Sic enim in antiquis exemplaribus legitur, manuſcriptis, licet in impreſſis ectromatiũ legatur uerbum ſubdititiũ. (Ariſtoteles & Dioſcorides abortiones ἐκτρωσμοὺς appellant.) Ea autem medicamenta quæ ſterilitatem afferunt & conceptũ adimunt, hoc eſt uim concipiendi, atocia dicuntur. Dioſcorides de cedria loquens, Circũlita (inquit) genitali ante coitũ, atocij uim habet, Hæc Budæus. Et rurſus in eodem opere, cum nominaſſet medicamenta oxytoca (ὠκυτόκια & ὀξυτόκια, ut cyclaminũ, Dioſcorides medicamenta uocat partũ accelerantia) arregona (lego arrhenogona) & thelygona, ſubdit: Phthoria ſunt & ecbolia ad partus abigendos: atocia ad fœcunditatem inhibendã & ſupprimendam excogitata fuerunt. Conſtat igitur hæc medicamenta ut ſunt diuerſa, ſic nominibus etiam uenire diuerſis; quod quidem tam manifeſtum mihi uidetur, ut pluribus demonſtrari nemo deſideraturus ſit, puto. Certe etiam Arabes, Serapio, Auicenna, Raſis, atocion uerterunt quod impræegnationẽ ꝓhibeat. Cæterum Plinius cum paſſim plura quæ abortum faciant memoret, unum duntaxat atocion ſupra dictum ex phalangijs, ſe præſcripturum ꝓfeſſus, alibi tamen oblitus ſui alia quoq; affert: quale eſt illud lib. 20. ca. 11. Apium ſexu diſtinguitur: caulæ fœminæ uermiculos gigni aiunt: ideoq; eos qui ederint ſterileſcere mares fœminasq;. Talis ſanè & hodie quædam uulgi perſuaſio eſt, mares ad Venerem ineptiores fieri apij cibo, quod petroſelinon imꝓpriè uocant. Et alibi, Ederæ nigræ candidiores corymbi poti, ſteriles etiam uiros faciunt, (Hederæ albæ fructu ſemen ſterile fieri aiunt, Theophraſt. 9. 19. de hiſt. Hederæ nigræ ſuccus & corymbi poti inducunt ἀτονίαν, & largius ſumpti mentẽ turbant, Dioſ. lego ἀγονίαν. Sic & in Heraclea Arcadiæ uinum naſci Theophraſtus ſcribit, quod potum uiros mente moueat, mulieres autem ſteriles reddat, ἀτεκνοῦσθαι. Hederæ quidem nigræ corymbi etiam nigri aut crocei ſunt, Dioſcor. teſte, non candidi, ut Plinius ait, &c.) quaſi dicat ſterilitatis medicamenta non ſolis mulieribus dari: ut de clymeno alibi, ſterilitatem ea pota etiam in uiris fieri. Aſplenon quoq; fœminis dari ꝓhibet, quoniam ſterilitatem facit. Item de filice 27. 9. Neutra (inquit, id eſt, nec mas nec fœmina) danda fœminis; quoniam grauidis abortum, cæteris ſterilitatem facit. Eodẽ in capite epimedion quoq; (etſi corruptè epimenidion legitur) fœminis cauendam ait, nec addit cauſam, quam Dioſcorides exprimens, Atocios (inquit) eius radix eſt, & folia trita cum uino drachmæ pondere à purgatione (menſtrua) ſtatim pota per dies quinq; ἀσυλλήπτους ποιεῖ, hoc eſt ne fiat conceptus impediunt, exponens nimirum quid eſſet atocion. In filice etiam fœmina, idem ſcribit quod de utraq; filice Plinius, ut iam citaui: Radices eius datæ fœminis ſterilitatem, ἀσυλληψίαν faciunt: prægnantibus abortum. non enim δ[illegible]βῇ (ut in cyclamino legitur, ὑπερβῇ) ſed λάβῃ legendum, ut Marcellus probat. Similiter Theophraſtus de fœmina filice, γυναικὶ δὲ ἐὰν γε δοθῇ, ἐὰν μὲν ἐγκύμονι, ἐκβάλλειν φασίν: ἐὰν δὲ μὴ, τὸ ὅλον ἄτεκνον γίνεσθαι. Clymenum quidem apud Dioſcoridem inter nomenclaturas etiam agonon, id eſt ſterile nominari legitur: quod Marcellus ad periclymenum Dioſcoridis referendum ait, atq; idẽ Theophraſti clymenon eſſe, à Dioſcoridis clymeno diuerſum, Plinium utrunq; confundere. Periclymeni ſemen (inquit Dioſcorides) ocytocion eſt: id eſt, ad celeritatem partus facit: habent eaſdem uires & folia: feruntur hæc triginta ſex (aliâs ſeptem, Theophraſtus triginta tantum habet) diebus pota, ἀγόνους ποιεῖν, ſterilitatem in uiris facere, ut Marcellus uertit; nam Theophraſtus quoq; de uiris id ſcribit. Hoc obiter monuerim cyclaminum alteram Dioſcoridis eandem periclymeno tum deſcriptione tum uiribus mihi uideri: nec impedire quod periclymeno radix craſſa tribuitur, cyclamino alteri inutilis: qualiſcunq; enim ſit, ad remedia inutilis fuerit, cum nulla ex radice Dioſcorides tradat. Cyclaminum autem uocatam dixerim, non quod aliquid, quod ad formam, cum prima & propriè dicta cyclamino commune habeat, ſed quoniam, ut Dioſcorides ait, in orbem ſuis flagellis & cauliculis uoluitur. Xiphij ſuperiorem radicem ferunt Venerem in uino potam excitare; inferiorem uerò

ſterilitatem

ſterilitatem facere, ἀγόνους ποιεῖν, Dioſ. interprete Marcello: qui coniecturam addit pro ἀγόνους hoc locò melius forte ἀτόνους legi poſſe, ea ſcilicet ui, qua teſticulatæ radices herbæ teſticuli præditæ creduntur. Sed Serapion etiam ἀγόνους legit, & Theophraſtus de hiſtoria plant. 9. 19. Herbas quaſdam, inquit, etiã generandi ſeminis facultatem atque ſterilitatem afferre (δυνάμεις ἔχειν πρὸς τὸ γεννᾶν καὶ ἀγονεῖν) ſuis uiribus poſſe affirmant: & quaſdam ex eodem facere utrunque ualere, ſicut qui teſticulus appellatus eſt: cum enim gemini ſint, alter magnus, alter autem paruus, magnum efficacem ad coitum datum è lacte caprino tradunt, minorem uerò obeſſe ac inhibere: habet folium laſeris, uerum leuius atque minus: caulem ſimillimum ſpinæ, quam pirum uocant, Hæc ille interprete Gaza: quem deprauati codices Græci fefellerunt: nam quod folium teſticuli herbæ non σιλφώδες ſed ἐλαιῶδες, hoc eſt oleæ folijs ſimile ſit, læuius tamen & anguſtius, ex Dioſcoride ac reipſa manifeſtum eſt: quanquam diuerſa eius genera reperiuntur, tum aliâs tum foliorum magnitudine differentia. Plinius etiam, Orchis (inquit) folijs oleæ, mollibus, ternis, &c. Cæterum hæc uerba de caule, τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον ἀπίῳ, ἀπύρῳ, ἤτοι ἀκάνθῃ, ex Dioſcoride ſimiliter & reipſa, ſic lego: τὸν δὲ καυλὸν σπιθαμιαῖον, ἐφ᾽ οὗ πορφυρᾶ τὰ ἄνθη: hoc eſt, caulem uerò dodrantalem habet, in quo flores purpurei. Vinum in Trœzenia ἀγόνους ποιεῖ τοὺς πίνοντας, Theophraſtus. Aſpleno quidem, filici, & epimedio, quòd atocia ſint, ſuperſtitioſe ueteres attribuiſſe facile conijcio, inde quod hæ plantæ ſteriles ſunt natura, nec floris nec ſeminis feraces: ut & ſalici, quæ cũ floreat, fructum tamen non perficit, unde ὠλεσίκαρπον Homerus cognominat. Mercuriali uerò maſculæ & folio arrhenogono, propter ſemina teſticulata uim mares generandi, fœminis fœminas. Hoc quod Plinius de aſpleno, Theophraſtus de hemiono, id eſt mula herba ſcribit: quæ omnino non alia eſt quàm Dioſcoridis & Plinij aſplenos, alia uero quã hemionitis Dioſcoridis. Hemioni, inquit Theophraſtus, folium mulieribus ſterilitatem facere aiunt (εἰς τὸ ἀγονεῖν, quo uerbo eo in loco 9. 19. de uiris pariter, ut in clymeno, & mulieribus, ut in hemiono herba utitur) miſcendum autem aliquid etiam de ungula muli & dermate, id eſt pelle, aliàs ſpermate: de ſplene mulæ Luna ſilente, Serapio. Populi albæ cortex cum muli renibus potus ſterilitatem facere traditur: feruntur itidem pota à purgatione ſtatim eiuſdẽ arboris cum uino folia, idem præſtare, Dioſ. Hinc ſanè apparet q̃d paulò ante dixi, ſimilitudinibus rerũ homines ſuperſtitioſe impulſos eſſe ad ridiculas quaſdã de medicamentorũ effectib. perſuaſiones, ut hoc in loco herbæ ſterili aliquid de quadrupede ſterili miſcendum ad ſterilitatem inducendam præcipitur. Sunt tamen nonnulla quæ uera credimus, et certa cur ſterilitatem inferant ratio apparet, in uiris præcipuè, nimium uidelicet exiccando, ut periclymenum, quod & Galenus teſtatur: argumento eſt, quod lienem quoque conſumat ſi quis multis diebus bibat: item ruta, & uitex. In ruta quidem triplicem ferè cauſam inuenio, cur & ſemen aboleat, & motum ad Venerem inhibeat: flatus enim conſumit, ſine quibus genitalia non eriguntur: & ualidè exiccat, & fortaſſis occulta quadã ui etiam coagulat ſemen, unde & πήγανον aliqui dictum conijciunt διὰ τὸ πηγνύειν τὸ σπέρμα: quæ ratio forſitan etiam in coagulo fuerit, ut mulieres ſemine ipſarum eius potu coagulato ſterileſcant. Agnos quidem, id eſt uitex quod ἀγνείαν, id eſt caſtitatem ꝓmoueat, & inhibeat Venerem, nomen etiam accepit: habet autem eaſdem ferè cum ruta facultates, ſed remiſſiores, ut Galenus ſcribit. Eſſe autem in plantis quoque occultam quandã humores, ut lac, coagulandi uim, galion, cnicus, liquor de ficu, caprifici ſurculus, balſamum, & alia quædam indicio ſunt. Vt ruta ſic etiam caphura (καφουρὰ) ſemen coagulat, πήγνυσι, quod Symeon Sethi teſtatur, etſi frigidam & ſiccam eſſe dicat, & renes ac uaſa ſpermatica refrigerare. Idem de cannabis ſemine, ſiccat, inquit, genituram inſtar caphuræ. Peſſarium ex ſemine cannabis corrumpit ſperma, Serapion ſecundum eben Meſue. Aerugo ferri pota ἀσυλληψίαν ποιεῖ, hoc eſt, conceptus impedit, Dioſ. Si mulier concipere nolit, miſyos fabæ magnitudinẽ aqua dilutam bibendam dato, & per annum non concipiet, Hippocrates in libro de natura muliebri. Alumen ex Melo inſula priuatim ſterilitatem impedito conceptu facit (πρὸς ἀσυλληψίαν συνεργεῖ) naturalium oſtio ante coitum appoſitum: quinetiam fœtus ex utero pellit, Dioſ. Lapis oſtracites ſi quę quatuor diebus à puerperio biberit, ſterilitatem (aſyllepſian) in poſterum facit, Idem. Menta mulieribus ante coitum genitalibus (peſſi modo) appoſita, ἀσυλληψίαν ποιεῖ, hoc eſt, concipiendi uim adimit, Dioſcorides: nimirum ui quadam coagulantibus contraria conceptionem impediens: nam foris quoque folia eius demerſa (ἐναποκλυσθέντα) in lac, coire denſarique in caſeum ꝓhibent, Dioſcoride teſte: applicatur etiam mamillis in quibus lac denſatur in grumos, apud Aëtium. Itaque in utero, ubi ſemen à calore naturali aut uirtute formatiua ueluti in maſſam denſari oportet, ſi id uel externa aliqua ui citius aut aliter quàm oportet fiat, aut fieri omnino ꝓhibeatur, conceptum & fœtus formationem impediri apparet. Quòd ſi uel ex peſſis ſubditis, uel illita uiri glande medicamentoſa quæpiam uis ſeminis naturam infecerit, id quoque non ut par erat coagulari poterit, ſed uel omnino fluidum, uel nimis denſum, uel aliter malè diſpoſitum reddetur. Sic cedria uel ſanguine menſtruo illita uirga ſub coitum, aut ſubdito in peſſo, mulierem concipere negant. Ea quidem quæ foris appenduntur (qualia quædam enumerat Aggregator, item Brunfelſius libro 4. Pandectarum medicinalium, mox ubi de ſuffocatione matricis egit, titulo non inſcripto) omnia ſuperſtitioſa eſſe dixerim, quæ tamen uel fortuiti aliquando uel ex confirmata utentium perſuaſione euentus ſequuntur. Heliotropium maius corpori adalligatur πρὸς ἀτόκιον, id eſt ut ſterilitatem faciat, Dioſ. Ruellius contrarium ſenſum reddidit, deceptus forſitan à præpoſitione πρὸς, ut & Gaza in Theophraſto de hiſtoria Plant. lib. 9. circa principium capitis ultimi, granum gnidium contra alui ſolutionem dari ſcripſit, contrario quàm debebat

ſenſu. Eſt & aliud genus medicamentorum, quæ uel poſt concubitum ſtatim adhibentur, ut ne fiat conceptus, in peſſis aut ſuffitu, quæ aperiendi uterum attrahendiꝗ; ſemen facultate ſunt prædita, ut piper: de quo Dioſcorides, Fœtus, inquit, ex utero trahit, creditur & atocion eſſe poſt coitum mulie-bri uuluæ ſubditum & appoſitum. Hedera ſuffumigata poſt menſtrua conceptum impedit, Serapio ſecundum Dioſcoridem, ut Aggregator citat: ſed in Dioſcoridis codicibus excuſis ſic legitur, Hederæ corymbi à purgatione fœminis poti ſterilitatem faciunt. Iam relicturus eram hanc digreſſionem cum forte ſe obtulit Cælij Antiquarum lectionum codex, cuius index, ſcripta eius de atocijs, hęc quę ſubijcio, demonſtrabat. Atocia, inquit, in Dioſcoride, ubi de cedria mentio eſt, intelliguntur ab Hermolao quæ abortum concinnant: quod approbat & Ruellius. Id reprehendunt quidam, quod Græcis atocia ſint quæ ſterilitatem inducunt. Cæterum ex Plinio comprobari prior translatio uidetur: ſic enim apud eum legitur 24.5. de eadem cedria. Portentum eſt, quod tradunt, abortiuum fieri in Venere, ante perfuſa uirilitate. (Ego non magnam Plinij in ijs quæ ex Græcis transfert authoritatem eſſe dixerim: ſed quantacunq; ſit, plures eiuſdem locos habemus iam recitatos, quos ex Gręcis conuertit, qui nobiſcum faciunt, quàm contra.) Idem Cælius 4.23. Budæi de phthorijs & atocijs uerba ſuperius enumerata recenſet, tanquam ſua & ſuæ prorſus ſententiæ. Et alibi, Prolifici ſeminis priuationem agoni nomine intelligit Dioſcorides, ſicut in fœminis ſterilitatem atocion idem appellat frequenter: tametſi non deſunt, qui aborſum malint intelligere. Pollux ἀτόκιον φάρμακον nominat, nec interpretatur: mulierem tamen ἄτεκνον & ἄτοκον uocat ſterilem, tum illam quę omnino non parit, tum illam quę non amplius parit. Et alibi, Eam quæ non parit, uocabis στεῖφραν, ἄγονον, ἄτοκον. Et rurſus, Ἄτοκοι δὲ, καὶ ἄλοχοι, καὶ ἄγονοι, ὡς Πλάτων, καὶ στεῖφαι ᾗ στεῖραι. Atocion igitur, uox adiectiua, ſubaudi pharmacon, ſimpliciter erit quod atocos, id eſt ſteriles facit mulieres, non ipſa ſterilitas ut Cælius uertit. Improbæ quædam mulieres, ne concipiant, uenas quaſdam (malleolorum puto) ſæpius incidunt, ut ſanguinē uteri tanquam fœtus materiam detrahant. In uiris quidem uenæ poſt aures ſectæ, ſterilitatem & impotentiam adferunt, Hippocrates in libro de aere, aquis & locis. Coagulum leporis poſt menſtruas purgationes appoſitum uuluæ (peſſi inſtar) cum butyro, præſtat mulieribus ut concipiant: potum uero partus enecat, & à puerperio ſterilitatem facit, Dioſcorides in capite de coagulo. Arabes, ut Serapio & Auicenna, locum hunc mutilatum recitant, puerperij enim mentionem omittunt, &c. Si biberit mulier poſt purgationem ſuam (triduo poſt puerperium, Dioſcor.) tribus diebus continuè coagulum leporis, dicunt quidam quòd prohibet conceptionem: & aliquando (poſt purgationem menſium peſſi modo adhibitum, Dioſcorid.) iuuat, ut dicit Auicenna: Si autem impoſuerit uuluæ poſt ſuam purgationem, ſemper iuuat ad (contra, Raſis) conceptum, Albertus: ſed ineptæ iſtæ translationes prorſus relinquendæ erant. Hoc obiter monendum, medicamenta quæ ad uterum ſiue uuluam pertinent, ut aut fœcunditas aut ſterilitas ei concilietur, aut moueatur aborſus, ut ex præcedentibus aliquot citatis authorum (præcipuè Dioſcoridis) locis, colligere eſt, ferè eo tempore exhiberi quo menſes fluunt aut recens potius fluxerunt, tum aliàs tum poſt puerperium: tunc enim apertis meatibus, & dehiſcentibus acetabulis, medicaminum uis facilius penetrat & recipitur. Quamobrem conceptionem quoq; Galenus in libro de uteri diſſectione, incipientibus fluere menſtruis purgationibus aut deſinentibus fieri ait: tunc enim uaſorum uteri oſcula, quæ ipſum ingrediūtur & ſanguinem effundunt, aperta ſunt. Quanquam autem, inquit, aperiuntur etiam reliquo toto purgationis tempore hæc uaſa, non concipit tamen intra ſe tum mulier: neq; enim poteſt in utero ſemen manere, cum nimio influente ſanguine eluatur. Hoc etiam ceu corollarium addam, Budæum rectè quidē ecbolia medicamenta interpretari quæ alio nomine phthoria dicuntur: medicis tamen accuratius hæc diſtinguenda. Videtur enim medicamentū aliquod phthorion & ecboliō pariter eſſe poſſe, & aliud phthorion tātum, aliud ecbolion tātum, utraq; ſeorſim Aggregator recenſet. Phthoria quidem, hoc eſt quæ fœtum in utero interimunt pharmaca, perpetuò uetita ſunt: ut etiam quę ſimul & interimunt & eijciunt, quæ tamen ſi facultas expulſiua uteri muliebris infirma fuerit, per accidens fit ut phthoria ſolum ſint, non etiam ecbolia. Ecbolia uerò iuſta & licita eſſe poſſunt, quę ſcilicet uel intrò ſumpta uel foris impoſita, fœtum iam prius mortuum quacunq; ex cauſa, ne grauida eo computreſcente in locis periclitetur, expellunt. Similiter quodammodo res ſe habet circa lumbricos: ſunt enim medicamenta quæ illos in inteſtinis interimunt, ſunt quæ interimunt ſimul & eijciunt. Dioſcorides cum in cyclamino dixiſſet, umbilico & imo uentri illitum, aluum mollire, καὶ ἐκτρωσμοὺς ἐργάζεσθαι, & abortus facere: paulò poſt ſubdit, μίγνυται καὶ εἰς τὰ φθόρια, ubi Marcellus iterum transfert, abortiuis medicamentis miſcetur, quod non probo. Acrimonia quæ in centaurij magni radice eſt, uim ſuam exerit menſes ducendo, & fœtus tum mortuos detrahēdo, tum uiuos corrumpendo eijciendoq;, Galenus, Aetius, Aegineta. Dioſcorides ut hæc efficiat, in collyrij formā deradi ſubdiq; ſcribit. Lep. coag. ad drachmas quatuor in potione datur uini, fœminæ de fœmineo, & maſculo de maſculino, & mox faciant coitū, & poſt abſtineāt ſe, ſtatim concipit. Etiam pro cibo omnibus utatur, (uulua, teſticulis, coagulo,) & balneo unctionibusq; utatur, mirè concipit, Sextus. Dorcadis, hœdi, leporis, coagulum & fel, cum agnino ſanguine & adipe, medullaq; ceruina, nardino & roſaceo oleo commiſce, & poſt purgationem ſubdito, (utero prius purgato,) Aetius 16.34. ut conceptus fiat. Et rurſus ibidem, Peſſulus conceptioni inducendæ idoneus, Coaguli lep. partes duas, aluminis ſciſſilis partem unam, cum melle diluito, & peſſum conficito. Lep. coag. ſterili mulieri impoſitum (peſſi inſtar) ſtatim fœcundam reddit, Simocatus.

Simocatus. Fieri sanè potest ut hæc de conciliãda mulieribus fœcunditate per coagulum, aut uuluam, aut testiculos leporis plausibilis siue uera siue falsa persuasio, ex leporis natura originem duxerit: quod hoc animal longè omnium fœcundissimum sit, & solum ferè superfœtet. Vt mulier concipiat fœminam, Lepus incidatur, & de sanguine qui à uulua fluxerit, illiniat sibi naturam et de coagulo eius, Sextus. Vide infra in medicinis ex uulua. Magi propinant uirgini nouem grana fimi lep. ut stent perpetuò mammæ: coagulum quoq; ob id cum melle illinunt, Plinius.

¶ Pulmones leporis sale conditi in comitiali morbo dantur, cum thuris tertia parte in uino albo, per dies triginta, item coagula eiusdem, Plinius. Sextus idem planè remedium cordi adscribit, ut paulo post recitabo. Pulmonem leporis contra dolores oculorum commendant, Plinius. Pulmo leporis superpositus & alligatus dolores oculorum mirificè sanat, Sextus & Albertus. Vuluam adiuuat pulmo aridus potus, Plinius. Perniones & rimas pedum ursinus adeps sarcit, &c. & si subtriti sint contusi' ue offensatione. Si uero adusti frigore, leporini pili cinis: eiusdem pulmo contusus dissectus, aut pulmonis cinis, Plinius. Ad perniones & pedes læsos à calciamentis, Leporis pulmo contritus & illinitus, uel super pedes positus, mirè sanat, Sextus & Albert. Pulmo ceruinus impositus & sæpe renouatus, ex calciamento læsos pedes sine dolore persanat: Leporinus quoq; pulmo multò efficacius impositus iuuat, Marcellus: Vide supra in ceruino pulmone, in Ceruo G. ¶ Magi aduersus quartanam fimi bubuli cinere consperso puerorum urina illinunt digitos pedum, manibusq; leporis cor adalligant, Plinius. Leporis iuuenis cor sublatum, & quartanarijs collo uel brachio suspensum, liberat, si sub accessione eius pedeat, Sextus & Kiranides. Ad caducos, Leporis cor siccum derasum cum parte tertia thuris mannæ trita ex uino albo da bibere per dies septem, liberat. His uerò qui sæpius cadunt dabis diebus triginta, Sextus: Plinius idem planè remedium pulmoni iecoris attribuit, ut paulò superius recitaui. Ad uteri dolorem, Leporis cor aridum, & in ramẽta concisum potui detur, Galenus Euporiston 2.72. Leporis cor (iecur, Plinius, ut statim subijciam) siccum rasum ex aqua calida potui dato ieiunis cum Samia terra mulieribus ꝓfluuio laborantibus, sanabuntur. Remedium est eis etiam quæ sanguinem excreant, & locis (post partum, ut addit inscriptio) laborant, Sextus.

¶ Profluuia mulierum adiuuat iecur (cor, Sextus: ut ꝓximè recitaui) cum Samia terra ex aqua potũ, Plinius. Cœliacus iecur leporis coctum manducet, sanabitur: Item, si austero uino intingat, idem facit, Sextus. De hepate leporis arido si sumat hepaticus pondere drachmæ (epilepticus pondere unciæ, Albertus) iuuat, Rasis. ¶ Ad eos qui uertiginem patiuntur, Fel leporis simul & iocinora mustelæ commixta ad drachmas tres, castorei drachmam unam, myrrhæ drachmas quatuor, cum drachma aceti ex melle aut passo bibant, sanabuntur, Sextus. Leporis fel cum melle mixtum & inunctum, oculos clarificat, Sextus. Cum passo aut melle caliginem oculorum sedat, Plinius lib. 28. ut Humelbergius citat. Cum melle albo contra albuginem oculorum ꝓficit, Rasis & Albertus. Leporis fel recens cum pari mellis portione mistum & in cepæ corio tepefactum in aurem mitte: hoc enim remedium ei qui uel nihil audiat, auditum restituit, Galenus Euporiston 3.3. ¶ Ad lienosos cum præduro tumore, Leporinus lienis recens ita deuoratus, ut ne dentibus attingatur, lienosos magnificè iuuat: ignoret autem laborans quid deuorauerit oculis fascia uelatis, Galenus Eupor. 2.40. ¶ Venter leporis cum intestinis tostus & adustus in sartagine, teritur & cum oleo rosarum mixtus capiti illinitur ad reparandos pilos, Auicenna. ¶ Leporis renes inueterati in uino poti calculos pellunt, Plinius. Lep. renes siccos in Sole coctos derasos in potione dato, mirè sanat, Sextus. In renum dolore crudos deuorari iubent, aut certe coctos, ita ne dente contingantur, Idem & Marcellus. Ad araneorum morsus, Renes leporis & fulicæ eius bestiæ, qui ab araneis laborat si crudos deglutiat, sanabitur: morsis etiam cocti dentur, Sextus: sed fulica auis est, & renibus caret, quod miror Humelbergium non animaduertisse. Aggregator quidem ubi remedia ad morsum aranearum describit, nec leporis nec fulicæ meminit, cum alioqui frequentissimus sit in remedijs ex hoc scriptore commemorandis. ¶ Recentiores quidam, ut Bartolemæus Montagnana, leporis testiculos & uuluam miscent medicamentis intra corpus sumendis, ad coitum in uiro, & conceptum in muliere promouendum. Si testiculi leporum in cibis sumantur (ut & uuluæ, & coagulum) mares concipi putant, Plinius. Leporis testiculi tosti salubriter manducantur ab eo qui uesicæ molestijs laborat, Marcellus. Leporis testiculum post purgationem suam mulier, si cum uino contritum accipiat, masculum pariet, Sextus. Vrinæ incontinentiam cohibent leporis testiculi tosti, Plinius. Leporis cerebellum ex uino potum, urinæ incontinentiam refrenat: eiusdem testiculi torrefacti & uino poti, par remedium submeiulis præstant, Marcellus. Ad eos qui inuoluntariè urinam reddunt, Lep. testiculum aridum minutatim concisum ex uino odorato potandum offer, Galenus Euporist. 2.76. Et rursus 3.276. Leporis testiculum ex uino odorato tepido ꝓpinato mingentibus in stragulis. Libro 9. de compositione secundum locos eundem in uino odorato feruefactum bibi iubet: sed pro ἀπογιννύμενος legendum ἀποξυόμενος, ut Aëtius & Aegineta habent. In dolore lumborum (coxendicis, ubi & fimus caprinus feruens cauo in brachiali sub pollice à quibusdam imponitur, ut in Capra docui) testes leporis deuorare suadent, Plinius. Qui testiculum leporinum coctum ieiunus comederit, citò coxarum dolore releuabitur, Marcellus. ¶ Leporum uuluas tum testiculos, ut modo dixi, recentiores quidã medici pollere putant ui coitum in uiris, conceptum in mulieribus excitandi: & alijs eiusdem generis medicamentis intra corpus sumendis miscent. Sed hęc fœcundandi ex leporinis partibus persuasio,

ab ipsa animantis fœcunditate orta uidetur, ut in coagulo dixi. Matricem leporis sicca & tere, & da bibere quando fuerit à menstruis purgata, concipiet, Galenus Euporist. 2. 135. Vt sterilis concipiat, Leporis consumit fœmina uuluam, Serenus. Vt mulier concipiat, Leporis uterum frige, tritumq; assiduè propina: habeat autem & leporis sanguinem, Galenus Eupor. 3. 234 Si uuluæ leporum in cibis sumantur, mares concipi putant. Et mox, Conceptum leporis utero exemptum, his quæ parere desierint restibilem fœcunditatem afferre putant: sed pro conceptu, leporis saniem & uiro magi ꝓpinant, Plinius. Vt mulier concipiat fœminam, Lepus incidatur, & de sanguine qui à uulua fluxerit, illiniat sibi naturam, & de coagulo eius, Sextus. Vt mulier masculum concipiat et pariat, Leporis uuluam siccam derasam in potione uini bibant utriq; & mulier & masculus. Nam si mulier sola biberit, androgyne (androgynus) nascitur, hoc est nec masculus nec fœmina, Sextus. ¶ Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes, Plinius. Talum leporis tolle & ligato ad uentrem, mirè sanat, Sextus. Si quis talum leporis secum habuerit, immunis à dolore uentris & periculo huiusmodi perpetuò permanebit, Marcellus. Frequentissimè euenit ut ex qualibet causa subitò dolor uentris existat: sed qui talum leporis secum habuerit, huiusmodi casum, id est subitum dolorem uentris nunquam incurret, Idem. Et alibi, Leporis talus uẽtriculo subligatus dolorem eius (& uentris) excludit. Item inter remedia ad coli dolorem, Lepori uiuo, inquit, talum abstrahes, pilosq; eius de subuentre (subuentrili) tolles, atq; ipsum uiuum dimittes: de illis pilis uel lana filum ualidum facies, & ex eo talum leporis conligabis, corpusq; laborantis præcinges, miro remedio subuenies: efficacius tamen erit remedium, ita ut incredibile sit, si casu os ipsum, id est talum leporis in stercore lupi inueneris: quod ita custodire debes, ne aut terram tangat, aut à muliere contingatur: sed nec filum illud de lana leporis factum debet mulier ulla contingere. hoc autem remedium cum uni profuerit, ad alios translatum cum uolueris, & quotiens uolueris proderit: filum quoq; quod ex lana uel pilis quos de uentre leporis tuleris, solus purus & nitidus facies: quod si ita uentri laborantis subligaueris, plurimum proderit, ut sublata lana leporem uiuum dimittas, & dicas ei dum dimittis eum, Fuge fuge lepuscule, & tecum aufer coli dolorem, Hæc nugator Marcellus. Leporis talum Humelbergius interpretatur ossiculũ in articulo pedis in posteriori suffragine duntaxat, quo scilicet modo in aliis quoq; animãtibus talus reperitur, quæ modo habeant, ut bisulca ferè: nam solipeda & digitata Aristotele teste, non habent: quare lepus etiam carebit, quod Humelbergius non animaduertit: sed excusatur, quoniã Plinius quoq; & Marcellus talum leporis nominarunt: uidẽtur autem illi imꝓpriè sic uocare ossiculum in genu posteriori, uel suffragine potius, quod geniculi patella esse uidetur, nostri uulgò uocant **den hasensprung**, hoc est saltum leporis: nimirum quod ea parte ceu basi inter saliendum nitatur. Hanc aridam tritam ex uino frequenter bibi contra calculos aliqui commendant inter præcipua remedia. Eadem ossicula cum pari pondere macis dicti aromatis cõtrita in uino Cretico uel Maluatico (aut si mauis Monembasico) ad dimidias coqui, & calidum bibi aliquoties, aduersus colicam seu uentris dolorem quidam cõsulunt. Leporum uel capreolorum talos ex uino aut stillatitio liquore pulegii, parturientibus mulierculæ pro ocytocio propinant, Tragus. Ad comitialem, Visci quercini, coralli, margaritarum, seminum pæoniæ, ossiculorum de suffragine leporis, lapillorum è cancris partes æquales miscentur, Obscurus. ¶ Reperitur in latere leporis acui os simile, hoc scarificari dentes in dolore suadent, Plinius. ¶ Articulorum uitiis leporis pedes adalligatos, utiles esse tradunt, Plinius. Podagras quidam mitigari (credunt) pede leporis uiuentis abscisso si quis assiduè habeat, Idem. ¶ Fimum leporis ambustis medetur, Plinius. Vt stent perpetuò mammæ, uirgini nouem grana fimi leporis magi ꝓpinant, Idem. Liquatum cum aceto & illitum, impetiginem curat, Rasis. Leporis fimi cinis in uino uesperi potus, nocturnas tusses sanat, Plinius. Contritum ex uino calido sumptum, arteriæ & columellæ uitiis & spiritus difficultati summopere opitulatur, Galenus Eupor. 3. 37. Cœliacis & dysentericis prodest leporini fimi cinis inspersus potioni tepidæ uini, Plin. Leporis uentriculum cum fimo suo uino uetere lauabis, ita ut sordes ipsæ ibi sint & misceantur: aut si in uentriculo non inueneris, pilulas de fimo ipsius impares numero tritas cũ uino uetere dysenterico dabis bibendas, Marcell. Lep. stercoris pilulas septem tere, & cum dulci uino colico per triduum da bibendum, Marcellus. Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine sumptum, rupta intestina sarcire mirè traditur, ita ut deploratos sanauerit, Plinius: Vide etiam supra inter remedia ex pilis. Pessus quo Asclepiades in nobilibus fœminis utebatur ut conciperent, Myrrhæ drachmas quatuor, iridis, fimi leporis, singulorum drachmas duas, cum aqua collyria cõficito & supponito, ubi menses desiuerint, postea cum uiro concumbant, Aëtius 16. 34. Stercus leporis positum super mulierem quæ nunquam peperit, nunquam pariet quandiu tenuerit: (si ligetur super mulierem, non concipiet quandiu tenuerit, Rasis:) Et si modicum eius uuluæ imposuerit, desiccat (remouet ab ea, Rasis) menstruum sanguinem, & matricem uehementer exiccat, Albertus & Rasis.

H.

a. L. Aelius putabat ab eo dictum leporem à celeritudine, quòd leuipes esset. Ego arbitror à Græco uocabulo antiquo, quod eum Aeoles Bœotii leporem appellant, Varro 3. de re rust. In opere uerò de lingua Latina: Lepus, inquit, quòd à Siculis quidam Græci dicunt λέποριν: à Roma quod orti Siculi, ut Annales nostri ueteres dicunt, fortasse hinc illud tulerunt, & hic reliquerunt id nomen. Lepus

à pedum

pedum leuitate nomen habet, quoniam ambulans non sentitur, Sipontinus: Isidorus quidem idem etymon facit, sed leuitatem pedum ad celeritatem refert: non ut Sipontinus uidetur ad sonum, quòd mollissime incedens ꝓpter uestigia pilosa non audiatur. ¶ Λαγὸς oxytonum, cum omicro in ultima, uox Ionica ut Athenæus dicere uidetur: ait autem Eustathius quoq; hanc huius uocis inflexionem reperiri, nempe λαγοῦ, ῷ, &c. Eadem uox paroxytona ꝓprium uiri nomen est, ut Ptolemæus Lagus: sic & ἀργὸς, translato in primum accentu proprium fit, Varinus & Cyrillus. Apud Homerum λαγωὸς legitur ꝓpter metrum, Varinus: etsi alibi communem hanc uocem esse scribat. Λαγὼς, τοῦ λαγὼ, τῷ λαγῷ, Attica sunt. Λαγῷ, οἱ, Pausanias. Λαγὼς (per omega) lepus est terrestris: per omicron uerò, marinus & fluuiatilis, Hesychius & Varinus. Τὸν λαγὼν in accusandi casu cum ν. & acuto in ultima (ut Tryphon obseruauit) Aristophanes protulit, Xenophon autem in Cynegetico τὸν λαγῶ, ultima circunflexa & sine ν. Vulgò uerò iam, inquit, λαγὸν dicimus ut ναὸν, pro quo Attici λαγὼν, ut νεών. Cæterum eodem declinandi modo quo λαγὸν dicimus, λαγοὶ apud Sophoclem in recto plurali legitur: eo uerò quo λαγὼν per ω. rectus pluralis λαγῷ est apud Eupolin. Sunt qui in his uocabulis ultimã sine ratione circunflectant, cum acuenda sit, tum in cõmunibus ut ναὸς, καλὸς, tum in Atticis ut νεὼς, καλὼς. Quanquam uerò λαγὸς Ionicum, λαγὼς Atticũ sit, tamen illud quoq; apud Atticos reperitur: ut λαγοὶ (quod iam diximus) apud Sophoclem. Cæterum in uoce λαγωὸς, uel omega abundat, ut Ionica sit: uel omicrõ, ut Attica, Hæc Athenæus. Ex eodem etiam Varinus repetit, sed paulò aliter. Λαγωὸς, inquit, ut κολωὸς, & similia, &c. aiunt autem λαγὼς dissyllabum cum o. ꝓducto Ionicum esse: alij uerò lagòs cum o. breui, & à λάω, quod est uideo, deriuant: dormiunt autem, ut supra diximus, apertis oculis lepores. Λα particula augendi uim habet: ὦς Doricè pro οὖς aurem significat: ut à magnitudine aurium nomen sit factum, Varinus & Cælius. Accedat & nostra coniectura, λάγνος, λάγνης & λαγνὴς, libidinosum significant: talis autem uel maximè lepus est: & forsitan eam magis ob causam Amoribus consecratur, quàm etymologiæ ratione, quam in h. adferemus. Quidam in Lexico Græcolatino λαγωὸν ineptissimè erinaceum interpretatur: nescio qua occasione, nisi quod Hieronymus pro schaphan Hebraica uoce alibi chœrogylium, alibi lepusculum, alibi herinaceũ ponit. Dasypodem pro lepore passim dicunt, Aristoteles & alij: Cratinus etiam, ut Pollux ait, ꝓpter pedes eius hirsutos. Λαγωὸς, πτὼξ, & dasypus, communia leporis nomina sunt, Varinus. Ptox lepus à stupore atque metu dicitur. Formidine præcellit hoc animal: facile nanq; temereq; terretur ac compauescit (ἀναπτοεῖται) unde & ptox uocatur: nam πτώσσειν formidare est, Cælius ex Polluce. Eodem uocabulo alia quoque animalia quędam ueniunt, & ipsa timida, nempe cerui, hinnuli, & dorcades, Hesychius & Varinus. Πτὼξ, λαγωὸς, ἀπὸ τοῦ κατεπτηχέναι, ἢ πετεινὸν, Hesychius. Πτὰξ, πτακὶς, πτὼξ, δειλὸς, Idem. Et rursus, Πτακὲς, ὑπτακίδες, (malim πτάκες paroxytonum: & πτάκιδες proparoxytonum à recto paroxytono) δειλοὶ, ἐπτηχότες. Est sanè ptox epitheton potius, ut infra dicetur, quàm substantiuum: usurpatur tamen pro substantiuo per antonomasiam, ut & δορκόδυνης apud Nicandrum: sic autem cognominatur, quòd oculis patentibus somnum capiat. Ταχίνης, lepus & ceruus, Hesychius & Varinus. Ταχινὸς celer est: eximia autem utriusq; celeritas. Ταχίνας nomen pro lepore Lacedæmonijs usitatum: qui etiam λαγίδιον pro lepusculo ueluti patronymica uoce proferunt, Varinus. Λὖροι, lepores, Varinus. Λὐροί, (oxytonum,) λόγοι, apud Isauros, Idem & Hesychius: uidendum autẽ ne λαγωοὶ uel λαγοὶ dictio fortassis pro λόγοι deprauata sit, aut ediuerso. Cretenses, lepores κικῆνας uocant, Hesychius & Varinus. Στρωννὺς, lepus, Iidem. Λειρὸς, macilentus, pallidus: & λειρίας (forte λερίας: quid si lepus ex insula Lero significetur? illic enim uno tantum inuecto multiplicati sunt, ut in Lepore sydere mox dicam) uocant canes extenuatos & glabros: uel paruum leporem, Hesychius & Varinus. Trochum animal, cuius Aristoteles cum hyæna meminit, Albertus ineptissimè leporem interpretatur, quod is quoq; à multis mas & fœmina credatur, & alternis mensibus nunc incubus nunc succubus: atqui trochus non lepus est, sed piscis, nominatus à Plinio libro 9. Niphus.

¶ Epitheta. Auritos lepores non Maro (1. Georg.) primus usurpat, sed Afranium sequitur: qui in ꝓlogo ex persona Priapi ait: Nam quod uulgò prędicant aurito me parente natum, non ita est, Macrob. 6.5. Leuipes, Cicero in Arato. Pauidus, Horat. in Epodo, & Samonicus. Nunc leporem pronum catulo sectare sagaci, Ouid. 1. de remed. Solicitus, Idem 5. Fast. Aut leporis tepidi (aliâs timidi) diluta coagula trade, Samonic. Sunt & alia apud Textorẽ cõmemorata, nempe, Fœcundus, fugax, furax (quod nõ placet:) excornis, callidus, paruus, paruulus, pauẽs, meticulosus, tremebũdus, tener, sagax, rapidus, uagiens, uagus, uelox, uelocipes, uolucripes, uillosus. ¶ Πτῶκας ἀέθλωμεν θήρης ὀβρίδ' ὠρομ ὀπώρην, Oppian. Ἀελλόπους, Idem. Δειμαλέος πτὼξ, Idem. Δορκόδυνης Nicandro, ut paulò ante dixi, in Alexipharmacis: cuius uerba apud Suidã corruptissima sic restitues: Εὖτ' ἂν ὑπ' ἐκ φάρυγος χόλυ πανάδρυγέα δόρπον: Πολλάκι δὴ σκίνακος (Suid. habet σκύλακος: textus Nicãdri & scholia σκίνακος) δορκοδύνεος, &c. inter remedia aduersus aconitũ: Scholia interpretantur, τοῦ σκιρτητικοῦ λαγωοῦ, τοῦ ἐν τῷ κοιμᾶσθαι βλέποντος. Πτῶκας τε λαγωοὺς, poëta quidã. Ταχινὸς, in epigrammate. Τὸν ταχύπουν ἔτι παῖδα συναρπασθέντα πεσόντα Ἄρτι μ' ἀπὸ στέρνων οὐατόεντα λαγών, Suidas ex epigrammate. Ὠκυπόδης, in epigram.

¶ Leporinum, quod ex lepore est. Leporinus cinis, Plin. Leporinum lac, Varro. A lepore deriuatur lepor, unde lepidus, Sipontin. Ipse quidem lepus animal est perquàm lepidum & amabile, nec immeritò Amoribus sacrum. Leporis cibo lepidos & formosos fieri homines in F. diximus. ¶ Λαγῷος, leporinus, Etymologus, hinc ἱερὰ λαγῷα apud Athenæum: sed codices impressi λαγῶνα habent: ego

uel λαγῶα legerim, uel ut Varinus & Hesychius habent λαγώνας, (quam uocem per iôta etiam solum in penultima scriptam reperi:) sed λαγῶα magis probârim, propter analogiam et authorũ testimonia, quę in F. recitaui. λάγειον αἷμα et κρέας, τὸ τοῦ λαγωοῦ, Suidas & Varinus. Πολύπτωξ τόπος, locus qui habet multos lepores, Eustathius. Tempore belli ciuilis inter Augustum Antoniumq; Cornificius poeta à militibus destitutus interijt, quos sæpe fugientes galeatos lepores appellârat, Cęl. Rheginenses uulgò lepores dicti sunt, utpote pauidi & formidolosi, Eras. in prouer. Lepus pro carnibus. ¶ Lepus inter sydera nominat in sphęra Procli. Noscitat etiã in cœlo leporis sydus, sub quo qui nati fuerint, tanta erũt corporis leuitate, ut quũ currere cœperint, uelocitate sua agitati aues superare uideantur, inquit Firm. Hunc locum si Mars respexerit, stadiodromos facit: si uero Luna cũ Marte, pyctomacharios, id est pugiles, Cæl. De hoc sydere Higinus, Lepus (inquit) dicitur Orionis canem fugere uenantis: nam cum, ut oportebat, eum uenatorẽ finxissent, uoluerunt etiã hoc significare aliqua de causa. Itaq; leporem ad pedes eius fugientẽ finxerũt: quẽ nonnulli à Mercurio constitutũ dixerũt, eiq; datum esse pręter cætera genera quadrupedũ, ut alios pareret, alios haberet in uentre. Qui aũt ab hac causa dissentiunt, negant Orionem tam nobilẽ & tam magnũ uenatorẽ (de quo & ante in Scorpionis signo diximus) oportere fingi leporem uenari: Callimachũ quoq; accusari, quod cum Dianę scriberet laudes, eam leporum sanguine gaudere, & eos uenari dixisset. Itaq; Oriona cum tauro decertantem fecerunt: leporis autem hanc historiã memoriæ prodiderunt, Apud antiquos in insula Lero (Lerus uel Leria Straboni, insula est Icarij maris) nullum leporem fuisse: sed ex eorum ciuitate adolescentium quendam studio generis inductum, ab exteris finibus leporem fœminam prægnantem attulisse, & ad eius partum diligentissimè ministrasse. Itaq; cum peperisset, compluribus eius ciuitatis studiũ incidisse, et partim pretio, partim beneficio mercatos, omnes lepores alere cœpisse. Itaq; non longo interuallo tantam multitudinem leporũ procreatã, ut tota insula ab his occupata diceretur: quibus cum ab hominibus nihil daretur, in semina eorum impetu facto omnia comederunt. Quo facto incolæ calamitate affecti, cũ fame forent oppressi, cõmuni consilio totius ciuitatis uix deniq; eos ex insula abegisse dicuntur. Itaq; (deos) postea leporis figuram in astris constituisse, ut homines meminissent nil esse tam exoptandum in uita, quin ex eo plus doloris quàm lætitiæ capere posterius cogerentur, Hactenus Higinus. Similes leporum in Carpatho & Astypalæa insulis multiplicatorum historias supra in C. retuli. ¶ Anaxilas Rheginus, ut scribit Aristoteles, cum lepores in Siciliam inuexisset, quæ illis antehac caruerat, & eodem tempore Olympicã uictoriã apene, id est mulis ad bigam iunctis, retulisset, apene & lepore numisma Rheginorum signauit, Pollux.

¶ Herba leporina, id est satyrion, Syluaticus. Lepori coagulum fit, quoniam herbam succi lactei pascitur: talis enim humor lac in uentriculo infantium (ἐμβρύοις) stringit facitq; colostrũ, Aristot. Hæc est nimirum quam Apuleius lactucam leporinã uocat, ca. 112. Nascitur, inquit, locis sabulosis. Lepus cũ æstate à nimio deficit æstu, hac herba remediat, ideo lactuca leporina dicit. Hęc supposita sub puluino febricitantis, eo nesciente, remediabitur. Pilos oculis obstantes summè relegat (religat potius cũ Ruellio: ἀνακολλᾷ, reglutinat palpebrarũ pilos, Diosc. de chõdrilla:) palpebrarũ pilos inordinatissimos pro gummi efficacissimè regit, Plin. Hęc Apulei. Humelbergius syluestris lactucę speciẽ esse cõijcit, eam nimirũ quã Itali casam, id est domũ, leporis uocant. Sonchũ (inquit Ruel.) Dioscorides cicerbitã à Romanis dici prodidit, quod nomen adhuc hodie in Hetruria seruat. Veneti lactucinos, Galli lacterones appellant: herbarij nõnulli leporis palatiũ, quod hoc animal ut ab æstu uindicet, & caloris propulset incõmoda, soleat sub ramis eius decũbere & sæpenumero stabulari. Hęc eadẽ forsitã est quę ab Apuleio lactuca leporina nominat, etc. quãuis pilos qui obstant oculis, hac inquiat religari: quę à Diosc. et Plinio de chõdrilla tradunt, Hæc Ruel. Et rursus alibi, Arthriticę, inquit, apud recentiores duo sunt genera: Vnũ flore luteolo, odorato, uerno, uulgus primulã ueris appellat: alterum, palatiũ leporis uocant, quod subinde lepores sub eius umbra lateant, cubitali altitudine, folijs fœniculi, baccis puniceis, radice numerosa crassaq;: Mihi quidem alterũ hoc genus ignotũ est, ne ab ipso quidẽ, ut conijcio, Ruellio cognitũ. Quærendũ autem an sit aliquod asparagi uel corrudæ genus. Tragus Tomo 1. ca. 88. herbam Germanicè dictam **hasenlattich** uel **hasenstrauch**, similem esse docet hieracio minori (quod & dentem leonis aliqui uocant, nostri **pfaffenrörle**) sed per omnia minorem, cauliculis tenuibus, læuibus, floribus luteis, locis cultis & inter fruges ferè prouenientem: & eandẽ lactucã leporinam Apuleij esse conijcit. Dioscorides quidem nullum lactucæ syluestris genus, ut sunt sonchi, hieracia, chondrillæ, in sabulosis nasci scribit, sed neq; alij ueterũ quod sciam, ut lactucã suam Apuleius forte in sabulosis nasci non uerè scripserit. Sed quoniam chondrillæ mentio incidit, obiter detegendus est Plinij error: is libro 26. ca. 8. aluum, inquit, sistit & chondris, siue pseudodictamnum. Hoc Dioscorides chondrillæ attribuit, non chondridi aut pseudodictamno: quãuis enim Plinius 25. 8. sic scribat, Pseudodictamnum multis in terris nascitur, à quibusdam chondris uocatum: tamen certum est pseudodictamnum uires habere dictamni, eamq; pulegij, cui mouendi potius quàm sistendi aluum medici facultatem tribuunt: dorcis quidẽ uel dorcidiũ inter dictamni nomenclaturas est, non chondris. ¶ Lageos uua, quę Latinè leporaria dicit. Verg. 2. Georg. Et passo Psythia utilior, tenuisq; lageos. Seruius apud Macrobium quoq; lageam inter uuarum genera numerat. Hac plurimum delectari lepores putant. Amãt quidẽ uuas in cibo lepores, & genus quoddã ex uuis albis prędulce & maculis quibusdã cum maturuit ex fusco ruffis insigne, leporum urina aspersum uinitorum apud nos uulgus dictitat.

Dixit

Dixit Vergilius (uuas) Thasias & Mareotidas & lageas, compluresque externas, quæ non reperiuntur in Italia, Plinius 14.3. Idem Lagarina uina nominat, quæ in Italia nascantur non procul Grumento, 14.6. Præter centunculum, quam Græci clematidem uocant, rostratis folijs, ad similitudinē capitis penularū iacentē in aruis, quæ aluum & sanguinē sistit, &c. secūdis etiam efficax mulierū: habent & alias clematidas Græci: unā, quā aliqui echiten uocant, alij laginen, nonnulli tenuē (minorē: λεπτὸν Græci simpliciter, pro micron, ut in centaurio) scammoniā: ea pedales, foliosos, nō dissimiles scammoniæ ramos habet, nisi quod nigriora minoraque sunt folia. Inuenit in uineis aruisque. Estur ut olus cū oleo ac sale, aluū ciet: eadē à dysentericis cū lini semine in uino austero sorbet: folia in cibis lactis ubertatē faciunt, phthisicos iuuant cū melle, infantibus illita capillū alunt, Venerē stimulant, &c. Hæc Plinius 24.15. Idē 22.22. Lasine (Iasione, ut Hermol. restituit) olus syluestre habetur, in terra repens, cū lacte multo, florē fert candidum, conciliū uocant: cōmendatur ad stimulādos coitus: cruda ex aceto in cibo sumpta, mulieribus lactis ubertatē præstat. Salutaris est phthisin sentientibus. Infantiū capiti illita nutrit capillū, tenacioremque eius cutē efficit. Hîc Hermolaus, Quidā, inquit, lasinen corruptū esse nescientes Plinium culpant, quasi hanc ipsam herbā 24. libro (ca. 15.) repetisset inutiliter, laginē uocando, non lasinen. Sed cum longè alia sit hęc ab illa: nec ea uocabuli sit affinitas quā putabant, modestię suę parū consulent, nisi recantauerint. Hæc Hermol. in defendendo quidē Plinio nimius. Quis enim non eandē esse uideat, ubi pręter nomē, unica litera uariante, etiā uires cōueniunt? quatuor enim remedia quę hic iasionæ siue lasinæ, rursus omnia li. 24. laginę attribuit, nec obstat quod plura adscribit. Et nomina ita sunt uicina, ut alterū ab altero corruptū appareat. Vtrunque etiā olus syluestre facit. Iam si iasione ea est, ut Ruel. suspicatur, & mihi certe omnino uidetur, quā Galli uulgò liseronē uel liserotā appellant; aliqui campanellā uel uolubilē minorem, nostri klein gloggenblůmē: prorsus ei conueniunt tum illa quæ Plinius de lasine uel iasione scribit, tum quæ de lagine. Folia enim ei rostrata, siue in triangulum acuminata in aruis iacent, eademque trianguli figura caput penulæ siue cuculli cappæ, Hispanicæ, ut hodie loquuntur, speciem referunt. Sunt & scammoniæ similia planè folia, ut Monspessuli mihi demonstrata sunt: eadem & maioris uolubilis, quam Plinius conuoluolum uocat: & Democritus, ut conijcio, malacocissum, nostri zaungloggen, id est sæpium campanas. Sed audiamus Ruellium: Iasione, inquit, Theophrasto, olus est syluestre, copioso lacte succulentum, flore candido, & in hoc nobili, quòd singulari folio constet, sed ita implicato ut plura uideantur, floris margine in angulos exeunte. Plinius olus esse syluestre tradit, &c. Cæterum idem de folio herbæ loquitur, cum inquit, (21.17.) Folium unum habet, sed ita implicatum ut plura uideantur: quod Theophrastus de folio floris scribit. Flos conceptaculo auersa parte nō indiget, sed postrema eius exeūt in angulos, qualis ferè oleagineus aspicitur. Porrò nō multum ab ea dissidere putat, quā Galli liseronē appellāt, nomine etiam adludente: serpit enim humi ramulis lacte prægnantibus, &c. Hęc ille. Eadem forte est quæ in opere Theophrasti de causis plantarū ἀσίνη, uitiato fortassis codice, nominat: nisi quis asinen potius quàm iasionen legere uelit: & sanè uetus lectio Plinij, apud quē duobus in locis lasine legitur, (nam Hermolaus primū pro illis iasionen posuit) & in tertio, ut recitaui lagine, propius ferè ad ἀσίνην quàm ἰασιώνην accedit: conijcio autem eandē esse, quoniam nihil aliud de asine scribit, quàm proximè nascentia cauliculis suis amplecti. Quærunt, inquit, cui innitantur, hedera, smilax, cucumis: & inter minora serpyllum & asine, nec alibi eius, quod sciam, meminit. Gaza uolucrum uertit, quod ut non improbo, ita clymenum quoque Theophrasti (quod Dioscoridis periclymenum est, ut supra dixi) similiter uolucrum ab eo alijs in locis transferri displicet: oportebat enim diuersis rebus diuersa imponi nomina, neque confundi lectores. Cæterum ex iam recitato Theophrasti loco asines historiæ hoc etiam nobis accessit, ut de magnitudine eius cōstet: nempe quòd non maioribus ex amplexicaulium genere, sed minoribus adnumerari debeat. Eodem ex loco emendabimus etiam corrupta uerba libro 7. cap. 8. historiæ plantarnm Theophrasti: ubi idem argumentū tractat de plantis quæ circūuoluuntur, his uerbis: Sunt quæ alienis caulibus innitantur, & si desint, humi repant, καθάπερ ἡ πιτίνη (aliâs πητίνη, in indice uocabulorum Theophrasti ex translatione Gazæ) καὶ ἡ παρείνη, lego καθάπερ ἕρπυλλον καὶ ἡ ἀσίνη, nec moror quod Gaza transtulit, petinam & lappā. Quoniam petinæ nomen corruptum esse inde apparet, quod nec alius quisque, nec Theophrastus alibi eius meminit. Παρείνη uerò etsi quis defendat pro ἀπαρίνη dici potuisse, ut σταφὶς & ἀσταφίς, στάχυς & ἄσταχυς, &c. eadem significatione dicunt: nō uidetur tamen ita legendum, quoniā non propriè amplexicaulis hæc herba est, sed propter infirmitatē caulium, fulciri indiget: ἀσίνην uerò amplexicaulem esse ipse Theoph. docet & alibi ἀπαρίνην alpha initiali semper expresso, cum lappam significat apud eundem legimus, ut ubi lappam lenti ceu propriam noxam innasci scribit. Eadem proculdubio fuerit helxine cognomento cissampelos, folijs hederæ minoribus: ramulis exilibus, quibus complectit quodcunque cōtigerit adminiculū: nascitur in sepibus, uinetis & segetibus: foliorū succus potu deijcit aluū: ut in quibusdā Dioscoridis codicibus legitur. Galenus et Ægineta nihil quàm discutiendi uim ei attribuūt. Serapio ex Diosc. ca. 41. hederā facit uolubilem maiorē: hanc uero minorē, acsin appellans, ab helxine detorta uoce: & mox alteram minorē uolubilem, nempe elatinen quam athin uocat. Apud Dioscoridē inter periclymeni nomenclaturas legitur axine maior, quasi & altera minor axine, uel potius asine sit, illa nempe qua de agimus. Lagine igitur herba apud Plinium nihil cum lepore commune habet, & melius asine quàm uel lagine uel iasione nominabit. Quamobrē iterum errat Hermolaus corollario in Dioscoridē 650. scribens, pro alsine

corruptè in Theophrasto legit̄ asine, ubi Theodorus uolucrū interpretatur, arbores amplexu hederę modo strangulantē: sed ne hoc quidē rectè citat. ¶ Cuminū leporis, limoniū, inter nomenclaturas apud Diosc. Lagopus, inquit Ruel. alijs leporis cuminū, nascitur in segetibus, & quasi pes leporis dicitur. Sanè & similis est ei aspectu: proinde nō probauerim eorū sententiā, qui caryophyllatā uulgò dictam rentur, in opacis montanis nasci solitā, nō in segetibus ut lagopus. Genus potius est humilis trifolij, in segetibus & aruis enati, q̃d uulgus trinitatē uocat. Hippocrates lagopyron nominat, quasi leporis triticū intelligas, furfuribus cū inaruit simillimā, folio paruo quasi oleagineo, longiore tantum (hoc nostro humili trifolio nō cōuenit) cruentis uulneribus imponēs. Hanc Galenus leporinā inquit herbā esse. Hæc Ruel. transcripsit aūt ad uerbū ex corollario Barbari in Diosc. 627. λαγώπυρος, ἡ λαγονά τι καλουμένη βοτάνη, Galen. in Glossis Hippoc. Dioscorides lagopodē non in segetibus ut Plin. sed hortorū areis nasci scribit: utraq; quidē loca coli & stercorari solent. Apuleius uerò ca. 61. Pedē leporis, inquit, Græci lagopū, Romani uocant herbā benedictā, leporinum pedē. Nomen ei à similitudine pedis leporini. Nascitur in pratis: astringit uentrē, &c. Videtur autē ex Gręcis prasiàs, id est hortorū areas, ineptè pro pratis interpretatus, alliciente uocabulorū affinitate. Et quia à Romanis benedictā uocari meminit, inde nimirū decepti sunt quidā, ut eandē esse putarēt, quę hodie uulgo eo nomine, et alio caryophyllata uocatur: quæ leporinū pedē nō panicula uillosa ut genus trifolij proximè dicti, sed folio in tres ceu digitos diuiso repręsentat. Caryophyllata, pes leporis, sanamunda, Syluat. Sed hac in re periculū non est: quando & ueterū lagopus ferè nō aliunde cōmendatur ꝙ quod uentrē sistat: ad quod prętandū benedicta etiā nostra non fuerit ignaua. Lagopodē humilis trifolij genus describit Fuchs. To. 1. ca. 188. Germanis, inquit, nominatur **hasenfüß/oder katzenklee/oder kätzle**: et Trag. To. 2. ca. 3. inter trifolij siue meliloti, ut ipse uocat, genera, similiter appellans **katzenklee** uel **hasenpfötlin**: et eodē in cap. genus quoddā meliloti paruū & inodorū (nostrates uocant **gälbe tubenkröpfle**) Germanis nominari scribit **hasenklee** et **hasenfüß**, à nonnullis **hasenpfötlin**, id est leporinū trifoliū, et pedem leporis. Idē Tragus scribit hieraciū minus (dentē leonis uocant, nostri **pfaffenrözle**) recentiorib. quibusdā lagopoda uideri, ꝙ equidē non probo. Et rursus To. 1. ca. 109. herbā gnaphalio uel stichadi citrinæ dictæ similem, candidā in siccis & apricis collibus nascentē, florum corymbis mollibus, candidis, uel purpureis, aut utroq; colore mixtis, uiuacissimis, etiā in suspensa herba, &c. similiter Germanicè nuncupant **ketzlin**, uel **hasenpfötlin**, id est leporis pedem, et **rhürkraut**, quod aluum sistat: hanc ego sanè propter foliorum cum olea similitudinem Hippocratis lagopyron puto: non autem lagopodem Dioscoridis, quę inter segetes & cultis tantum locis nascitur, illa minimè: quod ad uim aluum sistendi, & simpliciter siccandi, utra utaris non refert. Diptamum, id est leporis auricula, Syluaticus. Circa montem Pessulanum auriculam leporis uocant herbam quandam annuam (aliqui elaphaboscon putant) caule ramoso, floribus luteis per umbellas, folijs omnino cum recens prodeunt auriculas imitantibus, trientalibus, & instar minoris plantaginis (si bene memini) neruosis, radice candida, simplici, ut apiorum genus. Huius folia pota ad calculos commendāt. Fungorum quoddam genus quercubus innascens, Germanicè quidam à figura **hasenözle**, id est auriculas leporum nominant, Tragus tertij Tomi de plantis cap. 1. Malua syluestris duplex est: maiorem in quibusdam Germaniæ locis equinam, minorem leporinam cognominant, **hasenpapel**, Tragus. Idem To. 2. ca. 35. inter fœni uel graminis genera unū recenset, quod **hasenbrot**, id est leporinum panē appellat, & alio nomine **zydern**, à tremore ut cōijcio: nam flores eius specie singuli rotunda (unde lep. panis forte nomen) per spicas digesti, pediculis hærent exilissimis, unde fit ut semper moueantur ac tremant: aliqui **hasenözlin**, id est auriculam leporis uocitant.

¶ Alpibus peculiaris est pręcipuo sapore lagopus auis: pedes leporino uillo ei nomē hoc dedere, cætero candidæ, columbarū magnitudine. Est & alia nomine eodē à coturnicibus magnitudine tantum differens, croceo tinctu cibis gratissima, Plin. Nos lagopodē alpinā auē à colore perdicē candidā uocamus, uel gallinā niuis **schneehün/wiß räbhün**, & alterū eius genus, plumis fuscis & candidis distinctū, saxatilē gallinā, **steinhün**. Si meus aurita gaudet lagopode Flaccus. Martial. lib. 7. λαγωίνης, auis quędam. Hesych. & Varin. Lagois, auis quæ leporinas habet carnes, Promptuariū sine autore. Auis quam Galli & Itali francolinā uocitant, delicatissima omniū, Germanis est **ein haselhün**, quasi gallinam leporinā dicas: sed hæc eruditis pleriſq; attagen esse uidet̄. λαγοθήρας, genus aquilæ, Hesychius. Melænaëton, id est pullā aquilā, Aristot λαγωφόνον, id est leporariā appellat, Hermol. Vulturē aliqui Germanicè uocāt **hasengeir**, hoc est uulturē leporariū: alij **aßgeir**, ꝙ cadaueribus puto uescat̄. Lepus marinus, massa quædā informis, **ein seehaß**. Est & alius huius nominis, de quo Aelian. Magni maris lepus ex omni parte ad terreni similitudinē accedit, pręter pilos, quos spinosos & erectos habet, &c. Nec scarus aut poterit peregrina iuuare lagois, Hor. Ser. 2. 2. ubi Acron, Lagois aut (nō aut, sed auis legendū uidet̄) carnē leporis habere perhibetur, aut est genus piscis quod in mari Italo non inuenit̄. λαγὼς ὁ χερσαῖος, λαγὸς δὲ ὁ θαλάσσιος, καὶ ποτάμιος, Hesych. & Varin. ego fluuiatilē leporem nec noui, nec legere memini. Lepus piscis ex lacertorum genere, Plin. li. 32. (prope finē) ut quidam in suis dictionarijs citant, sed omnino falluntur: decepit eos uerbū substantiuū sunt, q̃d expungendū Hermolaus monet: omnino sanè lepus marinus nihil cōmune lacertis habet, ut et alij ibidem nominati.

¶ Lepos, saltatoris nomen Horatio 2. 6. Serm. ut Acron scribit. Lagus, λάγος, paroxyt. pater Ptolemæi successoris Alexandri. Nobilitas Pharij proles clarissima Lagi, Lucanus 10.

¶ Delus insula, Lagia olim dicta est, Plinius 4.12. Stephanus Græcus, ut Hermolaus obseruauit, non Lagiam, sed Pelasgiam habet: Solinus tamen Lagiam à uenatione, quasi leporariam. Lagusa, Λάγουσα, insula circa Cretam: gentile Lagusæus uel Lagusius, Stephanus. Lagusa (inquit Hermol. in Plin. 5. 31.) uagum nomen est, à uenatu dicta leporum: sic autem eo in capite legendum censet, ubi uetus lectio erat Lacusa. Et mox in eodem capite, Lagussæ, (inquit) insulæ sunt ante Troada. Lagoum amnem prope Caucasum ex montibus Catheis defluere aiunt, Plinius 6.7.

¶ b. Leporis pili mollitie sua plumas auium æmulantur: ut Plinius non ineleganter de hoc animante scripserit, Aliud educat, aliud in utero pilis uestitum, aliud implume. Marcellus empiricus lanam lep. pro pilis dixit: & alicubi subuentrile leporis, quasi Græcam uocem hypogastrion de industria imitans. ἰδοὺ δέχου κέρκον λαγώ, Aristophanes: hoc est, Ecce leporis caudam accipe, Cælius. Vena leporis, est uena in extremo naso: quem si digito premas, uenam deprehendes, Syluaticus. Germani proprijs quibusdam de lepore uocabulis utuntur: Pellem uocant, **ein balg / vnd nit ein haut**: pedes, **löuff oder bickel / vnd nit füß**: poplitum officula singula in utrisque, **sprüng**.

¶ c. Ὁ λαγωὸς τὰς ἀμπέλους, ἡ κάμπη τὰ λάχανα ὄλλυσι, Rustica in epistola Simocati. Εἶδον ἐγὼ τὸν πτῶκα καθήμενον ἐγγὺς ὀπώρης. Βακχιάδος, πολλὺν βότρυν ἀμελγόμενον, Suidas ex Epigrammate. In exercitu Xerxis, quem aduersus Græciam sibi contraxerat, equæ partu leporem æditum palàm est: quo genere monstri significatus est rerum euentus, ut docet Valerius 1. 6. Idem prodigium in Equo H. c. ex Herodoti septimo retuli. Equa trimestri tantum prægnans, leporem peperit: lepus editus continuò humana uoce locutus est, & matrem dentibus suffocauit. Ad hæc dum sanguinem maternum pro lacte sugeret, uisæ sunt propalàm eius tergo plumæ longiusculæ innasci in alarum morem: quibus innatis, altiori, quàm soleant homines, uoce hæc protulit: Fundite iam lachrymas & suspiria miseri mortales, ego hinc abeo. His dictis statim euolauit. O rem nulli credendam, sed uero ipso ueriorem. Tabelliones publici septem numero huic ostento affuerunt, qui documenta sumpsere, testibus idoneis euocatis, Antonius Baucius in epistola scripta ex Galliæ oppido, quod diui Marcellini uocat, ad Petrum Toletum Lugdunensem medicum, anno Salutis 1537. mense Decembri: legitur autem inter Tragicas narrationes Gilberti Cognati, cum eiusdem Toleti responso, ubi is hoc prodigium pro suo iudicio declarans: Venient, inquit, profectò dies (nisi Dei æterni benignitate defendamur) in quibus nati se parentibus obsequium præstare putent, si ad necem eos perducant: imò ægrè ferent, quod tunc nati, ut talia sentirent: & se adulterinos, perinde ac fuit lepus ab equa, illo tempore decocto & malè adulto dicent, Hæc illi.

¶ d. Lepus animal omnium pauidissimum est: unde nostri hominem timore perculsum dicunt **erhaset**, id est leporis more affectum.

¶ e. Qualis ubi aut leporem, aut candenti corpore cycnum Sustulit alta petens pedibus Iouis armiger uncis, Vergil. 9. Aene. Anthologij Græci 1. 40. extat epigramma Antiphili Byzantij in polypum à Phædone piscatore in mari arreptum, & ne manus ei cirris implicaret proiectum in proximi littoris fruticetum, ubi forte in leporem inciderit, eumque suis brachijs implicatum retinuerit: Et rursus aliud Isidori Aegeotæ, qui piscatorem illum Gynnichum uocat, & polypum ab eo mari redditum scribit, quod leporem ueluti pro se redimendo retinuisset. Leguntur Martialis epigrammata quinque lib. 1. de lepore per lusum transeunte per os mansueti leonis, ex quibus unum recitaui in Leone H. d. sed hoc etiam in loco aliud eiusdem adferam:

Non facit ad sæuos ceruix nisi prima leones. Quid fugis hos dentes ambitiose lepus?
Scilicet à magnis ad te descendere tauris, Et quæ non cernunt frangere colla uelint.
Desperanda tibi est ingentis gloria fati, Non potes hoc tenuis præda sub hoste mori.

¶ Et canibus leporem, canibus uenabere damas, Vergil. 3. Georg. Auritosque sequi lepores, Idem 1. Geor. Nunc leporem pronum catulo sectare sagaci, Ouidius 1. de remed. Leporem uenator ut alta In niue sectatur, Horat. Serm. 1. 2. Pauidum captare leporem, Idem Epod. Nos timidos lepores, imbelles figere damas Gaudemus, Gratius. Vt canis in uacuo leporem cum Gallicus aruo Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutem, Ouid. 1 Metam. Mænalius lepori det sua terga canis, Idem 1. de Arte am. Exagitatus lepus, Idem 3. de Arte. Parcius utaris moneo rapiente ueredo Prisce, nec in lepores tam uiolentus eas, Martialis: Et mox, Quid te frena iuuant temeraria? sæpius illis Prisce datum est equitem rumpere, quàm leporem. Ἀλλ' ὅτε καρχαρόδοντε δύω κύνε εἰδότε θήρης, Ἢ κεμάδ', ἠὲ λαγωὸν ἐπείγετον ἐμμενὲς αἰεὶ Χῶρον ἀν' ὑλήεντα, Homerus Iliad. decimo. Αἱ μὲν γὰρ εἱρκταὶ καὶ πάγαι τοὺς λαγωοὺς ἀπελαύνουσι, δι' ὧν καὶ ἁλίσκονται, Simocatus in epistolis. Ἐλαγόνθεσ (lego, ἐλαγοθήρει) ἐκυνηγέτει, λαγοὺς ἐθήρα, Varinus. Lycurgus cum ciues ex molli & dissoluto uiuendi genere ad honestius moderatiusque transferre cuperet, catulos duos ijsdem parentibus natos educauit: quorum alterum domi reliquit, & gulæ indulgere permisit: alterum rus eductum uenationi assuefecit. Postea in concionem duxit, ubi simul & cibarijs quibusdam propositis, & lepore emisso, hic statim leporem secutus est, ille cibaria abligurriuit, &c. Plutarchus in Laconicis apophtheg. Per hyemem εὐάλωτος ὁ λαγώς, id est facilis captu est lepus, Poll. Ἀγαθὰς διώκειν οἱ νεανίσκοι τρέφουσι κύνας. δρομικώτερον δὲ λαγὼν, οὐδὲ ἀσαρκώτερον, οὐδεπώποτε ἐθεασάμην: θαῦμα γὰρ ὅπως καὶ κατέλαβον αὐτόν. ἐπεὶ γὰρ ἐδίωκον, καὶ τὸ δέρμα ἀπελύσατο. φανερὸς τηνικαῦτα ἐγένετο. μᾶλλον δὲ, οὐ γὰρ ὀρθῶς λέγω, ἀφανὴς ἔστι νῦν ἔτι πλέον, Lamprias ad Tryphen in rusticis epistolis Aeliani. Ibidem mox Tryphe Lampriæ his uerbis rescribit: Προσπαταλεύομαι ὦ Λαμπρεία τοῦ λαγὼ

τὴν θύραν, ἵνα σοι τῶν κυνηγετικῶν ἄγαλμα ἦ τοῦτο, καὶ τοὺς μεγάλους ἐκείνους δ᾽ ὑπὸ θηρεύτας, ἔσαι δὴ καὶ τὸ σὸν δὲ θῆρον ἀνάγραπτον. πότερον δὲ αὐτὸς ᾕρηκας, ἢ δῶρον εἴληφας; πῶς δ᾽ καὶ ὤφθη τὴν ἀρχὴν διὰ σμικρότητα; ἐκεῖνοι ἄρα ὄντως ἦσαν αἱ κύνες, οὐ γὰρ ἦν αὐτὸν ἰδεῖν, ἀλλ᾽ ᾔσθοντο αὐτοῦ, Hæc Aelianus. ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς λαγὼς ᾤχετο θηράσων, Xenophon. Canes cum leporem insequuntur, siquidem occiderint ipsi, gaudent dilacerare, atque alacres sanguinem lambunt: ἐὰν δὲ ἀπαγνοὺς ἑαυτὸν ὁ λαγὼς, ὃ γίνεται πολλάκις, ὅσον εἶχε πνεύματος ἀναλώσας εἰς τὸν δρόμον ἐκλίπηται, νεκρὸν καταλαβόντες, οὐχ ἅπτονται τὸ παράπαν: sed caudam mouentes subsistunt, perinde quasi non carnium gratia, sed magis de uictoria contenderint, Plutarchus in libro Vtra anim. &c. Vestigia leporum (inquit Theophrast. historiæ plant. 6. 29.) leuiter irrorato solo certius redolent: altius enim impressa firmiter adhærent, nec sublimiter uagantia delitescunt: quemadmodum cum arida humus est: neque demersa in profundum abolentur, ut cum terra limosa ob imbrem uel austrum est. Flatus enim & aquæ aduersantur perimuntque odores. Quapropter medius habitus est, qui digitorum uelut abstergmenta retineat. Quum euasisse retium ansas leporem signare uolunt Græci, eleganti uerbo dicunt ἐξελίνωσεν ὁ λαγωός, id est, lina effugit lepus: nam linon & uelum indicat, atque item retia: proinde ab Asiaticis linaria plerunque dicuntur hæc, Cælius. Lepusculi timentes hoc quadrangulum dedit Diana rete, bis legitur apud Festum: Perottus legit, quadrangulum dedunt sese in rete. I modo, uenare leporem, nunc itym tenes, Plautus in Capt. Vide infra inter prouerbia. Vocabula leporum uenationi accommodata apud Germanos huiusmodi reperio: **Der haß schreyet/ faart: Garn vnd fäder gericht worden/ jm gestellt. Er wirdt von dem strick mit den hunden gehetzt/ in das garn gehetzt: oder/ wiewol vnweydisch/ mit dem lauffen dareyn geschreckt. Gnickt oder von den hunden erwürgt/ zerrissen. Gestreifft vnd nit geschunden.** In leporem, qui dum canem terrestrem concitatius fugit, in mare deuolutus è rupe quadam, à cane marino laceratus est, extant epigrammata duo Germanici Cæsaris, & unum Tiberij, Anthologij Græci 1. 33. Est & Ausonij super eodem tetrastichon huiusmodi: Trinacrij quondam currentem in littoris ora Ante canes, leporem cœruleus rapuit. At lepus: In me omnis terræ pelagique rapina est: Forsitan & cœli, si canis astra tenet. Aquilæ genus quoddam in Europæ remotissimis ad Septentrionem locis circa Noruegiam, detracta leporis aut uulpis pelle, in ea parit & incubat, Olaus Magnus. In Scythis auis magnitudine otidis, binos parit, in leporina pelle semper in cacuminibus ramorum suspensa, Plinius. Leporum pedibus pro scopis quidam utūtur. Aduersus talpas: Locum prius mulso eluito, deinde bubulum fel iniicito & leporis stercus, Galenus Eupor. 3. 163. Non latrari à cane (magi nugantur) leporis fimum uel pilos tenentem, Plinius: sed uerisimilius hoc amuletum hyænæ quàm lepori adscriberetur, cuius & lingua & pellis, & aliæ partes gestatæ hac ui pollere dicuntur, ut quæ naturalem quandam aduersus canes antipathiam habeat: adhab hyæna est Arabice, arnab lepus: quæ fortè nomina interpres aliquis peruertit, ut apud recentiores etiam Albertus confudit. Ad Indos sapientes, ut scribit Philostratus, adducta est mulier, quæ iam septies magna cum difficultate & periculo pepererat, (ἑπτὰ ἤδη γαστέρας δυστοκοῦσα, interpres non rectè abortiisse uertit:) curata est autem hoc modo. Iusserunt sapientes maritum mulieris, cum tempus pariēdi adesset, uiuum leporem in sinu occultatum eò deferre ubi paritura mulier esset: inde cum aliquoties circa mulierem deambulasset (καὶ περιελθόντα αὐτήν) repente leporem è sinu dimittere, (τὸν λαγὼ legendum:) fore enim ut uulua simul cum fœtu elaberetur, nisi leporem illico foras eiiceret, Hæc ille in uita Apollonij. Videtur autem stulta hæc persuasio inde sumpta, quoniam lepus facillimè parit.

¶ f. Lepores dipnosophistis apud Athenæum appositi: & Romæ in cœna Lentuli, cum pro flamine Martiali inaugurraretur, teste Macrobio.

¶ h. Titus Vespasianus Stroza à principio secundi Eroticôn de lepore albo, quem amicæ donauerat, fuga elapso conqueritur: Sed aliquot eius uersus recitabo.

Hūc ego per uirideis umbras cū matre uagantē Ad ripam excepi Sandale amœne tuam.
Paruus erat, totoque nitens in corpore candor Mæandri niueas exuperabat aueis.
Paulatim positoque metu mitescere cœpit, &c.

Meleagri epigramma uel epitaphium in leporem, qui catulus adhuc captus, & herbis enutritus, præ nimia pinguitudine mortuus erat, habetur Anthologij Græci 3. 24. ¶ Leporem Græci amoribus sacrum fabulantur, ducto argumento ex etymi ratione: quoniam illorum lingua λαγὼς dicitur ἀπὸ τοῦ λάειν: ἔρωτες autem à uerbo ὁρᾷν, utroque uisum significante, Cælius. Transtulit autem, ut apparet ex Varini uerbis, quæ in dictione ῥύνη leguntur huiusmodi: λαγὼς ἐρώτων ἀνάθημα, διὰ τὸ ταυτὸν τὸ περὶ ὄψιν γρήσεως: λαγὼς τε γὰρ ἀπὸ τοῦ λάειν, καὶ ἔρως ἐκ τοῦ ὁρᾷν, ἅπερ τὸ βλέπειν μηνύουσι. Hæc quidem ratio Latinis etiam congrueret, ut Amoribus lepores consecrarentur, quod lepos & lepidus ab hac quadrupede dici uideantur. Et ex eadem etymologia nata forte persuasio est cibo eius formosos fieri, ut in F. diximus. Sed suapte etiam natura, ut Xenophon scribit, lepus animal adeò gratiosum est, ut nemo sit, qui si eum uideat dum uestigatur, dum inuenitur, dum fugit, dum capitur, quicquid amârit non obliuiscatur: quare uel hac ratione extra etymologiam meritò sacer est Amoribus. ὁ λαγὼς με βασκαίνει τεθνηκώς, hoc est, Molesta est mihi mors leporis, Pherecrates apud Varinum in βασκαίνει. ¶ Laginia dicta fuit Carum dea, Gyraldus. Idrias urbs Cariæ Hecatesia prius uocabatur. Câres enim templo constructo deam Laginitin uocarunt, eò quod lepus illuc confugisset: & cum etesia, id est ânnua sacra illic facerent, inde nomen imposuêre loco, Stephanus. Lepus auersus auersionem significat, Orus in hieroglyphicis. Bœas Laconiæ ur-

bem

bem conditam ferunt auſpicio leporis. Nam cum incolæ quidam ſedibus pulſi, locum quærerent in quo habitarent, oraculo reſponſum eſt, fore ut Diana eis locum habitationis demonſtraret. In terram itaque egreſſis lepus occurrit, quem itineris ducem fecerunt: occultato autem ad myrtum lepore, & oppidum ibi condunt, qua myrtus ſteterat, & arborem iſtam etiamnum uenerantur, Pauſanias. ¶ Equa leporem peperit, turpiſſimam regis Perſarum fugam ſignificans, &c. Vide in H.c. ſupra. Lyſandrum prodit hiſtoria (inquit Cælius 26.29.) quum à Lacedæmoniorum ductu Corinthios defeciſſe, fama nunciaſſet, profectum copiis inſtructum ad ciuitatem oppugnandam, ubi ſuos timore perculſos animaduertit, ignauius ſegniusque irruere ac inferre ſigna, leporem fortè tranſilientem foſſam uidiſſe: quo argumento, fiduciæ iam plenum milites ſic hortari cœpiſſe: Non erubeſcitis Spartiatæ huiuſmodi hoſtes formidare, ad quorum mœnia lepores ex otioſa inertiaque uita dormiunt? Id quod parœmiæ habere formam poteſt, inſegnes imbellesque, ut ad coarguendum torporem deſidiamque, etiamnum indormire mœnibus illorum lepores dictitemus. Iter infortunatum lepus occurrens facit, φανεὶς ὁ λαγὼς δυσυχεῖς ποιεῖ τρίβους, Suidas. Eraſmus hunc ſenarium inter prouerbia recenſens, Vulgo creditum (inquit) etiam his temporibus occurſum leporis omen eſſe parum felix, iter ingreſſis. Torqueri poteſt ad interuentum cuiuſpiam, qui uideatur incommodum aliquod allaturus. Obſeruatum ueteribus, leporis occurſum in itinere ominoſum quippiam, inauſpicatum atque improſperum præſagire, Cælius & Alexander ab Alexandro.

PROVERBIA.

In leporinis, hoc eſt in omnibus deliciis & luxu: uide ſupra in F. ¶ Boue uenari leporem, de re uehementer abſurda ac præpoſtera, uide in Boue. Huic ſimile eſt illud inferioris Germaniæ: **Es wär ein ſchimpf dat man ein haſe mit der trumme fenge:** Quod alii ſic efferunt, **Man ſolt ehe ein haſen mit der trummen fangen.** ¶ Cancer leporem capit, καρκῖνος λαγωὸν αἱρεῖ, de re nequaquam ueriſimili dictuque abſurda (& quæ fieri nullo modo poſſit, Suidas.) Velut ſi quis dicat ab indoctiſſimo ſuperari doctum, Eraſmus. Cancros lepori comparas, καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, de ſupra modũ diſſimilibus. Simile illi, Prius teſtudo leporem præuerterit. Lepus carnes deſiderat, uide ſupra in F. Lepus pro carnibus, λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν, ſubaudi periclitatur. In eos dicitur qui ob aliquam ſui utilitatem in diſcrimen uocantur: nam leporem non inſectamur quod noceat, ſed quòd pulpamentum habeat. Effertur etiam ad hunc modum, ὁ λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν τρέχει, id eſt lepus pro carnibus currit: de iis qui magno ſuo periculo atque ob id acriter decertant. Δοῦλον οὐκ ἄγω Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὴν περὶ τῶν κρεῶν, Charon apud Ariſtophanem in Ranis. Adſcribit hoc loco interpres, apud Arginuſam ſeruos non pro pecunia, aut alio quouis præmio, ſed pro uita dimicare ſolere, (olim dimicaſſe, cum Athenienſes neceſſitate coacti, ſeruos etiam belli ſocios ſibi aſciſcerent. Eſt & alia lectio τὴν περὶ τῶν νεκρῶν, cuius interpretationem omitto.) Idem in Veſpis, ποιήσω δ' ἀκνεῖν Τὴν καρδίαν, καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον Δραμεῖν. Et rurſus in eadem fabula, Ἢ λαγὼν ἢ λαμπάδ' ἔδραμον. Plutarchus in dialogo aduerſus Epicurum, Γαπαὶ ὅπερ ἔγωγε γελάσας, εἰς τὴν γαστέρα τοῖς ἀνθρώποις ἔοικας ἐναλεῖσθαι, καὶ τὸν περὶ τῶν κρεῶν ἐπάξειν, ſubaudi δρόμον. Significat autem eum Epicureos in ſummum diſcrimen adducturum, quòd aduerſus uoluptatis aſſertores propoſuiſſet, nec iucundè uiui poſſe ſecundum Epicurum. Suſpicor alluſum (inquit Eraſmus) ad priſcas hiſtorias, quæ referunt aliquoties bellum natum inter populos ob direptas in ſacrificiis carnes. Ita Pindarus in Nemeis, ἵνα κρεῶν νιν ὑπὲρ μάχας ἔλασεν, Hactenus Eraſmus. Meminerunt prouerbii Suidas & Heſychius: & dici ſolitum aiunt, ἐπὶ τῶν διακινδυνευόντων τὰς ψυχάς, καὶ περὶ τῶν καιρίων ἀγωνιζομένων. Λαγὼς τὴν περὶ τῶν κρεῶν τρέχει, λείπει ὁδὸν Ἀττικῶς, Varinus. Κρέας quidem aliquando pro corpore accipitur, ut in hoc Sophoclis, τοιοῦτος ὤν, ἄρξεις τοῦδε τοῦ κρέως. Huc pertinet illud Homeri Iliad. χ. de Achille Hectorem perſequente, Ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην Ἀρνύσθην, ἅ τε ποσσὶν ἀέθλια γίνεται ἀνδρῶν, Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο. Carpathius leporem, ὁ Καρπάθιος τὸν λαγών, dicebatur in eos qui ſibi rem noxiam accerſerent. Hinc deductum adagium: quòd cum in Carpathiorum inſula lepores non eſſent, illi curarunt importandos (par leporum inuexerunt, Poll.) alicunde. Verum ubi eius animantis magna uis increuiſſet, ut eſt mira fœcunditas, fruges inſulæ populari cœperunt. Refert & interpretatur parœmiam Iul. Pollux lib. 5. item Ariſtoteles Rhetoricorum libro tertio, Eraſm. Meminit etiam Suidas, & Euſtathius in Dionyſium ſcribens: ac interpretantur de his qui ipſi ſibi adſciſcunt malum ἐπίσπαστον καὶ ἐπακτὸν ἔξωθεν. Archilochus ad hanc parœmiam alludens, Καρπάθιος τὸν μάρτυρα dixit, Varinus. De aliis quibuſdam inſulis, quæ ſimiliter leporibus multiplicatis, uno & altero tantum primum inuecto, damnum acceperunt, dixi ſuperius in c. de Aſtypalæa: & in a. de Lero inſula, in mentione leporis ſyderis. ¶ Lepus dormiens, λαγὼς καθεύδων: quadrat in eum, qui quod non facit, id facere ſeſe adſimulat: aut quod facit, id ſe facere diſſimulat. Qualem quidam arbitrantur fuiſſe Vlyſſis ſomnum, cum à Phæacibus in Ithacam inſulam exponeretur, authore Plutarch. Nam leporem patentibus genis dormire cum alii permulti tradunt authores, tum Plinius 11.37. (Vide ſupra in C.) Neque perperam opinor dicetur & in timidos. Adagium à multis authoribus refertur, Eraſmus. Suidas, Heſychius & Varinus interpretantur de iis qui ſomnum ſimulent. Eſt & apud Germanos uſitatum, **Er ſchlaaft den haſen ſchlaaf.** Leporem palpebris quidem clauſis uigilare, apertis dormire, Xenophon prodit. Ad quod Græcum ſi reſpicere adagium putes, λαγὼς καθεύδων, lepus dormiens (quod in diſſimulatores concinnatur aptiſſimè) plenius quiddam & doctius reſipere uidebitur, quàm quod modò affertur, Cælius. Duos inſequens lepores, neutrum capit, ὁ δύο πτῶκας διώ-

καὶ, οὐδ' ἕτερον καταλαμβάνει. Senſus eſt, Qui ſimul duplex captat commodum, utroq; fruſtratur. Effert in Græcorum collectaneis et citra figuram, Δυοῖν ἐπιθυμήσας οὐδετέρου ἔτυχεν, Eraſmus. In eandem ſententiam effertur tritum illud Germanis, **Wär zů vil wil haben/dem wirdt offt gar nichts.** ¶ Lepori eſurienti etiam placentæ fici, Λαγῷ πεινῶντι καὶ πλακοῦντες εἰς σῦκα: Suidas tradit dictum de ijs, qui compulſi neceſſitate, res etiam pretioſiſſimas abſumunt. Fortaſſis natum ab huiuſmodi quapiam fabula, qualem de ſe narrat Apuleius, quòd adactus fame, placentas primum lambere, deinde etiam comeſſe didicerit, Eraſmus: ſed Suidæ uerba, quadrare hoc prouerbium, πρὸς οὖν τὰ ἐν ἀνάγκῃ πολυτελῆ λογιζομένους, melius reddidiſſet: in eos qui neceſſitatis tempore res qualeſcunq; pro pretioſiſſimis habent. ¶ Iter infortunatum lepus apparens facit: Vide paulò ſuperius inter omina. ¶ Mortuo leoni & lepores inſultant. Extat epigramma Græcum (inquit Eraſmus) cuius argumentum ſumptum eſt ex Homericæ Iliados χ. ubi Herculem ab Achille iam interfectum circumſiſtunt Græci mortuo inſultantes, nec quiſquam erat qui extincto non aliquod uulnus infligeret. Epigramma ſic habet, Βάλλετε νῦν μετὰ πότμον ἐμὸν δέμας, ὅττι καὶ αὐτοὶ Νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί. Dictum eſt aliâs de his qui mordent mortuos, cum laruis luctantur, & cum umbris depugnant, Hæc Eraſmus. Alciati emblema de leonibus qui leporis mortui barbam uellunt, recitaui in Leone. ¶ Lepores ad illorum mœnia dormire dicemus, quos prorſus timidos eſſe ſignificabimus. Vide ſupra inter omina, hac ipſa in parte huius capitis. ¶ Lepus tute es & pulpamentum quæris: Vide ſupra capite ſexto. ¶ Prius teſtudo leporem præuerterit, Πρότερον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα: de re neutiquam ueriſimili. (Senarius prouerbialis, de re impoſſibili, Suidas: factu difficili, Sipontinus.) Meminit Diogenianus, Eraſmus. Fabularum conditor Aeſopus leporem curſu à teſtudine ſuperatum ſcribens, tardi ingenij homines ad aſſiduum laborem incitat, ingenioſos uerò à pigritia deterret, Tzetzes 7. 105. ¶ I modo uenare leporem, nunc itym tenes, uerſus à Plauto in Captiui duo prouerbiali figura dictus. Id eſt, hãc interim cœnam qualemcunq; certam habens: quære alteram, ſi potes, potiorem: Itys enim auis, quẽ à Phaſide Scythiæ flumine phaſianum uocant. Proinde cum iubebimus, ut qui nactus ſit commodi quippiam, ad aliud ſeſe accingat, nõ intempeſtiuiter hoc utemur adagio, Eraſmus. Mox autem ſubijcit exiſtimare ſe deprauatum eſſe locum, nec itym legendũ ut codices habent, nec ichthyn, id eſt piſcẽ, ut cuidam uidetur: ſed ictin, id eſt uiuerram: uiuerris enim teſte Plinio præcipuã eſſe gratiam ꝓpter uenatum leporum & cuniculorum: ſed dictionem, leporum, de ſuo addit Plinio: neq; enim in ullis codicibus legitur. Et res ipſa monet longè aliam cuniculos uenandi rationem eſſe, qui in ſuos multifores ſpecus ſtatim ſe abdunt, quò ictides & muſtelæ ꝓpter corporis paruitatem facile eas ſequuntur: aliam uerò lepores, qui quàm longiſſimè poſſunt cõcitatiſſimo curſu feruntur, ubi uix canes nedum muſtelæ aut uiuerræ ſequi poſſunt. I modo uenare leporem, nunc itym tenes, Vide ſupra in e. Plura forſitan adferemus in phaſiano: in hanc enim auem Itys mutatus fertur. Leporis uitam uiuere, Λαγὼ βίον ζῆν, dicuntur qui ſemper anxij trepidiq; uiuunt: quòd id animal omnium prædæ expoſitũ, ne ſomnum quidẽ capit, niſi oculis apertis. Λαγὼ βίον ἔζης δειλῶς καὶ τρέμων καὶ ἀεὶ πληγήσεσθαι προσδοκῶν, Demoſthenes in Aeſchinem. Vſus eſt & Plutarchus in libello περὶ φιλοπλουτίας. Λαγωῶν δειλότεροι ſcripſit Athanaſius in Apologia prima: & apud Strabonem, Phrygijs leporibus timidior, Eraſmus. Leporis uitam agere apud Lucianum is dicitur, qui præpotentes ac facundia claros infans ipſe reformidat aſſiduè, Cælius.

¶ Sunt & peculiaria Germanis ex lepore ꝓuerbia. **Du můſt fuchs vnd haß ſeyn**: eodem ſenſu quo apud Græcos, Polypi mentem obtine. **Der haß wil alle zeyt wider da er geworffen iſt**, Patriæ fumus igne alieno luculentior. **Er bleibt bey ſeinen worten, wie ein haſe bey ſeinen jungen**, Aliud ſtans, aliud ſedens loquitur. **Das haaſen banner annemmen**, Volam pedis oſtendere, fugere. **Vil hund iſt der haſen tod**, Cedendũ multitudini. **Wär er einem haſen ſo ånlich als einem narren/die hund hettend jn langeſt zerriſſen**, Non tam ouum ouo ſimile.

¶ Simile. Lepores aiunt parere ſimul & educare alios fœtus, & iterum ſuperfœtare: at improborum iſtorum & barbarorum hominum mutua, priuſquam conceperint pariunt. Petunt enim uſurã ut primum dederunt, & quam pro uſura accepere pecuniam mox rurſus mutuant, ut ea quoq; nouam pariat uſuram, Plutarchus in libro de non accipiendo mutuo. Sed hæc Græcè elegantius proferuntur, ubi & uſura tocos à pariendo nominatur.

DE LVPO.

A.

LVPVS, Hebraicè זאב zeeb, Geneſeos 49. Chaldaicè דאבא deeba, & דיבא deba. Arabicè דיב dib. Fœmininum, zeebah, lupa: & plurale maſculinum zeebim, Ezechielis 22. Zebeth, id eſt lupus, Aeſculapius. Alſebba (inquit And. Bellunenſis) nomen eſt commune ad omnes quadrupedes quæ hominem dentibus & unguibus inuadunt, mordent, lacerant, & aliquando interimunt, ſicut leo, lupus, tigris, & ſimiles. Inde mores alſebhaie dicuntur, ferini ſcilicet, immanes, crudeles, belluini, quales huius generis animalium ſunt, Hæc ille. Hinc forte factum eſt, ut

Albertus

Albertus & alij quidam obſcuri ſcriptores, multa quæ de leone Ariſtoteles ꝓdidit, in lupum conferrent. Oppianus inter cætera luporum genera, unum in Cilicia, & Tauro Amanoq́ montibus chryſeon, hoc eſt aureum uocari ſcribit (ut in B. referam:) conijcio autem Hebraicam ſiue Syriacam illis in locis linguam fuiſſe, qua ſahab uel ſehab aurum uocant, ſeeb lupum: aut dahab uel dehab, aurum: deeb uel deeba, lupum. Dib (aliâs dijb) Arabicum ſiue Saracenicum nomen, in medicorum libris ex hac lingua translatis, diuerſe ſcribitur, adib, adip, adhip, aldib: ego poſtremam ſcriptionem prætulerim, qua & Bellunenſis utitur. Aldib alambat, id eſt lupus furioſus, Idem. Hyænam quoque lupo congenerem Syriacè dabha uel aldabha, uel dahab, uocari docui ſupra: uidetur autem lupus quem aureum, ut iam dixi, Oppianus uocat, ad hoc genus accedere, tum nomine aurum ſignificante: tum natura, quòd ſub cane terram ſubeat uitandi æſtus gratia, quod Oppianus ſcribit, ut hyæna uel dabha ſepulchra, ut cibum ex cadaueribus quærat. Eſt etiam cæteris hirſutior lupus aureus, ἀστράπτων πολιοσονόμοισιν ἐθείραις, ut hyæna prorſus hirſuta, & iubata eſſe perhibetur. Eſt & in India lycaoni ceruix iubata: ſed differt regione, & coloribus, quorum nullus ei abeſſe dicitur. Adeps adib ſubtilis eſt, Auicenna. Vetus gloſſographus lupum intelligit. Bellunenſis legit aldub, quam uocem in gloſſis urſum interpretatur. Anoſtris, id eſt lupus, Syluaticus. Aulma, id eſt lupi, Idem. Quæ quidem duo uocabula ad quam linguam referam, non uideo. ¶ λύκος Græcis lupus eſt, & hodie uulgò λύγος. fœmina λύκαινα, & ſi Suidas & Varinus ſimpliciter genus feræ interpretentur. לקוס lycos pro lupo, etiam apud Arabicos quoſdam ſcriptores à Græcis mutuatos reperitur, ut Munſterus in Lexico trilingui annotauit. Italicè, lupo. Gallicè, loup. Hiſpanicè, lóbo. Germanicè, wolff. Anglicè, Vuolfe. Illyricè, wlk, quaſi per metatheſin literarum Græcæ uocis.

B.

In Sardinia inſula neq́ ſerpentes ulli, neq́ lupi naſcuntur, Pauſanias in Phocicis. In Creta lupos, urſos, uiperas, & ſimiles feras noxias naſci negant, eò quod Iupiter in ea natus ſit, Ariſtoteles in Mirabilibus. In Olympo Macedoniæ monte non ſunt lupi, nec in Creta inſula, ut nec ullum aliud maleficum animal præter phalangium, Plinius & Solinus. Theophraſtum audio dicentem, Cretam lupis & ſerpentibus infeſtiſſimam eſſe. Macedonicum uerò Olympum à lupis non adiri, Gillius ex Aeliano, ineptè & ambiguè: nam ſi quis regionem lupis infeſtam dicat, intelligi poteſt, abundare in ea lupos homini infeſtum animal. Sic Liuius, Vias latrocinijs, paſcuaq́ publica infeſta habuerant. Vel, ipſam regionem infeſtam eſſe lupis, eisq́ aduerſari: ſic Cicero, Quis hunc audet dicere aratoribus infeſtum aut inimicum fuiſſe? Nullos etiam fouet Britannia, Textor ex Plinio, ni fallor. ¶ Sunt quædam genera urſorum alborum, & canum, ac luporum, & ſimilium quorundam, quæ uenantur & habitant tam in aqua quàm in terra, propter ſimilitudinem temperamenti eorum ad utrũque elementum, Albertus. Lupi in Aegypto minores quàm in Græcia fiunt, Ariſtoteles. Inertes hos paruosq́ Africa & Aegyptus gignunt, aſperos trucesq́ frigidior plaga, Plinius. Herodotus Aegyptios lupos non multò uulpibus grandiores eſſe ait. De lupis ueſpertinis, uel (ut alij uertunt) Arabiæ, in Sacris literis, uide ſupra in Hyæna capite primo.

In Heluetia & alpibus perpauci reperiuntur: rarò enim ex Gallia ciſalpina (Lombardia) & uicinis regionibus adueniunt: & ſi quis deprehendatur, mox tanquam communis hoſtis, datis uicatim campanarum, ut uocant, ſignis, uenatione publica capitur. Pellium apud nos artifices, lupos Suedicos imprimis commendant, quod egregij, magni, & cinereo ſiue cano colore ſint. Magni etiam ſunt circa alpinas regiones, Rhætiam, Atheſin, & Tirolenſem, ut uocant, comitatum. In Rhætia quidem confœderata Heluetijs, magni lupi nigricantes reperiuntur, robuſtiores, & maioris pretij: audio tamen cum illis ſæpe etiam alios minores & communes lupos reperiri. Cæterum in regionibus planis ut Galliæ multis, minores magisq́ rufi habentur. Moſcouia qua iungitur Lithuaniæ, paſſim in Hercynia ſylua prægrandes ac atros lupos eosq́ ferociſſimos gignit, Antonius Wied in tabula Moſcouiæ. Lupi in Scanzia ſi ulterius per congelatum mare proceſſerint, luminibus feruntur orbari ob nimium frigus, Iornandes. In Septentrione Europæ (circa Noruegiam puto) capiuntur tria luporum genera, in ſylua Landſerucca, quæ per octoginta miliaria extenditur, Olaus Magnus. Iiſdem

in locis alces à lupis montanis inuaduntur, ut in Alcis historia dixi. Galli sua lingua lupos garoulx appellant illos, qui semel carnem humanam gustarint, encharnes dicunt: siue inde facto nomine, siue à gustato cadauere quod charongne nominant: Tales quidem hominibus postea semper infesti sunt, & metuendi, quod carnem hominis appetant: ideoq; cauendi, unde nominatos quidam coniiciunt: cauere enim Gallis est garder: Vide plura in D. Italia lupos habet, qui cum cæteris similes non sint, homo quem prius uiderint conticescit, &c. Solinus: Plura in D. ubi idem quibusuis lupis, non Italicis tãtum, apud alios authores attribui docebimus. Sed prius Appulis Iungentur capreæ lupis, Horatius. Apud Crotoniatas maximè abundant, Pausanias 2. Eliacorum. De lupis Mæotidis, qui parte prædæ à piscatoribus donantur, ne noceant aut retia lacerent, Aeliani uerba recitabo capite quarto. Audax est magis eorum genus quod breue, quàm quod longum est, Liber de naturis rerum: Sed corruptus est locus ex Aristotele, qui non in luporum, sed leonum genere, generosiorem esse scribit, qui longior piloq; planiore est: ignauiorem uerò, qui breuior & crispiore pilo. Oppianus libro tertio de uenatione, quinq; luporum genera pastoribus obseruata describit, τοξευτῆρα, circum uel harpagem, aureum, & acmonas duos, quorum alterum ictinum, alterum nullo peculiari nomine uocat. Primus igitur τοξευτὴρ, id est sagittarius (à celeritate fortassis: qua tamen non hunc, sed secundum inter lupos præstare ait poeta: tigris quidem & sagittam significat, & uelocissimam feram) perquam audax, toto corpore ruffo seu fuluo est, ξανθὸς, membris rotundis, περιηγέα γυῖα: caput ei multò maius (quàm cæteris lupis,) & uelocia crura, καὶ θοὰ κῶλα, (maiora itidem quàm cæteris,) uenter canis aspersus maculis albicat. Vlulat horrendum, & sublimi impetu fertur: caput assiduè concutit, igneis oculis. Alter quem circum (nimirum à simili ingenio circi auis in accipitrum genere) & harpagem, id est raptorem appellant, corpore maior & longior est, omnium uelocissimus. Hic magno cum impetu summo mane uenatum exit, ut qui subinde esuriat: argenteo per latera & caudam colore: montes habitat: quibus per hyemem niue oppletis, interdum ad urbes per famem impudentissimus accedit, furtim omnino & placidè, donec in propinquo alicubi capram corripiat. Tertium genus niuosos Tauri scopulos, Ciliciæ rupes, & Amani iuga incolit, hic præcipua pulchritudine spectabilis, non merito aureus nominatur, multis comatus pilis resplendens: non lupus, sed lupo præstantior ardua fera, (αἰπύτατος θὴρ, fortè quod ardua & montana loca sequatur.) Robustissimus est: præcipuè autem ore & dentibus ualet, æs, ferrum & saxa aliquando perforans, Sirium orientem metuit, & mox in aliquem terræ hiatum aut obscuram speluncam se abdit, donec Solis æstus imminuatur: (Simile quid de oryge fertur: hoc quidem lupi genus præ cæteris ad hyænam accedere mihi uideri, in A. dixi.) Quartus & quintus communi nomine acmones nuncupantur; (acmon genus aquilæ est, Varinus: & forsan ab hac aue rapace nomen eis inditum, ut circo etiam iam dicto, & proximè dicendo ictino: nisi quis malit à corporis figura, capitis nimirum & colli aliqua cum incude, quam Græci acmona uocant, similitudine, sic appellatos. Et forsitan acmones alio uocabulo sed idem significante alterius linguæ sic nominantur, unde Oppianus ad uerbum transtulit, ut chryseon quoq;:) Vtriq; breui sunt collo, αὐχένα βαιοί: humeris latis, hirsutis femoribus & pedibus, rostro minore, (λασιότριχες μηρὸς, καὶ πόδας, ἠδὲ πρόσωπον ὀλίζονες: Gillius uertit, hirsutis cruribus, rostro & pedibus minoribus) oculis paruis: sed differunt, quod alteri dorsum argenteum & uenter albus splendeant, & soli pedes infimi nigricent: hunc aliqui ictînum (id est, miluum) canum nominarunt. Alter colore niger, corpore minor, non tamen infirmus, in lepores præcipuè inuadit, & rectis undiq; pilis riget, Hactenus Oppianus. Albertus de animalibus 8. 5. 1. bonasum, qui generis boum syluestrium est, describens, ex tauro lupo & equo compositum esse nugatur.

¶ Lupi forma similes sunt canibus magnis pastoralibus, Oppianus: mastinis, Albertus. Lupum nonnulli canem syluestrem esse dixerunt: quia forma ei canis, ululatusq; consimilis, sed latratu caret, Author de nat. rerum: atqui Albertus carere eos latratu falsum esse ait. Color in lupis pro generum & regionum discrimine uariat, ut iam ante docui: sunt enim ruffi, candidi, cani, nigri, uarij. Canus quidem color magis proprius eis & communior existimatur: unde Oppianus licet de diuersis etiam colore lupis dicturus, communi epitheto πολιότριχα γένεθλα nominat. Lycóphos Græci crepusculum dicunt, medium inter noctem diemq; tempus, tanquam albo & nigro participans: per translationem à pilis lupinis, quorum ima ad cutim pars albicat, superior nigricat, Etymologus: Vide in a. inter deriuata. ¶ Villus lupi in carne uerminosus est, Obscurus. ¶ Animalium cerebra crescunt decrescuntq; cum Luna, quod præcipuè in lupo & cane animaduertitur, Alber. ¶ Rauam lupam apud Horatium de oculorũ colore dictam interpretantur, quia rauus color fuluus sit, sed nigroris habens aliquid. Theodorus oculos charopos in Aristotele fuluos interpretatur: proinde rauos oculos charopos rectè dixeris, Cælius. Oculi capræ lupoq; splendent, lucemq; iaculantur, Plinius. Igniti sunt oculi primo luporum generi, quos sagittarios uocant, Oppian. parui postremis duobus, acmonas nominant, Idem. Oculi iracundis similes & palpebris apertis patuli, quales in lupis & apris apparent, omnium pessimi, Adamantius. Raui luporum oculi, uide paulò ante in colore pilorum. Visum eis acerrimum esse, & in tenebris etiam, capite tertio dicam. ¶ Carcharodontes, hoc est dentibus serratis, nempe teretibus & acutis præditi sunt lupi, Aelianus: inæqualibus, quare morsus eorum uehementer obest, Isidorus: hinc & lupata frena asperrima, nomen tulerunt. Lupus aureus Oppiano, dentibus tantum ualet, ut lapides etiam & metalla uincant. ¶ Animalia dentibus acutis carniuora

rictu

rictu ſunt ampliore, ut ualidius mordere queant: ut lupus, qui os maximè diducit, Vicent. Bell. ¶ Lupo & leoni collum oſſe pepetuo riget, Ariſtoteles de partib. libro 4. Ceruix leoni tantum, lu po, & hyænæ ſingulis rectisq; oſſibus riget, Plinius. Lupus natura corporis rigidus facile ſe infle ctere non poteſt, impetu ſuo fertur, & ideo frequenter illuditur, Gloſſa in Lucam. Ceruix ſolida & longa (μακρὰ uidetur interpres pro μικρὰ legiſſe) ſiue uaſta, quæ difficile flectitur, rapaces arguit: ad lu pos enim refertur, Albertus ex Platone. Quibus ualde breue collum eſt ut lupis, inſidioſi ferè ſunt, Ariſtoteles in Phyſiogn. Lupi collum in eas breuitatis anguſtias compulſum atque uehementer compreſſum eſt, ut contorqueri retroq; uerſari non queat: & ſi retro uelit aſpicere, totum corporis truncum retorqueat neceſſe eſt, Aelianus: Idem Plinius & Solinus de hyæna ſcribunt. Βραχὺν δὲ τὸν τράχηλον ἐκ νώτων φέρων ἐπιστρέφει τὸ σῶμα, Philes. Oppianus colli breuitatem in duobus tantum generibus poſtremis luporum commemorat: ſic enim accipio illud αὐχένα βαιοί. ¶ Cor lupi ſi aridum ſeruetur, ualdè odoratum fieri dicitur, Albertus. ¶ Iecur luporum equinæ ungulæ ſimile eſſe traditur, Plinius. ¶ In ueſica lupi lapillus reperitur, qui ſyrites appellatur, Plinius. Syrtitæ gemmæ è melleo colore croco refulgentes, intus ſtellas languidas continent: inueniuntur in littore Syrtium & Lucania, Ge. Agricola ex Plinij 37.10. Alius eſt Syriacus lapis, qui & Iudaicus, ad ueſicæ calculos expetitus. ¶ Lupo genitale oſſeum eſt, Ariſtoteles, Plinius & Albertus. ¶ Vulpibus & lupis uilloſus eſt caulis caudæ, Plinius. ¶ Lupi pedes priores quinis diſtinctos digitis habent, poſteriores quaternis: nam priores pedes in digitatis aliquot, manibus fermè reſpondent: & quintus in eis digitus pollici: ut in leone, cane, lupo, panthera, Ariſtoteles de partibus 4.12. Hic locus apud Plinium 11.43. corruptus, ex Ariſtotele reſtitui poteſt.

C.

Oculi capræ lupoq; ſplendent, & lucem (noctu ſcilicet) iaculantur, Plinius. Equi & lupi noctè melius uident quàm homines: homini ratio lumina monſtrat, Cardanus. Lupus interdiu obtuſius, nocte clarius uidet, Phyſiologus. Vrgente fame noctu uagantur, (graſſantur,) Oppianus. Lupus acerrimis atque acutiſſimis præditus eſt oculis. Enimuero intempeſta nocte, uel Luna ipſa ſilente, lucis uſura perfruitur: hinc lycóphos id temporis appellatur, cum lucem is ſolus naturæ munere oculis perceptam habet: (lycóphos crepuſculum dicitur, uide infra in a.) & uerò Homerus mihi uocare uidetur id tempus, cum iam tunc cernens lupus ſe in uiam dat ἀμφιλύκην νύκτα, Gillius ex Aeliano. Et rurſus in Cicindela, Noctu etiam, inquit, luce tum ipſa fruitur, tum circunſtantibus illuceſcit: qua in re mihi lupo præſtantior uidetur: qui etiamſi id temporis quod appellat Homerus lycóphos lucem naturæ munere oculis perceptam habet, tamen ſibi ſoli, non uicinis, lucet. Amphilycen exortum interpretatur Theon: quia Soli dedicetur lupus, quia ſit ὀξυδερκὴς, id eſt uiſus præacuti, ſicut longinqua ſpectat Sol, Cælius. ¶ Lupus famelicus per noctem uento aduerſo, eſcæ odorem uel per medij miliaris interuallum (hoc eſt quantum à pedite horæ ſpatio conficitur) aut longius percipit, Stumpfius.

¶ Vlulando unus præcinit, & alij conclamant, Obſcurus. Vlulant autem in fame præcipuè. Vlulatus luporum horrendus, Obſcurus. Lupum nonnulli canem ſylueſtrem eſſe dixerunt: quia forma ei canis, ululatusq; conſimilis: ſed latratu caret, Author de naturis rerum. Quod lupos latratu carere dicitur, falſum eſt, Albertus. Vlulare proprium luporum eſt, ſed ad homines quoque transfertur, Varro. Claudianus ululatum etiam pro uagitu infantis dixit. Aſt lupus ipſe ululat, frendet agreſtis aper, Author Philomelæ. Apparet ſanè uox ad imitationem ſoni facta, onomatopœiam uocant. Et altè Per noctem reſonare lupis ululantibus urbes, Vergil. 1. Georg. Vlulare canum eſt & furiarum, inquit Seruius. Vide in Cane H.c. Hinc & Germani habent ſuum **hülen** uel **heulen**, Galli heurler. Vlula etiam auis nocturna nomen à uoce habet, dicta ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν (inquit Seruius) quod eſt ululare & flere, **ein hubu/hüru**. Item noctua apud nos, **ein eule** uel **ül**. Et ὀλολυγὼν auis apud Græcos, ut Varinus ſcribit. ὀλολύζειν quidem propriè eſt flebili, miſerabili & muliebri uoce exclamare: unde dicta etiam ὀλολυγὼν Ariſtoteli uox, quam ranæ mares emittunt, cùm fœminas ad coitum uocant: Gaza ololyginem reddit. ὀλολυγμὸς, θρῆνος μετὰ κραυγῆς καὶ ἤχου, Varinus: ploratum & eiulatum Latinè dicas. Sed hac uoce de lupis Græci nuſquam utuntur. ὠρυγὴ, ὠρυγμὸς, ὠρυόμενος, de uoce luporũ: itẽ ὑλακτεῖν & ὠρύεσθαι, apud Pol. legimus. Vide in Cane H.c. Ammonius etiã de differẽtijs uocũ ſcribens, in uocabulo φωνεῖν, ὠρύεσθαι lupis attribuit. ὠρύεται, ὑλακτεῖ, Suid. Et rurſus, ὠρύω, τὸ ὠρύομαι.

¶ Inter lupos præcipuam celeritatem ſecundo generi, circos uel harpages nominans, Oppianus adſcribit. Βάδην τρέχει, Philes de lupo, Ariſtoteles de leone: id eſt, pedetentim procedit, nec admodum currit.

¶ Voraciſſimi & propemodum inſatiabiles ſunt: pilos & oſſa deuorant, & integra rurſus aluo reddunt, Stumpfius. Carniuorus eſt (ut cætera etiam quorum dentes ſerrati) & multa ſolida deuorat: quamobrem non pingueſcit, alimento non concocto, (& frequenter hanc ob cauſam ægrotat:) ſemel ſaturatus abſtinere uel triduo poteſt. Vorat potius quàm comedit carnes: & pauco utitur potu, Author de nat. rerum, & Albertus ex Ariſtotele, qui hæc omnia non de lupo, ſed de leone ſcribit; uidentur tamen pleraq; etiam lupo congruere. Leones & lupi carnibus farti nimium, abſtinent, cubandoq; tantiſper ſe fouent, dũ percoquãt, Plutarch. In fame præcipuè ſæuiunt (ut leones etiã) & quamuis domi nutriti, dum edunt neminẽ amant, quinetiã aſpici interim indignantur. Exaturatus

lupus (inquit Aelianus) longum temporis interuallum inediam fert, atq; ei quidem uenter late proijcitur, lingua tumescit, os obstruitur, et simul ut famem multo cibo depulit, similiter occurrentibus atque agnus mansuetus existit. Neq; uero unquam tum, nec homini, nec bestijs ullis, ne si quidem per medium agmen ingreditur, insidias molitur. Postea uero ei paulatim lingua extenuatur, ac in antiquam figuram redit, iterumq; lupus existit. Eadem ex Aeliano Philes. Leo etiam, Aristot. teste, pastus & fame uacans, facilis mitisq; maiorem in modum est. Lupi sæuiores sunt uicina nocte citati ad rabiem diurna fame: unde scriptum est, Velociores erunt lupis uespertinis, (Esaiæ 20.) &, Iudices eius lupi uespere, (Sophon. 3.) Obscuri. Sed de lupo uespertino sententiam meam exposui in Hyena capite primo. Quæ animalia cibi causa impugnent ac deuorent, dicam in D. Lupis peculiare est terram quandam in fame edere, Aristot. Plinius & Solinus. Albertus hoc lupos facere scribit, non nutrimenti causa, sed ut ita pondere aucti facilius maiora quædam animalia quę inuaserint mole sua deprimant: uocatur autem hoc terræ genus ab eo glis, ab alijs Latinius argilla. Cum equum (inquit) uel bouem, ceruum, equiceruum (alcen) uel aliud robustum animal inuadere parat, hoc tenacis terræ genere se ingurgitat, mox oppletus in facies eorum insiliens adhæret: & pondere fatigata tandem prosternit, & guttur arteriamq; morsu infixis dentibus dilaniat: tum terra uomitu reddita, animantis prostratæ carnibus saturatur: quod si leuis esset, facilius excuteretur, Hæc ille. Lupus herbas non edit nisi ægrotus: tunc enim gustat aliquid herbæ pro remedio & uomitat sicut faciunt canes, Albertus: Vide infra in mentione morborum eius. Cum prædam habent & alia se obtulerit, secundam inuadunt, quasi præsentis obliti, Albert. sed uidetur deceptus, quoniam Plin. & Solin. non lupo, sed lupo ceruario hoc adscribũt. Quod superest cibi defodientes abscondunt: diuidũt autẽ ex æquo his qui in uenatione fuerint: & si quid superest alios ululatu aduocãt, Albertus: Apparet autẽ Aristotelis uerba, quibus eadem leonibus attribuit (ut in D. de leone recitaui) deprauatis etiam nonnullis ad lupum transtulisse. Sed lupos prædam communicare etiam ipse alibi negat, uide in D. ¶ Excrementum alui siccum reddunt, & cum flatu, (idq; frequenter super spinam albam:) urina eis odora, Albertus. Videtur autem hæc etiam deprauata, non rectè de lupo scribere. Nam Aristoteles de leone, Excrementum alui (inquit) durum & aridum emittit: flatum etiam alui acerrimum ædit, & urinam grauiter olentem. Cõuenire tamen etiam lupis non nego. Vrinam odoratam esse, id est bene olere, minimè mihi uerisimile fit: experiantur curiosi.

¶ Ad promontorium Bubonicum innumeri thynni uersantur, quorum maximi similiter ut sues soli & separatim natant: alij more luporum bini proficiscuntur, &c. Aelianus. Quartum genus luporum, aureum uocat Oppianus, sub Sirio loca subterranea subit.

¶ Lupi eodem coeunt modo quo canes, Aristot. Auertuntur dum coeunt canes, lupi, phocæ, in medioq; coitu, inuitiq; etiam cohærent, Aristot. Coeunt lupi toto anno non amplius dies duodecim, (ut Aristoteles scribit,) Plinius, Solinus, Isidorus. Coit lupus (inquit Aristot.) uno tempore tantum, parit ineunte æstate: fertur de eius partu ad fabulam proximè, lupos omnes intra duodecim dies parere: cuius rei causam proferũt fabulose, quod Latonam oberrantem totidem diebus ex Hyperboreis Delum deduxerint sub specie lupę, propter metum Iunonis. Sed an tempus hoc pariendi sit, nondum exploratum habemus. Fertur quidem sic uulgò, sed uerum minime esse uidetur: quale uel illud ferunt, lupos semel in uita parere, Hæc Aristoteles. Lupos nostri per duodecim dies quos à natali Christi supputant, coire tradunt, ideo tum maximè furibundos lupos timent, Vuillichius. Cur lupæ certo anni tempore omnes intra duodecim dies pariant, causam inquirens Plutarchus in libro de naturalibus problemate 38. Antipater, inquit, in libro de animalibus, partum lupas proijcere adserit, cum glandiferæ arbores florem abijciunt, quo gustato, uteri illarum reserantur: cum eius copia non est, partum in ipso corpore emori, nec in lucem uenire posse: præterea regiones illas à lupis non uastari, quæ glandium quercuumq; feraces non sunt. Quidam ad fabulam Latonę referũt, &c. ut iam ex Aristotele retuli. Lupi, ursi, leones libidinis tempore acrius in eos qui accesserint, sæuiunt, inter se tamen minus dimicant, quia nullum eorum gregale est, Aristoteles. Lupus fert & parit ut canis, tum tempore, tum etiam fœtus numero, Idem. Multifida, ut canis & lupus, & parua eiusdem generis, ut mures, multa pariunt, Idem. Cæcos pariunt catulos canes, lupi, pantheræ, thôes, Aristot. Et alibi, Quadrupedum multifida, omnia cæcos generant, post palpebræ dehiscunt, ut lupus, uulpes, lupus ceruarius, &c. Multifidæ quæ pariunt imperfecta, omnes multiparæ sunt, earum quędam catulos inarticulatos propemodum pariunt: sed omnia ferè cæcos, ut canis, lupus, lupus ceruarius, &c. Aristot. ut in Cane recitaui. Vulgaris quidam apud nos sermo est, lupum nouem catulos generare: ex his postremum & in senecta genitum, canem esse. Aiunt autem ad aquam ab eo duci catulos, ut bibentes obseruet: & canis instar lambentem reijci. Nuper à Rhæto quodam audiui, catulos luporum ex latibulis auferri in Rhetia circa calendas Maij, septem uel nouem aliquãdo ex una parente. Idem aiebat uulgo ferri, lupam primo partu unicum eniti catulum, secundo geminos, & sic deinceps singulatim catulo semper uno auctiorem fieri partum usq; ad decem, inde sterilescere. ¶ Coëunt animalia & quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & tempora æquent grauidtatis: rarò id fit, sed tamen fieri & in canibus, & in uulpibus, & in lupis certum est, Aristot. Lupi cum canibus coëunt in Cyrenensi agro, Idem. Crocutas uelut ex cane lupoq; concepas, omnia dentibus frangentes, ꝓtinusq; deuorata conficientes uentre, Aethiopia

generat,

generat, Plin. ſed de crocuta ſuperius dixi mox poſt Hyænam: de lupo canario, et ceruario, id eſt thôe, infra ſtatim poſt Lupum agam. Supra etiam in Canibus mixtis nonnulla attuli. Thoes feræ ex hyæna & lupo naſcuntur, Heſychius & Varinus. Ex lupo pardali (panthera) thôes gignuntur, Oppianus. Hyæna uidetur compoſita ex lupo & uulpe, Albertus.

¶ Viuunt & leones & lupi permultos annos, & dentibus in ſenecta malè afficiuntur, ita ut aliquando per ætatem edentuli fiant, Albertus. Senes lupi facile capiuntur: accedunt enim ad domos, (& in periculum ſe præcipitant, quaſi uitæ faſtidientes.) ſunt enim longæ uitæ, & dentes tandem amittunt, Idem. Ariſtoteles eadem ferè non de lupo, ſed de leone priuatim ſcribit. ¶ Herbas lupus niſi ægrotus non edit: tunc enim remedij cauſa aliquid herbæ edit uomitq; ſicut canes, Albertus. Lupus & leo pro remedijs edunt gramen, & herbam frumenti, & rapeſta (rapiſtrum, hederich) quæ uomitū prouocant, Niphus. Viſcera habent infirma; & cum laborant ex eis, herbas comedunt, dracontium præcipuè ad acuendos dentes, Albertus: ineptiſſimè quidem, quorſum enim dentes acuuntur ubi uiſcera dolent? Ariſtoteles nihil tale de lupo, de urſo autem, Aiunt (inquit) latebram egreſſum, primū herbam arum dictam (dracontium aliquando reddunt Arabes: cui quidem proximum eſt tum aliâs, tum uirib.) guſtare, ut inteſtinū laxetur & hiet. Et rurſus, Solent urſi herbā arum comedere cum è latibulo egrediuntur, lignum etiam manducant, quaſi dentiant: Locus eſt de hiſt. anim. 9. 6. in quo reddendo Albertus & hunc errorem & alios committit, Auicennæ puto ridiculos interpretes ſecutus. Canibus & lupis ſimiliter accidunt quidam morbi, rabies ſcilicet, ſynanche, & podagra, Albertus ex Ariſtot. de hiſt. anim. 8. 22. ſed Ariſtoteles eo in loco de canibus tantum, nihil de lupis ſcribit: fieri tamen poteſt, ut ijſdem morbis et lupus, tanquā ſylueſtris canis, tentetur. Aldib alambat, lupus furioſus, Vetus gloſſographus in Auicennam. Cætera animalia (præter canem) ut lupi, uulpes, &c. incurrunt rabiem potius æſtate quàm hyeme, Ponzettus. Cerebrum lupi & canis, euidentius quàm aliorum animalium, creſcentem ac decreſcentem Lunā ſequitur, Albertus. Hæc fortaſſis cauſa etiam fuerit cur hæc animalia præcipuè rabiant. De remedijs ad lupi rabidi morſum capite ſeptimo ſcribam.

D.

Lupi generoſi (γενναῖοι, non εὐγενεῖς, id eſt nobiles ut leones) feroces & inſidioſi ſunt, Ariſtot. Perpetuo feri, Idem: Albertus tamen cicurari poſſe ſcribit, ut pluribus dicam infra. Audaces & doloſi, Albertus. Luporum rapax eſt natura & ignobilis; nam ubi caulas intrauerunt, non ſolum interficiunt quod ſatis eſt ad uentrem, ſed totum gregem paſſim iugulant, Plinius ſi bene memini. Vide infra quomodo graſſentur in oues. In fame eos præcipuè ſæuire, ſaturatos ferè innoxios eſſe, ut leones etiam, præcedenti capite dixi. Lupus cibo ſatur, non lupus ſed agnus uideri poteſt, uel inter medios greges: nec enim amplius deglutire poteſt: ſed uenter ei & ligula iuxta tonſillas tument: mox cibo concocto ingenium lupinum redit, Philes. Lupam fœminam aliqui mare fortiorem & audaciorem eſſe aiunt, quod falſum eſt, Albertus. Breues lupi inter cæteros magis audaces ſunt, Idem. Leones aliquando debilitati timent & fugiunt demiſſis auriculis ſicut canis: & hoc faciunt etiam lupi, Albert. Ariſtoteles idem de leonibus tantum ſcribit.

¶ Lupos cum uel in foueam deciderunt, uel aliter ſe incluſos ſentiunt (contrario quàm feles ingenio) omnino pauidos quaſiq; attonitos, & præ ſtupore innoxios eſſe audio. Et in Italia ante paucos annos non pcul Mediolano contigiſſe, ut lupus fame coactus ad uillam quandam uenerit, & ingreſſo cœnaculum ubi uillica cum pueris erat, exterritam illam pueris relictis foras ſe proripuiſſe, attracto poſt ſe hoſtio cœnaculi. Mox uillicum reuerſum, uxore demonſtrante, lupum in cœnaculo liberis illæſis placidum & obſtupefactum ſtantem deprehendiſſe. Huic loco non poſſum non adſcribere mirabilem hiſtoriam, quam ex clariſſimo uiro Iuſtino Goblero nuper didici, cuius ex literis ad me datis uerba ſunt hæc: Exemplo Geſnere oſtendam tibi, lupum terreſtrem captum non ſæuire in homines. Fuit mihi propatruus, Michael dictus, uenationi & aucupio mirè deditus, qui cum foſſas aliquas in agris ſuis ex patrio more haberet pro capiendis feris, altas ita ut nulla beſtia quamlibet uiolenta erumpere capta poſſet: accidit ut una nocte, eaq; Dominica, tria animalia longè diuerſæ naturæ unam eandemq; in foſſam caderent: mulier uicina prior, quæ, ut poſtea ipſamet retulit, ſola decurrēs in agrum ſub ueſperum betas rapasq; in obſonium ſequentis diei iſtinc exportatura erat: deinde uulpes: tertiò ac ultimò lupus capitur. Singuli ſibi in foſſa locum occupatum primo tota nocte quieti obtinent, & ut ueriſimile eſt, ſeſe inter ſe mutuo metuunt. Lupus, quanquam animal ferocius, neq; uulpem tamen neq; mulierem attingit inuaditue, ſed ſua quaſi in ſtatione timidus perſiſtit. Trepidanti interea mirum in modum mulieri nihil ab utraq; beſtia mali contigit, niſi quod ob metum ab illis una nocte ferè tota caneſceret, & tantum non ad amentiam redigeretur. Mane uenator propatruus it more ſuo foſſas perluſtrans, prædam triplicem inſperato conſpicit, & ad conſpectum mulieris uicinæ ſuæ obſtupeſcit, quam alloquens uoce ſua quaſi ex morte reuocat, ac opem mox ſalutemq; præſtat. Itaq; foſſam inſiliens, ut erat cordatus, ac robuſtus, ſtatim telo lupum interficit, deinde uulpem, tandem ſcalā nactus, mulierem ſemimortuam humeris ſuis extrahit & in planiciem ſiſtit, domumq; defert. Quo facto ſuæ illa familiæ domuiq; reddita, deinde per omnem uitam triſtior ſemper quàm ante comparebat. Tantum conſternata erat illa nocte inter beſtias lapſa muliercula. Cæterum ad uenatū prædamq; ſuam propatruus rediens, miratur lupum, ſæuam beluam & uoracem, muliercula meti-

culosissima tamen & uulpe capta, nocte tota abstinuisse, Hactenus Goblerus. Ego nuper eandem historiam peregrinum quendam eodem ferè modo narrantem audiui: sed addebat præter mulierem, lupum ac uulpem, monachum etiam eadem nocte incidisse.

¶ Leonis hic mos est, ut tantundem ferè lædat, quantum læsus est ipse, & unguibus quasi minetur castigetcꝫ hominem, atcꝫ ita dimittat: id quod de lupo etiam fertur, Albert. ex Auicen. Tam leo cꝫ lupus percussorem cognoscit, atcꝫ ex obseruato inuadit. Cum iuxta Romam uenarer in syluis, cane meo inuadente lupum, ab equo descendens gladio lupum uulneraui: qui in me conuersus conabatur mordere, nec alium præter me: quòd nisi fuissem adiutus, non sine periculo euasissem, Niphus. Dicuntur inter se rapinam æqua diuisione diuidere, Liber de naturis rerum. Plutarchus hoc de leonibus scribit, non de lupis, ætate exhaustos à minoribus natu ad prædæ communionem uocari. Lupus non communicat prædam sicut leo: sed potius reliquias prædæ suæ fodit in terram, donec rursus esuriat, Albertus. Historiam de lupo, qui equarum armentum ad fideiussoris pro se capto dimissocꝫ stabulum agitauit, ut gratiam referret, ex Strabone recitaui in Equo B.

¶ Lupi, utcunque rapax animal, fœtus suos amant: fœmina partus custodit, mas pro catulorum salute cibos ad ipsam defert, Philostratus in uita Apollonij. Cum fugiunt catulos secum ferunt, &c. hoc Aristoteles ursis tribuit, non lupis, ut obscuri quidam ex eo citant.

¶ A desertis locis ad habitata refugientes lupi, tempestatis acerbitatem se horrere ostendunt, Aelianus.

¶ Ferunt lupos in magna armenta certaturos, uentrem explere terra: ut hoc onere grauati, non tam facile excutiantur, Textor: Vide supra ubi de cibo eorum egimus. Animalia cornuta inuadunt à tergo: Vide paulò post quomodo boues inuadant. Insidiantur gregi præcipuè cœlo nubilo & nebulis obscuro, ut magis lateant. Cum fraudulenter incedit lupus, lambit & lubricos facit pedes, ne incessus audiatur, Albertus. Cum inter folia incedit, ne percipiatur ex sonitu, lingua pedes suos lambit, & sic eos lubricos ac humidos facit, Author de natur. rerum. Per sæpem transiens, occultè insidiaturus ouibus, si forte pede strepitum fecerit, mox pedem quasi reum mordet, Idem. Lupi (inquit in Hipparchico Xenophon) quæ custode carent prædantur, & ea quæ sunt in occultis locis rapiunt: ac si quis accurrat canis, si inferior uideatur, lupus eum inuadit: si superior, pecude, quamcunque tandem tulerit, interfecta recedit. Quod si etiam præsidium custodiamcꝫ contempserint, ita se ipsi instruunt, ut alij custodes depellant, alij pecudes rapiant, atque ita sibi necessaria parant, Hæc ille. Circumuentum ab hostibus (διαδύντα: forte legendum διαδράντα τὰς τῶν ἰδίων ἐχθρῶν, id est eum qui hostes suos euaserit) & qui minimo damno sese à discrimine exemerit, indicare uolentes, lupum pingunt amissa extrema cauda: hic enim cum periclitatur capi à uenatoribus, pilos extremamcꝫ caudam abijcit, Orus interprete Mercerio. Lupi fluuios transmittentes, ne ui fluctuum atque impressione funditus euertantur, stabilitatem ac firmitudinem sibi è natura sua constituentes, ex undarum tempestatibus se seruant, & flumina quæ transiri non possunt, ad traijciendum facilia, hac machinatione efficiunt: Caudas nimirum inter se mordicus tenentes, resistunt ad perferendos fluctus, nullocꝫ negotio tutissime transnant, Aelianus. Ne impetu undarum abripi possint, mordicus alter alterius (quilibet præcedentis) caudam prehendit, & seriatim traijcit, Philes, Tzetzes, Volaterranus. Ab hoc luporum ingenio λυκάβας, id est annus dictus uidetur, quod dies in eo ita cohæreant successione mutua, alter alterum nexu sequens continuo, ut de lupis fluuios tranantibus fertur: nempe quod singuli apprehensis morsu prænantium caudis, una serie transmittant: aliqui tamen annum sic dictum uolunt, quòd λυγαίως hoc est obscurè & latenter prætereat, (uel celeriter, Suidas, cuius tamen rationem non affert) Varinus: & Suidas ferè similiter. Peculiariter tamen χειμῶνος ὥρᾳ, hoc est cum tempestas uel hyems est, lupos ita transmittere ait. In lupos hoc modo nantes Bianoris epigramma Anthologij 1. 33.

Εἰς βαθὺν ἥλατο Νεῖλον ἀπ' ὀφρύος ὀξὺς ὁδίτης
Ἡνίκα λαιμάργων εἶδε λύκων ἀγέλην:
Ἀλλά μιν ἀγρεύσαντο δι' ὕδατος, ἔβρυχε δ' ἄλλος
Ἄλλον ἐπουραίῳ δήγματι πλεξάμενος.
Μακρὰ γεφυρώθη ἢ λύκοις βυθός. ἔφθανε δ' ἄνδρα
Νηχομένων θηρῶν αὐτοδίδακτος ἄρης.

Quomodo lupi apprehensis mutuò caudis bouem è lacu uel palude extrahant, inferius hoc in capite dicam.

¶ Lupi amantur à psittacis.

¶ Apud Venetos duo luci monstrantur, alter Iunoni Argiuæ, alter Dianæ Aetoliæ dicatus: hisce in lucis feras ita mansuescere fabulantur, ut cerui lupis aggregentur, aduentantiumcꝫ hominum eas manus demulcentes pati, Strabo libro quinto. Secundum Mæotidis paludis Conopium nuncupatum, lupi quos nō à domesticis canibus differre dicas, cum piscatoribus studiose uersantur: Quòd si maritimæ prædæ partem fuerint assecuti, cum his uiris rem maritimam tractantibus, & pacem habent, & tancꝫ fœdere deuinciuntur: (& quæcuncꝫ ceperint illi, custodiunt, Stephan.) sin nihil consequuntur, eorum retia lacerant, & distrahunt, & pro eo quòd nihil dederunt, damnum retribuunt, Aelianus & Stephanus. Volaterranus ineptè uertit in Canopo Mareotidis hoc fieri: unde Textor etiam deceptus est. Aristoteles lupum perpetuò ferum esse ait: Albertus (catulum adhuc) cicurari posse, & canis instar ludere; non tamen deponere odium ad uenatorem & agnos, & alia animalia

animalia minora quæ à lupis uorant. Lupi catulus ab homine cicurari, duci, demulceri & canis modo tractari se patitur, omnino hominum conuersationi assuescens: quod si tamen solutus escæ aut prædæ aliquid inuenerit, ingenium lupinum perdit & disciplinam omnem obliuiscitur. Dum cibum capit, nemini amicus est: & uel intuentibus interim succenset, Stumpfius. Vtcunque catulus mansuescat, senescens tamen facile irritatur, ut ursus etiam: & minora animalia cum potest inuadit, canes, anseres, anates, gallinas, Obscur.

¶ Tam leones quàm lupi, ut fertur, si homo pariter & aliud animal se offerant, ut penes ipsos electio sit, semper parcunt homini, Albertus. Lupi senescentes facile capiuntur: ad uillas enim accedunt, & in periculum se præcipitant quasi fastidio quodam uitæ: diu enim uiuunt, & in senecta dentes amittunt, Albertus: Atqui Aristoteles hæc leoni non lupo tribuit. Oppianus secundum genus luporum (circos & harpages uocat) hyeme ad oppida accedere scribit. Tam leo quàm lupus (inquit Augustin. Niphus) in senectute rura (uillas) petit, & homines inuadit, potissimum pueros, (teste etiam Alberto) quòd illa ætate iam imbecilles & dentibus fractis (cætera animalia aut robusta aggredi aut uelocia persequi non possint.) Me quidem existente in Auiano, lupus quidam ualde senex uenit in rus, & puellam inuasit, quam celeri præsidio liberauimus: & lupum interfecimus, qui ętate & dentibus mirũ in modum laborabat, Hæc Niphus. Lupi hominem illi potius petunt, qui inertes & unipetæ quidam sunt, quàm qui uenatores, Aristoteles & Albertus. Venatores lupos (τὰ κυνηγέσια uocat Aristoteles: nisi mendum est) intelligo, qui alacriores uelocioresq́ sunt, ut animalia aggredi aut persequi & cupiant & possint. Vnipetas uerò qui non gregatim, sed solitarij incedunt, atque ideo ferè inertes & tardi sunt, cum nullo æmulationis studio excitentur. Gaza inertes & unipetas dixit pro unica uoce Græca μονοπείρας. Lupum solitarium Aratus μονόλυκον dicit, sic μουνολέοντα in epigrammate legimus. Μονιός, ὗς ἄγριος, μονόλυκος, Suidas. De lupo fertur quod hominem non edat, nisi fortuitò prius cadauer hominis gustârit: tunc enim illectus humanæ carnis dulcedine, non dubitat hominem inuadendo periclitari, Liber de naturis rerum. Lupi aliquando homines uorant, sed rarò: ubi uero semel gustauerint, impetu deinceps in eos feruntur propter carnis dulcedinem, Albertus. Hos lupos Galli appellant garoulx, ut in B retuli. A lupis periculum est in nostris etiam regionibus, per hyemem præsertim in multa niue iter facientibus. Quomodo sibi quisque à lupis cauere, & obuios arcere possit, docebimus infra hoc ipso in capite.

¶ Canes soliuagos si deprehendant, interimunt & defodiunt, Albert. Nonnunquam canis & lupus aliqua societate amica confœderantur, adeò ut & ipsi fures nocte pariter caulas ingrediantur, Liber de natur. rerum. ¶ Alces inuadunt lupi montani circa Noruegiam, ut in earum historia dictum est. ¶ Lupus asino, tauro, & uulpi est hostis: cum enim carne ipse alatur, boues inuadit, & asinos, & uulpes, Aristoteles. Lupi circumueniunt asinos, Plutarchus: nullo negotio comprehendunt & interimunt, Aelianus. Capras lupus captare solet, cui opponimus canes defensores. In suillo pecore tamen sunt quæ se uindicent, sues, uerres, maiales, scrofæ: propè enim hæc apris, qui in syluis sæpe dentibus canes occiderunt. Quid dicam de pecore maiore? cum sciam mulorum gregem cum pasceretur, eoq́ uenisset lupus, ultro mulos circunfluxisse, & ungulis cædendo eum occidisse: & tauros solere diuersos assistere clunibus continuatos, & cornibus facile propulsare lupos, Varro. Lupo etiam sus obsistere repugnareq́ potest, Aristoteles. Sus pugnat cum lupo, (inquit Albertus,) & lupus ingeniosè pugnat cum suibus, accedens subitò recedensq́ & attentans morsum gutturis eius. Narrauit sanè mihi quidam lupum se uidente, morsu comprehendisse lignum triginta uel quadraginta librarum in sylua: & cum eo se assuefecisse transilire grandem eo in loco arboris abscissæ truncum: tandem cum satis peritus transiliendi sibi uideretur, se abscondisse: & adueniente propter satam illic auenam porca syluestri cum pluribus ætate differentibus porcis, anniculis, bimis: prorupisse, apprehensoq́ porco, qui æqualis pondere uidebatur ligno quo cum transilire truncum didicerat, (saltu retro truncum se recepisse) & interemptum ibi porcum deuorasse: & paulo post cum recessissent apri, ipsum etiam abijsse, Hæc Albertus. Visum est aliquando quòd lupus frondes & ramulos salicis ore porrexit, ut capras his frondibus gaudentes inescaret ac deciperet, Idem. Lupus si in minorem aliquam pecudem, ut suem aut capram inciderit, auricula comprehensa secum abducit currendo: renitenti clunes cauda ferit, ita ut misera pecus ipso etiam lupo interdum celerius currat: donec ad alios lupos prædam expectantes peruenerit: ibi statim dilaniatur momento, ut sæpe nihil præter intestina reliqui fiat: recipit autem se quisque cum parte prædæ seorsum aliquò, ubi eam solus auidè uix ex dimidio commansam uorat, Michaël Herus. Lupos (de lupis) aiunt cum sint nacti sues (in accusandi casu) trahere usque ad aquam, quod dentes feruorem carnis ferre nequeant, Varro. ¶ Cerui amissis cornibus latent, & pascuntur de nocte, quia lupos fugiunt, Vincentius Bell. ¶ Quintum lupi genus, minus cæteris, pilis rigidis, leporibus maximè insidiatur, Oppianus. ¶ Lupum grauiore pedis sonitu ouis stulta uocat, Plutarchus. De lupo fertur quod cum ouem rapuerit insequente pastore, dentibus eam non lædat, ne motu fugam eius retardet, Author de natur. rerum. Raptam ouem, cum audit persequentes, illæsam portat, ne morsa & læsa sibi faciat cursus impedimentum, Albertus.

Ouibus insidians ouile circuit, canis somnũ et pastoris desidiam uel absentiam explorans, Glossa in Lucam. Vbi caulas intrauerunt, uel aliàs inciderunt in greges ouium, non solum interficiunt, quod satis est ad uentrem, sed totum gregem, si possunt, passim iugulant, Text. Albert. Omnes occidunt antequam aliquam ad comedendum attingant, Author de natur. rerum: nisi clamore pastorum, aut aliter impediantur. Sunt & naturales quædam in lupi ouisq́ mortuorum partibus (ut pelle, lana, chordis) contrarietates seu antipathiæ, de quibus inferius dicam. ¶ Contra taurum lupus ire, & simul eum à fronte ideo adoriri non audet, quod & cornua extimescat, & eorum robur mucronatum declinare studeat. Quamobrem primum uelut recta uia contra eum pugnaturus esset, præ se gerit minas, & illius oculis sese crebro inculcat: deinde se retorquens in dorsum insilit, & uerò acerrime ad eius perniciem incumbit, atque cum naturæ astutia suam infirmitatem compensans, ipsum expugnat, Aelianus. Καὶ ταῦρον ἰδὼν ἐξελίττει τὸν δρόμον. Τὰς γὰρ ἀκωκὰς τῶν κεράτων οὐ στέγει. Καὶ τοῖς γε νώτοις ἐμπεσὼν ἁρπάζεται Διασπαράκτον ἐκλυθέντα δεικνύει, Philes. Boues quomodo se aduersus lupos defendant, superius ex Varrone dixi. Iam uero bouis errantem uitulum per insidias inuadunt, & arreptis naribus trahunt. Is contra sese retrahit: & permulta interim pugna editur dum illi hunc ui expugnare, hic resistere conatur. Cum autem hunc tam pugnaciter cõtra se repugnare perspiciunt, eum obnitentem remittunt. Is ex ui retrahendi se, & contra eos tergiuersandi, retro uersus in dorsum suum recidit. Lupi facto impetu, eius uentrem lacerant, & distractum exedunt, & conficiunt, Aelianus. Et rursus, Si boui qui in profundam inciderit paludem, lupi interuenerint, extrinsecus terrorem ei faciunt, eundemq́ periculi denunciatione agitant, non extra paludem eum permittentes egredi. Quem diu multumq́ postquam in paludis angustias compulsum, & in luto uolutatum suffocari coëgerunt, maxime omnium illorum strennuus in aquam insiliens, & mordicus bubulam caudam tenens, extra paludem in terram ipsum trahere aggreditur: Simul & huius alter caudam apprehendens, ipsum trahit, & secundum tertius, & hunc ipsum quartus: hoc idem usque ad postremum qui extra aquam consistit, faciunt. Atque ad hunc modum extracto in aridum boue, lupi explentur & satiantur, Hactenus Aelianus. Apollinis Lycij templum Argis à Danao conditum est, delato ei imperio propter omen lupi qui taurum armenti ducem ante mœnia prostrauerat. Lupi natura immanes & crudeles ideo existimandi sunt, quòd inter se uorant, ad hunc modum mutuas sibi molientes insidias. eos enim ferunt primò in orbem circumagi, deinde excurrere, cum ex uertigine currendi & caligine eorum aliquis lapsus sit, in eum humi stratum cæteri omnes facto impetu ipsum laniant. Hoc quidem facere solent, cum uenationis facultate deficiuntur: Ita enim præ fame omnia nugas putant, quemadmodum scelerati homines nihil non præ pecunia præclare contemnunt, Aelianus. ¶ In Tartaria aquilæ quædam cicuratæ adeò sunt audaces, ut non dubitent magno impetu in lupos insilire, eosq́ in tantum diuexare, ut ab hominibus sine labore & periculo capi possint, Paulus Venetus. Prouerbium, Lupus aquilam fugit, referam in h.

¶ In Italia creditur luporum uisus esse noxius: uocemq́ homini, quem priores contemplentur, adimere ad præsens, Plinius. Italia lupos habet, qui cum cæteris similes non sint, homo quẽ prius uiderint, conticescit: & anticipatus obtutu nocentis, licet clamandi uotum habeat, non habet uocis ministerium, Solinus. Atqui cæteri authores lupis simpliciter non Italicis tantum hoc adscribunt, ut Solinus uideri possit non rectè accipere Plinij uerba, tanquam peculiares sint per Italiam lupi hoc maleficio præditi: ego potius post uerbum creditur apud Plinium distinxerim, hoc sensu: In Italia quoque (quæ superstitiosis alioqui aut falsis persuasionibus minus obnoxia sit) credi, uisum luporum esse noxium: non autem, luporum in Italia uisum esse noxium. Homo quem lupus prior uiderit, ut Plato refert, obmutescit, & grauem uirium iacturam facit, Ruellius: sin lupus ab homine prius fuerit uisus, ipse debilior redditur, ut alius quidam addit tanquam similiter ex Politia Platonis. Rustici dicunt hominem uocem perdere, si lupus eum prior uiderit: unde subitò tacenti dicitur, Lupus in fabula est, Vincentius Bell. Vide infra in h. inter prouerbia. Lupus si primo hominem uiderit, uocem ei eripit, & eum tanquam uictor uocis ablatæ despicit: si autem se præuisum senserit, ferociam deponit, & currere nequit, Ambrosius. Lupus si te prior uidens tibi uocem abstulerit, solue amictum tuum, ut sermonem resoluas, Physiologus: si homo soluerit amictum, audaciam recuperat, ut fertur, Albertus. Lupus cuius prior uestigia prospexeris, tibi nocere non poterit: sed si ille te ante notauerit, caudæ summam partem si habueris tecum, sine metu iter conficies, Sextus. ¶ Oculum lupi erutum cum uident quadrupedes domesticæ, timent & fugiunt. Et si quod animal (mulier, Rasis) minxerit supra urinam lupi calidam, non concipiet unquam, Pythagoras. ¶ Cauda lupi suspensa ad præsepe boum, prohibet boues comedere, Albertus & Rasis. ¶ Rumpi traditur equos qui uestigia luporum sub equite sequantur, Plinius. Si casu equus lupi uestigium conculcet, torpore comprehenditur: si item lupi calcaneum equi quadrigam trahentes conculcent, sistentur tanquam ij cum quadriga conglaciassent, Gillius ex Aeliano: Vide in Equo D. Ἵππον δὲ ταχὺν ἴχνος ἀμβλύνει λύκου, Καὶ δίφρον ὀξὺν τὸν σφυρὸν τούτου στρέφει, Philes. Mulierem quæ abortum fecerit significantes Aegyptij, equam scribunt quæ lupum presserit: equa enim abortit, non modo si lupum calcauerit, sed etiam si ipsius uestigia attigerit, Orus. Si calcauerit zosach, id est equus, uestigium dorim, id est ursi (lege deeb, id est

lupi;

lupi)accidit stupor eius pedibus, Aescul. Equus à lupo sauciatus, bonus euadet ac uelox, Zoroastres in Geoponicis: Vide in Equo B, inter celeres. ¶ Lupus fugit ac timet hericium, Aescul. & Iorath. ¶ A lupis occisarum ouium pelles, ac uellera, & facta ex his uestis, longè quàm cætera aptiora sunt ad pediculos procreandos, Aristot. Pilos habentium asinum tantum immunem pediculis credunt, & oues. Gignũtur autem & uestis genere, præcipuè lanicio interemptarum à lupis ouium, Plinius. Oues à lupo adesæ suauiorem habent carnem, uerum lana pedunculos generat, Zoroastres in Geopon. 15. Χιτῶνα λαβὼν ἐκ δορᾶς λυκοσπαράδου, Σαυτὸν προβατοῦ μηδαμῶς ἐπενδύσῃς. Ποιεῖ γὰρ εὐθὺς κνησμονήν τε καὶ φρίκην, Παλμοὺς ἀτόπους ἐμβαλὼν τῇ καρδίᾳ, Philes. Vestimentum de lana animalis, quod lupus comederit, factum, semper est pediculosum, Albertus. Si quis induat pellem ouis à lupo iugulatæ, scabie & pruritu uehemente continuò afficiet, Pythagor. Cur oues à lupis dilaniatæ, carnem quidem suauiorem, lanam uerò tabidam flaccidamq́; & pediculosam habeant, causam inquirit Plutarchus in Symposiacis 2.9. quem locum, quoniam is liber adhuc conuersus Latinè non reperitur, meis uerbis translatum apponam: Caro igitur ouis à lupo adesæ, dulcior fieri uidetur, quòd lupus suo morsu carnem flaccidam teneramq́; (τακεράν) reddat, est enim spiritus lupi adeò calidus atque igneus, ut ossa etiam durissima in uentriculo suo tabefaciat & liquet: atq; hanc ob causam facilius etiam putrescere quæ à lupis tacta fuerint. Quod uerò ad pediculorum in lanis procreationem, cõijciat aliquis non tam ab eis generari pediculos quàm elici, per insitam ipsis quandam caliditatem aut exasperandæ diuellendæq́; cutis facultatẽ: inesse (ὁ γίνεσθαι, lego ἐγγίνεσθαι) autẽ uim lanis huiusmodi toto scilicet pecudis corpore à lupi morsu spirituq́;, ad superficiem usq; & pilos alterato. Atqui uarijs modis animalia quæ iugulantur (nimirum ꝓpter diuersos iugulationis modos) affici, argumento sunt uenatores & coqui, (aut lanij:) horum enim aliquos scimus unico ictu animalia prostrauisse, ita ut icta (πνιγῶντα, lego πληγέντα) statim immota iacerent: alios uerò uix multis tandem ictibus confecisse. Et quod magis mireris, aliquos ex uulnere ferri talem in animante iugulata uim reliquisse, ut mox putresceret, & neq; uno die integra duraret: alios uerò non tardius illis interemisse, sed nullam in carnibus iugulatorum huiusmodi qualitatem relictam, & aliquandiu eas permansisse. Porrò quòd uis quædam cum iugulantur aut moriuntur animalia, ad pelles etiam, pilosq́; & ungues pertingat, ne Homerum quidem latuit, qui de pellibus & loris scribens, his uerbis utitur, ἱμὰς βοὸς ἶφι κταμένοιο: hoc est, lorum bouis per uim occisi. Validior enim & tenacior pellis illorum est animalium, quę non morbo aut senectute, sed iugulata obierint. Contrà, quæ morsu animalium intereunt, illis ungues nigrescunt, defluunt pili, & pelles marcidæ flaccidæ fiunt, Hucusq; Plutarchus. Si pellem ouis lupinæ adponas, defluet (abradetur) lana ouillæ, Pythagoras. Aquilæ penna si uel una anserinis pluribus coniungatur, consumet eas: & hoc sum expertus in pennis aliarum: & forte similiter fit etiam in alijs harum auium pennis. Idem fieri dicitur inter pilos lupi & lanam ouis, sed hoc non sum expertus, Albertus. Si ex lupina pelle confeceris tympanum, id inter cætera pulsatum, solum resonabit, silentibus cæteris utcunq; prius sonoris, Oppianus: mox addens, Καὶ φθίμενοι γὰρ ὄϊς φθίμενον λύκον ἐρρίγασιν: unde tympana illa quibus sonus adimitur lupini tympani pulsu, ouilla præcipuè intelligimus, Tympanum magnum factum ex corio lupi, & pulsatum (in exercitu, Rasis) facit crepare alia tympana, Albertus. Tympana de corijs luporum pulsata, insurdant (alia tympana) apud audientes, Rasis & Albertus: sed apud hunc mutilus est locus. Odium inter lupum & oues, omnibus eorum mẽbris inhæret: ita quod chordæ de intestinis ouium cum chordis de intestinis lupi factis permixtæ, non sonant, Albertus & Rasis citans Aristotelem, apud quem ego nihil tale reperio. Si tendatur chorda de intestinis lupi cum ouium chordis, rumpit eas, & aufert omne temperamentum ab eis, Pythagoras. ¶ Corium leonis si coniungatur corio lupi, depilat ipsum, & similiter alia coria, Rasis & Albertus. ¶ Cornix quæ inciderit in comesæ à lupo reliquias carnis, moritur, Aelianus & Philes. ¶ Lupus scillæ bulbos cõtingens, resolutus fatiscit, Ruel. Σκίλλης δὲ φύλλοις ἀθυμεῖ καὶ ναρκᾷ λύκος, Philes. Cepas agrestes (id est scillas) si calcauerit zebeth, id est lupus, grauatur crus eius, Aescula. Lupus contactu scillæ conuellitur, (torpore capitur, Gillius de leone hoc scribens, nescio quàm rectè:) unde etiã uulpes ꝓpter lupos latebris suis scillas apponunt, Zoroastres in Geopon. 15. Turtur (uulpes potius, ut iam retuli) in nido suo ponit folia squillæ, ne lupus pullos eius incurset, Ambrosius. ¶ Pythocharis tibicen, cum ad tibiam magna contentione incitatos numeros caneret, luporum impetum repressisse fertur, Aelianus. Audio nostra memoria in sylua prope Basileam uirum quendam cum tympano transijsse: qui cum sequentem lupum lapidibus impetens nihil proficeret, & fortuitò laberetur in uia, tympano interim quod gestabat resonante, lupum exterritum fugere animaduertit: itaq; tympano mox uehementer pulsato feram quàm longissimè fugientem abegit. Vrsos quidem tympani sonum fugere nostri affirmant. Horatius in sylua cantando lupum fugauit, ut ipse de se testatur Carminum 1.22. his uersibus:

Nanq; me sylua lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, & ultra
Terminum curis uagor expeditus,
Fugit inermem.
Quale portentum neq; militaris
Daunia (Apulia) in latis alit æscu'etis,
Nec Iubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.

Hominem pericula ex occulto imminentia timentem demõstraturi Aegyptij, lupum ac lapidem pingunt: hic enim neq; à ferro sibi, neq; à uirga, sed à lapide duntaxat timet. Nimirum si quis in eum lapidem coniecerit, derepente consternatũ: & ubicunq; lapis ei uulnus

infixerit, ibi succrescere solet pullulareque uermes, Orus. Lupus ignem metuit similiter ut leo: quam obrem qui per hyemem & inter niues iter facientes à lupis sibi metuunt, duos silices intra uestes (ut calidi permaneant) secum gestant: & sicubi lupus se obtulerit, collisis illis ignem excutiunt: Lupus uerò scintillis emicantibus ita terretur, ut accedere utcunque famelicus & hominem lædere minimè ausit, Michael Herus. Audio etiam sonitu è ferro gladij percussi, lupos fugari. Si quem lupus insidiosus paulatim sequitur, subsistens signum aliquod medium ponat inter se et lupum uidente illo: sic enim illaqueationis metu subsistet, Albertus & Physiologus. Sunt qui mihi affirmarint, lupum in uia ad hominem non accessurum, si uirgam, aut quiduis aliud post se traxerit: nam uiatorem quendam apparente lupo, cum nihil aliud ad manum esset, peram fascijs cruralibus alligatam post se traxisse, & abijsse illæsum. Si quis corpus suum illinat seuo de renibus leonis, uel eiusdem fimo, absterrebit lupos, Aesculap. Lupus cuius prior uestigia prospexeris, tibi nocere non poterit: sed si ille te ante notauerit, caudæ summam partem si habueris tecum, sine metu iter conficies, Sextus.

E.

Draconis legem fuisse reperio, ut qui lupum occiderit, talentum accipiat: qui lupum uetulum, duo. Lycoctonos Apollo appellatus, hoc est lupicida (inquit Gyraldus) ex lege Athenis lata, qua cauebatur, ut qui in Attica lupi catulum occideret, talento donaretur: qui lupum ipsum, duobus: quod Aristophanis interpres scribit, (& ex eo Varinus in λύκων.) Meminit Sophocles in Electra & Hesych. φεισόμεσθα γάρ τι τῶνδε μᾶλλον ἡμεῖς, ἢ λύκων; Chorus in Auibus Aristophanis. Vbi interpres, Lex erat olim in Attica λυκοκτονεῖν, id est lupos occidere, &c. unde & Apollinem λύκειον & λυκοκτόνον appellant. Plura de his & similibus cognominibus Apollinis dicam in h. Qui lupum apud Athenienses occidit, ἀγείρει αὐτῷ τὰ πρὸς ταφήν, Etymologus in πολιοί. ¶ Vulpes & lupi (inquit Crescentiensis 10.32.) capiuntur quadam taiola ferrea, quæ circa se multos habet rampiones acutos: & ipsi habent circa se annulum prope se ubi annexi uoluuntur, ad quem annectitur frustum carnis, omniaque occultata prҽter carnem, in terra firmata iacent. Cum autem lupus carnem dentibus captam eleuat, annulus eleuat rampiones circa caput & collum lupi, qui cum fortius trahit & recedere nititur, fortius stringitur & tenetur. Fiunt & aliæ taiolæ, quibus in pedibus siue cruribus, quælibet omnino bestiæ capi possunt, quæ occultantur in itineribus quibus utuntur, quarum figura aut forma non nisi oculata fide intelligi potest: quamobrem lectorem ad harum rerum artifices remittimus, Hæc Crescentiensis. Scoppa cassidem genus retis interpretatur, Italicè tagliolam. Harpago, lo rampino, lincino, id est uncus, Idem. Ὑάσπαλιξ, παγὶς λύκων, id est laqueus uel pedica pro lupis capiendis, Hesychius et Varinus. Hausepied Galli uocant instrumentum quo capiuntur lupi, uulpes & meles. Capitur interdum lupus laqueo facto arte pastoris, cui ut primum caput imposuerit uel pedem, detinetur, Blondus. Feræ, & præcipuè lupi, foueis hoc modo capiuntur. Effoditur lata fouea instar ampli putei, & profunda ne pateat exitus: operitur autem crate (cratis, ein hurd) rotunda, quæ non totam foueam sed ferè totam operiat. Sub crate in medio alligatur stanga (pertica) longior crate & rotunda. In medio ponitur uinctus anser uel agnus: & paleis operitur uniuersus locus. Tum lupus anserem aut agnum arrepturus, in foueam cadit cum crate subito reuoluta, Pet. Crescen. 10.33. Et mox in eodem capite aliud foueæ genus describit, pro lupis, uulpibus, leporibus &c. Crates qua tegitur fouea non debet esse tam ualida, ut hominem uel lupum sustinere possit: sed anserem tantum uel agnū alligatum, siue uiuum, siue mortuum, cum gramine quo insternitur. Sic lupus ad prædam ueniens, unà cum crate in foueam cadit. Sunt qui ea arte cratem componant, ut lupo delapso ipsa rursus unà cum esca erigatur, ut plures etiam lupi aut aliæ feræ quandoque capiantur. Oportet autem foueas huiusmodi fieri in terra solida firmaque: aut si talis non sit, foueæ latera ligneis tabulis muniantur, ne feræ pedibus fodiendo exitum sibi faciant, Innominatus. ¶ Constat luparios (id est uenatores luporum) carnibus tinctis ueneno lupos necare, Seruius in Georg. Sed de ueneno lupario, aconito inquam & similibus, dicam in a. item de uenenatis medicamentis compositis. Rhæti in montibus lupos capiunt machinæ cuiusdam dolo, trabibus aut stipitibus arborum quodam modo inter se consertis annexaque funi esca, quam cum attingit lupus obruitur, similiter ut mures in domibus maiores opprimi solent. Lupus transglutit carnes ferè sine commansu: quamobrem complures hamos in bolis carnium concisis abscondunt: hos lupis exponunt, quibus illi deuoratis moriuntur, Albertus. ¶ Vidimus quosdam rusticos (inquit Blondus) per urbem (Romam) deferentes pelles luporum, quos aiebant se occidisse puluere quodam solo ex herba quam cardū uarium appellabant: & eodem mures necari affirmabāt. Est autē idem hic carduus quo canes necari diximus. Vide in Cane capite tertio. Apocynon lupos, uulpes, & pantheras interimit, Dioscorides: quadrupedes omnes, Plinius: de hoc quoque multis egi in Cane c. Sicyone Apollinis Lycæi templum est, inquit Pausanias in Corinthiacis: nam cum lupi in greges ouium ita subinde grassarentur, ut nullum ciues ex eis fructum capere possent: deus, quocunque tandem modo elocutus, oraculo monuit, ut ubi aridum lignum iaceret, corticem eius detractum unà cum carnibus feris proponerent: quo cortice lupi gustato, statim perierunt. Ac id quidem lignum in Lycæi templo situm fuit, sed quod arboris genus esset, id neque Sicyoniorum sacerdotes, quorum talia explicare munus est, nouerunt, Hæc ille. Perpaucæ quidem arbores uenenosæ reperiuntur: herbæ uerò complures: & sanè in prҽsentia præter taxum inter arbores (quanquam fraxini etiam ramenta & iuniperi in potu quidam ueneni uim habere scribunt:) ac inter

arbusta

arbusta euonymum et rhododaphnen, nulla nostri orbis uenenosa mihi in mentem uenit. Huius rei causam, si quis inquirat, in succum quo plantæ aluntur reiecerim: nam ille si bonus ac bene temperatus sit, altas magnasq; stirpes alere potest: sin praua qualitate aut uenenosa imbutus, non potest: arbores præsertim quæ & copioso & solido alimento egent: sed hoc πάρεργως. Blemmi (inquit Diophanes in Geoponicis 18.14.) sunt marini quidam pisciculi, quos nonnulli lycos, id est lupos appellant. His lupos terrestres hunc in modum uenantur. Vbi uiuos huiusmodi pisces plurimos expiscatus fueris, eos in pila mortarióue probe contundito. Postea uero, in monte, in quo diuersantur lupi, magnam prunam extruens, flante scilicet uento, portionem aliquam de dictis pisciculis igni inijcito: cruorem præterea atq; ouillas carnes minutim scissas, cum piscibus comminutis confundens, relinquensq; discedito. Quippe igne ipso (rogo, τῆς πυρᾶς) grauem odorem ædente, lupi regionis incolæ omnes congregabuntur. Postea autem carnibus, aut etiam solo nidore fruentes, uertigine capti obdormient: quo tempore tu ceu stupidos ac torpentes eos reperiens, iugulato. Pisces quidam nigri uenenati in Armenia reperiuntur: horum farinam in ouium aut caprarum discissum latus abdunt, eamq; escam ad feras alliciendas obijciunt: ac cum eiusmodi quippiam pardalis, leo, lupus gustarint, continuo moriuntur, Aelianus. Quomodo lupi & uulpes alliciantur à uenatore catum mortuum post se trahente (nostri uocant ein betze) dixi in Cato E. Sed & alium hic modum adscribam ex libro quodam Germanico manuscripto. Felem detracta pelle exenteratam in furno torrebis, & modico melle inunges: tum ranunculos caudatos (roßkköpf) super pruna ustos conteres, & feli inspergés: sic paratam felem post te trahes inter contigua syluis arbusta, uel ubicunq; lupos aut uulpes uersari sciueris. Sic allectas & apparentes iam propius feras, alter uenationis comes, sagitta aut bombarda feriet.

¶ Teucri & Mysi Thraces qui Asiam incolunt, ueruta ad lupos conficiendos apta gestabant, Herodotus. Lupi uulnerati, gregi luporum se non immiscent: quia occiderentur ab eis timentibus deprehendi sanguine ipsorum: quamobrem soli euntes uulnerati, sanguinem suum lambunt, ne deprehendantur: quod ipse expertus sum, Albertus. Canibus capiuntur apri ac lupi, sed auxilio uenatorum: nam raro soli ad eos præsumunt accedere, nisi sint mastini fortissimi & audaces, Petrus Crescentiensis. A canibus uerò comprehenduntur, quia lupus uersutior & sagacior cane est, Blondus. Canes quidam grandiores Gallis ceruarij dicuntur, quod ceruos tantum uenentur: hos etiam sub nomine leporariorum comprehendunt, ut & suarios lupariosq;, qui etiam apripetæ & lupipetæ dici possent, Budæus. In Anglia prestantissimos canes luparios haberi audio. Lupus non admodum procul à canibus fugit, nisi Molossi & mastini urgeant. Millus, collare canum uenaticorum, factum ex corio, confixumq; clauis ferreis eminentibus aduersum impetum luporum, Festus. Lupi, inquit Blondus, funeis retibus sunt decipiendi: quoniam omnis alia uenatio, præter eam quæ retibus fit, uana est in lupo. Parentur itaque retia ualida ac distensa, ut uidebitur: nam quo tensa magis fuerint, eò utiliora erunt: debent autem extensa alligari arboribus, uel alijs retinaculis arte factis, dummodo forti nexu contineantur. Plerisque etiam partibus diligenter prætegentur ramosis frondibus, ne lupi adeuntes statim intelligant insidias. Præterea utrinque iuxta retia fient quædam attegiæ ex ramis syluarum, similes tectis aut latibulis ferarum, in quibus latitent insidiatores cum acutis hastilibus, ut lupos retibus intricatos statim conficiant: quod nisi illico fecerint, ut incidere primum, liberabunt se à retibus lupi ac diffugient. Quamobrem illi curabunt ut & celeriter & fortiter uentrem & tergora luporum uerutis & iaculis perfodiant. Porrò maxima pars uenantium, cum canibus circundabit loca in quibus lupi latitant: & operam dabit ut canes siue latrando tantum loris detenti, siue industria agitatione, lupos ita cohibeant ne retrorsum euadant. Hoc etiam obseruandum, ut cum longè distant à retibus lupi, lentius agitentur: propinquiores uerò magno cum impetu & clamore uenantium & canum, qui omnes tum dimittendi sunt, impellantur: sic enim plerique lupi decipiuntur, Hæc Blondus. Lupi & uulpes retia dentibus discerpunt, ursi nō item, Plutarchus in causis natural. 28.

¶ Pellibus lupinis potentes & nobiles induuntur: parantur autem sic ut pars hirsuta foras spectet: nuda introrsum, nec ullo quidem panno illa induci solet. Corio lupino, inquit Blondus, uestiuntur nonnulli ad itinera & uenationes: hac enim se intectos non imbribus, non gelu aut uentis lædi posse intelligunt. Κτιδέα, pellis lupina, aut potius pileus (περικεφαλαία) ex lupi uel ictidis, id est mustelæ rusticæ pelle, Varinus.

¶ A desertis locis ad habitata refugientes lupi, tempestatis acerbitatem se horrere ostendunt, Aelianus. Χειμῶνα, id est tempestatem significat lupus, cum solitarius uadit & diutius ululat: aut cum parum curans aratores & frigore coactus ad rura accedit ut propius homines calidiore loco uersetur, ἵνα οἱ λέχος αὐτόθεν ἔῃ (hoc est, ut ibi cubet, uel ut illic insidietur, tanquam futuræ mutationis præscius, & includendorum propter eum pecorum, tempestiuè sibi de præda prospecturus, Scholiastes,) hoc cum fit, tertio post die tempestatem expecta, Aratus.

F.

Lupi caro, ut syluestrium omnium ferarum quæ rapaces & carniuoræ sunt, apud honestos homines in cibum non admittitur. Audio tamen in Italia ab Insubribus lupos quandoq; edi. Caro lupi est frigida, fœtida, sicca, crassa, Rasis & Albertus: frigidior carne canis, Albertus. Caro luporum

(uel,ut Bellunenſis transfert, quorumuis animalium rapacium)mala eſt,Auicenna. Et rurſus, Carnes luporum & habentium roſtra & ungues(Bellunenſis legit,Carnes animalium rapacium, & auium rapacium habentium roſtra & ungues rapaces,aduncas) conferunt oculis & confirmant eos. Laudant aliqui carnes luporum(animalium rapacium,Bellunenſis) tanquam utiles ſtomacho frigido,humido,& debili,Auicenna.Et mox,Carnem luporum & habentium (Bellunen.legit, animaliū rapacium,& auium habentium,&c.)roſtra & ungues(aduncos)abhorret ſtomachus. Et paulò poſt eaſdem carnes laudat ad hæmorrhoides. Rapacium omnium carnes declinant ad ſiccitatem, quæ bilim atram in corporibus generat: peſſimæ autem ſunt lupinæ & caninæ,corrumpuntꝗ humores & animum,Raſis:fortaſſis autẽ animū(niſi deprauata ſit translatio)ab eis corrumpi ſcribit,quia melancholiam & prauas imaginationes generant,ut de bouina etiam & ſimilibus Arabes ſcribunt. Caro lupi trita, cum modico piperis & cum melle deſpumato confecta,affectui colico medetur,Raſis et Albertus. Alia quędam de remedijs lupinæ carnis,uide in G. ¶De Romulo & Remo,item Lycaſto & Parrhaſio,quos lacte lupino nutritos ferunt,dicam in H.d.

G.

Ad podagras magnificant uulpem decoctam uiuam,donec oſſa tantum reſtent:lupûmue uiuum oleo cerati modo incoctum,Plinius. ¶De lupi præda,id eſt de reliquijs ueruecis, aut capræ, aut cuiuslibet animantis,quam comederit,carnem uel pellem,uel os,collige & ſerua: & quando aliquis iecur doluerit,inde cum tange,continuò ſanabitur,Marcellus. ¶Pellis lupi(lupiculi,aliâs lupuſculi)ſi geſtetur ab eo quem canis rabidus momordit,non incidet in metum aquæ, Hali. Si corio lupi conſtringatur uenter laborantis colica:& ſi æger ſæpius ipſi corio inſideat,prodeſt,Raſis & Albert. Si corium (ſtercus, Raſis)lupi ad coxam colici ſuſpendatur,alligatum filo lanæ quam lupus momordit,opitulatur,Albertus:ego de excremento potius acceperim:Vide infra. Lupi aut uulpis corium ſi quis elaboret,& calceos geſtet,pedes non dolebit,Galenus Euporiſt.3.248. ¶Sanguis lupi permixtus cum oleo(nucum,Raſis)medetur ſurditati,Albertus. Sanguis & fimus lupi, iuuant in colico affectu,Obſcurus. ¶Lupi carnem conditam & decoctam qui ederit,à dæmonibus uel umbris quæ per phantaſmata apparent,non tantum inquietabitur, Sextus. Lupi caro cocta in cibo ſumpta,phantaſticos ſanat,Aeſculapius. Carnes lupi ediſſe parituris prodeſt:aut ſi incipientibus parturire ſit iuxta qui ederit,adeò,ut etiam cōtra illatas noxias ualeat.Eundem ſuperuenire, pernicioſum eſt,Plinius. Plura de remedijs ex carne lupi in cibis ſumpta,uide in præcedenti capite. ¶Adeps lupi non minorem efficaciam habet quàm caninus,Sext.& Aeſcul. Adeps è lupis illitus,in his quæ rumpere opus eſt, plurimum proficit,Plinius. Lupinum adipem recentiores quidam cum cæteris medicamentis articularijs ad unguenta miſcent. Illitus uuluas mollit, Plinius. Eodem fricari oculos contra lippitudines præcipiunt,Idem. Adeps adib(id eſt lupi, ſed Bellunenſis legit aldub, id eſt urſi)ſubtilis eſt,Auicenna. ¶Caput lupi ſupponito ſub puluino, & dormiet æger, Sextus. Ad dentes mobiles magnum remedium eſt in luporum capitis cinere, Plinius. Febres quæ certo dierū numero redeunt,oculus lupi dexter ſalſus adalligatusꝗ,ſi credimus magis, arcet, Plinius. Oculus dexter lupi alligatus,febres diſcutit,Sextus. Confricatus(infricatus)& illitus lupi oculus, glaucomata extenuat,& tollit ſtigma,& linitur ſi ante punctum(forte,punctus,nempe lupi oculus) fuerit: Vteris autem dextro lupi oculo,ſi hominis dexter laborat:ſiniſtro, ſi ſiniſter,Sextus. ¶Lupi dexter caninus dens,in magnis habetur operibus,Plinius. Hominem qui Lunam ſenſerit (lunaticum) canini dentes adib,id eſt lupi,curant,Pythagoras. Dens lupi gingiuas infantum extenuat,quò dentes leuius proueniant,Blondus.Et alibi,Infantum gingiuæ canis dente conteruntur, (leniter perfricantur;)ſed citius eis euocantur dentes (infricto) dente lupino. ¶Qui per lupi guttur (arteriam uocalem)biberit in ſynanche,certiſſima ſalute euadit,Ioan.Agricola;qui ſe hoc experimentum ab egregio Auguſtano medico Adolpho Occone accepiſſe ſcribit. ¶Pulmo lupi coctus & ſiccatus, & tritus cum pipere,ex lacte bubulo potus,utilis eſt anheloſis,Raſis & Albertus citantes Galenum: apud quem ego nihil huiuſmodi legere memini:pulmoni autem uulpis tum ipſe tum alij hanc facultatem adſcribunt. ¶Lupi cor ſi aridum reponatur,perquam odoratum fieri dicitur, Albertus & Scriptor de nat.rerum. Si crematum tritumꝗ bibatur,epilepticum iuuat:dummodo à libidine purum deinceps ſe conſeruet,Scriptor de nat.rerum. In libro quodam manuſcripto Germanicè,medicamentum aduerſus comitialem huiuſmodi reperio: Viſci quercini unciam unam,uiſci de piro unc. ſemis;mucronum de cornu cerui ſcobis drachmas duas, cordis lupini drachmam, permiſce, ut fiat medicamentum aridum,quo in diluculo ſemper utatur: præſtantius erit ſi addas ſcobem de occipitio cranei humani. ¶Hepar lupi ad remediorum uſum non aliter quàm pulmo uulpis præparari & reponi debet,eo modo quem in Vulpe explicabo. Hepar lupi in medicamẽtum ex eupatorio hepaticum ſæpe indidi,nec tamen effectum præſtantiorem, qui mentione quidem dignus ſit, quàm in eodem medicamento ſine lupi hepate parato,deprehendi,Galenus libro 11. de ſimpl. Idem tamen libro 8.de compoſ.pharm.ſec.locos,hepar lupi hepaticos tota ſubſtantia iuuare(non ſecundum unam aut alteram qualitatem)abunde ſe expertum ſcribit. Et fieri ſanè poteſt, ut cum diuerſis temporibus hæc à Galeno ſcripta ſint, aliquid ei uno tempore innotuerit quod non alio, ut annotauit Aloiſius Mundella epiſtola 7. Dicat etiam aliquis hepaticum ex eupatorio medicamentum per ſe tam inſigniter opitulari,ut etiam egregio altero medicamento adiecto,nihil aut parum eius uiribus acceſſiſſe

uideatur;

uideatur: nec obstat tamen id per se efficaciter agere. His & similibus rationibus excusari concilia-riq; possunt loci quos citauimus Galeni: ego interim remedijs tum alijs tam longe petitis parum fido, tum ad iecoris causas lupino iecinore nunquam equidem uti uelim, nisi forte cæteris plurimis, in quibus et rationis & experientię plus est, frustra tentatis. Antidotus hepatica e nouem speciebus apud Nicolaum Myrepsum, numero 164. recipit iecur lupi: & mox alia 166. ex eupatorio inscribitur, cui tamen iecur lupi non additur. Archigenes apud Galenum libro sexto de compos. sec. loc. hepar lupi ad oris crustas commendat: ubi Galenus hoc medicamẽtum probare se posse negat, quoniam compertum non habeat. Lupinum iecur (inquit Galenus de comp. sec. loc. 8.8.) abũde experti sumus ad hepatis affectus utile: usus autem ipsius est (ut cochlearum etiam quas Asclepiades ad eosdem affectus laudat) si eius exacte triti drachma una detur cum uino aliquo dulci, ut Theræo, Cretico. Benigna enim hæc sunt uisceri, ipsum nutrire potentia, & media iuxta calidi & frigidi oppositionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis conuenire uidentur, ut quæ ex substantiæ proprietate commoditatem de se exhibent. Cæterum non obscure febricitantibus, præstat ex aqua calida, aut seridis similiue succo pharmacum præbere. Hæc Galenus, & ex eo Rasis, Albertus, & alij. Eadem ex Galeno descripsit Aetius 10.3. Iecur lupi (inquit Marcellus empiricus capite 22. quod inscribitur ad iecoris uitia) sublatum Luna decrescente in fumo ponitur, & cum siccatum est teritur: inde particula trita miscetur pulueri ęquis portionibus facto de fœnogræco, lupino & absinthio & costo, ita ut ex eo quod in se totum permixtum fuerit, mensura coclearis cumulati detur ad diem non febricitanti ex uino mixto, si febricitabit ex aqua, ita ut per triduum hoc medicamen ieiunus accipiat, & porrecto brachio in dextro latere uel semihora iaceat: inde diutissime deambulet, & tardissime cibum sumat: & obseruet ut illo triduo purissimus & digestissimus sit, & frigidam non bibat, neq; salsum aliquid aut dulce manducet. Et paulò post, Potio saluberrima ad hepaticos, à Prosliano medico ostensa: Ficatum (sic Itali hodie uulgò iecur nominant) lupi integrum folijs lauri inuolues, & ita ad Solem uel ad ignem siccabis, & siccatum diligenter sublatis folijs in puluerem rediges: quem puluerem in uasculo nitido seruabis, atq; ex eo coclearia duo, cum piperis granis decem tritis, adiecto melle optimo despumato quantum sufficiat, cum carœni cyatho, in potione ieiuno dabis, quam prius ferro candenti calefacies, & diligenter in mortario permiscebis, sedentiq; in lecto dabis, ita ut accepta potione contractis genibus hora integra in dextro latere iaceat, & postea uel una hora deambulet. Hæc Marcellus. Auicenna libro 5. summa 2. tractatu 5. describit medicamentum ad hepatis duritiem, quod recipit opium, hyoscyamum, castoreum, myrrham, crocum, spicam, cordumeni, eupatorium, hepar lupi, & cornu dextrum de cornibus capræ adustum, omnium partes æquales, excipiuntur melle, &c. Alia prorsus est compositio pastilli de eupatorio apud Actuarium de compositione medicamentorũ. Iecur lupi miscetur speciebus electuarij quod dicitur oxifemea, & prodest ad morbos hepatis, Rasis Galenum citans: quamobrem pro oxifemea, lego de eupatorio. Gugir (Gyrgyr, Albertus) philosophus asserit omnium animalium hepata ad hepatis dolorem prodesse, Rasis. Iocineris dolores reficit lupi iecur aridum ex mulso, Plinius. Lupi iecur denarij pondere ex uini dulcis sextario exhibitum, ad iocineris uitia bene facit, Galenus Euporist. 2.38. Tussim iecur lupi ex uino tepido sanat, Plinius. Si quem tussis intolerabilis uexat, de lupi iecore arido uel exusto, quantum uoluerit conterat, adijciatq; uinum, mel, & aquam tepidam, atq; inde ad diem cyathum ieiunus bibat, intra paucos dies mire sanabitur, Marcellus. Ad acutum morbum lateris, iecoris quæratur fibra lupini: adde costum, folium, piper, propina ex uino diluto, Serenus. Pthisicis medetur iecur lupi ex uino, Plinius. Dolorem & inflationem stomachi sanat iecur lupi, prius aqua coctum, mox arefactum & tritum, potioniq; inspersum, Marcellus. Lupi hepar hydropem curat, Platina. Puluerem ex eo in hydrope cũ uino albo in dies aliquot mane potum, inter secreta quædam remedia reponunt nonnulli, Syluius. Vuluarum dolores iecur lupi (in cibo uel potu) mitigat, Plinius. ¶ Fel lupinum eandem efficaciam habet, quam caninum, Sextus & Aesculap. Fel lupi (pondere dauic, Ras.) cum grano moschi mixtum, & semel in principio mensis, semel in medio, naribus adhibitum caduci, iuuat, (confert ei loco electuarij quod dicitur esse hylete,) Albert. Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum, aluum soluit, Plinius. Fel caprinum per se condylomatis sedis medetur, lupinum ex uino, Plinius si bene memini. ¶ Si edatur pars de uirga lupi in furno assa & incisa, statim excitat appetitum coitus, Rasis & Albert. De lupi genitali uide nonnihil etiã in uulpe. ¶ Si quis testiculũ dextrum lupi (& cruentum, Ras.) cum oleo misceat, & mulieri cum lana ad imponendum uuluæ dederit, remouebit ab ea coeundi desyderium, etiamsi scortum fuerit, Rasis & Albertus. ¶ Lupi excrementis circumlini (oculorum) suffusiones prodest: cinere eorum cum Attico melle inungi obscuritates, Solinus. Lupi fimus diu perfrictus ad summam lęuitatem, cum melle mixtus etiam inunctione adhibitus oculorum hypochysin discutit, & ad summam claritudinem eos perducit suffusione siccata, Marcellus. Dentes mobiles confirmat luporum capitis cinis: certumq; est in excrementis eorum plerunq; inueniri ossa: hæc adalligata eundem effectum habent, Plinius. Lupinum stercus (inquit Galenus de simplicibus 10.28.) quidam colicis potandum dabat non tantum in ipsis paroxysmis, sed etiam in interuallis, siquidem phlegmone uacarent. Quorum ego quosdam uidi non amplius inuadi: & qui erant inuasi, non amplius id grauiter passos, sed nec post paucum temporis. Accipiebat aũt ille albidius põtius stercus, quale ubi ossa ederint, solent excernere. Verum illud etiam in eo mirabar, quod uel ap-

pensum euidenter aliquoties iuuisset. Itaq; hic stercus capiebat quod non decidisset in terram: id quod non erat inuentu difficile. Ea enim est luporum natura, quæ canum, ut suspenso altero posteriorum crurum & meiant & cacent in eminēti quopiam ex terra. Itaq; in spinis sæpe æstate stercus lupinum reperitur, & fruticibus, uepribus (κλεάθροις, lego κλήθραις, id est alnis) herbisq; procerioribus. Inuenitur porrò in stercore illorum & nonnihil ossium deuorati animalis: quod ut effugit commansionem, ita & concoctionē: quod & ipsum cōtundens ac conterens, bibendū præbuit colicis: ac si homo esset puritatis amans, miscebat & salis quippiā aut piperis, aut quippiā eiusmodi: ut plurimū autē ex uino albo cōsistentiæ tenuis bibendū præbebat: interim uerò etiā ex aqua. Hoc aūt stercoris quod patientis inguinibus, lagónas Græci uocant, applicandum esset, præcepit suspendi ex uinculo confecto ex lana, sed non qualibet: uerum multò præstabat eam esse ouis à lupo laniatæ. Quod si ea non adesset, lorum tum quod cingeret inguina, tum alterum quo stercus contineretur, parari præcipiebat. At nos in ollulam stercoris maximè fabæ magnitudinem (uel in ollulam cuius magnitudo erat quæ maximæ fabæ, aliquantulum stercoris) iniecimus, eamq; experiundi gratia quibusdam appendimus, nec potuimus non mirari, cum plurimos ipsorum uideremus adiutos: cæterum ad ollulā duas ceu aures affiximus, per quas lorum transmitti posset. Sed hoc quidem obiter dictum esto, si quis inuenietur qui sic suspensis fidem habere dignabitur. Dico autem sic, ut substantia sit quę suspenditur, non uoces barbaræ, ut quidam facere præstigiatorum assolent: quando & alias expertus sum substantias, quæ in alijs affectibus similiter operarentur, Hucusq; Galenus. Meminit ex Galeno etiam Constantinus in libro de incantatione & suspensione, sed locus est deprauatus: item Aëtius 9. 31. inter pharmaca ad colicos: & Auicenna decimasexta tertij, tract. 4. ca. 14. Stercus lupi cū uino albo & subtili coctū (potum) utilissimū est colicis: & fertur si coriū (stercus legendū, ut etiam Rasis habet) super coxam colici suspendatur & cum filo lanæ à lupo laniatæ, ligetur, prodesse, Albertus & Rasis. Lupi stercus, dummodo non in terra inuentum, sed supra fustem, aut supra astulas, aut supra iuncū, colliges & seruabis: & cum opus fuerit laboranti colico alligabis ad brachium, uel ad collum in osse, aut in cupro, aut in auro clusum, licioq; suspensum: sed prius ex ipso stercore pusillum ignoranti ex aqua calida bibendum dabis, mirè celeriterq; subuenies, Marcellus. Et rursus, Ad coli dolorem requires fimum lupi, & ossa quæ ibidem inueneris contundes, & puluerem ex his facies, & in aqua frigida ieiuno bibendum dabis. Quæ in excrementis lupi inueniuntur ossa, si terram non attigerint, colo medentur, adalligata brachio, Plinius. Talus leporis in fimo lupi repertus quantum prosit ad coli dolorem alligatus, in lepore dixi ex Marcello: sed meræ sunt nugæ. Fimus albi (albus) lupi colicā curat, Hali. Intestinum magnum lupi uincit cruciatus colicos, ut & fimus eiusdem, Blond.

¶ Lupi dentes inæquales sunt, quamobrem morsus eorum uehementer obest, Isidorus. Lupus rabidus suo morsu idem periculum adfert quod canis rabidus, Albertus & Bertrutius. Eiusdem sententiæ fuit Aggregator, qui uno titulo remedia tum ad canis tum ad lupi morsus complectitur. Nos ea copiosè recensuimus in Cane. Vulnera ex morsu lupi & unguibus, periculosa sunt: effluit ab eis sanies per ligamenta etiam & spongias: curantur autem non aliter quàm canini morsus, Physiologus: sed Aristoteles hæc de leone scribit, non de lupo. Trito allio defricto curatur in boue rabiosæ canis uel lupi morsus: qui tamen & ipse imposito uulneri uetere salsamento, ęquè bene sanatur, Columella. Gentianæ drachmæ duæ è uino potæ remedio sunt contra morsus canis rabiosi & omnium luporum (rapacium, uel morsu & unguibus laniantium bestiarum,) Auicenna.

H.

a. Lupus, quod nomen uenit ex Græco lycos, apud maiores communis erat generis, Fest. Lupos quidam uocatos dicunt quasi leopos: eò quod quasi leoni in pedibus sit illis uirtus: unde & quicquid pede presserint, non uiuit, Isidorus. λύκους ἀπὸ τῆς λύκης, id est à luce prima appellatos quidam putant: quia hæ feræ maximè id tempus aptum rapiendo pecori obseruant, quod antelucanum post nocturnam famem ad pastum stabulis expellitur, Macrobius 1. 17. λύκαινα, lupa, Varinus in Ἀρκεισιάδης. Irpini appellati nomine lupi, quem irpum dicunt Samnites: eum enim ducem secuti agros occupauere, Festus. Κυνικίας, lupus, Varinus. Sed uide ne legendum sit λευκὸς pro λύκος: nam κνῆκος etiam, & κνηκὸς, & κνάκων, λευκὸς exponūtur: nimirum à colore cneci seminis candidi: alij ruffum uel subcroceum (κροκίζοντα) interpretantur, ab eiusdem scilicet floris colore. ὄλκοι, λύκοι, Hesychius. Lupi apud ueteres dicuntur etiam νυκτέριvοι κύνες, id est canes nocturni, Hesychius & Varinus. Μονιός, aper syluestris, lupus solitarius, Suid. Cyrillus apud Osee prophetam interpretatur asinum.

¶ Epitheta. His ubicunq; authoris nomen non addetur, inter Textoris Epitheta reperiri sciendum est. Acres, Horatius Epod. Agrestis. Appuli, Horatio. Asper, Ouid. 11. Metam. Atrox. Audaces, Gratius. Auidus, Ouidius 1. Trist. Auidus, Verg. 11. Aen. ¶ Canus, Ouid. 7. Metam. Carniuorus. Cautus. Celer. Cruentus, Statius 5. Theb. Cupidus cruoris. ¶ Degener. Durus. ¶ Edax. Esuriens. Expugnator pecoris. ¶ Famescens. Ferus. Fuluus, Ouid. 11. Metam. ¶ Ieiunus. Immitis. Improbus. Indomitus. Infestās. Infestus pecori, Hora. Epod. Ouid. 2. Fast. Infrendēs. Insatiabilis, Ouid. in Ibin. Insidiator. Martiales, Horat. 1. Car. Martius, quod ueteres eum in tutela Martis esse finxerunt. Mœstus. Montani, Ouidius epistola 11. ¶ Nocturnus. ¶ Prædo. Proceri, Horat. 2. Serm. ¶ Rabidi. Rabiosus. Rapaces, Horat. Epod. Rapidus. Raptor. Rauus. ¶ Sæuus. Sarcinosus. Sanguineus. Sanguinolentus. Spumiger. Superbi,

Valerius

Valerius 3. Argonaut. ¶ Trepidans. Tristis. Triste lupus stabulis, Vergil. 3. Aeg. Trux. ¶ Vehemens, Horat. 2. epist. Vlulans. Vorax. ¶ Lupæ epitheta. Fœda. Immanis. Inhumana, Propert. 4. Eleg. Martia. Obscœna. Olida. Rapida, Ouid. 3. de Arte. Raua, Horat. 3. Carm. Romulea. Spurca. Trux. Volsca.

¶ Græca. Αἱμωπὸς (id est ἀγριωπὸς) ἐυσφελιξ λύκος, Varinus ex epigrammate. Ἀργυφνῶν ἐρίφων τε πολυπλόκων ἀρπακτῆρα, Oppianus. Δαφοινὸς, δυσκάντης, Idem. Ἀναιδέα ἀπλείμον εἵνεκ ἐδωδῆς, Θρασύφρων, καρχαρόδους, Oppianus. Κερδαλέοι, in epigrammate. Λαίμαργοι, Bianor in epigrammate. Μηλοφόνος, Oppianus. Νυκτερινός, ποιμνίων καὶ αἰπολίων ὀλετὴρ, ὀλοόφρων, πολιόθριξ, (& πολιός, uide infra in b.) Idem. φθορεὺς, Philes. Σίμηνης, Lycophron.

¶ Lupa pro meretrice ponitur, propter auaritiam, rapacitatem & ὠμοφαγίαν. Lupula, meretricula, Apuleio. A lupo facta meretricum nomina Græca (Lyce, Lycoris, & Lycænis) infra ponã inter propria. Deuortunt mores uirgini longè ac lupæ, id est meretrici, Plautus Epid. Romulum & Remum aliqui non à lupa fera, sed à meretrice nutritos aiunt: qua de re Plutarchus in Romuli uita. Sunt qui dicant nutricis nomen ambiguitate fabulæ locum dedisse: nam & feras & meretrices communi uocabulo lupas uocamus: ita Faustuli uxori, prostrato pastoribus corpore, lupæ cognomẽ esse additum, cum Laurentia antè nuncupata esset. Hinc lupari (Nonius ex Turpilio) pro scortari: & lupanar uel lupanarium pro habitatione meretricum: & lupanaris adiectiuum, (Calepino,) deriuantur. ¶ Caucte uobis à pseudoprophetis, qui ueniũt ad uos in uestitu ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες, Christus Matthæi 7. (Harpages peculiariter luporum genus esse Oppian. docet, ut in B. retuli.) Lupi rectè intelliguntur hæretici, callidi uidelicet fraude, fortes disputatione, crudeles occisione: Vnde apostolus ad Ephesios, Intrabunt lupi rapaces ad uos, Glossa in Acta. Noui quod ingressuri sint post discessum meum lupi graues (βαρεῖς) in uos, non parcentes gregi, Paulus Actorum 20. Lupos serrulas uocamus manubriatas, agrestium usibus accommodas, Cælius. Vtitur hac significatione alicubi Palladius: handsägen: dictæ nimirum propter dentes inæquales quales lupini sunt, quibus exasperantur: ut & lupi in frenis. ¶ Ad dolorem capitis lupinum: Suillum fimum comburito, & cinerem melli admisceto, caputq; rasum inungito: ac super brassicæ folia dato, Galenus de parabilib. 3. 285. ¶ Lupum appellant ulcus non ualde dissimile illi, quod fornicem uel noli me tangere nominant: nisi quod non faciem, sicuti illud, sed inferiores partes, præcipuè autem crura infestat: celerrimè depascens, & quasi lupus famelicus, proximas sibi carnes exedẽs: quod & dubio procul de genere est phagedænæ, à magis exusta tantum materia factum, & propterea uelocius obambulans, Manardus. Lupus quomodo differat à cancro & malo quod uocant noli me tangere, docet Cælius 30. 14. Germani lupum uocant, intertriginem in sede ex attritione ortam, ut equitantibus solet. Huius remedium ex felle bubulo, & carlinæ chelidoniæq; succis permixtis & pro emplastro impositis, in Boue scripsi. ¶ Est & lupus inter sidera, cui stellæ assignantur nouendecim, ætate Ptolemæi in libra & scorpio resides, nunc in scorpio tantum uisuntur, Ruellius. Λύκιον τέρας, τὸ τοῦ λύκου, Varinus: de sidere intelligo. Luparij, uenatores luporum, Seruio. ¶ Lupi uel lupati sunt freni asperrimi, dicti à lupinis dentibus qui inæquales sunt. Vide in Equo H. e. Mihi quidem non tam integrum aliquod freni genus asperioris uidetur, quàm cuiusuis freni ferrum quod ori inseritur, lupus aut lupatum rectè dici, (aut certe utroq; modo accipi.) hoc Græci στόμιον uocant, pro quo Camerarius apud Xenophontem lupos uertere solet. Nicandri Scholiastes lycon esse ait ferrum habenæ: τὸ ἐν τοῖς χαλινοῖς σιδήριον, Hesych. & Varin. Nostri uocant das gebiß: Itali morsum freni. Freni genus Græci lycon nominant, Cælius: & fieri potest, ut idem conijcit, ab eo lycospadas equos potius dici, alacres scilicet & ferociores, quàm qui à lupo demorsi sint: solent enim animosi equi lupos & frenum morsu quandoq; corripere & attrahere. ¶ Lupus, instrumentum aduncum quo uasa quæ in puteum forte ceciderunt, extrahunt: idem harpax Græco uocabulo & harpago (Græce ἁρπάγη, non harpago) nominatur. In alios lupi supernè ferrei iniecti, ut in periculo essent, ne suspensi in murum extraherentur, Liuius 8. belli Punici. Hæc instrumenta uocantur etiam onagri, corui, & manus ferreæ, ut in Onagro docui. Lupus, qui & canicula, ferreus harpax, quo si quid in puteum decidit rapitur & extrahitur, Isidorus. Lycos etiam, id est, lupus uocatur fuscina, qua caro ollis eximitur: alio nomine κρεάγρα, ἁρπάγη, & ἐξαυστὴρ. ἐξαῦσαι enim eximere est, Pollux. Λαύστρανον, τινὲς λύκον, ἄλλοι φρέατος ἅρπαγα, Hesychius & Varinus. Ego λαύστρανον uocem corruptam esse censeo, & ἐξαυστῆρα legendum ex Polluce: quanquam ἐξαυστὴρ quidem suo loco apud eosdem κρεάγρα exponitur. Videtur & aliud uasis genus ἐξαυστὴρ existimatum Varino, quasi αὐστὴρ ab αὔω αὔσω: nam post hęc uerba seorsim subijcit, καὶ ἐξαυστὴρ, κρεάγρα. Etymologus eandem originem facit, & interpretatur σκεῦός τι apud Aeschylum. Ἁρπάγη, ξυστὴρ, (lego ἐξαυστὴρ) ἢ ἀγκιστρον: est autem instrumentum habens ὀγκίνους, id est uncinos siue uncos, quo cadi in puteos delapsi extrahuntur: Euripides lycon nominat, Hesychius & Varinus. Creagran & harpagem & lycon appellari scribit Pausanias, Cælius. Et alibi, Sunt & in belli usibus harpagæ, ab Agrippa excogitatæ, capiendis oblaqueandisq; nauibus. Ea uerò sunt cubitorum quinq; ligna, ferro circumplexa, fibulasq; ab capite utroq; præfixas continentia, uni falx ferro curuata inhæret, alteri funes destinantur plurimi, falces machinis attrahentes, ubi in tendiculam incidit hostica nauis: cui intercipiendæ machinulę præsto & altera est: coraca uocant, id est coruum. Harpagones (inquit Plinius) Anacharsis excogitauit primus, et manus Pericles Atheniensis: auctor

nobis est in Viris illustribus Nepos Cornelius, hisce usum ex Romanis primum imperatorem Duillium, Hęc Cælius. Lupinus, adiectiuum. Quem inauratum in Capitolio paruum atq; lactentem huberibus lupinis inhiantem fuisse meministis, Cicero in Catil. Galea lupina, Propertius.

¶ Aristophanes in Vespis sycophantas appellat lupos. Theomnestus in Hippiatricis cap. 24. ligaturæ uel nodi quoddam genus lupum uocat, his uerbis: Τὸ δὲ ἅμμα ποιεῖν βρόχον τὸν καλούμενον λύκον, καὶ ἀποδεσμεύειν: item Absyrtus capite 74. quod est de fracturis. Λύκοι, μάνδαλοι τῶν θυρῶν, Hesychius et Varinus: uocem quidem μάνδαλοι in Lexicis non reperio: sed suspicor pessulum significare, quo obseratur & offirmatur ianua promoto, & retracto aperitur: (ein rigel) uel ferrum in sera mobile, quod claui retrahitur ut aperiamus, ein vfzug: quod Latinè etiam pessulum uocant. Claue pessulis subiecta pandit fores, Apuleius. Subdita claue pessulos reduco, Idem. Itali uulgò cadenatium uocant, Calepinus. Idem pessulum dici putat quasi paruum pedem: uel quòd ne pessundetur hostium affigi solet & annecti: ego uero à figura sic dictum conijcio, qualis scilicet pessorum (πεσσοὺς Græci uocant, ut Dioscorides) medicinalium est, nempe oblonga, siue cylindri siue coni specie: nisi quis à passalo Græcorum deriuare malit. Obices sunt pessuli ferrei, Festus. Aliqui pessulum Græcè μοχλὸν & καταπήγιον uel καταπῆγα nominãt. Καταπὴξ quidem Varino palus est qui in aqua defigitur, nostris ein schwiren. Nos instrumentum aliud ferreum aut ligneum, quo depresso ianua aperitur, & iterum delabente clauditur, à lapsu uocamus ein fallen, hoc etiam Latinè quidam pessulum interpretatur. A mandalo uidetur & μανδαλωτὸν dici apud Aristophanem in Acharnensibus, εἶδος φιλήματος, ποικίλον, ἡδύ, θηλυδριῶδες καὶ κατεγλωττισμένον, ἐν ᾧ δεῖ τὴν γλῶτταν τῶν καταφιλούντων λείχειν: forte quòd instar pessuli linguam exertã εἰς τὸ τοῦ ὁρωμένου στόμα ὁ ὁρῶν ἐπέτεινεν. ¶ Νυκτόρινοι κύνες, οἱ λύκοι, τινὲς δὲ εἶδος ὑποδήματος γυναικείου, Hesychius & Varinus. ¶ Λυκίσκος, ἡ μὴ ἔχουσα ὀξονίσκον τροχιλία, τρῆμα δὲ μόνον, ἢ ἄνοδος δήμιος, Hesychius & Varinus: in Lexico Græcolatino quidam interpretatur trochleam suculis carentem, & quę solum foramen habeat. ¶ Λεικὸς, λύκιον, λυκάθιον, τρυβλίον, οἱ δὲ λυκάθιον, (forte λυγάριον, ne idem bis scribatur,) Hesychius & Varinus: uidetur autem hæc nomina à recentioribus Græcis facta à ligula Latinorum, quæ paruum cochleare est, à lingendo forte dicta: nam aliqui lingulam dicunt, uel potius forma diminutiua à lingua, cuius speciem refert. ¶ Λυκιδεῖς, quasi lupuli, luporum catuli, apud Pollucem: dicuntur & scylaces communiori uocabulo, Pollux. Λυκιδεὺς rectus singularis non diminutiuæ, sed patronymicæ formæ est, Varinus in Λαγωός. Galli loueteaux nominant. ¶ Λυκόω, perdo, corrumpo, lanio: inde πρόβατα λελυκωμένα, τὰ λυκόσπαστα, Hesychius & Varinus. ¶ Λυκάβας annus uocatur, quòd λυγαίως, id est latenter & obscurè prætereat (sic enim tempus elabitur, Hesychius ex Scholijs in Odysseæ ξ.) Vel quòd dies anni continua serie pergunt, ut lupi cum flumina traijciunt: fertur enim illos, cum rapidus aliquis fluuius traijciendus est, caudis mutuò mordicus apprehensis tranare, (ut in D. exposui) Varinus & Suidas. Λυκάβας, ἐνιαυτὸς, ἀπὸ τοῦ ταχέως βαίνειν, ἢ λυγαίως βαίνειν, ὅ ἐστι σκοτεινῶς καὶ ἀδήλως, Suidas. Lycobanta (melius lycabanta) iccirco annum nominari existimant, quod erga lupum Sol amorem habeat, &c. Aelianus, ut in h. dicam. Macrobius lycábanta interpretatur τὸν ἀπὸ τοῦ λύκου βαινόμενον καὶ μετρούμενον, quòd Lycus, id est Sol, transitu suo eum metiatur. Λυκηγενῆ aut λυκηγενέτην Homerus Solem uocat, quòd lucem diluculo, uel quòd lycabanta progeneret, hoc est annum, quem cõficit Sol suo per XII. signa Zodiaci cursu, Gyrald. Λυβρὸς, λύεμβος ὁ ἐνιαυτὸς, ἐκ μεταφορᾶς τῶν λύκων τῶν βαινόντων ἐπὶ οὐρὰν, Varin. ego λυκάβας malim. Λυκάβαντα uocãt annũ quasi lygabanta, ἐπεὶ μετὰ λύγης βαίνει, Idem in uoce Λυγαίοις: interpretatur autem λύγην noctem, λύγος tenebras, λυγαῖον obscurum. ¶ Λυκόφως, τινὲς τὸ σκοτεινὸν λέγουσιν, οἷον (Varinus addit λυγαῖον) διαλελυμένον φάος, (sic λύγος, παρὰ τὸ λύειν τὴν αὐγὴν) ut sonet lucem solutam, (quasi dilutam, non meram:) uel tempus ex luce & tenebris permixtum, per translationem à pilis lupinis, qui interiore sui parte quæ cuti contigua est, albicant: exteriore nigricant, Etymologus, Varinus & Eustathius apud Cælium. Vide etiam infra in Lyceo Apolline in h. & supra in C. de uisu lupi. Λυκόφως, τὸ πρὸ τῆς αὐγῆς φῶς (id est matutina lux, crepusculum,) Suidas. Eustathius quidem in Iliad. κ. λύκην lucem matutinã interpretatur, unde deriuetur λυκόφως: item umbram, unde νὺξ ἀμφιλύκη dicatur. Πρώτη ὑπ' ἀμφιλύκη, summo mane, Oppianus: hinc & ἠλύγη, σκέπη, σκιά: quin & lupi canes nocturni uocantur. Est igitur (inquit Varinus) ἀμφιλύκη νὺξ, quod uulgo λυκόφως dicitur, inter noctem diemq; medium. Homerus sanè amphilycen noctem uocat, quæ diei propinqua sit, & auroram seu diluculum præcedat. Vel tempus quo Sol oriri & tenebras soluere incipit, nondum tamen ortus est, necdum plena aurora apparet: nominis ratio est, uel q̃d uox λύγη tenebras signat: ut amphilycõ exponamus tenebrosam, quasi amphilygen: & lycóphos, quasi lygóphos: uel à lycea, id est pelle lupina: cui color cinereus, non totus niger, Hæc ille. Λύγη, ἡ σκοτία κατ' ἔλλειψιν αὐγῆς λέγεται, Hesychius. Amphilyce, finis noctis. Ἡμέρα δὲ ὑπέφαινεν οὔπω λαμπρὰ, ἀλλ' ἔτι πρὸς ἀμφιλύκην ἦν νὺξ καὶ ἀπέληγε, Suidas ex innominato. Idem amphilycen pro nocte simpliciter, per synecdochen accipi docet, ut in epigrammate: Ἀμάθυνε δὲ χαίτην, Ἣν μόλις ὂν τρισσὴν πλέξαμεν ἀμφιλύκην. Ἀμφιλύκη νὺξ, Homero Iliad. 8. crepusculum antelucanum: cum lux adhuc crepera & dubia est, necdum pura, Scholia: Sic etiam Porphyrius, citante Cælio, interpretatur. Prisci Græcorum (inquit Gyraldus) primam lucem, quæ præcedit Solis exortum, λύκην appellauere, ἀπὸ τοῦ λύκου, id est à lupo: hodie quoq; lycophos dicitur: eandem & λύκην Homerus nec semel appellauit: quin & Latini uidentur lucem à λύκη deriuasse (ex Macrobio.) Quin idem ipse Homerus eam lucem, cum iam tum cernens lupus se in uiam dare solet, ἀμφιλύκην νύκτα appellare uidetur. Theon uero

amphilycen

amphilycen Solis exortum interpretatur. Sed & Sol λύκος cognominatur, (ut in h. referetur,) Hæc ille & Sipontinus. Lycophos Græci dicunt quod nos primum tempus lucis quasi λευκὸν φῶς; id est lumen candidum, Festus. Μεργάβως, τὸ λυκόφως, Hesychius & Varinus. Apparet uocem esse barbaram, finitimam nostris, **morgen** & **frü**, uel utrisque iunctis. Λυκαυγὲς, τὸ, crepusculum quod νύκτα ἀμφιλύκην uocat Homerus, Pollux. Vide λυκοειδὲς eiusdem significationis, inferius. ¶ Λυκόποδες, tyrannorum satellites erant, corpore uegeto & animo præsigni iuuenes: uocabuli ratio est, quia pedes lupino circuntegerent corio (ne æstus adureret, Suid.) aut quia in clypeis lupi gestarent insigne, Cælius ex Suida. Alij sic dictos aiunt quasi leucopodes, id est albis pedibus: quod semper calceati (ὑποδεδεμένοι) essent, Hesychius. Aristophanes uerò in Lysistrate Alcmæonidas sic nominat, qui contra Hippiam tyrannum & Pisistrati filios bellum gesserũt, munito Leipsydrio supra Parnethem, ubi ciues aliquot cum eis collecti sunt, ut scribit Aristoteles in Atheniensium republica, Suidas & Varinus. ¶ Qui lycanthropia seu cynanthropia morbo occupantur, inquit Aetius 6.11. mense Februario noctu exeunt, in cunctis imitati lupos, aut canes, & usque ad diluculum circa sepulchra præcipue uersantur: ita affectos his notis dignosces: pallidi apparent, & ignauè (ἀδρανὲς) aspiciunt, aridis oculis, neque lachrymantur, spectabis in eis oculos cauos, scabram linguam, neque omnino expuunt: sunt & siticulosi, tibijs ita ulceratis ut curari nequeant, propter frequentes casus (impactiones,) & canum morsiones: his signis cognosces lycanthropiam esse melancholiæ speciem, Hæc ille ex Marcello: curandi rationem omitto. Plura uide supra in Cane H.c. ex Manardi epistolis super hoc morbo. Qui sic afficiuntur lycanthropi uocãtur, item lycaones, Cælius. Manardus morbum ipsum lycaonem nominat: ut & Marcellus Vergilius in Dioscoridis de pæonia caput scribens: ubi & hæc eius uerba sunt, Potuerunt Græci malum hoc lycaona uocasse ab Arcadiæ rege Lycaone, quem Naso 1. Metam. à Ioue in lupum ob scelera sua mutatũ finxit: aut quod uerisimilius est, ex humanæ mentis alienatione hanc factam fuisse fabulam, &c. Omnia quidem in illo ferè ex hoc atræ bilis uitio descripta uidentur, præsertimque cum ait: Territus ipse fugit, nactusque silentia ruris Exululat, frustraque loqui conatur, &c. Lycaon apud recentiores uocatur morbi genus, quo affecti, noctu oberrant, & circa sepulchra morantur, Varinus. Cognatus huic affectus uidetur, de quo Andr. Bellunensis, Dæmonium leoninum (inquit) est confusio rationis cum factis malis, noxijs & iracundis: ut à leone dictum uideatur hoc malũ, quòd eo detenti alios homines lædant, & leonum instar in eos sæuiant.

¶ Λυκεῖον, terribile, lupinum: ut δέρμα λυκεῖον, pellis lupina, Suid. Hesych. Varin. Γόργια, Dorice, τὰ μορμολύκεια, Suidas: id est personæ, laruæ, quòd pueris sint terribiles: nam & lupus fera terribilis est, & Mormo siue Gorgo, de qua dixi inter boues feros, ubi de Catobleponte. Λύκιον τέρας, τὸ τοῦ λύκου, (sydus intelligo:) λύκεινον (lego λύκειον, quamuis alij in eadem significatione penultimam circunflectant, quod non arridet) uerò cum diphthongo, de pelle, Varinus: lego autem δέρμα, non δῶμα. ¶ Λυκοφόροι equi, ac si lupiferos dicas, dicti sunt in equo B. inter celeres: Item λυκοσπάδες ibidem. Apud Hesychium & Varinum non rectè λυκοπαίδες legitur in dictione Ἐνετίδες. Λυκοσπασεῖς (λυκοσπάδες potius) ἵπποι ὑπὸ λύκων διεσπασμένοι, οἱ περὶ τὴν ἀνδρίαν (lege Ἀδρίαν,) Hesychius. Sunt enim Veneti siue Adriatici equi. Vide etiam paulo superius hoc in capite in lupi freni mentione. Ἵπποι γὰρ σφηκῶν γένεσις, ταῦροι δὲ μελισσῶν, Σκήνεσι πυθομένοισι λυκοσπάδες ἐξεγένοντο, Nicander in Theriacis. Hoc est, ex cadaueribus equorum & taurorum putridis generantur uespæ & apes, utræque lycospades, id est asperæ & similes lupis colore: uel quoniam ut lupi impudentes sunt, præcipue uespæ: uel quoniam lupis cadauera illa uorantibus carne nudata & rupto corio euolant, ut lupi fortuita generationis earum causa uideantur, Scholiastes. ¶ Λυκόβρωτος, à lupo adesus, Plutarcho. Λυκόσπαστον πρόβατον, laniata uel adesa à lupo ouis, Grammatici in Lexicis in uoce Λελυκωμένα. ¶ Λυκαιχλίας, ὁ λυκόβρωτος, Hesychius & Varinus. ¶ Λυκοβατίας δρυμὸς, sylua in qua lupi uersantur, Iidem. ¶ Λυκοειδὴς, διάλευκος, Hesych. & Varin. Λυκοειδὲς, τὸ πρὸς τὴν ἕω: τὸ λυκόφως, id est tempus antelucanum, uel matutinum, Iidem. Quidam in Lexico Græcolatino interpretatur dolorem qui fauces infestet, sine authore. ¶ Λυκοϊέρεια, ἐκ λυκείου δέρματος πεποιημένα, Hesych. & Varinus. ¶ Λυκοθρασὺς, θρασὺς, Hesych. ¶ Λυκοκαεὶς, θερμὸν ἀπ' ἀλφίτου πιεῖν, (locus mihi obscurus,) Idem. ¶ Λυκοῤῥαίστης, qui lupos perdit uel occidit, ut in epigrammate, Δέρμα λυκοῤῥαίστης ἐκρέμασε Τελέβων, Suidas & Varinus. Est autem epigramma Zonâ libro 6. sect. 15. Anthologij, ubi uox Τελέβων desiderata, ex Suida restituetur. ¶ Λυκοκτόνος, paroxytonum, lupum occidens: proparoxytonũ uerò, à lupo occisus, Quidam in Lexico Græcolat. ¶ Λυκόστρατος, ὁ μόναρχος apud Hippocharmum, Hesychius & Varinus. ¶ Lycophilios pro suspecto ponitur & latente, ut est apud Ael. Dionysium: & Menander ita scriptum reliquit, λυκοφίλιοι μέν εἰσιν αἱ διαλλαγαί: id est, suspectæ quidem conciliationes sunt, Cælius & Varinus. Λυκοφιλίως, ὑπόπτως, ὑπούλως, Varinus. Videtur sanè factum hoc uocabulum ex apologo huiusmodi: Lupis & agnis fœdus aliquando fuit, datis utrinque obsidibus. Lupi suos catulos, oues canum cohortem dedêre. Quietis ouibus ac pascentibus, lupuli matrum desyderio ululatus ædunt. Tum lupi irruentes, fidem fœdusque solutum clamitant, ouesque canum præsidio destitutas laniant. ¶ Λυκόφρων, δεινόφρων, ὑψηλόφρων, Hesych. & Varinus: Est & uiri proprium. ¶ Λυκόχροος βαφὴ, color cinereus cuiusmodi lupinus est, Eustathius Iliad. κ.

¶ Lycophthalmos gemma quatuor est colorum, ex rutilo & sanguineo; in medio nigrum candido cingitur, ut luporum oculi, illis per omnia similis, Plinius lib. 37.

¶ Stirpes. Lupum salictarium Plinius lib. 21. numerat inter herbas Italiæ quæ in cibum ueniunt, eaq; uerius oblectamenta quàm cibos. Medicis & pharmacopolis hodie uulgò lupulus uocatur, Gallis hupelon, Germanis **hopfen**. Caulibus aculeatis longissimisq; (inquit Ruellius) in uepribus & salictis reptat, folijs uitis albæ, hispidis, & nigrioribus: flore cinereo, ac multis exilibus folliculis squamatim compactili. Hoc frugibus admisto, Germani suam condiunt ceruisiam. Subit scanditq; salices, & arbusta omnia circumuoluendo se complectitur, nonnusquam quoq; reptitius lupus uocatur hodie. Græci uulgo bryon uocant, à bryoniæ ut puto similitudine (nam bryoniam quoq;, ut audio, in Burgundia uitem lupi uocant) bruscandulum Itali, quasi bryon scansile, Hæc Ruellius. Lupulos ego aut à colore lupino aut ab asperitate sic appellatos puto: asperrimi enim sunt & colorem lupi caule & folijs imitantur, Platina. Lupa, nomen cici uel ricini apud Dioscoridem. Lupinus uel lupinum (masculino genere frequentius) genus leguminis, quid cum lupo commune habeat, haud scio: circumagitur quidem cum Sole, & Sol quoq; diuersa à lupo cognomina sortitur. Thermos Græci uocant, nostri **feigbonen/ wälsch bonen/ wolffsisern.** Lycos flores herbæ iridis dici inuenio, quòd labiorum lupi speciem reddant, Cælius ex Scholijs in Nicandrum, si bene memini. Apud Hesychium & Varinum non rectè legitur τὸ τῶν ἱερέως ἄνθος, pro τὸ τῆς ἴρεως ἄνθος. Orobanche apud Dioscoridem alio nomine etiam λύκος uocatur, & hodie à quibusdam lupa Matthæolo teste: Vide supra in Boue capite tertio. Chamælycos, uerbenaca altera, inter nomenclaturas Dioscoridis. ¶ Lycium est spina pyxacantha, uel potius succus ex contusis decoctisq; æreo uase radicibus eius & ramulis: huic nomen inuentũ Ruellius conijcit, quoniam à Lycia inueheretur, prçcipuũ urbe Patara. Lycanthemon, smilax aspera, Dioscor. Lycophryx (aliâs leucophryx) artemisia, apud eundem. Per hyemis tempora Spartani lycophonas, λυκόφονας, ad dormiendi usum stipadibus permixtos sibi substernebant, θερμαντικὸν ἔχειν τι τῆς ὕλης δοκούσης, Cælius. Lycopersium, de qua Galenus de simplicibus 4.17. Nuper, inquit, herbam quandam conspeximus, quam centurio quidam ex barbarica circa Aegyptum regione comportauerat, odore adeò graui, adeoq; inamœno, ut ne gustare quidem auderem, sed letalem esse conijcerem: utebatur autem ad urgentes articulorum dolores; atq; ipsis etiam laborantibus refrigerandi pollere facultate est uisa. Est autem colore subflauo, odore tam graui quàm cicuta: nisi quòd leuem quandam instar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua succus hic exprimitur, lycopersium esse dicebat, Hæc Galenus. Lycoscytalion, sesamoides magnum, Dioscorides. Lycopsis anchusæ congener, miror quomodo ab aspectu lupino nomen tulerit. Ruellius linguæ canis hodie uulgò dictæ hoc nomen adiudicat: folia ei (inquit Plinius lib. 27.) longiora quàm lactucæ crassioraq;, &c. Pro thermuntiade lycopsolon substitui, in Succidaneis legimus. Messenij echinopodem, lycophanon (λυκόφανον) uocitant, Hesychius & Varinus: de echinopode herba uide in Echino supra in H. a. Lupi cor, capparis & limonium, apud Dioscoridem. Lupi pes, (ut scribit Ruellius,) Græci lycopoda nominant: herba est marrubio syluestri similis, folio lupini pedis effigie, dissecto, grauis odoris, caule anguloso geniculatoq;, fungosa intus medulla, radice frequenti capillamento fibrata: folia trita præsentaneo remedio imponuntur dissoluto stomacho. Galli nunc patam lupinam, nunc herbam pectoralem, nunc manum sanctæ Mariæ nominant, Ruellius. Hæc est quam multi in Germania cardiacã uocant, **hertzgesperr/ hertzkraut**: nimirum quod cardiæ (sic etiam stomachum siue os uentriculi ueteres nominabant) imposita medeatur. Quod uerò Ruellius ait Græce lycopodem nominari, nusquã reperio apud Græcos, sed neq; apud Plinium: quare confictam ab eo ad imitationem Gallicæ uocis Græcam conijcio. Tragus melissam syluestrem facit. Fortassis hoc Galeni lycopersium fuerit, cuius proximè memini: cum & nomen à lupo, & odoris insignis grauitas, leuiter tamen aromatica, & ni fallor etiam color conueniat, præsertim maturo iam semine prægnatis herbæ: leuari autem eius usu articulorum dolores facile crediderim, cum egregie discutiat, & mediocriter calefaciat euocetq; in uaporem resolutos crassos humores, &c. nam quod Galenus refrigerare putat, non pro certo asserit, sed uulgi refert opinionem, qui forsitan actu frigidam herbam aut eius succum ad huiusmodi dolores admouebant. Vix hercle grauius odoratam inuenias herbam, ut nõ mirum sit Galenum noluisse gustare: ego uero certius cognoscendi gratia, ea etiã quę uenenosa esse sciebã, pleraq; omnia gustu iudicare uolui, sed ne quid deglutirẽ diligẽter caui, et apotherapia mox aliqua usus sum. Magna quidẽ inter plantas ualde refrigerantiũ pars, odoris grauitate notatur, quod singulatim ostendere possem: non continuò tamen omne grauiter olens refrigerat. Fungi quidam (inquit Ruellius) terræ cohærent, nullo fulti pede, in globum circinati, nec ulla sui parte patentes dehiscunt: qui cum rumpuntur, atram fuliginem eructant, toto callo in fumum abeunte: hos crepitus lupi nostrum uulgus appellat, ij nullo pacto manduntur. Germani nominant **pfawenfist**, id est crepitum pauonis: Matthæolus uesicas lupi, Tragus tertij Tomi cap. 1. **bübenfist**, & ouatos à figura. Crescunt, inquit, in campis gramine uestitis, albo colore, & cum aruerunt, crepant, & puluerem ferè flauum eructant. Hunc aliqui uetustis & humidis ulceribus inspergunt, ut siccentur & facilius curationem admittant. Fungus quem crepitum lupi uocant, cum stercore porci

gramina

gramina pascentis tritus & calidus appositus plagæ, sanguinem sistit: debet autem intra triduum non remoueri, Rusius. Comarus Græcè, Arabicè catilabinch, uel haruanchieth (apud Serapionem) Latinè ficus lupi, uel suborbito (lege, arbutus) nostro idiomate armoni uocant, Syluaticus. Idem alibi iusoph, ficum lupi interpretatur. Arnoldus scribit arbutum in Hispania ficum lupi uocari. Caret eo Germania: in syluis Galliæ Narbonensis frequentem uidi. ¶ Dipsacum è genere carduorum, nostri uocant **wolffstral**, hoc est fulmen lupinum: & esulam, hoc est pityusam, uel quemuis etiam tithymallum, **wolffsmilch**, id est lac lupinum: aliqui non rectè **wolffwurtz**, id est radicem lupi: quod nomen aconito conuenit, ut iam docebo. In Hippiatricis Græcis cap. 26. helleborum album αὐτολύκιον uocari legimus, aut certè eiusdem facultatis plantam.

¶ Aconitum quoniam lupos aliasque feras plerasque omnes occidit, homini etiam intus forisque uenenum, sed & remedium aduersus morbos & uitia quædam, & lupariæ nomẽ, tum apud Germanos tum Gallos & Italos habet, hoc præcipuè loco, quæ super eo mihi obseruata sunt, studiosis communicare uolui. Pluribus autem de eo mihi agendum est, propter ueterum pariter ac recentiorum circa huius ueneni genera, partim ignorantiam, partim errores, & codices quoque ueterum uitiatos. Antiquorum curam (inquit Plinius) diligentiamque quis possit satis uenerari, cum constet omnium uenenorum ocyssimum esse aconitum: & tactis quoque genitalibus fœminini sexus animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit uenenum, quo interemptas dormientes à Calfurnio Bestia uxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio eius, in digito eas mortuas, Hæc Plinius. Et alibi, Nascitur in nudis cautibus quas aconas (ἀκόνας) nominant: & ideo aconitum aliqui dixêre, nullo iuxta, ne puluere quidem nutriente. (Hinc forte Ouidius uiuacia dixerit.) Et dira aconita creat cos, Ausonius. Hanc aliqui rationem nominis attulêre. Alij, quoniam uis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimque admota uelocitas sentiretur. In Ponto est portus Acone, ueneno aconito dirus, Plinius. Theopompus Chius, uir fide dignus, de Clearcho Heracleota Ponti tyranno scribit, quod multos uiolenter sustulerit, & ὠώνειον plerisque bibendum dederit: quod cum cognouissent homines, nulli domo prodibant nisi gustata prius ruta: hac enim præsumpta nihil obesse aconitum asserunt: est autem hoc uenenum, quod sic nominatum ait inde quòd nascatur Aconis loco circa Heracleam, Athenæus libro 3. Apparet autem priore loco non ὠώνειον sed ἀκόνιτον esse legendum, ut posteriore: quo quidem rectè aconitum legi etymologia demonstrat: quanquam & conion, id est cicuta inter uenena est, & ruta inter utriusque antipharmaca nominatur. Aconitum præterea ex Ponto, de cuius hic loquitur rege, commendabatur. Quæ quia nascuntur dura uiuacia caute Agrestes aconita uocant, Ouidius lib. 7. Metam. Eustathius quidem in Dionysium Afrum scribens aconitum sonare putat inexpugnabile uenenum, πρὸς ὃ οὐκ ἔστι κονίσασθαι, καὶ οἷον παλαῖσαι καὶ ἀντιπαλαμήσασθαι. Et mox ex Arriano citat hæc uerba, Mariandyni ultra Sangarium habitant, Paphlagonum uicini, ubi urbs est Heraclea: quo in loco Cimmerij sumpto in cibis aconito malè habuerunt: nam pro patrio more herbis uescebantur. Κονίζεσθαι quidem est puluere seu arena aspergi, & ad luctam præparari, unde ἀκονιτὶ & ἀκονίτως aduerbia, citra puluerem, sine labore & periculo, facile: Erasmus inter prouerbia recenset. Hinc iocus ille in Epigrammate, Ἀλλὰ πιὼν ἀκόνιτον ὑπέκφυγε τοῦτ' ἀκονιτί. Xenophon in libro de uenatione ἀκονιτικὸν φάρμακον dixit, aconiticum uenenum: apud Hesychium & Varinum non rectè ἀκοντικὸν legitur. Dicitur & aconitum uas non illitum, quod calido dilutum humore aquam in se trahit: Dioscorides ἀπίσσωτον exponit, id est non picatum, libro 1. de fuligine resinæ. Ἀκόνιτον uas (inquit Cornarius) idem est quod ἀκονίατον, id est nulla calce illitũ, neque ullo tectorio obductũ: nã à picis oblitione picatorũ et nõ picatorum fictiliũ appellatio facta est Latinis, sicut à calce Græcis, &c. ut ille pluribus persequitur in commentarijs in Galenum περὶ τόπους li. 1. ad finem capitis 4. Aconitum (inquit Theophrastus: loquitur autem de secundo apud Dioscoridem aconiti genere) nascitur in Creta atque Zacyntho, sed plurimum optimumque in Heraclea Pontica: Et paulò post, Nascitur ubique, & non in Aconis solum, à quibus habet appellationẽ: is autem uicus est Periandynorum: amat autem loca potissimum saxosa. Hoc in loco (de hist. plant. 9. 16. non Periandynorum ut Græcè Latinèque legitur, & à Marcello alijsque citatur, sed Mariandynorum legendum est. Sunt enim Mariandyni (ut Dionysius Afer scribit & interpres eius Eustathius) populi uicini Paphlagoniæ, ubi extractus Cerberus ab Hercule spumam rabiens euomuit, undè uel natum est aconitum, ut Nicander & Ouidius lib. 7. Metam. scribunt: uel cum prius innoxium esset, Cerberi uomitu contactum uenenosum euasit. Cerberum aiunt in lucem eductum, cum eam ferre non posset, euomuisse, atque inde ortum aconitum. Est autem Acheron fluuius Heracleæ Ponticæ, & iuxta Aconitus collis, ubi canis in lucẽ extractus fertur. Ibidem subuersum est oppidum Priolai, qui Lyci regis Mariandynorum filius fuit, & in Heraclea Pontica mortuus est, cum Hercules bellum gereret in finitimos: unde urbem Heracleæ uicinam Lycus sic appellauit à filij nomine Priolai, Scholia Nicandri. Mariandyniæ regionis Stephanus quoque meminit. Alij tamen Cerberum non in Ponto, sed in Laconica iuxta Tænarum eductum ab Hercule fabulantur, ubi spelunca quædam ostenditur, ut refert Strabo libro 8. Fabulæ narrauêre è spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur eius ad inferos aditus, gigni, Plinius de aconito. Nicander aconitum sentire uidetur non ab Aconis Ponti uico dictum, sed à cautibus in quibus nascitur: Aconitum, inquit, aliqui

thelyphonon & cammoron uocant: producit autem fœmineum (fœminarum perniciem) hoc aconitum (mons Ida) in collibus petrosis, ἐν ἀκοναίοις ὀρόγκοις: Vbi scholiastes, Prouenit aconitum ijs in locis ubi cotes nascuntur: quas aliqui in Heraclea nasci aiunt, alij in Hermione, alij in Tanagra: Quibus uerbis cotes eum non pro petris aut saxis simpliciter accipere apparet, sed pro cotibus illis tantum quibus ferrum acuitur: quod equidem non probo, quanquã Theophrasti aconitum, quod secundũ eius genus apud Dioscoridem est, simpliciter petrosis in locis nasci ab eo proditur: Nicander de primo loquitur, quod pardalianches, &c. uocant. Ipse quidem sæpissime aconiti Dioscoridis secundi duo genera, luteum inquam & cœruleum, ratione floris, iuxta petras montium emicare uidi: luteum etiam in ipsis petris & rupibus, sed terra intectis, non ut Plinius scribit nudis, nullo iuxta ne puluere quidem hærente ac nutriente hanc plantam: hoc enim Grammatici commenti uidentur, ut nominis rationem reddere possent, tanquam sic dicta herba quòd ἀκονιτὶ καὶ ἄνευ κόνεως nasceretur. Cœruleum sæpe quidem iuxta saxa, sed magis in terrenis oritur. Pallida Dictæis Cæsar nascentia saxis Infundas aconita palàm, Lucanus lib. 4. Syluaticus & alij quidam huius farinæ omnem herbam uenenosam aconitum dici posse stultè persuasi sunt. Nunc ipsa aconiti genera describemus ex Dioscoride, Theophrasto, Plinio. Aconitum (inquit Dioscorides) aliqui pardalianches, alij cammoron, alij thelyphonon, alij myoctonon, alij therophonon appellant: folia habet tria quatuórue cyclamini aut sycij, id est cucumeris (Marcellus interpres addit syluestris) minora tamen & subhirsuta (ὑποτραχέα, quadantenus aspera, Marcell.) Caulis illi est dodrantalis: radix scorpionis caudæ similis, alabastri modo nitet. Nomina eius eadem omnia Nicander & Plinius recensent, præter therophonon, Ruellius theriophonon legit. Idem & Marcellus thelyphonon apud Dioscoridem & Theophrastum deprauatam esse uocem pro theriophono temere suspicantur, cum & Nicander sic habeat, qui etiam θηλέην ἀκόνιτον eadem de causa uocant: nominis rationem ex Theophrasto & Plinio infra reddemus, quoniam genitalibus cuiusuis animantis fœminæ inserta radix, mortem inferat. Pardalianches quidem uocatur, quoniam panth eras ueluti strangulando occidat, ut legimus in Scholijs Nicãdri, unde hæc translata subijcimus. Pardalis deuorato aconito moritur: quamobrem non prius id gustat, quàm prope se uiderit excrementum humanum, quo scilicet antipharmaco utitur. Itaq; pastores excrementum ab arbore suspendunt, in eam altitudinem quam saliendo pardalin assequi non posse coniiciunt. Hoc uiso pardalis, secura propter antipharmaci præsentiam, aconitum edit: deinde antipharmacum appetens assiliensq;, cum propter altitudinem attingere nequeat, crebris tandem saltibus exhausta, uel moritur, uel uehementer debilitatur: natura enim infirmum (ἄτονον) est animal: & à uenatoribus capitur uel occiditur, Hæc illa. Minus autem miretur aliquis curari excremento hominis hanc ueluti anginam seu strangulationem, quam pantheræ seu pardales ex aconito patiuntur (ueneno scilicet guttur, fauces & gulam inflammante, & humores illuc attrahente, ut helleborus etiã:) si legerit apud Galenum libro decimo de simplicibus experimentum memorabile de faucium inflammatione pueri excremento sananda. Pantheræ gustato aconito liberantur morte excrementorum hominis gustu, Plinius. Quod ad cammari nomen, Galenus in Glossis Hippocraticis cammoron interpretatur marinum animal (malacostracum, generis cancrorũ) paruæ caridi, id est squillæ (cancello) simile: & aconitum, propter radicum eius cum squilla similitudinem: sed apud Hippocratem (inquit) in libro de Locis in homine de neutro istorum accipi potest, ubi in ardoribus cammoron assumitur. Vnde Erotianus (Herophilus, Cornarius) non solum ipsum animal cammoron, sed etiam circumsitum ipsi muscum ita appellari ait. Zeno autem Herophilius cicutam, Zeuxis medicamentum refrigeratorium, Hæc Galenus. Ego apud Dioscoridem inter nomenclaturas cammaron nomen etiam mandragoræ & delphinio attribui obseruaui, in quarum historia utrobiq; penultima per alpha scribitur (quanquam in delphinio per m. simplex camaros, quod non probamus) id quod placet, & si cammoros pro aconito apud Dioscoridem, Nicandrum, & Galenum in Glossis per o. paruum scriptum sit: & insuper Nicandri scholiastes, cuius non magna apud me authoritas, κάμμορον interpretetur, κακῷ μόρῳ ἀναιρῶν, id est malo fato interimẽs: nam κάμμορος pro κακόμμορος poetica uox est. Cammaron sanè utrobiq; per alpha pro cancri marini genere scribi, nouerunt uel mediocriter eruditi omnes: huius autem figuræ (Galeno etiam teste, & Plinio) radices aconiti conferuntur, sicut etiam scorpij caudæ: quamobrem scorpium aliqui uocauerũt: (arida radix incuruatur paulum scorpionum modo, Ruellius.) sic & alterius aconiti radix squillæ cancelli marini cirris confertur. Sed & cammaros aliqui caridas (non κανίδας ut apud Hesychium habetur falsò) id est squillas rubentes uocitant. Κάμορος quidem per omicron & m. simplex, alnus est Hesychio & Varino. Aconitum folia habet cyclamini (inquit Plinius) aut cucumeris, non plura quàm quatuor ab radice leniter hirsuta: radicem modicam cammaro similem marino: quare quidam cammaron adpellauêre, alij thelyphonon. Radix incuruatur paulum scorpionum modo, quare & scorpion aliqui appellauêre: nec defuêre qui myoctonon appellare mallent. Aconitum (ut legimus in libro de simplicibus ad Paternianum, qui Galeno attribuitur) herbula est quæ folia habet à radice duo uel tria, similia cucumeri: & thyrsulum non altum: radicem oblongam, & ad imum magis tenuiorem & minutiorem, speciem & colores ad similitudinem scorpionis pusilli sine pedibus. Thelyphonum (inquit Theophrastus 9. 19. de hist. plant.) alij scorpionem appellant, habet folium cyclamini, radicem similem scorpioni: nascitur graminis modo, & geniculis constat: loca amat umbrosa, Hæc Theophrastus. Nicandri

interpres

interpres gramini simile esse aconitum dixit, in quo reprehendendus est. Theophrastus enim non hoc dixit, sed nasci ut gramen, nimirum propter genicula, ut hoc ipsum ceu epexegesin subiecerit: sic etiam illud quod priuatim aconitum uocat, frumento simile esse ait, caulibus nimirum geniculatis et nodosis, non alia parte. Forma quadam peculiari spectatur, nepæ (scorpij) uocatæ radix, repræsentat enim speciem scorpionis, Theoph. 9.14. Strangulator alnemer nascitur in terris edeilla, (arenosis, Bellunensis:) & est amari saporis & horridi odoris, Auicenna lib. 4. fen. 6. ¶ Transeo ad aconitum alterum, quod Dioscorides & Theophrastus descripserunt: à Plinio præteritum admiror. Aconitum alterum (inquit Dioscorides) sunt qui cynoctonon, qui lycoctonon, qui cyamon leucôn, Romani colomestrum (colomestin, Syluaticus) appellant. Huius tria genera sunt: unum quo uenatores, duo quibus medici utuntur. Ex his tertium quod Ponticum uocant, (καλῶσι uerbum si demas, clarior erit syntaxis, ut Ruellius fecit: sed ita uidebitur medicinale aconitum, non uenatorium describere: cum hoc à se descripto uenatores uti in fine capitis doceat. Theophrastus quidem aconiti genus unum tantum, quo medici simul & uenatores utantur, describit) plurimum in Italia Iustinis montibus nascitur, antedicto (altero quo medici utuntur, quod non descripsit, ut neque uenatorium,) efficacius: platani folia habet, sed magis incisa (μᾶλλον ἐπεσχισμένα, pluribus quàm platanus incisuris diuisa, Marcellus & Ruellius: sed licet etiam profundiores non crebriores incisuras accipere:) multoque longiora (Ruellius & Matthæolus, qui μακρότερα legerunt: breuiora, Marcellus qui μικρότερα legit: quam uocem forte commodius Latinè reddas minora uel angustiora) & nigriora: caulem instar pediculi in filice, (ut ipse interpretor, μόσχον enim in filice potius quàm καυλὸν dici, in Vitulo docuimus) glabrum, altitudine cubitali, & aliquando maiore: semen in siliquis quadantenus oblongis, radices cirris marinarum squillarum similes & nigras: quibus ad uenationem luporum utuntur, crudis eas carnibus imponentes: quæ in cibo ab illis sumptæ eos enecant, Hæc Dioscorides. Aconitum (inquit Theophrastus, de eodem loquens genere) folio constat intubaceo (ego nõ κιχωριώδες, sed πλατανώδες lego: cum & Dioscorides platani folium ei tribuat, & nos ea facie lupariam nostram, cuius sunt flores, nouerimus: radice tum specie tum colore nuci proxima, (ut Gaza uertit: sed legendum καρίδι, id est squillæ, non καρύᾳ.) Fructus herbæ est, non humilis materiæ, (ὑλήματος, fruticis: nam capite quinto libri 4. historiæ, δένδρα, ὑλήματα, & πόαι, ceu tria stirpium genera cõstituit.) herba breuis est, & nihil superuacui habens, (οὐδὲν περιττὸν, nihil egregium uel eximium, ut Marcellus uertit, quod magis probo: quasi dicat, etsi maxime uenenosum sit aconitum, & miris facultatibus præditum, nihil tamen herba ipsa insigne habet aut admiratione dignum, nisi radicem fortassis ut & thelyphonum: sed hic de herba, hoc est superficie priuatim loquitur:) sed frumento similis, semen tamen in spica non habet. Matthæolus nescio quomodo negationem nõ uidit, & semen in spica, uelut frumentum, habere falsò scripsit. ¶ Aconitum Dioscoridis primum, hodie à quibusdam tora uocatur: de qua seorsim agam inferius. Hic illud tantum monebo, errare Leonardum Fuchsium, qui herbam paris appellatam uulgo ab Italis, ut Matthæolus scribit, aconitum primum esse asserit, cum ea omnino sit solani generibus adnumeranda, tum aliâs, tum uiribus: refrigerandi enim causa foris imponitur tumoribus calidis, idque utiliter ut experientia nos docuit: minimè uero putrefaciendi aut erodendi ut aconita: sed non est quod pluribus refutem, ne sim prolixior: mecum quidem & Matthæolus & Tragus sentiunt: sed suffragiorum numero hic non uincitur. Fuchsius sanè tum aliâs tum inde mihi deceptus uidetur, quod herbã paris (quam aliqui non rectè asterem Atticum putant) nonnulli uuam uulpinam, lupinam, aut caninam uocant: unde & Germanicum nomen factum, aut fictum potius ab imperitis puto medicis, **wolffsbeer** (nostri uulgo uocant **crützlekrut**, id est cruciatam, propter folia semper ferè quaterna, crucis instar disposita: alij **sprossenkrut/augenkrut**, Fuchsius etiam **dolwurtz**, quo nomine aliud solani genus in Boue in c. descriptum nos appellamus.) Sed uua lupina apud Arabes solanum est: teste Auerroi, ut Syluaticus scribit: quamuis aliqui, eodem tradente, staphisagriam interpretentur. Alij solanum non lupi, sed uulpis uuam uocant. Gerunt autem uuas omnia solani genera. Cuculus uel uua lupina apud authorem de simplicibus medicamentis ad Paternianum, cap. 83. ipsum solanum simpliciter dictum est. Syluaticus non cuculus sed caucalis legit, & uuam lupinam exponit. Plinius certe solanum cucubalum uocat. ¶ Secundi Dioscoridis aconiti genera duo agnoscimus, luteum (ut dixi) & cœruleum, quorum illud multò uenenosius & uehementius est, à Theophrasto & Dioscoride descriptum: folijs enim ad platanum accedit, & extremæ radices in cirros ceu squillarum abeunt, &c. hoc uero Arabum napellus uidetur, radice figuram napi præsentante, de quo infra seorsim. Nostri utrunque lupariam uocant, **wolffwurtz** (Rhæti qui Italicè loquuntur ris de lup, id est radicem lupi) sed luteum præcipuè per excellentiam: & quoniam cœrulei radix nigrior est, lutei minus nigra, fusca scilicet & interdum albicans, lupariam albam & nigram aliquando nominamus, **die weiß wolffwurtz/die schwartz wolffwurtz**. Lupacia, inquit Syluaticus, est herba interficiens lupos, & potissimum puluis ex ea: quidam falsò dicunt radiculam esse siue helleborum nigrum, cum reuera sit strangulator adib siue aconitum. Cœrulei quidem aconiti radicibus qui pro helleboro nigro uterentur, pharmacopolas in Sabaudia uidi: & lac. Syluius alicubi reprehendit idem à nonnullis in Gallia fieri: cuius erroris occasio eis fuit niger radicis color, & quòd uentris profluuium similiter moueat, ut in napello dicam, & quòd helleborus ipse eis deesset. Aconitum inuenisse prima dicitur Hecate, uenenorum insigni crudelitate fœmina, quæ Persam patrem Solis filium perinde crudelissimum

ueneno sustulit, author Diodorus. Proinde Ouidius in Metamorphosi, cum herbam nominat Hecateida, creditur aconitum intellexisse. Habet & rustici lupariam uulgo nominatam, ad eundē usum, folio uitis, multas habente diuisuras, et maculas candidas, flore oblongo, luteo: quare recentiores herbarij lycoctonon arbitrantur esse, Ruellius. Aliqui hanc plantam Gallicè madriettes uocant: alij patam lupinam, ut etiam cardiacam, de qua superius. Ponticum aconitum, inquit Matthæolus, quod Dioscorides descripsit, in omnibus ferè Italiæ montibus nascitur, folijs magis quàm platani incisis, caule silicis, floribus luteis, figura similibus ranunculi floribus, sed multò maioribus (nostræ lupariæ tum lutea tum cœrulea, cucullatos, ut ita dicam, flores habent, uel quodammodo galeatos, ranunculi floribus longè dissimiles, quare deceptum hic Matthæolum puto:) & uulgò luparia uocatur, quanquam in Tridentino (montem esse puto iuxta Tridentum) herba uulpis nominetur, eò quod radices eius tritæ & carnibus mixtæ uulpes interimunt. Lupariam luteam describit Fuchsius historiæ plantarum capite tricesimo: Luteam simul & cœruleam Tragus Tomo primo cap. 82. Folia, inquit, luteæ diuisa sunt in quinq; partes, ut saniculæ uulgò dictæ, uel ranunculi hortensis, ex uiridi nigricantia, (cœrulea potius, si bene memini, huius coloris folia habet, quę etiam alabastri instar resplendent, id est uasis ex alabastro factis, quod de primi aconiti radice Dioscorides scribit: est autem is splendor qualis spectatur in illitis uernice lignis, gfirnüßt: luteę uero folia neq; nigricant, neq; splendent.) radix est nigra, multis capillamentis ut asparagus aut ueratrum nigrum, odoris non ingrati: caules ferè bicubitales, quaterni aut quini ab una radice uetula procedunt: & flores mense Maio proferunt pileoli acuti specie, similes ferè floribus linariæ uulgò dictæ: folliculi subnascuntur quales in aquilegia, quam uulgò uocant, quibus semen includitur nigrum, angulosum, nigellæ aut cepæ semini non dissimile, hoc si quis mandat, sputum efficaciter mouetur, & acrimonia ferè pyrethri sentitur. (Aconiti cœrulei radicem pyrethri & staphisagriæ gustu urente linguam afficere, ipse certò deprehendi. Odorem cum tunditur ingratum spirat, foris nigra est, intus alba, substantia tenaci & sine neruis. Lege etiam Ammonium Agricolam in libro de Simplicibus.) Nascitur locis asperis, montanis, syluosis, & in uallibus profundis, ut in sylua Martia, &c. Cœruleam Argentorati in hortis colunt; ea specie & sapore luteam refert: procerior tamen & per omnia maior est, flores similiter per caulem deinceps tanquam in spica dispositi & ὑπάλληλοι dehiscunt, colore cœrulei, caui, galearum imagine, unde & herbæ nomen apud aliquos ysenhütlin, id est galea ferrea. Norimbergæ plantatur etiam alterum genus flore similiter cœruleo, & tertium roseo, Hæc Tragus. Cœruleum commune genus, radices quodammodo bulbosas & napo figura similes habet, quæ in iunioribus singulæ, in uetulis ternæ aut plures à capite cohærentes pollicis ferè crassitudine, paulatim in mucronem attenuantur, ut hoc etiam nomine scorpij caudæ conferri possint, aut potius integro cum cauda scorpio sine pedibus, ut primum aconiti genus ab authore de simplicibus ad Paternianum. Viderat ille fortassis aridas radices: ex nostris quidem recentibus pedati etiam scorpij effigiem facile est imitari, paucis fibris resectis, ut reliquę pedum loco sint. Nostri hanc plantam uocant kappenblümen, ac si pileatam aut cucullatam potius dicas, propter florum speciem: aliqui narrenkappen, id est cucullum stultorum: alij tüffelswurtz, id est radicem diaboli, in Heluetia Rhætis contermina. Licebit uero distinguendi gratia à genere luteo, cui eadem florum figura est, hanc pileatam luteam, illam cœruleam dicere (blaw vnd gelb kappenblümen) ut sic generum quoq; cognatio intelligatur. Cœruleam herbarij quidam inferioris Germaniæ superbiam uocāt, nimirum à thyrso qui & procerus & rectissimus usq; ad finem est. Lutea apud nos in uallibus & lateribus minorum etiā montium crescit, cœrulea non nisi in altissimorum montium lateribus: non enim in imis, ut lutea sæpe, neq; in summis: tum alibi, tum iuxta saxa, locis terrenis, & circa lactariorum tuguria, intactum à uaccis: itaq; sæpe eius syluæ circa casas lactarias spectantur, nulla ferè alia internascente planta: est autem uiuacissima, & in hortos translata facillimè comprehendit, & omnium diutissimè durat, luteam in hortis nunquam uidi: ego sæpe frustra plantaui: uidetur enim refugere homines, repetere solitudinem: ter quater mihi plantatæ mox emortuæ sunt. cœrulea utcunq; neglecta, & malè etiam tractata, pertinacissimè uiuit: plantatur autem propter coloris gratiam, qua uel ipsum cœruleum metallum prouocat. luteæ nulla gratia: pallidus enim & tristis ei color, qualis illi quam digitalem Fuchsius nominauit, ex luteo albicans & dilutus. Nodi quidem geniculorum protuberantes gemmarum instar, cœruleæ peculiares sunt: ut luteæ mirifica radicis textura, retiformis quodammodo, maculis siue foraminibus passim dehiscens, præsertim si maior & annosa fuerit radix. Luparia pediculos occidit, item muscas in lacte. Consiliginem, de qua in Boue dixi, aliqui recentiores aconiti uel toxici generibus adnumerandam putant: & habet sanè semina eorumq; uascula non dissimilia, ut & helleborus niger uulgaris: cui & uiribus ferè respondet: & illius ego potius quàm aconiti generibus adscripserim. Galli pomeleam, id est pulmonariam uocant, aliqui du cru, quòd morbo sic ab eis dicto in pueris & in uaccis medeatur. Nostri lüßkrut/küwurtz, &c. Sabaudi marsieure, alobre, quasi elleborum: aliqui patam leonis. Stultè quidam aconitum realgar interpretatur, quod uenenum metallicum est, quamuis potentia aconito non dissimile, de quo Syluaticus capite 602. ¶ His adiungam quæ animalia aconito sumpto intereant. Aconitum uim mortiferam in radice tantum habet, folium & fructum nihil nocere affirmant, Theophrastus. Idem tamen, ut mox recitabo, folium quoq; genitalibus fœminarum inditum, mortem afferre ait. Lurida terribiles miscent aconita nouercæ, Ouidius. Aconito fugitiuos in uinculo uti solitos desponso animo fertur, Ruellius.

Ruellius. Aconito (inquit Theophrastus, loquens de illo quod Dioscorides secundi generis facit) neque pecus (ouis) neque aliud ullum animal pascitur: confici ad officiendum modo quodam enarrant, nec nosse quenquam: quamobrem medicos, quoniam componere nesciant, pro putrefactorio uti: aliisque quibusdam de causis epotum nihil penitus posse efficere, neque ex uino, neque ex mulso. Componi autem ita ferunt, ut certis occidere temporibus possit (ocyssimum alioqui uenenorum, ut Plinius scribit de primo aconiti genere) uidelicet bimestri, trimestri, semestri, anno completo, nonnullum etiam biennio: pessimè illos de uita discedere uolunt, qui plurimum temporis resistere possint: paulatim enim tabescat corpus, & languore pereat diuturno esse necesse: facillimè illos, qui confestim obeunt. Remedium nusquam esse compertum, sed falsò dici quoddam aliud resistens illi haberi. Non enim herba, sed melle & mero, & quibusdam eiusmodi seruari aliquos potuisse ab incolis (Ponti,) atque id rarò factum, summaque difficultate. Hæc Theophrastus. Et mox alio ueneno commemorato (uidetur autem id Colchicō esse, ephemerum quoque dictum) quod similiter ut aconitum uel breui interimat, uel diu post, subdit: Aconitum uero (ut diximus) inutile esse iis qui præparare ignorent, nec licitum possidere, sed capitalem pœnam institutam aiunt. Temporis differētiam pro collectus ratione sequi autumant, & mortes collectuum temporibus compares euenire. Græcè legimus, ἰσοχρόνους γὰρ τοὺς θανάτους γίνεσθαι, τοῖς ἀπὸ τῆς συλλογῆς χρόνοις: hoc est, tanto post sumptum aconitum tempore mori homines, quantum ab eius collectione iam abierit. Fœminas occidit, tum in humano (ut supra ab initio huius de aconito tractationis ex Plinio retuli) tum aliorum animalium genere, genitalibus inditum: quamobrem thelyphonon appellatur, primum scilicet aconiti genus. Omnem quadrupedem necat, imposita uerendis fœminei sexus radice, folio quidem intra eundem diem, Ruellius ex Theophrasto: qua si uero maius in folio uenenum quàm in radice sit, cum Theophrastus folio & fructui uenenum esse negari scribat: unde motus fortassis Gaza folii mentionem hoc loco omisit, nisi librariorum ea sit culpa: sic enim habet eius translatio, Enecat omnes quadrupedes eodem die, si genitalibus uel radicula imponatur. Græca lectio est, ἀπόλλυσι δὲ πᾶν τετράπουν, ἐὰν εἰς τὰ αἰδοῖα τεθῇ ἡ ῥίζα, ἢ φύλλον, αὐθημερόν. Thelyphthorion inter abrotoni cognomina, fortè non rectè positum est: licet enim suspicari pro aconito abrotonum aliquem legisse, eiusque nomenclaturis adscripsisse quæ aconiti erat. Mel uenenatum in Heraclea Ponti reperiri Dioscorides scribit, ubi & aconitum: iisdemque remediis maleficio eius occurri, quibus aconito: unde coniicimus existimasse eum, apes in Ponto ex aconito mellificare. Aëtius quidem 13.59. manifestè scribit mel apud Heracleam ex aconito colligi, nisi me fallit interpres, ut frustra hic Manardus contradicat Marcello. (Venenatum fit etiam ex floribus oleandri, Arnoldus.) Quam puto de gelidæ collectum flore cicutæ Melle sub infami Corsica misit apis, Ouidius. Plinius tamen, ægolethron uocat genus herbæ unde mel istud colligatur, de quo pluribus dixi in Boue capite tertio. Fieri sanè potest ut ex utrisque istis herbis, uel pluribus etiam (uenenis enim ea regio scatet) maleficium illud melli accedat. Cœrulei quidem aconiti flores sæpius gustaui, & semper mihi dulces uisi sunt: sæpius etiam uespas & apiculas insidentes uidi. Aconito primo quæ feræ pereant, authores scribunt: & quæ secundo priuatim: ego utroque omne animalium genus necari existimo, ut ex sequentibus patebit. Aconitum primum, siue thelyphonum similes habet uires secundo: sed pardales peculiariter occidere creditur, ut lupos secundum, Galenus. Thelyphonum enecat boues, oues & iumenta, & ad summam omnes quadrupedes genitalibus impositum, Theophrastus. Interimit pardales, sues, lupos, bestiasque omnes in carnibus obiectum, Dioscorides. Leones, lynces, pardales, pantheres & ursi, capiuntur aconito admixto escæ illi, qua quæque delectatur, Xenophon. Tangūt carnes aconito, necantque gustu earum pantheras, nisi hoc fieret repleturas illos situs: ob id quidā pardalianches appellauēre. At illas statim liberari morte, excrementorum hominis gustu demonstratū, Plinius: idem superius ex Nicandri scholiis retuli. Aconitum aliqui myoctonon appellauēre, quoniam procul & è longinquo odore mures necat, Plinius: sed quod necet odore tantum aliorum nemo scripsit. Nicander mures hoc ueneno παμπήγην, hoc est funditus & ad desolationem usque tolli tradit. Nostri quidem etiam luparia ex secundo aconiti genere, ut mox dicam, mures tollunt. Est & myophonum herba, à murium, ut præ se fert etymon, pernicie nominata. Absyrtus certe in Hippiatricis cap. 92. ipsum aconitum sic uocat. Herba muralis siue muricida (μυόφονον) à quibusdam uocata, ferulacea & neruicaulis est, ut fœniculum & ferula, & aliæ, Theophrast. de hist. Plant. 6.1. Et rursus in fine secundi capitis, quædam ueluti neruicaulia sunt, ut fœniculum, myophonon, & similia. At libro 7. cap. 7. Parthenium olus quod coqui exigat, ut malua & beta, &c. muraleum uertit: helxinem nimirum intelligens, quæ iuxta muros & stillicidia nascitur: etsi ea nostro tempore in olerum censu non sit: tenera quidem esse potest. Neruosi cauliculi quibusdam, ut marathro, hippomarathro, myophono, Plinius 21.9. nec alibi eius meminit. Hermolaus quoque ignotum sibi fatetur. Seminum naturam πεταλώδη habent, anisum, fœniculum, pastinaca, caucalis, cicuta, coriandrum, & sciàs, quam alii qui μυηφόνον appellant, Phanias apud Athenæum libro 9. Hermolaus corollario 691. φύσιν πεταλώδη uertit pileari forma, quasi πετασώδη legerit: nimirum quoniam horum omnium ut flores sic seminà in umbellis sunt, quæ petasos seu pileos quodammodo referunt: & sciàs etiam herba sic dicta uidetur, à sciadiis, id est umbellis, quas gerit, ut ferulacei generis omnes. Cæterum cur myophonō appelletur nullus coniecturæ locus est, cum mures occidere eam nemo scribat, & à myophono sic à muribus occidendis dicto aconito longissimè differat: quamobrem miephonon, (μυηφόνον, ut Athenæi

codices habent, uel potius μηφόνου, per η diphthongum impropriam) quoties herba ferulacea, neruicaulis & umbellam gerens ſignificatur, ſemper ſcripſerim, cum aliâs, tum homonymiæ declinandæ gratia. Coniecerim autem ſic appellari παρὰ τὸ μιαίνειν φόνῳ, hoc eſt ab eo quòd tanquam ſanguine inficiat: φόνος enim ſanguinem ſignificat, quare & atractylidem aliqui phonon nuncupant: & Theophraſtus de euonymo, ὄζει δὲ δεινὸν, ὥσπερ φόνου. Inficiunt autem ſanguineo ſucco & aliæ diuerſæ, flore aut radice aut aliter: & inter ferulaceas ac neruicaules, paſtinacæ ſatiuæ quas rubras dicimus: & paſtinaca ſylueſtris: quam Dioſcorides ſciadion, id eſt umbellam habere ſcribit ex floribus albis, & in mediam eius partem exiguam purpureo colore ſpectari. Hæc planta uulgò cognita eſt: & memini aliquando audire partem illam umbellæ purpuream à quibuſdam colligi ad eundem colorem tingendum, quamuis ea exigua eſt, & longo tempore parum colligitur: cuti quidem infricta colorem reddit purpureum. Hanc ipſam, aut proximam ei genere ac forma ſtirpem Theophraſti & Plinij miephonon eſſe dixerim. Nicander in remedijs contra ixiæ uenenum polium quoque myoctonon uocat, quod (inquit Scholiaſtes) nullus alius fecit: neque enim mures occidit polium. Thelyphonum admotum (ἐπιξυόμενον, hoc eſt ſcobe radicis deraſa ſupra eum) ſcorpionem occidere tradunt, & eum reuiuiſcere poſſe ſi helleboro candido linatur (aſpergatur: nam uerbum καταπάττειν aſpergere eſt,) Theophraſtus. Ferunt radicem aconiti (primi) ſcorpioni admotam, torpore eum reſoluere: & è diuerſo admoto ueratro excitari, Dioſcorides. Thelyphonum Theophraſtus narrat, ſi ad ſcorpij dorſum admoueas, hūc ſtatim perire: & ſi candido helleboro oblinas, integritati ualetudinis mox reſtitui, Gillius ex Aeliano. Torpeſcunt ſcorpiones aconiti tactu, ſtupentque pallentes & uinci ſe confitentur: auxiliatur eis elleborum album, tactu reſoluente: ceditque aconitum duobus malis, ſuo & omnium, Plinius. Quinetiam intra corpus aduerſus ſcorpionum ictus aconitum datur, ut inferius dicam. Therionarca in Cappadocia & Myſia naſcente, omnes feras torpeſcere Democritus ſcribit, nec niſi hyænæ urinæ aſperſu recreari, Plinius. Ego hanc therionarcam eandem aconito primo crediderim: & pro ἐλλεβόρου ſimpliciter, uel ἐλλεβόρου λευκοῦ, aut alia quapiam uoce Plinium legiſſe ὑαίνης οὔρου: elleboro enim albo ſcorpium ut recreetur aſpergendum, καταπαστέον, ex Theophraſto iam recitaui. Therionarca (inquit iterum Plinius 25.9.) alia quàm magica (Democrito prodita, ut nunc recitaui) & in noſtro orbe naſcitur, fruticoſa, folijs ſubuiridibus, flore roſeo: ſerpentes necat, cuicunque admota feræ et hæc torporem adfert. Hæc forte delphinium Dioſcoridis fuerit (cuius aliâs non meminit Plinius) cū facultas floriſque color cōueniant. (Eſt & inſula Therionarca, Plinio 5.31.) nam fruticoſa cum ſit, aconitum primum eſſe non poteſt, cui coliculus dodrantalis tantum. Scribit autem de delphinio Dioſcorides, Ferunt admota herba contactos ſcorpiones langueſcere, (παραλύεσθαι,) torpidoſque & ad nocendum inefficaces fieri: amotaque ſtatim in antiquam redire naturam: quare non immeritò inter nomina eius paralyſis eſt, quod uim uigoremque ſcorpionū reſoluat, quo ſenſu in homine etiā paralyſin dicimus mēbris ac neruis reſolutis motuque priuatis: ſic de aconiti etiā radice admota ſcorpio, παραλύειν, id eſt reſoluere ipſum, Dioſcorides dixit. Plinius uerò in aconito, ut ſuperius recitaui, uocem reſoluere contraria ſignificatione uſurpauit, pro eo quod eſt maleficio ſoluere, liberare, mederi. (Apocynon quoque paralyſis cognominatur, quòd folia eius cum adipe feris obiecta, ſtatim eorum coxendices reſoluant.) Vocatur & cammarus idem delphinium, ut aconitum, nō quod parte aliqua cammarum animal exprimat, ſed quod cammari aconiti inſtar ſcorpijs reſiſtat: nam & foris admotum, ut dixi, eis exitio eſt: & aduerſus ictus eorum in uino bibendum datur, nec alia eius remedia traduntur: ut de aconito ſimiliter, à quo tamē partium ſuarum diſcriptione differt. Diachyſis quidem & diachyton, eadem ratione uocari puto qua paralyſin: hyacinthum, à colore floris aut etiā figura: buccinū, à ſiliquis fortaſſis: delphinium uero uel delphiniadē, ut Dioſcorides ipſe docet, à foliorum figura: habet enim foliola inciſuris diuiſa, tenuia (λεπτὰ, Marcellus legit λευκὰ, id eſt alba) oblonga, delphinorū figura, δελφινοειδῆ, unde nomen inuenit. Cæterum quod & nerion & neriadion & ſoſandrus uocatur, inde cōijcere ſubit, congenerem eſſe rhododaphnæ plantam. Quoniam nerium etiam frutex rhodaphne eſt: & multa cum delphinino communia habet: flores roſeos, ſiliquas, folia oblonga: remedium, quo delphinium (ſemen eius) è uino cōtra ſcorpionum ictus bibitur, unde ſoſandros uocatur: rhododaphne uero cæteris animalibus exitio, hominibus ſalutaris eſt (ἀνθρώπων ἢ σωστική, quod uno uerbo σώσανδρον dixeris) aduerſus ſerpentium morſus, ſimiliter ex uino pota. Videtur certe delphinium quoque non ſine ueneno eſſe, cum & ſcorpios torpore afficiat, & homini non niſi aduerſus ſcorpionis morſum detur, ut & alia multa uenenoſa aduerſus uenena dantur. Quamobrem ſi quis delphinium, rhododaphnen minorem uel humilem dixerit, meo quidem iudicio non falletur. Naſcitur apud nos herba fruticoſa, folijs amygdalæ, floribus roſeis & leucoij forma, &c. tota, ni fallor, ſpecie rhododaphnæ ſimilis, quam in Canis philologia deſcripſi in zinziberis canini ex Auicenna mentione: uidetur autem uel delphinium eſſe, uel ſanè eiuſdem generis herba. Semen an milio ſimile ſit, iam non memini: continetur & lana in ſiliquis, cuius nulla apud Dioſcoridem mentio: ſed rhododaphnes etiam ſiliquæ lana infarctæ ſunt: ut huius ſaltem genus eſſe concedatur, ſi cui delphinij nomen admittere non placeat. Nam quod ſena uulgo dicta, delphinium non ſit, ut ſibi perſuaſerat Marcellus, tam clarum mihi uidetur, ut uel paucis refutare tædio foret. Leones pardalianches uenenum, ſicuti pantheras occidit, Ariſtoteles. ¶ Hactenus quæ animalia priuatim aconiti primi ueneno intereant, dictum eſt. Venio ad ſecundum, quod triplex facit Dioſcorides, nos (ut dixi) duo tantum eius

genera cognoſcimus, luteum & cœruleum, eadem utrunq; facultate: ſed luteum efficacius, lupis prę cipuè occidendis uulgò creditur: quare illud tantum per excellentiam pleriq; lupariam uocant: pauci utrunq;, coloris tantum differentiam addentes. Proximè Nilum herba naſcitur, quę non ſine cauſa lycoctonus appellatur, quòd eam lupus calcans conuulſionibus moritur: propterea Aegyptij in terras ſuas eiuſmodi herbam importari prohibent, quòd hoc animal uenerentur, Gillius ex Aeliano: ſed deceptus uidetur in uerbo calcans: quod Græcè quomodo habeatur neſcio, conijcio autem aliā quam eſſe uocem à uerbo πατεῖν, quod & calcare & comedere, γεύσασθαι, ſignificat, Varinus in πάσασθαι. Feles mares ſubreptos fœminis fœtus occidunt, nō tamen edunt, πατέονται, Herodotus. ¶ Sed quoniam uenatores apud nos aconita luparia certis modis alij aliter præparant & componunt, ut lupos ac uulpes interimant, compoſitiones huiuſmodi aliquot, ut partim in Germanicis libris manuſcriptis reperi, partim à pharmacopolis noſtris cognoui, huc adſcribam. Primum igitur an feræ, quas capturi ſunt, eum ad locum ubi eſcam uenenatam proponere ſtatuunt, uentitare ſoleant, carne aut alijs eſcis ſine ueneno obiectis explorare ſolent, tanquam inuitantes: atq; hoc uenatorio uocabulo uocant **lůderen** quaſi **laden**, hoc eſt inuitare: ſolent enim illuc redire ubi eſcam ſemel repererunt, & alias etiam forte ſecum allicere, ſiue ſpōte, ſiue quòd ad eſcā profectæ latere alias nō poſſint. Quod ſi eſcam abſumptam deprehenderit uenator: certus adeſſe feram, globulos ſuos uenenoſos exponit, qui quidem fabis paulò maiores, ab alijs magnitudine iuglandis, hunc ad modum fieri ſolent. Aconiti craſſiuſculè triti, uitri Veneti, utriuſq; cochlearia duo: corticis fagi, foliorum taxi, utriuſq; cochleare unum, diligenter commiſceto: deinde mellis & axūgiæ, utriuſq; cochlearium ad ignem permiſce, & bullientibus puluerem prædictum immitte: hinc pilulas formabis, quas pro lupis capiendis axungia illines, pro uulpibus non item. Agyrtæ qui aconitum apud nos uendunt, taxi folia non aliam ob cauſam ei miſceri aiunt, quàm ut ne uomitu reddi poſſit: cum tamen taxum ſimpliciter uenenatam eſſe conſtet: ſed docet Dioſcorides ſtrangulationem ab ea fieri, unde conijcimus non guttur tantum ſed fauces etiam & gulam ueneno eius comprimi & arctari, unde uomitus impediatur: ut duplici nomine noxia ſit, ſuo inquā ueneno, & ne aconitum reuomatur prohibendo. Catiuulcus rex Eburonum taxo ſe exanimauit, Cæſar 6. belli Gallici. Alij hoc modo miſcent, lupariæ uncias duas, foliorum fraxini uel taxi potius unciam unam: corticis fagi, uitri Veneti, calcis uiuæ, arſenici citrini, ſingulorum ſeſquunciam: amygdalarum dulcium uncias tres, mellis quantum ſufficit: fiant globi magnitudine nucis, lardo inungendi. Aliqui pira ſicca admiſcent, uel potius eis inuoluunt: pro uulpibus puto. Sunt qui Lupariæ radici effoſſæ Luna decreſcente, folia betulæ, fraxini corticem, & Valerianam, pari omnium menſura miſceant, & globos cum melle factos anſerino adipe illinant. Alij lupariam, arſenicum citrinum & taxi folia æqualiter. Aliter, Lupariæ unciam, cum ſemuncia uitri & melle quantum ſufficit ſubigito, piris ſiccis contuſis inuoluito, & ſeuum ſuperinducito. Alij luteam & cœruleam lupariam, helleborum album, uitrum Venetum, lardum uel axungiam, adipem felis ſylueſtris, taxi folia, mel, farinam auenæ, arſenicum album & citrinum, fungos muſcarios pallidos aut rubentes, & oleum, omnia in unam maſſam redigunt, certis ponderibus & menſuris permixta, plurimum autem de fungis addunt, &c. Aconito paſcitur neq; pecus, (ouis,) neq; ullum animal, Theophraſtus. Luparia, ut Rhæti narrant, necat omne animal quod cęcum naſcitur, ut lupos, uulpes, urſos, canes. Ego ſimpliciter quoduis animal eo deuorato interire crediderim. Ruſtici agyrtæ ut mures tollantur in Sabaudia & apud nos uendunt: iubent autem noſtri farinam ex auena aut tritico miſcere, & in pultis formam redigere. Ego quidem nuper aconiti lutei puluerem cum butyro, lardo & farina copioſum ratto (id eſt muri domeſtico maiori) in muſcipula capto per triduum appoſui ſine ullo potu, nec tamen inde mortuus eſt. Poſtea cum minores mures cepiſſem, auripigmento in lardum infricato eis appoſito, intra horam morientes uidi. Auripigmentum enim præſertim luridum, quod roſagallum uocant (ut ſcribit Cardanus) tum mures, tum lupi ſi guſtauerint, non ſolum moriuntur, ſed in rabiem adeò efferantur, ut ſui generis animalia inuadant, & quæcunq; momorderint in eandem rabiem incidant, ut totum genus breui pereat: cuius rei quandoq; feci experimentum. Sed tamen periculoſum eſt, ne etiam cicurata perdas & innoxia animalia, & ne aqua inuenta fruſtreris. Verum parua re, ſi bene cedat, domum muribus plenam expurgabis. In lupis difficilius eſt, cum aquam celerius inueniant, Hæc ille. Pediculos etiam occidit, ex oleo inuncta radix: uel ſi caput lauet lixiuio in quo decocta ſit, ut Tragus ſcribit: ego quidem ita lauari nemini conſulo, inunctio forte tutior fuerit. Sed nec muſcæ euadunt, deguſtato lacte in quo macerata ſit. Canes eodem interire iam prius dixi: & Dioſcorides inter cætera ſecundi generis nomina cynoctonon ponit. Codices quidam manuſcripti aconiti cynoctoni peculiarem titulum habent, librariorum (ut rectè conijcit Hermolaus) culpa, duo capita diſtrahentium in tria: nam cynoctoni Dioſcorides neq; formam neq; medicinas exequitur. Apocynon quidem herba alia uenenoſa, cynoctonō etiam & pardalianches cognominatur. ¶ Non omittemus & antipharmaca quædam quæ medeantur ijs qui aconitum ſumpſerint. Pantheræ quidem excrementis hominum ſibi medentur, ut ſupra retuli: Homines mulſo, ut Theophraſtus docet. Ex uino aut mulſo potum, nihil poſſe officere putant, Idem. Sed planè contrarium Euſtathius apud Macrobium 6. 7. aſſerit his uerbis: Si quis aconitum neſciēs hauſerit, non nego hauſtu eum meri plurimi ſolere curari. Infuſum enim uiſceribus trahit ad ſe calorem, & ueneno frigido quaſi calidū iam repugnat. Si uerò aconitum ipſum cum uino tritum potui

datum sit, haurientem nulla curatio à morte defendit. Tunc enim uinum natura frigidũ admistione sui frigus auxit ueneni, (mihi certum est aconitum uenenum minimè frigidum esse) nec in interioribus iam calescit, quia non liberum sed admistum alij, imò in aliud uersum descendit in uiscera, Hæc ille. Mihi rationes istæ non placent. Puluerem musconum (id est paruarum muscarum) napellum depascentium aduersus napellũ darem, uel puluerem coturnicis seu turdi, Ant. Gainerius: deceptus nimirum ab Arabibus, aut eorum interpretibus, qui coturnices aconito pasci scripserunt: cum sturnos (non turdos) cicuta pasci scribendum fuisset, ut pluribus paulò post dicetur. Acetum calidum potum, (& mox uomitionibus redditum,) contra cicutã & aconitum prodest, Aggregator ex Serapione secundum Dioscoridem, ego apud Dioscoridem nullam aconiti mentionem in aceto reperio. Lac bubali & asinæ contra aconitum bibitur, ouillum uerò contra cicutam, Aggregator ex Plinio. Coagula hœdi, uituli, capreoli Haliabbas contra cicutam propinat, alij cõtra aconitum. Allium debellat aconitum quod alio nomine pardalianches uocatur, Plinius. Rutam aduersari aconito, superius ex Athenæo recitaui. Galenus libro 2. de antidotis, rutæ manipulum tritum, è uino puro bibi consulit: aut ius gallinaceum pingue. Reliqua remedia et signa sumpti huius ueneni, leges apud Dioscoridem 6, 7. item Aëtium, Nicandrum in Alexipharmacis. ¶ Sunt aconito etiam in medendo utiles homini uires: quamuis Syluaticus nec intra nec extra corpus adhibendum scripserit: ex Auicenna nimirum, qui idem de utroq; aconito tradidit. Aconitum siue pardalianches (inquit Galenus) septicæ, id est putrefactoriæ et uenenosæ facultatis est, in cibo potuq; cauendum: idoneum uero ubi quid foris in corpore, aut circa sedem, exedendo tollendum uidetur, ad quos usus radix eius sumenda est. Sed & alterum quod lycoctonon uocant, eiusdem est facultatis. Aconitum (primum) uires habet thapsiæ, Author de simplicibus ad Paternianum. Miscetur oculorum remedijs leuandi doloris gratia (ophthalmicis medicamentis anodynis,) Dioscorides. septica quidem idem ferè sine dolore præstant, quod cum dolore caustica. Proinde ego sic uerterem: Miscetur oculorum remedijs quę sine dolore exedunt, quamuis Dioscorides non satis expressit: sed res ipsa loquitur. Nam simpliciter ad dolorem tollendum aconitum applicare, insaniam dixerim. Maiores oculorum quoq; medicamẽtis aconitum misceri saluberrime promulgauere, aperta professione, malum quidem nullum esse sine aliquo bono, Plinius. Aconitum accommodatum est ad exedendum aliquid ἐκ τοῦ σώματος ἢ καθ' ἕδραν, Galenus ut paulò ante citaui: hoc est in ore, aut sede. Apud Aëtium tamen legitur τὸ ἐκτὸς σώματος ἢ καθ' ἕδραν: hoc est, extra corpus uel in sede. Christophorus Oroscius priorem lectionem probat. Ego tutius esse puto intra os non admittere, ne uel saliua infecta, aut fortuito uel modicum eius deglutitum, periculi caussa sit. Foret etiam periculum si forte ulcuscula aut uenæ aliâs apertæ & sanguinem fundẽtes in ore essent. Aegineta etiam ἐκτὸς σώματος, & similiter uetus interpres Latinus uertit. Sed staphisagria quoq; aphthas cum melle sanat, teste Dioscoride: quæ tamen propemodum similem aconito uim habet: & sandaracha apud eundem oris ulceribus commendatur, quam tamen libro 6. inter uenena cum calce & auripigmento numerat: quamobrẽ nihil assero, nisi tutius abstineri cum minus periculosa ad eosdem affectus remedia abunde reperiantur. Aconiti radix emplastri modo imposita, putrefacit (exedit) efficaciter hæmorrhoides & pudenda, Arnoldus citans Galenum, cum tamen apud Galenũ non sic legatur. Aconiti herbæ succo pilorũ ortum prohiberi ferunt, Aëtius. atqui hæc facultas non aconiti sed κωνείου, id est cicutæ est, sæpius aũt hæc ab imperitis confunduntur. Vtuntur thelyphono medici pro putrefactorio: sed & alijs quibusdam de caussis epotum nihil penitus posse officere aiunt, neq; ex uino neq; ex mulso, Theophrastus. Et rursus, Nepæ uocatæ (scorpij, thelyphoni) radix speciem scorpionis repræsentat, & utilis ad eius ictum & ad alia quædam habetur. Et alibi, Proficit pota contra scorpionum ictus. Aconitum quoq; (inquit Plinius) in usum humanæ salutis uertêre, scorpionum ictibus aduersari experiendo datum in uino calido. Ea est natura ut hominem occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat. cum eo solo colluctatur, uelut pari intus inuẽto. Sola hæc pugna est cum uenenum in uisceribus reperit: Mirumq;, exitialia per se ambo cum sint, duo uenena in homine commoriuntur, ut homo superstit, Hæc Plinius. Videri autem potest non de scorpij tantum ueneno loqui, quod aconitum id solum in homine repertum impugnet, sed quouis etiam alio, ut Hermolaus etiam & Ruellius acceperunt: & si à nemine alio ueterum id scriptum inueniam, ego quidem credere quàm experiri malo, posset tamẽ aliquis periculum facere in cane, si modo nostrum aconitum, quod secundi generis est, idem præstare potest quod primum, de quo ipsi loquuntur. Extra corpus quidem ubi quid erodere, aut uehemẽter siccare oporteat, eundem usum præbebunt, aconitum, staphisagria, iris syluestris, helleborus niger, thapsia, chamæleo niger. Staphisagria quidem non facultate tantum, sed tota specie, radice excepta, æmulari mihi aconitum uidetur, folijs, pericarpijs, semine, flore: si rectè floris figuram memini: quanquam isatidis floribus, qui lutei et exigui sunt, Dioscorides staphisagriæ flores confert: quod nostræ staphisagriæ non conuenire Fuchsius etiam testatur: nisi quis ita excusare uelit, ut non isatidis floribus, sed colori qui huius herbæ succo expresso decoctoq; (ut Ruellius meminit) cœruleus fieri solet, uulgo Indicum uocant, endich, staphisagriæ flores qui subcœrulei sunt, comparentur. Author medicamĩnum succidaneorum pro aconito irin syluestrem rectè usurpari posse docet. Sed iris syluestris quæ ab ipso intelligatur, non facile dixerim. Aëtius quidem ipsum aconitum alio nomine irin syluestrem uocari scribit: apud Dioscoridem uero xyris & ephemerum non letale ita cognominãtur. Ego uero letale

letale potius ephemerum, hoc eſt colchicum, aconiti uires habere dixerim. Xyris etiam intra corpus tutò ſumitur. Quamobrem aliud iridis ſylueſtris genus quærendum uidetur quod aconito ſubſtituamus: ego commodius non inuenio quàm quod ſpatulam fœtidam uocant, quo & pediculi occiduntur, ut etiã colchico, &c. Cæterum ut aconitum alterum platani folia habet, ſic etiam cici, ne ipſum quidem ſine ueneno. Græci cici alkerua uocãt, de qua Auicenna, Dicitur quòd perſcrutatio ultima in expreſſione kesb alkerua & ſeſami, admodum uenenoſa & mortifera ſit. Cornua de ſumbel Arabice, id eſt ſpicæ, pro qua translatum eſt in Almanſore, cornua cerui montani, lædit ſimiliter napello, quem odore etiam refert, Arnoldus. De cornu ſpicæ calidiſſimo & erodente ueneno mihi ignoto, Auicenna ſtatim poſt napellum tractat. Et ſubinde de ueneno quod murkion appellat, (Bellunẽſis legit farſiun) cui eodem modo reſiſtatur quo napello; & herbam ipſam napello ſimilem eſſe putat, fatetur enim ſe ignorare. Ego apud Græcos nihil quod cum eo conferri poſſit reperio. Gloſſa Arabica, inquit Bellunenſis, cicutam exponit. Atqui Auicenna inter calida uenena de eo tractat. Myoſôta herba nõ alia ꝙ Dioſcoridis & Græcorum, deſcribitur à Plinio 27.12. flore cœruleo, ui ſeptica & exulceratrice, quæ & ægilopas ſanet, &c. Eſt autem planè eadem quę altera muris auricula Dioſcoridi: quam tamen ſepticam eſſe uel exulcerare alius nemo ſcripſit. Galenus in ſecundo ordine ęam ſiccare ſcribit, caliditatem uerò manifeſtam nullam obtinere, tantum abeſt ut exulceret. Sed neq; neceſſe eſt exulcerare aut exedere quicquid ad ęgilopas rectè admouetur, cum et refrigerantia quædam, ſed ſiccantia admoueãtur. Quòd ſi has quas Plinius ei falſo tribuit facultates haberet, aconito uiribus coniungenda eſſet, qua quidem occaſione eam hîc memoraui. Lupariæ puluerem cum butyro ſubactũ omne genus impetiginũ ſanare promittũt, in iumentis & hominibus. Mulomedici apud nos ulcera phagedænica equorũ (uermes appellãt) aconito, uitro et axũgia mixtis curãt: alij etiã alia cõmiſcent.

¶ Napellũ aliqui recentiores aconiti genus faciunt, Matthęolus negat: quamobrem priuatim de illo agere uolui, aliorum primum ſcripta propoſiturus, inde meam ſententiam, aconiti genus eſſe, confirmaturus. Syluaticus Arabicas uoces bix, biſmus uel biſſum, morgnapelli (mus napelli, potius) & alfarſas, diuerſis in locis napellum interpretatur: bixis uero toram, quam aconitum primum eſſe infra docebo: item alchlehil, gummi napelli, cum aliorum nullus quod ſciam ullum napelli gummi commemoret, ſed ixiæ chamæleontis uenenoſi, quem theſiſie uel taſſia nominat Auicenna. Hinc natus error ut aliqui thapſiam ſcribant, & gummi eius uenenoſum faciant, ut Arnoldus: cum thapſia longè alia apud Græcos herba ſit. Albis, id eſt napellus, Bellunenſis. Et rurſus, Albiſi eſt medicamen in quo recipitur albis, id eſt napellus. Biſmus, mus napelli, Idem: Inde forſan corruptè bis, id eſt napellus moſi uocatur: mos quidem Perſicè murem ſignificat. Biſmus buha, id eſt napellus Moyſi, Bellunenſis. Beſalbi, id eſt napelli, Vetus gloſſographus Auicennæ. Farſas, (forte farſiun, de quo paulo ſuperius diximus) dicitur quòd ſit napellus, alij uenenum letale, Idem. Apud Auicennã lib. 4. fen. 6. in melle uenenato pro aconito legitur alſucharã, interpres ineptè uertit hyoſcyamum nigrum: ſignificat enim cicutam, ut Bellunenſi quoq; placet. Arnoldus aconitum uocat uſcat, & lycotoroix, pro lycoctonon: & alterum genus folijs cyclamini ediſorion, pro thelyphonon. Bis, id eſt napellus (inquit Auicenna) eſt uenenum pernicioſum, immodicè calidum & ſiccum: illitum delet albaras (id eſt uitiligines:) & potum etiam cum ex eius gegueriſcet in potu ſumitur (Bellunenſis ſic legit, Confectio dicta alberzachali in potu ſumpta delet albaras: Syluaticus ſimplicius legit, delet albaras illitum & confert lepræ:) & ſimiliter confert lepræ. Potum occidit, dimidiæ drachmę pondere, uel etiam minore, ut ego iudico. Antidotum eius eſt mus napelli, qui eo nutritur. Coturnices (ſeman) quidem eo paſtæ non moriuntur, (apparet hæc uerba ineptè ex Galeno translata qui ſturnos cicuta citra noxam paſci tum alibi ſcribit, tum in lib. ad Piſonem: coturnices autem elleboro, ut & Ariſtot. lib. 1. de plantis.) & præ omnibus diamoſchu compoſitio ei reſiſtit maximè, Auicenna lib. 2. ca. 500. Et mox ſequenti capite, Biſmus buha (inquit) id eſt napellus Moyſi, teſte Ioanne, herba eſt quæ naſcitur cum napello: & quicunq; napellus ei uicinus eſt, non creſcit, aut fructum non producit: & eſt præcipuum antidotum napelli, utilis ad omnia ſimiliter, ut contra albaras & lepram. Biſmus uerò ſeu napellus mus, eſt animal quod moratur in radice napelli ſicut mus, utilis ad albaras & lepram. (datur etiam contra omne uenenum & morſis à uipera,) Hæc Auicenna: ea quæ parentheſeos notis incluſimus non habentur in quibuſdam codicibus. Napellus, inquit Syluaticus, herba eſt ſimilis helleboro nigro, cuius radix digeritur inſtar retis, & antonomaſticè eſt herba (quælibet) uenenoſa: & eſt prima pars aconiti. Napellus (inquit Creſcentienſis) eſt napus marinus, in littore maris creſcens, illitus delet maculas cutis: & cum bibitur medicamentis quæ uenenum eius remittant admixtis, ualet contra lepram. Et quod miraculi inſtar eſt, mus paruulus paſcitur & inuenitur iuxta ipſum, antidotum ipſius. Glis animal, glis terra tenax, glis lappa uocatur: & illud animal moratur in radice napelli, Syluaticus. Arabicè quidem mus ille bix uel biſmus uocatur: & forte aliquis pro bis legit glis. De uero quidem glire, nos ſupra abunde ſcripſimus. Sunt qui murem illum napelli, ſi rectè memini, colore uarium eſſe ſcribant: talis autem & glis eſt, fuſcus reliquo corpore, uentre candidus: & muris illud genus quod ab auellanis apud nos nomen ſortitur, de quo plura in Muribus. Vtrunq; per ſyluas & mõtes reperitur, ubi nimirum aconita quoq; creſcunt, & fieri poteſt, ut inter ſæpes præcipuè, ubi fructus aliquos colligunt uel exedunt, ſæpius iuxta aconita reperiatur: quanquam & alios quoſdam minores mures in montibus uidi ijſdem, qui & aconita producunt, ijs uerò paſci, ab incolis & lactarijs

hominibus, cum diligenter interrogarem, nuſquam reſciui. Napellus (inquit Ponzettus Cardinalis) ſiue aconiti ſpecies, ſiue non ſit, adeò certe pernicioſus eſt, ut eius ſuccus rumpat uaſa, in quibus reponitur. Quod autem dicitur animal paruum reperiri in eius radice, antidotum aduerſus ipſum, non puto uerum, nec hactenus fuit expertum. Lapidis aut cornu genus, quod linguam ſerpentis uocant, ſudore arguit fel leopardi, uiperam, napellum, ſi quod horum adſit, non item alia uenena, Matthæolus ex Aponenſi. Idem Aponenſis in lib. de uenenis capite 30. de ſucco napelli tractans, bezoar (inquit) eſt muſcus natus in radice eius: cuius aridi drachmæ duæ in potu dantur. Napellus (inquit Auicenna libro 4. fen. 6. tract. 1. ſumma 2. cap. 1.) uenenum eſt deterrimum, quod ſi quis biberit, inflammatur labijs & lingua: oculi prominent, uertiginem & ſyncopen ſubinde patitur, & crura mouere uel exercere nequit. Quòd ſi qui euadunt, ut plurimum hectici aut phthiſici fiunt: eſt quãdo epilepſiam mouet uel odor ipſius. Inficiuntur eius ſucco ſagittæ, quibus uulnerati ſtatim intereunt. Quod ad curam, uomitus ſtatim prouocandus eſt cum decocto ſeminis rapæ: dandumq; in potu uinum & butyrum bubulum coctum, multis ſubinde potionibus: prodeſt & corticum glandium cum uino decoctum. Deinde præcipua eius cura eſt bezahar, & medicamen de moſcho, & algeduar, & ture (buha, ſeu biſmus buha, ut Bellunen. legit:) & theriaca magna quãdoq; uſq; ad terminum, (ſi intra certum tempus detur, nec nimium differatur.) Præſtantiſſimum omnium, ſi detur moſchus in fricatione albezahard: aut quantitas drachmæ de medicamento moſchi cum ſiliqua una moſchi. Sunt qui radices capparis bezahar napelli putent. Conueniunt quidem omnia albezaharad, ſed maximè quod ſimile eſt alumini, & fila ut lithargyrus habet. Item animal quod uocatur ſurinus (mus napelli, Bellunen.) in cibo ſumptum aduerſatur napello, Hactenus Auicenna. Et mox capite tertio, Murkion etiam uenenum ſimile napello eſſe putat, ac ſimiliter curari. Aponenſis ſigna quædam adijcit, quæ Auicenna non habet: ut ſunt, illum qui ſumpſerit napellum ſiue fructum eius (lego ſuccum) ſiue ſubſtantiam, intra unum uel tres dies mori: denigrari ac defuſcari omnia membra eius, & deinde tumere totum corpus, linguam in ore continere non poſſe. Curam addit, ut cum butyro & aqua miſceatur terra ſigillata ad uomitum prouocandum, & mox exhibeantur ſmaragdi contritiſſimi drachmæ duæ cum uino, & cordi imponatur ſericum cocco tinctum madefactum liquoribus ſtillatitijs bugloſſæ & roſarum, idq; aliquoties iteretur: & à ſeruis ore ſugantur extremitates corporis, qui prius aliquid ſmaragdi biberint, ne & ipſi de uita periclitentur. Ego maioris fecerim, ſi moſchi aut ambræ aliquid cum terra ſigillata ex uino bibatur, quod & Matthæolo placet tanquam præſtantiſſimum napelli antidotum. Napellum album Arabes nominant, & alibi cinereum ob talem radicis colorem, Bellunenſis. Napellus dicitur quòd ſit bryonia, Vetus gloſſematarius Auicennæ: ſed hæc opinio ſtolidior eſt, quàm ut refelli debeat. Ego omnino aconiti aliquod genus napellum eſſe puto: & fortaſſis id fuerit luparia noſtra cœrulea, cui radix paruo napo ſimilis eſt, pollicis aut amplius craſſitudine, in mucronem ceu ſcorpij deſinens, ita ut fibris aliquot reſectis, & cæteris pedum loco relictis, omnino ſcorpium referat, ut ſupra dixi: nam & ultima pars mucronis ſæpe recurua eſt. De ueneno quidem eius conſtat: & Hier. Tragus ſcribit perijſſe aliquot Antuerpiæ, radicibus eis coctis (nimirum quod genus aliquod napi aut ſiſari aut ſimilis radicis exiſtimaſſent) in cibo ſumptis. Scio Auicennã & lib. 2. ubi plantas deſcribit, napellum & aconitum diuerſis locis tanquam omnino differentes herbas deſcripſiſſe: & rurſus lib. 4. ubi de uenenis agit, alibi de napello, alibi de aconito ſcribere, & remedijs & accidentibus ſeu ſignis quibuſdam diuerſis. Sed hoc non ſatis eſt ad aſſerendum aliud napelli ab aconito genus eſſe: neq; enim tãta apud eruditos Auicennæ authoritas eſt. Ipſe quidem audacter hoc aſſeruerim, napellum aut aconiti genus eſſe: (ſcio tamen quibuſdam in locis Auicennæ interpretes napellum pro cicuta ponere, ut 4.6.1.2.) aut ſi de nomine contendere non placeat, ijſdem quibus aconitum remedijs curari: utrunq; ijſdem uiribus præditum, calidum & ſiccum ac ſepticum uenenum eſſe: eoq; nomine utrunq; toxicum, hoc eſt ſagittis inficiendis idoneum: (neq; enim ullum frigidum uenenum toxicum eſſe poſſe crediderim:) quod de napello Auicenna teſtatur, aconito autem primo hodieq; ſagittas tingi, mox in tora dicam. Ponzettus quidem Cardinalis toxicum poſſe aliquando eſſe frigidum ſcribit, ut ſpumam uel ſanguinem botracis (ranæ rubetæ) ſupercalefactæ. Sed hoc uenenum frigidum eſſe alius nemo ſcribit: neq; ratione defendi poteſt. Nicander membra eo incendi prodit. Similium etiam animalium uenena ſeptica, ut ſalamandræ, linguæ inflammationem facere legimus. Certe cum ſeptica & calida uenena, in exigua etiam portione uenena ſint, frigida nõ item, ſed certa quantitate, illa potius utpote toto genere uenena & ab exiguo fomento per totum corpus inficiendo progredientia, ſagittis tingendis delecta exiſtimo: neq; enim multum eis inhærere poteſt: & exiguum illud quod inhæret ferri candentis ui ſuam refrigerandi noxam amitteret. Frigida enim uenena toſta uel uſta infirmantur: calida uel ſeptica non item, cum etiam deteriora aliquando euadant. Certum eſt autem quòd ſagittarum cuſpides prius ignitæ ſucco aliquo uenenato tinguntur: recipit enim ferrum candens medicas uires & imbibit ſuccum: quare ad parandum στόμωμα, (chalybem uulgò uocant, εἰς τὸ στομοῦν τὸν σίδηρον,) ferrum medicatis quibuſdam plantarum ſuccis, piloſellæ uel alijs, ignitum immittunt. Equi ſudore cultellos & ſagittas quidam inficiunt: ignitos ſcilicet illi intingentes: unde ita uenenati fiũt, ut parti quam uulnerauerint, nimium ſanguinis profluuium inferant, Arnoldus ex Raſi & Alberto. Scio Hermolaum Barbarum, dorycnion, quod frigidum eſt uenenum, ſic dictum conijcere, quòd cuſpides telorum inficere mos eſſet illo, ex Plinio 21.31. Dory

quidem

quidem Græcis non sagittam, sed hastam uel hastile significat: unde quidam dorycnij etymologiam adferunt, ut Varinus scribit, διὰ τὸ δόρατι ἴσον εἶναι πρὸς τὴν ἀναίρεσιν. Sed hoc nemo Græcorum scribit, & incerta dorycnij historia est, cum alij sui generis plantam faciant, alij eandem solano furioso. Scythæ pro toxico leopardi felle utuntur, Ponzettus. Verum licet diuersa sint toxica, Dioscorides tamen (& alij Græci) certam quandam herbam, aut factum ex ea succum, intellexit: nam inter alias uenenatas herbas de toxico etiam agit: & uenenorum genera describens, Quædam, inquit, metallica, quædam ex animalibus sunt: quædam ex plantis, siue radices plantarum, siue succi: siue ipsæ plantę, ut ruta agrestis, toxicum, &c. οἱ Ἄραβες ἔχριον τὰς ἀκίδας ἰῷ φαρμακώδει, Pollux. Scythæ dicuntur ad toxicum quo sagittas oblíniunt, humanum sanguinem admiscere, Aelianus. Nec patitur taxos, nec strenua toxica sudat, Columella de solo probato: uidetur autem innuere toxicum à taxo arbore dictum sibi uideri, ut & Plinius, de quo uide in Ceruo E. Auicenna aduersus sagittas Armenias, hoc est toxicum, stercus hominis potum theriacam esse audiuisse se scribit: (unde nouum argumentum nobis accedit, toxicum genus aconiti esse confirmandi, cum aduersus aconitum pantheræ similiter sibi medeantur.) Addit, donnulam, id est mustelam exiccatam drachmis duabus cum uino potam, item galbanum, contra idem uenenum opitulari: quæ duo remedia similiter aduersus toxicum prodesse, Dioscorides prodidit. Napellus (inquit Matthæolus) radicem habet, ut uidemus, reti similem, folia non admodum dissimilia folijs artemisiæ maioris, flores purpureos, & cum adhuc clausi sunt caluarijs similes: cum aperti, urticæ mortuæ floribus, maiores tamen: caules plus quàm bicubitales, semen exiguum, nigrum, paruis siliquis (corniculis) inclusum. (Nascitur in altissimis montibus: quod ipse non exprimit, sed necessariò sequitur ad id quod antidotum eius murem sæpe in altissimis montibus sibi repertum scribit.) Hæc quidem descriptio tota facit cum nostra luparia cœrulea: nam illius quoque flores aliquādo purpurascentes uidi: radix tamen eius nullam retis similitudinem habet, unde suspicor deceptum forte Matthæolum, quod luteæ lupariæ proprium erat, ad cœruleam, id est napellum transtulisse: nisi aliud in Italia lupariæ aut napelli genus nascitur, quàm apud nos, quod non puto: & si maximè talis nasceretur qualem describit, non posset tamen obtinere quin sic etiam aconito adnumerari deberet: quam Leoniceni sententiam ipse immeritò reprehendit. Addit præterea se huius à se descripti napelli uim uenenosam animaduertisse Romæ sub Clemente septimo: qui (inquit) cum experiri uellet facultatem olei cuiusdam aduersus uenena compositi à Gregorio Carauita Bononiensi, qui Chirurgiam me docuit: iussit duobus latronibus capite damnatis napellum exhibere. Hunc igitur latrones in pane, quem Martium uocant, deuorarunt: & oleo inunctus est ille qui plus ueneni sumpserat: qui minus, absque inunctione relictus est, & intra horas septendecim miserabili morte consumptus cum omnibus illis crudelissimis signis & symptomatis, quæ Auicenna à napello produci scribit. Et quanquam ijsdem symptomatis alter etiam qui unctus erat infestaretur, triduo tamen restitutus est. Porrò oleum illud quale fuerit, explicat in sextum Dioscoridis librum scribens, in caput de aconito. Res miraculo similis, inquit, oleum de scorpionibus foris duntaxat illitum breui tempore à tam crudeli ueneno liberare. Certe & in hoc, & alio quouis ueneno nō corrosiuo, nec non in morsibus & puncturis quorumuis uenenatorum animalium, nullum ei par inuenias remedium, si frigidum inungas singulis horis ubi uenena sunt acutissima: ubi minus acuta, tertia quaque hora. Inungi autem oportet non solum sedem cordis sub sinistra mamilla, sed etiam pulsatiles uenas temporum, manuum pedumque. Sed de hoc oleo & eius compositione plura dicam in Scorpionum historia, ex præfatione Matthæoli in sextum Dioscoridis librum. Multa quidem & remedia et symptomata (inquit Matthæolus contra Manardum) eadem sunt toxici apud Dioscoridem, & apud Auicennam napelli, (quæ ipse singulatim recenset:) sunt tamen aliæ quædam notæ, quibus omnino diuersa esse hæc uenena deprehenditur. Nam de toxico legimus, quòd furorem inducat: quod de napello non scribitur, neque sanè latrones illi, quos napellum uorasse paulò ante dixi, ullum furoris affectum senserunt, cum cætera quæ de napello Auicenna tradit, in eos omnia caderent. Scribit & alia quædam de napello Auicenna, quorum nullam in toxico suo mentionem facit Dioscorides. In remedijs etiam multa inueniuntur diuersa. Quamobrem cum in cæteris uenenis Dioscoridem ferè ad uerbum exprimat Auicenna, in napello autem pleraque alia quàm ille de toxico habeat, duo diuersa hæc esse uenena concludemus: præsertim cum aliud caput de ueneno tusom inscriptum Auicennæ sit, quod proculdubio Dioscoridis toxicum est, Hæc Matthæolus. Verum hæc omnia non magni fuerit negotij refutare. Primum enim non est necesse res esse diuersas, ubi scriptorum aliquis pauciora, alius plura sub alio nomine adfert, modo ne quid contrarium proferatur. Deinde quoniam plura sunt aconiti genera, ex quibus nos unum aliquod esse napellum contendimus: fieri potest furorem ab uno inferri, non item à reliquis: & Dioscoridem genera duo tantum descripsisse constat, alia duo sine descriptione reliquisse. Quid quòd multum refert apparatus? Toxicum autem non simpliciter aconitum fuerit, sed succus eius certo modo paratus, ut & idoneus tingendis fiat sagittis, & aliquandiu conseruari possit: fortassis & adiectum aliquid, ut nostri luparijs radicibus ad tollendas feras alij aliud miscere solent. Aconitum certe pro apparandi diuersitate uarios & ferè contrarios, tum ueneni tum medicamenti salubris ratione effectus præstare ex Theophrasto supra docuimus, qui maximum in præparandi modo momentum collocat. Postremò cum & toxicum Dioscoridi ignotum fuisse uideatur, (ut in Ceruo E. dixi: & Matthæolus ipse concedit, & tusom

quoq; Auicennæ, ut ipse fatetur, non mirum si parum perfectam tum eius tum quæ proueniunt ab eo symptomatum descriptionem reliquerint. Hoc potius mirum esset, toxicum tam celebre uenenū & tantopere cauendum, omnibus adhuc medicis ignotum esse, ut se quidem ignorare Matthæolus scribit. Illud equidem affirmo, napellum genus esse aconiti, idemq; toxicum, siue idem quod Dioscorides describit (diuersa enim sunt toxica) aut præcipuam eius unde fieret materiā: siue aliud quidem toxicum, sed quod ijsdem possit remedijs iuuari, utpote calidum siccum ac septicum uenenum. Napellus Moisi (inquit Matthæolus), mus est napelli, quem sæpe uidi & cepi in altissimis uallis Ananiæ montibus: sed non cuiusuis est eum inuenire, cum magna ad id (tædij) patientia & uigilantia requirantur. Itaq; non miror quod philosophus quidam & medicus insignis (ut apud recentiorem quendam legimus) cum mures huiusmodi nullos inueniret, cepisse tādem paruas quasdam muscas folijs & floribus napelli insidentes & exugentes inde sibi alimentum, & ex eis suam antidotum composuisse, ad muscas uigintiquatuor, terræ sigillatæ, baccarum lauri & Mithridatij, singulorum duabus uncijs adiectis, cum oleo & melle quantum satis erat excipiendis illis. Et hac quidem antidoto miris successibus, ut ferunt, usus est, non solum aduersus napellum, quem diuersis animalibus faciundi caussa periculi exhibuit, sed multa etiam alia crudelissima uenena, Hæc ille. Auicenna quidem, (siue ipse, siue interpretes, siue librarij: quod addo propter Matthæolū qui ualde reprehendit Leonicenum, tanquam iniurium in Auicennam, quod interpretum forte aut scriptorum uitia, tanquam certus ab ipso commissa authore, simpliciter tanquam Auicennæ notet: ego breuitatis studio, Auicennæ nomine complecti soleo illam quæ extat æditionem qualemcunq;, quoniam in ea qua scripsit lingua, quamuis extat, nondum tamen publicus nobis est factus:) Auicenna igitur, inquam, circa napelli murem parum sibi constare uidetur, & ipse etiam dubitasse, esset ne aliqua huius nominis herba, an potius animal siue mus huius nominis: utrumq; enim bismus appellat lib. 2. cap. 51. quamuis ad bismus herbam, etiam uox buha additur à Bellunensi: utrumq; aduersus napellum, & albaras & lepram utile facit. Buha (inquit Bellunensis) secundum Glossam Arabicam, est planta quę dicitur gieduar, de qua Auicenna capite de zedoaria seu gieduar dixit, quod eius uicinitas infirmat plantam napell. iadfertur autem hoc nomine radix ex India, nigra, crassa, sicut radix doronici, saporis acuti: & uidi ipsam exhiberi cuidam principi Syriæ, Hæc ille. Ego apud Auicennam libro quarto in curatione napelli, buha & alguedar pro diuersis napelli antidotis accipi obseruaui. Sed has de mure napelli nugas, propemodum dixerim, Arabum et qui eos sectātur medicorum, tandem relinquo: siue herba quædam, siue mus quadrupes, siue muscus ad radicem nascens, siue musca insectum, siue moschus odoramentum, aut diamoschi antidotus, (quod plus rationis habet) præstantissimum aduersus napellum antipharmacon sit. Tam diuersæ quidem opiniones ex ipsa nominum uicinitate uideri possunt exortæ. In Aethiopia radix quædam letifera est, qua sagittas illinunt: & in Scythia tum hæc, tum aliæ quædam, Theophrastus 9. 15. Rhododendron Dioscorides ait maritimis locis & secus amnes nasci, (uerba sunt Marcelli Vergilij,) q̄d res ipsa etiā nunc indicat: Et nos scimus aliquot locis rhodanem corrupta uoce appellari plantam, quæ quoniam pastu animalia enecet, pro toxico habeatur, & toxicum pariter uocetur, Hæc ille. Vulgus Gallorum & Italorum ferè quouis ueneno infectos, intoxicatos uocant. Non indignum hoc loco etiam Ausonij epigramma est, super toxici uiribus huiusmodi:

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miscuit argenti letalia pondera uiui,
Cogeret ut celerem uis geminata necem.
Diuidat hæc si quis, faciunt discreta uenenum,
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit letalis noxa salutiferæ:
Protinus & uacuos alui petiêre recessus,
Lubrica deiectis qua uia nota cibis.

Quod si hoc etiam toxicum de aconiti genere fuit, ut nobis uerisimile est (Gallus enim Ausonius fuit, & aconiti genere Gallos pro toxico usos, & etiamnum uti, constabit ex sequentibus,) cum Hermolao & Ruellio faciet, qui (ut dixi) ab aconito primo non ex scorpij ictu solum, sed aliud quoduis in homine repertum uenenum impugnari putant, & illis inter se colluctantibus hominem seruari. Quin & alui fluxum aconito moueri in homine non dubitamus, cum idem in feris fiat. Pardalin occidunt tum alijs modis, tum aconito escæ admixto, unde fera per diarrhœam inanitur, Pollux. Et alibi, Elateria dicuntur pharmaca, quæ nimium euacuando etiam necant, ut aconitum & elleborum. Quanquam etiam argentum uiuum per se, tum pondere suo tum mobilitate per intestina deuolui et exitum quærere solet. Sed plura de toxico, & quòd ex aconiti genere conficiatur, in Ceruo docui capite quinto: (hic nonnulla illic omissa adijcimus) & inter cætera ex Aristotelis Mirabilibus, pardalion (id est pardalianches aconitum) uenenum in Armenia nasci, &c. atqui Arabes pro toxico, Armenæ sagittæ uenenum plerisq; in locis reddere solent. ¶ Acustum (aliâs aucaston) secundū Glossam Arabicam est interfector lupi, Andreas Bellunen. Videtur quidem ab aconito interpolata uox: quod & aconistomon (unde forsan colomestrum nomen corruptum apud Dioscoridem) uocari, ex Aëtio citat Hermolaus: item irin syluestrem, & pharmaciadem: nos præter iridis syluestris nomen in excusis Aëtij codicibus nullum reperimus aconito tributum. Faba lupina seu marcillium, datum in adipe, necat canes, lupos, uulpes & ursos, Arnoldus. Videtur autē apocynon Dioscoridis, quod siliquas habet ceu fabarum: et folia cum adipe in panes coacta, canes, lupos, uulpes, & pātheras enecant:

cant:

cant: dicitur & cynomoron. Cieria, id est faba lupi, Syluaticus. Cenarasab, faba lupi, Idem. Apud Dioscoridem quidem κύαμος λευκός, id est faba alba inter aconiti alterius nomenclaturas est, & fortè cyamos lycu, id est faba lupi legendum fuerit: ut eadem causa sic nominetur qua apocynon, quòd lupos utrunq; occidat. Catilabket, id est strãgulator canis, aconitum, Syluaticus. Catilabich, id est strangulator patris sui, Idem. Interfector patris sui, non est aliud quàm satyrion, ut docent Monachi in Mesuen. bulbus enim nouellus tanquam filius uidetur, qui uires ueteris & rugosi, ceu patris sui, in se transsumpsit, mox ipse idem ab alio subnascente passurus. Marcillij quidem uox ad consiliginis nomenclaturam Sabaudicam accedit, quæ est marsieure, quasi Marsicam aut à Marsis inuentam dicas herbam, quod de consiligine Plinius testatur: siue fabam lupinam pro consiligine Arnoldus accepit, siue eodem similiue nomine consiligo & apocynon propter similem in feris necãdis, ut quidem existimo, facultatem, appellatæ sunt. Chanach aldib, id est strangulator lupi, suffocat lupos, porcos & canes, Auicenna. Chanach alnemer, id est strangulator pardalis, suffocat alfhed & alnemer, (uetus interpres leopardos & lynces reddit, quod Bellunen. non probare uidetur:) Idem. Alius est interfector canis, de quo apud eundem libro 2. in fine I. literæ legimus, canes eo sumpto confestim interimi: & in homine sanguinem per sputum & nares moueri, (Arnoldus in libro de uenenis, idem de aconito scribit, tanquam ex Galeno.) Ego hoc uenenum quod sit, non facile dixerim: neq; enim ulli illorum, quibus canes necari in ipsorum historia dixi, conuenire inuenio: sed neq; alteri cuipiam quæ Dioscorides descripsit uenenorum. Theophrastus sanè meminit esse plantas quasdam, quæ sanguinem ad se trahant: alias quæ repellant: & Galenus alicubi historiam narrat herbæ inuentæ, quam quisquis sibi applicasset, sanguinem excerneret atq; hoc pacto interiret, &c. Dagabaoth, id est aconitum, Syluaticus. Debacul, aconitum, Idem. Amanaram, id est aconitum, Syluaticus. Baccæ masculi Hispaniæ, sunt uenenum kacilkebi, id est interficiens patrem suum, Arnoldus. Eliforion, aliâs elifon, id est aconitum, Syluaticus & Arnoldus: est autem nomen deprauatum pro aconito thelyphono. Diaseriticum & erusitium uoces corruptæ leguntur apud Arnoldum in libro de uenenis, pro eriphia herba (de qua pluribus dixi in Hœdo) quæ aconito aut thapsiæ uires habet similes: mihi quidem etiam genus aconiti uidetur uel propter radicis figuram, quæ instar bulbi oblongi est, ad imum extenuati: (sic enim legerim in libro de simplicib. ad Paternianum, non ad unum extuati, quæ uerba nullum sensum continent) accedit & uiolaceus flos, thyrsus oblongus, radicum appendices, natales in montibus, quę omnia nimirum in luparia nostra cœrulea uidentur: folia quoq; non omnino dissimilia apio sunt, quare & artemisiæ à Matthæolo comparantur: nisi quis non apij, sed platani legat, ut illi homines omnia corruperunt. Plinius quidem de eriphia superstitiosa quædam tradit, quæ si lupariæ nostræ non conueniunt, erificij tamen (sic scribitur) apud authorem de simplicib. ad Paternianum descriptio, & cum eriphia Plinij, & cum nostra facit luparia cœrulea, ut certe congener existimari debeat: & si theriphonum potius quàm eriphium dici mereatur, si quis de etymo laboret. In libro de mirabilibus mundi, legitur planta Aegyptia nomine adiporis (à lupo, ut uidetur, dicta) quæ collecta immatura gustata mitigat sitim, odore cydonij pomi: matura uero sensum intercipit, gressum impedit, linguam retardat, lęditq; actiones mentis & corporis tanquam inebriando, Arnoldus in libro de uenenis. ¶ Bixis, id est tora, Syluaticus: qui bix etiam napellum interpretatur. Dahag, id est tora, Idem. Brths (forte bix, aut bixis legendum) id est napellus seu tora, habet folia longiora, uicisiora petrocillo (lego, incisiora platano:) radicem duram asperamq;, summitatemq; grossam, & frondes (caules potius) quasi trium palmarum, flores purpureos, pulcherrimos: nascitur in montanis, ut in montibus pineis, puta prope Podium Seritanum, (Hispaniæ locum esse puto,) Arnoldus: apparet autem plantam esse de altero aconiti genere. Et mox, Orobus coturnicum est calidítatis & siccitatis summę, infert syncopen, uertiginem, epilepsiam, & linguam inflammat: necatq; celeriter: nisi superedatur confestim planta ad pedem eius nascens, radnar uel radores uocant, alij napellum Moysi, alij anthoram: & est similis aristolochiæ, sed folia minora habet, nec floret, nec frondet, Hæc ille authorem citans quendam Algasik. Est sanè hic orobus coturnicum non alius quàm Auicennæ napellus, quo is etiam scribit coturnices absq; noxa nutriri: errore, ut uidetur, nato ex Galeni uerbis, qui sturnos cicuta pasci scribit, nec lædi: nam κώνειον & ἀκόνιτον, ut dictum est, Arabici scriptores sæpe confundunt. Cæterum anthoræ (id est antitoræ) descriptionem præter illam Arnoldi hactenus nullam legi. Et mox, Filipendula (inquit idem) est species anchoræ (anthoræ) nigra exterius: interius uero alba. radices sunt obrotundæ, minores glandibus: & folia pimpinellæ, dicta lodomo, est theriaca uenenorum omnium, propriè napelli. Sagitta etiam illita succo napelli, omne animal uulneratum necat. Corona ex eo gestata in capite, infert syncopen, & epilepsiam. Gummi item ipsius, uenenum est, Hæc omnia Arnoldus. Videtur autem filipendula eam ob causam antitoræ uel antinapelli genus existimari, quòd cœruleo napello nostro similem fermè radicem habeat, tum colore, tum figura & magnitudine: fibris tamen & cirris caret, ut scorpij sine pedibus effigiem referat. Iam quod in capite gestatum napellum, noxium esse scribit Arnoldus: admonet me illius quod nuper ex anicula quadam audiui, si iuuenis inter tripudiandum cum uirgine, quæ lupariæ cœruleæ flores in corona habeat, forte uulneretur, uulnus incurabile esse. Anchora est herba in ortis (in montibus potius) nascens, rara inuentu, nisi cum floret. Botanicus sibi ignotam fatetur, Simon Ianuensis. Et rursus, Ancora herba est theriaca contra toram, habens duas radices, sicut satyrion, unam pinguem, alteram

extenuatam: meminit earum Botanicus. Quæ uerò Gallis ancholia hodie uocatur, angelica quibuſdam, non alia eſt quàm aquileia noſtra. Vt leucomata & albuginem quamuis denſam ex oculo detergeas, turam & anturam herbas uirentes nitidiſſimè collectas contundes, & per linteum tenue ſuccum earum exprime, eoq; oculos inunge, Marcellus Empiricus: Vnde apparet toræ, uel turæ, uel tauræ nomen, non ita recens eſſe. Ex Plinio quidem aconiti uſum ad oculorum medicamenta fuiſſe, iam ſupra dixi. Herba quæ taura uulgò nominatur, ſiue tora, flore eſt cœruleo, folio rotundo, radice polypodij hirſuta, & uermis nigri effigie: Venenoſa herba, cui per antipathiã naturæ alia occurrit herba, antitaura & antitora cognomine, folio rotundo, Hermolaus in Dioſcoridem Corollario 541. in Lychnidis mentione: quæ & ipſa taurion cognominatur, ut aconitum taura uel tora: eaq; admota ſcorpiones ſimiliter torpeſcunt: & quanquam aliud commune, quod ſciam, nihil habeant, hæc tamen obſeruatu digna nobis uiſa ſunt. Apud Auicennam libro quarto inter præcipua napelli antidota ture (tura, uel potius antura legendum puto) numeratur, ut uetus interpres habet: ubi Arabicè buha, uel biſmus buha legitur. Valdenſium populus in montibus habitat Galliæ, non procul Auenione, Italiam uerſus, hæreſeos ab eccleſia Romana damnatus: apud hos toram herbã abunde naſci audio, cuius ſuccum expreſſum in bubulis aſſeruant cornibus, ad ſagittas tingendas ueneno præſentaneo: ipſi toram & toxicum uocant. homo aut quoduis animal telo inde imbuto ictum intra ſemihoram moritur: homini tamen præcipuè letale hoc malum eſt. Vim eius experturi, acum eo ſucco inficiunt, quo ranam pungant: quæ ſi illico moriatur, ita præſentaneum iudicant. Mortiferum negant ſi deuoretur bibatúrue, etſi ne id quidem ſine noxa fit. Præſentiſſimum uerò eſſe coniunctum ſanguini, quod per ſagittas contingit: ſi tamen locus ictus frigida mox abluatur, remedium pollicētur. Sanguis qui è uulnere defluxit etiam ad imum pedem, hoc ueneno contactus recurrit, & in uulnus iterum ſubit: Tanta in eo ſanguinis uitæq; auiditas rapida. Et hæc quidem accepi olim ab homine fide digno, qui cum Valdenſibus ipſe uerſatus fuerat. Radicis certe & foliorum forma, & uis ipſa ueneni, non aliud hanc toram, quàm primum Dioſcoridis aconitum eſſe euincunt: quod & thelyphonon uocatur, quòd uerendis fœminarum inditum mortis cauſa ſit: nimirum quòd illic etiã uis eius & halitus ſanguini iungatur, ſiue per acetabula, ſiue per ἀνάδοσιν quandam. Audio etiam Sabaudiæ populum eiuſdem religionis eſſe, qui uallem quandam Lucernenſem incolat, homines aſperos, nec admodum ſuo principi obedientes: quòd metuendi ſint propter ſagittas herbæ toræ ſucco uenenatas. Singulos domi uaſculum huius ſucci plenum ſeruare audio: & tali ſagitta ictos paulò poſt mori, uulnere incurabili. Ab hac ualle exijſſe quidam aiunt Valdenſes, qui ab huius herbæ uſu Torelupini nominentur: nam lupos aliasq; feras in uenatione, ſimiliter huiuſmodi ſagittis feriunt. Audiui etiam, ſi bene memini, ſolis in Gallia Valdenſibus, priuilegio quodam hoc toxico uti licere: forte quod & ad uenationem indigere uideantur, cum montes habitent: & tanquam uiri boni citra hominum noxam id poſſeſſuri exiſtimentur: Sic & de aconito in Ponto ſcribit Theophraſtus, ijs tantum qui præparare nouerint poſſidere conceſſum, cæteris interdictum capitis pœna. Anthora, inquit Syluaticus, dicitur quaſi antitora: quod aduerſetur thoræ. ſunt autem duæ herbæ, quæ ſimul naſci ſolent: folijs uiolarum, rotundioribus tamen, & parum inciſis: floribus cyclamini, niſi quia in thora bene uiolacei ſunt, in anthora ſubrubei: hæc ſanat, illa occidit, Hæc ille: remittit autem ad Thoræ mentionem, tanquam plura illic dicturus in T. litera: ubi tamen nihil prorſus ſuper his herbis ſcriptum inuenimus. Ant. Gainerius in libro de peſte, antoræ radicem tanquam egregium antidotum commendat, cuius experientiam ipſe uiderit, ſi in potu detur ſcrupuli pondere cum aceto & aqua roſarum. Eſt autem, inquit, herba quæ naſcitur iuxta toram, ex qua uenenum conficitur, quo cum in alpibus Saluciarum & Pinarolij capras ſylueſtres uenantur. Radix eius (antoræ) ſimilis eſt nucleis oliuarum, cuius mentionem in Synonymis Simon Ianuenſis facit: & eſt bezear toræ, quæ nullum nõ animal ſuo ueneno interimit. Admonet me antora herbæ cuiuſdam raræ, quam ſemel tantum in monte quodam alto Sabaudiæ reperi, ultra Lemannum lacum è regione ferè Lauſannæ: folium ei rotundum, planè circinatum, ea ferè magnitudine ut diameter duos pollices æquet, in circuitu ſerratũ, ſolidum, albicans: & ſi bene memini, ſingulis plantis unicum. florem non uidi, radices ſunt albę, glandibus aut oliuis quodammodo ſimiles utq; filipendulæ, guſtu feruido. Arabes quidam Aſcitæ appellantur, quoniam bubulos utres binos ſternentes ponte, piraticam exercent ſagittis uenenatis, Plinius. Portulacæ ſylueſtris quam peplion uocant, memorabiles uſus traduntur: ſagittarum uenena, et ſerpentium hæmorrhoidum & preſterum reſtringi, pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahi, Plinius. Scincus prodeſt contra ſagittarum uenena, ut Apelles tradit, antè poſteaq; ſumptus, Idem. Silphium uenena telorum & ſerpentium extinguit potum, ex aqua uulneribus circumlitum, Plin. Venenum ſerpentis, ut quædam etiam uenatoria uenena, quibus Galli præcipuè utuntur, non guſtu, ſed in uulnere nocent, (hoc etiam hodie de tora fertur, ut ſupra dixi:) ideoq; colubra ipſa tutò eſtur, ictus eius occidit, &c. Celſus. Primum aconiti genus (folio cyclamini) ſępe in Tridentino monte, ubi abunde naſcatur, collectum Matthæolus ſcribit: nomen uerò eius nullum adfert, nec ullam deſcriptionem. Toram enim alibi Dioſcoridis orobanchen nominat, ſic dictam (ut ait) quòd ea guſtata uaccæ mox tauros deſiderent: eandem ait lupam uocari: quòd deuoret plantas iuxta naſcentes. ſed de orobanchæ multis diſſerui in Boue C. De primo aconiti genere fuerit, inquit Matthæolus, radix illa qua quidam circa Romam & Neapolin utuntur, qui unam hanc lupos necandi artem profitentur:

fitentur: & radices, quibus lupi subitò necantur, in ponte S. Angeli uendunt: neq; enim lupariæ dictæ radices sunt, quæ nigro colore habentur, cum illæ ex albo ad luteum colorem uergant, Hæc Matthæolus. Sed quærent diligentiores, an forte radix illa quā Romæ pro lupis occidendis uendunt, nō alia quàm chamæleontis siue alterius siue ixiæ sit, qua lupos occidi supra diximus ex Blondo medico Romano. Ex chamæleonte etiam in Creta, si rectè memini, toxicum fieri alicubi legi. In montibus quibusdam prope Vallenses hodie dictos, Heluetijs coniunctos fœdere, herbulam illam, quam pro lunaria minore Fuchsius depinxit, Tomi primi capite 183. toram uocitant, non quòd uenenosam existiment: sed eandem forte ob causam, qua Matthæolus orobanchen, ut iam retuli. ¶ Petrus Aponensis libro de uenenis capite 21. usneam aconitum esse asserit, magno errore. Vsnea seu sulphurata, planta albicans, salsa, ramos habet longos & graciles: ex qua fit soza: drachmæ decem sumptæ interimunt, Arnoldus. Vsnen est herba kali, unde fit sal alkali, decem drachmarum pondere sumptum interficit, &c. Serapio cap. 247. Circa Italiā (in Italia) monte Circæo, aiunt uenenum quoddam letiferum nasci, cui ea uis est, ut si quis biberit (ἄν φυτὸς πτερωνθῇ, lego ποθῇ τινί,) mox pilos è corpore defluere & marcescere faciat, & omnino corporis membra diffluere, ita ut aspectu miserabilis superficies sit corporis morientium. Hoc Cleonymo Spartano daturos Paulum Peucestium (Peucetium, id est Calabrum) & Gaium, deprehensos aiunt, & à Tarentinis post quæstionem morte mulctatos, Aristoteles in Mirabilibus. Circeum quidem inuenio montem esse propè Caietam Campaniæ oppidū, ubi Circe habitauit, uarijs herbarum uenenis abundantem: uel promontorium Tuscorum, quod hodie S. Felicitas appelletur. Ego inter uenena ex plātis, nullum huiusmodi legere memini: sed ad salamandræ, sepis, & aliorum quorundam serpentium morsus, pilorum defluuium, & partium corporis putredinem sequi medici tradunt: quod si tamen planta quædam huiusmodi est in Circeo monte nascens, uim septicam habeat oportet, ut aconita, chamæleontes, ephemeron, & similia. uideri tamē potest, si planta est, ex aconiti generibus esse, quoniam illius etiam genus unum in Iustinis Italiæ montibus prouenire Dioscorides scribit: & cum uim septicam habeat, nisi statim occiderit, planè miserabilem aliquandiu superuiuentium mortem sequi Theophrastus author est. Aristoteles quidem xenico ueneno, quod mox aconitum esse dicemus, tinctas sagittas à Gallis, feris immitti scribit, & nisi statim pars circa uulnus excidatur, putrescere. Limeum herba appellatur à Gallis, qua sagittas in uenatu tingunt medicamento, quod uenenum ceruarium uocant. ex hac in tres modios saliuati additur, quātum in una sagitta addi solet, ita offa demittitur in boum faucibus in morbis. Alligari postea ad præsepia oportet, donec purgentur. insanire enim solent. si sudor insequitur, aqua frigida perfundi, Plinius. Genus aconiti hoc esse apparet, primū inde quod Gallos eo sagittas tingere scribit, (quanquam ex Sardoo quoq; ranunculo toxicum fiat, & inter ranunculi nomina mileon legatur apud Apuleium, et lycopnon, quasi lycophonon forte: Arnoldus quidem, ranunculum eundem, lupinum nominat:) deinde quod euacuandi per aluum uim habet, quam & aconitum habere supra ostendi. et habent sanè eandem uim pleræq; aconito tum uiribus, tum forma aut utroq; congeneres herbæ, ut elleborus, chamæleō, staphisagria, thapsia, ricinus, ephemeron. Quod autem intra corpus aconitum etiam hominibus quidam nescio quomodo præparatum dare ausi sint, dictum est supra ex Theophrasto: ad scorpionum ictus, & alios affectus, quorum nomina non exprimit. Adde quod & hodie de tora dicitur, & de uenatorio Gallorum ueneno Celsus scribit, intra corpus sumptum nihil aut parum obesse: cum ueteres acerrimis uenenis aconitum adscribant. Componi autem hæc contrarietas potest, uel quia diuersa sunt aconiti genera: uel quia superficiem aconiti etiam Theophrastus letiferam esse negauit, cum uenenum omne in radice sit: uel potius, si exigua quædam portio (ut Plinius in limeo fieri scribit, & in alijs quoq; uenenis medici faciunt) cum maiore copia retundentiū & frangentium eius noxam iungatur: uel quomodocunq; pro apparatus diuersitate effectus diuersos sequi. Apud Celtas aiunt (uerba sunt Aristotelis in Mirabilibus) nasci pharmacum, quod xenicum ab ipsis appelletur, mira corrumpendi celeritate: quamobrem uenatores cum ceruum aut aliam feram, tinctis eo sagittis percusserint, mox accurrere, & carnem circa uulnus excindere, ne uenenum subeat. Eo enim infectum corpus putresceret, & uenenosum in cibo foret. Inuentum autem aiunt huius antipharmacum, corticem quercus: alij uerò aliud quoddam folium, quod coracion nomināt ex euentu: quòd córaca, id est coruum aliquādo uiderint gustato hoc ueneno cum malè afficeretur, quæsitum hoc folium deuorasse, & liberatum esse, Hæc Aristoteles: Conuenire autem ea omnibus modis cum aconito, tora, limeo, facillimè animaduertet, quisquis præcedentia legerit, ita ut pluribus id astruere superuacuum uideatur. Dacos & Dalmatas aiunt cuspidibus helenium à Græcis dictum & ninum ab incolis oblinere, (προσεπιπάττειν) idq; ubi sanguini uulneratorum obuenerit, hominem occidere: comestum uerò ipsis innoxium esse, & nihil mali efficere: ceruos etiam uulneribus sagittarum sic infectarum mortuos, si edantur, nihil obesse, Galenus ad Pisonem, & Aegineta 6.88. mirificè autem congruunt hæc uerba cum ijs quæ de tora, id est aconito feruntur, &c. Sed nomina quoq; elenium (helenium quidem, quod uulgò enulam campanam nominant, quid cum hoc elenio commune habeat, nihil inuenio) & ninum, nonnihil ad limeum accedunt, ut unam uel alteram istarum uocum per librarios corruptam suspicemur. Helenium Aegyptium Theophrastus interim uelenium, Aristoteles belenion scripsere: si modo liber eius est, qui de plantis ad authorem Aristotelem refertur. Belenium (βελένιον) inquit, delibutorium in Perside uenenum erat; in Aegyptum & Pa-

læſtinam translatum, ſine periculo mandi cœpit, Hermolaus Corollario 38. quem Ruellius etiam, ut ſolet, ſequitur. Ego utrunq; deceptum uideo. neq; enim de helenio hæc uerba Ariſtotelis (aut quiſquis eius libri author eſt) neq; de ulla alia herba intelligi debent: ſed de perſea arbore: de qua Dioſcorides, Retulerunt quidam letalem in Perſide hãc arborem eſſe, translatam uero in Aegyptum mutaſſe naturam & cibo idoneam eſſe. Idem Columella et Theophraſtus teſtantur. Nihil autem mirum ſi pro perſea belenion legatur: cum paſſim eo in libro & barbara & corrupta nomina multa legantur, ut artemiſia etiam pro arbore, &c. Galli ſagittas in uenatu elleboro tingunt, circuncisoq; uul nere teneriorem ſentiri carnem affirmant, Plinius libro 25. ad finem capitis 5. Vnde apparet elleborô quoq; uim ad ſagittas eãdem ut aconito eſſe: & alias inſuper, ut mures, muſcas & pedes necare, quas ibidem commemorat Plinius. Sed hoc etiam ſuſpicari licet, fieri poſſe ut Galli ellebori nomẽ aconito dederint olim quoq;, ut hodie adhuc multis in locis, pharmacopolæ etiam, quod Syluius teſtatur & ipſe uidi, errore quidem capitali: ſed hodie illi aconiti cœrulei radices pro elleboro nigro uſurpant: Plinius de albo loqui uidetur, quo ſagittæ tingantur. De toxicis & ſagittarũ uenenis annotauit quædam Cælius 23.10. Σύαγχος, radix qua ſues (apri) capiuntur, Heſychius & Varinus. Hanc quoq; aconito ſi quis adnumeret, non aberrabit. ſcribit enim de primo aconiti genere Dioſcorides, quod & alias feras, & ſues occidat, nimirum angendo et quaſi ſtrangulando, unde & pardalianches dictum. Hactenus de aconito, toxico, napello, tora, & ſimilibus ſeu facultate ſeu forma plantis, quibus & lupi & aliæ feræ, ſed & homines necantur, cauendi gratia, & antidota cognoſcendi, dixerim: prolixius quidem quàm argumento de animalibus conueniat: non tamen ingrata, ut ſpero, hominibus literatis, præcipue medicis futura: quod pleraq; omnia primus noſtro ſæculo longa & diligenti obſeruatione iſta partim ipſe protulerim, partim collegerim.

¶ Animalia. Hyæna lupo ſimilis eſt, ut Philoponus inquit, Niphus. Colore lupi propè eſt, ſed hirſutior, & iuba per totum dorſum prædita, Ariſtotel. Dabha (hyæna) animal medium inter lupum & canem, Bellunen. Λυκοπάνθηρος, animal mixtum ex pardo & lupo, ut quidam in Lexico Græcolatino annotauit: Vide infra inter congeneres lupo feras. De chao & lycaone, lupo canario, & thôe, id eſt lupo ceruario, infra poſt lupum ſtatim dicam. Lyncem aliqui eandem thôi exiſtimant, Itali uulgo hodieq; lupum ceruarium, aliqui lupum cattum nominant: Germani luchs uel lux, Valenſes Heluetij thierwolf. De Lyciſco id eſt, cane ex lupo & cane nato, uide infra in c. Nominibus non longiſſimis appellandi ſunt canes, ut Lupa, Cerua, Tigris, Columella. Λυκάδος Theſſalicæ canis epitaphium in Cane ſcripſi ex Polluce. Λυκιτὴς, unus ex canibus Actæonis apud Aeſchylum, Pollux. ¶ Lupus, λύκος, ex graculorum ſiue monedularum genere auis, Ariſtoteli: quamuis apud Heſychium & Varinum λύκιος legatur. Miluum Græci quidam uulgò λύπηρ uocant, (nimirum à lupina rapacitate,) Varinus in ἰκτῖνα. ¶ Λυκηλάτους, τὰς ἐγχέλεις, Lacedæmonij, Heſych. ſic enim lego. Lupus piſcis carniuorus in alios graſſatur, λάβρακα Græci à uoracitate uocant, aut ab impetu & robore: marinus eſt: ſed per oſtia fluuiorũ aliquouſq; aſcendit, ut ex mari Tyrrheno per Tyberim Romam uſq;. Recentiores quidam imperiti maris, lucium piſcem robuſtiſſimum uoraciſſimumq;, ualidis dentibus acutis armatum, lupum eſſe putauerunt, lucij etiam nomine, tanquam à lyco Græcorũ alludente. ſed lupum piſcem Græci labracem, non lycon uocant: & marinus eſt, ut dixi, &c. Lycos quidem etiam Græcis, ut Heſy. & Varinus teſtantur, piſcis nomen eſt: qualis uero is fuerit non ſatis conſtat. Hiceſius piſcem anthiam, ab aliquibus lycon, ab alijs callionymon uocari ſcribit, Athenæus libro 7. Vide in Lupo inter piſces. Engrauli, engraſicholi, uel craſicholi piſciculi, alio nomine lycoſtomi dicuntur, Aelianus: Suidas apuæ piſciculi epitheta eſſe ſcribit. ¶ Lupos phalangiorum ſiue araneorum generis, in libro de inſectis quæres. Nicandri Scholia lycon etiam muſcæ genus eſſe docent.

¶ Icones. Aquilam Romanis legionibus C. Marius propriè dicauit: erat & antea prima cum quatuor alijs: lupi, minotauri, equi apriq; ſingulos ordines anteibant, Plinius. Lupo Apollinem delectari aiunt, quia hic ex Latona in lupæ ſpeciem conuerſa, editus in lucem & ſuſceptus fuiſſe feratur: eamq; ob rem lupi ſimulacrum in Delphico templo ex ære excitatum eſſe arbitror, &c. (plura uide in h. in Lycæi Apollinis mentione.) Quem inauratum in Capitolio paruum atq; lactentem huberibus lupinis inhiantem fuiſſe meminiſtis, Cicero in Catilinam. Denarij etiamnum uetuſtiſſimi reperiuntur argentei, cum imagine lupæ quæ Romulo & Remo infantibus ubera præbet. Lycus quidam heros Athenis fuit, à quo dictus ibidem iudicij locus, τὸ ἐπὶ λύκῳ δικαστήριον, ubi lupi etiam effigies poſita erat ad deſignandum loci & herôis nomen, Pollux. Vide mox inter propria uirorum. Lycópodes, ſatellites tyrannorum: qui pellibus lupinis pedes induebant, uel in ſcutis lupi inſigne habebant, Suidas & Varinus.

¶ Virorum propria. A Lupo nomina uirorum habent Germani, Wolf/ Wolfhart/ Wolfgang. ¶ Lupercus Berytius grammaticus, uide Suidam. Lupus Seruatus presbyter, & Lupus de Oliueto Hiſpanus monachus, in Bibliotheca noſtra. Lupum uirum Romæ clarum ſuis carminibus carpſit Lucillius, teſte Horatio. Plinius 8. 52. Fuluij Hirpini meminit: hunc M. Varro (inquit Hermolaus) Fuluium Lupinum uocat. Vide paulò poſt ab initio de proprijs loc. & popul. Lycambes filiam habuit Neobolen, quam Archilocho in matrimonium promiſſam cum non daret: iratus Archilochus in eum maledicum carmen ſcripſit, quo Lycambes tanto eſt dolore compulſus, ut cum

filia uitam laqueo finiret, Acron in Epodon Horatij Oda 6. Εἰ γὰρ φέγγος ἔλειπον ἀλυσκάζουσαι ἰάμβων, Ἄγριον Ἀρχιλόχου φθέγμα Λυκαμβιάδες, Suidas ex Epigrammate. Λυκαμβὶς, ἀρχή: Κρατῖνος ἐν νόμοις τὴν πολέμαρχον δηλῶν, πρὸς ὃν ἀπεγράφοντο τὰς τῶν ἀποστασίου δίκας. Λυκαμβίδα δὲ ἐπὶ τὴν ἀρχήν, Hes. & Varinus. Lycabas, uir Assyrius, Ouid. 5. Metam. Lycaon: Multi hoc nomine dicti sunt: à quorum uno etiam Lycaonia appellata. Humero simul exuit ensem Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon Gnosius, Vergil. 9. Aen. Alius fuit Lycaon Nelei filius & Nestoris frater, quem Hercules expugnata Pylo occidit. Alius Priami filius ex Laothoë ab Achille occisus, Homerus Iliad. χ. Sed celebratissimus omnium est Lycaon ille Arcadiæ rex, Titani ac Terræ filius, cuius filiam Callisto cum uitiasset Iupiter, Iuno in ursam conuertit: & postea Iupiter miseratus in signum cœleste transtulit, Hæc Seruius enarrans uersum illum Vergilij 1. Georg. Pleiadas, Hyadas, claramque Lycaonis arcton. Plura de hoc Lycaone leges in Onomastico; & primo Metamorphoseon Ouidij, & Palæphato. Lycaon Pelasgi filius (inquit Pausanias in Arcadicis) Lycosuram urbem condidit in monte Lycæo, Iouem itē Lycæum appellauit, & certamina Lycæa instituit. Videtur autem eadem ætate uixisse, qua Cecrops Atheniensium rex. Infantulum idem aræ Iouis Lycæi impositum immolauit, quo sacrificio peracto, confestim in lupum fuisse permutatum aiunt. Post Lycaonem, etiam alium quendam hominem ad sacrificium Iouis Lycæi in lupum esse transmutatum fabulantur, sed per uitam non mansisse. Quandiu enim lupus fuerit, si carnibus humanis abstinuerit, decimo anno post, hominem è lupo rursus fieri aiunt. Sin autem gustauerit, beluam eum perpetuò manere, (transtulit hæc etiam Cælius 16. 3. sed parum aptè.) Hæc Pausanias: deinceps etiam Lycaonis filios & conditas ab eis ciuitates recenset. Hic Demarchus uidetur, de quo in h. dicetur inter Metamorphoses. Λυκαινομόρφων Νυκτίμου ἀρταμῶν, Lycophron de filijs Lycaonis: ubi Scholiastes, λυκομόρφων, inquit, dicendum erat: non in lupas enim, sed lupos mutati Lycaonis filij finguntur, secundum istam historiam; Pelasgus Iouis & Niobes filius, ex Melibœa uel Cyllene secundum alios Lycaonem suscepit. Is rex Arcadum factus ex multis nuptijs filios quinquaginta nactus est, ex quibus fuerunt, Mænalus, Thesprotus, Nyctimus, Caucō, Lycus, &c. omnes impij, & superbi supra modum. Cæterum Iupiter homini mercede laboranti assimilatus, cum eos adijsset, ad hospitium eorum uocato, pueri cuiusdam indigenæ iugulati ab eis uiscera cocta (συμμίξαντες) in mensam apponunt. Iupiter uero abominatus, mensam euertit: unde locus adhuc Τραπεζοῦς in Arcadia nominatur: Lycaoni autem & filijs, Nyctimo minore natu excepto, fulmen immittit. Porrò cum Nyctimus iam regnaret, diluuium sub Deucalione contigit, propter Lycaonis filiorum impietatem. Aliter, Iupiter hospitio apud Lycaonem exceptus, cibum sumebat: filij autem eius periculum facturi an deus esset, Nyctimi iugulati carnes alijs carnibus permixtas apposuerunt. At Iupiter indignatus, mensam euertit, unde Trapezusæ oppido Arcadiæ nomen. Filios autem Lycaonis fulmine interemit: & crebris fulminibus Arcadiam petijt, donec terra ipsa Iouem obsecrans τὴν χεῖρα, id est manum extendit: quare primam inter Arcades ἱκετείαν factam aiunt. Aliquos autem filiorum Lycaonis in lupos (ursos forte legendum) mutauit: quos Lycophron nescio quomodo lycænomorphos dixit, nisi forte speciem pro specie accepit, lupiformes pro ursiformes ponendo. Callisto enim (ut nugantur) Lycaonis filia, & Dianæ uenando socia, ex Ioue grauida, in ursam ab eo cōuersa est, ut Iunonem lateret, & Arcadem filium peperit. Non autem Nyctimum, ut Lycophron nugatur, sed alium quendam indigenam puerum, ut Apollodorus & alij tradunt, Lycaonis filij mactauerunt, Hæc Scholiastes Lycophronis. Vide nonnihil infra in h. ubi de Ioue Lycæo: & de lycaone siue lycanthropia, insania quadam hominis, supra inter deriuata à Lupo. Οὐ λύκος δὲ ἀνθρώπων κατὰ τὸν Ἀρκαδικὸν μῦθον, ἀλλὰ τύραννος ἐκ βασιλέως ἀπειρᾶσαι πικρός, Suidas in Lycostomos ex authore innominato. Ephoro author initio fuit Hesiodus, Pelasgos ex Arcadia originem duxisse: qui diuino è Lycaone gnatos extitisse ait, quem olim Pelasgus procreauit, Strabo libro 5. Lyctus (urbs Cretæ) nauale habuit Cherronnesum, à Lycto filio Lycaonis, Varinus. Mænalus etiam Lycaonis filius fuit, à quo Mænalo monti nomen, Varinus apud quem σᾶμα pro σᾶμα (quæ Dorica uox est pro σῆμα) mendosè legitur. O Pan relinque Helices promontorium, αἰπύ τε σᾶμα Lycaonidæ, quod etiam dij mirantur, Theocritus Id. 1. De lycaone animali infra dicam seorsim. Inde Lycam ferit, Verg. 10. Aeneid. Et rursus eodem libro, Protinus Antheum & Lycam, prima agmina Turni Persequitur. Lycaretus Mæandri filius Lemno præfuit, Herodot. lib. 5. Lycarius, unus ex ephoris Lacedæmoniorum, Xenophon lib. 2. rerum Græc. Lycastus urbs Cretæ, sic dicta est à Lycasto quodam indigena, uel filio Minois, Varinus. Lycastus & Parrhasius à lupa nutriti feruntur, Plutarchus in Parallelis minoribus. Lyceas Naucratites scripsit Aegyptiaca, Athenæus. Sæpius at si me Lycida formose reuisas, Verg. 7. Aegl. de pastore: sunt qui & Centauri nomen esse dicant. Lycidam quendam Salaminium Athenienses lapidauerunt, quòd pecunijs à Mardonio corruptus uideretur, Herodot. lib. 9. Lycimnius frater Astyochiæ, auunculus Tlepolemi, à quo & ipse interemptus est, ut quidam ex Homero citat: sed forte legendum Λικύμνιος, de quo aliquid habes apud Varinum. Domum tuam exuret Λικυμνίαις βολαῖς, Aristophanes in Auibus: Vbi Scholia, Licymnius forte ædes quorundam combussit. Cæterum in Licymnijs fabula Euripidis introducitur quidam fulmine tactus. Licymnius Chius scriptor Græcus citatur ab Athenæo libro 13. Licymnia uerba tanquam perelegantia Plato celebrat in Phædro. Lycinus, Λυκῖνος, exul ex Italia, summæ apud Antigonum fidei fuit, & commissum sibi præsidium tenuit, Teles apud Stobæum in sermone de exilio. Lycinus Heræensis cur-

ſor, Pauſanias in Eliacis: alibi etiam Lycini equitis inſignis, & alibi pugilis meminit. Rectius uiues Lycini, neq; altum Semper urgendo, Horatius Carm. 2, 10. Lycis (uel Lycus) poëta comicus ab Ariſtophane tanquam frigidus notatur, Suidas. Lyciſcus ſtatuarius fecit Lagonem puerum ſubdolæ ac fucatæ uernilitatis, Plinius 34. 8. Lyciſci cuiuſdam Pauſanias in Meſſenicis meminit, ex Aepytidarum genere. Lycomedes rex Scyri (cuius in Theſeo Plutarchus meminit) filiam habuit Deidamiam, ex qua Achilles Pyrrhum genuit, Vide Onomaſticon. Lycomedes Creontis filius apud Homerum Iliad. 9. huius cum uulnere in uola picti, Pauſanias in Phocicis meminit. Lycomedes Mantinenſis, uir nobilis & diues, Xenophonti rerum Græcarum lib. 7. Lycomedes natus ex Parthenope Ancæi filia & Apolline, Pauſanias in Achaicis. Megalopolis conditores ab Arcadibus electi, Lycomedes & Poleas Mantinenſes, & alij, Pauſanias in Arcadicis. λυκομήδειος, uir inter comicas perſonas, οὐλοπώγων, μακρογένειος, ἀνατείνει τὴν ἑτέραν ὀφρὺν, πολυπραγμοσύνην παρενδείκνυται, Pollux. λυκομίδαι, γένος ἰθαγενῶν, Heſychius & Varin. Muſæi hymnum in Cererem λυκομίδαις ποιηθέντα citat in Meſſenicis Pauſanias, non procul initio: & paulò poſt λυκομιδῶν κλίσιον quaſi templum eorum nominat. λύκων: huius nominis philoſophos quoſdam & poetas lege in Onomaſtico. Lycon Comœdus in nuptijs Alexandri Magni fuit, Athenæus lib. 12. Eodem in libro Lyconis Peripatetici meminit. Lycon Scarphei filius Comœdus, ab Alexandro Magno decem talenta accepit, Plutarchus in Alexandro. Lycon Achæus, apud Xenophontem Anabaſeos lib. 5. Lyconis Iaſenſis librum de Pythagora citat Atheneus. Lycos uel Lycon quidam pentathlus fuit, Scholia in Veſpas Ariſtoph. Lycophron, uiri proprium: & adiectiuum, crudelis, ſuperbus, Heſych. et Varin. Lycophron Chalcidenſis, Ariſtoclis filius, adoptatus autem à Lyco Rhegino, grammaticus & poeta Tragicus, &c. Suidas. Vide Bibliothecam noſtram & Onomaſticon, & quædam Cælij loca ex indice. Nicias Athenienſis Lycophronem Corinthiorum imperatorem occidit, Plutarchus in Nicia. Lycophron Perinthi Corinthiorum regis filius, matrem occidit uiuente adhuc patre, Onomaſt. Lycophron Pheræus uniuerſæ imperare Theſſaliæ quærebat, Xenophon rerum Græc. lib. 2. Lycorea uicus in Delphis à rege Lycoreo dictus: Pauſanias aliter, uide inferius inter locorum propria. Lycormas Lariſſęus equo celete uicit, Pauſanias in Phocicis. Lycortæ Syracuſani mentionem in Eliacis facit Pauſanias, & alijs in locis, ut index in translatum demonſtrabit. De Lycorta Megalopolitanorum imperatore nonnulla ſcribit Plutarchus circa finem Philopœmenis uitæ. Lycurgi cuiuſdam ſtrennui uiri Homerus meminit, quem filium facit Dryantis: fit autem Lycûrgus contractum à λυκόοργος, non à λυκόεργος. λύκου γὰρ ὀργὴν οὐκ ἦν εἰπεῖν, ἔργον δ' οὔ. hoc enim hominis proprium eſt, Varinus. Lycurgi Lacedæmoniorum legislatoris uitam Plutarchus compoſuit. De eiuſdem conſtitutionibus, & morte multa legimus apud Suidam. Vide Onomaſticon, & indicem in Cælium & in Herodotum. Lycurgus unus ex decem rhetoribus Athenis, Lycophronis filius (nepos Lycurgi legislatoris, Varinus:) plura leges apud Suidam. Lycurgides, filius Lycurgi, nepos Dryantis, Ancæus nomine: uide Onomaſticon. Hoc obiter addam, inter phialas fuiſſe quæ diceretur lyciurges (φιάλαι λυκουργεῖς pro λυκιουργεῖς, non rectè habetur in excuſis codicibus Pollucis) à Lycijs, ut Cælius ait. λυκιουργὶς, (malim ultimam per η.) uox apud Demoſthenem in oratione ad Timotheum. Didymus interpretatur phialas à Lycio Myronis filio (à Lycone quodam alij, Athenæus libro undecimo) factas: ſed apparet ignorare grammaticum, huiuſmodi ſchematiſmum à proprijs hominum nominibus non reperiri: ſed potius ab oppidis & populis, ut κλίνη Μιλησιουργής, (κάνθαρος Ναξιουργής, τράπεζα ῥηνιουργής, Athenæus ex quo Suidas etiam tranſcripſit) Suidas. προβόλους δύο λυκιουργέας ἡμιουργέας, ὅτι ἀκόντια ἐστὶ πρὸς λύκων θήραν ἐπιτήδεια ἐν Λυκίᾳ εἰργασμένα, Athenæus citans Herodoti librum ſeptimum. λυκιουργεῖν, τὰ λυκιουργῆ ποιεῖν, Budæus in commentarijs linguæ Græcę. At Suidas, Μήποτε οὖν γραπτέον παρὰ Ἡροδότῳ ἐν τῷ η. (λυκιουργέας) ἀντὶ τοῦ προβόλους δύο λυκοεργέας: ut eadem ſcriptio ſit quę apud Demoſthenem de ijs, quæ in Lyceo (ἐν Λυκείῳ) facta ſint operibus. Budęus quidem λυκιουργὲς, Lycio opificio factum interpretatur. λυκοεργής (in Lexico Græcolat.) exponitur etiam lupos conficiens: ſic πρόβολον λυκοεργέα, uenabulum lupis occidendis aptum dixeris. λυγιουργὸν (lego λυγκούριον) τὸ ἤλεκτρον, Heſychius & Varinus. λυκοῦργος, unus ex procis Hippodamiæ, Varinus in Oenomao. Lycus pueri nomen, Horatio in Odis 2. 32. Lycus (Apollonio in Argonauticis) Daſcyli Bithyniæ regis filius, ſacellum Caſtori & Polluci dedicauit, magna cura liberatus, interfecto ab ipſis Amyco Bebrycum rege, Hermolaus in Plinium. Celænus & Promethei filij memorantur Lycus & Chimæreus, Varinus in Ἄτλαντος. Celæno, una Pleiadum, ex qua Lycum & Nyctea Neptunus ſuſtulit, Gyraldus. Gemit crudelia ſecum Fata Lyci, (uiri Troiani) Verg. 1. Aen. At pedibus longè melior Lycus, 9. Aen. Lycus ſtatuarius puerum ſuffitorem fecit, Plinius 34. 8. λύκος uel λύκων quidam pentathlus fuit, Scholia in Veſp. Ariſtoph. Athenis in templo Mineruæ pugnans Cycnus conſpicitur. Is Cycnus, ut aiunt, cum alios tum Lycum Thracem propoſitis ad ſingulare certamen præmijs occidit. Ad fluuium uerò Peneum ab Hercule eſt interfectus, Pauſanias in Atticis. Hercules Lycum Thebarum regem quòd Megaræ coniugi uim uoluiſſet inferre interemit. Nycteus (cuius filia Antiope celebratur) ex uulnere moriens, Lyco fratri imperium Thebanorum committit, Pauſanias in Corinthiacis: de eodem plura in Bœoticis ſcribit, & quomodo ab Antiopæ filijs (Amphione & Zetho) pugna ſuperatus ſit. Vide Onomaſticon. In itinere ex agro Corinthio Lyci Meſſenij monumentum cernitur, quiſquis tandem Lycus ille ſit. Nec enim illum inuenio Lycum Meſſenium qui pentathlum

exercuerit,

exercuerit, aut Olympia uicerit, Pausanias ibidem. Caucon Celæni filius Orgia magnorum deorũ Eleusine ad Messenam trãstulit: eadem multis post Cauconem annis celebriora reddidit Lycus Pandionis filius: Lyci quercetum etiamnum appellant, &c. Pausanias in Messenicis. Et rursus eodem libro Lycum Pandionis filium oracula reddidisse commemorat. Ab hoc aliqui Lyciam dictam scribunt. Gyraldus ex Pausania non rectè Lycium uocat, nisi librarij peccarint. Meminit autem eius Pauſ. in Atticis, & Herodotus lib. primo. Lycus Phidolæ Corinthij filius, Isthmijs semel, Olympijs bis uicit, Pausan. Eliacorum 2. Fuit & Lycus Priami filius: item unus è Centauris. Callirhoë filia Lyci hominis sanguinarij & hospites immolantis, à Diomede relicta (quem Troia redeuntem benignè susceperat, & paternis liberauerat insidijs) laqueo se suspendit, Iubas apud Plutarchum libro 3. rerum Africanarum. Gyraldus Lyci nomine numerat unum inter Telchines. Lycis uel Lycos, frigidus quidam comicus poeta, ut superius retuli. Τὸ τῶν λύκῳ δικαστήριον, locus iudicij cuiusdã Athenis, ubi lupi effigies stabat, ad demonstrandum herois nomen, à quo sic dictus est locus. Ab eodẽ ortum est prouerbium, Ἡ λύκου δεκάς, Pollux. Θηρῷον (lege Θ᾽ ἡρῷον, pro τὸ ἡρῷον) templum Lyci herois, Varinus. Ὦ λύκε δέσποτα, γείτων ἥρως, Aristoph. in Vespis. Vbi Scholia, Lyci templum & herôum apud iudiciorum loca erat. Aliter, Herôum Lyci apud locum iudicij erat: & cum iudicia agebantur, iudicialem mercedem, nempe triobolum, (quotidie ei triobolum seponebant, Suid.) quam accipere solebant quorum erat iudicare, illi quoq; conferebant. Λύκου δεκὰς, id est Lupi decas: dictum apparet (inquit Erasmus) in eos, ad quos inhonesti lucri pars aliqua tametsi pusilla rediret. Aut in eos qui largitionibus essent corrupti, alíosue corrumperent. Nam Athenis in foro ubi causæ agebantur, Lycus quidam genius (heros potius, ut Græci habent) scalptus stabat, (ἵδρυτο, ἀνεστήλωτο) lupina specie. Apud hanc statuam sycophantæ pecunia corrupti uersari consueuerunt, uelut apud deum quempiam sui quæstus præsidem, eiq; in dies singulos triobolus secabatur, authore Zenodoto: quanquam attigit & Hesychius. Suidas addit, sycophantas (τοὺς δωροδοκοῦντας) fuisse decem numero, ueluti decem uiros referentes. Meminit huius Aristophanes in Vespis, Θ᾽ ἡρῷον εἴ πως ἐκκομίσαις τοῦ λύκου, Si qua simulachrum efferre possis Lyci, Hæc Erasmus. Καὶ οἱ πρῶτοι δικασαὶ πρὸς τῷ λυκειδεῖ ἥρωϊ ἐκλήθησαν, Varinus. Vox quidem δεκὰς hoc in prouerbio uidetur δωροδοκίαν sonare, ut δεκάζεσθαι, δωροδοκεῖσθαι: quoniam pariter decem uersabantur iuxta Lyci effigiem, qui munera accipiebant ab ijs qui magistratum aut aliud quippiam ambiebant, ut quantum in ipsis esset eos promouerent, Suidas in λύκου, & bis in uerbo δεκάζεσθαι. Lycus fluuius cognominis regi, fluens per Mariandynorum regionem, Varinus: uide infra inter propria locorum circa finem. Lycus rex fuit Mariandynorum, cuius filius Priolaus, Scholia Nicandri. Lycus medicus quidam apud Aëtium citatur: & Galenus contra Lycum quendam Hippocratis calumniatorem scripsit. Lycus Rheginus Lycophronem Chalcidensem Aristoclis filium adoptauit, Suidas. Lycus, qui & Butheras, Rheginus historicus, pater Lycophronis Tragici, sub diadochis uixit, insidijs Demetrij Phalerei petitus: scripsit historiam Libyæ & de Sicilia, Suidas. Scripsit quædam ad Alexandrum, ut Scholia in Aristophanem citant. ¶ Harpalycus, Mercurij filius, Theocritus Id. 31. Epilycus poeta comicus apud Suidam ex Athenæo: Vide Gyraldum de poetis. Autolycus, auus Vlyssis Homero. Fingitur autem filius fuisse Mercurij, & ab eo furandi artem didicisse, ita ut furando semper lateret; & quæ furabatur pecora in aliam quam uellet formam redigeret: itaq; Parnassum montem habitasse, & ditissimus euasisse fertur, Scholia in Odysseæ τ. circa finem. Lycurgus rhetor contra Autolycum scripsit, Suidas. Hermolycus pancratiasta, in Atticis Pausaniæ. Οἰόλυκος nomen proprium, ab Erasmo prouerbijs adnumeratum. Herodotus (inquit) libro quarto refert, quum Theras quidam adornaret longinquam nauigationem, ac filius ipsius adolescens negaret se futurum eius nauigationis comitem, τοιγαροῦν ἔφη αὐτὸν καταλείψειν ὄϊν ἐν λύκοισι: id est, Itaq; relinquam eum inquit, ouem inter lupos. Ex eo dicto nomen inditum est adolescentulo ὀιόλυκος, uoce composita ex oue & lupo. Dici poterit in hominem desertum ac destitutum auxilio. Quòd si quis negabit hoc esse prouerbium, referatur pro appendice ad illud, Ouem lupo commisisti: nam probabile est ab hac historia natum prouerbium, Hæc Erasmus. Valla interpres Oilycum legit: sed codices impressi οἰόλυκον habent, ut Erasmus legit.

¶ Mulierum. Lupa meretrix Romulum & Remum lactauit, uide infra in d. Lyca meretricis nomen, Athenæo libro 13. Extremum Tanaim si biberes Lyce Sæuo nupta uiro, Horat. Carm. 3. 10. Lycaste filia Priami quam Polydamas Antenoris filius uxorem duxit, & nomen Nymphæ. Fuit & Lycaste nobile scortum in Sicilia, quam à forma Venerem uocarunt: uide Buthes in Onomastico. Lycoris amica Galli poetæ, quam sic ficto nomine appellauit Vergilius, cum Cythereis uocaretur: hæc cum postea spreto Gallo M. Antonium in Galliam proficiscentem sequeretur, Gallus sibi ipsi tandem amoris impatiens mortem consciuit. Tua cura Lycoris Perq; niues alium, perq; horrida castra secuta est, Verg. 10. Aegl. Cydippeq;, & flaua Lycorias, Vergilio 4. Georg. inter nymphas Penei fl. Lycænis, Λυκαινίς, meretricis nomen in Anthologio. Λυκαίνιον, ἡ γραΐδιον ἰσχνόν, anus in comœdijs, oblonga, paruis & crebris rugis, alba, suppallida, oculis straba, (στρεβλὸν τὸ ὄμμα,) Pollux. Λυκαΐδες, uirgines quædam, Hesych. & Varinus. Et rursus, Lyciades, Λυκιάδες, uirgines numero triginta quæ aquam ferunt in Lyceum: Apud Hesychium additur, Λακεδαιμόνιοι, quam uocem ego retulerim ad λυκηλάτους quod proximè sequitur, tanquam Lacedæmonij sic nominent anguillas: nam glossas passim in accusandi casu frequẽter scribit, ut subaudiamus καλοῦσι. Mæonio regi quẽ (Helenorẽ)

ſerua Lycimnia(forte Licymnia ſcribendum,ut uiri quoq; nomen) furtim ſuſtulerat, Verg. 9. Aen. Vel qualis equos Threiſſa fatigat Harpalyce, Verg. 1. Aeneid. Eſt & uiri nomen Harpalycus.

¶ Propria locorum & populorum. Irpini appellati nomine lupi,quem irpum dicunt Samnites, eum enim ducem ſecuti agros occupauêre, Feſtus. Fuluium Hirpinum dictum à Plinio 8.52. Marcus Varro 2. de re ruſt. Fuluium Lupinum uocat. Ab Hydrûnte Soletum deſertum, dein Frauertiũ, Portus Tarentinus, ſtatio militũ Lupia, Plinius 3.11. aliâs Luſpia. Antonius Lupiam XXV.M.p. ab Hydrûnte abeſſe tradit. ¶ Λυκαβηττός, mons Atticæ, ſic dictus quod lupi in eo abundent, Heſych. & Varinus. In Attica montes, Hymettus, Lycabettus, & alij, Plinius 4.7. Apud Ariſtophanem in Ranis per t. ſimplex legitur, ut Suidas etiam & Varinus ex eo citant, ſed loco corrupto, ſic enim legendũ Ἢν οὖν σὺ λέγῃς Λυκαβητοὺς Καὶ Παρνασσῶν ἡμῖν μεγέθη, τουτέστι, τὰ χρηστὰ διδάσκειν, ἐπὶ τοῦ εἴς τι μεγαλων χόντων. quoniam ut Parnaſſus, ſic Atticæ Lycabetus, montes maximi ſint: ut uerba magnifica & ſublimia, quaſi montibus æqualia intelligamus, inquit Scholiaſtes. Vel quoniam Aeſchylus in fabula quadam Λυκαβητοὺς καὶ Παρνασσῶν μεγέθη dixit. In Critia quoq; Platonis Λυκαβητὸν per t. ſimplex legimus, in Oeconomico autem Xenophontis per duplex. Lycæatæ, Arcadiæ populi fuerunt, Pauſan. Λύκαιον, ὄνομα τόπου, καὶ Λυκαῖος, Suidas. Lycæus mons eſt Arcadiæ, in quo Lycæi Iouis delubrum, Plinius. Quum pro monte Arcadiæ Lycæum dicimus, penultima æ. diphthongum habere debet, ut Grçcis αι, diſcernendi cauſſa à Lyceo gymnaſio Attico, quod in penultima e. longum habet, Græcè ει. diphth. De Lycæo monte diuerſis in locis Pauſanias ſcribit, ut index demonſtrat, & ex Pauſania Cælius 24.17. & nos plura dicemus infra in Ioue Lycæo. Lycæum montem aliqui dictum ſcribunt à lycis, id eſt lupis, quibus propter frequentiam pecudum abundabat. Et gelidi fleuerunt ſaxa Lycæi, Vergil. Aegl. 10. Conſitaq; arboribus Lycea reliquerat arua, Ouid. 2. Metamphor. aliqui Lyrcea legunt, quod magis probo uel proſodiæ ratione. Lycæa uel Lycætha, urbs Arcadiæ: gentile Lycæus, Stephanus. Hypermneſtra cum patris imperium contempſiſſet, à patre fuit ad Lycei forum citata, Pauſanias in Corinthiacis. Lycaones, populi Aſiæ Phrygibus & Galatis ſeu Gallogræcis uicini, Pomp. Mela. Lycaones in Aſia ſunt, Piſidarum & Cilicum finibus, Hermolaus. Perfidi (ἄπιστοι) ſunt Lycaones, quod & Ariſtoteles teſtatur, Scholia Iliad. 4. Apud Plinium plura requires ex Indice. Lycaoniumq; Ericaten, Verg. 10. Aeneid. Deriuatur ſanè Lycaonius tum à Lycaone rege, Fœda Lycaoniæ referens conuiuia menſæ, Ouidius: tum à regione, à qua etiam Lycàn et Lycaon gentilia ſunt, Stephanus. Lycaonia, Λυκαονία, Aſiæ regio, &c. uide Onomaſticon. Dicta eſt autem hæc regio à Lycaone rege, de quo iam ſupra dictum, Varinus. Arcadia olim Lycaonia dicta eſt, Euſtathius in Dionyſ. Et alibi, Lycaones dicti ſunt à Lycaone quodã Arcade, qui urbem apud eos condidit ex oraculo, ἐπὶ ἐμφανείᾳ λύκου ἀκάμαντος φέροντος ἐνὶ γναθμοῖς Ἀνδρομέην παλάμην, τό ῥά οἱ τέκμηρεν Ἀπόλλων. In his uerbis ἀκάμας uidetur epitheton eſſe lupi audacis & multos labores pro præda obeuntis: ut interpretemur oraculum, illic condendum eſſe oppidum, ubi lupus ore geſtans manum hominis occurriſſet. Lycaonia & Lycarnia, regionum nomina, Varinus. Stephano quidem Lucaria uel Luceria, urbs eſt Italiæ, incolæ Lucrini. Lycapſus, λύκαψος, uicus prope Lydiam, Stephanus. Lycaſpus, urbis nomen, Heſychius & Varinus, ego Lycaſtus legerim. Sic enim Stephano uocatur urbs Cretæ, à luporum multitudine dicta, quæ ibi eſſe creditur. (Atqui Ariſtot. in Mirabilib. Lupos, inquit, & ſimiles feras noxias in Creta eſſe negant.) Meminerunt eius, Mela libro 2. & Strabo 10. Plinius 4.12. Eandem Homerus Iliad. ſecundo ἀργινόεντα Λύκαστον dixit: Varinus interpretatur λευκόγειον, quod terra illic alba & argilloſa ſit. addit, ſic nominari à Lycaſto indigena, aut filio Minois. Eſt & Pontica Lycaſtus, inquit idem, ut refert ſcriptor ethnicorum: ſic uocant Stephanum, etſi in impreſſis Stephani codicibus nihil tale reperiam, ſed conſtat eos multis in locis mutilos eſſe. Lycaſtum etiam Plinio ciuitas eſt Cappadociæ. Λυκάστιαι, regio Leucoſyriæ (Cappadoces quondam Leucoſyri dicebantur, Plin.) à qua Lycaſtiæ Amazones cognominatæ, Varinus. ¶ Lyceum, Λύκειον, gymnaſium Athenis, ubi docebat Ariſtoteles, Stephanus, & Varinus. Plato uerò in Academia profitebatur: hinc illi Ciceronis uerſus, Inq; Academia umbrifera nitidoq; Lyceo, Fuderunt claras fœcundi pectoris artes. Aliqui Latinè etiã Lycium ſcribunt. Qui erant cum Ariſtotele, Peripatetici dicti ſunt, quia diſputabant inambulantes in Lycio. Lyceum, ut habet Suidas, Theopompus Piſiſtratum conſtruxiſſe ait: Philochorus uerò, præſide & dictante Pericle factum eſſe. Erat autem locus (gymnaſium) iuxta urbem, in quo exercebantur ante bella: & antequam milites educerentur ad expeditiones, armati illic conueniebant, & luſtrabãtur, ἐξοπλίσεις τινὲς ἐγίνοντο, Suidas: malim ἐξετάσεις, ſecundum Heſychium: & ſi qui ſtrenui ac bellicoſi eſſent uiri, illic ſe oſtentabant, (noſtri uocant ein muſterplatz campum uel aream faciendi delectus militum aut exercitus luſtrandi.) Eadem ferè ſcribit Scholiaſtes Ariſtophanis in Pacem. Lyciades (& alibi, Lycaides) uirgines numero triginta, quæ aquam ferunt in Lyceum, Heſychius & Varinus. Lyceum fuit etiam gymnaſium Ciceronis in Tuſculano, à nomine ſcholæ Ariſtotelicæ, de quo libro 1. de Diuinatione ſic refert: Nuper quum eſſem cum Qu. fratre in Tuſculano diſputatum eſt. Nam quum ambulandi cauſa in Lyceum ueniſſemus, id enim ſuperiori gymnaſio nomen eſt, &c. Ἐπιλύκιον, palatium imperatoris ſeu ducis belli apud Athenienſes: ἀρχεῖον τοῦ πολεμάρχου Ἀθήνησι, Varinus. Ἐπιλύκιος λόγος, peculiaris ſermo, ut quidam in Lexicon Græcolat. retulit, non citato authore. Λύκειος ἀγορά, Lyceum forum quoddam Argis, uel in terra Argiua, ubi conueniebant, Apollini ſacer, Heſychius & Varinus. Λύκειον, locus uel urbs

Theſſaliæ,

Thessaliæ, à lupo denominatus, qui illic in saxum conuersus fuit, Varinus: apud quem perperam legitur ἐπιὼν τῆ πόλεως: legendum autem ex Etymologo, ἐπιὼν τοῖς τοῦ Πηλέως βουσίν, hoc est, cum Pelei boues aggrederetur: apud eundem Λύκιον scribitur, per iota in penultima.

¶ Teuthraneæ supra Aeolidem sitæ, oppida sunt, Haliserne, Lycide, &c. Plin. Lycirna, pagus prope Calydonem, Strabo libro 10. Lycinopolis, ciuitas quædam in Originum libro Catonis. Lycij dicti sunt secundum quosdam à Lyco Pandionis filio, qui in Asiam traiecit, Eustathius in Dionysium ex primo Herodoti. Lycius gentile, & cognomen Apollinis. ¶ Λύκοα, urbs Arcadiæ, Stephanus ex Pausaniæ octauo, id est Arcadicis, ubi sic scribit: In Mænali montis extremis partibus signa (rudera) ciuitatis Lycoæ apparent, templum item Dianæ Lycoatidis. Super Psyllos in Africa lacus Lycomedis est, desertis circundatus, Plinius. Λυκώνη, urbs Thraciæ, Stephan. Λύκων, nudum nomen apud Suidam. Lycopolis, urbs Aegypti sic à lupis cognominata, eò quod Aethiopes agros Aegyptios incursantes, lupi facta acie usque ad ciuitatem Elephantinam repulerint. Ibidem igitur ciuitatem constructam Aegyptij à bestijs illis Lycopolin cognominarunt, ac pro dijs lupos ipsos uenerantur, Diodorus Siculus libro 2. Lycωn polis, id est Luporum ciuitas, una est in Lycopolitide præfectura Aegypti: altera in Sybennitica iuxta mare, Stephan. Luporum ciuitatis meminit Strabo libro 17. & Plin. 5. 9. Eidem alibi, Lycopolitis una est ex præfecturis Thebaidis Aegypti. Lycopolitana Thebaidos ciuitas, pari religione Apollinem & lupum colit, (ut in h. dicetur,) Macrobius. Lycorea, Λυκώρεια, uicus in Delphis, à Lycoreo rege dictus. Gentilia, Λυκωρεύς, Lycorus, Lycoreites. Dicitur & Iupiter Lycoræus, & Λυκώρειον cum diphthongo, Steph. Λυκωπεύς, paroxytonum Aeolicè, Varin. forte legendum Λυκώρεύς, quod communiter acuitur. Λυκώρεια, urbs Delphidis, in qua colitur Apollo, à Lycoro conditore filio Coryceæ (& Apollinis, Scholia in Apollonium) habitante: (uidetur enim legendum οἰκοῦντος) in Parnasso: qui montem quoque (Lycoriæ urbi) uicinum Coryceum appellauit à nomine matris, Etymolog. Corycium antrum à nympha Corycia dictum uolunt, à cuius filio Lycoro ciuitati factum Lycoriæ nomen sit. Ex Lycoro Hyamus nascitur, cuius filia Celænò Delphum ex Apolline concepit, à quo nuncupati Delphi, Cælius ex Pausaniæ Phocicis. Oppidum (inquit Pausanias ibidem) ibi antiquissimum aiunt esse conditum à Parnasso, &c. à quo & monti nomen inditum: oppidum id quoque diluuio Deucalionis tempore fuisse submersum aiunt. Quicunque autem hominum tempestatem istam poterant effugere, luporum ululatu (λύκων ὠρυγαῖς) incolumes in Parnassi cacumina euadebant, ducibus itineris factis hisce belluis. Propterea conditam ibi ciuitatem, à lupis Lycoream appellarunt: unde & Apollo Lycoreus dictus, aliàs Lycoræus, Hæc Pausanias & ex eo Gyraldus. Λυκωροί, nudum nomen apud Suidam. Φοῖβε Λυκωρεῦ, Orpheus in hymno ad Apollinem. Υἱωνὸς Φοίβοιο Λυκωρείοιο Κάφαυρος, Apollonius in Argonaut. Exponunt autem Lycoreum, Delphicum: nam Delphi primum Λυκωρεῖς dicebantur, à Lycorea uico, Varin. Deucalion & Pyrrha cum terra diluuio obrueretur, arcam ingressi, supra Parnassum, uel secundum alios Lycoreum montē elati sunt, Scholia in Olympiorū Pindari Carmen 9. Lycosthene uel Lycosthenia, Λυκοσθένη, Λυκοσθένεια, urbs Lydię, Steph. Lycosura, Λυκόσουρα, urbs Arcadię in Lycęo monte à Lycaone cōdita, Pausan. Steph. Lycotæ & Lycosurenses Arcadiæ populi fuerunt, Pausan. forte Lycoatæ legendū: sic enim à Lycoa ciuitate dicuntur. Prope Lycosuram esse dicuntur montes Nomij, in quibus & Panos Nomij sacellum, Cælius ex Pausan. Λυκόζεια, urbs Thraciæ, gentile Λυκόζειοι, Stephan. Suid. Varin. Lycuria, Λυκουρία, ager quidam Arcadiæ, qui Pheneatas & Clitorios distinguit, Pausan. Lyctos oppidum Cretæ, à Lycto Lycaonis filio conditum, Stephan.

¶ Euenus fluuius in Aetolia oritur, Lycormas olim dictus, Strabo lib. 10. & Stephanus in Lycorma, ubi pro Eueno perperam Eycnos legitur: uide Onomast. Meminit & Stobęus sermone 98. de morbis, &c. Lycus fl. Ponti, uiginti stadijs ab Heraclea distat, Arrianus in Periplo Ponti. Heraclea opp. Ponti, Lyco fl. appositum, Plin. Et rursus, Præterfluit & Neocæsariam. Multis etiam alijs in locis, ut Index ostendit, Lyci fl. meminit. Lyci amnis in Heracleensi agro meminit & Apollonius in Argonauticis, qui & regem tractus eius Lycum fuisse refert: & Orpheus in ijsdem, iuxta Euxinum esse canens hunc fluuium, ubi Argonautæ à Lyco rege suscepti sint. Fluit per regionem Mariandynorum, Varin. Minorem Armeniam Lycus amnis disterminat, Plin. 6. 3. Et mox, Iris flumen deferens Lycum. Iris in se recipit Lycum ex Armenia fluentem, Eustath. Caper fl. Laodiceam Cariæ urbem cum Lyco & Asopo amnibus alluit, Strabo lib. 12. Laodicea urbs Asiæ imposita est Lyco flumini, Plin. Lycus fluuius Heracleensis agri duorum iugerum latitudine, Eustath. ex Xenophonte: Apud quem hunc locum reperias libro 5. de expeditione Cyri: ubi Romulus Amasæus εὖρος δύο πλέθρων, latitudinem passuum quadraginta transtulit: quoniam plethron aliqui sextā stadij partem interpretantur. Lycus in Asia terræ hiatu absorptus, & alio loco renascens, tandem in Pontum cadit, ut testatur Ouidius li. 4. de Ponto Eleg. 10. Et Metam. lib. 15. Iuxta Colossas Phrygiæ urbem Lycus amnis hiatum terræ subiens occulitur: deinde ferè quinque post stadia emergens, elabitur & ipse in Mæandrum, Herodot. Lycus fl. Ciliciæ, Plin. 5. 27. A Thyssagetis quatuor ingentes amnes per Mæoteos fluunt, in Mæotin paludem se insinuant, Lycus, Toaris, Tanais, Syrges, Herodotus. Lycus fluuius Telchinum, Hesychius & Varinus. Lycos fl. in ora Phœnices, Plinius: meminit eius & Strabo. Est & Lycus Assyriorum fluuius, qui Tigri immiscetur, Onomasticon.

Item Lycus Vindeliciæ, qui ex alpibus oriens Auguſtam uerſus fluit, ac tandem Danubio miſcetur, accolæ uocant den Lech: hic Vindelicos à Rhætis diſterminat. λυκεῖον (penultima circumflexa) ποτὸν, Lyceus potus, à fonte quem Apollo inuenit, ex quo lupi bibunt, uino & melle manantem, Suid. Heſych. Var. Sed diſtinctius Eraſmus in prouerbijs: Lupinum potum (inquit) dicebant, ubi quis uoluptatem ſui periculo capitis emeret. Narrant duos erupiſſe fontes ſacros Apollini, quorũ alter uino ſcateret, alter melle, ad quos cum aues aduolarent feriebantur. Porrò Apollo Lucius dictus eſt, ſiue à luce quam aperit, ſiue à lupis interfectis, Authores Zenodotus & Suidas.

¶ b. Ferè omnia quæ diximus de leone, habet etiam lupus, ſed pleraq; hic minus, ille magis: moribus tamen lupus improbior eſt, & magis inſidioſus, Albertus. Formicis Indicis magnitudo Aegypti luporum. ¶ Lupi à colore epitheta quædam inter cætera retuli ſuperius. λύκος πολιόθριξ, Oppiano: λύκων πολιότριχα φῦλα, Eidem. Πολιοὶ λύκοι, aliâs πέλειοι, πυῤῥοὶ ἢ μέλανες: hoc eſt ruffi, aut nigri: (πελιὸς fuſcum ſignificat, poliòs canum.) ῥινὸν πολιοῖο λύκοιο, Homerus Iliad. κ. Vel πολιοὶ, id eſt ſubcinerei, aut pretioſi, (τίμιοι:) pretioſum enim hoc animal eſt: & apud Athenienſes, qui lupum occidiſſet, pretium accipiebat quantum ſepulturæ ſufficeret, (ἀγείρει αὐτῷ τὰ πρὸς ταφήν.) Aut propter Latonam fortaſſis quæ grauida in lupam mutata eſt, (ut dicam in h.) Aut πολιὸς interpretabimur albos: nam pilis eorum, parte proxima cuti, color eſt albus: media, niger: ſuprema ruffus, ut per ſynecdochen ab albicante parte lupi toti πολιοὶ dicantur, Etymologus & Scholiaſtes in 2. Argonaut. Apollonij. Vide ſupra λυκόφως inter deriuata à Lupo, & infra in Lyceo Apolline. Pili lupis interius albi, exterius nigricant, Varinus: inde λυκόφως tempus matutinum nocti & diei confine. Lupina pellis cinerea eſt, & nigredinem non puram habet, Varinus in ἀμφιλύκη. Lycophthalmos gemma lupini oculi effigiem refert, Plinius. Lupati uel lupi, freni aſperrimi à ſimilitudine dentium lupinorum, Iſidorus. θοοῖς ὀνύχεσσιν ἔμαρψεν, Oppianus. Lucanis imperauit Lamiſcus, cuius pedis digitus tertius à magno ſimilis lupi digito fuit, Heraclides in Politijs. Ex noſtris qui lautius loquuntur, peculiares quaſdam de lupo dictiones habent: Er hatt ein haut die wirdt jm abgeſtreifft. Os eius morſum uocant, ein gebiß: pedes klawen. Caput Vrſi, apri & lupi, & aliarum belluarum mordentium Galli peculiariter hure uocitant. ¶ In equo bono & generoſo Germani requirunt lupi oculos et ualidam ceruicem, & eiuſdem uoracitatem, & greſſus lenitatem, Camerar.

¶ c. Lupus ex longinquo & acute uidet: noctu etiam, inſtar noctuæ, Philes. Terram edunt lupi, unde γηφάγοι dici poſſunt, ut qui holeribus uictitant pauperes. λαφύσσειν deuorare, ῥαγδαίως καταπίνειν, μετὰ σκιλμοῦ, καὶ μετὰ θυμοῦ ἐσθίειν, σπαράσσειν, uocabulum quod de leone & lupo propriè dicitur, ut λαφύσσειν αἷμα, καὶ ἀναῤῥῆξαι βοείην, Varinus. Οἷον δὴ λύκοι τινὲς ἢ θῶες ἐλαφύσσειν τὰ ἀεὶ τεμνόμενα καὶ πρὸς ὀλίγον τοῦ πνεύματος μεμολυσμένα, Heliodorus. λάπτειν, ſorbere, lingua exerta aquam lambere cum ſonitu, per onomatopœiam (ut nobis etiam uerbum lappen, & lambere Latinis) de canibus, lupis, & huiuſmodi animalibus propriè dicitur, Varinus & Scholiaſtes in Iliad. π. ¶ Vlulare, de luporum & canum horribili & uulgo ominoſa uoce: per onomatopœiam, quæ eadem Germanis eſt hülen, & Gallis uller. Exululat, Ouidius de Lycaone. Viſæq; canes (id eſt Furiæ, Seruius) ululare per umbrã, Verg. 6. Aeneid. ὠρύεσθαι dicitur de lupis, canibus & leonibus, cum eſurientes ululant: & de alijs animalibus quæ proprium ſuæ uocis uocabulum non habent, Varinus. Pollux de minoribus, ut lupis, uulpibus, thoibus, ὑλακτεῖν & ὠρύεσθαι dici ait. Καὶ λύκος ὁππότε μακρὰ μονόλυκος ὠρύηται, Aratus. ὠρυθμοῖς ὑλάει, καὶ προσλαλέουσιν αὐτεῖ, Oppianus de cane teſticulis alligato in pardalium uenatione. Leo ὠρύεται, Apollonius 4. Argon. Transfertur etiam ad inanimata. Τὸν δὲ μετ' ὠρύεται Τυρσηνίδος οἶδμα θαλάσσης, Dionyſius Afer. Σμερδαλέον ἠχεῖ, Oppianus de lupo. λυκηθμὸς, ululatus luporum, & barritus (de qua uoce dixi in Elephanto c.) in primo prælij concurſu. Pauſanias in Argolicis clamorem illum ἀλαλαγμὸν uocat. Terribili Marte ulularent, Plinius lib. 26. Vlulata prælia, Statius 9. Theb. Lætis ululare triumphis, Lucanus libro 5. λυκηθμὸς, ἡ τῶν λύκων βοή. Ἐξάκουστος γὰρ αὐτοῖς ἐγένετο ὁ λυκηθμὸς, καὶ τῶν παρόντων ἐνεπίμπλασαν. Καὶ δὴ οἱ Ἄβαροι ὑπέβαλλον ἀθρόως χρησάμενοι τῷ συνήθει λυκηθμῷ. φίλη δὲ αὐτοῖς ἡ τοιαύτη ὠρυγή, Suidas ex authore innominato. Catullire, eſurire (prurire, potius) uel libidinari. Laberius, Scinde unam exoleto impatienti catullientem lupam, Nonius. Quid lynces Bacchi uariæ? & genus acre luporum Atq; canum? Vergilius in Georg. de ui amoris ſcribens. Lupa facit ſe iniri à lupo, exponit ſe ineundã: Galli ſic proferunt, La louue ſe fait aligner au loup, Robertus Stephanus. Scylaces, id eſt catuli, canum & luporum dicuntur, Varinus. ὀβρίκια, ὀβρίκαλα, uel óbria, dicuntur catuli hyſtrichum, leonum, & luporum: uide in Leone H. c. Catuli luporum, Gallis louueteaux: cheaux uerò communiter dicunt de lupo, uulpe, mele & lutra, Robertus Stephanus. Ex lupis & canibus naſci genus quoddam canum, in Hiſtoria de canibus mixtis docui: aliqui ſic natum lyciſcum uocant. Latinè lupum canarium, aut canem luparium dixeris: quanquam Gaza & Niphus pantherem lupum canarium transferunt, (ut à panthera diſtinguant,) de quo mox inter congeneres lupo feras dicemus. Galli canem fœminam cum ad libidinem incitatur liſſe uel lyce nominant, quaſi lyciſcam, noſtri leutſch. ¶ Dente lupus, cornu taurus petit: unde niſi intus Monſtratum? Horat. Serm. 2. 1. Et mox, Mirum, Vt neq; calce lupus quenquam, neq; dente petit bos. οἱ δὲ λύκοι ὣς θῦνον, Homerus Iliad. λ. de pugnantibus in acie. ¶ Non lupus inſidias explorat ouilia circum, Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum Cura domat, Verg. in Georg. peſtem deſcribẽs. Quaſi lupus ab armis ualeo, clunes infractos fero, (aliâs deſertos gero,) Plautus Ambroico,

ut

ut Nonius & Festus citant.

¶ d. Quem tu ceruus uti uallis in altera Visum parte lupum, graminis immemor Sublimi fugies mollis anhelitu, Horat. Carm. 1. 15. Vt pauet acreis Agna lupos, capreæq; leones, Idem Epodo 12. Lupis & agnis quanta sortitò obtigit Tecum mihi discordia est, Idem Epodo 4. Rapinā quæ audacter & impudenter fit (μυθικῶς, forte θυμικῶς, καὶ ἰταμῶς,) lupis comparauit Homerus, ὡς δὲ λύκοι ἀρνεσσιν ἐπέχραον, ἢ ἐρίφοισι, Varinus in παραβολή. Prius lupus ouem ducat uxorem, πρὶν ἂν λύκος οἶν ὑμεναιοῖ, Ante lupus sibi iunget ouem, Aristophanes in Pace, de his inter quos insanabile dissidiū. Consimili figura dixit Horatius, Sed prius Apulis Iungentur capreæ lupis. Plautus in Pseudolo, Vt mauelis lupos apud oues linquere, quàm hos domi custodes. Hoc prouerbium (inquit Erasmus) ad rem relatum, erit lepidius: quod genus, si dicas, pecuniæ studium non cohærere cum studio literario. Scholia Aristophanis simpliciter de re impossibili prouerbium accipiunt: & poetæ cuiusdam (Homeri Iliad. χ.) hos uersus citant, ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστὰ, Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄνδρες (legendum ἄρνες) ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν, Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισι. Ouem lupo commisisti, τῷ λύκῳ τὴν οἶν. Terentius in Eunucho, Scelesta ouem lupo commisisti: de Chærea ephebo, cui uelut eunucho uirgo soli credita est. Donatus admonet prouerbium esse quod contineat fœmineam reuerentiam, meretricium sensum. Concinnè utemur, inquit Erasmus, quoties ei seruandum aliquid committitur, cuius gratia custodem magis oporteat adhiberi. Cicero tertia Philippica, Etenim in concione dixerat se custodem futurum urbis. O præclarum custodem, ouium (ut aiunt) lupum. Custos'ne urbis, an direptor & uexator esset Antonius? Vnde quadrare uidetur, quoties inimico negotium committitur, quiq; nobis pessimè uelit, propterea quòd lupus & agnus genuino quodam odio dissident. Huic adscribendum illud quod refert Suidas, πρὶν ἂν λύκος οἶν ποιμανθῇ: id est, Prius etiam lupus ouem pascet, de re neutiquam uerisimili. Huic confine Plautinum illud in Milite, Bono cella suppromo credita. Sed propius accedit quod est in Truculento: Nam oues illius haud longe absunt à lupis, Hæc Erasmus. Sed apparet deprauatum esse Suidæ locum, & pro ποιμανθῇ, legendum ὑμεναιοῖ, ut ex Aristophanis Vespis paulò superius recitaui, & ipse etiam Erasmus inter prouerbia refert. ποιμανθῇ uerbum nusquam reperias, ὑμεναιοῦν apud Etymologum est. Carminis etiam dactylici ratio apud Aristophanem uerbum ποιμανθῇ non admittit. Ad hæc Suidas prouerbium exponit ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου, similiter ut Scholiastes Aristophanis, ut inde sumptum corruptumq; appareat. Permulta enim ex illis Scholijs passim apud Suidam adducuntur. Ad hoc prouerbium pertinet nomen οἰόλυκος, de quo inter propria uirorum dixi. Eurysthenem & Proclem audio (inquit Aelianus) cum in matrimonium fœminas ducere constitutum haberent, profectos ad Delphicum oraculum, deum consuluisse, quo cum Græcorum Barbarorúmue affinitate deuincti pulchre & prudenter nuptijs alligati uiderentur: ijs deum respondisse, quà uenissent, in Lacedæmoniam reuerterentur. Vbicunque porrò terrarum summe ferum animal ferens mitissimum eis occurreret, inde ducendas uxores esse: sic enim feliciter ipsis & prospere processurum esse. Cui oraculo obtemperantes, cum in Cleonæorum regionem uenissent, ipsis occurrit lupus, agnum quem alicunde diripuerat portans: Ex eo illi coniecerunt Apollinem de ijs animalibus oraculo significationem dedisse: proinde ipsos Thesandri Cleonymi probi uiri filias uxores duxisse, Hactenus ille. Ὡς δ' ὅτ' ἐνὶ σταθμοῖσιν ἀπείρονα μῆλ' ἐφόβησαν Ἤματι χειμερίῳ πολιοὶ λύκοι ὁρμηθέντες Λάθρῃ εὐρρίνων τε κυνῶν, αὐτῶν τε νομήων, Μαίονται δ' ὅτι πρῶτον ἐπαΐξαντες ἕλωσι Πολλ' ἐπιπαμφαλόωντες (μετὰ περιοδείας καὶ φθονήσεως ὑποβλέποντες) ὁμοῦ. τὰ δὲ πάντοθεν αὔτως Στείνονται πίπτοντ' ἐπ' ἀλλήλοισι: Sic proceres Græci Bebrycas inuadebant, Apollonius Argon. 2. Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam, Vergil. 2. Aegl. ex Theocrito. Pecora minimè inuadet lupus, si ductori dicto squillam appenderis, Anatolius. Lupo etiam sus obsistere repugnareq; potest, Aristoteles. Ephesius interpretatur, Aristotelem hic suis nomine intelligere gregem suum, uel aliquot simul sues. Vnum enim & solum obsistere lupo non posse, nisi rarò, & cum fuerit magnus, & bene exertis dentibus. Alphec (melius alfhed, id est leopardus, panthera minor) lupos libenter occidit, Albertus. ¶ Quicquid lupus pede presserit, non uiuit, Isidorus. ¶ Si sepo leonis liquido animal inungatur, non accedent ad ipsum muscæ, (secundum alios interpretes lupi, uel bestiæ, uel serpentes,) Rasis & Albertus: uide etiam mox in e. ¶ Romum & Romylum (Remum) ut Dion scribit, lupa nutriuit: eleganter autem translatum est lupæ nomen ad meretrices, quòd luporū instar rapaces sint, Varinus in Ἀρχαιστάδης. Vide etiam supra in a. inter deriuata à lupo. Ad uagitum lupa accurrit, eosq; huberibus suis aluit, Plinius Cæcilius de uiris illustribus. Nam quę de infantibus ferarum lacte nutritis, quum essent expositi, traduntur, sicut de conditoribus nostris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quàm ferarum naturæ arbitror, Plinius Nat. hist. lib. 8. Sunt qui Laurentiā et Larentiā distinguant, ut altera Acca Faustuli fuerit, altera etiā meretrix: ambas tamē Firmianus sub una recitat Lupa, Romuli & Remi nutrice, &c. Gyrald. Syntagmate primo de dijs. Lycastus & Parrhasius Phylonomes ex Marte filij, in Erymanthum abiecti, cum ad cauam quercū depulsi hæsissent, à lupa nutriti sunt, &c. Plutarchus in Parallelis minoribus ca. 36. ubi mox Romuli etiam & Remi à lupa nutritorum historiam prosequitur. Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio Romæ nata, ob memoriam eius quæ nutrix Romuli ac Remi conditoris appellata: quoniam sub ea inuenta est lupa infantibus præbēs rumen (ita uocabant mammam) miraculo ex ære iuxtà dicato, Plinius. Romulum quidam à ficu ruminali, alij quòd lupæ ruma nutritus est: quem credi-

bile est à uirium magnitudine, item fratrem eius appellatos. Alij dicunt à uirtute id est robore, (Græci ῥώμην uocant,) Festus. Vide etiam Plutarchum in uita Romuli, non procul initio. ¶ De his qui nouêre uoci parcere, adagium est, λύκος ἔβλεψε πρότερος, id est, Lupus prius conspicatus est, quod rauicitatem & difficultatem loquendi faciat prior inspiciens. Hoc est quod deum uides lupino uelamine obseptum. Nam & hoc genus animal dum prædam agit, ne hiscit quidem, quum soleant cætera clamore lætitiam indicare, Cælius Calcag.

¶ e. Nunquam custodibus illis, (Laconico aut Molosso cane,) Nocturnũ stabulis furem incursusq́ luporum Horrebis, Verg. in Georg. Quid immerentes hospites uexas canis Ignauus aduersum lupos? Horatius Epodon ode 6. in maledicum poëtam. ¶ Quorum apud nostros elegantior sermo est, de lupis eorumq́ uenatu, hunc ferè in modum loquuntur, Er frißt/ zerreißt: trabt/ hetzt oder laufft/ wirt gehetzt/ gejagt/ gefangen/ von den hunden erbissen/ erwürgt/ erschlagen. Er wirt auch in einem garten oder einer grůben/ hierzů gebeißt/ gefangen. Die wölffin traiben vnd welffen. ¶ Οὐκ ἔτι κερδαλέοις ἐμβατὰ ταῦτα λύκοις, In epigrammate in imaginem Herculis fures & feras arcentem, libro 4. Anthologij. Lupi non accedent ad animal, quod liquefacto leonis sepo inunctum fuerit, Rasis & Albertus. Eodem cum allijs trito, ita quod odorem (odor) allij uincat, si quod corpus perungatur, lupi non accedent, Iidem. Sepo leonis liquefacto si circuitus ouium inungatur (distilletur,) nunquam accedent lupi, nec aliæ rapaces feræ, Iidem. Si sepum leonis suffiatur circa aquam, uel inde aliquid aquæ immittatur, prohibet lupos ne uel accedãt, uel bibant, Iidem. Septa è macerijs in leporario alta esse oportet, ne lupus transilire possit, Varro. Magi dicunt lupos in agrum non accedere, si capti unius pedibus infractis, cultroq́ adacto, paulatim sanguis circa fines agri spargatur: atq́ ipse defodiatur in eo loco, ex quo cœperit trahi: Aut si uomerem, quo primus sulcus eo anno in agro ductus sit, excussum aratro, focus larium, quo familia conuenit, absumat: ac lupum nulli animalium nociturum in eo agro quandiu id fiat, Plinius. Massurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit: ideo nouas nuptas illo perungere postes solitas, ne quid mali medicamenti inferretur, Plinius. Si caput lupi columbario suspendatur, feles, mustelæ, & si quæ alia columbis nocent, non adibunt, Rasis & Albertus: Huius rei caussam inquirit Cardanus in opere de subtilitate. Oculum lupi erutum si uiderint quadrupedes domesticæ, timent & fugiunt, Pythagoras. Oculus dexter lupi (siccus, Rasis) puero adalligatus amolitur timores: itemq́ dentes eius, & pellis, Albertus: dens eius caninus, & nerui, & pellis, Rasis. Et rursus, Si quis dentem lupi gestet, impauidus erit. Dentes, corium uel oculos lupi quisquis secum habuerit, in caussis suis obtinebit per aduocatos suos, eritq́ diues apud quosuis homines, Iidem. Dens lupi adalligatus, infantium pauores prohibet, dentientisq́ morbos: quod & pellis lupina præstat. Dentes quidem eorum maximi equis quoq́ adalligati infatigabilem cursum præstare dicuntur, Plinius: hinc forte animosos ac celeres equos λυκοφόρους dictos aliquis conijciat, potius quam aliã ob caussam: de quibus in equo dixi capite 2. inter celeres. Veneficijs rostrum lupi resistere inueteratum aiunt, ob idq́ uillarum portis præfigunt. hoc idem præstare & pellis è ceruice solida existimatur: quippe tanta uis est animalis, præter ea quæ retulimus, ut uestigia eius calcata equis afferant torporem, Plinius. Vtq́ lupi barbam uariæ cum dente colubræ Abdiderint furtim terris, Horatius Serm. 1. 8. de mulieribus ueneficis. Felle lupi cum oleo rosaceo si quis in supercilijs inungatur, diligetur à mulieribus cum deambulauerit cum eis (si conspiciatur ab eis, Rasis,) Albertus. Si uirga lupi in alicuius nomine uiri uel mulieris ligetur, impotens erit ad Venerem, donec nodus ille solutus fuerit, Albertus: Hac ligatione nulla est uehementior, Rasis. Lupus cuius prior uestigia prospexeris, tibi nocere non poterit: sed si ille te ante notauerit, caudæ summam partem si habueris tecum, sine metu iter cõficies, Sextus. Si lupi cauda in uilla sepeliatur, prohibet ab introitu eius lupos & muscas, Albertus: Cauda sepulta in domo, non inuolabunt muscæ, Rasis. Quin & caudæ huius animalis creditur uulgo inesse amatorium uirus exiguo (extremo atq́ exiguo, Blondus) in uillo, eumq́ cum capiatur abijcere, (al. abijci,) nec idem pollere, nisi uiuenti direptum, Plinius & Solinus. Lupum aiunt in summo persequentium periculo extremũ caudæ floccum elidere, conscius eum maximè ad amatorios cantus appeti solere, Cælius Calcag. sed hoc tam falsum mihi uidetur, quàm seipsum castrare castorem. Bos ossa non deuorabit, si lupi caudam ad præsepe suspenderis, Paxamus. Cauda lupi suspensa supra præsepe, non poterit cibo frui (bos, Albertus) quandiu illic relicta fuerit, Rasis. Si quis in lancea gestet calcaneum lupæ fœminæ, (suspendat in capite lanceæ, Rasis:) & hostes cum lanceis ei occurrant, non lædent eum, (non accedent ad ipsum, Rasis:) quandiu in lancea calcaneus remanserit, Albertus. Si mulier minxerit super urinam lupi, non concipiet unquam, Rasis. Si quod animal minxerit super urinam lupi calidam, non concipiet unquam, Pythagoras. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muscum siccum, canum. hic fricatur altero lapide addita hominis saliua, illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit, dicit, φεύγετε κανθαρίδες, λύκος ἄγριος ὔμμε διώκει, Plinius.

¶ Λυκέη, (uel λυκέα) lupina pellis, λύκου δορὰ, Hesychius & Varinus. Eadem λυκῆ, Polluci. Λυκεῖον, aliâs λύκειον, τὸ τοῦ λύκου δέρμα, Suidas: sed adiectiuum tantum esse uidetur, nec absolutè poni. Ἕσσατο δ᾽ ἔκτοθεν ῥινὸν πολιοῖο λύκοιο, Homerus Iliad. κ. de Dolone. Et rursus λυκέην eidem detractam scribit à Diomede & Vlysse. Hominem rapacem lycea, id est lupi pelle conuestiri dixeris, Cælius. Λυκέην φορεῖσθαι παροιμιωδῶς λέγεται ὁ ὕπουλος, ἅρπαξ, Varinus in παρδαλῆ. Militis cassidi (inquit in commen-

metatione de Romanorum militia Polybius) lupi imponebatur pellis, aut eiusmodi quippiam, quod integumentum pariter atque insigne foret, ut strenue ignaueque se gerentes latere haud possent, Celius. Galea lupina, Propertius 4.11.

¶ f. De Romulo & Remo, item Lycasto & Parrhasio, quos lupæ lactarunt iam dictum est in d.

¶ h. Diræ seu Lupus, poëmation siue Aegloga Camerarij. Scripsit & Io. Lorichius nuper eleganti carmine Lupi querelam. De lupis qui Sicyoniorum greges infestarunt, dixi in E. Infestarunt & Trœzenios olim, Pausan. Lupus boues & oues, quos Peleus Acasto mittebat, laniauit, Vari. in Ψηλεὺς. Lycium locus Thessaliæ, sic dictus à lupo, qui illic dum Pelei boues infestat, in saxum mutatus est, Etymologus. Milonem Crotoniaten Pausanias scribit à lupis concerptum, quod genus feræ apud Crotoniatas scateat uel maxime, Cælius & Aristophanis Scholiastes in Ranis ex Pausania. Milo cum nimia neruorum fiducia arborem in parte media hiantem diducere uellet, brachijs hinc inde constrictis, & deficiente conatu retentus, lupis fuit præda, Onomasticon. Lupus maxima magnitudine (inquit Aelianus) cum in ludum inuasisset, & de manibus Gelonis Syracusani pueri tabellas rapuisset, Gelon de sella surrexit, & sane quidem feram non timore perterrens, sed tamen acerrime tabellarum suarum retinens, eum insequebatur. Postea autem quàm hic extra tabernam ludi literarij fuisset, hæc quidem labem fecit, & repentina ruina concidens, pueros (supra centum, Tzetzes 3.131.) unà cum præceptore confecit, & oppressit: solus Gelon diuinæ prouidentiæ munere sodalibus suis superfuit. Quod ipsum non eum à lupo occisum, sed potius seruatum fuisse, magnam profecto admirationem habet. Non igitur rationis expertia Deus negligit, imò uero chara habet, cum diuino instinctu partim ex his regnum præsignificarit, partim ex impendente periculo seruauit, Hæc ille.

¶ Auguria. Pedestria auspicia nominabantur, quæ dabantur à uulpe, lupo, &c. & alijs quadrupedibus, Festus. Inter auguria ad dexteram commeantium præciso itinere, si pleno id ore fecerit, nullum omnium præstantius, Plinius. Viso quondam lupo (lupis uisis, Alexander ab Alex.) in Capitolio, ut dirum putatum, urbsque propterea lustrata, Volaterranus ex Liuio. Lupum quoque castra introisse, & laceratis obuijs intactum abijsse (ut annotat Alexander ab Alex.) exitium & cladem portendisse euentus docuit, toto postea exercitu ingenti clade affecto. Rursus cum cerua à lupo fugata, inter duas acies euasisset illæsa, insignem uictoriam Romanis dedit. Lupos quoque in foro uisos, incolumes euasisse, armis opprimi patriam, & magna rerum momenta designauit. Cum in Libyam colonia duceretur, lupos metas, quibus agger designabatur, mordicus dissipasse, uelut diri euentus, effecit quò minus deduceretur: (Lupos Carthaginis terminos detulisse, Plutarchus in Parallelis alicubi scribit.) Non sic Samnitibus deducentibus coloniam, qui lupo duce (quem irpum dicunt Samnites, unde & illi Irpini dicti) auspicatam deduxere. Fuitque animaduersum lupum subnigrum obuiam factum, grande discrimen afferre, Hactenus Alexander. Impios parræ recinentis omen Ducat, & prægnans canis, aut ab agro Raua decurrens lupa Lanuuino, Horat. Carm. 3.27. Si lupus uoret nobis bestiam, quid significetur, per 12. signa, Luna in singulis existente, exponit Niphus libro 1. de augurijs tabula quarta. Antonius Baucius in epistola quadam ex D. Marcellini dicto Galliæ oppido ad Petrum Toletum scripta anno salutis 1537. tale prodigium describit: Reducebat oues pastas in caulam opilio: & forte accidit, ut pecus quædam macilentissima, ac pene scabie confecta, longo interuallo reliquas sequeretur: eam lupus prægrandis, & cui cilia iam canescebant, conspicatus, uelocissime insequi cœpit. Ego illac transiens ouiculam miseratus, quàm maximo poteram clamore & cursu, lupi uim ab innoxia arcere conabar. Sed antequam appropinquarem pecudi, ouis macie ipsa macilentior hostili & rabido animo lupum aggressa, strangulauit. Pecus in forum adducta & lupus interemptus, delectabile spectaculum prætereuntibus dedere. Cæterum Doletus ad eum rescribens, prodigium his uerbis interpretatur: Occidetur certe, occidetur lupus & hostis humani generis, proh dolor iam diu in ouem Christi & terra & mari grassans, nihil nisi ferociam, iram & persequutionem dans. Quare deprehendetur, pœnasque celeriter dabit miser ille quisquis est, cuius ego nomini parco: nam bestia est multorum capitum: moreque soricis peribit, qui dum rositat, seipsum prodit. Etsi ouis plagis onerata sit, uictura tamen est illum, qui delictum haud inultum feret, maleque illum multabit per Christum, Hæc illi. Lupus taurum confecit, eoque auspicio Danaus regnum obtinuit, ut inferius in Lycio Apolline referemus ex Pausania. λύκος ἐχινὼς φλυνάφους δηλοῖ τρόπους, Senarius onirocriticus apud Suidam & Varinum.

¶ Metamorphoses. Lycium Thessaliæ locus (oppidum) est, ubi olim lupus dum Pelei boues infestat, in saxum conuersus est, ut scribit Etymolog. Lupus in saxum conuersus, Ouidius alicubi in Metam. De Lycaonis in lupum migratione, & alterius cuiusdam innominati, supra dixi inter propria uirorum. Homines (inquit Plinius) in lupos uerti, rursumque restitui sibi, falsum esse confidenter existimare debemus, aut credere omnia quæ fabulosa tot seculis comperimus. Vnde tamen ista uulgo infixa sit fama intantum, ut in maledictis uersipelles habeat, indicabitur. Euanthes inter autores Græciæ non spretus, tradit Arcadas scribere, ex gente Antæi cuiusdam sorte electum ad stagnum quoddam regionis eius duci, uestituque in quercu suspenso tranare, atque abire in deserta, transfigurarique in lupum, & cum cæteris eiusdem generis congregari per annos 9. Quo in tempore si homine se abstinuerit, reuerti ad idem stagnum: & cum tranauerit effigiem recipere ad pristinum habitum addito nouem annorum senio. Id quoque Fabius, eandem recipere uestem. Mirum est, quò procedat

Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, ut teste careat. Itaq; Copas Agriopas, qui Olympionicas scripsit, narrat Demænetum Parrhasium in sacrificio, quod Arcades Ioui Lyceo humana etiam tum hostia faciebant, immolati pueri exta degustasse, & in lupum se conuertisse: eundē decimo anno restitutum athleticæ, certasse in pugilatu, uictoremq; uictoria Olympia reuersum, Huc usq; Plinius. Pausanias (inquit Hermolaus in hunc locum scribens) hunc qui Olympionica fuerit, & in lupum conuersus decimo post anno restitutus sit homini, & cætera, quæ hic dicuntur, fecerit: non Demænetum, sed Demarchum Dinyttæ filium ait uocatum, de quo epigramma quoq; haberi Olympiæ hoc affirmat: Υἱὸς Δινύτα Δάμαρχος τήνδ' ἀνέθηκε Εἰκόν' ἀπ' Ἀρκαδίας Παῤῥάσιος γενεᾷ. Quænā origo mutationis (uerba sunt ex octauo de rep. Platonis) ex tutore in tyrannum? an uidelicet postq; cœpit qui præest id agere, quod circa templum Lycæi Iouis in Arcadia fabula refert? Quidnam? Quod quisquis humana uiscera cum aliarum uictimarum incisa uisceribus (ὁ γευσάμενος τοῦ ἀνθρωπίνου σπλάγχνου, ἐν ἄλλοις ἄλλων ἱερείων ἑνὸς ἐγκατατεμεμιγμένου) forte gustârit, lupus fieri cogitur. Nónne fabulā audiuisti? Equidem. Eodem modo & hic cuius imperio uulgus omnino obtemperat, si cognato nō abstineat sanguine: sed falsis, ut solent, confictis criminibus, in iudicium trahat eos à quibus timet (εἰς δικαστήρια ἄγων μιαιφονῇ) & iniusta se cæde cruentet, uiri uitam extinguens, gustansq; lingua impura & profano ore generis proximi sanguinem: ac nonnullos pellat, necet alios, suasorem se æris alieni decidendi (χρεῶν ἀποκοπὰς ὑποσημαίνῃ) agrosq; distribuendi præbens: hic inquam necessario, uel ab inimicis interficietur, uel tyrannidem exercebit, lupusq; ex homine fiet, Hæc Plato. Neuri, Νευροὶ (inquit Herodotus li. 4.) Scythicis utuntur moribus: hi relicto suo solo propter serpentium multitudinē cum Budinis habitauerunt. uidentur autem (κινδυνεύουσι, non ut Valla transfert, periculum faciunt) homines esse malefici, γόητες: quòd dicuntur à Scythis, & ab iis qui in Scythia incolunt Græcis, semel quotannis singuli ad aliquot dies effici lupi, & rursus in pristinum habitum redire: quod tamen dicentes mihi non persuadent: nihilominus ipsi tamen aiunt ita esse, ac deierant. Meminit Neurorum Dionysius etiam, cuius interpres Eustathius Neuritas quoq; nominari scribit, & Herodoti de eis uerba citat. Apud Neuros Borysthenes oritur. Plinius & Solinus. Neuri, ut accepimus, æstatis temporibus in lupos transfigurantur, deinde exacto spatio, quod huic sorti attributum est, in pristinam faciem reuertuntur, Solinus. Latona in lupam mutata, uide paulò post, in mentione Apollinis Λυκηγενοῦς, & ipsius Latonæ.

¶ Vrsos qui sacri sunt, & lupos non multò uulpibus grandiores, Aegyptii eò loci sepeliunt, ubi iacentes inueniunt, Herodotus lib. 2. Lycopolitani in Aegypto lupum colunt, Strabo libro 17. Vide supra inter propria locorum. Lycoctonon herbā, qua gustata lupi conuulsionibus moriuntur, (aconiti genus esse docui in a.) Aegyptii in terras suas importari prohibent, quòd hoc animal uenerentur, Aelianus.

¶ Apollini diuersa à lupo facta sunt nomina, de quibus singulatim dicendum: & primum ex Aeliano cur Λυκηγενὴς dictus sit. Lycabanta, inquit, iccirco annum nominari existimant, quòd erga lupum sol amorem habeat: tum eo Apollinem delectari aiunt, quia hic ex Latona in lupæ speciem similitudinemq; conuersa, editus in lucem, & susceptus fuisse feratur: Cuius sanè rei Homerus meminit, cum Apollinem nominat lycegenem, (λυκηγενέτην.) Eamq; ob rem lupi simulacrum in Delphico templo, ad designandum partum Latonæ, ex ære excitatum esse arbitror. Alii non id propterea ibidem positum esse dicunt, sed donaria ex templo cum expilata direptaq; fuissent, eademq; à sacrilegis defossa, lupus indicauit, cum intra templum ingressus, prophetarum quempiam (sacram illius uestem mordicus comprehendens) traxit ad locum usq; in quem donaria occultata fuissent: Deinde anterioribus pedibus eum ipsum locum effodit, (aurum Delphis furto direptum, & in Parnasso defossum, sicut dicit Palæmon, lupus inuestigauit: quamobrem Delphi lupum colunt, Ipse Aelianus alibi:) Hæc Aelianus. Meminit etiam in Phocicis Pausanias: & addit sacrilegum illum in Parnasso dormientem à lupo occisum esse, deinde quotidie urbem adiisse ululasseq;, donec tandem sequentibus ipsum aurum ostendit. Lycegeneten Apollinem uocat Homerus, hoc uersu, Εὔχου δ' Ἀπόλλωνι λυκηγενέτῃ κλυτοτόξῳ: non quòd in Lycia generatus sit, (nam recens admodum est fabula, ut ait Heraclides Ponticus in Allegoriis Homeri, neq; temporibus Homeri adhuc innotuerat:) sed uti diem λυκηγένειαν uocāt, propterea quòd τὸ ἦρ, hoc est diluculum generet: ita Solem λυκηγενῆ dixit Homerus, quòd matutinæ lucis ac splendoris auctor ipse sit: Vel quòd lycábanta progeneret, hoc est annum, quem conficit Sol suo per 12. signa Zodiaci cursu, Hæc Gyraldus. Ego citatum ab eo carmen Iliados quarto reperio, ubi codices impressi: λυκηγενεῖ habent, non λυκηγενέτῃ. Scholiastes sic dictum monet quòd in Lycia colatur, uel etiam illic natus sit. Latonam enim dum fugeret zelotypiam Iunonis, in Lyciam ut lateret abiisse, atq; illic peperisse Apollinem. Varinus tamen Latonam post partum fugisse scribit in Lyciam siue maiorem secundum aliquos, siue minorem quæ & Troia uocatur. Aliter, Λυκηγενὴς dictus est Apollo eò quod lupus Latonæ parienti apparuerit, unde & Γεννῷον natum ex se Apollinem uocauit & Λυκηγενῆ. Quamobrem, ut fabulantur, lupus Apollini sacer erat, & effigies eius numismati imprimebatur. Λύκειος Apollinis cognomentum per ει. diphthongum, apud Stephanum, Varinum, & Pausaniam. Λύκειος Ἀπόλλων, quòd in Lycia huius nominis ciuitate colatur: uel quòd sacer ei sit lupus: uel potius, quòd Sol recedente iam nocte lycophos (de quo uide supra in H. a.) id est crepusculū efficiat, Varinus. Item in Γένει, Animalia quædam inquit, diis sola uocis similitudine consecrantur: sic

sic lupo delectari faciũt Apollinem, διὰ τὴν ἀμφιλύκην νύκτα, cui statim Solis exortus succedit. Apollini uel Soli sacer est cygnus, ob candorẽ diei: coruus, ob nigredinem noctis: lupus, propterea quòd lupinus color medius inter utrunq; sit, utpote cinereus: neq; candidus, neq; admodũ niger, ἀλλ' οἷόν τι τὸ πρὸ τῆς ἱεροκοπεῖν λευκὸν καὶ σκοτεινότερον χρῶμα, quod & lycophos lingua familiaris uocat, Eustathius & Varinus in λυκηγενής. De lupis occidendis lex erat in Attica, et præmium illi qui catulum occidisset, talentum: qui adultum, duo: Vnde & ipsum Apollinem λύκειον & λυκοκτόνον, quasi Lupinum & Lupicidam nominat, Scholia in Aues Aristophanis. λυκοκτόνου θεοῦ, Sophocles in Electra. Aristarchus ita cognominari putat Apollinem, quòd pastoralis sit, & propter curam pecoris lupos interimat, (in qua sententia Phurnutus quoq; est.) est enim lupus Apollini sacer, Hesych. Varinus sic dictum scribit, quoniam lupi ei immolarentur. Argiuorum nummus lupi imagine insignis fuit, ut testantur Scholia in Electram Sophoclis, quòd Apollini sacrum crederetur id animal: quo argumento & Lycoctonon Apollinem uenerabantur, Cælius. Fuit sane & locus Argis, λύκειος ἀγορὰ dictus, Apollini dicatus, in quo ciues conueniebant, Varinus. Sunt ex Græcis qui in agrum Argiuum cœlo primum delapsum ignem ferant, diuq; in Apollinis Lycoctoni templo seruatum, quod in Argiuo uisebatur foro, quod in Electra Sophocles Lycium uocat, Cælius. Lycij Apollinis (inquit Gyraldus, sunt autẽ uerba Macrobij 1.17. Saturn.) plures accepimus cognominis causas. Antipater Stoicus sic nuncupatum scribit ἀπὸ τοῦ λευκαίνεσθαι πάντα φωτίζοντος ἡλίου: id est, quòd omnia albescant illucescente Sole. Cleanthes Lycium Apollinem appellatum notat, quòd ueluti lupi pecora rapiunt, ita ipse quoq; humorem radijs rapit. Philostratus inducit in primo de imaginibus, Palamedem loquentem contra Vlyssem, qui iusserat lupos occidi: ille negabat, quòd ipsos ut præludium pestis Apollo immitteret: quare inquit, Lycio ac Phyxio luporum & fugæ (fugandi potius) præsidi Apollini preces afferamus, ut feras suis tollat sagittis. (Aliter hæc Iulianus Aurelius: Refert, inquit, Pausanias, cum lupi ex Ida descendentes Græcorum exercitum uehementer infestarent, & Vlysses suaderet, ut Græci sagittas in lupos torquerent, consuluisse Palamedem, &c.) Pausanias uarius est in Lycio Apolline interpretando: nam in Corinthiacis, Cum Danaus, inquit, cum Gelanore de Argorum imperio contenderet, & utrinq; multa ac plausibilia ad populum essent perorata, iudicium à populo in sequentem diem est dilatum. Manè orta luce boum armenta in pascuis ante mœnia lupus inuasit, factoq; impetu cõtra taurum reliquorum ducem pugnauit. Ibi communi consensu Gelanorem Argiui cum tauro, Danaum cum lupo contulerunt: quoniam ut fera hæc ab hominum familiaritate & conuictu est aliena, ita Danaus quoq; ad illud usq; tempus minimè familiaris eis fuerat. Et quoniam lupus taurum prostrauerat, Danaus imperium obtinuit. Hic itaq; ab Apolline ad armenta perductum lupum cum putaret, templum Apollini Lycio extruxit, Hæc Pausanias. Idem uero ubi de Lyceo Athenarum agit in Atticis: Lyceum, inquit, à Lycio Pandionis filio (Lycum hunc alij uocant) nomen tulit: id Apollini sacrũ & olim apud ueteres, & nostro quoq; tempore existimatum est. Et Lycius quidẽ illic primum nominatus est deus. Fertur autem etiam Termissenses (τερμισσεῖς, Telmisses habet Gyraldus, apud quem etiam mutilum hunc locum, librariorum forte culpa, reperies) ad quos Lycius (Pandionis f.) Aegeum fugiens uenit, Lycios ab eo fuisse appellatos. Fuit & Lycei Apollinis templum apud Sicyonios, sic dicti propter lupos oraculi suasu arido quodam cortice ab eis necatos (ut in E. retuli.) Lycij Apollinis, ait Festus, oraculum in Lycia maximæ claritatis fuit, ob luporum interfectionẽ. Lycij meminit Vergilius, Lyciæ iussêre capessere sortes. Et alibi, Qualis ubi hybernam Lyciam, Xanthiq; fluenta Deserit, ac Delon maternam inuisit Apollo. Propertius, Lycio uota probante deo: quidam Patareũ etiam uocant, Hæc ferè Gyraldus. Lycij Apollinis dicti à Lycio (Lyceo) gymnasio Athenis, Callimachus meminit. Fuisse tamen Thebis appellatione eadem gymnasium, & Apollinem Lycium itidem, in Oedipode tyranno significat Sophocles, & exposuit interpres, Cælius. Amphilycen exortũ (Solis) interpretatur Theon, quia Soli dedicetur lupus, quia sit ὀξυδερκὴς, id est uisus præacuti, sicut longinqua spectat Sol, Cæl. Prisci Græcorum (inquit Macrob. 1.17. Sat.) primam lucẽ quæ præcedit Solis exortus, λύκην appellauerunt ἀπὸ τοῦ λύκου, id est à lupo (ut rectè legit Gyrald.) hodieq; lycophos cognominant: de quo tempore ita poeta scribit, Ἦμος δ' οὔτ' ἄρ πω ἠώς, ἔτι δ' ἀμφιλύκη νύξ, (Iliad. 7.) Idem (Iliad. 4.) Εὔχεο δ' Ἀπόλλωνι λυκηγενέϊ κλυτοτόξῳ, quòd significat τῷ γεννῶντι τὴν λύκην, id est qui generat exortu suo lucem. Radiorum enim splendor propinquantem Solem longè lateq; præcedens, atq; caliginem paulatim extenuans tenebrarum, parit lucem. Neq; minus Romani, ut pleraq; alia ex Græco, ita lucem uidẽtur à lyce figurasse. Annum quoq; uetustissimi Græcorum λυκάβαντα appellant, τὸν ἀπὸ τοῦ λύκου, id est Sole, βαινόμενον καὶ μετρούμενον. Λύκον autem Solem uocari, etiã Lycopolitana Thebaidos ciuitas testimonio est, quæ pari religione Apollinem, itemq; lupum, hoc est, λύκον colit, in utroq; Solem uenerans, quòd hoc animal rapit & consumit omnia in modum Solis: ac plurimum oculorum acie cernens, tenebras noctis euincit, Hactenus Macrob. Soli Aegyptiorum Lycopolitæ ouẽ edũt, quòd à lupo etiam quem deum existimant, ea deuoretur, Plutarch. in li. de Iside. Λυκαῖον καὶ Θυμβραῖον τὸν Πύθιον, καὶ τὸν ἐν Χρύσῃ Λυκαῖον, Hesyc. Λυκωρεὺς etiam Apollo uocatur, ut Diodorus scribit & meminit Apollonius: sed & Orpheus in hymno ad Apollinem, Ἐλθὲ μάκαρ Παιὰν Τιτυοκτόνε Φοῖβε Λυκωρεῦ. Legimus & Lycoreum Iouem apud Stephanum, Gyrald. Apollinis Λυκωρείοιο, id est Delphici, Apollonius 4. Argon. Delphi enim primum Λυκωρεῖς uocabantur, à uico quodam Lycorea, Scholia. ¶ Latona in lupam mutata Apollinem peperit, ut superius in Apolline ex Aeliano diximus. Latonam ob-

errantem ſpecie lupę fingunt duodecim diebus ex Hyperboreis Delum deductam à lupis: ideoq; lupos uno tempore tantum anni totidem diebus parere aiunt, Ariſtot. Meminit etiam Etymologus in γολλοί. At in Homeri Scholijs lupũ Latonæ parienti apparuiſſe legitur, ut ſupra recitaui. ¶ Rhampſinitum regem Aegyptiorum uiuum aiunt ad inferos deſcendiſſe, & cum Cerere alea luſiſſe, & iterum redijſſe: hoc tempus ab eius deſcenſu ad reditum, dicebant feriatum eſſe apud Aegyptios. In quo ſacerdotes unum ex ſuis palliatum, oculis mitra obductis in uiam deducerent quæ fert ad Cereris templum, ipſos redire illo relicto. Hunc autem ſacerdotem oculos uelatos habentem aiunt, à geminis lupis agi ad Cereris templum, quod ab urbe uiginti ſtadia abeſt: & rurſus à templo in eundem locum à lupis reduci, Herodotus libro ſecundo.

¶ Lyceæ Dianæ templum apud Trœzenios fuiſſe ab Hippolyto excitatũ, auctor Pauſanias eſt, qui tamen eius rationem cognomenti ignorare ſe fatetur: ſed ex Macrobio aucupari (opinor) licet, ubi diſſeritur, cur Apollo dicatur Lycigenetes ac Lycos, Cælius. Pauſaniæ quidem in Corinthiacis uerba ſunt hæc: Trœzene iuxta theatrum Dianæ Lyceæ fanum Hippolytus fecit. De cognomenti ratione nihil ab interpretibus potui percipere. Sed quia lupos fortaſſis Trœzeniorum agrum infeſtantes, expulerit Hippolytus, aut genus ſuum materna ſtirpe ab Amazonibus deduxerit (ἢ Ἀμαζόσι προσόντα πρὸς μητρός, ἣν ἐπίκλησις τῆ Ἀρτέμιδος αὕτη,) cognomentum hoc Dianæ impoſuit. poteſt & alia ſubeſſe ratio quæ à me ignoratur. Laphriæ Dianæ apud Patrenſes magno in ara igne excitato, apros, ceruos, aliqui luporum aut urſorum catulos uiuentes inijciunt, Pauſanias in Achaicis. ¶ Lycæus Iupiter (inquit Gyraldus) à Lycaone dictus, ut Pauſan. in Arcad. tradit, cui deo & Lycæa certamen inſtituit. dictus etiam Lycaon in lupum à Ioue conuerſus, quod infantem immolaſſet. alia tamen apud Ouidium legitur fabula in Metamorphoſi, alia item apud Suidam. Lycaon (inquit Suidas) Pelaſgi filius, Arcadum rex, patris inſtituta ſumma æquitate ſeruabat: ſed ut ſubditos ad iuſtitiam ſeruandam quoq; pelliceret, Iouem boni maliq; inſpectorem in hoſpitis forma ad ſe ſæpe uenire ſimulabat: quare cum aliquãdo ſe ſacra facere uelle, ut deum accepturus, dixiſſet, eius diuerſis ex uxoribus procreati liberi noſſe uolentes, an deus nec ne uenturus eſſet, pueri clam cæſi carnes carnibus ſacrificij miſcuêre, cogitantes deum id minus cogniturum. (Suidas contrarium ſcribit, ὡς ὁ λήσοντες ὑπὲρ ὄντως θεός ἔπεισι,) mirum, diuina prouidentia factum, ut coorta repentè tempeſtate ac fulminibus, ij omnes interirent qui puerum interfecerant, (Hactenus Suidas.) unde mox Lycæa inſtituta, quorum cum alibi Pindarus meminit, tum in Olymp. ad Diagoram Rhodium. In Arcadia, inquit, Lycæa ludi in honorem Iouis Lycæi agebãtur, in quibus præmia arma ærea fuêre, (tripos ęreus, Varinus. ſed Scholiaſtæ Pindarici uerba hæc ſunt, ἐτελεῖτο ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀγὼν τὰ Λύκαια, τῷ Λυκαίῳ Διὶ ἀνακείμενος. οἱ δὲ τιμῶντες, σκεύεσι χαλκοῖς ἐτίμων. Τὰ δὲ Ἡράκλεια καὶ Ιολάεια ἐτελεῖτο ἐν ταῖς Θήβαις: ἐδίδοτο δὲ τῷ νικήσαντι τρίπους χαλκοῦς. hinc mutilum eſſe apparet Varini locũ, quod uerbis aliquot omiſſis Heraclæi certaminis præmium ad Lycæum referatur. Aut ſi mutilus non eſt, ab altero Pindarico Scholiaſte nõ intellecto deceptum dixerim Varinum.) Sunt qui Lycæum montem Olympum in Arcadia tradant, quem & pleriq; ἱερὰν κορυφὴν, hoc eſt, ſacrum uerticem appellant, unde & Iouem Coryphæum ſunt qui nuncupatum putant. in eo autem uertice Iupiter educatus ab Arcadibus traditus eſt. Fuit & fons mirabilis prope Iouis Lycæi templum, &c. (aliaq; ibidem, in Lycæo monte, miracula, quæ Pauſanias in Arcad. & Cœlius 24.17. referunt.) Sed de Lycæo Ioue & Strabo, item Callimachus & in eum Scholia. & Hyginus in Vrſæ deſcriptione, In Iouis (inquit) Lycæi templum (lucum, Cælius) qui acceſſiſſet, mors pœna erat, Arcadum lege. meminit idem alibi, nec ſemel, Hæc Gyraldus. Lycæa (Λυκαῖα) ſacra apud Phrygiæ urbem Peltas à Xenia Arcade celebrata, primo Ἀναβάσεως prodit Xenophon, ac inſtitutis certaminibus præmia propoſita στλεγγίδας χρυσᾶς, Cælius. In Lycæo monte Arcadiæ, Lycæi Iouis delubrum eſt, Plinius. Perſæ expugnata Barce, per Cyrenen illæſam tranſierunt: inde cum ad rupem Lycæi Iouis ſubſediſſent, pœnitentia eos ſubijt quod Cyrenen non occupaſſent, Herodotus circa finem libri quarti. De Lycoreo Apolline ſupra dictum: legimus & Lycoreum Iouem apud Stephanum. ¶ Latini lupũ Marti dicabant: hinc Martium lupum ἐπιθετικῶς legimus, quod in huius dei tutela ſit, Gyraldus. ¶ Lycophron etiam Herculem lupum nominauit, hoc uerſu, Καὶ θηροχλαίνου σηκὸν ὠμηστοῦ λύκου, id eſt, Et leonis pelle amicti templum crudiuori lupi. ¶ Canis Serapidi adiunctus, triceps fingitur, capite medio leonis, ſiniſtro lupi, dextro canis: Vide ſupra in Cerbero, capite primo de canibus diuerſis. ¶ In Palatini montis radicibus (ut ex Trogo ſcribit Iuſtinus libro 43.) templum Lycæo, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant, conſtituit: ipſum dei ſimulachrum nudum, caprina pelle amictum eſt, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Februalis ſeu februa Iuno nuncupabatur, teſte Feſto, quod ipſi eo menſe ſacra fiebant: eiusq; feriæ erant Lupercalia, qua die mulieres februabantur à lupercis amiculo Iunonis, id eſt pelle caprina, Gyraldus. Panos de more Lycæi, Vergil. In Lycæo, inquit Placidus Cælius grammaticus, templum fuit Panos, in quo natus aſſeritur. Pauſanias uerò in Arcad. in monte Lycæo & templum & lucum, & hippodromum ac ſtadium fuiſſe eius numini dicatum, unde illi nomen. Lupercalia, inquit Gyraldus, Romanorum celebritas 15. calend. Mart. (licet aliter alij ſcribant) celebrabantur. (Lupercalia feriæ ſtatiuæ ſunt, hoc eſt certis ac conſtitutis diebus ac menſibus annotatæ, Macrobius.) in his capræ candidæ immolabantur, uel ut alij tradũt, canes. Februatus is dies teſte Varrone & Cenſorino dicebatur. Februalia ſacra ad expiandos manes fiebant, Græce λυκαῖα dicta à Pane Lycæo, deo Arcadico, hæc à lupercis

percis celebrabantur, quorum uaria fertur institutio, ut à Plutarcho in Romulo pluribus traditur. Magis illa recepta est, quæ de Euandro Arcade rege proditur, qui ex Arcadia profugus, in Latio palatium tenuerit, nudosq; ibi iuuenes hoc sacrum per ludum & lasciuiam primum agere instituerit, quam & Iustinus commemorat ex Trogo, &c. Varia quoq; de nomine traduntur. Pleriq; enim à lupis, qui lyci Græcè dicuntur, nomē deducūt, q̃d scilicet lupi arceantur à stabulis. alij à lupa non miti, quæ abiectis infantibus pepercerit: ante & Luperca dea est auctore appellata Varrone, ut scribit Arnobius. Aliqui ludicrum ipsum seu templum in specu sub monte Palatino, Lupercal dictum fuisse aiunt: quod & poëta innuit, cum ait: Et gelida monstrat sub rupe Lupercal. Et Ouidius de Romuli lupa nutrice, Illa loco nomen fecit, locus ille Lupercal, Magna dati nutrix præmia lactis habet. Lupercal, ait Liuius, ludicrum in mōte Palatino. Nec desunt qui auctore Fabio, Lupercal dicant uocatum esse, quasi luere id est purgare per capram: nam de capra in primis sacrum fiebat. Sed enim ea Lupercis fuit præcipua ueneratio, ut quæ minus fœcundæ mulieres haberentur, minusq; fœtus æderent, ad lupercos cōfugere solerent, qui capris direptis tergoribus, eisq; succincti, circum antiquum oppidum, hoc est Palatium discursabant, loris corijs'ue occurrentes, uerbera incutientes. His fœminæ ultro obuiam prodibant, facilem eo uerbere partum sibi sperantes. Hinc Ouidius in Fastis, Excipe fœcunde patienter uerbera dextræ, Iam socer optatū nomen habebit aui. Et Propertius, Verbera pellitus setosa mouebat arator, Vnde licens Fabius sacra Lupercus habet. Plura Plutarchus in Causis Rom. Nec prodest agili palmas præbere luperco, Iuuenalis in molles, & pathicos, &c. Plura de his sacris leges apud Gyraldum (unde & hæc omnia desumpsimus) Syntagmate 17. de dijs. Et alibi, Pani Lycæo in Lupercalibus canis immolabatur, ut ait Plutarchus: quoniam gregis amicus & custos est canis. Alij capram albam dicunt: nonnulli hircum, ex cuius corio luperci sacerdotes flagella conficiebant, nudiq; per urbem fœminas feriebant. Λυκεῖα, ἀγὼν ἐν Ῥώμῃ, συνήθεια δὲ ἦν αὐτοῖς δοράς ἐπάθλου δοῦναι, Etymologus & Varinus. Vide etiam in Onomastico, Lupercal, Lupercalia & Luperci.

¶ Magi Arimanio, quem dæmonem malum esse dicunt, sacrificant res quasdam tristes, ut mala deprecentur. Nam herbam quandam omomi dictam, in pila contundūt, & Plutonem & Tenebras inuocant: deinde admixto sanguine lupi iugulati, in locum aliquem Solis luce carentem efferunt & effundunt, Plutarchus in libro de Iside.

PROVERBIA.

Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt: Leno quispiam in Pœnulo Plautina. Vbi quis frustra conatur prædam recipere, cui semel manus iniecit rapax aliquis, Erasmus. Confine, quod mox dicetur, E faucibus lupi. Lupi alas quæris, λύκου πτερὰ ζητεῖς, de ijs, qui quærunt ea quæ nusquam sunt. Aut ubi quis uerbo duntaxat territat, alioqui re nunquam facturus quod minatur, Erasmus. λύκου πτερὰ, ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων λέγεται, ὅταν μέχρι τῶν λόγων ὁ φόβος ᾖ, Suidas. Videtur sanè ad plura accommodari posse prouerbium si λύκου πτερὰ simpliciter efferas, ut Suidas: licebit enim quoduis commodū uerbum subaudire, λέγειν, ἀκούειν, ζητεῖν, &c. Lupus aquilam fugit: ubi periculum imminens euitari non potest. Aquilā enim alata cum sit, frustra lupus fugit. Refertur à Diogeniano & Zenodoto: nec indicant originem prouerbij: nunquam enim audiui aquilas molestas esse lupis, Erasmus. Nos supra capite quinto aquilas in Tartaria cicures, tam audaces esse diximus (ex Paulo Veneto) ut non dubitent magno impetu in lupos insilire, eosq; in tantum diuexare, ut ab hominibus sine labore & periculo capi possint. λύκος ἀετὸν φεύγει, παροιμία ἐπὶ τῶν ἀφύκτων, Suidas: ἐπὶ τῶν φευγόντων, Hesych. sed apparet uel deprauatum esse locum Hesychij, & legendum ut apud Suidam: uel deesse aliquam uocem, (μάτην, aut similem) ut prouerbium sit de ijs qui frustra uel temere fugiunt. Auribus lupum teneo: extat apud Terentium in Phormione. Antiphonti adolescenti uxor erat domi, quam nec eijcere poterat aut libebat, neq; rursum retinere. Auribus, inquit, lupum teneo: nam neq; quo modo amittam à me inuenio, neq; uti retineam, scio. Donatus parœmiam Græcis uerbis adscribit, Τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον, οὔτ' ἔχειν οὔτ' ἀφεῖναι δύναμαι. Suetonius in Tiberio, Cunctandi causa erat metus undiq; imminentium discriminum, ut sæpe lupum tenere se auribus diceret. Plutarchus in præceptis ciuilibus, λύκον οὔ φασι τῶν ὤτων κρατεῖν, id est, aiunt lupum non posse teneri auribus: cum homines hac parte maximè ducantur, nimirum persuasione. Dicitur in eos, qui eiusmodi negotio inuoluuntur, quod neq; relinquere sit integrum, neq; tolerari possit. Cæcilius apud Gellium 15. 9. citra metaphoram extulit: Nā hi sunt, inquit, amici pessimi, fronte hilaro, corde tristi, quos neq; ut apprehendas, neq; ut amittas scias. Refertur & à Varrone pro exemplo adagionis, Auribus lupum teneo, Erasmus. Finitimum est illud Germanorum, inquit Tappius, **Wer den teuffel geladen hatt / der müß jm werck gäben**, Qui dæmonem inuitauit, aliquid ei operis præscribat oportet. ¶ Ale luporum catulos. Theocritus in Hodœporis, Θρέψαι καὶ λυκιδεῖς, θρέψαι κύνας ὥς τυ φάγοντι. Pasce canes qui te lanient, catulosq; luporum. Prouerbium est, teste interprete, in eos qui læduntur ab ijs de quibus bene meriti sint, aut in ingratos. Addit ille dictum Socratis, Κακοὺς ποιῶν εὖ, θρέψαι λύκους. Nam plerunq; solet id usu uenire illis, qui catulos luporum enutriunt. Extat super hac re non inelegans epigramma, quanquam incerto authore, de oue lupi catulum alente suis uberibus. Τὸν λύκον ἐξ ἰδίων μαζῶν τρέφω, οὐκ ἐθέλουσα, Ἀλλά μ' ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη. Αὐξηθεὶς δ' ὑπ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ πάλι θηρίον ἔσται. Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται, Eras. Extat autem Græcū illud tetrastichō Anthologij 1.30. unde Alciatus etiam suum de capra

lupum lactante emblema effinxit, quod in Capra recitaui: in Græcis quidem uersibus nec capræ nec ouis nomen exprimitur, nec refert utrum accipias: sed ποιμὴν ouium propriè pastor est. Lupus ante clamorem festinat, λύκος πρὸ τῆς βοῆς ἀποδιδράσκει, ubi quis admissi conscius, ultro timet prius quàm accusetur. Siquidem lupus simul atque prædam rapuit, mox properat aufugere, ne coorto rusticorum clamore ueniat in periculum, Autor Diogenianus, Erasmus. ¶ Lupi decàs, Vide supra inter propria uirorum. ¶ Lupus in fabula: cum forte fortuna in medio sermone interuenit cuius mentio fiebat, conueniet illud ex Iliados κ. οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος, ὅτ' ἄρ' ἤλυθον αὐτοί, Erasmus Chil. tertiæ centuria 8. Et rursus Chil. 4. centuria quinta in idem prouerbium sic scribit: Solitum est dici, quoties is, de quo confabulatio est, de improuiso interuenit: quod inde sumptum putat Donatus interpres Terentij, quòd lupus ei quem prior uiderit, uocem adimere dicitur, ut cum cogitatione in qua prius fuerat, simul & uocem amittat & uerba. (Post hæc huius rei causam ex quorundam sententia depromit: sed frustra quæritur ratio cur sit res, priusquam de quæstione an sit constet.) Donatus huc pertinere putat Theocriticum illud, λύκον εἶδες, (de quo inferius.) Rursum illud Maronis, Lupi Mœrim uidêre priores, quum uocem per ætatem ademptam pastor quereretur. Sunt qui ex nutricum fabulis natum existimant, quæ narrant ludificato puero terrore lupi, uerum lupum à cauea paulatim uenisse ad limen cubiculi. Nam est & in apologis, matrem, ut puerum uagientem compesceret, lupũ frequenter inclamasse, ut nisi desineret plorare, deuorandum auferret. Tandem lupum spe prędæ uenisse: sed frustra hiantem abijsse, hac tantum sententia doctiorem, non esse fidem habendam fœminæ pollicenti. Nam hoc, opinor, sensit Donatus. Locus enim in libris euulgatis non uidetur carere mendo. Tertiam opinionem reijcit Donatus, quæ putat hinc natum: quum in Næuiana fabula repræsentaretur, quomodo Romulus & Remus aliti sint à lupa, repente uerum lupum actioni interuenisse: quo factum ut subitum esset totius fabulæ silentiũ. Sic usus est Terentianus Syrus in Adelphis, silentium innuens Ctesiphoni, quòd Demea pater adolescentis, quem ruri esse credebat, præter expectationem adesset. Festiuius etiã usus est Plautus in Sticho. Atque eccum, inquit, tibi lupus, in sermonem præsens esuriens adest. Loquitur enim de parasito Gelasino, qui fratribus de ipso confabulantibus derepente interuenit. Addit enim prouerbio gratiam, allusio ad hominis edacitatem: quemadmodum apud Theocritum ad nomen adolescentis, de quo dicitur, λύκον εἶδες. Vtitur & M. Tullius epist. ad Atticum lib. 13. De Varrone loquebamur, lupus in fabula. Venit enim ad me. Ferè fit autem ut quoties interueniat, de quo colloquimur, obmutescamus: propterea quòd siue laudabatur, pudet in os dicere quod rectè narratur de absente: siue uituperabatur, timemus offendere, Hæc omnia Erasmus. Rustici dicunt hominem uocem perdere, si lupus eum prior uiderit: unde subitò tacenti dicitur, Lupus in fabula est, Vincent. Bell. Etiamsi lupi meminisses, εἰ καὶ λύκου ἐμνήσθης, subaudiendum interuenisset: Quoties præter expectationem interuenit is, de quo fuerat mentio: cognatum ei, (quod iam recensuimus,) Lupus in fabula. Id frequenter accidit (inquit Erasmus) in comœdijs ac tragœdijs, arte curaque scriptoris, ut de quo fiunt uerba mox interueniat. Accommodari poterit ad rem, ueluti si apud autorem protinus uel casu occurrat, id de quo uertebatur sermo: adagium refert Zenodotus (& Apostolius.) Plato in Phædro, λέγεται γοῦν ὦ φαῖδρε δίκαιον εἶναι, καὶ τὸ τοῦ λύκου εἰπεῖν: id est, Aiunt igitur ò Phędre iustum esse, etiam quod de lupo dicitur narrare, Hæc Erasmus. Tappius huic prouerbio Germanicum illud accommodat, **Wo man des teuffels gedenckt/da will er seyn.** Cæterũ quod ex Platone Erasmus adfert, καὶ τὸ τοῦ λύκου, apud Suidã quoque in καὶ, circa finẽ, legimus: ex apologo, ut inquit, ortum: ferunt enim lupum, cum pastorem uideret de oue ex grege ipsius mactata uescentem, dixisse, Ego si hoc facerem, quantus excitaretur clamor? Eundẽ apologũ legimus apud Plutarchum in symposio septem sapientum. Lupi illum priores uiderunt, in raucum dicitur, & cui uox repente sit adempta. Festiuius dicetur in eos, qui metu alicuius obticescunt, alioqui feroces. Vergilius in Aegl. cui titulus Mœris: Vox quoque Mœrim Iam fugit ipsa, lupi Mœrim uidêre priores. Seruius admonet physicos authores esse, inesse eam uim lupis, ut si quem hominem priores uiderint, ei uocem adimant. Socrates apud Platonem libro de rep. 1. rem ad allegoriam uertit, dicens Thrasymachum sibi uocem adempturum fuisse, ni forte fortuna prior illum conspexisset. Καὶ ἐγὼ, inquit, ἀκούσας ἐξεπλάγην καὶ προσβλέπων αὐτὸν ἐφοβούμην. καί μοι δοκῶ, εἰ μὴ πρότερον ἑωράκειν αὐτὸν ἢ ἐκεῖνος ἐμὲ, ἄφωνος ἂν γενέσθαι. Theocritus Idyllio 14. οὐ φθεγξῇ, λύκον εἶδες. Illud quidem obseruatione dignum, Theocritum uertisse sententiam, cum negat eum proloqui posse, non qui à lupo sit uisus, sed qui lupum uiderit. Sed allusit duntaxat ad prouerbium Theocritus, cum significaret riualem cõspectum, cuius nomen erat Lupus, Erasmus. Λύκον εἶδες, ἐπὶ τῶν ἀφνίδιον ἀχανῶν γινομένων, Suidas: addit exemplum ex authore innominato, Σὺ δ' οὐκ ἂν δύναιο πρὸς αὐτὸν ἀντιβλέπειν, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον, οὐ φθέγξῃ: alludit autem ad hemistichium illud Theocriti. Vide etiam supra in D. Germani sic efferunt, **Er hatt ein wolf gesähen. Er hatt dem wolf inn arß gesähen.** E faucibus lupi, ἐκ λύκου στόματος: uel ut Erasmus transfert, Ex ore aut rictu lupi: ubi res quæpiam præter spem recipitur, quæ iam planè perijsse uidebatur, &c. Sic Flaccus in Odis, Vel hœdus ereptus lupo. Adagium refertur à Diogeniano. Natum uidetur ab Aesopica fabella, quæ narrat gruem, cum stipulata mercedem, os quod lupi gutturi inhæserat, immisso capite eduxisset, præmiũ exigentem irrisam à lupo fuisse, cum is diceret, abunde magnum esse præmium persolutum, quòd ex ore lupi caput incolume retulisset, Erasmus. Ἐκ λύκου στόματος, de ijs qui aliquid alicunde accipiunt, unde non sperabant, secundum fabulam lupi & gruis,

Suidas

Suidas & Apoſtolius. Καὶ κάρχαρόν τι (τραχὺ) μειδιῶσας, Σοὶ μισθὸς ἀρκεῖ φησὶ τῶν ἰατρειῶν, Κεφαλὴν λυκείου φάρυγγος ἐξελεῖν σώαν, ἐν μυθικοῖς, Idem Suidas in Καρχαρόδους. ¶ Lupus hiat, λύκος ἔχανε, dicebatur ſi quis re multum ſperata multumq́ appetita, fruſtratus diſcederet. Aiunt enim lupum prædæ inhiantem rictu latè diducto, accurrere: qua ſi fruſtretur, obambulare hiantem. (Videtur hæc parum bene ex Suida tranſlata: ὅταν οὖν μὴ λάβῃ ἃ προαιρεῖται, κενὸν αὐτὸν χανεῖν φασί: hoc eſt, quod ſi fruſtretur ijs quibus inhiauerat, ad quæ hians accurrerat, fruſtra eum hiaſſe dicunt.) Οἷς πιστὸν οὐδὲν, εἰ μὴ περ λύκῳ κεχηνότι, Ariſtoph. in Lyſiſtrata. (Vertendum uidetur, Quibus nihil fidum ac tutum eſt, niſi quid lupo hianti tutò committi putetur.) Εἰσῄειν οὖν, μάτην λύκος χανὼν παρὰ μικρόν, Lucianus in Gallo. Ἆρα μὴ λέληθα ἐμαυτὸν εἰς παροιμίαν ἐλθών, καὶ γέγονα λύκος χανὼν διακενῆς; Apud Athenæum libro 14. citantur hæc ex Eubulo: Ἔπειγ' ἔπειγε, μή ποθ' ὡς λύκος χανών, Καὶ τῶνδ' ἁμαρτὼν ὕστερον συχνὸν δράμῃς, Hæc Eraſmus. Meminit etiam Heſychius: & Suidas, cuius hæc ſunt uerba: λύκος χανών, ἐπὶ τῶν ἀπράκτων, hoc eſt, de irrito & inani conatu. ὁ δὲ ἐδεῖτο τοῦ θεοῦ, ἐπικουρῆσαί τι αὐτῷ, καὶ λύκους κεχηνότας ἀναφεῖναι σὺν τῷ ἐκείνου (ἐκείνων) ἑαυτοῖς καταγράφοντας, ἵνα μὴ αὐτὸς ὄφλῃ γέλωτα ἄλλοις, ἀλλ' ἐκεῖνοι αὐτῷ, Aelianus. Hic lupi hiantes ſimpliciter homines rapaces & prædæ auidi nominantur, non qui fruſtra appetant, ſed potius qui conſequantur: hoc enim ille à deo petebat. Nonnihil huc facit etiam ſenarius ille onirocriticus, ut apparet, λύκος κεχηνὼς φληνάφους δηλοῖ τρόπους. Homo homini lupus, Ἄνθρωπος ἀνθρώπου λύκος, ſuperiori (Homo homini deus) quaſi diuerſum eſt, ac uelut hinc effictum uidetur: uſurpauit Plautus in Aſinaria. Monemur eo, ne quid fidamus homini ignoto, ſed perinde atq́ à lupo caueamus. Lupus eſt, inquit, homo homini, non homo, qui qualis ſit non nouit, Eraſmus. Eiuſdem ſententiæ ſunt Germanica illa, **Ein menſch iſt des anderen teuffel. Ein menſch iſt des anderen hagel worden.** ¶ In laqueos lupus, Εἰς πάγας ὁ λύκος: Cum improbus quiſpiam tandem in extremum adducitur diſcrimen. Etenim cum lupus animal ſit inſidioſiſſimum, applauditur ab omnibus, ſi quando contingat illum irretiri, ac protinus acclamant omnes, εἰς πάγας ὁ λύκος. Refertur à Zenodoto, Eraſmus. Apoſtolius interpretatur, ἐπὶ τῶν ἁρπαζόντων μὲν, καταληφθέντων δέ. Suidas, ἐπὶ τῶν πονηρῶν, ὅταν εἰς πρόδηλον ἐμπέσωσι κίνδυνον. Furemq́ fur cognoſcit, & lupus lupum, Ἔγνω δὲ φὼρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον, Ariſtoteles ſeptimo de moribus ad Eudemum hunc quoq́ ſenarium citat inter adagia ſimilitudinis. Amant enim uulgo ſe mutuò, qui ſimilibus uitijs laborant, præcipuè fures. Et lupi latronum inſtar collecti graſſantur, &c. Eraſmus. Conuenit huic illud, Beſtia beſtiam nouit, Ἔγνωκε δ' ὁ θὴρ θῆρα, apud Ariſtotelem primo Rhetoricorum. Et Germanica illa, **Ein kråhe beiſſet der anderen kein aug auß. Ein ſchalck weißt wie es dem anderen vmb das hertze iſt.** ¶ Prouerbium ſapit Vergilianum illud in Bucolicis:

Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.

Rectè dicetur, in hominem impudenter furacem. Extat hodieq́ uulgò iactatum adagium, Lupus non ueretur etiam numeratas oues deuorare, (**Der wolf ißt auch wol ein gezelt ſchaaf.**) Porrò fures paulò timidiores, conſueuerunt à rebus abſtinere manum metu, uidelicet ne hoc indicio deprehendantur, Eraſmus. ¶ Prouerbia, Prius lupus ouem ducat uxorem, & Ouem lupo committere (quod Germani ad uerbum imitantur, **Dem wolf das ſchaaf befålhen.**) quære ſupra in d. & οἰόλυκος in a. inter propria uirorum. Rapidæ tradis ouile lupæ, Ouidius 3. de Arte. Incuſtoditum captat ouile lupus, 1. Triſt. Eleg. 5. Cuſtos ouium præclarus lupus, Cic. 3. de amicit. Λυκόφιλοι διαλλαγαί, uide in a. inter deriuata à lupo. Vt lupus ouem amat, Ὡς λύκος ἄρνα φιλεῖ: qui ſui commodi gratia ſimulat amorem. Nam is uulgò dicitur amor, quum reuera ſit odium. Iuuenis enim cum puellam uenatur ut illi pudicitiam eripiat, &c. quæſo quid deterius hoſtis faciat hoſti? Socrates citat carmen in Phædro ueluti populari uſu iactatum, Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί, Eraſmus. Nunc et oues ultro fugiat lupus, Vergilius in pharmaceutria: citat Eraſmus in prouerbio Ceruus canes trahit, propter conſimilem ſenſum, cum adynaton ſeu præpoſterum quippiam ſignificamus. ¶ Non magis parcemus quàm lupis, Οὐ φεισόμεθα μᾶλλον ἢ λύκων: Ariſtophanis interpres prouerbialem figuram eſſe admonet, inde natam, quòd antiquitus lex ad interficiendos lupos etiam præmio inuitabat apud Atticos, (ut in E. retuli, prope initium:) unde & Apollinem Lyceum & Lycoctonon cognominarunt. φεισόμεθα γάρ τι τῶνδε μᾶλλον ἢ λύκων; Ariſtophanes in Auibus, Eraſmus. Lupus pilum mutat, non mentem, ὁ λύκος τὴν τρίχα, οὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει: Senecta caniciem adfert improbis, non item aufert malitiam. Caneſcunt enim lupi, uelut & equi, more hominum per ætatem, Eraſmus. Nos ex Hieroglyphicis ſupra in D. ſcripſimus, lupum cum à uenatoribus periculum ſibi inſtare uidet, extremum caudæ abijcere. Senectute non mutari ingenium noſtri hiſce adagijs aſſerunt, **Das alter ſchadet zur torheit nitt. Er greyſet/ee er weyſet.** Lupinus potus, Λυκεῖον ποτόν, uide ſupra in a. circa finem de proprijs locorum. Lupus circum puteum chorum agit, λύκος περὶ τὸ φρέαρ χορεύει: in eos dicetur, qui ſumpta inaniter opera ſpe ſua fruſtrantur. Aiunt enim lupo morem eſſe, ut ſi quando ſitiat, nec tutò ſe poſſit demittere, circum puteum oberret, fruſtra inhians aquæ, quam non poſſit contingere. Sunt qui parœmiam inde ductam exiſtiment, quòd aliquando ueniat uſu, ut lupus pecudem aliquam, aut hominem inſectetur: qui poſtea quàm ſe in puteum quempiam altiorem metu demiſerit, (ἐπὰν διώκοντός αὐτοῦ τι, τὸ διωκόμενον ἐμπέσῃ εἰς φρέαρ, Suid. & Heſych.) obambulat ille, uelutiq́ ſaltantium in modum in orbem circumagitur prædæ cupiditate, qua tamen potiri non queat. Plutarchus in commentario cui titulus, quomodo poſſit adulator ab amico dignoſci, Ὧι χρώμενοι πρὸς τοὺς πολλοὺς σὺν αὐτοῖς, τὴν περὶ τὸ φρέαρ ὄρχησιν ἀτεχνῶς ὀρχούμενοι: id eſt, Qua (intemperāti & uirulenta in alios dicacitate)

qui utuntur, ſeipſos quoq; in perniciem adducunt, reuera ſaltationem illam circum puteum ſaltantes. Refertur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano, Eraſmus. Heſychius interpretatur, ἐπὶ τῶν πονούντων περί τι τῶν ματαίων: ſed melius apud Suidam legitur ἐπὶ τῶν πονούντων περί τι μάτην. Sic Germani de fele fruſtra circumeunte edulium feruidum quod non auſit attingere, **Er geht darumbher wie ein katz vmb einen heiſſen brey.** ¶ Suade lupis ut inſaniant, Theocritus in Aegl. cui titulus Νομεῖς, Πεῖσαί τοι μίλων καὶ τὼς λύκως αὐτίκα λυσσῆν, Hoc quoq; Milo lupis mox perſuadeto rabire. Vbi quis animum inducit ad rem ſtultiſſimam, quam non aggrederetur niſi inſanus. Nam lupi inſaniunt uel ſua ſponte, ueluti ſi quis tyrãnum inſtiget ad crudelitatem, cum plus ſatis ſæuiat ſuopte ingenio. Rabies propria canum eſt, unde Scholiaſtes Theocriti putat hoc uelut abſurdũ proponi. Sed canes aliquando rabiunt, lupi nunquam nõ rabiunt, Eraſmus. ¶ A fronte præcipitium, à tergo lupi, Ἔμπροσθεν κρημνὸς, ὄπισθε λύκοι, (ſi quid addas, ut ἔστι γὰρ, erit pentameter elegiacus:) Quum aliquis hinc atq; hinc duobus maximis premitur malis, ut in utruncunq; inciderit, pereundum ſit, Eraſmus. A lupi uenatu, Ἀπὸ λύκου θήρας: dici ſolitum, ubi quis protinus re infecta diſcedit. aut de negotio moleſto & agreſti. Neq; enim tutum eſt lupum inſequi, neq; is facile capitur, quum reliquarum ferarum uenatus non uulgarem adferant uoluptatem. Meminit Suidas, Eraſmus. Suidæ uerba ſunt, ἐπὶ τῶν ἀπράκτως ὀλθὺς ἀπιόντων, οἱ δ᾽, ἐπὶ τῶν ἀπηνῶν καὶ ἀγρίων. hoc eſt, Aliqui de hominibus agreſtibus & crudelibus interpretantur, non ut Eraſmus uertit, de negotio moleſto & agreſti.

¶ Peculiaria Germanis à lupo prouerbia. **Der hunger treibt den wolf auß dem buſche.** Quo ſenſu Latinorum illud eſt, Viro eſurienti neceſſe furari. **Wer bei den wölffen iſt/ der müß mit jnen heülen:** Inſanire cum inſanientibus, Lex & regio. **Er beſſert ſich wie ein junger wolff:** Imitatur nepam, Primum Mars in filijs laudatus eſt. **Es müß ein junger wolff ſein/ der nie kein gerücht oder geſchrey gehört hat:** Complurium thriorum ego ſtrepitum audiui. **Wolff zän im mund haben,** hoc eſt, dentes lupinos habere: mulieres ferè de uiris dicunt, quos duriores uel iracundos eſſe inſinuant.

¶ Sunt & in Sacris literis noſtris à lupis tanquam prouerbia. Pſeudoprophetæ ueſtitu ouium, intrinſecus lupi rapaces, Matthæi 7. Intrabunt poſt diſceſſum meum lupi, Actorum 20. Emitto uos ſicut oues in medio luporum, Matthæi 10. Mitto uos ſicut agnos inter lupos, Lucæ 10. Videt lupum uenientem, & relictis ouibus fugit: & lupus rapit ac diſpergit oues, Ioan. 10. Principes in medio eius quaſi lupi captantes prædam, Ezechiel 22. Si communicabit lupus agno aliquando, ſic peccator iuſto, Eccleſiaſtici 13. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit, Eſaiæ 11. Lupus & agnus paſcentur ſimul, & leo & bos comedent paleas, Eſaiæ 65. Huiuſmodi eſt illud Theocriti Idyllio 31. Ἔσται δή ποτ᾽ ἦμαρ, ὁ πηνίκα νεβρὸν ἐν εὐνᾷ Καρχαρόδων σίνεσθαι ἰδὼν λύκος οὐκ ἐθελήσει. ¶ Stobæus in ſermone de adulatione hoc Socratis dictum recitat, Lupi cum ſint canibus ſimiles, aſſentatores amicis, diuerſa tamen ſtudia ſequuntur. Et aliud Epicteti in ſermone de temperantia, huiuſmodi: Veluti lupus animal eſt cani ſimile: ita & adulator, & adulter, & paraſitus amico ſimilis eſt. Animum igitur aduerte, ne canum cuſtodum uice pernicioſos lupos neſcius admittas. Τῆνον (Daphnidem mortuum) μὰν θῶες, τῆνον λύκοι ὠρύσαντο, Theocritus Idyl. primo. Emblema Alciati de capra lupum lactante, uide in Capra h. & hic paulò ſuperius in prouerbio, Ale luporum catulos, Græcè poſitum.

DE FERIS ILLIS QVAE LVPO CONGENERES SVNT. ET PRIMVM DE THOE, PANTHERE, Lupo canario, Lycaone, &c.

A.

THOES duorum ſunt generum, ſicut etiam pantheres (Eſt & pardalis ſiue panthera duplex Oppiano, maior & minor. ſed quia minores uiribus & animo maiore nihil inferiores eſſe ſcribit, apparet illos alios eſſe quàm πάνθηρας ab eo alibi dictos) magnitudine differentes. Videtur autem thos minor, panther minor, lycopãtheros, & lupus canarius, idem omnino animal eſſe. Thôes luporum generis ſunt, Plinius. Θώς, θωὸς, Suidas. Reperitur etiam prima per omicron in plurali numero, in Lexicis, quod non probo: quamuis etiam apud Arrianum in libro de rebus Indicis ita ſcribitur. Thos, beſtia lupo ſimilis, Heſychius. Et rurſus, Θώων, fera ut lupus: non quod θώων nominandi caſu proferat. ſolent enim illi Lexicorum ſcriptores uocabula eodem caſu quo apud authores, præſertim poëtas reperiunt, in Lexica referre. legitur autem θώων apud Homerum Iliados ν. Hebraicum uel Arabicum thôis nomen nullum habeo. Quanquam apud Albertum legitur, Eſt quoddam genus lupi, quod chabez uocat Ariſtoteles, Auicenna autẽ beruet (Perſica nimirum lingua) uocari ſcribit. Quæ uerba Alberti ſunt in hiſtoriam animalium Ariſtotelis 9. 44. eodem loco, ubi de thôe Ariſtoteles agit, & iiſdem uerbis. Et rurſus alibi, ubi Ariſtoteles leonem & thôem inimicos eſſe ſcribit: Albertus reddit, Lupus pugnat cum animali quod toboz (tohos forte, corrupto nomine à thos: & rurſus à tohoz uel toboz, chabez ſcripſiſſe uidentur librarij,

aut

aũt ipſe Albert.) hoc autẽ quidam æſtimant eſſe lyncem. Thos, Hebraicè forſan tahas תחש, ut in Mele dicam. ALSHALI, eſt animal ſimile lupo, And. Bellunen. ADEDITACH genus quoddã lupi, Syluat. Sed hæc nomina ad thôem ne an aliud lupi genus pertineãt, incertus ſum. Poſt hyænam quoq; ſupra congeneres tum ei tum lupo feras recenſui. Solin. ca. 33. thôas lupos Aethiopicos uocat: cum paulò ante LYCAONEM quoq; Aethiopicum eſſe lupum dixiſſet, ceruice iubatũ, & tot modis uarium, ut nullum illi colorem dicant abeſſe. Mutat colores Scytharũ tarandus, nec aliud ex ijs quæ pilo ueſtiuntur, niſi in Indis lycaon, cui iubata traditur ceruix, Plin. nec plura de lycaone uſquam reperio. Eſt & hyæna lupo congener & iubata. Lycaones canes in Canibus diuerſis dicti ſunt: & Lycaon uiri, furoriſq; nomen, ſupra in Lupo H.a. Thôes optimi qui minores ſunt: genera huius alij duo alij tria ſtatuunt: plura ijs eſſe non uidentur. ſed ut piſcium, auiũ, quadrupedũ genera aliqua, ita thôes quoq; per tempora immutantur: & colorem diuerſum hyeme æſtateue trahunt, atq; æſtate nudi (λεῖοι) hyeme hirti redduntur, Ariſtot. 9.44. interprete Gaza, ſed parũ apte: nec enim uertendum erat, plura ijs (duobus aut tribus) eſſe non uidentur: ſed ſimpliciter, non uideri plura eſſe thoûm genera, ſed unum duntaxat, quod & ſequentia probant. Nearchus author eſt illas quæ uulgò tigrides uocant, nõ ueras eſſe tigrides, ſed θῶας αἰόλους καὶ μείζονας ἤπερ τοὺς ἄλλους θῶας: hoc eſt, thóas uarios (quaſi nõ omnis thos uarius ſit) & maiores quàm cæteri thôes, Arrian. in li. de reb. Ind. Lupum ceruarium Grapaldus eundẽ thoi & chao eſſe ſuſpicatur. Miror (inquit Hermol. in Plin. 8.19.) qui thoas in Ariſtotele pro ceruarijs lupis cepere. Cum ceruarij lupi uideãtur eſſe ij, quos chaos uocamus, non thoas. Sunt quidem & thôes lupi, ut Plinius teſtatur hoc lib. ca. 34. ſed quos Solinus in Aethiopia, non Gallia naſci tradat. Errorem hunc, ſi error eſt, Oppianus poeta uidetur intuliſſe, qui thôas διφυεῖς, hoc eſt bigenas, panthera matre, lupo patre gigni cecinerit, effigie capitis lupini, (μητέρα μὲν ῥινοῖσι, προσώποις δ' αὖ γενετῆρα, pelle matrem referunt, facie patrem: ſed proſopon, id eſt facies hîc forte pro totius corporis forma accipitur) pardorũ maculis: quod ipſum ferè Plinius chao ſuo, id eſt ceruario lupo, tribuit hoc loco. Nominat & Theocritus, & Quintus poeta, & Iulius Pollux, thôa lupum uulpi ſimilem uoce. Homerus quoq;, ſed quale ſit animal non exprimit, prætereà quod non magnopere generoſum facit, proptereaq; ceruario lupo maximè diſſimile. Hæc Hermol. à cuius ſententia nec ipſe abſum. Scio enim lupũ ceruarium eſſe feram illam quam pleriq; lyncẽ appellant hodie, noſtri luchs & thierwolff: Itali, Rhæti qui Italicè loquuntur, & Sabaudi, etiamnũ ceruarium uocant. Hæc et ſi lupis tum ingenio tum quadantenus forma ſimilis eſt, & inſuper maculoſa, à thôe tamen diuerſa uidetur: nam Plinius Græcum nomen thois ſemper relinquit, ubi ex Ariſtotele transfert: & de lupo ceruario ſemper tanquam diuerſa animante ſeorſim agit. Sed de lupo ceruario quæcunq; priuatim ſcripta reperi, inferius proponam in Lynce. Albert. lib. 22. lynci pleraq; attribuit, quæ ueteres thoi. Niphus ubi Ariſtotelis de hiſt. anim. li. 6. ca. 35. interpretatur, πανθὴρ (inquit) à uetere interprete panthera uertitur: ſed Theodorus pardalin uertit pantheram, πάνθηρα uero lupum canarium. Sed quid ſit lupus canarius non ſatis conſtat. Nonnulli authoritate Pollucis lupum canarium eſſe aſſerunt eum, qui uulpi uoce ſimilis eſt, qui etiam cum leonibus congreditur: hunc cæcos parere fœtus narrant, & cum plurimum quatuor (ſed hunc non aliũ quàm thôem eſſe apparet.) Alij canarium lupum eſſe putant eum, qui initu canis ex lupa naſcitur: non deſunt qui dicant lupũ can. eſſe genus quoddam lupi, quod longũ pilisq; aſperis eſt. Et paulò poſt, Animaduerte Theodorũ ceruarios lupos à Grȩcis dici thôas arbitrari, Pollucẽ uero aſſerere thoem lupum eſſe canarium, (ego nihil tale apud Pollucem reperio.) Lupi ceruarij (uidetur authoris nomen deſiderari) duas ſpecies fatetur, alterã quæ chaos dicitur: alteram uero quæ lynx, quæ pelle uaria uiſu acutiſſimo præſtat. Et rurſus in lib. 9. ca. 44. Conſtat, inquit, thôem, alterum de duobus eſſe, aut lupum ceruarium, aut genus id lupi quod Græci pantherem uulgò appellant. Arabes lupum Armeniũ, Thurci cicalum: uile hoc genus animalis eſt, magnitudine minus lupo, & cȩtera longè degenerãs. Hoc genus lupi poetæ, Theocritus, Homerus, Quintus (Oppiano excepto) ſignificare uidẽtur, cũ thôem nominant. Et Pollux planè ita uelle uidetur, ut thos genus ſit lupi illud uile, panther autem ceruarius ſit: conſtituit enim pantherem cũ panthera ſeu pardali; thôem uero cum lupo & uulpe. Plinius etiam hoc idem lupi genus intelligit ſine dubio, cum dicit thôem eſſe genus lupi: nam ſi ceruarium intellexiſſe, declaraſſet: quandoquidẽ ceruariũ & nouerat & nominauerat, & de eius obliuione ſcripſerat. Quòd autẽ ea tribuit ei generi, quæ Ariſtoteles thoi, uidelicet pugnare cũ leone et canibus, & cane eſſe celeriorem, mirari de tanta eius inconſideratione debemus, &c. Meminit pantheris Herodot. & Galen. ſed non ita ut genus animalis apertũ ſit. Quanq; Galenus ſignificare uidetur genus illud lupi ignobile potius quàm ceruariũ: ſcribit enim eſſe nonnullos homines ita belluinos, ut edant carnes leonũ, & pardalon, id eſt pantherarũ: alios uero eſſe qui edant carnes canum, & pantherum et uulpium. Et iterum, Genus illud quod Arabes uulgò lupum Armeniũ appellare dixi, Italia non habet: & ſimul & re & nomine carent Itali. Quamobrem fuit neceſſe aut Græco uerbo pantherem dicere, aut lupum Armeniũ cum Arabibus, aut cicalũ cum Thurcis, aut nouum imponere quod placuit: itaq; canarium dixi lupũ (hoc prius fecerat Gaza) à canis ſimilitudine, Hucuſq; Niph. θῶες, πανθῆρες, Scholia in 10. Iliad. Et rurſus in 13. θώων, πανθηρίων. Eſt autem pantherion, uox deminuta à panthere, hoc eſt paruus panther: quamobrem ipſe etiam thoëm dico paruum eſſe pantherẽ, quamuis apud Latinos de paruo panthere nemo meminerit. Rectè tamen ſic appellabimus, diſtin-

guendi gratia à pardali,quæ fera maior,& Latinis fœminino genere panthera eſt. Thôes,feræ paruæ in montibus,Heſych.Oppianus etiam inter uiles & imbecilles feras pantheres numerat,cum felibus,gliribus & ſciuris,lib.2.de uenatione non procul à fine. Quamobrem cōijciat aliquis genettas quoq; dictas,de quibus ſupra poſt equū ſeorſim ſcripſimus, aliquod minimi pantheris genus eſſe: Cardanus muſtelis adnumerat: ſed muſtelarū maximas dicere,pantherum minimos, nihil forſitan prohibebit.Quinetiā zibetti catum,ut uulgo nominant,de quo ſtatim poſt pardalim ſcribam,ad hoc genus referendum exiſtimo. Θώς,ὁ λυκοπάνθηρος, Varinus. Iſidorus pantherem pro panthera inepte accipit. Ego Francfordiæ aliquando(quæ Germaniæ urbs ad Mœnum eſt,emporium celeberrimum,)uenales uidi pelles quas leopardorū dicebant,maculoſas quidē & elegantes, ſed multò minores & diuerſas ab illis quas in Gallia uideram leopardorū pellibus,ex Africa aduectis:quę candidiores ſunt.Illæ uero,quas Francfordiæ uidi,magis fuſcæ erant,oblongæ anguſtæq;,ut thôum planè generis eſſe uideantur, & Germanice nominari poſſint, klein leppardén,hoc eſt parui leopardi. Xenophon lib.de uenat.ca.penult.Leones,inquit,pardales,lynces,πάνθηρες,urſi & alię huiuſmodi ferę, in locis externis capiuntur circa Pangæum montē,& Cittum ſupra Macedoniā:alię in Olympo Myſio & Pindo:aliæ in Nyſa ſupra Syriā,&c.partim aconitico ueneno,partim equis & armis introcluſæ,partim foueis. Apud paſtorales Afros,præter alias feras,naſcuntur arietes agreſtes,dictyes,thôes(θῶες)& πάνθηρες,Herodot.lib.4. Valla pantheras tranſtulit,quod non probo. Panther caurit amans,pardus hiando felit,Author Philomelæ.Hebraicā uocem שחל ſchachal,Oſee 13.Septuaginta πάνθηρ interpretantur:ſed hac uoce leonem potius uel leænā ſignificari,in Leone cap.1.demonſtraui. Lupus canarius(panther)cæcos parit luporū ritu,numero complurimū quatuor,Ariſt.hiſt.anim.6.35.nec alibi uſquam eius meminit. Πάνθηρον λάπτεδον,Ariſtoph.in Ranis.Scholia exponunt,τὸ παντοδαπῶν θηρίων δικτυόν.(aliqui tamen legunt ἐπ᾽ ἀνθηρόν:)ſic panthera retis genus eſt,quo omnis generis feræ capiuntur,ut in pardali dicā. Quæſtionem de daſypode(& lepore.)ſicut de thôe, panthere ac lynce,negligentia quadam antiquis authoribus ita prætermiſſam putat Theodor. Gaza, ut excuſari haud facile poſſint. Plinius certe,Oppian.& Ariſtotel.lynces, thoës,& pantheres,diuerſis locis tanq; animalia diuerſa memorant:Itē Xenoph.(ut modò recitaui)lynces & pantheres.Pollux ac Herodotus,thôes & pantheres apertè diſtinguunt,ut quanq; congeneres feræ, magnitudine tamen, ſi non etiam aliter,omnino differre uideri debeant:quod accuratius diſcutiendū relinquimus illis qui peregrinas terras adierint adituriue ſunt:nos hæc in angulo patriæ noſtræ ſcribimus. PATHION (al'pathyo,inquit Alber.)animal eſt,quod naturæ decorē mirabilem habet:colore enim purpureo nitens adeò reſplendet,ut uiſus in ipſo quaſi ſcintillare uideatur. Mortuo, pellis quidem rubor manet, ſed interit ſplendor:magnitudo ei canis,admodum manſueſcit,& delicatis cibis gaudet.Quidā antiquorum putauerunt hoc animal habere aliquid diuinitatis.Oſſa eius duriſſima & fortiſſima ſunt,et nerui tam ualidi,ut non niſi magna uiolentia poſſint dirumpi,Hæc Albert.ſine authore.Quòd ſicubi tale animal reperitur,thoum pantherumq; generis eſſe uidetur:& à panthêre forſan corrupta fuerit uox pathio. ¶ Thôem non ſui generis eſſe animal, ſed ex lupi coitu cum pardali naſci Oppianus cecinit. Thóes,θῶες,θόων,feræ ex hyæna & lupo natæ,Heſychius & Varinus. Thos animal eſt ſimile hyænæ,Scholia in Iliad.ν.

B.

Thôes per tempora immutantur:& colorem diuerſum hyeme æſtateue trahunt, atq; æſtate nudi, hyeme hirti redduntur,Ariſtot.& Aelian.At Plinius aliter,Habitum(inquit) non colorem mutant: per hyemes hirti(comati,Solin.)æſtate nudi. Thos interna omnia lupi ſimilia habet, Ariſt. Lupo longitudine procerior eſt,breuitate crurum diſſimilis, Plin. Veloces ſunt quanquā breuia habent crura,Var. Thoës cōmiſſos leones Et ſubiêre aſtu,& paruis domuêre lacertis,Grat. Aſpectu(προσώποις,ſiue facie tantū,ſiue toto corpore)lupū genitorē referūt,maculis uero pardalin matrē,Oppiā.

C.

Thos uelox eſt ſaltu,uenatu uiuit,Plin. Proprium eorum ꝙ in ſaliendo ita niſus alitis habent, ut non magis proficiant curſu quàm meatu,Solin. Vincent.Bell.non meatu legit,ſed in ſaltu. Animal eſt robuſtum & agile,& uelox,quanquā breuibus cruribus,Scholia in Iliad.ν.& Varin. Quadrupedum multifida,omnia cæcos generant,ut canis,lupus,thos,&c. ut in Cane ca.3. ex Ariſtotele docui. Cæcos gignunt canes,lupi,pantheræ,thôes,Plin. Coitu ut canes impletur, & cæcos generat, numero duos aut tres aut quatuor.Lupus etiā canarius(panther)cæcos parit luporum ritu,numero complurimū quatuor,Ariſt.de hiſt.anim.nec uſquā alibi pantheris meminit. ¶ Βρυχᾶσθαι,inquit Pollux,non modo de leone dicitur:ſed etiā urſo,& pardali & panthere:de minoribus uero, ut ſunt uulpes,thôes & lupi,ὑλακτεῖν & ὠρύεσθαι dicitur. Vide ut pardalin, pantherē & thôem diſtinguit. ¶ Hic (Hagnon quidam Bœotius)& ſemiferam thoum de ſanguine prolem Finxit,non alio maior ſua pectore uirtus,Gratius:canes ex thoibus natos,fortes & aptos uenationi eſſe aſſerens: proinde ſemiferos dixit,quòd altero parente cane manſueto,altero thoë animante fera naſcantur.

D.

Thôes hominem diligunt,& neq; offendunt,neq; metuūt ualde,Ariſtot. Innocui homini,Plin. Homines nunquā impetunt,Solin. Thôa legimus eſſe animal humaniſſimum, præcipueq; homini

amicum, ac φιλανθρωπότατον: & si forte in hominem inciderit, reuereri, (αἰσχύνεσθαι, Philes,) ac uelut obseruanter suspicere. Amplius, si à feris alijs circumuentum senserit, tum uero accurrere protinus, opitularicß pro uiribus, Cæl. ex Aeliano mutuatus. Etymologus uerbũ θωπεύειν, quod adulari et blandiri significat, à fraudulenti animantis, quod θὼς appelletur, natura factũ putat. Thôes pugnant cum canibus & leonibus: quo fit ne eodem in loco sint thôes & leones, Arist. Et rursus, Leo & thos inimici sunt: cum enim carne alantur, uictũ ex eisdẽ petant necesse est. Dissident thôes & leones, Plin. (Aliqui non rectè ex Plinio citant lupum ceruariũ cum leone pugnare.) Thôes, cõmissos (clarissima fama) leones Et subière astu, et partiis domuère lacertis, Grat. Vide supra in Cap. de canib. mixtis et bigeneris. Thôes collecti (inquit Oppian. lib. 2. de piscib.) ceruum inuadunt, & morsibus quantum possunt carnis laniando rapiunt, ac sanguinem lambunt: fugit ille cruetus aliàs ad alia montiũ iuga: non deserunt tamẽ eum thôes, sed subinde infestant, & per interualla tandẽ cõsumunt. Apparet aũt mutuatum hæc Oppianum ex Homeri Iliad. 11. quem locum recitaui in Ceruo H. c.

H.

Θῶες dici uidentur à θέω uel θοός, nempe à celeritate, Varin. quamuis Arrianus & grammatici quidam primã per omicron scribant in obliquis, poetæ tamen (Homerus, Oppian. Theocrit. Grat.) semper producunt. ὦ λύκοι, ὦ θῶες, ὦ ἀν' ὤρεα φωλάδες ἄρκτοι, Theocrit. Idyl. 1. Hoc etiam obseruauimus, thôas ferè semper unà cum lupis à poetis nominari, ita nimirum congeneres insinuantibus. ¶ Epitheta. Λαφοινοὶ apud Homer. Il. κ. Scholiastes interpretatur φονίους ἢ πυῤῥούς: hoc est, cædis & sanguinis auidos, uel rufos colore. Ἀναιδέες, ὠμησταὶ, ὑποδρηστῆρες, Oppian. Ex lupo & pardali nascuntur ἑτερόχροα φῦλα θώων, Idem: dixit autem fortassis ἑτερόχροα, quòd pardalis matris colorem & maculas retineant: uel corpore ualida: quoniam χρὼς & colorẽ & corpus poetæ nominant: nisi quis malit ἑτερώνυχα, quod epitheton etsi eis conueniat, nihil tamen temere mutandũ. Θωΰσσειν, ὑλακτεῖν, βοᾶν, μέλπειν, συρίζειν, θηριώδει φωνῇ χρῆσθαι, ἐκηρύσσειν, θηριωδῶς ὁρμᾶν, Hesych. & Varin. Θῶται, θυνᾶται (malim θοινᾶται), sic etiam Θῶσθαι, θοινᾶσθαι, non δινᾶσθαι apud Hesych. legerim:) τρέχει. Θῶσθαι, καὶ θῶσθαι, Doricè idem quod εὐωχεῖσθαι epulari, à uerbo θῶ, Iidem. Ab horum sanè uerborũ aliquo thôis nomen factum aliquis coniecerit, uel à uoce, uel à uoracitate, uel à uelocitate: aut certè contrà, ipsa hæc uerba ab animali facta. Ὠρύεσθαι, ululare, de thoibus dicitur, ut de alijs quocß minoribus feris, lupis, uulpibus, Pollux. Varinus quidẽ de leonibus etiam usurpari scribit. Τῆνον (Daphnidem mortuum) μὰν θῶες, τῆνον λύκοι ὠρύσαντο, Theocritus Idyl. 1. Οἷον δὴ λύκοι τινὲς, ἢ θῶες ἐλάφων τὰ ἀεὶ τετμημένα, καὶ πρὸς ὀλίγον ὑπὸ πυρὸς μεμολυσμένα, Heliodorus. Οἱ δὲ πάρος περ (de Troianis) φυζακινῇς ἐλάφοισιν ἐοίκεσαν, αἵ τε καθ' ὕλην, Θώων, παρδαλίων τε λύκων τ' ἤια πέλονται, Homerus Iliad. ν.

¶ Γαύθηρας χαροπὰς, Oppian. ¶ Γαύθης & Γαύθηρος, nomina propria, Suidas: nec aliud.

DE LVPO CERVARIO, LYNCE & CHAO.

Figura hæc lyncis est, siue lupi ceruarij, ut Itali uocant, qualem habere potuimus.

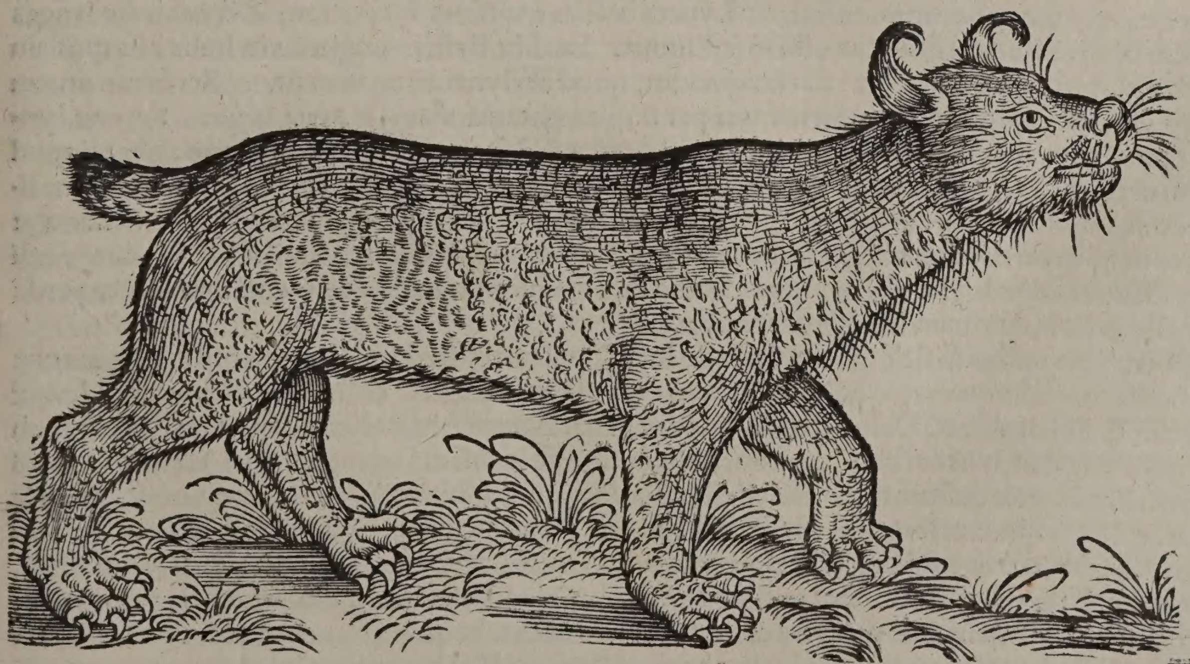

Alia lyncis effigies (ex tabula regionum Septentrionalium Olai Magni) felem ſyluestrem perſequentis.

A.

LVPVS Ceruarius quanquam hodie apud Italos & uicinos quoſdam populos, de illa fera dicitur, quam noſtri uocant **ein luchs**, facto nimirum à lynce uocabulo: tamen apud ueteres duo aut plura genera hoc nomine comprehenſa ſunt. Sunt in hoc animaliũ genere (de lupo & lupo ceruario proximè dixerat) & lynces, Solinus. Ceruarium lupum author quidam obſcurus (nomen iam non ſuccurrit) ſcripſit animal eſſe mixtum natumq́ue ex cerua & lupo, aut ceruo & lupa, ſed hęc tam diuerſæ naturę & hoſtilis inter ſe animi animalia, ſimul coire uix credibile eſt. ego potius ceruarium appellari putârim, uel quod ceruos infeſtet, uel quod ceruorum hinnulos maculis ſuis imitetur. Pompeij Magni primum ludi oſtenderunt chaum, quem Galli raphium uocabant, effigie lupi, pardorum maculis, Plinius. Et alibi, Sunt in luporum genere qui ceruarij uocantur, qualem è Gallia in Pompeij Magni harena ſpectatum diximus. Huic quamuis in fame mandenti, ſi reſpexit, obliuionem cibi ſurrepere aiunt, digreſſumq́ue quærere aliud. Vnde apparet chaum, raphium, & lupum ceruarium, unius feræ diuerſa nomina eſſe. Chaum à Pompeio primum in ſpectaculis oſtenſum, Seneca quoq́ue alicubi meminit, ut quidam citat. Chaonides canes dictas tanquã ex chao & cane natas Hermolaus ſuſpicatur, ſed chaus nomẽ apud Gręcos nõ reperitur, nec alibi puto quàm ſemel apud Plinium, ut iã citaui. Vide in capite de canibus uenaticis in genere. Albertus pro chao chamam dixit: pro raphio, rufinum, quem non Gallia, ſed Aethiopia mittat, addit, animal eſſe ludis aptum, & diſciplinæ capax: & in hoc conuenire cum natura canis. Thôem, ut præcedenti capite dictum eſt, Gaza ex Ariſtotele lupum ceruariũ uertere ſolet, quod meis illic aliorumq́ue uerbis refutaui. ¶ Albertus Magnus ea de lynce ſcribit, quæ ueteres de thôe: Iſidorus ea quæ de lupo ceruario Plinius, nempe lupo eſſe ſimilem, ſed maculis pardi inſtar diſtinctam, quod de thôe etiam Oppianus canit. Gaza exiſtimare uidetur thoem, lyncem, & pantherem unius animantis diuerſa eſſe nomina, cum tamen pro thôe lupum ceruarium reddat, pro panthere lupum canariũ, ſed quæ præcedenti capite explicata ſunt, hic repeti ſuperuacaneum. Lynx habet formam ut lupus, Iorath. Plinius lynces peregrinas eſſe tradit: Et alibi, in Aethiopia uulgo frequentes. Solinus capite octauo lupos ceruarios in Italia reperiri ſcribit: mox eiuſdem generis etiam lynces eſſe teſtatus, ex qua regione habeantur omittit. Lynces beſtias è quibus lyncurion, Zenothemis langas appellat, & circa Padum ijs uitam affirmat, Plinius. Et alibi, Beſtias langurias in Italia eſſe quidam dicunt, è quibus (quarum urina) fiat langurium, quod alij lyncurium uocant. Scribitur autem λύγξ apud Græcos, unde obliqui formantur per duplex gamma, τοῦ λυγγὸς, λυγγὶ, λύγγα. Λυγκεὺς, lynceus, genus feræ, aut perſpicax oculis, ὀξυδερκής, Suidas & Varinus. Ego lynceum pro animali apud nullum ueterem ſcriptorem legi, proprium autem uiri ſæpius, ut dicam in a. Solus Oppianus libro 3. de uenatione, lyncis duo genera facit, maius & minus. Lynces paruę, inquit, lepores uenantur: maiores uerò in ceruos atq́ue oryges facile inſiliunt. Ambæ corporis figura ſimiles: & ſimiliter oculi utriſq́ue ſuauiter fulgent, &c. ut in B. dicam. Hunc locum Gillius transferens, ineptiſſimè lynces pardalium generis facit, tanquam id adſerente poëta.

¶ Fera quæ noſtris facto à lynce uocabulo **luchß**, uel ut alij ſcribunt **lux**, aut **luxs**, nominatur: Italis hodie uulgò lupus ceruarius dicitur, lupo ceruero uel ceruiero: & ſimiliter Rhætis qui Italicè loquũtur, & Sabaudis: & Dalmatis uel Illyrijs ceruiro. Nuper ſanè Bohemus quidam coniecturam ſuam mihi narrabat, lyncem Illyricè rys uocari, (et eam eſſe luchſam Germanorum:) ceruiro autẽ id eſt ceruarium Illyricè dictum minorem eſſe, ſimilem alioqui. Hiſpani adhuc Latino nomine uocitãt lince, ut et Italici quidam ſcriptores in lingua uulgari, Arlunno teſte. Ego luchſam noſtrã Tridenti ante annos octo in arce epiſcopi uidi, ubi à nonnullis Italicè uocabatur loup chatt, id eſt lupus catus. catum enim ſeu felem quodãmodo facie refert, & unguibus ſimiliter acutis & maleficis prædita eſt. niſi quis malit hoc nomen deriuatum à chao ut Plinius uocat. In quibuſdam Heluetiæ locis, & circa Sedunum, appellant **thierwolf**. Vncia quædam fera apud barbaros ſcriptores nominatur: quam ego pantheram eſſe puto: hanc Fr. Arlunnus ab Italis quibuſdam in uulgari lingua ſcriptoribus lonzam uocari ait, nonnullis leænam, alijs pardum, aut pantherã, aut lupum ceruariũ interpretantibus.

Aconitum

Aconitum pardalianches occidit leopardos & lynces, Auicenna. Arabicè legitur alnemer & alfhed, hoc est παρδάλεις καὶ πάνθηρας, ut ipse interpretor. Bellunensis docet alfhed leopardum esse, minorem quàm alnemer, ut pluribus in Panthera dicam.

B.

Lynces (nostræ) lupis minores sunt, tergo maculoso, Stumpfius. Audio eas secundum anni partes colorem aliquando mutare. Lupo longior est lynx, cruribus breuioribus, &c. Albertus: hæc ueteres de thôe scribūt. Lynces ambæ (magnæ & paruæ) corporis figura similes sunt: & similiter utrisque oculi suauiter fulgent: facies utrisq; alacris perlucet, paruum utriusq; caput, ἠ καμπύλον οὖς, solus color dissimilis. Minores quidem rubra pelle, maiores uero croceum & sulfuris instar coloratum gerunt florem, Oppian. Prominent eis oculi, Albertus. Lingua ut serpentium, quam plurimum extendunt, &c. Idem: sed talis lingua iyngis auiculæ est, non lyncis quadrupedis. Mammas habent in pectore, Textor. Insatiabilia animalium, quibus à uentre protinus recto intestino transeunt cibi, ut lupis ceruarijs, & inter aues mergis, Plin. Lynx pro talo quippiam semitalo simile habet, Arist. Lynx tantum digitos habentium simile quiddam talo habet. Vngues ei sunt magni, Albert. Præstat simiarum homini quàm simillimarum artus dissecare, cum te in exemplo exercere instítues: sin ea non detur, aliquam ei proximam deligito: aut si nulla omnino simia reperiatur, cynocephalum uel satyrum uel lyncem: summatim ea animalia quibus artuum extrema in digitos quinq; discreta sunt, Galenus in Anatomicis administ. Alnemer est animal minoris (maioris forte) magnitudinis, quàm lynx, quod est lupus ceruarius, Bellunensis. Victa racemifero lyncas dedit India Baccho, Ouidius in Metam: quasi peregrinum & non nostri orbis animal lynx sit: Vide superius in A. lynces ubi reperiantur. Felis (inquit Cardanus) uaria sunt genera: aut quia similitudine omnia fermè animalia sæua ei similia sunt, pantheræ, lyncei, pardi, & forsan etiam tigrides. Commune enim est ungui um magnitudo, & robur: pellis distincta, uersicolor ac pulchra: caput rotundum, facies breuis, cauda prolixa, agilitas corporis, feritas: & cibus, qui uenatione acquiritur.

C.

Lynces clarissimè omnium quadrupedum cernunt, Plinius. Ab hac uisus præstantia ab Oppiano εὔγληνοι λύγγες cognominantur. Perspicaces sunt adeò, ut secundum poeticas fabulas, corpora solida uisu penetrent, Albert. Ego non de lynce animante, sed Lynceo quodam uiro (ut in a. referā) corpora solida uisu penetrante apud poetas legi. Lynx uisu suo res solidas penetrat: quod si quid translucidum ei obijciatur, offenditur, aut etiam excæcatur, Algazel in librum de sensu & sensibili. Philosophi putant nullum esse corpus omnino perspicuitatis expers, quamuis nos lateat: propterea lyncas tradi per medium uidere parietem, Cælius. ¶ Dum lynces orcando fremunt, ursus ferus uncat, Author Philomelæ. ¶ Lynces minores, uenantur lepores: maiores uero ceruos etiam & oryges. In regionibus circa Oceanum Septentrionalem Europæ, lynces catos syluestres & alia quę dam animalia capiunt uorantq;, Olaus Magnus. Sunt qui affirment lynces animalium quæ ceperint sanguinem tantum exugere, corpore intacto. Nuper uero à quodam audiui, lynces animal astutissimum in arboribus aliquando latere, ac in prætereuntes maiores quadrupedes desilire, & unguibus ceruici infixis non remittere, donec laniato capite animalis prostrati cerebrum deuorarint, reliquis partibus intactis: minora uero animalia, integra ab eis absumi. ¶ Quid lynces Bacchi uariæ? & genus acre luporum? Vergilius in Georg. de ui amoris, & libidinis tempore. Lynces auersæ coeunt, Aristoteles, Plinius, & Solinus. Superfœtant ursi, lynces, & lepores, Oppian.

¶ Lynces retro mittunt urinam, (ex auerso mingunt,) Aristot. Et alibi, Lynx in auersum mingit, mas inquam: alioqui quadrupedum fœminæ omnes id faciunt. Vrinam suam lynx (tanquam uires eius medicas cognoscens, & inuidens homini) protinus terra pedibus aggesta obruere traditur, Plinius. Ex domesticis sedibus egrediuntur, ut urinam bene penitus occultent, Gillius. Αἱ λύγγες ἐκποτίζουσι διὰ καθαρειότητα (id est puritatis studio: nimirum ut cati sua excrementa) παντάπασι λεύπτουσαι καὶ ἀφανίζουσαι τὸ λυγγούριον, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Lyncem aiunt occultare urinā, quòd cum ad alia multa sit utilis, tum ad sphragîdas, id est sigilla, Aristoteles in Mirabilibus, Lynx urinam suam in terram occultat, quæ ubi concreuerit ac congelârit, lapis efficitur, ad sculpendum accōmodatus, & simul ad muliebrē mundū expetitus, Aelian. Lyncum humor ita redditus ubi gignuntur, glaciatur, arescitue (cōcrescitue) in gemmas carbunculi similes, & igneo colore fulgentes, lyncurium uocatas, atq; ob id succino à plerisq; ita generari prodito. Nouêre hoc sciuntq; lynces, & inuidentes urinam terra operiunt, eoq; celerius solidatur illa, Plin. Et alibi, Succinum Demostratus lyncurion uocat, & fieri putat ex urina lyncum bestiarum: E maribus fuluum & igneum, è fœminis languidius atq; candidum. Alij dixêre langurium, & esse in Italia bestias langurias. Zenothemis langas uocat easdem, & circa Padum ijs uitam affirmat. Hæc ille 37.2. & rursus eiusdem libri cap. tertio; De lyncurio proximè dici cogit autorum pertinacia. Quippe etiam si non electrum id esset, lyncurium tamen gemmam esse contendunt. Fieri autem ex urina quidem lyncis, sed egestam terra protinus bestia operiente eam, quoniam inuideat hominum usui. Esse autem qualem in igneis succinis colorem, scalpiq;: nec folia tantum aut stramenta ad se rapere, sed æris etiam ac ferri laminas, quod Diocles quidem & Theophrastus credidit. Ego falsum id totum arbitror, nec uisam in æuo nostro gemmam ullam ea appellatione; & quod de medicina simul proditur, calculos uesicæ eo poto elidi, &

morbo regio occurri ſi ex uino bibatur, aut ſi portetur, Hucuſque Plinius. Vrinam ſuam lynces illico arenarum cumulis contegunt, ut Theophraſtus perhibet: tranſit ea in duritiem pretioſi calculi. Is colore ſuccini eſt, pariter ſpiritu attrahit appropinquantia, dolores renum ſedat, medetur regio morbo, Solinus. Victa racemifero lyncas dedit India Baccho, E quibus (ut memorant) quicquid ueſica remiſit, Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto, Ouidius 15. Metamorph. Lyncis urina quam lyncurium (λυγγούριον) appellant, creditur eiecta ſtatim lapideſcere, ſed falſò: eamq; ob cauſam inanem & inutilem habet hiſtoriam. Eſt enim lyncurion quod à quibuſdam electrum pterygophoron dicitur, quòd plumas ad ſe alliciat: id potum ex aqua ſtomacho, aluoq; fluxione laboranti conuenit, Dioſcorides. Lyncurium an ſit, aut unde ſit, authoribus non conſtat, Hermolaus. Lyncurium, quod ſuccinum, itemq; electrum appellant, Aëtius in antidoto Philagrij ex damaſonio ad calculoſos. Miratur Cælius quòd Diuus Hieronymus de lyncurio nil ſibi compertum apud auctores fateatur, quum mentio eius ſit apud Plinium & Theophraſtum. Λυγιουργὸν, ἤλεκτρον, Heſychius et Varinus: ego λυγγούριον legerim. Λιγύριον, nomen lapidis, Varinus: hîc etiam λυγγούριον legendum uidetur. Λυγούριον, ὕαλος, Heſychius & Varinus: fortaſſis & hîc. Succinum Theophraſtus in Liguria effodi dixit. Sudines & Metrodorus aſſerunt arborem eſſe in Liguria, quæ electrum gignat, Plinius. Mihi quidem uериſimile ſit electrum, ex aliquo Liguriæ emporio in Græciam olim aduectum, atq; inde uulgò primum à regione dictum Ligurium, per imperitiam poſtea inuitante uocabuli affinitate lyngurium quaſi lyncis urinam nominari cœpiſſe. Fertur utriuſque populi (ἐξ αὐτῶν: ſed potius legendum uidetur ἐξ αὐτῆς, id eſt nigræ tantum populi) lachryma circa Eridanum fluuium, cum defluxit denſari, fieriq; quod electrum uocant, & aliqui chryſophoron (forte quod aurum etiam ad ſe rapiat, ut æris ac ferri laminas, quod ſupra ex Plinio recitauimus) colore auri, in attritu odoratum: quod tritum potumq; ſtomachi & alui fluores ſiſtit, Dioſcorides in capite de populo nigra. Lucianus etiam in commentatiuncula quam de electro uel cygnis inſcripſit, αἰγείρους, id eſt nigras populos nuncupat arbores illas, ex quibus electrum fundi circa Padum ueteres fabulati ſint: ſed quoniam leucæ, id eſt albæ populi, eiuſdem generis arbores ſunt, fieri poteſt ut ſuccum concretum quem leucæ circa Padum fundant, ſtatim lapideſcentem, aliqui circa idem flumen lyncas quaſdam animantes fundere dixerint: Sed hæ coniecturæ ſunt noſtræ. Oritur & è ſaxo (inquit Hermolaus corollario 698.) id eſt lapide lyncurio, ſiue lyncæo uulgari uoce dicto, fungus, admirabili natura. Præciditur hic in eſum, & alius ſubnaſcitur anno toto: pediculi pars relicta duratur in ſilicem, atq; ita ſemper creſcit lapis, reſtibili fœcunditate: nec credidimus, antequam domi natos ita manducaremus. Nouum & hoc uita ſibi comperit, inuicemq; multa perdit: quanquã eſt ubi Plinius hoc innuat, ut in Caſtigatione Pliniana XXII. libri diximus. Ego nihil tale in Caſtigationibus ſiue prioribus ſiue poſterioribus eum in librum reperio. Sunt & ex utraq; populo fungi, corticibus earum diſſectis, ſparſisq; in areas ſtercoratas, unde quacunq; anni tempeſtate fungi eſculenti proueniunt, Dioſcorides. De his aliter Hermolaus in eodem corollario, Sunt & ægiritæ fungi, ſed induſtria, fermento in ipſis populi nigræ truncis diluto aqua, protinus coaleſcentes. Elecorum, lego electrum, id eſt lapis lyncis, Syluaticus. Lapis lyncis fit de urina lupi ceruarij in montibus coagulata, qui domi ſeruatus generat optimos fungos ſupra ſe quotannis: creditur prodeſſe dolenti ſtomacho, morbo regio, & alui profluuio, Euax apud Syluaticum cap. 420. Lapis lytzi dictus, λάπις λύτζι, (aliâs λίτζι) apud Nicolaum Myrepſum, in compoſitionibus aliquot medicis nominatur: & primum in libro de antidotis compoſitione 30. Vbi Leonhartus Fuchſius interpres uerba hæc adiecit: Lapis lytzi uariè apud Nicolaum ſumitur. Hîc certè haud ſecus atq; in antidoto ſequenti 37. accipitur pro lapide praſio, (ut ipſe Nicolaus illic exponit, Lapis praſius, inquit, ab Italis lapis lytzi uocatur.) Eſt autem praſius, uel praſitis Theophraſto, ſic dictus lapis, quòd uiridi colore porri ſuccum repręſentet, (quæ etiamnũ apud Germanos nomen ſeruat, ut Ge. Agricola ſcribit.) Plinius 37.8. tria eius genera eſſe tradit. Eadem quas iaſpis (& ſmaragdus) facultates habet, quare in hanc compoſitionem inſeritur ut uentriculum roboret, Hæc Fuchſius: ſed forte tanquam nephriticum pharmacum huic compoſitioni triceſimæ, quæ & alia plura diuretica accipit, lapis litzi adijcitur. Cæterum in alijs quibuſdam compoſitionibus lapidem litzi pro cœruleo ſiue Armeniaco accipit, inquit Fuchſius: ut in antidoto 465. diaſenæ inſcripta. Porrò in antidoto 39. diacomerôn, pro lapide lyncis ſiue lyncurio, quod nihil aliud quàm ſuccinum eſt. Antidoto etiam è cicadis apud Nic. Myrepſum, lyncurium miſcetur: & hodie uſitatis compoſitionibus Philanthropo & Benedictæ purganti, lapis lyncis. Phrygius lapis (inquit Ge. Agricola lib. 5. de natura foſſilium) ex Phrygia, cuius infectores eo ueſtes tingunt, nomen inuenit: ſed naſcitur in Cappadocia. is gleba eſt pumicoſa, miſti ſaporis: nonnihil enim & adſtringit & mordet: optimus autem eſt colore pallidus, uenas uero tanquam cadmia, habens candidas. non robuſtus compage corporis, mediocriter grauis, uino reſperſus & uſtus, magis fit fuluus: hunc aliqui hodie pro lyncurio uendunt: ſicut alij pro eodem, ut dixi, belemniten. In medicina exiccat: ſed præterea miſtis uiribus præditus eſt: nam repellit & digerit, utilis ad ulcera putrida, & ad oculorum medicamenta, Hæc ille. Et in eodem libro ſuperius, Belemnites (βελέμνος, id eſt) ſagittæ effigiem repręſentat: quare Saxones eum uocabulo ex ephialte & ſagitta compoſito nominãt, (alfeſſchot, alij alpſchos) potumq; contra eiuſmodi ſuppreſſiones & noctis ludibria ualere dicunt, ac faſcinationibus occurrere, Hunc lapidem hodie quidam medici pro lyncurio habent & utuntur, qui ex urina lyncis non

concre-

concreuit:nec enim ullum tale fuit lyncurium, sed ueteres scriptores succinum, ut dixi, sic appellarunt. Plura de belemnite cognitu digna, quæ eo in loco Agricola docet, omitto ne sim prolixior: hoc tantum addam, ut medicos ad eius cognitionem inuitem: Quoniam uero, inquit, belemnite exiccāt, Prussicis & Pomeranicis chirurgi curant uulnera: ijsdem medici, & Saxones suis, non aliter ac lapide Iudaico frangunt calculos. Antonius Musa Brasauolus terram lyncum urina madidam sæpius collectam sibi & repositam scribit, sed nihil unquam in ea concreuisse: mirè autem fœtidam fuisse. Ge. Agricola lib. 6. de nat. fossilium, ostracian alteram achatæ similem esse scribit, translucida uiridita te mista nigrore: & eius fragmentis quosdam nostris etiam temporibus alias gemmas scalpere: hanc Germanicè interpretatur **lux saphir**, quasi saphirum lyncis, nescio quam ob causam: nisi quòd ipsius etiam uiridis lapis à Nicolao Myrepso lapis lytzi, quasi lyncis, nominatur. De urina onagri, cum interficitur, in terra spissante se, ut fertur, dictum est supra. Ego in officinis pharmacopolarum apud nos lyncurium illud, ut uocant, cōsideraui, quod ceu pumicosa quædam (leuitate ferè pumicis, non raritate) gleba est quæ pugnum impleat, aut maior, potius quàm lapis: alterum fusci uel nigricantis alterum lutei coloris, quod & solidius, arenosius, & pinguius est: commansum lutescit, utrunq; pelliculis seu membranis quibusdam albis intercipitur, luteum quidem manifestius, fungosæ cuiusdam tenacisq; substantiæ, ut hoc forte genus sit, è quo fungos nasci Hermolaus testatur: apparet sanè tum ex membranis illis, tum calculis in eo repertis, corpus esse heterogenès in terra coalescens. In Sabaudia alium lapidem lyncis mihi demonstrarunt, substantia crystalli, & pellucidum, ea duritie ut ignem excutias, triangulum ferè: colore partim candido, partim passeo diluto. Lyncurius lapis effusa lyncis urina septem dierum spatio generatur, Iorath.

D.

Lynces, pardales, leones & tigrides, fœtus suos mirificè amant: Vide in Leone D. ex Oppiano. Lynx rapax est animal instar lupi, sed callidius. In arboribus latet, ut in prætereuntes pecudes desiliat, ut præcedenti capite dixi. Hominibus & pecudibus insidiatur, Stumpfius. Hæc dum proderem, à uiro quodam fide digno audiui, lynces in regione Germaniæ quæ duci Vuirtenbergensi paret, non rarò capi: & contigisse aliquando ut lynx in quercu latitans, in rusticum prætereuntem desiliret: quam ille præuisam in ipso saltu, securi quam forte gestabat, exceperit, & in terram prostrauerit, ubi mox aliquot ab eo ictibus enecata sit. Lupi quos ceruarios dicimus, quamuis post longa ieiunia repertas ægrè carnes mandere cœperint, ubi quid casu respiciunt, obliuiscuntur: & immemores præsentis copiæ, eunt quæsitum quam reliquerunt satietatem, Solinus: & Plinius ut in A. retuli. Rex Tartarorum habet leopardos cicures, qui mirum in modum uenationi inseruiunt: item lynces non minus ad uenandum industrias, Paulus Venetus.

E.

Lynces, pantheres, ursi, &c. in montibus capiuntur, partim aconito, partim equis & armis introclusi, non sine uenatorum discrimine. Sunt quibus & foueas latas in orbem ducunt, &c. ut in Leone recitaui ex Xenophonte. Iisdem foueis lynces capiuntur, quibus & lupi, Olaus Mag. ¶ Pelles lyncum nostrarum, unæ omnium ferè pretiosissimæ sunt, & à nobilibus tantum in uestimentis ostentantur.

G.

Vngues lyncum omnes cum corio exuri efficacissimè in Carpatho insula tradunt. Hoc cinere poto, propudia uirorum: eiusdem aspersu, fœminarum libidines inhiberi: item pruritus corporum: Vrina, stillicidia uesicæ. Itaq; eam protinus terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & iugulorum dolori monstratur in remedio, Plinius. Sed de lyncurio, & remedijs ex eo, capite tertio dictum est. Vngues lyncum albicant: singulos apud nos argento includunt, & ad spasmum commendant, si gestentur: fortassis quoniam incurui sunt: quo argumento radices etiam nonnullas, curuas nodosasq; aliqui aduersus spasmum appendunt, superstitiosi & digni talibus remedijs homines. Sunt qui uiuulas in equis (ut uulgò appellant) his unguibus saluberrimè sauciari & aperiri asserunt: & eam ob causam à multis equitantibus circunferuntur. Lynx seu lupa ceruaria, feles, mustela, &c. plus uulnere quàm ueneno lædunt, Arnoldus.

H.

a. Λύγξ, λυγγός, fœminini generis, tum lyncem feram, tum singultum significat: aliqui non rectè masculini generis faciunt, & in obliquis gamma cum cappa scribunt. Λύγξ τὸ πάθος, ὁ λυγμός: καὶ τόξον, καὶ ζῶον, Hesychius & Varinus. Ego pro arcu nusquam legi: sed erroris huius, si error est, occasio fuerit illud poetæ, λίγξε βιός, hoc est, resonuit arcus, uel neruus, per onomatopœiam: huius autem aoristi, inquit Varinus, thema nullum extat. Quorum stupefactæ carmine lynces, Vergilius Aegl. 8. Multi lynces, λύγγας, & leones, &c. alunt amantq;: qui tamen fratrum suorum iracunda aut imperita aut ambitiosa ingenia ferre non possunt, Plutarchus de Philadelphia. Quod si lycon, id est lupum aliqui ἀπὸ τῆς λύκης (alij lucem matutinam, alij umbram interpretantur) rectè deriuarunt, idem fortassis etymon lynci etiam perspicacissimo animali congruet.

¶ Epitheta. Lynces fugaces, Horatius 4. Carm. Imbelles, Statius 2. Achill. Maculosæ, Vergil. Timidas agitare lyncas, Horat. 2. Carm. Variæ, Verg. Tergore lynces uersicolore, Bapt. Mantuanus. Effrena, turgida, apud Textorem. Ἀείζηλοι, εὔγληνοι, Oppiano.

¶ Lynx, λύγξ, urbs Libyæ iuxta Gades post Atlantem: Artemidorus λυγξῶ uocauit, Stephanus. Vide Hermolaum in Pliniũ 5.1. Lyncus, λύγκος, urbs Epiri, apud Strabonem, à Lynceo dicta. Gentilia, Lyncius, Lynceus, Lyncistæ, Stephanus. A Lynceo (Hypermnestræ marito) dicta est Lyncea regio, quam mox Lyrco incolente Abantis filio notho, Lyrceam quoque nominarunt, Cælius. Lyncestij amnis potu inebriantis meminit Ouidius 15. Metam. Lynceo perspicacior: Lyncei perspicacitas (inquit Erasmus) in prouerbium abijt. Plinius nat. hist. 2. 17. Nouissimam, inquit, Lunam, primamq; eadem die uel nocte, nullo alio in signo, quàm in ariete conspici: id quod paucis mortaliũ contigit. Et inde fabula cernendi Lynceo. Sunt qui tradunt Lynceum primum reperisse fodinas metallorum, æris, argenti, auri. Et hinc uulgò natam fabulam, quod ea quoq; uideret, quæ sub terra forent, testis Lycophronis interpres. Meminit huius & Plato in epistola quadã. Aristophanes in Pluto, βλέπειν τ' ἀποδείξω σ' ὀξύτερον τοῦ Λυγκέως. Lucianus in Hermotimo, Σὺ δ' ὑπὲρ τὸν Λυγκέα ἡμῖν δεδόρκας, καὶ ὁρᾷς τὰ ἀφανῆ ὡς ἔοικε διὰ τοῦ στέρνου. Idem in Icaromenippo, πῶς νῦν καθάπερ Λυγκεύς τις ἄφνω γενόμενος ἅπαντα διαγινώσκεις; Horatius 1. epist. ad Mecœnatem, Non possis oculo quantum contendere Lynceus, Non tamen idcirco contemnas lippus inungi. M. Tullius M. Varroni, Quis est tam Lynceus qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? Apollonius in Argonaut. (meminit etiam Orpheus) scribit hunc Lyceum usq; adeò fuisse perspicacem, ut etiam terram ipsam oculorum acie penetraret, quæq; apud inferos fierent, peruideret. Plutarchus in commentario aduersus Stoicos testatur famam fuisse de Lynceo, quod saxa quoq; & arbores oculorum acie penetraret. (hoc recentiores quidam de lynce quadrupede ferunt.) Pausanias in Corinthiacis tradit Lynceũ Danao uita defuncto, regni successionem suscepisse. Pindarus in Nemeis hymno decimo meminit Lyncei qui ex Taygeto monte uiderit Castorem & Pollucem sub quercus trunco latitantem, & horum alterum iaculo uulnerasse. Pindari interpres citat historiam rerum Cypriarum, Aristarchum & Didymum, Hæc Erasmus. Quòd si quis lynceum, ut Suidas & Varinus, pro animali nempe lynce accipiat, sic etiam quadrabit prouerbium in hominem acutissimi uisus, aut etiam ingenij per metaphorã. hæc enim quadrupes, Plinio teste, clarissime omnium animalium cernit. Sed & lynceus adiectiuum, à lynce fera fieri uidetur, non à Lynceo uiri nomine. Omnes (inquit Galenus citante Cælio) imbecilliore sumus cernendi potestate, si aquilarum & lyncis acuminibus conferamur. Ne corporis optima lynceis Contemplêre oculis, Hypsea cæcior illa Quæ mala sunt spectes, Horatius 1. Serm. Λυγκέως ὀξυωπέστερον βλέπεις, id est, Lynceo acutius uides. fuit autem Lynceus frater Idæ, ea oculorum acie, ut per abietem uiderit Castorem cum fratrẽ per dolum necaret, ut Pindarus ait, Suidas. Locus Pindari est in Nemeis Carmine decimo, de Lynceo & eius fratre Ida, qui Castorem lancea uulnerârit, &c. unde corruptus Suidæ locus restitui potest. Plura ab interpretibus Pindari petet qui uolet. Λυγκεύς, εἶδος θηρίου, ἢ ὀξυδερκής, Suid. Lynceus, inquit Palæphatus, æs, argentũ, cæteraq; metalla primus inquirere cœpit. In qua quidẽ metallorũ inquisitione, lucernas secum intra terrę penetralia circunferens, ibidem eas forte relinquebat, ac sursum ipse æs ferrumq; reportabat. Quod factum uidentes homines, dicere consueuerunt, quòd Lynceus subterranea etiam prospiceret, ob idq; argentum inde sursum afferret. Lynceus, collyrium quoddam apud Galenum de Compos. sec. locos, & Paul. Aeginetam. Lyncei & eius tumuli, in Laconicis meminit Pausanias. Χαίρετε Λυγκῆος γενεή, Hesiodus in Aspide. Porphyrius in Homerum, si modo Porphyrius ea scripsit, in tertium Iliados, Idam & Lynceum scribit Apharei filios, Leucippidum amatores, ad nuptias Tyndaridas aduocasse Castorem & Pollucem, qui sponsas Phœben & Ilairam rapere conati sunt. hinc orto certamine Ida (Idas) Castorem occidit. sed hac re iratus Iupiter, Idam fulminauit, &c. Gyraldus. Eadem leguntur in Scholijs Pindari: & insuper, Persei familiam à Lynceo ortam esse. De Lyncei contra Castorem pugna, Theocritus Idyllio 27. Hypermnestra inter filias Danai, quæ omnes ex patris præscripto maritos noctu iugularunt, sola marito nomine Lynceo pepercit: Vide Cælium 11.13. & 25. Lynceus Samius grammaticus, &c. Suidas.

¶ e. Succinctam pharetra, & maculosæ tegmine lyncis, Verg. 1. Aen.

¶ h. De Lynco rege Scytharum in lyncem feram mutato, scribit Ouidius 5. Metam. ¶ Maculosa quædam animalia ueteres Baccho consecrarunt, ut lynces, pardales, axin. Victa racemifero lyncas dedit India Baccho, Ouid. 15. Metam. Quid lynces Bacchi uariæ? Verg. 3. Georg. In India Ctesias nasci scribit feram nomine axin, hinnuli pelle, pluribus candidioribusq; maculis, sacram Liberi patris, Plinius. Bacchus aliquando effictus est in curru pampineo & triumphans, qui pantheris modo, modo tigribus ac lyncibus trahebatur, Gyraldus. Nebridem quoq;, id est maculosam hinnuli pellem, Bacchum, & Orgia celebrantes gestasse legimus.

Hæc scripseram cum accersitam à pellifice lyncis pellem inspicere ipse uolui. Longitudo extensæ à summo naso ad caudam usq; dodrantes quatuor, digiti quinq;. & caudæ postea digiti septem. Latitudo circa collum, (non ambitus dico, sed dorsi tantum,) palmi duo. in imo dorso, dodrans & digiti sex. Crurum anteriorum longitudo, dodrans cum digitis quinq;, posteriorum, dodrans cum digitis tribus. Pilus undiquaq; mollissimus est, & densa lanugine confertus. Extremæ pilorum partes in dorso albicant, interius ruffæ. albicant autem magis partes utrinq; à dorso medio recedentes. mediũ magis fuscum & ruffum est. Venter medius candidus, & maximè imus. partes utrinq; partim candidæ partim ruffæ. Passim etiam in uentre puncta quædam nigricãt, pauca, crebra uerò iuxta imum uentrem

uentrē utrinq; ad latera. Pars quæ in ſupina colli parte eſt è regione utriuſq; auris ſingulas bene magnas maculas nigras habet. Auriculæ paruæ breuem quaſi triangulum conſtituunt, ambitu nigro: niger etiam ſupra eas uillus eminet, cum paucis pilis albis. Barba ſetis albis condita eſt. Dentes albiſſimi, eminentibus digitum tranſuerſum caninis ſuperioribus: inter quos ſex parui habentur: ex quibus duo extremi maiuſculi ſunt, cæteri minimi, præſertim in maxilla inferiore. Et ut breuiter dicā, dentes omnino ſimiliter ut muſtelæ ruſticæ uel martes habet. Pedes admodum uilloſi ſunt: digiti anteriorum pedum quinq;, poſteriorum quatuor. Vngues candidi, acutiſſimi. Cauda per totum æqualis craſſamenti, poſtrema parte nigra eſt. Pretium erat tres coronati ſeu denarij aurei cum triente: ſunt quæ ferè duplo uæneant, aliæ multò minoris, pro pellium differentia & regionum unde habentur. Frequentes ſunt in Suetia circa Hyelſo uel Helſingiam, in collo uariæ & maculoſæ, Eberus. Mittuntur ad nos ex diuerſis Alpinis regionibus. Capiuntur & in Martia ſylua, & (ut audio) in Lituania & Polonia. Elegantiores maculis aliquot nigris per dorſum etiam inſigniuntur. Vngues non quiuis, ſed is tantum qui in pede dextro pro pollice eſt, argento includitur, & drachma argentea aliquando uenditur, tanquam amuletum aduerſus comitiales.

DE LVPO SCYTHICO.

LVPVM Scythicum appello feram, quæ in ultima Scandinauia poſt Noruegiam & Gothiam reperitur: quam Olaus Magnus in tabula regionum illarum depinxit, unde nos etiam iſtam effigiem mutuati ſumus. Appellat autem Germanico nomine grimmklaw, ab unguium acie, quòd illis præcipuè ſæuiat: animal lupi magnitudine, perpetuò iracundum.

DE LVTRA.

A.

LVTRAS è genere fibrorum eſſe Plinius ſcribit: eſt enim ſimiliter amphibium, hoc eſt in aquis & terra uiuens animal: & corporis partes quaſdam ſimiliter habet. Ab eiſdem quomodo differant, in ſequentibus explicabitur. Lutras etiam lytras dici poſſe Varro docuit: quia radices arborum in ripa, inquit, ſuccidere atq; diſſoluere (quod Græcis eſt λύειν) dicuntur: poteſt tamen & à luendo uideri nominata, quòd in aquis ſe lutet: quoniam enhydris Græcè nominetur à quibuſdam, Hermolaus in Plinium. Idem in Corollario Græcè non enhydrida, ſed enydron dici ſcribit. Enydris quidem, uel enhydris, Plinio coluber eſt, in aquis uiuens, lutrix à Theodoro dicta, quod & Hermolaus ſcribit. Idem Theodorus enydron quadrupedem ex Ariſtotele lutrin non lutram conuertit. Albertus & eum ſecuti barbari luter pro lutra ſcripſerunt. Legitur & anadriz pro enydros apud Albertum in Ariſtotelem de hiſt. anim. 8. 5. Boatum, id eſt hydria ſiue lodra, Syluaticus, hydriam pro enydro ſcribens, lodram pro lutra uoce uulgari hodie Italis. Kipod Hebraicam uocem aliqui lutram interpretantur, alij aliter: ſed omnino echinum terreſtrem eſſe, in eius hiſtoria confirmaui. Ichneumonem Iſidorus enydrum, Marcellinus hydrum uocauit: eundem puto non ineptè lutram Aegypti uel Nili dixeris. Huius hiſtoriam ſupra ſeorſum dedimus. ἔνυδρος, animal fluuiatile ſimile Caſtori, Heſychius & Varinus. Apud Gelonos lacus eſt ingens, ex quo lutræ (ἐνίδρυες, lego ἐνύδριες) capiuntur, & caſtores, & aliæ feræ τετραγωνοπρόσωποι, id eſt forma oris quadrata: quorum pelles ad renones faciendos conſuuntur, (περὶ τὰς σισύρας παραῤῥάπτονται, circa ſiſyras pro fimbrijs ornamenti cauſa aſſuuntur:) & teſticuli ad curanda poſteriora ſunt utiles, Herodotus libro 4. interprete Valla: debebat autem interpretari, teſticulos horum animalium utiles eſſe mulieribus locoſis uel uterinis, Græci hyſtericas uocant, quoniam Græcè legitur ἐς ὑστερέων ἄκεσιν: in quem uſum caſtoris præcipuè teſtes commendantur: ſed ex lutra quoq; idem effici creditur. Suidas dubitare uidetur an ictis, quæ omnino muſtelarum generis eſt, idem enydro ſit: ſcribit enim animal eſſe caſtori ſimile: ἢ ἔνυδρον θηρίον, ἰχθυοφάγον: quæ uerba etiam Varinus tranſcripſit & corrupit. Ipſe quomodo legendum cenſeam, dicam inter muſtelas in Ictide. ¶ Fluuiatiles caniculæ (ſic lutras nominat) terreſtrium canum paruulorum ſpeciem ſimilitudinemq; gerunt, Aelianus. Apud Aëtium quoq; 2.178. canis fluuiatilis (κύων ποτάμιος) proculdubio lutra eſt, uide in G. inferius. Alius eſt canis aquæ apud Arabicos ſcriptores, cuius fel inter uenena numerant. Elluchaſem in Tacuinis animalia quædam catos paludis nominat, ac ſi muſtelas aut feles paluſtres aut aquaticas dicas, lutras forte intelligens, his uerbis: Sedilia quæ fiunt ex catis paludis proſunt ad hæmorrhoides. ¶ Lutrā hodie Itali lodram, lodriam, uel lontram appellant, ut reperio apud Creſcentienſem, Arlunnum, &

monachos qui in Meſuen ſcripſerunt. Galli une loutre, al' ung loutre: Sabaudi quidam une leure. Hiſpani nútria. Germani & Angli otter. Illyrij wydra.

B.

Lutras alunt plereq; regiones, quibus amnes, lacus aut ſtagna piſcoſa non deſunt. Habet eas Italia, Gallia, Germania, Heluetia, Anglia, Scandinauia, &c. In Boryſthenis ripa & Sarmatia tota plurimæ ſunt, Hermolaus. Reperiuntur in Italia ubi Padus mari iungitur: ſed in Neapolitano agro frequentiores ſunt, Braſauolus. Fibris cauda piſcium, cætera ſpecies lutræ, Plinius. Feli non admodũ diſſimilis eſt (aliqui uulpi comparant, corporis longitudine præſertim:) ſed longior & latior, (& capitis ſpecie diuerſa, magnitudine pari) Albertus: caſtore minor. Pellẽ pilis bene denſam habet: hi nitidi & molles ſunt, ut etiam caſtoris, à quibus tamen differunt: nam lutræ pilus fuſcus nonnihil ad caſtaneæ colorem deflectit, & breuis ac æqualis eſt: caſtori in cinereo candidus & inæqualis, Ge. Agricola. Caſtor pilo ſupernè canino eſt, alibi lutræ, Syluius. Dentes habet acutos, & ualde mordax eſt, Albertus: crura breuia, pedes omnes caninis ſimiles, caudam longam, Ge. Agricola & Albertus. Caniculæ fluuiatili cauda eſt piloſa, Aelianus.

C.

Lutras ẽ genere fibrorum nuſquam mari accepimus mergi, Plinius. Reperiuntur apud nos, tum iuxta fluuios tum lacus, caſtores uero iuxta fluuios tantum. Lutris greſſilis eſt, & degit quidẽ in fluido, uictumq; inde emolitur, ſed aërem non humorem recipit, & foris (in ſuis cauernis) parere ſolet, Ariſtot. Lutra (lutius corruptè legitur) & caſtor, uenantur tam in aqua quàm in terra, Albertus. In antris habitat iuxta aquas, Idem. Referunt quidam cõſtrui ab eo ueluti tabulatum ex ramis aut uirgis aptè diſpoſitis, cui incumbat, ne madefiat. Piſces uenatur: & quamuis reſpiratione indiget, diu tamen ſub aqua ſe continet: eſt quando gurguſtia (id eſt naſſas) ingreſſus, ſuffocatur, cum neq; redire poſſit qua ingreſſus eſt: neq; naſſam ſatis maturè diſcerpere. Quin & aliâs ſæpe dum prædam auidius ſequitur, aberratis impeditur & ſuffocatur: omnino enim per interualla ore & naribus exertis aërem haurire ei neceſſe eſt. In uenando quidem mira ei agilitas ac uelocitas. Latibula ſua tot piſcibus replet, ut etiam aër inficiatur: quod quidam non ſine periculo experti ſunt, qui hoc animal capere uoluerunt, Albertus & alij. Hinc & ipſa tam fœtida redditur, ut uulgo noſtri in hominem graue olentem dicant, fœtere eum lutræ inſtar: ut Latini, hircũ olere. Piſces uenatur mira frequẽtia, Belluacenſis. Piſcibus maximè delectatur: præter illos tamen etiam alios cibos edit, (fructus & cortices arborum, Ge. Agricola,) Albertus. E cauernis ad paſtum capeſſendum egrediuntur, etiam hyberno tempore, Ge. Agricola. ¶Lutris etiam hominem mordet, (ut fiber,) nec deſiſtit, ut ferunt, niſi fracti oſſis crepitum ſenſerit, Ariſtot.

D.

Lutra animal eſt aſtutum & malignum, Obſcurus. Cicuratur aliquando, ita ut piſces circuitu ſuo in retia compellat, magno piſcatoris emolumento. Olaus Magnus lutras in Scandinauia alicubi manſuefieri ſcribit, ita ut piſces etiam cocis ex aquis adferant in culinam. Sed quoniam auidiores prædæ, inquit, plures quàm ſit opus occidunt, rarius ad hoc opus uſurpantur. Cicur facilis & alacris ad ludos eſt, Albert. & alij. Falſum eſt quod aiunt lutram à fibro cogi, ut aquam hyeme circa caudam eius moueat, ne congeletur: ſed fiber fortior lutra eſt, & acutiſſimis dentibus; quare uel expellit eam, uel occidit, Albertus.

Canes

E.

Canes aquaticos nostri uocant, illos qui castores, lutras, & anates syluestres uenantur, ut in Castore dixi in E. Assa (silphij genus graueolẽs) secundũ aliquos in linteo ligata, & iuxta flumẽ suspensa, odore suo canes fluuiatiles occidit, & (aut) fugat. ¶ Lutræ pilus mollissimus est, nec facile nitorem uetustate amittit: quamobrem pellis eius in pretio habetur (singulæ apud nos drachmis argenteis septem uel octo indicantur,) tum aliâs, tum quòd rectè parata pluuijs non læditur. Fiunt autem inde ornamenta in oris (fimbrijs uestium,) Albert. circa collum, in uestibus uirorum ac mulierum, Albertus & author de nat. rerum. Lutræ & castoris pellibus concisis, fimbrias uestium ex pellibus nobilibus confectarum, solent exornare: quanquam lutræ pelles longè præstant fibri pellibus, Ge. Agricola. Lutrarum pelles περὶ τὰς σισύρας παραῤῥάπτονται, hoc est (ut ipse interpretor) tunicis pelliceis uel rhenonibus circunquaq; ornatus gratia assuuntur, Herodotus lib. 4. Valla transtulit, ad renones faciendos consuuntur. Germani multis in locis pileos his pellibus conficiũt, uel integros: uel qui ex panno sunt inde fulciunt. Easdem aliqui aduersus paralysin, uertiginem, & capitis dolorem salubres fore promittunt. Sed & calcei salubres inde fiunt, ut mox in G. dicam.

F.

Lutram in cibo damnari audio. Caro eius frigida & fœtida est, Albert. In Germania tamen ab aliquibus in cibum parari Hier. Tragus scribit. Audio & Carthusianis, qui aliarum quadrupedum carnes non attingunt, lutra non interdictum esse.

G.

Sanguis caniculæ fluuiatilis, intumescentes hominum neruos lenire existimatur, aqua & aceto mistus, Aelianus. ¶ Ex pelle ipsarum calcei conficiuntur, qui neruis salutares esse dicuntur, Idẽ. Calciamenta ex canis fluuiatilis pelle, mirificè prosunt ad pedum & neruorum dolores mitigãdos, Aëtius. Plinius idem castoris pelli attribuit. Corium eius dicitur contra paralysin ualere, Albert. Pilei ex pellibus lutrarum concinnati, aduersus paralysin, uertiginem & capitis dolorem salutares creduntur, Michaël Herus. ¶ Lutræ iecur in furno tostum audio aduersus dysenteriam laudari, admixtis forsan etiam alijs quibusdam. Cœliacis quidem capræ, & magis hirci iecur commendatur. Testes lutræ comitialibus prodesse docent experimenta, ut appareat cum fibro communem lutræ proprietatem esse, Hermolaus in Dioscoridem. Canis fluuiatilis testes, inquit Aëtius, ad eadem ualent ad quæ castoris testes, sed minore efficacia. Lutrarum testes ad eadem ferè ualent ad quę castorum, Ant. Brasauolus. Vtiles sunt ad remedia uteri, Herodot.

H.

Dilyteæ adipem unguento duodecimo ad arthriticos Nicolaus Myrepsus miscet: quod animal idémne lytræ an diuersum sit, incertus sum. Enydris Herodoto & Hermolao Barbaro lutra est, ut supra citaui: Plinius eodem nomine appellat serpentem masculum & album, &c. pro quo lutricem ex Aristotele Gaza transfert. Est & enydrus gemma Plinio lib. 37. sic dicta quòd inclusam sibi aquam habeat. Lutras sunt qui in nostris literis aquas immundas dici à Græcis interpretentur, opinor inde adductos, quia Suidas λῦτρον exponit τὸ ἀπόλυμα τὸ ῥυπαρόν, Cæl. Miror Domitium, inquit Hermolaus, in Sylua quadam Papinij tradidisse aquas immundas Græcè lutras uocari, authore nullo: ut uersum eius poetæ non lutras sed intras scribentis luxauerit. Apud quosdam luter uas est, quo miscetur aqua uino: eius commeminit Hieronymus in Iouinianũ, Cęl. Pellem qua succingerentur mulieres in balneis, uel qui illas abluebant, uocatam inuenio oam lutrida, ὤαν λουτρίδα, nunc uero oam per se: sic uero dicebatur melota, hoc est pellis ouilla, &c. Cæl. plura uide in oue. Vinum elutriatum lutra uase, quod Græci μεταγγίζειν uocant, alicubi apud Plinium legitur, Hermol. Gallica lingua lutrarum fimum uocat espraincte de loutres: uestigia, les marches: catulos, cheaux: quamuis eadem uoce lupi etiam, uulpis & melis catulos nominant, Robert. Stephan.

CONGENERES LVTRAE, LATAX, SATYRIVM, SATHERIVM, PORCOS.

LATAX, λάταξ, etiam ut lutris fera quadrupes est, latior lutri, uictus alioquin eiusdem, Aristotel. Et rursus, Ex lacubus & fluuijs uictum petit. Degit quidem in fluido, uictumq; inde emolitur, sed aërem non humorem recipit, similiter ut lutris: & foris parere solet. Lataci pilus durus, specie inter pilum uituli marini & cerui, Idem. Et rursus de hist. anim. 8. 5. Latax, inquit, latior lutre est, dentesq; habet robustos, quibus noctu plerunq; egrediens uirgulta proxima tanquam ferro præcidit. Eodem in loco pro latace, Auicennæ translatio habet lamyakiz, Albertus castorem falsò exponit: hunc enim Auicenna, si rectè apud Albertum scribitur, fastoz appellat. ¶ λάταξ, ἡ μεγάλη σταγών, Varinus. Adhibebatur & in cottabisi oxybaphum, in quod latagas infunderent. Sic autem humorem ex poculo uocant profusum, ut interpretatur Athenæus, Cælius. Oportebat autem (inquit Athenæus libro undecimo) sinistro cubito innitentem, dextra in gyrum flexa molliter emittere latagem, τὴν λάταγα: sic enim uocabant, liquorem è calice profluentem. Eodem in loco plura de cottabo siue cottabide ludo scribit. Aristophanis interpres in Pacem,

latagem uocat non ipſum proiectum liquorem, ſed phialam æream, in quam potus inijciebatur, &c. plura enim ibidem ſcribit ſuper hoc ludi genere. Redamari ſe à ſuis amoribus conijciebant τῷ κτύπῳ τῶ λαταγῶν (malim per ſimplex τ.) εἰ τὸ λέκανον τοῦ ποτοῦ κοτταβισάντων κτυπήσειε, Pollux lib. 9. ſed rurſus copioſè de hoc ludo agit libro 6. cap. 18. obſcurius tamen, ut mihi uidetur: πάλαξ quidem illic pro latax legitur: & exponitur pro ipſo ſono, quem uinum è poculo in cottabion uas emiſſum reddit. Vide etiam Heſychium in Λαταγῆ & deinceps: & Suidam in Μεθυσοκότταβοι. Latacen herbam quandam magicam Plinius nominat, nulla deſcriptione. Paulus Eberus latacem eſſe putat animal quod uulgo noërtza dicitur, quod inter Muſtelas deſcribam.

¶ SATYRIVM, Σατύριον fera quadrupes, uictum ex lacubus fluuijsque petit, Ariſtote. de hiſt. anim. 8. 5. ubi Auicennæ translatio nomine detorto faſſuron habet. Albertus interpretatur chebalum Latinè dictum, cuius hirſuta & nigra ſit pellis, ualde pretioſa, aſſui ſolita ante pallia uaria, (intelligit forte conſuta ex muribus uarijs, id eſt Ponticis.) Sed chebalus uox Latina non eſt: zobelum hodie uulgò uocant, cuius pretioſiſſima omnium pellis, de qua inter muſtelas dicam, neque enim amphibion eſt animal.

¶ SATHERIVM, Σαθέριον, ut ibidem ſcribit Ariſtoteles, ſimiliter amphibion animal eſt. Auicennæ translatio apud Albertum, habet kacheobeon, aliàs kachyneon. Albertus interpretatur martarum, animal fuluum, gutture albo, magnitudine cati. Niphus Alberti uerbis negligentius æſtimatis, ſatherium ex eo cebalum (chebalum) facit, ſatyrium uerò martarum. (Alij, inquit idem Niphus, ſatyrium putant uulgò appellari foinam, quæ magis aquas petit.) Sed martem quoque (uulgus martarũ dicit) & foinam, id eſt ictidem, muſtelarum generis eſſe, nec amphibia, in ipſorum hiſtoria dicemus.

PORCOS, Πόρκος, animal quadrupes, fluuiatile, amphibium, Varinus. Πορκὸν, oxytonum, Heſychius cyrtum, id eſt naſſam piſcatoriam interpretatur.

DE MAESOLO.

MAESOLVS, Μαίσωλος animal quadrupes in India, uitulo ſimile, Heſychius & Varinus.

DE MELE.

Picturam melis reperies in fine libri

A.

MELES uel melis, utroque enim modo ſcribi reperio, ut feles & felis, fœminini generis apud grammaticos. Lucifugæ melis, Gratius. Albertus & recẽtiores quidam maſculino genere protulerunt, ut felem quoque: ego utrunque fœmininum potius fecerim. Beſtia melis, Samonicus cap. 48. Septa leporarij è macerijs tectorio tecta ſint oportet, ne feles aut meles aliáue quæ beſtia intrare poſſit, Varro: alij legunt, felis aut melis. Melis autem ingreſſum ideò prohibendum ab eo conſuli apparet, quoniam aluearia in eodem conſepto aliqui habeant, quibus meles inſidiatur: Vnde etiam nominata uidetur, quod mellis auidiſſima ſit. Apud indoctos quoſdam nõ meles, ſed melo & melotus nominatur. Melo dictus eſt, inquit Iſidorus, quod ſit iucundiſſimo (rotundiſſimo, ut apud Vincentium Bell. legitur) membro, uel quod fauos petat, & aſſiduè mella captet. Melo uel melotus, animal quod & taxus dicitur, cuius pellis hiſpida ualde melota uocatur, Gloſſa in epiſtolam ad Hebræos. ſed melotam Græci pellem ouillam aut caprinam uocant, non melis (cuius ne nomen quidẽ Græcũ reperias) ut ſuo loco dicetur. In medico quodã diuæ Hildegardis libro Helus pro mele ſcribitur, librarij forſan uitio. Eſt ſanè meles non alia quadrupes, quàm quæ à recentioribus taxus uel taſſus nominatur, alijs taxo, Alberto daxus. Scribit Sipontinus ignoraſſe quid melis eſſet longiſſimis temporibus Latinos omnes Græcosque, alijs aliter hoc uocabulum exponentibus: tanquam ipſe primus taxũ eſſe docuerit: cum idem Aggregator & alij ante ipſum prodiderint. Græcum uerò eius nomen nec ipſe nec alius adhuc quiſquam oſtendit, nam μελὶς quod ſciolus quidam in Calepini dictionarium inſeruit, falſum & fictitium eſt. Georgius Alexandrinus melem, animal auibus inimicum putat eſſe, id nempe quod uulgus fouinum (foinum, Volaterranus) & marturellũ appellat. ſed erraſſe conuincitur, quoniam in loco Varronis quem citat 3. 11. non meles, ſed feles legitur. Feles apud Columellam & Varronem accipi uidetur pro fouino. ſic enim uulgus appellat beſtiolam gallinis maximè infeſtam, Phil. Beroaldus. Sed felem, catum eſſe, ſupra aſſertum nobis eſt. fouinus & marturellus muſtelarum generis ſunt, multum diuerſæ à mele ſeu taxo naturæ. Albozao (uocem corruptam pro alzabo, &c.) Raſis interpres non rectè taxonem interpretatur. omnino enim hyena eſt. תחש, tachaſch, uel tahas, plurale techaſchim, Dauid Kimhi exponit animal diuerſorum colorum: unde Onkelus uertit ססגונא ſaſgona, uel ששגונא ſaſgona quod gaudeat coloribus, Eadem ſcribit Abraham Eſra Exodi 25. Rabi Salomon Ezechielis 16. תיישון teſſon, id eſt taxum interpretatur, quod Nic. Lyranus probat, & uir quidam huius linguæ eruditus apud nos. Numeri (ut Aug. Steuchus teſtatur) 14. Ebræi quidam bouem, quidam taxum duriſſimæ pellis exponunt. Aquila & Symmachus ianthinon, item Ezechielis 16. Aquila & Theodotion ianthina, Septuaginta hyacinthum

hyacinthum: sed animalis, non coloris aut uestis nomen esse patet ex scripturæ locis, qui sunt: Pelles arietum rubentes, & pelles taxorum (techaschim) Exodi 25. interprete Munstero: Hieronymus uertit, pelles arietum rubricatas, pellesque hyacinthinas, & Septuaginta similiter. Et rursus eadem uerba capite mox sequenti. Et rursus, operient arcam pelle taxorum (tachasch) & expandent pannum super ipsam qui totus sit hyacinthinus, Numeri 4. Et paulò post, Extendentque super ista pannum coccineum, quem operient alio operimẽto de pelle taxorum facto, Munstero interprete. Septuaginta & Hieronymus hîc etiã pellem hyacinthinam uertunt. Calciaui te tachasch (corio taxi) Ezechielis 16. hyacintho, Hieronymus & LXX. Numerorum quarto Chaldaicus interpres, ut dixi, sasgona reddit: Arabs דאראש, darasch: Persa אסתך asthak. Sed quoniam taxi pellis nec elegans nec pretiosa est, quærendum an thos forte aut lynx aut simile animal, cuius & pretiosa sit pellis & colore punctisque uaria significetur. Vox quidem ipsa tahas uel tahasch satis ad thos accedit, quanquam ad taxum forte magis: sed ex uocum similitudine, nisi res ipsæ conueniant, nihil probatur. ¶ Meles Italicè tasso uocatur. Rhætis qui Italicè loquuntur, tasch. Gallicè tasson: uel ut alij scribunt, taisson, taixon, tesson: & à colore pilorum, grisart: aliqui blaireau (al' blaureau) appellant, Carolus Bouillus: aliqui Lutetiæ, ut audio, bedouo. Hispanicè, tasugo uel texón. Germanicè **tachs** uel **dachs**. Anglorum nomina diuersa sunt, a brocke, a bagert, (aliâs badger) a bauson, a deer, a gray. Illyricè gezwecz.

¶ Sesquiuolos & taxones animalia quædam appellat author libri de mirabilibus sacræ Scripturæ qui uulgo Augustino attribuitur. Brasauolus taxum ferè murium alpinorum generis esse coniicit, forte quòd similiter in cauernis latitet, & somniculosus esse putetur. Sed muris alpini formam naturamque longè diuersam esse, facile ex eius historia apparebit. Apud Lucanos in Italia animal reperitur, μεταξύ πως ἄρκτου τε καὶ συὸς, hoc est, medium quodammodo inter ursum & suem, Galenus de alimentorum facultate 3.1. Hoc animal forsitan aliquis melem esse coniecerit, præsertim cum hæc proprio nomine Græco destituatur: aut si pro συὸς legas μυὸς, murem alpinum intelligere poteris, aut animal illud quod quidã ἀρκτομῦν appellant, de quibus in murium historia agemus. Sed potius fuerit nihil mutare & melẽ intelligere. Nã, ut doctissimus uir Cælius Secundus Curio nos docuit, mele (uulgò tasso nominant) abundant non Lucani modo, uerum etiam Siculi, & reliquæ regni Neopolitani oræ: & ea uescuntur autumnali præsertim tempore, quòd tum maturis uuis & reliquis fructibus maximè pinguescit.

B.

Meles in alpinis & Helueticis regionibus plurimæ capiuntur. Duo sunt genera, unum canis instar digitatum, quod caninum uocant: alterum ungulas, ut sues, habet bisulcas, quod iccirco suillũ appellant, Ge. Agricola ex Alberto. Distinguuntur & erinacei genera similiter. Quidam non unguibus tantum, sed ore etiam siue naso & rostro, suillum sui, caninum cani similem faciunt: ut erinaceos quoque. Differunt hæc taxi genera, rostri figura, & insuper uictu: nam caninus uescitur cadaueribus, & ijs cibis quibus canes: suillus uero radicibus, & ijs quibus sues, ut retulit mihi Normannus quidam qui utrunque genus aliquando se cepisse aiebat. ¶ Taxus est magnitudine uulpis, Albert. sed crassiore breuioreque corpore. Magnitudine ferè uulpis, sed humilioris staturæ, propter crurum breuitatem. Magnitudine est uulpis aut canis mediocris, cuius quodammodo speciem præ se fert, maximè caninus, Ge. Agricola. Fiber meli ferè similis est, sed paulò longior, pilo subtiliore. Crassi meles non sunt, pingues tamen, Ge. Agricola. Taxi sagina (adeps) Luna crescente augetur, decrescente minuitur, interlunio nulla, Liber de naturis rerum. Cutis ei dura & sordidissima, Isidor. spissa, Albert. uillosa & satis rigida, Obscur. Pilum habet grisei coloris, Isidor. similiter ut feles coloris incani. Vnde quidam Gallorum à colore grisart uocitant. Duris uestitur uillis, qui sunt uel albi uel nigri: & dorsum quidem abundat nigris, reliquum corpus albis: excepto capite quod alternis quibusdam quasi lineis nigris & candidis à suprema capitis parte ad rictum ductis decoratur, Ge. Agricola. Pilo tegitur magis albo quàm nigro: sed in dorso plures sunt nigri, in lateribus plures albi. Capitis pilus in medio niger, utrinque (ad latera) albus, Albert. Dentes habet acutos: quamobrem mordax est animal. Dorsum latum. Crura breuia: & ut quidam scribunt inæqualia, nempe sinistri lateris breuiora: unde fiat ut celerrimè currat, si pedes dextros rotarum orbitis inferat, & hoc modo uenatores effugiat. Hoc ego, inquit Albertus, non deprehendi, cum tamen sæpius hoc animal considerauerim. Ipse etiam inspecta aliquando mele, nihil tale reperi. Cauda ei uaria, uillosa, non longa. ¶ Zibethus, animal ore oblongo ut taxus, Cardanus.

C.

Meles subit cauernas, sed egreditur ad pastum capessendum, etiam hyberno tempore, & uagatur in syluis, Ge. Agricola. Quamobrem Gratius melem lucifugam dixit. Taxus somniculosus est gliris instar, Arlunnus: sed glis tota hyeme dormit, meles non item. Mel auidè appetit, ex quo nomen inuenit, Isidor. & Ge. Agricola. Apibus & melli insidiatur. Crabronibus & alijs uermibus taxum uictitare ferunt: quia non est uelox ad uenandum, Albert. Amat loca feracia pomorum & fructuum arboreorum, quorum esu autumno præcipuè pinguescit, Stumpfius. Animal est ualde pingue, Albert. hinc uulgò hominem ualde corpulentum, taxi instar obesum esse dicimus. Lupi, melis, uulpis & huiusmodi animalium catulos, Galli cheaux appellant.

D.

Cauernas ſubterraneas dum ſibi parant, ut audio, effoſſam terram in unum reſupinum conijciunt, quem mox ſatis oneratum pedibus apprehenſum mordicus uectorem extrahunt, totiesq́ue repetunt, donec ampla ſatis ſit habitatio. Similis quædam fibrorum & alpinorum murium induſtria fertur. Propriam ſibi foueam uulpes non parat: ſed melis foueæ, abſente ea, introitum excremento inquinat: rediens illa uirus olentem deſerit, & uulpi habitandam relinquit, Iſidorus & Albert. Cicurata, facilis eſt & ludis indulget, Albert.

E.

Canes quoſdam exiguos, qui melium uulpiumq́ue caua ingreſſi, mordendo eas expellunt, noſtri uocant **lochhündle**. Meles quidem ſi quando cum canibus pugnat, ualde mordet. Iſidorus infeſtatam à canibus aut alijs animalibus, ſupinam ſe dentibus pedibusq́ue defendere ſcribit. Meles in metu ſolertes, ſufflata cute diſtinctè (al' diſtentu) ictus hominum & morſus canum arcent, Plin. Hoc audio hodieq́ue à taxo fieri compertum. Galli pedicæ genus uocant hauſepied, illaqueandis lupis, uulpibus & taxis idoneum. ¶ Melium pellibus pharetras muniunt, & helcia equorum, (**kommet.**) Ne uulnerentur canes à beſtijs, imponuntur collaria, quæ uocantur melium, id eſt cingulum circa collum ex corio firmo cum clauis capitatis, Varro. (Ex taxi pellibus in Italia etiamnum collaria canum conficiunt: & pharetras uilloſas: & ſacculos quibus tum paſtores tum alij utuntur: his enim incluſa præclarè ab aquæ iniuria defenduntur.) Collaria canum aliqui millos uocant, quaſi melinos, ab hoc animali, ut grammatici quidam uolunt, quos potius ſequor, quàm illos qui à multitudine clauorum, quaſi à mille clauis dictos aiunt. Plinius Frontinusq́ue tegi ſcuta melium pellibus ſcribunt, (easq́ue eſſe denſas & ualidas:) Hæc apud Plinium & Frontinum iam non reperio, nec memini authoris nomen qui hæc tanquam ex illis citat. Ge. Agricola Germanis ſuis melium interpretatur **ein halßband darunder dachs gefüteret/ ſo man den hunden anlegt.** Collaribus ergo Sunt qui lucifugæ criſtas inducere melis Iuſsère, aut ſacris conſerta monilia conchis, &c. Grat. ne canes faſcinentur aut ne rabiem incidant. ¶ Pilos in equis albos ſubnaſci reperio, ſi prioribus euulſis locus illinatur melle crudo cum adipe melis.

F.

Taxos in Germania Italiaq́ue menſis apponi ſcio, & à multis laudari. Quidam apud nos pira ſimul coquere ſolent. Sunt qui & taxos & glires cœnis addant, quæ animalia in qualitatibus hyſtrici haud multum diſsimilia ſunt, Platina.

G.

Ad ſanguinis reiectionem è pectore prodeſſe putatur, Ouorũ cinis, aut cochlearum, aut deniq́ue melis, Seren. Melis & cuculi & hirundinis decoctum & potum, ad morſum canis rabidi laudãt, Plin. ¶ Sanguis taxonis cum ſale cornibus animalium inſtillatus, à peſte & mortalitate ſeruat: notum eſt omnibus, Brunfelſius neſcio ex quo authore. Recentiores quidam liquorem ſtillatitium (deſtillatum uulgò uocant) è ſanguine taxi, aduerſus peſtilentiam commendant. Sunt qui aduerſus eandem luem hoc medicamentum præſcribant, ut in manuſcripto quodam libro reperi. Sanguis taxi recens, terra Armena, crocus, tormentilla, ſicca teruntur reponunturq́ue: uſus tempore ſumitur inde ad magnitudinem fabæ cum quarta parte denarij aurei in tenuiſsimam ſcobem lima redacti. Præcipitur autem etiam flammulam (herbam ſic dictam à facultate urendi) iuxta uel ſub bubonem illigari oportere. Taxonis ſanguis ſiccus & in puluerem redactus, mirum in modum lepræ morbo medetur, Carolus Bouillus. ¶ Taxi pinguedinem Græci prætereunt: conſtat autem plurimum emollire, Braſauolus. Iacobus Syluius adipem melinum, caninum, felinum, &c. inter taurinum & ſuillum conſtituit: nimirum quòd ſuillo craſsiores, taurino tenuiores ſint: mihi quidem omnes hi adipes ſuillo & taurino magis calfacere, & digerere uidentur. Nec ſpernendus adeps dederit quem beſtia melis, Serenus contra febres & calores nimios corporis. Adipe taxi inuncti febrientes ſanantur, Aeſculap. Axungia eius ualet ad renum dolores, Albert. Quidam nephriticis & calculoſis inungunt: & alijs etiam membris dolentibus, Obſcur. Inuncta melium pinguitudo uel cum alijs infuſa (per clyſterem nimirum,) renum dolores ſedat, Ge. Agricola. Adipes taxi, uulpis, felis ſylueſtris & alij, à medicis quibuſdam (Leonello & alijs) miſcentur ad compoſitiones arthriticas. Taxi & canis pinguia equarij medici miſcent ad neruos contractos remolliendos. ¶ Cerebrum cum oleo coctum omnes dolores curat, Aeſculap. ¶ Iecur melis ex aqua oris grauitatem emendat, Plin. ¶ Teſticuli taxi cum melle cocti libidinem accendunt, Aeſculap. ¶ Morſus taxi aliquando uenenoſus eſt, ſed non ſemper, Albert. Morſus eius plerunq́ue grauiſsimus eſt, & exitialis: nimirum quia ueſcitur crabronibus & animalibus uenenatis quæ in terra repunt, unde dentes eius inficiuntur, Liber de nat. rerũ. Taxus, lynx, catus, &c. uulnere magis morſus ſui quàm ueneno lædunt, Arnoldus.

H.

Meles lucifuga, Grat. Licebit etiam obeſam, opimam, uel pinguem cognominare. ¶ Melis haſta è ligno mali dicta, Feſt. ut Græcæ originis ſit, qui melean malum arborem uocant, prima longa: mêlon, fructum eius, & per excellentiam cotoneum: unde melinum penultima breui, ex malis cotoneis paratum, ut oleum melinum: à mele autem quadrupede melinum, penultima longa formari poterit.

poterit. μηλὶς etiam in Lexico Græcolatino arbor malus exponitur, sed sine authore. Μελία fraxinus est, cuius lignum hastis conficiendis idoneum habetur: quare eodem nomine hastam quoq; nominant Græci. Mali certe arboris lignum hastis ineptum est. ¶ Leucrocutæ feræ caput est melium, Plin. camelinum, Solin. ¶ A taxo Ferrariæ nobilissima Taxonorum familia nomen sortita est, Brasauolus. ¶ Fiente, id est fimus Gallica lingua, non de quibusuis feris, sed propriè fœtentibus dicitur, ut uulpe, mele.

DE MONOCEROTE.

Figura hæc talis est, qualis à pictoribus ferè hodie pingitur, de qua certi nihil habeo.

A.

MONOCEROS, hoc est unicornis fera, ab alijs aliter describitur: siue quoniam diuersæ sunt unicornes animantes, ut constat: siue quòd aliqui notas diuersarum tanquam unius confuderunt. Minus autem mirum de fera tam peregrina & toto à nobis orbe diuisa, nec unquam in Europam adducta, diuersa ab Europæis scriptoribus auritis ferè omnibus non oculatis, memoriæ prodita esse. Hoc magis mirum, recentiores etiam, ut Ludouicum Romanum & Paulum Venetum, qui regiones illas in quibus reperiuntur lustrarunt, diuersas tamen monocerotes describere. Ego singulorum uerba adnumerabo, ut doctioribus diligentioribusq; olim certius aliquid his de feris statuendi occasionem præbeam. ¶ Orsei Indi uenantur asperrimam feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, uno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminente. hanc feram uiuam negant capi, Plinius. Physiologus quidam author obscurus, & alij eum secuti, monocerotem animal paruum esse scribunt, hœdo simile, acerrimum, uno in capite cornu. Sed illi ex Plinio acerrimum pro asperrimum legerunt: & hœdo pro equo, unde necessarius ferè alter error secutus est ut animal paruum esse putarent. ¶ Montes (inquit Aelianus) esse dicuntur in intimis regionibus Indiæ, ad quos difficulter eatur, ubi præter alias bestias feras reperiatur monoceros, quem (Indi) uocant cartazonon: eumq; magnitudine ad confirmatæ ætatis equum accedere dicunt, iubaq; & pilis fuluum esse: pedũ bonitate & totius corporis celeritate excellere: atq; similiter ut elephantos pedum digitis indiuisis esse: apri caudam habere, inter supercilia cornu uno, eodemq; nigro, non læui quidem, sed uersuras quasdam naturales habente, atq; in acutissimum mucronem desinente ornatum existere, Hęc Aelianus. Mihi omnino Plinius & Aelianus unam eandemq; bestiam descripsisse uidentur: sed nec aliam Philes simia Aeliani, cuius uerba singulatim in sequentibus per partes recitabo. Quinetiam asinum siue onagrum Indicum, si non idem, inter unicornia tamen animalia iam descripto omnium proximum esse dixerim. Conueniunt sanè prçter cornu utriq; unicum è media fronte, locus natalis India, equi magnitudo, ungulæ solidæ, celeritas, uita solitaria, robur inexpugnabile, & quòd confirmata ætate nulli capiuntur. Colore tantum differre uidentur: cum asinus Indicus albus sit reliquo corpore, sed capite purpureo: monoceros fuluus, qui color etiam rhinoceroti à quibusdam tribuitur: sic & cornu color non idem: monoceroti enim simpliciter nigrum Plinius tribuit: asino Indico Aelianus medium tantum nigrum, inferius album, superius puniceum: sed forsitan omnes isti colores in corpore potius quàm in cornibus spectantur, caput purpureum, media pars corporis nigra, postrema alba. Philes quidem cornu totum nigrum esse scribit, excepto mucrone. Sed de asino Indico unicorne

supra docui abunde statim post Asini historiam, ex Aeliano, Phile, Aristotele, Plinio. Hic de eodem Philostrati uerba adijciam ex lib. 3. de uita Apollonij. Asinos syluestres (inquit) in uicinis Hyphasidis Indiæ fl. paludibus multos capi dicunt: esse autem huiusmodi feris in fronte cornu, quo taurorũ more generosè pugnant: & Indos ex illis cornibus pocula conficere: asseruntq; nullis morbis illo die affici, qui ex huiusmodi poculo potarint: neq; si uulnerati fuerint dolere, et per ignem etiam incolumes transire, neq; ullis uenenis lædi quæcunq; nocendi gratia in potu dãtur. Iccirco regum esse eadem pocula, nec alij quàm regi eiusmodi feræ uenationem permitti. Apollonium itaq; feram aspexisse eiusq; naturam cum admiratione considerasse ferunt. Interroganti autem Damidi, an sermoni qui de poculo iam dicto ferebatur fidem adhiberet: Adhibeo, inquit, si huius regionis immortalem regem esse intellexero. Qui enim mihi aut alteri cuiquam poculum ita salubre (ἄνοσόν τι καὶ οὕτω ὑγιὲς) dare potest, nónne uerisimile est ipsum quotidie illo uti, & ex eo cornu frequenter uel ad crapulam usq; bibere? nemo enim ut puto calumniabitur eum, qui tali poculo etiam inebrietur. Hæc ille. Sunt etiã (inquit Arist. de partib. anim. 3. 2.) quæ cornu singulari armentur, ut oryx & asinus Indicus: oryx bisulcum, asinus ille solipes est: gerunt sanè medio sui capitis cornu fixum ea quæ unum habent: sic enim maximè pars utraq; cornu obtinebit, cum medium cõmune pariter utriq; extremo sit. Solipes potius quàm bisulcum esse unicorne rectè uideri potest: ungula enim tam solida quàm bisulca, eandẽ naturam habet quam cornu. itaq; eisdem simul & ungulam findi & cornu congruum est. Fissio etiã ungulæ & cornu ex defectu naturæ euenit: itaq; cum exuperantiam ungulæ solipedum natura desisset, rectè dempsit supernè, fecitq; unicorne. Hæc Aristotel. Illa sanè cornua quæ hodie in principum quorundam, uel ciuitatum uel ecclesiarum thesauris ostendũtur, ut Venetijs, Argentorati, Metis, audio anfractuosa esse, & spiris conuoluta, tanquam duobus filis aut funiculis in se contortis, quale quidem cornu duplex iudicari debet, etiamsi unicum & simplex appareat. Huiusmodi etiam Philes monocerotis sui cornu facit, hoc uersu, ὡς εἰς ἑλιγμὸς προσφυὲς ἐκκλωσμένον. & uersuras quasdã habere Aelianus scribit. Vide plura in B. Onesicritus inquit, equos unicornes in India esse ceruinis capitibus, Strabo. Terram Indiam equos uno cornu præditos procreare ferunt, quorum è cornibus pocula conficiuntur, in quę uenenum mortiferum coniectum si quis biberit, nihil graue, quòd cornu repellat malum ipsum, perpetietur, Aelian. Ceruinum caput etiam Plinij monoceros gerit, qui tamen (ut supra dixi) ab Aeliani monocerote non differt: ut etiam equus Indicus unicornis non alius uideri debeat: nam & monoceroti seu cartazono forma & magnitudo equi est. Quod autem Aelianus poculum ex eius cornu factum uenenis aduersari scribit, quod tum ipse alibi tum Philostratus & Philes asino siue onagro Indico unicorni attribuunt, rursus argumento est eandẽ esse ferã quæ diuersis dũtaxat nominibus appelletur: aut si differat, colore tantũ differre, ut paulo ante asserui.

¶ Mecha quæ urbs est Arabiæ Mahometis sepulchro & delubro insignis: iuxta quod (inquit Ludouicus Romanus patritius) septa seu claustra uisuntur, in quibus unicornes gemini asseruantur, quos loco miraculi populo ostentãt. nec ab re. res est miratu dignissima. Sunt autem eiusmodi. Alterum eorum, quem constat longè proceriorem esse, pullo equino triginta menses nato haud absimilem crediderim. Prominet in fronte cornu unicum, longitudine trium cubitorum. Longè natu minor est alter, utpote anniculus, ac equino pullo simillimus: eius cornu quaterni palmi (quatuor palmorum, dodrantes intelligo) longitudinem haud excedit. Coloris est id animal equi mustellini, caput cerui instar: collo non oblongo, rarissimæq; iubæ, ab altera parte solum dependentis. Tibias habet tenues, easdemq; graciles admodum hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedum bifidas habet, caprinos pedes ferme referentes. Tibiarum posteriorum pars exterior uillosa est, piliq; plurimi. Sanè id animal ferum uidetur: uerum ferociam nescio qua comitate condiuit. Eos unicornes quispiam Sultano Mechæ dono dedit, ceu rem inuentu rarissimam & maximè pretiosam. Aduecti sunt ex Aethiopia ab Aethiopum rege, ut eo munere necessitudinem coniunctissimè cum Sultano Mechæ præfecto iniret. Hactenus Lud. Romanus, ex quo Cardanus etiam in opus suum de subtilitate transcripsit: sed errat quòd pro monocerote rhinocerotem nominat. Apparet autem diuersum hoc monoceros animal esse ab asino Indico, qui solipes est: nec non à Plinij & Aeliani monocerote, quem similiter solipedem esse dixerim, quoniam pedes eius elephantinis comparantur. quamuis enim elephantum non simpliciter solipedem ueteres dixerunt, ut qui digitos quinq; leuiter formatos & informes habeat, tamen equinis pedes eius conferuntur. Vnicorne quidem bisulcum animal præter orygem Aristoteles & Plinius nullum agnoscunt. Est autem orygis etiam cornu nigrum, altum, & ferrei, id est durissimi mucronis, in Libya, ex caprarum syluestrium genere: ut mirer Oppianum, qui rhinocerotem non multò maiorem oryge esse scribit, cum Plinius eundem elephanto longitudine parem faciat, alij paulò minorem tum longitudine tum altitudine. Sed de oryge aliàs in historia ipsius. diuersum enim illum esse à simpliciter dicto unicorni, omnino cum Nipho contra Albertum sentio. Regnum Basman (inquit Paulus Venetus) magnum Cham pro domino agnoscit. Inueniuntur in eo elephanti & unicornes permulti. Sunt autem unicornes paulò minores elephantis, pilis bubali, pedibus elephanti. Caput habẽt ut aper, & more porcorum in cœno morari gaudent, & alijs immundis locis. In medio frontis gestant cornu unum, crassum & nigrum. Linguam habẽt spinosam, eaq; lædunt homines & animalia. Hoc etiam animal, si uera descriptio est, à superioribus omnibus diuersum fuerit: in nonnullis sanè ad rhinocerotem accedit, magnitudine, capite, pedibus, sed rhino-

ceroti cornu à naſo prominet. Nicolaus Venetus comes, extremæ Aſiæ prouinciam quandam Macinum nominat,inter Indiæ montes & Cathaium, (Sericam intelligere uidetur,) ubi animal naſcatur ſuillo capite,bouis cauda,unico in fronte cornu,eoq; cubitali,colore & magnitudine elephantis,quibus cum bellum continuè gerit.Id cornu ueneno medetur,ideoq; in honore eſt,Aen.Syluius de Aſia cap.10. Albertus libro 22.unicorni eadem adſcribit quæ ueteres & claſſici authores rhinoceroti. Theologi quoq; & interpretes ſacrarum literarum ferè confundunt, ut medici quoq; recentiores, Aggregator,& noſtra ætate Iac.Syluius. Atqui nos de rhinocerotis cornu in medendo uiribus nihil quicquam legimus apud claſſicos authores:de monocerotis uerò uel aſini aut onagri Indici cornu,ea quæ partim iam hoc in capite ſcripſimus,partim in Aſini Indici hiſtoria:partim uerò paulò poſt ſcribemus præſentis hiſtoriæ cap.ſeptimo.Animalia quidem ipſa differre ſatis intelliget,qui rhinocerotis hiſtoriam præſenti contulerit,ut de re ipſa dubium non ſit. Cæterum Hebraicum nomen ראם reem,quod in Sacris literis nunc unicornem,nunc rhinocerotem interpretantur, utrum potius eſſe dicam incertus ſum,monocerotem tamen potius ſignificari animus inclinat. Munſterus in Lexico trilingui rhinocerotem Hebraicè uocat רים aut ראם, reem : & rurſus unicornem ראם reem,& רימנא rimna, & קרש karas uel karaſch,quod nomen in Sacris literis non reperitur. ſi tamen reem uel rimna & karas in unam uocem coniungas, uox fiet ſimillima Græcæ rhinoceros. Reem Dauid Kimhi feram robuſtam & unicornem interpretatur. R. Saadias huius generis fœmellam nominat ako,de qua uoce in Ibice dixi.Improbat Elias, neq; concedit unum duntaxat habere cornu, ſiquidem cornua eius dicuntur,Deutero. 33. his uerbis:Primogenitus bouis illius decorem habet, & cornua eius ſunt uelut cornua rhinocerotis,(reem) quibus deturbabit populos pariter uſq; ad fines terræ,Munſtero interprete. Hieronymus hîc rhinocerotem transfert,Septuaginta monocerotem. Tertullianus in libro aduerſus Praxeam tertio,hæc uerba enarrans, ſic tranſlata, Tauri decor eius: cornua unicornis,cornua eius,in eis nationes uentilabit ad ſummum uſq; terræ: Non utiq;(inquit) rhinoceros deſtinabatur unicornis:nec Minotaurus bicornis,&c. Rhinoceros quidem non unum, ſed duo gerit cornua,alterum in nare,alterum ſupernè,exiguum quidem ſed ualidiſſimum, ut in eius hiſtoria referemus. Rabi Salomon etymologiam huius uocis(reem) putat רום rom uel גובה goba,id eſt altitudinem. Abraham תוקף tokeph,id eſt robur.Deuteronomij 33.Chaldæus exponit metaphoricè ruma uetukpha, id eſt altitudinẽ & robur. Arabs ברכראן barkeran,Perſa ברך bark: qua uoce interpretatur etiam ako,(nos ako ibicem eſſe putamus.) Deus eduxit eos de Aegypto, quaſi fortitudo unicornis(reem)eſt ei,Numerorum 23. Arabica tranſlatio habet רים, reem. Et exaltabitur cornu meum ſicut unicornis, Pſalmo 92. Chaldæus hic pro reem ponit רימנא remana: Arabs compoſita uoce ab unitate cornu utitur. Salua me ab ore leonis,& à cornibus unicornium (רמים, remim) exaudiſti me, Pſalmo 22. Vox Domini exilire fecit cedros ſicut uitulum, & Libanum & Sirion ſicut pullum unicornium,reemim,Pſalmo 29. Et ædificauit ueluti(palatia)excelſa ſanctuarium ſuum,Pſalmo 78.hic non reemim,id eſt unicornes(ut LXX.& Hieronymus uerterunt,)ſed ramim,id eſt excelſa legitur. Deſcendentq; unicornes cum eis,& tauri cum magnificis,Eſaiæ 34. intelliguntur autem uiri fortes & robuſti, quare LXX. pro reemim uerterunt ἁδρούς, id eſt uegetos. Nunquid acquieſcet monoceros(reem)ut ſeruiat tibi,aut ut moretur iuxta præſepia tua?Nunquid ligabis monocerotem fune ſuo ꝑ ſulco (faciendo)aut complanabit glebas uallium poſt te?Iob 39.Eſt enim fera prorſus indomita,ut dicam in D. רישון,diſchon,uocem Hebraicam Chaldæus Deuteronomij 14.interpretatur rema,id eſt unicornem: LXX. & Hieronymus pygargum. Vide in hiſtoria pygargi inter capras ſylueſtres:quod ſi pygargum eſſe non placet,oryx forſitan fuerit,qui & ipſe unicornis & ex ſylueſtrium caprarum genere eſt. Hebræi כרים carim pecora minora appellant, id eſt agnos,oues,arietes:aliqui car hircum exponunt.Hieronymus tamen Pſalmo 37. carim monocerotes uertit,quod non probamus. Verba Pſalmi ſunt hæc, Inimici Domini ſicut optimum (adeps) quod eſt in agnis(carim)conſumentur. Vide in Hirco A. ¶Alchercheden,eſt animal quod dicitur unicornis,habens in fronte cornu unum,quod aduerſatur uenenis,And. Bellunen. ¶Μονόκερως,fera terribilis,Heſych.apud quem etiam μονοκέρατος legitur,quod non placet,in recto:genitiuus quidem μονοκέρωτος per ω,in penultima habet.Eſt quando adiectiuè profertur,ὁ μονόκερως θήρ, Philes. Vnicornis nomen Latinum apud recentiores tantum & theologos legimus:Plinius Græca monocerotis uoce uti maluit. Finxerunt & cæteræ gentes pleræq; ad Græci uocabuli imitationem huius belluæ nomina,ab unitate & cornu compoſita. Itali, alicorno,unicorno,uel ut quidam ſcribunt liocorno aut leocorno. Galli, licorne. Hiſpani, unicornio. Angli,unycorne. Germani, einhorn. Illyrij,gednorozecz.

B.

Quod ad monocerotis eiuſq; partium deſcriptionem, quamuis præcedenti capite multa paſſim dixerim,nonulla tamen uel illic omiſſa, uel ut inciderint,hic adijciam, ne ordinem inſtitutum deſeruiſſe uidear. ¶Monoceros apud Indos reperitur, Philes, Solin. Elephanti & unicornes multi ſunt in regno Niem,quod ad meridiem confine eſt Indiæ,Paulus Venet. Regnum Lambri habet unicornes,Idem. Aloiſius Cadamuſtus nauigationis ſuæ capite quinquageſimo regionis cuiuſdam noui Orbis meminit, in qua unicornes uiui reperiantur. ¶Monoceros animal eſt atrociſſimum, Solin. δεινὸν ἰδεῖν,Philes. ¶Equino corpore,capite ceruino, Solinus & alij. ¶Villus ei fuluus,

ξανθὸς, Philes & Plin. Os leonis, Idem. ¶ Cornu è media eius fronte protenditur, splendore mirifico, ad longitudinem pedum quatuor, ita acutum, ut quicquid impetat facile ictu eius perforet, Solinus. Sæpe monoceros concussa uerticis iuba longum & exitiale cornu propellit: quod è superciliis natum, non cauum, nec leue (λεῖον) aliorum modo cornuum est, nec planum & æquabile, sed uel ferrea lima asperius, in multas subinde spiras reuolutum: & telo acutius, utpote non recuruum, sed planè rectum: undiq; nigrum, mucrone excepto, Philes. Plura uide in præcedenti capite, & septimo infra. Duo integra eaq; maxima & pulcherrima cornua Venetiis in ærario D. Marci recondi Antonius Brasauolus scribit: Argentorati etiam unum asseruari audio, rectum et spiris contortum: item bina in thesauro regis Poloniæ, singula ad hominis ferè proceritatem. Monocerotis cornu Brasauolus subnigrum uel subcinericeum esse tradit: Nos illud (inquit Mundella) non comperimus, uerum nigrum esse iuxta Plinij sententiam. Asinus Indicus unicum cornu habet: & animal illud quod ueterum quibusdam archos quasi princeps uocatur, unicornis Latinè, rhinoceros Græcè (uide in Rhinocerote A.) habet unum cornu maximum, & solidum ut ceruinum, longius denis pedibus, ut ipse mensuraui: diameter circa radicem cornu sesquipalmum (sesquidodrantem) excedebat, Albertus in Aristot. de partib. 3.2. Monocerotis (ut putatur) cornu circa annum Salutis 1520. (annis antequam hæc scriberem circiter triginta) repertum est in Heluetiæ fluuio Arula iuxta Brugam oppidum, album, sed in superficie subflauum, duos cubitos longum, nullis tamen spirarum uersuris: odoratum tum aliâs, tum accensum instar moschi ferè: id mox ad proximum monasterium uirginum delatum, Campum regium uocant, à præfecto Badensi, tanquam in iurisdictione ad octo Heluetiæ pagos pertinente repertum, repetitũ est. Hęc mihi narrauit amicus quidã qui eiusdem cornu fragmenta quedã habuit. ¶ Caudam habet apri uel suis, Solinus, Philes, Plinius, Aelian. ¶ Pedes elephanti, Solinus & alij: Veloces, sed inarticulatos, Philes. Crura ei pro portione breuia, Isidorus: sed hoc rhinoceroti magis conuenit.

C.

Desertissimas regiones persequitur monoceros, & solitarius errat, Aelianus & Philes. In excelsis montibus uastisq; solitudinibus commoratur, Isidor. ¶ Monstrum est mugitu horrendo, Solin. Omnium maximè animalium absonam uocem & contentam mittere fertur, Aelian. ¶ Maximo robore præditus & inexpugnabili cornu armatus est, Aelian. Morsu est graui, & calcibus crudeliter pugnat, Philes.

D.

Viuus non uenit in hominum potestatem: & interimi quidem potest, capi non potest, Solinus & Plin. Monoceros robore suo inexpugnabilis & indomita homini fera est: Vnde illud (Iob. 39.) Non uincies eum loro, neq; cubabit in præsepi, Varin. Ferrum non timet, Isidor. ¶ Ad alias quidem bestias ad se accedentes mansuescere fertur, cum uerò gregalibus suis pugnare: neq; modo cum maribus naturali quadam contentione dissidere, sed contra etiam fœminas certare, pugnamq; usq; ad mortem ingrauescere. Coitus uero tempore ad fœminam mansuetè assuescit, & gregalis fit: Cum hoc tempus transierit, & uentrem fœmina ferre cœperit, rursus efferatur & solus uagatur, Aelian. Cum alienis animalibus placidum se, ceu catulus gregi assuetus exhibeat, suo tamen generi infensissimus hostis est. Mansuescit uero erga fœminam, feritatem eius ui amoris deprimente, solo tempore libidinis, Philes. Hostis est leonis, quare leo conspecta hac fera ad arborem aliquam se recipit, & irruentem in se declinat: illa cornu arbori infixo hæret, & à leone occiditur: aliquando tamen contra accidit, Aethiopiæ rex in epistola Hebraica ad pontificem Romanum.

E.

Vnicornem aiunt adeò uirgines puellas uenerari, ut ipsis uisis mansuescat, & aliquando iuxta eas in somnum delapsus capiatur ligeturq;, Albert. Amore uirginum & odore allici ferunt monocerotem, Arlunnus: rhinocerotem Isidorus, cum monocerote, ut & alij quidam, ineptè confundens. Iuuenem aliquem robustum uenatores puellæ instar uestitum & aromatibus aspersum statuunt è regione loci in quo monoceros fuerit, ita ut odoris suauitas auræ flatu ad belluam deriuari possit. Ipsi interea occultantur. Mox fera odore illecta ad iuuenem accedit, ille amplis muliebribus manicis totis refertis aromatibus eam obuelat, Tum uenatores accurrunt, & cornu, quod uenenis resistit, resecto, feram aufugere patiuntur, Tzetzes 5.7. Proposita in feræ conspectum uirgo (inquiunt recentiores) aduenienti sinum aperit, in quem illa omni ferocitate deposita caput inclinat, ubi somno capta uelut inermis comprehenditur. Sed suspicetur aliquis hanc de monocerotis uenatione persuasionẽ (quæ admodum recens est, neq; enim uetustiorem eius authorem habemus quàm Tzetzen qui uixit anno Salutis 1176.) inde natam esse quòd (ut supra diximus) sui generis feras hostiliter persequatur, nec aliâs ad fœminam quoq; mansuescat, nisi libidine accensus. πραΰνεται δὲ παρὰ τὴν θῆλυν (sic θῆλυς ὄναγρος, Oppiano) μόνον οἴστρῳ χαλινοῖς ἐκδαμάζων τὸν τύφον, ἕως τὸ ῥεῦσον τῆς γονῆς ἀφυβρίσῃ, Philes. ¶ Prasiorum regi monocerotis pullos etiamnum teneros aiunt deportari, eosdemq; festis diebus ad pugnam committi, ad robur ostendendum: nam integræ ætatis & perfectæ nullum unquam quisquam meminit captum fuisse, Aelianus. Et alibi, Domari possunt dum biennium non excesserint: uetuli enim ab immanissimis & carniuoris feris nihil differunt. Capitur etiam & domatur, cum adhuc pullus est, Albertus.

F.

Carnes aſini Indici amaras & cibo non idoneas eſſe, Aelianus meminit. His ſimiles monocerotis carnes crediderim, cum ut ſupra dixi, uel nihil, uel minimum, colore forſitan ſolo, differant.

G.

De cornu monocerotis ſupra ſcripſi, capite primo & ſecundo: & in primo etiam quæ ueteres de remedijs ex eo prodiderunt: hoc in loco recentiorum præcipuè ſcripta de eodem eiusq; remedijs, & noſtras obſeruationes adijciam. Memini aliquando dodrantale huius cornu ſegmentum apud mercatorem quendam uidere, foris nigrum & planum, non in ſpiras contortum, ſed tum temporis non admodum obſeruabam. Nunc apud pharmacopolas noſtros exigua tantum fragmenta reperio, ex quibus medullam eſſe dicunt quæ rotundiora, albiora, molliora q; ſunt: exteriorem uero partem ceu corticem, quæ durior aſperiorq; laminarum formam refert, colore ruffo ex candido. Videtur ſanè tum color iſte, tum ſubſtantia nimium, ſi mandas, friabilis, non lenta ut cornuum, adulteratum quippiam indicare, alterius fortaſsis animantis cornu igne uſtum, & odoribus quibuſdam adiunctis adſcititia quadam aromatica ſuauitate imbutum, fortaſsis etiam ignitum in liquoribus odoratis extinctum. Curandum eſt ut recens habeatur, & odoratum (ſi modo natiuus odor ille ſit,) non uel ætate exoletum uel frequentibus poculis exhauſtum. Diuites enim fruſtula huius cornu poculis ſuis ſæpe iniiciunt uel præueniendi quoſdam morbos uel curandi gratia: ſunt qui auro argentóue includant, & ſic quoque poculis iniiciant, quaſi uero multis annis quantumcunq; in uino macerati uis eadem perdurare poſsit. Sed quod uinum imbiberit fuſcum colorem trahit, candore amiſſo. Pleriq; ad remedia ex eo promiſſa cornu ſimpliciter uti iubent: alij medullam præferunt. Vino iniectum ebullit, quod quidam ſiue imperitia ſiue dolo genuini ſignum eſſe putant, cum quæuis cornua uſta, in aqua aut uino ampullas moueant. Nebulones quidam neſcio quam miſcellam, quam Venetijs uidi (calcis & ſaponis ut audio: aut fortaſsis terræ uel lapidis alicuius: quæ itidem ebullire ſolent) pro cornu monocerotis uendunt. Quamobrem tutius fuerit, uel de integro cornu, ſi fieri poſſet, uel maioribus fruſtis & quæ cornu ſpeciem probè referant, emere, quàm fragmenta minora ubi dolum minus deprehendas. Antonius Braſauolus omnes ferè lapidem pro cornu monocerotis uendere ſcribit, quod quidem fieri non nego, qui certi nihil habeam: fieri tamen etiam poteſt, ut prædurum & ſolidiſsimum cornu, circa mucronem præſertim (quæ pars etiam inferioribus præfertur, ut in ceruinis quoq; cornibus) cui uel ſaxa & ferrum concedant, qualia & rhinoceroti & unicornibus cæteris authores tribuunt, lapidis ſpeciem præ ſe ferat. Nam ſi Orpheus de ceruinis cornibus propter ſoliditatem inter cornua'ne aut lapides potius cenſeri deberent, rectè dubitauit: magis opinor in unicornium genere dubitandum fuerit. Non enim ſolis ceruis, ut Ariſtoteles putauit, ſolida ſunt cornua: ſed unicornibus etiam qualia dixi. Monocerotis cornu hodie uſurpatur longinquitate temporis in admodum ſanè à cornea diuerſam naturam conuerſum, Mundella. Iac. Syluius, Aggregator & alij, qui rhinocerotem cum monocerote confundunt, quod hodie in uſu medico eſt rhinocerotis cornu nominant: de quo tamen authores nullas huiuſmodi uires tradiderunt. Monocerotis cornu aliqui ſuperueniente ueneno ſudare aiunt, quod falſum eſt, Ferdinandus Ponzettus. Sudat fortaſsis aliquando, utpote ſolidum durum et læue corpus, ut ſaxa etiam & uitra, uapore externo circa ea concreto, ſed hoc nihil ad uenenum. Sic & lapidis genus, quem linguam ſerpentis uocant, ſudare fabulantur ueneni ſuperuentu. Audiui & legi etiam in libro quodam manuſcripto, monocerotis cornu genuinum à quibuſdam hoc modo probari: ueneno (arſenico uel auripigmento) duabus columbis dato, altera quæ ſuperbiberit aliquantulum de uero monocerotis cornu, ſanatur: quæ non ſuperbiberit, moritur. Ego hunc experiendi modum diuitibus relinquo. Nam pretium eius quod uerum eſſe afferunt, non minus hodie quàm auri eſt. Drachmæ pondus aliqui floreno uendunt, ſiue denarijs octo: alij coronato, ſiue denarijs duodecim. Medullæ quidem pretium maius eſt quàm durioris ſubſtantiæ. Aliqui drachmam quinq; obolis indicant: tanta eſt diuerſitas. Cornu unicornis, præcipuè ex nouis inſulis allatum, tritum & in aqua potum, mirè facit contra uenena: ut nuper experientia oſtendit in homine qui à ſumpto ueneno, cum iam tumere inciperet, hoc remedio reſtitutus eſt, Obſcur. Audiui & ipſe à uiro fide digno, quòd cum à ceraſi eſu (uenenatum ſuſpicabatur) uenter ei tumeret, medulla huius cornu è uino hauſta, illico ſanatus ſit. Ad comitialem laudatur à nonnullis hodie: ut ab Aeliano quoq;, qui hunc morbum ſacrum appellat. Sed ueteres uim medendi attribuebant poculis ex hoc cornu factis, uino ex eis poto: nos quoniam pocula habere non poſſumus, ſubſtantiam cornu propinamus, uel per ſe, uel cum alijs medicamentis. Ego feliciter aliquando trageam, ut uocant, ex hoc cornu, cum ſuccino, ſcobe eboris, folijs auri, corallio, & alijs quibuſdam exhibui, & craſsiuſculè contuſum cornu ſerico inclufum, in decoctum uuæ paſſæ & cinnamomi, &c. in aqua, conieci, non neglecta interim reliqua medendi ratione. Commendatur præterea à medicis noſtri ſeculi aduerſus peſtilentem febrem: & (ut Aloiſius Mundella ſcribit) aduerſus canis rabidi morſus & aliorum animalium ictus aut morſus uirulentos: priuatim uero contra lumbricos & praua inde ſymptomata pueris in ditiorum familijs datur: deniq; contra uenena quæuis & multos grauiſsimos morbos. Indorum rex è poculo confecto ex onagri Indici monocerotis cornu bibens, & interrogatus cur id faceret, καὶ εἰ μέθης χάριν, hoc eſt, & an ebrietatis cauſa, hoc eſt ſimpliciter bibendi & uino ſe oblectandi inde biberet, reſpondit ὅτι ἀναιρεῖ τὴν κακὴν μέθην: id eſt, hoc potu malam ebrietatem tolli, ſiue ebrietati eum reſiſtere intelligens,

ſiue potius malam ebrietatem nominans ueneni potionem. mox enim addit, ἔτι τι παντὸς ἀντιφαρμακούμενον, ἣν ἱερὰν καλοῦσι καθαιρεῖ νόσον. hoc eſt, Et præter id quod uenena omnia expugnat, Sacro ut nominant morbo medetur.

H.

Μονόκερα, τὸ μηκέτι ἔχον τὴν ἀλκήν, ὡς Ἀρχίλοχος, Heſychius & Varinus: forte tanquã altero cornu mutilum. ¶ Epitheton, φιλευώδης quod odoribus delectetur, apud Tzetzen. ¶ Menſem principis diei ratione, in quo Luna primum apparere incipit, necdum bicornis eſt, Orpheus μόσχον μονοκέρωτα appellauit, ut dixi in Boue. H. a. ¶ In India & boues ſolidis ungulis unicornes naſci, Cteſias ſcribit, Plinius. Boues unicornes, & tricornes, ſolidis ungulis, nec bifidis, in India reperiuntur, Solinus. Aonijs tauris uarijs coloribus diſtinctis, perpetuæ indiuiſæq́ ungulæ ſunt: ijſdem unicum cornu ex media fronte exiſtit, Aelianus & Oppianus. In Zeila urbe Aethiopiæ uaccas uidi cornu unicũ in fronte media habentes inſtar monocerotis, longitudine ſupra palmi (dodrantis) magnitudinem, reſupinatum in tergum: ipſæ coloris ſunt phœnicei, Ludouicus Romanus 2. 15. Eſt bos in Hercynia ſylua cerui figura, cuius à media fronte inter aures unum cornu exiſtit, excelſius magisq́ directum, quàm ea quæ nobis nota ſunt cornua: ab eius ſummo ſicut palmæ ramiq́ late diffunduntur, Cæſar lib. 6. ubi Pet. Gillius non recte pro boue biſonem legit. Dicitur Pericli aliquando arietis caput uno cornu ex agro eſſe delatum, &c. uide infra in Ariete h. Symeon Sethi capreolum illum ex quo moſchus colligitur, unicum habere cornu ſcribit, quod prӕter ipſum à nemine proditum memini, ut ex proximè hîc ſequente eius hiſtoria patebit. Vnicornes aues in Aethiopia reperiuntur, Aelianus. Monoceros Alberto piſcis eſt marinus cornu ſingulari in fronte armatus, &c.

¶ h. Monoceroti comparantur homines pij, qui Deum unum adorant, ut monoceros cornu ſe uno defendit. Et erigetur cornu meum tanquam monocerotis, Dauid (Pſalmo 92.) Suidas in Μονόκερως.

DE MOSCHI CAPREOLO.

A. B.

MOSCHOS uel muſcus, ut uulgò uocant, odor omnium ſuauiſſimus, ex tumore quodã circa umbilicum animantis cuiuſdam peregrinæ emanat. hanc ueteres Græci Latiniq́ ignorarunt: deſcripſerunt autem Arabicæ linguæ medici primum. nam recentiores Græci, ut Aëtius & Paulus Aegineta, quamuis meminerint, uidetur tamen ex Arabum libris tranſcripſiſſe. In eius deſcriptione uariant ſcriptores: ſed plures uetuſtioresq́ & fide digniores ſunt, qui dorcadis, id eſt capreæ ſiue capreoli genus faciunt hoc animal: ut ex uerbis ſingulorum iam recitandis apparebit. ¶ Capreæ peregrinæ, figura, colore, cornibus, (magnitudine, Iſidorus & Albertus,) ab alijs non diſſident: ſed dentibus tantum caninis diſcrepant, quos binos & uerrium more exertos palmi longitudine gerunt, Serapio. Duos dentes albos habent, intrò reflexos tanquam duo cornua, Auicenna, Serapionis tamen interpres albos ualde & rectos eſſe ait. Platearium erraſſe puto, qui albos non dentes, ſed pilos eis tribuit, de quorum colore inferius dicetur. Eſt hoc animal capreæ ſimile, unico armatum cornu, prægrandi corpore, Symeon Sethi, cuius plura de hoc animali & ipſo moſcho uerba inferius recitabo: Quæ tamen Ruellius in uolumine de plantis Aëtio attribuit, & ſimiliter Matthęolus in commentarijs in Dioſcoridem. Hermolaus etiam moſchum ab Aëtio deſcribi ait, apud quem ego nihil tale inuenio. Braſauolus etiã & Monachi Meſuen interpretati, nominari quidem aliquando ab Aëtio & Aegineta moſchũ aiunt, deſcribi uerò nuſquam. Quamobrem aut memoria lapſi ſunt illi, qui ab Aëtio deſcriptum aiunt: aut potius Symeonis Sethi librum Aëtij authoris eſſe crediderunt. Ego prorſus Symeonis non Aëtij eſſe contenderim. Sed quiſquis fuerit, erraſſe in eo mihi uidetur, quod unicornem hanc animantem facit, ut & Græcè legitur, & Gyraldus, Ruellius ac Matthæolus tranſtulerunt. Quod ſi error eſt, ut puto, cum aliorum nemo id ſcripſerit, ne oculati quidem authores: inde forſitan natus fuerit, quod Auicenna, ut retuli, dentes huic capreæ intrò reflexos tanquã duo cornua eſſe ſcribit, quæ uerba uel ab interprete uel à librario peruerti potuerunt. Gazelus moſchi habet duo cornua erecta uerſus altum, Elluchaſem. Sed neq́ maximum hoc animal eſſe, præter Symeonem, quiſquam ſcripſit: ut hic quoq́ erroris ſuſpicio ſit, & pro μεγίστου ὁμοίου δορκάδος, legendum μάλιστα ὁμοίου δορκάδος, hoc eſt maximè ſimile capreæ. huic enim tum aliâs tum magnitudine par aut proximum eſſe alij authores teſtantur. Moſchi animal mortuum uidi Mediolani, magnitudine, forma ac pilo, niſi quod coloris eſt magis glauci, capreolo ſimile. pilus tamen etiam craſſior eſt pilo capreoli. Supra binos, & totidem infra dentes habet, hocq́ ſolo differt & odore à capreolo. nam pili uarietas à regione ortũ habere poſſet, Cardanus. Gazellæ (id eſt capreæ) moſchi, capreolis ſimiles, graciliores, minores, elegantiores, ex Aegypto aduehuntur, Authoris nomen excidit. Dorcas peregrina colore ceruo ſimilis eſt, dorcade aut capreolo paulò maior, & nonnunquam æqualis. figura quoq́ ſimilis, & unguibus itidem multifidis, (bifidis,) Braſauolus αὐτόπτης. Raro uiuæ capiuntur, tantæ uelocitatis ſunt: uerum aliæ ſimiles gazellæ dictæ uiuæ capiuntur, quæ moſchum nullum adferunt, Alex. Benedictus. Voluerunt nõnulli animal moſchi diuerſum à gazella

eſſe:

eſſe: ſed nos illis credimus qui ex peregrinis regionibus profecti gazellam appellari dicunt, Braſauo lus. Animal ex quo moſchus colligitur, catti (librarij forte error eſt, & legendum capreoli) magnitu dinem habet, pilis groſſis ut ceruus, pedibus quoque ungulatis: dentes ei quatuor, bini ſupra & totidẽ infra, longitudine trium digitorum: reperitur circa prouiciam Cathai, & regnum Cerguth, quod ma gno Cham Tartarorum regi ſubijcitur: moſchus quidem illinc aduectus omnium præſtātiſſimus eſt, Pau. Venet. Odoratiſſimum moſchum Venetijs uidi, ſubnigrum: quem mercator quidam habebat, ex prouincia Cathai ſe attuliſſe aſſerens, iter non ineptum ſibi fingens per mare Euxinum, Colchi dem, Iberiam, & Albaniam, uſque ad ingreſſum Scythiæ: eſt enim regio Cathai, Scythiæ extra Imaum pars. Nec mirum uideatur: quoniam eo in loco regio eſt à Ptolemæo undecima Aſiæ tabula Randa marcoſtra nuncupata, in qua nardus abundat, & quam Sotus fluuius alluit. Incolæ regionem, ubi o ptimus moſchus naſcitur, Ergimul uocitant: particularem uero urbem, Singui, Braſauol. Idẽ in Ae gypto & pluribus Africæ locis hoc animantis genus reperiri ſcribit. In Thebeth ſunt multæ ciuita tes: ſed moſchus omnis qui circa ea loca colligitur, auehitur à ciuitate quæ priuatim totius regionis nomine Thebeth nominatur, Serapio. In regione Tebeth inueniuntur multa animantia quæ mu ſchum producunt, quæ gadderi uocantur. Venantur ea canibus, abundantque muſcho, Paul. Venet. Abundant etiam hæc animalia in prouincia Caniclu, Idẽ. In Syria quādoque à noſtris uiſuntur, Alex. Benedict. Vide etiam in G. infra, quibus ex locis aduehatur moſchus. Moſchus odoramentum ſani es galeſæ (gazellæ) inter inguina concreta, quam potius algaliam (de qua plura uide infra in fele zi bethi poſt pantheram: & mox in præſentis animalis hiſtoria cap. 5.) dicimus quàm moſchũ. Moſchus uero compoſitio ex multis potius quàm naturalis res eſt, cui baſis animalis cuiuſdam dapſico, id eſt cuniculo ſimilis, ſanguis eſt, qui ex India præcipuè Pegu prouincia ad nos tanquam pretioſiſſimus odor affertur, Rodericus Luſitanus ſine authore. Muſcum, qui et nunc in delicatiorem uſum uenit, ab Hieronymo dici quandoque peregrinum murem ſunt qui opinentur, Cel. Muſcus & œnanthe et peregrini muris pellicula, Hieronymus ad Demetriadem: quis autem ſit peregrinus mus odorata ce lebratus pellicula, non uideo, niſi quis animal hoc intelligat, ex quo zibettum excipitur, (&c. Vide mox poſt pantheræ hiſtoriam.) Muſcus quidem Hieronymo aliud nõ eſt quàm bryon, id eſt muſcus arborum odoratus, (cuius Dioſcorides & Plin. meminêre.) Nam & Plinius eadem ferè mentione de bryo & œnanthe diſputat, Hermolaus. Sed Hieronymus forte per muris peregrini pelliculam, folli culum animalis moſchi intellexit: nã in eo adhuc piloſo moſchus includi afferrique ſolet, ut forte muris genus eſſe putârit nominis uicinitate deceptus. Mus muſcus ex Aethiopia Arabiaque uenit, Volater.

¶ Principes & alij quidam prædiuites uiri hoc genus capreolos ex peregrino orbe aduectos in de litijs habent, aluntque, in Italia præſertim. Venetijs mercatores uidimus, qui Alphonſo duci Ferra riæ gezellam uendere cupiebant, moſchum in folliculo habentem, Braſauolus. Audio ibidem Ca tharinum Zenum patritium Venetum huius generis dorcadem habuiſſe, & reliquiſſe ante paucos annos hæredibus ſuis.

¶ Hanc feram, dorcadem capreámue aut gazellam Indicam, peregrinam uel Orientalem appel les, aut dorcadem moſchi, uel ſimpliciter animal moſchi, parum intereſt. Iſidorus & Albertus neſcio qua ratione muſquelibet nominant. Moſchon Græci ſcribunt, μόσχον: Arabes meſch uel miſch, uel almiſch. Germani biſem, & animal ipſum periphraſticè biſemthier: cæteræ gentes, Italica, Gallica, Hiſpanica, muſci uel muſchi nomen à recentioribus Latinis uſurpatum retinuerunt. Syluaticus et alius quidam moſchum Græcè abonaſa uel aboaniſa dici, ſtultiſſimè ſcripſerunt: cum hoc authoris nomen ſit cuius de moſcho uerba Serapio recitat. Itali muſcum & muſcatum dicunt, uulgò mu ſchio. Angli muſke: & animal muſke catte, id eſt moſchi felem, quod nomen zibethi animali potius conueniret. Illyrij pizmo, ut Germani biſem: quę uox origine Hebraica mihi uidetur. nam Regum 3.10. בשם boſem exponitur aroma, ſuauis odor. In trilingui dictionario Munſteri, pro Aromate ſcri bitur etiam בושם boſem, & בסם beſam.

C.

Capræ peregrinæ agiles ualde ſunt, & uelociſſimè currunt, Braſauolus. Tantæ uelocitatis ut rarò uiuæ capiantur, Alex. Benedictus. ¶ Herbis odoratis paſcuntur, unde etiam moſcho, id eſt ſangui nis circa umbilicum collectioni odor conciliatur, ex nardo præcipuè, ut dicam in G. ¶ Moſchus omnis funditur ab umbilico dorcadis peregrinæ: quæ cum ruit in Venerem quaſi furijs ſtimulata (οἰστρομανεῖ. Gyraldus ſimpliciter uertit, cum ſtimulatur exagitaturque. πᾶσα ὁρμὴ ἐνθουσιαστική, ἢ δι' ἔρωτα τυχὸν, ἢ μανίαν, ἢ θυμὸν, οἶστρος λέγεται, Varinus:) eius intumeſcit umbilicus in quem craſſarũ ſanguis par tium confluit: tumque animal ipſum pabulo & potu abſtinet, humique uolutatur: tum demum (hac uer ſatione umbilicum feculento ſanguine turgentem exprimit, Ruellius) proijcit umbilicum ſanguine plenum turbulento, qui certo quodam tempore coagulatur, bonumque odorem obtinet, Symeon Se thi, ut Gyraldus ferè & Ruellius transferunt. Folliculus quo continetur muſcus, eſt umbilicus ani malis, ſiue circa umbilicum ueſica, plena ſanguinis, quæ aliquandiu ſeruata in muſcum tranſit, Ellu chaſem. Cardanus hanc ueſicam infra umbilicum eſſe ſcribit: Paulus Venetus iuxta umbilicum inter cutem & carnem: Iſidorus in inguine abſceſſum. Dorcadi peregrinæ quidam ueluti abſceſſus innaſcitur folliculi modo, cum pilis ceruinis ſimilibus pendens, putri ueluti ſanguine, uectigali ceu onere, exonerante ſeſe natura, Alex. Benedictus. Hunc uel per uim auferunt uenatores capreis quo

uis modo captis aut interemptis, plerunq; immaturum, ideoq; minus laudabilem, ut pluribus in G. referam: uel sponte ab ipsis emissum maturumq; in locis desertis colligunt, ut iam ex Serapione recitabo. In syluestribus (inquit) capreis, quæ in montibus oberrant, & liberè uagantur, concepta sanies, antequam uomica rumpatur, suapte natura ad maturationem spectat: ad quam cum uentum fuerit, fera titillantis humoris lancinatu noxio (ualde pruriente) lacessita, cotibus & saxis (arboribus, Isidorus) sese longo insolatu candentibus affricat magno oblectamento, donec facto uomicæ emissario, tota saniei uis à uentriculo (folliculo) supra lapides effundatur: non aliter quàm abscessus pure cocto fractus dissilit, ita utriculus maturo humore per naturam exaniat (emittit saniem,) ulcusq; postmodum ducit cicatricem, rursumq; ruens sanguinis impetus eò se recipit, impletq; umbilicum, dum abscedens in consimilem uomicam extuberet. (Quotannis hoc fieri Ruellius scribit, sed sine authore.) Cæterum indigenæ, qui loca ubi uersantur huiuscemodi feræ ad unguem norunt, saxa facile deprehendunt, quibus fusa colluuies & candenti Sole resiccata cohæsit. (Solis enim calor ac repercussus non modo densat effusum cruorem, sed odorem etiam commendat.) Hunc igitur moschum incolæ metunt, & utriculis ferarum earum asseruant, quas uenatu captauerant. Ille moschus multi uænit, ac inter magnifica & regia munera censetur, Hucusq; Serapio paraphraste Ruellio. Si folliculus ab animali dematur, ad moschum progignendum deinceps aptum non est. At si sponte sua exeat, in maturitate confricando, tunc iterum atq; sæpius moschum facit. Eiusmodi animalia moschū quidem maturant apud nos, si habuerint quando conuehuntur: illa enim sanies ad cocturam uenit: tamen iterum non emittunt pus, aut ineptè emittunt: quod ratione cœli, aëris & earum rerum quibus uiuit, euenire arbitror. Videtur sanè excrementitio isto humore hoc animal secundum naturam purgari, sicut multa sanguinis menstrui fluxu: neq; diu uiuere posse, nisi ita expurgetur. Propterea in nostro cœlo breui expirat, Brasauolus. Omnis caro huius animalis & excrementum dicitur muscus, sed multò præstantior est qui ab apostemate fluit, Isidorus & Albertus: totum quidem animal, ut in E. dicam, uesicæ illius beneficio odoratum est.

D.

Exemptis dentibus longioribus mansuescunt, Alex. Benedictus.

E.

Venantur eas canibus in prouincia Tebeth, Paul. Venet. Morsu in persequentes sæuiunt, Alexander Benedict. Laqueo aut sagittis eas barbari uenantur, tantæ uelocitatis ut rarò uiuæ capiantur, Idem. Venatores hanc feram cassibus aut laqueis captāt: aut sagittis uel missilibus uomicæ folliculum decutiunt, Ruellius ex Serapione, sed ineptè: neq; enim folliculos missilibus amputari sentit Serapio: sed feræ quouis modo iam captæ folliculum quamuis immaturum ab eis abscindi. ¶ Moschus omnē rem ad hanc usq; diem cognitam magnitudine & suauitate odoris uincit & exuperat, Cardanus. Propter uesicam qua moschum infra umbilicum continet, totum animal quantum mitigat iucundi odoris, uix dicere queam: tametsi id quod uidi iampridem mortuum erat: sed & folliculo illo per multos annos arcis indito, omnes quæ intus uestes seruantur, miro odore fragrant, Cardan. In maximo hodie luxu est moschi usus, circa uestes eius odore imbuendas, & suffitus, & orbiculos ad preculas numerandas: ad pilas, quas argento auróue includunt paulò ditiores, qui uel amant, uel aliter molles ac delicati sunt, uel suas ostentare opes uolunt, uel ut aërem insalubrem aut fœtidum caueant, uel suos deniq; animæ aut aliunde graues halitus emendent, uel deniq; aduersus morbos quosdam præsertim cerebri frigidi & humidi. Hoc matronæ pertranseuntes procos ad Venerem inuitant: exotici unguenti uicem reginis reddit. Animalis uitium seculo nostro placet, & in uitium uertitur. Venetis matronis non placet, quibus nec zibethi sordes, Alex. Benedictus. Qui gestat, ipse non sentit, Idem. Succinum orientale (ambra) consuetudine odoris sui gratiam acquirit, cum zibethum & muscus fastidium pariant, Idem. Aëtius 16.133. suffumigio moschato scrupulos quatuor moschi admiscet: eundem sequentibus etiam aliquot suffumigijs, & alijs, & regijs, & in ecclesia receptis admiscet: ut Nicolaus Myrepsus quoq;, quem Leon. Fuchsius nuper nobis Latinum dedit, in capite de suffimentis. Sed ex Aëtio unum adscribam, è capite 134. Suffumigij regij confectio: Styracis calamitæ libram i. ligni aloës unc. vi. ambræ unc. i. moschi scrup. iiij. misce. Alij ligni aloës uncias iiij. cæteris admiscent, adduntq; succi rosarum quod sufficit. Huic simile est suffimentum Nicolai Myrepsi, numero tertium, quod ad syncopem & imbecillitatem cordis inscribitur: & aliptæ moschatæ compositio hodieq; in usu: item galliæ muscatæ apud Mesuen inter trochiscos: ubi & galliæ alephanginæ, & sebellitæ, & magnæ siue regali, moschum admiscet. Nonnulli galiam l. simplici scribunt, alij algaliam (uide plura in fele zibethi de algalia.) Harum compositiones aliquot Serapio etiam præscribit, & Auicenna. Cyphi (uox est Hebraicæ originis ab urendo, id est suffiendo uel adolendo dicta) compositionem, ueteres sine moscho pararunt, recentiores (ut Nicol. Myrepsus) addiderunt: hinc uoce corrupta Cyprias auiculas aliqui dixerunt, uulgarem ad suffimenta compositionem, quā aliqui pharmacopolæ auicularum forma, alij aliter effingunt. ¶ Aquis odoriferis, quæ in chymistarum fornacibus, aut balneo Mariæ, ut uocant, parari solent, ut & aquæ rosaceæ simplici, pro ditioribus nonnihil moschi & camphoræ quidam adijciunt, &c. Huiusmodi sanè aliquot egregios liquores describit Andreas Furnerius libri Gallicè æditi de humanæ naturæ decoratione, parte secunda, quæ est de ornatu muliebri: ubi & smegmatis siue saponis moschati compositionem docet, & oleorū quorundam

quorundam moschatorum. Aëtius 16.116. & deinceps unguenta quædam siue olea moschata, id est moschum odoramentum recipientia describit. Eodem capite 116. orbiculos rotundos odoratos qui & alia quædam odorata & moschum accipiunt, parare docet: ac eosdem acu perforatos traiecto funiculo collo necti scribit. Oleum moschatum Nic. Myrepsus μόσχινον ἔλαιον uocat. Oleum muscelinum, quod & alijs quibusdam odoratis & moscho mixtis conficitur, in ueteri æditione Nicolai reperio, & in translatione quam Nic. Alexandrini nomine Nicolaus Regiensis edidit. ¶ Moschus, galia, & similia, non debent decoqui cum alijs medicamentis: sed cum exigua parte decocti misceri, & sic reliquis affundi. Aliqui moschum in lana xylina ponunt in aliquo uase, & colo infusam decoctionem paulatim sic per lanam trāsmittunt, Monachi in Mesuen. Sed neq; conteri debet moschus, uerum in liquore rosaceo alioue dissolutus cæteris medicamentis misceri, uel alia quadam artificiosa ratione, Iidem. ¶ Seruari potest moschus in uase uitreo, denso, ac diligenter oblito cera: uel potius in uase plumbeo (quod & Alexan. Benedictus scribit) ut frigida & humida huius metalli qualitate melius seruetur. Quòd si in alio uase fuerit, apponātur duo uel tria plumbi frusta, ut melius conseruetur. Cauendum est autem ne quid aromaticum addatur, sic enim suum odorem amitteret. Quem si amiserit, in olla (uase uitreo aperto, Syluius) ore aperto suspendatur in cloaca, & recuperabit eum, Platearius. Odoris amissi uim in fœtoribus & latrinis (lacunis & stercoribus, Albertus,) recuperat: contra fœtorem eluctatur, & sic quasi luctando reuiuiscit, Isidor.

¶ Pilæ moschi odore, quarum supra mentionem feci, quæ tempore pestilenti præcipuè parantur, quo pacto componi debeant, plerique medici recentiores, quorum de peste scripta extant, præscribere solent. Est & compositio una apud Alexandrum Benedictum pro confirmandis ijs qui animi deliquium patiuntur, si bene memini.

¶ Iecore hœdino arefacto moschus adulteratur, Alex. Benedictus: Radice dicta makir & herba salich trita, Elluchasem. Facillimè adulteratur: unde sæpe stercus murium, & alia diuersa pro musco uenduntur. Folliculis quidem integris non statim adhibenda fides: quoniam non desunt impostores, qui eos effingunt simillimos, & uarijs rebus impletos, uero musco interponunt, donec eius odorem recipiant: atq; sic mulierculis & uiris etiam imperitis uendunt, Monachi in Mesuen. Adulteratur etiam cuiusdam auis fimo, Alex. Benedictus. Adulteratur moschus & præcipuè niger, & niger ad subrufum colorem accedens, admixto pauco sanguine hircino modicè asso, uel pane asso: ita ut tres uel quatuor partes ex istis contritis ad unam moschi admisceantur: & uix dignoscitur, sed panis assus, nimium friabilem reddit moschum. Sanguis uerò hircinus cum frangitur lucidus est, & clarus interius. Quandoq; uenditur cum ipsis pelliculis, & adulteratur similiter, ut iam dictum est. Incisis enim pelliculis Saraceni uerum moschum auferunt, & infarctas adulterato rursus ita conglutinant, ut non deprehendatur. Sed moschus adulteratus cum pelle, duplus est pondere si syncero conferas, Platearius. Moschus fictitius à quibusdam hoc modo fit: Nucis moschatæ, macis, cinnamomi, caryophyllorum, spicæ nardi, singulorum pugillus unus: trita omnia diligentissimè & cribro excreta, cum sanguine columbæ recenti subiguntur, & ad Solem siccantur: mox trita aqua rosacea moschata irrigantur, septies: ita ut semper irrigata denuo sicces ac teras. Tandem tertiam uel quartam partem ueri moschi contriti admiscent, & rursus aquam rosaceam moschatam inspergunt, & in aliquot partes diuisam massam (si rectè lego) pilis minutis albis capreoli uel hœdi sub cauda inuoluunt, & in uase uitreo reponunt, Authoris nomen excidit: uideor autem mihi in manuscripto cuiusdam empirici libello reperisse, & sequentem quoq; compositionem, quæ huiusmodi est. Benzuinum, cera candida noui examinis, caries fraxini arboris, & moschus miscentur: est autem ambra factitia, moschum uel zibettum redolens. Aliter, Styracem, ladanum & scobem ligni aloës miscent: debet autem ad utranq; compositionem moschus uel zibettum addi, atq; omnia cum aqua rosacea commisceri: sed facile fraus deprehenditur: nam natiua non ita celeriter ut factitia aquis mollescit, & ab eadem odore coloreq; differt. Cætera signa moschum dignoscendi syncerum eligendiq; præstantiorem, sequenti capite referam. Audio à quibusdam augeri moschum admixto semine herbæ, quam nostri aquilegiam, Galli angelicam uocant: quod etiam se deprehendisse amicus quidam mihi retulit, cum moscho in aqua (rosacea) resoluto, uerum supernatare animaduerteret, & quod ex seminibus accesserat subsidere. Sed impostor ille rem forte non intellexit. Siquidem herba quam Galli angelicam uocant, undiquaq; inodora est. Germanis uerò dicta angelica (eruditi quidam laser Gallicum interpretantur) radice præsertim, moschi odorem præsentare sæpenumero mihi uisa est, tum aliâs, tū pauca eius quantitate medicamentis cōpositis adiecta. ¶ Moschus odore in humido crasso perennante, uiuacissimus est, Syluius. Vncia senis aureis emitur, Alexander Benedictus.

G.

Moschus in Persas primum, inde in Amanum inuehitur, & in Aegyptum exinde: cum folliculis suis etiamnum à Venetis in calicibus uenundatur, qui etiam in pretio sunt, Alex. Benedictus. Indicus est melior Afro: subflauus etiam nigricanti præfertur: quanquam ex Catay præstantissimus hodie habetur, idemq; niger, Syluius. Vide supra in A. Moschus (inquit Platearius) omnino niger non probatur: præfertur illi subniger. Alius est subruffus, omnino accedens ad colorem spicæ nardi, qui maximè laudatur. Huiuscemodi quidam haberi aiunt ex capreis quæ spicam nardi depascun

tur. Quare eligendus est subruffus, qui quidem uix adulterari potest: & saporis amari, qui gustatus statim odore suo cerebrum feriat: qui neque statim soluitur, nec admodum resistit: & qui non omnino clarus (splendidus) sit intrinsecus, grana latiuscula, & per totum æqualia, xyloceratij instar, optima iudicantur. Quod ad regionem moschum præferunt Antebium, uel Ascilton, (Bellunensis legit Scinium, à Sceni regione fortassis) deinde Iurgium, postremo Indum marinum, Auicenna. Folliculi continentes moschum Cubit sunt subtili ex uesicula & moscho. Gergeri folliculi sunt his contrarij: qui moschus minus subtilis, minusque aromaticus est. Sed moschus Charam medio inter prædictos loco est: quo cum scobs argenti & plumbi miscetur, ut augeatur pondus. Moschus Salmindi deterior est, quia folliculo suo exemptus in uase uitreo seruatur, Elluchasem in Tacuinis. Sunt qui Tumbascinum anteponant (inquit Serapio) odorisque præstantiam caprearum pabulo ferant acceptam, quæ nardo inibi uescantur copiosa, cæterisque odoratissimis herbis. In Senitarum quidem agro capreæ herbas odoratas pascuntur, sed odoribus impares. Aliam quoque metendi rationem causantur Tumbascini. hanc saniem uomicæ folliculo non eruunt, & blandiente cœli serenitate merum legunt. Senici uerò uomicæ uentriculum exprimũt, & exclusa sanie adulterina permiscent, nubilo parumque arridente cœlo, & uasis uitreis recondunt, obturantque: deinde mittunt in regiones Saracenorum & in Hamen (Amanum, Alex. Benedictus,) & Persida, & Haharac, aliasque regiones Babyloniæ, (& in Aegyptum, Alex. Benedictus:) ac si Tumbascinus esset, Hæc Serapio. Præfertur moschus dorcadis, quæ depascitur utrunque been & spicam, & almaru, Auicenna. Quum hæc animalia procul à mari uersus desertum pascuntur spica, moschus ipsorum erit suauior: cum uerò prope mare sunt, pascuntur myrrha, Elluchasem. Melior moschus fit in urbe quadam quæ multò magis orientalis est quàm Chorase, quæ dicta est Tupata (Τουπάτα, Ruellius prima syllaba omissa Pat transtulit, eandem Serapio Tumbasci nominat.) Colore quidem hic moschus subflauidus est: huic bonitate cedit qui ab India defertur, colore in nigritiã uergente. hoc etiam imbecillior seu deterior est qui ex Sinis (aliâs Dinis, ἀπὸ Σίνων, ex Senitarum agro, Ruellius. hanc regionem Seni uocat Serapio) habetur, Symeon Sethi. Quod ad colorem & odorem, pomalis (pomi odore forsan) citrinus laudatur, Auicenna. Citrinum Auicenna præfert, qualem nos nunquam uidimus. nam noster ferrugineus est, Brasauolus & Syluius. Muscus ferrugineus ferè est noster, non, quem Auicenna probat, citrinus, Alexandrinum uocans. est odore in opum Cyrenaicum inclinante, sed ualentiore, præter summam aliam in eo fragrantiam. glebulis exiguis constat, Syluius. Syncerus niger est, conglobatus melior. solitudinis odorem habet, aut anguium quorundam stato tempore, aut cuiusdam auis fimi quo adulteratur. ex quo plus est, acrius nares ferit, Alex. Benedictus. lego, & quo propius est, acrius (id est minus grato odore) nares ferit. nam de zibetho quoque sic scribit, Ex proximo nares acrius ferit, & ex quo plus est, (lego, & quo propius est.) musco tamen charius comparatur: quoniam odorem qui gerit ipse non sentit. Sed hoc idem de musco quoque scripserat, odorem eius ab eo qui gerit non sentiri. Venatores in regionibus Beteth (Tebeth) & Seni, plerunque capreis quas uel sagittis interemerint, uel aliter ceperint, folliculum adhuc immaturum abscindunt: qui moschus præcox tetro & insuaui odore displicet. Verum tantisper libero aëre suspendunt: dum abacto prorsus fœtore maturuerit. is hac concoctione perfecta miram sibi conciliat suauitatem. Simile quippiam in arborum fructibus fieri consueuit, qui præcoces decerpti, tandem exuta acerbitate, & dulces & suaueolentes euadunt. Sed præferri debet moschus ille, qui in folliculo suo maturescit, antequam rescindatur ab animali, Serapio. Folliculus moschi antequam maturuerit, graue olet. Venetijs odorari uolui adhærentem adhuc animali: is omnino grauem odorem habebat, quia nondum ad maturitatem peruenerat. Quod si accidat ab animali auferri antequam abscessus cõcoctus sit, concoquitur quidem, sed ineptius olet, Brasauolus. Perfectus moschus non multus ad nos adfertur, sed folliculi solum ui ab animali abrepti, ex regionibus orientem & occidentem uersus ad nos comportantur. perfectior est ex oriente allatus, ijs præcipuè locis ubi nardus & odoratæ herbæ nascuntut, Brasauolus. An moschus legitimus & non adulteratus sit, quidam hoc modo probant: Ponderatum in peluim aut malluuium madens humensque deponunt, tum post aliquantulum iterum ponderant: si superat, tum non adulteratum putant: si uerò non, suppotitium illegitimumque iudicant, Symeon Sethi Gyraldo interprete. Græcè sic legitur, ἐν καθυγρασμένῃ λεκάνῃ μετὰ τὸ σταθμῆσαι τιθέασιν αὐτὸ, εἶτα πάλιν σταθμῶσι, καὶ εἰ μὲν τῷ σταθμῷ ὑπερόξει (lego ὑπεράξει) ἀνόθευτον αὐτὸ ἡγοῦνται: εἰ δὲ μὴ, νενοθευμένον. Ruellius uertit, In peluim humore perfusam post examinatum trutina pondus immittunt, postea iterum æqua lance ponderant. Quod si protinus ad stateram reductum superferatur, synceri experimentum putant: sin repẽs cedat & pondere degrauetur, spurij indicium existimant. Hanc opinionem Syluius quoque sequitur. Ego quod uerba attinet, Gyraldo accesserim. ὑπεράγειν enim uerbum significare uidetur, pondere superare: ut ἄγειν ponderare uel appendere sit, quemadmodum ἕλκειν. Quod ad rem ipsam, uter uerius trãnstulerit experimentum diuitibus relinquo. Mercatores quidam empturi moschum, naribus obturatis & respiratione cohibita ad medium iactum lapidis currunt, & inde attrahentes aërem ore, si moschi odorem sentiant, emunt probantque, Platearius. De moscho adulterato pluribus egi in E.

¶ Muscus est calidus & siccus, sed siccior quàm calidior secundum quosdam, & subtilis, Auicenna & alij. Cal. & sic in secundo gradu, Mesarugie. Cal. & sic in fine secundi gradus, Auerrois.

Calidus in ſecundo, ſiccus in tertio, Alchalahamen. Cal. et ſic. in tertio, & tenuiũ partium, Symeon Sethi, Conſtantinus, Meſeha. Calefacit moſchus, idq́ inſigniter, & intrò ſumptus, & ſi applicetur quoq́, nec non manifeſtè exiccat, Braſauol. Siccare quidem eum, etiam ex uehementia odoris colligitur: odor enim in ſicco fundatur, Ariſtotele teſte: ſed nos multas partes humidas ab eo non remouemus: & humiditas eius ualde craſſa eſt, Idem. Conuenit ſenibus per hyemem, Conſtantin. Diſſoluit & conſumit, utpote cal. & ſic. Platearius. Exigua eius portio magnæ eſt efficaciæ: quamobrẽ parcè admodum medicamentis adijcitur, nec conteritur, ſed diſſoluitur in aqua roſarum, &c. (ut in E. dixi,) Monachi in Meſuen. Doſin eius aliqui quatuor aut quinque ad ſummum grana faciunt. Theriaca eſt uenenorum, & propriè napelli, Auicen. Principalis ei dignatio inter aromata, Conſtantin. Aromatico quidẽ odore ſuo uires & ſpiritus corporis omnes corroborat: idq́ momẽto, propter partiũ eius tenuitatẽ, quæ tametſi illico penetret, durat tamen diutius, nec tam cito diſſoluitur quàm alij odores. Confirmat imbecilles particulas, Symeon Sethi & alij. Spiritus inſtaurat: ob id compoſitionibus multis analepticis miſcetur, Syl. Aëtius 12. 46. medicamento purganti ex hermodactylis moſchum addit, reſtaurandi nimirum cauſa particulas ui pharmacorum debilitatas. Vtilis eſt illis qui lipothymiam, hoc eſt animi deliquium patiuntur, quiq́ uires reſolutas habent, Symeõ. Contra quamuis ſyncopen remedio eſt, Auerrois. Contra ſyncopen & totius corporis (contra ſyncopen & cordis, Iſidor.) debilitatem, ſiue uitio capitis, ſiue hepatis, & contra ſtomachi dolorem, ex frigiditate, moſchus ſimpliciter cum uino detur, uel diamargariton, uel pliriſarcoticon, ad ſummum pondere quinq́ granorum, Platearius & Iſidor. Cor & omnia uiſcera roborat, cataplaſmatis inſtar impoſitus: membris omnibus, ipſis quoq́ oſſibus uires auget, ut recentiores quidam falſò ex Dioſcoride citant, qui nullam unquam moſchi mentionem facit. Addunt ex eodem, Inunctum capitis grauedinẽ pellere, uertiginem ex abundanti humore natam emendare, ſomnum inuitare, uenerem ſtimulare. Cor & reliqua uiſcera roborat potus, aut adhibitus foris, Aben Meſuai. Cordis robur & lętitiam promouet, inſigni ad hoc ipſum facultate, Auicen. & Auerrois. Facit & ad cardiacos: ipſum enim cor confirmat & roborat, ſed pallore corpus inficit, Symeõ. Tremorem cordis ſanat, Auicen. ¶ Cerebrum temperatum roborat, Auicen. Caput frigidum iuuat, calidũ lædit, Symeõ. Calidis natura dolorem capitis ſtatim excitat: ad affectus uerò frigidos in capite omnes perq́ utilis eſt, Raſis. Quibuſdam maleolet: alijs caput frigidum iuuat, calidum ferit, & in eo epilepſiam excitat, Syl. Quibuſdam ita ingratus eſt moſchi odor, ut inde capitis dolorẽ incurrant, aut etiã morbum attonitũ: & mulieres quædam uteri præfocationem, Braſauol. Et rurſus, Suauitate illa odoris multorũ capita aggrauãtur, & replentur. Calfacit cerebrum & deſiccat, quũ fiunt ſternutationes cum eo, idemq́ corroborat, Atabari & Meſarugie. Sternutationes de moſcho paralyſin iuuant, Conſtantin. Vtilis eſt ſodæ (id eſt capitis dolori) ueteri, quã nimia humiditas comitatur, Meſarugie. Caputpurgium ex moſcho cũ croco & pauca camphora, remedium eſt ſodæ frigidæ: moſchus etiã per ſe, propter uim reſoluendi cõfirmandiq́, Auicen. Corporis ſtupefactioni & ſurditati medetur. Melancholiã (ex ſolicitudine, Auicen.) abigit, Auerrois. Timorem melancholicũ pellit, & animoſos facit, Conſtantin. Miſcetur collyrijs & aridis medicamentis ocularibus: abſtergit enim albuginẽ ſubtilem, & noxium humorem deſiccat, & roborat oculos, Auicen. Hachim eben Hunaim, Conſtantin. Aduerſus nauſeam medetur, & appetitũ reſtituit, Raſis. Craſſos inteſtinorũ flatus reſoluit, Auerrois. Contra ſuffocationẽ ex utero ſubuenit, Auerrois. Contra cerebri (erratum uidetur) & matricis præcipitationem, naribus applicetur: contra ſuffocationem autem matricis, ſuffiatur, Platearius. Quibuſdam mulieribus uteri præfocationem affert, alijs in peſſo contra hanc mirè prodeſt, Syl. Odore eius uterus mirè trahitur: propterea eius uſus in peſſarijs maximus eſt, præſertim in uteri ſtrãgulatu, Braſauol. Vt menſes educantur, & conceptus cauſa frigida impeditus promoueatur, moſchus cum tryphera magna ſupponitur. Peſſus etiã factus ex ſtyrace calamita, ambra, & moſcho non parum iuuat. Idem præſtabit ſuppoſita lana xylina, oleo muſcelino madens, in quo reſolutus fuerit moſchus, Platearius. Eſt in moſcho humiditas quædam, quæ coitũ excitat, quòd ſi cum oleo cicino reſolutus uirgæ illinatur, coitum promouet, Medici Perſidis. Sic illitus coli, mirificè mulieres in Venerẽ proritat, Braſauol. Moſchus coitum auget, Auerrois. Hanc ob cauſam aliqui in medicamentum diaſatyriõ moſchũ adijciunt. ¶ Si parum muſci mandatur, fœtorem oris palliat, Platear. Placet ex eo in tragematis oris commendatio, Al. Benedict. Muſcardinas uocant hodie pharmacopolæ ſacchar aqua roſacea moſchata irrigatum, & in minutorum ſeminum formam criſpa ſuperficie redactum: uidetur autem præcipuè ad oris & halitus commendationem parari. In cibo facit (forte, pellit) oris fœtorem, Auicenna. Contra uirus axillarum, hircum uocant: Illinantur muſco axillæ, & diligenter fricentur, bene palliat, Platearius.

H.

Moſchus aromaticus nomen inuenit παρὰ τὸ ἐκ μέσου χεῖσθαι, quòd è medio (umbilico ſcilicet animalis) fundatur: uel à uerbo μῶ, quod eſt quæro, quòd ab omnibus requiratur: uel ab ὄζω, hoc eſt, oleo, fit oſchos, & μ. litera abundante moſchos: uel à priuatione fœtoris, κατὰ στέρησιν τῆς δυσωδίας. ὄζειν enim et bene & male olêre ſignificat, (ut μ. litera priuationis loco forte præfixa ſit) Etymolog. Moſchi meminit & Phociõ grammaticus recentior, Herm. Ego in ſolo Etymologico (cuius authorẽ nõ Phocionem ſed Micholum quendam eſſe alicubi legi) moſchi odoramenti mentionem reperio, nec apud alium

quenquam grammaticorum. Moschũ aliqui dictũ putant, quia Græci animal hoc ex quo moschus colligitur, uitulorum colorẽ habere iudicarũt, quos μόσχους appellant. Alij inquiunt ita appellari quia Græci primos stolones moschos uocant: moschus autem odoratus, est tanquã in eo animante stolo: sed uerisimilius est ab Arabica uoce misch Græcos deflexisse, Brasauolus, cui & ipse facile accedo. ¶ Et celebris suaui est unguine muscus Arabs, Alciat. ¶ Sunt ex plantis quæ moschũ olent. De angelica nostra in E. superius dixi: de dorcadiade uerò uel muscio, itẽ muscilio uel dorcide herbis, & iua moschata, in historia Capreæ. Alfengemisch, est ocymũ caryophyllatum, uel muscatũ, ut aliqui putant: nam misch Arabice moschus est, Monachi in Mesuen. Solanum, tum cõmune, tum uesicariũ quoq;, ni fallor, sæpe mihi folijs suis moschum prorsus redolere uisa sunt. Est & herbula quædã rara, nec ulli adhuc descripta, quam circa Basileã & Lausannam reperi, locis opacis & pinguibus. Vix ultra sesquipalmũ assurgit, apij ferè folijs, tenera, flosculi parui & pallidi quaternis singuli foliolis, si rectè memini, summos coliculos coronant, mira processu & peculiari ratione: sunt enim quaterni in circuitu laterũ, in uertice unus, omnes contigui: radix subest, parua, alba, denticulata, similis illi quã in Hessia saniculam albam uocant: sed hanc quoq; à nõnnullis sic appellari audio. Superficies eius ipsissimum moschum olet, breui quidem & fugitiuo sed suauissimo odore. In summis etiã circa Sedunum Helueticis alpibus, herbulã quãdam breuissimam roseis uel purpureis floribus inueni, moschi uel stactes potius aut styracis calamitæ odore: ut & satyrij genus digitatum, florũ capitulo coloris rubri adusti & nigricantis (quamobrem incolæ **brendli** uocitant, hoc est adustam) quo nihil unquã suauius mihi odoratus uideor, & ea quidem gratia quæ caput minime repleret. Rosa Damascena seu muscatella uulgò dicta inter syluestres annumerari potest: quam Auicẽna Canone 2. ca. 514. Nesrin uel nesrin, uel neserin nominat, ut Bellunensis interpretatur, cuius hæc sunt uerba: Nesrin est rosa odoris acuti, quę uulgò in Hispania & Barbaria rosa muscata dicitur. Damasci rosa nesrin uel neserin, & est species rosæ syluestris. Simon Ianuensis etiã, & Pandectarius, neserin uel nesrim, autoritate Alhaui dicunt esse rosam syluestrẽ & albam, quæ in frutice spinoso ut satiua nascatur. Serapio nersin uocat, & ab aliquibus rosam syluestrẽ et rosam Seni nominari scribit, Monachi in Mes. Alibi etiã nesrin rosam paruã, syluestrẽ, albam interpretantur: cui Auicẽna & Serapio eandem facultatẽ attribuãt qua prȩditum est zambacum uel ieseminum, sed infirmius: ut in penuria olei zambacini, oleo de nesrin, id est rosis Damascenis uti liceat. Nersin, inquit Auicen. calidus & siccus est ordine tertio. Omnis species (pars) eius uim habet abstergendi & attenuandi, sed flos prȩcipuè. Neruis frigidis prodest. Vermes aurium occidit: & tinnitum earum tollit. Dentium dolorẽ mitigat. Syluestris in hoc genere fronti in capitis dolore illinitur. Prodest gutturis & tonsillarum abscessibus. Drachmæ quatuor inde potæ, de syluestri præcipuè, uomitum & singultũ sistunt, Hæc Auicen. de nesrin. Sed cum planta sit calida & sicca in tertio, & eadem ferè quæ zambacum efficiat, rosis eam adnumerare non possumus: neq; enim ulla nobis rosarum species siue satiua siue syluestris cognita est, quæ tertio gradu calfaciat & illa præstet quæ plantã nersin præstare ex Auicenna nunc recitaui. Quamobrẽ aliam esse oportet rosam Damascenam siue muscatã uulgò in Italia dictam: cuius Matthæolus etiã meminit, per q̃ odoriferam esse scribens, colore albo, & uentri mouendo cæteris efficaciorem. Ego loco nersin ieseminũ uulgò dictum, aut leucoia potius quàm ullum rosarum genus usurpare malim. Nesrim, id est zambacum syluestre, calidum est et siccũ: & calidi temperamenti caput lædit, (& uel sanguinẽ è naribus aliquãdo odore suo elicit) Rasis. Idẽ apud Serapionẽ, Vidi, inquit, in Corasceni qui dabant foliorũ eius duas aut tres ad summum drachmas, unde uenter admodum mouebatur. Nersin est sicut narcissus, Auicenna & Aben Mesuai: ego narcissum hîc falsò legi uideo, siue authorum, siue interpretũ aut librariorum hæc culpa sit: nam neq; forma, cum sit frutex rosæ similis, aut saltẽ magnitudine par: neq; uires cum narcisso cõueniunt. Fieri quidẽ potest ut ea uox corrupta sit pro iesemino. Quanquã rursus in Narcisso etiã apud Serapionẽ scribitur, narcissum ea efficere quæ ieseminum. Sed legendũ est nersin nõ narces (sic enim narcissum uocant) ea præstare quæ ieseminum, ut Auicenna & Mesarugie docent. Serapio quidẽ uel citatus ab eo author, uocum affinitate facile falli potuit. Est aũt zambacum siue ieseminum frutex floribus odoratis, quẽ Galli & Itali etiãnum ieseminum appellant, docti quidã iasminum, & ungentum eiusdẽ nominis Dioscoridi descriptum ex floribus eius confici arbitrantur. Ego eundẽ fruticẽ Vergilij casiam esse puto, apibus gratam, ut pluribus in Apum historia docebo. Quod si nesrim ieseminum syluestre est, ut Rasis scribit, non rectè Auicenna huius plantę genus syluestre priuatim nominaret, satiuum etiã genus eius alterum esse intelligendum relinquens, cum de sambaco, id est iasmin (sic enim Bellunensis hæc uocabula scribit) seorsim agat. Scribit autem sambacum calidum & siccum esse ordine tertio, & oleum eius prodesse neruis frigidis, in senibus prȩsertim, sed odore suo caput lædere, quod Dioscorides etiã de iasmino tradidit unguento. Sed siue sambacum syluestre hæc planta est, siue similis ei, sat fuerit intelligere eandẽ utriusq; facultatẽ esse, sambaci tamen efficaciorẽ paulò: & nullum pro eo rosarum genus substituendum. Rosæ quidẽ nomen (uocant enim nersin aliqui rosam agrestẽ, & rosam Seni, ut apud Serapionẽ legimus) nõ satis est ad probandum proprie dictæ rosæ hanc speciẽ esse: ut neq; uiolæ proprie dictæ genera sunt, quę uocantur leucoia Dioscoridis, & leucoion Theophrasti. Oleum de nersin utile est aduersus pleuresin ex atra bile, & uteri dolores, Aben Mesuai. ¶ Vinum quod uulgò muscatum uocant (nostri muscatellum,) præcipui odoris iucundissimiq; saporis est: mirumq; quomodo muscus etiamnũ in pyra quędã

minima

minima transierit, superba (ut dicũt) cognominata: parua hæc & ocyssima, sed ætate nostra & in maiora etiam serotina idem odor transiuit. Vuam albam ac nigram quoq; iam occupauit: in alios fructus non transiuit is odor: in pruna ac ficus à nobis frustra tentatum est, Alexander Benedictus lib. 10. cap. 10. operis sui practici, ut uocant.

¶ Reddunt interdum & feles syluestres (martes potius,) & mures, moschi odore recrementum, ut sæpe in dirutis agrorum ædificijs uidimus: sed id acceptum ferendum est odoratis fruticum cibis, quibus aluntur, Ruel. ego hæc animalia frutices minimè depasci puto. Sed de marte, & mure moschardino, ut quidam appellant, suo loco dicetur. Moschiæ dicti lepores quidam sunt, quorum in uestigijs spiritum tanta ui sentire canes memorant, ut furere planè credantur, ut dixi in Lepore B.

¶ Moschus in Calechut affertur ex regione Pego dicta, à qua distat quingentis millibus passuum, Ludouicus Romanus.

DE MVLO.

A.

MVLVS iumentum eſt, quod Hebraica lingua פרד pered nominat: unde fœmininũ פרדה pirdah, Regum 3.1. Dauid Kimhi ſcribit ex ſententia R. Hai, pered animal à ſeparatione ſic dici, quod non pariat. Pſalmo 32. pro Hebraica uoce pered, Chaldæus habet כודנא cudana, Arabs בעאל, beal. at Geneſeos 36. pro iemim Hebraica uoce, (mulos pleriq; interpretãtur,) Arabicè legimus בגאל, kegal. Septuaginta hemionos. Ab hac uoce nominatus uideri poteſt burdo uel burdus Latinè: Porphyrio equum mannum ſiue mannulum interpretatur. Albertus Magnus uidetur muli genus intelligere ex equo natum & aſina, hinnum uel hinnulum ueteres uocant, ut in hinni hiſtoria ſtatim poſt aſinum dixi: & nonnulla dicam mox in B. ימים iemim, Geneſeos 36. Saadias & Salomon interpretantur peradim, id eſt mulos, ſimiliter Steuchus & Sanctes: Hieronymus aquas calidas, alij onagros, &c. Vide ſupra in Aſino H. h. Doctiſſimi quidem pleriq; mulos eſſe conſentiunt, ut & D. Kimhi in libro radicum. רכש rekeſch, alij equos præſtantes nec dum annoſos, aut celociſſimos, alij mulos eſſe putant: uide in Equo A. Achaſtranim Eſther 8. Dauid Kimhi & alij mulos interpretantur. R. Salomon camelos ueloces, Hieronymus ueredarios, Septuaginta omittunt. Sed diuerſa apud Hebræos muli nomina eſſe minus mirum, cum præter commune genus muli aliud quoddam peculiare in Syria habeatur, ut dicam in B. Apud Munſterum in Lexico trilingui pro mula ſcribitur pirdah, & perutijah, פרוטיה. Græci mulum ἡμίονον dicunt, & alio nomine aſtraben, quæ uox nonnihil ad achaſtran Hebraicam uel Arabicam accedit. Hemionos quidem ſemiaſinum ſonat, quod mulus altero tantum parente aſinus ſit, altero equus, in pluribus tamen aſini quàm equi naturam ſequi uidetur. Italis, mulo. Hiſpanis, ſimiliter: fœmina, mula, ut Latinis. Gallis mulet, fœmina mule. Angli à Gallis mutuantur a mule. Germanis, **multhier** uel **muleſel.** Illyrijs mezeck.

B.

Sunt in Syria, quos mulos appellant, genus diuerſum ab eo, quod coitu equæ & aſini procreatur, ſed ſimile facie, quomodo aſini ſylueſtres, ſimilitudine quadam nomen urbanorum accepere. & quidem ut aſini illi feri, ſic muli præſtant celeritate. Procreant eiuſmodi mulæ ſuo in genere. cuius rei argumento illæ ſunt, quæ tempore Pharnacæ patris Pharnabazi in terram Phrygiam uenerunt, quę adhuc extant. tres tamen ex nouem, quot numero olim fuiſſe aiunt, ſeruantur hoc tempore, Ariſtoteles. Et alibi, In terra Syria ſuper Phœnicem mulæ & coëunt, & pariunt omnes: ſed id genus diuerſum eſt, quanquam ſimile. Theophraſtus uulgò parere in Cappadocia tradit, (quod in Ariſtotelis quoq; Mirabilibus legitur) ſed eſſe id animal ibi ſui generis, Plinius. In India equarum & aſinorum greges ſunt, & aſinos equæ facillimè admittunt, & rubros mulos pariunt, ad currendum præſtantiſſimos, Aelianus. Apud Indos Pſyllos (nam ſunt etiam alteri Africi) arietibus non maiores equi gignuntur: aſini quoq;, muli, & boues minimi, Aelianus. ¶ In terra Scythica neq; aſinus neque mulus gignitur, ac ne ullus quidem uiſitur propter frigora, Herodotus libr. 4. Et paulò ſuperius cum idem ſcripſiſſet, ſubdit: Quo magis miror cur in omni Eleo agro muli nequeant gigni, cum neque locus ſit frigidus, neq; ulla alia cauſa appareat. Aiunt Elienſes ipſi ex imprecatione quadam id ſibi contigiſſe, (idem ex Herodoto Euſtathius repetit:) cumq; tempus aduentat conceptus equarum, ſe in loca finitima illas educere; Ibi poſtquam admiſerint aſinos dum equæ conceperint, tunc rurſus eas reducere. Plura uide ſupra in Equo C. ¶ Mulus natura ſua aſinum magis quàm equum refert, burdo autem contra. quamobrem mulus aſini uocem reddit, burdo equi. uterq; ex diſſimilis naturæ ſemine generatur, ideoq; ſterilis eſt, Albertus. Videtur autem innuere burdonem ex aſina & equo gigni, (ueteres hinnum uel hinnulum uocabant:) ut mulus ex equa & aſino, quanquam Alunnus, Burdo (inquit) uel hinnulus, Italis mulo baſtardo (id eſt mulus ſpurius) dicitur, ex equa & aſino naſcens. Burdonem è genere mulorum eſſe Sextus Empiricus etiam manifeſtè innuit, eodem in capite ex mulo pariter & burdone remedia numerans: ubi & Humelbergius burdonem hinno eundem facit in ſuis enarrationibus. Adde quod remedia quædã ex burdone ſcripta à Sexto, alij de mulo ſimiliter ſcribunt. Ginni apud Ariſtotelem deminuta forma equi dicuntur; quos & gygenios ab Strabone nuncupari putant nonnulli, quanquã & mulorũ genus ſic in Liguria uocet, Cęlius. Muſimon, aſinus, mulus, aut equus breuis, Nonius. Mulus habet quædã aſini propria, auriculas lõgas, uocem, crucem in humeris, pedes exiguos, & corpus macilentum: reliqua uerò ut habet equus, Liber de nat. rerum. ¶ Muli nigricant colore: cardinales in Italia cinericei ferè coloris ut audio, comparant, eoſdemq; magnos & caudatos. Aſinis & mulis procomij loco ad oculos defendendos aures datæ ſunt longiores, Xenophon. Mulo dentes mutantur, Ariſtoteles. Aſinus & mulus dentes habent triginta ſex, καὶ τοὺς προσφυεῖς, id eſt itemq; agnatos uel annexos, ut Ruellius uertit, Abſyrtus cap. 95. Ceruix mulorum & aſinorum non eſt erecta ut equorum, etiamſi longa ſit, Varinus in Βραχαύχενες. In equorum & mulorum quorundam corde inuentum eſt os, Hierocles. Mulus & omnia ſolipeda felle carent, & uentrem habent ſimplicem, Ariſtoteles & Plinius. De uuluis mularum, uide in C. in cauſa ſterilitatis earum.

C.

Equi, muli, & aſini fruge herbaq; ueſcuntur, ſed maximè potu pingueſcunt, Ariſtoteles. Quidam præcipiunt equum admiſſarium eodem ritu quo mulos ſaginandum eſſe, Columella. Quî fiat

quòd

quòd equi dum bibunt caput aquæ ad oculos usque immergant, muli uerò & asini extrema tantum labra, Hier. Garimbertus quærit quæstione 45. Rododaphnæ flores & folia, mulis, asinis, & quadrupedum plurimis uenena sunt, Dioscorides. ¶ Muli & asini uolutationi indulgent, ut ita scilicet à lassitudine recreentur. ¶ Viget & equus & mulus (Aristotele teste) à dentium ortu: cumque prodierint omnes, non facile ætatem dignoueris: quatenus tamen dignosci possit in mentione equorum explicatur. Mulæ maiores & uiuaciores sunt quàm mares muli, Aristot. Et alibi, Serius fœmina se nescit quàm mas. Nonnulli fœminam profluuio urinæ purgari aiunt: marem olfactu urinæ prius senescere. Et rursus, Vita mulis ad annos multos. iam quidam uel octogesimum annum potuit agere, cum templum ædificaretur Athenis, de quo plura in e. ¶ Mulus asini, burdo equi uocem reddit, Albertus.

¶ Obseruatum, è duobus diuersis generibus, tertij generis fieri, & neutri parentum esse similia: eaque ipsa quæ ita nata sunt, non gignere, in omni animalium genere, idcirco mulas non parere, Plin. Mulas Democritus non parere ait: nec enim similes alijs uuluas animalibus habere: itemque ex diuersis animalibus procreatas minimè concipere quire, Aelianus interprete Gillio: sed non rectè fortassis ex Aristotele hæc transcripta sunt, cuius mox uerba recitabo. Author obscurus libri de nat. rerum, mulorum genus sterile esse ait, quoniã ex diuersæ naturæ seminibus oriatur: frigidum enim esse asini semen, equi calidum. Aristoteles libro 2. de gener. anim. cap. ultimo, mulos tantum inter ea, quæ ex diuersæ speciei parentibus gignantur animalia (ut sunt lupi, uulpes, canes: perdices & gallinæ, &c. de quibus penultimo capite dixerat: Coëunt animalia etiam quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis, &c.) steriles esse scribit. Cuius rei causa, inquit, non bene ab Empedocle & Democrito redditur. Obscurè Empedocles, planius Democritus scribit: sed neuter bene. Afferunt enim (eandem) demonstrationẽ æquè de omnibus, quæ præter suam cognationem coëant. Democritus meatus mulorum corruptos in uteros dicit, quoniam non ex cognatis principium eorum consistit. Sed id cum alijs etiam animalibus accidat, tamen nihilominus possunt generare, ut paulò ante dictum est. Empedocles (eiusdem aliam opinionem inferius ex Plutarcho adferam) misturam seminum causatur, quæ densa ex molli utraque genitura consistat: caua enim & densa coaptari uicissim, fierique ex ijs, durum ex mollibus, ut si æs stanno misceatur. Sed hæc & ineptè & supra hominis captum dicuntur: (& quæ sequuntur, quæ idcirco omitto, quòd partim obscura, partim logica magis quàm physica sint.) Relictis igitur hisce nimium uniuersalibus & inanibus causis: ex ijs quę in genere tum equorum tum asinorum insunt, considerando potius acceperis causam: primum enim utrunque eorum singularem parit fœtum ex sui generis maribus: tum fœminæ non semper concipere possunt: & quidem equi interposito tempore admittuntur, quoniam ferre continuè nequeant. Item equa menstruosa nõ est: imò minimum inter quadrupedes emittere solet: asina conceptus incontinens est, genituram utique iniectam emingit. Deinde cum asinum docuisset animal esse frigidum, semen quoque genitale eius, inquit, frigidum esse necesse est. Cuius rei indicium, quod si equus superuenerit asinam, quam inierit asinus, non peruertet asini initum (ut Plinius etiam scribit:) sed si asinus superuenerit equam, quã equus inierit, peruertet, propter seminis sui frigiditatem. Cum igitur inter seipsa iunguntur, seruatur semen propter alterius calorem: calidius est enim ab equo quod secernitur: nam asini & materia & genitura frigida est, equi calidior est: cum autem mistum uel calidum cum frigido, uel frigidum cum calido est, euenit ut conceptus ex ijs seruetur, eaque uicissim ex seipsis fœcunda sint. At uerò quod ex ijs prodijt, infœcundum ad perfectam fœtificationem est. Omnino cum utrunque aptum propensumque sit ad sterilitatem: sunt enim in asino, tum ea quæ diximus: tum etiam, ut nisi à prima dentium mutatione (priusquam dentes pullinos iaciat, Plinius) generare incipiat, nunquam pòst generet, sed sterilis omnino perduret: ita in exiguo continetur generandi uis corporis asinini, facillimeque labitur ad sterilitatem. Equus etiam simili modo idoneus est ad sterilitatem, tantoque deest ut sterilis sit, quanto, ut quod ex ipsis proderit semen frigidius reddatur: quod tunc efficitur, cum asini excremento (semine) miscetur. asinus quoque parum deest quin sui generis initu sterile generet. Itaque cum accesserit quod præter naturam est, si ante uix unum partu naturæ legitimum poterat generare, iam quod peregrinum ex ijs prodijt sterilius, nihil deerit ut sterile sit, sed necessariò sterile erit. Euenit etiam ut corpora mulorum magna efficiantur, quoniam menstruorum decessus (ἀπόκρισις, id est excretio) ad corporis incrementum uertatur. Cumque partus eorum annuus sit, non modo concipiat, sed etiam enutriat mula opus est: quod fieri non potest sine menstruis. mulis autem menstrua desunt, sed quantum inutile est, cum excremento uesicæ abigitur: (Vnde fit, ne muli genitale fœminarum, ut alia solipeda, sed ipsum excrementum olfaciant.) reliquum in corporis incrementum & magnitudinem uertitur. Itaque concipere quidem aliquando mula potest: quod iam factum est, sed enutrire atque in finem perducere non potest. Mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quàm fœmina mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem: quod autem facit ginnus est (de quo paulò inferius dicetur.) Hæc omnia Aristoteles. Quadrupedibus tantum uiuiparis menstrua contingunt, nisi quid læsum per generationem sit, ut mula, Aristot. Aegyptij ut mulierem sterilem significent, mulam pingunt: hæc enim ideo est sterilis, quia matricem habet obliquam, Orus. Aristotelis de mulorum sterilitate sententiam ab Alexandro Aphrodisiensi nõ animaduersam miror; is enim eandem quam Ari

ſtoteles refellit, opinionem profert, Problematum ſuorum libro primo, his ferè uerbis: Mulæ ſteriles uidentur, quoniam ex animalibus conſtant ſpecie diuerſis: miſtio enim ſeminum, quæ tam habitu, quàm natura inter ſe diſcrepant, aliud quippiam præter uires ſuorum ſimplicium conficit, & naturam eorum penitus abolet: quemadmodum albi & nigri miſtio, abolitis extremis coloribus alium parit colorem fuſcum nominatum, qui neuter extremorum eſt: igitur habitus genitalis aboletur, & ſpecierum habilitas omnis deſtruitur, quæ creatrix certi indiuidui eſt, Hæc ille. Mihi quidem hæc ratio etiam contra Ariſtotelem defendi poſſe uidetur: nam cætera animalia, quæ ex diuerſis ſpecie parentibus naſcuntur, ut canes è cane & lupo aut uulpe: & accipitres ex accipitribus ſpecie diuerſis, & gallinæ ac perdices, ideo non ſterilia forte fuerint, quòd parentes eorum quamuis ſpecie diuerſi, natura tamen non adeò differant quantum equus & aſinus, eorumq́ſemina: de quibus etiam Ariſtoteles ipſe teſtatur, hoc frigidum, illud calidum eſſe. Alcmæon (ut refert Plutarchus de placitis philoſophorum 5.14.) mulos mares ſteriles eſſe ſcribit, propter tenuitatem, hoc eſt frigiditatem ſeminis. Fœminas uerò, quòd uteri earum occluſi ſint, neq; dehiſcant (acetabulis ſcilicet unde ſanguis menſtruus funditur in alijs animalibus non apertis.) Empedocles uero (cuius aliam opinionem ex Ariſtotele paulò ante retuli) propter uterum nimis paruum, eundemq́ humilem & anguſtum, & obliquo ſitu (κατεστραμμένως) uentri adnatum, ita ut ſemen non rectà inijci poſſit: & ſi poſſet, non tamen contineatur. Huic aſſentitur Diocles, ſæpe in diſſectionibus talem ſibi uiſum ſcribens mulorum uterum, ac ueriſimile eſſe eandem ſterilitatis cauſam in mulieres quoq; cadere. Mula quoq; iam facta grauida eſt, ſed non quoad perficeret atq; æderet prolem, Ariſtoteles. Et alibi, Mula aliquando gemellos peperit, quod oſtenti loco habendum eſt. Mula ſi gemellos peperit, oſtentum dirum peſtemq́ denũciat, Alexander ab Alexan. Eſt in Annalibus noſtris peperiſſe ſæpe, uerum prodigij loco habitũ, Plin. Cum Darius Babylonem obſideret, Babylonij nihili pendere obſidionem: nam conſcenſis pro pugnaculis tripudiare, probraq; ingerere Dario atq; exercitui: quorum quidam ita inquit: Quid iſtic deſidetis Perſæ, quin potius abſceditis, tunc expugnaturi nos, cum pepererint mulæ. Hoc quidã Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno ac ſeptem menſibus obſidione conſumptis, &c. Zopyro Megabyzi filio hoc contigit portentum, ut quædam mularum eius, quæ frumentum ſubuectabant, pareret: quo oſtento cõmotus ille cum recordaretur eorum quæ Babylonius ille dixerat, ut ipſe tanti facinoris author fieret, tanquã omnino fatalis, naſo & auriculis ſeipſum mutilans, Dariũ cõſilijs inſtituit de capiẽda Babylone: ipſe trãsfugã ſe ſimulãs, & à Dario mutilatũ quòd ſuaſiſſet ei à Babylone tanquam inexpugnabili recedere, cum poſt aliquot præclara eius aduerſus Perſas facinora, dux exercitus & murorum cuſtos creatus eſſet, urbem Dario prodidit, ut pluribus recenſet Herodotus libro 4. Et rurſus libro ſeptimo, Cum Xerxes, inquit, aduerſus Græciam proficiſcens cum exercitu Helleſpontum traieciſſet, mula mulum edidit, ancipitia genitalia habentem, maris & fœminæ, ſed maris ſuperiora. Pariunt aliquando mulæ in terris ualde calidis, in quibus exterior calor frigiditatem aſini temperat interiorem, Albertus: quam eius opinionem ipſe non probo, nec quo nitatur authorem habet, niſi forte Varronem, cuius iam uerba recitabo. quod ſi iuſta hęc cauſa eſt, cur aliquæ tantum & rarò, non omnes quæ eodem calore ex æquo fruuntur ijs in terris pariunt? Romæ aliquoties dicitur peperiſſe mulam. Mago ſanè & Dionyſius ſcribunt mulam & equam cum conceperint, duodecimo menſe parere. Quare non, ſi hic in Italia cum peperit mula ſit portentum, adſentiri omnes terras. Neq; enim hirundines & ciconiæ, quæ in Italia pariunt, in omnibus terris pariunt. Non ſcitis palmas, cariotas in Syria parere, inuectas in Italiam non poſſe? Hæc Varro. Quidam nõ diſſimulandi authores, ut M. Varro, & ante eum Dionyſius ac Mago prodiderunt, mularum fœtus regionibus Africæ adeò non prodigioſos haberi, ut tam familiares ſint incolis partus earum, quàm ſint nobis equarum, Columella. In terra Syria ſuper Phœnicem, & in Cappadocia, mulas parere aiunt: ſed genus diuerſum eſt, quanquam ſimile, ut in B. retuli. ¶ Mulæ Democrito non naturæ opus, ſed humanæ machinationis adulterinum inuentum & furtum eſſe uidentur: nam cum Medus quidam aſinus uim equæ inferens, fortuitò grauidam reddidiſſet, homines poſtea huius uiolentiæ diſcipuli facti, in conſuetudinem procreandi adduxerunt, Aelianus. Apud Venetos Paphlagoniæ urbem mulorum genus primum excogitatum & inuentum eſt, Scholia in Homeri Iliadis ſecundum. Geneſeos 36. legimus, quòd Ana ſocer Eſau dum paſcit aſinos patris ſui in deſerto, inuenerit ימים iemim, id eſt mulos, ut pleriq; interpretantur (alij uero aliter, ut in Aſino ſcripſi in h.) Sunt qui arbitrentur onagros ab hoc primum admiſſos eſſe ad aſinas, ut uelociſſimi ex his aſini naſcerentur, qui uocantur iamim. Pleriq; putant quod equarum greges ab aſinis in deſerto ipſe curauerit primus inſcendi, ut mulorum inde noua contra naturam animalia naſcerentur.

¶ Aſini opera ſine dubio geruli mirifica, arando quoq;, ſed mularum maximè progeneratione, Plinius. Ex equa & aſino fit mulus: contra ex equo & aſina hinnus: utriq; enim bigeneri atq; inſititij, non ſuopte genere ab radicibus, Varro & alij, ut pluribus dicam inferius. Ex aſino & equa mulus gignitur menſe duodecimo, Plinius & Abſyrtus. ¶ Si quem mulorum genus creare delectar, equam magni corporis, ſolidis oſſibus, & forma egregia debet eligere: in qua non uelocitatem, ſed robur exquirat. Aetas à quadrima uſq; ad decennem huic admiſſuræ iuſta conueniet, Palladius. Ad tales partus equas neq; quadrimis (trimis, Palladius, & Abſyrtus apud Conſtantinum) minores, neque decennibus maiores legunt, Plinius. In educando genere mularũ antiquiſſimum eſt diligenter exquirere,

exquirere, atq; explorare parentem futuræ prolis fœminam, & marem: quorum si alter non est idoneus, labat etiam quod ex duobus fingitur. Equam conuenit in annos decem, quousq; amplissimæ atq; pulcherrimæ formæ sit, membris fortibus patientissimã laboris eligere, ut discordantẽ utero suo generis alieni stirpem insitam facile recipiat, ac perferat, & ad fœtum non solum corporis bona, sed & ingenij conferat: nam cum difficulter iniecta genitalibus locis animentur semina, tum etiã concepta diutius in partum adolescunt, ut quæ peracto anno mense tertiodecimo uix eduntur, natisq; inhæret plus socordiæ paternæ, quàm uigoris materni. Veruntamen ut equæ dictos in usus minore cura reperiuntur, ita maior est labor eligendi maris, quoniã sæpe iudicium probantis frustretur experimentum, Columella. Creantur ex equa & asino, uel onagro & equa. Sed generosius nullum est huiusmodi animal, quàm quod asino creante nascetur. Utiles tamen admissarij nascentur ex onagro, et asina: qui post in sobole secutura agilitatem, fortitudinẽq; restituant, Palladius. Onagro & asina genitus mulus omnes antecellit, Plinius. Et alibi, Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ ueloces in cursu, duritia eximia pedum: uerum strigoso corpore, indomito animo, sed generoso. Mula non solum (inquit Columella) ex equa & asino, sed ex asina & equo (hinnum alij uocant,) itẽq; onagro & equa generatur. Neq; tamen ullum est in hoc pecore, aut animo, aut forma præstantius, quàm quod seminabit asinus: quanquam possit huic aliquatenus comparari, quod progenerat onager, nisi & indomitum, & seruitio contumax syluestri more, strigosum, patris præferat habitum. Itaque eiusmodi admissarius nepotibus magis, quàm filijs utilior est: nam ubi asina & onagro natus admittitur equæ, per gradus infracta feritate quicquid ex eo prouenit, paternam formã & modestiam, fortitudinẽ, celeritatemq; auitam refert. Qui ex equo & asina concepti generantur, quamuis à patre nomen traxerint, quòd hinni uocantur, matri per omnia magis similes sunt. Itaq; cõmodissimum est asinum destinare mularum generi seminando, cuius (ut dixi) species experimento est speciosior. Veruntamen ab aspectu non aliter probari debet, quàm ut sit amplissimi corporis, ceruice ualida, robustis, ac latis costis, pectore musculoso et uasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri uel maculosi: nam murinus cum sit in asino uulgaris, tum etiam non optime respondet in mula: neq; nos uniuersa quadrupedis species decipiat, si qualem probamus, conspicimus. Nam quemadmodũ arietum, quæ sunt in linguis & palatis maculæ, plerunq; in uelleribus agnorum deprehenduntur, ita si discolores pilos asinus in palpebris, aut auribus gerit, sobolem quoq; frequenter facit diuersi coloris: qui & ipse etiam si diligentissime in admissario exploratus est, sæpe tamen dominum decipit: nam interdum etiam citra prædicta signa dissimiles sui mulas fingit: quod accidere non aliter reor, quàm ut auitus color primordij seminis mistu reddatur nepotibus, Hucusq; Columella. Admissarius asinus (inquit Palladius) sit huiusmodi, corpore amplo, solido, musculoso, strictis & fortibus membris, nigri uel murini maxime coloris, aut rubei: qui tamen si discolores pilos in palpebris, aut auribus geret, colorẽ sobolis plerunq; uariabit. Qui mularum generi seminando (inquit Absyrtus) destinabitur asinus, hac corporis forma sit oportet: habitu magno, quadratis membris, uasto capite, non equino: facie, genis, item & labris ingentibus: non exiguis oculis, neq; cauis: naribus patulis, neq; constrictis: auribus (non paruis) nec flaccidis, sed arrectis: (ὦτα μὴ μικρὰ, μηδὲ ἐκλαμβὰ.) ceruice lata, neq; breui: lato & musculorum toris denso pectore, & ad sustinendos (equarum infestarum) calcitratus robusto: grandibus scapulis, ac partibus quæ humeris subiacent, aut supra genua sitæ sunt, crassis, ualentibus, corpulentis, & quàm maximè distantibus: siquidem opus est cum superuenit, ut fœminam facile complecti possit: grandi dorso, spina lata, neq; gibberi neq; caua, angustam lineam in rectum ferente: humeris non subsidentibus, sed eminulis: excelsa armorum compagine & æquabili, ita ut prominentiam litura distinctam habeat, (καὶ τ̓ ἐν αὐτῇ κατάγραφον κόκκυγα. quæ autem pars coccyx uocetur, docui in equo B. catagraphon autem forte dicit, quòd sæpe eo in loco genitiua quædam nota reperiatur, à qua & equi ἀετογενεῖς uocantur) eandemq; latam (Ruellius pro πλατὺν, legit ὀσφὺν, uertit enim lumbis plenis, quos tamen oblongos esse, quod hîc requiritur, non conuenit: nam equum Xenophõ hoc magis laudandum scribit, quo breuiores fuerint lumbi) plenam, oblongam, nec in arctum strangulatam. Sit etiam pectore latè costato, coxendicibus magnis & æqualibus, non substrictis clunibus, (μὴ παράγλωττος) nec in acutum porrectis. Magis placent qui cauda sunt breuiore: feminibus insuper esto compactis, breuibus, lacertosis, neq; extrorsus auersis, cæterum diuaricatis: sic enim firmior erit ἐν τῇ ὑποβάσει, (hoc est in equitatione & progressione: nam & Xenophon equum laudat, qui habeat μηροὺς τοὺς ὑπὸ τῇ οὐρᾷ πλατεία τῇ γραμμῇ διωρισμένους. οὕτω γὰρ γοργοτάτην ἅμα καὶ ἰσχυροτάτην ἕξει τὴν ὑπόβασίν τε καὶ ἱππασίαν.) tales etiam rubustiores sunt, quàm σύμμηροι, hoc est illi quibus femora penè committuntur. Esto præterea testibus magnis, paribus: genibus magnis & rotundis, tibijs & cruribus uescis, (id est non magnis) osseis ferè & excarnibus, magisq; neruosis, minimè uaris (βλαισοῖς) neq; discolore tæniarum cinctu uerticillatis, calcibus (mesocynijs, de quibus in Equo dixi) neq; præter modum altis, neq; nimium depressis: sed nec nixus talis ingrediatur, (μηδὲ κυνοβάτης ἔστω.) pedibus uatijs, non introrsum contortis, nec humilibus, (ἐχέτω δὲ πόδας μὴ σκαύρους, μηδὲ ταπεινούς.) ungula crassa, (dura Ruellius) subter concaua, interiore sinu paruo, quem chelidóna uocant. Porrò uoce non retusa, sed clara rudat: hoc enim quoq; confert, ut sic deterreatur equa, & facilius morigeram admissario se præbeat. Speciosiores sunt asini, quorum color splendidus est, & in purpuram spectans: item qui in facie albi non fusci sunt: (Ruellius uertit, idq; si nigram, nec ullatenus in fuscum uergentem maculam fronte

gerant.)Longè omnium pulcherrimi nigri habentur,qui non incanum uentrem,ſed concolorem habent.Cui pulla in ore macula ſubeſt,(Cui os intrinſecus nigrum fuerit,)& lingua nigricans,is conſimilis (nigri)coloris ſobolem haud dubie generabit. Qui ex candido colore in cinereum caneſcunt (λευκόψαροι)quos uocant morones(μάρονας,)ij ad admiſſuram non accerſantur. ſiquidem colores nullo in pretio habiti magna ex parte reddentur ſoboli, Hactenus Abſyrtus in Hippiatricis capite 14. Ruellio ferè interprete:nos quidem nonnulla mutauimus Grecum codicē excuſum ſecuti. Aſinos admiſſarios(inquit idē Abſyrt.)eligemus,qui cum equis educati ſint.Nōnulli pulchrè facientes agreſtes aſinos manſuefaciunt:eſt ex illis propagatio prolis optima,quòd liberè paſti illi et non incluſi fuerint. Miteſcit ſanè maximè hoc animal,admodumq; obſequitur ſecundum omnia, non aliter quàm manſueti aſini.nec unquam ſicuti animalia cætera,ubi ſemel cicuratum eſt,efferatur. Iam uerò fœtus ab hoc animali æditi,ipſi quàm ſimillimi euadunt.Porrò ad mulos procreandos admiſſio fieri debet paucis diebus ante ſolſtitium æſtiuum. Curandum eſt autem ut aſini inſcenſuri eleganti forma ſint præditi:talis ſiquidem & proles erit.Itaq; uenuſtatis quidam ſtudioſi, aſinum aut equum aut alterius generis admiſſarium,tali amiciunt ſtragulo,quali fœtum uolunt naſci colore tinctum, Abſyrtus:Vide in Equo C. Multi admiſſarij (inquit Columella) ſpecie tenus mirabiliſſimam ſobolem forma,uel ſexu progenerāt.Nam ſiue parui corporis fœminas fingant, ſiue etiam ſpecioſi plures mares quàm fœminas,reditum patrisfamiliæ minuunt. At quidam contempti ab aſpectu,pretioſiſſimorum ſeminum feraces ſunt.nonnunquam aliqui generoſitatem ſuam natis exhibent,ſed hebetes uoluptate,rariſſimè ſolicitantur ad uenerem:huiuſcemodi mari ſenſim magiſtri ſubadmouere debent generis eiuſdem fœminam,quoniam ſimilia ſimilibus familiariora fecit natura. Ita enim efficitur, ut eius obiectu, cum mas etiam ſuperiectu eblanditus eſt,uelut incenſus & obcæcatus cupidine, ſubtracta,quam petierat,faſtiditæ imponatur equæ.(Idem ex Columella Palladius repetit.) Eſt & alterū genus admiſſarij furentis in libidinem,quod niſi aſtu inhibeatur,affert gregi perniciem. Nam & ſæpe uinculis abruptis grauidas inquietat,& cum admittitur ceruicibus dorſisq; fœminarum imprimit morſus:quod ne faciat,pauliſper ad molam uinctus amoris ſæuitiam labore temperat, & ſic ueneri modeſtior admittitur. Nec tamen aliter admittendus eſt etiam clementioris libidinis, quoniam multum refert naturaliter ſopitum pecudis ingenium modica exercitatione concuti, atq; excitari, uegetioremq; factum marem fœminæ iniungi,ut tacita quadam ui ſemina ipſa principijs agilioribus figurentur,Hæc Columella. Libycorum aſini maximi non equas comatas ſuperueniunt, ſed duntaxat tonſas:nec enim has cum ornamento ſuperbientes harum rerum periti aiunt eiuſmodi maritos pati, Aelianus. Igitur qualem deſcripſi aſellum,cum eſt à partu ſtatim genitus, oportet matri ſtatim ſubtrahi, & ignoranti equæ ſubijci,ea optime tenebris fallitur. Nā obſcuro loco partu eius amoto,prædictus quaſi ex ea natus alitur. Cui deinde cum decem diebus inſueuit equa, ſemper poſtea deſtinanti præbet ubera.Sic nutritus admiſſarius equas diligere condiſcit.Interdum etiam, quamuis materno lacte ſit educatus,poteſt à tenero conuerſatus equis familiariter earum conſuetudinem appetere, Columella. Pullum aſininum à partu recentem ſubijciunt equæ, cuius lacte ampliores fiunt,quod id lac quàm aſininum ac alia omnia dicunt eſſe melius.Præterea educant eum paleis,fœno,ordeo,Varro. Aſinum ab equa,& equum ab aſina arceri aiunt, niſi in infantia eius generis quod ineant lacte hauſto.Quapropter ſubreptos pullos in tenebris equarū uberi, aſinarúmue equuleos admouent,Plinius. Aſinos qui equas ſuxerint,Ariſtoteles hippothelas uocat. Equa cum ex aſino conceptum edidit,partum ſequenti anno uacua nutrit.id enim utilius eſt, quàm quod quidam faciūt,ut & fœtam nihilominus admiſſo equo impleant, Columella. Matri ſuppoſititiæ quoque inſeruiunt,quo equa ad miniſterium lactis cibum pullo præbere poſſit. Hic ita educatus ab initio poteſt admitti.neq; enim eum aſpernantur propter conſuetudinem equinam, Varro. Annicula mula rectè à matre repellitur,& amota montibus aut feris (aſperis) locis paſcitur, ut ungulas duret,ſitq; poſtea longis itineribus habilis,Columella & Palladius. Aſinarum pullos equabus ſubrumare oportet.ſic enim & lacte fruentur meliore, & equino generi aſſueſcent, diligētq;. lactabuntur autem ad biennium,Abſyrtus. Aſinum minorem ſi admiſeris,& ipſe citius ſeneſcit,& quæ ex eo concipiuntur fiunt deteriora.Qui non habent eum aſinum quem ſuppoſuerunt equæ, & aſinum admiſſarium habere uolunt,de aſinis quenq; ampliſſimum & formoſiſſimum quem habere poſſunt, eligunt:quiq; ſeminio natus ſit bono Arcadico,ut antiqui dicebant: ut nos experti ſumus,Reatino, ubi tricenis ac quadragenis millibus H.S.admiſſarij aliquot uænierunt. Quos emimus itē ut equos ſtipulamur in emendo,ac facimus in accipiendo,ut dictum eſt in equis.Hos (admiſſarios) paſcimus præcipuè fœno atq; ordeo,& id ante admiſſuram largius facimus,ut cibo ſuffundamus uires ad fœturam: eodem tempore quo equos adducentes,ijdemq; ut ineant (per) perorigas curamus,Varro. Aſinum non oportet(inquit Columella)minorem quàm trimum admitti. Atq; ipſum ſi concedatur, uere fieri conueniet,cum & defecto uiridi pabulo, & largo ordeo firmandus, nonnunquam etiam ſaliuandus erit.Nec tamen teneræ (temere, fortaſſis) fœminæ committetur : nam niſi prius ea marem cognouit,adſilientem admiſſarium calcibus proturbat,& iniuria depulſum etiam cæteris equis reddit inimicū.Id ne fiat,degener & uulgaris aſellus admouetur, qui ſolicitet obſequia fœminæ: neque is tamen inire ſinitur.Sed,ſi iam eſt equa ueneris patiens,confeſtim abacto uiliore, pretioſo mari iungitur.Locus eſt ad hos uſus extructus(machinā uocant ruſtici)qui duos parietes aduerſo cliuulo inædi-

inædificatos habet, & angusto interuallo sic inter se distantes, ne fœmina colluctari, aut admissario ascendenti auertere se possit. Aditus est ex utraq; parte, sed ab inferiore clatris munitus, ad quæ capistrata imo cliuo constituitur equa, ut & prona melius ineuntis semina recipiat, & facilem sui tergoris ascensum ab editiori parte minori quadrupedi præbeat, Hæc Columella. Conceptum ex equo secutus asini coitus (quod & Aristoteles scribit) abortu perimit: non item ex asino equi, Plin. Idem superius ex Aristotele retuli. Lactare (equam) mulum semestre temporis spatium referunt, mox sugi non pati: ui nanq; humorem trahi, & cum dolore. equo autem plus temporis tribuunt, Aristoteles. Cum peperit equa, mulum, aut mulam nutricantes educamus. Hi, si in palustribus locis, atq; uliginosis nati, habent ungulas molles. Iidem si exacti sunt æstiuo tempore in montes, quod fit in agro Reatino, durissimis ungulis fiunt. In grege mulorum parando, spectanda ætas, & forma. Alterum ut uecturis sufferre labores possint, alterum ut oculos aspectu delectare queant. Hisce enim binis coniunctis omnia uehicula in uijs ducuntur. Hęc me Reatino authore probares mi Attice, nisi tu ipse domi equarum greges haberes, ac mulorum greges uendidisses, Varro.

¶ Mulus mas septennis duntaxat generat, ut aiunt: fœmina improlis omnino est, quia perducere ad finem quod cõceperit nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quàm fœmina mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem: quod autem facit, ginnus est, quod mulus oblæsus & pumilus est, ut in porcis metachœrum, Aristoteles. Et alibi, Mulus superuenire coireq; incipit missis dentibus primis: sed septennis implere potest, etiam cum equa coniunctus innum (γίννον) procreauit: post deinde superuenire non solet. Et rursus hist. anim. 6. 24. Prodeunt quos ginnos uocant ex equa, cum in gerendo utero ægrotauit, more pumilionum in ordine hominum, aut porcorum deprauatorum in genere suum, quos posthumos (μετάχοιρα) nuncupaui. & quidem ut pumilio, sic ginnus modum suo genitali excedit. In plurium Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum, quem uocauerint hinum, id est paruum mulum, Plinius. Hinnos uel hinnas sub quo sensu accipere debeamus Varro designat: ait ẽm ex equis & mulis qui nascantur hinnos uocari, Nonius. De mulis pomilijs siue pumilis distichon Martialis, His tibi de mulis non est metuenda ruina, Altius in terra penè sedere soles. Ferrariæ in aula principis inter peregrina animalia asellos quoq; pumilos ali ante aliquot annos audiui. Ex equo & asina geniti quamuis à patre nomen traxerint quod hinni uocantur, matri per omnia magis similes sunt, Columella. Hinnus (inquit Varro) ex equo & asina procreatus, minor est quàm mulus corpore, plerunque rubicundior, auribus ut equi, iubam & caudam similem asini habet: hos etiam ut equulos educant & alunt. Hoc animal, ut supra dixi, Albertus burdonem uocare uidetur: scribit enim, Vt mulus sic & burdo sterilis est. hic equum magis refert (in quo contrarius est Columellæ uerbis paulò ante recitatis) & uocem ædit equi: ille asinum. Sed de hinno, ginno, ac similibus uocibus, & burdone etiam, multa scripsimus supra statim post Asinum: uide etiam in primo capite præsentis historię. Equo & asina genitos mares hinulos antiqui uocabant: contraq; mulos, quos asini & equæ generarent, Plinius. Columellæ muli nomen communius est, ad tria animalia: Mula, inquit, non solum ex equa & asino, sed ex asina et equo, itemq; onagro & equo generatur. Inuenio et quartum muli genus, ex asina & tauro, quod Gratianopoli, ut audio, reperitur, & Gallica uoce iumar nominatur. Sed & Plinius alibi mulam appellat, non hinulum, quæ ex equo & asina gignatur, sed effrenis (inquit) & tarditatis indomitæ. Præstat equam ab asino conscendi, quàm asinam ab equo, Absyrtus.

¶ Ad morbos particulares in equis, asinis, & mulis, sanguinis detractione utendum est, Hippocrates in Geoponicis libro 16. Medicina per farraginem pro equis & mulis, ex Hippiatricis Græcis nobis recitata est in equo C. Equi, muli, & oues in Scythia sæpe per summum frigus moriuntur, Dionysius Afer. In Scythia ingentem & diuturnam uim hyemis equi perferunt, muli asiniq; neq; incipientem quidem ferunt: cum tamen alibi stantes in gelido equi labefiant, asini uerò ac muli durent, Herodotus. Cur muli & canes peste Græcos apud Troiam infestante, priores perierint, uide in Cane C. & infra in Mulo H. c. Medicinas huius pecoris (inquit Columella) plerunq; iam in alijs generibus (bubus & equis) edocui: propria tamen quædam uitia mularum non omittam, quorum remedia subscripsi. Febrienti mulæ cruda brassica datur. Suspiriosæ sanguis detrahitur, & cum sextario uini, atq; olei thuris semuncia, marrubij succus instar heminę mistus infunditur. Suffraginosæ ordeacea farina imponitur, mox suppuratio ferro reclusa linamentis curatur: uel gari optimi sextarius cum libra olei per narem sinistram demittitur. Admisceturq; huic medicamini triũ, uel quatuor ouorum albus liquor separatis uitellis. Femina secari, & interdum inuri solent. Sanguis demissus in pedes, ita ut in equis emittitur: uel si est herba, quam ueratrum uocant rustici, pro pabulo cedit. Est ὑοσκύαμος, cuius semen detritum, & cum uino datum prædicto uitio medetur. Macies, & langor submouetur sæpius data potione, quæ recipit semunciam triti sulfuris, ouumq; crudum, & tritæ myrrhæ pondus denarij. Hæc tria uino admiscentur, atq; ita faucibus infunduntur. Sed & tussi, (ad mulorum tussim remedium describitur etiã in Hippiatricis Gręcis ca. 22.) doloriq; uentris eadem ista æquè medentur. Ad maciem nulla res tantum quantum Medica potest: ea herba uiridis, nec tarde tamen arida fœni uice saginat iumenta: uerum modice danda, ne nimio sanguine stranguletur pecus. Lassæ, & æstuanti mulæ adeps in fauces demittitur, merumq; in os suffunditur, Hæc Columella. Equus, mulus uel asinus fatigatus, quòd in ipso statim itinere reficiatur, si onere depo-

ſito in ſtabulo uel uia loco commodo, pro arbitrio ſe uolutare permittatur, ſcripſi in Equo E. ex Ruſio. Ad leucomata in equis & mulis, Hippiatrica Græca cap. 11. Ne mulorum ceruices (τράχηλοι μυλῶν) rumpantur aut collidantur, medicamentum para ex adipis ſuillæ dupondio cum aceti duobus ſextarijs: hoc ad tertias decoctum colatumꝗ illine, Pelagonius in Hippiatr. 26. Ventris & inteſtinorum dolor in bubus ſedatur uiſu nantium (anſerum natantium, Vegetius 3. 3.) & maximè anatis, quam ſi conſpexerit cui inteſtinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eadem anas maiore profectu mulos & equinum genus conſpectu ſuo ſanat, Columella. Dixerunt quidam mulos quoſdam rabie correptos, momordiſſe dominos ſuos, qui inde in maniam inciderint, Auicenna. Muli arthritis uehementior eſt quàm equi: de qua curanda lege Abſyrtum & Hieroclem in Hippiatr. ca. 2. Mulus tantum fit μαρμαρωσὸς (marmaron tuberculum eſt iuxta coronam, id eſt ungulæ exortum) aſinus rarò: equus non, ſed podagricus, Abſyrtus in Hippiat. cap. 53. Ad ficoſos tumores & myrmecias equorum & mulorū in quauis corporis parte, maximè uero in cruribus & pedibus, Abſyrtus ibid. 82. Cætera exequemur in mulis, ſicut in bobus & equis, ut in ipſorum remedijs tradidimus, Columella. ¶ Animalia quæ frequenter coëunt, breuioris ſunt uitæ: inde fit ut muli equos exuperent uiuendi diuturnitate, Cælius.

D.

Mulus ſemper eſt cicur, Ariſtoteles. Equi cum ſuſpicantur uel metuunt aliquid, manifeſtum eſt, ſic ut inſidens cauere ſibi queat: aſininum uerò pecus & bigenerum (ut muli) rerum conſpectu conſternabile nouitatisꝗ uerens in diſcrimen adfert, Abſyrtus. Muli ingenium multò illiberalius, minusꝗ benignum homini uidetur quàm equi. ¶ Mulæ calcitratus inhibetur uini crebriore potu, Plinius. Et rurſus, Mulas non calcitrare cum uinum biberint, quidam ſcripſerunt. Vt ſimiæ quadrupedesꝗ aſſuetæ uinum bibere unguibus careant, accidere quidam putant (inquit Cælius Calcagninus lib. 2. epiſtolicarum quæſtionum) quoniam in uino ſit uis diſcuſſoria, & ad emolliendum efficax. Hinc euenit ut qui plus nimio ſe uino ingurgitauerint, reſolutis neruis in paralyſin facile delabantur. Sint igitur ungues uel neruorum clauſulæ, ut dixit Plinius: uel caro concreta, & quaſi in callum obdurata, ut alij putauêre: uino accedente emolliri reſoluiꝗ fit ueriſimile. Alijs humoris ſanguinis, qui plurimus uino fieri ſolet, exundatione calloſiorem contumacioremꝗ ac retorridam illam partem quaſi macerari uidetur & emolleſcere, ut aqua fruges & legumina incoctilia percoquuntur: aceto plumbum in ceruſſam reſoluitur: & ouum ita tenereſcit, ut uel per annulum toto calice integro pertranſeat. Ex hoc item facile colligi poteſt, cur ueteres exiſtimauerint uini potu effici, ut mulæ calcitroſæ eſſe deſinant. Miteſcente enim ungula, & pede quodammodo exarmato, feritas illa tollitur extunditurꝗ: præſertim ſi quando euenerit, ut calcibus impetentes ſolido illidant, plusꝗ inde damni accipiant quàm afferant: quare conſciæ imbecillitatis ſuæ ferocire deſiſtunt, Hæc Calcagninus. Columella in boum domitura ferocientium taurorum adhuc tergora mero reſpergi iubet, quo familiariores bubulco fiant. ¶ Scio mulorum gregem cum paſceretur, eoꝗ ueniſſet lupus, ultro mulos circunfluxiſſe, & ungulis cædendo eum occidiſſe, Varro.

E.

Mulus iumentum eſt, Ariſtoteles: animal uiribus in labores eximium, Plinius. Mulis ſuperiori ætate uehi cœperunt opulentiores: ſed nunc tamen etiam non niſi importatis Germania noſtra (ut et Anglia) utitur, Camerarius. Et rurſus, Veteres Græciæ & Italiæ populi non equos ad plauſtra & uehicula, ſed boues aut mulos adiunxêre: & uiatoribus mulis magis quàm equis uſi fuêre. Vterꝗ ſexus (mulus & mula) & uiam rectè graditur, & terram commodè proſcindit: niſi pretium quadrupedis rationem ruſtici oneret, aut campus graui gleba robora boum depoſcat, Columella. Succo foliorum cucurbitæ ſi quis mularum aut equorum pilos intinxerit æſtate media, non paruo rei miraculo muſcarum moleſtia carent: ita mihi hoc perſæpe utile fuit, Cardanus. Annicula mula à matre amota, montibus aut feris locis paſcitur, ut ungulas duret, ſitꝗ poſtea longis itineribus habilis: nam clitellis aptior mulus, mula uero agilior, Idem. ¶ Si muli ungula (ſiniſtra, Belberus in libro de ſenſibus) domus ſuffiatur, fugantur mures, Raſis & Albertus.

G.

Puluere, in quo ſe mula uolutauerit, corpori inſperſum mitigare ardores amoris quidam ſcripſerunt, Plinius. Veneno infectus in neceſſitate debet poni in uentre mulæ uel cameli ſtatim occiſi: quoniam calor iſtorum reſoluit uenenum, & roborat ſpiritus ac omnia membra, Ponzettus: meminit & Cardanus in opere de ſubtilitate. Mulorum pellis ac ſimilium cinis locis igne aduſtis apponitur: Et ulcera calefacit, quum non ſunt apoſtemata: utilis eſt etiam attritis iniuria calceorum pedibus, & coxis, itemꝗ fiſtulis, Auicenna, ut quidam citant. Plura de pelle mulæ, uide infra inter remedia ex teſticulis, & ex ſordibus aurium inter excrementa. Si quis de medulla mulæ ad pondus trium aureorum ſumpſerit, ſtupidus efficietur, Raſis & Albertus. ¶ Auriculæ muli (aurium ſordes potius, ut infra dicetur) & burdonis teſticuli ſi ferantur à muliere, non concipiet, Aeſculapius. De ſordibus aurium & oris ſpuma, dicemus inter excrementa. ¶ Mulæ cor ſiccum & uino aſperſum, datur bibere poſt purgationem triceſimariam, ut ne concipiat mulier, Sextus: Aggregator non cor legit, ſed iecur: Vide in teſticulis. Mula quoniam natura ſterilis eſt, curioſis & ſuperſtitioſis hominibus occaſionem dedit, ut diuerſa ex diuerſis eius partibus medicamenta tum intra corpus ſumenda,

tum

tum applicanda foris, ad inducendam sterilitatem impediendumq; conceptum excogitarent: De quorum nonnullis in Lepore etiam dixi. Eadem persuasione herbam quoq; hemionō dictam, quòd sterilis sit, nec flores nec semen gerens, inter atocia numerant. ¶ Muli iecur, uide in testiculis infra, & in ungulis. ¶ Populi albæ cortex cum muli renibus potus, sterilitatem facere creditur, Dioscorides, ut in Lepore inter remedia ex coagulo eius recitaui. Scolopendria (asplenos Dioscoridis, hemionos Theophrasti) ut quidam tradiderunt, adalligata mulieri, uel sola, uel cum splene mulę idq; in die qui noctem illunem habeat, ne concipiat efficit, Serapio & Auicenna, ut Aggregator citat. ¶ Si duo testiculi muli (duo testiculi gatti constricti in parte corij muli, Rasis) in pelle eiusdem corij constringantur, & super mulierē suspendantur, non concipiet quandiu ei adalligati fuerint, Albertus. Mustelæ testiculus sinister in pelle mulæ ligatus, & potus, atocion est. Vel testiculos eius abscin de decrescente Luna, & uiuam dimitte, & da mulieri in corio mulæ, Kiranides. Burdonis testiculum supra sterilem arborem combustum & extinctum de lotio spadonis, illigato pelli mulæ, & post menstrua brachio suspendas, conceptum impedies, Sextus: Sed aliter hunc locum citat Aggregator, his uerbis: Tamarisci (quæ arbor sterilis est) carbones extincti in urina cameli, in pellicula mulæ brachio alligentur mulieris ne concipiat. Sed priori lectioni astipulantur barbari quidam recentiores, Aesculapij (hunc enim ferè pro Sexto citant) uerba hæc adferentes, Auriculæ mulæ & burdonis testiculi si gestentur à muliere, non concipiet. Testiculus muli combustus brachio mulieris pro atocio alligetur: Quòd si uirgo ex eo biberit post primam purgationem, nunquam cōcipiet: Vel iecur eius similiter cum uino biberit, Sextus apud Aggregatorem. ¶ Matrix mulæ si decoquatur cum carne asinina aut alia, & inde comederit mulier ignorans, non concipiet unquam, Rasis. Si dentur occultè mulieri edendæ carnes quibus cum coctum fuerit aliquid de matrice mulæ, uel de ipsa matrice cocta, non concipiet, Kiranides. Lampyris uermiculus in matrice mulæ alligatus mulieri, sterilitatem facit, Idem. ¶ Vngularum muli uel mulæ cinis ex oleo myrtino alopecias replet, Plinius. Vngularum muli uel mulæ exustarum cinis & oleum myrtinum, cum aceto & cum pice liquida mixta & imposita, etiam fluentes capillos continent, Marcellus. Sextus pro ungulis muli ad idem remedium burdonis iecur ponit, his uerbis: Burdonis iecur combustum cum oleo myrtino mixtum, & illinitum capiti, capillos fluentes continet & facit crescere. Mulæ ungularum cinis medetur cæteris uerendorum uitijs, (præter formicationes & uerrucas, arietis pulmonis inassati sanie curandas) Plinius. Vngulæ mulinæ exustæ cinis salubriter inspergitur uitijs ueretrorum, Marcellus. Vnguis mulæ gestatus à muliere prohibet conceptum, Rasis.

¶ De mulæ auricula sordes alligatæ in pellicula ceruina, & brachio suspensa post purgationem mulieris, efficit ut non cōcipiat. Quædam lana alba illigant: quædam ex aqua bibunt, Sextus. Si corio mulæ sordes aurium (cerumen uocant barbari) incluseris, & appenderis mulieri (uel occultè dederis, Kiranides: in cibo nimirum uel potu) nunquam concipiet, Rasis. Castoreum cum sordibus aurium mulæ sterilitatem facit, Kiranides. Pæoniæ semine aperto (forte, operto) cum sordibus aurium mulæ circumligetur ne concipiat mulier, Idem. ¶ Stercus mulinum cum oxymelle lienosis potui datum, dolores efficaciter tollit, Marcellus. Si mulieri fluxus oboriatur (ex utero,) stercus muli combustum, tusumq; ac cribratum, uino dilutum bibat, Hippocrates lib. 2. de nat. muliebri. ¶ Clauos pedum sanat urina muli mulæue cum luto suo illita, Plinius. Mulier si bibat assam fœtidam magnitudine fabæ infusam in urina mulæ, non concipiet, Rasis. Medicamentum ex urina muli podagricis utile, describitur apud Aeginetam libro 7. his uerbis: Vrinæ muli sextarij quatuor, argēti spumæ libræ duæ, olei ueteris mystrum, trita diu omnia ut strigmenti spissitudo fiat, incoquito donec digitos non inquinent. ¶ Si mulier sudorem mulæ exceptum lana xylina pro pesso subdat, planè sterilescet, Rasis. ¶ Lichenem mulæ potū in oxymelite cyathis tribus, comitialibus morbis utilem tradunt, Plinius. Muli impetigines in utroq; crure super genua nascuntur, & ueluti cutis aridæ modo inhærent: has incende, & stranguriosum diuaricatum desuper pone, ita ut suffumigationem illam expansis uestibus tegat, ne qua odor aut fumus emanet, efficacissimè incommodi eius uitio carebit, Marcellus. ¶ Ad suspiriosos remedium salutare: Spumam de ore mulæ collige, & in calicem mitte, atq; ex aqua calida siue uiro seu fœminæ quæ hanc molestiam patitur, continuo da bibendam. homo statim sanabitur, sed mula morietur, Marcellus.

¶ In parte quam mula momordit (inquit Ponzettus) nascuntur aliquando pustulæ plenæ humore rubente uel pallido. Hunc morsum aliqui uenenatum esse putarunt: & sanè sequūtur eum accidentia sæpe noxia, eaq; deteriora ex morsu fœminæ, quæ saliuam habet obnoxiam putredini, qua amplius etiam per iram animalis inflammata, non mirum si hominis morsi humores & sanguis alterentur. Mulus uerò etsi maiori impetu mordere possit, minore tamē periculo morsum infligit, quod non æque putredini aptum in se humorem habeat. Accidit autem aliquando ut morsi urina retineatur, cum aquosus humor uidelicet omnis ferè in sudorem agitur. Aliquando & uiscerum contortio (Ponzetti sunt uerba) sequitur. Curandi sunt similiter ut à cato morsi, & ulcus decocto nepetæ circunquaq; fouendum.

H.

a. Video authores quosdam mulam pro utroq; sexu mulari, & similiter mulum aliquando usurpare; ut si dicas mulum ex asino & equa procreari, uel mulā similiter. Plinius in remedijs aliquoties

diſtinguit, ut cum ſcribit, ungularum muli uel mulæ cinerem ex oleo myrtino alopecias replere. Mula datiuum & ablatiuum plurales in abus facit, ut equa etiam & aſina ſecundũ aliquos. ¶ Ἡμίονος Græcis generis communis eſt. Αἰμίονος pro ἡμίονος Aeolicum eſt, Etymologus in Θνήσκω. Τράχηλοι μυλῶν, ceruices mularum, Pelagonius in Hippiatricis capite 26. Οὐρεύς, mulus mas, unde pluꝛale ὀρεῖς, Heſychius. Suidas mulum ſimpliciter interpretatur. Ὀρεύς, ὁ ἀσίδαρος (quod nomen nuſquam reperio, uidetur autem dialecto uel lingua aliqua mulum ſignificare) ἢ ὁ ἡμίονος: mulus ſic dictus, quod ἐν ὄρεσιν, id eſt in montibus laborare magis poſſit quàm cætera iumenta, (ut dicetur etiam in Patrocli ſepultura, Euſtathius in Iliad. α.) Varinus. Poëtæ propter carmen ypſilon adijciũt, οὐρεύς. Heſychius mulum ſic dictum putat παρὰ τὸ ὀρούειν, ὁρμητικόν τινα ὄντα, ἢ ἐπεὶ οὔρειον τὸ ζῶον, οἷον ἄγονον. nam & oua uria Græci dicunt, quæ Latini ſubuentanea. ἢ παρὰ τὸ ὑδώδη γονὴν ἔχειν, id eſt, uel ab eo quod genituram aqueam & ſeri inſtar dilutam habeat, quare etiam in coitu non concipit neq; parit, Etymologus. Oua generationi inepta οὔρια dici legimus, quaſi flatuoſa. nam uron dicunt uentum. quo argumento etiamnum ab Homero, mulos dici οὐρῆας coniectant periti, & recenſet Euſtathius, διὰ τὸ ἄγονον, id eſt ob inſitam non gignendi proprietatem, quod eorum ſemen ſit ἀνεμιαῖον, id eſt ſpiritoſum, & proinde fœcunditatis neſcium, Cælius. Οὐρήων πλατεργὸν ἔχειν πόνον ἑλκυσιεργά, Oppianus. Eandem uocem Homerus pro cuſtodibus poſuit, Iliados decimo, Ἤ τιν' οὐρήων διζήμενος, ἤ τιν' ἑταίρων. Ὄρεα, ἡμίονος, Heſychius & Varinus. Θρῆς, ἡμίονος, Iidem. Aſtraben eſſe aſinum interpretantur nonnulli aut mulam. Quidam hypozygion omne, id eſt iumentum quo ſubuectentur homines. Dicitur & aſtrabe in ephippijs lignum, quod manu continent ſedentes. Sunt qui doſſuarium mulum aſtraben nuncupent, (aſtrabelaten uerò aurigam:) aut ipſum notophorum, id eſt dorſo ferens ac gerulum iumentum, Cælius ex Suida & Heſychio, tametſi illorum nomina more ſuo diſſimulet. Σωματηγοῦντα ὑποζύγια Heſychio, & σωματηγὰ Suidæ, hoc eſt iumenta doſſuaria, uoces raræ ſunt apud Græcos, ego quidem alibi nuſquam legere memini. ſic autem uocantur, quod corpore ſuo uehant impoſitum dorſo ipſorum onus, non uehiculo. Ἀστράβη, τὸ ἐπὶ τῷ ἵππῳ (ἐπὶ τῶν ἐφίππων, id eſt in ephippijs, Suidas: quanquam codex impreſſus habet ἐπὶ τῶν ἐφ' ἵππων) ξύλον, ὃ κρατοῦσιν οἱ καθεζόμενοι. τίθεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀναβατικῶν ὄνων, hoc eſt, lignum quod equis imponitur, quod inſidentes apprehendunt. idem etiam aſinis admiſſarijs imponitur. (ἀναβάτης ἵππος, equus admiſſarius,) Heſychius. Ὁ δὲ τῆς ἡμιόνου ἀρτυχὸς τήν τε φόρτον καὶ τὴν ἀστράβην διάρας ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰς τὴν μονὴν τοῦ ὁσίου Σάββα ἔρχεται, Suidas ex authore innominato: in quibus uerbis ἀστράβην clitellas rectè uerteris, uide in Aſino H. e. Demoſthenes in oratione contra Midiam ἀστράβην aſinum aut mulum uocat, Suidas. Videri autem poteſt aſtrabe dictũ iumentum à robore corporis. ἀστραβὲς enim exponunt robuſtum, firmum, immobile, ut ἀστραβῆ κίονας: & ἀσφαλές, durum utrunq; ab alpha priuatiuo fit, & uerbo στρέφω, τὸ ἀστρεπτον, ἀκίνητον, ἀσφαλὲς καὶ ἰσχυρόν. Ὄνος, ἡμίονος, ἀστράβη, τὸ δὲ τοῦ ἀστραβηλάτου ῥῆμα ἀστραβεύειν Πλάτων εἴρηκεν ἐν Ἑορταῖς, Pollux. Budæus in commentarijs linguæ Græcæ aſtraben uertit clitellas. Euſtathius, inquit, σέλλαν & στεγμάτειον interpretatur, hoc eſt & clitellas & ſellam equeſtrem. unde ἀστραβηλάτης, agaſo & mulio. Alciph. in Epiſt. Σὺ δὲ πεπομένη πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ἀστράβης φέρου. ubi ἀστράβη αὐτὶ τοῦ νωτοφόρου ἡμιόνου dictum eſt, ſicq; ſæpe accipitur. Demoſth. quodam loco, Ἐπ' ἀστράβης δὲ ὀχούμενος ἐκ τῆς Εὐβοίας. Interpres καθέδρας εἶδος eſſe dicit, παρὰ τὸ μὴ στροβεῖσθαι λεγόμενον, μηδὲ στρέφεσθαι. Eſt autem ſella prægalta, ita ut lumbos tegat, Hæc Budæus. Eſt & uehiculi genus aſtrabe, (quo utebantur in certaminibus) ab Oxylo Aetolo inuentum, ut harma, id eſt quadrigæ ab Erichthonio Athenienſi, ſynoris (id eſt bigæ equorum) à Caſtore, celes à Bellerophonte, Scholiaſtes in Pythia Pindari: unde colligo per aſtraben eum apenen, ἀπήνην, accipere, hoc eſt, bigas mulis iunctas. quoniam Pauſanias & alij in horum certaminum enumeratione cum cætera eiſdem nominibus appellent, pro aſtrabe tantum apenen habent. Κάναθρα, ἀστράβη, ἢ ἅμαξα πλέγματα ἔχουσα, ὑφ' (ἐφ') ὧν πομπεύουσιν αἱ παρθένοι, ὅταν εἰς τὸ τῆς Ἑλένης ἀπίωσιν. ἔνιοι δὲ ἔχειν εἴδωλα ἐλάφων ἢ γυπῶν, Varinus. Sed de apene plura dicam in e. Μονοστραβής, ὀχὸς (malim ὄχος paroxytonum, ut Heſychius habet) ἡμίονος, Varinus. Ὄχος Ἀκεσαῖος, ἐπεὶ αἱ Σικελικαὶ ἡμίονοι ἀπὸ αὐτοῦ, ἦν δὲ Ἀκεσος Σικελίας, Heſychius. Σίνος, βλάβος. οἱ δὲ ἡμίονος, Idem & Varinus. Σιρός, ἡμίονος, πίθος, Iidem. Mulæ quidem ſiue feraciæ, apud Hippiatros recentiores, ut Ruſium, dicitur uitium quoddam in pedibus equorum: qui cum ſordidi humectiq; non curantur, frigore accedente, intumeſcunt, &c. Vide in Equo C. de uitijs pedum. Cæterum ut μονοστραβὴς de mulo opinor clitellario dicitur: ſic & μονοφόρος ὄνος de clitellario aſino apud Varinum. Πατρόθεν πορδηλάτα, ὅτι πατέρων εἰσὶν ὄνων ἡμίονοι, Varinus.

¶ Ἡμιόνειον ζεῦγος, apud Varinum, ἡμιονικὸν apud Pollucem, iugum uel bigæ mulorum. Orica iuga (ὀρικὰ ζεύγη, uel ὀρεικά: utroq; enim modo ſcribitur apud Suidam & Varinum,) cum legimus apud Aeſchinen ἐν τῷ περὶ παραπρεσβείας, de mulis dici interpretantur, quos appellari ὀρέας auctor cũ Ariſtophane Homerus eſt, Cælius. Οὐ καθιπποτρόφηκας, οὐδὲ κατεζευγοτρόφηκας, ἐπεὶ οὔτε ζεῦγος ἐκτήσω ὀρικὸν οὐδεπώποτε ἐπὶ τοσούτοις ἀγροῖς καὶ κτήμασιν, Iſæus. Θοιά (apud Varin. paroxytonũ eſt) ζεῦγος ἡμιόνων, Heſychius. ¶ Diſſimilis patri, matri diuerſa figura, Confuſi generis, generi non apta propago, Ex alijs naſcor, nec quiſquam naſcitur ex me, Aenigma de mulo in Rhetoricis Camerarij.

¶ Epitheta. Mulus clitellarius, clitellis aptus, apud Textorem. ¶ Mula, lutulenta, biformis, Hiſpana, ſtrigoſa, apud eundem. ¶ Ἐξ Ἐνετῶν, ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων (ἀγροίκων καὶ δυσδαμάστων,) Homerus Iliad. β. Citat hunc uerſum Stephanus in Enetorum mentione. (Ἐνετῶν πλεόνων: ἡ ἀπὸ γένος τῶν ἡμιόνων,

ἡμιόνων, Hesychius & Varinus.) Ἡμίονοι κρατερώνυχες, Suidas, ex Homeri Iresione. Ταλαεργοί, Hesiodo & Homero. οὐρήων ταλαεργὸν ἔχειν πόνον ἑλκυστῆρα, Oppianus.

¶ Muli Mariani dicuntur furculæ quibus religatas sarcinas uiatores gestant, (ein räf:) à Mario inuentore dictæ, qua de re Frontini uerba posui in Asino H. e. & Græcas nomenclaturas adieci. Muli Mariani dici solent à C. Marij instituto, cuius milites in furca interposita tabella uaricosius onera sua portare adsueuerant, Festus: Erasmus sic legit, Muli Mariani dicti sunt uaricosi milites, qui in furca sua onera portare consueuerunt. Et alibi, Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas uiatores gerebant: quarum usum quia C. Marius retulit, muli Mariani postea appellabantur: Itaque ærumnæ labores onerosos significant: siue à Græco sermone deducuntur. nam αἴρειν Græcè, tollere Latinè dicitur. Nouo genere prouerbij in usu uenit, ut qui tam ad imperandum quàm parendum iuxtà paratus foret, quique non segniter mandata exequitur, mulus Marianus diceretur. nanque Marius quæcunque militibus mandauit onera, ipse inter infimos obiuit imprimis: quamuis furculas, quibus sarcinas uiatores gerunt, quas Marius primus commentus fuit, mulos Marianos aliqui dictos uelint, Alexander ab Alex. Plutarchus in uita Marij originem adagij bifariam refert: Cum Marius imperator milites cursu uarijsque ac longis itineribus gestandisque oneribus exerceret, atque illi iam adsueti non grauatim tacitique ea ferrent, castrensi ioco ἡμίονοι Μαριανοί, id est muli Mariani dicti sunt. Hinc translatum est in quosuis qui facile parerent imperatis. Sunt qui diuersam adagij originem referant: Quum enim Scipio Numantiam obsidens, statuisset inspicere non arma modo militum, uerum etiam equos, mulos, & currus, Marium produxisse equum pulcherrimè ab ipso nutritum, præterea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac robore longè cæteris antecellentem. Itaque quum imperator Marij iumentis delectaretur, ac subinde horum faceret mentionem, tandem factum est, ut iocosa laude, qui in officio se præstaret assiduum, patientem ac industriũ, mulus Marianus diceretur. Hominem spurium & non legitimo matrimonio natum Itali uulgo mulum nominant, Alunnus. Seneca in ludicro libello in Claudium Cæsarem, mulos (ego nõ mulos, sed muliones reperio, ut in e. dicam) perpetuarios nominat. Festiuius erit, inquit Erasmus, si detorqueatur in hominem immenso studio, aut perpetuis negotijs uehementer districtum. ¶ Mulinus, ἡμιόνειος, ut ungula mulina apud Marcellum Empiricum. Equæ apud Columellam tripartito diuiduntur. est enim (inquit) generosa materies, quæ circo sacrisque certaminibus equos præbet: est mularis, quæ pretio fœtus sui comparatur generoso. est & uulgaris, quæ mediocres fœminas maresque progenerat. Materiem mularem uocat, ipsam equam matrem siue matricem, ex qua muli generantur. Strabo libro 5. de Venetis scribens, ἡμιονίτιδας ἵππους uocat equas illas ex quibus asini admissarij mulos procreant, quasi dicas mulares equas. Mulio, qui mulos agit: uide infra in e. Mulomedicina, ars est ueterinaria, quæ non mulis tantum sed alijs quoque iumentis medetur, ut equis, unde Græci hippiatricam uocant, huius artis professores mulomedici, ueterinarij, & hippiatri nominantur, uulgo mareschalci apud recẽtiores: Italicè uulgò meneschalci et manisthalci, ut dixi pluribus in Equo c. & H. c. Mulomedici nomen apud Firmicum legitur. Equitiarij qui equitijs præsunt uel curant, quibus affines uel mulomedici habentur, Cælius.

¶ Protogenes Rhodius pinxit Athenis nobilem Paralum & Hemionida, quam quidam Nausicaã uocant, Plinius 35. 10. Pausanias hoc genus operis monstrari tradit Olympiæ, παρθένος ἐπὶ ἡμιόνων, τὴν μὲν ἔχουσαν τὰς ἡνίας, τὴν δὲ ἐπικειμένην κάλυμμα τῇ κεφαλῇ. Ναυσικάαν δὲ νομίζουσι τὴν Ἀλκινόου, καὶ τὴν θεράπαιναν, ἐλαυνούσας ἐπὶ τοὺς πλυνούς: inde ortum ut uirgines in iumentis siue mulis sedentes, hemionidas uocarent artifices, Hermolaus. Atqui Nausicaa apud Homerum Odysseæ 3. non mulis, sed apenæ uehiculo quod à binis mulis trahitur, insidet.

¶ Ἡμιόνιον, herba quædam, Hesychius & Varinus. Asplenon siue scolopendrion herbam, alio nomine hemionion nocari, apud Plinium legitur, & inter Dioscoridis nomenclaturas. Theophrasti sanè hemionos, non alia quàm asplenos Dioscoridis est: diuersa uero ab hemioniti Dioscoridis, quam Plinius etiam teucrion (diuersum à Dioscoridis teucrio) & hemionion appellauit. De utraque copiosè dixi in Boue capite 3. ubi de morbis boum tractaui. Vtrique nomen factum uidetur à mulis propter sterilitatem: cum similiter caule, flore & semine careant: & asplenos insuper sterilitatem mulieribus facere cum muli liene adalligata à Dioscoride scribatur: uide in Lepore capite septimo, ubi de atocijs egi. Theophrastus tamen 9. 19. hemionon sic uocari scribit, quòd muli libenter ea uescantur. Nodia herba coriariorum officinis nota, ea mularis dicitur, alijsque nominibus: nomas curat, efficacissimamque aduersus scorpiones esse potam in uino aut posca reperio, Plinius: Nec alibi usquam uel ipse uel alius quisquam hoc nomine ullius herbæ meminit: ego tametsi nihil habeo certi, coniecturam tamen meam non celabo studiosos. Nodia igitur mihi uidetur quæ centinodia hodie à multis uocatur, Græcis polygonon: cum & nomen à nodis, quibus referta est, impositum, & remedia conueniant: nã polygonon, Dioscoride teste, ad ulcera maligna facit, nempe genitalium, & herpetes ac erysipelata, ut nodia ad nomas, id est ulcera depascentia. Bibitur etiam polygonon ad uenenatorum morsus cum uino, Dioscoridi: & Plinio proserpinaca (quam polygono eandem esse eruditi consentiunt) eximij aduersus scorpiones remedij est. Nec refert quòd Plinius eodem capite proserpinacam & polygonum quasi diuersas herbas demõstrat, & nodiã quoque priuatim cõmemorat: multa enim huiusmodi apud Plinium, quæ nominibus tantum differunt, ceu re ipsa diuersa recensentur. Cæterum cur no-

dia mularis cognominetur, non facile dixerim, nisi eius pastu forte muli delectantur. Coriarijs quidem in usu fuisse etiam polygonon potest propter uim astringendi coria, ut & rhus byrsodepsicos, & nostris cortex abietis aut piceæ, alibi è quercu, ut audio. Omphacitis galla, est cauum illud è quo glans querna enascitur, quo coriarij utuntur, Aegineta lib. 3. cap. de dysenteria. Mandragoram magi hemionon cognominarunt, ut in nomenclaturis eius apud Dioscoridem reperitur.

¶ Ἡμιόνιον, auis quædam, Hesychius & Varin. Muliones è culicum genere non amplius quàm uno die uiuunt, Plinius.

¶ b. Quid ad rem pertinent mulæ saginatæ unius omnes coloris? Seneca epistola 88. Λοφιὰ, iuba equorum & mulorum. Nanque hic mundæ nitet ungula mulæ, Iuuenalis Satyra 7. Vngulas tantum mularum repertas, neque aliam ullam materiam quæ non perroderetur à ueneno stygis aquæ, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia excogitatum, Plinius. Idem legimus apud Arrianum libro octauo. Alij non muli sed asini, alij equi ungulam fuisse scribunt, qua Stygis aqua ad occidendum Alexandrum allata sit: Vide in Asino B. & in Equo H. b.

¶ c. Odorandi sensu mulos præcellere aiunt, atque eius beneficio derelictos alicubi uel odore solo redire in semitam: hinc etiam fieri ut facilius tabidam uim aëris concipiant & peste inficiantur: ut canes quoque eodem sensu præstantes: quamobrem Homerus hæc animalia primum pestem sensisse ingruentem in Iliade scribit, Cælius. Scholiastes Homeri canes quidem primum perijsse scribit, quòd capitibus subinde ad terram inclinatis odorem trahant & inuestigent: halitum autem corruptum, qui pestis causa sit, ex terra oriri. Mulos uero, quòd ex diuersis specie parentibus prognati sint: bigenera enim omnia facilius interire. Quæ ratio mihi non admodum probatur: nam uiuacissimos iumentorum esse mulos reperio. ¶ Φρύαγμα, ἡ τῶν ἵππων καὶ ἡμιόνων διὰ μυκτήρων ἠχὴ ἀγρίῳ φυσήματι ἐκπίπτουσα, Varinus. Missa pastum mula, Horatius 1. Serm. Ἡμιονεία, ἡ κόπρος τοῦ ἡμιόνου, Suidas, Varinus. Πλίσσεσθαι est gradario & leniori incessu progredi, non cursu. Homerus πλίσσεσθαι πόδεσσι de mulis dixit, Varinus. Αἱ δ' εὖ μὲν τρώχων, εὖ δὲ πλίσσοντο πόδεσσιν, Odysseæ 3. Scholia simpliciter exponunt διέβαινον: Varinus uero tum ad cursum aptas, tum ad gradarium incessum. Μάστιξεν δ' ἐλάαν, καναχὴ (ψόφος, ἦχος) δ' ἦν ἡμιόνοιϊν. Αἱ δ' ἄμοτον τανύοντο, φόρον δ' ἐσθῆτα, καὶ αὐτήν, in uehiculo scilicet, quod ἀπήνην uocat, Homerus de Nausicaa. Et mox, Καὶ τὰς μὲν (mulas) σεῦαν ποταμὸν παρὰ δινήεντα Τρώγειν ἄγρωστιν μελιηδέα. Achilles Iliados φ. certaminis prēmia equitibus proponit, primo egregiam mulierem & ingentem tripodem auritum, secundo ἵππον Ἑξέτε', ἀδμήτην, βρέφος ἡμίονον κυέουσαν. ¶ In Africa mulos uel cæsos, uel siti animo deficientes, Archelaus ait, plerosque mortuos humi iacere proiectos, sæpeque magnam serpentium uim influere ad eorum cadauera depascenda, Aelianus.

¶ d. Mulus quidam (inquit Plutarchus in libro Vtra animantium, &c.) eorum de numero, quibus aduehendi salis negotium dabatur, traijciens flumen lapsus est non sponte: sale uero liquefacto exhaustoque surgens expeditior iam, sensit notauitque causam: postea quoties flumen transiret, ex industria submisit mersitque uasa, desidens leniter ac utrunque in latus quantum id fieri posset nutans. Hæc ubi Thales accepit, pro sale, lana spongijsque compleri uasa, clitellas imponi & agi mulum rursus iussit: ille cum de more se mergens, onus aqua subeunte uehementer grauasset, parum commodum sibi hunc dolum ratus, ita deinceps caute scienterque traijcere solitus est, ut nec inuito quidem contingerent onus aquæ. Eandem historiam Aelianus recenset. Ad octogesimum annum uixit mulus quidam Athenis, qui cum templum (Mineruæ à Pericle in Acropoli) ædificaretur quamuis dimissus iam munere per senectam, commeans tamen ac obiens iumenta exhortabatur ad opus: quamobrem decreto à nemine eum arceri à frumentorum aceruis sancitum est, Aristoteles. Mulum 80. annis uixisse, Atheniensium monumentis apparet: eo gauisi cum templum in arce facerēt, quod derelictus senecta, cadentia iumenta comitatu nisuque exhortaretur, decretum fecēre, quo caueretur ne frumentarij negociatores ab incerniculis (ἀπὸ τῶν τηλίων, Aristoteles: frumentum enim in cribris aceruisque uendendi gratia proponitur, Hermolaus) eum arcerent, Plinius. Eandem ab Aristotele mutuati historiam Aelianus quoque & Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. recitant. Victus huic mulo in Prytaneo publicus, tanquam athletæ iam ætate confecto constitutus est, Aelianus. Cæterum ubi Gaza ex Aristotele uertit, commeans ac obiens, Græcè legitur, συναμπρεύων καὶ παραπορευόμενος, quorum uerborum uis elegantius exprimi (à Plinio) non poterat quàm dicendo, nisu. Theodorus Aristotelis interpres hoc assequi non potuit. Vide in Equo H. e. ubi de partibus currus. Plutarchus sic expressit, Mulus iste uetulus κατερχόμενος εἰς Κεραμεικὸν καὶ τοῖς ἀνάγουσι ζεύγεσι τοὺς λίθους ὑπαντῶν, ἀεὶ συνανέστρεφε (uide ne legendum sit συνήμπρευε) καὶ συμπαρετρόχαζεν, οἷον ἐγκελευόμενος καὶ παρορμῶν.

¶ e. Mulio, mulorum ductor, (ut equiso equorum,) qui mulos clitellarios, uel ad uehiculum iunctos ducit. Mulius apud Calepinum legitur pro mulione, ex Horatij libro 2. Serm, Audit, cum magno blateras clamore, furisque, Mulius. Miluius hic legit Acron, qui parasitus fuit. Mulionem euitantem super ipsum corpus carpentum agere præcepit, Plinius de uiris ill. 7. Cocco mulio fulget Incitatus, Martialis 10.76. Apud Suetonium Incitatus equi nomen est. Nec pigri rota cassa mulionis, Martialis lib. 9. Nam mihi commota iamdudum mulio uirga Innuit, Iuuenalis Sat. 3. Voces Amphionem tragœdum: iubeas Amphionis agere partes infantiorem quàm meus est mulio, Varro in Asino ad lyram apud Nonium. Quartarios (inquit Festus) appellabant antiqui muliones mercenarios,

cenarios, quòd quartam partem quæſtus capiebant. Lucilius, Porrò homines nequam malus ut quartarius cippos Colligere omnes: Crinitus 11.10. non cippos legit, ſed apros: carminis quidem antiqua ratio utrunque admittit. Tu qui plura loca calcaſti quàm ullus mulio perpetuarius, Seneca in ludo de morte Claudij Cæſaris. Rhenanus in Scholijs ſuſpicatur perpetuarium dici, uel μιμητικῶς ad quartarium: uel illum qui in ſolidum aut ſemper ſit uector, aut (quod magis arridet, inquit) qui perpetua nec interrupta uectatione ſuos uectores aliquò perducat. Ad uehicula mulis uſi ſunt antiqui, non equis: unde muliones uehicularij, quicꝫ mulis quæſtum faciebant, Hæc Rhenanus. Perpetuarius conductor uel colonus, qui perpetuò rem conduxit, Budæus. Mulionius, ad mulionem pertinens. Mulioniam penulam arripuit, Cicero pro Seſtio. Mulotribæ Plauto qui mulas fricant, Hermolaus. Græci mulionem, ut ſupra in a. dixi, ἀστραβηλάτην uocant: mulotribam uerò uel curatorem mulorum, ὀρεωκόμον, unde uerbum ὀρεωκομεῖν, Pollux. Apud Heſychium & Varinum ὀρειοκόμος legitur, cum ει. diphthongo, ὁ τὰς ἡμιόνους θεραπεύων. Ὀρεωκόμοι ἐν τῷ ἱππείῳ λεγομένῳ κολωνῷ ἵστανται, id eſt, Mulotribæ Athenis in Colono hippio uerſantur, Author argumenti in Sophoclis Oedipum in Colono. Ὀρεωκόμος (per ω. in antepenultima: nam ὀρεὺς genitiuum habet ὀρέως) qui mulorum curam gerit: ὀρεοκόμος uero per omicron, qui montis, (ab ὄρος, ὄρεος,) Suidas. Sic & ὀρεωπώλης, qui mulos uendit: ὀρεοπολῶ uero per omicron, in montibus uerſor, apud eundem. Dorſualia uocantur operimenta, quibus mulorum boumcꝫ & equorum dorſa conteguntur, Grapaldus. Claudius Cæſar, ut Suetonius ſcribit, nunquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſoleis mularum argenteis, canuſinatis mulionibus. ¶ De clitellis, quæ iumentorum dorſis imponuntur, ut onera ſuſtineant, multa dixi in Aſino & Equo, utrobique in H. e. Mulus quidem utroque clitellis aptior eſt. Clitellarius mulus, Cicero in Topicis. Clitellæ appellantur, quibus colligatæ ſarcinæ mulis, & id genus ueterinis portantur, ut ſcribit Pompeius. Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt, Horatius in Sat. Muliones multos clitellarios: ego habeo homines clitellarios: magni ſunt oneris: quicquid imponas, uehunt, Plautus in Muſtellaria. Mulos detractis clitellis cum cohortibus alaribus, &c. Liuius 10. ab Vrbe. Muli clitellarij Græcis ſunt ἡμίονοι νωτεῖς, νωτοφόροι, νωτηγοὶ Arriano: & σωματηγοί, apud Suidam & Heſychium, ut ſupra in a. citaui in Mulis Marianis. Νωτεῖς οἱ ἀχθοφόροι ἡμίονοι, οἱ δὲ ἕλκοντες ζύγιοι, Heſychius & Varinus. Νωτίσασθαι dicitur, qui dorſo baiulat, non ſub iugo uehit, homo, equus, aſinus, Heſychius. Νωτάρης, ὁ ἐπὶ νῶτον αἴρων καὶ βαστάζων, Suidas. Σκευοφόροι ὄνοι uel ἡμίονοι, qui res ad iter neceſſarias ferunt. Sunt ex Græcis qui angarum non pro operario tantum accipiant ac miniſtro, ſed pro achthophoro item ſiue baiulo: unde & mulos quandoque angaros dici compertum nobis eſt. Ἀγγαροφορεῖν, onera ferre dicunt, permutatione ac uiciſſitudine quadam, uti Orion ſcribit. Ἀγγαρεύεσθαι, non ſolum ad onera ferenda cogere, ſed ad quālibet hoc genus neceſſitatem, &c. Cęlius. Feſtinat calidus mulis, gerulisqꝫ redemptor, Hora. 3. epiſt. Curto mulo ire, Idem 1. Serm.

¶ De uehiculorum & curruum generibus multa dixi in Equo H. e. hîc quæ mulos priuatim attinent allaturus. Celerius uoluntate Hortenſij ex equili educeres rhedarios ut tibi haberes mulos, quàm è piſcina barbatum mullum, Varro 3. 17. Rhedam pro curru Varro Marcipore dixit, Regi Medeam aduectam per aëra in rheda anguibus, Nonius. Mihi quidem rheda de mulis iunctis propriè dici uidetur. Heliogabalus pro apophoretis dedit mulos, baſternas & rhedas, Lampridius. Mulionem euitantem ſuper ipſum corpus carpentum agere præcepit, Plinius de uiris illuſtribus 7. Multiſonora eſſeda, Claudianus de mulabus Gallicis: propriè tamen de equis eſſedum dicitur: uide in Equo H. e. Vnde thenſam atque mulos ſine eam pedibus graſſari, Nonius ex Titinnij Veliterna. Quot iuga boum, mulorum, aſinorum habebis, totidem ploſtra eſſe oportet, Cato. Vixqꝫ datur longas mulorum uincere mandras, Quæqꝫ trahi multo marmora fune uides, Martialis libro quinto. Eſt autem mandra ſtabulum, uel ingens uehiculum quo trabes portantur, quod Probus etiam Græcè μάνδρον uocari ait. Mula carrucaria, Vlpianus ff. de ædilitio edicto. Mulio, qui mulos clitellarios ſiue quadrigarios ducit, Promptuarium. ¶ Ἡμιόνειον ζυγὸν, Suidas: ac ſi dicas mulare iugum. Ὀρεικὸν uel ὀρεικὸν ζυγὸν, uide in a. Ζεύγλαι, τὰ τῶν βοῶν ἢ ἡμιόνων ζευκτά, Heſychius & Varinus. Ἀστράβη non mulam tantum ſignificat, ſed etiam ἀπήνην, id eſt uehiculū quod mulæ bijuges trahunt, ut in a. docui, ubi & Κάναθρα & Θοιὰ memorantur. Ἀπήνη, bigæ mulis iunctæ, quibus curſu certabatur in Olympijs: ſynoris uero erat biga equorum: ut ex Pauſania demonſtraui in Equo e. Non diu autem mulare certamen in Olympijs durauit, cum Arcades mulas deteſtarentur, ut Pauſanias refert Eliacorum 2. Τὸ μὲν τῶν νωτίων ἡμιόνων ἀγώνισμα ἐκαλεῖτο κάλπη, τὸ δὲ τῶν ζυγίων ἀπήνητον, (lego ἀπήνη,) Pollux. Sed νωτεῖς proprie dicuntur, qui dorſo onera ſuſtinent ſarcinarum, non hominum, ut hic accipere Pollux uidetur. Calpe etiam in Olympijs erat curſus, non mulæ, ſed equæ, ſeſſorem uehentis, qui prope finem curriculi deſiliens apprehenſo freno pedes unà cum iumento currebat, teſte Pauſania. Nauſicaa Homeri Odyſſeæ ſexto inuehitur apéne, id eſt bigis mularum. Λαμπήνη uocabulum minus uſitatum, Heſychio exponitur, εἶδος ἁμάξης, id eſt ſpecies currus quo uehuntur homines: uel idem quod ἀπήνη uel ἅρμα ſecundum alios. ἢ εἶδος ἁμάξης (ſic enim lego) περιφανοῦς βασιλικῆς, ἢ ἅρμα σκεπαστόν, &c. uide in Equo H. e. ubi de re curuli. Ἐν λαμπήναις ἡμιόνων, Eſaiæ 66. ubi Hebraicè kirkarot legitur, quam uocem alij camelos, alij dromades interpretantur. Ἀπήνη currus eſt ex mulis iunctus: Vel Apéne equo-

rum, hámaxa boum est, Varinus. Sed uideo hæc uocabula confundi. Homerus Odyssæ sexto bigam mulorum primo ἀπήνην, ut superius recitaui, postea ἄμαξαν uocat. Τόφρα σὺν ἀμφιπόλοισι μεθ' ἡμιόνους καὶ ἄμαξαν Καρπαλίμως ἔρχεσθαι. Βόας εἰς ἄμαξαν ἄξαι, ἢ ἡμιόνους εἰς ἅρμα, Varinus in Ζεῦξαι. Χρεία εἰς τοὺς πολέμους, σκευοφόρων μὲν ὄνων, ἐπισκευαζομένων δὲ βοῶν ὑφ' ἁμάξαις: ἡμιόνων δὲ πρὸς ἄμφω, Pollux libro 1. Cælius sic uertit: Ad belli usum asini sarcinas gestantes, pernecessarij habentur, boues item qui currus trahant, muli utrunque præstant. Συνωρίδα ζυγὴν, propriè de mulis dicitur, uel equis bijugis, Varinus: ὀρεὺς enim mulus est, Hesychius. sed alia uidetur huius compositionis ratio. Pausanias quidem apenen in Olympijs bigam mulorum fuisse docet, synoridem equorum. Κελύστρα ἢ κελύσα, ἄμαξα ἡμιονική, Hesychius & Varinus.

¶ Ἱππόνομα, μισθὸς ἱππικὸς, καὶ τῶν ἡμιόνων, Hesychius & Varinus. Ego faxim muli, pretio qui superant equos, Sient uiliores Gallicis canterijs, Plautus. Cum Cappadoces Persis quotannis pendant, præter argentum, mille & quingentos equos, mulorum duo millia, ouium quinquaginta millia, duplum ferè horum Medi pendebant, Strabo. Præmia uincentibus in funere Patrocli Achilles Iliad. φ. proponit ἵππους, ἡμιόνους τε, βοῶν τ' ἴφθιμα κάρηνα. Valerianus in epistola apud Trebellium Pollionem Claudio, qui postea Cæsar pronunciatus est, dari præcipit à procuratore Syriæ mulas annuas nouem, & mulionem, quem refundat, unum.

Οἱ δ' ὥς θ' ἡμίονοι κρατερὸν μένος ἀμφιβαλόντες, Ἕλκωσ' ἐξ ὄρεος κατὰ παιπαλόεσσαν ἀταρπὸν,
Ἢ δοκὸν, ἠὲ δόρυ μέγα νήϊον: ἐν δέ τε θυμὸς Τείρεθ' ὁμοῦ καμάτῳ τε καὶ ἱδρῷ σπευδόντεσσιν:
Ὣς οἵ γε μεμαῶτε νέκυν φέρον, Homerus Iliad. ρ. Οἴηκες, circuli quidam iugum continentes, uel per quos inseruntur habenæ, quibus reguntur muli. οἰακίζειν enim regere & gubernare est, Varinus: uide οἴακες apud Hesychium. Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἀπέην, ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται Ἡμιόνων, αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν Ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον, Homerus Iliados κ. de Dolone, quem Diomedes & Vlysses insequebantur. Vocem ἐπίουρα exponunt διάστημα, ὅρια, ὁρμήματα, &c. Præuertunt autem muli boues arando, non quod robustiores sint, ut quidam scribunt, (contrarium enim Columella asserit, ut supra in E. recitaui:) sed quod celeriores, si pariter emittantur. ¶ Cogunt concipere inuitas setæ ex cauda mulæ, si iunctis euellantur inter se colligatæ in coitu, Plinius. ¶ Si oues utantur stabulo in quo mulæ aut equi aut asini steterunt, facile incidunt scabiem, Columella.

¶ h. Piscibus inuentis & fœtæ compare mulæ, Iuuenalis Sat. 13. Non aliter ridetur Atlas cum compare gibbo, Martialis Epigr. lib. 6. Politianus in Miscellaneis 23. non gibbo sed mulo legit, quod in plerisque uetustis codicibus sic inuenerit. Atlantem autem (inquit) de Iuuenalis uerbis, nanũ quendã pumilũmue fuisse, temporibus illis haud ignoratum, colligimus, per antiphrasin scilicet. sic enim inquit, Nanum cuiusdam Atlanta uocamus. Sed & muli pumili tum in pretio sunt inque delicijs habiti. Erat autem proculdubio ridiculum hominem nanum, mulo consimiliter nano & compare sibi uehi. Scytharum equi in prælio aduersus Darium, cum asinos prius rudentes nunquam audiuissent & mulorum speciem tum primum uiderent, in fugam conuersi sunt, Herodotus lib. 4. Crœso Delphis quærenti nunquid diuturnum foret imperium sibi, Pythia in hæc uerba respondit: Regis apud Medos mulo iam sede potito, Tunc ad scruposum fugere Hermum strenue Lyde, Nec perstare: nec ignauum tunc te esse pudendum. His ex uersibus, cum allati essent, multò magis quã ex cæteris uoluptatem Crœsus accepit, sperans fore ut nunquã apud Medos mulus pro uiro regnaret, Herodotus libro 1. Pisistratus Hippocratis filius tyrannidem Athenis affectans, seipsum ac mulas cum uulnerasset, bigam (τὸ ζεῦγος ἤλασεν εἰς τὴν ἀγορὰν) in forum agitauit, tanquam elapsus ex hostibus, quem rus proficiscentem illi prorsus interimere uoluissent. itaque populum orauit, ut aliquid custodiæ circa se habere permitteret, &c. Herodotus ibidem. ¶ Mulus (pro) uehiculo lunæ habetur, quod tam ea sterilis sit quàm mulus: uel quod ut mulus non suo genere, sed equis creetur: sic ea Solis non suo fulgore luceat, Festus. In basi throni Iouis Olympij tum aliæ deorum imagines expressæ sunt, tum Luna equo, ut mihi uidetur, inuecta: alij tamen mulo eam uehi aiunt, non equo: & ridiculam (εὐήθη) quandam fabulam de mulo addunt, Pausanias Eliacorum 1. Mulis, equis, asinis feriæ nullæ, nisi si in familia sunt, Cato. In Consualibus cessant ab operibus equi & muli, redimiti floribus capita, Dionysius Halicarn. Mulis celebrantur ludi in Circo maximo Consuales. quia id genus quadrupedum primum putatur cœptum curru uehiculoque adiungi, Festus. In Consualibus mulus immolabatur, equi & asini feriabantur, Alexander ab Alex. sine authore.

¶ Mulus quidam Lydus cum imaginem suam in fluuio conspexisset, formam & magnitudinem corporis sui admiratus, ceruice erecta equi instar in cursum se dedit: deinde asini filium se recordatus, mox cursum sistit, & hinnitum animosque deponit, Aesopus in conuiuio septem sapientum Plutarchi.

PROVERBIA.

¶ Muli asinis quantum præstant: ubi quis longo interuallo præcedit. Γνοίης δ' ὅσσον ὄνων κρείσσονες ἡμίονοι, Theognis. Refertur apud Athenæum 7. Sumptum uidetur ex Homero, cuius hi uersus sunt Iliad. κ. Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἀπέην, ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται, Ἡμιόνων, &c. (ut paulò superius circa finẽ e. recitaui.) Hoc est, Verũ ubi tantum aberant, quantum pars ultima sulci Mularum. Rursum Odysseę θ.

Τῶν δὲ θεῖν ὄχ' ἄριστος ἔην Κλυτόνηος ἀμύμων, Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιϊν, Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ', οἱ δ' ἐλίποντο. Hos cursu anteibat Clytoneus splendidus omnes: Quantum mularum sulcus præcedit in aruo, Tantum is præcurrit. Olim bubus, asinis & mulis proscindebant arua. Hinc illa lex Mosaica Deut. 12. quę uetat arandi gratia bouem & asinum sub idem iugum mittere. Aratrum igitur quod à mulis trahebatur, multò celerius perueniebat ad sulci finem, quum arator inuertit aratrum, quàm quod trahebatur à bubus, Erasmus. ¶ Muli Mariani: hoc prouerbium explicaui in a. ¶ Mutuum muli scabunt: Vbi improbi atque illaudati se uicissim mirantur ac prædicant. Translatum à mulis, qui sicuti reliqua iumenta sese inuicem dentibus scabere solent. Citatur hic titulus, Mutuum muli scabunt, à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni prouerbialis. Ausonius in altera præfatione monosyllaborum, Sed ut quod per adagionem cœpimus, prouerbio finiamus, mutuò muli scabunt. Meminit huius & Varro libro de lingua Latina 3. (quanquam is locus est fœdissimè deprauatus:) his uerbis, Sic fiet mutuam muli nam. arbitror legendum, mutuum muli, ut subaudiatur scabunt. Symmachus in epistola quadam, Mutuum, inquit, scabere mulos, cui prouerbio ne uidear esse confinis, præconium uirtutum tuarum presso dente restringo. Non uidetur autem adagium rectè accipi posse, nisi malam in partem: ueluti si indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus uicissim laudaret, Erasmus. Germani alio prouerbio eundem sensum proferunt: **Sy lăsend einanderen die flöhe ab/wie die hünd**, id est, Pulices sibi mutuò detrahunt, canum instar. Huic confine est illud à Diogeniano relatum: Τὸν ξύοντα ἀντιξύειν, id est, Fricantem refrica, uel Scalpentem uicissim scalpe. Suidas ab asinis metaphoram translatam existimat inuicem morsicantibus, & in utranque partem dici posse, qui se mutuis officijs adiuuãt, aut qui se mutuis contumelijs afficiunt. Aristides in communi defensione quatuor oratorum, Τὸν ξύοντα δ' ἀντιξύειν καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δήπου δίδωσι. Περικλέα δὲ κἂν τοῖς λέουσι μᾶλλον ἢ τοῖς ὄνοις εἰκάζειν φαῖεν ἂν Ὁμηρεῖδαι. Id est, Scalpentem inuicem scalpere, etiam asinis uidelicet tribuit prouerbium. Porrò Periclem cum leonibus magis quàm cum asinis esse conferendum dixerint Homerici. Eiusdem sententiæ est Terentianum illud ex Phormione, Tradunt operas mutuas, de adulescentibus qui se uicissim in peccatis defenderent. Et uersus Epicharmi, Ἁ δὲ χεὶρ τὴν χεῖρα νίζει, (nisi malis κνίζει,) δός τι καὶ λάβε τι. Hoc est, Abluit (uel fricat) manum manus, da aliquid, & aliquid accipe. Item illud, Senes mutuum fricant, natum ex lepida quadam historia quam Aelius Spartianus in Adriani imperatoris uita recenset. Adrianus in balneo ueteranum quempiam seruuli penuria, sese marmoribus affricantem cõspicatus, eum & seruulis aliquot & sumptibus donauit. Quod reliqui ueterani feliciter cessisse uidentes, cœperunt & ipsi complures sub oculis imperatoris sese marmoribus affricare, ut hoc modo principis elicerent benignitatem. At ille euocatis senibus, iussit ut alius alium uicissim defricarent, atque ita pueris nihil opus fore. Is iocus postea in uulgi fabulam cessit. Celebratur & Scipionis Aemiliani apophthegma: Iumenta quòd manibus carent, alieno egere frictu. Quo significatum est, eos, qui res egregias gerere non possunt, egere præcone, quo famam sibi comparent, Erasmus.

¶ Cum mula pepererit, (Ἐπεὰν ἡμίονοι τέκωσιν, apud Herodotum:) quoties significamus (inquit Erasmus) aliquid nunquam futurum, aut adeò rarò solere accidere, ut improbum ac stultum uideatur sperare. Ortum uideri potest ex eo, quod refert Herodotus in Thalia: Cum Babyloniorum urbs obsideretur à Dario, (&c. ut supra recitaui in c.) Huic simile quiddam refertur à Suetonio in uita Galbæ Cæsaris. Huius auo procuranti fulgur, cum aquila de manibus exta rapuisset, & in frugiferam quercum contulisset, summum, sed serum imperium portendi familiæ, responsum est. Atque ille irridens: Sanè, inquit, cum mula pepererit. Quod omen ita arripuit Galba, ut eum postea res nouas molientem, nihil æquè confirmârit ac mulæ partus, cæterisque ut obscœnum ostensum horrentibus, solus pro lætissimo acciperet, memor sacrificij dictique auiti. Eiusdem sententiæ est Vuestphalorum illud, **Wenn die wyden prunen tragend**, Cum salices pruna ferent. ¶ Saluete equorum filiæ: Apparet ioco uulgari fuisse iactatum in eos, qui emolumenti gratia blandiuntur: refert Aristoteles libro tertio Rhetoricorum. In certamine mulorum, quum is qui uicerat dixisset exile pretium pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poëmate: uerum ubi uictor dedisset satis magnum præmium, carmen tale fecit, Χαίρετ' ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων. Siluit enim quòd essent ex asinis quoque nati, & quod honestius erat expressit, equorum filias appellans, Erasmus.

DE MVRE.

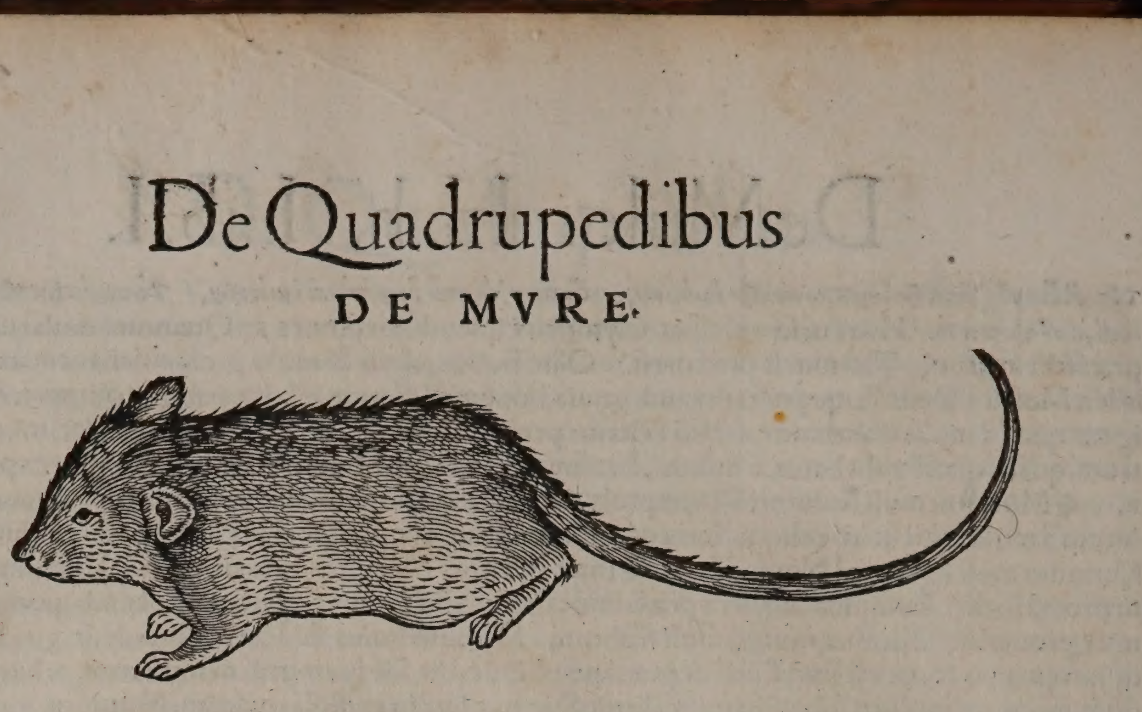

A.

Mvs exiguum est animal, incola domus nostræ (ut Plinius loquitur) rosor omnium rerũ: unde à sono, quem rodendo facit, Latinè etiam sorex uocatur, quamuis aliqui ita distinguant, ut mus domesticus sit, sorex syluestris, Sipontinus. Plinius certè soricem à mure manifestè distinguit, soricem syluestrem faciens, & maiorem, auriculis etiam caudaq; pilosis: & ubi Aristoteles murem aruensem nominat, soricem Theodorus reddit. Quamobrem infra inter diuersos mures de sorice priuatim conscribam, quantum de eo apud ueteres reperio: nam recentiores uariè soricem interpretantur: alij, ut dixi, murem simpliciter, communem nempe & urbanum, quem Galli adhuc uernacula lingua soricem uocant: alij illum quem hodie rattum uocamus: alij quem myzerum Germani appellant (qui certe mus araneus est) soricem esse putant. Rattum hodie dictum, id est murem maiorem, de quo infra separatim agam, obscurus quidam author semper intelligendum putat, quoties muris nomen apud medicos occurrit: soricem uero murem communem minorem esse. Ego quoties mus nominatur, nec syluestrem, neq; rattũ, id est domesticum maiorem qui rarior est, intelligo, sed minorem & frequentiorem. Græci μῦν & κατοικίδιον μῦν appellãt: sed uulgus Græcorum hodie ποντικόν. Μυωξὶς (μυωξία potius) ὁ τῶν ποντικῶν φωλεός, Varinus, ponticos pro muribus simpliciter dicens. Ἀσκαλαβώτης, animal quod alio nomine galeotes uocatur: ἢ καὶ ὁ ποντικός: καὶ ἡ κοινῶς λεγομένη νυμφίτζα, (mustelam hodie uulgò sic uocant Græci,) Suidas. Domesticum murem Plinius etiam diminutiua forma musculum nominat: Ruinis (inquit) imminentibus musculi præmigrant. Hebraicam uocem acbar עכבר Leuitici 11. Septuaginta μῦν, id murem transtulerunt, Chaldæus acbera, Arabs phir uel phar, Persa an mus, Iudæi etiam nostri temporis murem significare aiunt, ac ita Munsterus uertit. Arabicè etiam Auicennæ mus far nominatur, & Saracenis hodie fara, ut alicubi legi, quæ uoces eædem aut simillimæ Arabicæ in Biblijs uoci phir sunt, & forte legendũ phar, in medio quidem aleph scribitur: similis & Hebraica est, si primam syllabam auferas. Proinde non accedo Hieronymo, qui Esaiæ 66. myoxum, id est glirem esse putat, cum Leuitici undecimo murem simpliciter transtulerit. Sed præstat murem interpretari, quo tanquam communiori uocabulo glis etiam continetur. ¶ Mus Italicè topo nominatur, uel sorice al sorgio o rato di casa. (Sed ratti uocabulum, Germanis, Gallis, & Italis commune ad murem domesticum maiorẽ, ut dixi, pertinet.) Hispani Latinius talpam non murem tópo uocitant. Iisdem mus appellatur rat, maior uero ratón. Gallis minor est souris, uox facta à sorice: maior rat: Germanis hic ratz, Anglis rat uel ratte: ille, muß Germanis, Anglis mows uel mouse, Illyrijs, Polonis, minor mysz: maior szczurcz, quasi sorex. Veneti maiorem panteganam appellant, quasi ponticum, à uulgari nomine Græco, alij circa Romam sourco.

B.

Mures domestici non uno omnes colore sunt, sed alij nigricant, alij ex fusco colore ad ruffum aut giluum, alij ad cinereum tendunt. Est quando candidissimi reperiuntur, qualem ipse uidi, non minorem tamen, sed maiorem quem rattũ uocamus. Mus albus prouerbialis suo loco dicetur. In murium genere albi inueniuntur, & in eorundem excrementis lapilli albi, & sunt ualde multæ generationis, (salacissimi,) Albertus. De murino colore, uide in a. Murium alij sunt magni, alij mediocres, alij parui, Matthæolus. ¶ Muri cor magnum, Aristoteles. Cor maximum est proportione muribus, lepori, pantheræ, mustelis, & omnibus timidis aut propter metum maleficis, Aristoteles & Plinius. ¶ Musculorum iecuscula bruma dicuntur augeri, Cicero 2. de Diuin. Murium iecusculis fibræ ad numerum Lunæ in mense congruere dicuntur, totidemq; inueniri quotum lumen eius sit: præterea bruma increscere, Plinius. Et libro 2. Soricum fibras, inquit, respondere numero Lunæ exquisiuere diligentiores. Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras, Lucilius ex Gellio. A coitu recrescente Luna muris iecusculum mirum in modum sibi fibram quotidie quandam progignit usq; ad plenam Lunam: deinde Luna decrescente fibræ pariter decrescunt, ac in unum corpus extenuatæ paulatim euanescunt, Aelianus. Cum Luna panselenos est, iecur eius crescit & diminuitur in utroque interlunio, Albertus. Ego semel & iterum dissecti muris iecore inspecto numerum qui cum Lu-

na conueniret nullum inueni, & omnino falsam hanc persuasionem existimo. Plutarchus in Symposiacis 4.5. muris aranei quoque iecur imminui scribit ἐν τοῖς ἀφανισμοῖς τῆς σελήνης. ¶ Murium alij fel habent, alij non, Plinius, & Aristoteles duobus in locis. ¶ Muris uulua dum partum gerit, acetabula habet, Aristoteles.

¶ De muribus Aegyptijs, Africanis, & alijs qui à regionibus denominantur, dicam inferius inter mures diuersos.

C.

Mures in domibus nostris habitant, ubicunque apta suis refugijs loca caua inuenerint: aut si minus sint apta, dentibus ipsi arrodunt & excauant: in medijs præcipuè, quę caua relinqui solent, inter duo cœnacula locis: item intra parietum caua, & circa tecta. Μῦς ὀροφίαι, ut Varinus refert ex Scholijs in Vespas Aristophanis, sunt mures qui uersantur circa orophàs, id est domuum tecta, & ea abrodunt. Mus domesticus in horreis & domibus habitat, niger & paruulus, Albertus. Noctu ferè discurrũt, latitant interdiu quòd hominem aut alia animalia eis infesta uideant audiántue. ¶ Nullum aliud animal acrius asino audire ferunt, excepto mure, Suidas in Mida. ¶ Mus panis cupidus est, & eorum quæ ex frugibus ad cibum hominis fiunt. Est autem in perquirendis cibis solertissimus, eorũque gratia sæpe periclitari non dubitat: et ut eis potiri queat, duras solidasque materias, quibus aditu prohibetur, multum diúque erodendo se fatigat, Obscurus. Omne murium genus grano (frumento) & pane uescitur: præfert autem durum molli. Si multos simul caseos inuenerit, gustatis omnibus, de meliore postea comedit, Albertus. Aegyptij in suis notis mure depicto iudicium accipiunt: mus enim pane multo ac diuersi generis simul posito, optimum quenque seligens comedit (quod & Aelianus scribit,) unde & optimi panis iudicium in muribus esse putatur, Orus. Fagi glans muribus gratissima est, & ideo animalis eius unà prouentus, Plinius. In Arcadia scio esse spectatam suem, quæ præ pinguitudine carnis non modo surgere non posset, sed etiam ut in eius corpore sorex exesa carne nidũ fecisset, & peperisset mures, Varro. Sues spirantes à muribus tradunt arrosas, Plinius. Mures in Paro insula ferrum exedere & conficere dicuntur: Amyntas in Teredone Babylonica scribit eodem cibo uti, Aelianus. Gyaros insula una Sporadum est, ubi mures ferrum erodunt, Suidas & Stephanus. In Cypro insula aiunt mures ferrum exedere, Aristot. in Mirabilib. Mures fabulantur Chalcidensium ferrum erosisse, Heraclides. In quadam prope Chalybes insula, superiore loco sita, aurum à muribus uorari aiunt, ideoque in metallis eos dissecari, Aristoteles in Mirabilib. sic enim lego, locus est deprauatus. Theophrastus author est in Gyaro insula cum (mures) incolas fugassent, ferrum quoque rosisse eos: id quod natura quadam & ad Chalybas fecère in ferrarijs officinis. Aurarijs quidem in metallis ob hoc aluos eorum excidi, semperque furtum id deprehendi: tantam esse dulcedinem furandi, Plinius. Marcellum multa signa perturbabant, & mures in cella Iouis aurum corroserant, Plutarchus in uita eius. Bellum sociale, cuius author fuit Marius, diuersa signa præcessère: Mures suspensum in templo aurum corroserant, è quibus æditui quandam casse (πάγῃ) fœminam ceperũt: ea ibidem quinque enixa musculos, tres absumpsit, Plutarchus in uita Syllæ. Antiphili hexastichon in murem qui propter scobem auri deuoratam incisus est, extat Anthologij 1.33. ¶ Mures etiam uulgares ruminant, non solum Pontici, Plinius & Albertus. ¶ Mures lambendo bibunt, etsi dentibus serratis non sint, Aristoteles. Mures in Africa (Obscurus quidam ineptè legit, in aqua) cum biberint, moriuntur, Idem. In Africa maior pars ferarum æstate non bibunt inopia imbrium: quam ob causam, capti mures Libyci, si biberint, moriuntur, Plinius. An noxius muribus sit potus, uide in E. ubi de uenenis eorum. Cuniculos etiam à potu mensibus aliquot abstinere supra dixi. In Lusis Arcadiæ quodam fonte mures terrestres bibere & conuersari, Theophrastus scribit, Plin. ¶ Mus est temperamenti admodum humidi, Obscurus.

¶ Flagranti libidine dicunt mures esse, testemque Cratinum afferunt, dicentem in Fugitiuis, poëmate sic inscripto: Age nunc tibi ex æthere murinam lasciuiam Xenophontis fulmine percutiam: (Φέρε νῦν σοι ἐξ αἰθέρος καταπυγοσύνην μυὸς ἀστράψω Ξενοφῶντος. Politianus in Miscellaneis 96. sic uertit, Age nunc tibi de sereno aduersus mollitiem muris fulgurabo Xenophontis. Volaterranus sic, Age nunc è sudo flagitium muris fulgurabo Xenophontis: additque uerba esse anus cuiusdam,) Atque fœminam quoque murem maiore Veneris rabie flagrare dicunt. Et rursus apud Epicratem in fabula quę inscribitur Chorus: Postremò subijt me detestabilis læna (leno, Volaterr.) deierans per Dianam (per puellam, per Dianam, per Persephattam, Politianus) esse uitulam, esse uirginem, esse pullam indomitam. At illa murina erat, (μυωνία, myonia: sic etiam Cælius legit, & Erasmus in prouerbio Mus albus: & Volaterranus ut uidetur, nam similiter murinam transfert. Politianum μυωπία uel μυωξία legisse uideo, & magis probo: uertit enim, At illa cauus erat murinus: nimirum quod uirginitate non amplius integra sed perfracta esset, & quosuis amatores admitteret ut cauerna murium subeuntes sibi musculos: myoniæ quidem uocabulum nusquam legere memini.) Superiectione salacissimam eam dicere uoluit, cum prorsus murinam (cauum murinum, Politianus) uocauit, Aelianus interprete Gillio. Sed Politianus hæc etiam tanquam ex Aeliano addit: Et Philemon, Mus albus, cum quis eam, sed pudet fari. Clamauit adeò statim detestanda læna, ut sæpe latere non est. In septimo Epigrammaton Martialis in uulgatis codicibus legitur, Nam cum me uitam, cum me tua lumina dicis: sed enim uetustissimi quique sic habent, Nam cum me murem, tu cum mea lumina dicis. Videtur autem puella

blandiens amatori murem eum uocare eodem intellectu quo etiam passerculum solet, quia mures quoque perhibentur salacissimi, Politianus: cui accedit etiam Erasmus in prouerbio Mus albus. Domestici mures salacissimi habentur, præsertim albi: uide infra in prouerbio Mus albus. Mures albi multæ ualde generationis (salacissimi) sunt, Albertus. Mus in coitu complectitur cauda, Albertus. Supra cuncta est murium fœtus, haud sine cunctatione dicendus: quanquam sub authore Aristotele & Alexandri Magni militibus: generatio eorũ lambendo constare non coitu dicitur, Plinius. Salis gustatu fieri prægnantes opinantur, Idem. Accedente salis usu longè fœcũdiores fiunt, Aelianus. Sunt qui uehementer confirment mures, si salem lambant, impleri sine coitu, Aristoteles. Terræ Persicæ parte quadam mure fœmina rescissa, fœtus fœminini prægnantes comperiuntur, Idem & ex eo repetens Plinius. Murium generatio mirabilis præter cætera animalia maiorem in modum est, tum numero, tum celeritate. Iam enim fœmina prægnante in uase miliario aliquando occupata, paulò pòst reserato uase, musculi numero uiginti & centum reperti sunt, Aristoteles. Ex una genitos centum uiginti tradiderunt, Plinius. De mirabili uno tempore agrestium murium redundantia, infra dicemus ubi de muribus agrestibus priuatim agetur. Multifida, ut canis & lupus, & parua eiusdem generis, ut mures, multa pariunt, Aristoteles. Mures etiam ex terra, uel terra & imbre nasci infra dicam in agrestium historia. Ibidem quoque narrabimus quæ loca muribus infestata sint, & quæ propter murium copiam reliquerint incolæ. ¶ Mures qui non ex insidijs, sed sua sponte moriuntur, defluentibus membris è uita paulatim excedunt: unde profectum id quod est in prouerbio, Iuxta muris interitum, cuius Menander meminit in Thaide, Aelianus interprete Gillio: Volaterranus ex eodem sic transfert, Vita his longissima, membris paulatim deficientibus, &c. De agrestium morte infra dicam.

D.

E uolucribus hirundines sunt indociles, è terrestribus mures, Plinius. Quædam timore non curantur, ut mures & lepores. quomodo enim amabis quem insidiari uitæ tuę sit persuasum? At hoc sibi persuadent qui timent, Cardanus. ¶ Ruinis imminentibus musculi præmigrant, Plinius. Vbi domus aliqua consenuit & ruinam minatur, mures primi sentiunt, & celerrimè fugientes aliud domicilium quærunt, Aelianus in Varijs & in animalium historia. Et rursus in eadem, Quod uicinam (inquit) domum ad edendas ruinas mures & mustellę præsentiunt, idcirco eius casum & prolapsionem præuertentes, ex ipsa emigrant, quod quidẽ ipsum in Helice oppido usu euenisse dicitur. Cum enim Helicenses impium facinus in se aduersus Iones admisissent, eos nimirum in altaribus mactantes, tum sanè his propinqua ruina ex ostentis portenta fuit. Nam quinque antè diebus quàm Helice funditus euerteretur, qui in ea essent mures, mustellæ, serpentes, & uerticillæ, cæteraque eiusmodi ex eo loco exierunt: quod quidem facinus Helicensibus id ipsum intuentibus, summam quidem admirationem mouebat: ueruntamen quam ob rem discederent, causam conijcere non poterant. postea uerò quàm ex urbe hæc animalia excessere, ex terræ motu tantæ labes domorum noctu factæ sunt, ut non modò ex hoc casu desederit urbs, & conciderit, atque ex permultæ tempestatis alluuione funditus deleta fuerit: uerum etiam cum forte decem naues Lacedæmoniorum in urbis portu stationeque essent, ex marinorum æstuum tempestate perierunt, Hæc Aelianus. ¶ Mus domicilium sibi parat, Aristoteles. Sed tamen cogitato, mus Pusillus quàm sit sapiens bestia, ætatem qui uni cubili Nunquam committit suam: quod si unum obsideatur, aliunde perfugium Gerit, Plautus Trucul. Si quis ex muribus in aquam cadat, porrigens caudam alter hunc extrahit, ac seruatè periculo, Tzetzes. Cum mures in aquatile uas delapsi ascendere non queunt, mutuas inter se caudas mordicus tenentes, sese subtrahunt, secundum quidem primus, tertium secundus: sic enim eos mutuas inter se operas sapientissima natura ponere docuit, Aelianus. Sic lupi caudis inter se mordicus apprehensis fluuios tranant: & similiter Caspij mures, ut infra dicam in muribus diuersis.

¶ Peruersorum morum mustelæ & mures sunt, eamque ob causam Iudæis tum cibo tum contactu eorum interdictum est, Aristeas. sed per hæc animalia eiusdem ingenij homines reprehendũtur, qui scilicet timidi & ad quemuis pauidi strepitũ sunt, interim uerò furaces & clam insidiosi, Procopius.

¶ Muribus maximè insidiantur feles, unde & murilegos recentiores quidam uocarunt. murileguli uerò apud iureconsultos muricis & purpurarum inquisitores nuncupantur. Mustelis eadem quæ felibus natura in murium uenatu. perniciosissimæ eis quæ mustelarum minimæ sunt, & simpliciter nomine generis appellantur: quoniam hæ cauernas etiam subire possunt musculorũ, nec egressos solum ut maiores mustelæ catique uenantur. Videntur & mortuas mustelas horrere mures: nam caseos, si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negant à muribus attingi, Plinius. Et alibi, Abiguntur cinere mustelæ sparso. Mustela ruta in murium uenatu cum ijs dimicatione cõserta uires refouet, Plinius. Eâdem se præmunit contra serpentes. Vulpes callidè admodum mures captat. Eosdem in pratis anguis niger, (carbonarium Itali quidam uocant, Nicander eundem puto myagron à murium uenatu) comprehensos deuorat. Murem animalium maximè odit elephas, & si pabulum in præsepio positum attingi ab eo uidere, fastidiunt, Plinius. Odorem muris uel maximè fugiunt elephanti: pabula etiam quæ à musculis contacta sunt, recusant, Solinus. Leo murem fugit, Rasis: fortassis autem corruptus est locus. nam Aristoteles de leone scribit, quod aliquãdo hyn, id est suem, non myn, id est murem timuerit. Muribus accipitres uescuntur: item aues nocturnæ, ut noctuæ, bubones,

bubones. Mures cum uocem felis aut uiperæ exaudiuerunt, e nido musculos in locum alium transferunt, Aelianus. Mures etiam cum serpentibus aliquando colludunt, Ponzettus.

E.

Muscipula laquei genus est ad capiendos mures, Sipontinus: ut decipula laquei genus ad decipiendas capiendasque aues. In granarijs muscipulæ disponantur ad mures capiendos, & per foramina ostij felibus introeundi potestas relinquatur, ad mures frumenta rodentes fugandos, Grapaldus ex Varrone puto. Si parit humus (in uineis) mures, minor fit uindemia, nisi totas uineas oppleueris muscipulis, quod in insula Pandatharia faciunt, Varro de re rust. 1.8. Muscipulæ aliæ uiuos capiunt mures: aliæ perimunt, siue pondere oppressos, siue aqua suffocatos, siue aliter, ut cum ualido filo ferreo in oppositum clauum adiguntur capite in foramen propter escam inserto. Aliæ uero uas aliquod subiectum habent in quod illabantur, quod si aqua repleueris, suffocantur: secus, retinentur uiui. De singulis igitur ordine dicendum: & primum de ijs quæ uiuos capiunt. ¶ Cõmunissimum muscipulæ genus est, uas ligneum quadrangulum oblongum, quod tabulis quatuor construitur, posterior pars filis munitur ferreis, ut & inspicere illic liceat quid captũ sit, & odor escæ illa etiam ex parte à muribus hauriatur, unde ad inquirendum aditum alliciantur: ad hæc aëre peruio longius spargitur escæ odor, & eminus etiam inuitat mures. Pars anterior hostiolum habet, filo appensum, quod cataractæ instar subitò cadit cum esca attingitur: filum autem alligatum est grui, hoc est ligno supra muscipulam transuerso sursum deorsumque mobili, sustinente in medio columella quæ medio superioris tabulæ loco infigitur. Est & foramen in posteriore parte tabulæ superioris, cui filum ferreum mobile inseritur alteri ferro supra foramen transuerso circunuolutum. Huic inferius hamato esca infigitur, ut lardum, uel nucleus iuglandis, uel panis: quæ modicè adolentur igne, ut longius spargant odorem. Suprema uero mobilis huius fili pars modicè inflexa ut angulus rectus fiat, & malleo dilatata, gruis extremæ parti in dimidiati cunei formam illic resciss quàm fieri leuissime potest imponitur, ut esca à mure contacta facilius ruat. Hæc instrumenta aliqui gemina conficiunt, hostiolis ex aduerso positis. Hoc genus instrumenti Petrus Crescent. (10.36. ubi diuersas muscipulas describit, quas omnes nos ordine recitabimus) muscipulas domesticas uocare uidetur, quòd in plerisque domibus habeantur. Oppianus etiam libro 2. de piscatione non aliud intelligere uidetur, his uersibus: Ὡς δὲ παῖς δολόεντα μόρον λίχνοισι μύεσσιν Ἔστησεν· τὸν δ' ὅτι πάγης λόχον ὁρμαίνοντα Γαστὴρ ἔνδον ἔλασε, θοῶς δέ οἱ ἄγγος ὑπέρθεν Κοῖλον ἐπεσμαράγησεν. ὁ δ' οὐκέτι πολλὰ μενοινῶν Ἐκφυγέειν δύναται γλαφυρὸν σκέπας, ὄφρα ἑ κοῦρος Μάρψῃ τε κτείνῃ τε, γέλων δ' ὠνθήσεται ἄγρῃ. Aliud muscipulæ genus è filis ferreis in orbem ducitur, ut uas fiat rotundum partem quæ è cylindro transuersa secatur referens. In eius summo orificium ex ijsdem construitur filis, quæ in fine singula acuminata in coni formam desinunt, ut in nassis fit ad capiendos pisces. Vasi escæ aliquid imponitur. Ad latus alicubi hostiolum fit, unde mus uel suffocatus aqua, uel aliter immortuus, eximatur. Est & alius modus minores musculos capiendi: Nucis iuglandis dimidia pars aperitur & oræ seu margini uasis alicuius, ex metallo præsertim aliquo, subijcitur, ita ut pars aperta introrsum uergat, & mus arrodere non possit nisi uas subierit: quod si fecerit, nuce dimota & uase collabente includetur. Hunc modum Crescentiensis etiam describit. ¶ Item est alius modus, inquit Crescentiensis, cum uas aliquod operitur membrana, quæ in decussem (crucem) scinditur, (quidam membranam recentem ollæ obtendi uolunt, & farinam inspergi, ut mures assuescant accedere: & postea arefactam scindunt) & in medio annectitur pellis suilla. Mures autem accedentes ad chartam siue membranam, ea deflexa ruunt, charta rursus erigitur ut una opera mures infiniti decipiantur: quod si aqua in uase fuerit, suffocantur: sin minus, breui saltem fame intereunt. Fertur etiam ab expertis, quòd si mures in uas sine aqua illapsi diu uiuere permittantur, fame nimia impulsi se mutuò tandem deuorant, fortior imbecilliorem. Quòd si tandiu relinquantur, ut unus aliquis tantum, uidelicet omnium robustissimus supersit, & hic permittatur exire, quoscunque inueniet mures deuorabit murinæ iam carni assuetus, idque facile cum illi non fugiant, Hæc ille. Ego nuper ab amico quodam accepi, Senensem quendam sacerdotem cui marsupium in cauum quoddam mures pertraxerant, captum unum aliquandiu carnibus murinis tantum aluisse, ac ita dimisisse: qui cum grassaretur in cæteros mures eosque fugaret ad singula ubi latebant foramina pergens, sic etiam marsupij index perquirenti id singillatim sacerdoti fuit. Capiuntur etiam mures, si uasi, unde euadere nequeant, tenuis baculus imponatur, qui in medio ita incisus sit, ut se tantum sustinere cum esca possit: nucleus enim nucis in bacilli medio ponitur, ad quẽ mus accedens cum baculo fracto cadit: & si aqua fuerit, suffocatur: sin minus, occiditur, Crescentiensis. Et rursus, Modus (inquit) melior cæteris ad capiendum mures tam magnos quàm paruos, est huiusmodi: Asseres duos leuigatos longitudine brachij, latitudine semissis (dimidij brachij,) ita coniunge ut digitis quatuor uel paulò minus in latitudine distent parte infima, cum duobus exiguis asseribus * in castris in utroque capite uno, ut inferius æquales sint: sub his affige chartam * de pectore grossam massam (incisam) in medio ex transuerso, sed prope medium non affixam, & ita restrictam ut inter asseres facile eleuetur, ut si delabendo deformaretur, possit ad suam formam reduci. Cæterum prędicti duo asseres supernè in capitibus coniungi debent, ac super eos exiguus asser imponi, qui in medio contineat clauum retortum ad quem suspendatur frustulum cutis suillæ: alij non suspendunt, sed in medio asserum prope chartam ponunt, sic ut una * mastula cum cute facile reuoluatur. Hanc ma-

chinam uasi fictili aut ligneo impones, unde muribus exeundi facultas non sit. Præstiterit autem obrui massam frumenti uel alterius grani. Sic una opera quotquot mures intrauerint & ad escam accesserint, delapsi capientur, charta semper in pristinum reuoluta locum. Alius modus: Orbis mensarius aut simile lignum rotundũ infixis utrinq; acubus uel exiguis ligellis, duobus in sedili aliquo erectis breuibus ligellis bifurcatis (uel ramulũ transuersum habentibus) imponitur. Curandum autẽ ut pars orbis posterior, hoc est sedile uersus paulò grauior sit, & sedile attingat, anterior uerò circiter pollicis lati altitudinem eleuetur. Tum farina alia'ue esca sedili prope orbem inspergitur, ut inuitentur mures, esca etiã orbi alligatur anterius. Mus à sedili in orbem progressus, eo reuoluto in lebetem, qui aqua semiplenus subijci debet, delabitur, orbe mox in priorem statũ redeunte, ut sæpe plurimi mures una nocte una eademq; opera capiantur, omnes in lebetem delapsi. Alij pro orbe ligneo machinã quandam uersatilem faciunt, quales sunt puerorũ apud nos rotulæ arundinibus aut uirgis alligatæ, in cursu ad uentum uersatiles. ¶ Sunt & uaria muscipularũ genera, ubi mures pondere obruuntur. Muscipulæ quædã fiunt, inquit Crescentiensis, ex paruo ligno cauato, in quod delabitur aliud lignum paruum, sed graue & opprimens ingressos ad escã mures: annectitur enim suilla cutis ad lignum quoddã exile, quo attacto ruit moles: sed hic modus notior est quàm ut pluribus explicari mereatur. Huic affine est genus illud, quod nostri hoc modo parant: Tabulæ duæ coniunguntur pedem latæ unũ, longæ duos. Hæ posterius ligneo clauo iunguntur, qui tabulę inferiori infigitur, superior enim eidẽ clauo non affigi, sed inseri tantũ debet foramine suo (ampliore quàm ut motum eius impediat,) ita ut facile anterior eius pars sursum deorsumq; moueatur. Præterea inferiori tabulæ anterius forma patibuli (duobus lignis erectis transuerso uno imposito) siue Græcæ literæ π. infigitur, altitudine dodrantis, latitudine quanta permittitur. Oportet autem de superiore tabula anterius nonnihil utrinq; rescindi, ut patibulum subiens æqualiter cum inferiore extendi possit. Deinde inferiori tabulæ lignum rectum & tenue secundũ latitudinem (quæ pollicem ferè aut unciam æquat) imponitur in medio, & postrema parte alligatur ad clauum ligneum, quo tabulæ coniunguntur. In huius medio laridum uel quæuis esca alligatur. Debet autem anterius ad finem usq; tabulæ pertingere, & illic etiã crenatũ esse secundum latitudinẽ, crena ad dimidiati cunei formam ducta. In hanc enim ligno eleuato aliud supernè perexiguũ lignũ inditur, duos ferè digitos longum, latũ uno: hoc inquam parte inferiore in crenã ligni escarij (id est continentis escam) inditur: supernè uero ad orã superioris tabulæ leuiter offirmatur, ut escæ contactu facilius ruat moles. Idem hoc ligellum (quod obfirmatorium, ad escarij differentiã nominari potest) filo annecti solet ad superiorẽ tabulam sub medio patibuli, atq; inde cum muscipulã erigere placet ultra patibulũ traijcitur. Sunt qui inferiori tabulæ circa escã clauos infigant ferreos, quorum mucronibus cadentis ui ponderis mures illidantur. Potest etiã lapide superior tabula onerari, ut grauius feriat. Porrò uiuos obruendi machina maximè extemporanea hoc modo fit: Ex tenui ligno pars palmũ alta & digitũ ferè lata scinditur, & ab altera parte in cunei formã secta attenuatur: hoc lignũ columellæ instar erigitur, & cuneus eius inditur crenæ alterius ligni, quod huic ferè æquale uel paulò breuius sit, simile alioqui nisi quod altera crenata non cuneata est. Potest aũt obfirmatoriũ appellari: hoc enim columella & lignum escariũ continentur obfirmanturq; ne ruant priusquã mus escam attigerit. Lignum escariũ dodrantale uel paulò longius esse oportet, esca circa mediũ alligata: pars eius anterior scissurã habebit, quæ paulo post caput incipiat, & ad duos ferè cum dimidio digitos retrorsum extendatur: debet autẽ fieri ad angulos rectos et dimidiam ligni latitudinem auferre. His tribus lignis ita paratis, columellã eriges, ita ut cuneus sursum spectet, cui obfirmatorij crenã inseres, ita ut obfirmatoriũ ipsum retrorsum spectet, quò escariũ quoq; spectare debet: escariũ anteriore angulo columellæ admouetur, ad posteriorẽ uero eius angulũ in fine scissuræ obfirmatorij cauda, hoc est pars non crenata detrahitur, obfirmaturq;: sed priusq; detrahas & obfirmes tabulam columellæ iam sustinenti obfirmatoriũ impones. Sic dolo instructo mus si escã tetigerit, ruente tabula opprimetur. Eundem hunc dolũ describere uidetur Crescentiensis, sed obscurius, his uerbis: Capiuntur mures assere quodã eleuato cadente, qui ex quadã columella eleuatus sustinetur, quadã spatula cutem suillam habente sic præparata quòd columella diuisa non aperitur, nisi cum mus cutem tangit in spatula eleuatam. Est & alius usitatus apud nos modus. In tabella pedali quinq; aut sex digitos lata, circinatũ foramen fit, cuius diameter digitorũ sit quatuor: huic foramini subiectũ inditur uas ligneũ orbiculatum cauũ palmi longitudine: in huius uasis latere altero, quod appellemus A. foramen paruũ fit in medio, ubi filum escariũ è ferro inseritur, id circunuoluitur paruo filo quod transuersum foramini infixũ est, ita ut in muscipula primo descripta diximus: pars enim fili in fine hamata quæ longior est, introrsum pertinet, ut infigatur ei esca, pars altera breuior & in summo modicè ad angulũ rectum inflexa foras spectat, ut ligello obfirmatorio imponatur: quod quidem ligellũ filo percutienti è regione escarij annexũ pendet. Filũ percutiens appello, quo mus inserto in uas capite & escã tangens percutitur, illiditurq; acui ferreæ, quæ illic prope summitatem uasis in aduersum latus, quod B. appellabimus infigitur, ita ut mucro recta ad A. spectet. Hoc filũ percutiens bene crassum est, & per totũ B. latus tabellæ à principio ad finem rectà descendit: mox extra tabellam in semicirculũ incuruatur, cuius uertex à tabella palmo ferè recedit: & in latus A. reflexũ, illic annectitur & infigitur. Sic paratam machinam cum instruere & intendere uoles, ligellum obfirmatorium in latus A. detrahes & altera parte obfirmabis in marginem eiusdem la-

teris

teris inferiorem,(quod ut firmius fiat, crenam illic uel ſciſſuram aliquam in ligno facere poſſis) alte‐ri uero nempe inferiori parti, ſummitatem fili eſcarij inflexam impones, & inſtrumentum totum in latus B. inclinabis. Eandem aut ſimillimam machinam Creſcentienſis deſcribit, ſed obſcurè, uerbis forte per librarios deprauatis: ſunt autem hæc, Mures etiam aliter capiuntur cum in aliquo nodo cannæ amplæ in capite fit arculus cum chordula,in qua acus magna conſiſtit in media canna fora‐minis foramen habet in medio, & cutim ſuillam interius cuidam uirgulæ alligatam, & ſic præpara‐tam, quòd cum mus per foramen cutim mordet ac mouet, arculus deſcendit,& acus magna perfo‐rat caput eius, eumq́ retinet ne fugere poſſit. Sed præ cæteris ingenioſum eſt machinæ genus, quod ſubijciam. Trunculus ligni duos palmos longus,unum latus, duos digitos craſſus, in medio duobus circiter digitis excinditur paulò ultra dimidium latitudinis ſuæ. Latus illud ubi ſciſſura fit decliuius & humilius eſſe debet,id appellemus A. huic lateri ſemicirculus oblongus è ligno inflexo inditur, in foramina terebrata parte media A.lateris,ab utraq; parte ſciſſuræ,ita ut ſemicirculus ille recto & plano ad trunci baſim ſitu ſit, & inſtructa muſcipula eidem ſemicirculo incumbat. Supra hunc ſemicirculum eiuſdem figurę tabella adaptatur ferreis mucronibus in circuitu denticulata:ita ut mucrones ſemicirculum collabente machina ingredi poſſint, propemodum attingentes ipſum. Hæc tabella trunculum uerſus ita reſcindetur,ut ſciſſuram eius ingredi poſſit,ubi tranſuerſa chorda equinis ſetis contexta alligetur.Chorda autē per latera trunculi perforata tranſmittitur,anſulis utrin que ligneis annexa,ut ijs remitti intendiq́ poſſit:ijs enim intenſis tabella mucronata uehementius fe rit murem. Supra trunculum ſtatim retro ſciſſuram lignum erigitur quinq; circiter digitos altum re‐ctumq́,& mox eadem longitudine recuruum(buris inſtar)anterius pertingens & ſurſum inclinās: huic in fine filum annectitur cum ligno obfirmatorio paruo, ineſcatorium uero lignum imæ ſciſſu‐ræ alligatur.Mus eſcam attingens inter tabellæ corruentis mucrones & ſemicirculum configitur cō ſtrictusq́ tenetur. Vidi & aliud huic ſimile genus: ſed deſino eſſe longior. Eſt præterea alius mo dus,cum uas aliquod ex quo euadere nō poſſint, ad dimidium aqua impletur, cuius ſuperficies zea ſeu ſpelta innatante operitur, quam uidens mus & non aquam,in uas deſcendit & ſuffocatur, Cre‐ſcentienſis.Audio noſtros aliquando paleas aquæ inijcere,quòd facile ſupernatent, & ſic mures ali‐quando nihil ſuſpicantes de aqua inſilire:facilius autem puto ad inſiliendum allicerentur, ſi paleis fa rina auenæ alia'ue toſta inſpergeretur. Hoc circa muſcipulas omnes quibus uiui mures capiuntur obſeruandum,ut eximantur ſtatim: nam ſi perminxerint, mures alios dolum ſuſpicantes difficilius allici putant: quamobrem pollutas urina,abluere ſolent, aliqui etiam fumo imbuere, tanquam uri‐næ odor ita aboleatur.

¶ Mures ſi amurcam ſpiſſam patinæ infuderis, & in domo nocte poſueris,adhærebunt, Palladi‐us 1. Si amurcam, inquit Anatolius, in æneam peluim infuderis, eamq́ in media domus parte reli‐queris noctu,mures congregaueris omnes, Paxamus in Geopon.Græcis 13. 4. ¶ Mus ſi caſtretur uiuus & dimittatur,fugat cæteros,Plinius libro 30. ut Aggregator citat. Ego de ſoricibus tantum a‐pud Plinium hoc ſcribi reperio.Si deprehenſum murem unum excoriato capite abire permiſeris,cæ teri in fugam uertentur omnes, Paxamus. Mus maſculus cum excoriatur & dimittitur in domo, aut caſtratur,aut abſciniditur cauda eius,fugat reliquos:maximè uero ſi excoriatus fuerit. Fertur eti‐am ſi mus pede ligatus ad paxillum in domo retineatur,cæteros in fugam uerti, Auicenna. Memini aliquando audire,ſi muri capto tintinnabulum alligetur, ac ita dimittatur, fugaturum cæteros. Fu mus foliorum taxi occidit mures, Plinius. ¶ Aconitum (primum, quod & pardalianches) procul & è longinquo odore mures necat,unde aliqui myoctonon appellarunt, Plinius. Myoctonon quidē cognominari, Dioſcorides etiam & Nicander meminerunt. Recentior quidam obſcurus author, hæc Plinij uerba de fumo aconiti interpretari uidetur:quanquam lupariæ uulgo dictæ fumum id fa‐cere ſcribit, quę ad ſecundum aconiti genus pertinet.Ego cum nuper radicem cœrulei primum,de‐inde etiam pallidi aconiti ratto capto per triduum edendum obijcerem,butyro & farina, aliâs caſeo mixtis,atq; is multum abſumeret, nec periret tamen, ſed ne lædi quidem uideretur, occidi iuſſi.In cauſa forte erat parum recens pollen flaui aconiti: pharmacopolæ enim non integras lupariæ radi‐ces,ſed contritas ferè ſeruare ſolent. In Sabaudia quidem uidi à ruſticis has radices uendi,& muri‐bus occidendis commendari ab ijſdem audiui. Noſtri quoq; in Germania rhizotomi mures occidi promittunt,ſi lupariæ radicem tritam cum pulte ex auenæ aut frumenti farina mixtam guſtauerint. Eaſdem ferè aconito uires ſtaphiſagria obtinet:& huius quoq;(è radice,uel ſemine potius) pollinem cum farina in butyro frixum mures occidere Tragus ſcribit. Fugantur mures & calacantho,origa‐no,apij ſemine atq; melanthio ſuffitis,Paxamus.Calacanthus autem(Græce καλάκανθος legitur hoc in capite,& duodecimo ubi muſcas ſuffitu eiuſdem pelli ſcribitur: undecimo autem contra culices καλακάνθῳ) quid ſit non facile dixerim. Apud Raſim non calacanthum ſed chalcanthum, id eſt atra‐mentum ſutorium legitur:ſic enim aliqui citant ex opere eius ad Almanſorem: Mures(inquit) è do‐mo chalcantho fumigata fugiunt.Calycanthemon quidem apud Dioſcoridem inter clymeni & peri clymeni nomenclaturas eſt. Fugiunt & hæmatite lapide ſuffito, nec non myrica uiridi fumigante, Paxamus. Si domum ſuffumigaueris ungula muli ſiniſtra,non remanebit in ea ſorex, Raſis,Alber tus,Belberus.(ſoricem impropriè dicit pro mure domeſtico.) Si muli ungula domus ſuffiatur,fugi unt ab ea mures,Raſis & Albertus. Vnguibus mulæ uel aſini (aduſtis) mures fugantur, Vrſinus,

Mures abiguntur cinere muſtelæ uel felis diluto, & ſemine ſparſo, uel decoctarum aqua: ſed redolet (ſcilicet frumentum) uirus animalium eorum etiam in pane: ob id felle bubulo ſemina attingi utilius putant, Plinius: ſed hæc ad mures agreſtes magis pertinere uidentur, qui quomodo fugentur ſuo loco infra priuatim dicemus. Aſphodeli radice mures fugantur, cauerna præcluſa moriuntur, Plinius. Cucumim ex quo elaterium fit, &c. multi hunc eſſe apud nos, qui anguinus uocatur, ab alijs erraticus, arbitrantur: quo decocto ſparſa mures de eius medicina non attingunt, Plin. Agreſtis cucumeris & colocynthidis ſuffuſio mures necat, Palladius 1. Si cerebrum muſtelæ coagulo addatur, dicunt caſeos à muribus non attingi, Plinius. Frumento ne gurgulio noceat, neu mures tangant, lutum de amurca facito, palearum parum addito, ſinito marceſcant bene, & ſubigito, eo granarium totum oblinito craſſo luto, poſtea conſpergito amurca bene omne quod lutaueris. Vbi aruerit, eò frumentum refrigeratum condito, Cato. Abſinthium defendit pannos & pelles à muribus, Circa inſtans. Atramentum librarium ex diluto abſinthij temperatum, literas à muſculis tuetur, Plinius & Auicenna. Mulieres quædam apud nos abſinthium decoquunt cum linimento illo farinaceo quo lectorum culcitras illinunt, ut à muribus tutæ ſint, Tragus. ¶ Si uis excæcare mures, tithymallum in tenues partes inciſum miſtumq́ cum polline & œnomelite apponito: ſiquidem ubi ex eo comederint, occæcabuntur. Anatolius quidem & Tarentinus dum de horreo mentionem faciunt, eiſdem medicamentis ſunt uſi, Paxamus. ¶ Veratrum album mures polenta admixtum necat, Plinius. Ex polenta ueratrum, aut agreſtium cucumerum ſemen cum ueratro nigro, colocynthide & farina permiſtum, mures perimit, Paxamus. Necabuntur ſi helleboro nigro caſeum uel panem, uel adipes, uel polentam permiſceas & offeras: & agreſtis cucumeris & coloquintidis ſuffuſio ſic nocebit, Palladius. Nonnulli elleborum album & corticē cynocrambes tenuiſſimè comminuta cribrataq́, cum farina, ouis & lacte miſcentes & læuigantes, paſtam faciunt, quam murium foraminibus inſerunt, Paxamus. Auicenna etiam elleboro mures occidi ſcribit, & merdaſengi, id eſt lithargyrio, utroq; nimirum per ſe: ut & Raſis, qui tamen utriq; farinam addit. Albertus omnia permiſcet, elleborum inquam, lithargyrium & farinam. Elleborus cum melle & farina ſubactus, frixuſq́, præſertim niger, mures & rattos necat, Tragus. Tortellæ ex elleboro cum farina & aqua factæ, Circa inſtans. Elleborus cum polenta, uel cum ſauich (ſauich Arabicè polenta eſt) & melle, Serapio ſecundū Dioſcoridem, & Auicenna: ſed Dioſcorides de chamæleonte albo hoc ſcribit, non de elleboro. Chamæleon albus cum polenta ſubactus, & aqua oleoq́ dilutus, mures, ſues & canes occidit, Dioſcorides: uide in Cane. Idem apud Auicennam de mezereon legitur, facili lapſu: quoniam mezereon chamelæa non chamæleon eſt. Succus decoctę radicis chamęleontis herbæ additis aqua & oleo, mures in ſe contrahit ac necat, ni protinus aquam ſorbeant, Plinius lib. 23. Ruſticos uidimus cardum uarium (id eſt chamæleontem) uendentes, cuius puluere tum lupos tum mures necari affirmabant. Mures perimit & hyoſcyami albi ſemen, & radix caulis, (aliâs lauri,) Auicenna. Si rubi radicem butyro pani & caſeo permiſtam guſtarint mures, exanimantur & pereunt, Paxamus. Helenij radix mures contrita dicitur necare, Plinius. Baſſal alfar (id eſt cepa muris, quæ & cepa canina dicitur: eſt autem eadem quæ ſquilla) mures occidit, Auicenna, ſecundum Bellunenſem & ueterem gloſſographum. Σκίλλα, σκαμμωνία, θανατηφόρος μυῶν, Heſychius & Varinus: Confundunt autem ſcammoniam & ſcillam diuerſas plantas. non negauerim tamen ſcammoniam quoq; muribus uenenatam eſſe poſſe: ut Auicenna mezereon, id eſt chamelææ uim mures necandi attribuit, quam Dioſcorides & alij chamæleonti, non infeliciter lapſus, ut uidetur: nam chamelæam quoq; idem præſtare crediderim. Syluestrem aſparagum Græci orminum aut myacanthum uocant, Plinius: dubitauerit autem aliquis cur myacanthus, id eſt murina ſpina nominetur, aliam'ne ob cauſam, an quòd mures forte interimat: nam canes quoq; aſparagi decocto perire, autore Chryſippo, Plinius ſcribit. Theophraſtus 6.4. de hiſt. plant. Quædam (inquit) folium iuxta aculeum gerunt, ut tribulus, phleum, ononis, myacanthus, & alia. Gaza pro myacantho ſpinam murilem reddit. Videtur autem Theophraſtus de ruſco intelligere: nam is quoq; myacantha cognominatur apud Dioſcoridem: quanquam non iuxta folia ſpinas habet ruſcus, ſed ipſa eius folia in aculeos deſinunt. Syluestrem quidem aſparagum hortenſi ſimilem uidiſſe memini, aculeatum autem propriè dictis aculeis, hoc eſt duris & pungētibus, nunquam. Sed aſparagum ſylueſtrē Theophraſtus aſparagian forte nominat lib. 6. cap. 3. de hiſt. plant. ubi & ſcorpium deſcribit, & ipſum ut ſuſpicor de genere ſylueſtris aſparagi: quoniam pro folijs ſimiliter ſpinas habeat, & eodē tempore floreat. Marcel. Vergilius conijcit ruſcū myacanthā dici, quòd ruſtici in Italia hanc ſpinā in carnario ſuſpendāt, ut tueatur à muriū iniurijs pernas, & caſeorū fiſcellas: neq; enim acuminata in cuſpidem foliorum eius acumina penetrare animalia illa audent: quā ob cauſam, inquit, murinā ſpinam dictā fuiſſe credimus. Hetruria certe modò non aliunde facto nomine appellat, (pongi topi, à pungendis muribus, Matthæolus.) Theophraſtus libro tertio de plant. hiſtor. centromyrrhinon id eſt cuſpidatam myrtum uocauit, (ut Dioſcorides oxymyrſinen & myrthacanthan,) Hæc Marcellus. Noſtri iunipero ſimiliter ad ſuccidiam à muribus defendendam utuntur. An uerò ruſcus Theophraſto myacanthus aut centromyrrhinon dicatur, aut etiam utriſq; his nominibus, aut myacanthus illi non alius ſit quàm aſparagus ſylueſtris, aut alia ſui generis planta, cum neq; ruſcus neq; aſparagus ſpinas iuxta folia habeat, aut mutilatus forte ſit codex Theophraſti, cuiuſq; iudicio liberum relinquo. Aconitum myoctonon, aliqui etiam myophonon appellant: μυόφονον

herba

herba quæ & aconitum, Hesychius & Varinus: sic enim lego: sed aliud etiam myophonon uel potius μυιοφόνον est, quod & σκιὰς uocatur, quòd in umbellis florem & fructum promat, de quo itidem in aconito dixi. Nicander in remedijs contra ixiæ uenenum polium quoq; myoctonon cognominat: quod (inquit Scholiastes) nullus alius fecit. neq; enim mures occidit polium, Hæc ille. Substratum quidem uel suffitum polium serpentes abigit, graui enim odore est, & amarum. Hoc sanè suspicamur quoniam muscæ suffitis quibusdam, ut absinthio, galbano, melanthio, &c. abiguntur, Græci autem muscas μυίας, mures uero μύας nominant, aliquando hæc per incuriam aut inscitiam tum authorum tum librariorum confundi: polium quidem aptum uidetur quod suffitum muscas & culices depellat. Si querno cinere infarseris aditus (caua) murium, eum contingentes adsiduè, scabie inficiuntur & pereunt, Paxamus. ¶ Si arsenicum citrinum cum farina subactum mus ederit, morietur, Albertus. Nostri arsenicum per excellentiam müßgifft, id est uenenum murium appellant, quod inter alia murium uenena efficacissimum ocyssimumq; sit: accipiendum est autem non pallidum quo librorum compactores libros illinunt, ut aureo colore niteant: sed rubicundum, cuius etiam minima portio statim necat: cuius periculum ipse nuper feci in duobus muribus muscipulæ inclusis. uterq; enim minima lardi portione uorata, inuoluta in hoc ueneno contrito, modica farina superinspersa, intra horæ spatium perijt, magna cum admiratione mea: uix enim tria grana ueneni singulis deuorata puto. Sic ab alijs etiam interemptos hoc ueneno mures audiui. Optimum sanè fuerit uenenum lardo in tenuissimas laminas secto illinere. sic enim facilius quàm alio quouis modo edent. Plura de auripigmento & mirifica eius in muribus lupisq; necandis facultate recitaui in Lupo a. in Aconito. Famulus meus farinam frumenti mixtam pauco arsenico læuigato muribus necandis in domo proposuit: sed id forte gustatum catellus unus è duobus domesticis cum paulò post uomitu redderet, euasit: alter uero de uomitu illo gustans, perijt, Ponzettus. Ego sanè cum uulpi quam domi alebam consiliginis semina aliquando dedissem, experiundi gratia num uenenosa essent ut suspicabar, ea quoq; cum reuomuisset nihil passa est. Qui uenenum apud nos muribus proponunt, plerique aquam etiam in uase apponi iubent, tanquã ijs si biberint citius morituris: sic enim uenenum in uenas dirigi, & inflatos mori aiunt. Ego quidẽ duobus illis muribus, quorũ iam memini, nullũ apposui potum, & intra horã utriq; perierunt, ut neq; simpliciter, neq; ut citius moriantur necessarius uideatur potus. Imo uerisimile est aliquos si biberint facilius uomere, atq; ita euadere: aut alia quadam ratione aquæ potu ueneni uim retundi. Nã & chamæleontis herbæ succus additis aqua & oleo, mures in se contrahit ac necat, ni protinus aquam sorbeant, authore Plinio. Crescentiensis etiam ueneno muribus proposito aquam remoueri iubet, ut paulò post recitabo. Nec me fugit quòd Aristoteles scribit de hist. anim. 8. 28. mures Africæ si biberint mori: quoniã animalibus Africanis etiã cæteris insolens potus est, propter inopiam aquarũ, quòd æstate illic nulli sint imbres: itaque contra quàm cæterarum regionum animalia tempore hyberno magis quàm æstiuo potum quærunt. Sed forte hoc uniuersale est omnib. muribus, ut legit (Michaël) Ephesius, Niphus. Homerus certe in Batrachomyomachia murẽ bibentẽ facit. Hæc ueterũ inter se & recentiorũ dissidia ut componantur, experientia magis quàm uerbis & rationibus uti oportet. Carnem infumatam & minutatim concisam cũ butyro friges in sartagine: refrigeratis addes dimidiã partem calcis uiuæ ad læuorẽ tritæ. hoc pharmacum in tabellas aliquot distribues, & propones ea in loca ubi musculos aut rattos uersari scieris: tabellis etiam singulis uasa singula cũ aqua appones ut bibant & citius moriantur, Ex libro quodam manuscripto Germanico. Aliqui calcem cum farina subactã, alij aliter, rattis proponunt. Mures necat alsceh, (al. alscech,) Auicenna: Bellunensis interpretatur realgar (al. resegal) seu toxicũ muris. Realgar, inquit Syluaticus, fit ex sulfure, calce uiua, & auripigmento, & idiomate nostro uocatur soricoria: interficit sorices & omnia animalia: puluis eius extinguit uermes equorũ, & fistulis medetur, & omnem malã carnẽ corrodit. Occiduntur mures resalgario trito & caseo aut farina mixto, quibus in cibo delectãtur. Sed remouenda est aqua, cuius potu sæpe iuuantur, Crescentiensis. Ferri scobes (ψῆγμα) si fermento mista loco indatur qui scatet muribus, ubi gustauerint intereunt, Paxamus. Scoria ferri mures perimit, & crocus eius, Auicenna. Rasis scoriam ferri cũ farina subigi iubet. Lithargyrium: uide supra in ellebori mentione. Crocus ferri à Bulcasi describitur, ex quo etiã Syluaticus mutuatur cap. 191. Argentum uiuum mures interimit, Auicenna: argentum uiuum sublimatum, Serapio secundum Rasim.

¶ De muribus qui regiones aliquas magna multitudine inuaserunt, & aut segetes populati sunt, aut etiam incolas expulerunt, dicam infra in historia muriũ agrestium.

¶ Scythiæ magna pars tergore uulpiũ & murium operti incedunt, Alexander ab Alexandro. Scythæ pellibus tantum murinis ac ferinis utuntur, Iustinus libro 3. Sed mures quorum pelles in usu uestium habentur, omnes syluestres sunt & diuersorum generum, ut infra in singulorum historijs dicetur. ¶ Mures cum strident, & plus solito (ἔνδιοι, uide an legendum ᾔδιοι, sic melior fuerit syntaxis) tanquam saltantes discurrunt, tempestatem (χειμῶνα) significant, Aratus. Vbi Theon in commentarijs, Strident autem, inquit, saltantesq; mures, siue quòd aërem astringi percipiunt: siue quòd cum tenuem & infirmam habeant cutem, cum terram refrigeratam calcant, non ferentes frigus exiliunt. Et rursus, Mures interdiu (inquit Aratus) pedibus uersantes suum cubile, dormire appetunt cum imminet imber. Hic Scholiastes nihil adiecit, cum sententia tamẽ aduersa uideatur superiori; quomodo

enim dormituriunt imminente pluuia, ſi plus ſolito diſcurrunt & ſaliunt? Muſtelæ & mures ſtridentes uehementem præſagiunt tempeſtatem, Aelianus.

F.

Peruerſorum morum mures & muſtelæ ſunt, timidi, furaces, inſidioſi, ut in D. dictum eſt. quamobrem lex diuina tum eſu tum tactu eorum Iudæis interdixit. mures quidem cuncta fœdant, maloq; afficiunt: homini non modo pernicioſi in cibo, ſed nec ulli prorſus uſui utiles, Ariſteas. Comedentes carnem ſuillam, & abominationem atq; murem, ſimul conſumentur, dicit Dominus, Eſaias 66. Caro muris in cibo ſumpta magnam obliuionem infert & abominationẽ, corrumpitq; ſtomachum, Arnoldus de Villa noua. Dentibus muris, id eſt maculæ quæ fiunt in facie, præcipuè infantium, propter eſum panis à mure corroſi, Vetus gloſſematarius Auicennæ: Vide in G. circa finem. Incolæ regni Calechut mure ac piſcibus Sole exuſtis ueſcuntur, Ludouicus Romanus 5.6. ¶ Muris caro calida eſt, mollis & pinguis aliquantulum: & in ea uirtus eſt expulſiua melancholiæ, Raſis & Albertus. Si comedatur mus aſſus, deſiccat ſaliuam fluentem ab ore puerorum, Iidem: Vide in G. Sunt inter magos qui murem bis in menſe iubeant mandi in dentium doloribus, doloresq; ita caueri, Plinius. Sed quæ remedia ex mure ſumpto in cibo promittantur in G. dicam. Veniſſe murem ducentis nummis Caſilinum obſidente Hannibale, eumq; qui uendiderat fame interiſſe, emptorem uixiſſe, annales tradunt, Idem.

G.

Muris caro calida eſt & mollis, & pinguis nonnihil, & bilim atram (cuius ego nullam rationem uideo) expellit, Raſis & Albertus. ¶ Arundines & tela, quæq; alia extrahenda ſunt corpori, euocat mus diſſectus impoſitus, Plinius. Mus degluptus & per medium exſectus appoſitusq; omnia quæ inhæſerint corpori facile producit, Marcellus. Aduerſus ſerpentium ictus efficaces habentur mures diſſecti & impoſiti, quorum natura non eſt ſpernenda, præcipuè in aſcenſu ſyderum (ut diximus) cum lumine Lunæ fibrarum numero creſcente ac decreſcente, Plinius ſi bene memini. Mures, qui in domibus oberrant, conciſos ſcorpionum plagis utiliſſimè imponi in confeſſo eſt, Dioſcorides. Idem ex eo repetunt, Galenus de ſimplic. 11.46. Auicenna, Raſis, Albertus. Mus diuulſus ſcorpionis ictui imponitur, Plinius. Mus araneus ſi iumenta momorderit, mus recens cum ſale imponitur, Plinius. Et mox, Et ipſe mus araneus cõtra ſe remedio eſt diuulſus & impoſitus: Quod addo, ne quis priore etiam loco de mure araneo potius quàm domeſtico ſenſiſſe putet. ¶ Verrucas omnium generum ſanat & abolet (eradicat, Raſis & Albertus) mus diuulſus, Plinius: diuiſus atque appoſitus, Marcellus. Empiricum quendam apud nos nuper ad ſcirrhoſi cuiuſdam tumoris curationem uſum audio pinguitudine quæ deſtillauerat à muribus aliquot anſeri incluſis ſimulq; aſſatis. Murini catuli triti in uino uetere ad craſſitudinem acopi, ſi illinantur, palpebras gignere dicuntur, Plinius. Si inaſſatos infantes ederint, oris ſaliuam exiccari promittũt, Dioſcorides: & poſt eum Auicenna, Raſis, Albertus. Sunt inter magos qui murem bis in menſe iubeant mandi, ut caueantur dolores dentium, Plinius. Aqua in qua mus coctus fuerit, aduerſum anginas ſalubriter inſcio propinatur, Marcellus. Tradunt & murem cum uerbenaca excoctũ, ſi bibatur is liquor, remedio eſſe aduerſum anginam, Plinius. Pulmonũ uitijs medentur & mures, maximè Africani, detracta cute in oleo & ſale decocti, atq; in cibo ſumpti. Eadem res & purulentis uel cruentis excreationibus medetur, Plinius. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis, Plinius: Serenus quidem cinerem muris ex uino aut lacte caprino præbet, ubi urina pręter uoluntatem aut nimiũ fluit. Podagras leniunt mures diſſecti impoſiti, Idem.

¶ Ambuſtis medetur murium cinis, (aut glirium cum oleo,) Plinius. Cupreſſi pilularum exuſtarum puluis tritus, ungularum muli uel mulæ exuſtarum cinis, & oleum myrtinum, cinis quoque uel fimus murium tritus, & cinis exuſti erinacei recentis, uel fimus eiuſdem recens, & ſandaracha: hæc omnia cum aceto, & cum pice liquida mixta & impoſita, etiam fluentes capillos continent, Marcellus. Loco quem mentagra obſederit muris exuſti cinerem cum oleo apponi ſalubre eſt, Marcellus. Alopecias emendat cinis è murium capitibus caudisq;, & totius muris, præcipuè ſi ueneficio acciderit hæc iniuria, Plinius. Mures domeſticos in olla exuſtos, tritosq; axungia (oleo lauri, Raſis & Albertus) excipe, & præfrictis cum allio alopecijs in ſplenio impone, idq;, donec capilli enaſcantur, quotidie repete, Archigenes apud Galenum de comp. ſec. locos. Ad alopeciam, Murem combure & tere, & puluerem permiſce cum melle, adipe urſino, & unge, Galenus Parabil. 2. 86. Ea quæ ſequitur compoſitio (inquit Cleopatra apud Galenum lib. 1. de compoſitione ſec. loc. inter remedia ad alopeciam) omnes ui ſua præcellit, faciens item ad profluuium capillorum cum oleo aut unguento diſſoluta: facit & ad rareſcentes in principio capillos, & in caluiciem prolabentes. eſtq; omnino admirabilis: Murium domeſticorum uſtorum, pãniculi ampelini (Cornarius à regione uel loco aliquo ſic dictum conijcit. Heraclides quidem inter ſua ad alopeciam medicamenta Cilicij panniculi meminit) uſti, dentium equinorum uſtorum, adipis urſini, medullæ ceruinæ, corticis calami, ſingulorum partem unam. Hęc omnia arida lęuigentur, & ſufficienti melle admixto, ad craſſitudinem mellis redigantur, indeq; adeps & medulla liquefacta addantur, & pharmacum ipſum in æream pyxidem reponatur, ex eoq; alopecia donec capillos producat defricetur. Similiter autem & profluí capilli quotidie ex eo illinantur. Murium cinis cum melle inſtillatus, aut cum roſaceo decoctus auriũ

dolores

dolores ſedat, Plinius. Murinus cinis, id eſt puluis exuſti muris, cum melle dentibus infrictus, oris ſaporem commendat, (halitum fœtidi oris emendat,) Plinius & Marcellus: admiſcent quidam marathri radices, Plin. Vide infra in remedijs ex capite muris uſto. Si urina præter uoluntatem uel nimium fluat, cinis prodeſt (hauſto nepetæ quoq; ſucco) ex uino muris tritus uel lacte capellæ, Serenus. Plinius aliter, Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. De cinere ex capitibus murium, paulò mox dicam.

¶ Graui difficiliq; chemoſi oculorum (ſic uocant rubentem carnoſamq; inflammationem corneæ) medentur præſentiſſimè accuratius detritæ muriũ carnes cum crudo oui luteo, ad cerati conſiſtentiam, & ex panno lineo impoſitæ, Galenus Parabil. 1.31. ¶ Sanguis recens murinus illitus, uel ipſe mus diuulſus uerrucas omnium generum abolet, Plinius, Marcellus, & Auicenna. Galenus de ſimplic. 10. 6. an murium ſanguis acrochordonas deijceret ne experiri quidem ſe uoluiſſe ait, cum alia multa ad hoc uitium uſu probata iam cognoſceret. Ad ſuffuſionem admirabile, quod illico uiſum reſtituit: Muris ſanguinem, & galli fel, & muliebre lac æquis ponderibus miſce, & bene ſubactis utere: probatum eſt enim, & magnificè profuit, Galenus Parab. 3.16. ¶ Murina pellis cremata, ex aceto illito cinere, capitis doloribus remedio eſt, Plinius. Caput muris in linteo geſtatum capitis dolorem ſedat. Idem caput muris (fœminæ, Albertus) appenſum epileptico curat, Raſis & Albert. Murium capita uſta cum melle inuncta alopecias curare poſſunt, Galenus ad Piſonem. Alopecias cinis è murium capitibus caudiſq; & totius muris emendat, præcipuè ſi ueneficio acciderit hæc iniuria, Plinius. Alopecijs muſcarum capita contrita affrica, Cleopatra apud Galenum ſec. locos: Græcum exemplar μυῶν habet, id eſt murium: ſed quoniam murium capita ad hunc affectũ alibi ſemper uſta tantum adhiberi conſulunt authores, muſcarũ uerò ſimpliciter infricari, præſtiterit μυιῶν, id eſt muſcarum legere cum ueteri interprete. Quanquam Marcellus etiam muſcarũ capita uſta ad alopecias commendet, Græci nimirum codicis alicuius uitium ſecutus. Sed rurſum apud Galenum ſec. locos 1.2. Cleopatra muſcas in ollula torrefactas memorat, his uerbis: μυίας ἐν πολταρίῳ φρύξας: miſcet autem alijs medicamentis ad defluentes capillos. Et Soranus in medicamento ad alopecias habet, μυιῶν πεφωσμένων ὥστε ἀναξηρανθῆναι, hoc eſt muſcarum donec areant torrefactarum: quibus duobus in locis rectè muſcas non mures accipi iudico. muſcas enim torrefieri ſat fuerit, quòd facile miſceri poſſint, nec opus eſt prorſus adurere, ita uires etiam amiſſuras: mures uerò ut teri miſceriq; poſſint, prorſus aduri oportet: nec tamen uires amittunt, propter ſubſtantiã oſſeam, quæ & facultatis ſuæ tenacior eſt, & ἐμπύρευμα, hoc eſt igneam & acrem uim dum uritur concipit magis quàm tenuia aut mollia corpora, ut mihi quidem uidetur. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute. ſed cauendum ne alte exulcerent: poſtea ad ulcera ita facta capita murium, & fel murium, & fimũ cum elleboro et pipere illini iubet, Plin. Μυοχόδων, μυίας ἴσας, hoc eſt, pro muſcerdis totidem muſcas ſubſtitue, Author Succidaneorũ quæ Galeno adſcribuntur. Atqui Galenus de comp. ſec. loc. 1.1. ad finem medicamentorum Aſclepiadis aduerſus alopeciam, Quamplurima, inquit, muſcarum capita mox ubi captæ ſunt nudis alopeciæ partibus affricari iubet Aſclepiades, atq; id maximè ubi alopecia fuerit exulcerata. Etenim confert, inquit, muſcarũ ſanguis (tanq; mitigans & emplaſticus, ut uidetur) partibus tunc per pharmaca ex nitro ac alijs compoſita exacerbatis, nimirũ quum non mordeant hæc ipſas tantum, ſed bullas etiã in eis excitent. Et quamuis Plinius non hac gratia medicamentum ex capitibus murium addat, cum & alia ualde acria admiſceat, tamen non placet quòd ipſa murium capita ſimpliciter illini iubeat, quo modo muſcarum illinuntur, cum alij authores aduſtis tantum utantur, & rectè quidem ut ſuperius monui. Murium capitum cinis in melle mixtus et illinitus per decem dies, facit oculorum claritatem, Sextus. Murium capitum caudarumq; cinere ex melle inunctis claritatem uiſus reſtitui dicunt, multoq; magis gliris aut muris ſylueſtris cinere, Plinius. Capitis leporini cinis dentifricium eſt, adiectoq; nardo mulcet graueolentiam oris: aliqui murinorum capitum cinerem miſcuiſſe malunt, Plinius: Ex eodem ſupra ſcripſi, totius muris cinerem cum melle infrictum dentibus, oris ſaporem commendare, &c.

¶ Muris cerebrum tolles & in uinum mittes, ac maceratum & tritum fronti illines, ad capitis dolorem, Marcellus. Muris cerebrum dare potui ex aqua (quod magi præcipiunt) quis poſſit phrenetico aut furenti, etiam ſi certa ſit medicina? Plinius. ¶ Grauedo emendatur, ſi quis muris nares (ut tradunt) oſculo attingat, Plinius. Et alibi, Grauedinem inuenio finiri, ſi quis nares murinas oſculetur. ¶ In quartana adalligari iubent magi muris roſtellum, auriculasq; ſummas roſeo panno, ipſumq; dimittunt, Plin. ¶ Muri uiuenti cor exemptum & brachio mulieris ſuſpenſum, efficit ut non concipiat, Sextus. ¶ Serenus aduerſus quartanam bibi iubet fibram murini iecoris cũ quatuor ſcrupulis uini auſteri. Murem diſſecans per Lunæ ſilentium, iecur ipſius extrahito, & aſſum epileptico ut comedat exhibeto, Galenus Parabil. 2.3. ¶ Fel murium alopecijs prodeſſe, &c. ex Plinio retuli ſupra inter remedia ex capitibus murium. Si aliquod animal in aurem intrauerit, præcipuum remedium eſt murium fel aceto dilutum inſtillari, Plinius, Marcellus, & Serenns. ¶ Caudæ murium, uide in Capitibus eorum ſupra.

¶ Murinum fimum Varro etiam muſcerdas appellat, Plinius. Marcellus quidem ſingulas huius fimi pilulas (nam ſic quoq; nominat) muſcerdas appellat, ut infra patebit in remedio ad coxendices. ¶ Carnes replet laſer è ſilphio cum uino & croco, aut pipere, aut murium fimo & aceto, Plinius.

Excreſcẽtia omnia ſpodij uice erodit ac perſanat canini capitis cinis:erodunt & murino fimo, Plin. Idem fimus apud Aëtium miſcetur medicamentis ad impetigines. Lichenas in facie & murino fimo ex aceto illinunt:ſed in hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiunt, Plinius. Loco quem mentagra obſederit,fimum murinum tritum ex aceto oportet imponi, uel muris uſti cinerem cum oleo, Marcellus. Murinum fimum admixto thuris polline & ſandaracha panos diſcutit, Plinius. De muris fimo pilulas ſeptem teres, & cum aceto fronti uel temporibus dolentibus inlines, Marcellus. Inteſtina terræ,muſcerdam, piper album & myrrham, ſingulorum unciam ſemis, teres,& aceto ſubacta hemicranico illines,mirè ſubuenies, Nicolaus Myrepſus. Piperis grana 21.murini fimi pilulas 21.ſinapis quantum tribus digitis poſſis tollere, teres, & aceto acri ad ceroti modum permiſcebis, & ita fronti impones, & aluta deſuper teges, Marcellus. Herba ſtrumus & ſtercus murinum contrita, & ex aceto fronti inlita, celeriter dolores etiam heterocranij abolent, Idem. Furfures capitis extenuabuntur ſi ſtercore murino liquefacto in aceto caput in balneo perfricueris, Marcellus. Fimum murinum alij alijs medicamentis ad capillorum defluuia admiſcent, tum aliâs, tum ad alopecias & palpebras glabras. Cleopatra apud Galenum de compoſ. ſec. loc. medicamentis quibuſdam ad alopeciam muſcerdas addit. Alopecias replet murinum fimum, Plinius ex Varrone. Muſcerdas tritas alopecijs illine, loco prius per linteoli affrictum ſubcruento reddito,Cleopatra apud Galenum. Murinum ſtercus detritum cum aceto & illitum, alopecijs medetur, Dioſcorides, Aſclepiades apud Galenum ſecund. locos, & Galenus ipſe in libro ad Piſonem,& Parabilium 1. 14. Stercus murinum cum aceto tritum ad alopecias unctas forma priore mirabiliter crines commodat,Marcellus. Fimus murinus tritus, cum aceto & pice liquida tritus & impoſitus;etiam fluentes capillos continet, Idem. Murium alui excrementa alopecias curare aliqui prodiderunt:& erat(noſtro tempore)medicus quidã,qui medicamẽto cõpoſito utebatur ex murium fimo parans,Galen.de ſimplic.10.29. Galenus ſcribit ſtercus muris alopeciã ſanare, ſi trito admiſceat̃ ſuccus erucæ,& naſturtij,& ceparum uel alliorũ,ut cataplaſma inde concinnatum imponatur,Raſis & Alber. Fimum muris alopeciæ confert,præſertim illitũ cum cepe(melle, Bellunen.)idq; magis ſi aduſtum fuerit,Auicen. Stercus muris & thus permiſce cum aceto,& fac mellis conſiſtentiam,& ungue præfricando locum,(locò prius rubificato)Galen.Parabil.2.86. ad alopeciam,& Archigenes apud Galenum ſec.locos.Aut ueratrum albũ,piper,muſcerdas præfrictis & conſcalptis ex aceto illine.Aut muſcerdas & ueratrum album illinito, Idem ibid. Ordeum toſtum & murinum fimum æquali pondere ex aceto illinuntur ad alopeciam,Galen.Parab.1.14. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida,nitro præparata cute:ſed cauendum ne altè exulcerent.Poſtea ad ulcera ita facta,capita muriũ,& fel murium,& fimũ cum elleboro & pipere illini iubent,Plin. Fimum muris & hirci torrentur & illinuntur ex melle palpebris glabris: Vide infra inter remedia ex fimi murini cinere. Fimum murinum aqua pluuia dilutum, mammas mulierum à partu tumeſcentes reficit,Plinius & Serenus. Stercus murinum ex quocunq; liquore ignoranti colico, ne horreſcat, bibendum dabis,mirum eſt,Marcellus. Fimus muris uehementer laxat: unde & trutanni (ſic legitur apud Vincentium Belluac.) medicinas inde acuunt, Liber de natur.rerum. Audio mulierculas quaſdam ut aluum morantem infantium & puerorum promoueant, nonnihil de tritis muſcerdis in pultem eis addere:apud ueteres nullus muſcerdæ intra corpus uſus fuit, (præterquam colicis, ut ex Marcello retuli, quibus & alia diuerſa excrementa à multis dantur: & calculoſis, ut mox ex Dioſcoride ſubijciam:) nec ipſe equidem utendum conſuluerim,cum alia honeſtiora medicamenta non deſint. Aliqui non rectè ex Auicenna citant, ſumptum fimum muris ſoluere puerorum uentres: non enim ſumptum ſed ſuppoſitum,collyrij forma,legitur. Muſcerdæ infantibus ſubditæ alui deiectionem promouent,Dioſcorides.Albertus cum ſale & oleo(melle potius;nam ſic & hodie quidam muſcerdas,tritas puto, glandibus miſcent, præſertim mulierculæ) ſubigi, ſubdiq; ſcribit. Cum puero cuidam mouenda eſſet aluus, glandem medicus quidam cum muſcerdis parari iuſſit: ridebant autem qui audierant omnes,quòd cum tam multa eſſent quæ ſedi appoſita excretionem cierent,ille neglectis omnibus muſcerdas adhiberet.Profecto enim ne experiri quidem tale quid ſine pudore licet,niſi quis hæc dicens aut faciens pro curioſo homine & pręſtigiatore haberi uelit,Galenus de ſimp.10.28. Quanto magis igitur ridiculus fuerit ille qui etiam intra corpus muſcerdas ſumi conſulere non erubeſcet? Remedium coxendicis mirũ de experimento ſic,Muſcerdæ nouẽ tritæ ex uini quartario,ſuper ſcabellũ uel ſellam laboranti potui dantur,ita ut pede uno,quem dolet,ſtans ad Orientẽ uerſus potionem bibat,& cum biberit ſaltu deſiliat,& ter uno pede ſaliat,atq; hoc per triduũ faciat,confeſtim remedio gratulabitur,Marcell. Muris fimum cum thure & mulſo (potum)calculos expellit,Dioſcorides:Cum thure & aqua mellis potum frangit lapidem,Auicenna. Muris ſtercus epotum calculos ueſicæ frangit,Galen.ad Piſon. Murino fimo contra calculos illinire uentrem prodeſt,Plin. Qui difficultate urinæ laborat,utiliter inſidebit decocto fimi murini in aqua,Auicenna. Muris fimo illito pubi cohibetur uirorum uenus,Plinius. Vt fœtus in utero mortuus uel etiam putrefactus egrediatur: Salem Aegyptium & murium ſtercus & cucurbitam ſylueſtrem ſumito,& mellis ſemicocti quadrantem affundito,& reſinę drachmam unam in mel inijcito,et cucurbitam ac murium ſtercus,omnia probè conterito,& in glandes efformato, eaſq; ad uterũ ſubdito,quandiu opportunum eſſe uiſum fuerit,Hippocrates de morbis mulieb.

¶ Stercus muris, crematũ præcipuè, & cum melle illitũ, alopeciæ remedium est, Auicenna. Ad caluas & glabras palpebras: Muris & hirci stercus æquali mensura tostum, & ex melle illitũ, pilos renasci facit. Conducit etiã ad uitiligines, Galenus Euporist. 1. 41. Palpebras gignere promittunt muscarũ, fimi quoq; murini cinerẽ æquis portionibus, ut efficiatur dimidiũ pondus denarij, additis duabus sextis denarij è stibi, ut omnia cœsypo illinantur, Plinius. Cauis dentibus medetur (sanat & supplet, Marcellus) cinis è murino fimo inditus, Plinius & Serenus. Sedis uitijs efficax est murini fimi cinis, Plinius.

¶ Vrina muris corrodit usq; ad ossa, Arnoldus. In coitu urina eius dicitur uenenosa, quæ si tetigerit hominẽ, corrodit usq; ad ossa, Albertus. Aliqui hoc priuatim ratti urinæ attribuunt, ut in historia eius dicam.

¶ Muris morsui medentur grossi, & alliũ, Dioscorides: allium, Plinius lib. 20. Mus uulnere magis quàm ueneno lædit, Arnoldus.

¶ Dentibus muris (aliâs Baruli, id est barulios) id est maculæ quæ oriuntur in facie præsertim infantium, quum ederint panẽ corrosum à muribus, Syluaticus & Vetus glossographus Auicennæ.

H.

a. Musculi Plinio sunt domestici minores, ut in A. dixi. Muscũ odoris genus sunt qui opinentur ab Hieronymo dici quandoq; peregrinũ murẽ: nam muscum, id est μύσκον, murẽ paruum planè indicare, Cæl. Ego μύσκον pro paruo mure nec apud authores nec apud Grãmaticos legere memini. Ipsum quidẽ odoris genus non myscon aut muscũ, sed moschon rectè appellari, neq; ex ullo muriũ, sed ex capreoli genere eũ prouenire, iam supra in historia eius abunde docuimus. Quòd si à mure diminutiuũ formare libeat, μυΐδιον potius dixerim quàm μύσκον. Μύσκος, (μῦσος potius) μίασμα, κῆδος, Hesychius & Varinus. Μυσαπίνην, μυχοισμὸν (μοιχισμὸν forte) μύζαγμα, Iidẽ. Mures domestici, οἱ κατ᾽ οἶκον, οἱ κατοικίδιοι μύες, Galeno & alijs. Aliqui μύες oxytonũ scribunt: alij penanflexũ, idq; ferè in soluta oratione: in carmine ferè producitur, aliquando corripitur: utroq; modo penanflexũ scribi poterat, nisi fallor: nam & alias uocales circunflexas, etiã natura longas, saltẽ in fine dictionum, sequente alia uocali, corripi scimus. Ἐν δὲ μύες στρωτοῖσι βραχίοσι, Theocritus. Accusatiuũ pluralẽ dupliciter scribi inuenio, μύας apud Dioscoridẽ, μῦς apud Aristotelem & Pollucẽ. Ἦν δέ τις ἐν μύεσσι νέος παῖς, prima longa, Homerus in Batrachomyomachia. Vbi tamen alio in loco primã datiui μυσὶ corripit. Ποινὴν σὺ τίσεις μυσῶν στρατῷ οὐδ᾽ ὑπαλύξεις, Ibid. Σμῦς, μῦς, Hesychius & Varinus. Σμίνθα, mus domesticus, Hesychius, Varin. Σμίνθος, mus, Hesych. Σμινθεὺς, epitheton Apollinis, (quasi murinũ dicas.) sic enim Cretenses uocant mures, Varinus. Murẽ Cretenses smynthion siue smynthea (forte sminthon, ex Hesychio) uocant, unde Apollini cognomen, ut Photioni uidetur post Strabonẽ, Hermolaus. Murem smynthiũ (smintheũ, Volaterranus) Aeoles & Troiani nominant: sicut Aeschylus in Sisypho testatur, cum ait: Sed agrestis quis est sminthius. De Apolline Sminthio, uide in h. Σμίνθοροι, τὰς ὥρας οἱ σαίνοντες, Hesychius & Varin. Σμινθίων, nomen propriũ, Varinus. Thraces murẽ argilũ, ἄργιλον, sua lingua appellant, quo uiso, ex oraculo urbẽ condiderunt, quã Argilum nuncupauerunt, Heraclides in Politijs. Ἄργιλος, ἡ, urbs Thraciæ iuxta Strymonẽ fl. à mure sic dicta, quẽ Thraces argilon uocant: nam fodientibus ad iacienda fundamenta, mus primũ apparuit, Stephanus. Mures in Argillæ fundamentis apparuisse pugnantes, ciues præferoces & militares, haud dubio argumento præsignauit: ea enim urbs ad Strymonẽ bonis auspicijs condita à muribus dicta est, Alexander ab Alexandro. Est & Argila urbs Cariæ apud Stephan. Ἀργίλια, uicus Atticę, Varinus. Ἄργιλλος, argilla, terra alba, Idẽ. Λαμὰς, mus, Hesychius & Varin. Ὕραξ, mus, in Alexipharmacis Nicandri, ubi interpres hyracẽ Aetolis suem dici scibit: hîc uerò pro mure accipi propter rostri similitudinẽ. Eruditus quidã amicus noster, colludere putat hanc uocẽ cum Germanica **ratz**. Ὑρὰξ, oxytonũ, μύγαλην, ἀνάμιξ, Hesychius & Varin. ¶ Carcini poetæ fabula Myes memoratur, ubi mustela strangulat nocturnos mures. Galeomyomachiã Græcus quidã recentior descripsit, hoc est muriũ & felium pugnã, (γαλῆν enim pro fele recẽtiores impropriè ponunt, ueteribus semper mustelã significat.) In eo poëmate ludicro, propria quædã murium nomina scitè finguntur. Rex est Creillus, cuius filius Ψιχάρπαξ, & alter σιτοδάρπης, filia λυχνογλύφη, maiores χαρτοφάγοι. Et alij mures, Τυρόλειχος, Ψιχολείχης, Κωληνοκλόπος. Cęterũ in Batrachomyomachia, id est Ranarũ et muriũ pugna Homeri mus fingitr Pischarpax, patre natus Troxarte & matre Leichomyle filia Pternotroctę regis: & alij, Leichopinax, Tyroglyphus, Embasichytrus, Leichenor, Troglodytes, Artophagus, Pternoglyphus, Pternophagus, Cnissodioctes, Sitophagus, Artepibulus, Meridarpax. Θυλακοτρὼξ, μῦς, οἱ δὲ ἀκρὶς, Hesych. & Varin. quòd thylacum, id est saccum panarium erodat.

¶ Epitheta. Breuis, Ouidius 2. Fast. Exiguus, Vergil. 1. Georg. Opici, Iuuenal. 3. Sat. Pauidus, Serenus. Ridiculus, Horat. de Arte. Rusticus & Vrbanus, Idẽ 2. Serm. Et præterea quorũ Textor meminit, Auidus, Cautus, Improbulus, Infestus, Niger, Obscœnus, Paruus, Querulus, Rodens, Timidus, Terrestris. ¶ Græca. Δειλοί, in Batrachomyomachia. Παμφάγος, ἑρπυστής, λυχνοβόρος, ὀλίγος, Antiphilus in epigrammate. Λίχνοι, Oppianus. Ὀροφίας, qui circa tectum uersatur, Aristophanes. Κατοικίδιος. Σκότιοι μύες, Leonides in epigrammate. Φιλόλυχνος, Ibidem. Ὕρακες λιχμήρεες ἀνιγροί, Nicander in Alexiph. id est οἱ περιλείχοντες, καὶ ἀνιαροί. Μυὸς νυχηβόρου, id est noctu uorantis, al' μυχηβόρου, id est in abdito uel recessibus uorantis, Nicander in Theriacis.

¶ Cauus uel cauum uel cauerna dicitur locus excauatus, in quem ſe recipiunt mures. Mures, cauerna radice aſphodeli præcluſa, moriuntur, Plin. Me ſylua, cauusq; Totus ab inſidijs tenui ſolabitur eruo, Mus ruſticus apud Horatium. ἐνὶ χρώνησιν ἐϊλυθεὶς μυοδόκοις, (ταῖς τῶν μυῶν τρώγλαις, Scholia,) Nicander. Μυωπίαι, murium cauernulæ, Hermol. τρώγλαι, Heſych. & Varin. Vtitur & Aelianus hac uoce: quamuis aliqui myenia non myopia legunt apud Aelianum pro muliere libidinoſa, ut in c. retuli. Myopes dicuntur, μύωπες, qui non niſi admota oculis, contueri queunt, & cum paulo longius aſpicere cupiunt oculis ferè ſemicluſis id faciunt. Vitiũ ipſum aliqui ex Plinio, neſcio quàm rectè, myopian uocant. Μύειν ſanè conniuere eſt, unde ſic à uiſu, qui Græcis ὤψ dicitur, myonte, id eſt conniuente nominantur. Ferè autem ab ipſo ortu hoc uitium contrahitur: neq; habetur remedium. Conſpicilia tantum quædã parantur, quorum uſu longius extenditur uiſus: ea ſunt huiuſmodi, ut minora reddantur, quæcunq; per ipſa aſpiciuntur: nã quæ ſenes uſurpant, maiora quæ uidentur reddere debent. quanq; & ſenes myopes uidi, qui itidem ut iuuenes hoc uitio laborantes ad lectionem & res alias domi agendas conſpicilijs uti non ſolent, ſed tantum ſi quid eminus cernendum eſt. Sunt autem conſpicilia myopũ (**minder gſicht**) oculis ſanis aut hoc uitio non laborantibus, inutilia. Myopum uero uiſum colligunt & acuunt: & altera quidem non multum, altera uerò multò minora reddunt quæ uidentur, duplicia uocant, quibus ipſe uti neceſſe habeo, cum quid è longinquo proſpecturus ſum: nam ad lectionẽ non adhibeo, quòd quamuis multò clariores reddant charactêres, uiſum tamen nimium colligendo offendunt. pauciſſimi autem ita prorſus myopes reperiuntur: permulti ex dimidio, qui ſimplicibus & communibus myopum conſpicilijs utuntur: quæ minus, ut ita dicam, acria ſunt, & minus ſi quis ad legendum adhibeat, offendunt. Inter hæc & ſenum conſpicilia media ſunt quædam, quæ ad uiſum in ſuo ſtatu conſeruandum facere dicuntur, cum quæ uidentur nec maiora nec minora, ſed eadem qua ſunt magnitudine repręſentent. Hoc mirum, cũ in hoc uitio tam breuis ſit uiſus, qualem in me experior, ut charactêres communis magnitudinis ſi ultra quinq; digitos diſtent, non diſcernã, non facile tamen defatigari legendo, ne ad lucernã quidem, nec ullis ferè affectibus corripi, quod ego ſciam. Hoc tantum memini, me adhuc puerũ, hippo laboraſſe: is eſt oculorũ affectus, quo palpebræ propter uiſus infirmitatem ſubinde, tanquam trementes nictatione ſua claudunt aperiuntq; oculos. Hoc etiam obſeruaſſe mihi uideor, cæſijs oculis uel glaucis hoc uitium frequentius quàm nigris accidere. Iam cum à puero ferè hoc uitium incipiat, & oculi nihilò humidiores inde reddantur, imò paulò ſicciores potius, non rectè uidentur recentiores quidã hoc uitiũ, ut alios pleroſq; oculorũ affectus, defluxione humorum è cerebro gigni aſſerere: hoc enim ſi contingeret, exiccantibus & attenuantib. curari poſſet, nec perpetuũ & incurabile eſſet: quamobrẽ alia quærenda eſt cauſa, quam ego in ſpiritus uiſiui tenuitatẽ reijciã interim donec alius meliora adferat. Hoc non omittendum, mirũ eſſe quod uulgo creditur, oculos ſic affectos perpetuò ferè in eodẽ ſtatu durare, neq; timendum ut paulatim deficiente uiſu cæcitas inuadat. Latinum nomen myopũ non inuenio: neq; enim luſcioſos aut luſcitioſos uertere placet, quũ nyctalopes etiã ſic interpretentur, uitium longè diuerſum: quod ipſum etiã alij aliter accipiunt: ego quidem nyctalopem uidi ſenem quendam, qui ad lucernã noctu legere non poterat. Angli ſic affectos, ut audio, uocant borblind, id eſt cæcutientes & palpantes: boren enim uocant inquirere. Luſcioli, luſcitioſi, (uel nuſcitioſi Feſto) qui propter uitium oculorũ parum uident, Atteus Philologus. Nuſcitioſi, inquit Aelius Stilo, plus uident ueſperi quàm meridie: nec cognoſcunt niſi quod uſq; ad oculos admouerint. Alij eoſdem nyctalopas faciunt, &c. Hermolaus in Gloſſematis in Plinium. ἐμυωπίασεν, ἄκροις τοῖς ὀφθαλμοῖς προσέσχε. μυωπάζω (lego μυωπιάζω) γὰρ τὸ καμμύω, Suidas. Plura quæres in Lexico Græcolatino. Simile quodãmodo huic uitium eſt, quo laborantes noſtri uocant **überſinnig**, melius dicturi **überſichtig**, ac ſi hyperôpas dicamus: qui non ſolum propius admouent oculis quod dligentius inſpecturi ſunt, uerum etiã altius & ferè ſupra oculos eleuant. Accidere autem audio hoc incommodũ adhuc infantibus, quibus ſurſum ac retro reſpectare in cunis nimiũ permittitur: fortaſſis & ſuffuſio inferiore oculorum parte, hoc eſt infra pupillam exoriens eiuſdem uitij cauſa fuerit. Sed iſtis myopũ conſpicilia nihil proſunt. Hęc per digreſſionem pluribus quidem dixi, ſed Lectori ſpero non ingrata, rei medicę præſertim ſtudioſo, quòd de hoc affectu medici tanquam incurabili parũ diligenter tractauerint. Cæterum μυίωψ cum per diphthongum υι. ſcribitur, aſilum ſignificat, de quo inter inſecta dicã: quidam diphthõgum ſcribere negligunt per imperitiam: ut in alijs etiã inde deriuatis, cuiuſmodi ſunt, Μυιώπηξ, rhamnus, à ſpinarum aculeis ſic dictus frutex: μυιωπίζω, πτερνίζω, ἐγείρω, ſtimulo, excito. Idem uerbum per ypſilõ ſine diphthongo ſcribi debet cum conniuere uel myopũ inſtar intueri ſignificat, Varinus exponit ἄκροις τοῖς ὀφθαλμοῖς προσέχειν. Videtur & μυωπάζειν (malim μυωπιάζειν: nam & myopiaſin hoc uitium dici apud Galenum alicubi legitur. μυντιζόμενος, μυωπάζων, παρακαμμύων, Heſychius: noſtri dicunt **blintzlen**) pro eodem accipi, quanquam Varinus ὀφθαλμιᾶν & φυλάττειν exponit. Redeo unde digreſſus ſum. Non igitur myopia tantũ de muriũ cauerna legitur: ſed frequentius etiã μυωξία. Suid. & Varin. μυῶν χηραμὸν exponũt: itẽ ὑβριστικὸν λόγον, ut & Heſ. in qua ſignificatione ego αἰξωνείαν potius dixerim. Non placet quod μυξίαι pro μυωξίαι apud Heſ. & Varinũ legit. Μυωξὶς (lego μυωξία) ὁ τῶν ποντικῶν (μυῶν) φωλεός, μυωξία, Varin. Μήρυμα, φωλεός, Varin. Inuenio & ὀπὰς & τρυμαλιὰς de muriũ cauis dici.

¶ Dentes muris apud Arabes ſunt additamenta ſuperflua dura, quæ naſcuntur in extremitatibus unguium iuxta carnem ſecundum latitudinem, & uulgò à Venetis dicuntur ſpelli, And. Bellunenſis:

nensis: (à nostris leidspyssen.) Alij maculas quasdam in facie interpretantur: uide supra in F. Muricida apud Plautum de homine ignauo & inerte dicitur. Musculos dixerunt antiqui minores machinas, (inquit Veget. 4. 17. de re milit.) quibus protecti bellatores, si lutum offuerit aut ciuitatis fossatū, adportatis lapidibus, lignis & terra, non solum complent, sed etiam solidant, ut turres ambulatoriæ sine impedimento uehantur ad murum. Sunt minores uineis subditioresq́, & maiores firmioresq́ pluteis. A castris longurios, musculos, falces, reliquaq́ quæ eruptionis causa parauerat, profert, Cæsar 7. belli Gall. Musculum pedum 60. longum ex materia bipedali, quem à turri lateritia ad hostium turrim murumq́ perducerent, facere instituerunt, Idem 2. belli Ciuil. Vocantur autem à marinis beluis musculi. Nam quemadmodum illi cum minores sint, tamen balænis auxilium adminiculumq́ iugiter exhibent, ita istæ machinæ breuiores deputatæ turribus magnis, aduentui illarum parant uiam, itineraq́ præmuniunt, Vegetius. ¶ Musculus, articulus in quo neruorum capita sunt, Sipontinus: Sed melius alij, Musculus, pars corporis est organica, constans carne, fibris neruosis, uena, arteria, & membrana succingente, estq́ motus uoluntarij organum. Vocatur autem musculus quòd à capite & parte deinceps latiore carnosaq́ in tendonem, quasi caudam, exilem excarnemq́ paulatim attenuetur. Cicatricem in dextro musculo, ex illoc uulnere Quod mihi impegit Pterela, Plautus Amphit. Eadem significatione Plinius & Celsus utuntur: inde musculosus, apud Celsum: cui synonymon ferè est torosus. (Lacertus etiam, quanquam sæpius brachium à cubito ad carpum dicatur, tamen interdum pro musculo accipitur: inde femina lacertosa apud Columellam legimus.) Apud Græcos etiam μῦς (Varino teste in μυών,) id est mus eadem significatione ponitur: ut ponticus quoq́ apud Græcos uulgò, quoniam hac uoce etiam pro mure animante abutuntur. Μῦες, αἱ περὶ τῶν ἄρθρων ἐν ταῖς κνήμαις ἐπανεστηκυῖαι σάρκες, Pollux libro 2. ubi de coxendice & femore loquitur. Et tametsi ubicunq́ caro in corpore ibidem musculus sit, cum caro propriè dicta semper musculi pars habeatur, inuenimus tamen quibusdam in locis peculiariter & per excellentiam μῦας dici, ut in brachio τὰ μὲν ἔξωθεν καλεῖται μῦες, τὰ δὲ ἔνδον παρωλένια, Pollux. Nos quoq́ eadem in parte mures priuatim nominamus, müß/müßfleisch, quod carne illic compressa dolor potissimum sentiatur. Ἐν δὲ μύες στερεοῖσι βραχίοσιν, ἄκρον ὑπ' ὦμον Ἕστασαν, ἠΰτε πέτροι ὀλοοίτροχοι, Theocritus Idyl. 27. de Amyco. Legimus carnes supra frontem ad tempora nuncupari μῦας, id est mures, & cerata, id est cornua à quibusdam, Cælius ex Polluce. Μυὼν, tori, id est pulpa musculosa, pars torosa, ut in brachijs, coxis & suris. Quidam non rectè μυιὼν cum diphthongo scribunt, ut Varinus, Hesychius & Etymolog. Μυώνων, τῶν νευρωδῶν τόπων. Γρονόπιος, Γόνθων δέ τις ἀκοντίῳ βαλὼν, μυώνων τε οἳ ὄπισθέν εἰσι τῶν κνημῶν ἑκατέρων ἐντυχὼν, ἐρχόμενος τὸν νεκρὸν εἷλκε, Suidas. Μυιῶνες, μύες, φλέβες, καὶ αἱ συνεστραμμέναι σάρκες καὶ πεπυκνωμέναι (apud Hesychium corrupta uox est διεφθαρμέναι) ἢ βραχίονες, Varinus. Idem myôna suram interpretatur: item hac uoce musculos plures significari, ut myòn & mys ita differant, ut sydus & stella. ¶ Μυωτὸς, genus quoddam χιτῶνος, uestis, Hesychius. Myotum uestem Armeniorum fuisse dicunt, ex muribus contextam indigenis, aut eius animalis figura uariè ornatam, Cælius ex Pollucis septimo, cuius hæc sunt uerba: Ἀρμενίων δὲ ὁ μυωτὸς, ἢ ἐκ μυῶν τῶν παρ' αὐτοῖς συνυφασμένος, ἢ μύας ἔχων ἐμπεποικιλμένους. Vngulata uestis primo è lautissimis fuit: inde surculata defluxit, Plinius: sic enim legendum puto (inquit Cælius Calcagninus) à surculis & ramusculis, ut nunc etiam uidemus, intextis & contortuplicatis: fuit quando soriculata à soricibus legendum putauerim. Nam Pollux myotòn, quasi tu soricinam dixeris, Armenijs peculiarem celebrat: & apud Eusebium legimus peplum Proserpinæ muribus contexi consueuisse, Hæc Calcagninus. Μυᾶν, τὸ τὰ χείλη πρὸς ἄλληλα συνάγειν, ὃ καὶ μύλλειν λέγεται, ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς συνάγειν δυσχεραίνοντα. Τί μοι μυᾶτε, κἀνανεύετε; Aristophanes: aliqui interpretantur, ὥσπερ μῦες κατεδύετε καὶ σκαρδαμύσσετε, ἢ μύλλετε, ἢ μυκτηρίζετε, Suidas. Μυΐνδα, genus est ludi (inquit Pollux lib. 9.) in quo aliquis conniuentibus oculis (pileo aut fascia obuelatis) alta uoce colludentibus ut sibi caueant designat, & mox circumiens si quem (discurrentium) apprehenderit, pro se conniuere cogit. Aut conniuens cæteros quærit absconditos, donec aliquem inueniat: aut conniuens (sedendo) quis ipsum attigerit diuinat. Pueri nostri quanquam his omnibus modis utuntur, primum præcipuè myindam uocant, blintzenmüßlen: alterum ich sitzen. tertius ita ferè usurpatur, ut sedentis alicuius à tergo astans aliquis oculos manibus obnubat, & reliqui singulatim capillos sedentis retro uellicent: quod si rectè diuinauerit à quo sit uulsus, liberatur eo qui uellicauit substituto. Sic triplex est myinda, ambulatoria, sedentaria, & uulsoria. Obscurius hunc ludum Varinus describit, his uerbis: Μυΐνδα, παιδιά τις, ἐν ᾗ καταμύων τις τὸ ὁρώμενον ἀποφαίνεται σχεδιάζων, ἕως ἂν ἐντύχῃ. ἐὰν δὲ ἁμαρτὼν ἀναβλέψῃ, πάλιν καταμύει. ¶ Myiocephalon oculi uitium est à similitudine capitis muscæ: aliqui non rectè primam syllabam sine diphthongo scribunt. Μυόδοχον, οὐδενὸς ἄξιον. (Melius myochodon, ut & Hesychius habet: de re nauci & non maioris pretij quàm sit muscerda.) Μύγανδρος, μυόδοχος γέρων. ὁ μυόδοχος γέρων ληληθέναι σφόδρα οἰόμενος, Suidas. Myodochum senem legimus, qui sit nulli rei: Dioscorides eo uerbo murium accipit retrimenta, quæ muscerdas uocant, Cælius. Ego apud Dioscoridem lib. 2. capite de fimo, pro muscerdis μυόχοδα lego, (uide in c. infra.) Myodocos Nicander pro murium conceptaculis accipit, Cælius. Myoparon, genus nauigij ex duobus dissimilibus formatum: nam & midion (al' mydion) quomodo & paron per se sunt, Fest. Πάρων nauis à Paro insula, Scholia in Aristoph. Parones naues inter maiores annumerari uidemus: minores uerò myoparones, quas piraticas appellauêre, Calcagninus. Et paulò post, Paron (malim parona uel paronē, ut & Baysius legit ex Scholijs

in Aristoph.) celebrant Parij. Καὶ εἰς ἀχρείαν ἐκπεσόντες ἀθρόαν ἀντὶ τῆς γῆς ἐκαρποῦντο τὴν θάλασσαν, μυοπάρωσι πρῶτον καὶ ἡμιολίαις, εἶτα δικρότοις καὶ τριήρεσι κατὰ μέρη περιπλέοντες, Appianus in Mithridate, ut citat Baysius. Cicero actione quinta in Verrem myoparonem piraticum nominat: ex cuius uerbis Baysius conijcit myoparonem habuisse sex remorum ordines, & inter longas naues adscribendum esse. Idem Tullius paruos myoparones nominat septima in Verr. paruorũ enim ministerio præfecti triremium & maiorũ utebantur. Plutarchus in Antonio myoparonas uocare uidet, quos phaselos dixit Appian. quorũ forma mixta erat ex naue oneraria & lõga triremi, quales hodie galeones uocãt. Quòd si rectè Aristophanis interpres naues aliquot ab insulis dictas putat, ut corcurum à Corcyra, paronem à Paro, ausim & ego (inquit Baysius) conijcere, myoparonem esse nauigij genus compositum ab utraque forma earum nauium, quæ fieri solebant in Myunte & Paro insula. Hæc ille. Sed forte dicta fuerit myoparo parua nauis, paroni aliæue maiori adiuncta, tanquam prodroma & anteambulatoria, ut holcadibus epholcia & epholcides, triremibus cattæ & pontones, strategidi speculatoriæ & catascopiæ: à mure siue musculo pisce duce balænæ, ut paulò ante in musculi machinæ oppugnatoriæ mẽtione dixi. Deinde à parui myroparonis forma, maiores etiam similes naues sic dici potuerunt. Μυσπολεῖν, καταδύεσθαι, ὡς μῦς φοιτᾶν, ὅτως Ἀττικοὶ ἀπὸ μίαν λέξιν. σημαίνει καὶ τὸ διευδυνᾶσθαι κρύφα, Varinus ex Scholijs in Vespas Aristoph. Hesychius exponit, ὡς μῦς περιπολεῖν. Gelenius noster finitimum & uoce & significatione esse putat quod Germani dicunt **wisplen**. Vide infra in prouerbio, Muris in morem. Μύσπαν, μύξαν. οἱ δὲ τὸ μυὸς τρόπον ἀναστρέφεσθαι, Hesychius & Varinus. sed posterior interpretatio ad uerbum μυσπολεῖν, quod paulò pòst sequitur, omnino referenda uidetur.

¶ Murinus Plinio & alijs adiectiuum est, ut murinus sanguis, murina caro. Murinus color qui uulgaris est in asinis, Columella libro 6. Phæum colorem ex albo & nigro concinnatum uolunt plerique, myinon item nuncupatum, quod in libro de morali uirtute confirmat Plutarchus, testatur & primo de ideis tomo Hermogenes, Cælius. Equi colore dispares: item nati, Hic badius, ille giluus, ille murinus, Varro in Asino ad lyram ut Nonius citat. Equorum colores præcipuos hosce comperi, badium, mureum, ceruinum, &c. Cælius. A mure non murineus sed murinus deflectitur: ut carmen illud Martialis, Campis diues Apollo Murineis, minimè ad Smintheum illũ Homericum & mures populatores frugum referendum sit: quod dubio procul ad Gryneum referri oportet. Est enim authore Stephano Gryni oppidulum Myrinæorum, ubi & templum & oraculum uetustum Apollinis est, Cælius Calcagninus in Epistolicis quæstionibus. Murrhinum quidem penultima correpta, uel murrheum dicitur, quod ex murrha gemma factum est, ut murrhinus calix. Scoppa murrham agatham uulgo dictam uel porcellanam interpretatur: Ge. Agricola murrhinam non murrham uocat, & interpretatur Chalcedonium, ut & onychem: his enim duobus nominibus rem eandem Plinio designari. onyx quidem etiamnum nomen apud multos retinet, **onychel**. Est & murrina, aliâs murinula uel murinulum, potionis genus, non à myrrha sed à myro, id est unguento uel odoramento dictum, myratum aliqui uocant, &c. Hermolaus Corollario 825. Σύστομος (inquit Budæus) ore sensim compresso & contracto, καὶ ὁ μύουρον ἔχων στόμα, ut inquit Aristoteles in tertio de partibus, de piscibus loquens: Διὸ τὰ μὲν ἐστὶ συστομώτερα. τῶν δὲ βοηθείας χάριν ἐχόντων, τὰ μὲν καρχαρόδοντα πάντα ἀνερρωγότα. Idem, Καὶ τὰ μὲν ἀνερρωγὸς ἔχει τὸ στόμα, τὰ δὲ μύουρον. ὅσα μὲν σαρκοφάγα, ἀνερρωγότα, ὥσπερ τὰ καρχαρόδοντα. ὅσα δὲ μὴ σαρκοφάγα, μύουρον. nisi μείουρον legatur per ει, Hæc Budæus. Strabo libr. 11. μείουρον Asiæ partem nuncupat, quam amplectitur Taurus. nam ad Boreum, inquit, latus transeunti semper de longitudinis latitudine aufert mare. Idem paulò mox segmentum uocat μείουρον, & γραμμὴν μείουρον, Cælius. Et alibi, Myuri uersus dicuntur qui circa finem peccant subsaltantes, (syllabam breuem pro longa habent.) sic autem dici uidentur quod uitiosè claudant: nam μύειν claudere est. Et rursus, Arbitrantur nonnulli arteriarum pulsus posse myuros dici ex similitudine caudæ muris. Nam & Dionysius Afer Peloponnesum assimilem prodit platani folio μυουρίζοντι (κατὰ μυὸς οὐρὰν στενουμένῳ καὶ λεπτυνομένῳ κατὰ τὸν ἄκρον μόσχον, ἤτοι κατὰ τὸν καυλὸν ᾧ τὸ φύλλον ἐξήρτηται, Eustathius interpres,) id est quod muris acutam æquiparet caudam. Vel μείουρος, ἐκ τοῦ μειοῦσθαι δίκην οὐρᾶς. Sed de myuris pulsibus, eorumque differentijs consulendi sunt medici, præcipuè Galenus.

¶ Μυοδόχεπανον, genus lapidis cuiusdam uilis, Hesychius.

¶ Herba phœnicea appellata à Græcis, à nostris hordeum murinum, Plinius. Phœnix hæc Dioscoridi est, ubi inter nomenclaturas eius etiam lolium murinum legitur. Plinius hordeum murinum appellari ait, quod hordeaceo sit folio, & seminibus eius inter tegulas mures uescantur, Marcellus Vergilius. De myacantha, id est corruda, quæ & myon uocatur, in E. dixi, quoniam decoctum eius mures occidere fertur: Et ibidem de myacantha, id est rusco, cuius uirgis spinosis succidiam & caseorum fiscellas rustici contra mures muniunt. Inter nomenclaturas Dioscoridi adscriptas, myitis caucalis est: myites & myopteron, thlaspi: myuros Armenijs, sampsuchum: myortochon, auricula muris uel alsine. Μυόσωτον, herba similis auribus muris, Hesychius: Galeno μυοσῶτις uocatur. Dioscoridi μυὸς ὦτα, alijs μύωτον. Alsine in lucis nascitur, unde nomen, quidam myosôton appellant. nam cum prorepit musculorum aures imitatur folijs. Sed aliam docebimus esse quæ iustius myosôtis uocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, nisi minor minusque hirsuta esset. nascitur in hortis & maximè in parietibus: cum teritur odorem cucumeris reddit, Plinius. De myosota Plinij cui uim septicam & exulceratricem tribuit, dixi quædam in Lupo a. in aconito. Dioscorides primum alsinem describit,

ſcribit,quam helxinæ ſimilem facit: & muris auriculis eius folia comparat,&c. deinde myoſota ſiue muris auriculam alteram, quæ ſcilicet magis propriè ſic uocetur. Priorem,morſum gallinæ hodie uocant:poſteriorem uerò aliqui eſſe conijciunt pulmonariæ genus ſyluaticum,non maculoſum(maculoſum enim pulmonaria Plinij eſt,bugloſſi folio,de quo pluribus egi in Boue c.) floribus cœruleis, uernis, &c. Sunt qui & helxinen ſui generis herbam myòs otida, id eſt muris auriculam uocēt, Dioſcorides. Noſtri auriculam muris, **muſőrle**,aliam uocant herbam,ex lactucarum ſylueſtrium genere,cui folia ferè oleæ peculiari modo raris & oblongis pilis hirſuta ſunt, unde piloſellæ nomen apud aliquos:flos luteus,qui in pappos reſoluitur,calyx nigricat:caule recto, ſed aliquot circa eum flagellis(ut ita dicam)humi reptantibus. de hac multa ſcribunt recentiores:de antiquo nomine dubitatur. Multi etiam aliam eodem nomine uocant,gnaphalio uel ſticadi citrinæ uulgò dictæ ſimilem, floribus albis,aliâs purpureis,aliâs uarijs,mollibus inſtar tomenti, &c. **muſőzlin / haſenpfőtlin**, uide in Lepore a. Myagros herba ferulacea(φρυγανώδης,Dioſc.)eſt,folijs ſimilis rubeæ,Plin. Pluribus de ſcribitur à Dioſcoride:qui herbam bicubitalem facit,ſemine fœnogræco ſimili,pingui & oleoſo:quo tuſo toſtoq́ uirgas circunlinant,ſic pro lucerna utentes. Hanc Ruellius in Gallia uulgò notam eſſe ſcribit,camelinæ aut camaminæ nomine. Seritur,inquit, quamuis & ſuæ ſpontis inter ſegetes inueniatur:ſemine minuto fœnogræci figura, in utriculis orbicularibus concepto. Hoc in areis pauitis rura flagris decutiunt,& uannis uentilant,dum ſiliquarum recrementa uaneſcant, tum truſatilibus molis ſubijciunt, uerſandoq́ ſubinde oleum exprimunt: quo non ad lumina tantum lucernarum, ſed & ciborum quoq́ condimentis pauperes utantur, magno huius olei prouentu. Matthæolus in Italia nec ſeri nec aliter naſci putat. Fateor & ipſe ignotam mihi. Marcel. Vergilius de nominis etiam origine nihil certi,inquit,afferri poſſe:nam quòd mures uenetur & perimat, ut nomen indicare uidetur,non conſtat. Forte mures agreſtes(quos myagros dixeris,ut apros ſyagros) cum pingue & oleoſum proferat ſemen,ea delectantur. Vidi ego herbam paruis radiatam folijs,ſimiliter ut galion, (quod hodie ſic uocant eruditi,luteis & odoratis florum corymbis inſigne)ſapore ferè nitroſo uel betæ,ſputum ciente:in quibus ſemina nigra papaueris magnitudine, ſed quæ nihil cum fœnogræco conueniant:quæ ſi myagros non eſt,nomen aliud ignoro. Sicurion,aliâs ſucturion, id eſt teſticulus muris,Syluaticus. De myophono uel miephono, dixi in Lupo a. in aconiti mentione. Prope Acheloum Aetoliæ fluuium mons eſt Calydon,in quo μύωψ herba naſcitur:quod ſi quis oculos abluerit aqua,in quam illa iniecta fuerit,uiſum amittit:placata uerò Diana,recuperat, ut ſcribit Dercyllus Aetolicorum tertio,Plutarchus in libro de fluuijs. Μυωξάεια,genus fructus qui comeditur ut ficus, Heſych. legendum μυξάεια, quem fructum pharmacopolæ uulgò ſebeſten appellant. Muris unguis, polygonon: & muris urina Magis,malua, ut inter nomenclaturas apud Dioſcoridem legitur.

¶Ichneumonem recentiores quidam uulgò murem Indicum appellari docent. Veſpertilionem noſtri uocitant **flădermuß**,quaſi dicas uolucrem murem, Galli chauueſouris,id eſt caluum murem, &c. Eſt & inter piſces muſculus, Græci myſtocetum uocant,balænæ dux. Capriſcus piſcis uocatur etiam μῦς, Diphilus Siphnius apud Athenæum libro 8.(niſi quis non μῦν,id eſt murem,ſed ὗν,id ſuem legendum potius exiſtimet,)Hermol. Mus aquatilis,hoc eſt teſtudo,Græcè μῦς,ἐμὺς & ὠμὺς nominatur,&c. uide in Teſtudine. Sunt alij præterea oſtreorum generis, hoc eſt teſta ſilicea intectorum,μύες,biualues, dicti ſcilicet ἀπὸ τοῦ μύειν:quòd teſtis ſuis ceu ualuis dehiſcere & rurſus conniuere ſeu claudi ſoleant. Gaza apud Ariſtotelem alicubi mitilos transfert. Horum genus unum muſco obductum hirſutumq́,murem quodammodo ſua hirſutie refert,muſſolum Veneti uocant, ſiue à muſco,ſiue quaſi muſculum. Germani quidem **muſchelen** uocant omne genus teſtaceum biualue. Myaces piſces intelliguntur murices:ſed & pro conchula accipitur myax, qua humores excipiuntur,Cælius. At qui proprie loquuntur oſtracodermorum genus à piſcibus excludunt. Tellinas,nō myacas,mitulos à Romanis dici,teſtatus Athenæus eſt:nos tamen aliorum in ea re obſeruationem ſecuti,myacas non tellinas mitulos uocauimus, Marcel. Vergil. in Dioſcorid. 2.5. Murices quidem ego purpuras potius quàm myaces fecerim,aut certe ſimilia purpuris oſtrea, non biualuia, ſed ſimplicia,in orbem ſe contrahentia, & quibuſdam aculeis mucronata: uide in Purpurarum hiſtoria. Mya genus margaritæ circa Boſphorum Thracium,uniones rufos ac paruos gignens,ut ait Plin. libro 9. De myiope inſecto,cuius prima per υι. diphthōgum ſcribitur,ſuo loco agemus. Μύαγρος,uel μυόδης,uel μυοθήρας,inter ſerpentes innoxias à Nicandro memoratur, à murium uenatu dictus, quos deuorat. Vtias in nouo orbe uocant animal cuniculo noſtro ſimile,Petrus Martyr. Idem alibi utias muribus non maiores ſcribit. Audio hodie exiguam quadrupedem ex nouo orbe afferri,candidam, cuniculo æqualem aut minorem,ſpecie porcelli,ſingulis menſibus ut cuniculi fœcundam, & à mercatoribus porcellum Indicum uocari,haud ſcio an ab utia diuerſam.

¶Epicuri ſeruus nomine Mys,(Mus,Gellius 2.18.)philoſophus non incelebris fuit, Macrobius 1. 11. Μῦς pugilis nomen apud Suidam & Varinum. Item uiri,qui claruit argento cęlando. Quis labor in phiala? docti Myos? an'ne Myronis? Martial. In ſcuto Mineruæ Athenis Lapitharum pugnam aduerſus Centauros & alia quædam Μῦν quendam artificem feciſſe(τορεῦσαι,tornaſſe) aiunt, Pauſanias in Atticis. Non procul ab Acræphnio oppido regionis olim Thebanorum, templum Apollinis Ptoi eſt:ubi uirum aliquando Europæum,nomine Myn, ablegatum à Mardonio, oraculum interrogaſſe aiunt lingua uernacula,Pauſan. in Bœoticis(ex Herodoti octauo.) Parua mihi domus

est, sed ianua semper aperta, Exiguo sumptu furtiua uiuo sagina, Quod mihi nomen inest, Romę quoq; consul habebat, Camerarij ænigma de mure. Myagrus nomen cælatoris seu statuarij, apud Plinium 34.8. item muscarum deus, sed in ea significatione primam syllabam per υι. diphthongum scribi oportet. Myscellus, μύσκελλος, (aliqui non rectè per λ. simplex scribunt) uir qui Crotonem cõdidit. Suidas bis eius meminit, posterior locus desumptus est ex commentarijs in Nubes Aristoph. Item Erasmus in prouerbio, Donum quodcunq; dat aliquis proba. Oraculi huic dati ex Strabonis sexto Erasmus meminit, sic legens: Μύσκελλε βραχύνωτε παρὲκ θεὸν ἄλλα ματεύων, Οὖδαλα (aliâs κλάσματα) θηρεύεις, δῶρον δ' ὅτι δῷ τις ἐπαίνει. Myscellus, inquit Eras. dictus uidetur ob crurum exilitatem, quę habebat murinis similia, (sed ita per λ. simplex scribi deberet, & fieri potest ut carminis gratia duplicatum sit) brachynotus ob dorsum contractum.

¶ Argilum Thraces murem uocant, quo uiso conditam à se urbem Argilum appellarunt, ut superius retuli, circa initium huius capitis. ¶ Mya & Sepiussa insulæ sunt in Ceramico sinu, Plin. 5.31. Myanda, oppidum in continenti Ciliciæ, Plin. 5.27. Myes, Μύης, urbs Ionica, gentile Myesius, Stephan. Herodotus non procul initio libri sexti Myesios, Μυησίους nominat, ubi in Vallæ translatione non rectè Myusios legimus. Myon, urbs Locrorum in Epiro, cuius ciues Myones uel Μυονεῖς, Stephan. Pausanias etiam Eliacorum 2. Myones esse scribit Phocidi uicinos, qui in Locridis continente incolunt. Myonia, urbs Phocidis, cuius ciues similiter Myones uel Myonęis dicuntur, Idẽ. Myonia urbs Phocidis supra Amphissam in continente, triginta stadijs Amphissa distat. Myonenses hi & Ioui Olympio scutum dedicarunt, Pausan. in Phocicis. Myonnesus, urbs uel parua regio inter Teon & Lebedon, Stephan. insula non procul Epheso, Plin. 5.31. Μυὸς ὅρμος, primus portus Aegypti ad rubrum mare, Arrian. Meminit etiam Plinius 6. 28. Ad Myòs hormon, inquit, insula est deserta, &c. Myûs, urbs Ioniæ. Strabo libro 12. ciuis Myusius, Steph. Myûnta oppidum primo condidisse Iones narrantur, Athenis profecti, Plin. Cydrelus Atheniensis Codri filius oppidum Myûnta, Strabo. Meminit huius urbis Herodotus etiam libro 1. Myûntem & alia quædam oppida Xerxes Themistocli donauit, ut in eius uita Plutarchus tradit. Myuntiorum belli cum Milesijs meminit Cælius 23. 1. Μῦς, nomen gentis, unde Mysia urbs dicta, Etymologus: sed locus uidetur corruptus.

¶ b. Vrsorum fœtus candida informisq; caro est, paulò muribus maior, Plin. Muris ὀδόντες σιδήρειοι, Antiphilus in epigrammate. Homerus in Batrachomyomachia muriũ etiã χεῖρας nominat.

¶ c. Mus auidus mintrat, Author Philomelæ. Μύες τετριγότες, Aratus. Καὶ ἀκρομύλιος κατέτριζεν, Homer. de mure in Batrachomyomachia. Psicharpax mus regis filius in Batrachomyomachia, nutritum se inquit Σύκοις καὶ καρύοις καὶ ἐδέσμασι παντοδαποῖσι. Et mox, Οὐδέ με λήθει Ἄρτος τρισκοπάνιστος ἀπ' εὐκύκλου κανέοιο, Οὐδὲ πλακοῦς τανύπεπλος ἔχων πολλὴν σησαμίδα, Οὐ τόμος ἐκ πτέρνης, οὐχ ἥπατα λευκοχίτωνα, Οὐδὲ τυρὸς νεόπηκτος ἀπὸ γλυκεροῖο γάλακτος: Οὐ χρηστὸν μελίτωμα: οὐδ' ὅσα πρὸς θοίνην μερόπων τεύχουσι μάγειροι. Et paulò post, nullis se herbis aut oleribus uesci. Corruptionem significantes Aegyptij murem pingunt: hic enim omnia degustans coinquinat ac inutilia reddit, Orus. Plautus in Captiui duo, Quasi mures semper edimus alienum cibum: nos tales parasitos uocamus **schmorotzer** & **tellerlecker**. ¶ Muscerdas prima syllaba producta dicebant antiqui stercus murium, Fest. sic & succerda (sucerda Hermolao) uocatur stercus suillum. Murinum fimum Varro muscerdas appellat, Marcellus etiam pilulas, ut in G. dixi. Galenns muscerdas τὰ τῶν μυῶν ἀποπατήματα, & ἀφοδεύματα uocat. Aliqui, Hermolao teste myócopron, & myscelerdam (lego mysceledra.) Varinus etiam μυόχοδα appellari scribit, uidelicet neutro genere, plurali numero. Non probo quod Cælius legit myódocha, (uide supra in a.) cum myochoda uox rectè componatur à mure & uerbo χέζω, cuius præteritum medium κέχοδα: unde & χόδανον τὴν ἕδραν uocant: & χοδιτεύειν, ἀποπατεῖν. Μυόχοδος, οὐδενὸς ἄξιος, Hesych. ex quo apud Suidam etiam sic legerim, nõ μυόδοχος. Μυοδόχον uel μυοδόκον, scilicet ἄγγος, muscipulam dixerim: uide in e. Μυσκέλεδρον, & multitudinis numero myscéledra, murium feculentiam dicunt, Cælius, Varinus in Ἀποπατῆσαι, & Pollux 5.14. Proinde non placet quod alibi apud Varinum legitur μυσκέλευδρα, proparoxytonum: & eadem uox apud Hesychium oxytona. In Lexico Græcolatino μυσκέλεθρον etiam sine authore scribitur. Litemus, id est stercus muris, Syluat. ¶ Murinos catulos de murium fœtu Plinius protulit.

¶ d. Nos in partibus superioris Germaniæ murem uidimus, qui tenendo candelam ministrabat lumen comedentibus ad præceptum magistri sui, Albert. de animalib. 8. 5. 1. ¶ Itaq; non solum inquilini, sed mures migrauerant, Cicero ad Attic. lib. 14. ¶ Brasidas à mure morsus, uide in prouerbijs infra. Psicharpax mus in Batrachomyomachia, Οὐ δέδι' ἄνθρωπον καίπερ μέγα σῶμα φοροῦντα. Ἀλλ' ἐπὶ λέκτρον ἰὼν ἄκρον δάκτυλον κατεδάκνω, Καὶ πτέρνης λαβόμην, καὶ οὐ πόνος ἵκανεν ἄνδρα, Νήδυμος οὐκ ἀπέφυγεν ὕπνος, δάκνοντος ἐμεῖο. ¶ Alo ælurum, qui aduersus mures soricesq; perpetuos Palladis, id est Musæi ac bibliothecæ meæ hostes excubet, Calcagninus in epistolis: plura de catorum & murium discordia uide in Cato. In Batrachomyomachia Psicharpax mus circum, id est accipitrem, & & γαλέην, id est mustelam maximè se metuere dicit: & hanc pręcipuè, quòd in ipsa etiam caua mures persequatur. Vncia animal est sæuum in Africa interiore: à quo uulneratum mures infestunt ac permingunt, Obscurus: De uncia quadrupede uide in Panthera A. Antiphili epigramma Anthologij 1.33. legitur in murem, qui cum domi hiantem ostrei concham uidisset, immisso rostro carnem

ostrei

oſtrei rodere cœpit;quo præ dolore teſtam contrahente & occludente,mus cum euadere nequiret, ſic interceptus perijt. Hinc Alciatus etiam in ſua Emblemata tranſtulit, ſub titulo, Captiuus ob gulam.

¶ e. Muſcipula,inſtrumentum,machina,uel laqueus quo mures capiuntur. Nec non ſi parit humus mures,huius minor fit uindemia,niſi totas uineas oppleueris muſcipulis, Varro de re ruſt. μύσπαλα,muſcipula,Heſychio & Varino. Gelenius tres iſtas uoces,Latinam,Græcam,& Germanicam,Muſcipula,μύσπαλα,müßfall,tanquam ſymphonas coniungit. Μυάγρα, muſcipula, Polluci & alijs. Τῆς μυάγρας τὸ ἱστάμενόν τε καὶ χαζόμενον,πάτταλιον. τὸ δὲ τῇ σπαρτίνῃ προσηρτημένον, σκανδάληθρον καλεῖται. ὁ δὲ ἐν ταῖς μείζοσι πάγαις πάτταλος,ῥόπτρον,ὥσπερ καὶ τὸ τῆς θύρας ἐπίκρουον, Pollux 7.26. Et rurſus 10.34. Myagræ nomen,inquit,apud Ariſtophanem in Phœniſſis legitur: Καὶ Καλλίμαχος δὲ ἔφη, Εἰπούς τε (de uoce εἶπος uel ἰπὸς paulò poſt dicam) ἀνάκτητε μάλ᾽ εἰδότα μακρὸν ἀλλεσθαι, (lego ἀλέσθαι, ut ſit hexameter) ὡς τὸν ἐνδιτήνοντα, εἶδος μυάγρας. Τὸ μέντοι ἐνιστάμενον ταῖς μυάγραις πάτταλιον,σκανδάληθρον καλεῖται. ὡς ὁ ἐν ταῖς μείζοσι πάγαις πάτταλος, ῥόπτρον. τὸ δὲ σπαρτίον,ᾧ συνέχεται, μήρινθος. Πάγη Polluci, & παγὶς, quæuis machina uel laqueus ad capiendas feras;de muſcipula etiam priuatim dicitur Oppiano, ut in E. recitaui. Μύσπαλα,μυάγρα,παγὶς, Heſychius & Varinus. Καὶ παγίδα γονόεσσαν, ὅπου δολόεις πέλε πότμος, Homerus in Batrachomyom. In eadem Troxartes rex murium conqueritur filium ſibi muſcipula captum: Homines eum,inquit,occiderunt, Καινοτέραις τέχναις ξύλινον δόμον ἐξευρόντες, Ἣν παγίδα καλέουσι μυῶν ὀλέτειραν ἐοῦσαν. Μυσφόνον,παγὶς, Heſychius & Varin. Μυσπάγη,παγὶς μυῶν, Heſychius. Ipos murium laqueus eſt,ut prodit Euſtathius,ab ἴπτω quod eſt lædo,Cælius. Hanc uocem diuerſis omnino modis ſcribi apud Grammaticos in Lexicis obſeruaui; interpretantur autem omnes πάγην aut παγίδα,id eſt muſcipulã,uel quoduis illabens pondus,& lignum quod ἐν πάγαις,id eſt in machinis ineſcatorijs mures opprimit. ἵππος,equus,cum p.duplici ſcribitur,ut diſcernatur ab ἶπος, id eſt laqueo uel muſcipula,Etymologus. Varinus primam circumflectit;apud eundem & Heſychiũ ἰποὺς oxytonum legitur,& exponitur tanquam rectus ſingularis quod non placet: uidetur enim accuſatiuus pluralis à recto ἰπός. Pollux εἰπὸς oxytonum habet ex Callimacho,ut paulò ſuperius recitaui: ſed Heſychius & Varinus εἶπος penanflexum ſcribunt,& alibi εἰλὸς oxytonum,eadem omnia ſignificatione. εἰλὸς quidem minimè placet. Ἐξιποῦν,exprimere ſuccum,Galeno. Ἱππούμεν,πιέζομεν,ijdem: malim ἰποῦμεν,cum tenui ſpiritu & pi ſimplice;nam ſic quoq; apud eos legitur, Ἰπούμενος,θλιβόμενος,πιεζόμενος, ἀναγκαζόμενος. Ἰππούμενος,πιεζόμενος,ἢ τὸ ἐμπίπτον ξύλον τοῖς μυσίν, Heſychius: lego Ἰπούμενος,πιεζόμενος. ἰπὸς δὲ τὸ ἐμπίπτον ξύλον τοῖς μυσίν. Ἴπτω barytonum,lædo: ἰπῶ uero oxytonum,premo,θλίβω. Ἰπούμενος ταῖς συμφοραῖς, Ariſtophanes in Equitib. ut Varinus citat,& Suidas in ἴπτω,quamuis idem paulò ante eadem uerba citans, ἱππούμενος legit. Ἰπνούμενος ῥίζαισιν Αἰτναίαις ὕπο, Aeſchylus: uidetur autem uox facta à camino quem Græci ἰπνὸν uocant,quaſi fumigatum dicas,quod conuenit Aetnæ monti ardenti. Dionyſius Siculus murium conceptacula rectè dici poſſe putabat,à ſeruandis muribus, Cælius. Myodocos in Theriacis accipit Nicander pro murium conceptaculis, Idem; παρὰ τὸ δέχεσθαι τοὺς μῦας.

¶ Si quod animal in muſtum ceciderit,& interierit,uti ſerpens,aut mus, ſorex'ue, ne mali odoris uinum faciat,ita ut repertum corpus fuerit,id igne aduratur; cinisq; eius in uas,quò deciderat, frigidus infundatur,atq; rutabulo ligneo permiſceatur;ea res erit remedio, Columella 12. 31. Tradunt magici iocinere muris dato porcis in fico,ſequi dantem id animal: in homine quoq; ſimiliter ualere, ſed reſolui cyatho olei poto, Plin. Moſchus facillimè adulteratur: unde ſæpe ſtercus murium & huiuſmodi ridicula pro moſcho uæneunt, Monachi in Meſuen. ¶ Aedificare caſas, ploſtelllo adiungere mures, Ludere par impar, Horat. Serm. 2.3.

¶ h. Glaucus filius Minois & Paſiphaës,cum murem perſequeretur,in dolium melle plenum illapſus eſt,& poſtea à Polyide uate herba quadam ei impoſita in uitam reuocatus,ut pluribus deſcribit Iſacius Tzetzes in Scholijs in Lycophronem. ¶ In mures incolas ædium pauperum,ut ſe recipiant ad ditiores, Leonidæ epigramma, & alterum Ariſtonis, Anthologij Græci 1.33. ¶ Heliogabalus iubebat ſibi decem milia murium exhiberi,mille muſtelas,mille ſorices, Lamprid. Μῦν δ᾽ ἀλδύζας (forte δαλδύζας: nam δαλήσασθαι exponunt λυμήνασθαι,ἀδικῆσαι) πόδιφαγὼν ἢ συλήσας, Varinus. ¶ Mures cum candidi prouenêre,lætum faciunt oſtentum, Plin. De ſoricum occentu, in ſorice mox priuatim dicam. Mures incolæ domus,haud ſpernendum in oſtentis etiam publicis animal,arroſis Lauinij clypeis argenteis, Marſicum portendêre bellum: Carboni imperatori apud Cluſium faſcijs,quibus in calciatu utebatur,exitium, Plin. Mus corrodens aurum uel quiduis nobis iucundum, quid ſignificet per duodecim ſigna,Luna in ſingulis exiſtente, Niphus explicat libro primo de augurijs, tabula quarta. Vide ſupra in C. ubi de cibis murium agitur. Μῦς δ᾽ αὖ φανεὶς ἔνδολος (Camerarius legit δύσδολος) ἐν τρόποις πέλει, Senarius onirocriticus apud Varinum. ¶ Cum reges Scytharum intelligerent Darium inopia rerum laborare,mittunt ad eum cum muneribus caduceatorem,aue,mure, rana,& quinq; ſagittis. Perſæ eum qui munera ferebat,percontabantur quid illa ſignificarent. Iſte negare ſibi aliud eſſe mandatum,niſi cum illa tradidiſſet,celerrimè rediret: Iubere tamen ipſos Perſas, ſi ſolertes forent interpretari quid ſibi dona uellent. Hoc cum audiſſent Perſæ, conſultabant. Et Darij quidem ſententia erat,Scythas ſeipſos ei donare,& terram atq; aquam,hac ratione coniectans,quòd mus quidem in terra gignatur,& eodem quo homines uictitet: rana autem in aquis naſcatur; auis

uerò sit equo assimilis; sagittis dãdis, quod seipsos tradere uideantur. At Gobryas unus è septem qui Magos sustulerunt, hoc dicere dona coniectabat: O Persæ, nisi effecti ut aues subuolētis in cœlum, aut mures subeatis terram, aut ranæ insiliatis in paludes, non remeabitis unde uenistis, his sagittis confecti: (& recte quidem ille,) Herodotus.

¶ Cum Philistæi Azotij arcam Dei apud se retinerent, nati sunt mures: & facta est confusio mortis magnæ in ciuitate, Regum 1. 5. (sed hæc uerba in Hebraicis exemplaribus non leguntur.) Percussitq; eos Dominus in inferioribus uentris. Et mox capite sexto: Sacerdotes eis consulunt, ut arcam Israëlitis remittant, & simul dona, uidelicet quinq; anos aureos & quinq; mures (acbere) aureos, ad effigiem anorum hominis, & murium qui terram perdebant. ¶ Smintheus Apollo nominatur Ouidio in Fastis, Homero, Orpheo, & alijs. sic cognominatus à muribus. Causa (inquit Gyraldus) uariè proditur. Crinis Apollinis fuit sacerdos. is cum Dei sacra neglexisset, à terrestribus muribus agrorum fructibus est priuatus. cuius detrimento damnoq; commotus Apollo, bubulco cuidam Hordæ nuncupato iussit, ut Crinin sacerdotem moneret, illum debere consueta sacra peragere. quod sacerdos cum fecisset, Apollo mures sagittis cõfecit: hinc Apollo Smintheus cognominatus est. sminthas enim Cretenses mures uocant. Aelianus de animalibus, id tradit, mures adorari ab his qui Troadis Hamaxitum incolunt: unde Apollinem qui apud eos maxima religione fuit, Sminthium appellabant: mures enim Aeoles & Troiani sminthes nuncupant: sicut Aeschylus in Sisypho testatur, cum ait: Sed agrestis quis est Sminthius. Tum uerò apud eos sminthes cicures alunt, eisq; uictus publicè præbetur, atq; infra altare, ubi degunt, latebras habent, Aelianus ut recitat Gyraldus. nam Gillius paulò aliter quędam transfert, ego Gyraldo accesserim. Apud etiam tripodem Apollinis mus manet, de cuius religione (inquit Aelianus) hanc accepi fabellam: Permulta murium millia cum Aeolum & Troianorum segetes inuasissent, atq; immaturas succidissent, & simul eis qui earum sementē, &c. (reliqua enim mihi interciderunt.) Strabo uerò libro 13. aliam historiam, seu fabulam, ut ipse ait, recenset: In urbe, inquit, Chrysa est Apollinis Sminthei delubrum & simulachrum, quod nominis ueritatem seruat. nam mus quidem pedi statuæ subiacet, hãc statuam Scopas Parius fecit. Historia siue fabula, quæ de muribus narratur, huic loco congruit. Nam Teucris è Creta profectis datum erat oraculum, ibi eos sedem posituros, ubi terrigenæ eos adorirentur. Id circa Hamaxitum dicunt contigisse, maximamq; agrestium multitudinem murium noctu exortam, quicquid armorum & utensilium ex corio inuenisset, corrosisse, & Teucros ibi mansisse, atq; Idam ab Ida quæ in Creta est, appellasse. Heraclides Ponticus auctor est mures ibi circa templum abundare, & sacros existimari: simulachrum autem ita instructum esse, ut murem pedibus premat. Quidam tamen Smintheum quasi ζέων θέῃ, hoc est quod feruens currat, ad Solem respicientes, appellatum uolunt. Sanè in locis pluribus Smintheus Apollo cultus fuit, nec templa solum illi posita, sed & loca aliquot Sminthia ait appellata ille idem Strabo, Hæc Gyraldus. Murem Cretenses sminthion siue sminthea appellant, unde Apollini cognomen, ut Photioni uidetur post Strabonem, Hermolaus. Σμίνθος, μῦς. καὶ ὁ Ἀπόλλων δὲ σμινθεὺς, διὰ τὸ ἐπὶ μυωπίας φασὶ, βεβηκέναι: ἢ ὁ ἐν τῇ Σμίνθῳ τιμώμενος, Hesychius. Murinum Apollinem eundem Grynæo esse, non à muribus sed à loco id nominis sortitum, supra in a. diximus. Musoritæ quidam hæretici mures colunt, ut scribit Philastrius in catalogo hæreseon 1. 12. Apud Eusebium legimus peplum Proserpinæ muribus contexi consueuisse, Calcagninus. Quantum est cunq; murium (inquit Aelianus) in Heraclea, quæ in Ponto insula est, deum & religiose colit, & quod deo cunq; dedicatum est, non attingit. Itaque cum uitis, quæ ibi deo frondescit, & soli eidem ad religionem consecrata est, cuiusq; racemos dei administri ad sacra seruant, uuæ assecutæ fuerint maturitatem, tum de insula mures decedunt, ut ne si remanerent, per imprudentiam eas contingant, quas tangi fas non sit: post uero ubi id anni tempus præterierit, ad domesticam sedem reuertuntur.

PROVERBIA.

Mus albus, μῦς λευκός, apud Suidam: μῦς κακός, id est mus malus (quod non placet) apud Diogenianum: In hominem lasciuum & libidinis immodicæ dicebatur. Nam mures domestici salacissimi sunt, præsertim albi, Erasmus. Vide plura superius in c. ubi de libidine murium. Mures domestici, libidinosissimi sunt, præsertim albi: ὅτι δὲ εἰσι θήλεις, Apostolius & Varinus in prouerbio Mus picem gustans, debent autē hæc referri ad prouerbiũ Mus albus, ut rectè habet Suidas. θήλεις pro θηλυδρίαι accipio, hoc est mures albos effœminatos esse, non fœminas: interpretantur enim prouerbium Hesychius & Varinus, ἐπὶ τῶν ἀκρατῶν περὶ τὰ ἀφροδίσια, θηλυδρίων καὶ καταφερῶν. Inter Alciati Emblemata legimus hexastichon istud problema: Delicias & molliciem mus creditur albus Arguere: at ratio non sat aperta mihi est. An quod ei natura salax, & multa libido est? Ornat Romanas an quia pelle nurus? Sarmaticum murem uocitant plerique zibellum, Et celebris suaui est unguine muscus Arabs. Hæc ille, sed ad prouerbij rationem prima tantum eius ex quatuor coniectura uera uidetur. Zibellum quidem & muscum (quem à capreolo peregrino non mure haberi diximus) ignorarunt ueteres qui murem album prouerbialem fecerunt. Existimantur sanè etiam inter homines magis molles & effœminati qui albi fuerint. quamobrem imbelles homines & fractos delicijs Græci πυγάργους & λευκοπύγους uocitant, ut fortes ac strennuos μελαμπύγους. ¶ Μυσὶ κανθαρίς, ἐπὶ τῶν μηδενὸς ἀξίων, Suidas. Aliorum quidem nullus quod sciam huius prouerbij meminit: quamobrem conijcio legendum forte Μυσικάρφι, ut Hesychius & Varinus habent, Μυσικάρφι (inquit Erasmus)

Erasmus)dicebantur agere, qui durè ac siccè uiuerent. (Interpretantur aliqui τὸ μεμυκότως καὶ ξηρῶς ποιεῖν, Hesychius. est autem ποιεῖν, non uiuere, sed facere simpliciter, aut carmen condere: ut μυσικάρφοι scribere dicatur, qui frigido, exili, astricto & arido stilo, ac minimè copioso, ornato & fluente utitur.) Vox ficta uidetur à mure & palea, (κάρφος festuca est,) quòd mus in re pusilla uehementer laboret. Nisi malumus dictum à μύσσω quod est sicco, (μύσσει, κάρφεται, Hesych.) & μύσις, præfocatio, quasi si quis festuca præfocetur. (Non placet hæc de præfocatione coniectura, cum non de uictu sed stilo & sermone arido prouerbium sentire uideatur: Cui opinioni nostræ accedit etiam sequens interpretatio, Mysicarphum hominem minimè facetum fuisse, ac alijs tantum arrisisse.) Vsus est hac uoce Cratinus in Horis: & quidam ita proferri uolunt, ut ἀκονιτί, cum acuto in ultima, alij proparoxytonam faciunt. Sunt qui uirum quempiam Μυσικάρφου dictum existimant, qui ex se quidem nihil uenustiorũ dicteriorum adferre poterat, sed tamen libenter aliorum dictis arridebat. Et huius nominis mentionem factam apud Apollophanem Comicũ. Mus non ingrediens (non potens subire) antrum, cucurbitam ferebat, Μῦς εἰς τρώγλην οὐ χωρῶν κολόκυνθαν ἔφερεν: In eum, qui cum ipse sibi consulere non possit, alijs conatur opitulari. Aut qui conatur maiora uiribus suis. Videtur ab apologo natum, sed anili, ni fallor, Erasm. Meminit Apostolius. ¶ Decipula (uel laqueus) murem cepit, εἵληφεν ἡ παγὶς τὸν μῦν: de rectè meritoq; deprehensis, & malo dignis: quasi dicas, lupus in foueam incidit, aut aper in casses, Erasm. Meminerunt Suidas, Varinus & Apostol. ¶ Elephantus non captat (uel non curat) murem, Ἐλέφας μῦν οὐκ ἀλεγίζει, de ijs qui parua & uilia contemnunt: Vide in Elephante. ¶ Mus non uni fidit antro: Nihil est hodie decantatius apud uulgus (inquit Erasm.) quàm eum murem esse miserum, cui non est nisi unus cauus. Idem Plautus expressit in Truculento: Sed tamen cogitato mus pusillus quàm sit sapiens bestia, Aetatem qui uni cubili nunquam fidit suam. Quia si obsideatur unum, aliunde præsidium gerit. Locus erit adagio si quem admonebimus, ut sibi plures amicos paret, aut unà cum opibus studeat philosophiæ, ut si fortuna quod suum est eripiat, in literis sit præsidium, Erasm. ¶ Iuxta muris interitum, Κατὰ μυὸς ὄλεθρον: Aelianus de animalibus 12. 10. tradit murem minimè uiuacem esse, sed sua sponte defluentibus intestinis ocyus emori, atq; hinc natum prouerbium, Iuxta muris interitum. (Gillius sic uertit ex Aeliano: Mures qui non ex insidijs, sed sua sponte moriuntur, defluentibus membris è uita paulatim excedũt, unde factum prouerbium, &c.) Addit hoc usum Menandrum in Thaide. Quadrare uidetur in homines imbecilla ualetudine, aut in μικροβίους, id est breuis uitæ: aut eos qui paulatim extabescunt. Verisimile est enim mures sic emori, quemadmodum nascuntur in Aegypto: ut aliqua pars sit uiuus mus, altera nihil nisi limus, Erasm. ¶ Murem ostendit pro leone, pro eo quod est, ingentia pollicitus & fortia, longè diuersa exhibuit: Vide in Leone. Virum improbum uel mus mordeat, Κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν, hemistichium heroicum, quo significatũ est quacunq; ratione uindictam non deesse malis, sed eos aliquo pacto meritas dare pœnas. Refertur adagium inter Græca epigrammata, Φασὶ παροιμιακῶς, κἂν μῦς δάκοι ἄνδρα πονηρόν. At is quisquis est, nam incertus author, inuertit prouerbium, dicens bonos uiros uel à mure morderi, malis ne draconẽ quidem audere dentes admoliri: hoc est, insontibus passim noceri, propterea quòd ij impune lædi posse uideantur, utpote non relaturi iniuriam, Erasm. mox aliud simillimum subijciens, Mordebit uel capra nocentem, Κἂν αἴξ δάκῃ ἄνδρα πονηρόν. Mus puero morso aufugit, Μῦς δακὼν παῖδ' ἀπέφυγε, cum magni à minoribus læduntur, Apostol. Mus Brasidam inter caricas momordit, Μῦς ἔδηξε Βρασίδαν ἐν ἰσχάσι: cum monemus à paruis etiam caueri oportere, Idem. Brasidas, authore Plutarcho, cum manum in caricas temere misisset, & à mure inibi forte fortuna latente morderetur: Papæ, inquit, ut nullum est animal tam pusillum, neq; tam inualidum, quod lacessitũ non cupiat ulcisci sese. Muris in morem: Plautus in Captiui duo, Quasi mures semper edimus alienum cibũ: In parasitos dictũ, quibus iucundum est aliena uiuere quadra. Non conueniunt libertas & cibus alienus, quod eleganter indicat apologus de mure syluestri & domestico. Quin & Græcis prouerbiali uerbo μυσπολεῖν dicuntur, qui muris in morem cibi causa obambulant oberrantq;: indicauit hoc Hesychius, Erasm. Nos de uerbi μυσπολεῖν significatione in a. diximus, quæ est huc illuc discurrere, aut discurrendo aliquid perquirere, cibi uero causa id fieri grammatici non addiderunt: ego quemuis curiosum hominem & temere discurrentem, non parasitum solum, μυσπολεῖν dixerim. Metuit omnia, si uel mus obstrepat, οἷος δεδιέναι πάντα κἂν ψοφήσῃ μῦς, refertur ab Aristotele 7. de morib. ad Nicomachũ: de uehementer timidis: appellat autem hanc timiditatem θηριώδη, hoc est ferinam. Meminit Erasmus in prouerbio, In publicis morsu deum inuocat. ¶ Mons parturiebat, deinde murẽ prodidit, ὤδινεν ὄρος, εἶτα μῦν ἀπέτεκεν, Senarius prouerbialis dici solitus in homines gloriosos & ostentatores, qui magnificis promissis, tum uultus uestitusq; authoritate miram de se mouent expectationem: uerum ubi ad rem uentũ est, meras nugas adferunt. Vtitur hoc adagio Lucianus in libello Quemadmodũ oporteat historias conscribere. Athenæus in lib. 14. refert quòd Tachas rex Aegyptiorum huiusmodi scommate tetigerit Agesilaum Lacedæmoniorũ regem cum ad eum uenisset, suppetias illi laturus in bello, ὤδινεν ὄρος, Ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο, τὸ δ' ἔτεκεν μῦν. (Carnem uidetur anapæsticum.) Erat autem Agesilaus pusillo corpore. Porrò dicto offensus, respondit, φανήσομαί σοι ποτὲ καὶ λέων. Post euenit, ut exorta seditione apud Aegyptios, cum Agesilaus non adesset regi, coactus sit ad Persas fugere. Vtitur & Horatius in Arte poëtica: Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu? Parturient montes, nascetur ridiculus mus. Porphyrion ex Aesopi apologo quopiam natum existimat, is fertur eiusmodi. Cum olim quidam rudes

atque agrestes homines uiderent in monte terram intumescere mouerique, concurrũt undique ad tam horrendum spectaculum, expectantes ut terra nouum aliquod ac magnũ spectaculum æderet, monte nimirum parturiente, foreque ut titanes rursum erumperent, bellum cum dijs redintegraturi. Tandem ubi multum diuque suspensis attonitisque animis expectassent, mus prorepsit è terra, moxque risus omnium ingens exortus, Erasm. Quanta Mus apud Pisam, ὅσα μῦς ἐν Πίσῃ, subaudi tulit, aut simile quippiam. De ijs qui uincunt, & optatis potiuntur: sed non sine summo negotio, neque citra magnum incommodum suum. Suidas natum ait ab athleta quodam, seu pugile Tarentino, qui in Olympiacis certaminibus apud Pisam, semel duntaxat uictor discessit, idque plurimis acceptis plagis, Erasm. Meminit Suid. Mus picem gustans, Μῦς ἄρτι πίσσης γευόμενος, (al. γεύεται, & sic pars senarij uidetur.) Quidam (Suidas) aiunt dici solere in eos qui cum antea fuerint audaculi & confidentes, postea periculo degustato, planè (ἀθρόως) timidi uidentur. Nondum satis liquet, utrum à mure in pice deprehenso sit translata allegoria, sicuti placet Diogeniano: an ab illo de quo meminit Herodotus primo libro in pice deprehenso, atque ita pœnas dante: an à pugile illo Tarentino, de quo modo dictum est, ut in πίσσῃ sit allusio ad nomen urbis apud quam celebrantur certamina. Νῦν δὲ ποθ᾽ ὡς μῦς φασὶ Θεώνυχε γεύμεθα πίσσης. Sed quouis referas, significatur experientiam malè cessisse. Siquidem mus imperitus, si quando in picem inciderit, aut perit, aut uix eluctatur, ac deinde periculi memor timet contingere. Et pugil ante ferox & iactabundus, simulatque certamen Olympiacum expertus est, sensitque quanti constiterit ea uictoria, deinceps abstinuit. Quare non intempestiue dicetur in eum, quem pœnitet experimenti, aut qui rem parum feliciter tentatam, iterum aggredi refugit, Erasm. Μῦς πίττης γεύεται, ἐπὶ τῶν νέως ἀπαλλασσόντων μετὰ κόπου, (πρασσόντων κακῶς, Hes.) καὶ, ὥσπερ μῦς ἐν πίττῃ, ἀπὸ μυὸς τοῦ Ταραντίνου κακῶς Ὀλυμπίασιν ἀπαλλάξαντος, Suidas: hinc deprauatus Hesychij locus emaculari poterit. ¶ Germanica prouerbia à mure. **Der müßdreck will alwäg vnder dem pfeffer syn**, Muscerdæ semper intermisceri uolunt piperi: Huic respondet quo Græci Latinique utuntur, Corchorus inter olera. **Wer mit katzen jagt der facht gern müß**: Qui cum felibus uenatur, ut plurimum mures capit: Corrumpunt mores bonos colloquia praua. **Art laßt von art nit/die katz laßt jrs musens nitt**: Ingenium relinqui non potest, nec feles captandis abstinere musculis: Naturam expellas furca, tamen usque recurrit.

¶ Apologi. Fabula rustici & urbani muris, quam describit Horat. 2. Serm. Sat. sexta, notior est quàm ut adscribi debeat. Κοιμωμένου λέοντος ἀγρίης χαίτης Διέδραμεν μῦς. ὁ δὲ λέων ἐθυμώθη. Φρίξας δὲ χαίτην ἔκθορε φωλάδος κοίλης, Babrius ut Suidas citat in uoce φριξότριχα. In fabulis Aesopi atque carminibus Babrij leo dormiens fingitur, cuius mus percurrens ceruicem, ex somno hunc excitauit perterrefactum. Vulpi autem ridenti leo respondit, οὐ μῦν πέφοβημαι, τὴν δὲ ὁρμὴν ἐκτρέπω, Non murem timeo, sed motum exhorreo, Tzetzes 13.490. De monte parturiente & emergente mure apologum recitaui superius inter prouerbia. Fabula de fele in mulierem mutata, & sponsa cum esset murem persequente, uide supra in Cato. Οἱ δὲ μύες νῦν ὀρχοῦνται, δραξάμενοι τῆς σπατάλης, (ἤγουν τροφῆς:) loquitur autem de catto seu fele domestica, Suidas in Σπατάλη: sumptum uidetur ex apologo quodã. Apud nos prouerbiale dictum est, Fele absente mures saltant, aut diem festum agunt. Πάντως πού καὶ παρὰ τῶν ἥττονων εἶναί τι χρηστὸν, ὁ μῦς τὸν λέοντα τῷ μύθῳ σώσας, ἀρκούντως δείκνυσι, Iulianus in epistolis. ¶ Egressi mures de cauernis suis ausi sunt prouocare nos ad prælium, Iudith 14. Sic per contemptum dicebant Assyrij de Iudæis Bethulia egressis aduersus ipsos.

DE MVRIBVS DIVERSIS.

MVRIVM permulta sunt genera, Albertus. ¶ ZEGERIAE, Ζεγερίαι, genus quoddam murium est, Hesych. & Varin. In Africa tria murium genera sunt, quorum aliqui zegeries uocantur Punica lingua, quod in nostra pollet idem quod βουνοί, (Valla colles transfert,) Herodotus libro 4.

¶ Ῥίσκοι, genus murium, Hesychius & Varin.

¶ Σκάλοπες, mures quidam quos spalacas uocamus, Scholiastes Aristophanis in Acharnensibus, sed spalax non alius est quàm aspálax, id est talpa, de qua post Suem dicetur.

¶ Aegyptij mures pares sunt Alpinis, similiterque residunt in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribusque ut manibus utuntur, Plin. ¶ Norduegia pestem peculiarem habet, quã leem uel lemmer uocant patrio sermone. Hæc est bestiola quadrupes magnitudine soricis, pelle uaria: hæ per tempestates & repentinos imbres decidunt, incompertum adhuc unde, an ex remotioribus insulis & huc uento delatæ, an ex nubibus feculentis temere natæ deferantur. Id compertum est, statim atque deciderunt, reperiuntur in uisceribus herbæ crudæ nondum concoctæ: hæ more locustarum depascuntur omnia uirentia: & quæ morsu tantum attigerint, emoriuntur uirulentia: uiuit hæc pestis donec non gustauerit herbam renatam. Conueniunt quoque gregatim quasi hirundines auolaturæ, sed stato tempore aut moriuntur aceruatim cum lue terræ, ex quarum corruptione aër fit pestilens & adficit Norduegos uertigine & ictero: uel ab alijs bestijs dictis lefrat (quasi leopardis, quibus congeneres esse puto) consumuntur, unde pinguescunt & reddunt pelles aliquanto laxiores humana mensura, Iacobus Zieglerus in Schondiæ siue Scandinauiæ descriptione.

DE MAIORE DOMESTICO MVRE, QVEM VVLGO RATTVM VOCANT.

A.

MVRIS genus magnum, rattum uocamus, Albertus & Liber de naturis rerum. Ratti quidem uox non Germanis tantum, sed Gallis etiam, Hispanis, Italis & Anglis in usu est. Plura de diuersis nomenclaturis huius animantis uide supra in Mure A. Soricem non esse rattum uulgò dictũ, id est maiorem murem domesticum, sed omnino syluestrem, ex Plinio demonstrabimus infra, ubi de Sorice separatim agetur. Sed murem araneum quoq; à ratto differre, ex eius historia patebit: quã quam Ge. Agricola eundem esse iudicat. Colotes, κωλώτης, stellio est. Albertus ubi Aristoteles asinum impugnare coloten scribit, rattum imperitè interpretatur. Sorex, ratz, ῥαστής: hæc tria uocabula, Latinum, Germanicum, & Græcum, ἐκ παραλλήλου ponuntur in Lexico symphono Gelenij: Græcum forte apud recentiores usurpatur: nam apud ueteres nusquam mihi occurrit, neq; in Lexicis. Hyrax quidem, ὕραξ, quo pro mure Nicander utitur, prima syllaba omissa, satis cum Germanico congruit: sed & ῥίσκος fortassis, quod muris genus facit Hesychius & Varinus.

B.

Rattus quadruplo ferè maior est mure: colore subniger uel fuscus, qui uentrem uersus dilutior est. Capite longiusculo, cauda procera, tenui, nuda pilis: mole corporis mustelæ magnitudinem assequitur, Ge. Agricola. Ego rattum undiquaq; albissimum uidi nuper apud nos captũ Aprilis medio, oculis rubicundis prominentibus, barba multis & oblongis pilis hirsuta. Augustæ Vindelicorum circa templum diui Huldrici rattos nullos inueniri audio. Nõ latet in terra ueluti reliqui mures domestici, tametsi in ualle Ioachimica ex proximis domicilijs in cuniculos (fodinas) ingrediať, & in his uersef: alioqui hyberno etiam tempore in domibus nostris solent uagari, Ge. Agricola. Affirmant quidam inueniri aliquando rattum cæteris maiorem, proceriore & latiore corpore, qui à cæteris otiosus alatur. Rattorum regem, ratzen künig appellant. Fieri autẽ potest ut aliqui in senecta sic à minoribus natu alantur: nam & glires legimus fessos senecta parentes suos nutrire. Ge. Agricola rattum, ut dixi, murem araneum esse putans, sic de eo scribit: Mus araneus dictus uidetur, quòd muri similis sit, & ut araneus parietes scãdat. sed hoc de mure araneo ueterum nemo scripsit: rattum quidem facile per parietem ascendere audio.

¶ C. Cum lumen noctu ratto obtenditur, non fugit, acie oculorum quodammodo præstricta: mures autem fugiunt.

¶ E. Necantur ijsdem quibus mures uenenis, quæ in Mure copiosè nobis explicata sunt. Capiuntur & muscipulis eisdem, sed triplo aut quadruplo maioribus. Aconita nostra ratto me frustra dedisse, dixi in Lupo a.

¶ G. Rattorum tota caro calidior & acrior est quàm murium minorum, ut ex dissectorum odore colligimus: quare magis discutere & siccare eam uerisimile est, & excrementa quoq; acriora cali-

dioraq́ eſſe. Medici fimo ratti, id eſt muris maioris, ad alopecias utuntur: Venenũ in cauda geſtare dicitur, Obſcurus. Nos muſcerdarum muris ſimpliciter, i. minoris domeſtici ad alopecias uſum eſſe, copioſe docuimus ſupra in Mure G. Ratti cum libidine accenduntur, adeò pernicioſi ſunt, ut ſi eorum urina partem aliquam hominis nudam attigerit, carnes eius uſq; ad oſſa putreſcere faciat, neque cicatrix ulceri poſſit induci, Liber de naturis rerum. Alij, ut Arnoldus & Albertus, ſimpliciter hoc de muris urina ſcribunt.

DE MVRE AQVATICO.

MVRIS quoddam genus aquatile eſſe audio, magnitudine ferè ratti terreſtris, colore quodãmodo ſubruffo. Germani uocant waſſermuß, Angli waterratte: Itali ſorgo morgange, id eſt murem mergum. Galli rat d'eau. Piſces uenantur, ut aiunt: & aquæ ſubmerſi per caua quædam aliunde in terram redire creduntur. quoniam aliqui ſæpe cum obſeruaſſent ſubmerſos, diu expectantes nuſquam rurſus emergere uiderunt. Rattus alius terreſtris eſt, alius fluuiatilis, Obſcurus. Ego non in fluuijs, nec alijs aquis magnis, ſed paruis tantum, riuis & alijs uerſari audio. Quidam nuper in nonnullis Galliæ locis etiam in cibum admitti rattum aquaticum mihi narrauit: quod tamen uerum eſſe affirmare non auſim. In Coluſis Arcadiæ fontem eſſe aiunt, in quo mures naſcuntur terreſtres, & natant in eo uitam agentes: idem in Lampſaco fieri aiunt, Ariſtoteles in Mirabilibus: Ego Luſis non Coluſis legerim. Luſi enim (quanquam uulgati codices duplex ſ. habent) urbs eſt Arcadiæ, teſte Stephano, ubi Melampus Prœti filias lauit & inſania liberauit. In Luſis Arcadiæ quodam fonte mures terreſtres uiuere & conuerſari Theophraſtus ſcribit, Plinius. Pauſanias quoq; Luſos urbem in ea terra collocat, qua Polybius Luſas in montanis agri Clitorij, Hermolaus. Magos qui Zoroaſtren ſectantur, imprimis colere aiunt herinaceum terreſtrem, maximè uerò odiſſe mures aquaticos, (μῦς ἐνύδρους,) & quo quiſq; plures occiderit, eò chariorem deo feliciorem q́; exiſtimare, Plutarchus Sympoſiacorum quarto quæſtione ultima. Et mox, Quare Iudæi etiam ſi execrarentur ſuem, occidere deberent, ut magi mures. Cæterum in Commentario de Iſide, magos ſcribit animalia quædã boni dæmonis eſſe putare, ut canes & gallinas, & terreſtres echinos: mali autem aquaticos eſſe, τοὺς ἐνύδρους εἶναι: lego τοὺς ἐνύδρους μῦς, ex ſuperioribus locis. An uero aquaticos mures intelligat illos de quibus hîc ſcribimus, incertũ eſt; ego teſtudines aquaticas potius, (nam has quoq; mures appellant,) intellexerim.

MVS PEREGRINVS.

MVSCVM, qui & nunc in delicatiorem uſum uenit, ab Hieronymo dici quandoq; peregrinum murem ſunt qui opinentur, Cælius. Muſcus, & œnanthe, & peregrini muris pellicula, Hieronymus ad Demetriadem. Quis autem ſit peregrinus mus, inquit Hermolaus, odorata celebratus pellicula, nõ uideo: niſi quis animal hoc intelligat ex quo zibettum excipitur. Atqui nos zibetti animal longe diuerſum à mure eſſe poſt Pantheræ hiſtoriam demonſtrabimus. Mihi quidem ueriſimile fit hoc ipſum animal ex quo moſchus odoramentum funditur, Hieronymum genus muris eſſe putaſſe, hiſtoria eius tanquam rei nouæ & ex alieno orbe aduectæ nondum cognita, ad quam opinionem nominis etiam uicinitas allicere potuit. Accedit quod in pelliculis animantis ſuæ adferri ſoleat. Quin & Raphaël Volaterranus, uir alioqui doctus & noſtri ferè ſæculi, Murem illum, inquit, qui odoratus uulgò habetur, murem muſcũ Hieronymus in epiſtolis uocat: & in alia epiſtola murem peregrinum. Apud Italos quidem hodie odoratum quendam murem MOSCHARDINVM appellari audio: ſed illum in Italia reperiri, nec peregrinum eſſe. Ruellius in hiſtoria ſtirpium mures ſimpliciter moſchi odore recrementum aliquando excernere ſcribit.

DE MVRIBVS AGRESTIBVS.

Figuram in fine huius Tomi requires.

A.

MVRES agreſtes in terra habitant, duorum generum, rubeus & niger, Albertus. Effigies quam damus (in fine libri) muris agreſtis maioris eſt, qui terram fodiendo hortos & agros populatur. Eiuſdem generis alij minores ſunt, domeſticis ſimiles, magis ruffi, quales me in alpibus etiam uidiſſe puto. Cæterum ſylueſtres aut ſyluaticos mures, quorum generis & ſorex eſt, eos uoco, qui non in aruis & locis cultis aratiſue, ſed in ſyluis habitant, de quibus infra ſeparatim agam. Mus ſubterraneus, quem alij agreſtem uocant: Seruius à Cicerone nitedulam putat nominari, Ge. Agricola. Vt illa ex uepreculis extracta nitedula remp. conaretur arrodere, Cicero pro S. Seſtio. Nitedula quidem eſt etiam cicindela dicta, ex inſectis, quæ noctu lucet. Sæpe exiguus

guus mus Sub terra poſuitq; domos, atq; horrea fecit, Vergilius in Georgicis. Murem agreſtem Marcellus empiricus nominat: Item Plinius, Mures agreſtes (inquit) à ſerpentibus læſi chondrillam eſſe dicuntur. Palladius tum agreſtes tum ruſticos mures eoſdem nominat. Ἀρουραῖοι μύες, mures qui agros aut arua habitant, (quaſi aruales aut aruenſes dicas,) Heſychius & Varinus. Gaza μύας ἀρουραίους ex Ariſtotele ſorices reddit, quod non probo. ſorex enim ſylueſtris non agreſtis eſt, ut in eius hiſtoria dicam. Sorices hyeme ſæpe dormientes deprehenduntur, mures agreſtes non item. Κόρκος, μῦς ἀρουραῖος, Heſychius: alij interpretantur animalculum uitibus noxium, Varinus. Myagros uiri nomen eſt, ut diximus in Mure a. item herbæ: compoſitionis quidem ratio murem ſylueſtrē inſinuat, ut ſyagros aprum ſylueſtrem. Græci agreſtis ſylueſtrisq; differentiam non ita obſeruare ut Latini uidentur: nam ἄγριον pro utroq; uſurpant: aliquando tamen diſtinguunt, agreſte ἀρουραῖον dicentes: ſylueſtre ἄγριον, ſiue id in ſyluis, ſiue alijs locis incultis & ab hominum conuerſatione remotis ſit. Latini etiam ſæpe non diſtinguunt. Γηγύλιξ, γύλιγγος, ὁ ἄγριος μῦς, Heſych. & Var. glirem intelligo, qui & ſylueſtris mus, non agreſtis, dici poteſt. Spalacem quoq; uel aſpalacem, id eſt talpam, εἶδος ἀρουραίου μυὸς interpretantur Grammatici. Germani murem illum agreſtem, cuius figuram pro hoc loco in fine libri adijciemus, uarijs nominibus appellant: :ut ſunt, **feldmuß** (quo nomine etiam Angli utuntur) id eſt mus campeſtris: (habent & Itali quem murem campaignolo nominant, haud ſcio an eundem: ſed differre puto: audio enim ſic dictum, campaignolum murem, paruum & elegantem eſſe, cauda non glabra, ſed piloſa: & aliquando cicurari. Mus agreſtis, id eſt qui in campis inuenitur, Marcellus:) **erdmuß**, id eſt mus ſubterraneus. **Nülmuß** uel **nielmuß**, quòd terram fodiendo pedib. reijciat talparum inſtar: & eandē ob cauſam **ſchorrmuß**, alijs **ſchörmauß**: & **ſtoßmuß**, & **luckmuß**. Item à loco **ackermuß**, cui maioris minorisq; differentiam addunt. maior eſt, cuius imaginem dedimus. Gallicè mullot uocari audio.

B.

Non multo minor eſt ratto, quin caudam ut ille longam habet ac craſſam, Ge. Agricola. Auriculis rotundis, capite magno rotundo nec eminente roſtro, colore fuſco ad latera ruffo, barba medio inter os & oculos loco rigente. Minoribus agreſtium breuis eſt cauda.

C.

Naſcitur omne genus muris de terra, licet etiam ex coitu ſui generis generentur. Vnde in terris Aegyptijs quando pluit plurimi generantur, Albert. Iuxta Thebaidem Aegypti quum Nili ceſſauit inundatio, calefaciente Sole limum ab aqua relictum, multis in locis ex terræ hiatu multitudo murium oritur, Diodorus Sic. Et mox, In Thebaidis agro certis temporibus multi ac magni generantur mures: qua ex re plurimum ſtupent homines, cum uideant quorundam anteriorem, uſq; ad pectus & priores pedes, murium partē animatam moueri, poſteriori nondum inchoata, ſed informi. In Thebaide cum grandine pluit, mures in terra apparere audio, qui partim etiam nunc cœnum limoſum, partim iam caro exiſtunt, Aelian. De muribus qui cum pluit in Aegypto naſcuntur, & incolarum ſupplicationibus Deo factis ab agris ad montem auertuntur, Aeliani uerba recitabo infra in Aegyptiorum mentione, ubi agam de muribus diuerſis ſecundum regiones. In Aegypto mures de terra & imbre naſcuntur, Macrob. Deturgente Nilo muſculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræq;, iam parte corporis uiuentes, nouiſſima effigie etiamnum terrena, Plin. Alicubi è terra mures progigni, qui mox per coitum mirè excreſcant, Auicenna ſcribit, Cælius. Sunt qui aſſerant omne animal idem ſpecie ex ſemine & ex putri materia fieri poſſe, tum perfectum tum imperfectum. Quo poſito, concedendum eſſet ex putri materia orta animalia, alia eiuſdem ſpeciei per coitū generare, & illa item alia, & ſic in infinitum. Huius ſententiæ Euripides & Auicenna fuerunt, propter uniuerſalem hominum interitum ex diluuio. Alij dicunt perfecta animalia nequaquā fieri poſſe ex putri materia: imperfecta autem eadem ſpecie ex putri & ex ſemine, ut mures qui ex putri materia orti generant mures eiuſdem ſpeciei: atq; ita ſenſerunt Albertus et Aponenſis, tanquā ex Ariſtotelis opinione. Verum Ariſtoteles ait ſic (ex putri materia) nata generare quidem, ſed animal ſpecie diuerſum, à quo nihil amplius gigni poſſit, (ne procedatur ad infinitum.) Quamobrem concedo quidem (inquit Niphus) mures produci poſſe ex materia putri quæ in nauibus reperitur, & copioſiſſimè quidem, eosq; coēundo rurſus alios generare, non tamen eiuſdem ſpeciei, ſed alterius, et qui ultra generare nequeant. De muribus Caſpijs qui ſegetes ſuccidunt, & fructus in arboribus populantur, dicam infra inter Mures diuerſos ſecundum regiones. Mus agreſtis non ſemper in terra latet, ſed nonnunquam egreditur, etſi rarius, Ge. Agricola. Tumulos terræ inſtar talpæ excitat. Corrodit, imò exeſt, planeq; interdum conſumit radices lupuli, paſtinacæ, rapæ, & reliquorum leguminum, Ge. Agricola. Radicibus tantum ueſcuntur, nec profundos agunt cuniculos, (ſed ſtatim ſub ceſpite ac ſuperficie fodere pergunt, ut inambulantes laxam ſuſpenſamq; terram & ueſtigijs cedentem percipiant) quorum introitus ſi quis foſſorio aperiat, mox reparant ac retegunt: quod & talpæ faciunt, ſed tardius, ſecundo interdum uel tertio demum die. Cognito igitur mures ſubeſſe, inde quòd foramina breui retexerint, iterum tribus aut quatuor locis aperiuntur, expectaturq; ut cum ad retegendum uenerint, ligone aut foſſorio in proximum poſt eos locum inflicto unà cum terra aut ceſpite eijciantur, eiecti conculcantur aut aliter occiduntur. Aliqui gramen in introitum inſerunt, quod dum retrahere mus conatur, malleus ligneus in terrā proximo poſt eum loco adigitur, ut foraminē

occluso & regressu ei negato capiatur. ¶Mures agrestes à serpentibus læsi chondrillam esse dicuntur, Plinius.

¶Mirum percipimus ortum(inquit Aristoteles)redundãtis agrestis murium generis; locis enim compluribus agri tam inaudito modo oriri solent, ut parum ex uniuerso frumenti relinquatur: tam citò absumitur, ut nonnulli mediocres agricolæ, cum pridie metendum statuerint, postridie mane cum messoribus accedentes ad segetem, absumptam inueniant totam: interitus autem minime euenit ratione: paucis enim diebus omnino abolentur, quanquam superiore tempore homines uincere uel suffiendo, uel sues, ut latibula effoderent, admittendo, nõ possent. Quinetiam uulpes eos uenantur, & cati syluestres in primis: sed tamen superare copiam, & celeritatem prouentus nequeunt: nec aliud quicquam omnium uincit, nisi imbres: ijs enim quamprimum intereunt. Audio mustelas ualde persequi mures syluestres, ita ut meatus etiam hypogeos eorum subeant, ut uiuerræ cuniculorum. Myagros uel myotheras anguis mures in pratis uenatur. Plinius de numerosa murium domesticorum fœcunditate locutus, & quòd uel sale gustato fieri prægnantes aliqui opinẽtur, subdit: Itaq; desinit mirũ esse, unde uis tanta messes populetur murium agrestiũ: in quibus illud quoq; adhuc latet quonam modo illa multitudo repente occidat. Nam nec exanimes reperiuntur, neq; extat qui murem hyeme in agro effoderit. Plurimi ita ad Troadem perueniunt, & iam inde fugauerũt accolas. Prouentus eorum siccitatibus tradunt: & iam obituris uermiculum in capite gigni, Plin. Patrijs sedibus quosdam Italiæ populos incursio murium agrestium expulit, (quod & Diodorus Siculus scribit lib. 4. de antiquorũ gestis) atq; in fugam compulit. Quòd sanè sic segetes & plantas, tanquam summa siccitas, aut teterrimum frigus, alia'ue tempestas uastarent, radices succidentes, Aelianus. Cosas Hetruriæ ciuitatẽ mures destruxêre, Volaterran. Cossa oppidum est Vmbriæ, Plinio 5.5. Orbitellum hodie. Caleni uidimus quòd una nocte totum campũ segetis plenũ mures absumpsêre, Niphus. In Hispania ingens est murium multitudo, unde pestilẽtes sæpenumero secuti sunt morbi. Hoc aduersus Romanos aduenit in Cantabria, ut essent qui accepta mercede mures uenarentur, & quantitate designata, salutem uix assequerentur, (καὶ μυοθηρούντων πρὸς μέτρον ἀποδειχθὲν, διεσώζοντο μόλις,) Strabo libro 3. Theophrastus author est in Gyaro insula cum incolas fugassent, ferrum quoq; rosisse eos, Plin. Et alibi, M. Varro auctor est ex Gyaro Cycladum insula incolas à muribus fugatos. Cum Palæstini arcam Domini captam apud se detinerent in ciuitate Azoto, incolæ crudeli dysenteria affecti sunt, & prouinciam consurgens multitudo murium deuastabat, ut legimus Samuelis seu Regum primo: & apud Iosephum ab initio libri sexti Antiquitatum. Aeolij & Troiani muriũ abundantia infestati, Smintheo Apollini sacrificarunt, ut in Mure supra retuli in h. Et de muribus ex Heraclea Ponti insulæ recedentibus cum uuæ sunt maturæ, & post autumnum reuertentibus, ibidẽ. Cum Sanacharibus Arabum Aegyptiorumq; rex Aegyptum inuaderet, Vulcanus in exercitum eius noctu uim agrestium murium immisit, qui militum tum pharetras, tum arcus, tum scutorum habenas abederunt, ita ut postera die hostes armis exuti fugam fecerint, multis amissis, Herodot. libro. 2. Chalcidenses incoluerunt etiam Cleonas, Elymnio Athi montis ciuitate pulsi, ut fabulis proditum est, à muribus, qui omnia illorum bona ita deuorabant, ut neq; ferro parcerent, Heraclides.

¶Mures abiguntur cinere mustelæ uel felis diluto, & semine sparso, uel decoctarum aqua: sed redolet uirus animalium eorum etiam in pane: ob id felle bubulo semina attingi utilius putant, Plinius. Aduersus mures agrestes Apuleius asserit semina bubulo felle macerãda anteq; spargas, Pallad. Apuleius (ut in Geopon. Græc. legitur) commendat fel bubulum, quo si tingantur semina, ut ait, non infestabuntur à muribus. Satius tamen est per dies caniculares cicutæ semen cum ueratro, aut agresti cucumere, aut hyoscyamo, aut amaris amygdalis & nigro elleboro contundentes, atq; ex æquo farinæ miscentes, subigentesq; oleo, id ipsum cauernis agrestiũ murium adponere: pereunt ubi primum gustauerint. Hyoscyami albi semine simpliciter mures necari Auicenna scribit: uerisimile est autẽ ijsdẽ medicamentis agrestes interire, quibus & domestici, quorum uenena copiosè in Mure E. prodidimus. Nonnulli rhododaphnes folijs aditus eorum claudunt, qui rosis his, dum in exitu nituntur, intereunt, Pallad. Qui ex Bithynis (inquit Apuleius) rerum experientia ualent, folijs rhododaphnes meatus murium obturant, ut dum exire contendunt, ea contrectent dentibus: quæ quidẽ ubi contigerint, pereunt. Sed chartã nactus, quæ sequunt̃ inscribito. Adiuro uos omnes mures qui hîc consistitis, ne mihi inferatis iniuriã, aut per alium eam mihi inferri patiamini. Assigno enim uobis hunc agrum (quẽ tunc nominas) in quo si uos posthac deprehendero, Matrem deorum testor, singulos uestrum in septẽ frusta discerpam. Hæc ubi scripseris, alliga chartam ipsam loco, quẽ obsident mures, idq; ante Solis exortum: sic tamen ut charactêres extrinsecus appareant conspicui, nimirum lapidi natiuo adhærescente charta. Scripsi hæc (inquit author Geoponicorum) ne quicquã præterire uiderer: nec probo quidem ut fiant talia, sed potius consulo omnibus ne adijciãt animum alicui horum quæ digna sunt risu. Mures rusticos, si querneo cinere aditus eorum satures, attactu frequenti scabie occupabit ac perimet, Palladius.

¶G. Muris agrestis, id est qui in campis inuenitur, combusti cinis cõtritus, & cum melle adsidue inlitus, aciem oculorum caligine extenuata confirmat, Marcellus.

¶h. Aristophanes in Acharnensibus Atheniensium inopiam uel malitiam notans, ait eos, ubicunq;

cunq; in agrum aliquem uenerint, paxillo allia effodere, ὡς ἀρουραῖοι (γηΐνοι, Scholiaſtes) μύες;

DE MVRE SYLVATICO.

SYLVESTRIS aut ſyluatici muris Plinius aliquoties meminit, ſed in remedijs tantum: Differre autem illum ab agreſti præcedenti capite diximus, quòd non rura & locos cultos ut agreſtis habitet, ſed ſyluas & nemora. Syluestrem murem Græce μῦν ἄγριον dixeris, ut agreſtem ἀρουραῖον. Γηγγύλιξ, γήλιγξ, ὁ ἄγριος μῦς: ego glirem intelligo, qui de genere murium ſyluestrium eſt. Plinius quidem ex glire & mure ſyluestri, etiam remedium idem facit, ut mox recitabo. Sed quoniam ſorex quoq; mus ſyluestris eſt, eundem eſſe crederem, niſi unus Plinij locus obſtaret, ubi cum muris ſyluestris cinerem ad claritatem oculorum commendaſſet, mox in eundẽ uſum ſoricis quoq; cinerẽ prædicat, ut inferius inter remedia ex mure ſyluestri recitabo. Ge. Agricola magnæ doctrinæ uir, murẽ ſyluestrem interpretatur murẽ illum cui noſtri ab auellanis nomen imponunt: ſoricem uerò illum facit, quem ego inferius murẽ araneũ eſſe docebo. Ego muris ſyluestris proprie dicti genera duo eſſe uideo: Vnũ, de quo Albertus ſcribit, Muris quoddam genus in arboribus habitat, fuſcum, nigris in facie maculis: quod generali tantum nomine mus ſyluestris appelletur. De eodem Plinius intellexit, ni fallor, cum ſcribit, Fagi glans muribus gratiſſima eſt, & ideò animalis eius unà prouentus. Alterũ, quod priuatim ſorex nominetur, quod Plinius per hyemem dormire ſcribit, & caudam habere uilloſam: cuius figuram ſubijcimus. Sed ut diſtinctius agã quæ de mure ſyluestri Plinius prodidit, ſeparatim hîc adſcribam, poſtea de Mure auellanarũ etiam quæ noſtri tradunt, & ipſe obſeruaui, ac de Sorice demum ex ueteribus priuatim ſcripturus. Attritis medetur cinis muris ſyluatici cum melle, Plin. Oſſibus fractis, caninũ cerebrũ linteolo illito ſuperpoſitis lanis, quæ ſubinde ſuffundantur, ferè quatuordecim diebus ſolidat: nec tardius cinis ſyluestris muris cum melle, aut cum uermium terrenorũ cinere, qui etiã oſſa extrahit, Plin. Pernionibus imponitur ſeuum pecudum, &c. quòd ſi putrida ſint ulcera, cera addita ad cicatricem perducunt, uel gryllorum (glirium uel ſoricũ cinis ex oleo, Marcell.) crematorũ fauilla ex oleo: item muris ſyluatici cum melle, Idẽ. Murium capitum caudarumq; cinere ex melle inunctis, claritatẽ uiſus reſtitui dicunt: multoq; magis gliris aut muris ſyluestris cinere, Plin.

DE MVRE AVELLANARVM.

A.

MVS auellanarum, ut noſtrates uocant, ein haſelmuß, non alius quàm Plinij ſorex mihi uidetur, ut præcedenti capite dixi: quoniã uero ſoricẽ alij alium faciunt, ſeparatim de utroq; agere uolui. Noſtrorum aliqui glirẽ quoq;, uel gliris genus, (hoc eſt maiuſculũ, ſyluestrem, pinguẽ & eſculentum murẽ) auellanarum murem uocãt, ſed maiorẽ, ein groſſe haſelmuß. Genus illud, cuius hîc appoſita eſt figura, corylinũ Albert. uocat, à corylo arbuſto, cuius fructus ſeu nuces auellanæ dicunt: his enim præcipuè ueſcitur. Flandri, ut audio, uocant ein ſlaep ratte, id eſt rattum dormientem, ut Angli dormus, id eſt dormientẽ murẽ. Galli lerot, cuius ſomniculoſa natura etiam in prouerbium eis abijt: falluntur qui glirẽ Gallicè lerot interpretantur, cũ conſtet murem ſic appellatum non edi: niſi forte utrunq; genus in diuerſis locis ſic appelletur, propter ſimilem dormiendi naturam.

B.

Muris genus corylinum rubeum eſt, & cauda piloſa, Albert. Magnitudine corporis non differt à ſciuro, uerum colore qui ei fuſcus eſt: & cauda, quam non habet uillis confertam & plenã, ſed ab eis nudam ut cæteri mures, Ge. Agricola. At quẽ noſtri murẽ auellanarum uocant, neq; rubeus eſt, ut Albertus ait: neq; cauda glabra ut Agricola. Ego & uiuum aliquot dies nutriui, & occiſum diligentius inſpexi: hunc ipſum ſcilicet cuius iconem adieci. Magnitudo & forma ratti erat, color mu-

rinus per tergum & latera, magis ruffus, præsertim in capite. auriculæ magnæ, glabræ, (Plinius quidem sorici pilosas tribuit.) uenter candidus: & eodem colore crura, & cauda parte inferiore extremitatem uersus. nares & pedes rubicundi. cauda tota hirsuta, (quod Albertus etiam de hoc mure, de sorice Plinius scribit) & qua desinit albis densisq; uillis condita. Oculi maiusculi, eminentes, nigerrimi, ita ut nihil ferè candidi in eis appareat. barba partim alba, partim nigra. Color niger infra supraq; aures & circa oculos, & in posteriore parte caudæ superioris. Pedum anteriorum digiti quatuor. pollex enim mutilus est, posteriorum quini. Posteriorum crurum pars auersa siue supina à suffragine per totam tibiam ad extremos unguiculos glabra est. Odor quidem in hoc genere, & excrementa, ita se habent ut in domesticis muribus.

C.

Mus syluestris non tam in arboribus latet, quas ut sciurus scandit, quàm in terra, in cuius cauernas congerit fructus: in primis uerò nuces auellanas, & eas quidem optimas. quare apud Germanos ex corylo nomen inuenit. nam ei non pro cibo somnus, sed prouisum pabulum, Ge. Agricola. Mihi quidem rustici aliquot fide digni affirmarunt hunc murem à fine autumni ad ueris usq; initium dormire: unde & nomen ei apud Flandros & Anglos à dormiendo positum. Plinius etiam sorici hyemem dormiendo transigi scribit.

E.

Rustici cauernas istorum murium infixis designãt uirgis, ut his indicibus hyemis initio effossuri utãtur. caueas enim seu cellas subterraneas satis amplas habẽt, ubi auellanas congerunt, omnes quidem bonas & integras, relictis uitiosis.

F.

In cibum non admitti certò scio: quamobrem errant qui eundem glirem putant.

G.

Remedia eadem ei attribuerim quæ Plinius muri syluatico, paulò ante nobis enumerata, quoniã & animal ipsum uel idem est, uel omnino cognatum.

DE MVRE NAPELLI.

MVS etiam napelli, si quis est, ad syluestres referendus uidetur. Surinus, aliàs succinus, (ego uocem utranq; deprauatam puto pro bisinus) mus est paruus, antipharmacum napelli, Syluaticus & Vetus glossographus Auicennæ. Napelli enim radicibus pascitur, ut aiunt. Alij non animal, sed herbam iuxta adnasci scribunt, quæ uim illam napello contrariam possideat: cui sententiæ etiam ipse accesserim. nam & apud Marcellum empiricum toræ & antitoræ, hoc est napelli & antinapelli herbarum nomina legimus: & eadem hodieq; durant. Quanquam Matthæolus hunc murem sibi in altissimis montibus iuxta napellum deprehensum tradit, sed non describit. Plura lege in Lupo a. ubi de aconito & napello copiosè disserui.

DE SORICE.

A.

SORICEM mihi uideri hoc genus muris esse, quod nostri ab auellanis nominãt, superius dixi in capite de mure syluatico: quoniam & syluestris est, & cauda pilosa, & per hyemem dormit, quæ omnia sorici Plinius adscribit. hoc tantum impedit, quod sorici Plinius pilosas tribuit aures: ego nostrum auellanarium, ut ita dicam, murem, glabras habere puto. sed reliquæ tres notæ maiores sunt, quàm ut una tantilla impedire debeat. Mus exiguum est animal, incola domus nostræ, qui à sono quem rodendo facit, Latinè etiam sorex uocatur: quamuis aliqui ita distinguant ut mus domesticus sit, sorex syluestris, Sipontinus. Itali quidem & Galli soricis nomen pro mure domestico etiamnum seruant: & forte etiam ueteres aliquãdo sic usi sunt. In Arcadia, inquit Varro, sus fuit adeò pinguis, ut in eius corpore sorex exesa carne nidum fecerit, & pepererit mures. Soricis iecinoris fibras cum Luna augeri ac minui, ita ut numerus respõdeat Plinius scribit, & alibi idem de mure. Item si castratus emittatur fugari cæteros, de sorice Plinius, de mure Auicenna scribit. Sorex syluestris est mus, maior domestico, Fr. Alunnus. Plinianus quidem & propriè dictus sorex, neq; minor neq; maior domesticus mus est: utroq; enim modo aliqui interpretãtur, sed falsò, ut apparet, quum notæ soricis supradictæ neutri conueniant. Muris quoddam genus rubeum est, breui cauda, acutæ uocis, quod propriè sorex uocatur, & est uenenosum: quam ob causam non capitur à catis, Albertus: Sed hunc murem araneum esse, à nostris uulgò spitzmuß uel mützer dictum, inferius demonstrabo. Quanquam & Ge. Agricola nostrum spitzmuß murem araneum esse suspicatur, & Carolus Stephanus in Vineto murem araneum à sorice non distinguit. Μύας ἀρουραίους Gaza ex Aristotele sorices uertit: quod nõ probo, cum Plinius mures agrestes interpretetur, de quibus supra diximus. Hispani soricem, ut amicus quidam ad nos scripsit, uocant sorce, uel raton pequenno.

pequēnno: sed quęrendum est an id nomen muri araneo potius conueniat: ut Illyricū etiam niemegka myſs, quo soricem significari itidem ex amici cuiusdam literis accepi. Sorex Latinum est uocabulum, eo quòd animal huiuscemodi rodat, & in modum serræ præcidat, Isidorus. Sed coniecerit aliquis etymon esse Græcum, ut à uoce ὕραξ (sic murem Nicander appellat) aspiratione in s. consonantem uersa, ut ab ὑπὲρ super, ὗς sus, &c. fiat syrax & sorex. Rattum Illyrica lingua sczurek uocat quasi soricem. Caulem pro cole, sauricem pro sorice dicimus, Seruius.

B.

Aures soricibus pilosæ sunt, Plinius. Soricum fibras respondere numero Lunæ exquisiuêre diligentiores, Idem libro 2. Idem alibi de fibris in iecore murium scribit: Vide in Mure B. Boum caudis longissimus caulis: idem setosus est ueterinis: leoni infima parte, ut bubus & sorici, Plin.

C.

Sorices & ipsos hyeme condi author est Nigidius, sicut glires, Plinius. Sorex desticat, Author Philomelæ. Egomet meo indicio miser quasi sorex perij: Verba sunt Parmenonis Terentiani in Eunucho, qui delusus à Pythia prodiderat se seni. Donatus admonet esse prouerbium in eos qui suapte uoce produntur. Atque hinc existimat ductam esse metaphoram, quòd soricum proprium sit uel stridere clarius quàm mures, uel strepere magis cum obrodunt friuola, ad quam uocem multi se extendentes, quamuis per tenebras noctis transfigunt eos. Vsurpat hoc adagium D. Aurelius Augustinus in primo de ordine lib. erga suum Licentium, qui dum pulsata tabula, soricem strepitu absterret, ipse sese prodebat Augustino quòd uigilaret. Allusit eodem Origenes homilia in Genesim tertia: Sed uidebor, inquit, ipse meis indicijs captus, Erasm.

D.

Formicosam arborem sorices cauent, Plinius 10.71. Sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantur, Ibidem. Transtulit autem hæc Plinius ex Aristotelis libro 9. de histor. anim. cap. 1. ubi legitur, πόλεμος δὲ καὶ ἵππῳ καὶ ἐρωδιῷ, τὰ γὰρ ᾠὰ κατεσθίει καὶ τοὺς νεοττοὺς τοῦ ἐρωδιοῦ, ubi Gaza hippon uertit piponem auem.

E.

Scripserunt quidam sorices fugari, si unus castratus emittatur, Plinius. Hoc Aggregator ex Plinio citans, non sorices sed mures ita fugari scribit, ut Auicenna quoque, ut recitaui in Mure E. Ne sorices uel mures lædant uites, quæ secundum ædificia sunt, docet Columella libro de arborib. cap. 15. cuius uerba recitabo infra in Mure araneo A.

G.

Si oculi nigri nascentium placeant, soricem prægnanti edendum exhibent, Plinius. Si prægnās artus captiui soricis edit, Dicuntur fœtus nigrantia lumina fingi, Serenus. Paralysin cauentibus, pinguia glirium decoctorum & soricum utilissima tradunt esse, Plinius. Murium capitum caudarumque cinere ex melle inunctis claritatem uisus restitui dicunt: multoque magis gliris aut muris syluestris cinere: Cum Attico melle cinis & adeps soricis combusti tritus lachrymosis oculis plurimū confert, Plin. Glires & sorices combusti, & cinis eorum melli admixtus, si inde quotidie mane gustent, sanabunt qui claritatem oculorum desiderant, Sext. Glirium (gryllorum, Plinius: quod minus placet) uel soricum cinis ex oleo impositus pernionibus medetur, Marcel.

H.

Sorex in masculino genere prima producta effertur: Si prægnans artus captiui soricis edit, Serenus. Licinius imperator spadonum aulicorumque insolentiā mirè compescuit, tineas soricesque palatinos appellans, Egnatius ex Aurelio Victore. A sorice fit soriceus & soricinus: unde soricinos dentes dixit Plautus, Sipontinus. Soriculata uestis pretiosa, Plinio lib. 8. Calcagninus legit surculata. Vide supra in Mure H. a. in murinus adiectiuo. ¶ Mus sorexue si in mustum inciderit, quomodo curandum sit mustum: uide supra in Mure e. ¶ Heliogabalus iubebat sibi decem milia murium exhiberi, mille mustelas, mille sorices, Lampridius. Soricum occentu dirimi auspicia, annales refertos habemus, Plinius. Occentus soricis auditus Fabio Maximo dictaturam, & C. Flaminio magisterium equitum, deponendi causam dedit, Alexand. ab Alexandro. ¶ Prouerbium, Egomet meo indicio quasi sorex perij, uide supra in C.

DE MVRE NORICO VEL CITELLO.

MVS Noricus (inquit Ge. Agricola) quem citellum appellant, in terræ cauernis habitat. Ei corpus ut mustelæ domesticæ, longum & tenue: cauda admodum breuis; color pilis, ut cuniculorum quorundam pilis, cinereus, sed dilutior. Sicut talpa caret auribus, sed nō caret foraminibus, quibus sonum ut auis recipit. Dentes habet muris dentium similes. Ex huius etiam pellibus, quanquam non sunt pretiosæ, uestes solent confici, Hęc Agricola: Interpretatur autem Germanicè pile. Mus quidam colore ferè sicut cuniculi, magnitudine mustelæ, in terra habitat in Austria, & uocatur apud nos zizel (lego zysel.) aures non habet, sed tantum foramina auditus, Albertus de animalibus 2.1.5. Et alibi in nonum Aristotelis librum capite 34. Noctuæ, inquit,

uenantur mures, & lacertulos, & ceacoydolos, quod genus est muris zychel (lego zysel) apud nos dictum. Græcè legitur, μῦς καὶ σαύρας καὶ σφονδύλας, id est mures, lacertas, & sphondylas: Gaza uerticillos interpretatur: sunt autem insecta. Citellus uox ficta est ex Germanica zysel. Aliqui dicunt zeisele genus esse muris apud Vngaros, simile sciuro, in terræ cauis se condens. Hieronymus Tragus de pilosella herba sic uulgò dicta scribens citellos magnos nominat, die grossen zißmeuß, tanquam & minores sint huius generis. Vocant sanè murem araneum aliqui zißmuß, ficto ad uocem quam ædit nomine. Ego eundem murem nostros pellifices puto uocare bilchmuß: nam & Agricola citellum Germanicè interpretatur pile. De etymo mihi nō cōstat. Aliqui eundem appellant grosse haselmuß, id est maiorem murē auellanarium, quòd auellanas similiter congerat: differt autem à minore (quem supra descripsimus cum pictura) tum aliâs, tum magnitudine, tum quod in cibum uenit, minor nequaquam. Bilchos mures, ut ita uocem, ex Croatia & regionibus circa Venetiam mitti audio. Ego pelles tantum uidi in pileis inde consutis, colore fusco ex cinereo ferè, peculiari quodam odore, unde capiti quidam nocere putant. Pileum inde confectum, drachma ferè, aut insuper obolo, qui aduexerat uendebat. Complures in uno cauo reperiri aiunt, circiter quadraginta interdum, cum magna auellanarum castanearumq; copia: & eam ob causam à rusticis (per hyemem puto) inquiri, ut nuces auferant magis quàm ipsorum gratia: quanq; & ipsi in cibo lauti delicatiq; nec parui pretij habentur. Eduntur autem tum recentes, tum in fumo siccati. Pellifices uestium margines etiam his pellibus ornant & muniunt, (quod ipsi dicunt verbrämen.) constant enim pilis in se confercitis & firmis. Ab antris suis infuso aliquo humore expelluntur citelli, ut criceti etiam & cuniculi, Albertus. Animal quod nos (Bohemi) sysel uocamus, criceto non omnino absimile est, nisi quòd pilo uestitur leporinum referente tam colore quàm mollitie. Præter morem murium cicuratur nonnunquam. Illud insigne habet, quod cum sit bucculis leuiter protuberantibus, duntaxat quoties inanes sunt, tamē in eas uix credibilem numerum tritici infarciat, ceu in folles quospiam, atq; ita in suos cuniculos commeatum in futuram hyemem congerat. Hæc ex Sigismundo Gelenio Bohemo cognoui.

DE CRICETO.

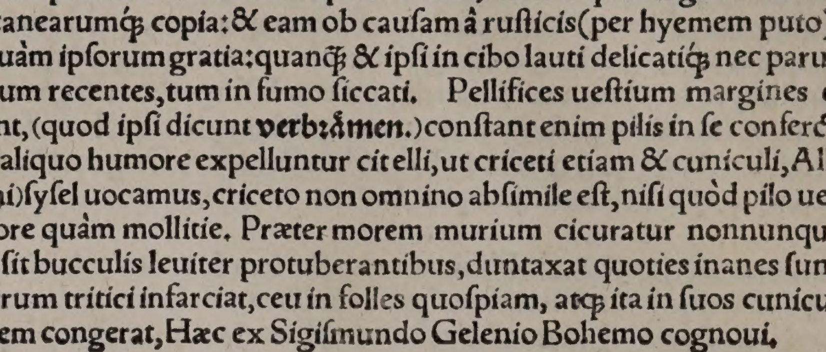

CRICETVS, ut dicunt quidam, animal est paruulum, in terra habitans, capite uario, dorso rubeo, uentre candido, pilus pelli tam tenaciter hæret, ut citius pellis de carne recedat, quàm pilus auellatur. De antro suo non facile extrahitur, nisi aqua feruente, uel alio quin humore infuso: & in hoc conuenit cum cuniculo & citello, de quo alibi diximus. Germanicè uocatur hamester: animal est ualde mordax & iracundum, Albertus libro 22. Haud scio an idem sit animal quod eodem libro in litera T. describit, his uerbis: Traner (uidetur Germanica uox) animal est paruum, spatiosum (forte speciosum) rubei coloris, cuniculi magnitudine, mirum in modum pugnax & animosum: in cuius signum ad protectionem capitis & cerebri à natura galeam osseam accepit. Ego cricetum uiuū non uidi, sed pelles olim Francfordiæ uenales, quas hamster appellabant. Effigies quam damus desumpta est ex Germanico libro de quadrupedibus Michaëlis Heri: qui hoc animal ratto paulò maius esse scribit, colore castaneo aut spadiceo (läderfarb oder brunlecht) agilitate mira, noxio morsu, ita ut homini etiam aliquādo molestum sit, perquàm iracundum & in uindictam præceps si quis urgeat, aut à cauerna depellere conetur. Addit, aniculas quasdam adipem eius tanquam morbis quibusdam auxiliarem colligere. Audio etiam in agris circa Argentoratum reperiri, & uocari kornfärle, ac si porcellos frumentarios dicas, quòd cauernas in aruis frumento consitis fodiant: pinguescunt admodum, quam ob causam porcellis forte comparantur, (quanquam & alij mures unde hyraces Oppiano dicti, suibus rostro uel corporis forma conferuntur.) In Turingia abundant, & sæpe frumentum populati in cauernas suas congerunt: magnitudine inter cuniculum & rattum: Audaces adeò ut in hominem aliquando insiliant, & dentes cum infixerunt uix remittant. In cibum non ueniunt, sed pelles consuuntur ad uestimenta: sunt enim, ut Albertus inquit, pilorum tenacissimæ. Ge. Agricola in libro de animantibus subterraneis, cum uiuerram descripsisset, subdit: Istius generis est etiam hamester, quem quidam cricetum nominant. Etenim existit iracūdus & mordax adeò, ut si eum eques incautè persequatur, soleat prosilire & os equi appetere: & si prehenderit, mordicus tenere. In terræ cauernis habitat, non aliter atq; cuniculus, sed

angustis:

anguſtis: & idcirco pellis, qua parte utrinq; coxam tegit, à pilis eſt nuda. Maior paulò quàm domeſti ca muſtela exiſtit: pedes habet admodum breues. Pilis in dorſo color eſt ferè leporis: in uentre, niger: in lateribus, rutilus. Sed utrunq; latus maculis albis, tribus numero diſtinguitur. Suprema capitis pars, ut etiam ceruix, eundem, quem dorſum, habet colorem: tempora rutila ſunt, guttur eſt candidum: caudæ, quæ palmum longa eſt, ſimiliter leporis color. Pili autem ſic inhærent cuti, ut ex ea difficulter euelli poſſint. Ac cutis quidem facilius à carne auellitur, quàm pili ex cute radicitus extrahantur. Atq; ob hanc cauſam & uarietatem pelles eius ſunt pretioſæ. Multa frumenti grana in ſpecum congerit, & utrinq; dentibus mandit. Quare noſtri hominem uoracem huius animantis nomine appellant. Ager Turingiæ eorum animalium plenus, ob copiam & bonitatem frumenti, Hucuſq; Agricola. Ego inter mures potius quàm muſtelas numerare uolui, propter nomen Germanicum à mure ei factum zyſelmuß, & quod cauernas ſubit, & frumentum in ijs colligit: qui uictus murium non muſtelarum eſt. Sed utri generi adſcribi debeat, certius etiam ex dentibus iudicabitur: qui muribus bini anterius multum prominent, muſtelis ad latera tantum canini parum præ cæteris eminent. Criceti nomen ab Illyrica uoce factum conijcio. Vocant enim Illyrij hunc murem ſkrzecziek, ut ex Gelenio noſtro didici: qui etiam in Lexico ſuo Symphono, hanc uocem Illyricam, & duas Græcas, ἀρκτομῦς & κόρικος, ἐκ παραλλήλου ponit. Κόρικος quidẽ ab Heſychio exponitur ἀγροῖκος μῦς, id eſt mus agreſtis. Hæc beſtiola (inquit idem Gelenius in ſuis ad me literis) Græcè arctomys uocatur, non ideo quòd ſit peculiaris Septentrionalibus tractibus, quanquam uix alibi reperitur, aut certe infrequens eſt: ſed quòd figura ac colore urſam referat, magnitudine ſoricem grandiuſculum non ſuperans: habet enim caudam peræque mutilam, & bipes incedit interdum, præſertim commotior: prioribus uero pedibus pro manibus utitur. & ſi haberet tantum uirium quantum animi, urſis ipſis eſſet truculentior: nec enim in aduerſam uenatoris frontem inſilire tantillum animal ueretur, licet nec dentibus nec unguibus admodum noxium: habitat autem in ſubterraneis foueis, & latet hyeme. Si quæ parua animalia audacia ſunt, uidentur eadem perquam calida eſſe: & tale animal eſt quod in ſegetibus degit, fuluum & uarium in facie nigris maculis, quod Germanis hameſter uocatur, maius ratto, minus catto, breuibus cruribus, audax & mordax ualde, Albertus. Cæterum arctomys memoratur à D. Hieronymo in libro ad Suniam & Fretelam, Pſalm. 104. Omnes, inquit, chœrogylios ſimili uoce tranſtulerunt, (pro Hebraica ſaphan: pro qua Hieronymus etiã Leuit. 11. & Deut. 14. chœrogyliũ interpretatur Prouer. 30. lepuſculum:) ſoli LXX. lepores interpretati ſunt. Sciendum autẽ eſt animal eſſe non maius hericio, habens ſimilitudinem muris & urſi: unde & in Palæſtina ἀρκτομῦς dicitur. Et magna eſt in iſtis regionibus huius generis abundantia, ſemperq; in cauernis petrarum & terræ foueis habitare conſueuerunt, Hæc Hieronymus. Eruditus quidam apud nos arctomyn murem alpinum eſſe iudicat, de quo inferius agam. De chœrogylio in Cuniculo & Echino dixi. Saphan Hebræorum non alium quàm cuniculum eſſe ſuo loco aſſerui.

DE MVRIBVS DIVERSIS SECVNDVM REGIONES, ORDINE literarum.

MVRES aliquoties à regionibus cognominari reperio, quod duobus modis contingit: uno, quòd forma corporis nonnihil euariet: altero, quòd non forma, ſed ingenio & moribus peculiare alicubi aliquid præter noſtrarum regionum mures in ſe habeant. Vtcunq; eſt, nos omnes hic ab aliqua regione cognominatos una alphabeti ſerie complectemur.

¶ In Oriente mures magni ſunt, ut Alexander ſcribit, uulpium magnitudine, qui & homines & alia animalia infeſtant, Albertus: cætera animalia perimunt: homines licet non occidant morſibus, tamen moleſtant, Liber de nat. rerum. Americus Veſpucius ſcribit ſe in inſula quadam Oceani mille leucis ab Vlyſbona diſtante mures quàm maximos inueniſſe.

¶ Aegyptijs muribus prædurus ferè ut herinaceis pilus eſt: ſunt etiam alij, qui recti bipedes ambulent: habent enim crura poſteriora longa, priora breuia, ortus eorum quoq; numeroſus eſt, Ariſtoteles. Aegyptijs muribus durus pilus ſicut herinacei. Iidem bipedes ambulant, ceu alpini, Plinius: ſed alios non eoſdem eſſe qui bipedes ambulant, & illos quibus herinaceis ſimiles pili ſunt, ex Ariſtotele patet: Item ex Herodoto, qui tamen non Aegyptios ſed Africanos hos mures facit. Apud Afros ſeu Pœnos paſtorales (inquit) in Africa Orientem uerſus, tria murium genera ſunt, quorum alij bipedes uocantur, alij zegeries Punica lingua, quod in noſtra pollet idem quod colles, (βουνοί,) alij echines. Plura murium genera in Cyrenaica regione ſunt, alij lata fronte, alij acuta, alij herinaceorũ genere pungentibus pilis, Plinius. In Cyrene diuerſa tum colore tum forma murium genera naſci ferunt, ac quoſdam ipſorum quemadmodum feles, ita lata facie eſſe: alios uiperæ ſpeciem ſimilitudinemq; gerentes, acutas ſpinas habere, quos indigenæ echenatas uocant, Aelianus interprete Gillio: ſed malè, ut apparet ex Ariſtotelis uerbis, quæ in Mirabilibus ſic ſonant: In Cyrene aiunt diuerſa eſſe murium tum forma tum colore genera: ἐνίους γὰρ πλατυπροσώπους ὥσπερ αἱ γαλαῖ γίνεσθαι, τινὰς δὲ ἐχινώδεις, οὓς καλοῦσιν ἐχίδνας (forte legendum ἐχῖνας, ut Herodotus etiam habet, à recto ἐχίν.) echidna quidem uipe

tam significat: uerum muribus istis nihil cum uipera commune esse, sed cum echino tantũ spinas acutas, Aristotelis & Plinij uerbis facile obtinetur. In Aegyto audio bipedes mures maxima magnitudine esse, & prioribus pedibus tanquam manibus uti, eosdemq; rectos duobus pedibus nitentes gradi: cum autem insequentibus urgentur, salire, Aelianus ex Theophrasto. ¶ Sunt & alij in Aegypto mures, qui in agros & messes grassantur: De quibus Aelianus, Primũ (inquit) ut in Aegypto pluit, perparuulis guttis mures nasci solent, qui longe lateq; totis aruis uagantes, maxima calamitate ex spicarum circumrosione & succisione segetes afficiunt, & manipulorum aceruos uastantes, magnum Aegyptijs negotium exhibent: eo fit, ut ij insidias eis conentur muscipulis tendere, et sepimentis repellere, & fossis ac incensionibus arcere: sed mures ut minime ad muscipulas accedunt, sic cum sint ad saliendum apti, & sepes transcendunt, & fossas transiliũt. Aegyptij uero de spe & conatu depulsi, omni machinatione insidiarum, tanquam parum efficaci relicta, se ad suppliciter deprecãdam à Deo calamitatem uertunt. Mures diuinæ iræ metu, in montem quempiam aciei instructione ordinem quadrangulum conseruantes discedunt: horum omnium natu minimi primo in ordine consistunt, maximi uero extremum agmen ducunt, eos qui lassitudine deficiunt, urgent, ac seipsos sequi cogunt. Quod si ex itinere minimi natu laborantes subsistant, omnes quoq; consequentes, ut est in more belli institutoq; positum, insistunt, & interquiescunt: Simulq; se, ut primi mouere cœperunt, cæteri continuo omnes subsequuntur. Hoc idem qui Pontum incolunt mures illic agere dicunt, Hactenus Aelianus. Cæterum in Aegypto ex terra & imbre mures nasci, pluribus authorũ testimonijs comprobatum est supra in historia murium agrestium.

¶ Africæ mures cum biberint moriuntur, Aristoteles: sed forte hoc uniuersale est omnibus muribus, ut legit Ephesius, Niphus. Vide supra in Mure E. ubi de uenenis ipsorum egimus. Pulmonũ uitijs medentur & mures, maximè Africani, detracta cute in oleo & sale decocti, atq; in cibo sumpti. Eadem res & purulentis uel cruentis excreationibus medetur, Plinius. Africæ murium diuersa sunt genera: alij bipedes, alij duris erinaceorum pilis, alij lata facie ut mustelæ. Sed hos mures alij Cyrenaicos uel Aegyptios uocant, ut superius retuli.

¶ Alpini muris historiam infra separatim dabimus.

¶ In Arabia mures sunt multò soricibus (τ̃ ἀρουραίων) auctiores, quibus crura priora uel palmi (σπιθαμῆς) mensura, posteriora ad primum digiti nodum habentur, (τὰ δ᾽ ὀπίσθια ὅσον ἄχρι τ̃ πρώτης καμπῆς τ̃ δακτύλων: intelligo tam breuia ut nihil eorum extra corpus emineat præterquam digiti cum suo articulo, ut in auibus apodibus,) Aristoteles.

¶ Armeniorum uestem μυωτὸν fuisse dicunt, ex muribus contextam indigenis, aut eius animalis figura uariè ornatam, Cælius. Aggregator Plinium muris Armeni mentionem facere scribit lib. 29. mihi nihil tale apud Plinium occurrit: et forte murem Armenum alicubi pro mure araneo legit.

¶ In Cappadocia genus muris nascitur, νυξὶς appellatum, aliqui sciurum uocant, Varinus. Vide in Glire A.

¶ De Caspijs muribus Aelianus scribens: Amyntas (inquit) in Mansionibus, quas sic inscripsit, in Caspiam dicit infinitam murium multitudinem accedere, eosdemq; in perennibus fluuijs rapide pręcipitantibus intrepidè innatare, & caudas inter se mordicus tenentes (ut de lupis similiter fertur) firmamentum habere, eoq; firmo uinculo fluuios transmittere. Cum autem in arationes transierint, segetes succidunt, & in arbores ascendentes fructus edunt, & ramos frangunt: Quibus Caspij ubi resistere non queunt, hoc modo infestas eorum incursiones moliuntur ulcisci, ut nõ habentibus uncinatos ungues auibus quippiam noceant, quæ quidem ipsæ tantis gregibus ut nubes esse uideantur eò aduolantes, mures sedibus pellunt, & suo proprio quodam naturæ munere à Caspijs famẽ depellunt, neq; magnitudine inferiores quàm Aegyptij ichneumones (intelligendum uidetur mures Caspios ichneumonum magnitudine esse:) Itemq; agrestes sunt & acerbi, & robore dentium non aliter dissecare ac deuorare possunt, quàm mures ferrum in Teredone Babyloniæ, quorum pelles molles institores ad Persas uehunt, quibus uestes consuuntur, & corpus optime fouetur, Hæc Aelianus.

¶ Cyrenaici mures, uide superius in Aegyptijs.

¶ Indicus mus, uel mus Pharaonis, ut eruditi quidã recentiores scribũt, non alius est quàm ichneumo. Hospes quidam meus nuper Monaci in Bauaria se uidisse mihi narrabat murem peregrinũ, quem Indicum appellarint qui demonstrabant, cauda oblonga & ore instar muris acuminato.

¶ De Norico mure id est citello, iam supra scripsi.

¶ Mures quosdã syluestres magnitudine muris & specie mustellina, colore ceu uirides, per campos uagantes, & foramina subeuntes in Pannonia conspeximus, Fr. Massarius: à quo etiam Ge. Agricola mutuatus uidetur.

¶ De Ponticis & Venetis muribus in sequentibus priuatim tractabo.

D E

DE PONTICO SEV VENETO MVRE, QVEM VVLGO VARIVM VOCANT.

Effigies huius muris à ſciuro uulgari colore tantum differt. Appoſuimus autem ſciuri figuram communem, & hic & infra in ſciuro, propter illos qui colores forte adijcient: aliter enim ſemel poſuiſſe ſatis erat.

MVS Ponticus Ariſtoteli & Plinio memoratus, nomen à Ponto habet, quòd à regionibus ad Septentrionem circa Pontum peteretur ad uſum ornatumque ueſtium. Græci quidem hodie uulgò etiam domeſticum murem, ponticum ineptè uocant. Pontici mures (inquit Hermolaus in Corollario) alij unius coloris ſunt, alij uarij. Ex hoc genere creduntur eſſe pelles, quibus muniri ueſtes contra frigora cœpere: candidos eorum armillinos, ſordidum uulgus nominat: nam uarij parte tantum prona candicant. Venetis in dorſo color, à quo doſſuariæ pelles uocantur: quandoque ferrugineus deterior priore, Hæc Hermolaus. Varios Iſidorus & Albert. hoc genus murium à colore uocant, ut paulò poſt recitabo: Itali quidem etiamnum uulgò ſic nominant, uare. Noſtri **feeh** uel **vech**, quaſi Fennicum aut Venetum, à regionibus unde adferuntur: aliqui **Werck**, quod nomē à uario formatum uideri poteſt. alij expreſſo etiam coloris nomine **grauwerck**, id eſt uarios canos uel cinereos: alij **pundten** uel **pundtmüß**, tanquam Ponticos mures: uel potius quoniam in faſciculos (quos noſtri **bündt** uocant) colligati uenduntur: in ſingulos quinquaginta, pretium ferè drachmæ uiginti. Hermolaus in uerbis iam recitatis Venetum murem à uario, colore ſaltem diſtinguere uidetur: ego diſcrimen neſcio: ſed ita Venetus, aut (ut Ge. Agricola uocat) Fennicus hodie dici uidetur, ut olim Ponticus, nempe à regione cuiuſcunque coloris afferretur. Varius tamen, ſi totus ſit albus, (uenter enim omnibus albicat) dici non poteſt. Venetos olim ad Viſtulam ſediſſe, & Boruſſiæ gentem fuiſſe legimus: inde profectos Danubio traiecto occupaſſe Illyriam, &c. ſunt qui eos nunc Sclauos ſeu Vinthos & Vinthones, **Wenden** dici uelint: ad ſinum Venedicum habitant. Fennos Ptolemæus 3.5. Sarmatiæ gentes dicit, ſub Venedis habitantes. Volaterranus hos eſſe putat qui hodie Prutheni aut Lituani dicuntur. Mures Pontici albi ſunt, & hyeme conduntur: hos ego exiſtimauerim quos uulgò armellinos uocant, Volaterranus: Eiuſdem ſententiæ Ge. Agricola eſt. Diſtinctius Hermolaus, non enim ſimpliciter ut illi Ponticum murem armillinum interpretatur, ſed album duntaxat. armillini enim dicti ſemper toti ſunt albi, extrema tantum cauda excepta quæ nigra eſt. Sed hic etiam ad muris Pontici genus referendus mihi non uidetur: quum non aliud ſit quàm muſtela alba, quæ apud nos etiam hyeme albeſcit, & **hermelin** appellatur. Atqui mus Ponticus non muſtelarum, ſed murium generis eſt: imo ſciurorum, uel ipſe potius ſciurus, niſi colore differret, ut ex ſequentibus apparebit. Nec refert quod hyeme condi & dormire dicuntur Pontici mures, quod hermelini etiam noſtri faciunt. Veriſimile eſt enim non iſtos tantum mures, ſed alia etiam murium genera, & ſimilia parua animalia, ubi ingens frigus & perpetuæ illo tempore profundæque niues uagari impediunt, latere propemodum omnia. Aut igitur mus Ponticus albus colore tantum à cæteris differt, ut ſit idem ſciurus albus, etſi talem reperiri nondum audiuerim: aut ſi hermelinus noſter eſt (uel ut Itali proferunt armellinus) ueterum & recentiorum ferè inſcitia proditur, qui muſtelam murem Ponticum fecerunt. Quoniam ut lepores alpini albeſcunt hyeme, æſtate ad ſuum colorem redeunt: ſic & muſtelæ in regionibus montanis aut frigidis. Armillini uocantur mures alpium & Septentrionis, Hermolaus in Plinium. Plura uide in muſtela B. Mus uarius, quem quidam glirem uocant, Albertus. Et alibi, Glis colore uarius eſt, in dorſo griſeus, in uentre albus: breuioris pili & tenerioris corij quàm animal quod uerè uarium uocatur. Sentit autem murem Ponticum uerè uarium uocari. Varius eſt beſtiola de genere piroli (id eſt ſciuri) paulò amplior quàm muſtela: in arboribus habitat, & fœtificat. A re nomen habet, in uentre nanque candidus eſt, in dorſo colorem habet cinereum, elegantem atque ſpectabilem, Iſidorus & Albertus. Sciurus Fennicus non cauda, non figura & lineamentis totius corporis, non magnitudine, non moribus, ſed ſolo colore differt à noſtrate ſciuro: nam in candido cinereus eſt, cum noſtras aut rutilus ſit aut niger: attamen in ea Sarmatiæ parte, quam hodie Poloniam uocamus, inuenitur cui rutilus color miſtus cinereo. Vtrique (hoc eſt tam Fennico quàm noſtrati) duo inferiores dentes ſunt longi: uterque cum graditur, demiſſam caudam

trahit: quum uescitur, cibum in priores pedes, quibus ut mures utitur, pro manibus sumit: posterioribus clunibus insistit. Vescitur uero faginis glandibus, castaneis, nucibus auellanis, pomis, & similibus fructibus. Vtrique, cum hyberno tempore latent, pro cibo somnus (ut gliri: quare sciurum & glirem eundem existimauit Ge. Agricola) atque per id temporis pinguescunt. Hæc omnia G. Agricola. A mure Fennico, ut idem testatur, nomen habent Feechberg & Schonberg, arces puto circa Saxoniam sic dictæ. Poloni murium syluestrium, qui in pretio habentur ad uestimenta, præsertim nobilium, ut nuper ex indigena quodam didici, genera præcipua habent quatuor, quæ & nominibus discernunt. Popieliza, grisei coloris est. Gronosthaij, animal albissimum in fine caudæ nigricat. Nouogrodela (ab oppido quodam puto eiusdem nominis) albicat quidem, sed ita ut sit intermixtum aliquid griseum. Vuieuuorka castaneo colore claro est. Hæc genera omnia parua sunt: differunt coloribus, capitis forma: & uictu, quòd alia in terra, alia in arboribus degant. Hæc Polono dictante excepi. Secundum quidem genus, non aliud quàm hermelinum uulgò dictum esse apparet. Primum & tertium ad uariorum siue Ponticorum genus retulerim; nisi tertium idem sit lasficio muri, de quo inferius. Quartum genus sciurum significat.

¶ In Lanzerucca Scandinauiæ sylua, quæ ad octoginta miliaria extenditur, uarij, hermelini, zobelli, martes & alia diuersa animalia reperiuntur, Olaus Magnus. ¶ Mures Pontici ruminant, licet utrinque dentati sint, Aristoteles. Pontici quoque mures simili modo (ut pecora) remandunt, Plinius. Mures hi uulgares ruminant, quamuis ex alio (quàm Pontici) genere sint, Plinius. Glires latent in ipsis arboribus, pinguescuntque per id tempus uehementer: itidem mus Pontici generis, (cui color albus, quod Gaza omisit,) Aristoteles: Græcè est, ὁ λευκός. Videtur autem adiectus articulus speciem designare, aut qualemcunque differentiam: tanquam & alterius coloris mures Ponticos reperiri dicat. Conduntur hyeme et Pontici mures, hi duntaxat albi: quorum palatum in gustu sagacissimum autores quonam modo intellexerint, miror, Plin. Varij nidũ & mores & cibũ habent piroli (id est sciuri,) Albert. ¶ Variorum è pellibus utilis & ornatus uestitus fit, Albert. His pellibus in ornatu uestium gloriantur homines utriusque sexus, Isidor. Pellifices ornamenti causa uestium, quas ex alijs pellibus confecerint, oras hisce pellibus muniunt. Habent & nescio quas uestes sacerdotales, qui canonici dicuntur, multis in locis ex uarijs unà cum caudis ad imum dependentibus marginem consutas. Instruxit & ex muribus luxuriam suam uita: alios magnis frigoribus, alios medio anni tempore à Septentrionibus petendo. Armamus corpora, debellamus animos, Hermolaus.

¶ Mures in Ponto incolarum supplicationibus ad deum factis auertuntur ab agris, ut Aegyptij quoque, Aelianus. Sed aliud hoc murium genus uidetur, agreste, non syluestre: ut illi etiam in Heraclea insula Ponti, de quorum religione dixi supra in Mure h.

¶ SIMOR, σίμωρ, apud Parthos uocatur genus quoddam muris syluestris, μυὸς ἀγρίου, cuius pellibus utuntur ad uestes, πρὸς χιτῶνας, Hesychius & Varin.

¶ SCYTHICVM murem eruditus quidam conijcit esse qui uulgò zobellus dicitur: quem nos mustelarum esse generis suo loco docebimus. Scythici quidem muris ueterum quod sciam nemo meminit.

DE MVRE ALPINO.

A.

MVS alpinus cognomen traxit ex alpibus in quibus nascitur. Etsi enim alia quoque murium genera alpes gignant, hoc unum tamen genus, non nisi in altissimis alpium, & circa ipsos uertices nascitur, ut ipse multis excelsissimis montibus peragratis animaduerti. Itali uulgò murmõt uocant, uel (ut Hermol. scribit) marmotam: ut Matthæolus, marmontanã, (Galli quidem cercopithecũ marmot uocant.) Rhæti qui Italicè loquuntur, montanellã: Aliqui etiam in Italia, ut audio, uarozam. Varios quidem mures Ponticos Italis nominari supra dixi. Germani, præsertim Heluetij, corrupta à mure montano nomine murmelthier, alij murmentle: Alij ficto nomine mistbellerle, propter acutam & tinnulam uocem, qua caniculas etiam sic propriè dictas, superat. Emptra (Liber de naturis rerum habet Enitra) ut quidam dicunt animal est paruulum in Germania: quod quidam murem montanum uocant, nec inuenitur, nisi in montibus, maximus è murium genere quos nostra producit regio, Albert. ¶ Taxus animal est ferè in murium alpinorum genere, Brasauolus. Videtur autem hoc suspicatus, quoniam & in cauernis agit, & ualde pinguescit: sed cum neque dormiat hyeme, neque muris speciem referat, & ingenio & uictu multum differat ab alpinis muribus, congenerem illis minimè dixerim. Grapaldus & Alunnus Itali uiri non indocti, armelinos uulgò dictos, mures alpinos esse putant, inde scilicet persuasi, quòd similiter hyemẽ somno sepulti exigant. Sed hi omnino mustelæ sunt quæ in locis aut regionibus frigidis per hyemem albescunt, ut supra in Muribus Ponticis asserui, & pluribus dicam in Mustela B. Saphan Hebraicã uocem aliâs chœrogylium, aliâs leporem uel lepusculum, δασύποδα ἢ λαγωόν, Hieronymus & LXX. interpretantur, alij herinaceum. Ego in Cuniculo omnino cuniculum esse docui; quanquam Hieronymus

nymus in annotationibus Psalmorum ad Suniam & Fretelam eandem uocem ἀρκτόμυν interpretatur, animal in Palæstina abundãs, à similitudine muris ac ursi nominatum. Gelenius arctomyn murẽ uulgò cricetum dictum, Hieronymi arctomyn esse iudicat, cui & ipse assentior, ut supra in Criceti historia dixi. Eruditus quidam apud nos, murem alpinum: qui etsi ad hæc duo animalia quandam similitudinem habet, non uidetur tamen in Syria & locis calidis reperiri, quũ apud nos in summis tantum montibus ijsq; frigidissimis & niuosis degat. Galenus de alimentorum facultate 3.1. apud Lucanos in Italia animal reperiri ait μεταξύ πως ἄρκτου καὶ συός, hoc est medium quodammodo inter ursum & suem: quo modo si recte legitur, non aliud quàm meles aut taxus fuerit: at si pro συὸς legas μυὸς, intelligi poterit uel mus alpinus, quem apud Lucanos etiã in Apennini iugis reperiri non dubito: uel Hieronymi arctomys. Vide quædam supra in Mele A. circa finem.

B.

Murem alpinum ueterum nemo nẽ nominauit quidem, solus Plinius pauca de eo scripsit. Ego historiam eius adscribam, partim ut ipse obseruaui cum domi alerem hoc animal, à quo etiam quam adieci effigies ad uiuum expressa est: partim ut ab hominibus fide dignis, & montium incolis cognoui: partim ex Chronicis Ioan. Stumpfij, unde etiam Ge. Agricolam mutuatum uideo quæ de hoc mure in suo de subterraneis animantibus libello prodidit: & ex quadrupedum historia Michaëlis Heri. ¶ Alpinos mures in Aegypto etiam reperiri ex recentioribus quidam scripsit, Plinium testem aduocãs. Atqui Plinij uerba hæc sunt: Sunt his (muribus Alpinis) pares & in Aegypto: similiterq; residunt in clunes, et binis pedibus gradiuntur, prioribusq; ut manibus utuntur. Hinc intelligimus non eosdem, sed similes eis, aut etiam magnitudine pares, in Aegypto nasci. ¶ Muri alpino magnitudo ferè leporis est, aut uerius inter cuniculum & leporem: fele corpulentior est, sed breuior cruribus. Species ac figura muris, ex qua mus dicitur. Vel, ut alij scribunt, forma & magnitudine est magni cuniculi, sed humilis, & lato dorso: pilis durioribus quàm cuniculus, colore ut plurimũ ruffo, qui in alijs clarior, in alijs obscurior et fuscus est. Magnis oculis, prominentib. media magnitudine, Hermol. Apud Pliniũ sic legimus, Condunt & Alpini mures, quibus magnitudo media est: ex quibus uerbis nihil assequor certi: Ponticos enim mures tantũ ante Alpinos nominauit, nec ullos alios, inter quos et Ponticos Alpini media magnitudine esse dici possint, quamobrẽ legerim, Conduntur & Alpini, quibus magnitudo media extat (id est prominet) oculorum: sic & Hermolaus legisse uidetur: quanquam in castigationibus nullam huius loci mentionem facit, ut neq; Gelenius. Auriculas mutilas & quasi decurtatas habet, (tam breues, ut uix eminere appareant, Matthæolus. Idem caput leporis ei tribuit, pilum taxi, ungues satis acutos.) Priores dentes supra infraq; binos ut sciu-

rus, & longos acutosq; habet, fibrinis ferè similes, subflauos. Circa nasum & labra superiora nigræ ei & asperæ setæ rigent, tanquam feli. Longitudo caudæ, dodrans dimidius, ut Stumpfius: uel ut Agricola, duo palmi & amplius. Crura breuia, crassa, & uillis superius referta: quibus & uenter imus densis ac longiusculis munitur. Digiti pedum ursinis similes: ungues longi, nigri, quibus altè effodit terrã. Posterioribus pedibus nõn secus ac ursus ire solet, ac interdũ ingredi bipes: quod & Plinius scribit, ut paulò superius recitaui. Dorsum præpingue habent, quũ cæteræ corporis partes sint macræ, quanq; hæc uerè nec pinguitudo nec caro dici potest: sed ut mamillarũ caro in bubus, inter eas est medium quiddã. Crassitudine magis quàm longitudine crescũt, Matthæolus.

C.

Si quando inter se colludunt, ut catelli clamorem faciunt. Cæterum cum irascuntur, uel tempestatis mutationem denunciant, argutissimam uocem fistulæ acutæ & aures lædenti similem ædũt; idq; non in montibus tantum, speculator præsertim, de quo mox dicemus: sed etiam cum domi aluntur apud homines. Ab hac uoce adeò acuta & tinnula, aliqui Germanicè ficto nomine hunc murem appellant **mistbellerle**, ut supra dixi. ¶Ambulant aliquando bipedes, ut & Aegyptij mures, subsiduntq; in clunes, & prioribus ut manibus utuntur, Plinius. Cibum in priores pedes sumit ut sciurus: ut idem sciurus & simia erectus usque eò in clunibus residet, quoad ipsum comederit. Vescitur autem non modo fructibus, sed & alijs diuersis cibis: præsertim si à teneris domesticè educetur: ut, pane, carne, piscibus, iure, pulmento: cupidè uerò, lacte, butyro, caseo. In alpibus cuniculis aliquando in casas uaccariorum actis, ubi lac seruatur, in ipso furto deprehenduntur. Dum lac edit, oris suctu sonitum sicuti porcellus emittit. ¶Hi mures multum dormiunt; & in cauernis suis delitescunt, quas miro artificio fodiunt. Nam, ut Rhætus quidam mihi nuper narrauit, duo foramina domicilij sui faciũt, quę in diuersum tendũt, q̃d apposita figura utcũq; demõstraui. B. igitur locus est, ubi habitant, non apertus, sed monti continus. C. foramen, iuxta quod excernũt, nec unquã per illud uel ingredi uel egredi solent, sed tantũ per oppositũ foramen A. Hoc idem initio hyemis obturant iuxta principium aditus, deinde (post aliquot dies) excrementorum etiam foramen obturant, idq; non infra sed supra excrementa. Est autem A. situm superiore montis loco, C. inferiore. Cubilia exstruunt fœno, stramentis, sarmentis, Agricola. Cum niuibus iam montes teguntur, circa diuorum Michaelis aut Galli festum, in domicilium se abdunt, & foramina, ut dixi, occludunt, terra tam solidè infarcta subactaq;, ut facilius sit fodiendo terram integram ad latera, quàm illam foraminibus infarctam penetrare. (Postquam cubilia in specu strauerint, ipsum aditum atq; os eius sarmentis & terra obstruunt & obturant, Agricola.) Sic tuti à uentorum ui, ab imbribus, à frigore, degunt, & dormiendo ad uer usq; perdurant sine omni cibo & potu, in globum erinacei instar conuoluti. Solent autem ferè quinq;, aut septem, aut nouem, aut undecim, paulòue plures uno in meatu cubare. Hinc factum est apud Alpinos populos prouerbium in hominem somniculosum, **Er müß syn zyt geschlaffen haben wie ein murmelthier**: hoc est, Necesse habet certum dormiendo tempus consumere instar muris Alpini. Dormiunt autem hyeme etiamsi domi alantur, extra zetas uel hypocausta emissi: in aliquem sub scalis aliúmue recessum abditi. Ego cum dormiturientem aliquando hunc murem initio hyemis, in uas ligneum è scandulis abiegnis concinnatum & fœno semiplenum deposuissem, addito etiam quo magis à frigore tuerer operculo, post aliquot dies mortuum reperi. In causa fuit respiratio exclusa: quod si foraminibus aliquot operculũ terebrassem, uiuus hyemem exigere potuisset. Itaq; miror cum aditus cauorum suorum in mõtibus tam solidè arcteq; occludant, qui fiat quòd respiratio eis non intercipiatur. Conduntur hyeme Pontici mures, item Alpini. Sed hi pabulo ante in specus conuecto, cum quidam narrent alternos marem ac fœminam supra se complexo fasce herbæ supinos, cauda mordicus apprehensa, inuicem detrahi ad specum: ideoq; illo tempore detrito esse dorso, Plinius. Mira uerò eis machinatio & solertia, cum fœnum iam congesserunt. Vnus enim humi stratus erectis pedibus omnibus iacet in dorso, in quem tanquam in plaustrum quoddam, cæteri ea quæ congesserunt conijciunt: & sic onustum, cauda mordicus apprehensa in specum trahunt, & quasi quodam modo inuehunt, Agricola. Eodem modo castores ligna aduehere, & taxos effossam terram pro domicilijs, donec satis ampla sint, euehere, apud recentiores legimus. Fides penes authores esto. Hoc quidem à faceto aliquo homine de industria fictum apparet, solere hos mures fœnum in dorso gestare, cauda per dorsum ad os reducta & mordicus comprehensa obfirmatum, pro fune scilicet ut homines fœnum baiulant.

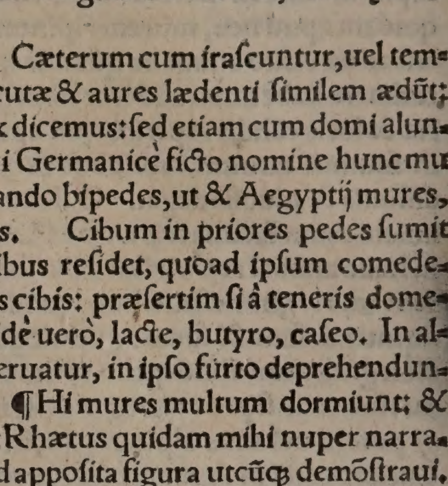

Emptra, hoc est mus montanus, animal est paruulum in Germania, ut quidam dicunt: huius generis mas & fœmina simul fœnum colligunt per æstatem, unde hyeme uiuant, hoc per cumulos (forte, cuniculos) in terram recondunt. Est autem fœmina astuta & uoracior fœni, mas contra parcus, quamobrem fœmina de specu expulsa, aditum obturat, & ingressu eam prohibet. Illa retro alicubi aditum occultum fodit, & fœnum cõsumit. Itaq; uerno tempore fœmina obesa, mas autem perquàm macilentus egreditur, Albertus. Hoc si uerum est, emptram fœminam potius quàm Ocni asellum,

mulierem

mulierem luxuriosam & mariti labore quæsita temere prodigentem significaturi, à pictoribus pin=gendam locabimus. Somno plurimum indulget: Cum uigilat uero, semper aliquid agit, stramina, fœnum, rallas, linteola cubili suo importans, quibus os ita complet, ut nihil amplius capere possit, reliquum pedibus accipit & trahit. (Sic & citelli mures bucculis tritico mire infarctis, in suos se cuni=culos recipiũt.) In montibus quidem, fœnum quod in saxis mollissimũ crescit collectum in cauernã deferunt, ut hyeme mollius dormiant, Stumpfius & Agricola. ¶ In domibus etiam ubi aluntur, cubilia sua excrementis non inquinant, sed in angulum aliquem se recipiunt, ubi uesicam & alui suæ pilulas exonerent. Ligna etiam dentibus suis ita erodunt & excauant, ut per ea transire que=ant. ¶ Hoc animal dum uiuit, satis grauem & aliquo modo uirosum (nostri dicunt wiltelen) odo=rem emittit, murinum ferè, præsertim æstate cum nondum pinguescit, Stumpfius.

D.

Ante cuniculos suos in Sole interdum colludunt, ut mustelarum uel martium catuli: & simul im murmurant aut latrant etiam instar canicularum: idem faciunt ubi inter homines educantur, Stumpfius: qui se huius generis murem biennio domi aluisse scribit. Cum irritatus exarserit iracundia, facillus fit cum adhuc indomitus & insuetus homini est, acriter mordet, idq; dentibus anterioribus. Cicur uero nonnunquam alludit, & dentibus pediculos hominis captat instar simiæ, Idem. Et rur=sus, Ex feris quidem nostri orbis uix ullam reperias, quæ adeò mansueta & familiaris homini redda=tur: sic cicurati, canes oderunt, & grauiter sæpe mordent in hominum scilicet præsentia, ubi canes se defendere non audent. Cum è cauerna montiuagi egrediuntur ad pastum, ad lusum, ad congerendum fœnum, ex eis unus aliquis remanet iuxta cauernæ aditum, è sublimi aliqua specula quàm po=test diligentissimè & longissimè prospiciens. Is cum uel hominem, uel pecudem, uel feram uiderit, sine mora clamat, uel latratu ædito, uel uoce acutissimum fistulę sonum referente: quo audito undique omnes ad cauernam concurrunt, speculator postremus ingreditur, Stumpfius.

E.

Laqueis quibusdam aut machinis ad cauernarum aditus appositis capiuntur. Cæterũ cibi gratia ferè hyeme tantum dormientes effodiuntur, hunc in modum. Incolæ obseruatos æstate cuniculos perticis iuxta infixis designant, quæ per hyemem inter niues emineant. Tum hyeme super circulis lignéis per profundas niues accedunt cum fossorijs, & niue reiecta, terraq; effossa, dormientes aufe=runt. Obiter autem inter fodiendum terram illam subactam & quasi turundum, quo os antri obstructum est, obseruant. Is enim si longior fuerit (pedum aliquot longitudine) ut penitius claudat, signũ hyemis nimium duræ diuturnæq; interpretantur: sin breuis, contra. Loco effosso dormientes depre=henduntur, impari plerunq; numero, quinq; pariter, aut septem, aut nouem, aut undecim, paulóue plures: ita in corbes super fœno imponuntur, portanturq; dormientes quò libuerit. Neq; enim faci=le expergiscuntur, nisi calor Solis, ignis, aut hypocausti eos resoluerit. Cæterum diligenter obseruandum est tempus quo iam dormiant, ne ante illud fodiatur: pinguissimi quidem sub natalem Domini reperiuntur. Danda etiam opera ut inter fodiendum parum strepitus fiat, ne in calido suo loco exci=tentur: experrecti enim capi non possunt: nam utcunq; strenuè fodiat uenator, ipsi fodiendo simul et retrocedunt, & pedibus quam effoderint terram reijciendo fossorem impediunt, Stumpfius. ¶ Voce sua acuta & fistulam, ut dixi, repræsentante, uel aëris mutationem significant, uel sibi quid aduersi accidere. Si tempestas sit aut pluuium cœlum, non egrediuntur, sed in serenitate tantum. Cum pluuiam, niuem aut frigus præsentiunt, somnum appetunt: sin uenturam & firmam serenitatem & constitutionem aëris calidam, ludis uarijsq; actionibus occupantur, Stumpfius. ¶ Si domi alan=tur, multum sæpe damni inferunt, pannis alijsq; rebus arrosis, (ut sciuri & cuniculi,) Matthæolus.

F.

Hyeme, præsertim sub natalem Domini, in latebris suis pinguissimi effodiuntur. Occiduntur autem etiamnum dormientes, cultro in iugulum adacto, unde parum prioribus pedibus moueri incipiunt, sed expirant prius quàm prorsus expergiscantur. Sanguis uase excipitur. Mus ipse in aqua fer=uefactus instar porcelli depilatur, unde caro glabra & alba apparet. Exenterato sanguis rursus in=funditur, sic apparatus uel assatur, uel iure nigro conditur. Sed salitur etiam infumaturq;. Infumati uero uel in iure nigro parantur, uel cum rapis aut brassica capitata coquuntur, Stumpfius. (Infu=mari eos quidam etiam citat ex Plinij 8.37. quod ego nusquam inuenio.) Et rursus, Hi mures in Al=pinis regionibus frequenter eduntur: præpingues sunt, & pinguitudo eorum non fluxa, sed solidiuscula est, & ut ita dicam χονδρώδης. Hunc cibum etiam puerperis commendant: & uteri uitijs ac torsionibus uentris, (für die bärmůter vnd das grimmen, quæ uocabula nostri confundunt,) prodesse aiunt, tum in cibo sumptum hoc animal, tum si adipe eius uenter ac umbilicus unguantur: somnum e=tiam promouere, & illitum iuuare arthriticos. Caro muris montani salita magis quàm recens pro=batur. Sal enim & nimiam eorum humiditatem exiccat, & grauitatem odoris emendat. Sed tum re=cens tum salita difficillima est cõcoctu, stomachum grauat, & nimium calefacit corpus, Matthęolus.

G.

Ventriculus muris Alpini imponitur contra colicam. Veterinarij quidam ungentis ad maligna equorũ ulcera & quæ uermes appellant, cũ alijs medicamentis, quæ ualde siccant, aut etiam se=ptica sunt, huius muris adipem admiscent. Eundem Matthæolus molliendis neruis & articulis com=

tractis laudari ſcribit. Reliqua ex eo remedia uide in fine præcedentis capitis.

DE MVRE LASSICIO.

MVRIS quem laſſicium(laſſitʒ Germanicè)nominant,pelles in pretioſarum numero habentur,is in cinereo candidus eſt,nec duobus digitis craſſior,Ge. Agricola. Ego, ſi rectè memini,muſtelæ quoddam genus Francfordiæ apud pelliſices olim laſſet appellari audiui. Supra in Muribus Ponticis, nouogrodelam Polonis uocari dixi muris genus preuoli,cuius pellis albicet quidem,ſed ita ut ſit intermixtum aliquid griſeum,id eſt cinereum: quærendum an idem laſſicius ſit. Polonus quidam cui picturas animalium inſpiciendas dederam, figuræ furonis adſcripſit Polonicum nomen ňowogrodek,non rectè opinor. Alius Polonus muſtelam albam Polonicè laſica uocari ſcripſit. Sunt qui laſſicium murem non aliter à muſtela alba uel hermelino differre putent,niſi quod duobus ferè digitis breuior eſt, harnball uero Germanicè dictus eadē ferè menſura hermelino longior.

DE MVRE ARANEO.

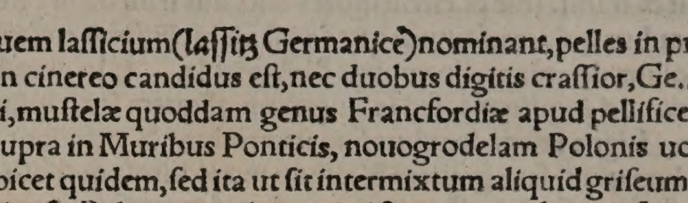

A.

HAANAKA,הָאֲנָקָה,Hebraicam uocem Leuitici undecimo,uariè omnino interpretantur,reptile quod ſemper clamet, reptile uolans, hirudinem uel ſanguiſugam , hericium, fibrum,ut ſupra in Echino dixi;Septuaginta & Hieronymus mygalen , id eſt murem araneum. Mugali alcale eſt,Auicenna 4.6.5.15. Apud Arnoldum Villanouanum in libro de uenenis,legitur:Mugali,ſehalhali. Sed uidentur hæc nomina Arabes à Græca uoce deducta corrupiſſe,ut alia pleraq;. Murem araneum mygalen & myogalen Græci appellant, Hermolaus. Ego μυογάλην uno tantum in loco apud ſolum Dioſcoridem libro ſecundo legi: qui tamen alibi ſemper,ut & cæteri authores omnes tribus tantum ſyllabis mygalen nominat. Apud Suidam & Varinum μυγαλὴ oxytonum ſcribitur,(nec aliud addunt:)apud cæteros authores,nunc oxytonū,nunc paroxytonum,hoc rariſſimè,illud frequentiſſimè,ſcribi inuenio. Nicander propter carmē μυγαλέην dixit,prima ſyllaba producta. Herodotus(libro 2. de animalibus apud Aegyptios ſacris) mygalas maiores(mures,lego)araneos appellat, Volaterranus. Mus araneus,quem Græci σκυτάλην(lege,μυγάλην)appellant,Columel.7.15. Cur uero mygale dicatur,non una eſt ſententia:mihi uerißima uidetur Aëtij,qui mygalen magnitudine muris eſſe ſcribit, (quamuis aliquanto minor ſit) colore autem galæ,id eſt muſtelæ ſimilem. Amyntas μυγαλῆν(melius μυγάλην,uel μυγαλὴν) ait ex mure & muſtela naſci,ut Scholiaſtes Nicandri ſcribit:ſed hoc,inquit Marcellus Vergilius , nec uerum nec ueriſimile eſt:qui enim ad generationem coibunt mus & muſtela? quibus non ſolum diſſimilis penitus natura, ſed natiuæ & exitiales inimicitiæ ſunt. Inſulſè etiam Rodolphus quidam in Leuiticum,Mygale (inquit)dicitur quaſi mus guloſus. Marcellus Vergilius Aëtij ſuper hoc etymo uerba non rectè tranſfert:neq; enim eadem qua mus caudæ gracilitate eſt mygale , ſed multò breuiori , ut Aëtius ſcribit: nec eadem rictus longitudine,ſed multò longiore. Ge. Agricola rattum,ut uulgò dicimus,murem araneum eſſe ſuſpicatus,mygalen dici putat,quòd magnitudine ferè muſtelina , muris autem ſpecie ſit,quamobrem Latinè etiam aranei cognomen huic muri adiunctum conijcit,quod rattus ut araneus inſectum parietes ſcandat. Sed rattum à mygale differre , facile deprehendet qui eum diligenter cum ueterum deſcriptione , quam mox capite ſecundo recitabimus , contulerit. Muris genus rubeum,breui cauda,acutæ uocis,propriè ſorex uocatur: eſt autē uenenoſum,& ideo non capitur à felibus,Albertus. Nos omnino hunc murem noſtra lingua uocamus müßer,cuius hîc imaginem præpoſuimus,eundemq; araneum eſſe aſſerimus,quem feles capiunt quidem & occidunt,ſed tanquam uenenoſum non edunt. Albertus ſanè & Ge. Agricola,qui murem iſtum ſoricem eſſe crediderunt, uocis maximè argumento adducti uidentur: quæ & huic muri quo de ſcribimus admodum acuta eſt, & ſimiliter acutā ſorici ueteres tribuiſſe uidentur ex prouerbio quod apud Terentium legimus, Egomet meo indicio quaſi ſorex perij. Sed meam de ſorice ueterum ſententiam copioſe iam ſupra explicaui. Carolus Stephanus etiam in Vineto ſoricem & murem araneum confundere uidetur;niſi ſoricis uocabulo tanquam generali utatur,quod ipſum quoq; non uidetur probandum. Mus araneus exſ=

us exiguum animal atq; leuiſſimum eſt, quod aranei modo tenuiſſimum filum & gladij aciem conſcendit, Sipontinus. Ego potius araneum à ui ueneni dictum coniecerim, ut uulgò etiam araneum piſcem cuius uenenoſæ ſunt ſpinæ, ſi pungant, Venetijs nominant: Et tale quid innuere uidetur Sylvaticus, cum ſcribit: Mugali, id eſt draco marinus, & animal uenenoſum puſillum muri ſimile: nam & araneum piſcem propter uenenum pungentibus ſpinis inſitum ueteres ophin, id eſt ſerpentem nominarunt, & hodie quidam uulgo draconem uel dracænam. Vegetius 3.77. murem cæcum nominat, & ſimiliter Samonicus 47. Albertus murem cæcum interpretatur talpam, ut & Heſychius in dictione Λώτ, cui interpretationem ſubijcit, ἀσπάλαξ, μῦς τυφλὸς, ὁ τὴν γῆν τρυπῶν. Sabaudi hodie murem araneum muſet uel muſette uocant: Galli muſerain, uel muzeraigne, qua uoce Rhæti etiam utuntur, qui loquuntur Italicè, müſſeraing. Burgundi, ſery. Vites quæ ſecundum ædificia ſunt (inquit Carolus Stephanus) à ſoricibus & muribus infeſtantur, interdum etiam eæ quæ in medijs agris. Eos autem ſorices uidimus roſtrum acutum, exporrectum quidem admodum habentes: & pilis oblongis in morem felium onuſtum, uenenatos quidem eos, tum ipſo morſu, tum etiam tactu: Vulgus noſtrum uocat meſiraignes: quod uocabulum quiddam commune cum mure araneo uidetur habere. Id uero ne in uitibus accidat (inquit Columella libro de arborib. cap. 15.) cum Luna Leonis, aut Sagittarij, aut Scorpionis uel Tauri tenet hoſpitium, noctu putentur uites, Hæc Carolus Stephanus. ſed uideri eum nobis ſoricem cum mure araneo confundere ſupra diximus. Heluetij à uicinis forte Gallis mutuati nominant **mützer**, quaſi murem araneum: reliqua Germania **ſpitzmuß**, ab acuta roſtri figura: aliqui **zißmuß**, per onomatopœiam à uoce: ſed nos ſupra alium ciſelum ſiue citellum murem deſcripſimus, quem aliqui puto nominant **groſſe zißmuß**, id eſt citellum maiorem. Hollandi, ut audio, **mollmuß**: niſi talpam potius hac uoce ſignificent, quam & Flandri **mol** appellant. Matthæolus Senenſis ex Dioſcoride topo ragno tranſtulit: topo enim Italis hodie murem ſignificat, ragno araneum. Muribus araneis abundat inſula Britannia, in hodiernumq; diem barbari illi uoce Romana utuntur, Hermolaus in Plinium. Fieri quidem poteſt ut in nonnullis Angliæ locis muris aranei nomen idem aut ſimile Latino in uſu ſit, tranſumptum ſcilicet à Gallis, cum maxima Angliæ pars Saxonica & Gallica linguis duabus in unam confuſis utatur. Ego tamen ab Anglis nõ aliam huius muris nomenclaturam uernaculã diſcere potui, quàm ſhrew: uel ut alij ſcribũt, ſhrewe: alij erdſchrew, id eſt murem araneum terreſtrem. De hoc mure Guilielmi Turneri Angli medici doctiſſimi uerba ex epiſtola ante biennium ad me data ſubſcribam: Murem araneum (inquit) puto me in Anglia uidiſſe: is noſtrate lingua uocatur a ſhrow aut a ſhrew. mus eſt admodum niger (apud nos quidẽ in Heluetia, ex fuſco ſubruffus) cauda ualde breui, & roſtro admodum porrecto & acuto. Caput quale habet ad te mitto, (miſit autẽ non myzeri noſtri, quẽ hic depictũ dedimus caput, ſed alterius cuiuſdam perexigui muris, dentibus non differentis à reliquis muribus, cum araneus plurimum differat ut dicam in B.) ut melius poſſis de eo iudicare. Si cui apud nos male imprecamur, dicimus, i beſhrowe the, hoc eſt imprecor tibi murem araneum, ſiue morſum eius, ſiue aliud quodpiam ex eo malũ, Hæc Turnerus. Hiſpanis hunc murem raton pequenno dici puto, Illyrice niemegka myſs, etſi amici Hiſpanus & Bohemus ſoricem ita interpretati ſint per epiſtolas. Polonis keret. ¶ Aliqui animalculum quod nos **wiſele** appellamus, quod omnino muſtela eſt, & à Gallis quibuſdam præſertim cum albo colore eſt ermine nominatur, murem araneum eſſe putant: & Albertus mygalen marem muſtelæ interpretatur, qui aues in nido iacentes uenetur. ſed horum error manifeſtior eſt, quàm ut uel paucis refutari debeat.

B.

In Italia muribus araneis uenenatus eſt morſus, eoſdem ulterior Apennina regio non habet, Plinius. Mures araneos multos in Germania & tota Italia uidi, præcipuè uero in Valle Anania Tridentinæ ditionis, ubi tamen uenenoſi non habentur, fortaſſis propter frigidam regionis temperiem: nam & ſcorpiones ibidem non ſunt uenenati, cum in cæteris Italiæ locis plurimum ſuo ueneno lædant, Matthæolus. ¶ Mygale chamæleonti ſimilis eſſe dicitur, Obſcurus. Præcedenti capite multa diximus de huius muris corpore eiusq; partibus: hic reliqua addemus. Mygalen aliqui dicunt animal eſſe minus muſtela, colore ad cinereum declinante, cum ſubtilitate & tenuitate (dentes ei tenues Aëtius tribuit: quanquam & mus ipſe totus exilior tenuiorq; cæteris muribus eſt,) Auicenna. Et rurſus, Mygale ſecundum aliquos formam coloremq; muris habet. Albertus rubicundum colorem muri uenenato tribuit. Oculis eſt paruis, Idem: quanquam autem totus hic mus paruus ſit, oculos tamen ei multò quàm pro portione minores eſſe, ipſe etiam obſeruaui, & propter hanc oculorum paruitatem uiſum ei admodum hebetem eſſe puto, adeò ut ueterum quidam murem cæcum appellarint, ut Veget. & Samonicus. Nicander μυγαλῆν τυφλὴν dixit. Et Plutarchus in Sympoſiacis 4. 5. Mygalen, inquit, ab Aegyptijs coli aiunt, quòd cæca ſit: tenebras enim antiquiores luce putant. Ibidem iecur eius in ſilentio Lunæ minui ab Aegyptijs creditum ſcribit: quod alij de muris etiam & ſoricis iecore prodiderũt. Roſtrum habet oblongum & acutum, Aëtius & Auicenna: talpæ inſtar, Matthæolus. Ea quidem eſt roſtri eius figura, quæ apta ad fodiendum uideatur. Dentes habet tenues atq; eos duplici ordine ſitos in utraq; maxilla, quo fit ut quatuor dentium ordines habeat: & in morſis ab eo uulnera quadrifido ordine conſpiciuntur, Aëtius. Matthæolus ex Aëtio citat, duos ordines dentium habere hunc murem, unum intra alium: quod mihi non placet, Græcũ exemplar inſpiciant

quibus ad manum est. Dentium, inquit Auicena, tres sunt ordines: quorum alij super alios torti sunt retorsione parua ad superiora. Cæteri quidem mures, ut & sciuri & castores, dentes binos anterius oblongos habent, in ore uerò interius molares in utraq; maxilla quaternos seorsim, tum infra tum supra: ut in summa, dentes incisores quatuor sint, molares sedecim. Sunt autem molares, ut dixi, non solum quaterni, in unaquaque maxilla, sed quatuor etiam ordinibus discreti, ut rectè tetrastichi, id est in quatuor diuisi ordines, dicantur, secundum Aëtium: uidelicet ipsi molares tantum infra supraq; considerati. Quod si ab altera tantum parte, inferiore aut superiore duntaxat, tum molares tum incisorios dentes respicias, tres ordines inuenies, secundum Auicennam: ex quibus incisorij longiores retortiq; sunt. Sed hæc interpretatio ad reliquos mures magis q̃ araneum pertinet. Quod Matthæolus scribit unum dentium ordinem haberi intra alium, nisi molares multò interius quàm incisorios esse intelligat, quid sibi uelit nõ assequor. scio pisces quosdam & serpentes, duos aut tres dentium uersus habere, atq; unum intra alium, sed in murium genere nihil tale inuenias. Muri araneo breuis & gracilis est cauda, Albertus & Massarius. ¶ Mus araneus exiguus est ultra modum, longo rostello, oculorum acie obtusa, Plinius Valerianus 3.55. Hæc iam scripseram, cum allatum mihi hunc musculum accuratius inspicere, & describere uolui. Colore igitur partim fusco par tim rufo est, inter se mixtis. uenter albicat, pedes posteriores planè in postrema corporis parte hæret. Totus grauiter olet, & uel odore uenenum suum prodit. Caudæ breuissimis pilis obsitæ longitudo, digiti duo. reliqui corporis tres, uel insuper dimidius. Ocelli nigri & minimi sunt, paulò maiores quàm talparum, magnitudine capitis minimæ aciculæ, ut non mirum sit ferè cæcum esse hunc murem, cui post talpam minimi omnium in quadrupedum genere oculi contigerint. Et sane uulgò cæcum hoc animal creditur, atq; ideò, ut aniculæ aiunt, oculis diuinitus captum, ut minus nocere suo morsu possit. quod si uerum esset, miraremur serpentes omnes (sola forte cæcilia excepta) non uisu tantum, sed eo etiam in plerisq; acutissimo præditos esse. Dentes ut minimi sunt, ita situ figuraq; ab aliorum tum quadrupedum tum murium dentibus differunt, componente quodammodo serpentium & murium dentes in unum animal natura. Anteriores bini oblongi, non ut alijs muribus simplices sunt, sed alijs, binis aut ternis denticulis enascentibus exasperantur, tantillis ut nisi diligenter inspicias non appareant. Hoc etiam differunt à cæteris muribus, quod bini illi oblongi non separati sint à cæteris interioribus, spatio aliquo medio, sed unus omnium continuus ordo est. Asperi planè & acuti sunt serræ instar, quidam binis alij ternis (ut tres posteriores puto) cuspidibus, tam exiguis ut ferè uisum lateant, laterentq; magis nisi extremæ partes cuspidum quarundam ruffo colore notarentur. Dentes circiter octo sunt utrinq; (reliquis muribus quaterni tantum) & insuper duo longiores supra, infraq; totidem, ipsi etiam ut dixi duabus uel tribus cuspidibus serrati, quæ nisi quis accuratè obseruet dentes per se uideri possunt, & omnes ex uno osse enati.

Sed ut res clarior fieret, geminas icones hic adieci capitum murinorum cum dentibus superioris maxillæ. maior communem figuram & situm dentium in omni genere murium (excepto araneo) & similium declarat, ad craniũ muris agrestis repræsentata. minor, aranei muris dentium situm figuramq; utcunq; refert.

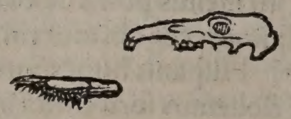

C.

Mures aranei apud nos capiuntur ferè circa hortos & stabula: hyeme quidem domos & stabula magis quàm æstate ingrediuntur. Gaudent sanè circa fimum bubulum uersari. ¶ Visum eis hebetissimum esse, & ideo à nonnullis cæcos credi in B. dixi. ¶ Vox huic generi multò acutior quã alijs muribus, unde aliqui soricem crediderunt propter prouerbium, ut in A. retuli. Per onomatopœiam etiam à uoce aliqui Germanicè hunc murem zißmuß nominant. ¶ Putauerunt aliqui araneum murem ex mure & mustela gigni, ridiculè quidem ut in A. dixi. Plutarchus in Symposiacis 4.5. Aegyptios ait credidisse τὴν μυγαλῆν τίκτεσθαι ἐκ μυῶν πέμπτῃ γενεᾷ νεμηνίας ὄσης, quorum uerborũ sensus non satis mihi constat. ¶ Mures aranei orbitam (id est uestigium rotarum currus uolutatione impressum) si transiere, moriuntur, Plinius. Hoc quàm uerum sit, inquit Marcellus Verg. facile erit facto periculo cognoscere: atqui interim quodnam uulgò sit araneo muri nomen non docet. Ferunt non transiri ab eo orbitam torpore quodam naturæ, Plinius. Negant transiri orbitam ab eo, naturæ quodam torpore: & si transierit, moritur. inde cõtra morsum eius terram ex orbita sumendam præcipiunt, Hermolaus. At alij ueteres præter Plinium, non si transierit, sed si inciderit in orbitam, hunc murem perire scribunt. Noui & cæcam mygalen, inquit Nicander, in orbitis morientem: ubi Scholiastes, Mygale cum cæca sit, in orbitas iuxta rotas incidens illic necatur: quasi non per antipathiam orbitæ, ut alij scribunt, sed cum inde euadere non maturet, aut forte non possit, curru aliquo superueniente, pondere rotarum opprimatur. Mus araneus si in orbitam inciderit, naturali fato illic detentus emoritur, Marcellus. Mygale ualde metuit orbitas. illapsa enim torpet ac tremit: ac si immoretur (quasi etiam euadere possit, si uelit) sæpe etiam moritur, Philes. Si in orbitam inciderit, tanquam uinculis capitur ac moritur: quare et terra morsui quem inflixerit hic mus inspersa remedio est, Aelianus. Oculorum acie obtusa est, & ideo quantum existimo, iners ei natura, ut nõ possit transire orbitam, Plinius Valerianus. ¶ Tardiores multò sunt quàm mures: hanc ob causam pariter & propter hebetudinem uisus, sæpe in stabulis deprehensi occiduntur. Mygales cur

sus

ſus uel inceſſus eſt in ultimo, Auicenna ut Bellunenſis legit, ſenſu minime claro, uidetur autem tarditatem ſignificare. Mygale animal paruum & uenenoſum, alicuius eſt uigoris in iuuentute, ſed continuè per ætatis incrementa torpeſcit, Albertus: proinde non mirum ſi iam ob ætatem torpidi aliquando in orbitis reperiãtur, nec facile inde euadant. ¶ Mygale dicitur quaſi mus guloſus, Rodolphus in Leuiticum: ſed ridiculam hanc etymologiam eſſe in A. dixi. Fraudulenta eſt, & dolo rapit quæ deuoret, Idem. Audio boum ungulas in ſtabulis uiuentium ſæpe ab eis perrodi.

D.

Mygale animal guloſum & rapax, fingit ſe manſuetum, ſed cum quis ei appropinquat, mordens illico uenenum infundit, ut legitur in annotatis in Leuiticum, Arnoldus de Villanoua. Crudeli eſt animo, ſed hũc diſſimulans blanditur beſtijs, & ſi poteſt ueneno interficit, Albertus. ¶ Mygalen pardalis exhorreſcit, Philes. ¶ A felibus capit̃ quidẽ & occiditur, ſed tanquã uenenoſus nõ editur.

E. F.

Vites infeſtant ſorices & mures, &c. ut in A. retuli, ex Carolo Stephano, qui mures araneos eſſe ſuſpicatur qui id factitant. ¶ Ne à felibus quidem in cibum admittuntur, ut mireris non defuiſſe qui homini è uino bibendum pro remedio ſui morſus exhiberent, ut in G. dicemus.

G.

Mus araneus, qui cum in orbitam inciderit moritur, uſtus in cinerem redactus, & cum adipe anſerina permixtus, condylomatis infrictus, mirum remedium adfert, Marcellus. Mus araneus pendens enecatus ſic ut terram nec poſtea attingat, furunculum ſanat, ter circundatus ei, toties expuentibus medente & eo cui medebitur, Plin. Mus araneus ſi in orbitam inciderit, naturali fato illic detentus emoritur: hunc illic inuentum argilla, aut linteo, aut phœnicio inuolue, & ex eo ter circunſcribe parotidas, quæ in corpore ſubitò turgebunt, mira celeritate ſanabis, Marcell. Pro felle μυγαλῆς, (malim γαλῆς, id eſt muſtelæ, cuius fel in uſu medico eſſe legimus, mygales nuſquam: & Galeno etiã adſcripta Antiballomena γαλῆς habent) fel cameli, Antiballomena apud Aeginetam. Muris aranei caudæ cinis (impoſitus) prodeſt morſis à cane rabido, ita ut mus cui abſciſſa ſit cauda uiuus dimittatur, Plin. Equo ſtrophoſo Hippocrates ueterinarius per os infundi iubet ramẽta ungularum (equi) anteriorum trita in quatuor cotylis aquæ, ἢ τῆς ὀρύγματος μυγαλῆς λελεασμένα, hoc eſt uel aliquid terræ à mure araneo effoſſæ, ut in Hippiatricis legimus. Quin & ipſe mus araneus aduerſus morſum ſuũ uarijs modis prodeſſe dicitur, impoſitus, potus, appoſitus, ut in ſequentibus dicemus. Prophylacticum quidem remedium, ne mordeatur homo uel aliud animal, præſtantiſſimum eſſet, ſi ſuperſtitione amuleta carerent: recitabimus id tamen infra, ubi de morſu huius muris in iumẽtis curando agetur.

Muris aranei morſum uenenatum eſſe: deq; ſignis eius, & medendi ratione in genere.

In Italia muribus araneis uenenatus eſt morſus, Plinius. Quibuſdam in locis non haberi uenenatum retuli ſupra in B. Muris aranei morſus interimere quandoq; ſolet, Galenus ad Piſonem. Ipſi quidem hi mures tam uenenati ſunt, ut ſupra dixi, ut capti etiam occiſiq; à felibus non comedantur. Cadaueribus eos ueſci audio, ut non ſit mirum uenenoſam hoc alimento uim in corpus eorum diſtribui. Præcipuè uero noxius eſt eius morſus ſi prægnans momorderit, & ſi animal prægnans ab eo præſertim prægnante mordeatur, ut infra dicam ubi de iumentis ab eo demorſis agetur. Aſſeuerãt aliqui demorſum non aliâs exulcerari, niſi prægnans (ἔγκυος: Marcellus Vergilius non rectè legit ἐκτὸς) mus araneus fuerit: tum enim auxilijs opus eſſe, Dioſcorides. Si prægnans momorderit, protinus diſſilit, Plin. Puſtulæ, ſi prægnans percuſſerit, nec aliter, rumpuntur (erumpunt, & ulcus malignum faciunt,) ut Dioſcorides & Aëtius ſcripſere. Plinius non puſtulas, ſed ipſum murem araneũ, ſi prægnans ſerijſſet, diſſilire protinus exiſtimauit, Hermolaus. Ego Plinium Græcis non intellectis omnino erraſſe dixerim. Vide etiam infra ubi de iumentis morſis agam, uerba Ariſtotelis.

¶ Signa. Muris aranei morſum arguit, locum ambiens inflammatio, (dolor uehemens & punctura in corpore, & apparens rubor in locis ſecundum dentes eius, Auicenna:) nigraq; puſtula diluta ſanie turgens exurgit. & partes omnes uicinæ liuent, (baſes ſeu radices fuſcæ ſunt, & partes proximæ, Auic.) Rupta puſtula, depaſcens ulcus, non ei diſſimile quod ſerpit, occupat. (Cum puſtula finditur, egreditur caro alba colore nerui, habens tunicas: & quandoq; apparet in eis aduſtio quædam: & quandoq; corroditur & cadit, imò fluit initio pus uirulentum, deinde putrefit, & corroditur, & caro cadit. Auic.) Inteſtinorum quoq; tormina, difficultas urinæ, & frigidæ aſperginis offuſio (ψυχρᾶς ῥανίδος περίχυσις) conſequuntur, (ſudor frigidus corruptus, Auicenna,) Dioſcorides & Actuarius. Sed uideo Auicennam ſua ferè ex Paulo Aegineta tranſtuliſſe, quare Aeginetæ etiam uerba adſcribam. Vbi mus araneus læſit, ſequuntur dolores pulſatiles, & in ſingulis dentium eius animalis ictibus rubores, (&c. ut Dioſcor.) Cute puſtulæ dirupta album ulcus apparet. nam ad membranas neruoſas deraditur. ad hæc, excidunt etiã partes depaſtione oborta his quæ ſerpunt (ulceribus) ſimili. præterea etiam inteſtinorũ tormina comitantur, urinæ difficultas, & frigidi ſudoris undiq; eruptio, Hæc Aegineta. Manifeſta ſunt muris aranei uulnera, inquit Aëtius: quadrifido enim ordine conſpiciuntur. Et ſanguis quidem primò purus promanat, paulò poſt uero ſanioſus. Animal enim ipſum putrefactione occidit, Conſueuerunt etiam bullæ inſurgere, quas ſi quis dirumpat, carnem ſubiacentem ſe-

culentam uidebit, & fissuris disparatam. Inflatio autem sequitur demorsos. Cæterum hoc animal frequentius ad testes insilire solet, (quod & Auicenna scribit,) eosq́ percutere, non hominis solum, sed cuiusq́ etiam bruti animantis.

¶ Curandi ratio. Mus araneus pro sua magnitudine magna etiam uulnera facit: quòd si parua aliquando imbecillius imprimens fecerit, ea curatu faciliora erunt. Pessimus uero morsus is est quem prægnans (idq́ magis etiam, si prægnanti, ut supra dixi) inflixerit. Morsus differentia ab inflammationis magnitudine apparet. Aëtius libro 13. cap. 14. iubet primum adhiberi communia remedia, quæ scilicet eiusdem libri capite decimo descripserat, nempe ut morsus primum abluatur posca calida, deinde ab aliquo exugatur, cucurbitula cum plurima flamma adhibeatur, loci uicini scarificentur, &c. Iubet etiam antidotos magnas exhibere. Strato apud eundem, locum demorsum primò scarificari iubet, deinde medicamenta imponi quæ uirus extrahant, acria scilicet, qualia inferius plura recitabimus. Si locus non sit exulceratus, nec pustulæ eruperint, imponuntur acria quædam, ut pyrethrum, aut allia trita, aut sinapis, aut etiam malua: (aut ablutus tantum negligitur) si uero exulceratus sit (quod fit maximè si prægnans mus fuerit) cortices granati dulcis decocti triti imponuntur, & ulcera eodem decocto, aut magis myrti, perfusa fouentur, ut Aëtius ferè & Auicenna scribunt. Quæcunq́ remedia ad scolopendræ morsum faciunt, hîc etiam salubriter applicantur, Aëtius & Aegineta.

Remedia topica, imponenda morsui muris aranei ordine literarum enumerata.

Absinthium bibitur cum uino contra muris aranei morsus, & draconem marinum, Dioscorid. meminit etiam Plinius lib. 27. Medetur acetum scorpionum ictibus, canis, scolopendræ, & muris aranei morsibus, & contra omnia aculeatorum uenena & pruritus, Plinius. Græci medici & alij quorum scripta uiderim aceto utuntur contra huius muris morsum, non per se, sed alijs remedijs eo exceptis, ut ipso mure araneo usto, galbano, hordei cinere, sinapi trito, chrysogono. Allium ne contra araneorum murium uenenatum morsum ualere miremur, aconitum pardalianches debellat, & canum morsus, in quæ uulnera cum melle imponitur, Plinius. Allia contrita illinuntur, Dioscorides, Actuarius, Aegineta, Auicenna. Morsum cum cumino integito & allio, putamine extrinseco non abiecto: eadem etiam cum oleo trita assidue & diligenter locis circunsitis illinito, Aëtius. Allium cum ficulneis folijs cyminoq́ emplastri modo imponitur, Dioscorides. Althæa, uide in Malua inferius. Aquæ calidæ fotus conducit, Dioscorides & Actuarius: ut Ruellius & Marcellus uertunt: Græcè legitur ἡ διὰ τῆς θερμῆς κατάντλησις: sed θερμὴ pro aqua calida non accipitur: apparet deesse uocem: Aegineta, qui Dioscoridem ferè trāscripsit hac in parte, ἅλμης habet. est autem halme muria: & Aeginetam secutus Auicenna, Foueatur (inquit) aqua salsa calida, ut Bellunensis legit. Aëtius non ἅλμης sed ὀξάλμης legit: quæ uox acidam muriam significat. Vngulæ arietinæ cinis cum melle imponitur, Plinius Sec. Plinius Valerianus manifestè exprimit imponendum esse, Plinius tacuit, et medicamento bibendo mox subiunxit. ¶ Brassicæ semen aut folia, trita cum lasere & aceto morsis à mygale, uel cane etiam rabioso, utiliter imponuntur, Geoponica. ¶ Canis fimum illinito, quod & homini & equo medetur, Hierocles in Hippiatricis. Caprificus, uide in Fico infra. Chrysogoni folia contusa & ex aceto imposita, Dioscor. Cuminum, uide in Allio supra. ¶ E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur cum cera, Plinius. Caprifici cauliculi aut grossi quàm minutissimę, ad scorpionum ictus è uino bibuntur: Lac quoq́ instillatur plagæ & folio imponuntur: item aduersus murem araneum, Plinius. Caprificorum grossi cum eruo & uino contra muris aranei morsus & scolopendras utiliter illinuntur, Dioscor. Allium cum ficulneis folijs & cymino, Dioscorides. ¶ Ex galbano splenium per se, uel cum aceto tritum, Dioscorides, Auicenna, Actuarius. ¶ Hordeacea farina cum aceto mulso illita, Dioscorides & Actuarius. Hordei cinis illitus, Plinius. Si ruptæ sint bullæ uel ulcera oborta, acida muria prolue, & hordeum ustum tritum impone, Aëtius. ¶ Leporis coagulum cum aceto impositum, ut Aggregator citat ex Plinij libro 28. Vide infra in remedijs intra corpus sumendis. ¶ Malua uel maluæ folia, Auicenna & Aëtius. Malua syluestris, Aegineta. Althęæ inter maluas (est autem ex syluestribus) contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipuè scorpionum, uesparum, similiumq́, & muris aranei, Plinius. Mus araneus dissectus & impositus, ipse sui morsus ueneficia luit, Dioscorides, Actuarius, Galenus de simplicibus 11. 46. Tritus ipse & impositus ictum suum sine dolore curat, Galenus ad Pisonem. Ipse mus araneus contra se remedio est, diuulsus & impositus. nam si prægnans momorderit, protinus dissilit, (non ipse mus, ut Plinius malè ex Græcis uertit: sed ulcus tantum rumpitur, uel potius erumpit, ut supra docui) optimum si imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc usum seruant in oleo, aut luto circunlitos, Plinius. Murem ipsum araneum ustum cum aceto cataplasmatis uice imponito, Strato apud Aëtium. Mihi sanè multò magis probaretur acetum addi ad usti huius muris cinerem, quàm ipsum per se murem dissectum tritúmue imponi: quando & alij quidam cineres adhibentur, ut hordei: & acetum per se tum huic tum alijs uenenatis ictibus resistit, ut supra dictum est. Myrti decocto ulcera ex eius morsu utiliter fouentur: Vide infra in Punico malo. ¶ Terra ex orbita, Plinius.

Sin autem muris nocuit uiolentia cæci, Quæ sola signauit uoluendis orbita plaustris, Illine, mira

datur

datur usli de puluere cura, Serenus. (Alij non illini uolunt, quod conuenit humidis: sed arido puluere tantum aspergi.) Mus araneus si in orbitam inciderit, (uide supra in c.) tanquam uinculis captus immoritur: & morsis ab eo remedio est terra ex orbitarum transitu sumpta, eaq; simul ut uulnus aspersum sit, statim sanatur, Aelianus & Philes. Matthæolus ex Nicandro citat terram curruum rotis adhærentem mederi morsui muris aranei, quod sibi inquit fabulosum uideri. Ego huius rei mentionem apud Nicandrum non reperio. ¶ Porri, Diosco. Resistunt quoq; acini (κοκκία, Marcellus Vergilius corium transferre maluit, non quidem ex Græcæ dictionis ui, sed quòd hoc remediũ magis cõuenire uideretur, & aliorum quoq; authorũ consensu niteretur) dulcis Punici decocti & illiti, Dioscorides interprete Ruell. Quòd si exortæ ab ictu uesicæ exulcerentur, mali Punici dulcis corium coctum tritum impone, ulceraq; ex eodem decocto, aut magis myrti decocto perfusa foue, Aëtius. Si apostema sit, cortices granati dulcis decocti imponentur, Auicenna. Pyrethrum, Aegineta & Auicenna. ¶ Sinapi, Auicenna. Sinapi tritum cum aceto, Aegineta & Strato apud Aëtium. ¶ Talpa discerpta imponitur, Plinius Valerianus. Cætera magorum placita de talpa, suis reddemus locis: Nec quicquam probabilius inuenietur quàm muris aranei morsibus aduersari eas, quoniam & terra, ut diximus, orbitis depressa aduersatur, Plinius. Trifolium bituminosum coque, & decocto calido locum demorsum foue. Nullus autem fomento illo utatur qui non patitur. Transit enim affectus in eum, ut putet se à uipera uel araneo mure commorsum, Galen. Euporist. 2. 143. ¶ Verbenaca (Aëtius addit rectam) tum propinata ex uino, tum pro cataplasmate imposita, iuuat, Aegineta & Aëtius.

Bibenda edendáue aduersus muris aranei morsum.

Prodest potum abrotoni decoctum, maximè si in uino detur, Dioscorides, Actuarius, Auicenna (qui & paulò ante schea Armenum pro abrotono nominauerat inter eadem remedia,) Aegineta. Absinthium ex uino potum, Plinius & Dioscorides. Agni hœdiue coagulum, Aegineta & Auicenna. Coagulum agninum in uino potũ, Plinius. Efficax est remedium, si misceantur, aristolochię corticis drachmæ quatuor, myrrhæ drachmæ sex, Aegineta. ¶ Brassicæ foliorum aridorum farina muris aranei morsus alterutra parte exinanit, Plin. lib. 20. Muris aranei & canis rabiosi morsus brassicæ & semen & trita folia sanant, melius si cum lasere & aceto trita imponantur: decoctũ quoq; foliorum datur bibendum, Ruellius. ¶ Capparis cortex, Aëtius. Cartamus, Auicenna. Cupressi teneræ pilulæ cum oxymelite, Aegineta: pro quo apud Auicennam non rectè legitur, Lac cum syrupo acetoso: quamuis & nux cupressi cum uino apud eundem inter remedia paulò ante legatur. Dioscorides cupressi pilulas recentes ex aceto propinat. Cyclamen cum oxymelite, Dioscorides & Auicenna. Chamæleontis radix ex uino, Dioscorides, Aegineta. ¶ Elelisphacus, id est saluia, Aegineta. Eruca ex uino, Idem, Dioscor. Aëtius, Auicenna, Actuarius. Erucæ semen, Plinius & Auicenna. Gentianæ radix, Aëtius, Aegineta, Auicenna. Galbanum cum uino, Dioscor. Aegineta, Actuar. ¶ Hœdi agniue coagulum, Aegineta & Auicẽna. ¶ Lauri foliorum tenerorum drachmam unam aut duas cum uino tritas bibendas præbe. Eadem pecoribus conueniunt, Aëtius. Aliqui præ cæteris commendant succum foliorum lauri, & folia lauri humida (recentia) cum uino decocta, Auicenna. Coagulo leporis ex aceto utuntur contra scorpionem & murem araneum, Plinius: Aggregator hoc remedium foris applicari scribit: Plinius non exprimit. ego in corpus sumendum putârim, ut et hœdi agniue coagulum. Lubleb cum uino decoctum, Auicenna. Nec desunt qui literarum monumentis tradiderunt, tritum (ipsum murem qui momorderit cum uino exactè detritũ, Aegineta) murem araneum contra suos ictus commodè bibi: quam historiam apud alios inuentam, dignam duntaxat censuimus quæ annotaretur, Dioscorides. Myrrha, uide superius in Aristolochia. Muris aranei morsus sanatur mustelæ catulo, ut in serpentibus dictum est, Plinius. ¶ Panacis liquor, Auicenna: numerat autem hunc liquorem inter fortiora auxilia, ut & cyclaminum, radicem gentianæ, & coagulum agni hœdiue. Pyrethrum cum uino, Dioscor. Aegineta, Auicenna. ¶ Serpyllum cum uino, Dioscorid. Aeginet. Actuar. Sisymbrium cum uino, Aegineta, Auicenna. Styrax cum uino, Auicenna. Verbenaca (recta, Aëtius) tum imposita tum ex uino propinata iuuat, Aegineta.

De iumentis à mure araneo morsis.

¶ Muris aranei morsus iumentis omnibus molestissimus est: pustulæ hoc excitantur, & periculosior quem defixerit grauida: pustulæ enim rumpũtur, ex quo interitus sequitur. (His uerbis, ex quo interitus sequitur, quod respondeat in Græco nihil inuenio.) sed si non grauida est, non interimit. Mygale aliquando iumenta ueneno interficit, maximè equos & mulos, & præcipuè equas prægnantes, Albertus. Tradunt equos & iumenta, si herbas in quibus mus araneus uirus emiserit, depascantur, statim exanimari, Sipontinus. Communem rationem medendi iumento morso à colubris, scorpijs, phalangijs & muribus cæcis, describit Vegetius 3.77. Idem 3.82. diuersa remedia contra muris aranei morsum priuatim recenset, ijsdem uerbis quibus Columella 6.17. quæ recitaui in Boue capite tertio, ubi de morbis boum egi. Eadem omnino etiam Pelagonius scribit: habet tamen hic & Vegetius quædam, quæ apud Columellam non leguntur, inferius recitanda.

¶ Signa. Mus araneus si morsum infixit, locus tumore duro cingitur, gemitus animal exprimit parum interpellans, Absyrtus. Intumescit animal totum, oculiq; collachrymant, & exsaniat

tumor, ac uirus à uentre destillat, pabulum respuit, Hierocles. Equus in stabulo iacens si subeuntem forte murem araneum premat, mordetur ab eo, Hippocrates in Hippiatricis. Si asina prægnans ab hoc mure mordeatur, periculũ est ne moriatur, Absyrtus. Si prægnans mus fuerit qui percusserit, his agnoscitur signis: Pustulæ per totum corpus exeunt, sed simili ut aliâs ratione curabitur, Vegetius. Normanni in Gallia hunc murem admodum uenenatum esse putant, ita ut si equum uel bouem cubantem transilierit etiam, periculosi morbi eis causa sit, (ut circa lumbos claudum pecus, uel quasi immobile uideatur:) nec posse curari nisi mus iterũ per aduersum latus uel sponte uel coactus transiliat, quæ quidem ualde superstitiosa est persuasio.

¶ Cura. Apij semen coctum in uino & oleo demittes, ac tumentem locum scalpello discindes, quo uirus euocetur, & uellicatum punctim uulnus recrudescat. Si per hęc inflammatio magis excandescat, in orbem teretibus ferramentis igni flagrantibus exulcerabis, sanæ partis aliquid deprehendens. rectis quoque ferramentis, quò sanies emanet, redulcerabis. Quod si pars ea per exulcerationem intumescat, hordeum crematum tritumque consperges, sed antea uetustam adipem inungere conuenit, Hippocrates hippiater. Aliqui, ut Tarantinus, tradunt allia tusa esse imponenda, suffiendumque cornu ceruinum. Absyrtus melius esse putauit, si læsa pars uratur simul atque dentium iniuriam sensit. Stratonicus scarificandum uulnus consulit, præsertim quod inflammatione cingitur, & sale & aceto conspergi. postero die equum per aquam dulcem in cursum concitare, (ῥοίζῳ,) cretaque cimolia aceto subacta lini, uulnus balnearum strigmentis nutriri, Hierocles. Aduersus muris ar. morsum comprobatur allium tritum cum nitro: & si nitrum defuerit, cum sale & cymino permiscere, atque ex eo puluere loca, quæ morsu contacta sunt, confricare. Quod si eruperint uulnera uenenata (si phlegmone rupta in ulcus abeat, Pelagonius) hordeum combustum in puluerem rediges, & diluto aceto (abluto uulneri simpliciter, Pelagon.) uulneri inspergis, & hac ratione sola curabis. (nam cæterorum auxiliorum usu magis atque magis gliscit uulneris iniuria.) Daturus potionem, pollinem tritici, hordeum, (anethum, Pelagon.) cedriam & uini sextarium per fauces digeres, Hæc Vegetius & Pelagonius. Remedio est locum læsum aculeo compungi, brassica trita cum aceto illini, allijs etiam ex aceto tritis, Absyrtus. Tritas allij spicas, salem & cuminum paribus singulis mensuris uino mistis illines. Aut intritum murem araneum cum sextario uini faucibus infundes. Aut si illum non inueneris, creta figulari perlines, Hippocrates. Triti gith acetabulum in uino odorato per nares indidisse proderit, (quod & Hippocrates scribit:) plagamque canino stercore lini, quod idem hominibus salutare est, Hierocles. Terra quæ eruitur ex orbita aceto subacta, illitu auxilio fore fertur. Locum læsum subula compungas, puluereque qui in orbitis sub uestigio rotarum inuenitur, acri aceto perfuso linas, Hierocles. Terram orbitæ urina subactam impone, Hippocrates. Lauri foliorum tenerorum drachmam unam aut duas cum uino tritas homini morso bibendas præbe. eadem pecoribus & iumentis conueniunt cum aqua trita & naribus infusa. est enim præsens remedium, quare & hominibus commendatur, Aetius. Si iumenta momorderit (mus aran.) mus recens cum sale imponitur, aut fel uespertilionis ex aceto, Plinius: Subiungit & alia remedia, quæ pro iumentis commendare uidetur, sed cum alij authores inter hominis remedia eadẽ posuerint, superius à nobis enumerata sunt. Existimandũ sanè est pleraque eadem homini & cæteris animantibus conuenire. ¶ Audio uaccarum ubera aliquando morsu huius bestiolæ lædi: quo facto rustici axungiam maialis ruffi inungunt.

H.

a. Epitheta. τυφλήν τε σμερδνήν τε βροτοῖς ἐπὶ λοιγὸν ἄγουσαν μυγαλέην, Nicander. Samonicus murem cæcum dixit pro mure araneo, item Vegetius, epitheto usi loco proprij.

e. Cornicem occisam tandiu relinques donec puteat: cadauer iam fœtidum expones in locum ubi mures aranei sunt, & conuenient ad hanc escam consumendam omnes totius domus mures aranei. poterunt autem sic collecti uel scopis opprimi, uel aliter occidi capiue: ut ex Gallo quodam homine erudito, dum hæc scriberem, cognoui, qui se quidem non expertum, sed à pluribus ita se audiuisse aiebat.

h. Murem araneum colunt Athribitæ, Strabo libro 17. Mygalas & accipitres defunctos Aegyptij in urbem Butum asportant, Herodotus lib. 2. Murem araneũ ab Aegyptijs coli & sacrum haberi, (ἐκτεθειῶσθαι) aiunt quod cæcus sit: nam tenebras luce antiquiores existimant. τίκτεσθαι δὲ αὐτὴν ἐκ μυῶν πέμπτῃ γενεᾷ νουμηνίας οὔσης. Præterea iecur eius minui ἐν τοῖς ἀφανισμοῖς τῆς σελήνης, hoc est cum Luna obscuratur, Plutarchus in Symposiacis 4.5. an uerò per obscurationem, eclipsin intellexerit, id est deliquium quod non aliter fit nisi cum per diametrum Soli opposita est Luna: aut potius interluniũ, id est coitum cum Sole, (cum & aliorum murium iecora pariter cum Luna crescere & decrescere authores tradant,) in medio relinquo.

DE

DE MVSTELA PROPRIE SIC DICTA: CVIVS HISTORIAE ETIAM ILLA ADDImus, quæ muſtelis omnibus, ut uiuerræ, marti, &c. ex æquo conueniunt.

Hæc figura bis ponitur, quoniam muſtela alba ſolo colore ab altera differt.

A.

MVSTELARVM genera diuerſa ſunt. Nos de ſingulis ſeparatim dicemus: & primum de minima muſtela, quæ & uulgaris Plinio & domeſtica nominatur ab alijs: Græcis κατοικίδιος, ut Hermolaus & alij eruditi (Ge. Agricola, & Carolus Figulus qui de muſtelis dialogum conſcripſit) ſentiunt. Muſtelarum duo genera: alterum ſylueſtre. diſtant magnitudine, Græci uocant ictidas. Hæc autem quæ in domibus noſtris oberrat, &c. Plinius. Non probo quòd Niphus muſtelam in urbanam & ruſticam diuidit: nam domeſticæ muſtelæ non in urbibus tantum, ſed ruri etiam frequentius puto circa domos & uillas reperiuntur. Sed in hoc etiam errat, quod muſtelam urbanam, ut ipſe uocat, non aliã quàm catum ſeu felem eſſe uult, ut & Marcellus Vergil. Quanquam uero & aliæ quædam maiores muſtelæ ſæpe circa domos reperiantur, ut domeſticæ dici poſſint, ut genus illud interdum quod noſtri iltiſſum uocant, & martis genus unum, quia tamen eædem ſylueſtres ſunt, nec ſemper domeſticæ, non propriè ſic nominabuntur. Iltiſſus noſter uerſatur circa aquas, ubi piſces captat: in ſyluis, ubi prehendit aues: in domibus, ubi gallinas, quare Plinius eã eſſe domeſticam dicit, Ge. Agricola. Sed de alijs infra: hic de minima tantum agemus, cuius adiecta eſt effigies, & abſolutè etiam muſtela nominatur Latinis, Græcis γαλῆ ſimiliter abſolute. Solemus enim ferè quæ uulgaria aut domeſtica ſunt, ſimpliciter nominare: rarioribus uero aut ſylueſtribus aliquid diſcernendi cauſa adijcere. ¶ חלד, choled, Leuitici undecimo muſtela conuertitur ab omnibus interpretibus. Magiſtri uocant חולדה chuldah, uulgò מושתילא muſtela, ut Dauid Kimhi ſcribit. Chaldæus trãſtulit חולדא chulda: Arabs כלדה caldah: Perſes גורבה gurba: Septuaginta γαλῆ, Hieronymus muſtela. אוח, oach, Hebraica uox, unde plurale ochim ſemel ponitur Eſaię 13. (Babylon, inquit, ſubuertetur, & implebunt domos eorum ochim, Munſterus cercopithecos uertit.) Dauid Kimhi exiſtimat animal quod magiſtri Thalmudici נמייה, nemiah uocant, ſimile feli, uulgò dictum מרטורו, marturo, id eſt martes, aut פירון, firun, & פורון, furon. Author Concordantiarũ Hebraic. קוף, koph, interpretatur cercopithecum uel cephum: & חולדה chuldah, id eſt muſtelam, uel, ut Iudæi putant, martem. Chaldæus tranſtulit אוחיין ochijn. Symmachus etiam uocem Hebraicam reliquit. Septuaginta & Theodotion ἤχους, id eſt ſoni: (quaſi echo intelligenda ſit, quæ ſolet in magnis & deſertis ædificijs reſonare, ut in cauis & deſertis circa montes locis.) Aquila typhones, Hieronymus dracones reddit. Koah quidem lacerti genus uel chamæleontem interpretantur Leuitici 11. Pro muſtela apud Albertũ barbara uocabula legimus his & hyrzus, quæ nec ipſe intellexit: ſed ex collatione cũ textu Ariſtotelis hanc ſignificationem ipſe deprehendi: nam Albertus hyrzum ineptiſſimè leporem exponit, deceptus quoniam utrunque animal ore ſuo catulos ſæpe de loco ad locum transfert. Fethis etiam apud Albertum in Ariſtotelem 9.1. non alia quàm gale, id eſt muſtela eſſe uidetur, quanquam addit, & gali, ceu de diuerſis animantibus agens. Nam 9.6. Feyton, inquit, ingenium habet ut uulpes, (ſcilicet in inuadendis gallinis) & eius altera ſpecies eſt katiz, id eſt ictis. Ninifi, id eſt muſtela, Syluaticus: forte nimfi legendum: nam nimfitza apud Græcos hodie uulgò uocatur. Ibanauge eſt muſtela, Vetus gloſſematarius in Auicennam. Ibinuers, id eſt animal quod uocatur bellula, Syluaticus: Videtur autem bellula muſtelam ſignificare, uoce ficta à Gallis uel Italis, qui belettam aut balottam pro muſtela dicunt. Et alibi, Yena, id eſt bellula. Γαλῆ Græcis ueteribus ſemper muſtelam ſignificat, recentiores quidam Græci pro fele, id eſt cato abutuntur, ut ſupra in Cati hiſtoria dictum eſt. Theodorus Gaza apud Ariſtotelem, interdum muſtelam, interdum cattum interpretatur: nec quamobrẽ ita uerterit ſatis conijcere poſſum, cum cattum Græci æluron, & Latini felem appellent, uti ipſe etiã tranſtulit, Maſſarius. Albertus galen aliquoties ineptiſſimè uulpem interpretatur. Σπονδύλλη, ἡ γαλῆ, Atticè, Heſychius & Varinus. Malim per λ. ſimplex. Eraſmus in prouerbio, Spondyla fugiens

pessime pedit, spondylam felem interpretatur. Est & simile huic prouerbium γαλῆς δριμύτερον, de acri uel acido, ut Erasmus uertit, uentris flatu. Ibidem spondylen serpentis (insecti dicere debuit) genus esse ait, quod emoriens grauissimum odorem emittit. Σίσιλος, animal quoddam, Hesychius & Varinus; idem forte quod σισῆλος, id est cochlea. Quidam nuper mustelam interpretatus est, sola (ni fallor) Germanicæ uocis affinitate ductus, nam Germani mustelam uocant **wisel.** Græci hodie uulgò mustelam νιφίτζα dicunt: νυμφίτζα legi apud Suidam in dictione Ἀσκαλαβώτης.

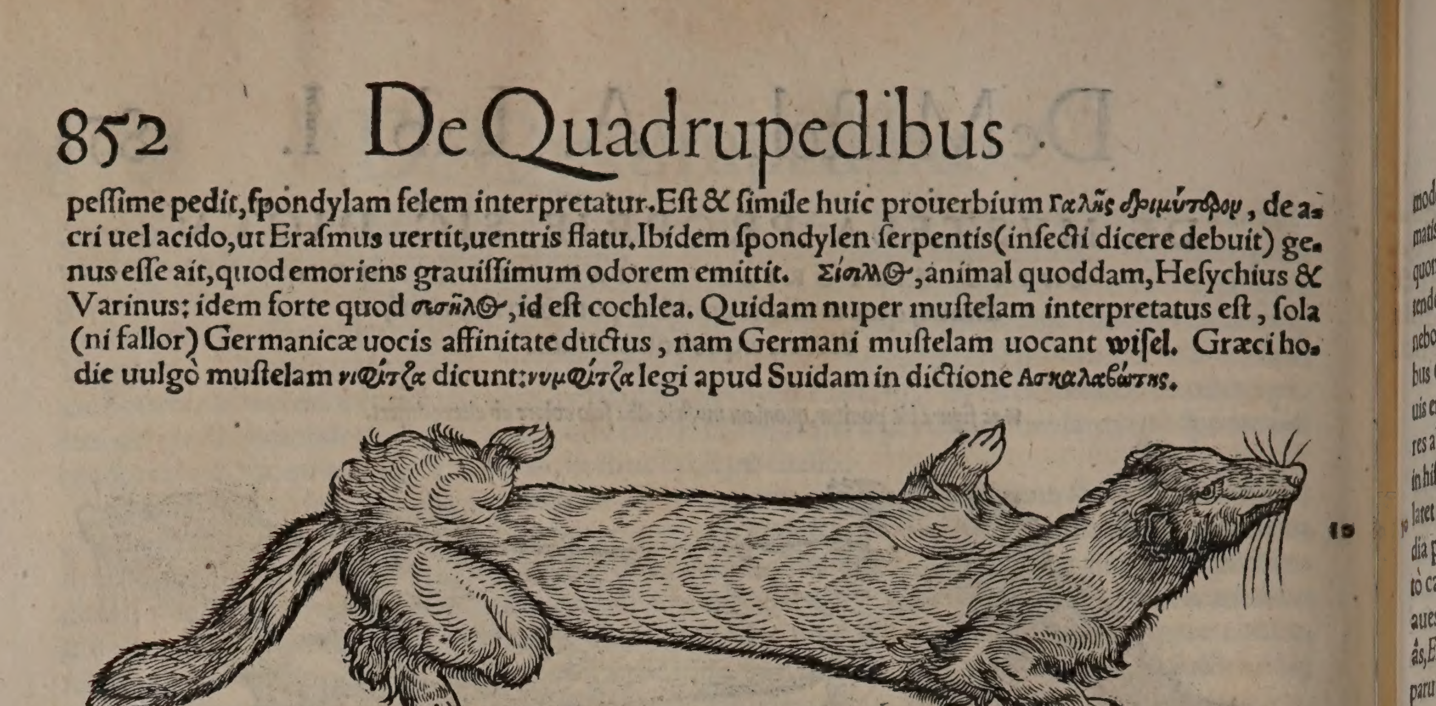

¶ Mustela Italicè nominatur donnola uel ballottula, Scoppa. Donnulæ & alibi dannulæ uocabulo Auicennæ interpres barbarus pro mustela utitur: Albertus & Niphus damula scribunt: (quo uocabulo alij recentiores obscuri damam intelligunt, quæ de genere caprearum uel caprarum syluestrium est. Damma siue dammula, bestiola parua est & debilis, ut scribit Isidorus, sic dicta quòd de manu fugiat. Cum parit, statim deuorat secundas antequam terram attingant: & præda est alijs animalibus, Albertus lib. 22. Videtur autem damulam, siue capreæ genus siue mustelam accipias, cum alio quodam animali confundere quod secundas deuoret: harum enim neutrā id facere legimus. Galeotes quidem, id est stellio cum primum suam exuit senectutem, eam deuorare dicitur: & fieri potest ut hunc aliquis cum gale, id est mustela cōfuderit, & secundas pro senectute, id est leberide reddiderit. Domesticas mustelas foinos uocamus, Cardanus Italus. Gallis mustela est belette, aliás belotte, alⁱ balotte. Aliqui, ut audio, circa Metas oppidū baccal nominant. Carolus Figulus mustelā Gallicè fouinum uel marturellum interpretatur: quæ duo genera diuersa & syluestriū mustelarum esse, infra ostendam. Hispanis, comadreia. Rhæti qui Italicè loquuntur, Latinum nomen retinent. Germanis **wisel** uel **wisele.** Ge. Agricola uiselam dici ait ex sono quem ædit. Aliqui in Heluetia **hermelin** uocant, alij corrupta uoce **hålemlin.** sed illæ duntaxat quę totæ sunt albæ, quales apud nos hyeme fiunt, sic nominari debent, ut in B. dicam. Anglis, wesell, alij scribunt wesyll uel weasyll: alba uerò mustela mineuer per transpositionem literarum Gallicæ uocis herminne. Illyrijs kolczawa. ¶ Quidam hodie animal cuius figuram pro mustela dedimus non rectè murem araneum esse putant: inde nimirum persuasi quòd morsus eius similiter ferè noceat. Albertus etiam mustelæ marem, mygalen uocari scribit, quòd falsum est: mygale enim Græcis mus araneus est, siue mas siue fœmina. Ichneumonem uulgò nunc murem Indicum uocant, alij damulam, Niphus: sed damula siue donula Italis & recentioribus quibusdā barbaris, omnino mustela uulgaris est, nō ichneumon: quod peregrinum & Aegypto peculiare animal est, &c.

B.

Mustela domestica plerunq; est in dorso & lateribus rutila, raro subfulua: in gutture semper candida, quin nonnunquam tota candida reperitur, quanquam rarius, Ge. Agricola. In nostris quidem regionibus, quæ montanæ sunt, mustelas omnes æstate fuscas uel subrutilas esse audio, hyeme candidas: quod & Stumpfius noster in Chronicis suis annotauit. Lepores etiam, non omnes, sed alpini tantum hyeme in Heluetia albescunt. Vocantur autem armelini (**hermeli** uel **hermlein**) tum propriè cum toti candidi sunt: aliqui apud nos per æstatem quoq; cum fusci aut subrutili sunt, ut dixi, sic nominant: quo tempore **wisele** potius dicuntur, non quidem à colore albo, quem nostri **wiß** uocant, sed per onomatopœiam à sono uocis. Armelini in magno numero ex regionibus Europæ ad Septentrionem sitis mittuntur, ubi maxima anni parte hyems & frigus obtinet, æstates breuissimæ sunt: quos quidem à nostris nihil differre puto, nisi quòd pilus forte tenacius eorum pellibus adhæreſcit, ut omnibus tempore frigido captis animalibus multò tenacior esse solet. Alba Russia siue Moscouia, qua parte Cronio mari accedit, zebellinas armelinasq; pelles nobilium ac matronarum delicias mittit, Erasmus Stella. Olaus Magnus in Lanzerucca Scandinauiæ sylua, cui longitudo ad octoginta miliaria, hoc genus mustelæ abundare scribit. Apud Tartaros tentoria regia foris pellibus leonum operiuntur: parietes uerò intus obducuntur pellibus nobilissimis armelinorum & zebellinorum: etiamsi in regionibus illis hæ pelles pretiosissimæ habeantur, ut quandoq; uix pro duobus milibus Byzantiorum aureorum pelles pro una tunica sufficiant, Paulus Venetus. Grapaldus & Alunnus, armelinum uulgò dictum, murem alpinum esse putant, quod falsum esse ostendi iam supra in historia muris Alpini. Brachialis (id est iuncturæ manus) ornamentum similiter ut pars ipsa brachiale dici potest, ut ab armo armilla. Ab armillis quidem armillini uocantur mures alpium & septentrionis, quorum est candor eximius: quoniam ex ijs pelles ambire uestium manicas armillæ modo

modo consueuissent: nunc totis subduntur uestibus, lectorum quoque stragulis, Hermolaus in Glossematis. Ego Plinij murem alpinum, alium esse ostendi: quod si quis armelinum etiam sic uocare uolet, quoniam circa alpinas regiones maximè per hyemem albæ habentur mustelæ, illi non admodum cõtendero, sed mustelam alpinam uel mustelam albam discriminis causa nominare commodius esse monebo. Idem illis dicam qui armillinum murem Ponticum faciunt, quòd & ex Ponto aduehatur, & albus color ei (non omnibus tamen, sed uni duntaxat generi) ab Aristotele & Plinio tribuatur: quamuis enim forte propter duas has causas sic nominari possit, non tam considerandum est tamen quo res aliqua nomine dici possit, quàm quo dicatur propriè. Sed de Ponticis muribus sententiam meam in historia ipsorum explicaui. Mus Ponticus, quem hodie uocant hermelam, hyeme solum in cauis latet arboribus. Est uero totus niuis instar candidus, excepta cauda digitum longa. eius enim dimidia pars, & quidem superior, (inferior, uel extremitatē uersus, ut ipse obseruaui: dorsum etiam multò candidius esse, uentrem ex albo subflauum) nigerrima. Magnitudo ei sciuri: persequitur mures et aues quibus uescitur. Eius pelles in pretiosarum numero habentur, Ge. Agricola. Eriminium (aliàs, Ermineus, quod magis probo) quod quidam erinebinum (lego, ermelinum) uocant, animal est paruulum, figuræ mustelarum, hyeme candens niuis instar, æstate fuluum ut mustela: candet tamen semper in uentre, & in extremitate caudæ nigerrimum est. Mures & aues insequitur, & carnibus uescitur, Albertus. De genere mustelarum est, sed forma minor, Liber de nat. rerum. Carolus Figulus etiam herminnas, ut Galli uulgò uocant, uel hermellas, ut Germani, mustelarum generis esse scribit, colore tantum differentes. Pirolus, id est sciurus, mutat colorem: ut & mas mustelæ qui mygale uocatur: (non rectè: mygale enim mus araneus est.) hoc autem est animal quo aues adhuc implumes uenantur in nidis: simile muri, & quotannis albescit magis magisque, donec tandem assimiletur color eius colori butyri, Albert. 3.2. Gronosthaij Polonis uocari audio, muris uel mustelæ potius Septentrionalis genus, undique albissimum, sed in fine caudæ nigrum: quare eundem hermelinum esse conijcio. Quanquam alius quidam Polonus demonstratam sibi mustelam albam, sua lingua lasica mihi nominauit. Sunt qui lassicium (sic enim G. Agricola nominat, et in murium genere ponit. uide supra inter Mures) ab hermelino non aliud differre putant, nisi quòd duobus ferè digitis breuior est; ut illud genus quod **harnball** Germanicè uocant, eadem mensura longius: ut pellifices nostri mihi narrarunt: quorum plerique hoc etiam affirmant, mustelæ colorem album propter ætatem, non propter frigus aut hyemem fieri: reperiri enim eas in nostris regionibus, primo ætatis anno ruffas, altero mixti coloris, tertio demum candidas. ¶ Rosurella est animal circa aquas habitans, ut frequenter mustela maius, & pirolo (sciuro) minus. In dorso subrufum, in uentre candidum. In terra facit habitacula: & egerit stercus perquàm odoriferum, moscho simile odore, sed dissimile facultate & uiolentia odoris. Visus hominum fugit. Vno tantum in loco alui excrementa congerit, unde facile ab hominibus colligi potest, Isidor. Guesseles uel roserulæ (Innominatus quidã Germanicè transtulit, **Grisselle oder rosch**; quæ nomina ego hactenus apud Germanos nõ audiui. Idē addit, non muris, sed martis genus esse, quod placet) uulgò uocantur mures quidam, quorũ fimus habet moschi odorem: qui etiam in pelle huius muris percipitur. In dorso fuluus est, in uentre albus. In pratis habitat & iuxta riuos: et aliquando in domibus quibus contigua sunt prata herbosa, Albertus. Mustela quidem omnis, saltē si non capta sed liberè alatur, fimum aliquo modo odoratum habet.

¶ Mustela alia maior est, in uentre candida, & in dorso fulua, alia minor, Albertus. Mauritania mustelas alit felibus pares ac similes, nisi quod rictus eis eminentior & oblongior est, Strabo. Mustelæ quædam apud Afros nascuntur in Silphio, similes Tartessijs, Herodotus. Valla pro Tartessijs uertit murænis, quod non probo: quamuis scio apud Aristophanem quoque Tartessiæ murænæ mentionem fieri, ut Varinus citat in Ταρτησία, sed ibidem Tartesiam quoque mustelam dici scribit pro magna. Est autem, inquit, Tartesus urbs Iberiæ iuxta Aornum paludem. Aristophanis locus est in Ranis, ubi furiam uel dæmonem infernalem Tartessiam murænam uocat, quam prius ἔχιδναν ἑκατοντακέφαλον uocauerat. Tartessus urbs est extra columnas Herculis ad Oceanum, ubi Arganthonius regnauit. habet autem mustelas maximas, Hesychius. Γαλῆ Ταρτησσία, feles (mustela potius) Tartessia, de magnis & ridiculis dicebatur. Tartessij sunt in Iberia, apud quos feles maximæ nasci dicuntur. Fortasse non ineptè dicitur & de rapacibus. ὥσπερ με γαλῆν ἱερὰ κλέψασαν τηροῦσιν ἔχοντ᾽ (duo habentes) ὀβελίσκους, Aristophanes in Vespis. ἁρπακτικώτεροι τῶν γαλῶν, Rapaciores felibus (mustelis,) Lucianus, Erasmus. Ego Tartessiam mustelam prouerbio usurpatam nusquam legere memini; & ut sic usurpetur, alio tamen sensu quàm Erasmus accipienda uidetur, non de magno & ridiculo homine: neque enim magnum & stupidum hominem ita mustelæ magnæ conferas, ut asino magno, quo sensu asinum Canthelium dicimus. In Pordoselena uia interiacet, cuius ultra alterum latus gignitur catus, (γαλῆ, id est mustela) citra alterum gigni non potest, Aristoteles. In Pordoselene insula uiam mustelæ non transeunt, Plinius: Albertus addit, & illatæ moriuntur, similiter in Bœotiam illatæ fugiunt.

¶ Mustela domestica plerunque est in dorso & lateribus rutila, rarò subfulua: in gutture semper candida: quin nonnunquam tota candida reperitur, quanquam rarius, Ge. Agricola. De mutatione coloris eius per æstatem & hyemem, iam proximè dixi in Hermelini mentione. Figura corporis similior est martaro quàm muri, & habet anteriores dentes breues, quod nõ habet mus, & infesta est muribus, unde patet, quòd non sit de genere murium, Albertus. Corpus ei tenue & in longius du-

ctum, Agricola: tenue & gracile inſtar ſciuri, Stumpfius. Primores dentes breues habet, non ſicuti mus longos, Agricola. Mures quidam in Cyrenaica ſunt πλατυπρόσωποι ὥσπερ αἱ γαλαῖ, id eſt lata facie muſtelarum inſtar, Ariſtoteles in Mirab. & Aelianus. Muſtelæ cor magnum, Ariſtot. maximum proportione, ut & reliquis timidis aut propter metum maleficis animalibus, Plinius. Muſtelæ genitale oſſeum eſt, Ariſtoteles & Plinius. Vide infra in Viuerra. Penis canibus & muſtelis oſſe conſtat, Veſalius. Vulpibus etiam oſſeum eſſe Ariſtoteles ait. Muſtela habet caudam breuem, Agricola.

C.

Cauernas terræ & petrarum fiſſuras inhabitat, Albertus. Et rurſus, libro 22. In cauernis habitat gali, & ad meridiem & ad aquilonem hoſtia parat, ut undecunq; uentus ueniat ſit tuta contra uentum, (eo ſcilicet foramine obſtructo.) Idem ferè de ſciuris Plinius ſcribit. Septentrionem uerſus foueæ ſuæ ingreſſum facit, ut uento ſibi contrario non fatigetur, Iſidorus. Incolit ſaxa, foramina, & interdum fœnilia ubi fœnum & ſtramentum reconditur, Stumpfius. Apud nos circa domos ferè & ſtabula habitat muſtela, unde & domeſtica dicitur: armelini uerò in regionibus ad Septenrionem reperiuntur etiam in ſyluis. ¶ Mus auidus mintrat, uelox muſtelaq; dintrit, Author Philomelæ. Germani ex ſono uocis quam ædit uiſelam nominant, Agricola. Audio uocem eis acutam eſſe, & ſerpentium ſibilo ferè ſimilem. ¶ Muſtela diutiſſimè dormit, Liber de nat. rerum. Gliribus ſenium finitur hyberna quiete. conditi enim & hi cubant: rurſus æſtate iuueneſcunt, ſimili & muſtelis quiete, Plinius. Muſtelas hyeme cubare, æſtate expergiſci Ariſtoteles ſcribit, ut Perottus citat. (ego hoc nuſquam apud Ariſtotelem reperio: ſtatim enim poſt glires, mures Ponticos albos id facere ſcribit, non muſtelas ut Perottus citat.) Hoc muſtelis accidere (inquit Perottus) compertum eſt. quod ipſi quoq; coëmptis in hunc uſum utriuſq; generis muſtelis, aliquando experti ſumus. Muſtela ſi noſtrę domi uiuit, etſi habet ſuas cauernas, non diu ac multum ſe condit: ſi ruri, hyberno tempore in ſpecubus latet, Agricola. Hæc dum ſcriberem per mediam hyemem muſtelam albam in horto extra urbem ſibi uiſam ἀξιόπιστος quidam mihi retulit, unde colligo nõ longo tempore eas dormire, cum illa ne media quidem hyeme ſomno indulſerit. Rurſus alius quidam mihi affirmauit uidiſſe ſe muſtelam Limagum urbis noſtræ flumen ſuperantem continuatis ſaltibus, ita ut nunquam demerſa nataret, ſed ſubinde per ſuperficiem ſaliret, quod propter leuitatem & agilitatem huius animalculi non difficulter credo. ¶ Muſtela ruſticis noſtris non eſt ingrata. deuorat enim omnia genera murium, domeſticos, tum minores tum maiores quos rattos uocant. item agreſtes mures & talpas. Cauernas etiam ſubire poſſunt ob corporis ſui gracilitatem: itaq; mures multò plures abſumunt quàm cati. Ita fit ut in Heluetia muſtelæ ferè abundent, quod à ruſticis & alpinis hominibus amentur, Stumpfius. Gale muribus ueſcitur, & ideo cum ſerpentibus qui eiſdem ueſcuntur, pugnat, Albertus ex Ariſtotele. Idem libro octauo galen hoc facere ſcribens uulpem interpretatur. Muſtela gallinis infeſta eſt. oua earum abſorbet & ipſas interficit, Albertus. Ego à ruſticis audio oua tantum ab eis rapi, uel exorberi, gallinis uerò non noceri: quod & Stumpfius ſcribit. Syluestres uerò muſtelas, martes & iltiſſos à nobis dictos, gallinas iugulare certum eſt. Terreſtris muſtela fera beſtia atque inſidioſiſſima, in defunctos homines inuadit, & niſi arceatur, eorum oculos diripit & exorbet, Aelianus: eo ſcilicet modo quo gallinarum oua. Prouidendum ne ad anſerum cellas accedere poſſint muſtelæ, aliæue beſtiæ quæ noceant, Varro. In anſerum ſtruendis cellis ſeruanda ſunt eadem, quæ in alijs generibus pullorum: ne coluber, ne uipera, felesq; aut etiam muſtela poſſit aſpirare: quæ ferè pernicies ad internecionem proſternunt teneros, Columella. ¶ Amyntas ait mygalen, id eſt murem araneum ex mure & gale, id eſt muſtela naſci, ut refert Scholiaſtes Nicandri: quod ſanè ridiculum eſt, cum muſtela omne murium genus maximè oderit ac deuoret. Muſtela auribus concipit quæ ore parturiat; quare eſu eius interdictum eſt Iudæis, ut hoc ſymbolo inſinuaretur pernicioſiſſimum eſſe hominibus morem, ut quæ ipſi auribus acceperint, eadem uerbis exaggerantes maioribus malis inuoluant, Ariſteas. Aegyptij inter cætera obſcura ſua ſymbola galen habent, id eſt muſtelam: quã auribus concumbere ferunt, ore parere. quæ imago natales ſermonis oſtendit, Calcagninus ex Hieroglyph. Muſtelam ore concipere & aure parere, Clemens papa dicit, Liber de natur. rerum. Galen id eſt muſtelam ore parere fabulantur, ut piſcem quoque galeon, id eſt muſtelum, Horus. γαλῆ θαλασσία, id eſt muſtela marina, è collo parit. & ſic Lycophron Meduſam Gorgonem nominauit, eò quod etiam poſt amputatum eius caput Chryſaorem & Pegaſum pepererit, Varinus. Sunt qui coruos & ibin ore coire opinentur: inter quadrupedes etiam muſtelam ore parere. atqui muſtelam modo cæterarum quadrupedum uuluam habere certum eſt. ex qua quonam pacto fœtus ad os deueniat? ſed quia muſtela paruos admodum parit, ut & cæteræ fidipedes, & ſæpe catulos ſuos ore ſuſceptos transfert, fecit ut ita opinarentur, Ariſtoteles de generat. anim. 3. 6. ¶ Omne muſtelarum genus ira incitatum graue quiddam olet, ſed maximè id quod Germani iltiſſum appellant, Agricola & Albertus. Omnis muſtelæ ſtercus aliquantum redolet muſcum, Idem. Muſtela fugiens peſſimè pedit, Vide infra inter prouerbia.

D.

Muſtelæ quanquam exiguo corpore, prudentes, animoſæ & feroces ſunt, Matthæolus: quare & animalia ſe maiora, per aſtutiam & agilitatem corporis uincunt, Obſcurus. Timidiſſima eſt & latebris

latebris gaudet, Textor. Mustela, mus & lacerta, in Lege prohibita ne quis edat, clandestinas insidias & furta denotant, ob naturæ ipsorum timiditatem, quæ uel ad quemuis strepitum expauescit; Procopius Gazæus. Animal est subdolum, Obscurus. Rapax: unde natum prouerbium, Mustela rapacior. Facile cicuratur, Albertus. Cicurare autem solent aliqui propter auium pullos præcipuè è nidis auferendos, ut in E. dicam. Mustelæ & sciuri allio dentibus tentato in posterum mordere uix audent, cicuresq́ue hoc modo fiunt, Cardanus.

¶ Catulos nuper natos, quia ab hominibus & nonnullis alijs animantibus, eis periculum metuit, singulis diebus aliò transfert, Agricola. Magna cura & industria fœtum nutrit: & sæpius de loco ad locum transfert ne inueniantur, Albertus. Mustelæ omnes hoc commune habent ut fœtus suos de loco in locum ore transferant. sed hoc etiam canes aliquando faciũt, Perottus. Mustelæ etiam, ut mures, domum ruituram præsentientes, paulò ante migrant, ut retuli ex Aeliano in Mure D. Circa foueas suas quàm sint industriæ, paulò post initium præcedentis capitis dixi. ¶ Galeos (id est mustelus piscis) persequitur & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipuè, quibus nihil in mari uenenatius: sicut in terra serpentes mustela, Plinius. Mustela serpentem quoq; impugnat, eum præcipuè qui mures uenatur, uidelicet ea causa, quia ipsa etiam mures persequitur, Aristoteles. Et rursus, Mustelæ serpens aduersarius est, quòd eadem in domo uersantur: uictus enim ex eisdem appetatur necesse est. Mustela uisa est frequenter cum serpente pugnare, Perottus. Damulam odêre serpentes & fugiunt, & eius anhelitum sustinere non possunt, Auicenna puto. Sed uidetur corruptus is locus uel mutilatus: non enim ipsius, sed rutæ quam comederit odorem serpentes fugere alij fide digniores scripserunt. Mustela quoties dimicatura cum serpente est, rutam comedit: odor etenim eius herbæ infestus serpentibus est, Aristoteles. Ruta contra serpentium ictus datur in potu uel in cibo: utpote cum mustelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo se muniant, Plinius: hac sumpta fidenti animo ad pugnam procedunt. oderunt enim huius herbæ odorem serpentes, Aelianus. Atqui mustelam etiam ruta fugari apud Auicennam legimus, lib. 3. fen. 6. tract. 3. cap. 13. (Vide in Cato E.) quod mireris cum tot authores eandem ab ipsa edi scribant, siue ante pugnam cum serpentibus ineundam, siue (ut recentiores quidam malunt) iam peractam. Mustela serpentem aggressura agresti ruta se munit: Proinde omnem medicorum artem ruta superare dicitur: ita ut si mortuos fœtus suos inueniat, per herbam naturaliter notam rediuiuos faciat, Liber de nat. rerum. Albertus etiam agrestem rutam à mustela sumi ait: cum ueteres simpliciter rutam dixerint: & potest sanè satiua uti, cum circa domos uersari soleat. Gale muribus uescitur, & serpentes eisdem uescentes impugnat: quos cum uicerit, deuorat, & postea rutam comedit pro antidoto ueneni, Albertus & Isidorus. Mustela uires refouet ruta, in murium uenatu, cum ijs dimicatione conserta, Plinius. Basilisco serpentium uenenatissimo mustelarum uirus exitio est: Adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernis, facile cognitis sola tabe. Necant illi simul odore, moriunturq́ue, & naturæ pugnam conficiunt, Plinius & Solinus. Omne iumentum mustelam reformidat, Aelianus. Mustela prudenter capere aues uidetur, iugulat enim quas ceperit, ut lupus ouem, Aristotel. Gallinaceos mustela terret, Philes & Aelianus. Mures omnis generis à mustela maximè sibi metuunt: nam cauernas etiam subiens eos apprehendit, ut in C. dixi. Mustelæ & sues dissident, Plinius: item mustela & cornix, Idem. Mustela cornicum nidos sæpe diripit, Perottus. Mustelam aiunt dolosè colludere lepori, quem ludo defatigatum gutture apprehendat, et firmiter adhærens comprimat, ne currentem quidem relinquens, donec lassum tandem enecet ac deuoret, Albertus. Mihi rusticus quidam affirmauit uisam sibi mustelam quæ leporem aure teneret. Cati, ut audio, mustelas aliquando inuadunt, sed cedunt eis, & fortiter se defendentes relinquunt. ¶ Quibus in locis mustelæ non sint, natura quodammodo aduersante, superius in C. dixi.

E.

Γαλεάγρα, ὄργανον τιμωρητικόν, Suidas & Varinus. Hoc est instrumenti genus quo sontes plectuntur: uel potius cauea in quam conijciuntur. Nam Varinus exponit etiam θηρίων ὑποδοχήν, hoc est locum seu uas potius, cui feræ includuntur. Pollux inter σκεύη, hoc est uasorum genera numerat galeagran, & hac uoce usum scribit Demosthenem in oratione ad Aristogitonẽ. Videtur quidem propriè significare machinæ uel laquei genus quo mustelæ, quas Græci γαλᾶς & γαλέας dicunt, capiatur: ut myagra, muscipulam: podagra, pedicam ceruorum, &c. sed huius significationis testimonium ex authoribus non habeo. Καὶ τελευτῶντος εἰς γαλεάγραν ἐμβάλλοντος περόναις σιδηραῖς διειργμένην πᾶσαν, ὧν διωχθείσας ἐκύλιον. Καὶ αὖθις, ὁ δὲ ἐν γαλεάγρᾳ σιδηρᾷ βαλὼν ἀπέκτεινεν, Innominatus apud Suidam. Lysimachus rex Telesphorum quòd scomma in Arsinoën reginam torsisset, ἐμβληθῆναι ἐκέλευσεν εἰς γαλεάγραν, καὶ δίκην θηρίου περιφερόμενον καὶ τρεφόμενον, οὕτως ἐποίησεν ἀποθανεῖν, Athenæus libro 14. ubi & galeagræ uocabulum apud Hyperiden rhetorem esse scribit. Dion historicus scribit ab Caligula plures in galeagram coniectos necatosq́ue, ut Cælius citat. Liuius alicubi genus quoddam turris galeagram nominat. ¶ Sal Ammoniacũ frumentũq́ue humore aliquo diluẽs, circa loca quæ frequentant mustelæ miscellã ipsam dispergito. Aut enim ubi massam eã uorauerint, interibũt, aut illinc aufugient. Ferũt aũt, si quis unius tantũ caudã detraxerit, exciderit'ue testiculos, ipsumq́ue animal uiuũ abire permiserit, in posterũ nunq́uam amplius accessuras illuc mustelas, Africanus in Geopon. Mustelã fugere aiunt odorem rutæ, Auicen. Cati syluestres fumum rutæ & amygdalarum amararum refugiunt, Rasis: ci

cures quoque ruta syluestri fugantur, ut scripsi in Cato E. Chamæleontis felle in aquam coniecto, mustelas contrahi, magi scribunt, Plinius. Fel stellionum tritū in aqua mustelas congregare dicitur, Idem. In Italiæ quibusdam locis mustelis domesticis, ut audio, utuntur, ut extrahant columbas è co lumbarijs, & alias aues ex nidis quas in parietibus habent, ut passeres, sturnos. Aues capiuntur in foraminibus columbarijs cum mustela cicurata in foramen immissa, Crescentiensis. Mustelam Me tis audio Gallicè uocari baccal: hanc funiculo alligatam uasculo supra perticā imponunt, eleuantque ad auium in arboribus nidos, unde pullos extrahunt. Mustela mare auium pullos in nidis uenantur, Albertus 3.2. Ictis etiam siue syluestris mustela, aues captat, ut in eius historia dicetur. A mustelis tutæ fient columbæ, si inter eas frutex uirgosus sine folijs asper, uel uetus spartea proijciatur, qua animalia calciantur, ut eam secretò non uidentibus alijs unus attulerit, Palladius. ¶ Mustelæ cinis si detur in offa gallinaceis pullis & columbinis, tutos esse à mustelis aiunt, Plinius. Et rursus, Gallinaceos non attingi à uulpibus, qui iecur animalis eius aridum ederint: uel si pellicula ex eo collo inducta, galli inierint: Similia in felle mustelæ legimus. Caseos, si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negant corrumpi uetustate, aut à muribus attingi, Plinius. Mures abiguntur cinere mustelæ uel felis diluto & semine sparso, uel decoctarum aqua. Sed redolet uirus animaliū eorum, etiā in pane: ob id felle bubulo semina attingi utilius putant, Plinius. Mustelæ & mures stridentes, uehementem præsagiunt tempestatem, Aelianus.

F.

Mustela quondā Iudæis in cibo uetita fuit: est enim animal (inquit Aristeas) ad deturpandum omnia immundū: auribus præterea concipit (quod supra in C. refutauimus) quæ ore parturiat, qui mos hominibus perniciosissimus est, cum quæ ipsi auribus accipiunt, eadem uerbis exaggerantes, maioribus malis inuoluunt. Alij, ut Procopius, esu eius interdicto, insidiosum, rapax & timidū ingenium symbolicè damnari putant. Sacerdotes mustelā non esitant, ut Aelianus ait, quòd ore pariat, Gyrald. Corpora quæ natura sunt sicca, salis conspersu exarefacta, cibo fiunt inepta: quidam enim leporē salire aggressus, mustelis exiccatis similem reddidit, Galenus de ali, facult. 3. Exiccantur autē mustelæ, non ad cibum, sed ad medicamenta, ut in G. dicam.

G.

Mustela febrim curat, Vrsinus. Acopon ad podagrā & articularem morbū mirabile: facit & ad diuturnum capitis dolorem, materiā ad superficiem ducens, & ad frontē ac sinciput: Caniculam par uam probe saginatā uiuā, & mustelā uiuā in olei sextarios nouē, ac butyri libras tres conijcito: atque donec uieta fiant animalia coquito: deinde in percolatū oleū calidū pedes aut manus per totā diem imponito, Aëtius 12.43. Aliqui terram substernunt lacertæ uiridi excæcatæ, & unà in uitreo uase annulos includunt è ferro solido uel auro: cum recepisse uisum lacertam apparuerit per uitrum, emissa ea, annulis contra lippitudinem utuntur. Mustelæ etiam oculis punctu erutis aiunt uisum reuerti, eademque quæ in lacertis & annulis faciunt, Plinius. Auicenna quædam attribuit dannulæ, id est, mustelæ carni simpliciter, quæ magis classici authores cineri mustelæ adscribunt: qualia sunt, arthriticis doloribus imponi: ex uino contra comitialē uel capitis dolorē bibi. Morsui scorpionis utiliter imponitur, Albertus. Venenis resistit caro dannulæ sumpta, Auicenna. In cibo sumpta capite & pedibus abiectis, & sanguine illito, ad comitiales & strumas laudatur, Vide infra inter remedia ex sanguine. Exulceratis strumis mustelæ sanguis rectè inlinitur, uel ipsa in uino decocta salubriter imponitur, Marcel. Plinius paulò aliter, Strumis exulceratis mustelæ sanguis, uel ipsa decocta in uino, non tamen sectis admouetur: aiunt & in cibo sumptā idem efficere. ¶ Mustela domestica ad diuersa remedia amburi solet, & exenterata sale inueterari, & in umbra siccari, ut Dioscorides & in Theriacis Nicander scribunt. Σκελετεύειν uocem, Plinius inueterare uel sale inueterare uertit: recentiores quidā exiccare uel arefacere, quidā ineptius salire simpliciter: propriè autem ad animalia integra quæ sic reponuntur indurantur que siccata pertinet. Corpora quæ natura sunt sicca, salis conspersu exarefacta, cibo fiunt inepta: quidam enim leporē salire aggressus, mustelis exiccatis (γαλαῖς σκελετευθείσαις) similem reddidit, Galenus 3. de ali. facult. Cæterum περιφλέγειν Ruellius amburere uertit, Marcellus Verg. significantius, flammis amburere: Hermolaus Barbarus non rectè inassare. Nicander in Theriacis circunscribit, Ἀποσκύλαιο δὲ λάχνην Καρφαλέα καθύπερθε πυρὸς σκέλλοντος ἀϋτμῆς. Iubet autem hoc fieri uel in catulis mustelæ, uel in ipsa mustela. Hoc quidem etiam in auibus, inquit Marcellus, mox mox coquendis coqui agunt. flammis enim quas non potuerunt manibus uellere minutissimas amburunt plumas. Vult sanè Dioscorides, non inassari, sed integram cum sua pelle, pilis tantum adustis, seruari mustelā. Nostri περιφλέγειν dicunt bsengen: quod quidam in suibus mactatis faciunt. Græci etiam ἀφεύειν & φλογίζειν, ut dicam in Sue H. f. Scripserunt quidā herinacei terrestris carnem desiccatā prodesse elephantiacis, cachecticis, &c. quæ si efficere potest, facultatem habuerit ualenter simul digerentem desiccantemque: sicut & caro mustelæ arefacta, Galenus de simpl. 11. 3. Exiccata è uino pota uenenis aduersatur, Auicenna. Contra toxica mustela uulgaris inueterata binis drachmis pota ualet, Plinius. Præparata (ut diximus) binis drachmis cum uino pota, aduersus omnia serpentium uenena præsentaneo est remedio: toxico simili modo sumpta resistit, Dioscorides lib. 2. & Auicenna inter remedia ad sagittas Armenias. Mustelæ catulus præparatus, ut diximus (sale scilicet inueterata) contra omnia mala medicamenta ualet, Plinius. Mustela sale inueterata

inter

inter auxiliaria morſuum, quos inflixêre ſerpentes, medicamenta eſt. Bibitur autem binis drachmis ex uino, præparata ut ſupra dictum eſt, Dioſcorides lib. 6. Muſtelam areſactam aliqui planè omnis feræ alexipharmacum eſſe referunt, & maximè eius uentrem, Galenus de ſimpl. 11.35. Muſtelæ, quæ in domibus noſtris oberrat, inueteratæ ſale denarij pondus in cyathis tribus (uini) datur percuſſis (à ſerpentibus,) aut uentriculus coriãdro fartus inueteratusq; & in uino potus: & catulus muſtelę etiã efficacius, Plinius. Caro muſtelæ arida ſi bibatur cum ruta (uino potius) contra morſum omnium animalium, Albertus. Contra phalangij morſum utiles ſunt muſtelæ catuli, ut diximus (id eſt inueterati ſale & è uino poti,) Plinius. Et rurſus, Muris aranei morſus ſanatur muſtelæ catulo, ut in ſerpentibus dictum eſt. Muſtelæ caro areſacta ualenter ſimul digerit & deſiccat, qua utiq; ui comitiali morbo afflictos iuuat epota, Galenus de ſimplic. 11.3. (& Auicenna.) Et rurſus, Areſactam ac potã legimus prodeſſe comitialibus ui ſcilicet digerente, 11.35. Dioſcorides ſanguini eius hanc uim attribuere uidetur, (Marcellus quidem interpres expreſſe ad ſanguinem refert remediũ ad comitiales apud Dioſcor. Ruellius uerò ſimpliciter uertit, ut Græca habent, Comitialibus etiam prodeſt, ut quo referas dubites) ut alij alijs muſtelæ partibus: aliqui integræ muſtelæ cineri, ut mox dicetur.

¶ De muſtelæ cinere multa legimus remedia: atqui Galenus nunquam ſe hoc animal combuſſiſſe ſcribit, ut quid præſtaret experiretur. Muſtelæ ſanguis & cinis ad elephantiaſin utiliter illinitur, Plinius, Sextus, Aeſculapius. Elephanti morbo aduerſus erit cedri de cortice ſuccus, Muſtelæ ue cinis, uel fuſus ſanguis ab illa, Serenus. Muſtelæ exuſtæ cinis & elephantis ſanguis, immixtus & illitus elephanticis corporibus medetur, Marcel. Aduerſus anginas, ſunt qui cuiuſcunq; hirundinis pullum edendum cenſent, ne toto anno metuatur id malum. Strangulatos (pullos hirund.) cum ſanguine comburunt in uaſe, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & muſtelæ cineres pari modo admiſcent: ſic & ad ſtrumæ remedia dant, & comitialibus quotidie in potu, Plinius. Ad comitialem, Aptus muſtelæ cinis eſt, & hirundinis unà, Serenus. Plinius alibi muſtelæ cinerem etiã per ſe commendat aduerſus comitiales morbos. Auicenna ſimpliciter muſtelam è uino bibendam præſcribit ad epilepſiam & capitis dolorem. Muſtelæ cinis illitus capitis doloribus remedio eſt, Plinius. Cinerem muſtelæ (inquit idem) phrenetico dare potui ex aqua aliqui prodeſſe tradiderunt: ſed quis ad hoc cogere poſſet furentem etiam ſi certa ſit medicina? Muſtelæ cinis oculorum ſuffuſionibus confert, Plin. Ad reumaticos (ſiue catarrhum in fauces) efficax remedium ſic: Muſtela die Iouis Luna uetere capta, uiua in olla rudi ita excoquitur ut teri poſſit, & in puluerem redigi, qui puluis collectus ex melle & bene contemperatus, ieiuno reumatico ad diem per cochleare dabitur, ſed unius ligulæ menſura, mirè proderit, Marcel. De remedio ex hoc cinere ad anginas paulò ſuperius dixi. Ad ſtrumas, Cineri muſtelæ ſarmentis combuſtæ miſcetur axungia, Plin. Humeri doloribus tritus & cum cera permixtus ſubactusq;, ac ceroti more impoſitus, mirè medetur, Plinius & Marcel. Ob ſcœnos ſi ponè locos noua uulnera carpant, Horrentum manſa curantur fronde ruborum. Et ſi iam ueteri ſuccedit fiſtula morbo, Muſtelæ cinere immiſſo purgabitur ulcus Sanguine cum ricini, quem bos geſtauerit ante, Serenus. Muſtela in fictili cremata podagricis confert, cinere ex aceto illito, Dioſcor. Cinerem eius cum aceto illitum podagricos arthriticosq; iuuare, tanquam uehementer ualeat digerere (poros aperire, Albertus) quidam tradiderunt, Galenus. Muſtelę uiuæ combuſtæ cinis cum oleo roſaceo & aceto penna illitus podagricis prodeſt, Marcel. & Plinius: qui addit, uel ſi cera & roſaceum admiſceatur. Muſtelæ cinis aut cochlearum cum amylo uel tragacantho, articulorum doloribus illinitur, Plinius. Auicenna muſtelæ carnem ſimpliciter emplaſtri more dolentibus articulis applicari ſcribit.

¶ Comitialibus prodeſt & cerebrum muſtelę inueteratum, potumq;, Plinius: ſiccum potum cum aceto, Raſis. Cameli cerebrum ſiccatum & cum aceto potum, epilepticos ſanat, & muſtelæ ſimiliter, Galenus ad Piſonem cap. 12. ¶ Facilius enituntur quæ ex utriculo muſtelino per genitale effluentes aquas ſorbuêre, Plin. Equus ſi inciderit morbum (ſubitum ferè & pernicioſum) quem noſtri räch appellant, de quo dixi in Equo C. curatur à ueterinarijs quibuſdam exigua portione pellis muſtelinæ (quanta eſt coronati dicti nummi aurei magnitudo) intra corpus data, neſcio an in potione per cornu, aut cum pabulo inciſa. Alij hermelini, id eſt muſtelæ albæ caudam, quæ dimidia parte alba & altera nigra eſt, minutatim inciſam equis ſic affectis in pabulo offerunt, ut apud recentiores hippiatros Germanicè legimus. Bouem ſi ſerpens aut animal uenenoſum læſerit, muſtelæ pelle locum ſaucium demulceto, Innominatus in libro Germanico manuſcripto. Idem ferè fieri iubent aduerſus morſus quos equis inflixerit: infricant enim uulneri pellem donec incaleſcat, & ſimul antidotum aliquod intra corpus exhibent. Ego ſi res ſucceſſerit, aut uulnus parum noxium fuiſſe dixerim, aut antidoto liberatum animal, aut frictione uulneris ad calorem uſq;: quid enim pellis arida iuuet? Ipſum animal potius diſſectum & calidum appoſitum proderit, quod & in mure araneo & alijs multis fit: ſiue ꝙ ſimile trahitur ſimili, ſiue ipſa caliditas ad ſe trahit: nam & alia quædam animalia ſi uiua diſſectaq; applicentur iuuant. ¶ Sanguis muſtelæ ſi illinatur apoſtemati poſt aurem prodeſt, Raſis. Archigenes ad parotidas muſtelæ ſanguinis illinendi meminit. At uero talia (inquit Galenus) tanquam curioſa & ſuperuacanea, & quæ magnam rei medicamentariæ egeſtatem indicent, ſi per alia auxilia, citra ſanguinis muſtelæ adhibitionem, parotidas curare nequeat, neq; in uſum adſumpſi, neq; eorum experimentum habeo; ſed neq; ex amicis noſtris quiſpiam alius uti tentauit. Muſtelæ ſanguine per-

unctæ ſtrumæ ſanantur, Dioſcorides: Mox autem ſubijcit, Comitialibus etiam prodeſt, quod Marcellus Verg. ad ſanguinem retulit, ſed quoniam aliorum nemo idem remedium ſanguini attribuit, ad ipſam potius muſtelam ſiue uſtam, ſiue inueteratam ſale, retulerim. utroq; enim modo ad comitiales facere authores habemus. Muſtela tamen in cibo, pedibus capiteq; abiectis, ad comitialem à nonnullis datur, & ſanguis illinitur, aduerſus epilepſiam: eodemq; modo aduerſus ſtrumas adhibetur, Galenus Parab. 2.3. Muſt. ſanguis ſtrumis exulceratis rectè inlinitur, Plinius & Marcellus. Ad faucium mala, Muſtelæ ſanguis inungatur & ſanat, Sextus. Elephantiacis prodeſt, ut ſupra diximus in Cinere muſtelæ. Podagras lenit cum plantagine illitus, Plinius. Neruos contractos remollit, & articulorum dolorē ſoluit, Iſidorus. ¶ Muſtelæ uentriculus coriandro farctus inueteratusq;, percuſſis à ſerpente & comitialibus potu auxiliatur, Dioſcorides. Idem Plinius ſcribit, ſed comitialibus mederi, omittit, librariorum opinor culpa: Alibi enim, Prodeſt, inquit, ad comitiales muſtelæ uentriculus inueteratus cum coriandro, ut diximus. Muſtelam areſactam in potu comitialibus prodeſſe: & quidam planè omnis feræ alexipharmacum eſſe, ſcribunt: & maximè eius uentrem, Galenus.

¶ Ad comitiales prodeſt & cerebrum muſtelæ inueteratum potumq;, & iecur eius, Plinius. Epilepticis muſtelæ iecur aridum ex aqua propinato. id facies autem cum ægrotus mox eſt caſurus, Galenus de Parab. 2.3. Fel leporis ſimul & iocinora muſtelæ commiſce ad drachmas tres, caſtorei drachmam unam, myrrhæ drachmas quatuor, cum aceti drachma ex melle aut paſſo bibant qui uertiginem patiuntur, ſanabuntur, Sextus. Muſtelæ iecur lethargicis utile putant, Vide mox in Teſticulis. ¶ Muſtelæ fel duntaxat contra aſpidas eſt efficax, cætera ſunt uenenum, Perottus Plinium citans, ſed perperam. uide infra in Muſtelis ſylueſtribus. Fel eius potum interimit niſi remedia maturè adhibeantur, Raſis. Pro felle muſtelæ, (mygales, id eſt muris aranei Græce legitur apud Aeginetam, inter Galeni uerò opera γαλῆς, id eſt muſtelæ, quod probo) fel cameli ſubſtitui poteſt, Author Succidaneorum. ¶ Virga damulæ ſiccata trita & pota, morſis à ſerpentibus medetur, ut etiā cerui uirga, Hali: Hic ſi quis damulam non pro muſtela, ſed pro dama ſiue ceruini ſiue caprarum ſyluestrium generis accipere malit, non repugno. Muſtelæ ruſticæ ſiue uiuerræ coles ad ſtranguriam & calculum celebratur, ut in ipſius hiſtoria dicetur. ¶ Muſtelæ teſticuli & uuluæ ad comitiales ualere creduntur, Plinius. Ex iſtis (magicis puto) confeſſa aut certe ueriſimilia ponemus, ſicut & lethargum olfactorijs excitari: inter ea fortaſſis muſtelæ teſticulis inueteratis, aut iocinere uſto, Plinius. Teſticuli muſt. mulieri alligati partus continent, Textor. Muſtelæ teſticulus ſiniſter in pelle mulæ ligatus, & potus atocion eſt, Kiranides. Vel teſticulos eius abſcinde interlunij tempore, & uiuam dimitte, & da mulieri in corio mulæ, Idem. ¶ Si calcaneus muſtelæ uiuæ dematur, & alligetur mulieri, non concipiet quandiu eum geſtârit, Albertus. ¶ Capitis canini cinis excreſcentia omnia erodit ac perſanat ſpodij uice: item muſtelæ fimi cinis, Plinius. Pro muſcerda, muſtelæ æquale pondus, in Succidaneis Aeginetæ: ſed legendum muſcarum æquale pondus, (ad alopeciam opinor præcipuè.)

¶ Morſus muſtelæ uenenoſus eſt, Stumpſius. In rabie non minus quàm canis rabidus lædit, Bertrutius. Vulpes etiam & muſtelæ rabidæ fiunt, Auicenna. Furo & muſtela uulnere magis quàm ueneno lædunt, Arnoldus. Venenatum aliquid ineſſe muſtelis, uel ipſa odoris grauitas arguit, quæ in omni muſtelarum genere tum præcipuè ſe prodit quum iraſcuntur. Mures abiguntur cinere muſtelæ uel felis diluto, & ſemine ſparſo, uel decoctarum aqua: ſed redolet uirus animalium eorum etiā in pane, Plinius. Ariſtides Locrus à Tarteſia muſtela morſus, iam moribundus, multò libentius ſe moriturum fuiſſe dixit, ſi à leone aut panthera potius quàm tam ignobili animante morſus fuiſſet, Aelianus in Varijs lib. 14. Muſtelæ morſum (inquit Auicenna 4.6.5.14.) celeres dolores inferre aiunt, & colore fuſcum aut liuidum eſſe, (quod & Raſis ſcribit.) Curatur autem cum cepis & allijs (ut ſtellionis etiam morſus) tum foris adhibitis, tum in cibo ſumptis, merum ſuperbibendo. Proſunt & ficus immaturæ cum farina erui. Theriaca etiam utiliter emplaſtri modo imponitur, ut & canis rabidi morſui, ſicut in libro de theriaca legitur. Allia cum folijs ficulneis & cymino trita imponuntur, Raſis. Liquor lacteus è ficu cum eruo impoſitus, ut Aggregator ex Auicenna citat. item eruca in cibo ſi uinum odoratum ſuperbibatur, Auicenna libro 2. Veſpertilionis fel, non ad muſtelæ, ut Aggregator ex Plinio citat, ſed ad muris aranei morſum à Plinio commendatur. Fit aliquando ut muſtela iumentum morſu ſauciet, cuius dentes inficiunt animal, & moritur niſi ſubueniatur. Remedio eſt ſi uulnus oleo perungatur, in quo muſtela ſuffocata computruerit, expreſſo ualidiuſculè per linteolum. Fricatur & locus ſaucius arida pelle muſtelæ, ut incaleſcat, & datur iumento antidotus theriaca, Camerarius. Vide ſupra inter remedia ex pelle muſtelæ. Vaccas à muſtelis demorſas, ruſtici aliqui incantationibus ſanari ſuperſtitioſè credunt. Vbera uaccarum mordet muſtela, quæ quàm primum in tumore fuerint, muſtelina pelle perfricata ſanantur, Georgius Agricola.

H.

a. Muſtelam per l. ſimplex potius quàm duplex ſcripſerim. nam & alia eiuſdem terminationis Latina uocabula ſic ſcribuntur, ut nitela, tutela, cautela, candela, cicindela. Cuſtodelam dicebant antiqui, quam nunc dicimus cuſtodiam, Feſtus. Non enim probo quod Carolus Figulus ſcribit muſtelam dictam uideri, à μῦς & σύλω τὸ ἀποσύλω, id eſt ſurripio: quaſi murium fur ſeu raptor. Addit

etiam

etiam **stellen** uocem Germanicam (sed **stälen** potius scribendum est) quæ furari significat, à Græco uerbo στέλλειν deriuatam uideri. Ego potius originis Germanicæ esse dixerim, quòd furta tacitè & occultò fiunt. **still** enim tacitum, tranquillum, & quietum significat: inde **verstolen**, quod occultò factũ ablatúmue est. St, apud Terentium, uox est silentium indicentis: qua ipsa aut simili Germani etiam utuntur. Græca quidem uerba στέλλειν & ἀποστέλλειν, ubi surripere aut furari significarent, nusquam legere memini. Mustela, quasi longior mus, Calepinus. Memini grammaticum quendam deriuare à mus & τῆλε, quod est longe, sed nugaces istæ deriuationes non placent. Γαλή oxytonum uel γαλῆ circunflexum, apud grammaticos & authores inuenio: sic in alijs casibus, γαλήν uel γαλῆν, γαλάς uel γαλᾶς. Vide in Leone H.e. in λεοντῆ. potest autem, ni fallor, utrunq; defendi. Oxytonum, tanquam primitiuum: circunflexum, tanquam à γαλέη deductum, qua uoce Nicander utitur: & Homerus, Μῦς ποτε διψαλέος γαλέης κίνδυνον ἀλύξας: sic & μυγαλέην pro mure araneo Nicander posuit. Arborum quidem nomina aliquot à primitiuis in έα, contracta per ῆ. scribuntur, ut συκῆ, ἀμυγδαλῆ, ῥοδῆ. Γαλῆ, τὸ ζῶον. ἔστι δὲ τὸ ὄνομα ἰσόψηφον, δίκη, γαλῆ, ἀργῆ, Varinus. ἰσόψηφα uocabula intelligo, quorum literæ ad numeros redactæ eandem summam perficiunt. nam & γαλῆ & δίκη computatis literis constituunt 42. pro ἀργῆ uero ut idem numerus constituatur, legendum ἀλγῆ. Deinde addit, ἐκ τῶν αὐτῶν σύγκειται γραμμάτων, ubi erratum uidetur: non enim ijsdem sed totidem literis, tria ista uocabula constant, quæ etiam in summam numerorum collectæ, eandem efficiunt. Ὡς μακάριος, ὅστις σ' ὀπύσει, κἀκποιήσεται γαλᾶς Σοῦ μηδὲν ἧττον βδεῖν, ἐπειδὰν ὄρθρος ᾖ, Mater rustica ad filiam in Acharnensibus: Vbi Scholia, Γαλᾶς (accusatiuus pluralis circunflexus) dixit præter expectationem ἀντὶ τοῦ παῖδας δριμυτάτας. solent autem homines tempore matutino frequentius pedere, peracta iam concoctione. Mustelæ quidem ut & felis flatus alui acerrimus & putidissimus est, unde & prouerbiũ natum, quod inferius ponetur. Γαλῆ, τὸ ζῶον· καλεῖται δὲ πρός τινων κερδὼ, καὶ ἰλαρεία, Suidas & Varinus. Κερδὼ quidem pro uulpe potius accipi solet, propter eius animantis astutiam: sed mustelam quoq; astutam esse docuimus. ἰλαρεία uocabulum alibi nusquam reperio: & uulgare nomen recentioris Græciæ esse puto. Γαλερὸν quidem, ut & γαυνρὸν, à grammaticis exponitur, ἱλαρὸν, ἡδύ, πρᾶον. In Olympia imago est Thrasybuli Iamidæ uatis Eliensis, ad cuius dexterum humerum γαλεώτης adrepit, Pausanias Eliacorum 2. Cælius 13. 35. galeoten ex hoc loco mustelam aut felem uertit: ego stellionem esse docebo in Stellionis historia: Κιὰν, γαλῆ, Hesychius & Varinus. Albertus galen alibi uulpem, alibi hœdum interpretatur, utrunq; ineptissimè: item alibi adhuc absurdius speciem milui. Animal quod uocant habeninum, foueas habet in campis, & pugnando uenatur animal dictum pelagoz, quod Auicenna uidetur nominare murem cæcum quem nos talpam dicimus: & quodcunq; aliud uicerit deuorat, Albertus in Aristotelis historiam 9. 1. ubi nihil omnino tale apud Aristotelem reperio: conijcio autem habeninum illum Alberti, uel Auicennæ potius, non aliud animal esse quàm mustelam.

¶ Epitheta. Pauida, Introrepens, apud Textorem. Velox, Author Philomelæ. λαιψηρὴ, id est uelox, apud Nicandrum.

¶ In Apuleio (inquit Cælius) mustelatos legimus peplos, de mustelini coloris similitudine, qui subliuidus est ac lentiginosus, cuiusmodi in uestibus comparet cruore commaculatis. Sed & nos eius coloris sericum, ut uulgò iam loquimur, rasum distrahi passim scimus. Scoppa mustellinum colorem Italicè interpretatur, lentinioso, rossaccio. Hic est uetus, uietus, ueternosus, senex, colore mustelino, Terentius Eunucho. Γάλωνοι equi dicuntur, quorum color est ὀνοειδής, id est asininus, Etymologus. Quibus dum adhuc infantes sunt profundæ ac submersæ suppurationes circa brachij caput fiunt, omnes galeancones efficiuntur, Hippocrates in libro de articulis. Galenus in Glossis, Γαλιάγκωνες (inquit) dicuntur, qui paruum & macilentum (atrophon) brachium habent, partes autem circa cubiti flexuram siue gibbum tumidiores, quemadmodum etiam mustelæ. οἱ δὲ φάσκοντες γαλλὸν τὸν χονδλὸν ὀνομάζεσθαι, καὶ τοῦτό γε κεῖσθαι (ἐγκεῖσθαι) τῷ ὀνόματι, τάχα ἂν δόξειαν παρακούειν. οὐ γὰρ γαλιάγκωνας, ἀλλὰ γαλιβραχίονας ἐχρῆν αὐτὸ ὀνομάζεσθαι. In his Galeni uerbis pro χονδλὸν conijcio κονδλὸν legendum: hoc est imminutum, exile. nam κολλοβὸς (melius κολοβὸς, ut Varinus habet: qui tamen cætera Hesychij uerba recitans, pro κονδὸς habet παλαιός, quod non probo) apud Hesychium exponitur κονδὸς, σμικρὸς, ὀλιγοστὸς ἢ ἐστερημένος. Aëtius lib. 2. cap. 120. ad œsypum parandum requirit ὄψια κονδὰ καὶ μαλακὰ, Dioscorides μαλακὰ καὶ οἰσυπηρὰ, ut κονδὸν accepisse uideatur pro pingui: nam & κοναρὸν exponunt, εὐτραφῆ, πίονα. sed Galeni uerbis optimè quadrat Hesychij interpretatio. Cornarius cubiti gibbum uertit, quòd minimè quadrat, cum ἀγκὼν eandem partem significet, nec unquam ullum uocabulum ex duobus idem significantibus rectè componatur. Gyraldus syntagmate 9. de dijs, præcedentia Galeni uerba interpretatus, hæc tanquam obscura non attingit. Varinus etiam cætera ferè glossemata Galeni integra transcribere solitus, hæc omittit. Est autem γαλιάγκων scribendum cum acuto in penultima, non ut Hesychius habet in ultima. Plutarchus in Isi & Osiri Mercurium scribit γαλεάγκωνα (cum epsilo in antepenultima) esse corpore. Miror autem (inquit Gyraldus) Cælium Calcagninum quodam suo opusculo de rebus Aegyptiacis inscripto γαλιαγκῶνα ἑρμῆν exposuisse albicubitum. Grammatici nonnulli galiancôna interpretantur qui iusto breuiorem habeat cubitum, (sed hic ancus Latinè dicitur. Galiancon quidem ab Etymologo exponitur qui habeat τὸν βραχίονα ἐλάττω, id est brachium iusto minus: sed paruitas ista ad crassitudinem referri debet, non ad longitudinem, ut ex Galeno patet.) Ἀγκὼν est articulus totus ubi duo cubiti ossa

cum brachio conueniunt, unde γαλιαγκὼν dictus apud Hippocratem, Pollux. Quidam galeanchena, alij gylianchena legunt, Gyraldus. Et alibi, Γυλιαύχην is dicitur, qui collo est gracili & prælongo. Carcini poëtæ filios Aristophanes gyliauchenas & gyliotrachelos (non ut Erasmus legit glycytrachelos) appellauit, quòd colla & ceruices longas & angustas haberent. Γαλιώσεις, ἀκολασαινούσεις, Hesychius & Varinus. Γαλέα, muscipula, Lexicon uulgare: ego in hoc sensu γαλεάγρα legendum puto, de qua multa in E. dixi. Γάλη, ἐξέδρας εἶδος, καὶ ἡ γαλαία (γαλέα) τὸ ζῶον, Hesychius & Varin. Exedræ uocabulum apud Vitruuium & Ciceronem legimus. Constituantur in tribus porticibus (inquit Vitruuius) exedræ spatiosæ, habentes sedes, in quibus philosophi, rhetoresque ac reliqui qui studijs delectantur, sedentes disputare possint. Dicta autem exedra uidetur, quod extra uel iuxta porticum, aut ad latus eius extrueretur: ut hodie in peristylijs canonicorum aut monachorum, id est claustris (uulgò Capitula dicunt) fieri solent. Γαλεοὶ (uel galeotæ) dicti quidam uates in Sicilia habitarunt, ut in Stellione dicam.

¶ Mustelæ sanguis Magis, asplenum & uerbenaca, apud Dioscoridem. Γάληψος, herbæ genus, Varinus: forte legendum γαλίοψις uel γαλέοψις, quæ herba est Dioscoridi memorata, alio nomine galeobdolon. Γαληψὸς quidem Stephano, urbs Thraciæ est & Pæonum. Galisopsis, pulegium, apud Dioscoridem.

¶ Carolus Figulus in dialogo de mustelis meminit auis cuiusdam quæ mures uenetur, Germanicè **Weicker** dicta, Latinè mustela: sed qualis ea sit non describit. Latinum quidem mustelæ nomen confictum ab eo uidetur, à simili uenatu murium. Mustela piscis est, qui hodie uulgò lampetra uocatur, ut Massario uidetur: aut, ut mihi, trissia (**trüsch**) nostris & Italis botetrissia uulgò dicta, Lugduni lota, in lacu Sabaudiæ iuxta Iuerdunum mustela etiamnum. Mustela breuis piscis nullam cum mustelo pisce (inquit Aelianus) communitatem habet. Nam hic quidem chartilagineus est, & pelagius, & magnitudine præstans, simul & canis speciem similitudinemque gerit. Mustelam uero diceres esse iecorinum, &c. algas depascitur, & saxatilis est, atque similiter ut terrena omnium cadauerum, in quæ incurrit, oculos exest & conficit, Hæc Aelianus. Γαλέα & γαλεὸς, piscis marinus, Suid. & Varin. Sed forte ita differunt hi pisces, ut de mustela & mustelo ex Aeliano iã recitaui. Γαλεὸς omnino mustelus est: cui similes pisces γαλεώδεις, id est mustelini generis appellantur. Γαλεὸς etiã pro galeota, id est stellione accipitur, Varinus. Γαλίαι pisces sunt qui & onisci, id est aselli, Hesychius & Varin. Γαλαξίας, ἰχθὺς ὁ ὀνικὸς (lego ὀνίσκος,) Hesych. & Varin.

¶ Mustelaria inscribitur una ex fabulis Plauti. Fuit & Carcini poëtæ fabula myes, ubi mustela strangulat nocturnos mures. Murinitini, sacellum fuit aduersum murum mustelinum, Festus. Galanthis ancilla Alcmenæ, partum dominæ mira astutia à Lucina eum impediente obtinuisse, ideoque in galen, id est mustelam mutata fertur à Lucina, addita pœna ut ore quo præcipuè peccauerat, perpetuò pareret: seruare propterea mustelam colorem ancillæ pristinum, cui flaui fuerant crines: & in domibus nobiscum, ut ante, uersari, eadem strenuitate præditam, ut Perottus refert ex Ouidij Metamorph. nono. Vide Onomast. nostrum. Alij ab ipsa gale quadrupede accurrente Alcmenæ partum facilẽ redditũ scribunt: Vide inferius inter religiosa. Γαλήσιον, nomen loci, & mons prope Ephesum, Suidas & Varin. Stephanus Gallesium per l duplex, Ephesi urbem facit.

¶ b. Mus quem ziselum uocant in Austria, &c. magnitudine est mustelæ, Albertus. Leænas aiũt informes minimasque carnes parere, quæ magnitudine mustelarum sint initio, Plinius. Mus araneus colore mustelæ similis est, magnitudine muris: quare ab utroque animante composito nomine apud Græcos mygale uocatur, Aëtius. Talpa rostrum habet ut mustela, (ῥύγχος ὡς γαλῆς, lego ῥύγχος μυγαλῆς, id est ut mus araneus,) Hesychius. Aegyptij significaturi mulierem uiraginem, (ἀνδρὸς ἔργα πράττουσαν,) mustelam pingunt: αὕτη γὰρ ἄῤῥενος αἰδοῖον ἔχει ὡς ὀστάριον. quod hæc maris pudendum habeat (quod mas scilicet in eo genere pudendum habeat) uelut ossiculum, Orus.

¶ c. Mustelæ catuli, σκύλακες Nicandro, communi ferè ad huiusmodi animalium digitatorum fœtus uocabulo. Lycophron Medusam γαλῆν uocat, quoniam post desectum caput Chrysaorem & Pegasum ediderit, mustelæ more quæ per os parit, his uerbis, Τῆς δειρότμητος μαρμαρώπιδος γαλῆς. Simonides apud Stobæum in Sermone quo mulieres uituperãtur, diuersa mulierum ingenia recensens, singulas ex ijs quæ moribus referunt animalibus nasci fingit: & inter cætera, miserum ac triste illud mulierum genus esse scribit, quod è mustela creatur. Huic enim (inquit) nihil prorsus amabile, pulchrum, uel iucundum adest. Sed cum aliena sit (mustelarum scilicet & felium modo) à Venereo complexu, maritum fastidiet, & furando uicinis nocebit, & hostias sæpe nondum consecratas uorabit.

¶ e. Non allatrat canis caudam mustelæ, qua abscissa dimissa sit, habentes, Plinius & Aelianus. Tali sinistri hyęnæ cinere decocto cum sanguine mustelæ, perunctos omnibus odio uenire, magi prodiderunt: idem fieri oculo decocto, Plin. Si in pelle mustelæ maris elaborata literæ exarentur, & sic alligetur dæmoniacis uel incantatis, confert, Albert.

¶ h. Polemarchum quendam periurum qui classem Corinthiorum euaserat, quoties noctu dormiret mustelarum morsibus infestatum fabulantur, & in desperatione tandem sibi ipsi manum intulisse, Heraclides in Politijs. Heliogabalus iubebat sibi decem milia murium exhiberi, mille mustelas, mille sorices, Lampridius. ¶ Mustelæ laudem & epicedion carmine condidit T. Vespasianus

Stroza,

Stroza, ſexto Eroticôn. ¶ Muſtela quoque, ſicut picus, à ſiniſtra ueniens infauſti ominis eſt, Alexander ab Alexandro. Alciatus in Emblematis ſub titulo Bonis auſpicijs incipiendum: Auſpicijs res cœpta malis bene cedere neſcit. Felici quæ ſunt omine facta, iuuant. Quicquid agis, muſtela tibi ſi occurrat, omitte. Signa malæ hæc ſortis beſtia praua gerit. Vide mox in prouerbio Muſtelam habes. ¶ Aelianus tradit magos affirmare muſtelam ab Hecate nutritam eſſe, quòd hæc dea amatorijs adhibeatur: nam eius uiſcera his ſunt apta, Volaterranus. Thebani apud Græcos muſtelam religioſè uenerantur, & dicunt, Cum Herculem Alcmena parturiret, & parere non poſſet, hanc accurriſſe, & parturiendi uincula diſſoluiſſe: unde Hercules in lucem expeditius exierit, Aelianus. Alij non à gale quadrupede, ſed à Galanthide ancilla hoc factum dicunt, ut ſuperius dixi. Aegyptij colunt muſtelam, quòd ea, ut multi adhuc putant ac dicunt, aure concipiat & ore pariat, quod ſymbolum eſt naſcentis ſermonis, Plutarchus in libro de Iſide.

PROVERBIA.

Γαλῇ κροκωτὸν, Muſtelæ (quanquam Eraſmus feli uertit: nec refert quòd ad ſenſum prouerbij) crocotum, ſubaudiendum das, aut addis. Dici ſolitum quoties honor additur indignis, & quos haudquaquam decet. Aut cum datur quippiam ijs, qui munere non norunt uti: ueluti ſi quis à Muſis alieniſſimo belliſſimum donaret librum. Crocoton ueſtis genus eſt rotundæ ac fimbriatæ, qua diuites utebantur matronæ. Apud Nonium in dictione Richa, refertur inter ueſtes delicatas & crocoton. Sic enim arbitror legendum, Mollicinam crocotam, chirodotam richam. Ac teſte Plutarcho quidam Herculem pingebant κροκωτοφόρον, Omphalæ ſeruientem. Sumptum adagium ab apologo Stratidis, quem alio loco narrauimus, Eraſmus. Effertur & aliter, Οὐ πρέπει γαλῇ κροκωτός, Vel Τὸν κροκωτὸν ἡ γαλῆ, ut Suidas docet. Eiuſdem ſententiæ eſt, γαλῇ χιτών. Suidas obſcurius interpretatur, ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ μηδὲν ὠνησάντων, niſi quid à librarijs erratum eſt. quamuis apud Apoſtolium quoque, qui ſua ad uerbum à Suida mutuatur, ſic legimus. Eraſmus, & Varinus quoque, omiſerunt. Eraſmus crocoton non rectè neutro genere uſurpat. Græcis enim κροκωτὸς maſculinum nomen eſt adiectiuum: accipiatur tamen ſubſtantiuè ſubaudiendo χιτῶνα. Κροκωτὸς, εἶδος χιτῶνος. ὁ δὲ ἐνέδυτο κροκωτὸν χιτῶνα, ὑπὲρ τὰ πλείονας εἰς αὐτὸν ἐπιστρέφειν. ὁ μὲν ἂν κροκωτὸς, ἔνδυμά ἐστι, τὸ δὲ ἔγκυκλον, ἱμάτιον, Suidas: atque idem repetit in dictione Ἔγκυκλον. Crocota, crocei coloris ueſtis: Plautus Aulularia, Cum incedunt infectores crocotarij, Nonius. Recentiores grammatici crocotam ueſtem muliebrem crocei coloris interpretantur, Suidas ἱμάτιον (Scholiaſtes φόρημα) Διονυσιακόν, cum paulò poſt non ἱμάτιον, ſed ἔνδυμα eſſe dicant. ἔγκυκλον uero aliud genus ueſtis à rotunditate dictum ἱμάτιον eſſe: hinc deceptus uidetur Eraſmus, ut crocoton ueſtem rotundam diceret. Crocotòs, tunica qua Bacchus utebatur, Pollux. Plura uide in Dictionarijs. Ἀλλ᾽ οὐχ οἷός τ᾽ εἰμ᾽ ἀποσβέσαι τὸν γέλων, Ὁρῶν λεοντῆν ἐπὶ κροκωτῷ κειμένην, Hercules de Baccho in Ranis Ariſtophanis. Hîc Scholia, Κροκωτὸν ἐφόρει λεοντῆν, ἵνα ᾖ ὡς Ἡρακλῆς. Ἡρακλέους γὰρ φόρημα ἡ λεοντῆ, κροκωτὸν δὲ, ἵνα ᾖ φοβερός. (Ἐφόρει δὲ τὴν λεοντῆν ἵνα φοβερὸς ᾖ, Suidas.) Ἡ κροκωτῷ, γυναικείῳ ἐκ πλύνης ἐνδύματι. Et paulò poſt, Crocotus & cothurnus, muliebria ſunt: ſpolium uero leonis & claua, uirilia. Ἐφόρει γὰρ ἐπὶ κροκωτῷ λεοντῆν, ὡς Ἡρακλῆς. hoc enim erat geſtamen Herculis. Vſurpatur autem hæc parœmia de rebus ualde diſſimilibus. Leonis exuuium ſuper crocoton, prouerbium apud Eraſmum, quod nos etiam in Leone poſuimus. Ariſtophanes in Eccleſiazuſis κροκώτιον forma diminutiua dixit (ut Plautus crocotulam in Epid.) Blepyrus ſenex, Ἀλλὰ τῆς γυναικὸς ἐξελήλυθα Τὸ κροκώτιον ἀμπισχόμενος, ὃ ᾽νδύεται. Vir quidam, Τὸ δ᾽ ἱμάτιόν σου ποῦ ᾽στιν; Blepyrus, Οὐκ ἔχω φράσαι. Ζητῶν γὰρ αὔτ᾽ οὐχ εὗρον ἐν τοῖς στρώμασιν. Ex his uerſibus apparet etiam differentia inter ἔνδυμα, (quod induitur, ita nimirum ut ſupra caput iniectum demittatur, ſicut propriè dictum induſium, & ueſtis muliebris, quam ſupra induſium mulieres ſumunt:) & ἱμάτιον, quod eſt exterius, nec induitur, ſed circunijcitur. Aliquando tamen indifferenter poni uidetur. Cæterum Blepyrus cum à lecto ſurgens induſium ſuum non reperiret, crocotula uxoris ſuæ forte reperta abuſus eſt, non induendo ſcilicet, ſed ſimpliciter circunijciendo: quod intelligitur ex uerbo ἀμπισχόμενος, Scholiaſtes exponit περιβεβλημένος. Et paulò ante; Ἡμιδιπλοΐδιον, τὸ γυναικεῖον ἱμάτιον, ἢ ἀναβόλαιον γυναικῶν. Ἀναβληδὸν ἐνδύεσθαι, induere in modum amiculi, amictim circunijcere. Ἀναβληδὸν εἵματα φορέουσαι, Herodotus: hoc eſt quaſi circumiectim & obuolutim, Budæus. Ἐνάπτεσθαι & καθάπτεσθαι uerba de circuniectione ueſtis aut pellis circa humeros pertinentia, enarraui in Leone H. e. Duris Samius ſcribit Polyſperchontem uirum ſummæ apud Macedones dignitatis, quamuis iam ſenem, ſi quando inebriaretur, ἐνδυόμενον κροκωτὸν καὶ ὑποδούμενον Σικυώνια διατελεῖν ὀρχούμενον, Athenæus libro quarto. Hercules infans recens natus κροκωτὸν σπάργανον ἐγκατέβα, Pindarus in Nemeis Carmine primo: Vbi Scholia, Εἰς κροκοβαφὲς ὕφασμα ἐπειδὴ σπαργανωθείς. κροκωτὸν δὲ, ἤτοι ἀπὸ τῆς χρόας τὸ κροκοειδὲς: ἢ ἀπὸ τῆς κρόκης, τὸ ὑφαντόν. Sed redeo ad prouerbia: Germani eodem ſenſu, quo Latini Muſtelæ crocoton, Suem diphthera induere dicunt, Einr ſauw ein beltz anleggen. ¶ Muſtela (Eraſmus felem transfert: nec intereſt quod ad rem ipſam & ſenſum prouerbij) fugiens peſſimè pedit. Ὡς ἡ σφονδύλη φεύγουσα πονηρότατον βδεῖ. In eos quadrabit qui diſcedunt non citra infamiam. Heſychius docet apud Atticos ſpondylen dici felem, (non felem, ſed γαλῆν, id eſt muſtelam.) Eſt apud Ariſtophanem γαλῆς δριμύτερον, de acido (acri) uentris flatu, Eraſmus. Quod autem ibidem de ſphondyla inſecto ſcribit, nihil ad prouerbium: nec enim inſectum ullum pedit: hoc etiam errat quod ibidem pro inſecto ſerpentem dicit. ¶ Muſtelam habes, Γαλῆν ἔχεις: In eum quadrat, cui omnia ſunt inauſpicata, tanquam fatis ac dijs iratis, ut aiunt.

Olim creditum est hoc animal inauspicatum infaustumq́ue esse ijs, qui haberent domiq́ue alerent, ut non admodum dissideat ab illis equum habet Seianum, & aurum habet Tolosanum. Vnde nunc etiam apud quasdam gentes, nominatim apud Britannos, infelix omen habetur, si cum paratur uenatio, aliquis mustelam nominet, cuius etiam occursus uulgò nunc habetur inauspicatus. Adagium refertur à Diogeniano, Erasmus. Mustelam esse inauspicatam, supra etiam ex Alexandro ab Alex. & Alciato retuli. ¶ Mustela rapacior: Vide supra in B. ¶ Mustelæ seuum, γαλῆ στέαρ, subaudiendum das aut committis. Cum ea dantur, quorum qui accipiunt natura sunt appetentissimi. Gaudet enim hoc animal præcipuè seuo: Veluti si quis laudaret laudis auidissimum: aut ad bibendum prouocaret natura bibosum. Refertur à Diogeniano, Erasmus. Βατράχῳ ὕδωρ, καὶ γαλῇ στέαρ, ἐπὶ τῶν τὰ ταῦτα διδόντων, οἷς χαίρουσιν οἱ λαμβάνοντες, Suidas. Videtur etiam accommodari posse, si quis rem committat illi, qui eam omnino perditurus sit, ut lupo ouem: quo sensu Germanicum celebratur adagium, Feli lardum aut caseum committere. ¶ Mustela Tartesia: Vide supra in B.

DE MVSTELIS SYLVESTRIbus diuersis: & primum de MVSTELA syluestri seu rustica in genere, mox de VIVERRA, FVRONE, ICTIDE.

HACTENVS de mustela domestica, & simul ijs quæ omni mustelarum generi communia habentur. Venio ad reliquas, nempe syluestres. Sunt enim plura earum genera, & quædam ueteribus ignota. Quanquam enim ut Græci ueteres ictidem & galen agrian, pro uno animali acceperũt: sic Latini pro eodem aliâs uiuerram, aliâs mustelam syluestrẽ uel rusticam dixêre: & furonem uulgò dictum docti plerique ueterum uiuerram esse consentiant, (cũ & nomen ferè conueniat, & usus idem ad uenatum cuniculorum: & ijsdem locis aliquot ubi Græcè ictidas legimus, furones barbari interpretes reddant.) Tamen ego ne quicquam confundere cuiquam uideri possem, de singulis istis nominibus seorsim agam. Distincta enim, si cui libebit, cõiungere: quàm confusa disiungere, multò procliuius erit.

¶ MVSTELAE syluestres (γαλαὶ ἄγριαι, Gaza uertit, cati syluestres) uenantur mures syluestres, Aristoteles. Papilio lucernarũ luminibus aduolans inter mala medicamenta numeratur. huic contrarium est iecur caprinum, sicut fel (caprinum) ueneficijs ex mustela rustica factis, Plinius. Mustelarum duo genera: alterum in domibus nostris oberrat, alterum syluestre. Distant magnitudine. Græci uocant ictidas (uide plura de ictide infra.) Harum fel contra aspides dicitur efficax, cæterò uenenum, Plinius. Perottus hæc uerba non rectè de mustelis simpliciter legit: & pro cæterò uenenum, quod de felle tantum intelligitur, legit, Cætera sunt uenenum, quasi mustelæ totæ uenenatæ essent. Iocinerum doloribus medetur mustela syluestris in cibo sumpta, uel iocinera eius: item uipera porcelli modo inassata, Plinius. Marcellum Empiricum in his Plinij uerbis non uiperam, sed uiuerram legisse uideo. sic enim scribit, Viuerra tosta porcelli lactentis modo inassata, & cibo data ieiuno, miro modo iocineroso succurrit. Syluestris mustela tota in cibo sumpto aduersus comitiales efficax est, Plinius.

¶ Theodorus Gaza ex Aristotele VIVERRAM uel mustelam rusticam pro ictide Græca uoce reddere solet. Ictis genus mustelæ rusticæ, quod uiuerram interpretor, magnitudine est, quàm Melitensis catellus minor, sed pilo, forma, albedine partis inferioris, & morum astutia mustelę similis. mansuescit maiorem in modum. officit aluearibus: mellis enim auida est. aues etiam petit, ut felis. genitale eius osseum est, ut antè dixi, & medicamento urinæ stillationibus esse putatur. datur per ramenta ex uino, Aristot. interprete Gaza.

Alibi etiam muſtelæ ſimpliciter genitale oſſeũ eſſe ſcribit. Genitalia oſſea ſunt lupis, uulpibus, muſtelis, uiuerris, unde etiam calculo humano remedia præcipua, Plinius. Canibus etiam oſſea ſunt, Veſalius: & fibris, quod ipſe obſeruaui. Nemo autem arbitretur (inquit Albertus 2.1.4.) quòd quũ dicimus oſſeam aut cartilagineam eſſe uirgam, intelligamus ueram cartilaginis eſſentiam, ſed potius ſubſtantiam cuius durities proportionem habeat ad os & cartilaginem: & quæcunq; eſt ſubſtantia uirgæ, oporteat quòd habeat medium in tactu ut delectationis ſenſui conuenit. Atqui fibri genitale, quod uidi, totum uno oſſe planè oſſeæ ſubſtantiæ conſtat: ſenſus uerò uoluptatis, neq; ad oſſa neque ad cartilagines pertinet, ſed ad neruos, ac muſculos uel tunicas quibus illi inſeruntur: ut Albertus prorſus ineptè hac de re locutus ſit. Raſis interpres pro ictide furonem uertit. Furonis, inquit, priapus perutilis eſt dolenti ueſicæ, & ſtillicidio ac difficultati ueſicę. Miſcetur autem contrita inde drachma una cum modico caryophyllorum & bibitur. Ictidis genitale aiunt diſſimile eſſe naturæ cæterorum animalium, ut quod totum oſſis inſtar ſolidum ſit, (& ſemper rigeat,) quomodocunq; affectum ſit ipſum animal. Idem aduerſus ſtranguriam præcipuum eſſe pharmacum aiunt, & propinari eius ſcobem (καὶ δίδοσθαι ὑπεξυόμενον,) Ariſtoteles in Mirabilibus. ¶Magna propter uenatum cuniculorum uiuerris gratia eſt. Inijciunt eas in ſpecus, qui ſunt multifores in terra, unde & nomen animali: atq; ita eiectos ſupernè capiunt, Plinius. Idem hodie fit in hoc genere muſtellarum quas uulgò furones uocitant. Quare & hanc & alias ob cauſas, ut paulò ſuperius dixi, uiuerram à furone diſcrepare non puto. Viuerras, hoc eſt muſtelas ruſticas Strabo importatas ait ex Africa. Sunt qui eas Græcè ictidas appellari putent. Nunc Hiſpanum uulgus φωλεύτας: quoniam inijciunt eas in multifores cuniculorum ſpecus, Hermolaus in Plinium 8. 55. φωλεὸς quidem, ſpeluncam, luſtrum uel latibulum ſignificat, ſed maiorum ferarum proprie: quare uerbum φωλεύειν. de muſtelis & cuniculis non dixerim. Grapaldus uiuerram ſcribit eſſe pholitam: ego pholeutam ipſum ſcripſiſſe puto ex Hermolao, corrupiſſe autem librarios. Mihi quidem furonis uox originem Arabicam aut alterius linguæ barbaram habere uidetur: nam & apud Albertum furo, & alibi furioz pro fele legitur, etſi Albertus ipſe hoc non animaduertit. Syluatico helutos (corruptè ut conijcio pro æluros) furo uel furunculus exponitur. ¶Viuerra (apud Plinium uipera legitur, ut paulò ante recitaui in Muſtela ſylueſtri) porcelli lactentis modo inaſſata, & cibo data ieiuno, miro modo iocineroſo ſuccurrit, Marcellus.

¶FVRONIS, ut hodie uocant, pictura eſt, quam ab initio huius capitis uides. De hoc quædã in præcedentibus (Muſtela ſylueſtri, & Viuerra) dixi: hîc reliqua addam. Furo quanquam inter ſylueſtres muſtelas è nobis numeratur: in Anglia enim hoc genus ſylueſtre reperiri audio: tamen facillimè cicuratur, & domi in capſis quibuſdam ligneis alitur, ubi magnam ætatis partem ſomno conſumit. ſunt enim muſtelæ omnes ſomniculoſæ: ſed quia temperamento ſunt calido (quod apparet ex eorum agilitate, & facili exaſperatione ad iram, & excrementis odoratis, &c.) citius concoquunt alimentum, unde experrecti aliud quærunt, tum die, ſi nihil prohibeat, tum nocte magis propter timorem. Italia, Gallia & Germania hoc animal ſylueſtre non habent, ſed peregrinum & aduectum. Et in Gallia quidem, præcipuè Narbonenſi, à nobilibus ferè alitur, qui cuniculorum uenationi dant operam. Vidi primum Nemauſi, ubi unam huius generis beſtiolam, ſi bene memini, coronato uęnire aiebant: quæ ſcilicet ad capiendos cuniculos bene eſſet inſtituta. In Anglia, ut audio, ſylueſtres capiuntur aut occiduntur, ne deuorando cuniculos inopiam eorum faciant. Miror ſanè illic reperiri, cum ex Africa primum, ut Strabo ſcribit, aduectæ ſint ictides, quas uiuerras & furones docti interpretantur. Galli uocant furon uel furet, aliqui male proferunt fuſon & fuſet. Hiſpani hurón, uel furam. Angli feret, uel ferrette. Germani inferiores **frett**. qua uoce uoracem ſignificari aliqui putant, ego à Gallica uoce furet uel Anglica feret, per ſyncopen fret efferri puto. Superioribus Germanis ignotum eſt hoc animal: rariſſimè enim ad eos adfertur. Ge. Agricola Germanicè interpretatur **furette**: aliqui puto **frettel** uocant. Frettæ inter galàs ponuntur: ſunt autem opinor illa animalia, quę Galli furones uocant, Latini uiuerras. Vtuntur eis pueri ad extrahendas de parietum nidis auiculas: immittuntur & in caua arborum, & inde auiculas unguibus referunt, Carolus Figulus. Angli etiam, ut audio, in hunc uſum furones adhibent, non muſtelas. Non dubito tamen quin & muſtelæ idem faciant, ut in ipſarum hiſtoria ſcripſi. Vide in Ictide ex Nicãdro. Ex recentioribus Latinis, aut potius Barbaris, alij furum, alij furonem, alij furunculum, alij furectum nominant. Furus à furuo dictus eſt, unde & fur: tenebroſos enim & occultos cuniculos effodit, (ſubit) & eijcit prædam quam inuenerit, Iſidorus. Viuerra quæ cuniculos ex ſpecubus exturbat, paulò maior eſt muſtela domeſtica. Color ei in albo buxeus. Audax hoc animal & truculentum, ac omni ferè animantium generi infenſum atq; inimicum natura: ſanguinem earum quas momorderit, ebibit: carnem non fermè comedit, Ge. Agricola. Subijcit autem quòd **hameſter** etiam, quem uulgò cricetum nominant, iſtius ſit generis: quem ego cur muribus potius quàm muſtelis adnumerârim, in ipſius hiſtoria dixi. Cuniculi capiuntur hoc modo, (ut ſcribit Petrus Creſcentienſis 10.35.) Venator magno ſtrepitu excitato cuniculos pauentes fugat ad ſuos cauos: quò cum ſe receperunt ad ſingulos reticula extendit: & per unum immittit furectum (uide an legi debeat furettum) quem cicurem habet, proprium inimicum cuniculorum, ore eius occluſo quodam frenello, (paruo capiſtro,) ita ne os aperire ac cuniculos mordere aut comedere poſſit, ſed propellere tantum. At illi omnes expulſi reticulis obuoluuntur. Plura uide in Cuniculis E, ubi tum alia quædam, tum Strabonis eadem de re uerba recitauimus, qui

galàs agrias istas uenatrices ex Africa aduehi scribit: quamobrem non ineptè mustelas Africanas aliquis appellauerit. Sed de Africanis mustelis nonnihil etiam supra dixi in Mustela domestica capite secundo. Furunculus putoriæ (sic Galli uocant iltissum nostrum) ualde consimilis est, paulò amplior quàm mustela. Color ei inter album & buxeum. Animal est animosum ac ferox. Coire dicuntur prostrati. (Albertus & alij quidam barbari de furonum coitu scribunt, quæ de æluris, id est felibus coëuntibus Aristoteles prodiderat. Ego non prostratos uel catos uel mustelas coire puto: sed ita in utroque genere ut mas fœminā ὀκλάζουσαν, id est cruribus in terram demissis & uentri ferè incumbentē superueniat. Vide in Cato C.) Fœmina cum libidine ardet, nisi maris copia detur, intumescit & moritur. Partu fœcunda est: nam septem uel octo fœtus simul perficit. Vterum gestat diebus quadraginta. Catuli recens nati, diebus triginta cæci sunt. A tempore uero quo uisum accipiunt, intra quadragesimum ferè diem uenari incipiunt, Author libri de nat. rerum. Quos ego uidi furones, circiter duos dodrantes longi erant, colore albo: sed uenter, si bene memini, in mare præsertim, pallidus erat, nimirum ab urina tinctus, ut in hermelinis quoque. Oculi planè rubebant, crura erant humilia. fœmina grauida perquàm somniculosa erat. חוח, oach, Hebraicam uocem, aliqui furonem uel furunculū interpretantur: alij martem: alij cephum uel cercopithecum, ut pluribus in Mustela domestica dixi capite primo. ¶ Si caput lupi in columbario suspendatur, non accedet catus, uel furo, uel aliud columbis noxium animal, Rasis & Albertus. ¶ Catus, mus, furo & mustela, lædunt plus uulnere quàm ueneno, Arnoldus.

¶ ΦΕΡΕΟΙΚΟΣ animal est album simile mustelæ, quod sub quercubus & oleis nascitur (γινόμενον, uel uersatur potius,) & glandibus uescitur, ab Arcadibus sic appellatum, Etymologus & Hesychius. Hoc animal nisi mustelarum generis fuerit, quas etiam corpore refert, ignotum mihi fateor. φερέοικος καὶ φερόικος, ὁ κοχλίας ἢ ἡ χελώνη, id est cochlea & testudo, (Latinè ad uerbum domiportam dixeris, ut & Cicero alicubi cochleam:) Varinus: Vel animal maius uespa, Hesychius & Suidas.

¶ ICTIS, ἴκτις, paroxytonum, uel ut alij ἰκτίς, oxytonum, è genere mustelarum syluestrium est, quarum qui unum solum genus cognouerunt, ut ueteres aliqui scriptores Græci, ictidem & mustelam syluestrem, omnino idem esse putant: cum plures mustelæ syluestres sint, ut in sequentibus apparebit. Gaza pro ictide reddit uiuerram: de qua, & obiter etiam de ictide nonnulla, in præcedentibus dixi. Georgius Agricola ictidem esse putat, mustelam illam quæ Germanis iltis uocatur: nam uocabula ictis & iltis pulchrè colludunt, una tantum litera uariante. Niphus ictidem, marturū uel marturellū interpretat. In Acharnensib. Aristophanis quidā dicit se adferre omnia bona Bœotorū, & inter cætera, ἐχίνους, ἀλώπεκας, τυκτίδας, ἴκτιδας ἐνύδρους, ἐγχέλεις Κωπαΐδας. Vbi Scholia, ἰκτίδας (qui accusatiuus est pluralis) interpretantur animal simile castori, pisciuorum: his uerbis, εἶδος ζώου ὡς οἱ κάστορες ἢ ἐνύδρου. (malim ἐνύδροι, id est lutræ.) ἔστι δὲ ἰχθυοφάγον. Apud Suidam & Varinum deprauata sunt hæc uerba. Cæterum in uerbis Aristophanis si distinguas post ἰκτίδας, ἐνύδρους substantiuè pro lutris accipies quod magis placet, sin minus, epitheton erit ictidum, tanquam illæ etiam in aquis uiuant, de quo mihi non constat. Piscibus tamen omne mustelarum genus uesci, non minus quàm feles, non dubito. Sed feles cum piscibus delectentur, ab aqua tamen abhorrent. Iltissos quidem nostros, de quibus inferius, Ge. Agricola, iuxta aquas interdum habitare & pisces uenari scribit. Ego à rusticis nostris ranas ab eis captari audio. (Fieri potest ut ictis etiam dicta sit quasi ichthis, à piscibus uorandis.) Ictis, ἴκτις, aues deuorat, animal astutum, (πανοῦργον,) maius & hirsutius mustela, alioqui simile: aliqui ἀγρίαν γαλῆν, id est mustelam agrestem uocarunt. Aristophanes cum à Bœotis uulpes, ictides, feles, animalia fœtida, in ciborum delicijs haberi scribit, hominibus illis tanquam nimium crassis & rudibus (unde & prouerbia aliquot nata) illudere uidetur. Io. Tzetzes Variorum 5. 8. ictinum, id est miluum auem à multis cum ictide terrestri quadrupede confundi scribit: quod ut meritò reprehendit, ita ineptè ictidem interpretatur ælurum, id est catum. Albertus in Aristotelis historiam 9. 6. pro ictide habet ankatinos, quod Auicenna (inquit) katyz appellat: & est apud nos animal pullos (gallinas) comedens, quod Galli fissau (uox corrupta uidetur) Germani illibezzum (lego iltizzum, uel potius iltissum) uocant: cuius pars sub gula & uentre præfert ruborem, sed in dorso est subnigrum. gallinas infestat & interimit: non edit autem, nisi prius omnes aut multas iugulauerit. Alij quidam obscuri authores ex Aristotele pro ictide habent ankacinor, cui tribuunt magnitudinem catuli canis leporarij, (sic enim legendum ex Alberto:) & prudentiam maiorem in minore ætate quàm prouectiore. Cuius quidem rei nec rationem nec testem adferunt. ¶ ἰκτιδέα, pellis æluri (id est catti,) Suidas. Tzetzes etiam, ut paulò ante citaui, ictidem interpretatur æluron, quod non probo. Κρατὶ δ' ἐπὶ κτιδέην κυνέην, (pileum è pelle uiuerræ factum,) Homerus Iliados κ. de Dolone. Vbi Scholia monent aliàs legi, ἐπ' ἰκτιδέην. Si legas κτιδέην, aphæresis erit: quæ tamen in primitiuo ἴκτις similiter admitti non potest: fieret enim κτις. quæ syllaba neque circumflecti potest, cum producta non sit: neque acui. monosyllabum enim acutum τὶς tantum reperitur. Γερικεφαλαιῶν, id est pileorum seu galearum genera sunt diuersa, & inter alia κτιδέη, κυνέη, & quæ proprie uocatur κυνέη, &c. Varinus. Vide plura in Cane. Κτιδέα (Κτιδέη, Suid.) εἶδος περικεφαλαίας ἐξ ἰκτιδος δέρματος. ἴκτις δὲ ζῶον γαλῇ παραπλήσιον. καὶ κτιδῶτις τέχνη, ἡ τῆς περικεφαλαίας. τινὲς δέ φασι δορὰν λύκου, Varinus. Hesychius habet, καὶ κτὶς (monosyllabū, quod Scholiastes Homeri fieri posse negat) δὲ ὃν ζῶον ὅμοιον γαλῇ, ὃ τὸ δέρμα εὔθετον εἰς περικεφαλαίας. ¶ Ictidis genitale commendari ad stranguriam, superius in Viuerra dixi. Eadem enim uiuerra Latinorū uidetur,

uidetur, quæ Græcorum ictis est. ¶ Locusta cum serpente pugnat, Aristoteles 9. 6. de histor. anim. Locusta Græcè ἀκρὶς est: Niphus dubitat an hoc in loco ἴκτις potius legendum sit, quanquam in suo codice ἀσπὶς habeatur. Ego uero ἀκρὶς, id est locusta rectè legi puto, qui sciam ophiomachum genus quoddam locustę esse ab impugnandis serpẽtibus nominatum. ¶ I modo uenare leporem, nunc ityn tenes, uersus prouerbialis apud Plautum: Erasmus legendum putat ictin, quod ego in lepore h. reprobaui.

DE MARTE.

Martis figuram bis posuimus, quoniam duo genera nobis cognita sunt, quæ colore tantum differunt.

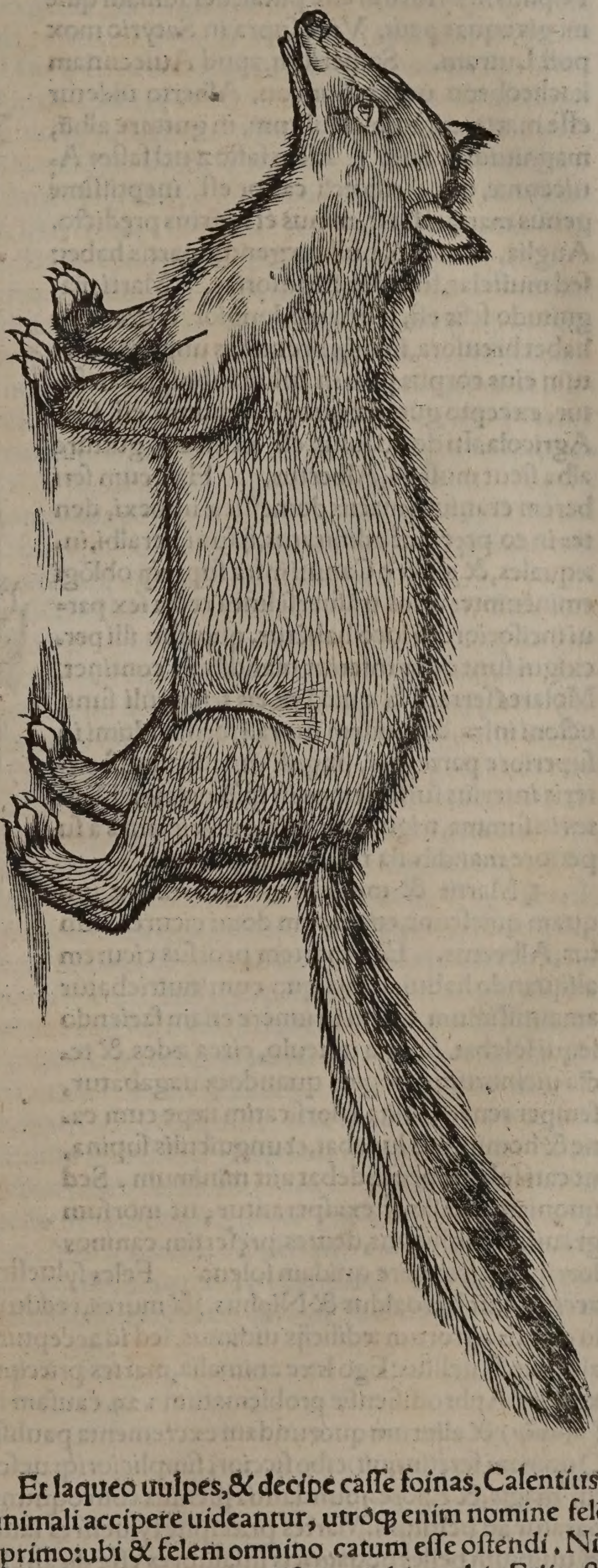

MARTES mustelarum syluestrium generis est: hoc nomen hodie plurimæ nationes Europæ commune habent, Itali, Galli, Hispani, Germani, Angli, terminationibus tantum differentes, & qui Latinè scripserunt barbari quidam recentiores, martam (márta Hispanicum est,) martarum, marturum uel marturellum nominare solent. Ex ueteribus hoc nomine solus opinor Martialis usus est, hoc uersu: Venator capta marte superbus adest: quod carmen Volaterranus memoria lapsus, aut error librariorum Horatio tribuit. Est autem generis fœminini, ut feles & meles eiusdem terminationis animalia. Cæterum martem dictam coniicio, quod Martia, id est pugnax & ferox bestia sit: iugulat enim mures, gallinas & aues cæteras, ut infra dicemus. Sed cum plura eius genera sint, recentiores pleriq; non satis distinxerunt, nec apta ex uernaculis linguis imposuêre uocabula. Carolus Figulus ictidem communi uocabulo mustelam syluestrem facit, quod species sub se comprehendat martam & putoriam. Sed martam in alias species non distinguit. Est & hoc mustelæ genus syluestre, quod Martialis martem, Germani martarum nominant. In saxorũ rimis & cauernis cubat. Domos ingreditur similiter ut ictis, (putoriam sic uocat:) & necat gallinas earumq; sanguinem exugit, & oua exorbet, Ge. Agricola. Hoc genus nostri uocant **tachmarder / hußmarder / steinmarder / büchmarder**: hoc est, martem tectorum, uel saxorum, uel domesticam, uel fagorum. Versatur enim frequentius in magnis ędificiis ac templis, præcipuè sub tectis, (nec non in syluis circa fagos) & gallinas & oua rapit, Stumpfius. Martes istæ domesticæ, passim opinor in omnibus aut plerisq; Europę regionib. habetur: martes uero propriè dictæ, quæ syluestres sunt, & quibus captis meritò uenator superbire queat propter pellium pretium, in syluosis tantum regionibus. Sed de syluestribus infra priuatim dicam: nunc de domestica agã, & quædam communia martium generi interseram. ¶ Galli igitur & Itali martem domesticam nostram foinam, uel ut alii scribunt, fouinam nominant: alii foinum aut fouinum masculinè proferunt. Et laqueo uulpes, & decipe casse foinas, Calentius. Sunt qui fouinum & marturellum pro eodem animali accipere uideantur, utroq; enim nomine felẽ interpretantur, ut pluribus dixi in Cato capite primo: ubi & felem omnino catum esse ostendi. Niphus cum alibi confudisset, rursus alibi (& rectè quidem, meo iudicio) distinguit, his uerbis: Felis est,

quæ uulgò dicitur fouina: ictis, marturus uel marturellus: mustela uerò donula. Martē Germani & Angli uocāt marder uel marter. Itali marta, uel martore, uel martorello. Galli mardre. Illyrij & Poloni kuna. Eras. Stella à Brussis (qui Sarmatiæ puto adnumerātur, ut & Poloni) gaynum uocari scribit: quæ uox accedit ad kuna. sunt enim g. & k. literæ uicinæ. Sed hæ nomenclaturæ, ut dixi, ad syluestres potius martes pertinent.

¶ Oach uocē Hebraicā Esaiæ 13. aliqui martem interpretantur, alij cephum uel cercopithecum. Vide in Mustela supra. Item zijm Hebraicam uocē, martes, aut uiuerras (ut supra dixi,) aut cercopithecos. ¶ Satyrium quadrupedem amphibiam apud Aristotelem aliqui (ut Niphus) marturum esse putāt, uel foinam quæ magis aquas petit. Vide supra in Satyrio mox post Lutram. Satherium, apud Auicennam kacheobeon uel kachyneon, Alberto uidetur esse martarus, animal fuluum, in gutture albū, magnitudine felis. Idem fastoz uel fastor Auicennæ, qui Aristoteli castor est, ineptissimè genus martari facit, minus et nigrius prędicto. Anglia, ut audio, nullum genus martis habet: sed mustelas, furones & putorias. Marti magnitudo felis est, sed paulò longior. crura uerò habet breuiora, itemq; breuiores ungues. Totum eius corpus pilis in fuluo subnigris uestitur, excepto gutture quod candidum est, Ge. Agricola. In dorso fulua est, uentre & gutture alba sicut mustela, Albertus. Hæc cum scriberem cranium martis domesticæ inspexi, dentes in eo pręcipuè admiratus. ij sunt peralbi, inæquales, & asperi: Canini infra supraq; oblōgi eminēt: inter quos trāsuersi linea recta sex parui incisoriorum loco habētur, quorum illi perexigui sunt quos inferior mandibula continet. Molares serrati, & quidā ex eis trianguli sunt, octoni infra, & totidem supra. Eorum ultimi in superiore parte oris, singuli utrinq; multò cæteris interius sunt, nempe in ipso palato. Dentes in summa, trigintaduo. Setę nigricantes à superiore mandibula retrorsum spectant.

¶ Martis & mustelarum genera uix unquam quiescunt, etiam cum domi cicures aluntur, Albertus. Ego martem prorsus cicurem aliquando habui, canis quo cum nutriebatur amantissimum. quem in itinere etiam faciendo sequi solebat. Soluta uinculo, circa ædes & tecta uicinorum & lōgius quandoq; uagabatur, semper reuerti solita. Morsicatim sæpe cum cane & hominibus ludebat, et unguiculis supina, ut cati solent, nec lædebat aut minimum. Sed quoniam facillimè exasperantur, ut morsum grauissimè infligant, dentes, pręsertim caninos forcipe eis frangere quidam solent. Feles syluestres (martes potius: sed felem uidetur pro fouina accipere, ut Beroaldus & Niphus,) & mures, reddunt interdum moschi odore recrementum, ut sæpe in dirutis agrorum ædificijs uidimus. sed id acceptum ferendum est odoratis fruticum cibis, quibus aluntur, Ruellius: Ego hæc animalia, martes præcipuè, herbis aut fruticibus uesci negauerim. Alexander Aphrodisiensis problematum 1.29. causam inquirens cur ferorum animalium, ut damarum (προκῶν) & aliorum quorundam excrementa paulisper aroma oleant, nec ita fœteant ut urbanorū: Quoniam ferè (inquit) cibo sicciori simplicioriq; uescuntur, laborantq; uehementer, (unde & difflantur magis, & calore abundantia plenius concoquunt.) ¶ Mustelarum omne genus, à pellionibus paratur ad uestitum. Martes præcipuè syluestres laudantur, ut paulò post dicam. Sunt qui martium & uulpium pelles podagricis insalubres esse dicant. Pileos uerò ex pellibus martis albæ, id est album guttur habentis, capiti salubres. ¶ Martorella, id est Valeriana uel herba cati, Syluaticus. Vide

in

in Cato. Ruta capraria à quibusdam taurina dicitur & martanica, ab alijs herba nesa, uel fœnogræcum syluestre, Monachi in Mesuen. Manardus in Italia à quibusdam gyarcham uocari scribit; Brasauola giargam. Et forte eadem fuerit quam Marcellus Empiricus cicharbam uocat, miscẽs eam alijs quibusdam medicamentis ad caput porriginosum & ulcerosum. Martanica uerò an à marte quadrupede dicatur uel aliam ob causam, incertus sum. Vide nonnulla super hac herba etiam in Capra a.

¶ Martem syluestrem Germani uocant, **feldmarder/wildmarder**: aliqui enim simpliciter hoc genus in domesticum & syluestre diuidunt. Aliud est mustelæ genus syluestre (inquit Ge. Agricola, interpretatur autem Germanicè **baummarder**, id est martem arborum) quod in arboribus uitam uiuit, quod etiam uocabulo martis appellatur. Ea mustela syluas insolenter & rarò deserit, atq; in hoc differt à superiore, (domestica marte:) & insuper quòd guttur eius lutei sit coloris, & quòd reliqui corporis pilus magis sit obscurè fuluus. Huius duo genera quidam esse censent: unum quod in fageis syluis uersatur, (nostri uocant **büchmarder**:) alterum quod in abiegnis, (**thannmarder** uel **fiechtmarder**:) atq; id sanè est aspectu pulchrius, Hæc ille. sed martes à fagis cognominata, nec luteũ guttur habet, nec syluestris tantum est, sed circa domos etiam & saxa uersatur, unde eandem aliqui tectorum alij saxorũ martem in Germania uocant, ut supra dixi: duo enim solum martis genera pellifices nostri agnoscũt. Genus illud quod in abietibus nidum struit, multò est pulchrius quàm quod in fagis: sed miscentur inter se hæc genera: & martes fagi ferè sequitur martem abietum, tanquam nobiliorem, ut fœtum ex ea nobiliorem acquirat,) Albertus. Vtraque martis genera apud Heluetios habentur, & in regionibus quidem ac uallibus alpinis præstantiores quàm alibi. In Gallia audio martes abietum non haberi. Fagorum martes habitant in cauis fagis. Sed illarum quibus abietis cognomen addimus, multò meliores & pretiosiores sunt pelles. (Multę capiuntur apud Rhętos circa Curiam.) Animal ipsum exiguum est, uulpina ferè forma, nigro sciuro non multò maius: (ego tam paruum nunquam uidi.) Pellibus eius nobiles & principes uestiuntur, Stumpfius. Rusticus quidam narrauit mihi se hoc anno initio Aprilis in præalta abiete martem cepisse cum quatuor catulis: solere enim hoc genus in abietibus sciurorum instar nidificare. Quoduis genus martis, à tenero præcipuè, cum homine nutritum, planè cicur fit & colludendo etiam familiare, Idem. Fagorũ & abietum martes, ut & zobelli, bonitate cæteris omnibus eò magis præstant, quò plures pili candidi cum fuluis permisti fuerint, Ge. Agricola. Sunt apud Brussos hodie dictos nemora plena animalculorum, quæ indigenæ gaynos, Germani **marter** appellant, Erasmus Stella.

¶ Hæc scripserã quum in officina pellionis cuiusdam martium pelles aliquot inspexi. Visæ sunt autem mihi illæ quæ à fagis denominantur, Gallis foinæ (quod nomen similiter forte à fago factum est, quam arborem fau Galli appellant,) magis fuscæ maioreq; cauda & nigriore quàm martes abietum, quas aliqui simpliciter martes uocant. Magnitudo utrisq; eadem ferè. Sunt quidem pelles aliæ alijs latiores maioresq;, aliæ angustiores, pro ætatis nimirum & sexus differentia. Longitudo utrisq; plerunq; ad duos dodrantes cum duobus uel tribus digitis insuper. Cauda martis, dodrantis cum palmo mensuram æquat: foinæ paulò longior & amplior est. Abietum martes etiam ex Polonia aliquando afferuntur, sed fusco ferè colore diluto, qui non probatur: quamobrem nostræ præferuntur, puniceo & fusco colore mixtis insignes, (**brünlecht**.) Placet enim hic color in dorso præcipuè pelliũ, quarum præstantia ex hoc ipso, non gutturis colore magis minus'ue flauo æstimatur. Fagorum dictæ martes frequentiores sunt in alpium nostrarum lateribus quæ meridiem & Italiam spectant, abietum raræ: in oppositis partibus, quæ uersus nostras regiones & septentrionem sunt, res contra se habet: perpaucæ enim albo, plures flauo gutture inueniuntur. Egregia pellis è marte flaua, id est abietum, emitur apud nos ferè coronato, hoc est drachmis argenteis ferè duodenis, quædam octonis: albæ uero martis pretium triplo aut quadruplo minus est: plerunq; enim ternæ uel quaternæ drachmis octo aut paulò minoris uæneunt. ¶ Lanzerucca sylua est Scandinauiæ longitudine ad octoginta miliaria, in qua martes & zobelli, &c. abundant, Olaus Magnus. Mardures & SCISMI sic dicta animalia apud Moschouitas abundant, Matthias à Michou. Populi quidam Sarmatiæ Europeæ ex sabellis, (zobellis) scismis & alijs animalibus pelles consuunt, Idem. Hungariæ Scythicæ prope Tanais ortum incolæ, duci Moscouiæ sabellorum scismorũq; pelles pro tributo pendunt, Io. Boëmus. Circa initium lacus Podamici oppidum est Brigantium, (**Brägentz**) cui sylua adiacet Brigantina, in qua martes reperiri audio noctu lucentes, **liechtmarder**, uel **zündmarder**: sed nostri pelliones nihil certi de ijs habent. ¶ De rosurella Martis genere dixi supra in Mustela B. De zobello inferius dicam, post putorium.

DE PVTORIO.

PVTORIVS à putore dictus eſt, quia nimium fœtet, maximè cum iraſcitur, Iſidorus. Omne muſtelarum genus ira incitatum graue quiddam olet, ſed maximè id quod Germani **iltis** (aliqui **iltes** per e. in ultima ſcribunt) appellant, Ge. Agricola. Et alibi, Cum grauiter exarſerit malè olet: quocirca noſtri uiliſſimum quodq; ſcortum & maximè fœtidum pellem ictidos ſolent nominare. Exiſtimat enim muſtelam hanc ſylueſtrem Græcorum ictidem eſſe, quòd ictis Græcè, Germanicè **iltis**, una tantum litera differãt. In eadem ſententia eſt etiã Carol. Figulus. Ego ictidem uel commune nomen eſſe puto ad muſtelas ſylueſtres: uel ſi ad unam ſpeciem contrahatur, uiuerram, id eſt furonem uulgò dictum ſignificare, ut in Furone dictum eſt. Putorius animal eſt non ſecundum ſpeciem, ſed ſecundum genus determinatum, ſic dictum quia fœtet maximè cum iraſcitur: & hoc eſt quod uocamus martarum ſecundum omnem ſui diuerſitatem: & muſtela eſt eiuſdem generis, Albertus. Videtur autem putorium nomen generis facere, quod ſpecies diuerſas includat, ut prorſus ſit idem quod martarus, hoc eſt quæcunq; ſpecies martis: qua in re omnino eum errare dixerim: quamuis enim omnia muſtelarum genera, ut ſæpe dixi, cum iraſcuntur fœteãt: putorio tamen ſic per excellentiam dicto id maximè accidit. Galli ſane idem animal quod noſtri **iltis** ſua lingua putois (alij ſcribunt poytois) nominant, ut ex pluribus Gallis audiui & apud Carolum Figulum legi: Sabaudi pouttet: Angli fitche, uel ut noſtri pronunciãt fitſch: Illyrij uel Bohemi, tchorz: Poloni uijdra.

¶ Iltiſſus noſter (inquit Ge. Agricola) aliquanto maior eſt muſtela domeſtica, minor marte ſylueſtri, (Stumpfius marte corpulentiorẽ eſſe ſcribit.) Pilos habet inæquales, & nõ unius coloris: etenim breues ſubfului ſunt: longi, nigri, qui ſic ex multis corporis partibus eminent, ut pellis diſtincta nigris maculis eſſe uideatur: circa os tamen candidus eſt, Agricola. Pellis iltiſſi, ut tractando obſeruaui, denſiuſcula eſt, ideoq; durabilis cum ueſtes ea fulciuntur, ſed quoniam ferè pinguiuſcula eſt, & grauius olet, minimi in genere muſtelarum pretij habetur, minoris etiam quàm uulpes. Plurimis odore ſuo caput offendit. Pellifices dicunt hyeme captas tum putorias tum martes meliores haberi, minusq; uiroſas odore, circa uer autem cum libidine pruriunt olere grauiſſime. Cauda iltiſſo breuior eſt quàm martibus, utpote duorum palmorum. Reliquo corpore longitudinem martium ęquat, uel parum excedit: circa collum ijſdem anguſtior, amplior & latior circa imum uentrem. Cauda inſuper, pectore & cruribus nigrior eſt quàm martes, ad latera flauior: deniq; multò fœtidior. Putorius ſicut & taxus, crura ſiniſtri lateris breuiora quàm dextri habet, (hoc ego in pelle iltiſſi falſum deprehendi.) Ardua domorum & penetralia habitat, gallinarum ac pullorum cupidiſſimus. Vt primũ autem gallinam aut pullum ceperit, caput initio petit, Iſidorus. Iltiſſus habitat in riparum cauernis ubi lutræ & fibri more piſces captos comedit: & uerſatur in ſyluis, ubi prehendit aues: in domibus, ubi gallinas, (quare Plinius eam eſſe domeſticam dicit,) quarum ſanguinem exugit, ſed ne clamare poſſint, earum capita primò mordicus aufert: atq; etiam earum oua, quæ furari ſolet ac multa in unũ congerere, exorbet, Agricola. Ego apud Plinium ictidem (hanc enim iltiſſum Agricola facit) domeſticam dici nuſquam reperio. Vnus tantum quod ſciam locus eſt, ubi mox poſt memoratam ictidem, domeſticæ muſtelæ mentio fit, ſed ita ut diſtingui clarum ſit. Putorij & martari omnes, muribus infeſti ſunt & gallinis, quibus primò caput & cerebrum auferunt ne clamare poſſint, Albertus. Hæc mihi ſcribenti ruſticus quidam narrauit ſæpe plurimas ranas inueniri in cauis arboribus, quas interemptas iltiſſi illuc congeſſerint. Sæpe uerſantur circa fœnilia, ſtabula & alia ædificia: gallinas & oua rapiunt, abundant in regionibus alpinis, Stumpfius. Videntur mediæ eſſe naturæ inter feras & placidas animantes. Furunculus putorio ſimilis eſt, Obſcurus.

DE MVSTELA SOBELLA, ET ALIIS QVIBVSDAM.

MVSTELLARVM genus omnium pulcherrimum & nobilissimum est, quod Germani zobelam (zobel) uocant, Ge. Agricola. Illyrij & Poloni sobol, uel ut alij scribunt sobol. Eruditus quidam amicus noster murem Scythicum appellat: ego martem Scythicã potius uel mustelam uel ictidem Scythicam dixerim. Galli, ut audio, corrupta uoce martes soublines nominant. Aliqui, præsertim Itali, in prima syllaba non o. sed e. uel i. scribunt, aliqui a. quod non probo. Consonantem quoq; initialem non z. scripserim, ut pleriq;, sed s. Nam Poloni, quorum regio uicina est locis illis unde ad nos mittuntur hæ pelles, sobol, ut dixi, nominant. Zobela in syluis ut martes degit: ea paulò minor, tota tamen obscurè fulua, præter guttur, quod habet cinereum, Ge. Agricola. Zobela martem refert, minor quidem ea, & cruribus breuior, sed omnino martium generi adnumeranda. Pili eius quocunq; manu agantur, planum & æquabilem situm obtinent, nec ut aliorum animalium pili in aduersum acti rigent. Guttur medio ferè colore est inter album, quo martis domesticæ, & luteum quo syluaticæ guttur insignitur, (sic enim legendum puto, locus est mutilus.) Cætero nihil à martis colore differt, nisi quod elegantior est, Michaël Herus. ¶ Zebellinos leuium pilorum tenui canicie probatissimos, quibus nunc principum uestis fulcitur, & delicata matronarum colla expressa uiuæ animantis effigie conteguntur, Permij & Pecerri præbent, sed quos ipsi ab remotioribus etiam gentibus, quæ ad Oceanum pertinent, per manus traditos accipiant, Paulus Iouius in libro de legatione Moschouitarum. Hungaria Scythica non longè à Tanais ortu extat, & Ihura hodie dicitur, duci Moschouiæ tributaria. Pendunt enim eius incolæ pretiosas animalium pelles, sabellorum scismorumq;, Ioan. Boëmus. Alba Russia siue Moscouia, qua parte Cronio mari accedit zebellinas armelinasq; pelles nobilium ac matronarum delicias mittit, Authoris nomen excidit. Lituania ijs tantum mercatoribus aditur, qui pelles emunt zibillinas ab Italis appellatas: his loco pecuniæ qua carent (Lituani) omnia commutant, Volaterranus. Populi quidam Sarmatiæ Europææ, ex sabellis, scismis, & alijs animalibus pelles consuunt, Matthias Michauanus. Lanzerucca sylua est Scandinauiæ cuius longitudo ad octoginta miliaria extenditur, in ea zobelli, martes & alia animalia capiuntur, Olaus Magnus. Zebellinæ pellium omnium longè pretiosiores pulchritudine & raritate: has mittunt sub extremis septentrionibus Lapones, Cardanus. Regio quædam Tartariæ est ubi abundant parua quædam animalia, quæ delicatissimas suppeditant pelles quas uulgò zebellinas uocant, Paulus Venetus 3. 47. Et alibi, Armelinorum & zebellinorum pelles apud Tartaros adeò pretiosæ sunt, ut quandoq; uix pro duobus milibus Byzantiorum aureorum pelles pro una tunica sufficiant, Paulus Venetus. Pelles zobelæ ut pretiosissimæ sunt, ita maximè durabiles existimantur, Michaël Herus. Zobelinæ pelles pretij maioris sunt quàm panni auro texti. Etenim comperi optimas quadraginta numero, tot enim uno fasciculo colligari & unà uendi solent, plus quàm milibus numûm aureorum uęnisse. Mustelæ quidem horum trium generum (martes fagorum, martes abietum, zobela,) bonitate cæteris omnibus eò magis præstant, quo plures pili candidi cum fuluis permisti fuerint, Ge. Agricola. A pellificibus ipse audiui pelles zobelinas mediocris pretij, quæ pro una ueste fulcienda sufficiant, magna ex parte non minoris quàm mille aureis comparari: (aureum uoco, pretium octo denariorum uel drachmarum argenti:) à principibus uero interdum multò pretiosiores haberi. Sarmaticum murem uocitant plerique zibellum, Alciatus in Emblematis: Sed nos mustelarum non murium generis esse ostendimus. ¶ Fassuron (sic peruerterunt Græcam uocem satyrion, quæ Aristoteli animal quoddam amphibium significat, de quo mox post Lutram diximus) est chebalus dictus Latinè, hirsutam & nigram habens pellem pretiosam ualde, qua utuntur ante pallia uaria, Albertus. Niphus Alberti uerbis negligentius æstimatis, satherium alterum animal amphibium apud Aristotelem, cebalum (chebalum, sic uocant zobelum) ex eo facit, satyrium uerò martarum. Ego ambos errare dixerim: & sobelos non Aristoteli solum, sed scriptoribus ante Albertum, quorum ad nos libri peruenerunt, omnibus incognitos, certe non memoratos esse.

¶ NOERZA quoq; mustela sic uulgò dicta (Germanicè noërtz, uel ut alij scribunt nertz uel nörtz) in syluis uersatur, magnitudine martis. pilos habet æquales & breues, atq; colore ferè similes lutræ pilis: sed noerzæ pelles longè lutræ pellibus antecellunt. atq; hæ etiam præstant si pili candidi cum reliquis fuerint misti. Reperitur hoc animal in uastis & densis syluis quæ sunt inter Sueuum & Vistulam, Ge. Agricola. Mihi pellifex quidam Francfordiæ narrauit noërzas ex Lituania haberi. Oblongæ sunt, magis ruffæ iltissis, eadem ferè odoris grauitate, toto corpore concolores. Quadraginta audio plerunque uendi septem aureis Germanicis & semisse, hoc est sexaginta denarijs argenteis. Hanc aliqui latacem esse putant, quod uictum ex aqua petat.

¶ VORMELA (Germanicè wormlein) minor est quàm uiuerra (id est furo,) & magis uaria. Etenim præter uentrem, qui quidem niger est, totum corpus albis, subluteis, rutilis, obscurè fuluis maculis decoratur. Cauda etiam quæ longa sesquipalmum, habet pilos cinereos cum candidis permistos, sed extrema parte nigros, Ge. Agricola.

¶ Audiui à pellifice quodam inter peregrinas & nobiles mustelas, esse etiam quandam nomine SALAMANDRAM, sed certi nil habeo, si quæ tamen huiusmodi reperiatur, nomen ei fortassis à colorum uarietate impositum fuerit, qualis in salamandra lacerto flauis nigrísque maculis distincto spectatur.

¶ CHIVRCAM mittit India occidentalis è mustellino genere, quæ ut simiuulpa, (de qua post simias dicam) catulos suos in crumena quadam sub uentre circunfert, Cardanus.

¶ LARDIRONI si glires sunt, ut in Glire mihi uideri dixi, non mustelarum generi, ut Cardanus facit, sed murium potius adnumerari debent.

¶ GENETHA etiam Cardano mustelarum generis uidetur, de qua in G. litera supra hoc in libro dixi.

NEADES, VEL NEIDES, VEL NAIDES.

EVPHORION in commentarijs scriptum reliquit, Samum cum olim desertissimã fuisse, tum in ea bestias feras, maxima magnitudine, nomine Neades fuisse, quarum sola uoce terra discederet (abrumperetur, Volaterran.) Indéque profectum esse id prouerbium, quod uulgò Samij dicunt, Maius in (forte, ui) Neadum. Idémque affert, earum ossa maxima uel sua ætate extitisse, Aelianus interprete Gillio. Prouerbij huius mentionem alibi nusquam reperio. nã neque Erasmus meminit. Volaterranus hunc locum transferens, hæc quidem uastæ magnitudinis animalia prouerbio occasionem dedisse scribit, sed prouerbium ipsum non exprimit. Et Cælius 21. 48. prouerbij prorsus non meminit, præcedentia tantum reddens, his uerbis: Samum initio fuisse desertam aiunt, & succreuisse in ea ferarum uim, quarũ audiretur intolerandus uelut barritus, quæ dicerentur Νηίδες, hoc est Neides. Quin & Heraclides in Politijs, Samum insulam (inquit) olim desertam animalium quorundam quæ ingentem ederent uocem copia habitasse fertur, nomine Νηίδες.

DE ORYGE.

CAPRARVM syluestrium generis sunt & oryges, soli quibusdam dicti contrario pilo uestiri & ad caput uerso, Plinius. Atqui Aethiopico etiam tauro, alij quàm rhinoceroti, pilum in contrarium uerti legimus. Oryx quid sit non est exploratum, Niphus. Idem in tertium Aristotelis librum de partibus scribens cap. 2. unicornem hodie dictum nõ esse orygem aduersus Albertum asserit. Domitius Calderinus apud Martialem, orygem pro hystrice ridiculè exponit. תְּאוֹ, theo, uocem Hebraicam Hieronymus & Septuaginta Deut. cap. 14: ubi inter cibos puros numeratur, & Esaiæ cap. 51. (Filij tui iacuerũt mœrore affecti sicut oryx illaqueatus:) orygem interpretantur. ego potius bouem syluestrem esse sentio, ut Dauid Kimhi exponit, &c. Vide in Bubalo. Quærendum an dischon potius Hebræis orygem significet, pro qua uoce aliqui unicornem, alij pygargum reponunt: Vide in Pygargo inter Capras feras. Orygem perpetuò sitientem (aliâs sitientia, scilicet loca, quod magis placet, Africæ generant,) Africa generat, & natura loci potu carentem, & mirabili modo ad remedia sitientium. Nanque Getuli latrones eo durant auxilio, repertis in corpore eorum saluberrimi liquoris haustu (id est potu) uesicis, Plinius. Et Getulus oryx, Iuuenalis Sat. 11. Albertus & alij obscuri authores, liquorem illum adipson non intellecto Plinio, in uesica eius (urinam continente) inesse putant, quum Plinius multitudinis numero uesicis dixerit. Oryx bestia est capreæ magnitudinis, hirco ex parte similis, uillum habens sub mento, Author libri de nat. rerum. Capreæ similis, magnitudine hirci, barbata sub mento: in eremo uersatur, & facile decipitur laqueo, Albertus. Oryx (inquit Oppianus libro 2. de uenatione interprete Gillio) in syluis uersatur, feris infestissimus: colore est lacteo, excepto ore nigro, (solis in facie nigricantibus genis, παρειαῖς, metaphreno siue dorso post caput gemino, id est amplo & crasso, & præpingui.) Cornibus excelsis, (in sublime rigentibus,) nigris, acutissimis, ea duritie & soliditate, ut æs etiam, ferrum & saxum superent. (Eadem duritie monocerotis etiam & rhinocerotis cornua esse legimus.) Sed Græca poëtæ uerba apponam. ὀξεῖαι κεράων δὲ μετήοροι ἀντέλλουσιν Αἰχμαί, πολυκελαιναί (πικραί, θερμαί, ὀξεῖαι, letales: sic πικρὸν οἰστὸν Homerus dixit,) μελανόχροον εἶδος ἔχουσαι, Καὶ χαλκοῦ θηκτοῖο, σιδήρου τε κρυεροῖο, Πέτρου τ' ὀκρυόεντος ἀφειότεραι (lego ἀρειότεραι) πεφύκασιν, Ἰοφόροι, (mortem inferẽtes,) κοιλοῖς δὲ φύσιν κεράεσσι λέγουσι. Postrema uerba sunt obscura: haud scio an aliquid desit. Videtur enim dicere uoluisse poëta, cætera cornua quadrupedũ caua & inania, orygis plena & solida esse: ut cerui etiam, unicornium et rhinocerotis, quæ similiter eandem ob causam æque durissima ualidissimáque sunt. Cæterum animo oryx immani & crudeli est: neque enim canis latratum timet, neque apri efferuescentem feritatem, neque tauri mugitum refugit, neque pantherarum tristem uocem, neque ipsius leonis uehementem rugitum horret: neque item hominum robore mouetur, ac sæpe robustum uenatorem occidit. Cum autem uel aprum uel leonem uel ursum uidet, statim inclinatis cornibus in terram caput (ἀραιὴν κεφαλὴν) confirmat, ac inuadentis impetum manet, atque interficit. Inclinato enim capite oblique quodammodo & cornu

cornu protenſo, ſic illo irruentem in ſe feram excipit, ut peritus aliquis uenator diuaricatis crurib. leonem uenabulo. Facile autem in ferarum pectora, cornua orygis (inepte hæc Gillius) illabuntur: unde illæ ſtatim cruentæ ſuum ſanguinem manantem lambunt. (Interdum inter ſe pugnant; hæc in Græco codice excuſo non leguntur: quare Gillius aut malè uertit, aut uerba quædam legit in noſtris exemplaribus deſiderata: ſed bene quadrant omnia, etiam ſi non ad orygum inter ſe pugnam, ſed orygis & alterius feræ, ut leonis, uel urſi, referas.) Neq; ubi ſemel pugna incœpta eſt, datur fugere. (Alterutrum neceſſe eſt uincere, aut mortuum iacere, Gillius: cum Græcè nihil tale habeatur, ſed ita ſolum ut ſubieci:) Perimunt autem ſe inuicem mutuis cædibus. Sic ſtrata cadauera amborum ſæpe agreſtes homines, paſtores aut aratores, magna cum admiratione reperiunt, Hactenus Oppianus. Idem alibi rhinocerotem, non multo oryge maiorem eſſe ſcribit: cum alij rhinocerotem elephanto ferè parem eſſe dicant. Et alibi à lyncibus oryges infeſtari ſcribit, nimirum maioribus: quod nō pugnat cum ijs quæ paulò ante recitauimus, nempe leones, pantheras aliasq; feras eum non refugere: quamuis enim non fugiat, mutua tamen ut dictum eſt cæde pereunt. Matutinarum non ultima præda ferarum Sæuus oryx, conſtat qui mihi morte canum, Martialis libro 13. Oryx biſulcus & unicornis eſt, Ariſtoteles & Plinius. Audio in Tranſyluania capram ſylueſtrem unicornem reperiri, ſed aliud præterea certi nihil habeo. Plinius quidem caprarum ſylueſtrium generis orygem facit, à quo Oppiani oryx diuerſus uidetur tum magnitudine tum animo: cum minime timidum eum faciat ut reliqua caprarum ferarum genera ſunt, ſed fortiſſimis etiam feris ſe opponentem. Cornua etiam Oppianus quot ſint orygi non expreſſit: uidetur autē ſentire non unum, ſed duo ei cornua eſſe: quoniam ſemel atq; iterum orygem in ſingulari numero nominans, de cornibus eius in multitudinis numero loquitur, ut ῥήξας τε παρὰ χθονὶ πικρὰ βέλεμνα: quanquam ibidem orygis κορ' όωντα μέτωπα dicit, cū μέτωπον unum eſſe nemine dubitante conſtet, per licentiam poeticam. In cornibus uero quoniam dubitari poteſt, ſi unicum habere ſenſiſſet, omnino id exprimere oportebat: quod cum non faciat, cornua nec plura nec pauciora quàm in cornutis animalibus quæ omnes nouerunt, ei tribuiſſe uideri poteſt. Aelianum certe miror qui oryges quadricornes dixerit, ſi rectè tranſtulit Gillius: ſic enim legimus: Tigres domitas, cicures pantheras, & oryges quadricornes ad ſuum regem Indi afferunt: ſed forſitan in India tantum eiuſmodi ſunt. Sic fieri poteſt ut magnitudine etiam ſecundum regiones plurimum differant. Symeon Sethi capream etiam quæ moſchum gerit, monocerotē eſſe ſcribit: quod ſi uerum eſt, aut eadem aut congener orygi fuerit: ſed præter Symeonem aliorum nemo hoc tradit, nec ipſe authorem adfert. Apud paſtorales Afros præter alias feras naſcuntur oryges (ὄρυες, lego ὄρυγες) τῶν τῶν (malim τῶν καὶ τὰ) κέρεα τοῖσι φοίνιξιν οἱ πήχεες ποιεῦνται. μέγαθος δὲ τὸ θηρίον τοῦτο κατὰ βοῦν ἐστι, Herodotus libro quarto. Hoc eſt, ex quorum cornibus cubiti fiunt inſtrumentis muſicis quæ phœnices uocant, eſt autem hoc animal ea magnitudine qua bos. φοῖνιξ, σπάδιξ, & λυροφοινίκιον, inſtrumenta ſunt muſica κρουόμενα, hoc eſt quorum fides digitis pulſabantur, ut cithara, chelys, &c. Pollux libro 4. initio capitis noni. πῆχυς, ut Grammatici interpretantur, brachium eſt citharæ, ſic dicta eius pars à cubiti ſimilitudine. Quamobrem non probo Laurent. Vallam qui ex Herodoto tranſtulit, quibus ulnales palmæ pro cornibus fiunt, ac ſi ex orygum capite aliquid inſtar phœnicis ſiue palmæ, ulnæ longitudine enaſceretur, ridiculo certe ſenſu. Cum ſtruthophagis Aethiopes qui Silli appellantur, bellum gerunt, orygum cornibus pro armis utentes, Strabo. Hinc cornua iſta duriſſima & mucronata eſſe conijcimus, de longitudine enim non conſtat cum pilis ligneis præfigi potuerint. ¶ Et Getûlus oryx hebeti lautiſſima (cœna) ferro Cæditur, Iuuenal. Sat. 11. ¶ Oryges apud Strabonem aliqui uocari putant marinas orcas, ut Hermolaus ſcribit in Caſtigat. in Plinium. ¶ Orynx, ὄρυγξ, animal eſt quadrupes dorcadi ſimile colore, (Albertus etiam capreæ ſimile eſſe ſcribit,) uel genus ſcaphij, (forte genus inſtrumenti foſſorij batillo ſimilis ſcaphium uocatur ἀπὸ τοῦ σκάπτειν, ut ὄρυγξ ἀπὸ τοῦ ὀρύττειν. nam ſcaphium, σκαφίον, πτύον quoq;, id eſt uentilabrum interpretantur, cui eadem figura quæ his foſſorijs. Recentiores aliqui ſcaphium ligonem faciunt, cuius alia eſt figura, ſed uſus ſimiliter ad fodiendum. Et ride ſcaphium poſitis cum ſumitur armis, Iuuenalis.) Item σκεῦος λαοζοϊκὸν, (lego λαοξοϊκὸν,) hoc eſt inſtrumentum lapicidarum ſeu latomorum, quo ſcilicet lapides cæduntur, aut cauantur, aut poliuntur. (Sophocles inſtrumenta latyporum uocat λείας & γλαρίδας. ἡ δὲ σφυρὰ τῶν λατόμων καλεῖται τύκος, Pollux.) Item genus piſcis, Heſychius & Varinus. Sed ὄρυξ melius quàm ὄρυγξ dici uidetur: nam in obliquis quoq; gamma ſimplex habet apud Orum, Plutarchum, & Oppianum, ut Θυμὸς δ' αὖτ' ὀρύγεσσιν ὑπέρβιος καὶ ἀπηνής. ὄρυγες animalia quædam, Suidas. γύη, (malim γύης, poſtrema pars temonis, quæ iam incuruatur, & quam proximè ἔλυμα, ideſt buris ſequitur, cui uomer inſeritur: unde αὐτόγυον ἄροτρον, cui pars illa ſponte incuruata, non ex alio ligno coniuncta eſt,) alio nomine ὄρυξ, Varinus: nimirum à fodiendo: recipit enim & continet hæc pars burim, cui inſerto uomere terra foditur. Teſtudines quæ ad fodiendum comparantur, oryges Græcè dicuntur, Vitruuius 10. 21. Vbi Philander ſcholiaſtes, Suffoſſuri turres, inquit, aut mœnia urbis (Cæſar agere cuniculos dicit, quos minas uocamus) utebantur teſtudine fronte triquetra, ut miſſa tela dum in angulo conſiſtere non poſſunt, per latera laberentur & reijcerentur: in ea machinatione comparati erant ad fodiendum homines, unde nomen accepit. nam ὀρύσσω fodio ſignificat. ¶ Orygem appellat Aegyptus feram, quam in exortu Caniculæ contra ſtare & contueri tradit, ac uelut adorare, cum ſternuerit, Plinius. Afri Aegyptios ob hoc rident, quòd orygem quo die horaq; Canicula oritur uocem ædere fabu

lentur: ipsorum quippe capras quoties cum Sole eodem planè loco stella hæc oritur, in ortum omnes conuersas eò respicere, atque hoc syderis eius reuolutionum argumentum certissimum esse, cumque decretis astronomicis prorsus congruere, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Eadem apud Aelianum paulò aliter leguntur, quare adscribam: Aegyptij (inquit) dicunt orygem caniculæ exortum cognoscere: Libyci confidenter & fortiter asserunt, suum caprinum pecus similiter eiusdem stellæ exortum præscire: itemque pluuias præsentire. Aegyptij impurum (inquit Orus interprete partim Gillio partim Mercero) scelestumque notantes animum, orygem pingunt: quoniam ad ortum accedente Luna, intentis in deam oculis suspiciens, uociferatur: idque illius odio non amore eum facere ex eo liquet, quòd prioribus pedibus terram effodit (hinc fieri potest ut à fodiendo etiam nomen apud Græcos sortitus sit. Idem & à lupi quodam genere, aureum uocant, factitari apud Oppianum legimus:) & suas ipsius pupillas humi uelut pingens defigit (ζωγραφεῖ ἑαυτοῦ τὰς κόρας: Gillius pro his uerbis reddit, caput occultat. Vide num pro ζωγραφεῖ legendum sit aliud uerbum, ut ἐγκρύπτει, aut ἀποσκιάζει, aut simile) quasi indignabundus inuitusque deæ ortum aspiciens. Idem quoque in exortu dei, Solis inquam, efficit. (Sequentia tanquam obscura Gillius omisit.) Quapropter antiqui reges cum sibi ortum nunciaret horarum obseruator, huic insidentes animali per medium ipsum uelut gnomones quosdam, ortus rationem ac tempus accuratè certoque cognoscebant. (Græca sunt, διόπερ οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς, τοῦ ὡροσκόπου σημαίνοντος αὐτοῖς τὴν ἀνατολὴν, ἐπικαθίσαντες (malim ἐπιστήσαντες, id est animum & considerationem conuertentes ad hoc animal) τούτῳ τῷ ζώῳ, διὰ μέσου αὐτοῦ ὡς τινων γνωμόνων, τὴν τῆς ἀνατολῆς ἀκρίβειαν ἐγνώριζον.) Vnde & sacerdotes solam hanc inter uolucres non signatam comedunt: (τοῦτο μόνον τῶν πτηνῶν ἀσφράγιστον ἐσθίουσι, legendum forte κτηνῶν pro πτηνῶν. κτήνη enim dicuntur quadrupedes omnes quę ad cibum mactantur, impropriè uero etiam aliæ: quanquam nonnulli κτήνη & θηρία sic distinguunt, ut hæc fera, illa mansueta sint, teste Varino:) quòd simultatem quandam cum dea exercere uideatur. Etenim quemcunque in deserto locum aquis scatentem nactus fuerit, posteaquam biberit, labris turbat, lutumque aquæ commiscet, ac pedibus in eam puluerem conijcit, idque ut nulli alij animanti aqua sit ad potum idonea. Et sane quum dea omnia quæ toto orbe sunt utilia gignat, augeat ac uegetet, ingratus & impius in eam oryx uideri debet, Hæc Orus. Apud Aegyptios qui Serapidem colunt, ex eo orygem malè oderunt, quòd ad Solis exortum conuersus, sicut Aegyptij ferunt, aluum deijciat, &c. Aelianus. Oryx oriente cane mirabiliter exultat, quasi tunc conualescat, Alber. Quũ oritur Canicula naturaliter tripudiare uidetur, corpore scilicet eius manifestò percipiente imbrem & frigus præterijsse, & instare uapores ignei Solis, ut uestiatur terra floribus, herbasque proferat & fructus. Est enim frigoris & niuium impatiens, Liber de nat. rerum sine authore. Feræ pecudes, ut capreoli damæque, nec minus orygum ceruorumque genera, & aprorum, modo lautitijs & uoluptatibus dominorum seruiunt, modo quæstui ac reditibus, Columella 9. 1. Et aliquanto post, Nec uero patiendus est oryx, aut aper, aliusue quis ferus ultra quadrimatum senescere: nam usque in hoc tempus capiunt incrementa, postea macescunt senectute: quare dum uiridis ętas pulchritudinem corporis conseruat, ære mutandi sunt. Orygem quidam ætatis nostræ scriptores, fœminino genere non rectè efferunt: nam Plinius, Oppianus, Plutarchus, Orus, masculino tantum genere utuntur.

¶ Epitheta. Oryx Getûlus, Iuuenalis. Sæuus, Martialis. ὀξύκερως, δρυμοῖσι τέρπιστος, ἀγριόθυμος, ἐρυθρός, ὑπέρφιαλος, ἀπηνής, ἀδυκτής, δαφοινός, omnia apud Oppianum.

DE OVE.

A.

HEBRAEI diuersa habent nomina, quibus ouem & genus ouillum significãt. צאן, zon, ouis, grex ouium, indeclinabile, Geneseos 30. Inuenitur pro eodem צונה zoneh, Psalmo 18. Scribitur etiam צין zon. Dauid Kimhi (uide eundem 1. Reg. 25.) in libro Radicum rectè interpretatur pecus paruum agnorum & caprarum, ut generis nomen ad minora pecora (id est ouillum & caprinum genus) sit, sicut בקר bakar ad maiora. Septuaginta pro zon sæpe transferunt πρόβατα. Hieron. oues Amos 7. In principio Leuitici legimus oues & capras pecorum nomine demonstrari. Si obtuleris de pecoribus ἀπὸ προβάτων, agnum uel hœdum & ouẽ siue capram, Geneseos 4. Chaldæus ענא transfert. Vertunt enim Syri aliquoties zade in ain. (Hinc & anabula, ouis fera, id est camelopardalis.) Arabs גנאס genas, Persa גוספנד gospand. רחל, rachel, unde plurale rechelim, R. Isaac interpretatur כבשה kabsah, id est agnam, & Dauid Kimhi similiter. Est autem propriè ouis fœmina, ut kebesch mas à quo tamen fœmininum kibsah fit. Esaiæ 53. legimus, rahel nee lamah, id est ouis obmutescẽs, Munsterus. Geneseos 31. Septuaginta pro rachel uertunt πρόβατα: Hieronymus oues: Chaldęus, רחלך rachlak, id est oues tuas: Arabs, אכאלך akalak: Persa חומישן תו, cho meschan thu. כבש, kebes, cuius fœmininum kibsah, agnus & agna, adhuc anniculus: nam annum egressus dicitur איל aijl uel eel, author Dauid Kimhi. Abraham Esra etiam docet ail maiorem esse natu. Leuitici quarto kebes legitur fœminini generis. LXX. reddunt ἀμνάς. item Leuitici duodecimo legimus de immolando agno (kebes) anniculo; quare etiam alibi, licet non expressa unius anni ætate,

docti

docti tamen eandem intelligunt Leuitici 22. Chaldæus pro kebes uertit, אימר, imar: Arabicus interpres עגל, egl: Persicus ברה, barah. Kebes, inquit Munsterus, est agnus & grex agnorum, Hoseæ 4. Vnde plurale kebasim Ezec. 46. Fœmininum kabsa & kibsah, ouis, agna, 2. Reg. 12. Plurale kebasoth Genes. 21. Est & כשב, keseb, idem quod kebes, agnus, ouis. Plurale kesabim Genes. 30. (& Deut. 14. ubi LXX. uertunt πρόβατα.) & fœmininum kisbah, Leuit. 5. שה, seh, ouem nostri interpretes plerunque reddiderunt: significat autem pecora minora, nempe oues & capras, tum fœminas tum mares. שה, seh, inquit Mũsterus, est pecus, grex, aries, agnus, ouis, generis communis; accipitur autem pro agnis & hœdis. תיש, taisch, plurale teiaschim, Abraham Ezra Genes. 30. pecus maculosum & uarium intelligit. LXX. τράγυς, id est hircos transtulerunt, ut & Hieronymus. Geneseos capite 32. omnino pro hircis accipitur: Audio quosdã alicubi arietes uel totum genus ouium interpretari (quod nõ probo.) Vide in Hirco A. Chaldęus reddit teiasiah, Arabs teius, Persa astarha. Taisch (inquit Munsterus) est aries, uel secundum alios hircus minor qui antecedit gregem ouium, & facile ascendit rupes & loca alta, Prouerb. 30. Plurale est teiaschim, hœdi, Genesis 30. טלה, thaleh uel theleh, (plurale thelaim, Esaiæ 40.) author concordantiarum kebes, id est agnum exponit: Dauid Kimhi addit lactentẽ, quiq; non comedit fœnum. Primo Regum cap. 7. pro טלה חלב theleh chalab, LXX. uertunt ἄρνα γαλαθηνόν, Hieronymus & Iosephus agnum lactentem: aliqui non rectè pinguem transferunt. Epiphanius author est astronomos Hebræos ea uoce denominasse arietem in circulo signifero. Magistri (inquit Munsterus) pro signo arietis cœlestis capiunt. קשיטה, kesithah, D. Kimhi & R. Salomon interpretantur ex sententia R. Akiba, qui testatur se profectũ in Arabiam, audiuisse quod מעה meah numum uel potius denarium & siclum uocarint kesithah. Onkelus autem Chaldæus interpres Gene. 33. trãstulit חורפן chorphan. Septuaginta Gen. 33. et Iob. 42. ἀμνὰς: Hieron. agnus & ouis: Abrahã Esra, agnus uel ouis parua. Videntur autem docti à nostræ religionis hominibus agnam interpretari. Author concordantiarum, moneta quædam: Aug. Steuchus, denarius uel obolus: Nicolaus Lyranus, obolus. שה, seh, ouis uel capra, uide in Agno A. ¶ Aldan, id est ouium, in utroq; sexu, Bellunensis. Videtur autem dan à Syris dictum pro zon Hebraico, zade mutato in daleth. Oues hodie à Saracenis ganeme dici legere memini. Garien, id est pecora, Syluaticus. Hara garien, id est stercus pecorum, Idem. Alliat, id est caudarum ouium, Bellunensis. Ouis Græcis est πρόβατον, & ὄϊς ueteribus: hodie uulgò πρόβατινα, Vide in H. a. Latinè etiam pecus pecudis per excellentiã pro oue frequenter Plinius utitur: & Italis hodieq; pecora dicitur. Gallicè brebis, Hispanis oueia. Germanis, schaaff. Anglis, sheepe. Illyrijs owcze uel skop.

B.

Pherecydes Gades Erythiam uidetur appellasse: ubi tanta pabuli lętitia perhibetur, quòd pascentium ibi pecudum lac serum non efficit, caseumq; multum immiscentes aquam conficiunt; tantum

exuberat pingue. Tricesimo die animal suffocatur, nisi aliquid cruoris exhauriatur. Herba uerò quã pascuntur oues, sicca quidem est, sed incredibilem gignit aruinam. Quibus ex rebus fabulam de Geryonis armentis confictam esse, cõiecturas faciunt, Strabo lib. 3. ¶ Oues in Aegypto maiores quàm in Græcia fiunt, Aristoteles. ¶ Oues Pyrrhicæ in Epiro proueniunt, egregia magnitudine, à Pyrrho rege ita cognominatæ, Aristoteles. Apud Indos Psyllos (nam sunt etiam alij in Africa) oues magnitudine non superant agnos nostros, Aelianus. Aeschylides in libris de agricultura scripsit, minutissimas esse oues in Chio pabuli inopia, caseum tamen ex eis laudatissimum, Volateranus ex Aeliano. ¶ Hispania nigri uelleris præcipuas habet, Polentia iuxta alpes cani: Asia rutili, quas Erythræas uocant, item Bætica: Canusium fului: Tarentum & suæ pulliginis. Istriæ Liburniæq; pilo propior quàm lanæ, pexis aliena uestibus, & quam sola ars scutulato textu commendat in Lusitania: Similis circa Piscenas prouinciæ Narbonensis: Similis & in Aegypto, ex qua uestis detrita usu tingitur, rursusq; æuo durat. Est & hirtæ filo crasso in tapetis antiquissima gratia: iam certe priscos ijs usos Homerus autor est. Aliter hæc Galli pingunt, aliter Parthorum gentes, Plinius. Et rursus, Lana autem laudatissima Apula, & quæ in Italia Græci pecoris appellatur, alibi Italica. Tertium locum Milesiæ oues obtinent. Apulæ breues uillo, nec nisi penulis celebres. Circa Tarentum Canusiumq; summam nobilitatem habent. In Asia uero eodem genere Laodiceę. Alba circumpadanis nulla præfertur, nec libra centenos numos ad hoc æui excessit ulla. Generis eximij Milesias, Calabras Apulasq; nostri existimabant, earumq; optimas Tarentinas. Nunc Gallicæ pretiosiores habentur, earumq; præcipuè Altinates, item quæ circa Parmam & Mutinam macris stabulantur campis, Columella. Heluetia cum alibi tum in summis etiam alpibus oues alit, idq; altius quàm capras, capræ enim frutices sequuntur, qui excelsis cacuminibus desunt. Oues quasdam ex inferiore Germania nostri Flemming nuncupant, id est Flandricas, quæ mollem & crispam gerunt lanam. Oues pellitæ propter lanæ bonitatem, ut sunt Tarentinæ & Altinates, pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quo minus uel infici rectè possit, uel lauari, ac parari, Varro. Lana quæ non mollis sed hirta fuerit, solox uocatur, ut & ipsum pecus, quod passim pascitur non tectum. Pascali pecore, ac montano hirco atq; soloce, Lucilius. Ego ab lana solocia ad puram data, Titinnius. Tarentinas oues & nuces dicunt, quæ sunt terentinæ, à tereno, quod est Sabinorum lingua molle: unde Terentios quoq; dictos putat Varro. Hinc molle Tarentum dixit Horatius, Faborinus apud Macrobium 3. 18. Τέρινα Græci uocant τὰ ἁπαλὰ, id est tenera & mollia, Varinus. Oues Tarentinæ uocantur etiam Græcæ, & tectæ, quod sub tecto maiore ex parte alerentur, (ut colonicæ quæ hirsutæ sunt, in agro) uel quod propter uelleris pretium pellibus integerentur: quare & pellitæ & hirtæ Varroni dicuntur, item Asianæ. nam ut locis aut aliter etiam differant, mollitie tamen uelleris conueniunt. Ouium summa genera duo, tectum & colonicum. illud mollius, hoc in pascuo delicatius. quippe cũ tectum rubis uescatur. Operimenta eis ex Arabicis præcipua, Plinius. De his plura dicam capite 5. ex Columella. Athenæus libro 12. oues ex Mileto & Attica, tanquam præcipuas commendat. Gadilonetica regio uocatur post Halyos ostia usq; ad Armeniam, tota campestris: oues habet mollis pellis & lanæ, quod in tota Cappadocia atq; Ponto perrarum est, Strabo libro 12. Ouillum pecus in Aethiopia lanæ inops, pilis camelorum hirsutum est, Aelianus. Sed de lanarum differentia dicetur pluribus in E. & e. ¶ Abydenas oues nullas uideri albas, sed nigras omnes ferunt, Aelianus. Et alibi, Aristotelis filius Nicomachus in Budianorum regione ait albam ouem nullam nasci, sed nigras omnes esse. Videndum ne pro Budiani legendum sit Abydeni, uel contra. Oppianus 2. de uenatione, tradit, in Gortynide & rufas & quadricornes esse oues, Aelianus. ¶ Oues in Ponto sine felle esse dicuntur, in Naxo autem felle duplici: Vide infra ubi de felle. ¶ Oues Indiæ & capras ad maximorum magnitudinem asinorũ audio accedere. Quatuor fœtus cum plerunq; pariunt, tres uerò cum minimum, nunquam minus tribus tum oues tum capræ. Caudæ ouillæ longitudo ad pedes usq; pertinet. idcirco eas pastores ouibus matricibus abscindunt, quod tum sic facilius ineantur, tum ex earum adipe oleum exprimatur. Arietum quoq; dissecant caudas: eatenusq; deinde sectio coniunctissimè committitur, cicatricis ut ne tenue quidem uestigium appareat, Aelianus. In Syria oues sunt cauda lata ad cubiti mensuram, Aristoteles. Syriæ cubitales ouium caudæ, plurimumq; in ea parte lanicij, Plinius. Ctesias ait apud Indos ouillæ caudæ latitudinem cubitalem esse, Aelianus. Prædictas esse oues Arabiæ caudis insolitis & diuersis Herodotus scribit: earum sanè duo genera ponit, (quæ nusquam alibi uisantur) unum dicit caudas maxima magnitudine habere, ut dimetienti non tribus breuiores sint cubitis, quæ si trahantur, omnino ad terram atteruntur, & exulcerantur. At pastores ad fabrilem artem instituti, plostella fabricant, ad quæ quidem ipsa alligatæ caudæ nituntur & sustinentur, quo fit, ut à uulneratione defendantur. Alterum caudarum genus dicit esse cubitali latitudine, Aelianus ex Herodoti li. 3. Quæ ad Oceanum pars respicit supra fœlicem Arabiam posita, pecoribus, bubus, & ouibus magnas pinguesq; caudas habentibus abundat, Diodorus Siculus. Oues in calidis & siccis regionibus caudas multò latiores habent, lanam uerò duriorem: in frigidis uerò & salsis & humidis, lana eis mollior, cauda angustior, Albertus. Idem alibi scribit se uidisse plures oues, quarum caudæ latæ fuerint palmum (dodrantem) & amplius.

¶ Apud Garamantas ouillum pecus carne & lacte alitur, Aelianus. ¶ De ouibus in Aegypto, Africa, & Magnesia bis anno parientibus, & in Vmbria ter, dicam in C.

¶ Oues feræ reperiuntur, Ariſtoteles. Dionyſius Afer ὄϊς ἀγραύλους uocat oues non feras, ſed in agris paſcentes & manentes ſub dio. Oues quas paſcimus ortæ ſunt ab ouibus feris, ſic capræ quas alimus à capris feris, Varro. Et alibi, Etiam nunc in locis multis genera pecudum ferarum ſunt aliquot, ut in Phrygia ex ouibus, ubi greges uidentur complures. Cum in municipium Gaditanum ex uicino Africæ miri coloris ſylueſtres ac feri arietes, ſicut aliæ beſtiæ munerarijs deportarentur, patruus meus quoſdam mercatus in agros tranſtulit, & manſuefactos tectis ouibus admiſit, Columella. Videntur aũt arietes iſti muſimones fuiſſe, cum & feros & hirtos fuiſſe, & coire cum ouibus non detrectaſſe legamus, quæ tria etiam muſimoni conueniunt. Oues feræ non multo quidem noſtris ouibus domeſticis maiores, ſed certè ad currendum uelociores, & ad pugnandum fortiores, tum retortis cornibus, tum infeſtis & robuſtis frontibus armatæ, ſæpe in ſyluis ſuillum pecus (σύας ἀιθυκτῆρας, apros impetuoſos) ad terram abijciunt, & proſternunt: Interdum impetu facto inter ſe pugnant. Neq; ubi ſemel pugna commiſſa eſt, fas putant fugere, imo frontibus conſertis, alterutram eſt neceſſe aut uictoriam referre, aut ſtratam iacere mortuam, Gillius ex Oppiano. Quintus Fuluius leporarium dicitur habere in quo præter cætera animalia incluſæ ſunt oues feræ, Varro. Montes eſſe aiunt in intimis regionibus Indiæ, ubi quæ apud nos beſtiæ domeſticæ ſunt, feras aiunt eſſe, ut oues, capras, boues, Aelianus. Ad arietes agreſtes, prouerbium: uide ſupra in prouerbio In capras feras. Ius in oui fero, deſcribitur Apicio 8. 4. πρόβατα ἄγρια, id eſt oues agreſtes cum ſenuerint, nutriuntur à ſua prole, Tzetzes. Camelopardalin Aethiopes nabim uocant, animal aſpectu magis quàm feritate conſpicuum: quare etiam ouis feræ nomen inuenit, Plinius. A uoce nabis Albertus & alij uidentur anabula uocem detorſiſſe, pro eodem animali: quanquam etiam defenderit aliquis, quoniam ana אנא ouem ſignificat, (Chaldaicè ut reor,) anabula poſſe ouem feram ſignificare, ut turebalah (ſimiliter Chaldaicè) bouem ferũ. Alberto quidem ana longè aliud eſt animal, de quo uerba eius ſupra ſtatim poſt hyænæ hiſtoriam inter animantes hyænæ congeneres recitaui. Extat Gordiani ſylua memorabilis, in qua picta etiam nunc continentur tum alia diuerſa animalia, tum oues feræ centum: quæ omnia populo rapienda conceſſerat die muneris quod ſextum ædebat, Iul. Capitolinus.

¶ De muſimone, qui genus ouis ſylueſtris eſt, & ouibus Creticis, dicam infra mox poſt Agnum. Videri poteſt & ſubus, σῦβος, ad ſylueſtre ouium genus pertinere: nam Oppianus cum de ouibus Creticis egiſſet, quas colore flauo uel purpuraſcente eſſe ſcribit, quadricornes, non lana ſed uillo ferè caprino tectas, ſubiungit: Quinetiam ſubus colore flaueſcit ſplendido, ſed non æque uillis hirſutus eſt, & duo tantum ualida cornua ſupra latam gerit frontem. Idem amphibius eſt, & piſces deuorat, qui quidem ipſum natantem miro quodam ſiue odoris ſiue alio deſiderio allecti gregatim ſequuntur. Eiuſdem generis colon κόλον etiam dixerim, ut Strabo uocat, quadrupedem apud Scythas & Sarmatas inter arietem & ceruum, ualociorem, corpore albicante, &c. ut ſupra in Coli hiſtoria dixi. Hodie ſnac (uel ut alij ſcribunt ſnak uel ſniatky) appellari puto apud Moſchouitas, candida eſt & ſine lana: de quo hîc adijciam uerba Matthiæ à Michou, quæ in Coli hiſtoria omiſi. Apud Tartaros (inquit) reperiuntur cerui, damæ, dorcæ, & ſnak. Id animal eſt magnitudine ouis, in terris alijs non uiſum, lana griſeum, duobus paruis cornibus præditum, curſu uelociſſimum. Carnes eius ſuauiſſimæ. Horum animalium grex cum alicubi inter gramina in campo conſpicitur, imperator Tartarorum cum equitibus ſuis eum circundat, in altiſſimis graminibus deliteſcentem. Et cum equites tympana incipiunt ſonare, ſnaccæ tanquam metu perculſæ rapidiſſimè huc illuc ab una parte circunſtantium ad alteram procurrunt, idq; toties donec præ laſſitudine deficiant: & ita ab irruentibus Tartaris cum clamore occiduntur, Hæc ille. Attribuit autem ei lanam, impropriè fortaſſis: lanis enim carere hoc animal audio, ut muſimones etiam & oues Cretę. item colorem griſeum, ego candidum eſſe audio: ſed fieri poteſt ut inter utrunq; medius ſit: griſeus enim ſiue cinereus aut canus, ad album accedit. Cæterum capi eas hoc modo, dum tympanis territę curſu ſubinde reciproco laſſantur, ueriſimilius mihi ſit, quàm ut quidam referunt, defatigari eas ad tympana ſaltando.

¶ Color albus in ouibus cum ſit optimus, tum etiam eſt utiliſſimus, quòd ex eo plurimi fiunt, neque hic ex alio. Sunt etiam ſuapte natura pretio commendabiles pullus atq; fuſcus, quos præbent in Italia Pollentia, in Bætica Corduba. Nec minus Aſia rutilos, quos uocant ἐρυθρούς. Sed & alias uarietates in hoc pecoris genere docuit uſus exprimere. Nam cum in municipium Gaditanum ex uicino Africæ miri coloris ſylueſtres ac feri arietes, ſicut aliæ beſtiæ munerarijs deportarentur, patruus meus quoſdam mercatus in agros tranſtulit, & manſuefactos tectis ouibus admiſit. Eæ primum hirtos, ſed paterni coloris agnos ediderunt, qui deinde & ipſi Tarentinis ouibus impoſiti, tenuioris uelleris arietes progenerauerunt. Ex his rurſus quicquid conceptum eſt, maternam molliciem, paternum & auitum retulit colorem. Hoc modo Columella dicebat, qualemcunq; ſpeciem, quæ fuerit in beſtijs, per nepotum gradus mitigata feritate, rediſſe. Ad propoſitum reuertar. Ergo duo genera ſunt ouilli pecoris, molle, & hirſutum. Sed in utroque uel emendo plura communia, quædam tamen ſunt propria generoſi, quæ obſeruari conueniat. Communia in emendis gregibus ferè illa, ſi candor lanæ maxime placet, nunquam candidiſſimos mares legeris, quoniam ex albo ſæpe fuſcus editur partus: ex erythræo uel pullo nunquam generatur albus, Columella. Oues intonſas mercaberis: uariam & canam comam improbabis, quòd ſit incerti coloris, Idem. Oues niſi lanatas emi non oportebit quò melius unitas coloris appareat, Idem.

Oues primum oportet bonas emere: quæsita ætate, si neq; uetulæ sunt, neq; meræ agnæ, quòd alteræ iam nondum, alteræ iam non possunt dare fructum: sed ea melior ætas quam sequitur spes, quàm ea quam mors. De forma, ouem esse oportet corpore amplo, quæ lana multa sit, & molli, uillis altis, & densis toto corpore, maxime circum ceruicem & collum: uentrem quoq; ut habeat pilosum: (Eadẽ Florentinus scribit in Geop.) itaq; quæ id non haberent, maiores nostri apicas (forte quasi ἀπόκυς, à priuatione lanæ) appellabant, ac reijciebant: esse oportet cruribus humilibus, caudis obseruare, ut sint in Italia prolixis, in Syria breuibus, Varro & Crescentiensis. In ipsa oue satis generositatis ostenditur breuitate crurum, uentris uestitu: quibus nudus esset apicas uocabant damnabantq;, Plinius. Fœmina post bimatum maritari debet: iuuenis habetur quinquennis, fatiscit post annum septimum. Maiorem trima, dente minacem, sterilem repudiabis. Eliges bimam, uasti corporis, ceruice prolixa, prolixi uilli, nec asperi, lanosi & ampli uteri: nam uitandus est glaber & exiguus, Columella. Fœmina debet bima submitti, quæ usq; in quinquennium fœturæ necessaria est, anno septimo deficit, (Sed de ætate ouium, uide plura in C.) Eligenda est uasti corporis, & prolixi uelleris ac mollissimi, lanosi, & magni uteri, Palladius. Lana sit multa, mollis, nec coloribus uarijs distincta: oculi magni, crura prolixa, & cauda similiter. Tales enim sunt præstantiores ad agnorum educationem, Florentinus. Oues nec uetulæ sint, nec meræ agnæ. Ea quidem ætas melior est quam sequitur spes, quàm ea quam mors. Probantur etiam ex progenie, si agnos solent procreare formosos, Crescentiensis.

¶ Sunt quæ mollem quidem habeant pilum, sed minus tenuem, ut lepores contra quàm oues, Aristoteles. Et rursus, Oues frigidi tractus contra quàm homines afficiuntur. Scythæ enim molli sunt pilo: at oues Sauromaticæ duro. Timida animalia ferè molles pilos habent, ut ceruus, lepus & oues, Idẽ. Optimæ oues sunt quæ tenuem fluidamq; possident lanam: quæ enim incrispantur lanugine, eæ quidem natura languidæ habentur, Florentinus interprete Andrea à Lacuna. Græcè legitur, ἄρισα δὲ εἰσι πρόβατα, τὰ ἔχοντα ἔρια ἡπλωμένα. τὰ δὲ πεφυλότριχα ἀθρὰ εἶν τῇ φύσει διαβεβαιῶνται. Ego sic uerterim, Maximè probantur oues, quibus rectæ & extensæ sunt lanæ: nam crispas (lanas) facilius natura corrumpi affirmant. Si quis non lanas, sed oues ipsas quarum crispæ sunt lanæ citius corrumpi asserat, huic non aliter responderim, quàm expectare me sententiam opilionis, aut hominis qui oues posséderit uel curârit. Sues hybernum pilum non amittunt, cum cæteræ quadrupedes, ut canes & boues amittere soleant. Nimirum quoniam cæteræ quadrupedes magis obnoxiam frigori cutim habent, & pili refrigerati defluunt: sus uerò calidissimus est, & pilos habet pingui infixos, &c. Oues etiam ac homines propter sui pili tum densitatem tum copiam, non ita affici pulsu frigoris possunt: non enim altius refrigerationi subire licet, ut possit uel humorem gelare, uel calorem concoquendo seuocare, Aristoteles problem. 10.23. Et sequenti problemate causam quærit, Cur ouibus expilatis mollior pilus subnascatur, homini durior. Et deinceps, Cur ouium pili eo duriores sint quo prolixiores: hominum contra molliores quo prolixiores. De lanarum differentijs, secundum regiones præcipuè, nonnulla attuli superius. ¶ Infirmissimum pecori caput, Plinius. ¶ Ouis cerebrum squalidius est, id est minus pingue, Aristoteles. Cornua tenuiora fœminis plerunque sunt, ut in pecore, multis ouium nulla, nec ceruarum, Plinius. In Africa arietes statim cornigeri generantur, nec solum mares, ut Homerus scribit, sed etiam fœminæ. Contrà in Ponto per prouinciam Scythicam nullis cornua enascuntur, Aristoteles. Agni cur in Libya statim cornuti nascantur, ut Homerus etiam Odysseæ quarto testatur, supra in Boue H. b. ex Herodoto rationem reddidimus. Albertus testatur se uidisse arietem quatuor magna cornua in capite gestantem, & duo longa in cruribus caprinis similia. Oues in Anglia cornutæ sunt præter morem aliarum regionum, Munsterus. Ego non aliud differre Anglicarum ouium cornua à cæteris audio, nisi quòd ferè magna sunt, & in una pecude aliquando quaterna aut etiam sena reperiuntur. Oculi boum nigri sunt, ouium aquini, Aristot. de generat. 5.1. Cæteris animantibus cum careant manibus, despiciant prorsus in latera necesse est: itaque plus eorum oculi distant inter sese, & maximè ouium eò quòd maximè prono capite ingrediuntur. ¶ Boues & oues & alia simplicis ingenij (εὐήθη) animalia, oculos habent magis patulos, (πλατὺ διάδερκον.) maligna uero & insidiosa, contra, Adamantius. Dentes continuos possidet bos, ouis, Plinius. Et alibi, Continui aut utraque parte oris sunt, ut equo: aut superiore primores non sunt, ut bubus, ouibus, omnibusq; quæ ruminant. Maribus plures quàm fœminis dentes in homine, pecude, caprisue. Oui pauciores sunt dentes quàm arieti, Aristoteles. Bidentes qui æstimant ob eam causam oues à Vergilio dictas, quòd duos dentes habeant, pessimè ac uitiosè intelligũt. Nam nec duos dentes habent, & hoc quidem & genus monstri est, & melius intelligi potest, si biennis dixerit authoritate Pomponij in Attellana. Mars tibi uoueo facturum, si unquam redierit (rediero, Macrobius,) bidenti uerre. Laberius paupertate, Visus hac nocte bidentes propter uiam facere: & Nigidius Figulus dicit bidental, quòd bimæ pecudes immolentur, Nonius Marcellus. Bidental dicebant quoddam templum, quòd in eo bidentibus hostijs sacrificaretur, Festus. Bidentes sunt oues duos dentes longiores cæteris habentes, Idem. Apud Macrobium etiam 7. 9. ridetur grammaticus, qui oues bidentes dici docuerat, quòd duos tantum dentes haberet. At qui hoc, inquit Auienus, uel nunquam contingere: uel si contingat, ostentum esse, & factis piaculis procurandum. Tum Seruius citato Pomponij ex Attellanis uersu, in quo uerrem bidentem legimus, ostendit, non proprium hoc epitheton esse ouis. Et Nigidius (inquit) in libro de extis, bidentes appellari ait non

oues solas, sed omnes bestias bimas. Et in commentarijs ad ius pontificum pertinentibus, legi bidennes primò dictas, d. litera ex superfluo (ut sæpe assolet) interiecta, sicut pro reire, reamare, rearguere, dicitur redire, redamare, redarguere. Ergo bidennes primum dictæ sunt, quasi biennes. Quamuis Higinus qui ius pontificum non ignorauit, bidentes appellari scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent, per quos ex minore in maiorem transcendisse constaret ætatem, Hæc Macrobius. Vide etiam Gellium lib. 16. Dentes ouium (inquit Petrus Crescentiensis) mutantur post annum unum & dimidium, nempe duo anteriores. & postea per sex menses mutantur duo proximi, deinde cæteri: ita quòd tribus annis uel ad summum quatuor eijciantur (omnes.) Sunt autem iunioribus dentes inæquales: in statu, æquales: ætate prouectis, discalcantur (sic loquitur,) minuuntur & corrumpuntur. Duidens hostia, bidens, Festus. Ambidens siue bidens ouis appellabatur, quæ superioribus & inferioribus est dentibus, Idem. Ouis multiplicem uentrem habet, (ut cætera ruminantia,) Aristoteles 3. de partib. anim. A uentriculo lactes sunt in homine & oue, per quas labitur cibus, in cæteris ile, à quibus capaciora intestina ad aluum, Plinius. Testes pecori armentoq; ad crura decidui, Idem. ¶ Ouibus mammæ inter femina binæ, papillæq; binæ, Aristoteles. Oues capræq; in feminibus mammas habent binas, Plinius. Ouium & caprarum pars maxima habet fel, & quidem terris quibusdam adeò largè, ut exuperantia prodigij loco habeatur, ut in Naxo. Sed alijs quibusdam locis omnino carent, ut apud Chalcidem Euboicam parte quadam agri, Aristoteles de partibus libro 4. cap. 2. In iecore est fel, non omnibus datum animalibus: in Eubœæ Chalcide nullum pecori: in Naxo prægrande geminumq;, ut prodigij loco utrunque habeatur aduenis, Plinius 11. 37. Oues in Ponto sine felle esse dicunt: contra in Naxo insula duplici felle præditas esse, Aelianus. Absinthium Ponticum appellatur à Ponto, ubi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperiuntur, Plinius. In regionibus perfrigidis cum niue & hyeme uehementi anni tempus infestum est, fellis expers est ouillum pecus: Intra enim ouilia compulsum, nouo pabulo non utitur. Deinde ineunte uere, cum ad pastiones proficiscitur, felle impletur, quod ipsum Scythicis ouibus usu maxime euenire solere aiunt, Aelianus. Asiæ regio Scepsis appellatur, in qua lienes minimos esse pecori tradunt, & inde ad lienem inuenta remedia, Plinius ni fallor. ¶ Ouium cæterarumq; quadrupedum renes æquabiles sunt, non sicut boum qui tanquam ex multis exiguis renibus compositi uidentur. Densius item seuum circa renes nascitur ouibus quàm cæteris animalibus, Aristoteles. Caulis caudæ uulpibus & lupis uillosus est, ut ouibus quibus procerior, Plinius. De latis & longis ouium caudis in diuersis regionibus iam supra dixi. ¶ Ouis mirificè pinguis donata est regi Gallorum in oppido quodam Picardiæ anno 1547. cui altera ungula è duabus, nempe interior in utroq; pede, ad octo circiter digitos excreuerat, extrema parte sursum recurua instar cornu rupicapræ, ut oculatus quidam testis mihi narrauit.

C.

In quibusdam Heluetiorum montibus oues per summa cacumina pascuntur, cum capræ morentur inferius, ubi reperiunt frutices, qui cacuminibus desunt. Oues etiam somniant, Aristoteles. Præter hominem somniare pecora, capras, &c. Plinius. ¶ Balare, factitium uerbum est, proprium ouium. Oues dicimus balare, utique à sono ipso uocis, Festus. Exsacrificabat hostijs balantibus, Cicero 1. de diuin. Iam ne balare quidem aut hinnire fortiter diceremus, nisi iudicio uetustatis niterentur, Quintilian. Tactaq; fumanti puluere balet ouis, Ouidius 4. Fastor. Grex balantum, Vergil. 1. Georg. Quoniam satis balasti ô Faustule noster, Cossinius apud Varronem de re rustic. Non ineptè autem balasse dicit Faustulum, qui tractauerat & docuerat de ouibus, quarum proprium est balare. Agni balant, Aelius Spartianus. Balitare, frequentatiuum. Pastor harum dormit, quum eæ eunt Sic à pecu balitantes. Quæsitus matri multis balatibus agnus, Vergil. 9. Aeneid. Aegri balatus, Ouid. 7. Metamorph. Tener balatus ibidem, id est exiguus, qualis est agni adhuc tenelli. Tremens, Stat. 10. Thebaid. Pecorum balatu sonant ripæ, Vergil. 4. Georg. Gustatum à pecore caprisq; pulegium, balatum concitat: unde quidam Græci literas mutantes blechon uocauerunt, Plinius. Theophrasto pulegium βληχὼ dicitur. Γλήχωνα, id est pulegium, inquit Dioscorides, aliqui βλήχωνα uocarunt. quoniam gustatum à pecore cum floret pulegium, βληχὴν, id est balatum in eis quàm primum excitat. βληχᾶσθαι, balare. Plura uide in H. c. Quorum uox mollis & remissa est, (μαλακὴ, ἄτονος,) mites sunt, sicut oues, Aristoteles in Physiol. Ouibus propriæ sunt uoces ad Venereum coitum, Aristoteles.

¶ Non multò aliter tuendum est pecus caprinum in pastu atq; ouillum, quod tamen habet sua propria quædam, Varro. Oues radicitus herbas carpunt, & arbores destruunt, & plurimis plantis morsus earum est exitialis, Albertus. Pascua ad Solis occasum spectantia prosunt. itinera & labores extenuant, Aristoteles. Oues & capræ herba uescuntur. pascere oues sedulæ atq; stabiles solent. Capræ loca crebrò permutant, summaq; tantum contingunt, Idem. Ouibus frondem uiridem usq; dum habebis, præbeto. Vbi sementim facturus eris, ibi oues delegato, & frondem usq; ad pabula matura dato, Cato cap. 30. De cibo ouium uide etiam quædam in Ariete c. Oues licet in pascuis uberibus lanam acquirant molliorem secundum rationem pascuorum: tamen quia oues sunt animalia humidi temperamenti, meliorem lanam & molliorem faciunt ex pascuis tenuibus & salsis, quàm ex uberibus & dulcibus, & melius conualescunt in salsis & tenuibus pascuis, Albertus.

Locis aridis paſtæ melius conualeſcunt, & in locis paluſtribus morbidæ efficiũtur, Idem. De genere pabuli (inquit Columella) ut & ante diximus, & nunc eorum, quæ omiſſa ſunt, meminerimus, iucundiſſimas herbas eſſe, quæ aratro proſciſſis aruis naſcantur, deinde quæ pratis uligine carentibus, paluſtres, ſylueſtresq; minime idoneas haberi: nec tamen ulla ſunt tam blanda pabula, aut etiam paſcua, quorum gratia non exoleſcat uſu continuo, niſi pecudum faſtidio paſtor occurrerit præbito ſale, quod uelut ad pabuli condimentum per ęſtatem canalibus ligneis impoſitum cum è paſtu redierint oues, lambunt, atq; eo ſapore cupidinem bibendi, paſcendiq; concipiunt: at contra penuriæ hyemis ſuccurritur obiectis intra tectum per præſepia cibis: aluntur autem commodiſſime repoſitis ulmeis, uel ex fraxino frondibus, uel autumnali fœno, quod cordum uocatur: nam id mollius, & ob hoc iucundius eſt, quàm maturum: cytiſo quoq; & ſatiua uicia pulcherrimè paſcuntur: neceſſariæ tamen, ubi cætera defecerunt, etiam ex leguminibus paleæ: nam per ſe ordeum, uel freſa cum ſuis ualuulis faba, uel cicercula ſumptuoſior eſt, quàm ut ſuburbanis exiguo pretio poſſit præberi: ſed ſi utilitas permittit, haud dubie ſunt optima, Columella. Pecori ſalem obijcere, Græci ἁλίζειν dicunt, Gaza ex Ariſtotele uertit ſalire. Quare paſtores ouibus ſalem obijciant, Plutarchus quærit de cauſis nat. problemate 3. Sal etiam coitum mouet, debetq; eis dari ante & poſt coitum, ut inferius dicetur. Vide nonnihil de ſale etiam in E. Cogit aliquot corbulas uuarum, & frondem iucundiſſimam miniſtrat ouibus, Nonius Marc. ex Varronis de re ruſt. lib. 1. Opimat pecus olea, oleaſter, aphaca, palea, herba: quæ omnia efficaciora ſunt ex ſalſugine reſperſa. pingueſcunt & hæc plenius præfatigata inedia triduo, Ariſtot. Aphace propter oues ſeritur, Athenæus libr. 9. Alexander Myndius dicit oues in Ponto amariſſimo abſinthio pingues fieri, Aelianus. Abſinthium Ponticum appellatur à Ponto, ubi pecora pingueſcunt illo, & ob id ſine felle reperiuntur, Plinius. Abſinthium marinum impinguat pecudes, Serapio ſecundum Dioſcoridem. ſed noſtri Diſcoridis codices nihil eiuſmodi habent. Ouibus fabæ largius datæ, copiam efficiunt lactis, Ariſtoteles: Vide inferius ubi de lacte dicetur, hoc in capite. Fabæ ſiliquæ caulesq; gratiſſimi ſunt pabulo pecori, Plinius. Cytiſum in agro eſſe quàm plurimum refert: quod bubus & omni generi pecudum utiliſſimus eſt. quod ex eo cito pingueſcit, & lactis plurimum præbet ouibus, Columella. Frutex eſt cytiſus (de quo plura leges in Boue c.) ab Ariſtomacho Athenienſi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uerò etiam ſuum, Plinius. Omnia pecora cytiſum depaſta lac multum habebunt, & ſimul embryon enutrient, Africanus. Luxuria ſegetum caſtigatur dente pecoris in herba duntaxat, & depaſtæ quidem uel ſæpius nullam in ſpica iniuriam ſentiunt. Retonſarum uerò etiam ſemel, omnino certum eſt granum longius fieri, ſed inane caſſumq;, ac ſatum non naſci. Babylone tamen bis ſecant, tertio depaſcũt, alioqui folia tantum fierent, Plinius. Et alibi, Sunt genera terræ quarum ubertas pectinari ſegetem in herba cogat. Eadem nihilominus & depaſcuntur. Quę depaſta ſunt, ſarculo iterum excitari neceſſarium. Oues pellitæ (quæ propter lanæ bonitatem ſub tecto ferè aluntur) quæcunq; iubentur ueſcuntur: ut folia ficulnea, & palea, & uinacea, furfures obijciuntur modicè, ne parum aut nimium ſaturentur. utrunq; enim ad corpus alendum inimicum. at maximè amicum cytiſum & medica. nam & pingues facit facillimè, & gignit lac, Varro. Si ex caprarum uel ouium grege quæpiam eryngium herbam ore ſumpſerit, illam primò dicunt, ac mox reliquum gregem, tandiu à progrediendo ſubſiſtere, quoad de eius ore herbam paſtor detraxerit, ut retuli in Capra c. Laſerpitium & circunfodi ſolitum prodidère. nec purgari pecora, ſed ægra ſanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perſico ſilphio prior opinio congruit, Plinius. Et rurſus, Laſerpitio ueſci pecora ſolita, primoq; purgari, mox pingueſcere, carne mirabilem in modum iucunda. Et alibi, Laſer multis iam annis in Cyrenaica prouincia non inuenitur. quoniam publicani, qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes, depopulantur pecorum pabulo. Si quando incidit pecus in ſpem naſcentis, hoc deprehenditur ſigno: oue cum comederit dormiente protinus, capra ſternutante. In India, & maxime in Praſiorum regione, liquido melle pluit: quod in herbas, ac paluſtrium arundinum comas decidens, mirificas paſtiones ouillo & bubulo pecori præſtat: quod quidem ipſum à paſtoribus eò, ubi dulcis plus roris de cœlo delapſum eſt, agitur: & ſic illis paſtionibus tanquam epulis iucunde accipitur, paſtoresq; uiciſſim prolixo epulo compenſat: nam ex pecore ſuauiſſimum lac exprimũt, neq; ſicut Græci faciunt, mel miſcere & temperare habent neceſſe, Aelianus. In noſtris regionibus, mel iſtud aëreum (quod Græci aëromeli & droſomeli uocant, Hebræi mannam, noſtri himmelhung) bubus ſi forte in herbis comederint menſe Maio, ualde noxium eſt. Ad Garamantas ouillum pecus carne & lacte alitur, Aelianus. In locis quibuſdam Africæ, præſertim Aethiopiæ uicinis, oues carne & lacte nutriuntur, Strabo. Apollonium circa Indiam attigiſſe ferunt etiam Pegadem Oritarum regionem: ubi pecudes ſint piſciuoræ, ea comedentes quæ minimè naturæ ſuæ conueniunt. Paſtores enim piſcibus illas alere conſueuerunt, ſicut in Caria ficubus eaſdem paſcunt. Indi enim Carmani cognominati, mirè piſcoſum mare accolunt, Philoſtratus. Circa Calimos uicum Indiæ maritimum, Nearchus refert ouium carnes piſcem reſipere, ut auium marinarum: piſcibus enim ueſcuntur, quòd regio gramen non ferat, Arrianus in Indicis. Et rurſus non multò poſt, Apud Ichthyophagos prata non ſunt, neq; gramen naſcitur: quamobrem pecora etiam ipſorum piſcibus ſiccis ueſcuntur. Oues Lydiæ & Macedonicæ ex piſcibus pingueſcere dicuntur, Aelianus. Ennius cum dicit, Propter ſtagna ubi lanigerum genus piſcibus paſcitur, eſſe paludem demon-

demonstrat, in qua nascuntur pisces similes ranunculis, quos oues consectatæ edunt, Fest. In prouincia Aden, equi, boues, cameli, & oues uescuntur piscibus, quorum ingens illic copia, & libentius quidem siccis quàm recentibus: nam propter immensum calorem herbis & frugibus carent, Paulus Venet. De plantis quæ in cibo sumptæ noxiæ aut uenenosæ sunt ouibus, dicam infra ubi de morbis earum: Et quædam de cibis earum, etiam capite quinto. Arabes dicunt ouium greges apud se musica plus sane quàm cibo pinguescere, Aelian. Musicis sonis delectatæ melius pascuntur, Albert. ¶ Oues ruminant, ut quæ superiore dentium ordine careant, Aristot. Prouidendum est in hoc genere ut pabuli ubertate saturentur, & longe pascantur à sentibus quæ etiam lanam diminuũt, & corpus incidunt, Crescentien. Pinguescit potissimum ouis ex potu: quamobrem æstate salem da re die quinto soliti sunt, singulis centenis singulos modios: sic enim pecus incolume, atque pinguius redditur. Frequens igitur salis usus eò pertinet, quando & paleis copiam salis admiscent, ut sitibundæ plus aquæ hauriant: & autumno cucurbitam sale contactam afferunt: quod lac etiam auget: & agitatæ quoque meridie, plus postmeridianis bibunt: fœtis (post partum, Albert.) distenta ubera pendẽt, quibus salis abunde est, Aristot. Rasis & Albert. Apud Rasim tamen locus mutilus est.

At cui lactis amor cytisum lotosque frequentes Ipse manu, salsasque ferat præsepibus herbas.
Hinc & amant fluuios magis: & magis ubera tendunt. Et salis occultum referunt in lacte saporem,

Vergil. Pecus potu pinguescit, ideo sal illis aptissimus, Plin. Oues sale delectantur, quòd is in cibo potionis desyderium moueat, Aelian. Aqua ouibus autumno commodior aquilonia quàm austrina est, Aristot. Aquam multam & turbulentam bibentes obesiores plerunque fiunt, Albert. Ex Anglo quodam accepi non sitire ouem nisi uiderit aquam: ea autem uisa etiam non sitientem bibere: hoc an in Anglia (quæ ouibus abundat) magis quàm alibi accidat, nondum exploraui. In Hispania audio uellera ouium eo nobiliora fieri, quo minus biberint oues. Rore cœli in Anglia sitim sedant greges, ab omni alio potu arcentur, quòd aquæ ibi ouibus sint exitiales, Cardan. Sui per æstatem sitis maximè est infesta: quare non ut capellam, uel ouem, sic & hoc animal bis ad aquam duci præcipimus, &c. Columella. Plura de potu ouium quære infra in E. In Cephalenia insula, cum omnia ubique pecora haustu aquæ quotidie recreentur, in ea pecudes maiore ex parte anni ore aperto ex alto uentos recipientes, sitim suam sedant, Valerius Max. 1. 6. ¶ Theophrastus tradit, in Macedonia qui candida sibi nasci pecora uelint, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fusca, ad Axium, Plin. Confluentem candidi coloris efficientem Crathis fl. emittit. Nam ouillum & bubulum pecus, & omnis grex quadrupes, sicut Theophrastus ait, ex eo bibens, de nigro rufóue albus fit, Aelian. Eudicus in Hestiæotide (Vetus lectio, Hestia, quæ uox nusquam reperitur. Hermolaus Hestiæam mauult legere, quæ pars fuit Thessaliæ, Ptolemæo, Straboni, cæteris. Homero autem & Thucydidi oppidum in Eubœa. Stephanus & in Acarnania urbem huius nominis tradit) fontes duos tradit esse, Ceronem, ex quo bibentes oues nigras fieri: Mellan, ex quo albas: ex utroque autem uarias. Theophrastus in Thurijs Crathim candorem facere, Sybarim nigritiam bobus ac pecoribus, Plin. De Crathide & Sybari fluuijs, uide Promptuarium nostrum, & Hermolaum in Plinium 31. 2. Oues flauas reddere Scamander amnis creditur: quamobrem Xanthum pro Scamandro nuncupatum ab Homero autumant. Et in Antãdria quoque duo sunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiam pecoribus facit, Aristotel. Ad diuersam potionem colorum mutationem oues faciunt, quod quidem ipsum ex ui & natura amnium usu eis euenire eo anni tempore, cum ineuntur, solet: Itaque ex albis commutatio in nigras fit, contraque ex nigris in albas conuertuntur. Hæc autem cum ad Antandrum amnem accidunt, tum ad Thraciæ fluuium, cuius nomen Thraces accolæ tibi dicent, tum uero ad Troiam Scamander ex aqua sua potantes oues fuluas efficit: ex eo factum est, ut huic qui initio Scamander nominaretur, deinde aliud nomen aduentitius ouium color Xanthum imposuerit, Aelian. Varro opinatur duo in Bœotia esse flumina, natura licet separi, miraculo tamen non discrepante: quorum alterum si ouillum pecus debibat, pullum fieri coloris, quem induerit, (uidetur locus corruptus: legi potest, pullum fieri colorem uellerum.) Alterius haustu quæcunque uellerum fusca sunt, in candidũ uerti, Solin. cap. 13. Potus etiam facit, ut mares aut fœminæ gignantur, ut infra dicemus. Nota est historia Iacobi nepotis Abrahami: qui cum impetrasset à socero suo Labano, ut pecora omnia uaria & maculosa ouilli caprigeniique generis sibi haberet, uirgas populi, coryli & castaneæ, decorticatas, ut Mũsterus uertit: (non quòd cortices omnino eis detraxerit, sed ita ut pars aliqua eorum delibraret, altera relicta, quò appareret colorum uarietas, Munsterus:) in aquas & canales, unde pecori bibendũ erat imposuit, ita ut inter bibendum eas aspicerent, quo facto mox maribus admissis, fœtus maculosi concipiebantur. Hos in lucem æditos, separatis omnibus qui maculosi non essent, in conspectum ouium matricum sub conceptum agebat, unde illę similiter ijs quos ante se conspexissent maculosos ædebant fœtus.

¶ Capris & ouibus cur plurimum sit lactis proportione sui corporis, inquirit Aristoteles Problematum 10. 6. uide in Capra C. Inter omnia animalia ouis diu lac præbet (respectu suæ magnitudinis, Albertus.) habet enim lac per octo menses, Aristoteles & Albertus. uide infra in E. Suillum & ouillum lac sero reddendo inepta sunt, Aristot. Salis usu lac augeri, & autumno esu cucurbitæ sale contactæ, supra dixi in mentione potus ouium: item cytiso, cum de cibis earum dicerem. Ouibus fabæ largius datæ copiam efficiunt lactis, Aristoteles interprete Gaza, sed Græcè sic legitur: πολὺ

γάλα ποιεῖ κυάμων πλῆθος ὀλίγον, προσφερόμενον δέ: hoc eſt, Lac copioſum reddit fabarum etiam parua copia in pabulo. Herba lanaria ouibus ieiuna data, lactis abundantiam facit, Plin. Galariade (lego, Galactite) lapide trito cum ſale miſta aqua, oliuæ (ouium) circunſpergantur ubera, Albert. Cum ſale miſtus aqua oriente Sole purgato ouili aſpergantur oues, & turgebunt lacte, Obſcur. ¶ Oues craſſiorem reddunt urinam quàm ſui ſexus mares, Ariſtotel. ¶ Menſes oui & capræ tempore coëundi indicantur: quod idem poſt coitum etiam fit ad tempus, mox deſiſtit, donec parturiant; tum denuò indicatur: quare paſtores proximum eſſe partum intelligunt. A partu autem purgatio ſequitur abunde: primum leuiter cruenta, poſtmodum ualde, Ariſtot.

¶ Oues & capræ anniculæ coëunt, atque uterum ferunt: ſed capræ potius. mares quoque in iis ipſis generibus eodem illo tempore ineunt. ſed proles differt, quatenus præſtantior ea eſt, quam ſeneſcentes mares & fœminæ procrearint, Ariſtot. Ouis debet bima ſubmitti, quæ uſque ad quinquennium fœturæ neceſſaria eſt, anno ſeptimo deficit, Creſcentienſ. Arietes & oues fœtæ, (matrices,) ad prolem probari debent cum in tertio anno conſiſtunt, Florentin. Curandum eſt, ne minori quadrima, neue ei quæ exceſſit annos octo, proles ſubmittatur: neutra enim ætas ad educandum eſt idonea: tum etiam quod ex uetere materia naſcitur, plerunque congeneratum parentis ſenium refert: nam uel ſterile uel imbecillum eſt, Columella. Oues parere uſque ad annum octauum poſſunt: & ſi bene curentur, uel in undecimum facultas pariendi protrahitur, (quod tempus ut plurimum ferè eſt tota uita ouis: in quibuſdam tamen terris marinis, ubi ſicca & ſalſa habent paſcua, uiuunt per uiginti annos & pariunt, Albert.) & quidem fieri poteſt, ut etiam per totam ferè uitam coëant, tam mares quàm fœminæ, Ariſtotel. Et rurſus, Coëunt tam oues quàm capræ, quandiu uiuunt. Oues & capræ terno aut quaterno coitu implentur, Ariſtot. intra quartum coitum, Plin. Ouis decem uel duodecim annis uiuit, & parit octo annis, Albert. Generatio bimis utrinque (ouibus & arietib.) ad nouenos annos, quibuſdam & ad denos. Primiparis minores fœtus. Coitus omnibus ad Arcturi occaſum, quod eſt à tertio idus Maias ad Aquilæ occaſum, id eſt xiii. calend. Auguſti, Plin. Ouili pecori ab Arcturi occaſu uſque ad Aquilæ occaſum, Varro. Anima capris quàm ouibus ardentior, calidioresque concubitus, Plin. In grege ouium ſi maiores natu tempeſtiuè libidine incitantur, annum eſſe felicem gregi paſtores confirmant: ſed ſi minores, infelicem, Ariſtot. Si minores natu prius coierint, peſtem anno illo futuram portendunt: ſin maiores natu tardius ad coitum moueantur, idem præſagiunt, Albert. Quæ aquam ſalſiuſculam bibunt, maturius coëunt: nec ſolum ante coitum, ſed etiam à coitu ſaliendum eſt (ſal eis præbendus:) atque etiam uerno tempore, Ariſtot. Capra oui ſimilis eſt multis nominibus: initur quippe iiſdem temporibus. Quinque menſibus ingraueſcit fœtu, perinde ut oues, (idem Plinius ſcribit.) Geminos etiam parit ut plurimum, Florentin. Ouis & capra uentrem ferunt quinque menſes, Varro & Florentin. Ouis prægnans eſt diebus centum quinquaginta: itaque fit partus exitu autumnali, cum aër eſt modice temperatus, ac primitus oritur herba imbribus primoribus euocata. Quamdiu admiſſura ſit eadem aqua uti oportet, quòd commutatio & lanam facit uariam, & uterum corrumpit. Cum omnes conceperunt, rurſus arietes ſecernendi. Ita factis prægnantibus, quod ſunt moleſti, obſunt: neque pati oportet minores, quàm trimas ſaliri, quod neque natum ex his idoneum eſt, nec non ipſæ fiunt etiam deteriores. Minores, quàm trimæ, deterrent à ſaliendo fiſcellis è iunco, aliáue qua re, quam alligant ad naturam. Commodius ſeruantur, ſi ſecretas paſcunt, Varro. Pinguedo nimia impedit quò minus concipiant oues, Albert. Sunt in equorum itemque ouium genere quæ nullam faciant prolem: ſed multorum genus totum ſterile eſt, Ariſtot. De ouium conceptu nonnihil etiam dicetur in Ariete c. Cur oues ad Agenoris lucum abigentes Argiui, ut ibidem ineantur efficiunt? An quia Agenor uir ſumma induſtria in ouibus tractandis fuit, & præ cæteris regibus plurimos poſſedit greges, Plutarchus in Græcanic. ¶ Arietis dextro teſte præligato oues (fœminas) tantum gigni quidam ſcripſerunt, Plin. Non procul à Patrenſium ciuitate fluuius eſt Milichus, & poſt illum alius nomine Charadrus: ex hoc pecora tempore ueris bibentia, ut plurimum mares parere aiunt. Quamobcauſam paſtores in diuerſam à flumine partem ea abigunt, (pecora cætera, ut oues & capras,) bubus tantum exceptis: tauri enim eis ad ſacrificia & labores uaccis utiliores ſunt. Inter reliqua uero pecora fœminæ maribus præferuntur, Pauſanias in Achaicis. Mares aut fœminæ generantur ui, tum aquarum, tum admiſſariorum. Nam & aquæ faciunt, ut fœminæ mares'ue concipiantur. ad hæc, aquilonis flatu mares potius concipiuntur, auſtri fœminæ. Vis tanta eſt aquilonis, ut uel ea quæ non niſi fœminas pariant, immutet ad prolis maſculæ procreationem. Spectare ad aquilonem oportet cum coëunt fœminæ: quæ mane iniri ſolent, marem, ſi ſerò diei admiſeris, non patiuntur, Ariſtotel. Aquilonis flatu mares concipi dicunt, auſtri fœminas, Plin. Ariſtoteles uir calidiſſimus rerum naturæ, præcipit admiſſuræ tempore obſeruare ſiccis diebus halitus ſeptentrionales, ut contra uentum gregem paſcamus, & eum ſpectans admittatur pecus: at ſi fœminæ generandæ ſunt, auſtrinos flatus captare, ut eadem ratione matrices ineantur. (Idem ex Columella Palladius repetit, nec aliter Aelianus.) Nam illud quod priore libro docuimus, ut admiſſarii dexter, uel etiam ſiniſter uinculo teſticulus obligetur, in magnis gregibus operoſum eſt, Columella. ¶ Si à coitu imber acceſſit, abortum infert, Ariſtoteles. Oues ſi grauidæ glandem copioſius ederint, abortum faciunt, ut ſues etiam. Ouibus tamen conſtantius hoc glandibus eſitatis accidit, Ariſtot. Docent paſtores ſuas oues gregari, facto ſtrepitu: nam ſi cum tonuerit aliqua relinquatur, quæ non con-

currerit, abortum, si est grauida, facit, unde fit, ut si quem domi strepitum moueris, omnes concurrant, propter consuetudinem, Idem. Tonitrus solitarijs ouibus abortus inferunt: remedium est congregare eas ut cœtu iuuentur, Plinius & Albert. Candidi, nigri'ue efficiuntur fœtus, si sub lingua arietis uenæ nigræ aut candidæ habentur: cuius enim coloris sunt uenæ, eiusdem & uellus est: uariumetiam, si plures uenarum colores sunt, Aristot. & Albert. Ouis aperto ore si inueneris nigricantem linguam, nigrum emittet fœtum: sin albam, candidum: si distinctam coloribus, partus similiter uariabit, Democrit. Ferunt quinque mensibus tum oues tum capræ. Vnde fit ut locis nonnullis, quibus cœli clementia & pabuli copia est, bis pariant, Aristot. Gerunt partum diebus centum quinquaginta, postea concepti inualidi. Cordos uocabant antiqui post id tempus natos. Arietes primum uetustiores fœminas ineunt: nouellas enim minus persequuntur. Pariunt, ut dixi, iuniores pauciora quàm uetustiores, Aristot. Pariunt maxima ex parte singulos, sed aliquando & binos, & ternos, & quaternos, Idem. Pariunt geminos, tum pabuli beneficio, tum si pater aut mater uim eam geminandi per naturam obtineat, Aristot. Oues in Magnesia & Africa pariunt bis, Aristot. Problematum. 10.46. Apud Vmbricos aiunt pecora (τὰ βοσκήματα) ter anno parere, Idem in Mirabilib. Et rursus in eodem libro, Apud Illyrios ferunt pecora, (τὰ βοσκήματα: capras & oues intelligo) bis anno parere, & quidem plerunque geminos: multa uero etiam ternos aut quaternos hœdos parere: quandoque etiã quinos & plures: item lactis sesquicongium in diem ab eis emulgeri. Aegyptus tam abunde herbida est, ut bis anno oues ex sese pariant, bisque tondeantur, Aelianus. In terris calidis & humidis bis concipiunt, sicut in Mesopotamia, Albert. Oues nimium obesæ difficulter pariunt, quædam in ipso partu moriuntur antequam absoluant. Canes, ut reliquæ paruæ quadrupedes monstra pariunt frequentius quàm maiores, Aristot. problematum 10.60. Et alibi, Capræ & oues, (ut & reliqua fœcundiora & multipara animalia) partus interdum monstrosos edunt. Ouis à partu cur non sæuiat, Aristoteles inquirit problem. 10.57. ¶ Musimonum (sunt autem ueluti oues quædam syluestres, de quibus priuatim dicam post Agnum) è genere & ouibus natos prisci Vmbros uocauerunt, Plinius. Musmo ex capra & ariete nascitur, & cinirus ex oue & hirco, Albert. li. 22. in dictione Ibrida. Apud Rhætos Heluetijs confœderatos locis alpinis, audio aliquando nasci capras posteriore parte, anterius oues uel arietes: sed uiuere non posse, & paulò post partum mori: arietes enim cum senescũt ualidos & libidinosos fieri, & capras aliquando superuenire. Ex ouibus et arietum ferorum coitu fœtũ conceptum paternum colorem retulisse, eumque similiter durasse per sobolem & nepotes deinceps: lanã uero in primò quidem fœtu hirtam, sed in nepotibus & deinceps mollem fuisse, in B, retuli ex Columella. Oues à partu (πρὸς τῷ τόκῳ. Albertus legit πρὸ τοῦ τόκου: uertit enim, Ante partum: sed utroque tempore dari conuenit:) sale fruentes, ubera magis lacte distenta demittunt, Aristot. Partus uero incipientis pecoris non secus quàm obstetricum more custodiri debet, neque enim aliter hoc animal, quàm muliebris sexus enititur, sæpiusque etiam quanto est omnis rationis ignarum, laborat in partu: quare ueterinariæ medicinæ prudẽs esse debet pecoris magister, ut si res exigat, uel integrum conceptum, cum trãsuersus hæret locis genitalibus, extrahat: uel ferro diuisum citra matris perniciem partum educat, quod Græci uocant ἐμβρύου ἄκος (forte, ἐμβρυουλκόν,) Columel.

¶ Cubant oues capræque uniuersæ per cognationem, Aristot. Et rursus, Cubãt difficilius oues, quàm capræ: magis enim capræ quiescunt, acceduntque ad hominem familiarius. Ouium semen (id est genus) tardius est, quo hæ sunt placidiores: contrà caprile mobilius, Varro. ¶ Vita ouibus ad denos annos, sed magna ex parte ad pauciores, Aristot. Oues Aethiopicæ uel ad duodecim & tredecim annos uitam agunt: capræ etiam ad decem & undecim, Aristot. Plinius capras tantum in Aethiopia usque ad annos undecim uiuere scribit, nulla ouium mentione. Alia quædam de ouium uita & ætate, & in qua sint eligendæ, dixi superius in B. In quibusdam terris marinis, in quibus sicca et salsa habent pascua, uiuunt per uiginti annos & pariunt, Albertus sine authore: nisi forte tale quid apud Auicennam legitur. De mutatione dentium, & ætatis per eam cognitione, dictum est in B. Oues in bono statu manent usque ad octo annos, & quædam usque ad decem, si copiosè pascantur, sed quæ famem patiuntur, necessariò cito senescunt, Crescent.

¶ De sanitate sunt multa, sed ea in libro scripta magister pecoris habet, & quæ opus ad medendũ secum portat, Varro. Quod ad cibum & potum pertinet, tum aliàs tum ad sanitatem, superius dictum est. Mox etiam inferius uenena earum enumerabo. Equi muli & oues in Scythia, sæpe præ frigore moriuntur, Dionys. Afer. Capræ frigoris impatientiores sunt quàm oues, Aristotel. Porrò inter ipsas oues frigoris patientiores sunt, quibus cauda amplior, quàm quibus porrectior, & glabræ exutiores, quàm uestitiores: crispæ etiam algoris impatientes sunt, Idem. Et alibi, Iudicant pastores ouem ualidiorem, cum hybernis temporibus pruinam, quam susceperit, seruat. nam quibus uirium minus, parum prę sua imbecillitate constantes, discutiunt suo motu quantum susceperint. Albertus longè aliter siue uertit, siue peruertit, his uerbis: Oues excutientes à caudis glaciem, ferociores sunt, & melius ac diutius durant, non excutientes autem cito moriuntur. Valent melius oues quàm capræ: sed robustiores capræ quàm oues sunt, Aristot. Sanitas & infirmitas ouium (inquit Crescent.) certis signis cognoscitur: nam si aperiantur earũ oculi, & uenæ sint rubicundæ & subtiles, sanę sunt: Sin albæ uel rubicundæ & crassæ apparuerint, infirmæ. Item si manu apprehensæ in schina prope anchas (in spina dorsi prope coxendices) comprimuntur, nec flectuntur, sanæ & ualidæ sunt: si uero

flectuntur, infirmæ. Itē si capite in pelle colli & ante tractæ uix trahi possunt, sunt sanæ & robustæ: si facile sequunt̄, infirmæ. Itē sanæ per uiā animosius incedūt: imbecilles molestius, & capite inclinato.

¶ Oues ne scabræ fiant, nec ricinis infestentur, & lanæ plus ut habeant, quid agendū, docebo infra in scabiei ipsarum mentione. Maro sciens lauari ouem, aut lanæ purgandæ, aut scabiei curandæ gratia, pronunciauit tunc ouem per ferias licere mersari, si hoc remedij causa fieret. Balantumq; gregem fluuio mersare salubri. Adijciendo enim salubri, ostendit auertendi morbi gratia tantummodo, non etiam ob lucrum purgandæ lanæ causa fieri concessum, Macrobius Saturn. 1. 16. Ouillum pecus quamuis mollissimum sit, ut ait prudentissimè Celsus, ualetudinis tutissimæ est, minimeq; pestilentia laborat, Columella. In Anglia cum æstates pluuiæ sunt, & cum pascuntur in locis uliginosis, & cum lingunt mane rorem (non omnis ros, sed certo quodam tempore, Maio præcipuè pecori noxius est. rorē in Anglia ouibus ꝓ potu esse supra dixi) putrescūt et cōtabescunt eis uiscera, ut audio. ¶ Alysson si circa stabula plantetur, gregibus ouium & caprarum salubre esse perhibent, Plutarchus 3. Symposiacôn. De alysso uide supra in Cane G. inter medicamenta intra corpus sumenda ab ijs quos canis rabidus momordit. De uentriculo ciconiæ uel arietis, ouibus salubri, lege inferius in peste ouium. Pastores & opiliones absinthij flores aridos contritos, cum sale ouibus ac bubus præbent, quotidiana experientia edocti, omne genus interiores morbos absinthio curari, dolores sedari, & excrementa purgari, Tragus. Medetur ouium morbis decoctæ radicis centaureæ succus, Plinius. Cani nonnunquam offeres decoctum hederæ: quo exhibito saltem per septem dies, seruabis canis incolumitatem. nam ouem quoq; pastus hederæ seruat, Blondus. Hyphear ad saginanda pecora uisco utilius. Vitia modo purgat primo, dein ea pinguefacit, quæ suffecere purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negant durare. Ea medendi ratio æstatis quadragenis diebus, Plinius. Ilex fructus aliquando quaternos habet, binos proprios, glandem & granum quoddam puniceum: & binos alienos, uiscum atq; hyphear, hoc à meridie, illud à septentrione. Aliqui uiscum, stelin & hyphear non aliter differre putant, nisi quod in diuersis arboribus nascuntur, alij uerò specie differre aiunt, cum & fructus ædant diuersos, & in eadem arbore aliquādo pars una stelin, altera uiscum uel hyphear proferat, Idem de causis 2. 33. Stelis uocabulum est Euboënsium, hyphear Arcadum, uiscum commune, Ibidem. Ouibus utile adiantum circa ouilia earum seritur, Dioscorides. Pecori utilissimos esse aiunt adianti ramulos in cibo, Plinius. Asplenos herba consumit splenem pecorum, ut copiosè dictum est in Boue. Caprino pecori eadem remedia conueniunt quæ ouillo, Columella. Nunc quemadmodum uitijs, aut morbo laborantibus subueniendum sit, præcipiemus, quanquam pars hæc exordij penè tota iam exhausta sit, cum de medicina maioris pecoris priore libro disputaremus, quia cum sit ferè eadem corporum natura minorum, maiorumq; quadrupedum, paucæ paruæq; morborum & remediorum differentiæ possunt inueniri: quę tamen quantulæcunq; sint, non obmittentur à nobis, Idem.

¶ Vendere oportet armenta reijcula, (i. duplici in secunda syllaba) oues reijculas, Cato. Reiculas Nonius (i. simplici) interpretatur ætate aut morbo graues, citans illud Varronis ex libro de liberis educ. Et ut in grege opilio oues minus idoneas remouere solet, quas reiculas appellat. Cinis lanæ ouis passionibus pecudum medetur, Plinius ut Aggregator citat. ¶ Febres accidunt ouibus, quæ cognosci & curari possunt, ut dictum est de febribus in tractatu boum, Crescentiensis.

Quin etiam ima dolor balantum lapsus ad ossa
Cum furit, atq; artus depascitur arida febris:
Profuit incensos æstus auertere: & inter
Ima ferire pedis salientem sanguine uenam,

Vergilius in Geor. (Prudenter Vergilius, inquit Columella, ouibus febricitantibus consulit de talo uel inter duas ungulas sanguinem emitti oportere. Nos etiam sub oculis & de auribus sanguinem detrahimus.) Et mox,

Quam procul aut molli succedere sæpius umbræ
Videris, aut summas carpentē ignauius herbas,
Extremamq; sequi, aut medio procumbere campo
Pascentem, & seræ solam decedere nocti,
Continuò ferro culpam compesce: prius quàm
Dira per incautum serpant contagia uulgus.

Agni febricitantes quomodo sint curandi, in Agni historia prosequar. Ouibus ægris & gregario aliquo morbo infectis, lac caprinum aqua permixtum bibendum dabis, Obscurus. Videtur autem hic potus in febribus tum alijs tum pestilentibus conuenire. nam & agnis febrientibus lac maternū pari mensura cœlestis aquæ miscetur, aut caprinum per corniculum infunditur, teste Columella. Nec capræ nec oues peste inficientur, si ex ciconiæ uentriculo aqua intrito, singulis cochleare unum infuderis, Quintilij. Aduersus morbum ouibus letalem, Ventrem arietis cum uino coques & aqua dilues, dabisq; ouibus in potu, Rasis & Albertus. Si ægrotat uniuersum pecus, ut & ante præcepimus, & nunc (quod remur esse maxime salutare) iterum adseueramus in hoc casu, quod est remedium præsentissimum: pabula mutemus, & aquationes totius regionis, & aliū quæramus statum cœli: curemusq;, si ex calore, & æstu cōcepta pestis inuasit, ut opaca rura: si inuasit frigore, ut eligantur aprica, sed modicè ac sine festinatione persequi pecus oportebit, ne imbecillitas eius longis itineribus aggrauetur, nec tamen in totum pigre ac segniter agere. Nam quemadmodum fessas morbo pecudes uehementer agitare, & extendere non conuenit, ita conducit mediocriter exercere, & quasi torpentes excitare, nec pati ueterno consenescere, atq; extingui. Cum deinde grex ad locum fuerit perductus in lacinias colonis distribuatur, nam particulatim facilius quàm uniuersus conualescit,

siue

ſiue quia ipſius morbi halitus minor eſt in exiguo numero, ſeu quia expeditius cura maior adhibetur paucioribus, Columella. Proſpicere maximè in ipſo principio conuenit, ne in morbum peſtilentem incidant oues. Vere igitur aduentante, elelifphacum montanum praſiumq́ herbas contundes, & per dies quatuordecim in potu eis temperabis: idem & autumno diebus totidem faciendum. Quòd ſi iam eas occupauerit morbus, eiſdem remedijs uti conueniet: iuuat etiam ex cytiſo pabulũ, arundinisq́ duriſſimæ radices teneræ madefactæ, atq; in affectam partem admotæ, (ut And. à Lacuna uertit: ſed melius Cornarius, arudinis duriſſimæ radices tenerrimæ in potu maceratæ. Græcè enim non τόπου ſed ποτοῦ legendum.) Oportet autem infectas in aliam regionem transferre, ne contagione ſua ſanas etiam uitient: quin & ipſæ dum alia aqua ſpirituq́ alio fruuntur, roborantur & conualeſcunt, Africanus in Geoponicis Græcis.

Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes,
Arenteſq́ ſonant ripæ colleſq́ ſupini.
Iamq́ cateruatim dat ſtragem: atq; aggerat ipſis
In ſtabulis, turpi dilapſa cadauera tabo,
Donec humo tegere, ac foueis abſcondere diſcunt.
Nam neq; erat corijs uſus: nec uiſcera quiſq;
Aut undis abolere poteſt, aut uincere flamma.
Nec tondere quidem morbo, illuuieq́ pereſa
Vellera, nec telas poſſunt attingere putres.
Verum etiam inuiſos ſiquis tentârat amictus,
Ardentes papulæ, atq; immundus olentia ſudor
Membra ſequebat: nec longo deinde moranti
Tempore, contactos artus ſacer ignis edebat,

Vergil. in Georg. Seneca ab initio libri ſexti Naturalium quæſtionum, Pompeios celebrem Campaniæ urbem Regulo & Verginio conſulibus, deſediſſe terræmotu, & quidem diebus hybernis, ſcribit, &c. Et in eodem libro cap. 27. Aiunt (inquit) ſexcentarum ouium gregem exanimatum in Pompeianæ regionis motu. Nec eſt quare hoc putes ouibus illis timore accidiſſe. Diximus ſolere poſt magnos terrarum motus peſtilentiã fieri. Multa enim mortifera (tum aër, tum aquæ) in alto latent. Quæ cum extra ſuperficiem terræ erumpunt ſuo halitu & uapore, facilius pecora ſentiunt, in quę peſtilentia incurrere ſolet, quo auidiora ſunt, & aperto cœlo plurimum utuntur, & aquis, quarum maxima in peſtilentia culpa eſt. Oues uero mollioris naturæ quo propiora terris ferunt capita, corruptas eſſe non miror, cum afflatum diri aëris circa ipſam humum exceperint. Nocuiſſet ille & hominibus, ſi maior exijſſet, ſed illum copia aëris ſynceri extinxit, antequam ut ab homine poſſet trahi ſurgeret, Hæc Seneca. ¶ Oues ſi ab ardente Sole labefactentur, cadantq́ aſſiduè nec edant, agreſtis betę (lapathi nimirũ) ſuccus eis infundi debet: cogendæ ſunt etiam ipſas betas comedere, Anatol. ¶ Si ob paſtum inſalubriorem uenter eis tumeat, ſanguinis detractione curabis illas, tundẽs ſcilicet eas uenas, quæ ſupra labrum, & quę ſub cauda circa ſedem ſunt. Infundere etiam conuenit ſeſquiheminam humani lotij. Quòd ſi uermes (σκώληκας) unà cum herbis uorauerint, idem faciendum eſt, Anatolius. Idem aut ſimilis morbus eſt, quo (ut Gallus quidam non indoctus hæc mihi ſcribenti retulit) oues dicuntur uenenum in paſtu cum herbis ſumpſiſſe: quod fieri aiunt cum aër craſſus, lentus, & noxius cum rore concretus in herbas decumbit, qualis etiam plantis & arboribus ſæpe exitialis eſt. Ouibus inde ſtatim ualde inflatis, paſtores ſummas auriculas abſcindunt ut ſanguis emanet, & baculis percutiunt latera. Alij aquæ permiſcent inulam, & ori aperto infundunt: aut, ſi deſit aqua, urinæ permiſcent, quam in uas aliquod aut etiam calceum emiſerint. Sic oues ſtatim melius habere aiunt. ¶ Miles quidam narrauit nobis uiſam ſibi eſſe ouem quæ in rabiem inciderat cum uacca rabioſa cornu eam impetijſſet, Ruſius. ¶ Si oues æſtuantes biberint, & ſic refrigeratę fuerint, tum aliâs tum circa omentum præcipuè, ut lanij noſtri referunt, auriculæ eis dimidia ferè parte abſcinduntur: quod ſi ſanguis è uulnere manet, bene habet: ſin minus, mactantur. ¶ Bilis æſtiuo tempore non minima pernicies, potione depellitur humanæ ueteris urinæ, quæ ipſa remedio eſt etiam pecori arcuato, Columella. ¶ Si hirudinem hauſerint, acetũ acre & calidum, aut oleum eſt infundendum, Anatolius. Si uermes (σκώληκας) cum herbis deglutiuerint, quomodo curandæ ſint paulò ſuperius dictum eſt. ¶ Si qua reptilium beſtiarum momorderit percuſſerit'ue, melanthium ex uino illi offerendum eſt: ac breuiter ea omnia facienda adhibendaq́ ſunt, quæcunq; in hiſtoria horum aliorumq́ animalium tradidimus, Anatolius. ¶ Vere moriuntur paſtæ rore melleo (de quo ſupra etiam dixi, noxium eſſe ouibus, ut bubus quoq;.) Autumno autem ſi ariſtis nimium impleantur, & poſtea ſtatim bibant, diruptis uiſceribus (inteſtinis) moriuntur, Albert. ¶ Aconito neq; pecus (ouis) neq; ullum animal paſcitur, Theophraſt. Oues necat nerion (id eſt rhododendrum,) Dioſcorid. Pecus & capræ ſi aquã biberint, in qua folia rhododendri maduerint, mori dicuntur, Plin. Oues & capras perdunt euonymus & conyza, uide in Capra c. Sabina capris & ouibus uenenum eſt, Plin. lib. 16. Eſt etiam grauis pernicies herbæ ſanguinariæ, quam ſi paſta eſt ouis, toto uentre diſtenditur contrahiturq́, & ſpumam quandam tenuem tetri odoris expuit. Celeriter ſanguinem mitti oportet ſub cauda, in ea parte quæ proxima eſt clunibus, nec minus in labro ſuperiore uena ſoluenda eſt, Columella. Eaſdem uenas ſolui iubet Anatolius, ſi ob paſtum inſalubriorem uenter eis tumeat: & uériſimile eſt ipſum ex Columella tranſtuliſſe, quæ uerò ſanguinaria eſſet herba non cognouiſſe, ac ideo quod de ea priuatim dictum erat communius protuliſſe. Ego ſanguinariam herbam dici nullam noui, præter polygonum Græcorum, cui tamen uim uenenatam nemo attribuit. Sed ouibus uenenum eſſe poteſt, non item alijs animalibus, aſtricta nimirum aluo intumeſcente. (Atqui in Geoponicis Græcis polygonõ herbam arietibus dari legimus, ut ualentiores fiant ad coitum.) Qua ſola facultate alia etiam aſtringens herbula binis & rotundis ferè nummi inſtar folijs humi reptans, pulegio non diſſimilis, locis opa-

cis,ut circa ſæpes & alibi,præſertim humidis,Fuchſius numulariam uocat (expreſſa uoce Germanica **pfennigkrut**,Angli eodem ſenſu dicunt penigras)ouibus exitio eſſe creditur.Itaq; à Gallis per circunſcriptionem uocatur herba oues necans, l'herbe qui tue les brebis. At homini innoxia, & perſæpe ſalutaris eſt.Ego teneram uerno ſæpe ex aceto ſale & oleo comedi.Herba inodora eſt,flos pallidus grauiter odoratus,ranunculi ferè floris effigie: noſtri ſerpentinam (**naterkrut**) nominant, quòd ſerpentes uulnerati aut etiam aliqua parte diſſecti,hac herba ſibi mederi ut partes ſeparatæ coaleſcant, à uulgo fertur. Mirum quòd anagallidem fœminam pecora uitant:at ſi decepta ſimilitudine, (fœminæ ad marem anagallidem,)deguſtauêre,ſtatim eam quæ aſyla uocatur,in remedio quærunt:ea à noſtris ferus oculus nuncupatur,Plin. Anagallis quidem herbula nitroſo,acri & inſuaui ſapore eſt, ferè quo betæ radix cruda:ſed cum eodem tum mas tum fœmina ſapore & facultate ſit, cur illum guſtent hanc auerſentur,equidem miror. Cęterum aſylę herbæ hoc uno in loco,quod ſciam,Plinius meminit,nec uel ipſe alibi, uel aliorum quiſquam. Duua(ut mihi hæc ſcribenti Gallus quidam dictauit)herba uocatur Gallis,in Normannia præcipuè, ſimilis lapatho (uel gentianæ maiori) ſed anguſtioribus folijs & ſemper erectis , neruo medio ferè rubente, cauſticis: naſcitur iuxta aquas. Hanc ſi comederint oues,innaſcuntur eis in iecore animalia quædã parua,nigra,quæ ſimiliter duuæ uocantur:& morbus itidem duua,incurabilis:itaq; mox mactanda & comedenda ſunt animalia. Herba quoniam hyems erat demonſtrari mihi non potuit:quærent diligentiores num aliqua hydrolapathi ſpecies ſit,aut potius plantago aquatica,cui folia ſemper eriguntur:quamuis neutra cauſtica ſit, & forſitan qui hæc mihi dictauit hanc ei facultatem eſſe falſò credidit. Lanij noſtri mihi affirmant ſępe in iecore ouium hirudines reperiri,folliculis quibuſdam incluſas , longitudine ſeſquidigiti , latitudine ad longitudinem ferè dimidia,prætenues: id uitium contrahi potu aquæ paluſtris : in uentriculo nunquam ullas hirudines reperiri. Naſcitur inter frumenta herba alba panico ſimilis,occupans arua,pecori quoq; mortifera,Plin. Vide in Boue C. in aconiti mentione. ¶ Fracta pecudum non aliter quàm hominum crura ſanantur,inuoluta lanis oleo atq; uino inſuccatis,& mox circundatis ferulis conligata,Columella. ¶ Si pediculi riciniue moleſtent ouem , radix ſphendamni (id eſt aceris) tundẽda & in aqua elixanda eſt. Vbi autem à capite uſq; ad extremã ſpinę partem,lanã totonderis, (ἀναξάνης,Cornarius reddit diuulſeris,)tepidam ipſam aquam infundito, donec penetret uniuerſum corpus.Nonnulli in tali quoq; affectu(ut in ſcabie)cedria tantum utuntur. Alijs etiam in uſu eſt radix mandragoræ.(οἱ δὲ μανδραγόρου ῥίζαν ποιοῦσι καθ' ὁμοιότητα.) Cauendum autem eſt ne guſtetur (à pecore.)eſt enim periculoſa.alij cyperi radices coquunt,eoq; decocto oues abluunt,Diophanes. Atqui Plinius pediculos in ouibus gigni negat,his uerbis:In ouibus & in capris ricini ſolum gignuntur,pediculi & pulices nulli. Et alibi,Pilos habentium aſinum tantum immunem pediculis credũt, & oues. Gigni quidem pediculos in lanis interemptarum à lupis ouium , dicemus in D. ¶ Scabiem ouium contagioſam Galli uocant le tac. Oues ne ſcabræ fiant, Amurcam puram , & aquam ubi lupinus deferbuerit, & fecem de uino bono inter ſe pariter omnia ſumito , & bene commiſceto. Poſtea cum detonderis oues,unguito totas:ſinito biduum aut triduum conſudent:deinde in mari lauito,ſi aquam marinam non habebis,facito aquam ſalſam,ea lauito. Si hæc ſic feceris, non ſcabræ fient,& lanæ plus,& meliorem habebunt,& ricini non erunt moleſti.Eodem modo in omnes quadrupedes utitor ſi ſcabræ erunt,Cato cap.96. Oues frequentius quàm ullum aliud animal infeſtantur ſcabie,quam facit macies,ut maciem exiguitas cibi. Huic morbo niſi occurratur,unica totum pecus coinquinabit.Nam oues contagione uexantur,Textor. Præ frigore oues aliquando in ſcabiem & podagram incidunt,teſte Vergilio. De tonſura ouium primum animaduerto antequam incipiam facere,num ſcabiem aut ulcera habeant,ut,ſi opus eſt,antè curentur quàm tondeantur, Varro. Oues lauari ſolent uel lanæ purgandæ,uel ſcabiei curandæ cauſa,ut ſuperius ex Macrobio recitaui. Quæ inter tondendum excitantur uulnera,pice liquida inungere conuenit,at uniuerſum corpus oleo cum uino,aut coctorum ſucco lupinorum amarorum.Sed multò præſtantius fuerit ex uini amurcæq; portionibus paribus,aut ex oleo & uino albo ceræ & adipi(στέαρ,ſeuo)miſtis, inungere. Hoc ſiquidem efficit lanam innocuam(ἔριον βλαβερὸν οὐ ποιεῖ,)ſcabiei reſiſtit,ulceraq; prohibet ne fiant,Didymus. Vide etiam infra in E. ubi de tonſura ouium,quomodo iam tonſæ illinendæ ſint ne ſcabræ fiãt, ex Columella præcipuè. Scabie igitur oues nunquam infeſtabuntur,ſi eis quæ prædicta ſunt, quiſpiam oues tonſas inunxerit:Sin autem ob negligentiam tuam,ſcabie tuæ fœdentur oues,eas curabis hoc modo:Amurcæ ſine ſale,aquæ in qua amari lupini maduerint,feciſq; uini albi,ſingulorũ ęquas portiones in uaſe aliquo miſcens,& calefaciens,ouem inde perungito, eamq; ſic in unam & alteram diem relinquito.Tertia uero die,marina aqua,aut muria calida lauanda eſt:ac poſt id,aqua potabili. Quidam cupreſſi ſphærulas aqua maceratas affundunt.Alij ex ſulfure, cypero , ceruſa atq; butyro miſtis,ſcabras oues inungunt. Sunt qui ex luto orto ab urina quam aſinus in uia excreuit, illinant oues.Nonnulli autem rectius facientes,non prius admouent aliquod remediorum dictorum,quàm totonderint partem ſcabidam,eamq; lotio antiquo perfuderint. In Arabia porrò uel ſola cedriæ inunctione ſcabiem diſcutiunt,ut in camelis & elephantis quoq;. Scabiem ouium compeſces, ſi lotio præluens,ſulfure atq; oleo inunxeris,Diophanes. Oues(inquit Columella)frequentius, quàm ullum aliud animal infeſtantur ſcabie,quæ ferè naſcitur,ſicut noſter memorat poëta: Cum frigidus imber Altius ad uiuum perſedit, & horrida cano Bruma gelu. Vel poſt tonſuram , ſi remedium

prædicti

prædicti medicaminis non adhibeas, si æstiuum sudorem mari, uel flumine non abluas, si tonsum gregem patiaris syluestribus rubis, ac spinis sauciari: si stabulo utaris, in quo mulæ, aut equi, aut asini steterunt: præcipuè tamen exiguitas cibi maciem, macies autem scabiem facit. Hæc ubi cœpit irrepere, sic intelligitur: uitiosum locum pecudes, aut morsu scalpunt, aut cornu, uel ungula tundunt, aut arbori adfricāt, parietibúsue detergent. quod ubi aliquam facientem uideris, comprehendere oportebit, & lanam diducere: nam subest aspera cutis, & uelut quædam prurigo, cui primo quoq; tempore occurrendum est, ne totam progeniem coinquinet, & quidem celeriter, cum & alia pecora, tū præcipuè oues contagione uexentur. Sunt autem complura medicamina, quæ idcirco enumerabimus, non quia cunctis uti necesse sit, sed quoniam nonnullis regionibus quędam reperiri nequeunt, ex pluribus aliquod inuentum remedio sit. Facit autem commodè primum ea compositio, quam paulo ante demonstrauimus, si ad fecem, & amurcam, succumq; decocti lupini misceas portione æqua detritum album elleborum. potest etiam scabriciem tollere succus uiridis cicutæ: quæ uerno tempore, cum iam caulem nec adhuc semina facit, decisa contunditur, atque expressus humor eius fictili uase reconditur, duabus urnis liquoris, admisto salis torridi semodio: quod ubi factum est, oblitum uas in sterquilinio defoditur, ac toto anno fimi uapore concoctum, mox promitur: tepefactumq; medicamentum linitur scabræ parti, quæ prius aspera testa, uel pumice defricta redulceratur. Eidem remedio est amurca duabus partibus decocta, item uetus hominis urina testis candentibus inusta: quidam tamen hanc ipsam subiectis ignibus quinta parte minuunt, admiscentq; pari mensura succum uiridis cicutæ. Deinde figularibus tritis, & picis liquidæ, & fricti salis singulos sextarios infundunt. Facit etiam sulfuris triti, & picis liquidæ modus æqualis igne lento coactus. Sed Georgicum carmen affirmat, nullam esse præstantiorem medicinam, Quàm si quis ferro potuit rescindere summum Vlceris os, alitur uitium, uiuitq; tegendo. Itaq; referandum est, & ulcera medicamentis curandum, Hæc omnia Columel. Sed Vergilij etiam ex Georgicis eadem de re uersus apponam omnes:

Turpis oues tentat scabies, ubi frigidus hymber
Altius ad uiuum persedit, & horrida cano
Bruma gelu: uel cum tonsis illotus adhæsit
Sudor, & hirsuti secuerunt corpora uepres.
Dulcibus idcirco fluuijs pecus omne magistri
Perfundunt, udisq; aries in gurgite uillis
Mersatur, missusq; secundo defluit amni.
Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca:
Et spumas miscent argenti, uiuaq; sulphura,
Idæasq; pices, & pingueis unguine ceras,
Scillāq;, helleborosq; graues, nigrumq; bitumen.
Non tamē ulla magis præsens fortuna laborū est,
Quàm si quis ferro potuit rescindere summum
Vlceris os: alitur uitium, uiuitq; tegendo,
Dū medicas adhibere manus ad uulnera pastor
Abnegat, & meliora deos sedet omnia poscens.

Medentur pecori lupini cum chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant etiā scabiem quadrupedum omnium in amurca decocti, uel utroq; liquore postea mixto, Plin. Lupini cum chamæleontis nigri radicibus decocti, quadrupedum (προβάτων, ouium) scabies sanāt, in quem usum tepido decocto illo abluuntur, Dioscorid. Tragus (ex hoc opinor loco) quadrupedum & ouium scabiem sanari scribit lupinis cum radicibus carlinæ uulgò dictæ (**åberwurtz**) decoctis in uino quod à dolijs dum hauritur destillās uasculis excipitur, uel etiam in aqua. Halimo syluestri effectus maiores in sananda hominum ac pecorum scabie, Plin. Herodotus πισσοκωνίαν dixit (malim omicron in antepen. κωνιᾶν enim inungere est,) quoniam oues pice illinebantur, Hesych. & Varin. nimirum aduersus scabiem, uel ad tonsillas. Nam in uoce Κωνῆσαι apud Hesychium & Varinum sic legimus, πισκωνία (malim per duplex sigma) ἡ νῦν πισσα (pix liquida nimirum) ἢ χρῖσαι τὰ ἀγίσματα τῶν προβάτων. Pissasphaltos est mixta bitumini pice, naturaliter ex Apolloniatarū agro. Quidam ipsi miscent, pręcipuū ad scabiem pecorum remedium, aut si fœtus mammas læserit, Plin. Pecorum scabiem sanāt, lanasq; emolliunt piscinæ maris. Mediterranei marinam aquā imitabuntur, quàm salsissimā, si quatuor sextarijs aquæ, unum salis addiderint: nam si quis amplius addere conetur, uinci aquā, salemq; non liquari aiunt: moderatissimā fieri putāt, si aquæ sextarijs quatuor octonos salis cyathos misceāt, Plin. 31. 6. Sunt qui dicāt illam demum aquam salsam respondere marinæ in qua ouum fluitet nec subsidat: quod cum ego experirer eiusdem ponderis aquam & salem esse oportere comperi ut ouum innataret. Duo salis sextarij in quatuor aquæ sextarios missi, temperatissimam marini liquoris copiam faciunt, Plinius Secundus apud Marcellum. ¶ Si abscessus corporis superficiem obsideat, aperiundus est, uulneriq; torrefactus sal atq; tenuissimus ex liquida pice imponendus, Anatol. ¶ Est etiā insanabilis sacer ignis, quā pusulam uocāt pastores: ea nisi compescitur intra primam pecudem, quæ tali malo correpta est, uniuersum gregem contagione prosternit: sic quidem quod nec medicamentorum, nec ferri remedia patitur. Nam penè ad omnem tactum excandescit: sola tamen ea fomenta nō aspernatur lactis caprini, quod infusum tantum ualet, ut & blandiatur igneam sæuitiā, differens magis occidionem gregis, quàm prohibens. Sed Aegyptiæ gentis autor memorabilis Dolus Mendesius, cuius commenta, quæ appellantur Græce ὑπομνήματα sub nomine Democriti falsò produntur, censet propter hanc sæpius ac diligenter ouium terga perspicere: ut si forte sit in aliqua tale uitium deprehensum, confestim scrobem defodiamus in limine stabuli, & uiuam pecudem, quæ fuerit pusulosa, resupinam obruamus, patiamurq; super obrutam meiere totum gregem, quod eo facto, morbus propulsetur, Columella. ¶ Claui quoq; dupliciter infestant ouem, siue cum subluuies, atq; intertrigo in ipso discrimine ungulæ nascitur, seu cum idem locus tuberculum habet, (rustici nostri hoc uitium

in pecore uulgò herinaceum uocant)cuius media ferè parte canino ſimilis extat pilus,eiq; ſubeſt uermiculus. Subluuies,& intertrigo pice per ſe liquida,uel alumine & ſulfure, atq; aceto miſtis rite eruentur:uel tenero punico malo,prius quàm grana faciat,cum alumine pinſito,ſuperfuſoq; aceto, uel æris ęrugine infriata,uel combuſta galla cum auſtero uino lęuigata,& ſuperpoſita:tuberculum, cui ſubeſt uermiculus,ferro quàm cautiſſime circũſecari oportet,ne dum amputatur etiam quod infra eſt animal uulneremus:id enim cum ſauciatur,uenenatam ſaniem mittit,qua reſperſum uulnus ita inſanabile facit,ut totus pes amputandus ſit:& cum tuberculum diligenter circunciderís,candẽs ſeuum uulneri per ardentem tædam inſtillato, Hæc omnia Columel. ¶ De mentigine ſiue oſtigine mortifera lactentibus agnis,lege in Agno c.

¶ In morbo comitiali cerebrum nimis humidum eſt. cognouerit autem hoc ipſum quis maximè ex ouibus,& præſertim capris.hæ enim frequentiſſimè corripiũtur.quod ſi caput ipſarum diſſecueris,reperies cerebrum humidum & ſudore refertum ac male olens, Hippocrates in libro de morbo ſacro. ¶ Chamelæam quoquo modo collectam iumentorum pecorumq; oculis ſalutarem eſſe aiunt,Plinius. Papaueris cornuti folium argema in ouibus tollere ſcripſit Theophraſtus: Dioſcorides inunctum argema & nubeculas κτηνῶν,(id eſt pecudum & iumentorum,)emendare. ¶ Si moleſta pituita eſt,cunilæ bubulæ,uel nepetæ ſylueſtris ſurculi lana inuoluti naribus inſeruntur,uerſanturq; donec ſternuat ouis,Columella. Veratrum nigrum pecorum & iumentorum pituitas ſanat,ſurculo per aurem traiecto,& poſtero die eadem hora exempto, Plinius. ¶ Ad tonſillas pix liquida illinitur, ut ſupra dixi inter remedia contra ſcabiem. ¶ Naſcitur ouibus goſſum ſub gula ex fluxu humorum à capite deſcendentium: & perforata ibi pelle humor aqueus paulatim extillat, curanturq;,Creſcentienſis.Noſtri hoc uitium uocant **kröpff**,id eſt ſtrumas, & de ouibus ſic affectis dicere ſolent,**ſy kelchend**.contingit autem aliquando cum uitæ periculo.oboritur pręcipuè initio ueris:& poſtea cum iam gramine paſcuntur inclinatis capitibus,curantur.Sunt qui ſic affectarum pabulo, uel ſali potius,medicamenta miſceant,ut quidam apud nos iuniperi baccas & linguæ ceruinę folia trita. ¶ Opiliones aſari radicis pollinem ſali mixtum ouibus lingendum præbent,ad pulmonis præcipuè uitia & tuſſim,Tragus. Oues ſi tuſſient,amygdalæ repurgatæ contuſæq; cum tribus uini cyathis diſtemperatæ,per nares infundi debent, Anatolius. Paſtores noſtri ouibus ægris,in tuſſi præſertim pſeudochamædry medentur,unde etiam noſtri herbam ouium (**ſchaafkrut**) appellant.Similis eſt chamædryi, ſed fatua & inodora,floribus cœruleis ſpicatim per adnatos ramulos digeſtis,in medij caulis cacumine nunquam ſe aperientibus.Plura de hac planta dixi in Boue c. Suſpirioſè laborantibus,auriculæ ferro reſcindendæ, mutandæq; regiones, quod in omnibus morbis ac peſtibus fieri debere cenſemus,Columella. Si laborent dyſpnœa,ferro illis aures τέμνειν,id eſt, amputare(forare uertit Andreas à Lacuna:Cornarius incidere. ego ſummas auricularum partes reſecandas intelligo,)oportet,ipſasq; oues aliò traducere,Anatolius. Radix herbæ conſiliginis,ſuum quidem & pecoris omnis remedium præſens eſt pulmonum uitio, uel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua,haberiq; in ore aſſiduè ſub lingua,Plinius. Ouem pulmonariam ſimiliter ut ſuem curari conuenit,inſerta per auriculam,quam ueterinarij conſiliginem uocant. de ea iam diximus,cum maioris pecoris medicinam tradidimus,ſed is morbus æſtate plerunq; concipitur, ſi defuit aqua,propter quod uaporibus omni quadrupedi largius bibendi poteſtas danda eſt. Celſo placet,ſi eſt in pulmonibus uitium,acris aceti tantum dare,quantum ouis ſuſtinere poſſit, uel humanæ ueteris urinæ tepefactæ trium heminarum inſtar per ſiniſtram narem corniculo infundere,atq; axungię ſextantem faucibus inſerere,Columella. ¶ Cauda ouis quàm arctiſſimè præligata, euulſa inde lana,præ faſtidio quæ non paſcebatur ouis,ſtatim ueſcitur: traduntq; quod extra nodum ſit è cauda præmori,Plinius. ¶ Bilis æſtiuo tempore non minima pernicies potione depellitur humanæ ueteris urinæ,quæ ipſa remedio eſt etiam pecori arcuato,Columella. De uermibus ſeu hirudinibus iecoris,ſupra dixi inter morbos ouis toti corpori periculoſos. ¶ Tormentilla uulgò dicta dyſenteriam & alia uentris profluuia ſiſtit.quare opiliones etiam ea utuntur ouibus curandis,Tragus. In noſtra regione ut uenter ouibus ſiſtatur,ſalem præbent,& ſic excitata ſiti uinum nigrum,Albertus.

¶ Meatus etiam alimenti ſicci coaluit aliquibus beſtijs,ſcilicet ouibus & quibuſdam alijs.Ariſto.

¶ Lien ouibus aliquando craſſis humoribus impletur inflaturq;,idq; ſępius mẽſe Maio & Aprili præ copia craſſi lentiq; ſanguinis:unde ſæpe ſubitò moriuntur.Prodeſt eis ſtetum,ut uulgò uocant, duorum digitorum poni inter nares,& operam dare ut multum detrahatur ſanguinis. Quædam enim ſic liberantur,aliæ nihilominus moriuntur,Creſcentienſis. ¶ Animalia in renibus pinguiſſima:oues quidem letaliter circum eos concreto pingui,Plinius. Oues in renibus opimandis luxuriant: & ijs pingui undiq; obductis intereunt, quod ubertate pabuli fit, ut in Sicilia agro Leontino. Quocirca ſero diei agere oues ad paſcua paſtores loci illius ſolent,quo minus capiant pabuli, Ariſtoteles. Ouibus ſolis animalium renes totos obeſos habere letale eſt. quo fit ut quanquam pingues admodum ſint,tamen aliquid deſit,& ſi non utriq;,dextro quidem.cauſa cur hoc ſolis, aut maximè ouibus accidat,quod ijs quæ adipe pingueſcere ſolent, pingue humidum eſt. itaq; non æque flatus intercluſi dolorem faciunt,quod cauſa ſyderationis eſt,Ariſt.de par.libro 3.cap.9. & rurſus, Copia etiam ſeui genus ouium longe excedit.omnium enim animalium oues celeri renũ obeſitate opplentur,itaq; humore flatuq; intercluſo celeriter præ ſyderatione intereunt. nam per uenam aortam &

maiorem

maiorem statim uitium ad cordis sedem transuehitur. ¶Oues præ nimio frigore aliquando in scabiem uel podagram incidunt, teste Vergilio. ¶Ouem, equum, & hominem eisdem ferè totidemq́ morbis tentari periti tradunt, Aristoteles.

D.

Oues quadrupedum mitissimæ sunt, Textor: mansuetæ & innocentes, Albertus. Ouis de domo uix eijcitur, & eiecta recurrit, Obscurus. Maximè natura quietæ sunt, & aptissimæ ad uitam hominum: quare & propter utilitatem & propter placiditatem nutriendæ ab homine assumptę sunt, Varro. Genus ouile amens, & moribus, ut dici solet, stultissimis est, quippe quod omnium quadrupedum ineptissimum sit: repit in deserta sine causa. hyeme obstante ipsum sæpe egreditur stabulo: occupatum à niue, nisi pastor compulerit, abire non uult, sed perit desistens, nisi mares à pastore ducantur: ita enim reliquus grex consequitur, Aristot. Quàm stultissima animalia lanata: quà timuêre ingredi, unum cornu rapto sequuntur, Plin. In ouis ingenio se prodit τὸ εὐηθὲς, (id est simplicitas uel stultitia,) Adamantius. Ouis & asinus ineptissimis sunt moribus & degeneribus animis, Aelian. Ouium & boum duces constituuntur, Aristot. Omnium maximè animalium oues ad parendum faciles sunt: Etenim ad uerba pastoribus obediunt, & canibus obtemperant, & capras sequuntur, simul & inter se amant, Aelian. Docent pastores suas oues gregari facto strepitu, ut supra in C. retuli, ubi de partu et abortu ouiũ dixi. Pili molles hominem timidum designant: nam & inter bruta huiusmodi sunt quibus mollissimus pilus, ut ouis, lepus, Aristot. Oues se inuicem amant, & una condolet alteri: nam sana si alteram uiderit imbecillam, Soli pro ea se obijcit, & umbram ei obtendit, Albertus. Mater agnum odore posteriorum noscit, Albert.

¶Cum capris oues amicitia coniunctæ sunt, Aelian. Luporum insidijs oues minus idcirco patent, quòd non ita separatim à reliquis errant quemadmodum singulæ capræ à gregalibus suis segregantur, Aelian. Lupum grauiore pedis sonitu ouis stulta uocat, Plutarch. Vide in Lupo D. λελυκωμένα πρόβατα, τὰ λυκόσπαστα, (id est oues à lupis dilaniatæ,) Hesych. & Varin. Ouium quas lupus occiderit pelles ac uellera, & facta ex his uestis, longè quàm cætera aptiora sunt ad pediculos procreandos, Aristot. Vide in Lupo D. ubi etiam expositum est, cur oues à lupis dilaniatæ carnem quidem suauiorem, lanam autem tabidam flaccidamq́ habeant. Haud mirum uideri debet ouis pellem à lupo dilaniatæ pruritum mouere. nam ob uehementem metum, tum etiam ob contrariam naturam malè afficitur: etsi mors enim ultimum sit supplicium, magis tamen afficitur corpus in uno quàm alio genere. Metuit homo magis in mari fluctuans quàm coram hostibus, Cardan. Mirum est, inquit idem, & tamen uerum, fidibus lupi agninas malè obstrepere: quanquam hoc idem contingat neruis fermè omnibus diuersorum animalium, ut canis & agni. Manifestius hoc contingit etiam in tympanis: nam ouina coram lupinis penè obmutescunt, stridentq́. Oues etiam mortuę mortuum lupum extimescunt, Oppianus: cum proximè dixisset si tympanum ex pelle lupina pulsetur inter alia quæ ouillis pellibus constãt, hæc obmutescere, illud unum grauiter resonare. Si tendatur chorda lupina cum chordis ouillis, hæ rumpentur, uel omnem harmoniam (sonum) amittent. Quòd si pelles etiam ouis & lupi coniungantur, ouilla lanam amittet, ut & alij scribunt & Albertus, qui tamen hoc se expertum negat. (Plura de his omnibus leges in Lupo D.) Ego ea quæ de chordis & tympanis dicuntur superstitiosa esse puto. Quanquam enim lupina pellis cum durior solidiorq́ sit ouillis, sonum proculdubio in tympanis longè clariorem ædat, ut sonus reliquorum longè inferior minus animaduertatur, ut lux candelæ iuxta ignem magnum positæ: (eadem & in chordis ratio fuerit.) rumpi tamen uel prorsus obmutescere quis credat? Cæterum pellem ouillam lupinæ coniunctam absumi citius non mirum est, ut neq́ anseris pennas prius quàm aquilæ, si coniunxeris. Sicciorum enim animalium partes etiam sicciores minusq́ excrementitiæ sunt, & eandem ob causam diuturniores. Sunt autem syluestria mansuetis ficciora, tum exercitij tum pabuli ratione: nam & exercentur amplius, & pabulo tum ficciore tum minus copioso fruuntur. Et anseris quidem pennas plures ab una aquilina adiecta consumptas, expertum se profitetur Albertus. Sed si natura citius pereunt anserinæ, non uerè nec propriè ab aquilinis consumi dicentur. Experiri poterunt curiosi, sepositis anserinis pennis alijs per se, alijs cum aquilina adiuncta, ut uideant pariter'ne, an hæ uel illæ priores intereant. Idem cum ouilla & lupina pellibus experiri licebit. ¶Apibus inimicæ & oues, difficile se à lanis earum explicantibus, Plinius.

E.

Quadrupedum syluestrium quas utilitatis causa deprehensas homines incluserunt, ut mansuescerent, primas non sine causa putant oues assumptas, & propter utilitatem & propter placiditatem. maximè enim hæ natura quietæ, & aptissimæ ad uitam hominum. Ad cibum enim lac, & caseum adhibitum, ad corpus uestitum & pelles attulerunt, Varro. Vtilis est ouis lana, corio, lacte, carne, uisceribus, (intestinis) fimo in quo quiescit, Albert. Nostri uulgò quosdam uersus recitant, quorum sensus est, illum qui oues & apes possideat uel mediocri diligentia adhibita, facile ditescere. Hab byhe vnd schaaf/ Vnd lig vnd schlaaf. Schlaaf aber nit zelang/ Das dir nit der gwünn zergang. ¶Pastio.

Ergo omni studio glaciem, uentosq́ niuales,
Quo minus est illis curæ mortalis egestas,
Auertes: uictumq́ feres, & uirgea lætus
Pabula: nec tota claudes fœnilia bruma.

At uero Zephyris cum læta uocantibus æstas,
In saltus utrunq; gregem (oues et capras) atque in pascua mittes.
Luciferi primo cum sydere frigida rura
Carpamus: dum mane nouũ, dũ gramina canẽt:
Et ros in tenera pecori gratissimus herba est.
Inde, ubi quarta sitim cœli collegerit hora,
Et cantu querulæ rumpent arbusta cicadæ:
Ad puteos, aut alta greges ad stagna iubeto
Currentem ilignis potare canalibus undam.
Aestibus at medijs umbrosam exquirere uallẽ,
Sicubi magna Iouis antiquo robore quercus
Ingentes tendat ramos: aut sicubi nigrum
Ilicibus crebris sacra nemus accubet umbra.
Tum tenues dare rursus aquas: & pascere rursus
Solis ad occasum: cum frigidus aëra Vesper
Temperat: & saltus reficit iam roscida luna:
Littoraq; halcyonen resonãt, & acanthida dumi,

Vergil. 3. Georg. (Vergilius libro 3. Georgicorum mane pasci præcipit oues secundum morem suę prouinciæ: nam in aliquibus locis morbum contrahunt, nisi iam siccato rore pascantur, Seruius.) Et rursus,

Si tibi lanitium curæ; primum aspera sylua;
Lappæq; tribuliq; absint: fuge pabula læta,
Continuoq; greges, uillis lege mollibus albos,

(& arietẽ tum corpore, tum lingua palatoq; candidum.) Primum prouidendum, ut totum annum rectè pascantur intus & foris, Varro. Pascua ouillo generi utilia sunt, quæ uel in noualibus, uel in pratis siccioribus excitantur. Palustria uerò noxia sunt, syluestria damnosa lanatis, Pallad. Sequeris autem noualia non solum herbida, sed quæ plerunq; uidua sunt spinis, utamurq; sæpius authoritate diuini carminis: Si tibi lanitium curæ est, primum aspera sylua, Lappæq; tribuliq; absint. Quoniam ea res, ut ait idem, scabras oues reddit, cum tonsis illotus adhæsit Sudor: & hirsuti secuerunt corpora uepres: tum etiam quotidie minuitur lana, quæ quanto prolixior in pecore concrescit, tanto magis obnoxia est rubis, quibus uelut hamis inuncata à pascentium tergoris auellitur: molle uero pecus etiam uelamen, quo protegitur, amittit, atq; id non paruo sumptu reparatur, Columella. Hoc pecus quamuis mollissimum, ualetudinis tutissimæ est, minimeq; pestilentia laborat. Verum tamen eligendum est ad naturam loci: quod semper obseruari non solum in hoc, sed etiam in tota ruris disciplina Vergilius præcipit, cum ait: Nec uero terræ ferre omnes omnia possunt. Pinguis, & campestris situs proceras oues tolerat, gracilis & collinus quadratas: syluestris & montosus exiguas: pratis planisq; nouali bus tectum pecus commodissime pascitur. Idq; non solum generibus, sed etiam coloribus plurimum refert, Idem. Aestate oues sub dio nutriuntur stabulanturq;. Cæterum inualescente Sole in umbram sunt subducendæ: alioqui nequaquam. Maximè siquidem læduntur frigore, Florentin. Per totam æstatem (inquit Crescentien.) aurora surgente festinanter mulgeantur, ne solitum pastum perdant: & cum dies incaluerit, sic ducantur, ut calor Solis aut uentus urens non possit eis nocere. Cæterum uesperi tandiu foris sint, donec recuperent pastum quem perdiderunt in die. Cum redierint, semper curandum ne sint calidæ cum in ouilia includuntur. Quòd si magnus feruor fuerit, eant in proxima pascua, ne si longius abierint non possint recurrere ad umbracula: nec pastores sinant eas importunè aggregari cum cœlum feruet: quin semper moderatè dispergant. Cũ adducunt calidæ, nõ mulgeantur, (donec refrigerent mediocriter.) Cũ aurora apparuerit, mox agniculi ducãtur ex umbraculis, ubi solicitè custodiant. Cũ uiderint mane telas aranearũ oneratas aqua, non permittant pascere. Si feruor fuerit & pluuia ceciderit, non sinantur iacere, sed ad altiora ducantur, ubi expositæ sint uento, semperq; moueantur. Cauendæ autem sunt ab herbis, quibus permixta est arena. Mensibus Aprili, Maio, Iunio & Iulio non sunt permittendæ multum pasci, ut peritus quidam pastor monet, ne nimium impinguentur. sed mense Septembri, Octobri & Nouembri post mediam tertiam sunt tota die dimittendæ in pascuis, ut impinguentur quantum poterunt, Hucusq; Crescentien. Non eadem loca æstiua & hyberna idonea omnibus ad pascendum. Itaq; greges ouium longe abiguntur ex Apulia in Samniũ æstiuatum, atq; ad publicanũ profitentur, ne si inscriptũ pecus pauerint, lege censoria committant mulietos, & à campestri, æstate exigũtur in Gurgures altos montes, Varro. Et rursus, Greges in Apulia (in solitudine & saltibus pascentes, hybernis & ęstiuis pascuis longè separatis) æstate prima luce exeũt in pastum, propterea quòd tunc herba roscida meridianam, quæ est aridior, iucũditate præstat. Sole exorto puro propellũt, ut redintegrantes rursus ad pastũ alacriores faciant. Circiter meridianos æstus, dũ deferuescũt, sub umbriferas rupes & arbores patulas subijciũt, quoad refrigerato aëre uespertino, rursus pascant ad Solis occasum. Ita pascere pecus oportet, ut aduerso (auerso) Sole agat: caput enim ouis molle maximè est. (Infirmissimũ pecori caput: quamobrẽ auersum à Sole pasci cogendũ, Plin.) Ab occasu paruo interuallo interposito ad bibendũ appellũt, & rursus pascũt quoad contenebrauit: iterũ enim tunc iucũditas in herba redintegrauit. hæc ab Vergiliarũ exortu ad æquinoctiũ autũnale maxime obseruãt. Quibus in locis messes sunt factæ, interest utile (teneant in stipulis, q̃d est utile, &c. Crescent.) duplici de causa, q; & caduca spica saturant, & obtritis stramẽtis (& stercoratione faciũt in annũ sequentẽ, & segetes meliores, Crescent.) et stercoratione faciunt in annũ segetes meliores. Reliquę pastiones hyberno ac uerno tẽpore hoc mutant, q; pruina iam exhalata ꝓpellunt in pabulũ, & pascunt diẽ totũ, ac meridiano tempore semel agere potum satis habent, Hactenus Varro. Salis crebra conspersio, inquit Pallad. uel pascuis mista, uel canalibus frequenter oblata, debet pecoris leuare fastidiũ. (De salis usu supra etiam dixi in c. in cibi ac potus ouiũ mentione, & intertuendæ sanitatis præcepta.) Nam per hyemem, si penuria est, fœnũ, (si penuria est fœni uel paleę, uicia uel facilior uictus, &c. Crescent.) uel palea, uel uicia, uel facilior

facilior uictus ulmi ſeruatis frondibus præbeatur, aut fraxini. Aeſtiuis menſibus paſcantur ſub lucis initio, cum graminis teneri ſuauitatem roris miſtura commendat. Quarta hora caleſcente potus puri fluminis, aut putei præbeatur, aut fontis. Medios ſolis calores uallis, aut arbor umbroſa declinet. Deinde ubi flexo iam die ardor infringitur, & ſolum primo imbre ueſpertini roris humeſcit, gregem reuocemus ad paſcua. Sed canicularibus & æſtiuis diebus ita paſcendæ ſunt oues, ut capita gregis ſemper auertantur à ſolis obiectu. Hyeme autem uel uere, niſi reſolutis gelicidijs ad paſcua prodire non debent: nam pruinoſa herba huic generi morbos creabit: ac tunc (al' tantum) ſemel adaquare ſufficiet. De temporibus paſcendi & ad aquam ducendi per æſtatem non aliter ſentio, quàm ut prodidit Maro, Luciferi primo cum ſydere, (&c. ut ſuperius recitaui.) Deinde circa quartam diei horam & cum æſtus uiget, ad puteos, ſtagna, ualles aut aliam umbram perducemus greges. Rurſus deinde iam mitigato uapore compellantur ad aquam, etiam per æſtatem id faciendum, & iterum ad paſcua producendum ad occaſum Solis. Sed obſeruandum eſt ſydus æſtatis per emerſum caniculæ, ut ante meridiem grex in occidentem ſpectans agatur, & in eam partem progrediatur, poſt meridiem in orientem: ſiquidem plurimum refert, ut paſcentium capita ſint (auerſa) obuerſa ſoli, qui plerunq; nocet animalibus oriente prædicto ſydere. Hyeme & uere matutinis temporibus intra ſepta contineãtur, dum dies aruis gelicidia detrahat: nam pruinoſa ijs diebus herba pecudi grauedinem creat, uentrẽq; proluit: quare etiam frigidis, humidiſq; temporibus anni ſemel tantum ei poteſtas aquę facienda eſt, Columella. Omni pecudi larga præbenda ſunt alimenta. Nam uel exiguus numerus, cum pabulo ſatiatur, plus domino reddit, quàm maximus grex, ſi ſenſerit penuriam, Idem. De cibis & paſtione ouium dixi etiam nonnulla Capite tertio, primum in mentione cibi ac potus earũ, deinde inter præcepta tuendæ ſanitatis. Oues nutrire conuenit ex cytiſo, herba Medica, aut fœnogræco, aut bromo (id eſt auena,) nec non ex culmis (achyris, id eſt paleis, qui ſunt folliculi granorum) leguminum atq; hordei. Quæ quidem multò præſtantiora redduntur, ſi in area ipſa reſpergantur ſalſugine. Ex ficubus etiam groſſi (ὄλυνθοι) decidentes, atq; arida folia oues commodiſſimè nutriunt. Sunt autem ducendæ ad paſtum, æſtate quidem prius quàm Sol exoriatur, rore adhuc non reſoluto, (ἐπὶ τῆς δρόσου ἁπαλῆς μενούσης.) Oportet etiam proſpicere ut oues ſemper Solem habeant à cauda: utq; earum impar ſit numerus, ceu quod habeat quandam uim naturalem ad incolumitatem atque ſalutem gregis, Florentinus. Capreæ, oues & iuuencæ ſæpibus arceri debent à uitibus, quibus plurimum nocent paſcendo & mordendo, teſte Vergilio. Apibus ſtatio quærenda eſt, quo neq; ſit uentis aditus, neque oues hœdiq; petulci Floribus inſultent, Idem. Matrices oues poſtquam pepererint quomodo ſint tractandæ, uide in agno E.

¶ Græcas oues, ſicut Aſianas, uel Tarentinas moris eſt potius ſtabulo nutrire, quàm campo, & pertuſis tabulis, ſolum, in quo claudentur, inſternere: ut ſic tuta cubilia, propter iniuriã pretioſi uelleris, humor reddat elabens. Sed tribus, per annum totum, diebus aprico die lotas oues ungere oleo oportebit, & uino. Propter ſerpentes, qui plerunq; ſub præſepibus latent, cedrum, uel galbanum, uel mulieris capillos, aut ceruina cornua, frequenter uramus, Palladius & Creſcent. Græcum pecus, inquit Columella, quod pleriq; Tarentinũ uocant, niſi cum domini pręſentia eſt, uix expedit haberi: ſiquidem & curam & cibum maiorem deſyderat: nam cum ſit uniuerſum genus lanigerum cæteris pecudibus mollius, tum ex omnibus Tarentinum eſt molliſſimum, quod nullam domini aut magiſtrorum inertiã ſuſtinet, multoq; minus auaritiã, nec æſtus nec frigoris patiens. Raro foris, plerunq; domi alitur, & eſt auidiſſimũ cibi, cui ſi detrahitur fraude uillici, clades ſequitur gregẽ. Singula capita per hyemem rectè paſcuntur ad præſepia tribus ordei, uel freſæ cum ſuis ualuulis fabæ, aut cicerculæ quatuor ſextarijs, ita ut & aridam frondem præbeat, aut ſiccam uel uiridem medicã, cytiſumue, tum etiam cordi fœni ſeptena pondo, aut leguminum paleas adfatim. Minimus agnis uendundis in hac pecude, nec ullus lactis reditus haberi poteſt: nam & qui ſummoueri debent, pauciſſimos poſt dies quàm editi ſunt, immaturi ferè mactantur, orbæq; natis ſuis matres alienæ ſoboli præbent ubera: quippe ſinguli agni binis nutricibus ſummittuntur, nec quicquam ſubtrahi ſummiſſis expedit, quo ſaturior lactis agnus celeriter confirmetur, & parta nutrici conſociata minus laboret in educatione fœtus ſui: quam ob cauſam diligenti cura ſeruãdum eſt, ut & ſuis quotidie matribus, & alienis non amantibus, agni ſubrumentur. Plures autem in eiuſmodi gregibus, quàm in hirtis maſculos enutrire oportet: nam prius quàm fœminas inire poſſint mares caſtrati, cum bimatum expleuerint, enecantur: & pelles eorum propter pulchritudinem lanæ maiore pretio, quàm alia uellera mercantib. traduntur. Liberis autem campis, & omni ſurculo, ruboq; uacantibus ouem Græcam paſcere meminerimus, ne, ut ſupra dixi, & lana carpatur & tegumen: nec tamen ea minus ſedulam curã foris, quia non quotidie procedit in paſcua, ſed maiorem domeſticam poſtulat: nam ſæpius detergenda, & refrigeranda eſt: ſæpius eius lana diducenda, uinoq; & oleo inſuccanda: nonnunquam & tota eſt eluenda, ſi diei permittit apricitas: idq; ter anno fieri ſat eſt, ſtabula uero frequenter euerrenda & purganda, humorq; omnis urinæ deuerrendus eſt, qui commodiſſimè ſiccatur perforatis tabulis, quibus ouilia conſternuntur, ut grex ſupercubet: nec tantum cœno, aut ſtercore, ſed exitioſis quoq; ſerpentib. tecta liberantur, quod ut fiat,

Diſce & odoratam ſtabulis incendere cedrum,
Galbaneoq; agitare graues nidore chelydros.
Sæpe ſub immotis præſepibus aut mala tactu
Vipera delituit, cœlumq; exterrita fugit,
Aut tecto aſſuetus coluber.

Quare, ut idẽ iubet: Cape saxa manu, cape robora pastor. Tollentem͡q minas, & sibila colla tumentẽ Deijce. Vel ne istud cum periculo facere necesse sit, muliebres capillos, aut ceruina sæpius ure cornua: quorum odor maximè non patitur stabulis prædictam pestem consistere, Hactenus Columella. Ne bestiæ nocentes prorepant ad oues, suffitum in stabulis moliri conuenit: nempe ex capillis mulierum, aut galbano, aut cornu ceruino, aut caprillis unguibus, aut pilis, bitumine & casia, aut conyza, aut alio denique graueolentium, siue per se, siue cum alijs pluribus contuso. Ad gregis autem stratum, utendum est calamintha, asphodelo͡q aut pulegio, aut polio, aut conyza, aut abrotono: hæc siquidem fugant bestias, Florentin.

¶ De stabulis Tarentinarum siue tectarum ouium, & serpentibus bestijs͡q uenenatis arcẽdis ab eis iam proximè dictum est. Incipiens, stabulis edico in mollibus herbam Carpere oueis, dum mox frondosa reducitur æstas: Et multa duram stipula, filicum͡q maniplis Sternere subter humum: glacies ne frigida lædat Molle pecus: scabiem͡q ferat, turpeis͡q podagras, Vergilius 3. Georg. Humilia oportet facere stabula, sed in longitudinem potius, quàm in latitudinem porrecta, ut simul hyeme calidæ sint, nec angustiæ fœtus oblidant. ea poni debent contra medium diem: nanq id pecus, quamuis ex omnibus animalibus uetustissimum, (lego, uestitissimum,) frigoris tamen impatientissimum est, nec minus æstiui uaporis. itaq cohors clausa sublimi macerie præponi uestibulo debet, ut sit in eam tutus exitus æstiuandi: detur͡q opera, ne quis humor subsistat, ut semper quàm aridissimis filicibus, uel culmis stabula constrata sint, quo purius & mollius incubent fœtæ. sint quala mundissima, ne qua earum ualetudo, quæ præcipue custodienda est, infestetur uligine, Columella. Stabula idoneo loco ut sint, ne uentosa, quæ spectent magis ad orientẽ, quàm ad meridianum tempus. ubi stent, solum oportet esse eruderatum, (uirgultis aut paleis aut alijs straminibus stratum, Crescentiensis,) & procliuum, ut euerri facile possit, ac fieri purum: non enim solum ea uligo lanam corrumpit ouium, sed etiam ungulas, ac eas scabras fieri cogit. Cum͡q aliquot dies ita steterint, subijcere oportet uirgulta, (alia uirgulta uel paleas, Crescent.) & alia, quo mollius requiescant, puriores͡q sint: libentius enim ita pascuntur. Faciendum quoq septa secreta ab alijs, quo enitentes secludere possis, item quo corpore ægro: hæc magis ad uillaticos greges animaduertenda. Contra illę, in saltibus quæ pascuntur & à tectis absunt longe, (nam in his quæ pascũtur in saltibus, custodes secum portant crates, &c. Crescent.) portãt secum crates, aut retia, quibus cohortes in solitudine faciant, cætera͡q utensilia. Longè enim & latè in diuersis locis pasci solent, ut multa milia absint sæpe hybernæ pastiones ab æstiuis. Ego uero scio, inquam: nam mihi greges in Apulia hybernabant, qui in Reatinis montibus æstiuabant. Cum inter hæc bina loca, ut iugum continet scirpiculos, sic colles publicæ distantes pastiones, Varro. Ouium stabula satis ampla & lata esse debent, (τοὺς σηκοὺς πλέιον καὶ μᾶλλον πλατυχώρους εἶν δεῖ.) curandum͡q ut calida & sicca permaneant. Pauimentum oportet decliue sit, lapidibus͡q stratum & complanatum. Ad partem eius accliuiorem præsepia sunt collocanda, supra quæ etiam perticæ (κλίμακες) insigendæ sunt, ut oues dum pascuntur supersilire prohibeantur, Florentinus.

¶ Caprinum & ouillum stercus sedulo conseruato, Cato. γόνιμος πρὸς εὐκαρπίαν ὁ τῶν θρεμμάτων ὄνθος καθέστηκε, Theophylactus in Epistolis. Fimum aliqui ex columbarijs præferunt. proximum deinde caprarum est, ab hoc ouium, deinde boum, nouissimum iumentorum, Plinius. Cassius secundum post columbinum stercus, scribit esse hominis: tertio caprinum, & ouillum & asininũ, &c. Varro. Acerrimus hominis fimus est, & optimus secundum aliquos, deinde suum, caprarum, ouinum, boum, postremò asinorum, (ὄνων, Gaza uertit iumentorum,) Theophrastus. Ouillum quidam caprino præferunt, omnibus uerò asininum, Idem. Stercus asinorum primum est maximè hortis, deinde ouillum & caprinum, & iumentorum, Pallad. Ad cultum hortorum optimum stercus est asini, quia minimum herbarum creat: proximum uel armenti, uel ouium, si sit anno maceratum, Columella libro 11. Iustum est singulas uehes fimi denario ire, in singulas pecudes minores: in maiores, denas: nisi cõtingat hoc, male substrauisse pecori colonum appareat. Sunt qui optimè stercorari putent, sub dio retibus inclusa pecorum mansione, Plinius. Ouillo fimo ad asparagos uti Cato (capite 161.) nominatim iubet, quoniam aliud herbasceret, (herbas crearet,) Idem. E segete euellito ebulum, cicutam, & circum salicta herbam auctam uluam͡q: ea substernito ouibus, frondem͡q putridam. Vbi saturus eris frumentum, oues ibi delectato, Plinius 17.9. ex Catone.

¶ In emptionibus iure utimur eo, quod lex præscripsit: in ea enim alij plura, alij pauciora excipiunt. quidam enim pretio facto in singulas oues, ut agni chordi duo pro una oue annumerentur, etsi cui uetustate dentes absunt, item binæ pro singulis, ut prodant: de reliquo antiqua ferè formula utuntur, cum emptor dixit: Tanti sunt mihi emptæ? & ille respondet, Sunt: & expromsit numos. Emptor stipulatur prisca formula: Sic illasce oues, qua de re agitur, sanas rectè esse, uti pecus ouillũ, quod rectè sanum est extra luscam, surdam, minam, id est uẽtre glabro: neq de pecore morboso esse, habere͡q rectè licere: hæc si rectè fieri spondes? nec cum id factum est, tamen grex dominum non mutat, nisi sit æs adnumeratum. Nec non emptor potest ex empto uenditorem damnare, si non tradat, cum is non soluerit numos: ut ille emptorem simili iudicio, si non reddidit pretium, Varro. Et rursus, Relinquitur de numero, quem faciunt alij maiorem, alij minorem: nulli enim huius moduli naturales. Illud ferè omnes in Epeiro facimus, ne minus habeamus in centenas oues hirtas singulos homines,

nes, in pellitas binos. De numero pastorum alij angustius, alij laxius constituere solent. Ego in octogenas hirtas oues singulos pastores constitui, Atticus in centenas. In gregibus ouium, sed magnos quos miliarios faciunt quidam, facilius de summa hominum detrahere possunt, quàm de minoribus, ut sunt Attici. Tremellius. Septingenarij enim mei, ut opinor, tu octingenarios habuisti. Nec tamen non ut nos arietum decimam partem, Varro. Qui sequitur gregem circunspectus, ac uigilans (id quod omnibus, & omnium quadrupedum custodibus praecipitur) magna clementia moderetur: Idemq; duci propior quàm domino, & in cogendis, recipiendisq; ouibus adclamatione, ac baculo minetur: nec unquam telum emittat in eas: neq; ab his longius recedat: nec aut recubet, aut considat: nam nisi procedit, stare debet: quoniam grex quidem custodis officium, sublimem celsissimamq; oculorum ueluti speculam, desyderat, ut neq; tardiores & grauidas, dum cunctantur, neq; agiles & foetas, dum procurrunt, separari à caeteris sinat, ne fur aut bestia hallucinantem pastorem decipiat, Columel. Numerus caprini gregis minor esse debet quàm ouilli, quòd caprae lasciuae & quae disper gunt se: contra quòd oues se congregant, & condensant in locum unum. Itaq; in agro Gallico greges plures potius faciunt, quàm magnos, quòd in magnis citò existunt pestilentiae, Varro. Et alibi, Canis ita custos est pecoris, ut eius quod eo comite indiget ad se defendendum: in quo genere sunt maximè oues, deinde caprae. Has enim lupus captare solet, cui opponimus canes defensores. Ouium, caprarum & equorum pastores, genitalia earum tempore coitus, delibutis multo sali & nitro manibus, perfricant: unde ijs uehementior coitus appetitio exoritur, & mares sustinẽt. Alij alijs mordicantibus pharmacis ea perungunt, ut pipere uel nitro, uel urticae fructu, Aelian. Post foeturam longinquae regionis pascua petiturus opilio ferè omnem sobolem pastioni reseruet suburbanae. uillicus enim teneros agnos, dum adhuc herbae sunt expertes lanio tradit, quoniam & paruo sumptu deuehuntur, ijs summotis, fructus lactis ex matribus non minor percipitur. Summitti tamen etiam in uicinia urbis quandoq; oportebit. Nam uernaculum pecus peregrino longe est utilius. Nec committi debet, ut totus grex effoetus senectute dominum destituat: cum praesertim boni pastoris uel prima cura sit annis omnibus in demortuarum uitiosarumq; ouium locum totidem, uel etiam plura capita substituere. quoniam saepe frigorum atq; hyemis saeuitia pastorem decipit, & eas oues interimit, quas ille tempore autumni ratus adhuc esse tolerabiles, non summouerat: quo magis etiam propter hos casus, nisi ualidissima, quae non comprehendatur hyeme, nouaq; progenie repleatur numerus, Columella. Curandum est ut mortuarum uel uitiosarum numerus nouella sobole reparetur. Autumno debiles quaeq; pretio mutentur, ne eas imbecillas hybernũ frigus absumat, Pallad. Oues ut sequantur, earum aures lana obturato, Florentin. Antiphanes in Acestria apud Athenaeum quendã prae auaritia illas tantum oues mactare scribit, ex quibus nullus amplius fructus, uellerum, casei, agnorum, ad eum perueniret.

¶ Tonsura uocatur cum oues & capras detondent aut uellunt, Varro. Aegyptus tam abunde herbida est, ut bis anno oues ex sese pariant, bisq; tondeantur, Aelian. Mense Aprili locis calidis tondeantur oues, Pallad. Locis temperatis mense Maio celebranda est ouium tonsura, Idẽ. Et alibi, Iunio mense oues in frigida regione tondemus. Tondendarum ouium tempus est in Iulio, Textor. Tonsurae certum tempus anni per omnes regiones seruari non potest, quoniã nec ubiq; tardè nec celeriter aestas ingruit: & est modus optimus consyderare tempestates, quibus ouis, neq; frigus, si lanã detraxeris, neq; aestum si nondũ detonderis, sentiat. Verum ea quandocunq; detonsa fuerit, ungi debet tali medicamine: succus excocti lupini, ueterisq; uini fex, et amurca pari mẽsura miscẽt, eoq; liquamine tonsa ouis imbuitur, atq; ubi per triduũ delibuto tergore medicamina perbiberit, quarto die si est in uicinia maris, ad littus deducta mersatur: si minus est, coelestis aqua sub dio salib. in hunc usum durata paulũ decoquitur: (aqua coelestis cum sale paululũ decocta sub dio debebit pecorum tonsa & uncta membra diluere, Pallad.) eaq; grex perluitur: hoc modo curatũ pecus anno scabrum fieri non posse Celsus affirmat: nec dubiũ est, quinetiã ob eam rem lana quoq; mollior atq; prolixior renascatur, Columella & Pallad. Vide etiam supra de inungendis ouibus tonsis ex Didymo, Capite tertio in mentione scabiei ouium: sic enim cauetur quo minus scabrae fiant. De tonsura ouium primum animaduerto ante quàm incipiant facere, num scabiẽ, aut ulcera habeant, ut, si opus est, ante curentur quàm tondeantur. Tonsurae tempus inter aequinoctiũ uernum, & solstitiũ cum sudare coeperint oues: à quo sudore recens lana tonsa succida est appellata. Tonsas recentes eodem die perungunt oleo & uino, non nemo admista cera alba, & adipe suillo. Et si ea tecta solet esse, quam habuit pellem iniectã, eam intrinsecus eadẽ re perungunt & tegunt rursus. Siqua in tonsura plagam acceperit, eum locũ obliniunt pice liquida. Oues hirtas tondent circiter ordeaceã messem, in alijs locis ante foenisicia. Quidam has in anno bis tondent, ut in Hispania citeriore, ac semestres faciunt tonsuras: duplicem impendũt operam, quòd sic plus putant fieri lanae, quo nomine quidam bis secant prata. Diligentiores tegeticulis subiectis oues tondere solent ne flocci intereant. Dies ad eam rem sumuntur sereni, & ijs id faciũt ferè à quarta ad decimã horam, quoniam sole calidiore tonsa, ex sudore eius lana fit mollior, & ponderosior, et colore meliore. Quam demptã & conglobatam alij uellera, alij uelumina appellant: ex quorũ uocabulo animaduerti licet, prius lanae uulsuram quàm tonsuram inuentam. (Oues non ubiq; tondentur: durat quibusdam in locis uellendi mos, Plin.) Qui etiam nunc uellunt, ante triduo ieiunas habent, quòd languidae minus radices lanae retinent. Omnino tonsores

in Italia primum uenisse ex Sicilia dicuntur post Romam conditam anno quadringentesimo quinquagesimoquarto, ut scriptum in publico Ardeæ in literis extat, eosq; adduxisse Publium Ticiniũ Menã. Olim tonsores non fuisse adsignificant antiquorum statuæ, quod pleræq; habent capillum, & barbã magnam, Varro. Nec frigido adhuc, nec iam æstiuo tempore, sed medio uere oues tondendæ sunt. Curandum autẽ est ut post horam diei primã abstersæ oues, exiccatoq; uapore illo quem nocturna lana contraxerat, præcipuè ad Solem tondeantur. Nam quum ouis quæ tondetur tunc sudet, facile colligitur sudor ex lana, (ἀναλαμβάνεται ὁ ἱδρὼς ἐκ τῶν ἐρίων,) lanaq; ipsa euadit tum nitidior tum mollior, Didymus.

¶ Fructum ouis è lana ad uestimentũ ministrat, Var. Quadrupedibus pili senectute crassescũt, lanæq; rarescunt, Plin. Lanæ molles & crispæ præferuntur, Albert. Arietis lanam sequitur quicquid ex eo generatur, Idem. De ariete eligendo, infra dicetur in historiæ eius cap. 2. De Tarentino siue tecto pecore, quod lanarũ tantum gratia nutritur, superius hoc in capite dictum est. Quibus pascuis lana melior molliorq; fiat, explicauimus supra partim hoc ipso in capite, partim tertio. Cur ouium expilatis mollior pilus subnascitur, homini durior? Aristot. Problem. 10. 24. Cur ouium pili eò duriores sunt quo prolixiores, hominum contra? Ibidem sequenti statim Problemate. Pabula sterilia subtilitatem lanæ augent, Cardanus: ideoq; Anglica lana (inquit) nunc, ut olim Milesia, celebratur. Nec mirum, cum nullum animal uenenatũ mittat Anglia, & sine luporum metu, (nulli enim in Anglia hodie lupi reperiuntur,) pecus uagetur. Rore cœli sitim sedant greges, ab omni alio potu arcentur, quòd aquæ ibi ouibus sint exitiales. Cur uellus ouis à lupo laceratæ tabidum & pediculosum sit, uide supra in D. & in Lupo. D. Lanas Hispania nigri uelleris præcipuas habet, Pollentia iuxta Alpes: Vnde apud Martialem lanæ Pollentinæ. Non tantum pullo lugentes uellere lanas. Canusium rutili, quas erythras uocant. Canusinæ ruffæ dictæ à Martiale: Roma magis fuscis, uestitur Gallia ruffis. Et Canusinatum Syrum dicit, pro Canusina ueste ornato, ut Canusinatus nostro Syrus assere sudet. Fuluas habet Tarentũ, & suæ pulliginis. Histriæ Liburniæq;, pilo propior quàm lanæ, pexis aliena uestibus, & quam sola ars scutulato textu commendat in Lusitania. Scutulatũ uerò textum eiusmodi ferè est, quale cernitur in aranearum telis. Quanta arte celant pedicas, scutulato rete, ad capiendas muscas circa grassantes, Plinius 11. 23. Idem libro 17. de emplastratione arborum loquens scutulam uocat corticem ad effigiem parui scuti eximendũ ab arbore, in cuius locum cortex alius cum germine reponitur. At uero mollis erat lana in agro Mutinensi, cuius meminit Strabo in quinto: Lanam mollẽ (inquit) Mutinensis ager, eaq; regio quæ ad fluuium Scutanã pertinet, fert omnium longè optimã: hirtam (τραχεῖαν) uero Ligustica & Mediolanensis, (Insubrum regio,) ex qua bona pars Italiæ seruitiorum (τὸ πλέον τῆς οἰκετείας τῶν Ἰταλιωτῶν) uestitur. Mediocrẽ autem ea quæ circa Patauium, ex qua pretiosissima tapeta & gausapinæ fiunt. Est & hirta pilo crasso, in tapetis antiquissima gratia, (& hoc stragulæ uestis genus utrinq; uillos eminentes habet, uel saltẽ ex altera parte,) Bayfius. Feltrias ut hodie à Feltro urbe mercatorum uulgus appellat, antiquis non defuisse existimo: uestes scilicet nõ textas, non consutas, sed lana igne adacta compactas, quales nunc ad pilea & penulas in usu habemus: de quibus puto Pliniũ sensisse his uerbis in octauo: Lanæ & per se coactæ uestem faciunt, & si addatur acetum, etiam ferro resistunt: immò uero etiã ignibus nouissimo sui purgamento. Quippe ahenis coquentium extractæ indumentis usu ueniunt, (Aliâs, Quippe ahenis polientium extracta in tomenti usum ueniunt,) Galliarum, ut arbitror, inuento: certe Gallicis hodie nominibus discernũtur: Nec facile dixerim, qua id ætate cœperit, Cælius Calcagninus epistolicarum quæstionum 3. 1. Sed addit Plinius, Antiquis enim torus è stramento erat, qualis nunc etiam in castris gausape. Patris mei memoria cœpere amphimalla nostra, sicut uillosa etiam uentralia. Nam tunica lati claui in modum gausape texi nunc primum incœpit. De lana feltria & pilotarijs artificibus qui pileos & uestes inde conficiunt, pluribus docui in Tauro capite 7. inter remedia aduersus sanguinem taurinum. Lanæ Bæticæ: Catullus timens naufragium eiecturus erat uestes, quarum generosi graminis ipsum Infecit natura pecus: sed & egregius fons Viribus occultis, & Bæticus adiuuat aër, Iuuenalis Sat. 12. Oues quas pelliones nostri Flandricas (Flemming) uocant, à molli & crispa lana laudantur. Sed de lanarum differentijs, secundum regiones præcipuè, in B. etiam nonnihil diximus. ¶ Colores lanarum. Bæticis ouibus, ut iam dixi, color suus ex pabulo, potu & aëre natura fit, non arte. Hæ (capræ) quoq; non cura nobis leuiore tuendæ: Nec minor usus erit: quamuis Milesia magno Vellera mutentur, Tyrios incocta rubores, Vergil. Colossinus color (inquit Hermolaus, qualem Plinius in flore cyclamini esse scribit) à Colossis urbe Troadis uocari cœpit. Strabo uolumine duodecimo, Laodicensis, inquit, ager qui ad Lycum amnem cognominatur, φέρει προβάτων ἄριστα, οὐκ εἰς μαλακότητα μόνον τῶν ἐρίων, ᾗ τῶν Μιλησίων διαφέρει, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κόραξιν χρόαν, &c. Hoc est, oues gignit præstantissimas, non solum mollitie lanæ, sed etiam colore coracino: itaq; magnum inde quæstum faciunt, ut & uicini eorum Colossini à cognomine eis colore. In Hispania quoq; tradit coracino lanitium colore nasci. Vitruuius, In agris Clazomeniorum, Erethriæorum & Laodicensium pecora (inquit) procreantur, alijs locis leucophæa, alijs pulla, alijs coracino colore. De Laodicensi uellere Plinius quoq; octauo libro, ubi & pulliginem coloris genus facit, Hæc Hermolaus. Ex Turditania Hispaniæ frequens olim uestitus ueniebat, nunc uero Coraxorum amplius lanitium omnium pulcherrimum, unde admissarij arietes talento emuntur. Telarum exuperans tenuitas atq; copia, quas Saltiatæ construunt,

Strabo libro.3. Lanarum sunt & à coloribus quos bibunt discrimina:cymatiles,à fluctibus: gerano chroës à gruibus.Iam ab amethysto,ab serenitate,à croco,à rosa,à myrto,à glandibus,ab amygdalis,à cera,à coruo coraxicæ ,à purpura colossinæ:Et hæc partim ex Plauto,partim ex Ouidio in Artib.& Strabone,Hermol. Coraxi quidem Colchidis populi sunt,& iuxta eos pars Tauri montis Coraxis uel Coraxicus appellatur. Lanam tingunt:alga Cretica,lactucæ quædam species,loti radix,nucum cortex,rubea,sideritis,ut Aggregator ex Plinio citat.Item fabę decoctio, Isaac & Serapio secundum Dioscor. Molliorem uero & pulchram lanam reddit cõdisi,id est struthium,Idem:Aqua maris,Plin. Colorum plura genera:quippe cum desint etiam nomina eis,quas natiuas appellant,aliquot modis, Plinius. Lanarum colores natiui memorantur quatuor præcipui, etiamsi Plinius dicat uel natiuis nomina deesse aliquot modis.Albus in Apulia nobilis, ut ait Martialis. Velleribus primis Apulia, Parma secundis Nobilis,Altinum tertia laudat ouis. Niger in Hispania & Pollentia, ut diximus. Rutilus,qui & ἐρυθρὸς dici potest,& à Martiale ruffus.Fuluus, & suæ pulliginis Tarentinus , Baysius:Mox autem ex Gellio subijcit, fuluum colorem ex ruffo & uiridi mixtum esse, ita ut in alijs plus uiridis,in alijs plus ruffi habeat,&c. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt: de reliquarum infectu suis locis dicemus in conchylijs marinis,aut herbarum natura , Plin. De colossino & coracino coloribus paulò superius dixi;uide etiam in B. quædam de colore lanæ. Prætextæ apud Hetruscos originem inueni. Trabeis usos accipio reges: Pictas uestes iam apud Homerum fuisse , unde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenerunt, ideoq; Phrygiones appellati sunt. Aurum intexere in eadem Asia inuenit Attalus rex,unde nomen Attalicis.Colores diuersos picturæ intexere Babylon maxime celebrauit,& nomen imposuit.Plurimis uero licijs texere,quæ polymita appellant, Alexandria instituit:scutulis diuidere, Gallia.Metellus Scipio triclinaria Babylonica sestertiũ octingẽtis millibus uęnisse iã tunc posuit in capitalibus criminib.quæ Neroni principi quadragies sestertio nuper stetêre. Ser.Tullij prætextæ,quibus signum Fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat,durauêre ad Seiani exitum:mirumq; fuit nec defluxisse eas,nec teredinum iniurias sensisse annis d. lx. Vidimus iam & uiuentium uellera,purpura,cocco,conchylio,sesquilibris infecta, uelut illa sic nasci cogente luxuria,Plinius. Et rursus,Lanam & colo & fuso Tanaquilis,quæ eadem Caia Cæcilia uocata est, in templo Sangi durasse,prodente se,author est M.Varro:factamq; ab ea togam regiam undulatam æde Fortunę,qua Ser. Tullius fuerat usus.Inde factum ut nubentes uirgines comitaretur colus compta,& fusus cum stamine. Ea prima texuit rectam tunicam,qua simul cum toga pura tyrones induuntur nouæq; nuptæ. Vndulata uestis primo è lautissimis fuit,inde soriculata defluxit. Togas rasas Phrygianasq;, diui Augusti nouissimis temporibus cœpisse,scribit Fenestella. Crebræ papaueratæ antiquiorem habent originem , iam sub Lucilio poëta in Torquato notatæ, Hucusque Plinius. Rica est uestimentum quadratum,fimbriatum,purpureum, quo flaminicæ pro palliolo utebantur. Alij dicunt quòd ex lana fiat succida alba , quod conficiunt uirgines ingenuæ patrimæ matrimæ ciues,& inficiatur cœruleo colore,Festus. Vide Ricæ, apud eundem alibi. Ex pilis ouium (inquit Crescentiensis)fiunt indumenta necessaria & iucunda hominibus;qui quanto sunt subtiliores , tanto meliores & maioris pretij. Qui ouillam lanam pexerit,atq; ex ea uestem confecerit, scabiem, ut ferunt,procreabit ei,qui ea uestietur,Aelian. Reliqua de lanis uide in Philologia e.

¶Pelles quæ cum suis pilis ad uestitum parantur apud nos,agninæ omnes non ouillę sunt:quam obrem in Agno de eis dicam. Ouium uero pelles quæ pilis detractis parantur à cerdonibus,colore aliquo infectæ,ad calceos,ocreas,thoraces, chirothecas, marsupia & huiusmodi paranda adhibentur. Ex pellibus ouium(agnorum potius)cum pilis fiunt pelliceæ pannorum tempore frigido commodæ. Ex ijsdem depilatis fiunt calceamenta,Crescentiensis. Ex ouillis pellibus audio etiam membranas fieri, maceratis in aqua cum calce, & postea extensis.Harum tenuiores mollioresq; pro charta ut inscribantur idoneæ sunt, iam & libros in membranis excusos uidimus. Crassiores pugillaribus seruiunt , pigmento quodam illitæ candido aut luteo. Literæ styli ænei uel argentei mucrone obtuso inscribuntur,spongia linteóue humido infrictæ delentur. Hinc & libri colligati uestiuntur, & alij diuersi usus habentur. ¶Seuo ouillo cerdones etiam uel sutores illinunt ac molliunt coria. ¶Ossa manubrijs cultellorum idonea sunt. ¶Vrina ouium apud Rhætos , ut audio , nitri fictitij materia est. ¶Vt pili nigri equorum mutentur in albos: In lacte pecudum bulliente linteum madefactum loco impone,idq; toties donec cum fricatione modica digitorum pili cadant ; deinde aliud linteum purum madefactum in lacte recenti frigido , (melius forte calido uel tepido,) duces per locum depilatum ubi pilos(pro nigris albos)renasci uolueris:hoc facies per tres dies uel pluries, donec pili incipiant crescere,diebus singulis ter ut minimum,Rusius.

¶Sues,oues & capræ cum libidinosiores sunt, & mares passæ, mox ipsę etiam eos conscendunt, (ὅταν ὑπομείναντα τὴν τῶν ἀῤῥένων ὀχείαν, ἐπιστρέψαντα ἐπιφαίνῃ, lego ἐπιβαίνῃ τοῖς ἄῤῥεσιν) magnam tempestatem (χειμῶνα) significant. At si tardiores solito ad coitum sint eædem pecudes, gaudebit uir pauper quod ei uestibus indigenti,satis temperatum anni tempus futurum præsagiant, Aratus & Scholiastes. Et rursus,Si boues & pecora (μῆλα,id est oues, Scholiast.)declinãte iam autumno terram (pedibus,Aelianus)foderint,& capita uersus boream protenderint,magna & rigida hyems circa occasum Pleiadum expectãda est;eoq; maior,quo pecudes illæ magis foderint. sequetur enim nix multa frugibus & plantis noxia. Hoc quidem de ouibus Aelianus etiam ex Arato repetit. Pecora

exultantia, & indecora lasciuia ludentia, (tempestatem, præsertim pluuiam) significant, Plinius. Aelianus contra, Agni & hœdi lasciuientes & inter se saltantes, lætos dies promittunt. Agni ad pabula festinantius pergentes, tempus frigidum (χειμῶνα) indicant. Item arietes & agni cum in uia se inuicem cornibus petunt colludendo: uel saltantibus similes pedibus exiliunt, agni quidem, ceu leuiores, quaternis, arietes uerò binis tantum anterioribus. item (eadem pecora) cum uesperi à pastoribus ad stabula uix reduci, & ab herbis depascendis uix lapidibus etiam abigi possunt, Aratus.

¶ Fructuum ex pecore species sunt duæ: una est tonsura: altera, quæ latius patet, de lacte & caseo, quam scriptores Græci separatim τυροποιΐαν appellauerunt, ac scripserunt de ea re permulta, Varro. Ouibus omnium maximè quadrupedum lac diu edurat: quippe quibus mulctra mensium octo spacio continuetur, Aristoteles. Fructum ouium (inquit Cato cap. 150.) hac lege uenire oportet. In singulas casei pondo X V. dimidium aridum, lacte ferijs quod mulserit dimidium, & præterea lactis urnam unam. Hisce legibus agnus diem & noctem qui uixerit, in fructum, & Calend. Ianuar. emptor fructu decedat. Si intercalatum erit Calend. Maijs agnos triginta, ne amplius promittat. Oues, quæ non pepererint, binæ pro singulis in fructu cedent. Die lanam & agnos uendat. Menses X. ab coactore releget porcos sectarios. In oues denas singulos pascat. Conductor I I. menses pastorem præbeat, donec domino satisfecerit, aut soluerit, pignori esto, Hæc Cato. ¶ Butyrum etiam ex ouillo lacte habetur, uide infra in F. E lacte pinguissimo probatum fit butyrum, quale ouillum est, Dioscorides. Ouillum lac caprinumque, mox bubulum, commodum est ad conficiendum reponendumque caseum, Aristoteles. Ouillo miscere caprinum lac Siculi, & quibuscunque copia est caprini, solent, Idem. ¶ Vsque ad festum sancti Michaëlis (inquit Crescentiensis) bis quotidie mulgentur oues, & postea semel lac elici potest. Ne nimis pingues cum arietibus mittantur, ne importuno tempore fœtus emittant, sed post coniunctionem arietum ut pinguescant custodiantur, ut horis opportunis ducantur ad pascua, & custodiantur per totam æstatem. Festinanter mulgeantur aurora surgente, ut tempestiuè educantur ad pascua. Dum mulgentur, quotquot adsunt silentium præstēt, excepto magistro qui tantum necessaria loquatur. Caseum coagulamus syncero lacte, coagulis agni uel hœdi, ac pellicula quæ solet pullorum uentribus adhærere, uel agrestis cardui floribus, uel lacte ficulneo, cui serum debet omne deduci, & ponderibus premi. Vbi cœperit solidari, opaco loco ponatur, aut frigido: & pressus subinde adiectis pro acquisita soliditate ponderibus trito & torrefacto sale debet aspergi. iam durior, uehementius premi potest. Post aliquos dies solidatæ iam formulæ statuantur, ita per crates ne inuicem se unaquæque contingat. sit autem loco clauso & à uentis remoto, ut teneritudinem et pinguedinem seruet. Vitia casei sunt, si aut siccus aut fistulosus est. quod euenit, si aut parum prematur, aut nimium salis accipiat, aut calore solis utatur, (uratur.) Recenti caseo conficiendo aliqui uirides nucleos pineos terunt, atque sic lacte mixto congelant, aliqui cyminum tritum frequenter colatum congelant. qualemcunque etiam sapore uelis efficere, poteris adiecto quod elegeris condimento, uel pipere aliòue pigmento id præstare, Hactenus Crescentiensis.

F.

Caro cuiusque quadrupedis deterior est, cum locis palustribus quàm editioribus pascit, Aristoteles. Caro leporum sanguinem quidem gignit crassiorem, sed melioris succi quàm bubula & ouilla, Galenus libr. 3. de aliment. facult. Agni carnem habent humidissimam ac pituitosam: ouium uerò magis excrementitia est ac succi deterioris, Ibidem. Et rursus, Animalia quæ humili & tenui herba nutriri queunt, ea primo ac medio uere sunt præstantiora, ut oues: æstate autem prima ac media capræ, cum fruticum germina uigent. Bubula caro si cum ouilla comparetur, frigida est, sanguinemque melancholicum gignit, Symeon Sethi. Ouilla caro (τὸ προβάτειον κρέας, inquit idem) superfluitatum plena est maliquo succi: melior est annicula, id est unius anni: quæ uerò hac uetustior est, & difficulter concoquitur, & mali est succi, nocens his qui stomacho humido sunt, & pituitosis. Si mulieris uterus fuerit ulceratus, &c. serum coctum bibendum præbeto per dies quinque, aut lac asininum coctum per dies 3. aut 4. Post lactis autem potum cum aquis ipsam reficito, & cum cibis commodis, carnibus ouillis teneris recentibus & uolucrium, Hippocrates libro 1. de morbis muliebribus. Caro ouium sapore est ingrato, & nimium humida, neque conueniens nisi forte rusticis assuetis, qui continuis laboribus exercentur, Crescentiensis. Ouem arietem dentibus ne attingas. non modo enim eius caro non prodest, uerum etiam uehementer obest, Platina. Carnes pecorum prohibentur, quia malum sanguinem generant. Agni quidem præbent nutrimentum multum, calidum & humidum, sed pituitam gignunt. (Vide in Agno F.) Arietes anniculi melius temperati sunt quàm natu minores. Hæ carnes uerno magis quàm alio tempore conueniunt. His qui opus habent refrigerari, præparantur cum aceto: illis uero qui descensione indigent, cum muri. Salubriter autem superbibitur uinum album subtile, deinde accipitur calche sacharinum, Elluchasem in Tacuinis ex Oribasio. Magistratus noster ne oues post diui Iacobi diem, id est uicesimum quintum Iulij ab alijs regionibus mactandæ adducantur, lanijs interdicit: quamuis enim pinguiores aliquando post id tempus oues fiant: insalubriores tamen habentur earum carnes, & minus placent palato, tenacioresque sunt, præsertim adductarū aliunde. Ouilla caro à quibusdam (Anglis præcipuè) salitur, & infumatur, ut audio, uno die tantum cum sale relicta in uasis. ¶ Ius in oui fero ferueas: Piper, ligustici cum, cuminum, mētham siccam, thymum, silphium: suffundes uinum: adijcies damascena macerata: mel,

mel, uinum, liquamen, acetum, passum ad colorem, oleum: agitabis fasciculo origani & mentæ siccæ. Et rursus, Ius frigidum in oui fero: Piper, ligusticum, thymum, cuminum frictum, nucleos tostos: mel, acetum, liquamen & oleum: piper aspergis, Apicius 8.4. Brassicæ folia uel cymæ si coquantur cum ouilla carne pingui ius optimum reddi aiunt. Cur oues à lupis dilaniatæ carnem quidem sua uiorem, lanam autem tabidam flaccidamq; habeant, dictum est in Lupo D. ex Plutarcho. Armum ouillum elixum & refrigeratum aliqui hoc iure perfundunt: Petroselinum (sic uulgò apium uocant) minutatim incisum contundunt in pila & aceto affuso per horam relinquunt, exprimunt per linteum, zingibere & pipere condiunt: sic perfusum armum frigidum apponunt. Ex ouis pulmone minutal fit, non item aliarum pecudum, apud nostros: ut ex eiusdem iecore tomi quadrati, qui omento circunuoluti, additis & herbis odoratis aliquando, uerubus ligneis transfixi in craticula assantur. Sunt qui in sartagine frigunt: nam apud Athenæum libo 3. legimus πυγλωισὰ ἥπατα ἐπίπλῳ περιειλημμένα. Idem Alexidis uersum citat, νέου ἡπάτιου ἐγκεκαλυμμένον. Iecur ouis integrum aliqui diligenter cum medulla panis contundunt, & per linteum uel cilicium transmittunt, deinde aromatibus ad saporem coloremq; commendandum insperis, modicè feruefaciunt, et turdos in iure carnium elixos ac modicè butyro frixos imponunt. Intestina ouium (schaaffbüch. nam kuttlen de bobus propriè dicitur, de uitulis kröß) in aqua elixa à uulgo comeduntur. Μυελὸν οἶον ἔδεσκε, καὶ οἰῶν πίονα δημόν, Homerus Iliados χ.

¶ Ex ouillo pecore casei lactisq; abundantia non solum agrestes saturat, sed etiam elegantium mensas iucundis & numerosis dapibus exornat. Quibusdam uerò nationibus frumenti expertibus uictum commodat, ex quo Nomadum Getarũq; plurimi γαλακτοπόται dicuntur, Columella. Quod præstat? Capræ. Post? Ouis. Inde? Bouis, Baptista Fiera de lacte. Lac nigrarũ ouium melius est, in capris uero contra, Albertus. Lac ouillum nutrimentum est satis salubre: eò melius, quò recentius fuerit: & eò plus nutriens, quò spissius, Crescentien. Et rursus, Lac & caseus ex uaccis non tam conueniunt esui humano quàm ex ouibus. Ouium lac dulce crassum (παχύ: quædam exemplaria non rectè habent τραχύ) & prępingue est, non usq; adeò (ut caprinum) utile stomacho, Dioscorid. Idem lac bubulum asinium & equinum magis aluum emollire scribit quàm ouillum, quod hoc crassius sit. Pinguissimum lac est bubulum: ouillum uerò ac caprinum, habent quidem & ipsa pinguedinis quippiam, sed multò minus, asininum uero huius succi minimè particeps est, Gale. Caprino lacte crassius ouinum est, sed eius frequens usus cuti uitiligines albas inducit, Authoris nomen excidit. Lac muliebre temperatissimum est, mox caprillum, hinc asininum ouillũq;, postremò uaccinum, Aegineta. Lac omnium rerum, quas cibi causa capimus, liquentium maximè alibile, & id ouillum, inde caprinum, Varro. Stomacho accommodatissimum caprinum, quoniam fronde magis quàm herba uescuntur: bubulum medicatius: ouillum dulcius & magis alit, stomacho minus utile, quoniam est pinguius, Plin. Erythea insula est uel eadem quæ Gades, uel proxima freto unius stadij discernente. Ea pabuli ubertate ita gliscit, ut ouium lac in ea serum non habeat, et insuper ad conficiendum caseũ multam aquã admisceri oporteat propter pinguitudinẽ. Quin & intra dies triginta suffocari illic pecus dicunt, nisi aliquid sanguinis detrahatur, Eustathius in Dionysium Afrum (ex Strabonis tertio.) ¶ E lacte pinguissimo probatum fit butyrum, quale ouillum est, Dioscorides. Pinguissimum est lac bubulum: ouillum uerò ac caprinum, habent quidem & ipsa pinguedinis quippiam, sed multò minus, Galen. Butyrum à boue nominatur, è cuius lacte copiosissimum confit, ut miretur Dioscoridẽ Galenus, quòd ex caprino & ouillo confici lacte dixerit: ex caprino tamen fieri solere testis est Plinius, Hermolaus. Butyrum plurimum fit è bubulo lacte, & inde nomen: pinguissimum ex ouibus, Plin. Caseus numerosior est Apennino. Cebanum hic è Liguria mittit, ouium maximè lactis, Plinius. Casei bubuli maximi cibi sunt, & qui difficillimè transeant sumpti. Secundò ouilli: minimi cibi, & qui facillime deijciantur, caprini, Varro. Caseus Siculus fit ouillo & caprino lacte permixto, &c. ut in Capra capite quinto. Caseus ouillus eò melior quo recentior fuerit: tanto peior, quo uetustior & durior. Improbatur etiam nimis salsus, & qui uel nimium uiscosus uel aridus & friabilis est, ut ait Rasis. laudatur inter utrunq; medius, Crescentien. Et rursus, Lac & caseus ex uaccis non tam conueniunt esui humano quàm ex ouibus. Casei aridi ouilli proximi anni frusta ampla facito, & in piscato uase componito: tum optimi generis musto adimpleto, ita ut superueniat, & fit ius aliquanto copiosius quàm caseus. Nam caseus combibit, & fit uitiosus, nisi mustum semper supernatet. Vas autẽ, cum impleueris, statim gypsabis: deinde post dies uiginti licebit aperiri, & uti qua uoles adhibita conditura. est autem etiam per se non iniucundus, Columella 12.42.

G.

Verberum uulnera atq; uibices pellibus ouium recentibus impositis obliterantur, Plin. Pellis ouina recens detracta (adhuc calens) circũposita ijs qui quocunq; modo fuerint uerberati, omnium luculentissimè adiuuat, adeò ut die ac nocte una illos curet: concoquit enim & digerit quæ sub cute sanguinem habent, (uibices, liuores, sugillata,) Galenus de simplicib. 11.16. Rasis, Albert. Vide in ariete G. ab initio. Cutis pedum & rostrorũ bouis & ouis igni lento diu coquuntur, donec ueluti coagulũ remittat: id exemptum siccatũq; in aëre perflatili, ad hernias commendatur, Syluius. De remedijs ex pilis, lanis seu uelleribus ouium, uide infra, post Oesypum. ¶ Ad comitiales morbos magnificè laudatur & sanguis pecudum potus, Plinius. ¶ Si uteros purgare uoles, primum quidem

ordeum oleo imbutum in pruinis suffire oportet. Postridie uero carnem ouillam coquere, cũ ordei decocto sub dio per noctem exposito. Sit autem decoctum ordei congij mensura, & ualde ipsas coquito. Vbi uerò coctæ fuerint, leuiter tepidas edat, & iusculum sorbeat. Postridie autem thus & pulegium tritum, melle subactũ & lana exceptum ad triduũ subdito, Hippocrates de nat. mul. Carnes pecudis combustæ ex aqua cæteris uerendorum uitijs (de formicationibus & uerrucis eorum prius dixerat) medentur, Plin. Si (inflicto alicui morsu uel ictu uenenato) neq; qui exugat, neq; cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinũ, uel ouillum, uel uitulinũ, & uomere, Cels. Seuũ ouillũ quomodo curet, in hircino ex Dioscoride præscripsi. Nominatur aũt seuũ ouiũ, aliquando simpliciter, de quo priore loco agemus: aliquãdo ex renibus, uel omento. Seuo ouillo ad ignẽ liquato linteũ intinge, & parti adustæ impone, curabit, Innomin. Cicatrices ad colorẽ reducit pecudũ pulmo, præcipuè ex ariete, seuũ ex nitro, Plin. Paniculas aperit seuũ pecudis cum sale tosto positũ, Marcel. Seuũ ouiũ uetus cũ cinere è capillis mulierũ furunculis mederi dicit, Plin. Cantharides illitas licheni prodesse non dubium est, cũ succo taminiæ uuæ & seuo ouis uel capræ, Plin. Vnguiũ scabriciẽ tollit pecudum seuum, Idem. Malandriæ & frigore adustis partibus prodest cuiuslibet pecudis seuum cum alumine tritum uel excoctum, & ceroti modo impositum, Marcel. Pernionibus quoq; imponitur seuum pecudum cum alumine, Plin. Articulis luxatis præsentaneum est & seuum pecudis (cuiuscunque, Marcel.) cum cinere è capillo mulierum, Plin. Ad oculorum uaria uitia, caprinum, ouillum ue adipem calida aqua madentem imponito, Galenus Euporist. 3.12. Seuum ouium decoctum & cum uino austero depotum, tussi medetur, Marcel. Absyrtus hippiatrus in tussi equorum etiã utitur, ut in ceruino seuo diximus. Dysentericos recreat seuum ouiũ decoctum in uino austero: hoc & ileo medetur, & tussi ueteri, Plin. Seuum ouillũ decoctum in uino austero, & calidũ potui cœliaco datum, manifesto remedio erit, Marcel. Hircinus adeps, ut qui ualidissimè discutiat, podagricis auxiliatur, cum fimo capræ & croco impositus: huic proportione respondet ouillus, Dioscor. Pinguitudinem exteriorem (inter carnem & cutim) inter posteriora crura, priuatim ad morbos quosdam requiri audio. Seuum pecudis à renibus uulsum, admixto pumicis cinere & sale, rectissimè dolentibus & tumentibus ueretris imponitur, Marcell. Seuum ex omento pecudis, præcipuè à renibus, admixto cinere pumicis & sale, cæteris uerendorum uitijs (de formicationibus & uerrucis prius dixerat) medetur, Plin. Seuum ex omento pecudum illitum, sanguinem narium sistit, Plinius & Marcellus. ¶ Ouilla medulla quinto loco post ceruinam, uitulinam, taurinam & caprinam laudatur, Dioscorid. Iecur ouium nyctalopas sanat: decocto quoq; eius oculos abluere suadent, & medulla dolores tumoresq; illinunt, Plin.

¶ Ouiculæ aut capræ cornu tusum, & ordeum tostum ac fresum, oleo subigito ac suffito, Hippocrates de morbis mulieb. in capite quod continet medicamenta quæ secundas educunt & menses detrahunt, &c. ¶ Cerebro ouis inuncti oculi aquam patientes iuuantur, Rasis & Albert. Ad dentitionem cerebrum pecoris utilissimum est, Plinius: & Galenus in libro de theriaca ad Pisonem ca. 12. sed mel iubet adijci, ita uehementer profuturum dentientibus pueris. Ad dentitionem, Magnificè iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum, Plin. ¶ Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipuè ex ariete, Plin. Liuentia & suggillata pulmones arietum pecudumq; in tenues consecti membranas, calidi impositi extenuant, Idem. Pulmo ouillus quàm recentissimus, protinus dum adhuc tepet, appositus, continuò discutit & expurgat liuores, Marcell. Ebrietatem arcet pecudum assus pulmo præsumptus, Plin. Phreneticis prodesse uidetur pulmo pecudũ calidus circa caput alligatus, Idem. Conuenit hîc calidis pecudum pulmonibus aptè Tempora languentis medica redimire corona, Serenus ad phrenesin. Lethargicis pulmonem pecudis calidum circa caput adalligari putant utile, Plin. Pulmo pecudis, id est ouis, dysentericos recreat, decoctus cum lini semine, ita ut & caro manducetur & aqua illa potetur, Marcel. Podagras leniunt pecudum, Plin. Pulmones pecudis calidi recentes podagras leniunt, Marcell. ¶ Iecur ouiũ nyctalopas sanat, efficacius quidem fuluæ ouis. decocto quoq; eius oculos abluere suadent, Plin. Iecur ouillum, id est ouis candidæ discoctũ, cum aqua madefactum contritumq; & oculis superpositum, nyctalopas purgat, Marcel. Si pariens inflata fuerit, hepar ouillũ aut caprinũ calido cinere obrutum, edendum dato meraciùs, ad dies quatuor: & uinũ bibat uetus, Hippocrates de nat. mul. ¶ Ouillo felli Dioscorides taurinum præfert. Domesticarum suũ bile utuntur quidam ad ulcera aurium, medicamento utiq; non reprobo, (& tu quoq; ubi compositorum nihil adfuerit, utitor: sunt enim innumera.) sed pro affectus magnitudine alia etiam atq; alia alterius animalis bilis potest congruere. Nam ubi ulcus diuturnum fuerit, multamq; saniem pusq; contineat, etiam sicciorem bilem prẹferes, puta ouium, quæ paulo est acrior suilla, Galen. Aures purgat fel pecudis cum melle, Plin. Fel ouillum mulso mixtum si clysterio addideris, & inde auriculas inrigaueris, expurgatis ulceribus certissimam sanitatem consequeris. Idem fel cum lacte mulieris instillatum, etiam ruptas interius auriculas certissimè sanat, Marcel. Ruptis, conuulsis fel ouiũ cum lacte mulierum prodesse dicunt, Plin. Cancer uel carnis corrosio si inungatur felle ouis, manifestè iuuat, Rasis & Albert. Porrigines, (prurigines, Marcel.) tolluntur felle ouillo cum creta cimolia illita capiti donec inarescat, Plin. mirum est, Marcel. Fel pecudum cum melle, præcipuè agninum, ad comitiales morbos laudatur, Plin. ¶ Pecudis lien recens magicis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni se remedium facere.

Post

Post hæc iubent eum in pariete dormitorij eius tectóue includi, & obsignari annulo, terq́ nouies carmen dici, Plin. Lien pecudis tostus & in uino tritus, (potusq́,) ileo resistit, Idem. Et alibi, Tormina sanat lien ouium tostus, atq; è uino potus. ¶ Articulorum fracturis cinis feminum (femorum, Marcel.) pecudis peculiariter medetur: efficacius cum cera, Plinius & Marcel. Idem medicamentum fit ex maxillis simul ustis, cornuq́ ceruino & cera mollita rosaceo, Plin. Dysentericos recreant femina pecudum decocta cum lini semine aqua pota, Idem. ¶ Pro equo ob uiam & lassitudinem æstuante: Seuum caprinum, acronaria ouilla, cum coriandro & anetho uetere, & coriandro recenti diligenter trito, in ptisanæ cremorem admiscebis, & percolatum dabis per triduum, Hierocles in Hippiatricis 64. ¶ Ad dealbandos dentes aliaq́ eorum uitia sananda ouillo talo usto utitor, Galenus Euporiston 2.12. ¶ Vesicam caprinam aut ouillam ustam ex posca bibendam præbeto his qui se in somno permingunt, Galenus de comp. sec. loc. ¶ In muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiunt, sicut in capris retulimus, Plin. ¶ Contra uenena omnia ualet lac ouium calidum præterq́ ijs qui buprestin aut aconitum biberint, Plin. Alica peculiariter longo morbo ad habitudinē redactis subuenit, ternis eius cyathis in sextarium aquæ sensim decoctis, donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Talis sorbitionis genere emendantur syntexes, Plin. Contra quartanas quidam deuorari iubent hirundinum fimi drachmam unā in lactis caprini uel ouilli uel passi cyathis tribus ante accessiones, Plin. Tonsillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat, Idem. Lac caprinum uel bubulum uel ouillum, recens mulsum dum calet, uel etiam calefactum gargarizatum, tonsillarum dolores & tumores citò sanat, Marcel. Medicamenta quædam ad phthisin ex lacte bubulo uel ouillo propinantur. Ouilli lactis sextario si quis adijciat cnici purgati denarios quatuor, & discoctum ita ebibat, molliet uentrem, Marcel. Aron interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum datur: Ad tussim in cinere coctum ex oleo: Alij coxere in lacte ut decoctum biberetur, Plin. Alui exulceratos fluores & tenesmos, ouillum bubulúmue aut caprinum lac sistit, ignitis calculis decoctum, Dioscorides. Lac ouile, quod candentibus glareæ lapidibus in ipsum lac demersis excoquatur, dysenterico potui cum ipsis lapidibus datum efficaciter prodest, Marcel. Si torminosi uel cœliaci propter frequentes desurrectiones uiribus deficientur, dandum erit eis lac caprinum aut ouillum tepidum per se, uel etiam decoctum cum butyro, Idem. Infunditur quoq; lac contra rosiones à medicamentis factas, & si urat dysenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptisana hordeacea: item ad rosiones intestinorum, bubulum aut ouillum utilius, Plin. Asininum lac intestinorum ulceribus & tenesmo prodest, ut & ouium lac, sed minus, Obscurus. Satyrij duo genera, &c. prioris radix in lacte ouis colonicæ data, neruos intendit: eadem ex aqua, remittit, Plinius. ¶ Serum lactis ouilli uentrem mouet & bilem expurgat, Crescentiensis. ¶ Reduuias & quæ in digitis nascuntur pterygia, tollunt canini capitis cinis, aut uulua decocta in oleo, superillito butyro ouillo cum melle, Plinius. Inula in oleo discocta & contrita, & cum butyro ouillo & melle imposita: Eadem ratione curantur & tubera, sed hoc uitij emplastri panno inlini debet, Marcel. Vlula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel, ad ulcera sananda ualet, Plinius. ¶ Caseus ouillus uetus dysentericos recreat, Plinius. Caseus ouillus uetustus in cibo sumptus, uel rasus & cum uino potus, cœliaco medetur, Marcellus.

¶ Medicus quidam medicamentorum peritus in Mysia Hellesponti, ouium utebatur stercore ad acrochordonas & myrmecias & thymos & furunculos duros, quos clauos nominant, aceto uidelicet diluens. Quin & ulcerum ambusta ad cicatricem illo ducebat, nempe stercus hoc cerato rosaceo cōmiscens. Sed & caprino stercore ambustos similiter curabat, parum eius cerato (rosaceo) longè copiosiori admiscens, Galenus. Fimum ouillum ex aceto illitum sanat epinyctidas, clauos, pensiles uerrucas, thymos, & ambusta igni, rosaceo cerato exceptum, Dioscorides: & eadem ferè Rasis & Albertus: cum aceto (inquiunt) illitum, uerrucas tollit, & uariolas quæ nominantur assaræ: & cum cerato rosaceo, ambusta. Stercus ouis cum melle impositum medetur uerrucis leuibus (aliâs, lentibus uerrucis) & carnem excrescentem (quæ dicitur acturo, Rasis: forte acrochordon) abolet: item formicam, Rasis & Albertus. Fimus ouillus recens manibus subactus & emplastri more adpositus, deterget uerrucas, Marcellus. Ambustis medetur fimum ouium cum cera commixtum, Plinius. Clauos pedum sanat fimum ouium impositum, Idem & Marcellus. Item uerrucas omnium generum, Plinius. Fimum pecudum incipientibus carbunculis occurrit, Plin. Ex oleo tritum instar cataplasmatis impones ad uulnera recentia gladio aut ligno illata, Galenus Euporist. lib. 2. 81.

Aut si conclusum seruauit tibia uulnus,
Stercus ouis placidæ iunges, adipesq́ uetustos,
Pandere quæ poterunt hulcus, patuloq́ mederi, Serenus cap. 43. cum proximè de luxatis scripsisset.

Eumelus si detorta sit iumenti ceruix, fimum ouillum cum uino uetere & oleo misceri iubet, eoq́ calido sæpe perfricari ceruicem, In Hippiatricis cap. 25. Contra omnium phalangiorum morsus remedio est pecudum fimi cinis illitus ex aceto, Plinius. Et alibi, Aduersus serpentium ictus efficax habetur, fimum pecudis recens in uino decoctum illitumq́. Si equus ungulam pertuderit, ouinum stercus cum aceto permiscebis & impones: quanquam alij caprinum efficacius credant, Vegetius. Magna uis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata addito nitro, aut cinere ex ossibus feminum agninorum, præcipuè in his ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Fimo quoq; ipso ouiū

sub testa calefacto & subacto tumor uulnerum sedatur, fistulæ purgantur sananturq;, item epinyctides, Plinius. Alopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle, Idem. Expleri alopecias non caprino tantum sed etiam ouillo fimo, Græci quidam scripserunt, ut Paulus Aegineta lib. 2. Abscessui (tardo, Rasis) oborto in radice auris prodest emplastrum de stercore ouis cum pinguedine anseris aut gallinæ, Rasis & Albertus. Tumidis mulierum uberibus fimum ouillum calidum impone, Obscurus. Stercus ouis potum pondere drachmæ (duarum unciarum, Albertus) cum decocto caprifolij (cum decoctione uel cum oxymelite, Rasis) ualet contra icterum. Ad coli dolorem remedium physicum sic: Stercus ouis montanæ mense Septembri deficiente Luna pridie inclusæ mane excipies, & Sole durabis atq; in puluerem rediges, & habebis in uase uitreo siue stagneo (stanneo) cum usus exegerit cocleare plenum colico ex aqua calida, si febricitauerit: si syncerus erit, cum uino per triduum dabis, Marcellus. Si splen exterius inungatur stercore ouillo usto (Albertus addit, ex aceto) imminuitur eius incrementum, Rasis. Ad calculum: Ibisci libram unam, stercoris ouilli recentis P. I I. axungiæ ueteris P. I I. hæc omnia contrita pariter miscebis, & in lana succida renibus adpones emplastri modo, statim proderit, Marcellus. Podagras lenit fimum pecudum quod liquidum reddunt, Plinius. In muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiunt: fimum quoq; pecudum eosdem usus habet, Plinius. ¶ Vrina ouis rubeæ aut nigræ perutilis est hydropi, (hydropi carnoso, Rasis:) prodest etiam mixta cum melle hydropi, Albertus: Sed Rasis aliter, Stercus etiam potum cum melle confert hydropi. ¶ Morbo resistunt regio sordes auriũ aut mammarum pecudis denarij pondere cum myrrhæ momento, & uini cyathis duobus, Plinius. Furunculis mederi dicuntur sordes ex pecudum auriculis, Idem. ¶ Vt mulier sterilis concipiat,

Aut ouis in stabulis fractas cum ruminat herbas, Pendentem spumam molli deducet ab ore,
Atq; illam memini misto potare falerno, Serenus.

¶ Sudor equi calefactus cum aceto conuenit epilepsiæ, & exhibetur aduersus morsus uenenosos: & ad hoc ualet sudor ouium, Syluaticus capite 330. ex Serapione.

¶ Tondentur oues quo tempore inter æquinoctium uernum & solstitium sudare cœperint: à quo sudore recens lana tonsa succida est appellata, Varro. Lanam succidam Græci rhyparan, Ionia sinypen, alij œsypiram (ἔρια οἰσυπηρὰ, non ὑσωπηρὰ ut quidam codices habent) hoc est sordidam & cum œsypo suo nominant, Hermolaus. Hippocrates lanas succidas etiam ἔρια πινόεντα uocat, & ἔρια πινώδη, nam & pinos uox œsypi ac sordium significationem habet, Cornarius. Tauf, id est lana succida, Syluaticus. Et alibi, Aufa Arabica, id est sudor ouium inter coxas, (nimirum sordes ipsæ lanarum & œsypus. Laudatissima omnis è collo: natione uerò Galatica, Tarentina, Attica, Milesia, Plinius. Nostri lana sordida ex nigris præcipuè ouibus utuntur. Lanis succidis omnibus usus medicatus, Plinius. Idem de ouis collo adtonsam laudat in epistola apud Marcellum empir. Succidæ lanæ, molles & è collo feminibusq; laudatissimæ habentur. Subueniunt inter initia uulneribus, percussis, desquammatis, (thlasmata & aposyrmata uocat Dioscorides) liuidis, ossibus fractis, aceto, oleo aut uino imbutæ, siquidem facile succos combibunt quibus immerguntur: (Embregmata & embrochas Græci uocant, cum lintea, stupæ aut lanæ aliquo liquore succóue madidæ imponuntur.) Et ob pecudum sordem, sic enim œsypum uocant, emolliunt. Capitis, stomachi, aliarumq; partium doloribus, cum aceto & rosaceo efficaciter imponuntur, Dioscorides. Vinum quod succida nollet Lana pati, Aquinas in Satyra. Lana succida aptè excipit irrigationes, (embrochas,) quæ adhibentur contusis aut quomodocunq; percussis, ut quæ utilitatem ex illis proficiscentem promoueat, idq; propter œsypon: Lota uerò nec amplius œsypon habens, materia tantum est idonea excipiendis liquoribus (siue liquidis medicamentis) quę irrigantur, (ἐπιβρέχεται,) Galenus. Lota est uice linamenti carpti, Syluius. Succidam imponunt & desquamatis, percussis, liuidis, contusis, collisis, contritis, deiectis: capitis & alijs doloribus. stomachi inflationi ex aceto & rosaceo, Plinius (ut & Dioscorides.) Præterq; cultum & tutelam contra frigora, succidæ plurima præstant remedia ex oleo uel noc; aut aceto, prout quæq; mulceri morderiq; opus sit, & astringi laxariue, luxatis membris, dolentibusq; neruis impositæ, & crebro suffusæ. Quidam etiam salem admiscent luxatis. Alij cum lana rutam tritam adipemq; imponunt. Item contusis tumentibusq;, Plinius. Et rursus, At canis rabiosi morsibus inculcata lana succ. post diem septimum soluitur. Reduuias sanat ex aqua frigida. Ex oleo calido humidis adposita medetur, Marcellus. Quin & ulceribus uetustis imponitur cum melle: Vulnera ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo sanat, Plinius. Dioscorides uulneribus inter initia subuenire scribit. Vulneribus quibuscunq;, Succida cum tepido nectetur lana Lyæo, Serenus. Ossibus fractis, Conueniet cerebrum blandi canis addere fractis, Lintea deinde superq; inductas nectere lanas, Idem: Intelligo autem lanas succ. quas fractis ossibus auxiliari Dioscorides quoq; docet. Medicinas ex uelleribus arietis, in historia eius priuatim recẽsebo. Lana succ. uenas uerticis uel temporum Pœni pastorales in quadrimis filijs inurunt, ut in Hircini lotij remedijs docui ex Herodoto. Si talum aut ungulã bouis uomer læserit, picem duram & axungiam cum sulfure, & lana succida inuolutam candente ferro supra uulnus inurito, Columel. Lana succida prodest phreneticis suffitu, Plinius. Ad phrenesin, calidi pecudis pulmones circunponãtur, Illotis etiam lanis suffire memento, Serenus. Columbæ, &c. præsertim masculæ sanguis ex uena sub ala oculis cruore suffusis eximie prodest. Superimponi oportet splenium è melle decoctum, lanamq;

succidam ex oleo aut uino, Plin. Lanæ habent & cum ouis societatem simul fronti impositę contra epiphoras. non opus est eas in hoc usu radicula esse curatas: neq; aliud quàm candidum ex ouo infundi ac pollinem thuris, Plin. Lanam succidam in aceto feruefacias, exprimitoq; humorem in aurem, deinde foramen summum lana succida integito, Galenus Euporist. 2. 4. ad dolores aurium paulatim ingruentes. Sanguinem in naribus sistis cum oleo rosaceo, & alio modo indita auribus obturatis spissius, Plinius. Lana succida conijcitur in nares cum oleo rosaceo, & auriculæ de lana succida obturantur, & ita sanguis profluens continetur, Marcel. Ad sanguinem è naribus sistendum, Lana madens oleo sed nondum lauta rosato, Hæc datur in nares uel claudit densius aures, Seren. Lana succida ex oue fœmina decerpta atq; intorta, madefactaq; rosa liquida, sanguinis abundantiam reprimit, Marcel. Lana succida ex ariete sanguinem sistit, articulos extremitatum præligans, Plin. Halitus oris gratiores facere traditur, confricatis dentibus atq; gingiuis admixto melle, Plin. Lana succida melle illita dentes perfricti miro modo candorem maximum consequuntur, Marcel. Lanam succidam linteolo illigatam torreto, adiecta deinde tertia salis portione, terito omnia simul, & perfricato hoc puluere dentes: à dolore præseruat, Galen. Euporist. 1. 65. Lana succida nitro, sulfure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidissima imposita bis die, lumborum dolores sedat, Plinius. Ouis stercus & alia quædam cum lana succida admouentur aduersus calculum, ut supra dictum est in remedijs ex stercore. Verendorū cæteris uitijs (de formicationibus & uerrucis prius dixerat) medetur lana suc. ex aqua frigida, Plin. Lanam ouillam nigram testiculis tumentibus prodesse uulgò ferunt. Mulierum purgationem adiuuat fel taurinum lana succida appositū; Olympias Thebana addidit hyssopum (lege œsypum) & nitrum, Plin. Succida lana malos remoratur subdita cursus (id est menses nimium fluentes.) Mortua quinetiam producit corpora partu, Serenus. Succida lana imposita subditaq;, mortuos partus euocat: Sistit etiam profluuia mulierum, Plin. ¶ Iam uerò pura uellera aut per se imposita cæcis doloribus, aut accepto sulfure, medentur: Tantumq; pollent, ut medicamentis quoq; superponantur, Plin. Vellera cum uiuo suffiri sulfure prodest, Serenus in regio morbo. Hibisci radicem ante Solis ortum erutam inuoluunt lana coloris quem natiuum uocant, præterea ouis quæ fœminam peperit, strumisq; uel suppuratis alligant, Plinius. Per se conchylio infecta lana auribus magnopere prodest: quidam aceto & nitro madefaciunt, Idem. ¶ Crematarum lanarum cinis crustas obducit, excrescentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit: (Eadem ferè Plinius de œsypo scribit, ut inferius recitabo.) Mundæ autem & carptæ, in fictili crudo, cęterorum more, uruntur. Nec secus fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari solent. Aliqui cum sordibus lanas carpunt, & melle irrigant, eodemq; modo urunt. Alij in fictili oris patuli, uerucula inter se distantia componunt, & concerptas carminatasq; lanas oleo ita suffusas, ut ne stillare quidem possint, assulis tædæ subiectis, & eisdem lanisq; permutatim interstratis, leuiter succendunt, & ustas tollunt: quod si è tæda pix, pinguitudóue ulla profluxit, collecta reconditur. Lauatur ad oculorum medicamenta: cinerem in labellis, aqua addita, manibus confricant, & considere patiuntur: idq; sæpius, mutantes aquam donec linguam adstringat, nec mordeat, Dioscorides. Lana usta uim habet acrem pariter & calidam, unà cum partium tenuitate. Itaq; molles nimiumq; humidas ulcerum carnes celerrimè eliquat. Inditur & in medicamenta desiccatoria. Vrito eam tanq̃ alia plurima, ollam implens nouam, quam tegat operculum multis foraminibus pertusum, Galen. Cinis lanæ succidæ illinitur attritis, uulneratis, ambustis: & in oculorum medicamenta additur. item in fistulas auresq; suppuratas. Ad hæc detonsam eam, alij uero euulsam decisis summis partibus siccant, carpuntq;, & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt utrunq;. Alij hastulis tædæ subiectis & subinde interstratis, oleo aspersam accendunt: cineremq; in labellis aqua addita confricant manu, & considere patiuntur, idq; sæpius mutantes aquā donec linguam astringat leniter, nec mordeat. Tum cinerem reponunt. Vis eius septica (smectica potius) est, efficacissimeq; genas purgat, Plin. Vulneribus quibuscunq;, Succida cum tepido nectetur lana Lyæo, Ambustæ'ue cinis complebit uulneris ora, Serenus. Combustis igni: Aut tu succosæ cinerem perducito lanæ, Idem. Lanam ouiculæ de inter femora uelles & combures, & in aceto intingues, & super tempora caput dolentis ligabis, Marcel. Ad spirandi difficultatem, Ouium pilos qui circa anum sunt ustos ac tritos in dulci uino propinato, Galenus Euporist. 2. 23. Vellerum cinis genitalium uitijs medetur, Plinius. Cinis lanæ ouis, passionibus pecudum medetur, Idem ut Aggregator citat.

¶ Sordes lanis inhærentes dici œsypum, cum Dioscoride Plinius scribit, uelut οἰὸς ῥύπου. Apud Galenum Therapeutices quartodecimo, legimus ἄπλυτον ἔριον, id est illotam lanam nuncupari ὑοσηπηρόν (alibi ὑοσωπηρόν:) quam lectionem comprobat Suidas quoq;, malunt tamen alij οἰσυπηρόν scribere, Cælius. Ianus Cornarius in commentarijs suis in secundum Galeni de compos. medic. sec. locos multis ueterum Græcorum Latinorumq; locis recitatis, hyssopum pro œsypo passim legi ostendit: qui error ita inualuit, ut iam aliquot seculis recentiores, & indocti hodieq;, pro œsypo hyssopum humidam scribant, distinguendi gratia ab herba hyssopo. Oesypus & œsypum neutro genere ut Plinius dixit, sunt sordes sudorq; feminum & alarum adhærentes lanis, quæ lanæ succidæ propterea appellantur, quòd sudoris sordibus & succo sint imbutæ, Cornarius. Enneapharmacum emplastrum constat nouem rebus, & inter cætera hyssopo (lege, œsypo,) Celsus 5. 19. Sordes quæ lanis ouium inhæret & adnascitur, ex qua œsypon, quod uocant, conficitur, concoquendi uim habet similem bu

tyro, & simul parum digerentis facultatis, Galenus in fine libri decimi de simplic. item Aëtius. In medicamento quodam Andromachi ad ani uitia, oesypus cæteris adiungitur: Heras uero (inquit Galenus) pro oesypo adipem anserinum pari pondere coniecit. Pro oesypo medulla uitulina substituitur in Succidaneis Galeno adscriptis: quanquam deprauati codices sic habent, ὑσσώπου, μυελὸν μόσχου, στιχάδα, oesypo & hyssopo herba confusis. pro hac enim rectè stichadem herbam posueris, pro oesypo uerò medullam uituli. Oesypum & oesypus utroq; modo effertur, ab eo quod est ὄϊς, hoc est ouis. Græci masculino ferè utuntur, Latini frequentius neutro. Hippocrates caprinam è clunibus sordem uocauit oespen (οἴσπην:) ouillam, oesypides: quo quidem nomine lanam quoq; succidam significat quibusdam. Quidam hoc à Galeno hyssopum dici putant, errore uulgi: & quidem à Græcis orto, qui non oesypum quandoq;, sed hyssopum scribant: ut siue prudentes, siue imprudentes, non oesypū simpliciter (sed) hyssopon hygron (ut Aegineta aliquoties) & hyssopum pharmacum sæpissimè cognominent, quasi ab hyssopo herba distinguere uoluerint, ut Paulus in compositione quam à ruta πηγανηρὰν appellāt, utilem pleuriticis, Hermolaus Corollario 284. ubi tamen hysopus semper per s. simplex scribitur: οἴσσυπος apud Aëtium per σ. duplex, non probo. Οἰσυπίδας, προβάτου ῥύπον, ἤγουν ἔριον ῥυπαρὸν, Galenus in Glossis. Οἴσπη uox per syncopen facta uidetur pro οἰσύπη. Οἰσύπη, ὁ ῥύπος τῶν ἐρίων, Suidas & Varinus. Οἴσυπος, ὁ τῆς αἰγὸς ῥύπος, Hesychius. Οἴσπη, ῥυπαρῶν προβάτων ἔρια, Ἡρόδοτος. καὶ οἰσπάτη, ὁ ῥύπος τῶν ἐρίων, Suidas & Varinus. Οἰσπώτη, ἁπλῆ προβάτου. ἐκ τοῦ οἶς καὶ τοῦ πατῶ, οἰσπώτη, καὶ τροπῇ τοῦ α εἰς ω, Varinus. Οἰσπότη apud Aristophanem in Lysistrata ouis excrementum est, Cælius. Οἰσπάτη, ὁ ῥύπος: ὁ δὲ Δίδυμος ὁ τῶν προβάτων, Hesychius. Non placet quod apud eundem scribitur, Οἴσπαι, πρόβατον, κάπρος, ῥύπος. Si oespate excrementum significet, uidebitur compositum à πάτος, ut idem significet quod ἀπόπατος. Οἰσυπηρὸς, ῥυπαρός. ἔρια οἰσυπηρὰ, ῥύπου πεπληρωμένα, ῥυπάσματα ἀπὸ τῆς κόπρου. οἰσύπη δὲ ἐστι τὸ διαχώρημα τῶν προβάτων, Suidas & Varinus. Οἰσύπειον, ἔριον ῥυπαρὸν προβάτων, τὸ αὐτὸ οἰσύπειρον, καὶ οἰσύπειρος, Hesychius: ego in οἰσύπειρον penultimam potius cum ἦτα scripserim, & acuerim ultimam, ut Dioscorides & alij faciunt. Apud Aristophanem in Acharnensibus cum quidam uulneratus esset, postulantur ὀθόνια, κηρωτὴ, ἔρι' οἰσυπηρά. Ὑσώπηςος, ὁ ῥυπώδης, Suidas: non rectè, scribendum enim οἰσυπηρός: ut pro ὑσσώπη ὁ ῥύπος, apud eundem, οἰσύπη. Γράσος, sordes in lanis ouium, &c. uide γράσων apud Etymologum. Oesypo quod sub armis ouium nascitur, palpebris glabris medentur, &c. Marcel. Oesypo in Atticis ouibus genito palma, Plinius. Atticum hyssopum (lege, oesypum) cataplasmati & cerotis miscere consultum fuerit, Galenus 13. Methodi. Alibi etiam eodem in libro Atticum oesypum omnibus præfert. Oesypa quid redolent quamuis mittātur Athenis? Ouidius. Oesypum (inquit Dioscorides) uocant Græci, succidarum lanarum pinguitudinem. Cuius parandi ratio hæc est: Succidæ molles, radicula non curatæ, calida aqua lauantur, & quibuscunq; sordibus expressis, & in labellum oris ampli coniectis, aqua infunditur, magnoq; impetu ligula, uti respumet agitatur: aut lignea rude ualidiusculè conturbatur, quò largius sordida spuma colligi possit, deinde marina respergitur. & considente pingui quod supernatabat, (καὶ ὅτι καταστῇ τὸ ἐπινηχόμενον λίπος) collectoq; in altero fictili uase, denuo aqua in labellum fusa agitatur: spuma iterū mari perfunditur, & demum eximitur: hoc tantisper fieri solet, dum consumpta pinguitudine nihil prorsus spumæ extet: collectum oesypum manibus emollitur: & si qua insedit spurcitia, confestim demitur: exclusaq; sensim omni aqua, recentiq; affusa, manibus misceatur, donec admotum linguæ oesypum, adstringat leuiter, nec mordeat: atq; pingue candidumq; spectetur. tum in fictili uase conditur. Verum omnia feruido sole fiant. Nonnulli excolatum pingue frigida aqua eluunt, & manibus, non secus atq; ceratū mulieres, confricant: ita enim candidius redditur. Alij elotis lanis & sordibus quibuscūq; exemptis, ac lento igni in æneo uase ex aqua decoctis, pingue q̄d supernatat collectū, aqua, ut diximus, lauant: colatumq; in fictilē patellam, quæ calidam aquam contineat, linteo operiunt, atque soli mandant, donec candidum fiat, & satis crassum. Alij bidui spatio aquam effundunt, nouamq; adijciunt. Melius est læue, radicula non curatum, quod succidarum uirus oleat, & si manu in concha fricetur cū aqua frigida, albescat, nihil in se duri aut concreti habens: ueluti quod cerato aut adipe adulteratur. Hactenus Dioscorides libro 2. capite 66. interprete Ruellio. Cæterum ab initio statim, ubi legitur, Lanæ succidæ molles radicula non curatæ, Græcè ἐστρουθισμένα, id est struthio siue radicula adhibita curatæ lotæq;, absq; negatione, quam Marcellus & Ruellius interpretes de suo adijciunt. Atqui Dioscorides non uidetur negationem addidisse, (præsertim cum in nullis codicibus illa reperiatur, Marcello etiam teste:) sed eo modo quo à quibusdam fieri solebat oesypum descripsisse: quamobrem postea monet meliorem esse astruthiston, hoc est lana non curata struthio, sed simpliciter lota cum aqua calida, (ne scilicet nimia caliditas aut acrimonia à struthio ei accedat, cum concoquendi tantum, quod moderato calore fit, uim habere debeat: ad quosdam tamen affectus struthij uim etiam conducere ei non negârim.) Sed adiungam Aëtij quoq; uerba 2. 118. quoniam Dioscoridis uerba se recitare professus, non parum ab eo uariat. Sordidas lanas (inquit) sub axillis ouium repertas, densas ac molles (ἔρια κονδὰ, καὶ οὖλα καὶ μαλακά: uocem ἐστρουθισμένα non habet) calida lauato, sorditiem omnem exprimendo, quarum loturam in uas ampli orificij coniectam feruenti aqua superinfusa agitato, aquam poculo excipiens aut alio instrumento, & ab sublimi præcipitans, donec (tota) spumescat: tum marina aqua si affuerit, si non affuerit frigida inspergito, finitoq; ut consistat: ubi refrixerit, quod fluitabit, tudicula eximito, atq; in aliud uas conijcito, inde modica aqua frigida iniecta manibus uersato,

mox

mox aqua illa effusa nouã feruentẽ infundito: idemq́ omnino repetito, quod iam docuimus, donec candidus pinguisq́ oesypus reddatur, nihil amplius impuri continens, tum in fictili conditũ per aliquot dies insolato, & seruato. Sunt autem hęc omnia sub calido Sole facienda: ita enim efficacior candidiorq́ nec durus asper'ue (ὅτω γὰρ χρησιμώτερον γίνεται καὶ λευκὸν, καὶ οὐδὲν ἔχον σκληρὸν ἢ συνεστραμμένον: melius χρησιμώτερος, λευκὸς, & ἔχων, scilicet οἴσυπος) redditur, ueluti qui cerato aut fermento adulteratur, Hæc Aëtius. Græcè quidem scribitur adulterari oesypum κηρωτῇ ἢ ζύμῃ, cum Dioscorides habeat κηρωτῇ ἢ στέατι, id est cerato (non cera, ut Marcellus uertit) aut adipe. Aëtius forte στέατι legerat, quod ζύμην exposuit, ut grammatici φύραμα ἀλεύρου: sed adipe uel seuo potius quàm fermento aut farina subacta oesypum adulterari omnibus puto uerisimile est. Oesypus (inquit author de simplicibus ad Paternianum) hac ratione colligitur: Lanas succidas sordidissimas & iam mox detonsas mittimus in uase quod habeat calidam aquam: & aquam succendimus ut aliquantulum ferueat, deinde refrigeramus, & quod supernatat in modum pinguaminis, abradimus manu, & in uase stanneo abstergimus, & sic ipsum uas aqua pluuiali implemus, & opertum tenui linteo in Sole ponimus, & rursus delimpidamus: & tunc oesypum reponimus. Vires enim habet cum aliqua acrimonia mollientes & relaxantes. Sed adulteratur ex pinguedine & ceroto molli. Sed statim deprehenditur eo quòd syncerus oesypus reseruat succidum lanæ, (succidæ lanæ odorem seruat, Dioscor.) & si manibus fricetur, similis cerusæ efficitur, Hæc ille. Quin ipsæ sordes pecudum sudorq́ feminum & alarum adhærentes lanis (oesypum uocant) innumeros propè usus habẽt. In Atticis ouibus genito palma. Fit plurib. modis. Sed probatissimum, lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuscunq́ sordibus succidis primum collectis, ac lento igni in æneo uase subferuefactis & refrigeratis, pinguiq́ quod supernatet, collecto in fictili uase, iterumq́ decocta priori materia: quæ pinguitudo utraq́ frigida aqua lauatur, & in linteo siccatur, ac sole torretur, donec candida fiat ac translucida. Tum in stannea pyxide conditur. Probatio autem ut sordium uirus oleat, & manu fricante ex aqua non liquetur, sed albescat ut cerusa. Oculis utilissimum contra inflammationes genarumq́ callum. Quidam in testa torrent, donec pinguedinem amittat, utilius tale existimantes erosis & duris genis, angulis scabiosis & lachrymantibus, Plinius. Vide inferius inter remedia oesypi uel fuliginis eius ad oculos. Oesypus hodie corrupto nomine uocatur hysopus humida, sed non bene præparatus habetur in pharmacopolijs, Euricius Cordus. Ex oesypo pharmacum compositum fit, quod Græci medici aliquando οἴσυπον φάρμακον, aliquando οἰσύπου κηρωτὴν, aliquando οἴσυπον κηρωτοειδῆ, aliquando οἴσυπον ὑγρὸν uocant: atq́ hę appellationes omnes à forma medicamenti, quod ad cerati liquidi modum paratur, sunt deductę. Componendi autem modum docet Paulus libro 7. Sed tum in hoc Pauli loco, tum in alijs plerisq́ omnibus itidem ὕσσωπος pro οἴσυπος falsò legitur. Sunt autem promiscui usus oesypus per se, & pharmacum ex eo constans, uelut Galenus lib. 14. methodi tradit his uerbis: Ex oesypo cerotum, notum omnibus pharmacum est, quo plurimi ad inflammationes in hypochondrijs utuntur. Hoc etiam pro oesypo uti licebit, si absit ille, & eundem finem consequeris. Quin & hodie in aliquibus pharmacopolijs hyssopus humida habetur pyxidibus inscripta, & humidam ad differentiam hyssopi herbæ aridæ dictam uolunt, qui forte de re ipsa nihil sciunt, quum non hyssopus humida ea res, hoc est lanarum sordes sit appellanda, sed oesypus liquidus (id est ex oesypo cum alijs pharmacis cerotũ,) Cornar. Oesypus seruetur purus, ex ouibus integris, non scabiosis, Syluius. Oesypi præparationẽ in secundo libro optimam descripsimus: sed ubi hoc haberi non poterit, accipe quod pigmentarij hoc modo conficiunt: Meliloti unc. 4. cardamomi, hyssopi herbæ, sing. unc. 2. succidæ lanæ ex ouium axillis unc. 4. &c. Aëtius 15. 25. & Aegineta libro 7. nõnihil ab Aëtio uariãs. Inter cerata Nicolai Myrepsi quod numero tertium est, oesypum recipit, & facit ad dolentes articulos ac podagras: & omnem phlegmonem, doloremq́ mediarum corporis partium (hypochondria dixit Galenus) ac duritiem. Author libri de dynamidijs Galeno adscripti, oesypum appellat ius lanæ, id est succum lanæ. Verba eius sunt hæc: Oesypi cerotum sic fac. ceram, axungiam sine sale, colophoniam, ius lanæ, uetus oleum, ana libram i. iuris foenogræci unc. vi. adipis anserini & pullini ana unc. i. Coque oleum cum iure lanæ & foenogræci diligentissimè, donec ad mensuram olei ueniat: iterum pone ad focum, additis suprascriptis speciebus. Ius uero de lana sic fac: Lanam succidam in aquam multam pone ut molliatur, diebus sex: septima uerò die coque, & ipsam pinguedinem desuper collige suprascripto penso, & exinde confice cerotum, Hæc ille. ¶ Oesypum excalfacit, explet ulcera & emollit, præsertim sedis ac uuluæ (uide inferius ex Plinio) cum meliloto & butyro, Dioscorides. Hyssopum (lege, oesypum) ad ulcera manantia prodest, Plinius 26. 14. Vulneribus medetur oesypum cum hordei cinere & ærugine æquis partibus. ad carcinomata quoq́ ac serpentia ualet. Erodit & ulcerum margines: carnesq́ excrescentes ad æqualitatem redigit: explet quoq́ & ad cicatricem perducit, Idem. Eadem ferè Dioscorides de cinere lanæ crematæ simpliciter tradit. Igni sacro medetur oesypum cum pompholyge & rosaceo, Plinius. Somnos allicit cum myrrhæ momento in uini cyathis duobus dilutum, (eodem modo comitialibus medetur, ut mox recitabo,) uel cum adipe anserino & uino myrtite, Idem. Maculas in facie, oesypum cum melle Corsico, quod asperrimum habetur, extenuat: item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum uellere. Quidam & butyrum addunt. Si uero uitiligines sint, fel caninum prius acu compunctas, Plinius. Sed aliter legit Marcellus, cuius hæc sunt uerba: Oesypum cum melle Corsicano tritum & appositum abolet de facie omnes maculas, quidam & butyrum addunt:

ſi uerò & uituli fimus & fel caninum miſceatur, medicamen utilius erit, ita ut pariter temperata omnia decoquantur. Oeſypum ex oleo tritum & inſtillatum capiti, pityriaſi medetur, Marcel. Comitialibus morbis utile tradunt œſypum cum myrrhæ momento & uini cyathis duobus dilutum (eodem modo ſomnos allicit, ut paulò ante dictum eſt) magnitudine nucis auellanæ à balneo potum, Plinius. Oeſypum oculis utiliſſimum eſt contra inflammationes, genarum callum, Plin. Contra eroſos angulos oculorum, ſcabioſosq;, genas quæ occalluerunt, & ciliorum defluuia, efficax eſt: torretur autem in teſta noua (nempe ad medicamenta oculorum iam dicta. Interpretes ineptè transferũt) donec redactum in cinerem pinguitudinem amittat. Ex eo etiam fuligo colligitur, uti demonſtrauimus, (eo nimirũ modo quem in butyro dixerat, quanq; illic nulla œſypi mentio, nec alibi apud eum œſypi fuliginis quod ſciam:) quæ in oculorum medicamẽta commodè addi ſolet, Hæc omnia Dioſcorid. Quidam œſypum in teſta torrent, (urunt, Dioſcorides & Aëtius) utilius tale exiſtimantes eroſis & duris genis, angulis ſcabioſis & lachrymantibus, Plinius. Butyri quidem fuligo ſimiles ferè effectus habet. Dioſcorides œſypo ſimpliciter attribuit, quæ fuligini eius Aëtius ex Dioſcoride mutuari ſe profeſſus. Aëtij uerba hæc ſunt: Oeſypus crematus utiliſſimam fuliginem reddit, ad angulos oculorum eroſos ſcabioſosq;, & ad palpebrarum callos, earundemq; depilationem. Crematur interdum etiam in noua teſta, donec exuſtus (πυρωθὲν, Dioſcorides habet πυρωθὲν. malim utrunq; in maſculino genere, cum œſypus Græcis ſemper maſculini ſit generis) pinguedinem omnem amiſerit. Ponatur teſta ſuper carbonibus, deinde quod uſtum eſt colligatur, ſeruatumq; ad uſum teratur. Mihi quidem tum œſypum ipſum uſtum, tum fuliginem eius, eandem habere facultatem, ad oculorum præcipuè medicamenta, Dioſcorides & Aëtius ſentire uidentur. Dioſcorides cum œſypi uires primum ſimpliciter ſcripſiſſet: Mox addit à nouo initio, ποιεῖ δὲ καὶ πρὸς βεβρωμένους κανθὸς, id eſt, Præterea facit ad angulos in oculis eroſos, &c. nõ iam ſimpliciter ſcilicet, ſed eo modo quem ſubijcit: Vritur autem (inquit, nimirum ad prædictos uſus) in teſta noua, &c. Hoc interpretes non animaduerterunt. Palpebras gignere dicitur œſypum cum myrrha calidum penicillo illitum, Plinius. Glabris palpebris pilos induces, ſi œſypo quod ſub armis ouium naſcitur, adiecta myrrha, pariterq; in mortario trita, ſpicillo calido loca pilis nuda perduxeris, Marcellus. Contuſis oculis medentur, fel anſerinum, ſanguis anatum, ita ut poſtea hyſſopo (lege, œſypo) & melle inungantur, Plinius 29. 6. Oeſypum ulcera non oculorum (aurium, Dioſcor.) modo ſanat, ſed oris etiam & genitalium cum anſerino adipe, Plinius. Miſcetur œſypum cerato imponendo aduerſus phthiſin apud Aëtium: item epithematis ad pleuritidem, reiectionis maximè tempore, apud eundem. Oeſypum menſes & partus euocat, Dioſcor. Vlcera genitalium ſanat cum anſerino adipe, Idem & Plinius. Medetur & uuluæ inflammationibus, & ſedis rhagadijs & condylomatis cum meliloto ac butyro, Plinius. Sedis uitijs efficaciſſimum eſt œſypum: quidam adijciunt pompholygem & roſaceum, Idem. Carbunculo in uerendis, cæteriſq; ibi uulneribus occurritè melle œſypum cum plumbi ſquamis, Plinius. Podagras lenit œſypum cum lacte mulieris & ceruſſa, Idem: apud Marcellum pro ceruſſa legitur cera. Medicorum aliqui axungia ad podagras uti iubent, admixto anſeris adipe, taurorumq; ſeuo & œſypo, Plinius. Mulierum purgationes adiuuat fel taurinum lana ſuccida appoſitum: Olympias Thebana addidit hyſſopum (lege, œſypum) & nitrum, Plinius. Vuluæ uitijs & ulceribus œſypum mederi, ſuperius ex Dioſcoride retuli. Fœtus & menſes in lana appoſitum extrahit, Idem.

¶ Sordes quoq; caudarum concretæ in pilulas, ac ſiccatæ per ſe tuſæq; in farinam, & illitæ, dentibus mirè proſunt, etiam labantibus, gingiuiſq; ſi carcinoma ſerpat, Plinius.

¶ Hydropicis œſypum ex uino addita myrrha modicè potui datur, nucis auellanę magnitudine. aliqui addunt & anſerinum adipem, & oleum myrteum. Sordes ab uberibus ouium eundem effectum habent, Plinius.

H.

a. Ouem maſculino genere dixerunt, ut ouibus duobus, non duabus, Feſtus. Oues generis fœminini ut plerunq;, maſculini Varroni rerum humanarum lib. 27. Vt etiam putantibus, qui oues duos, non duas dicunt, Homerum ſecutos, qui ait, μῆλ' ὄϊες τε. Idem Terentio: Quando citatus neq; reſpondit neq; excitatus (lege, excuſatus) eſt, tum ego (is erat prætor) unum ouem mulctam dico, Nonius. Vide plura infra in e, ubi de mulcta ex ouibus. Ouis à Græco ὄϊς, interpoſita u. litera propter hiatum, ſignificat pecudem. Ouis à Græco ὄϊς, ita enim antiqui dicebant, non ut nunc πρόβατον, Varro. Ouicula, diminutiuum. Lanata & bidens, epitheta ouium, ſæpe abſolutè pro oue capiuntur. Quanquam ſtultiſſima animalia lanata, Plinius. Interea dum lanatas, toruumq; iuuencum Cædit, Iuuenalis. Qui pecus paſcimus lanare, Varro. Pecudem Plinius ſæpiſſimè pro oue ponit, ut ſupra patet ex teſtimonijs Plinianis in G. Pulmo pecudis, id eſt ouis, Marcellus. Elephanti tanta narratur clementia contra minus ualida, ut in grege pecudum (id eſt ouium) occurrentia manu dimoueat, Plinius: qui & ipſum elephantum alibi pecudem nominat. Eſt enim pecus, (pecudis, fœm. gen.) omne animal quod ſub imperio, pabulo terræ paſcitur, ut ſunt boues, aſini, equi, cameli, oues, capræ, authore Valla. imò, ut alij ſcribunt, quoduis animal præter hominem. Exempla authorum quære in Dictionarijs. Dicitur & pecu gen. neutro, indeclinabile in ſingulari, pecua in plurali, eadem ſignificatione & ſimiliter pro ouibus aliquando abſolute. Paſtor harum dormit, quum hæ eunt Sic à pecu balitantes, Plautus Bacchid. Paſſimq; præda pecua balabant agris, Accius.

cius. Idem & pecus, pecoris, neut. genere. Eſt & in Hiſpania nõ maximè abſimile pecori (ideſt oui) genus muſimonum, caprino uillo quàm pecoris uelleri propius, Plinius. Sæpe quidem indifferenter pro quouis præter hominem animali uſurpatur; aliquando contrahitur ad ea quæ ab homine aluntur, & diſtinguitur in maius, ut ſunt boues, aſini, equi: & minus, ut ouis, capra, ſus, apud Varronem. Et ſecundum poſteriorem acceptionem pro oue per excellentiam ponitur.

¶ Oues adultæ, τῶν προβάτων τὰ τέλεια, ὄϊες, καὶ κριοὶ καὶ ἀρνειοί: τὰ δὲ νέα, ἄρνες καὶ ἀμνοί, Varinus in τράγοι. Ὄϊς, duabus ſyllabis, ouis fœmina: Attici etiam οἶς monoſyllabum proferunt, & in maſculino quoque genere, Varinus. Locus in uocabulo ὄϊς apud Suidam à librarijs corruptus eſt. Et rurſus, ὄϊς, ὄϊος, ſine diphthongo poëticum eſt: οἶς uerò contractum, commune: cuius genitiuus οἰός ultimam acuit, ut differat ab οἶος, id eſt ſolus. Apud Homerum quidem nunquam reperias οἶς monoſyllabum in recto caſu, ſed ὄϊς biſſyllabum: in obliquis etiam, niſi carmen impediat, diphthongum non facit, ut εὐστρόφῳ οἰὸς ἀώτῳ. Et ſane aptius (ἀναλογώτερον) ſcribitur diſſyllabum: neque enim ullum tale monoſyllabum reperitur, præter hoc ipſum οἶς Atticum & φθοῖς. Τοῖσι δ' ὄϊς λελειπ⟨ὼ⟩ς, Homerus. Νῶτον ἔθηκ' ὄϊος, Idem. Οἶς, πρόβατον, ἢ τοῖς ἑαυτοῦ, ἢ τοῖς σοῖς, Heſychius: ſed apparet ſine ſpiritu ſcribendum ſi ita interpreteris, nam cum tenui ſpiritu, ouem ſignificat: cum denſo, ſuis uel tuis: ſine ſpiritu, utrumuis. Sic οἰῶν etiam in genitiuo plurali idem exponit, μόνων, προβάτων, αἰγῶν, quod ut rectè fiat uocem οιων ſine accentu ſcribi oportebit. Et hoc quidem animaduerſo multæ in Grecorum Lexicis interpretationes alioqui ineptæ excuſabuntur. ſic apud Hebræos ſine punctis ſcripta diuerſis exponuntur modis.

Ὄϊς biſſyllaba uox Ionica eſt, ſed Attici una ſyllaba dicunt τὰς οἶς: & in ſingulari τὸν οἶν, Iones ὄϊν, Scholiaſtes Ariſtophanis. Ὄϊξ, αἴξ, ἢ πρόβατον, Suidas. Fabæ lac augent οἶ καὶ αἰγί, Ariſtoteles. Πολλάκις οἱ σκώπτοντες εἰκάζουσι τῶν μὴ καλῶν ἐνίους, τοὺς μὲν αἰγὶ φυσῶντι πῦρ: τοὺς δὲ οἰὶ κυρίττοντι (in maſc. genere,) Idem de generatione 4. 3. Eſt autem οἰί Atticus datiuus, ὀΐ Ionicus, ut patet ex Ariſtophanis Pace, ubi pro ſtatua Pacis conſecranda oue (ὀΐ) ſacra faciunt. Et cum Trygæus admoneret hanc uocem eſſe Ionicam, Chorus ſubijcit: Melius ita quadrare, ἵν' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς χρὴ πολεμεῖν λέγῃ τις, οἱ καθήμενοι ὑπὸ τοῦ δέους λέγωσ' ἰωνικῶς, ὀΐ, &c. Vbi Scholiaſtes: Eſt enim ὀΐ uox lugentium & indignantium. Ab οἶς accuſatiuus Atticus eſt οἶν, monoſyllabus itidem & maſculinus, Varinus. Communis uero ὄϊν: poëticus ὄϊδα, ab ὄϊς (ſic lego, non οἴις) ὄϊδος, aſſumpto iota. Vnde & caſus plurales, ὄϊδες οἶς, ὄϊδας οἶς, Idem. Αἴκα τοὶ μῶσαι τὰν ὄϊδα δῶρον ἄγωνται, Theocritus Idyllio 1. Et mox ibidem τὰν ὄϊν in accuſatiuo profert. Τὰν ὄϊν ὦ Δάματερ ἐπόγμει, Suidas ex epigrammate. Βόες σφαζόμενοι, πολλοὶ δ' ὄϊες, Homer. Iliad. ψ. Οἶες, oues, Heſych. Ὄϊς ἀγραυλοι, Dionyſius Afer. Ὥς οἰῶν μέγα πῶυ, Iliad. γ. ſic enim ſcribunt Ariſtarchus & Ptolemæus, ut αἰγῶν, tanquam à recto οἶς: cum tamen Homerus rectum nunquam monoſyllabũ faciat, ſed ne in obliquis quidem diphthongum niſi poſtulante carmine, (ut ſupra quoque dixi:) proinde melius ὀΐων ſcribetur, Varinus. ſed οἰῶν biſſyllabum etiam Odyſſeæ primo legimus. Οἴεσιν, ouib. Suid.

¶ Πρόβατα, omnes quadrupedes, (Varinus addit, pecudes, βοσκήματα,) Suid. Apud Herodotũ quidẽ probaton uſurpat̃ pro omni pecore, ita ut etiam uaccas comprehendat. Quadrupedes omnes priſci probata nominabant, διὰ τὸ πρὸ τῶν ὀπισθίων βάσεων, ἑτέρας ἐμπροσθίους (forte, πρὸ τῶν ὀπισθίων βάσεως, ἑτέραν τῶν ἐμπροσθίων) ἔχειν. Hinc & Heſiodus ait, χαλεπὸς προβάτοις, χαλεπὸς δ' ἀνθρώποις, Scholiaſtes in Iliados μ. item Heſychius & Varinus, qui tamen uerbis nonnihil uariant. Πρόβασι, βοσκήμασιν, Heſychius. Πρόβασιν, πρόοδον, ἀπὸ τοῦ προβαίνειν ἐκ τούτου τὴν οὐσίαν. Ἄλλως, πρόβασιν, τὴν τῶν τετραπόδων (βοσκημάτων, Suid.) κτῆσιν, Scholia in Odyſſ. 2. Κειμήλιά τε πρόβασίν τε. Προβατήματα, πρόβατα, Heſych. Varinus. Προβάτιον καὶ προβάτιον dicunt Attici. Προβατίων βληχώντων, Ariſtophanes in Pluto. Et rurſus in eodem, ἑπόμενον τοῖς προβατίοις. Προβατίοις τε συΐδιοις ὁμιλῶν, Varinus ex innominato. Ῥὴν, ῥηνός, ouis uel agnus, ſed agnum potius ſignificat, proinde ad Agnum differetur: ut ἀρνός etiam & ἀμνοί. Βηκίοις, προβατίοις, Hippocrati, Varinus. apud Galenum in Gloſſis βηκείοις ſcribitur penultima per ει. Eſt & βήκη, χίμαιρα, id eſt capella, Varino. Κάρ, ouis, Varinus: (Hæc uox ab Hebræis ſumpta uidetur, uide in Ariete A.) Καρφθείρ, προβάτου εἶδος, Heſych. & Varinus. ſed uideo errorem, & poſt κάρ diſtinguendum: ut ea uox ab alijs φθείρ, id eſt pediculus, ab alijs ouis interpretetur, quod uel ex ſequentibus confirmatur. Κάρ, θάνατος, φθεῖρον, (φθείρ potius) πρόβατον, γένος Καρικόν, Heſychius. Καρά, αἲξ ἥμερος, πολυέριος ὑπὸ Γορτυνίων: Ἴωνες τὰ πρόβατα, Idem & Heſych. Καδρανος, hœdus: & καρανώ, capra Cretenſibus, Iidem. Καρνος, φθείρ, βόσκημα, πρόβατον, καρός, βόσκημα, φθορά, Heſychius. Καρνοστάσιον, σταῦλος ὅπου τὸ κάρνον ἵσταται, Idem. Κάρκαρα, μάνδρας, Idem. Γοῖτα, οἶς, Varin. id eſt ouis: apud Heſychium οἶς cum denſo legitur. Ὄρσι, προβάτοις, Heſ. & Varin. Ouium quædam ab ætate nomina, uide in Agno. Μά, πρόβατα, Phrygibus, Heſych. Varin. Ἐν ἀφόβοις θηρσίν, inter oues, ἐν προβάτοις τοῖς μὴ φόβον ἐμποιοῦσι, Suidas. Κοραΐδες, τῶν προβάτων τὰ ἔνδον ὀδόντας ἔχοντα, Heſych. Varin.

¶ Μῆλα Homerus uocat etiam capras, ut hoc in uerſu, Μῆλ' ὄϊές τε καὶ αἶγες ἰαύεσκον: & nos melotam uocamus caprinam quoque pellem, Varinus. Et rurſus, Μῆλα Homerus Odyſſeæ ρ. uocat omnes quadrupedes, ὡς ἀπὸ μέρους, id eſt per ſynecdochen partis pro toto: non enim ſolas oues mactabant proci, ſed ſues etiam pingues, & capras, & boues armentinos. Μῆλα, τὰ προβάτια, Galenus in Gloſſis. Propriè quidem μῆλα dicuntur de pecore minore, id eſt ouibus & capris, per excellẽtiam uero de ouibus abſolutè. Μῆλα communiter quadrupedes omnes, unde quæuis etiam pellis melota dicitur: κατ' ἐπικράτειαν δὲ τὰ πρόβατα καὶ αἶγες, Heſych. Apollonius Argon. 4. μῆλα pro ouibus priuatim poſuit. Ἠδ' ἀνάριθμοι Μήλων χιλιάδες βοτάναις διαπιανθεῖσαι Ἂν πεδίον βλήχοιντο, Theocrit. Id. 16. Μυρία δ' ἂν πεδίον Κρανώνιον ἐνδιάασκον Ποιμένες ἔκκριτα μῆλα φιλοξείνοισι

κρηώνδαις, Idem Idyl.15. ὡς δὲ λέων μήλοισιν ἀσημάντοισιν (ἀφυλάκτοισιν) ἐπελθὼν, Αἴγεσιν ἢ ὀΐεσσι κακὰ φρονέων ἐνορούσῃ, Iliad.κ. Πολλὰ δὲ ἴφια μῆλ᾽ ὑπόδριον ἠελίοιο· Μυκηθμοῦ τ᾽ ἤκουσα βοῶν αὐλιζομενάων, Οἰῶν τε βληχὴν, Odyſſ.μ. Θήλεα μῆλα καὶ αἶγας, Aratus. Μήλεια, ouilia, Hippocrati, Varinus. Μηλιαθμὸς, ouile, Idem. οὐδ᾽ ὅστις σύνεγγυς ἑλίσσων ἀγελαῖα γεραίρων Μήλοις ἀγραύλοισιν ἐφέσπεται, Dionyſius Afer. Σφάζων πῖα τε μῆλα, καὶ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς, Orpheus Argon. ὡς δὲ κύνες περὶ μῆλα δυσωρήσωνται ἐν αὐλῇ, Iliad. κ. Salſamenta quę μῆλα ποντικὰ dicuntur à Galeno libro 2. de alim. facultatib. Cornarius non aliud quàm cordylas, id eſt thunnorum fœtus eſſe putat. Μηλόβοτον πεδίον, campus in quo oues bene paſcuntur, Heſych. Varin. Μηλονομεῖς, opiliones, &c. uide in e. ubi etiam de melotis, id eſt ouillis pellib. Μηλοφόνος epitheton lupi Oppiano à iugulandis ouibus. Πολυμήλη, πολυθρέμματος γῆ, Suidas. Ἀρκαδίη πολύμηλος, Orpheus in Argon. De antiquis illuſtriſſimus quiſq; paſtor erat, ut oſtendit Græca & Latina lingua, & ueteres poëtæ, qui alios uocant πολύαρνας, alios πολυμήλους, alios πολυβούτας: qui ipſas pecudes propter caritatem aureas habuiſſe pelles tradiderunt, ut Argis Atreus, quam ſibi Thyeſten ſubduxiſſe queritur: ut in Colchide Oëta (Aeetes,) ad cuius arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ, ut in Libya ad Heſperidas, unde aurea mala, id eſt ſecundum antiquam cõſuetudinem capras, & oues, quas Hercules ex Africa in Græciam exportauit. Ea enim ſua uoce Græci appellarunt μῆλα. Nec multo ſecus noſtri ab eadem uoce, ſed ab alia litera bela uocarunt. Non enim me (mee) ſed bee ſonare uidentur oues uocem efferentes, à quo poſt belare dicunt, extrita e. litera, ut fit in multis, Varro. Athenæus libro 3. malorum fructuum genera enumerans, Heſperidum quoq; mala commemorat: Sic enim (inquit) uocari mala quædam Timachidas ait: & in Lacedæmone dijs ea apponi Pamphilus teſtatur, eſſe autem odorata, ſed ἄβρωτα, id eſt cibo inepta. Ariſtocrates quoq; in Laconicis meminit. Et paulò poſt, Aemylianus dicebat Iubam Maurusiorum regem in libro de Libya, ſcribere citrum apud Libyes uocari malum Heſpericum: atq; inde etiam Herculem in Græciam trãſtuliſſe, ubi aurea à colore dicta ſint. Aſclepiades in Aegyptiacis tradit emiſiſſe hos fructus Tellurem in nuptijs Iouis & Iunonis. Vide Onomaſticon noſtrum in dictione Heſperides, & Cælium 1. 18. ubi Heſperidas interpretatur nocturnas horas, & mala aurea ſtellas: & Scholiaſten in quartum Argonauticorum Apollonij numero 86. Μηλοσφαγεῖν, mactare & immolare oues, Ariſtophani. Μηλοτρόφα μήλων, πολυθρέμμονα, Varinus & Heſych. Σφάγιον, πρόβατον, Iidem. Ἱερεῖον, ouis, bos, Iidem: uox facta nimirum ab ἱερεύειν: ſic enim uocatur quoduis animal immolandum, per excellentiam uero bos: accipitur & pro pelle ouilla, ut in e. dicam. Latinis, ut dixi, pecudes & pecora, Gręcis πρόβατα, μῆλα, θρέμματα, βοτὰ, βοσκήματα, communia ſunt nomina, ſiue ad quadrupedes omnes aliquando (præſertim poëtis:) ſiue ad eas tantum quæ ab homine aluntur, præcipuè cibi ex eis capiendi cauſa: ſiue ad minores ſolum ex iſtis, & maximè oues capraſq;: uſurpantur tamen abſolutè ſæpe pro ouibus. Θρέμματα νομαδικὰ, Arrianus in Periplo. Βοτὰ, πρόβατα καὶ βοσκήματα, Etymologus. Heſychius extendi ait hoc nomen ad omnia animalia, terreſtria, uolucria, aquatica, ſylueſtria, & ſic dici ἀπὸ τοῦ βόσκεσθαι. Τὸ νιμὸς πρὸς εὐκαρπίαν ὁ τῶν θρεμμάτων ὄνθος καθέστηκε, Theophylactus in epiſt. Bottion Macedonũ gens eſt, & Bottia regio, dicta ἀπὸ τῶν βοτῶν, id eſt à pecoribus quibus abundat. eſt enim πολυθρέμματος, Etymologus. Καὶ εὔβοτος ἔπλετο χώρη Μῆλά τε φορβέμεναι, Dionyſius. Εὔβοτος γῆ, terra ouibus paſcendis apta, quæ & εὔβοτος: Πάμπαν εὔρηνός τε καὶ εὔβοτος, Poëta quidam. Εὔειρον, ouis mollis, Varinus: forte à bonitate lanæ, quaſi εὔειρον, ut ſunt oues Tarentinæ uel Græcæ. Βάρα, θρέμματα, λάκωνες, Heſychius & Varinus. & Βαρακάκαι (forte, Βαρανάκαι) pelles caprinæ apud Celtas, Iidem. Πῶϋ, grex ouium. Πώεα, ποίμνια, βοσκήματα, Heſych. Varin. Πῶϋ μέγ᾽ οἰῶν, Iliad.ο. Ὅς᾽ οἰῶν μέγα πῶϋ, Iliad.γ. Καί τε δ᾽ ἄγεα ἄκοσι τανύτριχα, πώεα δ᾽ οὔτι, Οὕνεκ᾽ ἐπηετανὰι τρίχες αὐτῶν, οὐ διάησιν Ἲς ἀνέμου Βορέαο, Heſiodus. ¶ In quibuſdam Germaniæ locis oues fœminas uocant mächerling. lactarias, hoc eſt quæ lactis gratia aluntur, täſchle, in Sueuia & fœminam quæ agnos & reliquas oues ad paſcua ducit ein ouw, cuius plura le euw.

¶ Epitheta. Balantes. Pecudem ſpondere ſacello Balantem, Iuuenalis. Ponitur & abſolutè apud Vergilium pro ouibus: ut Bidentes quoq;, de qua uoce plura ſcripſi in B. Amathuſiacaſq; bidentes, Ouid.9. Metam. Interea dum lanatas toruumq; iuuencum More Numæ cædit, Iuuenalis Sat.8. Lanigeros agitare greges, Verg. Lanigeræ pecudes, Lucret. lib.2. Pecoriſq; maritus Lanigeri, Martial. Paſcalis, id eſt quæ paſſim paſcitur, à paſco uel paſcuis, quaſi paſcualis, Feſt. Paſcali pecore, ac montano hirco atq; ſoloce, Lucilius. uidẽtur autem ſic appellari colonicæ atq; hirtæ oues: ut contra pellitæ, (Horatio 2. Carm.) quæ non paſſim paſcuntur, & propter uelleris pretium pellib. integuntur. Pinguis, Verg.6. Aegl. Placida, Ouidius 13. Metam. Stercus ouis placidæ, Serenus. Item apud Textorem, Blanda, Canuſina, Cornigera, Gracilis, Hirſuta, Imbellis, Immunda, Infirma, Manſueta, Mitis, Mollis, Pauida, Saliens, Scabra, Tenella, Velligera. ¶ Ὅν ῥά τε (λέοντα) ποιμὴν ἀγρῷ ἐπ᾽ εἰροπόκοις ὀΐεσσι Χραύσῃ, Iliad. quinto. Εἰροπόκους oues uocat Homerus per excellentiam præ cæteris animalibus, quòd lanæ earum tonderi ſoleant: ἀπὸ τοῦ πέκεσθαι εἰς εἶρος ἤγουν ἔριον, Varinus. Εἰροπόκων ὀΐων, Odyſſ.ι. Nicandri interpres ctilas dici oues arbitratur mites ac pingues, Cælius. Ὄϊς λάσιος, Homerus. Ἴφια μῆλα, τὰ μικρὰ, γίνοντε θρέμματα λέγει, Varinus: Et rurſus, τὰ ἰσχυροποιὰ θρέμματα. ἐπεὶ κρέας τὸ ἐξ αὐτῶν παρὰ τὸ κρατύνειν τὰ σώματα λέγεται. ἢ καὶ ἄλλως, ἴφια, τὰ μὴ ἀσθενῆ ὑπὸ νόσου: hoc eſt, ualidæ pecudes (apud Homerum, ſiue quòd carnes earum in cibo ualidos & robuſtos homines reddunt, (quod de caprinis priuatim legitur;) ſiue ipſæ ualidæ ad ſui corporis modum & obeſæ, Varinus. Ἴφια Heſychius

chius interpretatur μεγάλα, ἰσχυρὰ, ἀπὸ τοῦ ἶφι σφοδρῶς ἢ σκιρτᾶν· ἰσχυρῶς βαδίζοντα, ἶφιον γὰρ τὸ λιπαρὸν, Suid. Oues iphias à Græcis per εὐφημισμὸν dici inuenias quæ debiles sint, καὶ οὐκ ἰσχυραὶ, Cæl. ex Etymologo. ἶφι aduerbium, potenter & ualidè exponitur. Σφάζων πίονα μῆλα, καὶ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς, Orpheus Argon. Ἄργυφα μῆλα, argenteæ pecudes, propter lanæ candorem. ἀργύφεον δ' ὑπὸ ἱματίῳ τίθετε, Vari. Μήλοις ἀγραύλοισιν ἐφέσπετε, Dionys. Afer. Et alibi, Καὶ ἀγραύλων γένος οἰῶν. dixeris autem ἀγραύλους, nõ quasuis oues, sed illas quæ ruri magis & sub dio, quàm in stabulis pascunt, ut quarũ minus pretiosa est lana.

¶ Ouiaria, id est ouium multitudo apud Varronẽ, ut pecuaria. Hinc ouiaricus possessiuũ, apud Columel. Quoniam de ouiarico pecore satis dictum est, &c. Ouillus adiectiuũ in frequenti usu est, præsertim Plinio, ouinus rarũ. Ex suillo, ouillo, caprino grege, Liu. 2. bel. Pun. Prurigines capitis discutit fel ouinum, Marcellus: apud Plinium legitur, Porrigines capitis discutit fel ouillum. Ouilis apud Varronem (& Marcellum Empiricum:) Vt suillo pecori à fauonio ad æquinoctium uernum putant aptũ, (admittẽdo:) sic ouili ab arcturi occasu usque ad aquilæ occasum. Et alibi grex ouilis apud eundem, ut & semen caprile. Mollestras dicebant pelles ouiles, quibus galeas extergebant, Festus. ¶ Οἰάτειον κρέας, caro ouilla, Varin. Οἰοπόλα ὄρη, montes idonei pascuis ouiũ, in quibus oues uersantur: uel solitarij & deserti, ab οἶος quod est solus, & πολεῖν uersari, Var. Χώρῳ ἐν οἰοπόλῳ, Homer. Iliad. ρ. Οἰοπόλοι nymphæ apud Apollonium Argon. li. 4. Vbi Orpheus, O nymphæ (inquit) siue cœlestes, siue terrestres (καταχθόνιαι,) siue οἰοπόλοι. Scholiastes interpretatur nymphas quæ ouiũ curã gerant, quæ & ἐπιμηλίδες dicantur. Οἰοφάγῳ σιδήρῳ, μηλοκτόνῳ, Hes. Var. Οἰοχίτων, qui uestẽ nullã uel unicã uel ex pelle ouilla habet, Hes. Προβάτειον κρέας, caro ouilla. Ἀκρονάεια προβάτεια, in Hippiat. Προβατεύς, opilio: & προβατέων, χωρικῶν ἀνθρώπων, id est rusticorum, Suidas & Varinus. Deriuata apud Pollucem, προβατεῖς, προβατευταὶ, προβατεία, προβατευτικὴ, προβατοκάπηλος. Apud Varinum προβατεία oxytonum legitur, & exponitur προβάτων νομὴ καὶ κτῆσις. hoc est ipsa cura uel pastio & possessio ouium: quanquam νομὴ etiam possessionem significat. Προβατώδης, stolidus, fatuus, qui ouis ingenium refert, ut ἀμνοκῶν, qui agnum. Βλάκικα, ἔνιοι προβατώδη, Hesychius. Προβατοπώλης, qui uendendis ouibus negotiatur, προβατοκάπηλος Polluci. Probatopolæ nomine traducitur in comœdijs Lysicles quidam προβατοκάπηλος, qui Aspasiam meretricem duxit, Hesychius. Est & probaticus adiectiuum: unde probatica dicta piscina, ubi oues lauari solebant, antequam à sacerdotibus litarentur. Προβατογνώμων, qui dentes ætatis indices iam amisit, qui & λειπογνώμων: (quòd iam progressus sit & excesserit ætatem gnomonum dentium,) Vari. in uoce γνώμων. Armenij qui genus à Phrygibus deducunt, πολυπρόβατοι sunt, Herodotus. Composita multa à μῆλον & deriuata, superius retuli. Ἀρνεῖα, τὰ κρεωπώλια τῶν προβάτων, loca in quibus carnes ouillæ uenduntur, teste Didymo, Etymol. Hes. Var. Ῥῆνες propriè agni sunt, synecdochicè etiam oues. inde composita, πολύρρηνες, ἀπόρρηνος, &c. de quibus in Agno a. Βέκηλος, προβατώδης, Varin. malim Βάκηλος, quod alibi interpretatur pro stolido: uide Bacelus in Promptuar.

¶ Aes antiquissimum quod conflatum, pecore est notatum, Varro. Seruius rex, ouium boumque effigie primus æs signauit, Plin. In uetustissimis nummis, bouis aut pecudis aut suis signũ incisum apparet, Plutarch. in Public. Mandrabulus inuento thesauro ouẽ aureã primũ consecrauit Iunoni, secundo argenteã, tertio æream. Inde natũ prouerbiũ, ἐπὶ τὸ Μανδραβόλου, de eo qui in deterius subinde proficiat, Varin. Vide Erasmum in prouerbio, Mandrabuli more res succedit.

¶ Probatæa, ocimastrum: & probation, plantago, Nomenclaturæ apud Dioscoridem. Plantago minor folijs est linguæ pecorum simillimis, Plin. Hinc & ἀρνόγλωσσον quasi agninam linguam appellari constat. Arnophyllon uerò cytisus est, herba fruticosa, Hes. Varin.

¶ Catoblepæ seu gorgones, ut quidã scribunt, ouibus aut uitulis similes sunt, ut inter Boues feros dictum est. Oues etiam inter cete sunt Aeliano. Exeunt & pecori similes beluæ ibi (ad Cadaram rubri maris peninsulam) in terram, pastæque radices fruticum, remeant, Plin.

¶ Troglodytæ pecorum nomina filijs indunt, ut tauri, arietis, ouis, quòd ab ijs non à parentib. alantur. A minore pecore nomina habemus, Porcius, Ouinius, Caprilius, Varro. Ouinius Camillus senator antiquæ familiæ, Ael. Lampridius. Seuerus Ouinium inuitauit ut pedes iter faceret, &c. Idem. Oeagrus, (proprium uiri, quasi ouis syluestris, ut etiam Syagros,) Οἴαγρος, Orpheum ex Calliope genuit. Oilycus, Οἴλυκος, nomen uiri apud Herodotum. historiam & rationem nominis explicaui ex Herodoto in Lupo a. inter propria uirorũ. Οἴη, filia Cephali, uxor Charhippi, Suid. in Οἰῆθεν. Rhene, Ῥήνη, uxor Aiacis Oilei, ut in Agno referã: ubi & Polyrrhenium Cretæ oppidũ memorabo.

¶ b. Πεδιακὰ πρόβατα, τὰ ἀπὸ πεδιάδος καὶ οὐ λειμῶνος, id est oues quæ in campis pascuntur, non in pratis, Hes. Var. Πρόβατα πεδιακὰ, τὰ ἐπὶ νομὴν ἐκπεμπόμενα, Hes. Πεδιακὰ, pars Atticæ apud Lysiam & alios rhetores, sic dicta quoniam habebat ouium pascua, Suid. Videtur sanè eædem oues pedicæ uel pediacæ Græcis dici, quæ hirtæ uel colonicæ Latinis: uel pascales, ut Cato & Lucilius nominant, quasi pascuales, quòd passim pascantur: & soloces etiam dici possunt, ut lana solox quæ asperior est. montanum hircum atque solocem Lucilius dixit. Molliores uero oues ut Tarentinæ mollius pasci tractarique desyderant. Oues Pyrrhicæ de regis Pyrrhi nomine dicuntur, sicut et Boues, ut in ipsorũ historia pluribus exposui. Ouem pellam in Theocrito nigram interpretantur, Cælius. Apica ouis dicitur quæ uentrem glabrũ habet, Fest. eadem Varroni mina. Quadrupedũ interanea Græci quãdoque chordas uocãt, sed & ouium crassius intestinum: unde est apud Alexim chordarium, Athenæo referente, forma deminuta, Cælius. Ἀκρονάεια προβάτεια legimus in Hippiatricis cap. 64. intelligo

autem acrocolia, ſiue coxendicem, das ſtötzle, quam partem in ſue pernam uocamus. Ruellius uertit trunculos ouillos. Præcipuè tamen in ungulis trunculisq; ſuum, Celſus libro 2. ubi quidam dubitat an pro trunculis rectius legeretur pedunculis. Οἰσπώτη, ὁπλὴ προβάτου, Varinus: ſed ouis biſulca eſt, & χηλὴν proprie non ὁπλὴν habet. Etymologus ſic dici ait, quaſi ὀισπάτη, ἐκ τοῦ ὄϊς καὶ τοῦ πηγοῦ, forte πατῶ. uide in e. ubi de excrementis. Οὔθατα, ubera ouium, Varinus.

¶c. Blaterat hinc aries, & pia balat ouis, Author Philomelæ. Palatium mons Romæ appellatus eſt, quod ibi pecus paſcens balare conſueuerit, uel quod palare, id eſt errare ibi pecudes ſolerent, Feſtus. Bela oues nominauerunt antiqui Latini, unde belare, (per onomatopœian à bee uoce quam efferunt,) Varro. Ouium uox, βληχὴ, βληχᾶσθαι, βληχώμενοι, Pollux & Varinus. Βληχήσασθαι, ὡς πρόβατα βοῆσαι, Heſychius. Μήκη, (alij μηκὴ, oxytonum) uox eſt caprarum, unde μεμακυῖαι, μηκώμεναι, de ouibus apud Homerum: de quibus poſteriores βληχᾶσθαι peculiariter dicunt, μηκᾶσθαι uerò de capris tantum, Varinus ex ſcholijs in quartum Iliados. Θήλειαι δ' ἐμέμηκον ἀνήμελκτοι περὶ σηκούς, Odyſſ. ι. de ouibus. Ἂν πεδίον βλήχοιντο, Theocritus Idyl. 16. de ouibus. Ἐπανaβοῶντες, βληχώμενοί τε προβατίων, Αἰγῶν τε κιναβρώντων μέλη, Ariſtophanes in Pluto. Item in Veſpis de pueris, Τὰ δὲ (παιδάρια) συγκύπτοντ' ἅμα βληχᾶται. Et rurſus in Pluto, Προβατίων βληχώντων. Βληχὰ, φωνὴ προβάτων, Heſychius. cōmunius eſt βληχή. Οἰῶν τε βληχὴν, Homerus. Βληχὴ, uox eſt ouium, Scholia in Iliad. δ. Vide in Capra H. c. Βλήχημα, (βλήχημος, Varinus) μωρὸς, προβατώδης, Heſychius. Βληχήματα, βοαὶ προβατώδεις, Idem. Βληχώδης, idem quod βλήχημος, Varinus: πρόβασι τὸν νοῦν ὅμοιος. Μωρὸς δὲ ποιμὴν καὶ τὰ πάντα βληχώδης πέμπειν ἔμελλε, Suidas ex innominato. Ἱπποκράτους τε παῖδες ἐμβόλιμοί τινες, βληχητὰ τέκνα, καὶ οὐδαμῶς τοῦ α, Eupolis apud Varinum: apud Suidam legitur, καὶ οὐδαμῶς τοῦ τρόπου, ex Scholijs in Nebulas Ariſtophanis. ego legerim, καὶ συώδεις τοὺς τρόπους, ut & ſenſus & uerſus conſtet. Βρήσσουσι, βληχῶνται, φωνεῖ τὰ πρόβατα, Heſychius, Varinus. Βῆ, τὸ μιμητικὸν τῆς τῶν προβάτων φωνῆς, οὐχὶ βαὶ λέγουσιν Ἀττικοί. Κρατῖνος, ὁ δ' ἠλίθιος ὥσπερ πρόβατον βῆ βῆ λέγων βαδίζει, Suidas. Bee uocem eſſe ouium, & bela inde uocatas oues, & uerbū belare, ſupra ex Varrone retuli. Βηνᾶσαι, ἡ φωνὴ τῶν προβάτων, Heſychius, Varinus. Βρυχήματα μήλων de pecudum uoce protulit Aeſchylus, ut citat Strabo circa finem libri 14. Qui uocem emittunt ſimiliter ouibus, ingenio quoq; oues referre iudicabuntur, Adamantius. ¶Oues matrices Palladio, quæ agnos nutriunt, τοκάδες Florentino. Adaſia, ouis uetula recentis partus, Feſtus. Auillas, agnas recentis partus dicimus, Idem. ¶Ouium uel potius agnorum in tenera ætate & intra primum annū nomina diuerſa, in Agno requires. Δικῦμα, oues quæ geminos pariunt, Varinus. Ἔγγαλον, πρόβατον γάλα ἔχον, Heſychius, Varinus. Ouem capite bouis aliquando natam refert Ariſtoteles de generat. 4.3. In aula regis Galliarum anno 1549. monſtrum fuiſſe audio, anteriore parte aſini, poſteriore ouis ſpecie, ex Italia miſſum. Neq; oues hœdiq; petulci Floribus inſultent, Vergilius in apum hiſtoria. ¶Ouium fimum οἴσπωτον uocant, Pollux & Varinus in Ἀποπατῆσαι. Οἰσπώτη apud Ariſtophanem in Lyſiſtrate, ouis excrementa, Cælius. Varino οἰσπώτη, ὁπλὴ προβάτου exponitur: uide ne κόπρος potius quàm ὁπλὴ legendum ſit, quanquam & Etymologus ὁπλὴν interpretatur. Pecudis fimum œſpoten uel oipoten uocant, Ariſtophanes etiam ſinypen, Hermolaus ſi rectè legitur. ego quidem non oipoten, ſed oiptoton legerim, nec ſinypen ſed œſypen. οἰσύπην enim excrementum ouium ſignificare ſupra in G. dictum eſt in œſypi mentione. Σφυράδες uel σπυράδες, excrementa ſunt caprarum & ouium, Galenus in Gloſſis & Varinus. Γόνιμος πρὸς εὐκαρπίαν ὁ τῶν θρεμμάτων ὄνθος καθέστηκε, Theophylactus in epiſtolis. Βολεῶνας Attici uocant loca in quę iumentorum & ouium fimus reijcitur, Suidas. ¶Ἐπηεθανίς, ouis macra, λεπτὸν πρόβατον, Heſychius, Varinus.

¶d. Oues infeſtante leone, ἀγχιστῖναι (ἐπάλληλοι, πυκναὶ) ἐπ' ἀλλήλοισι κέχυνται, Homerus Iliad. ε.

¶e. Poſt maiores quadrupedes ouilli pecoris ſecunda ratio eſt, quæ prima fit ſi ad utilitatis magnitudinem referas. Nam id præcipuè nos contra frigoris uiolentiam protegit, corporibusq; noſtris liberaliora præbet uelamina, Columella. Magna pecori gratia in uſu uellerum. Vt boues uictum hominum excolunt, ita corporum tutela pecori debetur, Plinius. Ouium uillis confectis atq; contextis homines ueſtiuntur. Ἔριον, id eſt lana, fit à primitiuo ἔρος, Varinus. Niuem ueteres appellabant ἐριώδες ὕδωρ, ac ſi laneam aquam dicas, Euſtathius in Dionyſium. Ἐριοπῶλαι Polluci, qui uendunt lanas. Εἰροκόμος, ἐριουργὸς, ἐπιμελὴς, Heſychius, Varinus. Εἰροπόκος, μαλλὸς πλέκων (πέκων potius) κτενίζων, ξαίνων, Varinus. Εἰροπόκοις ὄϊς, Homerus: ἀπὸ τοῦ πέκεσθαι εἰς ἔρος ἤγουν ἔριον. πέκειν γὰρ τὸ ξαίνειν, κείρειν, Varinus, Heſychius. Εἰροπόνος, ὁ περὶ τὰ ἔρια πονῶν, Varinus. Μαλλὸς, τὸ ἔριον. Medorum aliqui paſtoralem uitam exercent, Πῶεα καλὰ νέμοντες ἀδὴν βεβριθότα μαλλοῖς, Dionyſius Afer. Hinc μαλλωτὸς, lanatus. Μαλλωτὴ ἴδη, διὰ τὸ πολυπρόβατος εἶναι καὶ λευκός, Varinus & Heſychius. Amphimalli, tapetes aut ueſtes utraq; ex parte hirſutæ ſeu uilloſę. Σισύραν εἶπεν, οὐ τὸ μαλλωτὸν, ἀλλὰ βαίταν, Scholia in Ariſtophanis Veſpas. Ibidem cum quidam de caunace barbarica ueſte dixiſſet, in quam talentum lanarum inſumptum eſſet, ſubdit alter: Οὐκοῦν ἐριώλην (ἐρίων ἀπώλειαν) δήπουθεν ἐχρῆν ταύτην καλεῖν Δικαιότερόν γ' ἢ καυνάκην. Μήλωπα, τὸ ἔριον, ἐπειδὴ καρπός ἐστι τῶν (μήλων) προβάτων, Heſychius: alij aliter. Νηλὸς, ἔριον, ἄμεινον λῆνος, Heſychius, Varinus. Οἰὸς ἄωτῳ, προβάτου ἄνθει, τουτέστιν ἐρίῳ (διὰ ἐρίων, uel διὰ ἁπλῶν ἐρίων, Varinus) περιβολαίῳ: Ouis flore, id eſt ſtragulo laneo, Ἔνθ' ὅγε παννύχιος κεκαλυμμένος οἰὸς ἀώτῳ, Homerus. ſic etiam ipſa lana uocatur, Heſychius. Varinus exponit ſtragulum è lanis non ſimpliciter, ſed floridum, τὸ διὰ ἐρίων ἐπανθισθὲν. Aut quia lana ueluti flos enaſcitur in oue, aut de

lana

lana præstantiore tantum & selecta accipitur, (ut florem farinæ dicimus.) Plura uide apud Varinum in ἄωτε. Στέψον τὰν κελέβαν φοινικέῳ οἰὸς ἀώτῳ, Theocritus in Pharmaceutria. Εὐτρόφῳ οἰὸς ἀώτῳ, Homerus. Ἐγκωμίων γὰρ ἄωτος ὕμνων Ἐπ' ἄλλοτ' ἄλλον, ὥστε μέλισσα θύνει λόγον, Pindarus in Pythijs. Μνὸς, prima & tenerrima lana ouis, Varinus in Ἀμνός. Ἀμνόν, μαλλόν, Hesychius. μάχαιρα, ξίφος, καὶ παραζώνη, καὶ οἷς ἀποκείρεται τὰ πρόβατα, (forfex nimirum qua oues tondentur,) Hes. Varinus. Πέκτειν, πυκάζειν, κείρειν τὰ θρέμματα. Ἡνίκα πέκτειν ὥρα προβάτων πόκον ἠλεινόν, Aristophanes. Πεκτούμενον apud eundem, πλεκόμενον, ξεόμενον. Πεκτῆρες, qui lanas uellunt. Πέκειν, pectere, ἐκτρίζειν & πέκος, pellis ipsa, quæ & πέκος alibi, Suidas. Ἄχαια, aliâs ἀχία, ἔρια μαλακά, Hesych. Varinus. Ἠλακάτη, σφόνδυλον τὸ ἄτρακτον, Varin. Ἠλάκατα, τὰ ἔρια, τὰ ἐν τῇ ἠλακάτῃ εἰλούμενα, Idem. Ἀφεῖνον, τὸ λάχνον τὸ ἐκ τῶν ἐλκυσμάτων τῶν ὀρίων, Hesychius. Μάσχαλ, ἀκανθα γινομένη ἐν τοῖς ὀρίοις τῶν προβάτων, Hesychius, Varin. Ἐσθῆτα δ' ἐρέαν αὐτοῖς καὶ λίνα τε καὶ βύσσου περιβάλλουσι, Pausanias: ut ἔρεος adiectiuum sit. Ἐρέα, ἡ, lana apud Strabonem & Hippiatros. Εἰρεσιώνη, ramus oleaginus lana obuolutus, arborum fructibus circumpendentibus, &c. uide Lexicon Græcolatinum. Lanis authoritatem ueteres Romani etiam religiosam habuere, postes à nubentibus attingi iubentes, Plinius. Lanicij plurimum in caudis, Plinius. Nec pinguia Gallicis Crescunt uellera pascuis, Horat. Carm. 3.16. Vellus elutriare dixit Plinius. Elutriare lintea ex Laberio apud Gellium pro lauare positum uidetur, Cælius. Ouium lana mollior & subtilior redderetur, si depascantur agros uel nouales antequam aretur: & relictos frumenti culmos statim à messe: quod non solum lanam reddit meliorē, sed eadem opera agri fimo ouium stercorantur: & hoc præcipuè in Anglia à diligentioribus obseruatur. Solox, lana crassa: & pecus quod passim pascitur non tectum. Titinnius, ego ab lana solocia ad puram (purpuram legit Perottus) data. Lucilius, Pascali pecore, ac montano hirco, atque soloce. Adulteros, ut Aelianus tradit, in Gortyna Cretæ deprehensos, lana coronabant, mollitiæ probro, atque ita per ciuitatem ad magistratus traducere moris erat, Hermolaus. Naccæ fullones dicti, ut quidam aiunt, quòd omnia ferè opera ex lana naccæ dicantur à Græcis, Festus: uide paulo infra in Pelle ouilla. Οἰωτὸς, χιτὼν ἐκ ἐρίων, Hesych. Varinus. Indumentum è lana si iusto breuius fuerit, longius fiet, si roretur aqua unde egreditur balneū, deinde illinatur melle, Aggregator. ¶ Laneos pedes uulgò deis attribuunt, quod pedetentim & absque strepitu ad ulciscēdas malorum iniurias procedant: quo exemplo pictor deo laneos calceos induxit, Cælius Calcagninus. Hinc & Saturnus per annum laneo uinculo alligabatur, ut apud Macrobium legitur.

¶ Hyænæ dentes illigatos pecoris aut capri pelle, stomachi cruciatibus prodesse aiunt magi, Plinius. Mollestras dicebant pelles ouiles, quibus galeas extergebant, Festus. Rheno, uestis pellicea, præcipuè ferina ad usum humanum redacta, dicta quòd calidos teneat renes, siue quia ῥινὸς pellis dicitur, siue quòd Rhenani populi ea peculiariter utantur. Cæsar sexto belli Gallici scribit, Germanos uti paruis rhenonum tegumentis, Grammatici. Sed forte ἀπὸ τῶν ῥηνῶν, id est ab agnis potius dictus fuerit rheno, ut ἀρνακὶς Græcis ἀπὸ τῶν ἀρνῶν, pellis agnina: præferuntur enim ex agnis. Hippocrates sanè ῥηνίνας dixit, pro ἀρνακίδας. Sed Græca uocabula ordine literarum referam.

¶ Ἀργίλοφοι, λεπτόχροι κώδιον: οἱ δὲ προκόπου, ἢ μηλωτοῦ, Hesych. Varinus. Σὺ δὲ τὸ ἀρχῆς ἀγαπᾷς τὸ σῆς τοὺς ἀργιλόφους περιτρώγων, Aristophanes in Vespis: ubi Scholia, Ἀργιλόφους, τὰ περιττὰ καὶ ἄχρηστα. sunt enim ἀργίλοφοι pedes melotæ, id est pellis ouillæ, quos πεδῶνας uocant, ijq́ inutiles. Apud Suidam quoque legitur per epsilon in antepenultima. Ἀρνακὶς, uide in Agno. ¶ Βαίτην Varinus exponit melotam, diphtheram, sisyram: uide in Capra E. Βεκάδες, pelles pecorum quæ morbo perierunt, ut Lacones uocant, Hesychius. Hircinas pelles & ouillas scribit Herodotus, biblos etiam dictos ueteribus, quòd papyri uicem impleuerint quandoque, Cælius: Hinc nimirum & codicellus, κωδίκελλος, pellis ouilla exponitur Varino. ¶ Diphthera, pellis caprina propriè: uidetur etiam de ouilla dici posse. uide multa in Capra E. Δέρας, δέρμα προβάτου, Hesychius. Δέρας λευκὸν apud Varinum legitur. Oris uel fimbrijs uestium quo minus attererentur, assuebant olim δέρμα προβάτων, Suidas in Ῥίζα. Pollux catonacam crassam laneam uestem fuisse scribit, cuius oræ pellis caprina assueretur. Προβάτου τύρον ἀνεῖλε, καὶ ταῖς δοραῖς αὐτῶν ἠμφιάσθη, Suidas in Ἱππώνυς. Τὴν λύπρον δορὰ προβάτου εἰκάζουσιν οἱ παλαιοί, Eustathius in Dionysium. ¶ Ἱερεῖον, & poëticè ἱρήϊον, κώδιον, id est pellis ouina, Hesych. Varinus. Ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην Ἀρνύσθην, Homerus Iliados χ. Id est, Non enim ouillam aut bubulam pellem cursus pręmium capiebant. ¶ Κάλον, (κόλον, Hesychius) κώδιον, λάκωνες, Varinus. Codicellus, uide paulò ante. Κῶας, κώδιον, pellis ouis, Varinus, Hesychius: interpretantur etiam τάπητα, ἐφεστρίδας. Vide Κῶας apud Varinum. Κώδιον, κωδάριον, ἀρνακὶς, Pollux: Idem códion pellem ouillam interpretatur. Κώδιον, σκύλλον (σκύλον,) ἢ δέρμα προβάτου χωρὶς σώματος, Hesychius: τὸ ἅμα τοῖς ὀρίοις δέρμα σκυλευόμενον. Cæterum κωδία, uel κώδεια, & κώδων Hippocrati, pro capite papaueris accipiuntur. Οὔτ' ἂν τὴν ψυχὴν βελτίων ἐγένετο, ἢ δεῖ πλέον τὸ βδῆλαι καὶ ἐξεῖσαι τυρὸν, καὶ πλῦναι κώδιον, Varinus in Ἐξεῖσαι. Εἴ σε μὲν μισῶ, γνοίμην ἐν Κρατίνου κώδιον, Aristophanes in Equitib. traducit enim Cratinum tanquam ebriosum hominem καὶ φιλοποτήν. γνοίμην φησὶν ἐν τῷ Κρατίνου κώδιον, ἵνα κατασπένδωμαι οἴνου ῥέοντος αὐτῷ. Cudon pellem crudam significat, qua uice galeæ nonnulli solebant uti ad munienda capita: dicta est cudon quasi codon, à Græco κώδιον. Spicula bina gerunt: caput his cudone ferino Stat cautum, Silius libro 8. Scipio contorquens hastam, cudone comantes Disiecit crines, Idem libro 16. Κύρινα, (Varinus oxytonum facit,) κώδια, Hesych. ¶ Μίσκος, κώδιον, δέρμα, Nicandro,

Hes. Var. uide ῥίσκος inferius. Μηλωτὴ propriè ouilla pellis est, sed usurpatur etiam pro caprina: Vide in Capra E. Μῆλα communiter quadrupedes omnes, unde quæuis etiam pellis melota dicitur, Hesychius. Εἴποις δ' ἂν καὶ μηλωτὴν τὴν τοῦ προβάτου δορὰν, Φιλήμονος εἰπόντος ἐν Εὑρέτῃ, Στρῶμα μηλωτήν τ' ἔχει, Pollux. Indocti quidam, ut qui glossas scripsit in epistolam ad Hebræos, melonem uel melotum animal id esse dicunt quod uulgò taxus uocetur, (sed id meles Latinè nuncupatur, ut feles:) cuius pellis ualde hispida, melota nominetur: unde de sanctis quibusdam priscis legatur, Circumierunt in melotis. Sed profectò μηλωτὴ ἀπὸ τῶν μήλων, id est à pecore uocatur, & Græcæ originis est non Latinæ. Scoppa melotam interpretatur uestem ex pellibus ouinis, Italicè zamara, ciamarra.

¶ Naccæ fullones dicti, ut quidam aiunt, quod omnia ferè opera ex lana naccæ dicantur à Græcis, Festus. Νάκος uel νάκη, pellis, & propriè caprina. hinc νακοτίλται dicti, qui lanas ouium tondent aut uellunt. ¶ Ὄα, μηλωτὴ, καὶ ἡ σὺν τοῖς ἐρίοις δορά. ἡ δὲ ἐν τοῖς ἱματίοις ὤα, (ora, fimbria,) Hesychius. Varinus ὄα rectè scribi ait per omicron: ὢα uerò cum o. magno per ectasin, utrunque pro melota siue diphthera. Vide etiam infra in Ὦα. Οἴη & per synalœphen apud ueteres Atticos ᾦα. Ὥρα μάττειν ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς, καὶ τὴν ὦαν περιδεῖσθαι περὶ τὴν ὀσφύν, Hermippus apud Varinum in Μῆλα & in Ὄα. Hoc obiter animaduerti, ὦαν à plerisque scribi sine iôta, quod tamen orthographia subscribendum monet. legimus οἴη quoque & ὤϊα. Ὀὰ, μηλωτή. Ὄϊς, κώδια. Ὄεχαι, μηλωταὶ, βαῖται, ἤγουν δερματῖναι, Hesychius, Varinus. Ὀΐαι, diphtheræ, melotæ, Varinus tribus syllabis: sed Hesychius habet οἶαι, bissyllabum, (ut Suidas quoque.) Idem & Varinus οἴας interpretantur τῶν προβάτων τὰ σκεπαστήρια δέρματα, hoc est pelles quibus ipsæ oues propter pretium lanæ integuntur, ut puriorem eam conseruent, unde & pellitæ sunt dictæ, de quibus supra dictum in B. & in E. Eadem pellis, apud eosdem, ἑῶα (ἑῶα, Hesychio aspiratur) uocatur, ἡ τοῖς προβάτοις παρατιθεμένη διφθέρα. ¶ Ῥίσκος, κώδιον, δέρμα, Suidas & Varinus. apud Hesychium πίσκον legitur, quod minus placet. Sed μίσκος etiam apud Hesychium & Varinum, non rectè pro πίσκος scribi uidetur. Pescia in Saliari carmine Aelius Stilo dicit ait, capita ex pellibus agninis facta, quod Græci uocent pelles pesce (πέσκη) neutro genere pluraliter, Festus. ¶ Rheno, ῥήνιξ: Vide supra ab initio huius tractationis de pellibus. ¶ Σκύλον, δέρμα, κώδιον, ἢ δέρμα ἄρκτου, Hesychius, Varinus. Ὦα, melota, diphthera, fimbria uestis, Suidas, & Varinus. Vide superius in Ὄα. Apud Hesychium scribitur ὦα paroxytonum. Ὤϊαι, μηλωταὶ, λάγναι, ἄκραι, ἔσχατα, Hesychius, Varinus. λαγνα, uel λέγνα & λέγνας, (apud Pollucem 7.13. λίγνα legitur, non probo) oras & extrema interpretor. Pellem qua succingerentur mulieres in balneis, uel qui illas abluebant, uocatam inuenio oam lutrida, nunc uerò oam per se. sic uerò dicebatur melota, hoc est pellis ouilla: unde fluxisse nomen probabile est, hoc est ἀπὸ τοῦ ὄϊος, id est ab oue, Cælius. Τὴν δὲ περιζωσάμενος ὦαν λουτρίδα, κατάδεσμον ἥβης περιπέτασον, Theopompus. At Pherecrates instrumenta pædotribices enumerans, ἤδη μὲν ὦαν λουομένῳ προζώννυται: id est, Iam oam præcingit ei qui lauaretur, (ut non mulieres solum, sed etiam uiros in balneis oas pudendis adhibuisse appareat.) Desumpsit hæc Cælius ex Polluce 7.13. & 10.47. Cæterum militibus, inquit ibidem Pollux, oa etiam pro mactra seruit: quod Hermippus insinuat in Militibus dicens, Νικᾷ δ' ὤα λιθίνην μάκτραν: hoc est, Præstat autem oa (scilicet pellicea mactra) lapideæ mactræ. Grammatici mactram interpretantur uas idoneum subigendæ farinæ. Ὦα τὸ ἐξωτάτω τοῦ χιτῶνος ἑκατέρωθεν. λίγνα δὲ, (λέγνα potius,) τὰ ἐν τῷ ἱματίῳ ἑκατέρου μέρους, οὐχ ὅπου ἡ ὤα. Τὴν δὲ ὤαν καὶ ὄαν λέγουσιν. sed ὄα uocatur etiam ouilla pellis cum lanis, Pollux 7.13. Quibus uerbis hic sensus mihi constitui uidetur: Ὦα uocatur extrema pars tunicæ utrinque, superior scilicet circa collum: & inferior, ubi fimbriæ aliquando assuuntur, quas πέζας & πεζίπεζα uocant, ut Pollux ibidem scribit. Λέγνα uerò oræ sunt ab utroque latere, ubi tunica scilicet anterius aperta est secundum longitudinem. Sic quidem Pollux distinguit, Grammatici uerò in Lexicis confundunt. Καλασίειρα, τὰ λοχία (malim τὰ λέγνα) ἃ καλοῦσιν ὤας, Hesychius, Varinus.

¶ Opilio, quasi ouilio qui oues custodit. Etiam opilio qui pascit inter alienas oues, Aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam. Sunt qui upilio scribant authoritate Prisciani, qui dicit o. breuem in hoc nomine esse conuersam in u. longam ex literarum affinitate. Vtuntur uoce opilio, Columella libro 7. de re rust. & Cato cap. 56. Venit & upilio, Vergilius Aegl. 10. Armentarij & opiliones, Varro. Et alibi, Alius enim opilio, & alius arator. Tria tantum genera sunt pastorum qui dignitatem in Bucolicis habeant, bucolici, opiliones, & omnium minimi æpoli, id est caprarij, ut Ael. Donatus scribit. Opuncalo, quod opilionis genus cantus imitatur, Festus. Ποιμὴν, pastor ouium, caprarum αἰπόλος, νομεὺς omnium pecorum, Varinus ex Polluce. Et alibi, Ποιμαίνειν propriè dicitur de ouibus, & ποιμὴν ouium pastor, παρὰ τὸ ὄϊς καὶ τὸ μῶ τὸ ζητῶ, quasi οἰμήν. Ποιμάνωρ, pastor Aeschylo: & grex ipse ποιμανόριον, Varinus. Ποιμάντωρ, poëticum est. Καὶ θεὶ, σὲ δ' ὀλόμεναι Λιβύη ἐνὶ κῆρες ἕλοντο. Γῶισι φερβομένοισι συνήντετες. εἵπετο δ' ἀνὴρ Αὐλείτης, ὅς ἑῶν μήλων πέρι τόφρ' ἑτάροισι Δευομένοις κομίσσειας ἀλεξόμενος κατέπεφνεν Υἱωνὸς Φοίβοιο Λυκωρείοιο Κάφαυρος, Apollonius Argonaut. quarto. Προβατεὺς, opilio, Suid. Μηλατὰν, τὸν ποιμένα, Bœoti. Μηλῶται, ποιμένες. Μηλονομεῖς, ποιμένες. Μηλόβαι, μηλοβάται, ποιμένες, Hesychius, Varinus. Μηλοβοτῆρες, Idem, Hesychius. Μηλονομιαῖον, ἐννόμιον, Idem, Μηλοβοτεῖ, pascit, Hesychius. Μηλόβοτος & οἰονόμος pro opilione apud Etymologum leguntur. Agni Græcè ῥῆνες & ἀρῆνες dicuntur, unde ἀρηνοβοσκὸς, ὁ προβατοβοσκὸς (apud Sophoclem) κατὰ Παυσανίαν, synecdochicè. reperitur & ἐρηνοβοσκὸς, Varinus. Apud quem etiam ἀρενοβοσκὸς inuenio, scribitur & ἐῤῥηνοβοσκὸς, neutrum probo. Versemus oues, Vergilius, id est pascamus. Versantur enim modo in hanc partem, modo

in illam

in illam, ubi lætiora pabula ſeſe oſtentant. Sic errare apud eundem pro paſci, quia id errando fit. πολλῇ ῥοίζῳ πρὸς ὄρος τρέπε πίονα μῆλα, Homerus. Vocat autem ῥοῖζον, ſibilum illum oris (τὸ συρίττειν) quo paſtores in gregibus agendis paſcendiſue utuntur, Varinus in Ῥοῖζον. Pedum, baculum incuruum quo paſtores utuntur ad comprehendendas oues aut capras pedibus: cuius etiam meminit Verg. in Bucolicis cum ait, At tu ſume pedum. ποιμνῖται κύνες, canes ouium cuſtodes, Pollux.

¶ Grex ouiaricus, pro ouium grege, Cælius. ποίμνιον, grex ouium, Scholiaſtes Homeri. Poëtæ etiam ποιμνήιον dicunt. ποίμνας προβάτων Heliodorus protulit. βουκόλια, αἰπόλια, ποίμνια, μέρη τῶν κατ' ἀγρὸς, Pollux. ποιμνίων καὶ αἰπολίων ὀλετῆρα, lupum cognominat Oppian. Γῶνα & ποίμνια, uide ſupra in a. λεία, ἡ τῶν θρεμμάτων ἀγέλη, Heſychius, Varinus. Μαλόσσα, uia qua oues incedunt, Iidem. Μαλοσόν, Idem.

¶ Ouile, locus in quem oues ſe recipiunt. Datum ſecretò in ouili cum his colloquendi tempus, Liuius. Tepidis in ouilibus agni, Ouid. 13. Metam. Incuſtoditum captat ouile lupus, 1. Triſt. 5. Eleg. Non lupus inſidias explorat ouilia circum, Vergil. Albent plenis & ouilia mulctris, Nemeſianus. Magicæ uanitatis uideri poteſt quæ tradunt & de ueſpertilione, ſi ter circumlatus domui uiuus, per feneſtram inuerſo capite infigatur, amuletum eſſe: priuatimque ouilibus circumlatum toties, & pedibus ſuſpenſum ſurſum in ſuperliminari, Plinius. Si ſeuo leonis liquefacto circuitus ouium inungatur (diſtilletur,) nunquam accedent ad eum lupi, nec alia rapacia, Raſis, Albert. In incendijs, ſi fimi aliquid egeratur è ſtabulis, facilius extrahi traditur, nec recurrere oues bouesque, Plin. Caulæ à cauo dictæ. antiquitus enim ante uſum tectorum oues in antris claudebantur, Feſt. Ac ueluti pleno lupus inſidiatus ouili, Quum fremit ad caulas, Verg. 9. Aen. ubi Seruius, Caulas, munimenta & ſepta ouium: eſt enim Græcum nomen, c. detracto. nam Græci aulas uocant animalium receptacula. Lucretius palati caulas dixit, id eſt meatus & foramina. Et rurſum, Diſpergūt animas per caulas corporis omnes. ¶ Stabulum ouiū & caprarum, οὗ ἵστανται αἱ ὄϊς καὶ αἶγες, uocatur αὐλὴ & σηκός, Poll. Αὐλὴ tamen aliquando pro ſtabulo boum etiam & equorum capitur, ut in Boue dixi. Αὐλήτην, τὸν τῆς κόπρου ἐπιμελούμενον τῶν προβάτων, Heſych. Varin. Apud Apollonium, ut paulò ſuperius citaui, αὐλείτης per ει diphthongum ſcribitur, ὁ ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως, ὁ ἄγροικος: fit autem ab αὖλις, Varinns ex Scholijs Apollonij. Latinè dicas ſtabularium, ſtabuli miniſtrum. Ἔπαυλις, μάνδρα βοῶν, καὶ προβάτων αὐλή, Suid. ἡ ποιμνικὴ αὐλή, Heſych. Κλισία, ἡ ἔπαυλις, ἀπὸ τοῦ κλίνεσθαι ἐν αὐτῇ τὰ θρέμματα. Κλίσιον, προβάτων καὶ βοῶν στάσεις: aliqui maiores ualuas hoſtij interpretātur, quibus apertis iugum boum intromitti poſſit, Heſych. Dion κλίσιον ouile interpretatur. Plura lege apud Varinum in Κλισία, bis. Aliâs quidem ea uox caſam ſignificat, tugurium, tentorium, domum ſeruilem. Scribitur etiam κλείσιον cum diphthongo. Μηλιαθμῶν, μανδρῶν τῶν προβάτων, Varinus: Sed magis probo, ut Etymologus ſcribit Μηλιαυθμός, παρὰ τὸ μῆλα ἰαύειν ἐν αὐτῷ. Καὶ μηλιαυθμὸν: ἡ δὲ χερσαίας πλάτης, Lycophron apud eundem. Σηκὸς quoduis ſtabulum, & templum apud recentiores, ut ſcribit Scholiaſtes in Iliad. θ. Σηκὸς, οἱονεὶ ἱστηκός τις ὤν, ἀπὸ τοῦ ἵστασθαι αὐτοῦ τὰ θρέμματα. Et alibi, Σηκὸς, περίβολος ἐν οἷς βοσκήματα ἵστανται. Σηκοκόρον poëta uocat Odyſſeæ ρ. ſtabularium, qui uerrit & expurgat ſtabulum. Sunt enim σηκοὶ (inquit Scholiaſtes) mandræ, id eſt ſtabula & loca ubi capræ & oues includuntur. Florentinus etiam ouile σηκὸν nominat. Θήλειαι δ' ἐμέμηκον ἀνήμελκτοι περὶ σηκούς. Οὔθατα γὰρ σφαραγεῦντο, Homerus Odyſ. 1. de ouibus: ubi σταθμὸν etiam pro ouili ponit. Ἠΰτε μῆλα Ἐκ σταθμῶν ἄλις εἶσιν ὀπηδεύοντα νομῆϊ, Apollonius 4. Argon. Αὐλίας, τὰς τῶν μήλων οἰκίδας, Heſychius, Varinus.

¶ Publicola in ea lege qua animaduertit in eos qui minus conſulibus paruiſſent, adeò popularis fuit, ut pro plebe magis quàm pro patritijs lata uideretur: quinque enim boum & duarum ouium pretium mulcta fuit: erat uero pretium ouis oboli decem, bouis autem centum. Cum enim nondum nummorum uſus ad Romanos per id temporis frequens eſſet, pecudibus & iumentis plectebantur ſontes. Ex quo inualuit ut patrimonia à pecudibus uſque in hanc diem peculia dicantur: in uetuſtiſſimis quoque nummis bouis aut pecudis aut ſuis ſignum inciſum appareat, Plutarch. in Public. Mulſtatio olim non niſi ouium boumque impendio dicebatur: non omittenda priſcarum legū beneuolentia. Cautum quippe eſt, ne bouem priuſquam ouem nominaret qui indiceret multam, Plin. Mulcta quæ ſuprema appellatur (inquit Gel. 11. 1.) utpote qua nulla maior inſtituta fuit, in ſingulos dies duorum ouium, triginta boum: pro copia ſcilicet boum, proque ouium penuria. Sed quum eiuſmodi mulcta pecoris armentique à magiſtratibus dicta erat, adigebantur boues ouesque aliâs pretij parui, aliâs maioris: eaque res faciebat inæqualem mulctæ punitionem. Iccirco poſtea lege Ateria conſtituti ſunt in oues ſingulos æris deni, in boues æris centeni. minima autem mulcta eſt ouis unius. Nunc quoque quādo à magiſtratibus pop. Romani more maiorum mulcta dicitur, uel minima uel ſuprema, obſeruari ſolet ut oues genere uirili appellentur: ac niſi in eo genere diceretur, negauerunt iuſtam uideri mulctam. Varronis uerba quibus minima mulcta dicebatur à prætore ſunt hæc: Quando citatus neque reſpondit neque excuſatus eſt, ego ei unum ouem mulctam dico. Ouibus duabus mulctabantur apud antiquos (inquit Feſt.) minoribus criminibus: in maioribus autem bubus, nec ultra hunc numerum excedebat multatio: quæ poſteaquam ære ſignato uti ciuitas cœpit, pecoraque multitia aut incuria corrumpebantur, unde etiam peculatus crimen uſurpari cœptum eſt, facta eſt æſtimatio pecoralis multæ, & boues centenis aſſibus, oues denis æſtimatæ. Inde ſuprema multa, id eſt maxima, appellatur, tria millia æris: item uiceſſis minoribus delictis. Et rurſus, Peculatus furtum

publicum dici cœptum est à pecore, quia ab eo initium eius fraudis esse cœpit. Siquidem ante æs aut argentum signatum, ob delicta pœna grauissima erat duarum ouium & triginta boum. Ea lege sanxere T. Menenius Lanatus & P. Septius Capitolinus consules. Quæ pecudes postquam ære signato uti cœpit pop. Romanus Tarpeia lege cautum est, ut bos centussis, ouis decussis æstimarentur, Hucusq; Festus. Multa etiam nunc ex uetere instituto bobus & ouibus dicitur, Varro. Apud Lusitanos, teste Polybio, ut citat Athenæus initio libri 8. ouis quondã duabus drachmis uænibat. Troglodytis uxores communes sunt, nisi quæ tyrannorum sunt. nam qui tyranni uxorẽ corruperit, oue mulctatur, Strabo. Cappadoces Persis quotannis pendunt præter cætera, ouium quinquaginta millia, Medi duplum ferè, Strabo.

¶ Μάλλων οὐκ ἔρρευσε καλὸν γλάγος, οὐ μέλι σίμβλων, Theocritus in epitaphio Bionis. Τὰ τῶν προβάτων οὔθατα ὑπὸ τοῦ γάλακτος μέλλει μοι διαῤῥήγνυσθαι, καὶ κισσυβίων (cissybia uocat mulctra) οὐκ οἶδα πῶς ἀπορήμεθα, In epistolis Theophylacti. Οὔθατα γὰρ σφαραγεῦντο, Homerus. Cynocephali alunt ouillum & caprinum pecus, atq; lac bibunt, Aelianus.

¶ Blattæ (erucæ potius,) quas prasocurides quasi porricidas Græci uocant, ut Diophanes scriptum reliquit, hortis solent nocere. ergo uentriculum ouis statim occisæ nõ elotum, sed sordibus suis plenum, spatio quo abundant, non altè sed superficie tenus debebis operire. Post biduum reperies animalia ipsa congesta uentrem hunc replere. hoc cum iterum uel tertio feceris, genus omne quod nocebit extingues, Ruellius. Hirundo ex ouium tergis floccos lanarum euellit, indeq; suis pullis nidum quàm mollissimè substernit, Aelianus.

¶ h. Crisamis quidam Côus plurima possidebat pecora: & cum anguilla quædam quotannis superueniens præstantissimam ouem ei abriperet, obseruatam tandem occidit. Et cum illa in somnio apparens Crisamidem ut ab eo sepeliretur moneret, re neglecta cum tota familia perijt, Hesychius, & Suidas apud quem Crissamis per s. duplex scribitur. ¶ Pan munere niueo lanæ captam te Luna fefellit, Vergilius. Mutat fabulam, inquit Seruius. nam non Pan sed Endymion amasse dicitur Lunam, qui spretus pauit pecora candidissima, & sic eam in suos illexit amplexus. Pan Mercurij filius (inquit Probus) quum Lunam concupisset, & haberet optimum pecus, poscente ea partem pecoris pro concubitu, dicitur pollicitus, & duas partes fecisse gregum, quarum alteram candidiorem sed lanæ crassioris, Lunam deceptam candidiore, deterius pecus abduxisse, ut poëta significat.

¶ De oue in Co insula quæ leonem peperit, dictum est in Leone H. c. Festis diebus oues purgandæ lanæ gratia lauari non licet, licet autem si curatione scabies abluenda sit: quamobrem Vergilius non simpliciter festis diebus oues fluuio mersare concessum scripsit, sed fluuio salubri, Macrobius. Pastores ouilia, oues & pecudes purgabant fumo ex sulphure, rosmarinumq; ac herbam sabinam & laurum cremabant, Gyraldus. Et alibi, Syntagmate 17. Si oues, inquit, lustrarentur, alia à supradictis ratio fuit. nam pastor summo diluculo aqua oues inspergebat, & sulphure herbaq; sabina & lauro igne succensis, circumcirca ouilia suffibat, cumq; sacro carmine milio et libo cum lacte & sapa Pali deæ sacra faciebat. Hoc suffimento pecora piari, & morbos depelli & tabẽ putabant. Vergilius (in Bucolicis) cum loqueretur de filio Pollionis, id quod ad principem suum spectaret, adiecit: Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti Murice, iam croceo mutabit uellera luto. Traditur autem in libro Hetruscorum, si hoc animal insolito colore fuerit indutum, portendi imperatori rerũ omnium felicitatem. Est super hoc liber Tarquinij transcriptus ex ostentario Thusco. ibi reperitur, Purpureo aureóue colore ouis ariésue si aspergetur, principi ordinis & generis summa cum felicitate largitatem auget, genus propaginemq; propagat in claritate, lætioremq; efficit. Huiusmodi igitur statum imperatori in transitu uaticinatur, Macrobius. De oue quæ lupum occidit, uide in Lupo h.

¶ Magna & pecori gratia, uel in placamentis deorum, uel in usu uellerum, Plinius. Victimæ antiquis frequentes fuere, ouis, sus, bos, &c. Gyraldus. Hecatombe, inquit Iul. Capitolinus, tale sacrificium est: centum aræ uno in loco cespititiæ extruuntur, & ad eas centum sues, centum oues mactantur. Persina boum, equorum ouiumq; greges, & aliorum omne genus animalium in locum quendam saltuosum uel nemorosum è regione (εἰς τὴν πειραίαν ὀργάδα) præmisit: partim ut de uno quoq; genere hecatombe ad sacrificium fieret, partim ut inde epulæ populo exhiberentur, Heliodorus lib. 10. Exsacrificat hostijs balantibus, Cicero 1. de diuin. Pecudem spondere sacello Balantem, Iuuenalis Sat. 8. Iosias rex immolauit boum chiliades XII. & ouium chiliades XXXVIII. Suidas. Oues & arietes Aegyptij non immolant, sed capras, alij contra, uide in Capra H. h. Victimæ antiquis hæ frequentes fuere, ouis, sus, bos, capra, gallina & anser: quas cum immolabant, nisi puræ integræq; fuissent, & lectæ ad rem diuinam, minus proficere putabant. Fuit quidem priscis opinio, ut ex hœdis potius & agnis hostiæ fierent, quàm ex cæteris. quia hæ mites & cicures essent. ideo etiam ouilli pecoris hostiam maximam, non ab amplitudine, sed quia animi esse placidioris uiderent, pontifices dixerunt. Sunt qui scribant, (ut Suidas in uoce Θύσον) sex tantum ista iam enumerata animalium genera in sacrificijs ueteres adhibuisse: quorum sententiam nos nec approbamus, nec refellimus. nam apud auctores plura inuenimus, sed uarijs in locis & ritibus, Gyraldus. Ambiguæ oues in sacris quæ dicerentur, Bebius Macer, qui Fastos dierum scripsit, ostendit. ait enim, Iunoni eas quę geminas parerent, oues sacrificari cum duobus agnis altrinsecus alligatis: & has ambiguas uocatas, quasi

quasi ex utraque parte agnos habentes: quam sententiam est secutus Plac. Fulgentius ad Chalcidium. Varro tamen abigenam bouem dictam ait, quam circum aliæ hostiæ constituerentur, Gyral. Oues lectæ dicuntur, quæ ad sacrificandum exceptæ sunt, ut porci eximij, & boues egregij uel eximij. Mactant lectas de more bidentes, Vergil. ἔντομα, pecora quæ defunctis sacrificantur, quòd ceruix eorũ incidatur: quæ uero dijs cœlestibus sacrificantur, illorum ceruix (ἀνακλᾶται) sursum torquetur. Vel ἔντομα sunt pecora (πρόβατα, oues) castrata: huiusmodi enim pecudes (oues & alias) mortuis sacrificabant, utpote steriles sterilibus: dijs uero non castratas, sed integras & testibus præditas: Καὶ μὴν ἐνδιαέ-νοντες ὑπὸ κνέφας ἔντομα μῆλα. Καὶ, Ἤγνισαν ἔντομα μῆλα, Etymologus & Varin. Τὰ δὲ προσηκτία θύματα, ἱερεῖα, ἄρτια, ἄτομα, ὁλόκληρα, ὑγιῆ, &c. Pollux. Obseruant periti sacrorum, & cum his grammatici, quod sterilibus pecudibus & iuuencis Diti sacra fieri sunt solita, Gyrald. Maximam hostiam ouilli pecoris appellabant, non ab amplitudine corporis, sed ab animo placidiore, Fest. Ceruaria ouis dicitur quæ pro cerua immolabatur, Idem. In hostijs eam dicebant aruigem, quæ cornua habeat: quoniam is cui oui mari testiculi dempti, & ideò ut natura uersa ueruex declinatur, Gyrald. Syntagmate 17. ex Varrone de lingua Latina. aries quidẽ olim ares & aruigus dicebatur, ut Varro ait. Δεξιμήλων δὲ ὧν εἰσὶ βωμοί, ἀπὸ τοῦ δέχεσθαι, τὰ θυόμενα μῆλα, Etymologus & Varin. Hic quidem δεξιμήλας etiam interpretatur ἐπηκόους καὶ ἱλαρὸς θεός. Dicuntur & δεξίμηλοι ἐσχάραι, apud eundem. Μηλοσφαγεῖν, pro θύειν, pecora immolare, poëtis. Μηλοσφαγεῖν τε βωθύτοις ἐπ' ἐσχάραις, Aristophanes in Auibus. Μηλοσφαγίαι sacrificia fuêre ab ouibus iugulandis nuncupata, Gyraldus post Hesychium. Clitus dum sacrificia perageret, à rege uocatus, omissis ijs regem adijt. Tres illum oues ex immolandis hostijs consequuntur. Quod prodigium conspicatus Alexander, accitis ariolis Aristandro & Cleomanti Spartano aperit. His dira portendi affirmantibus, illicet pro Clito instaurari sacrificium iussit, &c. Plutarchus in Alexandro: subijcit autem historiam Cliti ab Alexandro occisi cum statim post sacrificium non perlitatum, uino largius hausto multa in Alexandrũ nimis licẽter dixisset. Pausanias in Arcadicis Cleombroto Lacedæmoniorum regi in Leuctris Bœotijs signum huiusmodi accidisse scribit: Solebant Lacedæmoniorum reges pecora secum educere in bellum, ut dijs ante prælia litarent: præibant autem capræ duces itineris ante oues: quas (capras) pastores cateades (κατοιάδας) appellant. Lupi tunc impetu in gregem facto, illæsis ouibus in solas capras grassati sunt. Ouem aliqui, alij bouem uictoria potiti immolare consueuerunt, Valturius 12.2. Interea dum lanatas, toruumque iuuencum More Numæ cædit Iouis ante altaria, Iuuenalis Sat. 8. Kal. Febr. Ioui Tonanti bidens uictima fiebat: idibus uero Ianuarij, ueruex. Legi etiam qui flaminis uxorem scribat, omnibus nundinis Ioui arietem mactasse, Gyrald. Bidentes oues quæ dicerentur, uide supra in B. Idulis ouis dicebatur, quæ omnibus idibus Ioui mactabatur, Fest. Sunt qui existiment idus ab oue iduli dictas, quam hoc nomine uocant Thusci, & omnibus idibus ouis immolatur à flamine, Macrob. Idibus alba Ioui grandior agna cadit, Ouidius. ¶ Cum Samijs aurum furto sublatum ouis inuenisset, Mandrabulus Samius Iunoni ouem consecrauit, ut Aelianus scribit, Gyrald. Niueam Reginæ ducimus agnam, Iuuenal. Apud Thussas in Aegypto, ubi Venus cornuta colebatur, uacca illi immolabatur, & in Nitriotica præfectura ouis, Gyrald. Plutoni de nigra pecude rem diuinam faciebant, Gyrald. Interea nigras pecudes promittite Diti, Tibullus. Velleris atri agnam, Verg. Et 3. Aen. Nigram hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam. Et 4. Georg. Et nigram mactabis ouem, defunctæ Eurydicæ. Et 5. Aen. Huc (ad campum Elysium) casta Sibylla Nigrarum multo pecudum te sanguine ducet. Et 6. Aen. de expiando insepulto, Duc nigras pecudes, ea prima piacula sunto. Et in carmine deuotionis urbium & exercituum, legimus: Ouibus atris tribus. Nigrum pecus Plutoni immolabatur per similitudinem, ut aliæ quædam uictimæ alijs dijs uel per similitudinem, uel per contrarietatem, Seruius. Vacca sterilis immolatur propriè (τοῖς κάτω οἰκείοις, lego οἰκείως) inferis (dijs) propter sterilitatem: sic & ouis non solum nigra, (ὄις μέλας) sed nigerrima, propter tenebras infernales, Varin. in Στεῖρα. οἴσετε δ' ἀρν' ἕτερον λευκόν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν Γῇ τε καὶ ἠελίῳ, Διῒ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον, Menelaus Iliad. γ. Vbi Scholia, Soli tanquam mari & splendido deo, agnum album immolari conueniebat. Terræ uero, agnam fœminam et nigram. Nos uero; inquit Menelaus, alium agnum immolabimus Ioui, (nimirum xenio) cum & ipsi in Troia peregrini essent. Meminit etiam Varinus in Ἀρνί. Nestor Iliados κ. exploratori aditturo Troianorum castra, promittit à singulis optimatibus Græcis singula dona danda, nempe ouem nigram & grauidam, ὄϊν μέλαιναν Θῆλυν ὑπόρρηνον: ubi Scholia, Nigram, quia nocte ibat: grauidam uero per symbolum boni ominis, ut fructuosum ei iter foret. Rubigo deo uel Robigini deæ, ad arcendam ex segetibus rubiginem, ueteres mense Aprili extis canis & ouis sacrificabant, ut Ouidius in Fastis scribit, Gyrald. Paci Aristophanes uictimam facit ex oue, ut superius in a. retuli. Ἐπίβοιον appellabant sacrificij genus, ubi post bouem Mineruæ sacrificatũ, Pandryso ouis sacrificabatur, ut scripsi in Boue h. Βούπρωρον, genus sacrificij ex centum ouibus & boue uno: uide plura ibidem. Lustrari exercitum, nisi sue, oue & tauris, qui puri essent, non erat fas, &c. Vide in Sue h. in sacrificio Martis ex sue. De solitaurilib. ubi immolabantur, taurus, uerres & ouis uel potius aries, dicam in Ariete. ¶ Apolloniæ, quæ in sinu Ionico est, sacras Soli oues fuisse, Græci scribunt, quæ interdiu secundum fluuium pascerentur. Noctu uero stabulantes in antro quodam, ab urbe non procul custodirent delecti uiri, diuitijs & genere inter populares splendidissimi, singulis annis singuli. Quòd ex oraculo quodam Apolloniatæ oues eas permagni facerent. Proinde Euenio (ut fertur) uaticino uigi-

lias edormiente, contrucidatis ouium plerisque (sexaginta, Herodotus) lupis grassantibus, publico Apolloniatarum decreto, quum se is minus tueri quiuisset, est exoculatus, Cælius ex Herodoti nono, ubi hæc historia copiosius describitur. Solis oues in Sicilia pascebat Phaëthusa iunior filia Solis, boues uero Lampetie, ut canit Apollonius libro quarto Argon. Mala aurea Hesperidum, oues ne an poma fuerint, require supra in a. Samij ouem uenerantur: quoniam aurum eis furto sublatum ouis inuenit: quare Mandrabulus Samius Iunoni ouem consecrauit, Aelian. Saitæ & Thebani ouẽ colunt, Strabo libro 17. Deus animalia quædam, quæ colit & ueneratur Aegyptus, ut boues & oues, in cibo Iudæis permisit, ut superstitionem istam contemnere discerent: Et rursus interdixit ijs, quibus Aegyptijs nimium gulosè uescuntur, ut carne suilla, Procopius. Aegyptij bouem & ouem propter utilitatem & fructum coluerunt, Plutarch. in libro de Iside. Lanatis animalibus abstinet omnis Mensa, Iuuenalis Sat. 15. de Aegypto. Soli Aegyptiorum Lycopolitæ ouem edunt, quòd à lupo etiam, quem deum existimant, deuoretur, Plutarch. in libro de Iside.

PROVERBIA.

Diogenes Cynicus opulentum quendam, cæterum indoctum, ouem aureo uellere dixit, πρόβατον χρυσόμαλλον, Erasmus. M. Sillanum, ut tradit historicus Dion, Caligula uocare solebat χρυσοῦν πρόβατον, Cælius. Videntur autem allusisse ad arietem quo uectus est Phrixus, cuius uellus aureum factum fabulantur. Extat huius argumenti etiam Alciati emblema, inscriptum, Diues indoctus:
Tranat aquas residẽs pretioso in uellere Phrixus, Et flauam impauidus per mare scandit ouem.
Ecquid id est? Vir sensu hebeti, sed diuite gaza, Coniugis aut serui quem regit arbitrium.
Sed de hoc ariete eiusque uellere, plura in Ariete h. afferemus. ¶ Ouis cultrum, ὄϊς τὴν μάχαιραν, subaudi reperit: In eos dicitur, qui ipsi reperiunt quo pereãt: (ἐπὶ τῶν ἀλυσιτελῶς σφίσιν αὐτοῖς χρωμένων, Suid. forte addendum τῶν εὑρημένων.) Quidam pro oue capram efferunt. Vide, Capra gladium, inter prouerbia ex capra. ¶ Prius lupus ouem ducat uxorem, πρὶν ἂν λύκος οἶν ὑμεναιοῖ: Vide supra in prouerbijs à lupo sumptis. Item illa ibidem, Ouem lupo committere (unde factum nomen proprium οἰόλυκος.) Ouem lupis relinquere: Nunc & oues ultro fugiat lupus. Custos ouium præclarus, lupus, Cicero. ¶ Ouium mores, προβάτων ἦθος: In stupidos ac stolidos iaci solitum. Aristophanes in Pluto, ἀλλὰ προβατίου βίον λέγεις, Ouiculæ mihi uitam prædicas. (Quàm uero simplex, stolidum & iners ouis ingenium sit, in D. explicauimus.) Et in Vespis taxans uecordiam populi Atheniensis, oues illos uocat, ἐκκλησιάζειν πρόβατα συγκαθήμενα. Plautus in Bacchidibus, Quis has huc oues adegit? in senes stultos. Huc respiciens Origenes enarrãs Leuiticum, ouis immolationem interpretatur affectuum stultorum & irrationabilium correctionem, Erasm. Προβατίου βίον ζῆν ἐπὶ τῶν μωρῶν καὶ ἀνοήτων. τὰ γὰρ πρόβατα οὐδὲν ἐργάζεται καὶ ζῇ, ἢ διὰ τὸ ἀδρανές, Suidas & Scholia in Plutum Aristophanis. ¶ Ouium nulla utilitas si pastor absit, προβάτων (si addas γὰρ, erit senarius) οὐδ' ἓν ὄφελος ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῇ. Admonet adagium ἀναρχίαν rem esse omnium perniciosissimã. Nihil rectè faciunt ministri, nisi adsit herus. Inutiles discipuli, quoties abest præceptor. Inutilis populus, nisi principis authoritate gubernetur, Erasmus. Huc spectat illud in Sacris, Terra commouebitur, eritque tanquam dama agitata, & ouis quam nemo colligit, Esaiæ 13. ¶ Intrabunt ad uos lupi rapaces in ouium uestitu, Actorum 20. Vide supra in Lupo post prouerbia profana. Videt lupum uenientem, & desertis ouibus fugit, lupus autem rapit ac dispergit oues, Ioannis 10. ¶ Germanorum prouerbia: **Die nacht sind alle schaaf schwartz**, Oues noctu nigræ sunt omnes: Sublata lucerna nihil interest inter mulieres. **Der wolf ißt auch wol ein gezellt schaaf**, Lupus ouem quamuis numeratam deuorat: Non curat numerum lupus.

¶ Apologi. Ouis alens catulum lupi: Vide in Lupo prouerbium, Lupi catulos ale. Lupus cum pastores in tugurio ouem edentes uidisset, propius accedens dixit: Atqui ego si idem facerem, quantum cieretis tumultum? Aesopus in Symposio Plutarchi, in Pittacum qui quamuis legem tulisset ad uersus ebrios, ebrietatis tamen uitium ipse non declinabat.

DE ARIETE.

A.

ARIES dux est ouium, non castratus: nam cui adempti sunt testiculi, ueruex uocatur, de quo dicemus mox post Arietem. Isidorus & alij recentiores ueruecem cum ariete imperitè confundunt. איל ail & eel, scribitur etiam אל eel sine iod, Geneseos 15. ubi Septuaginta uertunt κριούς, Chaldæus דכרין dikerin, arietes: Arabs כבשא kabsa. (כבשה Hebræis, kabsah, cum aspiratione in fine, ouem uel agnam significat.) Persa נרמיש nerameisch. כר kar, plurale karim, (quæ uox etiam Græcis pro oue accipitur: uide supra in Oue a.) Dauid Kimhi exponit kebes, id est agnum: item eelim & athudim, id est arietes & hircos. Tropo etiam arietes dicuntur machinæ bellicæ Psalm. 37. ubi Hieronymus monocerotes reddit, Septuaginta ὑψωθῆναι, Abraham quidam agnos, quidam ualles. Deuteronomij 32. Arabs uertit בארח, baraph, (Leuitici undecimo Persica translatio pro oue habet, barah.) Persa פרבהן pharbehan, Septuaginta ἀρνῶν, Hieronymus agnorum.

rum. Plura uide supra in Oue A. Lesan alhamel, id est lingua arietis, & est plantago, Andr. Bellunen. Vetus quidā glossographus habet, Asel alkame pro lingua arietis, corruptis opinor uocibus. Maraches, id est fel ueruecis, Syluat. Aries Italicè nominatur montone uel ariete: Gallicè belier, uel ran: (Illyrij quidem ueruecem uocant beran) Hispanicè carnéro: Germanicè **wider**, etsi quidam **hamell** interpretantur, nos **hammel** uocamus ueruecem. (Bellunensis lesan alhamel interpretatur linguam arietis apud Auicennam.) Sed uocabulum **wider** à multis communiter usurpatur pro oue mare siue castrato siue non castrato, quamobrem differentiæ causa aliqui non castratum nuncupant **bodenwider**: castratum uero **heilwider**. In Heluetia quidam arietem **ramchen**, ueruecem **wider**. Anglicè ram, uel tup.

B.

De arietibus Tarentinis uide supra ubi de ouibus Tarentinis dictum est capite quinto. Oues & arietes magni sunt apud Indos: horum caudis amputatis oleum exprimunt, ut dixi in Oue B. In Tartariæ regione Camandu (in Scythia, Gillius) arietes non minores asinis sunt, cauda tam longa & lata, ut triginta librarum pondus æquent: pulcherrimi, pingues, & in cibo optimi, Paulus Venetus 1. 22. Vartomannus 2. 5. scribit in ædibus regis Arabum fuisse præpinguem ueruecem, cuius cauda adeò obesa fuerit ut libras quadraginta appenderet. Et eiusdem libri cap. 9. Prope Reame (inquit) urbem Arabiæ felicis, ueruecum genera reperiuntur quorum caudam animaduerti pondo esse librarum quadraginta quatuor. Carent cornibus, adeoq; sunt obesi ac pingues, ut uix incedere possint. Et capite penultimo, Circa Zeilam urbem Aethiopiæ ueruecés nonnulli ponderosissimas trahunt caudas, utpote pondo sedecim librarum. His caput ac collum nigricant, cætera albi sunt. Sunt item ueruecés prorsus albicantes, quorum cauda cubitalis est longitudinis, modo elaboratæ uitis: palearia ut bubus à mento pendent, quæ humum propè uerrunt. Et 6. 7. Circa Tarnasari urbem Indiæ tanta est pecudum copia, ut duodeni ueruecés singulo aureo uæneant. Conspiciuntur illic rursus ueruecés alij, cornua haud absimilia damis habentes, nostris longè maiores ferocioresq;. Caudæ ueruecum in peregrinis quibusdam regionibus tantæ sunt, quantus nullus apud nos ueruex. Contingit hoc, quia humidissimum est hoc animal, & inter quadrupedia frigidum. Cumq; cætera ossa extendi nequeant, ne pinguedine propria obruatur animal totum humorem in caudam transmittit, fitq; carne & pinguedine immensa extensis etiam ossibus ac neruis non parum, quæ humida natura uelut & pisces semper incremento apta sunt, Cardanus. Allie est cauda arietum præpinguis, ita ut quandoq; circiter denas libras appendat, Bellunensis. Coraxorum lanitium omnium pulcherrimum est, unde admissarij arietes talento emuntur, Strabo libro lib. 3. ¶ ὀκχέβας, aries syluestris, uel asinus, ἐλίμαξ, Suidas & Varin. ¶ De cornibus & alijs aliquot partibus arietis & electione eius dicetur sequenti capite. ¶ Arietes statim cornuti: uide supra in Oue B. Obscurus quidam citat tanquam ex Aristotele hæc uerba: In Libya citò apparent cornua in capitibus arietum: & secundum Homerum, arietum etiam fœminæ cornutæ sunt. Sed apparet pro ceruis falsò interpretem transtulisse arietes, ex Hebraica scilicet uel Arabica lingua: nam eel uel ail arietem significat, aial ceruum, scribitur utraq; uox ijsdem literis איל, ut nisi puncta accesserint non sit discernere præterquam ex sensu. In Septentrione alicubi arietes mutili sunt, Obscurus. Arieti cornua in modum circuli replicata, Idem. Conuoluta in anfractum cornua arietum generi ceu cestus natura dedit, Plin. Apud Rhætos (ut ex amici cuiusdam literis nuper accepi) arietes prouectæ ætatis, puta sex aut octo annorum, ad priora cornua producunt alia ueluti adnata parua, bina uel terna uel etiam plura. Idem scribit in Italia genus quoddam arietum esse, quod natura & ab ineunte ætate quaterna aut sena aliquando gerat: sed hos imbelles esse, tenui ac infirmo corpore, lana inutili. Rhæticis uero, quos dixi, minora illa cornua non ante quintum aut sextum annum adnasci, primis interim semper proficientibus robore & crassitie: eosdem robustos ac feroces esse, & à pastoribus aliquando ad pugnam hostiliter concurrentes inequitari. Ueruecés quatuor cornibus insignes uidimus, Cardan.

C.

Blaterat hinc aries, & pia balat ouis, Author Philomelæ. Emissarius equus, aries, & huiusmodi, qui emissus sit in solitudinem, uel qui ad generandam sobolem emittitur, Valla in Raudensem. Legitur hæc uox in Biblijs: sed Latinius admissarium dixeris, pro eo qui ad sobolem generandam fœminis admittitur. Quos arietes submittere uolunt, potissimum eligunt ex matribus, quæ geminos parere solent, Varro. Et rursus, In primis uidendum, ut boni seminis pecus habeas, id ferè ex duabus rebus potest animaduerti, ex forma, & ex progenie. Ex forma, si arietes sint fronte lana uestiti bene, intortis cornibus pronis ad rostrum, rauis oculis, lana opertis, auribus amplis, pectore & scapulis & clunibus latis, cauda lata, & longa. animaduertendum quoq; lingua ne nigra, aut uaria sit, quod ferè qui talem habent, nigros, aut uarios procreant agnos. Ex progenie autem animaduertitur, si agnos procreant formosos. Non solum ea ratio est, inquit Columella, probandi arietis, si uellere candido uestitur, sed etiam si palatum, atq; lingua concolor lanæ est. Nam cum hæ corporis partes nigræ aut maculosæ sunt, pulla uel etiam uaria nascitur proles: idq; inter cætera eximie talibus numeris significauit: idemq;, qui supra.

Illum autem, quamuis aries sit candidus ipse,
Nigra subest udo tantum cui lingua palato,
Reijce, ne maculis infuscet uellera pullis
Nascentum. Vna eademq; ratio est in Ery-

thræis, & nigris arietibus, quorum similiter (ut iam dixi) neutra pars esse debet discolor lanæ, multoque minus ipsa uniuersitas tergoris maculis uariet: ideo nisi lanatas oues emi non oportet, quo melius unitas coloris appareat: quæ nisi præcipua est in arietibus, paternæ notæ plerunque natis inhærent. Habitus autem maxime probatur, cum est altus atque procerus, uentre promisso, atque lanato, cauda longissima (& lata, Crescentien.) densique uelleris, fronte lata, testibus amplis, intortis cornibus, (curtis cornibus, pronis ad rostrum, lana opertis auribus, amplo pectore, scapulis & clunibus latis, uelleris depressi:) non quia magis hic sit utilis (nam est melior mutilus aries) sed quia minime nocent. Intorta potius quàm surrecta & patula cornua: quibusdam tamen regionibus, ubi cœli status uuidus, uentosusque est, capros, & arietes optauerimus uel amplissimis cornibus, quod ea porrecta, altaque maximam partem capitis à tempestate defendant. Itaque si plerunque est atrocior hyems, hoc genus eligemus: si clementior, mutilum probabimus marem. quoniam est illud incõmodum in cornuto, quod cum sentiat se uelut quodam naturæ loco capitis armatum, frequenter in pugnam procurrit, & fit in fœminas quoque procacior. Nam riualem (quamuis solus admissuræ non sufficit) uiolentissime persequitur. Nec ab alio tempestiuum patitur iniri gregem, nisi cum est fatigatus libidine: mutilus autem, cum se tanquam exarmatum intelligat, nec ad rixam promptus est, & in Venere mitior, Hæc Columella. Sed quomodo arietis petulci sæuitiam pastores repellant, dicam in D. Mense Iulio, inquit Palladius, arietes candidissimi eligendi & admittendi sunt, mollibus lanis: in quibus non solum corporis candor considerandus est, sed etiam lingua, quæ si maculis fuscabitur, uarietatem reddit in sobole. De albo plerunque nascitur coloris alterius: de fuscis nunquam (sicut Columella dicit) potest albus creari. Eligemus arietem altum, (&c. ut Columella,) uentre promisso & lanis candidis tecto: ætatis primæ, qui tamen usque in octo annos potest utiliter inire. Arietes (inquit Florentinus) esse debent bene compacti, aspectu pulchri, splendicantes (χαροπὸς, uide in Leone B. qualis hic color sit) oculis, fronte hirsuta, uenustis cornibus sed exiguis armati, auribus lana densa intectis, lato dorso, testiculis magnis, colore undiquaque uno. Pro diuersitate coloris uenarum sub arietis lingua, agnos etiam colore uariare aiunt: alij ad colores uenarum sub lingua ouis hoc referunt, ut dixi in Oue C. Arietis lanam sequitur tota generatio ipsius, Albertus. Arietum maximè spectantur ora: quia cuius coloris sub lingua habuère uenas, eius & lanitium est in fœtu, uariumque si plures fuère: & mutatio aquarum potusque uariat, Plinius. Hinc est nimirum quod Didymus scribit, Volunt arietes perpetuo aqua eadem uti, non peregrina & aliena.

¶ Aries per dimidium annum dicitur dormire super latere uno, & per dimidium super altero, Albertus. Sex hybernos menses in læuum latus iacens quietem capit: contraque ab æquinoctio uerno in dextrum incumbit. sic ad utrunque æquinoctium cubandi rationem mutat, Aelianus. Idem scribit Macrobius, arietem Soli conferens ut in h. recitabo. Sed falsum hoc uidetur lanijs nostris cum ab utroque latere maculati arietes, & ex incubitu sordidati nunquam non sint.

¶ Arietes, tauri & hirci per libidinem efferantur. qui enim superiore tempore socij iugi concordia pascerentur, coitus tempore dissident, & alter alterum libidinis rabie inuadit, Aristot. Arietes quibus sis usurus ad fœturam, bimestri tempore ante secernendum, & largius pabulo explendum, Varro & Didymus. Aliqui duobus ante mensibus arietes à coitu reuocant ut facem libidinis augeat dilatio uoluptatis. Quidam coire sine discretione permittũt, ut hoc eis genere per annum totum fœtura non desit, Palladius. Sunt qui toto anno lac & agnos habere studentes, coëundi tempus in singulas anni partes digerunt multifariam. Commodissima ad coitum in arietibus ætas, à secundo anno usque ad octauum, in ouibusque similiter, Didymus. Vide in Oue C. Ante admissuram diebus triginta arietibus ac tauris datur plus cibi, ut uires habeant, Varro. Cum redierint (arietes admittendi) ad stabula è pastu, ordeum si est datum, fiunt firmiores ad laborem sustinendum, Varro. Auiditas coitus putatur ex cibis fieri, sicut uiro eruca, pecori cepa, Plinius. Arietes reddentur ualidi ad coitum, si cepæ eorum nutrimento misceantur, nec non polyphoros & polygonos herba. quę quidem pecora cætera ad Venerem etiam excitant, Didymus. Polyspori herbæ alibi in Geoponicis in capite de piscina mentio fit, his uerbis: Vbique autem plures habebis pisces, si polysporum, polygono similem herbam, contusam aquis nutrientibus pisces inieceris. Andreas à Lacuna polysporum & polyphorum, eandem esse herbam putat, quæ uero sit non explicat. Polyspermos etiam & quæ polygonus uocatur herba, animalia ipsa reddent multis modis fœcundiora, Quintilij in Geopon. 17.4. de tauris. Polygonos quidem altera mas est, quæ uulgò centumnodia uocatur, altera fœmina caudæ equinæ similis. Galenus marem nonnihil astringere ait, præcellere uero in eo aqueam frigiditatem, ita ut in secundo gradu uel principio tertij refrigeret. Ad eadem facere fœminam, sed ignauius, qua forsitan ratione etiam fœmina in hoc genere dicitur, non qua aliæ plantæ sexu distinguũtur. Polygoni uero nomen utraque habet à frequentibus geniculis: quanquam gonos etiam semen significat, quo plurimum abundat mas. Cæterum quomodo herba adeò refrigerans & astringens nonnihil, mouere coitum possit non uideo: contrarium enim ratio ostendit. Videtur sanè uulgus superstitiosum arrepto omine uocis, quasi polygonos ab augenda genitura fœturáue diceretur, stolidam istam de eius facultate opinionem propagasse. Ego polygonato potius, quod uulgò sigillum Salomonis uocant, uim libidinem citandi tribuerim, polygonis uero sistendi. Polycriton, aut polycarpon (ut aliâs legitur) Hippocrates uocat, quod Dioscorides cratæogonon, cui ad conciliandam in homine

fœcundi-

fœcunditatem mares etiam generandi uim esse alij etiam authores literis mandauerunt. Satyrij genus erythraicon arietibus quoq; & hircis ad Venerem segnioribus in potu datur, Plin. Arietes & capri, sicut & cætera propriam habent uocem tempore libidinis, qua uocant & alliciunt fœminas; quòd si aquam salsam biberint, citius ad coitum mouentur, Isaac in diætis particularibus. Arieti naturale agnas fastidire, senectam ouium consectari, & ipse senecta melior, illis quoq; utilior, Plin. Arieti ætas confert, Albert. Apud eundem corruptè legitur, naturale esse arieti agnas & prouectiores diligere: legendum, non agnas sed prouectiores. Persequuntur oues seniores, utpote coëuntes citius, iuniores uero post illas, Didymus. De coitu arietum uide nonnulla etiam in Oue c. Inter autores ferè constat, primum esse admissuræ tempus uernum Parilibus si sit ouis matura; sin uero fœta, circa Iulium mensem. Prius tamen haud dubie probabilius, ut messem uindemia, fructum deinde uineaticum fœtura pecoris excipiat, & totius autumni pabulo satiatus agnus ante mœstitiam frigorũ, atq; hyemis ieiunium cõfirmetur. Nam melior est autumnalis uerno, sicut ait uerissime Celsus, quia magis ad rem pertinet, ut ante æstiuum quàm hybernum solstitium conualescat: solusq; ex omnibus animalibus bruma commode nascitur: ac si res exigit, ut plurimi mares progenerandi sint, Columel. Admittendi sunt mense Iulio, ut nati ante hyemem conualescant, Pallad. Serotini fœtus mense Aprili signentur. Nunc etiam prima est admissura, quæ excellit, arietum, ut agnos iam maturos hybernum tempus inueniat, Idem. Tempus optimum ad admittendum, ab Arcturi occasu ad Aquilæ occasum: q quæ postea concipiunt, fiunt uegrandes atq; imbecillę, Varr. Admissura prima fit mense Aprili (ut dictum est:) aut etiam Iulio: secunda post medium Octobris, ut pariant circa principium ueris nascentibus herbis, Crescentien. Tardius ne coëant, nocet enim. Dextro arietis testiculo præligato, (uel exciso, Albert.) fœminas generãt, læuo mares, Plinius. Et alibi, Ar. dextro testic. præligato oues tantum gigni quidam scripserunt. Idem de tauris fertur, teste Didymo. Si quis masculum malit nasci quàm fœminam, arietes admittat, dum contra flatus Septentrionales, die existente tranquilla, grex pascitur: sin uero fœminam, contra Austrum, (Gręcè tamen legitur, Austro spirantẽ retro, νότου ὄπισθεν πνέοντος: cum de Septentrionalib. dixerit κατὰ τὴν πνοήν.) Id quod in cæteris etiam cunctis animalibus locum habere uidetur, Didymus in Geopon. 18.3. Plura uide in Oue c. Cum oues conceperunt, rursus arietes secernendi sunt, Varro. ¶ De ueruece, id est ariete castrato, mox post Arietem dicam, & deinceps de Agno & Musmone, quem Albertus ex capra & ariete generari scribit. ¶ Libidinis tempore pugnat aries pro ouibus, & aduersarios cornibus impetit: ut uerò commodius & fortius id faciat, retrocedens ac resiliens impetu renouato in hostẽ fertur, Obscur. Germani forte ab impetu isto feriendi subinde repetito, arietem wider appellarunt: significat enim ea uox repetitionem. Ueruex à uiribus dictus est, quòd cæteris ouib. sit fortior, uel quòd sit uir, id est mas (confundit enim ueruecem cum ariete:) uel quòd uermes in capite habeat, (sed hoc falsum esse scribit Albertus,) quorum pruritu ad pugnam & impetum feriendi excitetur, Isidorus. Ueruex, id est dux gregis, fortissimè cornibus percutit, & durissimæ est frontis, Albert. Ex Rhæto quodam nuper accepi, pastores aliquando uirgam columnam arietibus concurrentibus manu tenentes intermittere, quam illi secundo statim concursu minutatim collidant. ¶ Arietis ætas ad progenerandum optima est trima: nec tamen inhabilis usq; in annos octo, Columella & Pallad. Duces pecoris ad quindenos interdum annos protrahunt uitam, Aristot. Uide in Oue c. plura de ętate & uita eorum. Ouium & boum duces plus temporis quàm cæteri uiuunt, usu exercitij & copia pabuli, Aristot.

D.

Singulis ouilibus singuli duces constituuntur, qui quoties suo nomine à pastore uocantur, antecedunt: quod ab ineunte ætate facere assuescunt, Aristoteles. Sectarius ueruex, qui gregem agnorum præcedens ducit, Fest. ¶ Aries naturali feritate dextro pede terram percutit, quando irascitur, aut stupet uel timet: & hoc maxime libidinis tempore, Obscurus. Capri uel arietis petulci sæuitiam pastores hac astutia repellunt, mensuræ pedalis robustam tabulam configunt aculeis, & aduersam fronti cornibus religant: ea res ferum prohibet à rixa, cum stimulatum suo ictu ipsum se sauciat. Epicharmus autem Syracusanus, qui pecudum medicinas diligentissimè conscripsit, affirmat pugnacem arietem mitigari terebra secundum auriculas foratis cornibus, quà curuantur in flexu, Columella. Ferocia eius cohibetur, cornu iuxta aurem terebrato, Plinius & Albert. Ne incurrat aries proximè ad aures ipsas cornua eius pertundito, Florentin. Pecora minimè inuadet lupus, si ductori dicto squillam appenderis, Anatolius. Aries lupum fugit etiamsi nunquam ante uiderit, Albert. Si elephantus feritate effertur, statim ad arietis conspectum mansuescit, (impetum & furorem remittit, Plutarchus,) Aesculapius & alij: Plura uide in Elephanto D.

E.

Pelles arietum rubricatas, Exodi 25. Hieronymo interprete. LXX. habent δέρματα κριῶν ἐρυθροδανωμένα. Ouium uel arietum pelles sibi substrauisse dormientes quosdam, ut per quietem oraculis siue somnijs instruerẽtur, dixi in Capra E. Arietes inter se cornibus decertantes tempestatem aut frigus minantur, ut in Oue E. ex Arato retuli.

F.

De carne arietum uide quædam in Oue. Hircorum caro tum ad coquendum, tum ad succum bonum generandum, est deterrima: hanc sequitur arietum, post taurorum. Porrò in ijs omnibus car-

nes castratorum sunt præstantiores: senum autem pessimæ, Galenus libro 3. de alim. facult. Hœdorum caro minus excrementitia est quàm arietina, (forte agnina,) Auicenna. Arietina ualidior est & minus humida quàm ouilla, & concoctu difficilior. Iuniores minus humidi minusq́ uiscosi sunt: & caro eorum agninæ ac ouillæ præfertur: nam si bene concoquantur laudabilē & multum sanguinem generāt, maximè castratorum: est enim calida & humida temperatè, & eandem ob causam boni saporis. Improbatur in senecta, (tum aliâs, tum castratorum ferè magis.) Nam cum ætas ipsa prouectior corporis habitum refrigeret, multò magis refrigeratur in castratis. Anniculi laudantur à moderata temperie, minus humida scilicet quàm lactentium, & ficciore quàm iuuenum. itaq́ caro eorum melior & concoctu facilior habetur: sanguinem gignit meliorem, utilis præcipuè iuuenibus calidi ac sicci temperamenti, & ijs qui calidas siccasq́ regiones habitant, Isaac. Eubulus apud Athenæum in Fabula quadam inter cæteros delicatiores cibos, nominat κριῶ ὄρχεις, id est arietis testiculos. Nostri etiam in quatuor partes discissis testibus singulis, binas earum in singula è ligno uerucula infigunt, & in craticula torrent: sunt qui omento etiam inuoluant, per se, uel cum saluia, ut fit in iecinoribus ouium aut arietum. Sale conditi arietis pulmo, maximè uetusti, difficulter & grauiter à uentre exuperatur, Aëtius 9. 30.

¶ Medulla arietis non castrati inter uenena numeratur, humanæ naturæ adeò contraria, ut memoriæ functionem aboleat, resistunt ei carnes phasiani, Arnoldus in libro de dosib. theriacal.

G.

Cur pelles recenter detractæ, maximeq́ arietum, uerberum uulneribus & uibicibus admotæ, & oua super confracta, prohibent ulcera ne consistant, inquirit Aristoteles problematum 9.1. Vide supra in Oue G. ab initio. Emplastrum de pelle arietis ad hernias siue enterocelas à recentioribus quibusdam medicis commendatur, & describitur, præsertim ab Arnoldo de Villa noua: & in aliquot pharmacopolarum officinis paratum reperitur. Inhiberi Venerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis, adalligatisq́ pelle arietina tradunt, Plinius. Et alibi, Gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus partus continet. ¶ Arietis uellera lota frigida ex oleo madefacta, in muliebribus malis inflammationes uuluæ sedant: & si procidant, suffitu reprimunt, Plinius. Lana ariet. nigra intincta in aqua, deinde in oleo, & supposita locis dolorem tollit: & suffumigata, ante prolapsam uuluam reprimit, Sextus. Pugnacis arietis è medio cornuum lanas suffitas, impone loco dolenti in hemicranio, dolorem sedat, Nicolaus Myrepsus: Alij cinerem huius lanæ ex aceto ponunt, ut mox dicetur. Lais & Salpe canum rabiosorum morsus leniri aiunt, & tertianas quartanasq́ febres, menstruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluso, Plin. Et alibi, Partus adiuuari putant, si in arietis lana alligatum cucumeris syluestris semen inscientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab exitu (scilicet fœtus) rapiatur extra domum. Lanam arietis de fronte uelles & combures in operculo ollæ nouo, & in mortario confricabis, atq́ ex aceto fronti inlines ad capitis dolorem, Marcellus. Arietinorum uellerum cinis cum aqua mixtus & appositus, incommodis ueretri repugnat, Idem. Verendorum formicationibus uerrucisq́ medetur arietini pulmonis inassati sanies: cæteris uitijs uellerum eius uel sordidorum cinis ex aqua, Plinius. Arietis de capite lanam, à coxis & à testiculis, passim suspendas, perfectè discutit tertianas, Sextus. Sanguinem sistit ex ariete succida, articulos extremitatum: (id est manuum & pedum hominis) præligans, Plini. Arietis quàm pinguissimi lana, plena suis sordibus combusta & in puluerem redacta, prodest plurimum si eo cinere ex aqua locū inguinum perfricaueris, Marcellus. ¶ Caulis ius ex carne arietum priuatim aduersus cantharidas ualet, Plinius. Caro arietis adusta utiliter illinitur morpheæ & impetigini. Confert etiam morsibus serpentum & scorpionum, & algerarat, & cum uino canis rabiosi. Cinis eiusdem medetur albuginī oculi, Auicenna. ¶ Adeps ueruecinus similem suillo uim habet: hystericas aut ani causas utiliter curat, & ambustis auxiliatur, Obscurus Dioscoridem citans. Sepo arietis scabiem unge admixta sandaracha, & subinde rade: hoc & ad perniones facit, sed cum alumine mixtum, Sextus. Furunculis mederi dicitur seuum arietis cum cinere pumicis & salis pari pondere, Plinius. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipuè ex ariete, seuum ex nitro, Idem. Fel arietis cum seuo, podagras lenit, Plinius & Marcellus. ¶ Cornum arietis uratur, cinisq́ eius cum oleo conteratur, atque inde derasum caput frequenter ungatur ad crispandum capillum, Marcellus. ¶ Ad mentis alienationem & desipientiam uitio cerebri cohortam in manuscripto quodam codice Germanico tale medicamentum reperi: Caput arietis nondum experti Venerem, uno ictu amputatum, cornibus tantum demptis integrum cum pelle & lana in aqua bene elixabis, tum aperto cerebum eximes, & addes aromata, cinnamomi, zinziberis, nucis moschatæ, macis, caryophyllorum ana unciam semis. Horum pollinem cerebro admiscebis in patella ad prunam non magnam diligenter agitando ne aduratur, quod facile fieret. Curabis autem ne nimium desiccetur, sed ita coquatur ne siccius fiat uitulino cerebro ad cibum parato. Sat coctum fuerit, ubi bene commiscueris ad prunam. Sic conditum seruabis, & per triduum ægro quotidie ieiuno dabis, ita ut horis post duabus cibo potuq́ abstineat. Sumi potest cum pane, uel in ouo, uel ex iure, utcunq́, modo deuoretur ab ægro. Danda interim opera, ne loco lucido æger sit, & ut ad quatuordecim dies eodem uictu utatur, quo uti solent qui bus detractus est sanguis: & uino caput tentante abstineant. Sunt qui breui tempore iuuentur, aliqui sex demum uel octo septimanis à sumpto medicamento. Consultum autem fuerit medicamentū

à tribus

à tribus mensibus repeti. ¶ Magna uis & pulmonibus arietum, excrescentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficacissimè reducunt, Plinius. Pulmo ariet. calidus adpositus carnes excrescentes in uulneribus exæquat & reprimit, Marcellus. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipuè ex ariete, Plinius. Liuentia & suggillata pulmones arietum pecudumq́ in tenues consecti membranas, calidi impositi, emendant, Idem. Liuores & suggillationes pulmo arietis concisus minutatim & impositus, statim sanat, & nigras cicatrices ad candorem perducit, & à calciamentis læsos pedes sanat, Sextus. Attritus calciamentorum sanat agninus pulmo, (de quo idem Dioscorid. scribit,) & arietis, Plinius. Pernionibus & ruptis pedibus pulmo ariet. impositus, omni asperitate læuigata molestiam tollit, Marcellus. Liquoris arietis, quem de pulmone concoques, stilla superposita clauiculos, qui in manibus nascuntur aut in ueretro, illita tollit, Sextus. Verendorum formicationibus uerrucisq́ medetur arietini pulmonis inassati sanies, Plinius. Arietini pulmonis dum in craticula assatur succus exceptus, myrmecias quæ in ueretro nasci solent, unctione sua purgat & discutit, Marcellus. Arietis liquor qui à pulmone decocto destillat, tertianas & renum morbum in eis natum sanat, Aesculapius. Pulmo agninus uel ariet. uritur, & cinis eius cum oleo imponitur, uel ipse crudus admotus pernionum ulceribus utiliter alligatur, Marcellus. ¶ Contra pestilentem morbum ouium: Ventrem arietis cum uino coques, & aqua admixta ouibus in potu dabis, Albertus. ¶ Arietis fel aurium dolori, qui est ex frigiditate medetur, Hali. Fel arietis cum seuo (suo) podagras lenit, Plinius & Marcellus. Fel ueruecinum lanis adhibitum & in umbilico positum, uentrem soluit infantium, Obscurus Dioscoridem citans. ¶ Comitialibus morbis utiles tradunt testiculos arietinos inueteratos, tritosq́ dimidio denarij pondere in aqua uel lactis asinini hemina. Interdicitur uini potus quinis diebus ante & postea, Plinius. Arietis testiculi oboli tres potati cum aqua, caducis medentur, Sextus. ¶ Cinis feminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutis linteolis, ulcera cacoëthe sanat, Plinius. ¶ Vngulæ ariet. cinis cum melle, muris aranei morsum sanat, Plinius: Valerianus imponendum exprimit. ¶ Somno asciscendo, in febri præsertim, Dilue præterea glomeramina (pilulas fimi) quæ gerit intus Clausa aries inter geminæ cō xendicis umbras, Inde soporati ducentur gutture potus, Serenus. Fimus ueruecinus cum aceto ut cataplasma impositus, maculas nigras emendat, nascentes clauos corporibus tollit. Ignem sacrum impositus curat, ambustis medetur, Obscurus Dioscoridem citans. ¶ Chiron Centaurus ei animali (iumento) quod profluuio attico (uox corrupta) cœperit laborare, ita ut uiridis ei uel pallidus per nares humor erumpat, ex lotio humano aut arietino duas cotylas cum uino & cyatho olei rosacei putat esse miscendas, & per nares, quæ humorem funestum egerunt, digerendas. Quam curationem & pulmoni sanitatem, & naribus siccitatem præstare confirmat, Vegetius 1. 17. ¶ Arietis sordes quas inter femora habet, cum aristolochia & myrrha æquis partibus potato, ad regium morbum optimè facit, Sextus. Plinius sordes aurium & mammarum pecudis denarij pondere cum myrrhæ momento & uini cyathis duobus morbo regio resistere scribit.

H.

a. Aries qui eam dicebant, ares, ueteres nostri aruiga, (sic Græcè ἀρίχα, aries, Hesychio) hinc aruigus. Hæc sunt quorum in sacrificijs exta in ueru coquuntur, quas & Accius scribit, & in Pontificijs libris uidemus, in hostijs eam dicunt aruigem, quæ cornua habeat: quoniam is, cui oui mari testiculi dempti, & ideo ut natura uersa ueruex declinatum, Varro de lingua Latina. Videtur autem locus deprauatus. Aries dicitur ab aris: quòd hoc pecus primum in aris gentiles immolarint, Isidor. Alij obscuri arietē παρὰ τὴν ἀρετὴν deriuant, hoc est à uirtute, quòd robore corporis & animi fortitudine ouibus præstet. Ego ab ἀρνειὸς uoce Greca potius deduxerim. Nefrendes arietes dixerunt, quòd dentibus frendere non possint, Festus: Sed forte arietes nō castrati significantur, ad ueruecum differentiam: nam, ut idem scribit, sunt qui nefrendes testiculos dici putent, quos Lanuuini appellant nebrundines, Græci νεφρὸς, Prænestini nefrones. Aut forte arietes adhuc teneri: nefrendes enim infantes sunt nondum frendentes, id est frangentes. Varro & Fulgentius porcos propriè nefrendes uocari aiunt, qui non amplius lactent, necdum tamen fabam frendere possunt. Pecoris maritus lanigeri, portitor Helles, Phrixæus maritus, apud Martialem pro ariete quouis leguntur. Coniunx ouis lanigeræ, Ouidio: & laniger absolute pro ariete, Eidem Metam. 7. Ouem ueteres genere masculino dixerunt, uide in Oue a. Ibix in Biblijs ponitur, ut uidetur, pro caprearum genere uel ariete, Obscurus. Nos ueram ibicis historiam dedimus supra inter Capras syluestres: nec enim alius est ibix uel ibex, quàm qui uulgò capricornus dicitur. Ipse aries etiam nunc uellera siccat, Vergil. in Buc.

¶ Aries cornibus maximè ualet, & apud Grecos ἀπὸ τοῦ κέρως (al. κάρα) κριὸς appellatur, Macrobius. Κριός, ὁ τὸ κάρα ἱεμένος. ὡς, ὁ δὲ κορύπτων ἤλασεν ὀπίσω, Suidas & Varinus. Aliqui deriuant παρὰ τὸ κεκεῖσθαι τὰς τρίχας, &c. uide Etymologum. Deduxeris etiam, quæ Etymologi coniectura est, παρὰ τὸ κρείσσω καὶ ἡγεμονεύειν τῶν προβάτων. Aratus quidem primam producit, ut & Homerus bis Odysseæ nono, & Dionysius Afer bis. Ἄλλοι δ' ἐξ ἀγέλης κριοί, ἄλλοι δὲ καὶ ἀμνοί. Ὁ ταξίαρχος τῶν προβάτων, ὁ θαυμαστός μοι κριὸς ἀπόλωλε, καὶ ποιμαντικῆς ἡγεμονίας χηρεύει τὰ θρέμματα, Theophylactus in epistolis. Κρίδιον, paruus aries, Hesychius, Varinus. Ἀρνειὸς ouem marem significat, ut τράγος capram marem, Varinus. Didymus quidem in Geoponicis 18. 3. ἀρνειοὺς ponit pro agnis; sed doctiores hoc reprehendunt. Istrus

in dictionibus Atticis ouem in prima ætate uocat ἄρνα, deinde ἀμνὸν, deinde ἀρνειὸν, poſtremo λειπογνώμονα. Vocabatur & μοσχίας, aries trimus, Euſtathius & Varinus. Ἀρνειὸς, aries trimus, Heſychius. Oues adultæ Græcis uocantur ὄϊες καὶ κριοὶ καὶ ἀρνειοί, Varinus in Τράγοι & Ἄρνες: item Ammonius in differentijs uocum. Euſtathius quoq; in Homerum ſcribens teſtatur ἀρνειὸν non agnum, ſed arietem eſſe. Ἀρνειὸς non eſt ἀρνίον, id eſt agnus, (inquit Varinus) ſed prouectæ iam ætatis aries: ut conſtat ex ariete quo ſeruatus eſt Vlyſſes, qui cum adultus & matura ætate eſſet, à poëta indifferenter ἀρνειὸς & κριὸς nominatur, à Polyphemo κριὸς πέπων. Locus eſt Odyſſeæ nono, ubi poëta, Ἀρνειὸς γὰρ ἔην μήλων ὄχ' ἄριστος ἁπάντων. Et alibi, Ἀρνειῷ μιν ἔγωγε ἐΐσκω πηγεσιμάλλῳ, Ὅς' ὀΐων μέγα πῶϋ. Fit autem ἀρνειὸς ἀπὸ τοῦ ἀρνὸς, ut ἀδελφειὸς, ἀφνειὸς, & ſimilia, Varinus. Porrò Ἀρνεῖος penanflexum nomen eſt menſis. Ἄρσενες ὄϊες, oues mares, id eſt arietes Homerus Odyſſeæ nono. Ἄρσενα μῆλα, id eſt pecudes maſculæ, Ibidem. Aries ouium dux, Græcis eſt κριὸς & κτίλος, Pollux, Suidas. Leonem uiri multi flagellis domitum, Αἰνὸν κεῖνο πέλωρον ἅτε κτίλον ἀείρουσιν, Oppianus. Apud Varinum ſcribitur etiam κτῆλος, & στῖλος, neutrum probo: quanquam poſtremum apud Heſychium quoq; reperio. Κριὸς quidem, ut ego iudico, arietem ſimpliciter ſignificat, κτίλος uerò ſemper gregis ducem. Hinc etiam adiectiuè capitur, & exponitur ab Heſychio & alijs, τιθασσὸς, πρᾶος, συνήθης, ἡγεμὼν: hoc eſt, manſuetus, mitis, familiaris, dux. Κτίλα τ' ὤεα βρύχων, & manſueta oua comedens, id eſt manſuetarum auium, Nicander in Theriacis. Ἱερέα κτίλον Ἀφροδίτας, Pindarus in Pythijs: ubi Scholia, Homerus arietem gregis ducem κτίλον appellat. ſed alia huius nominis etymologia eſt apud Pindarum, nempe à uerbo κτίσαι, quod eſt nutrire. nam & alibi dicit ὀρεικτίτου ὑὸς, pro ſue in mõtibus nutrito. Et hîc igitur κτίλον uocat τὸν συντεθραμμένον, καὶ συνήθη, καὶ εἰθισμένον τῇ χειρί. Sic alibi uerbum κτιλεύεσθαι uſurpat pro τιθασσεῦσαι, id eſt manſuefacere, Ἔνθα ποιμένες κτιλεύονται κάπρων λεόντων τε. Κτιλεύσασθαι, ἢ κτιλώσασθαι, συληθῆναι, (συνήθη εἶναι uel συνήθη ποιῆσαι potius, id eſt conciliare ſibi, & fauorem ac beneuolentiã alicuius in ſe cõuertere, aliquẽ demulcere,) Heſychius, Varinus. Κτίλος, ὁ χειροήθης καὶ ἥμερος, ἐκ τοῦ κίω τὸ πορεύομαι, ὁ τῶν ἄλλων προπορευόμενος. Hinc ἰκτιλλώμενος (lego, ἐκτιλωμένος,) apud Pauſaniam, familiaris alicui. Et κτιλῶσαι uerbum apud Herodotum in Clio, Οἱ νεηνίσκοι ἐκτιλώσαντο τὰς λοιπὰς τῶν Ἀμαζόνων: hoc eſt placatas & conciliatas ſibi uxores duxerunt, ut Euſtathius exponit in Iliad. tertium. Cæterum Κτῖλος penanflexum proprium nomen uiri eſt, quem Porphyrius dicit fuiſſe Iouis nepotem, ἀπόγονον, Varinus. Ἐκτιλώμενοι, (lego paroxytonum, ut ſit participium præter. paſſ.) συνεθισμένοι, συνήθεις, Heſychius, Varinus: id eſt placidi, familiares, ut ctilos, id eſt aries dux gregis paſtori familiaris eſt, Etymologus. Ἐκτικώσαντο (lego, ἐκτιλώσαντο, quamuis non admittente literarum ordine) πράως καὶ συνήθως μετεχειρίσαντο, Varinus. Nicandri interpretes ctilas dici oues arbitrantur, mites ac pingues, Cælius. Χρὴ πατέρα κτίλον ἔμμεναι, Heſiodus. ¶ Ἄειχα, ouis mas, Heſychius, Varinus. Sic Latinis olim aruiga, ut ſuperius ex Varrone ſcripſi. Ἴερον, aries, hircus, Heſychius, Varinus. Δειδμάων, κριὸς, ἡγεμὼν, Iidem. Elephanti ex animalibus maximè exhorrent hircum, ceraſten, porcum, Volaterranus ex Horo ni fallor. ceraſten equidem non alium quàm arietem intelligo: qui ab elephanto uiſus etiam furente, mitẽ & manſuetum eum reddere fertur. Nec ineptum ei fuerit nomen ceraſtes, id eſt cornutus: quod cornibus maximè ualeat, unde & uerbum arietare Latinis factum, ab hac potius animante quàm alijs cornutis quanquam longè ualidioribus. Noſtri arietem uocãt hermannum, id eſt gregis maritum: Vſurpatur etiam pro uiri nomine proprio, per baptiſmum imponendo.

¶ Epitheta. Aries corniger, petulcus, pugnax, trux (apud Claudianum in Epithal. Honorij:) tortus, celer, laniger, perſultans, præceps, bellator, Nepheleius: uilloſus, petulans, Textor. Laberius poëta uocabat arietes reciprocicornes & lanicutes, quod reciproca habeant cornua, & cutem lana opertam. ¶ Ἄρσενες ὄϊες ἦσαν, εὐτρεφέες, δασύμαλλοι, Καλοί τε μεγάλοι τε, ἰοδνεφὲς (μέλαν) εἶρος ἔχοντες, Homerus Odyſſeæ nono. Κριὸς τέρην, πέπων, Ibidem. Κριὸς ἀσελγόκερως, ſic Plato Comicus uocat arietem magnis cornibus præditum, nam uocabulum ἀσελγὲς non ad intemperantiam ſolum apud ueteres refertur, ſed ad magnitudinem quoq;, (nimirum ut luxuriari de plantis, μαίνεσθαι, ὑλομανεῖν,) Suidas & Varinus. Plura uide paulò inferius, ubi de icone arietis dicetur. Πηγεσίμαλλος apud Homerum: grammatici interpretantur, εὐπαγῆ, εὐτραφῆ, hoc eſt corpulentum, & ſolido corpore: alij nigro uellere ueſtitum, alij albo, Heſychius & Varinus, apud quem plura, ſi libet.

¶ Sunt naues quædam Libycæ (λύβια, forte λιβυκά, ut Calcagninus etiam legit, & Rhodiginus,) quas arietes & hircos uocant: unde taurum etiam qui Europam auexit tale nauigium fuiſſe conijcimus, Pollux. Aliqui Phrixum non in ariete per mare uectum aiunt, ſed in naui cuius prora arietis imaginem inſigne præferebat, ἐπὶ κριοπρώρου σκάφους, Varinus in Κριός. Sed de Phrixi ariete plura in h. ¶ Ἐν ταῖς οἰνικαῖς ἀποστάσεσι κριὸς καλεῖται τὸ κεράμιον τὸ πρῶτον, ᾧ τὰ λοιπὰ ἐπιτηρεῖται, Varinus & Suidas. Erant autem ceramia, uinaria uaſa teſtacea: quæ nimirum certa ad diuerſas menſuras magnitudine fiebant, aut capacitatis ſuæ notis quibuſdam & ueluti punctis interius ſignabantur per interualla, quę ἀποστάσεις dixerim. In hoc forſan genere uas, quod ſemel iuſta magnitudine & iuſtis interuallis paratum ueluti regula & archetypum aliorum obſeruabatur, κριὸς dicebatur, quòd primarium & præcipuum eſſet, & reliqua menſuram eius ſequi deberent ut oues ſuum ducem. Παρὰ Ταραντίνοις τὰ μεταλλικὰ ἀναγράφεται κριός: & apud architectos pars quædã Corinthię columnæ ſic nominatᷣ, Heſych.

¶ Aries machina eſt bellica. His principijs, (è malorum pirorumq; ſeminibus,) turribus muriſq; impellendis arietes naſcuntur, Plinius. Aliqui Germanicè interpretantur, ein ſturmbaum/oder ſturmbloch.

ſturmbloch. Κριοὶ & χελῶναι Polluci inter machinas bellicas numerantur. Varinus κριὸν interpretatur ὄργανον τειχομαχικόν: Heſychius ῥόπαλον, πολιορκητικὸν ὄργανον, ἀσπίδα. Ἀποκαυλίζεσθαι τὸ μηχανικὸν κριόν, Suidas. ὁ δὲ κατεσκεύασε στοὰς, καὶ διὰ τούτων προσιρεμὸν (προσαρμόσαντος) ὑπὸ τείχει τὰς κριοφόρους μηχανάς, Suidas & Varinus. Carim Hebraicè, id eſt arietes dicuntur machinæ bellicæ, ut Ezechielis 4. & 21. quamuis Kimhi illic malit intelligere duces ſiue imperatores exercituum, Munſter. Quod ab incendio lapis, & ab ariete materia defendit, Cæſar 7. bel. Gall. Quamuis murum aries percuſſerit, Cicero 1. Offic. Cum effractis portis ſtratiſue ariete muris, Liuius 1. ab Vrbe. Labat ariete crebro Ianua, Vergil. 2. Aeneid. id eſt crebris ictibus arietis. Primum ad oppugnationes aries ſic inuentus memoratur eſſe (inquit Vitruuius 10. 19.) Carthaginenſes ad Gades oppugnandas caſtra poſuerunt. Cum autem caſtellum ante cœpiſſent, id demoliri ſunt conati. Poſteaquam non habuerunt ad demolitionem ferramenta, ſumpſerunt tignum, idq; manibus ſuſtinentes, capiteq; eius ſummum murum continenter pulſantes, ſummos lapidum ordines deijciebant, & ita gradatim ex ordine totam communitionem diſſipauerunt. Poſtea quidam faber Tyrius nomine Pephaſmenos, malo (tigno uel trabe inſtar mali) ſtatuto ex eo alterum tranſuerſum uti trutinam ſuſpendit, & in reducendo & impellendo uehementibus plagis deiecit Gaditanorum murum. Cetras autem Chalcedonius de materia primum baſim ſubiectis rotis fecit, ſupraq; compegit arrectarijs & iugis uaras, & in his ſuſpendit arietem, corijsq; bubulis texit, uti tutiores eſſent qui in ea machinatione ad pulſandum murum eſſent collocati. Id autem quòd tardos conatus habuerat, teſtudinem arietariam appellare cœpit. His tunc primis gradibus poſitis ad id genus machinationis, poſtea cum Philippus Amyntæ filius Byzantium oppugnaret, Polydus Theſſalus pluribus generibus & facilioribus explicauit, &c. Dein de expoſita ratione turris ambulatoriæ extruendæ, ſubdit: Conſtituebatur autem in ea arietaria machina, quæ Græcè κριοδόκη dicitur, in quo collocabatur torus perfectus in torno: in quo inſuper conſtitutus aries, rudentium ductionibus & reductionibus, efficiebat magnos operis effectus. Hæc Vitruuius: Adiecta eſt & figura per Io. Iocundum. Arietis eſt figura Romæ in arcu Lucij Septimij Seueri in radicibus Capitolij, & Colchide columna Traiani, Philander. De ariete ſcribit etiam Robertus Valturius libro 10. De materia ac tabulatis (inquit Vegetius 4. 14.) teſtudo contexitur, quæ ne exuratur incendio, corijs uel cilicijs centonibusq; ueſtitur. Hæc intrinſecus accipit trabem, quæ adunco præfigitur ferro, quod falx uocatur ab eo quòd incuruata eſt, ut de muro extrahat lapides. Aut certè ipſius caput ueſtitur ferro, & appellatur aries: uel quòd habet duriſſimam frontem, quæ ſubruat muros, uel quòd more arietum retrocedit, ut cum impetu uehementius feriat. Teſtudo autem à ſimilitudine ueræ teſtudinis uocabulum ſumpſit, quia ſicut illa modo reducit, modo profert caput: ita machinamentum interdum reducit trabem, interdum exerit, ut fortius cædat. Perſæ (in oppido Bezabde, inquit Ammianus libro 20.) machinæ ingentis (arietis) horrore perculſi, quam minores quoq; ſequebantur, omnes exurere ui maxima nitebantur: & aſſiduè malleolos atq; incendiaria tela torquentes laborabant incaſſum: ea re quòd humectis ſcortis & centonibus erant opertæ materię plures, aliæ unctæ alumine diligenter, ut ignis per eas laberetur innoxius, &c. Et cum iam diſcuſſurus turrim oppoſitam aries maximus aduentaret, prominentem eius ferream frontem, quæ reuera formam effingit arietis, arte ſubtili illaqueatam altrinſecus lacinijs retinuêre longis, ne retrogradiens reſumeret uires, neue ferire muros aſſultibus denſis contemplabiliter poſſet, &c. Et rurſus libro 23. arietem his uerbis deſcribit: Eligitur abies uel ornus excelſa, cuius ſummitas duro ferro concluditur & prolixo, arietis efficiens prominulam ſpeciem, quæ forma huic machinamento uocabulum indidit: & ſic ſuſpenſa utrinq; tranſuerſis aſſeribus & ferratis, quaſi ex lance uinculis trabis alterius continetur: eamq; quantum menſuræ ratio patitur multitudo retro repellens, rurſus ad obuia queq; rumpenda protrudit ictibus ualidiſſimis, inſtar adſurgentis & cedentis armati. Qua crebritate uelut reciproci fulminis impetu ædificijs ſciſſis in rimas, concidunt ſtructuræ laxatæ murorum. Hoc genere operis, ſi fuerit exerto uigore diſcuſſum, nudato uallo defenſorib. ſolutisq; obſidijs ciuitates muniſſimæ recluduntur. Pro his arietum machinamentis iam crebritate deſpectis, conditur machina helepolis dicta, &c. Aries (inquit Ioſephus de bel. Iud. 3. 9.) eſt immenſa materia (trabes) malo nauis aſſimilis: cuius ſummum graui (craſſo) ferro ſolidatum eſt, in arietis effigiem, ὅθεν κριοῦ προτομήν. Dependet autem funibus medius ex trabe alia, uelut ex trutina, palis utrinq; fultus bene fundatis. (καταιωρεῖται δὲ κάλοις μέσοις, ὥσπερ ἀπὸ πλάστιγγος, ἑκατέρας δοκοῦ, σταυροῖς ἑκατέρωθεν ἑδραίοις ὑπεστηριγμένος.) Retrorſum autem magna uirorum multitudine repulſus, hiſdemq; ſimul rurſus impellentibus, in fronte prominente ferro mœnia percutit: nec eſt ulla tam ualida turris, aut murorum ambitus adeò latus, ut etſi priores ictus fortiter ſuſtinuerit, aſſiduos uincat. His ſubiungit qua induſtria Iudæi ſaccos paleis confertos è muris demiſerint, qua ſemper impetum arietis ferri uidebant: Romani uero proceris contis falcatis ſaccos abſciderint, poſtremò Iudæus quidam ſaxo ingenti in machinam illiſo caput eius abruperit. Græca Ioſephi uerba de arietis forma & uſu, recitat etiam Suid. in uoce Κριός. Et inſuper, Aries, inquit, machinamentum eſt obſidionale, ſic dictum quòd cum impetu muros feriat, & mox retro cedat, idq; continuè tanquam impugnando. Eſt autem trabs (κεραία) magna, arietis ſpecie parte extrema, quæ προτομὴ uocatur: ubi etiam longiore ductu ferrata eſt, ne amputari, ἀποκαυλίζεσθαι, ne'ue incendi poſſit. Ἔπειτα κάλοις ἐμφαλκωμένοις (περιπεπλεγμένοις) ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτω ἀνήρτησαν διὰ πήγματος, Innominatus: Suidas in uoce Ἐμφαλκωμ. ait eum de ariete machina loqui. Pro ariete dixit Cæſar in quarto

Commentariorum pro eo instrumento quo uice arietis utimur ad adigendam materiam, his uerbis: Et ad inferiorem partem fluminis obliquæ adigebantur, quæ proariete subactæ, & communi opere coniunctæ, uim fluminis exciperent. Quo loco obliquæ substantiuè positum credo, Baysius in libro de uasculis. Ego non obliquæ sed sublicæ legerim: sic enim uocātur tum ab alijs tum ab ipso Cæsare alibi pali ingentes in aquam adacti, siue aliam ob causam, siue ad pontem sustinendum, unde pons dictus sublicius. Hæc quum machinationibus immissa in flumen defixerat, fistucisq; adegerat, non sublicæ modo direxerat, &c. Cæsar 3. de bel. Gall. Est autem fistuca machina, qua etiam pauitores utuntur, uulgò (Gallis) pilotium, utrinq; ansata: qua pali magna ui in terram adiguntur. Eadem, meo quidem iudicio, rectè proaries etiam ex Cæsare nominabitur. Equum qui nunc aries appellatur, in muralibus machinis primum reperisse aiunt Epeum ad Troiam, Plinius. Vide in Equo Troiano inter prouerbia ab equo sumpta. Κριοκοπεῖν, (arietibus oppugnare & impetere,) τὸ τοῖς κριοῖς τοῖς μηχανικοῖς πολιορκεῖν. ὡς τὸ, οἱ δὲ τοὺς πύργους κριοκοπεῖν ἐπεχείρησαν, Suidas & Varinus. οἱ δ' αἰμονόν ὥσπερ κριοκρότον τόν, ὡς τεῖχος ἡμᾶς εὑρήσουσι, Cyrillus de exitu animæ. Arietes, id est impetus, perturbationum, apud recentiorem quendam legere memini: quòd ijs scilicet tentetur & commoueatur animus humanus. Aduersum ictus arietum quæ remedia opponantur, ut culcitræ, laquei, lupi ferrum in modum forficis dentatum, & bases columnarum ex alto iniectæ, docet Vegetius de re militari 4. 23. Ischolaus cum in Drye oppugnaretur à Chabria, uolente arietes admouere, prior ipse muri partem deiecit: utrunq; secum reputans, ut sui milites fortius pugnarent, cum munitionem mœniorum non haberēt: & hostes existimarent, suas machinas oppugnatorias esse contemptas. Certè hostes sponte ab obsessis destructa mœnia metuentes, ingredi in urbem non audebant, Polyænus libro 2.

¶ Vniuersa signa zodiaci ad naturam Solis iure referuntur: & ut ab ariete incipiam, magna illi concordia est. Nam & is per sex menses hybernales sinistro incubat lateri, ab æquinoctio uerno super dextrum latus: sicut & Sol, ab eodemq; tempore dextrum hæmisphærium, reliquo ambit sinistrum. Ideo & Ammonem (quem deum Solem occidentem Libyes existimant) arietinis cornibus fingunt, quibus maximè id animal ualet, sicut radijs Sol, Macrobius. Et alibi (in som. Scip. 1. 21.) Quanquam, inquit, nihil in sphæra primum, nihilq; postremum sit, primum tamē ex duodecim signis arietem dici Aegyptij uoluerunt. Aiunt enim incipiente die illo qui primus omnium luxit, id est, quo in hunc fulgorem cœlū et elementa purgata sunt, qui ideo mundi natalis iure uocitatur, arietem in medio cœlo fuisse. Et quia medium cœlum quasi mundi uertex est, arietem propterea primum inter omnes habitum. Mox subijcit causam cur aries Marti, & reliqua zodiaci signa alia alijs planetis attribuantur. Et rursus, Aries æquinoctiale signum est, & pares horas somni & diei facit. Cur primus locus arieti inter duodecim signa tribuatur, plura lege apud Cælium 1.9. Criòn, id est arietem in cœlo dici autumant, quia quum in eo fuerit Sol inter diem ac noctem quodammodo iudicat, quod κρίνειν nuncupant: & quòd in eo signo inter hyemem positus ac æstatem ipse rursum iudicetur, Cælius. Singula zodiaci sydera quamuis uni alicui planetæ consecrata, aliæ tamen eorum partes alijs atq; alijs planetis adscribuntur, ut pluribus de arietis partibus præscribit Cælius 30.10. Arietem cœleste signum (inquit Sipuntinus) aliqui putant esse illum quo uectus est Phrixus, (de quo dicendum infra in h.) Alij uero hunc esse arietem dicunt, qui Libero patri per deserta Libyæ exercitum ducenti & siti laboranti apparuit, fontemq; amœnissimum ostendit, ut superius diximus: quapropter Liber pater templum Ioui Ammoni eo in loco constituit, & simulachrum cum arietinis cornibus fecit, arietem inter sydera figurauit: ita ut cum Sol in eo signo foret, omnia nascentia recrearentur, quod ueris tempore fit, ea maximè ratione, quod per eum Liber siti pereuntem exercitum liberauerat. Duodecim præterea signorum principem tradunt hunc esse uoluisse, quòd optimus exercitus sui ductor fuisset. Sunt etiam qui scribant, quo tempore Bacchus Aegyptum tenebat, Ammonem quendam ex Africa uenisse, & pecudum multitudinem ad Liberum duxisse, quo facilius & illius gratiam sibi conciliaret, & ipse aliquid inuenisse diceretur. Itaq; pro eo beneficio agrum ei à Baccho datum, qui est cōtra Thebas Aegyptias: & qui simulachra eius fecerunt, cornuto capite ea figurasse, ut homines memoria tenerent, hunc primum pecus ostendisse, Bacchum uero memoriæ gratia arietem in cœlum transtulisse, Hæc Sipuntinus ex Higino. Pausanias in Corinthiacis ait, Cranion cupressorum nemus ante urbem fuisse, in quo Bellerophontis lucus, & Veneris Melænidos templum, ac Laidis monumentū, insculpta leæna, quæ prioribus pedib. arietē complecteretur: qua de re etiā Alciati emblema recitaui in Leone a. Mandrobulus (aliâs Mandrabulus) cum in Samo inuenisset τὸ χρυσοφάνιον (hoc alibi exponit, χωρίον ἐν ᾧ μέταλλον) primum arietem aureum dedicauit, deinde argenteum, tertio æreū, postremò nullum, ut scribit Ephorus. Suidas in ἐπὶ τὰ μανδροβούλου, addit hoc inde natum prouerbium, de ijs qui in deterius subinde proficerent. Vide, Mandrabuli more, apud Erasmum. In Acropoli (Athenis) magnus aries æreus consecratus erat, quem propter magnitudinem Plato Comicus ἀσελγόκερων cognominat, & equum Durium, (cuius similiter imago ibidem consecrata erat: aliqui unam & eandem imaginem unius muralis machinæ illic consecratæ, fuisse putant, quam alij arietem alij equum appellarint:) ei connumerat. ἀσελγὲς quidem prisci non de intemperantia solum & lasciuia, sed etiam de magnitudine dixerunt: sic Eupolis ἄνεμον ἀσελγῆ: sed præstiterit ἀσελγόκερων interpretari τὸν κρείττονα (forte κυρίττοντα) καὶ οἱονεὶ ἐξυβρίζοντα τοῖς κέρασιν, id est petulcum & cornu petentem, Hesychius. Vide infra inter prouerbia.

¶ Arie-

¶ **Arietinus**, quod eſt ex ariete, ut arietinum iecur, Plinius. Cicer arietinum, quod arietino capiti ſimile eſt, Plinius. Arietarius, quod ad arietem pertinet, ut arietaria machina, Vitruuius. ¶ Arietare, dicitur de ariete, quum capite & cornibus aliquem impetit. Accius in Bruto, apud Ciceronem 1. de diuinatione, Deinde eius germanum cornibus connitier, In me arietare, eoq; ictu me ad caſum dari. Per translationem, Macedo gladium cœperat ſtringere: quem occupatum complexu pedibus repente ſubductis, Dioxippus arietauit in terram, id eſt præcipitauit, Curtius libro 9. Arietat in primos, obijcitq; immania membra, Silius libro 4. Quis illic eſt, qui tam proteruè noſtras ædes arietat? id eſt, tam uehementer pulſat, Plautus Trucul. Arietat in portas, & duros obijce poſtes, Vergil. 12. Aeneid. Vbi Seruius, In clauſas portas more arietis ruebat, id eſt bellici machinamenti. Reperitur & neutrum, pro labaſcere. Quæ caſus incitat, ſæpe turbari, & cito arietare, Seneca de prouident. Idem de uita beata, Nihil praui, nihil ſubiti ſupereſt, nihil in quo arietet aut labet. Arietare inter ſe dicuntur, quæ concutiuntur mutuo ictu. Magno imperatori antequam acies inter ſe arietarent, cor exiluit, Seneca de ira. Sic dentes inter ſe arietatos dicit, libro 3. de ira. Innoxium, & quum concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur, Plinius libro 2. de motibus. Arietatio, percuſſio & frequens ictus, Sipuntinus. Cornibus impetere Græci κυρίττειν, uel κυρίσσειν, & κορύσσειν dicunt, τοῖς κέρασι τύπτειν. ὡς ὁ κορύπτων ἤλαυν' ὀπίσω, Suidas in Κριός. ¶ Κριομύξους ἄνδρας Cercidas poëta uocauit inſulſos, & Veruecum in patria (ut ille inquit) natos, quaſi qui arietino muco ſcateant, Quidam in Lexico Græcolatino. Galenus methodi therapeuticæ 6. 3. κριομύξους appellat, opinor, uiros nullius iudicij, hoc eſt naris minimè emũctæ. Oues enim ſemper mucorem habent in naribus, Eraſmus. Pituita & muco plena eſſe ouium cerebra, in Oue C. ex Hippocrate dixi. Sic & βουκόρυζον, ἀναίσθητον & ἀσυνετον interpretatur Varinus. Senſuum enim & narium ſagacitas ad ingenium transfertur. ¶ Γάλλιμον, κεκριωμένον, ἤγουν κριῶ κριῶν, Heſychius: Locus eſt obſcurus. Varinus uocem κριῶν omittit.

¶ Ammoniacum, alij Ammoniacum thymiama dicunt, in Libya deſtillat ex ferula quadam ad Ammonis Iouis templum: quæ agaſyllis uocatur, ab alijs criotheos, ut habent nomenclaturæ apud Dioſcor. Colebat aũt illic Ammon deus ἐν τοῖς ἄμμοις, id eſt loco arenoſo, arietino capite inſignis, unde & criotheos planta dicta à deo ariete. Ciceris genus eſt arietino capiti ſimile, unde ita appellatur, album nigrumq;, Plinius & Columella. Græci etiam κριὸν ἐρέβινθον, id eſt arietem cicer, nominant. Αἰλοκριός, radix ſic dicta, Heſychius: nihil quod ſciam cum ariete commune habet. Vide in Cato a.

¶ Graſſatur aries ut latro, Plinius de piſce cetaceo, qui à cornuum ſimilitudine cognominis terreſtri factus eſt. Athenienſes conchas aſperas, (nimirum murices & purpuras, in quarum teſtis mucrones tanquam cornicula eminent,) κριοὺς nominant, Heſych.

¶ Troglodytæ pecorum nomina filijs indunt, ut tauri, arietis, ouis, quod ab ijs non à parentibus alantur. Κρῖος penanflexum, nomen uiri: oxytonum uerò aries, Cyrillus. Sed inuenio apud authores hanc uocem oxytonam quoq; & paroxytonam pro uiri nomine ſcribi. Κριὸς uir Aegineta ſtrennuus & celeberrimus luctator (athleta) erat, à quo eiectus inſula Lacedęmoniorum rex Cleomenes, ut perterrefaceret dixiſſe fertur ſcitum illud: Nunc, inquit, præpila tibi aries cornua, Hermolaus ex Euſtathio in Dionyſium. Græcè legitur: Ἤδη νῦν περὶ χαλκοῦ, ὦ Κριέ, τὰ κέρατα, ὡς μεγάλῳ κακῷ συνοισόμενος. Hermolaus uidetur legiſſe καταχάλκου, tanquam à uerbo καταχαλκόω. Nos ad uerbum ita conuertimus, Nunc aduerſus æs cornua ò aries, magno hominem malo intricandum ſignificans. Vt cornibus æs aut ferrum, (ſubaudi, impetere,) eodem ferè ſenſu dicatur, quo illud, Contra ſtimulum calcitrare. Tale enim eſt à priuato expelli regem. Cæterum arietis nomen ualido & robuſto athletæ, pulchrè conuenit. Luctatorum enim eſt obarietare inter ſe. Idem puto eſt Crius Aegineta Polycriti filius, cuius meminit Herodotus libro ſexto. Dionyſius in Argonauticis refert κρίον, aliâs κριὸν, nominatum uirum, cui alumnus fuerit Phrixus, & nauigaſſe eum cum Phrixo ad Colchos, Varinus. Supra Pellenen iuxta Aegiras fluuius è monte delabitur Κριὸς dictus, ut ferunt, ἀπὸ Τιτᾶνος Κριοῦ, Pauſanias in fine Achaicorum. Idem in Laconicis meminit Crij uatis Spartani filij Theoclis.

¶ Κριὸς, uicus (δῆμος) eſt Atticæ, unde aduerbium Κριόθεν uel Κριῆθεν, Suidas & Varinus. Κριωεύς, (Κριωθεύς, Heſychio, ubi ordo literarum Κριῶθεν ſcribi poſtulat,) δῆμος τῆς Ἀντιοχίδος, Κριῶα, Suidas. Sed malim ex Stephano, Κριῶα, (quanquam Κριῶνα habent uulgati codices,) uicus in tribu Antiochide, tribulis Κριωεύς. Aduerbia etiam Κριόθεν & Κριῆθεν non probo. nam à Κριῶα rectè formatur Κριῶθεν, ut legitur in Scholijs in Aues Ariſtophanis, quorum & hæc uerba ſunt: Κριὸς (lego Κριῶα) uicus eſt tribus Antiochidis à Crio quodam nominata. Scribitur autem aliâs Θριῆθεν tanquam à uico tribus Oeneidis. Θρία uel Θριῶ uicus eſt tribus Oeneidis, Stephanus. Verſus Ariſtophanis in uulgatis codicibus, ſic habet: Εὐελπίδης Θριῆθεν, ἀλλὰ χαίρετον. Thyeſtis ſepulchrum legimus uocatum Κριοὺς, id eſt Arietes, in agro Argiuo, prope quod uiſebatur regio Myſia, Cælius ex Corinthiacis Pauſaniæ. In agro Argiuo (inquit Pauſanias) Thyeſtis ſepulchro appoſitus ſpectatur lapideus aries. Thyeſtes enim inceſto cum fratris uxore commiſſo agnam auream habuit. Criû metopon promontorium eſt in Taurica, aduerſum Carambico Aſiæ promontorio, per medium Euxinum procurrens clxx. M. paſſuũ interuallo, quæ maximè ratio Scythici arcus formam efficit, Plinius. Et rurſus 10. 22. grues Pontum tranſuolare ſcribit inter duo promontoria Criû metopon & Carambin. Diſtant inter ſe milibus & quingentis ſtadijs, Marcellinus lib. 22. Eſt & Cretæ ad occidentem promontorium Cyre-

nas uersus eodem nomine Plinio. Hoc nomen habere à specie qua caput arietis refert Dionysius Afer canit: Eustathius addit è longinquo conspectum huiusmodi apparere: & eandem ob causam promontorium alterum ad Pontum Euxinum sic nominari. Et postea in ijsdem commentarijs plura de duobus hisce promontorijs scribit, quæ hic prætereo.

¶b. In Delo insula aiunt spectari sacrata cornua, ex locis circa mare rubrum aduecta, arietis bicubitale & octo digitorum, pondo librarum uiginti sex, hirci autem bicubitale cum dodrante, eiusdem ponderis, Eustathius in Homerum & Varinus in Κέρατα. Arietis caput monocerotis, id est cornu unius, Pericli ex agris esse allatum legimus, (apud Plutarchum in uita eius:) quod intuitus Lampon uates, robustum & solidum in frontis meditullio situm, respondit, Ex duabus quæ in urbe uigerent factionibus, fore ut altera obscurata ad unum Periclem, apud quem uisum foret portentum, recideret ciuitatis potentia, Cælius. Puerum aliquando natum capite arietis fertur, Aristot.

¶c. Κερατίζειν, κορύπτειν (lego κορύπτειν) Attici dicunt, ὡς συντρεχόντων ἀλλήλοις τῶν κριῶν, καὶ τὰς κορυφὰς πληττόντων, καὶ ῥηγνυομένων, Varinus. Vide supra, arietare, in a. Iam puerum ortum capite arietis aut bouis referunt, &c. sed nihil ex ijs quæ nominant, est, quamuis similitudo quædam geratur: quod euenit etiam non in monstrum peruersis. quamobrem sæpenumero per conuicium nonnulli deformes assimilantur, aut capræ ignem efflanti, aut arieti petulco, (sic enim legendum. ὄϊ κηρύττοντι, lego κυρίττοντι. Vetus interpres legit ὑί, & transtulit porco præconizanti, ineptissimè,) Aristoteles de generat. 4. 4. Videntur autem ij arietem petulcum & ictus minantem referre, quibus frons & syncipput plus iusto protuberant.

¶d. Penthesileam Amazonem Troiani ad pugnam sequebantur ἰλαδόν, ἠΰτε μῆλα μετὰ κτίλον, ὅσθ' ἅμα πάντων νισσομένων προθέῃσι δαημοσύνῃσι νομῆος, Calaber. ¶Glaucen Ptolemæo regi cithara canentem, eodem tempore ab ansere & ariete amatam proditur, Plinius. Aries quidam Aegyptius citharistriam Glauciam deperibat, Plutarchus. Nihil mirum in Chio Glaucen citharœdam homines, cum ea esset pulchritudine eximia, adamasse: siquidem ab ariete & ansere etiam eandem audio amatam fuisse, Gillius ex Aeliano. Aliqui non ab ansere, sed à cane eam amatam scribunt. Græce quidem κύνα pro χῆνα, & in alijs itidem casibus, unum pro altero scribere procliue est. ¶De leonis & arietis concordia extat egregium Martialis epigramma, quod recitaui in Leone H. d.

¶e. Τείκαρος ὁ ἐπὶ τρία ἔτη κεκαρμένος (apud Hesychium non rectè legitur κεκαθαρμένος) κριός, ὁμοίως καὶ ὁ μὴ κεκαρμένος, Varinus: id est aries trimus, ter tonsus. Magnus Indorum rex quotannis diem unum proponit tum hominum tum bestiarum certaminibus. Committuntur autem pugnaturæ inter se bestiæ, feri tauri, arietes mansueti, Aelianus. ¶Apud maiores homicidij pœnam noxius arietis damno luebat, quod in regum legibus legitur, Seruius. ¶Asparagum inuenio nasci & arietis cornibus tusis atque defossis, Plinius. Arietis cornu in asparagos uerti si sepeliatur ac putrescat, tametsi non sum expertus, multorum tamen testimonio concredam. putredo enim mater est multarum rerum, Cardanus. ¶Si cornua (cornu, Rasis in singulari) arietis sepeliantur ad radicem fici arboris, fructus in ea citius maturescent, Albertus. ¶Scortes (aliqui legunt, scortum) id est pelles testium arietinorum, ab eisdem pellibus dicti, Festus. Medico (digito) testiculos arietinos tenentem, Cicero ad Herennium. Politianus in Miscell. cap. 62. receptacula nummûm intelligit, quæ Festus (hunc locum citans) scortes nominârit. Sed enim Pedianus, inquit, sportas, sportulas, sportellas, nummûm esse ait receptacula. Vt nihil sit dubium quin è digito eo qui sit minimo proximus suspensas haberi uelit scorteas, hoc est è testibus arietinis pelliceas crumenas. Suffiscus folliculus testium arietinorum quo utebantur pro marsupio, à fisci similitudine dictus, Festus.

¶h. Portenta arietis monocerotis, & pueri capite arietis nati, retuli paulò superius in b. Ouis aut aries purpureo colore natus miram felicitatem portendit, uide supra in Oue h. Ouidius septimo Metamorphoseos canit quomodo Medea iugulatum arietem, & in æreo uase medicamẽtis quibusdam immersum, pro uetulo & effœto agnum reddiderit.

¶Phrixus (recentiores multi primam per ypsilon scribunt, ego Græcè semper iôta reperio, præterquam apud Scholiasten in Nebulas Aristophanis, qui Phrygiam quoque ab eo dictam testatur,) filius fuit Athamantis & Nepheles, qui unà cum sorore Helle, quum defuncta matre Inûs nouercæ insidias timeret, consentiente patre, conscenso aurei uelleris ariete: quem antea à matre, ut quidam uolunt, ut alij, à patre acceperat, pontum ea parte qua angustior est, transfretare cœpit. Sed Helle undarum strepitu in pontum decidit, & submersa est, à qua deinde pars illa maris Hellespontus dicta est. Phrixus uero incolumis in Colchos ad Aeetem regem peruenit (ut etiam docet Iustinus lib. 42.) ubi arietem Ioui, (Ioui Phyxio, ut aries ipse iusserat humana uoce locutus, Apollonius & Scholiastes: Marti uel Mercurio, Scholia Aristoph.) uel ut alijs placet, Marti immolauit, uellusque illud aureũ in templo suspendit, quod postea Iason Medeæ ope adiutus abstulit. Aries uerò inter sydera locatus, pristinam effigiem tenuit: qui à Phrixo Phrixeus appellatur. Dumque adeunt regem, Phrixæaque uellera poscunt, Ouid. 7. Metam. Sipuntinus & Onomasticon. Quòd fabulosa tradit historia, (inquit Cælius ex Palæphato) de Phrixo & Helle, &c. quidam interpretantur fuisse paratam fugiendi nauem, cuius insigne aries foret. Palæphatus uero affirmat, Arietem uocatum nutritorem, cuius sit opera & consilio liberatus. Non desunt qui prodant, arietinis chartis fuisse librum, qui auri conficiendi ac argenti rationem (arte chymistica, ut & Varinus scribit in Δέρας) contineret. Phrixi imago

cernitur Athenis in arce, qui immolans arietem quo uectus erat, siue alteri cuidam deorum, siue (ut conijcimus) Laphystio (uide Gyraldum in Aphlystio Ioue, ubi de Phrixo etiam nonnulla) apud Orchomenios dicto, femora pro more Græcorum excisa uri spectat, Pausanias in Atticis. In Colchide auriferi torrentes sunt, ut inquit Strabo, unde & Chrysorrhoas fl. dictus. hinc fabulis occasio de uellere apud Colchos aureo, Hermol. Supra Colchos habitare aiunt Theânes homines auri ditissimos quod in torrentibus apud eos deferatur. Id ipsos excipere ait pellibus ouillis, μαλλωταῖς: & inde natam fabulam uelleris aurei, (χρυσόμαλλον δέρας uocat, Apollonius in Argon. χρύσεον δέρας: Pindarus δέρμα κριοῦ βαθύμαλλον) ab Argonautis petiti: quanquam Charax uellus aureum dicit fuisse methodum χρυσογραφίας membranis inuolutam, cuius gratia classem instruxerint Argonautæ, Eustathius in Dionys. Afrum. Oues aurei coloris alicubi ferre lanam, Rheginus authorem citat Hesigonũ, Tzetzes 1. 18. Cum Atreus in Peloponneso regnaret, uouit aliquando, quicquid pulcherrimum in pecore suo nasceretur, immolaturum se Dianæ. Nata est agna aurea, quam ille neglecto uoto in arcam inclusit. Deinde cum ea de re gloriaretur publicè, fratrem eius Thyesten inuidisse aiunt; & simulato in Aëropen Atrei uxorem amore, agnam auream ab ea accepisse: & postea contradixisse Atreo, ut qui immerito de agna aurea gloriaretur: oportere autem, inquiebat coram populo, qui agnam aureã possideret, regnum etiam obtinere. Quòd cum Atreus quoq; concederet, Iupiter Mercurium ad ipsum mittit, συνθέσθαι λέγων περὶ τῆς βασιλείας, καὶ δηλοῦν τὰ περὶ τῆς ἀνατολῆς, διότι μέλλει ποιεῖσθαι τὴν ἐναντίαν ὁδὸν ὁ ἥλιος. συνθεμένου δὲ περὶ τούτων, ὁ ἥλιος τὴν δύσιν εἰς ἀνατολὰς ἐποιήσατο. ὅθεν ἐκμαρτυρήσαντος τοῦ δαιμονίου τὴν Θυέστου πλεονεξίαν, τὴν βασιλείαν Ἀτρεὺς παρέλαβε, καὶ τὸν Θυέστην ἐφυγάδευσεν, Varinus. Posui autem posteriora Græcè, quoniam locus non omnino integer uidetur, & aliter ab alijs hæc historia narratur. (Vide Onomasticon nostrum in Atreo.) Idem in Χρύσειον δέρας, Fertur (inquit) arietis pellem Mercurij cõtactu redditam esse auream, (ut Apollonius etiam canit 2. Argonaut.) Et in Χρυσόμαλλον ἀρνίον, Agnum aurei uelleris Atrei argyrida, id est phialam argenteam fuisse aiunt, in cuius fundo agni effigies inaurata fuerit. Rara autem & exquisita possessio olim non auri tantum, sed etiam argenti fuit, ex Athenæi sexto. Pellem arietis Apollonius & alij multi auream fuisse dixerunt, Simonides alicubi purpuream. Dionysius autem Mitylenæus Criòn uirum fuisse ait Phrixi pædagogum, Varinus in Δέρας. Item in Κριὸν, Dionysius in Argonauticis, inquit, Crium dicit nutritorem Phrixi fuisse, qui intellectis Inûs nouercæ insidijs, ut fuga sibi caueret eum monuerit. Herodorus Athamantis & Themistûs filios fuisse tradit, Schœneum, Erythrium, Leuconem, Pœum: & minimos natu Phrixum ac Hellen, qui propter Inûs insidias regionem reliquerint, & Hellen in uia (iuxta Pactyam) mortuam esse. Et rursus ibidem, Arietem dum Phrixum ueheret locutum esse Hecatæus refert. Alij in naui, quæ arietem in prora insigne haberet eum è patria nauigasse aiunt. Dionysius uero libro 2. Crium eius nutritorem fuisse, & nauigationis in Colchos socium, & inde natam fabulam de arietis illic sacrificio. Hæc Varinus ex Scholijs in Argonautica Apollonij & alijs. Plura lege in Scholijs in Nebulas Aristophanis, & in Pythia Pindari Carmine quarto in Arcesilaum Cyrenensem, & apud Higinum in Ariete sydere: & Diodorum Siculum de fabulosis antiquorum gestis libro 5. Aurea agna Atrei, Solis deliquia & regum mutationes effecit, & plurimas occupauit tragœdias, (id est argumentum tragicis poëtis suppeditauit,) Athenæus. Mollia Phryxæi secuisti colla mariti, Hoc meruit, tunicam qui tibi sæpe dedit? Martialis in caput arietinum. De dracone uel serpente uelleris aurei custode, scribunt Orpheus in Argonaut. Pindarus in Pythijs Carm. 4. & alij. Aurata ouis, Ouid. 6. epist. ouis Phryxi, Idem 2. Amor. eleg. 11. Conspicuam fuluo uellere uexit ouem. M. Sillanum, ut tradit historicus Dion, Caligula uocare solebat χρυσοῦν πρόβατον, Cælius: Vide supra inter prouerbia ex oue, ubi & Alciati emblema retuli. Metapontini dicuntur olim ita affluxisse copia annonæ & bonis agriculturæ, ut Delphis consecrarent τὸ θρυλλούμενον χρυσοῦν θέρος, hoc est, celebrem illam auream æstatem, Eustathius in Dionys. si legas δέρος, auream pellem significabit, sed non placet. De aureo ariete dedicato à Mandrabulo supra in a. inter icones dixi.

¶ Veteres per iocum aliquando iurabant per arietem & anserem. ¶ Neptunus in arietem mutatus Bisalpida uirginem fefellit, Ouidius 6. Metam. De Ioue in arietem conuerso dicam paulò post in mentione Ammonis dei. ¶ Aries, inquit Isidorus, ab aris dicitur: quòd hoc pecus à gentilibus primum mactatum & in aris immolatum sit. Aries in lege Mosaica animal fuit purum, sacrificijs pro peccatis & cibo idoneum. Naucydes statuarius Mercurio & Discobolo, & immolante arietem censetur, Plinius. Aries qui eam dicebant, ares (legendum forte, quia adducebatur aris:) ueteres nostri aruiga, hinc aruigus. Hæc sunt quorum in sacrificijs exta in ueru coquuntur: quas & Accius scribit, & in Pontificijs libris uidemus in hostijs, eam dicunt aruigen quæ cornua habeat, Varro. Dies agonales, per quos rex in regia arietem immolat, dicti ab agon', eò quòd interrogatur à principe ciuitatis, & princeps gregis immolatur, Varro. De hoc immolandæ hostiæ ritu & uerbo hoc agon', quo sacerdos minister utebatur, fit mentio apud Senecam: ad quod allusit & Ouidius illo uersu, Semper agat'ne rogat, nec nisi iussus agit. Quod mirum Politianum apud hunc non animaduertisse, cum dicat apud unum duntaxat Senecam eius factam mentionem, Bentinus. Iano quoq; Agonalia quidam attribuerunt, quo die Iano aries mactabatur, Gyraldus. Ita rex placare sacrorum Numina lanigeræ coniuge debet ouis, Ouid. Subingere arietem, Antistius esse ait dare arietem qui pro se agatur cædatur'ue, Festus. Aegyptij cur non immolent oues & arietes, sed capras, alij contra, uide in

Capra h. ex Herodoto. Κριοφάγος, deus quidam cui arietes immolantur, Hesychius & Varinus: Gyraldus nihil præterea de hoc deo sibi compertum scribit. Κριοφόρος Ἑρμῆς, hoc est arietem ferens Mercurius, à Tanagræis hoc nomine cultus fuit: huius cognominis ratio ista. Mercurij simulachrum erat, arietem in humeris ferens, quod Calamis antiquus artifex effecerat. Tradunt enim, quòd circa urbis muros Mercurius arietem gestans, Tanagræos pestilentia liberârit: quæ gestandi arietis consuetudo in eius celebritate seruabatur. Nam formosissimus iuuenis circum urbis mœnia agnum humeris ferebat, ut Pausanias (in Bœoticis) auctor est, Gyraldus. ¶ Kalendis Februar. Ioui Tonanti bidens uictima fiebat: idibus uero Ianuarij, ueruex. Legi & qui flaminis uxorem scribat, omnibus nundinis Ioui arietem mactasse, Gyraldus. Cinnamomum in Aethiopia gignitur, nec metitur nisi permiserit deus: Iouem hunc intelligunt aliqui, Assabinum (aliâs Sabin) illi uocant, quadraginta quatuor boum caprarumque & arietum extis impetratur uenia cædendi, Plin. Populus Romanus cum lustratur Solitaurilibus, circumaguntur uerres, aries, taurus, Varro. Solitaurilia hostiarum trium diuersi generis immolationem significant, tauri, arietis, uerris: quòd omnes eæ solidi integrique sint corporis, contra Accius *uerbices (forte, contra quàm sint uerueces,) maiales. Atque harum hostiarum omnium immolati sunt tauri, quæ pars scilicet cæditur in castratione. Sunt quidem qui portent (putent) ex tribus hostijs præcipue nomen inclusum cum solido tauri, quæ amplissima sit earum. Quidam dixerunt omnium trium uocabula confusa, suis, ouis, tauri, id quod uno modo appellarentur uniuersæ: quod si à solo & tauris earum hostiarum ductum est nomen, antiquæ consuetudinis per unum l. enunciari non est mirum: quia tunc nulla geminabatur litera in scribendo: quam consuetudinem Ennius mutasse fertur, utpote Græcus Græco more usus, quòd illi æque scribentes ac legentes duplicabant mutas, Festus. Vide plura in Tauro h. Tauro, uerre, ariete Ioui immolari non licet, Atteius Capito. Vlysses Neptuno ariete, apro & tauro litauit, Heroibus tauro, capro & ariete litabant, Gyraldus. Athenis octauo die cuiusque mensis Neptuno sacrum fiebat de tauro, uel ariete uel hirco, Idem. Cur aries, taurus & uerres, (ἀρνειός, ταῦρος καὶ κάπρος,) Neptuno immolentur, uide apud Varinum in ἱερά. Perfectum sacrificium sue, tauro, hirco & ariete constabat: hoc hecatomben & τριττὺν uocabant. Alij τριττύαν sacrificium interpretantur ex oue, capra, boue: uel ex hirco, ariete, tauro: Vide in Boue h. Apollini aliqui arietem immolarunt, Gyrald. Corinthi in uia quæ rectà ad Lechæum nauale deducit, æneum Mercurium sedentem spectabis, cui aries astat. Quoniam præter reliquos deos Mercurius maximè uidetur curare & augere greges, quare & Homerus in Iliade cecinit, Υἱὸν Φόρβαντος πολυμήλου, τόν ῥα μάλιστα Ἑρμείας Τρώων ἐφίλει, καί κτῆσιν ὄπασσε. Quæ præterea de Mercurio & ariete in Matris mysterijs narrantur, prudens omitto, Pausanias in Corinthiacis. Circa Bœotiam (inquit Pollux lib. 1.) Herculi μῆλα sacrificant, μῆλα dico, non pecora uoce poëtica, sed mala & poma arborum, hanc ob causam. Festum huius dei & sacrificandi tempus instabat. hostia erat aries, hanc qui adducebant inuiti morabantur, propter Asopum fluuium subito auctum. Interim pueri ludentes ritus sacrificij peregerant. Malo enim egregio festucas quatuor pro pedibus infixerunt, & binas supernè cornuum loco, ita se μῆλον, id est ouē poëticè, immolare dictitantes. Hoc sacrificio oblectatum aiunt Herculem, eundemque sacrificandi ritum etiamnum durare: Et Hercules ipse apud Thebanos siue Bœotos μήλων nominatur, nomen ab hostiæ modo adeptus, Hæc Pollux. Fluuijs arietes immolabant, ut testantur Scholia Homeri Iliad. ψ. ubi hoc carmen legitur, Πεντήκοντα δ᾽ ἔνορχα (ἄρσενα) πὰρ αὐτόθι μῆλ᾽ ἱερεύσειν. Sachion Tartariæ ciuitas, Mahumeti cultores habet: item idololatras: & cum illorum alicui filius nascitur, statim commendat eum idolo alicui, in cuius honorem anno illo domi suæ nutrit arietem, quem anno à natiuitate filij reuoluto, proximo illius idoli festo unà cum filio offert cum multis ceremonijs. Postea coquuntur carnes arietis, & idolo denuo offeruntur, dimittunturque ante idolum tandiu suspensæ, donec completæ fuerint nephandæ orationes. Imprimis autem rogat pater idolum, ut filium sibi commendatum conseruet. Deinde immolatas carnes ad locum alium deferunt, & consanguinei omnes congregati, carnes illas magna cum religione comedunt, ossa uero in uase quodam conseruant, Paulus Venet. 1. 45. Aries Neptuno immolatur, ad collaudandam maris placiditatem: sed Græcè legitur, διὰ τὸ πρᾶον τῆς θαλάσσης, ὅτι πορφύρει γαλήνιον, Varinus in Ἀρνειός. Veterum gentilium quidam humana cum brutis iungebant, & quæ in natura dissimilia erant, ut ait D. Athanasius, deos suos fecerunt: cynocephalos, criocephalos, &c. Gyraldus. Ammonem (quem deum Solem occidentem Libyes existimant) arietinis cornibus fingunt, quibus maximè id animal ualet, sicut radijs Sol, Macrobius. Esse uero & alia arieti Solique communia, dixi in a. Cum Gigantes bellum dijs inferrent, territi dij alij alias animalium formas induerunt, Iupiter arietis, unde recuruis Nunc quoque formatis Libys est cum cornibus Ammon, Ouidius 5. Metam. Herodotus de Ammone libro secundo scribit, quòd Iupiter cum nollet ab Hercule cerni, ab eo tandem exoratus, id commentus est, ut amputato arietis capite, pelleque uillosa quam illi detraxerat induta, sese ita Herculi ostenderet, &c. ob hanc rem arietes non mactantur à Thebanis, sed eis sacrosancti sunt, præterquam uno die quotannis in festo Iouis (ut pluribus retuli in Capra h.) Ab alijs Ammon traditur, quòd in bellis usus sit galea, cuius insigne caput fuerit arietis. Fuere qui Ammonem arietem Phrixi & Helles putarent, ut Pherecydes prodidit. Seruius grammaticus ideo arietino capite ait confingi, quòd eius essent inuoluta responsa: quin ea nutu & renutu alijsque signis dabantur, quod & Strabo & Eustathius prodidere. Plura uide apud Gyraldum in Ioue Ammone,

Syntagmate

Syntagmate 2. De uerueceo Ioue qui in draconem mutatus grauidam fecit Proſerpinam Arnobij & Euſebij uerba recitaui in Tauro h.

PROVERBIA.

Ad arietes agreſtes, uide ſupra in prouerbio Ad capras feras. Aries cornibus laſciuiens, Κριὸς ἀσελγόκερως: Diogenianus oſtendit conuenire in magnos ac laſciuos. Pruriunt cornua arietibus bene paſtis, quod idem accidit bubus. Mihi uidetur adagium conuenire & in ſtolidos præter meritum euectos ad dignitatem, Eraſmus. Originem prouerbij lege ſupra in a. inter epitheta arietis, & in iconibus. Arietem emittit, uel obijcit, Ἄρνα προβάλλει, (ſed ἄρνα agnum potius quàm arietem ſignificat,) In rixæ pugnæq́ cupidum dicebatur. Antiquitus enim bellum ſuſcepturi fœcialem mittebant, qui arietem adductum in hoſtium fines immitteret: hoc ſignificans pacto ciuitatem & agros illorum hoſtibus compaſcuos fore, Autor Diogenianus, Eraſmus. Suidas ſcribit legem fuiſſe Athenis ne prius iniretur prælium, πρὶν ἢ τὸν ἄρνα προσμένων τις λάβῃ τῶν πολεμίων: Idem & Varinus in Ἄρνα. Aries nutricationis mercedem perſoluit, Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισε, citatur ex Menandro. Quadrat ubi quis pro benefactis maleficium reponit. Allegoria ſumpta eſt ab eo, quòd aries cornibus impetat (eos à quibus nutritus eſt:) aut uas (præſepe) in quo pabulum apponitur, ipſosq́ quorum opera nutritus eſt, aut etiam nutritur, cornibus inceſſit. Effertur & ad hunc modum prouerbium, κριοῦ διακονία, id eſt, Arietis miniſterium, pro officio collato in ingratum, qui beneficium iniuria penſet, Eraſmus in Chiliad. (Meminerunt Heſ. & Suid.) Et alibi, Arietis miniſterium, Κριοῦ διακονία, Suidas & Zenodotus (inquit) ſic referunt, quaſi dici ſolitum de officio in ingratos collato: ſiquidem aries cornibus ferit paſcentem. Heſychius ita refert, quaſi congruat in eos qui ſpe cuiuſuis præmioli inſeruiũt indignis. Quum pueros inuitamus ad miniſterium, pollicemur aliquid, puta talos aut nuces. Itidem in apologo quopiam, opinor, dixit aries, Inunge, (κατάλειψε, forte κατάλειψον legendum: addita ſtellula in æditione Aldina Heſychij locum deprauatum indicat,) dabo tibi talos, Eraſmus.

DE VERVECE.

A.

VERVEX dicitur à natura uerſa, cui oui mari teſticuli dempti ſunt, Varro. Hinc alij, Veruex mas eſt inter oues cui inuerſi uel adempti ſunt teſticuli. Iſidorus tamen & alij recentiores ueruecem pro ariete etiam, id eſt oue non caſtrato uſurpant, (& dictum nugantur à uiribus, quòd cæteris ouibus ſit fortior, uel quòd ſit uir, id eſt maſculus: uel quòd uermes in capite habeat, quorum pruritu excitetur ad pugnã, quod falſum eſſe Albertus aſſerit.) Quamobrem quædam ab illis de ueruece ſcripta, paſſim in Arietis hiſtoriam inſerui: hîc illa adiecturus quæ propriè ad arietem caſtratum pertinent. Græci uocem unam non habent, ſed κριὸν τομίαν, id eſt arietẽ caſtratum dicunt. Sectarius ueruex, qui gregem agnorum præcedens ducit, Feſtus: tanquam ſcilicet uerueces agnis ducendis præficiantur, ut capi aliquando pullos ducunt: arietes uero ouibus, cum agnos ſpernant. Apparet autem ſectarium dici, quòd eum ſequantur agni. Apud Catonem cap. 150. porcos quoq; ſectarios legimus. Aries ueruex'ue, crios & ctilos, præcipuè ſectarius, Hermolaus: ſed ctilon Græcis ſimpliciter arietem gregis ducem ſignificare, docui in Ariete a. Veruex, aries caſtratus, qui ſubinde ſectarius eſt, Vuillichius. Idem arietem Germanicè interpretatur **hamell**, at noſtri **hammel** ueruecem uocant. Videri autem poteſt uox origine Arabica, nam leſan alhamel, Bellunenſis uertit linguam arietis. In quibuſdam Heluetiæ locis circa alpes, ueruecem nominãt **friſchling**, (quæ uox quibuſdam porcellum ſylueſtrem ſignificat:) circa Sabaudiam, **bogner**: alij **wider**. Vide ſupra in Ariete A. Scoppa ueruecem Italicè uocat caſtrone, (qua uoce etiam Germani quidam utuntur,) caſtrato & montone: forte quaſi mutilum propter teſtes ademptos: nam & Galli mouton uocitant: (quamuis apud eoſdem uox brebis, qua ouem ſignificant, à ueruece detorta uideri poſſit.) Illyrij beram. (A qua uoce opinor Galli quidam arietem non caſtratum ran nominant, Angli ram.) Angli, a **wether** ſhepe. Maraches, id eſt fel ueruecis, Syluaticus.

¶ Verres, iuuencos, arietes, hœdos decreſcente Luna caſtrato, Plinius. Quos in numerum ueruecum referri uolunt, eoſdem non minores quinq; menſium caſtrare oportet, Platina. Apud Rhætos Italicè ſanare (ut Germanis etiam **heilen** pro caſtrare) dicuntur arietes, qui funibus radices teſticulorum in eis abrumpunt, aut ligno impoſitas malleo contundunt: ſed prior modus præſtat. Poſteriore modo caſtratos Germanicè uocant **knütſcher**, id eſt contuſos: horum teſticuli cum mactantur, ceu ſuggillati & parui abijciuntur. Vitulos etiam fiſſa ferula compreſſis & paulatim confractis teſticulis caſtrari, docuimus in Vitulo E. Similis quædam olim hominibus ut eunuchi fierent caſtratio adhibita, unde θλασίαι & θλιβίαι dicti, à contuſis contritisq́ coleis. Caſtrari agnos niſi quinquemeſtres, præmaturum exiſtimant, Plinius. Caſtrare oportet agnum non minorem quinq; menſium, neq; ante quàm calores aut frigora ſe exegerint, Varro. Caſtrationis ratio iam dicta eſt: neque enim alia in agnis, quàm in maiore pecude ſeruatur, Columella. Sed quæ de uitulis caſtrandis copioſè ſcripſi, alijs etiam quadrupedibus accommodari poſſe opinor.

B.

Adeps inter cutem & carnem abundat, in porcis maximè, lardum uocant. sed in arietibus quoque castratis in Syria, Bellunensis. Homines ita commutantur, ut etiam cæterorum animantium quæcunque castrata. Nam & tauri & uerueces sua cornua è contrario gerunt: quod fœminæ quoque eorum contra quàm mares armantur cornibus. Itaque illi maiora excisi gerunt, hi minora, Aristoteles problem. 10.58. In Aegypto circa urbem Damiatam uerueces amplis & rotundis caudis spectantur, tanti interdum ponderis ut uix eas sustineant, Italus quidam de itinere ex Venetijs Hierosolyma. Sed de magnis ueruecum caudis plura leges in Ariete B.

E.

Prasocuridas Græci uocant animalia, quæ solent hortis nocere: ergo uentriculū ueruecis (ouis, Ruellius ex Diophane) statim occisi plenum sordibus suis spatio, quo abundant, leuiter debebis operire. Post biduū reperies ibi animalia ipsa congesta. Hoc cum bis uel tertio feceris, genus omne, quod nocebit, extingues, Palladius.

F.

Agnorum qui iam à lacte remoti sunt caro satis est laudabilis, sed optima castratorum, præsertim anniculorum, Auicenna teste: sed supra illam ætatem deterior fit, Crescentiensis. Plura uide in Ariete F. Anniculus placeat, uel si sine testibus agnus. Pinguior est hœdo. quum calet olla, uores. Hunc amo si duri per pascua montis anhelat. Maluero si auri uellere diues erit, Bapt. Fiera. Veruecum caro salubris est, & melior agnina. calida enim & humida habetur, ad temperamentum tendens: illa uero plus humiditatis quàm caliditatis habet, Platina. Et alibi, Totum de ueruece non iniuria elixabis, licet ex spatula & coxis bona fiat assatura, Platina. Si uoles duas patinas eius pulmenti quod uulgò gelatinā uocamus, quadraginta pedes uerueceos excoriatos exossatosque, in aqua recenti per tres aut quatuor horas finito: lotos, in cacabum, ubi aceti acerrimi albi metreta una, uini albi altera, aquæ duę insint, impones, tantum salis addendo quantum sat est. Facito deinde efferueat lento igne. Despumare etiam diligenter memento. ubi semicocti fuerint, piperis rotundi, piperis oblongi, cinnami, spicænardi, quantum satis erit, infringito potius quàm cōteras. In cacabumque indito, ut unà tamdiu efferueant, donec ad tertias deuenerint. pedes tum eximito, iusque efferuere iterum sinito. decem ouorum albamenta tudicula tamdiu agitato, donec uersa in spumam uideātur. Ebullire simul tantisper hæc debent, quoad semel aut bis cochleari inuolueris. Exempta ex cacabo, statim sacco lineo bis aut ter colato. Tale ius in patinas, ubi pulli aut hœdi, aut capi bene cocti & frustatim diuisi, nec humecti, caro sit, indito: inque frigido & humido loco tamdiu sinito, quoad omnia gelu concreta fuerint. Ex hac patina nil comedat Voconius meus, ne bilem qua exagitatur, cum suo magno malo augeat, Platina 6.24. Pastilli, ut uocant, ex carne ueruecina fiunt, hoc modo: Caro minutatim concisa, & modicè feruefacta in aqua, sale, zinzibere, uuis passis aut cepis, & pauco butyro conditur, & intecta duas aut amplius horas coquitur, Balthasar Stendel. In conuiuio apud Antiphanem in Cyclope inter cætera apponitur κριὸς τομίας, ut Athenæus recitat.

G.

Remedia quædam ex ueruece retuli in Ariete G. Ad spasmum, Capite castratino cum pedibus siue trunculis & intestinis, & hordeo, in aqua decoctis balneum parabis, cui insideat æger. pinguia enim & humectantia omnia prosunt, Leonellus Fauentinus.

H.

Apud Festum in Solitaurilium mentione uerbices pro uerueces corruptè legi conijcio. Semimaris ouis uiscera, Ouid. 1. Fast. Ἐλεύς, aries castratus, τομίας κριός, (sic enim legendum,) Hesychius, Varinus. ¶ Veruecem hominem amentem uocauit Plautus in Merc. Ego ex hac statua ueruecea uolo Erogitare, meo minore quid sit factum filio, Plautus Capt. id est, ex seruo, qui ueluti imago ueruecis est, hoc est sine ratione & prudentia non aliter quàm ueruex. Aut bouem, aut ouem, aut ueruecem habet signum, Varro de pop. Rom. uita apud Nonium. ¶ Kal. Febr. Ioui Tonanti bidens uictima fiebat: idibus uerò Ianuarij, ueruex, Gyraldus. Ambegni bos & ueruex appellabantur, cum ad eorum utraque latera agni in sacrificium ducebantur, Festus. Quod genus sacrificium lari ueruecibus fiebat, Cicero 2. de Leg. ¶ Emblema Alciati, loquitur autem Mediolanū ciuitas:

Bituricis ueruex, Heduis dat sucula signum.
His populis patriæ debita origo meæ est.
Quam Mediolanum sacram dixêre puellæ
Terram: nam uetus hoc Gallica lingua sonat.
Culta Minerua fuit, nunc est ubi numine Tecla
Mutato matris uirginis ante domum.
Laniger huic signum sus est, animalque biforme,
Acribus hinc setis, lanitio inde leui.

DE

DE AGNO.

A.

AGNVS anniculus Hebræis eſt כבש kebes, & per metatheſin כשב keſeb: Vide in Oue A. שה, ſeh, grex, aries, agnus, ouis. Inuenitur autem aliquando maſculinum, ut שה תמים, ſeh tamim, agnus integer, Exodi 12. aliquando fœmininum, ut שה פזורה, ſeh pheſura, grex diſperſus Hieremiæ 50. Significat autem agnum ouinum, & caprinum, (id eſt hœdum,) Munſterus. Noſtri interpretes pro ſeh plerunq; reddunt ouem: ſignificat aũt pecus paruum, ut ouẽ uel capram, in utroq; ſexu. כר, kar, uide in Ariete A. גדי, gedi, Dauid Kimhi putat tam ex ouium quàm ex caprarum genere dici hœdum & agnum, propterea quòd ſæpe adiungitur uox haiſſim, id eſt caprarum. R. Abraham ſolis capris nomen attribuit, ut ſolet etiam Arabica lingua: uide in Hœdo A. Geneſeos 31. pro eo quod nos poſuimus, (inquit Hieronymus,) mutauit mercedem meam decẽ uicibus, LXX. interpretes poſuerunt decem agnis, neſcio qua opinione ducti, quum uerbum Hebraicum mónim, numerum magis quàm agnos ſonet. Atqui ego coniįcio in translatione LXX. interpretum non δέκα ἀμνῶν legendum, ut uulgati codices habent, ſed δέκα μνῶν, hoc eſt decẽ minis: mana enim, unde plurale manim, minam uel libram Hebræis ſignificat. Græci agnum ἀρνίον uocant, & ἄρνα, à genitiuo ἀρνός, nam rectus non eſt in uſu: item ἀμνὸν, Vide infra in H.a. Ἀρίον, πρόβατον, ἀμνός, Heſych. Varin. Græcis etiam hodie uulgò ἀρνὶ dicitur. Italis agna & agno, & diminutiuum agnello. Hiſpanis cordero. Gallis agneau, diminutiuum agnelet. Germanis lamb/ lämblin. Anglis primo anno a lambe, ſecundo a hogg.

B.

In Africa arietes ſtatim cornigeri generantur, nec ſolum mares, ut Homerus ſcribit, ſed etiam fœminæ, Ariſtot. Huius rei rationem reddidimus in Boue H.b. ex Herodoto. Vide etiam in Oue B. Lactes dicuntur inteſtina. Titinnius Pſaltria, Ferticula, cerebellum, lactes agninas, Nonius: Citatur etiam à Priſciano. Canem fugitiuum agninis lactibus alligare, uide infra inter prouerbia.

C.

Agni balant, Ael. Spartianus. ¶ Ouibus primiparis minores fœtus, Plinius. Agni uerno tempore nati, maiores, robuſtiores, & pinguiores ſunt quàm autumno uel hyeme, ut quidam citant ex Ariſtotele & Auicenna. Coëunt oues à tertio idus Maias, ad xiiij. calendas Auguſti. Gerunt partũ diebus CL. Poſtea concepti inualidi. Cordos uocabant antiqui poſt id tempus (forte ſimpliciter, poſt tempus, legendum, ut etiam Varro habet) natos. Multi hybernos agnos præferunt uernis: quoniam magis interſit ante ſolſtitium quàm ante brumam firmos eſſe, ſolumq; hoc animal utiliter bruma naſci, Plinius. Agnus quo tempore anni commodiſſimè naſcatur, plura diximus in Oue C. Quæ nata ſunt matura & chorda, ut purè & molliter ſtent, uidendum, & ne obterantur. Dicuntur agni chordi, qui poſt tempus naſcuntur, & remanſerunt in uoluis intimis: (quas) uocant χορίον, à quo chordi appellati, Varro. Agnus (inquit Columella) cum eſt editus, erigi debet, atq; uberibus admoueri, tum etiam eius diductum os preſſis humectari papillis, ut condiſcat maternum trahere alimentum, ſed prius quàm hoc fiat, exiguum emulgendum eſt, quod paſtores coloſtram uocant: ea niſi aliquatenus emittitur, nocet agno: qui biduo quo natus eſt, cum matre clauditur, ut & ea partum ſuum foueat, & ille matrem agnoſcere condiſcat. Mox deinde quandiu non laſciuit, obſcuro & calido ſepto cuſtodiatur: poſtea luxuriantem uirgea cum comparibus area claudi oportebit, ne uelut puerili nimia exultatione maceſcat: cauendumq; eſt, ut tenerior ſeparetur à ualidioribus, quia robuſtius angit imbecillum: (Ita ſecluſo paruulorum grege, matrices mittantur in paſcua, Pallad.) ſatiſq; eſt mane prius ꝙ grex procedat in paſcua: deinde etiã crepuſculo redeuntibus ſaturis ouibus admiſcere agnos: qui cũ firmi eſſe cœperint, paſcendi ſunt intra ſtabulũ cytiſo, uel Medica, tum etiã furfuribus, aut ſi permittit annona, farina ordei uel erui: deinde ubi conualuerint, circa meridiem pratis, aut noualibus uillæ contiguis matres admouendæ ſunt, & à ſepto emittendi agni, ut condiſcant foris paſci, Hæc ille & Palladius. Menſe nouembri agnorum prima generatio eſt, Palladius. Plura uide mox in E. ex Varrone. De paſtu agnorum dixi etiam nonnihil in Oue E. ex Creſcentienſi. Ad conficiendum caſeũ aliqui addunt pro coagulo de fici ramo lac & acetum. Quã ob cauſam apud diuę Rumiæ ſacellum à paſtoribus ſatam ficum non negârim: ibi enim ſolent ſacrificare lacte pro uino, & pro lactentibus: mammæ enim rumis, ſiue rumæ, ut ante dicebant, à rumi: & inde dicuntur ſubrumi (ſeugerling) agni lactentes, à lacte, Varro. Dicuntur & hœdi ſubrumari, cum ad mammam admouentur, &c. apud Feſtum. Ferè ad quatuor menſes à mamma non diſiunguntur agni, Varro. Agni Tarentini quorum delicata & precioſa lana eſt, quomodo nutriendi, uide in Oue E. ¶ De caſtratione agni lege ſupra in Veruece. ¶ Agni morbo non laborabunt, ſi hederam in paſtu appones curriculo ſeptem dierum, Democritus. Agnis quoq; ſuccurrendum eſt uel febricitantibus, uel ęgritudine alia affectis: qui ubi morbo laborant, admitti ad matres non debent, ne in eas perniciem transferant. Itaque ſeparatim mulgendæ ſunt oues, & cœleſtis aqua pari menſura lacti miſcenda eſt, atq; ea potio febricitantibus danda: multi lacte caprino iiſdem medentur, quod per corniculum infunditur fauci-

bus, Columella. Et rursus, Est etiam mentigo, quam pastores ostiginem uocant, mortifera lactentibus. Ea plerunq; fit, si per imprudentiam pastoris emissi agni, uel etiam hœdi roscidas herbas depauerint, quod minime committi oportet. Sed cum id factum est, uelut ignis sacer os atq; labra fœdis ulceribus obsidet. Remedio sunt hyssopus, & sal æquis ponderibus contrita. Nam ea mistura palatum atque linguam totumq; os perfricatur. Mox ulcera lauantur aceto, & tunc pice liquida, cum adipe suillo perlinuntur. Quibusdam placet æruginis tertiam partem duabus ueteris axungiæ portionibus commiscere, tepefactoq; uti medicamine. Nonnulli folia cupressi trita miscent aquæ, & ita per ulcera, atq; palatum. Mentigo in agnis & hœdis id fermè malum esse uidetur, quod in hominibus mentagram appellant. Vtriusq; uocabuli etymon à mento: quoniam ab ea parte ferè oriebatur: fœdisq; ulceribus mentum, os, labra, obsidebat, Phil. Beroaldus. Videtur sanè ut mentigo menti malum, sic oris ostigo dictum. Agnos pediculis aliquando infestari scribit Crescentien.

D.

Agni simul ut sunt in lucem suscepti, circum matres statim erratico saltu concursare, & domesticum incipiunt ab alieno internoscere: cum homo parentes suos serò admodum agnoscere incipiat, Aelianus. Præterea teneri tremulis in uocibus hœdi Corniferas norunt matres, agniq; petulci, Lucretius. Agnus simplicissimus, cum à matre quandoq; aberrat, frequenter eam balatu absentem excitat, multisq; licet uersetur in millibus ouium, recognoscit uocem parentis, & festinat ad eam. Nam quamuis cibi & potus desiderio teneatur, transcurrit tamen aliena ubera licet humore lactis grauida exundent: soliusq; materni lactis fontes requirit, Ambrosius. Latini agnum ab agnoscendo putant dictum: eò quòd præ cæteris animalibus matrem suam noscat, adeò quòd si in magno grege errauit, statim balatu uocem noscat parentis, Isidorus & Albert. Ouis agnum suum odore posteriorum noscit, & cum lactet agnus caudam uelocissimè agitat, Albertus. ¶ Mirum est & tamen uerum, fidibus lupi agninas malè obstrepere: quanquam hoc idem contingat neruis fermè omnibus diuersorum animalium, ut canis & agni, Cardan. Vide supra in Oue D.

E.

In nutricatu cum parere cœperint: iniȷ́ciūt in ea stabula, quæ habent ad eam rem seclusa: ibiq; nata recentia ad ignem prope ponunt: & quoad conualuerint, biduum aut triduum retinent, dum agnoscant matrem agni, & pabulo se saturent. Deinde dum matres cum grege in pastum prodeunt, retinent agnos: qui cum reductæ sunt ad uesperum, aluntur lacte: & rursus discernuntur, ne noctu à matribus conculcentur. Hoc idem faciunt mane ante quàm matres in pabulum exeant, ut agni saturi fiant lacte. Circiter decem dies cum præterierunt, palos affigunt, & ad eos alligant libro, aut qua alia re leui distantes, ne toto die cursantes inter se teneri delibent aliquid membrorum. Si ad matris mammam non accedit, admouere oportet, & labra agni ungere butyro, aut adipe suillo, & olfacere labra lacte. Diebus post paucis obȷ́cere his uiciam mollitam, aut herbam teneram antequàm exeant in pastum, & cum reuerterunt. Et sic nutricantur, quoad facti sunt quadrimestres. Interea matres eorum his temporibus non mulgent quidam (per duos menses, ex Didymo,) qui melius omnino perpetuo, quòd & lanæ plus ferunt, & agnos plures. Cum depulsi sunt agni à matribus, adhibenda diligentia est, ne desyderio senescant: itaq; deliniendum in nutricatu pabuli bonitate, & à frigore & æstu ne quid laborent, curandum. Cum obliuione iam lactis non desyderant matrem, tum deniq; compellendum in gregem ouium, Varro & mutuatus ab eo Crescent. Plura uide supra in C. & quædam de agnis lactandis in Oue E. Partus ipsos ubi lacte fuerint expleti, separatim seruare oportet. Conculcantur enim unà relicti cum matribus. Ante duos mēses lac emulgendum non est: melius autem erit si nunquam. Sic quippe agni corpulentiores euadent. Cæterum fœtus ex primiparis ouibus nutrire operæpretium est, cum sint infirmiores quàm ut durent diutius, Didymus. Agnis æditis singula septimana per mensem sal dari debet, & in posterum decimoquinto semper die. Quando autem separantur à matribus, mox tondentur propter pediculos, (oues quidem pediculis carere Aristot. & Plinius prodiderunt:) uel quia melius crescunt, & unaquaq; hebdomade sal eis obȷ́citur. Circa natiuitatem Domini iunguntur cum matribus, ut de agnis Palladius scribit, Crescentien. ¶ Sectarius ueruex, qui gregem agnorum præcedens ducit, Fest. Vide in Veruece A. Quod ad fructum ex agnis percipiendum, leges quædam ex Catone in Oue E. Bini agni unius ouis (cum ueneunt) numerum obtinent, Varro. ¶ Rheno propriè ouium pellis est, uel agnina potius, ut dixi in Capra E. Pelles & lanæ agnorum sunt optimæ, atq; ad operimentum humani corporis aptiores quàm matrum, Crescent. Indumentum ex pellibus agninis corroborat corpora iuuenum, Filius Zor apud R. Mosen. Plura uide infra in G. Agninæ pelles, quas pellifices nostri ad uestimenta parant, magna ex parte desumptę sunt ab ouibus quæ uel in partu uel proximis post diebus moriuntur. Nam intra paucos dies lanæ eis molliores fiunt & ineptæ pellificibus. Pelles quæ ex fœtu sumuntur, cum oues grauidæ mactantur, uulgò vßschindling uocātur, ac si dicas excoriatitias. Adferūtur ad nos ex longinquis regionibus: pulcherrimæ quidem, crispæ, prælo compressæ & maioris pretȷ́ ex Italiæ parte ultra Romam, Apulia præsertim. Elegantes & nigræ pelles ex Prouincia seu Narbonensi Gallia & Hispania (ubi & monopolia haberi audio, ita ut certi quidam loci suum habeant mercatorem, cui soli pelles uendi omnes oporteat) ferè mittuntur, iam ad usum paratæ: sunt autem pinguiusculæ. Candidæ uero apud nos parantur, & ex nostris regionibus habentur. ¶ Lactis duobus congȷ́s addūt coagulū

coagulum magnitudine oleæ, ut coëat: quod melius leporinum & hœdinum quàm agninum, Var. Maio mense caseum coagulabimus syncero lacte, coagulis uel agni uel hœdi, Palladius. ¶ Tempestatis futuræ prognosticon ab agnis, uide in Oue E.

F.

Agnorum caro satis est conueniens, cum de lacte remoti fuerint, Crescentiensis. Agnina humiditatis plus habet quàm caliditatis: ueruecina uerò temperata est, Platina. Ex pedestribus animantibus suilla caro probatissimus cibus est, deinde hœdina, mox uitulina: agnina uero humida, tum lentorem mucoremq́ in se habere censetur, Galenus in lib. de cibis boni & mali succi. Agni carnem habent humidissimam ac pituitosam: ouium uero excrementosior est ac succi deterioris, Idem 3. de alim. facult. Et in libro de attenuante uictus ratione, Agnorum esus propter insignem humiditatem est fugiendus. Carnes quadrupedum recens in lucem æditarum, omnes mucosæ habentur, ac præcipuè quæ suapte natura humidiore sunt carne, ut agni & sues, Galen. in lib. de mali & boni succi cibis. Vide quædam superius in Oue & in Ariete F. Agnorum carnes modicè calidæ sunt, humidamq́ habent superfluitatem: atq; ideo ab ijs læduntur qui humidioris sunt temperaturæ: qui uerò sicciores, iuuantur: quãtò autem iunior agnus fuerit, tantò difficilius eius caro concoquitur, magisq́ humida est: quantò uero maior, tantò melius concoquitur, & eò minus est humida. Sic & in cæteris animalibus contingit, quo iuniora sunt, eò humidior quàm maiorum est eorum caro, Symeon Sethi. Agnus lactens similiter ferè uiscosus est ut porci syluestres, (porci lactentes potius,) quòd nuper ab utero prodierit, & ex lacte quo aluntur humiditatem sequatur: quamobrem caro eius non laudatur, ut quæ concoctu difficilis sit, & lubricitate sua de uentriculo (citò) descendat. Anniculi uero (uide supra in Veruece F, ex Bapt. Fiera) mediocrem habent temperiem inter lactentium humiditatem, & iuuenum siccitatem: quamobrem præferuntur, quòd faciliores concoctu sint, & sanguinem gignãt meliorem, Isaac in diætis particularib. Agnina robustis & sanis hominibus in cibo utilis est, infirmis inutilis: quia etsi à uentriculo facile descendat, uiscoso tamen quem gignit humore, partibus nimis tenaciter inhæret, Liber de nat. rerum. Suillæ & agninæ carnes difficiliores concoctu sunt, & facile corrumpuntur propter pinguitudinem, caprinæ non item, Athenæus. Priamus apud Homerum filijs suis exprobrat, (tanquam nimium gulosis,) quòd in cibo agnos & hœdos illicitè & præter morem gentis (τὰ μὴ νενομισμένα) consumant, cum inquit, Ἀρνῶν ἠδ᾽ ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες. Philochorus quidem tradit agnum intonsum ne quis in cibo sumeret Athenis quondam interdictum fuisse, cum ouium penuria futura metueretur, Athenæus libro primo. Et libro nono, Antiqua lex erat, ut inquit Androtion, τῆς ἀπογονῆς (ἀπογονή, γέννημα, Varinus) ἕνεκα τῶν ἑκάστου θρεμμάτων, ne mactaretur ouis quæ nondum tonsa esset, uel nondum peperisset. Edebant sanè ueteres animalia iam adulta, proci uero porcellos etiam lactentes, σιάλους σύας. Nunc quoq; Mineruæ sacerdotem nec agnam mactare, nec caseum gustare aiunt.

¶ Hœdi utrumlibet cocti, (assi aut elixi,) suaues & salubres sunt: coxæ tamen assæ meliores habentur. Eadem & de agni coctura, Platina. In agnum uel hœdum uarios apparatus ex Apicio recitaui in Hœdo F. item in iecinora eorum, & pulmones, & copadia, Ibidem. Veteres aliquando in magnificis conuiuijs tum alia animalia integra assabant, tum boues, ceruos, agnos, Athenæus lib. 4. Apud eundem inter delicatiores conuiuij cuiusdam cibos numerantur etiam κράνια ἀρνῶν, id est agnorum capita. Balthasar qui artem magiricam Germanicè condidit, ex pulmonibus agninis farcimina uel isitia parat, hunc ferè in modum: Pulmonibus iam crassiusculè concisis omentum addit, & minutius concidit: oua admiscet, & modicum cremæ lactis, & sanguinis agnini modicum, & pro condimento aromata & uuas passas: hanc miscelam intestinis agni aut uentriculo infarcit, aut intestinis de uitulo, uel tenuioribus de boue, nec admodum replet, elixat, &c.

G.

Ad morsus uenenatos, optimè auxiliatur, si statim post cucurbitas plagæ imponantur animalia parua discerpta & adhuc intus calentia, uelut sunt gallinæ, hœdi, agni, porcelli. Venenum enim exugunt, & dolores leniunt, Aëtius. Idem ferè Celsus scribit, ut recitaui in Hœdo, initio capitis 7. Experieris uerum remedium si agnum candidissimi capitis decoxeris: atq; inde caput eius, quem canum esse nolis, ungi prçceperis, Marcellus. Sanguinis hœdini recentis antequam coaguletur uncia cum aceto mixta & triduo pota, uomitui sanguinis confert: & similiter sanguis agni, Auicenna. Galenus de simplicib. lib. 10. de hœdino tantùm sanguine hoc remedium à Xenocrate scriptum refert. Ibidem, Agninum sanguinem (inquit) aliqui epilepsiam curare prodiderunt, quod mihi experiri non placuit. Quod si quis periculum facere uoluerit, sat scio reprehensum iri ab eo qui talia scripserunt. Omnia enim remedia quæ in potu epilepticos iuuant, uim incidendi habent, quæ agnino sanguini nulla inest. Sanguis agni cum uino epilepsiam sanat, Auicenna. Vt mulier concipiat, Dorcadis, hœdi, leporis coagulum & fel, cum agnino sanguine & adipe, medullaq́ ceruina, nardino & rosaceo oleo commisce, & post purgationem subdito, (utero prius purgato,) Aëtius.

¶ Igni sacro medetur senectus serpentium ex aqua illita à balineo cum bitumine & seuo agnino, Plinius. De suillo & agnino (Ruellius apud Dioscoridem non ἄρνειον, id est agninum, legit: sed ἄρκτειον, id est ursinum, quod magis probo) adipe curando Dioscoridis uerba in Sue recitabo. ¶ Medulla agni ad ignem liquefacta, cum oleo nucum & sachare albo, destillata super sabathum (zambac-

purum, Rasis) & sic epota, dissoluit calculum uesicæ, & confert mingenti sanguinem, (Rasis addit, crematione uirgæ,) & ad dolores uirgæ, uesicæ, renum, Albertus. ¶ Dysenterico si frigoris sensus adsit, pellem agninam leuem liquida pice imbuito, calefactamq́ aluo imponito, Aëtius. Vestis ex pellibus agninis corroborat corpora iuuenum, Filius Zor apud R. Mosen. Pelles agnorum magis calefaciunt quàm hœdinæ, magisq́ conferunt dorso & renibus, Elluchasem in Tacuinis. Officulo quod sit in dextro latere ranæ rubetæ, adalligato in pellicula agnina recenti, quartanas aliasq́ febres sanari aiunt, Plinius. ¶ Cinis ex ossibus agnorum rectè adhibetur ulceribus, quæ non trahunt cicatricem, Marcellus. Magna uis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata addito nitro, aut cinere ex ossibus feminum agninorum, præcipuè in his ulceribus quæ cicatricem non trahunt, Plinius. ¶ Attritus calciamentorum agni pulmo sanare creditur, Galenus & Plinius: Impositus contractos à calciamentis attritus ab inflammatione tuetur, Dioscorides. Agninus pulmo uel arietinus uritur, & cinis eius cum oleo imponitur, uel ipse crudus admotus pernionum ulceribus utiliter alligatur, Marcellus. ¶ Coagulum agninũ aduersus omnia mala medicamenta pollet, Plinius. Contra uenena omnia ualet coagulum pecoris, Idem. Hœdi, agni, hinnuli, &c. coagula similes naturas sortiuntur. contra aconiti potum in uino, & concretum lac in aceto, conuenienter assumuntur, Dioscorides. A uenenosis morsibus omnibus sanat, Auicenna. Contra pastinacam, & omnium marinorum ictus uel morsus coagulum leporis, uel hœdi, uel agni drachmæ pondere ex uino sumitur, Plinius. Muris aranei morsus sanatur coagulo agnino in uino poto, Idem. Infantibus qui lacte concreto uexantur, præsidio est agninum coagulum ex aqua potum: Aut si uitium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato, Plinius. Sanguinem sistit in naribus coagulum ex aqua maximè agninum subditum uel infusum, etiam si alia non prosint, Plinius. Ex aqua subactum & infusum naribus fluentibus mirè prodest, Marcellus. Vide nonnulla supra in Hœdo G. ubi de hœdino coagulo. ¶ Comitialibus morbis utile tradunt fel pecudum cum melle, præcipuè agninum, Plinius & Samonicus. Si felle agnino inungantur loca cancro affecta, manifestè prodest, Albertus. ¶ Si quis agnum recens natum confestim manibus diuellat, lienemq́ eius ubi extraxerit calidum super lienem dolentis imponat, ac fascia liget, & dicat adsiduè remedio lienis facio: postero die sublatum de corpore eius parieti cubiculi in quo lienosus dormire solitus est, luto prius inlito ut hærere possit imponat, atq́ ipsum lutum uiginti septem signaculis signet ad singula dicens lieni remedium facio: hoc tale remedium si ter fecerit, in omne tempus lienosum quamuis infirmum & periclitantem sanabit, Marcellus. ¶ Vt lanugo tardior sit pubescentium, mangones illinunt sanguinem è testiculis agnorum qui castrantur: qui euulsis pilis illitus & contra uirus proficit, Plinius. ¶ In uesicæ doloribus (stranguriosis, Marcellus) decoctum agninorum pedum bibisse prodest, Plinius. ¶ Vuæ & faucium dolori fimus agnorum, priusquam herbam gustent in umbra arefactus & confrictus, atq́ emplastri more adpositus medetur, Marcellus.

H.

a. Agnus, à nonnullis cum aspiratione scribitur, hagnus: sed usus iam obtinuit, ut priore modo scribatur. Agnus dicitur à Græco ἁγνός, (melius ἁγνὸς cum aspiratione: unde nimirum etiam Latinè aliqui agnum aspirant,) quod significat castum, eò quod sit hostia pura & immolationi apta, Festus. Sed alibi apud eundem sic legitur, Agnus ex Græco ἀμνὸς deducitur, quod nomen apud maiores communis erat generis. Varro agnum dictum putat, quod agnatus sit pecori ouillo. Agnus à Græco uocabulo dicitur quasi pius, (ἁγνὸν pium interpretatur, cum potius castum significet.) nam inter omnia terræ animantia maximè inuenitur innocens & mansuetus. nullum enim lædit dente, aut cornu, aut ungue, Isidorus. Et alibi, Latini agnum putant dictum, quod agnoscat matrem suã præ cæteris animalibus, adeo ut etsi in magno grege errauerit, statim balatu uocem noscat parentis: Vide supra in D. Auillas agnas recentis partus dicimus, Festus, forte quasi ouillas, forma diminutiua. Belluam indifferenter posuit authoritas ueterum. Quo quidem agno, sat scio, magis nusquam curiosam esse ullam belluam, Plautus Aulul. citante Nonio. Dic igitur me tuum passerculum, gallinam, coturnicem, Agnellum, hœdillum, Plautus in Asin.

¶ Ἄρνες, τὰ τῶν προβάτων νέα, Pollux. Oues in tenera ætate ἄρνες & ἀμνοὶ dicuntur, Varinus in Τράγοι. Ἄρνας, πρόβατα, Varinus: Hesychius addit μικρά. Apud Aratum legimus ἄρνασι in datiuo plurali: & de iisdem in recto ἀμνοί. Οἴσετε δ' ἄρν' (ἄρνε, ut Scholia habent in duali numero) ἕτερον λευκόν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν, Γῇ τε καὶ ἠελίῳ, Homerus Iliados γ. unde communis esse generis hanc uocem apparet. A uoce ἀρὴν, ἀρῆνος (de qua paulo inferius,) casus eius obliqui fiunt, per syncopen. rectus singularis non inuenitur. Aetates sunt tres, ἀμνός, ἀρνός, ἀρνειός, Suidas: Ego ἀρνὸς pro genitiuo accipio. rectus enim (ut dixi) non est in usu. Ister in dictionibus Atticis scribit primæ ætatis uocabulum esse ἄρνα, deinde ἀμνόν, deinde ἀρνειόν, deniq́ λειπογνώμονα, Suid. & Varinus. Nuper natum μοσχίον dixeris, (μοσχίονα, Suidas, malim μοσχίον. Istro in Atticis dictionibus μοσχίας est aries trimus. Hesychius ἀρνειόν, arietem trimum interpretatur:) anniculum uerò ἄρνα, id est agnum, ἀμνόν, uel ἀρνίον: deinde ἀρνόν, (lego ἀρνειόν,) qui & ἀρὴν à poetis uocatur, Pollux. Sed est quando hæc discretio non seruatur. Ἀρνειὸν νεογιλὸν ὑπ' ἀρτιτόκοιο τεκούσης, Oppianus lib. 4. de uenat. Ἀμνὸς, ut Varinus & Etymologus referunt, dictus est quasi ἄμαλος, id est infirmus: μάλος enim robur sonat: uel à uoce μνοῦς, quæ primam & teneram agni lanam significat: ut sit ἀμνός, ὁ ἐστερημένος τῶν νηπίων τριχῶν, Apud Suidam cum aspiratione scribitur

bitur ἀμνὸς (quod non probo:) & Atticè ἀμνῶς, & fœmininum ἀμνή. Oppianus syluestrium etiam caprarum (ἀιγάγρων) fœtus, ἀμνὸς uocat. Aristophanes in Auibus ἀμνὸν καμήλου per iocum protulit. Ἄμνις, ὁ ἀμνός, Varinus: Malim oxytonum, ut Etymologus habet, diminutiuum esse scribens. Rachel, nomen proprium mulieris, exponitur ἀμνὰς ἢ ποιμαίνουσα, Varinus. Est autem uox Hebraica: alij agnã alij ouem interpretantur, ut dixi in Oue A. Ἀμνειὸς, ὁ ποταμὸς, καὶ ὁ ἀμνός, Suidas: uide Etymologum. Ἀρνειὸς quidem aries est, non agnus: quanquam pro agno Didymus posuerit: Vide in Ariete a. Aries mediæ ætatis ἀμνὸς uocatur: alij agnum anniculum ἀμνὸν uocant, Suidas & Varinus ex scholijs in Aristophanem. Ἀμνόα, πρόβατον. οἱ δὲ ἀμνός, Hesych. Varin. Ἀμνὸν, μαλλόν: id est lanam, aut ouem nuper natam, Hesych. Ἀμνάδας, uirgines aut oues, Hesych. Varin. Ἄμναμοι, οἱ ἀπόγονοι, Κυρηναϊκῶς. κυρίως δὲ οἱ τῶν ἀρνῶν ἀπόγονοι, ἢ παῖδες, Varinus: παρὰ τὸ ἀμνός, Suidas. Ἄρνακον, τὸ ἄρνα, Hesych. Varinus. Homerus ouium & caprarum ætates discriminans, adultas, προγόνους uocauit: mediæ ætatis, μετάσσας (μετάσσας, uide in Capra a.) & ἕρσας, adhuc teneros, Varinus & Pollux. Μέτασσαι, τὰ ὕπηνα πρόβατα, Suidas. ὁ ῥὴν, καὶ ἡ ῥὴν, agnus & agna, Varinus in Φρήν. Ῥηνὸς, ἀρνός: Ῥήνεσιν, ἄρνασιν, ἀρνίοισι, Galenus in Glossis. Ῥῆνες, ἄρνες, πρόβατα, Hesych. Varin. Ἐπὶ ῥήνεσιν ἑοῖσιν, apud suas oues, Apollonius 4. Argonaut. Agni non solum ῥῆνες dicuntur, sed etiam ἀρῆνες, unde ἄρνες per syncopen: hinc ἀρηνοβοσκὸς, opilio, Varinus. Ῥήνεα, πρόβατα, οἶα (lego οἶες uel ὄϊς,) Hesych. Ἄρνες pro ἀρῆνες, uel pro ἀρνοὶ per metaplasmum, Etymologus. Ἀρνῶν secundũ ueteres non fit à recto monosyllabo: sed ab ἀρὴν, ἀρῆνος, &c. per syncopen. Deriuatur autem παρὰ τὴν ἀρὰν, hoc est à uoto, quoniam in uotis & precationibus adhibebatur hoc animal sacrificijs: uel aliter, quoniam pecorum possessio priscis omnibus ualde exoptata & in uotis erat, Varinus. Ῥάνα, ἄρνα, Hesychius, Varin. Doricum uidetur pro ῥῆνα. Ῥυῆνα, ἄρνα, Κύπριοι, Iidem. Γρατίνιον, ouis tenera, uel nuper nata, uel annicula, uel quæ primum coire incipit, Hesych. Varin. Γρητῆνες, agni anniculi, Iidem. Varinus etiam alibi ex Aristophane grammatico, caprilli pecoris nomina pro ætate diuersa enumerans: ἐσλῆνες etiam, inquit, in ætate quadam dicuntur, & ὑπογρητῆνες. Τρανὸν, ouis sex mensium, Hesych. Var. Βαρίχοι, agni, Iidem. Μέθλην, τὸν ἄρνα, Iidem. ὄρσοι, agni qui postremi nascuntur, Hesych. Varin. nimirum qui Latinis chordi dicũtur. Φάναοι, agni, Iidem. Φάγιλον agnum esse dicit Aristoteles, Plutarch. problem. Græc. 14. Apud Hesychium & Varinum uox eadem oxytona scribitur, & per κ. in penultima. Ψάκαλον, τὸ ἀρνίον, Suidas: Hesychius fœtum & infantem interpretatur. Βανεῖα, τὰ ἀρνεῖα, καὶ Βάννιμα τὸ αὐτὸ, Hes. Var. Βείννεα, (apud Var. penultima est per iôta) τὰ ἄρνεια ἱερεῖα, Iidem.

¶ Epitheta. Hirtus, Columella 7. Hornus, id est huius anni, Propertius 4. Eleg. Imbecillus & immaturus, Columel. lib. 7. Lactens, Ouid. 4. de Ponto. Lacteoli, Prudentius. Mollis, Martialis 5. Petulci, Lucretius lib. 2. Pingues, Vergil. 1. Aeneid. Saturior lactis, Columel. 2. Subrumi, hoc est lactentes, Ibidem. Et præterea apud Textorem, Alacer, balans, blandus: Campiuagus, corniger, cornipeta: Imbellis, incuriosus: Lanicutis, laniger, lasciuus: Mitis, molliculus: Pauidus. ¶ Agnæ epitheta. Muta, Horat. 2. Carm. Niuea, Iuuenalis Sat. 12. Nitida, Horat. 2. Serm. Nouella, Ouidius de Arte. Pauens, 6. Metam. Pulla, id est nigra, Horat. 1. Serm. Tenera, Statius 8. Theb. Et apud Textorem, Balans, cicur, humilis, lanigera, mollis, tenera. ¶ Ἄρν᾽ ἀμαλὴν, Homerus Iliad. χ. Scholiastes exponit ἁπαλήν. Ἄρνες γαλαθηνοί, Crates apud Athenæum. Ἀρνειὸν νεογιλὸν ὑπ᾽ ἀρτιτόκοιο τεκούσης, Oppianus libro 4. de uenat. & mox eundem, ὑπομάζιον ἀμνὸν uocat. Ἡδύπνουν (subaudi πρόβατον,) nouella & tenera ouis (agna uel agnus) lactens, quæ nondum gustauit herbam, ἢ ὅ Ῥέμων φησὶν ὑπὸ τοῦ Πυθίου κληθῆναι, Hesych. Varin. quasi in oraculo aliquo hoc uocabulum siue epitheton ouis, siue pro oue per antonomasiam positum reperiatur. Significat autẽ suauiter odoratum: solent enim nuper editi fœtus pecorum præsertim, suauem quendam, uitalem & lacteum, ut ita dicam, odorem spirare. Est & herba hedypnois apud Plinium, à suauitate odoris dicta, eadem opinor quæ hieracium secundum Dioscoridi, & uulgò dens leonis. Ἡδυπνοΐδης, (melius ἡδυπνοΐς, unde genitiuus ἡδυπνοΐδος) πόα καὶ ἡ λιβανωτίς, Hesych. Varin.

¶ Dominus noster Christus in libris sacris agnus nominatur, quòd innocens & placidissima pro peccatis nostris hostia futurus esset. Quid enim agno castius, innocentius, patientius? Agna, mensuræ genus in agrorum dimensione. Actus quadratus undiq; finitur pedibus CXX. hoc duplicatum facit iugerum, hunc actum prouinciæ Bæticæ rustici agnam uocant, Columella libro 5. Agninus, quod ad agnum pertinet, ut agnina pellis uel caro. Rogito pisces, indicat caros, agninam caram, Plautus: subaudi carnem.

¶ Ἄρνες, οἱ κάπηλοι, Hesych. Ἄρνειος, agninus proparoxytonum. nam oxytonum aries est: penanflexum uero, mensis nomen. Ἄρνεια ἱερεῖα apud Xenophontem legimus. Ἀρνεῖα, τὰ ἱερεωπώλια τῶν προβάτων, Hesych. Varin. Didymus, Etymol. Πολύαρνες, pecore & pecunia abundantes: Vide in Oue a. ex Varrone. Πολύαρνι, ἀντὶ τοῦ, pro πολυάρνῳ, πολυθρέμμονι, multa pecora (synecdochicè) possidenti, Hesychius, Varin. Similiter dicuntur πολύρρηνες, ut mox subijciã. Ὕπηνος, ποίμνη ἄρνας ἔχουσα, Hesych. Varin. Μέτασσαι, τὰ ὕπηνα πρόβατα, Suidas: oues intelligo mediæ ætatis, quæ iam primum agnos parere incipiant. Similiter ὑπόρρηνος dicitur, ut mox sequetur. Ἀρνευτὴρ, ὁ κυβιστητὴρ, per translationem ab agnis qui in caput ferè proni saltare solent, tanquam aërem cornibus impetentes, Suidas & Varin. ex Scholijs in Iliad. μ. Ἀρνευτῆρες, δύται, οἱ δύοντες, Hesych. Varin. hoc est, in aquam se mergentes præuio capite, urinatores: quam uocem Latini à Græca arneutêres mutuati mihi uidentur. Ἀρνευτὴς,

qui capite præmisso in mare se mergit, ab agnis qui dum prioribus saltant pedibus, caput terræ admouent: quamobrem hippurum quoque piscem, quòd continuò exiliat ἀρνευτὴν aliqui uocabant, ut Athenæus scribit, Varinus in Κυβιστητήρ. Ἀρνευτῆρι, κυβιστητῆρι, ab agnis qui inter currendum caput concutiunt, Scholiastes in Iliad. π. Et alibi in Iliad. μ. Ἀρνευτῆρι, κυβιστῆ, δύτῃ: uel secundũ aliquos delphino. Solent autem árnes, id est agni, per tranquillitatem in caput ferri. Ἀρνευτήρια, κυβιστήρια, Hesychius. Ἀρνεῦσαι λυγρὸν πήδημα πρὸς κυνόδοντος αὐτουργοὺς σφαγάς, Lycophron. Ἤρνευεν, ἐκυβίστα, Hesychius, Varin. malim ἠρνευεν, ab ἀρνεύω. Ἀρνῳδοὶ uocabantur rhapsodi, quòd agnum sui cantus acciperet præmium, Hesych. Varin. De arnodis & rhapsodis uide Scholiasten Pindari in Nemea, à principio Carminis secundi. Ἀρνοφαγεῖν est Athenis religiosissimum & summum iudicium haberi, in quo senatus & populus unà coibant: quo tempore à triginta tyrãnis penè in extremum discrimẽ adacti sunt. Μαρνημι, pugno: à μὴ & ἀρνῶ, concilio: nam ad conciliationes prisci adhibebant agnorum sacrificia, Varinus. Ἀρνορίη, ὁ μετὰ τοῦ ἀρνὸς αἰρομένου γινόμενος ὅρκος, Idem. Ἀρνεώνιον, ὅρκον βασίλειον, Idem. Ἄρνειον, τὸν ὅρκον, Κλαζομένιοι: ὅθεν καὶ τὸ ἔξαρνος, Idem & Hesych. ¶ Ἀμνοκόπος, ποιμὴν, Hesych. Varin. Τρέφω δέ τοι ἕνδεκα νεβρῶς, Πάσας ἀμνοφόρως, Theocritus in Cyclope. Τῶν πολιτῶν ὅστις ἐστὶν ἀμνοκῶν, Aristoph. in Equitibus: ubi Scholia, οἷον προβατώδης, τουτέστι μωρὸς καὶ εὐήθης, quod inde repetit Suidas & Varin. Bos dictio pertinet ad hominem sensu & iudicio carentem notandum, unde apud Menandrum βοΐδης, ὅ ἐστι πρᾶος, εὐήθης, καθ᾽ ὁμοιότητα τοῦ ἀμνοκῶν, ὅ ἐστι νοῶν ὡς ἀμνός, Varinus in Βουγάϊος. Ἀμνίον, paroxytonũ, uas quo sanguis excipitur in sacrificijs: Cretenses ἄμνιον dicunt, proparoxytonum, quasi αἵμνιον, à sanguine, Varinus. Suidas etiam interpretatur τὸ αἱμοδόχον ἀγγεῖον. Hesychius, τὸν ὑμένα τοῦ αἵματος, nescio quàm rectè. Περσεὺς δ᾽ ἄμνιον εἶχε, Homerus Odyss. γ. apud Etymologum. Ἀμνίον, ut Empedocles uocat, est interior fœtum in utero inuoluens tunica, tenuior scilicet ac mollior: nam exterior χορίον uocatur, Pollux. Galeni interpretes membranam siue pelliculam agninam transferunt: alba ac tenuissima est, & fœtum totum proximè amplectitur, ut scribit Galenus de uteri dissectione capite nono, & alibi. ¶ Πολύῤῥηνες, (ut πολύαρνες superius,) qui agnos multos, id est pecora multa, per synecdochen, possident: πολυθρέμματοι, πλούσιοι, Scholia in Iliad. ι. & Varinus. Tibareni populi πολύῤῥηνες, (πολυπρόβατοι, πολυθρέμμονες,) incolunt iuxta minorem Armeniam, Eustathius in Dionysium. Εὔρρηνος, ὁ καλλιπρόβατος. ὡς τὸ, Γάμπαν εὔρρηνός τε καὶ εὔβοτος, Suidas & Varinus. Ὑπόῤῥηνον, ὑπάρνον, (de qua uoce superius paulò dixi,) ἔγγυον (lege ἔγκυον, id est grauidam,) Varinus. Nestor Iliados κ. exploratori adituro Troianorum castra promittit donandam à singulis optimatibus Græcis ouem nigram & grauidam, ὄϊν μέλαιναν θῆλυν ὑπόῤῥηνον. Ἀρηνοβοσκὸς, opilio, qui ἄρνας, id est agnos pascit, synecdochicè, secundum Pausaniam, scribitur etiam ὀρεινοβοσκὸς, (quod non placet,) Varinus: Vide in Oue e.

¶ Plantago minor folijs est linguæ pecorum simillimis, Plinius: quare Græci arnoglossum quasi agninam linguam uocant: item arnion, ut habetur in nomenclaturis apud Dioscoridem. Arnospyrites, pyretrum, Ibidem. Arnophyllon, cytisus. est autem herba fruticosa, Hesych. Varin. Folia quidem eius satis tenera & mollia sunt, & suauem præbent succum maluæ instar, ut agnis in cibo aptus & gratus uideatur.

¶ Ἀρνευτὴς, piscis quidam qui & hippuros, frequenter exiliens caprarum modo, Eustath. Iliad. π. ex Athenæo: alij delphinum exponunt, ut paulò superius citaui ex Scholijs in Homerum.

¶ Arnæus, Ἀρναῖος, proprium nomen apud Homerum: (mendici illius qui prius Irus dicebatur,) ὃ ἔθηκε πότνια μήτηρ, ἀπὸ τοῦ ἀρᾶς ἡ εὐχὴ, ἢ βοσκηματώδης καὶ προβατώδης κατὰ τὸ εὔηθες, Varinus. Ἄρνων, proprium rustici à cura agnorum, in epistolis Theophylacti. Tibia usum hyagnim primum uolunt, &c. Cælius 9.3. Hydarnus, uiri nomen in Laconicis Pausaniæ. ¶ Arne nympha fuit, nutrix Neptuni, sic dicta, quòd cum Neptunum accepisset à Rhea educandum, Saturno eum quærenti ἀπηρνήσατο, id est negârit, Varinus. Arne Thessaliæ ciuitas nomen tulit, ab Arne Aeoli filia, ut quibusdam placet, Etymol. ex Pausaniæ Bœoticis. Bœoti nominati sunt à quodam Bœoto, quem Arne mater clam enixa, circa boum sterquilinium exposuit, unde nomen accepit, ὡς ῥιφεὶς ἀμφὶ τὰς βόας, Eustathius in Dionysium, Vide plura apud Varinum in Ἄρνη. Homerus Iliados β. πολυστάφυλον Ἄρνην dixit: ubi Scholiastes Arnen urbem Bœotiæ interpretatur, dictam ab Arne, quæ ex Neptuno Bœotum pepererit. Alij uero negantes Arnen urbem tempore belli Troiani extitisse, Τάρνην scribunt: Zenodotus uero (ut Varinus refert) Ἄσκρην: quæ minimè πολυστάφυλος fuisse uidetur, cum ab Hesiodo tanquam rigida & hyemalis uituperetur. Aiunt autem Homericam illam Arnen, simul & Mideam ciuitatem à Copaide lacu absorptas esse. Penelope primum Arnea, Ἀρνέα, dicta fertur, & cum à parentibus in mare proiectam aues quædam penelopes dictæ rursus in continentem exposuissent, parentes receptam nutriuerunt, uocaueruntque Penelopen, atque ita deinceps fuit binominis, Scholia in Pindari Olympiorum Carmen 9. Rhene, Ῥήνη, ex Oileo filium suscepit nothum, Homerus Iliad. β. Ἀγνὼ, nomen nymphæ, ut meminit Gyraldus.

¶ Arne ciuitas est iuxta sinum Maliacum, Plinius. Et alia Thessaliæ, ab Arne Aeoli sic dicta: uel (ut Crates uult) ab agnis: quod pecori nutriendo apta sit, Etymol. Arne, urbs Bœotiæ, (Lebadensium urbs olim Arne dicebatur, ab Arne filia Aeoli, ut & Thessalica Arne, Pausanias in Bœot.) & alia Thessaliæ à Bœotis deducta, quæ Cierium uocatur: tertia Mesopotamiæ, quarta Erasiniorum iuxta Thraciam, Stephanus. Scythonis puella Arnen nescio quam insulam prodidit. Scholia in

Iliad.

Iliad. κ. & Hesychius quoque scribunt Arnen urbem esse Bœotiæ, (de qua paulò ante etiam inter propria mulierum dixi,) & alteram Thessaliæ. Phthiotæ Dorida accolunt: eorum oppida celebria, Lamia, Phthia, Arne, Plinius 4.7. Campus quem Argum uocant in Arcadia, decem stadiorum est: & paulò post eum alius, in quo fons Arne spectatur, cui hoc nomen contigit, ut Arcades ferunt: Quoniã Rhea illic Neptunum exposuerit inter gregem agnorũ: & fontem inde dictum, quòd agni circa eum pascerentur: Saturnum uero persuasum pullum equi tanquam à Rhea æditum deuorasse, Pausanias in Arcadicis. Arne Thessalica, colonia est Bœotiæ: de qua hoc oraculum fertur, Ἄρνη χηρεύουσα μίμνει Βοιωτίου ἀνδρα. In Scholijs legitur Arnen etiam Chæroneæ fuisse, & Tarnen Achaiæ urbem. Cæterum Leontarne uicus circa Heliconem fuit: aut fons, ita dictus, quòd immolante illic Adrasto leo agnum rapuerit, Varinus. Arna, Ἄρνα ciuitas Lyciæ, Xanthus postea dicta, Stephan. Arneæ, Ἀρνεαί, parua ciuitas Lyciæ, Idem. Post Bolbiticum ostium Nili, arenosum quoddã & humile promontorium ualde expositum est, quod Agni cornu appellatur, Strabo li. 17. Αμνειός, ὁ ποταμός, Suid. Var. fluuius circa Themiscyrum, Etymologus. Amnitæ, Ἀμνῖται, populi paruas insulas Oceani Britannici habitant, quorum mulieres sacra Baccho celebrant, Dionysius Afer. Inter oppida Cretæ insignia Polyrrhenium numerat Plinius. Suidas Πολύῤῥηνον uocat, in prouerbio, Οἱ Κρῆτες τὴν θυσίαν. Πολύῤῥην, urbs Cretæ, quòd multas oues habeat, Stephan. Rhene, ῥήνη, insula parua prope Delum, uide Onomasticon. Achæi commune consilium una in curia cogebant, quod Arnarion uocabant, Strabo libro octauo.

¶ b. Vanus & Euganea quantumuis mollior agna, Iuuenalis Sat. 8. Arne, agni caput, Festus. Χόρια, τὰ τῶν ἀρνῶν καὶ ἐρίφων ἔγκατα, (intestina intelligo, quæ & chordæ uocantur,) Hes. Var.

¶ c. Claudian. lib. 16. Agni grundibant, dixit, cum grundire propriè suum sit, Nonius. Agnus curio apud Plautum in Aul. exponitur bestia curiosa, uel macra & curis confecta.

¶ d. Vt pauet acreis Agna lupos, capreæque leones, Horat. 2. Epod. Lupis & agnis quanta sortitò obtigit, Tecum mihi discordia est, Idem Epodon 4. Quæsitum aut matri multis balatibus agnum Martius à stabulis rapuit lupus, Vergil. 9. Aen. Ὡς δὲ λύκοι ἄρνεσσιν ἐπέχραον ἢ ἐρίφοισιν, Homerus de audace & impudente rapina, Varinus in Παραβολή.

¶ e. Pescia Ael. Stilo dici ait capitia ex pellibus agninis facta, quòd Græci pelles uocent pesce, πέσκη. Vide in Oue e. Rheno propriè ouium pellis est, uel agnina potius, ex Græca uoce ῥῆνιξ, ut conijcio: uide ibidem. Ῥήνικας, ἀρνακίδας, Galenus in Glossis. Apud Hesychium ῥηνικές legitur, non probo. Ἀρνακίς, pellis agnina, τὸ τοῦ ἀρνὸς κώδιον, pellis adhuc lanata, Hesych. Varin. & Suidas, qui ex Aristophanis Nebulis hæc uerba citat: Ἐμοὶ τίς ἂν δοίη τῶν βαλλόντων ἀρνακίδων γνώμην ἀποστερητικήν: ludit autem in uoce arnacides, ut cui animus esset intentus πρὸς τὸ ἀρνεῖσθαι τὰ δάνεια. Κώδιον, κωδάριον, ἀρνακίς, Pollux. Melio, id est loro, circa collum canis uenatici interius assuatur ἀρνακίς, ne ceruix à loro atteratur, Idem. Alibi etiam inter uenatoris instrumenta ἀρνακίδας numerat. Ἐνειλιγμένων σὺν πόδας εἰς πίλους τε καὶ ἀρνακίδας, Plato in Sympoſio, ut Pollux citat. Τὸ δὲ οἰκετικὸν γραΐδιον, περίκρανον δὲ ἀρνακίδων ἀντὶ ὄγκου ἔχει, Pollux in personis tragicis. Ἀμφὶ πρύμναν δὲ τὸ ἄλλον ὑπ' ἀμνείαν θέτο χλαῖναν Παῖδα, Theocrit. Idyllio 31. Σοὶ τὸ πληθοῦντα δὲ ξαίνων τριχὸς ἀμνοῦ Ἑρμᾶ Καλλιτέλης ἐκρέμασε πέταλον: forte πέτασον: quanquam Suidas in Πετάλοις, (meminit etiam in Πληθοῦντα,) πέταλον interpretatur πίλημα δὲ ἐρίου πληθῦν. ¶ Μνοῦς, lana mollissima, prima agnorum & pullorum lanugo, & pluma tenuissima, propriè anserum, Varin. ¶ Καί νύ κε σηκασθέν (ὡς εἰς σηκὸν κατακλεισθείη) Ἴλιον ἠΰτε ἀρνῶν, Iliad. 9. Ἄρνα τὺ σακίταν λαψεῦ ἀγρὰς, Theocritus Idyllio primo. ¶ Agnus olim apud Lusitanos, teste Polybio, tribus aut quatuor obolis uendebatur, Athenæus. ¶ Vermem qui in Indo fl. reperitur, septem cubitorũ longitudine, capturi, agnum aut hœdum in hamum implicant, Aelian.

¶ f. Patinas cœnabat omasi Vilis & agnini, tribus ursis quod satis esset, Horat. 1. epist. Crœsus in lebete coxit testudinem cum carnibus agninis, quod ab eo factum ex oraculo etiam Delphico audiuit, unde Apollinem quasi omniscium ueneratus est, Herodotus lib. 1. Oraculi uerba sunt, Ὀσμὴ δ' ἐς φρένας ἦλθε μοι κραταιρίνοιο (forte, Ὀσμὴ μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο) χελώνης Ἑψομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοις κρέεσσι, Suidas in Crœso. Ἐγὼ δ' ὑμῖν παρατίθημ' ὁλόχροα Ἄρν' ἐς μέσον συμπηκτὸν ἀνθυλευμένον, Coquus quidam apud Menandrum, ut Athenæus citat. Κεφαλὰς τ' ἀρνῶν, κωλᾶς τ' ἐρίφων, Aristoph. apud Athenæum.

¶ h. Agna aurea Phrixi, uide supra in ariete aureo. In Plutarchi Vitis alicubi legimus agnum qui gemellos utrinque corymbos haberet natum, nec iam occurrit locus. Scalpere terram Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam Cœperunt, Horat. 1. Serm. Sat. 8. de mulieribus ueneficis. Veteres Græci hœdorum, agnorum, uitulorumque inspectis intestinis futura prædicabant, Pausan. Coronata agna aliquid lustrare siue expiare, Iuuẽ. Sat. 13. Agnus dicitur à Græco ἁγνός, quod significat castum, eò quòd sit hostia pura & immolationi apta, Festus. Pecoris fœtus non ante octauum diem sacrificio purus est, Plin. Fuit quidem priscis opinio, ut ex hœdis potius & agnis hostiæ fierẽt, quia hæ mites & cicures essent, Gyrald. Agna humilis, Horat. 2. Carm. ubi Acron, Non humilem agnam, sed humilium oblationi aptam. Agricola de boue rem diuinam facit, opilio de agno, epolus de capra, Lucian. in lib. de sacrificijs. Ἄρνας aliqui deriuant παρὰ τὴν ἀρὰν, ὅ ἐστι τὴν εὐχὴν, quòd ad uota & supplicationes agnus hostia adhiberetur, Varinus. Μαρνᾶν uerbum fit à μὴ & ἀρνῶ, id est cõcilio: ad reconciliandum enim prisci hostijs utebantur agnis, Idem. An quum in Aequimelium misimus

qui afferat agnum, quem immolemus, is mihi agnus affertur, qui habet exta rebus accommodata, & ad eum agnum non casu, sed duce deo seruus deducitur? Cicero 2. de diuinat. Ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν ἰσρὴν ἑκατόμβην, Homerus. Idulis hoc est agna alba, idibus (inde nimirum idulis dicta) à flamine Ioui cædebatur, Festus. Idibus alba Ioui grandior agna cadit, Ouidius. Ouidius Termino deo agnam & porcam in secundo Fastorum immolari prodidit: item Horatius, cum cecinit, Vel agna festis cæsa Terminalibus. Vbi Acron, Terminaliorum inquit diem institutum, ut per epularum festiuitatem cæsis agnis fines seruari faceret. Numa tamen sanxisse fertur, ne Termino ex re animata sacrum fieret, Gyraldus. De porco, agno uituloque immolandis in solitaurilibus, nugas quasdam, si libet, lege apud Catonem de re rust. cap. 141. Ambegni bos & ueruex appellabantur, cum ad eorum utraque latera agni in sacrificium ducebantur, Festus. Γόνον τε μήλων κ᾽ ἀφροδισίαν ἄγραν, Sophocles Danaë. intelligit autem agnum, & porcum animal libidinosum, quod ideo feram Veneream uocat. his enim duabus hostijs ad expiandum utebantur. Potest etiam caprarum soboles accipi, quod hoc etiam animal nimis in Venerem procliue sit, ὥστε καὶ εἰς ἑαυτὸ ὑβρίζειν, (ut agnum & hœdum intelligas.) Aliqui perdices interpretantur, tanquam expiationi aptas, quæ fœmina in laqueo proposita illici capique solent, ut inde Veneream agran, id est uenationem dixerit poëta. sed hoc non probat Hesychius in uoce Ἀφροδισία. Præcidanea agna uocabatur, quæ ante alia cædebatur, Festus. Est & porca præcidanea, de qua suo loco. In omnibus Calendis regina sacrorum, id est regis sacrorum uxor, porcam uel agnam Iunoni immolabat, Gyraldus. Tubilustrio, id est ultimo die Quinquatriorum, quo tubæ lustrabantur, de agna res diuina Mineruæ fiebat. Lege Varronem, & alios. Niueam reginæ ducimus (aliâs, cædimus) agnam, Par uellus dabitur pugnanti Gorgone Maura, Iuuenalis Sat. 12. id est Palladi, quæ Mauritana Gorgone, capite Medusæ usa à poëtis fingitur. Athenienses annua solennia Mineruæ tauris & agnis celebrare solebant, ut ait Alexander, Gyraldus. Οἴσετε δ᾽ ἄρν᾽ ἕτερον λευκόν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν, Γῇ τε καὶ ἠελίῳ, Διὶ δ᾽ ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον, Homerus Iliad. γ. Vide in Oue h. Ipse atri uelleris agnam Aeneas matri Eumenidum, magnæque sorori Ense ferit, Vergilius Aen. 6. (Vide in Oue.) Ventum uiolentum & impetuosum Græci τυφῶν appellabant, pro quo sedando agnam nigram immolari mos erat. Hinc illud, Ἄρν᾽ ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε, Τυφὼς γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται, ut Suidas citat. Et tempestatibus agnam Cædere deinde iubet, Aen. 5. Priapo in Theocriti epigrammatibus, ab æpolo de uitula fit sacrum, & de hirsuto hirco, & saginato agno, Gyraldus.

PROVERBIA.

Canibus agnos obijcere, Προβάλλειν τοῖς κυσὶν ἄρνας, dicebatur qui imbellem & litium imperitum, calumniatoribus & exercitatis exponeret, quod id animal omnium maximè sit imbelle. Refertur à Diogeniano. hemistichium est heroicum, ex oraculo quopiam, ut conijcio, decerptum, Erasmus. Meminit & Suidas in Προβαλόντες. Agninis lactibus alligare canem: Plautus in Pseudolo. Ballioni lenoni uerba affingit hæc, Quia pol qua opera credam tibi, una opera alligem fugitiuum canem agninis lactibus. Qui canem alligat intestinis agninis, is non modo canem amittit, uerum & prædam ultro dederit fugitiuo. Sic qui credit homini malę fidei, & rem perdit, & frustra obligatum habet eum, qui non est soluendo. lactes enim dicuntur intestina molliora, Erasmus. Agnus tibi locutus est, Ἀρνίον σοι λελάληκεν, (aliâs, τὸ ἀρνίον σου, sed malim σοι,) uidetur in eos conuenire, qui ea rescìscūt, quæ rescisci ab eis posse nemo sperasset. aut qui futura præsagiunt. In Aegypto enim (Apostolius non rectè habet, Aegina) aiunt agnum humana uoce usum: in cuius capite uisus fuerit regalis serpens (βασίλειος δράκων) alatus, longitudine cubitorum quatuor: Et ab hoc (agno) res futuras cuidam reuelatas. Historiam scribit Suidas in Ἀρνίον & Τὸ ἀρνίον: sed usum prouerbij non explicat. Sub Bocchoro dynasta Aegyptiorum, qui iura eis constituit, agnum loquutum tradunt, ijs ferè temporibus, quibus apud Albam æditi sunt Romulus & Remus, Cælius. De ariete Phrixi etiam legimus, quod Phrixum humana uoce sit allocutus. ¶ Lupo agnum eripere, Vt lupus agnum amat, uide in Lupo. ¶ Euganea quantumuis mollior agna, Iuuenalis. Λευκοτέρα πακτᾶς ποτιδεῖν, ἁπαλωτέρα δ᾽ ἀρνός, Theocritus Idyl. XI. Ἀμνοὶ τοὺς τρόπους, hoc est Ingenio & moribus agni, mites, simplices, stolidi, molles: apud Aristophanem in Pace, ut interpretantur, Scholiastes, Hesychius, Varinus. Vocatur & ἀμνοκῶν, tali ingenio præditus, ut superius in a docui. ¶ Agnum obijcit uel emittit: Ἄρνα προβάλλει: Vide inter prouerbia ex Ariete. ¶ Aspera nunc pauidos contra ruit agna leones, Valerius 3. Argon. ¶ Mittam uos sicut agnos inter lupos, Christus ad discipulos Lucæ 10. Habitabit lupus cum agno, Esaiæ 11. Lupus & agnus pascentur simul, Esaiæ 65. Vide in Lupo h.

DE MVSMONE.

EST in Hispania, sed maximè Corsica, non maximè absimile pecori (id est ouibus) genus musimonum, caprino uillo quàm pecoris uelleri propius. quorum è genere & ouibus natos prisci umbros uocauerunt, Plinius. Strabo quidem Græcè, ut paulò post citabo, musmo, μούσμων, duabus syllabis scribit, non tribus ut Latini. Asinum, aut musimonem, aut arietem, Cato Deletorio ut Nonius citat. Musimonis figuram pictam exhibuit Munsterus in de-

scriptione

ſcriptione Sardiniæ, non tamen ad uiuum, ſed narratione acceptam. Muſimon, aſinus, mulus, aut equus breuis. Pretium emit, qui uendit equum muſimonem, Lucilius, Nonius. Dicti ſunt autem forſitan muſimones, quòd iiſdem ex locis haberentur, unde muſimones oues uel capræ ſyluestres, nempe ex Hiſpania. Paruos quidem equos, quos aſtures uel aſturcones uocabant, Hiſpaniam miſiſſe constat. Equi Sardiniæ agiles & elegantes ſunt, ſed minores alijs, Munſter. Muſmo, ex capra & ariete natus, ut cinirus ex oue & hirco, Albertus lib. 22. in uoce Ibrida, ſed ſine authore. Hirci ſyluestres in Sardinia (inquit Pauſan. in Phocicis) magnitudine eadem ſunt qua hirci aliarum regionum. Formam uerò habent, qualis in plaſtice Aeginæa repręſentatur arietis ſylueſtris; niſi quòd circa pectus hirſutior eſt, quàm arte illa repręſentari ſolet. Cornua ei non protenduntur à capite à ſe inuicem diſſita, ſed ſtatim iuxta aures reuoluuntur. Celeritate quidem beluas omnes ſuperat. (Αἰγινητικὰ ἔργα, τοὺς συμβεβηκότας ἀνδριάντας, Varinus. Rhôpon multimodis rebus conſtantem quæſtum, Aeginæam appellamus mercaturam, Strabo.) His in inſulis (Sardinia, & Corſica) naſcuntur arietes, qui pro lana pilum caprinum producunt, quos muſmones uocitant, eorum ſeſe pellibus thoracis modo incolæ muniunt, pelta utuntur & pugione, Strabo libro 5. Volaterranus è uillis muſimonum tomenta confici ſcribit, Strabonem citans, perperam ut apparet. Capris Sardiniæ cubitales innaſci pilos Nymphodorus tradit, &c. ut retuli in Capra B. Hæ an eædem quæ muſmones ſint, non auſim affirmare. OPHIONA uero Plinij, cuius mentionem apud Græcos ſe reperiſſe ſcribit, non alium quàm muſmonem eſſe planè aſſeruerim: cum Sardiniæ peculiaris ſit, ceruo minor, pilo demum ſimilis: quæ omnia muſimoni conueniunt: & nomen etiam aliqua ex parte; hodie enim muſlo (uel, ut alij ſcribunt, mufron,) nominatur. Interijſſe quidem ſuſpicari, ut Plinius, abſurdum dixerim, cum natura rerum genera & ſpecies omnes ſedulò ſemper conſeruet. Nuper apud nos Sardus quidam, uir non illiteratus, Sardiniam affirmauit abũdare apris, ceruis ac damis: & inſuper animali quod uulgò muflonem uocant, quod nuſquam alibi in Europa reperiatur. Pelle & pilis (pilis capreæ, ut ab alio quodam accepi, cætera ferè oui ſimile) ceruo ſimile: cornibus arieti, non longis, ſed retrò circa aures reflexis, magnitudine mediocris cerui: herbis tantum uiuere, in montibus aſperioribus uerſari, curſu uelociſſimo, carne uenationibus expetita, Hæc ille. ¶ Sunt & aliæ oues feræ, ut ſupra in Oue B. retuli. & quædam earum non lana, ſed pilo duriore indutæ, ut colos, id eſt animal ſniatky uel ſnak uulgò dictum à Moſchouitis. In Aethiopia oues non lana ſed pilis camelorum hirſutæ ſunt, Aelianus. Sunt & Creticæ oues quædam ſylueſtres circa Gortynium Cretæ agrum, quibus pro lana caprinus ferè uillus eſt, hirtus & aſper, colore flauus uel purpuraſcens, cornibus quaternis: λάχνη πορφυρόεσσα δ᾽ ὑπὸ χροὸς ἐστεφάνωται. His & ſubus colore ſimilis eſt, non lana, cornibus tantum binis, amphibius. Aliæ etiam oues & capræ ſylueſtres reperiuntur, domeſticis paulò maiores, curſu pernices, pugnaces, cornibus intortis. Ouium quidem uis præcipua in frontibus, itaque ſæpe apros proſternunt, ſæpe & inter ſe concurrunt tanta pertinacia, ut neutra cedat, donec aut uicerit, aut mortua relinquatur, Oppianus lib. 2. de uenat. ¶ ὀκείβας, aſinus uel aries ſylueſtris, Suidas & Varin.

DE PANTHERA SEV PARDALI, PARDO, LEOPARDO.

A.

PANTHERA à Plinio & alijs ſcriptoribus Latinis dicta, quanquam originis Græcæ uocabulum, ut in progreſſu etiam dicemus, apud Græcos tamen non panthera, ſed pardalis uel pordalis dicitur. Alius uero eſt Græcorum panther, maſculini tantum generis: qui lupis adnumeratur: alij enim hunc ceruarium lupum eſſe uolũt, qui uulgò lynx nominatur:

alij canarium, ut Theodorus & Niphus ex Aristotele uertunt, quem Græci etiamnum pantherem uulgò appellant, Arabes lupum Armenium, Turcæ cicalum, animal uile, minus lupo, & cætera longè degenerans, &c. idem animal pantherion, & lycopãtheros nominatur, ut copiosè scripsi supra inter feras lupo congeneres. ¶ Panthera etiam uaria nominatur Latinè, nimirum propter pellem maculosam. Nunc uarias, & pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriaq́. Quidam ab ijs pantheras solo candore discernunt, nec adhuc aliam differentiam inueni, Plinius 8.17. Pantheræ, quæ & uariæ seu Africanæ dicuntur Suetonio in Gordianis, Egnatius. Varias quidem à macularum uarietate dici manifestum est. Senatusconsultum fuit uetus, ne liceret Africanas in Italiam aduehere, Plinius: proximè autem de pantheris dixerat. Et mox subiungit: Primus autem Scaurus ædilitate sua uarias cl. uniuersas misit, &c. Si à Libya Lucæ boues dictę essent fortasse, pantheræ quoq; & leones non Africanæ bestiæ dicerentur, sed Lucæ, Varro. Hermolaus etiam in Plinium 8.19. ex Oppiano quædam de thôe transferens pardum & pantheram pro eodem accipit. Philostratus leænam ex pardali mare concipere scribit, Plinius & alij ex pardo: uide plura in C. inferius. Qui Græca hactenus transtulerunt tum sacra tum profana, pleriq; pardalin, pardum reddunt: ego de mare tantum sic uerterim: pro fœmina pantheram, & similiter ubi sexus non exprimitur. Sed neq; accusem eum qui Græcam uocem pardalin relinquat, uitandæ scilicet homonymiæ causa. Pardus quidem Græcè nusquam legitur: nec apud Latinum puto uetustiorem Lucano & Plinio. Leopardus etiam recentius est uocabulum. Ipse quidem his omnibus uocabulis animal unum significari puto. Nam si sexus tantum differentia sit inter pardum & pantheram, aut etiam coloris, quod tamen incertum est, & dubitabat etiam Plinius: genere siue specie differre existimari non debent. Oppianus pantheram in maiorem & minorem discernit, ut dicam in B. Leopardus quidem propriè dici debebat animal ex leonis leænęue cum panthera pardòue coitu natum, ut infra capite tertio prosequar: sed obtinuit consuetudo, ut leopardus simpliciter pro panthera ponatur: unde & uulgares linguæ sua mutuantur nomina, peregrinum animal omnes uno ferè peregrino nomine uocitantes. Itali leonpardo. Galli leopard uel lyopard. Germani similiter, uel **leppard** uel **lefrat**: (nam quod quidam scribunt **pantherthier**, à recentioribus quibusdam fictum puto, eundem pantheræ leopardum esse nescientibus.) Hispani, león pardál, uel leonpardo potius, ut Itali quoq;. Angli, lybarde, uel leparde, Illyrij lewhart. ¶ Gręci pro mare pordalis scribunt, πόρδαλις, per o. pro fœmina uero pardalis, πάρδαλις, per a. ut Grammatici annotant; sed uideo apud authores, (Philostratũ, Oppianum,) hanc differentiam non obseruari, nisi quis culpam in librarios reiecerit. ¶ Pardalin Hebræi namer uocant, נמר. & sic ubiq; uertere solent LXX. Hieronymus pardum. Tribuit autem sacra scriptura huic animali celeritatem, ferociam singularem & maculas: quæ omnia probè conueniunt pantheræ. Auicenna etiam aliquoties in aconiti mentione nemer protulit, ubi Græci pardalin habent, uetus interpres leopardum reddit: ut non sit dubitandum quin rectè sic transferatur in sacris literis. Accedit quòd grammatici Hebræorum bestiam maculosam esse scribunt. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit, Esaiæ 11. ubi Chaldæus interpres pro namer habet נמרא nimra. Danielis septimo nominatur namer in uisione quatuor bestiarum de mari ascendentium. Sic & d. Ioannes Apocalypseos 13. uidit bestiam de mari ascendentem decem cornibus insignem, similem παρδάλει, Erasmus uertit pardo. Pardus (namer) uigilat super ciuitatem eorum, ut omnem inde egredientem discerpat, Hieremiæ 5. Leuiores pardis (nemerim) equi eius, Abacuc 1. Factus sum eis sicut leo, & sicut pardus qui directus est ad uiam, (Hieronymus uertit in uia Assyriæ,) Osee 13. Hîc pro leone Hebraicè legitur schachal, (Hieronymus & alij leænam interpretantur. Septuaginta panthêrem, πάνθηρα, à recto πάνθηρ: pantherem autem à panthera diuersum esse superius monui. Munsterus in Lexico trilingui pro panthera & πάνθηρ eandem uocẽ Hebraicis quoq; literis scribit, quod Iudæorum in sua lingua imperitiam arguit.) Sed de uoce schachal pluribus dixi in Leone, & inter cætera non esse, ut cuidam uidetur, leopardum: pro pardo autem (Osee 13.) Hebraicè legitur namer (quamuis libri quidam excusi perperam named, habent;) in Græca translatione pardalis. Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus maculas suas, & uos poteritis benefacere cum didiceritis malum, Hierem. 13. Coronaberis de uertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum, Canticorum 4. (Mons leopardorum distat à Tripoli per duas leucas, rotundus & altus, una leuca à Libano distans, Brocardus in descriptione Terræ sanctę). Immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet eos, Ecclesiastici 28. ¶ Alpheth, uel alpheil, (ut Rasis habet: ut Albertus, alphec: ut Auicenna, alfhed,) generatur ex leone & leopardo (id est panthera, uel pardali,) ut mulus ex equa & asino. Cicuratur autem aliquando, & uenationi adsuescit ut canis. Cum autem errat in uenatione, (aberrat, frustratur, & non assequitur prædam,) retrogreditur iratus, Rasis. Aliquando cicuratum hoc animal, ducitur ad uenandum, & nisi admodum blandiatur ei uenator, retrocedit & occidit homines & canes: lupos etiam libenter interficit, Albertus. Bellunensis alf hed leopardum interpretatur, & minorem esse ait quàm alnemer, ut sit pardalis minor: uide in B. Leopardos quidem etiam hodie in aulis principum, alios maiores, alios minores haberi audio. Aconitum pardalianches interimit alf hed & alnemer, Auicenna: Vetus interpres transtulit leopardos & lynces. Leopardũ quidem hodie uulgò dictum, in principum & regum aulis, similiter ad uenationes institui, & nisi intra paucos saltus feram assequatur à uenatore dimissus, uehementer iracundum redire legimus.

Pardus

Pardus fit quidem cicur, ſed nunquam prorſus ſuam feritatem exuit. Nam cum à uenatore dimittitur, niſi quarto aut quinto ſaltu feram aſſequatur, ferociter iratus ſubſiſtit: & niſi ſtatim furenti uenator beſtiam aliquam obtulerit, cuius ſanguine placetur, in ipſum uenatorem uel in quoslibet obuios irruit. Aliter enim quàm ſanguine placari non poteſt. Quamobrem uenatores curant ut ſemper agnos uel alia animalia ſecum habeant, Liber de nat. rerum. Alphec animal eſt perquam ferox & noxium: multi in Italia, Gallia & Germania leunzam (unziam) uocant, Albertus. VNCIA (inquit Iſidorus) eſt animal ſæuiſſimum, non altius cane, ſed longius corpore, canibus ualde infenſum, prædam non edit, niſi in ſublimi: & ſæpe cum ad arborem uenit, à ſummo ramo ſuſpenſam uorat. Cum libidine feruens aliquem ſauciauerit, mures ad ſaucium conueniunt, & permingunt, ille moritur. Vnde quidam ab ea uulneratus, nauigio in mare uectus eſt, ne infeſtaretur à muribus: qui hominē quærentes cum ad littus maris ueniſſent, ſubſtiterunt. Fel eius mortiferum eſt, (hoc alij de leopardi ſeu pantheræ felle ſcribunt, ſolius opinor inter quadrupedes: quamuis inter cætera etiam animalia, nullis quàm ſerpentibus fel uenenatum eſſe legere memini: muſtelæ ſylueſtris tantum fel uenenatū eſſe apud Plinium legimus,) Hæc ille. Addunt alij, naſci hoc animal in Africa interiore. Italicè lonza ſcribitur. Aliqui (noſtra ætate) leænam interpretātur, alij pardum, alij pantheram, teſte Fr. Arlunno. Eſt & LAVZANVM apud recentiores animal, uicini ſaltem nominis occaſione hîc memorandum. Hoc crudeliſſimum eſſe ſcribunt, nullam ab eo tutam eſſe beſtiam, leones quoq; terrere: ſuo tantum generi parcere, in cætera graſſari, illa præcipuè quæ fortiora ſunt & uim alijs inferunt, hominē imprimis odiſſe, Liber de nat. rerum, & Albertus, qui etiam Solinum citat, apud quem ego nihil tale reperio. ¶ De morſu leopardi, (alnemer & alfhed,) ex genere leonis, & uulnere unguium eorum, Auicenna 4.6.4.10. ¶ Sed ut magis ſatisfaciam omnibus, neq; res diuerſas confundere cuiquam uidear, priuatim primum quæ de pardo ſcripta reperio, referam omnia: deinde quæ de leopardo: niſi ubi ex Græco pardalis, uel Hebraico aut Arabico namer, aliqui pardum aut leopardum tranſtulerunt: ea enim ad pantheram ſeu pardalin pertinere certiſſimum eſt.

¶ PARDVM Plinius à panthera, ut ſuperius recitaui, ſexu tantum differre putat, ſed dubitat. Supra dixeram pardi nomen Latinis tantum uſitatum eſſe, Græcis non item: ſed nunc in commentarijs in Plutum Ariſtophanis locus occurrit, ubi interpres enarrans uim uerbi ἀπέπαρδον, id eſt crepitum alui emiſi, ſic ſcribit: διὰ τὴν ἀθρόαν τῶν πνευμάτων ἐκπήδησιν. ὅθεν καὶ πάρδος. ὁρμητικὸν γὰρ τὸ ζῶον. Verum apparet grammaticum iſtum recentiorem eſſe, nec inter claſſicos adnumerandum authores. Apud Ariſtotelem hiſtoriæ anim. 2.11. legimus τὰ παρδάλια, Theodorus pardos tranſtulit. Scribit autē Ariſtoteles chamæleonem habere pellem pallidam nigris diſtinctam maculis ut pardalia. Nec alibi uſquam hæc uox uel apud ipſum, uel alios quod ſciam reperitur: nec Gaza pardum alibi conuertit. Heliogabalus ebrios amicos plerunq; claudebat, & ſubitò nocte leones, & leopardos, & urſos, exarmatos immittebat, ita ut expergefacti in cubiculo eodem, leones, urſos, pardos cum luce, uel quod eſt grauius nocte inuenirent, ex quo plerīq; exanimati ſunt, Lampridius. Videri autem poteſt eoſdem poſteriore loco pardos dicere, quos prius leopardos dixerat. In his ſylueſtribus (locis Hyrcaniæ) & pardi ſunt, ſecundum à pantheris genus, noti ſatis, nec latius exequendi: quorum adulterinis coitibus degenerantur partus leænarum, & leones quidem procreant, ſed ignobiles, Solinus. Pardus ſecundum poſt pantheram eſt genus, uarium ac uelociſſimum, & præceps ad ſanguinem: ſaltu enim ad mortem ruit. Ex adulterio pardi & leænæ leopardus naſcitur, & tertiam originem efficit, Iſidorus. Leones quos creant pardi in plebe remanent, iubarum inopes, Solinus & Plinius. Pardus eſt beſtia torua, & acuto nimis impetu, corpuſq; moribus auium conueniens habet: colore uarium, ſaltu potius quàm curſu prædam inſequitur. In Africa propter inopiam aquæ congregantur diuerſæ feræ ad amnes, ibiq; leænæ beſtijs uarijs (id eſt pantheris) miſcentur: & inde pardi procreari dicuntur, Baſilius ut citatur in libro de nat. rerum. Odore pardi coitū ſentit in adultera leo, totaq; ui conſurgit in pœnam. Idcirco aut flumine abluitur, aut longius comitatur, Plinius. Philoſtratus libro ſecundo de uita Apoll. pardales, παρδάλεις nominat, ex quibus leænæ concipiant, & maculoſos pariant catulos: cum Plinius iubis tantum differre ſcribat, quòd ijs careant, & ignobiliores ſint. Sed quærendum eſt, an ut leæna ex pardo concipit, & corpore ſibi ſimilem gignit, animo diſſimilē: ſic etiam pardalis ſeu panthera ex leone concipiat, & maculoſum gignat fœtum. Vt duorum ſint generum leopardi: Sicut & mulus alius ex aſino & equa naſcitur, alius ex equo & aſina qui hinnus uocatur. Omnia ſanè bigenera plus à matre accipere uidentur, præſertim quod ad magnitudinem & formam corporis. Grammaticus quidam in Promptuario leopardum interpretatur animal ex leone & panthera natum, uel ex pardo & leæna, nigris maculis leoninam pellem diſtinguentibus, ſine iuba: ſed authorem non adfert. Vide in Leone c. Pardi, ut quidam dicunt, ex pantheris aliquoties & canibus procreantur, Albert. Leporarios magnos, quos ueltres quidam uocant, aliqui naſci aiunt ex coitu leopardi cum cane, Albert. λυκοπάνθηρον quidam in Lexico Græcolat. interpretatur animal ex pardo & lupo natum. ¶ Leonibus ac pardis, omnibuſq; generis eius, etiā felibus, imbricatæ aſperitatis lingua eſt, ac limæ ſimilis: attenuanſq; lambendo cutem hominis. Quæ cauſa etiam manſuefacta, ubi ad uicinum ſanguinem peruenit ſaliua, inuitat ad rabiem, Plin. Et alibi, Mirum pardos, pantheras, leones, & ſimilia condito in corporis uaginas unguium mucrone ne refringatur hebetetúrue ingredi, auerſiſq; falculis currere, nec niſi appetendo protēdere. Pardi in Africa

condenſa arborum inſidũt, occultatiq́ earum ramis, in prætereuntia inſiliunt, atq; è uolucrum ſede (cæde, codices minus emendati,)graſſantur, Plinius. Scribit ſanè de pardali quoq; Orus, eam prorſus inſidioſam eſſe, celeritatem ſuam abſcondere, & ex abdito inuadere animalia. Aliquoties inter frondes & fruteta latens in aues graſſatur, ſuæ uelocitati confidens, Albertus. Pompeij Magni primum ludi oſtenderunt chaum, effigie lupi, pardorum maculis, Galli rhaphium uocabāt, Plinius. Panther caurit amans, pardus hiando felit, Author Philomelæ. ¶ Pardi fel uenenoſum eſſe Cardanus ſcribit, alij omnes leopardi: ſed Arabicè nemer legitur. quare ad pantheram differo. Pardi epitheta, celer, fulmineus, ſublimis, uiridis, apud Lucanum, Claudianum, Iuuenalem. ¶ Hippardium fera quædam cornuta ab equo nominata, iubata, apud Ariſtophanem, nihil quod memoretur cum pardo commune habet. ¶ Picto quod iuga delicata collo Pardus ſuſtinet, Martialis. ¶ Hæc ſunt quæ de pardo priuatim ſcripta reperio: uidentur autem eadem omnia de panthera etiam uerè dici poſſe, quamobrem in illa etiam pleraq; repetentur, ſed pardi nomine expreſſo.

¶ De LEOPARDO nonnihil in præcedentibus iam dixi. Volui autem hoc loco de eo etiam priuatim agere, quoniam apud recentiores tantum hoc nomen reperio, nec apud ullum qui uixerit ante Iulij Capitolini, aut Ael. Spartiani ſeculum. Recentiores quidam, ut Bellunenſis, minorem tantum pantheram leopardum uocant, ut in B. referam: alij maiorem. quidam non pantherā, ſed ex pardo & leæna natum animal. ¶ Pardalis, id eſt leopardus, Syluaticus. Leopardo Italicè, pardus Latinè, Arlunnus. Et alibi, Pardo Italis, (forte apud poëtas Italicos tantum,) Latinè pardus uel leopardus. Leopardum quidam putant eandem eſſe beſtiam cum pardo, Albertus. Catos ſylueſtres etſi Angli quoq; habent, ut nos, tamen leopardum etiam catum montanum uocant, ut audio. Leopardus ex leæna & pardo natus colore eſt ſubrufo, maculis per totum corpus nigris. fœmina mare fortior eſt, Albertus & Liber de nat. rerum. Leop. ſimilis eſt leoni capite & membrorum forma, minor tamen, nec adeò robuſtus, Phyſiologus. Pellis leopardi nuper à me conſyderata huiuſmodi erat: Longitudo pellis ſimul & caudæ, quanta hominis mediocris cum ſeſquidodrante: Caudæ per ſe, dodrantes tres cum dimidio. Pellis latitudo circa medium, dodrantes tres. Color ferè flauus dilutus, maculis rotundis nigris diſtinctus. Pili breues & lanuginoſi. Pretium unius, coronati, id eſt denarij aurei quinq; aut ſex, plus minus, pro pellium differentia, & regionū longinquitate. ¶ Leopardi rictant, Ael. Spartianus. Animal eſt uehementer iracundum: & cum morbo laborat, ſanguinem capri ſylueſtris requirit: aliquando & fimum hominis pro remedio. Camphora gaudet, & arborem eius cuſtodit ne quis inuadat, Albertus. Pantheram ſanè & ipſam odoratam eſſe, & aromatibus oblectari Philoſtratus & alij ſcribunt. Quamobrem non mirum eſt ſi allium deteſtetur, ut Cælius ex Ambroſio repetit: Nam ſicubi parietes, inquit, litu allij infeceris, exilit protinus nec reſiſtit. Vide infra in D. ad finem. ¶ Leop. ita cicuratur, ut tanquam canis uenatori inſeruiat, Phyſiologus. Quod ſi dimiſſus non tertio quartóue ſaltu præda potiatur, indignatur adeò ut niſi ſanguine placetur, aliquando in uenatorem inſiliat, Albertus. Audio principes quoſdam & reges cum uenatum exeunt, leopardum à tergo ſecum in equo uehere, & in ceruum aut aliam quæ ſe obtulerit feram immittere. Eadem ſupra de pardo & alfhed ſcripſimus. Magnus Cham Tartarorum uenationi ſæpe operam dat, & equo inſidēs ducit ſecum leopardum domeſticum, quem in ceruos & damas prouocat, Paulus Venetus 1.65. Et alibi, Rex Tartarorum habet cicures leopardos, qui mirum in modum uenationi inſeruiunt, multasq; capiunt beſtias.

¶ Leones in delicijs atq; item leopardos habuiſſe narratur Heliogabalus, exarmatos cicuresq;: quos ita inſtituerant manſuetarij, ut ad menſas ſecundas iuſſi accumberēt ex inopinato, nemine conſcio exarmatas eſſe feras, Cælius ex Lampridio, cuius uerba in Pardo iam recitaui. ¶ Fuerunt ſub Gordiano Romæ camelopardali decem, leopardi manſueti triginta, &c. Iul. Capitolinus. Giraffæ, leones, leopardi, in prouincia Abaſiæ naſcuntur, Paulus Venetus 3.45. In regno circa Melacha urbem è regione Sumatræ inſulæ, permulti leopardi reperiuntur, Vartomannus. ¶ A Syria Romam uſq; cum beſtijs depugno per terram & mare die ac nocte uinctus cum decem leopardis, hoc eſt cum militari cuſtodia, qui ex beneficijs peiores fiunt, Ignatius in epiſtola ad Romanos.

¶ LEFRAT dicta beſtia in Scandinauia, deuorat animalcula muribus ſimilia, quæ lemmer uocant, & eo cibo pingueſcit. pellis eius aliquanto laxior fit humana menſura, Zieglerus in Schondia, ut pluribus recitaui ſupra in Muribus diuerſis. Videtur autem hæc beſtia, uel leopardus eſſe, nomine detorto, nam & Germani **lepart** proferunt: uel prorſus ei congener.

B.

Pantheræ in Aſia ſunt, in Europa autem nullæ, Ariſtoteles. Pantheræ in Africa Syriaq; abundant, Plinius. Si lucam bouem Latini ſic appellāſſent à Libya, fortaſſe pantheræ quoq; & leones, non Africanæ beſtiæ dicerentur, ſed lucæ, Varro de ling. Lat. Mauritania alit leones, pardales, & alias feras diuerſas, Strabo. Vltra Catadupa Nili procedens Apollonius & comites, uiderunt leones & pantheras, Philoſtratus. Vltimum extremæ Arabiæ promontorium à Dira uſq; ad Auſtri cornu, fert pardales fortiſſimas, παρδάλεις ἀλκίμους, Strabo lib. 16. Poſt Barygazam continens ad Auſtrum pertingens Dachinabades uocatur: quæ ſupra hanc eſt mediterranea regio ad Orientē, montes magnos continet, & omnigena ferarum genera, pardales, tigres, &c. Arrianus in Periplo rubri maris. In parte Syriæ contermina, leones & pardales multò plures maioresq; reperiuntur, quàm in Libya,

in Libya, Diodorus. Pantheræ capiuntur in Pamphyliæ parte quæ aromata profert, Philostratus in uita Apoll. Lyciæ & Cariæ pardalis, nec animosa est, neq; ualde ualet saltu, nisi cum est uulnerata: tum spiculis resistit, neq; ferro facile cedit, Gyllius ex Aeliano. Eundem locum multò aliter transfert Volaterranus, his uerbis: In Caria & Libya (lego Lycia) prælongi admodum pardi sunt, ac animo imbelles, minimum saltu agiles, pelle adeò dura ut ferro non cedat. Vter uero melius, iudicabunt qui Græca uiderint. Pantheræ numerosæ sunt in Hyrcania, Solinus. In itinere quod dextra Gangen, sinistra uero Hyphasin fluuios habet, descendenti Apollonio leones ac pantheræ occurrerunt, Philostratus. Pantheras cicures ad suum regem Indi afferunt, Aelian.

¶ Alnemer est animal minus lynce, id est lupo ceruario, leopardo simile figura & colore, sed aliquanto maius, pedibus quoq; & unguibus maioribus & acutioribus: oculis obscuris & terribilibus, ut ipse uidi. Idem leopardo fortius, ferocius & audacius est. Inuadit enim & dilaniat homines. Cæterum leopardus Arabicè nominatur alfhed, Bellunensis. Hinc coniecturam facio alnemer pantheram Oppiani maiorem esse, alfhed autem minorem: quanquam Nicander de aconito in Theriacis scribens, pardalianches uocari ait, quòd à pastoribus pro ueneno mortifero obijciatur θήρεσι πελώροις (id est magnis feris, quasi pardales omnes magnæ sint,) ἴδης ἐν κνημοῖσι Φαλακραίης ἐνὶ βήσσης. Est autem Phalácra unum ex cacuminibus Idæ montis. Pardalium duplex genus est, inquit Oppianus: sunt enim aliæ maiores & dorso ampliores: aliæ uero minores, sed robore (μένος) non inferiores. Eandem coloris uarij & figuræ corporis speciem similitudinemq; ambæ, præter caudam, gerunt. nam maioribus minor est cauda, minoribus uero maior. Vtrisq; solida sunt femora, corpus oblongũ, oculi splendidi: quorum pupillæ sub glaucis fulgent palpebris, glaucæ etiam ipsæ & interius rubicundæ, ardentibus similes, ignitæ: dentes pallidi, ἰοτόνοι, id est uenenosi: pellis uaria, color splendidus, aëreus, crebris oculis (id est maculis) nigricantibus, Hæc Oppianus. Ante annos aliquot Francfordiæ memini uidere uenales quasdam pelles peregrinas, maculosas, angustas, quinq; aut sex digitos latas, bene longas: cauda ferè magnitudine & figura ut felium, circulis nigris distincta. pelles singulas quinque drachmis argenteis indicabant: coniungebantur autem uiginti in fascem unum. Animal ipsum **leppart** uocabant, hoc est leopardum. In hoc genere (pardorum) est qui cognominatur bitis, haud alijs absimilis, preterquam quòd cauda carere dicitur: is si à muliere aspiciatur, extemplo eam in morbum deducit, Volaterranus ex Aeliano. ¶ Inter omnia animalia (inquit Aristoteles in Physiognomicis) leo perfectissimam maris ideam præ se fert, &c. Pardalis uero inter ea quæ fortia esse uidētur, fœmineam magis formam exprimit, (ἡ δὲ πάρδαλις θηλυμορφωτάτη, Adamant.) cruribus tantum exceptis, quibus maximè (ad inuadendum cætera aut se defendendum) utitur, & fortiter agit. Habet enim faciem paruam, os magnum, oculos paruos, albicantes, (ἐκλεύκους) modicè cauos, & ferè planos, (ἐγκοίλους, αὐτοὺς δὲ περιπολαιοτέρους, lego ἐπιπολαιοτέρους: locus uidetur deprauatus.) frontem oblongam, aures uersus rotundam magis quàm planam, (μέτωπον περιμηκέστερον, πρὸς τὰ ὦτα περιφερέστερον ἢ ἐπιπεδώτερον. Vetus interpres uertit: frontem lõgam, aures rotundas magis quàm planas.) Collum ualde longum & tenue. Pectus non bene costatum, (ἀπλεύρον, paruis costis præditum:) dorsum longum, clunes carnosas & femora. Partes uero circa ilia (λαγόνας) & uentrem magis planas, (ὁμαλά, id est nec protuberantes, nec cauas: nam qui εὔζωνοι sunt, & cinctu gracili, eam partem cauam habent.) Colorem uarium. Corpus uero totum inarticulatum, & asymmetrum, Hæc Aristoteles. Omnia fermè sæua animalia feli similia sunt, pantheræ, lyncei, pardi: commune enim est unguium magnitudo & robur, pellis distincta, uersicolor ac pulchra: caput rotundum, facies breuis, cauda prolixa, agilitas corporis, feritas, & cibus qui uenatione acquiritur, Cardanus. ¶ Animalia quædam colore uaria sunt, idq; dupliciter: aut enim genere, ut panthera, pauo: aut non genere toto, sed parte, ut boues & capræ interdum uariæ generantur, Aristoteles. Panthera & tigris macularum uarietate propè solæ bestiarũ spectantur, cæteris unus ac suus cuiusq; generis color est, Plinius. Et alibi, Pantheris in candido breues macularum oculi. Et rursus, Quidam à pardis pantheras solo candore discernunt. Numerosæ sunt in Hyrcania, minutis orbiculis superpictæ, ita ut oculatis ex fuluo circulis, uel cœrulea, uel alba distinguatur tergi supellex, Solinus. Pardi uirides, Claud. 3. Paneg. Picto quòd iuga delicata collo Pardus sustinet, Martialis. Chamæleo pellem habet pallidam nigro distinctam ut παρδάλεις, Aristot. Gaza transfert, ut pardi. Panthera est animal uarium & ualde speciosum, Liber de nat. rerum. Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus (namer) maculas suas, & uos poteritis benefacere cum didiceritis malum, Hierem. 13. Panthera undequaque uaria est (quare etiam uaria Latinè uocatur) maculis orbiculatis ad modum oculorum ex fuluo colore interdum ad album interdum ad cœruleum uergentibus, Albertus. Equi orynges dicti, (siue à montibus, siue ab impetu ad libidinem,) alij pellem maculis oblongis uariam habent, tigridum instar, alij uero rotundis ut pantheræ, Oppianus. Sed suauius dicam Græcè, Τοὶ δ᾽ ἂρ εὐτροχάλοισι περίδρομα δαιδάλλονται Σφραγῖσιν πυκινῇσιν, ὁμοίια παρδαλίεσσι. Chaus animal, quod Galli raphium uocant, lupi effigie pardorum maculis, Plinius. De pardali dixeris, habere eam corpus κατάστικτον, στικτὸν, ἱεροειδὲς, εὐπρόσωπον, εὔχρουν, εὐειδὲς, πολυειδὲς, ὑγρὸν, εὐέλικτον, πολύμορφον, Pollux. Pausanias in Arcadicis scribit se inter cætera fabulosa audiuisse etiam gryphes punctis ut pantheras uarium habere corpus. Terram Eremborum (id est Troglodytarum uel Saracenorum in Libya) comparant παρδαλέῃ, id est pelli pantheræ, Ἡ γὰρ δὴ ψαφαρή τε καὶ αὐχμήεσσα τέτυκται, Τῇ καὶ τῇ κυανῇσι κατάστικτος φολίδεσσι, Dionysius Afer. Hanc autem

regionis illius uarietatem accidere propter Solis aduſtionem Euſtathius addit. Τῶν λασιοσέρνων ἱερὴν ἄγρα παρδαλίων, Agathias in epigramm. Sunt qui tradunt in armo(dextro, Albertus) iis ſimilem Lunæ eſſe maculam, creſcentem in orbes, & cauantem pari modo cornua, Plinius. ¶ Ferunt odore earū mirè ſolicitari quadrupedes cunctas, ſed capitis toruitate terreri: quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine inuitatas corripiunt, Plinius. Tradunt Perſicum ſmaragdi genus uiſum implere, quem non admittant, felium pantherarumq; oculis ſimiles: nanq; & illos radiare, nec perſpici: eoſdem in ſole hebetari, umbris refulgere, & longius quàm cæteros nitêre, Idem. Panthera dentes habet ſerratos, Ariſtoteles & Aelianus. Καρχαρόδοντα, ὅσα στρογγύλους καὶ ἐναλλάσσοντας τοὺς ὀδόντας ἔχουσιν, ut leo, canis, pardalis, Scholia in Ariſtophanis equites. Pardis lingua eſt imbricatæ aſperitatis, ac limæ ſimilis, ut ſuperius in Pardo ſcripſi. Pantheræ quaternas mammas uentre medio gerunt, Ariſtotel. & Plinius. Pantheræ cor maximum eſt proportione, ut & reliquis timidis, aut propter metum maleficis, Iidem. Multiplici pedum fiſſura eſt, Ariſtot. Pedes priores quinis diſtinctos digitis habet, poſteriores quaternis: parua quidem inter quadrupedes digitatas, poſteriores etiam quinq; digitos obtinent, Idem. Condito pantheræ, & ſimilia, in corporis uaginas unguium mucrone, ne refringatur hebeteturue, ingrediuntur, auerſisq; falculis currunt, nec niſi appetendo protendunt, Plin. Cauda leoni infima parte ſetoſa eſt, ut bubus & ſorici: pantheris non item, Idem. ¶ Os amplum & reſciſſum habent, leo, canis & feher, quem nos dicimus leopardum, Albertus de animal. 2.1.4. Ego pro feher legerim fhed: ſic enim leopardum Arabicè uocari, ex Bellunenſi ſuperius docui: al quidem ſyllaba præfixa, articuli tantum uicem obtinet. ¶ Fœmina crebrius inuenitur, Volaterranus: nimirum ꝙ non ſibi tantum, ſed etiam catulis de uictu proſpiciens, latius uagatur.

C.

Panther caurit amans, pardus hiando felit, Author Philomelæ. Leopardi rictant, Ael. Spartianus. Βρυχᾶσθαι uox leonis eſt, & aliorum quæ uocabulum ſuæ uoci proprium non habent, ut urſi, pardalis, pantheris, Varinus & Pollux. Oryges non metuunt canis latratum, παρδαλίων δ᾽ οὐ γῆρυν ἀμειδέα πεφρίκασιν, Oppianus. Ferarum aliæ montanis, aliæ paluſtribus locis gaudent: τὰ δὲ ταῖς ἴδαις τε καὶ ὕλαις, ὡς αἱ πάρδαλεις. Vnde Homerus (Iliad. φ.) Ἠΰτε πάρδαλις εἶσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο, Pollux. Ida mons Troiæ eſt, & accipitur pro quouis monte, ut Achelous pro quauis aqua. Iones uero nemus ſeu ſyluam, idam uocitant, & interdum Attici quoq;, Varinus. Ξύλοχος, locus montanus eſt, ſic dictus quòd ligna habeat: uel ſimpliciter locus fruticibus & arboribus cōfertus. Fedeoz(lego fhed, aut fhedos uel fhedot numero plurali) qui ſunt leopardi, manent plerunq; apud fluuios in locis conſitis arboribus, & maximè iuxta arbores camphoræ, Albertus lib. 8. ¶ Pardales uino delectantur, Oppiano teſte: unde forſan poëtæ fabulantur eas olim mulieres Bacchi nutrices fuiſſe. Vide infra in h. Quamobrem uino inebriatæ etiam capiuntur, ut dicam in E. ¶ Panthera aliquando nimium ſe replet cibo, ut & alia acutorum unguium quòd acrius eſuriant: ſic repleta in latibulum ſe recipiens diu dormit, Albert. Veneno aconito carnibus inſperſo à uenatoribus extinguitur, niſi ſtercus humanum inuenerit, quo deuorato ſibi medetur, ut pluribus referam capite quinto. Leopardus cum ægrotat, ſanguinem capri ſylueſtris requirit, & ſtercore hominis pro remedio utitur, Albert. ¶ Pardi in Africa inſidunt condenſa arborum, occultatiq; earum ramis in prætereuntia deſiliunt, atq; è uolucrum ſede graſſantur, Plinius. Pardalis curſus celeritate cum alia pleraq;, tum maximè ſimias aſſequitur, Aelianus. At alibi non celeritate, ſed aſtu mox recitando, ſimiam ab ea comprehendi ait: Philes ſimpliciter ſimiam ab ea captari ſcribit, Plutarchus odore illectam ſponte accedere & capi. Quamobrem in Mauritania pardales (inquit Aelianus) cum robore ſint & uiribus præſtantes, non curſu quo maxime ualent, ſimias perſequi aggrediuntur: cauſa eſt, quoniam non longe ante hanc excurrentes ſeſe tradunt: ſed & ut mox eam uiderunt, in fugam ſe conferentes, in arbores altas aſcendunt, & illius impetum declinantes, illic conſident. Veruntamen pardalis ad hanc rationem ſimia doloſior, inſidias molitur, & dolos nectit. Vbi enim ſimiarum multitudo manet, eò profecta, ad terram ſe ſub arbore abiicit, & uentre proiecto humi, ſic iacet, tibias ut admodum remiſſe porrigat, oculos claudat, ſpiritu compreſſo ſeſe ab anhelando contineat, & uero mortua uideatur. Illæ uero hoſtem ex alto deſpicientes, mortuam ſuſpicantur, & facillime credunt id quod uehementer optant, nondum tamen deſcendere audent. At experimenti cauſa unam ex ipſis, quam audaciorem putant, ad examinandum pardalis affectum præmittunt. hæc quidem non omnino ſibi præfidens deſcendit, ſed timide & pedetentim primo decurrit, poſt metu repreſſa reuertitur. Tum uero iterum deſcendit, & cum proxime ad pardalim acceſſit, regreditur rurſus. Tum tertio deſcendit, & illius oculos ſpeculatur, ſpiritum ducat necne periclitatur. Illa autem immotam ſe fortiſſime præſtans, paulatim huic animos addit. Etiam cum hanc permanere conſtanter ſine damno circum illam ſublimiores ex ſuperiori loco ſimiæ ſpeculantur, fiduciam, & ſpiritum colligentes, ex arboribus frequentiſſimæ decurrunt, & circum eam concurſantes, ſaltant, ſimul & ſupra ipſam gradientes inſultant: & in illius contumeliam ſaltationem ſimicam ſaltantes, multifariam ei illudunt, & gaudium quod de hac ipſa tanq̃ mortua immortaliter pergaudēt, teſtanť. Illa aūt omnia ſuſtinens, ſimul ac illa ipſas inſultando, & illudendo defatigatas eſſe intelligit, ex inopinato exſiliens, earum partem unguibus lacerat, partē dentibus diſtrahit, atq; opimum, & adipale ex hoſtibus prandium ſibi abunde comparat: & tanquā Vlyſſes ancillarum contumelias & procorum, ſic diu multumq; harum inſultationes perpetitur, ut hoſtes

ftes ulcifci queat, Hactenus Aelianus. Vide etiam infra in prouerbio, Pardi mortem adfimulat. ¶ Caucafus mons (inquit Philoftratus lib. 2. de uita Apol.) principium eft Tauri, qui per Armeniam, Ciliciam & Pamphyliam ufque & Mycalen procedit, &c. Quòd autem noftra ex parte appellatus Taurus per Armeniam protendatur, quod quodam tempore creditum non eft, teftantur pantheræ, quas in Pamphyliæ parte quæ aromata profert, captas effe comperimus. Tales enim feræ aromatibus gaudent, & ex longinquo odorem fequentes trahuntur, & ex Armenia per montes profectæ ad ftoracis lachrymam feruntur, quotiens uenti ab ea parte flant, & arbores liquore turgent. Accepi etiam in Pamphylia pantheram captam fuiffe, aureum torquem circa collum habẽtem Armenijs literis huiufmodi infcriptum, Rex Arfaces deo Nifæo. (Græci codices non habent infcriptionem nec Armeniacam nec Græcam.) Regnabat autem temporibus illis in Armenia Arfaces. Is ut opinor feram uidens eximia præ cæteris magnitudine, eam Baccho facrauit. Bacchus enim Nifæus à Nifa quæ in India eft nuncupatur, non ab Indis folum, fed ab omnibus gentibus quæ Orientem fpectant. Illa uero quam dixi fera, aliquandiu cum hominibus eft uerfata, attrectari demulcerique manibus patiens. Adueniente autem uere, ubi Veneris eam cupido ftimulauit, maris defyderio tracta in montes feceffit, eodem quod gerebat ornamento infignis. Et poftea capta eft in inferiore Tauri parte, aromatum odore, ut diximus, allecta, Hæc Philoftratus. Leopardi amant arbores camphoræ, & ne quis eas inuadat cuftodiunt, Albertus. Admirabilem quandam (inquit Aelianus) odoris fuauitatem olet pardalis, quam bene olendi præftantiam diuino munere donatam, cum fibi propriam planè tenet, tum uero cætera animalia hanc eius uim præclare fentiunt. Hæc autem hoc modo uenationem capit: Cum horum quæ ad uictum opus funt eget, fefe uel in loca arboribus confita, uel folijs ueftita, ita occultat, ut inuentu difficilis tantum refpiret: hinnuli, dorcades, capræ fylueftres, atque alia eiufmodi animalia quadam fuauis odoris illecebra attrahuntur, & proximè accedunt. Illa tum quàm mox de latebra exiliens, ad prædã fe rumpit, atque eam comprehendit, (ex latebris profilit atque inuolat, Volaterranus.) Pantheram fe abfcondentem uenari ferunt, propterea quòd fuo odore belluas delectari intelligat: propius enim ita accedunt, quas corripiat, Ariftot. Tradunt odore pantherarum & contemplatione armenta mirè affici, atque ubi eas perfentifcant, properatò conuenire, nec terreri nifi fola oris toruitate. quamobcaufam pantheræ abfconditis capitibus, quę corporis reliqua funt, fpectanda præbent, ut pecuarios greges ftupidos in obtutu populentur fecura uaftatione, Solinus. Ferunt odore (apud Volaterranum non rectè legitur colore) earum mirè folicitari quadrupedes cunctas, fed capitis toruitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine inuitatas corripiunt, Plinius. Ad pardalim pleraque uel fponte adcurrere, odore allecta, fimiam cumprimis, narrant, Plutarchus. Hinc aliqui pantheram dictam uolunt, quòd omne genus ferarum alliciat & captet. Ifidorus tamen alia quædam nugatur. Panther (inquit: pantherem cum panthera confundens) dictus eft, fiue quòd omnium animalium fit amicus (imò inimicus) excepto dracone, fiue quia fui generis focietate gaudet: & ad eandem fimilitudinem quicquid accipit & reddit: pân enim omne dicitur, Hæc ille tum ridiculè tum obfcurè. Animalium nullum odoratum, nifi fi de pantheris quod dictum eft credimus, Plinius. Ariftoteles problematum 13. 4. caufam quærit cur animantium nullum fuauiter oleat, excepta panthera: quæ etiam ipfa, inquit, non nifi beftijs ita olet: ferunt enim fuauem illis olentiam ab hac refpirari. Sed nihil adfert aliud quod ad pantheræ hiftoriam pertineat. Pardalim cæteris animalibus fuauiter olere quidam affirmant: & uenari in fenecta nimirum beftias alliciendo gratia fui odoris: at nobis nullam odoris affert fuauitatem: forte quòd olfactum homines habeant omnium fermè deterrimum. Itaque multi odores fuauitatesque eorum, uel grauitates, nimirum latere hominẽ poffunt, &c. Theophraftus de caufis 6. 5. Et rurfus 6. 26. Animal nullum penitus odoratum eft, nifi quis pardalim dixerit fenfui belluarum bene olere. Albertus falfum effe putat cætera animalia pantheræ odore delectari: quoniam in opere philofophi de fenfu & fenfili legatur cætera (pręter hominem) animalia odoribus nec fuauiter nec moleftè affici. Odores quidem certos animalia quædam fectari aut fugere, conftat: fed fortaffis hoc circa cibum folum, cùm ex odore quid ipforum naturæ conueniat aut aduerfetur percipiant: ut ea fortaffis tantum bene oleant eis, & longe etiam ad ea pelliciantur, quæ in cibum eis uenire poffunt, non ut meram odoris gratiam captent. Sed in præfentia hac de re nihil ftatuo. ¶ Mares in omni genere fortiores, (magis animofi, Ariftot.) præterquam in pantheris & urfis, Plinius. Semiramis Affyria non fi quando leonem cepiffet aut pardalim fimilémue feram interfeciffet, fed fi leænam effet nacta, in eo fibi placuiffe fertur, Aelianus in Varijs. Ἄτονον τὸ ζῶον φύσει, Scholiaftes in Alexipharmaca Nicandri: qui cùm fcripfiffet pardalim frequenti affultu excrementũ hominis in arbore fufpenfum (id enim pro remedio petit aconito cũ carnibus deuorato,) petere, fubijcit, hoc animal natura infirmum effe: hoc eft citò fatigari & exhauriri: nimirum quod in primos impetus quantumcunque uirium habet & omnem fui roboris contentionẽ infumat. ¶ Pardus celer, Lucanus libro 6. Leuiores (id eft celeriores) pardis (nemerim) equi eius, Abacuc primo. Suem & aprum dices συῤῥηγνύναι, leonem ἐφορμᾷν, pardalim πηδᾷν, id eft faltare, Pollux. Idem alibi pardalin corpus habere fcribit, ὑγρὸν, εὐέλικτον, πηδητικὸν, ἁλτικὸν, εὐπαλὲς, hoc eft agile & faltibus aptum. ¶ Cæcos gignunt canes, lupi, pantheræ, thôes, Plinius. Author libri de nat. rerum, pantheram femel tantum parere fcribit. Nam cum in utero matris, inquit, coaluêre catuli, maturisque ad nafcendum uiribus pollent, oderunt temporis moras. Itaque oneratam fœtibus uuluam, tanquam obftantem partui,

unguibus lacerant. Vnde illa partum effundit,seu potius dimittit, dolore cogente. Ita postea corruptis & cicatricosis sedibus,genitale semen infusum non hæret acceptum,sed irritum resilit. Nam,teste Plinio,animalia quorum acuti sunt ungues,frequenter parere nequeunt. uitiantur enim intrinsecus se mouentibus catulis, Hæc ille. Leænam quoq; eandem ob causam semel tantum parere, uulgi quondam opinio fuit,quam refellimus in Leone C. Pantheram dicunt parui esse partus,& pauci & difficilis,propter ungues longos & acutos,quibus catuli frequenter uterum matris lædunt, Albertus. Panthera tempore libidinis admodum uocalis est, & ad uocem eius alia eiusdem aut uicini generis animalia conueniunt,Albertus. Leænas cum pardis coire, unde leones gignantur ignobiles,nec iubati, (aut, ut Philostratus refert, fœtus maculosi,) pluribus dixi supra in Leopardi mentione priuatim: & in Leone C. ex Philostrato & alijs. Pardus in Africa abundat, ubi propter aquæ penuriam multa animalia conueniunt ad amnes,& ibi leænæ à pardis adulteratæ generant leones, sed ignobiles,Albertus. Est quando lupi cum pantheris coëunt, unde gignuntur thôes bigenere animal,quod pelle(scilicet maculosa)pantheram refert, facie autem patrem, Oppianus 3. de uenatione. Sed de thôe uarias authorum sententias in historia eius statim post lupum exhibui.

D.

Leopardi gregatim conuersari solent, Albertus. Panther(abutitur hoc nomine pro panthera)sui generis societate gaudet, Isidorus. Pardalis inter animalia illa quæ fortitudine prædita uidentur, magis ingenium muliebre refert, ut corpore etiam formam muliebrem, ut in B. dixi ex Aristotele. Leo contra,uiri,tum ingenium tum corporis speciem. Animo sanè pardalis est pusillo, (μικρὸν. nisi legendum μιαρὸν,id est improbo. sed uetus interpres legit pusillo:)furtiuo & ut paucis dicam doloso, Aristot. Pantheræ cor maximum est proportione,ut & reliquis timidis aut propter metum maleficis, Aristot. & Plinius. Pantheræ ingenium molle est, (ἁβρὸν, effœminatum,) iracundum, insidiosum & fraudulentum(λοχητικὸν καὶ ἐπίβουλον,)timidum simul & audax. His moribus corporis etiam forma respondet, Adamantius. Namer, id est,pardalis in sacris libris tanquam ferocissimum & crudelissimum animal cum lupo ac leone memoratur,ut citaui in A. Fulminei pardi, Claudianus 8. Paneg. ¶ Sapientes Aegyptiorum designaturi hominem qui scelestum suum ac malignũ occultet animum, ne à suis noscatur, pardalin pingunt. Hæc siquidem clanculum alia persequitur animantia, nec sinit impetum ac pernicitatẽ suam innotescere, (μὴ συγχωροῦσα τὴν ἰδίαν ὁρμὴν ἀφιέναι,) qua in illis persequendis utitur,Orus. Quomodo latitans, aut capite saltem occultato, (cum reliquum corpus nihil præ se terribile ferat,)allectas ad se propius sui odoris suauitate feras deuoret,iam supra capite tertio docui: Et ibidem quàm mirabili astutia se mortuam simulans, simias captet, qua de re uide etiam infrà prouerbium, Pardi mortẽ adsimulat. ¶ Panthera perpetuò fera est, Aristoteles. Atqui Albertus & alij recentiores facile cicurari scribunt, præsertim ad uenationis usum, ut supra in Leopardi mentione dixi capite primo: & infra capite quinto pluribus dicetur. Sed utcunq; cicur, nunquam prorsus deponit feritatem,& sæpe ad ingenium redit. Leonibus ac pardis, omnibusq; generis eius, etiam felibus, imbricatæ asperitatis lingua est,ac limæ similis, attenuansq; lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuefacta, ubi ad uicinum sanguinem peruenit saliua, inuitat ad rabiem, Plinius. Picto quod iuga delicata collo Pardus sustinet, Martialis. ¶ Leones, pantheræ & tigrides, fœtus suos uehementer amant,& pro ipsis contra uenatores pugnando, quæuis tela & mortem quoq; contemnunt, Oppianus lib. 3. de uenatione, ubi etiam de iisdẽ ac lyncibus scribit, quod cum ad latibula sua reuersæ catulos sibi ablatos reperiunt, magno & miserabili eos ululatu plangant. ¶ De panthera tradit Demetrius physicus,iacentem in media uia hominis desiderio, repente apparuisse patri cuiusdam Philini affectatoris sapientiæ:illum pauore cœpisse egredi, feram uero circũuolutari non dubiè blandientem,sese conflictantem mœrore,qui etiam in panthera intelligi posset. Fœta erat,catulis procul in foueam delapsis. Primum ergo miserationis fuit non expauescere, proximum ei curam intendere:secutusq; qua trahebat uestem unguium leni iniectu,ut causam doloris intellexit, simulq; salutis suæ mercedẽ,exemit catulos: eaq; cum iis prosequente usq; extra solitudines deductus, læta atq; gestiente: ut facile appareret gratiam referre, & nihil inuicẽ imputare, quod etiam in homine rarum est, Plinius. Similia quædam leoninæ etiam mansuetudinis exempla, in Leone recitaui. Pardalim audio, cum eam à paruula cum hominibus uenator uersari adsuefecisset, atque adeò mansuefecisset, eamq; sanè tanquã amasiã adamaret, & magna cura aleret, ob eamq; rem hœdũ huic, quẽ simul cum ipsa aluisset,eam hœdi esu oblectare cupiens,comedendum dedisset: edere illum,etsi occisus erat, recusasse. Cum enim primo die is ad pastũ obiectus semel fuisset, ab eo ipso edendo se sustinuisse, quia propter cibi expletionem inedia uti necesse haberet. Secundo iterum die hœdus huic allatus est, ab eo similiter, quoniam adhuc fame non premeretur, se continuisse. Tertio die quamuis esuriret quidem, & solito signo cibum requireret,non hœdum tamen suum contubernalem attingere uoluisse, sed illo relicto,alterum sumpsisse. Homines autẽ suos intimos & pernecessarios non modo produnt, sed sæpe etiã in fratres & parentes multa perfidiose faciunt & improbe & malitiose, Aelianus. Androclis serui historiam,qui fugitiuus in Africa à leone nutritus fertur toto triennio, deinde captus & feris Romæ obiectus,inter quas fortuitò idem leo captus erat, ab eodem agnitus & contra pantheram defensus est,in Leone retuli cap. quarto.

¶ Panther (abutitur hoc nomine pro panthera) omnium animaliũ amicus est, excepto dracone,

Isidorus absq; authore. Ego pantheram omnibus inimicam dixerim. Panthera dicitur infesta esse draconi, & draconem ea uisa ad cauernas refugere, Albertus. Alfhed (id est leopardus minor) lupos libenter interficit, Albertus. Ante paucos annos statim post mortem Galliarum regis Francisci leopardos audio, marem & fœminã, siue dimissos negligentia aut malignitate custodis, siue per uim è cauea egressos, in syluas aufugisse, & circa Aureliã plurimos homines laniasse, & sponsam aliquãdo ad nuptias ducendã in uico rapuisse, & inuenta mulierum cadauera quarum illi mamillas tantum deuorassent. ¶ Hyæna pardalim odit, Aelianus. Hyænæ pantheris præcipuè terrori esse traduntur, ut ne conentur quidem resistere: & aliquid de corio earum habentem non appeti: mirumq; dictu, si pelles utriusq; contrariæ suspendantur, decidere pilos pantheræ, Plinius. Superiorem ab inferiore uictum significare uolentes Aegyptij, duas pelles pingunt, hyænæ unam, alteram pardalis: hæ enim pelles si simul ponantur, pardalis quidem pilos abijcit, hyænæ uero non, Orus. Mygale, id est mus araneus, pantheras terret, Philes. Gallinaceo iure perunctos pantheræ leonesq; non attingunt, præcipuè si & allium fuerit incoctum, Plinius. Leopardus uiso hominis craneo, fugit, Aesculapius.

E.

Leopardus cicuratus & ad uenationem dimissus, nisi tertio quartóue saltu præda potiatur, succenset adeò ut nisi sanguine placetur, in uenatorem insiliat, Albertus. Plura uide supra in A. in Pardo, Leopardo & Alfhed. Ego dum hæc scriberem accepi à quodam oculato teste, in aula regis Galliarum, leopardos duorum generum ali, magnitudine tantum differentes: maiores rituli corpulentia esse, humiliores, oblongiores: alteros minores, ad canis molem accedere. Et unum ex minorib. aliquando ad spectaculum regi exhibendum à bestiario aut uenatore equo insidente à tergo super stragulo aut puluino uehi alligatum catena: & lepore obiecto dimitti, quem ille saltibus aliquot bene magnis assequutus iugulet. Venator leopardum recepturus, accedit auersus & frustum carnis retro inter crura protensum porrigit, ne si faciem obuerteret ab eo inuaderet: et rursus loro alligatum manu demulcet ac reducit ad equum: ille in sedem suam facile resilit. Idem narrauit, tauro aliquando & leone simul emissis, leonem placidiorem nihil in taurum fuisse molitum, ac sponte ad caueam suam regressum: deinde duos leopardos eductos, statim uiso tauro in eum insilijsse: quem & iugulassent, nisi bestiarij funibus alligatis ad catenas eorum, quibus teneri solent, eos retraxissent. Senatusconsultum fuit uetus ne liceret Africanas (pãtheras intelligo, de quibus & proximè dixerat. Vide in A.) in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunus plebis, permisitq; Circensium gratia importare. Primus autem Scaurus ædilitate sua uarias cl. uniuersas misit, deinde Pompeius Magnus quadringentas decem, diuus Augustus quadringentas uiginti, Plinius. Picto quòd iuga delicata collo Pardus sustinet, Martialis.

¶ Aconitum primum alio nomine pardalianches à strangulandis pantheris uocatur, ut Dioscorides, Plinius & alij tradiderunt. De herba ipsa copiose disserui in Lupo a. & eam esse ostendi, quæ hodie paucissimis locis cognita, in montibus Sabaudiæ & Galliæ Italiam uersus tora uocatur, &c. Hîc plura adijciam, non ad herbæ historiam, sed pantheræ, quæ radice eius trita & in carnibus obiecta extinguitur: quod sues etiam, & lupi & bestiæ omnes Dioscoride teste patiuntur. Tangunt (id est aspergunt) carnes aconito, necantq; gustatu earum pantheras, nisi hoc fieret repleturas illos situs. Ob id quidam pardalianches appellauêre. At illas statim liberari morte, excremẽtorum hominis gustu demonstratum, Plinius. Panthera cum uenenum pardalianches ederit, quo leones etiam intereũt, stercus hominis quærit: eo enim ipso iuuatur. quocirca uenatores stercus ibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua in uase, ne procul bellua abeat, petens suum medicamentum: itaq; insiliens ibidem, & spe capiendi perseuerans, in se efferenda emoritur, Aristot. Pantheras perfricata carne aconito (polline eius, nimirum) barbari uenantur. Occupat ilico fauces earum angor, quare pardalianches id uenenum appellauêre quidam. At fera contra hæc excrementis hominis sibi medetur: & aliâs tam auida eorum, ut à pastoribus ex industria in aliquo uase suspensa altius, quàm ut queat saltu contingere, iaculando se appetendoq; deficiat, & postremò expiret: alioquin uiuacitatis adeò lentæ, ut eiectis interaneis diu pugnet, Plinius. Hyrcani pantheras frequentius ueneno, quàm ferro necant. Aconito carnes illinunt, atq; ita per compita spargunt semitarum. Quæ ubi esæ sunt, fauces earum angina obsidentur, (&c. ut Plinius,) Solinus. Auditum est pantheras quæ in Barbaria uenenata carne caperentur, remedium quoddam (excrementum hominis forte nominare noluit) habere, quo ut essent usæ, non morerentur, Cicero 2. de nat. deorum. Panthera & pardus (Arabicè legi puto, alnemer & alfhed, hoc est leopardus maior & minor: sic enim in aconiti mentione apud Auicennam in Bellunensis æditione legisse memini) deuorato ueneno, stercus hominis quærunt, quo gustato euadunt, Auicenna. Pardalin (inquit Pollux) tum alijs modis capiunt, tum aconito pharmaco cibis (σιτίοις. Dioscorides & alij melius, carnibus) admixto: unde fera uentris profluuio exhauritur, & sępe uiua capitur. Pardalis intelligens aconitum sibi uenenum esse: non prius degustat quàm excrementum hominis, utpote antipharmacum prope se uiderit: quamobrem pastores excrementum in arborem ea altitudine suspendunt, ad quam pardalis peruenire saltu non possit. Hoc uiso fera tanquam præsente remedio, aconitum edit: deinde medicamentum petens, crebris tandem assultibus defessa, aut moritur, aut à pastoribus interimitur, Scholiastes Nicandri. Sed ridiculus est aconitum à panthera edi scribens, non carnes aconito imbutas: & cum plurimum rationis ei tribuat, ut quæ &

uenenum & remedium suum agnoscat: rursus omnem ei rationem aufert, quæ uenenum sciens ac prudens deuoret. Leones, lynces, pardales, pantheres, ursi, capiuntur aconitico ueneno ad eum admixto cibum quo quodque eorum delectatur, &c. aut foueis, ut pluribus retuli ex Xenophonte in Leone E. Aristoteles in Mirabilibus non pardalianches, sed pardalion (παρδάλειον) hoc uenenum nominat, cuius uerba recitaui in Lupo a. ¶ Est & apocynon uenenosa herba, quam similiter pardalianches appellari in nomenclaturis apud Dioscoridem legitur. Necantur apocyno canes, lupi, uulpes, pantheræ, & omnes quadrupedes: Vide in Cane c. Herba quæ leopardi herba dicitur, leopardus terretur: & herba quæ leopardum strangulans dicitur, interficitur, Rasis ut quidam citat: Est autem posterior herba, non alia quàm aconitum primum: prior quæ sit, non facile dixerim: nam præter allium herbam quæ ei aduersetur non legimus. ¶ Pisces quidā nigri uenenati in Armenia reperiuntur: quos contritos in ouium aut caprarum discissum latus abdunt: quod cum pardalis, leo aut lupus gustârit, continuò moritur, Aelianus. Si uenatori res sit cum alia fera quàm apro, uenabulum tenere oportet pedibus non tantum diuaricatis, quantum in pugna aduersus aprum: nam feræ quędam, ut pantheræ & leones, cursu ad uenatorem usque delatæ, cum propè sunt, insiliunt. Dirigendus est autem ictus ad pectus & cor, tanquam uulnere in illis eo in loco maximè letali futuro, Pollux.

¶ Vbi proficiscentis ad aquam ex spelunca pardalis, uenatores tritam uiam obseruarunt, ibidem rotundam & altam scrobem (minorem multò quàm pro leone capiendo) faciunt, in cuius medio columnam ligneam (non lapideam ut pro leone) defigunt; ex ea catellum (non agnum ut pro leone, aut hœdum) suspendunt, cuius testiculos tenuibus uinculis constringunt. Is uinculorum dolore pressus gemit, & latrans suo sono pardalim ad se commouet. Hæc non mediocri uoluptate gestiens, illuc se magnis saltibus incitat, & nullum dolum esse existimans, in positas insidias incidit, Oppianus libro 4. de uenatione. Eundem capiendi modum libro 3. de piscibus describit, pro similitudine adhibens, quo admones etiam dicti pisces similiter capiantur in nassas illecti, in quibus paruos pisciculos natantes uiderint, &c. Sed uersus poëtæ adscribam, ut res tota clarior fiat.

Ὡς δέ τις ἐν ξυλόχοισιν ὀρέστερος ἀγροιώτης
Δῆσε κυνὸς σφίγγων ἀκρὰ μήδεα. τοῦ δ᾽ ὀδυνήσιν
Ἔρχεται, ἀμφὶ δέ οἱ σύνεται δρυός. ἡ δ᾽ ἀΐουσα
Μαιομένη. τάχα δ᾽ ἧξε, καὶ ἔδρακε. τὸν μὲν ἔπειτα
Εἰλεῖται περιεστῶσα. μέλει δέ οἱ οὐκέτι δαιτός,
Θηεῖ πάγχυ ἤρτυμεν, ἀπλωεῖ δ᾽ ἔνδοθι δεσμῷ
Ἠχήεις ὀρυμαγδὸς ἀπόπροθι τειρομένοιο
Πάρδαλις ἰάνθη τε καὶ ἔδραμεν ἴχνος αὐτῆς
Ὕψοσ᾽ ἀναρπάζει κρυπτὸς δόλος. ἡ δ᾽ ἐνὶ βόθρῳ
Ἀλλὰ φόβος. τῇ δ᾽ οὔτις ὑπέκδυσις ὄδιν ἑτοίμη.

Idem alibi contra feras diuersas, equos etiam colore diuersos uenatori eligendos consulit: contra ursos, glaucos: contra apros, fuluos aut ignis colore: contra pantheras, δαφοινὸς, id est ruffos aut puniceos. Pardales cum Mauri uenantur, eiusmodi insidias collocant, ut intra ędificatiunculam lapidibus quam primo struxerint, putrescentis iam carnis frustum ex longiore funiculo appendant: deinde ex arundinibus ianuam rara structura imponant, per eas ut fœtidæ carnis odor emanet, & longe lateque uagetur. Hunc inclusum fœtorem feræ bestiæ sentiunt: nam quodammodo tetris odoribus delectantur. Itaque huius cibi appetitione, huc illuc circunferuntur, & tanquam quadam amatoria illecebra attactæ, & incidunt in laqueos, & infelici esca constrictæ tenentur, Aelianus interprete Gillio. Volaterranus eundem locum paulò aliter & breuius uertit, hoc modo: Capiuntur pardales in Mauritania loco lapide substrato, laqueis præparatis, carneque apposita: ad cuius odorem per conualles subiectas delatum flatibus uentorum festinantes, in insidias incidunt. ¶ Leopardus diligit uinum & inebriatus capitur, Rasis & Albertus. Oppianus modum etiam quo inebrientur elegantissimè describit: Vbi primum (inquit) in Libya paruum fontem animaduerterunt, nō copiosum nec longius emanantem, sed intra se consistentem, & sub arenam subeuntem, unde pardales prima luce bibere soleant, eò uenatores noctu amphoras permultas (uiginti) suauis uini plenas afferunt, quod iam undecim annos in dolijs bene conditum constitit. Ac nimirum posteaquam hoc idem in fontem infuderunt, inde non procul sedent stragulis tecti. nam nulla alia re se occultare possunt, neque enim sane lapidum, neque arborum tegmenta inueniuntur: ibi enim sola terrarum ab arboribus nuda ex omni parte ad uidendum patent. Eæ autem ardenter sitientes & grauem sitim depellere cupientes, ad nigrum iam fontem accedunt, & simul ut uini, cuius studiosæ sunt, potione sitim expleuerunt, statim primo saltatione ludunt, deinde sensim obdormientes humi sternuntur. Itaque arctè & grauiter dormitantes, nullo negotio comprehenduntur.

¶ Leopardorum pelles ad nos etiam adferuntur, quanquam rarius: frequentius in Galliam. Pellem uidi uenalem tribus uel quatuor aureis Gallicis: sunt qui præstantiores aureis sex uel septem indicent. Maurorum pedites leonum & pardalium pelles induunt, & dormituri substernunt, Strabo. Pastorales homines qui loca inter Caucasum montem & fluuium Cophēna tenent, Apollonio cum socijs transeunti leonum ac pantherarum carnes, & earundem ferarum pelles à carnibus nuperrimè direptas donabant, Philostratus. Plura de pantherinis pellibus, uide infra in e.

F

Agriophagi populi in Aethiopia (occidentem uersus, Solinus) pantherarum & leonum carnibus uescuntur, Plinius 6.30. Inde nimirum & nominati sunt, quòd bestias edant agrias, id est feras. Pantheris uesci uidentur etiam qui inter Caucasum montem & fluuium Cophēna habitant; lege Philostrati uerba in fine præcedentis capitis. Pardales & pantheres edunt aliqui. Galenus de alimentorū

facultate

facultate 3.1. cum proxime dixisset aliquos etiam asinis & camelis uesci, homines scilicet tum animo tum corpore ὀνώδεις καὶ καμηλώδεις. Caro leopardi calida est & sicca, Rasis & Albertus.

G.

Tradiderunt aliqui, si corium leopardi (altamur, lego alnemer) substernatur, non accedere serpentes, aut si stragulum inde fiat: sed eius qui hoc retulit nulla est authoritas, Auicenna. ¶ Quomodo pantherarum & leonum pinguia curari oporteat, ex Dioscoride & Plinio præscripsimus in Tauro. Leoninus adeps calidissimus & siccissimus est, &c. proximus ei pardinus, pardino ursinus, Syluius ex secundo Galeni ad Glauconem. Pinguedo leopardi crassa est & acris: subtilitas eius apparet in his qui patiuntur pulsum temporum & reuolutionem capitis (uertiginem,) si odor eius inter assandum recipiatur, Rasis. Albertus aliter: Vtilis est paralyticis, & pulsum cordis patientibus, & reuolutionem, si odor eius inter assandum recipiatur. Seuum leopardi mistum cum oleo laurino, si cum eo inungatur scabiosus, cuius scabies scindit cutem, (quæ nominatur artrath, Rasis. Impetigines intelligo, quas Galli dartres appellant,) confert, Albertus. ¶ Sanguis leop. utilis est tumori uenarū (uenarum crurium, Ras. uarices puto intelligens,) si eo calido confricentur, Idem. ¶ Caro leop. calida & sicca est, Idem. ¶ Cerebrum eius mistum cum aqua erucæ & modico zambac, potum mitigat dolorem uteri, Rasis. Albertus aliter: Cerebrum eius cum succo erucæ, genitalibus uiri illitum, confirmat coitus facultatem: medulla uero pota uteri dolores tollit.

¶ Leopardi fel potum (intra corpus sumptum) e uestigio interficit, Bertrutius: qui etiam de leonis felle idem scribit, nescio quàm uere, cum authorem non habeat. Plinius etiam mustelæ syluestris fel uenenosum esse scribit. Leopardi quidem felli (aut etiam pardi, ut Cardanus scribit) uim istam letalem Arabes tantum attribuunt. Recentiores quidam obscuri idem de felle unciæ scribunt: ego unciam, ut supra dixi, pantheram siue leop. esse conijcio. Qui biberit fel leop. (alnemer) euomit bilem uiridem aut pallidam, & naribus percipit odorem aloës (& ore saporem aloës, Matthæol.) & incidit in icterum maximo periculo mortis: quòd si tres horas superauerit, melius speratur. Procurandus igitur maturè est uomitus, tum danda antidotus ei peculiaris, quæ recipit, Terræ Lemniæ, baccarum lauri ana partem i. coaguli capreoli partes iiij. seminis rutæ & myrrhæ, ana partem semis: excipiantur melle. dosis est magnitudo nucis. & mox iterum euomat, & fiat balneum ex aqua in qua res odoratæ sint decoctæ, Auicenna 4. 6. 2. 13. Inducit hoc uenenum omnia symptomata quæ napellus & morsus uiperæ, & ijsdem remedijs curatur, Matthæolus ex Aponensi. Leopardus animal est calidissimum, quod uel ex maculis nigris & uelocissimo eius motu est conijcere: itaq; fel etiam eius suo calore urit humores, & intra sex horas interficit. Adhærendo musculis uentriculi facit spasmum. Scythæ sagittas eo inficiunt ut celerius interficiant, Ferdinandus à Ponzetto. Idem antidotum eandem quā Auicenna præscribit: Mihi tamen, inquit, uidetur, potius esse propinanda antipharmaca frigida corroborantia, & utendum balneo aquæ odoriferæ, deniq; eodem modo curandum quo uenenum napelli. Lapis quem linguam serpentis uocant, sudore suo arguit fel leopardi, uiperam, napellum, Matthæolus ex Aponensi. Leopardi fel recens sumptum, letiferum est uenenum, siccatum uero uehementiam illam amittit, (Albertus hæc deprauauit.) aurei pondere sumptum, necat eodem die. Nuper cum rex cuidam ex sui regni principibus huius fellis recentis drachmæ (unciæ, Albertus: non rectè) pondus propinasset ex uino pu. (puro,) postridie cum dormire cœpisset mortuus est, Rasis citans Aristotelem, apud quem nihil tale legi certum est. Idem fel pondere dauic (paruo pondere, Albertus: Bellunensis danich scribit, quę sit sexta pars drachmæ) sumptum cum cypho aquæ decoctionis caryophyllorum, (cum aqua simpliciter, Albertus,) prohibet generationem & inducit sterilitatem, Rasis.

¶ Testiculus leop. dexter à muliere etiam prouectæ ætatis sumptus, menstruam purgationem desitam ei restituit: & si pergat edere, sæpius purgabitur: quod si libeat sistere, propinabis ei semen psyllij recentis, Rasis & Albertus.

¶ Remedia ad morsus leonum, pantherarum & ursorum, ex Aëtij 13. 3. uide in Leone G. Bestiæ rapaces, ut leopardus (alnemer,) leo, & alfhed, non tam innoxiæ sunt morsu quàm canes & homines: sed dentes eorum & ungues non prorsus uacant ueneno: quare danda est opera ut curentur imprimis cum attractione, quanquam leui: deinde uulnus sanetur, Auicenna.

H.

a. Ferarum uocabula quædam peregrina sunt, ut panthera, leo, utraq; Græca, Varro. Πόρδαλις mas uocatur, ἀπὸ τοῦ πορδάλλεσθαι: fœmina autem πάρδαλις, ἀπὸ τοῦ παρδάλλεσθαι, Hesychius: sic enim legi debet, ex Eustathio in Iliados ρ. Hinc natum puto errorem qui apud innominatum in eundem librum Scholiasten habetur, his uerbis: Πάρδαλις τὸ ζῶον, ἡ δὲ δορὰ παρδαλῆ, ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ πορσάλλεσθαι, ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ περιβάλλεσθαι. Prorsus enim ridiculum est aliud etymon primitiuo, aliud deriuato assignare: quare facile conijcio grammaticum aut librarium aliquē, qui Eustathij aut alterius uerba aut malè legerit aut nō sit assecutus, tam ineptè scripsisse. Suidas quoq; pordalin marē, pardalin fœminā facit. Pordalin, inquit Varinus, poëtæ proferūt παρὰ τὸ πορδάλλεσθαι, abundante delta. Cæterū in Rhetorico lexico legitur pordalin communem esse uocem, pardalin Atticam. Homerus animal intelligens primam syllabam per omicron scribit: pellem uerò, per alpha, Hæc ille. Sed sciendum est apud Homerum pro animali utroq; modo scriptum reperiri: pro pelle uero, semper quidem per alpha in prima syllaba, non πάρ-

δαλις tamen, ſed παρδαλῆ aut παρδαλέη ſcribitur, eadem ſcilicet terminatione qua aliorum quoque animalium pelles: quod clarius teſtatur Varinus in uoce παρδαλέη. Ego pordalin per o. non ſolū apud poëtas, ſed hiſtoricos etiam inuenio: & apud utroſque pordalin aliquando in fœminino genere, pardalin in maſculino, contrà quàm grammatici obſeruarint, ſiue ita ſcripſerunt authores, ſiue librarij deprauarunt. Mihi aliquando in mentem uenit, fieri poſſe ut pardalis uox origine ſit Hebraica, à pardes, id eſt, horto: quòd macularum oculis tanquam floribus pellis eius pulcherrime ornetur: ſic cêpus etiam ſimiarum generis à coloris elegantia nomen adeptus uidetur, ut κῆπος, id eſt, hortus diceretur. Πορδαλίδεσσιν in datiuo plurali, Oppianus: uſitatius autem πορδαλίεσσι diceretur: ut reliqui caſus πορδάλιες, πορδαλίων, apud eundem.

¶ Epitheta. Panthera picta, ferox, multicolor, Textor. Pictarum fera corpora pantherarum, Ouid. 3. Metam. ¶ Pardus celer, Lucanus lib. 6. Fulminei, Claud. 8. Paneg. Sublimis, Iuuenal. Sat. 11. Virides, Claud. 3. Paneg. Item uolucer, pernix, leuis, apud Textorem. ¶ Πορδαλίων γένος ἄγριον. Πορδάλιες ὀλοαί, θοαί, δαφοιναί. Πόρδαλιν αἰολόνωτον ὁμοῦ ξυνήν τε καμήλῳ, de camelopardali. Et mox Ἀμφίσσας ῥινοῖσιν ἀναιδέσι πορδαλίεσσι φαίδιμον, ἱμερόεν, πιθασὸν γένος ἀνθρώποισι. Θῆρες ὠμοβόροι, ὀλοοῖσι κορυσσόμεναι ὀνύχεσσι. Φιλάκρητοι, id eſt, uini amantes, Hæc omnia Oppianus. Ῥινὸς δαιδάλεος, de pelle pantheræ, Idem. Λασιόστερνοι, Agathias in epigrammate. Θήρεσι πελώροις, Nicander in Aconito.

¶ Panthera uocabulum Græcum eſt, à quo etiam & rete quoddam panther, Varro. Pantheron ſiue pantherum retis genus eſt, ex eo nomen habens, quòd omnes aues uenetur & concludat, eadē ferè ratione qua panagron, quod rete piſcatorium eſt. θήρα uenatum ſignificat, & ad aucupium quoque contrahitur, unde ὀρνιθοθήρας, id eſt, auceps. Hoc rete humi exporrectum, & in oblongam tenuitatem contractum, tegitur quiſquilijs, ne ab auibus prouideri poſſit. Deinde quum opus eſt adducto magna ui fune, repente expanditur, ineſcatasque aliquot diebus auiculas uno ictu uniuerſas contegit, (noſtri uocant **Zuckgarn**, Galli retz faillant.) Veluti quum futurum iactū retis à piſcatore emimus, aut indaginem plagis poſitis à uenatore, uel pantheram ab aucupe. nam etiamſi nihil capit, nihilominus emptor pretium præſtare neceſſe habebit, Vlpianus de Actio. empti. & uendit. Obſeruauit hæc Budæus. Scoppa Pollucem citat qui retia quædam pardales nominet, quod ego apud Pollucē non inueniri puto. De pantheræ retis uſu ad capiendas anates lege Creſcentienſem 10. 17. ¶ Pantherinum, pantheræ ſimile & uarium, ut pantherina pellis Plinio. Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus, Plautus Epid. Menſis ex cedro præcipua dos in uena criſpis, uel in uertice uarijs. Illud oblongo euenit diſcurſu, ideoque tigrinæ appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ uocantur, Plinius 13. 15. Hic ubi legitur in uertice uarijs, uetus lectio erat, in uertice paruis. Vbi Hermolaus, Legendum quidam putant peruijs, aut certè, uarijs. quoniam pantherinæ dicantur. pantheras autem non modo uarias eſſe conſtat, ſed & uocari. Fiebant & menſarum pedes eborei, pardorum aut pantherarum effigie. Olim ex quauis arbore menſa fiebat: At nunc diuitibus cœnandi nulla uoluptas, &c. niſi ſuſtinet orbes Grande ebur, & magno ſublimis pardus hiatu Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes, &c. Iam nimios, capitique (cum ſcilicet menſæ portantur capite, id eſt, orbe uel tabula pedibus impoſita,) graues, Iuuenalis Sat. 11. ¶ Ariſtophanes alicubi meretricem πόρδαλιν uocari ſcribit, Pollux: nimirum ex colluſione nominum in prima ſyllaba. meretricem enim uulgò πόρνην uocitant. Accedit & natura animalis, rapax & impudens, unde & Lupa & Leæna & Leontium meretricum nomina fuerunt propria. Eſt & Pantheris, ut Varro ſcribit, muliérculæ nomen, pulchre conueniens ſcorto, quod omnes ſine diſcrimine ad ſe alliciat & captet. ¶ Ἤπα δὲ καὶ τύμπανα καὶ κύμβαλα σκιῶν ἂν καὶ ταῦτα εἴη, καὶ παρδάλῳ, καὶ λέοντι, καὶ σανίς, καὶ λεύκωμα, Pollux 10. 42. Eſt autem locus obſcurus, & ut coniicio deprauatus. neque enim uel ex præcedentibus uel ex ſequentibus ſenſum ullum colligas. Παρδάλειος uel παρδάλεος, quod ad pardalim attinet, Etymologus. Παρδαλωτός, referens colorem pardalis, uarius, ut quidam in Lexicon Græcolat. retulit. Bacchum tauro & pardali aſſimulant, quod eiuſmodi ſint homines ebrij, nempe uiolenti & iracundi ut taurus: & pugnaces ac belluini, ὅθεν καὶ τὸ παρδαλῶδες, (id eſt, unde pardalis ſimilitudo conficta eſt,) Plato lib. 2. de legibus. ¶ Pardalium, unguenti nomen, ſic dictum quòd pardalis, quæ ſola ex animantibus odorata (belluis, non homini, ut in c. dixi) creditur. Fuerat & pardalium in Tarſo, cuius etiam compoſitio & miſtura obliterata eſt, Plinius lib. 13.

¶ Icon. Pardus eburneus, menſæ pes: Vide paulò ante in menſis pantherinis.

¶ Sunt & à leonis pelle & pantheræ nominatæ gemmæ, leontios, pardalios, Plin. Et alibi, Tradunt Perſicum ſmaragdi genus uiſum implere quem non admittant, felium pantherarumque oculis ſimiles, nanque & illos radiare, nec perſpici: eoſdē in Sole hebetari, umbris refulgere, & longius quàm cæteros nitere. Lapis pantherus, ſecundum Albertum, multos habet colores, nigrum, uiridem, rubeum, & alios plures. Inuenitur autem pallidus, purpureus & roſeus. Affertur plerunque ex India. A geſtante inſpici debet mane oriente Sole. ſic efficacem fieri aiunt: habere autē totidem facultates quot colores habet, ut Euax etiam ſcribit, Syluaticus.

¶ Pardale herba, quæ alio nomine leontopetalon uocatur: uide in Leone a. Pardalianches, aconitum primum, uel apocynon: de quibus in E. dictum eſt.

¶ Camelopardalis fera, uulgò giraffa, capite, oculis, colore, pilis, & cauda, Diodoro teſte, pardalim refert; ungulæ fiſſura camelum, &c. ex qua & pardali naſci creditur. ¶ Pardalus auicula quædam

dam perhibetur, quæ magna ex parte gregatim uolat, colore tota cinereo, &c. Aristoteles. Hesychio non πάρδαλος, sed παρδαλις, auicula quædam est. ¶ Pardalis etiam inter cete est. Pardalis piscis, ut ij qui ipsum uiderunt, dicunt, in mari rubro nascitur, colore & maculis orbiculatis similis terrenæ pardali, Aelianus.

¶ Mare circa Taprobanam infinitos pisces procreare ferunt, habentes capita leonum, pantherarum, arietum aliorumq́; animalium, Aelianus.

¶ Pantheris nomen mulierculæ, Varro: paulò superius dixi nomen hoc esse meretrici aptum.

¶ Mons leopardorum distat à Tripoli duabus leucis, uide supra in A.

¶ b. Non crederes leones & pantheras esse, quum tibi quales essent dicerentur? Cicero 1. de Nat. Gryphum corpori maculas ut pantherarum inesse aiunt, Pausanias in Arcadicis. Extrema regio Arabiæ cepos fert, qui faciem leonis habent, corpus reliquum pantheris (πάνθηρος) habent, magnitudinem capreæ, Strabo: sed alius à panthera panther est, de quo post lupum diximus. Onesicritus formicarum Indiæ scribit se uidisse pelles pantherinis similes, Gillius ex Arriani opinor Indicis. Ταῖσι δὲ γλαυκιόωσαν ἐθήκατο πυρὸς ὀπωπὴν, Καὶ γλήνας θώρηξε, κατέγραψεν δ᾽ ἐπὶ νώτῳ Ῥινὸν ὀπωπείνοισι, (lego ὀπωπαῖς: nam & alibi maculas huius feræ ὀπωπὰς uocat, Plinius oculos, utpote rotundas: sicut & in cauda pauonis oculos aut gemmas,) καὶ ἄγρια θήκατο φῦλα, Oppianus de Bacchi nutricibus in pantheras mutatis.

¶ c. At catuli pantherarum, scymniq́; leonum, Lucilius. Παρδαλιδεῖς, παρδάλεων σκύμνοι, Varin. sic & λεοντιδεῖς, leonum catuli. Troiani antehac similes erant fugacibus ceruis, αἵ τε καθ᾽ ὕλην θώων, παρδαλίων τε, λύκων τ᾽ ἤϊα (βρώματα) πέλονται, Homerus Iliad. ν.

¶ d. Οὐδέν ἐστι θηρίον γυναικὸς ἀμαχώτερον, οὐδὲ πῦρ, οὐδ᾽ ὧδ᾽ ἀναιδὴς οὐδεμία πάρδαλις, Aristophanes. Οὔτ᾽ οὖν παρδάλιος τόσσον μένος, οὔτε λέοντος, οὔτε συὸς κάπρου, &c. quanta Panthi filij suis uiribus nimium freti superbiunt, Homerus Iliados ρ. Item Iliad. φ. de pardali scribit, eam è sylua uenatori obuiã prodire, nec metuere canes, & si uulnerauerit eam uenator, ferro etiam transfixam non remittere priusquã aut inuadat uenatorem aut extinguatur. Καὶ περί τ᾽ ἐν δουρὶ πεπαρμένη οὐκ ἀπολήγει Ἀλκῆς, fortem ac pertinacem ad uindictam animum indicans, Varinus in Παραβολή. Sic & Oppianus libro 2. de piscibus, pardalin scribit in spectaculis sponte irruere in uenabulum opponentis se ei hominis:

Ὡς δ᾽ ὅτε θηροφόνων τις ἀνὴρ δεδαημένος ὄργων Λαῶν ἀμφὶ δόμοισιν ἀγειρομένων ἀγορῆσι
Πάρδαλιν οἰστρηθεῖσαν ἐνὶ ῥοίζοισιν ἱμάσθλης Ἐγχείῃ δέχεται τανυήκεϊ δοχμὸς ὑποστάς.
Ἡ δὲ καὶ εἰσορόωσα γένυν θηκτοῖο σιδήρου, Ἄγρια κυμαίνουσα κορύσσεται, ἐν δ᾽ ἄρα λαιμῷ
Ἥν τε δόρυ δέξατο χαλκήλατον ἔσπασεν αἰχμήν: Sic murena locustæ marinæ aculeis sponte se implicat & infigit.

¶ e. Venatio data leonum & pantherarum, Liuius 9. belli Maced. Vide scripta ex Oppiano in fine præcedentis partis proximè. Linei thoraces in pugna ferrum uiolenter adactum transmittunt: uenantibus uero conueniunt: suffringuntur (ἐναποκλῶνται) enim in eis tum leonum tum pardalium dentes, Pausanias in Atticis.

¶ Antiphilus pinxit nobilissimum Satyrum cum pelle pantherina, quem Aposcoponta appellãt, Plinius. Demissa ab læua pantheræ terga retorquens, Vergil. 8. Aeneid. Παρδαλῆ, pellis pardalis, Pollux. Vide quædam supra in a. Cælius pardaleam nuncupari scribit, ut leonis leonteam. Παρδαλέη & παρδαλέα, & per synæresin παρδαλῆ, exuuium pantheræ, Varinus. Paris Iliad. secundo pugnat, παρδαλέην ὤμοισιν ἔχων καὶ καμπύλα τόξα. Et Menelaus Iliados 10. Παρδαλέῃ μὲν πρῶτα μετάφρενον εὐρὺ κάλυψε Ποικίλῃ. Chiron Orpheo donat νεβρὴν παρδαλέην, ut in Orphei Argonauticis legimus: intelligenda est autem forte νεβρὴ, id est hinnuli pellis pantherinæ instar maculosa. Ἀμφὶ δὲ παρδαλέᾳ στέγετο φρίσσοντας (τὸ φρίσσειν περιαποδυάζοντας) ὄμβρους, Pindarus in Pythijs. Πέμψω δὲ πορφυρίωνας εἰς τὸν οὐρανὸν Ὄρνις ἐπ᾽ αὐτὸν παρδαλᾶς ἐνημμένους, Aristoph. in Auibus. Vbi Scholiastes, Porphyriones dixit pantherarum pellibus indutas, per iocum: quoniam pennæ earum cœruleæ sunt. Citat etiam Suidas in Παρδαλῆ, sic enim scribit cum acuto in ultima. Terram Eremborum, id est Troglodytarum παρδαλέῃ comparat Dionysius Afer: quòd propter Solis adustionem uaria sit, ut in B. retuli. Pardalea conuestitus dicitur, qui est moribus uarius, & uelut πολύστικτος, id est multis interpunctus notis, Cælius & Varinus in Παρδαλέη.

¶ h. Apud Chaones adolescens quidam nobilis Anthippen amauit: & cum aliquando in sylua quadam simul essent, tum forte fortuna regis filius Cichyrus pardalin fugientem in eam usque syluam persequens, iaculum in eam intentat, aberransq́; puellam ferit. Opinatus autem se feram esse iaculatum, equum propius adigit: & quum uideret adolescentem in uulnere puellæ manus habentem amens factus, ac uertigine affectus, ab equo in præruptum ac petrosum locum delapsus est, ubi sanè interijt. Chaones autem in honorem regis eundem locum muro cinxerunt, & ciuitatem Cichyrum appellarunt, Parthenius in Eroticis. ¶ Bacchum tauro assimilãt & pardali, quòd homines ebrij belluarum istarum ingenia referant, & omnia uiolenter agãt. quidã enim iracundi fiunt taurorũ instar: & pugnaces ferìq́; ut pardales, Plato lib. 2. de legibus citante Athenæo lib. 2. Ὀρθῶς δὲ καὶ ταύρῳ ὁ Λυαῖος (addo, παρεικάζεται, ex Platone) παρά τε τοῖς ἄλλοις καὶ Λυκόφρονι, ἔτι δὲ καὶ παρδάλει, Varinus in Λυαῖος. Pantheram Baccho sacram esse dixi in c. ex Philostrato. Hinnuli pellem, (nebridem,) Bacchi more (διονυσιακῶς) gestare dixeris hominem timidum, ebrium, uarium, inconstantem; propter

uarias nebridum maculas, Varinus in παρδαλῆν: Videtur autem eandem ob causam & nebris & pantherina pellis Baccho attributa: cum utraque similiter maculosa sit: proinde hominem quoque uarij & inconstantis ingenij pardaleam gestare prouerbialiter dixeris. Bacchum à iugo pardalium uehi, & in comitatu eius pardales esse fingunt, siue propter uarietatem coloris (uuarum: Vide in Nebride in Ceruo H.e.) sicuti & nebridem gestare fertur tum ipse tum Bacchæ: siue quòd utcunque fera ingenia moderata uini potione mansuescant, Phurnutus. Eadem scilicet ratione lynces etiam Baccho sacræ sunt: Vide in Lynce h. item axis, quam Ctesias in India nasci scribit, hinnuli pelle, pluribus candidioribusque maculis. Bacchus aliquando effictus est in curru pampineo & triumphans, qui pantheris modo, modo tigribus (& ipsis maculosis) ac lyncibus trahebatur, Gyraldus. Nutrices Bacchi mulieres in pantheras mutatæ deuorarunt Pentheum mutatum in taurum propter contumelias quibus Bacchum affecerat, ut prolixè fabulatur Oppianus de uenatione libro 3.

PROVERBIA.

Pardi mortem assimulat, θάνατον παρδάλεως ὑποκρίνεται, dicebatur ubi quis astu alicui perniciem moliretur, ueluti cum Brutus stupidum ac dementem ageret, ut in posterum imperio potiretur. Id adagium ad quendam apologum referunt. In Maurusia simiarum ingens copia, &c. Erasm. Refert autem apologum ex Apostolio Byzantio non alium, quàm nos supra capite tertio tanquam ueram historiam ex Aeliano recitauimus, de pardali inquam quæ mirabili astutia se mortuam fingens simias captet. ¶ Pardaleam gestare prouerbio dici potest uir uarius, animo inconstans & fraudulentus, (Vide paulò ante in e.) Varinus. ¶ Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus (namer) maculas suas, & uos poteritis benefacere cum didiceritis malum, Hieremiæ 13. ¶ Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit, Esaiæ 11. ¶ Apologus qui refertur à Plutarcho in Moralibus, interprete Erasmo in prouerbio, Multa nouit uulpes, uerum echinus unum magnum: Cum aliquando pardus uulpem præ se contemneret, quòd ipse pellem haberet omnigenis colorum maculis uariegatam: respondit uulpes, sibi id decoris in animo esse, quod illi esset in cute. Neque uerò paulò satius esse, ingenio præditum esse uafro, quàm cute uersicolore.

DE FELE ZIBETHI.

Hanc iconem doctus & nobilis uir Petrus Merbelius Mediolani ad uiuum depingendam nobis curauit.

FELEM Zibethi hoc loco collocaui, quòd in præcedentibus semel ac iterum statim post pantheram de ea me dicturum promiserim. Nam cum Venetijs essem ante annos aliquot, à doctissimo uiro Petro Gillio audiueram, hoc animal pantheram aut pantheræ genus sibi uideri. Quod ille fortassis ideò credidit, quoniam solas animalium pantheras odoratas esse apud ueteres legitur: nec alia ferè hodie odorata reperiuntur præter zibethi & moschi animalia: sed quod moschum fert, capreolum esse constat. Atqui de pantheris ueteres docent, non simpliciter, nec homini eas bene olere, ut zibethi feles olet: sed animalibus cæteris: quanquam illud etiam dubitandum mihi uidetur, nec uno modo. Primum enim utrum omne animalium genus ad se alliciant, ut uulgò ferebatur olim, non constat: deinde, ut alliciant, odoris'ne an alia quapiam gratia id contingat, meritò dubitatur. Iam corporis quoque figura, nihil ad pantheras: nec amplius puto cum illis commune habet, quàm feles aut noctua cum Minerua: pellis forsitan maculas, sed diuerso modo, & ungues acutos qui uaginis conduntur. Sui igitur generis hoc animal esto: quo autem loco collocetur non admodum refert: neque enim anxiè aut exquisitè de ordinis ratione cuiquam responderim. Ego hoc animal

animal Venetijs uidi apud quendam qui odoramenti ex eo colligendi gratia id alebat: sed describere corporis formam neglexi: quamobrem alienis tantum uerbis mihi utendum erit. ¶ Natura zibethum finxit feli persimilem, sed maiorem, animal quod Hispania mittit, dentibus armatum & ferum ualde, quod nulla temporis longitudine mitescat, pilo asperiore, ore oblongo, ut taxo animali: in huius tam masculi quàm fœminæ genitalibus folliculum genuit, è quo semen argenteo cochleari excipitur, adeò odoris fragrantis, ut uel grana tria, pondus librarum plurium cuiusque arboris odoratissimæ uincant, Cardanus. Longitudo huius animalis, (ut oculatus quidam testis ad me scripsit,) à fronte usque ad initium caudæ, brachium integrum hominis æquat. Crurum altitudo usque ad pedes, trientem brachij. Magnitudo ferè uulpem excedit. Color ferè lupinus est, maculis passim nigris interceptus, per summum dorsum obscurè fuluo colore mixtus. Maxillæ inferius albæ sunt, & pili barbæ albi. Pedes nigri sunt. Latera uentrem uersus albicant, ita ut color albus eò syncerior sit, quo uentri imo propior, Hæc ille. Vir quidam bonus & eruditus hoc animal certo anni tempore incalescere, & seipsum corrumpere, (inire,) atque ita liquorem illum, ceu genitale excrementum emittere, mihi narrauit. Zibethi animal quod equidem sciam non nouit antiquitas: id in felium genere habetur, lingua tamen non aspera ut cæteris felibus: feli ferè simile, pilo duriore, etiam odorato: barbas habet, & oculos noctu lucentes. Odoramentum ex eo colligitur, fœminæ intra genitale & aluum, mari intra genitale membrum & testes, oriculario ueluti instrumēto osseo. Est autem excrementitius quidā lentor, primo butyri colore, qui mox liuidus redditur, singulis diebus drachmæ pondere. Carnibus duntaxat uescit crudis, in syluis mures sectat. Vix māsuescit mas. Feri odoris atque ingrati est ipse liquor, ex quo plus (præsertim cum propius) iusto naribus subijcitur. Leui tactu manus & faciem matronarum odore commendat, cornu asseruatur. Vncia octonis aureis permutatur, nec ulla res in maiori ætate nostra pretio fuit. Adulteratur felle bubulo ac styrace liquida elota, uel melle Cretico, Alexander Benedictus de curandis singillatim morbis, 13.26. Idem in libro de peste, Vnguentis ætas nostra non utitur, alioqui in omni genere luxuriæ antiquitatis æmula: quæ zibetum animalis cati magnitudine excrementitium ex naturalibus habet humorem, ac moschum suauius spirantem. Illud ex proximo nares acrius ferit, & ex quo plus est (lego, & quò propius est, eò scilicet acrius & minus grato odore nares ferit.) Muscho tamen charius comparatur: etenim odorem qui gerit ipse non sentit: (hoc idem alibi de moscho scripserat.) Ab ijs qui impendio non parcunt, additur etiam pilis siue pomis uulgò dictis, quæ odoris gratia gestantur. Et alibi, Succinum orientale (id est ambra) consuetudine odoris sui gratiam acquirit, cum zibethum & moschus fastidium pariant. Et rursus, Moschus Venetis matronis non placet, quibus nec zibethi sordes. ¶ Feram quandam animantem zibettum recentiores Græci nominant peregrino sermone. Ea autem feli, qui ueteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis est: è cuius natura sordes manat odoratissima, quæ solet præcipuè purgari, quum pars ea hac scatet uligine, tum uase uitreo uel alio recipitur. Si cauernulæ umbilici admoueatur, tradunt conuersum in alterutram partem uterum in suam resilire sedem: aut si sursum uersus impulsus opprimat, subdito eo deuocari: tam amans huius odoramenti uulua, ut ad id undecunque admodum irrepat. Nonnulli è recentioribus Græcis hoc animalis genus zapetion appellant: uulgus nostrum hodie siuettam nominat. Quanquam celebratum Græcis recentioribus medicamentum, quod ex animalis moscho, agallocho, & ambare constet, officinæ galiam moschatam malunt appellare, barbari sonc moschatum, Ruellius de stirpibus 1.27. ex quo Matthæolus etiam in Italicis suis in Dioscoridem commentarijs mutuatus est. Algalia compositio est moschata, de qua in Moschi caprea dixi, capite quinto: eam nonnulli Gallicè ciuettam nominant. Peregrini muris pellicula, nominatur ab Hieronymo ad Demetriadem: quis autem peregrinus iste mus sit (inquit Hermolaus in Dioscor.) non uideo, nisi quis animal hoc intelligat ex quo zibettum, siue (ut recentiores Græci uocant) zapetion excipitur. quanquam & compositionis quoddam genus est zapetion ex animalis musco, agallocho & orientali succino: hæc ipsa compositio etiam net uocari solet à Græcis quibusdam, sed uox est Arabica. Io. Agricola Ammonius scribit Othonem Henricum Bauariæ ducem, gazellam habuisse, quam magnis impensis assecutus sacchara potissimum aluerit, neque cornutam neque dentibus prominentibus, paulò maiorem cato, nigro & albo ferè colore undique insignem: atqui gazella capreolus est, cui nihil cum zibethi fele: imposuit ei puto, quòd utrunque animal (capreolus inquam moschi & feles zibethi) peregrinum est, & odoribus nobile. ¶ In Pego urbe Indiæ inueniuntur feles, qui unguentum illud fragrantissimum gignunt, quòd uulgò zibellum (zibettum) dicitur. Veneunt autem feles terni aut quaterni singulo aureo, Ludouicus Romanus. Alibi etiam has feles reperiri scribit circa Tarnasari urbem Indiæ. Idem regem Ioghæ peregrinantem per Indiam religionis causa, inter alia animalia gibellos (catos zibethi) secum ducere scribit. Paulus Venetus 1.61. animal moschi haberi scribit, pulchrum, magnitudine cati, &c. sed hæc magnitudo feræ zibethi conuenit: quanquam maior est cato, aut etiam uulpe: nam moschi animal capreolus est, cuius magnitudinem omnes norunt. ¶ Ambram factitiam quæ moschum uel cibetum redoleat, descripsi in Moschi caprea E.

DE POEPHAGO.

POEPHAGVS animal dictum uidetur quasi ποηφάγος, quòd herba & gramine pascatur, nimirum ut equus, cuius magnitudinem duplo excedit. Ποηφάγον θηρίον, τὸ τὰς βοτάνας ἐσθίον, Varinus. Ποηφαγία, βοτανοφαγία, Hes. ¶ Indicum animal pœphagus, duplo quàm equus maior, spissißima cauda & nigerrima præditus est: humani pili subtilitatem eius setæ uincunt. Permagni eas idcirco Indiæ mulieres æstimant, quòd eis ipsis crines suos pulcherrime implicent & deuinciant. Ad bina cubita singulæ ipsius setæ longitudine procedunt: ex una radice triginta simul exoriuntur. Omnium animalium timidissimus est. nam si à quopiam se inspectum sentit, euestigio quanta potest maxima celeritate sese in fugam properat coniicere, in quam magis studiosè quàm celeriter se impellit. Quod si quum insequentibus canibus & equis ad currendum promptissimis urgetur, intelligat se appropinquare ut comprehendatur, prius occultata cauda contra stans, uenatores intuetur, simul & ex magno timore colligit se, & quadam fiducia nititur, neque enim iam cauda abdita se ullius precij putat amplius uisum iri: quòd præclare scit in causa caudam esse quamobrē tantopere appetatur. Veruntamen interea quispiam præstanti telo illum ferit, & ab occiso caudam præmium prædæ abscindit: & pelle, quæ utilis est, ex toto corpore detracta, cadauer abijcit, quòd eiusmodi carnium usum nullum Indi habent, Aelianus. Volaterranus aliter transtulit, Animal, inquit, timidum est, & obuios quosque animi magis anxietate quàm pedum celeritate fugiens, præcisa sibi sponte cauda, ob quam se peti præsagire uidetur. Nicolaus Venetus comes, extremæ Asiæ prouinciam quandam Macinum nominat, inter Indiæ montes & Cathaium sitam, (Sericam intelligere uidetur.) in hac regione qua ad Cathaium uergit, boues albos nigrosque gigni scribit, equina cauda, sed pilosiore, ad pedes usque protensa: pilos caudæ subtilissimos, in modum plumæ uolatilis, magno in pretio esse, quos equites in cacumine lancearum suspendentes egregiæ nobilitatis insigne ducunt, Aeneas Syluius capite decimo de Asia. Hæc bellua aut ipse pœphagus est, aut certe cum eius historia coniungi meretur.

DE RANGIFERO.

Figuram hanc qualemcunque ex tabula Septentrionalium regionum Olai Magni mutuati sumus. Cornu seorsim positi figuram depinximus ex uetustißimis quibusdam cornibus, quæ in urbe nostra ciuis quidam asseruat, rangiferi ne, an alterius animalis, nescio.

RANGIFER animal, ut Albertus Magnus & alij quidam eum secuti uocant, in remotissimis ad Septentrionem Scandinauiæ regionibus inuenitur, præsertim apud Lappos populos quorum lingua reen uocatur: unde facta Germanis uocabula, alijs aliter scribentibus, **rein/reyner/rainger/renschieron**. Gallis, rangier, uel ranglier. Latinis recentioribus, rangifer, raingus. Hanc ueteres Græci & Latini an cognouerint incertum est. Amicus quidam noster Plinij machlin esse conijcit: sed machlin & alcen eandem mihi uideri, in Alces historia ostendi. Fieri autem potest ut Plinius diuersas existimârit, quòd nomina fortè diuersa à peregrinis hominibus audiuisset. Ge. Agricola uir doctrina & iudicio summus, tarandum, **reen** interpretatur. Ego quæ ueteres de tarando scripserunt in Boum syluestrium historia recitaui: ubi et meam de eodem sententiā, aut dubitationes potius attuli. ¶ Lappi siue Lappones equorum loco utuntur animalibus, quæ raingi suo sermone uocant. quibus magnitudo & color asini, (pilus propè asini, hirsutus, Munsterus) ungulæ bifidæ, forma atque cornua ceruorū. sed cornua lanugine quadam cooperiuntur. eadē humiliora (tenuiora & longiora, Munsterus) & ramis rarioribus quàm ceruina sunt, ut ipsi uidimus. Animalia ipsa tantæ sunt uelocitatis, ut spatio duodecim (uigintiquatuor, Munsterus. Vide infra circa finem huius animalis historiæ) horarū, uehiculum C L. millia passuum, id est triginta miliaria Germanica proripiant. In progressu eorum lento uel celeri, ex tibiarum articulorum agitatione ad instar nucum collisionis crepitus auditur, Damianus à Goës. ¶ Rangiferi cicures multò maiores sunt ceruis, & gregatim pascuntur, Olaus Magnus.

¶ Rangifer in Septentrione uersus polum Arcticum generatur, & in regionibus Noruegiæ ac Succiæ, & alijs quæ sunt minoris latitudinis. Dicitur autem rangifer, quasi ramifer. Speciem enim

cerui

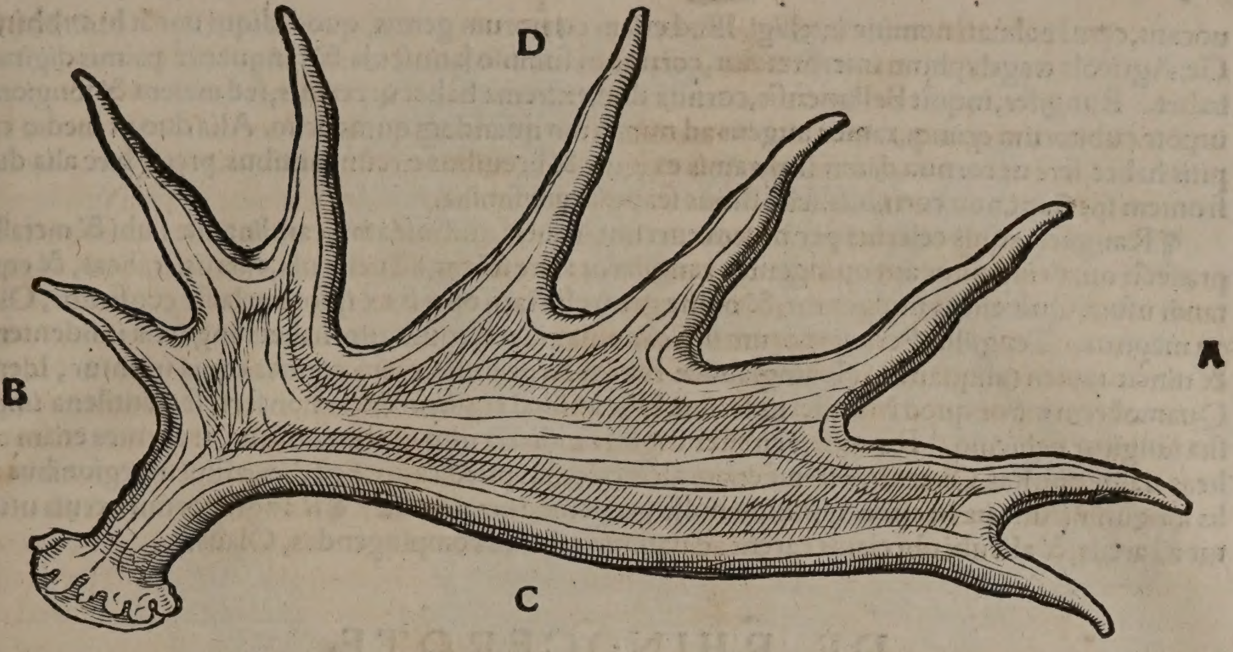

cerui præsentat, sed maior est corpore, robore insignis, & ad fugam celerrimus. Tres ordines cornuum gerit in capite, ita ut in singulis bina sint cornua, & caput eius uirgultis (aliâs, uirgulis) circumpositum uideatur. Ex his duo cæteris maiora sunt, in loco cornuum cerui, quæ ad perfectam magnitudinem augentur, adeò ut quinq; cubitorum mensuram aliquando attingant, & ramis conspiciantur uiginti quinq;. (idem de ramorum numero huius feræ, Rob. Stephanus scribit in Obseruationibus suis uenaticis circa finem Dictionarij Gallicolatini.) Duo etiam in medio capitis, lata ut damarum habentur, mutilis & breuibus ramis mucronata. Deniq; alia in fronte, antrorsum uersa, ossibus similiora, quibus in pugna potissimum utitur, Albertus: nimirum ut cerui suis adminiculis, id est infimis ramis. ¶ Est in Poloniæ uastissimis saltibus celebre animal, renschieron ab incolis appellatum, nusquam ab ullo authore descriptum, quod magnitudine exæquat ceruum, cornibus præarduis armatum, quorum utrunq; in fastigio tridentem, hoc est triplicem uerticem ostentat. Huiusmodi fera pro splendido munere Saxoniæ, Turingiæ & Misniæ principi Georgio missa est: anno Salutis trigesimo primo supra sesquimillesimum, Io. Agricola Ammonius. De rangifero etiam accipiendum puto, quod Io. Boëmus scribit, in Polonia equum syluestrem ceruino cornu reperiri. Et sanè posset hippelaphus dici, non minus quàm alcen Albertus sic uocat. sed alius Solini hippelaphus est, ut in Alce docui. Animalis huius historiam, inquit Zieglerus, putârim ueteres quoq; agnouisse, sed obscura & dubia quasi fama exceptam: siquidem aiunt Scythas quosdam equitare ceruos. In Scythia natio quædam ferorum hominum est, quæ ex feritate ceruos in eam mansuetudinem traduxit, ut in cicuribus illis tanquam equis insideat, Aelianus. Vltra Catadupa Nili procedens Apollonius & socij, reppererunt feras quasdam ex boue & ceruo compositas, Philostratus. In Orientalibus Asiæ prouincijs (Scythiam & Tartariam uersus) Meditæ habitant, homines syluestres, qui carnibus animalium quæ uenando ceperint uescuntur, maximè ceruorum, quorum magnam habent copiam, & adeò cicures faciunt, ut illis tanquam equis uel asinis insideant, M. Paulus Venetus 1. 61. Alibi etiam legimus ceruos cicures equitari in Ocdor regione Asiæ ad Oceanum Septentrionalem. Quòd si quis rangiferum etiam, ceruum Scythicum appellârit, meo quidem iudicio non ineptè faciet. Est bos in Hercynia sylua cerui figura, cuius à media fronte inter aures unum cornu existit excelsius, magisq; directum his, quæ nobis nota sunt cornibus: ab eius summo sicut palmæ ramiq; latè diffunduntur, eadem est fœminæ marisq; natura, eadem forma magnitudoq; cornuum, Cæsar lib. 6. de bello Gallico: Gillius hoc loco non rectè legit, Est bison in Hercynia sylua, &c. Ego plane rangiferum à Cæsare descriptum puto, qui cum cerui quidem cornua gerat, sed corpulentia excedat, boui ab eo comparari potuit: accedit quòd etiam cicuratus mulgetur. Sed & Solinus, Tarando (quem rangiferum nostrum esse cum Ge. Agricola libenter credimus,) inquit, magnitudo quę boui, caput maius ceruino, nec absimile: cornua ramosa, ungula bifida, &c. Sunt autem rangiferi quoq; cornua lata, & ex latitudine in mucrones aliquot tanquam digitata. Illud quidem cornu quod depictum dedimus seorsim, siue tarandi aut rangiferi, siue alterius animalis, ab uno principio oritur, deinde in duas partes tanquam manus aut alas in diuersum abeuntes bifurcatur: quarum altera duplò ferè maior, ramulos seu mucrones quinq; emittit: altera, tres. Latitudo cornu, qua latissimum est, à C. ad D. digitorum est duodecim, mucro longissimus, quatuor palmorum: breuissimus, sesquipalmi. Longitudo secundum latitudinem accepta, hoc est ab A. ad B. quatuor dodrantum, ut ipse manibus tractando mensuraui. Sunt sanè alcis etiam cornua lata, ut damarum uel caprearum potius quas platycerotas uocant, & in digitos aliquot finduntur: sed rangiferi cornua melius comparaueris ceruinis, ut Albertus & alij fecerunt. Quamobrem ceruos etiam palmatos, ut Capitolinus nominat, eosdem rangiferis esse suspicor, ut pluribus dixi in Ceruo B. etsi illic dubitârim, posset ne dorcas platyceros, quam uulgò damam

uocant, cerui palmati nomine intelligi. Illud etiam ceruorum genus, quod aliqui uocăt brandhirtz, Ge. Agricola tragelaphum interpretatur, cornua in summo latiuscula & tanquam è palmis digitata habet. Rangifer, inquit Bellunensis, cornua duo extrema habet ut ceruus, sed maiora & longiora, utpote cubitorum quinq;, ramos augens ad numerum quandoq; quindecim. Alia duo in medio capitis habet, ferè ut cornua damæ lata, ramis exiguis & breuibus circundantibus, preter hæc alia duo frontem spectant, non cornibus, sed ossibus scapularum similia.

¶ Rangiferi equis celerius per niuem currunt in locis quibusdam Scandinauiæ: ubi & metallis præfecti quadringentos aut quingentos rangiferos alere solent, ad uehicula, currus, traheas, & equitandi usum. Quinetiam mulgentur, & omne genus lactarij operis ex ipsorum lacte conficitur, Olaus magnus. Tengillus Scricfinnorum in Scandinauia rex equitatum habet rangiferis insidentem, & uincit tamen (aliquando) Helsinglandiæ regem Argrimum, cuius equites equis utuntur, Idem. Quamobrem miror quod Munsterus scribit: Hoc animal equitem dorso non fert, sed antilena impo sita iungitur uehiculo. Rangiferi circiter triginta miliaria uno die emetiuntur, trahentes etiam traheas ualde onustas, Olaus. Par fermè etiam alcis celeritas prædicatur. Sed dies æstiui in regionibus illis longissimi sunt, ita ut circa solstitium nulla propemodum nox sit. ¶ Rangiferorum neruis utuntur ad arcus, & alicubi ubi clauis carent ad nauium tabulas compingendas, Olaus.

DE RHINOCEROTE.

Pictura hæc Alberti Dureri est, qua clarissimus ille pictor (cuius etiam libri de pictura extant) Rhinocerotem Emmanueli Lusitaniæ regi anno salutis 1515. è Cambaia Indiæ regione Vlysbonam allatum, perpulchre expressit. Rhinocerotis, id est naricornis, nuper pictam uidimus imaginem, referentem ex hoc genere animal, quod per hæc tempora Lusitano regi ex India allatum est, Aug. Iustinianus hanc ipsam indubiè, quam hìc damus, imaginem intelligens.

A.

RHINOCEROS elephanto similis est, cornu in nare habet, unde nomen, Dion. Eminet enim ei unicũ de summo naso cornu, ut in progressu pluribus dicemus. Quamuis autem & alia quædam singulis animalia cornibus conspiciantur, ut oryx, onager siue asinus Indicus: cæteris tamen à media fronte, huic uni è naribus prominet. Et cum unicornium maximus hic sit, monocerotis, id est unicornis nomen, apud recentiores præsertim & imperitos, per excellentiam aliquando sortitur. Etsi uero reprehendi non potest, qui pro rhinocerote unicornem dixerit, ut qui speciei nomen generis tribuit: quanquam id aliquando ignorantiæ signum est, aliquando errandi causa alijs: omnino tamen reprehendendus est, qui pro monocerote rhinocerotem dixerit: siue monocerotem ut genus accipias, quod fieri quidem potest, usitatum tamen non est: siue certam animantis speciem, quam in monocerote descripsimus. Quamobrem errant & alij multi recentiores, Isidorus, Albertus, & eos secuti, & nostro seculo eruditi quidam medici, Cardanus & alij: qui & nomina confundunt, & medicas uires rhinocerotis cornu adscribunt, quæ monocerotis siue asini Indici propriæ sunt. Vide plura supra in Monocerote A. Pausanias in Bœoticis, tauros esse scribit in Aethiopia, qui rhinocerotes uocentur, à naso cornuto. In Eliacis quoq; de elephanto scribens, tauros Aethiopicos in naso cornu habere testatur. Quamobrem non probo Angeli Politiani iudicium, qui ut Domitium reprehenderet Martialis interpretem, nomen quidem commune, animalia diuersa facit. Sed tauros Aethiopicos Pausaniæ ueros rhinocerotes esse, à Plinij ac Aeliani tauris Aethiopicis diuersos, contra Politianum in bubus feris ostendi. Elephantes nascuntur, ut Iphicrates scribit, apud Hesperios Aethiopes: et qui rhizes (οἱ ῥίζαι) uocantur, forma tauris persimiles: uita uerò, magnitudine, & pugnandi uiribus elephantos referunt, Strab. Aethiopici quidem isti tauri, alij quàm rhinocerotes uidentur. Rhinocerotem quidam esse aiunt bouem Aegyptium, (lego, Aethiopicum,) Festus. ¶ Indorum lingua hoc animal sandabenamet uocat. ראם reem, uocem Hebraicam in Biblijs interpretes aliâs unicornem, aliâs rhinocerotem transferunt. Apud Munsterum etiam rimna legitur, in Lexico trilingui, Chaldaicè. Idem קרש karas uel karasch, (quæ uox in Biblijs non reperitur: alludit autem ad cartazonum, hoc est monocerotem, ut Aelianus appellat) unicornem interpretatur. Quòd si uoces reem uel rimna & karas coniunxeris, uox fiet similis Græcæ rhinoceros, ut suspicemur uel Græcos Hebraicas uoces duas cõposuisse, uel Hebræos Græcam unã in duas secuisse. Sed de Hebraicis istis uocabulis plura leges supra in Monocerote A, ubi etiam conijcere me dixi utroq; eorum monocerotem potius quàm rhinocerotem significari: rem tamen in medio reliqui. Asinus Indicus ungulam unam & solidam habet, cornu quoq; unum: hic à quibusdã uocatur rhinoceros siue unicornis: sed potius est animal quod quidam Arabicè uocant archa, & est rhinoceros, cornu in nare unico, ungula sicut bouis bisulca, & habet duo chahab in pedibus sicut cætera bisulca, Albertus de animalibus 2. 1. 3. Et rursus libro 12. Asinus Indicus, inquit, habet unicum cornu: & animal quod quidam ueterum archos, quasi principem, uocauerunt. nos unicornem Latinè, rhinocerota Græci uocant. Huius cornu maximum est, & solidum sicut ceruinum; quod pedes decem,

decem, ut ipſe menſuraui, longitudine excedit; & diameter eius in radice ſeſquipalmum, (ſeſquidodrantem intelligo,) ſuperabat, Hæc ille. Ineptè autem facit, primum quòd aſinum Indicum ex Ariſtotele ſcribens ſolipedem eſſe, mox rhinocerotem animal biſulcum interpretatur; deinde, quòd rhinocerotem & unicornem confundit; tertio, quòd archa uel archos Arabicum nomen faciens libro ſecundo, (corruptum forte à uoce karas,) duodecimo principem interpretatur ac ſi Græca eſſet. Sed et proceritas iſta cornu, decem pedes excedens, rhinoceroti puto non conuenit, ſed monoceroti cartazono, nam Oppianus rhinocerotis cornu paruum (hoc eſt breue. Gillius quoq; paruum transfert) eſſe ſcribit: ὀλίγου δ' ὑπὲρ ἄκρεα ῥινὸς Ἀντέλλει κέρας αἰνὸν, ἀκαχμένον, ἄγριον ἄορ. Quod ſi quis uerbum ὀλίγου non ad cornu quantitatem, ſed ad loci diſtantiam referat, hoc ſenſu: paulò ſupra extremum naſum crudele & acutiſſimum cornu oritur; nos tamen ex ipſa picturæ quam ad uiuum dedimus, proportione, cornu breue eſſe conuincemus: nam cum ſupra nares incipiat, & multò infra aures deſinat,

longum esse non potest. Aristotelem nusquam huius animalis meminisse miror, quod si ipsi notum fuisset, omnino historiam eius orygi & asino Indico iungere debebat, ubi unicornium naturam contemplatur lib.3.cap.2.de partibus animalium.

B.

Rhinoceros non multò oryge maior est, Oppianus. Elephanto parē longitudine Plinius facit: alij uel parem uel paulò longiorem, humiliorem tamen, & breuioribus cruribus. Elephantis longitudine propè par est, breuior cruribus, Plin. & Solinus Aelianus pugnare quidem ipsum aduersus elephantem scribit, fiducia cornu sui. cætera non ei paria cum elephanto. nam hic (inquit) & procerissimus est, & fortissimus. Sed Strabonis ex libro 16. descriptionē recitabo. Hæc regio, (inquit, Indis puto contermina) rhinocerotes fert, qui (ut Artemidorus ait) longitudine parum ab elephantis exceduntur, quod Alexandriæ uidisse affirmat se, ferè etiam quantum ad altitudinem. (Græcè sic legitur in uulgatis codicibus: οὗτοι δὲ μικρὸν ἀπολείπονται τῶν ἐλεφάντων οἱ ῥινοκέρωτες, ὥσπερ Ἀρτεμίδωρός φησιν, ὧν σειρὰν περὶ μήκει. καί περ ἑωρακέναι φήσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἀλλὰ σχεδόν τι ὅσον τῷ ὕψει, ἀπό γε τοῦ ἀφ' ἡμῶν ὁραθέντος, &c.) Eius autem quem nos uidimus color, non buxo, sed elephanti similis erat: magnitudo uero tauri, forma apro proxima, præsertim quantum ad rictum, præter nasum, qui cornu quoddam est recuruum, (σιμὸν,) omni osse durius, eo pro armis utuntur, quemadmodū aper dentibus. Habet etiam duo cingula (τύλους) tanquam draconum uolumina, à dorso usque ad uentrem circumeuntia, alterum iubam (λόφον) uersus, alterum ad lumbum. Nos hæc de eo dicimus, quia nobis uisus est, Hæc Strabo. Color ei buxeus, Plinius, Diodorus, & Solinus. Eius frons leuiter rufa est, & dorsum maculis purpureis distinguitur, Gillius ex Oppiano, cuius hæc uerba, Ἠρέμα δὲ ξανθοῖς ὑπὸ καλλικόμοισι μετώποις Καὶ νώτῳ, ῥαβάμιγγας ἐπήτριμα πορφύρουσι: ego sic uerterim, Frons pulchris ornata pilis, itemque dorsum, flauo spectantur colore, quem crebra puncta leuiter purpurei coloris distinguunt. quanquam illud ἠρέμα, id est, leuiter, ad utrum potius colorem referat, ex uerborum constructione manifestū non est. Pellis eius ea existit firmitate, ut ægrè iaculo penetrari queat, Aelianus. Idem testantur qui nostro sæculo belluam in Lusitania uiderunt: pellem enim habere prædensam aiunt, ceu crustis quibusdam squamatim compactam, colore & figura testam referre testudinis. Plinius buxeum colorem, alij murinum, uel qualis in buxi cortice est, ei attribuunt. ¶ In ludis Pompeij Magni exhibitus est rhinoceros, unius in nare cornu, qualis sæpe uisus, Plinius. In naribus cornu unicum & repandum, (id est, modicè reflexum,) Solinus. Breue id esse, superius in A. docui. Acutū est ensis instar, & adeò ualidum, ut quicquid impetierit aut uentilet aut perforet, & ferrum etiam & saxa transfigat, Oppianus, Aelianus. Simū est forma, durumque instar ferri, Diodorus Siculus. Tertullianus in libro aduersus Praxeam tertio uerba illa enarrans de uetere instrumento, (Deuteronomij 33.) Tauri decor eius: cornua unicornis (reem, rhinocerotis Munsterus) cornua eius: in eis nationes uentilabit ad summum usque terræ: Non utique, inquit, rhinoceros destinabatur unicornis, nec Minotaurus bicornis, & quæ sequuntur. Non placet Eucherius, qui rhinocerota terribilem feram gemina in naribus cornua gestare scribit. Quanquam enim gemina in hac animante cornua spectentur, unum in nare, ut diximus, quod grandius: alterū superius, paruum admodum, & inutile, cum eo uti bellua non possit, ut in pictura apparet. quare uix cornu etiam nominatur: ut non sit reprehendendus, qui ab altero mediocriter magno & utili unicornem hanc belluam esse dixerit. Rhinoceroti in summo naso cornu singulare est, & aliud supra ipsum non magnum, (aliqui hæc citantes, de suo addunt, sed ualidissimum. nam Græci codices non habent) in capite nullum unquam, Pausanias in Bœoticis. Hos Martialis uersus libro 1. Nanque grauem cornu gemino sic extulit ursum, Iactat ut impositas taurus in astra pilas, Domitius ita enarrat. Gemino (inquit) cornu, forti & uehementi. Vergilius, Gemino dentalia dorso. uel quoniā rhinoceros habet duo cornua, ut apud Pausaniam solum legi. Taxat hanc interpretationem Politianus, quæ mihi sanè proba uidetur, & picturæ, quam dedimus, consentanea: & Pausaniæ authoritate nititur: ipse Politianus aliam coactam, & ineptam, ut ego iudico, affert. Vrsum (inquit) uidelicet à rhinocerote cornu illo unico elatum, eiectatumque, sentit grauem gemino cornu, hoc est grauem tauro futurum, cui sunt cornua gemina. Conueniebant sanè gemina huic belluæ cornua, cum bisulcum sit. Solipeda enim omnia cornibus carent præter asinū Indicum, qui unicum tantum gerit, Aristotele teste. Itaque Eucherium dicemus, non in numero errasse, sed in loco, quòd in naribus utrunque haberi scribat.

C.

Coitus auersus elephantis, camelis, rhinoceroti, leoni, &c. quibus auersa genitalia, Plinius & Solinus. Sexus discrimen rhinocerotes non habent, sed omnes eius generis mares apparent, fœminæ nunquam, neque constat de generatione ipsorum, Oppianus.

D.

Contra elephantum pugnaturus cornu saxis exacuit & limat: mox eo cuspidato elephanti crura toto rictu subiens, aluum petit, quam scit esse molliorem & suis ictibus peruiam, eamque discerpit, Plinius, Solinus, Aelianus, & Diodorus Sic. Vincitur & sanguine fuso exanguis procumbit elephas. Pugna eis pro pastionibus, quibus tuendis multi mori dicuntur. Quod si uentrem non præoccupârit rhinoceros, sed in aliam elephanti partem aberrârit, proboscide feritur ac dentibus laniatur: quorum uis utcunque firmissimam illius cutim & uel iaculo difficilem penetrat, Aelianus. Veram hanc

inter hasce belluas discordiam esse, compertum est etiam Vlysbonæ, cum elephas rhinocerotem illum, cuius hæc pictura est, productum fugit, ut mercatores testantur, qui etiam ingenio callidum, alacre, uelox & agile hoc animal esse aiunt.

E.

Isidorus author est, quosdam qui de animalibus scripserint (quorum nomina exprimit) non alio modo capi rhinocerotem asserere, quàm puella uirgine proposita, &c. ut in Monocerote E. retuli. Sed ille hoc animal cum monocerote confundit: ut alij etiam ex recentioribus, qui rhinoceroti cornu è media fronte prominere, captumq; eum præ indignatione & furore mori falsissimè scribunt. Monoceroti enim ista omnia, non rhinoceroti, attribuuntur à Græcis authoribus, quanquam illis etiam recentibus. Sub Gordiano Romæ monocerotem unum fuisse Iulius Capitolinus scripsit.

G.

Recentiores quidam tum medici tum alij, rhinocerotis cornu ad medicamenta non rectè requirunt: decepti nimirum ab Isidoro, Alberto, ac similibus, qui rhinocerotem cum monocerote confundunt, ut dixi in A. Veterum quidem nemo ex rhinocerote quicquam inter remedia ponit: monocerotis uero uel asini onagriue Indici cornu, contra uenena & alios quosdam affectus miram habere facultatem Græci recentiores prodiderunt, ut in Monocerote docui.

H.

a. Rhinoceros Græcis duobus modis inflectitur, communiter, crescentibus obliquis, ῥινοκέρωτος, ῥινοκέρωτι. Atticè uero non crescentibus, τῷ ῥινόκερω: sic Pausanias, Ταύρους Αἰθιοπικοὺς τοὺς ἐν ἕλεσι συμβεβηκότι ὀνομάζουσι ῥινόκερως. Michaël Herus nomen Germanicum ei finxit helfantenmeister, hoc est uictor uel dominus elephanti. Vsurpatur etiam pro genere uasis oleum guttatim fundente lauantibus se in balineo. Martialis lib. 14. de gutto corneo: Gestauit modo fronte me iuuencus, Verum rhinocerota me putabis. Et mox ibidem sub Rhinocerotis inscriptione, inter uasa: Nuper in Ausonia domini spectatus arena Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat. Iuuenalis Sat. 14. Exitus hic est Tongilli, magno cum rhinocerote lauari Qui solet. Apparet sanè uasi nomen à figura impositum, à qua Lucilius etiam in Satyris rhinocerotem uocauit hominem cui dentes prominebant, sursum scilicet ut apro. Brunci (aliâs Bronci, uide in Cane celere) sunt producto ore dentibus prominẽtibus. Bruncus (broncus) nouit lanius dente aduerso (Hermolaus uocem, aduerso, reliquit) eminulo, hic est rhinoceros, Lucilius apud Nonium. ¶ Sunt qui rhinocerotis nomine in Aethiopia proprij generis aues intelligant, Cælius ex Hesychio & Varino. Rhinocerotia cornua grammatici quidam dixere nescio quo authore freti.

¶ b. In Rhaptis emporio iuxta mare rubrum, plurimum est ebur, item rhinoceros, Arrianus in Periplo. Intelligit autem forte cornu tantum rhinocerotis nomine, ut & elephantem pro ebore Græci dicunt per synecdochen. Dic mihi quæ superis sint acceptissima dona. Principium nasi rhinocerotis amant, Aenigma Francisci Nigri nostri. Heliogabalus rhinocerotem Romæ habuit, Lampridius.

¶ e. Rhinocerotem Pompeius Magnus in spectaculis Romæ primus ostendit, Plinius, Solinus, Seneca. Atqui Dion historicus, Augusto de Cleopatra triumphante, hippopotamum & rhinocerota primum uisos Romæ scribit, Cælius. Edita munera in quibus tigrides & rhinocerotes, &c. exhibuit, Capitolinus in Antonino Pio. Rhinoceros apud Martialem lib. 1. in spectaculis Domitiani Cæsaris exhibitus, taurum cornu suo in aëra sublimem reiecit, & rursus etiam ursum. O quàm terribilis exarsit pronus in iram, Quantus erat cornu, cui pila taurus erat. Hunc locum exposui in Tauro H. e. Lycion (succum medicatum) Indi in utribus camelorum aut rhinocerotum mittunt, Plinius.

¶ h. Nasutos homines, & qui doctè nouerint alios irridere, Martialis libro 1. rhinocerotis nasum habere dicit, his uersibus: Maiores nusquam rhonchi, iuuenesq; senesq; Et pueri nasum rhinocerotis habent. Nasus enim per se quoq; subdolæ irrisioni dicatus est: sed hanc partem rhinoceros & maximam habet, & cornu repando insignem, quare ab eo potius quàm ullo alio animali, ad prouerbialem hunc sensum assumpta est. Naso suspendis adunco, Horatius in Serm. Rides ait & nimis uncis Naribus indulges, Persius.

RHINOCEPHALVS ceruicem habet equinam cum uniuerso corpore: flammas ore eructat, quibus homines pereunt, Physiologus author obscurus.

DE SCIVRO.

A.

SCIVRVS Græcum nomen est animalculo datum à cauda, qua supra dorsum reflexa se tegit & inumbrat, ita ut quum sub dio est cauda illi pro tecto sit, ut pedes hominibus illis quos sciapodes fabulosè nominant. Græci ueteres nusquam eius meminerunt, sed primus quod sciam Oppianus qui Antonini Cæsaris tempore uixit, sciurũ nominauit. Latini nomen non habent, sed Græco utuntur, à quo aliarum etiam gentium aliquot deducta sunt nomina,

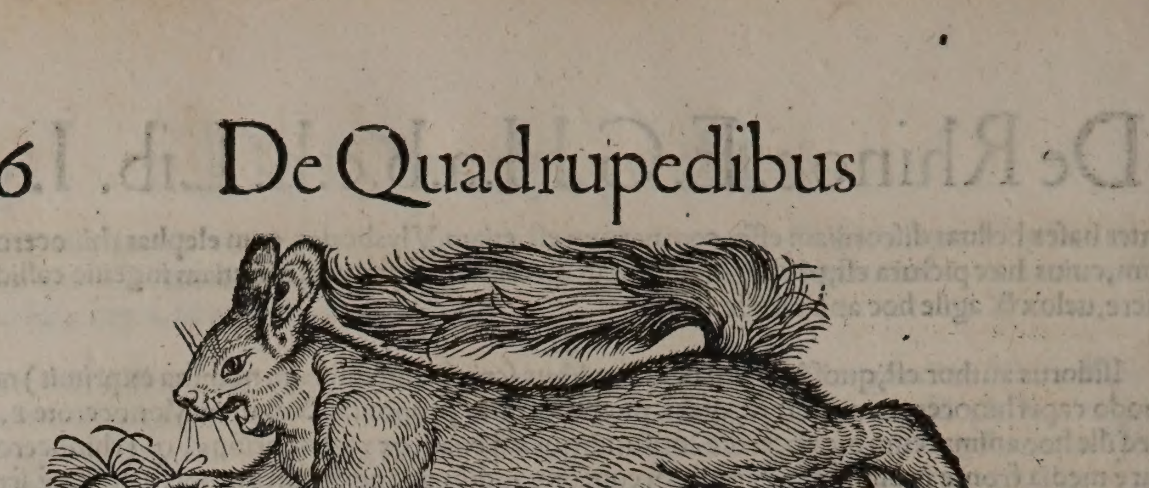

etsi quædam admodum detorta sint, ut originem uix agnoscas. Gallicum est escurieu uel escureau (solent enim & aliâs Latinis quibusdam e. literam præponere, ut esperit, pro spiritu.) Germanicum à Gallico factum, eichorn/ uel eychorn. alijs eychhorn/eichhermlin, ac si hermelinum, id est mustelam quercuum uel arborum dicerent, nos masculino genere proferimus, aliqui neutro das eychorn. Anglicum, squyrrell. Italicum schiriuolo. Sciuri in murium genere, schirati uulgò dicti, Massarius Venetus. Hispanicum, harda uel esquilo: aliqui non rectè comadreia interpretantur, quæ uox propriè mustelam significat. Illyricum wewerka: Poloni quidam scribunt wijewijerka. Qua uoce apparet sciurum ab eis sub uariorum nomine comprehendi. Varios enim (id est Ponticos mures, ut ego interpretor) Germanicè etiam werck nonnulli appellant, alij vech, aut fech: ex quibus nominibus quasi compositum uidetur wewerka. Recentiores quidam qui Latinè ineptius scripserunt, pirolum & spiriolum (fortè quasi spiurum pro sciuro) uocitant. Ineptè Belluacensis, Scurulus à currendo dictus est. Pirolus, inquit Albertus, à uario non differt præterquam regione in qua nascitur, uariante secundum eam colore: nam qui in Germania rubet cum adoleuit, intra primum autem ætatis annum niger est: in Polonia griseum (id est cinereum) rutilo admixtum habet, in Tuscia uero (Russia) totus cinereus redditur. Quod ad corporis lineamenta, magnitudinem, mores & uictũ, nihil planè pirolus à uario differt, Albertus & Ge. Agricola. Quamobrem qui uoluerit uarij historiam inter mures à nobis descriptã, cum hac coniunget: nos quæ illic dicta sunt hic non repetemus. ¶ Sciurus, animal quod alio nomine καμψίουρος & ἵππουρος uocatur, Hesychius & Varinus. ὄλιος uel ἐλειός, glis est, non sciurus, etsi grammatici quidam Græci sciurum interpretentur. Sciurum autem à glire diuersum esse in Gliris historia docui. Νιτξίς, mus qui in Cappadocia nascitur, quem sciurum aliqui uocant, Varinus: Vide in Glire. Iudæi quidam apud Germanos כח coach interpretantur sciurum.

B.

Pirolus paulò maior est uel corpulentior quàm mustela, non tamen longior, Albertus. Color ei rutilus, sed uenter candidus, Obscurus. Rutili & nigri plurimi sunt in Heluetia, & abunde capiuntur, autumno præcipuè, Stumpfius. Albertus quidem, ut præcedenti capite dixi, intra primum ætatis annum nigros esse putat, deinde rutilos fieri. Pilo sunt nigro & interim ferrugineo, Massarius. Speriolus primò in dorso niger est, postea processu ætatis rubescit, & tandem quidam eorum ferè cani redduntur iam prouecta ætate, Albertus 3.2.2. Nigros sciuros in Franconia ruffis frequentiores esse aiunt. Pirolis, ut reliquis etiam muribus, duo inferiores dentes longi sunt, Albertus & Agricola. Villosior eis cauda pro umbra & tegmento est, Plinius & Massarius. Cauda eis uillosa, longa, & propè ad reliqui corporis magnitudinem. Veras glires & sciuros cæcum intestinum tantum habere scimus, ut magnitudini uentriculi eorum facile respondeat; atque idem in sectione fecibus turgidum reperitur, Vesalius. Genitale osseum habent, ut audio.

C.

Animalium quædam ut manibus utuntur priorum ministerio pedum, sedentque ad os illis admouentia cibos, ut sciuri, Plinius. Quum uescuntur pedibus anterioribus, sicut cætera quoque murium genera, cibum quasi manibus capiunt & ori imponunt, Albertus & Ge. Agricola. Posterioribus clunibus insident. Edunt autem nuces, poma, & huiusmodi, Albertus: Vide in Mure Pontico. Viuit nucibus, & dulcibus cibis (fructibus) delectatur, Obscurus. Aestate cibum congerit, unde per hyemem uiuat, Idem. Somnus eis pro cibo cum hyberno tempore latent, Ge. Agricola. Plinius quidem cum de sciuris scripsisset, mox subdit, non de sciuris, sed in uniuersum: Alijs igitur prouisum in hyemem pabulum, alijs pro cibo somnus. Inquieti sunt ualde, Albertus: & miræ agilitatis. In arboribus habitant, nidificant & fœtum fouent. Facile autem transiliunt de ramo ad ramum, & aliquando de arbore ad arborem, cauda ferè tanquam ala utentes, (caudam interim mouentes, ac si ea se gubernent, Albertus,) Obscurus. Cauda sua conspecta ad saltum incitantur, Idem. Cum mouentur, (gradiuntur,) caudam demissam post se trahunt: cum uero sedent, super dorsum erigunt, Albertus.

D.

Nidum in arboribus construunt, Albertus. Præuident tempestatem: obturatisque qua spiraturus est uentus cauernis, ex alia parte aperiunt fores, Plinius. Albertus idem ferè de gale, id est mustela scribit: In cauernis (inquit) habitat, ad meridiem pariter & ad aquilonem apertis, ut undecunque uentus ueniat, tuta ab eo sit. Si quando gratia pastus aquam transire cupit sciurus, lignum (uel corticem)

ticem) leuissimum aquæ imponit, eic̨ insidens cauda erecta uelificans flante uento transuehitur, Author lib. de nat. rerum. Fluuium traijcit utens assere uel cortice pro naue & cauda pro uelo, Vincen. Belluac. Olaus Magnus idem testatur in descriptione Scandinauiæ, tanquam illic peculiariter id faciant sciuri. Quidam sic eos traijcere aiunt gestantes interim cibum etiam ore, ut conum abietis. ¶ Sciurus ea est solertia, ut in maximis Solis feruoribus ad frangendum calorem erecta cauda & patula sese ita opacet, quemadmodum pauones erecta se cauda adumbrant, Gillius ex Oppiano. ¶ Domesticè aliquando aluntur, & ita cicurantur ut hominem non refugiant, sed sponte accedant, & à pedibus ad caput ascendant, & qua possunt in uestimenta perrepant: liberè etiam uagantes extra domum subinde redeant. Non propriè tamen cicures appellari possunt, sed semiferi, ut & cuniculi, semper sunt. Mustelæ & sciuri allio dentibus tentato, in posterum mordere uix audent, cicuresc̨ hoc modo fiunt, Cardanus. ¶ Pelles eius in nullo ferè usu, nisi quòd pellifices aliquando cum pellibus pedum uulpinorum eas consarcinant. Fertur tamen eas multò magis calefacere corpus hominis quàm cæteras pelles. Cauda utilis est ad penicillos.

F.

Caro sciuri dulcis & bona est, Albertus. Suauis & salubris est, ægrotis etiam & imbecillibus: sed nigri rutilis præferuntur, Stumpfius. Videtur sanè hœdorum aut cuniculorum carni rectè comparari posse, quòd similiter tenera & suauis sit.

H.

a. Epitheta. Cui comparatus indecens erat pauo, Inamabilis sciurus & frequens phœnix, Martialis lib. 5. de Erotionte puella. λέπτω καὶ λάσιον γένος ἐπιδαυνοῖο σκιούρων, Oppianus.

DE SIMIA.

A.

SIMIAE dicuntur, ut grammatici annotant, quòd simæ sint & naribus depressis, uel quasi mimæ & imitatrices. Simiæ nomen Græcum, id est pressis naribus: unde simias dicimus eò quòd huiusmodi sint, & facie fœda, Isidorus. Grecè πίθηκος dicitur, non simia: simus uero adiectiuum, pro depresso, (peculiariter autem de naribus dicitur,) uocabulum est Græcum, σιμός. Legitur etiam simius masculino genere, sed apud poëtas, Horatium, Martialem, Claudianum: quamuis simiolus diminutiuum apud Ciceronem habetur. Hebrei simiam koph קוף, appellant, ut Dauid Kimhi & alij eruditi exponunt: unde plurale kophim 3. Reg. 10. Chaldæus kophin reddit, Septuaginta πιθήκους, Hieronymus simias. Hinc forte Græci cepi uel cephi, quæ simia caudata est, nomen mutuati sunt. Semamit שממית, Prouerbiorum 30. ut D. Kimhi annotauit, ex sententia Rabi Ionæ, Arabicè uocatur כטאה cataph, uulgò autem ארירורלא. (tarantulam puto intelligens, id est phalangium. nam & ipse Dauid Kimhi ארניא, id est araneam esse putat, pro qua in Thalmud etiam usurpatur.) Chaldæus uertit אקמתא akmata. Iudæi multi araneam intelligunt, & inter cæteros R. Leui. Alij uero בוגיאה bogia, id est simiam, uel koph, id est simiam, ut Abraham & R. Emmanuel. Commentarius etiam kabuenaki, simiam potius quàm araneam accipiendam putat. Rabi Isaac reptile uolans interpretatur: aliqui uermem pluuialem, (lumbricum.) Hieronymus stellionem, LXX. καλαβώτην. Tarantulam hodiec̨ in Italia uocant tum phalangij, id est aranei quoddam genus uenenosum, tum stellionem lacerto similem, quem Græci ascalabotem uocant. Samada, id est simia, Syluaticus. Maionio, id est simia, Idē. cercopithecum Itali hodie gatto maimone uocant. Simia quidem apud Græcos recentiores μαμοῦ

uocatur, ab imitatione scilicet. Hispanis hodie móna, uel ximio. Itali nomen seruant, aliqui bertuciam uocant. Galli, singe. Germani, aff. Flandri, sime uel schemikel. Angli, ape. Illyrij, opicze. Græci recentiores μιμὼ, ἡ. & ἀρκοΐζιανός, (apud Varinum tamẽ legitur ἀρκοβιζανὸς, in Νῆσος Γιγάντων;) ut Lycophronis Scholiastes scribit. πίθηξ, ἡ μιμώ, Suid. item in πίθηκος.

B.

Simias fert Libya, Strabo libro 17. ex Posidonio. Alibi etiam Mauritaniam simias alere scribit. Apud Zygantes Africæ populos pastoralibus uicinos simiæ affatim in montibus degunt, Herodotus. Omne latifundium quod inter Aegyptum, Aethiopiam Libyamq́ diffunditur, quacunq́ lucis opacum est, uarium impleuit simiarum genus, Solinus. Refert Posidonius, se cum ex Gadibus in Italiam nauigaret, in Libyæ oram delatum esse, ac syluam quandam secus mare uidisse simijs plenam, quarum aliæ super arboribus, aliæ in terra sederent, nonnullæ catulos haberent, & ubera dependentia: risisse itaq́ cum eas uberibus graues cerneret, nonnullas etiam caluas, nonnullas herniosas, & alia quædã huiusmodi detrimenta præse ferentes, Strabo lib. 17. Caucasi pars quæ in rubrum mare porrigitur simijs abundat, quæ piper colligunt, ut in D. referam ex Philostrato. Apud Indos pulchræ & magnæ admodum simiæ sunt, Arrianus. In India, Clitarchus tradit, simiarum genus uarium & multiplex oriri, tantamq́ earum in montibus multitudinem esse, ut uel Alexandrum magnis copijs septum eæ frequentes perterrefecerint, quòd arbitraretur se sibi insidiantem exercitum uidere. Nam cum Alexandro se ostenderunt casu, excelso & recto corpore erant, Aelianus. Basman regnum (in Tartaria) abundat diuersis simijs, magnis & paruis, hominibus simillimis, M. Paul. Venetus. Plinius in India scribit Orseos uenari simias (toto corpore) candentes. Strabo Prasios, non Orseos, esse tradit, qui cercopithecos albos capiant. Orseos tamen siue Orsios in India uidetur Plinius agnoscere: si modò rectè castigatus est à nobis locus libro 6. cap. 20. Hermolaus. Indi ad regem suum afferunt simias nonnullas albas, alias nigras. nam rufas ideo in urbem non adducunt, quod Veneris libidine inflammentur in muliebrem sexum, Aelianus.

¶ Simia homini forinsecus quidem similis est, in nullo autem interiorum, & minus quidẽ quàm ulla bestia, Albertus & eum secuti. Atqui Galenus uiscera etiam & interiora cætera simiam homini simillima habere scribit, ut inferius recitabo: item Plinius. Nutrimentum magis mouetur antrorsum quàm retrorsum, propter calorem cordis & hepatis. quamobrem in equis multis motus nutrimenti eleuatiorem partem anteriorem quàm posteriorem facit: & animal seraph Arabice dictũ, multò altius est ante quàm retro, ita ut ferè erectæ staturæ esse uideatur. In his autem simijs quæ expressius referunt hominem, tantum potest hic nutrimenti motus, ut aliquando hominis instar erigantur, Albertus. Simia condensa est uillo, Obscurus. ¶ Simia (inquit Arist.) tam parte sui corporis prona pilosa est, utpote quadrupes, quàm supina, ut speciem gerens hominis: qui contrà, atq́ quadrupedes, obtinet pilum, ut dictũ iam est. Sed crassiore pilo simiæ uestiuntur, longeq́ hirtiores parte utraq́ sunt. Conueniunt cum homine plurimum sua facie, quippe quæ nares, aures, dentes, tam primores, quàm maxillares hominis more habeant. Cilium etiã cum cæteræ quadrupedes non in utraq́ palpebra habeant, simiæ habent, quanquam prætenue ac prolixius, potissimum in inferiore. Cæteræ enim quadrupedes inferioribus carent cilijs. Habent simiæ in pectore binas mammarum papillas: & brachia hominis modo, sed hirtiuscula, quæ & ipsa, & pedes ut homo inflectunt, hoc est, ita ut circunferentiæ membrorum utrorũq́ obuersæ inter se adducantur. Ad hæc manus, digitos, ungues homini similes, uerum omnia rudiora, efferatioraq́. Pedes sui generis habent: sunt enim uelut manus maiusculæ, & digitis ut manus constant medio longiore. Vestigium etiam manui simile est, nisi quod in longum se porrigat, & uolam referens tendat ad postrema. Callosius hoc altera sui parte extrema est, & calcem inepte atq́ exiliter imitatur. Pedum officium duplex est: ijs enim & ut pedibus, & ut manibus utuntur, inflectuntq́ eosdẽ perinde ac manus. Lacertos & femora habent breuia proportione cubitorum & tibiarum. Vmbilicum qui emineat, nullum habent: sed durum quiddam continetur loco umbilici. Partem corporis superiorem multo maiorem habent, quàm inferiorem, uidelicet more quadrupedum: quinarij enim ferè ad ternarium ratione constant. Degenerant ergo, tum ea de causa, tum etiam quod pedes manibus habeant similes, & quasi ex manu pedeq́ constitutos. Calcis enim postremum ad pedem, reliquæ autem particulæ ad manum facile referuntur: digiti nanq́ uolæ speciem gerunt. Degunt plus temporis pronæ quadrupedum more, quàm erectæ. Carent natibus, utpote quadrupedes. Priuatæ cauda sunt, utpote bipedes. Exigua enim omnino cauda inest, quatenus nota solum habeatur. Genitale enim fœminæ mulieris est: mari potius canis, q̃ hominis, Hæc Aristoteles, & Albertus ferè eadẽ omnia de animalibus 2. 1. 4. Simia quòd forma ambigua sit, ut & in neutro & in utroq́ genere sit constituenda, ideo nec caudam habet, neq́ nates. uidelicet, ut bipes, cauda uacat: ut quadrupes, natibus, Aristotel. de partibus 4. 10. Aliter Albertus, Simia habet nates latas, & locum in eis quasi paratum ad sedendum. Pilosa est, in facie tamẽ minus, Idem. Politianus in epistolis aduersus solius Ciceronis imitatores scribens, Mihi (inquit) longè honestior tauri facies, aut item leonis, quàm simiæ uidetur, quæ tamen homini similior est. Simiarum genera perfectam hominis simulationem continent, facie, naribus, auribus, palpebris, quas solæ quadrupedum & in inferiore habent gena, iam mammas in pectore, & brachia, & crura in contrarium similiter flexa: in manibus ungues, digitos, longioremq́ medium. Pedibus paulum differũt.

Sunt

Sunt enim ut manus prælongi, sed uestigium palmæ simile faciunt. Pollex quoque his & articuli ut homini: ac præter genitale tantum, & hoc in maribus, uiscera etiam interiora omnia ad exemplar, Plin.

¶ Natura simiæ ridiculo animali, & animā habenti ridiculā, corporis quoque constructionē ridiculam dedit, Galen. Simia inter uniuersa animantiū genera, tum uisceribus, tum musculis, tum arterijs, tum neruis (quoniam & ossium forma,) homini est simillima. Nam ob illorum naturam binis cruribus incedit, prioribusque artubus ut manibus utitur. Et pectoris os omnium quadrupedum latissimum habet, clauiculas humanis similes, faciem rotundā, collum longū, Galē. de anatom. admin. 1.2. Præstat ut exercitaturus se in corporum dissectionibus, simiarum homini quàm simillimarum artus dissecet: sin ea non detur, aliquam ei proximam deligat: aut si nulla omnino simia reperitur, cynocephalum, uel satyrum, uel lyncem, In eodem opere. Et libri sexti capite primo, Simia (inquit) homini simillima est illa, cui neque facies oblonga neque canini dentes magni, (cui nec oblongæ maxillæ, nec canini dentes magni, In eodem opere 1.2.) Etenim hæc pariter aut augescunt aut minuuntur (id est, ut eò similior homini sit simia, quò minus longam habuerit faciem, minusque magnos dentes caninos, & contra.) quemadmodum rectus incessus, cursus uelocitas, magnus in manu digitus, temporum musculus: & pilorum iuxta duritiem mollitiemque, longitudinem & breuitatem differentia. Verum ex his enumeratis quodlibet contemplatus, alia quoque poteris cognoscere: quippe uniuersa hæc simul tum increscunt tum minuuntur. Si quandoque simiam conspexeris erectam currentem, statim ex longinquo hanc similem homini existere cognosces: ac poteris omnia in ea esse, quæ ante paulum enumeraui, prædicere: faciem rotundam, dentes caninos exiguos, maiorem manus digitum non adeò exiguum ut in alijs simijs. rursus pedis digitos minores quàm quos reliquæ simiæ obtinent, temporum musculos exiguos, sicut etiam eos qui ex femore ad tibiam pertinent, haud in longum procedentes: ad hæc os coccygis appellati, minutum: minimeque hirsutam esse hanc simiam, & pilos habere haud admodum duros uel prolixos. Ita si quid ex relatis secus habeat, alia quoque different. Iam nonnullæ ex ipsis proximè cynocephalos specie accedunt, adeò ut etiam lati ossis mucronem (coccyga nuncupaui) longum repræsentent: quædam ad caudam usque, atque hæ inter simias hirtiores sunt; pilo uestiuntur duro rectoque: & aspectu sunt efferatiore. at in uera simia etiam hic timidus est. Et sanè temporalis musculus in ueris simijs plurimum attollitur: ibi autem cessat, ubi sutura coronalis habetur, ut in hominibus est cernere. Simili modo dentes magni quidem omnes, sed canini magis conspicui: quemadmodum & maxilla longa; & pollicem in manu omnes simiæ quæ cynocephalos imitantur, exiguum admodum habent. Tales musculos quoque qui ex femore in tibiam descendunt, longissimè expansos obtinent: atque ideo colligatum, ut ita dixerim, totum poplitem: cuius causa crura perfectè extendere, ac probe ijs cōsistere nequeunt: quare nec erectæ incedere uel currere uelociter possunt. Neque igitur maiorem in pede digitum habēt grandem, hominum modo: neque alios exiguos, sed omnes ex æquo magnos: is minor cæteris est quem homo habet maximum. Porrò caudæ initium quoddam ipsis inest: Et huiusmodi simiæ toto corpore cynocephalos referunt, Hæc Galenus. Et rursus libro 1. cap. 2. Simiæ (inquit) quæ cynocephalos imitantur, rostro longiore sunt, & dentes caninos habent prominentiores. Hæ etiam uix binis cruribus consistunt erectæ, tantum abest ut ambulare uel currere possint. Itaque simiæ uel maximè homini similes, exiguo aliquo interuallo perfectam illius rectitudinem non assequuntur. Nam & femoris caput obliquius quodammodo cum acetabulo coxæ committitur: & quidam ex musculis qui in tibiam descendunt, ulterius progrediuntur, quæ ambo rectitudinem impediunt, offenduntque: quemadmodum & pedes ipsis calce magis angusta constant: digitis autem insigni spatio inuicem discretis: sed hæc parua sunt, eoque simia paululum à rectitudine discedit. qua uero cynocephalos referunt, quoniam amplius hæ, idque manifestò iam ab humana specie degenerant, euidentem quoque ossium dissimilitudinem sortitæ sunt, Hæc omnia Galenus in Opere de anatomicis administrationibus. ὅσοι πύγα ὀξεῖαν ὀστώδη ἔχουσιν, εὔρωστοι: ὅσοι δὲ σαρκώδη πίονα, μαλακοί. ὅσοι δὲ ἔχουσιν ὀλίγην σάρκα, οἷον ἀρμοξυγνυμένην (siccam uel desiccatam, Vetus interpres: qui pro πύγα etiam non rectè pecten uertit. lego πυγὴν, id est nates:) κακοήθεις, ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς πιθήκους. Adamantius hunc locum sic habet: ἰσχία παχέα, γυναικεῖα, ὀστώδη δὲ: ἀνδρεῖα, λεπτὰ δὲ, ὀλιγόσαρκα, ῥικνά, ὥσπερ ἐκτετηκότα πανοῦργου πρὸς ἀνδρός. τοιαῦτα γὰρ καὶ τὰ πιθήκων. Clunas simias à clunibus tritis dictas existimant, Pompeius lib. 3. ¶ Maligni habentur quorum caui sunt oculi, quales simijs, Aristoteles & Adamantius. Quibus parui oculi, ut simijs, pusillo sunt animo, Aristoteles: maligno, (κακομήχανοι,) Adamantius. Qui paruas habent aures, simijs ingenio respondent, πιθηκώδεις, Aristot. Adamantius malignos & fraudulentos esse ait, κακοήθεις καὶ πανοῦργους. Simis naribus homines libidinosi ferè iudicantur: simæ autem etiam simiæ sunt, unde quidam nominatas existimant: constat uero eas libidinosas esse, & quasdam adeò ut mulieres etiam appetant. Quibus labra sunt crassa, & superius ultra inferius eminet, stulti iudicantur, à simili asinorum & simiarū specie, Aristot. ¶ Iam uisum est cor simij maris, habens duo acumina, quod pro miraculo uel mōstro habendū est, Albert. ¶ Simia mamillas ut mulier in pectore habet: eoque manus dedit ei natura, quibus ad pectus potest eleuare partū sicut mulier: cætera autem animalia inferius habent mamillas, ut à suis fœtibus attingi possint, Albertus. ¶ Dorsum paruum, quale est felis & simiæ, hominem pusillanimem arguit, Aristoteles. Adamantius quoque dorsum latum & solidum, uiri fortis & animosi signum esse ait: contrarium uerò, contra. ¶ Simijs ungues imbricati, Plinius. Simiæ & quadrupedes assuetæ uinum bibere unguibus carent,

ut dicam in C. ¶ Quæ animal generant, genua ante se flectunt, & suffraginum artus in auersum, Homini genua & cubita contraria: item ursis & simiarum generi, ob id minimè pernicibus, Plinius. ¶ Caudæ præter hominem ac simias omnibus ferè animalibus, Plinius. ¶ Simia calcaneum habet in pedibus, & propter hoc erigitur ut homo, stat, & currit quandoque, sed hoc non potest nisi modicè, Author de nat. rerum.

¶ Venarum in brachijs diuisio in simijs non secus quàm in homine per omnia apparet, Galenus in libro de uenarum & art. dissect. cap. 4. Pollicem simiæ etiam habent, sed breuem, gracilem, curuum, & omnino ridiculum. Sed & tota manus simię humanam ridiculè & ineptè imitatur, Galen. de usu partium 2.22. ¶ Musculi qui ex posterioribus partibus cruris proueniunt, ad medium ferè tibię, aut paulò supra id in simijs implantati, musculis anterioribus colum(crus) extendẽtibus renitentes, & crus retrorsum contrahentes, genu exactè extendi non permittunt, Galenus in eodem opere circa finem libri 3. Et mox, Omnium enim ossium crurum syntaxim eiusmodi cum habeat simia, quæ eam rectè stare non permittat, maximè ridiculos retrorsum musculos constructioni aduersantes sortita est. Atque igitur puerorum ludicro uelut claudo subsultans, neque exactè, neque tutò stare rectè potest. Sed ut homo deridens & subsannans alium hominem claudum, stat, & ambulat, & currit claudicans: ita & simia utitur cruribus. Simiæ pes (inquit idem de anatom. administrat. 2.15.) hac parte ab humano discrepat, (tendine quodam qui ad tarsum reflectitur ex superioribus partibus ad inferiores productus) quòd etiam natura digitorum huic animali dissimilis sit humanis. Illi siquidem multò minores, quàm qui in manu existunt: hi uero maiores etiam ijs in quos manus est discreta: quales repentibus quoque animantibus plurimum fissi, tum inuicem distantes adsunt, quorum beneficio ex facili sublimia conscendit simia: quemadmodum mustelæ, mures, uiuerræ, & id genus alia. Hunc igitur tendinem, ut dixi, in pede humano haud est reperire, &c. De musculo etiã reperto sub axilla simię scribit quædam 1.5. de anatom. administ.

¶ Simias ab homine in pluribus differre quàm putauit Galenus, Andr. Vesalius docet in Volumine suo de fabrica corporis humani: nempe in musculis thoracis & brachiũ mouentibus: item in ijs qui cubitum & femur agunt ab eo differre, & manus interna fabrica: In musculis pedis digitorum motoribus, & pedes mouentibus & scapulas: In tendine pedi subnato: Item colo & mesenterio: & pulmonis lobo quinto uenam cauam sustinente, quo homines carent. Passim etiam demonstrat simiarum sectionis peritiorem fuisse Galenum quàm hominum: & simiarum sectione delusum, aliorum Anatomicorum placita uera sæpe euertere aggressum. De simiarum osse sacro & coccygis: Omentum earum inter homines & canes mediam rationem sortiri, Quære apud Vesaliũ ex Indice.

C.

Simiæ in montium cauernis & foraminibus habitant, Philostratus. In rupibus uel arboribus, Albertus. ¶ Nucibus & pomis in cibo delectantur: sed reperto in eis amaro cortice, totum abijciunt, Obscurus. Vermes (pediculos) in capitibus & uestibus colligunt & comedunt, Albertus. ¶ Vinum etiam bibunt, & inebriatæ aliquando capiuntur, ut Athenæus refert. Simias quadrupedesque quibus digiti sunt, negant crescere assuetas meri potu, Plinius. Huius rei causam inquirit Cælius Calcagninus Epistolicarum quęstionum lib. 2. ad Thomam Calcag. nepotem. ¶ Omnis fœmina inter quadrupedes urinam retrò reddit, nisi forte erecta incedat aliqua duobus pedibus, ut Auicenna dicit de quodam genere simiarum: quarum fœminas cum erectæ aut sedentes urinam emittunt, certum est antrorsum ab eis emitti ut à mulieribus, Albertus. Aegyptij hominem sua dedecora occultantem insinuantes, simiam mingentem pingunt: hæc enim urinam à se redditam occulit, Orus. ¶ Indi simias rufas in urbes non adducunt, quòd Veneris libidine inflammatæ, in muliebrem sexum furentes sint: ac si quando deprehendunt, eas tanquam adulteros odio persequentes interficiunt, Aelianus. ¶ Catulos pariunt geminos, quorum alterum amant, alterum oderunt, ut dicam in D. Pariunt quandoque in domibus ubi aluntur, & partus suos ostendunt hominibus quasi pulchros, Albertus ex Plinio. Simia animal mobile & inquietum est, morsu ferox, & præ cæteris animalibus exquisito ualet gustu, Obscurus. De incessu eius erectæ & cursu, diximus quædam supra in B.

D.

Simiarum generi præcipua erga fœtum affectio. Gestant catulos: quos mansuefactæ intra domos peperere, omnibus demonstrant, tractarique gaudent, similes gratulationem intelligentis. Itaque magna ex parte complectendo necant, Plinius & Albertus. Immoderatè fœtus amant, adeò ut catulos facilius amittant quos impendio diligunt & ante se gestant, quoniam neglecti ponè (id est post, à tergo matris) matrem semper hærent, Solinus. Duos fœtus plerunque parit: ex quibus chariorem magis complectitur et gestat: minus charus dorso matris insidet, Albertus. Ex geminis catulis alterum amant, alterum oderunt, Αὐτοῖς δ' ἀγκαλίδεσιν ἑὸν ἔκτεινε (pro κτείνουσι) τοκήων, Oppianus: id est, propriæ autem matris ulnis perit catulus, arctius scilicet compressus. Aegyptij ut patrem significent qui inuiso filio hæreditatem reliquit, simiam cum catulo eius retro (in tergo) pingunt: parit enim simia geminos: unum amore, alterum odio prosequitur. Quem igitur amat ante se gestans interimit: quem uero odit post se (in tergo) habet, ac illum reliquum nutrit, Orus. Vide mox in E. in uenatione simiæ. ¶ Simias facillimè mansuefieri, & in ædibus diuitum ludicri ac ridiculi spectaculi gratia catenis

catenis alligatas nutriri, notum est omnibus.

¶Luna caua tristes esse, quibus in eo genere cauda sit, nouam exultatione adorare, (nanq; defe ctum syderum & cæteræ pauent quadrupedes,) Mutianus tradit, Plinius. Solinus tamen de simijs, non caudatis, sed simpliciter, Exultant (inquit) noua Luna, tristes sunt cornuto & cauo sydere. ¶Simiæ facies turpiter hominem assimulat, tristis, fraudulenta, Gillius. Diuitibus in delicijs sunt, omni um ferè rerum imitatrices. ¶Pusilli eas animi esse, malignas, stolidas, & eodem ingenio præditos censeri homines, qui oculos, aures, labra aut dorsum eis similia habent, ex Aristotele & Adamantio in B. diximus. Simia quemuis ludum docetur, natum ad imitationem animal: sed mala potius quàm bona in homine imitatur. Ferocitatem quidem obliuiscitur, sed nunquam adeò mansuescit, quin faci le semper fiat rabida, (ad impetuosam iram prona.) Delectatur ludendo cum pueris & canibus: sed pueros (infantes) non custoditos aliquando strangulat, uel ab alto præcipitat, Author de nat. rerum, & Albertus. Πιθήκῳ ἐπιφαίνεται τὸ βωμολοχικὸν καὶ εἰρωνικόν, Adamantius: hoc est, Simiæ ingenium scur rile & simulatione insigne est. Simia cicur dominum suum agnoscit etiam post multos annos reuer tentem, Alexander. Iniuriæ longo tempore meminit, & simultatem diu exercet in eum à quo læsa fuerit, Albertus & alij. ¶Natura simiæ ridiculo animali & animam habenti ridiculam, corporis quoq; constructionem ridiculam dedit, Galenus. Simia maximè delectatur ludis, unde factum a- pud Græcos uerbum διαπιθηκίσαι, διαπῦξαι, Suidas & Varinus. Pulchra semper apud pueros est si- mia, ut ait ueterum quidam, nos admonens ludicrum esse ridiculum puerorum hoc animal illuden- tium. Omnes enim humanos actus imitari dum satagit, & frustratur in ipsis, & ridiculum se exhibet. An non uidisti simiam fistula canere, saltare, scribere, & alia agere uniuersa conantē, quæ homo pul- chre perficit? Galen. de usu part. 2.22. Simia actuosum animal, & ad omnia imitanda habile, omnē quod corpore agitur, si doceatur, præclare discit, & idipsum actione repræsentat: ac si saltare docea- tur, saltationem assequitur: si ad tibiam canere, canit. Ego aurigæ munus obire uidi, habenas nimi- rum uel abducendi, uel remittendi, & flagello simul utendi: breui, si quis ad alia quæpiam instituat, non fallit docentem: adeò uarium natura animal est, & multiplex, ut ad omnem actionem sese uerset, Aelianus. Et rursus, Cum cæteris in rebus omnium bestiarum simia peruersissima est, tum peruer- sior in ijs, in quibus hominem imitari conatur. Cum enim nutricem ex eminenti loco perspexisset puerum infantem in pelui lauare, & fascias in orbem contrahere, & in arctum ad aquæ expressionē contorquere, atq; quo reliquisset loco puerum obseruasset, simul & circa eum ipsum à custodibus magnam introspexisset solitudinem: fenestella quæ tum pateret in domum intrauit ad puerum, quem similiter ut factitari à nutrice uiderat, ex lecto sublatum integumentis nudauit, & aquam, suc censis carbonibus, calescentem, in miserum infantem infudit, atq; interfecit. Mutianus & latruncu lis lusisse fictis cera simias tradit, nuces uisu distinguere, Pli. Callidus emissas eludere simius hastas, Martial. Caucasi pars (inquit Philostratus de uita Apol. lib. 3.) quæ in rubrum mare porrigitur, tum alia aromata, tum piperis arbores profert. Nascuntur illæ in extremis præruptisq; locis, homini inac cessis: ubi simiarum populus montis cauernas & omnia foramina incolit. Eas autem maximi faciunt Indi, quoniam piperis (ut sic dicam) uindemiatrices sunt: quapropter & armis & canibus leones & cæteras feras ab ipsis arcent. Insidiatur autem simiæ leo ægrotus, medicinæ causa, (uide paulò post:) & cum iam senex feras assequi alias non potest, pastus cibiq; gratia. Sed Indi simias non negligunt, & se beneficia ab ipsis capere arbitrantes leones arcent. Quod autem ad piperis collectionem atti- net, sic se habet. Accedentes Indi ad arbores quæ in parte montis infima nascuntur, fructusq; ab illis decerpentes, paruas quasdam sub arboribus areas faciunt, ubi piper congerunt, quasi casu illic ip- sum proijcientes, ceu rem neglectam & minimi ab hominibus existimatam: circunstantes uerò atq; in auijs abditæ simiæ, talia desuper aspicientes ubi nox aduenit, Indorum opus imitatæ auulsos ar- borum ramulos, (βοτρύχος,) in areas quas diximus conferunt. Indi autem ubi dies illuxit piperis acer- uos asportant, quos nihil laborantes sed dormientes acquisierunt, Hæc Philostratus.

¶Vt leo inter bestias terrestres, sic in mari delphinus imperat. Ambo senectute tabescunt: & cū sunt in ægritudine, illi terrestris simia, huic marina medetur, Aelian. Aegroto leoni nulla potest alia medicina adhiberi: sed si comederit simiam, id ei morbi remedium est, Idem in Varijs. Hoc & Philostratus scribit, ut paulò antè retuli. Cum supra quàm ferre queat cibo se compleuit leo, aut quiete & inedia se exhaurit, aut simiam nactus uorat, illiusq; adesis carnibus uentrem mollitum ex- tenuat, Aelianus. Hominem ægrotum ac seipsum curantem significantes Aegyptij leonem pin- gunt simiam uorantem: hic enim febricitans uorata simia conualescit, Orus. Aegritudinem fasti- dij tantum sentit leo, in qua medetur ei contumelia, in rabiem agente annexarum lasciuia simiarum. Gustatus deinde sanguis (simiæ, non canis ut Physiologus habet) in remedio est, Plinius. ¶Quàm mirabili astutia pardalis se mortuam fingens, simias captet, uide in Pardali capite 3. ex Aeliano: undè & prouerbium natum, Pardi mortem adsimulat. Ad pardum pleraq; uel sponte adcurrere, odore allecta, simia comprimis, narrant, Plutarch. at Aelianus pardalin cursus celeritate simias assequi scri bit. ¶Cati etiam in Aegypto simias uenantur, ut in Cato dixi ad finem capitis quarti. Inter mamo netum (id est cercopithecum) & simiam odium est implacabile, bellumq; frequens: & licet uiribus impares sint mamoneti, astutia tamen & animositate pugnandi simijs præferuntur, Isidorus. Epho rinus in Colloquijs Erasmi in dialogo de amicitia, postquam multa de animalium inter se naturali

uel consensu uel pugna dixisset, subdit: Addam quod non legi, sed his oculis conspexi. Simius supra modum horret testudinem. Huius rei quidam dedit nobis specimen Romæ. Puero suo in uerticem imposuit testudinem, & pileo contexit, dein producit ad simium. Ilico simius gaudens insilijt in humeros pueri uenaturus pediculos, sublato pileo reperit testudinem. Mirum erat spectaculum quanto cum horrore resilierit bestia, quàm expauerit, quàm timide respexerit an sequeretur testudo. Additum est aliud specimen: alligauimus testudinē catenæ à qua reuinctus erat simius, ut effugere non posset, quin saltem aspiceret. incredibile dictu quantopere fuerit discruciatus: tantum non metu exanimabatur, interdum auersus posterioribus pedibus depellere tentauit hærentem bestiam. Tandem quicquid erat in aluo aut uesica oneris, reiecit. Sequuta est ex pauore febris, ut nobis fuerit soluendus à catena, & aqua uino temperata refocillandus. Hæc ille. Ego uero simiam non testudines, sed limaces, metuere audio: quæ si circumponantur ei, comprimere se, & præ metu contingere non audere: ut errarit Erasmus uulgari hodie multis errore testudinem pro limace dicentibus. Et paulò post in eodem dialogo: Thomas Morus (inquit Ioannes interloquutor) in Anglia alebat domi simium prægrandem. tum fortè, quò reualesceret à uulnere solutus obambulare sinebatur. In extremo horti erant inclusi cuniculi, quibus insidiabatur mustella. Id simius procul quietus & ociosus spectabat, donec uideret cuniculis nihil esse periculi. Cæterum posteaquam mustella labefactasset caueam à muro reuulsam, iamq; periculum esset, ne cuniculi à tergo nudati prædæ essent hosti, accurrit simius, & conscensa trabe quadam, caueam retraxit in locum pristinum, tanta arte, ut homo non posset dexterius. Ex quo perspicuum, hoc animantium genus simijs esse charum. Ipsi cuniculi non intelligebant suum periculum, sed hostem suum per cancellos osculabantur. Simius opitulatus est periclitanti simplicitati. Tum Ephorinus, Omnibus (inquit) catulis minoribus delectantur simij, gaudentq; fouere sinu & complecti: sed pius ille simius dignus erat aliquo pietatis præmio.

E.

Simia & elephas uino inebriantur. illæ quidem etiam inebriatæ capiuntur, Athenæus lib. 10. Mira solertia uisco inungi, laqueisq; calceari imitatione uenantium traduntur, Plinius, ut Romana exemplaria habent. Hermolaus magis probat Veneta, in quibus legitur, Visco inungi laqueos, calceariq; uenantium imitatione. Scio & intingere sibi oculos (inquit) solere simias, atq; inde capi facile, ut inquit Strabo: sed illud non tam solertiæ quàm stultitiæ tribuendum erat. Hæc ille. Ego Romanā lectionem malim: nam quod in Venetis legitur, apud nullum alium authorem reperitur. Vulgus simiarum passim uidemus non sine ingenio æmulandi, quò facilius in manus ueniunt. Nam dum auidè uenantium gestus affectant, relicta consultò uisci unguilla, quod mendacio factum uident, oculos suos oblinunt. Ita uisu obducto pronum est eas corripi, Solinus. In montana regione Indiæ genus simiarum frequens & prægrande reperitur, (inquit Diodorus Siculus lib. 17.) quæ cum ualido corpore & animi sagacitate præstent, haud facile per uim comprehendi possunt. Igitur è uenatorum turba quispiam melle sibi oculos perungit, alius (belluis hæc omnia uidentibus) calciamenta sibi induit, alij specula capitibus applicant. Calciamentis innectuntur laquei, atq; ita ea discedentes relinquunt. Pro melle uiscum supponunt, & speculis adijciunt funes, (ἐπισπαστῆρα.) Simiæ post uenatorum abitum conantur ea, quæ uiderunt, facere & ipsæ, sed frustra. Cilia enim uisco agglutinantur, pedesq; laqueis impediti, & corpora uincta remanent. Hæc Diodorus. Inter Hydaspen & Acesinen in India sylua est prope Emodos montes, in qua maximam ingentium cercopithecorum multitudinem esse dicunt, adeò ut cum Macedones aliquando multos in collibus quibusdam apertis uidissent in aciem instructos (nam id animal ad humanum accedit ingenium [ἀνθρωπονόστατον] non minus quàm elephantes,) castra putarint, & in eos tanquam hostes irruerint: sed cū à Taxilo, qui cum Alexandro erat, rem agnouissent, cessarūt. Hoc animal duobus capitur modis. nam cum imitationis studiosum sit, & in arbores fugiat, uenatores cum eos in arboribus insidere animaduertūt, catinum aqua plenum in conspectu ponunt, oculos sibi ex ea abluentes, postea uisco pro aqua posito abeunt, ex longinquo insidiantes. Cum animal ex arbore descenderit, & sese uisco illeuerit, & conniuenti palpebræ implicitæ fuerint, accedentes uiuum capiunt. Atq; hic unus est modus. Alter est, postquā culleolos (θυλάκους) quosdam in subligaculi modum induti fuerint, abeunt alijs ibi relictis interius uillosis & uisco illitis. Simiæ in hos ingredientes facile capiuntur, Strabo lib. 15. Eadem ferè de simijs uisco aut calciamētis propositis, capiendis, Author libri de nat. rerum & Albertus scribunt. Non capiuntur retibus, neque sagacium canum uenandi solertia præditorum: sed cum sit animal saltationis auidum, saltare cupit: si item quempiam uiderit calceos induentem, imitatur: & si quem uiderit oculos pingentem, aut lauantem, hoc idem facere studet: itaque pro his ex plumbo factos graues calceos proponunt, & laqueos subijciunt, ut pes quidem ingredi possit, & interim firmo uinculo retineri. Itemq; uisco decipiuntur, nam illis uidentibus Indus pelues aqua plenas in earum conspectu ponit, ex eaq; oculos oblinit, ac mox uiscum pro aqua reponit: illæ aspicientes (ut sunt ad omnia imitanda aptæ) continuò descendunt, oculosq; & ora ipsi similiter uisco oblinunt, itaq; postea facillimè capiuntur, Aelianus. Otides etiam aues imitatoriæ, uisco similiter capiuntur. Catulos ferè geminos parit: ex quibus chariorem magis complectitur, & gestat (ulnis.) qui minus diligitur, dorso matris insidet: & cum aliquando à uenatore agitatur, necessitate adacta fœtum quem ulnis gestat, abijcit, ut fugere possit, dorso autem adhærens excuti nō potest. & si forte cum illo euaserit, diligere incipit quem

ante minus dilexit, Albertus. Piper quomodo ex arboribus colligant simiæ, dictum est supra in D. Regio Basman magno Cham Tartarorum regi subiecta, abundat diuersis simijs magnis & paruis, hominibus simillimis. Has capiunt uenatores, & occisas totas depilant, pilis in barba tantum & ano relictis: & aromatibus conditas desiccant, & mercatoribus uendunt, qui in diuersas orbis partes corpora illa deferentes, hominibus persuadent tales homunciones in maris insulis reperiri, M. Paulus Venetus 3.15. ¶Simiæ in leporario rarenter tenentur: sed catenula in qualibet ferè ædium parte ligantur, ut conspici possint atque delectent, Grapaldus. Imponitur aliquando equo paruo, & canibus in equum irritatis, cum desilire non audeat, metuens sibi à canibus, miros interim gestus ædit.

¶ Serpens, canis, simia & gallus gallinaceus, culeo parricidæ in mare præcipitando simul inseruntur. Vt enim simia homo non est, attamen uidetur: sic qui proprium occiderit patrem. Serpens insidijs anteit, inimicissimus humano generi non secus ac parricida. Canes omnes odisse uidentur, solumque hoc animal nulli penitus parcit, neque proprio generi. Gallus insons huius culpæ, forsan ob gẽtis similitudinem adijcitur, quam maximè Romani oderunt, uel quod superbissimus sit. Præcipitatur in mare, uelut omni indignus elemento, & cuius societate aer, terra aquaque inficerentur: ob id cũ leo insuitur uirgis sanguineis prius uerberatus, Cardanus.

F.

Zygantes Africæ populi simijs uescuntur, quarum affatim gignitur ijs qui in montibus degunt, Herodotus. Simia frigida & austera est, & humorem generat pessimum, Rasis.

G.

Cor simiæ assum & aridum potum drachmæ pondere cũ melicrato uetere, roborat cor, & acrimoniam eius audaciamque auget, pusillanimitatem & cordis pulsum depellit, acuit intellectũ, & contra caducum morbum ualet, Rasis.

¶Siue homo, seu similis turpissima bestia nobis, Vulnera dente dedit, uirus simul intulit atrũ, Betonicam ex duro (aliàs puro) prodest assumere Baccho. Nec non & raphani cortex decocta medetur, Si trita admorsis fuerit circumlita membris, Serenus. Fel tauri illitum super morsum simiæ, persanat, Sextus. Simiæ morsus (inquit Auicenna) aliquando uenenosus est, cui applicari oportet ea quæ uenenum extrahant: quale est cataplasma cum cinere, aceto, cepa & melle: aut cum amygdalis amaris & ficubus, præsertim immaturis. Conuenit etiam lithargyrus cum sale, & radix fœniculi. Apostema eius sedatur lithargyro liquefacto in aqua: & cooperiat (aliàs aperiatur) ipsum cum nigella & melle, & eruo & melle: Aliàs, Assumat in potu nigellã tritam & mel & porrũ: aut orobum & mel. Arnoldus de Villanoua in Breuiario sic legit, Nigella & mel cum farina orobi mixta & superposita, mirè ualent. Ferdinandus Ponzettus penultimo capite operis sui de uenenis, cum indicasset remedia contra morsum cati, subiungit: Similiter curatur morsus muris syluestris & simiæ, & aliquorum, super quos ueteres ponebant fabas masticatas. Et quidam putant quod betonica & plantago sumptæ cum uino ueteri conferant ad omnes: & quod fimus caprarum decoctus in aceto, & ulceri illitus sanet.

H.

a. Clunas simias à clunibus tritis dictas existimant, Festus. Græci πίθηκον uocant, παρὰ τὸ πιθῶ, πιθήσω. πείθει γὰρ ἡμᾶς (τὸ ζῶον εἰδεχθὲς ὂν προσέχειν αὐτῷ, Etymologus:) Suidas. Πίθηξ etiam legitur apud Suidam. Πήθων, simia, Varinus. sed melius apud Hesychium prima per iôta legitur. etsi illic quoque ordinis ratio ἦτα postulet. Ἄριμος, simia: Arima uerò mons Ciliciæ, (sic enim lego,) Hesychius & Varinus. Arimos prisca Hetruscorum lingua simias uocabat: Vide inferius inter propria. Simiæ uocantur mimi & satyri, μίμοι καὶ σάτυροι, Varin. in Νῆσος γιγάντων. mimi scilicet ab imitatione, à recto μίμος. ab alijs μιμὼ, uel μιμὼν scribitur, ut in A. dixi. Satyri, peculiare genus est, de quo infra. Βάτης, πίθηκος, ἀναβάτης, Hes. Var. inde nimirum quod facile arbores scandant, & in sublime repant. Καλλίας, simia, Lacones, Hes. Var. Galenus in commentarijs chirurgiæ Hippocratis notat γλυκείαν à Græcis uocari suem, uel porcum in sacrificio, blanda scilicet uoce, ut quoque simiam καλλείαν, eadem ratione, Gyrald. Κέκρωψ (melius κέρκωψ,) impostor uel simia, Hes. Varin. Suidas rectè habet κέρκωψ. Κέρκωψ, ludicer, παιγνιώδης. uel genus feræ magnã caudam habentis, Hes. Varin. Simia quidem simpliciter & proprie dicta, caudata non est, sed cepus siue cercopithecus: cercos enim Græcis cauda est, unde & cercops deriuatur, ut eo nomine caudata simia potius quàm simia simpliciter intelligenda uideatur. Suidas cercopem non simiam, sed genus simiæ interpretatur. Κερκωπίζειν, irridere, illudere sicut simiæ: quod uerbum etiam prouerbialiter usurpatur, per translationem, ut Chrysippus inquit, ab animalibus quæ cercon, id est caudam motitantes adulantur. Cercopes, astuti, dolosi, impostores, adulatores, qui (sicut uulpes canes uenaticos decipit cauda huc illuc translata, Varin.) homines simplices decipiunt τῇ κέρκῳ τῶν λόγων, Suidas, (Varin.) Et rursus, Κερκωπίζειν in prouerbium uenit, siue ab animalibus quæ cauda adulantur: siue à Cercopibus, quos in Lydia uersatos aiunt, magnos impostores & inamabiles, (ἀηδεῖς.) Plura leges apud Erasmum in prouerbijs Cercopum cœtus, & Cercopissare. Cercopes in simias mutati, Ouidius Metam. 14. Cercopes duo fratres, iniquissimi homines & ab ipsa improbitate sic dicti, alter Passalos, alter Acmon. Quod cum animaduerteret mater eorum Memnonis, monuit ne in melampygum inciderent, hoc est Herculẽ. Hos Xenagoras propter malignitatem in simias transformatas ait, & Pithecusas insulas ab eis dictas. Nomina eorum, Candu

lus & Atlas. (Aeschines Sardianus in Iambis nomina eorum scribit Andulum & Atlantum, Varin.) Alij ex Thea (ἐκ Θέας) & Oceano eos natos aiunt, & in saxa conuersos, quòd Ioui imponere conati essent. Et mox, Cercopes aiũt fuisse mendaces, superbos, deceptores, qui per multas uagati terras, ubiq; deceperint homines. Cercopes olim uocabantur Cyclopes, quare improbos & malos homines sic nominamus, Varin. Est & κερκώπη, parua cicada, κερκώπων, τεττίγων, Hes. Varin. ¶ Νάνος, nanus & simia, Etymologus.

¶ Epitheta. Simius, infamis, proteruus, calidus, simulator, parasitus, turpis, apud Textor. Simulator humani oris, Claudian. 1. in Eutrop. ¶ Πίθηκος μῖμος, Philes. Μιμηλός. Φιλοπαίγμων. Τοῖσα γένεθλα κακῶν μιμηλὰ πιθήκων. Τίς γὰρ ἂν οὐ στυγέοι τοῖον γένος αἰσχρὸν ἰδέσθαι, Ἀβληχρὸν, στυγερὸν, δυσειδέστατον, αἰολόβουλον; Oppianus.

¶ Simia, per translationem, qui alium imitatur. In quo Rusticum insectatur, atq; etiam Stoicorũ simiam appellat, Plinius epist. Quos neq; pulcher Hermogenes unquam legit, neq; simius iste, &c. Horatius 1. Serm. Simiolus diminutiuum, qui utcunq; alterum imitatur. Hic simiolus animi causa, me, in quem inueheretur, delegerat, Cic. ad Marium lib. 7. epist. Tatianus orator simiæ cognomentum indeptus est, quòd omnia ingeniosius imitando exprimeret, Cælius. Maximinus iunior oratore usus est Tatiano filio Tatiani senioris, qui dictus est simia temporis sui, quòd cuncta imitatus esset, Capitolinus in Maximino Iuniore. Aristophanes in Auibus quendam traducens πίθηκον uocat, siue tanquam deformem, siue tanquam panurgon, id est improbum & astutum. In hominem deformem & nigrum, qui liberos etiam deformes habebat, iocosum epigramma authoris incerti Anthologij libro secundo legitur, ut apposui. Ἑρμολύκου θυγάτηρ μεγάλῳ τέξεν τὸ πιθήκῳ, Ἡ δ᾽ ἔτεκεν πολλοὺς Ἑρμοπιθηκιάδας, &c. Tragica simia, Τραγικὸς πίθηκος, prouerbiali conuicio dicebat, qui fungeretur honoribus, opibusq; polleret, alioquin indignus. Simiam appellant homuncionem, uix hominẽ, sed simulachrum hominis magis. Tragicam addunt, propter fortunæ strepitum & personam additam. Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, Aeschinem tragicam simiam appellat, quòd quum esset nequissimus, splendidis uerbis probum ciuem ageret. Cuius prouerbij meminit Philostratus in Aristide. D. Hieronymus in epistolis ostendit hoc scomma iaci solere uulgò in Christianos, sed ab impijs ethnicisq;, perinde quasi uultu habituq; sanctimoniã præ se ferrent, quum essent improbi: quanquam hic locus in exemplaribus non eodem habetur modo. Conuenit & in eos qui barba pallioq; philosophos se profitentur, cum cætera cultui non respondeant, Erasmus. Τραγικὸς πίθηκος, ἐπὶ τῶν παρ᾽ ἀξίαν σεμνυνομένων, Hes. Var. & Suidas, qui etiam pluribus, Demosthenes (inquit) præter alia in Aeschinen scommata, poëtarum tragœdias eum imitari dixit, & simiam appellauit, siue quòd breuis staturæ homo in scenam intraret: siue quòd simia animal est ad imitationem factum, & Aeschines quoque tragœdiarum histriones imitaretur. Videtur & Tragica simia dici posse in hominem curiosius & pretiosius uestitum, ut Cælius innuit. Eleganter & aptè Callippides Myniscum histrionẽ tragicum simiam uocabat: nam simias ueteres appellabant imitatores, qui gestu omnia exprimere conantur, Robortellus. Simile huic est aliqua ex parte, Simia purpurata, de quo uide infra inter prouerbia. Simia barbata, Δημοπίθηκος, uide ibidem. Πίθηξ, apud quosdam uocatur breuis homuncio, Varinus. ¶ Lycophron Thersitis turpitudinem expressurus, πιθηκόμορφον illum nuncupauit, id est simiæ consimilem, Cælius. Πιθηκοειδής, simiæ similis, Lexicon Græcolat. Πιθήκειον βλέμμα, τὸ τοῦ πιθήκου, id est aspectus uel facies simiæ, Suidas & Var. in deformem, ut uidetur. Οἱ τὰ ὦτα μικρὰ ἔχοντες, πιθηκώδεις, Aristot. Οἴμοι τάλας οἵοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις (aliàs περιελαύνεις,) Aristoph. in Equitibus: ἀντὶ τοῦ ἀπατᾷς καὶ κολακεύμασιν ἢ μιμήμασί με νικᾷς, ὡς καὶ αὐτοῦ ταῦτα πεποιηκότος, Scholiastes, Suidas, Varinus. Διαπιθηκίσαι, illudere, irridere, (ut κερκωπίζειν:) διαπαῖξαι, deriuatum à simia animante ad ludos nata, Suidas, Varin. Πιθηκίζειν, fucis aut blanditijs fallere, Erasmus in prouerbio Simia caudata: sed authorem non citat.

¶ Est & simia in mari rubro, non piscis quidem, sed bestia cartilaginea, colore terrestri similis, & reliqua etiam specie aliqua ex parte, similiter quoq; resima, &c. Aelianus.

¶ Pithecium, mulieris nomen Plauto, Hermolaus.

¶ Πιθήκων κόλπος, id est Simiarum sinus, portus est in Libya iuxta Carthaginem. gentile, Pithecocolpites, Stephanus. ¶ Pithecusæ, Πιθηκοῦσαι, insulę in mari Thusco contra Campaniam, à simijs, ut author est Strabo, dictæ. Harum una Aenaria quoq; dicta est ab statione nauium Aeneæ, Homero Inarime: hodie Ischia ab oppido cui coxendicis similitudo, ut Hermolaus in Castigat. suis in Plinium docet. Plinius uero à figlinis doliariorum nomen factum putat, quæ ibi ex Creta fiebant. Dolium enim Græci pithon, simiam pithecon uocant. In harum summitate oppidum fuit, quod plurali numero Pithecusæ dicebatur. Meminit Plinius 3. 6. & Ptolemæus 3. 1. Inarimen Prochytenq; legit, sterilis locatas Colle Pithecusas, habitantum nomine dictas, Ouidius. Incolæ, Pithecusæi, Stephanus. Prochytam & Pithecusam à Miseno abruptam Strabo in primo author est, quã tamen idem in quinto à Pithecusis ipsis quondam diuulsam tradit. Posteriorem sententiam Plinius sequitur & Seruius. Vnde & secundum hos à profusione nomen Prochyta traxit, quod etiamnum seruat. At Dionysius libro 1. scribit à nutrice Aeneæ eiusdem nominis dictam. Pithecusam autem & Pithecusas numero multitudinis dicimus alteram insulam, quæ Inarime primum Vergilio dicta est, Nic. Erythræus in Indice Vergiliano, ubi plura leges in uoce Inarime. Arimum Hetrusci olim simiam uocabãt.

Vide

Vide etiam Inarime in Onomast. nostro: & quædam Strabonis loca, & Hermolai in Plinium, ex Indicibus. Iouem deuictis Gigantibus aliqui Damascum, alij Siciliam, trophæum statuisse aiunt: alij uerò Gigantum insulas, Pithecos (πιθήκους) accipiunt, qui iuxta Italiam sunt, Aeschioni memorati. In his olim Gigantes habitabant. postea uerò Iupiter domitis eis insulas superimposuit, & simias in dedecus Gigantum inhabitandas dedit, Varinus in Νῆσος.

¶ b. M. Cicero antiquissimum uersum (Ennij puto) refert de simia, Simia quàm similis turpissima bestia nobis.

¶ c. Simonides apud Stobæum in sermone quo mulieres uituperātur, pro diuersis ingenijs alias ex alijs animalibus natas fingens: Ea uero, inquit, quæ ex simia nascitur, omnium pessima est: turpi facie, omnibus ridicula, breui ceruice, natibus depressis. Ingenio quoque simiam refert, à lætitia & risu aliena: in neminem benefica: hoc unum meditatur, quomodo insigne aliquod malum facinus edat.

¶ d. Epictetus dixit, Adulatoris minas & simiæ iras eodem loco habendas: aut si Græcè mauis, πιθήκου ὀργὴν καὶ κόλακος ἀπειλὴν ἐν ἴσῳ θετέον.

¶ e. Si supponatur capiti dormientis cor simiæ, uidebit in somnijs res terribiles, Rasis.

¶ h. Cæsarem cum peregrinos quosdam Romæ locupletes homines canum & simiarum catulos circunferentes gremio, eisque deditos intueretur, interrogasse ferunt, nunquid apud illos mulieres liberos parerent, Plutarchus ab initio uitæ Periclis. ¶ Simia quam rex Molossorum in delicijs habebat, & sortes ipsas, & cætera quæ erant ad sortem parata disturbauit, & aliud aliò dissipauit, Cicero 1. de diuin. ¶ Cercopes in simias mutati, Ouidius Metam. 14. Vide supra in a. ¶ Simia Mineruæ olim sacra erat, Fr. Arlunnus sine authore. Dianæ Coloënæ templum fuit in Sardiana regione prope Coloën lacum, in cuius celebritate simiæ saltare ferebantur, qua in re suam non uult fidem Strabo astringere, Gyraldus. Nero Claudius aliquando somniauit asturconem, quo maximè lætabatur, posteriore corporis parte in simiæ speciem transfiguratum, ac tantum capite integro hinnitus ædere canoros, Suetonius.

PROVERBIA.

Asinus inter simias, ubi stolidus aliquis incidit in homines nasutos & contumeliosos. Simile est illud Germanorum, **Ein eule vnder einem hauffen kråhen**: id est, Noctua inter cornices, ubi stupidior aliquis in homines petulantes ac dicaces incidit. Extat apud A. Gellium 2. 23. apud quem Menander comicus maritum de uxoris iniuria querentem inducit, his uerbis: ὄνος ἐν πιθήκοις τοῦτο τὸ λεγόμενόν ἐστι δή που. Id est, Asinus inter simias, uulgò quod aiunt, sanè istud. Constat autem simiam animal esse petulantissimum, adeò ut non uereatur etiam leonem per lasciuiam agitare, natibus illius affixa, Erasmus. Simia barbata, (nō placet quòd addit Erasmus, seu caudata.) Aristophanes in Acharnensibus, ὦ πίθηκε τὸν πώγων᾽ ἔχων. Interpres admonuit allusum esse ad illud Archilochium, Τοιήνδε ὦ πίθηκε τὴν πυγὴν ἔχων. id est, Talem ò simia caudam (tales nates potius, uel clunes) habens. Dici solitum de ridiculis. Regulus Rusticum Stoicorum simium dixit, contumeliæ gratia, ut refert Plinius in epistolis, opinor quòd barba & pallio Stoicum ageret uerius quàm morib. Idem Aristophanes alio quodam loco quosdam δημοπιθήκους appellat, quasi populi simias. Est autem hoc animal natura γελωτοποιόν, nec in alium usum uidetur natum, quum nec ualeat ad esum ut oues, nec ad ædium custodiam ut canes, nec ad onera gestanda ut equi. Athenæus libro 14. narrat Anacharsim philosophum genere Scytham, quum in conuiuium inducerentur homines ad risum mouendum edocti, solum omniū non risisse. Tandem quum inducerentur simiæ, cœpit ridere. Rogatus causam: Hæ (inquit) natura sunt γελωτοποιοί, illi fingunt, Erasmus. Vrbs nostra repleta est ὑπὸ βωμολόχων δημοπιθήκων ἐξαπατώντων τὸν δῆμον ἀεί, Aristoph. in Ranis. Scholiastes δημοπιθήκους interpretatur, τοὺς πανούργους περὶ τὸν δῆμον ὡς τὸ ζῷον ὁ πίθηκος: ἢ τοὺς τὸν δῆμον κολακεύοντας καὶ πείθοντας. Hercules & simia, Ἡρακλῆς καὶ πίθηκος, de minimè congruentibus. Simia dolis ualet, Hercules uiribus antecellit. Nota est fabula de fratribus Perperis, quos Hercules comprehensos à claua suspendit: eos ferunt uersos in simios, Erasmus. Quos ego non pluris facio quàm, ut dici solet, simias, Dion Prusensis in libro de Troia non capta. Est enim simia planè ridiculum & uulgò contemptū animal, Eras. Simiarum pulcherrima deformis est, τῶν πιθήκων ὁ καλλιμορφότατος δύσμορφός ἐστι: rectè dicetur de his quæ ipso genere sunt uitiosa, neque prorsus conferenda cum uel extremis eorum quæ sunt in honestorum ordine. Veluti si quis dicat lenonem integerrimum esse periurum, aut honestissimum histrionem infamem, aut optimum Meuij carmen malum esse. Citatur à Platone, & ad Heraclitum authorem refertur, Erasmus. Simia in pelle leonis: tractum & demutatum à fabula qua asinus in pelle leonis deprehensus fingitur. Τοσοῦτον χρόνον ἐλελήθειμεν, ὑπὸ τῇ λεοντῇ γελοῖόν τινα πίθηκον περιστέλλων, Lucianus in Philopseude. ¶ Huic simile est illud, Simia in purpura, πίθηκος ἐν πορφύρᾳ: quod (inquit Erasmus) in uarios usus potest adhiberi: nempe, uel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint ex ipso uultu moribusque cognoscitur: uel in hos quibus dignitas indecora addit: uel quoties rei per se fœdæ, ascititia peregrinaque ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum quàm simia uestita purpurea ueste? Atque id tamen non rarò fieri uidemus apud istos qui simias habent in delicijs, ut quàm maximè possunt, ad humanum morem ornent ac uestiant, aliquoties & purpura: quò parum attentos aut imperitos fallant, proque homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis fit ridicula. Quàm multos id genus simios uidere est in principum aulis, quibus si purpuram, si torquem, si

gemmas detrahas, meros cerdones deprehendes. Lepidius erit si longius transferatur, uelut in eos qui barba pallioque simulant sanctimoniam, Hæc Erasmus. Meminit adagij Suidas. Iulianum imperatorem, loquacem talpam, & purpuratam simiam quidam appellabant, Ammi. Marcellinus.

¶ Simia fucata, (uel potius cerussata, id est cerussa illita candoris comparandi gratia, & rugas ac formæ uitia occultandi, quæ uox apud Martialem & Ciceronem legitur) de deformi anu, fucata tamen, & meretricijs culta lenocinijs. Πότερον πίθηκος ἀνάπλεως ψιμμυθίου, ἢ γραῦς ἀνεστηκυῖα παρὰ γε τῶν νεκρῶν; Aristophanes in Ecclesiazusis. Potest & ad rem accommodari, ueluti si quis turpem causam, orationis phaleris adornet, ut honesta uideatur, Erasmus. ¶ Simia simia est, etiamsi aurea gestet insignia, πίθηκος ὁ πίθηκος κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα: respondet illi, Simia purpurata, admonens fortunæ ornamenta non mutare hominis ingenium. Citatur adagium à Luciano in oratione cõtra eruditum. Natum uidetur à simijs illis Aegyptijs saltationem humanam imitantibus. Lucianus refert apologũ in hunc modum: Rex quidam Aegyptius simias aliquot instituit, ut saltandi rationem perdiscerent. Quam illæ protinus edoctæ, saltare cœperunt, insignibus indutæ purpuris ac personatæ. Multoque iam tempore maiorem in modum placebat spectaculum, donec è spectatoribus facetus quispiam, nuces, quas clanculum in sinu gestabat, in medium abiecit. Ibi simiæ, simul atque nuces uidissent, oblitæ choreæ, id esse cœperunt quod ante fuerant: cõtritisque personis, dilaceratis uestibus, pro nucibus inter se depugnabant, non sine maximo spectatorum risu, Erasmus. Eundem apologum paulò aliter recitat Tzetzes Chiliade 4. historia 11. In eandem sententiam Germani, **Die suw ist ein suw/ vnd blybt ein suw. Weñ man einer suw ouch ein gulde stuck anzuge / so legt sy sich doch mit inn dreck.**

¶ Anus simia (Simia uetula) serò quidem capitur, sed tamen aliquãdo capitur, γέρων πίθηκος ἁλίσκεται μὲν μετὰ χρόνον (χρόνου, Suid.) δ' ἁλίσκεται: Vbi uersutus aliquis qui diu eluserit, tandem dat pœnas. Valebit ad exhortandum, ut quisque ueris rationibus agat, si uelit esse tutus, ne fidat callidis quidem sed inhonestis consilijs, Erasmus. (Suidas simpliciter exponit ἀντὶ τῶν δυστυχησάντων, malim ἀντὶ ποτὲ δυστυχησάντων.) Idem prouerbium alibi ab Erasmo refertur, hoc modo: Simia non capitur laqueo, ὁ πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται βρόχῳ: in callidos tergiuersatores dici solitum, qui coargui nõ queunt. Id olim dictum est in Heraclidẽ, qui per imprudentiã perperam citârat ex Dionysio quod erat apud Sophoclẽ. Missum est exemplar, ut ibi cõspecto carmine agnosceret suum errorem. Hîc quoque tergiuersanti, nec lapsum agnoscenti, dicẽtique casu fieri posse ut in diuersis poëtis uersus consentiant, scripsit quispiam simiam haud capi laqueo. Author Diogenes Laërtius. Carmen Græcum sic habet, γέρων πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ: Ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ' ἁλίσκεται. Sic Itali, Passaro uecchio non tra se in gaio. ¶ Tragica simia: Vide supra in a. inter deriuata.

¶ Simiæ cum turpissimæ bestiæ uocentur ab Ennio, credunt tamen suos catulos esse omnium formosissimos, id quod plerisque nostrum qui scribimus euenit, Grapaldus. ¶ Simiã in naufragio conspicatus quispiam periclitantem, & hominem esse ratus, manu data seruauit è mari. Cum uero interrogaret cuias esset, simia Atheniensem se respondit. Ille iterum, An Piræeum nosset. (est autem Piræeus portus in Attica.) Simia, optime se nosse dixit, & filios eius omnes, coniugem atque amicos. Tum ille indignatus, magis impulit eam ut suffocaretur, Tzetzes Chiliade 4. historia 11. Κερδὼ πιθήκῳ φησὶν, ἣν ὁρᾷς στήλην, Ἐμοὶ πατρῴη τ' ἐστὶ, καί τι παππῴη, Babrius apud Suidam.

DE SIMIIS DIVERSIS.

SIMIARVM genus omnino multiplex est. hoc quidem omnibus cõmune, humani corporis speciem aliquo modo referre, posterioribus cruribus erigi, ad omnia dociles & imitatrices esse. Differunt autem inter se, cauda & barba, quod aliæ habeãt, aliæ careant. (Simiarum genera hominis figuræ proxima, caudis inter se distinguuntur, Plinius.) Deinde magnitudine, colore. Item faciei figura, qua uel hominem, uel canem, uel porcum repræsentant. Primæ simpliciter simiæ dicuntur, alteræ cynocephali, tertiæ CHOEROPITHECI, id est simiæ porcariæ, ut Gaza apud Aristotelem uertit: Qui uno tantum in loco hoc animal nominat, chamæleontẽ scribens rostrum ei simillimum habere. Differunt autem inter se simiæ, non solum ut nominibus distinctæ sunt, ut simpliciter dictæ simiæ, de quibus iam scripsimus: cercopitheci, cepi, callitriches, cynocephali, satyri, sphinges, de quibus deinceps scribam. sed etiam quæ unius sunt generis & nomen commune habent, non omnes sunt similes. nam ex simpliciter dictis simijs, aliæ sua facie hominem, aliæ canem magis referunt, &c. ut supra ex Galeno exposui in Simia B. Sunt & cynocephalorum diuersa genera, nec unum genus caudatarum. Recentiores simiarum generi animalia quædam non recte adscribunt, ut Albertus chimæram, quæ non reuera animal, sed poëtarum figmẽtum est. de quo pluribus egi in Capra a. Idem de animalibus 7. 1. 6. PYGMAEOS genus quoddam simiarum esse putat, non homines, sed homini figura tantum & statura erecta similes, & actionibus tum alijs tum pugna aduersus grues, quasi ex deliberatione, ut Niphus inquit. Circa paludes supra Aegyptum unde Nilus profluit, Pygmæi pugnare dicuntur cum gruibus. non enim id fabula est, sed certe genus tum hominum, tum etiam equorum pusillum, ut dicitur, est, deguntque in cauernis, Aristot. de hist. anim. 8, 12. Vbi Niphus, Pygmæi (inquit) homines non sunt: Primò quia non habent rationis usum per-

sum perfectum: deinde quia nec uerecundiam, nec honestatem, nec iustitiam reipub. exercent. Sed quia in multis imitantur homines, adeò ut loqui possint, ideo creduntur homines: non sunt autem, quia locutionem imperfectam habent. Ad hæc non uidentur homines esse, cum careant religione: est enim religio, ut Platoni placet, propria homini, & soli & omni homini conueniens. Hæc ille. Sunt quidem in genere simiarum nonnullæ canina specie & paruis hominibus similes, ut dicam in cynocephalis H, sunt & satyri, & alia simiarum genera, humana ferè forma. Vitæ etiam longitudo, anni circiter octo, ut Albertus refert, & corporis proceritas, pygmæos simijs potius quàm hominibus coniungit. Sed ueterum nullus aliter de pygmæis scripsit, quàm homunciones esse, &c. neq; recentiores quicquam aliud præterquam ex ueterum scriptis de eis cognouerunt. Pygmæorum & pugnæ ipsorum cum gruibus meminit Homerus Iliados tertio: cuius uersus Strabo etiam citat libro 1. Pygmæos meridianam oram Oceani incolere scribens. Idem libro 2. asserit scriptores rerum Indicarum, præsertim Deimachum & Megasthenem tum alia falsa prodidisse, tum quæ de Pygmæis ante ipsos Homerus fabulatus erat. Et libro 15. ex Onesicrito: Homines in India (inquit) quosdam trium, quosdam quinq; dodrantum esse ait, quorum nonnulli naso careant, solis spirandi foraminibus facie supra os insigni. Cum illis quorum proceritas trium dodrantum est, grues pugnare, item perdices anserum magnitudine. Illos gruum oua legere atq; abolere: nam ibi nidificare grues, nec alibi earum oua nidosq; reperiri. Sæpe etiam gruem cadere quæ æneum spiculum habeat, quo scilicet in pugna uulnerata fuit. Item libro 17. In locis quibusdam, ubi calor (aut frigus) excedit, pecora parua sunt: ut oues, capræ, & boues. Canes quoq; pusilli, asperi tamen & pugnaces. Et fortassis ab animalium istorum paruitate, homines quoq; Pygmæi conficti sunt: neq; enim fide dignus quisquam ceu testis oculatus eorum meminit. Pygmæorum & latrantium (ὑλακτόντων: hos alij cynocephalos uocant) gentes in Aethiopia pariter & India reperiuntur, Philostratus. Πυγωνικοί, πυγωνίους. est autem gens ante Aegyptum pusillorum hominum, Varinus. Vide Πυγμαῖοι apud eundem.

¶ Raphaël Volaterranus manticoram quoq; & crocutam simiarum genera esse putat, nullo authore, nullis argumentis: quanquam Albertus quoq; alicubi maricomorion (corrupto uocabulo manticoræ) simiarum generis esse scribit. Ego sententiam meam de duabus istis bestijs, statim post Hyænam supra exposui.

DE CERCOPITHECO.

A.

CERCOPITHECVS uocabulum Græcum, Latinè ad uerbum simiam caudatam sonat: cercos enim caudam significat. Callidus emissas eludere simius hastas, Si mihi cauda foret cercopithecus eram, Martialis. Quamuis autem & aliæ quædam caudatæ sint, præter eam cuius iconem posuimus: huic tamen priuatim hoc nomẽ contigit, quod cęterę minus cõmunes sint. Zijm, צִיִּים, uocẽ Hebraicã interpretes uariè reddunt, ut in Onocentauri historia dixi: aliqui cercopithecos, uel catos marinos, uel catos feros exponunt, (alij martes aut uiuerras, &c.) Ibidem dixi de Hebraica uoce ijm, quam similiter aliqui catos syluestres interpretantur. Tuk, תוּךְ, Dauid Kimhi iuxta Thargum reddit tauas טוֹוס, uulgariter paon, id est pauo, פאון. Aliqui animal uulgo dictum מיימון meimon, uel gatto mamone. Regum 3.10. Chaldæus uertit tauasin: R. Salomon & Leui & Hieronymus paui. (tauas quidem Chaldaica uox ad Græcam ταὼς, id est pauo, alludit.) LXX. λίθων τορευτῶν, sed placet simias transferri: nã Iosephus quoq; πιθήκους interpretatur. Koph, קוֹף, plurale kophim, Reg. 3.10. Dauid Kimhi simias interpretatur, ut LXX. quoq; & Hierony

mus. Chaldæus Hebraicam uocem relinquit. Græci quidem cepum peculiare genus ſimiæ nominant, (de quo poſt cercopithecum ſtatim dicam,) mutuati forte id nomen ab Hebræis. Sunt qui oach, אחים, cercopithecum uel cephum eſſe putent, (Babel ſubuertetur, & cubabunt ibi beſtiæ horrendæ, [ziim:] & implebunt domos eorum cercopitheci, [ochim,] Eſaiæ 13. interprete Munſtero:) Alij aliter. Vide ſupra in Muſtela. ¶ Maionio, id eſt ſimia, Syluaticus: uidetur autem uox corrupta, & mamonus uel marmonus aut ſimile quid legendum: ſic enim ferè hodie cercopithecum Itali uocant: quæ uoces fortè detortæ ſunt à Græca μιμὼν: qua tamen pro ſimia ſimpliciter Græci uulgò utuntur. De uoce κέρκωψ, dixi in Simia A. Simiarum genus quoddam componi uidetur ex ſimia & cato agreſti, ſimiæ admodum ſimile, duabus nigris maculis in maxillis inſigne: ſed caudam habet oblongam griſei coloris, & in extremo nigram: hoc aliqui ſphingem appellant, alij cythoſicam, Albertus. Apparet autem de cercopitheco loqui, unde & corruptum cythoſicæ nomen conijcio. De ſphinge, diuerſo genere, dicam infra. Idem Albertus de anim. 2. 1. 4. bis aut ter kybor uocari ſcribit ſimiæ genus cauda præditum, eſt autem id quod Ariſtoteles cebum uocat, alij cepum, caudatum quidem, ſed à cercopitheco (cuius Ariſtoteles nuſquam meminit) diuerſum. ¶ Cercopithecus Italis eſt gatto maimone, Gallis marmot, forte quaſi marmona, id eſt maris ſimia: móna enim Hiſpanis ſimiam ſonat. (at marmontana Italis mus alpinus eſt.) Germanis meerkatz, id eſt catus marinus: marina enim uel tranſmarina ferè uocamus, quæcunque nobis peregrina ſunt. Illyrijs ſimiliter, morſka koczka. Anglis marmoſet. Cati quidem nomen adiectum puto à cauda, qua ſimiæ ſimpliciter dictæ carent. Mammonetus (aliàs Mamonetus per m. ſimplex.) eſt animal ſimia minus, Itali ſpinga (ſphingem) uocant: quod in noſtris etiam regionibus haberi & ali poteſt, Iſidorus & Albertus. Cercopithecos Celtæ uocant ἀβράνας, Heſych. Varin.

B.

Aethiopia generat cercopithecos nigris capitibus, pilo aſinino, & diſſimiles cæteris uoce, Plinius. De Praſianis uide inferius ad finem hiſtoriæ de Cercopitheco. Indiæ ſylua ſupra Emodos montes abundat ingentibus cercopithecis, Strabo lib. 15. Et alibi, Oneſicritus ſcribit in India cercopithecos eſſe, qui per præcipitia uadentes, petras contra inſequentes deuoluant, Strabo. Ex quibuſdam regionibus Noui Orbis cercopitheci pulcherrimi aduehuntur, ut Petrus Martyr ſcribit. Non procul ab Aden urbe Arabiæ editiſſimus mons eſt qui cercopithecis abundat, Ludouicus Rō. 2. 13. Et alibi, Rex Iogæ in India cum peregrinatur religionis gratia, cercopithecos compluſculos ſecum ducit. Et 5. 21. Regio Calechut mittit cercopithecos, uenduntúrque ſingulis ſolidis, id eſt quaternis caſſis: tot enim ſolidum efficiunt. ſunt autem cercopitheci iſti cultoribus, inopibus præſertim, magno oneri: quippe qui iuglandium (palmarum genus eſſe puto, Gillius arborum nomen omittit) arbores conſcendunt, & liquorem illum, unde uinum exprimi diximus, effundunt, euertuntque uaſa quibus liquor excipitur. Angli cercopithecum, ut dixi, marmoſet uocant: eſt autem alius maior, alius minor. Et rurſus munkai ijdem appellant, aliud cercopithecorum genus barbatum, minus priore: idque ſimiliter in maius & minus diuiditur: ita ut quatuor cercopithecorum genera ſint, magnitudine differentia: quorum minimum inſtar ſciuri ferè eſt. Et quoniam miris geſticulationibus, & uocis ut audio mutationibus diuerſis cercopitheci, pręſertim minores utuntur, monachum uel alium hiſtrionice concionantem Angli uulgo munkay cognominant. ¶ Cercopitheci caudas habent: hæc ſola diſcretio eſt inter prius dictas, Solinus. Simias caudatas ab hominibus differre in neruorum ſerie: De lumborum uertebris in eis & proceſſibus earundem: Item quòd careant tertio muſculo digitos manus mouentium, And. Veſalius in Fabrica corp. hum. Locos ex Indice requires. Mamonetus minor eſt ſimia, in dorſo fuſcus, in uentre candidus: caudam habet longam & uilloſam, collum æque craſſum ac caput: quamobrem ilibus (uentre) non collo alligatur, ne laqueus poſſit elabi. Caput habet rotundum, & faciem prorſus humanæ ſimilem habet, nigram & ſine pilis à collo uſque ſupra frontem. Naſus ei non continuus ori ut in ſimia, ſed certo interuallo diſcretus, ut in homine, Iſidorus & Albertus.

C.

Aethiopia generat cercopithecos, diſſimiles cæteris uoce, &c. Plinius. Cercopithecos deſiderio carnis comedendæ correptos, caudam ſibi prærodere uidemus. Animal eſt corpore prorſus agili.

D.

Ludicrum & actionum hominis æmulum, Mich. Herus. Induſtriæ & ſagacitatis inter bruta quidam primas partes canibus tribuunt, alij elephantis, alij cercopithecis, Cardanus. Quibus in ſimiarum genere cauda ſit, Luna caua triſtes eſſe aiunt, nouam exultatione adorare, Plinius. Inter mamonetos & ſimias odium eſt implacabile bellúmque frequens: illi quamuis impares uiribus, aſtutia tamen & animoſitate bellandi ſimijs præferuntur, Iſidorus & Albertus. Cercopitheci crocodilos intueri tantopere perhorrent, ut ne longinquum quidem crocodilinæ pellis conſpectum ferre poſſint: ac nimirum potius per ignes & aquas effugiant. Quod quidem ipſum cum experirer, & ex altiſſima feneſtella conditum crocodilum his longo interuallo diſtantibus oſtenderem, cum clamore, & alui deiectione, & tremore, & ſi uinculis conſtricti tenebantur, per obiectos ignes & aquas euadere furenter conabantur, Gillius.

Cercopi-

E.

Cercopitheci quomodo capiantur, in Simia E. ex Strabone retuli. Calecuthensibus nocent, liquore ex quo uinum illi conficiunt in arboribus effuso, & uasis euersis, ut in A. dixi. Pelles minoribus cercopithecis detractas spadiceo colore, si bene memini, à pellionibus ad uestimenta parari audiui.

H.

Quid dubitatis utrum nunc sitis cercopitheci, An colubræ, an belluæ? Varro Eudæmonibus citante Nonio. ¶ Cercopithecum Panerotem fœneratorem, & urbanis rusticisque prædijs locupletatum, Cl. Nero Cæsar propè regio extulit funere, Suetonius. ¶ Effigies sacri nitet aurea cercopitheci, Iuuenalis Sat. 15. de animalib. quæ in Aegypto coluntur.

DE CEPO.

CEPVS, κῆπος, genus simiæ caudatæ nomen tulit à colorum uarietate, (à corporis & ætatis decore, Diodorus Sic.) qua similiter insignis spectatur, ut hortus floribus diuersis consitus, ut inferius ex Aeliano recitabo. Apud Aristotelem κῆβος per β. scribitur, Gaza cæbum transfert: aliqui etiam cæpum per æ. diphthongum scribunt, alij cephum: alij etiam ineptius, ut cepphum uel celphum. quidam Latinè Ortum transferunt. κέβλος, κυνοκέφαλος, κῆτος, Hesychius & Varinus: ego non κῆτος sed κῆπος legendum puto, hoc sensu: Ceblon esse simiarum generis siue cynocephalum siue cepum: nam inter cete, id est belluas marinas, ceblon nusquam legimus. Hebræi quidem simiam koph appellant, ut dixi in cercopitheco A. à qua uoce Græcos cepum uel cebum denominasse aliquis conijciat.

¶ Cêbus simia gerens caudam est, Aristotel. (Albertus, uel Auicenna potius, pro cebo transfert kybor.) Et rursus, Cebi omnes caudam habent. Partes uero interiores humanis similes, genera hęc (simiarum) omnia continent. Et alibi, Sunt quæ natura ancipite partim hominem, partim quadrupedem imitentur, uelut simiæ, cebi, cynocephali. Ex his Aristotelis uerbis cebum à cercopitheco dicto, id est simpliciter caudata simia non est distinguere, præsertim cum neque cebi alibi meminerit: cercopitheci uero nusquam. Strabo, Aelianus, & Plinius distinguunt, ut uerbis eorum iam recitandis apparebit.

¶ Pompeij Magni primum ludi ostenderunt chaum: Iidem ex Aethiopia, quos uocant cephos, quorum pedes posteriores pedibus humanis & cruribus: priores manibus fuere similes. hoc animal postea Roma non uidit, Plinius. Idē ferè ex eo Solinus repetit, apud quem non cephus sed celphus scribitur. Seneca etiam cephum à Pompeio Magno in spectaculis Romæ primum ostensum refert.

¶ Cepus faciem habet satyro similem, cætera inter canem atque ursum. in Aethiopia nascitur, Strabo libro 17. Et rursus, Cepum colunt Babylonij qui sunt iuxta Memphim. Sunt & Prasianæ simiæ caudatæ & facie satyris similes, de quibus infra ex Aeliano: ut congeneres existimari possint.

¶ In extrema Arabia cepus reperitur, cui facies leonis, corpus reliquum pantheræ, magnitudo dorcadis, id est capreæ, Strabo libro 16. & Diodorus Siculus: qui tamen non in Arabia, sed in Aethiopia cepum reperiri scribit. Terrenum quoddam animal Pythagoras scribit secundum mare rubrum procreari, & cepum, hoc est hortum, appositè iccirco nominari, quòd tanquam hortus uarijs coloribus distinguatur. Cum est confirmata ætate, pari magnitudine est cum Erythriensibus canibus. Iam porrò huius colorum uarietatem, sicut ille scribit, animus nobis est explicare. Eius caput & posticæ partes ad caudam usque prorsus ualde igneo colore sunt, tum aurei quidam pili disseminati spectantur, tum album rostrum, inde ad collum aureæ uittæ pertinent: Colli inferiores partes ad pectus, & anteriores pedes omnino albi: mammæ duæ manum implentes cæruleo colore uisuntur: uenter candidus: pedes posteriores nigri sunt, rostri forma cynocephalo rectè comparari potest, Aelianus. Textor nescio quo interprete eundem locum multo aliter, (ineptè opinor, Græca enim non uidi) translatum recitat: Ortus (inquit) reperitur circa Erythræum mare, colore uario, magnitudine canis, &c. De cane Erythriense non memini alibi quicquam legere.

¶ Chephrenem Aegyptiorum regem Herodotus lib. 2. memorat, Diodorus Cephum uocat.

DE CALLITRICHE SIMIA CAVDATA BARBATAQVE.

CALLITRICHES toto penè aspectu differunt (à cæteris simijs:) barba est in facie, cauda latè fusa priori parte. Hoc animal negatur uiuere in alio quam Aethiopiæ quo gignitur cœlo, Plinius. Callitriches, inquit Hermolaus, à barbitio dictæ sunt, quod Græci τρίχας uocant. Callitriches toto penè aspectu à cæteris simijs differunt. In facie barba est, lata cauda: has capere non est arduum, sed proferre rarum: neque enim uiuunt in altero quàm in Aethiopico hoc est suo solo, Solinus. Sunt & Indicæ (simiæ) toto corpore candidæ, barbatæ, caudis latis, quas

sagittis uenantur Indi, & cum cicurãtur in omnem ludũ sunt habiles, ac si non nisi ad ludũ sint creatæ, Albertus. Et alibi, Sunt & aliæ simiæ facie ualde gratæ & blandæ, & cæteris simijs dissimiles: barbatæ, caudis longis, quæ Aethiopicæ dicuntur, & extra Aethiopiam delatæ parũ uiuunt, Albertus. Aduehuntur in Germaniam aliquando cercopitheci parui (kleine meerkatzen) barba caput totum ambiente, callitriches fortè aut congeneres. Chartolipis (si rectè legitur) genus simiæ, quæ ultimam partẽ caudæ uillosam habet, Festus. Vide ne eadem callithrix sit (sic enim proferendũ in recto casu singulari cum t. aspirato, in obliquis nõ item) cuius caudam priori parte, id est ultima Plinius latè diffundi scribit. ¶ Simia barbata, πίθηκος πώγων' ἔχων, apud Aristophanẽ in Acharnensibus, prouerbialiter dictum in hominem ridiculum, Erasmus. Vide supra inter prouerbia facta à simia.

DE SIMIIS SIVE CERCOPITHECIS PRASIANIS ET ALIIS MAGNIS.

IN Prasiana Indorum regione Megasthenes simias scribit, maximis canibus non inferiores esse magnitudine, quinq; cubitorũ (sic & Volaterranus transtulit: & præterea comam eis humanam esse) caudam habere, tum ex earũ fronte comas propendere, easdemq; barbam promittere: tum facie alba esse, & uero corpus nigrum spectari, neque malitia cæteris simijs ingenita, sed mansuetudine & humanitate imbutas esse, Aelianus. Sed audiamus Strabonem quoq;, à quo ille mutuatus uidetur. interest enim nonnihil. Megasthenes author est (inquit Strabo libro 15.) apud Prasios gigni cercopithecos maximis canibus maiores, & totos albos præter faciem, quæ nigra est, apud alios uero econtra: caudæ longitudine supra duos cubitos, præterea mitissimos, & circa adortus (ἐπιθέσεις) & furta non malignos. Orseos Indorum gentem uenari simias candentes apud Pliniũ legitur: Strabo Prasios non Orseos esse tradit qui cercopithecos albos capiant, Hermolaus. Rursus easdem simias Aelianus his uerbis describit: In Prasijs Indis simiarum genus esse ferunt, humanis sensibus, & magnitudine Hyrcanorum canum: tum earum comam etsi naturalem, artificio tamen ueritatis imperito elaboratam uideri, tum barbam ipsarum speciem satyricæ similitudinemq; gerere, caudamq; leoninæ similem spectari: reliquo corpore albas, capite & extrema cauda flauas esse. Neq; uero quòd uiuendi ratione & genere ipso syluestres sint (montanis enim rebus & agrestibus pascuntur) propterea feras esse: imò natura cicures, ad suburbium Latagis urbis frequentes proficiscuntur, quibus coctam oryzam rex comedendam obijcit, ac quotidie cibaria eis proijciuntur: expletæ in domesticas sedes cum magna moderatione redire, neq; obuium quicquam lædere dicuntur, Hæc Aelianus. Nos supra cepum quoq; caudatum esse retulimus, & faciem satyro similem habere: quare eundẽ Prasianis simijs affinem esse probabile fuerit. Huc pertinet etiam ille cercopithecus, quem Pet. Martyr libro quarto Oceaneæ decadis tertiæ his uerbis describit. Animalia nutriri in ora Cariai eadem quæ alibi diximus: sed unum reperêre naturæ longè dissonæ. Id est grandi cercopitheco par, cauda longiore prociorecq;: cauda suspensus, & uim terq; quaterq; sese deuoluens capiendo, ex ramo insilit in ramum, & ex arbore sese proijcit in arborem, ac si uolitaret. Arcuarius è nostris unum sagitta confixit. Vulneratus sese deijcit cercopithecus, hostem uulneratorem rabidus adoritur. Stricto ense agit in pecus uenator: lacertum cercopitheco abscidit, cepitq; mancum ferociter renitentem. Ad classem perductus, mansueuit inter homines parumper. Dum sic ferreis uinctum catenis seruarent, è littoris trahunt paludibus aprum uenatores alij. Cercopitheco aper & ipse ferox ostenditur: setas excutit uterq;. in aprum cercopithecus furibundus salit, cauda circumligat aprum: cum seruato à uenatore uictore suo lacerto, guttur apro prehendit, & reluctantem suffocauit, Hæc ille.

¶ Est & formæ raræ cercopithecus, magnitudine & forma hominis: cruribus siquidem, uirili membro, facie, dicas hominẽ agrestem, quia totus est pilo obsitus. nullum animal perseuerat plus stando illo, homine solo excepto. amat pueros & mulieres, non secus ac homines suæ regionis, conaturq; cum uincula effugerit palàm cum his concumbere, quod nos uidimus. Cæterum animal tamen ferum est, sed talis industriæ, ut homines aliquos minus ingenio ualere dicas, non quidem è nostris sed barbaris, qui inclementes cœli regiones habitant, uelut Aethiopes Numidæq; quidam & Lapones, Cardanus: Nos infra satyrorum etiam & quos pilosos uocant recentiores, similem tum formam tum libidinem commemorabimus. Eiusdem generis fuerit simia ista cuius imaginem hîc adiecimus, ex Germanico quodam libro descriptionis Terræ sanctæ mutuati.

DE

DE CYNOCEPHALO.

A.

CYNOCEPHALI & ipsi sunt è numero simiarum, Aristot. Plinius, Solinus & alij. Nomen ex eo trahunt quòd canino præditi sunt capite, cætera membra humana habent, Aelianus. Gaza apud Aristotelem canicipites transtulit. Quidam Gallicè, Germanicè, & Illyricè interpretantur babion. Babuino (Italicè) species simiæ, sed minor, (Aristoteles cynocephalum simia maiorem esse scribit. sed dici potest, multa cynocephalorum genera esse, Arriano teste,) Arlunnus. Anglicè babons.

B.

Regio quam Aratores in Libya occidentem uersus habitant, montana ualde ac nemorosa est. Itaque reperiuntur in ea tum aliæ feræ tum cynocephali, tum acephali, Herodotus lib. 4. Vide in H. a. Cynocephali in Aethiopiæ partibus frequentissimi sunt, Solinus. Circa solitudinem reperitur animal corpore hominis, capite canino, piscationis peritissimum: toto enim die immoratum aquæ fundo, tandem cum magna piscium copia emergit, Presto Ioannes (ut uulgò uocant, id est Rex Aethiopum,) in epistola Hebraica ad pontificem Romanum. Atqui Orus in Hieroglyph. cynocephalum à piscibus abhorrere scribit: sed diuersa cynocephalorum genera sunt. Extrema Arabiæ regio à Dira usque ad Austri cornu, in ultimo sui promontorio, præter cæteras feras producit sphinges, cynocephalos, cepos, Strabo lib. 16. Post Barygazam continens ad Austrum pertingens Dachinabades uocatur: supra quam mediterranea regio ad Orientem montes magnos continet, & plurimas feras, tigres, crocutas, & cynocephalorum plurima genera, Arrianus in Periplo rubri maris.

¶ Cynocephali capite sunt canino, cætera membra hominis habent, Aelianus. Galenus in Anatomicis administrationibus, Præstat (inquit) simiarum homini quàm simillimarum artus dissecare, cum te in exemplo exercere institues: sin ea non detur, aliquam ei proximam deligito: aut si nulla omnino simia reperiatur, cynocephalum, uel satyrum, uel lyncem. Apollonius inter Gangen & Hyphasim fluuios ad mare descendēs, cum alias feras tum simiarum genus uidit, longe diuersum ab his quas apud piperis arbores uiderat, (de quibus dixi supra in Simia D. simpliciter enim simias esse scribit Philostratus.) Erant enim nigræ uillosæque, specie canina, paruis hominibus similes, Philostratus. Sunt quę natura ancipite, partim hominem, partim quadrupedem imitentur, uelut simiæ, cebi, cynocephali, Aristoteles. Et rursus, Cynocephalus (Caniceps, Gaza) eadem forma qua simia est, sed maior, (Babuino species simiæ, sed minor, Arlunnus) ualidiorque & facie caninæ similior, unde & nomē accepit. ad hæc moribus ferocioribus est, & dente robustiore caninoque propiore. Facie similis est cani, sed totum reliquum corpus canino maius & ualidius habet: dentes etiam ut canis habet, sed fortiores & longiores, Albertus. Corporis forma homini persimilis est, Diodorus Sic. Cepus rostrum habet cynocephalo simile, Aelianus: atqui Strabo & Diodorus faciem leonis cepo tribuunt, quæ cynocephalo & cani non conuenit. Sed Strabo alibi faciem eius satyro similem esse ait, quæ melius conuenit. Cynocephali supercilijs aspectuque horrido ac truci sunt, Diodorus Sic. Circuncisi gignuntur, Orus. Fœminis sua natura accidit, ut palàm expositam extra corpus uuluam per omnem uitam ferant, Diodorus Sic. Plura de quibusdam cynocephali partibus ex Galeno recitaui supra in Simia B.

C.

In æquinoctijs duodecies per diem, semel scilicet singulis horis, tum mingunt, tum latrant, (ὑράζειν,) Orus. Vocem imitantur humanam, Diodorus Sic. Indicum sermonem intelligunt: nihil tamē loquuntur, sed ululant, Aelianus. ¶ Si esculenta testaceis inuolucris clausa reperiant, cuiusmodi sunt amygdala, glandes, nuces, excernunt præclarè, intelligentes intima quidem esculenta esse, extima uero reijci oportere. Vini item potione uti non recusant: atque etiam carnibus uel elixis uel assis exsaturantur, & his quidem rectè & suauiter apparatis, magna delectatione afficiuntur: Contrà ex non accurate elixis ualde offenduntur, Aelianus. Et rursus, Ferina uescuntur, quam quidem quia uelocissimi sint, ideo facile comprehendunt, & captas bestias interficiunt, non tamen eas igne, sed ad assatulum solem membratim concisas coquunt. Alunt etiam ouillum & caprinum pecus, atque lac bibunt. Aegyptiorum sapientes sacrificum designaturi, cynocephalum pingunt: quòd is natura ab esu piscium abhorreat (hîc Græcè additur, ἀλλ' οὐδὲ ἰχθυώμενος ἄγρον, quæ uerba nullum sensum constituunt. Mercerus uertit: quem tametsi piscibus interim uesci contingat, segne tamen & torpori deditum animal non est, sicut & externi [extra Aegyptum] sacerdotes. Sed si natura abhorret, quomodo interdum edit? & uerbum ἰχθυᾶσθαι, non edere pisces, sed capere significat. Nos supra in B. ex epistola Hebraica regis Aethiopum, cynocephalos piscatores insignes esse recitauimus.) Adde quòd circuncisus gignitur, quam quidem circuncisionem summo curant ac peragunt studio sacerdotes, Orus. Eundem sedentem pingunt æquinoctia significantes. Duobus enim anni æquinoctijs, duodecies in die per singulas nimirum horas urinam reddit, idemque & noctu facit. Vnde non immerito suis hydrologijs Aegyptij cynocephalum sedentem insculpunt, è cuius membro aqua defluat: idque propterea quod duodecim, ut iam dixi, in quas æquinoctij tempore dies ac noctes ex æquo diuidun

tur, horas significat. Cæterum ne foramen illud, per quod in horologium aqua profluit & excernitur, aut latius sit, aut rursum arctius (hoc enim modo tardius aqua profunderetur, illo celerius quàm par foret) quicquid pilorum est, ad caudam usque abradentes, (ἕως τ' ὀρᾶς τρίχα διάφραντον. Mercerus uidetur legisse κείραντον. Bernardini Vicentini translatio clarior est, Extrema ipsius depilata cauda, ad huius crassitudinem ferream fistulam in hunc usum parant. Notandum autem ὀρὰν hîc pro membro uirili accipi. Ego Græca sic legerim, ἐν χρῷ τὴν τ' ὀρᾶς τρίχα κείραντον, hoc est cauda ad cutim usque rasa,) pro huius crassitudine ferream quandam fistulam in usum iam dictum fabricantur. Et hoc quidem non temere faciunt, tum quòd urinam reddit, ut dictum est: tum quòd solus etiam ex omnibus animantibus, æquinoctio duodecies in die per singulas horas latrat (κράζει, clamat,) Idem. Quodam tempore Trismegistus cum esset in Aegypto, sacrum quoddam animal Serapi dedicatum, quod in toto die duodecies urinam fecisset, pari semper interposito tempore, per duodecim horas diem dimensum esse coniecit, & exinde hic horarum numerus custoditur, Victorinus in Rhetoricos Ciceronis. Libidinosi cynocephali, ut hirci ad res uenereas ardent: hos enim cum mulieribus uenereo complexu iungi ferunt: illos libidinis furore in uirgines insanire, & uim inferre, Aelian. Violenti ad saltum, feri morsu, Solinus. Cynocephali pictura Aegyptijs natationem quoque significat: quoniam cætera animalia natatione usa, sordibus inquinantur, (nimirum per terram se uolutando aquam egressa.) solus autem cynocephalus nando peruenit quo libuerit, nec ullis sordibus conspurcatur, Orus. Eodem picto terrarum orbem intelligunt, quoniam septuaginta duas inquiunt iam olim habitati orbis regiones (climata) fuisse. Cæterum cynocephali si diligenter in sacris nutriantur & curentur, non sicut cætera animalia uno die emoriuntur, sic & ipsos emori aiunt: sed eorum partem aliquam singulis diebus emorientem ac tabescentem à sacerdotibus humari, reliquo interim corpore in sua natura persistente, idque per septuaginta duos dies, quibus demum expletis prorsus intereat, Idem.

D.

Efferatior (quàm simijs) cynocephalis natura est, Plinius & Albertus. Feri sunt morsu, nunquam ita mansueti ut non sint magis rabidi, Solinus. Et si facie canes referant, mores tamen eorum sunt ualde graues & duri, eò quòd feroces sunt & mordaces, Albertus. Cynoceph. animal omnino ferum est atque indomitum, ratione carens, Diodorus Siculus. Supra quàm cætera animantia iracundus est, & ad indignationem procliuis: quare Aegyptij, cynocephalo picto iram designant, Orus. Aemuli sunt humani gestus, & si infanti admoueris, ubera ei mulgenda præbent, Volaterranus ex Aeliano: Sed Gillius aliter transtulit, hoc modo: Si eorum catulos etiam nunc perparuulos ad mulieris ubera admoueas, tanquam puerulí lac exsugunt. Alunt ouillum & caprinum pecus atque lac bibunt, Aelianus. Veste indui mirificè gaudent, Idem. Et rursus, Ferarum pellibus induuntur, & iustitiæ retinentes, lædunt neminem: cumque Indici sermonis intelligentes sint, tamen nihil loquuntur, sed ululant. Ad humanum accedunt ingenium, non minus quàm elephantes, Strabo libro 15. Cynocephali pictura Aegyptijs literas denotat. Est enim apud Aegyptios genus quoddam (συγγενεά τις) cynocephalorum qui literas norunt. Quapropter ubi primum in sacram ædem ductus fuerit cynocephalus, tabellam ei sacerdos apponit & stilum (χοινίον) ac atramentum: nimirum ut periculum faciat sit'ne ex eo cynocephalorum genere qui literarum gnari sunt: pingit itaque in ea tabella literas. Præterea hoc animal Mercurio dicatum est, qui literarum omnium particeps est, Orus. Bene sanè animalia discere ita percepi: Regnantibus Ptolemæis cynocephalos Aegyptij literas legere, & saltare, (talia ferè etiam de simijs scripsi ex Galeno in Simia D.) & ad tibiam canere, & pulsare citharam docebant. Tum uero unusquispiam cynocephalorum mercedem horum nomine sic scitè tanquam periti pecuniarum coactores exigebat, & id quod dabatur in marsypium, (in phaciolion quod capitis gestamen est, Cælius hæc eadem transferens 25. 28.) quod ferebat appensum, congerebat, Aelianus. Aegyptij pro Luna cynocephalum pingunt: propterea quòd animal hoc consensum quendam quo ad Lunæ cum Sole coitum afficitur habet. Vbi enim aliquanto tempore Luna cum Sole congrediens expers luminis permanet, tum mas quidem cynocephalus nec quoquam intuetur, nec uescitur: sed demisso in terram uultu, Lunæ tanquam raptæ uicem dolere & indignè ferre uidetur. Fœmina uero præterquam quòd nusquam oculos contorquet, eademque cum mare patitur, insuper & è genitali uase sanguinem mittit. Ideoque ad hæc usque tempora in sacris cynocephali nutriuntur, ut ex ipsis coniunctionis Solis & Lunæ tempus cognosci possit, Orus. Et paulò post, Lunam autem orientem indicare uolentes, cynocephalum pingunt stantem, manusque in cœlum tollentem, ac regium insigne capite gestantem. Hanc autem figuram usurpant, quòd hoc habitu uideatur cynocephalus deæ congratulari, quòd ambo (Sol & Luna) luminis participes sint.

E.

Nomades ex Aethiopum numero, cynocephalorum lacte uiuunt, Plinius & Solinus.

H.

κέβλος, κυνοκέφαλος, κῆτος, (lego κῆπος,) Hesych. Varin.

¶ Cynocephalus adiectiuum, canino capite præditus. Cleon apud Aristophanem in Equitibus cynocephalos cognominatur, hoc est, proteruus, impudens, rapax, ἰταμός, ἀναιδής, ἀναίσχυντος, ἁρπακτικός: quod animal (canis scilicet potius quàm cynocephalus) etiam tale sit, Scholia & Varinus.

Cyno-

Cynocephali cognomentum, quod quum alijs tum uero Pericli adhæsisse legimus, non ferè aliud quàm impudentiam & rapacitatem signat, Cælius. sed Pericles schœnocephalus potius quàm cynocephalus dictus est, &c. uide supra in Cane a.

¶ Icon. Aegyptij cynocephalum pingunt ad diuersas res significandas, ut passim supra tertio & quarto capitibus exposui.

¶ Cynocephali genitura aut capilli Magis, anethum, ut inter Dioscoridis nomenclaturas legimus.

¶ Cynocephali sunt qui in Mappa mundi canini homines uocantur, Albertus. Pygmæorum & latrantium (ὑλακτόντων. hos alij cynocephalos uocant) gentes in Aethiopia pariter & India reperiuntur, Philostratus. Regio quam Aratores in Libya occidentem uersus habitant, montana ualde ac nemorosa est. itaq; reperiuntur in ea tum aliæ feræ, tum cynocephali, id est capita canina habentes, tum acephali, id est non habentes capita, sed in pectoribus oculos, ut ab Afris memoratur, nec non uiri fœminæq; agrestes, Herodotus libro 4. quasi uero cynocephali etiam homines quidam sint, nec potius simiarum genus, quod quoniam erigi facile potest, erectum etiã, ut hodie in tabulis Geographorum, sic olim etiam pictores pinxisse uerisimile est, atq; inde in uulgus imperitum, tanquam tales quidam homines uiuerent, opinionem fluxisse: In qua & Aelianus fuisse uidetur. nam cum cynocephalos simias alibi descripsisset, rursus de cynoprosopis hominibus, id est canina facie præditis, sic scribit: Post uastam Aegypti solitudinem, quam omnem septem diebus transiri ferunt, secundum uiam quæ ad Aethiopiam pertinet, Cynoprosopi homines habitantes, ex uenatu dorcadum & bubalorum uiuunt: nigro aspectu, capite & dentibus caninis præditi sunt, quæ eorum similitudo cum canibus effecit, ut hic ipsorum mentionem interposuerim. Vocis quidem expertes sunt, sed strident acutè: infra barbam mentum possident, sic promissum, ut serpentium simile id esse uideatur: (circa labra more draconis pubescentes, Volaterranus:) eorum manus robustis unguibus, & acutis armantur, similiterq; toto pectore, ut capite ipso hirsuti habentur, atq; etiam pedum celeritate & ualent: & captu difficilia non ignorant loca ea esse ubi aquæ existant, (petiti ad aquas confugiunt, propterea uenatu difficiles, Volaterranus:) Hæc Aelianus. Philes non cynoprosopos sed cynocephalos homines uocat, scribens de eis tum horum quædam, ex Aeliano iam recitata: tum alia quæ supra de cynocephalis simijs scripsimus: unde apparet non aliud animal cynocephalum simiam, aliud cynocephalum seu cynoprosopum hominem eum existimasse, sed unũ omnino, quæ nostra etiam sententia est. Noui quoddam (inquit) canina specie hominum genus, quod non loquitur, sed ululat, (ὠρύεται,) quouis cane uelocius, feras uenatur, & carnibus uiuit, quas dissecare (unguibus) & ad Solem torrere solet. Pellibus uero detractis uestitur. Hominum nulli nocet, Indorum linguam intelligit, & boues lactis causa mansuetè pascit. In multis (Indiæ) montibus genus hominum capitibus caninis, ferarum pellibus uelari, pro uoce latratum ædere, unguibus armatum uenatu & aucupio uesci. Horum supra CXX. M. fuisse prodente se, Ctesias scribit, Plinius 7. 2. Et paulo post, Choromandarum gentem uocat Tauron syluestrem, sine uoce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Plura de cynocephalis hominibus uide in Cane a. inter propria locorum & pop.

¶ NOSTRA ætate (inquit author libri de nat. rerum) allata est regi Franciæ bestia, ad magnitudinem canis. Caput quidem non multum distabat à capite canis: cætera corporis membra, ut homo prorsus habebat. Crura quidem nuda, ut homo, manusq; & brachia, collum album ac nudum habebat. Carnibus coctis uescebatur. Ita decenter & modestè manibus capiebat cibum, & ori suo inferebat, ut nullus dubitaret quin humanum modum in talibus haberet. Erectum ut homo stabat, sedebat ut homo. Puellis & fœminis libentissimè iungebatur. Et in sexu uiri & fœminæ discretionem habebat. Genitale membrum ultra quàm corporis quantitas exigebat habebat magnum. Furijs agitatum hoc animal crudelissime mouebatur, & in homines sæuiebat. Cæterum cum placatum esset instar hominis mitissime & decentissime se gerebat, & mulcebatur alloquijs, & colludentibus applaudebat, Hæc ille.

¶ Cynocephalorum aquatio, locus in extrema Arabia Austrum uersus, Strabo.

¶ Cynocephali cur in sacris (in templis) nutriantur, leges in D. Hermopolitani cynocephalum colunt, Strabo. Cynocephalum Mercurio sacrum esse, dixi in D. item Serapidi, in C. Tertullianus & diuus Augustinus, uidentur cynocephalum pro Anubi deo ponere, quòd scilicet capite sit canino: non enim pro cynocephalo fero animali & indomito, ab ipsis desumitur, Gyraldus.

DE SATYRO.

A.

QVEMADMODVM cynocephali simiæ occasionem fabulæ dederunt, ut homines quidam tales putarentur: sic satyri rarius etiam & maioris admirationis simiarum genus, dæmones quidam crediti sunt (ab aliquibus etiam homines, ut dicam in B.) quibus poëtæ & simij eorum pictores, plastæq; caprinos pedes & cornua affinxerunt, ut admirationem ac superstitionem augerent. nam in satyris simijs nihil tale spectatur. Quanquam fieri potest, ut dæmones tali quadam specie hominum conspectui aliquãdo se ingesserint, ut onocentauri quoq; & ὀνοσκελεῖς, alijsq; diuersis figuris. Potest hoc etiam fieri ut dæmones non à simijs satyris, sed simiæ ipsæ quòd expressam dæmonum figuram aliquo modo referrent à dæmonibus denominatæ sint. Sunt sanè nonnulla tum satyris simijs, tum dæmonibus satyris communia, forma similis humanæ, corpus erectum, pilis hirtum, uersari in locis desertis, & libido in mulieres, qua aliæ etiam simiæ capiuntur, sed satyri præcipue: unde παρὰ τὴν σάθην, (ac si Sathyrus diceretur: ut ab ἅλμη, ἁλμυρὸς) hoc est à membro uirili (ut ueteres Græci appellarunt) dictos aliqui coniiciunt. Certũ est dæmones præstigiosam suam libidinem, aut libidinis potius imaginationem in homines aliquando exercere, unde faunorum genus incubi & succubi dicti. Sed fortè ab Hebræis potius satyri nomen descenderit. nam in uetere Testamento שעיר, sair, legimus, ut Esaiæ 34. & multitudinis numero seirim, Esaiæ 13. Hebræi monstra quædam deserti interpretantur, nostri pilosos aut faunos pilosos. Nominantur autẽ simul etiam ijm & zijm, & ipsæ bestiæ syluestres, aut dæmones quidam potius: siue reuera illi in solitudine degant, siue quòd mentes humanæ per solitudines accedente quodam horrore ipsæ sibi talia finxerint, ut melancholici & somniantes terrificis sæpe spectris ludificantur. Seir Hebraica uox, hirsutum etiam seu pilosum adiectiue significat: & hircum, cum additur issim, id est caprarum. Leuitici 17. Chaldæus pro seirim reddit schedin, id est malos dæmones. Arabs, leseiathin, id est satanis. Persa, deuan. Persicæ uoci finitima est Illyrica, Δευάδαι. Sic enim legimus apud Hes. & Varinum: Δευάδαι, οἱ σάτυροι παρὰ Ἰλλυριοῖς. item, Δεύας, τοὺς ἀκάκους θεὺς, μάγοι. Est & Germanica uox non remota, **teufel**, quasi δευάδαι, hoc est dæmones. Σαυάδαι, Σαῦδοι, Amerias Silenos ita uocari ait à Macedonibus. Sed de satyris dæmonibus plura dicam in H.

B.

Satyri de hominibus nihil aliud præferunt quàm figuram, Solinus cap. 34. de intimis gentibus Libyę agens. Satyri habitant Satyridas dictas Oceani insulas, quibus iuxta coxas enascuntur caudæ, non multò minores equinis, ut ait Euphemus Car, qui se in Italiam nauigantem ui tempestatum in Oceanum raptum scribit, &c. Pausanias, (reliqua lege infra in H.) Videtur autẽ, ut & Solinus supra, non de satyris tanquam simijs, nec tanquam dæmonibus, sed hominibus loqui. Esse autẽ tales quosdam homines credere, puerorum & anicularum est. Sic etiam Plinius 7. 2. de monstrosis hominibus loquens: Sunt & Satyri subsolanis Indorum montibus (Cartadulorum dicitur regio) pernicissimum animal, tum quadrupedes, tum rectè currentes humana effigie, propter uelocitatem nisi senes aut ægri non capiuntur. Sunt & quas uocant satyros (inter simias) facie admodum grata, gesticulatis motibus inquietæ, Solinus. Cepus faciem habet satyro similem, cætera inter canẽ atq; ursum, in Aethiopia nascitur, Strabo lib. 17. Simiarum genus in Prasijs Indis esse ferunt, barba satyrorum instar, & cauda leonis insignes, &c. Aelianus. Præstat simiarum homini quàm simillimarum artus dissecare, cum te in exemplo exercere instituis. sin ea non detur, aliquam ei proximam deligito. aut si nulla omnino simia reperiatur, cynocephalum, uel satyrũ, uel lyncem, Galenus in anatom. admin. Plinius, ut iam recitabo, satyrorum manus appellat.

C.

Condit in thesauros maxillarum cibum sphingiorum & satyrorum genus: mox inde sensim ad mandendum manibus expromit: & quod formicis in annum solẽne est, his in dies uel horas, Plinius. ¶ Satyri inter simias gesticulatis motibus inquieti sunt, Solinus.

D.

Efferatior (quàm simijs) cynocephalis natura, sicut mitissima satyris & sphingibus, Plinius. Sua sponte prudentia, non aliena institutione apud Indos ualent, elephas, psittacus, sphinges, & nuncupati satyri, Aelianus.

H.

Σάτυροι, μορφαὶ ἀπρεπεῖς, Hes. Var. Qui cum Dionysio per tripudia & festos lusus pleraq; terrarum obiere, nunc satyros nuncupant, quandoq; & tityros, puto de cantuum lasciuia, quæ τερετίσματα dicunt, quibus id genus duci magna parte, animaduertitur. Satyros autem, ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, (quidam uertit, ab oris rictu. σεσηρὼς, ὁ γελῶν, καὶ ὁ χάσκων, Varinus.) uocitatos opinantur. Nam Sillani (lego, Sileni) appellantur ἐκ τοῦ σιλλαίνειν. Sillon autem morsum cum lusu uocant ingrato infestiuoq;, Cælius ex tertio Variorum Aeliani. sed ipse authorem non citat. Scribit Nicandri interpres, quos ipsi satyros dicimus, ab antiquis Silenos nuncupari consuesse, Cælius. Τίτυρος, σάτυρος. κάλαμος. ἢ ὄρνις, Hes.

Hes. & Varin. Τιτυρῖνος, μόναυλος, ἢ αὐλὸς καλάμινος, Eidem. Ministri & asseclæ Dionysij putabantur, Sileni, Satyri, Bacchæ, Nymphæ, Tityri, &c. Strabo lib. 10. Itaq; pingitur aliquando Bacchus in curru pampineo, &c. quem propter Silenus astat asello uectus, & Bacchæ & Satyri thyrsos ac ferulas uibrantes, Gyraldus. Satyri etiam Tragi, id est hirci uocabantur, inde quòd aures haberent hircinas, Hesych. Varin. Terrestres dij fuêre, Satyri, Satyrisci, (Paniscum & Satyriscum, Pâna & Satyrum paruos, Cicero primo Diuin. nominat) Syluani, Sileni, Ephialtæ, et Hyphialtæ, hoc est Incubi & Succubi. publica hos persuasio, ut Macrobius ait, opinatur quiescentes inuadere, & pondere suo pressos ac sentientes grauare. Medici uero morbum esse aiunt, qui quiescentes inuadit & premit. (ἐφάλλεσθαι inuadere & insilire est.) Themison pnigaliôna & pnigmona à suffocando uocat. De hoc morbo plura leges apud Cælium Aurelianum, qui Latinè incubonem uocari ait: & apud Scribonium, Gyraldus. Nostri hunc morbum uocant schzettele, quo in somnis affecti uehementer quidem & supra quàm dici possit, angi & comprimi sibi uidentur, clamare uero & opem implorare non posse. Ferè autem accidit cum redundans caput infestat euaporatio, ex uoracitate & cruditate: & ijs sæpius quibus comitialis morbus adest, aut adfuturus est: itaq; naturales causas hoc malum habet, & quibuslibet hominibus incubus iste accidit. (Saxones alp uocitant: & belemniten lapidē, composito ex ephialte & sagitta uocabulo, alpfesscht uel alpschoß, potumq; contra eiusmodi noctis ludibria & suppressiones ualere dicunt, ut Ge. Agricola prodidit.) Alij uero incubi sunt mulieribus, succubi uiris, non morbi, sed dæmones, qui uel corpus aliquod sibi assumpserunt, uel miserorum mentes inanibus spectris ludificantur. Hoc non patiuntur, nisi homines planè impij, qui Deo opt. max. relicto spretoq;, dæmonibus se addicunt & deuouent. Satyri dicti sunt, ut Macrobius docet, ueluti Sathuni, (sathuri uel sathyri, ut in A. scripsi) quòd sint in libidinem proni, παρὰ τὴν σάθην, quod membrum uirile declarat. Hos petulcos (inquit Gyraldus) in libidinem fuisse, etiam D. Hieronymus in Pauli Thebæi uita testatur, & Eusebius in 3. præpar. Euang. eos omnem uenereamuirtutem ostendere ait. Satyros ait Phurnutus symbolum esse ἐκστάσεως, id est mentis excessus: dictos uero ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, id est quòd ora aperiant: hos & Σκιρτοὺς, Scirtos, ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, hoc est à saliendo nominauit. Idem & σκυδίδας, ἀπὸ τοῦ σκύζειν, (σοβίδας forte, ἀπὸ τοῦ σοβεῖν. etsi neutrum in Lexicis inuenio: in quibus σοβάζεσθαι σκυζᾶσθαι legitur: uide supra in A.) quod est furere & sæuire, appellauit: unde & sæuus apud nos deduci potest, Hæc Gyraldus. Δεικηλίσται, οἱ σάτυροι, Hesychius. Κίρων, σάτυρος, ὁ ἐντεταμένος, ὁ γυναικίας καὶ μὴ δυνάμενος χρῆσθαι, &c. Hes. & Varinus.

¶Recentiores Græcorum medici genitalis παλμὸν intelligunt satyriasim (σατυρίασιν, ἢ σατυριασμόν) quod malum, Galeno in Diffinitionibus tradente, obtingit, mutone arrecto intentoq;, nec non particulis adiacentibus, cum seminis quandoq; uoluptaria profusione, quandoq; uero & mentis consternatione ac distentione neruorum, Cælius. Et alibi, Satyriasis à Paulo esse traditur αἰδοίων παλμὸς, id est pudendorum subsultatio, quæ uasorum spermaticorum consequatur inflammationem. Id uerò ni sedetur malum, in uasorum eorundem mox præcipitatur πάρεσιν, (resolutionem.) Esse uero affectionem raram quæ & mulieribus contingat. Et rursus 30.14. Veretri inflationem nomine cuiusdam dęmonis sponsarũ depicti nuncupauerunt, id est satyriasin, ut interpretantur nonnulli: satyrismum & priapismum enuntiat Galenus. Satyrismos tubercula intelligit Hippocrates prælonga, cuius uisuntur modi sub ipsas satyrorum aures. ea & thêres uocantur aut phêres, (θῆρες, φῆρες, uel Atticè φῆρεα τὰ. φὴρ pro θὴρ Aeolicum est:) uti commeminit Galenus (in Glossis,) Cælius. Σατυρισμοί, oblongæ prominentiæ adenum, id est glandularum circa (περὶ, alibi ὑπὸ) aures: uel membri genitalis intentiones, Ibidem. Satyria morbus est, in quo præ abundantia fluxionis aut flatus crudi in partes faciei decumbentis, facies animalis diuersi & satyri apparet, Aristoteles de generat. 4. 3. Elephantiasis à quibusdam satyriasis dicitur, propterea quòd malæ faciei sic affectis cum rubore attolluntur, & musculis maxillaribus ueluti conuulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur, quemadmodum etiam ridentibus euenire solet, similitudine quadam ad picturas satyrorum: quin & alacritas uehemens ad coitum ipsis adest, quemadmodum & de satyris fertur, Aëtius 13. 120. Elephantem morbum, cum incipit, satyriasmon uocant: quoniam satyris similes fiunt uultu: aliqui uero quæ in temporibus sunt osseæ eminentiæ, sic uocant: in alijs partibus quoq; tales ossium fiunt eminentiæ, easq; uocant aliqui exostoses: ut naturales quoque pudendorum distentiones non desistentes satyriasmum aliqui uocant, aliqui uero priapismum, Galenus de tumoribus præter naturam, cap. 15.

¶A Satyris (inquit Gyraldus) poëmatis genus uarium & maledicum, & petulans denominatum est, archeæ comœdiæ charactere compositum. Olim hæc ex uarijs poëmatibus constabat: quo genere apud Latinos scripserunt, Pacuuius, Ennius, & Varro Menippeas. Nonnunquam interposita soluta oratione, ut sunt fragmenta quæ extant Petronij Arbitri. Lucilius uero uersu hexametro aliud genus induxit, & eum secuti Horatius, Persius & Iuuenalis. Dicta est autem (ut quidam putant) satyra non à Satyris, sed à satyra lance, quæ referta uarijs multisq; primitijs, deis inferebatur: cuius lancis Vergilius meminerit: siue dicta à quodam genere farciminis, ut ait Varro & Diomedes. alij à lege Satyra, (uide plura in Promptuario, in uoce Satyra) cuius legis Lucilius meminit, Per satyram ædilem factum qui legibus soluat. Plura Diomedes & Festus grammatici, & demum (in prouerbio) Per satyram Erasmus, & ipse in sexto de poëtarum historia dialogo tradidi, Hæc Gyraldus. Scena satyrica ornatur arboribus, speluncis, montibus, rebus agrestibus alijs, in topiarij operis spe-

ciem, Cælius: nimirum quòd in talibus locis uersari Satyri fingantur. Σατυρία, genus edulij ex herba, Quidam in Lexico Græcolat. Σατυριστὴς χορός, Satyricus chorus, Ibidem: & σατυρίζειν, arrigere: σατυριᾶν, prurire ad Venerem. A satyra poëmate fit satyricus: & satyricè, id est acriter, cum conuicio. Σάτυρος, ἢ ψίτταος, ἢ χορδυτής, Hesychius. Σατύραν, πατωφερῆ, Idem.

¶ Satyrion (herba) concitatricē uim habet. Duo eius genera. Vna longioribus folijs quàm oleę, &c. radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente ac residente. Altera satyrion orchis cognominatur, & fœmina esse creditur. Et aliud genus satyrij erythraicon appellant, &c. Plinius. Et mox, In totum quidem Græci cum concitationem hanc uolunt significare satyrion appellant, sic & cratægin cognominantes, & thelygonon quarum semen testium simile est. Prodigiosa sunt quæ circa hoc tradidit Theophrastus, author alioqui grauis, septuageno coitu durare libidinem contactu herbæ cuiusdam, cuius nomen speciemque non posuit, Hæc Plinius. Herbam illam Theophrasto allatam ex India, cuius contactu libidinem durare septuagesimo coitu meminit, satyrion Indam appellauerim. Habent hodieque Syri herbam simili effectu, bucheidenque nominant & Indicam satyrion, fortasse cum ea, cuius mentionem Theophrastum fecisse diximus, eandem: radice candida & dura, commendatiore quò crassior & rugosior, & albior, podagris utili. Sed & aristolochiæ genus unum, quod polyrrhizon cognominant, satyrion ex facto uocari censeo, Hermolaus. Testiculos sacerdotis Galli satyrion uel cynosorchin hodie uocant: Itali uero chelidonium minus. Satureiæ etiam herbæ usus marcescentes coitus stimulat: quare à Satyris nomen eam traxisse comminiscuntur (grammatici,) Ruellius.

¶ De Satherio & Satyrio amphibijs animalibus dixi supra in Lutra. L. Florus in Valerij Coruini historia coruum satyram auem dixit: siue à peculiari libidine, quoniam ore coire & parere uulgò olim credebatur: siue à Satura palude Pontina: nam in agro Pontino rem gestam Florus & alij scribunt. oblectantur autem aquis cornix ac coruus, Cælius. ¶ L. Cornelius Sylla à Dyrrhachio Brundusium cum classe traijcere parabat. Proxima est Apollonia, iuxta quam est Nymphæum sacer locus, è uirenti colle ac pratis ignis fontes effundens assiduè per sparsos riuulos defluentes. Hoc in loco memoriæ proditum est, somno pressum Satyrum fuisse captum, qualem poëtæ ac pictores (plastæ) effingunt. Is perductus ad Syllam complures per interpretes quisnam esset interrogatus, nihil quod posset intelligi uix uociferatus est: at uocem asperam equi præsertim hinnitu & hirci balatu permistam ædens, cum Syllam obstupefecisset, datis comitibus dimissus est, (atqui ἀποδιοπομπεῖσθαι uerbum, deprecari malum omen, & prodigium à se depellere & expiare potius significat: unde dij ἀποπομπαῖοι dicti, qui & ἀποτρόπαιοι. Vide Budæum in Comment.) Plutarchus in uita Syllæ.

¶ Apollonius & socij (inquit Philostratus lib. 6.) cum in uico quodam Aethiopiæ ultra cataractas Nili cœnantes quiescerent, ecce subitus clamor in uico auditus est, mulierum sese inuicem cohortantium, quarum aliæ capere, aliæ persequi clamitabant, uiros quoque ad eiusdem operis communicationem cohortantes: illi uerò fustibus, aut saxis, & quicquid in manus uenisset arreptis, exclamabant se iniuria erga uxores affici. Venerat autem in uicum illum decimo iam mense antè Satyri spectrum furens erga mulieres, iamque duas interfecisse ferebatur, quas amare maximè uisus fuerat. Hæc audientes Apollonij comites perterrebantur: Et Nilus, (unus è comitibus,) Certe per Iouem, inquit, neque nos nudi hunc iam diutius insultantem auertere potuimus unquam, quò minus more suo lasciuiret. Est tamen, inquit Apollonius, aduersus insultatores huiusmodi remedium aliquod, quo usum fuisse Midam perhibent. Ipse enim Midas Satyrorum genus participauit, quod ipsius aures manifestant. Satyrus igitur quidam propter affinitatem ipsum illudebat, in Midæ aures calumnias iactans, nec uoce solum, uerum etiam tibijs in ipsum carmina decantabat. Ille uerò cum ex matre (ut opinor) audisset, Satyros uino demulceri, adeò ut cum epoto uino dormitauerint, mutato ingenio modesti ac temperantes euadant: (uel, modestiores fiant & quibus infesti erant reconcilientur. nam διαλλάττεσθαι uerbum ambiguum est:) fontem qui prope regiam erat uino commiscuit, deinde Satyrum ad fontem immisit, ille autem bibit & superatus est. Et ne hoc falsum esse putetis quæramus à uici huius præfecto num aliquid loci huius habitatores habeant, & illud Satyro præbeamus: sic enim non amplius molestiam afferet. Cum ita fieri cunctis placuisset, amphoras quatuor Aegyptias uino plenas in magnum uas (ληνὸν, lacum qui torculari subijcitur) imposuêre, ubi eius uici pecora bibere consueuerant. Hoc peracto Apollonius Satyrum inuocauit, occultè etiam aliqua minatus. Ille autem quasi adhuc uinum non uidisset, eius tamen odore penè ac si bibisset correptus accessit. Postquam uerò bibit, Libemus inquit Satyro Apollonius: iam enim dormit. Ea cum dixisset, omnes uici habitatores ad Nympharum antra deduxit, quæ iugeris spatio à uico distabant: ibique dormientem illum ostendens, Verberibus, inquit, & maledictis parcite, neque illum ullatenus lacessite. iam enim molestiam uobis afferre desinet. Cæterum esse Satyros, eosque ad amandum procliues negandum non est. Ego enim in Lemno quondam audiui æqualem meum, qui ad matrem suam uenire solitum Satyrum quendam narrabat: eiusque talem designabat habitum: nebride humeros amiciri dicebat, cuius anteriores pedes collum circumplectentes in pectore nectebantur, Hæc Philostratus.

¶ D. Hieronymus in Pauli Eremitæ uita, cum Hippocentaurum Antonio apparuisse scripsisset, qualem poëtæ esse perhibent, mox addit; Nec mora, inter saxosam conuallem haud grandem homun-

culum uidet, aduncis naribus, fronte cornibus aſperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes deſinebat. Infractusq; & hoc Antonius ſpectaculo, ſcutum fidei & loricam ſpei, ut bonus præliator arripuit. Nihilominus memoratum animal palmarum fructus, eidem ad uiaticum quaſi pacis obſides afferebat. Quo cognito gradum preſſit Antonius, & quis nam eſſet interrogans, hoc ab eo reſponſum accepit: Mortalis ego ſum, & unus ex accolis eremi, quos uario deluſa errore gentilitas Faunos Satyrosq; & Incubos uocans colit. Legatione fungor gregis mei: Precamur, ut pro nobis communẽ Deum depreceris, quem pro ſalute mundi ueniſſe cognouimus. Et paulo pòſt, Necdum uerba compleuerat, & quaſi pennigero uolatu petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiquam ob incredulitatem ſcrupulum moueat, ſub rege Conſtantino, uniuerſo mundo teſte defenditur. Nam Alexandriam iſtuſmodi homo uiuus perductus, magnum populo ſpectaculum præbuit: & poſtea cadauer exanime, ne calore æſtatis diſſiparetur, ſale infuſo Antiochiam, ut ab Imperatore uideretur, allatum eſt. Hæc ſi uera ſunt, (inquit Floridus Sabinus Succiſ. lect. 2.6.) haud uera uſquaquaq; fuerit Lucretij ratio, qui libro quinto de rerum nat. aſſerit, neq; Centauros, neq; alia animalia duplici natura, & corpore bino ex alienigenis membris compacto, conſiſtere poſſe. ¶ Pauſanias in Atticis picturas & ſtatuas quæ Athenis in arce ſpectantur, deſcribens, Lapis (inquit) eo in loco eſt, non magnus, ſed tantus, quantus homo paruæ ſtaturæ ſedens: in quo, cum Bacchus Atticam ingrederetur, Silenum quieuiſſe aiunt. Satyros enim qui ætatis ſunt adultioris, Silenos appellant. Cæterum de Satyris qui nam ſint, cum plura quàm alij ſcire laborarem, cum multis ea de re ſum colloquutus. Dixit autem Euphemus Car, ſe quum in Italiam nauigaret, curſu eſſe excuſſum ui uentorum, & ad mare extimum, quod nauigari non item ſoleat, perlatum. Inſulas autem ibi multas eſſe ac deſertas, & à uiris agreſtibus incoli. Ad alias uero aiebat nautas deflectere recuſaſſe, quòd antea quoq; eò appulſi, incolarum inhumanitatem eſſent experti. Tempeſtatis deniq; uiolentia eò perueniſſe. Inſulas eas à nautis uocari dicebat Satyrias. Incolas ineſſe rubicundos, & caudas in imo dorſo habere, equinis non multò minores. Hos, ubi ſenſerunt, ad nauigium accurriſſe, nullamq; uocem edidiſſe, ſed mulieribus naui unà aduectis manus inieciſſe. Nautas uero timore correptos, barbaram mulierem in inſulam tandem proieciſſe. Eam Satyros non ſolum qua parte cõſuetudo permittat, uerum etiam toto corpore libidinoſè uiolaſſe, referebat, Hæc Pauſanias. Idem Eliacorum ſecundo, Silenos mortales eſſe ex ſepulchris conijci poſſe ſcribit, fuiſſe enim in Hebræorum etiam regione Sileni monumentũ.

¶ Hæc loca capripedes Satyros Nymphasq; tenere, Lucretius lib. 4. Satyros nonnulli uocant Aegipanas, Grapaldus. Similes quidem uidentur, utriq; caprinis cruribus, hirti, cornuti: ſed Plinius diſtinguit. Plura lege in Capra h. unde quædam hîc repetemus. Aegipani populi ad ripas Nili habitant, Plinius 6.30. Et in fine eiuſdem capitis, Iuxta Heſperios Aethiopes (inquit) quidam modicos colles amœna opacitate ueſtitos Aegipanum Satyrorumq; produnt. Item 5.1. Atlantem noctibus micare crebris ignibus, Aegipanum Satyrorumq; laſciuia impleri tibiarum ac fiſtulæ cantu, tympanorumq; & cymbalorum ſonitu ſtrepere. Et rurſus cap. 8. inter Aethiopiæ populos numerat Aegipanas ſemiferos, & Satyros. Satyris, inquit, præter figuram nihil moris humani eſſe traditur: Aegipanis, qualis uulgò fingitur forma. Pomponius Mela ultra Atlantem Mauritaniæ montem ſcribit noctu perſæpe uiſa lumina, & crepitus cymbalorum ac fiſtularum cantus auditos: nec die repertum quenquam, idcirco pro conſtanti habitum hos Faunos eſſe ac Satyros. Vide Melam libro 3. in deſcriptione Aethiopiæ. In Parnaſſo alternis annis Bacchanalia, id eſt Trieterica agebantur, ubi Satyrorum frequens cernebatur cœtus, & frequentius uoces exaudiebantur, & cymbalorum crepitus, id quod & Macrobius poſt Pauſaniam annotauit, Gyraldus. ¶ Cordax ſaltatio fuit Comica: Arrianus in Commentario Indico Satyricam putat, & à Libero patre in India inſtitutã. Sicinnis ab alijs, ut ſcribit Athenæus, Satyrica intelligitur ſaltatio, unde & Satyri ſicinniſtæ nuncupati, Cælius 5.4. ubi plura etiam de huius uocabuli etymo. Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus, Vergilius in Bucolicis. Σάτυρος, ὁ χορευτής, Suidas. Ἀγέρωχόν τι καὶ σατυρικὸν σκίρτημα, Heliodorus. Plato de legibus libro 7. non probat ſaltationes illas quæ nec belli nec honeſtis pacis ſtudijs conueniunt, ut in quibus ſaltantes imitantur Nymphas, Panas, Silenos, & Satyros inebriatos, (qualis apud nos ſaltatio quædam eſt, der ſchläffer tantz, hoc eſt dormiturientium ſaltatio,) quæ in ſacris quibuſdam ceremonijs exercebantur. ¶ Extat Orphei hymnus in Satyrum. Coluerunt enim ueteres huiuſmodi monſtra pro ſemideis ſiue ſylueſtribus dijs: Faunos ac Satyros nemorum deos eſſe dicentes, Panas agrorum, Syluanos ſyluarum. ¶ Satyriacum ſignum, Σατυρικὸν ἄγαλμα, ſimulachrum Priapi, quod in hortis apud antiquos ponebatur. Eſt & religio quædam, hortosq; & fores tantum, contra inuidentium faſcinationes dicari uidemus: in remedium Satyriaca ſigna, Plinius libro 19. Antiphilus pinxit nobiliſſimum Satyrum, cum pelle pantherina, quem Apoſcoponta appellant, Plinius. Ariſtidis Thebani pictoris eſt Satyrus cum ſcypho coronatus, Idem. Myron fecit Satyrum admirantem tibias, Idem. Et rurſus, Myron fecit nobilem Satyrum quem periboëton cognominant. Hunc Satyrum (inquit Hermolaus in Caſtigationibus) Athenis fuiſſe tradunt, uia quæ Tripodes appellabatur, miratumq; in eo ſe Praxitelem: adeò ut petenti Phrynæ, quod ex operibus ſuis præſtantiſſimum exiſtimaret, daturum ſe quidem receperit, (amabat enim) ſed iudicare quodnam eiuſmodi eſſet noluerit. ſed ſubornato uernula, qui comeſſanti apud ſe trepido curſu nunciaret, abſumptam ſubito incendio maiorem operum eius partem, attonitum & accurrere parantem excla-

masse, salua esse omnia si Satyrus & Cupido superessent. ita cõfessione iudicij dolo expressa, fœminæ Cupidinem optanti non Satyrum dedisse, &c. Hæc ille ex Atticis Pausaniæ. Protogenes Rhodius pinxit Satyrũ quem Anapauómenon uocant, tibias tenentem, Plinius. Celebratur & Stratonicus, qui Satyrum in phiala grauatum somno collocauisse uerius, quàm cælasse dictus est, Idem. Timanthes pinxit Cyclopem dormientẽ in paruula tabella, atq; iuxta Satyros thyrso pollicẽ eius metientes, Idẽ.

¶ Satyri cuiusdam adulatoris utriusq; Dionysij meminit Timæus, Athenæus. Satyri architecti mentio apud Plinium 36. 9. Satyrus Eleus, Lysianactis fil. ex genere Iamidarum, quinquies in Nemea pugiles uicit, in Pythijs bis, bis insuper in Olympia. statuã eius fecit Silanion Atheniensis, Pausanias in Eliacis. Gorgippus filius Satyri tyranni Bospori, Polyænus lib. 8. Strateg. Satyrus quidam medicus Galeni præceptor fuit. ¶ Satyra nomen scorti Attici, Σατύρα, Athenæo lib. 13. ¶ Herodianus scribit Helotas quoq; appellari satyros, qui sint apud Tænarum. Erãt uero Helotæ publici quodammodo Lacedæmoniorum serui, &c. Cælius. Satyrorum insulæ, Σατύρων νῆσοι, sunt tres contra Indiam, extra Gangen sitæ, Ptolemæo 2. 7. quas qui habitant caudas habere dicuntur, quales Satyris pinguntur. Pausanias has insulas Satyrias uocat, (Cælius Satyrides transfert,) cuius uerba superius hac ipsa in parte retuli. Satyrion, regio prope Tarentum, gentile Satyrinus, Stephanus. Satura seu Satyra palus Pontina est, uigintiquatuor urbium olim locus capax. Qua Saturæ iacet atra palus, gelidusq; per imas Quærit iter ualles, atq; in mare conditur Vfens, Vergil. 7. Aen. Cælius. Meminit huius paludis etiam Plinius 3. 6. Satyrus fluuius in Aquitania, cuius meminit Lucanus lib. 1. Tunc rura Nemetis Qui tenet, & ripas Satyri qua littore curua.

¶ Finitimos Indiæ montes transmittenti, ad intimum latus densissimas conualles uideri aiunt, & Corudam locum nominari, ubi bestiæ satyrorum similitudinem formamq; gerentes, & toto corpore hirsutæ, uersantur: atque equina cauda præditæ dicuntur. Eæ cum non à uenatoribus agitantur, in opacis & spissis syluis solent uiuere. Cum autem uenantium strepitum sentiunt, & canum latratus exaudiunt, in montium uertices incredibili celeritate recurrunt: nam per montes iter conficere assuetæ sunt. Contra eos qui se insequuntur pugnant, de summis montibus saxa deuoluentes. Ex ijs nonnullæ, sed ægerrime tandem, aut ægrotantes, aut grauidæ comprehenduntur. Illæ quidem propter morbum: hæ uero ob grauiditatem, Aelianus. Sed feras toto corpore hirtas esse, caudis equinis, & propter celeritatem non nisi morbo aut senecta graues capi, alij authores satyris ipsis attribuerũt.

Monstri huius descriptio proxima pagina sequetur.

¶ In Syluis Saxoniæ uersus Daciam, in deserto murice (nemore) cuiusdã, capta sunt parum ante hæc tempora duo monstra pilosa, ferè in omnibus habentia figuram hominis: & fœmina quidẽ mortua fuit morsibus canum & uulneribus uenatorum. Masculus autem captus est domesticus, & didicit ire super pedes erectus: & didicit loqui imperfecte ualde & non multa uerba, & habuit uocẽ exilem sicut capreolus, & rationem nullam habuit, de secessu & egestione & alijs talibus uerecundabatur, multum autem appetijt coire cum mulieribus. & has publice qualescunq; essent tempore libidinis opprimere tentauit, Albertus. Et rursus libro 22. in Catalogo quadrupedum, de Confusa bestia scribens, citatis Solini uerbis; quæ apud Solinum non de Confusa (corruptum enim hoc nomen est)

est)sed cepo seu celpho simiarũ generis habetur:Hanc, inquit, temporibus nostris uidimus in syluis Sclauiæ (supra legitur Saxoniæ, forte pro Sclauoniæ) deprehensam, marem & fœminã, ut in præcedentibus diximus, (locum iam recitatum intelligens:) & procedente tempore uoces quasdam expressit. Est aũt hoc animal de genere simiarum. Rursus eodem libro, Pilosus, inquit, animal est compositum ex homine superius, & capra inferius, cornutũ in fronte. simiarũ generis, sed ualde monstrosum: aliquoties erectũ incedit & mansuescit. In desertis Aethiopiæ habitare ferunt: & aliquando captũ & mortuum sale conditũ Alexandriã missum, inde Constantinopolim delatum. Ex quibus uerbis omnino apparet pilosum Alberto & recentioribus, nihil aliud quàm satyrum esse.

Satyrorum historiæ subijciendum duxi monstrum istud, cuius effigiem apposui, quam eximiæ eruditionis & humanitatis uir Georgius Fabricius ex Misnia Germaniæ ad nos misit, & simul descriptionem, his uerbis: Quadrupes illud captum est in ditione episcopi Salceburgensis, in saltu quem Hanesbergium uocant. Colore fuit giluo in flauum declinante, Feritatis insolitæ. hominum enim aspectum fugit, seq; in tenebras, ubi potuit, abdidit. Tandem cum ad cibum capiendum neq; cogi neq; allici posset, paucos post dies est extinctum. Pedes posteriores prioribus dissimiles, & multò longiores fuerunt. Reliqua facile ex icone intelliguntur. Captum est anno salutis tricesimo primo supra mille quingentos.

DE SPHINGE SIMIARVM GENERIS.

SPHINGAS fusco pilo, mãmis in pectore geminis, Aethiopia generat, multaq; alia monstro similia, Plin. Inter simias habentur & sphinges, uillosæ comis, mammis prominulis ac profundis, dociles ad feritatis obliuionẽ, Solin. In promontorio quodã extremæ Arabiæ quod situ est inter Dirã & Austri cornu, leones formicæ dicti reperiuntur, & sphinges & aliæ feræ, ut scribit Strab. li. 16. Efferatior (quàm simijs) cynocephalis natura, sicut mitissima satyris et sphingibus, Plin. Condit in thesauros maxillarum cibum sphingiorum & satyrorum genus, mox inde sensim ad mandendum manibus expromit: & quod formicis in annum solenne est, his in dies uel horas, Idem. Sphinges & apud Troglodytas, Aethiopesq; nascuntur, forma haud ei dissimili qua pinguntur, sed paulò pinguiores. Naturam habent mansuetam, pluribus exercitijs disciplinisq; aptam, Diodorus Sic. lib. 4. de fabulosis antiquorum gestis. Sphinges (inquit Albertus) nec ita sunt feræ ut domari non possint: nec ita mansuetæ ut nocentibus non noceant: non lædunt enim illos à quibus non læduntur. Cercopithecum simiam idem à quibusdam sphingem appellari scribit: sed ineptè. Sua sponte prudentia ualent in India, elephantus, psittacus, sphinges, & nuncupati satyri, Aelian.

De Sphinge fabulosa.

Simulachra quædam sunt rerum in natura non extantium, ut Tritones, Sphinges, Centauri, Suidas. Hydra peperit Chimæram, Chimæra Sphingem ex Ortho, & Nemeæum leonem, Hesiodus in Theogon. Sphinga fabulantur filiam Chimæræ ac Orthi, qui fuit Geryonis canis, ut in Theogonia cecinit Hesiodus; Cælius. Recentior quidam Grammaticus Sphingis patrem facit, non Orthum, sed Orcum. Tradunt & de his fabulæ, Sphinga triforme monstrum, cuius pars una uolucris, altera leonis, uirginis tertia, ut quidam citat ex Plinio. Terruit Aoniam uolucris, leo, uirgo, triformis Sphinx uolucris pennis, pedibus fera, fronte puella, Ausonius in gripho Ternarij. Sphinx, monstrum apud Thebas, cuius caput & manus puellæ, corpus canis, alæ auis, uox hominis, ungues leonis, cauda draconis, Grammaticus quidam. Aegyptij biformem tantum finxerunt ex uirgine & leone corpore composito, Aeliano teste. Βίκας, Sphingas, Hesych. Varin. Sphinx, animal monstrosum, ἀνθρωπόμορφον, id est homini simile, ut Græci fabulantur, Varinus. Φῖκα ὀλοήν, Sphingem perniciosam. Est autem ea Chimeræ & Typhonis filia: à qua Phicion etiam (mons) in quo habitabat, denominatur. Lycus in libro de Thebanis à Baccho eam missam scribit. Dicebant autem Bœoti φῖκα pro Sphinge, Varinus. Sphingem ferunt corpus canis habuisse, caput & faciem puellæ, alas uero auium, atq; hominis uocem: Et in Sphincio monte sedentem ænigma unicuique ex ciuibus proposuisse. soluere nescientem interemisse: cum uero id Oedipus soluisset, sese ipsam ex monte deiecisse. Sed ueritas sic se habet. Cadmus cum mulierem Amazonida cui Sphinx erat nomen, secum haberet, Thebas peruenit, cumq; Draconem interfecisset, huius ipsius regnum occupauit. Post hęc & Draconis sororẽ, cui Harmonia erat nomen, cepit. Intelligens aũt Sphinx q; Cadmus aliã duxisset uxorẽ, ac sibi persuadens multos ciues se abeuntẽ secuturos esse, q; plurimas diuitias rapiens, secumq; celerem canem ducens quem Cadmus habebat, cum his omnibus in Sphincium montem nuncupatum peruenit, & exinde Cadmo bellum inferebat: & incursionibus quotidie factis plures homines interimebat. Vocant autem Thebani incursiones ipsas ænigmata. Hoc ciues passim diuulgabant, in hunc modum dicentes: Argiua Sphinx nos ænigma quoddam proponens diripit. Quonam autem modo ænigma faciat, inuenire nemo nostrum potest. Publico itaque edicto nunciari Cadmus iussit, Sphingem interficienti cuicunq; ditissimum præmium esse propositũ. Ad quam cum Oedipus Corinthius accessisset, cũ equo ueloci, quem secum habebat unà cum Thebanis quibusdã nocturno tempore montẽ uersus accedens, Sphingẽ de medio sustulit, Hęc Palæphatus. Oedipus Laij

Thebarum regis filius in monte quodam expositus, & à Melœbo rustico inuentus ac educatus, cum iam adoleuisset, latrocinijs operam dabat, quo tempore Sphinx etiam deformis & belluinæ naturæ mulier latrocinando uiuebat. Viro enim amisso manum collegit prædonum, & locum natura munitum occupauit, ubi transeuntes occidebat. Huic Oedipus audaci consilio tanquam socius prædæ se coniungit, & opportuno tempore obseruato, ipsam ac socios hasta interimit. Quo intellecto Thebani regem ipsum appellant: & Laium regem bello eos adorientem occidunt. Regina Iocaste Oedipo, quem filium suum esse nesciebat, nubit, &c. Suidas. Vide Sophoclis Tragœdiam quæ Oedipus Tyrannus inscribitur. A Thebano agro (inquit Pausanias in Bœoticis) Sphingem aiunt progredi solitam, quum, ut homines à se raptos perderet, quæstiones eis proponebat obscuras. Dicunt nonnulli nauali eam potentia instructam latrocinij exercendi causa oberrasse, & ad mare circa Anthedonẽ appulisse. Hoc autem monte occupato, rapinis fuisse intentam, donec Oedipus eam confecerit (ὑπερβαλὼν) obrutam exercitus multitudine, quem Corintho eduxerat. Dicitur item Laij fuisse notha filia, & edocta à Laio per beneuolentiam, quod Cadmo datum erat oraculum Delphicum. Priusquam autem reges fierent, scire aliud nihil oportebat, quàm oraculum, (ἐπίστασθαι δὲ πρὶν τοὺς βασιλέας οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ μάντευμα.) Quoties itaque de regno quis litem Sphingi intenderat, (nam & Laio ex pellicibus liberos fuisse procreatos aiunt, & oraculum Delphicum ad Epicasten solummodo & Epicastæ filios spectabat:) hac Sphingem aiunt aduersus fratres usam esse fraude, ut ex Laij stirpe si essent procreati, quod datum fuerat Cadmo oraculum, proferrent. Qui respondere non poterant, eos morte multabat, ut qui immeritò & de genere disceptarent & imperio. Oedipus uero in somnis oraculum edoctus, Sphingem accessit, Hactenus Pausanias, Lœschero ferè interprete. Sphingis speciem fuisse aiunt, anterius leoninam, à tergo humanam: unguibus gryphis, alis aquilæ, & alijs modis monstrosam. Reuera autem mulier hæc prædo (λῃστρίς) fuit ad Moaben regionem Africæ, & Phicion montem, quæ prætereuntes occidebat, nisi quis propositum ab ea ænigma solueret, quod erat huiusmodi. Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς, καὶ τετράπουν, οὗ μία μορφή, Καὶ τρίπουν. ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον, ὅσ᾽ ἐπὶ γαῖαν Ἑρπετὰ γίνεται ἀνά τ᾽ αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον. Ἀλλ᾽ ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ, Ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ, Scholiastes Lycophronis. Dicta Sphinx quòd cogeret transeuntes consistere, quibus ænigma proponebat, quidnam id esset in orbe terrarum quod quaternis primum pedibus inambularet, inde duobus, postremò tribus, quod nescientes soluere, sublatos in rupem agebat præcipites. Oedipus illac iter habens ænigma diluit, hominem esse dicens, qui in infantia manibus & pedibus nitens quadrupes, in iuuentute pedibus tantũ & bipes, in senectute uero baculo utens tripes est. Tunc Sphinx se de saxo præcipitem dedit. Inde origo huius adagij apud Terentium, Dauus sum, non Oedipus: id est, seruili officio, non quæstionibus soluendis aptus sum, (uide plura apud Erasmum in prouerbijs,) Grammaticus quidam. Eos qui propositum à se ænigma soluere non possent, alis & unguibus ad se in rupem trahebat, &c. Lactantius in primum Thebaid. Michaël Psellus Sphingem superiore corporis parte ad umbilicum usque uirginem, deinceps bestiam, &c. à poëtis confictam scribit: pluribus idem allegoriam interpretatur, de diuersis scilicet in homine facultatibus, ex quibus homo componitur, mente, ratione, opinione, phantasia & sensibus utens, inter rationale & rationis expers animal ferè medius. Σφιγγὸς πράγματα παρέχων πολλά, ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ζητήσεσι τῶν ἀτόπων τούτων αἰνιγμάτων, οὐ τῆς Καδμείας Σφιγγός, ἀλλὰ Σφιγγὸς μὲν τινὸς ἀτεχνῶς, ἔτι δὲ θειοτέρας καὶ πολὺ σοφωτέρας, Suidas ex innominato. ¶ Sphingem alatam tum pingunt tum fingunt omnes qui in ea arte, quæ actionem manuum habet cum actione (scientia uel contemplatione) coniunctam, operam ponunt, Aelianus. In Libya sunt feræ facie muliebri, ima parte serpentes, alas non habent quemadmodum Sphinges, neque loquuntur ut illæ, Dion in historia Libyca, ut in Lamiæ historia retuli. Sphingis pedes leonini erant, Scholiastes in Aristoph. Picati appellantur quidam quorum pedes formati sunt in speciem sphingum, quod eas Dorij Sphincas (φῖκας uel βῖκας, ut conijcio) uocant, Festus. Sphinx cum homini offertur, si illum (illam) præsentiat, seruatur: si uero bestia prius hominem senserit, perditur homo, Quidam in Onomastico sine authore.

¶ Sphinx dicta uidetur à stringendo, (ἀπὸ τοῦ σφίγγειν,) ut scribit Hermolaus: Vel quòd cogeret transeuntes consistere, dum ænigma eis proponeret: uel quòd homines suis quæstionibus ita stringeret, ut se expedire non possent: uel quasi omnium mentes suis propositionibus ligaret. Recentiores aliquot Sphyngem per y. scribunt, non rectè. Τὴν σφίγγα ἀντὶ σφιγγὸς σφίγγα καλοῦσι, Plato in Cratylo. Σπάκα, canem, aut Sphinx, Hes. Varin. Σισυγαλεόδοις ἀγορᾶς, σφὴγξ, Iidem. ¶ Si Sphingos iniquæ Callidus ambages te præmonstrante, Statius 1. Thebaid. ¶ Φῖκα ὀλοήν, uide superius. Σφίγγα δυσαμερίαν, (hoc est infelicem & quæ malo tempore Thebanis apparuit, Schol.) Aristophanes in Ranis. Σφιγγὸς κελαινῆς, (σκοτεινῆς, διὰ τοὺς φόνους ἢ τὰ αἰνίγματα) γῆρυν ἐκμεμηνυμένην, Lycophron. Σκληρᾶς ἀοιδοῦ, τῆς Σφιγγός, id est Sphingis difficilis, propter ænigmata: uel sanguinariæ. Ὅστ᾽ ἐξέλυσας ἄστυ Καδμείων μολών, Σκληρᾶς ἀοιδοῦ δασμόν, ὃν παρείχομεν, Suidas ex Sophoclis Oedipo tyr. Ποικιλῳδός, Sphinx, Varin. Sphingem Sophocles rhapsodon uocat, Cælius. ¶ Fuêre item scortilla quæ sphinges nuncuparentur: nam & molles (σφίγκται, cinædi, molles, Hes. Varin.) sphinctæ appellantur, quod prodit Suidas, Cælius. Megaricæ sphinges, Μεγαρικαὶ σφίγγες: ita scorta quædam uulgus olim appellabat (Hesychius meretrices quasdam à Callia sic uocatas scribit) siue quòd uulgò molles sphictæ παρὰ τὸ σφίγγω dicuntur apud Græcos: siue quòd apud Megarenses nutrix sphinx appelletur, siue quòd Megarensium

mores

mores improbi fictiq;, & populari notitia, quondam notati fuerint. Vnde Aristophanes in Vespis risum Megaricum, de quo dictum est alibi, taxat. Suidas refert & hunc uersiculum, sed tacito (ut solet) authoris nomine, ἀλλ' ἔστιν ἡμῖν Μεγαρική τις μηχανή. Risum seu iocum Megaricum intelligit mollitiem Megarensium. Refertur à Diogeniano (& Suida,) Erasmus. Megaricæ sphinges, meretrices: unde forsitan molles etiam σφίγκτου nominati sunt, Suidas & Varinus. Vocabulũ quidem σφίγκτου magis probârim cum gamma scribi quàm sine eo: utroq; enim modo reperitur, ut iam citaui.

¶ Icon. Sphingem Aegyptij qui scalpturam exercent, & Thebanæ fabulæ, biformem nobis repræsentant, ex corpore uirginis & leonis cum grauitate & compositione ipsam architectantes, Aelianus. Scyles Scytharum rex in Borysthenitarum urbe ædes magnificas habebat, circum quas è lapide candido sphinges & grypes stabant, Herodotus libro 4. Athenis in arce, in templo quod Parthenôna uocant, tum aliæ quædam de generatione Mineruæ effigies habentur, tum Neptuni cum Minerua contentio de terra. Simulachrum ipsum (Mineruæ) ex ebore & auro factum est, & in medio galeæ Sphingis imago expressa, Pausanias. Pyramides tres sunt inter Memphim & Delta oppida, uico apposito quem uocant Busirin. Ante has est sphinx, uel magis miranda, qua syluestria sunt accolentium. Amasin regem putant in ea conditum, & uolunt inuectam uideri. Est autem saxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit, longitudo pedum CXLIII. est, altitudo à uentre ad summum apicem in capite LXII. Plinius 36.12. Per totam longitudinem (templi Heliopolitani in Aegypto) protinus ex utraque latitudinis parte sunt positæ lapideæ sphinges, uigenis cubitis, uel paulò pluribus inter se distãtes: & alter sphingum ordo est à dextra, alter à sinistra. Post sphinges est uestibulum ingens, procedenti ulterius aliud uestibulum, postea aliud: & neq; uestibulorum, neq; sphingum diffinitus est numerus, Strabo libro 17. Aegyptij ante templa (in propylæis) Sphingem astituebant, quo argumento indicarent, theologicam ipsorum sapientiam obscuriorem, fabulisq; ita sæpe conuelatã, ut ueritatis uestigia uix interlucerent, Cælius Rhodig. & Calcagninus ex Plutarcho de Iside. Amasis rex Aegypti uestibulum Mineruæ fecit in Sai, opus admirandum, ubi etiam ingentes colossos & immanes androsphingas posuit, Herodotus lib. 2. Signis quæ uocantur Corinthia, plerique in tantum capiuntur, ut secum circumferant, sicut Hortensius orator sphingem Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei se ænigmata intelligere, respondit debere, quoniam sphingem domi haberet, Plinius. Octauius Augustus in diplomatibus libellisq; & epistolis signandis, initio sphinge usus est, mox imagine Magni Alexandri, nouissimè sua, Suetonius.

¶ Alciati emblema in submouendam ignorantiam, per dialogismum.

Quod monstrũ id? Sphinx est. Cur cãdida uirginis ora, Et uolucrum pennas, crura leonis habet?
Hanc faciẽ assumpsit rerũ ignorantia: tanti Scilicet est triplex causa & origo mali.
Sunt quos ingeniũ leue, sunt quos blãda uoluptas, Sunt & quos faciunt corda superba rudes.
At quibus est notũ, quid Delphica litera possit, Præcipitis monstri guttura dira secant.
Nanq; uir ipse, bipesq; tripesq; & quadrupes idẽ est, Primaq; prudentis laurea, nosse uirum.

Hæc ille per uirgineam partem uoluptatem intelligens: per crura leonis, superbiam: per alas, leuitatem. ¶ Est & Sphinx fabula ueteris cuiusdam poëtæ, Aeschyli ni fallor.

DE SIMIVVLPA. SIC ENIM FINGO NOMEN, NE SIT ANONYMOS HAEC BESTIA: cuius imaginem addidi, qualis in tabulis Geographicis depingi solet.

IN qui nostra memoria Payram regionem lustrarunt, bestiam dicunt se uidisse quadrupedem, ex anteriore parte uulpem, ex posteriore simiam: præterquàm quòd humanis pedibus sit, & noctuæ auribus: & subter communem uentrem, instar marsupij alium uentrem

gerat, in quem tam diu eius catuli occultantur, dum tutò exire, & sine parentis tuitione cibaria inquirere possunt: ac nimirum non ex eo receptaculo prodeunt, nisi cum lac sugunt, Gillius: Transcripsit autem, ut apparet, ex Vincentiani Pinzoni Nauigatione. Portentosum hoc animal, ut in eadem legimus, cum catulis tribus Sibiliam delatum est, & ex Sibilia Illiberim, id est Granatam, in gratiam regum. Catuli licet in itinere perierint, conspecti tamen sunt à cõpluribus qui huius rei testes fuerunt. Petrus Martyr etiam Oceaneæ Decadis primæ libro 9. Arbores ibi (in Pariana regione, inquit) tantas esse aiunt, ut pleræq; sedecim hominum manu iunctorũ in gyrum uix lacertis concludi quirent. Inter eas arbores monstrosum illud animal uulpino rostro, cercopitheci cauda, uespertilionis auribus, manibus humanis, pedibus simiam æmulans: quod natos iam filios aliò gestat, quocunq; proficiscatur, utero exteriore in modum magnæ crumenæ, repertum est. Id animal licet mortuum ipse uidi, conuolui, crumenamq; illam nouum uterum, nouum naturæ remedium, quò à uenatoribus aut aliàs à cæteris uiolentis & rapacibus animalibus natos liberet, illos secũ asportando, admiratus sum. Experimento esse compertum aiunt, eo semper utero crumenali animal catulos secum portare, nec illos inde unquam emittere, nisi aut recreandi aut lactandi gratia, donec sibi uictum per se quæritare didicerint. Cum catulis animal ipsum deprehenderant: sed in nauibus catuli intra paucos dies perierunt, mater per aliquot menses superfuit. sed & ipsa tandem tantam aëris & ciborũ mutationem ferre nequiuit, Hæc ille.

¶Hæc bestia ficto nomine simiuulpa, aut simia uulpina, Latinè: πιθηκαλώπηξ Græcè dici poterit. Germanis fuchßaff. Inter pisces quidem de glauco mare legitur quod fœtus suos, cum eis metuit, deuoret ac rursus incolumes emittat, ut Aelianus refert.

DE SVBO.

SVBVS (Σοῦϐος) ruffo colore, & robustis cornibus geminis armatus, in utraq; sede uiuit. Cũ in mari natat, eum permultus piscium grex consequens osculatur, quòd ex illius cõspectu summa uoluptate afficiatur: sed præcipuo quodam studio circum ipsum uersantur pagri, oculatæ, acus, mulli, astaci: Deniq; omne pisciũ genus circa subum uersari gaudet, atque ordine iter faciens, à tergo dextra & sinistra eidem comitatur: sed scelestus ille externã amicitiam contemnens, marinos socios exedit & conficit. Hi uero tametsi ob oculos uersantem mortem uident, tamen interfectorem suum neque oderunt, neq; relinquunt. Sed scelerate sube & fraudulente, non impune innocenteis pisces occideris, nam ipsi tibi perniciem piscatores molientur, Gillius ex Oppiani de uenatione secundo. Videri autem potest ad syluestre ouium genus hoc animal referri posse, nam statim ante historiam eius Oppianus de ouibus feris Creticis egit, quas colore flauo uel purpurascente esse scribit, quadricornes, non lana, sed uillo ferè caprino tectas. Et mox addit, Quinetiam subus colore flauescit splendido, sed non æquè uillis hirsutus est, & duo tantum ualida cornua supra latam gerit frontẽ. Quod si non congeneres bestias istas existimasset, conferre inter se atq; distinguere opus non fuisset. Sed coniectura hæc nuda est. nam certi nihil habeo, cum nullus omnium excepto Oppiano (quod sciam) authorum huius animantis meminerit.

DE SVE.

A.

SVILLVM genus uarium, & uaria sortitur nomina pro ætate, sexu, castratione, &c. ut hoc in capite, & in Philologia apparebit. Varro differentias omnes cõprehendens pecus suillum nominat. In suillo pecore (inquit) sunt quæ se uindicent (aduersus lupos) sues, uerres, maiales, scrofæ, propè enim hæc apris, qui in syluis sæpe dentibus canes occiderunt. Sus generis communis secundum priscos, porcum & porcam significat, teste Prisciano. Sus fœmina, apud Columellam legitur. Suis fœminæ cerebrum contra carbunculos proficit, Plinius. Suis nomine apud Aristotelem Michaël Ephesius generatim intelligit tam urbanum quàm ferum, Niphus. Gaza quidem ex Aristotele urbanum reddere solet, pro cicure (alicubi tamen etiam sues cicures reddit) uel domestico, quod fero aut syluestri opponitur, ut boues & sues urbanos: quod non admodum probo. mansuetum enim potius dixerim: (Idem Gaza apud Aristotelem problem. 10. 46. suem ágrestem & domesticum uertit. Ὕες ἥμεροι & ἄγριοι, apud Plutarchum leguntur,) ut in Boue alicubi dixi. Est quando sus sine adiectione pro apro ponitur, ut: Sues Athi montis ne fœminas quidem spectare mares situs inferioris audent, Aristoteles interprete Gaza. Sed frequentius syluestris aut feri feræûe differentia adijcitur, ut idem transferre solet. nam & masculino genere suem ferum dicit, utrunq; sexum comprehendens: & fœminino suem feram, quod Atticum uidetur, pro utrouis sexu: Vt, Sues syluestres animosæ, peruicaces, & brutæ omnino sunt. Nanq; sagacius unus odoror, Polypus an grauis hirsutis cubet hircus in alis, Quàm canis acer ubi lateat sus, (id est aper,) Horatius. ¶Priusquam porcam fœminam immolabis, Cato cap. 134. Vetus exemplar habet porcum fœminam: & ibidem paulò antè, porco fœmina, quam puto uerã lectionem. si enim porca dixisset, quid opus erat addere fœmina? Porca, sus fœta, Palladio. Porcum pro porcello Varro protulit, item Cicero &

Columella, uide infra in a. ¶ Scrofa, (uel ut alij scribunt scropha, per ph. ut Græci etiam per φ. γρομφὰς, & σκρόφα, Suid.) sus est quæ multos peperit porcos, (aliâs, quæ sæpius peperit:) tamen etiam pro porca ipsa peculiariter sumitur. Eorum si cuiusquam scrofam in publico conspexero, Plautus Capt. Scrofæ probantur longissimi status, &c. Columella. sic Plinius lib. 28. ut quidam in Promptuario annotauit.

¶ Verres dicitur porcus non castratus, mansuetus. nam ferus, aper est. Marcellus tamen Empiricus uerrem syluaticum dixit pro apro: & Suetonius aprum ferum nominat, quasi & cicures rectè nominentur apri, ut differentiæ causa si ferum intelligamus id exprimere oporteat. Dentes exerti nulli, quibus serrati: rarò fœminæ, & tamen sine usu: itaque cum apri (uidetur tum mansuetos tum feros intelligere) percutiant, fœminæ sues mordent, Plinius. Et alibi de apris, Pilus æreo similis agrestibus, cæteris niger. ¶ In suibus maiales (barg) sunt, porci seu uerres castrati: ut in equis canterij, in gallis gallinaceis capi, Varro. Plura uide in E.

¶ Hybridas antiqui uocabant sues semiferos, hoc est ex fero & domestico progenitos, ut Plinius refert lib. 8. sic & canis hybris uocatur, imparibus parentibus natus, hoc est ex uenatico & gregario, Porphyrio.

¶ חזיר chasir, sus aper, (id est uerres,) masculini generis: ut chasir thame, id est mus immundus, Leuit. 11. Apud Rabinos fœmininum legitur חזירה chaserah, Munsterus. Deuteronomij 14. pro chasir Hebraico, Chaldæus reddit חזירא chasira. Arabs, כניזיר kanisir. Persa מר אן בוך, mar an buk. LXX. ὗς. Hieronymus sus. Hazir, id est porcus, Syluaticus. Marchangir, id est fel porci, Idem. Acanthil, id est porcus, Idem. Achira, scrofa, Syluatic. corruptum à Græco χοῖρος uocabulum. Xicreon, id est porcina caro, Idem: Videtur autem hoc quoque è Græcis deprauatum.

¶ Græcè σῦς dicitur de porco, ὗς de porca, sed multi indifferenter utuntur, Scholiastes Aristophanis & Suidas. Apud Aristotelem sæpe τὸν ὗς legimus, in Physiognom. Athenæus etiam masculino genere τὸν ὗν dicit. Alibi tamen Aristoteles ὗν fœminino genere profert de utroque sexu, more scilicet Attico: quem in hoc Gaza Latinè etiam, nescio quàm rectè, imitatur. Ὗς, χοῖρος ἢ σῦς, Varinus. Ὗς, χοῖρος ἢ σύαγρος, Suidas. Idem docet rectum singularem ὗς cum acuto scribi, accusatiuum uero pluralem ὗς circumflecti, τὰς ὗς & τὸν ὗς. est enim communis generis. Sed uideo authores hanc distinctionem non obseruare, cum ferè omnes rectum singularem quoque circumflectant. Σῦς etiam absolutè pro apro ponitur. Hercules uenando sagittis petit, Ἢ σύας, ἢ πόρτιν κεραλὼ, ἢ ἄγριον αἶγα. Adonis ab apro occisus est, quem τὸν ὗν, & θῆρα uocat Theocritus Idyl. 29. Σῦς καὶ ὗς, ὁ χοῖρος. κάπρος δὲ, καὶ χλούνης, καὶ χαυλιόδους, ὁ ἄγριος, Varinus. Homerus, Pindarus, Plutarchus & alij, suem ferum κάπρον nominant. Apri dicuntur à locis asperis, aut forte à Græco κάπροι, Varro. In Geoponicis Græcis tamen cápron legimus ubi uerrem Latini rei rust. authores habent: & syagron, ubi illi aprum. ¶ Γρόμφις ἢ γρομφὶς, ὗς ἡ παλαιὰ, σκρόφα, Suidas & Varinus: sed apud Hesychium γρομφὰς ἢ γρομφὶς, cum eadem interpretatione, legitur.

¶ Sus, Italis porco: Florentinis peculiariter ciacco, Arlunnus. Scrofa, nomen etiam Italicè seruat: aliâs troiata, uel porca fattrice, (id est porca matrix aut fœta potius,) Idem. Troiam uulgò nunc Rhauennates appellant scropham, ea puto ratione qua quodam tempore (aliqui) Troianum porcum nominabant, qui quasi inclusis animalibus prægnans, ut ille Troianus equus grauidus armatis fuit, in mensam inferri solitus sit, Nic. Erythræus. Maialis, lo porco castrato, lo maiale, Scoppa. ¶ Sus

Gallis porceau. Sus fœmina, truye, coche. Verres, uerrat. Porcellus, cochon, porcelet, & Lugduni caion. Maialis, porc chastrè, id est porcus castratus per periphrasin. ¶ Sus Hispanis, puerco. ¶ Sus Germanis, saw uel suw/su/schwyn uel schwein. Sus fœmina, moz uel looß: propriè tamen looß est scrofa, id est fœta. Vocabulum moz simile est Cretico: μαεὶν τὴν σῦν, Cretenses, Hesych. Simile & Persicum esse puto. Verres, äber: quæ uox ab apro Latinorum descendit. Maialis, id est uerres castratus, barg. Porca castrata, galtz. Porcellus, färle/seuwle: & lactens adhuc, spanfärle. ¶ Sus Anglis, su uel sowe, fœm. generis ut Germanis: in plurali swyne. Verres, pork uel bor aliâs boore, uel hog aliâs hogge (ouis etiam annicula hog ab eis uocatur.) Maialis, libdhog, uel barowe hogge. Porca castrata, libdsu, uel geldid su. est enim eis geldid, quod nobis gheilet, id est castratum. Porcellus, pygge. ¶ Sus Illyrijs, swinie uel prase.

B.

Athenæus libro 12. sues ex Sicilia tanquam præcipuas ad cibum probat. Agatharsides ait sues in Aethiopia cornua habere, Aelianus: Plinius apros Indorum cornutos esse prodidit. Arabes Scenitæ carnibus suillis prorsus abstinent: sanè hoc animalis genus si inuectum illò fuerit, moritur illico, Solinus ni fallor. Suem nec ferum nec mansuetum India habet, teste Ctesia, quanquam non fide digno, Aristoteles: Idem Aelianus ex eo repetit, & addit suilli generis esum Indos à se detestari. In Arabia suillum genus non uiuit, Plinius. Germania suibus abundat, maximè inferior. Ad nos ex Bauaria macilentæ ferè, ex Burgundia pinguiores adiguntur. Sues Belgici feroces admodum sunt, ut dicam in D.

¶ Electio. Sues procero corpore, capitibus sint paruis, Varro. Et alibi, Qui suum gregem uult habere idoneum, eligere oportet primum bona ætate, secundo bona forma. Ea est, cum excellit amplitudine membrorum, præterquam pedibus, & capite, unius coloris potius quàm uarij. Cum hæc eadem ut habeant uerres uidendum, tum utiq; sint ceruicibus amplis, boni seminis. Sues enim animaduertuntur à facie, & progenie, & regione cœli. A facie, si formosi sint uerres & scrofa. A progenie, si multos porcos pariunt. A regione, si potius ex his locis, ubi nascuntur ampli, quàm exiles. In omni genere quadrupedum (inquit Columella) species maris diligenter eligitur, quoniam frequenter patri similior est progenies quàm matri. Quare etiam in suillo pecore probandi sunt, totius quidem corporis amplitudine eximij, & qui quadrati potius, quàm qui longi, aut rotundi sunt, (rotundi potius quàm longi, Pallad.) uentre promisso, clunibus uastis, nec perinde cruribus aut ungulis proceris, amplæ & glandulosæ (glandulis spissæ, Pallad.) ceruicis, rostris breuibus & resupinis. Maximeq; q̃d ad rem pertinet, quàm salacissimos oportet esse mares, qui & ab annicula ætate commode progenerant, dum quadrimatum agant, possunt tamen etiam semestres implere fœminam. Scrofæ probantur longissimi status, & ut sint reliquis membris similes descriptis uerribus. Si regio frigida & pruinosa est, quàm durissimæ densæq; & nigræ setæ grex eligendus est: Si temperata, atq; aprica, glabrũ pecus, uel etiam pistrinale album potest pasci. Scrofas (inquit Palladius) longi lateris debemus eligere, & quibus ad sustinendum fœturæ onus magnus se uenter effundat, cætera uerribus similes. Sed in regionibus frigidis densi & nigri pili, in tepidis qualescunq; prouenerint. Eadem ferè de utroq; sexu eligendo Florentinus in Geoponicis Græcis præscribit. Et insuper, Verres (inquit) partes circa ceruicem, & humerorum commissiones (synomias) habeant magnas: & λοφιὰν, id est rigentes in ceruice setas, condensam; multumq; (& crassum) collopem, quem uulgò callosum uocant, τὸ καλλωσόν.

¶ Nullum corpus animalis compositione & numero, &c. interiorum partium, tam respondere humano fertur quàm porcinum. Quamobrem Physici interiora humani corporis inuestigantes, porcos dissectos quasi quoddam exemplar inspiciunt, Obscurus quidam. De porci interiorum inspectione Cophonis cuiusdam obscuri authoris scriptum extat. Bruta quædam, ut simia, hominem partibus externis referunt, internis uero nullum animal homini tam simile quàm porcus, quamobrem anatomen in eo instituimus, Author libelli Galeno adscripti de anatome parua. Prima anatomes exercitia fieri debent in sue macra, ut uasa omnia melius appareant.

¶ Suillis ossibus parum medullæ inest, Aristot. ¶ Tergus suis est quo tegitur, Varro de ling. Lat. ¶ Suum pili crassiores sunt quàm bubus & elephantis, quamuis tenuiorem quàm boues & elephanti cutem habeant, Idem. Seta pilus est crassior, rigidiorq; atq; erectus, qualem sues habent. Pilus æreo similis agrestibus, cæteris niger, Plinius. Apud nos ruffi ferè sunt, in Gallia & Italia nigri. De lardo & alijs quibusdam partibus, dicam in F. Aruina durum pingue inter cutem & uiscus, secundum Suetonium in libro de Vitijs corporal. commune (puto) uocabulum ad pinguedinem huius loci in sue & alijs animalibus. Et spicula lucida tergent Aruina pingui, Vergil. 7. Aeneid. Arbilla, aruina, id est pinguedo corporis, Festus. Saham Arabicè, est adeps concretus circa renes & omentum. Semen uero Arabicè est pinguedo collecta sub cute & inter musculos, ut apparet in porcis & arietibus castratis in Syria: Veneti pinguedinem illam uulgò nominant lardo, Andreas Bellun. Vocant sanè lardum Latinè etiam, sed imperitè, recentiores quidam, non in sue solum, sed alijs etiam pinguibus animalibus, ut mele, mure alpino, homine, &c. Axungia adeps suillus inueteratus aut cum sale, aut syncerus: Vide plura in G.

¶ Agatharsides ait sues in Aethiopia cornutos esse, apud Aelianum; Plinius apros in India.

¶ Suis

¶ Suis cerebrum pinguiusculum est, Aristot. Decrescente Luna magis eis minuitur quàm ulli animanti, Obscurus. ¶ Oculi suibus caui profundiq́ sunt, ut sine uitæ periculo eximi non possint: quare uel altero tantum priuati, extinguuntur, Obscurus: Vide inter morbos in c. ¶ Quibus supercilia nasum uersus deorsum nutant, ad tempora uero retrahuntur, stolidi sunt, argumento suum, Aristoteles in Physiognom. Vbi Grecè legitur οἱ τὰς ὀφρῦς κατεσπασμένοι πρὸς τῆς ῥινός: ἀνεσπασμένοι δὲ πρὸς τοὺς κροτάφους, εὐήθεις. ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς σῦς. Quem locum Adamantius sic expressit, ὅσοις τῶν ὀφρύων τὰ πρὸς τῇ ῥινὶ κάτω νεύει, τὰ δὲ ἐφ᾽ ἑκάτερα εἰς τοὺς κροτάφους χωρεῖ, τούτους ὑσὶν εἴκαζε. ¶ Paruæ frontis homines imperiti sunt, ut sues, Aristotel. Frons angusta non minimum signū est imperitiæ, Adamantius. ¶ Qui extremam nasi partem crassam habent, insensati iudicantur à simili suum naso, Aristot. Ῥινὸς τὸ ἄκρον παχὺ πάνυ καὶ χθαμαλὸν, μωρίαν ἤθους κατηγορεῖ, Adamantius. ¶ Labra herbas ruentibus limumq́, lata, ut suum generi, Plinius. Οἷς τὰ χείλη λεπτὰ, σκληρὰ ἐπὶ τοὺς κυνόδοντας τὸ ἐπανεστηκὸς, οἱ οὕτως ἔχοντες, δυσγενεῖς, (ignobiles, uetus interpres,) ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὗς, Aristoteles in Physiognomicis: sed hunc locum tum deprauatum tum mutilum esse ex Adamantio apparet, cuius hæc sunt uerba: Quibus labia iuxta caninos dentes eleuantur, (κορυφοῦται,) illi canes ut ore sic ingenio referunt, homines maligni, contumeliosi, clamosi, conuiciatores. Quibus uero os totum ualde porrigitur, & labia sunt crassa, rotunda & foras uersa, suis illi mores & ingenium referunt. Ῥύγχος, id est rostrum Græci de canibus & suibus dicunt. Suis rostrum latum est, ut facilius infodiat: nam radicum appetens est, Aristotel. de partibus. Quædam rostri latitudo est apta ad fodienda mollia: nam porci propter radices quas effodiunt, habent os latum anterius: in cuius medio inter nares est additamentum quasi acutum habens angulum, quo terram fodit & cauat, Albert. ¶ Dentes exerti apro, hippopotamo, elephanto, Plinius. Hippopotamis suibusq́ ex inferiore mala dentes prorumpunt exerti, quos χαυλιόδοντας appellant, Cælius: non tamen dentes ipsi sic appellantur: sed ipsa animalia, quibus huiusmodi sunt dentes, χαυλιόδοντα rectè dixeris. Aper dentes habet exertos, quibus sues fœminæ carent, Aristot. Et alibi, Suibus dentes exerti ad auxilium & robur dati sunt. sues autem fœminæ mordent, ut quæ careant dente exerto. Quemadmodum duobus dentibus apri, sic elephanti armantur, sed situ contrario: illis enim in sublime feruntur, his deorsum retorquentur, Gillius. Exertos apri dentes, Plinius dentium sicas nominat. Suibus fœminis pauciores sunt dentes quàm maribus, Aristot. Suibus dentes nunquam decidunt, Plin. Sus dentes non amittit, Aristot. & Albert. nullum prorsus amittit, Aristot. ¶ λοφιὰν uocamus setas in ceruice rigentes, Florentin. λοφιὰ de sue propriè dicitur, ut iuba de equo & leone, Varin. ¶ Qui collo sunt nimium crasso, iracundi, improbi & imperiti habentur, à suum natura, (ὑώδεις,) Adamant. Κόλλοπες uocantur coria duriora circa ceruicem suum & boum, è quibus nunc etiam dictos collabos, (κολλάβους,) faciebant, Varin. Plura alicubi in Boue attuli. Collops est q̃d uulgo uocant callosum, τὸ καλλωσόν, Florentinus: nominat autem hanc partem statim post λοφιὰν, tanquam proximam: & in sue eligenda, ut multa (magna & crassa) sit requirit. Magis calleo quàm aprugnum callum callet, Plautus Persa. Grammatici callum interpretantur cutem labore uel opere densiorem factam, cuiusmodi sit in suis rostro, ceruice bouis, animalium plantis pedum. ¶ Sues quoniam hebetiore sensu sunt, inarticulatiora corda habent, Aristot. 3. 4. de partib. ¶ Genus quoddã ceruorum fel in auribus habere existimatur. In auriculis etiam suis inuenitur humor quidam felli similis, minus tamen liquidus, sed proximus densitate sua humori splenis. ¶ Petimina in humeris iumentorum ulcera & uulgus appellat, & Lucilius meminit, cum ait: Vt petimen naso aut lumbos ceruicibus tangat. Eo nomine & inter duos armos suis quod est, aut pectus appellari solitum testatur Næuius in descriptione suillæ, cum ait: Petimine piscino qui meruerat, Fest. ¶ Petaso, perna, glandium, sumen, abdomen, sinciput, clidium, & alię quædam suis partes in cibo commendatæ, dicentur in F. ¶ Suillus uenter (uentriculus) amplior est flexuosusq́, ut diutius concoquat. habent autem omnia ferè utrinq; dentata uentriculum aut suillo aut canino similem, Aristot. Et rursus, Sui uentriculus est amplus, cum paucioribus & læuibus crustis. Nostri uentrem ruminantium uocãt **buch**: suis uero & aliorum non ruminantium, **magen**. ¶ In iocineribus aprorum inueniuntur lapilli, aut duritie lapillis similes, candidi, sicuti in uulgari sue, Plin. ¶ Spectile, caro quædam exos infra umbilicum: uide in F. ¶ Quæ numeroso fœcunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent mammas toto uentre duplici ordine, ut sues: generosæ duodenas, uulgares binis minus: similiter canes, Plinius & Aristot. ¶ Apro testes non absoluti sunt, Aristot. Sues habent testes adnexos, Plin. & ad sedem sessiles, Aristot. Castorem Sostratus scribit inueniri in desertis Scythiæ, & testiculos habere latos apri instar, ὡς κάπρου, Scholiastes Nicandri. Polimenta testiculi porcorum dicuntur cum castrantur: à politione uestimentorum, quòd similiter ut illa curantur, Fest. Polimenta porcina Plautus dixit. ¶ Sus fœmina, genitale ea continet parte, qua pecoris ubera habentur: & cum per libidinem turget, ac prurit ad coitum, sursum tantisper hoc retrahit, uertitq́ foras, ut inde mari coitus sit facilior: resciſſum id longe productius, & dehiscens amplius est, Aristot. Et alibi, Apria (κάπρια) etiam scropharum castratur, &c. Adhæret autem apria uuluæ, ut ipse Aristoteles scribit, inter femina, quã maribus testes maximè continentur. Vide in E. ubi de castratione. Alibi humorem è uulua destillantem post conceptum, apriam nominat, ut in C. referam. ¶ Acro & longano porci, nominantur à Vegetio 1. 56. ¶ Vngulas animalium solidas Græci ὁπλὰς uocant, ut iumentorum: bisulcas seu bifidas, ut suum, χηλάς. Aliquando tamen, poetæ præsertim, hoc discrimen negligunt: apud

oo

Ariſtophanem ſanè ὁπλὰς χοίρων legimus, & alibi χηλὰς ἵππων. Sues in Illyrico quibuſdam locis ſolidas habent ungulas, Plin. Sues ſolipedes (μώνυχες) gignuntur in Illyria, Pæonia, & alibi, Ariſtot. Idem in Mirabilibus, ſues ſolipedes reperiri ſcribit apud Emathiotas. Eſt autem Emathia Macedonia, uel pars eius. Mihi etiam amicus quidam narrauit ſues ſolipedes ſua memoria in Anglia repertos. Albertus eiuſmodi in maritimis locis Flandriæ reperiri teſtatur. ¶ Sus talo caret probiore, cum inter ſolipedes & biſulcos ambiguus ſit, Ariſtot. Sues ex utroq; genere (ſolip. & biſulc.) exiſtimātur: ideò fœdi eorum tali, Plinius. ¶ Sues intorquent caudam, Plinius. Et alibi, Caudæ nudæ ſunt hirtis, ut apris.

C.

¶ Sus omne unguentum (odoratum, præſertim amaracinum,) tanquam uenenum fugit & timet. nam omne unguentū, teſte Lucretio, ſetigeris ſubus acre uenenum eſt. ¶ Plurimum dormit, præcipue æſtate, quum humiditas eius calore reſoluitur, Albertus. ¶ Vox. Porcelli grunniunt, Ael. Spartianus. Et cum remigibus grunniſſe Elpenora porcis, Iuuenalis Sat. 15. Aut grunnitū, quum iugulatur, ſus, Cicero 5. Tuſc. Et piſcis qui aper uocatur in Acheloo amne grunnitum habet, Plinius. Grunnientem aſpexi ſcrofam, Laberius Sedigito, ut Nonius citat: ſicut & illud Varronis Aboriginibus, Grunnit lepido lacte ſatur mola mactatus porcus, ſi rectè ſic legitur. Veteres aliqui, pro grunnire poſuerunt uerbum grundire, ſi modò proba hæc lectio eſt apud Nonium. Grundire (inquit) proprium eſt ſuum, ut Laberius dicit: Grundientem aſpexi ſcropham. (ſed alibi in eodem Laberij teſtimonio, ut iam recitaui, grunnientem, legitur.) Et Claud. lib. 16. Agni grundibant dixit. &, Grundibat grauiter pecus ſuillum. (ſic enim quidam legunt.) Etiam hominum eſſe grunditum Cæcilius Ebrijs deſignauit, Hæc Nonius. Grunnitus ſui terribilis. præcipuè autem uno percuſſo cæteri grunniunt, & quaſi condolentes concurrunt. ſed ſtatim obliti ſui planctus, ad lutum uel ad cibum redeunt, Obſcurus. Græca uocabula ſuper ſuis uoce ad Philologiam differo. In Macedonia apri (ſues Aelianus) muti eſſe traduntur, Plinius. Cur ſues, cum ſurſum uidere coguntur, ſilent? Quoniam genus id animantium unum ſemper pronum in terram eſt, cibi auidum & rebus gaudens fœdis ac ſordidis, idcirco ſubita mutatione conſpectus ſtupeſcit, luciſq; copia perculſum uocem emittere nullam poteſt. Sunt tamen qui aſperam huius animalis arteriam comprimi per anguſtiam uelint, cum in ſublime erigitur, Aphrodiſienſis problematum 1. 140. ¶ Sus animal eſt calidi temperamenti, Theophraſtus. ¶ Cur ſues hybernum pilum amittere non ſolent, cum cæteræ quadrupedes (ut canes & boues) ſoleant? An quod ſus calidiſſimus omnium eſt, partiq; calenti corporis eius pili adhærent, quippe cum pingue tale eſſe neceſſe ſit. Cæteris itaq;, uel quia humor refrigeſcit, pili defluunt, uel quia ſuus calor alimentum concoquere non poteſt, uel quia bene alimentum concoquitur. nam etſi quando cauſa cur defluant ſit, tamen pinguedo uetare poteſt, Ariſtoteles problem. 10. 23. ¶ Scrofæ lac craſſiſſimum eſt, Ariſtoteles: & ſero reddendo ineptum, ut ouillum quoque. Pinguiſſimum eſt omnium, ut ad concretionem coagulo non indigeat, ac perquàm modicum ſeri excernat, decoctumq; ocyſſime coaguletur. Ideo neq; facile ſecedit, neq; uentriculo congruit, ſed nauſeam guſtantibus excitat, Aëtius 2. 85. Scrofæ præpingues, penuriam lactis ſentiunt.

¶ Victus. Sus minime herbæ frugūmue appetens eſt, ſed radicum maxime ex omnibus animalibus, quoniam rictu aptiſſimo ad id negocij eſt, Ariſtoteles. Et alibi, Suis roſtrum latum eſt ut facilius infodiat. nam radicum appetens eſt. Labra herbas ruentibus limumq; lata, ut ſuum generi, Plinius. Vide ſupra in B. ¶ Paſcere gregatim pro ætate uelle uidentur, Ariſt. ¶ Glandes ſuauiter quidem à ſuibus comeduntur, ſed carnem humidam faciunt ſi ſolæ dantur. & ſi grauidæ glandem copioſius ederint, abortum faciunt, ut oues: quibus conſtantius hoc glandibus eſitatis accidit, Ariſtot. Nouembri menſe glandis legendæ ac ſeruandæ cura nos excitet, quod opus fœmineis ac puerilibus operis celebrabitur facile more baccarum, Palladius. Italiæ nemora tantum habent glandium, ut educandis hinc porcorum gregibus maxima ex parte Romanus alatur populus, Authoris nomen non memini. Glans fagea ſuem hilarem facit, carnem coctibilem ac leuem & utilem ſtomacho: iligna ſuem anguſtam, nitidam, ſtrigoſam, ponderoſam: querna diffuſam & grauiſſimam, & ipſa glandium æquè dulciſſima. Proximam huic cerream tradit Nigidius, nec ex alia ſolidiorem carnem, ſed duram. Iligna tentari ſues, niſi paulatim detur. hanc nouiſſimam cadere. fungoſam carnem fieri eſculo, robore, ſubere, Plinius. Et rurſus, Haliphlœo inter glandiferas rarò glans, & cum tulit amara, quam præter ſues nullum attingat animal, ac ne eæ quidem ſi aliud pabulum habeant. Et alibi cum præſtantiora quædam caſtanearum genera recenſuiſſet, ſubdit: Cæteræ ſuum pabulo gignūtur, ſcrupuloſæ corticis intra nucleos quoq; ruminatione. (ruminationem hic impropriè dixit: neq; enim ruminant ſues.) Palmarum fructus hi demum ſeruantur, qui naſcuntur in ſalſis atq; ſabuloſis, ut in Iudæa & Cyrenaica Africa. Nō item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Aſſyriæ. Quamobrem ſues & reliqua animalia ex his ſaginantur, Plin. Aluntur ſues omni cibatu & radicibus, Plinius. Omnē porrò ſitum ruris (inquit Columella) pecus hoc uſurpat. nam & montibus, & campis commode paſcitur, melius tamen paluſtribus agris, quàm ſitientibus. Nemora ſunt conuenientiſſima, quæ ueſtiuntur quercu, ſubere, fago, cerris, ilicibus, oleaſtris, tamaricibus, corylis, pomiferiſq; ſylueſtribus, ut ſunt albæ ſpinæ, Græcæ ſiliquæ, iuniperus, lotos, pinus, cornus, arbutus, prunus, & paliurus, atq; achrades pyri. Hæc enim diuerſis temporibus miteſcunt, ac penè toto anno gregem ſaturant. At ubi

penuria

penuria est arborum, terrenum pabulum consectabimur, & sicco limosum præferemus, ut paludem rimentur, effodiantq́ue lumbricos, atq; in luto uolutentur, quod est huic pecori gratissimũ. quin etiam ut aquis abuti possint. nanq; & id fecisse maxime per æstatem profuit, & dulceis eruisse radiculas aquatilis syluæ, tanquam scirpi iunciq́ue, & degeneris arundinis, quam uulgus cannã uocat. nam quidem cultus ager opimas reddit sues, cum est graminosus, & pluribus generibus pomorum consitus, ut per anni diuersa tempora, mala, pruna, pyrum, multiformes nuces, ac ficum præbeat, nec tamen propter hæc parcetur horreis: nam sæpe de manu dandum est, cum foris deficit pabulum, propter quod plurima glans uel cisternis in aquam, uel fumo tabulatis recondenda est. Fabæ quoq;, & similium leguminum, cum uilitas permittit, facienda est potestas: Et utiq; uere, dum adhuc lactant (lactent, Pallad.) Viridia pabula suibus plerunq; nocent: itaq; mane priusquam procedant in pascua, conditiuis cibis sustinendæ sunt, ne immaturis herbis citetur aluus: eoq; uitio pecus emacietur, Hactenus Columella. Genus hoc omnibus locis haberi potest, melius tamen agris palustribus quàm siccis, præcipuè ubi arborum fructuosarum sylua suppetit, quæ subinde maturis fructibus alterna per annum mutatione succurrat. Maxime locis graminosis, & cannarum uel iunci radice nutriuntur. Sed deficientibus alimentis per hyemem, nonnunquam præbenda sunt pabula glandis, castaneę, uel frugum uilia excrementa cæterarum, uerno magis cum lactent (uidetur addendum, & in cibo sumunt, uel tale quid: Vide paulò ante in fine uerborum Columellæ) nouella uirentia, quæ porcis solent nocere, Pallad. In pastu locus huic pecori aptus uliginosus, quòd delectatur non solum aqua, sed etiam luto: itaq; ob eam rem aiunt lupos cum sint nacti sues trahere usq; ad aquam, quòd dentes feruorem carnis ferre nequeant, Varro. Hoc pecus alitur maximè glande, deinde faba, & ordeo, & cætero frumento: Quæ res non modo pinguitudinem efficiunt, sed etiam carnis iucundum saporem, Varro. Si fundus ministrat, dari solent uinacea ac scapi ex uuis, Idem. Fraxini fructu sues pinguescunt, canes uero dolorem uertebræ coxarum inde sibi contrahunt, Aelian. hoc enim sentire uidetur Gillius interpres cuius obscura hoc in loco translatio est. Frutex cytisus ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus est pabulo ouium, aridus uero etiam suum, Plin. In Salamine si sus segetem herbescentem fuerit depastus, eius dentes lege Salaminiorum exteruntur, Aelian. Tipha grandines tollit, & in cibatu utilis est, Aristot. (Tipham Tragus 2.20. ex coniectura interpretatur welschen weyssen/oder weyssen kolben, hoc est triticum peregrinum, &c.) Ordeum crudum uerri coëunti dandum est: fœtis autem scrofis elixum, Aristot. Bulbi quoddam genus in Bauaria suillum uocant, quoniam à suibus appetitur, flore rubente uel purpureo, simili floribus lilij conuallium uulgò dicti. describitur ab Hier. Trago Tomo 2. ca. 79. Appetunt & alias radices diuersas, (ut quas Itali dulcichinos uocant, uiciæ syluestris genus quoddam: quod Fuchsius & Tragus non rectè apion Dioscoridis faciunt. Germani appellant erdnuß & subzot, hoc est nucem terræ, & panem porcinũ. quamuis recentiores quidam cyclaminum quoq; Latinè panem porcinum nuncupant, temere ut puto. licet enim à figura panis dici possit, à suibus tamen minimè appeti crediderim, quòd nimium medicamentoso & ingrato sapore, & animalibus quibusdam uenenum sit.) & inter alias radicem rapi uel ut uulgò uocant rapunculi syluatici, quod uiolarum fere folia habet, acutiora, radicem candidam, dulcem, non sine lacte: nostri uocant bůchspick, quòd in nemoribus fagorum ferè nascatur. Asplenos, uel ut alij uocant splenion, consumit splenem suum, qui radicem eius edunt, ut copiosè dictum est in Boue c. ubi de morbis boum egimus. Hyoscyamo deuorato insaniunt: Vide infra in Morbis eorum. Edit porcus ferè omnes cibos quibus reliqua animalia utuntur, ita quòd ne porci quidem carnibus abstineat, licet non interficiat eum: & hoc expertus sum, quòd porci auidissimè ederunt baccones (lardum) & alias carnes porcinas, Albertus. Scio sues (domesticos) occisorum à latronibus hominum cadauera in syluis relicta aliquando uorare. Suillum pecus tantopere explendo abdomini deditum est, ut ne proprijs quidem suis fœtibus parcat, neq; helluationem suam ab humano corpore abstineat, Aelianus. Sues comesse fœtus non est prodigium, Plin. Illud autem, quod pertinet ad religionem patrisfamiliâs, non reticendum putaui: sunt quædam scrofæ, quæ mandunt fœtus suos: quod cum fit, non habetur prodigium: nam sues ex omnibus pecudibus impatientissimæ famis sunt, ita ut aliquando si indigeant pabuli, non tantum alienam (si liceat) sobolem, sed etiam suam consumant, Columella. Audio sanè scrofas quasdam natura sua tam improbas esse, ut suos ipsę porcellos deuorare soleant, non aliter quàm gallinæ quædam quæ pepererint oua. Sues uorant limaces, Aristot. Sui serpens aduersatur, quia deuoratur ab ea, Idem. Talis & tanta uis ueneni (salamandra) à suibus manditur, Plin. Et alibi, Apros in Pamphylia & Cilicię montuosis, salamandra ab his deuorata, qui edêre moriuntur: nec est intellectus ullus in odore uel sapore. Si quando salamandrã comederit sus, ipse extra periculum est: eos autem qui suis carnibus uescantur, interimit, Aelianus. Cum cicutam homo biberit, ei sanguis quasi conglaciat, & eatenus concretione spissus fit, ut inde moriatur. Suillum uero pecus, huius saturitate se licet compleuerit, tantum abest eius ueneno tollatur, hac ut maxime pinguescat, Aelian. Sturnos etiam cicuta nutriri legimus. Circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locus est uiginti ferè stadiorum spacio, qui hordeum producit quo homines uescuntur, equi uero & boues & cætera animalia abstinent: imò sues etiam & canes excrementa hominum qui mazam aut panem ex hordeo illo comederint, auersantur, tanquam mortis periculo, Aristoteles in Mirabilib. Solent nostri carnem quam fumo indurare uoluerint, dies

aliquot copioso sale aspersam in uase aliquo relinquere: in cuius fundo partim liquescente sale, partim saniem remittente carne, ius colligitur, cuius gustu gallinaceum genus mori putant aliqui: sub. etiam nocere, si copiosius eis detur. quamobrem modicum ad reliquam potionem affundũt. ¶Sus crebrò potum desyderat, æstate potissimum, Florentin. Scrofæ bis die ut bibant, curant, lactis causa, Varro. *Cum omni quadrupedi per æstatem sitis sit infesta, tum suillo maxime est inimica, quare non ut capellam, uel ouem, sic & hoc animal bis ad aquam duci præcipimus: sed, si fieri potest, iuxta flumen, aut stagnum per ortum caniculæ detineri, quia cum sit æstuosissimum, non est contentum potione aquæ, nisi obesam illuuiem, atq; distentam pabulis aluum demerserit ac refrigerarit: nec ulla re magis gaudet, quàm riuis atq; cœnoso lacu uolutari. Quod si locorum situs repugnat, ne ita fieri possit, puteis extracta & large canalibus immissa præbenda sunt pocula, quibus nisi affatim satientur, pulmonariæ fiunt, Columella. Suillum pecus in luto se uolutans & aquam turbidam bibens pinguescere audio, Aelian. Sues inebriantur uinaceis saturati, Athenæus. Item fæce uini in colluuiem eorum mixta. ¶ Plerisq; animalium est pinguitudo sine sensu: quam causam sues spirantes à muribus tradunt arrosas. Quin et L. Apronij consularis uiri filio detractos adipes, leuatumq; corpus immobili onere, Plin. Vere sus usq; adeo pinguitudine crescere solet, ut se ipsa stans sustinere non possit, neq; progredi usquam: itaq; eas siquis quò traijcere uelit, in plostrum imponit. In Hispania ulteriore in Lusitania cum sus esset occisus, Attilius Hispaniensis minime mẽdax, & multarum rerum peritus in doctrina dicebat, Lucio Volumnio senatori missam offulam cum duabus costis quæ penderet III. & XX. pondo, eiusq; suis à cute ad os pedem: & III. digitos fuisse. Cui ego: Non minus res admiranda, quàm quæ nunc est dicta, in Arcadia scio esse spectatam suem, quæ præ pinguitudine carnis non modo surgere non posset, sed etiam ut in eius corpore sorex exesa carne nidum fecisset, & peperisset mures. Hoc etiam in iuuenca factum accepi, Varro. Crescentiensis ex eodem sic habet, In Lusitania fertur sus esse occisus, qui fuit xiij. pondo, id est quingentis septuaginta quinq; libris: eiusq; suis à cute ad os pedem & tres digitos fuisse, id est lardum cum carne uno pede & tribus digitis crassum. Audio etiam nostra memoria Basileæ porcum ab oleario (sic uoco illum qui oleum è iuglandibus exprimit) saginatum, pinguitudine tantum profecisse, ut excauata à muribus foramina in corpore eius reperta sint. Pinguescunt sexaginta diebus, sed magis tridui inedia saginationẽ orsa, Plin. Sex diebus sensibiliter pinguescit, Albert. legendum sexaginta, non sex, cum Plinio & Aristotele. Nam & nostri tribus ferè mensibus sui saginando opus esse aiunt. Angli aliquando per integrum annum saginant porcum, cuius pingue solidius & lautius fieri uoluerint, ut dicam in F. Sus facillimè omnium ad quoduis pabulum assuescit, & celerrime quoq; in pinguedinem proficit, pro sui corporis magnitudine: sexaginta enim diebus pinguescit: quantũ autem profecerit, ij cognoscunt, quibus ea res curæ est, ubi ieiunium ad saginam constituerint. pinguescit fame præfatigatus triduo. & cætera quoq; omnia ferè melius præfatigata fame pinguescunt: saginant à triduo iam qui sues obesant. Thraces per saginam, cum primo die potum præbuerint, post interposito uno die præbent, tum duobus, deinde triduo, atq; ita subinde augendo numerum usq; in septimum, curant, Aristot. Nostri hæc circa potum non ita obseruant: sed post cibos quosdam, ut fabas & pisa, potum eis utilem esse putant: post auenam non item, ne liquidior reddita mox per aluum dilabatur. Pinguescit hoc animal hordeo, milio, ficu, glande, piro, cucumere. Sed maxime tum hoc, tum cętera, quibus uenter calidus est, quiete, immotioneq; pinguescunt: cæterum sues pinguiores redduntur, etiam cum in luto se uolutant, Aristot. Et rursus, Sed præcipuè alunt & opimant ficus & cicer: cibus deniq; non simplex, sed uarius sagina optima est. gaudent enim sues pabuli mutatione, quemadmodum & cætera animalia: tum etiam fieri aiunt cibi uarietate, ut partim infletur, partim impleatur carne, partim opimetur. Intelligo suillum pecus sese in luto uolutans, ac turbidam aquam bibens, cum pingue euadere, tum cibis qui uehementer inflent & expleant, delectari: tum etiam quietem & suile tenebris oppletum appetere, Aelian. Porcos aliqui farina è fabis saginant, ut in Elsatia Germaniæ: multum enim et citò inde proficit pecus: alij (puto) farina hordeacea cum lacte à quo butyrum extractum est. Sues in alpibus qui sero lactis saginantur, carnem meliorem & albiorem habent ut audio, quàm qui glandibus pascuntur. Sed est quando nimium repleti sero, & uentre distenti periclitantur, nisi mox aluus fluat, ij præsertim porci qui ita pasci non fuerint assueti. Nutritur hoc animal præcipuè glandibus, saginaturq; triticeo furfure, areæq; reiectamentis, ac deniq; ipso frumento: hordeum autem præter hoc quod pinguefacit, etiam ut partus facilis sit ipsum animal reddit optimè perspirabile, Florentin. in Geopon. 19. 6. Andrea à Lacuna interprete. Græcus codex sic habet, Αἱ δὲ κριθαὶ πρὸς τὸ πιαίνειν, καὶ περὶ τὴν γέννησιν ἀδιαφορεῖν ποιοῦσι τὸ ζῶον. Cornarius uertit, Hordeum autem supra hoc quòd pinguefacit, etiam ad generationem indifferens animal facit, nullo sensu. Andreas à Lacuna sensum quidem aliquem exprimit, sed ineptum: neq; enim saginantur sues ut facilius pariant, cum contrarium potius accidat, & lactis etiam penuria laborent quæ pinguiores sunt. Ego pro γέννησιν lego γεῦσιν, hoc est gustum & saporem: hoc sensu, Saginatos hordeo sues, non solum pingues, sed etiam melioris saporis in cibo fieri: ut ἀδιαφορεῖν uerbum interpretemur præstare & excellere. διάφορος enim excellẽs est: nec refert non usitatum esse hoc uerbum, cum non pauca huiusmodi in Geoponicis reperiantur utpote à recentioribus Græcis conscripta aut certe collecta. Confirmat sententiam nostram Varro, his uerbis: Hoc pecus alitur maximè glande, deinde faba & ordeo, & cætero frumento: quæ res non

modo

modo pinguitudinem efficiunt, ſed etiam carnis iucundum ſaporem. In regionibus quæ cereuiſiã bibunt, hordeo pro cereuiſia coquenda macerato in aqua, optimè ſaginantur. Noſtri auenam, ſecale, & glandes eis obijciunt. Piſtores ac molitores furfure paſcunt. Tum piſtores ſcrofipaſci qui alũt fur fure ſues, Plaut. Capt. Olearij reliquijs iuglandium expreſſo ab eis oleo maximè pingues reddunt. Non aliunde magis quàm loti paluſtris radice ſues craſſeſcunt, Plin. Et alibi, Filicis utriuſq; radice ſues pingueſcunt. Reliqui ad ſaginationem pertinentes cibi, dicti ſunt ſuperius inter cibos ſimpliciter. Scrofa nimium pinguis parum lactis habet, & porcellos alere non poteſt. Tam ſues, quàm cætera animalia omnia ſolent, cum lactantur, extenuari, Ariſtot. Sexta pars ponderis quantũ pondera͏̃rit uiuus (ſus ſaginatus) abſumitur occiſo in pilos, ſanguinem, & reliqua id genus, (excremẽta,) Ariſtot. M. Varro principatum dat ad agros lætificandos turdorum fimo ex auiarijs: quod etiam pabulo boum ſuumq; magnificat, neq; alio cibo celerius pingueſcere aſſeuerat, Plin. Sus in regionib. calidis propter uiſcoſi motum humidi, maior & obeſior euadit quàm in frigidis, Albert. Friſij qui maritimam Germaniæ oram habitant, boues & porcos uno eodemq; cibo ſaginant; boui enim ad præſepe ligato hordeum cum ſuis folliculis ſiue glumis præbent. id bos dentibus non comminuens, deglutit, & ex molliore tantum eius parte, quæ emolliri in uentriculo eius potuit, nutrimentum capit: reliquum cum ſtercore reddit. Porcus igitur caudæ bouis alligatus, ut aiunt, hordei grana cum ſtercore emiſſa mandit atq; pingueſcit, Albert. Sues utriuſq; ſexus caſtrati, celerius pingueſcunt. De caſtratione uero eorum cap. quinto dicam.

¶ In luto uolutatio ſuillo generi grata, Plin. Hæc eorum requies eſt, ut lauatio homini, Varro. Sus nulla re magis gaudet quàm riuis atq; cœnoſo lacu uolutari, ut ſuperius in mentione potus recitaui ex Colum. Volutatione in luto pingueſcit, Ariſt. Epheſius Heraclitus ait ſues cœno, cohortales aues puluere uel cinere lauari, Columel. Cur ſtercoribus ſues gaudeant? Medici rationem reddunt, quòd iecur habeant maximum, quæ quidem ſedes cupiditatis ſiue libidinis eſt. Ariſtoteles uero quoniam naribus craſſis interceptisq; ſint, idcirco uim hebetem olfaciendi habere, itaq; fœtorem nequire percipere ſcripſit, (ὅτι παχύῤῥυγχοι ὄντες, ἔχουσι διαφθειρομένην τὴν ὄσφρησιν, καὶ μὴ ἀντιλαμβανομένην τῆς δυσωδίας,) Alex. Aphrodiſienſis Problem. 1. 136.

¶ Mares non ultra trimatum generant, Plin. Apro ad triennium probitas coëundi edurat: uetuſtioribus proles deterior gignitur: nullus enim præterea profectus ei accedit, nulla uirium recreatio: ſolet inire pabulo ſatiatus, & cum alteram non ſubegerit, uel initus breuior agitur, & fœtus corpore minore creatur, Ariſt. Verres octo menſium incipit ſalire, permanetq; ut id rectè facere poſſit, uſq; ad quartum annum, deinde caſtratur, ſaginaturq; quoad perueniat ad lanium, Varro. Ad fœturã uerres duobus menſibus ante ſecernendi. Prodeſt apro coëunti hordeum apponere pabulo: quod idem & ſcrofæ fœtæ commodum eſt, ſed elixum, Ariſtot. Verres unicus ſufficit uel decem ſuibus implendis, Florentin. Verrem ſubantis audita uoce, niſi admittatur, cibum non capere aiunt, uſq; in maciem, Plin. Homerus non ignorans ut ſus uidens fœminam ſeſe extenuet, & carnes atterat, facit mares ſeparatim à fœminis cubare, Aelian. Locus Homeri eſt Odyſ. ξ. circa initium. Verres propter copioſum humorem multum ac diu coit, quoniam calidus non eſt, Alber. Maribus in coitu plurima eſt aſperitas: tunc inter ſe dimicant indurantes attritu arborum coſtas, Text. de ſuibus ſimpliciter: cum Plinij de feris tantum ſuibus hæc uerba ſint. Equos & canes & ſues initum matutinũ appetere, fœminas autem poſt meridiem blandiri, diligentiores tradunt, Plin. Mas ſi pinguet, inire omnibus anni temporibus poteſt, nec ſolum interdiu, ſed etiam noctu, aut certe matutino potiſſimum tempore: ſeneſcens autem minus ſubinde agit, ut dictum eſt: ſæpe qui uel per ætatem, uel per infirmitatem ſuæ naturæ nequeant expedite coire, quum fœmina impotens ſuſtinendi maris feſſa clunes demittat, cubantes unà cum fœmina coëunt, Ariſtot. Fœminæ ſenectute feſſæ cubantes coëunt, Plin. Aegyptij ſuem (τὴν ὗν) animal profanum exiſtimant: uidetur enim præcipuè iniri decreſcente Luna, Plutarch. in lib. de Iſide. Sues ſæpius coëunt pariuntq; propter teporem & pabuli ubertatem, ut alia etiam animalia quæ cum homine uiuunt, Ariſt. Sues agreſtes ſemel (anno) coëunt, domeſtici ſæpe: nimirum propter pabulum, calorem atq; laborem: quippe cum Venus comes ſatietatis ſit, etc. Ariſt. problem. 10. 46. Plutarchus etiam cauſarum naturalium quæſtione 21. inquirit cur ſcrophæ ſiue domeſticæ porcæ, & ſæpius, & alijs atq; alijs anni partibus fœtæ ſint, cum ſues feræ omnes & ſemel tantum quotannis, & propè circa idem tempus, nimirum cum æſtas appropinquat, pariant: Vnde apud quendam legatur, Μηκέτι νυκτὸς ὕειν, ἣ ἂν τέκῃ ἀγροτέρη σῦς: hoc eſt, Non amplius pluere nocte qua peperit porca agreſtis. Reijcit autem cauſam ſimiliter ut Ariſtoteles in alimentum & laborem. quòd domeſticis alimentum abunde ſemper ſuppetat, nec ut feræ id inquirere, ac ſæpe ſibi metuere cogãtur: ſed neq; adeò laborent, cum à ſubulcis parum ſeparentur: agreſtes uero paſſim per montes uagẽtur, unde nutrimentum omne in corpus conſumitur. Aut forte, inquit, domeſtici cum ſubinde conuerſentur & gregatim degant, ex ipſa conſuetudine magis ad libidinem ferũtur: agreſtes uero cum mares à fœminis ſeparentur, tardos & hebetes ad uenerem motus habent. Aut uerum etiam illud eſt quod Ariſtoteles dicit, chlunen ab Homero nominari ſuem monorchin, id eſt unius teſticuli, quoniã pleriſq; ex affrictu ad truncos, teſtes atterantur. Sus animal cur ſit multiparum, in ſequentibus explicabo. Sues tum mares, tum fœminæ coire incipiunt menſe ſuæ ætatis octauo; quanquam mas antequam ſit anniculus, prolem generat uitioſam: fœmina annicula parit; ſic enim tempus gerendi

uteri exigit. Sed non omnibus locis eadem ætatis ratio est, ut dixi: iam enim sues, nonnusquam tam mares quàm fœminæ quarto coëunt mense: sexto tamen ita, ut uel progenerare & educare possint: nonnusquam apri mense decimo inire incipiunt. Valent ij coitu ad triennium, Aristot. Suilli pecoris admissura à fauonio ad æquinoctium uernum, Plinius & Varro: hoc est, à calendis Februarijs ad duodecimum diem Martij, Crescentiensis. Ita enim contingit, ut scropha æstate pariat: quatuor enim menses est prægnans: & tunc parit, cum pabulo abundat terra, Varro & Florentin. Vbi autem sues concepisse apparet, separant ab eis uerres, ut qui eas inuadentes & deturbantes, abortire cogant, Florentin. Aetatis octauo mense (porcæ) coëunt: quibusdam in locis etiam à quarto ad septimum annum, Plin. Februario mense uerres maximè fœminas debent inire, Pallad. Fœmina sus habetur ad partus ædendos idonea ferè usque in annos septem, quæ quanto fœcundior est celerius senescit. Annicula non improbè concipit, sed iniri debet mense Februario, Columella & Pallad. Non minores admittendæ quàm anniculæ. Melius uiginti menses expectare, ut bimæ pariant. Cum cœperint, id facere dicuntur usque ad septimum annum rectè. Admissuras cum faciunt, prodigunt in lutosos limites ac lustra, ut uolutentur in luto, quod est illarum requies, ut lauatio homini. Cum omnes conceperunt, rursus segregant uerres, Varro. Audio scrofas apud nos per annos circiter octo parere. Sus ubi quintumdecimum annum nacta est, non præterea generat, sed efferatur. Si pinguet, ocyus & iuuenis & senescens mouetur ad coitum, Aristoteles. Scrofa post quindecim annos non pariet, nisi admodum carnosa & bene nutrita fuerit, Albertus.

¶Sues natura libidinosæ sunt. ὄνων τε καὶ συῶν κοινὸν, ἡ πρὸς τὰ ἀφροδίσια ἕξις, (ἔκστασις,) Arist. in Physiognom. In suibus subare (καπρᾶν) dicitur, cum affectæ libidine currunt relicta societate, & emittunt id quod apriam (καπρίαν) uocant, ut equæ nominatum hippomanes, Aristoteles. Idem tamen alibi in scrophis καπρίαν uocat, (κάπρος quidem pro genitali uiri quandoque accipitur,) quod suibus castrandis excinditur, ut pluribus dicam in E. Horatius Epod. 12. de muliere dixit, Iamque subando Tenta cubilia, tectaque rumpit. Hinc & subatio nomen apud Plinium. Suum libido ardentissima, ita ut opprobrium mulieribus inde tractum sit cum subare & subire dicuntur, Festus. Sic de equabus, equire dicitur, ἱππομανεῖν: de uaccis ταυρᾶν, (lôuffig syn, dicunt nostri in genere de quibusuis brutis fœminis coitum appetentibus.) Sunt & alia eiusdem terminationis uerba quæ desyderiũ significant, ut φονᾶν. Ἐυλάζει, καπρᾷ, σκωληκιᾷ. ὕλαι, σκώληκες σαρκῶν, Hesych. & Varinus. Καπρῶντας, ὁρμητικῶς ἔχοντας πρὸς συνουσίαν, Varinus. quasi de masculis etiam aliquando dicatur, quod ego legere non memini: & si fortè de maribus reperiatur, accipietur certè impropriè. καπρᾶν propriè dicitur de porca uerrẽ desyderante, ut ταυρᾶν de uacca, Varinus. Terminatio quidem in άω alijs etiam uerbis desyderium significantibus communis est, ut φονάω, θανατάω. Γραῦς καπρῶσα, Anus subans, de muliere præter ætatem libidinosa. Erasmus non recte uertit hircissans, ut docui inter prouerbia ex Hirco. Ἀφροδισίαν ἄγραν in Danaë Sophoclis aliqui suem interpretantur. est enim hoc animal pronum in Venerem, unde uerba καπρᾶν & καπραίνειν facta, Hesychius. Θριῶσαι, καπρίσαι, Hes. & Varinus. Iidem θριάζειν exponunt ἐνθουσιᾶν, ἐνθουσιάζειν, id est furere. est enim sanè furor quidam, impetus ille ad Venerem. Canes ubi mirè in Venerem feruntur, dicuntur σκυζᾶν, (catulientem fœminam Plautus dixit,) sues καπρίζειν, Cælius. Si mas propter ætatem coire non potest, declinat à porca, & porca salit marẽ & prouocat eum, Albertus. Sues fœminæ cum libidine excitantur, quod subare dicitur, uel homines aggrediuntur, Aristoteles. Fœminas subantes in tantum efferari aiunt, ut hominem lacerent, candida maximè ueste indutum. rabies ea aceto mitigatur naturæ asperso, Plinius. Quadrupedum prægnantes Venerem arcent, præter equam & suem, Plinius. Aristoteles uero, Sola animalium mulier & equa grauida coitum patiuntur. ¶Implentur sues uno coitu, qui geminatur propter facilitatem abortiendi (Eadem ferè paulò post ex Aristotele recitabo:) remedium, ne prima subatione, neque ante flaccidas aures coitus fiat, Plinius. Cauendum ne prima subatione ante aures flaccidas coitus fiat, frustra etenim fuerit. At si plena iam auiditate ac desiderio libidinis turgido admissura fiat, unus (ut modo dixi) initus satis sit, Aristot. Et rursus, Concipit præcipue sus, cum præ libidine gestiente pruriens auriculas flaccidas demittit: aliter semen à uulua respuitur, relapsumque euanescit. Sunt è scrofis aliæ statim prolis fœcundæ laudabilis, aliæ increscentes melius generãt, Idem. Sues tantum coitu spumam ore fundere diligentiores tradũt, Plinius. Suibus propriæ sunt uoces ad Venereum coitum, Aristot. Scrofa nisi conceperit, iterum & iterum coire quærit, Albertus. Sues cicures uterum ferunt menses quatuor, Aristoteles, Plinius, Varro, & alij. Iniri debet mense Februario. Quatuor quoque mensibus fœta, quinto parere, cum iam herbæ solidiores sunt, ut & firma lactis maturitas porcis contingat, & cum desierint uberibus ali, stipula pascantur, cæterisque leguminum caducis frugibus. Hoc autem fit longinquis regionibus, ubi nihil nisi submittere expedit. Nam suburbanis lactens porcus ære mutandus est: sic enim mater non educando, labori subtrahitur, celeriusque iterum conceptũ partũ edet. Idque bis anno faciet, Columel. Quarto exempto mẽse pariunt, ubi quintus incipiet. Incipiunt autem, sicut dixi, mense Februario, ut solidioribus herbis nati, & stipula succedente pascantur, Palladius. Partus bis anno, Plinius. Fœminæ in partu asperiores, Textor: sed Plinius de feris tantum suibus hoc scribit. Natura diuisus est scrofæ annus bifariam, quòd bis parit in anno: quaternis mensibus fert uentrem, binis nutricat, Varro. Bisulca, pauca generant, præterquam sues, Aristot. Senescentes etiam pariunt quidem simili modo, sed tardius coëunt, implentur uno coitu.

tu. sæpius tamen superuentum patiuntur, ea de causa, quod post coitum humorem, quam apriam nonnulli appellant, emittunt: quod quidem commune omnibus incidit. sed aliquæ unà cum hoc semen etiam admissum eijciunt, Aristot. Ex omnibus quæ perfectos fœtus, sues tantum & numerosos ædunt: item plures, contra naturam solidipedum aut bisulcorum, Plin. Sola inter multipara sus parit perfectos, eaq; una euariat. generat enim multos more multifidi generis, cum & bisulcum & solipes sit. sunt enim locis quibusdam sues solida ungula. partu igitur numerosa est: quoniam alimentum quod in corporis magnitudinem absumeretur, in excrementum seminale decedit. Id enim ut solipes magnitudine caret, (id est, ipsa scropha, quamuis solipes sit, magnitudine caret, & sic non indiget multo alimento, Niphus.) quin & potius quasi ambigens cum natura solipedum, bisulcum est. hac igitur causa & unum parit, & duos, & quod plurimum, multos. enutrit uerò usq; in finē quæ peperit, propter sui corporis alimoniam probam. habet enim ut solum pingue suis stirpibus: sic scrofa filijs alimentum copiosum & commodum, Aristot. de generat. anim. 4. 6. Et alibi, Numerus partus plurimum ad uicenos. si tamen multos pepererint, educare omnes non queunt. Numerus fœcunditatis ad uicenos: sed educare tam multos nequeunt, Plinius. Apud nos ut plurimum circiter sedecim parere audio, sed rarò. sæpe octonos uel denos. Sue quòd ad uescendum hominibus apta sit, nihil genuit natura fœcundius, Gillius. Sus ad fœturam quàm sit fœcunda, animaduertunt ferè ex primo partu, quod non multum in reliquis mutat, Varro. Paucissima sus ædit prima partione, uiget secunda, nec senescens copia fœtus deficitur, quanquam lentius coit, Aristot. Penuriam lactis præpingues sentiunt, & primo fœtu minus sunt numerosæ, Plin. Parere tot oportet porcos quot mammas habeat, (habent quidem denas pleræq;, ad summum duodenas:) si minus pariat, fructuariam idoneam non esse: si plures pariat, esse portentum, (existimandum est.) In quo illud antiquissimum fuisse scribitur, quòd sus Aeneæ Lauini triginta porcos peperit albos: itaq; quod portenderit factū, triginta annis ut Lauinienses conderent oppidū Albā, Var. Sola ex omni calidorū genere canis & sus, partu numeroso notantur, Theophrastus de caus. 1. 27. Cur quouis anni tempore & sępius sues mansuetæ coëant, ac pariant non certo tempore, (bis anno,) agrestes uero semel tantum & stato tempore, ex Plutarcho & Aristotele in præcedentibus docui. Sus, canis, lepus, partu sunt numeroso: nimirum quòd uuluas siue uteros continent multos, totidemq; formandi loculamenta, Aristotel. Problem. 10. 16. Cur sus & canis sint tam fœcundæ & multiparæ, Democritus causam affert, quod multiplicem uuluam & seminis cellas receptatrices multas habeant: eas omnes semen non uno initu explet, (Atqui Aristoteles & Plinius tum canes tum sues uno coitu impleri scribunt:) sed iterum & sæpius eæ proseminantur, ut frequentia seminis receptacula impleantur, Aelian. Scropha fœcundior alba, Iuuenal. Citatur ab Erasmo in prouerbio Regia uaccula, quod olim de prodigiosa fœcunditate ferebatur: quòd ætate Ptolemæi iunioris uacca quædam eodem partu sex ædidisset uitulos. Cur paruæ quædam quadrupedes, ut canes, sues, capræ, oues monstra frequentius pariunt quàm grandes? An quòd paruæ longè fœcundiores sunt: monstra autem tum confici solent, cum plura semina inter sese cohærescunt & confunduntur, &c. Aristot. Problem. 10. 60. ¶ Fœtus qui in utero læsus minutusq; fuerit, metachœrum dicitur (quasi posthumum uoces, inquit Gaza: mihi non placet.) quod in parte qualibet uuluæ accidere potest, Aristotel. Fœcundioribus (multiparis) animalibus, atq; etiam magis multifidis, (ut canibus,) sæpius accidit monstra parere: nam cum aliqui ferè imperfectos ædant, (ut canis cæcos:) facilius ad monstrificam partionem delabuntur, (ut capræ etiam & oues:) & in ijs potissimum etiam quæ metachœra appellantur consistunt: quæ aliquatenus labe monstrifica sunt affecta: nam deesse aut superesse quicquam monstrosum & præter naturā est, Aristot. de generat. anim. 4. 4. Videri autem posset hoc ex loco Aristoleles metachœron uocare fœtum, non suis tantum, sed cuiusq; animantis in utero læsum minutumq;: quoniam nulla hic suis mentio. Ego locum hunc mutilum esse crediderim, & suis mentionem addendam: quemadmodum in problematibus etiam 10. 60. ubi eiusdem argumenti quæstio tractatur, & eadem animalia multipara nominantur, (canis, ouis, capra,) sus quoq; nominatur, quamuis sine metachœri mentione. Certe uocabulum ipsum, à chœro, id est porco compositum, de eo tantum, non item alijs animalibus, rectè accipi indicio est. Et Aristotelis uerba quæ superius recitaui ex histor. anim. 6. 18. ita posita sunt, ut de sue priuatim in præcedentibus simul & sequentibus agatur. Et eiusdem libri cap. 24. Ginni, inquit, ex equa prodeunt, cum in gerendo utero ægrotauit, more pumilionum in ordine hominum, aut porcorum deprauatorum in genere suum, quos posthumos (μετάχοιρα) nuncupaui. Et in fine lib. 2. de generat. anim. Metachœrum uocatur, quod in scrofæ utero læsum deprauatumq; est, & magnitudine imminutum, quasi aporcellum dixeris: idq; cuilibet scrofæ accidere potest: sic à mulis ginni generantur. Vertit autem Gaza aporcellum, nimirum quòd a. priuatiuum apud Græcos aliquando minuat, ut ἀπύρηνα. Μετάχοιρα Polluci sunt cordi & parui porci. Sus cordus, Græcis ὀψίγονος, Hermolaus. Μετάχοιρα, τὰ ὀψίγονα τῶν ὑῶν, Varinus (ni fallor) alicubi: Cælius sues serius nascentes interpretatur. Sed hoc non sensit Aristoteles. ¶ Si grauidæ glandem copiosius ederint, abortum faciunt, ut oues: quibus constantius hoc glandibus elitatis accidit, Aristot. Si grauida admodum pinguescat, efficitur, ut fœta minus habeat lactis. Proles, quod ad ætatem attinet, optima est, cum uigent parentes: quod ad tempora, præstantior quæ hyemis initio gignitur: deterrima, quæ æstate: quippe quæ parua, exilis, & perhumida sit, Aristoteles, & Albertus. Porci qui nati sunt hyeme, fiunt exiles

propter frigora, & quòd matres eos aſpernantur, propter exiguitatem lactis, & quòd dentibus ſauciantur propterea mammæ, Varro. Partus qui æduntur hyeme, nutriuntur infeliciſſimè, (λαιπόθηλα γίνεται,) & ob aëris intemperantiam, & ob id etiam, quòd largam lactis copiam non ſugant, nimirum matribus ipſis eos tunc abigentibus, quòd mammæ laborantes penuria lactis, attritæ inter dentes exulcerentur, Florentin. Noſtri præferunt porcellos Martio natos, (Mertzling,) aut ſaltem uno uel altero menſe prius. In calidis regionibus melior eſt fœtus porcæ hyemalis quàm æſtiuus, in frigidis autem contra, Liber de nat. rerum. Diebus decem circa brumam ſtatim dentatos naſci, Nigidius tradit, Plin. Sues & canes poſt partum ſæuire ſolent: nimirum quia extenuantur, ratione inediæ, & integra eis materia ſecernitur: non excrementa ſolum ut ouibus & mulieribus, Ariſtot. problem. 10. 37. Cum ſcrofa peperit, primam mammam porco qui primus in lucem prodijt, præbet, Ariſtot. Et rurſus, Porcis æditis primis, mammas præbent primas. hę enim mammæ plurimum lactis obtinent. Primis genitis in quoque partu ſues, primas præbent mammas. Eæ ſunt faucibus proximæ: tamen (aliâs ut, forte, &) ſuam quiſque nouit in fœtu quo genitus eſt ordine, (quod Io. Tzetzes quoque ſcribit:) eaque alitur, nec alia. detracto illa alumno ſuo, ſterileſcit ilico ac reſilit. Vno uero ex omni turba relicto, ſola munifex, quæ genito fuerat attributa, deſcendit, Plin. De ſanitate ſuum unum modo exempli cauſa dicam: Porcis lactentibus ſi ſcrofæ lac non poteſt ſuppeditare, triticum frictum dare oportet, (crudum enim ſoluit aluum,) uel ordeum obijci ex aqua, quoad fiant trimeſtres, Varro. Scrofam in ſua quanque hara ſuos alere oportet porcos: Vide infra cap. quinto. Curabit autem ut fœtus proprios cum unaquaque procludat. Plus uero quàm octo (ſicut Columella dicit) nutrire non debet. Mihi uero utilius probatur experto, porcam cui pabula ſuppetunt, ut plurimum ſex nutrire debere, quia licet plures poſſit educare, tamen frequentiore numero ſucta deficiet, Pallad. Nutricare octonos porcos paruulos primò poſſunt, incremento facto à peritis dimidia pars remoueri ſolet: quòd neque mater ſola poteſt ſufferre lac, neque congenerati aleſcendo roborari, Varro. Porci à mamma menſes duos non diſiunguntur, Idem. Et rurſus, In nutricatu, quam porculationem appellabant, binis menſibus porcos ſinunt cum matribus: ſed eos, cum iam paſci poſſunt, ſecernunt. Vbi ſues pepererint, porcellos unà cum matribus relinquentes bimeſtre, eos poſtea ſecernunt, matreſque denuo ſupponūt: ut ex toto anno, octo quidem menſes digerantur in ipſam impregnationem, quatuor uero, in educationem emiſſorum in lucem, Florentin. Vbi facultas eſt tranſigendi, uenditis qui ſubinde nati ſunt, celerior matribus fœtura reparatur, Pallad. ¶ Hybridam ex ſue domeſtica & apro natum ſuem appellant aliqui.

¶ Morbi ſuum. Aconitum enecat pantheras, ſues, lupos, beſtiaſque omnes in carnibus obiectū, Dioſcorides: ſed apparet eum de ſuibus feris loqui. feris enim tantum aconitum & alia uenena obijciunt uenatores: quanquam domeſticis quoque, ut quibuſcunque alijs animalibus letale eſt aconitum. Syanchus, Σύαγχος, radix qua ſues à uenatoribus capiuntur, Heſych. & Varin. Videtur autem non alia hæc radix quàm aconiti eſſe, cum & radix ſimiliter uſurpetur, & ſtrangulando, (unde & aconito pardalianchi cognomen,) ſimiliter quod ex uocabuli compoſitione apparet, mortem inferat. Sues necat chamæleon albus, radice ſcilicet cum polenta & hydrelæo ſubacta, Dioſcor. uide in Cane c. Succus radicis chamæleonis candidi occidit canes ſueſque in polenta: addita aqua & oleo contrahit in ſe mures ac necat, ni protinus aquam ſorbeant, Plinius. Elleboro nigro equi, boues, ſues necantur: itaque cauent id, cum candido ueſcantur, Plinius. Sues cum imprudentes hyoſcyamum comederint, etſi ægerrime afficiuntur, (reſoluuntur & conuelluntur, Hermolaus) tamen reptantes ſeſe ad aquas trahunt: quo profecti, cancros legunt, & deuorant, eorumque cibo ad incolumitatem reſtituuntur, Aelianus. Hyoſcyamo poto ſues inſaniunt, unde ὑοσκυαμᾷν pro inſanire & delirare, Pherecrates Κοϱιανοῖς, Varinus. Ὑοσκυαμεῖς, μαίνῃ διὰ τὸ πόας, Heſychius. Hyoſcyamus quidem Latinè ad uerbum fabam ſuillam ſonat. quoniam ſues, ut Aelianus refert, paſtu eius conuellantur præſenti mortis periculo, niſi copioſa aqua ſtatim ſe foris & intus proluerint, Marcellus Vergilius. Sed nos alia de hyoſcyamo Aeliani uerba, interprete Gillio, proxime recitauimus: quæ magis probo, quoniã & Hermolaus ſimiliter legit Corollario 682. Χοιραδόλεθρον, legitur inter nomenclaturas Xanthij herbæ apud Dioſcoridem, ſic dictum, ut ipſe conijcio, non quòd chœros, id eſt porcos, ſed quod chœrados ſiue ſcrophulos tollat: nam & contra tumores, Dioſcoride teſte, utiliter emplaſtri modo imponitur. Herba quam noſtri anſerinum pedem à foliorum figura nominant, quam Hieronymus Tragus Tomi primi de plantis ca. 101. inter ſolana deſcribit, (& à Germanis nonnullis à ſuum pernicie ſchweinßtodt / & ſeuwplag appellari ſcribit,) ſuibus ſi forte ederint uenenoſa eſſe creditur, idque non raris experimentis conſtare ait. Eadem forte chenopus Plinij fuerit, cuius ille ſemel tantum meminit 11.8. quoniam & nomen conuenit, & uis forſitan uenenata: huius enim & rumicis flores apes non attingunt, ut Plin. ſcribit: quamuis inde nõ ſequitur uel homini uel ſui uenenatam eſſe, ut neque rumex eſt. Ego coniecturam tantum affero. Quin & ſcrophularia maior, fœtida herba, urticæ ferè folijs, etc. (noſtri uocant brunwurtz, id eſt herbam ſpadiceam, à colore: uel ſchwartze nachtſchatt, id eſt ſolanum nigrum, impropriè tamen) ſuillo generi exitio eſſe fertur. Eupatorio aquatico, (ut pharmacopolæ quidam uocant, Ruellius hydropiper, noſtri ceruinum trifolium, &c.) hirundinaria, quam aliqui aſclepiadem putant: & arcio, id eſt perſonata ſeu lappa maiore, tum ſues tum pecudes omnes abſtinere audio.

¶ Si quæ reptilium bestiarum sues momorderit, ijsdem remedijs dictis in læsis pecoribus, (bub. ouib. capris) curabuntur, Didymus. Nihil æquè aduersari serpentibus quàm cancros, suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi, (Thrasyllus author est,) Plin. Sues à scorpionibus in Scythia intereunt: quanquam cæteros uirulentos ictus minimè sentiunt. & nigri eorum potissimum pereunt: quisq; tamen celerrimè interit, si ictus adierit aquam, Aristot. Scorpiones in Scythia interimunt etiam sues, alioquin uiuaciores contra uenena talia, Plin. Sus ægrè fert hyemem, faciléq; à frigore labefactatur: quocirca ipsis extruũt haras, ex quibus hyeme non educũtur prius quàm glacies (pruina) prorsus discussa fuerit, Florentin. ¶ χάλαζα, morbus quidam suum, Hesych. & Varin. Latinè grandinem uocant recentiores, uocem Græcam interpretati: reperiuntur enim in carne suis grandinosæ grana quædam alba & rotunda, grandini similia, & similiter sparsa, magnitudine lentis. Vnũ ex omnibus quæ nouimus animalibus, sus grandinem concipit, Aristot. (Atqui gallinæ etiam præsertim albæ, sæpius grandinosæ apud nos reperiuntur.) Hinc & uerbum χαλαζᾶν factum, id est grandine laborare, ut σπληνιᾶν, ὑδεριᾶν, Scholiastes in Pacem Aristoph. Suis plerunq; est grandinosa caro: quo sanè argumento, chalaros dicit sues Græcorum natio: quia in mortuorum carnibus uisatur χάλαζα, id est grando: sed in uiuentibus latens grassatur morbus, Cælius. Χαλαζᾷ, χαλαρὸς ἐστιν. est autem hic morbus pecorum, (τῶν θρεμμάτων: suum melius dixisset) qui in uiuentibus latet, apparet autem in dissectis, grandine carnibus eorum permixta & inhærente, Varinus: qui & hoc Aristophanis citat, Σκεψώμεσθ' εἰ χαλαζᾷ. Eadem ferè Suidas: qui tamen χαλαζᾷ uerbum apud Aristophanem non simpliciter χαλαρὸς ἐστιν exponit, sed addit τὸν πρωκτὸν, ut poëta improprio & obscœno sensu hoc uerbo sit usus: nec rectè aut propriè porcus grandinosus Græcè χαλαρὸς dicatur, contra Cœlium & Varinũ: quanquam suis grandinosi caro χαλαρὰ sit, id est laxa & mollis: & ut Aristoteles inquit, ὑγρὰ λίαν: & grandinosos sues fieri dicit qui ὑγρόσαρκοι sunt. Χάλαζα πάθος παῦ (lego τῶν) χοίρων, Suid. Nostri hunc morbum uocant finnen alij pfinnen. Angli mesell: quo nomine etiam pustulas (morbillos) puerorum uocant, à simili ferè figura coloreq;: quanquam non intra carnem sed in superficie cutis nascantur, &c. Itali gremm. Suem sic affectum nostri finnig, Angli meselled, Galli leprosum aut sursume, quod super lingua grandines quasi semina quædam sparsa appareãt. Itali gremignos: Aristoteles χαλαζώδεις & χαλαζῶντα. Lanij nostri uulgò dicunt suem nullum esse, qui non ut minimum tria grandinis grana habeat: sed ea nisi abundent non obesse. quod si in lingua uel unicum appareat, undiquaq; grandinosos esse pronunciant qui sues publicè uendendos apud nos (ore diducto per insertum baculum seu paxillum: quod coquos in mortuis suibus facere apud Suidam legitur. nostri antequam emant uiuos sic inspiciendos curant) & in Gallia, & alijs etiam plerisq; regionibus puto inspiciunt. est quando abundant quidem, nec ullum tamen in lingua indicium apparet. Elephantiacis uenulæ sub lingua uaricosæ fiunt ac nigrescunt: quod signum est etiam uiscera ipsa in simili constitutione esse, qualis in porcis quibusdam circa interna uidetur, quæ grandinis nomine insignitur, Aëtius. Grandinosi fiunt sues, (inquit Aristoteles,) quorum crura & collum & armi carne constant humidiore, quibus partibus uel grandines plurimæ innascuntur: caro dulcior est si grandines habet paucas: sed si multas, humida ualde, & insipida est. Facile qui grandent cognoscuntur: parte enim linguæ inferiore grandines habentur, & si setam dorso euellas, cruorem in radice pili euulsi uideris. Pedibus etiam posterioribus constare non possunt, qui grandent. carent grandine cum adhuc lactent. tolluntur grandines tipha, quæ uel in cibatu utilis est, Hæc Aristoteles 8.21. interprete Gaza. quem locum Albertus ex Auicenna, ineptè ut solet reddit his uerbis: Porcis etiam mollis carnis qui sunt castrati contingunt pustulæ in crure & collo & spatulis: & sępe sunt istæ pustulæ sub lingua & sub axillis: & uocantur leprosi tales porci, &c. conuenit autem eis in cibo cicer & ficus: Hęc Aristoteles non aduersus grandinem, sed simpliciter ut obesentur suibus dari iubet. Index suis inualidæ, cruor in radice setæ dorso euulso, caput obliquum in incessu, Plin. Qui emunt sues, ex setis à ceruice auulsis illos discernunt. nam si infectas eas cruore uideant, (id est circa radicem crassiusculam habentes saniem) ægrotare eos aiunt: sin autem puras, bene se habere, Florentinus in Geopon. 19. 6. & 7. Atqui Aristoteles hoc ex setis indicium de grandine sola scribit, non etiam alijs morbis: & similiter hodie multi suem grandinosum iudicant illum, cuius extractæ setæ crassum humorem in radice retinent, & cauda teres fuerit: latam enim bonæ ueletudinis signum faciunt. Sunt qui dies aliquot (circiter quatuordecim) porcis antequam mactentur cineris nonnihil in colluuiem eorum admisceant, præsertim de ligno nucis, ut eo remedio grandines abigant: alij eodem tempore, uel aliâs etiam, lentis pugillũ semper adijciunt. Sic affectos sues nostri non edunt, nec publicè uendi licet, ut neq; Galli. pauperes tamen edunt quia paruo emuntur. obesse negant, nisi nimium grandinosa fuerit caro. ego ceu prorsus insalubrem & pessimi succi omnino relinquendam consulo. Χάλαζα, χαλάζιον, grando, collectio est sub cute buboni ac Aegyptiæ fabæ similis, ut inquit Pollux, dolorem si tangatur afferens. Dicuntur & in oculo grandines, cum segnis humor circa pelpebras coierit, sed ita, ut id tuberculum digito huc & illuc impelli possit, Niphus. ¶ Vt ne porci ægrotent, Rhamni radicem tritam, in aquam ubi se proluunt sues, proijcito, Galē. li. 3. de parabilib. ca. 101. Carnem caballinam discoctam potu suũ morbis mederi reperimus, Plin. Rubeta decocta & in aqua potu data, suum morbis medetur, uel cuiuscunq; ranæ cinis, Idem. Sues non ægrotabunt, si nouē cancros fluuiales eis comedendos porrexeris, Didymus. Cancris quidem edendis ipsos sibi contra hyoscyamum & ictus scorpionum me-

deri in præcedentibus dictum est. Druidæ Gallorum samolum herbam nominauere nascentem in humidis: & hanc sinistra manu legi à ieiunis cōtra morbos suum boumq́ iussere, nec respicere legentem, nec alibi quàm in canali deponere, ibiq́ conterere poturis, Plinius lib. 24. Lappa canaria medetur suibus effossa sine ferro, & addita in colluuiem poturis, uel ex lacte & uino. Quidam adijciunt & fodientem dicere oportere: Hæc est herba argemon, Quam Minerua reperit, Suibus his remediū, Qui de illa gustauerint, Plinius. Hæc an eadem sit cum argemone Ruellius dubitat. Pastores quidam hodie trichomane utuntur pro suibus ægris, & mirifice prædicant, Hier. Tragus. Vtuntur & carduo benedicto, ut uulgò nominant, & radice generis illius gentianæ quam nostri cruciatam à foraminum aut sectionum sponte nascentium in ea situ appellant: & radice herbæ quam uulgò cervinam nigram uocitant, est autem genus seselis ut conijcio.

¶ Solet etiā (inquit Columella) uniuersum pecus ægrotare ita, ut emacietur, nec cibos capiat, productumq́ in pascua medio campo procumbat, & quodam ueterno pressum somnos æstiuo sub sole captet, quod cum facit, totus grex tecto clauditur stabulo, atq́ uno die abstinetur potione, & pabulo: postridie radix anguinei cucumeris trita, & commista cum aqua datur sitientibus: quam cum pecudes biberunt, nausea correptæ uomitant, atq́ expurgantur, omniq́ bile depulsa cicercula, uel faba, dura muria conspersa, deinde (sicut hominibus) aqua calida potanda permittitur. Sues si affligantur incerto morbo, tota die & nocte includere oportet, nihilq́ interim nec cibi nec potus apponere, sed radices agrestis cucumeris comminutas, per diem ac noctem aquæ infundentes, aquam ipsam in potu eis postridie offeremus: Ex qua quidem bibentes largius morbi causam paulò post uomitu reddunt, Didymus. Apud nos aliqui nescio ad quos morbos, fortè ipsis etiam incognitos, præsertim subitos, porcorū uel aures uulnerant, uel caudas abscindunt. nam uenæ sectione in hoc pecore nostri, quod sciam, non utuntur. Canes, boues, sues, capræ, serpentes & bestiæ aliæ cum impendentem pestem, tum uerò terræ motum, & cœli salubritatem, & frugum fertilitatem præsentiunt, Aelianus. Democritus physicus asphodeli radicis parū maceratæ singulis suibus nutrimento iubet misceri tres minas. sic siquidem ante dies septem sanitatis firmitudinem ait sues recuperaturos, Didymus. Sues pestilenti affectu non corripientur, aut correpti restituentur facile, si asphodeli radices in eam quam bibunt aquam inieceris, aut etiam ubi crebro lauantur, Florentinus. Audio suibus in pestilenti affectione, multos circa collum duros tumores (tubercula) oboriri. Quatit ægros Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis, (tempore pestis,) Vergilius. Polypodium aliqui suum cibo contra pestilentem luem admiscent, Hieron. Tragus. Idem solani genus syluaticum baccis nigris cerasi magnitudine (aliqui Germanorum uocant porcorum herbam, alij baccas somni, **süwkrut / schlaaffbeere**) aduersus periculosos (contagiosos) subitos & calidos suum morbos, quales per medios æstatis feruores accidunt, plurimùm commendari ait, folijs scilicet in cibo datis: eamq́ ob causam ubi sponte nascens haberi non potest, à plerisq́ in hortis plantari. quòd uero idem satiuum solanum esse affirmat, non assentior. Si pestis in suillum gregem inuaserit, limacum spolia (cremata, ut aliqui uolunt trita) in potu dabis, ut etiam bubus. Vel Saracenicam herbam (**heidnisch wundkrut**: sic nostri pleriq́ uocant, quam Galli & Itali, costum hortensem. reliqui uero Germani, chirurgi præsertim uirgam auream Italorum) aridam tritam in cibo. Aut lactucam (**lattich**, malim **attich**, id est ebulum) fœtidam in aqua elixam & minutatim incisam, ac rursus cum decocto suo iniectam, in colluuiem porcorum admiscebis, Hæc reperi in manuscripto quodam libro Germanico. Cauendum est ne ad præsepia boum sus aut gallina perrepat. nam hoc quod decidit immistū pabulo, bubus affert necem: & id præcipue quod egerit sus ægra pestilentiam facere ualet, Columella. ¶ Sues parari & emi solent sic: Illasce sues sanas esse, haberéq́ rectè licere, noxijsq́ præstare, neq́ de pecore morboso esse, spondésne? Quidam adijciunt perfunctas esse à febri, & à foria, Varro. Febricitantium signa sunt, cum obstipæ sues transuersa capita ferunt, ac per pascua subito cum paululum procurrerunt, consistunt, & uertigine correptæ concidunt. Earum notanda sunt capita, quam in partem proclinentur, ut ex aduersa parte de auricula sanguinem mittamus. Item sub cauda duobus digitis à clunibus intermissis uenam feriamus, quæ est in eo loco satis ampla, eamq́ sarmento prius oportet uerberari. deinde ab ictu uirgæ tumentem ferro rescindi, detractoq́ sanguine colligari saligneo libro, uel etiā ulmeo. Quod cum fecerimus, uno aut altero die sub tecto pecudem continebimus, & aquā modicè calidam quantam uolent, farinæq́ ordeaceæ singulos sextarios præbebimus, Columella. Febrientibus ex cauda sanguis est detrahendus, Idem. ¶ Cum à magno feruore in frigidam incūbunt, præsertim si non statim cogantur pergere in uia, sed alicubi consistere aut quiescere permittantur, membris omnibus conuelluntur, fiuntq́ spasmici (**spanäderig**,) atq́ ita aliquando pereunt, nisi maturius recalescant. Vituli quidem sic affecti non euadunt. ¶ Infestantur & pediculis sues, ita ut cutis aliquando plurimum erodatur. tolluntur locis illitis crema lactis, butyro, & sale multo, simul ad ungenti modū decoctis. alij partes lotas purgatasq́ fæce uini liquida inungunt. ¶ Sus multum dormit, præcipue æstate, & tunc nisi frequenter excitetur, lethargo captus moritur, Albertus. ¶ Accidit eis etiā dolor capitis & grauitas, (aut scotomia, Albertus. κραυγᾷν, lego κραῦρα, uel κραυρᾷν, [Albertus habet frarетyn,] de quo morbo plura dixi in Boue c. Gaza strumam interpretatur, nescio quàm rectè. mihi nō placet: nam & aluī profluuium in suibus eodem uocabulo significatur, ut infra dicam:) quo plurimi laborare solent. remedium est, uino adhibito naribus, eoq́ ipso dilutis, sed difficulter eo quoq́ periculo

culo subtrahitur: biduo enim aut quatriduo interitus obuenit, Aristot. Albertus hunc ex Aristotele locum reddens, Hoc morbo, inquit, moritur maior pars suum, propter collectos multos humores frigidos in capite. sed remedium quod apud Aristotelem huic morbo adscribitur, perperam refert ad profluuium alui. In hoc morbo ut in brancho quoque, auriculæ suum flaccidæ & deiectæ sunt, Idem. Suidas in Διάῤῥοια hunc morbum ἱερῶζειν appellat, & febrim interpretatur cum capitis dolore: signum esse auriculas demissas, & oculos deiectos: remedium ἐγχυματίζεσθαι. Sunt qui cardui genus, quod uulgo carlinam (Eberwurtz) uocitant, sic affectis dari consulant, (radicem uidelicet in cibo minutatim incisam,) tanquam nihil hic morbus à pestilentia suum differat. ¶ Suem altero oculo amisso breui extingui magna ex parte nonnulli existimant, Aristoteles & Plin. ¶ Quadrupedum sues tribus morbi generibus laborant, quorum unum raucedo uocatur, quo maximè fauces maxillæque inflamantur, (ibi quidem propriè mihi uidetur branchus uocari, alijs in locis impropriè, phlegmone potius in genere dicenda:) sed idem malum, uel qualibet alia corporis parte contrahi potest. Iam enim plerunque in pedem, aliâs in aurem decumbit. Putrescit protinus membrũ, & ulcus serpit, donec ad pulmonem deueniat, quo tacto mors sequitur. crescit hoc uitium celeriter, nec potest sus quicquam edere cum ita ægrotat, etiam si quantumlibet sit morbi incrementum, (ἢ οὐδὲν ἐσθίει, ὅταν ἄρξηται τὸ πάθος, κἂν ὁσονοῦν. potest autem κἂν ὁσονοῦν uel ad ἐσθίει referri, uel ad πάθος, ut Gaza retulit.) curatur à porcarijs, cum malum incipere senserint, haud alio modo quàm tota parte abscissa qua cœperit, Aristotel. interprete Gaza. uocat autem hunc morbum Græcè βράγχον: & eo affici, βραγχᾶν. Raucescunt (βραγχῶσι) potissimum eo anno, quo montes abunde tulerint, & pinguissimi sint. Iuuat mora celsi dedisse in cibatu (quæ & homini contra anginam prosunt, ut in medicamento diamoron, Niphus) & balneum multum & calidum, & uenæ sub lingua sitæ cultello adacto sanguinem detraxisse, Aristotel. Βράγχος, νόσημά τι τῶν ἐν τῷ στόματι γιγνομένων ἢ πρόγχον (legerim, περὶ τὸν βρόγχον) ὅταν ὗς μάλιστα διαφθείρηται, Hesych. & Varin. hoc est, Branchus morbus est circa fauces quo sues maximè intereunt. bronchia quidem medicis uocantur singuli arteriæ asperæ cartilaginei circuli. Βραγχᾶν, ὃ βραγχιᾶν, ἢ βράγχῳ ὑδετρόφως, Varin. Βράγχη, morbus suum, Suidas. Idem in uoce Διάῤῥοια, βράγχην scribit esse morbum in parte aliqua corporis porcini, ἱερῶζειν uero febrim (id est totius corporis) cum capitis dolore. Branchus aliquando dilatatur sub gutture, & incidunt in synanchen: & tunc multum mouent pedes, & moriuntur intra tres dies, Albertus: &c. ut Aristoteles. Strumosis sub lingua sanguis mittendus est, qui cum profluxerit, sale trito cum farina triticea confricari totum os conueniet. Quidã præsentius putant esse remedium, cum per cornu singulis ternos cyathos gari demittunt: deinde fissas taleas ferularum lineo funiculo religant: & ita collo suspendunt, ut strumæ ferulis contingantur, Columella. Non facile autem dixerim, crauràm ne an branchon Aristotelis, strumam appellet in suibus. Crauram enim strumam Gaza interpretatur: sed remedium sanguinis sub lingua detrahendi brancho conuenit, quòd si quis neutrum horum strumam esse contendat, doceat meliora. Authoritate Plinij nonnulli asserunt strumam esse scrophulam, in qua concretæ quædam & puræ (forte, purulentæ) & sanguineæ quasi glandulæ oriuntur, Niphus. ¶ Suillum genus morbis obnoxium est, anginæ maximè & strumæ, Plin. Guttur homini tantum & suibus intumescit, aquarum quæ potantur plerunque uitio, Idem. Angina sub faucibus apostema est, quod suibus maximè accidit, Syluaticus. Nostri sideritin illam quæ est latissimo folio scopas regias uocant: medetur anginis suum, Plin. Herba impia uocatur incana, rorismarini aspectu, &c. Aliqui sic appellatam, quòd nullum animal eam attingat, existimauêre. hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & uino admixto: mirumque traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustauerint. itaque & suibus dari: quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi, Plinius & Hermolaus Corollario 767. ubi antipatrem uulgò dictam herbam (filium ante patrem, uel Christophorianam, & oculum consulis,) ab impia Plinij diuersam esse docet, nec aliud. Herba trinitatis uulgò dicta, (à triplici florum colore, qui uiolas Martias reliqua specie omnino referunt, freissamkrut) utilis est suibus angina, id est calido gutturis abscessu laborantibus. Habet sanè hæc herba uiolæ Martiæ uires, quod ex gustu saporeque conijcio, quamuis odore caret. commendantur autem etiam uiolæ flores, aut quod in eis purpureum est, ad anginas à Dioscoride. ¶ Tonsillæ in homine, in sue glandulæ, Plin. Si tonsillis (paristhmijs) infestentur sues, sanguis ex humeris detrahatur, Didymus. Tubercula quædam faucibus & gutturi porcorum innascuntur, quæ Angli (ut audio) sua lingua kyrnel nominant, quod malum ad anginam referendum puto. Nam quæ extrinsecus in collo nascuntur tubercula, & matura pus aut saniem emittunt, cum uel à sue attrita, uel à porcario secta fuerint, periculo uacant, & chœrades uel scrophulæ, ni fallor, appellari possunt. ¶ Morbus quem nostri rangen appellant, Itali quidam (ut audio) sidor, non contagiosus quidem, sed admodum periculosus est suibus. mors enim ferè intra biduum sequitur: quare uulgus imprecando etiã homini huius morbi nomen usurpat, cũ nihil quod sciam simile in hominẽ cadat. Nascitur hoc malum in inferiore oris suilli parte, in ipsa (puto) maxilla eo spatio quod inter anteriores & posteriores dentes est: indurat enim pars illa cornu instar, absque ullo tumore, colore albicat. inter hunc scirrhũ & carnẽ sanã acus cum filo inserto, trajcitur ore distento per immissum baculũ: sic eleuatus filo scirrhus ferro rescindit, atque ita curantur plerique, nisi serò forte sectio adhibeatur. Sunt qui radicem gentianæ illius generis quod à dissectæ radicis figura cruciatam nostri uocitant, (ut supra dixi, & pluribus in Boue c.) aduersus hunc morbum

pabulo aut potioni admixtam præbeant, quare & à morbi illius auxilio **rangenkrut** appellant nonnulli. Sed nostri ferè omnes, præsertim periti lanij, sectione potius tanquam certiore præsidio utuntur. Accidere hoc eis aiunt si colluuies nimis calida detur: quòd & aliâs noxium esse audio, arteria aspera (nostrates uocant **den weysel verstrupft**) inde astricta, & exulceratis nonnunquam uel aliter læsis intestinis. Sus qui rangam (ut Germanico nomini terminationem Latinam addam) patitur, cibo & potu abstinet, (quod Aristoteles etiam πόθει σνὸς βραγχῶντος scribit) ac uertigine laborat. ¶ Est præterea malum quod in superiore oris parte (in palato) intra dentes sed iuxta eos nascitur, duritiess quædam quæ spatium non maius ungue humano occupat, hanc ferro resoluunt lanij, & ut possunt resecant: uocant autem **die fäsen**. Eiusdem nominis morbus, re tamen ut puto diuersus nonnihil, in equi etiam palato nascitur, ut inter equorum morbos scripsi. ¶ Hinc (tempore pestis) canibus blandis rabies uenit, & quatit ægros Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis, Vergilius.

¶ Radix herbæ consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum uitio, uel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberiq; in ore assiduè sub lingua. superficies eius herbæ an sit in aliquo usu, adhuc incertum est, Plinius. Sues nisi potu affatim satientur, pulmonariæ fiunt: isq; morbus optimè sanatur auriculis inserta consiligine (quod in ouibus etiam pulmonarijs fieri iubet:) de qua radicula diligenter ac sæpius iam locuti sumus, Columella. Idem facit radix hellebori nigri per auriculam bouis aut suis traiecta, itemq; ad alios usus, saltem extra corpus. Intra corpus enim consiliginem dare non ausim, quamuis medicus non indoctus ætatis nostræ pulmonarijs etiam hominibus intra corpus sumendam consulit, nec tamen uel authoritate uel experimento ullo id confirmat. Sed plura de hac herba scripsi in Boue C. & in Lupo A. in aconiti mentione. ¶ Lanij nostri rarum esse suem aiunt, qui non aliquo uel hepatis uel pulmonis uel alio uitio laboret: reperiri enim in pulmone aliquando alba quædam tubercula, magnitudine dimidiatæ iuglandis: & pulmonem aliquando costis siue membranæ succingenti adhęrere (q̊d bubus etiam accidere audio, uulgò uocant **anghefft.**) In hepate uero uesicas quasdam aqua plenas (ὑδατίδας, **wassergallen/wasserblatern,**) conspici. ¶ Nauseantibus salutaris habetur eburnea scobis sali fricto & fabæ minutæ fresæ commista, ieiunisq; prius quàm in pascua prodeant obiecta, Columella. ¶ Animal hoc uoracissimum natura existit, quare potissimum splene laborat. danda est autem bibenda aqua, in qua myricinæ prunæ extinctæ sint. Hominibus uinum loco aquæ in ijsdē prunis infusum opitulatur, Didymus ex Democrito. Solet etiam uitiosi splenis dolor eas infestare, quod accidit, cum siccitas magna prouenit, & ut Bucolicon loquitur poëma, Strata iacent passim sua quæq; sub arbore poma. Nam pecus insatiabile est. sues enim, dum dulcedinem pabuli consectantur, supra modum æstate splenis incremento laborant. Cui succurritur, si fabricentur canales ex tamaricibus, & rusco, repleanturq; aqua: & deinde sitientibus admoueantur. Quippe ligni succus medicabilis, epotus intestinum tumorem compescit, Columella. Adeò mirabilem myricæ antipathiam contra lienem faciunt, ut affirment, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri: & ideo homini quoq; splenetico cibum potumq; dant in uasis ex ea factis, Plinius & Constantinus monachus. Apud nos tam parua crescit myrica, ut raró stipes eius ad digitum crassitudine duplus sit: quamobrem nec aluei inde fieri possunt suibus, nec uasa homini: pocula tamen ex pluribus paruis taleis hærente adhuc cortice, ambiente supra infraq; ligneo circulo parantur, ut uegetes seu uasa uinaria ex pluribus ligneis asseribus fieri solent. Ad suum uero medicinam, decoctum eius in potu datur. Tamaricis radicem uel folia trita ex aceto bibat, qui de splene laborat, cuius usum si experiri uolueris, da porco edendam per dies nouem, cum eum occides sine splene inuenies, Marcel. Asplenos etiam herba consumit splenem suum: Vide in Boue C. ¶ Alui profluuium (quod similiter ut capitis dolorem & grauitatem strumam, κραῦραν, nominant, ut supra dictum est: Suidas διάῤῥοιαν) suibus irremediabile incidit, Aristot. Aliqui sues empturi perfunctas esse à febri & à foria stipulantur, Varro. Verno tempore herbæ nouellæ & immaturæ porcis aluum citant, unde emaciantur, Columella. Porci quidam in alpibus sero lactis non assueti, si nimium biberint, rumpi aliquando periclitantur, nisi aluus maturè fluat. ¶ Sui dysuria uel ischuria laboranti quidam grana lathyridis aliquot præbent, ut audio.

¶ Plurimis uita ad annos quindecim: aliquibus etiam propè ad uicenos, Aristot. Vita ad quindecim annos, quibusdam & uicenos: uerum efferantur, Plin.

D.

Sus animal est impurum & uorax, μιαρὸν καὶ γαστρίμαργον: quare eos etiam qui partes corporis eis similes habent, naturam quoq; eis non dissimilem habere conijcimus, Adamant. Qui porco similē habent frontem, supercilia, labra, os, uel collum, homines iudicantur inepti, stolidi, improbi, iracundi, ἀμαθεῖς, εὐήθεις, σκαιοί, δυσόργητοι, deniq; ὑώδεις, ut in B. recitauimus. Sui animam pro sale datam uulgò fertur: uide infra ab initio capitis sexti. Sues quoniam hebetiore sensu sunt, inarticulatiora corda habent, Aristot. 3. 4. de part. anim. Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq; corporum magis aut minus bruta esse, ut ostrea & testudines: boum tergora, setas suum obstare tenuitati immeantis spiritus, nec purum liquidumq; transmitti, Plinius. Animalium hoc maxime brutum, animamq; ei pro sale datam non illepide existimabatur. Compertum agnita uoce suarij furto abactis, merso nauigio inclinatione lateris unius remeasse. Quin

&

& duces in urbe forum nundinariũ domosq; petere discunt, Plin. Porculatoris uocem suillum pecus sic agnoscit, ut etiam si ab eo procul seductum fuerit, appellantem intelligat, cui quidam rei testimonio est id quod proxime sequitur. Cum maris prædones ad Tyrrhenam terram piraticam nauem appulissent, ex hara permultos sues furto abactos imposuerunt in nauim, quam soluentes ad nauigandum incubuerunt. Subulci præsentibus piratis silentium tenebant, suesq; eatenus abduci quiescebant, quoad ex portu latrones se eripuissent, & à terra soluissent. Tum uoce suibus audiri solita suarij quàm maxime poterant exclamantes, eos retro uersus ad se reuocabant. Porci primum ut sublatum clamorem pastorum exaudierunt, statim se in alterum nauis latus compellentes, eam euerterunt: malefici piratæ naufragio quàm mox funditus perierunt, sues ad suos enatarunt, Aelianus. Sus animal impurum, cœno, & lacunis maximè gaudet: ut tam crassi & hebetes ei sensus quàm ingenium existimetur. Primus scrofæ fœtus prima ubera lactet, & deinceps cæteri suo quisq; gradu & ordine, Io. Tzetzes, & alij, ut in C. recitaui. ubi hoc etiam diximus à scrofis nonnullis suos porcellos deuorari. Pascere gregatim pro ætate uelle uidentur, Aristoteles. Sui grunnitus terribilis. præcipuè autem uno percusso cæteri grunniunt, & quasi condolentes accurrunt: sed mox obliti sui planctus ad cœnum cibum'ue redeunt, Obscurus. Nostri sic concursantes inter se sues, ut uiribus coniunctis mutua ferant auxilia, ad uim uel arcendam uel inferendam homini aut alteri animanti, dicunt **rüchlen**, alij **rewlen**. Verres unus in grege porcorum alijs pugna deuictis imperat, & gregem sibi deditum habet. Hoc dissidij & pugnæ tempore, uel aliter etiam libidine ardentibus non tutum est accedere: neq; enim homini, neq; pecoribus parcunt: præcipuè uero albis uestibus indutos infestant, Mich. Herus. Sues Belgici proceritate, robore & celeritate præstant, adeò ut insueto cuipiam accedenti, non minus quàm luporum periculorum ingruat, Strabo. Sui & crocodilo natura eam conciliauit amicitiam, ut impune sues circa Nili ripas obuersentur, neq; à crocodilis offensam ullam patiantur, Calcagnin. Sui serpens aduersatur, quia deuoratur ab ea, Aristot. Mustelæ & sues dissident, Plin. Sus (id est sues aliquot coniuncti, Ephesius) etiam lupo obsistere repugnareq; potest, Aristot. Lupos aiunt cum sint nacti sues, trahere usq; ad aquam, quòd dentes feruorem carnis ferre nequeant, Varro: intelligendum sues à lupis deuorari, non contra. Minimo suis stridore terrentur elephantes, Plin. Elephas exhorrescit porcelli recens nati uocem, Zoroastres in Geopon. Elephanti ex animalibus maxime exhorrent hircum, cerasten, (arietem intelligo,) & porcum: quibus sanè machinamentis Romani elephantos Pyrrhi regis primum uertentes, uictoria sunt potiti, Volaterran. Vide plura in Elephanto D. Iam uisus est leo, qui cum suem aggrederetur, ut setis horrentem aspexit, fugeret, Aristot. Lupus aliquando capram aut suem auricula mordicus apprehendit & aliquo secum deducit, ubi commodè & securè deuoret, ut pluribus retuli in Lupo D. ¶ Porcos sequi eos à quibus cerebum corui acceperint in offa, quidam scripserunt, Plinius & Sextus, ut Aggregator citat. Idem facit iecur muris datum in ficu, quod & in homine similiter ualere dicunt, Aggregator citans Plinij librum 29. Nigidius fugere tota die canes conspectum eius qui è sue ricinum euellerit, scriptum reliquit, Plin.

E.

Subulcus debet consuefacere, omnia ut faciant ad buccinam. Primo cum incluserunt, cum buccinatum est, aperiunt, ut exire possint in eum locum, ubi ordeum fusum in longitudine sit. Sic enim minus deperit, quàm si id in aceruos positum est, & plures facilius accedunt: ideo ad XII. conuenire dicuntur, (ideoq; ad buccinam conuenire dicuntur, Crescent.) ut syluestri loco dispersi ne dispereant, Varro. Custos porcorum (inquit Columella) sit uigilans, impiger, industrius, nauus. Omnium, quas pascit, et matricum, & iuniorum meminisse debet, ut uniuscuiusq; partum consideret. Semper obseruet enitentem: claudatq; ut in hara fœtum edat. Tum denotet protinus quotq; & quales sint nati, & curet maxime nequis sub nutrice aliena educetur: nam facilime porci, si euaserint haram, miscent se, & scrofa cum decubuit, æque alieno ac suo præbet ubera. Itaq; porculatoris maximum officium est, ut unamquanq; cum sua prole claudat, qui si memoria deficitur, quo minus agnoscat cuiusq; progeniem, pice liquida eandem notam scrofæ & porcis imponat, & siue per literas, siue per alias formas unumquenq; fœtum cum matre distinguat: nam in maiore numero diuersis notis opus est, ne confundatur memoria custodis. Attamen quia id facere gregibus amplis uidetur operosum, commodissimum est haras ita fabricare, ut limen earum in tantam altitudinem consurgat, quantum possit nutrix euadere, lactens autem supergredi non possit. Sic nec alienus irrepit, & in cubili suam quisq; matrem nidus expectat, qui tamen non debet octo capitum numerum excedere. Non quin ignorem fœcunditatem scrofarum maioris esse numeri, sed quia celerrime fatiscit, quæ plures educat. Atq; ex quibus partus summittitur, cocto sunt ordeo sustinendæ, ne ad maciem summam perducantur, & ex ea ad aliquam perniciem. Diligens autem porculator frequenter suile conuerrat, & sæpius haras: nam quamuis prædictum animal in pabulationem spurcè uersetur, mundissimum tamẽ cubile desiderat. Hic ferè cultus est suilli pecoris rectè ualentis. Et rursus, Nec ut cæteri greges uniuersi claudi debent, sed per porticus haræ faciendæ sunt, quibus aut à partu, aut etiam pragnantes includantur: nam præcipue sues cateruatim atq; inconditæ, cum sint pariter inclusæ, super alias aliæ cubant & fœtus elidunt. Quare, ut dixi, iunctę parietibus haræ construendæ sunt in altitudinẽ pedũ quatuor, ne sus transilire septa queat. nã contegi non debet, ut à superiore parte custos numerũ por-

corum recenſeat, & ſi quem decumbens mater oppreſſerit, cubanti ſubtrahat, Hæc Columella. Neqꝫ gregatim claudendæ ſunt porcæ more aliarum pecudum, ſed haras ſub porticibus faciemus, quibus mater unaquæqꝫ claudatur, & alumnum gregem tutior ipſa defendat à frigore. Quæ haræ à ſuperiori parte detectæ ſint, ut libere numerum paſtor exploret, & oppreſſis à matre fœtibus ſæpe ſubueniat ſubtrahendo, Palladius. Scrofam in ſua quanque hara ſuos ut alat oportet porcos, quoniam alienos aſpernatur, & ideo ſi conturbati ſunt in fœtura, fit deterius, Varro. Singulæ ex parturientibus ſuibus peculiari in hara ſunt includendæ, ne ſcilicet diuerſi partus mutuò inter ſe miſceantur, ſed matres agnoſcant prolem, porcelliqꝫ ſimiliter aſſueſcant ſuis matribus. quippe ſi confundantur, haud amplius eos ipſæ ſcrofæ diſcernent. Commodius autem eſt ſi ſingulæ proprios fœtus enutriant, Florentinus. Haram facere oportet circiter trium pedum altam, & latam amplius paulò, ea altitudine abs terra, ne dum exilire uelit prægnans, abortet. Altitudinis modus ſit, ut ſubulcus facile deſpicere poſſit, nequis porcellus à matre opprimatur, & ut facile purgare poſſit cubile. In haris oſtium eſſe oportet, & limen inferius altum palmipedale (id eſt, pede & palmo, Creſcent.) ne porci ex hara, cum mater prodit, tranſilire poſſint. Quotieſcunqꝫ haras ſubulcus purgat, toties in ſingulas arenam inijcere oportet, aut quid aliud, quod exugat humorem, Varro. Cum pepererit, largiore cibatu ſuſtentare oportet, quo facilius lac ſuppeditare poſſit: in quibus hordei circiter binas libras aqua madefactas dare ſolent, & hoc quoqꝫ conduplicant, ut ſit mane, & ueſperi, ſi alia, quæ obijciant, non habuerint, Idem. Et rurſus, A partu decem diebus proximis nō producunt ex haris matrem præterquam potum. Præteritis decem diebus ſinunt exire paſtum in propinquum locum uillæ, ut crebro reditu lacte alere poſſit porcos. Cum creuerunt, cupiunt ſequi matrē, tum domi ſecernunt à matribus, ac ſeorſum paſcunt, ut deſyderium ferre poſſint parentis, quod decem diebus aſſequuntur. Paſtum exigunt æſtate mane, & ante quàm æſtus incipiat, ſubigunt in umbroſum locum, maxime ubi aqua ſit. Poſt meridiem rurſus lenito feruore paſcunt. Hyberno tempore non prius exigunt paſtum, quàm pruina euanuit ac colliquefacta eſt glacies, (quod & Florentinus ſcribit.) De numero in centum ſues, decem uerres ſatis eſſe putant. Quidā etiam hinc demunt. Greges maiores inæquabiles habent. Sed ego modicum puto centenarium. Aliquot maiores faciūt, ita ut ter quinquagenos habeant porcos in grege, alij duplicant, alij etiam maiorem faciunt. Minor grex, quàm maior minus ſumptuoſus, quòd comites ſubulcus pauciores quærit. Itaqꝫ gregis numerum paſtor ab ſua utilitate conſtituit, non ut quot uerres habeat, id enim à natura ſumendum: hæc hic, Hæc omnia Varro. Agriculturæ ab initio fui ſtudioſus, nec de pecore ſuillo mihi minor cura eſt, quàm uobis magnis pecuarijs. Cui enim ea res non eſt communis? Quis enim noſtrum fundum colit, quin ſues habeat: & qui non audierit patres noſtros dicere, ignauum, & ſumptuoſum eſſe, qui ſuccidiam in carnario ſuſpenderit potius ab laniario, quàm ex domeſtico fundo? Tremellius Scrofa apud Varronem.

¶ Sues terram roſtro fodiunt, (noſtri dicunt **nülen**,) & ſic fodiendo propter radices multum nocent agris. ἀνιβότειρα σῦς, ſus alienam ſegetem depaſcens, cui domini agri dentes elidebant, ſecundū Cypriam legem ut aiunt. quam pœnam etiam Vlyſſi Irus apud Homerum minatur, tanquam ob ſimile delictum, ut qui meſſem ſuam ex epulis procorū ei depaſceretur, Varinus. ἀνιβότης apud eundem ſus ſylueſtris exponitur. Sues admittunt agricolæ in agros & ſegetem, ut latibula effodiant, Ariſtoteles. In porcis etiam illud eſt commodum, quòd immiſſi uineis necdum turgentibus, uel exacta uindemia gramine perſecuto diligentiam foſſoris imitantur, Palladius: gramen perſequendo uertunt ſolum, poſtea relicta (reliqua) foſſoris diligentia mutantur, Creſcentienſis. Vulgo credebatur à Nili in Aegypto euagantis deceſſu ſerere ſolitos, mox ſues impellere ueſtigijs ſemina deprimentes: & in madido ſolo credo antiquitus factitatum, Plinius. Eudoxus ideo inquit Aegyptios ab immolandis ſuibus ſe ſuſtinere, quòd poſteaquam ſementem fecerunt, eorum greges ad proterendam & conculcandam frumentorum ſationem atqꝫ depellendam in altiorem terram & humidiorem inducere ſoleant, ut hac quaſi occatione terra obducta ne ab auibus ſemina exhauriantur, Aelianus. Sed aliter Calcagninus in Aegyptiacis, Poſtquam Nilus (inquit) reſtagnare deſierit, & in aluū fuerit reuocatus, ſuum opera ad proſcindendos ſubigendosqꝫ agros utuntur, in quos ſemina iaciantur.
¶ Quomodo Megarenſes in prælio aduerſus Antipatrum, ſuibus pice oblitis incenſisqꝫ in elephantos eius immiſis eos perturbarint, &c. dixi in Elephanto D.

¶ Maialis eſt porcus ſiue uerres caſtratus, Antiphani apud Athenæum κάπρος ἐκτομίας, id eſt aper ſiue uerres caſtratus, qua quidem periphraſi reliquæ etiam linguæ mihi cognitæ omnes utuntur, ſed Germani proprium habent **ein barg** uel **bötz**. Porcaſtrus, id eſt porcus caſtus, Syluaticus: maialem intelligo. Porci nefrendes uel nephrendes uocabantur caſtrati, quaſi ſine renibus, Fulgentius ad Chalcidium. Græci quidem renes νεφρούς uocant. ſed Varro porcos nefrendes uocari ait, qui non amplius lactent, necdum tamen fabam frendere poſſunt. Feſtus arietes nefrendes dicit, qui dentibus frendere nondum poſſunt. Aper (Verres) iracundus & rudis eſt, nec diſciplinam ullam admittit, & quamuis caſtretur nihilo melior euadit, Iſidorus. Verres, iuuencos, arietes, hœdos deſcreſcente Luna caſtrato, Plinius. atqui Heſiodus in Diebus octauo die menſis Lunaris uerrem & bouem caſtrari iubet. Aper qua ætate caſtretur non refert: cætera niſi nouella caſtrentur, intereunt, Ariſtot. Caſtrationis in hoc pecore duo tempora ſeruantur, ueris, & autumni: & eius adminiſtrandæ duplex ratio. Prima illa quam iam tradidimus: cum duobus uulneribus impreſſis per unamquanqꝫ plagam ſinguli

ſinguli exprimuntur teſticuli. Altera eſt ſpecioſior, ſed magis periculoſa, quam tamen non omittam: cum uirilem partem unam ferro reſectam detraxeris, per impreſſum uulnus ſcalpellum inſerito, & mediam quaſi cutem, quæ interuenit duobus membris genitalibus, reſcindito: atq; uncis digitis alterum quoq; teſticulum educito, ſic fiet una cicatrix adhibitis cæteris remedijs, quæ prius docuimus, Columella. Et rurſus, Mares uel cum primum ineunt ſemeſtres, aut cum ſæpius progenerauerunt, trimi aut quadrimi caſtrantur, ut poſſint pingueſcere. Caſtrantur uerres commodiſſime anniculi, utiq; ne minores, quàm ſemeſtres, quo facto nomen mutant, atq; è uerribus dicuntur maiales, Varr. Et rurſus, Verres rectè inire poteſt uſq; ad quartum annum, deinde caſtratur, ſaginaturq; quoad perueniat ad lanium. Polimenta teſticuli porcorum dicuntur, cum caſtrantur: à politione ueſtimentorum, quòd ſimiliter ut illa curantur, Feſtus. ¶ Caſtratur & fœmina ſus, etiam quæ ſæpius iam peperit, & à noſtris uocatur **ein galtz**. Fœminis quoq; uuluæ ferro exulcerantur, & cicatricibus clauduntur, ne ſint genitales. Quod facile (facere) non intelligo quæ ratio compellat, niſi penuria cibi: nam ubi eſt ubertas pabuli, ſubmittere prolem ſemper expedit, Columella. Apria etiam ſcrophæ caſtratur, ne præterea coitum appetat, ſed breui tempore obeſetur. Caſtratur autem cum biduo ieiunarit, ſuſpenſa pernis prioribus, reciſa cute inter femina, quà maribus teſtes maximè continentur: hac enim parte adhæret uuluis apria dicta, cuius exigua parte abſciſſa, conſarcinant, Ariſtoteles. Lanij noſtri porcis fœminis iunioribus uuluam totam (**die gantze burde**) excindunt: uetulis uero apriam tantum: ſic enim interpretor quod ipſi uocant **die korn oder bärkorn**, hoc eſt grana uel genitalia grana, quæ plura ſimul coniuncta eſſe aiunt, humore genitali grauida: quamuis non eodem loco quo apriam Ariſtoteles ſita eſſe ferunt, ſed in dextro latere os ſacrũ uerſus. Caſtrantur fœminæ ſic quoq; uti cameli, poſt bidui inediam, ſuſpenſæ pernis prioribus, uulua reciſa, celerius ita pingueſcunt, Plin.

¶ Phorine, φορίνη, dicitur ſuilla pellis: hæc optima eſt pro calciamentis, Creſcentienſis. Noſtri ſutores, ut audio, non utuntur, quòd breui mollis & flaccida fiat, & humorem trãſmittat, (**ſy wirt bald fleiſchig vnd blutt.**) Ephippiarij puto lora inde conficiunt, & helcijs ſuperinducunt. Hinc & libris operimenta adduntur, multò diuturniora quàm ouilla aut uitulina: firmior enim ſuperficies eſt, nec ita facile deteritur. Ex corij ſegmentis decoctis glutinum fit, quod quidam taurocollæ præferunt: ad cuius uocis ſimilitudinem chœrocollam dixeris. Adeps ſuillus optimus eſt pro calciamentis conſeruandis, Creſcentien. Noſtri umbilicum cum ſua pinguitudine pro calceis inungendis ſeruant. Succinum rude primum naſcitur & corticoſum, deinde incoctum adipe lactentis ſuis expolitur ad quem uidemus nitorem, Solinus cap. 23. De axungiæ uſibus ſcribetur in G. Sanguinem ſuillum aliqui miſcent medicamentis quæ inijciuntur in aquam pro piſcibus capiendis. Venatores quidam ut lupos aut uulpes captent, ex iecore ſuillo aſſo & in fruſta diſſecto quæ melle tingantur, eſcam parant, & calceos pingui ſuilla toſta illinunt, felem mortuam poſt ſe trahentes, &c. uide in Cato E. ¶ Acerrimus hominis fimus eſt, ut & Chartodras omnium optimum eum eſſe aſſeuerat, ſecundum ſuillum, tertium caprarum, &c. Theophraſtus. Aliqui (ad ſtercorandum) præferunt hominum fimum, &c. proximè ſpurcitias ſuum laudant, Columella ſolus damnat: alij cuiuſcunq; quadrupedis ex cytiſo, Plinius. Et alibi, Vrit uineas ſuillum fimum, niſi quinquennio interpoſito, præterquam ſi riguis diluatur. Stercus aſinorum primum eſt, maximè hortis: deinde ouillum, & caprinum, & iumentorum: porcinum uero peſſimum, cineres optimi, Pallad. Lactucarum amplitudinẽ quidam augent, reciſis cum ad ſemipedem excreuerint, fimoq; ſuillo recenti illitis, Plin. In arborum genere ſtercoribus nonnullis ex ualidiorum numero uti conſueuerunt, potiſſimò cum fructus emollire, immutareq; uolunt, ceu ſuillo, quo punicæ dulceſcant & nucleo uacuæ reddantur, & amygdalæ ex amaris in dulces tranſeant, Theophraſtus de hiſt. 3. 12. Si mala punica acida naſcantur, ablaqueatis radicibus fimum ſuillum adhibent: eo anno uinolenta, proximo dulcia futura, Plinius. Malum punicum ſi acidum aut minus dulcem fructum feret, ſtercore ſuillo & humano urinaq; uetere radices rigato. Ea res & fertilem arborem reddet, & primis annis fructum uinoſum, & poſt quinquennium dulcem & apyrenum facit. Ego ab homine non indocto fœniculum dulce futurum audiui, ſi terra circa radicem effoſſa fimum bubulum reponatur. Columbino ac ſuillo fimo plagis quoq; arborum medentur, Plinius. ¶ Ad lætas oliuas quæ fructum non afferunt: Sed & ſine ablaqueatione adiuuanda eſt amurca inſulſa cum ſuilla uel noſtra urina uetere, Columella 5. 9.

¶ In quo quidem loco ſues ſtabulabunt, eodem equos nequaquam deducemus, neq; propè conſiſtere patiemur. Inimica enim omnia ſuilla equino generi, grunnitus, fœtor, halitus, Camerarius. Quod egerit ſus ægra, ſi in præſepia boum inciderit, peſtilentiam facere ualet, Columella. Sed plura in Bouis & Equi hiſtoria diximus quàm noxium eis hoc excrementum ſit. Cauendum ne anſeres hœdinos porcinóſue pilos deuorent: exoluunt enim eos ſi uorauerint, Anatolius. ¶ Quomodo foueis capiantur tum aliæ feræ, tum canes ac porci intrãtes & diſſipãtes uineas, Creſcentienſis docet 10. 43.

¶ Sues diutius in cœno immorantes, φορυτῷ ἐμμαργαίνουσαι, tempeſtatem (χειμῶνα) ſignificant, Aratus. Imminentem enim tempeſtatem cum præſentiant, auidius ſaturari quærunt priuſquam includantur, Scholiaſtes qui φορυτὸν cœnum interpretatur: uide paulo poſt. Sues & capræ præter morem libidinoſæ, (& maturius,) tempeſtatem magnam futurã ſignificant: ſin tardiores fuerint ad coitũ, ſatis moderatum anni tempus futurum expectatur, Aratus ut retuli in Oue cap. quinto. Porci alienos

ſibi manipulos fœni lacerantes, tempeſtatem, præſertim pluuiam ſignificant, Plinius: uidetur autem ex Arato uel alio Græco anthore φορυτὸν uocem fœni manipulos reddidiſſe. Et ſanè Heſychius φορυτὸν interpretatur ſarmenta, paleas, quiſquilias, et fœni manipulum quem uentus circa terram iactet, (ut inde etiam nomen factum ſit ἀπὸ τοῦ ἀείρεσθαι καὶ φορεῖσθαι ὑπὸ ἀνέμου,) item φρυγανώδη συρφετὸν, βόρβορον, ἀκαθαρσίαν (addendum, χορτώδη, uel συρφετώδη, &c. Vide Suidam.) id eſt uaria purgamenta, cœnum, quiſquilias. Varinus præterea χοινίον, ἢ ψιαθῶδες πλέγμα ἐν ᾧ τοὺς στάχυας ἐμβάλλουσι, ἢ τὴν ἐκ φρυγάνων στρωμνὴν, hoc eſt fiſci ſeu quali genus, uel ſtoream. Arati interpres, ut dixi, nihil quàm cœnum interpretatur in hoc prognoſtico apud Aratum uocem phorytòn, ego cum Plinio fœni manipulos interpretari malim. Μαργαίνειν uox idem eſt quod μαίνεσθαι, ὑβρίζειν, quæ uoces de laſciuia etiam & contumelioſis ludis uſurpantur. Habent autem pecora quoq; exultantia & indecora laſciuia ludentia eandem ſignificationem, ut Plinius eodem in loco ſcribit. Atqui ſues ita laſciuire, & obuium quodq; roſtro arripere interdum, & iactare, uulgò notum eſt. Accedit quod apud Aelianum interprete Gillio ſic legimus: Sues iactatis manipulis inſanientes, uentum aut imbrem imminere ſignificare, Democritus ait.

F.

Sui animam pro ſale datam non illepidè exiſtimabatur, Plin. Sus, inquit Cicero, quid habet præter eſcam: cui quidem ne putreſceret, animam ipſam pro ſale datam dicit eſſe Chryſippus: qua pecude, quòd erat ad ueſcendum hominibus apta, nihil genuit natura fœcundius, Gillius. Etenim omnium rerum quas & creat natura & tuetur, quæ aut ſine animo ſunt, aut non multo ſecus earum ſummum bonum in corpore eſt, ut non inſcitè illud dictum uideatur in ſuem, animum illi pecudi datum pro ſale, ne putreſceret. Sunt autem beſtiæ, in quibus ineſt aliquid ſimile uirtutis, ut in leonibus, ut in canibus, ut in equis, in quibus non corporum ſolum ut in ſuibus, ſed etiam animorum aliqua ex parte motus aliquos uidemus, Cicero libro 5. de finibus. Græci porcum à natura donatum dicunt ad epulandum, itaq; ſuibus animam datam pro ſale, qui ſeruaret carnem, Varro. ¶ In lege Moſis Leuit. 11. & Deuter. 14. ſuilla prohibetur: quia nec ruminat ſus & uictu impuriſſimus eſt. Animalia quædam quæ diuino cultu proſequebatur Aegyptus, ut ouem & bouem, Deus pura in cibo haberi uoluit, ut contemnere ea diſcerent Iudæi. illa uero quæ Aegyptij auidius lurcabantur, prohibuit, ut ſuillam, quam in ſolitudine etiam deſyderabant Iudæi, Procopius. Comedentes carnem ſuillam & ius (animalium) abominabilium habentes in uaſis ſuis: qui dicunt, mane apud te, & ne acceſſeris ad me, quoniam ſanctior te ſum: illi (ſuſcitant) fumum in furore meo, Eſaiæ 95. Munſtero interprete. Dominus iudicabit, &c. edentes ſuillam, & abominationem atq; murem, Eſa. 66. Eleazarus unus ex principibus ſcribarum, iam nonagenarius aperto ore hians compellebatur carnē porcinam manducare: ſed ille mori potius quàm hoc exemplum uiolatæ legis in ſe committere, ſuſtinuit, Machab. 2. 6. Contigit autem ſeptem fratres unà cum matre apprehenſos compelli à rege (Antiocho Epiphane) edere carnes porcinas flagris & taureis cruciatos, &c. Ibid. 2. 7. Heliogabalus abſtinebat ſubus, ut mos eſt Phœnicibus, Herodianus. Mulieres Barcææ in Africa non modo guſtu uaccinæ carnis, ſed etiam ſuillæ abſtinent, Herodotus lib. 4. Aegyptij quoq; ſuem non guſtant, Ibidem. Vide plura infra in h. Arabes Scenitæ carnibus ſuillis prorſus abſtinent. ſanè hoc animalis genus ſi inuectum illò fuerit, moritur illico, Solin. ni fallor. Arabas nouimus camelorum lacte ueſci, à carnibus ſuillis uero abſtinere imprimis, copiæ uel raritatis utrunq; ratione, Cælius. Apud Indos nullum ſuem neq; ferum neq; cicurem naſci Cteſias Cnidius ait, & ſuilli generis uſum Indos à ſe deteſtari, & tantopere ab eo ueſcendo, quàm ab humanis carnibus abhorrere, Aelian.

¶ Porcinæ (χοίρου) carnes prauæ ſunt, quum fuerint crudiores aut ambuſtæ. Magis autem cholerā generant & turbationem faciunt. Suillæ (ὕειαι) autem optimæ ſunt omnium carnium. Sed præſtant etiam ex his quę non uehementer pingues ſunt, neq; tenues, neq; ueteris uictimæ (ἱερείου) ætatē habent. Edere uero ipſas oportet abſq; pelle, & ſubfrigidas, Hippocrates in libro de uictus ratione in morbis acutis. Vbi Galenus in commentarijs: Porcum (χοῖρον, inquit) priuatim nominabāt ueteres, ualde paruum adhuc. Et ſic accepit Homerus: Ἔσθιε νῦν ὦ ξεῖνε, τά τε δμώεσσι πάρεστι Χοίρε', ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν. Atqui neſcio quomodo proci ſues ſialos, id eſt ὑπὲρ τοὺς τελέους, plus quàm adultos (τελέους intelligo in uigore ætatis) comederint, tanquā nullius planè iudicij homines ad dignoſcendum ſuauiora & concoctu faciliora cibaria: quod ſimiliter de uentribus caprinis dixerim, quos ſanguine & adipe repletos edebant, quo uix difficiliorem concoctu cibum reperias. Facillima ſanè concoctu & ſuauiſſima caro eſt ſuis ætate medij, quæ ſanguinem quoq; probum generat. peſſima uero tum uetuli nimium, tum nuperrimè nati. Siquidem ſus omnium ferè terreſtrium animalium, quæ in hominis cibum ueniunt, humidiſſima carne eſt: quamobrem nuper geniti porcelli caro immodicè humida cum ſit, plurimam pituitam gignit: idq; multò magis ſi crudiuſcula (non ſatis cocta ad ignem) fuerit. Eandem ob cauſam Hippocrates ſuis carnem nimium pinguem magis improbat quàm mediocriter corpulentæ ſuis, humiditatem eius non probans: propter quam omnis ſanè pinguedo minus bene tum concoquetur tum nutriet quàm de eodem animante caro. Sed ambuſtæ quoq; (porcinę carnes) inter aſſandum, ad concoctionem & boni ſucci generationem non idoneæ ſunt, & propter acquiſitam acrimoniam choleram ſiue bilem procreant. Commune enim hoc uitium biliſoſorum cibariorum eſt, cum humida & acria fuerint. Corrumpuntur enim hæc (omnia) ſimiliter, & cum acredine ſua uaſorū

ad uen-

ad uentriculum pertingentium ora mordicent, ut humores ex toto corpore in uentrem deriuentur, efficiunt. Cæterum pellem non edi iubet, quòd carne concoctu difficilior sit, utpote frigidior. Porrò cum suillas etiam (ut caprinas ante) frigidiusculas edi uult, carnem nullam calidam probare uidetur, putans scilicet eas & facilius inflammari (καυσωδέστερα) & magis inflare, quàm si frigidiusculæ fuerint. Atqui ipse in carnibus caprinis, & si quæ aliæ natura calidæ sunt, rationem istam admitto: in illis uero quæ calefaciendo & refrigerando temperatæ sunt, simpliciter & absq; distinctione alteras alteris præferri non approbo, Hucusq; Galen. Χοῖρος porcus est adhuc tener, delphax uero adultus, alij contra uolunt, Hermol. Omnium ciborum (inquit Galen. de alim. fac. 3. 1.) suum caro potentissimè nutrit. Cuius rei athletæ certissimum tibi præbent indicium. Si enim paribus exercitationibus parē molem alterius cibi pridie totum diem comederint, postero die statim sentient sese redditos imbecilliores. Quòd si pluribus deinceps diebus id fecerint, non imbecilliores modo, uerum etiam alimenti penuria macilentiores palàm conspiciuntur. Idem etiam de eo quod dicimus, potes in pueris, qui in palæstra sese exercent, experiri, & in alijs, qui quamlibet actionem fortem ac uehementem (cuiusmodi est fodientium) obeunt. Et mox, Cæterum quantum carnes bubulæ totius suæ substantię crassitie suillam superant, tanto suillæ bubulas lentore antecedunt. Cæterum ex suū carnibus, hominibus quidem ætate florentibus, fortibus & qui se multum exercent, suū ætate florentium carnes ad coquendum sunt præstantiores: alijs uero suum adhuc increscentium. Porrò quemadmodum ex suibus qui ætate sunt florenti, ijs iuuenibus qui bono corporis sunt habitu, conueniunt: sic & boum, qui nondū florentem ætatem attigerunt. Bos enim temperamento est quàm sus multò siccior. quemadmodū & uir ætate florens quàm puer. Et paulò post, Capra temperamento minus quàm bos est sicca, si tamē homini & sui comparetur, multum superat. Suillæ autem carnis similitudinē cum humana ex eo poteris intelligere, quòd quidā carnes humanas pro suillis sine ulla in gustu uel olfactu suspicione comederunt. id enim ab improbis hospitibus & alijs quibusdam factū fuisse iam compertum est. Merito igitur porcelli alimentū nobis præbent, tanto magis suibus excrementosius, quanto ipsis sunt humidiores: meritò minus etiam nutriunt. Nam alimentum humidius, ut distribuitur, ita etiam discutitur celerius. Et rursus, Sues quanq; temperamento sunt humidi, cum tamen iam senuerint, carnem habent nonnunq; siccam ac concoctu difficilem, Hæc omnia Galen. de alim. fac. 3. 1. Ex pedestribus animantibus suilla caro probatissimus cibus est, deinde hœdina, mox uitulina, Galen. in lib. de cibis boni & mali succi. Alica, sicuti & suilla caro, si exactè in uentriculo concoquantur: tum in sanguinem à iocinore conuertantur, probatissimos humores gignunt, sed glutinosi aliquid in se habent, ob idq; in ijs iecur obstruunt, & renes, quibus hæc à natura adstrictos meatus habent, &c. Ibidem. Apri suibus domesticis in cibo sunt anteponendi, ut omnia quæ exercentur ijs quæ sunt otiosa: & quæ cibis siccioribus, ijs quæ humidioribus utuntur. deniq; quæ purū ac tenuem aërem inspirant, ijs quæ contrarium sunt præferenda. Suum quidem domesticorum caro, omnium aliorum ciborum firmissimè nutrit: multū enim in seipsa habet lentorem, tum propter uitā desidiosam, tum propter cibi humidioris affluentiam. Verū ab his prorsus abstinebit, cui propositū erit uictu extenuante uti. Quod uero ad reliquas carnes attinet, non quibusuis simpliciter uescetur, sed si multum sese exerceat, licebit ei & auribus & rostris, & pedibus suillis uesci, uentre præterea & matrice, si modo ea elixa bellē fuerint, Galen. de attenuante uictu 6. Et rursus ca. 10. Qui attenuante uictu uti uolet, poterit nōnunquam etiam prædictis (ut cetaceis piscib.) crassioris succi cibarijs uesci, si ex aceto aut oxymelite fuerint præparata, tum alijs etiam plurimis eorum quæ succo omni exhauriri queunt. Quin & suilla ipsa exucca tutò uescetur, quæ utiq; alioqui esset uitanda, ut quæ succum crassum ac lentum generet. Omnium quas nouimus ciborum maximè nutriens suilla caro est, sed non æque ut prædicta (pisces saxatiles, alæ testesq; gallinacei, &c.) concoctu facilis est. Præterea glutinosum succum crassumq; generat. Alioqui nec alio esse habitu potest quod in summo sit nutriens: quippe adhærere id debet, & firmiter affigi, non autem præ tenuitate diffluere, Galen. 7. Methodi medendi. Carnes suillæ, & quęcunq; lentos ac crassos humores habent, longo tempore faciunt ex toto corpore transpirationē. Olera uero & pisces saxatiles, & quæcunq; tenuem habent humorem distribuendum, celerius quidem distribuuntur & apponuntur, stabilem uero naturā non habent, sed facile difflantur, Galen. aphorism. 2. 18. Extremas quadrupedum partes edunt homines, pedes, rostra, auriculas: quas magna ex parte aqua elixas cum aceto & garo, interdū & cum sinapi, aliqui uero etiā cum oleo & garo, uino quoq; affuso, comedunt: quidā cum oleribus siue aqua elixas, siue in ollis conditas. Porcini quidem pedes, ptisanæ inter coquendum iniecti, tum illam meliorē reddunt, tum ipsi molliores fiunt, eoq; aptiores tum ore mandi tum concoqui in uentriculo, Galen. de facult. alim. 3. 3. Et paulò inferius, Præstant suilli pedes rostro, illud auribus. aures enim sola cartilagine & cute constant, quare perparum alūt. Inter domesticas quadrupedes (inquit Celsus) leuissima suilla est: & ex eodem sue ungulæ, rostrum aures, cerebellum, aliquantò quàm cætera membra leuiora sunt, adeò ut in media materia poni possint: & eadem cum trunculis uuluisq; inter res leues, boni succi & stomacho idoneas numerat. Suilla tam recens quàm salita, etsi gustu titillat, perniciosa tamen omnino est ac mali succi, ut ait Celsus, Platina. Porcellorum carnes mucosas & nimis humidas esse, in Vitulo etiam ab initio capitis sexti ex Galeno recitaui. Caro suis tum cicuris tum domestici, ut fertur, cito concoquitur & descendit, multum alit, sed succum gignit crassum & uiscosum, Auicenna. Caro apri secundum Christianos

inter ferinas optima est: nempe leuior quàm suis cicuris, & ualidi multiꝗ; nutrimenti, citò concoquitur, pręcipuè autem hyeme conuenit, Idem. Porcellorum caro parum nutrit, quòd facile resoluatur & admodum humida sit, Idem. Galen. lib. 8. de sanitatis ratione, suillam carnem cæteris laudabiliorem facit. Auicenna capite de sanguine, humanum suillumq; sanguinem, in omnibus exactam habere similitudinem scribit: & similiter carnem: adeò ut impuratiores quidam pro suilla humanam distrahere ausi sint: quod facinus diu perrexit impunitum, donec digiti hominis intermixti forte conspecti, ad supplicij diritatem, etiamsi seram, auctores protraxêre: id quod decimo (cap. 2.) Simplicis medicinæ affatim exposuit Galenus. Auerrois quinto Colliget, ex Auicennæ placitis porcinam carnem cæteris præferendam omnibus statuit, ueluti hominibus natura cognatiorē. quod (inquit) esse ita experimento planè discimus, Cælius. Suum qui delphaces, hoc est porculi nuper nati, qui & λακτινδόπουλοι (lactentes porci) uulgò dicūtur, humidi sunt, & superfluitatum abundantes, nec boni succi, qua ex re haud bonum est eis uti: quemadmodum nec uetustis suibus, quippe quibus malus insit succus. Aprorum uero caro melior est quàm suū domesticorum, quod tantarū non sint superfluitatū præditi, nec glutinosum gignāt humorē. Quæ uero inter hos σκωτάρια dicūtur, hoc est, ut docti quidā putant, calli aprugni, difficulter concoquunt et perficiunt, atq; ab his ideo abstinendū, Symeō Sethi. Et alibi, Suilla caro boni succi est & facilis concoctionis cum porcus annalis est, propter similitudinē quā cum humano corpore habet. Quidam enim famis necessitate carnes humanas gustauêre, quas suillæ similes gustu esse prodiderunt. Alit uero magis omnibus alijs cibarijs. Quęrent fortasse aliqui, quonam pacto suilla magis alat, & præ alijs temperata uel mediocris sit, cum hoc semper animal in cœno & sordibus uolutetur & nutriatur: quam dubitationem quidam soluentes, aiunt, quòd nisi ualde bene temperatum foret suis corpus, nunquam malum nutrimentum in bonam carnem uerteret. Quemadmodum enim in hominibus qui corpore bene temperato sunt & sano, rebus mali succi & alimentis non multum læduntur: quoniam natura cum tempore quod noxium est in bonum succum uertit, sic & in noxijs animalibus. Qui ergo humidi sunt uentriculi, suillam non bene concoquunt, sed obsæpiuntur, superuacaneāq; & superfluam humiditatē, glutinosumq; humorē actutum gignunt. At si probe concoquantur, bonum & boni succi alimentum facit, præsertim si porcus caricis alatur: ut enim aiunt, is apprimè suauis & boni succi alimentum facit, Hactenus Symeon Sethi. Suem suauiores (habere) carnes iamdudum creditum est, Aelianus. Suillam carnem quoquo modo coxeris, insalubrem inuenies, Platina. Suillæ & agninæ carnes cum in corporibus incoctæ manent facillimè corrumpuntur propter pinguitudinem: caprinæ non item, Athenæus. Suilla nisi uinum bibatur deterior est ouilla, addito autem uino alimenti simul & medicamenti rationem habet, (humectando corpus,) ut legitur in Carmine Salernitano: ubi Arnoldus, Hoc maximè intelligendū est de porcellis assis, uel apris optimè præparatis. nam suilla salsa, uel Sole fumoue exiccata, siue cum uino siue absq; uino sumatur, minime debet præferri ouillæ. In eodem Carmine legitur, Ilia porcorum bona sunt, mala sunt reliquorū. Arnoldus ilia interpretatur omasa siue intestina. Sed pauca intestina (inquit) comedimus, nisi quæ replentur sanguine, uel quæ sunt animalium præpinguium, ut porcina. Solus autem porcorum sanguis, propter similitudinem eius cum temperamento humano intestinis immitti solet ad cibum: & porci facilius obesantur quàm ullum aliud animal. quamobrem suis potius quàm alia intestina eliguntur.

Sus tibi cœnoso sit cœna domesticus ore,
Ille licet currat de uertice montis, aquosæ
Hūc feritas syluæq; domant, & inania saxa,
Grata ferat nobis mensa hyemalis aprum,
Carnis erit, pluri sed tamen apta cibo est.
Post melius posita rusticitate sapit, Baptista Fiera.

Bianti pugili cum natura uorax esset, contigit ut in affectiones cholericas, bilis sursum ac deorsum exeuntis, delaberetur, ex carnis esu, maximè uero ex porcinis carnibus crudioribus, & ex ebrietate uini odorati, &c. Hippocrates 5. Epidemiorum. Scropha cum peperit macilentior fit, & carnē magis lentam minusq; sapidam habet. Aliqui talpæ caput præcidunt, & cum terra à talpis excitata tusum digerunt in pastillos pyxide stannea, & utuntur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostemata uocant, quæq; in ceruice sunt, (ut strumas, tonsillas,) uesciq; suilla tunc uetant, Plinius. Ad arquatos: Herba rubia utere in quotidiano uictu absq; carne suilla, Galenus Euporiston 2. 39. Mulier cui ulceratus est uterus, abstineat carnibus, porcinis, bubulis, & caprinis, edat autem panes, Hippocrat. de morbis mulieb. Suilla uentrem uiscoso humore suo humectat, & urinam mouet, Isaac. Mihi quidem cum lentum crassumq; succum reddat, urinæ mouendæ nequaquam idonea uidetur. Porcelli lactentes (inquit Isaac apud Vincentiū Bell.) facile in malos humores uertuntur, & in putredinem, præcipue in uentriculo prauis humoribus imbuto. fortibus uerò uentriculis utiles sunt, cū bene concoquuntur. secus enim phlegma uiscosum gignunt, & nascentes inde morbos, podagram, ilium dolorem, calculos renum, paralysin, & similes pro temperamentis & naturis edentium. Adulti sues, meliores sunt, præsertim castrati. uetuli uerò pessimi, utpote frigidi, & carnis duræ, ligneæ, insipidæ. quibus assueti incidunt in melancholiam & diuturnas febres, ut quartanam. Rarò utendum domestico sue. præferentur autem partes extremæ, ut pedes, & pernæ, quæ semper mouentur. Qui ederint, post cibum exercitari debent. quietè autem uiuentibus cauenda sunt syluestria multò magis quàm domestica, Hæc ille. Suilla omnis tum cicuris tum feri suis, æstate damnatur: nec probatur donec magnū frigus ingruat, circa brumam, id est, solstitium hyemale. Per æstatem enim immodicè somno deditum

est hoc animal, Mich. Herus. Sus nimium somno obnoxius per æstatem, nisi frequenter excitetur, lethargum incurrit & moritur aliquando. quare tum temporis, caro eius insalubris est, propter humiditatem à calore resolutam, Albertus & Liber de nat. rerum. Idem aprugnam difficiliorem concoctu esse scribit quàm domestici suis, eamq́; ob causam otiosis hominibus minus conuenire: quod ego non probârim. Aliqui in cibo noxiam esse aiunt porcam, si mactetur mox postquam cum uerre coierit. De grandinosis suibus, quos aliqui edunt cum non omnino abundant, supra capite tertio dixi.

¶ Aurelianus porcinam carnem populo Rom. distribuit, quæ hodieq́; diuiditur, Vopiscus. Iste tibi faciet bona Saturnalia porcus, Inter spumantes ilice pastus apros, Martialis lib. 14. Heliogabalus habuit istam consuetudinem, ut una die non nisi de phasianis tantum ederet: item alia die de pullis, alia de porcis, Lampridius. Athenæus lib. 12. sues ex Sicilia tanquam præcipuas laudat. Idem Antiphanis uersus citat de epulis Cyclopis, in quibus apponebantur, κάπρος ἐκτομίας, ὗς ὁ τομίας, δέλφαξ, id est, maialis, sus non castratus, & porcellus. ¶ Carnem suis nondum uetuli minutatim concisam, cum lardo tessellatim inciso, & columbis, perdicibus aut alijs, &c. aliqui pastillo uulgo dicto inclusam coquunt. ¶ Porcus Troianus: Gulæ ueteres architecti (inquit Erasmus in Chiliad.) & hoc commenti sunt, ut bos aut camelus totus apponeretur, differtus intus uarijs animantium generibus. Hinc & porcus Troianus uenit in populi fabulam, cui hoc nomen inditum est, quòd ita uarias animantium species utero tegeret, quemadmodum Durius equus texit armatos uiros. Macrobius libro Saturnalium tertio (ca. 13.) refert Cincium in oratione qua suasit legem Fanniā de moderandis sumptibus, obiecisse suo seculo, quòd porcum Troianum mensis inferrent. Conueniet in opipara conuiuia, aut in hominem uarijs delicijs expletum, Erasm. Callum aprugnum & porcus Troianus sumptuaria lege prohibebantur, Volaterranus. Post hæc infertur discus (πίναξ) argenteus, non modica crassitudine inauratus, tantus ut porcum assum eumq́; prægrandem caperet, qui supinus in eo positus erat, eminente uentre uarijs bonis referto. Inerant enim simul assa, turdi, uuluæ, ficedulæ plurimæ, oua superinfusa, ostrea, pectines: quæ adhuc feruida singulis conuiuis unà cum orbibus distribuebantur, Hippolochus in epistola ad Lynceum de Carani conuiuio apud Athenæum lib. 4. Idem Athenæus lib. 9. in Dipnosophistarum conuiuio, Allatus est nobis (inquit) etiam porcus (delphax) dimidia parte diligenter assus, (κραμβαλέος, tostus, ξηρός, καπυρός,) & dimidia tanquam ex aqua molliter (πακερῶς, tenerè) elixus: mira etiam coqui industria ita paratus, ut qua parte iugulatus esset, & quomodo uarijs delicijs refertus eius uenter, non appareret. Inerant enim turdi, & aliæ auiculæ, & suminū porcinorum uuluarumq́; partes. item uentriculi gallinacei cum uuluis, & isicia, (hoc est τὰ ἐκ σαρκῶν εἰς λεπτὰ κατακνιζόμενα, καὶ μετὰ πεπερίδων συμπλαττόμενα, Carnes minutatim concisæ, & cum granis piperis conditæ. Isicij uocabulum quamuis Atticum non est, tamen recentiores quidam Græci, ut Paxamus, utuntur. πεπερίδας piperis grana accipio, ut arceuthidas iuniperi.) Deinde post digressionē ad artem coquorum, post titulum, περὶ ἡμιόπτου καὶ ἡμιέφθου καὶ ἀσφάκτου γεμιστοῦ χοίρου, hoc est, De porco semiasso, semielixo, non iugulato & farcto: Porcus (inquit coquus) sub humero paruo uulnere mactatus est: deinde copioso sanguine euacuato, intestina omnia unà cum aphæresi (quam & exæresin uocant, ut Dionysius Comicus) exemi (hoc uerbum Athenæus non habet, sed addendum uidetur:) & postquam uino sæpius ac diligenter collui, à pedibus suspendi, & rursus uino perfusum elixaui cum multo pipere, tum prædictas delitias (χωμάτια, nempe auiculas, sumen, uitellos) per os uentri intrusas, copioso & optimo iure perfudi, & dimidiam porci partem multa polenta (farina ex hordeo) uino oleoq́; subacta circunquaq́; repleui, & in clibanum subiecta ærea mensa imposui, curauiq́; ea moderatione assandam, ut neq́; adureretur, nec auferretur cruda. nam cum pellis iam aridiuscula (κραμβαλέα) appareret, reliqua etiam satis iam tosta esse (ἀψῆσθαι, malim ὠπτῆσθαι) cōieci, & polenta remota uobis apposui, Hæc ille. Cæterum quid sibi uelit uox aphæresis siue exæresis, non reperio. hoc manifestum est, aliquid in uentre porci, quod unà cum intestinis eximebatur, unde nomen inditum, sic dictum fuisse, omentum fortassis, aut mesenterium. Quanquam & inde dici potuit, quòd lanij forte has partes ceu parandi exenterandiq́; mercedem sibi auferrēt & exciperent, ut piscatores apud nos in piscibus præparandis faciunt. Sic & aphæremata dicuntur, partes quas à uictimis auferebant (sacerdotes qui eas mactabāt, ut in Sacris literis legimus,) pectus, brachium dextrum & fibra iecinoris, ut Varinus scribit. Cum hoc porcello Athenæi communia quædam habet porcellus hortulanus Apicij, qui inferius inter cæteros Apicij porcellos describetur. ¶ In Lusitania, ut Polybius lib. 34. author est, sua ætate tanta rerum uilitas erat, ut & cætera minimo planè pretio uenirēt, & ὗς δέλπναξ, centum librarum pondere, quinq́; drachmis, Athenæus ab initio libri 8. ubi illud obseruandum, uocem δέλπναξ (si rectè legitur) in recto singulari positam uideri, & obesum aut saginatum significare.

¶ Porcelli lactei uel lactentes potius dicuntur, γαλαθηνοί, qui nuper nati solo adhuc materno lacte aluntur. Lacte mero pastum pigræ mihi matris alumnum Ponat, & Aetolo de sue diues edat, Martialis. Et alibi, Nondumq́; uicta (concocta) lacteum faba porcum, libro quinto in epigrammate ad Bassum: sed qui fabas etiam edit, non solo lacte alitur. Pherecrates & Alcæus ὗν γαλαθηνὸν dixerūt, & χοῖρον γαλαθηνὸν Heniochus & Crates, citante Athenæo. Κομψός γε μικρὸς κρωμακίσκος οὗτος γαλαθηνός, Antiphanes apud eundem. Porcellus nostro etiam æuo sæpiusculè solidus assatur, Mich. Humelbergius. Vipera (uiuerra, Marcellus) porcelli modo inassata, iocinerum doloribus medetur, Plin.

¶ In porcellum(uerba ſunt Apicij 8.7.)farſilem duobus generibus.(qui duobus modis atq; locis farcitur:ſcilicet ſub cute & in uentre, ſicut & pulli noſtro æuo farciri ſolent, Humelbergius.) Curas, à gutture exenteras, à ceruice ornas antequam prædures, ſubaperies auriculam ſub cutem, mittes impenſam Tarentinam in ueſicam bubulam, & fiſtulam auicularij(qui auiario præeſt)roſtro(collo)ueſicæ alligabis, per quam exprimes in aurem quantum ceperit, poſtea charta præcludes & infiblabis: & præparabis aliam impenſam, ſic facies. Teres piper, liguſticum, origanum, laſeris radicem modicum: ſuffundes liquamen: adijcies cerebella cocta, oua cruda, alicã coctam, ius de ſuo ſibi, ferueat: cũ ferbuerit, auicellas, nucleos, piper integrum: liquamine temperas: imples porcellum, charta obturas & fiblas, mittes in furnũ: cum coctus fuerit, exornas, perunges, & inferes. Aliter porcellum, ſalem, cuminum, laſer. Porcellus liquaminatus: De porcello eijcis utriculum,(uentriculum,)ita ne aliquę pulpæ in eo remaneant. Teres piper, liguſticum, origanum: ſuffundes liquamen: adijcies unum cerebellum, oua duo miſces in ſe, porcellum præduratum imples, fiblabis, in ſportella feruenti ollæ ſubmittis, cocto fiblas tolles, ut ius ex ipſo manare poſſit, pipere aſperſum inferes. In porcellũ elixum farſilem: De porcello utriculum eijcies, præduras. Teres piper, liguſticum, origanum: ſuffundes liquamẽ: cerebella cocta quod ſatis ſit, ſimiliter oua diſſolues: liquamine temperabis: farcimina cocta integra præcides, ſed ante porcellum præduratum liquamine delauas, deinde imples, infiblas, in ſportella feruenti ollæ ſubmittes, coctum ſpongizas, ſine pipere inferes. Porcellus aſſus tractomelitus: Porcellum curatum à gutture exenteras, ſiccas. Teres piperis unciam, mel, uinum: impones ut ferueat, tractam ſiccatam confringes, & partibus cacabo permiſces: agitabis ſurculo lauri uiridis: tandiu coques donec lenis fiat & impinguet: hac impenſa porcellum imples, ſurclas, obturas charta, in furnum mittes, exornas, & inferes. In porcellum lacte paſtum elixum calidum ſiue frigidum iure crudo Apiciano: Adijcies in mortarium piper, liguſticum, coriandri ſemen, mentham, rutam, fricabis: ſuffundes liquamen: adijcies mel, uinum: & liquamine porcellum elixum feruentem ſabano mũdo ſiccatum profundes & inferes. Porcellus Vitellianus: Porcellum ornas quaſi aprum: ſale aſperges: in furno aſſas: adijcies in mortarium piper, liguſticũ: ſuffundes liquamen: uino & paſſo temperabis: in cacabo cum oleo puſillum ferueat, & porcellum aſſum iure aſperges ita ut ſub cute ius recipiat. Porcellus Flaccianus: Porcellum ornas in modum apri, ſale aſperges, & in furnum mittes: dum coquitur, adijcies in mortarium piper, liguſticum, careum, apij ſemen, laſeris radicem, rutam uiridem, fricabis: ſuffundes liquamẽ: uino & paſſo temperabis: in cacabo cum oleo modicum ferueat, amylo obligas, porcellum coctum ab oſſibus tanges: apij ſemen teres ita ut fiat puluis, aſperges & inferes. Porcellus laureatus: Porcellum exoſſas quaſi œnogaratum, ornas, præduras, laurum uiridem in medio franges, ſatis in furno aſſas: & mittes in mortarium piper, liguſticum, careum, apij ſemen, laſeris radicem, baccas lauri, fricabis: ſuffundes liquamen: uino & paſſo temperabis: adijcies in cacabũ olei modicum ut ferueat, obligas, porcellum lauro eximes, & ius ab oſſe tanges, & inferes. Porcellus Frontonianus: Porcellum exoſſas, præduras, ornas: adijcies in cacabum liquamen, uinum: obligas faſciculum porri, anethi: media coctura mittes defrutum: coctũ lauas & ſiccum mittes: piper aſperges, & inferes. Porcellus œnogaratus: Porcellũ præduras, ornas, adijcies in cacabum oleum, liquamen, uinum, aquam: obligas faſciculum porri, coriandri: media coctura colorabis defruto: adijcies in mortarium piper, liguſticum, careum, origanum, apij ſemen, laſeris radicem, fricabis: ſuffundes liquamen, ius de ſuo ſibi: uino & paſſo temperabis: exinanies in cacabum: facias ut ferueat: cum ferbuerit, amylo obligas: porcellum compoſitum in patina perfundes: piper aſperges, & inferes. Porcellus Celſinianus: Ornas, infundes pipere, ruta, cepa, ſatureia, ſucco ſuo: & oua infundes per auriculam: & ex pipere, liquamine, uino modico in acetabulum temperas & ſumes. In porcellum aſſum: Teres piper, rutam, ſatureiam, cepam, ouorum coctorum media: liquamen, uinum, oleum, condimentum: bulliat conditura: porcellum in boletari perfundes & inferes. In porcellum hortulanum,(hoc eſt, oleribus fartum, Humelbergius. Meo quidem iudicio non falletur qui pro hortulano Troianum dixerit:) Porcellus hortulanus exoſſatur per gulam in modum utris, mittitur in eo pullus iſiciatus particulatim conciſus, turdi, ficedulæ, iſicia de pulpa ſua,(forte ſuis,) lucanicæ, dactyli exoſſati, fabriles bulbi, cochleæ exemptæ, maluæ, betæ, porri, apium, coliculi elixi, coriandrum, piper integrũ, nuclei: oua quindecim ſuperinfunduntur: liquamen, piperatum, oua mittantur tria: & conſuitur, & præduratur, in furno aſſatur. Deinde à dorſo ſcinditur, & iure hoc perfunditur: piper teritur, ruta: liquamen, paſſum, mel, oleum modicum, cum bullierit, amylum mittitur: (Habet quædam cum hortulano iſto Apicij porcello communia, ille Athenæi quem Dipnoſophiſtis appoſitum ſupra recitaui in Porci Troiani mentione.) Ius frigidum in porcellum elixum ita facies: Teres piper, careum, anethum, origanum modicè, nucleos pineos: ſuffundes acetum, liquamen, caræнum, mel, ſinape factum: ſuperſtillabis oleum: piper aſperges & inferes. Porcellum traganum ſic facies: Exoſſas porcellum, & aptabis ſicut œnogaratum, & ad fumum ſuſpendas & appendeas, & quantum appẽdeas tantum ſalis in ollam mittes, & elixas ut coquatur, & ſiccum in lance inferes, ſalſo recente. In porcello lactente: Piperis unciam, uini heminam, olei optimi acetabulum maius, liquaminis minus, Hucuſque Apicius.

¶ De porcello aſſo. Porcellum adhuc lactentem (inquit Platina 6.15.) iugulato, uilloſq; cultro omnino acuto abradito. Per ſpinam deinde ſcindito, eximitoq; quicquid in uentre habet: iecuſcula

eius

eius cum larido, allio, cum odoriferis herbis minutim concidito tritũ caseum, oua agitata, tunsum piper, crocum in puluerem redactum, cum superioribus bene misceto: in porcellum omnino ita inuersum, ut quod intus erat, foris sit, indito: ac claudito, ne excidat. Coqui in ueru, aut super craticulam lento igne non incommodè potest, ut omnia pariter esui bona sint. Dum coquitur, aceto, pipere, croco, simul mixtis cum saluiæ aut rosmarini aut lauri ramusculis sæpe aspergenda est. Idem etiam fieri ex ansere, anate, grue, capo, pullastra, potest. Malè hoc & parum alit, tardè concoquitur: stomacho, capiti, oculis atq; hepati nocet. Obstructiones facit, calculum creat, pituitam auget. ¶Eubulus poëta apud Athenæum inter cæteros delicatos cibos nominat ἠρία ἀλφακίων.

¶Lardum, ut grammatici quidam deriuant, dicitur quasi latè aridum, (largè aridum, Hermolaus ex Macrobio.) est autem caro suilla quoquo modo salsa, siue (ut alijs placet) id pingue quod est in sue. Pinguia cur illis gustantur larda calendis? Ouidius 6. Fast. Plinius dixit, lardum pingue hoc unctum, quasi & macrum dici possit. Et pallens faba cum rubente lardo, Martialis lib. 5. Graue lardum, Statius 4. Sylu. Et natalitium cognatis ponere lardum, Iuuenalis Sat. 11. Plautus in Capt. laridum dixit, his uerbis: Quanta pernis pestis ueniet, quanta labes larido? Vncta satis pingui ponentur oluscula lardo, Horat. Serm. 2. 6. Vt lurcaretur lardum & carnaria furtim, Lucilius. Lardum lurcabat lubens, Pomponius Syris apud Nonium. Lardus porcorum optimus est in condiendis omnibus cibis, Crescentiensis. Nostri lardo olerum ferè minutalia & rapa condiunt, siue decoquendo simul lardi offas, siue in minimas tessellas incisum inspergendo. Turundæ etiam, ut sic uocem, oblongæ, exiles quadratæ, in acum ligneam (ex fruticis quem fusariam uocant, aliqui euonymon putant, præcipuè ligno) decussatim sectam à posteriori parte inseruntur, ut ea per carnes quasuis traiecta, lardum in eis relinquat, idq; simul assetur: quod cum aliàs saporem carnium, commendat, tum in parum pinguibus præsertim auibus ferè necessariũ uidetur. Adipem suis carne multo insalubriorem esse, suprà uerbis Galeni recitauimus. Ius lardarium apud Scoppam Italum Grammaticum legi. Habent & Germani in usu panis offas in aqua coctas cum lardo copioso dissecto & cepis, speckſuppen. Inferiores Germani lardum coctum seruant, & frigidum edunt, quidam etiam crudum.

¶Liquamen est pinguedo animalium ad ignem liquefacta, & in usum coquinarium seruata ad condiendos cibos. Liquamen ex adipe porci atq; anserum hoc modo fit: Concisum minutim ad carbones ignitos in cacabo pones, ne si ad flammam suspenderis, fumum concipiat: tantumq; salis indes, quantum satis esse putabis. Liquefactum, antequam refrixit, in ollam repositoriam colabis: reponesq; ad usum, ut ubi uoles, eo uti liceat. Fit item liquamen ex anserino & gallinaceo adipe, Platina 2. 21. Et præcedenti capite, Colliguntur multa ad pulmentaria ex porco nuper cæso, ut adeps. Pauperes apud nos ex adipe abdominis suilli (schmär uocant) adhuc recenti (aliter enim uirus resipit) liquamen faciunt, quo olei aut butyri loco utuntur. Pernas & lardum conficimus, non solum decembri mense, sed omnibus quos hyemalis algor astringit, Palladius. Laridi coctura: Tectum aqua cum multo anetho coques, olei modicum distillabis & modicum salis, Apicius. Angli brân appellant lardum non quoduis, sed è uerre saginato ferè per anni spacium, quo toto tempore, non molliter, nec in stramentis, sed tantum in tabulis ligneis cubare ei permittitur, ut lardum induretur, & solidescat: huius mactati lardum seruant in aceto ex cereuisia facto: potest autem diu seruari. mensis apponũt cum iure in quo coctum est, condito agrestium pomorum succo (loco omphacij) & pauco sale; cibus habetur nobilis & pretiosus, quem locupletes tantum inter se dono mittunt.

¶Suilla caro ita aliquando paratur, ut suis feri uideatur, ut dictum est supra inter Apicij porcellos: & dicetur infra in prouerbio Suilla caro est. Suillarum carnium ius decoctum opitulatur contra buprestin, Galenus lib. 2. de antidotis. De sue partes quædam ferè assantur à lautioribus, ut spatula siue armus, (laffen:) coxa, (ysbein:) costæ, in pectore, (bruſtripple:) eædem ad spinam dorsi superius, (rambraten:) & reliquæ costæ, nempe laterum. Apicius 4. 3. in minutalia aliquot addi iubet spatulam porcinam coctam & tessellatim concisam. Varro scribit L. Volumnio senatori missam offulam suillã cum duabus costis, quæ penderet xxiij. pondo. Offula ab offa minima suilla, ab eo q; insecta caro, ut in carmine Saliorum est, quod in extis dicitur nunc issitia, Varro de ling. Lat. Penem antiqui codam uocabant, à qua antiquitate etiam nunc offa porcina cum cauda in cœnis puris offa penita uocatur, Fest. Et rursus, Penitam offam Næuius appellat absegmen carnis cum coda: antiqui enim offam uocant abscissum globi forma, ut manu glomeratam pultem. Nostri ex cauda cum alijs partibus extremis gelu in patina, ut uocant, parare solent. Caryophyllatæ seu benedictæ uulgò dictæ succo trunculos suillos macerant, & ad usum aliquod tempus seruant, Ruellius. Quomodo caro suilla frustatim concisa, in aqua salsa seu muria multo tempore recens seruari possit, Baltasar Cellarius in libro suo de arte coquinaria docet: Primum, adornatum suem in mensa poni præcipit, copiosa niue undiquaq; circundatum, donec caro duriuscula & solida appareat, quod ferè per noctem unam fit: deinde carnem in tomos oblongos dissectam in uas larignum cum multò sale alternis componi iubet per dies octo, tabella imposito lapide oneratam: postea aquam fontanã cum multo sale no uis scopis diu agitatam donec lentescat, superinfundi, ut duobus digitis aqua excedat, & oneratam ad usum seruari. ζώγγλα, τίμαχος ἐκ πλευρᾶς ἠλισμένον, Hes. & Varinus: sed idem Varinus τίμαχος de piscibus tantum propriè dici docet: quare ζώγγλα etiam de piscibus solum dicetur. Succidia à sue nominatur cuius caro est, Hermolaus. Succidia, (inquit grammaticus quidam recentior) est tergũ,

siue massa carnis porcinæ salita, quæ quoties opus est succiditur. continet autem pernam, petasonem & lardum. Nonius succidiam pro lardo exponit. Varro lib. 4. de ling. Latin. non à succidendo, sed à suibus cædendis (siue edendis, quod non placet, nec est in nostris codicibus Varronis) dictam putat: nam id pecus primum occidere cœperunt domini, & ut id seruarent, salire. Iam hortum ipsi agricolæ succidiam alteram appellant, id est, ut ait Nonius, successionem necessariam. Patres nostri dixerunt ignauum & sumptuosum esse, qui succidiam in carnario suspenderit potius ab laniario, quàm ex domestico fundo, Varro. Succidias Galli optimas & maximas facere consueuerunt. Optimarum signum, quod etiam nunc quotannis è Gallia apportantur Romam pernæ, tomacinæ, & taniacæ, & petasiones (malim petasones. Vocabula tomacinæ & taniacæ alibi nusquam reperio: de tomaculis inferius dicam.) De magnitudine Gallicarum succidiarum Cato scribit his uerbis: In Italia in scrobes terna atq; quaterna millia aulia succidia, Idem. Porcos succidaneos apud Apicium legimus. Suum obesorum ac ætate florentium carnes, ad saliendum sunt appositæ, ut quæ utriusq; excessus sint expertes, annosorum uidelicet siccitatis, & nouellorum porcellorum immodicæ humiditatis. Quemadmodũ enim corpora sicca, salita, corijs euadunt similia: sic contra quæ immodica humiditate diffluũt, salis commercio contabescunt, Galenus de alimentorum facultatib. 3. 40. Ad annũ ubi uenerit porcus, salituræ non incongruit. pridie quàm occidatur potione prohibere oportet, quo sit eius caro siccior: deinde diligenter salire, ne fracescat, & uitium sapiat, néue tinea & uermibus lædatur. Dum salsuram facis, in fundo dolij aut seriæ salem sternito: frusta deinde ponito, cutis deorsum spectet. Tam diu caro in dolijs remaneat, quoad salem conceperit: (nostri ferè quatuordecim dies relinquunt, & his amplius si sues annosi fuerint, usq; ad uiginti.) In carnario deinde, quo fumus penetret, suspendatur. Hinc sumes laridum pro tempore, hinc pernam, hinc petasonem, hinc sumen, hinc glandium, Platina. Omne pecus (inquit Columella) & præcipue suem pridie quàm occidatur, potione prohiberi oportet, quo sit caro siccior. Nam si biberit, plus humoris salsura habebit. Ergo sitientem cum occideris, bene exossato. Nam ea res minus uitiosam, & magis durabilem salsuram facit: deinde cum exossaueris, cocto sale, nec nimium minuto, sed suspensa mola infracto diligenter salito, & maxime in eas partes, quibus ossa relicta sunt, largum salem infarcito, compositisq; supra tabulatum tergoribus, aut frustis uasta pondera imponito, ut exanietur. Tertio die pondera remoueto & manibus diligenter salsuram fricato, eamq; cum uoles reponere, minuto & trito sale aspergito, atque ita reponito: nec desieris eius quotidie salsuram fricare, donec matura sit. Quod si serenitas fuerit ijs diebus, quibus perfricatur caro, patieris eam sale consparsam esse nouem diebus: at si nubilum aut pluuiæ, undecima uel duodecima die ad lacum salsuram deferri oportebit, & salem prius excuti, deinde aqua dulci diligenter perlui: necubi sal inhæreat, & paululum assiccatam in carnario suspendi, quo modicus fumus perueniat, qui si quid humoris adhuc continetur, siccare eum possit. Hæc salsura luna decrescente maxime per brumam, sed etiam mense Februario ante Idus commode fiet. Est & alia salsura, quæ etiam locis calidis omni tempore anni potest usurpari, quæ talis est: Cum ab aqua pridie sues prohibiti sunt, postero die mactantur, & uel aqua candente, uel ex tenuibus lignis flammula facta glabrantur (nam utroq; modo pili detrahuntur) caro in libraria frusta conciditur: deinde in seriam substernitur sal coctum, sed modicè (ut supra diximus) infractum: deinde offulæ carnis spisse componuntur, & alternis sal ingeritur: sed cum ad fauces seriæ peruentum est, sale reliqua pars repletur, & impositis ponderibus in uas comprimitur: eaq; caro semper conseruatur, & tanquam salsamentum in muria sua permanet, Hactenus Columel. Carnem salitam larido intertextam, in tessellas concides: concisam, in sartagine non admodum friges: frictam, aceto, saccharo, cinnamo, petroselino minutatim conciso asperges. Idem etiam fieri de perna ac sumine potest. Sed hæc succo citri uel malarancij suffundi amant. Clamat in hanc opinionem Bibulus, & sine acredine, (intinctum acetosum intelligo,) quo uehementior excitetur sitis, hæc deuoranda affirmat, Platina. Et alibi, Non sumem admodum pingue, sed rubeum coquatur eo modo quo perna, (cuius coctio inferius recitabitur,) sed melius aliquantulum. Hanc quoq; cocturam uult lingua: quanto pinguior, tanto melior est. Eadem ferè & de reliqua succidia ratio. Galli (Belgæ) carnibus multifariam, præsertim suillis, & recentibus & salitis utunt, Strab. Venter suis faliscus uocatur, Volaterran. Non lucanica, non graues falisci, Martialis. Et alibi, Et lucanica uentre cum falisco. Lucanicam dicunt, quòd milites à Lucanis didicerunt, ut quod à Falerijs faliscum uentrem, Varro de ling. Latin. Filia Picenæ uenio Lucanica porcæ, Pultibus hinc niueis grata corona datur, Martialis. Grammatici farciminis genus interpretantur, à Lucanis primum inuentum, (bratwürst.) Si uoles bonas lucanicas, carnem macram simul & pinguem ex sue concidito, ablatis omnibus fibris ac neruis. Quòd si caro decem librarum fuerit, salis libram unam, fœniculi bene mundi uncias duas, totidem piperis semitunsi admisceto, confricatoq;. per diem hæc in mensula sinito: Sequenti, in intestinum bene mundum inijcito, & sic ad fumum suspendito, Platina. De lucanicis parandis lege etiam Apicium 2. 4. Qui uenit botulus mediæ tibi tempore brumæ, Saturni septẽ uenerat ante dies, Martialis. Botulus autẽ siue botellus di minutiuum farciminis genus est è carne suilla, à bolis, id est frustulis carnis, ut quidam putant, appellatus, (propter connexionem à bolis, Festus.) Fiebat ex oui uitellis coctis, nucleis pineis concisis, cepa, porro, iure crudo, concisis, addebatur piper & liquamen & uinum, sicq; farctum intestinum coquebatur, Apicius 2. 3. idq; farciminis genus in Saturnalibus præcipuè celebrabatur. Et pultem ni-

ueam

ueam premens botellus, Martialis lib. 5. Inteſtina ſanguine farcta noſtri uocant **roßwürſt / blůtwürſt**. ex his quod craſſius eſt, & apicem quendam adhærentem habet, (unde & apexabo Latinè uocatur, Varrone teſte) præter ſanguinem, cerebro etiam & lardo conciſo farcitur, & aromatibus quandoq; conditur, **weckerling**. Ventriculus etiam ſuis uel in oblongas particulas ſectus, uel minutatim conciſus, unà cum carne ſimiliter ſecta conciſa'ue craſſioribus inteſtinis infarcitur, cum ſale, careo, & pipere, **ſchübling** uel **magenwürſt**. Iſicium, farciminis genus, Volaterranus. Scoppa Italicè tomacellam interpretatur, ut & tomaculum, de quo infra dicemus in iecoris mentione. Videtur ſanè & iſicium, quaſi inciſum ſectumq; Latinè dici, & tomaculum à uerbo τέμνειν, unde & τόμος, id eſt ſectio. De porcello tenero iſicia quintum locum poſt iſicia de pauo obtinēt, apud Apicium 2.2. Idem iſiciorum uaria genera per totum librum ſecundum deſcribit. Vbi Humelbergius in annotationibus ſuis, Iſicia, inquit, cibaria ſunt ex carne conciſa & inſecta: quæ nunc per ſe, nunc reticulo & omento circundata in ſartagine, alijs etiam iunctis rebus, & aromatibus aliquando, cum adipe aut oleo butyróue friguntur. Alio nomine tomacula ſiue per ſyncopen tomacla & tomacinæ aliquando uocantur, ἀπὸ τῆς τομῆς, id eſt à ſectione & inciſura. Inſitia etiam aliquando farcimina ſignificant, quæ carne conciſa fartis, id eſt impletis inteſtinis fiunt, Hæc ille: ſed quod potiſſimum ad iſicij rationem pertinet, omiſit. Nam minutatim concidi alijs quoq; eduliorum generibus commune eſt, minutalibus, lucanicis, botellis, &c. iſicium uero non conciditur ſolum, ſed etiam in mortario, ut iſicium fiat, pulpa cuiuſuis animantis tunditur, teritur, fricatur: his enim uocabulis Apicius utitur, & pulpam tritam in iſicia plaſſari, id eſt formari iubet: contrita enim & in unum redacta corpus, facile manibus in quam uolueris formam, rotundam, teretem aliámue, formantur. Edebantur autem uel recentia, uel in fumum ſuſpendebantur, ut ex Apicio patet. quanquam idem lucanicis quoq; admiſceri iubet pulpam bene tunſam, quod apud nos non obſeruatur, ſed ſimpliciter minutiſſimè conciſa inditur. Sed lucanicæ, botelli, & alia farcimina propriè dicta, ſemper inteſtinis immittuntur: iſicia non item: nam quod Humelbergius iſicia pro farciminibus aliquando accipi ſcribit, deceptus eſt fortaſſis à Volaterrano, ego apud nullum idoneum authorem reperi. Quòd uero in mortario ſemper tererentur iſicia, ſiue iſiciorum pulpa, Macrobij & Aphrodiſienſis etiam authoritate conſtat. Hic enim problematum 1.22. inquirens cur ægrè id genus carnis concoquatur quod iſicium, ἴσικος, nominatur: Quoniam (inquit) ſua leuitate fluitat in uentriculo per cibi humidi medium, nec eius corpus attingit, quo tactu fieri concoctio poteſt: ſed iuxta gulam redundat, quinetiam foris aquæ iniectum non ſubſidet, ſed innatat: quoniam dum carnes teruntur, ſpiritus admittitur præleuis, qui corpus eleuet, & in humore fluitare aptiſſimum reddat. Dicas quæſo (inquit Furius Albinus ad Diſarium, apud Macrobium Satur. 7.8.) quæ cauſa difficile digeſtu facit iſitium, quod ab inſectione inſitium dictum: amiſſione n. literæ, poſtea, quod nunc habet nomen obtinuit: cum multum in eo digeſtionem futuram iuuerit tritura tam diligens, & quicquid graue erat carnis aſſumpſerit, conſummationemq; eius multa ex parte confecerit. Et Diſarius: Leuitas quam tritura præſtitit, facit ut innatet udo cibo quem in medio uentris inuenerit, nec adhæreat cuti uentris, de cuius calore digeſtio promouetur: ſic & mox tritum atq; firmatum, cum in aquam conijcitur natat. Ex quo intelligitur quòd idem faciens in uentris humore ſubducit ſe digeſtionis neceſſitati: & tam ſerò illic coquitur, quàm tardius conficiuntur quæ uapore aquæ quàm quæ igne ſoluuntur. Porcellus ſemitoſtus & ſemielixus apud Athenęum libro 9. farctus erat tum alijs delicijs, tum ijs quæ iſicia uocant: quanquam hoc uocabulo uix uti ſe audere coquus inquit, præſente Vlpiano qui Attica tantum & ueteribus Græcis uſitata probabat: iſicium uero apud recentiores tantum legitur, Paxamum, (& alios.) affert autem quaſi περιπλήκτων iſiciorum periphraſin huiuſmodi, Τὰ ἐκ σαρκῶν εἰς λεπτὰ κατακνιζόμενα, καὶ μετὰ πεπερίδων συμπλαττόμενα. κνίζειν quidem ſimpliciter συγκόπτειν & κατατέμνειν ſignificat, id eſt minutatim concidere, unde olera κνιστὰ dicta. Apicius 4.3. iſicia uel iſiciola minuta in minutalia aliquot addi iubet. Ventrem porcinum bene exinanies, aceto & ſale, poſtea aqua lauas, & ſic hac impenſa imples. Pulpam porcinam tunſam tritam ita ut eneruata commiſceas cerebella tria, & oua cruda, cui nucleos infundis, & piper integrum mittis, & hoc iure temperas. Teres piper, liguſticum, ſilphium, aniſum, zingiber, rutæ modicum, liquamen optimum & olei modicum, reples aqualicum (aqualiculum) ſic ut laxamentum habeat, ne diſſiliat in coctura, ſurclas, amylas & in ollam bullientem ſubmittis, leuas, & pungis acu ne crepet: cum ad dimidias coctus fuerit, leuas & ad fumum ſuſpendis, ut coloretur, & denuo eum perlaxabis ut coqui poſſit deinde liquamine, mero, oleo modico: & cultello aperies, & cum liquamine & liguſtico apponis, Apicius 7. 7. Ventrem ut toſtum facias: In cantabro inuolue, poſtea in muriam mittis, & ſic coques, Ibidem. ¶ Non alio ex animali numeroſior materia ganeæ, quinquaginta prope ſapores, cum cæteris ſinguli. Hinc cenſoriarum legum paginæ, interdictaq; cœnis abdomina, glandia, teſticuli, uuluæ, ſyncipita uerrina, ut tamen Publij mimorum poëtæ cœna, poſtquam ſeruitutem exuerat, nulla memoretur ſine abdomine, etiam uocabulo ſuminis ab eo impoſito, Plinius. ¶ Glandium pars quædam inteſtinorum eſt, ut inquit Priſcianus. Alij uolunt eſſe partem apri iuxta ceruicem, uel ipſam ceruicem: in hac enim glandulæ poſitæ ſunt. Arripuit gladium, prætruncauit tribus tergoribus glandia, Plautus Capt. Pernam, abdomen ſuis, glandium, Idem Curcu. Hinc Cenſoriarum legum paginæ, interdictaq; cœnis abdomina, glandia, teſticuli, &c. Plinius 8.51. Quibuſdam ſunt tubera, ſicut in carne glandia, Idem lib. 16. Eſt quidam terræ adeps ac uelut glandia in corporibus, Idem lib. 17. de marga. Glandula, ut ſcribit Gram

maticus quidam, caro glandulosa in sue, quæ ab antiquis boni saporis putabatur. Glandulam suillam, laridum, pernam itidem, Plautus Menæh. Partitur apri glandulas palæstritis, Martialis. Ter poscit apri glandulas, quater lumbum, Idem. Porcellorum media capita (δελφακίων ἡμίκραιραι) Dipnosophistis apponuntur apud Athenæum libro 8. εἰσῆλθεν ἡμίκραιρα τακερὰ δέλφακος. Ταύτης μὰ τὸν Δί' οὐχὶ κατέλιπον γ' ἐγὼ οὐδέν, Crobylus. Δίδοται μάλισθ' ἱερωσύνα. Κωλῆ, τὸ πλευρόν, ἡμίκραιρ' ἀριστερά, Amipsias. Hæc scilicet sunt quæ Plinius syncipita uerrina dixit. Videtur enim anterior pars posteriore lautior esse. Cæterum in Amipsiæ uerbis ubi sinistram hemicræram, id est dimidiam capitis partem sacerdotibus relinqui scribit, aliter accipiendum est, nempe ut caput non in occiput et syncipur, sed in dextram læuamque partem æqualiter diuidatur. ¶ Rhodonia uel Rhoduntia olla, (ῥοδωνία ἢ ῥοδουντία λοπάς. ego rhodoniam malim, rhoduntia in margine tantum scribitur,) hoc modo paratur, ut coquus quidam apud Athenæum libro 9. docet: Rosis (inquit) odoratissimis in pila contusis, cerebella auium & porcorum (ὀρνίθων καὶ χοίρων) cocta & diligenter à fibris purgata, (ἐξινιασθέντα, reddi potest eneruata: nam & Apicius 2. 1. iecur porcinum assatum eneruari iubet. Cerebrum etiam eneruatum apud eundem additur uentriculo porcino, ut paulo superius mox post isicia recitaui) & ouorum uitellos adieci: deinde oleum, garum, piper, uinum. hæc diligenter trita in ollam nouam inieci, igne molli & continuo subiecto. Hæc dicens simul ollam aperiebat, unde suauissimus odor in totum symposium diffluxit, Hæc ille: quæ & Cælius 7. 10. transtulit, sed parum diligenter. ῥοδωνιά oxytonum, locum rosis consitum significat: hic uero adiectiuè paroxytonum ῥοδωνία λοπὰς scribitur.

¶ Sanguiculum aliqui hœdi aut suis sanguinem exponunt in cibum formatum, ut in Hœdo dixi in F. Sanguis suillus humidus est, & minus calidus, humano maximè temperie similis: siquidem & carnes suum humanis sunt similes, Galenus. Plura de sanguine suis supra diximus in Carnium eius mentione. Clidium uocatur quod inter iugulum est, Volaterranus: uel potius os in summis costis, κλείς, κλείδιον. Ila pars lumbi est seu lateris, Idem. Perna magis, an magis ilis, Horatius. ¶ Suis spina ubi recens est, assa ad gulam facit. Sunt qui cepas in eius feruenti adipe coquant, deuorentque, Platina. Spectile uocatur infra (aliâs iuxta) umbilicum suis caro quædam proprij habitus, exos, qua etiam antiqui per se utebantur. Plautus enumerandis uilibus obsonijs in Carbonaria: Sic ego pernā, sumen, sue, spectile, callum, glandia, Festus. Vulua eiecto partu melior quàm ædito: Eiectitia uocatur illa, hæc porcaria: primiparæ suis optima, contra effœtis: à partu, præterquam eodem die suis occisæ, liuida ac macra. Nec nouellarum suum, præterquam primipararum probatur, potiusque ueterum, necdum effœtarum, & biduo ante partum, aut post partum, aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ est occisæ uno die post partum. huius & sumen optimum, si modo fœtus non hauserit: eiectitiæ deterrimum, Plinius. Verba Plinij (inquit Hermolaus in Castigationibus) de uulua suis, multum obscuritatis habent, si præcedentia sequentibus conferas: illud meminero, Plinium priore loco de eiectitia loqui usque ad eum finem, quo eiecerint die, ut eiectitiam intelligat partu eiecto seu enecto, porcariam edito: quicquid literatores hac parte sentiant. Delphaces propriè uocantur sues fœminæ, quæ delphînas, id est uteros seu uuluas habent, Athenæus. Idem libro 3. Alexis, inquit, Callimedontem rhetorem tanquam gulosum (& inter alias delicias uuluarum appetentem) traducens, scribit: Ὑπὲρ πάτρας μὲν πᾶς τις ἀποθνήσκειν θέλει, Ὑπὲρ δὲ μήτρας Καλλιμέδων ὁ κάραβος, &c. Μήτραν τινὲς πωλοῦσιν ἥδιστον κρέας, Antiphanes. Οἴων δ' ἐπιθυμεῖ βρωμάτων ὡς μουσικῶν, Ἤνυστρα, μήτρας, χόλικας, Dioxippus. Ἠπάτια, νῆστις, πνεύμονες, μήτρα, Eubulus. Μήτρας τινὸς περιφερομένης ἐν ὄξει καὶ ὀπῷ, Lynceus Samius, id est, Cum autem circumferretur uulua quædam in aceto lasere condito. Μήτρης καλὰ πρόσωπα ἐκβολάδος, (ad differentiam τοῦ ἐκτομίδος. Athenæus: ut errârit Hermolaus in Plinium 11. 37. ecboláda simul et ectomida eiectitiam interpretatus: porcariam uero ὑείαν, quam uocem ego generalem puto ad utranque differentiam, ἐκτομίδα uero porcaciam esse:) δέλφαξ ἐν κλιβάνῳ ἡδεῖα ὄζων, Hipparchus. Ἀλλ' οἷα μήτρα καλλίκαρπος ἐκβολὰς Δίεφθα, λευκανθεῖσα, τυροῦ τε δέμας, Sopater. Et alibi, Μήτρας ὑείας οὐκ ἀφεψηθεὶς τόμος, Τὴν δηξίθυμον ἐντὸς ὀξάλμην ἔχων. Et rursus, Μήτρας ὑείας ἑφθὸν ὡς φάγῃς τόμον, Δριμεῖαν ὄξους πηγανῖτιν εἰς χολήν. uidetur autem rutæ succum qui acris simul & amarus est, πηγανῖτιν χολὴν uocare, ut usus eius pro embammate fuerit. Cæterum prisci, inquit Athenæus, neque uuluas, neque lactucas, nec aliud huiusmodi ante cœnas proferebant ut nunc fit. (sed post cœnā, hinc Martialis de lactuca, Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum, Dic mihi cur nostras incipit illa dapes?) Quare post cœnam, ut canit Archestratus, potanti tibi, φερέτω τοιόνδε τράγημα, Γαστέρα ἢ μήτραν ἑφθὴν ὑός, ἔν τε κυμίνῳ, Ἔν τ' ὄξει δριμεῖ καὶ σιλφίῳ ἐμβεβαῶσαν, Hactenus Athenæus. Te fortasse magis capiet de uirgine porca, Me materna graui de sue uulua capit, Martialis. Apicius uuluam sterilem commendat, Hermolaus. Curius aliquando edebat olera, quæ nunc etiam squalidus fossor fastidit, Qui meminit calidæ sapiat quid uulua popinæ, Iuuenal. Sat. 11. Vulua nil pulchrius ampla, Horat. 1. epist. Lanij nostri mactatis porcis hanc partem semper abijciunt, nec quisquam apud nos, quod sciam, uuluam in cibo appetit. ¶ Publij mimoruм poëtæ, postquam seruitutem exuit, cœna nulla memoratur sine abdomine, etiam uocabulo suminis ab eo imposito, Plinius. Et rursus, Occisæ uno die post partum sumen optimum, si modo fœtus non hauserit: eiectitiæ deterrimum. Antiqui abdomen uocabant, priusquam calleret id, scientes occidere non assueti. Scribendum arbitror (inquit Hermolaus) prius callere id sinentes, occidere non assueti. (Pauciora mutabis, si legas, priusquam calleret, id sinentes. Vt abdomen uocatum sit, simpliciter: cum callebat uero, sumen, quod magis probo.) Plautus in

Pœnulo

Pœnulo ad hanc consuetudinem ferè alludens: Vide sis, inquit, calleas: cui respondens conseruus, Callum aprugnum (inquit) callere æquè non sinam. Est autem sensus, Id quod modo sumen (inquit) dicitur: hoc est, suillas cum lacte suo mammas, ueteres abdomen uocabant, ab lacte opinor iam abdito & fugato, utpote qui antequam ubera callescerent: hoc est, siccato lacte durescerent, suem occidere non solerent, Hæc Hermolaus. Esse putes nondum sumen, sic ubere largo Effluit, & uiuo lacte papilla tumet, Martialis. Sumen propriè à sugendo dictum: nam mulieris mammam, sumen ueteres dici uolunt. Quòd si nulla potest mulier tam corpore duro Esse, tamen tenero moueat succussa lacerto, Atque manus uberi lactanti in sumine sidat, Lucilius apud Nonium. Sumen (ut grammatici quidam exponunt) fit ex papillis suillis uno die post partum sectis ac salitis. Quanta labes larido, quanta sumini absumendo, Plautus Capt. Alij putant esse lac suis extractum ac densatum sue occisa: uel quasi rumen, id est mammam. Cæsar Vopiscus campos Roseæ, Italiæ dixit esse sumen, in quo relicta pertica postridie non appareret propter herbam, Varro. Abdomen porcæ, Iuuenal. Sat. 2. Heliogabalus exhibuit sumina aprugna per dies decem, tricena quotidie cum suis bulbis, Lampridius. Sumen quomodo parandum ex Platina superius in Succidia dictum est. Abdomen quod Græci laparan uocant, uentris pars illa est, quæ ab umbilico ad inguina inter cartilaginem & pellem ducitur. Pingue id quidem est, Satyrico teste: Montani quoq; uenter adest abdomine tardus. Erit igitur abdomen, ex quo sumen fit, quod idem uulua appellatur, (in hoc fallitur. omnino enim alia pars suis abdomen est, alia uulua.) nec obstat, id etiam turgentibus porcæ papillis fieri, cum circa abdomen mammæ sint, Platina. Esitium ex carne: Pro decem conuiuis (inquit idem) libram abdominis porcini aut uitulini bene elixato: coctam ac concisam, cum selibra casei ueteris, pauco etiam & pingui addito, cumq; herbis odoriferis bene concisis, pipere, gingibere, caryophyllo misceto. Sunt etiam qui pectus capi tunsi non incommodè addant. Hæc omnia farina bene subacta, ac in tenuissimum folium redacta, ad castaneæ magnitudinem inuoluito: inuoluta in iure pingui ac croco colorata decoquito. Parum coctura requirunt. In patinas traducta, caseo trito & aromatibus dulcioribus aspergito. Fieri & hoc edulium ex pectore phasiani, perdicis, aliarúmue altilium potest. In cœna Lentuli flaminis Martialis inaugurati, inter alia, apposita sunt sumina, patina suminis, &c. Macrobius.

¶ Iecur. Isicia omentata ita fiunt: Assas iecur porcinum, & tum eneruas: ante tamen teras piper, rutam, liquamen, & sic superimmittis iecur & teres, & misces, sicut assolet pulpa, in omentum, & singula inuolutantur folia lauri, & ad fumum suspenduntur quandiu uoles. Cum manducare uolueris, tolles de fumo, & denuo assas, & siccum adijcies in mortarium, piper, ligusticum, origanum: fricabis: suffundes liquamen: adijcies cerebella cocta, teres diligenter ne assulas habeat: adijcies oua quinq; & dissolues diligenter ut unum corpus efficias: liquamine temperas. & in patella ęnea exinanies, coques: cum coctum fuerit, uersas in tabula munda. Tessellas concides, adijcies in mortarium piper, ligusticum, origanum: fricabis in se: commisces in caccabum: facias ut ferueat: cum ferbuerit, tracta confringes: obligas, coagitabis, & exinanies in boletari: piper asperges, & appones, Apicius. Iecuscula aut suilla, aut ex quouis animali, ad magnitudinem nucis aperta, inspersaq; sale, fœniculo & aromatibus dulcibus ac bene tritis, omento uitulino aut hœdino separatim inuolues: ad focumq; non nimium decoques, ac cocta statim comedes, Platina. Et rursus, Iecinora porcina uel quorumuis animalium, paululum elixa, terito eo modo quo caseum soles. Porcinum deinde uentrem condito ad quantitatem iecinoris, tantumq; casei ueteris, amaraci, petroselini, passularum, aromatum contritorum, cum duobus ouorum uitellis admisceto, quantum satis esse putaueris. Ex his in unum redactis, ad magnitudinem nucis pilas facito: omentoq; inuoluito: ac ubi uoles, in sartagine cum larido frigito. Lentam & paruam cocturam requirunt. Tomacula hæc uulgus appellat, quæ fortasse melius omacula, cum inuoluta omento fiant, dicerentur: uel tomacla, ut Martiali placet. De tomaculis nonnihil supra etiam dixi in isiciorum mentione: isicium enim aliqui Italicè tomacellam interpretantur, & idem Latinè tomaculum dici putant. Vt tamen & poscas aliquid, uoueasq; sacellis Exta, & candiduli diuina tomacula porci, Iuuenalis Sat. 10. Iecur suillum omento intectum in sartagine frigitur, ut ex Athenæo scripsi in Oue F. Adhibetur & ars iecori fœminarum, sicut anserum, inuentum M. Apicij, fico carica saginatis, ac (à) satie necatis repente mulsi potu dato, Plinius. Iecur suillum præfertur omnibus Aëtio, si quis, inquit, animal id arida fico pauerit, quod genus Græci sycotòn appellant: unde ortum puto ut imperitum uulgus (in Italia) omnia iecinora uocare ficata cœperit. Sanè ut meminit Aristoteles, suem præcipuè alunt & opimant ficus & cicer, Hermolaus. Quemadmodum in suibus dum adhuc uiuunt hepar ex caricarum pastu ficatum (συκωτὸν) ad uoluptatem præparatur: ita in anseribus uideo eorum alimenta lacte imbui: ut non modo eorum iecur sit iucundissimum, sed potenter etiam nutriat, ac optimi sit succi, &c. Galenus de aliment. facult. 3. 20. Anthologij libro secundo, titulo In munera, extat Palladæ tetrastichon, huiusmodi:

Βρώματά μοι χοίρων συκιζομένων πεθέληκας, Ξηρῶν, διψαλέων, κυπρόθεν ἐρχομένων.
Ἀλλ' ἐμὲ συκωθέντα μαθὼν, ἢ σφάξον ἑτοίμως, Ἢ σβέσον ἐκ δίψης νάματι τῷ κυπρίῳ.

Apud Pollucem lib. 6. legimus ἥπατα σεσυκασμένα, ἥπατα συῶν σεσυκοτραγηκότων. ¶ Ventris porcini mentio facta est etiã paulò ante ex Platina de iecoris apparatu: item post isicia statim ex Apicio 7.7. quomodo pulpa tunsa & cerebellis impleri debeat. Vide etiam infra in Pedum mentione. Sartutil

qq

lus, uenter ſuillus condito farre expletus, Feſtus. Ἐγὼ δέ γ' ἤνυστρον βοὸς καὶ κοιλίαν ὑείαν καταβροχθίσας, Varinus in Ἤνυστρον: ſunt autem Ariſtophanis in Equitibus uerba, ut citat etiam Athenæus lib. 3. Ὄρυα, (fortè ὀρύα,) τυρίδιον, κωλεοί, σφόνδυλοι, Epicharmus. Et alibi, χορδαί τ' ἀδυνταὶ μὰ Δία, χ' ὡ κωλιός. Vocat autem nunc chordam (inquit Athenæus lib. 9.) quod alibi ſemper ὀρύαν. Ὀρύα. χορδὴ ἑφθή, Heſych. & Var. ſed librariorum inſcitia deprauata hæc uerba cum herba ὄρτυξις confudit. Chordarū Epicharmus meminit, eaſdem ὀρύας uocans, quin & fabulam quandam Oryam inſcripſit. Ὡς λεπτός, ἦ δ' ὅς, ἐσθ' ὁ τῆς χορδῆς τόμος, Cratinus. Χορδαρίου τόμος ἥκει, καὶ περικομμάτιον, Alexis. Ἐκτεμὼν χορδῆς μέσαιον, ποδῶν τε καὶ ὠτίων, ἔτι δὲ ῥύγχος, Antiphanes, ut Athenæus citat lib. 3. Vegetius 1. 56. in potione equi prophylactica utitur acrone ſalſo porci pinguis, uel longanone: uel ſi porcina defuerint, capite hœdino depilato cum pedibus ſuis & cordulis inteſtinorum mundis. Mimarcis proprie eſt chorda leporina, ſiue edulium quoddam è uentre & inteſtinis leporis, aut ex ſanguine leporino & inteſtinis: ſed uſurpatur etiam de ſue: plura de hac uoce attulimus in Lepore F. Χόλιξ καὶ χολίκεια ὕεια, Pollux 6. 9. χόλικας Varinus uentres aut craſſa inteſtina interpretatur. Liquamen: Omentū ſuis dum recens eſt, minutim conciſum ad caſtaneæ magnitudinē, ſale multo aſperges ac contundes: contuſum, per diem in tabulato ſines, ſequenti, in aheno ad ignem, ſi centum librarum erit, cum duabus aquæ metretis decoques, lento igne efferueat, neceſſe eſt, donec bene liquerit. Colo deinceps colabis, capiesq́; quod in aqua natabit. Inditum liquamen in ſeriam, loco ſubterraneo per annum conſeruabis, Platina. Omento porcino uel uitulino teſſellatim inciſo inuoluendum edulium ex Platina 6. 20. ſcripſi in Vitulo F.

¶Perna à pede dicitur, (ut Varroni placet,) uel potius à Græco πτέρνα. Dicuntur autē pernæ tam priores quàm poſteriores coxæ porcinæ ſalitæ cum toto pede, quos Martialis petaſones appellat. Pernam atq; ophthalmiam, Horæum, ſcombrum, &c. Plautus Capt. Quanta pernis peſtis ueniet, quanta labes larido? Ibidem. Caſtrantur fœminæ ſic quoq; uti cameli, ſuſpenſæ pernis prioribus, uulua reciſa, Plinius. Item oſſa ex acetabulis pernarum, Idem lib. 28. Debilis perna, Sat. 4. Sylu. Fumoſa, Horat. 2. Serm. Ab huius ſimilitudine perna etiam dicitur conchæ genus, quod margaritam fert, de quo Plinius: Stant uelut ſuillo crure longo in harena defixæ. Perna etiam in arboribus dicitur Plinio lib. 17. A uulſisq; arboribus ſtolones uexêre: quo in genere & cum perna ſua auelluntur. Noſtri pernam ſuis uocant ham uel hammen: aliqui, ni fallor, ſchincken. eſt autem os illud per ſe, ab articulo ſupra genu ſito incipiens & coxam comprehendens. Petaſo (ut grammatici docent) caro porcina quam alij coxam, alij (inter quos Sipont.) eam partem ſuis dicunt, quæ ab alis incipit, & coſtas comprehendit, quibuſdam ueluti uirgulis pinguibus diſtincta. Muſteus eſt, (de muſteo petaſone uerba Apicij recitabo inferius) propera, charos nec differ amicos. Nam mihi cum uetulo ſit petaſone nihil, Martialis lib. 13. Siccus petaſunculus, & uas Pelamydum, Iuuenal. Sat. 7. Apud Varronem 2. de re ruſt. petaſiones quinq; ſyllabis reperio, nec uſquam alibi, librariorum puto errore. Etiam nunc (inquit) quotannis è Gallia apportantur pernæ, tomacinæ, & taniacæ, & petaſiones. Et pulpam dubio de petaſone uoras, Martialis. Non temere edi in luce profeſta Quicquam præter olus fumoſæ cum pede pernæ, Horatius Serm. 2. 2. Pernas & lardum conficimus, non ſolum Decembri menſe, ſed omnibus quos hyemalis algor aſtringit, Palladius. Ceretana (κερρητανοὺς Strabo uocat populos, uide paulò poſt) mihi fiet, uel maſſa licebit De Menapis, lauti de petaſone uorent, Martialis lib. 14. ſub lēmate Perna. Paſcholas appellant Græci quas uulgus pernas uocat, Feſtus. Mali in naue ſuprema pars carcheſium uocatur, ſub ea ceruix eſt: infima πτέρνα, quantum ſcilicet eius εἰς τὴν ληνὸν (ſic dictum foramen,) inditur, Athenæus. Πτέρνα ſignificat dolum & fraudem. & infimam montis partem: item ferrum aratri τὸ καταστεῖνον ἀπὸ τὴν γύνην τοῦ ποδός, Varinus. Ὃν τόμος ἐκ πτέρνης, Homerus in Batrachomyom. Singulis dipnoſophiſtis apud Athenæum lib. 14. appoſita erat pars petaſonis quā pernam uocant, (πετασῶνος μέρος, ἣν πέρναν καλοῦσι, Romani ſcilicet. nam Græci ueteres pternam dixerunt, unde illa murium nomina in Batrachomyomachia, pternotroctes, pternoglyphus, &c.) Sunt autem pernarū præſtantiſſimæ Gallicæ, nec inferiores eis quas Cibyra Aſiatica, & quas Lycia mittit. Meminit autem earum Strabo lib. 3. his uerbis: Pompelon Hiſpaniæ prope Aquitaniam urbs eſt, in qua pernæ eximiæ habentur, quæ cum Curicis (Κωρικαῖς, apud Athenæum, ſed Græci Strabonis codices impreſſi habent Κανθαρικαῖς: interpres Latinus uertit Cantabricis) certare poſſunt, Hæc Athenæus. Sed nos apud Strabonem lib. 3. ſic legimus: Cerretani medias Pyrenæi montis conualles tenent, apud quos pernæ fiunt egregiæ, Cantabricis perſimiles, unde prouentus non mediocris ad incolas peruenit. Pernas ſic ſalire oportet, in dolio, aut in ſeria. Cum pernas emeris, ungulas earum præcidito. Salis Romanienſis moliti in ſingulas ſemodius. In fundo dolij, aut ſeriæ ſalem ſternito. Deinde pernam ponito. Cutis deorſum ſpectet. Sale obruito totam. Deinde pernam alteram inſuper ponito. Eodem modo obruito. Caueto, ne caro carnem tangat. Ita omnes obruito, ubi iam omnes compoſueris, ſale eas inſuper obrue, & ne caro appareat, æqualem facito. Vbi iam dies v. in ſale fuerint, eximito omnes cum ſuo ſale. Quæ tum ſummæ fuerint, imas facito. Eodemq́; modo obruito, & componito. Poſt diem omnino duodecimum pernas eximito, & ſalem omnem detergeto, & ſuſpendito in uento biduū. Die tertio extergeto ſpongia bene, perungito oleo. Suſpendito in fumo biduum. Tertio die demittito. Perungito oleo & aceto commiſto, & ſuſpendito in carnario: nec tinea, nec uermes tangent, Cato de re ruſt. cap. ultimo. Pernas à cute liberatas, & (ut decet)

paratas

paratas incisasq́, tribus diebus cum sale relinques: postea per tres uel quatuor septimanas in fumo siccabis, sic optimæ erunt: coquuntur integræ, & frigidæ per dies circiter octo mensis inferuntur, Balthasar Cellarius. Et rursus, Mense Martio (inquit) pernas diligenter salitas, & cum exemptæ sunt bene ablutas in aqua pura fluente, & cultro purgatas ne quid salis resideat, funiculis in fumum suspendes, baccarum iuniperi polline aspersas: caue ne nimium infumes: sic roseo colore & grato sapore placebunt. Pernam (inquit Apicius 7.9.) ubi eam cum caricis plurimis elixaueris, & tribus lauri folijs, detracta cute tessellatim incidis & melle complebis: deinde farinam oleo subactam conteres & ei corium reddis, & cum farina cocta fuerit, eximas furno, & inferes. Aliter: Pernæ cocturam ex aqua cum caricis cocta simpliciter ut solet in lance cum buccellis, caræno uel condito melius. Mustei petasones: Ex musteis petasonem elixas cum bilibri ordei, & caricis xxv. cum elixatus fuerit, decarnas, & armillam illius candenti batillo uris & melle contingis: uel quod melius est, missum in furnum melle obligas: cum colorauerit, mittis in cacabum passum, piper, fasciculum rutæ, merum, temperas: cum fuerit temperatum, dimidium in petasonem profundis: & alia parte piperati buccellas musteorum fractas perfundis: cum sorbuerit, quod mustei recusauerint, petasoni refundis. Musteus dicitur, inquit Humelbergius, qui nouus & recens est: qui quidem longè præponitur: nam uetus ob pinguedinem facile rancescit. Celsus pernas, ut puto, trunculorum nomine intelligit, Idem. Figito cultrum in mediam pernam, olfactuq́ si bene olebit, bona erit perna: sin secus, reijcienda est. Bonam in uino albo aut aceto decoquito. Sunt qui tantundem aquæ addendum dicant, maximè uero Publius, qui uinum non bibit. hi certe falluntur. Suauior est in uino tantum, uel aceto, & diutius durat. Non est coquenda perna, nec est iure eximenda, nisi ubi refrixerit, Platina. Σχελίδων (sic dicuntur laterum carnes, præcipuè in lepore & boue, ut dixi in Lepore F.) δ' ὁλόκνημοι πλησίον τακερώταται Ἐπὶ πινακίσκοις, καὶ δίεφθ' ἀκροκώλια, (sic apud Pollucem legimus,) Pherecrates. ὁ γόγγρος ἑφθὸς, τὰ δ' ἀκροκώλι' ὀδὲ ἔπω, Alexis. Κῶλον per excellentiam de femore dicitur, cuius pars carnosa superior, ἀκροκώλιον est: inferior ὑποκώλιον. hac enim uoce Xenophon de cane utitur. Sic etiam ἀκρώρειαν & ὑπώρειαν dicimus. Ἀκροκώλια δέ σοι τέτταρ' ἥψηκα τακερὰ, Aristophanes. Apud Athenæum principio libri 9. κωλῆνες τακεραὶ (id est τρυφεραὶ) περιφέρονται μετὰ νάπυος ἐν προψίσι. Dicuntur & κωλεοὶ masculino genere. ὄρεα, (lego ὀρύα,) τυρίδιον, κωλεοὶ, σφόνδυλοι, Epicharmus. Et alibi, Χορδαί τ' ἁδυταὶ μὰ Δία, χ' ὁ κωλεός. Κωλῆν etiam & κωλῆ in usu sunt. Σκέλη δὲ καὶ κωλῆνες ἐνθὺ τῷ ῥόθῳ, Eupolis. Fit autem κωλῆ contractum à κωλέα, ut à συκέα, συκῆ. Οἴμοι δὲ κωλῆς, ἣν ἐγὼ κατήσθιον, Aristophan. Καὶ δελφακίων ἁπαλῶν κωλαῖ, Idem. Κεφαλάς τ' ἀρνῶν, κωλάς τ' ἐρίφων, Idem. ἰχθῦς, κωλᾶς, φύσκας, Plato Γρυψίν. Δίδοται μάλιστ' ἴσρω σιῶα Κωλῆ, τὸ πλευρὸν, ἡμικραιρ' ἀριστερά, Amipsias. Κωλῆν σαρκώδη, λαγόνας ὑγρὰς, Xenophon in libro de uenatione: Hæc omnia apud Athenæum citata legimus. Κωλῆνες τεταριχευμένοι, ἑφθοί, Pollux. Absyrtus equo purgando per os infundit decoctum κωλῆνος χοιρείου. Κωλεὰ, posterius crus suillum, Varinus & Hesych. alij partem carnis interpretantur, alij fasciculum fœni, ἢ προσοικῆς τὸ ἐδώδιμον, Iidem. Κωλῆ, κωλεόν: Κωλῆνες, ἀκροκώλια, Iidem. Οἴμοι δὲ κωλῆς, (τοῦ κώληκος λεγομένου, Varinus,) Aristophanes. Κώληπα, pars post genu, coxa: & κώληψ, poples, Varinus.

¶Pedestrium animalium partes excarnes homines mandunt, pedes, rostra, & aures: easq́ ut plurimum in aqua elixas mandunt cum aceto & garo, uinum affundentes: sunt qui cum oleribus aut in aqua elixis, aut in patinis conditis. Porcellorum autem pedes ptisanæ elixæ iniecti, aptissimi sunt, tum ut illam meliorem efficiant, tum ut ipsi molliores reddantur, & ob id ad elaborationem, quæ in ore fit ac uentriculo, meliores, Galenus libro tertio de aliment. faculta. Nostri extremas ferè suillas partes, pedes, caudas, auriculas, rostra, & summi dorsi carnes, usurpant ad genus illud cibarij quod quidam gelu in patina uocant. Porci pedes utiles sunt, boniq́ succi: bene enim concoquuntur. quapropter se ex morbo reficientibus idonei sunt, Symeon Sethi. Porci pedes refrigerant & humectant, conualescentibus utiles, Syluaticus. Vindicianus comes Archiatrorum in epistola ad Valentinianum imperatorem, describens historiam laborantis ardente febri & siccitate uiscerum à se curati, Præcepi etiam ei (inquit) escam fieri de minutalibus porcinis, id est podocylijs & uentriculo: in quem uentriculum acetum cyminatum modico adiecto lasere mitti mandaui, ut omnino excocta caro etiam ossium duritiam emolliret, ut soluta eorum medulla cum iure ipso absorberetur. Galenus lib. 1. ad Glauconem de curanda febri tertiana exquisita scribens, inter alios cibos commendat suum pedes & cerebra. Porcellorũ uero (inquit) caro etiã τακερὰ (tenera & bene cocta) exhibita, nihil nocebit. Ῥυγχίον, κωλῆ, πόδας Τέτταρας ὑείους, Theophilus. Ῥύγχος φορῶν ὕειον, Anaxilas. Ῥυγχεῖα nominauit Anaxandrides. Ῥύγχος εἰς ὄξος πιέζω, Axionicus. Πῶς ἐσίδω ῥύγχος περιεκεκαυμένον, Aristophanes. Dicitur autem ῥύγχος proprie de sue, reperitur tamen de alijs quoq́ animalibus, Athenæus.

¶ Suillum lac pinguissimum (crassissimum) est omnium, ut ad concretionem coagulo non indigeat, ac perquam modicum seri excernat, decoctumq́ ocyssimè coaguletur. ideo neq́ facile secedit, neq́ uentriculo congruit, sed nauseam gustantibus excitat, Aëtius. Eorum qui lac suillum biberint, corpora leprosa & scabiosa fieri putant. hanc & alias ob causas Aegyptij suem animal profanum existimant, Plutarchus in libro de Iside. Manethonem porrò Aegyptium summa sapientia uirum accepi dicere, eum qui suillo lacte uescatur, uitiliginibus & lepra oppletum iri, quos quidem morbos Asiani omnes pessime oderunt, Aelianus. Nos apud Aëtium de ouillo lacte legimus frequenti eius usu cuti uitiligines albas induci.

G.

Remedia ex porcello, ſimpliciter, uel lactente. Ad morſus uenenatos, optimè auxiliantur ſi ſtatim poſt cucurbitas plagæ imponantur animalia parua diſcerpta, & adhuc intus calentia, uelut ſunt gallinæ, hœdi, agni, porcelli. Venenum enim exugunt & dolores leniunt, Aëtius. Idem ferè Celſus ſcribit de hœdo, Aëtius de agno: Vide in Hœdo G. ab initio. Ad equos uulſos ſeu pneumonicos, Porcellum lactentem macta iuxta equum affectum, ut ſanguinem feruentem ſtatim in fauces eius infundas, Pelagonius. Porcelli lactētis uentriculo, id eſt aqualiculo exempto, quod in interiore cute luteum adhæret lanæ coniunges, madefactaq; ea illum humorem auriculæ inſeres, cuius è diuerſa parte dens dolebit, certiſſimo remedio ſtatim ſubuenies, Marcellus. Porcelli ſanguis, uide inferius in ſanguine ſuis.

¶ Remedia ex ſue, uerre, ſcropha: & obiter quædam ex APRO, maiuſculis literis ſcripto ſemper eius nomine, ut Lector ab apro huc remiſſus facilius inueniret. Suillarum carnium ius decoctum opitulatur contra bupreſtin, Galenus lib. 2. de antidotis. Pharmacum Galeni ad podagram, quod omnibus ferè corporibus congruit: Caſeus bubulus uetutiſſimus, adeò ut ob acrimoniā edi non poſſit, cum porcinæ carnis inueteratæ ac ſalſæ decocto teritur, & probè emollitus ad durities artuū imponitur, Aët. 12. 43. (& pluribus li. 2. ca. 100.) Vbi etiam alia duo medicamenta ad podagram ſtatim ſubijcit, quorum primū præter alia pernam porcinā recipit, alterū uero pernę ueteris porcinę iuſculum. Indi elephantorū quos ceperint uulnera, aqua primū tepida colluūt: deinde ſi profunda ſint, butyro ungunt: poſtea inflammationē leniunt, ſuillā carnem recenti ſanguine madentē & calidā admouentes, Aelia. Vulneribus elephantū butyrū auxiliat, ferrū enim extrahit: ulcera ſuillis carnibus fouēt, πυριῶσι, Strab. Suillam ſalſam crematā cauſticā fieri nuper quidam mihi affirmabat: quod cū experirer falſum deprehendi, guſtu indicante non cauſticā, ſed ſimpliciter ad exiccandū idoneā eſſe ita crematam. ¶ Sanguis ſuillus humidus eſt, & minus calidus, humano maximè tēperie ſimilis (ut dictū eſt in F.) Itaq; quiſquis ſanguinē humanū morbo alicui utilem eſſe ait, in ſuillo primū id cōprobet: ac ſi non eandem, ſaltem ſimilem actionem oſtendat. Nam etſi aliquatenus inferior ſit humano ſanguine (hoc & Auicenna ex Galen. repetit) ſaltem aſſimile quippiā efficiet, quo cognito ab humano pleniorem fore utilitatē ſperabimus. Nam ſi ne paulū quidem promiſſis reſpondeat, non erit cur in humano experiri oporteat, Galenus de ſimpl. 10. 2. Eumelus equo refrigerato ſanguinem porcinum calidum cum uino infundi iubet. In libro quodam Germanico manuſcripto medicamentū inueni huiuſmodi: Verrem caſtratū pilis omnibus ruffis præditū & optimæ ualetudinis iugulato: ſanguinē olla recens exceptum, bacillo de iunipero rubra diu agitato, & agitando collectū ſanguinis grumū eijcito. Tum ramenta eiuſdem iuniperi inijcies, & baccas de iunipero rubra ſimiliter circiter uiginti quinq;. His addes parū agrimoniæ, (id eſt eupatorij ueterū,) item rutæ, phu, ſcabioſę, ueronicæ uulgò dictæ, pimpinellæ, cichorij, pulegij, ſingulorum manipulum. Quod ſi ſanguinis menſura ſextarios tres excedit, adijcies theriacæ uncias duas. ſin minor fuerit, pro portione ſanguinis theriacæ modum minues. (Sed omnia præparata eſſe debent, ut ſanguini adhuc à ſue calenti imponantur.) Permixtis omnibus, liquorem ſtillatitium elicito, quem diligenter ſeruatum in uitreo uaſe dies octo inſolabis, quod ſemel quotannis facies. durat enim circiter uiginti annos. Hunc liquorem experientia conſtat egregie prodeſſe aduerſus peſtem, apoſtemata capitis & laterum ſeu coſtarum, iecoris & pulmonis morbos, lienis inflationem, ſanguinem corruptum, febrim, tumores, cordis tremorem, hydropem, calores præter naturam, malos humores, & imprimis uenena & peſtilentem febrim. Bibet autem æger quocunq; ex prædictis morbis correptus, ligulæ menſuram, uel quatuor aut quinq; guttas, & ut inſuper ſudet curabit. Aliqui liquore ui ignis extracto ex ſanguine melis aduerſus peſtem utuntur. Cum porcus iugulabitur, is qui uerrucas habebit, ſanguinem eius ſubiecta ea corporis parte ſuſcipiat, dum adhuc calidus exilit, & mox ubi ſiccatus fuerit, ſtatim abluat: citum remedium experietur. Mulier ſanè remedium de ſcrofæ ſanguine faciat, Marcellus. Verendorum carbunculis cerebrum APRI uel ſuis, ſanguiſq; medetur, Plinius. Vbera circunlita ſanguine fœminæ ſuis, minus creſcent, Plinius. Porcellum diſſecans cruore mammas obline, amplius non augeſcent, Galenus Euporiſt. 2. 29.

¶ De adipe ſuillo: Serenus etiam ſeuum ſuillum dixit, ut Græci στέαρ χοίρειον: & recentiores ὀξύγγιον ad imitationem Latinæ uocis axungiæ. Marcellus axungiam ſuillam aliquādo nominat, ac ſi aliorū quoq; animaliū axungia dicatur, quod apud ueteres non reperio: nam noſtro ſeculo qui minus Latinè ſcribunt, axungiā uocant pingue quod inter cutē & carnē ſolidius cōcreſcit, in ſue, homine, mele, glire, mure montano, &c. Lardum uel laridū Latini carnem ſuillam appellant, non ſolam, ſed unà cum pingui ſuo, inde lardum pingue apud Plinium & alios legimus: & lardum cum pingui ſuo, apud Marcellum. aliquando pro pingui ſolo, unde Marcellus, lardū quod inter cutē & carnem macrā eſt. Plura de lardo dixi in F. Sed quia uidentur ſcriptores lardum & axungiam, ſiue adipem ſuillum, interdum indifferēter accipere, aut ſaltem eaſdem uires tribuere, nos quoq; non diſtinguemus loco, recitando de eis autorū uerba: hunc ſolum ordinē ſecuturi, ut primò agamus de remedijs eorū quum foris applicantur, ſecundo loco quum intra corpus ſumuntur. Adipem & ſeuum & pingue medici ferè confundunt, cum ueteres, tum noui. Sed ſeuum propriè ruminantia habēt, cętera adipē. Vtrunq; in fine carnis eſt, utrūq; concreſcit ac gelaſcit, & fragile eſt ſi refrixerit; pingue inter carnē

cutemq;

cutemq; est, succo liquidum, qui non gelatur, Hermolaus Corollario 286. Et mox Corol. 287. Adeps suillus (inquit) unguen, teste Palladio (Serenus etiam unguen pro axungia dixit) & axungia Latinè dicitur: & Græci quoq; usurpant, sed oxyngon ferè appellant, tracta origine ab axibus curruum per ungendis, quanquam est ubi Plinius aceti fecem oxyngion interpretatus esse uideatur. Et nos fortasse quibusdam locis autoritatem summi uiri nostro iudicio prætulimus. Alioqui Paulus Aegineta oxyngion pro axungia clarissimè uidetur intellexisse, in emplastro cui Phœnicite nomen est. Axungię nomen ad alia quoq; pinguia transferri, sed rarò comperi, Hactenus Hermolaus. A butyro proxima in communibus adipis laus est, sed maxime suilli, apud antiquos etiam religiosi. Certe nouæ nuptæ intrantes etiamnum solenne habent postes eo attingere. Inueteratur duobus modis, aut cum sale, aut syncerus: tanto utilior quanto sit uetustior. Axungiam etiam Græci appellauere in uoluminibus suis. Neq; est occulta uirium causa, quoniam id animal herbarum radicibus uescitur. Itaq; etiam fimo innumeri usus. Quamobrem non de alia loquimur sue, multò efficaciore fœmina, & quæ non peperit. Multò uero præstantior in APRIS est, Plin. Nostri pharmacopolæ ad ungenta quædam paranda, porcellum masculum lactentem castrant, eiusq; pinguedinem auferunt, illam maximè quæ in uentre intra carnem circa peritonæum habetur, pleriq; de porcello ruffo malunt. Vocant autem axungiam uulgò schmär, Galli oing quasi unguen. Colligebatur etiam à renibus, ut infra dicā. Alapis, id est axungia porcina, Syluaticus. Antiqui axungia maximè axibus uehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum utebantur, unde nomen, Plinius. Nostrates pro axungia seuum, butyrum, præsertim quod inutile alioqui & rancidum fuerit, & butyri fecem ac resinam abietis aut pini ad usum rotarum permiscent, quę quidem compositio illita scabiem quoq; in homine & serpiginem emendat. Synceram axungiam Plinius uocat, Serenus simplicem, quæ non est salsa: de qua semper intelligendum puto, ubi aliud non exprimitur. Salsæ usus non est, nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exulcerata, Plinius. Græci salsam στέαρ χοίρειον ταριχηρὸν uel ἡλισμένον uocant, uel μεθ' ἁλῶν τεταριχευμένον. nam alioqui τεταριχευμένον aliquando simpliciter inueteratum significare Cornarius docet: & apud Dioscoridem ab initio capitis de adipibus inuenio, στέαρ δίχα ἁλῶν τεταριχευμένον, id est sine sale inueteratus adeps. Et per se axungiam medici antiqui maximè probabant renibus detractam, & exemptis uenis aqua cœlesti fricabant crebro, decoquebantq; fictili nouo sæpius, tum demum asseruantes, Plinius. Suillus adeps & ursinus (ἄρκειος, ut Ruellius legit: meus Dioscorides Græcus ἄρνειος habet, id est agninus, ut Marcellus etiam & Hermolaus uerterunt: sed melius forte Ruellius, quoniam in fine capitis 79. legimus ὕειον & ἄρκειον, & de probatio, id est ouillo curando alibi [cap. 276.] agitur: & Marcellus etiam in annotationibus magis probat ut ἄρκειον legatur) hoc curantur modo: Recens, præpinguis, renibus potissimum detractus, in largiore aqua cœlesti & quàm frigidissima, exemptis tunicis, diligentissime manibus confricatur, & exprimendo fermè siccatur, subindeq; noua aqua abluitur. cæterum fictili capacitatis duplæ inditus, in aquam demergitur, & subditis leuibus prunis spatha mouetur: eliquatusq;, colo transfunditur in aquam: ubi uerò refrixit, & guttatim aquam omnem exclusit, in prælotum fictile demittitur, & infusa aqua leniter eliquari debet, & manu deprimi, quò facilius fæculentum uirus pessum eat. postea in pilam spongia madefactam transfunditur. Vbi coire cœpit, residens in imo sordes eximitur: tertio citra aquam eliquatur, repurgatusq;, fictili bene operculato, perquàm frigidis locis reponitur, Dioscorides interprete Ruellio. Caprinus adeps suillo calidior est. Hoc semper meminisse oportet, pro animalium temperatura semper existere differentias eius quæ in illis est pinguedinis, aut adipis. Igitur cum sus omnibus propè quadrupedibus in caliditate ac siccitate inferior sit, pinguedinem quoq; minus habet calidam, magisq; humidam, Galenus de simplic. 11. 4. Et mox, Pinguedo suis ut ad nos quidem largius humectare potest, sed non æquè excalfacere ut oleum: uerum pinguedinis suum talis est caliditas, qualis spectatur in nobis. Porrò taurorum adeps suillo multò calidior est & siccior. Quòd Dioscorides non rectè dixerit caprinum adipem adstringentiorem esse suillo, in caprino iam reprehendi Galeni uerbis usus. Vsus axungiæ est ad mollienda, excalfacienda, discutienda, purgandaq;, Plinius. Et rursus, Conuenit salsam magis emollire, excalfacere, discutere, utilioremq; esse uino lotam. E sue uetustissimus quisq; adeps sale conditus excalfacit, & emollit. elotus uino pleuriticis prodest. cinere aut calce exceptus, inflammationibus, fistulis ac tumoribus succurrit, Dioscor. Adipis suilli & uulpini eandem esse facultatem in Succidaneis Aeginetæ legitur: ego sæpe quidem indifferenter usurpari posse concesserim, semper & absolutè non item. uulpinus enim tum calidior suillo est, tum minus humidus. Cinis uitium cum axungia uetere contra tumores proficit: scorpionum & canum plagis cū oleo persanat, Plin. Castor marrubium, præsertim candidum, tunsum cum axungia ueteri uulneribus à cane factis illini iubet, Idem. Spuma nitri canum morsibus ex asinino aut suillo adipe medetur, Dioscorid. lib. 5. sed hîc adeps suillus materiæ potissimum uicem explere uidetur: ut in omnibus illis unguentis quæ argento uiuo axungiæ mixto, &c. aduersus Gallicum morbum paulò ante nostram memoriam parari cœperunt. Defenderit tamen aliquis, peculiarem quandam axungiæ etiam per se aduersus hanc luem inesse facultatem, qua scilicet, ut Plinius scribit, genibus etiam adalligata reddit ori saporem, ut expui uideatur. In rigore ceruicis poplites axungia illini Serenus iubet. Nicolaus Myrepsus etiam inter unguenta duobus ultimis ad scabiem inscriptis argentum uiuum addit, ultimo & antepenultimo etiam suillum adipē. Item sectione 47. quæ tota est de medicamētis aduersus

scabiem, Vnguẽto ultimo miscet adipem porcinum, hydrargyrum, oleum laurinũ & succũ fumariæ, hoc palmas manuum & plantas ualidè perfricari iubet ter die, sic malum per urinam abiturum. Vnde apparet unctiones uulgò usitatas contra Gallicum morbũ antiquiores esse quàm plerique putant. Lardum coctum cum pingui suo appositumque, potenter omnia expellit, quæ corpori inhæserint, si illic alligetur, Marcellus. Ad uulnus incurabile in quauis corporis parte: Buglosson herbam euellito, & succisas radices curiosè lotas in pila conterito, suillã axungiam adijcito, ac bene emolliens uulneri imponito, Galenus Euporist. 3. 160. Neruis uulneratis prodest, Terræ lumbricos indere tritos, Queis uetus & ranis sociari axungia debet, Serenus. Fracta ossa lardum elixum atque circunligatũ mira celeritate solidat, Plinius. Si cui fortè lapis teneros uiolauerit artus, Nectе adipes uetulos, & tritam chamæcisson, Serenus: uidetur autem suis adipem intelligere, nam & stercus luteæ porcæ ad idem prodesse mox subiungit. Axungia panis illinitur cum calce: item furunculis duritiæque mammarum. Rupta, & conuulsa, & spasmata, & luxata sanat. Clauos & rimas callique uitia, cum elleboro albo, Plinius. Vtilissimum contra inflammationes ulcerum adipe uerrino (axungiam) confici, & inungi putant utile: ijsque quæ serpant illinire cum resina, Idem. Axungia è sue quæ non peperit aptissime utuntur ad cutem mulieres. contra scabiem uerò admixto iumentorum seuo pro parte tertia, & pice, pariterque subferuefactis, Plinius. Cicatrices concolores facit cerusa admixta, uel argenti spuma. at cum sulphure unguium scabricias emendat, Idem. Glans intrita duritias quas cacoëthes uocant, cum salsa axungia sanat, Idem. Lac ficulnum cum axungia uerrucas tollit, Plinius. Ruta emendat uitiligines, strumas & similia cum strychno & adipe suillo ac taurino seuo, Idem. Parotidas sanat axungia, ammixta farina salsamentariæ testæ: quo genere proficit & ad strumas. pruritus & papulas in balneo perunctis tollit, Idem. Parthenium illinitur strumis cum axungia inueterata, Plinius. Idem alibi lapathum syluestre ad strumas cum axungia efficacissimum esse tradit. Suillus adeps ambustis igne medetur, Dioscor. abscessibus & ambustis, Auicenna. Syncera axungia medetur ambustis uel niue: pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo, Plinius. Et alibi, Vlceribus ex ambusto cum candido ouorum tostum hordeũ & suillo adipe, mire prodest. Combustis igni, Ordea uel franges (forte, friges) atque oui candida iunges. Adsit adeps porcæ, (mira est nam forma medelæ,) Iunge chelidonias, ac sic line uulnera succis. Quodque recens ussit glacies, axungia simplex Mulcet, & ex facili grata est medicamine cura, Serenus. Syncera axungia prodest cõfricatis membris: itinerumque lassitudines & fatigationes leuat, Plinius. Cinere de capillis muliebribus in testa crematis, addito adipe suillo, emendari aiunt sacrum ignem, sanguinem sisti illico, & formicationes corporũ, Idem. Perniones sarcit, APRInum uel suillum fel: cum adipe pulmo impositus, Plinius. Virides brassicarum caules unà cum radicibus suis cremati, lateris diutinos dolores impositi sanant, Dioscorides. ¶In pecorum etiam remedijs multiplex axungiæ usus est. Præfractis cornibus boum linteola sale atque aceto & oleo imbuta superponuntur, ligatisque per triduũ eadem infunduntur. quarto demum axungia pari pondere cũ pice liquida, & cortice pineo leuigatoque imponitur, &c. Columella. Si talum aut ungulam bouis uomer læserit, picem duram & axungiam cum sulfure & lana succida inuolutam candente ferro supra uulnus inurito, Idem. Boum attritis ungulis cornua ungendo aruina, medentur agricolæ, Plinius. Canum aures à muscis exulcerantur: in quæ ulcera coctam picem liquidam cum suillo adipe stillari conueniet. hoc eodem medicamine contacti ricini decidunt, Columella. Ad mentiginem in agnis uel hœdis, quibusdam placet æruginis tertiam partem duabus ueteris axungiæ portionibus commiscere, tepefactoque uti medicamine, Idem. Ad scabiem equi hyemalem, & in cruribus, rappas uocant: Axungiam igne liquatam infundes in frigidam: & rursus exemptæ subactæque, admiscebis sulfur quàm tenuissime derasum, & iterum subiges, & inunges. tertio die crustulas scabiei perfricando aperies, & quotidie inungere perges, Manuscriptus quidam liber Germanicus. Quidam cum suppuratione in bubus inusserunt, urina uetere eluunt, atque ita æquis ponderibus incocta pice liquida cum uetere axungia linunt, Columella. Sanguis demissus in pedes boum, nisi emittatur, saniem creabit. Locus primo ferro circũcisus & expurgatus, deinde pannis aceto & sale & oleo madentibus inculcatis, mox axungia uetere & seuo hircino pari pondere decoctis, ad sanitatem perducitur, Idem. Hæc de brutorũ remedijs per axungiam. ¶Fabalium siliquarum cinis ad coxendices, & ad neruorum ueteres dolores, cum adipis suilli uetustate prodest, Plinius. Medicorum aliqui axungia admixto anseris adipe taurorũque seuo & œsypo ad podagras uti iubent. si uerò permanet dolor, cũ cera, myrto, resina, pice, Idem. Et rursus, Axungia podagricis prodest mixto oleo uetere, contrito unà sarcophago lapide, & quinquefolio tuso in uino. uel cum calce, uel cum cinere. Facit & peculiare emplastrum 85. pondo. C. spumæ argenteæ mixtis. (quod ita ferè est, ut axungiæ ponderis sint partes sex, lithargyrij septẽ.) Adeps suilla cum aqua & cumino subacta, podagricis opitulatur, Sym. Sethi. Medetur axungia & capillo fluenti: & ulceribus in capite mulierum, cum gallæ parte quarta: & infumata pilis oculorum, Plinius. Axungia porcina insulsa apud Aeginetam medicamentis ad alopeciam miscetur. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat, Plinius. Lingua (aliâs Lingulaca) herba, nascitur circa fontes: radix eius combusta & trita cum adipe suis, adijciunt ut nigra sit & sterilis (aliâs, ut nigra sit & nunquam peperit,) alopecias emendat ungentium in Sole, Idem. Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe suillo mixtus, aut syncerus ex aceto, Idem. Scrofina adipe recenti si quis contritos (contrita)

angulos

angulos oculorum, interius exteriusq́ inunxerit, uermiculos qui noxij sunt oculis potenter educit, Marcellus. Axungia infumata (in fumo ſuſpenſa) pilis oculorum (defluentibus nimirũ, ut & alopeciæ,) medetur, Plinius. Ad aurium dolorem quæ pus emittent, laridum uetuſtiſſimum teres in mortario, & ſuccum illum lana delicata collectum in auriculam immittes, & ſubinde aqua calida fouebis, & iterum ſuccum illum infundes, mira uelocitate ſanabis, Marcellus. Si maior ſit dolor aut grauitas aurium, lardum pingue inſtillant, Plinius. Ad acerbos dolores aurium: Subactum oleo adipem (στέαρ*, cum aſteriſco appoſito, qui locum deprauatum uel mutilum indicat. deeſt enim animalis nomen, ſuis ut puto, aut uulpis:) infundito: & ſpongia locum occludito: bene facit & ad neruorũ morbos ex uulpino adipe atq́ ſuillo (ἴν, uox corrupta, pro qua interpres legit ὑὸς) æqua portione mixtis remedium, Galenus Parabilium 2.4. Pingue laridi (laridum) quod inter cutem & carnem macram eſt, ſi parotidibus adponatur, & illic ligetur, cito ſanabuntur, Marcellus. Axungia (uetus, Marcel.) ſanat parotidas ammixta farina ſalſamentariæ teſtæ, (cum teſta uaſi ſalſamentarij,) ſubacta & adpoſita, Plinius & Marcellus. Sideritis cum axungia ueteri parotidas ſanat, Plinius. Si quod tuberculum in collo naſcatur, uinum & lardum ſimul in olla calefacies, & ſubinde gargarizabis, Obſcur. In rigore ceruicis, Geminus mulcebitur unguine poples. Hinc longum pariter neruos medicina ſequetur, Serenus. Vnguen axungiam ſignificare ſupra diximus. Penetrare autem huius illitionis uim ad ceruicem minus mirum, cum Plinius ſcribat axungiam genibus adalligatam reddere ori ſaporem, & expui uideri: cuius uero rei gratia id fiat non expreſſit. alibi quidem axungiam genibus dolentibus cum geniſta imponi prodidit. E ſue uetuſtus uino elotus adeps pleuriticis prodeſt, Dioſcorid. Rutæ adeò peculiaris in teſtibus effectus eſt, ut ſylueſtri ruta cum axungia ueteri illitos ramices ſanari prodant, Plinius. Axungia antiqui maximè axibus uehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum utebantur, unde & nomen: ſic quoq́ utili medicina cum illa ferrugine rotarum ad ſedis uitia uirilitatisq́, Idem. Geniſta tuſa cum axungia genua dolentia ſanat, Plinius. Suillus adeps contra uuluæ & ſedis uitia idoneus eſt, Dioſcor. Syncera (id eſt non ſalſa: adipes enim ſalſi utero non conueniunt, Dioſcoride teſte) axungia partus in abortum uergentes nutrit, collyrij modo ſubdita, Idem. Periſtereon appoſita in adipe ſuillo recenti, ſtrangulatum à uuluis menſiumq́ difficultatem emendat, Plinius. Si dolor & ulcera in matrice ſint, ſpongia aut molli lana in calidam intincta locos expurgabis, &c. poſtea reſina & adipe ſuillo mixtis ſimul illinito ſæpe interdiu ac noctu, Hippocrates lib. 1. de morbis muliebribus. Et paulò poſt, Si uero uehementer exulcerati fuerint loci, &c. collutis eis purgatisq́ reſinam ac mel & pinguedinem ſuillam illinito. In libro etiam de natura muliebri ad neſcio quos uteri affectus, (neq́ enim ſatis exprimitur:) capræ cornu, & gallam, & adipem ſuillum ac cedriam ſuffiri iubet. ¶ Vinum ſalſum cum adipe ſuillo recente contra hyoſcyamum bibitur, Dioſcorid. Lardum eiusq́ decocti potum his qui bupreſtin hauſerint auxiliatur, Plinius. Iis qui argentum uiuum biberint lardum remedio eſt, Idem. Phthiſicis medetur macræ ſuis fœminæ herbis paſtæ lardum, Plinius. Ad phthiſin, Proderit & ueteris ſeui pila ſumpta ſuilli, Serenus. Axungiæ ſuillæ uetuſtæ unciæ tres ex uini uetuſtiſſimi cotyla una decoctæ, potui phthiſicis datæ potenter remediantur, Marcellus. Axungia datur etiam phthiſicis unciatim, cum uini ueteris hemina decocta, donec tres unciæ è toto reſidant: alij & mellis exiguum adijciunt, Plinius, Et rurſus, Axungia uetus etiam phthiſin in pilulis ſumpta ſanat, quæ ſine ſale inueterata eſt. Omnino enim non niſi ad ea quæ purganda ſint, aut quæ non ſint exulcerata, ſalſa petitur. Quidam quadrantes axungiæ & mulſi in uini cyathis tribus decoquunt contra phthiſes, quintoq́ die picem liquidam in ouo ſumi iubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & ſcapulis eorum qui phthiſin ſentiunt. Tantaq́ eſt uis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os ſapor, eamq́ expuere uideantur. Et alibi, Ad tuſſim ueterem recens axungia decoquitur quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle. Cœliacis dantur lutea ouorum trium (cum) lardi ueteris & mellis quadrantibus, uini ueteris cyathis tribus, trita ad craſſitudinem mellis, & cum opus ſit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota, Plinius. Equo tuſſienti offas è ſuillo adipe butyro & melle illitas, per os inſere, Hippocrates in Hippiatri. Offæ de adipe ſuillo ueteri uino uetere madefactas equo ob uiam aut curſum exæſtuanti (cauſonem patienti) per os dabis, Hierocles. Axungiæ pars una tribus partibus hyſſopi permiſta, in fauces uitulorum demiſſa, lumbricos pellit, Columel.

¶ Si lingua & fauces morbo epidemio nigreſcant, (quem noſtri à colore uocant die brüne,) linguã ſaluberrimè perfricari pollicentur interiore parte pellis laridi, ſic extrahi nimium calorem. Eam pellem ſi poſtea canis obiectam deuorauerit, ægrotabit aut forte morietur, ſi ualde infectus fuerit homo cuius defricata eſt lingua. Si opus uidebitur, duabus aut pluribus huiuſmodi pelliculis deinceps linguam ægri perfricandam curabimus, Obſcurus.

¶ Lupino adipe uel medulla ſuum fricari oculos contra lippitudines præcipiunt, Plin. Coitus ſtimulant medullæ ſuum hauſtæ, Idem.

¶ In ambuſtis prodeſt ſetarum ex ſuibus è penicillis tectorijs cinis cum adipe tritus, Plin. Penſiculi cinis ſiſtit ſanguinem uulneris nimium fluentem, Serenus. Ad procidentem ſedem: Sedi uino prius ablutæ picem aridam tritam, uel ſetas porcinas uſtas & tritas apponito, Aëtius 14. 6.

¶ Fractis oſſibus præſentaneus maxillarum APRI cinis uel ſuis, Plinius. Vlcera (in tibijs cruribusq́) quæ ſerpunt maxillarum APRI uel ſuum cinis ſanat, Idem. Oſſa ex maxillis APRI uel

ſuis domeſtici uruntur, ulceraq́ꝫ pernicioſa crurum illo cinere aſperguntur, Marcel.

¶ Contra ſerpentes laudatur APRI adeps cum melle reſinaq́ꝫ: ſimili modo uerrinū iecur exemptis duntaxat fibris quatuor obolorum pondere, uel cerebrum in uino potum, Plin. Contra carbunculos ſuis fœminæ cerebrum toſtum illitumq́ꝫ proficit, Idem. Verendorum carbunculis cerebrum APRI uel ſuis ſanguisq́ꝫ medetur, Idem. Verris cerebrum coctum & cum melle adpoſitum carbunculos in ueretro efficaciter ſanat, Marcellus. Aut teneris cerebrum gingiuis illine porci, Serenus ad infantes dentientes. ¶ Oſſicula in capite porci duo naturaliter forata inueniuntur, id eſt unum in dextra parte, & aliud in ſiniſtra, quæ reperta & repoſita, & cum opus fuerit licio ſuſpenſa, medelam capiti prout inuenta ſunt præſtant: id eſt dextrum dexteræ parti, & ſiniſtrum ſiniſtræ: ſed præter te & ægrum oſſicula tertius non contingat, quæ ad hanc neceſſitatem colligi diligenter & ſeruari debent, Marcellus. ¶ Auriculæ porcinæ os perforatum collo alligatum à tuſſi futura cuſtodit, Galenus Euporiſt. 2. 43.

¶ In ſuillo uentre gobius recens decoquitur ad alui deiectionem: Vide in Gobio ex Dioſcoride.

¶ Ebrietatem arcet pulmo APRI aut ſuis aſſus, ieiuni cibo ſumptus, eo die, Plinius. Suillus & agninus pulmo impoſitu attritus à calciamentis contractos, ab inflammatione tuetur, Dioſcorid. calciamentorum attritus ſanare creduntur, Galenus, Sym. Sethi & Hali. Clauos & rimas calliq́ꝫ uitia pulmo APRINVS aut ſuillus ſanat, Plinius. Perniones urſinus adeps rimasq́ꝫ pedum omnes ſarcit, &c. item APRINVM uel ſuillum fel: cum adipe pulmo impoſitus, Idem.

¶ Suis iecur cum uino ſumptum uenenatorum morſibus medetur, Symeon Sethi. Contra ſerpentes auxiliatur uerrinum iecur (inueteratum cum ruta potum ex uino, ut APRI quoq́ꝫ) exemptis duntaxat fibris quatuor obolorum pondere, Plinius. Vitia quæ in uerendis ſerpunt, iecur ſuis uel APRI combuſtum maximè iuniperi ligno & arrhenico ſanat, Plinius. Aluum ſiſtit ſuillum iecur aſſum: uel APRINVM ex uino potum citra ſalem recensq́ꝫ, Idem. Iecur uerrinum recens combuſtum contritumq́ꝫ ad ſummam leuitatem, cum uino, ſed ſine ſale potui datum, efficaciter ſupprimit nimiam deiectionem, Marcel. ¶ De lapillis qui in iecore ſuis reperiuntur, uide in Apro G.

¶ Dioſcorides ubi de felle in genere tractat, taurinum ſuillo efficacius eſſe ſcribit. Suillum fel (inquit Galenus de ſimplic. 10. 12.) minimè uehemens eſt, ita ut ulceribus etiam non intolerabile ſit: & ſanè magis aquoſum quàm ullum aliud uidetur, præterquam ſylueſtrium ſuum & montanorum: quorum ut caro tota calidior ſicciorq́ꝫ eſt, (quàm uulgarium,) ſic etiam fel. Pro felle ſuillo, fel perdicis, Antiballomena apud Aeginetam. Infirmius (humidius, Hali) eſt cæteris, Auicenna. Maturat & uenenoſis morſib. prodeſt, & prauos humores ſoluit, Hali. Articulorum attritis fel APRorum uel ſuum linteo calefacto impoſitum prodeſt, Plinius. Vetuſtam porriginem mirè adimes, ſi herbæ cyclaminis ſucco ſulphuris aliquantum miſcueris & fel ſcrophinum, atq́ꝫ inde caput in balneo bene perfricabis, Marcellus. Ad euulſos palpebrarum pilos, ne renaſcantur: Suis maſculi fel & adipem eiuſdem, in fictile nouum denſiſſimum leuigatiſſimumq́ꝫ coniicito, atq́ꝫ aceti acerrimi & olei alini (amygdalinum interpretantur) utriuſq́ꝫ trientem infundito, denſioriq́ꝫ linteo circunligato, & ſinito uſque ad dies ſeptem, deinde effundens in mortarium tundito, & habebis tanquam aurum, quod etiam toti corpori conferet, (pro pſilothro, uel ne pili euulſi renaſcantur,) Aëtius 7. 67. Panos & apoſtemata in quacunq́ꝫ parte diſcutit fel urſinum ſiue uerrinum, Plinius. Ad ægilopas, Fel porcinum ſicca & appone, Galenus Euporiſt. 2. 106. Suillum fel contra aurium ulcera, reliquaq́ꝫ omnia, magno uſu aſſumitur, Dioſcorid. Suillo felle aliqui utuntur ad ulcera aurium non improbando remedio, quo tu quoq́ꝫ utêris ubi nullum compoſitum adfuerit, ſunt enim innumera. Cæterum pro affectionis magnitudine aliud etiam alterius animantis fel conuenire poterit. Nam cum ulcus & diuturnum fuerit, & ſaniem ac pus multum habuerit, aliud etiam magis exiccans fel tolerabit, quale eſt ouium paulo acrius ſuillo, eoq́ꝫ magis caprinum, cui ferè ſimile eſt urſinum & bubulum, Galenus de ſimplic. 10. 12. Aurium dolori & uitiis medetur fel APRI uel ſuis, uel bubulum cum oleo cicino & roſaceo æquis portionibus, Plinius. Ad aures quæ grauiter dolent & uetera uulnera intrinſecus habent, mellis optimi unam partem, aceti acerrimi duas partes confuſas decoques feruoribus tribus, & longius ea ab igne remouebis, donec commotus feruor conquieſcat: tum nitrum addes eo uſq́ꝫ donec ex uapore cognoſcas nitrum reſediſſe, & iterum leni igne recoques, ne efferueat: tunc addes fel hircinum, uel aprugnum, uel uerrinum aut porcinum, dummodo non de ſcrofa, & commouebis & iterum concoques, ac tepefacies, & inde quantum ſatis eſt auribus infunde, Marcellus. Verrinum fel in mali punici cute ſicca tepefactum, infuſumq́ꝫ, purulentas auriculas expurgat, Marcellus. Suis manſueti fel pari mellis ad carbones cocti portione admiſtum tepidum infunde, Galenus Euporiſt. 3. 3. Porcæ fel quæ nondum peperit cum mellis æquo pondere ad aurium uitia laudatur, Alexander Benedictus. Lienem ſedat fel APRI uel ſuis potum, Plinius. Fel ſuis arefactum mariſcis ſeu hæmorrhagiis medetur, (αἱμοῤῥαγίων ἰατοῦ, forte legendum αἱμοῤῥοΐδας) Symeon Sethi Gyraldo interprete. Perniones APRINVM uel ſuillum fel ſanat, Plinius. Ad grappas, quæ ſunt fiſſuræ quædā in pedibus equorum, aliqui fel maialis cum tribus ouorum uitellis miſcent & ſuperilligant, malum ſic una nocte pellendum promittentes.

¶ Ciet urinam ueſica ſuis, ſi terram non attigerit, impoſita pubi, Plinius. Veſſica uerrina cocta uel uſta comedenda aut bibenda efficaciter datur ei qui urinam ſuam non poteſt continere, Marcel.

Alij ad idem APRI uesicam commendant, ut pluribus in eius historia dicetur. Ad ulcera manantia capitis, quæ uulgò tineas uocant, nostri den grind: Vesicam maialis cum urina sua accipies, & inijcies in eam axungiam minutatim concisam, & salis multum addes, donec ferè albescat. Postea uesicam diligenter ligatam in horto defossam sub terra ad cubiti ferè profunditatē quadraginta aut quinquaginta dies relinques donec bene computruerit coagulata in ea materia. Hanc postea in patella liquabis, & redditum inde unguentum seruabis. Oportet autem caput sic exulceratum, primum lixiuio abluere, & cum bene siccatum fuerit inungere, idq; per hebdomadem tertiò repetendum est. Sic breui tempore corrupti capilli defluent & subnascentur noui. Cæterum lixiuium initio quidem merum adhibeatur lauando capiti, postea uero dilutum, ne nimia acrimonia lædat. Capiti interim à frigore cauendum, Germanicus liber manuscriptus. Si cornu perfractum hiet, (Si thlasma in ungula equi apertum sit,) post cætera remedia, &c. ubi calor conquieuerit suilla uesica dehiscentem locum indues, & ubi non amplius claudicârit, resolues, Pelagonius in Hippiatr. 101.

Contra comitialem morbum dantur suum testiculi inueterati tritiq; in suis lacte, præcedente uini abstinentia & sequente continuis diebus, Plinius. Testiculos uerris Bartolemæus Montagnana miscet medicamento cuidam melle excipiendo, ad coitum in uiro & conceptum in muliere promouendum. Ad urinæ incontinentiam: Magi uerrini genitalis cinere poto ex uino dulci demonstrant urinam facere in canis cubili, ac uerba adijcere, ne ipse urinam faciat, ut canis in suo cubili, Plinius, & similiter Marcel. sed superstitionem de mingendo in canis cubile omittit. Eandem (urinæ incontinentiam) uesica fœminæ suis cumbusta ac pota cohibet, Plinius. Memini audire quosdam è uulgò pueris contra hoc uitium uuluam scrofæ diutissimè coctam in cibo dare. Contra dolores aurium, uirus uerrinum è scrofa exceptum, priusquam terram attingat, prodest, Plinius. Verris cum scrofam saliet, priusquam in terram destillet de uerendis eius, uirus exceptum tepefactumq; & cum aquę modico auriculæ inditum, quamuis molestos dolores releuat: quod etiam circa auriculam inlitum, plurimum prodest, Marcel.

¶ Sicca lippitudo lumbulis suum tostis atq; contritis & impositis tollitur, Plin.

¶ Ad tussientes adsiduè: Pernam contundens & instar farinæ in locum affectum spargens, iuuat. hoc idem & sanguinis ex ore eiectioni succurrit egregiè, Galenus Euporist. 2. 22. Perna porcina eius'ue iusculum, miscetur medicamentis ad podagram imponendis apud Aëtiū 12. 43. Emplastrum diapternes, hoc est ex perna, quod tofos soluit: Pernæ suillæ ueteris pinguis, guttæ ammoniacæ, casei ueteris uaccini aut caprilli, seui taurini, apochymatis quæ est nauis rasura, singulorum libra: medullæ ceruinæ unciæ viij. œsypi cerati unciæ tres, cyprini olei unciæ sex, uini Aegyptij quod satis est, Aegineta lib. 7. cap. 17. de emplastris. Ossa ex acetabulis pernarum circa quæ coxendices uertuntur, dentifricij usum præbent. Iisdem sanari dimissis in fauces iumentorum uerminationes notum est: sed & combustis dentes confirmari, Plinius. Pernæ scrofinæ os quod est amplissimum combustum tritumq; optimum & salubre dentifricium præstat. gingiuas enim siccat, & adstringit, dentesq; ab humoris iniuria & tumore defendit, Marcel. Decoctum κωλῆνος χοιρείας, id est pernæ suillæ, equo purgando per triduum duabus quotidie cotylis infunditur, docente Absyrto in Hippiatricis cap. 128. Si equus malide humida laboret succum pernæ suillæ cum pedibus decoctæ per os infundes, mensura duarum cotylarum, percolatum & melle mixtum, ac ouis simul agitatis. Idem utiliter per sinistram narem infunditur, Hierocles in Hippiat. cap. 2. Vegetius 1. 56. in potione equi prophylactica adhibet acronem salsum porci pinguis, uel longanonem. In perna suis articulos esse diximus, quorum decoctum ius facit urinæ utile, Plin.

¶ Suis talus comburitur, dum è nigro albescat: qui tritus & potus inflationibus coli, longisq; torminibus medetur, Dioscorides: mederi fertur, Galenus. Talum suillum ustum & tritum, totum ex aqua bibendum præbe, Aëtius 9. 31. inter remedia ad colicam. Talus suis ustus discutit quæ in uentriculo fiunt inflationes, & cephalalgiam, id est capitis dolorem dissoluit, Symeon Sethi. Talorum suis uel APRI cinis, clauos & rimas callíq; uitia sanat, Plin. Est etiam proditum, quod si os (ὀστοῦν) suspensum fuerit quartana affectis, eos melius habituros, Idem: sed de quo osse loquatur, incertum: proximè enim ante adipem tali meminerat.

¶ Ossa ex ungulis suum combusta, dentifricij usum præbent: item ossa ex acetabulis pernarum circa quæ coxendices uertuntur: ijsdem combustis dentes confirmari notum est, Plinius. Ossium ex ungulis porcinis combustorum cinis, pro dentifricio habitus, plurimum confirmandis dentibus prodest, Marcel. & Auicen. Dentifricium fit ex cinere cornu ceruini aut ungula porcæ torrida, Serenus. Porci ungularum ossa combusta tritaq; & cribrata, adiecto nardo & folio, frictione frequenti dentes candidissimos præstant, Marcel. Vrinæ incontinentiam cohibet ungularum APRI uel suis cinis potioni inspersus, Plinius: APRI ungula usta ex uino, Galenus Euporiston. 3. 257. Vngula porcina combusta ad cinerem, postera die ex uino hausta, mirabiliter dysenterico prodest, Marcel. Aluo soluendæ mercurialis decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto, nec non cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius, Plinius.

¶ Lacte suis poto cum mulso adiuuantur partus mulierum: per se uero potum, deficientia ubera puerperarum replet, Plinius. Suillum lac ex melle potum partus accelerat, Galenus Euporist. 2. 58.

utiliſſimum eſt teneſmo, dyſenteriæ, nec non phthiſicis. hoc & mulieri ſaluberrimum qui dicerent fuerunt, Plinius. Contra comitialem morbum dantur ſuum teſticuli inueterati tritiꝗ in ſuis lacte præcedente uini abſtinentia, & ſequente continuis diebus, Idem. Chamæleontis feminis ſiniſtri uel pedis cineri ſi miſceatur lac ſuillum, podagricos fieri illitis pedibus magi ſcripſerunt, Plinius.

¶ Non eſt occulta uirium axungiæ cauſa. quoniam id animal herbarum radicibus ueſcitur. itaꝗ etiam fimo innumeri uſus, Plin. Ad morſus uenenatos ſuillum recrementum aceto coctum utiliter imponitur, Aëtius. Pro hyænæ ſtercore ſubſtitui licet porcinum, Aëtius in emplaſtro quodam contra crocodili morſum. Stercus ſuis impone aduerſus ictum ſcorpij aut alterius reptilis, Anatolius in Hippiatricis. Si bouem aut aliam quadrupedem ſerpens momorderit, melanthij acetabulũ, & quod medici uocant ſmyrnium, conterito in uini ueteris hemina. id per nares indito, & ad ipſum morſum ſtercus ſuillum apponito. Idem homini facito, ſi uſus euenerit, Cato. Stercus ſuillũ recens & mel Atticum nonnulli cum uino miſcent, & calefactum quaſi cataplaſma inducunt, addentes urinam humanam, ad ictus uirulentos, Vegetius 3. 77. Stercus ſuillũ iumentis propinatur contra uenenoſos morſus, Ibidem. Vide inferius inter remedia ex hoc fimo intra corpus ſumpto. Fimus ſuillus in teſta arefactus & tritus, & cum oleo impoſitus, mirè ſanat liuores, Marcellus. Luxatis recens fimum APRINVM uel ſuillum medetur, Plinius: Dioſcorides ſuis ſylueſtris fimum cum cerato roſaceo luxatis mederi ſcribit. Fimum recens ſuum, uel inueterati farina illinitur uulneribus ferro factis, Plinius. Ad uulnus dulce, Suillum fimum cum oleo & acri aceto miſceto, & locum prius ſetaceo panno excoriatũ inungito, Galenus Euporiſt. 3. 190. In ambuſtis prodeſt APRINVM aut ſuillum fimum inueteratum, Plin. Prurigini, papulis & ſcabiei arcendis, Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis. Sic pauidum corpus dextra parcente foueto, Serenus. Puſtulis ſuilli fimi cinis aqua illitus medetur, Plinius. Fimum ſuillum in teſta calefactum, tritumꝗ cum oleo, duritias corporum omnes tollit optime, Plinius. Clauos & rimas calliꝗ uitia, fimum APRI uel ſuis recens illitum, ac tertio die ſolutum ſanat, Idem. Fimus APRI uel ſuis domeſtici recens impoſitus, & poſt tertium diem ſolutus, efficaciter clauos, uerrucas & callos aufert, Marcellus. Stercus ſcrofinum uino immixtum cum roſa liquida, id eſt, roſæ ſucco, lendes pedunculosꝗ diſcruciat, Marcellus. Suillum fimum comburito, & cinerem melli admiſceto, caputꝗ raſum inungito, ac ſuper braſſicæ folia dato, Galenus Euporiſt. 3. 285. Si cui fortè lapis teneros uiolauerit artus, Non pudeat luteæ ſtercus perducere porcæ, Serenus. Si ſanguis profluat iumentis, ſuillũ fimum ex uino infundendum, Plinius. Ad hæmorrhagiam ex uulnere, Fungus quem crepitum lupi uocant, cum ſtercore porci gramina paſcentis tritus & calidus appoſitus plagæ, ſanguinem ſiſtit, ſed intra triduum remoueri non debet, Ruſius hippiatros. Ad cynanchen, id eſt, anginam equorũ, Stercus ſuillum melle permixtum illine. ſit autem mellis tantum ut ſtercus occultetur, Hierocles. Stercus porcinum ſiccum inligatum phœnicio & collo ſuſpenſum, tuſſem moleſtiſſimam ſedat, Marcellus. Mulieri ſi mammæ inflentur à partu, ſuillum ſtercus cum aqua tritum inunge, Nicol. Myrepſus. Cum oleo perfrictum & in teſta calefactum, & inguinibus impoſitum plurimum prodeſt, Marcellus. Vitia quæ in uerendis ſerpunt, ſuilli fimi cinis ſanat, Plinius. Inflationi uuluæ fimũ APRINVM ſuillúmue cum oleo illini prodeſt, Idem. Vlcera ſanat in tibijs cruribusꝗ adeps urſinus cum rubrica: quæ uerò ſerpũt, fimum ſuum illitum ſiccum, Idem. Spaſmata & percuſſu uitiata, fimo APRINO curant uere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotáue uulneratos: & quoquo modo ſanguine contuſo, uel ſi recens illinatur. Sunt qui incoxiſſe aceto utilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratisꝗ & euerſis, ex aceto ſalutarem promittunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Feruntꝗ & Neronem principem hac potione recreari ſolitum, cum ſic quoꝗ ſe trigario approbare uellet. Proximã ſuillo fimo uim putant, Plinius. ¶ Remedia ex ſuccerda in corpus ſumpta. Farinam eius in potu ex aceto ſalutarem eſſe ruptis, conuulneratisꝗ & euerſis promittunt, ut iam proximè ex Plinio recitaui. Iumentis propinatur contra uenenoſos morſus, Vegetius 3. 77. Forinſecus quidem uenenoſis morſibus & ictibus ſalubriter imponi in præcedentibus dictum eſt. Equo & boui ſæpe exitialem eſſe ſuis fimum ſi fortè comederint, in ipſorum hiſtoria diximus. quamobrem miretur aliquis idem inter remedia recenſeri. atqui non ſimpliciter ſuis, ſed ægræ ſuis fimum noxium eſſe ſi deuoretur intelligendũ eſt, quod Columella expreſſit, Vegetius non item. Idem Vegetius 3. 9. ſtercus ſuis bibendum præbet iumento cui natura excidit. Colo medetur ſuilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decoctæ, Plinius. Memini etiam alibi uel legere uel audire ſtercus ſuillum aduerſus colicam ualere experimento cognitum eſſe. Sed contra hunc affectum alij etiã alia excrementa præbent, bouis, equi, gallinæ. Dyſentericis & cœliacis auxiliatur APRINI uel ſuilli uel leporini fimi cinis inſperſus potioni tepidæ uini, Plinius. Sunt qui phthiſicis ſuum fimi cinerem profuiſſe ſcripſerint in paſſo, Idem. Lumborum dolores, & quæcunꝗ alia mollire opus ſit, urſino adipe perfricari conuenit: cinerem APRINI aut ſuilli fimi inueterati aſpergi potione uini, Plinius. Ad ſtranguriam equi, Stercoris ſuilli uncias quatuor cum uini ſextario permiſce, & colatum in potu dato, ſtatim pellet urinam, Hierocles. Inflationi uuluæ fimum APRINVM ſuillúmue cum oleo illini prodeſt. efficacius ſiſtit farina aridi, ut aſpergatur potioni, uel ſi grauidæ aut puerperæ torqueantur, Plinius.

¶ Aduerſus panos & apoſtemata in quacunꝗ parte, urina ſuum in lana impoſita medetur, Plin.

Remedium

Remedium ad achôras, id est, ulcera manantia capitis ex uesica maialis cum urina sua, superius inter remedia ex uesica exposui. Vrina uerris in fumo arefacta ex aceto mulso pota bene facit ad comitialem morbum. esto autem urinæ portio ad Aegyptię fabæ magnitudinem, sed optima est APRI, Galenus Euporist. 2. 3. Lotium porcorum prodest albedini oculorum. sed eius proprietas est ut calculos frangat, &c. Hali. Vrina porci frangit lapidem in renibus & uesica, & prouocando educit ex ambobus, Auicenna. Lotio suillo locum inguinum dolentem adsidue perungue, aut cum eo lanam succidam adpone, statim medebere, Marcel.

¶ Verris spuma recens cum aceto luxatis illinitur, Plin.

¶ Virus seu semen genitale uerris: uide supra in Genitalibus.

H.

a. Sus quin à Græco σῦς oriatur, nemo dubitat. Isidorus tamen parum idoneus scriptor dictam ait suem, quòd pascua subigat, id est terra subacta escas inquirat. Nam setigeris subus acre uenenum est, Lucretius de quouis unguento odorato. Suem lactentem pro porcello lactente Solinus dixit cap. 23. Pecus chordum & chordum suem dicimus, ut Græci ὄψιγονον, Hermolaus. Amisso nomine lactentis dicuntur nefrendes, ab eo quòd nondum fabam frendere possint, id est frangere. Porcus enim Græcum nomen est antiquum, sed obscuratum, quòd nunc eum uocant χοῖρον, Varro de re rust. aliqui nefrendem interpretantur castratum, ut supra dixi in E. Sunt qui dictum putent porcum quòd porrecto rictu pascatur, & terram dum herbarum radices rimatur, latius porrigat. Porcus quod Sabini dicunt à primo porco poride porcus, nisi à Græcis quòd Athenis in libris sacrorum scriptum est, & procæ porco, Varro de lingua Lat. Porcus, quasi spurcus, cœno enim limoq́; se uolutat, Isidorus. Vergilius fœmin. gen. porcam pro porco dixit, ut adnotauit Seruius, &c. Vide infra in h. ubi de sacrificijs ex sue. Porcum & porcam semper de domesticis dici, non indoctus quidam annotauit: Albertus porcum syluestrem pro apro posuit: & sic forsitan dici potest, cum Grę cè etiam Hipponax ἀγρίαν χοῖρον dixerit: & Galli aprum porc sanglier, quasi porcum singularem appellant. Vide in Apro a. Depubem, porcum lactentem, qui prohibitus sit pubes fieri, Festus. Porcetra (aliâs Porceta, ut Hermolaus legit) quæ semel peperit, Festus: scropha quæ sæpius, Hermolaus. Biseta porca dicitur, cuius à ceruice setæ bifariam diuiduntur, cum iam esse incipit maior sex mensium, Festus. Porci sectarij, nominantur à Catone de re rust. cap. 150. de ueruece sectario dixi in Veruece A. Sucula, diminutiuum à sue. Cum sucula & porculis, Plautus Rud. Bituricis ueruex, Heduis dat sucula signum, Alciatus. Scoppa Italice interpretatur, porchetta, porcella, frisinga. Porcellus diminutiuum apud Suetonium, Varronem & alios. Porculus, apud Plautum Menęh. Est & porculus marinus Plinio memoratus. Abundat porco, hœdo, agno, &c. uilla locuples, Cicero de senect. porco, id est porculo & lactente. Columella porcum lactentem dixit. Et alibi, Quum iam herbæ (inquit) solidiores sunt, ut & firma lactis maturitas porcis contingat, & quum defierint holeribus ali, stipula pascantur. Sus triginta porcos peperit, Varro. Scrofæ nutricare octonos porcos paruulos primò possunt, Idem. Candidulus porcus, Iuuenalis Sat. 10. Epicuri de grege porcus, Horat. 1. epistola. Ex recentioribus quidam porcellum, porci catulum dixit, nescio quàm rectè: ipse quidem non probo: catulos enim dicimus, uel propriè, nempe canum: uel impropriè, in quibus scilicet proprium non habemus. Germani porcellum dicunt ein färle, uel färckel. Cum porci depulsi sunt à mamma à quibusdam delici appellantur, (δέλφακες, ἡμίχοιροι: uide paulò post inter Græca uocabula suum) neq; iam lactentes dicuntur. qui à partu decimo die habentur puri, ab eo appellantur ab antiquis sacres, quòd tum ad sacrificia idonei dicuntur primum, (ut in h. pluribus dicetur,) Varro. Verrem ad hominem masculum transtulit Plautus Milit. Audin' tu mulier? Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico, nisi huic uerri affertur merces, Non hic seminio suo quanq; porculenam partiturus est. Verrinum iecur, Plinius. Fœcundius pecude nihil natura genuit, Cicero 1. de Nat. de sue.

¶ Sus Græcè dicitur ὗς, olim θύτης ab illo uerbo dictus, quod dicitur θύειν, quod est immolare, (&c. uide plura in h.) Varro. Suem Græci hyem uocant, & syn & hyn, aliquando thyten, quòd à suillo pecore antiqui principium immolandi sumpserint, Hermolaus in Dioscoridem. Sus Græcè ὗς, & χοῖρος: quo uocabulo miror à rusticis Hetruriæ hoc genus clamando educi ad pascua & reduci, Volaterranus. nostri subulci ad pascua educentes clamant sig sig. significat autem sica, σίκα, suem apud Lacones, ut Hesychius & Varinus docent. Vide syrbe infra inter substantiua à sue deriuata. Σῦς παρὰ τὸ σεσυκέναι καὶ ὁρμητικῶς ἔχειν, Vlpianus apud Athenæum: alij, inquit, σῦν quasi θῦν dictum putant, τὸ εἰς θυσίαν εὔθετον ὄντα. Γαλαθηνοῦ ὑός, Alcæus apud Athenæum: id est, suis lactentis. Σῦς, ὁ χοῖρος. ὗς, de fœmina, σῦς de mare propriè, Suidas ex Scholiaste Aristophanis in Acharnens. super hoc uersu, ὅπως γε δόξητ' ἦμεν εἶναι ἀγαθᾶς ὑός. sed authores indifferenter utuntur. Aristoteles Attico more τὸν ὗν masculino genere non de mare solum, sed alicubi etiam de fœmina usurpat: ut lib. de generatione anim. 4. 6. Μόνον δὲ πολυτόκων ὁ ὗς τελειοτοκεῖ. Ὗς, χοῖρος ἢ σῦς, Suidas. Σῦς, γυνή, ὗς, σύαγρος, Hesych. Ponitur etiam absolute sys pro syagro, id est apro. Κρεῖα χύδην παρέθηκε συῶν, ἐλάφων τε ταχειῶν, Orpheus in Argonaut. Χοῖροι, σύες τέλειοι, ὕες ἀγάλακτοι, καὶ γαλαθηνοί, Pollux diuersa suum nomina & ætates diuersas indicans. Σύας σιάλους ἀτιτάλλω, Odyss. ξ. Πολλοὶ δ' ἀργιόδοντες ὕες, Homerus. Συάδες, αἱ ὕες ἐσχηματισμένως, Hesych. & Varin. Grammatici Græci deriuata aliunde uocabula ἐσχηματισμένα uocant. Sues fœminas Florentinus uocat τὰς ὗς & θηλείας χοίρους: fœtas Homerus Od. ξ. θηλείας τοκάδας.

προβατίοις καὶ συϊδίοις ὁμιλῶν, Innominatus apud Varinum in uocabulo ἐξορίσαι. Socrates dicebat ὅτι ὑεικὸν αὐτῷ δοκοίη πάσχειν ὁ Κριτίας, Εὐθυδήμῳ προσκνήσασθαι ἐπιθυμῶν, ὥσπερ τὰ ὑΐδια τοῖς λίθοις, Suidas in Ὑεικόν. Ὑΐδιον cum diphthongo in prima in Veſpis Ariſtophanis filiolum ſignificat, quamuis in Scholijs ὑίδιον ſine diphthongo legatur: ut patridion paterculum. ¶ Χοῖρος aliquando pro quouis ſue accipitur. Ἔδνια χοίρων, Homerus Odyſ. ξ. Aliquando porcellum paruum ſignificat, ut ſcribit Galenus in Hippocratem de uictu in morbis acutis: Χοῖρον (inquit) priuatim ueteres uocabant τὸν μικρὸν λίαν, ut Homerus etiam (Odyſ. ξ.) utitur. Χοίρε᾽, ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσι. σιάλους autem uocat iam adultos, τοὺς ὑπὲρ τοὺς τελείους. Θύσας δὲ χοῖρον τόνδε τ᾽ αὐτοῦ ὑός, Ἣ πολλάγ᾽ ἐν δόμοισιν εἴργασαι κακά, Δονοῦσα καὶ τρέπουσα τύρβ᾽ ἄνω κάτω, Aeſchylus apud Athenæum. Χοίρους (inquit Scholiaſtes in Acharnenſes Ariſtophanis) uocat poëta, quos noſtri nunc delphacas, id eſt paruos ſues, quos priſci χοίρους uocabant: ut Homerus, Χοίρε᾽, ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν. Cæterum magnos ſues delphacas nominabant: quamobrem poëta in ſequentibus, Νέα γάρ ἐστιν, ἀλλὰ δελφακουμένα (id eſt cum adoleuerit. Δελφακοῦσθαι, τελειοῦσθαι τὰς ὗς, Varin.) Ἕξει μεγάλαν τε (κέρκον) καὶ παχεῖαν κἠρυθράν. Χοῖρον Iones ſuem fœminam uocant, ut Hipponax: Σπονδῇ τε καὶ σπλάγχνοισιν ἀγρίας χοίρου. Cum in Aſſum ueniſſem (inquit Ptolemæus Aegypti rex libro 9. ὑπομνημονευμάτων) Aſſij exhibuerunt mihi χοῖρον υἱὸν ἔχοντα (id eſt ſcrofam quæ habebat porcellum) altitudine duorum cubitorum cum dimidio, ὅλον δ᾽ ἴσον πρὸς τὸ μῆκος, colore niueum, & dicebat Eumenem regem talia ſtudioſe ab eis emere, expendentem pro uno quater mille drachmas, ut recitat Athenæus. Ariſtophanes etiam χοίρους μυστικὰς dixit: immolabantur enim Cereri in myſterijs porci fœminæ tantum. Idem alibi, Ταῦδε ταῦ χοίρων τὸ ἱερῆς ἄδιστον. Et rurſus, Ἀλλ᾽ αἰ τράφοιν λῇς ἀδ᾽ ἔτι χόρος (pro χοῖρος, Megaricè) καλά. Χοῖρος παρὰ τὸ χεῖν ὀρύνειν, χοῖρος, καὶ συναιρέσει χοῖρος. ἢ παρὰ τὸ χεῖρον ὁρᾶν, Etymologus. Χοιρίσκος diminutiuum, ut in prouerbio Porcellus Acarnanicus. Ὕες, σύες, χοῖροι, χοιρίδια, δελφάκια, Pollux. Χοιρίδιον apud Florentinum etiam & Ariſtophanem legitur: item χοιρίον apud eundem in Acharn. Χυρροίδια, τὰ ζῶα τὰ χοιρίδια, Heſych. Χοιρίνημα, τὸ χοιρίδιον, Idem. Χοιροφόρημα, χοιρίδιον, Idem. ¶ Delphax porcus eſt adultus atque maſculus, ut grammaticus Ariſtophanes exiſtimat: χοῖρος uero dum adhuc tener eſt: alij contra uolunt: certe delphax & pro fœmina ſue capitur quandoque, ſicut & chœros quandoque apud Iones, Hermol. in Dioſcorid. Délphax, porcus lactens uel paruus, ſecundum alios magnus, Suidas, Varinus: & Scholiaſtes Ariſtoph. ut ſuperius recitaui. Ὥσπερ αἱ καπηλίδες τὰ δελφάκια τρέφουσιν, Aeſchines in Alcibiade. Καὶ γὰρ ἐκεῖναι τὰ δελφάκια πρὸς βίαν χορτάζουσιν, Antiphanes. Et alibi, Ἀντὶ δελφακίων τρέφεσθαι. Δέλφακα δεραιότατον, Plato in Poëta maſculin. genere protulit, item Sophocles & Cratinus. Nicochares in fœm. genere κύουσαν δέλφακα. Item Eupolis & Plato alibi & Theopompus in fœmin. genere uſi ſunt, citante Athenæo. Délphaca ſuem maſculum Epicharmus uocauit, Anaxilas ſimiliter ſed adultum, his uerbis: Τοὺς μὲν ὀρεινόμους ὑμῶν ποιήσει δέλφακας ἀλιβάτους, τοὺς δὲ πάνθηρας, ἄλλους ἀγρώστας λύκους, λέοντας. Sed Ariſtophanes Ταγηνισταῖς in fœm. gen. dixit, Ἡ δέλφακος ὀπωρινῆς ἤτριαῖον. & in Acharnenſibus, Νέα γάρ ἐστιν ἀλλὰ δελφακουμένα Ἕξει μεγάλην τε, (&c. ἱερικόν.) Ὡς Ἐφεσίη δέλφαξ, Hipponax. Et ſanè propriè fœminæ ita dicerentur, quę delphînas (Cælius legit delphyas, quod placet: unde, inquit, adelphi, id eſt fratres uterini nuncupantur, ut qui eodem prognati ſunt patre ac matre autadelphi) id eſt uteros habent, unde & ἀδελφοὶ dicti. Ἤδη δέλφακες, χοῖροι δὲ τοῖσιν ἄλλοις, Cratinus. Τῶν συῶν τὰ μὲν ἤδη συμπεπηγότα δέλφακες: τὰ δὲ ἁπαλὰ καὶ ἔνικμα, χοῖροι. hinc intelligitur illud Homeri, τά τε δμώεσσι πάρεστι Χοίρε᾽, ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν, Hæc omnia Athenæus. Κάπρος καὶ χλούνης καὶ χαυλιόδους, ὁ ἄγριος. καὶ τὰ ἔγγονα τούτου δελφάκια, Varinus in Σῦς. Anaxilas ipſos etiam apros, ut ſuperius ex Athenæo recitaui delphacas nominat. Delphacium etiam de pudendo muliebri dicitur: uide infra poſt Epitheta. Delphacium ſunt qui uulgò temporalem dictum ſuem intelligant, Cælius. ¶ Lactentem porcellum, qui & ſubgrumus (lego ſubrumus) eſt, Græci orthragoriſcon uocant, quia matutinis uenales eſſent: ſed communiori uoce γαλαθηνόν, Hermolaus in Dioſcoridem. Γαλαθηνοῦ ὑός, Alcæus apud Athenæum. Mactant Lacedæmonij καὶ τοὺς γαλαθηνοὺς ὀρθραγορίσκους, Athenæus. Apud Heſychium non rectè legitur: ὀρθραγόρισκος, χοιρίδιον μικρόν. apud Varinum adhuc ineptius etiam rhô in ſecunda ſyllaba omittitur. Βορθαγορίσκια, χοίρεια ἱερεῖα: καὶ μικροὶ χοῖροι, Βορθάκτοι, Λάκωνες, Heſych. & Varinus. Eſt & inter piſces orthragoriſcus idem qui porcus, uocalis, &c. Hermolaus. Gelenius in Lexico ſymphono Latinam uocem porcus, Germanicam pforck, & Græcam Βόρθαξ inter ſe componit. ¶ Δέλιχα, τὰ ἡμίχοιρα, Heſych. & Varinus: Hinc forte & apud Latinos, ut Varro ſcribit, porci cum depulſi ſunt à mamma à quibuſdam delici appellantur. Ἡμίχοιρα autem forte dicta fuerint ob paruitatem, quaſi non integri ſed dimidiati porci, per ætatem nimirum: nam qui aliquo uitio parui & quaſi nani porci naſcuntur, μετάχοιρα uocãtur, ut in c. dixi. Τὰ ὀψίγονα καὶ μικρά, μετάχοιρα, Pollux. Ἡμιτύγια, τὰ ἡμισυδελφάδη, (uox uidetur corrupta: nec ſatis ſcio an ad delphacas & ſues pertineat,) Heſych. & Suidas. ¶ Πτελέα, ſus apud Lacones: uel ſpecies arboris, (ulmus,) Heſychius. Πεταλίδας ſues (pro obeſis) Achęus Eretrienſis in Aethone Satyrico dixit, cum uituli proprie πέταλοι (πέτηλοι, Heſych. & Varin.) dicantur cum cornua patula (ἐκπέταλα) habent, Athenæus libro 9. ¶ Sialos præpingues porcos uocant Græci, Cælius. Σύας σιάλους ἀπιτάλλω. Eumæus Odyſ. ξ. Χοίρε᾽, ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν, Ibidem. Galenus in Hippocratem de uictu in morbis acutis citans hunc locum Homeri, ſues interpretatur τοὺς ὑπὲρ τοὺς τελείους, id eſt adultos & uigentes ætate, ut chœros porcellos. uidetur autem ὑπὲρ prępoſitio abũdare, nã & Athenęo σίαλοι ſimpliciter ſunt οἱ ἤδη τέλειοι. Σίαλον φασὶν οἱ παλαιοὶ τὸν ἤδη

χοῖρον

χοῖρον ἀπαλοτροφίᾳ λεγόμενον, ad differentiam ſyluestrium. ſialos enim eſt qui domi alitur, παρὰ τὸ σιτεύεσθαι ἅλις, Varinus. Et rurſus, Σίαλος, ὁ σιτευτὸς χοῖρος, id eſt porcus altilis. Sed hæc ad epitheta potius referri oportebat. neq; enim σίαλον de ſue abſolute dici inuenias: & quandoq; etiam de alijs animantibus, ut σιάλου αἰγὸς apud Hippocratem, Galenus λιπαροῦ interpretatur. Σιαλώδη, λιπαρὰ, πίονα, apud Hippocratem, Varinus. Σίαλοι, εὐτραφεῖς, λιπαροί, Heſychius. Σιαλοῦται, τρέφεται, Idem. Eſt & ſiálos ſubſtantiuum, pro ſputo, ſaliua, ſpuma, (propinqua eſt uox Germanica ſchlym) apud Heſychium: atque inde adiectiuum pro pingui obeſoq; fieri uidetur: talia enim humidiora & quaſi ſaliuæ ſuccíq; plena ſunt, & ueſcentes etiam pinguibus cibis, ſaliuæ & humoris amplius colligunt. Dicitur autem ſaliua non ſolum de oris ſputo, ſed alijs etiam humoribus. Saliua lachrymationum, Plinius libro 11. Siue eſt cœli ſudor, ſiue quædam ſyderum ſaliua, Ibidem. Sui cuiq; uino ſaliua innocentiſſima, Idem libro 23. Hinc & blennus piſcis σιαλὶς ab Achæis uocatur, quòd mucoſo humore abundet, nimirum ut tinca noſtra.

¶ Γρύλλος, ὁ χοῖρος, Suidas & Heſych. Γρυλλίων, idem, Heſychius & Varin. Μὴ ἔχων δαιμόνιον ὤνησα καὶ γρυλλίδιον, γοῦρνιν, Tzetzes Chiliade 12. cap. 418. Videntur ſanè hæc nomina à uoce ſuum facta, de qua Græci dicunt γρῦ, γρυλλίζειν, &c. uide infra in c. Antiphilus iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit: unde hoc genus picturæ gryllus uocatur, Plinius. Γύλιος, porcus, aut leo, aut Hercules, Varinus & Etymologus: ſed Gyllius pro Hercule apud Heſychium per l. duplex ſcribitur. Vide in Cuniculo A. ubi de chœrogryllo uel chœrogylio dixi. ¶ Γείσων, ὁ χοῖρος, Varinus. Γεισῶν (oxytonum apud eundem, & circunflexum apud Heſychium) ὗς. Ariſtophani uero nomen curſoris qui uicit in Olympijs. Γρομφὰς uel γρομφὶς, ſus uetula, ſcropha, Heſychius. ex quo corruptus Varini locus emendari poteſt. Γρωνάδες, ſues fœminæ, Iidem. Βωλώρυχα, τὴν σῦν, Lacones, Iidem: nimirum quòd glebas & terram roſtro fodiat. Dionyſius Siculus porcum iacchum nuncupabat, Cælius (ex Athenæo.) Σωλὸς (ſimilis eſt uox Germanica looß, primis tribus literis tranſpoſitis) ὗς, Heſych. Varin. Ἰβείκαλοι, porci, χοῖροι, Iidem. Ὀβείκαλα quidem catuli quarundam ferarum dicuntur, ut leonum, luporum, hyſtrichum: Vide in Hyſtriche H. Κολοβρὸς, porcellus, ὁ μικρὸς χοῖρος, Varinus: forte quaſi κολοβὸς, id eſt imminutus, mutilus. Κόλαβρος καὶ κάλαβρος, porcellus. unde uerbum κολαβρισθείη, χλευασθείη, ἐκτιναχθείη, ἀτιμασθείη, οὐδ' ὡς λόγου ἄξιος νομισθείη. Κωλαβρισθείησαν uerbum in prima per ω. apud Heſychium ſine interpretatione legitur. Γεῦνα, ὗς θήλεια, Λάκωνες, Varinus: apud Heſychium paroxytonum eſt. Μαρίν, τὴν σῦν, Cretenſes, Iidem: finitima ſcrophæ Germanica uox eſt, moor. Θύαν, κάπραν, τὴν ὗν, Heſychius, Varin. quaſi capra Græce ita de porca dicatur, ut capros de porco ſeu uerre. Θύα quidem nominatur non inepte: nam & σῦν aliqui quaſi θῦν dictum putant, & Varro θύτην uocatum olim, quod ſacrificijs aptus ſit. Συῶν ἐπιβήτορα periphraſis uerris, κάπρου, Varinus. Ariſtophanes in Acharnenſibus χοῖρον nominat βόσκημα, quam uocem Xenophon etiam de equis poſuit, Scholiaſtes Ariſtophan. Κάδυρος, κάπρος, ἄνορχις, Heſychius & Varin. malim ſine diſtinctione κάπρος ἄνορχις: hoc eſt, uerres caſtratus, maialis ſcilicet. Ὗν τετρασιὰν * κατιαγῶν, Σαλαμίνιος, Heſychius: locus eſt deprauatus.

¶ Epitheta. Suis uel porci. Amica luto ſus, Horatius 1. epiſt. Biſulcus. Brutus. Clamoſus. Glandilegus. Hiſpidus. Horrens, Lucretius lib. 5. Aeneas ſocijs ad littora mittit Viginti tauros, magnorum horrentia centum Terga ſuum, Verg. 1. Aen. Horridus, Idem 4. Georg. Ignauus. Immundi ſues, Verg. 1. Aen. Impatiens famis. Ingens, Verg. 3. Aen. Lætus glande, 3. Georg. Lutoſus. Lutulenta, Horatius 2. epiſt. Obſcœnus. Saginatus. Segnis. Setiger & ſetoſus apris potius attribuuntur. Spurcus. Turpes, Plinius. Vdus. Vulnificus 8. Metam. ad aprum potius pertinet. ¶ Porcæ. Auida, Horat. 3. Carm. Ouidius 1. Faſt. Lactens 2. Faſt. Multipara. Præcidanea, non recte inter epitheta numeratur. ſic enim dicebatur quã Cereri immolabãt porcam. uide in h. Sordida, Author Philomelæ. Porcellus lactens. Lacte mero paſtum pigræ mihi matris alumnum Ponat, & Aetolo de ſue diues edat, Martialis. Bimeſtris porcus, Horatius 3. Carm. ¶ Græca. Ἔνθεν δὲ λευκοὶ ὀδόντες Ἀργιόδοντος (dentes albos habentis) ὑὸς θαμέες ἔχον ἔνθα καὶ ἔνθα, Homerus Iliad. κ. de galea Vlyſſis. Πολλοὶ δ' ἀργιόδοντες ὕες θαλέθοντες ἀλοιφῇ, Homerus Iliad. ψ. Ἀργιόδοντες, qui habent dentes acutos, uel magnos, Varinus. Ἄργιος, albus, celer, Idem. alij ab ἀργὸν uolunt compoſitum, abundante iôta. οἱ ὀξυόδοντες, οἷς ἀργοὶ ὀδόντες, ὅ ἐστι ταχεῖς, θοοί: καὶ μεταληπτικῶς ὀξεῖς, Varinus. Βλοσυρὰ, Phocylidi apud Stobæũ. Σύες λαρινοὶ, ſues obeſi, Athenæus lib. 9. per tranſlationẽ à larinis bubus ſic dictis à uerbo λαρινεύεσθαι, q̃d eſt σιτίζεσθαι, uel ab Epirotico uico Larina, uel à Larino ipſorũ paſtore. Δέλφακος ὀπωρινῆς ἠτριαίου, Ariſtophanes apud eundẽ, nimirũ quod autũno largiore uictu ſuppetente magis pingueſcat ſus. Σύας σιάλους, Homer. Vide ſupius inter nomenclaturas ſuũ. Αἰεὶ ζατρεφέων, σιάλων (εὐτραφῶν, λιπαρῶν) τὸν ἄριστον ἁπάντων, Odyſſ. ξ. Ὗς πανύβριξ, Simonides apud Stobæũ. Πεντήκοντα σύες χαμαιευνάδες ἐρχατόωντο, Odyſ. ξ. Χαμαιευνάδες, αἱ σύες, pro χαμαιεῦναι, apud Comicos nomine iocoſo in hãc terminationẽ ficto, ut φυγάδες & ἀρκάδες dicimus, Varinus in Ἀντιπόποδες. Chamæeunádes ſues cognominantur, quod corpore in terram proſtrato dormiant. multæ enim aliæ quadrupedes erectæ & ſtantes dormiunt. Ἀππίων δὲ, ὅτι βόθρους ὀρύσσει: ἢ οἱ χαμαὶ κοιτῶντες, Heſychius.

¶ Noſtri uulgò ſuem uocant hominem ſordidum, inciuilem, immodeſtũ, qui impudentia intemperantiáq; modum excedit, ſcrofam, ein looß, tam uirum quàm mulierem. Noſtræ mulieres, maximè nutrices, naturam, qua fœminæ ſunt, in uirginibus appellant porcam: & Græci χοῖρον, (ut pluribus mox inter Græca dicetur,) Varro. Me pinguem & nitidum bene curata cute uiſes, Cum ri-

dere uoles Epicuri de grege porcum, Horat. epist. 1.4. Sucula (inquit Budæus) machina est tractorij generis. constat autem tereti ligno, duobus aut pluribus uectibus traiecto, utrinque æqua extantibus longitudine. hæc dum uersatur, funis qui ductarius dicitur circa eam obuoluitur. Meminit eius Vitruuius lib. 10. Nostri uocant ein haspel. uide in Asino a. Stipites crassi pedes duos, alti cum cardinibus pedes decem: sucula præter cardines pedes nouem, Cato cap. 18. de torcularij constructione. Cætera diuidito quàm rectissime, porculum in media sucula facito. inter arbores medium quod erit, id ad medium collibrato, ubi porculum figere oportebit, uti in medio prælum recte situm fiet, Idem, cap. 19. Sucula genus intimæ uestis, author Promptuarij. ego pro ueste subuculam legendam puto, non suculam: & multò minus siculam. sic enim legitur in testimonio ex Rudente Plauti quod citat. Sunt etiam assimilanter dicta hæc, canatim, suatim, (id est, ad similitudinem suis,) bouatim, Nonius. ¶ Porca in agro dicitur terra elata. Porcæ appellantur rari sulci, qui ducuntur aquæ deriuandæ gratia, dictæ quòd porceant, id est prohibeant aquam frumentis nocere. nam crebriores sulci, limi uocãtur. Porcas quæ in agris (alibi addit, inter duos sulcos) fiunt, ait Varro dici, quod porrigant frumentum, Festus. Qua aratrum uomere lacunam fecit, sulcus uocatur. quod est inter duos sulcos elata terra, dicitur porca, quod ea seges frumentum porrigit, Varro de re rust. 1.29. ut citat Nonius. Bene prosciſsas coſsigerare ordine porcas, bidenti ferro, rectas deruere, Accius. Porcæ sunt signa sulcorum, quæ ultra se iaci semina prohibẽt. porcere enim pro prohibere (porrò arcere) sæpius legimus, Nonius. Porculeta (sic enim legendum potius quàm proculeta uidetur) Plinio 17. 22. à porca, ut à limis limeta, Hermolaus. Semẽ (post arationem) protinus iniiciunt, cratesque dentatas supertrahunt. Nec sarrienda sunt hoc modo sata, sed porcellis binis ternisque sic arant, Plinius 18. 18. Hermolaus (in secundis castigationibus) scribendum, inquit, arbitror procellis, à quibus superiore libro proculeta: etiamsi porculeta legebatur. Porca in agro est, quam (ut Columella tradit) liræ similem in sationibus campestribus rustici faciunt, ut uliginem uitent. Idem author 2. libro, Liras (inquit) rustici uocant, easdem porcas: cum sic aratum est, ut inter duos latius distantes sulcos medius cumulus siccam sedem frumentis præbeat. Porcæ, porculeta, porculæ, porcellæ, lib. 18. cap. 18. utraque editione. Campani hodie porcas uocant puluinos siue hortulos, in quibus ueluti sulcatim sua cuiusque generis olera seruntur. id genus & areæ dicuntur multis locis, apud Columellam quoque, Hermolaus in glossematis in Plinium. Quemadmodum os reiectum terræ obtegatur, quæque in porca confracta iura sint, quo tempore incipiat sepulchrum esse & religione teneatur, Cicero, 2. de Legibus. Non uides in pub. nocte te tabernas, qua populus ambulando perinde, ut in aratro porcas reddit? Varro Ταφῆ Μενίππου apud Nonium. Rustici ueteres non liras tantum, ut iam recitaui Columellæ uerbis: sed & triginta pedum latitudinem, CXXV. longitudinem, porcam uocabant, Columella lib. 5. Porca (inquit Robertus Cenalis) apud Columellam longissima dimensione centum uiginti pedes habet, latitudine uero triginta. qui numerus ductus in alterum, profert pedes quadratos ter mille sexcentos. Est ergo porca octaua pars iugeri: & quarta pars actus. Imporcitor, qui porcas in agro facit arando, Festus. Hinc imporcatum semen eleganter dictum per porcas ingestum. Apud Plinium legimus etiam porcellas uocabulo diminutionis, Beroaldus. Quod aratri uomer sustollit, sulcus: quo ea terra iacta, id est proiecta, porca, Varro. Est & scamnum terra altior inter duos sulcos, sed differt à porca, quod uitio agricolarum nonnunquam relinquatur, cruda uidelicet & immota, hoc est aratro non prosciſsa, ut Columella & Plinius scribunt. Porcam Græcè σφυρὰν dici coniicio: hanc enim uocem Pollux interpretatur τὸ μεταξὺ τῶν ἀνηρεισμένων (lego ἀνηροσμένων) ἀνέχον. Vmbri & Marsi ad uicenos pedes intermittunt (inter binos uitium ordines) arationis gratia in his quæ uocant porculeta, Plinius lib. 17. Suile, stabulum suum. Diligens porculator frequenter suile conuerrat, & sæpius haras, Columella. Strumas semidoctum uulgus scrophulas uocat. quoniam eas Græci ab eiusmodi bruto χοιράδας appellauerint: est enim in sue morbus struma, sed ab hoc diuersus omnino, Cælius. Plura quæres inferius inter Græca in uoce Chœrades.

¶ Χοῖρος, χοιρόσταης, μηχάνημά τι οὕτως ἐκαλεῖτο, Hesychius. Mulieres, inquit Varro, nostræ nutrices maximè, naturam qua fœminæ sunt appellant porcum: & Græci eadem significatione chœron, siue (ut Athenæus inquit) delphaca, Hermolaus in Dioscoridem. Delphacion uocabant etiam muliebre pudendum, Varinus. Χοῖρος Corinthijs pudendum muliebre significat: unde prouerbium, Ἀκροκορινθία ἔοικας χοιροπωλήσειν, ἀντὶ τοῦ ἔοικας μισθαρνήσειν ἐν Κορίνθῳ, πολλαὶ γὰρ ἐκεῖ ἑταῖραι, Suidas. Cælius meminit uirile membrum capron dici: quare non mirum muliebre χοῖρον appellari. Pauper quidam Megarensis apud Aristophanem in Acharnensibus, filias quas alere non poterat persuasas ut uendi potius quàm esurire uellent, cum porcina rostra capitibus & ungulas pedibus earum apposuisset, & in saccum indidisset, grunnire iussas pro porcellis uenales habuit: & cum mercator quidam alterius eleuatæ pudendum inspiciens χοῖρον esse negaret, Megarensis χοῖρον esse affirmat. (quoniam Græci etiam pudendum muliebre sic uocant.) tum grunnitum ædente illa, mercator inquit, Νῦν γε χοῖρος φαίνεται, Ἀτὰρ ἐκτραφείς γε κύσθος ἔσται πέντ᾽ ἐτῶν. Tum Megarensis, Σάφ᾽ ἴσθι ποττὰν ματρὸς ἀπαθήσεται: & alia plura iocosè, quæ tum de porco tum de pudendo mulieris ex æquo accipi possunt. Κατωνάκη τὸ χοῖρον ἀποτετιλμένας, τὰς δούλας φησί, Suidas ex Aristophane ut apparet. Aristophanes in Vespis meretricem quandam uocat χοιρίον, ubi Scholia Χοιρίδιον τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον λέγουσι.

¶ Ὑηνεῖς, ὑϊκῶς τι καὶ ὀζῶδες ποιεῖς, id est suatim & sordidè facis, Varinus: sed magis placet, ut apud Suidam

dam legitur, ὑηνόν τι καὶ ζῶδες ποιεῖς, hoc est suis & pecudis instar facis. οὐ μόνον αὐτὸς ὑηνεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκούοντας τοιοῦτον δρᾷν πρὸς τὰ συγγράμματά μου ἀναπείθεις, Plato in Theæteto. Ὑηνία, σκαιότης, ἀμαθία, μωρία, ἢ ἡ ἐκ τῶν χοίρων δυσωδία, Varin. id est, ruditas, fatuitas, uel fœtor ex porcis. Ἐν πάσῃ ὑηνείᾳ καλινδούμενος, Suidas ex innominato. Ἵνα μὴ γένηται Θεαγένους ὑηνεία, Aristophanes: traducebatur enim Theagenes tanquam fatuus & συώδης, corpore etiam crassus & χοιρώδης. Aliqui tamen ὑηνείαν fœtorem suum interpretantur, qui cum uarijs cibis utantur fœtida reddunt excrementa, & in cœno uolutantur, (δυσώδη ἀποπατοῦσι καὶ εἰς βόρβορον διαλύονται, similiter habet Scholiastes Aristophanis in Equitibus: sed melius in Pace, καὶ εἰς βορβόρους δὲ κυλίονται,) Suidas. Δειλία συώοικος καὶ πάσῃ ὑηνείᾳ, Idem ex innominato. Ὑηνεία δὲ (forte υἱηνεία, per diphthongum in prima, à filiorum scilicet generatione) ἡ συγγένεια, Idem. Συηνεῖν apud Platonem philosophum ruditer, inepte & suatim aliquid facere, Suidas. Συηνία (καὶ συωνία, Varinus habet κωηνία: lego καὶ ὑηνία,) ruditas, inscitia, apud Pherecratem. Est & Συηνία ciuitas, & syine ficus, Idem. Συηνία, ταραχή, ἀηδία, Hesychius. Ὑαδδία, ἀηδία, φυρμὸς ἐν βορβόρῳ, Idem. Ὑανία, τύρβη, μάχη, ὕβρεις, ἀγροικία, Hesych. Varin. Hyomusia, suilla inconcinnitas, inscitia, Cælius. Θαυμάζω τῆς ὑομουσίας αὐτοῦ, Aristophanes in Equitibus: Scholia exponunt τῆς χοιρωδίας, τῆς ἀπαιδευσίας. Hippocratis filij, Telesippus, Demophon & Pericles, traducebantur εἰς ὑωδίαν, de quibus & Eupolis, Ἱπποκράτους τε παῖδες ἐμβόλιμοί τινες, Βληχητὰ τέκνα καὶ οὐδαμῶς τοῦ α, Varinus. τοῦ τρόπου, Scholia in Nebulas Aristophanis. lego, καὶ συώδεις τοὺς τρόπους, ut & sensus & uersus constet. Μήτρα ἑξῆς ἐπεισηνέχθη, μητροπολιός τις ὡς ἀληθῶς οὖσα καὶ μήτηρ τῶν Ἱπποκράτους υἱῶν, οὓς εἰς ὑωδίαν κωμωδουμένους οἶδα, Athenæus lib. 3. de uulua porcæ loquens, quæ nimirum ampla erat. (Vulua nil pulchrius ampla, Horatius.) unde iocandi occasionem sumpsit, quasi diceret satis amplam esse illam suis uuluam, quæ uel Hippocratis filios contineret. Σύας Hippocratis filios uocabāt, item Panætij & Memnonis, εἰς ὑηνίαν κωμωδοῦντες, Varinus. Apud Græcos allusio quædam & paronomasia est inter ὗας & υἷας uel υἱοὺς, id est sues & filios, ut apud Germanos quoq;: hinc iocus ille Augusti dicentis malle se suem quàm filium esse Herodis, cum infantes ab eo trucidatos audiuisset. Συῆλαι, τόποι βαρβαρώδεις, (lego βορβορώδεις, id est loca cœnosa,) Hes. Varin. Σιαγόνα aliqui in prima per υ. συαγόνα scribunt per analogiam à sue, Athenæus libro 3. Ὑστηρία, festum apud Argiuos in quo Veneri sues immolant, Athenæus. ¶ Συοκτονία, immolatio suis, Dionysio Afro. Συοκτόνον, τό, uenabulum, Tzetzi in Chiliad. 7. 102. Laryngis eminentissimæ parti præponitur os multiplex, quod nonnulli à literæ υ. figura ὑψιλοειδὲς, alij succinctius ὑοειδὲς appellant: qua uoce dissectionum rudes delusi, in Galeno os suem referens uerterunt, Vesalius. Syrbe, uox qua sues allectant subulci, Cælius. Suidas & Varinus syrben, σύρβην, tárachon, id est tumultū interpretātur: & συρβηνὸν, tumultuosum. Συρβηνέων χορὸς, ὁ τεταραγμένος καὶ συώδης, ἀπὸ τῆς τοῖς κυσὶν (melius ὑσὶν ut Suidas habet) ἐπιφωνουμένης, Iidem. Vide Erasmū in prouerbio Syrbenæ, Συρβήνης χορός, uel (ut Athenæus) Συρβηναίων χορός: melius συρβηνέων, à recto συρβηνεὺς, ut Suidas & Varinus habent, interpretantes chorum perturbatum & συώδη. Συρβηνεὺς ijsdem tibicinem significat, & σύρβη Hesychio thecam tibiarum. apud Suidam uerò συβήνη exponitur theca tibiarum pellicea, aut pharetra. Σύρβα, μετὰ θορύβου, Hes. Varin. Athenæus ex Aeschylo non syrba sed tyrba citat, hoc uersu, Δονοῦσα καὶ τρέπουσα τύρβ' ἄνω κάτω. & sane τύρβη quoq; turbam ac tumultum significat. Nostri subulci cum sues educunt, clamitant sig/sig: (à Græco forte σῦς, uel σίκα, qua uoce Lacones suem nominant:) In Hetruria χοῖρον, ut supra inter suum nomenclaturas ex Volaterrano retuli. ¶ Χοιράδες & μύρμηκες, αἱ ὕφαλοι πέτραι, id est scopuli latentes, Scholia Lycophronis, & in Pythia Pindari, Ταχὺ δ' ἄγκυραν ἔρεισον χθονὶ πρώραθεν χοιράδος ἄλκαρ πέτρας, Pindarus. Est & urbs Mosynœcorum Χοιράδες: item scopuli marini circa Hellespontum. Χοιράδες αἱ ἐγκείμεναι πέτραι, Hesychius: πέτραι λεῖαι ἐν θαλάσσῃ, ἢ ἐξοχαὶ ἐν ὄχθῃ πετρῶν, Suidas. nimirum sic dictæ quod chœrades glandulas quasdam in animalibus duras ac eminentes referant. Χοιράς, saxum sub mari nigrum, aliquantulum eminens, ut porco nanti simile uideatur, Scholiastes Euripidis. Σπῖλος, πέτρα πωρώδης, χοιράς, Hes. Varin. Dicuntur & σπιλάδες eædem petræ, Hesychius. Tumores quidam (ὄγκοι, glandulæ) medij inter carnem & adipem consistunt circa inguina, alas, maxillas & mesenterium: circa quos (tumores) etiam chœrades fiunt, Pollux. Quidam parum Latinè ad imitationem Græcorum scrophulas uocant, strumas melius dicturi. Chœrades circa maxillas, ceruicem, alas & inguina fiunt, glandulis (ἀδέσι) similes, Pollux. Eadem Manardus, addit, induratos istos tumores à pituita fieri: & sic nominari, uel à chœradibus petris per marinas aquas transparentibus, uel à suibus multiparis animalibus, & eo morbo frequenter affectis. Χοιράδες, πάθος τι δεινόν, Hesychius. Χοιραδώδη φύματα, tubercula strumis similia apud Plutarchum. Porrò χειράδες, uel ut alij scribunt χιράδες & χίραι, rimæ seu fissuræ pedum sunt, rhagades calcaneorum. Scribunt Græci Pittacum ab Alcæo appellatum chœrapoda, quod ulcera in pedibus sentiret, quæ uocant chœradas, Cælius. Sed scribendum χειράδες & χειράποδα (uel χειράποδα, ut Laërtius habet) per ει. diphthongum non per οι. Plura de his & similibus uocibus attuli in Equo C. inter morbos pedum equi. Χύρρα, uox qua suibus acclamant subulci, Hesych. ¶ Hyades stellæ sunt septem in cornibus & ore Tauri, quæ quoties nascuntur uel occidunt, pluuias creant. Vergilius etiam (ut scribit Nic. Erythræus) Hyadas pluuias cognominans, per epitheton Hyadum originem ἀπὸ τοῦ ὕειν, id est pluere, deriuari ostendit. Cui sententiæ præter Seruium & alios accedit & Naso hoc carmine, Nauita quas Hyadas Graius ab imbre uocat: non autem ab hye, id est sue, in cuius speciem figurentur, ut etiam posteriore sententia refert Seruius: aut à fratre Hyade, quem à leæna interfectum

uenando luxerunt. Veteres Romani ob imperitiam Græcæ linguæ, ſimilitudine nominis decepti, quòd Græci hyas ſues uocant, Suculas appellarunt. Quanquam Gellius ab Hyadibus Sucularum nomen ſua ratione detorquet. Seruius quidem à ſucco Succulas appellare uidetur, quia ſucculentæ puto, propter pluuias, Hæc ille. Plura leges in Onomaſtico & Higino, &c. Suculas noſtri à ſimilitudine cognominis Græci propter ſues impoſitum arbitrantes, imperitia appellauêre Suculas, Plinius lib. 18. ¶ Συφεὸς uel συφεών, locus ubi ſues aluntur, ſuile. Εἰ μὴ καταγέλαστον εἰπεῖν, ὥσπερ ἐν συφεῶσι καὶ μάνδραις τὰ τῶν Ῥωμαίων μεμένηκε στρατεύματα, Agathias apud Suidam. Συφεός, ὑφεός, σύφος, χοιροκομεῖον, Pollux. Et alibi, Συφεοὶ καὶ σύφοι, καὶ χοιροκομεῖα. Συφεός, τὸ χοιρομάνδριον, συῶν εὐνή, Varinus. Συφειός poëticum eſt abundante iôta. Cæterum συφαιός per αι. ab Heſychio chœroboſcus, id eſt ſubulcus exponitur. Βῆ δ' ἴμεν ἐς συφεοὺς ὅθι ἔθνεα χοίρων, Homerus Odyſſ. ξ. Et rurſus, Ἔντοσθεν δ' αὐλῆς συφεοὺς δυοκαίδεκα ποίει Πλησίον ἀλλήλων, εὐνὰς συσίν, ἐν δὲ ἑκάστῳ Πεντήκοντα σύες χαμαιευνάδες ἐρχατόωντο Θήλειαι τοκάδες. τοὶ δ' ἄρσενες ἐκτὸς ἴαυον Πολλὸν παυρότεροι. Χοιροτροφεῖον, ὅ, τι σύφος, καὶ πλέγμά τι ἐν ᾧ χοῖροι τρέφονται, Pollux. Et rurſus, Χοιροτροφεῖον eſt in quo porci aluntur, ut Eupolis & Phrynichus habent. idem χοιροκομεῖον uocatur Ariſtophani in Lyſiſtrata. Χοιροκομεῖον ἑστίας, Ariſtophanes in Veſpis, ubi Scholia: Χοιροκομεῖον, ἀγγεῖόν τι κανωτὸν ὅπου οἱ χοῖροι τρέφονται. ἑστίας δὲ, ἐπεὶ ἐπὶ τῆς ἑστίας τρέφουσι χοίρους. ſignificat autem hîc caueam quandam uel locum cancellis incluſum, δρύφακτον ἢ κιγκλίδα. in Lyſiſtrata uero perticam potius uel palum, cui porcus alligatur. Et mox, Χοιροκομεῖον, τὸ καλούμενον ζωγρεῖον κανωτὸν, ὅπου οἱ χοῖροι τρέφονται. Heſychius exponit λεπτόν τι πλεκτὸν ὡς ὀρνιθοτροφεῖον. Χοιροτροφεῖον, περίζωμα γυναικεῖον καὶ συφάγον, Heſychius. Συοβαύβαλοι, συῶν αὐλιστήρια καὶ κοιμητήρια, Idem & Varinus. ¶ Συφορβία, grex porcorum, Suidas. Συοφόρβια, συῶν ἀγέλαι, ἢ χοίρων ἀσφαλεῖς δεσμοί, Varinus, Heſychius. Συβόσια, συοφόρβια, Idem: τὰ τῶν συῶν νόμια, Varinus. Συβόσιον, τὸ χοιροφορβεῖον, Suidas. Συῶν συβόσια, Heliodorus. Τόσσα συῶν συβόσια, τόσ' αἰπόλια πλατέ' αἰγῶν, Homerus Iliad. ξ. de diuitijs Vlyſſis. ¶ Hyſtrich idem uocant affectum cum in cauda equorum pili rigent ſetis ſimiles ſuillis, Hippiat. 59. Hyſtrix, flagellum à ſue dictum, non ab hyſtriche animante: (Vide in Hyſtriche a.) lorum cum ipſis pilis è pelle ſuilla. Eiuſdem ſignificationis eſt ὕσπληξ uel ὕσπληγξ: διὰ τὸ ἐκ τῶν τριχῶν τῶν ὑῶν γίνεσθαι τὴν μάστιγα, Varinus. accipitur etiam pro ſtimulo boum, & pro carceribus certaminum: Vide in Hyſtriche a. & in Equo e. ¶ Ὗς, ἀλοιφαρ, βοῦς, Heſych. Varin. neſcio quàm rectè.

¶ Suillus, adiectiuũ, quaſi diminutiuum à ſuinus. Hic enim conciliator ſuinæ (uetus exemplar habet ſuillæ) carnis datur populo, Varro lib. 2. Ego ſuinum non dixerim, ut neq; bouinum & ouinum: ſed ſuillum, bubulum, ouillum. Plinius ſuillum pecus dixit, ſuillum gregem Liuius. Suarius, adiectiuum: ut ſuarius negotiator, Plinius libro 7. Interdum ſine adiecto pro ſubulco: Compertum agnitam uocem ſuarij furto abactis, &c. Idem libro 8. Scipio, Suario cognominabatur, propter ſimilitudinem ſuarij cuiuſdam negociatoris, Plinius. Hermolaus legendum conijcit, Scipio Sciriatico cognominabatur, propter ſimilitudinem ſerui cuiuſdam negociatoris. ¶ Porcinus, quod eſt ex porco, Plautus Capt. Porcarius, idem quod porcinus, ut porcaria uulua apud Plinium lib. 11. Porcarius uero ſubſtantiuum, porcorum cuſtos Firmico & Gazæ. Porcinarius, qui carnes porcinas uendit. Quanta lanijs laſſitudo, quanta porcinarijs, Plautus Capt. Varro eundem generali uocabulo laniũ uocat cum alibi, tum his uerbis, Lanius conciliator ſuillæ carnis datur populo. Porculator Columellæ 7. 9. qui porcos nutrit ut pingueſcant: Beroaldus interpretatur eum qui curat porcellos lactentes. Scoppa Italicè, lo porcaro, id eſt, ſubulcum: Galli porchier. Porculatoris uerò & ſubulci diuerſa profeſſio, diuerſæ paſtiones, Columella. Apparet ſanè porculatorẽ dictum, quod porculos, id eſt, porcellos, non ſues aut porcos adultos curet. In nutricatu, quam porculationem appellabant, binis menſibus porcos ſinunt cum matribus, Varro. Sic pullatio, pullorum nutricatio dicitur. Scrofipaſcus, qui paſcit ſcrofas. Tum piſtores ſcrofipaſci qui alunt furfure ſues, Plautus Capt.

¶ Συβώτης δ' ὀρεὺς καὶ συβωσία, Pollux. Et alibi, Συφορβοί, συβώτριαι. Et rurſus 4. 7. Plato Comicus etiam συβωτικὸν μέλος quoddam uocari ait. ὅτι δ' ἂν ἡ συβώτρια μηδ' ἀγαθὴ γένοιτό μοι. ἔχει δὲ μόνον δακτύλους αὐλητικούς. Συβώτας, Σπεύσιππος ὁ φιλόσοφος, ζῷόν τι, Heſ. Varinus. Συβώτης, ſubulcus & nomen proprium, Heſ. apud eundem & Varinum συβότης quoq; ſcribitur per omicron in penultima. Συβότης, ὁ συοτρόφος, Varinus. Συβώτης & συβωτεῖν Atticè dicitur, non συφορβός, nec συφορβεῖν, Idem. Συφορβός, ſemel apud Homer. reperitur, Iliad. φ. Varinus. Ἐστυγάθη δὲ συφορβὸς Εὔμαιος, Theocr. Idyl. 15. Συοφορβός, ὁ σῦς τρέφων, Heſ. Varinus. Συογάστωρ, συοφορβός, id eſt, ſubulcus, & nomen barbaricum, Heſychius. Σύργαστρος, ὑοφορβός, ἐργάτης, Varinus. Συφαιός, χοιροβοσκός, Heſ. Συοβοιωτοί, οἱ Βοιωτοὶ σύες, Idem & Varinus: Vide infra in prouerbio Bœotica ſus. Συόαι, barbari, Iidem. Συηνίας, turpis, rudis, σκαιός, Varinus. Συθῆραι, qui ſues (apros) uenantur, Varinus. Σύβας & συβάλλας, libidinoſus, Heſ. Var. Σύβακα, συώδη, Iidem. Συορόγχαι, βλαπτικοί, Heſ. Πολὺ γὰρ ἐνταῦθα ἠύρισκον τὸ χρῖσμα, ᾧ ἐχρῶντο ἀντ' ἐλαίου, σύειον, (liquamen ſuillum uertit Romulus Amaſæus,) καὶ σησάμινον καὶ ἀμυγδάλινον, Xenophon lib. 4. de Cyri minoris exped. Syinon oleum & ſeſaminum, quo ungebantur qui militabant cum Cyro, Suidas: Cælius Suidam citans, idem oleum ſeſaminum & ſyinon ab eo uocari ait: quaſi legerit non Σύϊνον ἔλαιον καὶ σησάμινον, ſed ὃ καὶ σησάμινον. ¶ Ὕειον, ſuillum, quod eſt è ſue. Ὕειον κρέας, χοίρειον. ἐχορτάσθησαν ὑείων, (ſubaudi κρεῶν,) Suidas. Ὕειον δέρμα non ὑϊκὸν dicendum. nam Axionicus qui ita poſuit reprehenditur. dictiones enim quæ partem corporis ſignificant, omnes in ον purum exeunt, nulla in

κὸν quæ terminatio possessiuorum est, sic ἀνθρωπικὸς πὺς non dicitur, sed ἀνθρώπειος, Varinus. Τὸ δὲ κρέας ὑεικὸν, ὡς βοεικὸν, Pollux 6.9. Κρέα σύεια, χοίρεια, Idem. Ὑικὸν, ὑὸς ἴδιον, χοίρου ἔργον, apud Xenophontem in Memorabilibus Socr. Varinus. Apud Suidam legitur ὑεικὸν per ει. in penultima, qui & uerba Xenophontis hæc citat: λέγεται τὸν Σωκράτην ἄλλων τε πολλῶν παρόντων καὶ τοῦ Εὐθυδήμου εἰπεῖν, ὅτι ὑϊκὸν αὐτῷ δοκοίη πάσχειν ὁ Κριτίας, Εὐθυδήμῳ προσκνήσασθαι ἐπιθυμῶν, ὥσπερ τὰ ὕδια τοῖς λίθοις. Apud Xenophontem etiam legitur ὑλώων θρεμμάτων, id est suilli pecoris, Suidas in Ὑεικὸν & in Ὑλωεῖς. Ὑοπόλοι, ὑοφορβοὶ, συφορβοὶ, (uox corrupta uidetur,) σὺν βῶται, Pollux. Ὑοβότης, συοβόσκης, Hesychius, Varinus. Ὑοβοσκοὶ, Aristoteles: Gaza porcarios uertit. Ὑλώων, (apud Varinum ultima circunflectitur,) σκαιῶν, ἀμαθῶν, (forte à recto ὕηνης.) καὶ ὑηνεὺς, ὁ σκαιὸς, Suidas. Ὑωλυννύων, μολύνων, Hesychius & Varinus. Ὑωδίνων, φύρων, βορβορῶν, μολύνων, Iidem. Ὑάνειος, εἰκαῖος, βλοσυρὸς, χαλεπὸς, ὕπτιος, Varinus. apud Hesychium ὑάνεος proparoxyt. legitur, & ὑανέως. ¶ Hyantes Bœoti dicebantur, διὰ τὸ κτηνώδεις εἶναι καὶ χοιρώδεις, Varinus: Vide inter prouerbia Bœotia sus. Χοιρόθλιψ (cum acuto in penultima, quamuis in Scholijs habeatur in ultima) apud Aristophanem in Vespis exponitur, qui pudendum muliebre (quod supra chœron uocari diximus) contrectat: uel fori & litium studiosus, φιλοδικαστής, qui chœrinas (sic dictas conchulas,) quibus ad suffragia utebantur, sæpe manibus premat. Χοιροσφάγος, θύτης. Hesychius: qui sues mactat, lanius, porcinarius. Χοιροπώλης, qui sues uendit, (negotiator suarius Plinio,) apud Aristophanem in Acharnensibus: Pollux citat ex Horis Aristophanis. Nutrices naturam muliebrem chœrum id est porcum uocabant, ex quo facetissimè quibusdam concinnatũ uerbum χοιροπωλεῖν, quod signat porcum uendere, id est capturas corpore quærere, Cælius.

¶ Icones. Sus Aeneæ Lauini (ut scribit Varro) triginta porcos peperit albos. itaq; quod portenderit factum scribitur, triginta annis ut Lauinienses conderent oppidum Albam. Huius suis ac porcorum etiam nunc uestigia apparent. Iam ne simulacra eorum ænea etiam nunc in publico posita, & corpus matris ab sacerdotibus, quod in salsura fuerit demonstratur? Porci (apri, Plinius: uide in Apro a.) effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat. quia confecto bello, inter quos pax fieret, cæsa porca fœdus firmare solebant, Festus. Συὸς τύπον, παροιμιακῶς, ἐπειδὴ τὰ Σάμια πλοῖα συὸς τύπον εἶχον ἐν ταῖς πρώραις, Varinus. Σαμαίνα, εἶδος νεὼς, συὸς ἔχουσα προτομὴν, Varinus & Hesychius. Veteres numos pecudum effigie signabant, ouis, bouis, suis, Plutarchus in uita Publicolæ. Bituricis ueruex, Heduis dat sucula signum, &c. uide in Veruece H. ex Alciato. Porcam auream & argenteam dici ait Capito Atteius, quæ etsi numero hostiarum non sit, nomen tamẽ earum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Cereali, Festus.

¶ Plantæ. Fungorum tertium genus suilli, uenenis accommodatissimum, familias nuper interemêre & tota conuiuia, Plinius. Et rursus, Siccantur pendentes suilli iunco transfixi, quales è Bithynia ueniunt, canum morsibus ex aqua illinuntur. Et alibi, Robora boletos quoq; suillosq; ferũt, gulæ nouissima irritamenta, quæ circa radices gignuntur: quercus probatissimos: robur autem & cypressus & pinus, noxios. Hoc genus forte est, quod Germani uocant **morchelen**, qui mense Aprili ad Maium usq; reperiuntur & appetuntur in cibo, colore ex pallido fusci, pilei oblongi & in conum se colligentis forma, in medio protuberantes, specie fauis similes. uocant autem nostri quoq; fœminam suem **mor**, ut **morchelen** suillos significare uideatur, etsi quid cum sue commune habeat non satis uideam. conijcio tamen uel delectari eis in cibo sues: uel superiorem eorum partem circa conum, rostri suilli formam aliquatenus referre. Describuntur ab Hieronymo Trago ab initio tertij de stirpibus Tomi, sed non rectè Latinè tubera ab eo uocantur. nam longè diuersum tuberum genus est, totum infra solum, superficie nulla: aliqui Germanicè **grebling** uocant, id est fossilia, quod è terra fodiantur. Hypochœris herba in cibo uulgaris apud Aegyptios, Plinius: Vide plura in Equo a. ubi de plantis ab equo dictis egi, statim ab initio. Hyosiris intubo similis, sed minor & tactu asperior: uulneribus contusa præclarè medetur, Plinius. Nostri **süDistel**, id est suarium carduum, genus sonchi spinosum uocant, quod aliqui puto in Italia & Gallia cicerbitam. referunt autem florum calyces antequam aperiantur, ut & hieracij, quandam rostri porcini figuram, ut inde forsan hyosiris (quasi ὑὸς ῥὶς, hoc est suis nasus) uel potius hyoseris, hoc est seris uel intubus porcinus appellata uideri possit. Ruellius rostrum porcinum ab aliquibus eandem herbam uocari ait, quam alij dentem leonis nominant, hoc est cichorij syluestre genus, luteo flore, hedypnoida Plinij, aliqui apud Italos dentem canis uocant, & alij piscia al letto, ut Matthæolus scribit: nostri **wyenschwantz**, uel **süblůmen**, id est flores porcinos. Videri autem potest eadem Dioscoridis hieracium minus. Describitur à Syluatico cap. 610. Σύαρτον, βούγλωσσον, Hesychius, Varinus. ac si panem porcinum dicas, nimirum quod in cibo ab eis desideretur. Indocti quidem recentiores cyclamium panem porcinum uocant, sed ineptè. quamuis enim radice rotunda panem referat, nihil tamen ad sues. habet enim propemodũ uim uenenosam. Melius rustici in multis Germaniæ locis, syluestris quoddam leguminis aut uitiæ genus, nõ dissimile astragalo, panẽ porcinũ uocãt, (**sewbrot oder erdnuß**,) quod radiculas eius dulces & rotũdas, sues agris effossis requirãt. Fuchsius & Hiero. Trag. nõ rectè apion Dioscoridis interpretãtur. Capria, capparis, ut legitur in nomenclaturis apud Dioscoridem. Frutex spinosus quem Græci coccum uocãt, de quo plura dicam in libro de Insectis (nascitur enim in fructu uermiculus, qui cum erumpit, culici similis uolat) à Galatis qui super Phrygiam incolunt lingua uernacula ὗς nominatur, ut docet in Phocicis Pausanias. Galli hodieq; hous appellitant ilicem aquifoliam (**stächend palmen**)

à qua coccus ferè non aliud differt, nisi quod per omnia minor & semper pumilus est. unde coniicimus ueterem linguam Gallicam alia quoq; Galatarum uocabula pleraq; habuisse, pro quibus paulatim imperantibus Romanis Latina successerint. Scini, id est pira porcina, & sunt syluestria, Syluaticus. Astragabos, (Astragalos forte,) id est pes porcinus, Idem. Adiantum siue capillum Veneris, aliqui capillum porcinum uocant, Idem & Vetus Auicennæ glossographus: nimirum quod coliculos instar setarum proferat. Milium Solis, id est cauda porcina, Syluaticus. Idem alibi caudam porcinam, peucedanum interpretatur: inde puto quod radicis caput multis ceu setis rigeat, quod in omnibus etiam seselis generibus apparet. Scrophularia Syluatico herba est quæ alio nomine millemorbia & castrangula & urtica mortua (propter foliorum similitudinem) ab eo uocatur. hæc est qua gustata necari sues, ut quidam affirmant, in C. diximus. Scrophulis, id est strumis mederi creditur, quarum speciem etiam multi radicum eius protuberantes nodi referunt, tanquam usum demonstrante natura. Eandem ob causam chelidonium minus, multi scrophulariam nominant: & aliqui fabam inuersam uulgò dictam, quam multi telephium esse putant. Hyoscyamum Hieron. Tragus interpretatur Germanis ad uerbum süwbonen, id est suillam fabam. quod nomen ab eo ad Græci imitationem factum est: Germani aliud proprium habent bülsen uel bilsen. Sed de hyoscyamo, syancho, chenopode quā Germani schwynstod & süwplag uocant, & aliis suillo generi noxiis plantis plura diximus supra capite tertio: item de solani genere syluatico quod baccas nigras cerasi uel halicaccabi fructus magnitudine fert, sed sine folliculo, nostri uocant süwkrut, hoc est porcorū herbam: quod calidis & subitis suum morbis medeatur.

Animalia. Chœrogylius, uel ut alii scribunt chœrogryllus, aliis erinaceus aliis cuniculus esse putatur, ut pluribus in animalium illorum historiis dixi. Hystrix, ὁ ἀκανθόχοιρος, id est porcus spinosus, uel echinus terrestris, Suidas. uide in Hystrichis historia. Erinacei siue echini terrestris genus unum nostri uulgò caninum uocant, quod canis instar digitatum sit: alterum suillum quod ungulas ut sues bisulcas habeat: alii etiam rostri figuram in altero canis, in altero suis esse aiunt. Easdem melis quoq; differentias faciunt, &c. Galenus libro 3. de aliment. facultatibus, mentionem facit animalis medii inter ursum & suem, μεταξὺ ἄρκτου τε καὶ μυός: nec aliter nominat. id meles, id est taxus uideri potest. aut si pro μυὸς legas συός, ἀρκτόμυς D. Hieronymi, aut fortè mus alpinus. Γόρκος, animal quadrupes, fluuiatile, amphibium, iuxta Istrum, id est Danubium, tenui pelle, quæ inflata utri fit similis, καὶ νήχεται ἕως ἂν λεπτυνθῇ: & in terram egrediens pascitur, sed subitò refrigeratum emoritur, Varinus. Audio nuper ex noui Orbis nauigatione aduectos esse quos porcellos Indicos uocant, cuniculorū ferè magnitudine, paulò minores, albos, sine caudis, singulis mensibus cuniculorum instar fœcundos, uoce & natura porcorum. Hos esse puto quos utias uocant, qui de nouo Orbe scripserunt.

¶ Συάδιον, genus piscis, Suidas. Apri piscis meminit Plinius 11. 51. etsi codices quidam caprum habeant corrupte: qui uocem ut grunnitum habet, quæ uox aprorū suumq; propria est. accedit quod in Eurota quoq; fl. Laconicæ, piscis orthragoriscus uocalis est, ut lib. 32. (Plinii) dicitur. Est autem orthragoriscus idē, qui & porcus, Athenæo teste. In Danubio mario extrahitur, porculo marino simillimus: & in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinis'ue intersitis, carne prædulci, Plinius. Est autem mario, quem uulgo husonem uocant, huß quasi hys uel hysca, id est porcus uel porculus. Mario uox forsitan originis est Germanicæ, qui suem fœminam moz uocant, ut & Cretenses μαρίν. Cæterum porculus marinus Plinio dictus proculdubio non alius est quàm sturio, (stöř) uulgo nominatus. cui husonem persimilem esse scio. porculi autem nomen à corporis pinguitudine meretur, & hodie in Italia sturiones adhuc parui, porcellæ uocantur. Hyccam (τὸν ὕκκην) piscem aliqui sacrum uocant. putant autem hunc aliqui erythrinum esse, alii iulida (ex Athenæi septimo:) ex nostris aliqui (inquit Cælius 12. 12. & Hermolaus in Coroll.) sturionem. Et mox, Hyccam siue hyscam Latinè interpretantur porculum. Hyæna piscis nomen est apud Athenæū, qui & hyænida ex Epicharmo nominat. uidetur autem idem piscis quem & hyn illic (lib. 7.) nominat, & dubitat an idem sit qui capros, id est, aper uocatur, ut pluribus scripsi in Hyæna quadrupede capite primo. Sed de piscibus quibus à sue nomen contigit propter pinguitudinem, uel uocem, uel corporis formam, in Libro de piscibus copiose agam. Syænam piscem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc est porculum, Hermolaus in Plin. Diphilus (apud Athenæum) piscem quendam caprìscum dici significat, qui & mys uocetur. nisi quis non myn, id est, murem, sed hyn, id est, suem legendum potius existimet, Hermolaus. Gryllus & suem significat, ut supra diximus: & piscis genus anguillæ simile Athenæo lib. 8. quod libro septimo congrum interpretatur. Oppianus lib. 3. de uenatione mullos pisces suibus terrenis comparat duplici nomine: primum quod admodum uoraces sint, ut qui fœtida etiam quæuis, & naufragorum cadauera deuorent: deinde quòd ad lautitiam cibi ita præferantur reliquis piscibus, ut pecoribus sues. Marinum animal quoddam informe est, corio quasi suillo, pedibus loraceis, sine dentibus, paruis oculis, sub uentre duo foramina habet iuxta caudam. cauda prælonga, brachii mensura latiore, quam mensuram longitudine & latitudine implent singulæ auriculæ: corio crassiore quàm digitus sit, forsan è polyporum genere, Cardanus. Χοιρίναι conchæ quædam marinæ sunt, labris ut ita dicam denticulatis, læues admodum & splendidæ, à quadam oris suilli opinor specie, quam parte sui dehiscente quodammodo referunt, sic appellatæ. has hodieq; porcellanas uocant, sunt autem diuersæ, magnitudine scilicet & colore differentes. Hesychius chœri-

chœrinas non recte interpretatur calculos marinos, neq; enim calculi ſunt, ſed calculorum uicem in ſuffragijs implebant. minimum & album earum genus noſtri inepte uocant műterſtein, id eſt lapillos matrici utiles. nam quod figura matricem quodammodo referant, ſuperſtitioſæ quædam mulierculæ corpori appenſas uteri morbis ſalutares mentiuntur. Eſt & gemma porcellana hodie uulgò ab Italis dicta, forſan à ſimili nitore læuoreq; porcellanæ conchæ. Scoppa murrham gēmam, agatham uulgò dictam uel porcellanam interpretatur. Georgius Agricola murrhinam non murrham uocat, & interpretatur Chalcedonium, ut & onychē. his enim duobus nominibus rem eandem Plinio deſignari. onyx quidem etiamnũ nomen apud multos retinet, onychel. Cardanus libro quinto de ſubtilitate, myrrhina uaſa ea eſſe affirmat, quę hodie porcellanæ dicantur, ex Oriente mitti, nec gemmas ſed figlina eſſe, ex argilla tenuiſſima, denſa, leui ac pingui. cuiuſmodi in Italia quoq; fiant, ſed nullo odore & pallidiora quàm quæ Oriens mittit: folijs ac imaginibus placere: purpuræ colorem abeſſe, nimirum ob temporũ & opificij uarietatem. Τριχοφθόροι uel χοῖροι dicuntur ſerpentes quidã in Scholijs Nicandri, à quorum morſu ſcilicet capilli defluunt. Altamuga, id eſt porcus luti, beſtiola multipeda acuti ueneni, Syluaticus: Videtur non alia quàm ſcolopendra eſſe, fortè quod pilis ceu ſetis rigeat, ut erucæ maiores. Aſelli etiam inſectorum generis à colore dicti, ab alijs multipedæ, uel multipedes aſelli, à nonnullis hodie porcelli nominantur, ni fallor, à corporis ſcilicet figura.

¶ Propria hominum. Scipio Suario cognominabatur propter ſimilitudinē ſuarij cuiuſdam negotiatoris, Plinius. Hermolaus legendum conijcit, Scipio Sciriatio cognominabatur propter ſimilitudinem ſerui cuiuſdam negotiatoris. Auus meus (inquit Tremellius Scrofa apud Varronem) primum appellatus eſt Scrofa, qui quæſtor cum eſſet, Licinio Nerua prætore, in Macedonia prouincia relictus, qui præeſſet exercitui, dum prætor rediret, hoſtes arbitrati occaſionem ſe habere uictoriæ, impreſſionem facere cœperunt in caſtra. Auus, cum hortaretur milites, ut caperent arma, ac exirēt contra, dixit celeriter ſe illos (ut ſcrofa porcos) diſiecturum: idq; fecit. nam eo prælio hoſtes ita fudit ac fugauit, ut eò Nerua prætor imperator ſit appellatus, & auus cognomē inuenerit, ut diceretur Scrofa. Sed aliter Macrobius Saturnaliorum libro 1. circa finem cap. ſexti: Tremellius, inquit, cum familia atq; liberis in uilla erat: ſerui eius cum de uicino ſcropha erraret, ſurreptam conficiunt. Vicinus aduocatis teſtibus omnia circumuenit, ne quà hæc efferri poſſit, isq; ad dominum appellat reſtitui ſibi pecudem. Tremellius qui ex uillico rem comperiſſet, ſcrophæ cadauer ſub centonibus collocat, ſuper quos uxor cubabat. Quæſtionem uicino permittit. Cum uentum eſt ad cubiculum uerba iurationis concipit, nullam eſſe in uilla ſua ſcropham, niſi illam, inquit, quæ in centonibus iacet, lectulum monſtrat. Ea facetiſſima iuratio, Tremellio Scrophæ cognomen dedit. Sergius, qui prius Os porci uocabatur, ex pontificibus primus fuit qui proprium demutauit nomen: quod mox obſeruatum ad nos uſq; perdurat, Cælius. Porcelli grammatici in ſuaſorijs orationibus Seneca meminit. Idem eſt puto qui aliquando ad Tiberium Cæſarem uerbo haud Latino uſum dixit: Tu Romanorum hominibus, ô Cæſar, πολιτείαν dare potes, uerbis non potes. Porcellius poëta Neapolitanus ſcripſit res Frederici ducis Vrbini. A minore pecore nomina habemus, Porcius, Ouinius, Caprilius, Varro. Suillus, Porcius, Bubulcus, Caprarius, nomina fuerunt ueterum Romanorum, Plutarchus in uita Publicolæ. Porcius cognomen fuit Catonis Cenſorini. Porcia lex, ut Cicero in quadam oratione innuit: & leges item aliæ fuerunt, quibus exilium damnatis permittebatur, Cælius. Latro Portius grauis fuit orator, ut ex Seneca refert Cælius, 11. 1. & 11. 13. ¶ Verres nomen uiri Romani prætoris in Sicilia, contra quem repetundarum reum à Siculis Cicero orationes habuit quæ Verrinæ appellantur. ¶ Chœrilus, Χοίριλος, Athenienſis Tragicus poëta, & alius Samius: uide Suidam. Athenæus libro 8. Chœrilũ poëtam inter helluones & guloſos homines numerat. Syadræ Spartani ſtatuarij meminit Pauſanias in Eliacis. & Sybotæ filij Dotadæ in Meſſeniacis. Tibia uſum Hyagnim primum uolunt, &c. Cælius 9. 3. Hyas, filius Atlantis & Aethræ, cuius meminit Ouidius 5. Faſtorum, à quo Hyades ſorores aliqui dictas putant. Athenienſis quidam è Melite uico (tribus Oeneidis) Κάπρος & Σῦς, id eſt Verres & Sus cognominabatur, ut Vrſus quoq;, à corporis hirſutie: aut fortè quod molas poſſideret, in quibus alebat ſues, Heſ. Var. Gryllus, Xenophôntis Socratici filius, Suidas. ¶ Germani etiam nomen uiri ab apro fecerũt, Aeberhart, ac ſi Caproſthenē dicas. aprum autem uocant non ferum modo, ſed frequentius cicurem, id eſt, uerrem. ¶ Porcia nomen mulieris Romanæ. fuerũt autem duæ, maior & minor. Porcia minor cum laudaretur apud eam quædam bene morata, quæ ſecundum habebat uirum, reſpondit: Felix & pudica matrona nunquam præter ſemel nupſit. Bouinia Porcilla auia Pij (imperatoris puto.) ¶ Chœrile dicta fuit uxor Euripidis, Χοιρίλη, ἡ Ἐλάβη, Suidas. Calliſtò meretrix cognomine ὗς, memoratur Athenæo libro 13.

¶ Populorum & locorum. Cliſthenes tribus Dorienſium diuerſis nominibus notauit. nam præter tribum ſuam, cui Archæ nomē erat, reliquas ludibrio habitas ex brutis appellauit. Quippe Hyatas, id eſt, Suales: aliquibus Oneatas, hoc eſt Aſinales: reliquis Chœreatas, hoc eſt Porcales nomina indidit, Alexander ab Alex. Hyæa, Ὑαία, urbs Locrorum Ozolorum, gentile Hyæus, Stephanus ex Thucyd. lib. 3. Hyamea, urbs Meſenes, una ex quinq;, Idem. Hyamion, urbs Troiana, Idem. Hyampolis, urbs Phocidis, Stephanus. Et ualles Lebadea tuas, & Hyampolin acri Sumiſſam ſcopulo, Statius lib. 7. Theb. Meminit Herodotus, Homerus, & Plinius lib. 4. cap. 7. bis. Vbi relicto Abis oppido uiam rectam Opûntem uerſus fueris ingreſſus, Hyampolis te excipiet. Ipſum autem ho

minum nomen arguit, qua nam origine hi ſint orti, aut unde egreſſi in hanc regionem peruenerint. Qui enim Cadmum eiusq; exercitum Thebis fugiebant, Hyantes in hunc ſe locum contulerũt. Veterum memoria Hyantum ciuitas à finitimis uocabatur. temporis autem progreſſu uſus obtinuit, ut Hyampolis diceretur, &c. Pauſanias in Phocicis. Hyantum meminit Plinius 4.7. Exul Hyantæos inuenit regna per agros, Statius. Compellat Hyantius ore, Ouidius lib. 3. Metam. nominat autem Actæonem, iuuenem Hyantium. Et alibi, Hyantæa Aganippe. Apollonius libro 3. Onchestum urbem Neptuno in Bœotia dicatam, ut apud Homerum legitur & Plinium, Hyantiam uocauit. nam & Bœoti ſues ab illiberalitate morum dicuntur, unde nomen Hyantibus, (Vide plura infra in prouerbio Bœotia ſus. Varinus Hyampolin triplicem memorat,) Hermolaus. Hyantes populi circa Alalcomeniam, dicuntur etiam Hyantij & Hyantini, Stephanus. Sunt qui Hyantes Bœotiæ populos faciant, quorum urbs Hyantia dicatur, incolæ Hyantiæ. Hyantia Stephano urbs Locrorum eſt. Hyapea, urbs Phocidis ab Hyape dicta, (ἀπὸ Ὑάπου,) Stephanus. Hyope, Ὑώπη, urbs Matienorum, Stephan. Hyops, urbs in Iberia Cherroneſi non procul Leſyro fluuio, Idem. Oaſis, ciuitas Aegypti, quæ & Hyaſis, Stephanus. Hyi Aſiæ populi prætenduntur ſupra Elymaida, quam Perſidi in ora iunximus, Plinius. Hyſia uel Hyſiæ, urbs Bœotiæ, (apud Suidam quoq;,) colonia Hyreorum, cuius meminit Thucyd. lib. 3. Et alia regia ſedes Parthorum. Item uicus Argiuus Thucydidi, Characi uerò ciuitas. & Arcadiæ urbs, Stephanus. Hyſiæ nominantur loca multa, in Bœotia, Arcadia, & alibi, ex Thucydide, Pherecyde, Artemidoro. In Argolide autem ſunt hæ quas hîc (apud Plinium 4.5.) legimus, ex Pauſania, & Strabone: qui Hyſias celebrem Argolicæ locum facit, Hermolaus. Hyſiæ ciuitatis meminit Pauſanias in Arcadicis. Syrbotæ, (aliâs Sybotæ) populi ſecundum flumen Aſtacum ad Septentrionem uergentes, Plinius 6. 30. collocat autem eos in Aethiopia, & octonûm cubitorum ſtaturam eis tribui ſcribit. Sybota, inſula quædam & portus, Stephanus. Sus fluuius ſiue torrens eſt circa Olympum, Pauſanias in Bœoticis. Hyóeſſa fons quidam apud Sophoclem nominatur: de quo uide plura in Tauro H. inter propria, in Tauri fluuij mentione. Hyomemnia, feſtum quoddam Argis, Heſychius & Varinus. ¶ Capria lacus: uide in Apro H. inter propria. ¶ Chœrades, urbs Moſynœcorum, gentile Χοιραδεύς, Stephanus. Legimus & ſcopulos quoſdam marinos circa Helleſpontum ſic nominari. ſed ſupra inter deriuata quoſuis ſcopulos marinos, qui uel latent, uel paululum eminent, ſic appellari docuimus. Inſulas in Alexandria Aegypti Pharon & Chœrades appellatas ſciunt omnes, Hermolaus in Plinium 32. 11.

¶ b. Chalaſtra urbs & lacus eſt Macedoniæ, unde Chalaſtrei ſues dicti, & Chalaſtræum nitrum, Heſychius. Circa Hieroſolyma ſunt porci miræ magnitudinis, dentibus cubitalibus, Phyſiologus. φορίνη pellis ſuilla Hippocrati in libro de ratione uictus acutorum, ut Galenus exponit. φορίνη, ἡ παρ' ὑίοις πυρίνη, Heſychius. Varinus ſcribit humanã quoq; pellem aliquando phorinen dici. Κόλλοψ, τοῦ νώτου ἡ φορίνη, καὶ τῆς λοφιᾶς τὸ ἄκρον, Heſychius. Carnem ſuillam Græci uocant κρέας ὕδιον uel ὕειον, non ὑεικὸν, quamuis id Varinus ſcribat in uoce μετάχοιρα: uide ſupra inter deriuata à ſue, in a. Setæ à ſuibus dicuntur, unde & ſutores quod ex ſetis ſuant, Iſidorus. Aciei frontem in anguſtum deſinentem, caput porci ſimplicitas militaris appellat, Ammianus Marcellinus. Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ iuncta cum acie primo anguſtior deinde latior procedit, & aduerſariorum ordines rumpit, quia à pluribus in unum locum tela mittuntur: quam rem milites nominãt caput porcinum, Vegetius 3.19. Oculi porci naturale figmentum habẽt, ita ut in terram neceſſitate ſemper intendant, Phyſiologus. Elephantorum promuſcis intus cõcaua, ſuilli labri ſimilitudinem quandam gerit, Aelianus. Delphinis lingua breuis atq; lata, haud differens ſuillæ, Plinius. Mars tibi uoueo facturum, ſi unquam redierit, bidenti uerre, Pomponius in Attellana citante Feſto. Bidentes non oues ſolum, ſed omnes beſtias bimas olim appellabant, quia neq; maiores aut minores licebat hoſtias dare, Macrobius: de bidenti pecore, & quod de ouibus ferè ſemper dicatur, uide in Boue H. ubi de ſacrificijs ex eo. Nefrendes, adhuc lactentes porculi, quod nondum aliquid frendant, id eſt comminuant dentibus. hinc & faba freſa quæ molita eſt, Iſidorus. Plura de hac uoce diximus ſupra in E. Chamæleonti eminet roſtrum, ut in paruo, haud abſimile ſuillo, Plinius. Roſtrum ſuis propriè Græci ῥύγχος uocant, unde diminutiuum ῥυγχίον in Acharnenſibus Ariſtophanis. Pi haoreb, (alias algorab,) פי העורב, id eſt roſtrum porcinum, Arabicè uocatur os acromij, id eſt ſummus humerus, quẽ ſcapulæ proceſſum Galenus κορακοειδῆ nominauit, Veſalius: ſed oreb Hebraicè coruum ſonat. itaq; roſtrum coruinum, non porcinum ab eo uerti oportebat, ut Galenus etiam Græcè à corui ſimilitudine nomen indidit. Aluus in homine infima parte ſimilis eſt ſuillæ, Plinius. Ventres elephanto quatuor, cætera ſuibus ſimilia, Idem. Exta elephanto ſuillis proxima, ſed maiora, Ariſtot. Ὑπογάστριον, οὔθατα, ἤτριαῖον δέλφακος, Pollux: hoc eſt, abdomen, mamillæ, ſumen porci. Ἢ δέλφακος ὀπωρινῆς ἤτριαῖον, Ariſtoph. apud Athenæum. Candidus effœtæ tremebundior ubere porcæ, Columella de cucumere. Ψύλλος, τὸ παχὺ τὸ συνεχὲς τὸ τοῦ κάπρου αἰδοῖον, Heſychius, Varinus. Supernati dicuntur quibus femina ſunt ſucciſa in modum ſuillarum pernarum. Ennius, His pernas ſuccidit iniqua ſuperbia Pœni, Feſtus. Talis ſuum diſcordiam quandam ineſſe traditur, Plinius ni fallor. ὁπλὰς de ſue dixit Ariſtophanes & Simonides: & Heſiodus βοὸς ὁπλὴν & ἵππου χηλὴν, contraria acceptione, quàm Grammatici docent uſurpanda. Ἐρυθάκη & alia ſignificat, & τὰ τῶν συῶν ἔμβρυα, Heſychius & Varinus, ſenſu mihi obſcuro.

Germani

¶ Germani propria quædam de suum partibus uocabula usurpant. nominant enim pernas, **leuff oder hammen**. summum rostrum, **schnorren** uel **rüssel**.

¶ c. Vox. Sordida sus pascens ruris per gramina grunnit, Author Philomelæ. Quirritat uerres, Idem. Minimo suis stridore terrentur elephantes, Plinius 8. 9. γρῦ, uox est suis, Tzetzes. Apud Suidam γρῦ circunflexum scribitur, quod nõ placet. Καὶ ταῦτ᾽ ἀποκρινομένου τὸ παράπαν οὐδὲ γρῦ, Aristoph. in Pluto, ubi Scholiastes γρῦ exponit, βραχύ, id est, minimum, uel sordes unguium. (γρύξ, ὁ ῥύπος τοῦ ὄνυχος. γρυδός, γρύξ, Varinus.) aliqui uerò (inquit) deducunt hanc uoculam à gryllismo, id est grunnitu suum. aut genus est parui numismatis. γρῦ enim paruũ aliquid & minimum significat, unde γρύτη dicta parua uascula: & γρυτοπώλης, pro qua uoce ueteres ῥωποπώλης (& ῥωποπώλης) & γρυπάρης (hic locus apud Suidam mutilatus est) dixerunt. Hinc est quod aliquem οὐδὲ γρῦ φθέγγεσθαι, id est ne gry quidem loqui dicimus, pro eo quod est ne minimum quidem aut quoduis uerbum. Eadem apud Varinum legimus: & apud Suidam, qui præterea addit, parœmiam esse τὸ Δίωνος γρῦ, ἐπὶ τοῦ μικροῦ καὶ τυχόντος. Ne gry quidem loquitur, hyperbole prouerbialis, pro eo quod est ne tantulum quidem. nam gry minimum quiddam, aut sordes unguium significat, aut uocem suillã, quam ædere solent ij qui grauantur sermone respondere, (**süwentütsch**,) Erasmus. Lege apud eundẽ prouerbium Dionis gry. Hinc facta sunt uerba γρύζειν & γρυλλίζειν, & porcus ipse gryllus dictus. Ἀλλὰ φθάρου ἢ μὴ γρύζης ἔτι μηδ᾽ ὁτιοῦν, Aristophanes in Pluto. ubi Scholiastes ait γρύζειν propriè de porcellorum uoce dici. Γρύζειν δὲ καὶ τολμᾶτον ὦ καθάρματε: Aristophanes in eadem fabula. οὐδαμοῦ ἐφθέγξατο, οὐδ᾽ ὑπήχθη γρύξαι, Philostratus in uita Apollonij, id est, Haudquaquam locutus est, neq; adduci potuit ut uel hisceret, ut citat Erasmus. Γρύζω, θρηνῶ ἢ φωνῶ, Suidas. Γρύξαι loqui, clamare, Idem. Γρύζειν, τὸ θρηνεῖν, καὶ τὸ τῇ φωνῇ ὑποκλέπτειν, Varinus: id est lugere, & uoce nimis obscura uel summissa loqui ut intelligi non possit, mussitare. Εἰ πγρίξομαι, (lego γρύξομαι per υ.) Ὤν σοι λέγω πλέον τοι γαλαθηνῶ ὑός, Alcæus apud Athenæum. In Creta sacrum creditur suillum genus, quoniam nascenti Ioui sus mammam submiserit, ac grysmo (γρυσμῷ) id est grunnitu, pueri uagitum audiri uetuerit, Cælius ex Athenæo. De suum uoce dicitur γρύζειν, & γρυλλισμός, γρυλλίζειν. aliqui etiam ὑϊσμόν & ὑΐζειν dixerunt, Pollux. Ἆρα γρυκτὸν ὑμῖν ὑμῖν; hoc est an mussitare, hiscere, uel liberè loqui debetis? Suidas, ex Aristophane ut conijcio. Γρυλίζειν & γρυλισμὸν aliquoties per λ. simplex legi, & Varinus quoq; sic scribi iubet, non per duplex ut Phrynichus. Aristophanes primam semper producit, ut in Pluto: Ὑμεῖς δὲ γρυλλίζοντες ὑπὸ φιλανδίας. Varinus Atticè per lambda unum scribi docet. Et rursus, Duplex (inquit) circa hoc uerbum error committitur, primum quod lambda duplex scribitur. deinde quod usurpatur pro indecorè & inepte saltare, cum ueteres de grunnitu, id est suum uoce semper posuerint. Ἀγρυξία, silentium, Hes. Var. Ὅπως δὲ γρυλλίξετε καὶ κοΐξετε, Χἠσεῖτε φωνὰν χοιρίων μυστηρικῶν, Aristophanes in Acharnensibus. ubi Scholia, κοΐ, ποιὰ τῶν δελφακίων φωνή. κοΐζειν porcelli dicuntur μιμητικῶς, Hes. Varin. In Acharnensibus Aristophanis, filiæ pauperis cuiusdam pro porcellis uendendæ, subinde clamitãt κοῒ κοΐ. Γρυλλίζοντα, γρύζοντα, Hesych. Γρύλλη, ὑῶν φωνή, Idem & Varinus. Γρυλλάζειν, γογγύζειν, Iidem. Γογγύζειν (malim γογγρύζειν) immurmurare, mussitare, grunnire, quod & γογγυλίζειν & γρυλίζειν aliqui dicunt. Γογγρύσαι, grũnire, Hes. Varin. Ὀρυνθεῖ, γρυλλίζει, Iidem. Ἑρπυσμός, uox suum, Iidem. Κλαγγὴν uocem acutam non solum in suibus, sed etiam canibus Homerus uocat, Varinus. ¶ Omne purgamentum & ablutio omnis esculentorum, ex pane, caseo, carnibus ac piscibus, quo porci canesq; uescuntur, μαγδαλιὰ uocatur, Tzetzes 5. 13. Plura de hac uoce reperies in Cane c. Turbidam suum potionem in culinis collectam, qua aluntur, Plinius colluuiem uocat, nostri **Carspülen** & **tráncke**, hoc est uasorum ablutionem & potionem. Porcus colluuiaris dicitur, qui cibo permisto & colluuione nutritur, Festus: à Scoppa Italicè exponitur lo porco pontino, notrito al pontino. Aqualiculus, ut Sipontinus notat, propriè uas est in quo porci sorbent, per metaphoram uero pro uentre usurpatur. Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extat, Persius. Videtur autem diminutiuũ esse ab aqualis, ut à caulis cauliculus. apud Apicium tamen etiam aqualicus legitur. Filius prodigus in Euangelio Lucæ, qui consumptis omnibus porcos pascebat, cupiebat saturari ceratijs, id est siliquis, (fructibus scilicet siliquæ arboris quam ceratoniam uocant, nostri panem D. Ioannis) quibus porci uescebantur, neq; quisquam illi dabat. Taurus mons illius regionis (non exprimit cuius) glandes fert pabulum suibus, Varinus in Ταῦρος. Ἐρεγμὸς ὑῶν, Pollux 1. 12. id est faba fresa qua sues uescũtur. Laphygmus dicitur eruditè canum & suum inexplebilis uorandi auiditas, inclinato uocabulo à uerbo λάπτω καὶ λαπάζω καὶ λαφύσσω, id est sorbeo & deuoro, pro quo Itali quidam slapare dicunt, Cælius. Ῥοθιάζειν, μετὰ ῥόθου καὶ ψόφου ἐσθίειν, (**schmatzgen**,) Aristophanes in Acharn. de porcis. Mulieres quædã menstrua in cibum porcorum miscent, ut saginentur felicius, Lutherus in decem præcepta de ueneficis loquens. ¶ Succerda, stercus suillum. Quid habes nisi unam arcam sine claui, eò condis succerdas? Titinnius apud Festum. Recentiorum quidam dubitat num suscerda fortè melius scriberetur, ut muscerda, quod non placet. Lucilius citante Nonio sucerdam per syncopen dixit propter carmen, Hîc in stercore humi, stabulisq;, (sic lego,) fimo, atq; sucerdis, ut Nonius citat. nisi quis semper sucerdam rectè dici existimet per c. simplex. Iones suis fimum hypeleuthon uocant, nos sucerdam, Hermolaus. Suis stercus, ὑπέλυθον Græci uocant, Varinus in Ἀποπατῆσαι. Ὑπέλεθρος, suis fimus, nam κόπρος de fimo cuiusuis bruti dicitur sue excepto, Varinus. πέλεθος quidem stercus equinum interpretantur, & ὑπέλιθον, κόπρον, ut pluribus dixi in Equo H.c. Ὕσκυθα, ὑὸς ἀφόδευμα. Hes. Varinus.

¶ φρίττει ὁ χοῖρος ταῖς θριξί, Varinus: id eſt, porcus rigentibus ſetis horret. Moſſynœci publicè coëunt, οὐδ' εὐνῆς αἰδὼς ἐπιδήμιος, ἀλλὰ σύες ὡς φορβάδες, οὐδ' ἠβαιὸν ἀτυζόμενοι παρεόντας μίσγονται χαμάδις, Apollonius 2. Argon. Phocylides apud Stobæum in Sermone quo uituperantur mulieres, pro morum & ingenij diuerſitate, alias ex alijs animantibus prognatas ſcribit, & eam quæ ex ſue nata fuerit, nec bonam nec malam eſſe. Simonides uero è ſue natam omnia domi impura ſine ordine & ornatu uel humi iacentia negligere ait: atque ipſam illotam cum ueſtibus immundis in ſtercore ſedentem pingueſcere. Calchas uates oraculum accepit, tunc ſe moriturũ quum in uatem ſe meliorem incidiſſet. Capto igitur Ilio Colophonem uenit ad Mopſum Apollinis filium, à quo interrogauit quot groſſos (ὀλύνθους, id eſt ficos immaturas, non de ſylueſtri ſed urbana ficu) ficus ferret. cui Mopſus reſpõdit, μυρίους id eſt decies mille, & medimnum, & inſuper groſſum unum, quod ita inuentum eſt. Mopſus uerò Calchantem de ſue partui uicina rogauit, quot fœtus utero gereret & quando pareret, quo tacente, ipſe dixit, numero decem eſſe porcellos, & unum marem, parituram uerò poſtridie. Quod cum ita contigiſſet, Calchas memor oraculi præ mœrore obijt, uel (ut alij uolunt) uim ſibi intulit, Scholiaſtes Lycophronis. Deteriæ porcæ, id eſt macilentæ, Feſtus. Dedit hæc contagio labem, Et dabit in plures: ſicut grex, totus in agris Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci, Iuuenalis Sat. 2.

¶ d. Aiunt Pyrrhonem deprehenſum tempeſtate, alijs omnibus conſternatis periculi magnitudine, annotaſſe in naui τὸ δελφάκιον, id eſt porculum largè ac ſecurè frugibus ueſcentem. En (inquit) uobis ueram ἀθυμίας imaginem, &c. Calcagninus circa finem libri de profectu. ¶ Tradunt magici iocinere muris dato porcis in fico, ſequi dantem id animal, in homine quoq; ſimiliter ualere, ſed reſolui cyatho olei poto, Plinius.

¶ e. Tria tantum genera ſunt paſtorum, qui dignitatem in Bucolicis habeant, bucolici, opiliones, & omnium minimi æpoli, id eſt caprarij, ut Ael. Donatus ſcribit. Subulcorum uerò nulla nec apud Vergilium neq; Theocritum mentio fit. Errorem enim Seruij & aliorum, qui Aegl. 10. legunt, Tardi uenère ſubulci, ſupra in Boue reprehendimus. Subulcorum epitheta apud Textorem, Tardi, Hircoſi, Duri. Αὐτὰρ ἐγὼ σῦς τάσδε φυλάσσω τε ῥύομαί τε, Eumæus apud Homerum Odyſſ. ξ. Plura de ſubulcorum uarijs appellationibus require ſupra prima parte huius cap. inter deriuata: item alia nomina quæ ad greges porcorum, ſtabuláue & haras pertinẽt ab ipſis deriuata, ut συβόσιον, χοιροκομεῖον, &c. Κομὰς, θεράπειας, καὶ τὰ συοφόρβια, Varinus. ¶ Hara eſt porcorum ſtabulum. In tenebris ac ſuilla (forte ſuili, id eſt ſtabulo ſuum) uiuunt, niſi non forum, hara: atq; homines qui nũc pleriq; ſues ſunt exiſtimandi, Varro Prometheo. Ex hara producte, non ſchola, Cicero in Piſonẽ, ut citat Nonius. Hara ſtabulum dicitur tam de porcis, quàm de auibus, Varro de re ruſt. 3. 10. ut Ge. Alexandrinus intrerpretatur. Varro quidem & Columella 8. 14. haras anſerum uocant, ſepta eis extructa in quibus pariant. Hara in qua pecora includuntur, Donatus. Te Iupiter diq; omnes perdant, oboluiſti allium, Germana illuuies, ruſticus, hircus, hara ſuis, Plautus Muſtell. Tertius immundæ cura fidelis haræ, Ouidius in epiſt. Penelopes. Villam ædificandam ſi locabis nouam ab ſolo, faber hæc faciat, oportet, limina, poſtes, cellas familiæ, haras decem, &c. Cato. Diligens autem porculator frequenter ſuile conuerrat, & ſæpius haras, Columella lib. 7. ¶ Χύριον, uinculum quo ligantur porcelli: uel lignum ſecundum Ael. Dionyſium, Varinus, Χύρριον, ςρεπτὸν ᾧ δεσμεύουσι τοὺς χοίρους, ἔστι δὲ ξύλινον, Heſychius per ρ. duplex, quod magis placet. nam & χυρροίδια id eſt porcelli, ſic ſcribitur, & Χύρρα uox qua ſuibus acclamatur: item Χυρράβιοι, uincula ſuum, Heſychius, Varinus. Γυργάθος, κεῖκος σιδηροῦς τετρυπημένος, καὶ δῆλον ἔχων ἐν τῷ τρυπήματι ςρεφόμενον, ᾧ χρῶνται πρὸς δεσμὸν συῶν, πυσάκους, ut Ariſtophanes ait in Laconicorum interpretatione, Heſychius, Varinus. Pontifex minor è ſtramentis napuras nectito, id eſt funiculos facito, quibus ſues adnectantur, in Commentario ſacrorum, Feſtus. Μαλικὰ πέδα, χοιριδίων (forte χοιριδίων) δεσμοί. Τροχήλια καὶ παγὶς μαλικὰ καλοῦνται, Heſychius, Varinus. ¶ Πέπυσμαί σοι τὸ ὗν ἐκ τῶν λάγνην, τί οὖν αὐτὸν οὐ βίᾳ συλλαβὼν τομίαν εἰργάσω, ὥσπερ εἰώθαμεν τοὺς τράγους ἡμεῖς; Aelianus in epiſt. hirci autem caſtrati quomodo curentur, ex eadem epiſtola in Hirco dictum eſt. ¶ Hominem pernicioſum cum uolunt ſignificare porcum pingunt, talis eſt enim porci natura, Orus in Hieroglyph. ¶ Ad lithoſtrota conficienda, (qualia uulgò Muſaica uocant opera,) ex fruſtulis lapidum diuerſorum colorum glutino tenaci inuicem iunctis, fit maltha (glutinum, lithocolla) perpetua ex calce & ſuillo adipe, uel pice & oui candido, Cardanus. Οἱ γὰρ Σκύθαι ἀλείμματι χρῶνται ὑείῳ καὶ μοσχείῳ ςέατι, Suidas in Ὗς. Ἔκτοσθε δὲ λευκοὶ ὀδόντες Ἀργιόδοντος ὑὸς θαμέες ἔχον ἔνθα καὶ ἔνθα, Homerus Illiad. κ. de galea Vlyſſis.

¶ f. Plutarchus Sympoſiacorum libro 4. problemate 5. Probabile uidetur, inquit, Iudæos ſuem colere (& colentes potius quàm faſtidientes abſtinere) utpote ſeminandi & arandi magiſtrum, ut aſinum quoq; colunt quòd aquæ fontem eis aperuerit. Scythæ ſues pro nihilo putant, quos nec alere omnino in ſua regione uolunt, Herodotus libro quarto. ¶ Sues mactatos noſtri in labro aquæ feruidæ, addita etiam in fundum labri & alia ſuibus impoſita reſina, depilant: aliqui flammis circunquaq; è ſtramine excitatis amburunt, ut in Gallia fit: quod Græci εὕειν, ἀφεύειν & περιφλεύειν uocãt, (ut pluribus dixi in muſtela G.) itẽ φλογίζειν, noſtri bſengen. Οἴμοι κακοδαίμων δελφάκιον γεγονα, Ariſtophanes. Τοῦτ' εἴρηκεν ἀφευθεὶς τὸ πρωκτόν. Μετὰ γὰρ τὸ τυθῆναι τὰ δελφάκια, φλογίζονται ἵνα ψιλωθῶσι, Suidas. Ἔνθεν (ἐκ τῶν συφεῶν) ἑλὼν δύ' ἔνεικε καὶ ἀμφοτέρους ἱέρευσεν, Εὗσέν (ἐφλόγισε Schol.) μίστυλλέν τε καὶ

τὰ καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειρον. ὀπτήσας δ' ἄρα πάντα φέρων παρέθηκ' Ὀδυσῆϊ θέρμ' αὐτοῖς ὀβελοῖσιν, ὁ δ' ἄλφιτα λευκὰ πάλυνεν, (διέβρεχεν, Schol.) Homerus Odyſ. ξ. Πολλοὶ δ' ἀργιόδοντες ὕες, θαλέθοντες ἀλοιφῇ, εὑόμενοι (φλογιζόμενοι) τανύοντο διὰ φλογὸς ἡφαίστοιο, Homerus Iliad. ψ. Λευκός, τί δ' οὐχί; καὶ καλῶς ἠφευμένος, ὁ χοῖρος εὖ τε, μηδὲ λυπηθεὶς πυρί, Aeſchylus apud Athenæum. Εὔστρα, χύτρα, ὄρυγμα ἐν ᾧ τοὺς ὗς βυθίζουσι καὶ τὰ ἐγκαύματα, Heſych. Varin. Εὔστρα, fouea in qua ſues mactāt uel amburunt, à uerbo εὕειν, quæ & φλογίστρα dicitur. item ſpica quæ ante maturitatem demeſſa torretur. (Noſtri uocant ſtrupffgerſten) hordeum montanum, quod Comici & Tragici etiam ἀμφίκαυστιν uocant. Porrò maturum hordeū quod madefactum poſtquam germen emiſit torretur, Aëtius 10.28. bynen appellat: Germani ſic madefactum (non toſtum tamen) ad præparandam cereuiſiam, maltz nuncupant. Cæterum hordeum toſtum ſimpliciter, cachrys uel cachryas multitudinis numero Hippocrates uocitat. Ἐγὼ δὲ χοῖρον καὶ μάλ' εὐθηλούμενον Τόνδ' ἐν νοθοῦντι (uox uidetur corrupta) κριβάνῳ θήσω. τί γάρ Ὄψον γένοιτ' ἂν ἀνδρὶ τοῦδε βέλτιον; Aeſchylus apud Athenæum. Θηλάζοντα χοῖρον edunt apud Theocritum in Thyonicho. Mactant Lacedæmonij καὶ τοὺς γαλαθηνοὺς ὀρθραγορίσκους, Athenæus. Arcadicam deſcribens cœnam Hecatæus ex Athenæi monumentis, fuiſſe mazam dicit ac ὕεια κρέα, id eſt, ſuillas carnes, Cælius. Cum Erythræi Chios in conuiuio per inſidias oppreſſuri eſſent, quidam re intellecta ſic admonuit: ὦ Χῖοι, πολλὴ γὰρ Ἐρυθραίους ἔχει ὕβρις, φεύγετε δειπνήσαντες ὑὸς κρέα, μηδὲ μένειν βοῦν, ut Athenæus lib. 8. refert. Boues obeſitate inſignes Mediolano ad nos coronati ueniunt, principibus quotannis officij gratia donantibus: uiſceratione hinc ſolenni orta, magiſtratibus diuiſa carne globulis, quos quia ferè pares ſunt, ſociolos conſuetudo appellat: quidam non ſociolos, ſed ſuccidulos à ſuilla uiſceratione uocare malunt, Hermolaus. Iſte tibi faciat bona Saturnalia porcus, Inter ſpumantes ilice paſtus apros, Martialis lib. 14. Porcus ſaginatus, Propertius 4. 1. Δελφάκων σιτευτῶν Sopater meminit: Εἶπε κλίβανος ἦν πολυδέλφαξ σιτευτὸς ἔβυζεν, ut Atheneus citat. Saginatos & opimos ſues Græci cognominā̄t πιμελίδας, λαρινούς, σιάλους, ut dixi in a. ſupra in nomenclaturis & epithetis. De porcelli coctura, & quomodo aduſtionis uitium tollatur, coqui cuiuſdam uerſus obſcuros ex Alexidis Lebete, Athenæus lib. 8. recitat, quorū ego hunc ſenſum eſſe conijcio: Si carnes aduſtæ fuerint, ollā (fictilē) in qua coquū̄tur, ab igne adhuc feruentem, in uas aliquod aceto frigido plenum impones, ſic enim olla per cæcos ſui meatus tanquam pumex attrahet & imbibet aceti liquorem, unde & aduſtionis uitium emendabitur, & carnes non exuccæ ſed roſcidæ & teneræ uidebuntur. Operam uerò dabis ut carnes aduſtionem olentes nō calidas, ne moleſtus ſit nidor, ſed refrigeratas apponas. Coquus quidā apud Menandrū cōuiuis apponit χοιρίδια περιφόρεια κρομβώσας ὅλα, ut ibidē citat Athenæus: porcellos intelligo integros aſſos. κρομβὸν enim exponunt καπυρόν, hoc eſt feruens & uſtū, uel toſtum: ut & κρόμβον & κραμβαλέον, ξηρὸν & καπυρόν. Voce quidem κραμβαλέος Athenæus ſimiliter alibi de porcello toſto utitur. περιφόρεια uox obſcura eſt: ſed licet interpretari porcellos cum pelle ſua (quam Græci φορίνην uocant) integros aſſos. Περιφορινῶσθαι quidam interpretantur πεπαχύνθαι ἀπὸ τῆς φορίνης, &c. Varinus in Περιφορινῶσθαι. οὐδ' ἐπὶ τῇ κάπρου, οὐ δ' ἡ χαιδόνες, οὐδ' ἠρινὸν δέλφακος, Athenæus lib. 3. ex Ariſtophanis Theſmophoriazuſis. Offa penita, id eſt offa porcina cum cauda, in cœnis puris, Feſtus. Apexabo, iſicia, ſilicernia, longauo, (forte longano per n.) nomina ſunt et genera farciminum, hirquino alia ſanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus. Quid tuceta? quid næniæ? quid offæ? non uulgi, ſed quibus eſt nomen appellatioq́ penitæ: ex quibus quod primum eſt, in exiguas aruina eſt miculas, & ilia minutim inſecta de more. quod in ſecundo ſitum eſt, inteſtini eſt porrectio, per quam proluuies editur, ſuccis perexiccata uitalibus. Offa autem penita eſt, cum particula uiſceris cauda pecoris amputata, Arnobius lib. 7. contra gentes. Et paulò poſt, O deorum magnitudo mirabilis. non prius iras atq; animos ponunt, niſi ſibi adoleri paratas conſpexerint nænias, offasq́ penitas. Tuccetum per c. duplex apud Scoppam grammaticum Italum reperio, interpretatur autem tomacellam: qua uoce alibi tomaculum quoq; & iſicium reddidit, ut dixi in F. Silicernium Feſtus docet eſſe farciminis genus, quo familia in luctu à fletu purgatur: quia cuius nomine inſtituebatur ea res, is iam ſilentium cerneret. ¶ Sicci terga ſuis rara pendentia crate Moris erat quondam (ſeculo adhuc frugali) feſtis ſeruare diebus, Et natalitium cognatis ponere lardum, Iuuenalis Sat. 11.

¶ g. Medicamenta quædam cum adipe ſuis fœminæ liquato, bibenda conſulit mulieribus abortui obnoxijs Hippocrates in libro de ſterilibus. Veſica ſuis fœminæ, appoſita fiſtulæ, apta eſt ad uteri clyſterem, ut pluribus ſcribit Hippocrates in libro de ſterilibus.

¶ h. Protei conformatio in diuerſa corpora, imaginum falſarum rationem continet quibus deludimur. Sunt enim qui in uoluptate ſummū ſtatuant bonum. hanc per ſuem exprimi concipimus. tigris iram & crudelitatem deſignat, Cælius. Socij Vlyſſis à Circe in porcos cōuerſi deſcribuntur ab Homero Odyſſeæ κ. & ab Ouidio Metamorphoſeos lib. 14. Allegoriam exponit innominatus ille cuius de allegorijs Homericis libellum nos olim Latinum fecimus: ita ut Circe rationis expers uoluptas ſit, Vlyſſes mens & ratio, ſocij uerò ratiocinationes & inferiores animæ facultates. Socrates in conuiuijs facile cauebat, ne plus quàm deceret ſaturaretur. Qui uerò hoc facere non poterant, his conſulebat abſtinere ab illis quæ perſuadent non fameſcendo comedere, neq; ſitiendo bibere. Hæc enim eſſe aiebat quæ uentribus, capitibus, atq; animis noceant. Arbitrari autem iocando dicebat, idcirco ſues homines effici à Circe, quoniam multis talibus illos nutriebat. Vlyſſem autē partim Mercurij conſilio, partim abſtinentia ſua, ſuem factum non fuiſſe, Xenophon lib. 1. de dictis & factis So-

cratis. Vlyſſes ſi bibiſſet pocula Circes cum ſocijs, Vixiſſet canis immundus, uel amica luto ſus, Horat. epiſt. 1. 2. Et cum remigibus grunniſſe Elpenora porcis, Iuuenalis. Sat. 15.

¶ TESTAmentum ludicrum ſed antiquum Porcelli, deſcriptum primo Moguntiæ à Ioanne Alexandro Braſſicano, & à Georgio Fabricio poſtea correctum locis aliquot ex antiquiſſimo exemplari, inueto Memmelebij in Turingia ad Vnſtrum. M. Grunnius Corocotta Porcellus teſtamentum feci, quod quoniam manu mea ſcribere nō potui, ſcribendum dictaui. Magirus cocus (pro coquus) dixit, ueni huc euerſor domi, (pro domus,) ſoliuerſor fugitiue Porcelle, ego hodie tibi uitam adimo. Corocotta Porcellus dixit, ſi qua feci, ſi qua peccaui, ſi qua uaſcula pedibus meis confregi, rogo domine coce, ueniam peto, roganti concede. Magirus cocus dixit, Tranſi puer, adfer mihi de culina cultrum, ut hunc Porcellum faciam cruentum. Porcellus comprehenditur à famulis, ductus ſub die XVI. Cal. Lucerninas ubi habundant (pro abundant) cymæ, Clibanato & Piperato Coſſ. & ut uidit ſe moriturū eſſe, horæ ſpatium petijt, cocum rogauit, ut teſtamentum facere poſſet. Inclamauit ad ſe ſues parentes, ut de cibarijs ſuis aliquid dimitteret eis, qui ait: Patri meo Verrino Lardino, do, lego, dari glandis modios XXX. & matri meæ Veturrinæ Scrofæ, do, lego, dari Laconicæ ſiliginis modios XL. & ſorori meæ Quirinæ, in cuius uotum intereſſe non potui, do, lego dari hordei modios XXX. & de meis uiſceribus dabo, donabo ſutoribus ſetas, rixatoribus capitinas, ſurdis auriculas, cauſidicis & uerboſis linguam, bubularijs inteſtina, eſiciarijs femora, mulieribus lumbulos, pueris ueſicam, puellis caudam, cinædis muſculos, curſoribus & uenatoribus talos, latronibus ungulos, & nec nominando coco do, lego, ac dimitto popam & piſtillum, quæ mecum detuleram à querceto uſq; ad haram, liget ſibi collum de reſte. Volo mihi fieri monumentum ex litteris (pro literis) aureis ſcriptum. M. Grunnius Corocotta Porcellus uixit annos D. CCCC. XCVIIII. quod ſi ſemis uixiſſet, mille annos impleſſet. Optimi amatores mei uel conſules uitæ, rogo uos ut corpori meo bene faciatis, bene condiatis, de bonis condimentis nuclei, piperis, & mellis, ut nomen meum in ſempiternum nominetur. Mei domini & conſobrini mei, qui huic meo teſtamento interfuiſtis, iubete ſignari.

Lucanicus ſignauit.	Tergillus ſign.	Nuptialicus ſign.	Celſanus ſign.
Lardio ſign.	Offellicus ſign.	Cymatus ſign.	

D. Hieronymus in proœmio octaui libri in Eſaiam, inquit: Teſtamentum Grunnij Corocottæ Porcelli decantant in ſcholis agmina puerorum cachinnantium. Et alibi, in Ruffinum: A ſue conditum teſtamentum, cachinno Beſſorum membra concutit, ut Cælius citat.

¶ Hiſtoriam de dæmonibus, quibus è duobus uiris (Lucas unius tantum meminit) quos occupauerant Chriſti imperio expulſis in regione Gergeſenorum, (Gadarenorum, Lucas) permiſſum eſt demigrare in gregem porcorum, unde is mox per præceps in mare delatus perijt, Matthæus & Lucas euangeliſtæ, uterq; octauo libri ſui capite, deſcribunt.

¶ Sus ſi plures (quàm mammas habet) porcos pariat, portentum eſt: in quo illud antiquiſſimum fuiſſe ſcribitur, quod ſus Aeneæ Lauini triginta porcos peperit albos. itaq; quod portenderit factū, triginta annis, ut Lauinienſes conderent oppidum Albam. Huius ſuis ac porcorum etiam nūc ueſtigia apparent. Iam ne ſimulachra eorum ænea etiam nunc in publico poſita, & corpus matris ab ſacerdotibus, quod in ſalſura fuerit demonſtratur? Varro.

Cum tibi ſollicito ſecreti ad fluminis undam, Littoreis ingens inuenta ſub ilicibus ſus,
Triginta capitum fœtus enixa iacebit, Alba ſolo recubans, albi circum ubera nati:
Is locus urbis erit, requies ea certa laborum, Helenus ad Aeneam Aeneid. 3. de urbe in Italia condenda. Eoſdem uerſus Aeneas octauo Aeneid. à Tyberino deo audit, & inſuper: Ex quo terdenis urbem redeuntibus annis, Aſcanius clari condet cognominis Albam. Et Iuuenalis Sat. duodecima, Conſpicitur ſublimis apex (id eſt mons Albanus, ubi Aſcanius condidit Albam) cui candida nomen Scropha dedit lætis Phrygibus mirabile ſumen, Et nunquam uiſis triginta clara mamillis. Dionyſio tyranno cum bellum aduerſus Dionem eſſet, ſues in lucem nuper æditi, cum reliquis manci partibus non eſſent, nullas habebant aures, Plutarchus in uita Dionis. Cypriorum inuentum eſt ex ſuibus (ex ſuillis extis, Alexander ab Alex. Gyraldus addit & inteſtinis) etiam uaticinari, Pauſanias in Eliacis. Sus alatus Clazomeniorum agros uaſtauit, uide in Apro h. Adoleſcentes (ἔφηβοι) Lacedæmonij in Ephebæo exercentur & certant: ante certamen uerò Marti noctu canem immolant. & poſt ſacrificium (ἐπὶ τῇ θυσίᾳ) uerres manſuetos (κάπρους ἠθάδας) ad pugnam committunt: & utrius partis uerres ſuperior fuerit, illam quoque ut plurimum uincere contingit, Pauſanias in Laconicis.

¶ Sus apud Aegyptios ut impurum, deteſtabile & uoraciſſimum animal in ſummo odio habetur: contra autem mitiores beſtiæ naturæ & miſericordis & piæ, præcipuo quodam honore afficiuntur, Aelianus. Et alibi, Aegyptijs (inquit) perſuaſiſſimum eſt ſues Soli & Lunæ inimiciſſimos eſſe. itaq; ſemel tantum eos ſingulis annis Lunæ ſacrificant, ut inferius referam. Eudoxus inquit Aegyptios ideo ab immolandis ſuibus ſe ſuſtinere, quod poſteaquam ſementem fecerunt, eorum greges ad proterendam & conculcandam frumentorum ſationem, atq; depellendam in altiorem terram & humidiorem inducere ſoleant, ut hac quaſi occatione terra obducta ne ab auibus ſemina exhauriantur, Aelianus. Sic & Plutarchus in Sympoſiacis 4. 5. Iudæos à ſuibus abſtinere putat, non quidem faſti-

fastidientes, sed colentes magis eas, ut arandi magistras. quam eius opinionem falsissimam & stolidissimam esse nemo non nostræ religionis non imperitus agnoscit. Suem Aegyptij spurcam beluam arbitrantur: quam si quis uel transeundo contigerit, abijt lotum sese cum ipsis uestimentis ad flumen. Eoq; soli omnium subulci in Aegypto, etsi indigenæ, tamē nullū ingrediuntur in templum: nemoq; aut filiam cuipiam eorum nuptum dare uult, aut cuiuspiam eorum filiam in matrimonium ducere. Ipsi inter se subulci dant, accipiuntq; filias, Herodotus lib. 2. Lunæ & Baccho tantum Aegyptij sues immolant, ut inferius eodem ex loco Herodoti recitabo. Aegyptij suem animal profanum existimant, (τὴν ὗν ζῶον ἀνίερον.) uidetur enim præcipue iniri decrescente Luna. Et eorum qui lac suillum biberint corpora, lepra & scabie exasperantur. Cæterum sermoni quem proferunt, cum semel in plenilunio suem sacrificant & edunt, nempe quod Typhon aliquādo suem in plenilunio persequens, arcam ligneam in qua corpus Osiridis conditum erat inuenerit, & disiecerit, non omnes fidem adhibent, Plutarchus in libro de Iside, & Calcagninus in libro de rebus Aegyptiacis, qui addit: Alij melius existimauêre ueteres ita ostendisse, uoracitati delicijsq; & gulæ inuitamentis nuncium mitti oportere. Aegyptijs quibusdam nullam pecudem fas est immolare præter sues, præterq; boues mares & uitulos, dummodo mūdos, & anseres, Herodotus lib. 2. Aegyptij suem non gustant, Idem lib. 4. Mulieres Barcææ non modo gustu uaccinæ carnis, sed etiam suillæ abstinent, Ibidem. Vide plura supra in F. ¶ Aristophanes in fabulis suum plerunq; & porcorum sacrificium commemorat. Notat & Galenus in commentarijs Chirurgiæ Hippoc. γλυκεῖαν à Græcis uocari suem uel porcum in sacrificio, blanda scilicet uoce, Gyraldus. Fuit quidem priscis opinio, ut ex hœdis potius & agnis hostiæ fierent: quia hæ mites & cicures essent. nam gallinacei, sues & tauri animo magis abundare uidentur, Gyraldus. Sex sacrificia ex animalibus peragebantur, oue, sue, boue, capra, gallina & ansere: & (bos) septimus è farina, Suidas in ἕξ. Quidā Græce, σῦν quasi θῦν dictum putant, τὸ εἰς θυσίαν εὔθετον, Vlpianus apud Athenæum. Sus Græce dicitur ὗς, (inquit Varro,) olim θύτης ab illo uerbo dictus, quod dicitur θύειν, quod est immolare. Ab suillo enim pecoris genere immolandi initium primum sumptum uidetur, cuius uestigia quòd initijs Cereris porci immolantur, & quòd initijs pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur, & quòd nuptiarum initio antiqui reges, ac sublimes uiri in Hetruria in coniunctione nuptiali, noua nupta & nouus maritus (uide infra in sacrificio Veneris ex sue) primum porcum immolant. Prisci quoq; Latini, & etiam Græci in Italia idem factitasse uidentur. Nam & nostræ mulieres maxime nutrices naturam, qua fœminæ sunt, in uirginibus appellant porcam: & Græci χοῖρον, significantes esse dignum id signū nuptiarum, Hæc Varro de re rustica 2. 4. Sus prima hostia fuit: uide infra in sacrificio Cereris ex Sue. Porcū immola, prouerbium apud Erasmum. Plautus in Menæchmis (inquit) porcum syncerum & sacrum immolare iubet eum, quem mente captum significat. Adolescens, quibus hîc pretijs porci uæneunt Sacres, synceri. nummum unum en à me accipe. Iube te piari de mea pecunia: Nam ego quidem insanum esse te certò scio. Opinor quod ueterum usu, qui cuiuspiam irati numinis intemperijs ageretur, hoc piaculo se soleat purgare. Idem paulò post in eadem fabula: Nam tu quidem hercle certò non sanus satis Menæchme, qui nunc ipsus maledicas tibi. Iube si sapias porculum afferri tibi. Horatius in Sermonibus, Immolet æquis Hic porcum laribus. loquitur de eo qui iam ab insania resipuisse uideretur, Hæc Erasmus. Porci qui à partu decimo die habentur puri, ab eo appellantur ab antiquis sacres, quod tum ad sacrificia idonei dicuntur primum. (Suis fœtus sacrificio die quinto purus est, Plinius.) Itaq; apud Plautum in Menæchmis, cum insanum quem putat, ut pietur in oppido Epidamno, interrogat, Quanti hîc porci sunt sacres? Varro de re rust. Gyraldus hunc locum sic legit, eum insanum putat, qui ut pietur, &c.) Et alibi, Porci qui puri sunt ad sacrificium ut immolentur, olim appellati sacres, quos appellat Plautus cum ait, Quanti sunt porci sacres? Porci effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat: quia confecto bello, inter quos pax fieret cæsa porca fœdus firmare solebant, Festus. Stabant & cæsa iungebant fœdera porca, Vergil. 8. Aeneid. Fabius Quintilianus lib. 8. ubi de ornatu loquitur, Quædam (inquit) non tam ratione, quàm sensu iudicantur, ut illud: Cæsa iungebāt fœdera porca: fecit elegans, fictio nominis. quod si fuisset porco, uile erat, Hæc Fabius. Porrò quòd porco cæso (inquit Nic. Erythræus) fœdus percuti solenne esset, ex Liuio, Varroneq; discimus: legimus tamen apud Pompeium Festum lib. 14. (cuius iam uerba recitaui,) porcam cædi consueuisse. Seruius hunc locum enarrans, Fœdera (inquit) ut diximus supra, dicta sunt à porca fœda & crudeliter occisa, cuius mors optabatur ei, qui à pace resilijsset. Falsò autē ait porca. nam ad hoc genus sacrificij porcus adhibebatur. Ergo aut usurpauit genus pro genere, ut Timidi uenient ad pocula damæ. Aut certè illud ostendit, quia in omnibus sacris, fœminini generis plus ualent uictimæ. Deniq; si per marem litare non possent, succidanea dabatur fœmina: si autē per fœminam non litassent, succidanea (uictima) adhiberi non poterat, Hæc ille. Et in eundem locum Christophorus Landinus, Apud Romanos (inquit) fœcialis hostiū regem de fœdere rogat. Hic post multa uerba ait: Audi Iupiter, audi pater patriæ populi Albani: audi tu populus Albanus. Deinde expressis fœderis conditionibus, subiunxit: Iupiter porrò sic ferito, ut ego hunc porcum ferio, tantoq; magis ferito, quanto magis potes pollesq;. intelligebat autem si non seruaretur pax. Id ubi dixit, porcum silice percussit. Fœdus hinc dicitur ictum, quia non sine ictu sancitur. Intorta cauda, id

etiam notatum, facilius litare in dexterum quàm læuum detorta, Plinius. Consœta sus dicebatur, quæ cum omni fœtu adhibebatur ad sacrificium, Pompeius lib. 3. Eximia pecora dicuntur quæ à grege excepta sunt ad usus dominorum suorum ut uberius pascantur, sed propriè eximij sunt porci maiores, qui ad sacrificandum excepti, liberius pascuntur, Gyraldus. Ὑομεμνία, festum quoddam Argis, Hesychius & Varinus. Propuditat porcus, dictus est, ut ait Capito Atteius, quod sacrificio gentis Claudiæ uelut palmentum, & exsolutio ominis contractæ religionis est parum, (forte, porcus.) Caius se uidere pronunciat magistratus, cum de consulis sententia capitis quem condemnaturus est, Festus. Hecatombe (inquit Iulius Capitol.) tale sacrificium est: centum aræ uno in loco cespititiæ extruuntur, & ad eas centum sues, centum oues mactantur, &c. Ἄξεθ' ὕων τὸν ἄριστον, ἵνα ξείνων ἱερεύσω, ἀντὶ τοῦ θύσω χάριν τῶν ξένων, Varinus ex Homero ut conijcio. Antiochus Epiphanes rex Syriæ præcepit Iudæis ut colerent idola, & immolarent carnes suillas, Machabæorum 1. 1. Christiani iussi micam salis, iecur aut suis litare, apud Prudentium in passione Cypriani. Qui offert oblationem (in templo Domini,) similis est offerenti sanguinem suillum, Esaias 66. de Iudæorum peruersitate, qui licet Deo uni sacrificarent, nihilò tamen meliores erant gentilibus. Lucum collucare (inquit Cato cap. 139.) Romano more sic oportet. Porco piaculo facito. Sic uerba concipito. Si deus, si dea, cuius illud sacrum est, uti tibi ius siet porco piaculo facere, illiusce sacri coërcendi ergô, &c. uide etiam sequenti capite Catonis. Κάθαρμα, τὸ χοιρίδιον ὃ τὴν ἑστίαν ἐκάθαιρον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ὁ δ' ἐπιτελῶν δημοσίως περιεστίαρχος ἐλέγετο, Hesychius & Varinus. Latinè porcum piaculum dicas. Catharmata dicebantur & homines quidam uiles & obscuri Athenis, piaculares Latinè dici possunt, qui in hoc alebantur, ut pestis aut alterius calamitatis tempore immolarentur pro salute publica: Qui mos Romæ etiam receptus fuit, Varinus. Porco uel agno ad expiationem utuntur, Hesychius in Ἀφροδίσια. Solitaurilia hostiarum trium diuersi generis immolationem significant, tauri, arietis, uerris: quod omnes eæ solidi integriq́ sint corporis, (non castrati, ut uerueces, maiales.) Quidam dixerunt omnium trium uocabula confusa, suis, ouis, tauri, ita ut uno modo (una uoce) appellarentur uniuersæ, Festus. Plura de hoc sacrificio, & eodem aut simili quod Græci trittyn uel triáda uocant, leges in Boue, in Tauro, in Ariete. Populus Romanus cum lustratur, Solitaurilibus circumaguntur uerres, aries, taurus. Initiandi consueuerunt immolare porcum: uide infra in prouerbio, Ad porcellum da mihi mutuo tres drachmas. Sus in sponsalibus sacrificabatur: hinc clarior esse potest sensus prouerbij, Ἀπώλεσεν ὗς, καὶ τάλαντον, καὶ γάμος. ¶ Iam quibus dijs ex sue sacra fierent deinceps dicendum: & primo loco quibus dijs, quibus deabus secundo. In Creta sacrum creditur animal hoc suillum, quoniam nascenti Ioui sus mammam submiserit, ac grysmo, id est grunnitu, pueri uagitum audiri uetuerit, Cælius ex Athenæi nono: qui pluribus, Quamobrem, inquit, omnes suem colunt, & carnibus abstinent. Presij uero (Præssus, per s. duplex, aut etiam simplex, urbs Cretæ, Stephanus) etiam sacrificant de sue, & perfectum hoc sacrificium existimant. Ζηνὶ δ' ἐπιῤῥέξαι καθυπέρτερα ἄῤῥενα χοῖρον, Theocritus Idyl. 31. In Mysia Abretani Iouis templum fuit, in quo sues comesse aut mactasse scelus erat. idem & apud Phœnicas, quibus per omne tempus, ut Iudęis etiam, suibus abstinere per leges cautum fuerat, Gyraldus. Reges Spartanorum cum primum in eam assumpti sunt dignitatem, priuilegio honoris præcipui, Iouis cœlestis & Lacedæmonij sacerdotio funguntur: quibus ex omni scrofarum fœtu porcus debebatur, ut si dijs immolare uellent, nunquam uictima deesset, Alexander ab Alex. Ioui de tauro non immolabatur, nisi cum triumphi nomine de sue uel tauro fiebat: ubi non tantū Ioui, sed alijs etiam deis qui bello præerant sacrificabatur, Seruius. Tauro, uerre, ariete Ioui immolari non licet, Atteius Capito. Vocabant autem Solitaurilia sacrificium his tribus hostijs coniunctis, ut paulò ante dixi. ¶ Tauri & κάπροι, id est uerres, Neptuno sacri habentur, utpote animalia impetuosa, Proclus in Hesiodi Dies. ¶ Galli Cisalpini uerrem Marti dicabant, Gyraldus. Mars tibi uoueo facturum, si unquam rediero, bidenti uerre, Pomponius in Attellana apud Macrobium & Nonium. Diophantus Lacedæmonius qui de sacris deorum scripsit, ait apud Athenas Marti solere sacrificari sacrum quod ἑκατομφόνια appellabatur. si quis enim centum hostes interfecisset, Marti de homine sacrificabat apud insulam Lemnum, quod sacrificatū est à duobus Cretensibus, & uno Locro. sed posteaquam hoc Atheniensibus displicuit, cœperunt afferre porcum castratum, quem nephrendem uocabant, quasi sine renibus, Fulgentius ad Chalcidium. Lustrari exercitum nisi sue, oue & tauris, qui puri essent non erat fas: qui postquam ter circum instructas acies ducti erant, præcedente pompa & gressu composito, Marti immolabatur, Alexander ab Alex. Hoc genus sacrificij Solitaurilia dixeris, de quo superius. ¶ Porci Baccho immolabantur: uide infra in Lunæ sacrificio ex sue. ¶ Immolet æquis Hic porcum laribus, Horatius Sermonum 2. 3. loquitur de eo qui iam ab insania resipuisse uideretur. Diximus autem superius porcum contra insaniam immolari solitum: unde prouerbium, Immola porcum, in hominem insanum. Cædere Syluano porcum, quadrante lauari, Iuuenalis. Tellurem porco, Syluanum lacte piabant, Horatius. ¶ Obseruatum est, Numam regem statuisse, ne ex re animata res sacra Termino fieret: id quod pluribus Plutarchus scribit, & ante eum Dionysius Halicarn. Ouidius tamē illi agnam & porcam in secundo Fastorum immolari prodidit, Gyraldus. ¶ Initijs (initiationibus, Gyraldus) Cereris porci immolantur, Varro. Porci Cereri & Baccho immolabantur, utpote deorum illorum muneribus noxij, Scholia in Ranas Aristophanis. Eandem ob causam caper etiam priuatim Baccho macta-

mactatur. Athenienses in mysterijs iure optimo sues immolāt, propter perniciem quam segetibus moliuntur. Nam ex spicis sæpe alias exinaniunt, alias quæ nondum ad maturitatem peruenerūt ua stant, alias effodiunt, Aelianus. Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine porcæ, Vlta suas merita cæde nocentis opes. Nam sata uere nouo teneris lactentia succis Eruta setigeræ comperit ore suis, Ouidius 1. Fastorum. Et alibi, Prima putatur Hostia sus meruisse mori, (aliàs necem,) quia semina pando Eruerit rostro, spemq; interceperit anni. Mense Aprili cum lampadibus & tædis accensis, sacerdotes in uestibus albis mactata porca sacrum Cereri peragebant. Sanè porcum uilem admodum apud Platonem Socrates uictimam facere uidetur, in libro de Legibus, (imò libro 2. de repub.) In arcanis, inquit, audiendæ sunt eiusmodi fabulæ à quàm paucissimis, qui quidem non porcum, sed pretiosam quandam raramq; uictimam sacrificauerint. Idem & Proclus repetit, Gyraldus. Phurnutus scribit Cereri sacrificiū de sue prægnante factum, propter terræ fertilitatem conceptúmq; facilem, Idem. Vide infra in Telluris sacrificio ex sue. Δέλφακα τοῖς ἐλευσινίοις φύλασσε, Epicharmus. χοιρίων μυστηρικῶν, (nō μυστηριακῶν ut apud Suidam legitur,) Aristophanes in Acharnensibus: eò quòd Cereri immolentur in Mysterijs. sic enim sacra eius uocabant. Quod si sus fœmina, & ea secundū Phurnutum etiam prægnans Cereri immolabatur, miretur aliquis cur χοιρία, id est, porcellos Aristophanes dixerit. sed eo in loco poëta iocatur, partim de suibus, partim de puellis cuiusdam pauperis filiabus loquens. Eodem in loco χοίρους μυστικὰς legimus. Sed nequeo latius huius Pherephattæ (Proserpinæ) sacra enarrare, quasillum, rapinam Edoneæ, (id est, Proserpinæ,) terræ hiatum, sues Eubolei, (Eubulij, Plutonis,) quas eodem hiatu simul & duas deas absorptas fuisse aiunt; unde Megarenses in Thesmophorijs sues immittunt, Eusebius citante Gyraldo. Porcā auream & argenteam dici ait Capito Atteius, quæ etsi numero hostiarum non sit, nomen tamen earum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Cereali, Festus. Præcidaneam porcam dicebāt, quam immolare erant soliti antea, quàm nouam frugem inciderent, Festus. Præcidanea agna uocabatur, quæ ante alia cædebatur. item porca, quæ Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo iusta non fecisset, id est glebam non obiecisset. quia mos erat eis id facere prius quàm nouas fruges gustarent, Festus. Præcidaneum est præcidendum, Varro de uita pop. Ro. lib. 3. Quòd humatus (inquit) non sit, hæredi porca præcidanea suscipienda, Telluri & Cereri, aliter familia pura non est, Nonius. Porca præcidanea quomodo fiat Cereri priusquā messem facias, Cato cap. 134. Ambaruale sacrum nisi de porca fœcunda & grauida, aut uitula, fieri non consueuit. Est autem sacrum ambaruale, cum arua & segetes solenni uictima lustrantur; eam uictimam maturis frugibus ter circum arua ducere conuenit, omnesq; post eam clamantes sequi: ex quibus unus querna ornatus fronde, cum solenni saltatu composito carmine Cereri decantabat laudes: ac postquam lacte, uino & fauo libassent, antequam fruges meterent, porcam Cereri immolabant, quæ præcidanea dicta est, Alexander ab Alex. Presa (Pręsa) porca dicitur, ut ait Veranius, quæ familiæ purgandæ causa Cereri immolabatur, quòd pars quædam eius sacrificij fit in conspectu mortui eius, cuius funus instituitur, Festus: si rectè legitur Præsa (potius quàm Præcidanea) nam Gyraldus quoq; dubitat, qui Syntagmate 17. de dijs, plura de Præcidaneis hostijs scribit. ¶ Proserpinæ sterilis uictima attributa fuit, quia nec ipsa unquam peperit. Macrob. ex sententia Cor. porca. Quidam super hoc & illud Martialis in sexto interpretantur, Exoluit uotis hac te sibi uirgine porca. Vergilius tamen & Prudentius sterili uacca eam placari cecinerunt, Gyraldus. ¶ Iunoni porcam uel agnam in omnibus Kal. regina sacrorum, id est regis sacrorum uxor immolabat, Gyraldus. ¶ Aegyptij, quibus persuasissimum est, sues Soli & Lunæ inimicissimos esse, semel tantū cum festos dies agitant, eos Lunæ singulis annis, aliàs uero nunquam, nec huic ipsi, nec cuipiam alij deorum sacrificant: idq; propterea faciunt, quia execrandos & detestabiles ducunt, Aelianus. Alijs dijs immolare sues (inquit Herodotus lib. 2.) ius Aegyptijs non est, præterquàm Lunæ tantum & Libero: nisi per tempus plenilunij, quo sues immolant, ac suilla carne uescuntur. Ideoq; alijs diebus festis sues reformidant, cum in isto mactent: Cuius rei ab Aegyptijs ratio redditur, sed eandem intellectam mihi magis decorum est non referre. Sacrificium autem de suibus Lunæ hunc in modum fit: Immolata sue, extremam eius caudam, & lienē, & omenta simul componunt, & adipe qui circa aluum pecudis existat, ea operiunt, ac deinde igni admouent: reliqua carne plenilunij die uescuntur, quo die sacra faciunt: alio die non amplius gustarent. Qui sunt ex eis inopes propter tenuitatem facultatum, assimulatos quosdā sues coquunt, quos immolent Baccho quoque in eius festo. Singuli in cœnam porcum pro foribus mactant, redduntq; subulco qui illum tradit, Hæc ille. Porci Cereri & Baccho immolabantur, ut qui deorum istorum muneribus noceant, Scholia in Ranas Aristoph. hoc nomine caper etiam Baccho priuatim uictima fit. ¶ Maiæ, quæ Mercurij mater fuisse perhibetur, Romani mense Maio suem prægnantem immolabant, Gyraldus. ¶ Horatius secundo Epist. Tellurē porco placari solitam canit: quo loco Porphyrion ait porcum pro porca positū. Quin & Ouidius ait, Placentur frugū matres, Tellusq;, Ceresq;, Farre suo, grauidæ uisceribusq; suis. Si quando terra mota esset, rituales Hetruscorum libri sue fœta ostentū procurare solebant. & Arnobius ridens sacrificia, ita scribit in septimo: Telluri, inquiunt, matri scropha ingens immolatur fœta. Quod humatus non sit, hæredi porca præcidanea suscipienda, Telluri & Cereri, aliter familia pura non est, Varro de uita pop. Rom. apud Nonium. Deorum matri nullum sacrum nisi de porca fieri permissum quidam prodidêre. In sacris deæ Phrygiæ, quæ Matuta & mater

deûm dicta est, cui Galli executi membra secabant, cymbala pulsantes: porcam tanquam imputam hostiam Rhomani non admisere, Alexander ab Alex. ¶ Veneri suem immolauit, Ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκεν, dici solitum ubi quis munus offert minimè gratum. Inuisus enim Veneri sus propter Adonidem illius amasium apri dente peremptum. Aut contra, cum quis alium in gratiam alterius lædit, quemadmodum caper mactatur Libero, non quia gratus, sed quia nocuit, Erasmus. Proditum est in Thessalia Veneris (Castniensis, ut addit Alexander ab Alex.) fanum fuisse, & aliud in Sida Pamphyliæ, & in Aspendo, & Argis, in celebritate quæ Hysteria dicebatur, in quibus præter instituta moresq; aliorum sues mactare licebat, cũ in cæteris nullo modo fas esset, Gyraldus. ἔνθα συοκτονίησι Διωναίην ἱλάονται, Dionysius Afer de Aspendo: ubi Eustathius in Scholijs, Aspendus (inquit) Pamphyliæ urbs est, ubi mos obtinuit sues Veneri immolari, cum id initio fecisset Mopsus quidam: qui animal quoduis primo in regione obuium immolaturum se cum uouisset, suem cepit & immolauit. Quamuis sus inuisus Veneri dicitur, sues tamen legimus etiam apud Græcos Veneri immolatos, ut est apud Athenæum comprobatum ex Antiphanis, Callimachi uel Zenodoti scriptis. Idem præterea Athenæus ait, ab Argiuis suem Veneri sacrificari, cuius sacrificij celebritas à suibus ὑστήρια nuncupabatur, Gyraldus. Ἔπειτα καὶ ἀκροκώλιον ὕειον Ἀφροδίτῃ γελοῖον ἀγνοεῖς. ἐν τῇ Κύπρῳ δ' οὕτω φιληδεῖ ταῖς ὑσὶ δήπουθεν, ὥστε κατεσφαγεῖν ἀπεῖρξε τὸ ζῶον, τοὺς δὲ βοῦς ἠνάγκασεν, Antiphanes poëta apud Atheneum libr. 3. Κάλλιστος ὁ ᾽σι χοῖρος Ἀφροδίτᾳ θύειν, Aristophanes in Acharnensibus: ubi Scholia, Multi Græcorum Veneri porcos non immolant, ut quæ propter necem Adonidis eos detestetur. sed poëta ludit per χοῖρον intelligens pudendum puellæ quæ pro porcello à patre paupere uendebatur, ut diximus supra in a. uidetur autem pars Venerea suem, à qua denominatur, quodammodo aptam Veneris sacrificio reddere. hinc & χοιροπωλεῖν uerbum de ijs, quæ corpore quæstum faciunt. Eandem forte ob causam, nuptiarum initio (ut Varro scribit) antiqui reges, ac sublimes uiri in Hetruria in coniunctione nuptiali, noua nupta & nouus maritus primum porcum immolant. Prisci quoq; Latini (inquit) & etiam Græci in Italia idem factitasse uidentur. Suillũ genus inuisum Veneri prodiderunt poëtę, ob interfectum ab apro Adonim, quem diligebat dea: quidam autem quod immundissimi sunt sues ex omni mansueto pecore, & ardentissimæ libidinis, ita ut opprobrium mulieribus inde tractum dicatur, cum subare & subire dicuntur, Festus.

PROVERBIA.

Porcellus Acarnanius, Χοιρίσκος Ἀκαρνάνιος: in mollem & amabilem atq; in delicijs habitum dicebatur. Lucianus in dialogis meretricijs, Λεῖος μοί φασι Χαιρέας, καὶ χοιρίσκος Ἀκαρνάνιος. Allusum opinor (inquit Erasmus) ad porcellum quem inducit Aristophanes in Acharnensibus, symbolum eorum membrorum, quibus obscœnæ uoluptates peraguntur. Sus acinos dependes, Ἀποτίσεις χοῖρε γίγαρτα: Lues quod admisisti, reddes quod abstulisti, non sine fœnore. Quadrabit, ubi pusillum commodi magno dependitur malo. Natum apparet à rustico quopiam, qui uerbis hisce comminatus sit sui pascenti racemos, Erasmus. Tappius huic prouerbio adiungit eiusdem sententiæ Germanicum, **Du wirst es noch mit der haut bezalen.** Scropha fœcundior alba, Iuuenalis: de prodigiosa fœcunditate: uide supra in c. Nihil cum amaracino sui, Aul. Gellius lib. ultimo. hoc est stolidis uel optima putent displicentq;. Erat autem amaracinum unguentum nobile & imprimis odoratum. At sue cum nihil immundius sit, nihil sordium amantius: (Quamobrem dixit Vergilius, Immundi meminere sues. Præterea Flaccus, Vel amica luto sus. Et, Lutulenta ruit sus.) nihil profecto minus conuenit rostro suillo, quàm deliciæ unguentariæ. quippe cui id demum dulce olet, quod cœnum olet. Maximè uerò inter unguenta, peculiari quadam naturæ proprietate amaracinum inimicum est suillo generi, ita ut illis ueneni instar sit, siquidem credimus Lucretio, cuius in sexto libr. hi sunt uersus: Deniq; amaracinum fugitat sus, & timet omne Vnguentum: nam setigeris subus acre uenenũ est. Ad hoc adagium allusisse uidetur M. Tullius cum ait: Illi alabastrus unguẽti plena putet. id est, optima pro pessimis displicent, (Scarabeo etiam, ut suo loco dicemus, inuisum est unguentum, stercus gratum,) Erasmus. Imperitis crassioreq; obuolutis ignorantia, pro sale animam esse datam pronunciamus, quod à suibus propagatum est, Cælius. Vide supra ab initio capitis sexti. ¶ Bœotica sus, Ἡ Βοιωτία ὗς: uetustissimum adagium, olim in stolidum & indoctum hominem iaci solitum, usurpatur à Pindaro in Olympiacis (carmine sexto:) Ἔπειτ' ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλαθέσι λόγοις ἐφεύγομεν Βοιωτίαν ὗν. admonet Aeneam chorodidascalum, ita curet canendum hymnum, ut uetus illud probrum ueris rationibus ostendat ipsos (homines scilicet Bœotos) effugere, quod in amusos dici consueuerit, Βοιωτία ὗς. Interpres originem prouerbij refert ad hũc modum. Qui priscis temporibus Bœotiam regionem incolebant, Ὕαντες appellabãtur, gens barbara & agrestis: proinde quidam deprauata uoce, pro Ὕαντας, ὕας, id est sues appellabant. Idq; scomma cessit in prouerbium, ut primum in Bœotos diceretur: ab his in quosuis indoctos, inconditos, moribusq; rusticanis homines torqueretur, Βοιωτία ὗς. Interpres citat eundem Pindarũ ex Dithyrambis: Ἦν ὅτε σύας τὸ Βοιώτιον ἔθνος ἔλεγον: (Ἦν ὅτε σύας Βοιώτιον ἔθνος ἐνεπον, ut citat Galenus in Hortatione ad artes:) id est, Erat cum Bœoticam gentem sues uocarent. Citat & ex Cratino: Οὗτοι δ' εἰσὶ Συβοιωτικὸν πεζοφόρον γένος ἀνδρῶν. id est, Isti sunt Sybœoticũ pedestre genus uirorum, dictione ridicula composita ex sue & boue. In cõmentarijs Græcorũ inueni Βοιώτιος νοῦς,

νοῦς, id est, Bœoticus animus, pro stupido brutoq;. Plutarchus in cōmentario περὶ τῆς σαρκοφαγίας, indicat Atticos stupidi, bardi, insulsi, deniq; & suis cognomen indidisse Bœotis, potissimū ob edacitatem. Cui adstipulatur Athenæus libro 10. referens hos uersus ex Eubulo: Πονεῖν μὲν ἄμμες, κὠ φαγεῖν ἦν ἀνδρικοί, Καὶ καρτερῆσαι· τοῖς δ' Ἀθηναίοις λέγειν, Καὶ μικρὰ φαγεῖν, τοὶ δὲ Θηβαῖοι μέγα. In Græcis uersibus apparet πονεῖν scriptum pro πίνειν aut πιεῖν: & μὲν prius pro γάρ: & τοὶ pro οἱ. Idem Eubulus in Europa: κτίζε Βοιωτῶν πόλιν Ἀνδρῶν ἀρίστων ἐσθίειν δι' ἡμέρας. Rursus ex Eubuli altera fabula, οὕτω σφόδρ' εἶ τοὺς τρόπους Βοιώτιος. Idem approbat multis multorum authorum testimonijs. Sunt autem inter se cognata uitia πολυφαγία & stoliditas. Ἀντεγείρειν τὸ τῶν Βοιωτῶν ἀρχαῖον εἰς μισολογίαν ὄνειδος, Plutarchus de dæmonio Socratis, Hæc omnia Erasmus. Hyantes Bœoti dicebantur, quod pecoribus & porcis similiter uiuerent, Varinus: διὰ τὸ κτηνώδεις εἶναι καὶ χοιρώδεις. hinc fortassis etiam Ἐκτῆνες cognominabātur, ut apud eundem legimus, quasi κτηνώδεις. quanquam Ἐγκτῆνες quoque apud eum legatur pro eadem gente. Plura uide supra inter propria populorum in a. Συοβοιωτοί, οἱ Βοιωτοὶ σύες, Hesych. & Varin. Lycophron Thebanos Ἐκτῆνας uocat, cuius uocabuli rationē ignorare se fatetur Scholiastes Isacius Tzetzes, nisi ita appellauerit quasi τοὺς ἐκ κτηνῶν, ὡς κτηνώδεις καὶ ἀμαθεῖς. Et mox, Historicus quidā (inquit) scripsit Hyantes gentem barbaram Thebis habitasse: & à rudi plebe aliquo illorum demonstrato pro Ὕας Βοιώτιος, corrupta uoce ὗς Βοιώτιος dictum esse. Meminit huius populi etiā Phrynichus tragicus his uerbis: Κρατός ποτ' ἐς γῆν τήνδ' ἐπεστρώφα ποδί Ὕαντος, ὃς γῆν ναῖεν ἀρχαῖος λεώς, Γαιδίας (uox corrupta) πάντα καὶ παράκτιον πλάκα, Ὠκεῖα μάργοις φλὸξ ἐδαίνυντο γνάθοις. ¶ Pro malo cane suē reposcis, Ἀντὶ κακῆς κυνὸς σῦν ἀπαιτεῖς: id est, pro re uili pretiosam. sus enim esculentus, canis haudquaquam uescus est. Refertur à Diogeniano, Erasmus. Canis peccatum sus dependit, Τὸ κυνὸς κακὸν ὗς ἀπέτισε: quoties pro ijs quæ peccauit alius, alius dat pœnas, Erasmus. Eiusdem sententiæ est, Ὑφάντου πταίσματος ὁ πήτης (lego ἠπήτης, id est sarctor, ῥάπτης, ut Varinus exponit, quod Erasmus non animaduertit, hanc uocem se non intelligere professus) ἐτύφθη. id est, Ob textoris erratum sarctor uapulauit. Suilla caro est, à Cælio Rhodigino 25. 25. tanquam prouerbium refertur, his uerbis: Antiocho rege numeroso exercitu in Græciam irrumpente, T. Quintius Romanorum imperator ita ad Achæos uerba fecisse memoratur, dum peditum equitumq; nubes iactari audisset à rege, qui & classibus constraturum se maria interminabatur: Est (inquit) res simillima cœnæ Chalcidensis hospitis mei, hominis & boni & sciti conuiuatoris: apud quem solstitiali tempore comiter accepti, quum miraremur, unde illi eo tempore anni tam uaria & multa uenatio: homo non (quàm isti sunt) gloriosus renidens, Condimentis ait, uarietatem illam & speciem ferinæ carnis, ex mansueto sue factam. Hoc perinde in regis copias, quæ iactentur promi posse. Varia enim genera armorum, & multa nomina gentium inauditarum, Dacos & Medos, Cadusios, Elymæos, homines tamen esse, haud multò quàm mancipiorum melius, propter seruilia ingenia, militum genus. Ex historia uerò huiusmodi, cuius auctor T. Liuius est, commoneor, scitum elici adagium posse: Atqui suilla caro est, de ijs quæ re quidē ipsa parui sanè aut nullius omnino momēti sunt, apparatu tamen ac fuco, & (ut ille ait) nugis peregrinis præcellere uidentur plurimum. Sus comessatur aut saltauit, Ὗς ἐκώμασεν: Diogenianus ostendit dici solitum de ijs, qui præter decorum quippiam facerent, quiq; rerum successu præter meritum obiecto, semet insolentius efferunt. Attingunt & Suidas & Zenodotus. Est autem Græcis κωμάζειν, (proteruè, lasciuè, intemperanter & cum aliorum contemptu, ut iuuenes amatores solent, aliquid facere) iuuenum amantium more coronis, cantilenis, saltationibus, cæterisq; iuuenilibus nugis lasciuire, & in domos alienas irrumpere. Irrumpunt & sues. unde Theocritus in Syracusijs: Ἀθρόος ὄχλος ὠθεῦνθ' ὥσπερ ὕες. Turba simul cōferta suum more irruit. Cæterum qui rusticiore sunt ingenio mirū quàm hæc dedeceant. Locus erit ubi natura sæuus & agrestis affectat uideri festiuus. ¶ Ad porcellū da mihi mutuo tres drachmas: dicebatur ab eo qui mori decreuisset, aut qui uellet initiari. nā initiandi consueuerunt immolare porcum. Suidas ex Aristophane citat. Est autem in Pace: Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς, Δεῖ γὰρ μυηθῆναί με πρὶν τεθνηκέναι. ¶ Sus sub fustē: ubi quis sese in præsens discrimen ac perniciem præcipitat. nam sues apud quosdam fuste mactari mos est, Erasmus. Ὗς ὑπὸ ῥόπαλον, (apud Hesychium additur δραμεῖται,) παροιμία παρὰ Δεινολόχῳ, ἐπὶ τῶν ἑαυτοὺς εἰς ὄλεθρον ἐμβαλλόντων, Suidas. ¶ Immola porcum, in hominē insanum: Vide supra inter sacrificia ex porco. Suem iritat, Ὗν ὀρίνει: Vide inter prouerbia in Apri historia. ¶ Alia Menecles, alia porcellus loquitur: ubi quis multum uerborum effutit, quæ nihil ad rem pertineant. Mihi (inquit Erasmus) subesse prouerbium uidetur, tametsi nondum satis liquet unde natum sit. Alludit ad illud Lucillius in Epigrammate Græco, arguto & eleganti: quod Erasmus Latine sic reddidit:

Sucula, bos, & capra mihi, periêre Menecles, Ac merces horum nomine pensa tibi est.
Nec mihi cū Othryade quicquā est ue fuit ue negoci, Nec fures ullos huc cito Thermopylis.
Sed cōtra Eutychidē nobis lis, ꝓinde quid hic mi Aut Xerxes facit, aut quid Lacedæmonij?
Ob pactū & de me loquere, aut clamauero clare, Multò aliud dicit sus, aliud Menecles.

Versus ultimus Græce habetur, Ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον. Simile huic epigrāma est apud Martialem: Non de ui, neq; cæde, nec ueneno: Sed lis est mihi de tribus capellis, &c. Vtrunq; igitur in eum rectè dicetur, qui quæ extra causam sunt, & ad rem nihil attinent, dicit: Aliud sus, aliud loquitur Menecles: &, Dic de tribus capellis, Erasmus. Sus Mineruam, Ὗς τὴν Ἀθηνᾶν: tritissimum apud Latinos authores adagium, subaudiendum, docet, aut monet, dici solitum, quoties indoctus

quiſpiam atque inſulſius eũ docere conatur, à quo ſit ipſe magis docendus: aut, ut Feſti Pompeij uerbis utar, cũ quis id docet alterũ, cuius ipſe eſt inſcius. propterea quod Mineruæ artium & ingeniorũ tutela tribuitur à poëtis. Porrò ſue nullum aliud animal magis brutum, magisq́ ſordidum: ut quod ſtercoribus impenſè gaudeat, uel ob iecoris magnitudinem, quæ ſedes eſt concupiſcentiæ ac libidinis: uel ob narium craſſitudinem & olfactum hebetem. unde fit ut non offendatur fœtore, &c. Vnde nunc quoq; uulgò homines inſipidos, & quaſi uentri atq; abdomini natos, ſues appellare conſueuimus. Quin & Suetonius in catalogo illuſtrium grammaticorum, refert Palæmonem arrogantia tanta fuiſſe, ut M. Varronem porcum appellaret, ſecum & natas & morituras literas. Præterea ſi quid indoctum atque illiteratum ſignificare uolumus, id ex hara profectum dicimus. quemadmodum M. Tullius in Piſonem: Ex hara productæ, non ſchola. L. Cæſar apud Ciceronem libr. de Oratore 2. Sic ego, inquit, Craſſo audiente, primum loquar de facetijs, & docebo ſus, ut aiunt, oratorem eum, quem cum Catulus nuper audiſſet, fœnum alios aiebat eſſe oportere. Idem Cicero libro 1. de Academ. quæſtionibus, Nam etſi non ſus Mineruam, ut aiunt, tamen ineptè quiſquis Mineruam docet. Hieronymus in Rufinum, Prætermitto Græcos quorum tu iactas ſententiam, & dum peregrina ſectaris, penè tui ſermonis oblitus es, ne uetere prouerbio ſus Mineruam docere uideatur. M. Varro & Euemerus adagium ad fabulas retulerunt, id quod ex Pompeij uerbis licet conijcere. Quam rem (inquit) in medio, quod aiunt, poſitam, ineptis mythis inuoluere maluerunt, quàm ſimpliciter referre. Celebratur à multis Demoſthenis ſcomma, qui cum Demades uociferaretur in eum: Δημοσθένης ἐμὲ βούλεται διορθοῦν, ἡ ὗς τὴν Ἀθηνᾶν. id eſt, Demoſthenes uult me corrigere, ſus Mineruam. reſpondit, Αὕτη μέντοι πέρυσι ἡ Ἀθηνᾶ μοιχεύουσα ἐλήφθη id eſt, Atqui nuper hæc Minerua in adulterio fuit deprehenſa. Dictum alluſit ad Mineruam uirginem, Eraſmus. Cum hoc prouerbio aut idem, aut certè quàm maximè finitimum quod apud Theocritum legitur in Hodœporis, Ὗς ποτ' Ἀθηναίαν ἔριν ἤρισεν. id eſt, Sus cum Minerua certamen ſuſcepit: Quoties indocti ſtolidiq́ & depugnare parati, non uerentur ſummos in omni doctrina uiros in certamẽ literarium prouocare. Theocriti enarrator ſic efferri uulgò parœmiam ſcribit, Ὗς ὤν πρὸς Ἀθήνην ἐρίζεις, Eraſmus. ¶ Idem in prouerbio, Pinguis uenter non gignit ſenſum tenuem, Menander (inquit) apud Athenæum libro 12. de quodam obeſo loquitur, Παχὺς γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ στόμα. id eſt, Obeſus etenim ſus premebat os uiri. Admonet adagium luxu corporis hebeteſcere mentis aciem. Aliter catuli longè olent, aliter ſues, Plautus in Epidico. quo dicto ſignificat, nõ ueſte dignoſci hominem ab homine, uerum ineſſe natiuum quiddam, genuinum ac proprium in unoquoq;, quod in ipſo uultu oculisq́ eluceat, quo hominum ingenia diſcernas, Eraſmus. ¶ Nihil ad Parmenonis ſuem, οὐδὲν πρὸς τὴν Παρμένοντος ὗν: de æmulatione dictum, quæ longo interuallo abeſſet ab eo quod imitaretur. Plutarchus in Sympoſiacis quintæ Decadis ſecundo problemate, quo pacto natum ſit adagium narrat ad hanc fermè ſententiam. Parmeno quiſpiam uarias animantium & hominum uoces ſcitè imitabatur ac repræſentabat: quem cum reliqui conarentur æmulari, ac protinus ab omnibus diceretur illud: Εὖ μὲν, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τὴν Παρμένοντος ὗν: quidam prodijt, ueram ſuculam ſub alis occultatam geſtans. Huius uocem cum populus imitatitiam eſſe crederent, ſtatimq́, ſicut ſolent, reclamarent, Τί οὖν αὕτη πρὸς τὴν Παρμένοντος; uera ſue deprompta, ac propalam oſtenſa, refellit illorum iudicium. Meminit idem Parmenonis ac ſuis adumbratæ, in commentarijs De audiendis poëtis. Nec intempeſtiuiter utemur hoc adagio, quoties aliquis opinione deceptus, de re perperam iudicat, &c. Eraſmus. Perijt mihi ſus, & talentum, & nuptiæ, Ἀπώλεσεν ὗς, καὶ τάλαντον, καὶ γάμος: dici ſuetum, ubi quis fruſtratus perdidiſſet operam & impenſam. Natum à quodam, qui cum apparaſſet ad nuptias omnia, non eſt eas aſſecutus. Affine illi, Oleum & operam perdidi, Eraſmus. Suem in ſponſalibus immolari ſolitũ author eſt Varro, ut ſupra recitaui. ¶ Hippocratis filij ut incomptis moribus à Comicis proſcinduntur, dicti ſuẽ reſipere. Τοὺς Ἱπποκράτους υἱοὺς εἰκάζεις, καί σε καλοῦσι βλιτομάμμαν. id eſt Hippocratis filios exhibebis, teq; uocant blitomamam: id eſt, fatuum, Cælius. Vide ſupra in a. in Ὑηνία uoce. Ὗς διὰ ῥόδων: id eſt, ſus per roſas. quanquam in alijs exemplaribus (inquit Eraſmus) ſcriptum inuenio διὰ ῥοιδίων. Mihi neutra ſcriptura ſatis probatur: ſed legendum arbitror, διὰ ῥοιδίων, ἀπὸ τῆς ῥοιᾶς, ut ſit nomen diminutiuum. Rhoeæ uerò Græcis dicuntur mala punica. Eudemus prouerbium citat ex Cratetis fabula, cui titulus Γείτονες, indicans dici ſolere de agreſtibus & intractabilibus. quemadmodum ſus per mala commodè duci non poteſt, Hæc Eraſmus. Ego omnino ῥόδων legerim. nam & Suidas ſic habet, Ὗς διὰ ῥόδων, ἐπὶ τῶν σκαιῶν καὶ ἀναγώγων. hoc eſt, de hominibus rudibus & malè educatis. ut idem ferè ſenſus ſit prouerbij ſupra dicti, Nihil ſui cum amaracino. ¶ Non quiuis ſus hoc ſciet, οὐ πᾶσα ὗς εἴσεται τοῦτο, Plato in Lachete: ut citat Eraſmus in prouerbio, eiuſdem ſententiæ, Nemo malus hoc ſciet. Natum, inquit, apparet à myſterijs deorum, quæ non niſi ab initiatis ac puris cognoſci fas erat. ¶ Matrem ſequimini porci, Ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι: id ſubinde repetitur apud Ariſtophanem in Pluto. Interpres admonet iocum eſſe prouerbialem in ſtupidos & indoctos. Veluti ſi quis diceret indocti præceptoris indoctis diſcipulis, Ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι. Quadrabit & in gulæ uentriq; deditos, Eraſmus. Anus ſubans, Γραῦς καπρῶσα: Eraſmus non rectè tranſtulit hirciſſans. A ſuibus opprobrium mulieribus (libidinoſis) tractum, cum ſubare & ſubire dicuntur, Feſtus. Aſinus aſino, & ſus ſui pulcher: conueniet (inquit Eraſmus) ubi inter (parum) honeſtos ſimilitudo morum & inſtituti conciliat beneuolentiam. Alcimus apud Diogenem Laërtiũ inter multa quę collegit ex Platonis philoſophi & Epicharmi Comici ſcriptis, quibus perſua-

perſuadere conatur philoſophum à comicis multa fuiſſe ſuffuratum, & hos refert ſenarios:

Θαυμαστὸν οὐδὲν δεῖ με ταῦθ' οὕτω λέγειν, Καὶ ἁνδάνειν αὑτοῖσιν αὐτούς, καὶ δοκεῖν
Καλῶς πεφυκέναι. καὶ γὰρ ἡ κύων κυνὶ Κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ,
Ὄνος δ' ὄνῳ κάλλιστον, ὗς τε δ' ὑΐ.

¶ Sus tubam audiuit: in eos quadrabit, qui res quidem egregias audiunt, uerum eas neque intelligunt, neq; mirantur. aut in eos, qui ijs quæ audiunt, neq; gaudent, neque cõmouentur. Equi tubarum clangore concitantur ad bellum: ſuem abigat citius, quàm animet ad pugnam. Extat apud Suidam huiuſmodi ſenarius: Ὄνος λύρας ἤκουε, καὶ σάλπιγγος ὗς. Porcus Troianus: Vide ſupra in F. Συὸς τύπον, παροιμιακῶς. quoniã nauigia Samia ſuis typum habebant in proris, Varinus in Σῦς. Cõmodè fortaſſis hominem obſcœnum aut turpem uerbis factis'ue, Suis typum habere dicemus. ¶ Porcũ uendere, Χοιροπωλεῖν: id eſt quæſtum corpore facere. χοῖρος Corinthijs pudendum muliebre ſignificat, unde prouerbium: Ἀκροκορινθία ἔοικας χοιροπωλήσειν, ἀντὶ τοῦ μισθαρνήσειν ἐν Κορίνθῳ. abundabat enim Corinthus ſcortis, Suidas. Suem Veneri immolauit: Vide ſupra in ſacrificio Veneris ex ſue. Sus in uolutabro cœni, Ὗς λελουμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. id eſt, Sus lota redijt ad uolutabrum luti, cum quis iterat iam expiata flagitia. Extat in epiſtolis diui Petri (2. 2.) Huic affine eſt quod habent prouerbia Sirach, Qui lauatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodeſt lotio illius? Eraſmus. ¶ Germanorum prouerbia à ſue deducta. Suem rhenone ueſtire, **Einer ſuw ein beltz anlegen.** in honoratum indignè. ſic Græci dicũt, Muſtelæ (feli, Eraſmus) crocoton. Ad mẽſam accurrit, ut ſus ad alueũ: **Er loufft zum tiſch wie ein ſuw zum trog.** ſic Græci, Illotis pedibus ingredi uel irrumpere ad ſacra. Suem non opus eſt tondere, cum amburi poſſit: **Es iſt nit not das man die ſuw ſchäre/ man pfluckt oder ſängt ſy doch wol.** Reſpondet illi, Aſini caput ne laues nitro. Sus perpetuò manet ſus: **Die ſuw iſt ein ſuw/ vnd blybt ein ſuw.** Sus licet auro ueſtita, in cœno ſe uolutabit: **Wann man einer ſuw ouch ein guldin ſtuck anzuge/ ſo legt ſy ſich doch mit inn dräck.** Simia eſt ſimia, etiam ſi aurea geſtet inſignia. Multum clamoris & parum lanæ: **Vil geſchreys vnd wenig wullen:** natum ex apologo quodã de ſue. in eos qui magnificè promittunt, nihil præſtituri. in quos & illud Horatij ex Arte poëtica conueniet, Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu? Et ex eadem, Parturiunt montes. Et illud, Aureos montes polliceri. Religioſum aliquid de ſue dicere, **Etwas geiſtlichs von einer ſuw.** in eum qui res ſordidas, uiles, ridiculas, aut etiam turpes, uultu tanquã in uera narratione compoſito, dicendo illuſtrare & ornare conatur. Noſtri uulgo hoc prouerbio utũtur in imperandi modo, cum ridiculũ aliquid & facetum ad exhilarandos cõuiuas uel cõgerrones narrari iubent. Suem perpetrare, **Ein ſuw ynlegen.** hoc eſt, aliquid inciuile uel turpe cõmittere. Sus uinum ſubuertit, **Die ſuw hat den wyn vmbgeſtoſſen.** Qui ſe furfuri uel aceri intermiſcet, à ſuibus deuorari periclitat: **Wär ſich vnder die klyen mengt/ den fräſſend die ſüw gern.**

¶ Monile aureum in naribus porci, eſt mulier formoſa, quæ deſtituitur iudicio rationis, Prouerbiorum Salomonis cap. 11. Munſtero interprete. Nolite canibus ſacrum uel ſuibus margaritas obijcere, Matthæi 7. Fabula quædam Phrygia ab Aeſopo Phryge profecta, Suem ait, ſi quis eam tetigerit, clamare: idq; merito. Nec enim uellera ſus habet, neque lac, neque aliud præter carnes. Statim igitur ſomniare mortem, cum ſciat quibus uſibus præſtandis uſurpari poſſit. Sunt autem Aeſopicæ ſui ſimiles tyranni, qui omnia ſuſpicantur & metuunt, ſciunt enim quod ſicuti ſues, ita & ipſi uitam omnibus debeant, Aelianus apud Stobæum.

¶ Alciati emblema, ſub lemmate, Indies meliora.

Roſtra nouo mihi ſetigeri ſuis obtulit anno, Hæcq; cliens uentri χένια, dixit, habe.
Progreditur ſemper, nec retro reſpicit unquam, Gramina cum pando proruit ore uorax.
Cura uiris eadẽ eſt, ne ſpes ſublapſa retrorſum Cedat: & ut melius ſit, quod & ulterius.

DE APRO.

A.

NON in ſuibus tantum, ſed in omnibus quoq; animalibus cuiuſcunq; generis ullum eſt placidum, eiuſdem inuenitur & ferum, Plinius. Aper de feris dicitur, ut quidam annotauit, cum ſus tam de feris quàm de domeſticis dicatur. At Sextus aprum agreſtẽ nominat, quaſi uerres etiam, id eſt ſus cicur mas, eodem nomine nuncupari poſſit. Et Plinius, Pilus (inquit) æreo ſimilis agreſtibus apris, cæteris (manſuetis ſcilicet) niger. Græci quidem κάπρον, de utriuſq; generis (manſueti & feri) mare uſurpant. Poëtæ ſemper, ni fallor, κάπρον de fero intelligũt, ſed rei ruſticæ authores ſæpius uerrem. Albertus Ariſtotelis uerba de hiſt. anim. 5. 14. enarrans, multa tribuit apro fero, quæ uerris domeſtici ſunt. Apris maribus non niſi anniculis generatio, Plinius. uidetur autem pleonaſmus quod addit maribus. neq; enim aprum fœminam quiſquam dixit: ſed ſuem feram tum ipſe tum alij. Nempe ſues ſyluaticos in montibus ſectaris uenabulo, Varro apud Nonium. Suem etiam ſimpliciter pro apro poni tum Græce tum Latine, & alia quædam de apri nominibus, docui in Sue A. חזיר, chaſir, Hebræis ſuem tum cicurem tum ferum ſignificat, in utrouis genere marem. Deuaſtat eam (uitem tuam, id eſt gentem Iſraeliticam) aper (chaſir) de ſylua, & fera (זיז, ſis

uel ziz, quod est nomen commune de omni fera bestia) agri depascitur eã, Psalmo 80. Munstero interprete. Hieronymus aliter, Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Et Septuaginta, ἐλυμήνατο αὐτὴν ὗς ἐκ δρυμοῦ, καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο αὐτήν. Σύαγρον pro sue fero Antiphanes usurpauit, & Dionysius Tyrannus in Adonide, & alij, Athenæus: Vide plura in a. Aprum Græci capron uocant & syagron: poëtę itẽ chlunin, ut in Truculẽto Plauti cluinum pecus legendum censeam, chluninum. nam & Aristoteles suem ferum chlunin uocat, Hermolaus. Sciendum est (inquit Cælius) chlunem dici ab Græcis ἐκτομίαν, id est exsectum, eunuchumq́ aprum. Id quod Aeschyli doctrina comprobat, atq; item Aeliani in libro de prouidentia. Fiunt uerò eunuchi attritis arbori aut saxo testiculis, infestante usq; ad affectionem pruritu. Sunt qui chlunem dici suem putent liberè in agris pascentẽm, uelut χλόδυνον, (melius χλοδύνην, ut Varinus habet) id est in herbis fœnóue dormientem. Alij magnitudine uisenda chlunem accipiunt. Aristophanes grammaticus in libro de ætatum nomenclatura: Sunt ex suibus, inquit, qui dicuntur monij, quibus similis forsan fuerit, quem uocant chlunem, sæuitia & uiribus. Monium sunt qui monolycon interpretentur; alij suem ferum, qui cum alijs minimè aggregetur. Cyrillus in Oseam prophetam asinum eo nomine intelligit. Thomas magister in Atticis elegantijs, chlunem ac monion & chauliodonta esse putat poëticas uoces, (Varinus hæc tria similiter suem ferum significare ait,) Hæc omnia Cælius. Μονιός, ἡ μεμονωμένη ἄρκτος, Etymologus. Χλούνην, κατὰ τὸ ἔτυμον χλοεύνην, τὸν ἐν τῇ χλόῃ εὐναζόμενον, Hesychius & Varinus: qui præterea addit, ἐκτραφῆ, οἱ δὲ ἀφριστήν. οἱ δὲ τομίαν. ἄλλοι δὲ ἐπιχλούνη χωρίῳ ὄντα καλουμένῳ ἐνδιατρίβοντα, Varinus ex Scholijs in decimum Iliados. Chlunion quidem apud Suidam loci nomen est. χλούνειον uero cum ει. diphthongo, aprinum, χοίρειον. Χλούνης, μονιός, πλήκτης, κάπρος, χαλεπός, καὶ ὁ ἀπόκοπος χλούνης, καὶ γύνανδρος ἀνήρ. Εἰ δοίημεν αὐτὸν ἄνδρα εἶναι, διὰ τὴν ἐπικούρου λόγων τὴν ψυχὴν ἐκνευρισθεὶς καὶ θῆλυς γενόμενος, ὁ πρὸς Στρατοκλέα Ἀθήνησι διαδεξάμενος, ὁ χλούνης τε καὶ γύνις καταγοητευθεὶς, καὶ οἷον ἐν δεσμῷ τινι ἀφύκτῳ πεδηθεὶς, Suidas ex innominato. Χλοῦναι, λωποδύται, οἱ ἐν τῇ χλόῃ εὐναζόμενοι, Idem, Hesychius & Varinus. Mares castrati (inquit Aristoteles) maiores ferocioresq́ euadunt, ut scitè Homerus fingit, cum dicat: Nutrijt exectum syluis horrentibus aprum, Instar non bruti, sed dorsi montis opaci. Castrantur, quod recentibus adhuc morbus pruriens incumbit in testes, quò atterentes eam partem ad arbores, testes extinguunt. Græci uersus Homerici hi sunt: Θρέψεν ἐπὶ χλούνην σῦν ἄγριον, οὐδὲ ἐῴκει Θηρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι, Iliad. iôta. Χλούνην Homerus uocat, ut Aristoteles scribit, suem μόνορχιν. à plerisq; enim dum affricant se truncis, testiculi atteruntur, Plutarchus de causis nat. quæst. 21. Ex feris capris mares iam adulti dum uenatores fugiunt aliquando κατὰ περίστροφιν ἀποβάλλουσι τὰ αἰδοῖα, ut etiam χλοῦναι, id est sues feri castrati. & sic affectos tum apros tum hircos syluestres multi etiam nostro tempore uiderunt, Eustathius in Homerum. Vulcanus in scuto Herculis uarias expressit imagines, ἐν δὲ συῶν ἀγέλαι χλούνων ἔσαν, ἠδὲ λεόντων, &c. Hesiodus. ¶ Aper ab Italis cinghiale & cinghiare uocatur, & porco syluatico. A Gallis sanglier, uel porc sanglier, corrupta scilicet uoce ut Italica etiam à Latina singulari. qua uoce d. Hieronymus utitur in translatione Psalmi 80. Aper syluestris à nonnullis singularis ferus appellatur, Albertus. nimirum quod solitarius ferè degat, unde & μονιὸν recentiores Græci uocitant, aliqui ineptè cingularem scribunt. Hispanis, puerco siluestre: uel puerco montés, uel iauali. Germanis, wild schwein. Anglis, bore. Illyrijs weprz.

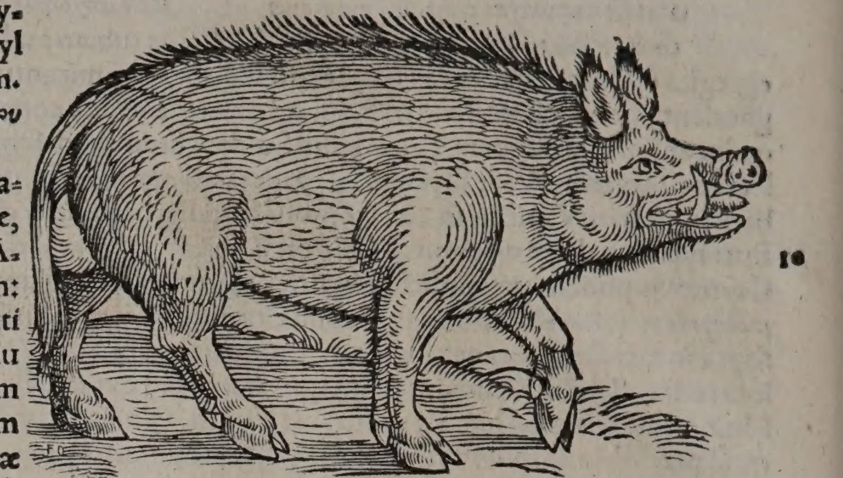

B.

Mirabile in Creta apros non esse, Plinius. Apri (sues, Aelianus) in Macedonia muti sunt, Idẽ. Sues Athi montis ne fœminas quidem spectare mares situs inferioris audent, Aristot. Hispani in quadam parte noui Orbis apros inuenerunt nostris minores, caudis breuissimis, adeò ut abscissas fuisse arbitrarentur: pedibus etiam nostris dissimiles. posteriores quippe aiũt pedes in his apris uno digito non ungulato constare, (hoc est, posterius solipedes esse, anterius bisulcos.) Carnibus multò quàm nostrorum tum suauioribus tum salubrioribus. nec mirum cum palmeta prope littus essent, inter quæ & palustres uluas aprorum multitudo libera uagabatur, ut scribit Petrus Martyr Oceaneæ decadis 1.2. Olaus Magnus in quibusdam Scandinauiæ locis apros duodecim pedum longitudine reperiri prodidit. In Heluetia multi sunt, præsertim in regionibus iuxta alpes sitis. quoniam ex arboribus abundant diuersis, quæ pabula apris fundunt: essentq́ plures, nisi subinde à plebe etiam caperentur, permittente magistratu ijs quorum agris molesti sunt. Aper nullus est in Africa, Aristoteles, Herodotus, Plinius, Aelianus & Eustathius in Dionysium. In Aegypto (in Nilo) insulæ

insulæ permagnæ coagmentantur, ut & sues permulti in eis nascantur, quos incolæ transeuntes uenari consueuerunt, Theophrastus 4. 13. de hist. Suem nec mansuetum nec ferum India habet, teste Ctesia, quanquã non fide digno, Aristoteles & Aelianus. addit Aelianus, suilli generis usum Indos à se detestari, & tantopere ab eo uescendo, quàm ab humanis carnibus abhorrere. quamobrẽ minus mirum est sues, saltem mansuetos, apud eos non reperiri. Sed huic aliqua ex parte aduersatur quod apud Plinium legimus, Indicis apris cubitales esse dentium flexus geminos ex rostro: & totidem à fronte ceu lituli cornua exire. Lycotas rusticus in Bucolicis Calphurnij, refert se uidisse Romæ in spectaculis, niueos lepores, & non sine cornibus apros. Agatharsides ait sues in Aethiopia cornua habere, Aelianus. Σίγραι, τῶν ἀγρίων συῶν οἱ βραχεῖς καὶ σιμοί, Hesych. Varin.

¶ De glandio (quæ pars est apri iuxta ceruicem, uel ipsa ceruix) & glandula & alijs quibusdam partibus apri, dixi supra in Sue F. Vide nonnihil etiam infra in F. Apri ferè colore sunt nigro, uel spadiceo nigricante. Pilus æreo similis agrestibus, cæteris niger, Plinius. Sues feros albos se uidisse Pausanias scribit in Arcadicis. Leo & aper fortissima animalia, pilum gerunt durissimum, Aristot. in Physiog. Sanguis aprorum non spissatur, Plin. fibris refertus est, Aristot. innati caloris ui nigricans est & asper, Plutarch. in caus. nat. Oculi iracundis similes & apertis palpebris patuli, ut in lupis & apris, omnium pessimi, Adamantius. ¶ De apri dentibus & cauda, uide quædam in Sue B. Ἀργιόδους, epitheton apri apud Homerum, quod dentes habeat albos, uel acutos, uel magnos, Varinus. Cum ad terrã procubuit aper, canibus & multis hastis debellatus, dentẽ illius inflãmato anhelitu tantopere ignescere aiunt, ut si quis de ceruice setam detractã & ad eiusdẽ etiamnũ spirantis dentem admouerit, candens in orbem cõtrahatur ac aduratur: ac si eo dente canes insectantes attigerit, statim ignita uestigia pelli ipsorum imprimantur, Gillius ex Oppiani tertio de uenatione. Eadem Xenophon scribit in libro de uenatione, & Pollux his uerbis: Si dentibus obliquè attingat canes, pilos eorum adurit. quod si à morte (statim) denti eius exerto pilum admoueris, cõtrahetur tanquam ab igne. adeò feruida & æstuosa huius feræ natura est. quamobrem dentes eius αἴθωνας cognominat Oppianus. Arma dentium apri, culmi (non tamen apud bonos authores) uocantur, Albertus: (à nostris, hawzän/waaffen. Plinius apri dentium sicas dixit.) Et rursus, Culmi eius quasi ferrum incidunt dum in uiuo sunt animali, & ideo magna infligit uulnera. Dentes habet magnos & recuruos, ad incidendum aptos: in quibus hoc mirabile est, quòd uiuente bestia possunt idem quod ferrũ: mortuæ uero detracti, uim incisionis amisisse probantur, Liber de nat. rerum. Audio exertos apri dentes aliquando ita excrescere, ut circulum ferè absoluant, toti in se reflexi. In India cubitales dentium flexus gemini ex rostro, Plinius: sed Albertus pro cubitales legit monopedales, quod non probo. Culmos (inquit) in India aper habet monopedales longitudine, cum alibi uix perueniant ad semipedem: qua longitudine aliquando apud nos inueniuntur. Apri fel non habent, Plinius. Habent os ad modum scuti, quod uenabulis & machæræ opponunt, Liber de nat. rerum. ¶ Apud Gallos qui scitè & uenatoriè de apris loquuntur, propria quædam uocabula usurpant. nam dentes exertos, uocant armes aut limes, aut defenses, & oppositos eis superiores, quorum usus tantum est ad acuendum exertos, grecz. pectus, le bourbelier. uestigiũ siue solum, la sole du pied. excrementa, laisses. Iidem ursi, apri, & aliarum mordacium bestiarum caput hure nominant.

C.

Ferarum aliæ montanæ ut plurimum sunt, ut leones: aliæ palustres (id est, circa paludes,) ut sues, Pollux. Scythis & Sarmatis uenationes sunt, intra paludes quidem ceruorum aprorumq́, in campis autem onagrorum & caprearũ, Strabo. Lustra significant lamas (lama, aquæ collectio est, Idem alibi) lutosas, quæ sunt in syluis aprorum cubilia, Festus. Εὐνὰς μὲν ποθέει πυμάτοις ἐνὶ βένθεσι κρημνῶν, ἔξοχα δ' ἐστυγέει δ' ὅπερ πολυηχέα θηρῶν, Oppianus de apro. id est, in remotis & profundis præcipitum locorum recessibus uersari solet. Volutabrum apri Galli nominant le sueil du sanglier. Vocem sues feræ similem mansuetis ædunt: sed fœmina uocalior est, mas raro uocem emittit, Aristot. Frendet agrestis aper, Author Philomelæ. Aper frendens, Ouidius de Arte am. Silius leonem frendentem dixit. Nos aper auditu, lynx uisu, simia gustu, Vultur odoratu præcellit, aranea tactu, Incertus. Proprium aprorum generi est, quod & porcorum esse dicitur, concitari ad rabiem uno stridente, Albertus. Oryges non metuunt canis latratum, οὐ συὸς ἀγραύλοιο παρὰ σκοπέλοισι φρύαγμα, Oppianus. ¶ Aper calidæ & igneæ naturæ est, Plutarchus. Dentibus eius canes aduri, & pilos eisdem admotos (dum recens interfecta fera adhuc spirat) contrahi tanquam ab igne, in B, dictum est. ¶ Aper cunctas bestias præcedit auditu à dextris, Liber de nat. rerum. ¶ Aper domesticus magis immoratur fœtidis quàm syluestris, Albertus. Apri inueniuntur aliquando inter filicum folia, quæ ipsi sibi collegerint & fortè substrauerint, ut audio. Galli sangliers afouchies uocitant apros, cum scrobes fodiunt, & filicum asparagorumq́ radices in terra rimantur. Genus quoddam farris, quo nostri in aqua cocto leguminum modo uescuntur, acutis & asperis hordei instar armatum aristis, rustici accolæ syluarum in Germania ferunt, quod huic generi minus quàm cæteris propter acutas aristas apri noceant, ut annotauit Tragus Tomo 2. historiæ plantarum cap. 20. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuosis, salamandra ab his deuorata, qui edêre moriuntur, nec est intellectus ullus in odore uel sapore, Plinius: Vide supra in Sue C. Aper syluaticus gregatim incedit, nec alios quàm de sua progenie porcos secum uesci patitur, Albertus. Lumbricis siue intestinis terræ rostro effossis uescuntur

apri, quod Galli dicunt uermeiller. Iidem maniues appellant loca ubi fagorum & quercuum glandibus pascuntur. ¶ Spuma tenax in currentibus equis uel ira percitis apris circa os generatur: in his propter calorem, in illis tum eandem ob causam, tum propter motus uehementiam, Galenus in aphorismos Hippocratis 2.43. Suum agrestium lachryma cur dulcis, ceruorum autem salsa & improba sit, scripsi in Ceruo C. ex Plutarchi de causis naturalibus problemate 20. unde Cælius etiam transtulit 12.5. Ipsi apro tam grauis sua urina est, ut nisi egesta fugæ non sufficiat, ac uelut deuinctus opprimatur. exuri illa tradunt eos, Plinius. ¶ Apri circa Cal. Decembris subantes sues sectari solent, indeq; callum obducere uenabulo quoq; refractarium, Budæus. Sues agrestes semel anno coeunt, domestici sæpe, Aristoteles: Vide supra in Sue mansueto C. Sues feræ principio hyemis coëunt, uere pariunt, petẽtes maxime inuia, prærupta, angusta, & opaca. mas cum fœminis conuersari dies triginta magna ex parte solet. Numerus partus, & tempus ferendi idem, atq; in urbanis suibus est, Aristot. Sues feræ semel anno gignunt. Maribus in coitu plurima asperitas. Tunc inter se dimicant, indurantes attritu arborum costas, lutoq; se tergorantes. fœminæ in partu asperiores, & ferè similiter in omni genere bestiarum. Apris maribus non nisi anniculis generatio, Plinius. Tempore libidinis sues feri acerrime sæuiunt, quanquam per id tempus imbecilles ex coitu reddantur, dimicant inter se mirum in modum armãtes sese, & cutem quàm crassissimam præparantes, indurantesq; attritu arborum, sæpe etiam luto obducto, ac resiccato, tergus inuictum contra ictus efficiunt, pugnant adeò acri certamine, grege relicto, ut sæpenumero mortem uterq; aduersarius obeat, Aristoteles. Per syluas tum sæuus aper, tum pessima tigris, Vergilius in Georg. de ui amoris. Et mox, Ipse ruit, dentesq; Sabellicus exacuit sus: Et pedibus subigit terram, fricat arbore costas: Atque hinc atq; illinc humeros ad uulnera durat. Ad Veneris libidinem inflammatissimus est, ceruicis setis sic inhorrescit, ut cristæ galearum esse uideantur: spumas fundit ab ore, magno stridore dentium concrepat, efferuescentem spiritum anhelat, coëundi furore ardet, quod si fœmina eum sic libidine furentem patiẽter manet, omnem illius bilem extinxit, & libidinem sedauit: Sin autem coitum refugit, is cõfestim feruidis stimulis incitatus, aut ipsam ui expugnatam init, aut mortuam in terram dentibus abijcit, Gillius ex Oppiano. Quæ ex feris mitigentur, non concipere tradunt, ut anseres: apros uerò tardè, & ceruos: nec nisi ab infantia educatos. In nullo genere æque (ac in suillo) facilis mistura cum fero: qualiter natos antiqui hybridas uocabant, ceu semiferos, ad homines quoq;, ut in C. Antonium Ciceronis in consulatu collegam, appellatione translata, Plinius. Themasini Epicadi ex gente Parthica hybridæ, Suetonius in Aug. Hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor, Horatius 1. Serm. Hybris etiam canis uocatur, qui imparibus parentibus natus est, inquit Porphyrio, hoc est ex uenatico & gregario. Inflexionem apparet esse duplicem, nempe hybris hybridis, in tertia, more Græcorum: uel hybrida, hybridæ, in prima. nomen factũ apparet παρὰ τὴν ὕβριν, forte quod per contumeliam in aliquos iactaretur: uel quod καθ' ὕβριν aut ἐξ ὕβρεως, nempe adulterio nati, hybrides dicerentur, siue spurij, siue ex diuersarum gentium parentibus homines: aut alię ferę, ex parentibus seu specie seu genere differentibus: specie dico, ut sus ex mansueto & fero: genere, ut canis ex cane & leone, &c. Cicur sus, ex apro & scropha domestica, Festus. Nulli dentes exerti, quibus serrati: raro fœminæ, & tamen sine usu: itaq; cum apri percutiant, fœminæ sues mordent.

¶ Aconitum & syanchi radix sues feros occidunt: uide in Sue C, ab initio de morbis eorũ. Cum per imprudentiam hyoscyamum comederunt, statim attrahunt posteriora, dimissè ita sese gerentes. Deinde licet contracti tamen ad aquas perueniunt, et ibi collectos cancros epulantur promptissimè, qui morbi remedium eis præstant, Aelianus. Edera apri in morbis sibi medentur, & cancros uescendo maxime mari eiectos, Plinius. ¶ Nec uerò patiendus est oryx, aut aper, aliúsue quis ferus ultra quadrimatum (in uiuario) senescere. nam usq; in hoc tempus capiunt incrementa, postea macescunt senectute. quare dum uiridis ætas pulchritudinem corporis conseruat ære mutandi sunt, Columella.

D.

Sues syluestres animosæ, peruicaces, & brutæ omnino sunt, Aristoteles. Et alibi, Apri animosi, iracundi, furibundiq; sunt. sanguis enim eorum fibris refertior est. Adamantius ὀργὴν ἀπρονόητον, id est iram subitam eis tribuit. Leo & aper animalia fortissima sunt & pilum gerunt durissimum, Aristoteles in Physiogn. Aper nullius disciplinæ capax est, semper ferus ac ferox, Liber de nat. rerum. Apri & Cerui quomodo musica illecti capiantur, uide in Ceruo E. Apud Varronem 3.14. legimus in leporario quodam Varronis in Thusculano, ad buccinam inflatam certo tempore apros & capreas conuenisse ad pabulum. Paret purpureis aper capistris, Martialis libro 1. in spectaculi cuiusdam descriptione. Sues feri sapiunt uestigia palude confundere, urina fugam leuare, Plinius: Vide etiam superius in C. de urina. Aper syluestris hoc proprium habet quod ad pabulum secum non admittit porcos qui ex eo nati non sunt: sed si iungantur cum eo contendit cum eis, ut obseruaui in apro quem cicuraui, Albertus. Mas tempore libidinis sæuit, fœmina à partu, ut & cætera ferè omnia animalia, ut in C. dictum est. Nec enim latere te debet, (inquit Cyaxares ad Cyrum libro 4. de institutione Cyri apud Xenophontem,) non maiorem tibi esse cupiditatem hostium uxores atq; liberos capiundi, quàm illis seruandi. Cogitandum præterea tibi est, sues, si multæ etiam sint, fugere, ubi uideãt uenatorem, unà cum natis. Sed ubi quis uenetur quenquam ex earum natis,

non amplius fugere, ne si una sit quidem, sed ruere aduersus capere molientem. Proprium aprorum generi est, quod & porcorum esse dicitur, concitari ad rabiem uno stridente: & tunc periculosum est incidere in gregem eorum, præcipue candida ueste indutum, & maximè si fœminæ libidine ardeant,(uel potius, si mares libidine stimulentur,aut fœminæ pepererint,) Albertus. Inter se concertantes apri,cum uiderint lupos, quasi confœderati se iuuant mutuo, & concurrunt ad uocem clamantis quotquot audierint: & hoc conuenit multis animalibus,Idem. Lupus quomodo rapuerit et uorârit aprum paruum,uide in Lupo D. ex Alberto. ¶ Apri dentes acuunt ad luctā, Plutarchus. Lapidibus dentes exacuunt Homero teste,Aelianus. Et alibi, Aprum priusquam in aliquem inuadit,dentes exacuere ferunt: cui rei testimonio est Homerus cum ait, Album acuens dentem. In arboribus exacuunt limantq; cornua elephanti, & saxo rhinocerotes, & utroq; apri dentium sicas, Plinius. Sues feros ursus aggreditur,si clam repenteq; potuerit agere,Aristoteles. Vulcanus in scuto Herculis uarias expressit imagines,ut canit Hesiodus: & inter cætera apros leonesq; acriter & fortiter utrinq; pugnantes, ita ut neutra pars cederet, & caderent utrinq; mortui, cæteri tamen magis ad pugnam excitabantur. ¶ Si uelis ne in te aper grassetur, cancrorum brachia illa denticulata tecum appensa circunfer,Didymus.

E.

Apri apud nos ferè media hyeme capiuntur. Fusca & uillosa ueste utendū est ad apri uenatum, maiorum instituto,Budæus. Oppianus in uenatione aduersus apros, equis uti iubet fuluis siue ignis colore. Cerui & apri quomodo capiantur podagra instrumento in Ceruo docui ex Polluce. Fouea capitur multitudo aprorum (inquit Petrus Crescent. 10. 33.) hoc modo. In loco ubi multi uersantur apri,agellus conseritur melica, quam aliqui saginam uocant. circa agellum cōstruitur ualida & alta sæpes ex uiminibus arborum: & una in parte relinquitur apertus introitus, è regione sæpis depressæ, extra quam fouea sit satis profunda. Melica iam matura multi apri per locum apertum intrabunt. Tum uenator accedat quandocūq; uolet, etiam inermis: & in loco introitus stando clamet, & quouis modo tumultum & strepitum excitet. Sic apri perterriti, cum uia euadendi nulla pateat, nisi per locum sæpis depressum, inde prosiliunt omnes foras, & in foueam incidunt. Circa Romanos agros & in syluis suburbanis, insidiatores iaculis, noctu, siue machina ferrea igni crepitante transfigunt tam capreas, quàm ceruos, ursos & apros lucente Luna,Blondus. Pisces quidā nigri uenenati in Armenia reperiuntur: horum farina ficus conspergunt, quas in ea loca quæ maximè abundant feris,disseminant.Bestiæ primum ut eas attigerūt,statim moriuntur. atq; ea fraude apri, feræ capræ,cerui,& ursi necantur,utpote animalia ficuum & farinarum auidissima. Aconito, & syancho dicto ueneno tum mansueti tum feri sues pereunt,ut dixi in Sue C. Apros non solum natura obdurata pelle pilisq; hirsutis uestiuit, uerum etiam ipsi luto se quodammodo loricant, ne telis facile lædi possint. unde euenit aliquando, ut nisi letale uulnus acceperit aper, uenatorem conculcet si ipsum ferire nequiuerit. At si fœmina fuerit, cum careat dentibus exertis, conculcatum uenatorem prostratumq; lacerat,Belisarius. Vide plura supra in C. Aper in lanceam seu uenabulum sponte incurrit, & nisi letaliter uulneretur, uenatorem prosternit, nisi in terram humi cadens iaceat, uel retro arborem uel superius in arborem se recipiens euadat. quia culmis recuruis sursum tantū secare, deorsum non potest, sed iacentem humo conculcat. fœmina uero culmos non habens, dentibus lacerat,Albertus. Sus ferus(ut scribit author libri de nat. rerum) si mane antequam reddat onus uesicæ, à uenatoribus petatur, facile fatigatur. Sin autē uel ante, uel in ipsa uenatione reddat urinam, difficilis erit captu. Sed quamuis lassus non cedit: sed in posterioribus subsistit, & atrocitate rigida lassitudinem dissimulat, duellum offerens uenatori. non ferire tamen nec inuadere solet hominē, nisi prius ab eo uulneratus. Cæterum uenatori cauendum est: nam nisi primo ictu letale uulnus inter armum & laterum costas adegerit, de uita periclitabitur: nisi fortè aut proximam arborem conscendērit, aut in humiliori loco soli planiciem amplexus totis membris se premat. non poterit enim fera recuruis dentibus suis nisi elatum & erectum attingere. Sustinebit tamen pedum eius conculcationē, donec sic iacenti socij opem ferant, Hæc ille. Ipsi apro tam grauis sua urina est, ut nisi egesta fugæ non sufficiat, ac uelut deuinctus opprimatur. exuri illa tradunt eos, Plinius. Solet aper quum è sylua egreditur, uentum ab omni parte excipere & odorari, num quid ei aduersum seu expectandum sit, quod Galli dicunt prendre le uent de toutes pars. Nempe sues syluaticos in montibus sectaris uenabulo, aut ceruos, Varro in Asino ad lyram apud Nonium. Est autem uenabulum telum uenationi aptum, latum longaq; acie, cornibus hinc & inde extantibus, quod Pollux προβόλιον uocat: id cum descripsisset libro quinto circa finem capitis tertij, quale contra cæteras feras quæ cominus pugnant parari oporteret: sequenti mox capite, Aduersus apros uerò(inquit) circa finem colli (αὐλοῦ. sic uocat τῆς λόγχης τὸ πρὸς τὸ ξύλον) supra alas (pteryges. sic uocat lanceæ partes secantes quæ utrinq; dilatantur,) utrinq; emineant cornua, (κνώδοντες,) quæ inter fabricandū ex collo producta sint, è ferro solido: ne dum aper præ iracundia in uenatorem magna ui fertur, per ipsum hastile ad eum perueniat, sed obstaculis illis prohibeatur. Cæterum uenabulo hunc in modum utetur uenator: Pedē sinistrum prætendet, dextrum sistet posterius, eo ferè interuallo quo uti luctantes solent. Latus quod prominet (sinistrum) pedem uersus antrorsum protendat: Manus sinistra medio uenabulo subijciatur, ut ictū dirigat; dextra uero posterius contrario situ uenabulo fortiter apprehenso ictū quàm ualidissime

poteſt impellat. Viſus in feram fixè & acriter intentus ſit. Et ſi aper fuerit, uulnus uel in medium inter ſupercilia locum, uel in armum adigat. utrunꝗ enim letale eſt. Quod ſi maxillas etiam attigerit, efficiet quo minus uti poſſit dentibus exertis. Sue inſiliente, retrocedet & ſimul enſem diſtringet. Illud cauendum, ne ſus uiolento capitis motu, & uehementi in lanceam impulſu, & impetu ſaltus uenabulum elidat, & uenatorem comminus inuadat, quo facto, in terram ille pronus incumbat oportet, & ad ſolum ſe comprimens ſtirpes aut ceſpites tenaciter apprehendat: ſic enim ſito corpori nihil ſuis dentibus fera nocere, nec infra ipſum ſubijcere poteſt. ſed ambiens calcat, fœmina etiam mordet, Hucuſꝗ Pollux. ¶ Canibus capiuntur apri ac lupi, ſed cum auxilio uenatorum, nam rarò ſoli eos aggredi audent, niſi maſtini fortiſſimi & audaces fuerint. Sed pro capiendis apris requiruntur pili fortes (uenabula ualida) circa ferrum prominentibus crucis inſtar (hoc eſt, tranſuerſis) obſtaculis, (ea quidam ridiculè nominant, ſufficit: quod ferrum eouſꝗ in corpus adigi ſatis ſit, cum non poſſit ulterius.) Hos uenatores quum aprum uident indignabundum accedere, in terram obfirmãt, & cum acceſſerit uulnerant, prohibentibus ne in ipſos irruat obſtaculis. Paruus interim catulus ad hoc inſtructus per uiam it, & ſic à canibus & ſocijs uenationis occiditur, Creſcentienſis 10. 29. Robuſti canes uenatici tum contra alias feras tum contra apros immittũtur, ut in Canum hiſtoria proſequutus ſum. De his Oppianus, Tauros (inquit) & leones inuadunt, Καὶ σύας ὑβριστῆρας ἐπαΐξαντες ὄλεσαν. Aetoli canes celeres & ſagaces, uenantur apros, ut in canibus ex Gratio retuli. Galli ſub nomine leporariorum, ſuarios etiam lupariosꝗ canes comprehendunt, Budæus. Canes maſtini, quos Galli uocant Alans uautrez, id eſt Alanos ueltros, ut recentiores aliqui uocant, (ut Fr. Aluñus), capitibus & auriculis magnis, labris craſſis, aduerſus urſos et apros emittũtur. Apri in ſyluis ſæpe dentibus canes occiderunt, Varro. Aper cum exit è cubili uel luſtro ſuo canibus uiſis uocem aduerſus eos emittit, quod Galli dicunt rendre les abbais. ¶ Apri & cerui apud Tyrrhenos cum retibus & canibus muſicæ adiumento capiuntur, ut in Ceruo recitaui ex Aeliano. ¶ Venator (inquit Xenophon) in apros canes comparet Indicas, Cretenſes, Locrenſes, Lacænas: ſagenas, iacula, uenabula, tendiculas, (ἄρκυς, ἀκόντια, προβόλια, ποδοστράβας.) Primum igitur canes hoc ex genere eſſe oportet, minimè uulgares, ut paratæ ſint cum fera pugnare. Sagenas autem eodem lino quo leporum, (iuſſerat autem ſupra leporum ſagenas ex tenuiſſimo lino Phaſiano uel Carthaginenſi confici, filis nouem) filis quinꝗ & quadraginta, & chordulis tribus: ita ut unaquæꝗ chordula (τόνος) filis quindecim conſtet, & longitudo ſit à faſtigio macularum (ἀμμάτων) decem. Laqueorum (βρόχων) autem altitudo cubitalis. Plagæ dimidio craſſiores ſagenis, (οἱ δὲ πείδρομοι ἡμιόλιοι τοῦ τῶν ἀρκύων πάχους:) extremaꝗ earum per annulos exeant. ſufficient uerò quindecim. Iacula uaria ſint, quæ lanceas habeant ſatis amplas & leuigatas, haſtiliaꝗ (ῥάβδους) ualida, (ἔχοντα τὰς λόγχας εὐπλατεῖς καὶ ξυηράς, lego ξυρήκεις ex Polluce. id eſt, quæ lanceas habeant bene latas, & nouaculæ inſtar acutas. In lexico Græcolatino ξυηρός exponitur læuigatus.) At uenabula primum lanceas habeant longitudine πεντεπαλαίστους, id eſt quinꝗ palmorum, & in medio fiſtulę dentes, (κνώδοντας,) ualidos fabricatos, & haſtilia cornea (ex corno arbore) craſſitudine haſtæ. Tendiculæ ſeu pedicæ tales ſunto, quales pro ceruis fiunt. Sed uenationis comites adſint. fera enim à multis uix capi poteſt. Quomodo autem ſingulis quibuſcunꝗ uti conueniat, oſtendam. Primum igitur cum ad locum uenerint, ubi aprum eſſe conijciunt, canum gregem ſubducere oportet, & ſoluta una ex Lacænis, reprimens alias cum cane circumeat. Cum ueſtigia deprehenderint indagando, ſequatur deinceps quo tenor duxerit. Sed uenatoribus etiam multa indicia aprum prodent, in mollibus locis ueſtigia, in ſyluoſis ramorum fragmenta, ubi arbores fuerint dentium uulnera. Canis uerò ut plurimum ad ſyluoſa indagando perueniet, quod in his locis fera plerunꝗ recumbit. nam hyeme minus frigida ſunt, minus calida æſtate. Cum ad cubile peruenerit, latrat: ille uerò ut plurimum ſurgere non ſolet. Sumat igitur canem, & ipſam cum alijs omnino procul à cubili religet, & ſagenas ad diuortia (ὄρμους. δύσορμα paulò poſt uertit loca quæ facile adiri non poſſunt) tendat, laqueos inijciens ad ſyluæ truncos bicipites, (ἐπιβάλλοντα τοὺς βρόχους ἐπὶ ἀποσχαλιδώματα τῆς ὕλης δικρᾶ.) Ipſius autem ſagenæ longo producto ſinu tibicines (ἀντηρίδας) intrinſecus faciat, ſubiectis utrinꝗ ramis, ut in ſinum per laqueos ſplendor lucis (αἱ αὐγαὶ τοῦ φέγγους. codices quidam corrupte habent, αἱ αὐταὶ) prorſus inſiſtat, & accurrenti feræ pars interior perquam lucidiſſima ſit. Plagam (περίδρομον) ab arbore ualida religet, non à ſtipite, (καὶ μὴ ἐκ ῥάχου, non à uirga aut frutice. ῥαχοὶ ſunt faſciculi lignorum, aut uirgæ tamaricis: uel planta ſpinoſa ſępibus apta, [rhamnus nimirum,] Heſychius, Varinus. ῥάχος, σκόλοψ ὁ ἀκανθώδης, Varinus.) ſtipites enim nudis in locis inueniuntur, (συνέχονται γὰρ ἐν τοῖς ψιλοῖς αἱ ῥάχοι.) Vtrinꝗ uerò arborum ramis claudat ea etiam quæ facile adiri non poſſunt, (τὰ δύσορμα,) ut in retia curſum nuſquam declinans intendat. Retibus tenſis, ad canes redeant, omnesꝗ ſoluant, & iaculis uenabulisꝗ ſumptis procedant. Canes aliquis hortetur qui peritiſſimus ſit, reliqui deinceps ordine ſequantur, magnis interuallis alius ab alio diſtantes, ut feræ diſcurſus latè ſatis pateat. Nam ſi aper in confertos inciderit, periculum eſt ne ſaucientur. nam in quencunꝗ irruerit, per iracundiam lædit. Porrò canes cum iam cubili propius fuerint, incitentur & immittantur à uenatore. excitatus ille conſurget, & quæcunꝗ canis à fronte ſe illi oppoſuerit, eam reijciet, (ἀναρρίψει.) Irruet autem curſu (ſponte in retia:) ſin minus, neceſſe eſt perſequi. Quod ſi pręceps fuerit locus, in quo eum ſagenæ detinent, ſtatim exurget: ſi planus, ab initio ſtabit ibidem inhærens: incumbent tum uerò canes. Simul etiam uenatores oportet intẽtos in eũ (cautè, ne canes feriãt)

tela conijcere, & circumuenientes à tergo & eminus lapides mittere, donec retibus se ingerens plagam eorum intenderit. Tum eorum qui adsunt peritissimus & robustissimus, uenabulo progressus à fronte percutiat. Quòd si petitus ictusq; telis, non satis se retibus ingesserit, sed in accedentem se conuertat & instet occursu, (ἀλλ' ἐπανιὼς ἔχῃ πρὸς τὸ προσιόντα περιδρομὴν ποιούμενος:) necesse est sumpto uenabulo accedere. Id tenendum est manu læua anterius, dextra posterius. illa enim dirigit ictum, hæc urget & impellit. Pedes autem manus sequantur, læuus læuam, dexter dexteram. Itaq; accedens uenabulum obijciat, cruribus non multò maiore spatio diuaricatis, quàm fieri à luctatoribus solet, (ἢ ἐμπαλιν, lego ἢ ἐν πάλῃ, ex Polluce:) sinistro latere interim ad manum sinistram conuerso. Diligenter autem feræ oculos inspiciat, capitis illius motum obseruans, & uenabulum porrigat prouidus, ne aper capite rotato de manibus ei excutiat. Venabulo enim interdum cum impetu eliso in uenatorem pergit. Hoc si cui contigerit, pronus in ora cadat oportet, & uirgulta inferiora (τῆς ὕλης κάτωθεν) cõprehendat. nam si hoc modo inhærens procubuerit, fera præ incuruitate (διὰ τὴν σιμότητα) dentium corpus adipisci non potest. erectum uerò aut stantem sauciari necesse est. quamobrem aper uenatoris corpus attollere tentat: quod si nequiuerit, obambulans proterit. Huius autem rei liberatio una tantum superest: cum in hac angustia deprehensus fuerit, tum ex comitibus aliquis cum uenabulo accedens, suem irritet, immissuro similis, non tamen immittet ne iacentem feriat. Hoc aper ubi animaduerterit, omisso eo quem premebat, contra irritantem præ ira & furore conuertitur. Tum ille celeriter exiliat, memor cum uenabulo exurgendum esse; nam nisi uincenti salus honesta non est. & rursus inuadat sicut antea, ferrumq; inter scapulas dirigat, qua parte iugulum est, (ἢ ἐσφάγη. Pollux uidetur legisse, ἢ μεσόφρυον, quod placet. hoc sensu, ferrum inter scapulas, aut medio inter supercilia loco adigat:) & obnixus uenabulo acriter incumbat. Saucius aper furens progreditur, & nisi lanceę dentalia (κνώδοντες) prohiberent, per hastile se trudens ad eum ueniret qui uenabulum tenet. Est enim fera adeò feruida, ut canũ pilos quos dentibus forte perstrinxerit, amburat: & pili recens occisi dentibus admoti contrahantur, (ut in B. diximus.) Cæterum si fœmina in retia inciderit, cauebit uenator ne impulsus cadat; quod si contigerit, proteratur necesse est ac mordeatur. Non est igitur sponte cadendum. si quis uerò inuitus ceciderit, ei non aliter surgendũ est quàm sub masculo. Cum uerò surrexit, uenabulo percutiat oporet, quoad eam occiderit. Porrò capiuntur hoc etiam modo: Retia illis in transitu saltuum (ναπῶν) ponũtur, ad nemora, ad ualles, ad cliuos, (τραχέα.) Incursiones uerò (εἰσβολαὶ, uenatorum scilicet in hæc loca cum tumultu irruentium, ut suem excitent,) fiunt in agros, in paludes, in aquas. Qui iussus est, retia cum uenabulo seruat. alij canes agunt, optima quæq; locorum scrutantes: & cumprimum inuentus fuerit, agitatur. Vbi iam in casses inciderit, retium custos accedat sumpto uenabulo, & utatur quemadmodum diximus. si non inciderit, insequi oportet. Capitur etiam dum medio æstu premitur canibus. Nam licet uiribus præstet, præ nimio tamen anhelitu fatiscit. Pereunt autem multæ in eiusmodi uenatione canes: quinetiam uenatores ipsi periclitantur. Cæterum ubi cursu fatigatum petere coguntur, siue in aqua, siue in rupis secessu fuerit, siue ex opaco exire noluerit; ubi nec rete illum, nec aliud quicquam prohibet cominus cum appropinquante congredi: nihilominus adire oportet, ut magnitudo animi cuius gratia hi labores suscipiũtur, declaretur. Vtendum est aũt uenabulo, & corpore ita composito, ut dictũ est. nam ita etiamsi quid aduersi acciderit, non in ipsum aut inscitiam eius culpa reijcietur. Ponuntur uerò ipsis tendiculæ, (ποδοστράβαι,) in eisdem locis sicut & ceruis. Obseruationes eędem sunt, et cursus, (μεταδρομαὶ, insecutiones,) & aditus, & usus uenabuli. Porrò catulos earum capi uix contingit. neq; enim ab eis discedunt, donec adoleuerint. & cum eos canes inuenerint, uel aliquid ipsi præsenserint, statim se abdunt in syluas, & sequuntur eos ubicunq; fuerint parentes utriq;: quo tempore sæuiores sunt, & pro illis acrius quàm pro seipsis pugnant: Hæc omnia Xenophon in libro de uenatione, ex Omniboni Leoniceni interpretatione per nos emendata. ¶ Germani circa aprorum uenationem propria quædam uocabula & locutiones proprias habent: ut sunt, **Man macht ein hag. bindt seiler an. stellt garn vñ weertücher. Die suw wirt gehetzt/ loufft/ nimpt ein seil/ hat scharpffe waaffen/ frißt oder erschlecht vil hünd oder lüt/ wirt gestochen.**

¶ Viuaria aprorum cæterorumq; syluestrium, primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus, qui in Tarquiniensi feras pascere instituit. nec diu imitatores defuêre L. Lucullus & Q. Hortensius, Plinius. In leporario pater tuus Axi præterquam lepusculum è uenatione uidit nunquam. neq; enim erat magnum id septum, quod nunc ut habeant multos apros ac capras, (capreas,) complura iugera macerijs concludunt. Non tum (inquit) cum emisti fundum Thusculanum à M. Pisone in leporario apri fuerunt multi, Varro. Et alibi, Leporarij species duæ sunt, in altera est aper, caprea, lepus; in altera apes, cocleæ, glires. Et rursus, Apros quidẽ habere posse in leporario, nec magno negotio tibi est, captiuos, & cicures qui ibi nati sint, & pingues solere fieri, scis inquam Axi. Nam quem fundum (in fundo, quem) in Thusculano emit hic Varro à M. Pisone, uidisti ad buccinam inflatam certo tempore apros & capreas conuenire ad pabulum, cum è superiore loco è palæstra effunderetur apris glans, &c. ut in Lepore scripsi. ¶ Extat Gordiani sylua memorabilis picta in domo rostrata Cn. Pompeij, in qua picta etiam nunc continentur, apri 150. ibices 200. &c. hæc autem omnia populo rapienda concessit die muneris quod sextum ædebat, Capitolinus in Gordiano 1.

¶ Plutarchus in Commentario de causis naturalibus, uersum hunc ceu prouerbio iactatũ citat,

Μηκέτι νυκτὸς ὕδῃ, ἥκεν τίκῃ ἀγροτέρα σῦς. hoc eſt, Non pluet poſt noctē, qua ſus agreſtis pepererit. Sues cicures ſæpius pariunt ac diuerſis temporibus, feræ nō niſi ſemel, idq; ijſdem fermè diebus, nimirum ineunte æſtate. Vnde negant fore pluuiam poſteaquam ſus agreſtis pepererit, nimirum exactis iam menſibus pluuijs. Per iocum uſurpari poterit, ſi dicamus, res fore tranquilliores poſteaquam moroſus ac rixoſus quiſpiam animo ſuo morem geſſit, Eraſmus.

F.

Suis caro uiſcoſa eſt & frigida, & maximè cum uicinior eſt lacti: feri tamē minus quàm manſueti. Caro porci tum feri tum cicuris, facile concoquitur & cito deſcendit, multū nutrit, et ſuccum gignit craſſum ac uiſcoſum, Auicenna. Plura leges in Sue F. non procul initio ex Galeno & alijs. Caro aprina leuis concoctionis, meliorq; domeſtica: item ualentiſſimi generis & plurimi alimēti, authore Celſo. Hippocrates ait, Caro ſuis ſyluatici ſiccat, corroborat, & mouet. ¶ Primus Romanorum P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui conſulatu Ciceronis legem agrariam promulgauit, aprum ſolidum epulis appoſuit, (ut mox ex Plinio recitabo.) Ad quod reſpiciens Iuuenalis, & ſua notans tempora, exclamat: Quanta eſt gula, quæ ſibi totos Ponit apros, animal propter conuiuia natum, Grapaldus. Num pluris nunc tu è uilla illic natos uerres lanio uendis, quàm hîc apros milliarios (alij miliarios ſcribunt per l. ſimplex) emis? Varro. Apri milliarij dicebantur mille librarum, quos ſolebant in cœnis apponere Romani, Ge. Alexandrinus & Crinitus. Apud Athenæum aper Dipnoſophiſtis apponitur. Menſæ apud Indos imponuntur integri leones, & capreæ, & apri, Philoſtratus lib. 2. Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia naſus Illis nullus erat, ſed credo, hac mente, quod hoſpes Tardius adueniens, uitiatum commodius, quàm Integrum edax dominus conſumeret, Horatius 2. Serm. Rancorem grammatici odoris grauitatem interpretantur, quæ ex uetuſtate ac corruptione naſcitur: & rancidum, quod rancore putidum eſt.

¶ His addemus quæ de apri apparatu Apicius ſcripſit ab initio libri octaui, his uerbis. Aper ita conditur: Spongiatur, & ſic aſpergitur ei ſal, cuminum tritum: & ſic manet. Alia die mittitur in furnum: cum coctus fuerit, perfunditur piper tritum. Condimentum aprinum: Mel, liquamen, carenum & paſſum. Aliter in aprum: Aqua marina cum ramulis lauri aprum elixas quouſq; madeſcat, (id eſt molleſcat, teneréſcat, & coquatur:) corium ei tolles: cum ſale, ſinape, aceto inferes. Aliter in apro: Teres piper, liguſticum, origanum, baccas myrthæ exenteratas, coriandrum, cepas: ſuffundes mel, uinum, liquamen, oleum modicè: calefacies, amylo obligas, aprum in furno coctum perfundes. Hoc & in omne genus carnis ferinæ facies. In aprum aſſum iura feruentia facies ſic: Piper, cuminum frictū, apij ſemen, mentham, thymum, ſatureiam, cnici (aliâs anethi) flores, nucleos toſtos, amygdala toſta: mel, uinum, liquamen, acetum, oleum modicè. Aliter in aprum aſſum iura feruentia: Piper, liguſticum, apij ſemen, mentham, thymum, nucleos toſtos: uinum, acetum, liquamen, oleū modicè. Cum ius ſimplex bullierit, tunc trituræ globum mittes: & agitas cepa & rutæ faſciculo. Si uolueris pingue ius facere, obligas ius albo ouorum liquido, moues paulatim, aſpergis piper tritum, & inferes. Ius in aprum elixum: Piper, liguſticum, cuminum, ſilphium, origanum, nucleos, caryotam: mel, ſinape, acetum, liquamen & oleum. Ius frigidum in aprum elixum: Piper, careum, liguſticum, coriandri ſemen frictum, anethi ſemen, apij ſemen, thymum, origanum, cepullam, mel, acetum, ſinape, liquamen, oleum. Aliter ius frigidum in aprum elixum: Piper, liguſticum, cuminum, anethi ſemen, thymum, origanum, ſilphium modicum, erucæ ſemē pluſculum: ſuffundes merū: condimenta uiridia modica, cepam, pontica, uel amygdala fricta, dactylum, mel, acetum, merum modicum: coloras defruto: liquamen, oleum. Aliter in apro: Teres piper, liguſticum, origanum, apij ſemen, laſeris radicem, cuminum, fœniculi ſemen, rutam: liquamē, uinum, paſſum: facies ut ferueat: cum ferbuerit, amylo obligas intro foras, & inferes. Perna aprina ita impletur recens: Per articulum pernæ palum mittes, ita ut cutem à carne ſepares, ut poſſit cōdimentum accipere per cornulum, ut uniuerſa impleatur. Teres piper, baccam lauri, rutam: ſi uolueris, laſer adijcies, liquamen optimū, carænum, & olei uiridis guttas. Cum impleta fuerit, conſtringitur illa pars quæ impleta eſt ex lino: & mittitur in zymam, elixatur in aqua marina cum lauri turionibus & anetho, Hucuſq; Apicius 8. 1. & rurſus 7. 4. Ofellæ aprugneæ (inquit) ex oleo, liquamine coquuntur, & mittitur eis condimentum. Cum coctæ fuerint, ſuperadijcitur his, cum in foco ſunt, conditura. Piper tritum: condimētum, mel, liquamen, amylum: & denuo bulliunt: cum iam bullierunt, ſine liquamine & oleo, elixas & ſiccas, pipere aſperſo inferes.

¶ Antequam piper reperiretur myrti bacca illam obtinebat uicem, quodam etiam generoſi obſonij nomine inde tracto, quod etiam nunc myrtatum uocatur: Eademq; origine aprorum ſapor commendatur, plerunq; ad intinctus additis myrtis, Plinius. Heliogabalus exhibuit ſumina aprugna per dies decem tricena quotidie cum ſuis bulbis, Lampridius. Placuêre & feri ſues. Iam Catonis cenſoris orationes aprinum exprobrant callum, in tres tamen partes diuiſo, media ponebatur lumbus aprugnus appellata. Solidum aprum Romanorum primus in epulis appoſuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis conſulatu legem agrariam promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei eſt. Et hoc annales notarunt, horum ſcilicet ad emendationem morum: quibus notata quidem cœna, ſed in principio, bini terniq; pariter mandantur (aliâs, mandebantur) apri, Plinius. Callum aprugnum & porcus Troianus ſumptuaria lege prohibebantur, Volaterranus ex Macro.

Macrobio. Magis calleo quàm aprugnum callum callet, festiuè quidam apud Plautum ludens homonymia huius dictionis calleo, quæ & scire, & callosum esse significat. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, in cœna fuerunt lumbi aprugni, sumina, sinciput aprugnum, Macrobius. Eubulus ἐν Λάκωσιν apud Athenæum ἧπαρ κάπρου nominat inter cæteros delicatiores cibos.

G.

Millia remediorum ex capra demonstrantur; amplior potẽtia feris eiusdem generis, Plinius. Eadem ratio circa remedia ex sue mansueto & fero fuerit, nec non alijs omnibus mansuetis & feris: uidelicet ut ijdem aut similes utrorumq; effectus sint, secundum magis & minus tantum differentes. quoniam animantium ferarum partes eædem minus humidæ minusq; frigidæ, ijsdem ex mansuetis animantibus sunt. Apro & sui cicuri communia remedia in aliquot eorum partibus, nempe sanguine, cerebro, maxillis, pulmone, iecore, felle, talis, ungulis, fimo & urina, in Sue iam recitata nõ est quod hîc repetamus. ¶ Apri cerebrum contra serpentes laudatur cum sanguine, Plinius. Et alibi, Verendorum carbunculis cerebrum apri sanguisq; succurrit. Vide in sanguine suis G. Axungia præstantior est in apris, ut in Sue G. ex Plinio retuli. Lardum apri elixum atq; circumligatum mira celeritate solidat fracta, Plinius ut citat Obscurus quidam. Adeps apri cum melle resinaq; cõtra serpentes laudatur, Plinius. Cum adipe pulmo aprinus impositus, si pedes subtriti sint contusiúe offensione, prodest, Idem. Apri & equi adipes quomodo curentur in Tauro dixi ex Dioscoride: quanquam eius interpretes horum animaliũ nomina omittunt. Epinyctidas adipe aprino cum rosaceo inungi prodest, Plinius. ¶ Apri cerebrum cõtra serpentes laudatur cum sanguine, Plinius. Apri cerebrum ad serpentium morsum ualet, Sextus. Verendorum carbunculis cerebrum apri sanguisq; succurrit, Plinius. Ad carbunculos & dolores ueretri: Apri cerebrũ coctum contritum ex melle, & impositum, mirè sanat, Sextus. Cerebrum apri coctum & potatum cum uino, omnes dolores sedat, Idem. Plura de remedijs ex cerebro, in Sue dicta sunt. ¶ Cinis maxillarum apri sanat ulcera quæ serpunt: Idem quoq; confert fractis, Plinius. Vide in Sue. ¶ Dentis sume scobes, diram pleuritida soluent, Nec quatiet pectus tussis anhela tuum, Io. Vrsinus. Potus in pleuritide expertus: Exhibeatur semilibra, si grauior morbus est: sin minus, uncia duntaxat una aut altera olei linini puri, calidi, cum scobe dentis aprini, quanta super Marcellinum numum exaggerari potest, Io. Kufnerus. ¶ Hœdi, agni, dorci, apri, cerui, &c. coagula similes naturas sortiuntur. contra aconiti potum in uino, & concretum lac in aceto, conuenienter assumuntur, Dioscorides. ¶ Apri pulmonem cum melle commixtum, ut malagma superpone pedibus à calciamentis læsis & exulceratis, sanabuntur, Sextus. Dioscorides alios quoq; pulmones, suillum, agninum, ursinum ad idem remedium commendat, nempe quod impositis eis excitandæ in pedibus calceorum attritu inflammationes arceantur. Cum adipe pulmo apri impositus, si pedes subtriti sint contusiúe offensione (uel etiam ad perniones, ut alij citant,) prodest, Plinius. Ebrietatem arcet. Vide in Sue. ¶ Iecur apri (κάπρου) recens si arefactum teratur, ex uino potum, contra serpẽtium canumq; (καὶ πτηνῶν, lego κυνῶν) morsus auxilio est, Dioscor. Apri iecur inueteratum cum ruta potum ex uino, cõtra serpentes laudatur, Plinius. Iecoris apri fibra, illa potissimum quæ prope fel & iecoris portas est, ex aceto uel potius uino pota contra serpentes auxiliatur, Nicander. Lethargicos excitat iecur aprinum: itaq; & ueternosis datur, Plinius. Apri iecur auribus purulentis instillatũ proficit, Sextus. Aluum sistit iecur aprinum ex uino potum citra salem, recensq;, Plinius: recens ex uino potatũ, uentris fluxum mirè restringit, Sextus. In iecore apri inueniuntur lapilli, sicuti in uulgari sue, aut duritie lapillis similes, candidi, quibus contritis & in uino potis, calculos pelli aiunt, Plinius. Plura de remedijs ex iecore apri leges in Sue. ¶ Strumas discutit fel aprinum uel bubulum tepidum illitum, Plinius. sed Marcellus empiricus pro aprino caprinum legit, his uerbis: Fel bubulum uel caprinum ad incipientes strumas optimè facere experimenta docuerunt. nam penitus crescere non sinentur, si eo adsiduè tangantur. Vlcera quæ serpunt sanat fel aprinum cum resina & cerusa, Plinius. Fel aprugnum & oleum amygdalinum pari mensura permisce, tepidumq; laboranti auriculæ instilla, Marcellus. Lienẽ quoq; sedat potum, ut quidam ex Plinio citant. Coitus stimulat fel aprinum illitum, Plinius. Fel apri cum seuo quolibet positum, optimè placat podagram in præsens, Marcellus. In Sue etiam nõnulla de remedijs ex felle apri diximus. ¶ Comitiali morbo testes ursinos edisse prodest, uel aprinos bibisse ex lacte equino, aut ex aqua. dantur & suũ testiculi, inueterati tritiq; ex suis lacte præcedente uini abstinentia, & sequente continuis diebus, Plinius. Ad caducos: Testiculos apri ex uino uel aqua potato, & curaberis, Sextus. ¶ Remedia ex uesica requires inferius in lotio. ¶ Remedia ex talis apri, uide in Sue. ¶ Vngularum aprugnarum exustarũ cinis potioni inspersus, plurimum urinæ difficultates iuuat, Marcellus. Vngues aprugni exusti tritiq; in potione sumpti, efficaciter submeiulis prosunt, Idem. Ad inuoluntarium urinæ exitum in stratis: Apri (uel suis, Plin.) ungulas ustas ex uino potui dato, Galenus Euporist. 3. 257. Vide plura in Sue. ¶ Fimum suis syluestris aridum, in aqua aut uino potum, reiectiones sanguinis sistit, uetustum lateris dolorem mulcet. ad rupta & conuulsa ex aceto bibitur. luxatis cum cerato rosaceo medetur, Dioscorides: ex quo partem etiam Auicenna transcripsit. Fimi aprini uim ad membra spasmo uel percussu uitiata, aut quadrigis agẽdis rotáue uulnerata, foris illiti, tum in potu sumpti ad ruptos, uulneratos & euersos, exposui in Sue G. Fimus apri recens, & calidus, præcipuum est remedium contra fluxum san-

guinis è naribus, Liber de nat. rerum. Stercus aprugnum ex uino ſubactum, & emplaſtri more impoſitum, quicquid inhæſerit corpori celeriter extrahit & ſanat, Marcellus. Et alibi, Tuſum cribratumq;, & cum melle deteriore coctum & ſubactum, articulis impoſitum medetur. Vlcera cætera (præterquam in tibijs cruribusq;) explentur & purgantur fimo aprino, Plinius. Apri ſtercus aridum contritum & potioni inſperſum dolores lateris ſanat mira potentia, Marcellus. Et alibi, Siccũ contritum ex uino potui datum, pulchrè non ſolum ſplenis, ſed & renum dolori medetur. Lumborum dolores & quæcunq; alia mollire opus ſit, cinerem aprini fimi inueterati aſpergi potione uini conuenit, Plinius. Luxatis recens fimum apri, illinitur, Idem. Stercus agreſtis apri & ſulphur colatum, & (ex) hemina uini picati potata, coxendices emendat, Sextus. Fimus aprugnus uino remiſſus tepefactus colatusq;, & duorum cyathorum menſura potui datus, iſchiadicis ſaluberrimè medetur, Marcellus. In aceto decoctus, & cum melle ſubactus, impoſitusq; plantis uel talis, mitigat eorum dolores, Idem. Aprini fimi cinis inſperſus potioni tepidi uini dyſentericis medetur, Plinius ut quidam citant. Reliqua de remedijs ex fimo apri, quæres in Sue.

¶ Remedia ex ueſica & lotio apri, tum ſimul, tum ſeorſim. Ad caducos: Lotium apri cum oxymelite bibat, & remedium capiet, Plinius. Comitiali morbo prodeſt aprinam urinam bibiſſe ex aceto mulſo, efficacius quę inaruerit in ueſica ſua, Plinius. (Idem alibi de fibri urina ſcribit, adſeruari eam optimè in ueſica ſua.) Aurium dolori & uitijs medetur urina apri in uitro ſeruata, Plin. Ad aures minus audiẽtes: Apri lotium in uitreo repoſitum tepefactum auribus inſtillatum perfectè medetur, Sextus. Vrina apri ſeruatur in uitro, ſed melius in ueſica ipſius, quo (quæ) modo ei ſublata fuerit. hæc tepens infuſa auribus (dolentibus puto & purulentis) unicè prodeſt, Marcellus. Apri lotium infuſum auriculę ualde medetur: quod quia uetuſtum magis prodeſt, collectum ſeruari debet in uaſe uitreo, ut ſit ad remedia præparatum, Idem. Et alibi, Apri lotium in fumo ſiccatum, & melle liquefactum auri infunditur, & remediat ſurdiginem uel dolorem. Porri ſectiui ſuccum, & lotium apri, & oleum cyprinum pari pondere cõiunges, & tepefactum auribus inſtillabis, Marcellus. Aprina urina uiribus eiſdem prædita eſt (proximè autem dixerat taurinam cum myrrha inſtillatam aurium dolores lenire) priuatim comminuit ueſicæ calculos, & potu expellit, Dioſcorides. Vrinæ incontinentiam cohibet ueſica aprina, ſi aſſa mandatur, Plinius & Sextus. Veſicam aſſam (addiderim apri: aut uerris, nam & uerris ueſicæ eandem uim tribuit Marcellus) eſui dato per triduũ mingentibus in ſtragulis, Galenus Euporiſton 3.176. Qui urinam tenere non poterit capræ ueſicam comburat, & cinerem eius ex aqua cum uini potione bibat, Marcellus: ego non capræ, ſed apri legerim, quoniam cæteri etiam authores apri urinæ hanc facultatem attribuunt, caprinæ nullus quod ſciam. Veſicæ calculorumq; cruciatibus auxiliatur urina apri, & ipſa ueſica pro cibo ſumpta: Efficacius, ſi prius fumo maceratur utrunq;. Veſicam elixam mandi oportet, & à muliere fœminæ ſuis, Plinius. Veſſica apri rectè aduerſum ueſſicæ dolores in cibo ſumitur, ita ut mulier fœminæ, uir maſculi ſumat, Marcellus. Ad ſtranguriam & ueſicæ dolorem: Veſica apri cum lotio infuſo ſi ſuſpenſa & paſſa fuerit donec aquaticus humor effluat, & diſcoctam dederis mãducare his qui patiuntur, mirè ſanantur, Sextus. Verris ſyluatici lotium cum ſua ueſſica in fumo ſuſpenſum & adſeruatum, ſtranguriofis cum potione mixtum potui datum, efficaciſſimè prodeſt, Marcellus. Hydropicis auxiliatur apri urina, uel etiam ueſica, paulatim in potu data, Plinius ut quidam citant. Vide etiam in Sue de remedijs ex urina apri.

¶ Ad uomitum & ſomnum: Spuma apri cum adipe in heminis tribus ad tertias excocta & data ſanabit, Sextus.

¶ Quandoquidem uerò & in uenationibus à ſylueſtribus ſuibus læduntur quidam, operæpretium eſt & de his facere mentionem. Vulnera itaq; ab ipſis incuſſa grauia ſunt, propterea quod non ſolum profunda, ſed & magna exiſtant. Adglutinatorio autem medicationis ductu ea curare impoſſibile eſt. Nam unà cum contuſione labia uulnerum diſcindunt, & adurunt. Mutuo enim dentium inter ſe attritu, ac ueluti ad cotem affrictu utuntur, ad uindictam eorum qui eis obueniunt currẽtes. Aduſta itaq; corpora cruſtam quandam iuxta uulnerum labia inducunt. Quare ſuppuratorium & non adglutinatorium curationis modum in eis adhibere oportet, Aëtius 13. 4. Vlceribus rheumaticis, id eſt fluidis non calida ſed frigida tam æſtate quam hyeme adhiberi debet. Facile enim inter uenandũ equus ab apro interno poplitis ſinu, aut interiori crure uulnus accipit, quod in ulcus rheumaticum degenerat, ac tumor ſequitur. huic frigida adhibenda eſt, & curatio inſtituenda inungendo medicamentum quod atramento ſutorio conſtat, diachalcanthes uocant. Aut canis caput exempta lingua crematur, & redactum in puluerem ſuperinducitur cataplaſmatis inſtar, (καταπλάσσειν, niſi legas καταπάσσειν, quod inſpergere ſonat,) Abſyrtus in Hippiat. cap. 111.

H.

a. Aper dicitur quod in aſperis locis, ſenticetis & montibus intonſis uerſatur, ut refert Varro libro quarto de lingua Lat. niſi à Græcis quod hi κάπροι. Sed forte à dentium etiam aut animi aſperitate ſic dici potuit. Apris maribus, inquit Plinius, in coitu aſperitas plurima. Ego tamen à Græca uoce capros potius per aphæreſin primæ literæ ſic dictum reor. Aper à ferocitate uocatus eſt: ablata f. litera & p. ſubrogata. unde & apud Græcos fragros (lego, ſyagros) id eſt ferus, dicitur. omne enim quod ferum eſt & immite, abuſiue agreſte uocamus, Iſidorus. Setiger epitheton, à Martiali

pro

pro apro absolutè ponitur. Κάπριος pro κάπρος propter carmen, apud Homerum Iliad. μ. Κάπρος καὶ κάπριος, ὁ πρὸς θήλειαν συνδιαστελλόμενος. Recentiores syagron dicunt, ut onagron, Varinus in Ἀγριότερον. Σύαγρος non dicendum est. nam ueteres duobus uocabulis semper σῦν ἄγριον proferunt, ut & Homerus, Varinus. Plura uide supra in A. Ἐν οἷς ἦν καὶ συὸς ἀγρίου μέγα λάχος, id est magna portio apri, Suidas ex innominato. Συὸς ἀγρίου, συάγρου, Hesych. Σύαγρος, ὗς ἄγριος, Varin. Ἀγροτέρη σῦς, apud poëtas. Ἀγροτέρους τε σύας, Orpheus in Argonauticis. Σῦς ἀγραυλος, Oppianus. Σῦς καὶ ὗς, ὁ χοῖρος. κάπρος δὲ, καὶ χλούνης, καὶ χαυλιόδους, ὁ ἄγριος, Varinus: quasi χοῖρος semper de mansueto dicatur, quod etsi ut plurimum fit, non tamen perpetuum est. nam Hipponax ἀγρίαν χοῖρον dixit. Ληϊβοτὴς, ὁ ἄγριος χοῖρος, Varinus. Ληϊβότειρα σῦς quidem pro mansueta segetes depascente à poëta usurpatur, ut pluribus dixi in Sue E. Agriophiros (lego agriochiros,) id est porcus syluestris, Syluaticus. Sic & delphax cum plerunque & propriè de sue mansueto dicatur, Anaxilas tamen poëta de syluestri dixit, his uerbis: Τοὺς μὲν ὀρεινοὺς ὑμῶν ποιήσω δέλφακας ἀλιβάτους, τοὺς δὲ πάνθηρας, ut Athenæus citat. Apros & leones per excellentiam antiqui uocabant θῆρας, Varinus. Aprum à quo Adonis occisus est, Theocritus Idyl. 19. τὸ ὗν & θῆρα nominat. Μονιός, sus ferus, qui solitarius est, & non degit gregatim. Diuus Cyrillus in prophetam Oseam scribens, asinum interpretatur. aliqui magnam feram, quę propter ferociam (ἐπὶ ἀπόνοιαν) solitaria pascatur, Hesych. & Varinus. Sunt qui monolycum interpretantur, &c. Cælius: uide supra in A. Μονιὸς, ἄγριος ὗς, μεμονωμένος, ἢ ὁ μονόλυκος, Suidas. Μονοψάδης, μονιός, ἀλιμαγέλας, Hesych. Ἀχέδωρος, aper apud Italos, Hes. Varin. Ἐδυ δ᾽ ἐς ἄντρον ἀχέδωρος ὡς, Aeschylus. Et Sciras Comicus Tarentinus, Ἔνθ᾽ οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ νέμειν βοτὰ, Οὔτ᾽ ἀχέδωρος νεμόμενος καπρώζεται. Nihil mirum autem quòd Aeschylus qui in Sicilia moratus est, multas uoces Siculas usurpârit, Athenæus lib. 9. Κέλκος, σύαγρος, Varinus: Suidas addit, καὶ ὁ πῶς. Σύμβρος, κάπρος, Hes. Suem Germani uoce communi **schwyn** appellant: & suem ferum, **ein wild schwyn**: priuatim tamen aliquando fœminam ita nominant: ut aprum, **ein wilden äber**, id est uerrem syluaticum. Cæterum qui lautè & uenatoriè loquuntur propria quædam uocabula usurpant. Porcellum enim syluestrem uocitant **ein frischling**. (Heluetij quidam ueruecem ita nominant.) iam bimum, **ein becker**. adultum aut uetulum, **ein howend schwyn**, hoc est suem secantem, quòd grandes gerat dentium sicas ad secandum aptas. Scrophã syluestrem, siue porcorum syluestrium matrem, **ein leen oder bach**.

¶ Epitheta, quorum ea quæ sine authoris nomine sunt, apud Textorem inuenimus. Acer, Vergil. Aeg. 10. Agrestis. Arcas. Arcadius. Atalantæus. Conturbator, Martialis. Cruentus, Claudianus. Dentatus. Durus, Propert. lib. 2. Erymanthæus uel Erymanthius. Ferox. Feruidus. Ferus. Fortis. Frendens, Ouid. 1. de Arte. Fulmineus, Statius 2. Achil. Fulmineo spumantis apri sum dente perempta, Martialis de cane Lydia. Fuluus, Horatius 2. de Arte. Furens. Glandilegus. Thuscæ glandis aper populator, & ilice multa Impiger, Aetolæ fama secunda feræ, Martial. Hirsutus. Hirtus, Ouidius 1. de Arte. Horridus. Hispidus, Seneca in Agam. Mænalius. Marsus. Meleagræus. Minax. Nemoriuagus, Catullus in Aty. Quadrupes. Dentesque Sabellicus exacuit sus, Verg. in Ge. Sæuiens. Sæuus, Verg. 3. Georg. Sanguineus. Qui Diomedeis metuendus setiger agris, Martialis. Vulnera fecissent, nisi setiger inter opacas Nec iaculis isset, nec equo loca peruia syluas, Ouid. 8. Metamorph. Setosus, Vergil. 7. Aegl. Spumans Vergil. 1. Aeneid. Martial. lib. 14. Fulmineo spumantis apri sum dente perempta, Martial. Spumeus. Spumiger. Strictus. Syluiuagus. Sordidus. Tegeæus Terribilis. Thuscus, Martialis. Et alibi, Thuscæ glandis aper populator. Timendus dente, Ouidius 4. epist. Toruus, Ouid. 2. de Arte. Truculentus. Trux, Ouid. 11. Metamor. Vastator, 9. Metam. Violentus, 8. Metam. Vmber, Horatius. Vulnificus, Ouid. 8. Metam. ¶ Ἀργιόδους, Homero. uide supra in Sue a. inter Epitheta. Σύας αἰθυκτῆρας, id est apros impetuosos, Oppianus. Τοὺς μὲν ὀρεινόμους ὑμῶν ποιήσω δέλφακας ἀλιβάτους, τοὺς δὲ πάνθηρας, Anaxilas apud Athenæũ. Κάπρος φυάλιος δὲ μέγ᾽ ἔξοχος ἐν θήρεσιν, Oppianus. Χαναχήτης, aper syluestris Gaza interprete, Quidam in Lexico Græcolat. Οὔτε συὸς κάπρου ὀλοόφρονος, Homerus Iliad. ρ. Ὀρειτρεφέος ὑός, Pindarus. id est, suis in montibus nutriti à uerbo κτίσαι quod est nutrire. Θὴρ σιτοφάγος, Homero. Σύες ὑβριστῆρες, Oppianus. Ἠ σῦν χαυλιόδοντα, Oppianus. Καυλιόδων, ὁ κεχαλασμένους ἔχων τοὺς ὀδόντας, ἐξέχοντας (extra alios dentes aut os, Hesych.) ἢ ὁ χαράσσων τοὺς ὀδόντας, Varinus. aliqui ἀμφόδοντα, id est utrinque dentatum interpretantur, Hesych. Κάπρος, καὶ χλούνης, καὶ χαυλιόδους, ὁ ἄγριος, Varinus in Σῦς. Ὦρσεν ἔπι χλούνην σῦν ἄγριον ἀργιόδοντα, Homerus Iliad. 9. Ἐν δὲ συῶν ἀγέλαι χλούνων ἔσαν, Hesiodus in Aspide. Et mox, Ἀμφότεροι χλοῦναί τε σύες, χαροποί τε λέοντες. Plura epitheta Græca ex Polluce adferam in d. & e.

¶ Aprinus, adiectiuum. sic dici debet secundum analogiam, ut à caper uel capra caprinus. antiqui tamen, ut apparet ex uetustis codicibus, per quintã uocalem in secunda, & per g. in tertia scribunt aprugnus: quo utitur Plinius, callum aprugnum & lumbum aprugnum dicendo. Quæ dixi ut nunciares, satin' ea tenes? SO. Magis calleo quàm aprugnum callum callet, Plautus Pers. Festiuè sic respondet, ludens homonymia huius dictionis calleo, quæ & scire & callosum esse significat. ¶ Συοθῆραι, qui apros uenantur, Varinus in Σῦς. Συοθῆραι, fabula Stesichori. Syagros, morbus quidã apicularum, Varinus. Syagria leguntur apud Lynceum, Cælius: (ex Athenæi nono. συάγρια, intellige κρέα.) ¶ Κάπρος, pudendum uirile, Suidas. Χοῖρος uerò muliebre, ut dictũ est in Sue a. Κάπρεαι, carnes quædam prominentes in natura cameli quas excidunt, Suidas. uide in Camelo E. In suibus

fœminis pars quæ excinditur uuluæ adhærens, apria nominatur. λαὺς, κάπρος, λάγνος, Varinus. lego, λαίσκαπρος, una dictione. uidetur enim λαὺς in compositione augere, ut λα & ζα. λαίσπαις, βόπαις, Leucadijs, Hesychius. ut λαίσκαπρος forte à capri, id est membri genitalis magnitudine dicatur, ut λάσταυρος etiam. λαῖπος, κίναιδος, λάσταυρος, Hesychius: nimirum à λαι particula augente, & πέος. quanquam & λαίσπος apud eundem exponitur κίναιδος, πόρνη. λαισκάπραν, λαμυρὰν, Idem. Est autem λαμυρὸς, elegans, iucundus, facetus, temerarius, loquax: quæ scilicet amatori & libidinoso conueniunt. Κάπρας, ἀκολασίας, Varinus. Κάπραινα, ἡ κατωφερὴς ἀπὸ τῶν κάπρων, Idem. Ὡς σαπρὰ πόρνη, καὶ κάπραινα, Hermippus apud Pollucem 8.30. Ὦ κάπραινα, καὶ πείσπολε, καὶ δρομὰς, Ibidem. Καπρᾶν, Venerem appetere, uide supra in c. Καπρεία, genus saltationis in armis, Varinus. Καπρώζεσθαι uerbum legitur apud Sciram Comicum, his uersibus: Ἔνθ' ὅτε ποιμὴν ἀξιοῖ νέμειν βοτὰ, Οὔτ' αἰπόλος τις νεμόμενος καπρώζεται, Athenæo citante. Capridij callopatira apud Athenæum legisse uidemur. est autem capridium, à capro deminutum, quo nomine aprum intelligimus, Cælius.

¶ Icones. Aquilam Romanis legionibus C. Marius in secundo consulatu suo propriè dicauit. Erat & antea prima cum quatuor alijs: lupi, Minotauri, equi, apriq; singulos ordines anteibant. Paucis ante annis sola in aciem portari cœpta erat, reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit, Plinius. Festus non aprum, sed porcum simpliciter fuisse scribit, his uerbis: Porci effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat. quia confecto bello, inter quos pax fieret, cæsa porca fœdus firmare solebant. Vulcanus in scuto Herculis uarias expressit imagines, Ἐν δ' ἦ συῶν ἀγέλαι χλούνων ἔσαν, ἠδὲ λεόντων Ἐς σφέας δερκομένων, κοτεόντων τ' ἱεμένων τε, &c. Hesiodus in Aspide. Aper aureus ore humano, uide infra in h. ex Plutarcho.

¶ Plantæ. Chlunion, eryngiũ, ut legitur inter nomenclaturas Dioscoridi adscriptas: forte quod apri radicibus eius utpote dulcibus delectentur. Est enim genus eryngij, quod frequens in Galliæ Narbonensis littore deprehendimus, dulci & odorata radice, odore saporeq; pastinacæ. In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmæ syagri, proximamq; margarides. Vna earum arbor in Chora esse traditur, una & syagrorum. mirum de ea accepimus, cum Phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, iterum mori ac renasci ex seipsa: eratq; cum hæc proderem fertilis. Ipsum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem fermè in apris nouimus, euidentissimeq; causa est nominis, Plinius.

¶ Animalia. Est & piscis capros, id est aper, & capriscus: uide in Sue a. Capron aliqui phagrũ piscem nominant, Varinus: nimirũ quod spinæ in dorso ei ut setæ suillæ rigeant. nam & λοφίαν Numenius cognominat. Syagrides, pisces quidam Epicharmo, Athenæus.

¶ Propria. Diocletiani dictum fertur, Ego apros occido, sed pulpamento alter uescitur. quod inde est natum. Agenti in Gallia Diocletiano dicebat Dryas (Dryas mulier uetula, Pomponius Lætus: uidetur autem Dryas de fœmina sacerdote uel saga dici, ut Druida de uiro:) Nimium Diocletiane auarus, nimium parcus es. Cui per iocum is, Tunc ero largus, quum imperator fuero. At Dryas: Noli Diocletiane iocari: nam imperator eris, quum aprum occideris. Ex eo uenationibus deditus apros forte oblatos enixius occidebat, dicti euentum expectans: quo est frustratus, donec præfectum prætorij Aprum (Arium Aprum) peremit, Cælius. Est & Syagros uiri nomen, ut Σύαγρος. Σύαπρος (ut habet Athenæi codex impressus, legendum Σύαγρος) Herodoto libro 7. nomen est cuiusdam Laconis, qui ad Gelonem Syracusanum legatus uenit, ut auxilium ab eo contra Medos peteret. Fuit item Syagros Aetolorum dux. Syagros apud Sophoclem in Amatoribus Achillis, nomẽ est canis, sic dicti quod uenaretur apros, Athenæus li. 9. ¶ Aprus, Ἄπρος, ἡ, urbs Thraciæ, Steph. Scythia (Europæa) præter municipia urbibus nitet duabus, Apris & Perintho, quam Heracleam posteritas dixit. Rhodopa huic annexa, &c. Marcellinus libro 27. Apros colonia à Philippis abest clxxxviii. M. pass. Plinius 4.11. in Thraciæ descriptione. Vallis quædam in Liguria uulgò Porcifera dicitur, nimirum ab apris seu porcis feris. Syagra regio Ciliciæ prope Adum & Laërtem, gẽtile Συαγρεύς, Stephanus. Syagros, promontorium totius orbis maximum, in Arabia thurifera, Arrianus. Messenij & Lacedæmonij tertiam pugnam ad Apri sepulchrum instituunt. Locus hic (Apri simulachrum) ad Stenyclerum Messeniæ situs est. Herculem enim ibi ad dissectum aprum liberis Nelei iusiurandum dedisse, & accepisse ab eis perhibent, Pausanias in Messenicis. Capretæ populi, ubi Apamia condita est à Seleuco rege, interierunt, Isidoro teste apud Plinium. Capreæ, uel Capriæ, uel Capriene, Καπριήνη, insula Italiæ, ultra Surrentum Campaniæ urbem circiter octo millia passuum, proxima Neapoli, Tiberij principis arce nobilis, & coturnicum multitudine. Caper fluuius Laodiceam Cariæ urbem cum Lyco & Asopo amnibus alluit, Strabo lib. 12. & Plinius 5. 29. In ora octauæ regionis Italiæ, Ariminum colonia, cum amnibus Arimino & Aprusa, Plinius 3. 15. Capria, lacus ingens in Pamphylia, ut meminit Strabo lib. 14.

¶ b. Πάρνης mons Atticus aprorum & ursorum uenationem præbet, Pausanias. Hippopotamis & apris dentes exertos inferior maxilla profert, Pausanias. Hippopotamo cauda & dentes aprorum, adunci, sed minus noxij, Plinius. Apri Calydonij dentium exertorum alter longitudine dimidiæ ulnæ spectatur, Pausanias. Ὥς μιν θηρεύοντ' ἔλασεν σῦς λευκῷ ὀδόντι, Odys. τ. de Vlysse. Eale Aethiopica fera, maxillas habet apri, Idem. Monocerotem Indi uenãtur, cauda apro similem, Idem & Aelianus. ¶ Aprorum pernas nostri uocant, leuff oder hammen.

¶ c. Apro-

¶ c. Aprorum lustra, Budæus Græcè ξύλοχοι. Ex thynnis piscibus maximi, similiter ut sues soli & separatim natant: alij more luporum bini proficiscuntur, alij ut capræ gregatim, Aelianus. De robore & iracundia apri ad pugnam, adferam nonnulla mox in d. & e. Εἴποις δ' ἂν περὶ συός, βαθύνει περὶ ῥύγχει τὴν γῆν, κείρει τὰ λήια, κόπτει (τοῖς ὀδοῦσι) τὰ δένδρα, θήγει τοὺς ὀδόντας, ἐφίζει τὴν λοφιάν, λοξοῖς παρέβλεψε τοῖς ὄμμασι, πυρρῶδες ὑποβλέπει, πῦρ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφίησι, τοῖς ὀδοῦσιν ἀντιπαταγεῖ, τῷ πρὸς ἀλλήλους κόμπῳ τῶν ὀδόντων ἀπειλεῖ, κόπτων τοῖς ὀδοῦσιν, ἀνοίγων, ἀναῤῥηγνύς, ἀφρὸς αὐτῷ τοῖς χαυλιόδουσι περιζεῖ, Pollux. Κὰδ δ' ἔπεσ' ἐν κονίῃσι μακών, Odyss. τ. de apro.

¶ d. Ἰδομενεὺς δ' ἄρ' ἐνὶ προμάχοις συῒ εἴκελος ἀλκήν, Homerus, intolerabilem apri ad pugnam impetum denotans, Varinus in Παραβολή. Οὔτ' οὖν παρδάλιος τόσσον μένος, οὔτε λέοντος, Οὔτε συὸς κάπρου ὀλοόφρονος, οὗτε μέγιστος Θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι μέγα σθένεϊ βλεμεαίνει, (ἐνθουσιωδῶς βλέπει,) Homerus Iliad. ρ. quantum Panthi filij suis uiribus nimium freti superbiunt. Ὑπέρθυμος, δύσοργος, ἔμπυρος, ὑπεράθυμος, Pollux de apro. Plura leges in e.

¶ e. Spumantem aprum ex equo lacessere, irruentemq́ue ultro eundem mucrone conficere, Budæus. Aut spumantis apri cursum clamore prementem, Verg. 1. Aen. Thuscæ glandis aper populator, & ilice multa Impiger, Aetolæ fama secunda feræ, Quem meus intrauit splendenti cuspide culter, Præda iaces nostris inuidiosa focis, Martialis lib. 7. Fulmineo spumantis apri sum dente perempta, Quantus erat Calydon, aut Erymanthe tuus. Idem libro 11. in epitaphio canis Lydiæ. Si te delectant animosa pericula, Thuscis (Tutior est uirtus) insidiemur apris, Idem libro 12. ad Priscum in leporum uenatu equo nimis præcipite periclitantem. Nanq; sagacius unus odoror, Polypus an grauis hirsutis cubet hircus in alis, Quàm canis acer ubi lateat sus, Horatius 12. Epodon. Sæpe uolutabris pulsos syluestribus apros Latratu turbabis agens, Vergilius in Georg. Ceruũ, aprum, ursum dimissos, canis Indicus Alexandro donatus tanquam se indignos contempsit: in solũ uerò leonem insurrexit, ut in Cane robusto dixi ex Aeliano. Actus aper setis iram denunciat hirtis: Et ruit oppositi nitens in uulnera ferri, Pressus & emisso moritur per uiscera telo, Ouid. in Halieut. Lepolemus quidã (ut scribit Apuleius lib. 8. de asino aureo) cum uenaretur assumpto Thrasyllo cuius uxorem amabat, ut in uenatione eum occideret, & à fera occisum mentiretur: ad feruidos dissonosq́ue canum latratus, aper immanis atq; inusitatus exurgit, toris callosæ cutis obesus, pilis inhorrentibus, corio squalidus, setis insurgentibus spinæ hispidus, dentibus attritu sonanti spumeus: oculis flammeus, aspectu minaci, impetu sæuo, feruentis oris, totus fulmineus: & primum quidem canum procaciores, qui comminus cõtulerant uestigium, genis hac illac iactatis, confectos interficit. deinde calcata retiola, qua primos impetus reduxerat, transabijt, &c. Et mox, Bestia genuini uigoris non oblita, retorquet impetum, & incendio feritatis ardescens, dentium cõpulsu, quem primum insiliat contabunda rimatur, &c. Thrasyllum aper furens inuadit iacentem: ac primo lacinias eius, mox ipsum resurgentem multo dente laniauit, &c. Συοθῆραι, qui uenantur apros, Varinus in Σῦς. Συοθῆραι fabula est Stesichori. Pollux de apro, Τραχὺς ὢν πρὸς ὀργήν, ἀνάβλεκτος τὸν θυμόν, δύσμαχος, δυσάλωτος, δυσαγώνιστος, προωθῶν, προσρηγνύμενος, ἐμπίπτων, ἀνατρέπων, ῥύμῃ χρώμενος, ῥόθιος συμπροχωρῶν, βίαιος τὴν ὁρμήν, δυσκίνητος, δυσκαταγώνιστος: καὶ τὰς ἄρκυς διακόψειεν ἄν, καὶ τὰς στάλικας ἀνατρίψειε, καὶ τὰ δένδρα πρόῤῥιζα ἐκτρίψειεν, Hæc ille. Et alibi, Σῦν καὶ κάπρον συῤῥήγνυσθαι εἴποις ἄν. Achilles adhuc puer, Λέουσιν ἀγροτέροις ἔπρασσε φόνον, κάπρους τ' ἔναιρε, Pindarus. Et alibi, Ὑφ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς. κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν: ut citat Erasmus in prouerbio, Equus in quadrigis, in aratro bos. Hercules uenando sagittis petit, ἢ σύας, ἢ πόρτιν κεραήν, Orpheus in Argon.

Ἴθυσαν δὲ κύνεσσιν ἐοικότες, οἵ τ' ἐπὶ κάπρῳ
Βλημένῳ ἀΐξωσι πρὸ κούρων θηρητήρων.
Ἕως μὲν γάρ τε θέουσι διαῤῥαῖσαι μεμαῶτες,
Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἐν τοῖσιν ἑλίξεται ἀλκὶ πεποιθώς,
Ἄψ τ' ἀνεχώρησαν, δίαν τ' ἔτρεσαν ἄλλυδις ἄλλος, Homerus Iliad. ρ.

Ὡς δ' ὅταν ἔν τε κύνεσσι καὶ ἀνδράσι θηρευτῇσι, Κάπριος ἠὲ λέων στρέφεται σθένεϊ βλεμεαίνων, (&c. ut in Leone e. recitaui,) Idẽ Iliad. μ. Apud eundem Odysseæ τ. Autolycus cum filijs & Vlysse ex filia nepote in Parnasso mõte uenatur. Οἱ δ' ἐς βῆσσαν (pedem montis) ἵκανον ἐπακτῆρες, πρὸ δ' ἄρ' αὐτῶν Ἴχνι' ἐρευνῶντες κύνες ἤϊσαν. sequebantur Autolyci filij, cum quibus Vlysses Ἤϊεν ἄγχι κυνῶν, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.

Ἔνθα δ' ἄρ' ἐν λόχμῃ πυκινῇ κατέκειτο μέγας σῦς,
Τὴν μὲν ἄρ' οὔτ' ἀνέμων διάει μένος ὑγρὸν ἀέντων,
Οὔτε μιν ἠέλιος φαέθων ἀκτῖσιν ἔβαλλεν,
Οὔτ' ὄμβρος περάασκε διαμπερές. ὣς ἄρα πυκνὴ
Ἦεν. ἀτὰρ φύλλων ἐνέην χύσις ἤλιθα πολλή.
Τὸν δ' ἀνδρῶν τε κυνῶν τε περὶ κτύπος ἦλθε ποδοῖιν,
Ὡς ἐπάγοντες ἐπῆσαν. ὁ δ' ἀντίος ἐκ ξυλόχοιο,
Φρίξας εὖ (aliâs εὖ) λοφιήν, πῦρ δ' ὀφθαλμοῖσι δεδορκώς,
Στῆ ῥ' αὐτῶν σχεδόθεν. ὁ δ' ἄρα πρώτιστος Ὀδυσσεὺς
Ἔσσυτ' ἀνασχόμενος δολιχὸν δόρυ χειρὶ παχείῃ
Οὐτάμεναι μεμαώς. ὁ δέ μιν φθάμενος ἔλασεν σῦς
Γουνὸς ὕπερ. πολλὸν δὲ διήφυσε σαρκὸς ὀδόντι
Λικριφὶς ἀΐξας, οὐδ' ὀστέον ἵκετο φωτός.
Τὸν δ' Ὀδυσεὺς οὔτησε, τυχὼν κατὰ δεξιὸν ὦμον.
Ἀντικρὺ δὲ διῆλθε φαεινοῦ δουρὸς ἀκωκή.
Κὰδ δ' ἔπεσ' ἐν κονίῃσι μακών. ἀπὸ δ' ἔπτατο θυμός.

Carmon quidam dum uenaretur in Tmolo monte, ab apro percussus, ὑπὸ κάπρου πληγείς, obijt, Plutarchus de fluuijs in Pactolo. Apri quidem, ut Plinius scribit, percutiunt, fœminæ mordent. Sed plures quos apri occiderunt, in h. memorabimus. ¶ Προβόλιον, uenabulum: genus hastæ quo utuntur ad uenationem aprorum, Suidas & Varin. Hesychius interpretatur σιβύννην (malim cum n. simplici) ἔχουσαν μετὰ τὴν ἀκμὴν προβολάς, hoc est, uenabulum quod post aciem lanceę, eminentia habet obstacula,

quæ ſupra in E. κνώδοντας ex Xenophonte nominauimus. Λόγχαις συοφόντισι, Lucillius in Anthologio 2.28. Sibinam (melius, Sibynam) appellant Illyrij telum uenabuli ſimile. Ennius, Illyrij reſtant ſicis ſibyniſq; fodentes, Feſtus. Φέρε τὴν συβύνην (lego σιβύνην) καὶ πλατύλογχον, Alexis apud Pollucem 10.31. Συμβίνη, (ſed ipſe literarum ordo συβίνη ſcribendum requirit. ego malim σιβύνη, per iôta in prima ſyllaba, & ypſilon in ſecunda) κατάβολιον, ἐμβόλιον, Heſychius. Σιβύνη, ὅπλον δόρατι παραπλήσιον, Varinus: ἀκόντιον ῥωμαϊκόν, Suidas. Συβήνη uerò, ἡ δερματίνη αὐλοθήκη, ἢ φαρέτρα, Varinus. Ἐρυμάνθιοι δὲ ὄντι σύαγροι ἐπὶ πινάκων τετραγώνων χρυσομίτρων σικύναις (lego σιβύναις) ἀργυραῖς διαπεπερονημένοι περιεφέροντο ἑκάστῳ, Athenæus in conuiuio Carani Macedonis, libr. 4. Dipnoſoph. Σιγύνη & σίγυνος, paruum ſcutum. item haſta è ferro ſolida, δόρυ ὁλοσίδηρον, qualis olim fiebat ad ſuum uenationem, propter nimium feruorem & robur huius feræ. unde & σίγυνος dictus uidetur quaſi συΐκαινος, ὁ τὰς σῦς καίνων ὁιονεὶ κεντῶν. Cyprij uerò ſigynos uocant δόρατα id eſt haſtas, Varinus. Σίγυμνον, ἐμβόλιον ὁλοσίδηρον, Idem. Σιγύνης, καὶ σιγύνος, τὰ δόρατα παρὰ Μακεδόσι. Τόνδε παρ' Ἡρακλεῖ θῆκέ με τὸν σιγύνην ἐκ πολλῶ πλειῶνος, ἐν ἐπιγράμματι. καὶ ἀλλαχῶ, Τὸν κύνα, τὰν πήραν τε, καὶ ἀγκυλόεντα σίγυνον, Suidas: unde apparet penultimam modo corripi, modo produci. Σίγγυνοι (melius σίγυμνοι, requirente etiam literarum ordine) τὰ ξυστὰ δόρατα, ἢ τὰ ὁλοσιδήρους ἀκόντας, Heſychius. Ζιβύνη, ὁλοσίδηρον ἀκόντιον, ἢ λόγχη, ἢ σπάθη, ἢ μάχαιρα, Idem & Varinus. Ζιβύννια, λογχίδια μακρά, Iidem. Ζιζύνη, ὁλοσίδηρον ἀκόντιον, ἢ σπάθη τοῦ ψιλοῦ, Varinus. Σίσυννον, δόρυ, Heſychius. Varinus per ν. ſimplex habet. Ferunt difficiles partus ſtatim ſolui, cum quis tectum, in quo ſit grauida, tranſmiſerit lapide, uel miſſili ex his, quæ tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, urſam, Plinius. Galli quod ex capto apro et mactato canibus obijcitur paſcendis, ceu merces laboris, uernacula lingua uocãt la fouaille dung ſanglier, (quod fiat ſur le foeu, id eſt ad ignem,) quidam Latinè uiſcerationem interpretãtur. eandem ſi de ceruo fiat, curee nuncupant. Taifalorum gentem turpem ac obſcœnæ uitæ flagitijs ita accepimus merſam, ut apud eos nefandi concubitus fœdere copulentur maribus puberes. Horum ſi qui iam adultus aprum exceperit ſolus, uel interemerit urſum immanẽ, colluuione liberatur inceſti, Marcellinus libro 31.

¶ Adraſtus oraculo iuſſus filias coniungere apro & leoni: cum uenirent ad eum Tydeus apri, & Polynices leonis pelle induti, illis elocauit, Varinus in Οἰδίπους. ¶ Apud Calphurnium Aegl. 6. ceruus quidam monile gerit, in quo pendulus apri Dens ſedet. Noſtri etiam hos dentes argento clauſos puerorum collis appendunt, ut & oſſa palmularum, ut dentium emiſſio iuuetur, dum iſtis mandendis exercentur gingiuæ.

¶ f. In niue Lucana dormis ocreatus, ut aprum Cœnem ego, Horatius Serm. 2.3. Vmber & iligna nutritus glande rotundas Curuet aper lances, carnem uitantis inertẽ, Idem 2. Serm. Quamuis Putet aper, rhombuſq; recens, mala copia quando Aegrum ſollicitat ſtomachum, Ibidem 2. 2. Sumine cum magno lepus, atq; aper, atq; pygargus, Iuuenalis Sat. 11. Quanta eſt gula quæ ſibi totos Ponit apros, animal propter conuiuia natum, Idem.

Pingueſcant madidi læto nidore penates, Flagret & exciſo feſta culina iugo.
Sed coquus ingentem piperis conſumet aceruum, Addet & arcano miſta Falerna garo.
Ad dominum redeas, noſter te non capit ignis Conturbator aper: uilius eſurio,

Martialis de apro à ſe occiſo. Κρέα χύδην πρόθηκε συῶν, ἐλάφων τε ταχειῶν, Orpheus in Argonaut. Sus ferus nihilo minor celebri illo Calydonio ſue Dipnoſophiſtis apponitur apud Athenæum. Ἵνα τὰ μὲν ἄιγεια τοῖς παισί, τὰ δὲ συάγρια μετὰ τῶν φίλων αὐτὸς ἔχῃς, Lynceus Samius apud Athenæum. Ἐρυμάνθειοι δὲ ὄντι σύαγροι κατὰ πινάκων τετραγώνων χρυσομίτρων σικύναις (lego σιβύναις) ἀργυραῖς διαπεπερονημένοι περιεφέροντο ἑκάστῳ, Athenæus lib. 4. in deſcriptione conuiuij Carani.

¶ h. In portentis numerantur tres apri: Erymantheus, Calydonius, & tertius in Olympo Myſiæ, Grapaldus. nos de ſingulis ordine dicemus. ¶ Erymanthus mons eſt Arcadiæ, in quo aprũ agrorum uaſtatorem Hercules domuit, uiuumq; ſuper humeros ad Euryſtheum detulit: quo conſpecto Euryſtheus in æreo uaſe ſe abſcondit. Aut Erymanthi Placârit ſyluam, & Lernam tremefecerit arcu, Vergil. Eſt & ſylua & fluuius hoc nomine in Alpheum defluens, ut oſtendit Plinius libro 4. Beluam Erymanthiam uaſtificam legimus apud Ciceronem libro 2. Tuſc. Arcades habitant ſub Erymantho monte, in quo multi ſunt apri, Euſtathius in Dionyſium Afrum. Dryopes gentem improbam circa Pythonem Hercules eiecit, (μετῴκισε:) quod ei uictum petenti cum Erymanthium aprum geſtaret, non dediſſent, Suidas in Κάπρος Ἐρυμάνθιος. Poteſt & Ἐρυμάνθειος ſcribi per ει. in penultima. Poëtæ eundem Arcadium, Mænalium & Tegeæum nominant. Fulmineo ſpumãtis apri ſum dente perempta, Quantus erat Calydon, aut Erymanthe tuus, Martialis de cane Lydia. ¶ Meleagri & Calydonij apri hiſtoriam multis proſequitur Homerus Iliados nono. nos Scholiaſtę uerba, qui rem paucis complectitur, conuerſa apponemus. Oeneus (inquit) Aetoliæ princeps, cum primitias anni fructuum dijs immolaret, ſolam Dianam neglexit. Quamobrem irata illa, aprũ immanem Aetolis immiſit, qui tum regionem tum incolas perdebat. Aduerſus hunc in uenationem prodierũt Calydonij & Pleuronij: primus autem feram uulnerauit Meleager Oenei filius, & pellem eius cum capite, quod uirtutis præmium acceperat, Atalantę uirgini Arcadi filiæ Iaſi uenationis ſociæ, cuius amore captus erat, donauit. quod ægre ferentes filij Theſtij, qui auunculi erant Meleagri, hoc eſt fratres Althææ matris eius, inſidiabantur ei: (&, ut alij ſcribunt, donum illud Atalantæ abſtulerunt.)

Ipse re cognita alios interfecit, alios fugauit. Quam ob causam Pleuronij Calydonijs bellum intulerunt; in cuius initio Meleager matri iratus, patriæ opem non tulit. Cum uerò ciuitas iam uastaretur, à Cleopatra uxore persuasus, in pugnam progressus, hostes partim occidit, partim fugatos in præcipitia egit. Cæterum Althæa filio succensens, datam sibi à Parcis tædam (titionem, id est stipitem semiustum) concremat. hac enim exusta fatalis erat mors Meleagro. quo defuncto, pœnitudine ducta mater seipsam interemit, (uel, ut quidam scribunt, in rogum filij se iniecit, Varinus in Μελέαγρον.) Plura uide in Onomastico nostro in Atalantæ & Meleagri nominibus, & apud Ouidium Metamor. 8. Sus Calydonius primo circa Oetam fuit, (quare à Lycophrone Οἰταῖος σῦς nominatur,) deinde in Aetoliam à Diana immissus est. perijt autem in eius uenatione Ancæus Agapenoris pater, Scholiastes Lycophronis. Ancæus Lycurgi Arcadis filius, cum Iasone ad Colchos nauigauit, & postea ab apro Calydonio occisus est, Pausanias in Arcadicis. Dentes habuit plus quàm cubitales. meminerunt eius Homerus, Soterichus (in Calydonijs, ut Scholiastes Lycoph. scribit) & alij innumeri, Io. Tzetzes 7.102. Eadem ferè quæ Homeri Scholiastes, Varinus quoque scribit in dictione Μελέαγρον: & addit quædam super allegoria titionis quæ Meleagri uitam conseruabat. Quòd autem, inquit, Aetoli & Calydonij propter apri caput pugnarint, ut Homerus canit, mirum non est, cum hodieque multis in locis, & maximè in Lycia, uenatori qui primus ceruum, capram aut aprum attigerit, quamuis inutili etiam ictu, feræ caput pro præmio offeratur. Cæterum Geographus scribit, quòd uerisimile sit Curetas & Aetolos pro parte aliqua regionis pugnasse, &c. Varinus. Crommyon terræ quidem nunc est Corinthiæ, antea uerò Megarensis, ubi Crommyoniam uersatam fuisse suem, refertur in fabulis, ex qua Calydonium natum fuisse aprum memorant: interque præclara Thesei certamina unum illud prodiderunt, hanc illius manibus occisam, Strabo lib. 8. Sus Calydonius albo colore & fœmina fuit, ut Cleomenes Rheginus prodidit, Athenæus lib. 9. Feræ olim hominibus multò magis (quàm nostro sæculo) metuendæ fuerunt, ut Nemeæus & Parnasius leo, & Calydonius ac Erymanthius sus, & (alius) in Crommyone terræ Corinthiæ: ita ut diceretur, alias è terra prognatas, alias dijs sacras fuisse, alias in ultionem hominum immissas, Pausanias in Atticis. Qui Diomedeis metuendus setiger agris, Aetola cecidit cuspide, talis erat, Martialis in Xenijs sub lemmate, Aper. Et rursus sub lemmate, Porcellus lactens: Lacte mero pastum pigræ mihi matris alumnum Ponat, & Aetolo de sue diues edat. Poëtæ hunc aprum Meleagreum & Atalanteum cognominant. Atalantæ canis Aura nomine fuit, quam cum Calydonia peremisset, bruto sepulchrum indigenæ struxere, Cælius. Aristophon pinxit Ancæum uulneratum ab apro, cum socia doloris Astypale, Plinius. His adscribam quæ in Pausaniæ Arcadicis de hoc apro leguntur. Ancæus (inquit) Lycurgi filius Calydonium aprum sustinuit, licet uulneratus. Et paulò post: Atalanta prima in aprum incidit, & sagittis eum petijt. Harum rerum gratia caput ei & pellis apri, præmia fortitudinis sunt data. Et mox, In aquilis (id est pinnis templi Tegeatarum) parte priori uenatio apri Calydonij est expressa. In medio potissimum apri hi sunt depicti, una parte Atalanta, Meleager, Theseus, Telamon, Peleus, Pollux, & Iolaus Herculis ærumnarum maxima ex parte socius, Thestij item filij, fratres autem Althææ Prothus & Cometes. Altera parte apri Ancæum uulneratum iam & uenabulum (πέλεκυν, securim) emittentem sustinet Epochus. Iuxta eum Castor & Amphiaraus Oiclei filius. post hos Hippothus Cercyonis F. Agamedis F. Stympheli F. Postremus Pirithous est. Cæterum dentes apri Calydonij Romanorum imperator Augustus abstulit, postquam Antonium bello superauit. Et paulò post, Alterum autem ex dentibus apri retineri aiunt rerum mirabilium (illic) custodes. reliquus in hortis imperatoris in Bacchi templo est suspensus, lõgitudine dimidiam omnino ulnam adæquans, (τὴν περίμετρον τοῦ μήκους παρεχόμενος ἐς ἥμισυ μάλιστα ὀργυιᾶς.) Et mox, In templo Tegeatarum donaria præstantissima sunt, pellis apri Calydonij, quæ temporis diuturnitate computruit, & pilis omnino est nudata, &c. Hæc omnia Pausanias.

¶ Adrastus natione Phryx, regij generis, quum fratrem imprudens interemisset, Sardis ad Crœsum confugit, & expiatus cum eo habitauit. Per hoc idem tempus apud Olympum Mysiæ, aper eximiæ magnitudinis (συὸς μέγα χρῆμα) extitit, qui ex hoc monte progressus Mysorum rura peruastabat. Ad hunc conficiendum incolæ à Crœso petunt ut Atyn filium cum uenatoribus aliquot mittat. Ille quòd in somnis uidisset filium ferrea cuspide periturum, metuens ei mittere noluit, sed alios uenatores absque eo. Persuasus tamen, mittit: & salutem eius Adrasto commendat. Vbi igitur ad feram peruentum est, Adrastus uibrato in aprum iaculo, non illum, sed Crœsi filium uulneratum imprudens occidit. qua re tantum indoluit, ut quamuis re cognita ignosceret ei Crœsus, sese super bustum filij eius transfoderit, ut copiosè scribit Herodotus lib. 1. Scribitur autem Ἄτυς per τ. simplex. nam alius fuit Ἄττης Phryx ab apro occisus, ut inferius referam. ¶ Βηρώνιον nomen est ciuitatis. nam cum apud Noricos populos aper diuinitus immissus regionem uastaret, & omnes eum perempturi nihil proficerent, unus quidam suem inuersum in humeros assumpsit, ut poëtæ etiam de Calydonia sue fabulantur. (nempe quòd à Diana immissus agros uastauerit, nõ quòd aliquis eum in humeros assumpserit,) Quod uidentes Norici acclamarunt uernacula lingua, Βηρῶνος, (Vir unus, Latinæ uoces sunt, non Noricæ, id est Germanicæ,) unde ciuitati nomen impositum Βηρώνιον, Suidas. ¶ Suem alatum Clazomenis exortum fuisse auditum est, qui Clazomenios agros uastaret. Quod quidem ipsum in Clazomeniorum finibus Artemon confirmauit accidisse; unde illic locus decantatus, Sus alatus no-

minatur. Id quod si cuipiam fabula uideatur, & ego hoc idem non ignorem, tamē de animali dictum facile patior, Aelianus. Inter Cæsareæ discrimina sæua Dianæ, Fixisset grauidam cum leuis hasta suem, Exilijt partus miseræ de uulnere matris. O Lucina ferox, hoc peperisse fuit? Martialis in libro Spectaculorum.

¶ Ancæus Agapenoris pater ab apro Calydonio interfectus est, ut supra in huius apri mētione retuli. Carmon quidam cum in Tmolo monte uenaretur, ab apro percussus interijt, Plutarchus de fluuijs in Pactolo. Attæ duo fuerunt, alter Syrus, alter Arcas, quorum uterque ab apro interemptus traditur, Plutarchus ab initio uitæ Sertorij. Attes (Ἄττης) quidam Phryx cum pasceret pecora, & matrem deorum siue Rheam hymnis celebraret, amatus est ab ea, & in honore habitus cum frequenter ei appareret. Quod ægre ferens Iupiter, Atten interfecit, non palàm ob reuerentiam matris, sed apro immisso. Rhea post luctum, cadauer sepelijt, & Phryges eundem quotannis uerno tempore lugent, Scholiastes Nicandri. Plura de hoc Atte in Achaicis scribit Pausanias. Idmonem Argonautam aper occidit, Orpheus. Sus Veneri inuisus est propter Adonin ab apro occisum: uide in Sue h. in sacrificio Veneris ex sue. Aper ob Adonidis cædem uinctus ab Amoribus Veneri adducitur apud Theocritum Idyllio 29. Macrobius libro 1. Saturnaliorum Adonin non alium quàm Solem esse docens, Ab apro autem (inquit) tradunt interemptum Adonin, hyemis imaginem in hoc animali fingentes: quod aper hispidus & asper gaudet locis humidis & lutosis, pruinaque cōtectis, proprieque hyemali fructu pascitur glande. Ergo hyems ueluti uulnus est Solis, quæ & lucem eius nobis minuit & calorem, quod utrunque animantibus accidit morte.

¶ Caico Mysiæ fluuio mons Teuthras adiacet, à Teuthrante Mysorum rege dictus. Hic cum aliquando uenationis gratia Thrasyllum montem conscendisset, aprum ingentem repertum cum satellitibus persecutus est. Aper ceu supplex in Orthosiæ Dianæ templum confugit. Et cum uenatores quoque ingrederentur, alta & humana uoce exclamauit, Parce ô rex pecudi deæ. sed Teuthras nihil commotus, eum interemit. Hanc regis improbitatem dea iniquè ferens, apro uitā restituit: & regem impetigine atque insania affecit. cuius ille mali pudore in montium iugis remansit. Hac re cognita Lysippe mater, in syluā ad ipsum progressa est cum Polyido uate Cyrani filio, à quo instructa deam boū sacrificijs (βοθυσίαις) placauit. unde cum filium sanæ menti restitutum recepisset, Dianæ Orthosiæ fanum construxit: & aureum aprum ore humano insignem (προτομὴν ἀνθρώπου ἠσκημένον) conflari curauit, Plutarchus in libro de fluuijs. ¶ Aprum etiam in malum augurium retulit Melampus. destructionem enim eorum, quæ agenda instituit aliquis iter faciens, cum obuius fuerit, præsagit, Niphus.

¶ Olympiæ in curia simulachrum est Iouis Horcij, à iuramento sic dicti. Is utraque manu fulmen tenet. Apud hūc moris est athletas, & patres eorum & fratres, gymnastas item, per aprum dissectum iurare (ἐπὶ κάπρου κατόμνυσθαι τομίων) nullo se in Olympiorum certamine usuros esse dolo malo, &c. Cæterum in quem usum post athletarum iuramentum conuertant aprum, non in mentem uenit interrogare. Quoniam antiquioribus seculis usitatum fuit in sacrificijs, ut quæcunque in iureiurādo adhibuerant homines, eorum prorsus esu abstinerent. Id quod Homerus uel potissimum significat. Aprum certè, per cuius dissectas carnes Agamemnon iurauit, rem se cum Briseide non habuisse, per præconem scripsit in mare abiectum: Ἦ καὶ ἀπὸ σφαράγου κάπρου τάμε νηλέϊ χαλκῷ. Τὸν μὲν Ταλθύβιος πολιῆς ἁλὸς ἐς μέγα λαῖτμα Ῥῖψ' ἐπιδινήσας, βόσιν ἰχθύσι, Pausanias Eliacorum primo. Idem in Messenicis scribit, locum in Messenia esse qui Apri sepulchrum nominetur, quod Hercules illic ad dissectum aprum liberis Nelei iusiurandum dedisse, & accepisse ab eis perhibeatur. Galatæ qui Pesinûntem incolunt aprorum contactu abstinent, nimirum quod Attes, quem colunt, ab apro occisus feratur: quanquam ipsi aliam de eo fabulam narrent, Pausanias in Achaicis. Καπροσύρη, τριεκάθαρσις. Varinus. Σπονδῇ τε καὶ σπλάγχνοισιν ἀγρίας χοίρου, Hipponax apud Athenæum. Parrhasij in Arcadia Apollini Epicurio, id est auxiliari, aprum sacrificabant, Gyraldus. Diana in Samo καπροφάγος cognominabatur, Varinus: nimirum quod apri ei immolarentur. Τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισιν, Homerus Odysseæ tertio de Diana, propter studium eius circa uenationem. Laphriæ Dianæ apud Patrēses magno in ara igne excitato, apros, ceruos, & alias feras uiuas inijciūt, Pausan. in Achaicis.

PROVERBIA.

In saltu uno duos apros capere, est eadem in re duos pariter deprehēdere. Plautus in Casina, Iam ego uno in saltu lepidè apros capiam duos, Erasmus. Dubium non est, (inquit idem Chiliadis tertię centuria sexta,) quin ad prouerbiorum classem pertineat quod est apud Maronem in carmine Bucolico: Eheu quid uolui misero mihi, floribus austrum Perditus, & liquidis immisi fontibus apros: Vbi quis optat nocitura. nam uentus floribus inimicissimus, præcipuè auster, ob uiolentiam. Et rursus Chiliadis quartæ centuria 2. idem repetens, in eum quadrare ait, qui sibi accersit optàtue perniciem allatura. Siquidem apri (inquit) non tantum bibunt è fonte impressis pedibus, uerum etiam uolutant sese. Suem iritat, Ὗν ὀρίνει, in auidum rixarum dicebatur. Sus enim agrestis prouocatus rectà petit eum, à quo prouocatus est. Sic enim narrant uenandi periti: si quis suē lancea protensa prouocârit, etiam si iam ille sequebatur alium quempiam, ilico uertere cursum, & in prouocatorem tendere, ne cuspide quidem uitata, Erasmus. Sus agrestis ubi pepererit non pluet: Vide supra circa finem capitis quinti. Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum, Qui uariare cupit rem prodigialiter unam, Horatius de Arte.

¶ Emble-

¶ Emblema Alciati, quod inſcripſit, Ex damno alterius, alterius utilitas.

Dum ſæuis ruerent in mutua uulnera telis, Vngue leæna ferox, dente timendus aper,
Accurrit uultur ſpectatum, & prandia captat. Gloria uictoris, præda futura ſua eſt.

DE TALPA.

A.

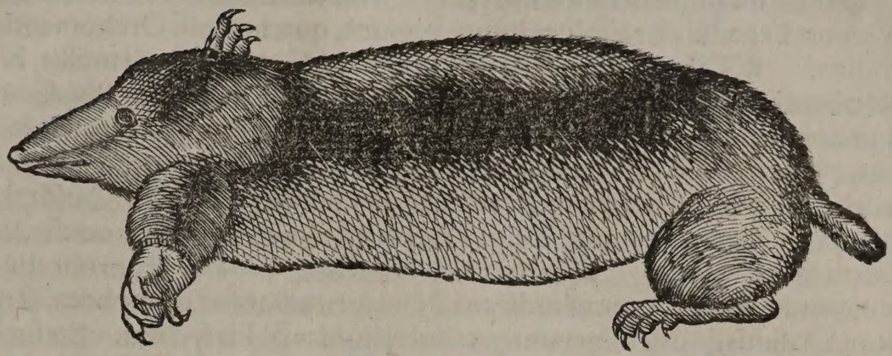

TALPAM aliqui murium generi adnumerant, quod ipſe non probo. neq; enim aliud muribus ſimile habet præter magnitudinem. quæ & ipſa tamen in muribus uariat. Murium ſanè genus omne, anteriores binos dentes oblongos & curuos habet, talpæ non item. Albertus talpam aliter murem terrenum uel cæcum appellari ſcribit. Sed mures terreni, qui fruges & herbarũ radices in aruis & hortis populantur, alij diuerſorum ſunt generum, ut homonymiæ cauendæ cauſa, idem nomen talpis communicari non placeat. Cæcus uerò mus, idem qui araneus propriè cognominatur, ut ſuo loco diximus. תנשמת, tinſchemet, uocem Hebraicam Deute. 14. alij aliter interpretantur: Dauid Kimhi auem, quæ cæteras ſuo conſpectu obſtupefaciat, R. Salomon ciyetam, ut Galli uocant, id eſt noctuam. Leuitici undecimo Chaldæus transfert בותא, baueta, uel bota, id eſt cygnum. Arabs שאהין, ſchahin. Perſa nomen Hebraicũ retinuit. Septuaginta & Hieronymus ibin. Et Deuteronomij 14. porphyrionem. R. Salomon auem ſimilem muri, Gallicè dictam chaulue ſouris, id eſt ueſpertilionem. Et rurſus Leuitici 11. (ubi legitur: Stellio, lacerta & talpa, hæc omnia immunda, Munſtero interprete,) Dauid Kimhi reptile interpretatur, R. Salomon טלפא, talpam. Chaldæus אשותא, aſchuta. Arabs צמברץ, zambaraz. Perſa אן גורבה דדה, an gurbah dedach. Septuaginta aſpalacẽ, Hieronymus talpam. In die illa proijciet homo aureos & argenteos deos, in foſſuras talparum & ueſpertilionum, Eſaiæ 2. Munſtero interprete. Hieronymus uertit, Proijciet homo idola, uſq; ut adoraret talpas & ueſpertiliones. Septuaginta, προσκυνεῖν τοῖς ματαίοις καὶ ταῖς νυκτερίσι. Verba Hebraica ſunt לחפר פרות ולעטלפים, lachepor perot uelaatalephim. Aliqui priores duas uoces coniungunt & pro una legunt lacheporperot, ceu compoſitam dictionem. Dauid Kimhi in libro Radicum & in Cõmentarijs quoq;, docet quoſdam exiſtimare ſic dici auem quæ fodiat פירות phiroth, id eſt foueas: quoſdam reptile à fodiendo dictum. Ipſe uoces duas eſſe putat, & interpretatur, ad fodiendum foſſas, ut in Thalmud aliquando פירה pro חפירה. Abraham Eſra unam dictionẽ facit, cheporperot, qua ſignificetur auis noctu uolans, interdiu ſe occultans, ut ueſpertilio. uel, ut alij dicunt, auis quæ noctua uocatur. Chaldæus transfert abominationes aut idola, (ſecutus nimirum Septuaginta, ut ſæpe facit, qui μάταια uerterunt:) unde Iudæi quidam ſuſpicantur idola forma illarũ auium aut reptilium eos adorauiſſe. Symmachus infructuoſa, Aquila ὄρυγας, (quam uocem uidetur pro foſſis accipere, nam uerbum ὀρύττειν fodere eſt.) Theodotion Hebraicam reliquit. Docti hodie omnino talpas eſſe putant, à fodiendo ſic dictas. Syluaticus barbaras uoces irbea & lagocecos, pro talpa interpretatur, ut guzden Vetus gloſſographus Auicennæ. Animal uocatum habenium foueas in campis habet, & pugnando uenatur animal dictum pelagoz, quod Auicenna uidetur uocare murem cæcum, quem nos talpam nominamus. Vtrumlibet uicerit, deuorat alterum, Albertus in Ariſtotelem 9. 1. ubi nihil omnino tale apud Ariſtotelem reperio. ¶ Talpa Græce ἀσπάλαξ uocatur: aut etiam σπάλαξ, ſed rarius. Recentiores quidam, Volaterranus & alij, Græce blactam ἀπὸ τοῦ βλάπτειν, id eſt à nocendo dici, ſtultè ſuſpicantur. Blatta enim non blacta ſcribendum: quæ dictio Latina, non Græca, inſecti quoddam genus, non talpam ſignificat. Ex eodem errore natũ puto quod ſcribit Volaterranus, talpas frumentum in area populari, quod blattæ ac gurguliones, inſectorum ſcarabeorumq; genera faciunt. Ineptiſſime etiam Albertus talpam Græcè colty, uel (ut alibi legitur) koky appellari ſcribit, quam uocẽ eum ab Auicenna ſumpſiſſe puto, ut fortè Perſica ſit. Talpa apud Italos

nomen Latinum retinuit. Hiſpanicè, tópo, qua uoce Itali murem nuncupãt. Gallicè, taulpe. Germanicè **mulwerf**, uel ut Saxones ſcribunt **molwurff**, quòd terram roſtro fodiat & reijciat. Heluetij frequentius uocant **ſchær** uel **ſchärmus**, ut excitatum ab eis terræ cumulum **ſchärhuffen**. à uerbo **ſcharren**, quod manibus aut pedibus radere & fodere ſignificat. unde & agreſtes mures qui terram fodiunt ut radices deuorent, **ſchormüß** appellantur. Flandri & Hollandi talpam uocant **mol** uel **molmuß**: Angli molle, prima ſyllaba tantum Germanicæ uocis **mulwerf** uel **molwurf**, ut uidetur, uſurpata. Sed Angli etiam want appellant. Illyrij krticze.

B.

Terræ Bœotiæ in Orchomenio agro talpæ habentur multæ: at in Lebadico uicino (in Coronea, ut legimus in Mirabilibus Ariſtot.) nullæ ſunt, neq; ſi aliunde portatæ eò fuerint, uolunt infodere, Ariſtoteles & Aelianus. quanquam huius interpres Gillius ſic uertit, Bœotiæ terræ ſolum talpis caret, &c. In Bœotiæ Lebadia illatæ ſolum ipſum fugiunt, quæ iuxta in Orchomeno tota arua ſubruunt talpæ, Plinius. ¶ Talpæ coloris ſunt nigri, (cinerei, Cardanus) pili mollis, breuis & denſi, Albertus. Pilos habent nigrore ſplendido inſignes, qui catulis earum ſunt albi, Georg. Agricola.

¶ Aegyptij ut hominem cæcum ſignificent, talpam pingunt. hæc enim neq; oculos habet, neque aliter uidet, Orus. Aut oculis capti fodêre cubilia talpæ, Vergil. 1. Georg. ubi Seruius, Oculis capti, id eſt oculis debiles. quum enim cæcæ naſcantur, quomodo capti oculis? Quid talpam, num deſyderare lumen putas? Cicero 4. Acad. Talpa priuata eſt uiſu, (Heſychius oculis,) Suidas. Oculos non habet, Iidem in τυφλότερος. Talpa cæcior, τυφλότερος ἀσπάλακος, prouerbium in eos qui ſupra modum cæcutiunt, aut qui minimè iudicant. Nam iocundior fiet metaphora, ſi quidem ad animum transferatur, Eraſmus. Meminerunt prouerbij Suidas & Heſychius. Steſimbrotus ait eas à Terra excæcatas eſſe quoniam fruges perdãt, Suidas. Talpam modo quodam oculos habere dixerim, cum tamen omnino habere negem. quippe cum omnino quidem nec uideat, nec perſpicuos habeat oculos. Verum ſi quis prætentam membranam detrahit, locus oculorum apparet, & pars nigra eorundem: ſitus deniq;, & deſcriptio eadem, quam legitimam conſpicui oculi obtinent, utpote cum obducta cute oculi preſſi, confuſi, oblæſiq; eſſent, dum crearentur, Ariſtoteles. Et alibi, Generi talparum uiſus deeſt. non enim oculos in aperto id habet: cute tamen detracta, quæ craſſiuſcula obtenta ſedem luminum opacat, oculi intus laceſſiti imperfectiq; uiſuntur, ſed ita, ut partes eaſdem habeãt omnes, quibus oculi integri conſtant. Habẽt enim nigricantem illum orbiculum, & quod intra eum continetur, quam uocant pupillam, atq; etiam portionis albidæ ambitionem: ſed non tam liquidò, quàm oculi conſpecti & eminentes. nec in partem exteriorem apparere hæc poſſunt, propter cutis obductæ corpulentiam, utpote cum natura inter generandum lædatur, atq; ita opus inchoatum relinquatur. pertinent enim à cerebro, qua cum neruo cõiungitur, meatus duo neruoſi ualidi ad ipſas oculorum ſedes, qui in dentes ſuperiores finiunt, Hæc Ariſtoteles. Quadrupedum talpis uiſus nõ eſt. Oculorum effigies ineſt, ſi quis prætentam detrahat membranam, Plinius. Talpa dicta eſt, eò quod perpetua cæcitate tenebris damnata ſit. eſt enim abſq; oculis, Iſidorus. Talpa loca oculorum habet, non oculos. nam pellem in loco oculorum non habet piloſam, Albertus. Et rurſus 1. 2. 3. Talpa (inquit) priuata eſt oculis, ut uidetur. nihil enim omnino uidet, & errat incedens quum de terra egreditur. ſed hoc experimẽto cognoui, quod pellis in loco oculorum plana eſt, & tenuis, alba, ſine pilis, & prorſus ſolida, ut ne ueſtigium quidem diuiſionis appareat. hanc cum cautè incidiſſem, nihil omnino inueni nigredinis aut materiæ oculorum, ſed carnem deprehendi illic humidiorem quàm alibi. erat autem recens capta talpa, & adhuc palpitabat. Sed nil mirum talpam oculis carere, quum extra terram nec uictum quærere nec aliter uerſari ſoleat. uenatur enim in terra lumbricos, ubi oculi ei forent inutiles. Pellem uerò oculorum loco, tenuem, planam & glabram obtinet, ut tenui ad eam luminis reflexione facta, hoc ſaltem percipiat ſub terráne an ſupra eam ſit. Nam ſupra terrã niſi ad unam alterámue ad ſummum horam uiuere nequit, Hæc ille. Mihi quidem aliquoties inſpicienti, talparum ocelli liquidò apparuerunt. prominent enim extra cutim ueluti puncta nigra, magnitudine ſeminis milij uel papaueris, neruo affixa. Hæc cum digito chartæ apprimerem, nigro humore eam infecerunt. Quin & eruditus quidam amicus noſter, in talpa grauida diſſecta fœtus aliquot ſe reperiſſe mihi narrauit, maiuſculis capitibus, in quibus iam etiam oculi apparerent. ¶ Auriculis caret, Albertus. Roſtrum habet ὥσπερ γαλῆς, id eſt tanquam muſtelæ, Suidas & Heſychius in τυφλότερος: lego, ὡς μυγαλῆς, id eſt tanquam muris aranei. omnino enim ſimile eſt: aut, ſi mauis, ſuillo roſtro, ut magnis parua conferantur. Dentes etiam non ut cæteri mures, ſed muris aranei dentibus ferè ſimiles habet, præſertim inferiores. binos enim anterius coniunctos & oblongos non habet. ſed ut canes uel muſtelæ utrinq; ad latera ſingulos habet eminentes, non in utraq; tamen ut illi, ſed ſuperiore tantum maxilla. poſteriores ſiue interiores multis cuſpidibus ut in mure araneo exaſperatos: ut merito μιαρωτάτους, id eſt peſſimos & ualde noxios eam dentes habere Suidas & Heſych. in uoce τυφλότερος ſcripſerint. Χαυλιόδοντα ſunt, quę dentes habent extra os prominentes, ὑπερφερεῖς, ut elephas, ſus, talpa, Varinus in Καρχαρόδοντα. ſed ſui ab inferiore mandibula ſurſum tendunt, elephanto & talpæ à ſuperiore deorſum. Lingua eſt tanta, quantam inferior oris meatus capere poteſt. Collum inter crura anteriora breuiſſimum, & propè nullum. Pulmones multæ ſunt fibræ ſeparatæ, quæ nullo communi inter ſe principio cohærent. Siti ſunt illi cum corde quod amplectuntur,

duntur, multò inferius quàm quis putaret, uentrem uersus. Fel est subflauum. Pedes ursinis simi les, Hesych. & Suid. Digiti eius quibus terram fodit, omnino acutis unguiculis armantur, Ge. Agricola. Crura ei breuissima & ungues acuti: digiti quinque ante, & quatuor posterius, Albertus: sed falsus est, nam in posterioribus quoque pedibus digiti quinque sunt, quorum minimus ita spectat introrsum, ut negligentius inspicientem lateat. Vola seu palma anteriorum pedum bene lata est, & manum refert, cauo etiam per medium relicto si modicè cõprimatur. Vngues in eisdem robusti, & maiores longiores latioresque quàm in ulla animante pro sui corporis modo. Hoc etiam eisdem cruribus peculiare, quod anteriorem duntaxat partem habeant, ossibus constantẽ geminis, quæ statim in armum siue os humeri inseruntur. sic enim fortius fodit. (ad quod illud etiam facit, quod pedes eorũque digiti non deorsum sed ad latera spectant.) Posteriora uero crura, utranque partem, ut murium crura habent. sed pars quæ infra genu est, osse uno constat, quod paulò infra genu bifurcatur. Cauda breuis & hirsuta est.

C.

De cæcitate talpæ, præcedenti capite diximus. ¶ Liquidius (quàm homo) audiunt talpæ obrutæ terra, tam denso atque surdo naturæ elemento. Præterea uoce omnium in sublime tendente, sermonem exaudiunt: & si de ijs loquare, intelligere etiam dicuntur, & profugere, Plinius. Auditus eis acrior sub terra, quàm supra, Mich. Herus. Talpa acri auditu est. & ideo longè in terra trahẽtes (se mouentes) uermes audit. Verum hoc non ex auditus præstantia contingit, sed potius ex commotæ terræ continuitate. Nam si oblõgus meatus sub terra excauetur, in quem aliquis uocem emittat, aut loquatur, longè auditur: sicut & ille qui loquens per hastas & ligna caua quãmuis longa auditur. Et hanc ob causam talpa undique circa se oblongos meatus fodit. ¶ Homo nullius iudicij, sed tamen impendio uerbosus, loquax talpa dictus est populari conuitio. Quod primum dictum est in Iulianũ Capellam, posteaquam uenerat in publicũ odium. Nam talpæ nostri ut cæci sunt, ita sunt æquè muti. Rerfert Ammianus libro 17. Erasmus. ¶ Crura habet breuia, quare tardè graditur. Cum iniuriam sibi in dorso fieri sentit, mox se resupinat, & pedibus rostroque defendit. Terrã in aruis, magis uerò in pratis & hortis passim egerit, Ge. Agricola. Talpa domicilium sibi parat, Aristot. Terram pedibus effodere, rostro reijcere uidetur, unde nomen Germanicum mulwerff. Adeò autem hoc opus celeriter & amplè explet, ut qui uiderint primò defossam (à) talpa humũ, multum admirentur, Cardanus. Nullum animal sanguine præditum (& uiuiparum,) sub terra perpetuò uiuens præter talpam est inuentum, Cardanus. Audio talpas omnes mense Iunio apud nos latibulis suis aliquando egredi, ideoque facilius eo mense capi. ¶ Vita talpæ super (extra) terram, nõn durat nisi fortè ad unam aut alteram ad summũ horam, Albertus. Theophrastus tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis, &c. quicquid est, hoc certe minus admirabile talparum facit uita subterranei animalis, Plinius. Talpæ cum terram per cauernulas subeant, sub terra spirandi facultas eis nõ adimitur: Et forsan cuniculorum suorum aditus terra obrutos, idcirco rursus aperiunt, ne respiratio necessaria eis intercipiatur, quanquã aliquando in secundum aut tertium diem id facere differunt. ¶ In cibo lumbricos appetunt. quamobrem amant loca stercorata, & sterquilinijs hortorumque areis proxima. Agunt autem cuniculos suos multò altius quàm subterranei mures. Lumbrici cum talpas sibi imminere senserint, ad soli superficiem fugiunt. Vermibus uiuunt, in fame etiam terra, Author libri de nat. rerum. Albertus lumbricis eas uesci scribit, & in fame radicibus herbarũ, præcipuè frugum. Oppianus talpam ποιοφάγον, id est herbiuoram uocat, & λάβρον ἐδωδῆς, id est uoracem. Semper terram fodit, & humum egerit, & radices subter frugibus comedit, Isidorus. Expertus sum (inquit Albert.) quòd talpa delectatur bufonibus & ranis in cibo. Et aliquando deprehendi bufonẽ magnum, quem talpa sub terra pede mordicus apprehensum retinebat: & bufo fugiens iam toto corpore extra cuniculum educto, altam uocem ædebat propter morsum talpæ. Sed ranas etiam bufonesque talpam mortuam edere expertus sum. ¶ Creatur talpa ex terra simul ac pluuia, Rodolphus quidam: de terra pluuijs madida & putrescente, Albertus. Hinc puto Oppianus talparum αὐτόχθονα φῦλα dixit.

D.

Mustela in agris & pratis mures & talpas capit: quas in cuniculos etiam persequitur, & celeriter conficit. Feles quoque capiunt quidem talpas & perimunt, sed non edunt, ut audio. Voce omniũ in sublime tendente, talpæ tamen sub terra sermonẽ exaudiunt: & si de his loquare, intelligere etiam dicuntur & profugere, Plinius. Cum talpa quædam in uas incidisset, è quo euadere non poterat, altera terram injciendo ei opem tulit, ut referam sequenti capite, uerbis Gillij.

E.

Talpæ omnes mense Iunio latibulis suis aliquando egredi dicuntur, ideoque facilius eo mense capi. Qui dubitant talpa ne an mus subterraneus cuniculos foderit, terra eos obruunt. quod si statim rursus aperti inueniantur, murem esse intelligũt. quamuis enim talpa quoque eos rursus aperiat, aliquando tamen in secundum aut tertium diem differt. Vtrique similiter capiuntur. obseruatur enim quando ad aperiendum accedant, deprehensique ligone statim post ipsos in terram adacto eijciuntur. Sunt qui decipulas quasdam similiter ad utrosque parent: machinis quibusdam, quorum ferrei mucrones sunt oblongi, per transuersum in tabulam ligneam deinceps infixi, ferè quini, lapide ponderoso

oneratis,ita inſtructis,ut cum mus ad aperiendum cuniculum acceſſerit, & impoſitum illic paruum lignum attigerit, machina ruens dentibus ſuis talpam perforet. aliqui filum ferreum mucronatum baculo infigunt,quem terræ inſertum flectunt,& ita inſtruunt,ut cum talpa in aditum ſui caui uenerit,filo feriente traijciatur. Talpas Græci hoc genere perſequuntur: Nucem perforari iubent, uel aliquod pomi genus ſoliditatis eiuſdem. Ibi paleas,& ceram(cedriam,Paxamus)cum ſulfure ſufficienter includi. Tunc omnes paruulos aditus, & reliqua ſpiramenta talparum diligenter obſtrui, unum foramen,quod amplum ſit reſeruari,in cuius aditu nucem intus incenſam,ſic poni,ut ab una parte flatus poſſit accipere,quos ab alia parte diffundat,ſic impletis fumo cuniculis talpas uel fugere protinus,uel necari,Palladius. Eadem omnino Græce leguntur in Geoponicis,authore Paxamo. In foratam nucem,εἰς καρύινην, (inquit) aut in aliud ſimile uas anguſtum, paleas ſulfurq; & ex cedri lachryma quantum ſatis eſt inſerito,&c. ut ita fumus omnis illapſus talpam ſuffocet. In hũc modum talparum omnium aditus, (φωλεὺς,τρυμαλιάς,) circumueniens atq; idem faciens, omnes exterminabis. Aliud eiuſdem Paxami, Veratrum album & corticem cynocrambes trita & cribrata, cum farina & ouis ex lacte ſubigens,in offas (μάζας) rediges,quas cuniculis talparum impones. Multi & formicas & talpas amurca necant,Plinius. Cum ad comprehendendas talpas fictile uas anguſtis faucibus in ſcrobem de induſtria factum demiſiſſem,earumq; una in hoc ipſum incidiſſet,& exitus non ei pateret,quod ſurſum uerſus propter decliuitatem adrepere nõ poſſet,altera ei opẽ et ſalutẽ tulit, terrãq; effoſſam in uas tandiu cõiecit,quoad exaggeratione facta, altera exire potuerit,Gill.

¶ E pellibus talparum cubicularia uidimus ſtragula. adeò ne religio quidem à portentis ſummouet delicias,Plinius. Ex earum pellibus etiam pileolos fieri Ge. Agricola ſcribit. Ego crumenas aliquando ex eiſdem conſutas uidi. oblectat enim denſa pilorum mollicies,& color ex atro ſplendens, quo ſericum uilloſum refertur. ¶ Cumulos à talpis excitatos in pratis hortiſq; diſijcere oportet, idq; potiſſimum deſcendente Luna,à cancro ſcilicet ad capricornum,præſertim cum in aliquo ſigno ſicco fuerit. Sunt qui eò utilius hoc fieri putant, quò minor Luna fuerit,non pluuio, ſed ſicco cœlo, Obſcurus. Superſtitioſum: Si falcem,qua fœnum ſecatur,in natali Domini in prato acuas, talpæ omnes quotquot ſonum audierint,è prato diffugient,Obſcurus. ¶ M. Varro author eſt,à cuniculis ſuffoſſum in Hiſpania oppidum,à talpis in Theſſalia,Plinius.

G.

Magi de talpis multa uana prodiderunt: nec quicquã probabilius inuenietur quàm muris aranei morſibus aduerſari eas,quoniam et terra,ut diximus,orbitis depreſſa aduerſatur,Plinius. Morſui muris aranei talpa diſcerpta imponitur,Plinius Valerianus. Sorices magni,id eſt talpæ,ſi imponantur ictui ſcorpij,ſanant,Hali. Talpam ſuper glandulas ligato,deſtruit,Sextus. Pilulas ex talpis cum melle ſubactas,(diebus nouem deuoratas,)Arnoldus à bocio & ſcrophulis liberare putat, Oliuarius. Vt pili defluant,nec renaſcantur: Talpam in aqua tandiu macerari relinques donec pilis nudetur: hac aqua locum piloſum illines:(& poſtea ablues lixiuio,& linteo perfricabis. & ſi pili rediuri uideantur,bis aut ter repetas.)hoc aliqui ſe expertos ſcribunt,Andr. Furnerius. Vt pili in equis renaſcantur: Talpa coquatur in oleo donec diſſoluatur & conſumatur caro. hoc oleo locum pluries inunges,bis ſaltem die,Ruſius. Vt pili equorum nigri mutentur in albos: Talpam in aqua ſalſa uel lixiuio per triduum coques:& cum aqua uel lixiuium conſumptum fuerit, nouam aquam uel lixiuium addes: quo facto,aqua illa aliquantulum calida locum madefacito. Pili nigri mox defluent,& ſubnaſcentur albi,Ruſius. Aliter,Talpam in olla noua diſcoques diutiſſime,& ſupernatante pinguedine collecta locum in equo illines,Obſcurus. Aliter, Talpam in aqua coques donec diſſoluatur:& ſic triduo relinques. deinde illines locum, in quo pilos albos naſci uolueris, prius deraſum, Obſcurus. Nugantur quidam,ſi quis talpam manu dextra teneat donec expiret,ſingularem in illa manu facultatem futuram ſedandis mammarum muliebrium doloribus. ¶Talpæ uſtæ cinis cum albumine oui loco leproſo illitus, plurimum ualere dicitur, Albertus & alius obſcurus. Talpæ cinis ex oleo uel melle illitus,cutim leproſam emendat,Iacobus Oliuarius. Strumis talpæ cinerem ex melle illinire ſuadent,Plinius & Marcellus. Fertur etiam quod cinis talpæ contra fiſtulam ualeat,nempe ad eius putredinem conſumendam, Obſcurus apud Vincentium. Ad dentes mobiles: Talpæ cinerem mixtum cum melle ſuperfricato,dentes confirmat,Sextus. ¶Sanguis talpæ occiſæ capiti glabro illitus,pilos reſtituit, Albertus & alius quidam obſcurus. Ad paronychiam: Talpæ ſanguinem chartæ inſtillatum ſuperilligato, Innominatus. Magi tradunt lymphatos ſanguinis talpæ aſperſu reſipiſcere,Plinius. ¶ Ad ſtrumas: Aliqui talpæ caput præciſum, & cum terra à talpis excitata tuſum digerunt in paſtillos pyxide ſtannea, & utuntur ad omnia quæ intumeſcunt, & quæ apoſtemata uocant, quæq; in ceruice ſunt, ueſciq; ſuilla tunc uetant,Plinius. Talparum capita reciſa cum terra ſua contunduntur,& pro emplaſtro adponũtur ſtrumis, utiliter proſunt,ob id quod paſtilli inde facti in pyxide ſtannea reponi debent,ut præſto ſint cum opus eſt, Marcellus. ¶Dente talpæ uiuæ exempto,ſanari dentium dolores adalligato magi affirmant,Plinius.

¶ Arnoldus putat cor talpæ nouem dies comeſtum,liberare à bocio & ſcrophulis, Iacobus Oliuarius. ¶ Ad ſtrumas: Aliqui iecur talpæ contritum inter manus illinunt, & triduo non abluũt, Plinius. Iecur eius inter manus tritum adpoſitum,plurimum prodeſt,Marcellus. ¶ Dextrum quoque pedem eius remedio eſſe ſtrumis affirmant,Plinius.

H.

a. Talpæ oculis capti, Vergil. 1. Georg. ubi Seruius, Mutauit (inquit) genus. nam hæc talpa dicitur. sicut & de damis fecit. Fiunt & circa genus figuræ in nominibus. nam & oculis capti talpæ, & timidi damæ dicuntur à Virgilio. sed subest ratio. quia sexus uterque altero significatur. tam enim mares esse talpas damasque, quàm fœminas, certum est, Quintilianus 9. 3. Talpa dicta est, eò quòd perpetua cæcitate tenebris damnata sit: quam Græci afflata (lege, aspalaca) uocant, Isidorus. Aspialis, (lego, aspalax,) id est talpa, Syluaticus. Scribitur & asphalax, nimirū Atticè. παρὰ τὸ σπῶ, γίνεται σπάλαξ, unde asphálax, abundante alpha, & tenui in oppositam sibi densam conuersa, Varinus. Aristophanes in Acharnensibus Bœotos ceu rudes admodum homines notans, Bœotum quendam inducit in foro uendentē lepores, uulpes, scalopes, σκάλοπας, (Scholiastes mures interpretatur qui alio nomine spalaces dicātur, id est talpas,) quasi Bœoti hæc animalia in cibo non aspernentur. Σκάλοψ pro σπάλαξ Atticum est, Nicocles. Λώτ, ἀσπάλαξ, μῦς τυφλὸς ὁ τὴν γῆν τρυπῶν, Hesych. quidam Latinè etiam murem araneum, murem cæcum appellant. Ἴνδαρος, talpa, Hesych. Varin. Σιφνεύς, talpam ni fallor significat Lycophroni, Varinus. Σίφνον terram interpretantur, & Σιφνεύειν euacuare: ut talpa σιφνεὺς dicatur, tanquam subterraneū animal, uel quod terram fodiendo uacuet. Irliocha, id est talpa, Syluaticus. Orthoponticos, id est, talpa, Idem. ¶ Epitheta: Oculis captus, obrutus, captus lumine, apud Textorem. Ποιοφάγος, λάβρος, ἐδανής, ἀλαός, αὐτόχθων, Oppiano. Σπαλακία, morbus, cæcitas, ἡ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πήρωσις, Varinus. ¶ Manardus in epistolis inter recentiora morborum nomina, testudinem & talpam (tumores, nimirum ab horum animalium crasso, lato & informi corpore sic dictos) ponit. Testudinem (inquit) uocant tumorem mollem, uel non ualde durū, satis autem magnum, in quo pinguis materia, tunica quadam obtecta continetur, quæ caluariæ ita hæret, ut ipsam plerunque uitiet. Hanc non est dubium de numero esse abscessuum, & sub meliceride uel atheromate contineri. uidetur autem meliceris potius quàm atharoma. Cæterum talpæ ab istis non magnopere distant, nisi quòd quum albā materiam contineant, ad atharomata potius quàm melicerides referuntur, Hæc Manardus. Sed uidetur etiam author libri tertij de Parabilibus, (qui Galeno adscribitur,) capite 163. per ἀσφαλακίας, interpres talpas reddit, abscessuum genus intelligere, diuersum tamen à superiore, & ad fistulas referendum propter foramina. Elues eas (inquit) primum mulso, deinde fel bubulum iniicito, & leporis fimum, aut quod ex sapone confectum est: aut rutæ succum in foramina instillato, aut aristolochiam tritam cum aceto subigens, in foramina infarcito. ¶ Est & herba spalax, uel ut Gaza reddit aspalax: de qua Theophrastus 1. 11. historiæ plantarum, Herbaceorum etiam (inquit) pleraque radices habent grandes & carnosas, ut aspalax (σπάλαξ) crocum, perdicium. Sed nec ipse alibi, nec alius quisquam quod sciam huius herbæ meminit. Astragalus herba crassos carnososque aliquot nodos in radicibus habet, & quærendum an ita melius quàm aspalax legatur.

¶ c. Formicæ Indicæ, quemadmodum talpæ, sic ad cauernarum fauces terram exaggerant, Aelianus.

¶ e. Τί δῆτα περὶ τῶν ἀσπαλάκων λέξαιμι; φοβερὸν γὰρ τῷ γεωργῷ τὸ κακὸν, καὶ δυσανταγώνιστον τὸ πολέμιον, Rusticus quidam in epistolis Simocati. ¶ Armo talpæ contacta semina uberiora esse quidam putant, Plinius.

¶ h. Phineum excæcatum & in talpam mutatum, Oppianus canit circa finem lib. 2. de uenatione. Ouidius tamen in Metamorphosi ipsum & socios in saxa conuersos scribit. Talparum è pellibus cubicularia uidimus stragula. adeò ne religio quidem à portentis summouet delicias. Nam religionis capax dicitur animal, Plinius. Et alibi, Peculiare uanitatis Magorum sit argumentū, quòd animalium cunctorum talpas maximè mirantur, tot modis à rerum natura damnatas cæcitatis perpetuæ, tenebris etiamnum alijs defossas, sepultisque similes. Nullis æquè credunt extis. Nullum religionis capacius iudicant animal: ut si quis cor eius recens palpitansque deuorârit, diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Veteribus monumentis traditur, gallinaceorum fibras maximè dijs gratas uideri, sicut talparum (uiscera) Magi uerissima dicunt, illisque haud secus quàm solenni uictima pulcherrimè litari. hæc enim sunt exta argutissima, in quibus diuina mens inesse creditur, Alexander ab Alex. 5. 25. Et paulò post, Apud Magos talparum exta & ranarum, euentus fortunatos, nonnunquam magnos casus prædicere crediderunt. Neptuno multis in locis ἀσφαλάκους, lego ἀσφάλακας, id est talpas sacrificant, & Phurnûtus scribit: ratione nominis duntaxat, ut uidetur, quòd ipse ἀσφαλῶς, id est tutò & firmiter terræ fundamenta & ædificia consistere faciat, unde & Asphalius cognominatus est, Gyraldus. Franciscus Alunnus talpam Furijs infernalibus sacram esse scribit: authorem uerò non adfert.

¶ Prouerbia, Talpa cæcior, & Talpa loquax, explicata sunt supra capite tertio.

DE TIGRIDE.

A.

TIGRIS uocabulum est linguæ Armeniæ. nam ibi & sagitta, & quod uehementissimum flumen, dicitur Tigris, Varro de ling. Lat. Tigris uocata est propter uolucrem fugam. sic enim nominant Persæ & Indi sagittam, Isidorus. Medi tigrin sagittam appellant, Perottus, & Eustathius in Dionysium. Munsterus in Dictionario suo trilingui uocem נגיר gir, & girera, sagittam interpretatur. In eodem opere hanc feram Hebraicis literis eiusdem soni, quibus Latina & Græca est, scribit, טגריס, tigros. item עלאי, alai sic enim legendum puto. ipse puncta uocalia non adiecit. ליש, laisch, Iob quarto. Septuaginta uertunt μυρμηλέων (uidetur legendum μυρμηκολέων:) Hieronymus tigris. Sed leonem magnum & prouectæ ætatis hac uoce significari, docuimus in Leone A. A Iudæis φοράδλς uocatur animal, quod tigris à Græcis, Hesychius, Varinus. Hoc animal quia Europæ peregrinum est, omnes in ea populi tum barbari, tum Latini Græciq;, uno & eodem nomine peregrino utũtur. Ab Italis tigre uel tigra in recto singulari scribitur. A Gallis masculino genere ung tigre, à nobis neutro, tigerthier, hoc est, tigris animal. Tigres uulgò dictas non uerè tigres, sed thôas maiores esse aliqui putant, ut dicam in B. ex Arriano. Mantichoram Pausanias in Bœoticis, tigrin esse conijcit: ego leucrocutam potius, ut inter animalia hyænæ congenera declaraui.

B.

Leones & tigrides in regionibus ad Orientem & Austrum nascuntur, quod maiorem caloris copiam hæc animalia desyderent, Cælius. Tigres in India sunt & iuxta rubrum mare, Philostratus. Asangæ Indiæ populi (ultra Gangen) tigri fera scatent, Plinius. Ptolemæus Besingos Perimuleis ultra Gangen uicinos tigribus infestari plurimis scribit. Megasthenes in Prasijs tigres gigni leonibus ferè duplò maiores tradit, Strabo. In Taprobane tigrides & elephanti capiuntur, Solinus. Inter tigrium epitheta apud poëtas, Armenias & Hyrcanas legimus. Tigrin Hyrcani & Indi ferunt, Plinius. Tigridum millia multa apud Hyrcanos cernuntur, Ammianus Marcellin. Hyrcania fœta est tigribus, Solinus. Apollonius (inquit Philostratus libr. 3.) dextra quidem Gangem, sinistra uerò Hyphasin fluuium habens, ad mare descendit cum socijs. Descendentibus autem multæ feræ, & inter cæteras tigres occurrerunt. In parte Syriæ contermina reperiuntur leones & pardales, & qui Babylonij uocantur tigres, Diodorus. Post Barygazam continens ad Austrum pertingens Dachinabades uocatur: quæ supra hanc est mediterranea regio ad Orientem, mõtes magnos continet, & omnigena ferarum genera, pardales, tigres, &c. Arrianus in Periplo rubri maris. Colonus Hispanus ex Hispania soluens ab Oriente in Occidentem diebus 26. Hispaniolam insulam

Iam attigit. inde Occidentem rectâ secutus in Guanassam insulam peruenit: unde pergens, ad miliaria decem Ciambam regionem inuenit, quæ leones & tigrides nutrit, Petrus Martyr.

¶ Indi tigrim elephanto robustiorem multò existimant. huius feræ pellem se uidisse Nearchus scribit, animal uerò ipsum nô uidisse: Indos uerò referre, tigrim esse maximi equi magnitudine, uelocitate & uiribus bestias omnes superare; elephantum etiam, insilientem in caput eius, facile suffocare. Illas uero quas nos uidemus & tigres uocamus, thoas uarios esse, & maiores quàm cæteri thoes sint, Arrianus in Indicis. Strabo lib. 15. testatur Megasthenem scribere, tigres in India apud Prasios populos, magnitudine duplos ferè ad leonem, adeò ualentes esse, ut unus ex mansuetis à quatuor hominibus ductus si mulum posteriore pede apprehenderit, ad se trahat. Tigris ad magnitudinem leporarij canis, (Anglici, Obscurus. Hyrcani, Arnoldus de Villanoua) & amplius excrescit, Albertus. Tigris est ut leo, Varro. Similis est leænæ, pelle tantum uaria excepta: Νόσφι μόνου ῥινοῖο, τὸ αἰόλον ἐστεφάνωται Δαίδαλα πορφύροντα, καὶ ἄνθεσι μαρμαίροντα. Tales ei (ut leænæ) oculi igneo splendore micant, & reliquum corpus simile est, nempe ualidum & bene carnosum, (εὔσαρκον,) & cauda similiter prolixa. Tale os, facies, ac similis in ima fronte laxa pellis (episcynion, de qua uoce plura dixi in Leone B.) nutat, & similiter frendent dentes, Oppianus. Et rursus, Τίγριδος ἐν μετόπεσσι κλυτὸν δέμας ἀείδωμεν, Τῆς δ' τερπνότερον φύσις ὤπασε τεχνήεσσα ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν. Tantum autem præstat pulchritudine tigris inter alias feras, quantum inter uolucres pauo. Idem libro primo de uenatione, in mentione equorum quos orynges uocat. horum alij, inquit, floridis decorantur maculis multis (δολιχῇσιν ἐπήτριμα ταινίῃσι) siue tænijs oblongis tigrium instar, alij uerò rotundis ut pantheræ. Mēsis ex cedro præcipua dos in uena crispis, uel in uertice uarijs. illud oblongo euenit discursu, ideoq; tigrinæ appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ uocantur, (plura super hoc loco dixi in Panthera a. inter deriuata,) Plinius. Panthera & tigris macularum uarietate propè solæ bestiarum spectantur, cæteris unus ac suus cuiusq; generis color est, Plinius. Tigres bestias insignes maculis notæ & pernicitas memorabiles reddiderunt. fuluo nitent. hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum, uarietate apprime decet, Solinus. Albertus Solini uerba non rectè inuertit, nigri coloris esse scribens, fuluis uirgulis quasi undatim intercepti. Tibi dant uariæ pectora tigres, Seneca in Hippolyto. Tigris atra, Vergilio 4. Georg. Maculosa, Ouidio 11. Metamor. Vngues habet aduncos, dentes acutos, pedem multifidum, Albertus. Omnia fermè animalia sæua feli similia sunt, pantheræ, lynces, pardi, & forsan etiam tigrides. commune enim est unguium magnitudo & robur, pellis distincta, uersicolor ac pulchra, caput rotundû, facies breuis, (hæc duo tigridi non conueniunt:) cauda prolixa, agilitas corporis, feritas, & cibus qui uenatione acquiritur, Cardanus. Natura leonibus, sicut & ursis & tigribus angustiora (breuiora intelligo) creauit colla. quia in terra ceruicem & ora non deijciunt pascendi gratia, sed aut ceruum inuadunt, aut bouem ouemq; discerpunt, Ambrosius. Falsò creditur omne genus tigrium fœmineum esse, nec coire cum ullo mare, sed ex uento concipere. capitur enim nonnunquam mas, etsi rarius, Oppianus.

C.

Tigrides indomitæ rancant, rugiuntq; leones, Author Philomelæ. Si uenatores raptis eius catulis nauibus abeant, mœsta in littore tigris ululat, ὠρύεται, Philostratus in uita Apollonij. Qui tigridis catulum rapuit, appropinquante fremitu, (ipsa tigride fremente,) abijcit unum ex catulis, Plinius. Oppianus tigrin & cætera leænæ similia habere scribit, si pellem maculosam excipias, & similiter inquit eius λαλαγεῦσιν ὀδόντες. ¶ Tigrin Hyrcani & Indi ferunt, animal uelocitatis tremendæ, & maximè cognitæ dum capitur, Plinius. Vide inferius in E. Tigres bestias macularum notæ & pernicitas, memorabiles reddiderunt, Solinus. Et rursus, Pedum tigridis motum nescio an uelocitas an peruicacia magis adiuuet. nihil tam longum est quod non breui penetret. nihil adeò antecedit, quod non illico assequatur. Cætera (præter pellem uariam) similis est leænæ: sed multò celerior tum hac, tum quibusuis uelocibus feris. cursu enim similis est Zephyro genitori. nam à uento eas concipere falsò creditur, Oppianus. Huic fabulæ forsan nimia earum uelocitas occasionem dedit, ut & equos quosdā uelocissimos è uentis prognatos ueteres fabulati sunt, ut equos Dardani ex Borea. In Lusitania etiâm equas ex uento concipere, in Equo C. ex Varrone retuli. Præter tigridem nullum animal fermè rapax, pernix est, Cardanus. Ocyor & cœli flammis & tigride, Lucanus lib. 5.

¶ Indi tigrim elephanto robustiorem multò existimant. aiunt autem eam maximi equi magnitudine esse, uelocitate & uiribus tantis, ut nullum ei animal conferri possit. nam si quando cum elephanto pugnat, insilire in eius caput, & facile suffocare. Quas uerò nos uidemus & appellamus tigres, Nearchus scribit thôas uarios & maiores esse, Arrianus in Indicis. Megasthenes prodidit, in Prasijs tigres gigni leonibus duplò ferè maiores, eo robore ut si de mansuetis unus à quatuor hominibus ductus, muli posteriorem pedem (τῷ ὀπισθίῳ ποδὶ δραξάμενον ἡμιόνου: potest & aliter uerti, ubi mulum posteriore pede [suo posteriore pede, muli pedē] apprehenderit,) cōprehenderit, ad se trahat, Gillius ex Strabone. De tigride cicure quæ ferum leonem lacerauit, Martialis carmen extat in libro Spectaculorum, epigrammate 18. ¶ Tigres in Hyrcania urgente inedia Oxum & Maxeram amnes aliquoties natatu superantes, improuisæ finitima populantur, Am. Marcellinus. ¶ Cibi causa omne animalium genus, quadrupedes præsertim maiusculas, inuadit. Elephantum ab ea facile superari, & mulum uel pede apprehensum trahi, (à maiore scilicet & propriè dicta tigri,) paulò ante recitaui.

Ceruos, boues & oues inuadit, Ambrosius. Tigris cicur obiecto hœdo, quo cum familiariter diu uersata erat, biduum totum abstinuit: tertio die cum esuriens aliud postularet, felem datum discerpsit, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. ¶ Per syluas tum (tempore libidinis) sæuus aper, tum pessima tigris, Heu male tum Libyæ solis erratur in agris, Vergil. in Georg. Coitus auersus elephantis, camelis, tigribus, &c. quibus auersa genitalia, Plinius & Solinus. Tigris multos parit catulos, Albertus. Tigris cursu est similis Zephyro genitori: etsi fabulosum uideatur feris uentum misceri. falsò enim creditur omne tigrium genus fœmineum esse, nec coire cum ullo mare. capitur enim nonnunquam mas, etsi rarius, ut qui uisis uenatoribus catulos deserere, & fuga sibi consulere soleat, manente cum eis matre, Oppianus. Ex tigride & cane Indicos canes gigni confirmāt: uerum non statim, sed tertio coitu. primo enim bellumos adhuc catulos procreari aiunt. alligantur canes locis desertis, & nisi bellua incensa libidine sit, sæpe lacerantur, Aristoteles. Idem alibi canes Indicos generari scribit ex cane & fera quadam simili, ἐκ θηρίου τινὸς κυνώδους, nomine non expresso. Plinius Hyrcanos canes ex tigribus nasci scribit, ut dixi in Canibus robustis.

D.

Tigris bellua est aspera, sæua, indomita, rabida. his enim epithetis eam poëtæ cognominant. Tigres leonesq́ nunquam feritatem exuunt, aliquando submittunt, & cum minimè expectaueris, exasperatur toruitas mitigata, Seneca in epistolis. Leonibus manus magister inserit, osculatur tigrim suus custos, Ibidem citante Crinito. Indi ad suum regem afferunt tigres domitos, cicures pantheras, &c. Aelianus. Plutarchus (in libro Vtra animalium &c.) scribit hœdum quo cum tigridi uiuendi consuetudo fuisset, cum deuorandum huic quidam obiecissent, eiusmodi feram, quamuis alterius cibi nulla facultas esset, ab edendo non modò se sustētasse toto biduo, uerū etiam ut aliū cibū peteret intelligeretur, caueam (galeagram) qua contineretur, distraxisse, & dirupisse. Eandem historiā de pardali, quæ hœdum secum nutritum attingere noluerit, ex Aeliano retuli in Panthera D. Tigris animal est sæuissimum, & incomparabili rabie sæuiens, præcipuè quando raptis catulis insequitur uenatores, Physiologus. Leones, pantheræ & tigrides, fœtus suos uehementer amant, & pro ipsis contra uenatores pugnando, quæuis tela & mortem quoq; contemnunt, Oppianus libr. 3. de uenatione. De ijsdem & lyncibus ibidem scribit, quod cum ad latibula sua reuersæ catulos sibi ablatos nō reperiunt, magno & miserabili eos ululatu plangant. Tigris mas rarò capitur. nam uisis uenatoribus relictis catulis in fugam se conijcit. fœmina uerò cum catulis manet, & animo mœsta à lætis uenatoribus irretita capitur, Oppianus. Plura adferemus mox sequenti capite. Tigris etiam (simillia proximè de elephanto dixerat) feris cæteris truculenta, atq; ipsa elephanti quoq; spernens uestigia, homine uiso transferre dicitur protinus catulos, Plinius. ¶ Quæ animalia tigris inuadat, laniet, aut suffocet, præcedenti capite dixi. uidetur enim cibi duntaxat gratia, quæcunq; consequi potest, interimere. ¶ Tigrem dicunt si tympanorum sono obstrepatur, insanire atq; furere, seseq́ discerpere & lacerare, Aelianus.

E.

Tigris uiuus capi adhuc non potuit, Varro de lingua Lat. Iuxta Gangen Indiæ fluuium buglosso similis herba nascitur, cuius succum expressum Indi seruant, & intempesta nocte latibulis tigrium aspergunt, unde illæ sic afficiuntur, ut cum progredi nequeant, immoriātur, (αἳ δὲ διὰ τὴν δύναμιν τῆς ἐκχυθείσης πρασίας, προχωρῆσαι μὴ δυνάμεναι, θνήσκουσιν,) ut Callisthenes prodit tertio de uenatione, Plutarchus in libro de fluuijs. Tigrin Hyrcani & Indi ferunt, animal uelocitatis tremendæ, & maxime cognitę dum capitur. Totus enim fœtus, qui semper numerosus est, ab insidiante rapitur equo quàm maxime pernici, atq; in recentem subinde transfertur. At ubi uacuum cubile reperit fœta (maribus enim cura non est sobolis) fertur præceps, odore uestigans. Raptor appropinquante fremitu, abijcit unum ex catulis. Tollit illa morsu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterumq́; consequitur & subinde, donec in nauem egresso irrita feritas sæuit in littore, Plinius. Tigrium potentia (uelocitas) maximè probatur, cum maternis curis incitantur, cum catulorum insistunt raptoribus. Succedant sibi equites licet, & astu quantolibet amoliri prædam uelint, nisi in præsidio maria fuerint, frustra est ausum omne. Notantur frequentissimè, si quando latrones (uenatores) suis asportatis catulis renauigantes uident, in littore irrita rabie se dare præcipites, uelut propriam tarditatē uoluntaria castigantes ruina: quanquam de fœtu uniuerso uix unus queat subtrahi, Solinus. Ad naues usque procedere tigrim ferunt catulorum repetundorum gratia, illisq́; receptis cum gaudio abire. quod si ablatis catulis abeuntes naues aspiciat, mœstam in littore ululare, (uide etiam supra in D.) quandoq; etiam ob doloris magnitudinem mori, Philostrat. lib. 2. de uita Apollonij. Mas raro capitur. nam uenatoribus conspectis, catulos deserit & fugit. fœmina uerò cum eis manens, irretita à uenatoribus capitur, Oppianus. Venatores quidam sphæras uitreas catulorum quos rapuerint insequentibus matribus obijciunt, quas illæ intuentes, imagine quam ipsæ reddunt decipiuntur, ut catulos subesse putent, idq́; eo magis, quod sphæra moueatur, ceu uiuum in se animal continens. Sed cum tigris sphæram pedibus confringit, ut catulo potiatur, delusam se uidens pergit insequi. Illi alias subinde sphæras obijciunt, deluduntq́;, donec ad ciuitates uel naues euadant, Albertus. ¶ Darienen insulam noui Orbis in Oceano Occidentali, quæ octo ferè dierum nauigatione ab Hispaniola distat, infestatam anno superiore (circa annum Domini 1514.) aiunt, ita ut integro semestri tempore, nox nulla indemnis

demnis abierit, quin uel iuuenca aut equa, canis aut porcus, intra uici ipsius uias interimeretur. Armenta gregesq́ iam assequuntur, imò & minimè tutò referunt, domo exisse quenquam eo tempore, quando præcipue catulos alebat, tunc nanq; adoriebatur & homines, fame urgente catulorum, si homines prius occurrissent quàm brutum animal. Necessitate cogente tandem ars inuenta est, qua tanti sanguinis pœnas lueret, exploratis angustijs semitarum, quibus è cauernarum latebris ad prædam noctu prodire solebat, iter scissum est. Excauatam scrobem cratibus & egesta terra, parte superuacua dispersa, strauerunt. Veniens incautus, mas quidem erat, tigris decidit in foueam, & sudibus acutis in scrobis fundo fixis inhæsit. Rancatu suo uniuersam obtundebat uiciniã, & montes illo stridore reboabant. Saxis ingentibus è fossæ superciliis in eum sudibus infixum deiectis, peremptus est. In mille assulas & mille frustula, fixa dextra, directas hastas & ab alto iaculatas dirumpebat. Semianimis & exanguis formidine replebat intuentes. Ioannes quidam Ledesma Hispalensis, de tigride illo se comedisse fassus est, bouina carne nihilò deteriorem esse mihi retulit. Vnde tigridem esse dicãt interrogati, qui nunquam tigridem uiderunt: respõdent, à maculis, à feritate, à dexteritate, à signisq́ alijs ab authoribus datis tigrim arbitrari. Cum & pardos & pantheras maculatos ex ipsis plærique se uidisse prædicent. Tigride mare perempto, montes uersus uestigia illius secuti, antrum coniugale ipsius domicilium adeunt, duos, absente genitrice, catulos uberibus adhuc matris indigos auferunt. Mutato consilio, quo grandiusculos effectos in Hispaniam post hæc mitterẽt, ferreis catenis diligenter in colla compositis, ad maternum antrum paruulos reportant lactandos. Post paucos inde dies regressi ad speluncam, catenis nil suo loco mutatis, uacuam reperêre speluncam. Putant à matre in frusta præ rabie dilaceratos, ablatosq́ ne quisquam eis frueretur. Asseuerant nanq; solui è catenis nullo pacto potuisse uiuos. Pellis perempti tigridis ad Hispaniolam, siccis herbis & culmo farcta, missa est ad Almirantum & primores. Qui à tigride incommoda passi sunt, & qui pellem eius tractarũt, hæc mihi disseruerunt, quæ dant accipimus, Petrus Martyr Oceaneæ Decadis 3. libro 2. ¶ Diuus Augustus Q. Tuberone, Fabio Maximo coss. quarto nonas Maij, theatri Marcelli dedicatiõe, tigrin primus omnium Romæ ostendit in cauea mansuefactam: diuus uerò Claudius simul quatuor, Plinius. Inter munera Augusto missa ab Indis, tigres Romæ uisæ fuêre primo, ut author est Dion, Cælius. Fuerunt sub Gordiano Romæ tigres decem, leones mansueti sexaginta, &c. Iul. Capitolinus. Heliogabalus portentosi ingenij imperator, leones & tigres ad currum iunxit, Cybelem se & Liberũ patrem uocitans, Textor ex Lampridio. Meminit etiam Crinitus 16. 10. Picto quòd iuga delicata collo Pardus sustinet, improbæq́ tigres Indulgent patientiam flagello, Martialis in libro Spectaculorum epigrammate 148. Romæ in triumpho Aureliani fuerunt tigrides quatuor, camelopardali, alces, Vopiscus. Edita munera in quibus præter alia diuersa ex toto orbe terrarum, tigrides exhibuit, Capitolinus in Antonino Pio.

F.

Mensæ apud Indos imponuntur leones, apri, & tigrium clunes. Cæteris enim animalis huius partibus uesci Indi prohibentur, Philostratus lib. 2. de uita Apollon. Qui in Dariene insula tigrinam carnem gustauit, bubula nihilò deteriorem esse retulit, ut præcedenti capite recitaui.

H. a.

a. Tigris ab alijs aliter scribitur, inflexione etiã & genere non ijsdem utuntur authores. Τίγρις, cum animal significat: τίγρης uerò, cum fluuium, Suidas. sed hanc distinctionem non uideo obseruari. Τίγρις εὐῤῥείτης φέρεται, Dionysius Afer de fluuio. Τίγρις iôta habet in ultima (inquit Eustathius Dionysij Scholiastes,) quod inflexio indicat, genitiuus enim Τίγριος est apud Aristotelem & Dionysium: ut ὄφις, ὄφιος. ut genitiuus Atticus inde fiat τίγρεως. Arrianus tamen per d. inflectit, Τίγριδος, ut etiã author fabulæ Susannæ, Damascenus ut inscriptio præ se fert. Sic & à uocabulo Apis gignendi casum alij Ἄπιδος faciunt, alij Ἄπεως. Sunt qui scribant τίγρης, τίγρητος, ut nomina in ης Iambica. Apud Iulianum quidem & Arrianũ de gestis Alexandri, reperitur etiam Πίγρης, de fluuio, per p. ab initio. Est & Paphlagoniæ fluuius Tigris, τίγρις, τίγριος Xenophonti, Hæc Eustathius: Possunt autem omnia sic accipi, ut tam de animali quàm de fluuio intelligantur. Πίγρης tantum per p. ad fluuium propriè pertinere uidetur. Ego in Arriani Indicis inuenio τίγρης, τίγρηος, τίγρην, de animali. Græci authores, quos ego uiderim, omnes sine delta inflectunt: Latini uerò aliquot cum delta, præsertim recẽtiores. Tigrides enim legimus apud Solinum, Capitolinum, & authorem Philomelæ: Tigridum, apud Am̃. Marcellinum: Tigridibus, apud Capitolinum. Ocyor tigride, Lucanus lib. 5. Tigrin, tigrim, & tigrem, apud ueteres Latinos reperio, omnia in accusandi casu. Legimus & in plurali numero apud classicos authores, Plinium, Senecã, &c. tigres, tigrium, tigribus. Tu (alloquitur testudinem instrumentum musicum) potes tigreis, comitesq́ syluas Ducere, Horatius Carminum 3. 11. Idem in libro de Arte, primam huius uocis corripuit, Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosq́ leones, de Orpheo. Tigris qui est ut leo, qui uiuus capi adhuc non potuit, Varro genere masculino. Plinius & alij Latini omnes, ni fallor, fœminino genere efferunt. Græci uerò plerique in masculino, Pausanias, Oppianus, Strabo: qui τίγρεις μέγιστος dixit. Plutarchus uero in libro Vtra animalium, &c. fœmininum fecit. ¶ Alsebha Arabicè est nomen commune ad omnia quadrupedum genera, quæ dentibus & unguibus suis aggrediuntur homines mordendo & lacerando, & quandoq; mortem inferendo, ut leo, lupus, tigris, & similia, Bellunensis. Vetus Auicennæ interpres lupos uertere solet. A

fluuio dicor, fluuius uel dicitur ex me, Iunctaq; sum uento, uento uelocior ipso, Et mihi dat uentus natos, nec quæro maritos, Camerarius in Exercitijs rhetoricis. est autem ænigma de tigri.

¶ Epitheta. Armeniæ tigres, Vergilius 5. Aegloga. Atqui non ego te tigris ut aspera, Getulúsue leo frangere persequor, Horatius 1. Carm. Atra, Vergil. 4. Georg. Hyrcanæq; admorunt ubera tigres, Idem 4. Aeneid. in sæuum & crudelem. Improbæ, Martialis. Indomitæ, Author Philomelæ. Maculosa, Ouidius 11. Metamorphoseos. At rabidæ tigres absunt, & sæua leonum Semina, Vergilius de Italia. Quis scit an hæc sæuas insula tigres habet? Ouidius episto. 10. Tibi dant uariæ pectora tigres, Seneca in Hippolyto. Virgatæ, Ibidem. Et præterea apud Textorem, Tigres acerbæ, Afræ, asperæ, auidæ, capistratæ, Caspiæ, carchesiæ, Caucaseæ, concitæ, dentatæ, efferæ, feræ, furibundæ, Gangeticæ, immanes, Indæ, Martiæ, Parthicæ, pedestrenuæ, rabiosæ, rapidæ, rigidæ, sæuæ, truces, spumantes, ualidæ, uiolentæ. ¶ Τίγρεις αἰολόνωτοι, Oppianus. Τίγρεις οἷα θοοὶ κραιπνοῦ ζεφύροιο γενέθλη, Idem. Et alibi, Ἀνθάκι γάρ κεν ἴδοις πολυανθέα καλὸν ἀκοίτην, de tigride mare.

¶ Tigrinus, adiectiuum. Mensæ tigrinæ Plinio dicuntur, ut supra retuli: quæ oblongo uenarum discursu sunt, tales apud nos ex acere & fraxino fiunt, & ut resplendeant flauo pigmento (uernicem uulgus uocat) illinuntur. ¶ Tigris nomen est nauis Massici apud Vergilium libro decimo Aeneidos. ¶ Hippotigrin animal celebratum inuenias in Antonino Caracalla ex Dionis Nicæi historia, Cælius.

¶ Tigris uiri nomen in epigrammate quod Suidas citat in dictione Βωλίς: Τίγρις μὲν πλανοῖσιν ἐφεὶς βόλον. ἐν δ᾽ ἁλίοισι Κλίτορος. ἐν θηρσὶ Δάμις ἐρημονόμοις. Tigris Ouidio inter canes Alcæonis numeratur. Nominibus canes non longissimis appellandi sunt, quo celerius quisq; uocatus exaudiat, nec tamen breuioribus quàm quæ duabus syllabis enuncientur, ut sunt Scylax, Ferox: aut fœmina, Lupa, Cerua, Tigris, Varro. Tigranes rex fuit Armeniæ maioris, quem primò Lucullus, deinde Pompeius Magnus uicit. Est & fluuij nomen. ¶ Tigris appellatur ingens fluuius, propter uelocitatem, qui instar bestiæ nimia pernicitate decurrit. Hic de paradiso exiens, iuxta Scripturę fidem, pergensq; contra Assyrios, post multos circuitus (Iosepho teste) in mare rubrum defluit. Plura leges in Onomastico. De scriptione & inflexione huius uocabuli attuli quædam superius ab initio huius capitis. Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus Euphrates, Lucanus. Τίγρης, fluuius Persarum, & fluuij sonitus, ῥοῖζος, Hesychius. Tigris rapidissimus fluuiorum est, ut nullus ei pernicitate conferri possit: quamobrem Tigris uocatur, quod iaculum uel sagittam uelocitate æquet. Medi enim sagittam tigrin uocāt. Sic & Acis Siciliæ fluuius apud Theocritum dictus uidetur, quod ἀκίδι, id est spiculo uel telo celeritas eius comparetur. Aliqui tamen malunt à tigri fera nominatum hunc fluuium. Fabulantur enim quod cum Sylax (Σόλλαξ, apud Plutarchum de fluuijs) hic amnis uocaretur, hoc est κατωφερής, (nimirum à præcipiti & prono lapsu, quo in Araxem & Arsacidem paludem deuoluitur,) postea tigris appellatus sit, hanc ob causam. Bacchus ab irata Iunone ad insaniam redactus cum passim temere uagaretur ad hoc flumen peruenit, & cum de traiectu anxius hæreret, miseratus eum pater Iupiter, tigrin feram mittit, qua uectus ille traiecit, unde fluuio nomen impositum. Sed etiam citra fabulam à feræ huius summa & incomparabili pernicitate nomen ei aptè imponi potuit. Hic fluuius intelligitur etiam in doloso illo oraculo quod Iuliano redditum est, promittens insignia quædam facinora ædenda παρὰ θοὸν ποταμῷ, ἤγουν παρὰ τῷ θοωνύμῳ Τίγρει, Eustathius in Dionysium Afrum scribens. Addit & Arriani ex opere de gestis Alexandri uerba: Euphrates & Tigres, (Τίγρης, aliâs Τίγρις) fluuij, mediam inter se Assyriam includunt. Vnde & Mesopotamia ab incolis Tigres uocatur (ipsa potius regio sic uocatur, ut & Dionysius poëta canit,) & humilior est Euphrate. Sed aliam cur Tigris sic dictus sit fabulam Hermesianax affert: Dionysius (inquit) ad amorem suum nec donis nec precibus pellicere posset, in tigrin feram mutatus, metu consternatam per fluuium transuexit, & Medum filium ex ea genuit, qui iam adultus in rei memoriam fluuium appellauit Tigrin, Plutarchus in libro de fluuijs. Tigrin aiunt prope hostia quibus in mare se exonerat, Pasitigrin uocari, quasi non amplius simplicem sed παντοῖον Τίγριν, propter multos in se receptos amnes, Eustathius in Dionysium. Defle Arabicè est fluuius in Mesopotamia, iuxta quem erat ciuitas Niniue, & apud Latinos Tigris nominatur, &c. Bellunensis in glossis in Auicennam. Tigris minor & Delas fluuij, Apameam Mesenorum ciuitatem circundant, Stephanus. Tigris Xenophonti Paphlagoniæ fluuius est triplethros, hoc est trium iugerum latitudine. Herodotus etiam scribit non unum solum esse tigrin, sed alterum etiam & tertium, qui nec idem sint, nec ex eodem fluāt, sed nomen tantum commune habeant, Eustathius. Tigrana Ptolemæo 2. 6. oppidum est Mediæ in mediterraneis. Τιγρανόκερτα, τὰ apud Stephanum & Strabonem, urbs est iuxta Armeniam, quasi Tigrani ciuitas. nam Parthis certa ciuitas est. Inhabitauit autem eam Tigranes Armeniæ rex.

¶ b. In rubri maris insula esse fruticem baculis tantum idoneæ crassitudinis, uarium tigrium maculis, ponderosum, & cum in spissiora decidit uitri modo fragilem, Alexandri Magni comites prodiderunt, Plinius.

¶ c. Cum Maximinus omnia in uiribus suis ita poneret, quasi non posset occidi, quidam in theatro præsente illo dicitur uersus Græcos dixisse, quorum hæc erat Latina sententia: Qui ab uno nō potest occidi, à multis occiditur. Tigris fortis est & occiditur, &c. Iulius Capitolinus. Turrigeros elephan-

elephantorũ miramur humeros, tigrium rapinas, &c. Plinius. Tigris ut auditis diuerſa ualle duorum Extimulata fame mugitibus armentorũ, Neſcit utro potius ruat, & ruere ardet utroq;. Sic dubius Perſeus dextra læuáue feratur, Ouidius 5. Metam.

¶ d. Hoc ego ſi patiar, tum me de tigride natam, Tum ferrum & ſcopulos geſtare in corde fatebor, Medea apud Ouidium 7. Metam. Syluestres homines Cædibus & uictu fœdo deterruit Orpheus, Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosq; leones, Horatius de Arte.

¶ h. Bacchus in curru, quem ſummum texerat uuis, Tigribus adiunctis aurea lora dabat, Ouidius 1. de Arte. Hac (uirtute) te merentem Bacche pater tuæ Vexêre tigres, indocili iugum Collo trahentes, Horatius Carm. 3. 3. Sed de tigribus alijsq; feris maculoſis Baccho ſacris, plura dixi in Panthera h. Heliogabalus tigres iunxit, Liberum ſeſe uocans, Lampridius. ¶ Poëtis quidẽ omnia licent, ſed cum aliqua ueriſimilitudine, non ut Serpentes auibus geminentur, tigribus agni, Horatius de Arte. ¶ Protei conformatio in diuerſa corpora, imaginum falſarum rationem continet quibus deludimur. Eſt qui expleſſe iram, crudelitatis cõceptaculum, inter optata maximè opinatur, tunc in tigridem demutatio recognoſcitur, &c. Cælius.

DE VRSO.

A.

VRSVS Hebræis eſt דוב, dob, cõmunis generis, plurale דובים, dubim. Primo Regũ cap. 17. Arabice legitur dubbe, (quo nomine Saracenos etiam hodie uti quidã prodidit,) Chaldaice דובא, duba. Aldub urſus eſt, Bellunenſis. Δαβολλὴ urſus Chaldæis, Heſych. Varin. Auicennæ uetus interpres alicubi adib, id eſt, lupum cum aldub, id eſt urſo confundit: Vide in Lupo A. Adraces, id eſt teſticuli urſi, Syluaticus. Maractis, id eſt fel urſi, Idem. uidetur autem nomen ineptè compoſitum, ex diuerſis linguis. nempe à marah quod fel Hebræis, & arctos, ἄρκτος, quod Græcis urſum ſonat. ¶ Itali hoc animal uocant orſo: Galli, ours. Hiſpani ſimiliter Italis orſo: alij tamen ſine r. oſo uel oſſo proferunt. Germani **bär**, uel (ut alij ſcribunt) **beer**. Angli ſimiliter **beer** uel **beare**. Illyrica lingua uariat. nam Bohemi **nedwed** appellant: Poloni **wewer**, per anadiploſin (ut apparet) Germanici uocabuli.

B.

Vrſos multos regiones frigidæ gignunt, & quidem fuſcos aut nigros. quorum duo ſunt genera: magni & parui. hi facilius arbores ſcandunt, & in tantam magnitudinem, in quantam illi nunquam, creſcunt, Ge. Agricola. Paruum urſorum genus audio ab Heluetijs noſtris uocari **ſteinbären**, id

est saxatiles aut saxorum incolas ursos. Maiores, in quibusdam Germaniæ locis, hauptbären, quasi capitales ursos. Vrsus alius uulgò notus est, & alius aquaticus colore albo, qui sub aqua uenatur ut lutra & castor, Albertus. Sunt quædam genera ursorum alborum & canum & luporum, & similium quorundam animalium amphibia, quæ tam in aqua quàm in terra uersantur, Idem. In Oceani insulis ad Septentrionem, diuersis locis, Islandiæ præcipue, magni & sæui ursi albi reperiuntur, qui manibus suis glaciem frangunt, & è foraminibus extractos pisces deuorant, ut Olaus Magnus annotauit. Sed de ursis albis plura adferam paulò post. Abundant ursi in alpinis Heluetiæ regionibus, magni, ualidi, & præ cæteris animosi, ita ut robustos etiam equos & boues lanient, quamobrem ab incolis magno studio capiuntur, Stumpfius. ¶ Formicæ nimium abundant in occidentalis Indiæ partibus nonnullis. Ibi gignitur animal quod uocāt VRSVM FORMICARIVM, quod lingua eas rapiat depascaturq́ʒ. atqʒ sic regionis iacturæ prouisum est, cum ad nullum alium usum hoc animal paratum uideatur, neqʒ enim ferum est, nec mordax: dictumq́ʒ potius ursus à similitudine corporis, quàm à robore uel feritate. hoc linguæ humore discutit ac disiicit solidissimas formicarum domos. inde etiam his disiectis linguæ hærentes ad se trahit ac deuorat, Cardanus.

¶ Elephanti si à Libya dicti essent Lucę boues fortasse, pantheræ quoqʒ & leones non Africanæ bestiæ dicerentur, sed Lucæ. Sin ab Lucanis, ursi cur potius Lucani quàm Luci dicti? Varro de lingua Latina. Et rursus, Vrsi Lucana origo, uel unde illi nostri ab ipsius uoce: (sed locus mihi corruptus uidetur.) Vrsi Persici ultra omnem rabiem sæuiunt, Marcellinus libr. 24. Quod freno Libyci domantur ursi, Martialis. Numidici ursi forma cæteris præstant, rabie duntaxat, & uillis profundioribus, Solinus. Seruatum est (inquit Crinitus) in Romanis Annalibus relatum, ursos Numidicos in Circo Romano ab ædilibus æditos M. Pisone & M. Messala coss. quam rem C. Plinius mirari se plurimum refert, quod etiam Numidicos additum sit, cum in ipsa (ut inquit) Africa minimè ursi gignantur. Ego etsi à Plinij authoritate non censeam penitus diffidendum, non tamen prętermittam quo minus ea de ursis Numidicis ascribam, quæ cum publica Annaliū authoritate conueniant. Post hæc recitatis Solini uerbis, tum illis quæ nos iam attulimus: tum illis quibus Annalium uerba continentur, ut apud Plinium quoqʒ, addit: Herodotus quoqʒ Halicarnasseus idem sensit de ursis Libycis: ut poëtas nostros mittamus qui apertè probant fuisse Numidas ursos maximè celeres. nam & Numidas & Libycos passim appellitant. cuiusmodi illud, Profuit ergo nihil misero, quod comminus ursos Figebat Numidas Albana nudus arena, Hæc ille. Mirabile in Africa, nec apros, nec ceruos, nec ursos esse, Plinius 8.36. Atqui Herodotus lib. 4. ceruum & aprum duntaxat in Africa reperiri negat, & Aristot. de hist. anim. 8.28. ceruum, aprum, & capram syluestrem, uel, ut Plinius transfert, capream: ursum uerò de suo addit. lapsus, ut puto, memoria, cum Cretę non Africæ ursos deesse dicere debuisset. nam proximè ante Cretæ meminerat, his uerbis, Mirabile in Creta ceruos, præterquam in Cydoniatarum regione, non esse: item apros & attagenas, herinaceos. Vrsos uerò Cretam non alere hoc loco non meminit, quod tamen alibi asserit: In Olympo (inquiens) Macedoniæ monte non sunt lupi, nec in Creta insula, ibi quidem non uulpes ursiue. Et Aristoteles in Mirabilibus, In Creta (inquit) lupos, ursos, uiperas, & his similes feras nasci negant, eò quod Iupiter in ea natus sit. Angliam quoqʒ ursis carere audio. In extrema Arabiæ regione à Dira usqʒ ad Austri cornu circa ultimum promontorium, ursi reperiuntur carniuori, qui nostros & magnitudine & celeritate longè exuperant, colore fului, (πυῤῥοί, ruffi,) Strabo lib. 16. Apud Roxolanos & Lituanos ingentes hodie uenantur ursos, qui regibus illis sunt etiam in delicijs mansuefacti, Volaterranus. In Mysia aiunt genus esse ursorum alborum, qui cum à uenatoribus urgentur, talem halitum ædant, qui canū carnes putrefaciat, & aliorum quoqʒ animalium cibo ineptas efficiat. Quod si quis instet & propius accedat, phlegma copiosum ore emittunt, quo canum ora afflat, & similiter hominum, ita ut uel suffocet uel excæcet, Aristoteles in Mirabilibus. Mysia albos ursos gignit, qui pisces ut lutra & fiber capiunt, Ge. Agricola. sed quærendum an Mysij illi ursi albi, quorum Aristoteles meminit, terrestres tantum non amphibij sint. Pausanias in Arcadicis meminit uidisse se apros albos, & ursos Thracios albos, quos homines priuati possederint. Aethiopiæ rex in epistola quam Hebraicè ad Pontificem Romanum scripsit, camelos & ursos albos in regno suo reperiri testatur. Iam perdix uisa est alba, & coruus, & passer, & ursa, Aristoteles in libello de coloribus, Ruellio interprete. uide in Ceruo B. quamuis in codicibus uulgatis habetur, καὶ μέλας ἐνίοτε πέφυκε καὶ ἔλαφος καὶ ἄρκτος, &c. Ruellius nō μέλας, sed λευκὸς legit, quod probo.

¶ Vrsus animal est humidum ualde & informe, Albertus. Vergilius ursos informes, Ouidius turpes dixit. Quid nisi pōdus iners, stolidæq́ʒ ferocia mētis? Ouidius in Halieut. de urso. Corpus ei crassum & uix mobile, Albertus. Vrsos multos regiones frigidæ gignunt, & quidem fuscos aut nigros, Ge. Agricola. Sunt qui ursum semper crescere affirment: & sanè inueniuntur aliquando ursi longitudine quindecim (quinqʒ) cubitorum. Sunt autem apud nos nigri, fusci, & albi, Albertus. Forte pellem ursinam dum hæc commentabar, Viennæ uidi ex Lituania allatam, longitudinis cubitorum quinqʒ, latitudinis tātæ ut quodlibet uel bouis tergus uinceret: quæ Cæsari Maximiliano tum in Thermis Badensibus lauanti oblata, summæ admirationi fuit, Vadianus in Melam. Vrsi pellis spissa & uillosa est, Albertus. Numidicis ursis uilli profundiores, Solinus. Illis qui ad dissectionem partiū humani corporis præparari uolunt, si desint simię aut similes eis animantes: alias deligent

quibus

quibus artuum extrema in digitos quinq; discreta sint, &c. & nisi commodior alia contigerit, ursum & leonem, & omnia quæ serratis dentibus sunt, Galenus de anatomicis admin. Credit Theophrastus per id tempus (cum latitant hyeme) coctas quoq; ursorum carnes, si asseruentur, crescere, Plin. & Albertus. Vide paulò mox in Adipe. Eodem tempore (cum latitant) sanguinis exiguas circa cor tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse Theophrastus credit, Idem. Vrsis nulla est medulla, Plinius. Axungia & laridum sunt in animalibus non cornigeris, quorum quatuor dentes ut plurimū ꝓminent, ut sunt, porcus, glis, felis, canis, ursus, &c. Monachi in Mesuen. Valde mirabile est quod circa adipem ursi contingit, qui eo tempore quo latitant ursi, in uasis attollitur & replet ea, Theophrastus in libro de odoribus. (Idem paulò ante de carnibus ursi ex Plinio diximus, Theophrastum citante.) In Mirabilibus etiam Aristotelis legimus ursinum adipem latente hoc animali augeri in uasis eaq; excedere. His adijciam Oppiani uersus de ursi corpore & aliquot eius partibus:

Λάχνην μὲν πυκινὴν δυσπαίπαλον ἀμφιέσαντο, Μορφὴν δ' οὐκ ἀγανὴν πανάμειδήτοισι προσώποις.
Κάρχαρον, οὐλόμενον, πεταδὸν στόμα, κυανέη ῥίς, Ὄμμα θοόν, σφυρὸν ὠκύτερον, δέμας εὐρυκάρηνον.
Χεῖρες χερσὶ βροτῶν ἴκελαι, πόδες ἠδὲ πόδεσι.

Inualidissimum urso caput, quod leoni fortissimum, ideo urgente ui præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciuntur, ac sæpe in harena colapho infracto exanimantur, Plinius. Inualidũ ursis caput, Solinus: sed præcipuè syncipũt, Albertus. Capitis ossa infirmissima esse ursis, durissima psittacis, suo diximus loco, Plinius. Os siue rostrum ursi oblongum est, instar fermè suilli, Mich. Herus. Os longum urso, Gillius ex Oppiano. Vtrinq; dentatus est. Dentibus exertis armatus, Gillius ex Oppiano: qui tamē non χαυλιόδοντα, hoc est dētibus exertis ursum esse scribit: sed os eius κάρχαρον esse, hoc est serratis dentibus, ut canes sunt. Vrsus idcirco dentibus retia non lacerat, quod ijs bene penitus reconditis, ea ipsa propter labrorum crassitudinem assequi non possit, Gillius (ex Plutarcho de causis naturalibus.) Natura leonibus, sicut & ursis & tigribus angustiora (breuiora) creauit colla. quia in terra ceruicem & ora nō deijciunt pascendi gratia: sed aut ceruum inuadunt, aut bouem ouemq; discerpunt, Ambrosius. Vrso uentriculus est amplus, Aristot. Venter ei unus, ac post uentrem intestinum, sicut & lupo. est autem in aliquibus animalibus uenter maior, ut in porco & urso, ut quidam obscuri ex Aristotele citant. Vrsæ mammas habent quaternas, Aristot. & Plinius. Genitale ursi, simul ut expirauerit, cornescere aiunt, Plinius. Homini genua & cubita contraria: item ursis & simiarum generi, ob id minimè pernicibus, Plinius. Vrsa pedes habet manibus similes, Aristoteles. Extrema similia habet homini, Albertus. Manus earum similes humanis manibus, & pedes pedibus, Oppianus. Vrsis uis maxima in brachijs & lumbis: unde interdũ posticis pedibus insistunt, Solinus. Cameli pes imus uestigio carnoso est, ut ursi, qua de causa in longiore itinere fatiscunt, Plinius. Nostri manus, id est anteriores pedes ursi uocant **datzen** uel **taapen**. Armati unguibus ursi, Ouidius 10. Metam. Vrsis natura caudam diminuit, quod reliquum corpus admodum pilosum sit, Aristot. Caudæ paruæ sunt uillosis animalibus, ut ursis, Plinius.

C.

Vrsus animal est humidum ualde & informe, Albertus. Valde frigidum & pituitosum, ut constat ex corpore eius quod admodum crassum & uix mobile est, pedes lati, pellis densa, Idem. Ex eo quod hyeme latitant ursi, & absq; cibo multum temporis degunt, pituitoso eos temperamento esse conijcio. ¶ Antonino Getæ familiare fuit has quæstiones grammaticis proponere, ut dicerent singula animalia quomodo uocem emitterent, uelut, agni balant, ursi sæuiunt, &c. ut refert Ael. Spartianus. Atq; in præsepibus ursi Sæuire, Vergilius de uocibus animalium auditis in domo Circes. Vespertinus circumgemit ursus ouile, Horatius Epodo. Vrsus ferus uncat, Author Philomelæ. Βρυχᾶσθαι uerbum non modo de leone dicitur: sed etiam urso & pardali & panthere, (quæ uocabulū proprium suæ uocis non habent, Varinus,) Pollux. Σμερδαλέη βρυχὴ, Oppianus de urso: Gillius uertit rugitum infestum. Venatores nostri de ursi irati uoce utuntur uerbo **brommen** uel **brummen**: aliqui etiam **hülen**. Vrsus latitans cum murmure quodam pedes sugit, Alexander. ¶ Ingrediuntur ursi & bipedes, Plinius. Ingredi uel duobus innitens pedibus erectus aliquandiu potest, Aristot. sed non diu, Albertus. Inter ingrediendum pedes primum anterius leuiter in terram ponūt, deinde posteriorem quoq; partem submittunt: unde & equos similiter ingredientes **bärnhem** quidam uocari uolunt. Arborem auersi derepunt, Plinius. hoc est, non proni, sed posterioribus primum pedibus, anterioribus interim molem corporis sustentantes, ne ruant: & in hoc quoque hominem imitantur præter morem quadrupedum. Vrsi parui, (quibus nostri à saxis nomen posuerunt,) facilius arbores scandunt, Georg. Agricola. Homini genua & cubita contraria: item ursis & simiarum generi, ob id minime pernicibus, Plinius. At Oppianus, ὄμμα θοόν, σφυρὸν ὠκύτερον. Vrsi corpus ualde crassum & uix mobile est, Albertus. Vrso uis maxima in brachijs & lumbis: unde interdum posticis pedibus insistunt, Solinus. Brachijs quidem & manibus tantum ualent, ut retia ijs potius quàm dentibus discerpant. Vrsus brachijs ad multa opera utitur. his aliquando ligna fortè inuenta in canes proijcit, & frangit olivueta & aluearia apum, & in sublime scandit, Albertus. ¶ Vrsus animal uorax est, Erasmus. Vrsus animal omniuorum est; quippe qui & fructus arborum quas conscendit corpore lubrico edat, & legumina, & apes perfringens alueos, & cancros, & formicas. carne etiam uescitur, uiribus enim suis confidens, inuadit quadrupedes dia

uersas,(ut in D.referam,)Aristoteles. Carnes omnes præmaceratas, & propemodum putres comedit, Idem. Quibus uerbis Mich. Ephesius asserit Aristotelem intellexisse, ursum non uorare carnes alicuius animalis, nisi penè putridas: cuius contrarium docet obseruatio. nam deuictis sue & tauro, statim uorat. unde constat eum recentes carnes uorare. Melius igitur exponas, ut dictum est, quod ursus uoret etiam cadauera quorumcunq; animaliū quæ uincit ac in pugna superat, Niphus. Vrsi & fruge, fronde, uindemia, pomis uiuunt: & apibus, cancris etiam & formicis, Plinius. Vrsus alius est aquaticus albus, qui uenatur sub aqua, ut lutra & castor: alius terrestris tantum, qui comedit carnes, herbas, mel, & fructus arborum, Albertus. Vtrique comedunt carnes, mel, fructus arborum, herbas, Ge. Agricola. Vespertinus circungemit ursus ouile, Horatius Epodo. Insidiantur aluearibus apum. maximè fauos appetunt, nec auidius aliud quàm mella captant, Solinus. Huius gratia arbores scandunt, ubi examen apum syluestrium animaduerterint: & clauæ mucronatæ à ramo dependentis, & aditum examinis obtegentis, dum manibus indignantes reijciunt, subinde reciprocis ictibus intereunt, ut pluribus dicetur capite quinto. Aliquando in mellarias foueas illapsi, in eis suffocantur. Oculi eorum hebetantur crebrò: qua maximè causa fauos expetunt, ut conuulneratum ab apibus os leuet sanguine grauedinem illam, Plinius. Vrsi cum extra latibula sua pascuntur, circa arbores fructiferas ferè capiuntur, Pollux. Herbam arum comedere solent cum primum è latibulo egrediuntur, ut intestinum laxetur & hiet, Aristoteles. (Vide etiam inferius ubi de latitatione eius dicetur.) Matthæolus Senensis arbustum quoddam spinosum, (quod Galli, ut mihi uidetur, spinam albā uocant, nostri **målbeere**) folijs ferè ut apij diuisis, flore albo, baccis rubētibus, &c. in montibus circa Tridentum panem ursi uulgò uocari author est. Ego hanc Plinij spinam appendicem esse conijcio: ipse Græcorum oxyacantham facit, & diuersam ab ea uuam crispinam Italorum siue berberim uulgarem. Idem alibi scribit ursos delectari specie illa rubi, quæ mora fert odorata & rubicunda, nostri quod hinnulis ceruorum grata sint **hindbeere** appellitant. Galenus libro 7. cap. 4. de compos. secundū locos, plantæ cuiusdā meminit, quæ uua ursi nominetur, folijs arbuti, &c. hanc quidam ribes nostrum uulgò dictum esse conijciunt, sed falluntur, cum non arbuti sed opuli ferè folia habeat. Cætera animalia sana quæ carnibus uiuunt, herbas non comedunt, præter hominem & ursum, Albertus.

¶ Vrsi bibendo nec lambunt nec sorbent, ut cæteræ animantes, sed aquam quoque morsu uorant, Plinius & Aristoteles. ¶ Cum degustauère mandragoræ mala, formicas lambunt, Plinius. Cum gustauère mandragoræ mala, moriuntur. sed eunt obuiam, ne malum in perniciem cōualescat, & formicas deuorant ad recuperandam sanitatem, Solinus. Constat ursos ægros deuoratis formicis sanari, Plinius. (Vide nonnihil etiam infra, circa finem eorum quæ de latitatione ursi afferentur.) Vrsus cum nausea laborat, myrmeciam adit, assidensq; linguam humore dulci fluentem exertam leuiter tandiu tenet, dum scatêre formicis uideat, eas deglutit postea, & plurimum iuuatur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Saturitati occurrit uomitione, quam sibi excitat commanducatis formicis, Textor sine authore. Vrsus uulneratus herbis sicci temperamenti uulnera sanare tentat, Albertus. Oculi eorum hebetantur crebro: qua maximè causa fauos expetunt, ut conuulneratum ab apibus os leuet sanguine grauedinem illam, Plinius. A latitatione egressæ in diem liberum ursæ, tantam patiūtur insolentiam lucis, ut putes obsitas cæcitate, Solinus. ¶ Dicunt aliqui ursum semper crescere, Albertus. ¶ Animæ leonis uirus graue, ursi pestilens. contacta halitu eius attingit nulla fera, citiusq; putrescunt afflata reliquis, Plinius. Vide in Leone c. In Mysia aiunt genus esse ursorum alborum, qui cum à uenatoribus urgentur, talem halitum ædant, qui canum carnes putrefaciat, &c. ut in B. retuli. ¶ Vrsæ Veneris libidine flagrant, & noctes diesq; ad coitū inflammatissimæ maritos appetunt. Et quoniam feræ grauidæ maribus non miscentur, præter lyncem & leporem, ursæ ne diutius maritis careant, ut ad Venerem maturius redire possint, priusquam certum pariendi tempus uenerit, uentrem elidunt, & partū uiolenter edunt: ac mox à recenti partu simul & alendæ proli, & explendæ libidini, (ut cuniculi quoq;,) dant operam, Oppianus: ex quo Gillius perperam transtulit ursas etiam grauidas coire. Tempore non alio (quàm libidinis) catulorum oblita leæna Sæuior errauit campis: nec funera uulgò Tam multa informes ursi stragemq; dedêre, Vergilius. Vrsi, lupi, leones acrius libidinis tempore in eos qui accesserint, sæuiūt, inter se tamen minus hæc dimicant. uidelicet ob eam rem, quia nullum ex ijs gregale est, Aristoteles. De Philippo Cosseo Constantiensium sacris præfecto, ingenuarū artium perstudioso, qui hoc ipsum se ex bono authore cognitum habere, mihi ualde affirmauit: ursum accepi ex mōtibus Allobrogum puellam in speluncam rapuisse, eandemq; uenereo complexu & osculatione prosecutum fuisse: atq; ex pomis agrestibus, quæ permulta quotidie in speluncam inferret maturiora, studiose delegisse, eidemq; edenda amatoriè dedisse, ac nimirum cum ad cibi inquisitionem proficisceretur, ingenti saxo speluncam, ne puella exire posset, occlusisse. Cum autem post longam inquisitionem parentes ursinum latibulum præterirent, suam peradolescentem animaduertisse, saxoq; ægre depulso, eam recepisse, Gillius. Vrsorum coitus hyemis initio, Plinius. Desyderium Veneris hyems suscitat, Solinus. Coit ursa mense Februario, parit eo tempore quo latet, Aristot. Vrsi coëunt, non superuenientes, sed humi strati, Aristot. Coëunt non itidem (eodem modo) quo quadrupedes, sed apti amplexibus mutuis, uelut humanis coniugationibus copulātur, Solinus: ambo cubātes complexiq;, Plinius

Plinius: & alibi, humanitus ſtrati. Quadrupedum urſæ demiſſis cruribus, quemadmodum cetera, quæ pedibus innitendo exercent Venerem, admota parte maris ſupina ad dorſum fœminæ coëunt, Ariſtot. Coëunt urſi ut homines, ſicut & ſimiæ, Albertus. Secreti honore reuerentur mares grauidas, Solinus. Grauidam capi urſam difficile eſt, Ariſtot. grauidæ enim (ut mox dicetur) latent. Fert uterum dies triginta, Ariſtoteles & Solinus. Volaterranus non rectè tranſtulit ex Aeliano urſam poſt menſem tertium parere. neq; enim tandiu uterum geſtat: ſed tanto tempore exacto, è latibulo in quo peperit plerunq; prodire ſolet, ut inferius quoque dicetur. Coëunt hyemis initio, deinde ſecedunt in ſpecus ubi pariunt triceſimo die, Plin. Parit tum unum, tum etiam duos, ſed complurimum quinq;, Ariſtot. Cæcos parit catulos, Idem. quod & uenatores noſtri affirmant. Pariunt plurimum quaternos, Plinius: Idem alibi ut plurimum quinos eas parere ait. Quædam catulos inarticulatos propemodum pariunt, ut uulpes, urſa, leæna, & alia nonnulla: ſed omnia ferè cæcos, Ariſtot. Quadrupedum pleraq; perfectos ædunt partus, pauca inchoatos, ut leænæ, urſæ & uulpes. Informia etiam magis quàm ſupradicta urſæ pariunt, rarumq; eſt uidere parientes. Poſtea lambendo calefaciunt fœtus omnia ea & figurant, Plinius. Vrſa fœtum minimum pro ſui corporis magnitudine ædit: quippe quæ minorem catto, maiorem mure parere ſoleat. nudum item, & cæcum, & cruribus propemodum membriſq; alijs plurimis indiſcretum & rudem. coit menſe Februario, parit eo tempore quo latet, Ariſtot. Lucinæ illis properatius tempus eſt. quippe uterũ trigeſimus dies liberat: unde euenit, ut præcipitata fœcunditas, informes creet partus. Carnes pauxillulas ædũt, quibus color candidus, oculi nulli, nulli pili, & de feſtina immaturitate tantum rudis ſanies, exceptis unguium lineamentis. Has lambendo ſenſim figurãt, & interdum ad pectora fouent, ut adſiduo incubatu calfactæ animalem trahant ſpiritum, Solinus & Plinius. Vrſæ partum ab initio prorſus informem eſſe, ut ne agnoſci quidem poſſit, deinde à matre lingua fingi, & ſinu gremioq; foueri, Aelianus quoq; annotauit. Nec catulus partu quem reddidit urſa recenti, Sed malè uiua caro eſt. lambendo mater in artus Fingit, & in formã, quantam capit ipſa, reducit, Ouidius ultimo Metam. Carnẽ parit ἄσημον, ἄναρθρον, Oppianus. hanc lingua ceu manu utens figurat, Galenus ad Piſonem. Ἡ ἄρκτος τίκτει μὲν σάρκα, πλάττει δὲ καὶ ἄρθροῖ τὸ γέννημα τῷ στόματι, καὶ πρὸς εἶδος ζώου τὰ μέλη τυποῖ, Pollux. Aegyptij hominẽ primò deformem natum, qui poſtea formoſior euaſerit, ſignificare uolentes, urſam prægnantem pingunt. hæc nanq; ſanguinem primum condenſatum & concretum parit. hunc poſtea proprijs fouens femoribus efformat, linguaq; lambens perficit, Orus. Vrſus dicitur quaſi orſus, ſcilicet in uentre, & extra completus. quoniam præmaturum partum mater lingendo informat, Liber de nat. rerum. Non quicquam rarius homines quàm parientem uidere urſam, Plin. Fœtuum urſæ membra uidentur imperfecta propter immodicum humorem: quamobrem urſa eos diu lambit & fouet, Albertus. Idem de animalib. 7. 3. 3. Animalia quædam (inquit) in antris circa finem quietis ſuæ pariunt: propter quod etiam ignoratur locus partus urſorum. Concipiens enim urſa ex coitu, propter frigiditatem temperamenti, & pituitoſi humoris copiam, non poſſet ſemen in utero formare perfectè, niſi expectaret abſtinentiæ tempus: præcipuè cum eadem frigiditate & humoris copia, adeò cõſtringantur meatus per quos parere debet, quòd illo tempore uix poſſet, itaq; tempore latibuli ſui emittit, (parit,) quum recens expergiſcitur. Et quanquam hoc tempus expectârit, adhuc tamen informem ferè partum ædit, ita ut aliqui poëtarum putauerint, nihil quàm carnis fruſtum ab ea pari, idq; poſtea ſpiritu & lingua eius formari in animalis figuram, quod tamen minime uerũ eſt, Hæc Albertus. Vrſæ à ſuis catulis uehemẽter ferociunt, ut canes à catellis, Ariſtot. ¶ Hyſtrix hybernis ſe menſibus condit, quæ natura multis, & ante omnia urſis, Plinius & Ariſtot. ſed utrum propter frigus an alia de cauſa condantur, ambigitur, Ariſt. Hyeme tempore frigido & humido latet urſa, & tunc parit propter caloris in ea augmentum, Albertus. Hyberno tempore (inquit Aelianus) parit, cum peperit, latibulis ſe tegit. nam frigoris uim reformidat, & ueris aduentum manet, nec ante treis menſes catulos in lucem profert. Cum autem ſe habitu corporis opimo ſentit, (hoc enim ipſum morbi loco ducit,) latibulum, quod Græci φωλεὸν appellant, expetit. (Vnde affectus quo latendi tenetur deſiderio, φωλεία Græce nominatur.) In antrum non recto motu ſui corporis, ſed ſupina ingreditur, & dorſi ſui tractu repit, uenatoribus ut ueſtigia ſua obliteret: Ibiq; poſtquam eſt ingreſſa, ſe quieti dans, habitũ corporis extenuat per quadraginta dies: è quibus quidem quatuordecim immobilis manet, reliquis alijs mouetur: tantum ſolo lingendo dextero pede ſe ſuſtentat, eiq; inteſtinum eatenus adducitur, ut propemodum cohæreat. Quod quidem ipſum ea ſentiens, aron herbam agreſtem edit, (ut pluribus dicam paulò poſt,) Hæc Aelianus: Cuius ex hoc loco uerba Græca recitat Cælius 25. 27. Apud Theocritum φωλάδες ἄρκτοι, urſæ dicuntur ἐμφωλεύουσαι, id eſt in latibula ſe condentes, Cælius. Vrſus ueterno quem uocant appetente, priuſquam planè torpet grauiſq; & ſtupidus iacet, locum repurgat antea: ac ſubiturus ſpecum, per reliqua quidem greſſu quantum id fieri poteſt ſuſpenſo maxime & leui, ſummis tantum nixus ueſtigijs incedit: poſtremò per terga uolutatus promouet corpus agitq; in luſtrum, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Mares (inquit Plinius) quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis menſibus. Specus ſi non habuere, ramorum fruticumq; congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, mollíq; fronde cõſtratos. Primis diebus bis ſeptenis tam graui ſomno premuntur, ut ne uulneribus quidem excitari queant, (quod & Solinus ex Plinio repetit.) Tunc mirum in modũ ueterno pingueſcunt. Illi ſunt adipes medicaminibus apti, cõtraq; defluuium

xx

capilli tenaces. Ab ijs diebus residunt, ac priorum pedum suctu uiuunt. Foetus rigẽtes apprimendo pectori fouent, non alio incubitu quàm oua uolucres. Mirum dictu, credit Theophrastus per id tempus coctas quoq; ursorum carnes, si asseruentur, increscere: cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in aluo inueniri: sanguinis exiguas circa corda tantũ guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt uere, sed mares præpingues: cuius rei causa non prompta est: quippe nec somno quidem saginatis præter quatuordecim dies, ut diximus, Hæc Plinius. Cum conditi sunt, pinguescunt ursi per id tempus, tum mares, tum fœminæ uehementer, (hoc & alibi ab eo repetitur,) ut mouere sese facile nequeant. parit etiam fœmina eo tempore, et tandiu latet quoad tempus sit ut suos catulos in apertum producat, quod uerno tempore mense à bruma tertio facit. Sed quod minimũ, dies circiter quadraginta latet: ex quibus bis septem ita sopitur, ut se nihilo moueat: reliquis postea pluribus latet quidem, sed mouetur, & surgit, Aristoteles. Et alibi, Cum prolem enutrierit, exit à mense iam ueris tertio: hoc est, (inquit Albertus,) post initium Maij, qui est tertius mensis ueris. Ex latibulis rursus prodeunt uere, mares ualde pingues, fœminæ non item, quod pepererint eo tempore, Ge. Agricola. Secreti honore reuerentur mares grauidas, & in ijsdem licet foueis, partitis tamẽ per scrobes secubationibus diuiduntur, Solinus. Et rursus, Interea cibus nullus. Timent hyemem & frigus ursi utcunq; hirsuti, & abdunt se in satis amplum specum: nec ullo interea cibo utentes, manus pedesq; lambunt ac ueluti sugunt, ut per hyemem sub scopulis latitantes polypi suos cirros arrodũt, Oppianus lib. 2. de piscat. Vrsus non sine murmure pedes sugit, tanquam alimenti quippiam inde percipiat, Alexander. Vrsi quidem manum in cibo etiam homini suauissimam esse, dicemus infra capite sexto. Enixæ quaternis latent mensibus, mox egressæ in diem liberum, tantam patiuntur insolentiam lucis, ut putes obsitas cæcitate, Solinus. Fœtu grauida ursa, uel à nemine, uel à paucissimis capta est, tempore sui latibuli hoc animal nihil edere certum est: quippe quod neq; exeat, & captum uentre intestinoq; inani uideatur. Narrant eius intestinum per inediam ita conniuere, ut adductum propè cohæreat. Itaq; ursum latebram egressum primum herbã arum dictã degustare, ut intestinum laxetur & hiet, Aristoteles. Exeuntes herbam quandam aron nomine laxandis intestinis alioquin concretis deuorant, circa surculos cum dentiunt prædomantes ora, Plin. Solent aron herbam comedere cum è latibulo egrediuntur, ut dictum est: ligna etiam manducant, quasi dentiant, Aristoteles. Albertus hunc locum inepte transtulit, his uerbis: Cum ægrotant, herbas edunt, præcipuè dracontium ad acuendos dentes. Ari herbæ natura uentosa intestinum ursorum diducit & dilatat, eidemq; facultatem receptandi affert. Cum autem cibis sese rursus refecerit, formicas exedens facile exinanitur, Aelianus. Vrsus post incubatum diutinum lustro exiens, syluestri aro uescitur, aluũ cõstrictam hactenus acrimonia eius ciente. Idem, cum cœpit nausea, myrmeciam adiens, assidensq; linguam humore dulci fluentem exertam leuiter tandiu tenet, dum scatere formicis uideat, eas deglutit postea, uehementerq; iuuatur, Plutarchus. Vide superius inter morbos ursi. Cum animalia de antris, ubi latuerant, egrediuntur, præcipuè requirunt ad cibum ea, quæ aliquam habent acredinem, ut appetitum cibi excitent, qualis est herba cuculi quam quidam alleluia uocant, & allut & iarus pes, (aron, quæ uulgò pes uituli.) has enim herbas egrediens comedit ursus, Albertus 7. 3. 2. Est autem herba quam primo loco nominat, oxys Plinij, ternis folijs, sapore acido: altera, dracunculus, calidissima & acerrima planta: & eiusdem omnino facultatis tertia, nempe aron. In alpibus Heluetícis aiunt quendam uaccarium, (siue lactarium appellare mauis, qui in alpibus æstate uaccas mulget, & opera lactaria conficit,) à monte descendentem, & amplam cucumam, (in qua lac ad caseos decoquunt,) gestantem, eminus uidisse ursum, qui radicem quandam sua manu effossam edebat: Et cum eius discessum expectasset, adijsse locum & ipsum etiam de radice illa gustasse, atque inde tanto somni desiderio affectum, ut continere se non potuerit quin ibidem in uia cubans somno frueretur, capite cucuma intecto ut esset tutior à frigore. erat enim initium hyemis. atq; ita totam hyemem dormiendo exegisse illæsum, proximo demum uere experrectum. Hoc & si fabulosum, ut apparet, quoniam tamen uulgò fertur, omittere nolui.

D.

Oppianus ursorum appellat δολερὸν κέαρ, αἰόλον ἦτορ. Gillius ursos astutos, cædis auidos, perniciosos, perfidos & fraudulentos esse scribit. Maligni certe natura sunt adeò, ut ne longo quidem tempore mansuefactis credendum sit, ut paulò inferius dicetur. Ἄρκτος ὠμόφρων, δολία, σκαιά, hoc est, Vrsus natura sæuus, astutus & improbus est, Adamantius. Feritate cæteras belluas superant, Philostratus. Quamobrem tyranni morte mulctatos homines ursis, ut pantheris & leonibus dilaniandos obijciunt, ut in E. referemus. Poëtæ ursos sæuos & truces cognominant. In certaminibus spectaculorum ursi mappa proritantur, ut Seneca refert in libro de ira. Vrsi Persici ultra omnem rabiem sæuiunt, Ammianus Marcellinus. Numidici ursi forma cæteris præstant, rabie duntaxat, & uillis profundioribus, Solinus. Quid nisi pondus iners, stolidæq; ferocia mentis? Ouidius in Halieut. de urso. Fœminæ omnes in uniuerso animantium genere minus quàm mares sunt animosæ, excepta panthera & ursa, Aristoteles. Quàm cautè in latibulum, suspensis primum uestigijs accedens, resupinata irrepat, ut fallat uenatores, præcedenti capite dixi. Vrsi cadauera sui generis sepeliunt, Tzetzes. ¶ Apud Rhoxolanos inueniuntur plerią; mansuefacti, Textor. Quòd freno Libyci domantur ursi, Martialis. Capti aliquando mansuescunt, & uarijs ludis ac gesticulationibus

tionibus se exercent. sed facile concitantur, & commoti sæuiunt ac perimunt homines. Aliquando circumeundo uoluunt rotas, & sic aquas è puteis trahunt, aut saxa per trochleas supra altos muros, quod sæpe obseruatum à nobis est, Albertus. Dum ludis indulgent, mirificos ædunt gestus, & interdum pedes manibus apprehendunt supini, atq; ita alternis in latera se motant, ut nutrices solent infantes in cunis. Prouerbij speciem habet illud apud Martialē, Rabido nec perditus ore Fumantem nasum uiui tentaueris ursi. Sit placidus licet, & lambat digitosq; manusq;: Si dolor & bilis, si iusta coēgerit ira, Vrsus erit, uacua dentes in pelle fatiges. Admonet (inquit Erasmus) nō esse tentandos qui possint nocere. Consimili modo Synesius in Encomio caluitij scripsit, Canem naribus prendere: pro eo quod est prouocare mordacem & nociturum. Hac parte (naso) corporis icta potissimum ursos iritari docent bestiarij. Vrso utcunq; mansuefacto, quòd ualde malignum & fraudulentum sit animal, & subinde ad ingeniū redeat, minimè credendū esse, miserabiles sæpe casus ostenderunt. Insidiosam certè & malignam huius bestiæ naturam etiam ipse expertus sum aliquando. nam cùm Bernæ, quæ Heluetiæ ciuitas est, iuxta caueam in qua publicè ursos alere solent, astarem, & manum in clatris tenerem, nihil suspicans, quòd ursus, quem contemplabar, uideretur profundiore esse loco quàm ut facile læderet: ille subito erectus manū suā clatris iniecit ita ut quàm minimum abesset quin meam apprehenderet. Apud Britannos complures alunt greges ursorum ad salutationem, animal uorax & maleficum, Erasmus Rot. Suidrigal (Sindrigal, Volaterranus) Lituaniæ princeps ursam nutriuit, quæ sueta ex manibus eius panem accipere sæpe in syluas uagabatur. Redeunti, usq; ad thalamum principis, ostia quæq; patebant. Ibi confricare ac pulsare pedibus ostium, cum fames urgebat, consueuit, cui princeps aperiens cibum præbuit. Conspirauēre nobiles aliquot adolescentes aduersus principem, atq; ursæ modū secuti, sumptis armis cubiculi principalis ianuam confricauēre. Credit Suidrigal ursam adesse, ostiumq; aperuit, ibiq; mox ab insidiantibus confossus interijt, Aeneas Sylulus, & Volaterranus lib. 7. Geographiæ. Sed Matthias à Michou de Sarmatia Europ. 2. 2. hunc principem sic occisum nominat Sigismundum de Starodup. De urso qui per libidinem puellam rapuit, & lustro suo obuoluto saxo inclusam amatoriè tractauit, allatis ei subinde pomis, &c. superiori capite dictum est. De ursa quam Pythagoras è fera mitem reddidit, & dimissurus ne quod animal deinceps læderet obstrinxit, dicā infra in h. Vrsæ cum fugiunt, suos catulos propellunt, susceptosq; portant. cum ab insectante iam occupantur, arbores scandunt, Aristot. Vide plura sequenti capite, ubi de uenatione ursorum agitur. Vrsi cum feritate cæteras belluas superent, pro catulis tamen omnia faciunt, Apollonius apud Philostratum. Occurram eis quasi ursus (dob, Hebraicè. ἄρκος, Lxx.) orbatus, Osee 13. Vrsus nuper Bernæ, ut audio, ubi publice ursi aluntur, fœtum coniugis enixæ statim occidit.

¶ Vrsus in animalia quæ impugnat, insilit: & si sint cornuta, cornua eorum manibus apprehēdit, & prosternit ea. Cum homine uero non facile præliatur: à quo uulneratus, frequēter quasi frendens ungues lambit, Albertus. Vrsus uiribus suis confidens inuadit non solum ceruos, sed etiam sues feros, si clàm repenteq; potuerit agere. taurum aperto Marte aggreditur, conserta iam pugna, sternit se resupinū, dumq; taurus ferire conatur, ipse suis brachijs amplectitur cornua, ore morsum armis defigit, prosternitq; aduersarium, Aristot. Tauros, ex ore cornibusq; eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. nec alteri animaliū in maleficio stultitia solertior, Plinius. Si quando tauros adoriuntur, sciunt quibus potissimum partibus immorentur, nec aliud quàm cornua aut nares petunt. cornua, ut pondere defatigent: nares, ut acrior dolor sit in loco teneriore, Solinus. Vrsus famelicus incidens in taurum non aperto Marte pugnam cōmittit, sed obliquo impetu, palearia inuadit, premendoq; lancinat, donec conficiat, Volaterranus & Gillius ex Aeliano. Pugnant lupus, (Albertus hoc loco non rectè ursum reddit,) asinus, taurus, Aristot. 9. 1. Si calcauerit equus uestigium lupi, (interpres non rectè transtulit ursi: uide in Equo D.) torpore eius pedes corripiuntur, Aesculapius. Rhinoceros ursum in Circo Romano cornu exceptum reiecit, ut inter spectacula à Martiali descripta legimus. Vrsa quæ leonum catulos in latibulo cum parentes abessent discerpserat, & cum ab ijs reuersis fugaretur in arborem confugerat: quomodo fabro materiario è sylua per leonē adducto, qui arborem succideret, leæna interim iuxta arborem expectante, pœnas eis dederit, historiam mirabilem ex Aeliano recitaui in Leone capite quarto. Ibidem ex eodem authore leges historiam leonis ulti canem contubernalem suum, quem ursa itidem contubernalis inter colludendum irritata laniārat. Equo animali obsequijs hominum nato, capitale dissidium est cum urso homini noxia bestia. Agnoscit hostem nunquā uisum, ac protinus se parat ad pugnā: in qua arte potius quàm uiribus utitur. Transilit enim ursum, & ipso saltu posteriores calces impingit in caput. Atq; ursus interim unguibus scalpit equini uentris mollia, Erasmus in dialogo de amicitia. Phocam etiam in terra metuunt ursi, & si ad pugnam congrediantur, uincuntur, Oppianus. Mortuos odisse existimantur: quamobrem homines prostratos, ore ad terram uerso, retentoq; spiritu, illæsos relinquūt, ut pluribus dicetur sequenti capite.

E.

Leones, pardi, ursi, & aliæ eiusmodi feræ quomodo capiantur, partim in montibus ueneno propter asperitatem regionis, partim in planitie noctu equis & armis introclusi, partim foueis circunsepti, supra quarum medium capra sub noctem suspensa sit, ex Xenophonte recitaui in Leone E.

Qui circa Tigrin & Armeniam habitant, (ut canit Oppianus lib. 4. de uenatione,) urſos hoc modo uenantur; Frequentes exeunt ad ſyluas cum canibus: & cum tandem cubile urſi deprehenſum fuerit, canis ſagacis ductu, mox canis à loro procurrere geſtiens, latrat, ſed reprimens eum uenator ad ſocios redit. Tum mox retia per longurios extendunt, & ſagenas (ἄρκυας) circundant, ad utrunq; retis terminum ſingulos retium cuſtodes locant, deinde ab uno latere à reti oblongum tendunt funem tænijs uerſicoloribus & pennis auium ſplendidis, ut uulturum, cygnorum, ciconiarum repletum, quæ uento flante micant, uibrantur, & ſtrepitum ædunt. (De pennis retibus affigẽdis, diximus nonnihil etiam in ceruorum uenatione.) extendunt autem ea altitudine ſupra terram, ut ad hominis umbilicum perueniat. Ad alterum uero latus quatuor è uiridibus frondibus tuguria contexunt, in quibus uiri totidem latitẽt, in ſingulis ſinguli, frondibus toto corpore ueſtiti. Sic omnibus inſtructis, tuba inflatur, cuius uehementi ſonitu excitatus urſus è cubili ſæuiens & igneum tuens progreditur. Tum iuuenes frequentes utrinq; ad urſum feſtinant: ille rectà qua amplam & patentem uiderit planiciem fugit, ſed fune cum pennis & tænijs (à retium cuſtodibus) concuſſo, agitantibus etiam uentis & ſibilum mouentibus, & ſimul clamore, tuba, ſonitu, & uiris territus & anxius & inops conſilij, in retia fertur. Tum ſubitò retium cuſtodes aliud ſupra ipſum rete expandunt, & pluribus intricatum retibus implicant. Quod ſi nimium ſæuientes, ut ſolent irretiti, retia dentibus & manibus dilanient, (ſic enim aliquãdo euadunt:) robuſtus aliquis uenator dexteram eius manum iniecto uinculo impedit, & ad aliquem truncum alligat, Hucuſq; Oppianus: ex quo Beliſarius etiam tranſtulit in libro de uenatione, ſed pleraq; ineptè. Vrſi capiuntur hoc modo: Homo armatus ferreis armis, capite ac undiq; coopertus, cum ſolo cultello acuto ad latus: ad urſum, ubicunq; fuerit, accedit. Vrſus erigitur & hominem amplectitur. qui ſtatim reuaginato gladio locum cordis urſi perforat, & ſic eum occidit, Creſcentienſis. Vrſi in pugna dicuntur συμπλέκεσθαι, (quod manibus hominem complectantur, colluctantium inſtar,) Pollux. Vrſæ cum fugiunt, ſuos catulos propellunt, ſuſceptosq; portant, cum ab inſectante iam occupantur, arbores ſcandunt, Ariſtoteles. Vrſa ſi inſequentibus urgetur, eatenus ſuos quoad poteſt catulos propellit: cũ autem ſe iam intelligit laſſitudine deficere, & ut comprehendatur uicinam eſſe, tum alterum dorſo, alterum ore geſtans, in arborem aſcendit. eorum alter unguibus ad dorſum urſæ adhæreſcit, alter dẽtibus eiuſdem retinetur, Aelianus. (Simiam quoq; fugientem ſimiliter ferè ſuos geſtare catulos, dictum eſt in hiſtoria eius.) Vrſus cum homine non facile pugnat: à quo uulneratus quaſi frendens ungues lambit, Albertus. Vrſæ poſteaquam uenatores, qui non humi modo ſe ſternunt, ſed & os ad terram abijciunt, & ſpiritũ continent, odorati fuerint, tanquam mortuos relinquunt. eiuſmodi enim animalium genus exiſtimatur mortuos odiſſe, Aelianus. hinc eſt forte quod mortuos etiam urſos urſi ſepeliunt, ſi uerum eſt quod Tzetzes ſcribit. Fortem & robuſtum admodum, qui ſe urſo opponat, uenatorem eſſe oportet, inquit Blondus. nam niſi ualidis retibus impediatur, aggredi ſolet uenantem, et ſi poteſt ſtrictis amplexibus colluctari: quo genere pugnæ plerunq; uincit, rariſſimè uincitur. Nos quidem uidimus hominem ex hac lucta fracta referentem crura, atq; idem niſi ſubito ex prærupta rupe ſe deieciſſet, nequaquã euaſiſſet uiuus. Porrò cum quis inſidias molitur urſo, poſt retia cautius latitabit: & cum in retia à canibus agitatam inuolutamq; uiderit belluam, acuto uenabulo impetet, ictu maximè per os & gulam adacto: id quod fortiter & magno animo faciendum eſt, Hæc ille. Germani circa urſum & eius uenationem propria quędam uocabula uſurpant, qualia ſunt: **Der bär brompt/gehet/frißt/wirdt gejagt/ertruckt vnd frißt vil hünd: wirdt geſtochen.** hoc eſt, Vrſus ſæuit, (de uoce eius:) procedit, uorat, agitatur, comprimit & deuorat multos canes: uenabulo figitur. Quamobrem urſus retia minus quàm cæteræ feræ, ut lupi & uulpes, dentibus laniet, inquirens Plutarchus in libro de cauſis naturalibus: Forte, inquit, hoc non facit, quia cum dentes interius ſitos habeat, magnis & craſſis labris impedientibus, retia eis attingere ſatis non poteſt. aut potius quòd plurimum ualeat manibus, retia his iniectis lacerat. aut pariter manibus & ore utitur: illis, ad laniandum rete; hoc, ut à uenatoribus ſe defendat. Cæterum ut euadat, plurimum ſæpe uolutationibus adiuuatur. itaq; dum per caput ſe uoluit, quod magis facere ſtudet, quàm retia laniare, ſæpe elabitur, ἐκκυβιστᾷ. Maſtini à recentioribus dicti canes, ex Alanorum genere, & à quibuſdam Alani ueltres uel ueltri, (Alans uautrez, Gallicè,) magnis leporarijs ſimiles, ſed capite & auriculis magnis, labijs craſſis, in urſos & apros immittuntur, Rob. Stephanus. Nouimus circa Romanos agros, inq; ſyluis ſuburbanis, inſidiatores iaculis aut machina ferrea igni crepitante capreas, ceruos, urſos atq; apros figere, noctu ſcilicet ad lumen Lunæ, Blondus. Capitur urſus laqueis & falcibus, Platina. Audiuimus nuper à Sigiſmundi Poloniæ regis legato, Sarmatas quodam uenandi genere ad urſos uiuos capiendos uti. Nam tribus aut quatuor hominum millibus nemus (ubi urſos reſidere compertum eſt) circundatur, ita ut non maioribus quàm cubiti diſtent interuallis. Quo peracto, à uenatorum magiſtris eodem temporis momento, ubi cornua tubæq; cecinère, arboribus ac lignis eodem impetu ſtatim ſecuribus inciſis atq; ita diſpoſitis raptimq; contextis, ut quaſi murus eleuatus circum eſſe uideatur, uenatores reliqui qui furcas quaſdam manibus detinent, cum urſis appropinquarint inuentis, alij caput, alij brachia, alij pedes urſi furcillis ipſis impediunt: adeò ut ligari os, manus, urſusq; totus tutiſſimè poſſit, quem ad regem ut canibus armisq; homines interficiant, ligatum deferunt, uel ſi deferre nequiuerint, trahunt, Beliſarius. Tale uenationis genus per furcas ligneas depictum dedit nuper author Geographicæ tabulæ

tabulæ Moschouiæ in eadem tabula. Rhæti decipulas quasdam ad lupos & ursos capiendos struunt, quas magnis trabibus consertis erigunt, & trabem delapsuram ut obruat feram, cum escam fune dependentem attigerit, ualde onerant. est quando ursus pede tantum oppresso, relicto eo tandem euadit. Ad alias atque alias feras equi etiam colore diuersi requiruntur. Oppianus in uenatione ursorum probat glaucos: aprorum, fuluos uel ignei coloris, &c. In Heluetiicis circa alpes regionibus, sicubi ursum animaduerterint incolæ, frequentissimi ad eius uenationem conueniunt, ut pecoribus suis, quæ per æstatem sub dio absque pastoribus (præter eos qui mane & uesperi mulgenda cogunt) dies noctesque relinquunt, periculum auertant. Quòd si quis per se ursum uel bombarda uel aliter occiderit, quibusdam in locis magna pecunia donatur. Vrso capto detractam pellem, stramento farciunt, ita ut uiuentis ursi effigiem reddat, & loco aliquo publico suspendunt, Stumpfius. Vrsi in Sarmatiæ syluis arbores scandunt ut fauos deuorent. perimuntur autem clauæ oblongæ mucronatæ repercussu, cuius pars crassior foraminis aditum operit. hanc ursus manu repellit, & repercutienti iratus maiore ui reijcit. illa quò ualidius repellitur, eò uehementius ursum reuerberat: donec saucius tandē in palos acutos sub arbore fixos decidit. Quòd si nulla arbor apum aut uesparum examen habuerit eo in loco ubi ursus moratur, uenatores aliquod in arbore foramen inuentum, aut recens ab eis excisum, interius melle perlinunt: sic breui examen aliquod illic colligitur, ad quod ursus ascēdens, perimitur ut dictum est. In Noruegia pali multi acuti circa arborem figuntur, in qua nimirum sit fauus aut aliud quod appetit ursus: arbor ipsa superius serra secatur, ita ut parum adhuc hæreat. eò cum peruenit ursus, unà cum parte resecta in palos delapsus capitur. Sunt qui in trabe aliqua uel trunco arboris foramen excauent, ad magnitudinem urnæ, quâ aqua è puteis hauritur. in huius fundo mel ponunt, adduntur aliquot unci ferrei, qui ursi caput inserendum ut mel deuoret, facile admittunt: retrahi uero & eximi non patiuntur. Alligatur autem truncus arbori. Sic retentus ursus, & plurimum dum caput extrahere nititur defessus, facile occiditur. quod si etiam euadere ipsum contingat, innoxius tamen est obuijs, utpote captus oculis, & dentibus læsis in contentione illa capitis extrahendi, Mich. Herus. Capitur ursus retibus, & pugna, & foueis quibusdam, quas uenatores sub arboribus fructiferis fodiunt, & fragilibus lignis stipulisque insternunt, ingesta insuper terra immota, (hoc est non effossa, sed alibi è superficie sumpta:) & herbis iniectis, (quales pro lupis etiam fiunt.) Vrsus igitur cum ad arborē festinat, ut ad fructus sursum reptet, ἀναῤῥιχώμενος, lignis confractis in foueam illabitur, Pollux. Aconito pereunt uulpes, lupi, ursi, canes, & quodcunque animal cæcum nascitur, ut Rhæti alpini affirmant. Primum aconiti genus cyclamini folio, toram hodie Valdenses & alij alpium incolæ nominant, ut pluribus disserui in Lupo. Hîc quæ super eadem herba, & occiso sagitta inde infecta urso amicus quidam nuper ad me scripsit, adijciam, his uerbis: Valdensis quidam mihi affirmauit toram herbam quandam à suis uocari, ex cuius radice aliquandiu seruata loco humido & contusa succus exprimitur, quo sagittæ tinguntur. Quàm uerò promptum & præsens uenenum herbæ illi insit, ex eo cognosces quod mihi narrauit. Quum (inquit) aliquando auunculus meus procul sagitta huiusmodi succo infecta leuiter ursum eumque uastum attigisset, cœpit ursus magno impetu per syluam ferri, & huc illuc discurrere, ita ut auunculum meum ualde perterrefaceret. Itaque locum æditum conscendit, ad quem urso non patebat uia. hinc quum illum spectaret, uidit tandem longis decursis spatijs concidentem & uitam exhalantem. quum nimirum uenenum illud peruasisset cor, quod ita esse occiso iam urso deprehendit. Faba lupina seu marcillium datum in adipe necat canes, lupos, uulpes & ursos, Arnoldus de Villa noua. uidetur autem translatus hic locus ex Dioscoride, qui apocynon scribit in adipe occidere canes, lupos, uulpes & pantheras. Sed marcillium non aliud quàm cōsiliginem esse puto, quam hodie Sabaudi marsieure uocant: quæ longè alia quàm apocynon est, cui Dioscorides folia hederæ tribuit, &c. Pisces quidam nigri uenenati in Armenia reperiuntur: horum farina ficus conspergunt, quas ea in loca quæ maximè abundant feris disseminant. bestiæ primum ut eas attigerunt, statim moriuntur, atque ea fraude apri, cerui, ursi, &c. necantur, Aelianus.

¶ Spectacula. Annalibus notatum est M. Pisone, (M. Pisonis nomen Solinus omittit, Messala tantum cos. hoc factum memorans) M. Messala coss. ad 14. Calend. Octob. Domitium Aenobarbū ædilem curulem ursos Numidicos centum, & totidem uenatores Aethiopas in Circo dedisse, Plin. miratur autem adiectum Numidicos fuisse, cum in Africa (inquit) ursos non gigni constet. qua de re plura scripsi supra in B. Nuper inuentum ursorum in harena & leonum ora aspergere chalcantho, tantaque est uis in astringendo, ut non queant mordere, Plinius. Taurum color rubicundus excitat, ursos leonesque mappa proritat, Seneca lib. 3. de ira.

Præceps sanguinea dum se rotat ursus arena
Implicitam uisco perdidit ille fugam.
Splendida iam tecto cessent uenabula ferro,
Nec uolet excussa lancea torta manu.
Deprendat uacuo uenator in aëre prædam,
Si captare feras aucupis arte placet, Martialis

in libro Spectaculorum. Canis Indicus Alexandro donatus, ceruū, aprum & ursum dimissos, tanquam se indignos contempsit: in solum uero leonem insurrexit, ut in Cane robusto dixi ex Aeliano. Inualidissimum urso caput: ideo sæpe in harena colapho inflicto exanimantur, Plinius. Cassiodorus Variarum libro 5. edita circa belluas spectacula describens: Primus (inquit) fragili ligno confisus currit ad ora belluarum, & illud quod cupit euadere, magno impetu uidetur oppetere, (appetere,)

pariꝗ ſe curſu feſtinat prædator & præda: nec aliter tutus eſſe poteſt, niſi huic quam uitare cupit occurrerit. Tunc in aëre ſaltu corporis eleuato, quaſi ueſtes leuiſſimæ, ſupinata membra iaciuntur, & quidam arcus corporeus ſupra belluam libratus, dum moras diſcedendi facit, ſub ipſo uelocitas ferina diſcedit. Sic accidit, ut ille magis poſſit mitior uideri, qui probatur illudi. Alter angulis in quadrifaria mundi diſtributione compoſitis, rotabili uelocitate præſumens, non diſcedendo fugit, non ſe longius faciendo diſcedit, ſequitur inſequentem, poplitibus ſe reddens proximum, ut ora uitet urſorum, &c. ut citat Gul. Philander Vitruuium illuſtrans. ¶ Apros & urſos in uiuario quodã prope Cteſiphontem in Aſia fuiſſe, quos milites Romani uenatorijs lanceis & miſſilium multitudine confoderint, Ammianus Marcellinus ſcribit. ¶ Valentinianus imperator cũ duas haberet urſas hominum ambeſtrices, Micam auream & Innocentiam, cura agebat enixa ut earum caueas prope cubiculum ſuum locaret, cuſtodesꝗ adderet fidos uiſuros ſollicitè ne quo ea ſuperarum debetur (locus eſt obſcurus, deprauatus ut conijcio) luctificus calor. Innocentiam deniꝗ poſt multas quas eius laniatu cadauerum uiderat ſepulturas, ut bene meritam in ſyluas abire dimiſit innoxiam, Am. Marcellin. lib. 29. ¶ Volucra (uoluox) animal teneros adhuc pampinos prærodit & uuas: quod ne fiat, falces, quibus uineam putaueris, peracta putatione ſanguine urſino linito, Columella libro de arboribus, & ſimiliter Plinius. Contra grandinem multa dicuntur: Noctua pennis patentibus extenſa ſuffigitur: uel ferramenta ſepo unguntur urſino. Aliqui urſi adipem cum oleo tuſum reſeruant, & falces hoc, cum putaturi ſunt, ungunt. Sed hoc in occulto debet eſſe remedium, ut nullus putator intelligat. cuius uis tanta eſſe perhibetur, ut neꝗ gelu, neꝗ nebula, neꝗ alio malo poſſit noceri. intereſt etiam ut res profanata non ualeat, Palladius. Si ſanguis uel pinguedo urſi in ſcrobe uel uaſe ſub lecto ponatur, conueniunt eò pulices & moriuntur, Arnoldus de Villan. ¶ ἀρκτῆ Polluci, pellis urſi. Herodorus Megarenſis tubicen, cubabat in pelle urſina, καὶ λεοντὴν ἐπεβέβλητο. Lappones populi ad ultimum Septentrionem, hyeme ueſtiuntur pellibus integris phocarum ſiue urſorum artificioſè elaboratis, easꝗ aſtringunt ſupra caput, ſoliꝗ oculi patent, corpore reliquo toti contecti ſunt, & quaſi in culeum inſuti. hinc fortaſſis creditum quod ſint corpore hirſuto brutorum inſtar, Munſterus. Maurorum pedites leonum & pardalium & urſorum pelles induunt, & dormientes ſubſternunt, Strabo.

F.

Sunt qui & urſis, & ijs adhuc deterioribus, leonibus ac pardis ueſcantur, ſemel aut bis elixantes, Galenus de alim. fac. 3. 1. Caro urſi frigida eſt, mucoſa, difficilis concoctu, illaudata, Raſis. Iſaac perquàm uiſcoſam eſſe ſcribit, concoctu difficilem, peſſimi nutrimenti: medicinæ magis quàm nutritioni aptam. Tardè concoquitur, ſpleni atꝗ hepati obeſt: multa recrementa generat, appetentiam tollit ac faſtidio edentes afficit, Platina. Sunt qui urſinam carnem ex paſtillo comedant, Idem. Caro urſi cocta, tempore quo latitant urſi, in uaſis ubi aſſeruatur creſcit, ut Theophraſtus credit, Plinius. uide ſupra in B. in mentione adipis urſi. Vrſi manus, id eſt pedes anteriores inter eſitandum eſſe prædulces inſigniꝗ ſuauitate traditur: quoniam (ut Plutarcho placet) partes bene concoquentes, carnem reddant ſuauiorem. concoquit autem præcipuè omne quod difflat. id uerò eſt quod mouetur, quodꝗ exercetur: ſicuti urſus partem hãc agitat plurimum, tum inceſſus ratione, tum apprehenſionis, Cælius ex Plutarcho de cauſis nat. quæſtione 22. Vrſina quanquam inſalubris, hodie tamen apud Germanos in pretio habetur: ſed manus præcipuè, quas uel principes uiri appetũt, Mich. Herus. Vrſi pedes anteriores ſalſos & in camino ſiccatos qui ederunt, optimum & ſuauiſſimum eſſe cibum mihi retulerunt, nec amplius ſe mirari quod eos per hyemem inter latendum ſugant.

G.

Panos & apoſtemata in quacunꝗ parte ſanguis urſinus diſcutit, Plinius. Galeni ſententiam de caprini, hircini, & urſini ſanguinis ad abſceſſus concoquendos curioſo uſu, in taurino ſupra recitaui. Sanguis urſi prodeſt pilis qui in oculis naſcuntur, cum loco depilato illinitur, Raſis.

¶ Vrſus cum per hyemem latet ualde pingueſcit. illi ſunt adipes apti medicaminibus, Plinius. Conditum in uaſa hunc adipem, eodem tempore quo latitant urſi, creſcere, ſupra in B. retuli. Pro adipe uulpis, adipe urſi utemur, ut legimus in Succidaneis Aeginetæ adſcriptis. Adeps urſinus quomodo curetur ex Dioſcoride recitaui in Sue G. quamuis Græcus euulgatus codex noſter Dioſcoridis, non ἀρκειον, id eſt urſinum, ſed ἀρνειον, id eſt agninum habet, quod non placet. nam & Ruellius urſinum uertit: & paulò poſt eodem in libro apud Dioſcoridẽ in fine capitis de adipe odoribus imbuendo, codex noſter ἀρκειον, id eſt urſinum habet, ſimiliter mentionem eius cum ſuillo coniungẽs ut & ſupra. Adde quòd eo in loco de adipe agnino curando Dioſcoridem agere non opus ſit, cum ſequenti mox capite de ouillo agat, ſub quo agninus continetur. Leoninus adeps calidiſſimus & ſicciſſimus eſt, &c. Pardinus ei proximus, pardino urſinus, taurinus urſino uicinus, Iacob. Syluius. Recentiores quidam medici, urſi adipem alijs quibuſdam miſcent medicamentis, ad inungendum loca conuulſa uel reſoluta. Miſcetur & acopo ex uulpe in oleo decocta apud Nicolaum. Vrſi adeps liuores & maculas eximit, Marcellus. Ambuſtis prodeſt urſinus adeps cum lilij radicibus, Plinius. Idem alibi, Aduſtis, uel combuſtis aqua feruenti (inquit) adipe urſi cum cera utendum putant. Obſcurus quidam ſcriptor hoc adipe duros tumores molliri, & ad ſuppurationem quæ opus eſt duci, putat. Lumborum dolores, & quæcunque alia mollire opus ſit, urſino adipe perfricari conue-

conuenit, Plinius. Igni sacro illinitur urs. adeps, maximè qui est ad renes, Plinius. Vrsinus maximè aut uulpinus adeps, uel si isti haberi non possint, taurinus cum sarmẽtitio cinere emollitus, et cum lixiuio coctus probe attenuat eminentes tumores, hoc enim modo etiam sapo præparatur, quem in usum conuertere oportet, si ursinus aut uulpinus adeps non adsit, Archigenes apud Aëtium in curatione elephantis. Vlcera sanat in tibijs cruribusq; adeps ursinus admixta rubrica, Plinius. Sed aliter Marcellus empiricus: Vlceribus crurum & tibiarum medetur adeps ursi cum herba rubricata tunsa. cum hæc ergo in unum corpus subacta coierint, imposita uelut emplastrum, colligantur ut diu maneant. Vlceribus omnibus pedum in qualibet parte, adeps ursina addito alumine medetur, Idem. Perniones ursi adeps, rimasq; pedum omnes sarcit, efficacius alumine addito, Plinius. Dioscorides quoque pernionibus eum subuenire scribit. Splenis asinini leuissimus puluis cum seuo ursino & oleo ad mellis crassitudinem redactus & illitus, supercilijs pilos restituit, Rasis. Vrsinum adipem constat raptos uitio alopeciæ capillos restituere, Dioscor. & Auicenna. Hunc adipem alopecijs congruere quidam ante nos uere scripserunt: sed nos alia magis probata pharmaca contra hunc affectum habemus, Galenus. Leporis exustum caput & cum adipe ursino aut aceto illitum, alopeciarum inanitatibus medetur, Dioscorides & Auicenna. Galenus lib. 11. de simpl. medicum quendam innominatum eodem hoc pharmaco usum scribit. Murem ustum & tritum, cum adipe ursino & melle subiges, & alopecias inunges, Galenus Euporist. 2. 86. Et paulò mox, Cum folijs ficus frica diligenter, deinde unge cum adipe ursino. Apud Galenum secundum loc. Cleopatræ quædam compositio est laudatissima, aduersus alopecias & profluuium capillorum, cui adeps ursinus additur: Item alia Heraclidæ. Herinaceorum marinorum cinerem, ut ibidem docetur, alij aqua excipiunt, alij, quod melius est, adipe ursino ad eundem affectum. Vide supra in Echino G. Vrsi adeps & fel cum modico pipere alopecijs illita, pilos inducunt, Rasis. Roboris pilulæ, (quæ gallas similant,) cum adipe ursino tritæ, alopecias emendant & capillo replent, Plinius, Marcellus, & Samonicus. Rosa syluestris cum adipe ursino alopecias mirificè emendat, Plinius. Calami radices ustas cum adipe urs. excipe atq; impone, Crito apud Galenum. Vitium capitis in quo sunt alopeciæ, prius raditur, post illic cæpa acerrima perfricatur. deinde hordeum combustum & in puluerem redactum cum ursina adipe permixtum, superimponitur, Marcellus. Adeps ursina cum fungis qui in lychno lucernæ cõcrescunt subacta, (uide mox ex Plinio,) & alopecijs perunctione imposita, pristino decori caput reuocato crine restituit, Idem. Vrsinus adeps cum ladano & uino uetere mixtus, capillos fluentes continet & cõspissat, Sextus. Ad capillos decidentes confirmandos, adipem urs. cum ladano miscebis, & caput, uel loca defluentium capillorum perunges, Marcellus. Capilli defluuia urs. adeps, admixto ladano & adianto continet, alopeciasq; emendat, & raritatem superciliorum cum fungis lucernarum, (uide paulò ante ex Marcello,) ac fuligine quæ est in rostris earũ, porrigini cum uino prodest, Plin. Lacertæ ut docuimus combustæ, cum radice recentis harundinis minutatim fissæ: ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluuia cõtinent. Efficacius uirides lacertæ omnia eadem præstant, etiamnum utilius admixto sale, & adipe ursino & cepa tusa, Plinius. Miscetur & alijs medicamentis quæ uel continere capillos, uel locis etiam caluis restituere pollicentur, ut illi quod ex leporum uentrib. &c. Andromachus composuit, apud Galenum de comp. sec. locos, lib. 1. in fine capitis 2. Adeps urs. pari pondere cum seuo taurino & cera permixta atq; adposita, parotidibus mirum remedium est, Marcellus: comprimit parotidas. sed addunt quidam hypocisthidem, Plinius. Ad faucium dolorem: Præterea fauces extrinsecus ungere prodest Vrsino & tauri seuo, cerisq; remissis, Omnia quæ geminis æquabis lancibus ante, Serenus. Ceruicum dolores butyro aut (&, Marcel.) adipe ursino perfricatur, Plinius. Vrsi adeps commendatur contra flatus quos phlegma crudum excitat, & in dorsi dolore, (ad lumborum dolores, Plinius,) Rasis. Gladioli radix contusa cum sulfure uiuo & adipe urs. lumbis dolentibus imposita plurimum prodest, Marcellus. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere urticæ semina, aut folia, cum ursino adipe trita imponunt, Plinius. Adeps urs. cum seuo taurino & cera pari pondere decoquuntur, eoq; ceroto podagra contacta lenitur, Marcellus. addunt quidam hypocisthidẽ & gallam, Plinius.

¶ Heraclides apud Galenum pilos ursi combustos, & adipem ursi alijs quibusdam ad inueteratas alopecias medicamentis miscet. Est & Sorani medicamentum apud eundem ad alopecias, huiusmodi, Foliorũ ac radicis calami ustorum, pilorum ursi, (addendum uidetur, ustorum) adianti, adipis ursini, picis liquidæ, pilorũ caprarũ ustorum, cedriæ, omnium octo par pondus accipe, liquidaq; cum aridis cõmitte, & præfrictis adhibe. ¶ Vrsi pellis utiliter substernitur morsis à cane rabido, ut & phocæ, Aëtius. ¶ Vrsorum cerebro ueneficium esse Hispaniæ credunt, occisorumq; in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum in ursinam rabiem agat, Plinius. Rasis quidem & Albertus cerebrum leonis intra corpus sumptum amentiam inducere tradiderunt. Cati cerebrum similiter uenenosum esse, scripsi in Cato G. ¶ Oculus ursi dexter siccatus & appensus pueris, amolitur ab eis timores quibus in somnis uexantur, Rasis. Oculos ursi erutos si sinistro hominis adiutorio (brachio) alligaris, febrim eius quartanam mitigabis, Aesculapius. ¶ Suillus & agninus ursinusq; pulmo impositus, attritus à calciamentis contractos ab inflammatione tuetur, Dioscorides: sanare creditur, Galenus lib. 11. de simpl. Sed Galenus suilli tantũ & agnini pulmonis

mentionem facit, urſini nullam. quamobrem conijcio apud Dioſcoridem quoq; illã ſuperfluam eſſe. potuit autem in textum irrepere uerbum ἄρκειος, id eſt urſinus, quod aliquis forte in margine tanquã diuerſam lectionem notauerat. facillimè enim pro ἄρνειος legitur ἄρκειος, uel contra, ut ſupra quoq; diximus in principio medicaminum ex adipe urſi. Et ſane ridiculum foret pro pede quem calceus læſiſſet, tam longè remedium quærere, ab urſo inquam. agninus uerò & ſuillus pulmo, quoties libuerit haberi poſſunt.

¶ Fel urſinum cum ueſica ſua ab hepate ſeparatum, ſuſpendi & ſiccari debet. per duos annos ſeruatur, Phyſiologus. Dioſcorides urſino taurinum præfert. eadem enim ſed inefficatius præſtat. Caprino felli conſimile ferè eſt urſinum & bubulum, efficacius eis taurinum, Galenus. Si frigore ita occupetur corpus, ut uix medicamentis cedat, fel urſinum tepefacta dilue lympha, Proderit hoc potu, Serenus. Fellis urſi myſtra duo cum aquæ cyathis duobus, morſis à cane rabido quidam per triduum ieiunis offerunt, & in magna admiratione habent, Damocrates apud Galenum de antidotis libro 2. Fel urſinum ſiue uerrinum panos & apoſtemata in quacunq; parte diſcutit, Plinius. Carcinomatis quæ ſerpunt circa ulcera fel urſinum bene adponitur, Marcellus: Sed aliter Plinius, Carcinomata (inquit) curat coagulum leporis, &c. gangrænas urſinum fel penna illitũ. Fel urſinum leproſos admodum ſanat, ſi eo aſſiduè perlinantur, Marcellus. Sepum & fel urſi cum modico pipere, ſi alopeciæ illinantur, pilos reſtituunt, Raſis. Articulorum uitijs (doloribus, Marcellus) fel urſinum utiliſſimum eſſe tradunt, Plinius. Priuatim in eclegmate comitiales adiuuat, Dioſcorides. Fel urſinum cum aqua calida ſumptum caducos ſanat, Sextus. Ab Arnoldo de Villan. etiam ad epilepſiam commendatur. Calidum eſt & ſiccum, contra epilepſiam & paralyſim utile, Phyſiologus. Felle urſino circunliti ſuffuſiones prodeſt, Plinius. Fel urſinum atq; hyænæ cum melle optimo mixtum & diu coagitatum, caligines eximit, ſi adſiduè inde oculi ſuffundantur aut ſuperlinantur, Marcellus. Ad exeſos dentes: Fel urſi impoſitum illico dolorem leuat: curat autem etiam quoquo modo illinatur, Galenus Euporiſt. 2.12. Omnem oculorum obſcuritatem, incipientemq; ſuffuſionem curat fel urſinum cum aquæ duplo, Idem Euporiſt. 1.44. Ad ſuſpirioſos ſanandos fel urſinum aqua (calida, Sextus) dilutum bibendum optimè datur. intra paucos enim dies potenter medetur, Marcellus. Fel urſinum in aqua laxat meatus ſpirandi, Plinius. Fel urſi potum pondere ſex granorum danic cum melle & aqua calida, ualet contra aſthma, Raſis. Tuſſim ſanat urſinum fel admixto melle, Plinius. Antidotus ex felle urſino ad induratas hepatis affectiones, deſcribitur apud Galenum de compoſ. ſec. locos 8.8. Ad morbum regium: Vrſini fellis quantum Græcam fabam æquat exhibeto, deinde aquam ſuperbibito, Galenus Euporiſt. 2.29. Peſſus ad conceptum promouendum: Leonis aut urſi aut hyænæ, uel ſaltem taurini fellis ueſicam euacuato: & ibidem unguenti nardini, irini, roſacei, mellis, partes æquas inijcito, cumq; omnia ſimul ſuper calido cinere uniueris, ſeruato & utere poſt menſium purgationem ante concubitum, Aëtius 16.34. Qui ligârit fel urſi ſuper femur dextrum, coibit quoties uoluerit, & non nocebit ei, Raſis. Sedis uitijs præclare prodeſt fel urſinum cum adipe: quidam adijciunt ſpumam argenti ac thus, Plinius. Fel urſi potum pondere ſex granorum danic cum melle & aqua calida, aſthma & hæmorrhoides remouet, Raſis.

¶ Comitiali morbo teſtes urſinos ediſſe prodeſt, Plinius. Suffimentum ad epilepticos expertum, recipit hirci & urſi & lupi teſtium, ſanguinis hirundinis, & lapidis in eius uentriculo reperti, aſterij in mari inuenti, (ſtellam marinam intelligo,) anethi, ana ʒ.ij. alliorum purgatorum, cornu ceruini & caprini, ana ʒ.i. &c. Eſt autem ordine ſecundum inter ſuffimenta apud Nicolaũ Myrepſum. ¶ Dolor aurium ſedatur canino lacte & urſino, ſi recens inſtilletur, Marcellus.

¶ De morſibus leonum, pantherarum & urſorum, eorumq; remedijs, Aëtij uerba recitaui ſupra in Leone G.

H.

a. Vrſus dicitur quaſi orſus, ſcilicet in uentre, & extra completus, &c. Iſidorus, ut in C. recitaui. Vrſulus, diminutiuum, ut grammatici annotant. item urſellus, Obſcurus. Ἄρκτος, παρὰ τὸ ἀρκῶ τὸ ἐπαρκῶ, ἄρκος: καὶ πλεονασμῷ τοῦ τ. ἄρκτος, τὸ ἐπαρκοῦν ἑαυτῷ ζῶον. aiunt enim urſum hyemem ſine ullo externo alimento tranſigere, Etymologus. Ἄρκος, βοήθεια, καὶ τὸ ζῶον, Heſychius & Varinus. Oſee 13. LXX. interpretes pro Hebraica uoce dob, conuerterunt ἄρκος. hinc & ἄρκειον, urſinum. Sed apud ueteres Græcos ſemper τ. adiectum reperio. Theophraſtus, Pauſanias, Plutarchus & Pollux in fœminino genere proferunt, non ſolum de fœmina loquẽtes, ſed de urſo ſimpliciter: & haud ſcio an quiſquam idoneus author maſculinum fecerit. Κνωπεὺς, uel ut alij proferunt κνωπεὺς, ἄρκτος, Heſychius, Varinus. Κυνοῦπις, ἄρκτος, Macedonibus, Iidem. Δασυλλὶς, ἄρκος, Etymologus: urſus ſic dictus à uilloſa hirſutie. Δασυλλίδες, αἱ δάσειαι, Varinus. Sigiſmundus Gelenius in Lexico ſuo ſymphono, Græcam, Germanicam, & Polonicam uoces, Βηρὸς, ber, wewer, tanquam eiuſdem ſignificationis cõiungit. Varinus Βηρὸν interpretatur δασὺ, id eſt hirſutum. ſubſtantiuè quidem pro urſo poſitum nuſquam reperio. Μονιὸς, urſus ſolitarius, Etymologus: alij moniôn aprum, alij lupum ſolitarium interpretantur, alij aſinum, ut dixi in Aſino a. Ἀρκουρῶπις, urſa parua, Varinus: de ſydere intelligo.

¶ Valentinianus imperator duas habebat urſas, Micam auream, & Innocentiam, ut ſupra in E. retuli.

¶ Epi-

¶ Epitheta. Tu licet Aemonios includas sentibus ursos, Gratius. Armati unguibus ursi, Ouidius 10. Metam. Fœdus Lucanis prouoluitur ursus ab antris, Ouid. in Halieut. Informes, Verg. 3. Georg. Sæuis inter se conuenit ursis, Iuuenalis Sat. 15. Truces, Valerius 2. Argon. Turpes, Ouid. 3. Trist. Statius 6. Theb. Vespertinus circumgemit ursus ouile, Horat. Epodo. Villosæ catulos in summis montibus ursæ, Ouid. 13. Metam. Sunt & alia apud Textorem, nempe: Atrox, auidus, Calydonius, crudus, deformis, Erymanthius, ferox, grauis, Libycus, (uide in B.) minax, Numida, Numidicus, Ossæus, præceps, rabidus, rigidus, rapax, terribilis, tristis, trux. ¶ Ἄρκτοι δ᾽ ἀγριάδες, φόνιον γένος, αἰολόδειλον, Oppianus. Ἄρκτοι χαιτήεσσαι, Idem. Ἠ κρυερῶν ἄρκτων ὀλοὸν θράσος, Idem. Ἄρκτος βλοσυρὰ, πολύμαργος, θὴρ πικρὴ, Oppianus. Ὦ λύκοι, ὦ θῶες, ὦ ἀν᾽ ὤρεα φωλάδες ἄρκτοι, Theocritus Idyl. 1. Ἄρκτος ὠμόφρων, δολία, σκαιὰ, Adamantius

¶ Vrsa uocatur sydus cœleste, figura & situ stellarum septem plaustro simile, quatuor enim ex eis rotarum, tres equorum loco sunt. unde antiqui Græcorum hámaxan, hoc est plaustrum dixerũt, ut & Germani hodie. Latini Septentriones appellant, à septem stellis à quibus quasi iuncti triones, hoc est boues, figurantur. Sunt autem duæ ursæ, maior & minor, quas Græci ἄρκτους nominant. Vrsam maiorem (inquit Higinus) Hesiodus ait esse Calisto (melius per duplex lambda, ut Græci scribunt, Καλλιστὼ,) nomine, Lycaonis filiam, eius qui in Arcadia regnauit: eamq; studio uenationis inductam ad Dianam se applicuisse: à qua non mediocriter esse dilectam, propter utriusq; consimilem naturam: Postea autem ab Ioue compressam, ueritam Dianæ suum dicere euentum, quod diutius celare non potuit. Nam iam utero ingrauescente, prope diem partus in flumine corpus exercitatione defessum cum recrearet, à Diana cognita est non obseruasse uirginitatem: quamobrem à dea in ursæ speciem conuersa est. In ea figura corporis Arcada procreauit. Sed ut ait Amphis comœdiarum scriptor, Iupiter simulatus effigiem Dianæ, cum uirginem uenantem ut adiutans persequeretur, amotam à conspectu cæterarum compressit: quæ rogata à Diana quid ei accidisset quòd tam grandi utero uideretur, id illius peccato euenisse dixit. Itaq; propter eius responsum in ursam eam Diana conuertit. Quæ cum in sylua ut fera uagaretur, à quibusdam Aetolorum capta, ad Lycaonem pro munere in Arcadiam cum filio est deducta. Ibi igitur inscia legis in Iouis Lycæi templum se coniecit: quã confestim est filius secutus. Itaq; cum eos Arcades insecuti interficere conarentur, Iupiter memor peccati, ereptam Calisto cum filio inter sidera collocauit, eamq; Arctum, filiũ autem Arctophylaca nominauit. Nonnulli etiam dixerunt, (ut Scholiastes Homeri etiam refert Iliad. sigma ex Callimacho) cum Calisto ab Ioue esset compressa, Iunonem indignatam in ursam eam conuertisse: quam Dianæ uenanti obuiam factam, ab ea interfectam, & postea cognitam inter sidera locatam, &c. Hæc Higinus. Hanc Callistûs metamorphosin in ursam Ouid. lib. 2. Metam. describit. Callisto Lycaonis filia fuit, quam (ut Græci referunt) Iupiter compressit. Iuno deprehensam mutauit in ursam: & Diana in Iunonis gratiam sagittis confecit. Iupiter uerò misso Mercurio filium quem utero gestabat Callisto seruari sibi iussit. Ipsam uero Callisto in sydus, quod Vrsa maior uocatur, conuertit: cuius etiam Homerus Odyss. ε. meminit ubi Vlyssem à nympha Calypso soluentem facit: Πληϊάδας τ᾽ ἐσορῶντα, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην, Ἄρκτον θ᾽, ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσι. (Eosdem uersus legimus Iliad. Σ. & preterea, Ἥ τ᾽ αὐτοῦ στρέφεται, καί τ᾽ Ὠρίωνα δοκεύει, Οἴη δ᾽ ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο.) Sed fieri potest ut sydus illud hoc nomen in honorem tantum Callistûs acceperit: nam sepulchrum eius Arcades ostendunt, Pausanias in Arcadicis. Arcas (ut Istrus inquit) natus est ex Ioue & Themiste (lego, Callisto,) sic dictus propter matris mutationem in arcton, id est ursam. quo tempore etiam sydus cœleste, quod Hâmaxa prius dicebatur, Vrsa dici cœpit, Stephanus in Arcas. est autem locus corruptus. Sed de Lycaonis filia Callisto in ursam conuersa, plura scripsi in Lupo a. inter propria uirorum. Fabulam de Callistûs mutatione Palæphatus inde natam conijcit, quòd hæc montes habitans ab ursa fortè in uenatione consumpta sit: & qui in uenatione cum ea erant, non illam amplius ex ursæ cubili egredientem, sed solã ursam uidentes, quòd Callisto puella ursa facta esset dictitarint. Est & alterum sydus superiori proximum, figura consimile, Vrsam minorem uocant: de qua plura leges apud Higinum, ubi etiam de maiore Vrsa, quomodo ab alijs plaustri nomen acceperit à septem stellis, ab alijs Vrsæ pluribus stellis ad unam effigiem computatis, copiosius scribit, &c. Item de Arctophylace siue Boote apud eundem. Nos de Cynosura, id est, minore Vrsa nonnihil attulimus in Cane a. Helice (sic quoque maiorem Vrsam uocant) & Cynosura, in cœlo dicuntur geminæ Vrsæ: quarum alteram (Cynosuram) Iouis nutricem fuisse perhibent, alij ambas. Sunt qui Cynosuram eius nutricem, Helicen uerò amores eius faciant, Pollux. Cynosura, id est Vrsa minor, sic nominatur, quòd caudam instar canis reflexam habeat: cuius Homerus non meminit utpote posterius inuentæ à Thalete Milesio, Scholiastes Homeri. Nicander in Alexipharmacis arcton omphalóessan uocauit: interpres τροφώδη exponit, ueluti dicas nutritiam. sunt qui Creticam exponant. nam Omphalòs Cretæ locus est, Cælius. Sed fortè sic dicitur quòd eo situ in cœlo sit Vrsa sydus, quo umbilicus in animante, uidelicet medio. Arctos cœlestes scribit Theon appellari, οἱονεὶ ἄκρας καὶ κεφαλὰς τοῦ κόσμου: quia summæ sint ac cœli uelut capita. Peculiarius autẽ Cynosurã dici ex caudæ imagine, quoniam canis caudam habeat. Helicen uerò διὰ τὸ ἑλίσσεσθαι, quia inuoluta sit cauda: uel per exochen quandam quòd à cœlo trahatur, Cælius. Ἀσκαρῶζις, ursa parua, Hes. Var. Arctûrus uocatur splendida quædã stella, in zona Arctophylacis, quòd iuxta caudam ursæ sita sit sic appellata, unde integrum etiam sydus Bootes

eodem nomine appellatur, Suidas & Varinus. Ἀρκτῷος τόπος, locus Septentrionalis, in quo septem stellæ uisuntur, Varinus. Hinc & circulus Arcticus dicitur, & qui ab ea cœli plaga exoritur uentus ἀπαρκτίας, Pollux. Varinus tamen in uoce Ἄρκτος hunc uentum sine τ. euphoniæ gratia aparcian dici ait, & ἄρκιον πνοὴν, citatis istis senarijs: Καὶ μὴν πελάζει καὶ καταψύχει πνοῦ Ἄρκιος (Ἄρκειος potius) ὡς ναύτησιν ἀσκόνοις μολών.

¶ Vrsinus, adiectiuum. ¶ Ἄρκειος κεφαλή, caput ursi: & ἄρκειον κρέας, ursina caro, cum diphthongo. ἄρκιον uerò per iôta, sufficiens, utile, Suidas & Varinus. Ἀρκτῆ, pellis ursi, Varinus: apud Hesychium acuitur ultima. ¶ Virgines ἀρκτεύεσθαι (decimari interpretatur Gyraldus) Atheniensis populus dicebat, Pollux. Id uerbum signat, (inquit Cælius,) Dianæ prius quàm tempus appetat nuptiarum, uirgines consecrari initiariue. Quod Lysias scribit in oratione pro Phrynichi filia, si tamen ex eius illa prodijt officina. Decreto nanque sancitum Atheniensium erat, ne qua uiro puella traderetur, εἰ μὴ ἀρκτεύσειε τῇ θεῷ, id est nisi sacra obijsset Dianæ: quod mense Ianuario fieri consuesse indicat Libanius in oratione quam de Dianæ laudibus dixit. Induebantur autem ueste quam crocotam nominant, nec decimo ętatis anno grandiores, nec quinto inferiores. Iis autem placari credebatur Diana, quæ causa eiusmodi indignationem concepisse uidebatur. Ferunt quandoque ursam feram in Attica (ἐν τῷ δήμῳ Φλαυιδῶν) ita cicurem factam, ut homines nihil auersaretur omnino, sed compasceretur, multaque licentia huc illuc, nemine impedimentum inferente, peruagaretur. Contigit puellam quandam lasciuiuscule cum bellua colludere: quæ iritata, puellam facto impetu proscidit. At fratres rem intuiti, ac commoti acrius, ursam iaculis impetitam necarunt. Ex qua causa pestilens morbus latius per regionem grassari cœpit. Consultis oraculis, respondit deus, mali non defuturum finem, si uirginum nonnullas compellerent (ἀντὶ uel ὑπὲρ addendum uidetur) τῆς τελευτησάσης ἄρκτου ἀρκτεύειν, id est ursæ peremptæ honori Dianæ dicari. (Gyraldus exponit, si uirgines aliquas Dianæ mactarent pro ursa.) Nã & puellæ sic uocabantur arcti, id est ursæ, quod perspicuè docuit Euripides in fabula Hypsipyle: & in Lemnijs Aristophanes ac Lysistrate, Hucusque Cælius. Ἀρκτεῦσαι, τὸ καθιερωθῆναι πρὸς γάμον (πρὸ γάμων) τὰς παρθένους τῇ Ἀρτέμιδι τῇ Μουνυχίᾳ, ἢ τῇ Φαυρωνίᾳ (lego, Βραυρωνίᾳ,) Suidas & Varinus. Ἀρκτεία, ἡ τῶν ἀρκτευομένων παρθένων τελετή, Hesychius, Varinus. Ἐν Βραυρωνίοις ἀρκτευόμεναι γυναῖκες, τῇ Ἀρτέμιδι ἑορτὴν ἐτέλουν, &c. Suidas, nam quæ sequuntur apud illum, iam proxime interprete Cęlio recitaui, quanquam is authorem non citat. Ἄρκος, ἱερεία (lego ἱέρεια, hoc est mulier sacerdos) τῆς Ἀρτέμιδος, Hesychius. Ἐναρκτεύει, (si rectè legitur) φονεύει, κτείνει, Hesychius, Varinus. Athenienses cum in Dianæ Munychiæ templo ursam deæ sacram interfecissent, fames facta est, qua tum demum eos liberatum iri prædixit oraculum, cum eorum quispiam deæ filiam sacrificasset. id quod Embarus ea conditione pollicitus est, si sacerdotium in sua familia perpetuò permansisset, & gentilitium fieret. quod cum annuissent, exornatam filiam immolauit: qua ex re factum in eos est prouerbium, qui insani ac uecordes sunt, Ἔμβαρός εἰμι, id est, Embarus sum. plura in prouerbijs Erasmus. Ab hoc facto, scribit Harpocration, mos inoleuit, ut inde uirgines Dianæ Munychię & Brauronię consecrarētur ante nuptias, ἄρκτοι, id est ursæ uocatæ. à quibus & uerbum quoque deductum ἀρκτεῦσαι, quod δεκατεύειν, id est decimare significat. Plura de hac ursa in templo Dianæ interempta, deque Embaro, uide supra in Capra h. ubi de sacrificijs, ex Varino in Σόφισμα Θετταλικόν. ¶ Piscatores nostri instrumentis quibusdam utuntur, retibus in coli formam contextis, ligneo circulo superius ambiente os apertum: quæ nescio qua de causa ursos appellant, **bären**. sunt autem diuersa, alia **störbären**, quibus turbatos in ripis pisciculos aut cancros excipiunt: alia nassis uimineis similia in profundum demittuntur, **setzbären**, **setzgarn**.

¶ Berna Heluetiæ clarissima ciuitas ursos publice alit. eosdem pro insignio habet, quatuor pedibus insistentes, & nomen quoque ciuitatis ab urso factum uidetur etymo Germanico. Cæterum Sangallenses & Abbatiscellenses Heluetiæ populi urso erecto pro insigni utuntur.

¶ Est & syluestre allium, quod ursinum uocant, odore molli, capite prætenui, folijs grandibus, Plinius. Arctûrus, genus herbæ, Hesychius, Varinus. Arction uel arctûrus herba memoratur â Plinio 27.5. & à Dioscoride. creditur autem esse quæ uulgò lappa minor (quamuis xanthion etiam à quibusdam lappa minor exponitur) uocatur. Maior uerò lappa siue bardana uulgò dicta, arcion siue prosopion, id est personata Dioscoridis existimatur: Plinius (ut ipse deprehendi) lappam boariam nuncupat. Arcophthalmus, chrysogonum: arcopus, catanance: arctu dendron, sambucus, ut inter nomenclaturas apud Dioscoridem legimus. De pane ursi, & uua ursi, scriptum est supra in C. Branca ursina uulgò appellata apud Gallos & Italos, (de qua lege Syluaticum cap. 87.) ueterũ acanthus est. Ea uerò quam Germani quidam medici, Fuchsius & alij, brancã ursinam uocant, omnino sphondylion fuerit. Alia est etiam quam Germani uulgo brancham ursinã uocitant **bärentapen**, uel **bärlap**, (aliqui **bärenbrüch**: alij **wyngrün**, quod uino pendulo silici circumuoluta iniecta, mederi credatur. sed uinum cum fecibus prius perturbandum est, & baculo fisso, ut fieri solet, agitandum:) quod hirsutiem ursinam quodammodo referat, aut etiam pedis digitorum figuram extremis ramulis ferè ternis. repit circa saxa, quibus minimis fibris adhęret, folijs ferè abietis teneris, cõfertis, &c. uide Hieronymum Tragum Tomo 2. cap. 189.

¶ Nascitur apud Lucanos animal quoddam medium inter ursum & suem, Galenus: uide supra in Mele A. Ἀρκτόμυς, animal D. Hieronymo memoratum, quasi murem ursinum dicas; de quo pluribus

tibus

ribus ſcripſi in Criceto mure. Aldabha (id eſt hyæna) eſt animal notum in Syria, colore urſi, Andr. Belluneñ. Dalac, fera ſimilis urſo, Syluaticus. Eſt & urſa marina, cancrorum generis, ſine chelis, à magno & informi corpore dicta, Ariſtoteli & Athenæo.

¶ Vrſulus nomen proprium uiri apud Am. Marcellinum lib. 16. & Vrſicinus apud eundem lib. 15. Vrſus quidam ceu uir ſanctus apud Heluetios Solodorenſes colitur. Vrſinus monachus ſcripſit opus inſigne de non rebaptizandis hæreticis, &c. Gennadius. In ſanctorum catalogis legimus etiam Vrſicini cuiuſdam, & Vrſatij confeſſoris nomen. Nobilis quædam familia apud Gallos originem ſuam à neſcio quo Vrſone deriuat, quem in ſolitudine urſa quædã annis aliquot nutriuerit. Vrſo quidã ſcriptor obſcurus de ſomnijs & de urinis quædã ædidiſſe fertur. Vrſula, nomen ſanctæ cuiuſdam uirginis. Athenienſis quidam è Melite uico (tribus Oeneidis) κάπρος uel σῦς, id eſt ſus, & arctos, id eſt urſus cognominabatur, propter corporis hirſutiem, Heſ. Var. in Μελιτεύς. Arceſiades, Ἀρκεισιάδης, Laërtes Arceſij filius. Nam mihi Laërtes pater eſt, Arceſius illi, Iupiter huic, &c. Vlyſſes apud Ouidium contra Aiacem loquens. Dictus eſt autem Arceſius quòd ab arco ſiue arcto, id eſt, urſa lactatus ſit, ut fabulantur. Vera autem hiſtoria refert, Cephalũ Deionei uel Deionis filium ex Arcto uxore Arceſium genuiſſe, Varinus. Cephalo de liberis quærenti, deus reſponſum reddidiſſe fertur, ut cuicunque primum obuiam factus eſſet, ei miſceretur. Illum uerò cum in Arcon mulierem incidiſſet, filium ex ea ſuſtuliſſe, qui deriuato à matre nomine Arceſius dictus ſit, Heraclides in Politijs. Eſt autem impreſſi codicis locus corruptus, ut ſuſpicor, huiuſmodi. τὸν δὲ πρῶτον τυχεῖν ἄρκῳ, καὶ πλησιάσαντα γεννῆσαι γυναῖκα, ἐξ ἧς τὸν Ἀρκείσιον φερωνύμως ὀνομασθῆναι λέγεται. Ipſe quomodo legerim, ex tranſlatione apparet. Arctînus Mileſius poëta, diſcipulus Homeri, &c. Suidas. Habent & Germani uiri proprium nomen ab urſo ſumptum, **Bernhart**, ac ſi Arctoſthenem dicas. ¶ Arctûrus, fluuius Scythiæ Phaſis poſtea dictus, Plutarchus in libro de fluuijs. Vrſa, fluuius apud Heluetios, uulgo **die rüß**. Ἄρκτων ὄρος, id eſt Vrſarum mons, Cyzico imminet, ſic dictus à Iouis nutricibus, (Helice & Cynoſura puto,) quas illic in urſas migraſſe tradunt, Stephanus (ni fallor) alicubi. Vrſarum mons nominatus eſt, à nutricibus Bacchi illic in urſas cõuerſis: Vel quod locus uenationi aptas feras contineat, ab urſa fera: Vel propter altitudinem, quòd uertice ſuo ad Arctos ſydera appropinquare uideatur. habitabant autem in eo agreſtes quidam gigantes, ἄγριοί τινες γηγενεῖς, Varinus (ex Scholijs in primum Argonauticorum Apollonij ad numerum 35. ubi additur hunc montem ſitum eſſe iuxta Cherronneſum in Propontide. legitur autem ἄρκτον per ο. paruum, apud Varinum, Apollonium & Scholiaſten, perperam apud omnes. In Propontide eſt inſula Cyzicus cum urbe, cuius pars iacet in planicie, pars ſecus montem, qui Vrſarum mons (ἄρκτων ὄρος) appellatur, Strabo lib. 12. Ἄρκτου ὄρος τὸ Ἀρκτῷον ἐπώνυμον, Pollux. hoc eſt, Arctôus mons ab urſo dictus eſt. Arctânes, gens Epirotica, Stephanus. Arconêſus, Ἀρκόνησος, inſula Cariæ, Stephanus: Meminit etiam Strabo. Plinius inſulam unam ex deſertis circa Cherſonneſum eſſe ſcribit. Cæterum Cyzicus olim Ἄρκτων νῆσος & Ἀρκτόνησος dicebatur, Stephanus. Vrſa Baluia, Picenorum urbs Ptolemæo 3. 1. hodie Vrbſa.

¶ b. Parnes mons Atticus aprorum & urſorum uenationem præbet, Pauſan. Apud Aratores Afros ad Occidentem reperiuntur leones, urſi, elephantes, Herodotus lib. 2. ¶ Cepus faciem habet ſatyro ſimilem, cætera inter canem atque urſum, Strabo. Tarando uillus magnitudine urſorum, Plinius & Aelian. Σκύλον, pellis urſina, uel ouilla, aut alterius animalis, Heſych. & Varin. Harpyiæ in Thracia habent aures urſinas, uulturũ corpora, Varinus in Scylla. Os urſi, ςόμα & χάσμα uocat Plutarchus, & pedes anteriores χεῖρας, id eſt manus. Talpa pedes habet urſi, Suidas & Heſ. Beſtia quam uidi ſimilis erat pardo, & pedes ſimiles urſi, Ioannis Apocalyp. 13. Beſtia alia ſimilis urſo, Danielis 7. ¶ Galli caput urſi & aliarum mordacium ferarum hure nominant: & urſæ mamillas, poupes uel tettes: urſinum fimum, ut apri quoque & lupi, laiſſes, Rob. Stephanus. ¶ Pellem urſi, qui propriè apud nos loquuntur uocant **ein hut**: & eandem excoriari dicunt, **geſchunden werden**.

¶ c. Vrſa ſuos fœtus lambit, donec perfici & uocem ædere incipiuut, εἰσόκε κνυζηθμοῖσιν ἀναιδέα τονθρύζωσιν, Oppianus. Cum tubam uenatorum exaudierit urſa, è cubili prodiens, ὀξὺ λέληκε θορῶσα, καὶ ὀξὺ δέδορκε λακοῦσα, Idem. Vociferamur (Rugiemus, Hieronymus) nos omnes quaſi urſi, & meditamur quaſi columbæ, Eſaiæ 59. hoc eſt, ululamus & gemimus. ¶ Nequitia mulieris immutat faciem eius, & obcæcauit uultum ſuum tanquam urſus, Eccleſiaſtici 25. Vrſis quidem oculos hebetari, cum recens è latibulo prodierint, in c. retuli. ¶ Patinas cœnabat omaſi Vilis & agnini, tribus urſis quod ſatis eſſet, Horatius 1. epiſt. ¶ Vrſa prægnans à Gallis peculiari & uenatoria locutione dicitur une ourſe prain. Ἀρκτύλοι dicuntur catuli urſorum, Pollux. apud Varinum ἄρκιλοι legitur, quod minus placet. Cyclops apud Theocritum Galateæ ſe nutrire canit ὡδέκα νεβρώς, καὶ σκύμνως τέσσαρας ἄρκτων. Inueni geminos, qui tecũ ludere poſſunt, Inter ſe ſimiles, uix ut dignoſcere poſſis, Villoſæ catulos in ſummis montibus urſæ, Polyphemus Galateæ canens Ouidij Metam. 13.

¶ d. Occurram eis quaſi urſus orbatus, & lacerabo obſtinatum cor eorum, Oſee 13. Præſtat occurrere urſo orbato (raptis catulis) quàm fatuo (obſtinato) in ſtultitia ſua, Prouerb. 17. Tu noſti patrem tuum & uiros qui cum eo ſunt fortiſſimos & amaro animo, ueluti ſi urſa raptis oculis in ſaltu ſæuiat, 2. Regum 17. Sunt autem uerba Chuſai ad Abſalonem de Dauide.

¶ e. Ferunt difficiles partus ſtatim ſolui, cum quis tectum, in quo ſit grauida, tranſmiſerit lapide: uel miſſili ex his, quæ tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, urſam,

Plinius. Taifalorum gentem turpem ac obſcœnæ uitæ flagitijs ita accepimus merſam, ut apud eos nefandi concubitus fœdere copulentur maribus puberes. Horum ſi quis iam adultus aprum exceperit ſolus, uel interemerit urſum immanem, colluuione liberatur inceſti, Marcellinus libro triceſimoprimo. ¶ Certè furit, ac uelut urſus Obiectos caueæ ualuit ſi frangere clathros, Horatius de Arte ad finem. Heliogabalus ebrios amicos plerunq; claudebat, & ſubito nocte leones, & leopardos, & urſos, exarmatos immittebat, ita ut expergefacti in cubiculo eodem, leones, urſos, pardos cum luce, uel quod eſt grauius nocte inuenirent, ex quo plerique exanimati ſunt, Lampridius. Vitoldus Lituaniæ princeps ſubditis ſuis adeò metuendus fuit, ut iuſſi laqueo ſe ſuſpendere, parere potius quàm in eius indignationem incidere uoluerint. detrectantes imperium, inſutos urſina pelle uiuentibus urſis (quos eam ob cauſam nutriebat) dilaniandos obiectauit, crudelibusq; alijs affecit ſupplicijs, Aeneas Syluius. ¶ Mauri leonum, pardorum & urſorum tergoribus uelantur, & dormientes ſubſternunt, Strabo. Ancæus Arcas humeris nunquam circuniecit chlænam, ἀλλ' ἄρκτου λάσιον στέρνοις ἀμπίσχετο δέρμα, Orpheus in Argonauticis.

¶ g. Si urſi ſeuo liquefacto inungatur facies hominis, intelliget & diſcernet quicquid audit ac legit, Raſis.

¶ h. Heliogabalus inter diuerſas ſortes habuit & urſos decem, & decem gryllos, Lampridius. Perſeus rex capream & urſum amabat, Tzetzes. Demetrius Moſchouitarum legatus Romam miſſus, multo auditorum riſu, ut erat ingenio comi & faceto, proximis annis uiciniæ ſuæ agricolam, retulit, quærendi mellis cauſa in prægrandem cauam arborem ſupernè deſilijſſe, eumq; profundo mellis gurgite pectore tenus fuiſſe hauſtum, ac biduo uitam ſolo melle ſuſtinuiſſe: quum uox opem implorantis in ea ſyluarum ſolitudine ad uiatorum aures penetrare nequiuiſſet. ad extremum uerò deſperata ſalute mirabili caſu, ingentis urſæ beneficio inde extractum euaſiſſe, quum forte eius beluæ, ad edenda mella more humano ſe demittentis, renes manibus comprehendiſſet, & eam ſubito timore exterritam ad exiliendum tum tractatu ipſo, tum multo clamore concitaſſet, Paulus Iouius. Paſcebam (inquit Dauid 1. Regum 17.) patris mei gregem, & ueniebat leo uel urſus, & tollebat arietem de medio gregis, & perſequebar eos, & percutiebam eruebamq; ab ore eorum, & interficiebam ipſos. Dauid cum leonibus luſit quaſi cum agnis, & urſos ſimiliter ut agnos tractauit, Eccleſiaſtici 47. Cum Heliſæus propheta aſcenderet in Bethel, parui pueri de ciuitate egreſſi, illudebant ei, dicentes: Aſcende calue, aſcēde calue. Is uerò maledixit eis in nomine Domini: egreſſiq; ſunt duo urſi de ſaltu, & lacerauerunt ex eis quadragintaduos pueros, Regum 4. 2. Non enim non poterat omnipotens manus tua immittere illis multitudinem urſorum, aut audaces leones, aut noui generis ira plenas & ignotas beſtias, Sapientiæ 11. Sanctus Florentius urſum habuit, Textor. Legimus fuiſſe urſam quampiam feritate cōſpicuam, magnitudine inuſitata, quæ uiſentibus modo horrorem incuteret. Eam uerò uir hic (Pythagoras) accerſitam demulctamq; apud ſe aluit. Mox dimiſſurus, ueluti conceptis uerbis, iureiurando (ut ſic dicam) adegit, nulli animantium cunctarum damno obłæſioniue futuram. Abiens illa in ſyluas ſe coniecit ſuas, ſummaq; fide, quod inter homines quoque perrarum eſt, in quod adiurata receſſerat, præſtitit, Cælius. Paris infans expoſitus ab urſa lactatus fertur, Varinus. ſic & Arceſius Laërtis pater, ut ſcripſi ſupra inter nomina uirorum ab urſo ſumpta. Et ecce de proximo ſpecu uaſtum attollens caput funeſta proſerpit urſa, quam ſimul conſpexi, pauidus & repentina facie conterritus, totum corporis pondus in poſtremos poplites recollo, arduaq; ceruice ſublimiter eleuata, lorum quo tenebar rumpo, meq; protinus pernici fugæ committo, ſummo ſtudio fugiens immanem urſam, Apuleius ſub perſona aſini aurei. ¶ De Calliſtûs filiæ Lycaonis in urſam mutatione, lege ſupra in a. ubi de Vrſa ſydere dictum eſt. Iphigeniam immolandam in ceruam, alij in taurum, alij in urſum mutatam ferunt, Varinus in Νεοπτόλεμος, ut pluribus in Tauro retuli. Arcton oros, id eſt Vrſarum mons, Cyzico imminet, ſic dictus à Iouis nutricibus (Helice & Cynoſura puto) quas illic in urſas migraſſe tradunt. Periclymenus Nelei fuit filius, frater Neſtoris: cui à Neptuno auo conceſſum ut poſſet in quas uellet ſe transformare figuras, ut in urſum, formicam, apem, &c. uide Onomaſticon noſtrum. ¶ Vrſos qui ſacri, ut lupos quoque, Aegyptij eo loci ſepeliunt, ubi iacentes inueniunt, Herodotus libro ſecundo. De interfecta urſa Dianæ Munychiæ ſacra, plura dixi in a. inter deriuata, in uerbo Ἀρκτεύειν. Laphriæ Dianæ apud Patrenſes magno in ara igne excitato, apros, ceruos, dorcades, aliqui luporum aut urſorum catulos, uiuentes inijciunt, Pauſanias in Achaicis.

¶ PROVERBIA. Vrſus cum adſit ueſtigia quæris, Ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνη ζητεῖς, de ijs dicitur, qui timiditate præſens negotiū declināt, atq; ad alias nugas dilabuntur. Translatū à formidoloſis uenatoribus qui ſe diſſimulāt ſenſiſſe urſum, & ueſtigia perſequi fingūt quo abſint à periculo, Eraſ. Meminit Suidas, et interpretatur, ἐπὶ τῶν τὰ παρόντα ζητεῖν προσποιουμένων. Fumantē naſum urſi ne tentaueris: uide ſupra in D. ¶ Ex ſacris. Leo rugiens & urſus (ad prædam) excurrēs, eſt princeps impius populo pauperi, Prouer. 28. Habitabit lupus cū agno, & pardus cū hœdo accubabit: Vitulus & urſus paſcēt, ſimul requieſcēt catuli eorū, Eſa. 11. Factus eſt mihi urſus inſidiās, et leo in latibulis, Hier. Thren. 3. Quomodo ſi fugiat uir à facie leonis, & occurrat ei urſus, Amos 5. ¶ Germani ſi quē de paupertate, aut auaritia et parcitate notauerint, manū ab eo ſugi dicūt ſicut ab urſo: Er ſugt den taapē wie ein bār. ¶ Ἄρκος φιλεῖν ἄνθρωπον ἐκτόπως ηὐχεῖ. εἶθ' ὕστερον ἐρασθεῖσα αὐτοῦ ἐν παραβύστῳ, ἀντὶ τοῦ ἐν ἀποκρύφῳ. Suidas.

De

DE VVLPE.

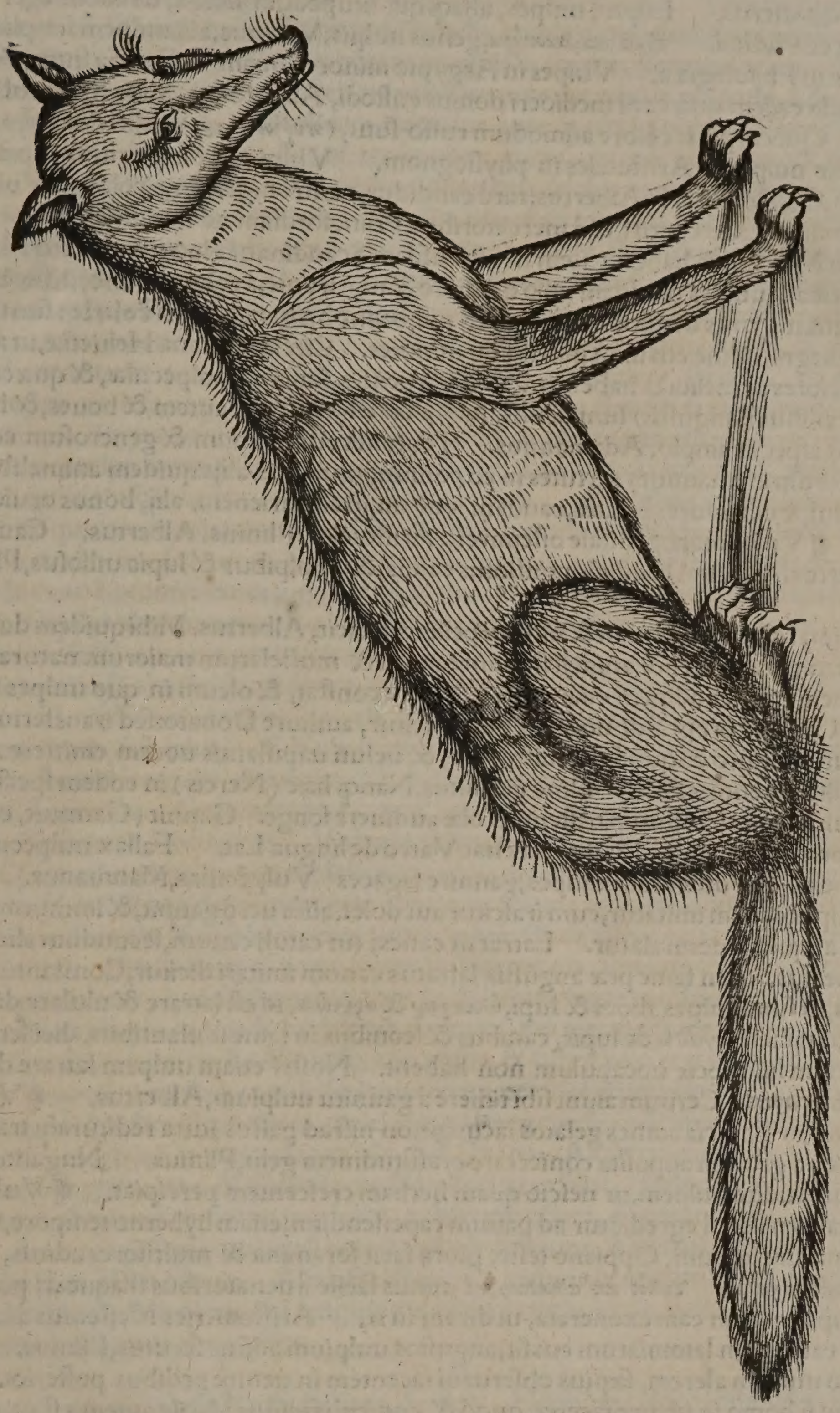

A.

VVLPES Hebraice שׁוּעָל schual nominatur; Chaldaice תעל thaal. Nam Psalmo 63. pro schualim, id est uulpes numero multitudinis, Chaldæus reddit thealaia. Arabs תעלב, thaleb. LXX. ἀλωπέκων. Hieronymus uulpium. Thaleb, id est uulpes, Auicenna lib. 2. & Syluaticus cap. 673. Idem alibi chabel & calcail uulpem interpretatur, corruptis, ut uidetur, uocibus pro thaleb. Chos alcalip, (lego althaleb) id est testiculi uulpis, satyrion, Idem. Galcis, id est uulpes, Syluaticus: uoce, ut coniicio deprauata à γαλῆ: quam Albertus aliquoties uulpem interpretatur, cum omnino mustelam significet. Apud Græcos ueteres ἀλώπηξ dicitur, hodie ἀλωποῦ. Italice, uolpe. Gallice, regnard, cuius diminutiuum regnardeau. Hispanice, raposa, à rapiendo nimirũ. Germanice, fuchs. Flandrice, uos. Anglice, foxe. Illyrice, lisska.

B.

Alpinæ regiones Heluetiorum plurimas habent uulpes: ubi mercatores coëmptas earum pelles in alias regiones diuendunt, Stumpfius. Amyntas in Mansionibus, quas sic inscripsit, eam ait Caspiarum uulpiũ esse multitudinẽ, ut nõ modo agrestia stabula adeant, sed urbes quoq; ingrediantur:

nihil tamen nocentes, neq; rapientes, sed ita cicures Caspijs tanquam caniculæ adulantur, Aelianus. Vulpes in Sardinia noxiæ sunt. occidunt enim arietem etiam fortissimum, capram, & uitulum adhuc tenerum, Munsterus. Lupos, uulpes, aliaq; quadrupedum noxia, Creticus ager nusquam educat, Solinus & Plinius. Bassara, Βασσάρα, genus uulpis, Varinus, alij uulpem simpliciter interpretantur: uide in Philologia a. Vulpes in Aegypto minores quàm in Græcia fiunt, Aristoteles. Vulpi magnitudo eadem quæ cani mediocri domus custodi, Albertus. Villos habet uberes & altos, Isidorus. Qui corporis colore admodum ruffo sunt, (πυῤῥοὶ ἄγαν,) astuti (πανοῦργοι) iudicantur, à similitudine uulpium, Aristoteles in physiognom. Vulpi color sæpe rutilus, priori tamen parte canescens, Ge. Agricola & Albertus: rarò candidus, rarius niger, Agricola. Vulpes audio in Hispania omnino albas reperiri, & à mercatoribus Francfordiam ad nundinas uehi. Vulpes nigræ & albæ in Moschouia habetur: item in quibusdam Scandinauiæ locis, ut Olaus Magnus annotauit. Germani uulpes quasdam uillo densiore & nigricante, à colore brandfüchs nominant, (ut ceruorum etiam genus densioris ac nigrioris pili, brandhirtzen,) nostri Kolerle: sunt autem minoris pretij, & magnitudine etiam ut plurimum minores. Circa montana Heluetiæ, ut audio, uulpes externis maiores ac meliores habentur. ¶ Serpentes, simiæ & uulpeculæ, & quæcunq; mala machinantur, exilibus (angustis) sunt oculis, λεπτὸν ἐνδέδορκεν: oues autem & boues, & huiusmodi simplicis ingenij, aspectu amplo, Adamantius. Teutones cum bonum & generosum equum depingunt, diuersorum animantium uirtutes in eo coniungunt, & ex alijs quidem animalibus alias ei attribuunt, ex uulpe uerò aures breues, caudam longam, gressum lenem. alij, bonos oculos, & caudam pilosam. ¶ Vulpi (mari) genitale osseum est, Aristoteles, Plinius. Albertus. Cauda magna & uillosa, Albertus. Boum caudis longissimus caulis, &c. uulpibus & lupis uillosus, Plin.

C.

Vulpes animal est calidum. nam & mortui pellis calefacit, Albertus. Mihi quidem dubium non est, quin calidi temperamenti hoc animal sit, cum canum & mustelarum maiorum naturam referat, & odorem grauem exhalet. adipem etiam eius calfacere constat, & oleum in quo uulpes tota decocta fuerit. ¶ Gannire propriè de uoce uulpium dicitur, authore Donato: sed transfertur etiam ad homines, & usurpatur pro eo quod est obstrepere, & ueluti uapulantis uocem emittere. Quid ille gannit? quid uult? Terentius Adel. Hinc gannitus. Nanq; hæc (Nereis) in eodem spectata littore est, cuius morientis etiam gannitum tristem accolæ audiuere longè. Gannit (Gannuit, codices impressi) odiosus omni toti familiæ, Plautus ut citat Varro de lingua Lat. Fallax uulpecula gannit, Author Philomelæ. Putes ululare lupos, gannire sagaces Vulpeculas, Mantuanus. Latrando & ululando uulpes canem imitatur, cum irascitur aut dolet, aliâs uerò gannit, & immurmurat blandè, ut cum petit aliquid, si domi alatur. Latrat ut canes, (ut catuli canum, secundum alios) & gannit in fame, Albertus. In fame præ angustia latratus canum imitari dicitur, Constantinus. De minoribus feris, ut sunt uulpes, thôes & lupi, ὑλακτεῖν & ὠρύεσθαι, id est latrare & ululare dicitur, Pollux. Varinus tamen ὠρύεσθαι de lupis, canibus & leonibus in fame ululantibus, dici scribit: & de alijs quæ proprium suæ uocis uocabulum non habent. Nostri etiam uulpem latrare dicunt. der fuchs billt/trabt/rayet. Ceruum aiunt sibi timere à gannitu uulpium, Albertus. ¶ Vulpes animal solerti auditu, in Thracia amnes gelatos lacusq; non nisi ad pastus itura redituraq; transit, obseruatum eam aure ad glaciem apposita coniectare crassitudinem gelu, Plinius. Nugantur quidam è uulgò tam acutè audire uulpem, ut nescio quam herbam crescentem percipiat. ¶ Vulpes, lutra, melis subeunt cauernas: sed egrediũtur ad pastum capessendum, etiam hyberno tempore, Ge. Agricola. Cauernarum suarum, Oppiano teste, plura facit foramina & multifores aditus, ἑπτάπυλους ὀίξασα δόμους, τρητάς τε καλιάς Τηλόθ᾽ ἀπ᾽ ἀλλήλων, ut minus facile à uenatoribus illaqueari possit. Melis foueam occupat, aluo in eam exonerata, ut dicam in D. Aristomenes Messenius à Lacedæmonijs captus, per cauernam latomiarum euasit, angustos uulpium aditus secutus, Plinius. Ego cùm domi aliquando uulpem alerem, sæpius obseruaui iacentem in uentre pedibus posterioribus rectà retro extensis, ac si homo in uentre iaceret, quod & cuniculi faciunt: facile autem est conijcere eas huic extensioni apta crura ideo à natura accepisse, ut facilius per angustos & oblongos terræ meatus penetrare eis liceat. ¶ Lepores & uulpes per æstatem noctu progrediuntur, Tardiuus. Vulpes & capreoli etiam nocte cibum quærunt, Cardanus. ¶ Vulpes animal ferè omniuorum est. Syluestres mures uenatur, Aristoteles: Sunt qui mures è cauis spiritu à uulpibus extrahi & deuorari affirment. Vulpes edit carnes, & muribus sicut catus insidiatur: cuniculos etiam & lepores capit, rapitq; gallinas, Albertus. Nec uulpes nec aliud animal gallinas continget, si gallinis sub ala ruta syluestris suspendatur: & multò magis si uulpis aut felis fel cibo admixtum exhibueris, ut etiam Democritus confirmat, Cornarius in Geopon. libr. 14. Andreas à Lacuna in Græco codice excuso, & suo manuscripto, hæc legi negat: Inferius tamen capite de turturibus eadem ponit, ὄρνιθας eo in loco non gallinas, sed aues simpliciter exponens. Gallinaceos aiunt non attingi à uulpibus, qui iecur uulpis aridum ederint: uel si pellicula ex eo collo inducta, galli inierint: similia in felle mustelæ legimus, Plinius. Per hyemem esuriens, si uuas in uitibus non inueniat, aues & catulos leporum astutè capit, Oppianus. Vide plura mox in D. qua astutia animalia quædam capiat. Pauonibus una cura debetur, ut incubantes per agrũ fœminas, quæ hoc passim faciunt, à uulpe custodias, Palladius. In Asia multis

multis locis uinum ſine iugo miniſtrat uinea, quæ ſæpe uulpibus & hominibus fit communis, Varro. Apud Theocritum Idyllio primo puer quidam uineam cuſtodit, ἀμφὶ δέ μιν δύ' ἀλώπεκες, ἁ μὲν ἀν' ὄρχως φοιτῇ, σινομένα τὰν τρώξιμον, ἁ δ' ἐπὶ πήραν πάντα δόλον τεύχοισα. Tam facile uinces quàm uulpes pyrum comeſt, Plautus in Muſtellaria. de re factu procliui, quòd nihil negotij ſit uulpi dentatiſſimæ pyrum edere, Eraſmus. Vulpes necant amygdalæ amaræ, item apocynon: Vide plura in E. ¶ Animal eſt fœtidum, & etiam à poſteriori parte imminente mortis periculo, Liber de nat. rerum. Ore & ano fœtet, Albertus. Hic olidam clamoſus ages in retia uulpem, Martialis. ¶ Vulpes ſuperueniens coit, Ariſtoteles. Atqui recentiores aliqui obſcuri authores ex Ariſtotele citant hæc uerba, Vulpes coit ad terram proiecta, (in quibus uerbis uulpem eos pro fele ſeu cato poſuiſſe conijcio.) Vulpes coëunt in latera proiectæ, maremque fœmina amplexa, Plinius.

¶ Quadrupedes (uiuiparæ) pleræque perfectos ædunt partus, paucæ inchoatos: in quo ſunt genere leænæ, urſæ, & uulpes, Plinius. Multifidæ quæ pariunt imperfecta, omnes multiparæ ſunt. quo fit ut partum adhuc recentem alere poſſint, auctum iam adeptumque magnitudinē nequeant. quædam enim ex ijs catulos inarticulatos propemodum pariunt, ut uulpes, urſa, leæna, & alia nonnulla. ſed omnia ferè cæcos: ut ea quæ modo dixi, atque etiam canis, lupus, thos, Ariſtot. Et alibi, Vulpes, inquit, parit cęcos, ut urſa, atque etiam infirmiores. parturiens ita ſecedit, ut raro grauida capiatur. Cum partum ædiderit, lingua lambendo refouet & concoquit. parit cum plurimos quatuor. De leonis partu ſingulari, uulpis multiplici, apologum Aeſopi in Leone c. recitaui ex Cælio. Vulpium catulos ſæpe rapiunt milui, uultures, aquilæ, Mich. Herus. ¶ Coëunt animalia etiam, quorum genus diuerſum quidem, ſed natura non multum diſtat, ſi modo par magnitudo ſit, & tempora æquent grauiditatis. rarò id fit, ſed tamen fieri & in canibus, & in uulpibus, & in lupis certum eſt, Ariſtot. Ex uulpe & cane Laconici canes gignuntur, Idem. Et alibi, Ex uulpe & cane primi fœtus cōmuni generis utriuſque ſpecie generantur: ſed tempore procedente diuerſi ex diuerſis prouenientes, demū forma fœminæ (ſcilicet primæ genitricis ſuæ) inſtituti euadent. Laconicos canes è uulpibus & canibus primum natos & alopecidas dictos aiunt, Pollux. Vide in Canibus mixtis. Eoſdem aliqui cynalopecas uocant. ἔβηνοι, ἀλωπεκίδες, Heſych. Varin. Papio (id eſt, hyæna) animal uidetur ex lupo & uulpe compoſitum, Albertus. ¶ Vulpes ægra reſinam pineam uorat, unde & ualetudinem recuperat, & uita fruitur longiore, Albertus & Liber de nat. rerum. Vulpes & muſtelas rabiem incurrere dicunt, Auicenna. Cætera (præter canem) animalia, ut lupi, uulpes, &c. rabie afficiūtur æſtate potius quàm hyeme, Ponzettus. Vulpes rabiens eadem incōmoda infert quæ canis rabidus, Albertus. Quemadmodum quædam plantæ humoris proprij penuria tabeſcunt, quædam alieno ſuffocantur: ita & capilli ſuccorum paucitate corrumpi ſolent: ac humidi quidem paucitate caluicies, prauitate uerò alopeciæ & ophiaſes generantur, ægritudines nihil ſpecie, ſed figura tantum ac nomine differentes. ophiaſis enim in parte quam obſidet capitis, formam ſerpentis deſcribit. alopeciæ autem ſic appellantur, quòd id morbi genus in uulpibus frequentiſſimum eſſe tradatur, Aëtius. Alopecia, uitium eſt quo capitis & barbæ pili defluunt, per metaphoram à uulpe, quæ ubi minxerit, locum ſterilem facit, ita ut herba illic naſci non poſſit, & ſi quæ nata erat illam exiccat, Varin. ἀλωπεκεία, (lego ἀλωπεκία,) morbus capitis: ſcribitur etiam per diphthongum (ει. ſcilicet in penultima,) Varinus. ἀλωπεκεία (malim iôta uel ει. in penultima) ψίλωσις τριχῶν ἀποφάσεως, μάλιστα περὶ κεφαλὴν, Pollux. Eundem morbum inuenio alopeciaſin dici, Cælius. Alopecia uulpinus ferè morbus eſt, quoties in humano capite areas & glabreta capillus deciduus facit, Hermolaus. Vulpi caput (iecur, Mich. Herus) aliquando nimium incaleſcit, præſertim æſtate, & curatur ſanguine ad ſuperficiem fluente & ulcerante pellem: quare pili tum temporis defluunt, Albertus: & pelles captarum æſtate inutiles habentur, Mich. Herus. Alfeſafes eſt animal generis ceccarum (id eſt ricinorum) quod canibus, bobus & uulpibus adhærens ſanguinem ab eis exugit, Andr. Bellunen. ¶ Vulpes ſatis iuſtam ætatem conſequitur, Stumpfius.

D.

Vulpes aſtutæ, malitioſæ & callidæ ſunt, Ariſtot. Homines colore admodū ruffo maligni (πανοῦργοι) iudicantur, argumento uulpium, Idem in Phyſiognom. Adamantius uulpis ingenium doloſum & inſidioſum eſſe inquit. Animal eſt odio dignum propter rapinam, deſpectum propter infirmitatem, incautum ſuæ ſalutis dum inſidiatur alienæ, Ambroſius in Hexaëmeron. Mihi quidem eodem fermè ingenio uidentur prædită uulpes, & muſtelæ, præſertim maiores, ut martes, ictis, &c. Prouerbia aliquot à uulpis calliditate nata, Vulpe pellace benignior, Vulpes annoſa haud capitur laqueo, Vulpes non iterum capitur laqueo, Vulpinari cum uulpe, Vulpina pellis aſſuenda ſi leonina non ſufficit, referā in h. inter prouerbia. ὀργαῖς ἀτενὲς ἀλωπέκων ἴκελοι, Pindarus in Pythijs. hoc eſt, Vulpium planè moribus ſimiles. Eſt & marina uulpes, piſcis ſic dictus quòd ſimiliter ut terrena fraudulentum & ſolers ſit animal. Vulpinus, id eſt aſtutus animus ne quid moliatur mali, Plautus. Fraus quaſi uulpeculæ, uis leonis uidetur, Cicero 1. de Nat. Complures apologi ex uulpis calliditate conficti, Aeſopi & aliorum nomine leguntur. Aſtutam uapido ſeruas ſub pectore uulpem, Perſius Sat. 5. ¶ Vulpes Caſpiæ tam numeroſæ ſunt, ut non modo agreſtia ſtabula adeant, ſed urbes quoque ingrediantur: nihil tamen nocentes, neque rapientes, ſed ita cicures Caſpijs tanquam caniculæ adulantur, Amyntas apud Aelianum. ¶ Intimas cauernas, quæ multos habeant exitus

(ἑπταπύλους δόμους) procul inter ſe diſtantes incolit, ne circum exitum unum poſitis uenatorum inſidijs comprehendatur, Gillius ex Oppiano. ¶ Habitat in foueis, quas ipſa tamen non parat, ſed à taxo, id eſt mele effoſſas dolo occupat. Illo enim abſente, aditum ſuo excremento inquinat. Reuerſus ille, fœdi odoris impatiens, foueam ſuam deſerit, quam mox uulpes inhabitat, Iſidorus. Sæpe in melium cauernis uulpes effoſſa comprehenditur, Alber. ¶ Lupus contactu ſcillæ conuellitur. unde etiam uulpes propter lupos latebris ſuis ſcillas apponunt, Zoroaſtres in Geopon. lib. 15. Gillius aliter uertit, nempe uulpes in luporũ cubilia folia ſquillæ imponere, quod non probo. non enim tam ſtudioſa lupo nocendi, quàm ſuos tuendi catulos uulpes eſt. & cum à lupo occidatur, non eſt uériſimile eam ſponte ad cubile eius accedere. Turtur in nido ſuo ponit folia ſquillæ, ne lupus pullos eius incurſet, Ambroſius turturi hoc adſcribens, quod Zoroaſtres uulpi, non rectè ut uidetur, lupum enim uulpibus inſidiari conſtat, turturi aut cæteris auibus non item.

¶ Vulpes pulicibus infeſtata, ſtipulam (manipulum) fœni quod inuenerit molliſſimum, aut pilos ore continens, paulatim à poſteriori parte in aquam ſe mergit: cauda primum immiſſa, deinde reliquo corpore, ut pulices aquam fugientes ad caput aſcendant, quod & ipſum poſtremo paulatim immergit, ita ut pulices in ſtipulam aut uillum quem ore tenet, colligantur: quo tandem in aquam proiecto fugit, Albertus authorem citans Iorach. In Thracia locis rigentibus & uulpes, animal alioquin ſolerti auditu, amnes gelatos lacusq́ non niſi ad paſtus ituræ rediturǽq́ tranſeunt. Obſeruatum, eam aure ad glaciem appoſita, coniectare craſſitudinem gelu, Plinius. Thraces congelatum flumen molientes tranſmittere, uulpem, Plutarchi (in libro Vtra animalium &c.) teſtimonio, præmittunt, glaciei indicem, quantum firmitatis habeat. ea enim pedetentim & moderate gradiens, aurem admouet: ac ſi ex ſtrepitu confluentem non multo infra ferri ſentit, ſtatim cõiectura aſſequitur, frigoribus fluuium non bene penitus conglaciaſſe, ſed tenuem & infirmam glaciem exiſtere, itaq́ regreditur: ſin ſubterlabens aqua non admurmurationem facit, confidenter tranſit. Quod quidem ipſum non acrem beſtiæ ſenſum dicimus eſſe: ſed ex ſenſu ratiocinationẽ. Sic enim uulpes colligit, ipſum ſtrepere motu præditum eſt, quòd autem motum habet non gelu conſtringitur. Itemq́: Quod aquæ non glaciat liquidum eſt, quod autem liquidum, facile concedit, Gillius. Eadem alibi Aelianus ſcribit, ut Gillius uertit. Aure prius ad ripam humi adpoſita, ſerenitatem itineris explorat, Volaterranus ex eodem. ¶ Vulpes in omnes hoſtes ſuos infeſtiſſima eſt: neq́ modò contra canes, ſed & cum feris robuſtioribus, & cum uenatoribus (canibus uenaticis, Oppianus) molitur pugnare. Neq́ ſolis beſtijs terrenis, ſed etiam aquatilibus, & uolatilibus mille inſidias comparat. ¶ Vulpem beſtiam improbam poëtæ & fraudulentam appellare ſolẽt. Sedet improbus erinaceus terreſtris & inſidioſus. nam ut uulpem is uel audiuerit, uel uiderit, os contrahit, pedesq́ comprimit, & ſe totum in globoſam formam concludit: Illa autem cum hunc ſic in arctum conſtrictum comprehẽdere non quit, in eius os urinam reddit: hic uel ex contractione, uel ex uulpis fraude ſpiritu intercluſo ſuffocatur, Aelianus. Et alibi, Vulpes fraudulentum animal, inſidias hoc pacto in erinaceos terrenos molitur, ut cum eos rectos, quod à morſu uulpinum impetũ ſpinis prohibent, expugnare non queat, ipſos ſumma cautione oris leniter & caute primum euertens, ſupinos conſtituat, deinde & laceret, & qui antea eſſent formidabiles, exedat, conficiatq́. Vide plura ſupra in Echino h. in prouerbio, Multa nouit uulpes, ſed echinus unum magnum. ¶ Vulpes cum doloſa ſit, aliquando cum lepore (uel cuniculo, Ge. Agricola) ſe uelle ludere ſimulat, & (incautum) apprehenſum deuorat. quamobrem uulpem conſpectam non minus quàm canem fugiunt, Albertus. Quemadmodum à uulpibus lepores noctu continua perſecutione defatigati, & ſubinde à quiete, quã ubi aliquantiſper curſu præuenêre appetunt, exturbati, tandem capiantur, ex Aeliano recitaui in Lepore D. Lepores frequentiores ſunt in inſulis, quod ibi ut plurimum nec uulpes ſunt, à quibus ipſi cum catulis occidũtur: nec aquilæ, quæ montes magnos ſæpius quàm paruos frequentant. nam parui plerunq́ in inſulis ſunt, Xenophon. ¶ Mures etiam in aruis & pratis à uulpibus aſtutè capiuntur. ¶ Cum auiũ greges ſubuolantes uidet, humi ſtrata iacet, ſimul & oculos claudit, & roſtrum in terram deponit, & animam cõtinet, & prorſus uel dormientis, uel potius extinctæ ſpeciem ſimilitudinemq́ gerit. Cum autem eam ſic ad terram abiectam aues deſpiciunt, mortuam arbitrantes, gregatim delabuntur, in eaq́ ſeſſitantes tanquam illudunt: at uulpes eas ad roſtrum appropinquantes ore hiante atq́ imminente, deuorat, Gillius ex Oppiani de piſcibus libr. 2. ubi ille ranam quoq́ piſcatricem ſimili ferè aſtu piſciculos captare dixerat. In fame aliquando inſidioſè mortuam ſe ſimulans ſupina iacet, ſpiritu compreſſo exertaq́ lingua: quo uiſo aues tanquam ad cadauer accedunt, & incautæ corripiuntur, (ſic & pardus ſimias mortuum ſe fingens, captat) Albertus, Conſtantinus, Ge. Agricola. Eadem ſcribit Mich. Herus, ſed addit uulpem priuſquam ita ſe reſupinet, in argilla rubra uolutari inquinariq́, ut uulnerata & ſanguine cruenta appareat, & quod ubi ita iacentem uiderint corui, cornices, et aliæ aues præſertim rapaces, gaudentes tanquam de hoſte mortuo, aduolantes comprehendantur, una ſaltem ex eis. Muſtela aues iugulat ut lupus oues, & pugnat cum ſerpente, illo præcipuè qui mures uenatur, Ariſtot. de hiſt. anim. 9. 6. Albertus imperitè eo in loco galen interpretatur uulpem, & eadem de uulpe ſcribit. Et rurſus alibi de muſtelæ ſylueſtris genere, quod uulgò putorium, noſtri iltiſſum uocant, ſcribens: Non comedit (inquit) de gallinis, niſi prius omnes aut multas iugulauerit, cuius ingenij etiam uulpes eſt, & animal quod dicitur feyton, (id eſt muſtela.) Vulpes communis

eſt

est hostis pauonum, columbarum, & omnium ferè auium, Stumpfius. In eo maximè nocet hominibus, quòd rapit anseres, anates, gallinas, in quo tamen eam parcere dicunt domui uiciniori iuxta quã uersatur, Idem. Gallinas noctu clam ingressa in casas, prehendit & asportat, Ge. Agricola. In Ponto sic otidas uenatur, ut & sese auertens, & in terram abijciens, tanquam auis collum, sic caudam extendat. eæ autem hac insidiarum instructione seductæ, ad illam, tanquam ad suam gregalem accedunt, illa uero se uertens nullo negotio capit, Aelianus interprete Gillio. Sed aliter ex eodem Volaterranus transtulit, non rectè ut conijcio, adscribam tamen. Otides (inquit) in fluminibus (ποταμοῖς legit pro πόντῳ) decipit, sese uni ex eis fessæ adsimilans, illæ superuolant, uulpes conuersa statim inuolat. Tum uero secundum fluuiorum ripas gradiens, paruulos pisciculos callide exceptat. nam caudam in aquam deijcit, in quam ij innantes densis pilis comprehenduntur, quod quidem ipsum uulpes sentiens, caudam ex aqua remouet, & repente se in aridum subducens eam excutit, pisciculi excidunt, atq; ab ea deuorantur, Aelianus interprete Gillio & Volaterrano. Vulpes in exuperantiam infinitæ tum malitiæ, tum fraudis progreditur, nihil ut non & malitiose, & dolose agat: Cum enim uesparium refertum esse animaduerterit, retrorsum eò accedit, atque tota à uespeto auersa, ab aculeorum sanè uulneribus declinans, in cellas uesparias immissa hirsuta cauda, eademq; bene prolixa, uespas concutit. Cum autem uesparum circumuestitam spissis pilis caudam impetentiũ referta est, tum eam ipsam uel ad arborem, uel ad parietem ad maceriemue allidit: Itaque multa caudæ attritione his extinctis, in reliquas inuadit, perindeq; eas ut primas interimit: Iamq; reliquas cæteras ab aculeis intelligens inopes esse, os in uespariũ abijciens, idipsum uorat, Aelianus interprete Gillio. Transtulit eadem aliter Volaterranus his uerbis: Vesparum quandoq; multitudine uexata, sese in cauum condit, extante cauda, circa quam ut illas certatim occupatas, uilloq; denso implicitas animaduertit, egreditur, atq; ad murum siue arborem perfricãdo obterit, extinctasq; depascitur. ¶ Quibus uero astutijs utatur cum in uenatione urgetur à canibus, sequenti capite explicabimus.

¶ Iustæ magnitudinis accipitres & integræ ætatis, cum uulpibus pugnaciter certare audio, Gillius. Vulpem inuadit circus accipiter, quia carne uiuit, Aristotel. Vulpes hostis est circi, Philes. Vulpi inimicus est æsalo. ferit enim pilosq; eius euellit, occiditq; catulos, uncis nanq; unguibus est. Vulpi amicus coruus est. pugnat enim cũ æsalone: unde fit, ut huic cũ ab illo percutitur, auxilietur, Aristoteles & Aelianus. Aesalon uocatur parua auis, oua corui frangens, cuius pulli infestantur à uulpibus. Inuicem hæc catulos eius ipsamq; uellit. quod ubi uiderint corui, contra auxiliantur, uelut aduersus communem hostem, Plinius. Quamuis autem diximus coruum esse amicum uulpis, & commorari eos, tamen hæc non est uera amicitia. nam uulpes (aliquando) insidiatur prædæ coruorum: unde fabula illa Apuleij celebratur de uulpe blandiente coruo, & ad cantum inuitante. illo uero canente, offam carnis ab ore eius elapsam uulpes rapuit. Auicenna etiam scribit, se uidisse à rege Esceny de regione quæ uocatur Vla, coruum & uulpem in unam caueam coniunctos fortiter pugnasse: ita ut à uulpe morsum corui caput sanguinem emiserit: & coruus unguibus labia uulpis adeò constrinxerit, ut hiscere nequiret, ualidè eam interim rostro feriens, Albertus. ¶ Τόλμα γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ', ἀλώπηξ, αἰετοῦ ἅ τ' ἀναπιτναμένα ῥόμβον ἴσχει, Pindarus in Pythijs Carmine 4. de laudibus Melissi, quem laudat tanquam hominem leoni fortitudine similem, calliditate uulpi: quæ aquilæ etiam aduersus se impetum & strepitum astute se resupinans sæpius irritum fecit. Vel sic, Audacia Melissum leoni, uafricie uulpi comparat: quæ irruentem in se aquilam supina excipit, pedibus tum se defendens tum illam qua potest lanians. Videtur autem innuere hominis in lucta scientiam, qui iacens etiam & supinus, uolutatione & agilitate aduersarium uicerit, Scholia. In regionibus quibusdã ad Septentrionem remotis aquila parit & incubat in pelle quam uulpi aut lepori detraxerit, ut scribit Olaus Magnus. ¶ Vulpes ardeolam nocte inuadit, Aristot. Amici pauones & columbæ, turtures & psittaci, merulæ & turdi, cornix & ardeolæ, contra uulpiũ genus communibus inimicitijs, Plinius. ¶ Vultur quoq; uulpem deprehendit, Obscurus quidam Aristotelem citans. ¶ Vulpes inimici sunt miluis, Textor. fortè quia utriq; rapiunt gallinas, Stumpfius. ¶ Vulpes & Nili angues dissident, Plinius. ¶ Vulpes lupus inuadit. nutritur enim carnibus, Aristot. ¶ Vulpes etiam cum serpente amicè uiuit. ambo enim cauernis gaudent, Aristot. ¶ Quid faciendum ut gallinacei à uulpibus non attingantur, in c. iam dictum est.

E.

Canes non assuescant agitare uulpes. id enim non mediocre uitium fuerit, & cum oportet, nunquam præsto adsunt, sed in diuersos saltus educito, ut & canes uenandi, & ipse regionis peritus euadas, Xenophon. iudicat autem leporum capturam uenatico studio quàm uulpium digniorẽ. ¶ Hic olidam clamosus ages in retia uulpem, Martialis. Lepus & uulpes canum metu exhorrescunt, atq; interdum uel sola canis latrantis denũciatione ex loco undiq; septo, uepribus & dumetis uestito excitantur, Aelianus. Vulpes usq; adeò uersuta est, ut nullis dolis, laqueis, aut retibus facile capiatur. sua enim astutia tum aliàs euadere, tum retia & laqueos morsu abscindere solet. Quamobrem canes in eam multi pariter immittendi sunt: quamuis ne illi quidem eam absq; sanguine, utcunq; ualidi, domare possint, Oppianus. Velocibus canibus capiuntur uulpes utcunq; in fuga sagaces, Crescentiensis. Animaduertendum est si uulpes à canibus agitentur, ut uentus à uenatoribus inspiciatur: quum uento (contrario) quasi impelli ad cursum uulpes uideantur. quo fiet ut nec calliditate

astúue, nec pernicitate euadere à canum morsibus quin capiantur discerpanturq́ possint. Si uero capreæ ceruiq́ fuerint, ad uenti(secundi) flatum canes collocandi sunt, Belisarius. Canem insectantem uulpes cauda hac & illac per ipsius rictum ducta, eludit, Albertus & Ge. Agricola. Hinc uerbum κερκωπίζειν ductum quidam putant, pro eo quod est illudere, adulãdo decipere, ut pluribus dixi in Simia a. Vrgentibus à tergo canibus caudas suas lotio perfundunt, hisq́ insectantium propius canum ora diuerberant: qua molestia affecti canes insequi desistunt, Textor. Oppianus uulpem ceu bestiam bene dentatam, contra feras se maiores & canes uenaticos etiam pugnare scribit. Iucundum aliquando sui spectaculum præbet in procera arbore deprehensa. In ea enim (inquit Blondus) tanquam in arce oppugnari solet, cum neq; ignem timeat, nisi pars proxima ardeat: plerunque etiam acutas cuspides non fugiat, & perfodi potius sustineat quàm in turbam canum descendere. Tandem uerò descendere coacta, impetu quodam instar fulguris deijci solet in numerosam canum cohortem, ut sagacissimos laniet, & à præstantioribus dilaceretur, Hæc ille. Circa uulpium uenationem suis ac proprijs locutionibus uenatores nostri utuntur, quales sunt: **Ein garn wirdt gestellt/ Der fuchs wirdt von dem strick mit den hunden gehetzt/ in das garn gehetzt/erschlagen oder von den hunden erwürgt.** Canes quidam exigui apud nos **lochhündle** uocantur, id est cauernarum caniculæ, subeunt enim uulpium ac melium cauernas, & morsibus ad exitum cogunt. Canis uulpem in locum subterraneum secuta, in Orchomenis Bœotiæ, cum latrando ingentem sonitum excitasset, uenatores aditu effracto ingressi, locum quendam per foramina illustrari, & nescio quæ intus latentia uiderunt, ac in urbem regressi magistratui nunciarunt, Aristoteles in Mirabilibus. Lupi & uulpes dentibus lacerant casses, ursi non item, Plutarchus de causis naturalibus 28. ¶ Et laqueo uulpes, & decipe casse foinas, Calentius. Laqueis capiuntur uulpes & lepores cum per aliqua foramina introire solent in loca clausa, quod duobus fit modis. Vno, cum laqueus annectitur ad aliquam perticam plicatam, & adeò ualidam ut feram collo captam in altum eleuet ac suspendat. Altero, cum prope laqueum est fortis canolus stringens laqueum ferè, caput impediens etiã ne ipsa laqueum rodere possit, Crescentiensis 10. 31. Vulpes cauernæ suæ complures facit aditus inter se distantes, μή μιν θηρήτορες ἄνδρες Ἀμφὶ θύρῃ λοχόωντες ὑπὸ βροχίδεσιν ἄγωνται, Oppianus. Pedicæ siue laquei genus quo lupi uulpes & meles capiuntur, Galli hausepied nominant. Audio quasdam pedicis captas, crus irretitum aut ui extrahere, aut morsu sibi amputare, & ita tripedes euadere. Reti quod arolum uulgò uocant, capiuntur uulpes, si gallina noctu ponatur in medio. debet autem ualidius fieri pro uulpibus & aquilis, quàm alijs auibus, Crescentiensis 10. 22. Sagaciores oportet esse uenatores in decipiendis uulpibus quàm cæteris animalibus. quoniam facillimè proripiuntur, & cursu præstant canibus uenaticis. Occulta itaq; conficiuntur uincula in sæpibus & dumetis, quæ transgredi solent uulpes, præcipue dum pullos gallinaceos requirunt. his enim detinentur: sed ipsæ se extricant, nisi uelox custos adfuerit, ut primum aliquam comprehensam animaduerterit, Blondus. Parantur & decipulæ quædam aut machinæ, aut inter cæteras genus quoddam arcus quod Germani appellant **fuchsbogen oder selbsgeschoß**, hoc est arcum automaton: qui à fera contactus, sagittam ei immittit. Decipulis aut foueis capta, spiritum continet, & mortuam se simulat, si forte sic minus curata effugere possit, Mich. Herus. Vulpes & lupi præcipuè capiuntur quadam taiola ferrea, quæ circa se multos habet rampiones acutos: & ipsi habent circa se annulũ propè se ubi annexi uoluuntur, ad quem annectitur frustum carnis, &c. Crescentiensis 10. 32. ut recitaui in Lupo E. Et rursus 10. 35. Vulpes (inquit) in caueis (foueis) suis capiuntur hoc modo. Venator habeat alueare apum, sed longius & angustius, quod ab uno capite paucis filis ferreis claudatur, ab altero habeat hostiolum internum ex parte superiori præparatum, ut possit intus eleuari superius ita ne foras exeat, hostiolum hoc descendens superius eleuatum, permanet cum uirgula parua. Hoc instrumentum ponitur in fouea uulpis, cum præscitur ipsam in ea esse. Ponitur autem hostioli pars in parte intrinseca foueæ, cæteriq́ aditus foueæ, qui plures esse solent, diligenter clauduntur. Itaq; uulpes exitura, in alueare intrat, non metuens filis exilibus se impediendam: sicq́ uirgulam secum trahit, & hostiolum cadens eam concludit: quæ retro cedens magis claudit ac firmat. Venator autem quandocunq; ueniens, (quo potest modo uel interficit sic captam uulpem:) uel si libuerit cum aleueari supra puteum aut uas aliquod profundum portans, aperto hostiolo immittit, Hæc ille. Pro lupis, uulpibus, leporibus, & cæteris feris ac canibus, & porcis intrantibus & uastantibus uineas, fouea quomodo fiat pluribus describit Crescentiensis 10. 33. Lepores & uulpes quomodo Indi uenentur, lege in Aquila E. ex Aeliano. Quomodo lupi & uulpes alliciantur à uenatore catum mortuum post se trahente, &c. cum comite uenationis qui feram si quæ iam intra teli iactum accesserit, feriat, dixi in Cato E. item in Lupo. ¶ Vulpes aiunt si ederint amygdalas amaras, nec contingat è uicino aquam lambere, mori, Plinius. Vulpes si cum aliquo (cibo) amygdalas am. ederint, enecantur, Dioscorides & Auicenna, & Serapio. Marcellus Vergilius historiam scribit felis, quæ post aliquot amygdalas am. deuoratas, intra horam perierit. De muribus etiam fertur, post arsenicum & alia quædam uenena, nisi superbiberint, certius morituras, alij negant: uide in Mure E. Apocynon in adipe canes, lupos, uulpes & pantheras necat, Dioscorides. Vide plura in Cane C. Faba lupina seu marcillium datum in adipe, necat canes, lupos, uulpes & ursos, Arnoldus. apparet autem eum Dioscoridis de apocyno uerba mutuatum, (ut dixi in urso E.) quamuis marcillium uidetur ea

esse

esse herba, quæ à Sabaudis hodie marcieure nominatur, quæ ueterum consiligo est, alia quàm apocynon, ipsa quoque uenenata. de qua pluribus egi in Boue c. Huius herbæ semina aliquando uulpi, quam domi alebam, cum carne & caseo mixta dedi, quæ cum post horam ferè uomitu reiecisset, illæsa mansit. Aconitum luparium, quod nostri radicem lupi nuncupant, omne animal occidit, ut multis docui in Lupo a. uel, ut Rhætus quidã mihi asseruit, feras illas peculiariter, quæ cæcæ nascuntur, ut uulpes, lupos, ursos, canes. De catapotijs siue pilulis uenenatis, quibus lupi & uulpes interimuntur, copiose scripsi in Lupo a. aconiti lycoctoni occasione.

¶ Nec uulpes nec aliud animal gallinas cõtinget, si sub ala ruta syluestris eis appendatur: & multò magis, si uulpis aut felis fel cibo ammixtũ exhibueris, ut Democritus confirmat, Geoponica Græca lib. 14.

¶ Vulpina pellis, ἀλωπεκῆ Polluci, uox circunflexa: Suidæ oxytona, in ἄν ἡ λεοντῆ, &c. Venatores uulpem expetunt propter pellem, non propter carnes quæ sunt inutiles, Isidorus. Animal est calidum: nam & mortui pellis calefacit, Albertus. Calidior est aliorum animalium pellibus uulpina, Blondus (ex Auicenna.) pilis enim munitur densis, mollibus, & oblongis. Præferri audio & maioris esse pretij, ex catulis uulpium in Gallia: quod an uerum sit dubito. apud nos enim catuli & omnes minores natu uulpes, ut & æstate captæ, ideo contemnuntur, quòd pili è pellibus earum facilius defluant. Sunt enim eis pelles tenuiores, ita ut radices pilorũ ab interiori parte appareant, (quod uitium nostri uocant **durchhärig**,) unde pili facile excidunt. Dorsum quidem suos tenacius retinet. Xenophon Anabaseos septimo Thraces scribit, hyeme sæuiore alopecidibus, id est pellibus uulpinis caput præmunire ac aures, Cælius. hinc est fortè quòd Grammaticis quibusdam alopecia (malim alopecis) pericephalæa, id est pileus exponitur. Fiunt autem ex his pellibus pilei etiam apud nostrates, & quandoque ex discissis secundum longitudinem uulpium caudis, rursusque consutis. Ventris etiam & laterum pelles duplo maioris pretij ferè habentur quàm è dorso, quòd & colore magis placeant, & molliores leuioresque sint, & si minus temporis durent. Vulpes per æstatẽ frequenter morbo ab eis nominato alopecia laborant, hoc est pilorum defluuio. quamobrem pelles eo tempore captarum non solum inutiles, sed etiam noxiæ aliquando sunt. Biffari (fibri) pelles multũ calefaciunt, sed uulpinæ magis, Elluchasem in Tacuinis. Vtiles existimantur arthritidi frigidæ, podagræ, & frigidis fluxionibus. quamobrem aliqui etiam tibialia siue caligas inde parari curant podagricis, Mich. Herus. Scythiæ magna pars tergoribus uulpium & murium operti incedunt, Alexander ab Alex. Ad podagrã: Phocæ, leonis, lupi aut uulpis corium si quis elaboret, & calceos gestet, pedes non dolebit, Galenus Euporist. 3. 248. uide in G.

F.

Vulpem insequũtur uenatores propter pellem: non propter carnes, quæ sunt inutiles, Isidorus. Sarmatis, Vandalis, ac innumeris alijs equorum & uulpiũ carnes solatio sunt, Cælius. Canum & uulpium carnem nunquam equidem gustaui, nec sanè gustare unquã fui adactus, neque in Asia, neque in Græcia, neque in Italia: aiunt tamen hanc quoque mandi. coniectare autem possum uim ei inesse carni leporum similem. Nam canis & uulpes, ut summatim dicam, temperamento sunt sicco, Galenus de attenuante uictu. Vulpium carnes autumni tempore etiam qui apud nos sunt uenatores edunt. tum enim ex uuis pinguescunt, Idem lib. 3. de alim. facult. Καὶ μὰν φέρω χᾶνας, λαγώς, ἀλώπεκας, Bœotus quidam apud Aristophanem in Acharnensibus. uidetur autem poëta irridere Bœotos tanquam admodũ rudes homines, qui uulpes non minus quàm lepores & anseres in delicijs haberent. Mnesimachus apud Athenæum lib. 9. nominat carnes esculentas diuersorum animalium, anseris, porci, bouis, agni, &c. picæ, perdicis, ἀλωπεκίον, id est uulpeculæ. nam si edendæ sint uulpes, ætate minores, ceu teneriores & minus graue olentes, præferentur. Caro uulpis calida est, uiscosa, difficilis concoctu, praui succi: melior tamen est autumno, (hoc est minus mala, quod tum fructus arborum diuersos & uuas comedunt, unde pinguiores redduntur,) Rasis. Aëtius scribit carnes uulpinas, leporinas, & ericij, naturæ humanæ esse dissimiles, & alimenta efficere pessima: cuius argumentũ sit odor fœdus, ut Io. Agricola Ammonius citat: Atqui Antonius Gazius in Corona florida uerba hæc de nutrimento leporinæ & uulpinæ carnis ex Isaaco citat.

G.

Podagris magnificant uulpem decoctam uiuam, donec ossa tantum restent, Plinius. Vulpem ex aqua coquito donec mollescat, & ex aqua percolata pedes adsiduè foueto, quo facto doloribus facile careri hoc remedio quidam frequenter experti sunt, Marcellus. Ad morbum articulorũ: Vulpis uiua in amplo uase decocta donec ossa relinquat, mirè sanat, si sæpius in aquam in uase quis descenderit. Idem præstat oleum ubi decocta fuerit. Si quis hoc aut illo modo uult, utatur, Sextus. Cæterũ de uulpibus (inquit Galenus de simplicibus 11. 47.) quæ totæ in oleo coquuntur, (nam sic quidã curant arthriticos, partim uiuas uulpes in lebetẽ ingentem inijcientes, partim etiam mortuas,) fusius dicere mihi necesse est. quandoquidem plerosque uisæ sunt principio planè morbo hoc liberasse, uerũ post multum temporis non ita profuisse. Siquidem illos malum repetijt, quanquã non ita uehemens quàm antea. Sanè oleum in quo cocta uulpes est, non est potentioris in digerẽdo facultatis, quàm in quo hyæna: quæ si similiter in oleo lixetur, redditur oleum longè potentissimæ in digerendo facultatis. Porrò frequenter dictum est, talibus medicamentis inesse potentiam eorum quæ in alto continen

tur corpore, in extimam cutem extrahendi, ac eo nomine quandoq; ſedandi dolores. non enim perpetuò hoc ad ea ſequitur, cum ij duntaxat dolores ab eiuſmodi medicamentis ſedentur, quorum cauſa eſt humor in alto contentus, dolorem ciens aut ſubſtantiæ craſſitie, aut refrigeratione, aut uehementi acrimonia, aut etiam ſpiritus flatuoſus exitum non habens. Itaq; qui uſi ſunt uulpibus, & ipſi oleum digeſtorium efficiebant: atque inde impletis eo alueolis totos arthriticos in eos imponebant, multo ibi tempore immorari præcipientes, unde fiebat ut non tantum qui circa articulos ſunt tumores euacuarentur, ſed etiam uniuerſum corpus. Itaque cum corpus illis antea plenitudine affectum fuiſſet, mirum non erat per euacuationem conſecutum commodum, nempe cum & nihil amplius in affectas partes influeret, corpore uniuerſo iam euacuato, & qui continebantur humores diſcuterentur. Cęterum quemadmodum antea cum corpus noxa uacaret, praua uictus ratio morbum inuexit; eundem in modum, aut etiam amplius, à ſimili diæta par eſt rurſum illos ſimiliter afficiendos in articulis quibus iam laborauerunt, Hucuſq; Galenus, ex quo Aëtius quoq; repetijt 12.44. Si uulpes coquantur in aqua, hoc decocto utiliſſimè embrochantur (fouentur immiſſi) articuli dolentes. Similiter iuuat oleum, in quo uiua (aut etiam decollata) diſcoquitur, quod & efficacius eſt. Eſt autem aliquandiu immorandum, potiſſimum poſt euacuationem ſiue purgationem: ne forte facultate ſua attrahendi reſoluendiq́; humores ad articulos attrahat. & quando euacuatur corpus poſt illud, nihil attrahitur ad articulos: quod ſi redeat morbus, erit leuis, Auicenna. Oleum uulpis diſcoctæ, utile eſt nodis & tumoribus arthriticis, Haly. Podagricis & neruis patientibus ob nimiam humiditatem prodeſt, Raſis. Infuſum ſolio arthritidem recentem inſidentis & balneantis in eo pellit, ueterem leuat & mitigat, Idem. Vulpes decollata tota decoquatur in cacabo æreo cum corio ſuo non ſiſſa, donec diſſoluatur. huic decocto inſideat cui nerui dolent aut artus ex pituita, Idē. Vulpi integræ exenteratæ in cucuma affunde aquæ fontanæ & aquæ marinæ, utriuſq; ſextarios duos (atqui non poteſt pręſcribi certa menſura: plus minus enim addetur, ut uulpes magna uel parua fuerit. annoſa etiam cum diutius coquenda ſit antequam diſſoluatur, plus aquæ ſubinde affundi poſtulat:) olei antiqui clari ſextarios duos (aliâs libras tres, uncias nouem.) Decoque lento igne cum ſalis uncijs tribus, donec aquæ conſumantur. Deinde pone in uaſe: & adijce herbæ anethi & alhaſech (thymum exponunt) ana libram 1. & affunde aquam dulcem, in qua decoctæ ſint iam dictæ herbæ, utriuſque manipulus. Decoque ſicut prius, uſq; ad aquæ conſumptionem, & adminiſtra. eſt enim mirabile. Aliquando etiam præter oleum diſcoquitur (donec artus omnes laxentur & diſſoluantur) uulpes in aqua fontana & aqua ſalſa, utraq; copioſa, adiectis eiſdē herbis, ad uſum balnei: quod et ipſum efficax eſt, Meſue. Vulpes cum pelle, exenterata, in aliquot partes concidi poteſt, ut melius in uaſe ad decoquendum aptetur. & antequam immittatur oleum, ſi immittendum erit, diligēter prius auferenda eſt ſpuma, Monachi in Meſuen. Recentiores non ut Meſue ſcribere uidetur, duas decoctiones faciunt, ſed unam tantum, in prima ſtatim anethi & thymi ana librā. 1. adijcientes: & cum ſatis decocta fuerit uulpes, colant & fortiter exprimunt, uel aliâs, uel cum prælo. Leporis decoctū podagricis & arthriticis, ſimiliter prodeſſe ut uulpis, author eſt Auicenna. Quin & herinacei terreſtres uiui oleo incocti, ipſum diſcuſſorium reddunt, Aëtius poſt mentionem olei in qua uulpes diſcocta eſt. Vulpem exenteratam & excoriatam fractis oſſibus, in aquæ menſura quæ ſufficiat coquito donec caro ab oſſibus ſeparetur. hoc decocto embrochetur nucha & membrum paralyticum. hoc enim prodeſſe medici omnes comprobant, Leonellus Fauentinus.

¶ Vnguentum admodum bonum ad neruorū incontinētiam, podagricos, arthriticos, omnemq́; neruorum affectum & eorundem ſiccitatem: Accipe uulpem uiuam, & conijce cum ipſa in lebetem olei libras uiginti. & adijce ſeminis anethi, ammeos, ſtichadis, carnabadij, fœnigræci, & apij, ſingulorum uncias duas. Hæc decoque in oleo cum uiua uulpe, donec uniuerſa eius caro fuerit diſſoluta. dein colato oleum, inq; aliud uas traijcito, & de eo accipe libras quatuor. atq; in lebetem conijce, additis, cinnamomi uncia ſemis, ſpicæ exagijs duobus, & iterum probè feruefacito, ac oleum quod relictum fuerit colato iterum, inq; lebetem conijcito: & cum eo olei nardini & laurini, ſingulorum uncias duas. Adipis leonini, ſtruthiocameli, aſbi, (uide ne taxum, id eſt melem intelligat,) anatis, anſeris, tauri, urſi, ſuis, gallinæ, ſingulorum ſeſquunciā. Butyri ueteris uncias tres. Terebinthinæ, ſeſquunciam. Medullæ ceruinæ, drachmam unam. Galbani, uncias duas. Opopanacis, caſtorij, ammoniaci, ſtyracis calamitis, bdellij, ſingulorum unciam. Calami odorati, uncias duas. Myrrhæ, exagia tria. Sagapeni, medullæ oſſis aſinini, nepos, (νέπος: uox Fuchſio interpreti obſcura: ego legerim σέατος uel πιμελῆς. alioqui enim quid de cato accipiendum ſit, non conſtat. eſt autem adeps cati præſertim ſylueſtris, in uſu ad prædictas affectiones,) cati, ſingulorum ſeſquunciam. Dilytææ, (lutræ fortaſſis,) uncias tres. & alios adipes quos inueneris, ſingulorum unciam. Hi omnes cū prædicto oleo feruefiant, donec diſſoluantur. dein amoue ab igne, & iuſta (integra) hora quoad refrigerentur commoueto, ac repone in uaſe: atq; ubi uſus exigit, inunge tepidum neruis incontinentibus, Nicolaus Myrepſus.

¶ Pellis uulpina membris pro ueſtitu adpoſita quos iuuet affectus, dixi iam ſupra in E. Calidior eſt cæteris. utilis humectatis (nimio humore aut fluxione laborantibus membris,) ſua reſoluendi (diſcutiendi) facultate, Auicenna. De uulpina pelle interior pars calciamentorum fiat, & podagrici utantur, leuiorem inceſſum habebunt, Sextus. Aliqui hodie martium & uulpium pelles podagræ noxias putant: quod intellexerim non de quauis ſed calida podagra, ſi horum animaliū pelles

cum

cum suis pilis applicentur. (Sed ut alias inutiles sint, pedibus tamen subiectæ præcipuè uulpinę, molliorem gressum efficient, propter densam pilorum mollitiem.) Ad podagram: Phocæ, leonis, lupi aut uulpis corium si quis elaboret et calceos gestet, (nimirū ex pellibus sine pilis,) pedes non dolebit, Galenus Euporist. 3. 248. ¶ Cinis carniū uulpis cū uino potus asthmaticis conferre dicitur, Albert.

¶ Sanguinem uulpinum calidum è uena secta potum, calculum frangere audio, Syluius. Remedium nephriticum: Accipe uulpem uiuam, & macta, confestimq́ præbeto sanguinem laboranti bibendum feruidum, & colem eius ac pudendum sanguine illo inunge, Nicolaus Myrepsus antidoto 199. Item antidoto 59. quæ inscribitur Antidotus nobilis ad calculosos: Accipe (inquit) uulpem uiuam, eamq́ mactato, atq́ de recenti eius sanguine quantum dimidium exigui poculi capere potest bibendum præbeto. efficiet autem, ut æger eadem hora per urinam lapidem eijciat. Vulp. sanguis aridus tritus cum saccharo ex uino bibitur contra calculum, Obscurus. Equo lethargico per nares infundatur oxycrati non acris cotyla, & sanguine uulpino recenti caput illinatur, Absyrtus in Hippiat. 101. ¶ Vulpini adipis facultas inter taurinum & suillum est, Syluius. Aliquando plus attrahit quàm resoluat, Auicenna. Pro adipe uulpis substitui potest adeps ursi, ut legitur in Succidaneis cum Aegineta excusis. Et rursus, pro adipe suillo, adeps uulpinus, Ibidem. Pinguedine uulpina & lupina nonnulli ad spasmum utuntur. Adeps uulp. membris tremulis & spasmicis prodest, & neruorum dolores mitigat, Mich. Herus. Vrsinus maximè aut uulpinus adeps, uel si hi haberi non possint, taurinus, cum sarmētitio cinere emollitus, & cum lixiuio coctus probè attenuat eminentes tumores. hoc enim modo etiā sapo præparatur, quem in usum conuertere oportet, si ursinus aut uulpinus adeps non adsit, Aëtius 13. 123. de cura elephantiasis ex Archigene. Adeps uulp. alopecias sanat, Syluius & Mich. Herus. Capitis ulceribus laudatur uulpium adeps: sed præcipuè fel & fimum cum sinapi, pari modo, illitum, Plin. Adeps uulpiū exulcerationibus uuluarum impositus prodest, Idem. Vtilis est auriū doloribus, Dioscor. lib. 2. cap. 67. & cap. 36. instillatus auriū dolores finit. debet autem prius remitti siue liquari ad ignem, & tepidus instillari. Idem scribunt, Sextus, Auicenna, & Albertus. Rasis recentem adipem in hunc usum præfert, quanquam etiam salsus (inueteratum intelligo, inquit,) multū prodest. Medici quidā scribunt adipem uulp. curare auriū dolores, nec exprimunt quales nam illi dolores sint. quamobrem tanquam ignorantes morborum discrimina non sunt audiendi, Galenus de simpl. 11. 4. Ad acerbos dolores aurium: Subactam oleo adipem, (animantis nomen deest,) infundito, & spongia locum occludito: bene facit & ad neruorum morbos uulpino adipe atq́ suillo æqua portione permistus, Galenus Euporist. 2. 4. Ad aurium nocumenta ex aqua: Confert adeps tum anserinus, tum uulpinus, tum gallinaceus, Galen. Eupor. 1. 16. Ad sonitus aurium intra seipsas & acres dolores: Vulpis adeps eliquata infundatur, Ibid. 2. 4. Adeps uulp. cum oleo sisami (interpres aut alius ineptè addidit, id est ireos. nisi sisami legendū non est) liquefactus, aurium dentiumq́ medetur doloribus, Haly. Auribus fractis glutinum è naturis uitulorum factum, in aqua liquatū medetur: alijs uitijs adeps uulpium, Plinius. Boum morbis commendatur sulphur uiuum, allium syluestre, ouum coctum: omnia hæc trita in uino danda, aut uulpis adipem, Plinius. Si pili corrumpantur in extrema equi cauda, urina eam abstergere oportet, & furfures uino oleoq́ diligenter abluere. aliqui loco adipem canis aut uulpis (aut suis, postquam abstersérint, Hierocles,) illinunt, quod utilissimum est, & pilos restituit, Absyrtus & Theomnestus. ¶ In alopecia, ubi iam ulcera ad cicatricem uenerint, caput uulpeculæ urito, & alcyonium, anchusæq́ nigræ folia omnia contrita super inunctioni inducito, ut caput pilis contegatur, Aegineta. ¶ Cerebrum uulpis infantibus sæpe datum, facit ut nunquam sint caduci, Sextus. ¶ Vulpinam linguam habentes in armilla lippituros negant, Plinius. Albugini oculorum detergendę efficax remedium: Vulpem uiuam capies, eiq́ linguam præcides, ipsamq́ uiuam dimittes: linguam autem eius arefactam, phœnicio ligabis, & collo eius qui albuginē patietur, suspendes, Marcellus. Vulpis linguam quidam mihi retulit spicula extrahere, si imponatur: aridam etiam, si prius maceretur (nimirum ex uino calido) impositam idem facere: idq́ tam potenter, ut si mucro linguæ impositæ infra aut supra spiculi foramen in cute ponatur, id uel per integram carnem ad se trahat. ¶ Vulpinus pulmo si arefactus bibatur, suspiriosos adiuuat, Dioscor. & Galenus. Iecur uulpinum aut pulmo è uino nigro laxat meatus spirandi, Plinius lib. 28. Vide nonnihil mox in iecore, è Celso. Profuit multis ad suspirium uel dyspnœam depellendam pulmo uulpis, uel iecur in olla fictili exustum, atq́ ad cinerem redactum, & datum ad diem ieiuno, mensura cochleariorū trium, cum aquæ cyathis tribus, si febricitabit: si syncerus erit, ex uino uetere, Marcellus. Pulmonis uulpis aridi drachma pota utilis est asthmaticis, Paulus & Auicenna: quidam citant ex Auicenna corpus prius purgandum esse. In cinere assus & tritus ex uino nigro datus, suspirium mirè sanat, Sextus & Galenus Euporist. 2. 23. qui tamen non in cinere, sed simpliciter siccatum requirit. Rasis aridum tritum cribratumq́, drachmæ pondere cum aqua uuarū passarū, aut aqua frigida difficulter respirantibus propinat. Pulmo uulpis lauatur à sanguine, clibano siccatur, reponitur, teritur, cum alijs miscetur utendi tempore, Syluius. Aliqui uino abluunt & in olla siccant in furno, mox sacchare cōdiunt. sic parato amicus quidam noster medicus egregius, in ægri cuiusdam inueterata tussi annorum (ut aiebat) uiginti, feliciter usus est. propinabat autem quotidie cochlearia duo è uino. Pulmonem uulpis recentem, extractis ab eo arterijs asperis, lauabis uino odorato calido, & mox ollæ impositū in furno tepido siccabis, loco

* ſicco repones, & abſinthio, ne putreſcat, inuolues, Euricius Cordus. Quidam in umbra tantum ſiccari iubet, quod non placet, niſi umbra illa ſit ſub dio ęſtate feruida. Aliqui recentiores aridi triti pollinem linteolo includunt, quod aſthmaticorum poculis iniĳciunt. Loch, id eſt eclegma de pulmone uulpis, medicamentum compoſitum, uulgò ad uſus medicorum in pharmacopolĳs paratur. Raſis & Albertus lupinum quoqꝫ pulmonem è lacte cum pipere bibi iubent à ſuſpirioſis, Galeni authoritate freti, apud quem ego hoc medicamentum legere non memini. Pulmonem uulpis phthiſicis maximè prodeſſe ob totius ſubſtantiæ familiaritatem, omnes propè practici inculcant, Syluius. Lieni ſedando pulmo uulpium prodeſt, cinere ſiccatus, atqꝫ in aqua potus, Plinius & Sextus.

¶ Archigenes apud Galenum de compoſ. ſec. locos lib. 9. ſplenicis iecur uulpis aridum ex oxymelite imperat: ſimiliter potum Marcellus lienoſis mirè mederi ait. Sextus aſſatum & tritum ĳſdem ſimpliciter bibendum conſulit. Iecur quoque uulpinum, aut pulmo, in uino nigro laxat meatus ſpirandi, Plinius. Item Celſus libro 4. Eſt etiam non uana opinio, uulpium iecur ubi ſiccum & aridum factum eſt, contundi oportere, polentamqꝫ ex eo potioni aſpergi: uel eiuſdem pulmonem quàm recentiſſimum aſſum ſed ſine ferro coctum edendum eſſe. Iecur uulpinum aut pulmo è uino nigro laxat meatus ſpirandi, Plinius. Iecoris uulpini cinerem potum ſuſpirioſis prodeſſe, ex Marcello retuli paulo ante in remedĳs ex pulmone. ¶ Vulpium adeps capitis ulceribus laudatur, ſed præcipuè fel, & fimum cum ſinapi pari modo illitum, Plinius. Ad aurium dolorem: Fel uulpis ſi in aurem cum oleo ſtillatur, ſanat, Sextus. Cum melle Attico commixtum & oculis inunctum, caliginem oculorum mirabiliter tollit, Idem. Fel ſumptum pondere drachmæ miſceatur, & portet in uulua mulier continuè in lana triduo, deinde quarta die uiro cum ea coëunte, concipiet maſculum, Raſis: Verbum, miſceatur, ſententiæ non quadrat: pro quo legi poterit, formetur in peſſum, niſi quis & intra corpus ſumendum, & ſimul peſſum inde faciendum malit.

¶ Vulpis lienis ſuper locum (tumentem & durum) alligatus, lienoſos morbo liberat, Galenus Euporiſt. 2. 40. ¶ Tonſillis priuatim renes uulpium aridi cum melle triti illitiqꝫ proſunt, Plinius. Ad faucium tumorem: Rene uulpis in melle ſæpius fauces tumentes confrica, Sextus. ¶ Vulpis maſculæ genitale circunligatum capiti, ſi credimus, dolores eius ſedat, Plinius & Sextus. Genitalia oſſea ſunt lupis, uulpibus, muſtelis, uiuerris: unde etiam calculo humano remedia pręcipua, Plinius. Ad mulierum ſuffocationem à locis: Articuli membri uulpis in oleo ueteri unà cum bitumine cocti & pro peſſo ſuppoſiti, ſanant, Sextus. Simili modo ut ſupra, illinito capiti, alopecias ſanat, Idem. Vt ſupra inſtillato in aures, dolorem tollit mirificè, Idem. ¶ Ad parotides proſunt & uulpium teſtes, Plinius. Teſticulo uulpis ſæpius parotidas confricato, diſſoluit eas, Sextus. Strumas diſcutiūt teſtes uulpini, Plinius. Teſticulo uulpis ſi ſæpius inguina confricaueris, cito ſanat, Sextus. Ad erectionem pudendi: Teſticuli uulpis ſicci bibe cochlear unum, Galenus Euporiſt. 2. 142. Bartolemæus Montagnana teſticulos uulpis miſcet in electuarium quoddam ad coitum in uiro, & conceptum in muliere excitandum. Sed herbam quoqꝫ ſatyrion recentiores quidam medici teſticulum uulpis appellant: cuius facultates ad Venerem excitandam & aduerſus tetanum, obſcuri quidam authores uulpis quadrupedis teſticulo imperitè adſcribunt. Mulier quæ binos uulpis teſticulos tritos ſumpſerit, concipiet, Raſis. ¶ Vulpis caudam ſummā ad brachium ſuſpenſam, irritamentum eſſe ad concubitum dicimus, Sextus. ¶ Vulpis ſtercus cum aceto tere, & perunge lepram, cito ſubuenies, Marcellus. Capitis ulceribus laudatur uulpium adeps, ſed præcipuè fel, & fimum cum ſinapi, pari modo illitum, Plinius. Stercore uulpis trito cum oleo roſarum ſi inungatur uirga, coëundi uim auget, Raſis. Ad conceptum: Vulpinum ſtercus in peſſo apponatur, & loci muliebres ſubliniantur, atqꝫ ita Venere utatur, Galenus Euporiſt. 2. 53. Aliud: Vulpis ſtercus cum ſeuo bubulo miſce, & mulieris uiriqꝫ genitalia inunge, Galenus Euporiſt. 3. 234.

H.

a. Vulpes, apud grammaticos etiam uolpes ſcribitur: ſic dicta, ut Aelius dicebat quod uolat pedibus, Varro. quaſi uolipes, Albertus. Eſt & uulpis per i. in ultima, apud recentiores quoſdam, quod non probo. Vulpecula, Cicero, Marcellus & alĳ. Huius uocis antepenultimā ueteres producunt. Forte per anguſtam tenuis uulpecula rimam, Horatius 1. epiſt. Fallax uulpecula gannit, Author Philomelæ. Mantuanus corripuit, Gannire ſagaces Vulpeculas, grunnire ſues. ¶ Vemeriatim, id eſt uulpis fœmina parua cum eſt in fouea, Syluaticus. ¶ Nomina apud Græcos complura inuenio, quæ ordine literarum ſubnectam. Ἀλώπηξ fœmininum eſt, ſed reperitur etiam maſculinum, Varinus. Ἀλώπηξ, παρὰ τὸ ἀλῶ, τὸ πλανῶ, καὶ τὸ ὢψ ὠπὸς, καὶ τὸ παίζω, ut quidam ſcribit, ex Etymologo nimirum. Ἀλωπά, uulpes, Heſychius, & Varinus. hinc ἀλωπὸς & ἀλωπόχρυς, cum deriuatis dicenda. Baſſarus, baſſaris, baſſarium, uulpem Græcis neſcio qua dialecto ſignificat. Herodotus libro 4. hyęnas & baſſaria apud paſtorales Afros gigni ſcribit: Varinus uulpes interpretatur. quanquam Βάσσαρος ab Herodoto ſcribi idem & Suidas annotant, quod ego non reperio. Βασσάραι, τὰ ἀλωπέκια οἱ Λίβυες λέγουσι. Βασσάρα, genus uulpis, Idem. Βασσαρεὺς, ἀλώπηξ, καὶ Βασσάτη apud Cyrenenſes, Heſychius. Ψυΐαι, ἀλώπεκες, βασσαρίδες, & carnes circa lumbos, Idem. uide plura inter deriuata infra. Βατταρίζειν, μόλις λαλεῖν, ἀπὸ Βάττου θηραίου ἰσχνοφώνου ὄντος, Varinus. quaſi battus animal quoddam ſit: ſed legendum θηραίου, quod nomen gentile eſt. Battus enim homo quidam uocis admodum exilis fuit, ut Suidas & Heſychius docent. Eraſmus nō rectè legit Θηβαίου, Thebanum interpretatus: apud quem

quem plura, ſi libet, leges, in prouerbio Βατταρίζειν: ubi hæc etiam eius uerba ſunt. Βατταρίζειν dicebãtur uulgo qui balbutirent, quibusq; hæſitans eſſet & impedita lingua; &c. Mihi magis apparet dictum fuiſſe Βατταρίζειν pro dolo malo agere, quòd apud Cyrenæos uulpes dicatur báſſaros teſte Herodoto, ut Latini quoq; dicũt uulpinari. Battarus enim dux fuit deducendæ in Cyrenẽ Coloniæ, Hæc Eraſmus. Θάμιξ, uulpes, Heſych. Varin. Καθοφὴν, ἀλώπηκα, Iidem. Κερδὼ, uulpes, Iidem. nomine facto ab aſtutia, quam Græci κέρδος & κερδοσύνην uocant. Δολίαν κερδὼ πολύϊδριν, Ariſtoph. in Equitibus. Κερδαλέος, prudens, à uulpe quam Græci cerdò uocant, Scholia in Iliad. κ. Gale (id eſt muſtela) à quibuſdam κερδὼ uocatur, Varinus & Suidas. Habent quidem uulpes & muſtelarum genera non diſſimile ingenium, cum aliâs tum præcipuè circa furta & rapinas aſtutiam parem, ut non immerito commune nomen cerdò eis tribuatur. Genere tamen differunt, & imperite Albertus galẽ pro uulpe interpretatur. Κερδάλη, uulpes, Heſ. Varin. Κερδίαν, ἀλωπεκίαν, Iidem. Κερδεία, πανουργία. κερδαλεόφρων, aſtutus, doloſus inſtar uulpis. Κηλὰς, uulpes, Suidas & Varinus. nimirum παρὰ τὸ κηλεῖν, quod eſt θέλγειν, πραΰνειν, quòd cauda eius ad demulcendum apta ſit. Sed apud Varinum etiam κικὰς ſcribitur, his uerbis: κικάζω, τὸ λοιδορῶ, ἐξ οὗ κικασμὸς, ἡ λοιδορία. καὶ κικὰς, ὁ λοίδορος. καὶ κικὰς, ἡ ἀλώπηξ, ἡ πανοῦργος καὶ κακοῦργος, καὶ πονηρά. Rurſus apud eundem in κυφὸν, habetur κηλὰς ἀλώπηξ. Κίναδος, uulpes. Ἦ τοὐπίτριπτον κίναδος ἐξηῦρέ μ' ὅπου; (Aiax de Vlyſſe, apud Sophoclem puto in Aiace,) Suidas. Et rurſus, Κίναδος, genus animantis feri, cuius Demoſthenes meminit in oratione de corona, Τοῦτο δὲ καὶ φύσει κίναδος τἀνθρώπιόν ἐστι. Sunt qui beſtiam omnẽ ſic appellari putẽt, peculiariter uerò uulpẽ: & Siculos priuatim uulpẽ κινάδιον appellare, (quod & Harpocration ſcribit.) κίναδος etiam adiectiuè dicitur, uulpis inſtar doloſus, Suidas & Varinus. Κίναδος, inquit Theocriti interpres, uulpes nuncupatur à Siculis, παρὰ τὸ κινεῖσθαι ἀναιδῶς, id eſt ab impudenti motu: uel quia doloſè motetur. meminit pro Cteſiph nt Demoſthenes, ſed & Ariſtoteles. Ex noſtris martem dici Latinè opinantur nonnulli. Sunt qui eo nomine intelligant paruum animal genitalia nunc proferens, nunc retrudens: quod Ariſtophanij interpretes adnotarunt, (& ex eis Varinus,) Cælius. In Auibus Ariſtophanis cum Chorus interrogaſſet, Ἔνι σοφόν τι φρενί; Epops reſpondet, Πυκνότατον, κίναδος, Σόφισμα, κύρμα, τρίμμα, παιπάλημ' ὅλον. ubi Scholiaſtes, Cinados (inquit) uulpes eſt, & accipitur pro ualde callido. Καὶ πῶς ὦ κίναδ' εὖ τάδε γ' ἔσεται, Theocritus Id. 5. Κίναδος, θηρίον, ὄφις, Heſ. Cinædus maſculinum, ὁ πόρνος. κίναδος uerò neutrum, ὁ πανοῦργος, Varin. Κιναδόρα, uulpes, Heſ. Varin. Κιδάφη ἢ κίδαφος, uulpes, Iidem. poſterius etiam adiectiuè uſurpatur pro uerſuto & doloſo, quem aliter κιδάφιον uocant, unde & κιδαφεύειν uerbum, τὸ πανουργεῖν, Heſ. Varin. Apud eoſdem ſcribitur etiam κινδάφη cum ν. pro uulpe, & κινδάφιος, ὁ πανοῦργος. Κίρα, uulpes Laconicè, Heſ. Varin. Κίραφος, uulpes, Iidem. Κοθοῦρον, uulpem, Iidem. Κοιλοβοῦρος, uulpes, Varin. Κοροῖπις, uulpes, Heſ. Varin. Λάμπουρις, (proparoxyt.) uulpes, Heſ. & Varinus in Ἵππουρις. Λαμπουρίς, (oxytonum,) genus uulpis caudã albam habentis, Varinus. Lampurus nomen canis eſt apud Theocritum, ſic dicti, ut quidam exponunt, quoniam uulpi ſit aſſimilis, quam lampuron uocant, Cælius. Λαμπουρίς, animalculum è ligno (ἐκ φρυγάνων) naſcens, (inſecti genus, cicindela,) item uulpes, Heſ. Varin. Σκαφώρη, uulpes, Iidem. Φοῦαι, ψειαί, ψύαι, uide infra in deriuatis. Φύλλις, uulpes, Heſ. Varin. Οὐανοῦν, Phrygibus uulpẽ ſignificat. uide Azani infra inter propria. Goupil aut renard Gallicè, uulpes quæ in cubili iacet, Rob. Stephanus.

¶ Epitheta. Aſtuta ingenuum uulpes imitata leonẽ, Horatius Serm. 2.3. Aſtutam uapido ſeruas ſub pectore uulpem, Perſius Sat. 5. Cauta, Horatius 1. epiſt. Vulpẽ captare doloſam, Gratius. Fallax uulpecula gannit, Author Philomelæ. Fœta, Horat. 3. Carm. Hîc olidam clamoſus ages in retia uulpem, Martialis. Sagaces uulpeculas, Mantuanus. Et apud Textorem, Inſignis dolis, caudata, bellax, ſceleroſa, hirſuta. ¶ Αἴθων ἀλώπηξ, Pindarus in Olympijs. Aethon uerò nuncupatur uulpes, ut uaframentis ignita: uel quia dicatur lampuris quoq;, Cælius. Ἀλιτρὴ, Simonidi. Ναὶ μὴν αἰολόβουλος ἐπ' ἀγραύλοισι μάλιστα Θηρσὶ πέλει κερδὼ, μάλ' ἀρήϊος ἐν πραπίδεσσι, Καὶ πινυτὴ, Oppianus. Δολίαν κερδὼ πολύϊδριν, Ariſtoph. in Equitibus. Μισῶ τὰς δασυκέρκος ἀλώπεκας, Theoc. Idyl. 5.

¶ Vulpinus, adiectiuum. Hominem uafrum noſtrates uulpionem uocant, & in Apologetico Apuleius, Cælius. Vulpinari cum uulpe, uide infra inter prouerbia. Vulpinaris nomen adiectiuum pro aſtuto, Scoppa ſine authore.

¶ Ἀλώπηξ etiam genus ſaltationis eſt, Heſ. Var. Quod uerò apud eoſdem ſequitur, καὶ ἀλωπεκίαι μῶμον, ὡς Σοφοκλῆς. ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι πάθος γενόμενον, obſcurum & deprauatum eſt, ut apparet: quamuis poſteriora uerba de alopecia capitis morbo dicta uideantur. Græci alopecis uocabulo in medicina quandoq; intelligunt carũculas muſculares eas, quæ utrinq; lumbos animalis quaſi ueſtiunt, quas Hippocrates pſyas, Ariſtoteles pro lumbis ipſis pſoas & pſœas: Hieronymus pſyas pro renibus accepit, alij neurometras uocant, Hermolaus. Nonus & decimus muſculus (inquit Veſalius 2. 38. de muſculis dorſum mouentibus) in illorum muſculorum habentur numero, qui ψόαι & νευρομῆτραι & ἀλώπεκες Græcis dicuntur. quanquã Clearchus exteriores quoq;, quos (undecimum & duodecimũ & duos ſequẽtes) in ſermonis progreſſu numerabo, ſic appellauerit, &c. Athenæus libro 9. de carnibus ſiue muſculis lumborum authores aliquot citat, quorũ uerba ſubijciam. Ὀσφύος αἱ ἐκ πλαγίων σάρκες ἐπανεστηκυῖαι, ψύαι, Simariſtus. Σάρκες μυῶται καθ' ἑκάτερον μέρος, ἃς οἱ μὲν ψύας, οἱ δὲ ἀλώπεκας, οἱ δὲ νευρομήτρας καλοῦσι, Clearchus. Meminit & Hippocrates τῶν ψυῶν, quæ ita dictæ ſunt διὰ τὸ ῥαδίως ἀποψᾶσθαι, οἷόν τις οὖσα ἐπιψαύουσα σὰρξ, καὶ ἐπιπολῆς τοῖς ὀστέοις ὑποδεχθεῖσα, Hæc Athenæus. Φοῦαι, ἀλώπεκες

κες, Heſychius & Varinus. quo nomine non animalia, ſed lumborum tantum muſculos intelligo, ψυίαι ἀλώπεκες, βαστεάιδες, καὶ αἱ κατὰ τὴν ὀσφὺν σάρκες, Iidem. Ego baſſaridas, uulpeculas quadrupedes ſemper intellexerim, ψύας uerò ſemper lumborum muſculos, ipſi confundere uidentur. Ψεάι, ἀλώπεκες, ψῆφοι, Iidem. ¶ Ἀλωπεκάδης, uafer, aſtutus, Varinus: ut uulpio apud Latinos. ſed apud Heſychium penultima per ω. (quod magis placet, quamuis Cælius etiam alopecades ſcripſerit) non per α. legitur, his uerbis: Ἀλωπὸς, ἀλωπεκώδης, πανοῦργος. Σοφοκλῆς Θυέστῃ καὶ Ἰάχῳ, (, Ἰνάχῳ.) οἱ δ' ἀφανὴς καὶ ἐπὶ τὴν πρόσοψιν, poſteriora uerba ad ἀλωπὸς tantum pertinent. Ἀλωπεκῆ, pellis uulpina, alij circunflectunt. Ἀλωπεκίαι, uulpium foueæ, Heſychius, Varinus. Ἀλωπεκίαν aliqui interpretantur τὴν περικεφαλαίαν, id eſt pileum, Suidas & Varinus. Vide in E. De Alopecia morbo ſcripſimus ſupra in C. Ἀλωπεκίζειν, uulpinari, decipere, adulari, uide infra inter prouerbia. Alopecides canes memoraui ſupra in C. Cælius ex Xenophontis Anabaſeos ſeptimo alopecides interpretatur pelles uulpinas. Ἀλωπόχρους, ὁ πολιός, Suidas. Ἀλωπέκειος, & Atticè ἀλωπέκεως, uulpinus. Apud Ariſtotelem lib. 5. cap. 1. de gener. animalium νυκταλώπεκες & νυκταλώπηξ leguntur pro uſitatis nyctalops & nyctalopes uocabulis, neſcio quàm rectè. Gaza uertit luſcioſitatem.

¶ Alopecûros herba Plinio, ſpicam habet mollem & lanuginem denſam, non diſſimilem uulpium caudis, unde ei & nomen. Spicoſa ſunt, oculus caninus, cauda uulpina, plantago, cui quodammodo ſimilis bibinella (θρυλλίς, lego θρυαλλίς,) eſt. Verum hæc ſimplicia & quodãmodo uniformia creantur, & ſpicam nec acutam nec ariſtatam gerunt, cauda uerò uulpina hirſutior & lanuginoſior eſt, quamobrem ſimilis uulpium caudis cernitur, unde & nomen accepit. huic plantago ſimilis conſtat, niſi quod florem non quemadmodum illa particulatim ædit, ſed per totam ſpicam tritici modo. ambabus tamen floſculus lanugineus exit, ſicut etiam frumento. ſimilis tota ſpecie tritico eſt, uerum folio latiori, Theophraſtus de hiſtoria plantarum 7. 10. Cauda uulpis uulgò à quibuſdam dicitur polygonos, id eſt ſanguinaria fœmina, Monachi in Meſuen. Denaphia calcail, id eſt cauda uulpis, herba quę aliâs centumnodia fœmina dicitur, Syluaticus. Idem ſcribit cap. 218. ex Serapione, centumnodiam fœminam, ſcapo nodoſo, folijs pini &c. uulgò caudam uulpis nominari. Arabicè harſiarbai, quod nomen ibidem dipſaco quoq; attribuit. Luparia (aconiti genus) iuxta Tridentum herba uulpis uocatur, quod eas occidat, Matthæolus. Arbor uulpis, id eſt liquiritia, Syluaticus. Choſahaltaleb, id eſt teſticulus uulpis, ſatyrion eſt, Vetus gloſſographus Auicennæ: qui & ſucution & ſcutudans, nomina corrupta, ut uidetur, à ſatyrio, teſticulum uulpis interpretatur. Plura leges in Satyrorum hiſtoria inter ſimias. Teſticulus uulpis, id eſt buzeidem, ſatyrion eſt, Idem. ſed alibi pro buzeidem, bacidem ſcribit, Syluaticus biziden. Vua uulpina, id eſt ſolanum, Bellunenſis & uetus gloſſographus Auicennæ. Auicennæ interpreti lib. 4. fen 6. &c. uua uulpis omnino dorycnion eſt, quod Matthæolus etiam uidit: adnumerant autem dorycnion quoq; aliqui ſolani generibus, furioſum cognominantes. Inter uuas damnantur, uiſu cinerea, & rabuſcula, & aſiniſca, minus tamen caudas uulpium imitata alopecis, Plinius. Huius & Columellam alicubi meminiſſe puto. Ἀλωπεκίως (malim ἀλωπέκειος, uel ἀλωπέκεως proparoxytonũ, Atticè) inter uuas à Polluce nominatur. Ἀλωπέκως, ἄμπελος οὕτως καλουμένη, καὶ ὁ ἀπ' αὐτῆς οἶνος, Heſychius, Varinus.

¶ Animal quod priore ſui parte uulpem, poſteriore ſimiam refert, quod ſimiuulpam uocauimus, ſupra inter ſimias deſcriptum eſt. Χηναλώπηξ, hoc eſt uulpanſer, auis dicta ex uulpis & anſeris forma, Volaterranus. Cynalopeces, canes Laconicæ ex cane & uulpe natæ, quæ & alopecides dicuntur, ut in C. retuli. Ariſtophanes cynalopecem uocat hominem impudentem ſimul & aſtutum. Vulpem Græcè lampurim & alopeca uocant. eſt & uolucre animal (auis) & piſcis hoc nomine, Hermolaus. Vulpes piſcis muſtelorum generis, γαλεὸς ὁ ἀλωπεκίας, ſimilis eſt guſtu uulpi terrenæ, unde nomen ei impoſitum, Athenæus lib. 8. Aelianus ſimiliter fraudulentam & doloſam eſſe ſcribit marinam uulpem, ut quadrupes eſt. Genetha beſtia eſt paulo maior (minor) uulpecula, Iſidorus. Roſſomaca ſiue gulo fera magnitudine canis eſt, facie cati, corpore & cauda uulpis. Eckutabne beſtiola in ſuperficie aquæ, &c. dicitur eſſe uulpis ab amatu, Syluaticus. tipulam intelligo.

¶ Ἀλώπηξ, nomen proprium, Suidas. Apud Græcos legimus, Limnæum locum eſſe Orthiæ ſacrum Dianæ. eius ſimulachrum id eſſe memorant, quod ex Taurica eſt ab Oreſte & Iphigenia tralatum. Hoc qui primi compererunt Aſtrabacus & Alopecus, mox dilapſi in amentiam ſunt, &c. Cælius (ex Pauſaniæ Laconicis.) Ἀλωπεκῆ, (Stephano Ἀλωπέκη, paroxyt.) uicus Antiochidis tribus, unde gentile Ἀλωπεκεύς, (Ἀλωπεκιανός, Suidas,) & loci aduerbium Ἀλωπεκῆθεν, unde uerò dicti ſint Philochorus explicat libro tertio, Suidas, Heſychius, Varinus. Archippa uxor Themiſtoclis ex tribu Alopecia, Plutarchus. Extat in Alopecis Atticæ buſtum Anchimolij, iuxta Herculis templum quod eſt in Cynoſargi, Herodotus libro quinto. Azani urbs Phrygiæ eſt, quam Hermogenes Ἐξανάγων (aliâs Ἐξαγάνου) uocandam aſſerit. nam cum eo in loco olim fame laborarent homines, paſtores conuenerunt, & pro impetranda fertilitate ſacrum fecerunt. Sed cum dij non exaudirent Euphorbum ferunt ζαυδὴν, id eſt uulpem, & ἔχιν, id eſt echinum dæmonibus immolaſſe. unde placatis dijs & ſecuta fertilitate, incolæ Euphorbum ſacerdotem & principem creauerunt, & urbi nomen ab eo poſuerunt Ἐξαγάνου (aliâs Ἐξανάγων) quod Græcis ſonat Ἐχιναλώπηξ, Stephanus in Azani: ex quo Eraſmus etiam tranſtulit in prouerbio Azanæa mala. Iuxta Smyrnam ſunt inſulę, Periſterides, Alopece, Plinius 5. 31. Et 4. 12. Boſphorus Cimmerius inſulam habet Alopecen. Ptolemæus, Pomponius,

ponius, Strabo & alij, insulam hanc non Alopecen, sed Alopeciam, & Tanain quoq; uocant, Venetorum olim coloniam. nunc Turcæ potiuntur, ut alio quoq; omni Ponto, Hermolaus in Plinij locũ iam citatum scribens. Ante Emporium urbem sic dictam ad Tanaim fl. & lacum, insula iacet nomine Alopecia, Migadorum hominum domicilium, Strabo lib. 11. Alopecia insula Κάλαρος olim uocabatur ἀπὸ Καλάρου βασιλέως, Stephanus. Alopeconesus, (melius per n. duplex, [ut Suidas habet] ut Peloponnesus & similia, quod probat Eustathius Dionysij Afri interpres,) Ἀλωπεκόννησος, urbs Chersonnesi in Hellesponto, condita ex oraculo, quod urbem illic condendam (Atheniensibus) iusserat, ubi catuli uulpis conspecti fuissent. Sunt qui uulpem dum urbs conderetur, catulum aliunde allatũ (aliâs, catulos allatos) illuc deposuisse scribãt, Stephanus in Alopeconeso & in Calaro. Aliqui Alopeconesum insulæ nomen faciunt, Cælius. Ἀλωπεκόννησος, πόλις μία τῶν ἐν Χεῤῥονήσῳ. οἱ Αἶνος πόλις ἐστὶ τῆς Θρᾴκης, ἣν Ἕλληνες τὰ πρῶτα Ἀλωπεκοννησίοις κατῴκιζον, ὕστερον δὲ ἐκ Μιτυλήνης καὶ Κύμης ἐπηγάγοντο ἐποίκους, Suidas. Alopeconnesus haud procul à Cœlo Cherronnesi portu, Plinius 4. 12. Tubera Asiæ nobilissima, circa Lampsacum & Alopeconnesum, Idem 19. 3.

¶ b. Canes non latrantes, uulpino rostro, alicubi in Nouo orbe reperiuntur. ¶ Qui apud nos doctius loquũtur, uulpis pedes uocant **klawen/ vnd nit füß**: pellem **ein balg/ vnd nit ein hut**. de eadem cum uulpi detrahitur, **sy witt gestreifft/ vnd nit geschunden**.

¶ c. Super montem Sion qui desolatus est ambulauerunt uulpes, Threni Hieremiæ 5. Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, at filius hominis non habet ubi caput reclinet, Matthæi 8. & Lucæ 9. ¶ Γενναίως κερδὼ καρδίην δ᾽ νεβρείην Δαπτῆ πεσοῦσαν ἁρπάσασα λαθραίως, Babrius ut Suidas citat. Μισῶ τὰς δασυκέρκος ἀλώπεκας, αἳ τὰ Μίκωνος Αἰεὶ φοιτῶσαι τὰ ποθέσπερα ῥαγίζοντι, Theocritus Idyl. 5. Apprehendite uobis uulpes, uulpes paruas, quæ corrumpunt uineas: uineæ enim nostræ sunt in flore, Canticorum 2. Deijciant eos in aciem gladij, ut fiant pars uulpium, Psalmo 63. Prædicit autem illorum casum (inquit Munsterus) quòd per hostes adigendi sint in gladiũ, & cadauera eorum per uulpes laceranda. ¶ Fiente, id est fimum, Gallicè, non de quibuslibet feris, sed propriè de fœtentibus dicitur, ut uulpe, mele. ¶ Vulpium catuli, Plinius. Σκύμνοι ἢ σκύλακες ἀλώπεκος, Stephanus in Alopeconneso. Dicuntur & proprio uocabulo ἀλωπεκιδεῖς, Pollux. Galli cheaux uocant catulos luporum, uulpium, melium, lutrarum. ¶ Simonides apud Stobæum in uituperatione mulierum, alias ex alijs animalibus, (sue, cane, asino, equo, mustela, &c.) pro ingeniorum diuersitate natas comminiscens, Aliam uerò (inquit) Deus fecit ex maligna uulpe, (ἐξ ἀλιτρῆς ἀλώπεκος,) mulierem omniscíam, quam neq; mali, neq; boni quicquam latet: & sibi inconstans nunc bona nunc mala est, aliâs alijs prædita moribus.

¶ d. De uulpis astutia plura in præcedentibus dicta sunt sparsim, cum alibi, tum in a. inter nomina uulpis, κερδώ, &c. item in epithetis. Nunquam te fallant animi sub uulpe latentes, Horatius de Arte. Solonis uersus quosdam in Athenienses astutos quidem, sed qui blanditijs decipi se paterentur, cum Pisistrati tyrannis inciperet, Plutarchus in Parallelis refert huiusmodi: Εἰς γὰρ γλῶσσαν ὁρᾶτε καὶ εἰς ἔπη αἱμύλου ἀνδρός. Ὑμῶν δ᾽ εἷς μὲν ἕκαστος ἀλώπεκος ἴχνεσι βαίνει. Σύμπασι δ᾽ ὑμῖν χαῦνος ἔνεστι νόος, ex diuersis (ut apparet) locis Elegiarum Solonis. Versutum & uafrum hominem Latini uulpionem uocant: Græci ἀλωπεκάδην uel ἀλωπεκώδη potius: uersute & dolo agere, ἀλωπεκίζειν, uulpinari. Astutum simul & impudentem κυναλώπεκα Aristophanes dixit. Ἀλωπεκάω, decipio, Quidam in Lexico sine authore. Lysander Lacedæmonius, cum ei uitio uerteretur à nonnullis, quòd fraude subinde agere uideretur, Quò (inquit) leonis peruenire pellis non potest, uulpinam assuisse haud dedecuerit. Prouerbium uulpes non garrit, de ijs qui diligentissimè cauent ne quid temere loquantur, Cælius Calcagninus commemorat. Dominus noster Christus in Euangelio Lucæ cap. 13. Heroden appellat uulpem.

¶ e. Εἷλον ὀψέ ποτε τὴν κακίστην ἀλώπεκα: καὶ λαβὼν ποικίλοις δεσμοῖς περιφέρω τὴν παμμίαρον, καὶ ἄξω αὐτὴν τὴν λεωφόρον τοὺς ἀγροίκους συγκαλεσάμενος ἅπαντας, καὶ τὴν πολεμίαν θριαμβεύσω, καὶ δημοσίᾳ δίκας πρὸς ἐξεταί ἀντὶ πολλῶν ἀδικημάτων μίαν ὑφέξουσα κόλασιν, Seutliôn rusticus in epistolis Simocati. ¶ Mala medicamenta inferri negant posse, aut certe nocere, stella marina uulpino sanguine illita, & affixa limini superiori, aut clauo æreo ianuæ, Plinius. ¶ Bassareus Bacchus dicitur, & Bassarides Bacchæ, siue à genere uestis talaris, quam Thraces bassaram uocant, siue à uulpibus, quarũ pellibus Bacchæ succingebantur, ut & lyncum pantherarumq; pellibus. uulpes inde Thraces bassares dicũt, Gyraldus. In pelle quam lepori aut uulpi detraxerit genus quoddam aquilæ in locis quibusdam Scandinauiæ ad Septentrionem remotis, oua incubat.

¶ f. Alexandrum Alopes & Priami filium à uulpe nutritum, in Varijs Aeliani legimus: quod ex eo Cælius etiam repetit.

¶ h. Samson iratus Philistæis accepit trecentas uulpes & caudas earum inter se iunxit, & faces in medio ligauit, quas igne succendens discurrere permisit. Illæ uerò statim segetes Philistæorum ingressæ sunt: quibus succensis & comportatæ iam fruges, & adhuc stantes in stipula concrematæ sunt, adeò ut uineas quoq; & olivueta flamma consumeret, ut legimus Iudicum 15. ¶ Aristomenes Messenius à Lacedæmonijs captus, per cauernam latomiarum euasit, angustos uulpium aditus secutus, Plinius. Sed latius in Messenicis prosequitur Pausanias. Lacedæmonij (inquit) Aristomenem in prælio captum cum alijs quinquaginta ex militibus eius in Ceadã abijciunt. Præcipitant eò

quos ob maxima flagitia plectunt. Alij itaq; ex Messenijs deiecti continuò perierunt: Aristomeni uerò quidam aiunt aquilam auem uolatu se submisisse, alisq; eum sustinuisse donec ad finem deferretur illæsus. Hic tertio die strepitu percepto, uulpem cadauera arrodere animaduertit, & currentem secutus, cum in loca esset uentum transitu ualde difficilia, ab ea est auulsus. serò autem cauernam quandam deprehendit, uulpeculæ ad suffugiendum aptam, & per eam luminis splendorem uidit, ac uia manibus latiore reddita euasit. Hanc historiam paulò aliter Polyænus describit Strategematum lib. 2. ¶ Procridis siue Cephali canis, fuit eius naturæ, ut uitari non posset, ubi insequeretur: sicuti Teumesia uulpes fuisse narratur incomprehensibilis. Quæ ratio (ne ineuitabilem canem uulpes effugeret, aut uulpem incomprehensibilem canis caperet) utrunq; deformauit in lapidem: Lege plura in Canis celeris historia circa finem. Vulpeculam Teumesiam, ut damnum inferret Thebanis, à Baccho ex indignatione esse educatā narrant: & capiēda cum iam esset à cane, quem Procridi Erechthei filiæ Diana dono dederat, in lapidem unà cum cane transmutatam, Pausanias in Bœoticis.

¶ Vulpes fœta occurrens in uia infortunatum iter præsagit, Alexander ab Alex. Impios parrę recinentis omen Ducat, & prægnans canis, aut ab agro Raua decurrens lupa Lanuuino, Fœtaq; uulpes, Horatius Carm. 3. 27. ¶ Equitia singulis annis duodecimo (decimo quarto, Gyraldus) calend. Maias in Circo maximo celebrarunt, qui dies Cerealibus incurrebat, in quibus post equos, uulpes stipulis alligatæ, accensa flamma, cursitabant, Alexander ab Alex. Ouidius quarto Fastorum die quarto post Idus Aprilis Hyades oriri scribit, & tertio post Hyades remotas die Equitia celebrari, & eodem die uulpis pellem aduri: fabulam addit, fuisse in rure Peligno pauperis coloni filium annorum duodecim, qui uulpem ceperit quæ multas gallinas abstulerat: Captiuam stipula fœnoq; inuoluit, & ignes Admouet, urentes effugit illa manus. Qua fugit, incendit uestitos messibus agros, Damnosis uires ignibus aura dabat. Factum abijt, monimenta manent. nam dicere certam Nunc quoq; lex uulpem Carseolana uetat. Vtq; luat pœnas genus hoc Cerealibus ardet, Quoq; modo segetes perdidit, illa perit. ¶ Quòd si animantium cruore afficiuntur superi, cur non mactatis illis mulos, canes, uulpes, &c. Arnobius contra gentes.

PROVERBIA.

Archilochi uulpes, de ualde astuto & malitiam suam egregiè dissimulante, ut sunt Qui Curios simulant, & Bacchanalia uiuunt, prouerbialiter dici posse uidetur. Nam apud Platonem libro de repub. secundo in persona Glauconis sic legimus: Ea quæ dicta sunt (de iniustitiæ apud homines commodis, & facili peccatorum apud deos expiatione) mihi quidem, si iustus sim, non tamen appaream, nihil prodesse dicunt, labores autem & pœnas certas esse: Iniusto uerò opinionem iustitiæ assequuto, uita diuina adesse dicitur. Nónne igitur postquam existimatio hæc iustitiæ, ut sapientes tradunt, ueritatem cogit ac uiolat, & ad beatitudinem est præcipua, (hoc est beatiores efficit apud homines, quàm uera iustitia quæ non appareat) ad eam omnino tendendum est? Induere itaq; imaginē oportet iustitiæ, & quandam præ se ferre uirtutis adumbrationem, à tergo uerò illam sapientis Archilochi uulpem astutam ac uariam trahere, (πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ ἑαυτὸν, σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὴν δὲ τοῦ σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα, ἑλκτέον ἐξόπισθεν κερδαλέαν καὶ ποικίλην.) Sēsus est, Virtutis speciem diuiti & felici futuro præ se ferendam esse, astutiam uerò & improbitatem posterius occultandam. Erasmus in prouerbio, Benignior pellace uulpe, Platonis uerba imperitè cōuertit, nos Marsilij trāslationem posuimus. Archilochi uulpeculam commemorat & diuus Basilius, cum aliâs, tum in libello ad nepotes suos, & Philostratus in Imaginibus. Multi sunt apologi de uulpis astutia, ex his quis sit Archilochi non satis liquet, Erasmus. Huc certe facit apologus ille, quem nostri pictores aliquando repræsentant, de uulpe hominis religiosi habitu sumpto concionante, & collectos ad concionem anseres gallinasq; inuadente. ¶ Benignior pellace uulpe, ὦ πλεῖον ἵλαος αἱμύλης ἀλώπεκος: de eo qui commodi sui causa simulat beneuolentiam, Erasmus. Vulpes bouem agit, Ἀλώπηξ τὸν βοῦν ἐλαύνει: cum res absurdè geritur, nihil enim uulpi cum agricolatione. ueluti si quis poëta de rebus sacris concionetur, aut leno tractet rempublicam. Licebit & ad eum torquere, qui non ex animo, sed aliò spectans, fingit sese quippiam uelle facere, Erasmus. Suidas interpretatur ἐπὶ τῶν μὴ κατὰ λόγον ἀποβαινόντων.

¶ In canis podicem ac trium uulpiū inspicere, Ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρᾷν καὶ τριῶν ἀλωπέκων: in cæcutientes aut lippientes: uel de rebus paruis atq; angustis inutiliter anxios & solicitos :. Vide in prouerbijs à cane sumptis. Annosa uulpes haud capitur laqueo, Γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ: senarius prouerbialis dicendus in eum, qui longa ætate multaq; rerum experientia callidior est, quàm ut arte dolisq; capi queat, Erasmus. Suidas interpretatur similiter, ἐπὶ τῶν διὰ χρόνου πλῆθος ἐμπείρων καὶ δυσαλώτων, (οὐχ ἁμαρτανόντων, Apostolius.) Vulpes non iterum capitur laqueo: Ἀλλ᾽ οὐκ αὖθις ἀλώπηξ πάγαις. id est, At non iterum uulpes laqueis, subaudiendum capitur. Qui sapit, οὐ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν προσκρούει λίθον, id est, non iterum ad eundem offendit lapidem. Stupidi est hominis, in malum gustatum iterum incidere. In Plutarchi collectaneis effertur hunc ad modum, Ἀλώπηξ διαφυγοῦσα πάγας, αὖθις οὐχ ἁλίσκεται, Erasmus. Eadem sententia est Germanicorum, **Er ist wol mehr vor dem garn geweßt. Er hat das garn gerochen.** Vulpes haud corrumpitur muneribus. Suidas huius adagij Cratinum citat autorem. De callidis ac uersutis, quos haud facile sit obiecto munusculo, aut assentatiuncula, pollicitisue fallere. Larus enim & aliæ quædam aues esca capiuntur, uulpes non item, Erasmus. Locus Suidæ corruptus uidetur, Υμῶν εἷς μὲν ἕκαστος ἀλώπηξ οὐ δωροδοκεῖται, ex Cratino. hexametrum erit si

tollas

tollas negationem. Carmen quidem Solonis, ὑμῶν εἷς μὲν ἕκαστος ἀλώπεκος ἴχνεσι βαίνει, recitaui supra in d. Cauda de uulpe testatur, ἡ κέρκος τῇ ἀλώπεκι μαρτυρεῖ: in eos dici solitum, qui pusilla in re cuiusmodi sint declarant. Est autem uulpi cauda pro corpore maior ac pilosior, ut non sit facile celare: alioqui canis uideri possit. Vnde quadrabit de exitu declarante cuiusmodi fuerint reliqua. Quidam primo aggressu agni, in euentu uulpes comperiuntur, Erasmus. Vbi quem admissa noxa mulctari leuius animaduertimus, uulpis cauda correptum fuisse dictitare consueuimus, Cælius. Est & Germanis eadem locutio usitata. Κυναλώπηξ Aristophani, impudens simul & astutus, canina impudentia, & uulpina astutia coniunctis, ut in Cane alicubi diximus. ¶ Vulpi esurienti somnus obrepit, πεινῶσαν ἀλώπεκα ὕπνος ἐπέρχεται: ubi quis inopia cibi dormit. Neque perperam dicetur & in illos qui dissimulant, conniuentque ad quædam, ut per occasionem aliquid commodi ferant. siquidem uulpes urgente fame somnum adsimulat, ut illectas aues capiat deuoretque. Fit autem hoc physica quadam ratione, ut famem ac sitim extinguat somnus. Adagium recensuit Diogenianus, Erasmus. ¶ De prudentibus etiam dici solet illud, Ἀλώπηξ οὐ λαλεῖ: id est, Vulpes non garrit. prudentes enim diligentissimè cauent, ne quid præter rem aut parum commodum loquantur, Cælius Calcagninus. ¶ Iungere uulpes, ζευγνύειν τὰς ἀλώπεκας: de re palàm absurda. Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mæui, Atque idem iungat uulpes, & mulgeat hircos, Vergilius in Palæmone. Est enim uulpes animal ab aratro uehementer alienum, Erasmus.

¶ Congregare cum leonibus uulpes, apud Martialē, est res impares dissimilesque permiscere. Vulpes dolis nititur, leo uiribus fidit, Erasmus. Vbi leonis pellis deficit, uulpina insuenda est, Suetonius. Lysander Lacedæmonius cum ei uitio uerteretur à nonnullis, quòd fraude subinde agere uideretur: Quò (inquit) leonis peruenire pellis non potest, uulpinam assuisse haud dedecuerit, Cælius (ex Lysandro Plutarchi.) Vide in Leone e. Ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκνηται, τὴν ἀλωπεκὴν πρόσαψον, (malim πρόσραψον, secundum Suidam & Apostolium,) Zenodotus. Huius affine est (inquit Erasmus) quod apud Plutarchum in uita Syllæ Carbo dixisse memoratur: Quum enim Sylla non solū aperto Marte, sed dolis bellum gereret, ait ὡς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν ἐν τῇ Σύλλα ψυχῇ κατοικοῦσιν, ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἀνιῷτο μᾶλλον. id est, quòd bellum gerens cum uulpe ac leone, quorum utrunque habitaret in animo Syllæ, à uulpe uehementius angeretur. ¶ Multa nouit uulpes, sed echinus unum magnum, πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα: Vide supra in prouerbijs ab Echino quadrupede sumptis. ¶ Tam facile uinces quàm uulpes pyrum comest, Plautus in Mustellaria: de re factu procliui. quòd nihil negotij sit uulpi dentatissimæ pyrum edere, Erasmus. Domi leones, in pugna uulpes: Apud Aristophanem in Pace Chori hæc uerba sunt, πολλὰ γὰρ δὴ μ' ἠδίκησαν ὄντες οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες. Est autem scomma in Lacones. Scholiastes monet parœmiam esse, contortam primum in Lacones re malè gesta in Asia his uerbis, οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δὲ Λάκωνες, Plutarchus in comparatione Syllæ & Lysandri, refert hanc sententiam tanquam uulgò iactatam in principes, Ἀλλ' εἰ δέ τις ἄλλος ἐκπεφευγὼς τοῦτο τὸ περίακτον, οἴκοι λέοντες, ἐν ὑπαίθρῳ δ' ἀλώπεκες. id est, Imò si quis illud effugerat illud quod uulgò circunfertur, Domi leones, sed foris uulpeculæ. Conueniet in eos qui præposterè se gerunt: ibi feroces, ubi nihil erat opus: ibi fugaces, ubi res poscebat uirum. aut qui in suos sæui, non itidem audent aduersus inimicos: quod Ciceroni obijcit Salustius, uidelicet quòd cōtumeliosus in amicos, supplex inimicis. Aut in illos, qui simulata mansuetudine perueniunt ad tyrannidem, Erasmus. Pulchrè fallit uulpem, παλεύει καλῶς τὴν ἀλώπεκα. Suidas recenset duntaxat, nec explicat. Apparet dictum in eum qui dolis captaret astutum, cuique frustra tenduntur insidiæ. nam παλεύειν est arte illectare. Vnde & columbæ exoculatæ, quas aucupes in reti ponunt, quò subsultantes, reliquas deceptas alliciāt, παλεύτριαι dicuntur. Et qui feris tendunt casses, παλευταὶ uocantur. At uulpem dolo circumuenire difficile est, Erasmus. ¶ Vulpinari cum uulpe, ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα: senarius prouerbialis, cum astutis astutijs agito. οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν, Aristophanes in Vespis, οὐδ' ἀμφοτέροις γίγνεσθαι φίλον. (Scholiastes exponit πανουργεῖν, κολακεύειν,) Erasmus. Apostolius interpretatur de ijs qui sui similes decipere conantur. Vulpinari, mēdacijs ac fraudibus uera peruertere siue effugere. Tractum ab intorto uulpium cursu. Varro Mysterijs, Vulpinare modò, & concursa; qualibet erras, Ex Nonio. Varro quidem ita pro ἀλωπεκίζειν uulpinari dixit, ut Horatius iuuenari pro νεανίζειν, Erasmus. Ἀλωπεκίζειν, ἀπατᾶν, Hesych. ἐπὶ τῶν ἐξαπατᾶν ἐγχειρούντων, Suidas. Eundem sensum habet Germanicum illud, Man muß fuchs mit fuchs fahen. hoc est, Vulpes uulpe capienda est. Κερδοῖ συνὼν κερδοσύνην προσδόκα. id est, Si cum uulpe uerseris, fraudes & mores uulpinos expecta, Suidas in Ἀλώπηξ τὸν βοῦν.

¶ Germanis peculiaria quædam à uulpe adagia usurpantur, qualia sunt: Du müst fuchs vnd haaß syn: Vulpem simul ac leporem esse oportet. hoc est pro re nata mutandum ingenium, Polypi mentem obtine. Der fuchs kan sine tück nit lassen. hoc est, Vulpes dolos suos relinquere non potest, Natiuos mores occultare difficile.

¶ Quasi uulpes in desertis (bacharaboth) fuerunt prophetæ tui ô Israël, Ezechielis 13. Vbi Munsterus, Comparantur (inquit) falsi prophetæ uulpibus subdolis, quæ per laceratas sæpes intrant in uineas aut agros, ut uuas & segetes depascant. & intelliguntur hîc per charaboth, loca sæpium disrupta, per quæ bestijs patet locus intrandi. Si ascenderit uulpes; transiliet murum eorum lapideum; Neemiæ 4. de Iudæis mœnia Hierosolymorum reparantibus.

¶ Forte per angustam tenuis uulpecula rimā Repserat in cameram frumenti; pastaque rursus

Ire foras pleno tendebat corpore fruſtra. Cui muſtella procul, Si uis (ait) effugere iſthinc, Macra cauum repetes arctum, quē macra ſubiſti, Horatius epiſt. 1. 7. Apologum de uulpe detrectante ad leonem, qui morbum ſimulabat, in ſpecum ingredi, recitaui in Leone h. ex Philoſtrato & Horatio. Item alium de leonis, aſini & uulpis ſocietate, in eodem in prouerbio Leonina ſocietas. Et rurſus alium de uulpe multiplicem partum iactante, cui leæna reſpondit, Se unum quidem parere ſed leonem, (quod in prouerbium abijt,) in Leone c. ex Cælio. De Archilochi uulpe, & de uulpe concionante apologum, ſuperius inter prouerbia ab initio ſcripſi. De aſtutia uulpis apologum ex Plutarcho, inter uulpem, et pardū, recitaui in Panthera h. Eſt & alius inter uulpem & felem, apud Eraſmum in prouerbio, Multa nouit uulpes. Κερδῶ πιθήκῳ φησὶν, ἣν ὁρᾷς στήλην, Ἐμοὶ πατρῴων τ' ἔστι, καί τι παππώων, Babrius apud Suidam.

¶ Mentem, non formam plus pollere. Ingreſſa uulpes in Choragi pergulam, Fabrè expolitum inuenit humanum caput, Sic eleganter fabricatum, ut ſpiritus Solùm deeſſet, cæteris uiuiſceret. Id illa cum ſumpſiſſet in manus, ait: Hoc quale caput eſt, ſed cerebrum non habet, Alciatus in Emblematis.

FINIS.

PARALIPOMENA.

ALCES figuram nuper doctissimus uir Seb. Munsterus ad nos misit, ad uiuum (ut ait) pictam, quæ à nostra nihil differt, nisi quòd iubata nõ est: & sanè puto non rectè huic quadrupedi iubam addi. Eadem cornuta est geminis cornibus, (talibus quale nos unum separatim dedimus,) tergum uersus reclinatis, ita ut pars in mucrones diuisa frontem spectet, opposita tergum. ¶ Borussia (inquit Erasmus Stella) gignit & alces, quos falsò syluestres asinos quidam autumant, quum hos Asia tantum & Africa procreet: specie media inter ceruinam & iumenti, nisi quantum aurium proceritas ipsaq; ceruix distinguit. magnitudine inter camelum & ceruum. Maribus in superciliis cornua nascuntur, quæ quotannis amittunt, latiora quàm ceruinis, ramosa tamen, & per totum concreta ac solida. Vngula bifida colorecq; ceruum imitatur. Venatorem è longinquo sentit. animal certe simplex, & quod plus latebris quàm fugæ fidat. Siui canum urgetur, magis in canes se calce quàm cornibus tuetur. In locis palustribus sese plurimum condit, illic & partus ædit suos. Formidinis eius argumentum esse aiunt, quòd rarenter solitarium, in armento multum appareat. Vngulis eius comitialem morbum etiam spumantem abigi creditum est, si cute attingitur. Hallucinati sunt qui hanc feram nullo suffraginum flexu dixerunt, Hæc ille. ¶ Nuper etiam à peregrino quodam accepi, alcen à uenatoribus agitatã ad aquas confugere, atq; in iis stantẽ, aquam ore haustam in canes feruidam eructare.

VRI quoq; effigiem ante paucos dies, ad uiuũ expressam Seb. Munsterus nobis cõmunicauit à nostra (quam ex tabula Moscouiæ Antonij Vuied mutuati sumus) nonnihil diuersam. Corpus uri, quem pictura illa repræsentat, perquàm crassum est, tergo summo ferè gibboso, lõgitudo ei à capite ad caudam breuior quàm proceritas & uentris laterumq; & dorsi crassitudo postulet. Cornua densa, nigra, breuia, oculi uersus exteriorem canthum rubicundi. os latum, crassus & simus nasus. Crassum & amplum caput, facies (ut sic uocem) lata. Tempora uillosa, mentum barbatum, sed breuibus uillis, nigris. Color ferè niger, maximè in temporibus, mento, collo &c. in facie, lateribus, cruribus, cauda, ad puniceum uergit. ¶ Qui se uenatione urorum exercent, si plurimos interfecere, relatis in publicum cornibus, quæ testimonio sunt, magnam laudem adipiscũtur. Soliti erant antiquitus caueis ad hoc ex opera (foueis ad hoc in terra) factis eos capere, captosq; iugulare: fortè quòd ea tempestate ferro caruère (Borussi.) Posterioribus uerò, lectis ad hoc præcipuæ uirtutis & audaciæ iuuenibus, canibus eos insequi placuit, uenabulisq; cominus ac eminus petere, arboribus sese robustioribus semper condendo, ne à fera impetantur, quæ cornibus arbori insertis, uindictæ auida inhæret, donec insequentium telis saucia concidat. Sub mento uillos longiusculos habet in arunci speciem, cæteris tauro persimilis, Erasmus Stella.

DE CAPRIS INDICIS.

Indianisch geissen.

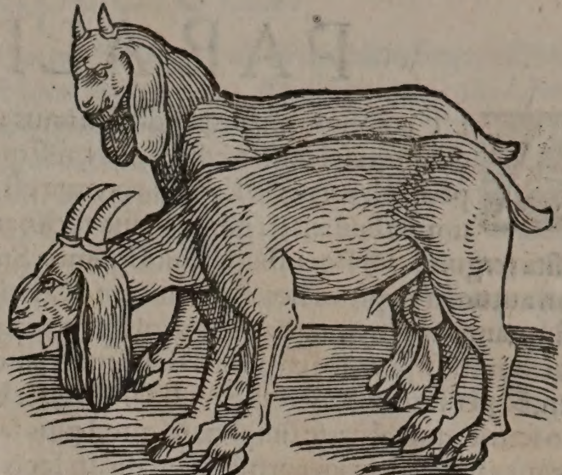

CAPRAM Indicam, aut Mambrinam aut Syriacam potius, ante annos aliquot Ferrariæ in Italia uidi, ex qua urbe figuram etiã maiorem clarissimus illustrissimi principis Herculis Estensis medicus Antonius Musa Brasauolus ad nos misit. minorem, quæ geminas habet capras, ex Germanico quodã libro descriptionis Terræ sanctæ olim mutuatus sum. Pluribus autem de hoc caprarum genere scripsi in Capra B.

CAPREOLI maris figura, quam cum historia ipsius nimis angustam dederamus, Fœmina quidem cornibus caret.

Reech.

CAPRICORNI uel potius ibicis maris figura, quam similiter cum eius historia angustiorem posueramus.
Steinbock.

DAMAE siue capreæ platycerotis figura, in historia eius, inter capras syluestres, omissa.
Damhirtz/dåmle.

DE

DE TRAGELAPHO, id est Hircoceruo. Brandhirtz.

FIGVRAM hanc ad uiuum expressam uir undequaq; doctissimus & egregius poëta Geor-
gius Fabricius nobis transmisit ex Misena Germaniæ, unà cum literis, quibus hæc continentur: De
ceruorum generibus, (inquit,) quæ ex uenatoribus didici, quamuis infirma auctoritate, uulgi scili-
cet nituntur, tamen ut tuæ uoluntati uidear satisfecisse, adscribam. Tria igitur dicunt esse ceruo-
rum genera, non singulari quidem naturæ discrimine, sed aliquo tamen nominis, formæ, uirium. Pri
mum illud notum omnibus, quod diligenter Aristoteles & Plinius descripserunt. Alterum igno-
tius, quod Græco nomine tragelaphus dicitur, priore maius, pinguius, tum pilo dēsius, & colore ni
grius: unde Germanis, à semiusti ligni colore, Brandhirtz nominatur. Hoc in Torantinis & Konig
stenianis Misenæ saltibus, Boëmię uicinis capitur. Vulgus uenatorū ait nomē reperisse à locis, in qui-
bus carbones fiunt, quòd ea frequentet, et herbis ibidē renascentibus, libēter pascatur. Hoc uerū sit,
an ex errore ac opinione propter nomen fabella nata, in medio relinquo: certè uulpes etiam uilli den
sioris & nigricantis, à colore eodem modo Brandfuchse nominantur, quos in areis illis carbonarijs
uersari non est uerosimile. Tertium genus, quod reliquorum ceruorum more non amittit cornua,
hoc castratis accidere ait Plinius: sed & uicio accidere affirmant, qui feras apud nos consectantur.
Ceruo enim fuga sitiq; fesso, & flumini se committenti, in ipsoq; anhelitu auidius bibenti, pinguedi-
nem qua abundat resolui & diffundi aiunt: ex eoq; aut mori eum, aut superstes si sit, cornua ei nun-
quam decidere. idq; fieri eo maximè tempore, cum ardentissime fœminam appetit. Hoc genus cerui
proprio nomine, ein Kummerer appellant, Hæc Ge. Fabricius, qui simul etiam præstātissimi & eru
ditissimi uiri Georgij Agricolæ Kempnicij cōsulis literas ad me misit, quibus ille suam de tragelapho
sententiam, quam meo nomine Fabricius petiuerat, hisce uerbis exponit. Tragelaphus ex hirco
& ceruo nomen inuenit, nam hirci quidem instar uidetur esse barbatus, quod ei uilli nigri sint in gut
ture & in armis longi: cerui uero gerit speciem, eo tamen multò est crassior & robustior, ceruinus

etiam ipſi color inſidet,ſed nonnihil nigreſcens: unde nomen Germanicum traxit. ueruntamen ſuprema dorſi pars cinerea eſt,uentris ſubnigra,non ut cerui candida,atq; illius uilli circa genitalia nigerrimi ſunt. cæteris non differunt. uterq; eſt in noſtris ſyluis: quanquã plures tragelaphi in his quæ finitimæ ſunt Boëmicis quàm in alijs reperiuntur. quare Plinius haud rectè ſcripſit tragelaphum nõ alibi quàm iuxta Phaſim amnem naſci, Hæc Agricola. Ego huius animantis cornua, quæ ciuis quidam noſtræ ciuitatis tanquam ualde rara aſſeruat, diligenter inſpexi, cum de Ceruo ſcriberẽ, ubi in Philologia capite ſecundo, deſcriptionem eorum apposui his uerbis: Obſeruaui etiam in conſummati cerui (nam quod genus cerui hoc eſſet adhuc ignorabam) cornibus mucrones ſiue ramulos ſupremos, qui bini alioqui plerunq; aut terni ſpectantur, ſeptenos: & eodem in loco ſtipitis latitudinẽ ſex digitorum. inferius autem erant & alij bini rami, & adminicula. Inquirent ſtudioſi an hoc ceruorum genus à ſpecie cornuum, quæ in ſuprema ſui parte tanquam palmæ in digitos finduntur, palmatum Latinè dici rectè poſſit. nã ceruos palmatos Capitolinus memorat: Vide in Ceruo B. In Anglia ceruos nigricantes reperiri audio, qui an ijdẽ ſint cum illo cuius effigiem hîc poſuimus, non ſum adhuc certus. Ariſtoteles in libro de coloribus ceruum aliquando nigrum (albũ legit Ruellius, quod probo) eſſe captum ſcribit, ut urſum quoq;: non tamen generis differentiam facit, ſed propter aliquẽ corporis affectum id accidere putat, quod tragelapho noſtro non conuenit. ¶ Tragelaphus (inquit Plinius) eadem eſt qua ceruus ſpecie, barba tantum et armorum uillo diſtans, non alibi quàm iuxta Phaſin amnem naſcens.

GENETHAE pellis, qualis apud pellifices ſpectatur, Geneth Katz. Scripſimus autem de hoc animali, ſtatim poſt Equum.

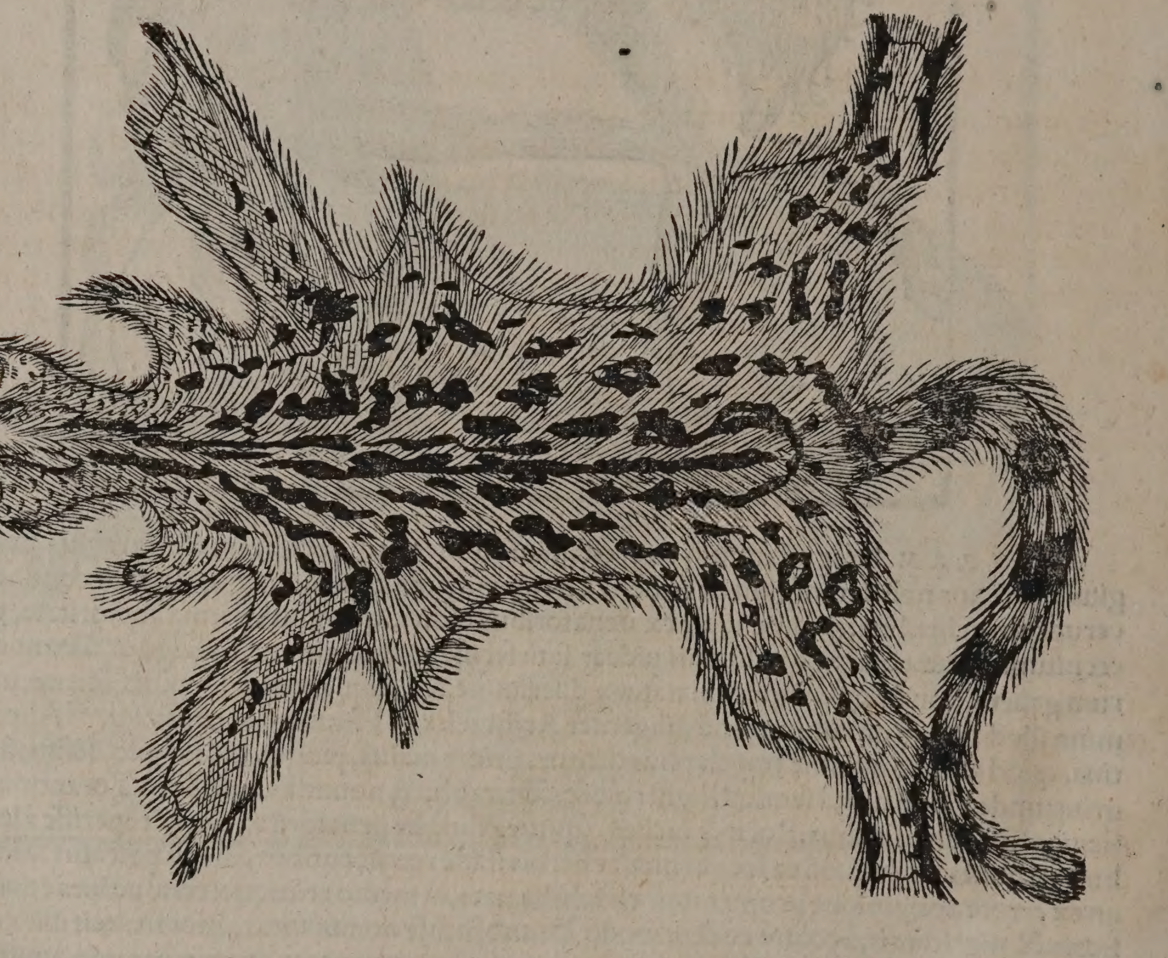

LYNCIS figura quam dedimus uera eſſet, ſi caput & facies (ut ſic appellem) catum referrent: & ungues anguſtiores eſſent.

MELIS

MELIS seu Taxi delineatio. Tachs.

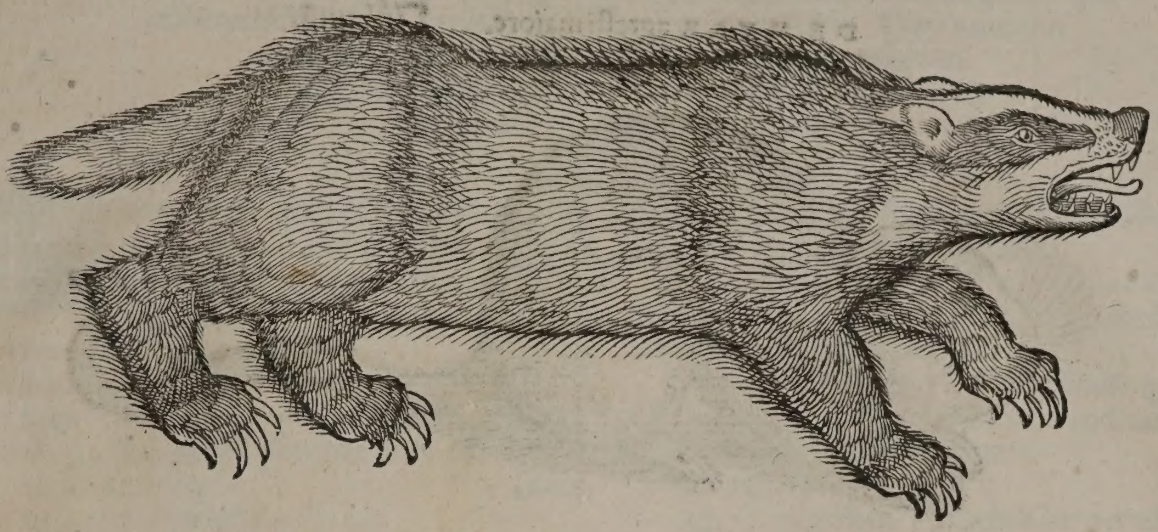

DE MONOCEROTE.

CVM monocerotis historiã exararem, ab incomparabili doctrina & uirtute uiro Nicolao Gerbelio, quem equidem patris ac præceptoris loco & amo & ueneror, per literas petij, ut descriptionẽ aliquam cornu illius, quod pro monocerotis cornu Argentorati in summæ ecclesiæ thesauro seruari audieram, ad me daret. Sed cum responsum eius serò mihi redditum esset, malui inter Paralipomena collocare, quàm prorsus omittere. Cornu igitur (inquit) quod inter archana summi templi habent heroes illi, sępissime uidi, manibusq; meis attrectaui. Ea est longitudine hominis proceri, siquidem aciem illi addideris. fuit enim inter illos impius quidam, qui à nescio quo didicerat aciem seu cacumen illius cornu contra uenena contraq; pestem remedium esse præsentissimum. Quam ob rem quadrifur ille superiorem partem ad tres aut quatuor trãsuersos digitos à reliquo corpore auulsit. Ob quod facinus, & ipse eiectus è cõsortio illo, et ne quisquã unquam postea huius familiæ in hoc sodalitium recipiatur, grauiter & maturè sancitum. Hæc cacuminis auulsio, notabilem deformitatem pulcherrimo muneri attulit. Totũ cornu ab ea parte qua fronti animalis adhæret, usq; ad summam aciem solidum est: nullis punctis, rimis, aut scissuris hians. Paulò ampliore crassitie quàm lateris ferè nostri. Sæpius enim manu dextra complexus cornu, propè totum comprehendi. A radice usque ad cacumen, paruis lineolis, ut solent S. Blasij candelæ incuruari, elegantissime fastigiatur discriminaturq;. Pondus cornu, supraquàm quis credere ausit, insolitum: ut sæpe multos mirari uiderim à tantillo animali tantum onus, tamq; longam molem gestari posse. Nullum ego prorsus odorem animaduerti. Color similis inueterato ebori, medius inter album & croceum. Verum nusquam melius hunc deprehendes, quàm ex segmentis quæ in myropolijs uæneunt. Illis enim nostri cornu color similis est. A quo uero huic templo donatum sit, incompertum mihi, Hucusq; Gerbelius. Alius quidam amicus meus uir fide dignus, asseruit mihi se Lutetiæ apud Cancellarium D. à Prato uidisse monocerotis cornu partem cubitalem, spiris contortam, crassitudine baculi (mediocris, cuius diameter circiter sesquidigitum extendatur) luteo colore intus forisq;, substantia solida; cuius fragmenta in uino ebullierint, quamuis usta non essent, odore nullo.

DE MVRE agrestimaiore. Nülmuß.

ALIVS & minor hoc est agrestis mus subrubeus, quem in agris frumentarijs aliquando abundare, terræ scilicet putredine in mures conuersa, existimo: non illum cuius hic effigiem damus.

FINIS.

ALIAE ADDITIONES ET

CASTIGATIONES, PLERAEQVE OMNES CIRCA PHIlologiam tantũ, cuius fines tam latè patent, ut nunquam non aliquid adijci possit. sed hæc omnia præterire potest, cui Philologia cordi non est, cum ad ipsam animalium historiam & naturam necessitas eorum nulla sit. Prior numerus paginam, posterior uersum indicat. Annotauimus autem sæpius nõ quid deprauatum, aut omissum sit, sed simpliciter quomodo legendum.

PAGINA 2. uersu 8. distinguat, (quoniam aures & ceruicem breuiores habet alce quàm iumentum,) iumento similem.

3. 17. bouinam) bubulam.

3. 37. busonem) glirem.

9.33. detractam cutem, Plin. & Marcellus.

12. 53. Asinastræ Macrobio inter ficorum genera.

13. 29. dicatur.

13. 45. ἐβίνζετο παῖδας, Iliad. λ.

13. 57. mulum ferè semper.

18. 58. uentre, Varro.

18. 61. Varro.) abundat hæc uox.

19. 20. posthumos (μετάχοιρα) uocant.

19. 50. Septuaginta, Iosephus, & Hieronym.

20. 22. satis amplum, altum, latum.

23. 41. catos marinos, id est cercopithecos.

23. 55. גמליון, gamaleon, uocetur. (sed chamæleon quadrupes est ouipara, non auis ut somniant Iudæi. hunc Plinius etiam aëre uictitare putauit.) Quidam deniq;, &c.

26. 20. aut bos in genere) abũdant hæc uerba.

26. 21. Anglice oxe.

27. 48. cornua (id est ipsas ungulas. sed Plinius homonymia fortè deceptus non ita accepisse uidetur, uide infra in H. b.)

28. 20. Aelianus & Oppianus.

28. 22. Aelianus & Oppianus.

28. 30. Armenijs duo cornua.

28. 31. Aelianus: item Oppianus, qui cum unico cornu Aonios descripsisset, subdit de Armenijs, gemina eis esse cornua. Circa Bœotiæ urbem Pœmandriam, &c.

28. 37. in Scythicis.) Cyprios boues stercore humano uesci ut medeantur torminibus, apud Pliniũ legimus: Vide inter prouerbia ex boue. In Bœotia etiam Aristophanis interpres κοπροφάγους boues esse scribit.

29. 5. tricornes, Solinus.

29. 28. solus (atqui Aristoteles etiam meminit de partibus anim. 2.16.) opinor, &c.

29. 44. rubro colore & flammeo (ξανθοί τε φλογεροί τε, Oppianus,) altaq;, &c.

29. 54. Aelian. & Oppianus, qui & Pellæos hos uocat: apud quem uide plura.

23. 14. nemo tradidit. Similis error est Plinij circa ęran etiam, id est lolium, & festucam, de quibus 18. 17. hæc eius uerba sunt: Triticum, æra: hordeum, festuca quæ uocatur ægilops, circumligando se & complexu necat.

34. 56. author est. Sed uidetur ille perperam de melega, quã nos sorgi uocamus, intellexisse, ut etiam Hermolaus. Alasfest, &c.

37. 54. formagines obolæ (τροφαλίδες ὀβολιαῖαι, id est, casei obolares, uel quorũ singuli obolo uænirent) undeuiginti, &c.

38. 16. Aelianus ex Horo Apolline: qui addit, hanc ob causam Aegyptios ut auditum designent tauri auriculam pingere.

42. 22. tam simplicia.

44. 12. mortifera. Theophrastus aconitũ (secundum Dioscoridis) frumẽto comparat, quod ad genicula scilicet, propter caules geniculatos: sicut & primũ gramini. Hieronym. Tragus, &c.

44. 60. In aruis (ut scribit Sotion in Geoponicis 2. 40.) non prodibit.

45. 23. in radice tantum haberi, Ruellius ex Theophrasto, qui tamen non aconitum, sed scorpium hanc stirpem uocat. est autem primum aconitũ Dioscoridis. Boues, oues, iumenta, omnẽq; quadrupedem necat, eodem die, si genitalibus radicula uel folium imponatur, Theophrastus de aconito simpliciter. est autem alterum genus aconiti apud Dioscoridem, recentiores confundunt. Ego in montibus, &c.

47. 34. De œstro quo boues, &c. usq; ad tractabimus:) hæc tanquã nõ huius loci deleantur.

49. 43. Veget. sed summa cutis cultello prius recidenda est, Pelagonius) resecare, &c.

49. 45. creta figulari (gypso, Pelagonius) circundari.

55. 49. eiusdem nominis, (Angli uocant saluiam Hierosolymitanam,) folijs, &c.

56. 56. si pulmones costis adhæserint, (quod suibus etiam accidere fertur, uulgò uocant anghefft,) uel omentum, &c.

58. 20. sibi mederi ferunt, Plin. ut inter prouerbia etiam dicemus.

60. 45. cũ opus erit illines. Aliqui lauant eos decocto sabinæ, cui alumen etiam inspergunt. ¶ Si quid noxij, &c.

61. 33. mansuescet, Rasis. Aelianus taurũ mansuescere scribit, si dextrum ipsius genu fascia deligetur.

64. 54. stanneis. Quæ eo in loco de uitulis castrandis scribuntur, melius omnia referrẽtur ad Vitulum E.

65. 17. Machid, aliàs mathid, uaccinum, &c.

67. 16. percoquunt, Plin. Quinetiam ipsos boues & tauros caprifico alligatos mãsuescere, tum Plinius alibi, tum alij authores scribunt.

71. 28. applicetur, & præterea panni calidi;

Mox lac caprinum prius ferue factum in uesicā bubulam infundes, (uel spongia excipies, & paropside lignea operies ne distillet;) & umbili.

72.53.Dorice & poëtice. (co &c.

75.46. ἡ μάχη καὶ ἀηδία, id est contentio & molestia, Hesychius nimirum ἀπὸ τοῦ σφόδρα τείνεσθαι.

76.ab initio uersus decimi b. litera signetur, & eadem deleatur initio uersus decimiquinti.

77.33. Sichæo.

78.13.quæ hic & deinceps de fimo bouis scribuntur, debuerāt ad c. referri. & quæ de Bœotia, ad propria à boue deriuata, quæ in h. reperies. alibi semper tamen propria in ultima parte a. collocaui.

79.41.epistolam 15. Vide in Tauro etiam in E. ex Horo.

80. 2.mugientes, cum Perseum persequerentur, caput Gorgonis eo in loco reuocarint: Vide Mycale & Mycalessus apud Etymologum.

81.24.Progredi. Sed de nomine ἄμπρον, & uerbo ἀμπρεύειν, plura dicemus in Equo H.e. & Mulo H.d. Item de uocabulis ἄμπυξ, ὑσπληξ, μύωψ, (de quibus eodem in loco illic in boue agitur,) plura similiter in Equo H.e.

82.21.Gergittius per t. duplex.

82.27.Βοοσσόος uel Βοοσσῶος.

83.62.continere scribit: Vide infra in Bonaso.

84.12.censione) cæsione.

86.19. ἠΰγενής) ἦρυγεν.

86.45.(ὄϊς μέλας, id est aries niger.)

90.58.summoto lictorum) Vetus lectio & Gyraldus addunt, strepitu. fieri potest ut Plinius aut ante eum alius è Græco transtulerit, & pro δήμου, id est populi, legerit δημίων, id est lictorum.

97.62.Melāpodion: Plura uide in Capra H.h.

100.50.in prouerbio Βοῦς ἐφ' ἑαυτῷ κονίεται, Erasmus uerbum κονίεται exponit, festinandi studio ciere puluerē. ego ex Plinio & Plutarcho potius reddiderim, puluere & arena se conspergere, ut athletæ ante luctam solent. & sic forte alius, quā qui ab Erasmo affertur, prouerbij sensus fuerit.

¶104.53.Aethiopici tauri Pausaniæ, rhinocerotes sunt.

105.24.caudam (οὐρὰν. accipitur autem hoc loco pro genitali) ceruinam &c.

106.23.dextrorsum. His similia, uel eadem potius, de equis etiam scribunt authores, quantum attinet inquam ad curandum ut mas uel fœmina procreetur, uel uter sexus conceptus sit discernatur, ut in Equo referemus cap.3.

109.9.sed tremulos. sed rectè legi potest torminosos. nam & uaccarum & uitulorū medulla dysentericos sanat. Rasis ad neruorum contractiones ea utitur, &c.

114.36. uulgo filtz, de qua dicā etiā in Oue E.

116.5.Πύελνα (inquit) Hippocrates uocat τὸ πυελύτρον.

121.52.constabat ex uerre, (quē Græci capron uocant,) ariete & tauro.

121.60.Gyraldus: Plura uide in Ariete.

123.22.Ἠ ῥά σε ταυροπόλα Διὸς Ἄρτεμις ὁρμᾶσε πανδάμως ἐπὶ βοῦς ἀγελαίας.

131.27. Marcellus. Idem locus apud Plinium sic legitur, Maculas in facie, œsypum cum melle Corsico, quod asperrimum habetur, extenuat: itē scobem cutis in facie cum rosaceo impositū uel lere. Quidam & butyrum addunt. Si uerò uitiligines sint (hic uituli fimum Marcellus habet) fel caninum prius acu compunctas.

131.33.(uitulinum forte, quod &c.

131.35. legitur. sed malim de caprino accipere, quod Plinius alibi etiā cum aceto ulcera serpentia curare scribit, ut in capra dicam: prodesse &c.

140.29. Kutz cohi: aut potius buz cohi. sic enim etiam Deuter. 14. Persica translatio habet, pro dischon Hebraica uoce, quam pygargum interpretantur.)

140.47.Africanum.

140. 49. Aristophanes grammaticus (inquit Varinus in Τράγοι) scribit ab Aeschylo dici λεοντοχόρταν βούβαλιν, eodem modo, declinandi scilicet & accentus ratione, quo δάμαλιν dicimus. nam alioqui cōmunior uox est βούβαλις, oxytona, in accusatiuo βουβαλίδα: & à Sophocle γηγενῆ βούβαλιν. Ego νηγενῆ potius legerim. quanquam enim νηγενής uocem nusquam reperiam in Lexicis, dici tamen posse existimo (ut poëtæ multa huiusmodi uocabula prę sertim composita & epitheta fingūt) pro νεογενῆ, ut etiam νηγάτεον eodem sensu. Mea hæc coniectura est, qui aliter cur γηγενής, id est terrigena dicatur bubalis, nō uideo: nisi forte quod ex terra & herbis alatur, quod nimis latè patet. In Etymologico in dictione Βούβαρας, legitur Βούβαλον, &c. usque ad, ταῖς πληγαῖς. Hæc sic emendata commodius referentur ad philologiam de bubalo dorcadum, id est caprearum generis.

145.24.capreis) rupicapris.

147.22.Cum ista scriberem, nondum inueneram quantam mensuram Aristoteles per κλίνην intelligeret: & dum inquirerem apud authores, quæcunque obiter de clines, triclinij, & similium uocū usu & significatione & discumbendi more ueterum se offerebant, annotabam. Postea uero deprehendi in Mechanicis Aristotelis problemate 25. clines, id est lecti longitudinem esse pedum sex, & paulò plus: latitudinem uero pedum triū, unde ἑπτάκλινον spaciū tantū intelligo, quantū septem lectis inter se contiguis occupatur. quomodo uerò inter se coniungendi sint lecti, non facile dixerim. nam si omnes uno ordine ponas, maior quā deceat lōgitudo, latitudo angustior erit. Hoc saltem constat, quoniam lectus, ut dixi, pedes sex longus, tres latus est, unius lecti superficiem totā octodecim pedes cōtinere. qui septies repetiti pedes constituūt centū uiginti sex, ex quibus quot longitudini, quot item latitudini tribuas, cōijcienda est ex proportione longitudinis ad latitudinem corij de boue uulgari.

152.27.cum hæc nomina potius ad tarandum pertineant, de quo paulo post agemus.) hæc uerba obelisco induci debent.

161.18. à quibusdam.

161.33.interprete Pogio. sed Gręcum exemplar inspiciendum est. Quod ad caudam, &c.

161.37.

161.37. Camelopardalis.
166.48. & Plinio: Vide etiam in Equo D.
166. 57. equorum uelocitati. quamuis Pollux scribit Bactrijs camelos esse equis uelociores) sed sua cuique &c.
167. 3. Cælius. Strabo libro 15. de elephantis, ἀγεσθαι δ' ὑπὸ ζυγὸν καὶ καμήλους, (lego ὑπὸ ζυγὸν ὡς καμήλους.) Thus collectum &c.
168. 24. fœtarum ambulantium, aliâs Arabicarum quod magis placet) prodest &c.
170.10. & pileum latum contra imbrē. ¶ Icon. Romę in domo Ioānis Zampolini iuxta plateam Iudæorum est imago cameli, hanc habens inscriptionem, Salius Augustus Fœlix Leonides: ut legimus in antiquis inscriptionibus à Petro Apiano & Bart. Amantio collectis, ubi etiam imago expressa est.
174.38. Aristoteles de partib. anim. 4.12. unde Plinius etiam transtulit 11.43. sed locus Plinij corruptus est, ut docebo in Lupo B. Rapacibus unci &c.
180. 7. salem amarum, (forte ammoniacum,) & mel.
180. 56. aëre, &c. Vide etiam in Mulo H.c.
185. 37. Qui paruam & planam habent frontem, &c.
185. 51. diuersa ratione. Cætera ad physiognomoniam à cane sumpta, uide infra in H.d. ¶ Glaucam &c.
185. 53. Aelianus, ex quo Cælius descripsit 13. 12. Atqui Plinius non à cane, sed ab ansere amotam scribit Glaucen Ptolemęo regi cithara canentem: quam eodem tēpore, inquit, & aries amasse proditur: Item ab ansere amatum Argis puerum Olenum. facile quidem κυνὸς pro χηνὸς scriptum est, uel contra. uide in Ariete d.
186.8. Plutarchus in lib. Vtra animalium &c. scribit.
186.16. excitandi) surgendi.
189.38. Aesculap. Fel herinacei psilothrum est, utique mixto cerebro uespertilionis & lacte caprino, (lege canino,) Plin. De lacte can. &c.
190.22. linguam in boue occupat.
192.33. Adianton, Author obscurus: sed Aggregator ex Auicenna citat, etiā ad rabidi canis morsum imponi.
194.8. λύττη.
198. 58. mox inter medicamenta intra corpus sumenda; licet hoc etiam foris alligetur, teste Plinio.
200. 61. Trito allio defricto rabiosæ canis uel lupi morsus in boue curatur, Columella.
201. 19. Auicenna: sed bibendam potius intelligere uidetur, licet non exprimatur.
202. 9. secundum Galenum apud Serapionem (meminit Galenus de simpl. 9. 2.) illita ex acri aceto (& pota ex uino diluto) superpositis aliquibus folijs: quorum præcipua sunt scordij folia, post centaurij minoris, &c.
202. 36. licio) fortè lineo brachiali, ut proximè antè argenteo brachiali dixit. nisi legas, ac uel licio (.i. filo, uestis ita infectæ) brachiali inserto.
202. 50. Post titulum statim qui incipit, Antidoti, &c. hic uersus subijciatur: Potiones omnes quas contra uiperarum morsus scripsi, Damocrates apud Galenum lib. 2. de antid.
203. 58. lacerum pannū ex sella, (ἀπὸ ἀφέδρου, apud Galenum. Dioscorides in capite de lepore, & in capite de coagulis ἀφεδρον pro puerperio accipit. Potest autem, &c.
206. 31. Alysson folio (flore potius. nā Aëtius ἄνθος πορφυρίζον Alysso tribuit, ut paulò supra dixi) suppurpureo, &c.
208. 26. Plinius) hæc uox abundat.
209. 25. in hist. plant. 9. 9. Atqui non possunt flocci illi in oculos inuolare, cum in uasculo suo semper inclusi maneant, etiam arido, si tamen ingrederētur oculos, (quod uasculo per hominem aperto fieri posset à uento) omnino læderent. Verū nec ipse Theophrastus simpliciter hoc approbat: sed ab herbarijs dici aut fieri scribit quædam huiusmodi, partim forsitā rectè, partim quo rem suam ostentent ac prædicent.
210. 35. mihi uidetur. Eadem ferè Plinius de cacto, & caulem pternicē uocari ait, sed pro ascaleron habet ascalia.
210. 42. & Varinus. hoc nimirū fuerit genus illud lilij montanum apud nos, quod recentiores nonnulli nō rectè asphodeli genus faciunt, flore roseo, cuius folia reflexa maculis asperguntur, quales & hyacintho tribuūtur. nostri à radicis colore radicem auream uocāt. Itali martagon, fortè corrupta à uulgo uoce pro cynorhodon.
212. 19. Ἀκαλανθίς, ταχεῖα κύων, ὀνομαστικῶς, καὶ ὄρνεον μικρὸν, Hesych.) hæc uerba referantur ad initium paginæ 218. ubi propria canum nomina recēsentur. ὀνομαστικῶς interpretor, nomine proprio.
212. 46. Odorisequus, in hymno Liuij Andronici.
213. 10. Κυνώπης.
217. 11. ni fallor (& eadem forsitan Dioscoridis delphinium fuerit, uide in Lupo H. a.) Aut hæc, &c.
217. 19. Idem. Aconitum etiam secundū, alii qui cynoctonon cognominant, uide in Lupo H. a. Cynoglossus, &c.
218. Aglaodos. Hylax in limine latrat, Vergilius, Hyleus, &c.
218. 31. Arcas, O. Orthus Geryonis. Pamphagus, &c.
219. 41. promiscuus sit, Grammaticus quidā, sed inepte. nam Plinius 5. 1. ita scribit: Qui proximos (Nigro Africæ fluuio ultra Atlantem montem) inhabitent saltus refertos elephantorum ferarumque & serpentum omni genere, Canarios appellari, Suetonius Paulinus prodidit. Quippe uictum (id est cibū) eius animalis promiscuum his esse, & diuidua ferarū uiscera. Hemicynes, &c.
219. 56. Gelliū. Solinus cynocephalos in Aethiopia esse scribit, uiolentos ad saltum, morsu feros: sed feras ita dictas simiarum generis, non homines intelligens. Vide in Cynocephalo H. inter simias. Meminit etiam, &c.
221. 39. Catulire) Ab hoc uerbo initiū est tertiæ partis Philologiæ, nempe c. quod apponi de-

buerat, & initium fieri à nouo uersu.

225. 10. πυρὸς εἰς ὅ, (uel, ἡ ὧ) ἀπομάττονται, &c.

23 . 35. dicam in Canibus diuersis cap. primo.

241. 56. ζῶντας ἔχοντας) malim ἐν ζῶντες ὄντας.

247. 49. Syagrus uiri nomen apud Herodotum lib. 7. legitur.

249. 14. & fera quadam simili (ἐκ θηρείου τινὸς κυνώδους) non exp. &c.

149. 49. maluisset: Indus uidens, &c.

250. 54. Ξίφων.

251. 10. idem hos canes plaudos appellat, ex Festo scilicet qui plaudos canes flaccidis & latis auribus interpretatur. Nostrates, &c.

251. 25. μεταθεῖναι) sic habent codices Pollucis uulgati. lege μεταθεῖν.

254. 8. retuli: & dicam etiam inferius in Cane ueloce. ¶ Britannici, &c.

259. 15. Blondus. Pausaniæ de his uerba referam in Vulpe h.

259. 45. bigeneri (bigeneres, bigenæ, insititij) canes.

268. 24. custodibus: (quanquam de custode priuatarum ædium inferius etiam simul cum Inutili cane quædam afferemus.) Et primum, &c.

272. 12. Idem. Capræ sanguinem non coagulari, in Plinio alicubi malè legitur pro capreæ.

272. Versus 35. totus abundat.

278. 4. Caprino sanguine maculæ contactæ abluuntur, Marcell.) hæc uerba hoc loco abundant, obelisco inducenda.

279. 49. petiuit. Plura de melota, uide in Oue h. e.

280. 12. fuerit. (Vide πίζα in Suida.) Sicyonijs, &c.

268. 9. capræ (apri potius. uide in Apro g.) uesicam &c.

286. 26. caprino, (legendum, canino:) item

293. 34. quæ) abundat. (per se, &c.

294. 46. αἰγίκερων pro αἰγόκερως, & ,τηλῆς, &c.

294. 53. depasci aiunt. sed ut uideo κύναρα legi debet apud Hesychium. cynarã enim Athenæus cynosbatum esse conijcit, ut in Cane dixi. Philyream, &c.

196. 53. ὀρόμβος. Vide in Equo h. c. Μυκη, &c.

300. 25. nam ad id accommodat Erasmus) hęc uerba parenthesi inclusa, abundant.

¶ 301. 47. teiashia. & similiter uersu 55.

301. 49. issim. Persæ pro sheir ponunt kahale (aliâs kalahei) pro issim uerò busan.

301. 55 interpretantur, (quod non placet.)

301. 58. adbehan) lege pharbehan, ut in Ariete scripsi.

304. 3. pellibus hircinis, (Strabo idem fieri scribit cum tragopogone, de qua agemus infra in a. inter plantas,) suffiuntq; &c.

309. 18. eluxuriāt. Vide ἱππομανεῖν in Equo h. a.

311. 52. quæ quidem mihi hactenus ignota est.) hæc uerba inducantur. nam effigiem simul & historiam tragelaphi in Paralipomenis damus.

312. 53. de equo. Vide in Equo h. c. Εὐα, &c.

314. 55. kahale (aliâs calahei) busan, ponunt autem Persæ kahale pro sheir Hebraico, & busan pro issim. bus quidem capram eis significat. Septuaginta &c.

316. 61. imposita. Idem ferè Aëtius. uide in Agno g. ¶ Alioqui &c.

318. 57. ad unum extuatæ (lego, ad imum extenuatæ, ut in luparia nostra cœrulea. uide in Lupo a. ubi de aconito:) habetq; &c.

320. 23. Varinus. Eustathius in quartum Iliados ἰξαλῆ reperiri ait ultima circunflexa, de pelle caprina, ut λεοντῆ de leonina, in Lexico quodam rhetorico.

322. 61. Cæterum ab hac facultate dictamno etiam nomen inditum est, ἀπὸ τοῦ δίκτειν, quod est βάλλειν: unde & δίκτυα, id est retia dicuntur.

324. 15. Capræ in plurimas similitudines transfigurantur: sunt capreæ, sunt rupicapræ, &c. Plinius, scribens mansueta omnia etiam fera reperiri, quasi in illa transfigurentur.

327. 11. Strabo. ¶ Capræ sanguinem non coagulari apud Plinium non rectè legi pro capreæ, uel inde constat, quod medici hœdino sanguini bibendo, antequam coaguletur, acetum misceri iubent ne coagulari possit. Post hæc sequitur c. id est caput tertium.

334. 14. ibici feræ accommodari possunt: quanquam ueteres omnes, quod sciam, de sydere tantum protulerint.

335. 26. Nostra uerò dama etiam in Europa capitur, cum alibi, tum circa Oceanum Germanicum, ut audio. Germani uulgò uocant Dam, &c.

336. 10. ut apud Syluaticum legimus. sed decepit illum nominis uicinitas. nam canis ponticus, castor est: canis potamios uerò lutra, ut in Lutræ historia demonstrabo. Italis, &c.

336. 43. interpretatur: (& in libro 22. eadem, ut apparet, uoce deceptus, lamiæ quædam attribuit, quę omnino castoris sunt:) sed lamyakiz pro latace habet Auicennæ translatio, pro castore autem fastoz. Castoreum testiculus est &c.

338. 49. ab insectantibus.

341. 38. silphium.

342. 16. eliminat.

342. 33. mouent castorum testes.

346. 59. furiomorum, (aliâs furonum. uide in Furone,) inquit, &c.

347. 34. Hanc autem uolupt.

350. 44. Felis aurea, Plin. 6 29.

350. 62. apud Suidam; addit autem Suidas, κάττου φησίν, ἤτοι &c.

351. 1. domesticam intelligit: non quidem spatalen dicens esse felem, ut aliquis putaret, cum τροφήν, id est cibum paulò ante interpretatus sit: sed insinuans, ut uidetur, hæc uerba pertinere ad apologum quendam de muribus & fele confictum. Catum marem &c.

351. 28. Porrò cati non unguib.

352. 5. exponitur; Idem rursus Heluros scribit cum aspir.

353. 32. saltant cibo tuo arrepto, Author innominatus apud Suidam in Spatale: tanquam in apologo aliquis ita ad felem de muribus dixerit. Videtur sanè &c.

354. 18. fugere legitur apud Auicennam.

355. 20. iam apparent: & fubulones non ante bienniј ætatem dicuntur, cum tubera iſta annicu lis ſe promant.

355. Poſt uerſum 35. ſpatiū uacare debet, cui B, litera ſecundi capitis nota inſcribatur.

356. 21. palmata toga grammaticis.

357. 52. ramorum numero. Ceruum bimū noſtri uocant ſpißhirtʒ, trimum gabler, quadrimū ſimpliciter ceruum, hirtʒ. Pro ætate, &c.

358. 10. habeant: ſed quærendum an ea ranſgiferi ſint, non cerui.

359. 3. tradidit. proinde legendū ſuſpicor elephantos, quos id facere conſtat, non elaphos, id eſt ceruos.

363. 50. meretur. nam & qui ceruorum uiuaria apud nos curant, omnino mares hinnulis nihil nocere aiūt, nec occuli à matrib. Ceruæ, &c.

372. 21. coniecerit. Arſenicum quidē Hebraicæ originis uox uidetur. ſimiles enim uoces pro ueneno ſimpliciter in Lexico Munſteri trilingui inuenio. Miſy xenicòn apud Aeginetam & Galenum de comp. ſec. locos, interpretes aliquando relinquunt, aliquando peregrinum uertunt.

372. 40. putrefaciēdi uel exedēdi, omnib. &c.

381. 49. ex oleo.

382. 48. libuerit, non cum illæ molliri lenirićq; opus habebunt ut in dentitione, Aëtius. &c.

383. 31. nota ſextariј ſic erat pingenda, Ꞩ. id eſt S. litera maiuſcula, principio eius & fine obliqua linea coniunctis.

386. 52. cicutæ (aconiti potius, ex Dioſcor.) & fungorum.

390. 22. exiſtimatur, (ut recentiores quidam grammatici in Dictionarijs annotant: ſed à nullo idoneo authore id proditum memini. ego à colore potius aut maculis dictum putârim ceruariū, aut quòd ceruos infeſtet,) de quo, &c.

391. 12. Obſeruaui etiam, &c.) hæc cornua non uulgaris ſunt cerui, ſed illius quem Germani uocitant brandhirtʒ. quem Ge. Agricola tragelaphum facit, de quo in Paralipomenis.

394. 51. Kornuerle uel hamſter. Chœros, &c.

395. 33. deprehendiſſe, quod & ipſe poſtea obſeruaui. ¶Hieronymus, &c.

395. 42. reddit טפסא, thapſa. Pſalmo quoq; 104. pro ſephanim, &c.

396. 1. hoc eſt ad.

396. 46. & aui (propter pedes totos plumis indutos) de qua, &c.

397. 34. pariunt non cæcos, (hoc falſum eſſe paulò poſt declarabo. quare legerim, pariunt autem cæcos,) Plinius, &c.

399. 7. fidentes, (findētes potius,) Feſtus, &c.

¶401. 16. uiuerra, (quod non placet. in nulla enim lingua hodie uulgare id nomē eſt.) Septuaginta, &c.

401. 27. à Græcis hyſtricem uocari ſcribit, ex Suida. ἀκάνθιον, &c.

402. 54. ueriſimile fit: de uulpe uero, quam echini hoſtem eſſe conſtat, hoc dici non foret abſurdum. Vulpes quibus dolis conglobatum echinum tractet, ut explicātem ſe deuoret, Legē in uulpe D. & mox in ꝓuerbio, Multa nouit uulpes, ſed echinus unum magnum.

406. obſidet: Cuius uitiј Columella in ouium morbis meminit, ſubluuiem uel intertriginē uel tuberculum in ipſo diſcrimine ungulæ naſci ſcribens.

407. 53. annis ſingulos ſingulis ædiderat.

408. 7. negligentem. Λυκόφανον, ἐχινόπους, Heſych. & Varin. Ceras, &c.

408. 9. factum nomen. Quanquam herbam quandā ſuibus uenenoſam Germani uulgo chenopodem, id eſt, anſeris pedem, genßfůß uocitāt.

408. 36. PROVERBIA. Ἐχιναλώπηξ, uide in uulpe. Echino, &c.

409. 10. ſcribit, (uide in Vulpe D.) uulpē, &c.

411. 43. in ea inſula) abundant hæc uerba.

417. 62. dicuntur, & Plinius fœtus eorū uitulos uocat) metu, &c.

423. 52. quàm mas ſit: Et, &c. Numerus paginæ 424. malè notatur 428.

428. 1. deſcribens) abundat.

431. 2. ſed eorum qui.

435. 37. Palibotræ.

435. 23. palleſcant. Ebur etiam uerum, cum in terram cadit, facilius frangitur, cætera oſſa tenaciora ſunt. Ex arbore, &c.

438. 44. De eburneo Pelopis humero, uide Leonicenum in Varijs, &c.) hæc abundant hoc loco.

446. 35. moliuntur. Vide infra capite tertio in Coſmeticis.

447. 17. & 18. ni fallor) abundat.

447. 36. ſubterſpatulas (fortè ſubterſpondylos, ut & paulò ante ſpatulę pro ſpondylis legũtur) trigintaduas.

447. 59. Vegetius 4. 7. Sanguinem mitte de uena organica equi quæ eſt in collo, Ruſius. Recentiores, &c.

448. 8. fyſeladeꝛ, (uel potius feſſeladeꝛ, loco ſic dicto, ut conijcio, quòd iumentis illic numellæ inijciantur, id quod nos feßlen dicimus.

448. 22. Grāmatici noſtri (ut Seruius) glaucos, &c.

449. 5. Hierocles. Vide in H. a. ubi de imaginibus equorum.

449. 49. Ruellius pro coccyge catagrapho, uertit prominentiam litura diſtinctam, &c. Abſyrtus quidem expreſſè dicit coccygē eſſe, &c.

449. 57. capite 26. Τρυπᾶν δεῖ παρὰ τὴν ἔκλυσιν (malim ἔκφυσιν ut Ruellius: nam Abſyrtus φύσιν habet) εἰς τὸν κόκκυγα μέσον, uerba ſunt Hieroclis, & ſimilia Abſyrti. Ruellius uertit, Iuxta exortum armi in mediam prominentiam perforare tergus oportet.

449. 60. κενεῶνα. Eadem ex Xenophonte mutuatus eſt Pollux.

450. 2. τοῦ ἵππου. Eadem Pollux, cuius & hæc ſunt, τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ ῥάχις καὶ ἕδρα. μάλιστα δὲ τὸ μέσον τῆς ῥάχεως, ἤτοι τῆς ἕδρας, ᾧ ἐγκάθηται ὁ ἐπιβάτης. ubi apparet eum eandem partem ἕδραν & ῥάχιν uocare: præcipue uerò ἕδραν dici mediam ſpinæ partem,

cui insidet eques: ut forte legendum sit, μάλιστα δὲ τὸ μέσον τῆς ῥάχεως λέγεται ἕδρα, ὦ &c.

454. 6. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ῥάχις καὶ ἕδρα (quod uerterim, & similiter reliqua spina, & quæ inter clunes est:) maximè uerò illa spinæ pars cui insidetur,) hæc omnia obelisco notentur.

454. 11. musculoso. sed Absyrtus quoque probat μηρὸς μεμυωμένος, quare rē in medio relinquo.

454. 15. omnia. Crura seu femora posteriora διαβεβηκότα, Absyrtus etiam in asino admissario probat: quod sic futurus sit ἑδραιότερος ἐν τῇ ἐπιβάσει. Femur &c.

454. 57. μυώδεις, (Pollux ἰνώδεις, &c. ut paulò superius monui:) αὐτὰρ &c.

455. 1. dicetur. Quò acrior equus est, eò amplius in bibēdo nares mergit, Plin. ¶Emptio &c.

455. 6. Varro. Quales sint eligendæ equæ ex quibus muli procreētur, in Asino scripsimus. Forma &c.

457. 25. ἰσχνός, κάτισχνος, λεπτόκρεως.

457. 27. Xenophontem. Censores P. Scipio Nasica, & M. Pompilius cum equitum censum agerēt equum nimis strigosum & male habitum, sed equitem eius uberrimum & habitissimum uiderunt: Verba sunt Masurij citante Nonio, & Gellio 4. 20.

457. 30. uitij causa. Vide infra in C. de morbis toti corpori communibus, initio statim.

457. 34. ὑποπίος, (ὑπώπιας potius, ut in Hippiatricis legitur,) δυσωπούμενος, &c.

461. 39. dependet, Strabo, Oppiani &c.

463. 48. nato equo. Admeti equæ præstantissimæ apud Homerum Iliad. β. Thessalicæ fuerunt. Acarnanum &c.

463. 58. Ἀρεθούσης, aliâs ἱερᾶς Ἀρεθούσης. Meminit rursus Eustathius in Dionysium Afrum scribēs, & Arethusam, cuius hic mentio, Eubœæ fontem facit.

466. 19. & Varinus. Calpe in Olympijs cursus erat cum equa fœmina, Pausa. Καλπὰν &c.

466. 39. anhelę (anheli potius) Prouoluūt, &c.

467. 40. Ego celetem equum non iunctum, & cursui idoneum dixerim, siue stratus is, siue instratus sit.) abundant.

467. 47. unicum semper & singularem significet &c.

468. 8. equitibus. De celeribus equis dicemus etiam in b. & H. e. inter certamina.

468. 31. cap. 24. sed ἀιολόπωλοι, non equi ipsi dicuntur, uerū qui possidēt equos: Vide in H. b.

470. 28. Tarentinorū (siue pedites, siue equites potius, ut ex sequentibus Herodoti & Suidæ uerbis inter se collatis colligitur) οἱ ἐκ Λιαδ.

473. 15. uetera (ueterina) animalia

473. 43. templa. Vineæ quæ pedaminibus.

474. 53. Idem in Mirabilibus, & quæ sequuntur usque ad, Alpes.) abundant.

477. 33. & nos forte referemus in Υγιεινοῖς.) abundant.

481. 52. springhengst. Vide etiam in H. a. & H. c.

483. 48. uel masculus.

485. 54. qua impulsi minores natu, qui fœminas salierint, persequuti castrant.

487. 20. totidem pariunt quot.

488. 44. manucalci, (corrupta puto uoce, pro uulgari illa, marescalci,) mulomedici &c.

489. 36. forte) abundat.

498. 21. inflantis, cum aliqua &c.

499. 10. locis deprehendi. Opus est &c.

¶ 504. 6. ἑλκούμενος: & morbus ab Alberto frenes dictus, de quo leges infra in morbis renum & lumborum.

508. 3. De ueratro & ægolethro in cibo.

518. 4. τοὺς πόδας κατεργασμένας, (malim κατερρωγμένας.) Idem & Hesychius. Vide plura in Sue a. inter deriuata.

519. 36. dulcedines uocāt. glycea ulcera etiam apud Galenum legimus) habentque &c.

520. 1. discedit à seipso, ita ut spacium in medio cauum & inane relinquatur, (præsertim &c.

521. 24. equarum. & in Mulo C. ubi de asino admissario. Equi &c.

532. 4. sessio (uel potius tāquam in sella. nam δίφρος & bigam & sellam significat,) sed &c.

532. 41. (ἀντιτύπτας, lapidosos intelligo,) angustos.

535. 4. Calabrum legi, qui &c.

540. 62. abunde: quod scilicet affatim pascatur ex præsepi: uel semper redundans aliquid ex præsepi, dum iumentū pascitur, delabatur. Apud Varinum &c.

542. 3. Omnes) Vtrique.

542. 47. Podagrus, (Podargus, in Scholijs, quæ ex his duo tantum propria faciunt,) & Xanthus, &c.

542. 14. ibidem. (Vide nonnihil etiam infra in e. post mentionem stimulorum.) Coppa &c.

543. 33. Pauor, (sic Valerius lib. 3. Argon. interpretatur,) Martis &c.

543. 47. Ψύλλα aliâs Ψίλλα) καὶ Ἀεπύννα.

543. 57. Eripha. Pauor, uide Dimos. Pedasus, &c.

544. 36. Brigliadorum (hoc est freno aureo insignem) & Vegiantinum.

545. 11. Epist. uide etiā paulò inferius: & rursus in e. ubi de centris. ¶Equum &c.

545. 21. sibi (sui) copiam.

546. 42. ἀπφύσιμον, Varinus. Ἱπποφόρβιον: uide paulò post: item in e. Ἱππόγονον, &c.

547. 51. Hermol. Atqui Scholiastæ in Aues. Aristoph. ὑπαγωγεὺς exponitur σιδηροῦν τι οἷον πτύιδιον, ᾧ ἐχρῶντο οἱ κονιαταί. hoc est trulla, instrumentū cæmentarij pro illinendo muris tectorio, & inducendo gypso: unde uerbū trullisare ein pflasterkellen. ab alijs uero, inquit, ὄργαλεῖον οἰκοδομικόν, ᾧ ἀπευθύνουσι τὰς πλίνθους πρὸς ἀλλήλας, quod aliqui paráxyston nominant. ein murbamer. Ὑπαγωγεύς, ὦ παρέξεον, Pollux. Ab hisce duobus diuersum est instrumentum quo lapides expoliuntur & cōplanantur, τύκος dictum (à quo τύκος alibi ἡ σφῦρα τῶν λατόμων exponitur) unde uerbum τυκίζειν in Auibus Aristoph. σιδήρεον λιθουργικόν. ein steinmetzysen. sunt autem ea diuersa, ein spitzysen/ein zwei

spitz/

spitz/ein schlagysen/ein steinax.

550. 37. sine squamis uel spinis. Citat, &c.

553. 20. Xenophon. Cimon (Κίμων) Atheniensis, &c. scripsit hipposcopicum librum mirabilẽ, Suid. in K. litera. Ibidem uersu 21. dele hæc uerba, (lego Simonis.)

553. 36. Ab equo uidentur,) hæc uerba inchoent nouum uersum, cum lemmate: Propria.

555. 18. ἥρωος. Vide infra in prouerbio, Hippomene iniustior.

558. 23. Trito (Tritoni) propinquior.

560. 59. de equis, Hesiodus in Aspide. ἱππέων, &c.

562. 25. Theb. Vide plura infra in c. ubi de uoce Equi.

566. 26. σύσασιν) uox uidetur corrupta. malim ἴδιον τῶν. & uersu 27. κεκορηότες lege.

567. 11. frementes. Plura super hoc uerbo leges superius in b. ubi de equo animoso.

567. 62. dixeris. Χνόαι, φυσήματα καὶ φρυάγματα ἱππικά, Cælius. Est & pars rotæ, modioli, Χρόμη, &c.

569. 43. συνεχῆ τι) forte συγγενῆ τι melius.

569. 31. Plin. & Solinus.

570. 58. constabit. quanquam & apud Pollucem sic legitur, οἱ τὴν ἱππάδα τελοῦντες, ἐκ τοῦ δύνασθαι τρέφειν ἵππους κεκλῆσθαι δοκοῦσι. sed hinc nihil certi, unúsne plures an singulos equos aluerit.)

571. 34. interpres de suo addit.

572. 60. suspicemur. sed μανδύας potius corruptum fuerit. Κάνδυς, &c.

573. 35. utuntur. Erant & anabatæ, equis maribus ad cursum utentes in Olympijs, à quibus prope finẽ curriculi desiliebãt, & apprehensis frenis simul cum equis pedibus currebant, quod in calpe etiam fiebat. sed calpe equam fœminam habebat, & alios terminos curriculi. ¶ Olympia, &c.

574. 1. ubi plura de curribus dicentur, ꝓ his uerbis substitue, post carcerũ & metæ mentionẽ.

574. 2. iungebat, (ex Commentarijs in Pythia Pindari.)

574. 50. Λαῖον ἱππόδρομον (apud Homerum Iliad. ψ.) λέγουσι.

575. 47. Ego, ut res clarior fiat, Græca app.

576. 45. uide an melius καγγέλων.) delenda hęc uerba.

576. 46. ὁ καμπτός, (malim καμπτήρ.) ὥσπερ, etc.

576. 54. ὕσπληξ. (Atqui à πλήσσω fit, unde & βούπληξ, eiusdem significationis pro stimulo, sine γ.) ὁ δὲ, &c.

577. 49. ἐγχειφθῆναι, (aliàs ἐγχειμφθῆναι.) Vsurp. &c.

578. 2. nescio quàm propriè,) dele hæc uerba.

578. 32. uetus inuentum est.

588. 55. uel contrà, apud Varinum, ut paulò ante citaui, pro ἱππίτας, ἱππέτας) interpres, &c.

589. 11. interpretatur. ego equitiariũ potius dixerim, quinq; syllabis, qui equitio præest uel curat, ut & Cælius habet.

589. 49. τῷ πῶ (ὁ πῶ) τῷ φάτνης τῶν ὑποζυγίων φέρειν (φέρων) αὐτοῖς.

592. 9. solet. Vide in Lupo H. a. Tempore, &c.

593. 42. exponi. (Aut pro utroq; forsan recte accipi potest, cum acetabuli nomen latè pateat, ita ut coxæ etiam acetabulum, sed Latinè, Græcè cotyla, dicatur.) Mutuatus, &c.

594. 52. γυνέας, (malim oxytonum, γυνεάς, ut μαχαλὶς & μαχαλιστής.) Poll.

596. 18. masculinum apud ueteres fuisse dixi,) &c.

600. 32. (hanc uocem sine sigma in Græcis Lexicis non reperi,) delenda hæc uerba.

600. 60. Pollux. sed per excellentiam de mulis dicitur absolutè, & ζευγοτροφεῖν similiter.

¶ 603. 52. H. e. & in Mulo H. d. & Ἀμπρ. &c.

607. 61. scribunt, (ego tamen Cimonis malim,) ut dict. &c.

608. 25. ὅθεν πανήγυριν, &c. & uersu 26. γιγνῆσθαι φασί, Varinus.

618. 37. uastauerunt, Varinus ex authore innominato: apud Dictyn quidem & Daretem nihil tale inuenio.

619. 6. præstantis in pugna & alacris consert, &c.

619. 18. Albert. & rectè) uulpecula, &c.

620. 12. interpretantur, quod & ipse probo; licet nonnulli pro glire accipiant. Hieronymus Leuitici 11. murem uertit: item Esaiæ 66. quem nos (inquit) glirem uocamus, &c. Et uersu 14. pir uel phir.

621. 48. sczurek, (quidam rattum uulgò dictum, Polonicè scurcz interpretatur,) quæ, &c.

623. Initium Philologiæ hoc sit: Gliris pro glis in nominandi casu apud Marcellũ Empiricum: item apud Plinium si rectè legitur. ¶ Epitheta, &c.

626. 11. Plinius. hoc Aelianus etiam de lupo scribit. Hyænæ, &c.

629. 35. cum, Plinius. ¶ Super, &c.

629. 48. cæteris Rasis. Tali, &c.

629. 52. Idem: Super quibus uerbis sententiam meam explicabo in Lupo a. in mentione aconiti.

630. 3. lupũ. (Sed chaus omnino idem est qui lupus ceruarius, ein luchs.) De, &c.

631. Versus quartus hic sit: LVPVS Catus, uel LVPVS Indicus: uide in fine Operis in Castigationibus super pagina 770.

638. 19. & 20. pro cicadarum, cicadam, cicadæ, repone locustarum, locustam, locustæ.

640. 40. legimus. ego pro altera uoce μορμολύκειον legerim) pro, &c.

646. 22. Cælium 13. 8. nos etiam de colore charopo & rauo plura afferemus infra in b.

650. 21. Gellius. (Idem ferè aliqui de panthera ferunt. uide in historia eius cap. 3.) Quod, &c.

672. 49. Venetus. De tigride cicure quæ ferum leonem lacerauit, Martialis in lib. Spectaculorum epigrammate 18.

274. 48. Vide plura inter prouerbia ex mustela.

274. 55. Apostol. plura leges in Vulpe G.

677. 17. ex Achille desumpseris, qui &c.

678. 34. adorant) abundat.

683. 13. Lepores albi raro Romam perferuntur, Hermolaus.) abundant.

693. 52. fundum (Nam in fundo quem) in Thusc.

696. 11. Equitibus. Σχελίδες ὁλόκνημοι τακερώτατοι, Pherecrates de sue.

¶ 705. 15. epimedio, (Theophrastus epimetron uocat,) quod &c.

709. 57. quidam: Homerus forte. nam idem alicubi πτῶκα λαγωὸν dixit.

717. 36. Phocicis, & Munsterus.

717. 38. Mirabilibus. Atqui Lycastum Cretæ urbem Stephanus dictam ait à Luporum multitudine, quæ ibi esse crederetur.

717. 44. ni fallor. Nulli in Anglia hodie lupi reperiuntur, Munsterus. ¶ Sunt &c.

723. 21. Μονοπείρας. Hesychius interpretatur τοὺς μὴ ἀθρόους, ἀλλὰ καθ' ἕνα πειρατεύοντας. Lupū &c.

726. 62. scribunt. & aliqui hodie huius quoque corticem lupariæ radici admiscent in globulos, quibus deuoratis lupi moriuntur, ut dicam in aconito infra in a.) ac inter &c.

742. 32. etiam habet ἐκτός. Et uersu 54. Staphisagria sane non.

742. 4. placent: & uideo deceptum Eustathium quod cicutæ attribuendū erat, frigido ueneno ut constat, (hanc enim cum uino potam irremediabilem esse Plinius scribit,) aconito adscripsisse.

742. 21. Paternianum. Celsus uim exedendi corpora cicutæ tribuit, quę certe non huius sed aconiti est. Miscetur &c. sed forte ruta legendum, ut & inter ea quæ rodunt paulò ante apud eundem nō cicutæ sed rutæ semen. id enim inter anastomotica prius numerauerat.

742. 22. dixerim. Sed fieri potest, ut cicutæ uires aconito Dioscorides adscripserit. miscetur enim illa collyrijs, & oculorum medicamentis ad epiphoras, & dolores sedandos refrigerando & accersendo somnum, ut apud Plinium & Dioscoridem legimus. Confundunt enim aconiti & cicutæ uires inter se, præcipue Latini aliquot & Arabes, sed & Græci ut Aëtius.

743. 27. Auicenna: à qua plurimum differt Græcorum thapsia, quæ tamen & ipsa, & gummi eius à recentioribus quibusdā (Arnoldo & alijs) inter uenena numeratur, & succus eius à Dioscoride. Albis, &c.

247. 13. non probat. alnemer enim non lynx est, sed panthera uel leopardus maior:)

750. 51. præbet. De imagine ærea eiusdem uide infra in d.

755. Varinus. Argiuorum numus lupi imagine insignis fuit, quod Apollini sacrum crederetur id animal, Scholia in Electram Sophoclis.

768. 7. referendū quidam existimat. Θώς, &c.

768. 42. nudi. Thos corpore longior & cauda porrectior est, (quàm lupus, ut Plinius accipit Aristotelis uerba. ego cani potius thôem ab eo cōferri puto. nam de cane propius dixerat, lupos etiam et pantheres ei comparans:) sed proceritate breuior. celeritate æque præstat, quamuis crura habeat breuiora. mollis enim & agilis est, prosilireque longius ob eam rem potest, Aristot. 6.35. de hist. anim. Græce legitur, ἔστι δὲ τὴν ἰδέαν ἐπὶ οὐρὰν μὲν μακρός, τὸ δὲ ὕψος μακρότερος. hoc est, Oblongus est à capite ad caudam uel extremum corpus, altitudine uerò breuior. nā & Plinius ita fere transtulit, nulla caudæ mentione facta. Idem proceritatem de longitudine à capite uersus caudam accepit, non ut Gaza pro altitudine crurum & reliqui corporis. Sic inter uocabula rei militaris μεταβολὴν ἀπ' οὐρᾶς legimus, & ἐπ' οὐράν. hoc est, militū conuersionē ab extremo agmine, uel contra. Lupi ceruarij certe nostri cauda perbreuis est, quod meminisse debuerat Gaza, cum pro thôe lupum ceruarium uerteret. Thos interno, &c.

768. 49. Varinus & Aristot. ut recitaui in B. Quadrupedum &c.

770. 56. Alunno teste. Ego ante annos octo Tridenti in arce episcopi feram quandam uidi quam Italice uocabant, loup chatt, id est lupum catum. catum enim seu felem quodammodo facie refert, & unguibus similiter acutis & maleficis prædita est. hanc tum temporis luchsam nostram id est lupum ceruarium esse putabam: sed postea cum pelles luchsæ nostræ inspicerem, (nondum enim uiuam uidere contigit,) deceptum me animaduerti: & lupum catum illum hyænam esse suspicari cœpi. colore enim si recte memini, nigricans & maculosa erat, & à nonnullis etiam lupus Indicus nominabatur. Talem autem esse hyænā, etiam amicus quidam uir doctus in Gallia sibi uisam mihi affirmauit, cum ab agyrta quodam, & hyænæ quidem nomine circunduceretur. Sed hæc alieno hic loco. in hyæna enim scribi debuerant. Lupos ceruarios in quibusdam Heluetiæ locis, & circa Sedunum, &c.

771. 12. Textor: atqui hoc sphingum non lyncum est.

778. 21. amphibium iuxta Istrum, Varinus.

785. 21. signum esse aiunt, cum &c.

788. 40. uel suos animæ aut &c.

792. 27. sed infirmiorem, ut &c.

824. 23. Myūnta condidit, Strabo.

826. 22. sementem fecissent, infructuosas reddidissent: cumque Delphicus deus de hac re consultus esset, respondisse: Oportere sacrificare Sminthio Apollini. Eos quibus datum esset oraculum, responsum secutos, ab hoc murium impetu liberatos fuisse, & frumentū eis ad solitas messes peruenisse. Strabo uerò &c.

826. 29. utensilium (clypeorum lora & arcuū neruos Aelian.) ex corio &c. Et eodem loco, appellasse (& Sminthio Apollini templum excitasse, Aelian.) Heraclides &c.

728. 51. hic uersus cum dimidio sequente, nō hic sed infra ponendus est, sub Titulo, De muribus secundum regiones, ubi de Aegyptijs.

831. 26. in fine B. adijciantur hæc: Amicus quidam noster medicus perquàm eruditus, complures ex putredine natos in aruis mures dissecuit,

cuit, ac in omnibus intestinum unicum rectum & simplex, non ut aliorum conuolutum se deprehendisse mihi narrauit: sumpserat autem occasionem ex Bassiani Landi lib. 2. de humana historia, ubi ille muribus ex putri materia genitis intestina recta esse scribit.

¶ 837. 10. propter nomẽ Germanicum à mure ei factum 3yselmuß,) delenda hæc.

844. 48. sed graciliore, & (ut Aëtius scribit) breuiore: nec eadem, &c.

847. 29. potus, appensus, ut in sequent. &c.

850. 38. conuenire. ¶ Ne mus araneus animal mordeat, ipsum animal (ipse mus ar.) uiuum de creta circundabitur, quæ cum induruerit, suspenditur in collum, & non contingetur à morsu, certissimum est, Vegetius.

853. 45. Tartesus (ego semper potius s. duplici scripserim) urbs, &c.

860. 2. gylianchena (sed utrobiq; præstiterit tertiam syllabam per au. diphthongum scribi) legunt, &c.

863. 34. experrectæ.

864. 52. adferunt. ¶ Μορφὴ δ' ἰχνεύταο κινωπέτου, οἷον ἀμυδρῆς ἴκτιδος, ἢ τ' ὄρνισι κατοικιδίῃσιν ὄλεθρον Μαίεται, ubi Scholia, ἀμυδρῆς, ἤτοι μικρᾶς, ἢ τῆς δεινῆς καὶ ὀργίλου. ¶ Ἰκτίδεα, &c.

873. 37. hœdis: uide in Agno A. Ibidem uersu 53. שה, ouis uel capra, uide in Agno A.) abundant. Ibid. 61. Erythiam (aliqui insulã Gadibus proximam faciunt, freto unius stadij discernente) uidetur, &c. Et 62. multam.

874. 3. lib. 3. & Eustathius in Dionysium Afrum.

875. 31. sequuntur: ut copiosius referã infra statim post Simias.

880. 54. Plin. Ac si res exigit ut plurimi mares progenerandi sint, Aristoteles, &c.

893. 37. lanam (nimirum ouis à lupo laniatæ, ut alibi diximus,) pexerit, &c. Ibid. 42. (agnorum potius) dele. Ibid. 49. idonea sunt. ¶ De usu uentriculi ouis aut ueruecis contra erucas, scribemus in Veruece. ¶ Vrina, &c.

896. 45. Pecudum pulmones (calidi recentes, Marcell.) podagras leniunt, Plin. ¶ Iecur, &c.

900. 18. εἰς ω, οἰαπώτη, Varinus.

¶ 903. 27. sic lego non ὄϊς) dele hæc uerba.

904. 3. Μηλιαθμὸς, (melius μηλιαυθμὸς, uide infra in e.) ouile, &c.

906. 52. Μαλλὸς τὸ ἔριον, Hesych.

910. 45. Victimæ antiquis frequentes fuêre, ouis, sus, bos, &c. Gyraldus.) abundant.

914. 1. Erythræis (erythris, id est rutilis, ut ipse exponit 7. 2.) Et ibid. lanæ (discolor lana potius, uel discoloris lanæ,) multoq;, &c.

915. 14. ac si res exigit, ut plurimi mares progenerandi sint,) abundant hæc uerba.

917. 55. ab initio uersus legendum, ὄϊς apud ueteres in masculino genere, uide mox inter Epitheta. Aries, &c.

927. 19. Ἀγρίου.

932. 2. quòd frequenter exiliat.

937. 14. lonza (quod nomen fortassis à lynce factum fuerit: & inde per aphæresim, uncia, ab imperitis) scribitur.

944. 10. quæ leopardo aduersetur.

955. 52. author obscurus. Ipsa quidem compositio uocabuli perabsurda est, quasi nasus pro capite ulli sit animantium. ego hoc animal simile autori qui de eo prodidit esse puto, hoc est omnibus obscurum & ignotum, quòd in rerum natura non extet.

957. 30. Simiæ (Simus, potius) nomen, &c.

968. 11. Apparet autem eum de cerc.

985. 22. Cælius: Vbi notandũ quòd frequentius animalia quibus huiusmodi dentes sunt χαυλιόδοντα nominantur: aliquando tamen, sed rarò, etiam dentes ipsi adiectiuè sic dicuntur. nam Herodotus crocodilum habere scribit ὀδόντας μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, Cælius tamẽ de dentibus substantiuè posuit. Aper dentes habet, &c.

990. 27. Sunt & alia eiusdem terminationis uerba, quæ desyderiũ significant, ut φονᾷν,) abundant.

991. 21. existimandum est,) abundat.

997. 11. ubera sugit, & deinceps, &c.

997. 34. ut Aggregator citat. Vide infra in H. d. Nigidius, &c.

1002. 13. quòd tanta non sint superfluitate præditi.

¶ 1007. 7. mentione. Idem alibi tuccetum, tomacellam interpretatur. ego apud Arnobiũ tucetum lego, lib. 7. contra gentes, ubi ille: Tucetũ (inquit) in exiguas aruina est miculas, & ilia minutim insecta de more.

1022. 25. præbeat. Plinius porcæ, porculeta, porculæ, porcellæ, lib. 18. cap. 18. utraq; editione, (Veneta & Romana.) Campani, &c.

1034. 6. (fortè, porcus,) Festus. Hecatombe, &c.

1051. 6. ἀπειλεῖ.

1054. 12. Pausanias. Hunc tamẽ Catullus non Atten, sed Atyn uocat, prima breui, & in secunda per ypsilon.

1057. 21. fodit, Albertus. ¶ Homo, &c.

1064. 44. Dionysius (inquit) cum ad Alphesibœam nympham ad amorem suum, &c.

FINIS.

ἙΡΡΊΚΟΥ ΣΤΕΦΆΝΟΥ ΤΡΊΜΕΤΡΟΙ

εἰς τὸ τοῦ Κορράδου Γεσνήρου Ζωϊκόν.

Σὺ τοῦ Πλάτωνος, ὡς δοκεῖ, ἀκήκοας,
Ὅτι προσήκει γῆς ἐπὶ πλανωμένους
Τοῦ τοῖς γονεῦσι, καὶ φίλοις, καὶ πατρίδι
Τούτων ἐπιδολὴ εἵνεκεν πεφύκαμεν.
Ὁ κεῖνος ἀνὴρ ἠγνόει, μαθὼν ἔχεις,
Τυχεῖν πρὸς ἡμῶν πάντοτε κλέους θεόν.
Πῶς ἂν σθένοιμεν ποιέειν οἷς ἥδεται.
Ἐναργὲς εἰσὶ σοὶ πόνοι τεκμήριον,
Καὶ οἷς τῆς γῆς οὐ μόνοις οἰκήτορας,
Πάντας δὲ ὅσσους τῶν σοφῶν μέλει λόγων.
Τοῖς σοῖς θελήσας ἐντυχεῖν συντάγμασιν.
Τίν᾽ ἄρα λείπει τῶν κόπων ὑπερβολὴν,
Ὅσα τρέφουσι χθὼν, ἀὴρ, θάλασσά τε,
Ἵν᾽ ὧν, μογήσας πολλὰ, αὐτόπτης γένου,
Πάντες δύναιντο ἔμμεναι θεάμονες,
Ἐν οἷς ἅπασιν ἐνδίκως ἀγαστὸς εἶ,
Ἀλλ᾽ ἓν σὺ μοῦνον ἐξαμαρτάνεις φίλε
Τῶν τοῦ Πλάτωνος ῥημάτων ἀμνημονῶν,
Αὑτῷ ἕκαστον πρῶτα μὲν πεφυκέναι,
Σὺ δ᾽ ὦ ἐμοίγε προσφιλέστατον κάρα,
Ὡς μοῦνον ἄλλοις, οὐδαμῶς σαυτῷ γεγώς.
Ὅσπερ παραινεῖ πᾶσιν ἀνθρώποις νοεῖν,
Τούτου γε νυκτὸς ἐσχάσθαι καὶ ἡμέρας,
Πράττειν τὰ συμφέροντα καὶ λέγειν ἀεί,
Εἶτα Πλάτωνος τῶν σοφωτέρων πάρα,
Ὡς εἰκός ἐστι τὸν παρόνθ᾽ ἡμῖν βίον,
Καὶ δεῖ σκοποῦντας τυγχάνειν ἡμᾶς ἀεὶ,
Ταυταισὶ γνώμαις ὡς ἐπείσθης Γέσνερε,
Οἳ καὶ ἔασι προσφιλέστατοι θεῷ,
Φίλους τε καὶ σοὺς ὠφελεῖς γεννήτορας,
Καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀντερεῖ τούτοις φθόνος,
Ὅπως γοῦν ἄλλα σοῦ ἐῶ πονήματα,
Τὸ τάς τε μορφὰς καὶ φύσεις ζώων ὅλων,
Μιᾷ σε δέλτῳ συλλαβεῖν, ὦ φίλτατε;
Ἢ καὶ παρ᾽ ἄλλων οἱ θεώρησαν, λάβες,
Ὅψει γε ὧδε χρώμενοι ἀλλοτρίῃ.
Ἀνθ᾽ ὧν χάριν σοι πάντας εἰδέναι χρεών.
(Καὶ γάρ τι κεύθειν οὐ θέμις φίλῳ φίλον)
Ἐν οἷς ἔειπε, μοὶ δοκεῖν, σαφέστατα,
Ἔπειτα δ᾽ ἄλλοις, ἀλλ᾽ ἑαυτῷ οὐ μόνον.
Εἴωθας ἄλλων εἵνεκεν μοχθεῖν μόνον,

LAVS ET GLORIA OMNIS DEBETVR DEO OPT. max. ex quo, ut physicus Empedocles scripsit,

Πάνθ', ὅσα τ' ἦν, ὅσα τ' ἔστιν, ἰδ' ὅσσά γε ἔσται ὀπίσσω,

Δένδρεά τ' ἐβλάστησε, καὶ ἀνέρες, ἠδὲ γυναῖκες,

Θῆρές τ', οἰωνοί τε, καὶ ὑδατοθρέμμονες ἰχθῦς.

1655